HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE

Forstadsmuseet/Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Bladet udgivet
1983 - 2018

Selskabet, der blev stiftet i 1978 har udgivet "Bladet" siden 1983

Indholdsfortegnelse over bladene årgang 1983 - 2018

Nr. 1 1983 ..... Side 3
Nr. 1 1984 ..... Side 20
Nr. 1 1985 ..... Side 36
Nr. 2 1985 ..... Side 56
Nr. 3 1985 ..... Side 80
Nr. 4 1985 ..... Side 108
Nr. 2 1986 ..... Side 132
Nr. 3 1986 ..... Side 148
Nr. 1 1987 ..... Side 163
Nr. 2 1987 ..... Side 187
Nr. 3 1987 ..... Side 203
Nr. 4 1987 ..... Side 223
Nr. 1 1988 ..... Side 243
Nr. 2 1988 ..... Side 269
Nr. 3 1988 ..... Side 289
Nr. 4 1988 ..... Side 321
Nr. 1 1989 ..... Side 337
Nr. 2 1989 ..... Side 361
Nr. 3 1989 ..... Side 385
Nr. 4 1989 ..... Side 401
Nr. 1 1990 ..... Side 417
Nr. 2 1990 ..... Side 441
Nr. 3 1990 ..... Side 465
Nr. 4 1990 ..... Side 481
Nr. 1 1991 ..... Side 501
Nr. 2 1991 ..... Side 521
Nr. 3 1991 ..... Side 541
Nr. 4 1991 ..... Side 561
Nr. 1 1992 ..... Side 577
Nr. 2 1992 ..... Side 609
Nr. 3 1992 ..... Side 641
Nr. 4 1992 ..... Side 677
Nr. 1 1993 ..... Side 717
Nr. 2 1993 ..... Side 765
Nr. 3 1993 ..... Side 817
Nr. 4 1993 ..... Side 853
Nr. 1 1994 ..... Side 897
Nr. 2 1994 ..... Side 941
Nr. 3 1994 ..... Side 985
Nr. 4 1994 ..... Side 1029
Nr. 1 1995 ..... Side 1073
Nr. 2 1995 ..... Side 1093
Nr. 3 1995 ..... Side 1109
Nr. 4 1995 ..... Side 1125
Nr. 1 1996 ..... Side 1141
Nr. 2 1996 ..... Side 1157
Nr. 3 1996 ..... Side 1173
Nr. 4 1996 ..... Side 1189
Nr. 1 1997 ..... Side 1205
Nr. 2 1997 ..... Side 1221
Nr. 3 1997 ..... Side 1237
Nr. 4 1997 ..... Side 1253
Nr. 1 1998 ..... Side 1269
Nr. 2 1998 ..... Side 1285
Nr. 3 1998 ..... Side 1301
Nr. 4 1998 ..... Side 1317
Nr. 1 1999 ..... Side 1333
Nr. 2 1999 ..... Side 1349
Nr. 3 1999 ..... Side 1365
Nr. 4 1999 ..... Side 1381
Nr. 1 2000 ..... Side 1397
Nr. 2 2000 ..... Side 1413
Nr. 3 2000 ..... Side 1433
Nr. 4 2000 ..... Side 1449
Nr. 1 2001 ..... Side 1469
Nr. 2 2001 ..... Side 1485
Nr. 3 2001 ..... Side 1505
Nr. 4 2001 ..... Side 1525
Nr. 1 2002 ..... Side 1545
Nr. 2 2002 ..... Side 1565
Nr. 3 2002 ..... Side 1585
Nr. 4 2002 ..... Side 1601
Nr. 1 2003 ..... Side 1625
Nr. 2 2003 ..... Side 1647
Nr. 3 2003 ..... Side 1667
Nr. 4 2003 ..... Side 1675
Nr. 1 2004 ..... Side 1699
Nr. 2 2004 ..... Side 1727
Nr. 3 2004 ..... Side 1751
Nr. 4 2004 ..... Side 1775
Nr. 1 2005 ..... Side 1795
Nr. 2 2005 ..... Side 1819
Nr. 3 2005 ..... Side 1843
Nr. 4 2005 ..... Side 1867
Nr. 1 2006 ..... Side 1891
Nr. 2 2006 ..... Side 1915
Nr. 3 2006 ..... Side 1939
Nr. 4 2006 ..... Side 1963
Nr. 1 2007 ..... Side 1987
Nr. 2 2007 ..... Side 2011
Nr. 3 2007 ..... Side 2035
Nr. 4 2007 ..... Side 2099
Nr. 1 2008 ..... Side 2127
Nr. 2 2008 ..... Side 2151
Nr. 3 2008 ..... Side 2175
Nr. 4 2008 ..... Side 2199
Nr. 1 2009 ..... Side 2223
Nr. 2 2009 ..... Side 2247
Nr. 3 2009 ..... Side 2271
Nr. 4 2009 ..... Side 2303
Nr. 1 2010 ..... Side 2327
Nr. 2 2010 ..... Side 2347
Nr. 3 2010 ..... Side 2379
Nr. 4 2010 ..... Side 2399
Nr. 1 2011..... Side 2423
Nr. 2 2011..... Side 2459
Nr. 3 2011..... Side 2491
Nr. 4 2011..... Side 2515
Nr. 1 2012 ..... Side 2539
Nr. 2 2012 ..... Side 2571
Nr. 3 2012 ..... Side 2603
Nr. 4 2012 ..... Side 2635
Nr. 1 2013 ..... Side 2675
Nr. 2 2013 ..... Side 2715
Nr. 3 2013 ..... Side 2755
Nr. 4 2013 ..... Side 2795
Nr. 1 2014 ..... Side 2835
Nr. 2 2014 ..... Side 2867
Nr. 3 2014 ..... Side 2903
Nr. 4 2014 ..... Side 2939
Nr. 1 2015 ..... Side 2979
Nr. 2 2015 ..... Side 3023
Nr. 3 2015 ..... Side 3071
Nr. 4 2015 ..... Side 3115
Nr. 1 2016 ..... Side 3159
Nr. 2 2016 ..... Side 3207
Nr. 3 2016 ..... Side 3255
Nr. 4 2016 ..... Side 3303
Nr. 1 2017 ..... Side 3351
Nr. 2 2017 ..... Side 3395
Nr. 3 2017 ..... Side 3439
Nr. 4 2017 ..... Side 3487
Nr. 1 2018 ..... Side 3535

Lokalhistorisk ORIENTERING Hvidovre

1. August 1983

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Nr. 1 1983

Indhold

Lokalhistorisk Orientering, en orientering ..... Side 1
Arkivar H. 0. Nordlunds afgang ..... Side 2
Kirkegården på vrangen /af mag. art. Poul Sverrild ..... Side 3
Lokalhistorisk Arkivs nyordning ..... Side 10
Ny kilde til lokalhistorien ..... Side 10
En efterlysning ..... Side 11
Program for Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs efterårssæson ..... Side 14

Lokalhistorisk Orientering, Hvidovre, udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og udkommer to gange årligt.
Redaktion: Jens Kristensen (tlf. 78 11 32)
Poul Sverrild (tlf. 75 02 81)

Nr. 1 1983

LOKALHISTORISK ORIENTERING
EN ORIENTERING

Når Hvidovre Lokalhistoriske Selskab nu udsender dette blad til selskabets medlemmer, sker det for at tjene flere formål.

Selskabets meget store portoudgifter i forbindelse med udsendelse af mødeindkaldelser er en belastning for vor økonomi, og det er samtidig en udgift, der ikke i sig selv gavner selskabets arbejde.

Ved fremtidig at udsende programmet for en halv sæsons arrangementer to gange om året i dette lille blad sparer vi udsendelse af adskillige mødeindkaldelser. Samtidig får vi altså mulighed for at udsende nærværende blad, der udover programmet og andre meddelelser også vil 'indeholde småartikler om lokalhistorien i Hvidovre.

Det betyder, at medlemmerne fremover ikke vil få skriftlig meddelelse om hvert enkelt arrangement. Medlemmerne må orientere sig om datoer, tidspunkter, lokaler, emner og tilmeldingsfrister i det program, vi bringer på bagsiden af bladet.

Endvidere vil arrangementerne blive annonceret i Hvidovre Avis og i Hvidovre Nærradio.

Omkostningen ved at udsende dette blad er altså, at der bortset fra indkaldelse til generalforsamling ikke mere vil blive udsendt separate mødeindkaldelser.

Gevinsten skulle dels blive en forbedret økonomi og dels være, at selskabet her får et organ, der kan bringe lokalhistorisk stof. De økonomiske stramninger, der har ramt Lokalhistorisk Arkiv, betyder, at vi må regne med, at den strøm af lokalhistorisk litteratur, der er kommet derfra, vil blive meget mindre. Lokalhistorisk Orientering vil efter bedste evne søge at råde bod på den udvikling ved at bringe lokalhistoriske artikler og småstykker, .og vi har den fordel, at vi kan bringe også små bidrag til lokalhistorien, bidrag der ikke ville kunne bære en selvstændig udgivelse.

Vi håber, at Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs medlemmer vil hilse dette initiativ velkommen, at de vil levere bidrag til Lokalhistorisk Orientering, og at vi må kunne leve op til vore egne forventninger.

Redaktionen

ARKIVAR H. O. NORDLUNDS AFGANG

Hvidovre Lokalhistoriske Arkivs grundlægger og leder gennem næsten 10 år, H. O. Nordlund, har i foråret 1983 velfortjent trukket sig tilbage.

H. Ow. Nordlund, der først efter at være pensioneret som kontorchef i Matrikeldirektoratet i 1973 tog gerningen som lokalhistorisk arkivar op, fik i løbet af sine 10 år som arkivar opbygget et arkiv og et ry, der rakte langt ud over kommunens grænser.

Det er især publikationerne, der i stort tal kom fra hans hånd, der har haft hans store interesse, og inden Nordlunds indsats kunne litteraturen om Hvidovre opregnes ganske kort. Så det var en hårdt tiltrængt indsats, der her blev gjort.

Igennem H. O. Nordlunds periode som lokalhistorisk arkivar blev Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv slået fast som en institution, der havde sin ikke uvæsentlige rolle at spille i lokalsamfundet.

Fra Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs side retter vi her en tak til H. O. Nordlund for det fortrinlige samarbejde til gavn for lokalhistorien, vi gennem årene har haft.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Bestyrelsen

SE PROGRAMMET PÅ BAGSIDEN

KIRKEGARDEN PÅ VRANGEN

Hvidovre Kirke set fra nordøst. Maleri fra århundredskiftet. Lok. hist. Arkiv.

En kirkegård forbinder man normalt med noget fredeligt, og Hvidovre Kirkegård har formentlig ikke været mindre fredelig end andre kirkegårde, men i forrige århundrede gav forskellige forhold omkring kirkegården alligevel anledning til stridigheder.

Blandt Københavns Universitets arkivalier på Rigsarkivet er bevaret en række breve vedrørende Hvidovre Kirke og Kirkegård fra perioden 1820 til 1909.

Når breve vedrørende Hvidovre Kirke kan findes her, hænger det sammen med, at universitetet som ejer af Frue Kirke i København også ejede Hvidovre Kirke.

Som kirkeejer var universitetet ansvarlig for kirkens og kirkegårdens tilstand, og problemer i forbindelse hermed skulle behandles af den akademiske værge for Frue og Hvidovre kirker.

I det følgende vil jeg tage to sager op, der verserede i henholdsvis 1839 og 1846-48. Den første sag drejede sig om tilstandene på Hvidovre Kirkegård, medens den anden var en strid om grænsen mellem to grav-

SE PROGRAMMET PÅ BAGSIDEN

steder.
I sig selv er sådanne sager vel knap interessante, ja nærmest trivielle, men ud over deres faktiske indhold bringer de ofte oplysninger af større almen interesse, om samfunds- og kulturelle forhold.

De to sager har ikke anden sammenhæng, end at de begge drejer sig om Hvidovre Kirkegård og kan være med til at kaste lys over en række forhold i Hvidovre Sogn i tiden før midten af forrige århundrede.

I 1839 rettede professor H. N. Clausen et angreb på tilstandene på Hvidovre Kirkegård formentlig efter et inspektionsbesøg. Dette angreb besvarede præsten ved Hvidovre Kirke, Holsøe, ved et brev, som er bevaret i Universitetets arkiv.

Brevet har været kendt af Haakon Rabjerg, der i sin bog, "Hvidovre Kirke", citerede det med et par linier (pag 9), men brevet fortjener at blive bragt i sin helhed, da det er fyldt med pittoreske og kulturhistorisk spændende detaljer.

Forinden jeg bringer brevets tekst, der er gengivet med den stavemåde, brevskriveren benyttede, følger her nogle oplysninger til belysning af nogle af de forhold, der omtales i brevet.

Cappelen var lærer ved Hvidovre Rytterskole til sin død i 1838. Kirkestævnet var en institution, hvorved myndighederne efter kirketid kunne informere sognets beboere om nye love, bestemmelser og lignende og altså også give dem en opsang.

Gangdagsarbejde var en pligt, der stammede fra hoveriet, og betød, at de pligtige skulle stille til arbejde et vist antal dage om året. En anden pligtarbejdsform var spanddage. hvor de pligtige skulle medbringe et spand heste til udførelsen af pligtarbejdet.

Brev til: Høiærværdige Herr Professor Dr. Theol. Clausen Ridder af Dannebrog.

Deres Høiærværdighed har i meget ærede Skrivelse af 16.d d. M. forespurgt: hvad der vel fra een eller anden Side eller muligen fra flere Sider maatte kunne foretages, for at faae Hvidoure Kirkegaard bragt ud af den usømmelige Skikkelse, hvori den nu findes.

I denne Anledning undlader jeg ikke at meddele, at jeg fra min Side strax ved min Embedstiltrædelse her, i Aaret 1835, har stræbt at gjøre, hvad jeg formaaede, for at Hvidoure Kirkegaard ikke skulde see ud og betragtes som et Overdrev. Til den Ende befalede jeg den daværende Kirkeværge nøie at paasee, at hverken hans egne Faar eller Murerens Hest græssede på Kirkegaarden. Dernæst anmodede jeg Menigheden ved Kirkestævne om, at holde de Afdødes Gravhøie i en anstændig Stand; hvorfor jeg bekjendtgjorde, at de Grave, som ikke inden en bestemt Tid vare istandsatte, sandsynligen bleve sløifede.Bekjendtgørelsen fandt tydeligt Bifald, og mange Gravhøie istandsattes og smykkedes. For at bidrage Mit til at smykke Kirkegaarden, forærede jeg i Aaret 1836 vedkommende henved 150 forskjellige Roser foruden en Deel Spiræa. Hovedgangene fra Kirkegaardens Porte til Kirken beplantedes med Hække af ovennævnte Træer; men afdøde Cappelen, hvem jeg bad om at vande dem, fandt sig ikke beføiet dertil, hvorfor de fleste Planter hentørredes og gik ud.

I Aarene 1837 og 1838 har jeg atter ved Kirkestævne ladet hine Anmodninger gjentage, men Kirkeværgen troer ikke at være (hvad jeg heller ikke troer han er) berettiget til at befale de til Gangdagsarbeide pligtige Huusfolk at sløife Græsse og bortføre det på Kirkegaarden værende Ukrud, thi det' tilkomme ikkun disse at vande omkring og indtil 2 Alen fra Kirkens Mure. I Hvidoure skete dette først i 1838, efter at jeg havde bedet Provsten at gjøre Værgen opmærksom på denne hans og Huusfolkenes Pligt. -

For at see hvorledes Kjøbenhavns Assistenskirkegaard holdtes, besøgte jeg den forleden Dag. Jeg fandt her mange sammensunkne Græshøie bevoxede med alskens Ukrud, som endnu ikke var omhugget, saa at det snart vil udstrøe en overflødig Mængde Frø. For at udpege et Sted, var Jordsmonnet omkring sal. Biskop Balles Grav især bevoxet med Burrer og andet fælt Ukrud, der ikke gav Hvidoure Kirkegd. meget efter.

Hvorsomhelst jeg ellers har seet Landsbykirkegaarde til alle Aarets Tider i en anstændig og zirlig Stand, forsynede med afstukne, med Træer og Buskvexter beplantede, Gange: - der er saadant Arbeide udført og bekostet af vedkommende Kirkeeiere.

Da Hvidoure Menigheds Gaard og Huuseiere nu atter paa min Anmodning have pyntet de dem tilhørende Grave, men ikkun deres egne, og da Ingen af dem vil tage sig af de andre dem uvedkommende Grave,

hvilket man heller ikke kan fordre af dem som Pligt, veed jeg intet andet Middel, end at bede Deres Høiærværdighed, som har skjænket denne mig meget interesserende Kirkegaard Deres Opmærksomhed, om at anvende Deres formaaende Indflydelse til, at Universitetet, som formodentlig er Kirkens Eier, gjør noget for denne Kirkegaard. Omkostningerne kunne næppe blive betydelige, især naar det værste Ukrud er oprykket, og naar den Del af Kirkegaarden, der ligger øde, er planeret og besaaet med Græs.

For at Ukrudet ei skal kunne udstrøe sit Frø, har jeg i forrige Uge ladet en i Hvidoure boende, saare skikkelig Huusmand i et Par Dage afskjære og afhugge alt det Ukrud, som var foran Kirken og bortføre det; hvorhos han har skuffet og revet Gangene.

Muligen man kunne træffe en Accord med denne Mand om aarligen at holde Gangene rene og itide at afhugge Ukrudet.
Frederiksberg J. 3ote Julii 1839.

Ærbødigst
Holsøe

Om denne skrivelse medførte nogen ændring til det bedre af forholdene på kirkegården fremgår ikke af universitetets arkiv, men den følgende sag viser, at der i det mindste var enkelte af gravstedsejerne, der passede deres gravhøje.

Den anden sag tog sin begyndelse i 1846, hvor husmand og jordbruger Christopher Jensen, Hvidovre, klagede til bestyrelsen for Hvidovre Kirke over, at kirkeværgen, gårdejer Peder Jensen, havde fjernet omtrent det halve af hans begravelsesplads. Kirkeværgen skulle have givet denne halvdel til gårdejer Bonavent Jensen.

Efter at have modtaget klagen, indhentede kirkens bestyrelse fra kirkeværgen en udtalelse om sagen. Kirkeværgen hævdede, at arealet tilhørte Bonavent Jensen, og til støtte herfor lod han sin udtalelse påtegne af "Bonnavend Jensen Gaardmand i Hvidoure", der bevidnede, at gravstedet tilhørte ham Som afslutning på sin udtalelse skrev kirkeværgen, der ligesom Bonavent Jensen var gårdejer, følgende: "Da Klageren har to Steder Liigplads paa Kirkegaarden, vil der ikke kunde tilkomme ham mere, saameget mere som en stor Deel af Hvidoure Sogns Beboere, endog Gaardeiere, ingen Gravplads har."

SE PROGRAMMET PÅ BAGSIDEN

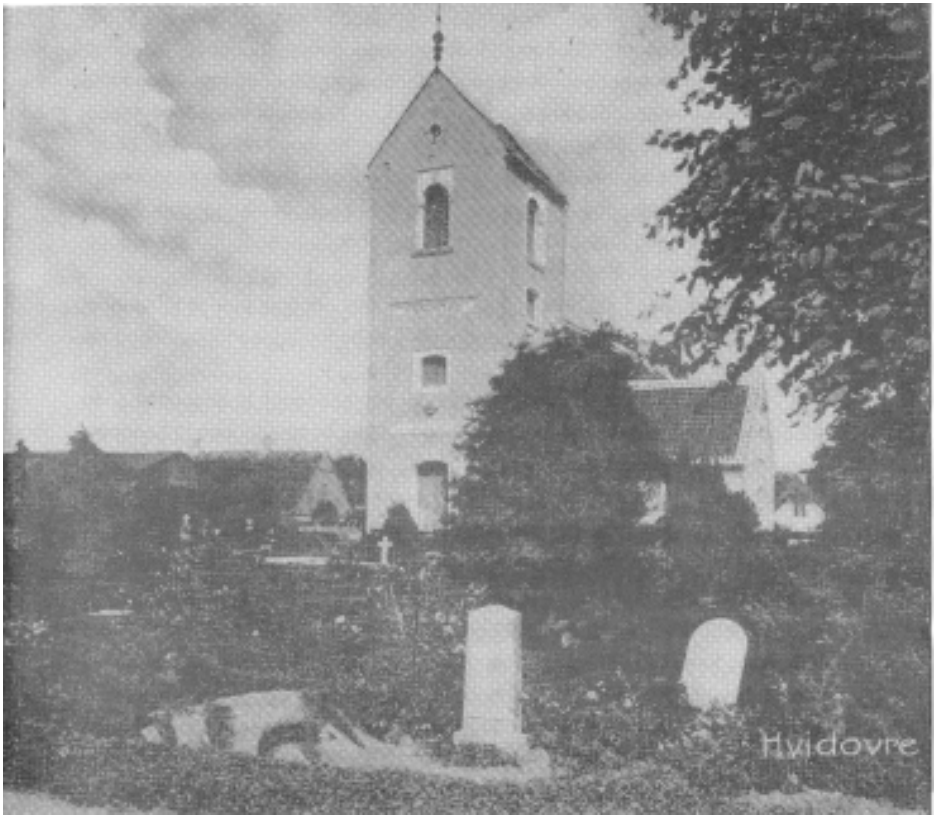

Hvidovre Kirke set fra vest. Postkort fra århundredskiftet. Lok. hist. Arkiv.

SE PROGRAMMET PÅ BAGSIDEN

Her var det hartkornet, der talte.

Med denne udtalelse fra kirkeværge Peder Jensen sendte Professor H.N. Clausen sagen til pastor Holsøe, for at han kunne få den ordnet.

Men pastor Holsøe sendte i november 1846 sagen tilbage til professor Clausen sammen med et brev, hvori han meddelte, at han havde opgivet at mægle i sagen efter ofte at have talt med klageren, Christopher Jensen.Pastor Holsøe var heller ikke i stand til at tage stilling i sagen, idet han dog afsluttede sit brev med at "yttre, at jeg formener, at Christopher Jensen, der, saavidt jeg har forstaaet, ifølge sin Hustrues Opfordring har reist Klagen, selv maa see at bevise sin Paastand. "

Med sin oplysning om, hvilken rolle Christopher Jensens kone skulle spille i sagen, må man dog nok sige, at pastor Holsøe havde taget stilling, når man tager tidens almindelige kvindesyn i betragtning. Professor Clausen sendte derpå sagen til universitetets konsistorium, der i december samme år meddelte, at det "ikke efter de fremkomne Oplysninger skjønner, at Klagen er begrundet. "

Efter konsistoriums afgørelse hvilede sagen indtil 1848, hvor Christopher Jensen på ny rejste den men denne gang overfor sogneforstanderskabet. Fra dette fik han dog blot det svar, at det ikke var noget sogneforstanderskabet kunne beskæftige sig med.

Derpå skrev Christopher Jensen til professor Clausen og forklarede sagens gang, således som han så den. Efter at være frataget halvdelen af sin gravhøj havde han siden ladet en ny rejse, men hermed var problemerne ikke ophørt, for "Planter og Blomster ere senere flere Gange oprykkede og bortkastede."

Til sidst i sin klage anslog Christopher Jensen en tone, der kan opfattes som et modstykke til kirkeværgens tidligere standshævdende udtalelse om gårdmænd, idet han spurgte, "om ikke lige Ret på Kirkegaarden hjemles mig med Sognets øvrige Beboere, derom vover jeg underdanigst at henvende mig til deres Høiærværdighed, som den Mand, jeg haaber vil og kan skaffe mig Ret i den omhandlede Sag. "

Konsistorium indhentede derpå en udtalelse fra endnu én af universitetets instanser, der i sit svar gav generelle retningslinier for, hvordan

sagen burde viderebehandles.

Angående den bortrøvede halvdel af gravhøjen fandt man, at den sag allerede for to år siden var blevet afgjort og derfor måtte afvises. Angående den anden del af klagen, at planter og blomster blev revet op og kastet bort, rejste den spørgsmålet om, hvorvidt Christopher Jensen på ny havde rejst sin gravhøj på samme sted som den forrige, og i givet fald kunne man blot anbefale klageren at anlægge sin gravhøj på sin egen jord.
Havde klageren derimod anlagt højen på sin egen jord, måtte universitetet behandle sagen, når der blev klaget. Hvis Christopher Jensen turde sigte nogen bestemt person og give oplysninger, der bestyrkede anklagen, kunne sagen overgives til den stedlige politimester.

Hvis dette ikke kunne lade sig gøre, var den eneste udvej at lade sognepræsten udstede en advarsel enten offentligt eller under hånden til de formodede gerningsmænd.

Med denne indstilling slutter sagen i universitetes arkiv.
Man kan forestille sig, at sagen også i Hvidovre er døet hen, for Christopher Jensen kan ikke have været i stand til at komme med oplysninger, som faktisk skulle have karakter af beviser, for at politiet kunne tage sig af sagen.

Spørgsmålet om skyld og ret er i øvrigt også temmelig uinteressant i en sådan sag; det, der gør, at den har været værd at fremdrage her, er de oplysninger, den bringer om livet i landsognet med personligt nid og nag og med sociale spændinger, der alt i alt nok kan være med til at gennemhulle myten om landsbyens velsignelser.

Poul Sverrild

Kilde: Rigsarkivet, Københavns Universitet, Vor Frue og Hvidovre Kirkers
Akademiske Værge. Hvidovre Kirke, Korrespondance m. m. , diverse år
1820-1909.

LOKALHISTORISK ARKIVS NYORDNING

Fra Medborgerhuset meddeles, at Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv, der har været uden fast bemanding og åbningstid siden H. O. Nordlunds afgang, nu igen fra den 1. august har fået fast åbningstid.

Det er blevet overladt bibliotekar Stinna G. Madsen at udfylde pladsen på lokalhistorisk arkiv, indtil Kommunalbestyrelsen til Nytår tager sagen om Lokalhistorisk Arkivs bemanding op til fornyet overvejelse.

Fra Lokalhistorisk Selskabs side håber vi, at Kommunalbestyrelsen igen vil tillade, at Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv igen bliver den krumtap, hvorom det kulturhistoriske arbejde i Hvidovre drejer sig. Arkivet er åbent hver mandag fra klokken 14 til 18.

NY KILDE TIL LOKALHISTORIEN

Fra Hvidovre Nærradio, der sender hver tirsdag og torsdag eftermiddag, har vi fået oplyst, at der bliver taget en båndkopi af udsendelserne. Denne båndkopi bliver overdraget biblioteket, hvor den indgår i lokalhistorisk arkivs samlinger.

Med tanke på, hvordan radiomediet kan udvikle sig til at blive en væsentlig faktor i lokalsamfundet, er det glædeligt, at en så central kilde finder vej til lokalhistorisk arkiv.

Også medieforskere vil formentlig med tiden kunne få glæde af denne samling. En tak til folkene bag Hvidovre Nærradio, der hermed leverer bidrag til fremtidens lokalhistorie.

SE PROGRAMMET PÅ BAGSIDEN

EFTERLYSNING

Børn på firs søges til film om Hvidovre i tyverne.
Hvem var børn i Hvidovre mellem 1915 og 1925?
En ny film er under forberedelse. Den handler om, hvordan forstadskommunerne blev til. Hvidovre Kommune er det konkrete eksempel. Hvidovre blev i 1901 reduceret til en egentlig sognekommune, idet Valby, Vigerslev og Enghaveblev "indlemmet" i København.

Hvidovres indbyggertal var i 1901 på godt og vel 500 personer. Dette tal steg kun svagt op til 1920.

BEFOLKNINGSEKSPLOSION

Så i perioden 1920-25 voksede befolkningstallet voldsomt. Tilflyttere i stort tal slog sig ned i kommunen på grund af kolossal boligmangel i brokvarterne. Der var ofte tale om ulovlig bosætning, og denne resulterede nærmest i et slagsmål mellem de ulovlige tilflyttere og sognerådet.

BØRN I SKOLE

Tilflytterne boede i en slags kolonihavehuse, som var flikket sammen af forhåndenværende affaldsmaterialer: pakkasser, træ og lignende. Med et noget misvisende udtryk blev tilflytterne kaldt "lysthusbeboere".

De gjorde krav på at få deres børn i Hvidovre Skole, hvilket sognerådsflertallet nægtede dem.
Sagen endte i undervisnings- og indenrigsministeriet og fik sin afslutning der i 1925.

FORSTADSKOMMUNENS **OPSTÅEN**

De ulovlige lysthusbeboere fik i 1925 lov til at slå sig ned i kommunen, benytte dens skole, få del i de sociale goder (som var knappe) og de fik valgret.
Dermed ændredes magtbalancen i kommunen. Det borgerlige flertal i sognerådet måtte vige for socialdemokratiet. Forstæderne som vi kender dem i dag begyndte at tage form.

Foto fra BT den 17. oktober 1922. Forestiller et helårsbeboet lysthus, formentlig beliggende i Hvidovre.

"GAMLE BØRN"
De to filmfolk bag filmen, Harold Ryan og Jimmy Andreasen, leder i øjeblikket med lys og lygte efter mennesker, som var vidner til denne udvikling, - ældre mennesker, som var børn i Hvidovre i tyverne. Disse skal danne baggrund for filmen, og en repræsentant for såvel den oprindelige som den tilflyttede befolkning skal i filmen fortælle deres historie om Hvidovre anno 1920.Desuden .er filmfolkene interesserede i alle former for materiale fra datiden: dagbøger, breve, fotos o. s. v.

Al hjælp modtages med stor taknemmelighed. Henvendelse kan ske til Hvidovre Medborgerhus, Kontaktafdelingen, Hvidovrevej 280, 2650 Hvidovre. Tlf. Ol) 78 02 22.

Eller til IN FILM, Østerbrogade 78 2.tv. 2100 Kbh Ø. Tlf Ol) 42 35 01.

Lysthus af den mere gedigne slags på Hvidovre Mark (ved stranden).
Lok. hist. Arkiv.

SE PROGRAMMET PÅ BAGSIDEN

PROGRAM FOR HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKABS EFTERÅRSSÆSON 1983.

Tirsdag den 13. september kl. 19:30 i Mødelokale A på Medborgerhuset.
Forhenværende smed Henning Pedersen fortæller om sit liv og sit arbejde som smed i Hvidovre. Beretningen vil blive optaget på bånd.
Derefter vises en film om det gamle Hvidovre.
Tilmelding på tlf 78 02 22 lokal 260 inden mandag den 12. september kl. 1200.

Oktober. Grundtvig-aften. Aftenen bliver arrangeret af lokalhistorisk selskab
Det har endnu ikke været muligt at fastlægge en dato, men arrangementet vil blive annonceret i Hvidovre Avis.

Mandag den 7. november kl. 1930 i Mødelokale A på Medborgerhuset.
Forhenværende stadsdyrlæge i Hvidovre og Rødovre, Harald Olsen "Milestedet" fortæller om sit arbejde som land- og bydyrlæge.
Efter foredraget vil filmene J. Th. Arnfred og Fest i gaden blive vist.
Tilmelding på tlf 78 02 22 lokal 260 inden fredag den 4. november kl. 1200.

Onsdag den 30. november kl. 1930 i Mødelokale A på Medborgerhuset.
Generalforsamling. I henhold til vedtægterne vil særskilt indkaldelse blive udsendt.

Lokalhistorisk ORIENTERING Hvidovre

Nr. 1 1984

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Indhold

Meddelelse til selskabets medlemmer ..... Side 1
Samarbejde med Hvidovre Nærradio ..... Side 1
Arbejdsløshedsbekæmpelse og lokalhistorie ..... Side 2
Landsby på alvejen ..... Side 3
Årsberetning 1983 for Lokalhistorisk Selskab ..... Side 8
Viadukten ved Hvidovre Station - før og nu ..... Side 10
Anmeldelse ..... Side 11
OBS kontingent-restance ..... Side 11
Publikationer fra selskabet og arkivet ..... Side 12

For- og bagside illustrationer:

Hvidovre Rytterskole set fra henholdsvis nord og syd.
Som omtalt i årsberetningen er skolen blevet restaureret
i løbet af 1983 og bragt tilbage til det udseende, den
sidst havde i 1847.

Redaktion:

Jens Kristensen tlf. 78 11 32
Poul Sverrild tlf. 75 02 81

MEDDELELSE TIL SELSKABETS MEDLEMMER.

Som skrevet i ” Lokalhistorisk orientering” nr. 1 håbede vi at kunne spare porto ved ikke mere at udsende indbydelse til medlemmerne før hvert enkelt arrangement, idet arrangementsprogrammet fandtes på bagsiden af bladet. Belært af erfaringerne fra efteråret, hvor fremmødet ved det ene møde, der ikke var særskilt indbudt til ikke svarede til det normale, vil vi fremover atter udsende indbydelser forud for hvert enkelt arrangement.
Dermed falder besparelsesaspektet bort ved udgivelsen. af dette blad, men da bladet i øvrigt ikke koster selskabet noget at trykke, er det vor agt at fortsætte udgivelsen, idet de reaktioner vi har fået på bladudgivelsen kun har været positive.

Bestyrelsen

MEDDELELSE FRA LOKALHISTORISK ARKIV.

Fra den 1. 1.1984 til den 31. 3. 1984 er lokalhistorisk arkivs bemanding udvidet fra 10 til 15 timer om ugen. Arkivets åbningstid er fortsat mandag fra kl.14 - 18.
Hvorledes bemandingsforholdene for årets resterende 9 måneder vil blive er endnu ikke afklaret.

SAMARBEJDE MED HVIDOVRE NÆRRADIO.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har indgået samarbejde med Hvidovre Nærradio omkring båndoptagelse af interviews. Samarbejdet er organiseret på den måde, at Hvidovre Nærradio forestår interviews af personer, som Lokalhistorisk Selskab ønsker interviewet. Lokalhistorisk Arkiv leverer båndene, Hvidovre Nærradio anvender dele af materialet til udsendelse i Nærradioen (når de medvirkendes tilsagn haves), og båndene arkiveres efter endt brug i arkivets samlinger.

ARBEJDSLØSHEDSBEKÆMPELSE 00 LOKALHISTORIE.

Hvidovre Kommune har taget initiativ til iværksættelsen af et lokalhistorisk projekt under jobskabelsesloven, til gavn forhåbentlig for både Hvidovres lokalhistorie og de involverede unge.

Projektet har endnu ikke fået noget officielt navn, men det vil gå ud på at indsamle erindringer, billeder og arkivalier vedrørende Hvidovres historie i perioden fra 1925 til 1940.

Projektet skal beskæftige fem unge, der med historikeren Poul Sverrild som projektleder skal forestå indsamlingen. Erindringerne skal skaffes til veje ved at projektdeltagerne interviewer personer, der har boet i Hvidovre i den nævnte periode. Det er målet at få optaget flest mulige interviews, og vi opfordrer derfor vor forenings medlemmer til, hvis de har boet i Hvidovre i tiden mellem 1925 og 1940, at melde sig som emner til projektet.

Det er målet med projektet at få indsamlet så meget materiale·om perioden, at det bliver muligt at give et fyldestgørende billede af livsvilkårene i en ung forstad i en krisetid.

På baggrund af de indsamlede interviews, billeder m.v. er det målet at fremstille lokalhistorisk undervisningsmateriale, der kan bruges i kommunens skoler.

Projektet, der skal løbe i perioden fra den 1. april til 31. december, vil, når det er afsluttet, overdrage alt det indsamlede og fremstillede materiale til Lokalhistorisk Arkiv, hvor det forhåbentlig vil komme fremtidigt lokalhistorisk arbejde til gavn.

En forudsætning for, at projektet kan gennemføres er imidlertid, at der melder sig mange, der vil fortælle om deres tilværelse i Hvidovre i årene mellem 1925 og 1940. Hvad enten i har boet her i alle årene eller blot i nogle få år af perioden, vil jeres bidrag blive modtaget med glæde og taknemmelighed.

LANDSBY PÅ ALVEJEN

Da København i løbet af 1400-tallet blev Danmarks hovedstad, betød det, at Hvidovre kom til at ligge ved den vej, der var rigets vigtigste forbindelse til det sydlige udland.

Hvornår vejen mellem København og Køge blev anlagt, vides ikke, men det er sandsynligt, at det er sket kort efter, at København blev hovedstad; for inden den tid var der ikke behov for en egentlig vej mellem de to byer.

Vejen gik fra København til Køge og derfra til Vordingborg, hvor man kunne udskibe sig til Nordtyskland eller til øerne i Smålandshavet. Vejen har, siden den blev anlagt, været en alvej, hvor færdslen kunne foregå uhindret af de kongelige bestemmelser, der gjaldt kongevejene. Kongevejene, der begyndte at blive anlagt i anden halvdel af 1500-tallet, måtte kun befærdes af kongen og enkelte andre, der havde hans tilladelse.

Fra Københavns Vesterport fulgtes Køgevejen med Roskildevejen til Valby på grund af det meget sumpede terræn ved Kongens Enghave. I Valby skiltes de to veje, og Køgevejen fortsatte mod sydvest i retning af Vigerslev og Hvidovre landsbyer.

Vejføringen fra Valby til efter Brøndbyvester, hvor det dog vides, at der var en kro med tilknytning til vejen i 1682, er uklar. I Avedøre fandtes der fra tiden omkring 1660 en kro, der sandsynligvis også havde forbindelse med alvejen.

Det kortmateriale, der findes fra anden halvdel af 1600-tallet og begyndelsen af 1700-tallet, er ikke i indbyrdes overensstemmelse angående vejføringen gennem Hvidovre og Avedøre.

Det skyldes ikke blot, at vejføringen kan have ændret sig i tiden mellem kortenes fremstilling, men også at korttegnerne ikke altid selv havde været på stedet eller at de tegnede på hukommelsen adskillige år efter at have været på stedet.

Johannes Meyers kort fra 1649 over Københavns Amt lader vejen gå gennem Vigerslev, Hvidovre og Avedøre landsbyer men syd om Brøndbyvester By.

Erik Dahlbergs kort over Københavns omegn, trykt 1696, lader vejen gå gennem Vigerslev By, umiddelbart syd om Hvidovre By dog med mulighed for at komme gennem byen, midt mellem Avedøre og Brøndbyøster landsbyer og gennem Brøndbyvester By.

Jens Sørensens kort over Københavns omegn fra 1720 lader vejen gå syd om Vigerslev By, umiddelbart syd om Hvidovre By, gennem Avedøre By og syd om Brøndbyvester By. Dette kort viser yderligere en vejføring, idet der er indtegnet en rute over Harrestrup A's munding, gennem den sydlige del af Hvidovre Mark og syd om Avedøre By.

Vejføringen over Flasken ved Harrestrup A's munding blev den, der sejrede i længden, hvilket blandt andet kan læses af egnens krohistorie, hvor Flaskekroen i begyndelsen af 1700-tallet opførtes ved Harrestrup Å, medens den kro, der havde været i Hvidovre By, blev nedlagt sidst i 1700-tallet ved ophævelse af dens kongelige privilegium.

Kortmaterialet er ikke den eneste kilde til oplysning om fortidens vejføring, men de skriftlige kilder er for en stor del spredte og tilfældige. Der findes imidlertid belæg for, at ruten gennem Hvidovre By i den første del af 1700-tallet blev foretrukket for ruten over Flasken. Denne kilde viser samtidig, at alvejen har ført fornemme selskaber gennem landsbyen, hvor de dog formodentlig sjældent har gjort ophold, idet landsbyen lå for tæt på København.

I 1716 var den russiske zar Peter den Store i Danmark som følge af den dansk/russiske alliance under den Store nordiske Krig. Formålet med hans ophold var angiveligt at generobre det tabte Skåneland ved hjælp af de russiske tropper, der var bragt til København og indkvarteret der. Det russiske zar-par var ankommet til Lolland-Falster og havde taget ophold der. Efter en tid rejste zaren alene til København! hvor zarinaen siden sluttede sig til ham.

Zar Peter den Store opholdt sig i Danmark i forbindelse med en påtænkt invasion af Skåne. Zaren efterlod sig mange ubetalte regninger, og en af dem stammede fra et rast i Hvidovre Kro.

Da dagen kom, hvor man ventede zarinaens ankomst, red zaren med et større følge ud af København for at tage imod hende. Hvor ægtefællerne mødtes, melder historien ikke, men at zaren på sin vej kom gennem Hvidovre og gjorde holdt der, fremgår af en af de mange regninger, zaren efterlod sig. Det er sandsynligt, at zaren aftenen forud for udflugten havde fået en del at drikke, og at det var grunden til, at
han lod gøre holdt så tæt på København, hvorfra rideturen ikke kan

Dahlbergs kort over København og nærmeste omegn trykt 1696 viser Køgevejens forløb umiddelbart syd om Hvidovre By og nord om Avedøre.

have varet længe.

Under alle omstændigheder standsede selskabet i Hvidovre og gik ind hos Agneta Pedersdatter, der drev krohold i landsbyen. De rejsende, der foruden zaren omfattede " Herrer, Betjente og Lakajer", indtog føde for 5 rigsdaler og 2 mark og drak Øl, brændevin og mælk for 2 rigsdaler og 5 mark.

Efter således at have vederkvæget sig for 8 rigsdaler og l mark i Hvidovre Kro sadlede selskabet op, forlod Hvidovre og efterlod regningen ubetalt.

Det er det forhold, at zaren ikke betalte sin fortæring, der gør, at oplysning om hans korte ophold i Hvidovre er bevaret, for kroholdersken, Agneta Pedersdatter, måtte siden henvende sig til Rentekammeret (datidens finansministerium) for at søge regningen betalt.

Rentekammeret måtte naturligvis først undersøge, om det var et berettiget krav, der blev fremført, og man forespurgte en af deltagerne i udflugten, oberstløjtnant Haxthausen, om han kunne attestere regningens rigtighed.

Da oberstløjtnanten havde givet den ønskede attestering, indstillede Rentekammeret til kongen, at beløbet måtte blive betalt, og kongen bevilgede "Allernaadigst at disse 8 RD l MK maae betales".

Hvor meget en sådan kreditgivning har belastet kroholderens Økonomi kan vi ikke få oplyst, men helt ringe var beløbet ikke.

Med overgangen til en linieføring over Flasken og med Køgevejens faldende betydning kom Hvidovre By til at ligge langt mere afsides, og besøg af standspersoner må være blevet sjældnere.
Kilde: Rentekammeret , Relationsprotocol og Resolutionsprotocol.
l 716. Nr. 72, 1125. Rigsarkivet.
Litteratur: Alex Wittendorff Alvej og Kongevej. Kbh 1973.

Poul Sverrild

ÅRSBERETNING 1983 FOR LOKALHISTORISK SELSKAB.

Hovedvægten har i 1983 været lagt på vore medlemsaftener med foredrag og filmforevisninger. Desværre har tilslutningen ikke helt kunnet leve op til tidligere års.

Vi indledte selskabets mødeaftener i januar med fhv. skoleinspektør Sv. Aa. Olsen, Holmegårdsskolen, der fortalte om sit liv og arbejde. Sv. Aa. Olsen berettede om sit uddannelsesforløb, arbejdsløshed, lærergerning på landet, i købstaden og ikke mindst her i Hvidovre. Flere end 50 medlemmer overværede denne storartede aften, som er bevaret for eftertiden på bånd.

Der fortsattes i februar med forfatteren Broby Johansen, der sin vane tro fastholdt sine tilhørere ved sin oplysende gennemgang af kalkmalerierne i vore kirker. Denne aften var motiverne hentet fra Nordsjælland.

Det planlagte arrangement i marts, hvor fhv. stadsbibliotekar E.R. Schultz skulle have fortalt om sit virke i Hvidovre , måtte udgå som følge af sygdom.

Bestyrelsen havde allerede før sommeren lagt programmet for efteråret både med møder og generalforsamling.

Vi tog fat i september, hvor tidligere smedemester Henning Petersen, Hvidovregade, gav sin beretning om tilværelsen som smed i Hvidovre. Henning Petersen er født i Hvidovre og er tredie generations landsbysmed.

Bestyrelsen mente, at også Hvidovre Lokalhistoriske Selskab skulle fejre 200-året for vort lands store digter og åndshøvding, N. S. F. Grundtvig. Vi samarbejdede med biblioteket om et møde med fællessang, foredrag og spørgetid. Tidligere kulturminister K. Helveg Petersen fortalte om Grundtvig og vor tids udfordringer. Der var musik ved Poul Schiønnemann og forsang af Mogens Berg fra radioens sangkor. I aftenen deltog cirka 60 tilhørere.

Vor sidste medlemsaften dette år foregik i begyndelsen af november, hvor fhv. stadsdyrlæge Harald Olsen fortalte om sin barndom og sin uddannelses tid. Desværre nåede vi ikke denne aften at høre om Harald Olsens arbejde i Hvidovre, så det må komme ved en senere lejlighed.

Foredraget blev optaget på bånd som led i selskabets samarbejde med Hvidovre Nærradio. Deltagerantallet var denne aften noget under det sædvan-

lige, hvilket var at beklage.

På publikationssiden kan det nævnes, at bogen "Da Hvidovre blev mindre af H. O. Nordlund og Poul Sverrild er udsolgt. Bogen vil i løbet af 1984 blive optrykt i 4. oplag.

Det skal endvidere nævnes, at vi har fået et medlemsblad, der udkom med sit første nummer i andet halvår 1983. Bladet er endnu i sin vorden, og vi regner med at udsende næste nummer i begyndelsen af det nye år. Alle er naturligvis velkomne til at skrive i det, såvel artikler som andet stof.

Vort bestyrelsesmedlem, Poul Sverrild, er i færd med at skrive en bog om den tid i Hvidovre, hvor folk boede i lysthuse. Udsendelsen af denne bog sker i samarbejde med vort selskab og ventes at finde sted i anden halvdel af 1984.

Med stor glæde har vi set, at Rytterskolen er blevet istandsat. Nu optræ der den helt, som den så ud ved udbygningen af den ældste del i 1847. Det var dejligt at konstatere, at stadsingeniørens kontor både havde fotograferet og beskrevet hele arbejdsgangen omkring restaureringen. Såvel billeder som beskrivelse er afleveret til Lokalhistorisk Arkiv.

Jeg har tidligere omtalt to gamle faner, som har tilhørt Hvidovre Sogns Syge- og Begravelseskasse. Nationalmuseets afdeling for konservering af resente sager har nu meddelt, at fanerne er færdige og kan afleveres til kommunen. Fanerne vil sikkert blive ophængt i socialforvaltningen. Den ene fane kommer i glas og ramme af hensyn til fanedugens beskaffenhed. Vi siger tak til Hvidovre Kommune og andre, som har bidraget til fanernes bevaring.

Samarbejdet med naboforeningerne er så småt begyndt. Lørdag den 22. oktober var Valby Lokalhistoriske Forening på besøg her i Hvidovre, og cirka 20 medlemmer deltog. Vi aflagde besøg i Hvidovre Kirke og Rytterskolen og gennemgik jerngitteret på Hvidovre Torv.

Jeg var til stede og fortalte om kirke, skole og torv. Senere var selskabet i arkivet, hvor Stinna Madsen, den nye arkivleder, fortalte om dette.

Til sidst en tak til bestyrelsen og til medlemmerne for godt samarbejde og samvær, tak til personalet på bibliotekets sekretariat for storartet hjælp ved det praktiske arbejde.

Jens Kristensen
formand for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

JERNBANEVIADUKTEN OVER HVIDOVREVEJ I 1938

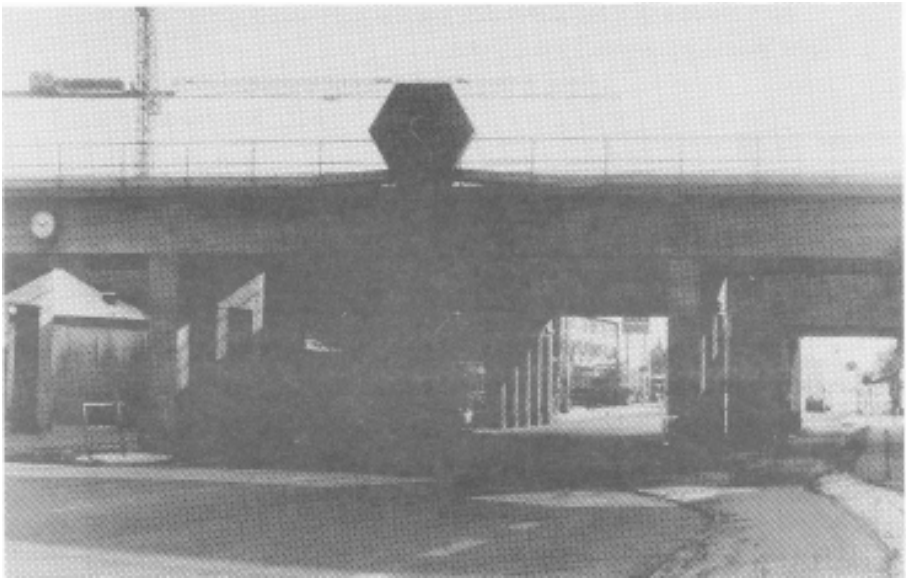

- OG I 1978.
Billederne er i begge tilfælde taget fra nord.
(Foto: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.)

ANMELDELSE.

Valby. Nabo til Kongens København. af Frandsen, K. -E., Kammp, Aa. H. og Larsen, K. A. Forlaget Tellus 1983, pris kr. 80 i boghandelen.

Den lille bog på 44 sider rummer et væld af oplysninger på trods af, at den er gennemillustreret i en grad, så kun godt 12 af bogens sider er egentlig tekst. Den korte tekst er til gengæld yderst oplysende om Valbys historie fra år 1186, hvor Valbys navn første gang omtales til vore dage. Svagest er kapitlet om dette århundrede, hvor bogens tekst i al for høj grad bærer præg af de virksomheder, der har støttet udgivelsen af bogen.

Bogens kortmateriale er righoldigt og fremtræder klart og illustrativt, og bogen er forsynet med en række bilag især om ejere og fæstere af Valby-gårdene fra 1611.

Bogen er forsynet med kildehenvisninger og indeholder kilde- og litteraturfortegnelse samt en ordforklaring, der sætter læseren i stand til at få det fulde udbytte af bogens beskrivelse af landbrugsforholdene i Valby.

Alt i alt en smuk og læseværdig bog om vort nabodistrikt, som vi hørte sammen med fra 1625 til 1901.

Poul Sverrild

OBS OBS OBS OBS OBS OBS OBS OBS OBS OBS OBS OBS

Selskabets kasserer meddeler den 15. maj, at cirka 90 af vore medlemmer endnu ikke har indbetalt deres kontingent for 1984. Bestyrelsen henstiller til restanterne, at de snarest af hensyn til selskabets fortsatte arbejde indbetaler kontingentet for indeværende år. Kontingentet udgør kr. 40 for pensionister dog kr. 20.

Bestyrelsen

PUBLIKATIONER FRA HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB OG HVIDOVRE LOKALHISTORISKE ARKIV:

Sørensen, Sv. Aa. og Nord lund, H. 0. : Beringgård.
33 sider, illustreret. 1976. pris kr. 25

Nordlund, H. 0.: Rytterskolen i Hvidovre.
31 sider, illustreret. 1978. pris kr. 10

Petersen, A.: Af mit livs foreteelser.
Bind I og II, illustreret. 1979. Bind I er en maskinskrevet udgave af skrædermesterens spændende og yderst velskrevneerindringer fra et omskifteligt liv, medens bind II er forfatterens manuskript gengivet i facsimile. pris kr. 55 (medl. kr. 35)

Nordlund, H. 0. og Sverrild, P.: Da Hvidovre blev mindre.
76 sider, illustreret. 1981. Fjerde oplag vil foreligge i løbet af foråret 1984. pris kr. 25

Thomsen, B.: Hvidovre. En lokalhistorisk vejledning til landsarkivet.
Bind I Administrationshistorie, bind II Arkivalier.
145 sider. 1981. pris kr. 40

Nordlund, H. O.: Vejnavne i Hvidovre Kommune.
52 sider, illustreret. 1982. pris kr. 50
(medl. kr. 25)

Lokalhistorisk Orientering Hvidovre.
Halvårligt tidsskrift (udk. første gang august 1983), der tilstilles selskabets medlemmer som en del af medlemsskabet.

Publikationerne kan købes ved henvendelse til Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.

Sverrild, P.: Hvidovre Landsogn.
58 sider, illustreret, +opgavehefte 14 sider. 1981. Bogen er en tekst og kildesamling til belysning af forholdene i Hvidovre omkring århundredskiftet. pris kr. 22
(næsten udsolgt)

Hansen, Im.: Hvidovre kirke.
28 sider, illustreret. 1980. pris kr. 12

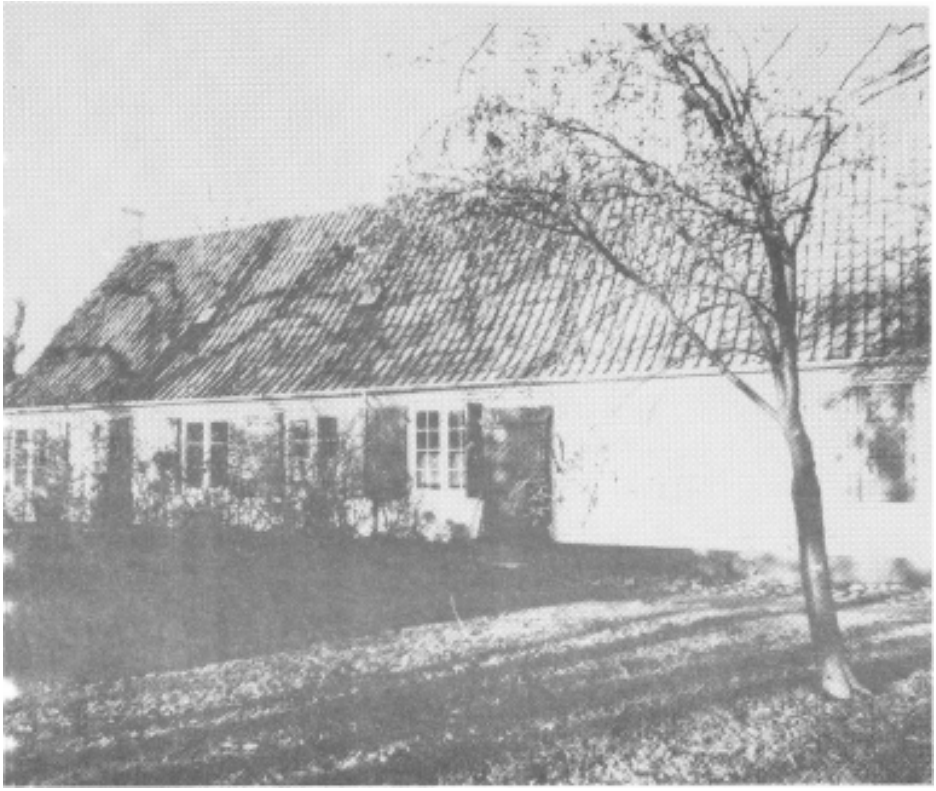

Lokalhistorisk ORIENTERING Hvidovre

Nr. 1 1985

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Indhold

1985	side 3
Mælkedreng i Hvidovre	side 4
Lokalhistorisk Projekt 1984	side 12
Lokalhistorisk Projekt 1985	side 13
To Kroner på Værket	side 15
Årsberetningen 1984	side 18
Hvidovre 1930	side 20

Bestyrelse for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab:

Jens Kristensen	formand
Kamma Andersson	næstformand
Kjeld Jørgensen	
Poul Sverrild	
Kaj Andersen	
Palle Voigt	
Asger Linck	sekretær
Bent Sverrild	suppleant
Elsted Jensen	suppleant
Hans Møller	revisor
Svend Mortensen	revisorsuppleant

Lokalhistorisk Orientering, Hvidovre, udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Tidligere er udkommet: 1,1983 og 1,1984.

Redaktion: Poul Sverrild
Per E. Hansen

1985!

Vi er nu godt i gang med det nye år, 1985.
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab's bestyrelse ønsker hermed vore medlemmer et godt nytår. Vi ønsker også, at foreningen vil få et godt år med mange nye betalende medlemmer.

Penge er jo desværre det magiske ord i mange sammenhænge, og prisforhøjelser møder vi daglig. Sådan var det også på selskabets seneste generalforsamling i november 1984, hvor det blev vedtaget at forhøje kontingentet til 60 kr. årligt for ordinære medlemmer og 30 kr. for pensionister.

Hvad får vi så for kontingentet?

I formandens beretning aflagt på generalforsamlingen og gengivet her i bladet kan vi læse om udbudet af mødeaftener med foredrag, film, lysbilleder, bånd m.m.

Vi vil gerne fastholde denne linie, og så var en kontingentforhøjelse ikke til at komme uden om.

Med dette blad vil vi gerne give vore medlemmer og ikke mindst de, der ikke eller kun sjældent deltager i vore arrangementer en kontakt til det lokalhistoriske miljø i kommunen.

Vi vil meget gerne modtage indlæg fra medlemmerne og andre her i bladet, for bladet skulle gerne blive så interessant, at det kan medvirke til at skaffe flere medlemmer og dermed en bedre økonomi til gavn for det lokalhistoriske arbejde i Hvidovre,

Omkring bladet her er der i øvrigt sket det, at Jens Kristensen har forladt redaktionen, og i stedet er P. E. Hansen, der også er hovedbidragyder til dette nummer, indtrådt. P. E. Hansen er til daglig beskæftiget i Hvidovre Kommunes arkiv.

Redaktionen

MÆLKEDRENG I HVIDOVRE.

af P.E.Hansen, Hvidovre Rådhus, Arkivet.

Jeg er en årgang 1935 og fornemmer alt fra før 1940 som fortid, der med en svag erindring om min tidligste barndom svinder bagud i tidens tåger. Så derfor spidsede jeg øren, da min onkel begyndte at tale om sin
tid som mælkedreng i Hvidovre på slutningen af tyverne. Det var tilfældigt, vi kom ihd på det, samtalen drejede sig om dit og dat, og jeg havde fortalt om min interesse for lokalhistorien herude.

Nu er han et nært medlem af min familie, og selvom vi i tidens l øb ikke ligefrem har overrendt hinanden, kender jeg dog hans historie ganske godt, troede jeg. Jeg ved, han er født og opvokset på Vesterbro, og har aldrig forbundet hans fortid med noget, der har med Hvidovre at gøre. Jeg anede faktisk ikke, at man på Vesterbro i tyverne vidste ret meget om Hvidovres eksistens.

Og så min gamle onkel ... Han, som har arbejdet det meste af sit liv på et af vore store bryggerier. Han ligner ikke ligefrem nogen mælkedreng. Jamen, hvordan kunne du finde på det ... spurgte jeg, var det en annonce i avisen eller hvordan?

Så fortalte han følgende.

Dengang var det langtfra alle, der havde råd til at give deres børn en uddannelse. Nogle kom ganske vist i lære, men for de fleste var det om at tjene nogle penge og hjælpe til med den betrængte økonomi derhjemme. Man kunne få en budplads eller stikke til søs, og så var der jo mælkedrengene.

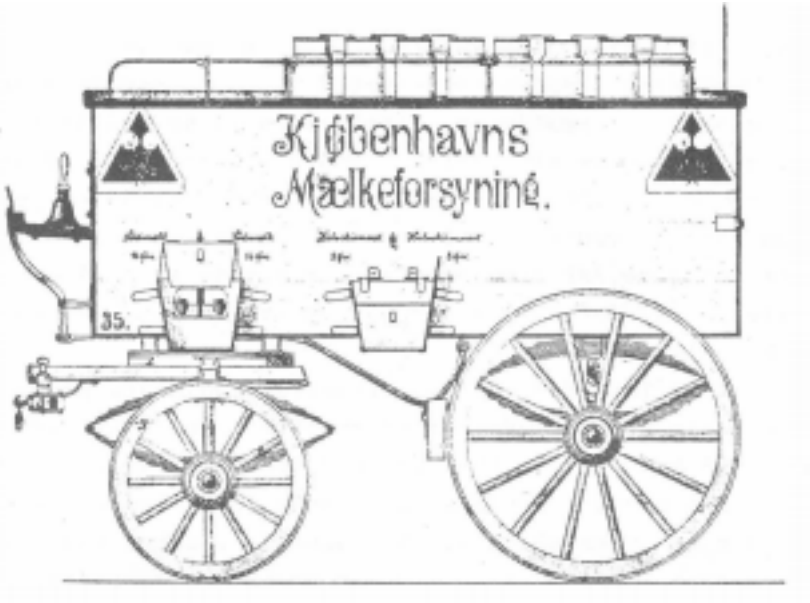

Dengang var der i København et utal af større. og mindre mælkemejerier, men især tre dominerede markedet. De fik mælken bragt ind fra store dele af Sjælland, behandlede den, tappede på flasker og f9rsynede så hovedstadens borgere. Hvert mejeri havde hele byen og nærmeste omegn delt op i distrikter, og hvert distrikt blev betjent af en hestetrukken mælkevogn, en kusk og et antal mælkedrenge. Arbejdet startede tidligt om morgenen, vognene var læssede på mejeriet, hestene blev spændt for, og så ud af porten, ud til hvert sit område.

Hver morgen var der brug for nogle ekstra drenge, og det var om at være på pletten, hvis man var interesseret. Så stillede man sig op ved porten og ventede.

På et tidspunkt kom portneren ud, pegede på den dreng, der var nærmest, og sagde: ”Du der, henvend dig til kusken på vogn 16”, og så var man antaget.
Nu foregår dette her omkring 1927, og drengene var i konfirmationsalderen, altså cirka 14 år. Få år tidligere var det almindeligt, at selv børn på 10 -12 år løb med mælk. Det var jo tidligt op for sådan en purk, og når man mødte i skolen senere på formiddagen, hændte det ofte, at drengene fik deres gode søvn på et tidspunkt, der ellers var sat af til lærdom. Det kunne ikke gå.
Flere love fra 1913 og fremefter tog sigte på at beskytte børnene overfor udnyttelse i erhvervslivet. I 1925 kom således ”

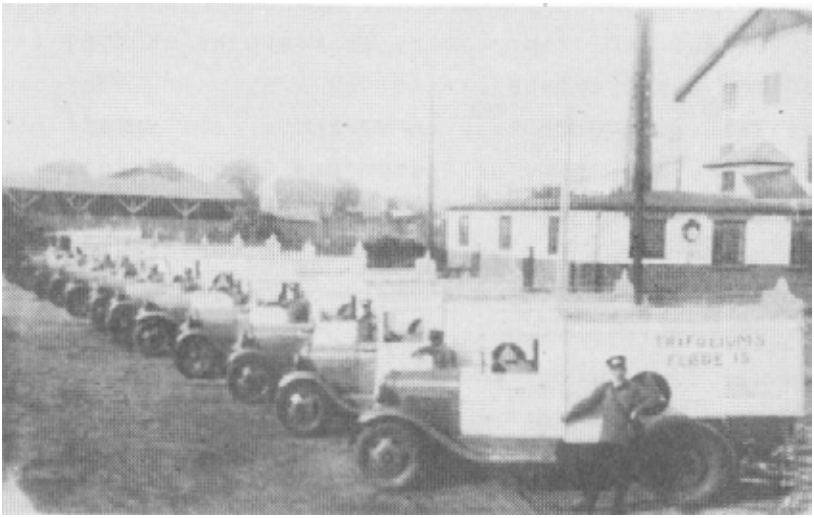

Lov angående børns og unge menneskers arbejde”. Paragraf l i denne lov taler om lavalder
og lyder således: ”Til arbejde i erhvervsvirksomheder, bortset fra land- og skovbrug, gartneri, søfart og fiskeri, må kun benyttes børn, der er fyldt 14 år, og som er lovligt udskrevet af skolen. ” Der var en masse undtagelser i loven, men i det

store og hele var det en forenkling af tidligere lovgivning på området og et skridt i den rigtige retning.

Tilbage til 1927 . .. Der var som sagt især tre stormejerier, som sad på næsten hele salget af mælk og fløde i København. De var ” Det danske Mælkekompagni” (Solbjerg), Arbejdernes kooperative Mejeri ” Enigheden” og godsejernes ditto, ” Trifolium”.
Disse tre havde øgenavne blandt drengene, f.eks. kaldte man Trifolium for ” Trissen” , Mælkekompagniet blev kaldt ” Knækkeren ” (grunden uvis) og Enigheden hed ”Stolpen” . Et mundheld blandt drengene sagde: ”Trissen knækker Stolpen ” eller omvendt, alt efter hvor man var ansat.

Den kendte mælke-uniform bestod af en blå, kraftig skjorte (eller stortrøje), om vinteren tillige en islænder-sweather og på hovedet en blankskygget kasket med mejeriets navn præget i et stort metalskilt. Desuden en pengetaske i en skråre over den ene skulder.

I 1931 begyndte så min føromtalte onkel at køre i Hvidovre. Netop dette år havde Trifolium anskaffet sig de første 12 motoriserede mælkevogne. Det var den kendte Ford-bil, der her var forsynet med lukket kasse på ladet og malet skinnende hvid med blå staffage.

Med et sådant køretøj ankom mælken så tidligt om morgenen på hjørnet af Gl.Køgevej og Hjørnagervej, hvor der var plads ved bagermester Due’ s forretning.
Nogle drenge ankom med bilen, og andre var selvkørende på cykler udlånt af mejeriet. Det var mærkelig nok ikke ladcykler men almindelige herrecykler, hvor mælken blev transpor-

teret hængende på styret i tre store sejldugstasker. Hver taske kunne indeholde 10 1/1-flasker, 5 1/2-flasker og diverse 1/4- og 1/10-flasker. Med fuldt læs hang der således cirka 40 kilo på styret.

Hvidovres grus- og slaggeveje var elendige, fyldt med huller, så det var om at have tungen lige i munden, holde balancen og styre udenom de værste af slagsen. Det var heller ikke så svært, når bare man kunne se, hvor man kørte, men om vinteren, når sneen lagde sig over landskabet, dækkede den også de lumske huller, og så var det undertiden svært at komme helskindet igennem
med sin dyrebare last.

Her kunne man godt tale om at græde over spildt mælk, for de varer, der blev udleveret fra vognen, skulle afregnes med kusken, uanset den var spildt, smadret, eller kunden havde snydt for betalingen. Det var altså for egen regning og risiko, og så er man jo ekstra forsigtig.

Der var flere stor-mejerier, som leverede til det samme område, og kunden kunne jo skifte leverandør, hvis han ikke var tilfreds med betjeningen. Man måtte pleje sin kundekreds for eksempel ved at yde en ugentlig kredit. var man ny i faget, forekom det, at man blev snydt, men af skade bliver man klog og lærer at gardere sig her i 1ivet.
De fastboende løb sjældent fra betalingen, men om sommeren kom udflytterne, og med den skarpe konkurrence fik de den samme kredit som andre. Flaskerne stod ved lågen og blev byttet til mælk hver morgen. Her var det om at komme i snak med de nye børn, der løb og legede på stedet.

”Go’dav min ven, hva’ søren, dig har jeg da ikke set før”.

”Næh, vi er osse lige flyttet herud.”
”Nåh, hvor kommer du fra?”
”Vi bor i X-gade 10 om vinteren.”

Så fik man noteret adressen ned, for det kunne jo være, at man en dag i efteråret stod ved lågen med de tomme flasker og en besked om ”ikke mere mælk” samt en uges ubetalt regning.

Altså, frem med adressen, ind til byen og ”Goddag, frue”. Nå, men det var kun et eksempel, der bekræfter undtagelsen. De fleste var hæderlige småkårs-folk, som forsøgte at klare en bolignød eller at starte på er frisk i et hus banket sammen af forhåndenværende pakkassebrædder herude i Hvidovre.

Blandt kunderne var også et par institutioner, hvoraf her skal nævnes ”Catherine Booths-kolonien”, Frelsens Hærs mødrehjem på Svendebjerggård. Frelserne ydede her en uvurderlig hjælp til unge kvinder, som af en eller anden grund var kommet ”galt afsted” rundt om i landet. Tiden var sådan indrettet, at en masse unge piger i lighed med drengene skulle ud at tjene til livets opretholdelse. Det var som pige i huset eller på gårdene, at mange kom i den situation, der dengang skabte misbilligelse endog hos de personer, der havde skabt problemet.

Pigen var gravid, ud med hende. Far og mor derhjemme var flove og tøsen helt alene i verden. Her var det Frelsens Hær trådte til og sørgede for et værdigt forløb af svangerskabet. Her h j alp man de unge mødre 00 deres nyfødte børn, og så skulle der jo bruges en masse mælk.

Jeg må lige indskyde, at der i Hvidovre dengang stadig var gårde med køer, og en af dem var Beringgård, eller

Schraders gård, som den også blev kaldt. Den lå på Gl.Køgevej netop i nærheden af Svendebjerggbrd, og her blev der solgt mælk ved stalddøren. Det var sikkert et udmærket produkt men opfyldte ikke de krav, der blev stillet til "børnemælk".

"Børnemælk" var betegnelsen for en rå sødmælk, som stammede fra dyrlægekontrollerede besætninger, og som havde bestået en tuberkulinprøve indenfor det sidste år.

Her kom så mælkemanden ind i billedet, for netop stormejerierne kunne levere denne type mælk, som mødrehjemmet havde brug for. Distriktet vores mælkevogn kørte i, var temmelig stort. Det gik fra Flaskekroen ad Brostykkevej til Avedørelejren og omfattede alt syd for denne linie ud til stranden.

Om eftermiddagen cirka klokken 14 sluttede turen ved Frihedskroen, her gjorde man dagens regnskab op, og så var det fyraften.

I 1932 kunne man for denne indsats alle ugens syv dage tjene cirka 40 - 45 kr.

Denne beretning handler bare om en enkelt mælkevogn i Hvidovre dengang. I alt kørte der dagligt cirka 20 af disse fra diverse mejerier. I Hvidovre var der cirka 25 faste forhandlere og fire gårde, som solgte ved døren. Det førte til kaos på området.

I slutningen af trediverne blev der ført mange og lange forhandlinger med alle implicerede parter. Der var store og små mejerier med forskellige interesser ,
og så var der myndighederne. Det førte ti, at man i 1941 fik skabt en mælkeordning for Storkøbenhavn , som bragte system i sagerne. Men det er måske en historie til en anden gang.

Hvidovre Lokal-historiske Arkiv

Fra 2. januar 1985 udvider Lokalhistorisk Arkiv åbningen med tre timer ugentlig, og der bliver både en eftermiddags- og en aften-åbning.

Fra 2. januar og indtil 30. april 1985 holder Lokalhistorisk Arkiv åbent hver mandag kl. 12 til 16 og hver torsdag kl. 17 til 20 for publikumsbesøg
Arkivets adresse er fortsat Medborgerhuset, Hvidovrevej 280, 2650 Hvidovre.
Arkivaren træffes telefonisk mandag fra 9 til 17 og torsdag 16-20. Telefon 78 02 22.

LOKALHISTORISK PROJEKT 1984

I foråret 1984 startede Hvidovre Kommune et jobskabelsesprojekt indenfor det lokalhistoriske område. Projektet skulle køre frem til udgangen af året.

Emnet for projektet, som vi tidligere har omtalt her i bladet, var Livet i Hvidovre i perioden mellem 1925 og 1940. Med kamera, båndoptager og hjælp fra mange Hvidovre-borgere indsamlede projektet erindringer og billeder fra perioden.

Projektet er nu afsluttet, og der blev optaget 56 interviews med Hvidovre-borgere. Interviewene er blevet registreret, der er blevet udarbejdet indholdsfortegnelser, og dele af interviewene er blevet udskrevet.

Yderligere har projektet udvalgt en del af det indsamlede materiale til at indgå i noget undervisningsmateriale til brug for folkeskolen her i kommunen.

Undervisningsmaterialet kommer til at bestå af 4 bøger på mellem 60 og 160 sider. Bøgerne bliver udgivet i samarbejde mellem Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Hvidovre Pædagogiske Central.

Interesserede medlemmer vil gennem Lokalhistorisk Selskab kunne købe de 4 bøger, når de udkommer. Mere herom i næste nummer af Lokalhistorisk Orientering.

LOKALHISTORISK PROJEKT 1985

På baggrund af de positive erfaringer fra gennemførelsen af sidste års lokalhistoriske projekt, har Hvidovre Kommune besluttet også i 1985 at gennemføre et projekt for unge arbejdsløse indenfor lokalhistorien.

Det nye projekt starter i begyndelsen af februar måned og vil ud over projektlederen komme til at blive bemandet med fem unge arbejdsløse og en langtidsledig.

Projektet er denne gang sprunget lidt frem i tiden og tager et mere begrænset emne op, end det forrige gjorde. Emnet er denne gang: Etagebyggeriets Hvidovre, 1945-60.

Som i det forrige projekt er det meningen at få projektets emne belyst gennem interviews med Hvidovre-borgere.

Allerede her efterlyser vi personer, der flyttede til Hvidovre og flyttede ind i de nybyggede sociale og kooperative byggerier i perioden mellem 1945 og 1960, og som har lyst til at fortælle om forholdene i byggerierne i perioden. Hvordan var forholdet til naboerne? Hvordan var boligerne? Hvordan oplevede børnene at flytte ind i de nye komplekser? Hvordan oplevedes Hvidovre af tilflyttere i 50'erne? o.s.v.

Det materiale, projektet samler ind og producerer, vil ved projektets afslutning blive afleveret til Lokalhistorisk Arkiv, hvor det vil indgå i samlingerne. Endvidere er det muligt, at dele af materialet vil blive anvendt ved fremstilling af undervisningsmateriale.

Når Lokalhistorisk Projekt 1985 fokuserer på etageejendommene og deres beboere i perioden efter besættelsen skyldes det, at denne periode blev lige så stærkt præget af etageejendommene, som 30'erne var præget af byggeriet af bungalows o.l. Det var et helt nyt og anderledes Hvidovre, der blev skabt i efterkrigsårene.

Lokalhistorisk Projekts adresse er:

LOKALHISTORISK PROJEKT
Sønderkærskolen
Kettegård Allé 2
2650 Hvidovre
tlf. 01) 47 29 35

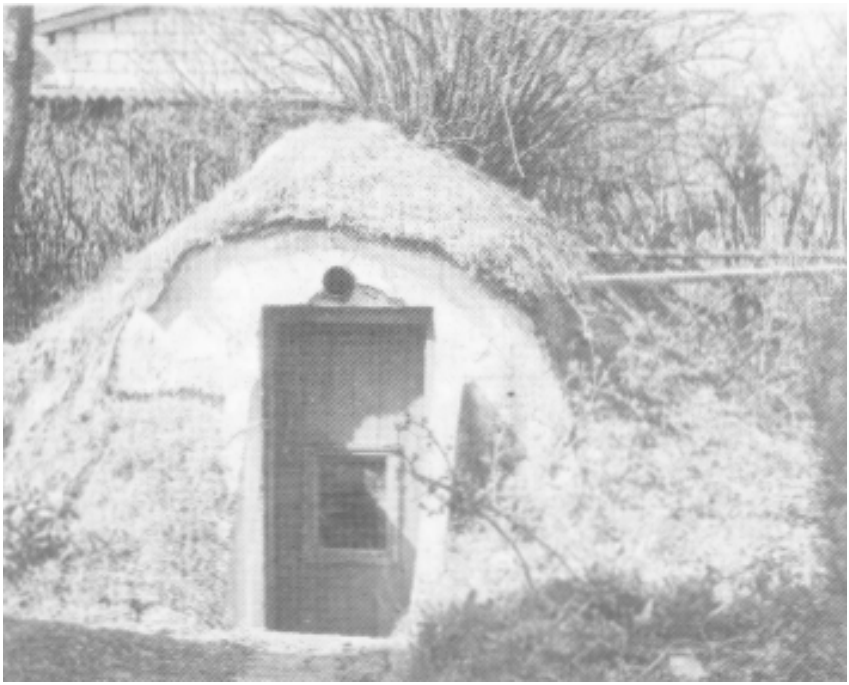

Projektet har både foretaget affotograferinger af gamle billeder i privateje og har foretaget fotograferinger i marken.
Her er det et privat beskyttelsesrum opført i 1939 på Mørups Alle under indtryk af Den anden Verdenskrigs komme.

TO KRONER PÅ VÆRKET.

af P.E.Hansen

Besøger man Hvidovre Kirke, som er kommunens ældste bygning, bør man bemærke kongekronen, der pryder våbenhusets gavl. Den og en lignende krone på tårnets facade er anbragt her for cirka hundrede år siden efter, at de havde pyntet på et andet bygningsværk i mange år.

Disse kroner har været en del af den nu forsvundne Vesterport, som var Københavns udfald mod vest i det voldsystem, der skærmede byen mod uvelkomne gæster gennem flere hundrede år.
Af voldenes fire porte havde Vesterport den livligste færdsel af rejsende, torvevogne, ridende og gående, idet den vendte ud til de ordinære landeveje over Sjælland og dermed til forbindelsen med det øvrige Europa.

Det var hertil bondemanden kom agende. Han måtte stoppe op ved acciseboden for at få lov til at slippe ind i byen, og på Halmtorvet

på den nuværende Rådhusplads ved Lurblæserne holdt han med sit læs af halm til byens forsyning.

Hertil kom også rejsevognen med den unge H. C. Andersen. Her passerede i tidens løb diverse konger og deres dronninger, Struense, Brandt, Oehlenschlaeger og Grundtvig, kort sagt næsten Gud og hver mand. Alle har de set facaden af Vesterport ved ankomsten til København.

En mærkværdighed i portens udsmykning var det, at gesimsen var båret af kanonskafter i stedet for af piller.
Øverst i fronten stod Frederik den 3:s kronede navnetræk og byggeåret 1668. Under gesimsen stod 1722, det år, porten blev hovedrepareret. Facaden mod byen var ikke udsmykket.

Hvordan vore kongekroner var placeret på porten ses af illustrationen. Bemærk en krone over kongens monogram og en i toppen af hele værket.
Det var en lærer ved Hvidovre Rytterskole, der skaffede kronerne til udsmykning af Hvidovre Kirke. Hans navn var Christian Larsen, og han fungerede som lærer i Hvidovre i 38 år fra 1854 til 1892. Han var en interessant personlighed, der oprindelig var uddannet som kunstdrejer, men som inden den tid havde vist gode evner i skolen i dansk, tysk, skrivning og regning.

Ved siden af sin lærergerning var han kirkesanger og organist ved kirken, og han udgav en Danmarkshistorie og en dansk grainmatik, der blev brugt i mange år ved Hvidovre Skole.

For sin dygtighed blev han udnævnt til Dannebrogsmand i 1867, og senere i 1890 blev han blandt andet for sin store interesse i Hvidovre Kirkes istandsættelse udnævnt til kammerråd.

I midten af forrige århundrede var de nye tider på vej. Nedrivningen af de fire porte i Københavns volde var det første tegn herpå. Nørreport blev revet ned som den første, og året efter, i 1856, kom turen til Vesterport. Den sidste rest af voldene faldt i øvrigt først mere end halvtreds år senere, j 1913.
Vore to kongekroner blev placeret på Hvidovre Kirke i 1886, og der var altså gået hele 30 år siden Vesterports nedrivning. Hvor kronerne har været gemt i den tid, og hvordan Christian Larsen kom f besiddelse af dem, melder historien intet om. Vi kan kun sende ham en venlig tanke og glæde os over, at der også i fortiden var interesse for at bevare et stykke af fortiden.

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB, 1984

Formandens beretning afgivet på generalforsamling, november 1984.

Medlemsaftener
Ved januar-mødet fortalte stud.mag. Anders Christensen om Tang Christensens indsamling af folkeminder omkring århundredskiftet, og derpå vistes filmen "Evald og Ingeborg".

Ved mødet d.5.marts fortalte selskabets formand, Jens Kristensen om sin tid som barn og ung på Samsø og om 40 år i Hvidovre. Foredraget var ledsaget af lysbilleder.

I april måned holdt forhenværende stadsbibliotekar Eva R. Schultz et foredrag om sit liv og virke,som blev kaldt "Fra hedens lyng til stadens flise".

Fremmødet til forårssæsonens møder var meget stort, og det er dejligt, når man iværksætter et sådant program, at det får medlemmernes opbakning.

I september måned fortalte fhv. kommunalbestyrelsesmedlem Herluf Rasmussen om sin tid med utallige gøremål gennem et langt liv i Hvidovre.

Ved oktober-mødet præsenterede de fem unge medarbejdere ved Lokal-historisk
Projekt deres arbejde, og der blev spillet klip fra de optagne interviews.

På efterårssæsonens sidste møde talte overlærer Bent Østergaard, Avedøre Skole, om "Indvandrernes historie i Danmark".
Også de tre efterårs-mødeaftener var fint besøgt.

Bøger
Selskabet havde i mange år et samarbejde med arkivet om salg af publikationer, et samarbejde, der gav selskabet en indtægt. Dette samarbejde er nu ophørt, men i stedet er selskabet kommet på det kulturelle budget med et årligt tilskud på kr. 2.500. Vi takker Hvidovre Kommune for interessen for det lokalhistoriske arbejde.
Vort bestyrelsesmedlem, Poul Sverrild, færdiggør nu sin bog, ”En forstad fødes”, med henblik på udgivelse i løbet afforåret 1985.

Lokalhistorisk Projekt
Selskabet har deltaget i ovenfor omtalte lokalhistoriske projekt, og jeg har som formand været selskabets repræsentant i projektets styringsgruppe.

Foreningsmarkedet
Ved kulturrådets foreningsmarked i september var selskabet repræ senteret med en stand, der var sammensat og også passet af Elsted Jensen.

Årsmødet i DHF
Ved Dansk historisk Fællesforenings 75-års jubilæumsmøde, der blev afholdt i København, var selskabet repræsenteret ved tre deltagere.

Økonomi
Selskabets medlemstal er her ved generalforsamlingen cirka 230, og det er en lille fremgang i årets løb, og vi får stadig nye medlemmer. Vi opfordrer alle til at medvirke til yderligere medlemsfremgang. Denne opfordring er en naturlig følge af vores formålsparagraf, men den er også nødvendig for at vi kan styrke vores økonomi. Portoen er en meget tyngende udgift, og jeg kan allerede nu røbe, at en kontingent-forhøjelse er nødvendig.

Bestyrelsen har overvejet til januar kun at udsende et brev til foreningens medlemmer, indeholdende giro-kort og forårsprogram, som så skal gemmes.

Barske vilkår, vil nogen måske sige. Ja, men udgiftsstigningerne er vi ikke herre over, og disse forslag er til at leve med.
Til slut vil jeg gerne sige tak for de gode aftener vi har haft, tak til bestyrelsen for det gode samarbejde, og hermed overgiver jeg min beretning til generalforsamlingens diskussion.

Jens Kristensen

HVIDOVRE 1930 ---- men hvor???

Tidlig forårsdag på en villavej i Hvidovre, cirka 1930.

Er der nogle blandt vore læsere, der kan genkende dette motiv fra et postkort, så giv venligst besked!
Hvis læserne har kendskab til lignende postkort, fotos eller lignende

Hvis læserne har kendskab til lignende postkort, fotos eller tegninger fra det gamle Hvidovre, er Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv selvfølgelig meget interesseret.
Det gælder, enten De vil overlade billederne til arkivet eller blot vil udlåne dem til affotografering.
Henvendelse til arkivet på Medborgerhuset, arkivleder Stinna Madsen, tlf. 78 02 22.

Lokalhistorisk ORIENTERING Hvidovre

Nr. 2 1985

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Indhold

Forord. .....side 3
Et tilbageblik.....side 4
Sociale boligbyggerier 1945 - 60 .....side 18
Fremtidsvision anno 1924 .....side 21
Bagsiden .....side 24

Forsidebillede: Den gamle Smedie i Hvidovregade den 25/11 1948, tegnet af Laurits Christiansen.

Lokalhistorisk Orientering, Hvidovre, udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Redaktion: Poul Sverrild
Per E. Hansen

KÆRE MEDLEMMER.

Hermed udkommer nr.2,1985 af Lokalhistorisk Orientering, Hvidovre. I redaktionen savner vi stærkt bidrag fra medleмmerne, idet det er en forudsætning for at kunne lave et læseværdigt og afvekslende blad. Vi modtager med glæde bidrag i form af artikler, meningsytringer om Lokalhistorisk Selskabs arbejde eller andet.

Forårssæsonen er nu vel overstået, og vi håber på at kunne tilbyde vore medlemmer en varieret og spændende efterårssæson, hvor det lokalhistoriske felt kan blive belyst fra nye vinkler. Og det er naturligvis vores håb, at fremmødet til arrangementerne fortsat vil ligge på det kendte høje niveau.

Bladet vender også tilbage til efteråret, hvor vi håber at kunne præsentere nye forfattere for vore læsere, idet vi blandt andet vil bringe en artikel om kunstnerne i Rytterskolen.

Redaktionen

ET TILBAGEBLIK af Per E.Hansen

I år er det netop 40 år siden, verden kunne se en ende på den store konflikt, "Den anden Verdenskrig". Jeg havde oplevet krigsforløbet med et barns øjne og tankegang. I det første krigsår følte jeg de voksnes angst, når der var flyveralarm.
Vi blev kaldt op midt om natten, og jeg blev båret ned i beskyttelsesrummet og lagt til ro der på en primitiv sengehylde. Jeg følte de voksnes uro, når de med mellemrum sendte en observatør op fra kælderen for at se, hvad der skete oppe i natten. Det var dog med en tryg fornemmelse, jeg slumrede ind på min hylde, medens de voksne talte dæmpet sammen i den d unkle belysning og bød på kaffe og brød til naboerne, der var kommet lidt senere ud af sengene og derfor ikke var forsynede.

Kettevejens Skole 1950

I de år boede jeg på Vesterbro, men da krigen blev trappet op, og vi her i landet oplevede d. 29. august 1943, besluttede mine forældre at flytte væk fra byen, og valget faldt på Hvidovre.

Hvidovre var noget andet end Vesterbrogad es evigt pulserende trafik af sporvogne, hestevogne, cyklister, biler og folk af enhver slags.

Her ude kunne der gå lang tid imellem de enkelte cyklister og fodgængere. Her var højt til himlen, og solen skinnede på en helt anden måde. Jeg havde såmænd haft det udmærket inde i byen, men med Hvid ovre var det noget helt andet.
Der var lige det med skolen. Jeg havde under min korte skolegang allerede oplevet at skifte skole en gang. Jeg begyndte i l.klasse på Ny Carlsbergvejens skole men flyttede til Mathæusgades skole på grund af besættelsesmagten. Nu i 2. klasse skulle jeg starte på Kettevejens skole i Hvidovre. I den lille fløj ud mod Kettevej var der specielle klasseværelser for de små elever. Her ankom jeg så en dag, lidt tilbageholdende og genert. Frøkenen anviste mig en plads og bad mig om at lade være med at skabe mig, og så var den velkomst ovre.

Jeg husker endnu ”duften” i klasserummet, især når madpakkerne kom frem. Der var en særlig odeur, blandede indtryk af leverpostej, gummistøvler, sur tavleklud og andre uforklarlige dufte. Alligevel vil jeg sige, at atmosfæren var behagelig. Morgensang, Nu titter til hinanden de fagre blomster små, klare barnestemmer, sol udenfor og så denne duft, det var barndom i skolen.

Men så kom Sankt Hans aften 1944.

Min far havde gjort sig upopulær overfor det tyske poli
ti, Gestapo, i egenskab af dansk politimand, og netop
denne dag, den 23. juni 1944, var der uro i byen.

Jeg husker, at jeg var på vej ad villavejene med en
pose fyldt med mælkekapsler. Det var mit bidrag til indsamlingen
af metaller. Jeg skulle over til bogtrykker
Rollf, som boede på Mørups Alle. Han tog sig af denne beskedne
indsamling og belønnede gerne børnene med nogle
små papirlapper med sjove sentenser påtrykt.

Jeg gik der med min pose, da jeg så en bil komme kø
rende. Det var en tysk personbil, normalt i vore dage,
men i 1944 i Hvidovre var det bemærkelsesværdigt, at bilen
var benzindrevet.

Jeg spænede hjem og berettede forpustet om det forunderlige
syn. Det gav et spjæt i far; han sagde noget til
min mor og forsvandt i løb ud af døren.

Kort efter kom bilen ned ad vores vej og standsede ud
for vores havelåge. Der sad de så og gloede. Min mor gik
ud og stirrede igen ... Endelig rullede de et vindue ned
og spurgte, om min far var hjemme. Det benægtede min mor.
De rullede vinduet op og kørte igen. Det var Gestapo.

Det var jo Sankt Hans, og vi havde inviteret gæster
til fest om aftenen. Vi tog imod gæsterne og festede som
ingenting var hændt. Men bag kulisserne havde min mor
travlt med at pakke familiens bagage. Omkring midnat kom
far i en af politiets patruljevogne, og vi blev stuvet
ind bag i med al vores "habengut". Vi skulle til postbe-

negården og med avistoget derfra.

Min far talte med sin kollega, som var forer af bilen, om, hvilken rute vi skulle vælge for at komme derind. De var nemlig blevet stoppet på vej til Hvidovre af en tvsk patrulje i P.Knudsensgade. Den vej havde de netop valgt for at undgå at træffe nogen, men de var altså uheldige. De aftalte så at forsøge turen ind ad Vigerslev Alle.

Denne gang var bilen jo fyldt med privatpersoner, og det kunne være svært at forklare tyskerne tilstedeværelsen af dem. Det viste sig, endnu en gang, at være en uheldig beslutning.

Lige før Valby Gasværk så vi foran os en deling tyske soldater midt på vejen. De rakte armene i vejret som tegn på, at vi skulle standse.

Far bad os kravle ned på bunden af bilen mellem for- og bagsædet. Det er utroligt, hvad der kan blive plads til i en speget situation. Der lå vi, en voksen kvinde, en halvstor dreng og to mindre børn med diverse tasker, tæpper og dyner.

Bilen standsede. En tysk soldat med en lommelygte kom hen til bilens rude, som var rullet lidt ned. Han lyste ind på far og spurgte, ”Wohin?

Nu var vi for en gangs skyld lidt heldige. Det viste sig at være den samme patrulje, som de tidligere havde mødt ude i Sydhavnen.

-Das ist danische Polizei wieder zurück zur Stadt, sagde far.

-Gut, passieren, lød det, og vi fik lov til at køre. Det

var en lettelse.

Vel ankommet til postbanegården i Bernstorff sgade og vel anbragt i et tog med friske morgenaviser til provinsen kørte vi ud fra København, lige netop som et kæmpebrag forkyndte, at Tivolis gamle hæderkronede koncertsal sprang i luften.

Det var en hævnakt fra tysk side, fordi modstandsbevægelsen aftenen før havde afbrændt et fyrværkeri over byen med illegale flyveblace bundet fast til raketterne.

Vi tilbragte nu sommeren ovre i det fynske, og for mit vedkommende havde turen karakter af ferie. I august skulle jeg jo i skole, så min mor besluttede, at hun og vi børn kunne vende hjem igen.

Den hjemtur varede dog ikke så længe, for allerede den 19. september kom dagen, hvor det danske politi blev overrumplet og interneret af tyskerne. Vi måtte af sted igen.
Det var måske et held for min far, at han på dette tidspunkt var ude af systemet og dermed undgik den skæbne, der overgik flere af hans kolleger i tysk fangenskab.

Denne gang gik det ikke med at holde ferie. Jeg blev tilmeldt 3.klasse og fandt mig pludselig bænket i et lokale med lutter syngende, fynske kammerater om mig.
Min mor har tilsyneladende ikke befundet sig godt i det fremmede, for omkring årsskiftet 1944/45 besluttede hun endnu en gang at vende hjem til Hvidovre.

Far holdt sig på afstand og dukkede op på de særeste tidspunkter.

I foråret 1945 befandt jeg mig så atter på Kettevejens

Skole. Den dag englænderne angreb og ødelagde Gestapos hovedkvarter i København, Shellhuset, husker jeg særlig. Det var den 21. marts og den eneste gang under krigen, jeg har søgt beskyttelsesrum i skoletiden.

Cirka kl. 11 begyndte luftværnssirenen på taget af skolen sin uhyggelige jamren. Børnene fik besked på at rejse sig fra deres pladser, og i god ro og orden forlod vi klasseværelset og søgte ned ad trapperne mod kælderen. Fra trappen så jeg ud af vinduet de engelske mosquito-fly i lav højde på vej mod deres mål. Vi var blevet advaret lidt sent, når man tænker på stedet for min observation, men kælderen var nok alligevel ingen beskyttelse, når man tænker på, at ved ulykken på den franske skole befandt de fleste af ofrene sig i kælderen.

Lindetræet i skolegården på Kettevejen Skole 1946

Krigen havde varet så længe, at der efterhånden var mangel på alt. Folks opfindsomhed var stor, når det angik at skaffe.erstatning for de ting, man savnede. Det kneb dog især med at skaffe brændsel.

I starten af krigen kunne der skaffes kul og koks mod rationering, senere måtte man brænde forhåndenværende ting, og så var der jo brunkul fra de jyske brunkulslejer og endelig tørvene. Da det til sidst også var svært at skaffe brugbare tørv, besluttede Hvidovre Sogneråd på et møde at spare brændsel ved bl.a. at lukke en af skolerne. Det var så meningen, at børnene skulle stuve sig lidt sammen og deles om de resterende to skoler i Hvidovre.

Det var besættelsesmagten, der kom til at afgøre denne sag. Krigen havde nu nået et klimaks i Tyskland, hvor de fleste storbyer blev bombet til ukendelighed af de allierede, og befolkningen var på flugt.

Her i landet blev vi oversvømmet af disse flygtninge, og besættelsesmagten beslaglagde simpelthen de bygninger, der skulle bruges til indkvartering af flygtningene.

Kettevejens Skole blev beslaglagt den 19. april 1945.

Nu måtte en midlertidig ordning træde i kraft. Skoletiden blev sat ned til 2-3 timer daglig. Børnene blev fordelt rundt om i kommunen i diverse lånte lokaler. Der blev for eksempel oprettet skolestuer i biblioteket, rytterskolen, Risbjerg Kirke (nu Broholmkirken), i en børnehave på Hvidovre Torv, i diverse ungdomshytter og private hjem.

Jeg husker endnu min skolegang på præstegården. Vi sad i et lokale med lange lave bænke og blev undervist med udle-

verede grifler og små tavler som eneste materiale. Vi lå på knæ på gulvet og brugte bænken som underlag, når vi forsøgte at skrive med den skrigende griffel. Det er klart, at alt dette kun var en nødordning uden særlig værdi for undervisningen. Det var dog til at udholde, fordi bedre tider var på vej. Jeg gik også på Holmegårdsskolen, som for øvrigt også var beslaglagt en tid, hvad der dog står noget uklart for mig.

Medens alt dette stod på, oplevede vi så den 4. maj 1945. Det var en "glædens dag" for landet, og det var en dag, hvor mange fik mod til at sige deres nationale mening åbent. Her i Hvidovre opstod, som mange andre steder, den tanke, at vi burde have et mindesmærke for den tid, der nu var ovre.

Da man gravede ud til kloakker på Sydkærsvej i 1935, var man stødt på en 15 tons tung sten. Denne sten var blevet anbragt i et lille anlæg overfor Kettevejens skole. Nu blev man enige om at rejse stenen og forsyne den med en bronzeplade.

Hvidovre Kommune satte denne sten,
som med sin indskrift skal minde
eftertiden om 5.maj 1945,
da Danmark befriedes efter fremmedherredømmet,
der havde varet fra 9.april 1940,
og tillige være en taknemmelig hyldest
til dem, der gav livet for Danmark.

Sten som,står ved alfar sti,
Takkens, sejrens tavse tolk,
Blodtid, båltid er forbi,
Frit blev Danmark, frit vort folk.

Det var nu fin-. min j s l er og fL)lketingsmedlem, Frode Jacobsen, der den 15.no\ember foretog afsloringen af mindesmærke.t. Det var for O\T i gt det forste af sin art i landet.

Social-Demokraten sluttede sin reportage fra afsløringen med disse ord: Og medens regnen silede ned, spredtes Hvidovreborgerne stilfærdigt, hver til sit, medens de tyske flygtninges hoveder optog hvert eneste vindue i Kettevejens skole. En mærkelig kontrast.

Nu mangler jeg kun at fortælle om dage, hvor vi fik vores

skole igen.
Et citat fra Hvidovre Ugeblad den 7.februar 1946:
Ved en festlighed fredag morgen toges skolen atter i brug efter at have været besat af flygtninge i lang tid.

650 børn og cirka 200 voksne, forældre og lærere med skoleinspektøren i spidsen, samledes ved biblioteket kl.8, og i samlet trop marcherede man derefter med musikkorps i spidsen til skolen. Det var et forrygende vejr med regn og blæst, men selv det formåede ikke at skjule glæden i børnenes og lærernes ansigter ved indmarchen i skolegården. Skoleinspektøren bød velkommen og udtalte, at det havde været en besværlig tid både for børn og lærerpersonalet, de havde dog haft tre glædelige dage, siden de var blevet jaget bort fra deres skole - nemlig den 5.maj, dagen det blev bestem, at flygtningene skulle bort og så dagen i dag.

Efter kaffebord i gymnastiksalen sluttede den festlige dag med, at man fra skolen marcherede til Hvidovre Kino, hvor dir. Larsen havde inviteret til film. Der sluttedes med et leve for Kettevejens skole.

Og så begyndte hverdagen igen.

Hvidovre Lokal Historiske Arkiv

Har De gamle fotografier eller dokumenter fra og om Hvidovre/Avedøre?
- Så giv dem til Lokalhistorisk Arkiv
- eller arkivet kan kopiere dem og returnere dem med tak.

Arkivets åbningstid fra 2. maj og til 31. august er:
Mandage kl. 12-16 og torsdage kl. 16-19.

Arkivet ligger i underetagen i Medborgerhuset - Spørg i bibliotekets skranke - Hvidovrevej 280, tlf. 78 02 22, lokal 226.

BOGTILBUD !! BOGTILBUD !!

Fire bind på i alt knap 400 sider om hverdagslivet i 30'ernes Hvidovre.
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab kan tilbyde dette værk i begrænset oplag til en pris af kr. 25 pr.bind eller kr. 80 for alle fire bind.
Læs mere om de fire bøger på de følgende sider.

Titlerne på de fire bind er:

FAMILIELIV

SKOLEN

FRITID OG ARBEJDE

ILDLØS OG KRIMINALITET

BOGTILBUD !! BOGTILBUD !!

BOGTILBUD !! BOGTILBUD !!

BOGTILBUD !! BOGTILBUD !!

FAMILIELIV er titlen på værkets første bind på 118 sider. Her fortælles løst og fast om husbyggeri og om mange af hverdagslivets sider i 30'ernes Hvidovre.

SKOLEN er værkets bind 2,,og her giver en række Hvidovre-borgere eksempler på, hvordan undervisningen oplevedes, ligesom et par lærere fortæller om 30'ernes skole set fra deres side. 95 sider.

FRITID OG ARBEJDE er titlen på bind 3, hvori der beretes om fritidsmulighederne i den unge forstad og om arbejdslivet, som Hvidovreborgere kunne opleve det.127 sider.

ILDLØS OG KRIMINALITET er værkets sidste bind, og heri er samlet en række farverige fortællinger og artikler om dramatiske hændelser i Hvidovre. 57 sider.

b

Jeg bestiller "Glimt af livet i Hvidovre" i 4 bind til en samlet pris af kr. 80 + porto. ☐

Jeg bestiller følgende enkelte bind af værket à kr. 25 + porto:

Familieliv ☐
Skolen ☐
Fritid og arbejde ☐
Ildlas og kriminalitet ☐

Navn: _____

Adr: _____

PORTO

LOKALHISTORISK PROJEKT
SØNDERKÆRSKOLEN
KETTEGÅRD ALLE 2
2650 HVIDOVRE

"Glimt af livet i Hvidovre 1925-40" er fremstillet af Hvidovre Lokalhistoriske Projekt, der er et beskæftigelsesprojekt for unge ledige. Projektet gennemførte i løbet af 10 måneder i 1984 en lang række interviews med Hvidovreborgere om livet i 30'ernes Hvidovre. Tillige gennemførtes fotograferinger og avis-research om perioden.

Projektets materiale er afleveret til Lokalhistorisk Arkiv, hvor det vil stå til rådighed for fremtidig forskning.

Det foreliggende værk er således kun toppen af det isbjerg af materiale, som projektet har indsamlet om livet i Hvidovre i 30'erne.

BOGTILBUD !! BOGTILBUD !!

Værket udkommer midt i maj og vil blive solgt i den rækkefølge bestillingerne modtages.

BOGTILBUD !! BOGTILBUD !

SOCIALE BOLIGBYGGERIER 1945 - 1960

Lejerbo omkring 1950. Fra "Bogen om Lejerbo".

af Poul Sverrild

Som omtalt i sidste nummer startede et nyt Lokalhistorisk Projekt i Hvidovre. Projektet startede i begyndelsen af februar og har til formål at belyse levevilkårene i de sociale byggerier i perioden fra 1945 til 1960.

I den forløbne tid har projektet kortlagt periodens sociale byggerier og har foretaget en gennemfotografering af dem alle, som de tager sig ud i 1985.

Lejerbo 1985. Foto Lokalhistorisk Projekt.

I den kommende tid håber Lokalhistorisk Projekt at få kontakt med en del Hvidovre-borgere, der har boet i byggerierne i den pågældende periode.

Vi modtager meget gerne henvendelse fra medlemmer af Lokalhistorisk Selskab, der har boet i byggerierne i perioden, og som har lyst til at hjælpe os ved enten at medvirke som meddelere eller ved at låne os ældre fotografier til affotografering.

Projektet, der slutter sidst på året, regner med, at undersØgelsen vil blive offentliggjort i en bog, ligesom vi agter at fremstille en lysbilledserie med lyd og en mindre udstilling

Projektmedarbejder under arbejdet med fotografisk registrering af det sociale boligbyggeri anno 1985.

LOKALHISTORISK PROJEKT

Sønderkærskolen
Kettegård Allé 2
2650 Hvidovre
tlf. 01 47 29 35

FREMTIDSVISION ANNO 1924 af Poul Sverrild

I 1924 fyldte dagbladet Politiken 40 år, og i den anledning udgav man et særnummer om København gennem de 40 år. I særnummeret forsøgte man sig også med et bud på, hvordan byudviklingen ville forme sig i løbet af de kommende år frem til 1964.

Et lille hjørne af en sådan udvikling er Hvidovre, og Hvidovre er da også med på de kort, som avisens tegner illustrerede den forventede udvikling med .

København 1924, som byen opfattedes af Politikens tegner. Politiken 1924.

Det er interessant, at man på det store dagblad i 1 924 var så dårligt orienteret om den udvikling, der allerede på det tidspunkt var i gang i Hvidovre, at man på et kort, der skulle række 40 år frem i tiden, skitserede et Hvidovre, hvor kun kvarteret omkring Friheden var udviklet. Tilsvarende forudser kortet overhovedet ingen udvikling af Rødovre.

At kortet forudså, at K øge Bugt-banen ville være en realitet i 1 964, er ikke så mærkeligt, for planer for denne bane forelå allerede før Den første Verdenskrig.

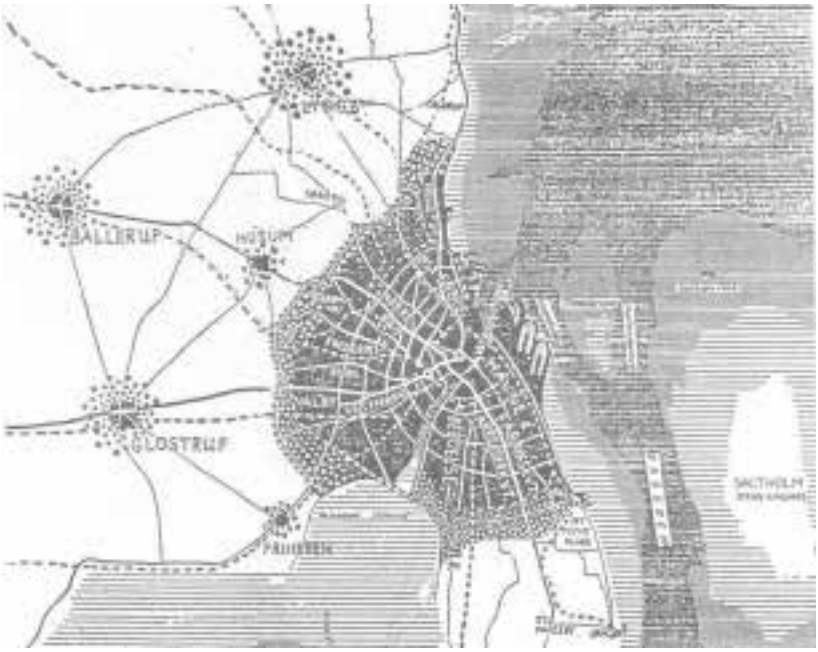
HVIDOVRE
HVIDOVRE
HVIDOVRE

København 1964. Politiken 1 924. "Vor Tegner har forsøgt at give et Indtryk af Stor-København, som det vil vise sig for det næste Slægtled, hvis en fornuftig Udviklingspolitik bliver fulgt."

Hvidovre 1930, -- men hvor?", spurgte vi i sidste nummer af "Lokalhistorisk Orientering". Vi takker de medlemmer, der hjalp os med opklaringen. Postkortet forestillede Risbjerg-gårds Allé en gang i trediverne

Denne g3ng er vi ikke i tvivl om motivet. Det er Hvidovregade set fra syd en gang i tyverne. Fotografen er placeret ca., hvor Vigerslev Alle og Hvidovregade mødes. Til venstre i billedet lå dengang Hvidovres gadekær. Senere pladsen for Hvidovre Kino.

Der lå dengang flere småskure på stedet, og som vi kan se på fotografiet også en forretning.

Er der nogle blandt vore læsere, der kender stedet fra den tid, billedet blev taget? Er der nogle, der kan beskrive forretningen, varesortimentet og indehaveren? Henvendelse til arkivet på Medborgerhuset, arkivleder Stinna Madsen. tlf. 78 02 00

Lokalhistorisk ORIENTERING Hvidovre

Nr.3 1985

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Indhold

Kære medlemmer	side 3
Fra Dansborggård til Dansborgskolen af Jens Kristensen	side 4
Sognerådskontoret i Lykkens Minde af Per E. Hansen	side 12
Bredalsparken, en parkbebyggelse, hvor man rigtig kan hygge sig. Interview med P. og G. Nielsen, Bredalsparken gennemført af Lokalhistorisk Projekt	side 19
Bagsiden	side 28

HVIDOVRE
LOKALHISTORISKE ARKIV

Har De gamle fotografier eller dokumenter fra og om Hvidovre/Avedøre?
- **Så giv dem til Lokalhistorisk Arkiv**
- **eller arkivet kan kopiere dem og returnere dem med tak.**

Arkivets åbningstid fra 2. maj og til 31. august er:
Mandage kl. 12-16 og torsdage kl. 16-19.

Arkivet ligger i underetagen i Medborgerhuset - Spørg i bibliotekets skranke - Hvidovrevej 280, tlf. 78 02 22, lokal 226.

LOKALHISTORISK ORIENTERING, HVIDOVRE,
udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Redaktion: Poul Sverrild
Per E. Hansen

Lokalhistorisk Orientering,_ Hvidovre udkommer 4 gange årligt og er medlemsblad for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

KÆRE MEDLEMMER !

I dette store nummer af LOKALHISTORISK ORIENTERING bringer vi ikke som lovet i forrige nummer en artikel om kunstnerne i Rytterskolen, men den håber vi på at kunne bringe i næste nummer.

Til gengæld har Jens Kristensen skrevet en artikel om Dansborggårds jorder i anledning af Dansborgskolens 25-års jubilæum, der blev fejret i begyndelsen af september.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs logo, byhornet, trænger til at blive udskiftet, synes vi, med et logo, der er mere lokalt og passer bedre til det Hvidovre, vi kender.
Vi udskriver hermed en konkurrence om et nyt logo til selskabet. De nærmere regler for konkurrencen vil blive beskrevet i næste nummer, ligesom vi så vil fortælle om de præ mier vi vil udsætte.

Den resterende del af efterårsprogrammet ser således ud:

14. 10. Fhv. vejassistent Valdemar Hansen fortæller erindringer om sin tid som vejassistent ved Hvidovre Kommune.

11.11. Lokalhistorisk Projekt fortæller om arbejdet med å rets projekt-emne, de sociale boligbyggerier 1945 - 1960, og har urpremiere på et lyd/dias skow om emnet.

25.11. Generalforsamling.

Redaktionen

FRA DANSBORGGAARD TIL DANSBORGSKOLE

af Jens Kristensen

I anledning af, at Dansborgskolen i år har 25 års jubilæum, har skolen bedt mig skrive lidt om det område, hvor skolen ligger, og om den udvikling, der har fundet sted gennem tiden.

Området var i ældre tid en del af Hvidovre By's marker, som kaldtes Strandmarken. I året 1779 blev byens marker udskiftet, og hver bonde fik sin mark samlet på et sted.

Vi kan læse i Ernst Andersens efterladte papirer, at gårdmand Jens Nielsen bekvemmede sig godvilligt til at tage sin lod i Strandmarken norden for KØgevejen, og ifølge de gamle protokoller skulle han flytte sin gård ud på marken.

Det ses også, at han har gjort det næsten omgående, idet et landevejskort over Roskildevejen fra 1782, hvor vejen til Hvidovre By er indtegnet, viser en række gårdnavne, blandt andre Dansborggården.

I fortegnelsen over gårdnavnene i Danmark ses ikke andre med dette navn.
Dansborg kendes derimod som navnet på et fort i Danmarks gamle besiddelse Trankebar i Indien. Men nogen direkte forbindelse mellem de to navne har jeg ikke kunnet finde.

Om de næste hundrede år er der ikke meget at berette om gården. Den skiftede ejere, og en af ejerne, gårdmand Ole

Jonassen, var i 1840 skolepatron ved Hvidovre Skole. Bønderne, der blev valgt til dette hverv, var nogle, som skolekommissionen formodede bedst kunne medvirke i skolekommissionens Øjemed, som der står i skoleforordningen af 1814: en skolepatron var en mand, der var med i skoletilsynet.

Den første udstykning fra Dansborggården fandt sted i 1897, da smed Carl Olsen købte en lille lod af marken, på hjørnet af Gl. KØgevej og Mellemdiigsvej (Hvidovrevej. Her opførte han sig en bolig og en landsbysmedie, som lå her til 1930, da den måtte vige for en vejudvidelse.

På plænen foran Friheden Station står et stort p:eretræ, som må være den sidste rest af smedens have. "Det gamle træ o lad det stå". Må vi håbe, det bliver bevaret.

Carl Olsen var et af de første socialdemokratiske medlemmer af Hvidovre sogneråd.

Efter sognerådsvalget i 1901 blev Lauritz Petersen på Dansborggården sognerådsformand, og i så små kommuner, som Hvidovre var efter delingen i 1901, havde sognerådsformanden kontor i sit hjem.

Hvidovre sognerådsprotokol fortæller den 11.2.1901, at kontoret nu var hos formanden, Lauritz Petersen på Dansborg, og der var åbent hver torsdag fra klokken 10-12.

En regning ligeledes fra 1901 fortæller, at en vognmand kørte to læs kontorinventar fra økonomihuset i Valby til Dansborggård for 12 kroner.

Hvidovre sognerådskontor må derefter have været hos de

Udsnit af kort over den nye vej fra København til Roskilde. O.Steenberg, 1782.

forskellige formænd, indtil man flyttede til et fast kontorsted. Det første faste kontorsted fin man i 1908 i en lejlighed i ejendommen Hvidovre Torv nr. 7 st.tv.

Lauritz Petersen ejede Dansborggård indtil 1917, da han solgte den til hestehandler L. Henriksen og flyttede til Valby.

På den anden side af Gl.KØgevej lå et lille hus, der havde tilhørt Dansborggård. I huset blev der i 1920 indrettet restauration. Restauratøren havde været gartner oppe i Hvidovre by, og i en periode havde han også været sognerådsfor-

mand. Han hed også Lauritz Petersen .

Han søgte i 1920 Hvidovre sogneråd om tilladelse til krovirksomhed i huset, og sognerådet gav ham tilladelsen enstemmigt.

Stedet blev den senere meget kendte "Frihedskro", men et kort stykke tid havde Lauritz Petersen kaldt sin kro det lidt finere navn "Cafe Dansborg".

Udstykningen af Dansborggård tog sin begyndelse i årene efter Den første Verdenskrig. Planen for udstykningen af ca. halvdelen af Dansborggårds marker blev godkendt af Hvidovre sogneråd i august 1920, og efter 1929 fandt der ikke flere udstykninger til villagrunde sted.

Dansborggårds villaudstykning blev organiseret i grundejerforeningen Dansborg Villaby. Grundejerforeningen var indtil 1948 selvforsynende med vand fra eget vandværk. Allerede i 1920 straks efter udstykningen blev spØrgsmålet om eget vandværk rejst.

Foreningens ældste protokol beretter om lange og trange forhandlinger med proprietær Henrichsen på Dansborggård om opførelsen af et vandværk, som proprietæren havde givet grundejerforeningen løfte om, at han ville opføre til parcellernes brug.

Men det kneb med at holde ord, og først da grundejerforeningen tog en sagfører til hjælp, blev sagen klaret.

Det første anlæg blev opført.

Men ak, en nat i august 1921 styrtede vandbeholderen sammen.

Et nyt vandtårn blev rejst, så vandforsyningen kunne fungere, og i 1923 overtog grundejerforeningen, Dansborg Villaby, hele anlægget fra proprietær Henrichsen for 6.100 kr.

Da foreningens medlemmer i 1948 blev tilsluttet Hvidovre vandværk, kunne man sælge tårn og grund til anden anvendelse. Året efter blev anlæ;:rget ombygget til beboelse, og en tilbygning med trappe opførtes samtidig .. Det blev en ganske fin udnyttelse af tårnet, viser en tegning fra 1949.

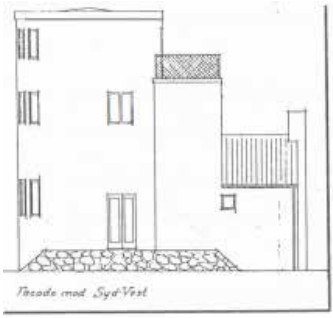

Facade mod syd

Efter at have fungeret som beboelse i nogle år blev der i 1960 opført en ny tilbygning med et autoteknisk laboratorium. Denne udnyttelse skabte en del utilfredshed i området.

Et par år efter købte Hvidovre kommune bygninger og grund. Alt blev nedrevet, og en parkeringsplads blev anlagt.

På et kort over Dansborgs marker fra 1929 ses, at udstykningen af parceller til villabyggeri var ophørt, og kortet angiver, hvordan den fremtidige udstykning skulle finde sted. Store og brede veje var afsat, og ved Frihedskroen på KØgevej var tænkt en stor rundkørsel, men det blev ved planerne, for i 1930 købte Hvidovre kommune det første store stykke af Dansborggård.

med selskabslokaler og pub med plads til cirka 130 personer.

Senere er der opført hal til indendørs atletik, så denne idræt også kan udøves om vinteren.

Hele dette store anlæg er sammen med den senere opførte

I en brevveksling mellem Hvidovre kommune ved sognerådsformand Arnold Nielsen og en højesteretssagfører for ejeren blev man enige om, at kommunen købte et areal på 6 3/4 tdr. land. Formålet med købet var at sikre sig et areal til skoleanlæ;:r. Prisen var kr. 58.400.

Men der kom ingen skole.

Kommunen begyndte derimod at anlæ;:rge fodboldbaner på området i 1932 - det ses i dag som banerne fra Idrætsvej til Hvidovrevej, nemlig den gamle opvisningsbane og træningsbanerne i det første store idrætsanlæg i Hvidovre. I 1938 kunne H.I.F. tage banerne i brug. Anlægget af Hvidovre Stadion havde taget sin begyndelse.

I 1941 købte Hvidovre kommune atter et stort stykke af gårdens jorder, hvorpå nu selve stadion ligger. Sognerådet arbejdede allerede i 1944 med anlægget og besluttede, at arbejdet skulle være beredskabsarbejde i henhold til beskæftigelses-loven.
Arbejdet stod på fra 1946 til det kunne indvies i sommeren 1955.

Det store nye klubhus med inspektørbolig blev taget i brug samme år. Stadion er senere blevet fuldt udbygget. I 1972 opførtes en stor tribune med cirka 4.600 siddepladser, under denne indrettedes klublokaler på 450 m2 til forskellige idrætsforeninger samt omklædningsrum, toiletter, motionscenter m.v. Desuden blev der plads til en restauration

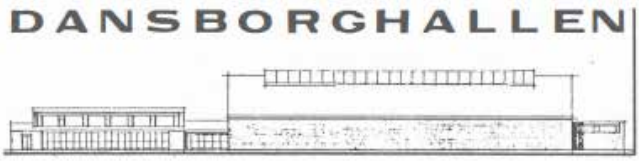

hal ved Dansborgskolen tumleplads for cirka 1.500 unge i Hvidovre.

Skoleforholdene i Hvidovre var mod slutningen af 50'erne ikke så gode. De fem skoler havde den l.marts 1960 ikke færre end 5.437 elever, og to af skolerne havde næsten dobbelt så mange elever, som de var bygget til.

Hvidovre kommunalbestyrelse vedtog derfor i 1959, at der skulle bygges to nye skoler på en gang: Gungehusskolen og Dansborgskolen. Dansborgskolen skulle i særlig grad aflaste Risbjergskolen og Strandmarkskolen.
I Dansborgskolens grundstensdokument står der, "at med opførelsen af disse to skoler påregner man, at behovet for skolebygninger i vor kommune vil være dækket i lang tid fremover".

At spå er svært, særlig om fremtiden. Tre år efter måtte man i gang med en ny skole, Langhøjskolen.
Opførelsen af Dansborgskolen skete i 3 byggeafsnit: 1959-60 småbørnsafdeling, 1961-62 afdelingen for større børn, og endelig det sidste afsnit, sportshal m.v.

Sportshal var noget nyt i Hvidovre, og den ved Dansborgskolen skulle fungere som gymnastiksal for både skolens elever og for idrætsforeningerne, og derfor blev hallen brugt stort set i alle døgnets timer.

Foran Dansborghallen står et af Hvidovre kommunes kunstværker, Børge Jørgensens jernskulptur, Tidens Gang.

Der var en heftig diskussion, da kunstværket blev opstillet

her. Udtalelser fra et møde med kunstneren og repræsentanter for skolekommission og lærere fra skolen og fra mødet i kommunalbestyrelsen forud for indkøbet siger, at det ikke gik stille af.

Men det skal det heller ikke efter min mening, jeg synes, det er godt, at kunst skaber liv og provokation, så er det først, at man går i dybden af det man ser og oplever.
Nu har den snart stået der i 25 år, måske ikke det allerbedste sted for den, men mange har set den, og så sent som for nylig sagde en mand til mig, at han godt kunne lide den. Jeg der er flere med ham.

Og passer kunstværket med navnet, Tidens Gang, ikke godt ind i billedet omkring skole og ungdomsliv - vi er alle med i tidens gang, følg med og lev med i den tid, du lever.
Prisen for hele herligheden var cirka 10 mill. kr.
Det sidste store anlæg på Dansborggårds jorder var S-baneanlægget med dertil hørende station, Friheden Station. Baneanlægget var færdigt og blev indviet i 1972.

Kildemateriale:

Hvidovre kommunes arkiv: Sognerådsprotokoller, skødearkiv, mandtalslister m.m.
Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv: Ernst Andersens papirer, folketællingslister m.m.
Protokol for Dansborg Villaby grundejerforening.
Hvidovre Avis
Lebech,M. Historiske glimt fra Københavns vestlige opland

SOGNERÅDSKONTORET I ”LYKKENS MINDE”. *Af Per E. Hansen*

Efter sognerådsvalget i 1901 blev Laurits Petersen på Dansborggården sognerådsformand, og i så små kommuner, som Hvidovre, havde sognerådsformanden kontor i sit hjem.

Dette er et citat fra Jens Kristensens artikel i dette nummer af ”Lokalhistorisk Orientering”. Han skriver også, at Hvidovres sognerådskontor må derfeter have været hos de forskellige formænd, indtil man flyttede til et fast kontorsted. Det første var i en lejlighed i ejendommen Hvidovre Torv 7 i året 1909.

Her var altså det første administrative sted i det nyere Hvidovre. Sognerådsformandens private kontor var

blevet til sognerådets kontor, forløberen for kommune-kontoret og vore dages rådhus.

Det må have været en særlig glæde for sognerødderne, at få et fast sted at kunne samles, ligesom det var mere praktisk for sognets dengang ca. 600 indbyggere at få et officielt sted at henvende sig med diverse anliggender.

Allerede i 1906, tilbød et sognerådsmedlem, tømrer Carl Petersen, at indrette faciliteter til sognerådet, men dengang blev det afvist. Så i 1909, blev tilbudet gentaget, og nu tog man imod. Der blev indrettet et kontor i en 2 vær. lejlighed i stuen tv. i Carl Petersens ejendom, "Lykkens Minde". Dette hus var opført i 1898 med tømreren som bygherre. Adressen var dengang Hvidovre Gade 7 (matr. 3f).

Huset ligger der endnu, omend i noget moderniseret form, på adressen Hvidovre Torv 7. Man aftalte en årlig leje på kr. 250 incl. lys, varme og rengøring.

Vi er så heldige i dag at kunne følge med i, hvordan man indrettede sig i 1909. Regnskaberne eksisterer nemlig endnu. Her findes kvitteringer og bilag, nummererede og sirligt bundtet sammen med clips, som sædvanen bød det.

Endvidere findes i Lokalhistorisk Arkiv, en beretning, skrevet af fuldmægtig Ernst Andersen der var født 1903 i huset, Hvidovre Gade 13 (nu 3). I 1922 blev Ernst Andersen ansat på sognerådskontoret som den første lønnede kontorist, ved Hvidovre kommune. Han beretter:

Kontorets udstyr var ret spartansk. Der var almindelige stole med træsæder til sognerådet, et stort mødebord, et

større skab med 2x3 rum, som man havde arvet fra Valbytiden. Hertil hørte en åben hylde til større bøger. Denne var placeret oven på skabet. Endvidere var der et lille skrivebord, en træreol af beskeden format til blanketter osv. , en kopipresse, og så var der selvfølgelig et pengeskab, som imidlertid ikke var bestemt til opbevaring af penge. Hertil var et særligt pengeskab, der stod hos den til enhver tid værende kasserer i sognerådet. Pengeskabet på kontoret rummede sognerådsprotokollerne, journaler og de vigtigste dokumenter, skøder osv.

Der var almindelige bænke og enkelte stole for tilhørerne ved sognerådsmødet. Tilhørerne måtte sidde ved en stue

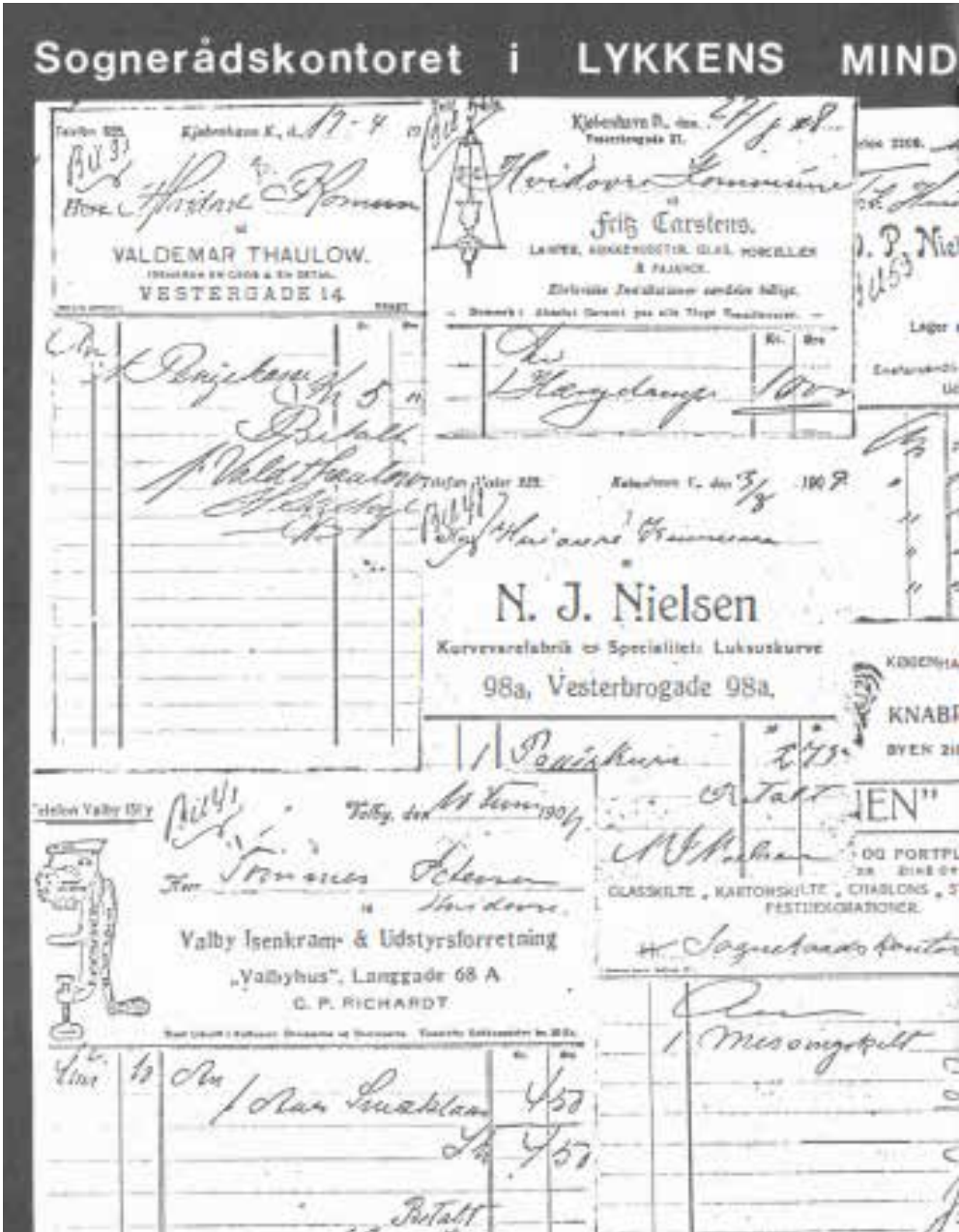
Sognerådskontoret i LYKKENS MIND
VALDEMAR THAULOW.
VESTERGADE 14
Fritz Carstens.
N. J. Nielsen
Kurvevarefabrik og Specialitet: Luksuskurve
98a, Vesterbrogade 98a.
Valby Isenkram- & Udstyrsforretning
„Valbyhus", Langgade 68 A
C. P. RICHARDT

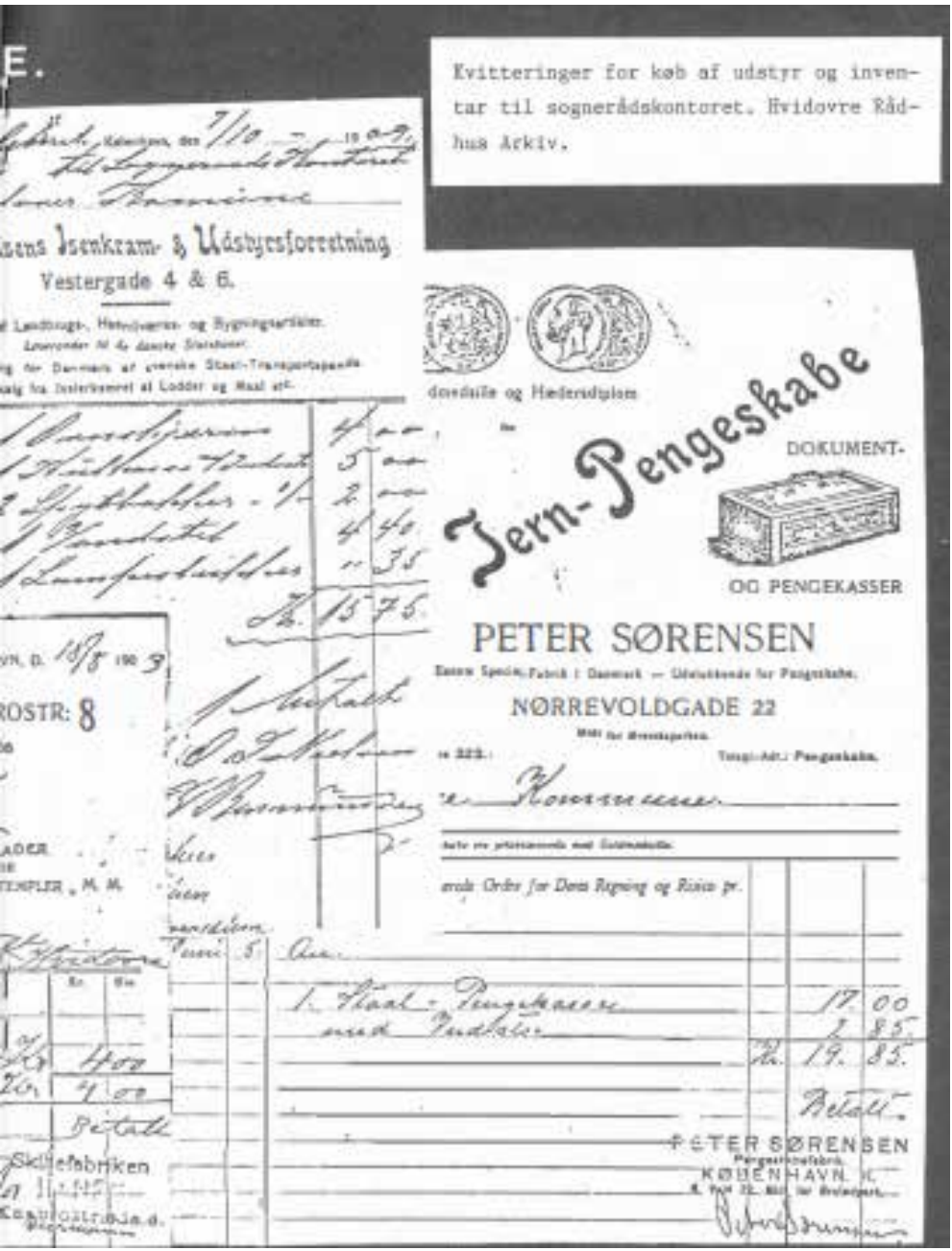

Evitteringer for køb af udstyr og inventar til sognerådskontoret. Hvidovre Rådhus Arkiv.

ved siden af mødelokalet og lytte gennem den åbne dør.
Mødelokale og kontor var det samme værelse.

Endelig må man ikke glemme, at der var en petroleumslampe
med tilhørende puster. Elektriciteten var jo endnu
ikke kommet til Hvidovre.

Den 1/4 1919 blev sognerådskontoret flyttet ind i lejligheden
ved siden af. Der var 3 værelser i denne lejlighed,
der havde to indgange, idet der i nordgavlen i "Lykkens
Minde" i stueetagen var en træ- og glasveranda, hvortil
en udvendig trappe førte, således at man kunne komme
ind i kontoret uden at skulle om i gården, som tidligere.
Ved denne lejlighed blev inventaret udvidet med et stort
fyrretræsskab, som udførtes af Carl Petersen, der tillige
leverede et stort fyrretræsbord til kontoret. I de to nordlige
værelser var sognerådets møderum ud mod gaden og tilhørerrum
til gården. Køkkenet anvendtes til opbevaring af
gamle papirer. Ved siden af sognerådets mødesal ud mod gaden
lå det egentlige kontor.

Selvom lokalerne var små, var her dog plads nok til at
uddele rationeringskort ligesom afholdelse af rigsdagsvalg
og kommunale valg kunne foregå her.

I godt 5 år var kommunekontoret i denne lejlighed. Men
i juni 1924 var den første del af Kettevejens Skole (Sønderkærskolen)
så langt fremme, at man var klar over, at den
kunne tages i brug som skole umiddelbart efter skoleferiens
afslutning i begyndelsen af august.

Derfor besluttede man at flytte kommunekontoret fra
Hvidovre Gade 7 til den gamle skole i Hvidovre Gade, og
dette skete i slutningen af juni 1924.
Ak ja, dengang blev Hvidovre's borgere administreret
fra en to-værelses lejlighed på 46 m2.
.
Udviklingen har også på dette område sat sine spor.
Fuld udbygning af kommunen giver flere indbyggere, stor

administration og dermed større forhold på alle områder.
Er vi blevet lykkeligere af det, eller skal vi tage
det som en bogstavelig tilfældighed, at Hvidovre's første
sognerådskontor lå i "LYKKENS M INDE"?

Ernst Andersens hus i Hvidovregade.

BREDALSPARKEN
EN PARKBEBYGGELSE, HVOR MAN RIGTIG KAN HYGGE SIG.

Poul og Gerda Nielsen flyttede med deres to børn, Anne og Flemming til Bredalsparken i december 1950. Og de fortæller her hvordan de oplevede det.

Poul: Vi flyttede til Hvidovre i december 1950. Vi kom fra Frederiksholm, hvor vi begge boede som unge. Jeg boede i Sydhavnsgade i en 3t værelses lejlighed sammen med mine forældre og min bror. Gerda boede i P. Knudsensgade i en 2t værelses lejlighed med sine forældre og to brødre.

Vi flyttede fordi vi gerne ville stifte hjem. Men dengang skulle man være gift for at blive skrevet op til en lejlighed, det sagde loven. Så vi giftede os i oktober 1949.

Gerda: Jeg var telefondame i Nørregade, og på en fridag

cyklede jeg ud til Hvidovre og ser så at de bygger på Hvidovrevej. Jeg kunne godt tænke mig at blive skrevet op, så jeg spørger en af håndværkerne hvem der bygger, og får at vide at det er Almennyttigt Boligselskab. Håndværkeren henviser mig til Hvidovre kommune - men hvor lå det ? Det var så i Hvidovregade på den daværende politistation. Jeg går så ned og snakker med dem, men de kan ikke hjælpe, for jeg boede ikke i Hvidovre. Jeg tog tilbage og snakkede med håndværkeren. Vi fandt ud af, at jeg skulle ringe til dem, der byggede. Og det gjorde jeg så, og fik et ansøgningsskema tilsendt.

Poul: Hvidovre Kommune stillede som betingelse for at flytte ind, at man ikke havde skyldt i skat i 3 år, og at man skulle have de sædvanlige væggelusattester, og at der var garanti for, at man havde fast arbejde. Børn var ingen betingelse for at flytte ind. Jo, hvis man skulle have en større lejlighed, men vi satsede bare på en lille lejlighed, da huslejen var meget høj. Huslejen var på 139 kr. om måneden, Og min løn var dengang på 140 kr. om ugen. Og vores familie sagde: det går aldrig det der, det klarer I ikke. Men der var jo ikke andet at gøre end at tage lejligheden, for det var jo den eneste mulighed for at få noget.

Vi fik en stuelejlighed med 2 værelser og et spisekøkken, og det viste sig, at håndværkerne havde brugt den som spisestue, og de havde spildt lidt ølsjatter på gulvet, så henne under radiatoren var der en stor sort plet. Så jeg sagde, da vi skulle skrive kontrakt, at vi gerne ville have det lavet. Boligselskabet sagde, at vi

jo alligevel skulle have gulvtæpper på.
Men gulvtæppet fik vi først 6 år senere, fordi vi havde

det princip, at vi ville betale kontant. Men det blev da påtegnet i kontrakten.

Med hensyn til flytningen skulle vi betale et indskud på 806 kr. , og det sparede vi sammen til i et år, så den dag vi skulle flytte ind, kunne vi erlægge indskuddet og betale de udgifter der var i forbindelse med med flytningen.

Gerda: Det, som jeg husker bedst fra flytningen, var, at vi havde købt en lysekrone, som vi var meget glade for, og den turde vi altså ikke overlade til nogen at køre ud med. Så jeg tog min cykel og kørte med lysekronen i den ene hånd hele vejen fra Sydhavnen til Bredalsparken. Og den kom hel herud. Resten af den smule møbler vi havde samlet, kørte min onkel herud, han havde lånt en lastbil af sin arbejdsgiver. Imedens jeg var på arbejde, fik vi de sidste møbler, som vi havde bestilt i en forretning til levering den lørdag, vi flyttede ind.

Vi var glade for den lejlighed, vi fik, der var både varmt vand, bad og centralvarme, og så var der store lyse omgivelser; man var glad for det, og det virkede vel også psykisk på en, at man boede godt.

Poul: Ja, det var jo helt fremmed for os, det var en helt anden bydel og et helt andet landskab end det, vi var vant til fra Frederiksholm. Men da vi havde boet her et stykke tid, så følte vi os faktisk hejmme. Og i dag er Hvidovre jo pragtfuld at bo i. Det eneste, vi er noget kede af er, at mange af de grønne områder er forsvundet. Det gode ved det er, at vi i Bredalsparken, som er en parkbebyggelse, hvor man virkelig kan hygge sig i

kraft af de høje træer, buske og beplantninger, der er omkring bebyggelsen. Modsat de mange andre bebyggelser i Hvidovre, hvor der er asfalt og fliser, der virker kolde og sterile. Derfor er vi glade for at have Bredalsparken og glade for, at den bliver vedligeholdt.

Der var en gård der hed Bredalsgården, og den havde marker ned til os. Det første år vi boede her,

skulle der jo høstes, og det foregik ved en maskinstation dengang, som det jo også gør i dag. De kom så om natten og høstede, og da havde vi så traktorlys ind i stuen, hver gang den vendte, og det fortsatte hele natten, men vi tog det som en oplevelse. Vi var jo faktisk kommet på landet.

Det gode ved der hvor vi boede var, at der var en runding i Claus Petersens Alle, så den ikke var ført igennem til Brostykkevej. Der var kun en sti, og på den sti var der to haver. Den ene var rullekonens, hos hende fik man rullet, fordi der ikke var noget, der hed ruller i vores vaskeri. Hun havde også en hønsegård, hvor børnene gik hen. Vores datter så så, at jeg gav hønsene mad, og så skulle hun også prøve, men hun blev nappet i fingeren, så hun gik langt uden om hønsegården, når vi skulle der forbi.

Gerda: Inden vi flyttede, havde vi et ønske hver, og det var, at Poul gerne ville bo på landet, og jeg ville gerne bo moderne, og det kunne vi ikke rigtig forene,

men det lykkedes alligevel i Bredalsparken, for det var dejligt og moderne, og det var samtidig landet dengang. Så vi syntes begge to, at vi havde fået· vores ønsker opfyldt.

Poul: Da 2 værelser jo var små kår, arrangerede vi det så dan, at børnene fik det ene værelse og så sov vi i stuen.

Men engang imellem kunne børnene godt blive lidt sure over, at der var lidt trangt. Vi havde så den mulighed enten at få en større lejlighed eller ikke komme på ferie

og have nogle ekstra goder. Det forklarede vi børnene, og det slog de sig til tåls med. Men så engang imellem kunne de godt blive lidt utålmodige. En dag tænkte vi: nej, nu må vi hellere vise dem, hvordan man kan bo trangt. Vi bad dem tage deres cykler, og så cyklede vi ud til Valby, til noget, der hed Blushøjvej, og der var sigøjnervogne. Der var et område hvor sigøjnerne boede i deres vogne. Vi tog dem så derud og sagde til dem: der i de vogne bor der 5 og 6 mennesker, og I klager over at I har et værelse, hvor I kan lege og have det for jer selv, og far og mor må sove i stuen. Synes I ikke, det er lidt urimeligt ? Jo, det syntes de jo nok, så vi kørte hjem igen. Vi har mange gange senere grinet meget af, at vi kunne høre dem diskutere, at det nu kunne være rart med en større lejlighed, men så sagde den ene af dem gerne: ti stille! ellers skal vi bare ud og se sigøjnervognene igen.

Gerda: Her i vores opgang har naboskabet altid været godt. Det var flinke mennesker. Vi har altså ikke rendt ud og ind hos hinanden og drukket kaffe, men vi har altid kunnet tale sammen, og kneb det med et eller andet, så har

vi altid kunnet hjælpe hinanden. Vi fik nogle gode naboer da Anne var omkring 6 år, så fandt vi ud af, at når det ene hold gik, så passede vi børnene hos det andet. Så vi havde nøgle til hinandens lejligheder, og det har altid fungeret perfekt. Vi har altid haft det vældig godt med naboerne og har det stadigvæk.

Vi handlede jo i og omkring Bredalsparken, i Brugsen f. eks. , og så i Bredalsparkens forretninger. På hjørnet af Hvidovrevej og Brostykkevej, der hvor Handelsbanken ligger nu, lå der nogle ganske lave bazarbygninger, hvor der var slagter og tobaksforretning og en barber, og på selve hjørnet lå købmand Becker, og han havde rabatmærker, man kunne klistre ind i en bog. Når man havde fyldt en side, kunne man få for 3 kr. varer hos ham. Vi tog kun ind til byen hvis vi skulle købe store ting, f. eks. møbler, og tøj, som vi købte hos "Tilskærerne ". Sko

købte vi altid i

Hvidovre.

Poul: Jeg er uddannet typograf. Men jeg begik en stor fejl, da jeg blev udlært. Jeg kunne være kommet på Politiken, som gav 5 kr. mindre til en nyudlært, end jeg kunne få andre steder. Dengang var 5 kr. mange penge, så derfor tog jeg

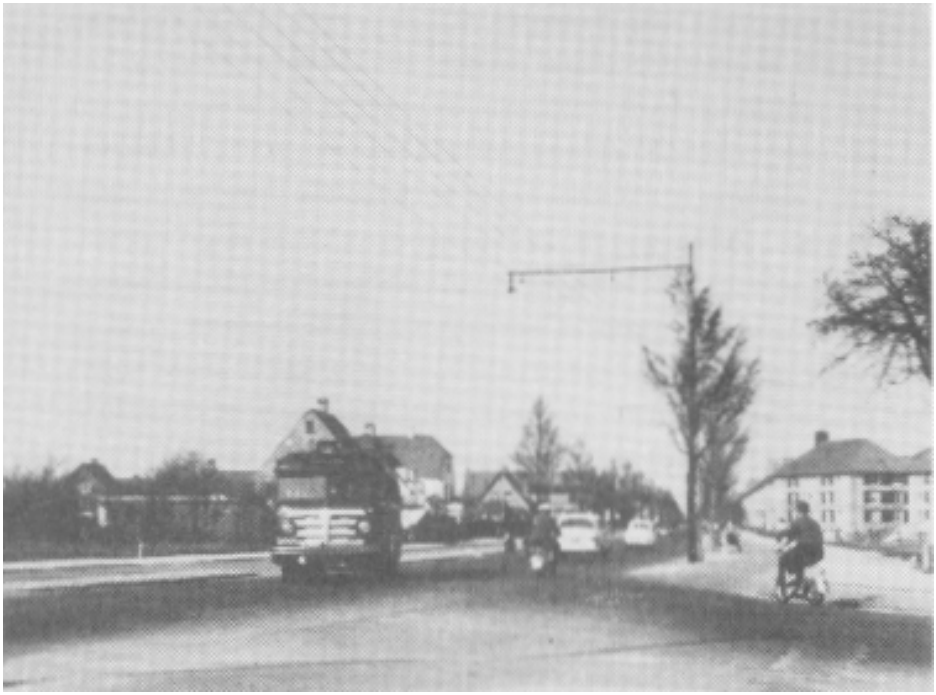

ikke ind på Politiken, og det kan måske nok ærgre mig noget, for havde jeg taget det, havde jeg jo fået en stor aftrædelsessum, da jeg holdt op. Det får man ikke i et privat trykkeri. Da 5 kr. betød meget dengang, så så man jo ikke så langt frem i tiden.

Jeg arbejdede på Vesterbrogade og cyklede for det meste på arbejde, der var en 7-8 kilometer. Men ellers tog jeg bus og sporvogn, det var jo ikke alt slags vejr, man kunne køre i. Jeg kan huske engang, det var snevejr, det var en af de hårde vintre, og jeg var stået på bussen

ved Bredalsparken, og da vi kom forbi Risbjerggård gik gik den i stå i en snedrive, og vi måtte af og skubbe. Vi fik den i gang, men den kørte kun et lille stykke, før vi måtte af og skubbe igen, og sådan fortsatte det til Hvidovre station. Da vi så kom op til toget fik vi at vide, at det var aflyst, og vi måtte så gå til Valby station og få et tog der. Da vi endelig kom på arbejde,

var der ikke ret mange, der var mødt, så mester fandt ud af, at vi lige så godt kunne tage hjem igen. Hvidovrebusserne var nogle gamle vogne dengang, der vae ingen bagdør, så vidt jeg husker, og de rumlede afsted, og så var der drenge der billetterede, ja det var lidt af en prøvelse.

Gerda: Jeg arbejdede på hovedtelefoncentralen i Nørregade. Og der var jeg en måned, imedens vi boede i Hvidovre. Så søgte jeg til Hvidovre og kom herud 1. januar 1951. Centralen lå på hjørnet af Hvidovrevej og Glimvej, det hed en Magnetocentral, det vil sige, at man kaldte centralen ved at dreje på et håndsving, og så gik damen ind og meldte Hvidovre, og så blev man så ekspederet.

Det var gammelt i forhold til det, jeg var vant til fra Nørregade. Men det var hyggeligt og dejligt, og jeg havde nogle mægtig gode kammerater. Vi havde det virkelig godt. Jeg kan huske specielt jul og nytår, for der skulle man jo også arbejde, for telefonerne skulle jo svare altid. Vi fik gaver fra abonnenterne i Hvidovre, der blev sendt vin og godter, og da vi kom juleaften, var der en, der havde lavet ris a la mande, og juletræet var pyntet med gaver til os. Det var for kammeraterne, der ikke havde tjenste, og det var en stor overraskelse og meget festligt. Og når det var nytårsaften, fik vi vin fra abonnenterne, og så ønskede vi godt nytår allesammen, imedens klapperne faldt, og folk ville ringe, men de måtte lige vente, til vi havde skålet, men så var der ellers travlt.

Af Jeannette H. Schultz
Lokalhistorisk Projekt.

Artiklen fortsættes i næste nummer af Lokalhistorisk Orientering.

Vi er meget interesseret i at vide noget om fortidens forretninger i Hvidovre. Hvis vore læsere er i besidde1-se af fotos eller alm. viden om disse butikker, hører vi meget gerne fra jer.
Billedet h er forestiller f.eks. Margrete Kristensens Manufakturhandel. I Hvidovre Avis d. 'i. december 19?r. kan vi læse en annonce for forretningens åbning.
Her ser vi at forretningen åbn er i Bredegårdens hovedbygning, mens billedet tilsyneladende viser en placering på Hvidovrevej 342.
Hvornår kom den der ????
Dette og lign. spørgsmå1 on butikker i Hvidovre dengang vil vi gerne vide noget mere om.!!
Henvendelse.: Lokal historisk arkiv, medborgerhuset.

Angående efterlysningen i Lokalhistorisk Orientering 1985 nr. 2 "Den gamle kiosk".
Forhv. smedemester Henning Layborn P edersen oplyser at indehaveren var fru Lene Willumsen, gift med kurvemager og kunstmaler Otto Willumsen.
Kiosken lå ved siden af cykelsmeden Karl Jørgensen, hvis far var tromlefører.
Kiosken blev også kaldt Iskagehuset. 1928.

Vi siger tak til smedemesteren •

Lokalhistorisk ORIENTERING Hvidovre

Nr. 4 1985

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

BESTYRELSEN . Konstitueret d. 7.11.1985

Formand:	Jens Kristensen	Kult.udvalg:	Kaj Andersen.
Næstformand:	Per E. Hansen	Kult.udvalg:	Palle Voigt
Sekretær:	Kjeld Jørgensen	Revisor:	Hans Møller
	Kamma Andersson	Revisor supl:	Sv. Mortensen
Kasserer:	Asger Linck.	supl:	Bent Sverrild
		supl:	H. Elsted Jensen

Indhold

Til vore medlemmer	side 3
Generalforsamlingen 1985	side 4
Formandens beretning.	
Vinterens møder	side 8
Ekstraordinær generalforsamling	side 8
Bredalsparken, en parkbebyggelse, hvor man rigtig kan hygge sig. Interview med P. og G. Nielsen, Bredalsparken gennemført af Lokalhistorisk Projekt (2.del)	side 9
Arkivets Årsberetning 1985	side 16
Logo - konkurrence	side 18
Bagsiden	side 22

Omslagstegning: Hvidovregade 1923. tegnet af Laurits Christiansen.
LOKALHISTORISK ORIENTERING, HVIDOVRE,
udgives af Hvidovre lokalhistoriske Selskab.

Redaktion: Poul Sverrild
Per E. Hansen

Lokalhistorisk Orientering, Hvidovre udkommer 4 gange årligt og er medlemsblad for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

TIL VORE MEDLEMMER ! ! ! ! !

Så lykkedes det.!!!!
Med nærværende nummer af "Hvidovre lokalhistoriske orientering" har vi opfyldt vore egne forventninger, nemlig at udkomme fire gange årligt. Nu lykkedes det altså,og det er vi glade for og lidt stolte over.
Vi syntes selv, det er vigtigt for en forening, at have et blad som kan meddele sig til medlemmerne og være en slags kvittering for medlemskabet.
Tilslutningen til vore mødeaftener og øvrige arrangementer,varierer mellem ca. 3o til 7o medlemmer. Når selskabets fulde medlemstal ligger på ca. 250 medlemmer er der altså en større gruppe vi må kontakte på en anden måde. Her er det "Bladet" kommer ind i billedet.
Det er vores agt i den kommende tid at "peppe" bladets ydre lidt op og dermed yderligere give vores medlemmer valuta for pengene.
Vi er ikke i "stofnød", men det skal bemærkes at vi er meget modtagelige for historier, billeder o.a.,fra medlemmerne, som kan bringes i kommende numre og være med til at alsidiggøre stofmængden.
Vi vil i det kommende nye år forøge vores PR i forsøg på, at skaffe flere nye medlemmer. I februar måned vil der blive arrangeret nogle besøg hos fire af Hvidovres mange erossamfund. Det er lørdagsarrangementer og med adgang for ALLE. Herom mere anden steds i bladet. Endelig er det også tilladt jer, kære medlemmer, at agitere for Selskabet. Flere medlemmer, flere penge i kassen.

Til sidst skal vi meddele,at pr 1.12.1985,er ledelsen af Hvidovre lokalhistoriske Arkiv overgået til medredaktøren ved dette blad, Poul Sverrild. Vi ønsker Poul tillykke, og takker samtidig den afgående leder, Stinna Madsen, for godt samarbejde og en dygtig indsats.
Endelig vil redaktionen ønske vore medlemmer en god jul,godt Nytår. Tak for tiden der svandt og på genhør i 1986.
Redaktionen.

GENERALFORSAMLING 1985
beretning om årets virksomhed v. Jens Kristensen.
Så gik 1985.
Jeg kan igen i år berette om en fin og god virksomhed i vort selskab.
Som en sædvane, har der også i år været afholdt 6 medlemsarrangementer med en god tilslutning.
Vi indledte med tidligere medarbejder ved Hvidovre bibliotek, grafisk konsulent Børge Haxø, der fortalte om en periode i hans liv, hvor han var ansat på en grafisk virksomhed her i Hvidovre, der bl.a. trykte plakater, vi fik meget at vide om plakatkunst og om kunstnere, der har tegnet plakater, som en stor del af deres virksomhed. I sit arbejde på denne virksomhed traf Børge Haxø mange kunstnere, bl.a. Robert Jacobsen.
En strålende fortæller gav os en god aften, med indhold af hans store interesse for kunst, der blev ledsaget af mange smukke lysbilleder.
På trods af snestorm mødte der alligevel ca. 30 medlemmer op til mø det.
I februarmødet var det overlærer ved Sønderkærskolen, Jan Øhrgaard, der fortalte om sin tid som barn i Hvidovre i efterkrigsårene.
Han gav os en levende fortælling om sin skolegang på Strandmarksskolen, både i forhold til lærere og kammerater.
Et godt billede på hans barndomshjem, der var fyldt med liv af festlige mennesker.
Vi fik også indsigt i barndomshjemmets opdragelsesforhold og metoder.
Jan Øhrgaard var en spændende foredragshold.:!r, der absolut kan bruges igen.
Det sidste møde i vintersæsonen var mandag den 25. marts.
Denne aftens gæst var kommunaldirektør Poul Køppen. Aftenens emne var ”Mit liv - og 40 år ved Hvidovre kommune”.
Poul Køppen gav os en god beretning om sit barndomshjem og sin skolegang i Vanløse. Efter endt skolegang kom Poul Køppen i lære ved Københavns kommunes belysningsvæsen, og her fik han sin uddannelse.
I 1944 kom Poul Kppen til Hvidovre kommune, som assistent på kontoret i Hvidovregade. Det første år ved skattevæsenet, og derefter på borgmesterkontoret, hvor han siden havde sin kommunale gerning.
En grundig gennemgang af en lang og spændende tid i den kommunale forvaltning kom os tilgode.
Poul KØppen nåede langt i disse 40 år. Han avancerede op igennem hele systemet og var med i mange store og spændende opgaver. Han sluttede med at være Hvidovre kommunes administrative leder i de sidste 10 år, inden han tog sin afgang i august måned i dette år.
Denne aften havde et stort besøg, ca. 60 medlemmer var mødt op.
Efterårssæsonen startede fint.
Formanden for ”Vestvoldens venner” hr. Erik Wassard var foredragsholder
ved vort septembermøde.

Wassard gav os en hel+ eventyrlig aften over sit emne "Vestvolden". Hans kendskab til fæstningsanlægget var overvældende.
Erik Wassard gennemgik Københavns tre voldanlæg, de to gamle og ikke mindst Vestvolden på alle måder. Det må siges, at vi fik alt at vide om Vestoldens tilblivelse, både politisk og fysisk.
Anlægget, der strækker sig fra Køge bugt til Utterslev Mose, ligger stort set i dag, som det blev anlagt i slutningen af forrige århundrede, og nærmer sig de hundrede år. Flere områder er overgået til kommunerne, og er blevet åbnet som park.
Erik Wassard gennemgik med vid og bid den politiske holmgang i Rigsdagen,
hvor jo pengene til anlægget blev bevilget uden om Folketinget i de såkaldte provisoriske finanslove.
Det var en stor og udbytterig aften med en fin fortæller, der gav en levende beretning af et stykke af vores fædrelandshistorie.
Oktobermødet var fint besøgt.
Pensioneret vejassistent ved Hvidovre vejvæsen Valdemar Hansen var foredragsholder.Foreningen havde bedt Valdemar Hansen om at fortælle om sit lange liv. Vi fik her en stor og spændende aften. Valdemar Hansen begyndte med at fortælle om sin barndom på Nørrebro i Jægersborggade sammen med sin arbejdsomme og gode mor og hans 3 brødre. Det var fattigt, men godt.
Valdemar Hansen gav en levende skildring derom. Ligeledes blev barndommens skolegang og legemuligheder fortalt af karskenbælg. Efter komfirmationen blev Valdemar Hansen sat i snedkerlære, denne lære blev afbrudt på grund af en mester, der på det groveste udnyttede den lille læredreng. Valdemar Hansen tog så på landet og kom i lære som mejerist, og blev udlært i dette fag. Så kom arbejdsløsheden i 30 'erne og i 1937 kom Valdemar Hansen til at arbejde i Hvidovre ved anlægget af Hvidovrevej. Året efter tog Valdemar Hansen til Hvidovre og fik bolig her.
Hans arbejde ved Hvidovre kommune var spændt over mange felter. Vejanlæg - losseplads - vejformand og til sidst daglig leder af vejvæsenet.
Om de mange år og mange arbejdsområder fortalte Valdemar Hansen festligt og humoristisk, både om arbejdet og om mange personer han har mødt i tiden. Hans huskøb på Hellbergsvej må nok siges at være af særlig karakter, han måtte udleje en af sine stuer til ungdomsarbejde i et par år, dette fulgte med i salgs betingelserne.
Valdemar Hansen har været en levende og interesseret borger her i Hvidovre. Altid aktiv, først tillidsmand for sine kammerater på arbejdspladsen.
Medvirket i det politiske arbejde i socialdemokratiet. Efter sinpension ved Hvidovre kommune var Valdemar Hansen nogle år formand for Hvidovre pensionistforening. Nu da Valdemar Hansen er 75 år lever whan stille i hjemmet på Hellbergsvej.

Tak Valdemar Hansen for en fin livsskildring.
Alle foredrag er blevet optaget på bånd, som er afleveret til arkivet.
Det er med glæde at vort medlemsblad "Lokalhistorisk orienterung" nu endelig er kommet i god gænge under redaktion af Poul Sverrild og P. E. Hansen. Længe har vi savnet bladet i regelmØssig udgivelse. Nu kommer bladet 4 gange årligt. Poul Sverrild og P. E. Hansen har gjort bladet stort med mange gode artikler og fin opsætning.
Redaktionen har ofte bedt vore medlemmer om at skrive i bladet, det er ikke rigtig lykkedes endnu , så jeg vil her i aften, endnu engang opfordre vore medlemmer om medvirken med artikler og indlæg. Jeg iger redaktionen tak for et stort og godt stykke arbejde.
Hvidovre syge og begravelsesforenings gamle faner, blev reddet fra at forgå, ved at Hvidovre kommune og en anonym bidragsyder betalte for fanernes restaurering på Nationalmuseets afdeling i brede. Et stort og fint stykke arbejde er her udført. Vi siger tak for interessen for disse gamle faners bevaring.
Tirsdag den 12. 11. 1985 blev fanerne hentet hjem fra Brede. Meget smukt er de blevet indrammet, således at de er godt sikrede mod angreb af hver slags.
Fanerne er nu ophængt, således at den ældste hænger i en stue på den nye socialforvaltnings bygning. Den anden er ophængt i indgangen til stadsingeniørens kontor på Høvedstensvej. I denne bygning havde jo Hvidovre sygekasse til huse indtil dens ophør 1. april 1973.
Bestyrelsen har vedtaget, at vi til vinter vil foretage nogle besøg hos vore kirkesamfund her i Hvidovre. Vi har fået tilsagn fra Hvidovre kirke ved sognepræst Claus Bjerregaard. Ligeledes er der tilsagn fra Den danske baptistkirke og den katolske kirke og fra moskeen i kirkegade.
Ved disse besøg vil der blive givet orientering om bygningen, og præsterne ved kirkerne vil fortælle om det religiøse og kirkelige arbejde.
Besøgene har adgang for alle, og der vil blive annonceret derom i Hvidovre Avis, ligesom besøgene naturligvis vil blive omtalt i vort medlemsblad.
Vi håber at disse nye tilsagn vil medvirke til yderligere kendskab til vort selskabs arbejde.
Lokalhistorisk Projekt fortsatte i 1985 efter afslutningen af 1984-projektet, der mundede ud i udgivelsen af det lille bogværk "Glimt af livet i Hvidovre".
Projektet tog i år emnet: de sociale boligbyggerier i Hvidovre 1945-60, op.
Undervejs i år er der blevet interviewet omkring 60 personer, ligesom de 17 byggerier fra perioden er blevet gennemfotograferet og der er blevet affotograferet mange ældre billeder i privat eje.
Dette projekt slutter omkring det nye års begyndelse. Netop i Øjeblikket er projektets medarbejdere ved at lægge sidste hånd på et lyd/ dias-

show om emnet, og den 10. december åbner projektet en udstilling i Medborgerhusets Cafe om, hvad man laver på en sådan projektsarbejdsplads.
Projektet er besluttet forlænget, og i den kommende tid vil man tage arbejdsopgaver af forskellig art op.
Det kan nævnes, at projektet skal fremstille nogle små hefter om vore fysiske omgivelser her i kommunen til skolebrug, ligesom projektet skal udføre nogle arbejdsopgaver omkring Poppelgården i Avedøre, der er ved at blive sat i stand.
Endelig skal jeg nævne, at dette års arbejde også fører til udgivelsen af en bog om de spændende sociale boligbyggerier fra halvtredsernes Hvidovre.
Til foråret 1986 ophører udlejningen for beboelsen i Rytterskolen. Hvidovre kommune har nedsat et lille udvalg, der skal forestå renoveringen af den gamle bygning.
Det er tanken at renoveringsarbejdet skal udføres som arbejdslØshedsprojekt.
Jeg har den glæde at være medlem af dette udvalg. Efter eget ønske forlader Stinna Madsen sin stilling som arkivleder og går tilbage som fuldtidsbibliotekar.
Jeg vil her gerne bringe Stinna Madsen selskabets og min personlige tak for den store interesse for arbejdet i arkivet, og for din fine måde at tage imod alle i arkivet. Du har gjort et stort stykke arbejde. Tak for det.
Efter Stinna Madsens fratræden blev stillingen opslået, som halvtids arkivar.
Det er mig en stor glæde at kunne meddele, at vort bestyrelsesmedlem Poul Sverrild er blevet ansat som arkivets daglige leder.
Med Poul Sverrilds dygtighed, hans store interesse og vældige kendskab
til historie parret med hans enorme flid vil han være den rette mand til denne plads.
Nu må Poul Sverrild forlade sin bestyrelsesplads i selskabet. Vi ønsker dig hjertelig tillykke med din nye gerning.
Til slut takker jeg vore medlemmer, der interesseret følger vort selskabs arbejde, tak til alle valgte tillids m/k for godt udført arbejde i årets løb.
Med disse ord afgiver jeg min beretning til generalforsamlingens videre debat og endelige godkendelse.

V I N T E R E N S MØDE R. 1986.

20. Januar. Viceforstander Jørgen Christiansen "Hvidborg". fortæller om skole- og behandlingshjemmet. Foredraget bliver ledsaget af film fra stedet.

17. Februar fhv. skolebetjent Helge Hermod Jensen, Sønderkærskolen. Fortæller om sit liv og virke i Hvidovre. Langstedgård, skolen, vejarbejde o.a.

19. Marts Hanne Engberg holder sit foredrag om friskolelæreren Kristen Kold. En aften med sang fra Højskolesangbogen og klaver-akkompagnement.

Der er arrangeret fire møder med religiøse samfund i Hvidovre. Fire lørdage i det tidlige forår, kan vi møde præster, der fortæller om deres trossamfund og viser os de respektive kirker

1. Februar Folkekirken (Hvidovre Kirke)
8. Februar Baptisterne
22. Februar Katolikkerne
1. Marts Muslimerne

Alle møderne kl.13.30 vil vare cirka lf time. Nærmere meddelelser om mødesteder o.lign. bliver bekendtgjort i Hvidovre Avis, ligesom der vil blive fremstillet en folder om arrangementet. ALLE ER VELKOMNE.

E K S T R A O R D I N Æ R G E N E R A L F 0 R S A M L I N G .

På vor generalforsamling d. 25.11.19851 var der et punkt p! dagsordenen, der handlede om ændring af nogle af selskabets vedtægter.
Det drejer sig om nogle små korrektioner af ordlyden uden den store betydning for vedtægten som helhed.
Generalforsamlingen opfyldte ikke paragraf 7 i vedtægten, hvorfor der nu indkaldes til ekstraordinær generalforsamling d. 2o Januar 1986. umiddelbart før det ordinære møde s.d.

bestyrelsen.

Vi bringer her anden del af interviewet med Poul og Gerda Nielsen. Første del blev bragt i Lokalhistorisk Orientering nr. 3, 1985.

BREDALSPARKEN
EN PARKBEBYGGELSE, HVOR MAN RIGTIG KAN HYGGE SIG.

Poul: Ferie var en luxus. Vi gjorde det på den måde, at vi lejede et sommerhus, og så tog vi af sted med børnene i 14 dage, og så lavede vi selv maden. Det var ikke hvert år, vi kunne gøre det, vi måtte spare sammen. Der var faktisk mange, der sad hejmme på altanen og holdt ferie. Da børnene blev større, og vi ikke havde råd til at leje sommerhus, så legede vi turister i København.
Vi kørte rundt og viste dem, hvad vi kendte i København, tog på kanalrundfart og måske i cirkus og i Zoologisk Have. Det var mægtig godt, så vi kedede os ikke, vi fandt altid på noget.

Gerda: Når der var skolefridag, tog vi til byen. Når det gik rigtig fint til, skulle vi have en pølse ved en pølsevogn. Det elskede børnene, de syntes det var mægtigt. Vi gik af og til i biografen, hvis der var noget, vi ville se inde i byen, og i Daells Varehus gik man jo også, der var jo altid et eller andet, der var spændende at kigge på for børnene.
Poul: Med hensyn til biografen lå der noget, der hed Hvidovre Bio, og da børnene var små, kunne vi ikke bare sådan gå fra dem begge to. Så når vi skulle i biografen gik den ene til den første forestilling kl. syv, og den anden kørte til den næste forestilling kl. ni, så mødtes vi på halvvejen og sagde: hej, hvordan går det? Godt. Og så videre. Vi skiftedes til hvem, der skulle være den sidste. Når vi begge var kommet hjem, kunne vi sidde og

snakke om filmen, og så havde vi fået børnene ordnet på den måde. De var ikke alene ret mange øjeblikke.

Gerda: Nu lyder det som om, at vi gik i biografen altid, men det var ikke ret tit, det skete, men det hændte jo, at der var en film vi absolut måtte se.
Dengang havde Poul tidligt fri om lørdagen, så havde jeg bagt en kage, og så pakkede vi termokanden, kagen, tæpper og ungerne, og så cyklede vi ud på Vestvolden, eller fæstningsterrænet, tror jeg man kaldte det.

Poul: Vestvolden var dengang militært område altsammen, og en gang om året stod der i avisen, at man kunne købe kort, så det var bare om at komme tidligt op. Jeg tog hjemmefra kl. tolv om aftenen, og stod der så hele natten for at få et kort, og jeg var så heldig at få et, så vi kunne komme ud på det spærrede område. Kortet skulle, når man først havde fået et, fornyes en gang om

året, og det kunne man bare køre ud og få gjort på kommandantenskontor.

Vi var derude hele dagen. Der havde vi forresten en sjov episode: vagten kom og skulle kontrollere, og Anne var ikke ret stor, så gik hunden, som han havde med, hen og ville snuse til hende, og hun vælter og begynder at græde, og så fik hunden ellers skældud! De gik med store shæferhunde og holdt vagt derude ...

Dengang var Vestvolden virkelig natur med fugleliv. Der var mange sjældne fugle, der var f. eks. fluesnapperen, der ynglede derude. Der var også nogle, der havde tilladelse til at fiske derude. Der gik store ål, og når vandet var klart, kunne vi stå oppe på skrænten og kigge ned. Der kunne vi se de store gedder stå nede i vandet, det var virkelig en oplevelse. I dag er der ikke ret meget fiskeliv tilbage, fordi der er blevet så forurenet derude.

Gerda: Da Flemming var lille, ville han jo også gerne løbe rundt derude, så han fik en lang snor om livet, og så blev han bundet til et træ, så han ikke faldt i vandet.

Gerda: Jeg var glad for at være hjemmegående, jeg elsker børn, så det har altid været godt. Men nogle gange kunne jeg jo godt tænke mig, at jeg havde mit arbejde endnu. Men det gik faktisk helt over en dag, vi var til forældremøde på skolen. Der kom Flemmings klasselærer hen til mig og sagde: Må jeg spørge om en ting - er De hjemmegående?
Så sagde jeg, at det var jeg. Ja, det har jeg gættet, sagde hun, for jeg har taget et syn over klassen, og nu vil jeg bare se, om jeg har gættet rigtigt, og det har jeg altså. For de børn, hvor moderen er hjemme er anderledes. Og børnene har senere sagt: ja mor, du var der altid.

Når børnene kom fra skole, fik vi altid en kop the og snakkede, og gik de ellers i gang med lektierne. Om aftenen inden de skulle i seng, læste vi meget, de elskede historier, vi snakkede og spillede, vi legede meget sanglege, og vi 4 sang da bare. Vi legede med dem, til de var trætte og skulle i seng.

Anne var god til at brodere. Jeg kan huske, hun havde en syklub. Det var de første år, hun gik i skole, og der kom nogle piger. De gik ind på hendes værelse, og så skulle jeg bage en "syklubkage". Det var en bestemt kage, vi havde fundet frem til. Så fik de ellers the og den her kage, og så sad de og syede og strikkede. Så var der en, der læste et kapitel i en bog, og når det kapitel var læst, var der en anden, der fik bogen.

Vi har altid haft mange børn hos os, og når Anne havde kammerater, så var Flemming i stuen og omvendt.

Om dagen, når de kom hjem fra skole, var de ude i gården og lege. Der legede de katten efter musen, og alt det, som børn legede dengang. Vi havde også et telt, og om sommeren fik de madpakker og Anders And ud, det var det helt store. Børnene fra Bredalsparken legede virkelig sammen. Og så en dag kommer Anne stormende ind og råber: "Brostykkerne kommer, Brostykkerne kommer! " Hvad for noget! Så var det børnene fra Brostykkevej, der kom, så der har nok været en lille bandekrig mellem Brostykkevej og Bredalsparken. Jo, og en vinter, det var frostvinter, havde børnene fundet ud af, at man kunne lave en skøjtebane på den store græsplæne ved vores blok. Der var en temmelig stor vandpyt, for man havde ikke drænet jor-

den ordentligt dengang, og det frøs. Og der fandt de ud af at komme mere vand på, så fik de en god skøjtebane. Men så blev der drænet, og så holdt det op af sig selv efter to år. Senere kom der en skøjtebane, som kommunen lavede, det var før vi' fik det nye medborgerhus, det var på Claus Petersens Alle bag ved biblioteket. Der løb de på skøjter, der blev sat lys op. Det var vældig sjovt. Det var en_rigtig skøjtebane, der blev passet af kommunen.

Gerda: Vi synes, når vi ser på børnebørnene i dag, at børnene dengang havde mere fantasi. Da havde vi heller ikke fjernsynet til at underholde dem, så de ikke selv skulle yde noget, vi tror det er derfor. Men vi fik jo også

fjernsyn, og det blev vi jo grebet af, for det var jo noget helt nyt. Og så var det i "Aktuelt", det så vi allesammen, at der pludselig kom nogle grimme billeder fra en KZ-lejr, så vi sagde: Ind i værelset, I må ikke se det der, og så gik de ind i værelset. Vi havde bare glemt, at på væggen, over for værelset, havde vi akvareller med glas for, og der havde de det dejligste spejlbillede

fra fjernsynet.
Jeg kan huske, f. eks. med hensyn til fantasi. Legoklodser havde man også dengang, men man købte dem ikke i færdige sæt til at bygge huse og garager, man købte løse klodser og hjul. Og Flemming lavede store anlæg og nogle maskiner, der kunne køre. Det var en fantasi uden lige, der gik timer med det. Det ser man heller ikke i dag.
Der skal de bare lave det, der er på billedet.
Vi var glade for at flytte til Bredalsparken, og ER glade for at bo her.

af Jeannette Schultz
Lokalhistorisk Projekt
1985.

Årsberetning og statistik 1985.

Stillingen som arkivar ved Lokalhistorisk Arkiv blev pr. l. januar 1985 gjort til en fast stilling med 20 timers arbejdstid og samtidig blev åbningstiden udvidet med 3 timer.

Åbningstiden har i 1985 været mandage eftermiddag og torsdage aften.

Der har været 206 besøgende, heraf flere grupper, bl.a. historielærerne ved Avedøre Statsskole og AOF-hold.

Der har været emneforespørgsler både fra private borgere og institutioner og især skolerne vil gerne bruge arkivet til gruppearbejde om Hvidovres historie.

208 billeder har været udlånt i kopi til publikum.

Materiale fra arkivaliesamlingen har ligeledes været udlånt i kopi. Det drejer sig om materiale fra 23 arkivfonds.
Der har været udlånt 33 kassettebånd med interviews og nærradioens udsendelser.

Den gamle Hvidovrefilm har været udlånt 6 gange, og filmen "Dengang i tyverne" har været udlånt 10 gange.

Der er blevet afleveret 19 arkivfonds til arkivet - det drejer sig både om enkelte papirer og større samlinger som grundejerforeningsmaterialer - indtil nu er der registreret 10 nye arkivfonds, så der nu i hele arkivet er 139 registrerede arkivfonds.

Desuden er der registreret 225 nye billeder til billedsamlingen, som nu rummer 3.410 billeder.

Blandt de indkomne arkivfonds er f.eks. dokumenter om Avedøreprojektets inddæmning på Avedøre Holme, protokoller fra

Ketilstorps Grundejerforening, beretning om Rolf Krake kompagniet og modstandsbevægelsen og et antal rationeringsmærker fra krigen.

Blandt de indkomne billerder ses bl.a. Rolf Krake kompagniet, det nu nedrevne Hvidovrevej 344-48 (Cykel Sørensens butik, Hvidovrevej 135 den gamle isenkram og tømmerhandel, flere billerder af lyst- og sommerhuse og billeder fra Avedøre. Arkivet stillede i maj måned billeder fra besættelsestiden og befrielsen til rådighed til en udstilling i anledning af 40-årsdagen for befrielsen.

Pr. 1.12.1985 vil arkivet blive ledet af en historiker, idet Poul Sverrild er blevet ansat på ½ tid i en fast stilling, desuden er der nu fast 3 timers medhjælper om ugen.

STATISTIK 1985:

Besøgende:	206
Emneforespørgsler/emnearbejder:	51
Udlån, billeder i kopi:	208
Udlån arkivalier i kopi:	23
kassettebånd:	33
film:	16
Accession,arkivalier:	10
billeder:	208

Stinna Madsen

LOGO- eller BOMÆRKEKONKURRENCE !

Som kort omtalt i forrige nummer, udskriver vi nu en konkurrence om et nyt bomærke for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Det nuværende bomærke består af et gammelt byhorn fra landsbyfællesskabets tid, men hornet er uden tilknytning til Hvidovre. Vi kunne Ønske os et bomærke, der symboliserede selskabets tilknytning til netop Hvidovre.

Som præmier for deltagelsen udsætter selskabet 3 bogpræ mier:

l. præmie	Glimt af Livet i Hvidovre, 1-4	
	Hvidovres vejnavne	af H. O. Nordlund
	Mit livs foreteelser	af Axel Petersen
2. præmie	Hvidovres vej navne	af H.O.Nordlund
	Mit livs foreteelser	af Axel Petersen
3. præmie	Hvidovres vej navne	af H.O.Nordlund

Forslag til et nyt bomærke kan indsendes til Lokalhistorisk Selskabs formand, Jens Kristensen, Høvedstensvej 7, 2tv.

Sidste frist for indsendelse af forslag er 31. 3 .1986.

Vi viser her de tre bomærker, der for Øjeblikket anvendes af henholdsvis ·Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Lokalhistorisk Projekt:

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB
LOKALHISTORISK PROJEKT
Sønderkærsskolen
Kettegård Allé 2
2650 Hvidovre
Tlf. 01 47 29 35
HVIDOVRE
LOKALHISTORISKE ARKIV
19

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE ARKIV

Har De gamle fotografier eller dokumenter fra og om Hvidovre/Avedøre?

- Så giv dem til Lokalhistorisk Arkiv
- eller arkivet kan kopiere dem og returnere dem med tak.

Arkivets åbningstid

Mandage kl. 12-16 og torsdage kl. 17-20

Arkivet ligger i underetagen i Medborgerhuset - Spørg i bibliotekets skranke - Hvidovrevej 280, tlf. 78 02 22, lokal 226.

BRINGES I NR. 1, 1986

Det var planen i dette nummer at bringe en artikel af Else Hansen om sommerhuse i Hvidovre, men på grund af pladsmangel må vi desværre udskyde artiklen til næste nummer, hvor vi så vil kunne læse om den side af livet i sommerlandet, Hvidovre, som ikke er blevet belyst gennem filmen om den ulovlige lysthusbeboelse i Hvidovre.

Filmen kunne let give det indtryk, atdet var fattigfolk, der havde sommer- og lysthusene i Hvidovre, medens realiteten var, at flertallet af sommerhusejerne var solide københavnere, der kun tilbragte sommeren herude.

Men altså mere herom i næste nummer.

red.

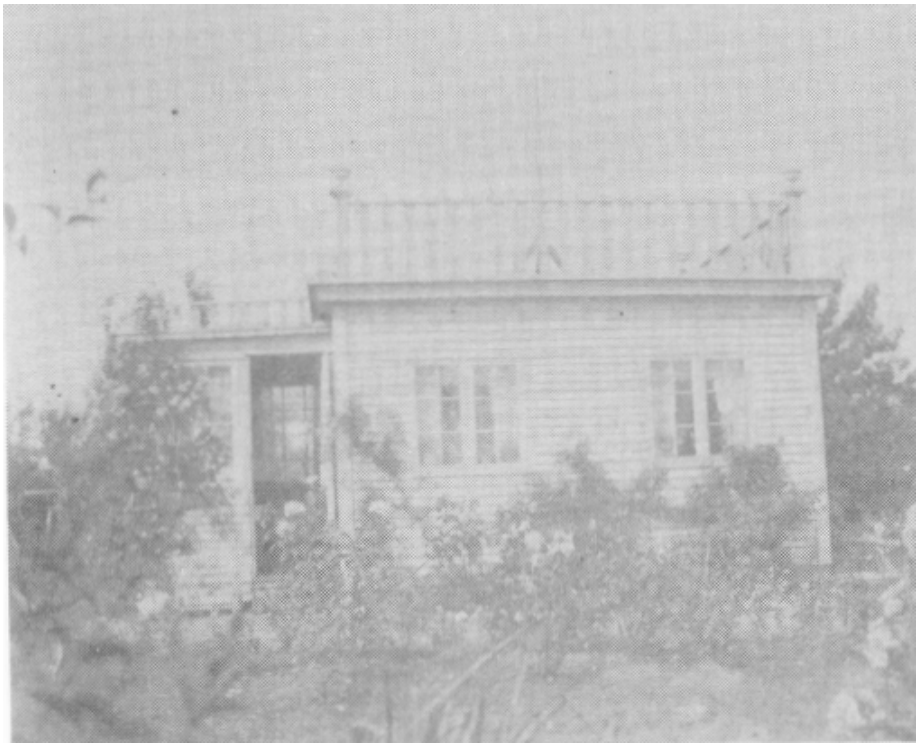

BAGSIDEN.

I ”Lokalhistorisk Orientering” No.2 1985 bragte vi dette billede.
Vi spurgte dengang om der var nogen der havde kendskab til stedet og om de kunne beskrive forretningen, indehaveren o.a,. Det fik fru Else Christensen til at sende os følgende brev.:
Som medlem af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, vil jeg herved tillade mig at komme med en rettelse vedrørende det billede i no.2 1985 af ”Den gamle kiosk”.
Det er ikke· som Henning Petersen oplyser I:Rne Willumsens Iskiosk, for det første hed hun ikke Lene, men Oline, hendes forretning er først kommet senere end dette billede blev taget, men det vil jeg vende tilbage til senere.
Billedet er af Anders Nielsens forretning, som det fremgår af billedet er der cigaret-automater på huset, Oline solgte kun Is som hun selv lavede, chokolade og andre sø de sager.

Hoidovre Gade
Vigerslev Al
En Del
af
Hoidovre Gade.

Anders Nielsen solgte Aviser-Træsko-Cigarer-Tobaksvarer-Kort-Papirvarer.Mange er de gange jeg har hentet :

Aftenposten.

som var den tids avis, samt en pakke Melange tobak til min fader, som røg lang pibe. Indgangen til forretningen ligger på siden af huset, han boede privat i en af længerne fra Spurvegården, som lå helt ud til hvor Vigerslev alle kom til at gå, der hentede vi avisen om søndagen.
Anders Nielsen blev i daglig tale kaldt for "Træskomanden" Han må have været ude for en ulykke, han havde træ ben og måtte gå med stok. Han havde en sød,venlig kone som hed Signe Nielsen, de havde to sønner og en datter, den ene søn hed Jørgen Nielsen, og var i mange år ansat ved Hvidovre Sygekasse, den anden søn hed Johannes Nielsen, og var meget for de unge i Hvidovre Idrætsforening.

For at vende tilbage til de andre forretninger, som kom til senere.
Nærmest det hus som vi også ser på billedet bag træerne, og som har tilhørt Anders Olsen, lå bagermester Nielsens brødudsalg, der blev passet af hans kone, og det nød vi børn megen glæde af.
Derefter lå Carl Jørgensens cykelforretning. Og så lå Oline Willumsens Iskiosk, det var et lille hus med dør i midten og et vindue til hver side, det til højre side for døren kunne slås ned så det blev til en hylde, man handlede udefra.
I hvilken rækkefølge de kom kan jeg ikke huske, men jeg kan huske hvordan de lå.
Bag ved alle kioskerne havde kommunen en plads til deres materiel, bl.a. til tjæring af vejene, og en sneplov m.m.

med venlig hilsen Else Christensen.

Vi takker for bidraget som vi har tilladt os at forkorte en smule. Er der andre der har kommentarer til dette vil vi gerne høre dem. Skriv et kort eller brev til. :

Lokalhistorisk Arkiv /Medborgerhuset
Hvidovrevej 280 2650 Hvidovre.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovre Parkvej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE BIBLIOTEK

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

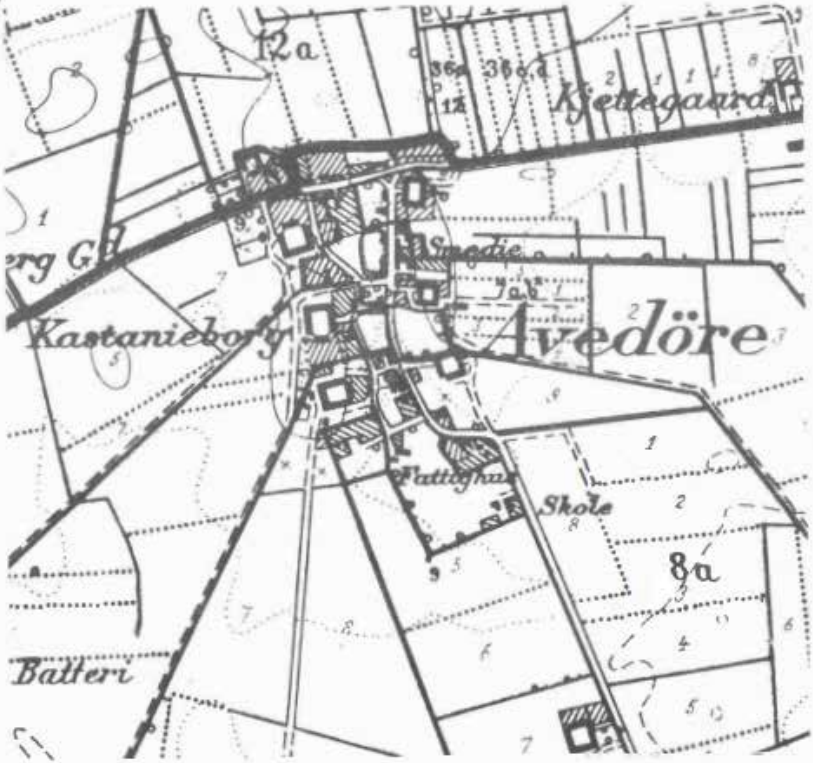

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

4. årgang, Nr. 2 1986 LØSSALGSPRIS: Kr. 12.-

Indhold

Efterårets arrangementer	s. 3
21. oktober 1186. af Per E. Hansen	s. 4
Bog om Roskildevej	s. 14
OBS og meddelelse	s. 15
Bagsiden	s. 16

Forsiden: Udsnit af generalstabskort over Hvidovre.
Geodætisk Institut, 1:10.000. Omkring 1890.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE, udgives af
Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles medlemmerne
af selskabet som medlemsblad.

Redaktion:

Poul Sverrild
Per. E. Hansen

EFTERÅRETS ARRANGEMENTER

Efter en lang sommerferie tager vi fat på en ny og forhåbentlig spændende efterårssæson.
Det bliver med de traditionelle tre møder og generalforsamling.
Vi udvider dette efterår med to besøg på henholdsvis Byhistorisk Samling i Lyngby og på vort eget rådhus.
Det er vores håb i bestyrelsen, at i vil deltage talrigt.
Vi lægger ud i september med pensioneret brandinspektør, Erik Hasemann, som vil fortælle om sit liv og virke både på Lolland og i Hvidovre.
Oktobermødet kommer til at stå i 800-års jubilæets tegn. Dette møde holder vi sammen med biblioteket, og samtidig forestår arkivet en udstilling, hvor foreningen
medvirker.
Mødet holdes på selve j ubilæumsdagen,
tirsdag den 21.10.
klokken 19 i Medborgersalen, hvor arkivar Poul Sverrild vil tale om Hvidovres historie gennem
de 800 år.
I november kommer pensioneret socialinspektør, Ludvig Rasmussen
og taler. Her får vi en rigtig Hvidovreborger på besøg.
Ludvig Rasmussen er født i Hvidovre og har stort set haft hele sit virke her.
Det sidste møde i efteråret er generalforsamlingen, den må ikke glemmes. Vinterens store succes med besøgene
i de fire kirkesamfund
følger vi op med besøg på andre institutioner.
Her i efteråret har vi valgt at besøge Lyngby kommunes Byhistoriske
Samling, som ligger
på Lyngby Hovedgade nr. 2.
Lyngby S-station ligger ikke langt derfra.
Her kan et begrænset antal deltage,
så vi beder om hurtig tilmelding.
De først tilmeldte
kommer med.
Besøget på vores rådhus er det første i en række besøg på institutioner
her i kommunen.
Borgmester Inge Larsen vil selv ledt os rundt og fortæller om arbejdet i huset.
Her skal vi blot møde ved hovedindgangen
mod Hvidovrevej.
Møderækkens data er følgende:

Sept. d. 2 7. kl. 14 °0på Eriboes Hvile, Lyngby Hovedgade 2.

Okt. d. 7. kl. 19°0 Hvidovre Rådhus.
Okt. d. 21.
kl. 1930 Medborgersalen.
Hvidovre i 800 år.

Nov. d. 10. kl. 1930 Ludvig Rasmussen.

30 Nov. d. 24. kl. 19 Generalforsamling.

Med venlig hilsen
og på gensyn
på bestyrelsens vegne

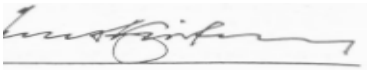

21. OKTOBER 1186
Hvorfor blev paven i Rom
blandet ind i sagen om gavebre-
vet,
som kong Valdemar
lod udstede til Absalon?
Hvor megen magt havde
kirken dengang?
Hvor megen magt havde
kongen?
Hvornår fik kirken indflydelse
i Danmark?
Disse ting kan man få oplyst,
når man læser SAXO GRAMMA-
TICUS'
Danmarks-krønike. I anledning
af 800-års jubilæet, som
Hvidovre fejrer i år, har jeg
prøvet at blade lidt i bogen far
at genopfriske den skolelærdom,
vi fik om Absalon og tiden før
ham.
Kristendommens tidligste historie
her i landet begynder med
Ansgar. Han kom til Danmark
omkring 850 og forsøgte i Hedeby
at få vikingerne til at lytte
til budskabet om Kristus.
Den gik ikke.
Ansgar efterlod et par småkirker
i Sydslesvig og måtte ellers
give op.
Vi skal 100 år frem i tiden, før
vi hører om det næste forsøg.
4
Det var den tyske præst Poppo,
der havde helt til at overbevise
Harald Blåtand om Guds eksi-
stens.
Til kongens undren bar
han den gloende jernbyrd uden
at brænde sig.

Det var noget, der kunne bruges. En hær, der troede på denne gud, var jo uovervindelig. De kunne ikke komme til skade, hvis de ellers troede stærkt nok. Kongen selv endte sine dage med en pil i brystet afsendt af den skudsikre Palnatoke. Vikingerne var fornærmede over, at kong Harald lod dem trække store sten sammen med stude. Det var måske ved denne lejlighed, Danmark fik sin ”dåbsattest”, Jellingestenene.

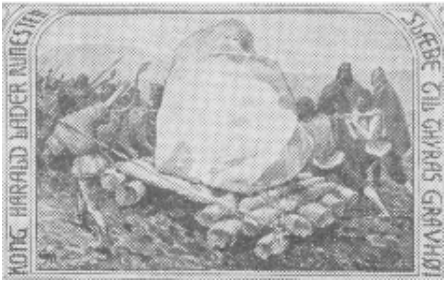

Cirka 75 år senere er tidspunktet, hvor Haralds barnebarn regerede det meste af Skandinavien og England. Det var Knud den Store (1018-35). Kongen omgav sig med datidens ”ryg-klappere”, der prøvede at smigre sig ind ved blandt andet at påstå, at Knud var den største og den bedste, og at han kunne byde over alt.
Det irriterede ham så meget, at han ved en lejlighed bad dem hente hans stol og placere den i strandkanten. Kongen satte sig og bød havet trække sig tilbage. Bølgerne plaskede ubekymret op om regentens fødder, hvorpå han rejste sig og udbrød: Det skal alle vide, at kun Gud den almægtige byder over vandene, men kongernes magt er skrøbelighed!

Se nu var vi kommet så langt, at en regerende konge var overbevist om Guds eksistens. Der var nu gået cirka 200 år siden Ansgar.
Krigerne var nogle rå børster, og der blev fremdeles kæmpet flittigt og kløvet mange hoved-skaller.
Danmark mistede England og der var uro i Norge. De kristne konger rottede sig sam - men og bekæmpede de mindre troende, og således er det en dag Knud den Stores nevø, Svend Estridsen, der sidder på Danmarks tron (1047-76).
Ved et gilde i Roskilde, Nyt årsaften, udtalte nogle af gæsterne sig spottende om kong Svend. (Hvad siger man ikke, når man får noget i hovedet).

Kongen var vred og lod de ubehagelige gæster dræbe ved deres morgenbesøg i kirken.
Da Svend senere arriverede, stod biskop Vilhelm i kirkens dør og spærrede kongen vejen. Kongens følgesvende foreslog at gøre kort proces med bispen, men Svend vendte om og gik tilbage. Det var klogt og ikke uden omtanke.

Kirken repræsenterede nu en magt, det kunne betale sig at respektere.

Det fortælles, at kongen kom alene tilbage, iført bodsdragt, og kastede sig på kirkens dørtærskel for at kysse gulvet. Bisp Vilhelm undlod at lyse kongen i band og forbarmede sig over ham og hans bodsgave (et halvt herred til kirken). Dette var indledningen til et langt og varmt venskab mellem de to.
Svend Estridsen var en af dem, der leverede flest konger til den danske trone. Ikke færre end fem sønner fulgte deres fader som konger.
Normalt siges det, at moderskabet til et barn er sikkert, medens der kan være tvivl om faderen. Her er det omvendt.
Kong Svend var meget glad for damerne og havde forskellige mødre til sine børn, så lad det blive ved det.
Lad mig nævne de fem sønner, der kom til magten efter ham:

Harald Heen (1076-1080) den ældste søn.

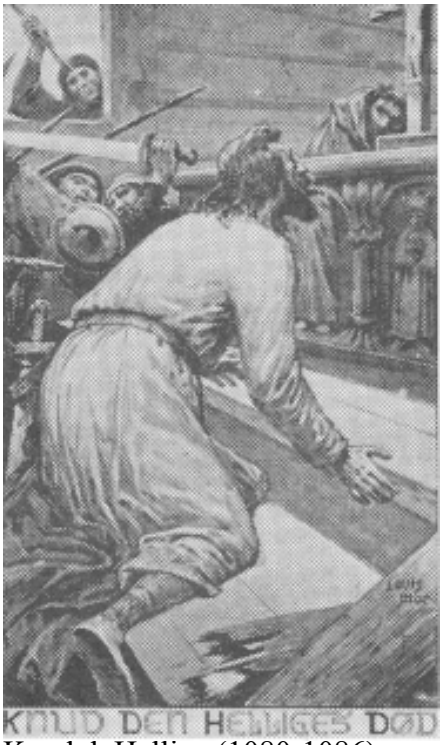

Knud d. Hellige (1080-1086) dræbt i Odense sammen med

to brødre.
Oluf Hunger (1086-1095) naturlig død.
Erik Ejegod (1095-1103) død på Cypern.
Niels (1104-1134) dræbt i Sønderjylland.

Harald fulgte som den ældste søn faderen på tronen men besad ikke den fornødne myndighed. Han overlod efter fire år kongemagten til broderen, Knud.
Kong Knud havde planer om at tilbageerobre det mistede England og samlede en flåde i Limfjorden. den bestod af mandskab

dels fra Nørrejylland og Vendsyssel, dels fra Norge.
Det berømte vikingeblod kogte ikke så meget mere, og -ydermere blev Knuds ankomst forsinket, så flåden var stærkt decimeret, da han endelig kom.
Det var fortrinsvis nordmændene, der var blevet tilbage, og kongen takkede dem for deres loyalitet men bad dem rejse hjem. Forehavendet var opgivet, men i stedet besluttede han, at vendelboerne skulle straffes. Det var en dårlig beslutning.
Jyderne var enige, og enighed gør stærk. Derfor kom kongen pludselig på flugt ned gennem Jylland og over til Fyn, hvor han søgte tilflugt i Albani Kirke i Odense. Her blev han truffet af et fjendespyd, medens han knæ lede i bøn foran alteret og blev dræbt.

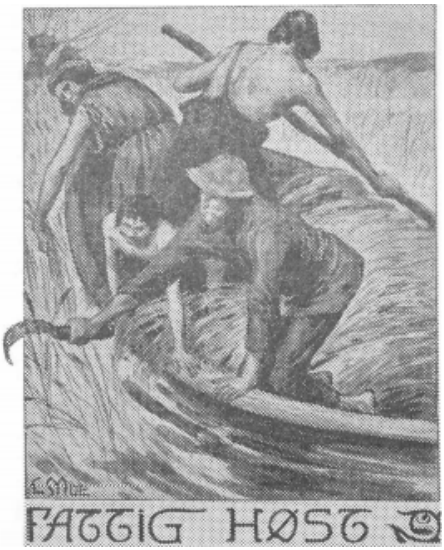

Nu fulgte ni år med misvækst og armod i landet. Den tredie broder, Oluf, sad på magten men kunne ikke udrette noget.
Det er Guds straf for mordet på kong Knud, sagde folket.
Man måtte indse, at der var noget særligt ved Knud, og man bad derfor kirken lov om at ophøje Knud til helgen.
Tilladelsen blev givet, og nu fik han sit tilnavn og blev kaldt Knud den Hellige.
Da tiden var inde for Oluf, forlod han denne verden med tilnavnet Hunger.

Den fjerde søn i rækken blev Erik Ejegod. Det var en stor og stærk mand, om hvem der gik mange historier. Her følger blot een af dem.
Kongen fik engang besøg af en skjald, der hævdede, at han ved sit spil og sang kunne ændre psyken hos tilhørerne. Han kunne spille dem glade og lystige, sørgmodige og nedtrykte, og han kunne gøre dem vilde og blodige alene ved sit spil og sang.
Det ville kong Erik have en prøve på, men først, som skjalden krævede det, efter at alle våben var samlet og fjernet og bevogtet af to krigere. De skulle stå så langt væk at de intet kunne høre, men dog se at gribe ind, om noget gik galt.
Skjalden sang og spillede. Mængden lo og græd, men til sidst blev musikken så vild og grusom, at kongen i vildt raseri sprang op og dræbte fire af sine hirdmænd.
Man kastede sig over monarken og fik ham tæmmet

ved hjælp af dundyner og puder. Det var en nedbøjet konge, der vågnede op af sit traume. Han insisterede på at gøre en bodsrejse til Det hellige Land, og det selv om folket tryglede og bad ham om at blive hjemme. Han· satte sine sønner i pleje hos Skjalm Hvide i Fjenneslev og tog med sin dronning ud på en rejse, ingen af dem vendte hjem fra.

Der gik et år før man i Danmark havde viden om Erik Ejegods død på Cypern. I 1104 blev den femte af Svend Estridsens sønner kronet som konge. Det var Niels (1104-1134). Der fulgte nu ca. 30 rolige år i riget.

Kong Niels var sikkert ude over sin første ungdom i 1104, han ønskede sig et rart hjemmeliv og havde ganske få personer i sin hofstab. Han havde en søn, Magnus, der i det stille drømte om at skulle arve tronen efter sin far. Det var måske meget rimeligt, men folket huskede endnu den ejegode Erik, og kastede deres lid på hans efterladte søn Knud Lavard. Han var blevet Jarl i Sønderjylland, men kaldte sig hertug efter tysk skik. Tilstedeværelsen af denne konkurrent til tronen, førte til mordet i Haraldsted skov, hvor Magnus under vennemaske dræbte Knud Lavard. Knuds gravide hustru flygtede til Skjalm hvides gård i Fjenneslev. Her residerede nu Asser Rig (Skjalm Hvides søn og fosterbroder til Knud Lavard). Hun fødte her en dreng, som blev opkaldt efter fruens russiske farfar, Vladimir. Drengen kom til at hedde Valdemar.

Da det ufine mord på Knud Lavard blev kendt, forlangte befolkningen en hård straf over magnus. Kong Niels landsforviste sønnen, som senere blev dræbt i Skåne. Kongen selv var så uforsigtig at rejse til Sønderjylland, hvor han blev genkendt og dræbt af ophidsede bønder.

Nu valgte man på tinge, en broder til Knud Lavard, det var Erik Emune (1134-1137). han regerede med en grusomhed, der endte med hans drab på Viborg ting. Den eneste, der her prøvede at forsvare kongen, var dennes søstersøn, han fik dog kolde fødder og blev i stedet udråbt som konge. (Erik Lam 1137-1146). Hans samvittighed kom sig dog aldrig oven på dette, og han endte sine dage som munk i skt.Knuds kloster Odense.

Da Erik Lam gik af som konge, opstod der forvirring om hvem, der. skulle være den efterfølgende. Der var umiddelbart to muligheder, kong Niels§ sønnesøn, Knud (søn af Magnus) og Erik Em unes søn, Svend. Der var også en tredie mulighed nemlig Erik Ejegods sønnesøn, Valdemar (søn af knud Lavard). l første omgang blev Knud valgt til konge i Jylland og Svend fik kongemagten på øerne og i Skåne. Desuden hjalp Svend sin fætter, Valdemar, at blive hertug i Sønderjylland. Valdemar opdagede dog hurtigt at man ikke kunne stole på Svend og lagde efterhånden sin sympati over på Knud. Således gik der 11 år med intern uro og borgerkrigstilstande. Imedens var der en helt anden fjende, som hærgede befolkningenved de danske kyster. Det var Venderne, som altid havde været til besvær. De drog fordel af Danmarks dårlige tilstande og røvede og ihjelslog, så at store egne af landet næsten lå øde.

I 1157 blev de tre regenter dog enige og indgik et forlig. De delte endnu engang landet og denne gang fik Svend Skåne, Halland og Blekinge, samt Bornholm. Knud styrede på Sjælland, Fyen og de omliggende øer, medens Valdemar blev konge i hele Jylland.
De skulle så fejre forliget ved et gæstebud i Roskilde. Ved denne lejlighed, - viste Erik Emunes søn, Svend sit sande ansigt. Han forlod på et tidspunkt festen og sendte sine bevæbnede mænd ind i gildesalen, hvor de huggede vildt efter de to medkonger. Kong Valdemar fik slukket lysene, men havde dog forinden fået et grimt hug i sit ene ben. Han slap ud og kom væk. Knud derimod fik et dødeligt sår og åndede ud i armene på Absalon, der i mørket troede han sad med Valdemar.
Her dukker så Absalon op i vores historie. Hvem er denne mand, og hvad gør han i Roskilde på dette tidspunkt?
Absalon var af Skjalm Hvides slægt med aner langt tilbage i vikingetiden, også før Skjalm Hvide gav slægten sit navn. Det

var høvdinge og jarler samt storkøbmænd, der havde ry for altid at ·støtte de danskes sag og være kongetro. Slægten ejede også store områder af Sjælland, som blev styret fra hovedgården i Fjenneslev. Det var her at Knud Lavard var opfostret med Skjalm Hvides søn Asser Rig og det var her at Knud Lavards søn Valdemar blev opfostret med Asser Rigs to sønner Absalon og

Esbern Snare. Vi kender alle historien
om Asser Rigs overraskelse, da han vendte hjem fra krigen og så sin påbegyndte kirke fuldendt med to tårne, som et tegn på fødslen af de to drenge, Absalon og Esbern Snare. Det må bero på en fejltagelse, da der her ikke er tale om tvillinger, så enten har Asser Rig været hjemme på et lynvisit, eller
Nu er Absalon blevet en kirkens mand og tilstede ved opgørets aften i 1157 i Roskilde. Han er bekymret for sin fosterbroders skæbne og tager hjem til sin fædrende gård, hvor han hører at Valdemar er i god behold. Det samme hører Svend og han giver ordrer til at alle flugtveje skal sikres, bl.a. ved at ødelægge samtlige skibe, der var mulige transportmidler for Valdemar. Absalons moder og søster finder dog en fisker på ·Røsnæs, der er villig til at spille spillet overfor Svends mænd og påstå at han er tvunget til at afstå sit skib. Således slipper Valdemar væk og kan et par dage efter fremvise sine sår på Viborg Ting til stor forargelse for den frem - mødte forsamling. Endvidere får Valdemar tid til at lade sig vie til afdøde kong Knuds søster og er således parat til at møde Svends hær i et kæmpeslag på Grate Hede. Det er her at Svend møder sin skæbne i form af en jysk bonde, som hugger kongen ihjel og giver ham dermed
navnet, Svend Grate.
Valdemar er nu enekonge og en ny tid kan begynde. (1157-1182).
Kong Valdemar er en udpræget kirkens mand, og allerede året efter slaget på Grate Hede viser han sin taknemmelighed overfor Absalon ved, måske ikke helt efter reglerne, at være til stede ved udvælgelsen af en ny biskop efter biskop Assers død i

Roskilde.
Der var tre emner plus Absalon ved denne lejlighed, og alligevel blev Absalon valgt til biskop med fuld enighed.
Den mest krævende opgave, der

trængte sig på, var at sikre rigets kyster mod de utålelige vendere, der som sørøvere plagede vore farvande. Absalon havde held til at besejre en landgang ved Boeslunde Strand med kun 18 mand, men han var klar over, at fjenden skulle besejres på sit eget territorium, for at man kunne få en endelig fred. Det viste sig dog, at borgerkrigen havde sået dyb splid i den danske befolkning. Hæren manglede træning og diciplin, bønderne var mest interesseret i at passe deres marker, så større foretagender var dømt til undergang.

Absalons ukuelighed satte ham i spidsen for sagen, og det kunne ikke undgå at smitte af på kongen. I 1169 kom så angrebet på Rügen, der førte til indtagelse af Arkona og undergang for vendernes afguder med Svantevitt i spidsen. Det var også kong Valdemars ide at indføre arvefølge til tronen.

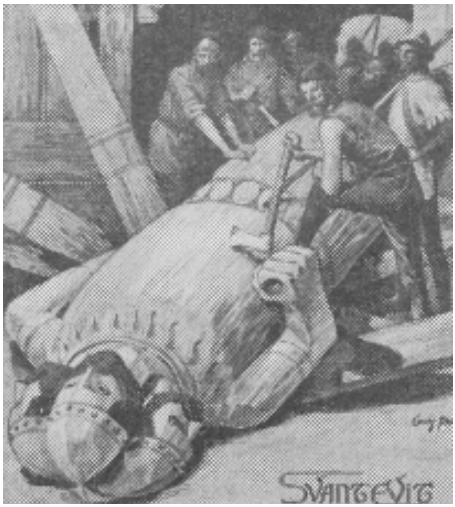

Belært af fortidens urolige år, hvor det var folket på tinge, der valgte den nye konge, indførtes. nu i praksis reglen om kongens ældste søn som tronarving.

I 1170 indviede kong Valdemar Skt. Bendts kirke i Ringsted under overværelse af den største forsamling af prominente gæster man nogensinde havde set i Danmark. Her var kongen og hans sl'ægt, landets stormænd, samtlige landets biskopper med ærkebiskoppen i spidsen, og almuen var rigt repræsenteret.

Ved denne lejlighed blev resterne af Knud Lavard (Valdemars fader) indsvøbt i silke nedlagt i et prægtigt helgenskrin. Det var meningen på denne måde at kaste glansen af helgenværdigheden over kongens slægt og dermed sikre styret.

I forholdet mellem kirke og konge havde man den opfattelse, at verden blev regeret i fællesskab, dog således at kirken tog sig af sjælene, medens kongen tog sig af kroppene.

Kong Valdemar efterlod mange synlige beviser på sin aktivitet. Lad os nævne Valdemars-muren i Sønderjylland af brændte teglsten, som netop i denne periode blev mere almindelige, bygning af et vagttårn på Sprogø, grundlæggelse af flere danske købstæder, Kalundborg, Nyborg og Vordingborg. Meningen med alt dette byggeri var at befæste og sikre landet mod den fare fra søsiden, som

bl.a. venderne havde stået for. Samtidig sikredes på den måde, og også ved anlæggelsen af "Borg" ved Havn, forbindelsen mellem de danske landsdele fra Jylland i vest til Skåneland i øst.
I sommeren 1182 forberedte man endnu engang de efterhånden talrige togter mod venderne. Men kong Valdemar blev syg og måtte landsættes i Vordingborg.Her blev man klar over kongens dårlige tilstand og sendte bud efter Absalon, der hurtigt ankom og tog sin konge og barndomsven i skrifte. Kongen gjorde testamente og betænkte med rundhåndethed klostre og kirker og kirkelige stiftelser.
Den 12. maj 1182 døde så kong Valdemar den Store. Han blev gravsat i Skt. Bendts kirke i Ringsted, og man fortæller, at Absalon, der i kirken læste sjælemessen, var så bedrøvet, at tårerne løb over alteret, og grå den fik ham flere gange til at holde inde.

Nu overtog i henhold til det nye system kong Valdemars ældste søn, Knud (d.6.). magten. Straks efter tronbestigelsen kom der bud fra den tysk-romerske kejser, Barbarossa, om, at han ønskede at se Knud ved sit hof. Barbarossa havde den opfattelse, at Danmark var et tysk len. Absalon bad sendebudet "pakke sig bort", for han vidste, at Danmark var i stand til at modstå et eventuelt tysk angreb. Kejseren lod sig da også fornærme og udrustede en pommersk flåde for at angribe den danske besiddelse, Rligen. Men her var Absalon hurtig og angreb i stedet de tyske forberedelser og udryddede fjenden.
Det blev indledningen til en storhedstid for danskernes magt i Østersøen, og kongen kunne smykke sig med titlen: Danernes og slavernes konge.
Det var i denne tid, Absalon lavede sit testamente og bestemte, at bispestolen i Roskilde ved hans død skulle .have hans jordejendomme omkring det senere København, og herunder Hvidovre. For at være sikker på, at senere magthavere i landet ville rette sig efter testamentets bestemmelser, blev den testamentariske gave konfirmeret af paven, der udstedte en kvittering for modtagelsen.
Og det er den kvittering, der er skrevet den 21.10.1186 i Verona, der er udgangspunkt for vores 800-års jubilæum.

Absalon døde i 1201 og blev begravet i Hvide-slægtens kirke i Sorø. Graven blev sidste gang åbnet i 1947 af Nationalmuseet og viste sig at indeholde et vel bevaret skelet af en kraftig og høj (179 cm.) mand. Han var altså på mere end en måde en stor mand.

Per E. Hansen

cum ediderat acerrimo nupciarum
emulo liberatus in pugne premium recepit.
Eam q; sibi matrimonio copulauit. Ex qua
puo post tpe gram filiu sustulit. Cuius
nurifica indoles ita paternas uirtutes
redoluit ut prorsus p earum nestigia de-
putaretur. Corpis animiq; p stan-
dotib; p ditam adolescenciam ad-
i glorie cumulum p duxit tantuq;
udini eius a posteris tributum est
tustissimis danor carminib; ip-
abulo regia nobilitas censeatur.
uid ad firmandas acuendas q;
tinet acerrima ingenii exter-

Udgiver bog om Roskilde Landevej

Egon Funch og Ejvind Tofte - to vestegns-borgere med stor interesse for det lokalhistoriske - udgiver i dag på Hefrovs Forlag bogen »Roskilde landevej« (80 sider illustreret).
Vi citerer fra bogens omslag:
»Den første primitive landevej mellem København og Roskilde stammer fra 1100-tallet.
De skånske sildemarkeder og Absalons borganlæg ved Havn var blandt de faktorer, der nødvendiggjorde en direkte forbindelse mellem de to byer.
Som andre middelalderlige veje søgte Roskildevej at krydse vandløbene, hvor vadesteder lyttest kunne etableres, og på en betydelig strækning havde vejen derfor et helt andet forløb end nu.

I 1770'erne anlagde franske ingeniører en ny landevej, der stort set var som slået efter en lineal, og som vakte samtidens beundring.
Vi slentrer på både den gamle og den nye vej og dvæler på de mere bemærkelsesværdige steder, ikke mindst kroerne.

Undervejs hører vi om spændende begivenheder og møder kendte skikkelser som Absalon, Carl X Gustav, Corfitz Ulfeldt, Holberg, Carsten Niebuhr, Oehlenschlager, Louis Pio og Alberti - for blot at nævne nogle få.

Mange minder knytter sig til Roskilde Landevej. Om dem hører vi i denne bog ... «
Vestegnen den 24.6.1986

Vestegnen den 24.6.1986

OBS! RÅDHUSBESØG OBS!

Den 7. oktober 1986
klokken 19°0 indbyder vi vore
medlemmer til et besøg på
HVIDOVRE RÅDHUS
hvor borgmester INGE LARSEN
vil vise huset frem og fortælle
om det politiske og administrative
arbejde, der foregår her.
Der vil blive serveret kaffe.
Tilmelding kan ske på
tlf. 01 78 02 22 lok 226.
BEMÆRK, ingen yderligere meddelelse
herom vil blive sendt til
medlemmerne.
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

MEDDELELSE

Atter i år indbød DANSK HISTORISK
FÆLLESFORENING til
årsmøde. Hvidovre lokalhistoriske
Selskab deltog med to medlemmer
af bestyrelsen, formanden
Jens Kristensen og næstformanden
Per E. Hansen.
Årsmødets tema var denne gang
"Fremmed i Danmark" og afholdtes
i dagene 29.-31. august
i Fredericia.

bag-siden

HAVARTHIGAARD
(Ældre Tegning)

HAWERHTI, HAWERHTI, HVIDOVRE

Hvidovres latinske navn er Hawerthi, genfindes i dag dels som navnet på den gård i Øverød i Nordsjælland, hvor osten blev fremstillet i midten af forrige århundrede.

At navnet findes her skyldes en fejllæsning af middelalderdokumenterne, hvor man fejlagtigt antog, at Hawarthi betød Øverød

Hvidovre Lokalarkiv

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

4. årgang, nr. 3-4, dec. 1986

Indhold

Hilsen til medlemmerne ..... s. 3
800-års jubilæet - for sidste gang ..... s. 4
Fastelavn af hr. Helmundt ..... s. 5
Nye bøger ..... s. 8
Billedside ..... s. 9
Beretning for selskabets virksomhed
for året 1986 v. Jens Kristensen ..... s. 11
Bagsiden ..... s. 15

Forsiden: Tegning af Erik Hasemann af Kulturrådets gave til Hvidovre kommune i anledning af Hvidovres 800-års jubilæum.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE, udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles medlemmerne af selskabet som medlemsblad.

Redaktion:

Poul Sverrild
Per. E. Hansen

GODT NYTÅR!

Med dette nummer af Hvidovre Lokalhistorie må redaktionen beklage, at det gamle år er ved at rinde ud. Vi kunne godt bruge et par måneder mere af 1986 men må konstatere, at tiden går.
Vore medlemmer må derfor denne gang modtage et kombineret nr. 3 og nr. 4 af vort blad. Det er ikke fordi vi mangler stof, nej, det er tiden til bearbejdning af stoffet, det kniber
med. Nå, men vi lover at forbedre os i 1987. Fhv. brandinspektør ved Hvidovre
kommune, Erik Hasemann, har lovet at støtte os. Han er arkitekt af uddannelse, og ved siden af denne ekspertise, som vi godt kan bruge, er han også en god illustrator, ligesom han har en del erfaring med foreningsblade.
Vi byder Erik Hasemann velkommen
i redaktionen.
Vi går løs på det nye år med frisk mod og ønsker altså alle vore medlemmer: GODT NYTÅR

Redaktionen

800-ÅRS JUBILÆET
for sidste gang

Vi har nu passeret selve den dato, hvor Hvidovre kunne fejre sit 800-års jubilæum, den 21. oktober.
Selve dagen blev markeret dels ved en gave fra Kulturrådet til Hvidovre kommune og dels ved et foredrag om vores historie.
Kulturrådet benyttede lejligheden til at sætte et varigt minde over jubilæet. Det skete ved afsløringen af en sten, der er opsat ved rådhuset, og hvori Hvidovres byvåben og jubilæumsdatoerne er indhugget.

Der er undervejs blevet stillet spørgsmålstegn ved selve jubilæets holdbarhed, men al tvivl om grundlaget og holdbarheden skulle nu være bortvejret.
Først og fremmest var jubilæet en anledning. Det var en anledning til at afholde en byfest, der må betegnes som en succes, og det var en anledning til at slå et slag for lokalhistorien og for værdien af et aktivt og levende lokalsamfund.
Et af de vigtigste mål med det lokalhistoriske arbejde må være at styrke kendskabet til lokalområdet for derigennem at styrke borgernes følelse af at høre til i en kommune, der har en egen identitet.
Jubilæet gav også anledning til at gøre status over, hvad vi i dag ved og nok så meget ikke ved om vores historie.
Den øgede interesse for lokalhistorien, som jubilæumsugen mærkbart førte med sig, må vi så håbe, vil holde sig og føre til en øget aktivitet.
Der er efterhånden fra mange sider rejst ønske om, at vi måtte få udgivet en bog, der gav et overblik over vores lokalsamfunds historie.

Det er en bog, der er savnet i undervisningssammenhæng, fra biblioteket og fra mange borgere. Mulighederne for at skabe en sådan oversigt er nu større, end de før har været, og forhåbentlig vil det indenfor en overskuelig årrække blive muligt at skrive den.
Det er vigtigt hele tiden at holde sig for øje, at "Hvidovres historie li ikke kan skrives en gang for alle. Der kommer hele tiden nye oplysninger frem, som kompletterer den viden, vi allerede har.
Men det må ikke afholde os fra løbende at skrive lokalhistorie, og således formidle de oplysninger, der er indsamlet.
Med disse betragtninger over lokalhistorien og Hvidovres 800-års jubilæum kan vi, der beskæftiger os med og interesserer os for de aspekter af det lokale liv fortsætte med vores virksomhed med en viden om, at interessen i bred forstand aldrig har været større.

Poul Sverrild
arkivar

FASTELAVN

af hr. Helmundt

nedskrevet 1941

Naar Julefesten og Hellig 3 Kongers Dag var vel overstaaet, begyndte man saa smaat at tænke paa Fastelavn. Den foregik paa den maade, at vi store Drenge samledes en Aften hos en af vores Forældre for at drøfte Fastelavn, der skulle jo gerne være Gilde, og vi fik os så udset et Sted, hvor vi mente, de ville tage godt imod os, og gørealt for at more os alle Børn, det var den første Aften. Nogle Aftener efter begav vi os saa ud i Byen for at tale os til rette med de Folk, som vi mente, havde Plads til saadan et Fastelavnsgilde. Og det gik ikke stille af saadan en Aften, der blev raabt hurra og længe leve Værtsfolkene hele Byen igennem, og alle Børn var jo nysgerrige efter at faa de gode Menneskers Navn at vide. Naar de hørte Navnet, vidste de også alle Adressen, da Byen jo ikke var pa flere 1000 Indbyggere. I min Barndom var der vel ca. 500 i hele Byen og Sognet ibereg-net. Vi samledes saa efter aftale Fastelavns Søndag Morgen, vi startede fra vores Værtsfolks Hjem med et Rungende Hurra, for derfra at besøge alle Hjem i alle vores udmalede Dragter og Masker. En var Far, og en var Mor, alle vi andre var Børn. Far og Mor har altid en stor Kurv med flettet låg over, den blev brugt til at samle Æg i, for i vores Viser og Sange, var det altid om at faa noget, Pen-ge, Æg, Smør kunne jo bruges, til Gildet om Aftenen. Visen der blev sunget lyder saa vidt jeg kan huske: Nu ud og slaa til Søren, det er nu Fastelavn, staar ligestraks for Døren og det er godt for Børn. Vi gaar omkring i Byen, i Huse og i Gaard, vi samler Æg tillige, saa mange vi kan faa. Og naar vi saa har samlet, saa mange vi kan faa, saa byder vi til Gilde, for store og for smaa. Hej Komfallera Hurra, saa gaar vi videre for 1-2-3, og saa et rungende Hurra. Æggene fik vores Værtinde. Pengene fik Værten, det var til Dækning af de forskellige Udgifter. Vi blev altid beværtet med god Mad, Kaffe, og alle slags Godter, samt den dejlige Æggesøbe som bestod af, Æggeblomme, Øl og Sukker, samt et lille stænk Spiritus, det drak vi som de Voksne drak Pune. Vi dansede saa det meste af Nat-ten, og dem som ikke dansede morede sig paa anden Maade. Hvis de indsamlede Penge ikke kunne forslaa, blev der af dem som ikke havde været med ude og raabe Hurra erlagt det store Beløb af 35-50 Øre pr. Deltager. Spillemanden skulle jo ogsaa tjene en Dagløn, som Værtsfolkene maatte tage af de indsamlede Penge. Naar vi sagde God Nat, var vi altid saa Hæse af at raabe, alle de mange gange Hurra. Saa stod vi bare og mimrede med Munden. Naar Hæsheden var gaaet væk, samledes vi saa en Aften igen hos vores gode Værtsfolk, for at sige dem saa mange gange Tak for den gode Dag og Aften. Og vi spørger saa om vi maa høre ind hos dem næste Aar. Vi slutter saa Børnene Fastelavn for dette Aar. Karlegildet foregik omtrent paa samme Maade som Drengenes, dog med den undta-gelse ingen Raab paa Gaden om hvor Gildet skulle afholdes da det ikke altid var samme Sted som Drengenes, det skulle være lidt mere Festligt. Det blev gerne afholdt paa en Gaard, da det jo krævede lidt mere Plads. Naar Gildet var bestilt, skulle der jo tales om hvad de forskellige skulle være. En var Officer,

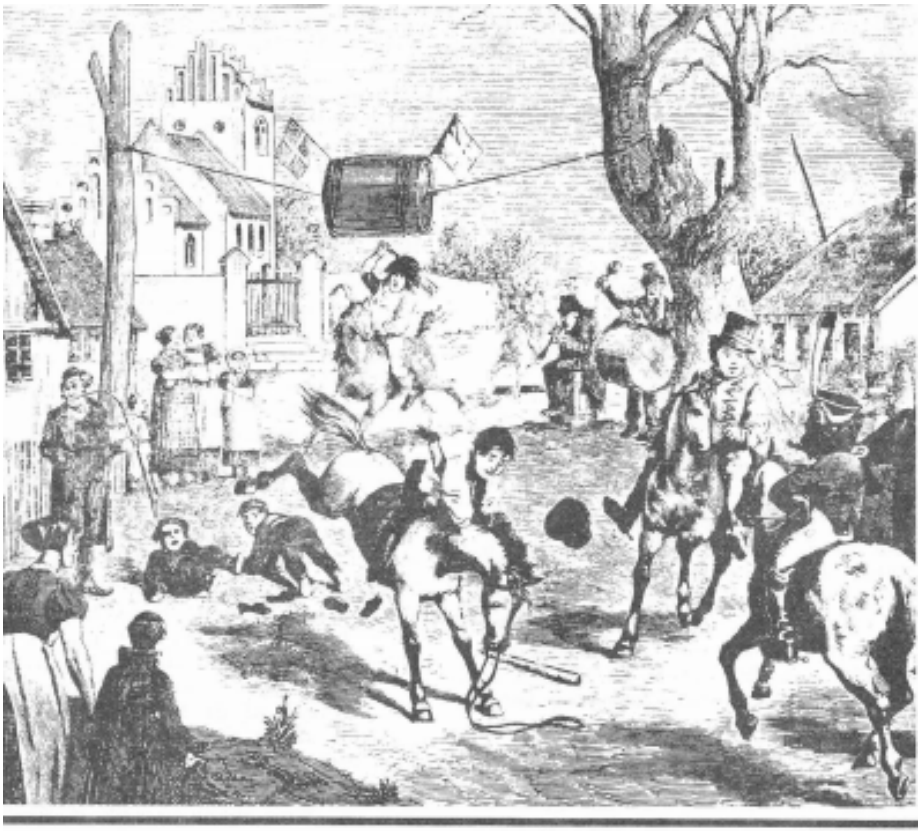

som var den ledende hele Dagen, han var særlig kendelig, da han mødte med lang Sabel og Sadel paa Hesten (Sablen og Sadelen laantes gerne hos min Svigerfader N. Bonavent, da han var i Besiddelse af de Dele, det vidste alle Karlene fra Aar til Aar at hos den Mand gik ingen forgæves. Saa kom Faste-lavns Mandag, hvor hele Karavanen af Karle skulle til at begynde Udridningen, den begyndte altid hos Værtsfolkene hvor Gildet skulle afholdes. Inden de drog Afsted blev der altid serveret Æbleskiver og en lille Snaps til, for at de kunne begynde Dagen godt. Derfra forsættes saa Ridningen til alle Gaard- og Husmænd i hele Sognet, de kom kuns for at ønske en god Fastelavn og indbyde til Gildet om Af-tenen. De red ikke for at modtage Penge eller Gaver, men inden de forlod Stedet, vankede der jo altid en lille en inden de fortsatte til næste Sted, det blev ikke til saa faa Genstan-

de, de stak inden for Ve-sten, før de naaede Hjem til Gildesgaarden igen. Humøret var gerne blevet lidt højt af Dagens mange Besøg hos de gode Mennesker. Aftenen fortsættes med at de alle Karle og Piger i By og paa Marken mødte til Aftalte Tid for at fejre Festen til den lyse Morgen. Festen foregik næsten som nutildags, hvor de til Værtsfolkene betalte 3-4 Kr. pr. Par for at deltage. Der blev saa serveret varm Mad, Kaffe og en lille en til, og ellers hvad de kunne trænge til i Aftenens Løb. Smørrebrød manglede de heller ikke, det blev altid serveret inden de forlod Gildesgaarden. Saa kom Fastelavns Tirsdag, hvor der ikke blev Fe-stet, men det var altid saadan at Onsdag begyndtes der igen. Saa var det Gaard- og Husmænd som fort-satte med Festen, dog med Undtagelse af Maskering og Udridning til de forskellige, men i Stedet for, samledes de hos Gamle Kyhl, for at stikke til Straamanden, eller trække Halsen af Gasen, det foregik paa den Maade, at en død Gaas, eller Gase, blev hængt op i Kroppen, saa Halsen hang nedad, saa blev Gaasehalsen indsmurt i Grøn Sæbe, og de forskellige skulle saa forsøge at trække Halsen af, men Fing-rene smuttede, og hele Forsamlingen lo, og raabte, for hver en, som prøvede paa at rive Halsen af. Derfra gik de saa med deres Damer, til Gildesgaarden, hvor der saa Festedes paa lignende Maade, som med Karlene. Dog med den Undtagelse, at de kunne betale, som de syntes,. og Værtsfolkene var ikke utilfreds med den Ordning, da det altid kunne give et godt Overskud. Naar saa alle disse Fester var vel overstaaet samledes de alle

ne l kke
den og
tilre en
sids for
Slu
slut

Nye bøger

Der er kommet to bøger, der hver på sin måde berører Hvidovres lokalhistorie
Bøgerne vil blive udførligere omtalt i næste nummer af Hvidovre Lokalhistorie men skal her lige præ-senteres
Richard Willerslev: Danmarks største arbejdsplads er en bog om opførelsen af Vestvolden og er udgivet i anledning af voldens 100-års jubilæum. Bogen er udgivet på forlaget Amadeus/Lokalhistorie og fås i almindelig boghandel
Vestegnen – fra gartneriland til forstad er en oversigt over forstadsudviklingen på Vestegnen udgivet af Københavns Amtsmuseumsråd. Bogen kan købes ved henvendelse til Københavns Amtsmuseums-råd, Søllerød Museum, Søllerødvej 25, 2840 Holte. Pris kr.75 + forsendelse

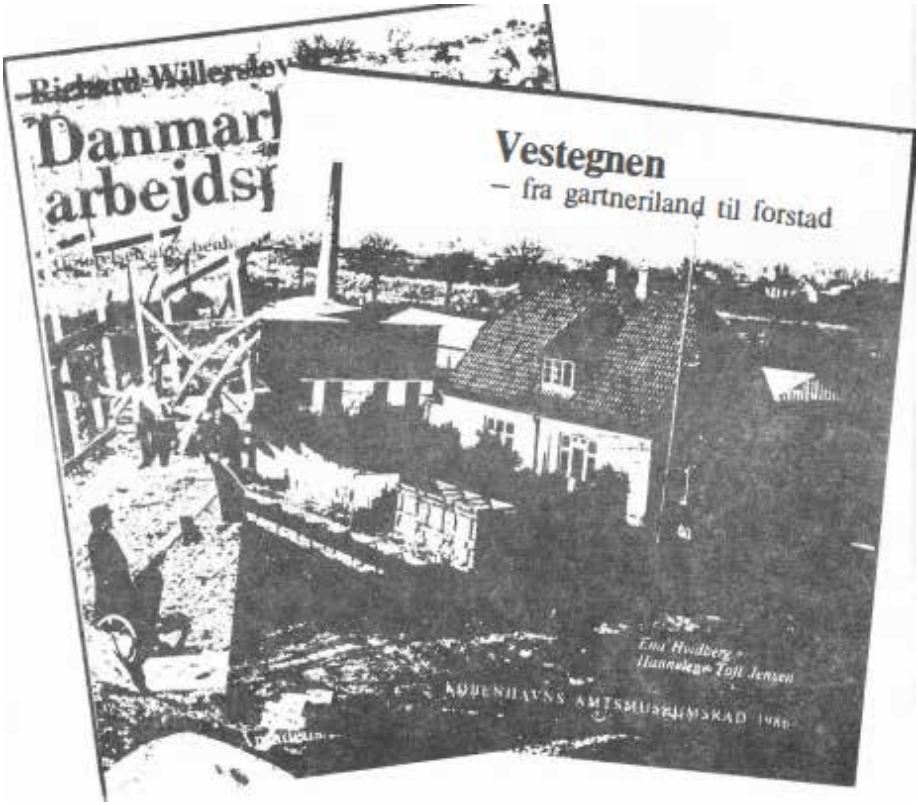

Et billeder fra dengang, da Kalveboderne
hvor det var muligt at fis
(Foto: Hviodvre Lo

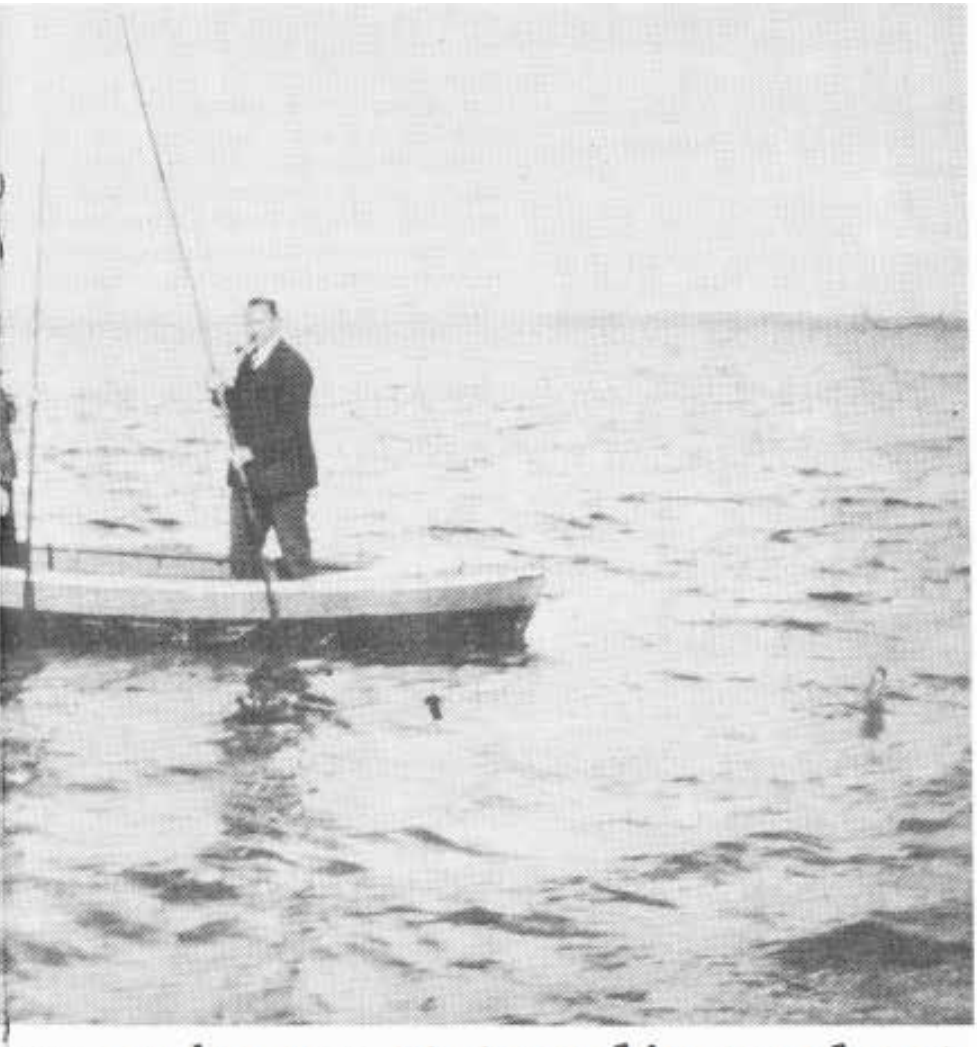

e endnu var et temmelig uspoleret farvand,
ke med et rimeligt udbytte
okalhistoriske Arkiv)

Formandens beretning, 1986.

Også i 1986 har vi haft en god aktivitet i vores selskab. Vore møder har været pænt besøgt, og det nye tiltag i år med besøg hos de forskellige trossamfund i vor kommune var en stor succes. Også de to be-søg her i efter¬ året henholdsvis på Lyngby Byhistoriske Samling i den smukke bygning Friboes Hvile og på vort rådhus var udmærkede, selvom deltagerantallet kunne have væ¬ ret noget større. Vi indledte årets første møde med en ekstraordinær generalforsamling for at få godkendt ændringerne i vort sel-skabs vedtægter. Lad mig straks føje til, at alle medlemmerne har fået vedtægterne tilsendt ved indkaldelsen til denne generalforsamling. Jeg er også meget glad for det typografiske arbejde med vores nye logo, der forestiller vindfløjen på vor gamle kirke. Et virkeligt Hvidovre-motiv, som passer bedre til os, end det gamle, som var et byhorn. Jeg håber, at vi snart kan få både kuverter og brevpapir med det nye logo på. Årets første møde i januar havde samlet cirka 40 deltage1 re. Her havde vi viceforstander, Jørgen Christiansen, fra skole- og behandlingshjemmet, Hvidborg, til at komme og fortælle os om hjemmets historie og arbejdet der. Det var en meget interessant aften, vi fik en grundig orientering om arbejdet med de unge på hjemmet samt deres fritidssysler. En aften, hvor der var stor spørgelyst efter Jørgen Christiansens indlæg. Jørgen Christiansen viste også en spændende film om Hvidborg i begyndelsen af 1950' erne. Det var et interessant tidsbillede, vi blev præsenteret for der. Hvidborg er i øvrigt en af de få ejendomme i Hvidovre, der i slutningen af forrige århundrede blev bygget til brug som lysteller sommerbolig. Ved februar-mødet havde vi pensioneret skolebetjent Helge Hermod Jensen som taler. Han fortalte humoristisk om sin barndom og læretid, og om hvordan han senere kom til Hvidovre som vejarbejder i den hårde tid i slutningen af trediverne. Han beskrev livligt familiens mange boliger ikke mindst de mange år på Langstedgård.
Vi fik også et godt indblik i hans samarbejde med den første skolebetjent på Sønderkærskolen og om de mange år derefter. Cirka 30 tilhørere fik en festlig aften sammen med en god fortæller. Ved vinte-rens sidste møde i marts var der samlet 50 medlemmer for at høre den forhenværende leder af Køben-havns Bymuseum, Steff en Lindvald, fortælle om udviklingen i området omkring Hvidovre. Vi fik alt at vide både om gammelt og nyt på hans vandring

fra Rødovre ud til stranden her i Hvidovre.
Vi begyndte efterårets møder i september, hvor pensioneret brandinspektør, Erik Hasemann, fortalte om sit liv og færden fra en spændende barndom langt ude på landet og en ikke mindre festlig skole-gang på en landsbyskole på Lolland.
Efter uddannelse som tømrer og siden som arkitekt arbejdede han ved forskellige kommuner, før han kom til Hvidovre, hvor han efter mange år sluttede sin gerning som brandinspektør. Atter fik vi en god aften med gode tidsbilleder, som blev optaget på bånd. Der var cirka 35 deltagere denne aften.
Lokalhistorisk Selskab fejrede også Hvidovres 800-års jubilæum. Mødet i oktober måned var lagt på selve jubilæumsdatoen.
I samarbejde med biblioteket afholdt vi et stort offentligt møde med cirka 110 tilhørere i Medborgers-alen, hvor arkivar Poul Sverrild holdt et stort og meget spændende foredrag om Hvidovre gennem ti-den.
Det var godt, at dette møde blev holdt, således at jubilæet også blev set og hørt i det rette historiske perspektiv. Ja, det siger jeg, for Lokalhistorisk Arkiv havde også lavet et sæt fornemt oplysende plan-cher om Hvidovre, der stod bibliotekets udlån. Selskabet havde i fire dage folk siddende ved plan-cherne for at give oplysninger til interesserede og der var en del henvendelser til os.
Vores sidste måned havde socialinspektør som taler.
møde her i denne forhenværende Ludvig Rasmussen Ludvig Rasmussen er ikke født her i Hvidovre men har boet her næsten al sin tid.
Hans foredrag blev en festlig gennemgang af hans barndoms landsbygade, om leg og arbejde og om skolegang i Hvidovregade og på Kettevejskolen.
Vi fik mange festlige historier om forlængst afdøde borgere og om deres lige så forlælngst nedrevne stråtægte huse i den gamle by.
Sluttelig gennemgik Ludvig Rasmussen sin uddannelse og hvad han havde arbejdet med.
Selskabet havde i vinter arrangeret besøg hos fire trossamfund her i Hvidovre. Det blev det helt store tilløbsstykke - vi var cirka 70-75 deltagere alle fire gange.
Vi begyndte i den gamle Hvidovre Kirke, hvor kirkens historie blev fortalt. Siden fortalte pastor Bjer-regård om kirkens arbejde og om den evangeliske Lutherske lære.
Præstegårdens folk havde lavet et fint kaffebord.
Besøg nummer to var hos baptisterne i Broholmskirken.
Pastor Rune Mortensen fortalte om kirkens udvikling fra missionshus til det store, smukke og veludru-stede kirkehus, vi ser i dag.
I kirkesalen sang forsamlingen et par salmer af Grundtvig, og pa-

storen fortalte os om baptisternes troslære. Til slut blev der stillet mange spørgsmål, som pastoren besvarede.
Den næste kirke, vi besøgte, var St. Nicolai Kirke, der er den katolske kirke på hjørnet af Hvidovrevej og Strøbyvej.
Det blev en stor oplevelse både at høre, hvad pastor Jørgen Ericksen kunne fortælle os om den katol-ske lære, og hvorledes kirken virkede.
Også her blev der serveret kaffe for os, og derefter blev der livlig samtale med mange spørgsmål til pastoren.
Jeg vil her gerne nævne selve kirken. Det er absolut et meget smukt hus tegnet af arkitekt Johan Otto von Sprechelsen. Særpræget af ydre men indvendig meget smukt, hvor lyset kommer ind gennem høje smalle vinduer, og belysningen er rettet mod alteret og sakramentskabet.
I bogen "Danske Bykirker" har kirken fået en stor og smuk om tale med billede af kirkens indre.
Det sidste besøg i rækken gjaldt moskeen i Kirkegade.
Særpræget og spændende - _til daglig ingen stole til menigheden, der bedes liggende. Der er ingen ud-smykning, men selve rummet virker hyggeligt i sin runde form.
Imamen gav os en fremstilling af islam og om den retning af denne, som moskeen tilhører. Her måtte vi følge den gamle sætning: "drag dine sko af, det er et helligt sted, du besøger". Der er grund til at sige alle fire kirkesamfund hjertelig tak. Disse besøg gav mod til at arrangere nye besøg, som jeg har nævnt.
Men de fik ikke samme store tilslutning.
Lørdag den 27. september aflagde selskabet besøg på Byhistorisk Samling i Lyngby. Trods det gode vejr var der kun mødt cirka 10 medlemmer, som i midler tid fik et hyggeligt møde med den stedlige arkivar, Jeppe Tønsberg.
Han fortalte om Lyngbys interessante historie og i særdeleshed om Friboes Hvile, stedet, 13 hvor mø-det blev afholdt.
Det var et dejligt arrangement, synd at ikke flere var mødt op.
Selskabets seneste arrangement i denne række var den 7. oktober på Hvidovre Rådhus. Vi havde reg-net med, at det ville blive et tilløbsstykke, men kun cirka 20 medlemmer mødte. Til gengæld fik vi en dejlig aften med borgmester Inge Larsen, der viste rådhuset frem og sluttelig bød på en forfriskning i rådhusets kantine. Her hyggede vi os et par timer, inden vi gik hver til sit.
Jeg kan allerede i aften oplyse jer om vinterens arrangementer. Vi begynder den 19. januar, hvor historikeren og forfatter en, Hanne Engberg, kommer og holder foredrag om skolemanden Kristen Kold. Denne aften vil vi synge efter højskolesangbogen, det gør vi med musikledsagelse og forsanger.
Hr. Kold virkede i sit skolearbejde

sammen med Grundtvig, og det vil derfor være hans sange, der indgår i aftenens sangprogram.
I februarmødet kommer pensioneret skoleinspektør Av.Aa.Sørrensen, en kendt lokalhistoriker og for-tæller om arbejdet med lokalhistorie.
Til marts kommer arkæologen Eva Hansen og fortæller om dette års udgravning af den gamle landsby i Avedøre.
Bestyrelsen har ligeledes besluttet, at vi skal besøge to institutioner her i kommunen vinter.
Jeg har derfor rettet henvendelse til socialinspektør Grethe Olsen angående besøg på plejehjemmet Krogstens-have med tilhørende beskyttede boliger og andre faciliteter.
Det andet besøg bliver i den nye Avedøre kirke med dertil hørende lokaler, hvori der arbejdes med såvel menigheds som ungdomsarbejde.
Dato og klokkeslet til disse vil senere blive meddelt. Vi vil gøre disse arrangementer åbne for alle på linie med sidste vinters besøgsarrangementer.
Vi har også i år deltaget i fællesforeningens årsmøde, som blev afholdt i Fredericia. Det var et godt årsmøde med et spændende og nærværende program om indvandrere og gæstearbejdere.
Disse spørgsmål blev dygtigt belyst af gode foredragsholdere.
Fredericia er jo en by, der fra starten havde mange fremmede, jøder, tyske håndværkere, reformerte, huguenotter m.fl.
Vi besøgte den jødiske kirkegård og den reformerte kirke i byen.
Jeg sagde sidste år, at jeg håbede, at vore nye arrangementer ville give vort selskab større udbredelse.
Det mener jeg, de gjorde, for cirka halvdelen af deltagerne ved kirkebesøgene var ikke vore medlem-mer.
Det er derfor også glædeligt, at vi har haft en fremgang på 11 medlemmer, således at medlemstallet nu er 238.
Men jeg vil alligevel opfordre alle til at gøre en indsats for at styrke medlemstallet. Hvis i bare hver tegner et nyt medlem, vil det være fint.
Det er ikke alene vor økonomi, jeg tænker på, men sagen, vor formålsparagraf, der siger, at vi skal udbrede kendskabet til lokalhistorien, må gå f arrest vort arbejde.
Til slut vil jeg takke bestyrelsen for godt samarbejde i det forløbne år. Ligeledes tak til bibliotekets sekretariat for god hjælp. Tak til Poul Sverrild og Arkivet for godt arbejde.

bag-siden

Blandt Hvidovres største historisk/topografiske kunstner, Lauritz Christiansens, mange efterladte tegninger og skitser, der findes på Lokalhistorisk Arkiv, har vi fundet denne lille penne-tegning fra 1933.

Tegningen viser indgangen fra Ketteve) (nu Kettegård Alle) til skolegården.
Portalen forsvandt i forbindelse med skolens senere ombygning og udvidelse.

PSv

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

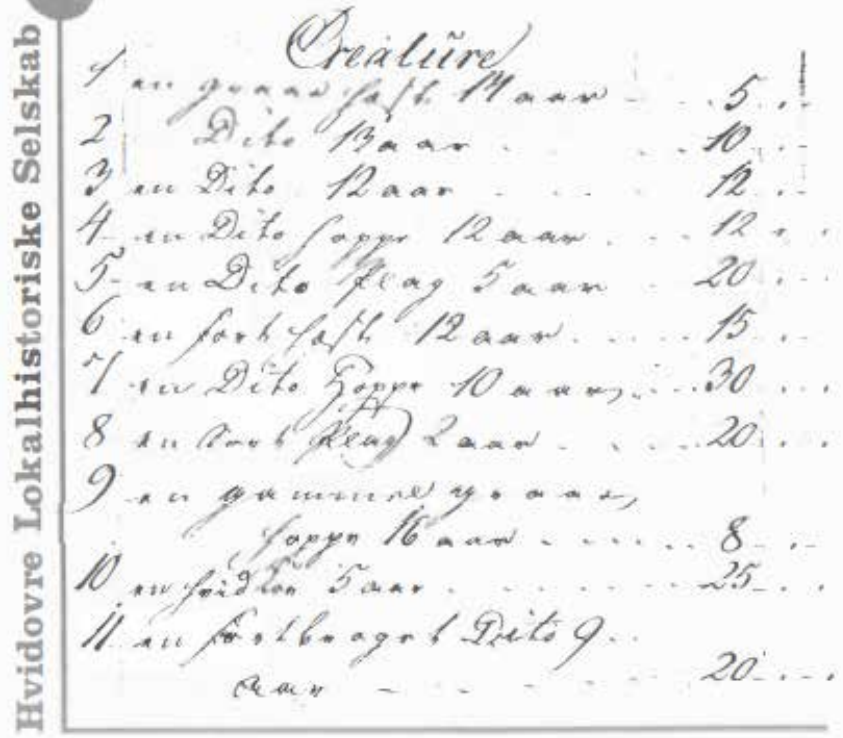

5. årgang, nr. 1, februar 1987

Indhold

Til medlemmerne ..... s. 3
Hvidborg af P.E.Hansen ..... s. 4
Indbydelser s.11
Hvidborg fortsat s.15
Helge Wiese og Hvidborg s.16
interview ved P .E.Hansen
Lokalhistorisk Arkiv, årsberetning 1986 ..... s.20
Bagsiden s.24

Forsiden: Udsnit af taksation af Åstrupgård, 1803. Åstrupgårds arkiv er i 1986 blevet afleveret til Lokalhistorisk Arkiv.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE. udgives af
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles medlemmerne af selskabet som medlemsblad.

Redaktion:

Poul Sverrild
Per. E. Hansen

TIL MEDLEMMERNE

Så foreligger årets første nummer af Hvidovre Lokalhistorie.
Vi fik straks efter nytår den sørgelige meddelelse om fhv. arkitekt og brandinspektør, Erik Hasemanns død.
Hasemann trak sig tilbage fra sit arbejde den L april 198 6 og glædede sig til at nyde sit otium. Og vi var glade her i redaktionen, da Hasemann sagde ja til at deltage i arbejdet med dette blad.
Men glæden varede kun kort. Ved Erik Hasemanns bortgang kan vi kun tilføje, æret være hans minde.
På bladets midtersider fin des denne gang invitation til februar måneds to besøg på offentlige institutio-ner i Hvidovre. Vi gør opmærksom på, at bortset fra en lille notits i Hvidovre Avis, kommer der ikke med-delelser om disse besøg.
Tag invitationerne ud af bladet og hæng dem op på husketavlen.

Redaktionen

HVIDBORG OG LORRY FEILBERG

af P.E.Hansen

Hvidovre har altid tilhørt det arbejdende folk. Tidligst var det kongens bønder, der arbejdede med jorden og bragte forsyninger til København bag voldene. Senere kom gartnerne til med deres drivhuse og frilandsdyrkning.
Det flade landskab var ideelt for denne slags virke, og sådan var det i mange år.
De medlemmer af samfundet, som havde råd til at 11nyde livet", foretrak Nordsjællands landskabelige skønhed og skabte der et rekreativt Mekka for finere folk.
I dag vrimler egnen deroppe med palæer, sommarslotte og lystejendomme, som er med til at sætte navne på fortiden, at identificere områderne, også til glæde for vore dages lokalhistorikere.
Anderledes er det her Hvidovre. ingen palæer eller sommerslotte, og af lystejendomme kun få, der er forsvundet.
Det har fortrinsvis været huse, der har tilhørt den mellemste klasse, f.eks. tandlæge Brobergs villa, der senere fik navnet Gungehus, eller enkefru Hansens retræ teejendom på hjørnet af Hvidovrevej og Landlystvej (nedrevet i 1986), som hun lod udstykke af Holmegården.
Men så er der Hvidborg.
Denne statelige bygning ejes i .dag af 11Kristelig forening til bistand for børn og unge11 og har fungeret som skole- og behandlingshjem siden 1930.
Men før sin tid som drengehjem eksisterede Hvidborg jo også.
For at belyse Hvidborgs tidlige historie har jeg samlet nogle notater til denne artikel.

Hvidborgs jord er udstykket fra Bredalsgården, der før udskiftningen lå i Hvidovre landsby. Gården blev dengang udflyttet til Hvidovre mark og placeret på det område vi i dag kender som Bredalsparken (mat. 22).
Gården var på ca. 6 3 tønder land og strakte sig fra Hvidovrevej i øst til Avedøreskellet i vest, og cirka fra Biblioteksvej i nord til Brostykkevej i syd.
Gården havde skiftende ejere, og i 1898 solgte Johan Vilhelm · de Neergaard den til konsul og kaptajn Niels Johs. Z achrisson.
Om sidstnævnte ved vi kun lidt, selv om vi må regne med, at det netop er Zachrisson, der er bygherren til Hvidborg. Han var født i 1859 på Carlsborg Slot i Sverige og var altså 39 år ved erhvervelsen af Bredalsgården.
Hustruen Agnes Marie var 30, så det var unge folk.
I Ernst Andersens arkiv (1) findes følgende beskrivelse af konsulen: Han vm efter sigende en aparte, stejl herre, som gik med stor hat. Han kom vist fra Argentina.
Den 22.12.1900 ansøgte han om tilladelse til at udstykke en parcel på 5 tønder land, benævnt mat.nr.22b. Det blev approberet af landbrugsministeriet den 12.1.1901.
Hvidovre kommunes arkiv rummer ikke oplysning om byggeåret for Hvidborg, da registreringen her først starter år 1900, men vi kan så regne med, at byggeriet er startet før udstykningen, måske 1898/99.
I mandtalslisten for maj 1901 bebos Hvidborg af konsulparret, men november 1901-02 står huset tomt.
Måske kommer der en ny ejer allerede i efteråret 1901.
Den næste ejer var proprietær Westergaard (f.1832) og fru Sofie Westergaard. Parret bosætter sig først på Hvidborg den 15.4.1903, og jeg regner med, at proprietæren dør på Hvidborg, fordi fruen står som ejer af Bredalsgården til den 21.12.1904, medens mat.ur .22b Hvidborg bliver solgt fra allerede den 29.9.1903, og det er kort efter, at ægteparret er flyttet ind.
Den nye ejer er en spændende personlighed. Hendes navn er Marie Laurine Feilberg (født i Horsens 1866). og hun er gift med den kendte Frederiksbergske restauratør Frederik Laurentius 11Lorry" Feilberg (født 1858).
Han er flere steder nævnt som ejer af Hvidborg, men det er altså fruen, der her har bukserne på.

FEILBERG
Frederik Feilberg havde tilnavnet Lorry, og det kan få mange til at nikke genkendende.
Han var netop den person, der skabte det kendte etablissement.

Han blev født i København, hans far var cand. theol. og en tid lærer ved Christiansted borgerskole på St.Croix, senere var han præst på Færøerne og siden sognepræst i Onsbjerg på Samsø.
På grund af faderens skiftende ansættelser tilbragte Lorry sin barndom dels på Færøerne, dels i Jylland og dels på Samsø.
Han blev student i 1876, Lorry Feilberg studerede jura, men

Lorry Feilberg.

valgte så at blive journalist.
Under ansættelsen ved et par københavnske dagblade vakte hans skarpe, vittige og letflydende artikler almindelig opmærksomhed.
I 1866 blev han gift med Dagmar Louise BUlow, datter af en københavnsk rådmand.
Det var på omtrent sarnme tid, Drachmann traf sin Edith i Cafe Chantant i Allegade.
Lorry var en stor beundrer af Drachmann og havde også tidligere efterlignet Drachmanns kunst ved bl.a. at skrive epigoner (historier på vers), dog uden særligt held.
I perioden 1888-90 finder vi Lorry som redaktør af Kjøbenhavns Addressecon toirs Efterretninger, en avis, der bragte forskellige annoncer som ''Køb og salg'', 'Flyttedage''og ''Personalia''
Lorry tilførte avisen fornyelse i tekststoffet, og til almindelig moro lod han dem en dag udkomme på vers.
I 1890 dør både hans fader og svigerfader, og det er måske grunden til, at Lorry skifter stil.
Under en rejse i Sverige havde han set en ny type bageri.
Han fik lyst til at prøve ideen i København, og det blev til Mønsterbageriet i Vimmelskaftet.

Her skulle publikum i de sene

nattetimer nyde drikke (varm mælk og spise æbleskiver bagt brød til. alkoholfri og cacao) og frisk Gennem en stor glasrude kunne man så sidde og betragte de travle bagersvende og forsikre sig om, at det var absolut gode og friske varer. Det var nok Lorrys trang til at ''lave show for folket'', der var den egentlige drivkraft, men politiet brød sig ikke om arrangementet, de tog bevillingen, og bageriet måtte lukke. Drachmann havde længe gået og puslet med ideen om at åbne en kunstnerkabaret . Det var en helt ny ide i et København, der ud over teatrene kun havde useriøse sangerindepavilloner, dansehaller og udskænkningssteder for øl og sprut at byde det almindelige borgerskab. Drachmann kunne ikke finde nogen, der var egnet til at

drive sådan et sted. Men så en das i december 1896 mødte han Lorry på gaden og råbte til ham: Nu er knejpen derude til salg!
Dermed mente han Kehlets traktørsted i Allegade 9, hvor som nævnt Dachmann traf sin Edith.
Lorry tog derud og fik hurtigt bragt en handel i stand.
Dermed begyndte en ny æra etablissementets historie.

LORRY, MARIE OG HVIDBORG

Kehlet havde drevet stedet som sangerindepavillon og rådede efter eget usagn over ''Nordens skønneste kvinder''. Disse tribunesangerinder optrådte egentlig mere som blikfang end med den sangkunst, de skulle repræsentere. De måtte finde sig i det gemene publikums tilråb og afbrydelser og mange af pigerne tilhørte den lette garde.

De kom fra provinsen til hovedstaden for at søge lykken. Mange fik job som tjenestepiger eller tyende på omegnens gårde, nogle fik ansættelse ved teatre, kroer og restauranter. Sangerinderne kom fra denne gruppe, og det var altså ikke altid sangtalentet, der var det primære.
Hvordan Harie Laurine Møller kom inci i Lorrys liv, ved jeg ikke. Hans første ægteskab holdt cirka 10 år. I 1896 bliver han skilt, måske var hustruen modstander af købet i Allegade. Jeg ved kun, at hendes fader, afdøde rådmand BUlow var arg modstander af sangerindepavilloner og lignende.

Marie var født i Horsens som datter af værtshusholder /snedker Lars Peter Møller og Gjerdine Møller. Faderen dør i 1868 og moderen gifter sig to år senere med maler Rasmus Quie.
Hvornår Marie kommer til København er ikke oplyst, men den 21.12.1901 bliver hun viet til Frederik Laurentius i Frederiksberg kirke og bliver hermed fru Marie Feilberg.
Netop samme år ændrer Lorry første gang sangerindepavillonen, han overtog fra Kehlet, og efter tysk mønster danner han Bondestuen, som senere igen bliver til Landsbyen.
Det nygifte par er ikke helt ungt, han 43 og hun 35 år.
Den 29.9.1903 køber Marie landstedet Hvidborg, og få måneder efter at have født pigen Lolita, flytter hun den 1.august 19 0 5 fast til Hvidborg.

Via mandtalslisten aner vi en tragedie, for december 1906 er den lille pige ikke opført. Men allerede den 7 .2.1907 nedkommer fru Feilberg med sønnen Lorry og den 2.4.1909

med endnu en søn, der får navnet Falck.
Familien får ikke flere børn, men forretningen udvides. Allegade 11 og 7 købes i henholdsvis 1909 og 13. Her indrettes Drachmannskroen (han var død i 1907) og i 1914
Riddersalen.
bog Halvfemsernes glade Kø benhavn, Feilberg på følgende måde: Han gik i en ganske bestemt påklædning, hvor den store bløde hat spillede en fremtrædende rolle. I mange folks øjne lettere komisk, men han tog sig selv med en vis resignation.
Skabelsen af Riddersalen bliver opfyldelsen af den drøm, som Drachmann og Lorry havde haft, men samtidig forsvandt ved denne lejlighed Københavns sidste sangerindepavillon.

Carl Muusmann beskriver i sin
I hvert fald var han den tap
om hvilken Lorry-etablissementet drejede sig. Han havde
en egen jovial og bestemt
måde at optræde på, hvortil
kom de københavnske slagord
som han var skaber af og som
frem kom i hans avertissen

menter. 11 Festlig, Folkelig og Fornøjelig11 var et af disse slagord, som han til fulde levede op til, såvel som leder som privat.
Det hændte tit, at han havde forretningsforbindelser og venner på besøg på lystejendommen, Hvidborg. Frederik Graae beskriver i sin bog om Lorry at sådant besøg i 1913: Jeg og Paul E1sner var en dag til middag på Lorrys herskabelige landejendom. Hvidborg i Hvidovre.
Dc:;n skikkelige Elsner var meget imponeret over dette herresæde, såvel som den gode mad, der blev serveret os, både der og senere om aftenen inde i Allegade.
Når man sådan h avde spist og drukket, plejede Lorry at sige: Lad os så gå op og se på pigerne.
Så endte man aftenen oppe i Operetten med en hjemmestrikket sjus. Dette blev der også sat en stopper for, i 1914, ved oprettelsen af ”Riddersalen”
.
Alt gik strålende for Lorry Feilberg, og han var midt i arbejdet på at skabe Guldalders&len, da han pludselig blev syg; 1916. Han havde aldrig skånet sig selv, hverken med hensyn til mad eller drikke.
Han reklamerede jo altid med Herregårdsmad, og levede selv derefter.
Dette vellevned og for ringe motion satte en stopper for maskineriet. En dag måtte han søge læge, der fortalte Feilberg, at hans hjerte var ødelagt. Denne besked slog ham helt ud, og han trak sig tilbage til Hvidborg, hvor han opholdt sig det meste af sommeren
og efteråret 1916. Men sæsonen 1917 stod for døren, og nu kunne vi igen finde Lorry i Allegade. Helbredet kunne ikke holde til de overfyldte lokaler og deres tobakståger, hvorfor han for det meste styrede sit emperi

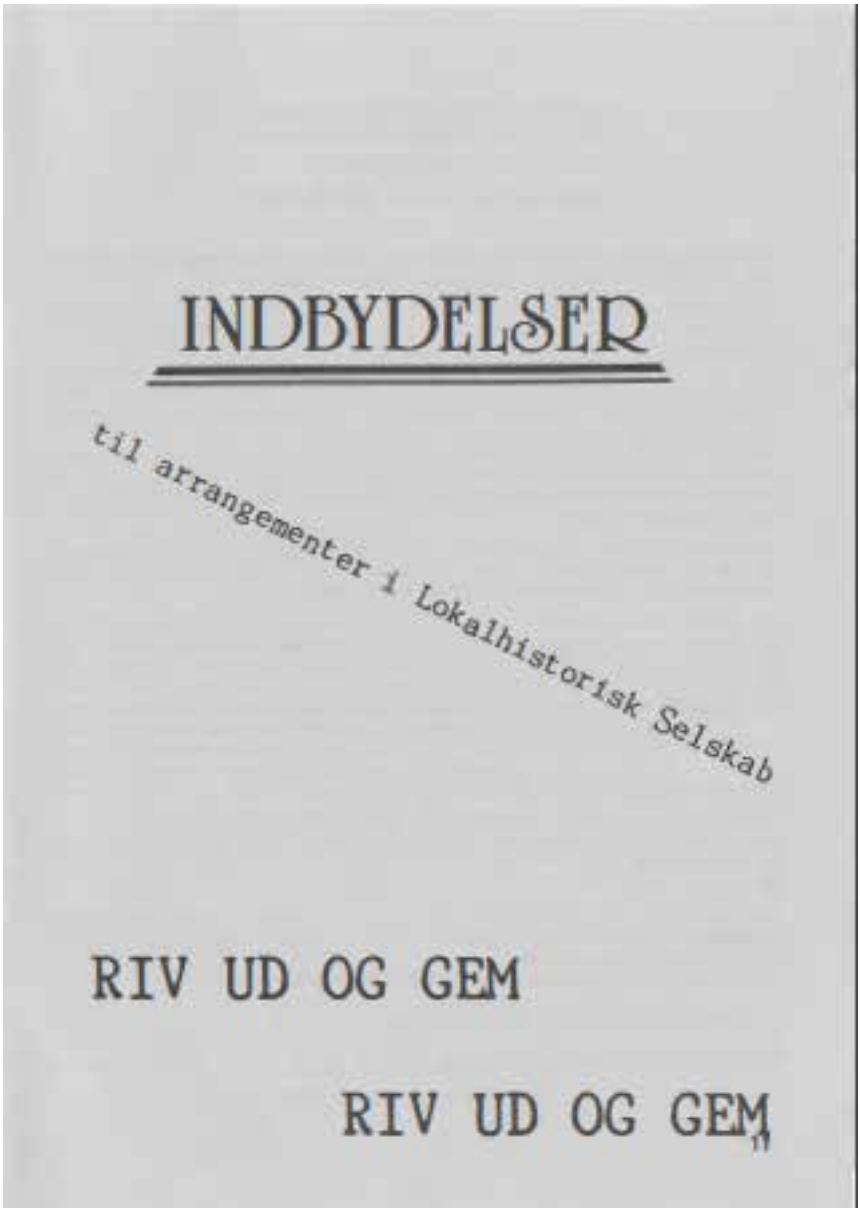
INDBYDELSER
til arrangementer i Lokalhistorisk Selskab
RIV UD OG GEM
RIV UD OG GEM

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB
inviterer alle interesserede til besøg på

KROGSTENSHAVE

lørdag den 14. februar 1987 kl. 1400

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB inviterer alle interesserede til besøg på KROGSTENSHAVE, lørdag d. 14.februar 1987, kl. 14^{00}.

MAN MÅLER ET FOLKS KULTUR UD FRA DEN MÅDE, MAN BEHANDLER SINE GAMLE PÅ... Med disse ord indviedes det første egentlige syge- og plejehjem i Hvidovre i september 1961.
Det var stadsarkitekt F.Viuf, der stod for projekteringen og opførelsen. Desværre kom Viuf ikke til at se sit værk fuldført, men arkitekterne Hasemann og Moesgård fuldendte byggeriet, så det levede op til den standard, Viuf havde ønsket.
Nu, godt 25 år efter, kan vi se et plejehjem, som er fulgt med tiden, bl.a. ved den modernisering og udbygning, der fandt sted i 1983. Det var ved denne lejlighed, Hvidovre kommunes præmieringsudvalg præmierede udvidelsen med følgende ordvalg:

Beskyttede boliger Krogstenshave, beliggende Krogstens Alle 51, består af 2-etages bygningsblokke, opført af røde mursten med gråt eternittag og projekteret af arkitekterne Ib og Jørgen Rasmussen m.a.a.

Et spændende og markant træk ved bebyggelsen er sammenbindingen af to af blokkene med et meget stort væksthus, hvor beboerne kan opholde sig i grønne omgivelser både sommer og vinter. Dette afgrænser sammen med boligblokkene et lukket grønt udeområde.
Bebyggelsen virker dog noget omblæst, særlig gælder dette for altangangene ud for 1. sala-etagerne, og væksthuset fungerer ikke helt som det felles opholdsrum og aktivitetsområde, det borde være. Det er meget varmt om sommeren og noget koldt om vinteren, idet der ikke er foretaget særlig afskærmning/isolering af glasfladerne.

Udvalget har endvidere bemærket, at anvendelsen af betonflader i den nederste etage af glashuset ved indgangen virker fremmed overfor de røde murstenslænger.

Nu kan vi selv se, om kritikken har ret, for Hvidovre kommune har ved socialudvalgsformand Grethe Olsen inviteret selskabets medlemmer og andre til at besøge plejehjemmet.
VI HÅBER AT SE MANGE DELTAGERE TIL ARRANGEMENTET.

Tilmelding til formanden, Jens Kristensen, tlf. 01 78 11 32
eller
Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv mellem kl. 8 og 14, tlf. 01 78 02 22 lok 226

senest den 11. februar 1987.

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB
inviterer alle interesserede til besøg i

AVEDØRE KIRKE

lørdag den 28. februar 1987 kl. 1400

Selskabet arrangerede sidste år fire velbesøgte møder i forskellige troesamfund i Hvidovre. Blandt andet mødtes vi i Hvidovre gamle sognekirke, hvor vi fik en byggelig eftermiddag i selskab med pastor Bjerregaard.
Der blev dengang ytret ønske om at besøge en af de nyere kirker i Hvidovre. Derfor er det med glæde, vi har modtaget invitation fra pastor Kühle til at komme og bese Avedøre Kirke.

Der vil blive rundvisning i kirken samt i menighedslokalerne, ligesom der vil blive serveret kaffe bagefter.
Pastor Kühle vil i forbindelse hermed besvare spørgsmål omkring kirken.

Avedøre Kirke hører til de bygninger i Hvidovre, der har fået hædrende omtale, og den modtog præmiering i 1979 af Hvidovre kommunes præmieringsudvalg.
Vi citerer motiveringen af 5.11.1979:

Avedøre Kirke Trædrejerporten 8
Arkitekt: Hoff og Windinge I/S
Ingeniør: Preben Pedersen A/S
Ibrugtagelse: 15.12.1978

Kirken er opført i et stort boligområde, hvor bebyggelsen består af ret ens og trivielle betonhuse, overvejende med to etager. Det må anerkendes, at kirken som bygningsværk er udformet og planlagt i markant modsætning til det omgående betonbyggeri, hvorfor man særlig bemærker, at området har fået tilføjet nogle bygningsmæssige kvaliteter gennem anvendelsen af traditionelle danske materialer.
Særligt må fremhæves gårdhaven, med hvilken kirken og de lave bygninger med rum for aktiviteter vender sig, hvorved denne indre plads får karakter af en klosterhave for de besøgendes stille færden.
Endelig bemærkes, at materialeanvendelsen, tegl og træ, er gennemført med en stærk rustik virkning som resultat, hvilket understreger, hvor betydningsfuldt det er, at arkitekter stadig evner at arbejde bevidst med materialer og rum. Harald From, arkitekt m.a.a.

Vi glæder os til at se denne smukke kirke og til at møde pastor Kühle, og vi håber, at mange medlemmer vil møde op denne dag.
Arrangementet er også for ikkemedlemmer.

Tilmelding til formanden, Jens Kristensen, tlf. 01 78 11 32
eller
Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv mellem kl. 8 og 14, tlf. 01 78 02 22 lok 226
senest den 25. februar 1987.

RIV UD OG GEM
14
RIV UD OG GEM

um fra privatlejligheden naboejendommen.
Allerede i juni 1917 måtte han give op og flyttede igen på "Hvidborg", hvor hari stille sov ind den 26/6 1917.
Det var en svær tid, der nu kom for enken Marie Feilberg. Alle mente, at forretningen var så stærkt knyttet til Lorry, at den stod og faldt med ham. Det viste sig at v8re en misforståelse. !·'Iarie tog situationen med ro og førte det hele videre med fac·i: og kærlig hånd.
Derfor var det en overraskelse for alle, da hun en dag i 1920 forkyndte, at nu ville hun trække sig tilbage, netop som legen gik allerbedst.
Hun havde to drenge, som hun ville opdrage, og det var altså moderen, der vandt over forretningskvinden.
Hun overdrog virksomheden til sagfører Valdemar Nielsen (Jernskægget).
Han havde været i forreste række blandt den initiativrige Ui1gdom, der satte sit præg på det tyvende århundredes København.

Jeg tror, det er den rette inand, sagde hun; jeg husker, at Lorry altid roste ham.

HEKGE WIESE OG HVIDBORG

Helge Wiese er en rigtig Hvidovredreng. Han blev født i, Sorø 1914, men kom kort tid efter til Gammel-gård, der lå lige overfor Neergårds Alle på Hvidovrevej. Jeg talte med den nu pensionerede politiassistent og han kunne huske flere ting fra Hvidborgs Feilbergtid. Vi lader Wiese fortælle: Jeg husker Mellemidigs-vej, som Hvidovrevej hed dengang, som en smal grusvej med dybe grøfter på begge sider. Ved den nu-værende Brostykkevej gik 11soldaterstien11 ud til Avedørelejren. Der var en hvid bom, der spærrede for adgang, selvom grøften passerede uhindret forbi. Engang bommen stod åben, kom en beruset bonde kørende med hest og vogn; for fuld fart, og kørte i grøften på stedet. han slog sig slemt. Skråt over for Gammelgården lå adgangsvejen til Bredalsgården og Hvidborg. det var en lang alle af gamle elmetræer og oppe ved Mellemdigsvej var to hvide, murede portstolper, som bar de store smedejernslåger. De stod altid på vid gab. Ca. 30-40 meter før vi når Hvidborg, gik 16 OG HVIDBORG der en sti ud til venstre, den førte til Bredalsgården, som lå skjult bag et stykke af Hvidborgs have med store træer. Hvidborg selv lå smukt i en gammel have, som på nordvestsiden havde en plantage af lange rækker forskellige frugttræer. Det 5 tdr. land store område var omkranset på tre sider af tjørn. Bredalsgårdens jorder gik fuldstændig rundt om hvidborg. Jeg kom der meget, dels fordi jeg var interesseret stedet og dels fordi der var et par drenge, som dog var noget ældre end jeg. Fru Feilberg var en stor og myndig kvinde. Hun var rar og mo-derlig overfor sine drenge. Denger, nu passer du på stumpen, har jeg hørt hende sige. Denger var Lorry jun. og stumpen, Falck. Vi legede i alleen og på Hvidborg, og jeg husker, de havde en draisine, som jeg var meget interesseret i. Efterhånden havde jeg dette køretøj for mig selv, da de to sønner jo blev ældre. På selve Hvid .borg husker jeg også gartneren. Han hed Lars Jensen og var dengang en ældre mand. Han var en slags al tm uligmand på stedet. Der var også en ung husjomfru, en sød, slank pige. Hun og Lars boede i kælderen, i to lavtloftede værelser med træ¬ gulve. Man kom derned

i husets vestlige gavl, ned i en lang gang, hvor de to værelser lå mod syd. Gik man længere frem i kælderen, passerede man trappen op til huset, og her til venstre var der en dør ind til et stort kælderrum. Derinde stod der på en sokkel det mærkværdigste toilet, jeg har set. Der, midt i rummet, på den 1 meter høje sokkel var placeret et W .C, hvor man så kunne forrette sin nødtørft, højt hævet over alt. Det var en mærkværdig fornemmelse. Op-pe i huset før te den store trappe fra syd op til hallen, hvor en flot intern trappe dominerede. Det var næ-sten som man ser det i 11 Dollars11 i dag. Stuen bagved førte til en havestue, der igen havde en trappe ned til haven, som bl.a. var prydet af en fladvandet dam (ca. 10-12 meter i omkreds.) I det nordvestlige hjørne af stueetagen var der et stort køkken med alle datidens mo derne redskaber. Her er alt den gode mad som Feilberg elskede, sikkert blevet kokkereret. Hvidborg har i stor udstrækning været selvforsyn-ende med føde. Der var ca. 50-100 høns foruden gæs og kalkuner og grøntsagerne har heller ikke manglet. I spisestuen, der lå i det sydvestlige hjørne af huset, var der stuk i loftet og høje træ¬ paneler. Jeg hu-sker især en gryde med ild under, som var malet på væggen i en krog. Det var en kæmpegryde, som

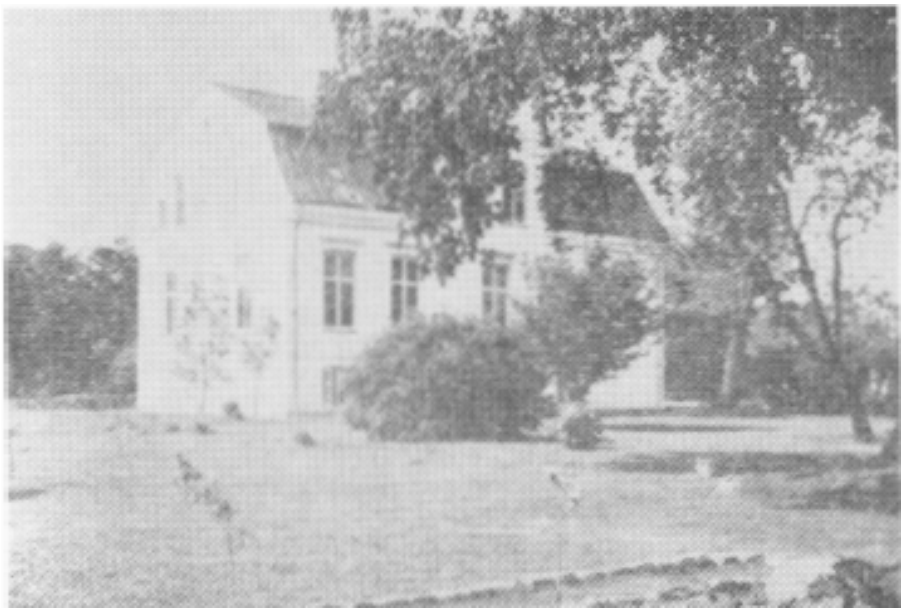

dem, man bruger i Afrika, når man koger missionærer. Flammerne bredte sig højt op af væggen, og der var små djævle som dansede rundt i flammerne. Det var altså kun et maleri. Nogle gange om aftenen sad jeg hos Lars Jens en, så tog han sin harmonika frem og spillede for os. Det var hyggeligt. Når man kom op ad kæl-dertrappen i den vestlige gavl, var der oppe i gården en meget stor hunegård. Den skød sig frem af Hvid-borg så hundene kunne se ned ad alleen. Det var et par store Set. Bernhardshunde, der boede her, et par store bæster. De havde et muret hundehus, der var udstyret som et rigtigt hus, med påmalede vinduer og potteplanter og gardiner. De havde også et stort, støbt 17 vandtrug på størrelse med en mindre dam. Det var gode dage på Hvidborg. Da jeg begyndte at gå i skole, foregik det i den gamle kommuneskole i Hvidovregade (Dommerkontoret i Bytoften). Jeg husker, at jeg tit stod ved gadekæret på vej hjem fra skole, lige der, hvor Vigerslev Alle gik over i Hvidovregade, og ventede på Feilbergs jumbe, der kom med drengene inde fra byen. De havde matrostøj på, og nogle gange, hvis der var plads, kom jeg ind i jumben og kørte med til Hvidborg. Ellers stod jeg på trinbrættet bagved. Det var fru Feilberg, der var kusk. Hun styrede med stor rutine den lille hest. Lorry Feilberg selv kan jeg ikke huske meget om. Men det var lige-som om han hvilede over det hele. Han var en person, som tilhørte en helt anden verden. Der kom en tid efter 1921, hvor forskellige mennesker boede på Hvidborg; dem kom jeg ikke så meget hos. Men jeg var i nærheden, for jeg var i landbrugslære hos Emil Larsen på Bredalsgården indtil min fader bestemte, at jeg skulle i murerlære hos ham. Jeg kan huske i 1924, at lægefruen, Vestergård, stod i køkkenet og rørte i en gryde med suppe. Hun havde i munden en stor cigar med mindst 3 cm. hvid aske, der dryssede ned i suppen. Hun skummede asken fra og fortsatte ufortrødent, men det er alt, hvad jeg kan fortælle fra den tid.

HVIDBORG EFTER FEILBERG

Fru Feilberg solgte som sagt Hvidborg i 1921. Det var gross. Sigurd W. Larsen, der blev den nye ejer. Muligvis har det været en af gullashtidens baroner, for ganske kort efter salget kommer en tid med forskellige personer, som lejer sig ind på stedet. Hvidborg går på tvangsauktion i 1924, og her går ejerskabet tilbage til fru Feilberg. Hun udlejer Hvidborg til læge Vestergård med praksis i Hvidovre. D. 9/12 1929 sælger fruen dog igen, denne gang til en tømrermester, der i skødet overtager stedet som beset, med de fejl og mangler, der forefindes i kælderen og på taget. Han sælger straks vide-re til "Kristelig forening til bistand for børn og unge 11, som den 7 /3 1930 får skødet på ejendommen. Dermed begynder en ny tid for en af Hvidovres gamle lystejendomme. Den fortjener en historie for sig selv, men det må blive en anden gang.

LOKALHISTORISK ARKIV

årsberetning, 1986.

1986 har været et år med meget stor aktivitet i Lokalhistorisk Arkiv. Det var Hvidovres jubilæumsår, og det satte på flere måder præg på virksomheden.

personale

Ud over de 20 ugentlige arkivartimer,
har arkivet været tilført en del ekstraordinær arbejdskraft; det har omfattet
bibliotekartimer i et omfang svarende til et halvt mandår og HK-timer svarende til en trediedel mandår.
Denne ekstra arbejdskraft har muliggjort iværksættelsen af en række større ordnings- og registreringsopgaver rettet mod at åbne større dele af arkivets samlinger for brugerne.

ordnings- og registreringsopgaver

I årets løb er en række delsamlinger
blevet ordnet og registreret. Det gælder arkivets håndbogssamling, kortsamlingen, plakatsamlingen, den topografiske kunstsamling og kopisamlingen.
Blandt de egentlige arkivfonds er der blevet iværksat en systematisk
registrering, der i årets løb har omfattet et par større foreningsarkiver og
nogle privatarkiver, der er blevet endeligt registreret.

Billedarkivet er blevet tilført cirka 1.500 registrerede billeder.

Arkivets samlinger kan ved årsskiftet 1986/87 i store træk opgøres således:

billeder	ca. 5.800
kort og tegninger	344
lydbånd	329
film/video	40

avis/plakat-saml.	1,8 h.meter
foreningsarkiver	8,0 h.meter
erhvervsarkiver	0,3 h.meter
institutionsark.	3,7 h.meter
privatarkiver	4,8 h.meter
kommunalarkiv	4,9 h.meter
top.kunst	1,8 h.meter
lokale periodica	2,1 h.meter
håndbogssaml.	5,4 h.meter
uregistreret	3,0 h.meter

afleveringer

Arkivet har i 1986 modtaget 83 afleveringer, i omfang varierende fra et enkelt til over 3 0 0 billeder og fra et læg til to hyldemeter papirarkivalier. Blandt de afleverede arkivalier skal blot nævnes enkelte.
Arkivet har modtaget et gårdarkiv vedrørende Astrupgård indeholdende en række originaldokumenter fra perioden 1766 - 1888. Blandt papirerne det ældste gårdskøde udstedt i Københavns Arnt.
Der er kommet endnu et stort grundejerforeningsarkiv . der

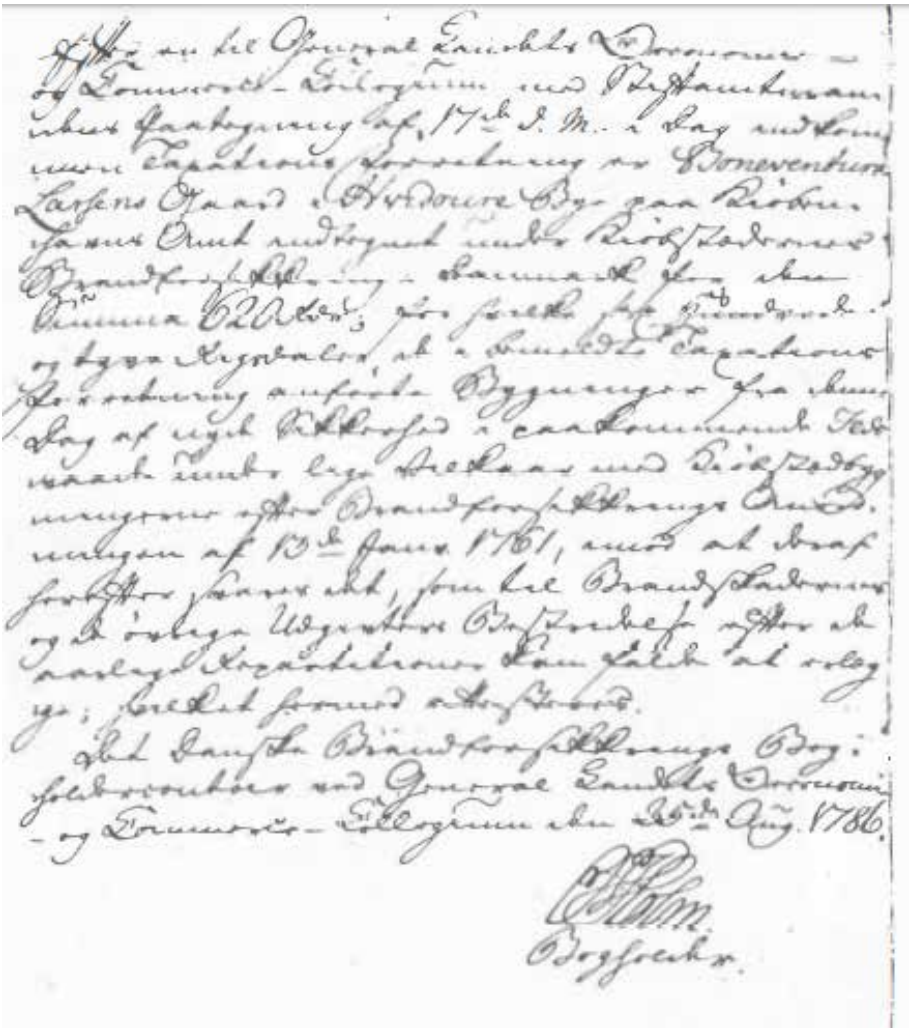

Dokument udfærdiget i anledning af optagelsen af Bonaventura Larsens gård (Åstrupgård) under Købstædernes Brandforsikring i Danmark, den. 25.8.1786.
Dokumentet er blandt de afleverede papirer fra Åstrupgård, der dækker perioden 1766-1888.

dækker hele den periode, hvor Hvidovre udviklede sig til et bysamfund. Endelig skal blandt arkivalierne nævnes en del papirer vedrørende Hvidovre Kirke fra anden halvdel af forrige århundrede fundet på kirkens loft. Det skal i denne forbindelse også nævnes, at Lokalhistorisk Arkiv har taget initiativ til mulig-gøre aflevering til arkivet af menighedsrådsarkiverne, Skoleidrætsstævne på Kettevejskolen i begyndel-sen af halvtredserne. en sag, der vil blive endeligt afklaret i 1987. De meget omfattende afleveringer, der har fundet sted i 1986 betyder, at kun cirka en trediedel af det modtagne materiale har kunnet regi-streres.
forsknings- og formidlingsarbejde
Det arkivbaserede forskningsog formidlingsarbejde har væ-

Skoleidrætsstævne på Kettevejskolen i begyndelsen af halvtredserne.

ret helt domineret af Hvidovres 800-års jubilæum. Arkivet har stået for to udstillinger, en lille montre-udstilling i Rebæk Søpark Butiksby i jubilæumsugen og en planche-udstilling på Medborgerhuset i forbindelse med selve jubilæumsdagen i november. I forbindelse med jubilæet blev der endvidere udarbejdet et større foredrag, der var en opsamling af foreliggende oplysninger kombineret med enkelte nyfundne oplysninger om Hvidovre gennem de 8 0 0 år. Der blev hermed skabt et foreløbigt overblik over nogle hovedtræk i lokalsamfundets historie, og det er hensigten at lade foredraget trykke i let bearbejdet form for foreløbigt at afhjælpe savnet af en lokal oversigtshistorie. Til de udførte formidlingsopgaver må også henregnes de gruppebesøg, der har fundet sted i arkivet, ligesom arkivet har haft en artikel om kommunestyrets udvikling i Hvidovre Rådhus Personaleblad. forespørgsler og besøg

Arkivet har haft 253 en-keltbesøgende og 6 gruppebesøg. Det er en stigning på 26% i forhold til 1985 og må siges at være tilfredsstillende forhold til åbningstiden, der er uændret og i forhold til de til rådighed stående ressourcer. Arkivet har besvaret 59 telefoniske og skriftlige forespørgsler. Det er en lille stigning i forhold til 1985, men selve antallet afspejler ikke det ressourceforbrug, denne del af arkivets virksomhed lægger beslag på. udlån Arkivets samlinger kan som hovedregel ikke hjemlånes. Til udlån findes alene to film, der har været udlånt ti gange i årets løb. Der har i kopi været udlånt 17 lydbånd, 9 fotos og et kort. Fra håndbogssamlingen har der endelig været 13 udlån.

Poul Sverrild
arkivar
januar 1987

bag-siden

Hvidovres tidlige tilflyttere kunne på mange måder nyde de muligheder, de landlige omgivelser gav.
Her er det en kanetur omkring 1920 på den nuværende Plantebeldvej. Det hvide hus bag hesten er nu nedrevet men lå på hjørnet af Hvidovrevej og Landlystvej.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

5. årgang, nr 2, maj 1987

Indhold

Til medlemmerne 3
Hvidborg af P.E.Hansen 4
Fra arkivet 12
Anmeldelse 13
Forårets møder 14
Efterårets møder 15
Efter lysning 15
Bagsiden 16

Forsiden: Udsnit af kort over Københavns omegn 1830. - General-Quartermester-Staben.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE, udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles medlemmerne af selskabet som medlemsblad.

Redaktion:
Poul Sverrild
Per E. Hansen

TIL MEDLEMMERNE

Bestyrelsen har på et møde i dette forår talt om muligheden for at hverve flere medlemmer til vort selskab.
Det er klart, at et godt budget betinger mange betalende medlemmer. Det er også en betingelse for at skaffe gode foredragsholdere til vore møder, at vi er i stand til at honorere disses krav.
Derfor besluttede vi at sende en skrivelse ud til forskellige af vor bys institutioner, virksomheder og lignende.
I dette brev forklarede vi selskabets virke, og forespurgte høfligt om man ville støtte os.

Det gav bonus og giver os anledning til på denne plads at byde en række nye medlemmer velkommen. Vi er taknemmelige og håber kun, at endnu flere vil melde sig i rækken.

Venlig hilsen og god sommer

Redaktionen

HVIDBORG SIDEN 1930

af P.E.Hansen

Det er den 29 december 1929, at lystejendommen "Hvidborg" går en ny tid i møde. Denne dato b lev der nemlig udstedt køb skontrakt på matr. nr. 22b af Hvidovre by og sogn for "Kristelig forening til børns redning". feb ruar man læse Avis.: måned 1930, kunne følgende i Hvidovre "Når man kommer ad Mellemdigsvej (nu Hvidovrevej), har mange sikkert b emærket et større ombygningsarbejde, der er under udførelse på læge Hagbart 4 Vestergårds tidligere bolig Hvidorg. Det er "Kristelig forening til børns redning" der har køb t det gamle landsted af Lorry Feilbergs enke og som nu lader det indrette til et moderne optagelseshjem for sine elever. Optagelseshjem met har for tiden til huse, i en lejet villa på Valygårdsvej. Forholdene her er imidlertid for små og umulige for udvielse, så da foreningen mente at kunne forsvare at købe på de tilbudte betingelser er vejen nu, ved køb et af "Hvidborg", b anet for godt udbytte af foreningens velsignelsesrige arbejde". Jeg vil, i det følgende, forsøge at forklare lidt af baggrunden for dette arbejde som "Hvidborg" nu i mere end

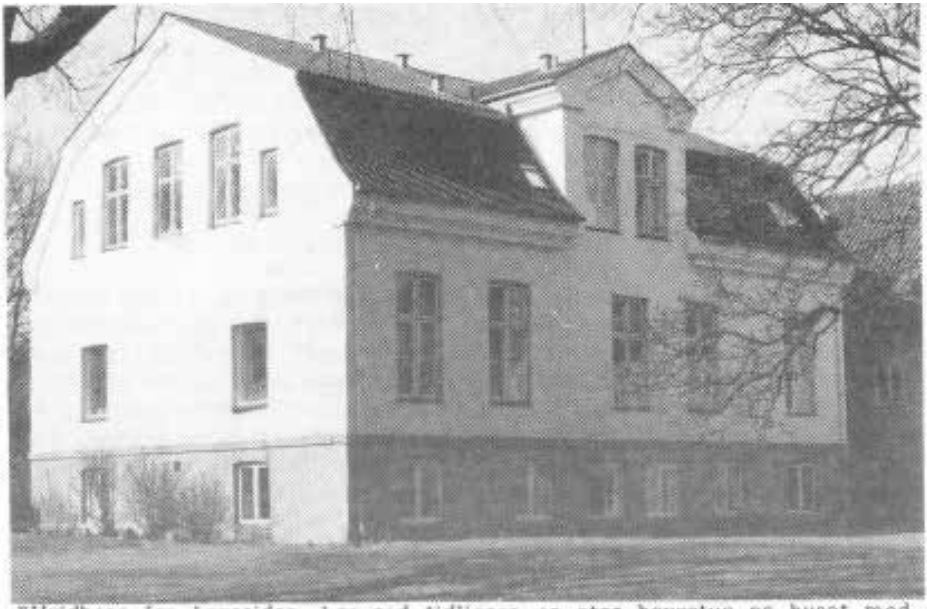

"Hvidborg fra havesiden, her sad tidligere en stor havestue pa huset med en bred trætrappe ned til et svanlæg."

50 år, har været rammen om.

FORHISTORIE.

For ca. 200 år siden, var offentlig social forsorg så godt som ukendt. Det var i årene efter Struense, Stavnsbåndets ophævelse og udflytningen fra fællesskab et, at forståelsen for en række moderne begreb er opstod. Mange gamle normer blev svigtet og nye kom til. Det var positive tider for mange, men krisetider for endnu flere. Det sociale liv fra fællesskabets landsby var brudt. Banden var b levet arbejdsgiver og han klarede sig. Men mange var blevet overflødige ude på landet og søgte nu ind til byerne, i håb om at finde lykken der. Resultatet var små, overfyldte byer med dårlige sanitære boligforhold og en befolkning der havde svært ved at skaffe sig til dagen og vejen. Industrien var kun i sin allerførste barndom og de traditionelle håndværk kunne ikke opsuge al denne arbejdskraft. Altså følgerne var nød og elendighed, med løsgængeri og kriminalitet. Myndighederne forsøgte at dæmme op for denne "overskuds- bærme" og isolerede dem i forskellige anstalter. Der var Stok- og Spindehuse for hen-

holdsvis anbringelse af mænd og kvinder. Det hændte dog også, at alle b lev stuvet sammen, subsistensløse, mordere, sexualforbrydere, kvinder og børn. Forholdene var forfærdelige, og var man ikke forbryder, når man kom sådant et sted, så skulle man nok b live det. Når et samfund skifter styreform, og det var faktisk det der skete i Danmark i årene 1780 - 1850, vil det altid tage mindst et par generationer, før de nye ideer er brudt helt igennem. Dels er der de ældre og gamle, der i samtiden forlader denne verden, dels de voksne, som så bliver ældre og gamle og så endeligt b ørnene der skal vokse op og forme de nye ideer. Det er denne sidste gruppe, der er den vigtige og som vor "Hvidborg- historie" her, handler om. I Christian d. Vs danske lov, (1683 - 1849) regner man kun med b ørn indtil de er fyldt 10 år, efter denne fødselsdag er de i retslig henseende at regne som små voksne. Man havde ganske vist en slags kriminel lavalder, på 15 år, men gruppen mellem 10 og 14 år b lev behandlet meget forskelligt, indtil man i 1930, i straffeloven, fik indført at handlinger begået af børn under 15 år er straffrie. Siden årene efter 1830, blev der oprettet flere b ørne- og ungdomshjem, som ville tage sig af denne forsømte gruppe. De var alle private og uden kontakt med staten eller hinanden. Det var et noget tilfældigt mønster, som her viste sig og nogle af disse anstalter var også mere til skade end til gavn for de unge.

"KRISTELIG FORENING TIL BØRNS REDNING".

Denne forening blev stiftet i 1898 af den unge præst Sigfred Hedegaard Nissen (f. på Frederiksberg d. 24. marts 1868). Han b lev præst ved St. Matthæus kirke i København og blev tillige (i 1896) præst ved de københavnske fængsler. Om sine oplevelser i Vester fængsel, beretter pastor Nissen:
Ude i fængslets gange gik fængselspræsten sin vante gang. Celledøre lukkedes og åbnedes. Det var et trist syn, der mødte ham der. Den kriminelle lavalder var efter straffeloven 10-års alderen, og som følge deraf sad der rundt om i vort lands andre fængsler en mængde b ørn over 10 år. Det var underligt der at træffe disse drenge, hvoraf mange var så fuldstændige b ørn, at de råb te på mor og undertiden var så små, at de næsten forsvandt i cellen. Det var et underligt syn, når fangerne ude på Vester fæng-

sel om søndagen gik fra kirke, at se den mængde smådrenge og ganske unge midt iblandt de store, voksne forbrydere. Det var mange hjerteskærende scener, fængselspræsten oplevede med disse børn rundt i cellerne, og det var næsten gruopvækkende, når han sad i cellerne og talte med de enkelte, at høre de andre børns skrig, når de fik det idømte antal ris, eller de unge mænd den skrækkelige straf rotting. 1) Mange af disse b ørn havde været straffet 2 - 3 gange før de b lev konfirmeret, og en meget stor del af dem forhærdedes sådan ved denne behandling, at de vendte tilbage atter og atter, ofte med meget korte mellemrum. Dette straffesystem var ganske uforsvarligt. Man opdrog derved b ørn til forbrydere i stedet for at redde dem11. Disse oplevelser var den stærke baggrund for, at pastor Nissen besluttede at stifte foreningen 11 Kristelig forening for offentlig tiltalte og straffede børns redning", det var det første, lange og besværlige navn. En anden grund var den kriminelle lavalder, der stadig var på 10 år, og som havde til følge, at der i 1896, i københavnske fængsler, havde været arresteret 418 børn under 15 år. Man ønskede to ting: Den ene var en kamp imod den vildfarelse det var, at opdrage b ørn og unge ved fængselsstraf, ris og rotting. 1) Det andet var, at man ønskede at ruske op i den danske befolkning til forståelse for dette arbejdes betydning. Foreningen erfarede ret hurtigt, at man måtte have et sted at anbringe disse b ørn. De skulle væk fra det dårlige miljø, hen til et sted, hvor de kunne finde tryghed og falde til ro. Disse tanker førte til at foreningen i 1900 oprettede Danmarks første optagelseshjem for drenge. Det var ”Orøstrand” , på øen Orø i Isefjorden.

HVIDBORG

På ”Hvidborg” blev drengene i 1931 fortrinsvis beskæftiget ved landbrug, der da omfattede passningen af de dyr, som hører til et normalt landbrug. Der var da

1) Rotting.:

Prygelstraf med spanskrør. Officiel straf i Danmark (1866 - 1911). Der blev givet indtil 25 slag på ryggen uden på tøjet. Det var især ungdomsforbrydere på 15 - 18 år der blev underkastet denne afstraffelse i mindre drenge fik ris). Og fra 1905 gjaldt dette, under navnet Albertis Prygelov, også for volds- og sædelighedsforbrydere som tillæg til deres fængselsstraf. Rotting er senere [illegible] brugt som disciplinær [illegible] i fængslerne.

plads til 8 drenge, men en hurtig udbygning gav yderligere plads til 10. Selve 11Hvidborg11 måtte gennemgå en stor ombygning ligesom der på grunden b lev opført en udbygning med stalde og værksteder. I årene 1931 - 1944 b lev hjemmet ledet af forestander Petersen. Forestanderparret Kresten og Olga Fisker overtog ledelsen den 1. januar 1945. På denne tid var der et husdyrhold på 2 heste, ca. 20 svin og en masse høns og kaniner. Der b lev i dette år optaget 47 elever, mens der i samme tidsrum afgik 47. De b lev afgivet således: 21 tilbage til deres hjem, 9 anbragt i tjenestepladser på landet, 8 kom på lærlingehjem, 5 kom på ungdomshjem, 1 fik hyre, 1 kom på hjem under åndsvageforsorgen, 1 kom i fængsel og 1 forlod hjemmet med en hverver fra "Hipokorpset", der havde ventet betydelig bedre grobund for sit forbryderiske korps. (Citat fra Hundredemandsforeningens årsskrift 1946 - 47). Helge Wiese fortæller om en episode fra foråret 1945 på 11Hvidborg11, som refererer til ovenstående citat. : Modstandsbevægelsen i Hvidovre havde en tid komandocentral i kælderen på "Hvidborg". I 1945 kunne man godt se hvor krigen b ar hen, man var dog ikke klar over hvordan det endelige opgør ville forløb e. Derfor havde man på marken ved ''Bredalsgården'' en høstak som var hul indeni og skjulte en panseret lastbil, som var læsset med diverse våben. En dag kom der en Hvidborgdreng ned til kammeraterne med en granat han havde fundet, og da samtidig Hipo§ interesse for

"Rester af de gamle drivhuse og de nye, som i dag leverer sommerblomster til mange altankasser i Hvidovre."

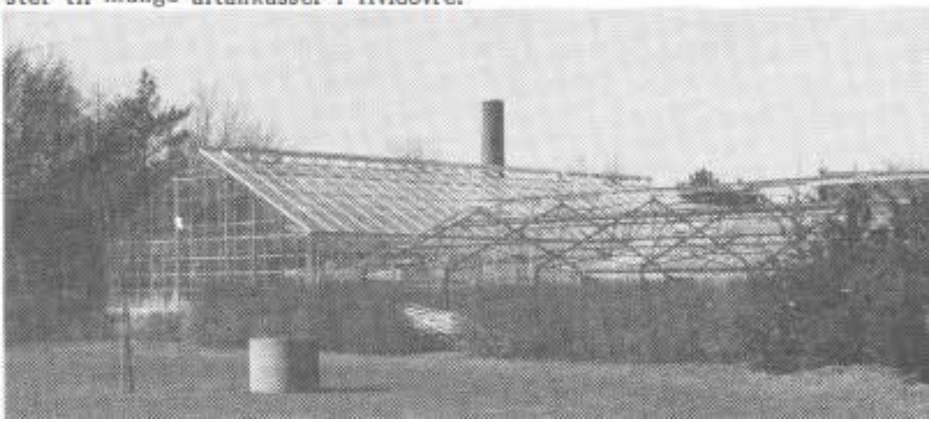

"Hvidborgs gamle have har været rammen for mange hyggelige timer på stedet."

hvervning på stedet blev klar, var det en nervøs modstandsbevægelse, der om natten fik fjernet høstak og lastbil. Helge Wiese måtte ud med traktoren, for at fjerne de sidste spor på marken og man kunne så ånde lettet op. Det b lev gartneriet, som afløste landbruget. Der b lev ved elevernes hjælp rejst 3 store drivhuse, som ændrede "Hvidborgs" udseende. Senere (1952) rejstes den store parkbebyggelse ''Bredalsparken'' som omsluttede "Hvidb org" på alle sider. I 1957 kom den anden store ombygning og udvidelse og man kunne da læse følgende i Social -Demokraten (oktober 1957): Hjemmet har for tiden store udvidelses- og ombygningsplaner gang. Den nuværende hovedbygning er beregnet til 20 unge mennesker, men der har i de senere år været 28 boende, så det har været småt med pladsen. Der er 8 enkeltværelser, så de resterende 20 har plads på en sovesal, hvor sengene står så tæt de overhovedet kan. Derfor ser man med længsel hen til den dag, hvor den nye fløj kan tages i b rug. Der vil b live indrettet 20 enkeltværelser, således at alle eleverne fremover vil få deres eget værelse. Endvidere bliver der indrettet en ny spisestue, opholdsrum, billard- og

hob byrum, samt lejligheder til to af lærerne og en socialrådgiver. Til hjemmet hører et areal på ca. 7 td. land, der drives som gartneri, hvor flere af eleverne er i lære. Endvidere findes der savværk og maskinsnedkeri. I forbindelse med ombygningen skal der indrettes lokaler til vævestue og autosadelmageri, hvori der kan foretages oplæring af de unge.
I de 12 år, forestanderparret hr. og fru Fisker har ledet hjemmet har der i alt været 6 - 700 unge i kortere eller længere tid, og at de har været glade for at være der, ses tydeligt af de mange hilsener, der stadig kommer fra tidligere elever til deres gamle hjem.

Denne udvidelse, der stod færdig i 1958, var indledningen til en række år med mange byggeaktiviteter på "Hvidborg" I 196 0 blev således den gamle staldbygning ændret til værksted og ved udvidelsen af gartneriet i 196 2 - 6 4, kom der drivhuse med i alt 1000 m2 under glas. I 196 5 opførtes 2 stk. tjenesteboliger og året efter byggede man en ny afdeling med gymnastiksal og endnu en tjenestebolig. I 196 7 - 68 kom der så yderligere 2 stk. tjenesteboliger. Institutionen var oprindeligt optagelseshjem, men blev imellem tien ændret til ungdomshjem. Så i 1970, endnu en ændring, dennegang til skolehjem. Følgen var

"Afdelingen fra 1966, kaldet "Skoven", med gymnastiksal."

en gennemgribende forandring af hovedbygningen, der nu kom til at fremstå med 3 selvstændige af delinger, hver med plads til 8 elever + 1 udskriningsafdeling til 8 elever, i alt 32 elever. Disse afdelinger bærer navne som ''Kvisten', "Tagskægget, ''Stubben'' og "Skoven". Der blev samme år opført en ny skolebygning og den gamle værkstedsbygning blev ændret til en kombination af skole og værksted. I 1970 blev der også opført en forestanderbolig ud mod Neergårds Alle. I 196 6 døde forestander Kresten Fisker og blev da efterfulgt af Verner Jensen som forlod posten den 1. april 1978 , hvor den nuværende forestander Peter Brøndsted kom til. Han er således den 4. i rækken på ''Hvidborg'' siden 1930. Skolehjemmet blev yderligere udvidet med et behandlingshjem d. 1/10 - 84 så at der i dag er 25 elever på skolehjemmet og 11 elever på behandlingshjemmet. ''Hvidborgs'' skole er opbygget på en anden måde end folkeskolen. Det skyldes bl. a. at mange af eleverne har haft nederlag i folkeskolen. Ydermere har de fleste psykiske, familiemæssige og/eller adfærdsmæssige problemer. Behandlingshjemmets elever består af mindre drenge, alle med div. psykotiske lidelser. Til dette skal der føjes en personalestab på i alt 56, der omfatter ledelse, pædagoger, socialrådgiver, psykologer, kontor-, køkken- og rengøringspersonale o. lign. Det er en gruppe af medarbejdere, der alle er besjælet af den samme ånd, som i sin tid fik pastor Nissen til at kæmpe for de svageste i vort samfund, og støtte og vejlede disse drenge så de roligt og trygt kunne gå frem tiden i møde.

Kilder:

Frederik Graae: Københavner-minder "Lorry" . . . . . 1929.

Poul Holst: "Lorry" . . . . 1978.

Carl Christensen og Axel Henriques: "Strøget" . . . . . 1931.

Kurt Møller Madsen: "Markedsgøgl" . . . . . 1970.

Carl Muusmann: "Halvfemsernes glade København" . . . . . 1939.

Hvidovre kommunes Centralarkiv 1986.

Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv (Helge Wiese) . . . . . 1987.

Børnesagens Tidende: Diverse årgange siden 1933.

Hundredemandsforeningen "Hvidborg" Årsskrifter 1946 - 47. & 1950 - 52.

Hvidovre Avis . . . . . 1930.

Foto: P.E.Hansen, 1987.

Billeder fotograferet af P.E.Hansen april 1987 med velvillig tilladelse fra forestander P.Brøndsted.

FRA ARKIVET

Fra en tid, hvor motorcyklen var almindelig som transportmiddel for hele familien. Her er alle fire anbragt i en "Harley Davidson". Billedet er taget i 1929 eller 30 ud for Eriksminde Alle 4. (Foto Lokalhistorisk Arkiv)

anmeldelse:

Vestegnen - fra gartneriland til forstad af Ena Hvidberg og Hannelene Toft Jensen.
Udg. af Københavns Amtsmuseumsråd, 1986.
Bogen var længe ventet med spænding, idet den er det første forsøg på at give en oversigt over Vestegnens udvikling gennem dette århundrede.
Det er da også blevet en pæn bog med spændende illustrationer og et præsentabelt ydre.
Men teksten kan ikke siges at leve op til de rimelige forventninger, vi havde i de områder, der er omfattet af bogens sigte.
Jeg skal her alene se på, hvad bogen bringer om vores område, Hvidovre.
Der er altid fejl i bøger, og det er både undskyldeligt og forklarligt, men når der er så mange fejl, som her, er det ikke undskyldeligt.
Forfatterne har haft store problemer med at behandle så stort et område under et, og det har ført il generaliseringer, der i hvert tilfælde ikke er sande for Hvidovres vedkommende.
Således beskriver forf. allerede i indledningen (s. 7) udviklingen generelt på Vestegnen. Udviklingen kaldes rolig frem til tresserne og derpå eksplosiv.
Hvidovre må siges at falde helt udenfor det billede, for her eksploderede udviklingen i slutningen af fyrrene (befolkningen tredoblet på 15 år fra 1945). Det kræver også en bred pen at kalde Hvidovres udvikling fra 1917 til 1925 for rolig.
Sådanne fejl betyder i sig selv ikke så voldsomt meget, men når de optræder sammen med de mange fejl i de afsnit, der handler specielt om Hvidovre, så må man reagere.
Jeg skal her blot anføre enkelte af de mange fejl: s.13 "Hendriksholm i Hvidovre" her skulle naturligvis stå Rødovre, "Grækenlandskvarteret", det hedder grækerkvarteret, da vejene ikke er opkaldt efter steder men guder og heroer.
S.17: "Hvidovre kommune var dengang besværlig at komme til, fordi den var omkranset af søer og moser." ?!! Samme side; skolebyggerier i Rødovre og Hvidovre kædes sammen med de ulovlige tilflyttere, men både Islev skole og Sønderkærskolen var påkrævet og planlagt før de første ulovlige beboere dukkede op.
S.23-24. Blandt de ganske få ændringer i hovedstadsområdets administrative opdeling overser forfatterne Avedøres flytning fra Glostrup til Hvidovre.
S.46. "Phønix-husene ... små, finske træhuse". Der er ikke noget finsk ved Phønix-husene, der er resultatet af de store boligkommissioners arbejde omkring 1920.
Lad nu dette være nok. Tilbage står, at vi må beklage, at denne bog, der givet i mange år vil blive stående som den eneste af slagsen, er så fuld af fejl.
Bogen er trods alt udtryk for et godt initiativ, og udover fejlene er det en bog, der på områder kan give et tiltrængt overblik over Københavns amts sydvestlige del.

Beretning fra forårets møder:

d. 19.01.87 Medborgerhuset.
Ved forårets første møde var der fuldt hus. Godt 50 medlemmer kom for at lytte til Hanne Engbergs foredrag om friskolemanden Kristen Kalds liv. Det blev en aften helt i Grundtvigs og højskolesangbogens ånd. Akkompagnement på klaveret ved Poul Schiønnemann, og der blev sunget smukt for af operasanger Mogens Berg.

d. 16.02.87 Medborgerhuset.
Mødet med fhv. Skoleinspektør Sv.Aa.Sørensen blev meget interessant. Her var det jordbruget
i Hvidovre, der blev behandlet. Det var de tidligere tiders 2-vangsdrift og landsbyens struktur, der blev belyst ved hjælp af diverse kort og et godt tilrettelagt foredrag.

d. 16.03.87 Medborgerhuset.
På grund af en foredragsholders
aflysning, trådte vor formand, Jens Kristensen, til og fortalte om Hvidovre gamle landsby. Foredraget var ledsaget af lys billeder og det blev en rigtig lokalhistorisk aften.

d. 14.02.87 "Krogstenshave"
Der var ca. 100 mennesker, som
fulgte opfordringen til besøget på et af vore dejlige plejehjem. Vi fik set det hele og var stærkt imponerede. Især det dejlige nye køkken, som leverer mad ud til pensionister i hele kommunen, var imponerende. Også det nye "Væksthus"/vinterhave
var fascinerende. Bagefter samledes vi alle til fælles kaffebord.
En god dag.

d. 28.02.87 "Avedøre Kirke"
Sidste år afholdt selskabet nogle
møder hos diverse trossamfund i Hvidovre. Disse møder
blev besøgt af mange og var altså en succes. Der var i den forbindelse ytret ønske om at bese en af kommunens nye kirker.
Det fik vi lejlighed til ved besøget i den dejlige Avedøre Kirke. Med pastor KUhle som en
god fortæller fik vi et godt indblik
i tidens kirkearbejde i et moderne miljø, som Stations-

byen
jo er. Snakken gik livligt ved det efterfølgende kaffebord.

EFTERÅRETS MØDER
Efterårets mødeprogram er snart på plads, så vi her kan fortælle lidt om det, vi skal høre.
På septembermødet, der afholdes sammen med Biblioteket, har vi fået forfatteren, Landinspektør Knud Sørensen til at komme og tale om Landsbyen og Stavnsbåndets ophævelse, samt Landsbyen i dag.

Oktobermødet vil blive noget nyt - vi vil forsøge at få en arkæolog til at komme og fortælle om udgravningsarbejdet i Landsbyen Avedøre, og samtidig holdes mødet i Avedøre i samarbejde med Avedøre Landsbylaug.

Vort sidste møde i november bliver med cand. mag. Hans Sode Madsen, der vil holde et foredrag om 30ernes ungdomsarbejdsløshed og hvordan man bekæmpede den.
Til sidst har vi så - som vi plejer (og skal) -- vor Generalforsamling.

Endelig dato og klokkeslet bliver meddelt Jer senere.
Med venlig hilsen på bestyrelsens
vegne.

Jens Kristensen

KOM NAVNET MED PÅ GIROINDBETALINGEN?

Hvert år glemmer et eller flere medlemmer at skrive navn på giroindbetalingskortet. I år er det til nu blevet til 3 - hvoraf de 2 er klaret. Tilbage står en indbetaling på Hvidovre posthus d. 2. februar.

Skulle De have en "blank" kvittering er kassereren glad for at høre fra Dem på tlf. 01 75 87 98.

bag-siden

Udsigt fra fmg. Ernst Andersens kontor til Hvidovergade med Søren Petersens bygninger.

Pennetegning af Lauritz Christiansen ca. 1944.

Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

5. årgang, nr. 3, august 1987

Indhold

Til medlemmerne ..... side 3

Fra arkivet ..... side 4

korrektion ..... side 7

Den gamle fane af P.E.Hansen ..... side 8

OPFORDRING ..... side 19

Bagsiden ..... side 20

Forsiden: Hvidovre Kirkes ministerialbog 17 8 7. Døbte.
Findes i kopi på Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE: udgives af
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt
og tilstilles medlemmerne af selskabet som
medlemsblad.

Redaktion:
Poul Sverrild
Per. E. Hansen

Til Medlemmerne.

Den "grønne vinter" er på retur og vi skal til at tænke på ef - terårets og vinterens arrange- menter.

Ved det sidste bestyrelsesmøde i selskabet har vi af talt, i fælles- skab
med Biblioteket, at invitere forfatteren, landinspektør Knud Sørensen. Foredraget vil blive afholdt i Bibliotekscafeen d. 7. september kl. 19.30. Yderligere besked kan erfares gennem Hvidovre Avis.
Der er til stadighed mange foreninger i Hvidovre, som kan fejre en eller anden betydelig jubilæumsdag.
Det gælder eksempelvis Hvidovre Skytteforening, der i efteråret kan fejre sin 6 0 års dag. Skyttebevægelsen i Hvidovre er egentlig meget ældre;
læs herom i dette nummer.

Redaktionen.

FRA ARKIVET.

Udsigter er ikke det, vi har mest af i Hvidovre, og de udsigter, vi har, er fra menneskeskabte punkter. De tre billeder, vi viser her, er optaget fra Hvidovre Vandtårn i 1958.
Vandtårnet, der blev opført i 1937, var i mange år Hvidovres mest iøjenfaldende vartegn og kunne ses på lang afstand. Fra vandtårnet kunne man dengang 4 som nu se vidt omkring, og på billederne fra 1958 ser vi ud over en kommune, der er ved at være udbygget, men hvor enkelte områder endnu er åbne eller drives som gartneri.
Det første udsigtsbillede er taget mod nordøst med den temmelig nye Risbjergskole i midten af billedet og Frederiksberg Bakke øverst til højre.

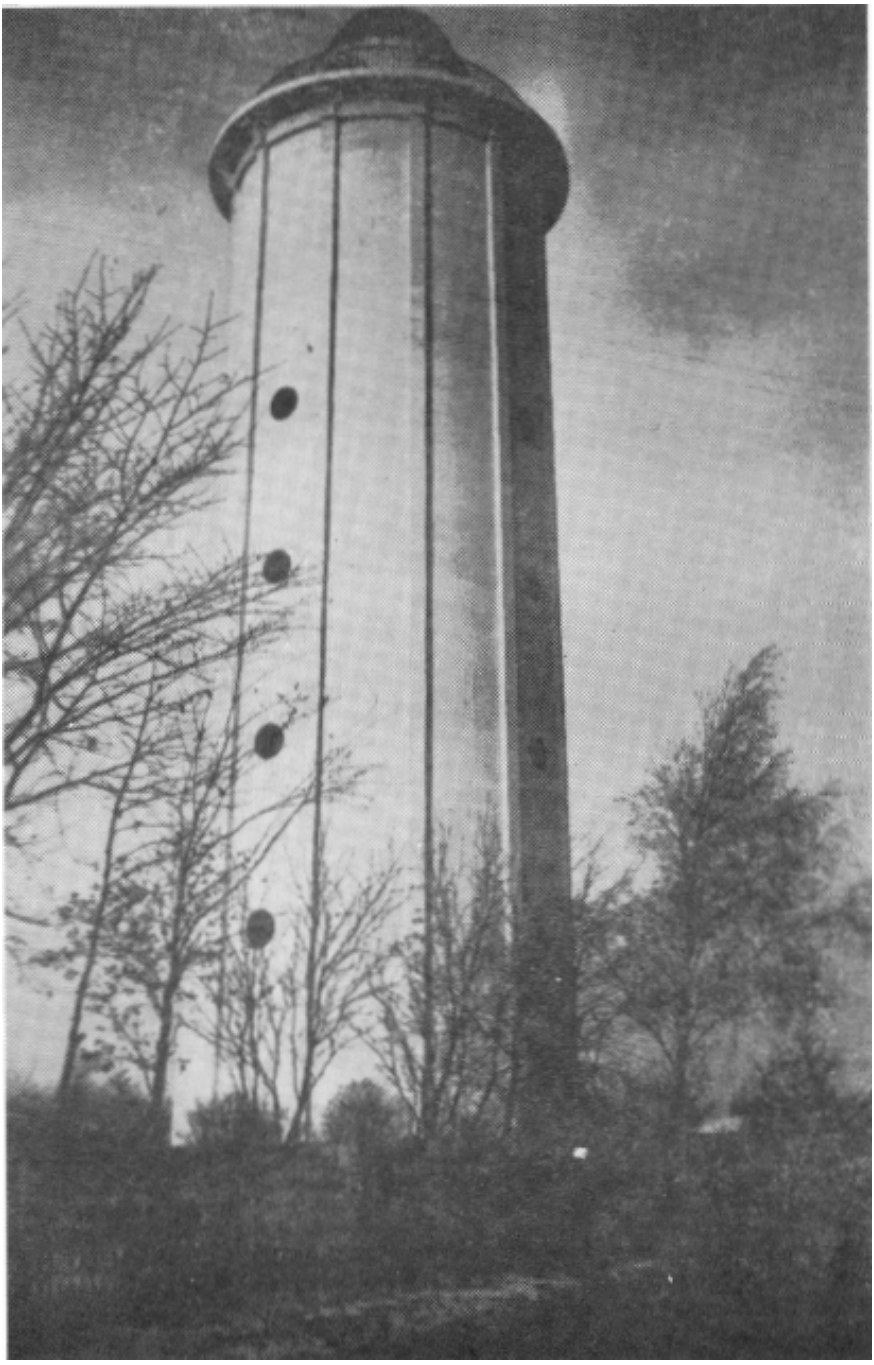

Det næste billede er taget mod sydøst og viser Beringparken på Køgevej og ibaggrunden Vestamager

Det tredie billede er taget mod syd, hvor Hvidovrebos to blokke ved den senere Friheden station dominerer billedet. Lidt til venstre for midten står Strandmarksskolens dominerende bygninger, der rejser sig over nogle af de endnu tilbageværende landbrugsarealer.

8-10 år efter disse billeder kunne Hvidovre stort set betragtes som en udbygget kommune

Poul Sverrild

Korrektion.

I sidste nummers artikel om Hvidborg havde der sneget sig en meningsforstyrrende trykfejl ind. Vi skrev, at forstander Fisker havde virket på Hvidborg i 12 år, men der skulle have stået 21 år, nemlig fra 1945 til 1966. Her var det sætternissen, der havde været på spil.

Værre var det, at vi glemte en enkelt forstander i rækken, nemlig forstander West, der i cirka et år varetog arbejdet efter forstander Fiskers død. Forstander West var iøvrigt far til den senere landbrugsminister Bjørn West.

(red.)

Den gamle fane

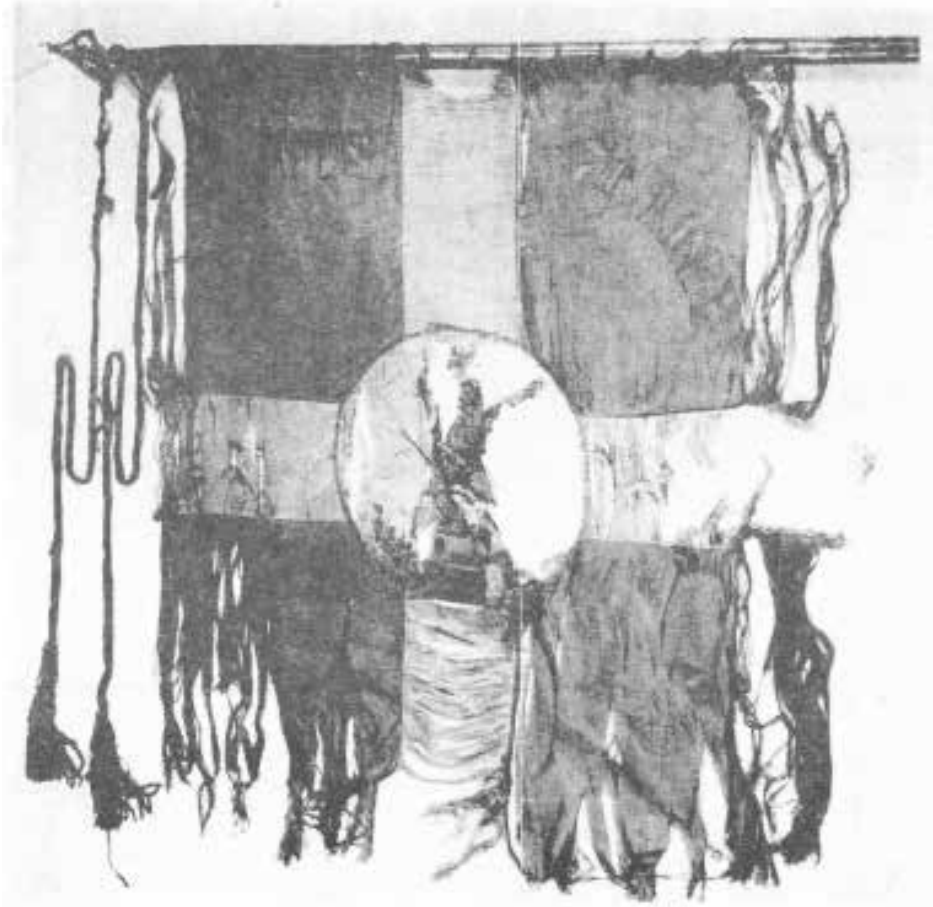

af P.E.Hansen

Det er flere år siden jeg første gang blev præsenteret for Hvidovre Skytteforenings gamle fane. Man overvejede dengang en restaurering, eller i det mindste at kunne bevare de sørgelige rester forsvarligt for eftertiden. Det viste sig hurtigt, efter henvendelse til Nationalmuseet, at det var for¬bundet med store udgifter og resultatet ville blive så magert, at der var vigtigere ting at bruge penge til. Sagen blev op¬givet, fanen rullet pænt sam¬men og lagt væk. Nu dukker den imidlertid op igen. Denne gang var det den nuværende formand for foreningen, Allan Rasmussen, som bad mig undersøge den historiske baggrund for Hvidovre Skyttekreds og, om muligt, sætte en nøjagtig dato for foreningens oprettelse.
Det kunne i første omgang se ud som lidt af en barsk ud¬fordring, men efterhånden som jeg fik arbejdet med sagerne, viste det sig, at der var mere end rigeligt med stof til denne artikel.
Jeg vil i det følgende citere tidligere artikler om emnet og endvidere supplere med be¬mærkninger, som jeg har fundet undervejs.

BAGGRUNDEN

Tanken om dannelsen af skyt¬teforeninger kom i årene efter3-års krigen 1848-50. Den nationale stolthed og "ånden" fra 1848 blev yderligere manifesteret ved Junigrundloven i 1849. Folket fik ret til at medvirke i statens styre og var ligeledes medbestemmende ved udarbejdelse af statens love og vedtægter. Denne humane fri¬hed gav folket en nationali¬tetsfølelse og positiv forsvars¬vilje, som ikke tidligere er set. I 1861 kunne man i bladet "Fædrelandet" læse en artikel af kaptajn Mønsted, hvor han opfordrede til at starte en skyttebevægelse, som skulle ud¬danne den danske ungdom i skydning og andre militære færdigheder. Det var indled¬ningen til dannelse af De dan¬ske Skytteforeninger. Stiftelsesdatoen blev den 10. februar 1861.At krigen i 1864 endte med tabet af Sønderjylland, styrkede kun foreningernes bestræbelser på at fremme nationalfølelse og forsvarsvilje.
"Parcellisten" d. 10 September 1928."
Hvidovre Skytteforening 1863-1915.
Da Hr. R. Lisen i denne indsendte Artikel er inde paa gamle Hvidovreforhold, tænker vi, den vil have Interesse for vore læsere,selv om de ikke er desiderede Skytter.
Københavns Amts Skytteforenings 7. Kredser stiftet 4. November 1863 af Skytter, somforlod Københavns Skytteforening. Disse fik af Proprietær Schrøder, Beringaard, Tilladelse til at anlægge en Sky-

debane paa den ved Harestrup Aa liggende Eng. Der viste sig hurtig Tilslutning til Foreningen, som senere gik ind under Gl. R. A. S. som dennes 26. Kreds. Disse første Skytter, som i Begyndelsen var fra København, havde straks efter Starten en Kapskydning med Kbh. Sf., hvor de vandt over denne.
Efter Krigen 1864 var der ingen Tilslutning til Kredsen, den blev opretholdt af 2 Medlemmer, Mælkeforpagter H. Andreasen, Vigerslev, og Gartner P. Olsen, Kongens Enghave, hvilken sidste
Var Kredsen en god Støtte.
Efter ca. 3 Aars forløb kom der atter Liv i Kredsen, og den vakte Interesse hos Sognets Beboere; blandt disse maa særlig nævnes Hr. Gaardejer Wrem, Holmegaard Hvidovre, med sine 5 Sønner; disse var dengang meget aktive, saa Resultatet af Træningen blev, at Kredsens Formand, Hr. Chr. Zingenberg, mente at kunne efterkomme en Indbydelse til Kapslordning i 01. R. A. S. 13 Kreds, der skulde afholdes 13. Oktober 1878 ved Jægerkroen. Ved denne Skydning sejrede Kredsen og vandt 2 Faneplader, men Fanen manglede. Denne Mangel blev dog hurtigt afhjulpet, idet Frøken Wrem til

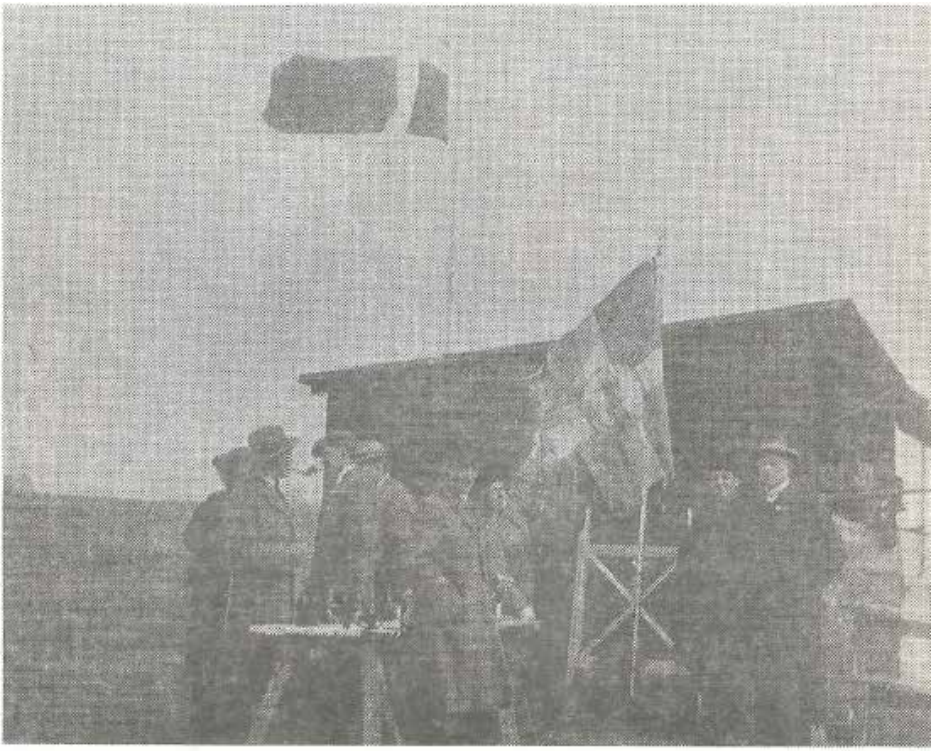

Hvidovre skyttekreds "Den gamle fane"

Holmegaard, satte sig i Spidsen for en Indsamling blandt Sognets Kvinder. Denne Indsamling gav det smukke Resultat af 420 Kr., der blev brugt til Anskaffelsen af en Fane, som bærer følgende Inskription: »Skænket af Kvinder i Sognet«. Fanen blev samme Aar overrakt Kredsen ved Stiftelsesfesten. Ved den sidste Generalforsamling, som blev afholdt den 2. April 1928, blev det bestemt, senere at overgive Fanen til en af vore Samlinger. Kredsen stod i Gl. R. A. S. som dennes 26. Kreds, indtil Politik splittede denne Amtsforening i 1885, hvorefter Kredsen sammen med flere andre dannede K. A. S. og i denne fik Nummer 7 som Kredsnummer.

I 1914 mistede Kredsen sin Skydebane, som var anlagt paa Valby Fælled 1901. Kredsen deltog dog i Amtspræmieskydningen i 1915 og fik her sin sidste Faneplade og ophørte derefter som aktiv Kreds efter 52 Aars 12 Virksomhed. 1)

Som Velynders af-Kredsen, har denne af Hr. Brygger C. Jacobsen, Garvermester Lund-sted, Valby, Direktør Blad, Alliance, og Di¬rektør Kyhle, Gl. Carlsberg, modtaget flere 8 mm Rifler til Præmier, ligesom flere af Skyt¬terne, særlig afdøde Formand, Gartner P. Ol¬sen, skænkede Kredsen mange Præmier.

Et bedre Kammeratskab end i 7. Kreds kan næppe tænkes, alle var

lige, alt blev taget med Gemytlighed, hvad der nok var Aarsagen til, at der mødtes saa flittigt.
Den 26. september 1913 kan man læse i den gamle f or-eningsprotokol, at man på be¬styrelsesmødet vedtager afhold¬else af et festmåltid (2/11-13) i anledning af kredsens 50 års ju¬bilæum. Endvidere fremgår det af protokollen, at der arrange¬res fotografering af kredsens skytter den 26/10 1913. (Kender nogen blandt læserne til disse billeder, er vi meget interesse¬rede. Hvidovre lokalhistoriske Arkiv).
Den 7. november 1913 har man på generalforsamlingen modtaget et tilbud fra gdr. Bonavent om at benytte dennes strandlod til anlæggelse af en skydebane, men bestyrelsen takker venligt nej. Samme dag fremkommer 2 forslag: 1) at ophæve 7. kreds og 2) at bibeholde 7. kreds, fo¬reløbig, som en kreds uden sky¬debane. Forslag nr. 2 bliver ved¬taget med 5 stemmer for og ingen imod.
Den 21. november holdes så den sidste generalforsamling i denne omgang. Her vedtager man at medlemmer, der fortsat har lyst til at skyde, må melde sig i Frederiksberg Skytteforening. Her var der 12 medlemmer til stede, 8 stemte for og ingen imod.
Den 26. marts 1928 genoptager protokollen sine referater. Årsa¬gen er oprettelsen af en ny skytteforening i Hvidovre. Denne nye forening tilbyder de gamle nogle mandater i bestyrelsen samt inviterer dem til at lade sig repræsentere ved indvielsen af de nye baner i Avedøre d. 15. april 1928.
Den gamle fane ønskede man ved denne lejlighed også til stede; selvom den nu var blevet så skrøbelig, at den[1] dårligt kunne holde til at bæres i fri luft. Der_ gamle kreds havde et ønske om at kunne af¬levere fanen, når tiden var inde, til Frederiksborg Museum eller til Københavns Rådhus.
De 8 medlemmer i den gamle kreds holdt stædigt ud, selvom de d. 10. september 1928 havde modtaget skrivelse fra Køben¬havns Amts Skytteforening ved¬rørende kredsnummeret 7. Dette var nu overdraget til den nye skyttekreds, da man anså den gamle forening for ude af drift. Først december 1929 kan man indse, at 8 medlemmer er for
lidt og slutter her med udfær¬digelsen af et dokument, der overdrager den gamle fane til Nationalhistorisk Museum på Frederiksborg.
Der var flere gange gjort for¬søg på at genoprette kredsen, men først i sommeren 1927, lykkedes det for alvor.
Herefter citeres forhenværende formand Andr. Bybjerg for et indlæg i "Parcellisten" d. 15. December 1928.:

Den 20. Juli mødtes Arkitekt A.

1 1) 52 års virke i 1915, altså 1863-1915. Efter krigen i 1864 var der ingen tilslutning. Først tre år senere, altså cirka 1867-68 kom der gang i foreningen igen. Man taler om en stiftelsesfest i 1878, hvor blandt andet den gamle fane bliver indviet. Der er altså lidt "kludder" i regnskabet. Foreningen indstiller sin virksomhed i 1915, men som det vil fremgå senere, holdes afsluttende generalforsamling den 2. april 1928, efter at

Vennike Pakmester C. J. Christiansen, Tjener Herm, Olsen, Købmand K. V. Orsholt, Redaktør P. Christiansen og Sekretær Avdr, Bygbjerg, paa Kommunens Areal mellem Stranden og Langhøj og konstituerede sig som Udvalg.
Man mente det muligt, at faa en brugelig Bane her og vedtog at henvende sig til Overbestyrelsen for De danske Skytte- Gymnastikforening for at at. faa, foretaget et sagkyndigt .Skrøn.
Dette skete kort, Tid efter ved Kaptajn Eigil Jørgensen, ved hvilken Lejlighed Arkitekt Vennike og Sekretær Bygbjergvar til¬stede. Kaptajnen fandt, at. Banen kunde ind¬rettes, men paapegede de Vanskeligheder. der vilde blive med Hensyn til de nærliggende Udstykninger, og de nødvendige Sikringer vilde i hvert Fald blive meget beko¬stelige. 13ygbjerg berørte da Muligheden af at. faa 'Tilladelse [il at, benytte de militære Skydebaner ved Avedøre Strand. hvis Beliggenhed var meget bekvem, og i Overbestyrelsens Svar henstilledes (let til Udvalget al indsende Ansøgning derom, Idet• denne vilde blive anbefalet af Overbestyrelsen.
Dette var en enestaaende god Løsning paa Spørgsmaalet, baade sportslig og økonomisk og den 7.

den nuværende 7. kreds er stiftet.

September holdt, saa Udvalget, der nu var tiltraadt af Gartner Oluf Knudsen, Møde paa Frihedskroen for at planlægge den konstituerende Generalforsamling. Tilstede var desuden Formanden for Kjøbenhavns Amts Skytte- og Gymnastikforening Gaardejer Jørgen Larsen, der ydede Udvalgel værdifuld Bistand ved Tilrettelæggelsen, idet ingen af Udvalgets Medlemmer havde været, aktive Skytter i en lang Aarrække.

Den 14. September afholdtes derefter den konstituerende Generalforsamling paa Frihedskroen, hvor 25 Deltagere var mødt. Udvalgets formand (Andr.Bygbjerg) redegjorde for det hidtidige Arbejde og fremsatte de foreliggende Oplysninger, ligesom Amtsforeningens Love, som Kredsen skal underkaste sig, blev gennemgaaet.

Kredsen stiftedes derefter enstemmigt under, Navnet Hvidovre Skyllekreds (Kjøbenhavns Amt 7.).

Alle Tilstedeværende indtegnede sig straks som Medlemmer. Ved Bestyrelsesvalget, der skulde gælde indtil den første ordinære Generalforsamling-, blev Udvalget Helhed valgt med Andr. Bygbjerg som Formand, P. Christiansen som Sekretær og A. Vennike som Kasserer.

Nu kom der en travl Tid for Bestyrelsen, der jævnligt samledes til Møde. De nødvendige Ansøgninger om `Tilladelse til at Benytte Skydebanerne, Optagelse i Amtsforeningen op- mange andre Ting udfærdigedes, ligesom Udkast til Kredsens smukke Emblem tegnet af Arkitekt Vennike, behandledes og Vedtoges. Det udførtes af et andet Kreds Medlem, Guldsmed Chr. Nielsen, og har vagt smigrende Opmærksomhed overalt, hvor vi har mødt, fremmede Skyttekammerater. Ligeledes udformedes forskellige Ting vedrørende Administration o. lign. og. Udkast til Vedtægter for Kredsen udarbejdes af C. J. Christiansen og vedtoges til Forelæggelse, Generalforsamlingen.

Skytteforeningens Bestyrelse.

Desuden førtes forskellige Forhandlinger med de tilbageværende Bestyrelsesmedlemmer af den gamle 7. Kreds om Muligheden foe at faa overladt. den gamle Fane og forskellige andre Effekter.

Kort før Jul deltog Formanden

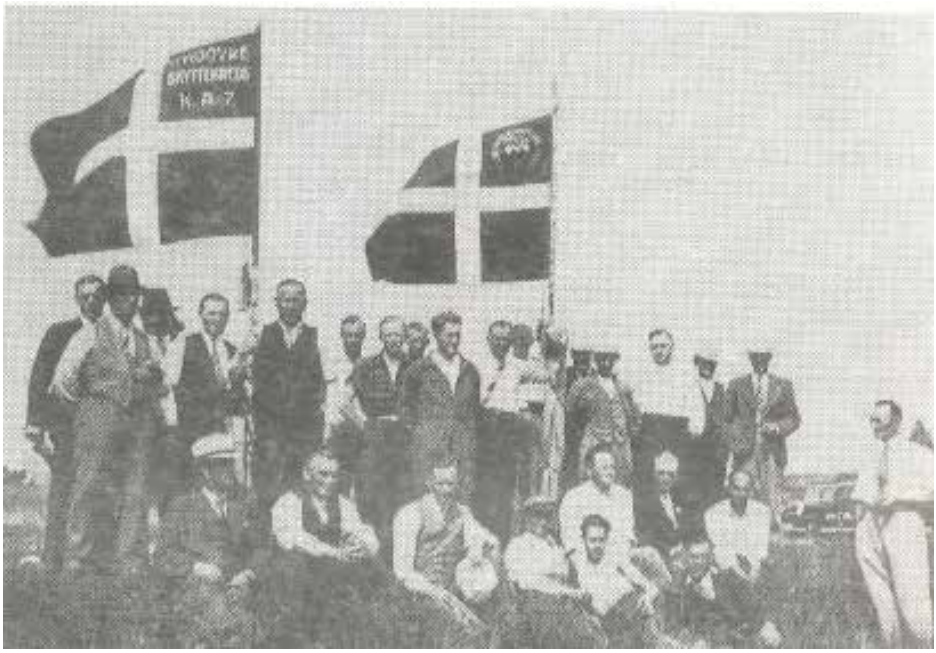

sammen med Kommandanten i Avedørelejren, Oberst de Fine Skibsled, i en Besigtigelse af Skvdebanerne, hvor Forholdet mellem Kommandantskabet og Kredsen drøftedes og planlagdes, ligesom det endelig fastlagdes ved senere Konferencer. Det bør siges med del samme, at Kredsen mødte den mest elskværdige Forståeelse og Hjælpsomhed ikke alene her, men ogsaa hos Ingeniørdirektionen, hvor Tilladelse til• Opførelse af Skydehuset skulde indhentes, og hos Hærens tekniske Korps, hvor man indrmmede Lempelser i Adgangsforholdene og yderligere stillede et Magasinrum i Enceinten til Raadighed til Opbevaring af Ammunition og Materiel.
Prøveskydning med den nykonstruerede Indstikspatron afholdtes Søndag den 8. Januar på Hvidovre Sejlklubs Plads der elskværdigt har stillet til raadighed. og, fortsattes under stor Tilslutning hveranden Søndag Vinteren igennem□.
Den 14. Januar afholdtes en Nytaarsfest på paa Frihedskroen med god Tilslutning lidt Ovenskud i Kassen. Orsholt havde til Lejligheden skrevet en Sang, der gjorde stor. Lykke, og som senere er benyttet ved alle , festlige Lejligheder.
Den 20. Februar afholdtes den første Generalforsamling. I Beretningen omtales bl.a. at der ikke var udsigt til at faa Raadighed over den gamle Fane, der i øvrigt var meget brøstfældig men at Kredsen havd modtaget 2 Gevær 1889 og nogle andre Effekter. Opførelsen af Skydehuset efter Arkitekt Vennkes Tegning idet forskellige medlemmer tilbød at finansiere det

te i fornøden Udstrækning Forslag til Vedtægter vedtoges. og ved Valgene genvalgtes ,den midlertidige Bestyrelse idol dog G. Vennike indvalgtes i Stedet for Herm. Olsen og afløste , A. Vennike som Kasserer.

Søndagene den 25. Marts og 1. April var Bestyrelsen og en del Medlemmer samlet for at få Skydehuset transporteret til og opsat på skydebanerne. Det lyjjedes efter mange Genvordigheder, men det var noget af et Under, at Orsholts Vogn holdt til den omgang.

Baneindvielsen.

Den 15, April oprandt med smilende Sol, der i nogen Grad mildnede de kolde Vindpust fra Nordost. Ud paa Formiddagen pulsede smag, truende Sneskyer frem paa Himlen, de formaaede dog kun for en Stund at virke generende. Solen blev den absolutte Sejrherre.

Bestyrelsen, der havde arbejdet fra den aarle Morgenstund, havde alt klart ved 9--Tiden. De første Skytter ankom rettidlig, men Tilstrømningen vedblev, og først Kl. 9,3o besteg Formanden en ved Pladsen holdende Lastbil, der saaledes benyttedes som improviseret Talerstol, herfra mønstrede han et Antal af ca. 5o Skytter.

Blandt de mødte bemærkede vi: Formanden for Amtsforeningen, Hr. Jørg.Larsen, 2 Repræsentanter for Frederiksberg Skyttekreds,. Formanden for Hviovre Sejlklub, Hr. Herm. Olsen, og de 7 Bestyrelsesmedlemmer fra den gamle 7'de Kreds, samt mange nye vordende Skytter.

Formanden takkede i sin Velkomsttale alle, der havde bidraget

til Kredsens hurtige og smukke Start.

Derefter henvendte Formanden sig til de fra den gamle Kreds mødte Bestyrelsesmedlemmer: Vi kender eders ærefulde Virksomhed og den Position, den gamle Kreds indtog indenfor Danmarks Skytte kredse, vi behøver bare at kaste et Blik paa den gamle Fanestang med alle dens Guld- og Sølvplader, for at forstaa den Respekt, der ved Kapskydningerne stod Om 7. Kreds. Vi ved ogsaa, at kun Manglen paa en Bane i flere Aar har forhindret eder i fortsat Deltagelse. Vi vil nu gøre vort bedste for at løfte Arven efter eder og vi vil være med til at knytte Forbindelsen mellem gammelt og nyt, saaledes at en ubrudt Linie fortsættes. Dette har vi tænkt at gøre ved at bede de 4 ældste Bestyrelsesmedlemmer modtage udnævnelsen som Æresmedlemmer i vor nyoprettede

Kreds.
De 4 Herrer: Tegner Eisner, Skrædermester R. S. Lauritzen, Tømrer Valentin Nielsen og Kaspar Jacobsen modtog hermed vort Emblem, der blev paaheftet deres Frakkeopslag af nogle af vore Skytter.
Hr. Eisner takkede, synlig bevæget og overrakte en Gave til Formanden, en Riffel, Model 89, der var tænkt som Præmie til den bedste Skytte indenfor den nye Kreds.
Vor Kreds optraadte herefter i en uvant Rolle, nemlig som Vært ved et Glas Vin. Under denne ikke helt ubehaglige Situation talte Sekretæren fra den gamle Kreds, Hr. Kaspar Jacobsen. Han mindede os om, at Hvidovre Sogns Skytteforening stiftedes, 1863 som en af de første i Landet, gav os et godt Indblik i den tidligere Virksomhed, særlig fra den Tid, Hvidovre Skytte-kreds (Kbhvns. A.7.), som den nu kaldtes, havde Bane paa Engene ved Flaskekroen og blev fordrevet derfra til Valby Fælled, hvor den 1914 maatte indstille Skydningen til Fordel for Fodboldklubberne.
Hr. Jørg. Larsen talte for Bestyrelsen og da navnlig Formanden, der havde lagt et Kæmpearbejde i Sagen, og han ønskede Kredsen til Lykke med den heldige og usædvanlig hurtige Start, Hr. C. J. Christiansen udbragte et Leve for fremtidigt gods Kammeratskab.
Og Æresmedlemmerne forvandledes til Skytter., snart hørtes de første Knald, og Indvielsen af vor Bane var et overstaaet Stadium, foregaaet paa rolig og værdig Maade.

Skytteballet.

Om Aftenen mødtes Skytterne med deres Familier til gemytligt Samvær paa Frihedskroen, der var fælles Kaffebord med Taler og Sange, hvorefter man dansede til Kl. 2. Det er ikke sundt at danse efter Kl. 2 i Hvidovre.

En lille indsendt Skyttesang.
Mel.: Der er ingen Ting, der maner
Da vi saa den gamle Fane,
straks (let fødtes i vort Bryst,
om vi atter kunde hævde dennes Ry fra
Kyst til Kyst.
Det er alle Skytters Lyst
igen at mode til en Dyst,
for med Riflen at genvinde Hvidovre
Skytters gamle Navn.

Så var den nye Forening stiftet og kommet godt igang. Foruden det seriøse arbejde, som er øvet igennem tiden, må vi nok ikke glemme den trang til selskabelighed, der har præge foreningen. Sjældent er en lejlighed passeret uden at man har forsøgt sig med en fest.
Det være en præmieoverrækkelse, sammenkomst med andre foreninger, jubilæums- og fødselsdage eller blot lysten til at holde en fest. Ved indvielsen af den nye fane (no. 2) onsdag d. 9. juli 1930, var der således
anledning til en rigtig fest. på
Det var på Frihedskroen det foregik. Her var flag og blomster, præmieoverrækkelser, taler, skyttesange og tre søm i den nye fane o.s.v. Det hele med festklædte herrer og damer, og dans til den lyse morgen.
Det er som bestyrelsesmedlem

C.J.Christiansen engang sagde: ”Skydningen øver sin heldige indflydelse på fysik, nerver og andelig ligevægt.” Den 7. maj 1939 kunne man indvie sit nye skydeanlæg på banen ved Avedøre Kaserne. Den var blevet indrettet med pejseskiver og markørgrave til stor tilfredsstillelse for alle.

Da krigen i 1940 kom til Danmark, måtte skytteforeningen se sig berøvet for sine geværer af tyskerne. Det var keglespillet, der i denne periode blev genstand for medlemmernes interesse. Senere anskaffedes salonrifler til indendørs brug. I 1940 måtte foreningen konstatere, at den tyske besættelse magt havde forøvet hærværk på det forholdsvis nye skydeanlæg. Diverse skriverier til Avedørlejrens kommandant resulterede i en forklaring om, at de tyske soldater ikke kunne vide, at anlægget var dansk privat ejendom. Nogle plakater med teksten ”Danishen Gebeters” blev hængt op, men det hjalp ikke meget. Efter krigen modtog foreningen en erstatning, som dog langt fra dækkede de faktiske omkostninger.
1 1945 var der så igen anledning til fest og glæde. På skytteforeningens foranledning blev der holdt en storstilet fest på Frihedskroen, denne gang til ære for frihedskæmperne, Ved denne lejlighed dukkede ”den gamle fane” atter op.
Den var slet ikke kommet på museum, men havde i mange år på ligget ”henslængt” på Kettevejens Skoles loft. Endnu mere ”brøstfældig”, men var dog intakt med sine 85 guld- og sølvplader på fanestangen. Den var nu kommet med på denne danske dag til ære por sig selv, skytterne og det danske flag.
Disse dage efter krigen sørgede man over sine døde, roste og glædede sig med de levende og skilte sig af med et par ”brodne kar”. Det var en tid med vældig tilslutning til skyttesagen. At kunne dyrke fællesskabet omkring flaget, nationalitetsfølelsen og forsvarsviljen. Senere er det gået ned på et mere stabilt niveau. Foreningen består i dag af ca.100 medlemmer, der primært er interesseret i skydning som et
middel til koncentration, nervekontrol, akkuratesse og naturligvis kammeratskabet.
De har rådighed over fuldt moderne skydebaner og samlingslokaler i Frihedens Idrætscenter, og kan nu glæde sig til at festligholde 60-ars dagen d. 14.september 1987. Det må være den korrekte fødselsdato for Københavns Amts 7. Skyttekreds (Hvidovre Skyttekreds).
Vi ønsker foreningen til lykke og håber at I må bestå i mange år endnu.

H.S.K.

Hvidovre Skyttekreds.

(Kbhvns. Amts 7de.)

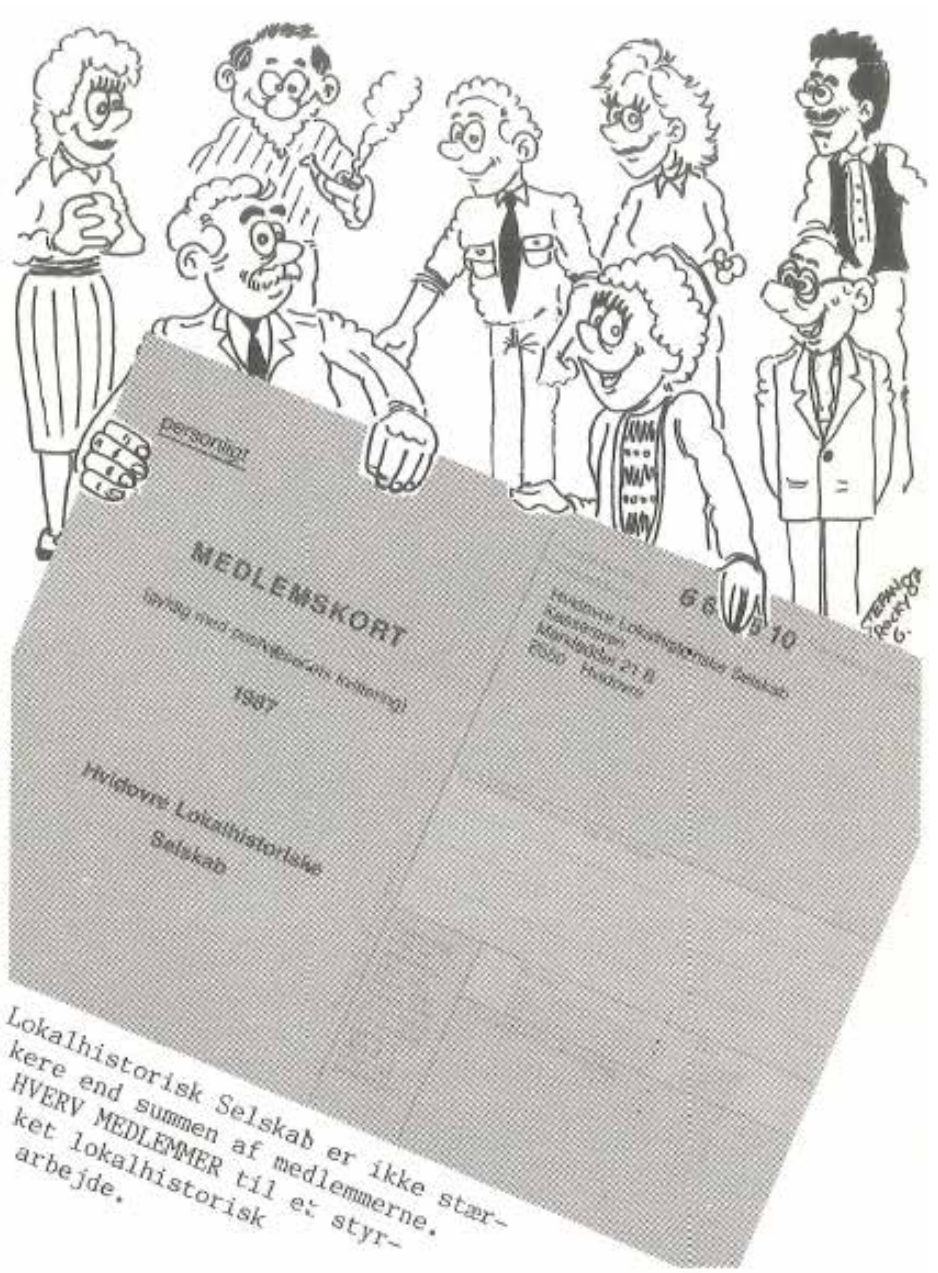
personligt
MEDLEMSKORT
1987
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Lokalhistorisk Selskab er ikke stør-
kere end summen af medlemmerne.
HVERV MEDLEMMER til et styr-
ket lokalhistorisk
arbejde.

bag-siden

TINPEST

Hvidovre Kirkes vandkande fyldte sidste år 200 år og har haft en omskiftende tilværelse.

Kanden blev udlånt til Strandmarkskirken, hvor en blev kastet bort. Senere blev den fundet under udgravning til boligbyggeri.

Kanden opbevares på Lokalhistorisk Arkiv, men den er stærkt medtaget af tinpest, og det vil være nødvendigt at skaffe midler til konservering, hvis kanden skal kunne bevares for eftertiden.

Tegningen skyldes Lauritz Christiansen.

PSv

Widovers Kierkes Wand Kande 1786.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Indhold

Til medlemmerne 3
Formandens beretning - 1987 af Jens Kristensen 4
Projekt Kalveboderne
af Tove Ichikawa, Bo Mølgaard Pedersen
og Lis Klarskov Jensen 8
Nekrolog: H.O.Nordlund 16
Bjergmandens vante et folkesagn fra Hvidovre 18
Bagsiden 20

Forsiden: På pilketur i Kalveboderne. U .å. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE, udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion:
Poul Sverrild
Per E.Hansen

Adresse: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

ISSN nr.: 0902-3046

Til medlemmerne!

Året nærmer sig sin afslutning og vi kan, i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, se tilbage på et begivenhedsrigt 1987. De forskellige arrangementer vil fremgå af form andens beretning i dette nummer.

Vi måtte ved generalforsamlingen sige farvel til et mangeårigt bestyrelsesmedlem, Kamma Anderson, som ikke ønskede genvalg.

Vi takker Kamma for hendes arbejde i bestyrelsen og håber fremover at møde hende til vore diverse arrangementer. Vi kunne samtidig sige goddag til to nye bestyrelsesmedlemmer. Det er Lisbeth Magnussen, der er ansat ved Hvidovre Lokalhistoriske Projekt og forhenværende købmand Hans Søndergård, som i mange år drev forretning i Hvidovre. Velkommen begge to!!!

Nytåret er på vej og vi benytter lejligheden ti] af ønske jer alle en god jul, samt et godt nytår.

På gensyn i 1988.

Redaktionen.

Formandens beretning - 1987.

Så gik året 1987, med en række gode møder og to velbesøgte besøg på institutioner.
Mødernes program var som sædvanlig delt, således at vi havde nogle af dem med lokalt indhold.
De to besøg var henholdsvis på "Krogstenshave" og Avedøre Kirke.
Årets første møde var med forfatteren og højskolelærer Hanne Engbergs foredrag om friskolemanden Kr. Kalds liv og hans skolearbejde.
Vi, de over 50 af vore medlemmer, som var kommet, fik en storartet aften sammen med fru Engberg, og vi havde desuden højskolesangbogen i brug ved akkompagnement på klaveret ved Poul Schønnemann og forsang ved koncertsanger Mogens Berg.
Februarmødet var også velbesøgt, her havde vi forhv. skoleinspektør Sv.A. Sørensen som foredragsholder. Emnet var jordbruget i Hvidovre i tiden før udskiftningen med 2 vangsbrug m.v. Sv. A. Sørensen belyste sit foredrag fint ved hjælp af kort og 4 andet materiale. En virkelig lærerig aften.
På martsmødet måtte jeg indtræde på grund af en af - lysning og fortalte om Hvidovre, den gamle landsby, med ledsagelse af lysbilleder. En aften med virkelig lokalhistorisk indhold.
De to besøg selskabet arrangerede i foråret blev et par gode dage, for dem der var med.
Besøget på Krogstenshave havde samlet ca. 100 deltagere. Det var virkelig en oplevelse at se dette dejlige sted for vore ældre medborgere. Virkeligt imponerende. Det store nye køkken leverer mad ud af huset til alle, også en lang række far skellige retter til falk på diæter. Vi besøgte ligeledes de nye beskyttede boliger og det store glashus (vinterhaven). En god dag sluttede med fælles

kaffebord, hvor vi kunne stille spørgsmål til hjemmets leder og andre medarbejdere. Sidste år besøgte vi 4 kirkesamfund i Hvidovre. Disse besøg havde stor succes med mange deltagere. I år besøgte vi Avedøre Kirke, den nyeste i kommunen.

- En smuk bygning, rejst som en 4-længet gård omkring en hyggelig gårdsplads. En af kirkens præster, pastor Kühle, fortalte os om kirken og dens arbejde i en moderne by. Ved hyggeligt samvær omkring kaffebordet, efter rundvisningen, sluttede dette interessante besøg.

Efterårets møder startede med et stort møde Biblioteksafeen, hvor forfatteren og landinspektør Knud Sørensen fra Mors holdt sit interessante og inspirerende foredrag om udviklingen indenfor landbobefolkningen og landsbyen siden landboreformerne tog fart. Knud Sørensen kom ligeledes ind på landsbyens særlige forhold vor tid.

Atter gjorde vi med stor succes brug af højskolesangbogen. Poul Schønnemann og Mogens Berg hjalp os til af få denne side af af tenen til at forløbe fint.

Ved mødet i Oktober prøvede vi at lægge vort møde i Aved¬øre Landsby - og det blev en stor aften, hvor de ca. 60 mennesker der mødte op fyldte lokalerne på Stevnsbogård. Aftenens emne var arkæologiske udgravninger i Avedøre. Om dette fortalte arkæolog Eva Hansen, der havde ledet arbejdet sammen med et hold unge arbejdsløse sidste år.

Det var uhyre spændende, hvad Eva Hansen kunne berette om arbejdet og om de mange fund, som var gjort i arbejdsområdet, der iøvrigt ligger på hjørnet af Byvej og Storegade. Foredraget var ledsaget af lysbilleder fra arbejde og fund.

Ved kaffebordet i stuerne var der livlig spørgelyst til Eva Hansen, ikke mindst fra de mange beboere fra landsbyen, der deltog i mødet.

Vort sidste møde i år var

over emnet " Ungdom uden arbejde i tiden 1933-1950. Arkivar ved landsarkivet Hans Sode-Madsen, der har skrevet en bog om dette, holdt et oplysende foredrag ledsaget med et interview fra en mand, der var arbejdsløs omkring 1940. En herlig form at få historie fortalt på. Ligeledes viste Hans Sode Madsen en lang række lysbilleder taget over fotos fra den tid.

Jeg synes, vi I år har haft et godt mødeprogram, over en bred vifte af emner, der også har været velbesøgt. Ca. 250 af medlemmerne har deltaget i de seks møder - ca. 40 pr. møde i gennemsnit - og ved de to besøg på Krogstenshave og i Avedøre Kirke - ca. 140.

Tak til dem der trofast følger vort selskabs arbejde.

Hvis jeg skulle komme med et lille suk, så kunne jeg godt tænke mig lidt flere til at følge den faste "stok" ved vore arrangementer.

Rytterskolen.

Istandsættelsen af den gamle skole går stadig fremad. Der er meget at gøre, idet alt "indmad" i huset er taget ned, både forneden og foroven.

Styringsgruppen, hvor Poul Sverrild og jeg er medlemmer, har holdt møder jævnligt om arbejdets udvikling. Vi kan glæde os når arbejdet i slutningen af 1988 er tilende. Så kan vi spørge, hvad huset skal bruges til. Mange har strikket planer, det har vi også.

Poul Sverrild og jeg har fremlagt et forslag, som vil blive udfør ligt behandlet senere.

I 1988 har vort selskab bestået i 10. år, så det vil om selskabets virke kunne disse gamle og smukke omgivelser

Sidste år vedtog vi en lille ændring i vore vedtægter, således at også foreninger og institutioner kunne blive medlem af selskabet.

I årets løb har vi fået 9 medlemmer af den kategori. Deres kontingent går fra den almindelige på 70 kr. til 500 kr. Vi takker dem for deres interesse for vort selskabs arbejde.

Vi deltog også i år ved Historisk Selskabs årsmøde i Åbenrå. Det var et godt møde med flere spændende og gode forslag om historie.

Udflugten i år gik til Flensborg, hvor vi besøgte det danske centralbibliotek, hvor arbejde med Sydslesvigs og det danske mindretals historie foregår.

Ligeledes besøgte vi det lille Brundlund Slot, der er nyrestaureret og bolig for stiftsamtmanden for Sønderjyllands amt. Stiftsamtmanden var rundviser og fortalte om slottets historie.

Sluttelig vil jeg takke bestyrelsen¬ godt samarbejde i årets løb.
Tak til bibliotekets sekretariat for god bistand.
Tak til arkivet v/arkivar Poul Sverrild for godt samarbejde og for hjælp.

Jens Kristensen

ANNONCE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab henvendte sig i begyndelsen af 1987, til en række institutioner i Hvidovre. Vi håbede, på denne måde, at kunne skaffe støttemedlemmer, der kunne hjælpe vores altid slunkne pengekasse.
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab vil hermed sende en speciel hilsen og tak til nedennævnte, som fulgte opfordringen. Vi håber at endnu flere vil støtte os i 1988.

Mange tak til :
Andelsboligforeningen "Hvidovrebo" Strandhavevej 34.
Avedøre Gymnasium Blytækkerporten 2.
Den Danske Bank Hvidovrevej 178.
D.B. Kvickly Hvidovrevej 178.
Hvidborg Neergårds Alle 6.
Hvidovre alm. boligselskab Grenhusene 181.
Hvidovre Avis Hvidovrevej 301.
Hvidovre Bank (Arbejdernes Landsbank) Hvidovrevej 85
Hvidovre Handelsforening Mågevej 28.
Hvidovre kommunale Boligselskab Hvidovrevej 518.
SF. i Hvidovre Grenhusene 24.
Spurvegårdens Lejerforening Spurvegården 1.

Projekt Kalveboderne.

Kalveboderne - og lidt af Køge Bugt - er emnet for et af Lokalhistorisk Projekts delprodukter. Hvidovres del af de danske farvande har nu i længere tid været beklageligt aktuel som emne i pressen. Sagsområdet kører dels omkring den uhyggeligt aktuelle sag om losseplads på Avedøre Holme.
Under indtryk af emnets centrale placering og den hastige forandring, som farvandet undergår, satte Lokalhistorisk Projekt sidste år et arbejde igang omkring Kalveboderne. Ideen med projektarbejdet er at få bragt materiale frem om mange sider af farvandets betydning - og vores forhold til det.
I løbet af det sidste halve år

Mørtelværkshavnen, også kaldt "Frømmings Rende". Foto: Lokalhistorisk Arkiv u.

Oversvømmelse 1935. Hjørnet af Hvidovre Strandvej og Strandby Alle. Foto Lokalhistorisk Arkiv.

er vi gået igang med projektets anden fase, hvor en række medarbejdere ved projektet analyserer det indsamlede materiale for at belyse nogle delemner.
Målet med arbejdet er, at vi får en række hefter, der beskriver Kalveboderne set fra Hvidovre i fortid, nutid - og lidt fremtid. Vi er nu så langt fremme med to delemner ("Vandkvalitet i Kalveboderne" og "Fritid i Kalveboderne"), at der tegner sig et billede af de hefter, vi skal udgive. Ved siden af disse to delemner er der cirka 6-8 andre, som vi tager op, efterhånden som vi har ressourcer til det. Medarbejderne fortæller om de nuværende to delemners resultater:
"Vandkvaliteten Kalveboderne. " Dette hefte behandler vandforureningsproblematikken i Kalveboderne. Det materiale, der er bearbejdet indtil nu, omhandler både den historiske og nutidige tilstand i farvandet. Baggrunden for at tage dette emne op skal findes i den stadig stigende forurening af

Industriområdet, Avedøre Holme, september 1968. Holmene er inddæmmet og afvandet, D

Danmarks største industriområde klar til ibrugtagning. Foto: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.

Kalveboderne, som mere eller mindre direkte berører en stor del af Hvidovres befolkning og erhvervsliv. Forureningen er dog ikke af nyere dato, men har stået på gennem adskillige årtier, hvilket fremgår af ældre avisartikler.
Meget af materialet er blevet indsamlet via Hvidovre Avis, men også via en del publikationer fra Hovedstadsrådet såsom planlægningsdokumenter og rapporter. Desuden har fotografering af området og ekskursioner spillet en stor rolle for forståelsen af det indsamlede materiale. Arbejdet med heftet er på nuværende tidspunkt så fremskredent, at de fleste forureningskilder med relation til Kalveboderne er kortlagt, her iblandt Avedøre Kloakværk og Harrestrup Å. Den planlagte storlosseplads på Avedøre Holme er en eventuel forureningskilde. Heftet vil desuden beskæftige sig med den rent lovmæssige baggrund i sagen - herunder myndighedernes

Skraldeplads ud for Strandby Alle, 1955. Foto Lokalhistorisk Arkiv

nuværende og fremtidige krav til området.

''Fritid i Kalveboderne''

I dette hefte ser vi på fritidsaktiviteter i Kalveboderne i tre tidsforløb: første forløb omhandler tiden fra 1910 frem til slutningen af Anden Verdenskrig, mens andet forløb drejer sig om tiden op til idag. Tredie tidsforløb omhandler så fremtidsperspektiverne for udviklingsmulig-hederne i Kalveboderne som rekreativt område. Vi ser på alle de aktiviteter, der foregår i området: både de registrerede fritidsaktiviteter som badeliv, sejleraktiviteter, jagt, fiskeri og turisme og de fritidsaktiviteter, der har betydning for børns og voksnes forhold til naturen, som f.eks. biologiundervisning i det fri og mulighederne for udflugter for folk, der interesserer sig for dyrelivet som amatørbiologer eller amatørornitologer f.eks. Da vi gik det brogede materiale igennem, viste det sig, at Kalveboderne har gennemgået en meget stor udvikling som fri tidsområde. Før Anden Verdenskrig betød Kalveboderne utroligt meget for badelivet inden for Københavns-området. Mens borgerskabet tog mod nord langs kysten i fritiden, søgte den Københavnske arbejderbefolkning i stort tal mod syd til Kalveboderne og videre ned langs Køge Bugt.

Det var især Hvidovre Søbad eller Badeanstalten, der trak besøgende til i perioden 1928 til 1938. Anstalten lå ved Lodsvej for enden af en lang badebro. Fritidsaktiviteterne voksede så meget i tyverne og trediverne, at Køgevejens synlige mangler blev et problem. Så to små busselskaber fussionerede og udvidede bl.a. med en udflugtsbåd, "Strand-greven", der sejlede fra Langebro i København til Mosede Havn og Tryllevælde ligesom den større "Klintekongen", der dog ikke kunne gå ind til Badeanstalten. Det ser ud til at alt dette forsvandt omkring 1938, hvor den tiltagende kloakforurening blev akut p.g.a. det lokale garveri og mørtelværket, der lå inden for Badeanstalten på Lodsvej. Der var også eksempel på, at Københavnske kunstnere fandt inspiration i Kalvebodernes friområder.

Ålefiskeriet og sejlsport har haft stor udbredelse i denne periode, og i begyndelsen af tyverne danne nogle sejlsports-

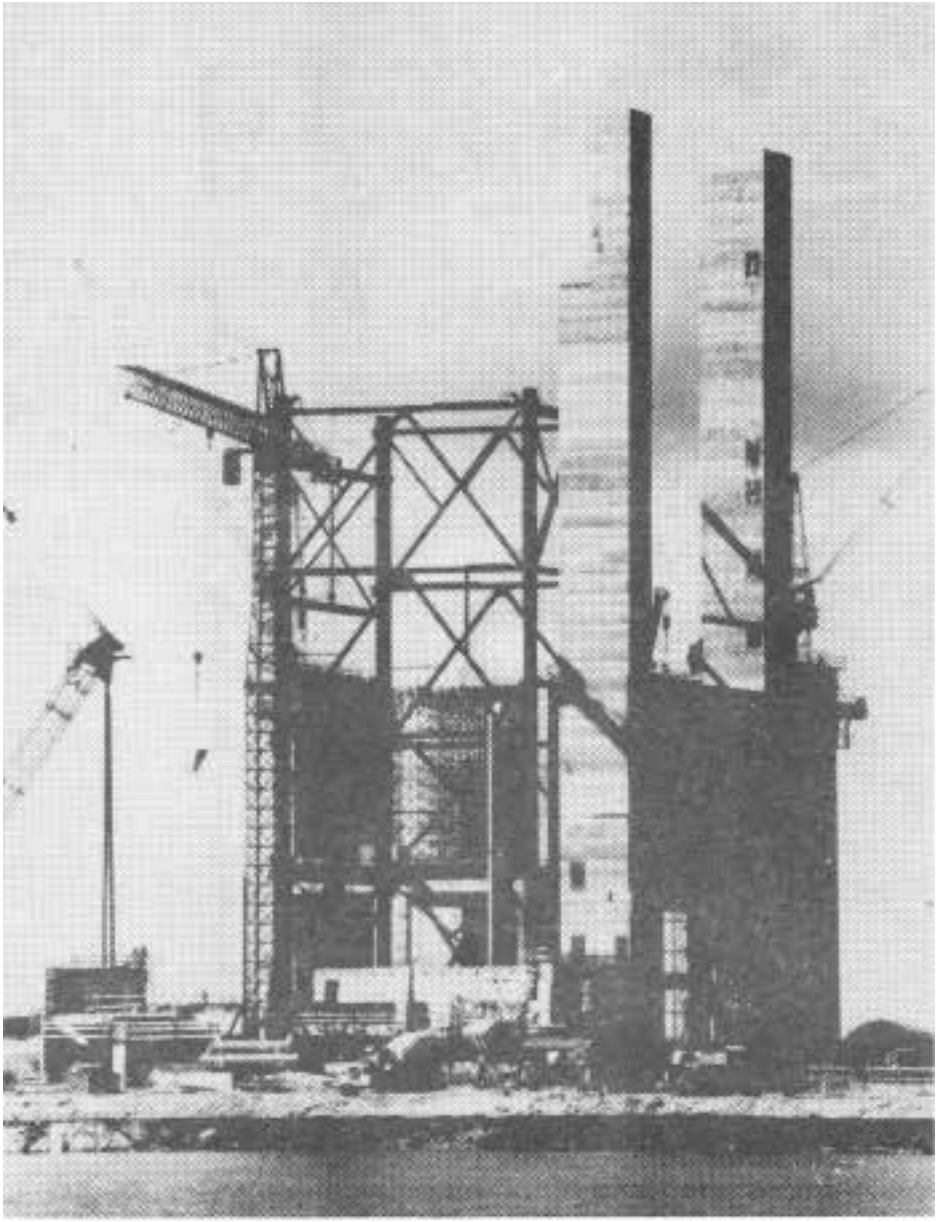

Avedøre Holmes kraftværk under opførelse, 1967. Foto Lokalhistorisk Arkiv

folk "Hvidovre Sejlklub". Men det var hovedsagelig efter Anden Verdenskrig, at der kom gang i de organiserede fritidsaktiviteter. Der dannedes jagt- og lystfiskerklubber og kano- og roklubber i halvtredserne. Der dukkede parker op som Valbyparken og Kystagerparken som 11åndehuller11 for den stadigt voksende befolkning. Udbygningen startede med sommerhusene fra 1910. Idag er Kalveboderne karakteriseret af et stort parcelhusområde og ganske lidt naturområde.

Badelivets aktivitetsniveau Kalveboderne var af lige så stor betydning for det folkelige fritidsliv som Køge Bugt Strandpark er det idag. Badelivet i Kalveboderne mistede sin betydning med lukningen, af Badeanstalten og forsvandt helt ved den stadige inddæmning i tresserne. Faren for oversvømmelser truer ikke længere befolkningen, men tyngdepunktet for fritidsaktiviteterne er nu flyttet et stykke syd for Kalveboderne til det nuværende Køge Bugt Strandpark. Kalveboderne er blevet en slags ”blindtarm” til Køge Bugt, hvor forurenede åer og kloakværk/rensningsanlæg (og losseplads ?) truer det, der er tilbage.

Køge Bugt Strandpark har sine rødder helt tilbage til 1929, hvor ingeniøren Svend Brannow lagde retningslinierne til den nuværende strandplan: ” ••• i lighed med Folkeparken ved Karlstrup, således at der bliver fortsat badestrand fra Køge til København”, som han skrev i bladet Parcellisten, 1929.

Kalveboderne har udviklet sig fra at være et lille naturområde med spredte fritidsaktiviteter til at være en del af en større helhed. Der har været planer om at gøre Kalveboderne til erhvervs-område i tresserne, men det var der heldigvis ikke penge til. Idag taler man om nødvendig-heden af at frede det, der er tilbage at frede i Kalveboderne. Kalveboderne skal stadig være et åndehul med fritidsmuligheder for borgerne.

Tove Kei Ichikawa
Bo Mølgaard Pedersen
Lis Klarskov Jensen

NEKROLOG

Hans Ove Nordlund
9/8-1904 - 20/10-1987

De gamle kort viste ham vejen

Lærersønnen fra et af Vest Lollands små sogne klarede sig godt i tilværelsen. Med baggrund i eksamen fra Landbohøjskolen som landinspektør udøvede han sin livsgerning som tjenestemand i matrikeldirektoratet - hvor han sluttede som kontorchef - meget respekteret. Han lod sig ikke nøje med en almindelig pensionisttilværelse. Hvidovre kommune, hvor han også boede - fik glæde af dette. Han var igangsætteren af vort Lokalhistoriske Arkiv, og var med til at starte det lokalhistoriske arbejde, der senere blev til Lokalhistorisk Selskab. I sit lille kontor under hovedbiblioteket tog han mod arkivalier (billeder, kort og papirer), hjalp folk med lokalhistoriske spørgsmål og sørgede for gode foredragsholdere til møder i Lokalhistorisk Selskab. Han har skrevet flere gode hefter og bøger, bl.a. "Rytterskolen i Hvidovre" og sammen med Sv. Aage Sørensen "Bogen om Beringgård" og sammen med P. Sverrild "Da Hvidovre blev mindre." Man må nok sige, at de gamle matrikelkort og udstykningskort stod hans hjerte nærmest. Personligt var han en flittig mand med et venligt væsen. Vi vil i Lokalhistorisk Selskab mindes ham med taknemmelighed.

På Lokalhistorisk Selskabs vegne

Kjeld Jørgensen.

MEDLEMSKORT
1988
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Lokal istorisk Selskab er ikke stør-
kere end summen af medlemmerne.
HVERY MEDLEMMER til et styr-
ket lokalhistorisk
arbejde.

Bjergmandens vante

Ved Hvidovre uden for København er der en høj, hvori der bor en bjergmand, som hver nat går fra højen tværs gennem en nærliggende gård ned til åen for at hente vand, og man kan tydeligt se hans sti gennem græsset. Da gårdmanden en morgen ville gå ned til sin tørvemose, fandt han på stien en vante, der var så stor, at der i tommelfingeren kunne rummes en hel tønde rug. Han tog den med hjem, og de morede sig alle over den og var enige om, at den måtte tilhøre bjergmanden. Da manden om natten lå og sov, blev han ved midnatstid vækket ved en kraftig banken på vinduet, og han hørte nu en stemme, der sagde:

Vante ven,
giv mig min vante igen,
ellers ligger to af dine heste,
de største og de bedste,
døde imorgen på mosen

.

Bonden tog da vanten og gik ud og hængte den på et bjælkehoved over vinduet, hvorefter han slog kors for døren, inden han gik ind igen. Næste morgen var vanten borte, og bjælkehovedet var knækket af helt inde ved muren. Siden da mærkede man aldrig mere til bjergmanden. Hans sti groede til og kan ikke længere ses.

Det eneste folkesagn. der stammer fra Hvidovre, har vi fundet frem til dette nummer, for det må være passende her ved

vintertide med en beretning om de mørke kræfter, der tidligere regerede om natten. I 1700-tallet og tidligere var nisser, kæmper, vætter, trolde, elverpiger og alle mørkets øvrige væsener realiteter, der måtte regnes med i hverdagen. Ved aftentide lukkede man landsbyen, og man gjorde det nok så meget mod troldtøj som mod fremmede mennesker.

Den høj, der omtales historien må være Baunebakken vest for Hvidovre landsby, selv om vi i dag har svært ved at se den som andet end en svag hævning i terrænet.

På kortet her fra år 1900 ses Baunebakken indtegnet syd for kirke og skole og markeret med højden "10" der angiver højden i meter over havoverfladen.

bag-siden

Luftfoto af området omkring Hvidovre Kirke cirka 1950.

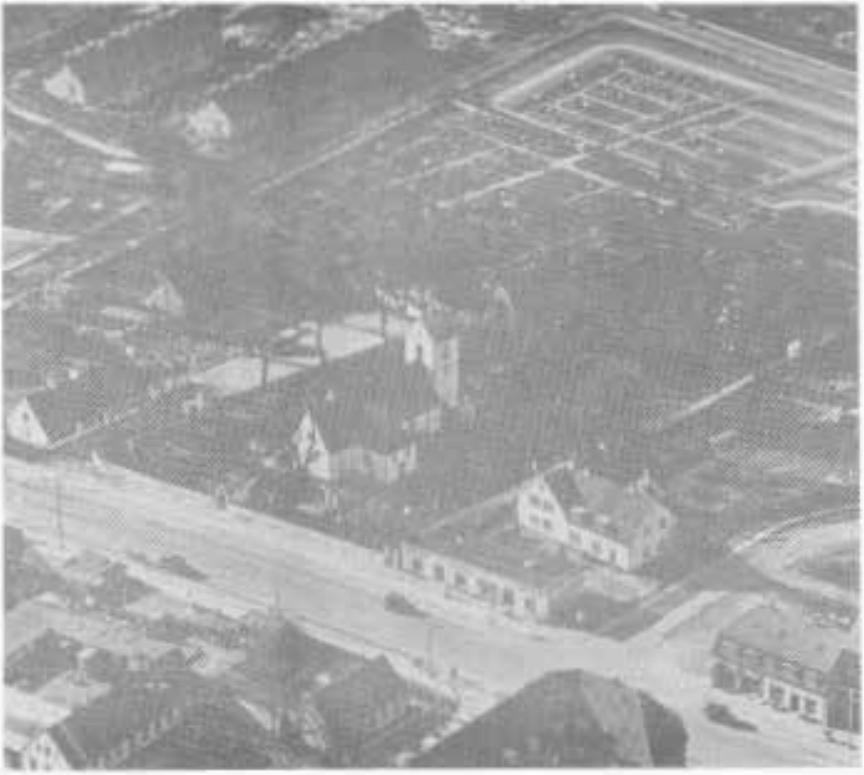

(foto: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv)

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

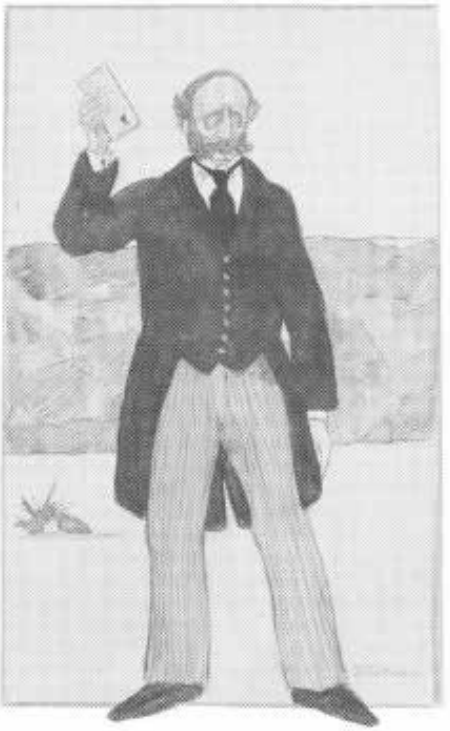

6. årgang, nr.1, februar 1988

LØSSALGSPRIS: Kr. 12.-

Indhold

Til medlemmerne	side 3
Kyndelmisse af Per E. Hansen	side 4
Hvidovre skole og overgangen fra land til by af Poul Sverrild	side 6
Fra Arkivet - årsberetning 1987	side 22
Kulturkonference	side 21
Bagsiden	side 28

Forsiden: Tegningen af konseilspræsident Estrup er udført af Søren Tovborg (leder af børneteatret Vestvolden) som kostumetegning til egnsteaterforestillingen "Kampen om Vestvolden". (Tegning, Lokalhist. Arkiv)

HVIDOVRE LOKALHISTORIE. udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Per E. Hansen
Kjeld Jørgensen

Adresse: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

ISSNnr.: 0902-3046

Til medlemmerne !
Så forsvandt det gamle år og vi er nu et godt stykke inde i 1988. Det er aldrig for sent at ønske sine medmennesker et godt nytår, men jeg vil hellere ønske for os alle, at den milde vinter, som jeg, i skrivende stund, har uden for mine vinduer, vil fortsætte og afløses af et herligt forår samt en god solrig sommer.
Poul Sverrild som var medredaktøraf dette blad, er udtrådt af redaktionen ved årsskiftet. Poul har været med siden bladets start i 1983. Nu foran vores 6. årg., ønskede han at blive løst fra sin opgave, for at give sig mere tid til arkivet og de mange opgaver, som han har gang i.
Redaktionen takker for den tid, der gik og vi er tilfredse med at han ikke er længere væk end at vi til enhver tid kan få fat på ham. Poul Sverrild vil også fremover være leverandør af diverse artikler og meddelelser fra arkivet.
I stedet siger vi velkommen til selskabets sekretær, Kjeld Jørgensen, som nu altså også er med i redaktionen.

P. E. Hansen

Lokalhistorisk Selskabs bestyrelse nov. 87

Per E. Hansen Grenhusene 2	492470 (næstformand)
Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48	752091 (sekretær)
Asger Linck Markleddet 218	758798 (kasserer)
Lisbeth Magnussen Ankermandsvej 15	496977
Hans Køller Landlystvej 47	756738
Elsted Jensen Lodsvej 16 1.th.	496740
Svend Mortensen Hvidovre Strandvej	52 783227
Bent Sverrild Poppel Alle 15	782864
Jens Kristensen Høvedstensvej 7	781132 (formand)
Kaj Andersen Rosenhøj 49 st.	759341
Axel Helmersen Solagervej 7	780530

Kyndelmisse

I Jeppe Åkjær's lystige midvintersang, : "Sneflokke kommer vrimlende", hedder det bl.a.,: "-og nu står tjørnen stikkende, og spidder sne på piggene, og nu kom Kjørmes-Knud". Hvem er så denne "Kjørmes-Knud".
Man kunne nemlig godt tro, at det var een eller anden person, der ankom. Jeg havde selv tidligere den idé men må nu indrømme, at jeg tog fejl. "Kjørmes" er nemlig den jyske udgave af ordet "Kertelmesse" eller som vi bedre kender det, "Kyndelmisse".
Denne lysmesse, som det er, opstod i den tidlige kristne kirke, som en mærkedag, hvor man fejrede jomfru Maria' s renselsesdag (den dag, kvinden var fuldt restitueret, efter en fødsel), og Jesusbarnets fremstilling i tern plet. Dette var fastlagt til 40 dage efter fødslen. Der var ganske vist lidt uenighed i kirkelige kredse, om denne dato, idet den østlige kristne kirke holdt på den 6. Januar (Hellig tre-konger) som fødselsdagen, medens katolikkerne havde valgt den 2 5. Decem4 ber. Det er, som vi ved, den katolske version, der bruges, og når vi lægger 4 0 dage til den 25. december når vi frem til Kyndelmisse, den 2. februar.
I den mørke tid, som vi har på vore kanter, var det kærkomment med en lysfest, og dagen blev i vort bondesamfund bl.a. brugt til okkulte ritualer, som kunne fortælle befolkningen om hvordan året skulle gå, høstens muligheder osv.
Det er her at Knud kommer ind i billedet.
På stjernehimlen kan man se kanten af den galakse, vort solsystem tilhører. Vi kalder dette lysende fænomen for "Mælkevejen". I denne hob af mange millioner lysende meteoer og stjerner, er der et sted en særlig tæt forsamling stjerner, som fik navnet Kyndelmisse-knuden. Kunne man se denne knude særlig tydeligt den 2. Februar, betød det at resten af vinteren ville blive streng og hård. I Jeppe Åkjær 's sang, konstateres det blot, at nu kom "Kjørmes-Knud", og ligeledes i Steen Steensen Blicher's smukke ouverture til trækfuglene", hvor "Kyndelmisse slå sin knude -".
Der ·var mange andre tegn, der netop den 2. februar skulle fortælle om vejret. Man sagde f.eks., at hvis det blæste så meget denne dag, at 18 kællinger havde svært ved at holde fast på den nittende, blev det et godt år. Hvis det var gråvejr, fik vi tidligt forår. Ved Reformationen afskaffede man mange helligdage, men Kyndelmisse holdt sig dog et stykke tid endnu. Det var Struense, der fjernede dagen fra vores kalender i 1770, men alligevel har den levet som folkelig mærkedag langt op i

det nittende århundrede. Det er en dag, som har knyttet sig til mange varsler og overtro.

Hvis man vil spørge, om der i vor tid også fej res Kyndelmisse i den danske folkekirke, kan der her gives een konkret meddelelse fra Præsteforeningens Blad (1980) : "I Vigerslev Kirke har man de sidste 4 år markeret Kyndelmisse med gudstjenester, to gange med aftengudstjeneste og to gange med højtidelig aftensang (vesper). Ved de lejligheder, hvor der var messe, begyndte vi i menighedssalen, hvor der på et bord var anbragt to tændte lys samt en mængde utændte kærter. Enhver modtager nu et lys, tænder det, og mens man synger Simeons lovsang, går alle i procession ind i kirken, hvor de bliver stående i bænkene. I kirken fortsættes med højmesse."

Kilde: Jensen, Børge Kyndelmisse
Horsens Sparekasse 1981.

Per E. Hansen

I senmiddelalderens Norden var det skik, at fædrene dagen efter Kyndelmisse kaldte deres børn til sig, gav dem lys og velsignede dem. Siden brændte han i korsform det yderste f deres hår, og hvis røgen steg op, havde barnet skikket sig godt, men gik røgen til siden skulle barnet tugtes.
(Olaus Magnus 1555)

Hvidovre skole og overgangen fra land til by

Af Poul Sverrild

I den periode, hvor Hvidovre udviklede sig fra et landsamfund, hvor den væsentligste påvirkning fra København syntes at være valget af afgrøder, til en forstad, hvor hovedparten af befolkningen blev direkte afhængige af det københavnske arbejdsmarked, var Hvidovre skole den eneste kulturelle institution ved siden af kirken.

Hvidovre skole fik en mærkbar rolle i urbaniseringsprocessen som politisk redskab, og det følgende er et forsøg på at spore skolens rolle og placering i urbaniseringsprocessen i Hvidovre.

Landbrugssamfundet og den landsbyordnede skole

Hvidovres rytterskole fra 1722 var i funktion som skole i l 80 år frem til 1902. Dette år afløstes den af en nybygget skole, der væsentligst var finansieret med den erstatningssum, Hvidovre modtog fra København ved delingen af den gamle Hvidovre kommune.

Hvidovre-Valhy kommune blev delt ved århundredeskiftet, og ved indlemmelsen af hovedparten af kommunen i København fandt man, at det tilbageværende Hvidovre skulle have erstatning for de fælles værdier, man mistede. Hele erstatningssummen, 20.000 kr gik til opførelsen af den nye skole, der altså stod færdig i 1902.

Undervisningen var organiseret som i de fleste landsbyskoler på Sjælland. Enelæreren (der var dog også en håndarbejdslærerinde) underviste de to klasser, ældste og yngste, der hver havde 18 ugentlige timer foruden gymnastik og håndarbejde. Undervisningen var fordelt således, at ældste klasse gik i skole Iwer formiddag og en halv time længere om vinteren end om sommeren, og yngste klasse gik så i skole hver dag efter middag. 1)

Skolens lærer var blevet ansat i 1892 som 40-årig og var altså en moden mand i dette århundredes første år.

Den kommune skolen virkede i, var efter delingen en lille kommune med kun godt 550 indbyggere.

På overfladen var det en ren landkommune, hvor den altovervejende del af jorden anvendtes til landbrugsformål og hovedparten af befolkningen ernærede sig ved landbrug, gartneri, mælkeri og fiskeri.

Under overfladen var det en kommune, hvor jordspekulanter havde

været på spil i en længere årrække. Det kunne ses af, at et stadig større antal gårde var udenbys ejet og drevet ved forpagtere.

Samtidig vidnede den stærkt stigende gartneridrift om tilpasning til det hastigt voksende dagligvaremarked i København. Vel var Hvidovre et landsamfund, men på grund af beliggenheden så tæt ved København, var kulturformerne meget tidligt blevet påvirket af naboskabet. For eksempel var det almindeligt, at lokalsamfundets øvre sociale lag tog til København, når der festedes. Udviklingen i dette århundredes første årti var rolig i Hvidovre, og skolens børnetal udviste en jævn stigning. Stigningen i børnetallet udløste oprettelsen af en tredie klasse og ansættelse af en andenlærer. Undervisningsplanen, der kom til at gælde fra d. 1 .maj 1910 viser, at man benyttede lej ligheden til at indføre nye fag i undervisningen, samtidig med, at timetallet blev sat op. I mellemste og i ældste klasse indførtes undervisning i tegning og naturfag, alt i alt en almindelig udvikling.

Tilflyttere til kommunen

Omkring 1910 begyndte en ny udvikling at blive synlig i Hvidovre, idet kommunen blev genstand for en voldsom udstykning. Meget store arealer udstykkedes til sommer- og lysthusgrunde, og køberne begyndte at opføre sommerhuse.

De mennesker, der blev lyst- og sommerhusejere i Hvidovre i årene efter 1910, tilhørte de dele af den københavnske befolkning, der hverken økonomisk eller kulturelt havde været i stand til at tage del i de udflytningsbølger, der tidligere havde befolket områderne nord og nordvest for København. På den anden side var det en del af befolkningen, hvis beskæftigelsesforhold til lod dem at binde sig økonomisk for en årrække.

Udstykningerne i Hvidovre karakteriseredes blandt andet ved lave afdrag med tilsvarende lange afdragsperioder, hvorfor køberne som regel først fik skøde på grundene år efter købene. På grundlag af en enkelt grundejerforenings førstegangsejere får vi en antydning af køberklientellets sammensætning 2):

Ufaglærte arbejdere 41%
faglærte, håndværkere og handlende 35%
funktionærer 12%
andre 12%

Ud over at tilføre sælgerne kapital og føre en søndagsbe-folkning til

Antal elever ved Hvidovre Skole 1901-1932

År	Antal klasser	Elever pr. 21/12	Undervisningspligtige i distriktet	
1901	2	68	79	
1902	2	55	74	
1903	2	71	78	
1904	2	74	83	
1905	2	73	85	
1906	2	73	85	
1907	2	80	95	
1908	2	91	111	
1909	2	86	97	
1910	3	91	98	
1911	3	89	91	
1912	3	88	92	
1913	3	95	102	
1914	3	95	103	
1915	3	105	112	
1916	3	117	124	
1917	3	122	127	
1918	3	122	128	
1919	3	125	130	
1920	4	140	135	
1921	4	151	146	
1922	4	169	166	foruden de i lysthuse
1923	5	195	192	foruden de i lysthuse
1924	9	340	344	
1925	12	480	490	
1926	18	652	660	
1927	21	769	775	
1928	23	883		
1929	24	943		
1930	25	985		
1931	28	1080		
1932	29	1094		

Kilde: Hvidovre Skoles Embedsbog 1900-20 samt kladder til indberetninger om skolegangen 1921-32. HLA J/2.

Hvidovre, var udviklingens konsekvenser for kommunen meget begrænsede.

Den medførte ikke i første omgang nogen udvikling i form af f.eks bedre trafikbetjening eller butiksdækning, og da der var tale om lysthuse, ændredes befolkningssammensætningen i kommunen ikke. Befolkningstallet udviste en svag, men jævn stigning, der sky id tes mere intensiv drift af større arealer udlagt til gartneri og tillige i nogen grad vækst i den fortsat lille gruppe af indbyggere, der arbejdede uden for kommunen.

Førstelærerinstitutionen

Hvidovre skoles gamle førstelærer tog i 1914 sin af sked på grund af sygdom, og en ny førstelærer, 30 år yngre, udnævntes, idet andenlæreren blev forbigået. Han søgte og fik året efter en førstelærerstilling i Holbæk amt.

Den nye førstelærer, Claus N. Petersen, kom til at stå i spidsen for og præge udviklingen af Hvidovre kommunes skolevæsen frem til 1942, hvor han døde. En ny andenlærer kom til skolen i 1916, og de to udgjorde sammen med håndarbejdslærerinden hele personalet frem til 1920.

Førstelæreren var i Hvidovre som i mange andre landsamfund en mand af betydning. Sammen med stillingen som førstelærer fulgte hvervet som kirkesanger, og i Hvidovre var førstelæreren endvidere sekretær for sognerådet.

Xxx

En af Hvidovre skoles elever fra J920'erne husker: "I det hele taget satte han præg på Hvidovre dengang. Alene ved sin skikkelse, når han kom spadserende og skulle i kirke 9 som degn, det var med høj hat og jakke. Han gik igennem Hvidovregade, og vi unger stod højtideligt og nikkede og hilste på ham, når han gik forbi." 1

Sognerådsarbejdet

Det politiske billede i Hvidovre viste et borgerligt flertal af konservativt tilsnit og et socialdemokratisk mindretal. De to gruppers størrelse varierede i århundredets første 24 år, men hele tiden med den borgerlige gruppe i absolut flertal.

Sognerådsarbejdet var præget af, at landkommunerne havde ganske snævre grænser for deres politiske og økonomiske handlefrihed og af, at sognerådet ikke var det sted, man lod de store ideologiske slagsmål finde sted. De nåede i det mindste ikke forhandlingsprotokollen. Sognerådets mange mere praktiske gøremål levnede heller ikke meget plads

til spørgsmål, hvor gruppernes grundlæggende uenighed kunne d dukke frem til overfladen.
Som antydet fortæller sognerådets forhandlingsprotokol ikke om mange til fælde af dyb uenighed. Blandt de få tilfælde, der forekom i denne periode er et enkelt, hvor den social-demokratiske skolepolitik stak hovedet frem.
De dokumenterede tilfælde af uenighed begyndte at forekomme under Den første Verdenskrig, hvor den stigende nød fik det socialdemokratiske mindretal til at stille en række forslag af social karakter. Det skolepolitiske forslag gik i al enkelthed ud på at lade alle skolens elever modtage gratis skolebøger, og forlaget blev, som det var at vente, forkastet 1). Det interessante ved forslaget er ikke dets indhold, som naturligvis var i overensstemmelse med partiets program; det interessante er derimod, at mindretallet fremsatte forslaget formelt, så forkastelsen kunne blive protokolført.
Fremkomsten af en række forslag under krigen, som mindretallet må have vidst ville hlive forkastet, tyder på en stigende politisering af sognerådsarbejdet. En politisering, der blandt andet kunne hænge sammen med ændringer også i de lokale forhold. Hvidovres rolige, men støtte befolkningstilvækst betød, at skolen hen mod 19 17- 19 var for lille i forhold til børnetallet, og forholdet blev påtalt af amtsrådet.
Om sognerådsflertallet mente, at børnetallet atter vil le falde, eller om det blot ønskede at forhale sagen, lader sig ikke belyse, men man tog trods gentagne henstillinger fra amtsrådet ikke initiativ til at ændre forholdene".

De illegale borgere

Skolen kom i den næste fase af kommunens udvikling til at indtage en central plads som politisk redskab i lokalpolitikken som følge af den særegne situation, der udviklede sig i Hvidovre.
Som naboområde til Købnhavn1 Hvidovres udvikling altid afspejlet hovedstadens udvikling, og overgangen fra landbrugs/gartneri-område til rekreativt område gennem udstykningen af adskillige tusinde sommerhusgrunde var som nævnt det seneste udslag af naboskabet.
Udviklingen af Hvidovre til rekreativt område for en del af den københavnske arbejderklasse var foregået uden målelige lokale konflikter.
De mennesker, der om søndagen befolkede de mange lyst- og sommerhuse, var fremmede for de bestemmende lag i lokalområdet. Der var for det første tale om bymennesker, og for det andet om personer af

arbejderklassen. Denne kulturelle fremmedart, betød imidlertid næppe meget, så længe lyst- og sommerhusfolket kun kom om søndagen og på andre fridage.

At det kunne fortsætte på denne måde, havde sognerådet sørget for gennem kommunens bygnings- og sundhedsvedtægt, hvorefter sognerådet kunne regulere tilvæksten af godkendte boliger. Vedtægterne indeholdt meget skrappe bestemmelser med krav til veje m.m" således at næppe nogle af udstykningerne umiddelbart kunne leve op til dem, og de ville derfor ikke kunne helårsbebygges foreløbig.

På dette punkt kom den københavnske udvikling ganske til at ændre forudsætningerne.

Omkring 1916 - 17 opstod den store københavnske bolignød, der i de følgende år nåede hidtil ukendte højder. Bolignøden, der snart blev landsdækkende, krævede foranstaltninger af en natur, der ikke før var prøvet.

På den ene side blev bolignøden starten på en offentlig boligsektor, og på den anden side måtte man akut løse de boligløses problem. I København måtte man ty til at anbringe de boligløse i skoler, på brandstationer, i fængsler og barakker, man splittede familier og lod mændene gå på gaden.

I denne ***** (Side 12 og 13 mangler Se originalmateriale)***

Skolebyggeriet forberedtes også på en tid, hvor problemerne omkring de ulovligt boendes børns skolegang fandt vej til pressen, hvor B.T. gav udtryk for en voldsom forargelse. Skolebyggeriet kom endelig i gang i december 1922, hvor overlæreren på sognerådets foranledning indkaldte en arkitekt med henblik på byggeriet.

Gennem overlærerens omhyggeligt førte dagbog over byggeforløbet anes konturerne af en meget grundig mand, og måske skinner en politisk konservativ holdning igennem et enkelt sted, hvor han ud for den I. maj 1924 lakonisk skrev: "Der arbejdes ikke i dag." ?.

Skolen stod færdig i sommeren 1924, hvor undervisningsministeriet var i færd med at sikre lysthusbørnenes ret til undervisning i Hvidovre skole.

Antallet af elever i Hvidovre skok eksploderede samme år, da lysthusbørnene blev indskrevet (se tabellen). Stigningen fra 1923 til 24 var på over 74% og altså stor nok til at slå enhver planlægning i stykker.

Da skolen blev officielt indviet lørdag d.13. september under stor festivitas, der for inderkredsen afsluttedes med »et Par Timers fornøjeligt Samvær i København«, var det allerede klart for enhver med blot lidt

indsigt i sagerne, at skolebyggeriet alk rede ved indvielsen var ved at være utilstrækkeligt.
I december 1925, hvor det besluttedes ar sætte næste etape af skolebyggeriet i gang, var elevtallet allerede steget med yderligere mere end 40%. Under indtryk ar den fortsatte tilflytning og de utilstrækkelige boligforhold en del af tilflytterne boede under, blev der indrettet en folkebadeanstalt i kælderen. Problemerne omkring de ulovlige beboeres børns skolegang blev løst af undervisningsministeriet forud for resten af problematikken omkring lyst- og sommerhusbeboernes rettigheder. Som nævnt blev de omdiskuterede børn optaget i skolen i 1924, medens konflikten om blandt andet lysthusbeboernes valgret til sognerådsvalg først løstes i løbet af 1924, efter at den nye regering under Stauning var trådt til.
Konflikten fortsattes med lokale chikanerier omkring skattebetalingen, der var en af forudsætningerne for lysthusbeboernes stemmeret. Også disse problemer blev dog løst forud for sognerådsvalget i 1925, hvor lysthusbeboerne udnyttede deres nyvundne rettigheder til at ændre sognerådets sammensætning.
I det nye sogneråd havde socialdemokratiet et komfortabelt flertal, og hermed ophørte alle problemer omkring de ulovligt boendes rettigheder, omend problemerne med deres boligers standard fortsatte i en længere årrække.
Under indtryk af det fortsat stigende pres på skolen besluttedes allerede i løbet af det første halve år efter det lokalpolitiske magtskifte at sætte en skoleudvidelse i værk.
Der var i planlægningen af skolebyggeriet taget højde for en senere udvidelse, omend den næppe var ventet så hurtigt, men allerede i marts 1926 stod den udvidede skole færdig.
Ved tilbygningens rejsegilde talte den socialdemokratiske sognerådsformand og derefter et socialdemokratisk medlem af skolekommissionen, der benyttede lej ligheden til at pege på en afgørende mangel ved Hvidovres skolevæsen: Hvidovre Skole mangler endnu at skaffe Eleverne Adgang til ar fortsætte til Mellemskole og Realeksamen, men naar nu den fornødne Plads er fremskaffet, vil man tage fat paa ogsaa at løse denne Opgave. 10

Ånden i skolen

Skolevæsenet i Hvidovre kunne nu fortsætte sit arbejde, der i endnu en årrække var præget af en voldsom vækst i elevtallet.

Den eksplosive vækst i elevtal og dermed i lærerkorps og bygningsmæssige rammer lader sig let belyse, men der indhold, der blev puttet i de nye rammer er vanskeligere at få et klart billede af.

Førstelæreren, der i 1914 kom til Hvidovre som leder af en skole med blot yderligere en lærer samt en faglærer, kom i løbet af en kort årrække til at stå som leder af et stort skolevæsen i et samfund, der samtidig havde ændret sig til et urbaniseret samfund præget af en anden samfundsklasse end den oprindelige.

Om arbejdet med at tilpasse skolens indhold til det nye elevklientel, til den nye forældrekreds, til det nye socialdemokratiske sogneråd og til det nye samfund lykkedes eller overhovedet forsøgtes, kan alene forsøgsvis belyses gennem de nævnte parters udtrykte holdninger og opfattelser.

Det var at vente, at der ville komme konflikter omkring skolepolitikken i et lokalsamfund, der gennemgik en så radikal og tillige dramatisk udvikling, som den Hvidovre gennemgik i denne periode. Skolen, der som beskrevet, havde haft sin rolle i den politiske kamp, måtte opleves som en institution med rødderne dybt plantet i den nære fortid i landbosamfundet, og med overlærerens nære forbindelser til det faldne sognerådsflertal, har socialdemokratiet måttet forholde sig kritisk til skolen. Det måtte især gælde et parti med en så markeret skolepolitik som socialdemokratiet.

Den ånd, hvori skolen blev drevet, findes beskrevet i et 30 år senere nedfældet erindringsbil lede ved en senere leder af skolen. Erindringen er naturligvis præget dels af respekt for kommunens første skoleleders arbejde, dels af den tid, hvor erindringen er nedskrevet (1961) og endelig af erindrerens egen position og alder, men essensen i beskrivelsen synes i lyset af elevers beskrivelser (se senere) at holde.

"Hovedprincipperne lagde han aldrig skjul på. De blev fremhævet ved alle lejligheder og nøje fulgt af ham selv. De var ganske korte og klare: Børnene skal lære noget - de skal lære så meget, som Jet er muligt at give Jem, men hovedvægten skal lægges på dansk, regning og skrivning, og i disse fag skal eleverne virkelig yde, hvad de formår. Gennemført streng orden er nødvendig, og der tolereres ingen efterladenhed. Fra timens begyndelse må børnene arbejde 100%. Arbejdets sværhedsgrad må ligge i overkanten af, hvad der i almindelighed forlanges, hvilket vil medføre en del koncentreret hjemmearbejde, men til gengæld give eleverne et ekstra plus, der vil sætte dem i stand til at hævde sig, hvor de så end kommer hen herfra. Disciplinspørgsmålet vil derved løse sig af sig selv, da eleverne ikke får tid til nogen

Hvordan disse princippers praksis oplevedes af de elever, der med baggrund i Hvidovres nye befolkning søgte skolen, kan vi belyse med erindringer, der er fortalt omkring et halvt århundrede efter skolegangen. Overgangen fra det københavnske skolevæsen til Hvidovres i 1933 er der her et eksempel på:

"Skolen var opdelt sådan, at der var en A og en C: klasse, som var formiddagsklasser. Eftermiddagsklasserne hed B og D, og min far havde sådan set forlangt, at jeg skulle i en formiddagsklasse. Overlæreren stod -.å med det problem, som han fortalte os. Der var faktisk for mange elever i C klassen. Han sagde, at jeg ikke kunne komme i A klassen, fordi jeg jo ikke var dygtig nok til at gå i den. Det medførte selvfølgelig, at min far blev noget chokeret over den udtalelse. Vi var kun lige trådt ind ad døren og havde været inde på kontoret i ca. fem minutter. Det at han så udtalte sin mening om, hvad jeg kunne og ikke kunne, det kunne min far simpelthen ikke rigtig kapere. Grunden var, at man simpelthen i Hvidovre på det tidspunkt havde en lærerkapacitet, så man havde lavet en opdeling, så de dygtigste elever kom i A klassen. Det var Claus Petersens erfaring med hensyn til de børn, som kom fra Københavns kommuneskoler, at de ikke var gode nok. Det viste sig også, at selv om min far fik gennemtvunget, at jeg kom i A klassen, var jeg der ikke i ret lang tid." 12

Det samme indtryk af meget store faglige krav møder vi også hos andre med skoleerindringer fra omkring 1930:

»Hvis der kom et barn fra København, som skulle gå i skole her i Hvidovre, så var det helt almindeligt, at vedkommende blev sat en klasse under den, man normalt hørte til.” 11

Og vi sagde herude:

- De er da meget dummere inde i København, de kan ikke følge med. Men årsagen lå i, at de i København havde fået så mange flere fag, end vi havde i Hvidovre, og da vi havde samme timetal, kunne de jo ikke få gjort så meget ud af hvert enkelt fag, hvor vi var kommet meget længere frem."

Alene et forhold som det sidstnævnte, at børnene sattes en klasse tilbage ved tilflytning til Hvidovre må have forekommet mange forældre besynderligt og have affødt protester. En nyuddannet lærer, der i 1933 blev ansat ved Hvidovre skolevæsen fortæller om forholdene i skolen i hendes første år som lærer:

»Efter hvert frikvarter hentede hver lærer sin klasse nede i gården. Man stillede op på række, når klokken ringede ind, og når man så kom op på gangen, stod man også opstillet udenfor klassen for at skaffe ro, inden man gik ind. Og så gik man roligt ind. Det var en uskreven regel, at børnene i 1. klasse skulle kunne læse til jul. Og for lærerne var det jo et mål, man burde nå, ellers syntes man ikke, at man var en god lærer.

Det kunne de da også allesammen mere eller mindre godt. Men det skal også lige nævnes, at vi dengang havde flere dansktimer end nu, og den enkelte time var længere. Det måtte jo nødvendigvis give et større udbytte.

Vi ha\'de ikke noget, der hed hjælpeklasser, og der var ingen ekstraunder\'isning af nogen art. Man måtte forsøge at klare det på bedste vis, og det lykkedes jo i de allerfleste tilfælde.

Der var større sociale forskelle dengang. De fattigste var dårligere stillet dengang end de dårligst stillede nu. Man kunne se det på tøjet og høre det på sproget. Arbejdsløsheden gjorde virkelig nogle mennesker fattige, og det gjorde sig gældende ernæringsmæssigt. De fik ikke den gode sunde kost, de skulle have. Der var for meget med kaffe og blødt brød.

Vi havde dengang det, vi kaldte formiddags- og eftermiddags-undervisning. Forskellen bestod i, at nogle mødte tidligt om morgenen og andre om formiddagen. Det første var det mest eftertragtede, og der gjaldt det om at være tidligt på færde som forældre og få børnene meldt ind. Man foretog faktisk lidt af en sortering, idet man sagde, at de forældre, der kom og meldte deres børn tidligt ind, var nok interesserede forældre, så de børn ville man have i formiddags-klasse. Inspektøren kunne også finde på at spørge forældrene, om barnet havde nogle søskende på skolen, og så vurderede han, hvordan de klarede sig bogligt; og var de gode, ja, så sagde man A-klassc til de mindre søskende.

Så det blev lidt af en sortering, sådan at A-klasserne ud fra en boglig betragtning havde det bedste elevmateriale. Og kun i specielle tilfælde kunne det lade sig gøre at flytte klasse, hvis forældrenes arbejdstid kom på tværs af tiden 11.

At ikke alle børn slap fra mødet med folkeskolen i denne udgave, som næppe var ualmindelig ud over landet fortælles også om i nogle erindringer. Her blot et enkelt eksempel:

Jeg har gået i skole i syv år, desværre kun syv år. Jeg havde ikke evner til mere, og lysten var der heller ikke, for jeg var ikke glad for skolen. Det kommer sig nok af, at ordblindhed idag er en naturlig ting, som bliver behandlet. Men dengang var ordblindhed lig med dovenskab og dumhed og det eneste man kendte for det, var et par på torsken og 'åen time efter skoletid. Det var jo ikke noget, der ligefrem fremmede lysten til at gå i skole. Man kan godt sige, det giver et had til skolen. Mange år efter, at jeg havde forladt skolen, havde jeg stadig et vist had til skolelærere. Man vidste jo ikke andet dengang, og vi er Ja ikke døde af de flade øretæver, vi fik. Vi lever da stadigvæk"'

Striden med forældreforeningen

I september 1930 kom skolen i lokalavisens, Hvidovre Avis', spalter i anledning af et brev fra en lærer til en elevs fader. Sagen var denne problemstilling uvedkommende, men den førte til, at de generelle problemer omkring skolen blev taget op i avisen.

I første omgang var det avisens redaktør, Niels Madsen, der var socialdemokrat, som benyttede lej ligheden til at opfordre forældrene til at danne en forældreforening. I indlægget fokuserede han på skolens store faglige krav til eleverne og på de store hjemmearbejdsbyrder!".

Den følgende uge kunne Hvidovre Avis bringe to indlæg i sagen, redaktøren understregede på ny behovet for en forældreforening, og stillede avisen til rådighed som bindeled i forbindelse med en foreningsstiftelse.

På samme side kom en reaktion fra et socialdemokratisk medlem af skolekommissionen og sognerådet, Ludvig Rasmussen. Heri fik skolens ledelse fuld opbakning:

"Med hensyn til Børnene' Undervisning, tror 1eg at man herude i Hvidovre kun har Grund til at være tilfreds, ingen af vore Børn kan nemlig lære for meget, og er der en eller anden, der ikke kan følge med i Undervisningen i den Klasse vedkommende Barn gaar i, vil jeg mene at Læreren kan bedømme i hvilken Klasse Barnet bør gaa . . " 17

Et par uger efter indkaldtes til stiftende møde af »En Kreds af Forældre«, og annoncen sluttede med en speciel indbydelse til skolens leder, skolekommissionen og sognerådets medlemmer.18.

Af det detaljerede referat fra mødet, som avisen kunne bringe den følgende uge, fremgik det, at hverken overlæreren eller sognerådet var repræsenteret ved mødet. Klagepunkterne, der kom frem på mødet var de allerede kendte samt klager over overdreven voldsudøvelse fra lærernes side '19

Nogle uger senere holdes generalforsamling i forældre-foreningen. Her mødte overlæreren op med en meget skarp reaktion på oprettelsen af foreningen; i avisens referat stod udsagnet fremhævet og det blev ikke siden dementeret offentligt.

Skolevæsenet og forældreforeningen forsvandt nu ud af Avisens spalter i en rum tid, men et lille halvt år senere, i april 19) l modtog overlære-

ren et brev fra Hvidovre frisindede Vælgerforening.
Vælgerforeningen, der var en upolitisk borgerliste, stilede brevet til Lærerpersonalet ved Hvidovre Skole, og budskabet i brevet var en massiv støtte til den pædagogiske linje, skolen stod for og et angreb på kredsen hag forældreforeningen 21
Få uger senere, midt i maj, kom det sidste indlæg omkring skolen og forældreforeningen i Hvidovre Avis. I et indlæg ved foreningens bestyrelse konstateredes det efter, at nødvendigheden af samarbejde mellem skole og forældre var berørt, at skolens ledelse nu ville »optage loyalt Samarbejde med Foreningens Bestyrelse."
Videre i indlægget henviste forældreforeningens bestyrelse til undervisningsminister Borgbjergs nyligt fremsatte skolelovsforslag, der var helt i tråd med foreningens ønske om samarbejde lærere og forældre imellem22•

Om forløbet af konflikten fik nogen effekt på børnenes eller lærernes hverdag lader sig ikke konstatere, men de politiske undertoner og tilpasningsproblemerne skolen og det nye socialdemokratiske sogneråd imellem skinner klart igennem. Det socialdemokratiske sognerådsflertal undlod omhyggeligt at lade sig se i konflikten, på samme tid som det var medlemmer af partiet, der stod had forældreforeningens oprettelse og den voldsomme artikulerede kritik af skolevæsenet. Forældreforeningens politiske farve belyses ikke alene af forekomsten af flere socialdemokratiske bestyrelsesmedlemmer, men også af reaktionen fra »Den frisindede Vælgerforening«.
Sognerådet kunne også dårligt stå frem og kritisere skolevæsenets ledelse, men en vis enighed med skolens kritikere fra politikernes side er sandsynlig.

Henvisningen til Borgbjergs skolelovsforslag peger også på det politiske element i konflikten, der som nævnt basalt var en tilpasningskonflikt.
Efter afslutningen af denne konflikt, som sluttede med overlærerens accept af samarbejdet med forældrekredsen organiseret i den socialdemokratisk ledede forældreforening, faldt der ro over skolen i den forstand, at konflikter i det mindste kunne holdes inden for de rammer for samarbejde, der var blevet skabt, og altså ikke mere nåede lokalavisens spalter.
Når konflikterne blev mindre mærkbare kan det også hænge sammen

med den fortsatte ekspansion af kommunens skolevæsen, hvor de mange nye lærere uden rod i den lokale fortid må have diffuseret overlærerens ideer og alene i kraft af deres antal og deres arbejdssteder på de to nye skoler fra 30'erne har tilført skolen den nyorientering og tilpasning, som forstaden Hvidovre krævede.
Afslutningsvis et klip fra lokalavisens 25-års jubilæumsartikel for overlæreren, hvor redaktøren, der var den samme som havde taget initiativ til forældreforeningens dannelse gav en beskrivelse af den personlighed, der stod i spidsen for Hvidovres skolevæsen gennem urbaniseringen af det tidligere landbrugssamfund

" Jeg tror egentlig, at overlærer Petersens I deal af en Skole er den gammeldags Landsbyskole, lwor J .;neren personligt kender hvert Barn og dets Hjem, og Jet skulde ikke undre mig, om han i Dag sender nogle vemodige Tanker tilbage til de Tider, da Hvidovre Skole netop var en sådan skole

Noter

1. Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv: J/2. Hvidovre skoles embedsbog.
2. Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv: A/17. Stenshavegårds Villaby, parcelforteg-nelse 1919.
3. Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv: I/1-24.
4. Hvidovre rådhus arkiv: Sognerådets forhandlingsprotokol 7.12. 1916
5. Hvidovre rådhus arkiv: Sognerådets forhandlingsprotokol 14.8. 1919
6. Rigsarkivet: Indenrigsministeriet. KK J/259 31/22
7. Valby Avis 1.2. 1924
8. Hele problematikken omkring de ulovligt boendes kamp for fulde borgerlige rettigheder er beskrevet i Poul Sverrild: Forstaden fødes. Udkommer dec. 1987.

8a. Rigsarkivet. Undervisningsministeriet. 1. dept. 1. kontor. j. 1668/48 25.4.1921
9. Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv: Hvidovre skoles byggedagbog. J/2.
10. Københavns Amts Socialdemokrat. 22.6. 1926.
11. Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv: P/1050 A. Møllehave.
12. Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv: J/1-33 Svend Matthisen

13. Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv: J/1-41 Herdis Petersen
14. Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv: I/1-21
15. Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv: J/1-15
16. Hvidovre Avis 26.9. 1930
17. Hvidovre Avis 3.10. 1930
18. Hvidovre Avis 24.10. 1930
19. Hvidovre Avis 31.10. 1930
20. Hvidovre Avis 21.11. 1930
21. Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv. Hvidovre Skole, J/2 25.4. 1931.
22. Hvidovre Avis 15.5. 1931.
23. Hvidovre Avis 2.6. 1939.

Denne artikel blev trykt første gang i 'Årbog for Arbejderbevægelsens Historie' nr. 17, 1987 (TEMA: Skolen og arbejderne).

KULTURKONFERENCE

Hvidovr:e kommune afholder en stor kulturkonferance med henblik på udformningen af fremtidens kulturtilbud i lokalsamfundet.
Lokalhistorisk Selskabs formand, Jens Kristensen, vil indlede, og der vil i øvrigt være en række udenbys kulturpersonligheder som indledere til dagens temaer , blandt hvilke vi kan nævne: Kulturens huse, Litteratur og samfund, Kultur og musik, Billedkunsten m.fl.

Tilmeldingskupon bliver bragt i Hvidovre Avis

LØRDAG DEN 5. MARTS 1988 KL. 9-17

MEDBORGERHUSET

FRA ARKIVET.

For Lokalhistorisk Arkiv har 1987 været et år, hvor nye aktiviteter har trængt sig på og har ændret billedet af institutionens virkefelt og hverdag. Hovedindtrykket har været vækst og aktivitet, hvor ressourcerne ikke altid
har stået mål m ed krav og behov.

Personale

Ved årets begyndelse normeredes arkivarstillingen op fra 20 til 30 timer ugentlig, og fra foråret, hvor Lokalhistorisk Projekt fysisk flyttedes til Medborgerhuset, begyndte en integration af arkiv og projekt. Denne naturlige
udvikling var en følge af en indstilling fra et udvalgsarbejde om beskæftigelsesprojekter i Hvidovre kommune. Den strukturelle udvikling omkring arkivet kulminerede foreløbigt
den 1. juli med tildeling af afdelingsstatus til arkivet indeholdende Lokalhistorisk Projekt.
Den gennemførte strukturændring har muliggjort en mere effektiv udnyttelse af arkivarens arbejdstid, ligesom arkivet er tilført ressourcer i form af projektets arbejdskraft.

Publikumskontakt

Jubilæum såret, 1986, viste ikke uventet en kraftig stigning i arkivets besøgstal, og afleveringerne udviste en tilsvarende stigning i antal. Den overvældende mængde afleveringer i 1986, af hvilke kun en mindre del kunne registreres løbende, gjorde, at arkivet ophørte med annoncering i Hvidovre Avis straks fra begyndelsen af 1987.
Den manglende annoncering har løbet af året vist sig at have haft den tilsigtede effekt på besøgstallet og i nogen grad på de afledte afleveringer.
Der har i 1987 været 199 enkeltbesøgende og 5 gruppebesøg på arkivet. Det er naturligvis i længden hverken ønskværdigt eller hensigtsmæssigt at forsøge at regulere kontakten med offentligheden på den måde, men arkivets opgaver må nødvendigvis i nogen grad søges tilpasset de aktuelle ressourcer.

Afleveringer

Arkivet har i 1987 modtaget 70 afleveringer, hvoraf knapt halvdelen har kunnet registreres løbende. Blandt afleveringerne skal nævnes, at Lokalhistorisk Arkiv i 1987 har modtaget to arkiver efter den nye type forening/bevægelse, der i årene efter 1968 karakteriserede nystartede organiseringer, græsrodsbevægelser. Denne type organisation var blandt andet karakteriseret ved en ofte m eget svag struktur og ved uformelle beslutningsveje, som har betydet, at arkiver efter sådanne bevægelser er sjældne, og når de findes, er de tit m eget sporadiske og uden det, der er rygraden i andre foreningsarkiver: mødeprotokoller.
Lokalhistorisk Arkiv har modtaget arkivet efter den nu nedlagte Hvidovre Kvindegruppe og et omfangsrigt
arkiv om HIPS (Hvidovre ikke-partipolitiske sammenslutning). Deponeringen af Hvidovre Sogns Menighedsrådsarkiv, som påbegyndtes i 1986, fortsattes i 1987 m ed afleveringen af en række arkivalier, der omhandler Hvidovre K

irke i årtierne
forud for m enighedsrådets start
begyndelsen af dette århundrede.
Den samlede aflevering fra Hvidovre
Kirke er nu oppe på cirka 3,5 hyldem
eter. A rkivet er netop i øjeblikket
under registrering.
Blandt de foreningsarkiver, der i årets
løb er blevet afleveret til arkivet skal
Hvidovre Skyttekreds nævnes med et
arkiv, der går tilbage til 1909.
Fotosamlingen er også i år blevet
tilført et ganske stort antal billeder,
idet der blandt andet er blevet afleveret
flere familiealbums, der rækker
tilbage til ca 1920.

Havelivet var karakteristisk for 1930'ernes Hvidovre.

Registrering

Registreringsarbejdet er arkivar-
arbejdets usynlige men nødven-
dige element. Uden registrering
er anvendelse af arkivalierne og
billederne ikke mulig, men det er
et arbejde, der for udenforstående
ikke syner af meget. Der er i løbet
af året registreret hen ved 3.000
fotos, således at den registrerede
samling nu udgør 8.767 billeder.

En af årets registreringsopgaver
har været lydbåndsamlingen, der
nu er kommet på kartotekskort.
Men en egentlig registrering af
indholdet m angler fortsat for op
mod 300 af samlingens p.t. 407
lydbånd. Det må som for 1986
konstateres, at afleveringernes
omfang langt over stiger arkivets
registreringskapacitet,

så mængden af uregistrerede arkivalier vokser fra år til år.
Ved udgangen af 1987 omfattede de uregistrerede arkivalier 5,5 hyldeme <er af de i alt 35 hyldemeter traditionelle papirarkivalier. Dette må indenfor en overskuelig periode forandres, idet det er arkivets hovedopgave, at stille dokumentation til rådighed for borgerne, der ikke kan udføres, m ed en så stor mængde uregistrede arkivalier. Det er arbejdsopgaver, der i længden ikke kan udføres af hyppigt skiftende personale, og omfanget overstiger langt, hvad arkivaren har m ulighed for at tage sig af.

Formidling/forskning
Arkivet har været involveret i opgaver af utraditionel karakter, idet arkivaren deltog i styringsgruppen bag årets store egnsteaterstykke, Kampen om V estvolden, hvor opgaven blandt andet var dokumentation og basal autencitetssikring. Arkivet er også repræsenteret i det udvalg, der følger Rytterskolens restaurering og arbejder m ed skolebygningens frem tid. Arkivaren har i årets løb holdt en række foredrag om Hvidovres historie, ligesom grupper har modtaget orientering i form af foredrag på arkivet og han har i øvrigt undervist lokalhistoriske arkivarer i formidling på et tredages kursus arrangeret af Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver.
I løbet af året har arkivet også været involveret i researchen til filmen ” Familien Hansen og krigen” af Jimmy Andreasen og Iben Niegaard, der blev vist i Danmarks Radios TV i efteråret 1987.
Arkivet har i årets løb leveret artikler til Lokalhistorisk Orientering, og der er leveret billeder og mindre artikler til Hvidovre Avis.
Endelig er der i årets løb arbejdet m ed research til en kommende udgivelse af en kortfattet Hvidovrehistorie, ligesom der er lagt sidste hånd på den store 1988-udgivelse, ”Lysthusbeboerne” , der udkom mer den 10. februar 1988.

Dragttegning til egnsspillet af S. Tovborg.

Arkivudvikling

De lokalhistoriske arkiver er endnu så ny en institutionstype, at der foregår et stort grundlæggende udviklingsarbejde omkring arkivarbejdets mange elementer.

Det arkivfaglige arbejde er organiseret i amtskredse, hvor Hvidovre er repræsenteret i amtskredsbestyrelsen, og i en landsorganisation, Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver, hvis styrelse arkivaren også har sæde. Som eksempel på det faglige udviklingsarbejde, der foregår her, skal nævnes et nyt registreringssystem for film, lydbånd, video m .m., der bliver lanceret i 1988 og udviklingen af et skræddersyet edb-programmel, der også gives fri i 1988. Det er vigtigt, at Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv, følger nøje med i udviklingen på landsplan, idet arkivets størrelse nødvendiggør deltagelse i fagligt arbejde/samarbejde med kolleger i det øvrige land. Udviklingen på landsplan er i denne tid præget af oprettelsen af stadsarkiver. Inden for det seneste år er kredsen af stadsarkiver (arkiver, der varetager såvel de traditionelle lokalhistoriske samlinger som arbejde med det kommunale arkiv) vokset fra to, (København og Ballerup) til seks (Kolding, Randers, Holbæk og Farum). Det er en udvikling der følger naturligt af at have fået arkivuddannet personale i de pågældende kommuner, hvor m an udnytter de arkivkyndige medarbejdere på forskellige i det kommunale arkiv.

Dragttegning til egnsspillet af S. Tovborg.

Arkivets opgaver

Med organiseringen af Hvidovre kom munes kulturhistoriske arbejde i en lokalhistorisk afdeling har arkivet kunne overlade projektet en del opgaver omkring produktion af hefter o.l., og projektet leverer arbejdskraft til løsning af såvel indsamlings- som bearbejdnings- og formidlingsopgaver. Denne indsats har, som det fremgår af årsberetningen for projektet, ført til opnåelsen af et lokalhistorisk aktivitetsniveau, der hævder sig pænt. Det problematiske element er i den forbindelse forholdet mellem indsatsen af f ast og løs arbejdskraft. Der resterer på arkivet en lang række opgaver, der ikke lader sig løse med

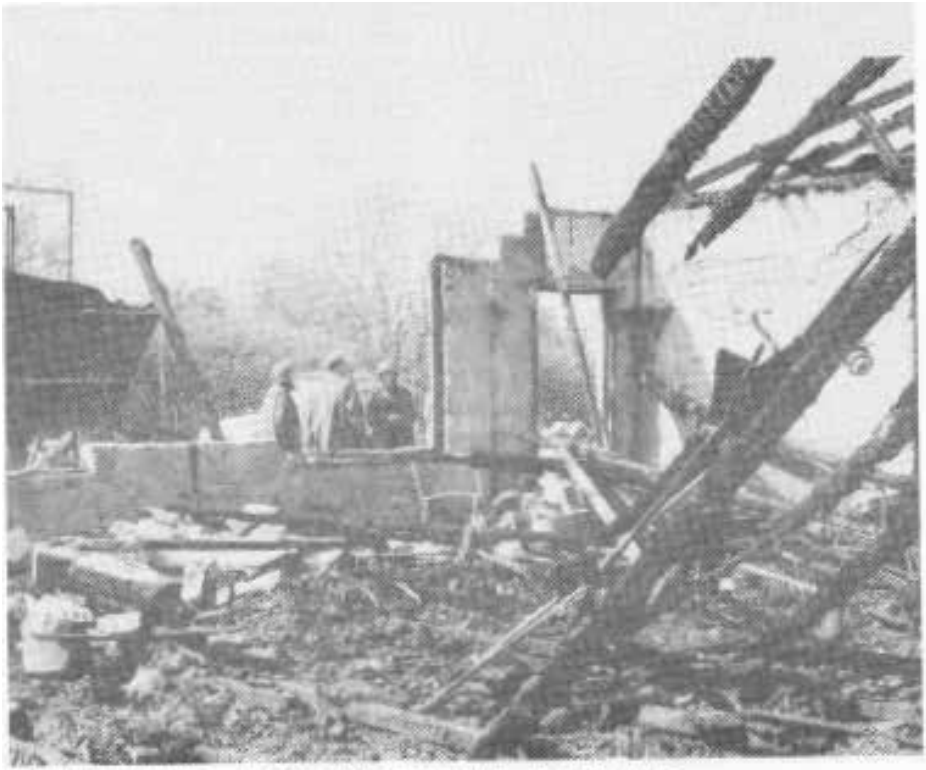

Brand i Hvidovre Jagtforenings klubhus, 24 maj 1965.
Billeder til belysning af klublivet i Hvidovre er blandt 1987-afleveringerne.

den n uværende konstruktion. Arkivet står i den kommende tid overfor en række udgivelser, hvortil hovedparten af arbejdet er udført i 1987, så alt tyder på, at 1988 som 1986 bliver et år præget af udadvendte aktiviteter. Arkivet planlægger at prioritere formidlingsarbejdet i den kommende periode vel vidende, at det vil medføre nye afleveringsbølger, hvis om fang, art og tempo ikke lader sig kontrollere.

På arkivets ønskeseddel står indførelse af ny teknologi, så søgesystemerne kan blive tidssvarende og i overensstemmelse m ed de skiftende brugerbehov. Arkivets andet ønske er tilførelse af ressourcer, der muliggør fjernelse af registreringspuklen. Udvidelse af medarbejderstaben med en arkivsekretær/kontorassistent vil kunne løse dette problem

Orginaltegningerne til Hvidovre-gitteret er blandt afleveringerne i 1987.

Af særlig aktualitet er felterne "Christian IV bygger" og "Ridefogeden/hovbønder", idet vi i år jo fejrer henholdsvis 400 året for Christian IV og 200 året for stavnsbånders ophævelse.

bag-siden

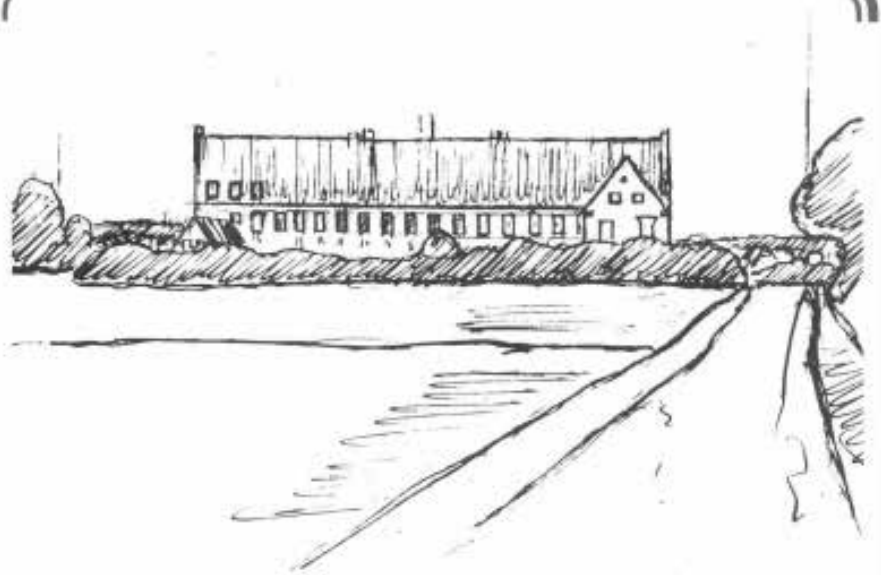

Hvidovre Skole (senere Kettevejskolen, senere Sønderkærskolen) set fra vest omkring 1930. Laurits Christiansen har tegnet skitsen fra Kettevej (senere Kettegård Alle). I modsætning til mange andre kommuner lod Hvidovre ikke den ældste skole beholde det gamle navn Hvidovre Skole, men ændrede skolens navn først i forbindelse med bygningen af Strandmarksskolen og siden i forbindelse med en vejomlægning. PSv

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

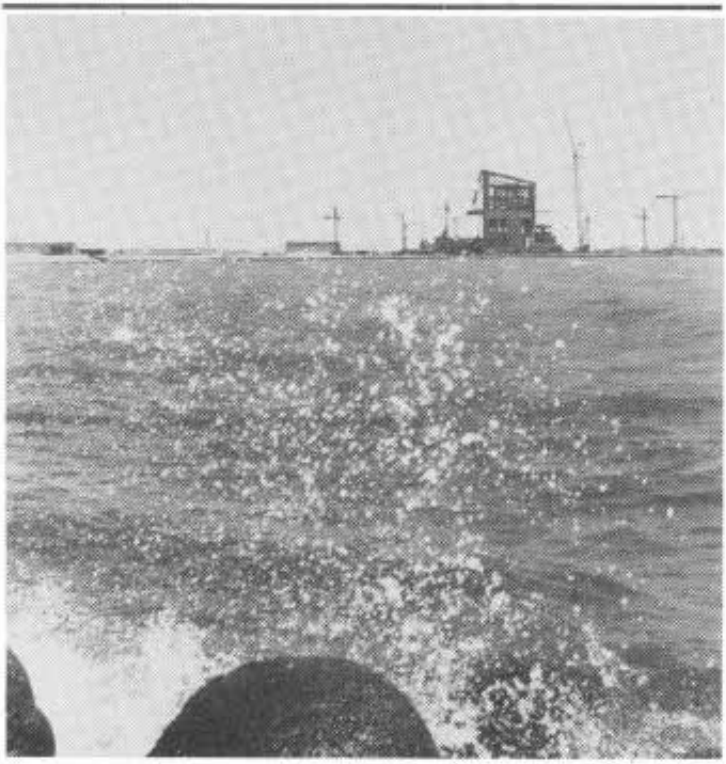

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

6. årgang, nr. 2, juni 1988

Indhold

Til medlemmerne .....Side 3
Forårets møder .....Side 4
Bønder, lov og ret på Christian d. 4s tid
af cand.jur. Kjeld Jørgensen .....Side 6
Bøger .....Side 16
Anmeldelse af bogen "Lysthusbeboerne" .....Side 17
Oversigt over Lokalhistorisk Arkivs udgivelser .....Side 18
Bagsiden .....Side 20
side 3
side 4
side 6
side 16
side 17
side 18
side 20

Forsiden: I denne tid opføres kraftvarmeværket på Avedøre Holme. Dermed får Hvidovre en helt ny profil fra søsiden, en prof il der vil holde mange år fremover. (Foto: Lokalhistorisk Projekt, 1988).

HVIDOVRE LOKALHISTORIE, udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Per E. Hansen
Kjeld Jørgensen
Adresse: Hvidovre Lokalhistoriske
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
ISSNnr.: 0902-3046

Til medlemmerne !

I det kommende efterår er det 10 år siden at Hvidovre Lokalhistoriske Selskab begyndte under den nuværende form. I denne anledning vil vi, i bestyrelsen, byde nye medlemmer velkomne til vort selskab, ved bl.a. at forære dem en bogpakke med skrifter, som tidligere er udkommet på Lokalhistorisk Arkiv. Nuværende medlemmer er selvfølgelig velkomne til at anbefale et medlemsskab til venner og bekendte og evt. ægtefælle.

Værdien af velkomstpakken vil være lige med eller overstige det indbetalte kontingent. Bestyrelsen er igang med at arrangere efterårets møder, men derom senere ..

GOD SOMMER!

Redaktionen

FORÅRETS MØDER

Den 18. januar afholdtes årets første medlemsmøde. Det blev til, under diverse vanskeligheder. Arkivar Bendt Blüdnikow 's foredrag om "Jøderne i Danmark", var blevet annonceret i Hvidovre Avis samt til medlemmerne, men p.g.a. nogle misforståelser måtte vi udsætte det til en anden gang.
Istedet fik de ca. 50 fremmødte medlemmer, lejlighed til at høre om foreningslivet i Danmark. Det var Arkivar Inge Bundsgård fra Herlev, der mødte med foredraget "Foreningernes Historie". Hun fortalte interessant om dette særligt "danske emne", og vi kan roligt sige, at det blev en god aften. Vi takker specielt Inge Bundsgård for, at kunne komme med så kort varsel.
Den 15. februar var det så endelig Blüdnikow 's tur. Dette

Illustration til "Fritidsliv I Kalveboderne"

møde blev afholdt i Biblioteksca-feen og her var fuldt hus. "Jøder-ne i Danmark" er tilsyneladende et populært emne. Bllidnikow fortalte, med en særlig charmeren-de autoritet, som direkte efter-kommer af jødiske indvandrere i Danmark. Debatten var livlig, også under foredraget, der var suppleret med lysbilleder.
Den 14. marts var vi igen i Bib-liotekscafeen. Denne gang var overskriften "Fritidsliv i Kalvebo-derne". Her var det Lokalhistorisk Projektgruppe' s medarbejdere, Bo Mølgaard Pedersen og Lisbeth Magnussen, der præsenterede deres sidste nye arbejde. Vi fik meget at vide om livet i Kalvebo-derne fra omkring 1910 og frem. Foredraget blev ledsaget af mange interessante billeder. Især et lyd/diasshow om Kalveboderne kaldte på et spontant bifald og blev udsat for et dacapo. Tak til Projektgrup-pen !!!

P.E. Hansen.

UDENDØRS KUNST

I HVIDOVRE

Lokalhistorisk Projekt har netop udsendt et hefte om udendørs kunst i Hvidovre. Heftet viser den kommu-nalt indkøbte udendørs kunst, som er placeret på byens pladser, torve, i parkanlæg o.lign.
De enkelte kunstværker er kort kommenteret af kunstneren.

Heftet fås gratis på bibliotekerne og på Lokalhistorisk Arkiv.

TAG HEFTET I LOMMEN OG GÅ UD OG SE PÅ DE MANGE SKULPTURER!

Rigtig god sommer!

BØNDER, LOV OG RET
på Christian d. 4.s tid

Cand. jur. Kjeld Jørgensen har med udgangspunkt i Sokkelund Herreds Tingbøger skrevet om levevilkår og retstilstand for bønderne på Chr. d. IV's tid med særlig henblik på Hvidovre.

Jeg har haft den glæde, at have haft nogle gamle tingbøger fra 1624-25 og 1630-35 til gennemsyn. Jeg har under gennemlæsningen gjort mange interessante iagttagelser.
Tingbøgerne indeholder de retsafgørelser, der er blevet truffet på Sokkelunds herredsting. Hvidovre hørte til dette herred. Under herredet hørte andre landsbyer, f.eks. Rødovre, Husum, Islev, Søllerød og Nærum. Det skal nævnes, at Brøndbyerne og Glostrup hørte til Smørum herred. Sokkelund lå iøvrigt i det nuværende Buddinge sogn. Hvidovre blev dengang kaldt Ovre Ydre. Rødovre blev kaldt Ovre Øvre. Man støder også på udtrykket · Ovre, det kan både være Hvidovre og Rødovre.
Bondebefolkningen bestod af selvejerbønder, fæstebønder (de var langt de fleste), husmænd og tjenestefolk. Fæstegårdene ejedes oftest af kongen. Bønderne skulle foruden at passe fæstegårdene også arbejde på majestætens gård. Det var Københavns slot. Den daglige administrative leder på slottet var lensmanden. Det blev betragtet som en fordel at arbejde for 6 kongen. De bønder, der arbejdede for herremændene, havde det hårdere, både hvad angår arbejdsforpligtigelse og straffe. Det daglige arbejde har nok været det samme, hvad enten man boede i Jylland eller på Sjælland, selv om fattigdommen nok har været størst i Vest- og Midtjylland.

BØNDERNES HVERDAG

Tingbøgerne og ikke mindst værket "Dagligliv i Norden i det 16. århundrede" af Troels Lund, giver et billede af bøndernes daglige liv. Hvorledes gik den sure hverdag og hvilke festlige lejligheder var der? I landsbyen Hvidovre var der som andre steder dyrkningsfællesskab mellem bønderne. Der var tale om såkaldt trevangsbrug. Det første år blev der normalt sået byg, det næste år havre, og det tredje år lå jorden brak og an - vendtes især til græsning for kreaturerne. Bøndernes svin gik rundt i skovene og levede af olden. Foruden fæstebønder bestod landsbyen også af husmænd, der arbejdede for bønderne, og forskellige småhåndværkere som smeden, hjulmanden og træskomanden. Vi må ikke glemme præsten og degnen. De drev ofte

et mindre landbrug ved siden af. Handelen foregik i den nærmeste købstad, for Hvidovres vedkommende København, vel at mærke inden for voldene. Bønderne solgte en del af deres produkter i byen og købte de nødvendighedsartikler, de ikke selv kunne lave. Vi må huske, at landboerne var fattige. Der er vel ikke noget at sige til, at de en gang imellem fik slukket tørsten på købstadens værtshuse eller smugkroen i landsbyen. Øllet var iøvrigt både tyndt og dårligt. Den daglige kost var ensformig. Den bestod ofte af grød kogt på mælk, rugbrød i varm mælk, fedt flæsk (sul), suppe kogt på ærter eller kål samt fisk. Mellem de tre hovedmåltider blev der serveret nogle mellemmadder. Der har nok været tale om tykke skiver rugbrød med hjemmelavet ost og flæsk. Sukkeret var vist nok sjældent, man brugte honning. Maden blev skyllet ned med det slette øl og brændevin.

FESTERNE

Heldigvis indeholdt året en del fester. Især blev julen fejret bravt og længe, lige til trettendedagen. Kun det nødvendigste arbejde blev gjort. Der blev i god tid slagtet gris, ligesom der blev bagt rugbrød, sigte- og hvedebrød, dels til egen fortæring og dels til uddeling i sognet. De fattige fik lidt ekstra brød og sul til jul. Julegaver kendtes vidst ikke. Der blev til gengæld drukket og spist utroligt og spillet i de 12 juledage. Der var også dansestue i mange gårde på skift i juledagene. Fastelavn fejredes også med megen halløj, god mad og drikke, tøndeslagning og maskerade. Man fejrede også Valborgsaften, og Sankt Hansaften med god mad og dans. Naturligvis blev der heller ikke sparet på noget, når høsten var i hus. Efterår og vinter gik med træls arbejde, ikke mindst tærskning i loen. Til de familiære fester hørte bryllupper, barnedåb og begravelser. Sidstnævnte strakte sig over flere dage og fejredes med store madorgier, rigelig drikkelse og dans. Begravelser af ældre folk blev ikke betragtet som sørgelige begivenheder. Døden var en naturlig afslutning på et langt liv. Vi hører mærkeligt nok ikke om, at man fejrede sølvbryllupper og runde dage.

DET V AR HÅRDT!

Efter vore forhold var landboernes liv hårdt og brydsomt. Arbejdsdagen var lang, dels på fæstegården og dels på kongens gård. Der skulle også betales afgifter og skatter, enten i form af penge eller naturalier. Hertil kom bønderne. Hvad fik bonden så til gengæld ? Ikke meget. Samfundet brugte ikke mange midler til hospitalsvæsen og uddannelse. Socialudgifterne var minimale. Udgifter til kloakering og miljø kendtes ikke.

Bønderne måtte selv holde de af dem benyttede jord- og grusveje. Nogle af vejene var kongeveje, de måtte kun benyttes af majestæten og hans følge. Transportmidler og ting der befandt sig derpå blev

Christian den Fjerde. Stik af Johs. Møller efter maleri af Peter Isaksen.

konfiskerede, hvis bønderne blev antruffede på de kongelige veje. Bønderne klarede selv omsorg af de fattige og ældre i sognet.

KONGENS OG KIRKENS MAGT

Kongen havde både den formelle og faktiske magt i landet. Magten havde han fra Gud. Han udøvede den ved hjælp af sine mange embedsmænd, herunder lensmænd, herredsfogeder, ridefogeder, sognefogeder, hoffolk og tjenere. Han havde også en hær og den har kostet dyrt! Bønderne kunne dengang blev tvunget til at fæste en gård, der måske var i ringe stand. Der har iøvrigt eksisteret fæstekontrakter på landet, helt op til vor tid. Den tidligere radikale politiker Jørgen Jørgensen, Lejre havde således sin gård i fæste af greven på Ledreborg.
En anden magtfaktor var kirken. De gejstlige, bisper, præster m.v. var underlagt et særligt retssystem, præget af såkaldt kanonisk ret, der havde relation til pavekirken i Rom. Ægteskabssager blev dengang afgjort af særlige ægteskabsretter. Forbrydelser begåede i kirken, på kirkevejen eller i helligdagene blev straffet særlig hårdt. Kongen og hans embedsmænd lavede formentlig selv lovene dengang. De blev så forelagt og vedtaget på landstinge. Der blev afholdt landsting for Sjælland i Ringsted. Skånes landsting var Lund, Jyllands Viborg og Sønderjyllands Urnehoved. Kongerne blev iøvrigt også valgt og hyldede på landstinget. Jydske lov blev vedtaget 1241 og gjaldt for Jylland og Fyn. For Sjællands vedkommende har vi såvel Eriks sjællandske lov som Valdemars sjællandske lov. For Skåne havde vi skånske lov.

LOVENE

Hvad står der så i disse love? Lovparagrafferne angik stort set kun bønderne. Der gjaldt særlige love for beboere i købstæderne. Disse havde også særlige domstole, der dømte byboerne. Lovene indeholdt ret indviklede regler om arveforhold, mand og kone var i den forbindelse ikke helt ligestillede. Manden var familiens og slægtens hovedperson. Han optrådte normalt på tinge og ved handler på familiens vegne. Myndighedsalderen var kun 14 år. - Folk blev jo heller ikke så gamle! Mange regler angik de stridigheder, der ofte opstod i forbindelse med jordfællesskabet. Der var meget primitive skel mellem de enkelte fæstebønders jordstykker, ofte kun svage jord- eller stengærder, almindelige marksten eller kæppe. Det er klart, at de tit blev væltet og ødelagt i forbindelse med landbrugsarbejdet. Vi hører også om at kreaturer kommer til at græsse på naboens jord. Om alt dette var der strafferegler.

Befolkningen var tætte naboskab nødvendige arbejdsfællesskab nogle kunne friste over. Allerede dengang havde man regler om handel med jord og løsøre. Selv begrebet pant og kaution kendtes. Det er nok påfaldende, at der ikke var regler om landets styrelse, altså forfatningsmæssige bestemmelser f.eks. som i vor grundlov. Disse kom først med den såkaldte Kongelov omkring 1670.

HVAD SKETE DER SÅ PÅ TINGET

Der var naturligvis herredsting over alt i landet, bortset fra købstæderne. Det skal nævnes, at vi også havde små ting i vore landsbyer, disse tog stilling til landsbyens forhold især omkring landbrugsfællesskabet. De blev ledet af en oldermand. Han kunne også dømme den enkelte til at betale små bøder eller en omgang øl. Vi kender også begrebet kirkestævne på kirkegården efter gudstjenesten. Her fik bønderne kundskab om nye love og kongelige recesser, som det hed.

Det har stort set været de samme forhold, der har givet anledning til stridighederne på de fleste ting. Der vil altid i en befolkningsgruppe være mennesker, der er mere stridslystne end andre. Herredstinget i Sokkelund fandt sted hver torsdag, dog ikke omkring de kirkelige helligdage. Til hvert ting blev udtaget 12-14 tingmænd. Vi må gå ud fra, at det var kloge og erfarne bønder, der nød god anseelse i sognet. Hvidovre var normalt gennem flere år repræsenteret af en bonde, der hed Jens Star. Hvis en person ville retsforfølge en anden person, måtte han selv sørge for, at den anden blev indvarslet til at møde på tinge. Det skete ved såkaldte varslingsmænd. De aflagde ed på, at de havde givet nødvendigt varsel, der normalt var 2 nætter. Kunne varslet ikke bevises, faldt sagen bort i første om - gang. Retssagerne var underlagt privat påtale. I dag har vi jo politi og anklagemyndighed, der undersøger og retsforfølger i straffesager. Ved første ting blev det efter bestemmelserne i loven afgjort, om der kunne føres bevis, og hvem der havde bevisbyrden. Parterne mødte flere gange på tinge, en sag kunne således også trække ud, ligesom i dag. Parterne mødte med såkaldte mededsmænd, der aflagde ed med opstrakte fingre. Eden var kun en såkaldt formel ed. Den knyttede sig mest til mededsmændenes kendskab til den part, de mødte for, og han var et ærligt menneske! Efter vore begreber var der slet ikke tale om et bevis. Sagsøgeren kunne i visse tilfælde tage til genmæle på næstfølgende ting.

HVILKE SLAGS SAG ER BLEV BEHANDLET PÅ TINGE?

Mange af sagerne drejede sig om interne gældsforhold, den ene part skyldte den anden part et beløb. Vi får sjældent baggrunden for forholdet at vide. De fleste sager endte med, at den ene part erkendte at skylde den anden part beløbet. Der blev fastsat en rimelig betalingsfrist. Betalingen skete enten ved at betale naturalier f.eks. korn eller ved at betale rede penge, eventuelt med renter. Betalte den skyldige ikke, opstod der en kedelig situation. Man kunne gøre udlæg for sit tilgodehavende. Det værste var, at man ikke kunne stole på en andens ord! I en del sager udtog tinget nogle gode folk som granskningsmænd, de blev bedt om at undersøge et bestemt forhold nærmere. Dette svarer nærmest til vore dages vidner. Hvis sagsøgte ikke ejede noget af værdi, var der ikke meget at have sit krav i. Man kunne på tinget gøre den skyldige mandløs. Man kaldte det mandhelgsfortabelse. Der var i virkeligheden tale om en slags begrænset fredløshed. Den, der i en sådan situation havde fået mandhelgsdom over en anden person, kunne indenfor herreddet slå og såre sin modpart straffrit. Mødte den sagsøgte ikke efter varsling på tinget, fik sagsøgeren

Udsnit af Wijcks prospekt af København 1611. Den lange reberbanebygning til højre i billedet blev bygget på en del af det oprindelige Bremerholm.

dom efter sin påstand. Således er det stort set også idag, under forudsætning af, at sagsøgeren kan bevise sin påstand. I vore dage kan domstolene selv afgøre, hvilken vægt, de enkelte beviser skal have.

HVILKE LOVOVERTRÆDELSER HØRER VI OM I TINGBØGERNE

Manddrab eller mord er den groveste. Straffen var halshugning med sværd eller hængning. Kongen kunde dog benåde forbryderen og i stedet overføre ham til livsvarigt arbejde på Bremerholm i København. Fangen måtte udføre hårdt arbejde i lænker på foden. Vi har en afgørelse om en fange, der er undsluppet fængslet, idet han har fået smuglet en fil ind på Bremerholm. Ved hjælp af denne har han fået lænkerne filet over og undslap. Han blev indsat igen, men havde dog haft en lille ferie! Man kunne også dømmes til fredløshed. I så tilfælde mistede forbryderen alle sine ejendele og sin jord. Tryg kunne han aldrig føle sig mere. En tyv blev dømt til at miste sin højre hånd, idet forbrydelsen var begået med hånden. I mindre grove tilfælde blev tyven brændemærket. En anden raffineret straf var kagstrygning. Forbryderen blev bundet til en kag = pæl. Bødlen piskede ham da på den bare ryg med 27 slag af 9 ris. Ved grove tyverier var der tale om dødsdom. Vi hører også om voldsforbrydelser i tingbøgerne. Her var straffen bødestraf. Ved forsætlige handlinger (gjort med vilje) skulle der foruden bøde til den forurettede også betales bøde til kongen. Kongen forlangte, at hans gårde blev holdt i ordentlig stand. Det blev undersøgt af særlige synsmænd. Var de ikke i orden faldt hammeren. Man kunne miste sin fæstegård.

Når visse straffe var hårde skyldtes det, at bønderne var fattige, og det at miste en ko betød yderligere fattigdom.

Man støder tit på sager om nabostridigheder og krig med naboer og nabosogne. Det kunne dreje sig om, hvorvidt en bonde havde ladet sine dyr græsse på naboens jord eller ødelagt et fællesgærde. Bønderne i et sogn kunne også bevidst eller ubevidst pløje jord op til opdyrkning, der lå på den anden side af sognegrænsen. Tinget blev også brugt til frem - lysning eller efterlysning af dyr. Bedrageri og underslæb kendtes også dengang. Der omtales en sag, hvor kongens egne folk straffedes med livet, fordi de havde beholdt nogle panter, dvs. ting der blev taget som sikkerhed for nogle krav. De kongelige ansatte havde endvidere uorden i regnskabsføringen. Man må da håbe, de blev benåede.

DER ER OGSÅ GODE SAGER FRA HVIDOVRE

Københavns Slot efter Brauns 1.486.

Morten Hansen fra Vigerslev tiltaler Jens Rasmussen fra Hvidovre for skyldig løn. Rasmussen svarer hertil, at han på tinge om 14 dage vil bevise, at han har betalt. Rasmussen møder op på dette ting og lover at betale 2 skæpper byg inden 15 dage eller betale værdien heraf, efter vurdering i hans bo.

Går den så går den!

Vi skal nu høre om en sag, der siger noget om bøndernes ofte fattige evne til at betale landgilde til kongen.

Skriveren på Københavns slot F. Frederichsen lod i maj 1634 sognefogederne (de fandtes også dengang) i Sokkelund Herred

fremkomme med 2 lovfaste mænd fra hvert sogn på tinge. De skulle vidne om bønderne var så fattige, at de ikke kunne betale landgilde. Det blev oplyst, at man hos en bonde kun havde fundet en gammel øg og pjaltede klæder og et gammelt vognredskab. Det hedder, at sognefoged Bentsen og bonden Jens Rasmussen bevidnede, at Peder Nielsen skyldte for 1632 og 33 2 tønder havre, 2 lam, 6 høns og 1 gås, hvad han ikke kan betale grundet fattigdom. Bønderne skulle holde deres fæstegårde i ordentlig stand. Der blev udtaget synsmænd på tinge for at vurdere ejendommenes stand. Nogle bønder i Hvidovre fik deres sag for på tinget 26. juni 1634.

Laurits Bondes gård var velholdt, men overbygningen over brønden var ødelagt. En anden bondes tag var ødelagt, og skaden opgjordes til 5 daler. Det samme var tilfældet med Hans Hansens gård - tømmer og tag for 15 daler.

Henning Smed har på tinget klaget over Lars Nielsen, fordi sidstnævnte er kommet bevæbnet en nat uden for hans dør. Her kom han i slagsmål med Karl Rasmussen, der tjente hos H. Lauritsen, Vigerslev. Der blev slået på Smeds dør med sten, således, at den er gået itu og der blev slået efter ham og konen. Desværre kan man ikke se, hvad det endte med
.

JENS NIELSEN VIGERSLEV SAGSØGER CHRESTEN NIELSEN HVIDOVRE

Sidstnævnte skal have slået Jens Nielsens so med en jernstang. Der skal betales 2 daler erstatning inden 15 dage. Bønderne skal betale soldaterpenge, for løn til disse. - I den anledning har Anders Lauritzen sagsøgt Søren Andersen for 9 mark soldaterpenge. Da Andersen ikke mødte på tinge, blev han dømt til at betale inden 15 dage, og under namb, som det plejer at hedde. Dvs. hvis beløbet ikke betales, kan der gøres udlæg i Andersens løsøre. Ridefoged F. Frederichsen lod fremkalde N. Heendrichsen Waldby på tinge. Han skylder landgilde og beskyldes for ikke at have holdt fæstegården ved lige. Da han er blevet fattigere, afsiges kendelse om, at han skal aflevere gården til en anden fæster og betale et pund for resterende landgilde.

Lad os til sidst se på et par sager, selv om de ikke er fra Hvidovre. Åge Jørgensen i Tobberup har lånt Peder Pedersen en hest et par gange. Han låner den imidlertid ud igen til en anden mod Åge Jørgensens vilje. Herunder er hesten blevet forrendt over evne og har store huller i begge sider, så man kan stikke to sammenlagte hænder derind. (Hesten døde imidlertid!) Pedersen blev dømt til at betale hestens værdi, 30½

daler, eller give en anden hest så god som den døde. Grunden er den, at man hefter ubetinget for lånte ting. Den samme regel gælder såmænd stadig. Til aller sidst en meget trist sag. En del kvinder og mænd var beskæftigede med at skære tørv på Femsø Lyng, der ejedes af kongen og lå omkring Holte. Under arbejdet bliver en af kvinderne utilpas. Hun går ind i en nærliggende skov og her føder hun. Hun river noget af sit skørt og svøber barnet i det. Formentlig af frygt lader hun barnet blive liggende i skoven. Det bliver senere fundet, men er dødt og har mistet flere legemsdele, der er ædt af skovens svin, der går på olden. Hun bestrider først sin forbrydelse, men indrømmer senere. Hun bliver ført til kongens gård (slottet). Bevismiddelet i denne sag bestod i, at andre kvinder malkede hendes bryster og fandt helt ren mælk. Hun blev dødsdømt på tinget for fostermord. Forhåbentlig blev den stakkels kvinde benådet af kongen. - Jo, det var barske tider dengang!

Kjeld Jørgensen

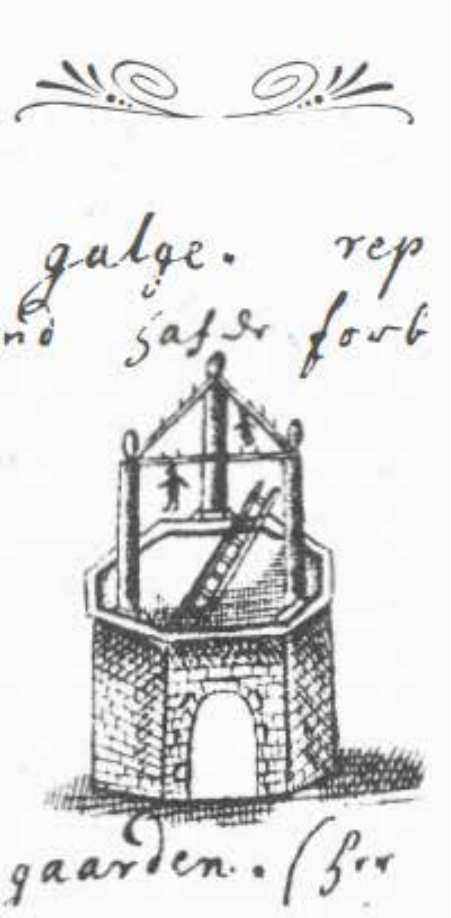

En vignet, der viser en galge uden for Vesterport. Den trebenede galge er rejst ovenpå den tårnagtige sokkel, og delinkventen står på en stige, mens løkken lægges om halsen, hvorefter han hænges ved, at stigen tages væk under ham.

LITTERATUR:

P.J. Jørgensen: Dansk Retshistorie.
Troels Lund : Dagligt liv i Norden.
De gamle landskabslove af Stig Juul.
Sokkelund Herreds tingbøger 1969-85.

er bøger bøg

I arbejdet med at få den historiske udvikling i Hvidovre belyst, har Lokalhistorisk arkiv og Selskab siden midten af 70 'erne udgivet en række større og mindre bøger.

Bøgerne har handlet om forskellige sider af lokalsamfundet og dets udvikling og især i dette århundrede.
Mange spørger efter "Hvidovrehistorien". Hvornår kommer den, bogen hvor Hvidovres historie står fra ende til anden?
Til det må vi fra arkivets og selskabets side sige, at vi jo er startet på et meget sent tidspunkt med det lokalhistoriske arbejde i Hvidovre. Så vi har meget at indhente, mange mindre opgaver skal løses, før vi kan give det første bud på en samlet fremstilling af vores lokalsamfunds historie fra de ældste tider til i dag.
Det seneste element i udgivelsesrækken, der kom i dette forår, er "Lysthusbeboerne". I denne bog, der beskriver Hvidovres udvikling fra århundredeskiftet til 19 2 5, er der fokuseret på den meget specielle udvikling omkring de tidlige tilflyttere. Der er dermed taget hul på et tema, der er aktuelt for også de næste 50 års lokale udvikling.

En sådan udgivelse kan ikke finansieres alene gennem salg af bøgerne, så der ligger altid et stort arbejde med at rejse tilskud fra fonde o.l. forud for en udgivelse. Men uden et rimeligt salg af de lokalhistoriske bøger, er det ikke muligt at finansiere nye udgivelser.
Vores priser er meget lave på grund af de store tilskud, vi har modtaget fra mange sider, og vi må opfordre vore medlemmer og andre til på en gang at glæde sig selv med vores udgivelser og styrke det fremtidige lokalhistoriske arbejde.

På de følgende sider bringes en liste over de hidtidige udgivelser, som kan købes på biblioteket og i Lokalhistorisk Arkiv.

Redaktionen

Klassekampen i Hvidovre

En eksplosiv historie fra storbyens overdrev

Bøger

Af MORTEN THING

Poul Sverrild. Lysthusbeboerne, 144 ill., 100.- kr., Hvidovre lokalhistoriske Arkiv, Hvidovrevej 280, Hvidovre.

»LYSTHUSBEBOERNE« lyder den uskyldige titel på en eksplosiv bog. Den handler om, de år, da klassekampen rasede ude i Hvidovre, om de ti år fra 1. verdenskrig til midten af tyverne da Hvidovre blev en del af København.

Det startede med, at København ikke kunne klare tilflytningen til byen. Der kom virkelig boligmød. Virkelig boligmød har man, når folk, der har råd til det ikke kan få noget sted at bo.

Ude i Hvidovre var bønderne begyndt at stykke ud til kolonihaver. Udstykningen gav godt, og man sikrede sig i handelsbetingelserne, at husene ikke kunne godkendes til helårsbeboelse.

Men når nøden presser, kommer byggeregulativer i anden række. Under 1. verdenskrig begyndte folk at slå sig varigt ned i deres små knaldhytter, der ofte var opført af gamle pakkasser til Ford-biler. Det var ulovligt, men hvad skulle man gøre.

DET BLEV et mere og mere permanent forhold med ulovligheden og »Lysthusbeboerne« krævede at få deres børn i skole. Det ville sognerådet ikke høre tale om. Hermed indledtes et langvarigt og ophidset tovtrækkeri om de ulovliges retlige stilling. Kunne de betale skat? Kunne de optages på mandatlisten og stemme til valget?

Sognerådet, hvis flertal bestod af gårdejerne modarbejdede enhver integrering i kommunen af arbejderne i lysthusene. For det var hvad de var, arbejdere fra København, der ikke kunne få noget sted at bo.

Arbejderne allierede sig stadig mere åbenlyst med Socialdemokratiet. Og bønderne må efterhånden give sig. Børnene *skal* i skole selv om der så skal bygges to nye skoler. Deres forældre *må godt* betale skat og følgelig også godt stemme til kommunevalget. Og så klapper fælden. Lysthusbeboerne overtager simpelt hen magten i kommunen.

DENNE eksplosive historie fortæller lederen af Hvidovre kommunes lokalhistoriske Arkiv, Poul Sverrild flot og detaljeret, så man får alle de administrative svinestreger med. Samtidig fortæller han den helt almindelige historie om storbyens uplanlagte og anarkiske vækst. Han er fuld af forståelse for de stakkels bønder, der tabte striden med de københavnske arbejdere. Men samtidig ser han også arbejderne som ofre for den udvikling alle har opgivet at styre.

Dagbladet "INFORMATION" anmeldte bogen "Lysthusbeboerne" d.7.6.88

UDGIVELSER TIL SALG GENNEM HVIDOVRE KOMMUNES LOKALHISTORISKE ARKIV

juni 1988.

Sørensen, Sv.Aa. og Nordlund, H.O. : Beringgård. 33 sider, illustreret. 1976	pris kr. 25
12 postkort fra det gamle Hvidovre u.å.	pris kr. 10
Nordlund, H.O. : Rytterskolen i Hvidovre. 31 sider, illustreret. 1978.	pris kr. 10
Petersen, A. : Af mit livs foreteelser. Bind I og II, illustreret. 1979.	pris kr. 35
Hansen, I. : Hvidovre Kirke. 28 sider, illustreret. 1980.	pris kr. 12
Nordlund, H.O. og Sverrild, P. : Da Hvidovre blev mindre. 76 sider, illustreret. 1981.	udsolgt
Thomsen, B. : Hvidovre, en lokalhistorisk vejledning til landsarkivet. Bind I og II, 145 sider. 1981.	pris kr. 40
Sverrild, P. : Hvidovre Landsogn. 58 sider, illustreret. 1981.	udsolgt
Schultz, E.R. : Hvidovre kommunebibliotek 1931-81. 100 sider, illustreret. 1981.	pris kr. 25
Nordlund, H.O. : Vejnavne i Hvidovre kommune. 52 sider, illustreret. 1982.	pris kr. 50 (medl. kr. 25)
Glimt af livet i Hvidovre 1925-40, I-IV. Illustreret.	udsolgt
Hvidovre kommunes vandværk 1937-1987. 30 sider, illustreret. 1987.	gratis

Sverrild, P. : Lysthusbeboerne - en forstad fødes. 144 sider, illustreret. 1988. pris kr. 100

Udenders kunst i Hvidovre.
46 sider, illustreret. 1988. gratis

Hvidovre Kirke.
6 dobbelte kort med kuverter. 1979. pris kr. 10

Risbjerggårds Allé
Efter gården Risbjerggård. Det nuværende stuehus er opført 1878, blev 1921 indrettet til restaurant, lokalt samlingssted, ejes af Hvidovre kommune. Vejen ligger på gårdens tidligere jorder. Marknavnet Risbjerg Agre M.B. 1682, U.K. 1779.

Kalkager
Fik dette navn, da der her ikke var langt ned til kalken. Langs den sydlige side af Lodsvej har ligget et kalkværk - Vestre Kalkværk, der ejedes af grev Danneskjold-Samsøe, værket blev nedlagt i sidste halvdel af 1800-tallet.

Sydkærsvej
Efter marknavnet Synderhøys Kær Eng, M.B. 1682, lå omtrent hvor Sønderkærskolen nu ligger. Herfra udgår Sønderkær og fra denne fører Sydkærsvej nær ved skellet mod Vigerslev - Harrestrup å. Navnet har sandsynligvis relation til Nordkærvej, ved skellet mod Rødovre. Tidligere betegnelse: nordligste del Bøgevej, sydligste: Odinsvej, derimellem: Mosevangs Allé.

J.G. Smiths Allé
Efter Jens Gottfred Smith, der i 1901 købte Stengården og »Eriksminde« og ejede begge gårde til sin død i 1919, han var direktør for mejeriet »Trifolium«.

bag-siden

Hvor i Hvidovre lå denne Købmandshandel?

Fra Glostrup har Lokalhistorisk Arkiv fået billedet, der viser en butik i en træbygning. Indehaveren hed L.F. Eriksen, og på skiltet over den ene indgangssøjle står der: Vejen til Rullestuen, alt kørsel besørges billig sammested.
Billedet er formodentlig taget sidst i tyverne eller først i trediverne.

Lokalhistorisk Arkiv, Medborgerhuset, vil meget gerne modtage oplysninger om billedet.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

6. årgang, nr. 3, oktober 1988

Indhold

Til medlemmerne	side 3
Gennem Hvidovre med Jørgen Nielsen	side 4
Tilbud til medlemmerne	side 14
Tanker på en bænk i Kystagerparken af Arild Fenris	side 16
Svar på en efterlysning	side 30
Postkort efterlyses	side 31
Bagsiden	side 32

Forsiden: Strandørevej (senere Strandbovej) hus under opførelse. Se artiklen inde i bladet på side 16.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Per E. Hansen
Kjeld Jørgensen

Adresse: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

ISSNnr .: 0902-3046

Til medlemmerne!
På nuværende tidspunkt er vi godt igang med efterårets aktiviteter. Kjeld Jørgensen, vor sekretær, fortalte i september om nBønderne i Hvidovre på Chr. IV' s tid og retstilstanden dengangn. Den 10. okt. kan vi glæde os til at møde en af Hvidovres 11gamle drenge11 , nemlig Knud Gravesen, som sikkert kendes af mange her.
Ved næste årsskifte stiger brevportoen sikkert igen. I den anledning har vi i bestyrelsen drøftet, hvorledes vi kan spare på denne stadigt mere belastende udgift.
Der foreligger en mulighed ved bl.a. at undlade den almindelige indkaldelse pr. brev til vore møder. I stedet kan vi, måske, udgive flere numre af nærværende blad og altså umiddelbart før møderne udkomme med et særnummer, som fortæller om det kommende møde og dermed har samme funktion som brevene.
Vi forhandler for tiden med Avispostkontoret, og håber hermed at kunne opnå nogle besparelser.

HUSK - at anbefale et medlemsskab til venner og bekendte.

HUSK - at vi i indeværende år forærer en bogpakke til alle nye medlemmer (også ægtefæller).

HUSK - at mange medlemmer giver en bedre økonomi.

Redaktionen.

GENNEM HVIDOVRE MED JØRGEN NIELSEN

Jørgen Nielsen, den sidste ejer af Høvedstensgården, fortalte om Hvidovre i en samtale d. 20. august 1959. Interviewet, der her fremtræder i bearbejdet form, fin des på Lokalhistorisk Arkiv. Jørgen Nielsen var født på Høvedstensgården i 1880.

Geografisk set er der jo ikke nogen forskel på Hvidovre idag og for 50 år tilbage, det er jo det samme, men vi kan jo gå ned ved kommunegrænsen nede ved Flaskekroen og så tage en tur op sydpå, ad Gammel Køgevej. Så må vi jo forestille os at dengang, der var jo ingen bebebyggelse, andet end de gårde, der var. I Hvidovre og Valby var der vel en 30 gårde og lige så mange huse, som lå spredt omkring i kommunen. De fleste af husene, de lå jo oppe omkring den gamle Hvidovre By, som de gør den dag idag, men vi begynder altså dernede ved Flaskekroen, ved Damhusåen, derfra sydpå. Til venstre ud over Kalvebod Strand, der var fuldstændig bart, der var intet.

Nede ved strandengene er der nok udvundet en del land, for det vokser jo stadigvæk. Det er jo vanskeligt at bedømme, for dengang da gik Kalvebod Strand om efteråret og vinteren altid så højt op, så den gik helt op til Køgevejen, både her ved Flaskekroen og ude ved Avedøregrænsen. Det har jo hævet sig meget med tiden.

Det var ikke så meget opfyldning, men siv og rør og sådan noget, det falder omkuld, og det danner muld til sidst, sådan er det gået ude i Enghaverne, og sådan er det naturligvis gået hele vejen gennem kystlinien.

Så går vi sydpå ad Køgevejen. Den første gård vi kommer til, det er Torstensgården, der er jo en del tilbage endnu. Den lå ved den gamle Grønnevej, den nuværende Brostykkevej, som jo ligger samme retning, som den lå dengang. Så kommer vi længere sydpå, der lå Hvidovregård og Svendebjerggård, det var jo gårde som havde adgang ud til Køgevejen allesammen. Så kommer vi til Beringgård, det var jo en noget større ejendom end de andre. Det må vi jo sige, de gårde her. de fleste af dem, de var på en

1926
OVERSIGTSKORT
HVIDOVRE
KOMMUNE
HVIDOVRE
KALVEBOD STRAND

fyrretyve tønder land. Der var jo Beringgård og Bredalsgården, nej Bredalsgården var nu ikke så stor, men Bredegård og Holmegård, det var lidt større gårde. Hvorledes det er gået, og om de er blevet delt en gang i tidens løb, det ved jeg ikke. Men fortsætter vi så mere sydpå, så kommer vi op til Dansborggården, den ligger der jo også endnu. Så kommer vi op til Strandegård, men den hører ganske vist ind under Beringgård.
Så kommer vi til Lodsvej. Herned ad Lodsvej var der heller ikke nogen bebyggelse dengang, der var lodsen, der boede dernede og et par fiskere, fiskerhuset helt nede ved stranden. Så går vi tilbage igen og kommer op til den vej, der nu hedder Strandmarksvej, den kaldte vi for Enghavevej dengang, og den førte ned til enghaverne. Der lå nogleogtyve forskellige parceller dernedad, det var således, at hver gård her i kommunen, de havde sådan en lille lod dernede. Så i tidens løb, blev nogle af dem lagt sammen til gartnerier, og en lille gård lå dernede. Men ellers så blev det jo kun, kan jeg sige, brugt om sommeren,

Flaskekroen ca. 1908. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

Beringgård set fra haven. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

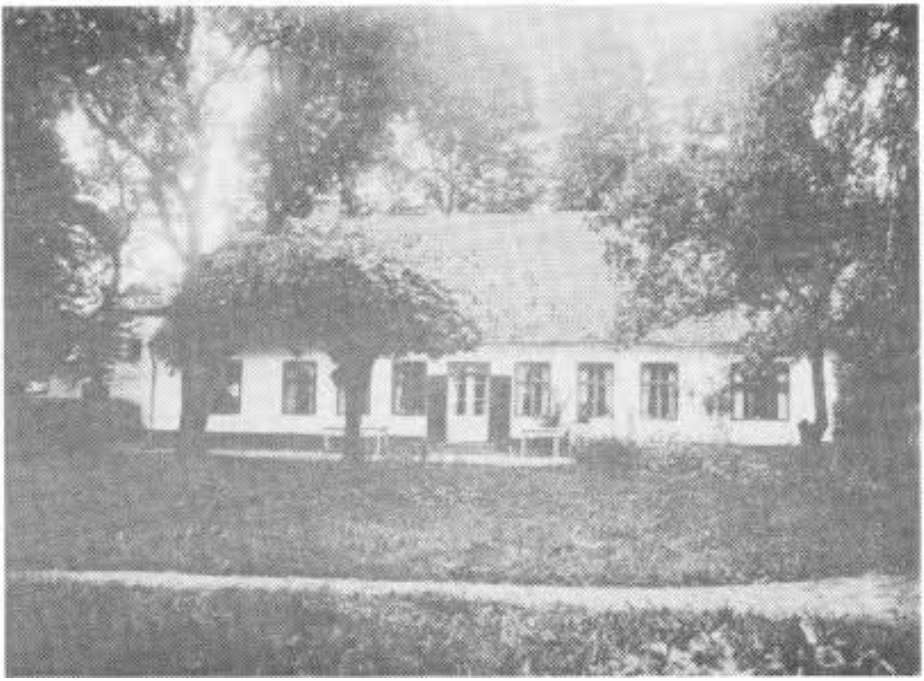

om vinteren så lå det jo hen i søle og var oversvømmet af Kalvebod Strand, for den løber op over det meste af det, i hvert fald i den bagerste ende. Der er så til den anden side Frihedens jorder, de ligger der den dag idag, som de gjorde dengang de gik jo ned imod Avedøreskellet. Vi går tilbage igen til Gammel Køgevej og fortsætter ned imod Avedøreskel.

Der har vi Skelgården på den højre side, og så når vi jo ned til grænsen, og ovre på den anden side af Køgevejen, der lå et par huse, men det var huse uden jord. Køgevejen ligger, som den har ligget altid, der er aldrig rørt noget ved den. Men vi går tilbage, og så står vi på hjørnet af Hvidovrevej og Køgevej, og der var en lille gård der, som jo nok en gang med tiden er blevet stykket ud fra Skelgården. Den havde jord langs med Mellemdigsvej. Nu er vi kommet på Mellemdigsvej, der er den nuværende Hvidovrevej. Den har jo des-

værre fået andet navn. Men vi fortsætter nord på, men inden vi går så vidt skal vi stå et øjeblik herude på hjørnet af Hvidovrevej og Gammel Kø-gevej og se på Mellemdigsvej. Den var efter den tid en tem-melig bred vej, indgrøftet var den på begge sider, og pile var der plantet på begge sider af en alle, og det har 'der sansynlig-vis været hele vejen igennem, lige fra syd til nord, men her i nord, der holdt de ikke ret længe. Jeg ved ikke om jord-bunden ikke egnede sig til det eller, hvad det var, de forsvandt i hvert fald lidt efter lidt. -De rådnede bort. Ja, derude syd-på, der holdt de længe, og det var jo et smukt syn at se sådan en vej. Hvidovrevej var jo en omtrent lige vej, gik fra syd til nord og delte kommunen i de to dele, og om sommeren lå den som en lys stribe, man kunne se helt op til den gamle by. Det er en skam, at disse træer ikke kunne holde; jeg ved ikke om ikke jordbunden

Der høstes på Holmegård ca. 1942. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

Eriksminde. Foto: Lokalhistorisk Arkiv. u.å.

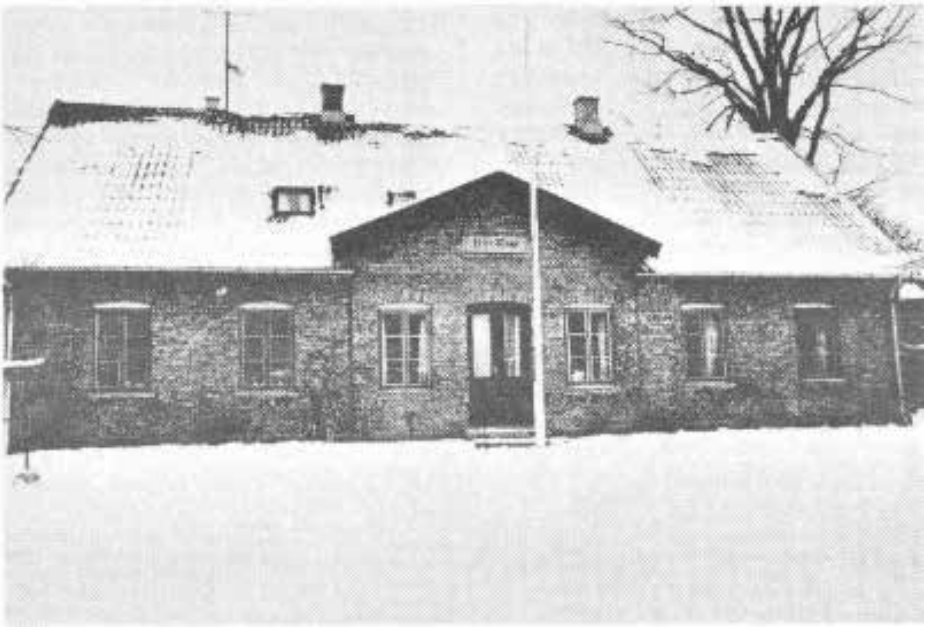

egnede sig til det, men de sidste, de forsvandt under den 1. Verdenskrig. Så blev de ryddet og tjente til et bedre formål, som brænde ja, nemlig. Det var jo en praktisk måde at ordne tingene på med en sådan beplantning. Der var jo buldrende mørkt om vinteren og noget af efteråret også dengang, og de her træer dem kunne man altid se; man kunne altid se skyggerne af dem, så dem kunne folk jo rette sig efter, når de kørte der. Og om vinteren når der var sne, og der var meget sne på Mellemdigsvej, det var jo en hulvej hele vejen igennem, som det er den dag idag og sneen kom altid fra øst, nord-øst eller syd-øst, da lå der sommetider en hel meter med sne.

Nu skal man jo ikke tro at dengang, fordi det var et lille sogn og en lille kommune, at der ikke var nogen færdsel på vejene. Der var ikke så lidt færdsel, og det var jo sådan dengang, at nogle skulle til byen hver dag, og andre de skulle i hvert fald et par gange om ugen, og de skulle jo både frem og tilbage; så blev der jo noget trafik der. Nogle kørte afsted med mælk og andre forpagtede den ud. De kørte til byen med mælk hver

dag, den skulle ind hver dag. Og korn og hø og halm blev solgt, det kom ind på Halmtorvet to gange om ugen, onsdag og lørdag, og så var der torvedag og så kørte de ind med hø og halm. Kornet, byggen, blev kørt ind på bryggerierne til malt, og det andet det kørte de ind på Gammel Torv med, der blev det handlet inde.
I rigtig gamle dage, da skulle man jo enten ud omkring ad Køgevejen og Friheden og Flaskekroen eller dem her nordfra, de skulle ud til Damhuskroen, den vej ad Roskildevej, i rigtig gamle dage. Men så blev Grønnevejen ført igennem derude og så blev Landlystvej lavet, og det hjalp jo lidt på det, men før i tiden da var der ikke anden forbindelse, men det ligger jo noget længere tilbage i tiden.
Vi vender tilbage til svinget, deromkring Køgevej og Hvidovrevej, går stadigvæk nordpå og kommer til Bredegård, det var jo også en af de store gårde herude, og jorden den gik ud til Avedøre Skel. Og så var der Gammelgård, det var jo på

Mellemdigsvej v. Jelles Sted 1909. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

modsatte side af vejen. Der var vel en fyrretyve tønder land til; den hørte jo også til Bredegård, som var en temmelig stor gård. Så kommer vi til Bredalsgården og Risbjerggård på modsatte side af vejen. Navnene de er der da endnu i hvert fald. Derpå til Høvedstensgård og så overfor, der lå jo Langstedgård; det er nok en gang med tiden også blevet delt, for der var jo 24 tønder land til Langstedgård og 36 til den anden. De har nok hørt sammen en gang, så de er blevet delt, formoder jeg.
Så kommer vi til Eriksminde. På højre side af vejen, hvor vi fortsætter, der havde den jo jorden, helt nede fra Risbjerggård og så helt op til den gamle by, der lå jorden langs med vejen, og så inde bag ved, lå der et mindre sted, som der vist også ligger noget af endnu, når man går ned ad Bjæverskovsalle. *
Og så var der en mindre gård der lå deroppe, jeg ved ikke, om der er gartneri mere eller om kommunen har købt det. De havde adgangsvej, en lang privat vej som løb ud oppe ved Stengården - men vi er altså nået helt op til den gamle by nu. Ja det var jo der til venstre, der lå jo en lod, men gården lå oppe i byen - ja ved Sønderkær - og dog - den brændte jo, men er vel nok blevet flyttet ud før den tid. -Det kan jeg dårligt erindre rigtigt. Den lå jo rigtigt oppe i byen, men den gamle by brændte og så blev den flyttet ud, men det har nok været lige ved Århundredeskiftet eller sådan noget lignende, vil jeg antage.
Spurvehøj lå ovre ved Kettevej, oppe langs med Kettevej. Der lå en mindre gård.
Eriksminde lå oprindelig oppe i byen, lige som alle gårdene havde ligget i byen engang, ført ud efterhånden, men det ligger længere tilbage i tiden. Der var jo forskellige tomter deroppe, som de forskellige gårde havde ligget ved. Ja der var Eriksminde, og der var Stengården - de blev, jo futtet af, brændt. Der var en pyroman, der satte ild på, så de brændte, men de blev jo så bygget op igen. Det var ham Jens Nielsen, der satte ild på, ham mordbrænderen. Det var den sidste, der blev halshugget her i landet, i 1892 tror jeg. Det ligger jo også lidt længere tilbage i tiden. Jeg kan ikke erindre at der var så meget snak om halshugningen dengang, vi havde jo ikke nogen radio eller noget, det er gået ganske stille af.
Nå, men så kommer vi op til Spurvegården på modsatte side

af vejen. Det var jo også en temmelig stor gård, der havde jord fra Avedørevejen, helt op til midten af Allingevej og så helt ud til Avedøre Skel. Der var, hvordan skal jeg beskrive det, det tror jeg ikke jeg kan. -Det var en temmelig stor gård. Og så er vi oppe i den gamle by med den krogede vej, som så mange andre landsbygader. Alle de gamle huse der er her da endnu, så godt som. Altså huse det er huse med haver til. Der er ikke nogen jord til men derimod er gårdene jo delvis borte. Der lå to gårde deroppe midt i byen, der var sammenbyggede. Ja de har bygget en hel del deroppe. Jeg kan ikke rigtig huske, hvad det var, de kaldte de gårde, men der er jo rester af dem endnu i hvert fald. De er jo ikke helt borte. Aastrupgård den kommer vi til længere heroppe ad. Det er den der havde jorden og alt det her udenfor, langs med Hvidovrevej.
Og så var der Højgård deroppe,

Skolen i Hvidovregade 1907. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

lige ved den gamle smedie. Så går vi til Aastrupgård til højre, hvor vejen svinger og lidt længere henne, lå der to gårde bygget sammen til en større gård, der hvor torvet er nu. Gårdene lå temmelig tæt sammen. Hvad de hed, det ved jeg ikke. Der var en gård til oppe ved slagter Stie, der hvor han havde forretning. Den havde jord herud bagved og den er der vist nok blevet bygget på herude ved grusgraven. -Ja jeg kalder det for en grusgrav for det hed det jo dengang.
Så kommer vi til Holmegården. Den havde jord helt oppe fra den gamle by og helt ned til banen og den havde også noget på den anden side af vejen, på højre side af vejen, altså når vi fortsætter ned mod banen. Holmegård lå jo hernede ved banen. Holmegårdsskolen blev bygget derpå. Holmegården var også en temmelig stor gård, og jorden gik helt ud til Brøndbyøsterskellet derude. -Så er vi jo for sig vidt kommet igennem tror jeg nok…

Mht. gårdnavne og sådan noget, det kendte man ikke noget til før i tiden, da var manden der havde ejendommen, det var gårdens navn også. Det andet det er man først kommet frem til senere. Det skal nok være et halvt hundrede år siden. Før i tiden kendte man ikke noget til det. Når bønderne kørte i København, så skulle de have navn på vognene. Det kan godt være det er noget, der stammer derfra, det er muligt. Så har de ledt de gamle navne op og på den måde fået fat i dem. Skolerne.. Der var kun Rytterskolen her i rigtig gamle dage.
Så fik vi bygget den deroppe da vi blev skilt fra Valby, den deroppe overfor aldersrenteboligerne hvor der nu er dommerkontor. Jeg gik i skole oppe i den gamle i et par år, jeg tror ikke det var mere, så kom jeg til Valby
at gå i skole. Dengang da skulle børnene jo gå et stykke vej til skole. Det var en privatskole, den lå nede på Mølle Alle.

Brendbjerg
Hvidevre
Vester

TILBUD TIL MEDLEMMERNE TILBUD TIL MEDLEMMERNE
TILBUD TIL MEDLEMMERNE TILBUD TIL MEDLEMMERNE
TILBUD TIL MEDLEMMERNE TILBUD TIL MEDLEMMERNE
TILBUD TIL MEDLEMMERNE TILBUD TIL MEDLEMMERNE

Efter aftale med Rødovre Lokalhistoriske Samfund kan vi tilbyde vore medlemmer at købe et meget smukt kort over områderne langs Roskildevej mellem Frederiksberg og Glostrup.

Kartet er fra 1795 og er optrykt i 1985 i nøjagtig kopi. Der er tale om et smukt udført kort, trykt i farver på kraftigt karton. Kortudsnittet vist på forrige side yder på ingen måde kortet retfærdighed, men den tekniske fremstilling af vores blad tillader ikke en mere indbydende præsentation.

Kartet blev til i forbindelse med en militærmanøvre den 8. oktober 1795 og viser foruden landskabet med landsbyernes placering også manøvreenhedernes placering. Ud over den topografiske gengivelse af området rummer kortet detailplaner over en række af områdets landsbyer, herunder Hvidovre. Kartet måler 34 x 61 cm. og kan tilbydes for kr. 35 plus porto. Kartet kan efter bestilling eventuelt afhentes på lokalhistorisk arkiv. Kortet bestilles ved henvendelse til Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv tlf. Ol 78 02 22 lokal 227.

TILBUD TIL MEDLEMMERNE TILBUD TIL MEDLEMMERNE
TILBUD TIL MEDLEMMERNE TILBUD TIL MEDLEMMERNE
TILBUD TIL MEDLEMMERNE TILBUD TIL MEDLEMMERNE
TILBUD TIL MEDLEMMERNE TILBUD TIL MEDLEMMERNE

TANKER PÅ EN BÆNK I KYSTAGERPARKEN

På en af mine cykelture rundt omegnen, havnede jeg en dag i det område, der i dag hedder Kystagerparken i Hvidovre. Cyklen blev stillet til side og jeg satte mig på en bænk og pludselig var jeg, i tankerne, langt tilbage i tiden.
Jeg var en lille dreng på en 4-5 år, der løb omkring her på egnen, for min far, der ellers ikke kendte meget til havebrug, havde uvist af hvilken årsag, købt en grund af Beringgårds jord nede ved stranden. Så vidt jeg husker var det i 1921, men skødet blev først skrevet i 1923, men i hvert fald lå grunden på Strandørevej (senere Strandbovej) og grundejerforeningen kom til at hedde "Strandøre".
Nu skulle haven så anlægges, men ak og ve - den havde ligget brak i mange år, så den var fuld af kvikgræs. Heldigvis var det ret let jord, så mor og far tog fat med godt humør plus gravegrebe og de måtte ruske kvikkerne af for hver grebfuld. De har uden tvivl haft brug for det gode humør, for det var et kæmpearbejde og der blev en mægtig bunke af kvikkerne.
Min far fik lavet en fin tegning hos en arkitekt, om hvordan hus og have skulle bygges og anlægges, og den blev fulgt nøje, far ville have noget for moneterne, åbenbart.
Der blev gravet ud til husets fundament og det blev støbt i beton. Det var også et stort ar16 bejde, for det skulle være et anseeligt hus. Henne på hjørnet af Tavlekærsvej, var der anlagt en fælles brønd, hvor vi kunne hente vand. Det var en smedejernspumpe, hvor vi kunne hænge spanden for udløbstuden og så ellers pumpe løs med stangen. Det var vældig skægt for os unger at pumpe, i begyndelsen. Vi blev hurtigt trætte af det, så mor måtte overtage slæbet. Græsplæne blev der anlagt foran huset og i baghaven blev der gravet ud til en stor dam. Muldlaget blev selvfølgelig gemt til skråningerne, mens resten kom ned til stranden, et sted hvor der blev fyldt op. Der blev lagt en flisegang rundt om dammen, der lå i terræn, idet jorden skrånede op til en lav bøgehæk, som omkransede dampartiet. Det blev dog for meget i længden at slæbe vand fra fællespumpen og dammen, hvor der nu var udsat både suder og karusser, der også af og til trængte til at få tilført lidt vand, i de tørre tider.
En brønd måtte der til, og det meste af familien blev samlet en søndag morgen, brøndringene var vel ankommet. Det var de almindelige: 1 meter i diameter og ½ meter i højden. Så blev der knoklet på, gravet og gravet, skiftevis med en mand inde i ringen og jorden blev hejst op i spande, bare på med vanten - ja havde de

Der fiskes i dammen, 1925. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

bare taget vanter på, for pladsen var trang inde i ringen og det gik ud over knoerne, men det var der ikke noget at gøre ved.
Dog uden mad og drikke, duer helten ikke, som det så smukt hedder; frokost måtte der til, og også noget af det våde. Efterhånden som maden og måske især snapsene gled ned, blev de mere og mere dygtige til at grave brønd og selvfølgelig gik det, som den skarpsindige læser sikkert har gættet, der blev ikke lavet mere den dag.
Men næste søndag fortsatte forestillingen, dog uden så mange snapse, nu blev der maset på, men så et godt stykke nede stødte de på et flindtlag. Det var dog held i uheld, for oven på flindtlaget løb en masse dejligt, om end lidt hårdt vand, så nu havde vi selv vand og ringene passede ganske godt i højden, så der ikke behøvedes at hugges af dem. Der blev så støbt et låg, med et firkantet hul i midten, så vi kunne hejse vandet op i en spand, med et tov i. Brønden blev også brugt som køleskab, når spanden blev tøjret halvt nede i brønden og der i den var mad og

Brønd og tønde til havevanding, 1925. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

drikkevarer. Min far havde fået fat i en kæmpetønde af træ, som blev gravet halvt ned i jorden ved siden af brønden. Den blev så fyldt op med vand, så det var lunkent til havevanding. I brønden kom der senere en vrikkepumpe, en såkaldt Ankerpumpe, der måtte vi så vrikke og vrikke, når dam - men trængte til vand. Denne dam var efterhånden blevet meget fin med flotte åkander og siv.
Det kneb nok lidt med skillingerne, hos min gode hr. far, for huset måtte vente lidt med at blive opført, men fundamenterne havde vi da, og så måtte vi nøjes med udhuset i den nordre ende. Skelettet blev lavet fint, med fod- og topremme, løsholter og alt det der, men det blev beklædt med brædder af Fordkasser, som var meget billige. Men nu havde vi et sted til værktøj og et sted hvor vi kunne nyde frokosten og kaffen, som blev lavet på et primusapparat, resten af huset måtte altså vente nogle år endnu. Selve Strandørevej var naturligvis grusvej, med grøfter mellem vejbanen og det såkaldte fortov, og der var fyldt op ved hver indgang, med et rør i bunden så

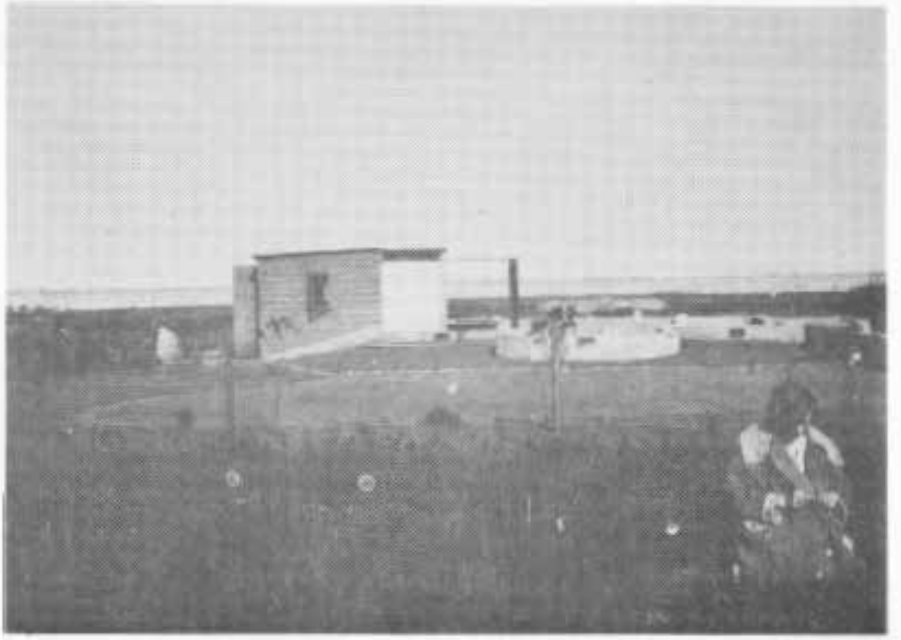

Fundamentet støbt, men huset måtte vente lidt endnu, 1925.
Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

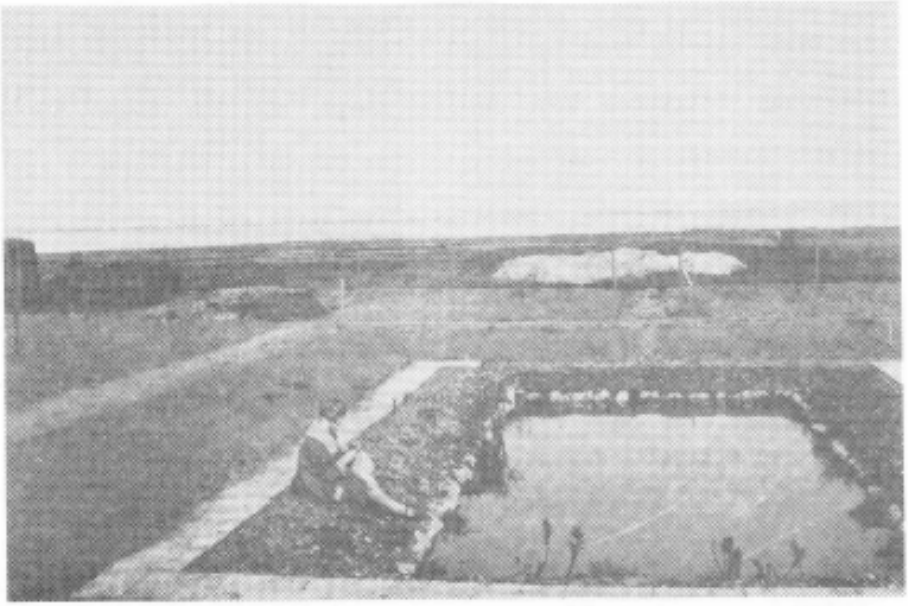

regnvandet kunne passere.
Ud mod stranden lå så engen, der var en lille skelgrøft uden for vores hæk og her på engen gik så Beringgårds røde køer og gumlede løs på græsset, og det var med at vare sig for de mange "kokasser", hvis man gik derude. Der gik nok en snes køer og her så jeg for første gang en kalv komme til verden. Det var noget af en oplevelse for en knægt på 6-7 år, pludselig skød en ko ryg og en tyk stråle stod bagud - plump, så lå der en lille en og vippede med ørerne, mens koen sindigt vendte sig om og slikkede kalven ren. Det varede ikke længe før den skulle op at stå på sine vaklende ben, og jeg var en oplevelse rigere.
Det er mærkeligt, men det er som om sommeren i barndommens dage, var meget bedre end nu. Solen skinnede fra en blå himmel med drivende lammeskyer og det var varmt og dejligt. Vi unger lå tit på engen og dasede mellem smørblomster, kløver, bellis og meget andet, men vi har nok glemt de dårlige dage.
Efter det første stykke eng, kom der en lavere liggende såkaldt strandeng, altså noget sumpet og her måtte vi passe på mågerederne som der var mange af, både med æg og med unger i. Længere ude var der et bredt bælte med høje siv, som vi børn blev helt væk i.
Der var lavet en stenvej lidt syd for vores have, gennem strandengen og sivene, så vi kunne komme ud til stranden. Endelig var vi så ved vandet, hvor der var en træbro, som et par pramme var fortøjret til, men hvor var der langt over til Amagerland, der var slet ikke fyldt op som nu og her hvor jeg sidder nu, var dengang et godt stykke ude i vandet. Kalveboderne var jo fladstrand så vi skulle vade langt ud for at få vand til knæene - og dog! Min far var en god svømmer, så han lånte, af og til, en af prammene og roede ud i sejlrenden, hvor han så plaskede rundt. En dag hvor han havde fået lokket min søster og mig - sae hunden - med ud i båden og vi havde beundret hans færdigheder med at svømme under prammen, strittede han os i vandet et stykke inde mod land, men oh ve - oh skræk, vi kunne ikke bunde, så han måtte hurtigt have fat i os. Det gav os naturligvis lidt vandskræk - især min søster var længe bange for vandet.
I dag taler man om forurening af vores strande, men allerede dengang i 20 'erne mødte vi menneskelige efterladenskaber, der frejdigt flød rundt om os i vandet, men det tog vi os ikke særlig meget af.
For enden af Lodsvej lå Hvidovre Søbad, en badeanstalt bygget af træ og sat på pæle et· godt stykke

ude i Kalvebod Strand, for at opnå tilstrækkelig vanddybde. Der måtte derfor en lang træbro til, med gelænder i den ene side, for at komme ud til søbadet, som var godt besøgt og naturligvis ærbart delt op i dame- og mandsside, men vi brug te den ikke, den frie strand var gratis.

Da vi boede i Trekronergade i Valby, var det heldigt at grosserer J .P. Petersen, i januar 1920, fik tilladelse til automobil-omnibuskørsel, som det så fint hed, fra Valby ad Gl. Køge Landevej til Jægerkroen. I begyndelsen kørtes der med om - byggede lastvogne, som var åbne, men i 1921 kom to rigtige rutebiler. Ruten havde kontor i Trekronergade 5 b. Senere fik Rutebil-Peter, som han kaldtes, tilladelse til en rute ad Vigerslev Alle, Mellemdigsvej (Hvidovrevej), Gl. Køgevej til Friheden, han kørte selv en af vognene i begyndelsen.

Også Expres-Jensen, alias Johs. Chr. Jens en, kørte rutebilkørsel på denne tid. Han kørte fra Trekroner Plads, hvor linie 10 havde endestation, til Friheden ad Gl. Køgevej, så der var gode forbindelser. Senere blev ruterne slået sammen under Petersen, som blev den navnkundige direktør for l/S Hvidovre Rutebiler, og iøvrigt satte en masse andre ting igang.

Vi benyttede også Apostlenes He-

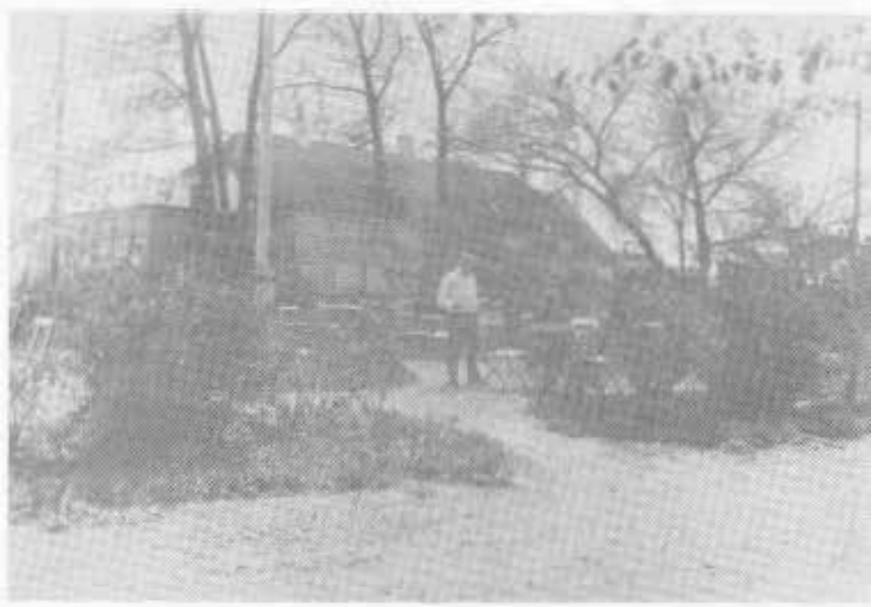

Flaskekroens have, 1926. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

Udsigt mod sydvest over Hvidovre Strand. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

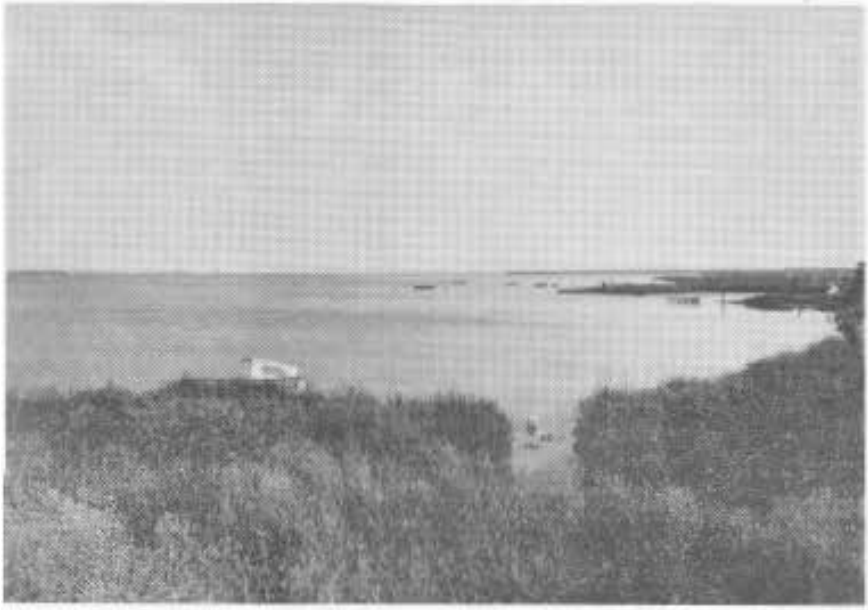

ste og så gik turen ud ad Køgevejen, som ikke var betonvej endnu, op over godsbanen og lige ind i stanken fra benmelsfabrikken, der lå nede i dalen i nr. 75. Tif højre lå der, et stykke inde på marken, en stenog tagpapfabrik og så kom Bekkersgården, der i 90 'erne blev flyttet herud inde fra Tingstedet i Valby - gården der har en interessant historie, som vi dog ikke skal komme ind på her.
Så nåede vi Enghavevej (den nuværende Ellebjergvej) der som bekendt gik gennem Frederiksholm og Kongens Enghave, inde fra Vesterbrogade. På hjørnet lå allerede dengang en B.P.-benzintank, men Folehaven var ikke anlagt. Så kom vi til Ny Østengård, hvor skolen nu ligger, og på venstre side af Køgevejen gik der køer og græssede, formodentlig Ny Østengårds. Inde på marken lå der en høj, som Blushøjvej nok er opkaldt efter. En overgang stod der en garn mel sporvogn oppe på højen, så hvis det har været en gammel gravhøj, var det ikke særlig pietetsfuldt.
Det næste vi nåede var Flaskekroen, den gode gamle kro uden flasker på taget, der lå lige bag ved cykelstien ved træerne. Der har været krohold siden 1728, hvor Thomas Hansen fik kongelig

bevilling. Han havde også bygget en bro over Harrestrupåen, hvor han tog bropenge, 2 skilling for en bondevogn og 4 for en karet. Heldigvis kan vi fare over den nuværende, uden at skulle af med skillinger. Kroens navn har ikke noget med flasker at gøre, selvom det lyder forjættende; det var en betegnelse for åens udløb stranden.
Harrestrupåen slyngede sig idyllisk gennem landskabet, og Vigerslevvejen drejede ind ved nuværende Stakhaven og ad Urtehaven til Køgevej. Ved Amarkens station var der strandeng, som nu er opfyldt og bebygget, og endelig nåede vi så I.C. Lembrechts Alle, hvor vi lidt længere fremme kunne se den trelængede Beringgård. Nu var vi snart på grunden, efter en særdeles lang fodtur.
Også cyklen var jo opfundet, så den blev benyttet flittigt. Jeg husker især Sankt Hans Aften i 1924. Mine forældre, søster og jeg havde været i haven og til bålfest ved stranden, men da vi skulle hjem havde vi kun en cykellygte. Den fik min far så og mig på stangen, mens min mor kom bagefter med min søster bagpå. Pludselig dukkede politiet frem og nuppede mor. Det var på · Køgevejen, omkring Ny Østengård, og selv om jeg blev sendt tilbage, for at vise vi havde en lygte, hjalp det ikke. Vi fik en bøde. Min mor var ellers tækkeligt påklædt - trods den manglende cykellygte - for hun havde elastikbånd med spænder fra kjolen til hendes støvler, så 24 skørterne ikke kunne blæse op. - Jo der var sørget for at blufærdigheden ikke blev krænket.
Desværre døde min mor i oktober samme år, men far beholdt grunden alligevel. Trods alt måtte livet gå videre og haven groede godt til.
Der var et marketenderi på Lunagervej, huset ligger der endnu, omend ombygget. Der kom vi meget for at handle, for der var næsten alle varer. Jeg husker især petroleum, som vi brugte meget af. Det pumpede marketenderen op i de literflasker vi havde med, så der var genbrug. Min far drak meget skibsøl, der var noget surt skidt som vi børn nok skulle holde os fra, men jeg synes næsten at lugten fra dette hus står mig i næsen endnu. Der var også mange gæster, der nød deres håndbajere, men det har jo ikke ændret sig med tiden. Vi skulle også af og til have brød til kaffen, men så måtte vi op til Køgevejen til Johs. Due. Det var en god bagerforretning, med 5-øres basser og wienerbrødsstænger til 50 øre.
Nå, haven skulle også have noget at spise og da min farfar arbejdede på Københavns Asfalt Kompagni på Frederiksholms Havnevej, kunne han der få et læs

staldgødning fra hestene. Søndag morgen mødte min farfar og jeg så op på asfaltfabrikken og fik læsset en vogn med gødning, kusken havde spændt sine to heste for vognen og så gik det ud af Enghavevejen, med os tre på bukken. Det var en ram lugt må man nok sige, både fra læsset bagpå og fra de to velnærede heste foran og da vi passerede rensningsanlægget ved Trekronergade, var idyllen fuldendt. Turen gik dog ud til haven, som unægtelig havde godt af gødningen.

I 1931 skete der så endelig noget med huset, nu havde fundamentet ligget og ventet i mange år, så nu skulle det være - eller også var det fordi min far kunne få lån. I hvert fald blev to tømrere bestilt til at rejse skelettet og sætte vinduer og døre i. Min farfar, der havde et godt håndelag, og en logerende smed, bankede tagbr8dder på og lagde tagpap, mens min far, med lidt hjælp af mig der efterhånden var blevet 13 år, begyndte at beklæde huset.

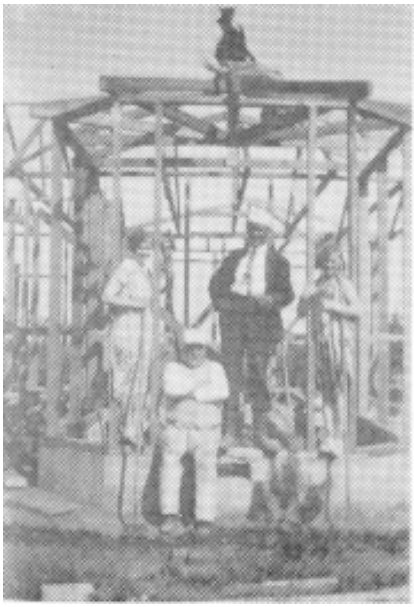

Det blev klinkbygget op til en vandnæse i vindueshøjde og så et på to brædder foroven. Det var et godt hus, med en meget stor stue, to kamre med køjesenge - eller etagesenge hedder det vist, så var der en karnapstue, kaldet damesalonen, køkken med kælder og en veranda ud til haven. Indvendig blev det beklædt med cellotexplader og gulvet med fyrretræsbrædder. Vi havde en elektriker til at sørge for lyset og jeg husker især da han skulle prøve om der var strøm på lampestederne, for han stak bare en finger op i fatningerne og kontakterne. Han må have fået mange stød, men polsøgeren må åbenbart ikke have været opfundet endnu.

Huset blev naturligvis indviet på bedste måde med frokost og diverse, og hen mod aften gik turen til Frihedskroen, ad Lodsvej forbi Lodshuset og ruinerne af Strandegård. På kroen, med de bekendte spanske vægge, vankede der engelske bøffer med mere. Bøfferne husker jeg som meget møre, mens jeg ikke så godt husker det der "med mere", vel nok fordi det var forbeholdt de voksne, vi unge

Huset under færdiggørelse, august 1931. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

måtte nøjes med sodavander.
Så ud i rutebilen, men kun til Flaskekroen til lidt "med mere". Cyklistpavillonen undgik besøg, der var ingen der var cyklende den dag. Sidste station på turen var "Venners hjem" i Trekronergade, værtshuset der ligger der endnu. Her blev selskabet mødt med en stemme der sagde: "Skal I ha ' grønkål?". -Det varede lidt før de fandt ud af at det var en papegøje, der sad oppe på en gardinstang og sludrede, men det oplevede vi unge ikke for vi var trådt fra, da vi ikke kunne bælge mere sodavand i os.
Der var en kammerat ude ved stranden, der havde en sejlbåd, det vi kaldte en kapsejler. Det har nok været hans fars, men vi fik lov til at låne den og krydsede rundt ude i sejlrenden. Vi blev helt ferme til det, især til at krydse op mod vinden og så undgå at ryge overbord, når storbommen vendte. Det var jo 26 nemmere bare at lænse derudaf, men vi kunne godt lide at sejle. Vi danskere har jo et særligt forhold til havet.
Det skete også at jeg tog derud om vinteren, når vandene var frosset til, så lavede vi isbåde - et kors af brædder og to skøjter foran og en agterude der kunne drejes med en rorpind. Så mast

og sejl og sikken en fart vi kunne skyde, nogle steder var isen frosset i valker, så der fik vi nogle gevaldige bumpeture. Det var knapt så skægt, og især vinteren 29 var meget streng. I 30 'erne skulle der så kloakeres og det blev udført som nødhjælpsarbejde af skræddere og skomagere m.m. Kloakledningerne var sikkert ikke tætte, for vandet i vores brønd forsvandt, så vi måtte have kommunevand, men mærkeligt nok holdt vandet i dammen ganske godt. Der skulle laves en gennemløbsbrønd i forhaven til kloaken, men også her stødte vi på flint og da brønden skulle være dybere, måtte vi have en sprængningsekspert til at fjerne det, hvad der naturligvis gav et ordentligt drøn. Hidtil havde vi klaret os med en sivebrønd til kloak, en såkaldt fasine, et hul fyldt op med sten og så et lag tang fra stranden ovenpå, inden muldden kom på. Det virkede ganske godt til køkkenet, men nu fik vi også vandkloset.

Ænderne fodres i dammen, 1931.
Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

Desværre forsvandt vores eng også i 30'erne, da Kystagervej blev anlagt og en stor villa blev bygget op til vores baghave, men det er jo det der sker.

Vores dam var stadig en central del af haven. Nu var der også kommet guldfisk i den, som blev meget store og vi måtte hugge hul på isen om vinteren, for at de kunne overleve. Vi havde også et andepar gående der et år. De blev

fodret godt og vi børn blev meget gode venner med dem, men af en eller anden grund, fandt de på at stikke ind til naboen og bruge deres græsplæne, som åbenbart passede dem bedre end vores egen. Vi måtte hente dem flere gange derinde, og til sidst blev de så dødsdømt, meget passende op til Mortensaften. Men hvem skulle hugge hovederne af dem? Det var der ingen der kunne, så igen måtte vores logerende smed træde til og agere skarpretter. Ænderne kom på bordet Mortensaften, men søster og jeg skulle ikke have noget andesteg, dertil havde vi haft et for godt forhold til vores venner.

En anden slags dyresteg blev også indført ude på grunden på Strandbovej. Hver pinse fik vi stegte lammehoveder, så der var lavet lidt om på tingene, for lam hører jo påsken til, men det har nok været for koldt på den tid. Til hovederne skulle der naturligvis drikkes rødvin. Min far lavede den selv en overgang; der var så meget frugt i haven og han brugte også andre ting som figner, rosiner og lign. Vi stod så og gærede i de store galloner og boblede og boblede i en evighed, syntes jeg, inden der blev vin ud af det, men vin blev der dag.

Nu hører det med til historien, at min far elskede rødvin, men han fik altid en dundrende hovedpine bagefter. Det kunne han dog

er ved at være udvokset, 1934. Foto: Lokalhistorisk

ikke tage hensyn til, han drak det alligevel, med godt resultat hver gang - hovedpine. Det mærkelige er at jeg selv har det på samme måde - jeg er også glad for rødvin, men er ikke så tapper som min far var, for jeg begrænser forbruget betydeligt.
Jeg kan se at vores gamle foreningshus eksisterer endnu. Det har været sejlivet, for det er fra først i 20 ' erne. Her holdt vi sommerfesterne, den ene væg kunne slåes ned og så kunne vi danse, både på gulv og væg. Der var altid mange med til denne fest og fyldt op på dansegulvet, der jo delvis var i fri luft. Der var også mange til bålfesterne Sankt Hans Aften, hvor vi kunne følge alle bålene ind over Valby Fælled, Kongens Enghave og hele Amagerkysten.
Men der midt i 30 'erne var haven udvokset, der var hasselbuske langs hækken i sydsiden med med mange nødder, der var græsplænen og mange buske og stauder i forhaven. Foran huset, på begge sider af karnapstuen voksede en stor bjørneklo. sydsiden langs dammen, var der et lindelysthus og mange urtebede, mens der var jordbær i nordsiden. Der blev hvert· år taget stiklinger, der blev sat til nye planter. I baghaven var der kartofler, rabarber og frugtbuske, samt en stor kompostplads som min far gjorde meget ud af og så var der mange frugttræer, som bar vældigt godt. Der var Cox Orange, Belle de Boskop, Cox Pomona, nogle tidlige sorter og mange flere.
Men nu må jeg hellere komme tilbage til nutiden igen. Det var morsomt at dvæle lidt ved fortiden, men slut med drømmerierne og så på nakken af cyklen og hjemad.

Arild Fenris
Valby

I 'Hvidovre lokalhistorie' nr. 2/88 bragte vi ovenstående billede. Vi spurgte dengang: "Hvor i Hvidovre lå denne købmandsforretning?" Flere af foreningens medlemmer har kunnet give oplysninger om forretningens placering, og ved hjælp ai vore egne arkivalier kunne disse oplysninger suppleres. Det var heldigt, at forretningen var prydet med købmandens navn. Derved kunne vi dykke ned i de gamle folketællinger, som fortalte os, at L.F.Eriksen stod for Frederik Laurits Eriksen, født i 1872, men død allerede i 30 1925. Eriksen flyttede til Hvidovre i 1922 og fik således ikke megen glæde af sit marketenderi.
Forretningen lå på matr. 14bø, Risbjerggårds alle. Dengang var det nr. 31, fordi numrene begyndte ved Sydkærsvej. Senere begyndte numrene ved Hvidovrevej og det blev til Risbjerggårds alle 58, som nu.
Butikken blev overtaget i 1928 af købmand Anton Marius Christensen, som drev stedet i flere år. Naboen var iøvrigt "Risbjerggårds Kødforsyning" - også kendt som Slagter Felix. P.E.H

EFTERLYSNING EFTERLYSNING EFTERLYSNING EFTE
ING EFTERLYSNING EFTERLYSNING EFTERLYSNING

Lokalhistorisk på Hvidovre arkiv arbejder i øjeblikket en lille bog om Avedøre på postkort.
Arkivet har allerede en del postkort i samlingerne, men der må findes flere kort end dem, vi kender til.
Postkort med topografiske motiver blev almindelige fra omkring århundredskiftet, og på arkivet findes en del af de tidlige kort, f.eks. motiver fra landsbyen Hvidovre, kirken og enkelte gårde.
Det postkort, vi viser her, er taget på kasernen i Avedøre før Den første Verdenskrig og viser øvelsespladsen i brug til eksercits.
Arkivet efterlyser her postkort og især nyere postkort fra perioden 1930-60. Vi håber, at medlemmerne vil være behjælpelige, så vi modtager mange henvendelser indenfor de næste par måneder.
Arkivet modtager med glæde billeder til samlingerne, og skulle man ikke ønske at aflevere sine billeder, kan arkivet lade dem affotografere og levere originalerne tilbage. Ring til arkivet på 01 78 02 22 lokal 226 eller kom i åbningstiden mandage 12-16 og torsdage 16-19.

Poul Sverrild
arkivar

bag-siden

Fra Lokalhistorisk arkivs store billedsamling (nu flere end 8.000 billeder) har vi til denne udgave af BAGSIDEN fremtaget et billede af en bus på Køgevej på vej mod Toftegårds Plads. Billedet er fra besættelsesårene, som det fremgår af gengasgeneratoren monteret bag på bussen

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

6. årgang, nr. 4, dec 1988.

Indhold

Til medlemmerne ..... side 3
Generalforsamling 1988 ..... side 4
Lad os vende blikket bagud ..... side 9
af Kjeld Jørgensen
Ernst Andersen og lokalhistorien side14
af P. E. Hansen
Historiske noter ..... side 15
Bagsiden ..... side 16

Forsiden: Sne-vinter i Hvidovre i 1920'erne.
Foto: Hvidovre lokalhistoriske Arkiv.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE, udgives af
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer
fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Per E. Hansen
Kjeld Jørgensen

Adresse: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

ISSNnr.: 0902-3046

Til medlemmerne !

Ja, så kan vi atter føje et år til fortiden.! Hvidovre lokalhistoriske Selskab kunne den 28. november holde sin generalforsamling, som så samtidig blev indledningen til vor 10 'ende sæson. Bestyrelsen er konstitueret som hidtil og vil fortsat virke, forhåbentlig, til vore medlemmers tilfredshed.

I nærværende blad bringer vi formandens beretning, der fortæller om året som gik og lidt om tiden der kommer.

Vi ønsker herfra vore medlemmer en glad jul og et godt, lykkeligt nytår.

På gensyn 1989.

Redaktionen

Generalforsamling 1988
Formandens beretning

Det er mig en stor glæde at kunne byde jer alle hjerteligt velkommen til vort selskabs 10. ordinære generalforsamling. Med dette 10-år kan vi se tilbage på nogle gode og interessante arbejdsår på lokalhistoriske arbejdsområder. Vi har i alle årene haft en god og interesseret medlemsskare, som flittigt har deltaget i vore arrangementer, og det har støttet bestyrelsen i dens arbejde igennem alle år. Jeg vil også gerne nævne dem, der var i bestyrelsen fra begyndelsen, vor sekretær Kjeld Jørgensen, forb. stadsbibliotekar Eva Schultz og Kamma Anderson. Disse vil jeg gerne takke for deres store indsats og betydelige interesse, ligesom jeg naturligvis også vil takke de nuværende bestyrelsesmedlemmer og andre gode aktive i vort selskab.

Har vi så gjort vort arbejde godt nok? Ja, det er vel svært at besvare, men vi har i alle tilfælde gjort, hvad vi kunne. Vi har lavet informationsarbejde i overensstemmelse med vor formålsparagraf og tilrettelagt vor virsomhed på en sådan måde, at det gav interesse og samhørighed. Dette er sket igennem møder og besøg på institutioner. 4 Vi har ligeledes en enkelt gang afholdt en konference som vi kaldte "Lokalhistorisk dag" med flere emner på programmet. Der deltog ca. 50, både medlemmer og ikke-medlemmer. Programmet var tilrettelagt med 4 grupper. Referatet fra gruppernes arbejde viser, at man hovedsagelig havde beskæftiget sig med de enkeltes oplevelser - både de, der var flyttet til Hvidovre, og de, der havde boet her hele deres liv.

Vi har haft en lang række møder med lokale talere eller med personer, der har haft deres virke en meget lang årrække i Hvidovre. Fra deres indlæg er der blevet optaget bånd, og dermed har arkivet faet en række værdifulde oplysninger om tidens forhold og arbejdspladser o.s.v. Det er lokalhistorie.

En besøgsrække på institutioner og forskellige kirker, var en stor succes med mange deltagere. Om vort selskabs medlemstal kan jeg oplyse, at det er temmelig konstant. Nye medlemmer har i de sidste år kunnet opveje afgangen, der kommer ved udmeldelser og ved dødsfald. Vi ligger i dag på ca. 250 medlemmer, det er jo ikke den store folkelige opbakning, men en god og interesseret medlemsskare.

Vi har i alle årene haft et godt samarbejde med arkivet og dettes ledelse. Arkivet fik fra dets start

pens. kontorchef, landinspektør Nordlund som leder. Han var meget interesseret i lokalhistorie, gennem sin mangeårige ansættelse i Matrikelvæsenet, var det vel i sagens natur kort, protokoller og fotos fra ældre tid, der havde hans største interesse. Man fik samlet en mængde arkivalier, kort og fotos i hans tid. Jeg lærte ham at kende som en mand, hvis virke satte præg på vort arbejde. Efter hans afgang var arkivet besat i 1½ år med bibliotekar Stinna Madsen, som også udfyldte sin plads til alles tilfredshed.

Men så skete det gode, at vi endelig fik vort arkivs lederstilling besat på allerbedste måde, nemlig med Poul Sverrild, som har sin uddannelse på dette felt, og det mærker vi i det daglige arbejde. Her vil jeg sige Hvidovre kommune tak for, at vi endelig fik den sag sat på rette plads. Tak for godt samarbejde med arkivet og biblioteket i alle 10 år.

Her på generalforsamlingen plejer jeg at gennemgå årets møder, og her i 1988 har vi haft 6 møder som var fint besøgt. Det er altid en glæde, at vore medlemmer møder flittigt op. Vort januarmøde forløb fint, selvom det kom i stand ved nogle misforståelser i dagene mellem det gamle og det nye år. Fremmødet var stort, ca. 50 kom og hørte arkivar Inge Bundsgaard fra Herlev, der holdt et spændende foredrag om foreningernes historie. Det blev en god aften, og vi var glade for, at Inge Bundsgaard kunne hjælpe os med kort varsel. Den 15. februar var mødet flyttet til Biliotekscafeen, og her var der fuldt hus til arkivar Bent Bliidnikow 's foredrag om 'Jøderne i Danmark'· Foredraget var ledsaget af lysbilleder. Bliidnikow er 3. generation af familien, som kom hertil fra østeuropa. Bliidnikow var en festlig og charmerende taler, der holdt os alle fangne ved sin gennengang af jødernes forhold her i Danmark. Aftenen sluttede med mange spørgsmål og en livlig debat.

Vinterens sidste møde havde overskriften "Fritidsliv i Kalveboderne". Det var Lokalhistorisk Projekt's medarbejdere, Lisbeth Magnussen og Bo Mølgaard Pedersen, der præsenterede gruppens arbejde. Igen fik vi et storslået resultat fra projektgruppen at se og høre. Vi fik meget at vide om fritidslivet i Kalveboderne fra årene før 1. verdenskrig og helt frem til nutiden. Gruppens lyd/dias-show vakte stor opmærksomhed og fremkaldte stort bifald. Vi siger tak til projektgruppen.

Efterårets møder har også været pænt besøgt. Det første møde i september var ved vort selskabs sekretær, cand. jur. Kjeld Jørgensen, der holdt sit foredrag 5 om retstilstanden på Chr. den 4. tid. Kjeld Jørgensen kom også ind på, hvad disse forhold indebar for Hvidovres bønder. Der var god spørgelyst fra forsamlingens 25

medlemmer.
Oktobermødet blev et stort tilløbsstykke med 60 deltagere. Aftenens gæst var forh. isen:¬ kræmmer Knud Gravesen, der i ca. 35 år havde forretning her i Hvidovre. Emnet var 11Hvidovre i 30 'erne", og Knud Gravesen gav bl.a. en interessant gennemgang af, hvordan Hvidovrevej var bebygget dengang. Han fortalte ligeledes om, hvordan det var at starte en forretning og drive denne i en tid, med megen arbejdsløshed og små penge. Vi fik også en god beretning om forholdene under krigen, med vagtværn o.s.v. Det var et emne der satte gang i debatten, og vi fik en fin aften om Hvidovre.
Rødovre lokalhistoriske Samfund har fået genoptrykt et kort fra 1795, der viser Københavns vestlige opland. Kartet blev oprindelig udført i forbindelse med en militærmanøvre ledet af Frederik d. 6. Kartet kan købes gennem Hvidovre lokalhistoriske Selskab og på arkivet.
Vores blad, Hvidovre Lokalhistorie, er kommet i en god gænge med regelmæssig udgivelse, i en smuk form og med et spændende indhold. Der er grund til at takke redaktionsmedlemmerne, Per E. Hansen og Kjeld Jørgensen for deres arbejde og Lokal6 historisk Projekt for den tekniske udførelse.
Årsmødet i Dansk lokalhistorisk Fællesforening var i år henlagt til Viborg. Vi deltog atter med 2 deltagere, næstformanden Per E. Hansen og Jens Kristensen. Temaet var "Byens historie siden 1870", og der var gode foredrag om bl.a. Odense Århus og flere byers historie. Årsmødets deltagere aflagde også besøg på landsarkivet på Viborg Stiftsmuseum. Jeg kan sige, at det var et virkelig godt og udbytterigt årsmøde, hvor vi som sædvanlig drøftede lokalhistoriske forhold med andre deltagere.
I år udkom en god bog om Hvidovre. "Lysthuseboerne - en forstad fødes". Efter et par års arbejde med at finde gode venner, der ville hjælpe med til at bogen kunne udkomme, fik bogens forfatter, arkivar Poul Sverrild, endelig mulighed for at gøre sit arbejde færdigt, således at han med bogtrykker og bogbinder kunne lave en pæn bog, der var værd at sende på markedet.
Bogens indhold er blevet til på basis af en opgave, som Poul Sverrild havde udarbejdet på Københavns Universitet i 1980. Her gives en god og stærk fremstilling af de forhold som herskede i vor kommune i begyndelsen af 20 'erne. Bolignød herskede overalt i landet, i de store byer, værst i København. Fattige og boligløse folk købte grunde i Hvidovre og byggede sig en lille og tarvelig bolig.
Vanskelighederne tårnede sig op for dem, Hvidovre Sogneråd ville ikke vide af dem. Børnene

kom ikke i skole, man kunne ikke komme til at betale skat og optagelsen på valglisten fandt heller ikke sted.
Men de sejrede til sidst. Læs den fine og oplysende skildring af vor komunes udvikling i perioden 1901-1925. Jeg kan anbefale dem, der endnu ikke har købt den, at sikre sig den, mens vi endnu har lager.
I år er det sidste gang jeg om - taler Rytterskolen under arbejde. Renoveringen - eller rettere sagt istandsættelsen af vor gamle bygning, vil være helt færdig i løbet af 1989. Det bliver et smukt hus, og. det bliver herligt at komme der.
Jeg tør godt sige her i aften, at huset kommer til at danne ramme om lokalhistorisk arbejde. Som det er jer bekendt, er Poul Sverrild og jeg i en arbejdsgruppe om husets istandsættelse, og her har vi så set hvad den kan bruges til. Jeg har tidligere omtalt et forslag, som er sendt til kommunen, om husets brug. Et senere og mere detaljeret forslag har været til behandling i kulturelt udvalg og her blev det enstemmigt vedtaget. Dette forslag vil jeg nu omtale nærmere.
I løbet af året, der er gået, er det blevet besluttet, at Lokalhistorisk Selskab sammen med arkivet skal have Rytterskolen overdraget, når den er færdig-restaureret. Kvinde-projektet for unge arbejdsløse, der står for restaureringen, påregner at slutte arbejdet omkring begyndelsen af august 1989. Og så kan vi rykke ind med vore aktiviteter.
Det er blevet besluttet, at vores fælles drift af den gamle skole skal omfatte en række forskellige tilbud og aktiviteter. Lokalhistorisk Projekt bliver flyttet til rytterskolen, hvor det i et par år skal være rygraden i arbejdet, medens vi i Lokalhistorisk Selskab gradvist skal gå ind og overtage en del af opgaverne. Aktiviteterne i Rytterskolen er planlagt som tilbud til borgerne indenfor lokal- og kulturhistorie og indenfor det, man bredt kunne kalde lokalsamfunds-interesse.
Der vil blive startet interessegrupper, studiekredse o.l., som skal arbejde i skolen og bruge faciliteterne der. I den gamle skolestue bliver der udstillings- og mødelokale, hvor der løbende bliver arrangeret lokalhistoriske udstillinger. Et par udstillinger om året bliver særlig for skolerne, så der også bliver et lokalhistorisk undervisningstilbud til dem.
Som en ekstra mulighed for at opleve Rytterskolen som et hyggeligt lille kulturhus i det gamle Hvidovres centrum, er det planen at etablere en lille sommercafe i Rytterskolens have.
Der kan man til en fornuftig pris få en kop kaffe og et stykke kage efter udstillingsbesøget, eller blot når man kommer forbi og vejret ellers er til udendørs ophold.

Kort sagt arbejder vi på i løbet af et par år, at få etableret Rytterskolen som et kulturhistorisk aktivitetshus, hvor aktivitet og engagement sammen med udadvendte tilbud om udstillinger, kan bidrage til at øge interessen for lokalsamfundet og dets fortid. Og som forhåbentlig kan være med til at gøre det mere spændende at være Hvidovre-borger.

Jens Kristensen

Nr. 4 - 1988

Lad os vende blikket bagud

Hvad var der af lokalhistorisk arbejde i Hvidovre som forløber for vort nuværende selskab? I anledning af Hvidovre lokalhistoriske Selskab' s 10-års jubilæum den 22. november 1988, vil vi lade tankerne gå tilbage til tiden før 1978.
Den 7. maj 1973 mødtes en gruppe af mennesker, der var interesserede i lokalhistorie, for at stifte en forening. Det var kulturelt udvalg, med den daværende formand Herluf Rasmussen, som stod bag indkaldelsen til mødet. Udvalget havde nedfældet nogle vedtægter, som ved denne lejlighed blev vedtaget. Navnet på foreningen blev Hvidovre lokalhistoriske Selskab, altså samme navn, som vores forening har i dag. Det fremgår af de gamle vedtægter at foreningens formål var at indsamle, registrere og opbevare arkivalier, kort, udklip, stem meoptagelser og film m.v., til belysning af Hvidovres historie. Selskabets samlinger var en del af Hvidovre Bibliotek. Ligeledes skulle udgifterne vedrørende selskabets drift optages på bibliotekets budget og regnskab, og det var stadsbibliotekaren, der var ansvarlig for det daglige arbejdes udførelse. Kulturelt udvalg var ansvarlig for selskabets drift og skulle efter de gamle vedtægter nedsætte en arbejdsgruppe, der var rådgivende for udvalget. Der var altså ingen bestyrelse!
Vores forening i dag er selvstændig med egen bestyrelse. Arbejdsudvalget havde til opgave at skabe kontakt til offentligheden med henblik på indsamling af arkivalier m.v. Selskabet skulle indkalde til årsmøde og være medlem af Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver (SLA).
Det er ikke alle bestemelserne der anføres her, men som det fremgår af ovennævnte, var der vel snarere tale om en slags arkivforening eller støttekreds til et arkiv.
Den ovennævnte arbejdsgruppe blev delt op i flere mindre grupper, med hver sit speciale. De var delt op som følger:

Gruppen for;
Kort, protokoller, matrikler og landsarkivsager.
H.O. Nordlund (senere arkivar for vore samlinger)
Jens Kristensen (Vores nuværende formand)
J. Heidelberg
Knud Weile
Kjeld Jørgensen

Gruppen for; Tegninger, billeder og fotografier.
Harley Sørensen
Søren Olsen
Jytte Andersen
Ole Høfft.

Gruppen for;
Skøder. fæstekontrakter. skifte-protokoller. retsdokumenter og kirkebøger.
Inge Larsen (vores nuværende borgmester)
Birte Strange Hansen
Kjeld Jørgensen

Gruppen for; Indsamling af effekter.
Inge Larsen
Eva Clausen
Jytte Andersen
Søren Olsen
Ingelise Ljørring.

Gruppen for; Samtaler. interview og båndoptagelser.
Harald Buhr Vestergård
Jens Kristensen
Eva Råe Schultz
Knud Kiegstad
J. Heidelberg
Bodil Østergård
Leif Jensen.

Gruppen for; Film.
Eva Clausen
Søren Olsen
Flemming Tøgersen

Den første aflevering til Hvidovre lokalhistoriske Arkiv. H. Buhr Vestergård overrækker 3 "bånd"-samtaler med ældre Hvidovreborgere, til formanden for kulturelt udvalg, Herluf Rasmussen, og stadsbibliotekar Eva R. Schultz, ved indvielsen af det nye hovedbibliotek. Foto: Hvidovre lokalhistoriske Arkiv.

Af referat af kortgruppens møde den 12. juni 1973, kan vi se, at der er udarbejdet en oversigt over gamle kort, matrikelkort og udskiftningskort. Desværre faldt efterhånden en del af gruppedeltagerne fra og der blev foretaget en omstrukturering, ved et senere møde.
Arkivet fik plads i et kælderlokale under Medborgerhuset og virker herfra endnu, siden 1974. H.O. Nordlund blev arkivets leder og opbevarede her, en del indsamlede effekter samt mange skriftlige arkivalier. der blev udarbejdet en oversigt af samlingen og vi kan herfra nævne i flæng.: Litteratur i videste forstand om Hvidovre, kommunen og dens institutioner. Diverse vedtægter og forretningsordener, partipolitiske pjecer og blade, lejrforeningsblade, kirke- og skoleblade. Der var også materiale fra en del foreninger inden for sport, teater og kunst og meget omkring skole og biblioteksvæsen. der var endog et blad for kaninavlere! Det nævnte her, er kun et lille udpluk.
Af et mødereferat fra den 24. september 1973 fremgår det, at kommunen har bevilget selskabet kr. 10.000. Ved dette møde blev det også besluttet at invitere stadsbibliotekar Fru Børresen fra Søllerød. Hun kom og holdt et inspirerende foredrag om lokalhistorie og om Søllerøds lokalhistoriske samling. Dengang var der ikke så meget litteratur om lokalhistorisk arbejde. Førstelærer Strange Nielsen fra Sydsjælland havde udgivet en bog om opbygning af arkiver. Denne bog anskaffede vi os. Strange Nielsen besøgte os engang og gav gode råd. Det skal også bemærkes, at nogle af os var ude at besøge Søllerød lokalhistoriske Samling. Vi sluttede besøget med middag på Søllerød Kro, - det var dengang.
De aktive medlemmer brugte mange fritidstimer gennem årene på arbejdet. Nordlund lavede et stort arbejde på arkivet og det resulterede bl.a. i nogle lokalhistoriske hefter og bøger som medlemmerne i grupperne havde stor glæde af. Han havde også skaffet sig kontakt med skifteretten, som adviserede ham i tilfælde af dødsfald, hvor der i boet blev efterladt arkivalier, f.eks. retsdukomenter, gamle billeder eller andet som arvingerne ikke var interesseret i. Knud Kiegstad havde arbejdsmæssig kontakt med beboerne i nogle beskyttede boliger og plejehjem. Herfra blev der også hentet arkivalier.
H.O. Nordlund styrede dette, men kunne naturligvis ikke nå at registrere alt. Senere er det lykkes vor nuværende arkivar, Poul Sverrild, at få styr på dette.
Meget blev prøvet. Med stor indsats fra fhv. stadsbibliotekar Fru Eva Råe Schultz, arrangerede man f.eks. en foto-konkurrence, med henblik på indsamling af gode Hvidovre-motiver. Der var flotte præmier, med det blev ingen succes.

Ved et møde den 5. februar 1974 måtte man konstantere, at grupperne var blevet for små og atter skulle omstruktureres. Der var dog også godt nyt at berette. Åstrupgård havde været i familien Bonavents eje i mange år. Familien skænkede arkivet en del gamle billeder fra tiden omkring 1925. Det var interessante ting.
Der var også enighed om at holde en udstilling, for ved hjælp af film, fotos og lydbånd, at fortælle vore borgere om, hvad vi gik og puslede med. Der skulle endvidere lægges foldere frem.

Af et mødereferat fra den 29. september 1974 fremgår det bl.a., at Palle Voigt efter et kommunevalg var blevet formand for kulturelt udvalg og derved afløste Herluf Rasmussen. Arbejdsudvalgene var blevet supleret med Louny Jensen og Elin Bonavent Jensen.
Man udgav en postkortserie med billeder fra det gamle Hvidovre. Der var tale om meget fine billeder, og så vidt jeg husker udkom serien ved juletid og kunne købes hos de lokale boghandlere. Man bestemte at udgive en såkaldt "Gårdhistorie". Det blev Bering-

Bestyrelsen i Hvidovre lokalhistoriske Selskab afholder sit første møde den 07.12.1978. Fra venstre: Eva R. Schultz, Kjeld Jørgensen, Knud Weile, H.O. Nordlund, Birger Thomsen, Jens Kristensen, Hanna Jensen og Dan Heinsen. Foto: Hvidovre lokalhistoriske Arkiv.

Medlems-møde i Hvidovre lokalhistoriske Selskab d. 12.06.79. Palle Voigt udspørger Bent Zinglersen om det gamle Hvidovre. Foto: Hvidovre lokalhistoriske Arkiv.

gård, som Nordlund beskrev og fik udgivet i et hefte. Hvidovre Avis bragte også dengang billeder fra det gamle Hvidovre, tit fotos hentet i arkivet.
Flere gange har vi deltaget i sammenslutningen af arkiver og lokalhistoriske. foreningers årsmøder. Derfra er der blevet. hentet megen inspiration og skabt gode kontakter til andre lokalhistorisk interesserede fra hele landet.
Arbejdet i dette første Hvidovre lokalhistoriske Selskab gik langsomt i stå, og der er således intet særligt at berette fra årene 1976 og 1977.
Vi skal frem til 1978, hvor man fik stiftet en ny forening. Denne gang en selvstændig sag med bestyrelse og medlemmer. Den første generalforsamling afholdtes i november 1978, og er derfor grunlaget for det ti-år, vi nu går ind i.

Kjeld Jørgensen.

Ernst Andersen og lokalhistorien

Vi kan ikke tale om Hvidovres lokalhistorie uden at nævne fuldmægtig Ernst Andersen og hans glødende interesse for Hvidovres fortid. Han var en ægte hvidovredreng, født og opvokset i det lille hus i Hvidqvregade 3. Hans far var graver ved Hvidovre Kirke og Ernst blev her på stedet hele sit liv. Dengang havde Hvidovre Kom - mune kontor i en lejlighed på "Lykkens Minde" (nu Hvidovre Torv), og den unge Ernst Andersen blev knyttet hertil allerede i 1922, som deltidsansat. Det var den første ansættelse i Hvidovre kommunes administration. Da den "nye" skole (Sønderkærskolen) blev indviet i 1925, overtog kommunen den daværende skole, fra 1902, og indrettede den til sognerådskontor. Det var altså Hvidovres første rådhus. Ved denne lejlighed blev Ernst Andersen fastansat og virkede i kommunens tjeneste indtil 1970, hvor han tog sin afsked med pension, 67 år gammel. · Ernst Andersens store interesse for Hvidovres fortid (den var 14 og lokalhistorien næsten mere end en hobby), fik ham som talsmand i alle tilfælde, hvor der var tale om museumstanker o. lign. Han var, i de sidste år på Hvidovre Rådhus, placeret i et kælderkontor, som var stuvet fuld af diverse fakts og optegnelser om Hvidovres bøndergårde, matrikler, anekdoter og historier o. lign. Han var også fortaler for en udgivelse af Hvidovres historie i bogform og havde skrevet adskillige afsnit. Han mødte dog kun spredt forståelse for sine interesser og "Bogen" har vi stadig til gode. Et synligt bevis på hans eksistens fik vi dog, idet han stod som forfatter af "Træk af Hvidovres historie", som var en del af "Velkommen til Hvidovre". Bogen udkom som gave i over 2 5 år, til borgere der bosatte sig her. Ved hans død i 1976, blev kælderlokalet ryddet og det meste af materialet overflyttet til Lokalhistorisk Arkiv. Vi kan kalde dette materiale, om ikke "Rygradden 11, så et væsentlig suplement til de oplysninger vi den dag i dag søger om Hvidovres lokalhistorie.

P .E.Hansen.

Lokalhistoriske noter

Nedenstående oplysninger stammer fra fhv. stadsbibliotekar Eva Raae Schultz 's bog: "Hvidovre kommune bibliotek. Kommenteret tidstavle 1931-1981". der udkom i 1981.

1.oktober 1974.
Hvidovre lokalhistoriske Arkiv oprettes og får lokaler i Medborgerhusets underetage, med daglig ledelse af fhv. landinspektør H.O. Nordlund.

Arkivet har til formål at samle materiale til belysning af områdets historie.

I de få år arkivet har fungeret, har man nået at indsamle ca. 3.000 billeder og motiver fra det gamle Hvidovre, ligesom et stort antal personlige papirer og dokumenter, foreningsprotokoller o.s.v. er indgået i arkivets samlinger. Arkivet har desuden erhvervet flere malerier fra det gamle Hvidovre.

Hvidovre lokalhistoriske Arkiv har udgivet en række publikationer:

1975;
En postkortserie. 12 prospekter fra det gamle Hvidovre.

1976;
"Beringgård" af H.O. Nordlund.

1978;
"Rytterskolen" af H.O. Nordlund.

1979;
11 Hvidovre Kirke". 6 postkort.

1979;
"Mit livs foreteelser" af Axel Petersen.

1980;
11 Hvidovre Kirke 11 af pastor Immanuel Hansen.

1981;
"Da Hvidovre blev mindre" af Poul Sverrild og H.O. Nordlund.

22. november 1978. Hvidovre lokalhistoriske Selskab af 7. maj 1973 (med kommunalbestyrelsesmedlem Jens Kristensen som formand), omdannes til en forening - med kontingentbetalende medlemmer - med det formål at støtte Hvidovre lokalhistoriske Arkiv og samarbejde med arkivet om udgivelse af publikationer. Selskabet har med overvældende tilslutning afholdt en række foredragsaftener, udstillinger og studieture.

Efter 3 års forløb er medlemstallet ca. 220.

bag-siden

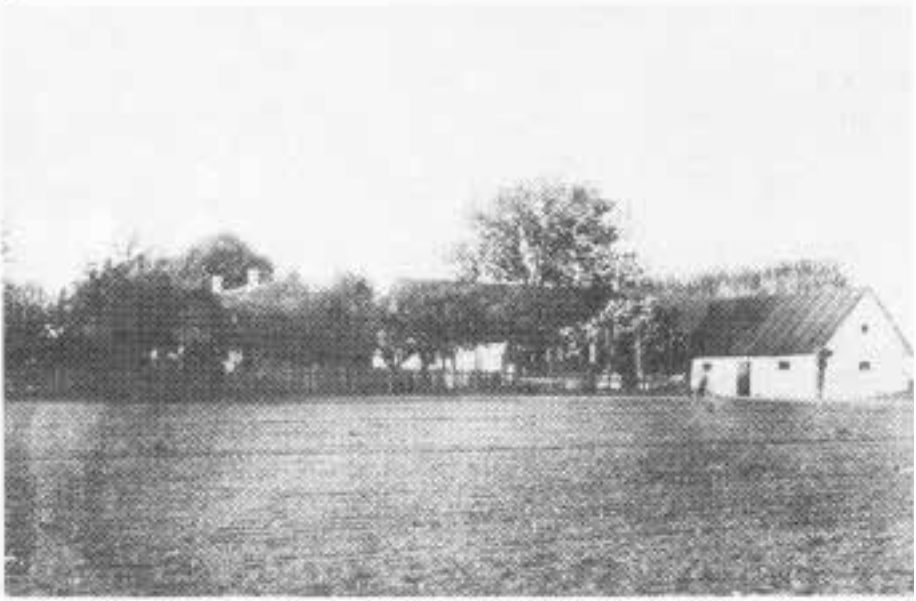

Lokalhistorisk Arkiv modtager løbende mange billeder. De fleste bliver afleveret af private, der hjemme finder nogle billeder, de skønner kan være af interesse for arkivet.
Men arkivet modtager også billeder fra andre af landets mange lokalhistoriske arkiver, idet det er sådan, at det enkelte arkiv sørger for, at materiale, der ikke vedrører arkivets område, kommer hen hvor det hører til. Dette billede er et sådant eksempel, idet det er blevet sendt fra Glostrup kommunes lokalhistoriske arkiv. Billedet, der er uden år, viser Krogholtsbjerg i Avedøre

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

7. årgang, nr. 1, marts 1989.

Indhold

Til medlemmerne ..... side 3
Da Tex kom til byen ..... side 4
af Anne Hundsdahl
N ytårsstormen ..... side 7
af Åge Olsen
Lokalhistorisk Af deling
Årsberetning, 1988;
Projekt ..... side 10
Arkiv ..... side 16
Togulykker i Hvidovre ..... side 21
Bagsiden ..... side 24

Forsiden: Vi bringer som forsidebilleder på dette års numre interiørbilleder fra Lokalhistorisk Arkivs samlinger.

Fotos: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.
HVIDOVRE LOKALHISTORIE, udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Per E. Hansen
Kjeld Jørgensen
Adresse: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

I SSNnr.: 0902-3046

Til medlemmerne !

Vi er sent ude med dette nummer af Hvidovre Lokalhistorie. Alting iler af sted og det bliver tidlig sent. Men bedre sent end aldrig.

Her er vi så! Vi benytter lejligheden til at byde vore mange nye medlemmer velkommen.

Der er stigende interesse far lokalhistorie i Hvidovre. Det har bl.a. det store fremmøde til forårets møder kunnet bevidne. Vi glæder os og håber at dette vil fortsætte.

Men •••• et enkelt hjertesuk fra vor kasserer. Han beder de ca. 40 medlemmer, som har forlagt det tilsendte girokort, om at finde dette frem og komme på posthuset. Få nu det medlemsskab i orden - så bliver han så glad!!!

Redaktionen.

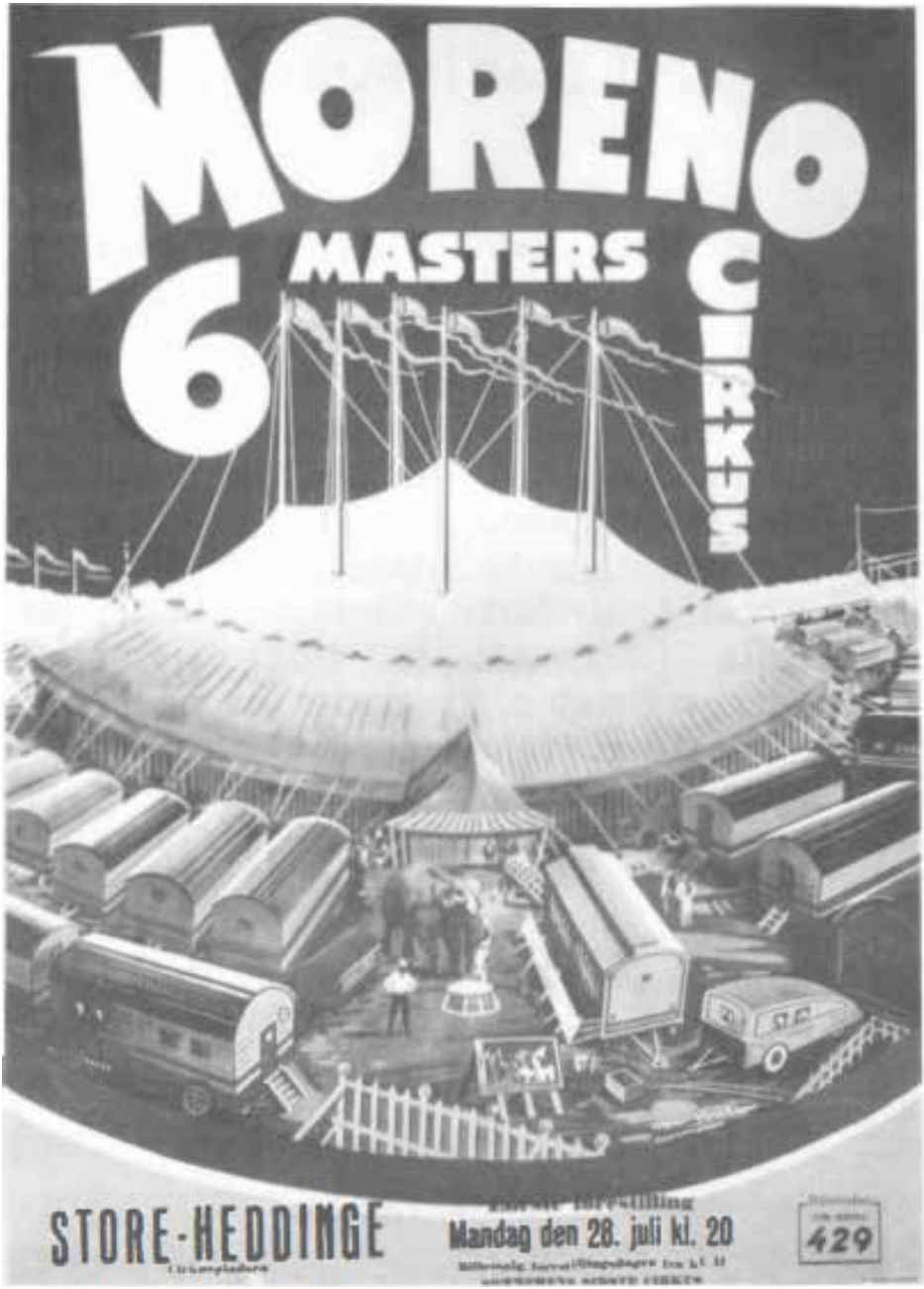
MORENO
6 MASTERS CIRKUS
STORE-HEDDINGE
Mandag den 28. juli kl. 20
429

"Da Tex kom til byen"

af Anne Hundsdahl

Da jeg var omkring 13- 14 år, boede jeg på Sognegårds Alle, næsten på hjørnet af Biblioteksvej. I de år var Biblioteksvej endnu ikke lukket af det nye Medborgerhus. Det var lige begyndelsen af 50' erne.
De, der kan huske det, vil vide, at vi havde en flot rød firkantet bygning på hjørnet af Biblioteksvej og Hvidovrevej, som var vores Bibliotek på daværende tidspunkt. Desværre er den bygning nu faldet for det moderne Medborgerhus vi ser nu.
Det sjove og hyggelige for os unger var, at bag Biblioteket, var der en meget stor plads, som vi kaldte cirkuspladsen. Om sommeren var der altid et cirkus der, kendt eller ukendt. Vel nok mest det pæne cirkus Moreno. Vi unger glædede os meget til hver gang de kom.

Om vinteren var det en skøjteplads. Kommunen var så flinke, at de lavede en skøn skøjte/glidebane til os, ved bare at sprøjte vand ud over banen (pladsen), bare med en vandslange. Nu skal det dertil siges, at dengang frøs det virkelig, når det var frostvejr.

Vi skøjtede af sted, det bedste vi havde lært eller ikke lært, og selvfølgelig var der nogle af os, der faldt lige så lange vi var, med skøjterne lige i vejret, men det er en helt anden historie. Det jeg vil fortælle om nu, er dengang cirkus kom til byen. Jeg kalder det "Da Tex kom til byen", fordi det overskyggede al vores forventning om cirkus, da han viste sig. Tex var en høj flot fyr, helt i sort, en rigtig Zorro-type, syntes vi unger. Han havde en sort skjorte på med en

hvid snor som slips. Med et stort sølvspænde som lignede en okse. Derpå sorte skindbukser. Og sorte støvler med sølvskinnende sporer. Og hatten - den var et helt kapitel for sig. En kæmpe sombrero. Også sort selvfølgelig.
Han havde altid en horde af unger efter sig, ned ad Hvidovrevej, som rottefængeren med sine børn. Han red selvfølgelig på en kridhvid hest. Og han uddelte fribilletter med rund hånd, som vi unger faldt over og kom op at slås om.
De andre viste så næsten altid, hvordan man kunne redde sig en fribillet. Der var altid fribilletter, til dem, der gad at hjælpe til ved teltet. Bære vand eller slå teltpløkke i, eller noget helt andet.
De der ikke var så heldige, kravlede rask væk ind under teltdugen, nogle gange med held, andre gange var resultatet en lussing.
Men det korte af det lange er, at det var alle tiders oplevelse for os unger. Hvert år glædede vi os til det blev sommer, og til at cirkus kom til byen.

Klar til aftenens forestilling. Cirkus Moreno, 1967.

NYTÅRSSTORMEN

af ÅGE OLSEN

31. december 1903-1904.
En uforglemmelig dag: nytårsdagsmorgen. kl. 04.00, 1904.
Jeg er søn af Handelsgartner N. Olsen, Avedøre, hvor vi var 9 søskende, heraf 6 levende.
Det var altså nytårsdagsmorgen 1904 kl. 04.00, og min fader var stået op, fordi han skulle på torvet. Det stormede vældigt, og da han kom ud i køkkenet for at varme kaffen, hørte han en underlig lyd, ligesom man kunne tænke sig en vandhane som var utæt. Det kunne han ikke rigtig forstå, da vi ikke ejede en vandhane. Han gik da hen til køkkendøren, som førte ud til en lukket port, for at åbne køkkendøren og samtidig se, hvad det var, som piplede. Da skete det frygtelige ved hele denne undersøgelse. Vandet væltede ind af døråbningen, så det ikke var nemt at få døren lukket igen, i et nu stod alle stuerne under vand. Vandet stod til 18 tommer (47cm.) i stuerne, indtil kl. 12, så vi børn sammen med mor måtte ud af sengene ug i det kolde vand. Det var 10 frost. Op på loftet med tøjet på armen. Jeg var ca. 10 år gammel, men jeg kan huske lige så tydeligt, at min storesøster skulle bære kaffekanden op på loftet, for at vi deroppe kunne få lidt at varme os på. Så skete det så uheldigt, at hun faldt og spildte al kaffen. Vi ejede ikke en dråbe ferskvand.
Min fader måtte søge ned for at redde hvad der kunne reddes, og han måtte soppe i lang tid i det kolde vand for at hjælpe dyrene. Svinene stod på bagbenene op af skillerummene for på den måde at undgå at drukne. Far tog dem ved forbenene og førte dem ud i gården til en vogn, hvorpå de blev læsset op. Vi havde også en ko, to heste og en hund, og de blev trukket ind i loen for at blive anbragt oppe i halmen. En del af hønsene druknede.
Efter alt dette bjærgningsarbejde var fader udmattet. Han kunne ikke selv gå op af trappen til loftet, så jeg måtte gå ned med et reb, binde det omkring brystet,

under armene, og på denne måde hive ham op. Han kunne ikke støtte på sine ben, der var blevet helt sort-blå, og vi stod helt hjælpeløse, ingen kaffe, øl eller vand til at give ham at læske sig på, han var mere død end levende.

Da skete det at en fisker ved navn Sjøgren kom soppende med sine lange støvler på. Moder kaldte af ham og rådførte sig med ham, hvad der var at gøre ved faders ben.

"Det er meget stærke forfrysninger, han kan miste benene. I må tage noget saltvand med ned i stuen, koge det og hælde det på flasker og pakke dem godt om benene", foreslog han.

Det gjorde vi og fader havde et lange sygeleje foran sig, helt hen til foråret, senere gik han ved krykker.

Det var her, jeg startede min livs-

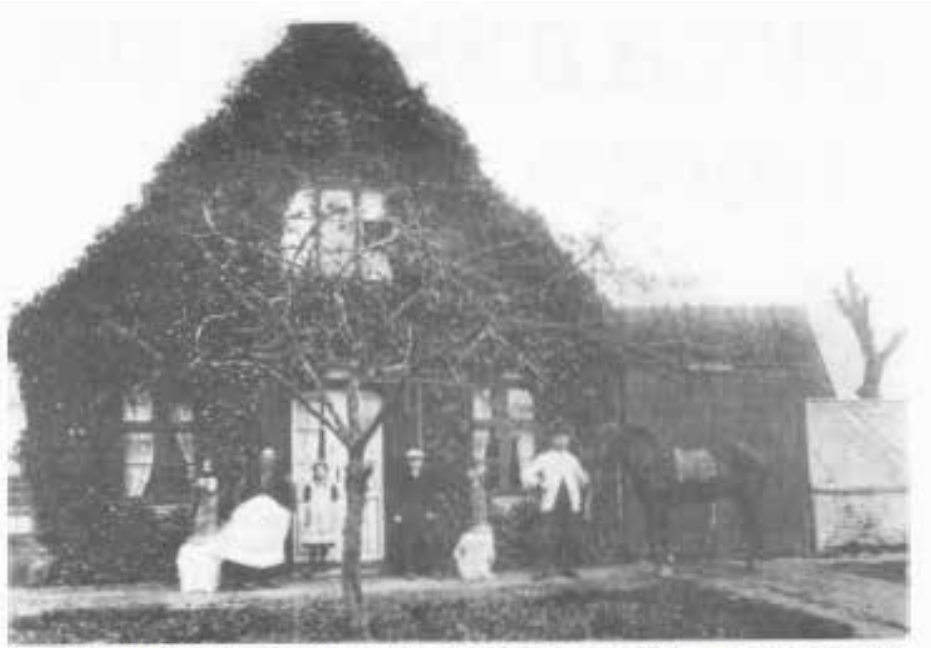

Handelsgartneriet "Strandlyst" i Avedøre ca. 1908. Til højre står Niels Olsen (faderen) som kom til skade ved oversvømmelsen. Dette foto menes taget i anledning af, at hesten, der er med på billedet, havde tjent familien i 20 år, bl.a. på de daglige ture til Københavns Grønttorv.

bane. Som 10-års dreng måtte jeg køre til København efter foderstoffer, vande kreaturerne, køre med moder på torvet, pløje og harve marken, tømme brøndene for igen at få ferskvand.
Jeg måtte vandre omkring og samle underskrifter hos alle, som havde lidt skade ved oversvømmelsen. De blev sendt ind til Rigsdagen for at få lidt hjælp. Men hjælpen blev afvist. Vi høstede ikke noget i flere år efter, og vi børn der var store, måtte ud af reden.
I 1907 blev jeg konfirmeret, kom i gartnerlære, var der i 2 år, og tjente ikke 5 0 kr. for det det første år. Andet år tjente jeg dog 75 kr.
Så rejste jeg, gik på løst arbejde i 2 år. I 1911 tog jeg til København, fik plads som kusk og køkkenkarl hos Dr. Swart i Nørrebrogade for 40 kr. pr. måned og fri station. Jeg var der i 2 år, og begyndte igen på løst arbejde.
I 1915 fik jeg fast arbejde i Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger i Vinafdelingen, hvor jeg fejrede 25-års jubilæum.
Den 9. april 1940 blev jeg forflyttet til Emballageafdelingen, hvor jeg er nu (1952).
Den 26. december 1922 blev jeg gift med min nuværende hustru. Der var bolignød her i byen, så vi lejede os et tomt værelse i Holmbladsgade 94 uden gas, vand og lys (pris 32 kr). Her blev vor ældste søn født.
Den 1. november 1925 lejede vi en 2-værelses med moderne bekvemmeligheder til 44 kr. pr. måned i Heilsgade 2 3.tv. Det er Københavns Kommune som er ejer af ejendom men, og der passede min hustru 3 hovedtrapper og 3 køkkentrapper med renholdelse.
I 1929 fik vi en søn, som har været meget syg. Men den 1. april 1931 købte vi retten over et af Arbejdernes Byggeforenings-huse her på Valmuevej 22 1.sal. og den 1. april 1940 overtog vi selv en af lejlighederne, hvor den lille søn befinder rask og vel. Den store søn befinder sig så godt, at han har taget studentereksamen imedens vi har boet her, og samtidig passet sit arbejde.

Lokalhistorisk afdeling
Årsberetning
1988

Projekt

I det forløbne år har projektet arbejdet videre med henholdsvis Kalvebods- og ungdomskulturtemaet. Som omtalt i sidst års beretning går Kalvebodsprojektet ud på at lave en bred kulturhistorisk beskrivelse af farvandet Kalveboderne og de dertil knyttede kystområder.
Udgivelserne er trukket lidt i langdrag fordi de unge, der har arbejdet med de temahefter, der tilsammen skal udgøre den brede beskrivelse, må forlade projektet (senest) efter 9 måneders forløb, med det resultat, at der ikke bliver tid til den sidste af - pudsning og klargøring af manuskriptet til trykning.
Heftet om 'Fritidsliv i Kalveboderne' mangler kun nogle få justeringer for at være klar til trykning, og det er et imponerende materiale, der er samlet ind til denne del af Kalvebodsprojektet. Især er der fremkommet meget billedmateriale, som udgør et glimrende grundlag for illustrationsudvælgelsen.
Formidlingen af dette emne er også sket i form af et foredrag i Lokalhistorisk Selskab, hvortil vi desuden havde produceret et lyd-dias-show. Det er lærerigt for vore unge ansatte at skulle videregive deres viden på skrift (og tage stilling til målgruppe, skrivestil, emneprioritering, illustrationer og layout), i tale (forberede et foredrag og være foredragdsholder i en stor forsamling) og i audiovisuel form, hvor emnet skal præsenteres alene ved hjælp af lysbilleder og musik (og hvor man lærer at beherske det tekniske udstyr). Det er nogle nyttige erfaringer at have med sig 11ud i det virkelige liv", efter endt projektansættelse.
En enkelt medarbejder har arbejdet videre med 'projekt ungdomskultur i Hvidovre 1965-80 '. En stor del af det meget omfangsrige

kildemateriale er blevet bearbejdet og endnu nogle kapitler er færdigskrevet til den bog, som bliver det formidlingsmæssige resultat af dette projekt.
Fra september 87 har vi arbejdet

"Fritidsliv i Kalveboderne". Hvidovre Roklub 1953. Båd søsættes.

med indsamling af materiale til en publikation om kommunalt indkøbt udendørs kunst. Projektet kom i stand efter aftale med kommunens kunstindkøbsudvalg og i samarbejde med bibliotekets kunstbibliotekar.

I begyndelsen af 1988 var indsamlingen og bearbejdningen af stoffet tilendebragt, og efter renskrivningen, layot og montage blev det færdige manuskript sendt til trykning. "Udendørs kunst i Hvidovre" udkom i maj, og er siden distribueret til bibliotekerne, til Pædagogisk Central og er iøvrigt et gratis tilbud til kommunens borgere. Registreringen af al kommunal kunst fortsatte i nogle måneder, indtil medarbejderens ansættelsesperiode udløb. Arbejdet er genoptaget pr. 1.11, hvor bibliotekets kunstafdeling har ansat en langtidsledig, Claus Andersen, til at færdiggøre denne opgave. Claus har fået arbejdsplads i vore lokaler og indgår i projektets 'sociale liv' i de 7 måneder, ansættelsen varer.
I lighed med tidligere år har projektets medarbejdere løst mange opgaver for Arkivet, såvel foto- som registreringsopgaver. Desuden har projektet nærmest en sekretariatsfunktion i forhold til Lokalhistrisk Selskab, idet vi sørger for mødeindkaldelser og -referater samt renskrivning/montage af Selskabets blad "Hvidovre Lokalhistorie". Netop i dette efterår har der i anledning af 10-årsjubilæet været sat aktiviteter i gang; projektet har bl.a. produceret et lyd-diasshow til generalforsamlingen i november, hvor 10-årsjubilæet blev markeret. Vi har ligeledes designet og fremstillet en informationsfolder, som

Kalveboderne. Hvidovre set fra Vestamager. Billedet indgået i udstillingen på Rådhuset.

distribueres til en kreds af potentielt interesserede organisationer og enkeltpersoner i Hvidovre.
Som de foregående år har projektet stået for layout og montage af "Aktivitetskalender 88/ 89" - en bestillingsopgave fra Arbejdsmarkedssekretariatet. Af andre udefra kommende opgaver kan nævnes: plancheudstilling for borgmesterkontoret i forbindelse med receptionen på Rådhuset for deltagere i Copenhagen Kajak Marathon (arrangeret af Hvidovre Kajakklub).
I forbindelse med kommuneplanarbejdet har vi for byplanafdelingen lavet research og fotograferet. Især var fotograferingsopgaverne ganske omfattende og blev udført under stærkt tidspres.
Vi har således leveret en del af det dokumentations- og illustrationsmateriale til det nye kommuneplanforslag, som nu sendes ud til

debat blandt kommunens borgere. Også på det teoretiske/undervisningsmæssige plan har vi i år prioriteret formidling højt. De unge ansatte har på baggrund af 14 dages kursus på bibliotekets videoværksted produceret en video om alle 'ung-i-arbejde-projekter' i kommunen samt en tilhørende informationsfolder. Derudover har de deltaget i et ugekursus om billeder, kommunikation, layout m.v., hvilket ligeledes resulterede i nogle konkrete produkter - P R-foldere og plakater.
I januar 89 vises en fotoudstilling på hovedbiblioteket; udstillingen, hvis tema er "Arbejdsliv i Hvidovre", er lavet af en medarbejder på grundlag af ca. 1 uges ophold på hver arbejdsplads.
Afslutningsvis skal det nævnes, at en mindre publikation om Rytterskolen er under forberedelse. Som nævnt i Arkivets beretning er det planen at Rytterskolen fra august 89 skal danne rammen om kulturhistoriske aktiviteter, og ved skolens ibrugtagen synes vi det er oplagt at udgive en lille bog om dens historie og om restaureringsarbejdet.

Lisbeth Magnussen.

Medarbejdere på Lokalhistorisk Projekt, januar 1989. Stående fra venstre: Adi Guldfelt, Poul Sverrild, Michael Nielsen, Sandro Castrone, Henrik Sander Jensen og Lisbeth Magnussen

Afleveringer.
Der er i 1988 indkommet 73 afleveringer til Arkivet. Afleveringerne varierer i omfang fra enkelte dokumenter og billeder, til store samlede arkiver på op til en hyldemeter.
Blandt afleveringerne skal på arkivsiden nævnes, at Arkivet har modtaget arkivet efter Hvidovre Sygekasse, der ophævedes ved sygesikringens indførelse, arkivmateriale vedrørende byplaner bl.a. indeholdende meget materiale vedrørende anlægget af Køge Bugt Strandpark. Af yderligere offentlige arkiver har vi modtaget arkivet efter den sidste sognefoged i Avedøre.
Blandt foreningsarkiverne har vi modtaget Hvidovre Skakklubs arkiv, ligesom en del foreninger har afleveret supplerende arkivmateriale i tilslutning til tidligere afleveringer.
Blandt årets afleverede personarkiver, kan vi nævne arkivet efter tidligere sognerådsmedlem Georg Carstensen og borgmester Aagesen.
Det er fortsat begrænset, hvilke erhvervsarkiver Arkivet modtager, men en aflevering af matrikelkort fra en landinspektørforretning er

Hvidovre Roklub, 1951. Langturssejllads.
Eksempel fra den store billedsamling afleveret i 1988.

det blevet til i 1988. Afleveringen omfatter udstykningskort fra perioden 1917- 1951.

Årets afleveringer af fotografier har omfattet 767 billeder, og herunder større samlinger vedrørende foreningsliv i Hvidovre.

Registrering.

Registreringsopgaverne har været prioriteret ret højt, dels for at få "åbnet" så store dele af Arkivets samlinger for brug som muligt og dels for at undgå at mængden af uregistreret arkivmateriale vokser alt for stærkt. Arkivets ressourcer er imidlertid fortsat ikke tilstrækkelige til, at registreringen kan holde trit med afleveringerne. Mængden af uregistreret arkivalier er vokset noget i årets løb, omend ikke så stærkt som i 1987. Blandt de større arkiver, der er blevet registreret kan nævnes arkivet efter landinspektør Holst, Svend Aagesens arkiv på knap en hyldemeter, samt et stort arkiv med materiale om Hvidovre Ikke Partipolitiske Sammenslutning.

Billedsamlingen er registreringer nået omfatte 9.654 fotos, på 10%.

Publikumskontakt. med årets op på at en stigning Besøgstallet på Arkivet er i 1988 steget noget i forhold til 1987, der, som omtalt forrige år. repræsenterede en nedgang. Stigningen på 9% i 1988 er sket uden annoncering af Arkivet i Hvidovre Avis. Stigningen lå især i den sidste del af 1988 og peger frem mod en fortsat og voldsommere stigning i 1989. Stigningen må formodes i nogen grad at hænge sammen med de aktiviteter, som Lokalhistorisk Selskab har gennemført i denne 10-års jubilæ-

umssæson.

Formidling/forskning. Årets store formidlingsmæssige indsats var udgivelsen af bogen, Lysthusbeboerne, der var Arkivets første bogudgivelse i nogle år. Bogen, der lanceredes ved en reception i foråret, har solgt pænt, og der er nu færre end 200 eksemplarer tilbage af oplaget. Bogen blev fint modtaget af pressen, og en

væsentlig del af salget har ligget uden for kommunen.
I en artikel i "Årbog for Arbejderbevægelsens historie ", har Arkivet også leveret et bidrag til Hvidovres skolehistorie. Arkivaren har holdt en række foredrag i årets løb, f.eks. på plejehjem og for skoleklasser, og med baggrund i den lokalhistoriske forskning i Hvidovre, også en forelæsning på Biblioteksskolen.
Arkivet har udlånt genstande og billeder til mindre udstillinger på et par skoler.
Arkivet er som tidligere løbende involveret i produktionen af tidsskriftet 11 Hvidovre Lokalhistorie", som udkommer fire gange årligt, og hvortil der leveres artikler og illustrationsmateriale. Arkivet har også indgået i vejledningsopgaver omkring universitets- og biblioteksskolestuderende.

Udsnit af Politikens trafikkort, 1927. Gave, 1988.

Eksterne opgaver.
Der er løbende sket en udvikling i Arkivets opgaver i forhold til kommunens øvrige forvaltninger og institutioner, idet man i stadig flere dele af forvaltningerne er blevet klar over mulighederne i et samarbejde med Arkivet og bevidstheden om Arkivets brugbarhed er generelt øget.
Det medfører et stigende antal opgaver f.eks. i forbindelse med lokalplan- og kom m uneplanarbejdet. Et konkret eksempel herpå, er arbejdet med lokalplanen for en del af Hvidovregade, hvor det var planlagt at trække på Arkivets viden om Hvidovres udvikling.
Arkivet har også taget del i arbejdet med den civile beredskabsplan for den dels vedkommende, der drejer sig om de kultur historisk bevaringsværdige genstande og arkiver.
Det er glædeligt, at den almindelige bevisthed omkring nødvendigheden af at inddrage lokalhistorien i planlægnings- og andet arbejde i de kommunale forvaltninger er stigende, idet der må forventes en højere kvalitet, når også den dimension er inddraget.

Vandrekirken i Avedøre, uden årstal.
Billede fra redaktør Jens A. Petersens samling. Gave 1988.

Det er noget, vi først ret sent er kommet i gang med i Hvidovre, men det kendes andre steder fra, hvor den historiske bevidsthed har været tidligere udviklet. Lokalhistorien handler jo i sidste ende om livskvalitet i lokalsamfundet, den kvalitet, der kommer af at vide mest muligt .om ens egen og omgivelsernes udvikling og identitet. I hvilken udstrækning denne nye udvikling kan komme til synlige udslag, afhænger naturligvis af Arkivets ressourcer, men det er et meget centralt arbejdsområde, der er taget hul på.

Status - opgaver - ønsker.

Med de mange nye opgaver/områder, der er taget hul på inden for dette år, er det klart, at Arkivets ressourcer ikke slår til. Når nye opgaver presser sig på, kommer det til at gå ud over de løbende daglige arbejdsopgaver. Indsamling, ordning og registrering er de store usynlige arbejdsområder, der så må holde for.

Det strider på længere sigt mod hele grundlaget for Arkivets arbejde, der sigter mod at stille samlingerne til rådighed for brugere af alle kategorier. Det er glædeligt, at vores lille kulturhistoriske afdeling i Hvidovre kommune i øjeblikket er involveret i så mange opgaver, at vi dermed kan rette lidt op på fortidens synder på dette område. Samtidig forsøger vi at

skabe nye oplevelsesmuligheder omkring lokalsamfundet.

Rytterskolen, der forventes færdigrestaureret i august 1989, er besluttet anvendt til kultur- og lokalhistoriske formål, og dermed får vi i Hvidovre fra efteråret 1989 et helt nyt tilbud til borgerne.

Rytterskolen bliver blandt andet Arkivets ansigt til borgerne. I den gamle skolestue bliver der indrettet udstillingslokale, hvor vi blandt andet vil præsentere Arkivets store billedsamling 20 skiftende udstillinger.

Med etableringen af Rytterskolen som en nyskabende "museal" institution, åbnes en række formidlingsmæssige og aktivitetsskabende muligheder. som vi håber kan realiseres i overensstemmelse med de foreliggende planer.

Arkivets ønskeseddel for frem - tiden ser i øvrigt ikke meget anderledes ud, end den gjorde forrige år: ny teknologi til registrering og søgesystemer og arbejdskraft til registreringsopgaver. så de stadig større mængder uregistrerede materialer kan tilgængeliggøres.

Poul Sverrild

TOGULYKKER I HVIDOVRE

Hvidovre har haft andel i dansk jernbanehistorie fra begyndelsen. Den første danske jernbane, der i 1840' erne blev anlagt fra København til Roskilde, løb som i dag gennem Hvidovres nordlige del. Ud over selve jernbanelegemet lå der et banehus i Hvidovre. Men ellers må det siges mest at være fra den negative side, jernbanen har vist sig i Hvidovre. Jernbaneulykkerne har i ekstrem grad ramt i Hvidovre i betragtning af. at jernbanen kun på en temmelig kort strækning passerer vores kommune.

Den tidligste og alvorligste af ulykkerne bærer heldigvis ikke Hvidovres men Vigerslevs navn, skønt katastrofen rent faktisk skete i Hvidovre.

40 menneskeliv kostede Vigerslev-katastrofen, der fandt sted i november 1919. En stor del af de dræbte omkom på grund af kulde, idet de lå fastklemt en hel nat før de blev befriet dagen efter ulykken.

Så gik der mere end 50 år før en ny ulykke skete. Men i 1974 kørte et lokomotiv ad et blindspor ved Hvidovre Station ned på Hvidovrevej. Ulykken kostede ingen menneskeliv, og muligvis derfor tog man ikke ved lære af den og ændrede ved blindsporet.
Det muliggjorde den hidtil seneste ulykke, der fandt sted 1986. Ved denne ulykke omkom lokoføreren, da et tog som ved den foregående ulykke fortsatte fra blindsporet ned på Hvidovrevej. Efter den ulykke drog man konsekvensen og lukkede det hul i broerne over Hvidovrevej. hvor nu to tog var faldet ned med blot 12 års mellemrum.

PSv

DSB

bag-siden

Bagsiden: I arkivets billedsamlingen findes illustrationer af mange små og større begivenheder. Som bagsidebillede til dette nummer viser vi en situation fra Strandmarksskolen i 1947. Naturhistoriesamlingen skulle flyttes, og hvad var mere naturligt, end at lade eleverne gøre det.
Billedet har også skolehistorisk interesse, idet samlinger af den viste art langsomt er på vej ud i takt med nedslidningen af de fredede dyr m.fl. Samtidig har nye pædagogiske metoder og principper vel også dels overflødiggjort samlingerne.

PSv.

PSv.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

7. årgang, nr. 2, juni 1989.

Indhold

Til medlemmerne ..... side 3
Overlæreren, Claus N. Petersen
redigeret af Adi Guldfelt ..... side 4
Kalveboderne natur - retur
af Michael Nielsen ..... side 15
En bog om Rytterskolen
af Sandro Gastrone s .....ide 18
Rytterskolen - vores kulturhistoriske hus
af Poul Sverrild ..... side 21
Almue-erindringer (anmeldelse) side 23
Bagsiden ..... side 24

Forsiden: Dagligstue fra 1920'erne. Bemærk sommergardinerne, der fortæller, hvilken årstid billedet er taget.
I hjem, hvor økonomien tillod det, var det helt fast, at man havde sommergardiner, der som regel var lyse og lette, og vintergardiner, der var mørkere og af en meget sværere kvalitet.

Fotos: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE, udgives af
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer
fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Per E. Hansen
Kjeld Jørgensen
Adresse: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

ISSNnr.: 0902-3046

Til medlemmerne !

Så er vi her igen!!
Med dette nummer af 'Hvidovre Lokalhistorie'
har vi atter overholdt vor termin. Vi kan
bl.a. takke Lokalhistorisk Projekt for dette.
De unge har udmærket sig med en positiv
indsats for lokalhistorien i Hvidovre. Der er,
fra deres hånd, kommet en masse resultater,
som er et gode for os alle.

Nu er det slut - projektet lukkes pr. 01.09.1989!!!

Man kan måske undre sig, for så vidt, da der
kun kan siges gode ting om dette stykke arbejde.
De unge fik en god indsigt i fortiden
og forståelse for det kulturmønster, der fører
frem til i dag. De fik adgang til at tilegne
sig en viden og interesse for lokalhistorien
som vil blive grundlaget for den generation,
vi også fremover vil få brug for her i Hvidovre.

Men sådan skal det altså ikke være!!!
Og vi kan undre os i fred!!!
Kulturen vil altid bestå .. spørgsmålet er blot ...
.. om vi ønsker en god ... eller dårlig kultur.

Redaktionen.

"Overlæreren"
Claus Petersen

Her i det store skolejubilæumsår, bringer vi i det følgende nogle erindringer om Hvidovre skolevæsens leder i ekspansionsårene i 20'erne og 30'erne, Claus Niels Petersen.

Af Hvidovre Skoles embedsbog fremgår ad hvilken vej Claus N. Petersen kom til Hvidovre:

Claus Niels Petersen er født den 17. juli 1882 i Ødemarks Kirke, Flinterup Sogn, Sorø Arnt. Søn af parcellist Jens Petersen og hustru, Karen Marie, født Jensen.

På Høng Højskole i vinteren 1900-01. Fra august 1902 til maj 1905 på Jonstrup Statsseminarium. Hjælpelærer ved Karleboskolen. Vikar ved Gentofte Kommuneskole. Do ved Slangerups Kommuneskole. Konstitueret som andenlærer ved Bloustrød Skole 01.04.1906. Fast ansættelse 01.07 .1906.

Ansat som førstelærer ved Tybjerglille Skole 1. juni 1908. Sløjdlærerkursus i Askov, juli-august 1913. Fra 1. september 1913, Statens 1-årige kursus på lærerhøjskolen i København. 1. juni 1914 kaldet af Konsistorium til førstelærer ved Hvidovre Skole. Statens 1-årige kursus fra 1. september 1915. 14. november kongelig udnævnelse som overlærer i Hvidovre, regnet fra 1. december 1919.

Overlærer Claus N.Petersen.

At være landsbylærer indebar at lave andet end at undervise. Som det fremgår af stillingsopslaget, var læreren også kirkesanger. Og Claus N. Petersen var yderligere i en årrække sekretær for sogne-

Forstelærerembedet i Hvidovre bliver ledigt fra 1. Maj d. A.

Embedets Begyndelseslon er 1848 Kr., anordningsmæssig Bolig og Have samt anordningsmæssigt Brændsel eller Vederlag herfor og derhos yderligere 3 Favne Brænde fra Staten. Kirkebylærerlon 50 Kr. og, for saa vidt Kirkesangertjenesten overdrages Læreren, 100 Kr. i Kirkesangerlon. Der afkortes for Akcidenser 185 Kr. 65 Øre og for Højtidsoffer 278 Kr. 83 Øre, men Højtidsofret er afløst mod aarlige Vederlag at 92 Øre for hvert af Folkekirkens Medlemmer til lige Deling mellem Præst og Lærere; for Tiden udgør Vederlaget til hver 332 Kr. aarlig.

Ansøgninger om dette Embede stiles til Konsistorium og indsendes til Præst Munck, Ordrup pr. Charlottenlund, inden 9. April d. A.

rådet.

Da man først i 1960 'erne arbejdede med plafier om et museum i Rytterskolen, samlede man samtidig materiale ind. Blandt andet interesserede man sig for Claus N. Petersen, og man fik forskellige personer til at fortælle om ham. Først bringer vi erindringsglimt ved henholdsvis Claus N. Petersens enke, Helga Petersen, og en af hans tre døtre, Paula Petersen.

Den 1. juni 1914 blev min mand, Claus Petersen, kaldet til førstelærer og kordegn i Hvidovre. Skolen lå midt i den gamle landsby, hvor der nu er dommerkontor.

Sognerådsmedlemmerne sagde til ham, da han søgte embedet, at han måtte være forberedt på stærk udvikling af skolevæsenet, da sagførerne ville udstykke gårdene. Dengang var der foruden førstelæreren en andenlærer og en håndarbejdsslærerinde.

Befolkningen var gårdejere, mælkeforpagtere og gartnere; ved stranden nogle fiskere og en lods.

Det var rare og dejlige mennesker der modtog os med største elskværdighed.

Vi kendte alle hinanden. Der kom engang et brev, hvor adressen lød: Hr. Petersen, Hvidovre, og postbudet var ikke i tvivl om, at det var til min mand.

Der var kun den ene skole, så børnene fra hele sognet gik her. Der er så få tilbage af den oprindelige befolkning (1961).

Førstelærerembedet i Hvidovre var dengang noget særligt, fordi min mand blev kaldet af Universitetet. Han var rundt til de forskellige professorer for at fremstille sig, efter at han var indstillet af Sognerådet i Hvidovre som nr. 1.

Det kan nævnes, at en del af lønnen var 7 rummeter brænde årligt fra Hareskoven, og det påhvilede gårdmændene i Sognet at køre det til skolen. Den ordning eksisterede til min mands død i 1941. Ligeledes hørte til embedet en sum af (vistnok) 58 kr. årligt at jordebogskassen, som også blev ophævet i 19 41.

Nytårsaften 1914 kom 3 af sognerådsmedlemmerne og bad ham blive sekretær i Sognerådet, hvad han var til 1926. Det var aftenarbejde, og til sidst havde han 3 unge mænd til at hjælpe sig. I 1924 blev Kettevejens Skole (nu Sønderkærskolen) taget brug.

Arbejdet i kirken interesserede min mand meget. 2 gange blev det forsøgt at skille kirken fra Inspektørembedet, som førstelæ-

Claus Petersen og familien i haven, 1915.

rerembedet nu var blevet til. Men min mand var jo kaldet dertil, så det skete først ved hans død.
Min mand var også kirkens værge, og Frue kirke ejede dengang Hvidovre Kirke. I hans tid havde vi så berømte præster ved vor gamle kirke, som Stiftprovst Ussing, den senere Biskop 01- denburg, Pastor Søe, som senere blev professor og Dr. theol. og Paster Schack, som rejste til Frelserkirken på Christianshavn og blev provst.
Hvidovres mærkelige udvikling i min mands tid, optog ham meget. Han følte sig altid som gammel Hvidovrer og følte sig hjemme her, straks da vi kom hertil.

Helga Petersen.

Da skolen lå i den nordlige del af kommunen, havde børnene fra stranden lang skolevej. De måtte i al slags vejr og i de mørke vintermorgener gå den lange vej ad Hvidovrevej eller Mellemdigsvej, som den hed dengang. Vejen var så smal, at to køretøjer lige netop kunne passere hinanden. Der var dybe grøfter på begge sider, intet fortorv og ingen gadebelysning, den kom først i ca. 1920.
Men børnene var vandt til turen, de beklagede sig ikke, og det skulle gå hårdt til, hvis de forsøm te på grund af dårligt vejr. Også fra bane hus nr. 4, som ligger helt oppe ved Brøndbyøster skel, mål-

te børnene gå den lange ensomme vej langs banen til Hvidovrevej og så videre til skolen.
Alle havde træsko på - i hvert fald om vinteren - og så et par lettere sko, som regel kludesko, til at skifte med. Pigerne havde alle sammen forklæde på.
Alle havde tavler, som man havde med hjem og skrev og regnede på til næste dag. Når man så skulle af sted til skole, kom bøgerne oven på tavlen, en rem om, og så gik man sådan med det til skole. Var det regnvejr, kom der et stykke papir eller en avis om. Det var kun børnene med den meget lange skolevej, som havde tasker.
I den lille cementerede gård, som hørte til lærerboligen, var en vandpumpe. Der kunne børnene drikke vand, hvis de blev tørstige. Der hang 2 bægre til drengene på den ene side af pumpen, og 2 til pigerne på den anden side. Det frygteligste der kunne ske for en dreng var, hvis han af en fejltagelse kom til at drikke af et 'tøse bæger'.
Den store dag hvert år var den årlige eksamensdag, hvor præsten - altså Valbypræsten - kom og hørte på os. Det var i de år, jeg kan huske pastor Oldenburg, og ham elskede vi, for han var så rar og så morsom, og så var han slet ikke streng med karaktererne.
De nye 7-årige elever begyndte dengang to gange årligt, nem - lig 1. maj og 1. november. Da jeg begyndte min skolegang den 1. november 1917, var vi ialt fra

hele sognet 2 elever.
Paula Petersen.

Om Claus N. Petersens virke som skolemand og om den stærke personlighed "overlæreren" var, kunne den daværende skoleinspektør ved Sønderkærskolen, Axel Møllehave, fortælle.
Jeg traf ham første gang 1924, og jeg fik straks indtryk af at stå over for en personlighed, både som skoleleder og som menneske. Det var i september, og jeg havde gennem vikaranvisningskontoret fået at vide, at Kettevejsskolen søgte en vikar. Dengang var det ikke så let at få en vikarplads, men en telefonopringning til min gamle seminarielærer og inspektør Rudolf Benzon på Jonstrup banede vejen.
"Nå, er det hos Claus Petersen," sagde 'Spektus' til mig.
"Ham kender jeg godt. Det skal vi snart ordne." Få minutter efter ringede telefonen.
" Det er i orden, De kan tiltræde straks, men henvend Dem snarest til Claus Petersen.
Han vil gerne tale med dem først." Jeg startede så Ford' en og kørte til Hvidovre, hvor jeg blev vist ind i den smukke inspektørbolig, der mange år senere skulle blive mit eget hjem, og i den store hyggelige dagligstue havde jeg min første samtale med Claus Petersen. Lad det være sagt straks at vi forstod hinanden fra første færd. Der opstod med det samme en gensidig sympati, som kom til at vare de 17 år, vi kom til at arbejde sammen.
Den erfarne skoleleder havde en egen evne til at indgyde tillid, til at skabe kontakt med den unge og ivnge, men uerfarne vikar. Der var over hans imponerende, lidt tunge skikkelse en fasthed og ro, der virkede på en gang beroligende og ansporende. Man mærkede med det samme, at her stod man over for den fødte skolemand, der viste, hvad han talte om, og som bestemt også vidste, hvad han ville.
Hovedprincipperne lagde han aldrig skjul på. De blev fremhævet ved alle lejligheder og nøje fulgt af ham selv. De var ganske kort og klar.
Børnene skal lære noget - de skal lære så meget, som det er muligt at give dem,. men hovedvægten skal lægges på dansk, regning og skrivning, og i disse fag skal eleverne virkelig yde, hvad de formår. Gennemført streng orden er nødvendig, og der tolereres ingen efterladenhed. Fra timens begyndelse må børnene arbejde 100%. Arbejdets sværhedsgrad må ligge i overkanten af, hvad der i almindelighed forlanges, hvilket vil medføre en del koncentreret hjemmearbejde, men til gengæld give eleverne et ekstra plus, der vil sætte dem i stand til at hæve sig, hvor de så end kommer hen herfra. Diciplinspørgsmålet vil derved løse sig af sig selv, da ele-

Lærerpersonale, Kettevejsskolen, ca. 1930. Stående fra venstre: Jensen, Frøkær Jensen, L. Christiansen, Birktoft, C.N. Petersen, Ewald, Broksøe Hansen, Erling Larsen, Møllehave. Siddende fra venstre: Ukendt, Fru Møllehave, Frk. Askgaard, Frk. Larsen, Fru Langager, Frk. Ejermand og Betz.

verne ikke får tid til nogen form for uopmærksomhed.
I øvrigt skal god opførsel være så selvfølgelig, at det modsatte slet ikke kan tænkes. Børnene skal fra 1. skoledag lære at rette sig efter, hvad der bliver sagt. De skal lære at lyde - med det gode eller med det onde - men lystre skal de uden uorden og uden vrøvl af nogen art.
Hvis dette er skolens atmosfære, kommer der slet ingen konflikter, fordi børnene, som de fornuftige væsener de egentlige er, ganske naturligt falder ind i skolens rytme, og hvad mere er, kommer til at elske deres skole og befinde sig godt der, fordi de selv kan indse, at det er en ordning til deres egen gavn. De oplever glæden ved at lære noget - en af de største glæder man har, er netop fornemmelsen af at føle, at man bliver dygtigere og dygtigere for hver dag, indtil det går en i blodet, og man ikke kan befinde sig godt ved andet end det at være punktlig, samvittighedsfuld og omhyggelig.
Alt dette sagde Claus Petersen ikke, for han brugte aldrig så mange ord ad gangen, men det

lå bag hele hans skolesyn, og i talrige samtaler, jeg i årenes løb havde med ham om skole - og opdragelsesproblemer, kom det frem. Hans meninger var faste, til tider stejle, men linien var altid klar, og målet blev fastholdt under alle forhold. Der var fasthed over hans ledelse af skolen, og målet var at gøre Kettevejsskolen til en god skole - jeg tror, jeg tør sige, at det lykkedes.

Der var venlighed i hans væsen, men han tålte ingen slinger i valsen, og stundom kunne han vel virke lidt bøs, både over for eleverne og over for sine lærere. Alligevel var han en fortrinlig støtte for den unge lære, som gerne ville nå gode resultater og dygtiggøre sig, og børnene mærkede altid, at han inderst inde var deres ven.

”Det ska’ du ka’ ku’”, sagde han tit i klassen med myndig, lidt underfundig strenghed til en synder, der ikke magtede opgaverne.

Han kunne lide at beholde et anstrøg af sjællandsk dialekt, og han skammede sig aldrig over sin landlige oprindelse, men vedgik med stolthed, at han havde sin rod i den sjællandske bondestand og sin kærlighed til den danske bondejord og til landbruget, som han kendte fra sin barndom og ungdomstid.

Han var egentlig et typisk eksempel på 'manden fra ploven 1, der var blevet skolelærer - inspektørtitelen brød han sig ikke om, heller ikke den lange og tunge titel, som han senere fik - stadsskoleinspektør - han var slet og ret overlærer. Og han var virkelig en lærer af Guds nåde. Når han en gang imellem gav og unge en demonstrationtime for at vise, hvordan man skulle lægge sin undervisning an, var der grund til at være opmærksom. Det var virkelig undervisning, som der ikke er givet ret mange at leve op til. Dansk var hans speciale - hans elever var virkelig dygtige. De havde også en fornemmelse af, at han holdt af dem, og de kom tit til ham med problemer, som ikke var helt lette at klare. I sådanne tilfælde fik man et glimt at se, både af hans indflydelse og af hans hjertelag. Når han sagde til en ulykkelig elev: 11Tør du bare dine øjne, det ordner jeg, 11 så kunne man være sikker på, at det ikke var tomme ord, og selv om det kostede ham både tid, tålmodighed, og viljestyrke, var han i stand til at føre sagen igennem til en lykkelig afslutning.

En dag kom to meget dygtige piger grædende op til ham. De havde begge bestået mellemskoleeksamen med fine resultater, men nu skulle de skilles, fordi Nørre Gymnasium ville optage den ene, men ikke den anden som følge af en ekstraprøve i sprog.

”Det skal jeg klare for jer”, sagde Claus Petersen, og det gjorde han ved personlig henvendelse til rektor, men kun ved at Overlærer Claus Petersen med sin klasse,

Overlærer Claus Petersen med sin klasse, 7.d, på Kettevejaskolen, sept.1926.

7.d, på Kettevejsskolen, sept. 1926. anvende hele sin autoritet fik han klaret det. Han var villig til at gå langt, når det gjaldt skolens prestige, men han opnåede også, at Kettevejsskolens navn fik en god klang i alle skolekredse. Smålige angreb over bagateller harmede ham, men han var i stand til at vise en ganske enestående ro og selvbeherskelse.
Over for en 'vred forælder' der skældte ud over en påstået forudrettelse, havde Claus Petersen altid god tid og sin egen fremgangsmåde: han hørte sagtmodigt og roligt på den vrede mors ordstrøm og indskød kun, selv om en sådan skulle vare i 15-20 minutter, et enkelt "Så?" eller "Hm" Men han var årvågen og havde en skarp hjerne og en god hukommelse. Når vedkommende var ved at blive træt og havde opbrugt sit grove skyts, tog Claus Petersen fat ganske blidt: "Hør, fru Hansen! De sagde før o.s.v Kan De egentlig stå ved det, de sagde der?"
I de fleste tilfælde havde vedkommende i hidsighed forløbet sig. Så talte man fornuftigt om sagerne og skiltes i almindelighed som gode venner. Jeg mindes en sag, hvor en meget vred fader råbte, at han ville gå til retten med en sag, hvori hans dreng var indblandet.

Både drengen og faderen havde opført sig temmelig uheldigt. Claus Petersen rakte blot hånden frem trods alle grovhederne og sagde: ” Er det et ord?" Manden blev et øjeblik tavs, og Claus Petersen fortsatte:
”Jeg kan godt sige dem, at det bliver dyrt - dyrere end De i øjeblikket regner med. Vi har ikke noget imod et sagsanlæg, men det bliver en kostbar affære for Dem.” De to parter var inden længe på talefod, og sagen endte harmonisk med, at manden gav en undskyldning for sin optræden.
Claus Petersen var en enestende chef for sine unge medarbejdere og ydede dem al mulig bistand. ”Indadtil kan vi godt erkende, at der hist og her er noget at rette, men udadtil står vi sammen” sagde han. "Frihed under ansvar er de rette arbejdsbetingelser. ” Han var fornuftigt vejledende, klogt tilbageholdende og altid villig til et anerkendende ord, når han var tilfreds med resultaterne.
Efter Claus Petersens ønske overtog jeg posten som lærerrådsformand og senere tillige som fælleslærerrådsformand. Det faldt derfor i min lod at arbejde sammen med ham i mange skolesager gennem en lang årrække. Dette samarbejde, i en ret svær opbygningstid, mindes jeg med stor glæde. Der har aldrig været et ondt ord mellem os, og selv om vi så forskelligt på enkelte ting, var vi enige i hovedsagen.
Derfor blev det et overordentlig behageligt, lykkeligt og i mange henseender betydningsfuldt arbejde for skolevæsen og lærerpersonale, et arbejde, der i mine øjne viste, at man ved gensidig tillid og støtte kan nå langt frem i retning af en harmonisk og heldig udbygning af skolevæsenet uden kævlerier og kamp om ligegyldige småting. Under denne opbygning og indretning af de nye skoler, Strandmarksskolen og Holmegårdsskolen, for at imødegå de alt for store børnetal i klasserne og de alt for få lokaler, synes jeg, Claus Petersen viste sig som en leder af format. Han slog ikke af på kravene om tilfredsstillende arbejdsforhold, og selv om nye skoler rejstes, skulle kravene til undervisningens høje standard stadig fastholdes, og det blev de trods meget store vanskeligheder.
Der var noget urokkeligt og samlende ved Claus Petersens personlighed, noget, som indgav tryghed, og som gjorde, at hele hans voksende personale så op til ham med beundring og tillid. Han gjorde også meget for at svejse den store flok sammen til en enhed, et hele.
”Vi skal lære hinanden at kende,” sagde han.
”Når vi arbejder hårdt til daglig, har vi også råd til at slå os lidt løs en gang imellem.”
Han kunne lide glæde og fest, og i viceinspektør H .C.BrocksøHansen havde han en utrættelig,

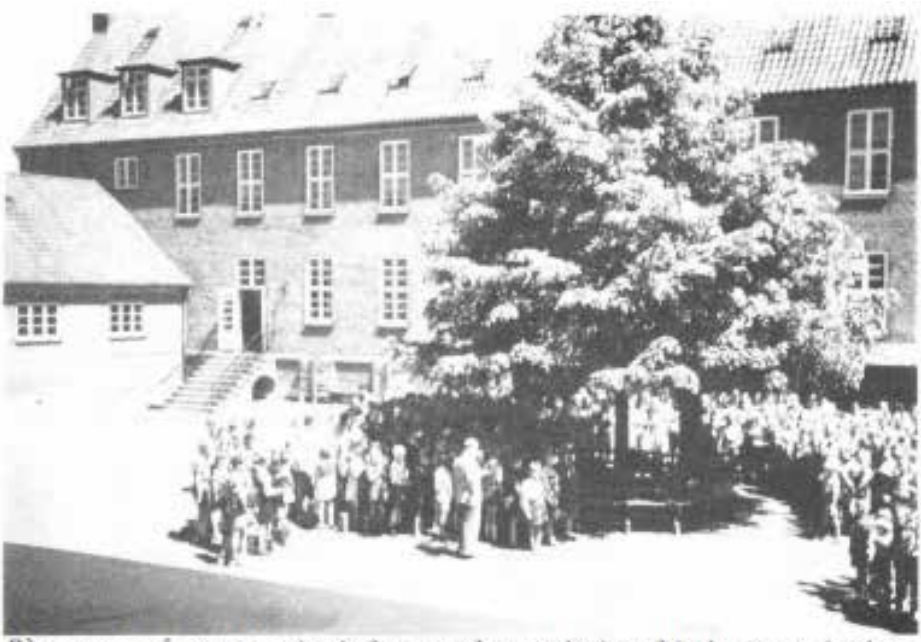

Eleverne på Kettevejsskolen samlet omkring lindetræet i skolegården, ca. 1945.

vittig og begavet medarbejder. Vi, der nu er lidt op i årene, mindes endnu med glæde de pragtfulde "studieture for lærerpersonalet" som blev arrangeret og hvor man forenede nyttige med det muntre og behagelige. Heldagsture i Skåne og Midtsjælland, ikke mindst turene i Claus Petersens hjemegn, og tillige de glade aftener, hvor lærerpersonalet spillede Hostrups stykker for forældrekredsen. Vittigt, elegant og meget fornøjeligt. Her kom Brocksø-Hansens mange talenter rigtig til deres ret. Men bag det hele stod Claus Petersen, opmuntrende og initiativrig. Det er sådan, der skabes sammenhold og arbejdsglæde. - Det er mit indtryk, at der gennem dette, hos mange i lærerstaben, skabtes et tilhørsforhold til Kettevejsskolen, som bandt dem til denne skole for resten af livet.

Det mest hjertevarme var dog måske, når man hos Claus Petersen af og til mærkede mennesket bag pædagogen. Det kom tit overraskende. Pludselig kunne han stille sig op på gangen ved en vindueskarm sammen med mig og tale om ting, som slet ikke angik skolen. Da kom det dybt indefra, og da åbnede han sit sind og viste

nye sider af sit indre væsen.
Jeg er ham stadig taknemmelig for disse samtaler på tomandshånd. Det var, synes jeg, noget af et privilegium at udveksle tanker, meninger og livssyn med en så erfaren mand som Claus Petersen.
Efterhånden som uvejrsskyerne i slutningen af trediverne trak op over Europa, kom der noget dystert over hele stemningen. Jeg mindes den skæbnesvangre dag, da avisen bekendtgjorde, at Hitler havde sluttet ikke-angrebspagt med Rusland. Vi stod begge på de øverste trin af trappen, og Claus Petersen sagde kort:
"Dette er den næste verdenskrig." Han havde desværre ret.
Det er ikke meningen med disse linier at give et idealiseret billede af overlærer Claus Petersen. Han havde sine fejl, som vi alle har det. Efter mit skøn, gjorde han sig ofte skyldig i en fejlbedømmelse af mennesker. Han kom de fleste i møde med udtalt og meget vidtstrakt tillid, og i nogle tilfælde blev han naturligvis skuffet. Han regnede det for en selvfølge, at man til gengæld ville vise loyalitet og usvigelig samarbejdsvilje, og han blev dybt skuffet, hvor det viste sig, at man stillede ·sig blandt hans modstandere. Måske spændte han også undertiden buen for hårdt i sine principielle krav om det fejlfri. Jeg husker en enkelt replik, der måske kan illustrere dette.
En af hans døtre havde ved en fejltagelse frankeret et udenbys brev med lokalporto, som man dengang brugte. Han var vred over det, og gav mig en undskyldning, fordi jeg havde betalt strafporto. Jeg ville gerne glatte lidt ud, for sådan en bagatel var da ikke værd at hænge sig i. Jeg brugte ordene:" Det er da meget undskyldeligt". Det lidt skarpe svar overraskede mig:
" Vi skal ikke indføre, at alt kan undskyldes." I hans øjne var der ikke nogen undskyldning for ikke at tænke sig om.
Han var af den gamle skole med strenge og faste principper, og tiden og tankegangen har jo siden forandret sig en del. Men som skoleleder står han for mig den dag i dag som noget enestående. Under ham fik Hvidovre skolevæsen ry for kvalitet, man lærte noget, der var orden i sagerne, der udførtes et fint og godt stykke arbejde, som lå i et plan, alle kunne være tjent med. Med fast og sikker hånd styrede han sit skolevæsen, så han nåede sit mål. Andre har med stor dygtighed udbygget og virkeliggjort, hvad der engang kun var planer og fremtidssyner. Men det rokker ikke ved hans ry og forandrer ikke den kendsgerning, at det var ham, der lagde grunden.

Axel Møllehave.

Kalveboderne natur - retur

Farvandet kalveboder med tilhørende kystområder har i tidens løb totalt ændret karakter. Omkring midten af forrige århundrede var der enge og holme, siv og rør hele vejen rundt langs kysten. Kalleboderne, som de hed dengang, skyllede ind på Christianshavns volds udenværker, eftersom Islands Brygge først blev fyldt op omkring århundredeskiftet, og på den anden bred. skyllede det ind mod Tivoli (anlagt 1843). så folk på Vesterbrogade fik den friske brise og suset fra de brede Kalleboder. Vandarealet var langt mere om - fattende end det præsenterer sig i dag. Den første beskæring fandt sted i middelalderen, da Skarnholmen groede sammen med Slotsholmen. Senere fulgte flere landvindingsprojekter, og i løbet af de sidste 50--60 år er der for alvor sket opfyldninger og inddæmninger, idet storbyen krævede mere plads. Det er blevet

fra Bjerget i Kystagerparken mod Fugleøen og Vest-
. 1988.

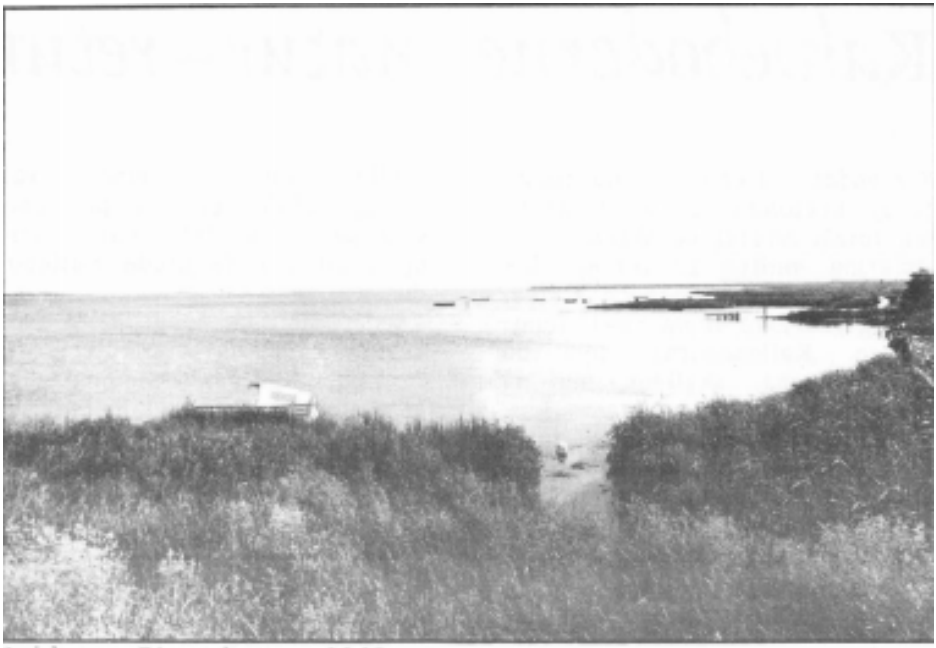

Hvidovre Strand, ca. 1965.

til det vi i dag kender som: Valbyparken, Lodsparken, Kystagerparken, Avedøre Holme og Vestamager. Dette områdes natur- og kulturhistoriske betydning, ikke mindst for Hvidovres befolkning, har resulteret i, at Lokalhistorisk Projekt har villet skabe opmærksomhed omkring det.
Denne opmærksomhed er forsøgt skabt ved nu at udgive en guide over Kalveboderne, samt lave en udstilling over samme. Udstillingen vil blive sat op på Frihedens Bibliotek den 12. juni, og vil være der indtil 23. juni. På udstillingen vil man kunne sikre sig et eksemplar af guiden, med den flertydige titel: KALVEBODERNE NATUR - RETUR.

I guiden er der turforslag for fire gåture og to cykelture, hvor hele området beskrives grundigt. F.eks. beskriver den; at den smukke Valbypark faktisk er etableret på 30'ernes dagreno-

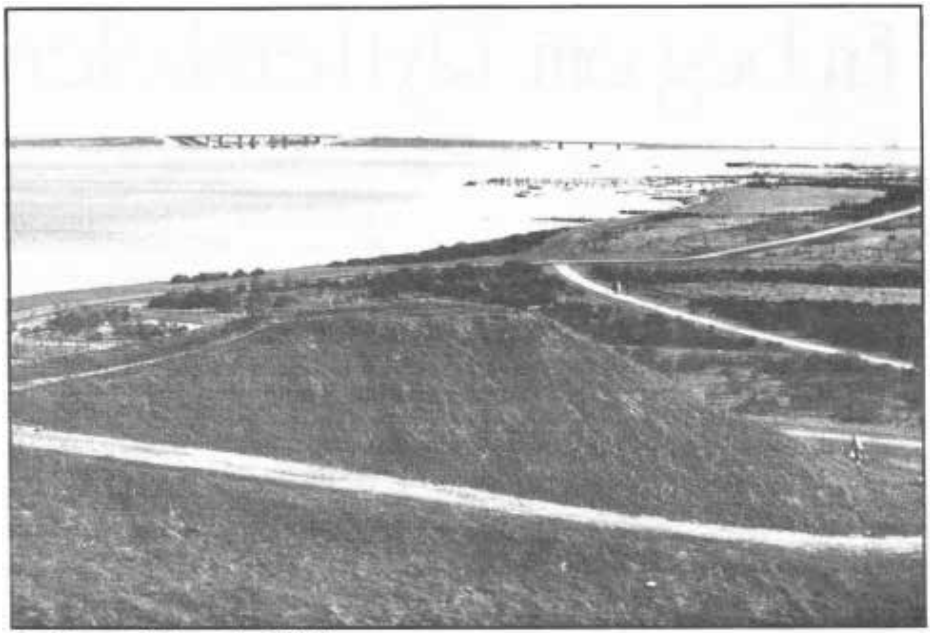

Hvidovre Strand, 1988.

vation, hvordan Avedøreboderne udnyttede holmene ved Avedøre i vikingetiden, at der har levet et stenalderfolk der, hvor Avedøre Holmes industrikvater nu ligger, et stort guldfund ved Hvidovre Strand, og så hvordan det er i dag med plante- og dyreliv, biotoper (landskabstyper) og de rekreative områder. Det har været interessant at udarbejde denne guide, idet man til tider har følt sig som en lille detektiv med hovedet dybt begravet i bøger, blade, aviser og ikke mindst Arkivets samling, for at få, eller bare få bekræftet, en lille oplysning. Dette har også foregået ved at kontakte en del instanser lige fra vejdirektoratet i Næstved, over Hovedstadsrådet til Nationalmuseets arkæologiske af deling.

Ud over denne almene oplysningssøgen skulle turene gås, for at få overblik over længden, tiden og transportmuligheder. Området

skulle gennemfotograferes, der er fremkaldt film, udvalgt billeder, samt fundet gamle billeder i Arkivets billedsamling. De tekniske detaljer skulle ordnes, tilladelser til brug af kortmateriale og forsidebillede skulle indhentes, og til sidst lay-out, montage og trykning. Alt dette har resulteret i, at man med guiden 1 KALVE BODERNE NATUR - RETU R' hånden forhåbentlig kan se området på en spændende og anderledes måde, samtidig med oplevelsen af den herlige natur, friske brise og suset fra Kalveboderne.

Michael Nielsen.

En bog om Rytterskolen.
Som nævnt i sidste nummer· af 'Hvidovre Lokalhistorie', udkom - mer en publikation om Rytterskolen til september. M aterialerne har jeg fremskaffet via en række interviews med ledere og arbejdere på Rytterskolen samt arkitekten som netop har Rytterskolen som arbejdsområde. Endvidere har jeg fundet en masse materiale fra Arkivets arkivalier. Her kan bl.a. nævnes mul tprotokller tilbage fra 1890erne, da Rytterskolen endnu blev brugt til skoleundervisning. I

Arkivet har jeg også opsøgt sager som skolebilleder og fraværssedler, som i høj grad har hjulpet mig til at danne et billede af datiden. Ud fra multprotokollerne fra 1879-1882 har jeg forsøgt at belyse drenge og pigers grunde til fravær. Tendensen er ganske klar m.h.t. børnenes pligter hjemme. De typiske årsager til drenges fravær var, at der skulle passes kresturer, høstes eller gives hjælp til faderen når han drog ind til byen. Pigernes typiske årsag til fravær var, at der skulle hjælpes til hjemme i huset, både når det angik pasning af mindre søskende og pasning af alt det huslige i tilfælde af moderens sygdom.

Derudover har jeg selv været på Rytterskolen under restaureringsforløbet. Det har været vigtigt for mig at holde kontakt med Rytterskolen, da store udviklinger i arbejdsforløbet ofte forekom. Derudover har jeg undersøgt, hvilke beboere der har holdt til i Rytterskolen. En af de vigtige personer var den store arkitekt, Johan Carl Christian Petersen, som jeg har søgt materiale, og skrevet at kapitel om.Af hans værker kan kort nævnes, Fåborg Museum, Vor Frue Kirkes spir, og indgangspartierne til anlæggene foran Statens Museum for Kunst. At Carl Petersen var meget afholdt fremgår tydeligt i en nær vens nekrolog, som omtales i den

Vest-gavlen med nye vinduer, 1988.

kommende bog om Rytterskolen.
Jeg har også opsøgt to forfattere som vil skrive et kapitel om billedhuggeren Hans Peder Pedersen-Dan og og forfatteren Bertel Budtz Møller
Bogen kommer til at indeholde følgende kapitler:
Et historisk forløb, gengivet efter H.O.Nordlunds bog om Rytterskolen fra 1978.
Et afsnit om Carl Petersen, også kaldet Calle. Et afsnit om billedhuggeren Pedersen- Dan.
Et afsnit om forfatteren Budtz Møller.
Et afsnit om restaureringsarbejdet.
Som afslutning et afsnit om Rytterskolen fremtidige anvendelse.

Sandro Castrone.

Rytterskolen - vores kulturhistoriske hus

Rytterskolen - vores kulturhistoriske hus. I skrivende stund er Rytterskolen fortsat under renovering, der snedkereres og males, og huset begynder så småt at antage en form, hvor man kan se, hvordan resultatet vil blive.
Så ufærdigt, som skolen i dag frem træder, kan planerne for dens anvendelse også siges at være.
Hvad de overordnede indholdsmæssige rammer angår, ligger det fortsat således, at Rytterskolen skal fungere som kulturhistorisk udstillings- og værkstedshus. Det vil sige stedet, hvor Hvidovres væsentlige kulturhistoriske aktiviteter vil foregå. Men hvordan det skal organiseres, i praksis er endnu ikke besluttet.
Vi havde håbet i dette nummer at kunne redegøre for de kommende aktiviteter, der skal påbegyndes til efteråret, så der var mulighed for allerede nu at tilkendegive, at man var interesseret i at deltage i den ene eller anden aktivitet.
Men det må beklageligvis vente, i det mindste til næste nummer af nærværende blad.
Men det står fast, at vi vil åbne Rytterskolens udstillingsaktivitet med en udstilling om Rytterskolens historie og om skolehistorie generelt. Det forholder sig nemlig således, at den danske folkeskole

Udsigt fra Rytterskolen mod nord, forår 1989.

i år kan fejre tre store jubilæer, og det vil vi gerne markere.
Vi satser på at kunne indvie Rytterskolen i september, hvis renoveringen afsluttes som planlagt, men herom vil der komme nærmere, og forinden vil der blive mulighed for at bese den renoverede bygning i forbindelse med Hvidovres byfest den 18. til 20. august.

Poul Sverrild.

Almue - erindringer

I det senest udkomne nummer af tidsskriftet 11 ASK11 (nr.10) er vi faldet over en spændende og velfortalt erindring af Marius Hansen.
Marius Hansens levnedsberetning bør man læse i sin helhed, for den fortæller om almuelevevilkår som de kunne forme sig i store dele af dette århundrede.
Når vi her særlig henlader opmærksomheden på denne erindring, er det også fordi Marius Hansen havde tilknytning til Hvidovre.
Vi bringer her et klip fra erindringerne:
Tækkemand
…. så hittede jeg på at binde børster, gårdkoste, stue- og støvekoste, skurebørster og gulvskrupper. Alt materialet købte jeg hos Rom på Vesterbro. Hver aften, når jeg havde fået mad, gik jeg ned og bandt børster, somme tider hele natten, afleverede noget til flere købmænd til salg, andet gik jeg selv ud og solgte om aftenen, og det skete, at folk bestilte særlige slags hos mig. Ja, det gik godt, men jeg var også ude om at rette mig op igen.
Da jeg havde været hos ham et års tid, sagde han noget, jeg ikke syntes om, så jeg forlod ham og startede på egen hånd. Ikke langt borte fik jeg tækkearbejde på en gård. Bonden gav mig et kammer og ringede til venner og bekendte, så arbejdet vælte de ind over mig. Senere lejede jeg et værelse, møblerede det selv, og snart fik jeg en stue mere og et køkken, så nu var jeg på den rigtige side. Nu fik jeg at vide, at der var en mand, der havde hørt, at der var kommet en tækkemand i nærheden, men han viste ikke, hvor han kunne finde ham, og derfor satte jeg et stykke i avisen; det lød sådan:
Tækkemand Hansen i Avedøre, han har altid meget at gøre. Ring ikke i øst, ej heller i vest; tækkemand Hansens arbejde i syd, er bedst.
Blandt mine kunder var også den i sin tid meget omtalte indbrudstyv "Det borende X ", der i flere år var en gåde for politiet. Han havde en frugtforretning på Vesterbrogade, og han havde også en frugtplantage, hvis ene længe trængte til at tækkes om. Som adresse skrev han et vers uden-

på konvolutten og sendte det til Glostrup postkontor om de kunne finde adressaten, det kunne de, og brevet kom mig i hænde. Nu kan det være nok, jeg blev ivrig til at lave vers: På vejen til og fra mit arbejde og hjemme hos mig selv satte jeg ord sammen, og rimene kom. i Roskilde Dagblad og i Frederiksbergbladet:

Tækkemand Hansen i han har altid meget han bevarer de gamle Avedøre, at gøre, stråtage i skik, han er en hader af bølgeblik. Rygtræer på taget er en pryd, og det bevarer det gamle ry. Han giver rabat, men vil ej det beskrive, før jeg har talt med den hr. arbejdsgiver.

Min ide den er god, når blot De vil høre.

Skriv så til M Hansen i Avedøre.

Ja, jeg må sige, den gav mig meget at bestille, den annonce. jeg fik fra andre kommuner bestillinger, og en dag, da jeg reparerede et tag, der havde været ild i ovre i Skovbrynet ved Hareskoven, fortalte en mand mig, at der i avisen var en annonce fra folk i Hvidovre, der søgte en tækkemand.

"Ja, det er mig", svarede jeg – " Nej, det kan ikke passe".-

På vejen hjem kom jeg til at tænke på, at der måtte et nyt stykke i avisen, og det kom til at lyde:

I Hvidovre kommune jeg tække vil,
når blot De vil ringe eller skrive hertil,
Avedøre 18 eller Engvadsminde,
der kan De altid tækkemand Hansen finde.

…

"ASK" er et tidsskrift for dansk folkekultur og koster enkeltvis 35 kr. og kan købes ved henvendelse til:

J .O. Bjerregaard
Hørhaven 5
2750 Ballerup
Tlf: 02 971912.

Tidsskriftet holdes også her på Lokalhistorisk Arkiv, hvor det kan læses.

PSv

bag-siden

Hvidovre Kirkes oprindelige døbefont, her tegnet af Lauritz Christiansen i 1946, blev i slutningen af forrige århundrede erhvervet af Nationalmuseet, der i cirka 100 år har haft den stående.
Der har længe været ønske om at få denne romanske font tilbage på sin plads, og det skulle nu være lykkedes at få en aftale i stand hermed Nationalmuseet

PSv.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

7. årgang, nr. 3, oktober 1989.

Indhold

Til medlemmerne .....side 3
FRUSTRATION
af Per. E. Hansen .....side 4
BYFESTEN
Arkivets/Selskabets deltagelse i årets byfest .....side 9
BREDALSPARKEN 1949-1989
Jubilæumsbog om parkbebyggelsen Bredalsparken .....side 11
TEMADAG OM LOKALHISTORIE
Referat af temadag d. 23.9.89. .....side 12
NYE ÅBNINGSTIDER PÅ ARKIVET .....side 14
DET KAN NÅS ENDNU!
Om at hverve nye medlemmer.....side 15
BAGSIDEN .....side 16

Forsiden: Dagligstue fra 1950'erne. Familien var netop flyttet ind i det nyopførte 'Bredalsparken', som i år kan fejre sit 40 års jubilæum (se omtalen inde i bladet).

Fotos: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE, udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Per E. Hansen
Kjeld Jørgensen
Adresse: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

ISSNnr.: 0902-3046

Til medlemmerne !

En god og hæderlig sommer, kan vi sige om tiden, der netop har forladt .os. Foran lurer vinterens "sorte hul" og det skal vi jo igennem. På den anden side har efterår og vinter også sin charme.

Det er mødetid for venner og bekendte. For folk, som deler fælles interesser og har det godt i hinandens selskab.

For lokalhistorien i Hvidovre bliver det også tiden, hvor vi skal indvie vort mødested, Rytterskolen.

Vi håber, at dette fine gamle forsamlingssted vil blive en god ramme for lokalhistoriske venner i Hvidovre. Vi ønsker, at stedet vil give anledning til mange hyggelige stunder for vore medlemmer og til gavn for lokalkulturen i vor by.

Mød talstærkt op til indvielse fredag d. 10. november!

Redaktionen.

FRUSTRATION

Det er muligt, at nogle af vore læsere ser på overskriften til denne artikel og tænker:" Hvad har nu det med lokalhistorie at gøre?". Ordet er et af de mange låneord, som efterhånden har fundet ind i det danske sprog. Det bliver tit brugt i flæng, og det er ikke enhver dansk ordbog, der har det med i sit repertoire. Jeg tillader mig derfor at oversætte til almindeligt dansk. Frustration kommer fra latin og betyder skuffelse. Denne følelse indrømmer jeg, burde ikke indgå i lokalhistoriens hverdag udover, selvfølgelig, de skuffelser, vi møder i fortiden og som vi prøver at klarlægge og beskrive for nutiden.
Hvorfor så bruge dette latinske ord i stedet for i overskriften bare at skrive: SKUFFELSE!!? Fordi FRUSTRATION har en definition, som jeg synes passer meget godt til de følelser, jeg har for Hvidovres lokalhistorie for tiden. Ordet blev oprindeligt brugt i psykiatrien i betydningen: at nedtrykke (eventuelt) at nulstille et menneske, ved at forhindre samme menneske i at tilfredsstille sit behov. Personligt behøver jeg ikke at frygte for at blive nedbrudt eller nulstillet, for jeg kan stadig sidde derhjemme og dyrke mit behov for lokalhistorie som jeg altid har gjort. Nej, skuffelsen et andet sted. Sagen er den, at nu gik det lige så godt. Forklaring!!! Hvidovre kommune havde i sine bestræbelser for at bekæmpe arbejdsløsheden blandt vore unge fået den udmærkede ide: at starte et projekt, med lokalhistorien som drivkraft. Øvrighedens interesse for Hvidovres historie har altid kunnet ligge på et meget lille sted, så det var med stor glæde, at vi følte de milde vinde, der pludselig blæste fra den kant. Her skal det lige bemærkes, at Hvidovre Lokalhistoriske Selskab ikke er nogen helt almindelig Akvarieklub eller Kanariefugleforening (med al respekt for de pågældende interesser) .
Vi udfører et stykke arbejde, som enhver kommune bør opmuntre og tilskynde, for lokalhistorie handler i høj grad om at skabe lokal identitet og give mere kvalitet til livet i vores by. Derfor var Lokalhistorisk Projekt også lige noget, vi kunne bruge.
Her blev der opfyldt mange gode ting. For det første blev de unge engageret med et meningsfyldt stykke arbejde. Der blev samlet ind, interviewet, fotograferet, redigeret og arrangeret en masse.

Resultaterne fremkom i form af en del hæfter, bøger og blade, som vi kan være stolte af her i Hvidovre. Jeg har deltaget i flere udenbys forsamlinger, hvor man med beundring spurgte til Hvidovre og det lokalhistoriske projekt.
For det andet-må jeg tilstå- at selvom interessen for historiske emner og dermed også lokalhistorien er stigende, så kniber det med at organisere de kræfter, der skal levere resultaterne. Vi har i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab ca. 300 medlemmer, som vi er meget glade for, og som vi prøver at underholde og engagere, så de føler, at de får noget for deres kontingent. Men vi er "Tordenskjolds Soldater", når det drejer sig om sekretariatsfunktioner, klargøring til møder, PR-virksomhed o.s.v. Dette kunne overkommes, og vi havde jo de unge i projektet til formidling af de øvrige resultater, og alle kunne være tilfredse.
Så fejrede vi Selskabets 10 år, og på generalforsamlingen glædede vi os over udsigten til at overtage den færdigrestaurerede Rytterskole. Nu skulle der rigtigt tages fat på arbejdet med kommunens historie.
Det bliver også til noget. Det lover jeg; men det bliver med reduceret kraft. I sommerens løb blev det nemlig meddelt fra politisk, kommunal side, at man anså de unge i projektet for at være for velfunderede, og at de altså intet behov havde for at være i arbejdsløshedsprojekt. Projektet lukkede den 1.9.1989. Derfor overskriften:

FRUSTRATION

Nå, men i lokalhistorien er vi i vane med at se bagud. Der skal jo også kigges den anden vej. Tiden nærmer sig, da vi kan præsentere det sidste skud på stammen : Rytterskolen. Den er ved at være

De unge ansatte har påtaget sig en række fotograferingsopgaver, der ellers ikke havde været ressourcer til - fotos til uvurderlig gavn for Arkivet og for det lokalhistoriske arbejde fremover.

klar efter et par års restaurering. Det må siges at være en værdifuld erhvervelse for det kulturelle liv i Hvidovre. For lokalhistorien er det en landvinding. Nu gælder det bare om at udnytte denne chance. Resultatet af Rytterskolens restaurering kan vi takke en håndfuld unge kvinder for. De var tilsluttet et lokalt projekt for arbejdsløse, og i dette tilfælde, kvinder, som beviste deres kunnen inden for normalt mandlige håndværksfag. Det er blevet et flot stykke arbejde og vi takker for deres samvittighedsfulde udførelse af jobbet. Rytterskolen står idag i en bedre stand, end den har gjort i mange år, måske end nogen sinde. Hvad vil vi så med dette hus ? Vi har i selskabets bestyrelse debatteret de muligheder, der foreligger. Ligesom arkivar Poul Sverrild ved det seneste medlemsmøde, den Il. sept., kom med forskellige forslag til aktiviteter Der blev nævnt f.eks. studiekredse, slægtsforskning, billedidentif ikation, registrering, interview og udstillinger, og vi spurgte de ca.50 fremmødte medlemmer om deres interesse i aktiv deltagelse, og ca. 20 meddelte, at de gerne ville deltage. Der bliver lavet en liste over de

Projektmedarbejder dybt koncentreret om arbejdet (billedet er taget i 1986, mens Projektet havde til huse på Sønderkærskolen).

Medarbejdere ved Lokalhistorisk Projekt udfører opgave "i marken".

forskellige aktiviteter, og vi håber at få "gang i den" i den kommende vinter. Et par damer meddelte interesse for at få et stykke af Rytterskolens have udlagt og plejet som urte- og krydderhave. Altså med gamle lægeplanter o.l. Vores "grand old lady", Thora Christiansen, meddelte, at hun var god til at vaske op, og det skal der jo også være nogen, der gør.
Vi får nemlig brug for alle disse hjælpende hænder også til at erstatte de unge, som vi altså ikke har mere.

Per E. Hansen

Kommentar

af Carsten Vind

Et tab for Hvidovre

HVIDOVRE AVIS · Onsdag den 30. august 1989

Sidste dag for succes-projekt

Hvidovres lukning af Lokalhistorisk Projekt står ved magt, og i morgen er det sidste gang de unge møder på den arbejdsplads, som bidrager væsentligt til den lokale historieskrivning

Også Hvidovre Avis udtrykte ærgelse og beklagelse over lukningen af Projektet!

BYFESTEN

Den lille bod på rådhuspladsen havde mange besøgende under byfesten. Her er der en pause for bestyrelsesmedlemmerne Elsted Jensen og Per E. Hansen.

I år deltog lokalhistorien i byfesten med en bod på Rådhuspladsen både lørdag og søndag. Det var selskab og arkiv, der sammen havde stadepladsen og vi var der naturligvis først og fremmest for at vise flaget og gøre reklame for vores sag, der jo burde engagere langt flere, end det er tilfældet i dag. Samtidig havde vi arkivets udgivelser til salg, og vi kunne levere girokort til dem, der var interesseret i at blive medlem af vort selskab.

Der blev solgt nogle få bøger, og vi fik talt med mange. Enkelte nye medlemmer fik vi vist også hvervet. I den forbindelse kan vi meddele, at vi nu er så tæt på at være 300 medlemmer, at tallet nok er nået, når dette blad er i medlemmernes hænder.

Vi satte os tallet 300 som mål for denne jubilæumssæson. Det er altså lykkedes. Det er en reel vækst på omkring 50 medlemmer

på et år.
Med fare for at lyde fantasifulde vil vi nu sætte os et lidt mere langsigtet mål, der hedder 500 medlemmer. Det er af kolossal betydning, at vi bliver flere, for det vil give os mulighed for at lave ting for medlemmerne, som vores økonomi i dag simpelthen er for lille til.
Vi ser med misundelse på vores naboselskaber i den nordlige del af amtet som med medlemstal på omkring 1000 kan lade medlemmerne få et stort og flot årsskrift i bogtryk som en del af medlemskabet.
Prøv at vise din nabo nogle af vore udgivelser eller giv ham/hende Lokalhistorisk Selskabs lille folder. Jo flere medlemmer vi er, des bedre kan vi arbejde, og jo mere spændende bliver det at være medlem af selskabet.

Et af Hvidovres mest markante byggerier 11Bredalsparken" har fejret sit 40-års jubilæum med udgivelsen af en bog. Af delingsbestyrelsen tog allerede knapt to år før jubilæet initiativ til bogen, og på jubilæumsdagen forelå så en flot bog på knap 100 sider. Forfatterne, Lisbeth Magnussen og Poul Sverrild, har ved hjælp af interviews, beboerblade og et stort kildemateriale fra Dansk Almennyttigt Boligselskab og Bredalsparken givet et fyldigt billede af udviklingen i Bredalsparken gennem de fire årtier. I billeder og tekst får vi et indtryk af de rammer, som Bredalsparken har skabt for børns og voksnes liv i bebyggelsen. Også det arkitektoniske og boligpolitikken, som har præget Bredalsparken gennem dens 10-årige opførelsesperiode bliver yderst indgående behandlet. Det er en meget smuk jubilæumsbog, som forhåbentlig ikke blot vil vække misundelse i andre større boligbyggerier, men også vil føre til, at der bliver skrevet historie om andre byggerier her i vores kommune, hvor boligbyggeriet er så markant en del af vores hverdag.

TEMADAG OM LOKALHISTORIE

Lørdag den 23.9.1989 var Lokalhistorisk Selskab vært for en lokalhistorisk temadag i Hvidovre. Arrangementet blev til i samarbejde med Sammenslutningen af Lokalhistoriske Foreninger (SLF) der er vor forenings landsorganisation.

Dagens tema var "Forstadshistorie", og de indbudte var repræsentanter for hovedstadsområdets lokalhistoriske selskaber og arkiver. Temadagen fandt sted i Cafeen og i tre af studielokalerne på Medborgerhuset. Dagen var sammensat som en kombination af foredrag, mindre indlæg og arbejde i grupper.

40 personer (heraf kun 4 fra Hvidovre) forlokkedes ikke af lørdagens usædvanlig gode vejr, men mødte op for at bruge syv timer på lokalhistorien.

Dagen blev indledt med et foredrag om forstædernes historie i Danmark af arkivar Poul Sverrild, og derpå kom et ved Hanne-Lene Toft Jens en fra Planstyrelsen om forstædernes uudforskede historie. H-L T J er medforfatter af bogen om Vestegnen, som blev udgivet af Københavns Amt for et par år siden. I foredraget kom hun også ind på de særlige problemer omkring bygningsregistrering og især bygningsbevaring i forstæderne, hvor jo hovedparten af bygningerne er relativt unge.

Efter frokosten var der først orientering om amtsmuseumsrå12 dets arbejde i Københavnsområdet. Redegørelsen gav et glimrende indblik i, hvor små mulighederne er for at få optimal dækning af lokalområdernes behov med de ressourcer, der står til rådighed inden for arkæologien her i amtet.

Margit Mogensen, arkivar i Rigsarkivet og konsulent for SLF, fortalte om de muligheder, der er for at trække på bistand fra SLF i forbindelse med udgivelsesarbejde.

Endelig orienterede repræsentanter for de lokalhistoriske foreninger i Farum, Valby og Søllerød om deres arbejde med lokalhistorien.

Afslutningsvis gik forsamlingen i grupper for at diskutere, om der var behov for at arbejde med forstadshistorien som en særlig disciplin, og hvad man helt konkret kunne gøre for at komme i gang med de opgaver, der rummer så mange fælles elementer for hele det storkøbenhavnske område.

Efter syv timers arbejde kunne deltagerne skilles i en positiv og optimstisk stemning, da fremmødet og deltagernes engagement lover godt for det bredere lokalhistoriske arbejde i vores region.

Set med Hvidovre-briller var det især glædeligt at hilse på en så talstærk Rødovre-delegation. Det er

helt oplagt, at vi sammen med vor nabokommune mod nord tager fat på nogle fælles emner.
Der kan være tale om et samarbejde på mange felter, fra fælles arrangementer til udarbejdelse af fælles publikationer om f.eks. Damhussøen. Berøringsfladerne er mange, og det gælder jo om at udnytte vore sparsomme ressourcer bedst muligt. Fra SLF, der finansierede hovedparten af arrangementet (der var dog endeltagerbetaling på So kr.), har der efterfølgende tilflydt Hvidovre Lokalhistoriske Selskab stor ros for arrangementet, en ros, som vi naturligvis med glæde tager til os.

PSv

En del forstadsbyggeri er trods en relativ lav alder af en sådan karakter, at vi ikke tøver med at pege på det som bevaringsværdigt. Her for eksempel et billede af elementbebyggelsen ved Engstrands allé, "Papegøjehusene". Dette allertidligste eksempel i Danmark på gennem-industrialiseret byggeri af høj kvalitet, må vi uden tvivl betragte som bevaringsværdigt i sin helhed.

NYE ÅBNINGSTIDER
på
Lokalhistorisk Arkiv

Nye åbningstider
På grund af stærkt voksende brugertal på arkivet har det været nødvendigt at udvide åbningstiden, Samtidig er det ligeså nødvendigt at indskærpe, at der kun i undtagelsestilfælde vil være betjening på arkivet uden for åbningstiden.
Dette års besøgstal tegner til at vokse med mellem 60 og 70 % i forhold til besøgstallet i 1988, og det er jo glædeligt; men da Lokalhistorisk Projekt nu er lukket, må brugerne indstille sig på at den service, arkivet kan yde, vil være faldende.
Hovedparten af arkivarbejdet er opgaver med ordning og registrering, og det er opgaver, der er " usynlige" for arkivets brugere; men arbejdet skal udføres for at arkivet kan fungere og udfylde sin plads. Disse arbejdsopgaver skal sammen med en lang række andre opgaver udføres uden for åbningstiden, så derfor er arkivet ikke tilgængeligt uden for de nu 9 ugentlige åbningstider.

DE NYE ÅBNINGSTIDER:

tirsdage	**kl. 13 - 16**
onsdage	**kl. 13 - 16**
torsdage	**kl. 16 - 19**

DET KAN NÅS ENDNU

Selvom medlemstallet nu har rundet de 300, skal vi som tidligere omtalt i dette blad ikke hvile på laurbærrene. Det kan endnu nås at blive meldt ind og modtage den bogpakke, som nye medlemmer får i anledning af jubilæumssæsonen.

SKAF NYE MEDLEMMER - INFORMATIONSFOLDER MED INDMELDELSESKORT FÅS PÅ ARKIVET!

bag-siden

Hvidovre Rytterskole er nu færdigrenoveret, og vil fremover danne rammen om Selskabets mange aktiviteter. Samtidig med indvielsen i november, udkommer en bog om Rytterskolen.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

7. årgang, nr. 4, december 1989.

Indhold

Til medlemmerne .....side 3
Rytterskoleindvielsen .....side 4
Formandens beretning .....side 7
Fra arkivet .....side 11
En rettelse .....side 14
I næste nummer .....side 15
Bagsiden..... side 16

FORSIDEN: Vi afslutter denne årgangs forsidebilledtema, dagligstuer, med et billede fra 1930' erne, hvor dagligstuen danner ramme om en Nytårsaften.

Fotos: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE, udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Per E. Hansen
Kjeld Jørgensen
Adresse: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

ISSNnr.: 0902-3046

Til medlemmerne !

Et nyt årti samtidig et skab. I den ind-
varsles ved udgangen af 1989. Det er nyt
årti for Hvidovre lokalhistoriske Selstore
verden, derude, er kortene blandet og delt
ud på ny. Dennegang til stor, og positiv,
overraskelse
for mange.

Vi kan også, på den lokalhistoriske front,
glæde os over at sidde med "gode kort på
hånden". Vores nye "Hus" giver mulighed
for at gå nye veje og forsøge muligheder vi
ikke kunne før. "Det gjorde man ikke i
halvfemserne", står der i revy-visen. Det
håber vi at kunne modbevise om cirka 10
år.

Men allerførst vil vi ønske jer alle:

EN GOD JUL SAMT ET GODT NY TÅR

.
Redaktionen.

RYTTERSKOLEINDVIELSEN

Det var en festdag, der længe vil blive husket i vort selskab. Dagen begyndte med maner; tidligt om morgenen kom Poul S. og jeg til skolen, og kort efter kom viceknt. chef Ellen Gøtsche og hendes flinke piger fra kulturel forvaltning. De udførte et fint stykke arbejde i det huslige, så alt var klart til åbningen. Kl.10. kom hele bestyrelsen. Nogle gik igang med flagopsætning og andre med forskellige indendørs gøremål --- Alle klappede.
Kl. 11.00 kom Borgmester Inge Larsen og fik den kommunale gave fra Lokalhistorisk Selskab. Det var et navneskilt, en kopi af det ældste, bevarede vejskilt i Hvidovre. Det er malet i Hvidovre-farver på vejskilte, meget smukt. Overrækkelsen og opsætningen blev optaget på video og fotograferet af henholdsvis Hvidovre Avis og Elsted Jensen.
Præcis kl.13. kunne vi åbne for de første gæster, og straks efter begyndte festlighederne.
Jeg fik til opgave at byde alle hjerteligt velkommen, og det var mig en glæde at give ordet til Borgmester Inge Larsen, der i en fin tale gennemgik husets historie og det store renoveringsarbejde. Det er smukt udført og blevet til det fine resultat vi nu ser. Borgmesteren overgav derefter huset til Kulturel forvaltning v/ Sus Rostrup, der takkede for huset og med glæde videregav det til Lokalhistorisk Arkiv og Selskab. Derefter måtte jeg atter på katederet for at takke alle, både for huset og - ikke mindst - for den udfordring, der ligger i at få et så dejligt hjemsted for vort arbejde. Jeg takkede Handelsbanken for dens kontante hjælp til at få skolebygningens gamle kateder smukt istandsat. 'Dette arbejde er udført til alles tilfredshed af snedkemst. Nordun i Hvidovregade, vor lokale konservator.
I skolestuen, nu den store mødesal, er ophængt 3 gamle degne og skoleholder-tavler fra omkring år 1800. Disse tavler ejedes af Hvidovre kirke- ved dets menighedsråd. Dette overdrog tavlerne til Rytterskolen. Rådets formand, hr. Karkov, udtrykte sin glæde over, at tavlerne var så smukt istandsat, og at de i bygningen her fik en værdig plads.
Der blev bragt hilsen til dagen af Enkeprovstinde Gunhild Møller fra Frederiksberg (tidligere Samsø). Fruen var i slægt med fam. Budtz-Møller. Hun var glad for invitationen og ønskede arkiv og selskab til lykke med huset .. Ingeborg Budtz-Møller talte festligt og humørfyldt om sine forældre og livet i barndomshjemmet. Hun udtrykte sin glæde over at se et så smukt stykke arbejde , som her var udført. Også hun ønskede os alle reld og lykke med det videre

virke i det gamle hus.
Fine blomstergaver fra Handelsbanken, Hvidovre Bank og Hvidovre Handelsforening, samt fra flere gæster. Tidl. viceborgmester Svend Christensen gav selskabet en festlig og interessant present, idet han medbragte den gamle borgmester-- nej, den gl. Sognerådsfmd.-stol fra Rådhuset i Hvidovregade. Stolen havde han reddet fra HIPS på Risbjerggård, da de ophørte med deres uorganiserede ungdomsarbejde der.
På dagen fik alle gæsterne den smukke og fine bog om Rytterskolen udleveret.
Her vil jeg gerne takke Arbejdernes Landsbank og Hvidovre Bank for deres kontante hjælp. Ligesom Sandro Gastrone som redaktør og alle, der har leveret stof til

bogen, fortjener tak. Efter ca. 5 timers festlighed kunne vi slutte dagen og konstatere, at godt 200 personer havde været tilstede og medvirket til at gøre Rytterskolens indvielsesdag både festlig og hyggelig.

Tak allesammen.

Formandens beretning 1989
Så gik der atter et godt og arbejdsrigt år i vores selskab. Jeg vil, traditionen tro, først gennemgå vore afholdte medlemsmøder, disse har, som i de foregående år, været afholdt med 3 møder i foråret og 3 i efterårsmånederne.
En anden af vore traditioner har vi også fulgt, idet vi har haft en lokal person til at fortælle om sit liv og daglige virksomhed i vor kommune, altså i det lokale samfund. Sådanne foredrag "båndes" og bevares i vort arkiv. Det er vor opfattelse, at disse båndoptagelser er med til at sikre en bevaring af lokalsamfundets historie: hvordan det foregik på arbejdsplads, i skole, privatvirksomhed, i hjemmene m.v.
Om årets møder kan jeg sige.at alle har været stærkt besøgte med over 50 deltagere pr. gang. Dette vidner om, at vore medlemmer værdsætter bestyrelsens form for aktivitet og bakker op ved deres frem møde. Vi tror, på denne måde at kunne styrke og fastholde interessen for historien hvilket jeg senere vil komme ind på senere i min beretning. Årets første møde var med vor næstformand, Per E. Hansen, der holdt et godt og indholdsrigt foredrag om at være interesseret og engageret i lokalhistorie. Han levede dermed helt op til aftenens emne: Lokalhistorie. Hvorfor? Hvordan? Det blev en god aften med mange spørgsmål til P.E. Hansen. Den efterfølgende diskussion lovede godt for arbejdet, som vi skal påtage os i vore nye omgivelser. Fint arbejde Per! Tak for det!!
I februar-mødet havde vi pens. overlærer ved Hvidovre skolevæsen, Sigurd Asmussen, som gæst. Han fortalte om sit liv og virke som skolelærer, både før han kom til Hvidovre og her i de mange år. Asmussen fortalte festligt og humoristisk om sin barndom og ungdom på landet. Derefter fik vi en bred orientering om forholdene ved skolen, og om børnene og deres hjem i de 40 år, S.A. virkede. Han talte i ca. 1½ t time og gav os et stort og betydeligt foredrag. Bagefter var der stor spørgelyst og diskussion. Dette foredrag blev optaget på bånd og indgår i arkivets samling.
Forårets sidste møde i marts blev et tilløbsstykke. Emnet var lagt på vort fremtidige arbejde. Arkivar Poul Sverrild forelagde denne aften : fotografiet som kilde til og

i lokalhistorien. Han brugte fint billedet som indgang til sit foredrag. Det var meget oplysende og inspirerende, og den store forsamling på 65 medlemmer fik herved rig anledning til spørgsmål og diskussion. Et meget livligt og aktivt medlemsmøde. Aftenen sluttede med, at et par medlemmer fremlagde billedserier fra deres slægt.
Efterårets møderække indledtes med emnet " Arbejdsopgaver og arbejdsformer - når vi rykker ind i Rytterskolen i det nye år". Arkivar P.S. gennemgik emner som studie kredse, arbejdsgrupper, gruppearbejder, mange forskellige måder at gribe et aktivt lokalhistorisk arbejde an på. Det var en sjælden aften. Meningen var at opfordre medlernmerne til at melde sig til de forskellige arbejdsogaver. Dette lykkedes tilfulde, idet ca. 30 meldte sig til mange forskellige opgaver. Tak til P.S. for hans måde at få folk i arbejdstøjet.
I oktober fulgte vi septembermødet op med hvordan man tager fat på lokalhistorisk arbejde, hvordan man selv laver historie. Vi havde inviteret arkivar N.P. Stilling fra Søllerød til at komme og fortælle os om de erfaringer, der var gjort i Søllerød, hvor mange- såvel unge som ældre - medvirkede i studiekredse og andre grupper, hvor man bl.a. skrev sin egen historie. Stillings oplæg gav anledning til en god diskussion, og mange stillede spørgsmål til ham om arbejdet.
Også denne aften var der medlemmer, som meldte sig til gruppearbejde.
De to møder gav godt resultat.
Så kom vi til sidste møde, her i november. Vi havde da fhv. Købmand Hans Søndergaard som foredragsholder. Hans emne var: Et langt og virksomt liv på mange fronter i vores kommune. Ja, vi fik sandelig en spændende og oprigtig beskrivelse af Hans 8 Søndergaards liv - skolegangen - med pligter i forældrenes forretning og en levende fortælling om, hvordan man klarer sig i en fattig kommunes sportsverden. Heller ikke i voksenlivet har han ligget stille: arbejdet i HIF, i Handelsforening ,som købmand o.s.v.
Her er kun nævnt enkelte af Hans Søndergaards mange gøremål. En god, grundig beretning om svundne tider -· godt den blev optaget på bånd.
TEMA-DAG
Lørdag d.23. september 1989 var vort selskab vært for lokalhistorisktemadag. Denne dag var blevet til i samarbejde med SLF. (Sammenslutningen af Lokalhistoriske Foreninger) vort selskabs landsorganisation. Temaet var : "Forstadshistorie", og programmet bestod af diverse foredrag og gruppearbejde.
Af foredragsholdere kan nævnes

vor egen arkivar, Poul Sverrild, som fortalte om forstandshistorien; Hanne-Lene Toft Jensen, der talte om "Forstædernes uudforskede historie". Hun var medforfatter af bogen om Københavns Vestegn, udgivet af Kvhvns Amt. Så kom arkivar ved Rigsarkivet, Margit Mogensen, og fortalte om mulighederne for bistand ved diverse udgivelser. Hun er østdansk konsulent for SLF. Senere på dagen talte repræsentanter fra forskellige lokalhistoriske foreninger om deres arbejde i deres foreninger. Det var folk fra Farum, Valby og Søllerød.
Som slutning på dagen gik forsamlingen i grupper for at diskutere, hvad der er behov for at arbejde med i lokalhistorien.
Efter en god, lang dag kunne al le skilles, og der noteredes en god stemning. Det lover godt for fremtidigt arbejde i og med lokalhistorien. Vi fik hilst på en stor delegation fra Rødovre, og nu håber vi på muligheden for at tage fat på nogle fælles emner. Der må være mange fælles berøringsflader.
Det var dejligt at være medarrangør af sådan et stort stævne, som jeg personligt har savnet i den københavnske region. Der er i høj grad grund til at takke alle, der var med, for en god dag med godt og inspirerende arbejde.
Årsmødet i Middelfart.
Som sædvanligt deltog vi fra vort selskab i Dansk Historisk Fællesforenings årsmøde, der i år blev afholdt i Middelfart. Det var et godt og arbejdsomt årsmøde med mange gode emner om lokalhistorie. Jeg kan i hast nævne et af de emner, der var på dagsordenen: Det enkelte menneskes indflydelse i historien og arkivalier, som kilder til personalhistorien. Dette emne gennemgik arkivar N.P. Stilling, Søllerød, i sit foredrag. Det var et møde, man fik noget med hjem fra.
Medlemstilgang.
Man kan vel sige, at det arbejde, der udføres i en forening, bedømmes bedst ved den tilslutning, der er til foreningen.
Ud fra dette må det gå godt her. Det er naturligvis den store tilgang af medlemmer, vi har fået i 1989, der får mig til at sige dette. Der blev ved 10-års jubilæet talt om, at vi skulle nå de 300 medlemmer. Jeg var betænkelig dengang; men i årets løb er jeg blevet overbevist. Vi har i dag 325 medlemmer. Senest ved " Rytterskolen" s indvielse fik vi 10 nye medlemmer. Fint resultat, og jeg vil gerne takke alle, der har medvirket hertil og samtidig byde alle nye medlemmer velkommen.
Jeg vil også gerne ved denne lejlighed, sige tak til de mange foreninger, organisationer og virksomheder, der har meldt sig som

støttemedlemmer. Vi har nu ca. 20 af disse medlemmer i selskabet. Det er meget positivt. Jeg hilser med glæde denne udvikling og tager det som bevis på, at bredden i befolkningen har interesse for det lokalhistoriske arbejde. I dette, som i alle former for kulturliv, skal vi stadig fremad.

Medlemsbladet.

Det bliver bedre og bedre. Vi har et fint og godt medlemsblad med gode artikler og fin opsætning.

Jeg tror, at vort blad er med til ved dets 4 gange årlige udkomst at styrke interessen for og viderebringe kundskab til det lokalhistoriske arbejde.

Jeg takker alle for deres store indsats på dette område. Også her er der brug for nye kræfter nogle har allerede meldt sig. Den gamle redaktør kan sikkert bruge endnu flere. Tak for et godt blad!!!

Til slut vil jeg rette en tak til alle i vort selskab for god medvirken, tak til bestyrelsen for 10 godt samarbejde og godt arbejde. Hjertelig tak til vor arkivar Poul Sverrild for hans beredvillighed og gode samarbejde i vor fælles sag. Også tak til biblioteket for god hjælp i 1989. Og hermed giver jeg beretningen til generalforsamlingens videre behandling.

Jens Kristensen.

Der kommer til stadighed nye og ukendte ting frem blandt afleveringerne til arkivet. En af de seneste afleveringer indeholdt et lille reklamehefte fra lokale handlende, der foruden annoncer indeholdt gode råd til husmødrene. Med titlen, "Hjemmets Vejleder for Hvidovre Husmødre" tilbød man 50 husråd til husmødrene.

Blandt årets afleveringer til arkivet er nogle tegninger fra Avedørelejren fra omkring 1910. Vi bringer her to af tegningerne, der hhv. forestiller Avedørelejrens opsynsmand og en rekrut. Tegningerne er udført af Erret Isak Mikkelsen, der var løjtnant ved fæstningsartilleriet.

EN RETTELSE

Det er altid ærgerligt at opdage fejl i en bog, som endnu dufter frisk af tryksværte. Fejlen var måske opdaget ved omhyggeligere korrekturlæsning; men det blev den altså ikke. Bogen er trykt - og hvad så? Man kan vel gætte sig til, hvad der skal stå - hvis det var en trykfejl, men når nu det er en meningsfejl!!! Jeg har givet en dame et forkert navn, og det vil jeg beklage. I den ny bog "Rytterskolen", som jeg håber alle medlemmerne har modtaget, har jeg skrevet artiklen om Pedersen-Dan. Jeg nævner her Sarah Leander 2 gange på side 36. Vel vidende, at Leander var svensk sangerinde med den dybe stemme, og vel vidende, at hun hed Zarah, har jeg fået damen anbragt det forkerte sted og på den forkerte tid. Den rigtige Sarah hed Bernhardt og var fransk. Sarah Bernhardt fejrede store triumfer i Europa før århundredeskiftet. Hun var en skuespillerinde, der red på en utrolig popularitetsbølge. En slags datidens popidol. I 1880 kom hun til København og optrådte her bl.a. på Det kgl. Teater for Chr. IX. Hun blev belønnet af majestæten med fortjenstmedalje prydet med diamanter. Jo, det var tider!!!

Tilbage til bogen - - -

Jeg beklager, som skrevet, fejlen; men kan ikke love, at det aldrig vil gentage sig. Thi, som man trøstede mig med, hvor der handles, der spildes.

P.E. Hansen.

I NÆSTE NUMMER:

Fortællingen om Avedøre Flyveplads. Næppe mange i Hvidovre kender i dag til den rolle Avedøre Flyveplads har spillet i det danske forsvars historie eller til flyvepladsens eksistens overhovedet.
Arkivets årsberetning 1989, der kan melde om vækst på alle områder, besøgende, afleveringer m.v., årsberetningen vil også fortælle om nogle af de afleveringer, der har fundet sted i årets løb.
Om organiseringen af aktiviteterne og arbejdet i Rytterskolen. Vi har nu i snart et år rumlet med den kommende aktivitet, og vi håber fortsat på forståelse for, at det tager sin tid at komme i gang, men i næste nummer skulle vi gerne kunne være mere konkrete og fortælle om, hvordan vi er startet, og om hvordan vi kan tage imod de mange tilbud om en aktiv indsats.
De lokalhistoriske arkiver: LOKALARKIVERNE. Vi orienterer om det netværk af arkiver, som vort arkiv er en del af. Sammenslutningen af Lokalarkiver er netop fyldt 40 år, og vi tegner et billede af de muligheder arkiverne rummer for alle, der arbejder med dansk historie og af, hvordan der tages vare på de sidste par hundrede års historie gennem arkivernes arbejde.

bag-siden

Indvielsen af Rytterskolen d.10.november blev også markeret med optagelsen af en videofilm i samarbejde med Hvidovre kommunes videoværksted. Filmen, der bliver af en varighed på cirka 10 minutter, vil blive vist på Rytterskolen i løbet af foråret 1990.

Hvidovre Lokalarkiv

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

8 årgang, nr. 1 april 1990

Indhold

Til medlemmerne .....side 3
Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver
af Poul Sverrild .....side 4
Avedøre flyveplads af Hans Kofoed .....side 8
Lokalhistorisk Arkiv - 15 år
af Poul Sverrild .....side 17
Avedøre i focus .....side 22
Bagsiden side24

Forsiden: Omslagene til dette års fire numre af Hvidovre Lokalhistorie vil være præget af Avedøre. På årets for- og bagsider vil vi gengive postkort fra Avedøre fra 1946. Alle postkortene stammer fra en serie, der blev udgivet af Avedøre Borgerforening til fordel for et forsamlingshus.
Når vi i år fokuserer på Avedøre, er det bl.a. fordi vi fra Lokalarkivet arbejder særligt med Avedøre i år, men det kan der læses om inde i bladet.
Tekst til forsidebilledet: se bagsiden.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Hvidovre Lokalarkiv, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: **Lokalhistorisk Arkiv**
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

ISSNR: 0902-3046

Til medlemmerne!

Det er aldrig rart at blive kvalt, men det gør naturligvis ikke helt så meget, hvis det er i succes, man bliver .kvalt.

Det, jeg sigter til, er arkivet, som i det forgangne år har oplevet en stigning i besøgstallet på knap 70% og en sTigning i afleveringerne på knap 50%. Samtidig har arkivet påtaget sig at stå som redaktør af nærværende tidsskrift, og det må jo give problemer i en situation, hvor arkivets ressourcer er blevet så kraftigt beskåret, som det skete med lokalhistorisk projekts lukning i efteråret 1989.

Men nu er det her så, årets første nummer, og vi stoler fast på, at vi nok skal få nummer to ud inden sommer.

Til gengæld er der andre ting, der ikke helt går, som man kunne ønske sig. Som alle I, der har meldt jer som interesserede i en aktivitet i Rytterskolen, ved, er vi ikke kommet i gang endnu, og det er jo skuffende.

Men som nævnt i indledningen, så hjælper aet µa det ubehagelige, at årsagen til ubehagelighederne er positive. Og interessen for lokalhistorien ;18r i Hvidovre har aldrig været større
- og aktiviteten heller ikke.

Omkring Rytterskolen må vi have yderligere tålmodighed, for det har ganske enkelt ikke været muligt at afse tid til at komme i gang. Men vi kan i det mindste love, at den planlagte udstilling af Lauritz Christiansen billeder kommer op lige efter sommerferien.

Med venlig hilsen
Redaktøren

Sammenslutningen af lokalhistoriske arkiver

De danske arkivers netværk fylder 40 år

I oktober 1989 kunne Sammenslutningen af LokalArkiver (SLA) fejre sit 4 0-års jubilæum. Det skete i forbindelse med foreningens årsmøde i Fåborg.
Udenfor arkivkredse er foreningen ikke meget kendt, men der er grund til at orientere lidt om hele den arkivbevægelse, som SLA har været den organisatoriske ramme omkring, den bevægelse, som også vor'3s lokalarkiv er et resultat af.
Det hele begyndte i slutningen af trediverne, da provisor Hans Brandt i Fåborg grundlagde lokalarkivet i Fåborg. Det blev Danmarks første lokalarkiv, og at det ikke bare var et tilfældigt eller lokalt behov, der her blev dækket, skulle vise sig i de følgende år.
Lokalhistorisk indsamlingsarbejde havde hidtil udelukkende været forestået af enkelte private og af enkelte mu-seer, men museerne interesserede sig ikke meget for papir og heller ikke i udstrakt grad for den nyere historie. I realiteten var der ingen, der systematisk tog hånd om den nyeste lokal- og kulturhistorie.
Men mange havde arbejdet med at skrive lokalhistoriske bøger og artikler siden slutningen af forrige århundrede. Når de skulle arbejde, var de henvist til at 4 bruge landsarkivernes samlinger, tilfældige arkivaliesamlinger i lokal-samfundet og den mundtlige tradition.
Ideen om det formålstjenlige i etablering af lokalhistoriske arkiver viste sig bæredygtig, og den bredte sig - omend i begyndelsen langsomt.
I 1949 var man nået op på syv arkiver, og de fandt tiden moden til at danne en sammenslutning med det formål at højne kvaliteten af indsatsen gennem samarbejde.
Kredsen af arkiver voksede støt og roligt gennem halvtredserne og tresserne for så at eksplodere i halvfjerdserne. Den voldsomme vækst begyndte at aftage i begyndelsen af firserne, hvor vi kunne konstatere, at næsten hele landet var dækket af det netværk af arkiver, som SLA 's medlemmer udgjorde. Ved 40-års jubilæet i 1989 havde SLA knap 400 medlemmer, og kun i to eller tre kommuner findes i dag ikke noget lokalarkiv. Som det store tal an tyder, er er meget store forskelligheder arkiverne imellem.
Arkiverne har arbejdsområdet og metoderne og den grundlæggende interesse for lokalsamfundets udvikling og historie til fælles, men organisatorisk og størrelsesmæssigt afspejler de de meget forskellige forhold, der findes rundt om i

landet.
Strukturen er i dag i store træk den, at der i de større kommuner, provinsbyer og forstæder som regel findes et enkelt stort arkiv, der dækker hele kommunen, medens der i de tyndere befolkede kommuner ofte findes flere arkiver, tit organiseret på sogneplan.
Den arkivstruktur er for en stor del en følge af kom munalreformen i 197 0, hvor flere tusinde sognekommuner blev slået sammen i de nye storkommuner. Ofte reagerede man i de små lokalsamfund med en lokalpatriotisme, der sagde, at kilderne til den lokale historie i hvert tilfælde ikke skulle til den nye kommunes hovedby, dem ville man beholde i lokalsamfundet, og så opre1:tede man et lokalarkiv.
Det har medført, at der er en gruppe store arkiver med ansat faguddannet personale, arkiver, der som regel er en del af biblioteks- eller museumsvæsenet, og der er en stor gruppe af foreningsejede arkiver, der alene drives af frivillige.
Det giver naturligvis meget forskellige betingelser for det lokalhistoriske arbejde, men det afspejler i høj grad lokalsamfundets politiske og kulturelle struktur.
Gennem S LA' s arbejde er det imidlertid sikret, at lokalarkiverne, hvad enten de er offentligt organiserede eller de er foreningsdrevne, arbejder efter samme retningslinier. Det er ensartede registreringsprincipper, der bruges, det er ensartede tilgængelighedsprincipper, og der er en generel garanti for, at samlingerne vedblivende vil være of-fentligt eje.
Det seneste store fællesprojekt, som SLA har gennemført, er udviklingen af et edb-registreringsprogram, der vil lette brugernes arbejde med samlingerne. På meget lang sigt vil systemet muliggøre, at man fra det enkelte arkiv vil kunne hente oplysninger fra alle landets øvrige arkiver.
Det er en meget positiv udvikling, at brugerne i dag kan benytte en række forskellige arkiver, men blot skal lære et enkelt registreringssystem at kende for at kunne arbejde med dem.
Hvad er det så, man kan finde i lokalarkivernes samlinger? Ja, det kunne nok være lettere at pege på, hvad man ikke kan finde, for mangfoldigheden af materiale er overvældende.
Men i hovedtræk kan der peges på nogle arkivaliekategorier, idet det skal påpeges, at der er meget store lokale variationer i samlingernes sammensætning. Samlingernes hovedbestanddele kan kategoriseres som: Foreningsarkiver, institutionsarkiver, erhvervsarkiver og personarkiver. Personarkiverne kan indeholde alt fra et enkelt skøde eller en skudsmålsbog til store mængder korrespondance, manuskripter o.m.a. Der er herudover kort samlinger, samlinger af topografisk kunst, af film, video' er og lydbånd og af bøger og småtryk. Ved siden af disse samlinger

rummer de fleste arkiver omfattende håndbogssamlinger. Endelig er der billedsamlingerne, hvor lokalarkiverne i dag må betragtes som de primære samlinger af fotografier til de sidste 100 års lokal- og kulturhistorie. Antallet af fotos i lokalarkiverne er i den to-cifrede millionstørrelse.
Arkivernes opgave er i dag ikke helt den samme, som den var i de første år af SLA' s virke. Grundopgaverne er na-turligvis de samme, indsamling, ordning, registrering og formidling, men for mange arkiver er opgaverne blevet udvidet i overensstem melse med det enkelte arkivs placering i den lokale forvaltning
En række arkiver har fået status af stadsarkiver og har dermed fået ansvaret for den kommunale arkivdannelse eller i nogle tilfælde blot ansvaret for kom - munens ældre arkivalier. Nogle arkiver har fået høringsret i sager om kom murre - og lokalplaner, idet man har erkendt, at den lokale bygningshistoriske ekspertise findes i lokalarkivet, og det er en væsentlig side at få inddraget i den lokale planlægning.
Lokalarkiverne er stadig så nye, at de først gradvis er ved at finde deres plads i lokalsamfundene. Som før nævnt er arkiverne en blandet skare i mange henseender, og det er en styrke, for på den måde bliver mange forskellige modeller afprøvet, og landets meget forskellige lokalsamfund kan få institutioner, der er tilpasset de lokale behov, fra landsbyen til storbysamfundet.
Der vil i de kommende år næppe være så kraftig en vækst arkivernes antal, for landet er ved at være dækket, men vi vil komme til at opleve en vækst i kvaliteten og i samlingernes størrelse og anvendelighed.
Arkiverne har vist sig at være levedygtige og produktive kulturinstitutioner, og vi kan glæde os over, at vi har fået løst en bevaringsopgave, som museerne i årtier overså, og det er sket på lokalsamfundets betingelser.

Poul Sverrild

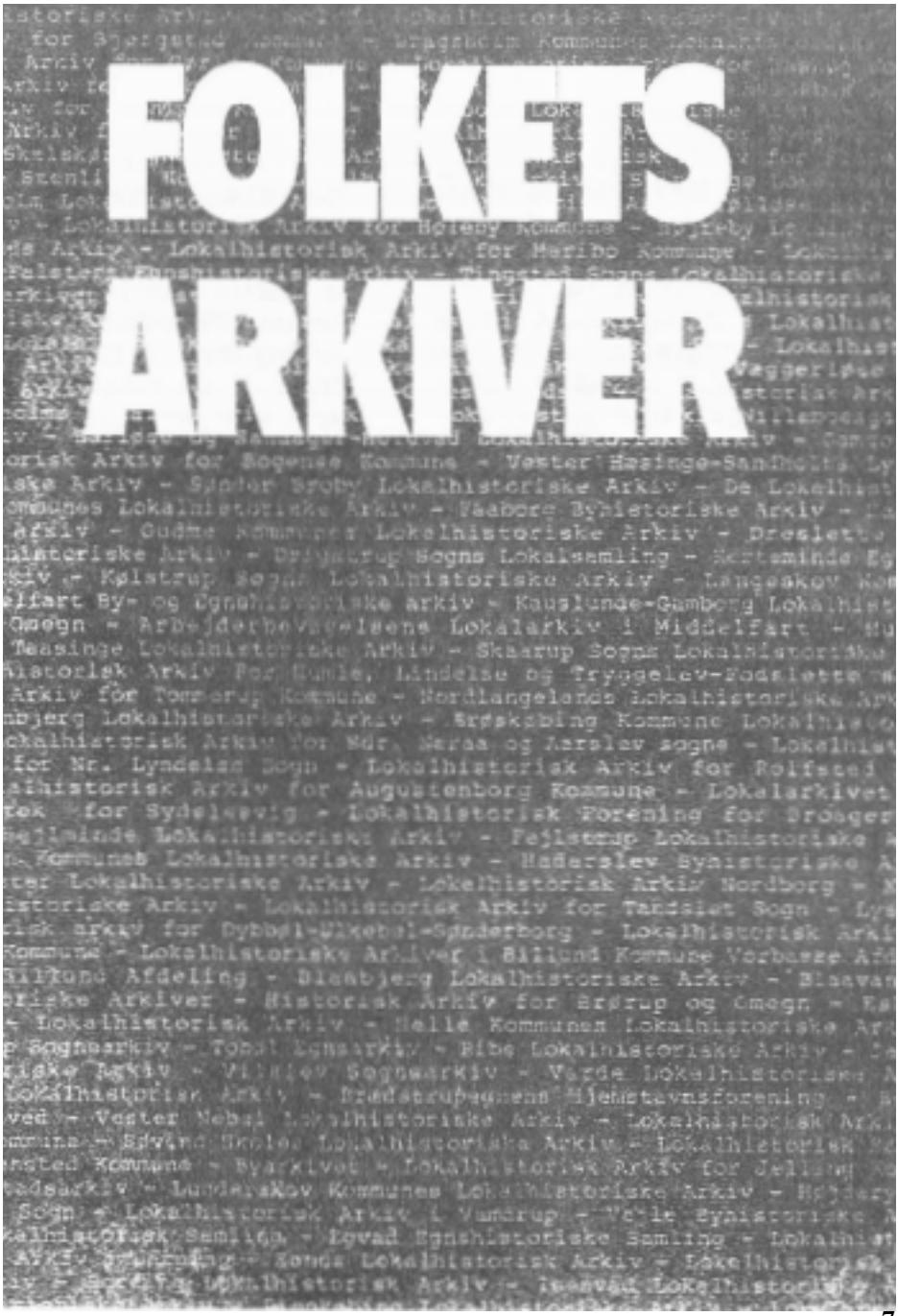
FOLKETS
ARKIVER

AVEDØRE FLYVEPLADS

af HANS KOFOED

I sommeren 1984 blev de sidste bygninger på den historiske flyveplads Kløvermarken revet ned, formentlig af frygt for at Fristaden Christiania skulle brede sig over voldgraven, og derved forsvandt nogle af ældste flyveplads-byg-ninger, ikke blot i Danmark, men i Europa

Men det er måske årsagen til ,at det nu er ved at lykkes at få fredet nogle næsten ligeså gamle hangarer, nemlig dem på Avedøre flyveplads.skønt det må indrømmes, at de ikke har spillet nær den samme rolle for dansk flyv-nings udvikling som de nu forsvundne bygninger på Kløvermarken. Ja faktisk er der næsten ikke blevet fløjet fra Avedøre flyveplads!

Baggrunden for etableringen af en flyveplads ved Avedøre var. at Kløvermarken var en rigtig dårlig flyveplads. Den tids fly skulle starte lige op mod vinden -og lande lige mod den- så den optimale form for en flyveplads var en cirkel KLøvermarken var imidlertid nærmest trekantet, og arealet desuden for lille. Datidens flymotorer var lidet drifts-sikre, og man ville derfor helst have marker omring flyvepladser af hensyn til eventuelle nødlandinger som følge af motorstop. 8 af Hans Kofoed Men Kløvermarken var mere eller mindre omkranset af bebyggelse, specielt i den fremherskende startretning !

Hærens Flyveskoles øvelsesleder foretog derfor 1916 recognosceringer i Københavns omegn efter steder.der eg-nede sig til anlæg af øvelsesflyvelads er, og det endte med at man valgte dels et areal ved Lundtofte, hvor nu Danmarks tekniske Højskole ligger, dels et ved Avedøre.

På det tidspunkt rasede I. verdens krig. i Danmark opretholdt man en stor sikringsstyrke, og Københavns landbe-fæstning var fuldt armeret. Det kan derfor undre, at begge de valgte pladser var placeret om man så må sige på den forkerte side af en eventuel front, dvs. uden for fæstningens yderværker, og endda lige i skudfeltet fra denne.

Det skyldes formentlig, at man valgte de steder, der var bedst egnet i flyvemæssig henseende og ikke tillagde pladserne nogen militær betydning. Når den lede fjende kom, ville man alligevel ikke have ressourcer til at uddan-ne piloter. Det har formentlig været ræsonnementet bag be-

slutningen om anlæggelsen af en flyveplads ved Lund-tofte, hvortil dm blev indkøbt et areal på ca. 22 ha i 1917.
For Avedøres vedkommende kan årsagen dog være, at arealet her allerede tilhørte Hæren, for Valby fælled var også inde i overvejelserne.

Konstrueret til at brændes af

Det areal, der var udset til flyvepladsen ved Avedøre, var en skæv firkant på ca. 500x500 m, beliggende umiddelbart nord for landevejen mellem København og Køge og mod øst grænsende op til Vestenceinten. Ved en besigtigelse d. 20.december 1916 sagde repræsentanten for Hærens Flyveskole at bygnin-gerne burde placeres i det sydvestlige hjørne Lejrinspektøren fra Avedørelejren erklærede ligeud, at pladsens brug som eksercerplads var u - forenelig med dens brug som øvelsesplads for aeroplaner mens chefen for 2. Inge-niørdirektions I.Bygningsdistrikt ønskede bygninger af træ, så de nemt kunne afbrændes, hvis den militære situa-tion gjorde det nødvendigt at have frit skud fra Vestenceinten.
Lejrinspektørens protester hjalp ikke. Allerede den 3.januar 1917 skrev Krigsministeriet til Overkommandoen, at der måtte benyt-

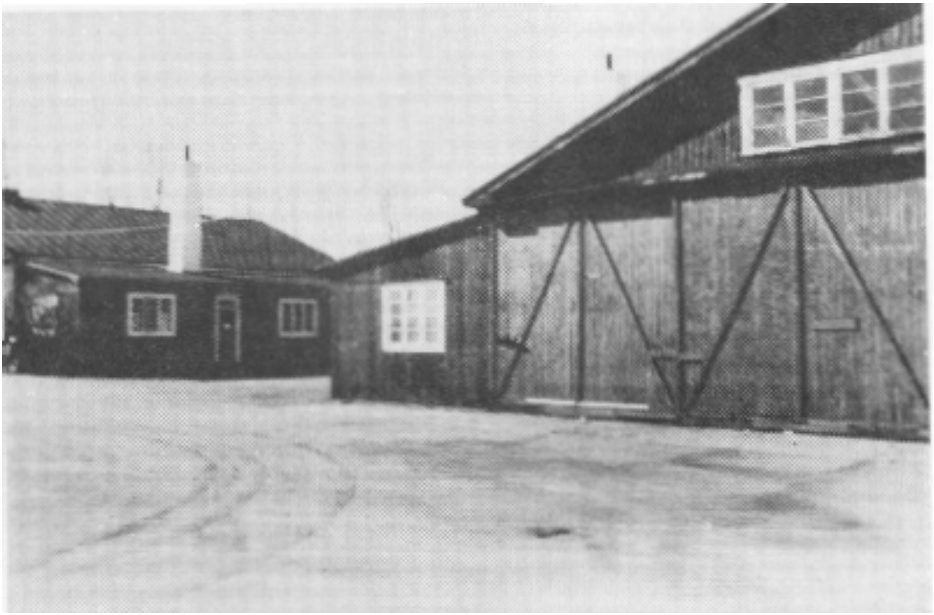

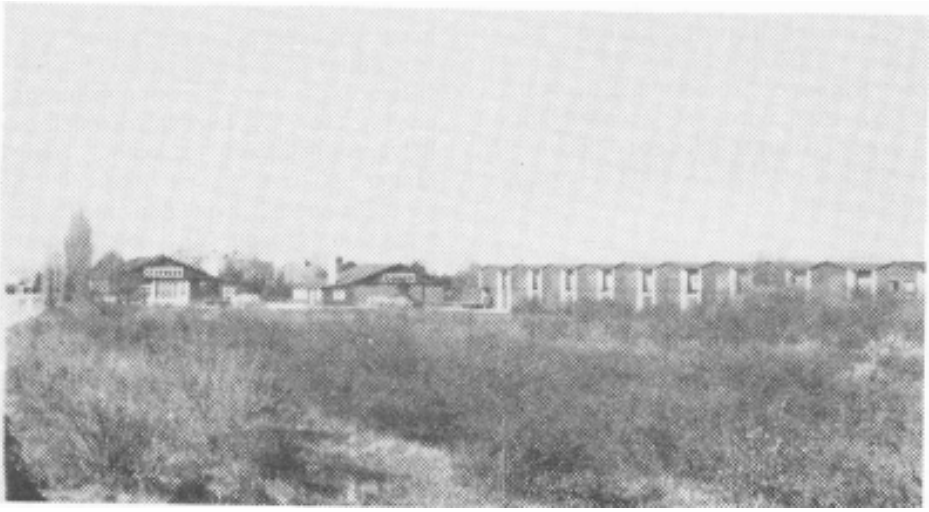

tes indtil 80.000 kr. til tre dobbelthangarer (dvs. hangarer, der kunne rumme to fly), og den 5. marts 1917 skrev Ingeniørkorpset kontrakt med · Fa. Julius Nielsen & Søn om opførelsen.
Kontraktsummen var på 75889kr. og de tre hangarer skulle være færdige inden 72 dage. De var af hvad men vist må have lov til at betegne som Hærens standardhan gartype. 6 af samme slags op- - - - - før tes under I. verdens-krig på Kløvermarken og to på Lundtofteflyveplads, foruden en på hver af eksercerpladserne i ·Ringsted, Odense og Viborg. Hangarerne målte l7xl7m, og langs den ene side var der en 5,2m bred sidebygning til lager- og værk-stedsformål.
Der var dog en afgørende forskel Hangarerne i Avedøre var helt af træ, beklædt udvendig med l 1/4" ru, pløjede brædder, indvendig med l" høvlede og pløjede brædder, mens de andre havde murede vægge. Tagkonkonstruk-tionen var far alles vedkommende af tømmer med paptag.
Derimod var Lundtofte hangarerne grundmurede, men for at de i påkommende tilfælde ikke skulle kunne give dækning far fjenden, blev der udarbejdet en detaljeret instruktion i.hvordan man skulle sprænge dem i luften, Hvem der har tegnet hangarerne fremgår ikke af arkiverne; prorektor ved Kunstakademiets arkitektskole Jørgen Sestoft betegner dem som "et net og til talende eksempel på økonomisk og håndværksmæssigt simpelt byggeri" ,altså ikke den store arkitektur, men nok et byggeri, en arkitekt kunne være bekendt at lægge navn til.
Depot for fly Derimod opførtes

der ikke bygninger til indkvartering, undervisning m.v. Det har åbenbart været me-ningen, at personellet skulle bo på kaserner i København - eller måske i Avedørelejren, skønt det ellers i betragtning af lejrinspektørens modstand mod flyvepladsen ville have været at føje spot til skade! Men spørgsmålet blev nu aldrig aktuelt, for Avedøre-hangarerne blev aldrig benyttet til deres egentlige formål. Da de var færdige, var det på grund af mangelen på egnet materiel og nok især på brændstof ikke muligt at gennemføre de påtænkte øvel-sesflyvninger, og hangarerne anvendtes hovedsagelig som depot for de 12 Vickers rekognosceringsfly (type Gun Bus),som Tøjhusværkstederne byggede på licens. Efterhånden som flyene blev færdige, blev de monteret på Klø-vermarken og prøvefløjet, hvorefter de blev fløjet til Avedøre og de monteret. Man gik endda så vidt som at tage motorerne ud og sende dem tilbage til Kløvermarken til indbygning i de følgende fly, for man rådede kun over et par nogenlunde anvendelige motorer til de 12 fly!
Og efter våbestilstanden den Il. november 1918 skete der en sådan nedtrapning af de militære aktiviteter også herhjemme, at der slet ikke var brug for de to nyanlagte øvelsesflyvepladser- og de Vickers fly ,der stod i Avedøre, kom aldrig i luften igen
Tværtimod blev hangarerne delvis taget i brug til andre formål, f. eks. anvendtes den ene i 1919 til opbevaring af værktøj fra Landbefæstningens afvikling.

Avedøre blev også det første hjemsted for Det Danske Luftfartsselskab (nu holding company for de danske inte-resser i SAS). Selskabets to første fly, indkøbt fra de engelske overskudslagre, der blev leveret til København med skib, blev monteret i Avedøre, hvor selskabet havde lejet hangarplads. Prøveflyvning fandt sted den 31.oktober 1919.Det var de første flyvninger, selskabet foretog i Danmark, men Avedøre blev dog aldrig anvendt til kommer-cielle flyvninger. Det var Kløvermarken, der kom til at fungere som Københavns første lufthavn, indtil Kastrup blev taget i brug i 1925.

Skole for marineflyvere

Under I. verdenskrig havde Marinens Flyvevæsen uddannet sine piloter på søfly, men belært af erfaringerne fra de rigsførende lande besluttede men il92o at anvende landfly til den elementære skoleflyvning. Til det formål ind-købte man seks helt nye Avra 5o4K skolefly fra Aircraft Disposal Co. i Croydon, syd for London.
Nogen flyveplads rådede man ikke over, men man fik lov til at låne Avedøre, og her begyndte skoleflyvningen i januarl921 med 6 elever, hvoraf kun to fuldførte uddannelsen til marineflyver. I november 1921 begyndte man

derfor på en ny skole.
I 19 20 var der ved Kastrup eksproprieret ca.310 ha jord til en lufthavn, men på grund af afmatningen inden for luftfarten henlå arealet ubenyttet. Selve flyvepladsen var dog anlagt, men kravene var også mere beskedne den-gang end nu: En stor og jævn græsmark, passende drænet, for man fløj kun ruteflyvning i sommerhalvåret - og kun om dagen og i godt vejr.
Da marinen ikke var tilfreds medforholdene i Avedøre, fik man i 1922 tilladelse til at bruge Kastrup, som dels var en meget bedre flyveplads, dels lå betydelig nærmere ved Halmen, og i 1923 blev skoleflyvningen henlagt hertil.

Fly eller kanoner

Det blev dog kun en stakket glæde. I 1925 blev Kastrup taget i brug til sit egentlige formål, men skønt der kun var meget ringe trafik (det første år registreredes kun 2.298 starter og landinger), hævdede man fra civil side, at Ka-strup måtte forbeholdes den egentlige lufttrafik og Marinens tilladelse til skoleflyvning blev inddraget.
I sin kvide henvendte Marinen sig nu til Hærens Flyverkorps, der ikke havde noget imod, at Marinen igen tog Avedøre i brug men Krigsministeriet sagde nej. Man havde andre planer for om - rådet, og i stedet fik Marinen så lov til at låne hangaren ved Ringsted og at bruge eksercerpladsen der som flyveplads.
Avedørelejren skulle nemlig indrettes til at huse 6. Artilleri-Afdeling med motoriseret skyts. Øvelserne med dette skulle foregå på flyvepladsen og hangarerne til underbringelse af skytset. Det betød, at Flyverkorpset måtte-op-hugge tre fly, der var sat til side med henblik på et flyvemuseum. Udover en af de tidligere omtalte Vickers maski-ner drejede det sig om to fly, der i dag ville have været virkelige klenodier, en Maurice Farm an og en Caudron, begge franske konstruktioner fra 1912 - 13.
Det synes dog som om artilleristerne kun har disponeret over de to hangarer. I 1932 blev Kø-gevejen omlagt og den sydligste af de tre hangarer nedrevet. Det fremgår af korrespondancen herom, at 6.Artilleri-Afdeling anvendte de to hangarer til skytsmagasin, mens den tredje brugtes til magasin for fly og flydele. Og under alle omstændigheder kom der atter fly til hangarerne i 19 4 0. Den tyske besættelsesmagt overtog Værløselejren helt og hol dent, og selv om man forbød militærflyvning, overtog man ikke Hærens flyvemateriel. Men væk fra Værløse skulle det, og det blev derefter placeret rundt omkring på Sjælland, hvor man kunne finde plads. I de to hangarer på Avedøre blev der således anbragt 11 Tiger Moth skolefly og 7 CV rekognosceringsfly, og selv om vingerne var taget af dem, ma det have

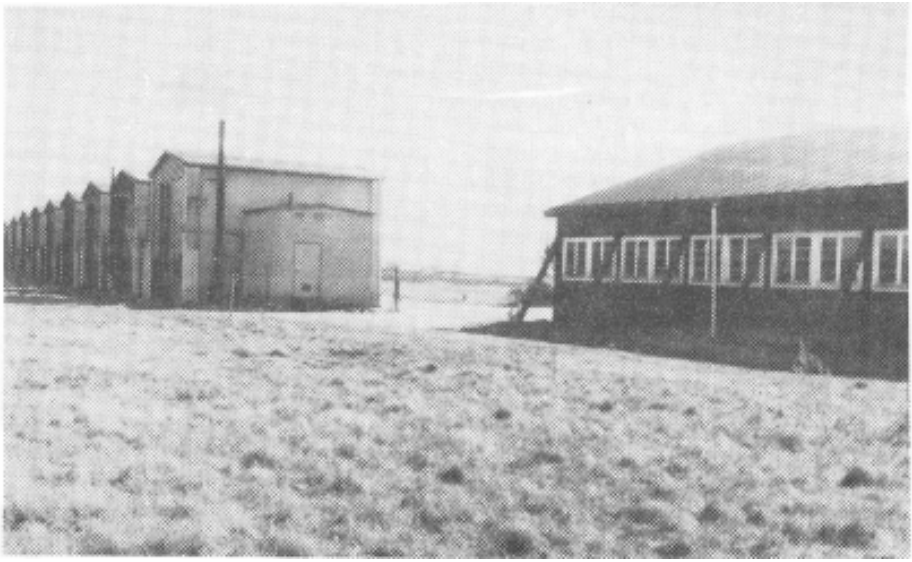

været noget af et problem at få så mange fly placeret i ce to små hangarer. Det blev da også nødven-digt at opføre to "planskure" til vingerne eller bæreplanerne, som det dengang officielt hed. Hærens Flyvertropper fik også lov til at fortsætte med en vis uddannelsesvirksomhed, bl.a. af teknisk personel og lejlighedsvis blev der trukket en Tiger Moth ud af hangaren for at mekanikereleverne kunne lære at starte et fly.
Men den 29.august 1943 blev hæren totalt afvæbnet. Tyskerne overtog alt materiel, herunder også flyene. Fokker CV rekognosceringsflyene kom til Østfronten, men hvad der skete med Tiger Mothérne fra Avedøre vides ikke - der var i hvert fald intet spor af dem , da tyskerne rom - mede området efter befrielsen.

Værnemagervirksomhed

Et område af dansk erhvervshistorie, der venter på seriøs forskning, er de aktiviteter, som danske virksomheder udførte under 2. verdenskrig for den tyske besættelsmagt og den tyske rustningsindustri.

Et af disse værnemagerfirmaer var A/S Nordværk, der i General Motors fabrikken på Nørrebro i København lave-de. hovedeftersyn på BMW flyvemotorer. Efter et sådant eftersyn skal en motor prøvekøres, og til det formål begyndte firmaet i 1943 på et prøveanlæg ved Lundtofte. Det lykkedes dog de danske myndigheder

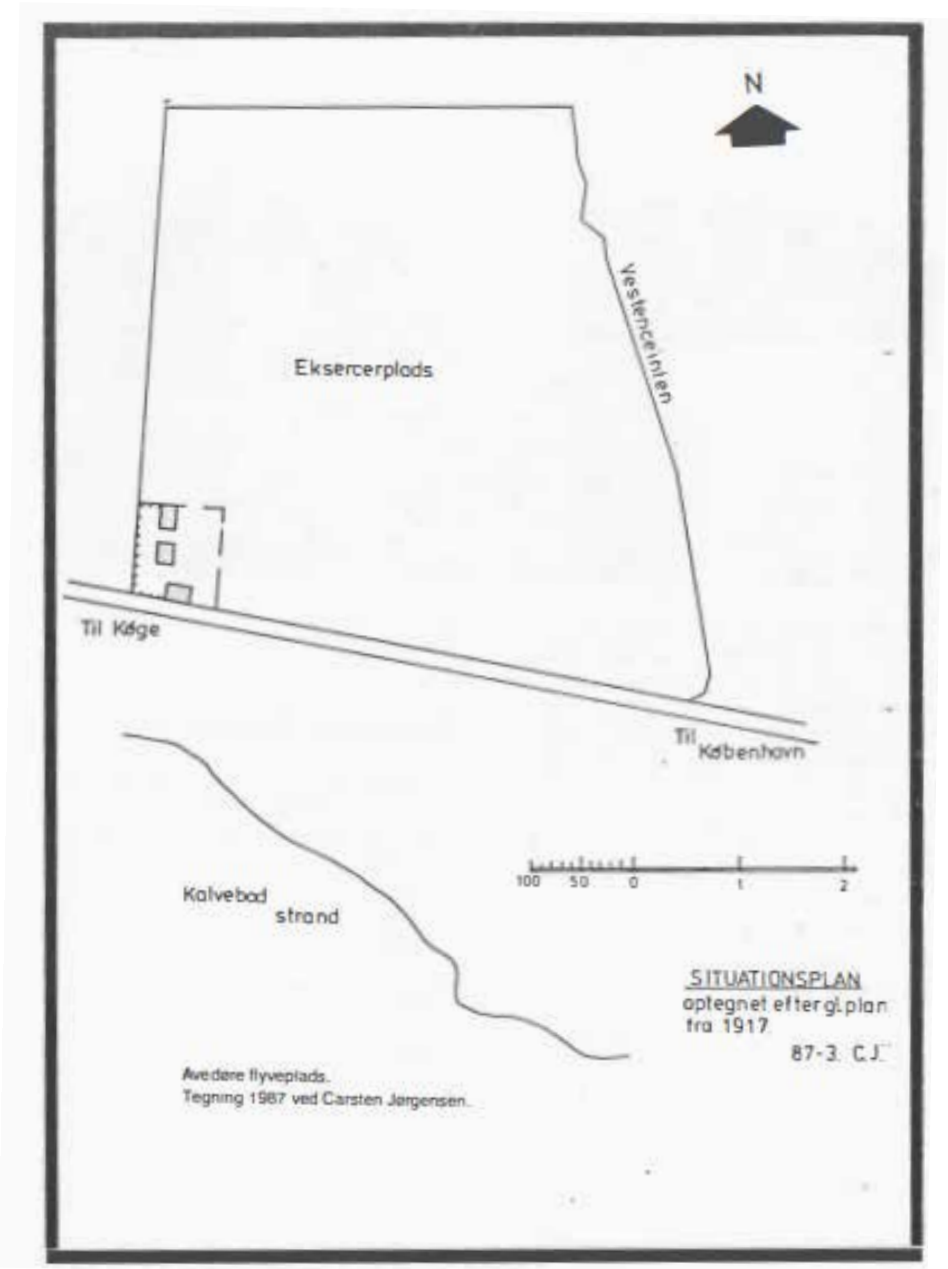
N
Eksercerplads
Vestercirklen
Til Køge
Til København
100 50 0 1 2
Kalvebad
strand
SITUATIONSPLAN
optegnet efter gl. plan
fra 1917
87-3. C.J.
Avedøre flyveplads.
Tegning 1987 ved Carsten Jørgensen.

til Hvidovre kommunes vejvæsen indtil 1982

Atter fly i Avedøre

Den gamle flyve- og eksercerplads er nu næsten forsvundet under Vestmotorvejens jordvolde, og resterne af den er overgået til administration af Københavns skovdistrikt.
Men bygningerne ligger der stadig. Motorprøvestandene er udder at få arbejdet standset, kort efter at det var påbegyndt bl.a. under henvisning til at støjen fra det ville kunne høres i Kong Christian X´s sommerresidens Sor-genfri, og i stedet blev anlægget opført på Avedøre flyveplads
Motoren var placeret i en celle og forsynet med en bremsepropel. Cellens endevægge var store træporte, der blev lukket helt op, når motoren blev prøvekørt. Reguleringen af motoren foregik fra et lille hus på siden af prøvestanden.
De ti stande var sammenbygget til en ca. 100 m lang bygning med facade mod GI. Køge Landevej og udgør et stykke meget markant industriarkitektur.
Der var ikke lyddæmpning af nogen art,og når motorerne blev prøvekørt, kunne det høres flere km væk - men efter den 5. maj 1945 blev der atter stilhed på den gamle flyveplads. Bygningerne anvendtes en årrække til auto-værksted og depotformål for de i Avedørelejren indkvarterede styrker og var derefter udlejet lejet - til forskellige erhvervsvirksomheder, bl.a. et bilværksted og et øldepot, og den sydlige hangar er ombygget til brandstation Den nordlige, der er nogenlunde intakt, bortset fra at portgalgerne mangler, var en tid udlejet til en plasticvirksomhed, men da den var temmelig medtaget af tidens tand, og da der desuden blev konstateret ægte træsvamp i sidefløj-en, var det skovstyrelsens hensigt at rive den ned.
Men heldigvis var KZ & Veteranflylubben kommet ind i billedet. Det begyndte med at et lokalt boende medlem hørte, at hangaren skulle rives ned, og man prøvede så på at købe den til genopførelse på en sjællandsk flyve-plads.
Det endte dog med at klubben etablerede en lokalafdeling for hovedstadsområdet, der har lejet hangaren. Husle-jen er yderst rimelig, men til gengæld skal klubben sætte hangaren i stand. Sidefløjen skulle være revet ned, men det er ikke sket-det svampeangrebne tømmer er i stedet blevet fjernet.
Takket være sponsorer, frivillige bidrag, salg af mærkater m.v.- og især ved en helt utrolig indsats af frivillig arbejdskraft- er hangaren ved at blive renoveret, bl.a. med nyt tag. Flere potentielle sponsorer har dog sagt nej til at yde støtte, fordi det stadig er Statens bygning, som man derfor mener Staten selv bør vedligeholde - og lejemålet skal endda genforhandles i 1988. Det gælder i øvrigt samtlige lejemål 15 på flyveplad-

sen.
Veteranflyverne ser dog fortrøstningsfuldt på fremtiden. De regner helt sikkert med at -få lejemålet forlænget og har indrettet restaureringsværksted i sidefløjen, mens selve hangarrummet anvendes til opbevaring af fly, der skal genopbygges.
Men selv om der i og for sig godt kunne anlægges en airstrip på området, er der dog ingen, der regner med at det vil være politisk muligt at få gennemført sådanne planer. Derimod må det håbes.at fredningen af de to hangarer bliver fulgt op af en bevaringsplan for området, f.eks. gennem en lokalplan, således at også motorprøvestandene kan bevares for eftertiden.
Det skulle ikke blive svært at finde på noget at bruge dem til!

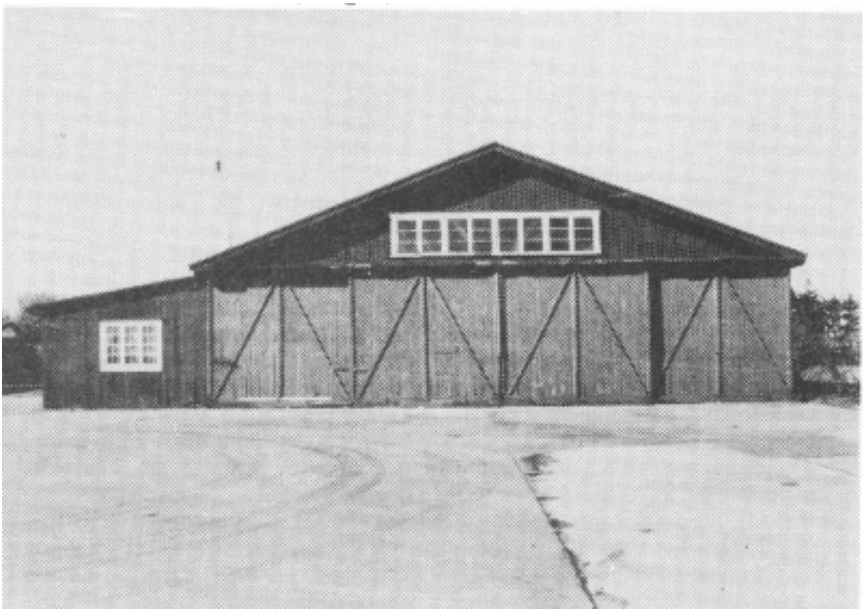

Ovenstående artikel bragtes første gang i tidsskriftet "Fabrik og bolig" nr.1, 1987. Vi gengiver her artiklen med forfatterens tilladelse, idet vi på illustrationssiden alene bringer egne aktuelle optagelser. De optagelser fra samtiden, der aftryktes i "Fabrik og bolig" har desværre ikke stået til rådighed for denne gengivelse

Lokalhistorisk Arkiv - 15 år

I 1974 startede Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv med ansættelsen af fhv. kontorchef i matrikeldirektora-tet som arkivar i en halvtidsstilling. Arkivet fik fra starten til huse i kælderen under det helt nye Medborger-hus/bibliotek.
Men forud var forløbet et arbejde på initiativ af den daværende formand for kulturelt udvalg, Herluf Rasmussen, og den daværende stadsbibliotekar, Eva Raa Schultz. Med inspiration i den bølge af lokalhistorisk interesse, der rullede hen over landet i de år som følge af kommunal-reformens mange sognekommunenedlæggelser, tog de initiativ til danne af nogle lokalhistoriske arbejdsgrupper. Arbejdsgrupperne skulle foretage et kortlægnings- og indsamlingsarbejde, der kunne danne grundlag for etable-ringen af et lokalhistorisk arkiv.
Aktiviteten i arbejdsgrupperne var stærkt varierende, og i realiteten kom kun et par af dem i gang for alvor. Men i 1974 skønnede man, at grundlaget for at starte arkivet var til stede, og med ansættelsen af H.O. Nordlund, der havde været meget aktiv i arbejdsgruppe-arbejdet, fik man en arkivar, der fra sit erhverv havde arkiverfaring.
Grundstammen i arkivets samlinger blev det materiale, der omkring 1960 var samlet ind til det lokalmuseum i Ryt-terskolen, der aldrig blev realiseret. Denne samling omfattede billeder, arkivalier og en række genstande.
Hertil kom en kortsamling, som H.O. Nordlund byggede op i arkivets allerførste tid og den store manuskript- og dokumentsamling, som blev efterladt af fuldmægtig Ernst Andersen, der havde været ansat ved Hvidovre kom-mune siden 1920' erne.
I løbet af det første år nåede arkivets billedsamling op over 1.000 billeder, men det registreringsarbejde, der er nødvendigt for at billederne hurtigt kan genfindes og anvendes, kunne slet ikke følge med, således som arkivet var organiseret. Først tre år. senere var de første 1.000 billeder registreret.
Arkivlederen var alene om arbejdet, idet det oprindelige frivilligarbejde helt ophørte ved arkivets start. Og der var nok at tage fat på i en kommune som Hvidovre.
Det lokalhistoriske arbejde i Hvidovre startede helt fra bunden med arkivets start. I mange andre sogne og kom-muner havde man i hovedstadsområdet fået udgivet lokalhistorisk litteratur allerede fra 1920'erne, men det ene-ste der forelå fra Hvidovre var Hakon Rabjergs bog om Hvidovre Kirke i 1848.
Derfor var en af de opgaver, arki-

vet først tog fat på, at få skrevet og udgivet noget litteratur om Hvidovre. I løbet af 70 'erne blev det til fem udgivelser, hvoraf de to var postkort-serier, og de tre var bog-udgivelser. Bøgerne omfat-tede erindringer, bygningshistorie og gårdhistorie. Sideløbende hermed arrangerede arkivet udstillinger og deltog omkring 1980 i den store amtsdækkende indsam-ling af foreningsarkiver. De voksende afleveringer overskred langt registrerings-kapaciteten, men det væsentligste var i den periode, at arkiverne kom i hus og var sikret for eftertiden.

Arkivet trivedes i slutningen af 70'erne med rundhåndede bevillinger, der sikrede anskaffelse af nogle tekniske hjælpemidler. I denne periode placerede Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv sig m.h.t. bevillinger og aktivitet fornemt i den store gruppe af nystartede arkiver.

Den lokalhistoriske arkivbevægelse, der var startet i 1936, men først for alvor voksede fra slutningen af 40 'erne med stiftelsen af Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver (se herom andetsteds i bladet), blev i løbet af 70 'erne landsdækkende, så der i 1980 var lokalhistoriske arkiver i næsten alle kommuner.

H.O. Nordlund trak sig til-bage som arkivleder d. 31.3.1983, kort før arkivet fyldte 10 år, og kunne se tilbage på en udvikling, hvor lokalhistori-en gennem arkivets arbejde havde fået en plads i kommunen, hvor kulturhistorien generelt havde været et helt forsømt område. Hvor enhver mindre provinsby har sit eget museum og i almindelighed også et lokalhistorisk arkiv startet i 50'erne eller 60'erne, kom Hvidovre først med arkivet ind på dette område.

Den manglende interesse for historien i en kommune som Hvidovre kan let forklares ud fra kommunens eksplosi-ve udvikling i dette århundrede, en udvikling, der krævede alle kræfter og ikke levnede tid til at se sig tilbage. By-udviklingen gjorde også, at uendelig få indbyggere havde noget som helst forhold til den lokale fortid. Det har for-andret sig gennem de seneste årtier, hvor en stadig stigende del af befolkningen er anden-og trediegenerations-indbyggere i Hvidovre, og samtidig har en stor del af befolkningen nået en alder, hvor fortiden naturligt får en stør-re interesse.

I forbindelse med H.O. Nordlunds afgang blev arkivet alvorligt inddraget i de store offentlige besparelser, der har præget 80 'erne. Arkivarstillingen blev nednormeret over flere omgange, og i en periode var den i praksis ubesat. Bibliotekar Stinna Madsen, der overtog arkivet i 1983 fik således langt fra de bedste betingelser for arkivarbejdet, men trods forholdene blev arkivets funktioner opretholdt, og Stinna Madsen fik på ny sat gang i billedregistrerin-gen, der havde været nedprioriteret i den umiddelbart foregående periode.

Den registrerede billedsamling voksede i de godt 2½ år, Stinna Madsen ledede arkivet, med næsten 50% til knap 4.500 billeder. Samtidig blev der taget hul på registreringen af arkiverne, idet en egentlig registrering lå langt over de ressourcer, arkivet rådede over mandskabsmæssigt.
Arkivets organisering og dets fysiske placering vanskeliggjorde fortsat brug af frivillig arbejdskraft til en række af de opgaver, således som det i udstrakt grad foregår ved andre arkiver, og Lokalhistorisk Selskab gjorde bortset fra et enkelt arrangement med en lokalhistorisk arbejdsdag, ikke nogen indsats for at mobilisere medlemmerne konkret lokalhistorisk arbejde. Den voldsomme nedskæring af arkivet m.h.t. bemanding og øvrigt budget havde lammet arkivets udadvendte arbejde og institutionen kunne ikke i det lange løb fortsætte på det niveau, hvis den skulle udgøre et seriøst bud på varetagelsen af det lokal- og kulturhistoriske arbejde i Hvidovre kommune.
l 1985 blev det besluttet at satse mere på arkivet, og der blev oprettet en stilling på halv tid for en historieuddan-net arkivar, og i december dette år blev stillingen tiltrådt af Poul Sverrild, magister i historie og uddannet arkivar på Rigsarkivet. Med det øgede antal arkivartimer og ved indsættelse af langtidsledige i 1986 kom registreringsarbejdet for alvor i gang, og der var endelig kræfter til at få registreret "Ernst Andersens Samling", et arkiv, der pakket og ordnet fylder 3 hyldemeter. Dette manuskriptarkiv er registreret i detaljer og fungerer med sine informationer om alle mulige sider af Hvidovres historie som arkivets opslagsbog.
F(a sommeren 1987 fik Lokalhistorisk Arkiv tilført flere ressourcer ved overflytningen af beskæftigelsesprojektet 11 Lokalhistorisk Projekt". Projektet blev integreret som en del af arkivet, og samtidig fik arkivet som "Lokalhistorisk Afdeling" selvstændig afdelingsstatus på biblioteket.
De store m..andsskabsressourcer blev primært sat ind på fortsættelse af projektets igangværende aktiviteter, emneorienteret informationsarbejde og formidling. Men en del arbejdskraft kunne også sættes ind på arkivets interne arbejdsopgaver. Her har især billedregistrering været en oplagt opgave, men også en del registrering af arkivalier er det blevet til. Især billedsamlingen er vokset og har i dette arkivets 15. år passeret de 11.000 registrerede billeder, og det har kunnet lade sig gøre at være a jour med billedregistreringen trods meget store afleveringer.

Status 1989

Efter 15 års lokalarkiv-virksomhed står i i dag med et arkiv, hvis samlinger i korthed kan beskrives således: En bil-ledsamling på godt 11. 000 19 billeder med hovedvægten på billeder fra henholdsvis perioden fra 1920-60 og fra

1975 til i dag. Billedsamlingen illustrerer især bygningskultur og familieliv. For 19 70 'ernes vedkommende tillige en stor samling, der illustrerer tiårets meget aktive offentlige kulturliv.
Arkivfond-samlingen omfatter ca. 35 hyldemeter registrerede arkivalier. Den største enkeltgruppe er foreningsar-kiverne med hovedvægten på grundejerforeningsarkiver, hvoraf arkivet har 14, der illustrerer udviklingen i Hvid-ovre fra omkring 1914. Hertil kommer arkiver fra socialfilantropiske foreninger og interesseforeninger.
Institutionsarkiver udgør en anden gruppe, hvor vi blandt andre finder sygekassens arkiv, Hvidovre sogns menig-hedsråds arkiv og arkiver fra en række kommunale og private institutioner som skoler og børnehaver.
Personarkiverne er endnu en omfattende gruppe, hvis indhold er overordentlig varierende. Her findes helt små arkiver med papirer fra en enkelt ejendom eller en skudsmålsbog, men også store arkiver som et manuskriptarkiv på tre hyldemeter og sagsorienterede privatarkiver, der fylder adskillige æsker.
Erhvervsarkiver udgør også en særskilt gruppe, men den er beklagelig lille, og især savnes arkivmateriale fra de omkring 10 0 detailforretninger, der forsvandt i løbet af 1960'erne.
Endelig skal kommunearkivet nævnes. Fra lokalarkivets første tid forefandtes en del kommunale arkivalier, kasse-bøger o.l., og det er siden suppleret med en række ejendomssager samt en del små enkeltsager, der af forskellige årsager er placeret på lokalhistorisk arkiv fremfor på kommunens administrative centralarkiv.
Kortsamlingen er ganske om - fattende og dækker tiden fra år 17 00 til i dag. Det ældste originalkort er fra 1699, og samlingen omfatter topografiske kort, udstyknings-kort, tekniske kort og sammen med disse findes også en sam-ling af bygningstegninger.
Den topografiske kunst udgør en særlig del af billedsamlingen og består foruden en del malerier af en stor skitse-samling fra Lauritz Christiansens hånd.
Lyd- og videobånd er sammen med film n stærkt voksende del af arkivet, hvor lydbåndsamlingen består af ca. 450 stk. og video-samlingen omfatter henved 30. Lydbåndene omfatter interviews, nærradioudsendelser og arrange-mentsoptagelser samt enkelte lokale musik-arrangementer, medens grundstammen i video-båndsamlingen i vid udstrækning består af produktioner fra kommunens video-værksted.
Håndbogs-samlingen er ret omfattende med omkring 20 hyldemeter. Den omfatter litteratur om Hvidovre og na-bokommunerne, litteratur om arkivistik og lokalhistorie, almindelig historie samt inspirationslitteratur om fjernere lokaliteter. Dertil kommer en omfattende samling af lokale tidsskrifter.

Arkivets virksomhed

Lokalhistorisk Arkiv er andet og mere end arkivets samlinger. Virksomheden i arkivet består dels i arkivrettede arbejdsopgaver: indsamling, ordning, pakning og registrering, dels i udadrettet virksomhed: publikumsbetjening, ydelser til kommunale forvaltninger, oplysningsarbejde i form af foredrag, udstillinger, artikler og bøger.
De arkivrettede opgaver er de mindst synlige for offentligheden, men de er en forudsætning for hele den udad-rettede virksom hed. Hvis ikke samlingerne er registreret og tilgængelige, tjener de alene det formål at bevare oplysninger for en sen eftertid.
De dele af samlingerne, der er tilgængelige i henhold til tilgængelighedsbestemmelserne, der sikrer beskyttelse af følsomme oplysninger, skal være åbne i kraft af registrering og gode søgesystemer, hvis de skal være med til at skabe det brede kildegrundlag, som arbejdet med den lokale historie skal bygge på.
Betydningen af disse arbejdsopgavers grundige og tilbundsgående udførelse kan altså ikke overvurderes.
De udadrettede arbejdsopgaver er efter deres natur langt mere synlige. Dog ligger der naturligvis et stort "usyn-ligt" forskningsarbejde bag formidlingen. Næppe mange uden formidlingserfaring forestiller sig, hvor mange timer, der for eksempel går forud for den tekniske udstillingsproduktion, timer med problemformulering, søgning, ud-vælgelse og formulering og endelig layout.
Bag selv en lille avisartikel ligger sædvanligvis et stort research-arbejde, alle oplysninger skal checkes, og selv om det handler om fortiden, skal oplysningerne helst være nye og indgå i nye sammenhænge.
Lokalhistorisk arkiv har også med tiden fået en funktion som den kommunale kulturhistoriske instans, hvis arbejde for eksempel sikrer lokalplanarbejdet den ekstra dimension, som det kvalificerede tilbageblik kan give.
Arkivets forsknings- og formidlingsvirksomhed gennem de 15 år har gjort, at der i dag foreligger en længere række bøger og mindre publikationer om Hvidovres historie. Arbejdet med at formidle Hvidovres historie kan dog fortsat betragtes som nybegyndt, for mange centrale udviklinger og fænomener er endnu ikke belyst, og tilsvarende mangler vi endnu oversigten over lokalsamfundets historie.
Alle arkivets arbejdsopgaver går hånd i hånd og er gensidigt forudsætninger for hinanden.
Formidling forudsætter forskning, forskning forudsætter information, information forudsætter indsamling og ind-samling forudsætter formidling.

Poul Sverrild

Avedøre i focus

På Lokalarkivet sætter vi i år særlig focus på Avedøre som en del af kom murren, vi dels ikke har tilstrækkelig in-formation om, og som arkivet langt fra har nok materiale om.
Vil man vide noget om Avedøres historie kan man heldigvis gå til Bent Østergaards 11 Avedøre - en landsby vest for København", men derudover er det småt med litteraturen om Avedøre.
Det ville heller ikke gøre så meget, hvis man så kunne gå til lokalarkivet og hente oplysninger i arkivalierne der. Men i Hvidovre Lokalarkiv må vi konstatere, at vi ofte ikke er i stand til at hjælpe med oplysninger eller henvisning til arkivfonds.
Men vi er nu i færd med at gøre lidt ved det. Fra årsskiftet er Hans Thomsen gået igang med at indsamle og bear-bejde oplysninger om Avedøre landsby og overgangen fra landbrug til gartneri- og forstadssamfund.
Hans Thomsen er ansat af Lokalhistorisk Arkiv frem til 2ugust 1990 med særlig henblik pa denne opgave, og ud over en mængde informationer regner vi med, at hans arbejde vil medføre en del afleveringer til arkivet af arkivalier såvel som af billeder.
Allerede i næste nummer af bladet her vil vi kunne læse den første artikel, der er resultat af Hans Thomsens arbejde. Men vi vil gerne også her benytte lejligheden til at efterlyse Avedøre-billeder og arkivalier.

Hvidovre Lokalarkivs nye medarbejder, Hans Thomsen, indsamler materiale om Avedøre i form af arkivalier og ældre fotos. Det ældre materiale suppleres med interviews og nye fotooptagelser.

bag-siden

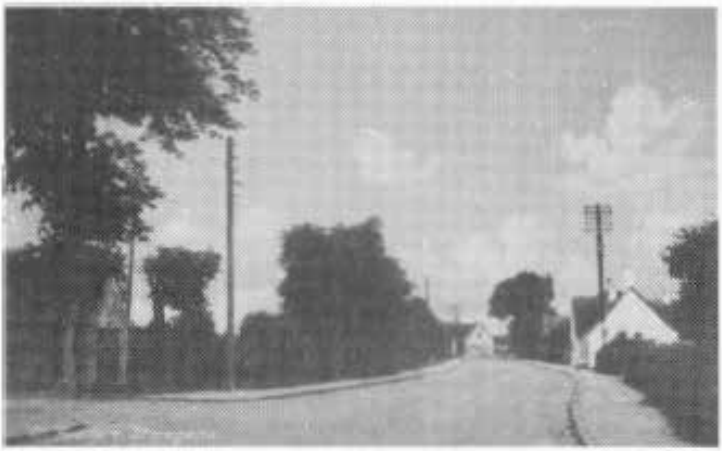

Postkortet på forsiden viser Avedøre gadekær. Gadekæret var i mange år grundlag for avl af ænder. Det forlyder, at der kunne opstå problemer, når de respektive andelejere skulle dele flokken.

Postkortet på denne side viser Storegade i Avedøre landsby. Storegade løber langs den østlige side af landsbyens gamle forte, og dens forløb må antages at kunne føres tilbage mindst til middelalderen.
I dag er Avedøre landsby blot et af Avedøres mange lokalsamfund, men i mange århundreder var det områdets eneste bebyggelse.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

8. årgang nr.2, september 1990

Indhold

Til medlemmerne ..... Side 3
Luftfotos i arkivet..... Side 5
Udstilling i Rytterskolen ..... Side 8
Noget om kunsten at studere lokalhistorie
af Hans Chr. Thomsen..... Side 10
Din historie - invitation til arbejdsgruppe..... Side 21
Bagsiden..... Side 24

Forsiden: Postkort fra Avedøre, se mere på bagsiden.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
tlf. 31 78 02 22 lok 227

ISSNR: 0902-3046

TIL MEDLEMMERNE

Med nogen forsinkelse (denne gang er det ikke vores skyld, men vi har ventet på nogle illustrationer fra Det kongelige Bibliotek) kan vi endelig udsende dette årgangens andet nummer.

Nummeret kommer så til gengæld på et tidspunkt, hvor vi kan bruge det til at invitere medlemmerne til udstilling (se mere herom inde i bladet), og vi kan byde velkommen til den nye sæson i Lokalhistorisk Selskab.

Vi kan også endelig med dette nummer indbyde til den første aktivitetskreds i Rytterskolen, hvor vi vil lægge ud med at indkalde interesserede til en arbejdsgruppe/studiekreds om erindringsskrivning. Det har varet længe, og det går langsommere, end Vi havde ønsket os med at få sat gang i Rytterskole-aktiviteterne, men vi havde undervurderet de mange praktiske vanskeligheder, der skal overvindes forud for igangsætningen. (Mere også herom inde i bladet.)

Blandt selskabets mange erfaringer fra den tid, der er gået, er, at der nu mere end nogensinde før er brug for aktive medlemmer, der har en holdning til og har lyst til at gøre en indsats for den lokale historie og dermed også være med til at præge vores kommunes nu- og fremtid. Vi ved, at der er en del, der gerne vil gøre mere indenfor selskabet, end der før har været mulighed for, så det er nu en af bestyrelsens opgaver at være med til at skabe de rammer, vi kan være aktive indenfor.

Der har været suk fra mange over, at Rytterskolen stadig stod og så "ubrugt" ud med lukkede skodder, og det har unægtelig ikke været tilfredsstillende, men nu skulle i det mindste dette problem være løst, så skodderne vil blive åbnet de fleste hverdage. Det er så op til os at skabe tilbud og liv inde bag vinduerne.

Vi meddelte i forrige nummer, at Avedøre ville komme i fokus i denne årgang af bladet, og artiklen om Avedøre flyveplads fra forrige nummer følger vi i dette op med en

artikel af Hans Thomsen om hans :erfaringer ·på godt og ondt med studiet af Avedøres lokalhistorie.

Samtidig kan vi her gøre opmærksom på en udstilling om Avedøres udvikling i dette århundredes første del. Udstillingen er udarbejdet af arkivet og bliver vist på Avedøre bibliotek fra den 10.september.

Vi byder hermed velkommen til efterårssæsonen med det håb, at selskabet vil kunne fortsætte den fremgang, der sidste år bragte medlemstallet op på 350. Et foreløbigt mål på 500 medlemmer er vel ikke helt urimeligt?

Med venlig hilsen
Redaktøren

LUFTFOTOS I ARKIVET

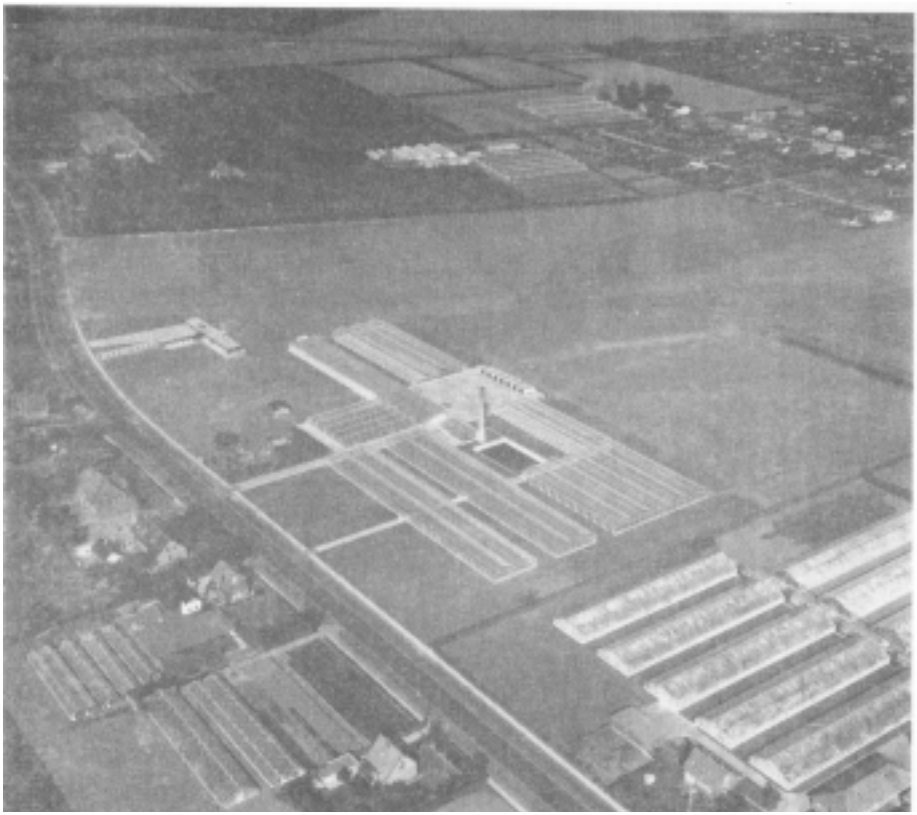

Gartneriet "Stormly", Avedøre. Til venstre
i billedet ses Byvej og Avedøres 2. og 3. skole. Foto cirka 1955.

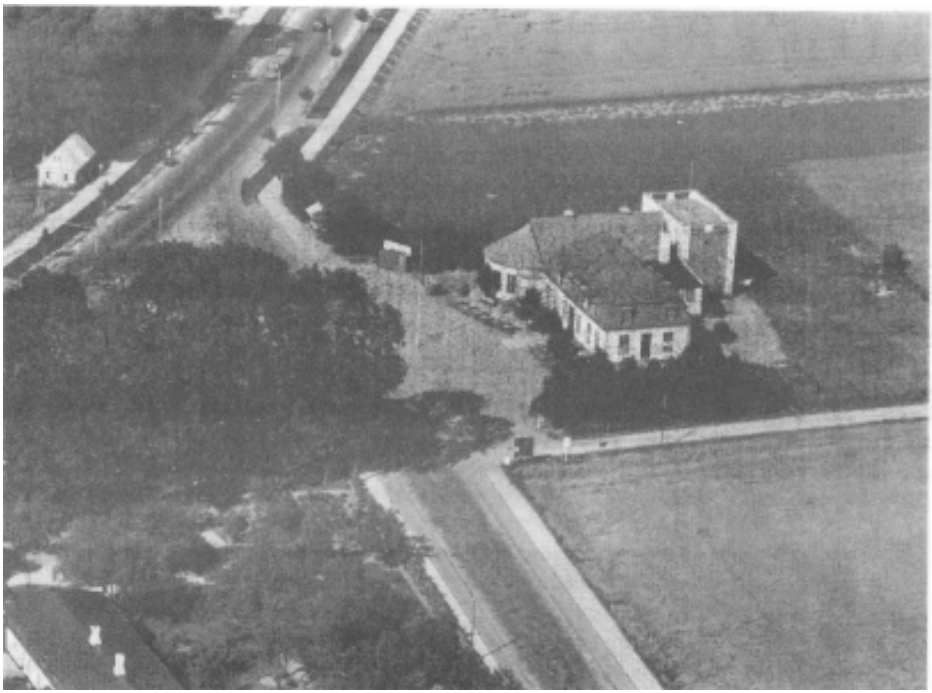

Frihedskroen på hjørnet af Gammel Køge Landevej og Strandmarksvej. Kroen var Hvidovres første i nyere tid og åbnede i begyndelsen af 1920' erne. Hvidovre havde da været uden egen kro siden lukningen af den gamle kongeligt priviligerede kro i Hvidovre landsby i slutningen af 1700-tallet. Foto cirka 1935.

Skelgården i Hvidovre. Som navnet siger lå gården op til skellet mellem Hvidovre og Avedøre. Gårdens pompøse hovedbygning er bevaret og ligger blandt villaerne i "Græker-kvarteret". Huset kan ses fra S-toget, når man kører fra Friheden til Avedøre.
Foto cirka 1935

UDSTILLING I RYTTERSKOLEN

TOPOGRAFISK UDSTILLING AF LAURITZ CHRISTIANSENS TEGNINGER OG MALERIER FRA HVIDOVRE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs bestyrelse har den fornøjelse at invitere medlemmerne til den længe ventede Lauritz Christiansen-udstilling i Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1.

Udstillingen åbner den 12. september, hvor medlemmerne inviteres til reception mellem kl. 16 og 18.

UDSTILLINGEN VIL VÆRE ÅBEN
ONSDAG TIL FREDAG KL. 14 - 18 og
SØNDAG KL. 11 - 15
til og med søndag den 30. september.

Forrige vinter kunne TV-avisen meddele, at Det kongelige Bibliotek havde købt Sylvest Jensens store samling af luftfotografier med motiver fra hele Danmark. Købsprisen ville man ikke fortælle noget om. Samlingen omfatter billeder fra perioden mellem ca. 1935 og 1960 og rummer optagelser af de fleste større gårde, gartnerier, landsbyer m.v. Det kongelige Bibliotek ville så sælge kopier til vore mange lokale billedsamlinger landet over, når den indkøbte negativsamling var blevet ordnet. Vi var fra arkivets side hurtigt ude og bestilte omkring 30 billeder fra vores område. Der er tale om meget fine billeder, som de omstående eksempler forhåbentlig viser, men det var også en pebret pris, man forlangte fra Det kongelige Biblioteks side.

Lauritz Christiansen kom som ung lærer til Hvidovre i 1915. Han kom hurtigt til at deltage aktivt i det lokale liv, og udover sin mangeårige lærergerning ved den senere Sønderkærskole var han organist ved Hvidovre Kirke

Noget om Kunsten at studere lokalhistorie

Af Hans Chr. Thomsen

og stærkt involveret i arbejde i KFUM. Også indenfor biblioteks-sagen og aften- og ungdomsskolen virkede han.
At tegne og male var hans store hobby, og utallige er de lokale motiver, som Lauritz Christiansen har foreviget. En stor del af hans samling er blevet skænket til Hvidovre kommune. Vi har herfra udvalgt ca. 45 malerier og tegninger som skildrer det Hvidovre, der nu er veget for byudviklingen.
De lokaliteter de udstillede billeder viser, er i den sidste måneds-tid blevet fotograferet og disse fotografier hænger på udstillingen ved siden af malerierne til illustration af de store forandringer, der er sket i lokalsamfundet.
Et år med historien Studiet af Avedøre har her i 1990 haft sin

Avedøres tredie skole, opført 1928.

helt specielle charme. Den 7. febuar fik jeg lokaliseret Y.F.Jørgensen, Engvadgård, matrikel 12 Avedøre Mark. På teleskærmen om af tenen 19 .30 blev det kommunistiske magtmonopol afskaffet i USSR. Samtidig med at Avedøre begyndte at dukke frem, forsvandt halvdelen af det politiske system i Europa.
Det styrkede paradoksalt interessen for Avedøre. Det styrkede den dels som nyttig kontrast, men også - i det små - som et eksempel på en anderledes udvikling og afvikling af en fortid. Her var tale om et kontinuerlig forløb i stedet for den proces i brud, der har har været så typisk for Østlandene. Fælles for Østeuropa og Avedøre er, at de begge har en historie. Ellers er det "østeuropæiske islæt" i Avedøre ikke stort. I 1930-erne. opstillede kommunisterne til et af lokalvalgene i Glostrup. De fik een stemme i Avedøre. Aksel Larsen er tilstede i Den Socialdemokratiske Klubs forhandlingsprotokol og Kommunisterne optræder som noget, der skal bekæmpes.

Da muren faldt
Da muren faldt i Berlin, var det ikke kun den der faldt, men også

en indre mur. Det var en hel efterkrigstids socialisering der blev demonteret. Et sådant tomrum skaber opmærksomhed på egne udgangsbetingelser, og de er som bekendt Vesteuropæiske - også når det gælder lokalhistorie. Min inspiration kommer 3 steder fra: Frankrig, England og etnologien. En af de store historikere i det 20. århundrede er franskmanden Fernand Braudel (han stykkede delvist sin metode sammen i en af Hitlers krigsfangelejre i Lûbeck). Af ham kan man bl.a. lære, hvordan aktuelle hændelser kan have endog meget lange rødder tilbage i historien, samt at rummet har en betydning. Den engelske såkaldte Leicesterskole interesserer sig især for det unikke ved et givet lokalsamfund. Endelig er der de etnologiske studier med deres opmærksomhed på det sociale netværk.

J.N.Aggernæs, førstelærer ved Avedøre Skole.

En epokegørende opdagelse I en periode var jeg af den overbevisning, at jeg var den eneste af dem, der havde skrevet om Avedøre, der kunne regne. Det var en væsentlig personlig sejr, eftersom jeg begyndte af få vanskeligheder med den diciplin, da vi nåede til brøkstregen i min skoletid. Jeg så så at sige det hele nedefra, og jeg kunne kun få øje på dem, der dividerede. Gangerne over brøkstregen - sådan så jeg dem - og deres relationer til dem nedenunder var som øst og vest. Det var ikke en streg men en mur, og det var før grafittiens tid. Der var tre lærere i Avedøre i begyndelsen af 1930-eme og ikke to. Dette var mit budskab dels til min kone og min mor - som er kommet lidt op i årene - og dels til mig selv. Jensen, Aggenæs og Åbo. Aggernæs var missionsk, Åbo populær og Jensen var en man ifølge Kedelsmeden i Avedøre skulle passe på.

H.Aabo, andenlærer senere inspektør ved Avedøre Skole.

Indsigt giver tolerance
I dag har jeg ikke det samme intense men et mere tolerant forhold til det emne.

Den ene af lærerne skiftede navn. Måske gjorde han det for at fastholde sit udgangspunkt. Han var fiskersøn og tilflytter til Avedøre fra Jylland og måske skiftede han navn for at skabe et symbolsk missionsk brohovede i Avedøre. Han kom fra Agger og han tilføjede et: Næs. Jensen blev til Aggernæs. De 3 blev til 2, og jeg var tilbage under brøkstregen, men jeg tog de 2 med derned - Jensen blev på første sal, de havde han også bedre mulighed for at se hjem.

I 1934 blev de 2 alligevel til 3, da endnu en lærer blev ansat: Fru Jensen, der dog ikke havde noget med den tidligere hr. Jen sen at gøre.

En klassisk Avedøresk problemstilling

Men der var også andre linier tilbage i Avedøres historie, der var mere væsentlige.
Fra 1842 - da det kommunale selvstyre blev indført, og frem til valget 1909 i forbindelse med den ny kommunalreform - dominerede gårdejerne kommunalpolitikken i Glostrup. De udgør een lang perlerække af sognerådsformænd og sognerådsmedlemme r. En perlerække, der kun brydes to gange hvad angår Sognerådsformændene.
Inden for gårdejernes rækker viste der sig et nyt mønster ved århundredets udgang.
Ved at lokalisere sognerådsmedlemmernes gårde i perioden fra 1842 til 1909, fik jeg øje på et mønster: Fra 1842-1890 lå disse i Landsbyen. Fra 1890-1909 lå de uden for Landsbyen.

Da Avedøre Grundejerforening stiftedes 1908 var et af formålene at opstille kandidater til sognerådsvalgene. Bestyrelsen i foreningen kom fra landsbyen. Hermed var det lokalpolitiske centrum fra 1800-tallet genetableret.
De folk, der var sognerådsmedlemmer fra Avedøre op til Grundejerforeningens stiftelse, blev ikke inviteret med. Begge var tilflyttere. Den ene havde gård uden for landsbyen.
Der var et modsætningsforhold mellem tilflyttere og fastboende. Samme sag med Den Socialdemokratis ke Klub. Den gik i en periode i 1930-erne næsten i opløsning. Der var ingen tilfredsstillende forklaring at hente i Den Socialdemokratiske Klubs forhandlingsprotokol, ud over at alle var enige om, at det var formandens skyld. Ved at gennemgå udstykninger, befolkningstilvækst og medlemmernes geografiske placering, sammenholdt med indholdet i forhandlingsprotokollen viste samme mønster sig som i Grundejerforeningen: Der var et modsætningsforhold mellem tilflyttere og fastboende.

Avedøre - et lille USA?

Selvom der er et modsætningsforhold mellem tilflyttere og fastboende, finder de alligevel ud af det i det lange løb. Men de gør det ikke uden konflikter. Et af integrationsmidlerne i Avedøre var foreningerne. Generelt gik integrationen ikke på tværs af de forskellige sociale lag men føl ger disse. Processen var selv-organiseret.

Tempoet i Avedøres forvandling var betragteligt.
Fra omkring 1910 til 1950 handles op mod halvdelen af det samlede areal i området.

Især fra midten af 1920-erne til ca. 1950 ankommer gartnerierne i hastigt tempo. De får deres virksomheder etableret, kommer i gang med at afvikle de ikke ubetydelige iværksætterlån og begynder at deltage i det lokale liv. Parcellisterne organiserer sig i løbet af få år i Den Socialdemokratiske Klub og får dannet egne grundejerforeninger.

Overhovedet har Avedøre haft en betydelig integrationskraft. Det ses måske tydeligere i dag med den utrolige sameksistens, der er af forskellige kulturer.
Der er stadig landbrug i Avedøre, og der er gartnerier, kolonihaver, parcelhuskvarterer, en stationsby, en kaserne, et asyl for flygtninge,

en institution for kriminelle, en gård for unge i arbejde - så mange forskellige liv, så mange bølger af tilflyttere, og det på så lille et område.
Der er en gårdejerperiode i Avedøre, en gartneriperiode. En periode hvor parcelhusene dominerede. Der er Stationsbyens historie, og der kommer måske en turistperiode, hvis "Vandland" opføres.

Nyttig forhåndsviden for en lokalhistoriker

Hvis man vil studere lokalhistorie, må man gøre sig klart, at der er mange i Danmark, der hedde Hansen. Det vidste jeg sådan set godt inden jeg gik i gang. En overgang var jeg af den anskuelse, at de fleste af dem boede i Avedøre, og at de havde taget alle dem med, der hed Pedersen og Petersen. De to sidstnævnte var nogle gange den samme person. Måske ud fra et tolerant sindelag og for at gøre lidt ekstra for terne stavedes Pedersen som Petersen. Det er ikke altid man er så heldig, at forskellen går fra Jensen til Aggernæs.Cort Peders
en in Memoriam Lige som man er glad for dem, man får lokaliseret, glemmer man aldrig dem, det ikke lykkedes med. Sådan er det gået mig med en af Avedøre Grundejerforenings stiftere.
Han hed ikke Petersen. Han hed Pedersen. På daværende tidspunkt var jeg ellers blevet temmelig tolerant på det punkt - "skik følge eller land fly", sagde jeg til mig selv. Hans fornavn var usædvanligt, hollandsk inspireret, og han stod opført som Grd. Cort Pedersen - godt gammelt dansk landbonavn ville jeg mene. Peders søn. Pedersen.

En uskik i 1800-tallet
Nu talen falder på navne gør det ikke sagen lettere, hvad angår Cort Pedersen, at man i 1880- tallet havde den uskik at bytte om på efternavnene. Hvis man finder to med samme efternavn, er den hellige grav ikke velforvaret af den grund. Jeg ville mene tværtimod.

Udgangspunktet for megen lokalpolitik i Avedøre var Christen Hansen født 1793, hans søn kom til at hedde Peder Christensen. Faderens fornavn blev altså forvandlet til sønnens efternavn. Hans søn til gengæld - altså Peder Christensens - kom til at hedde Christian Christensen. Men her begynder vi at nærme os det 20 århundrede, og så er der lidt mere ordnede forhold.
Der er forøvrigt en variant med hensyn til Cort. Det kan også bru-

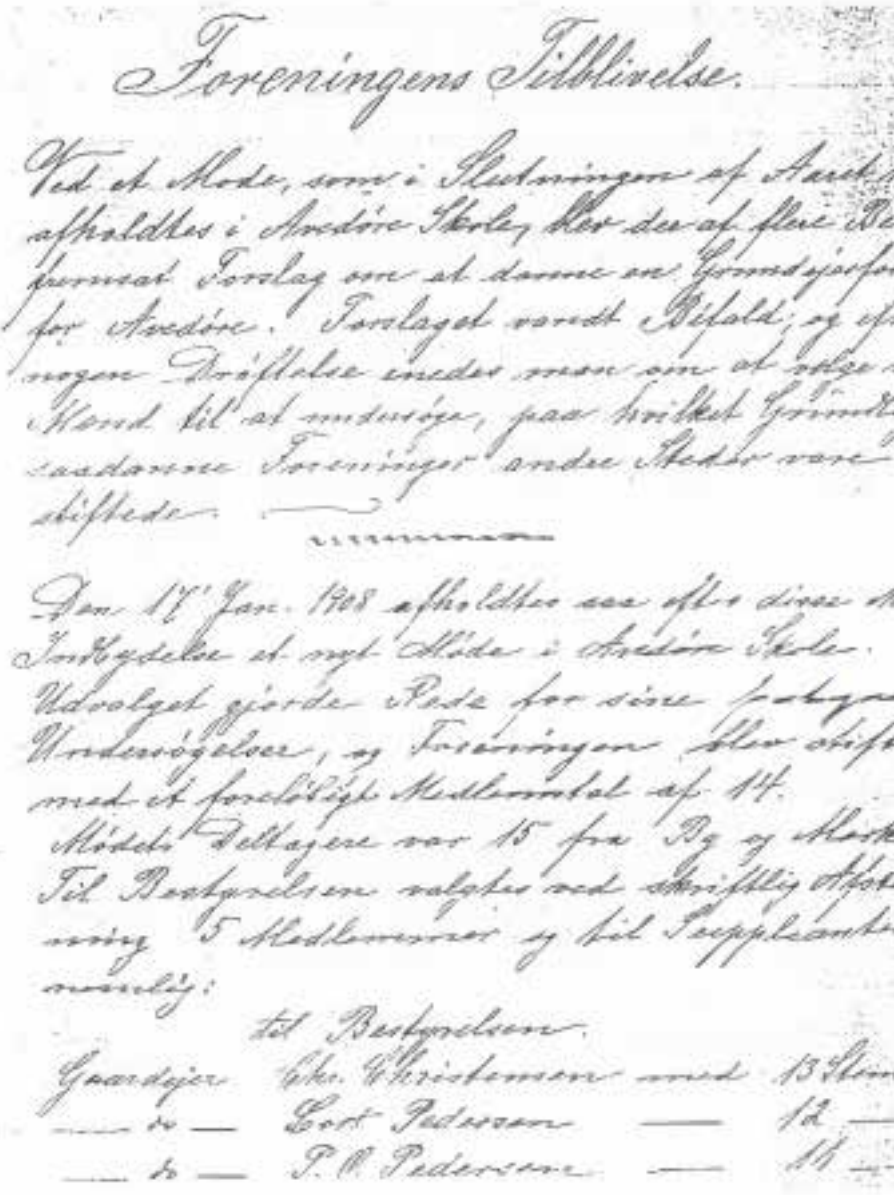

Foreningens Tilblivelse.

Ved et Mode, som i Slutningen af Aaret
afholdtes i Avedøre Skole, blev der af flere Be
fremsat Forslag om at danne en Grundejerfo
for Avedøre. Forslaget vandt Bifald; og ef
nogen Dräftelse enedes man om at volge
Mand til at undersøge, paa hvilket Grund
saadanne Foreninger andre Steder vare
stiftede.

Den 17 Jan. 1908 afholdtes saa efter disse
Indbydelse et nyt Möde i Avedøre Skole.
Udvalget gjorde Rede for sine Fatyg
Undersøgelser, og Foreningen blev stift
med et forelöbigt Medlemstal af 14.
Mödets Deltagere var 15 fra Bg og Mark
Til Bestyrelsen valgtes ved skriftlig Afst
ning 5 Medlemmer og til Suppleante
nemlig:

til Bestyrelsen.

Gaardejer	Chr. Christensen	med	13 Stem
— do —	Lars Pedersen	—	12 —
— do —	P. O. Pedersen	—	11 —

Første side af Avedøre Grundejerforenings forhandling
tokol, hvor foreningen beskriver sin tilblivelse. N
antydes den dominans, gårdejerne udøvede i Avedøre.

ges som mellemnavn. Ovennævnte Christian Christensen hed når det kommer til stykket Christian Cort Christensen.

Kort

Men lad os vende tilbage til Cort Pedersen. Som antydet er der en del Cort-er i Avedøre. For at komme videre er jeg nødt til at nævne en mere: Kort Kristensen, sognerådsmedlem 1889-94. Her begynder Kort efter min mening at smage lidt af Kurt, hvis ellers navnet er stavet rigtigt. Om Kort og Cort har haft nogle familiemæssige relationer, har jeg ingen mening. Sagt i fortrolighed ville jeg faktisk på et vist tidspunkt have foretrukket, at Cort Pedersen havde heddet noget helt andet.
For mig havde det været i orden med Adolp Christian Valentin Sandgaard. Ham kendte jeg nemlig.

Han ejede gården Frydenlund 1862 og hans far var Kanceliraad.

Cort, Kort eller Kurt

I forbindelse med interviews var der forskellige forslag oppe at vende. Der var en mulighed hvis Cort Pedersen hed Kurt Pedersen. Når man siger navnet er der ikke stor lydmæssig forskel på Kurt og Cort. Cort kan nærmest lyde som en kælenavnsudgave af Kurt og hvis man staver Cort som Kort er den nærmest hjemme. Herregud, der er jo ikke den store forskel på eto og et u.

Heri støttedes jeg af københavnske sagførere. Han førte en sag for Chr. Cort Christensens søn Poul Christensen under krigen. I en henvendelse til landbrugsministeriet, som sønnen har underskrevet, optræder ovennævnte som Chr. Cort Christiansen som Chr. Kurt Christiansen.
Hvis en sagfører over for landbrugsministeriet kunne kalde en Cort for en Kurt, så kunne Avedøre Grundejerforening vel også kalde en Kurt for en Cort.
Men de stavede sådan set meget godt i grundejerforeningen, så de skulle have haft en endog usædvanlig dårlig dag for at begå en sådan dobbeltfejl.
Dertil skal føjes at Christian Cort Christensen som formand for Foreningen godkendte forhandlingsprotokollen. Min vurdering, er at han ikke havde ladet en Kurt slippe igennem som en Cort. Det forhold tror jeg faderen var mere utilbøjelig til end sønnen.
Til sidst opgav jeg. Jeg måtte erkende, at jeg var kommet til kort.

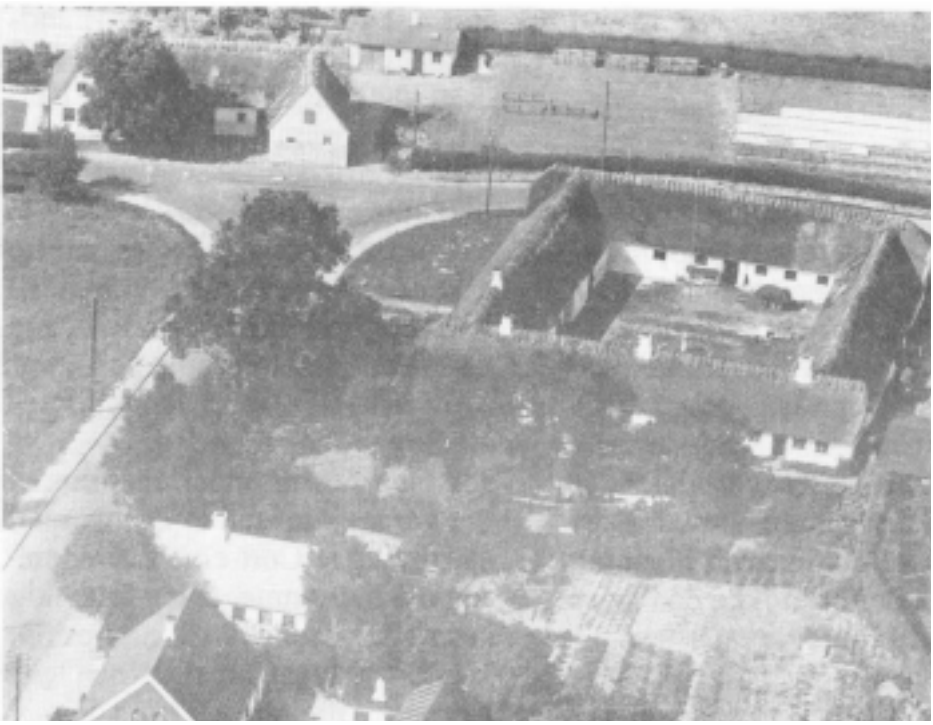

Jeg lod Cort Christensen være en Cort Christensen

En kortvarig fristelse

Jeg blev senere underrette
t om, at der var seriøse studer i gang, med at kortlægge Cort-erne i Avedøre. Jeg må indrømme, at jeg følte mig stærkt fristet til at optage kontakt. Meget stærkt. Men ved nærmere eftertanke afstod jeg.
Nu har jeg det sådan, at jeg ikke mere bryder mig om at få at vide hvem Cort Christensen er. Jeg vil helst huske ham som han var.

Socialt netværk.

Navne optræder i samme grupper, og grupper dannes ud fra forskellige kriterier.
I 1800-tallet ud fra en kombination af erhverv og stedet man bor – når det gælder gårdejere. Her omgås gårdejere med gårdejere. Giftermål finder sted inden for

Afslutningsfest med

)ilettantkomedie og Dans

paa «Siesta» Søndag den 15. Marts Kl. 19.

Prolog: Handelsgartner *I. V. Caspersen.*

Der opføres:

DET GAMLE GULD

Folkeskuespil i 4 Akter af Forfatteren *Morten Korch.*

Instruktion: Oversergent *Markhøj.*

PERSONERNE:

ha Sværke, Ejerinde af Gaarden „Dybe"	Fru Overlærer Jensen
s, hendes Søn	Student Martin Jensen
he e } unge Piger paa „Dybe"	Frk. E. Caspersen Frk. Inge Hansen
Madsen, Fodermester paa „Dybe"	Handelsgartner S. Klarskov
s Sværke, Ejer af „Hovgaarden"	Forpagter J. Jørgensen
, hans Husholderske	Fru Forpagter F. Becker
Daugaard, Ejer af „Møllegaarden"	Proprietær E. Andresen
n, hans Kone	Frk. Erna Sørensen
a, deres Datter	Edith Andresen
rik, Tjenestekarl paa „Dybe"	Ejnar Knudsen
Nielsen, Skolelærerens Søn	Lærer H. Aabo

Unge Karle og Piger fra Landsbyen.

Efter Forestillingen **Dans til Kl. 0,45.**

tter à 2 Kr. faas hos Udvalget.

Intet Billetsalg ved Indgangen.

UDVALGET

jerforeningens medlemmer var aktive på mange fron-
denne dilletantkomedie fra begyndelsen af 1940'erne
de de hovedparten af aktørerne.

denne kreds, og herfra vælges også sognerådsmedlemmerne. Gårdejerne i landsbyen omgåes mere indbyrdes end med gårdejerne udenfor landsbyen.
I 1900-tallet er der en tendens til, at gruppedannelsen sker ud fra kriterier såsom erhverv og hvorvidt man er tilflytter eller ej. Det gælder f.eks. gartnerne og arbejderne.
Disse grupper integreres så i de forskellige foreninger sammen med de fastboende. Det gælder f.eks. gartnerne og gårdejerne i Grundejerforeningen og arbejderne fra de forskellige udstykninger og Landsbyen i f.eks. Den Socialdemokratiske Klub.
Nogle gange er der voldsomme sammenstød - med eksklusions18 trusler - mellem foreninger med overlappende medlemsmasse. Det gælder f.eks. Den Socialdemokratiske Klub og Borgerforeningen.

Avedøre som lærestykke?

Det som slår en i disse privatiseringstider er, hvor mange opgaver disse sociale netværk påtog sig. De tog sig af gamle. De arrangerede udflugter for børn. De underviste sig selv. De holdt fastelavnsfester, Set. Hansfester, andespil, juletræsfester. Spillede dilettant-

Din Historie

- invitation til arbejdsgruppe

komedie. Gav en fælles krans ved visse dødsfald. Stak et par fedtemadder til unger af arbejdsløse forældre. Opstillede oldboys forboldhold. Udførte politiopgaver ved pyromanbrande.
Syede på skolen.
De dannede et hav af foreninger: Grundejerforeninger, idrætsforeninger, borgerforening, kristelig lytterforening, politiske foreninger. I et Danmark og i et Europa i opbrud er der inspiration at hente netop på dette område.
De gjorde det faktisk godt nok dengang ude i Avedøre - Hansen, Jensen og Cort Petersen og hvad de nu hed.
hermed til det første møde i den planlagte gruppe, der skal arbejde med erindringsskrivning.
Der blev i sin tid, da vi indhentede ønsker til aktivitetsgrupper i Rytterskolen, vist en ret stor interesse for at komme i gang med at arbejde med sin egen historie i form af en skrivegruppe. Det er det behov, som vi nu forsøger at imødekomme ved at indkalde til et første møde.
Der er nu gået så lang tid, at det må være på sin plads lige at gøre rede for tankerne bag en sådan gruppe igen.
Baggrunden er for det første, at mange går med en mere eller mindre løs ide om at få nedskrevet sine erindringer, og for det andet er det af stor værdi

for lokalhistorien (og ikke bare Hvidovres), at der bliver nedskrevet mange og velbearbejdede erindringer, der tilsammen kan belyse livsvilkårene for flest mulige samfundsgrupper, forhold, det ellers er svært at få belyst gennem de traditionelle kilder til historien.
Det kan imidlertid godt virke ret uoverkommeligt at gå i gang med at realisere sine ideer om at skrive.
Kan jeg overhovedet skrive?
Har jeg egentlig noget væsentligt at fortælle?
Hvordan gør man? o.s.v. o.s.v.
Udgangspunktet for en skrivegruppe er, at naturligvis kan alle skrive, det viser de erfaringer, der for længst er høstet andre steder.
Styrken i en skrivegruppe er, at man ikke står alene med de problemer man møder undervejs.
Man mødes regelmæssigt, læser op for hinanden, diskuterer indhold og form og kan på den måde få gensidig inspiration og løbende kritik, så man ikke bare skriver ud i den blå luft og ikke aner, hvordan det man skriver er.

Ved andre arkiver har man arbejdet med skrivegrupper og erfaringerne derfra har været rigtig gode. Der er blevet skrevet mange (og trykt en del) erindringer, arkiverne har fået et værdifuldt kildemateriale til fremtidig brug, og de skrivende har nået deres mål.
En del steder har erindringsgrupperne senere udviklet sig og er gledet over i noget der ligner lokalhistoriske studie-/skrivegrupper, for mange udvikler undervejs en appetit på at arbejde med historien, når deres egen historie er skrevet.
Det første møde er naturligvis et sonderende møde, hvor vi må lodde stemningen og omfanget af interesse og se, om der fortsat er basis for at gå videre.
Arkivets (arkivarens) rolle er tænkt som igangsættende og vejledende, men en af ideerne er også, at gruppen senere arbejder mere selvstændigt og bruger arkivaren efter behov.
Men alle de praktiske ting vil vi tale om ved mødet, hvor jeg håber, at de, som i sin tid lod sig skrive op, ikke helt har mistet tålmodigheden men vil møde frem med opladt sind.

Mødet afholdes
mandag d.1.oktober
kl. 13.30
i Rytterskolen

Når mødet er placeret i dagtimerne er det efter en foreløbig vurdering af de ønsker, der forelå, og viser der sig at være behov for et aftenarrangement, kan det senere lade sig gøre.

Poul Sverrild

bag-siden

Omslagsillustrationerne er postkort fra Avedøre Borgerforenings serie fra 1948.
Kastanienborg var og er en af Avedøres statelige gårde, hvis hovedbygning vidner om den velstand, bønderne nød i slutningen af forrige århundrede.

Avedøre Kaserne blev bygget i 1911-12, efter at forsvaret havde haft midlertidige lejre i Avedøre siden 1890' erne kendt under navnet 11Paradislejren 11 et navn, der dog aldrig blev brugt offiielt af forsvaret.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

8. årgang nr. 3, november 1990

Indhold

Til medlemmerne .....side 3
Historien om en ulovlig gårddrift .....side 4
af Hans Chr. Thomsen
Rytterskoleudstillingen .....side 11
Erindringer .....side 12
Julegaveideer .....side 14
Bagsiden .....side 16

Forsiden: Postkortet fra Avedøre landsby er udateret, men formentlig fra 1920 'erne. Idyllen i landsbyen understreges smukt af de tre børn, som fotografen har ladet opstille for at få lidt liv i billedet.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
tlf. 31 78 02 22 lok 227

ISSNR: 0902-3046

TIL MEDLEMMERNE

Det har drøjet noget med nr. 3 af denne årgang, men her er det så, og nr. 4 skal vi også nok få ud inden årsskiftet som planlagt.

Det har været et travlt efterår i Selskabet, hvor især arbejdet med Laurits Christiansen-udstillingen var stort. Men mere herom inde i bladet.

Arkivet har her i efteråret startet en erindringsgruppe, der står overfor sit tredie møde, når dette nummer når læserne, men også herom mere inde i bladet.

I bladet fortsætter vi med Avedøre i centrum. Avedøre er del af Hvidovre, der har helt sin egen identitet, og som med rette eller urette føler sig forfordelt på forskellige områder. Vi kan i det mindste sige, at hvad lokalhistorien angår, er vi i fuld gang med at gøre vores bedste for at sikre, at Avedøreborgerne ikke kan føle sig snydt.

Hans Thomsen skriver i dette nummer om et stykke landbrugs- og gartnerihistorie i Avedøre, hvor Poppelgården er centrum i en konflikt mellem gårdejeren og landbrugsministeriet.

Red.

OBS! generalforsamling

Desværre havde der indsneget sig en beklagelig fejl i den tidligere udsendte indbydelse til generalforsamling. Vi iler med at fastslå, at generalforsamlingen finder sted

mandag d. 26. nov. kl. 19.30

Det forlyder, at der vil ske overraskende ting denne aften, så vi håber på stort fremmøde!!

Historien om en ulovlig gårddrift

Af Hans chr. Thomsen

1913 køber gårdejer Chr. Cort Christensen på Stevnsbogård i Avedøre Landsby Poppelgården. Dens jorde støder op til hans og gården ligger lidt syd for Landsbyen.
Købet er fornuftigt og Chr. Christensen bliver dermed en af de store gårdejere i området. 1936 dør han og sønnen Poul Christensen overtager den. 1943 meddeler Landbrugsministeriet ham at gården drives ulovligt, samt at han har et år til til at bringen orden i forholdene. Det har Poul Christensen ikke økonomi til.
En politimester aflægger besøg
I den anden krigssommer 2 år tidligere havde Poul Christensen haft besøg af Politimesteren for Københavns Amts Søndre Birk. Der var tale om et almindeligt rutinebesøg, som var pålagt politimesteren i forbindelse med hans

tilsynspligt af landbrugsejendomme.
De fik talt sammen om dette og hint, og Poul Christensen svarer på de spørgsmål han får stillet.

Landbrugsministeriet modtager et koncept

Efter sit besøg rapporterer Politimesteren, som han skal til Landbrugsministeriet. Han meddeler bl.a. at: "Stuehuset (på Poppelgården) er lejet ud til Telefoncentral og beboes af Centralbestyrer F. Markhøj ... En lille Lejlighed ... er nu lejet ud til Gartnerimedhjælper Axel Petersen".
Endvidere rapporterer han at: "alle Landbrugsejendommens Jorde Bliver dyrket, og de dyrkes alle fra Stevensbogaard; dertil skal dog bemærkes, at der findes ikke 2 Driftregenskaber for "Poppelgaarden" og Stevnsbogaarden", men Ejeren mener, at der i hans Faders tid er givet Dispensation for Bestemmelsen".

Politimesteren får en ordre

Der går nu 2 år efter politimesterens besøg og den 29. juli 1943 er Landbrugsministeriet færdig med sin rapport, bl.a. baseret på Politimesterens koncept.
Ministeriet skriver til Politimesteren og pålægger ham at meddele Poul Christensen, at den ulovlige gårddrift skal ophøre, og at han har et år til at ordne det i.

Poul Christensen får atter besøg

Politimesteren tager nu atter ud til Poul Christensen og meddeler ham, at ifølge Loven om Landbrugsejendomme af 1925 skal en sådan beboes enten af ejeren eller af en forpagter. Maskiner, redskaber m.m. skal forefindes på ejendommen, og der skal føres separate regnskaber for driften af de to gårde.

Efter besøget meddeler Politimesteren ministeriet, at han personligt har overbragt meddelelsen samt fristen.
Poul Christensen har nu en frist til juli 1944 for at bringe orden i forholdene.

Poul Christensen går til sin sagfører

Nu går Poul Christensen til sin sagfører og sætter ham ind i sagerne, og sagføreren udfærdiger en skrivelse. Sagføreren beder ministeriet om at ophæve dets krav om, at Poppelgården skal drives som selvstændigt landbrug.
Han begrunder med en henvisning til, at sammenlægningen ikke er foretaget af Poul Christensen men af hans far. At bygningerne er lejet ud, men de har også været brugt til ungkreaturer, maskiner, og redskaber fra begge gårde. At Christian Christians enke fortsatte driften på samme vis. At sønnen overtog gården efter offentligt

skifte. At de stedlige myndigheder må have været bekendt med forholdene.
At Poul Christensen: " ... ligesiden Bestemmelsen om tvungen Afleveringspligt af Korn er trådt i Kraft, (har) fået sin Afleveringspligt beregnet af den samlede Grundskyld for begge Gaarde, saaledes at Han har afleveret mere Korn, end der paahviler Ham, hvis afleveringspligt skulle være beregnet af 2 selvstændigt drevne Ejendomme".
Sagføreren tilføjer at: "Som følge af den nære Beliggenhed ved Hovedstaden og muligheden for Udstykning af Parceller til Opførelse af Beboelseshuse, er Ejendommene, som det ses, temmelig højt ansatte i Skyldværdi, og de Skatter, der svares af Ejendommene er som følge heraf, så Høje, at en Landbrugsmæssig Drift af Gaardene hver for sig ikke vil kunne blive rentabel".
Sluttelig runder han af med en henvisning til, at det strider mod forudsætningerne for boskiftet, at Poppelgården skal oprettes som selvstændig drevet gård.
Landbrugsministeriets problem
Den 27. august 1943 modtager Landbrugsministeriet brevet, og det understreger de vigtigste punkter i brevet med blyant.
Der er understreget: 1913 - året for sammenlægningen - Udlejning og Offentlig skifte.
Ministeriet har en dispensationsret, når sammenlægningen ikke er foretaget af den nuværende ejer. Som det skal vise sig, er der forskellige opfattelser af, hvad der skal forstås ved "nuværende ejer".
Samdriften har dels fundet sted før Loven af 1925 trådte i kraft, og der har været offentligt skifte efter den er trådt i kraft.
En telefonsamtale
Efter en telefonsamtale med en kontorchef i ministeriet skriver Poul Christensens sagfører endnu et brev. Indholdet er stort set det samme som før, men der er tilføjet to nye faktorer.
Dels en slægtsfaktor. Poul Christensens familie har været på gården fra før 1854. Den har i hvert fald ejet den fra 1854, og sagføreren gennemgår samtlige ejere inklusive enkerne efter ejerne. Dels en oplysning om, at der på Poppelgården: " ... ikke findes lade, ikke findes elektrisk Kraft, Jordværdien er så Høj, at der ikke kan findes rentabelt Landbrug sted på Ejendommen".
Sagførerens vægten af slægtsforholdene er interessant. Det har jo ikke noget med sagen at gøre, hvor længe Poul Christensens familie har været i Avedøre. Oplysningerne kommer efter telefon-

Udsnit af Avedørekort ca. 1930

samtalen, så den må have haft et indhold, som slægtsgennemgangen er et svar på.
Man kunne tænke sig, at Stevnsbogårds stamtavle skulle tjene som indirekte bevis - garanti - for en vis soliditet. Med sådan en baggrund driver man ikke forsætlig ulovlig gårddrift. Hvis ministeriet står fast på sit krav, selvom det har dispensationsret, vil det give Poul Christensen uforskyldt seriøse problemer.
Jordværdiens højde er også interessant som eksempel på vanskeligheden ved overhovedet at have landbrug så tæt på København. Her havde gartnerierne med deres intensive jordbrug bedre muligheder i Avedøre.
Landbrugsministeriet svarer
Den 13. december skriver ministeriet til Poul Christensen: "At da Nedlægningen skyldes den Mand, der ejede Ejendommen, da Loven af 1925 trådte i Kraft, kan den af Dem påråbte Bestemmelse ikke bringes i Anvendelse".
Ministeriet fortolker altså "nuværende ejer" i forhold til 1925 og ikke i forhold til 1943. Det 8 kommenterer ikke, at der h ar været offentligt skifte, eller at forholdet har bestået i 30 år, når man tager udgangspunkt i 1913, eller 18 år når man tager udgangspunkt i Loven af 1925.
Måske har ministeriet følt sig på tynd is, i al fald foreslår den et kompromis. Det frafalder sit krav, hvis Poppelgården oprettes som selvstændigt landbrug på: " ... et Areal af mindst 1 Td. Hartkorn".
Poul Christensen får samtidig en ny frist. Fristen udsættes til 15. december 1944.
Tyskerne
Midt i dette forløb blander pludselig tyskerne sig. De havde beslaglagt Avedøre Kaserne under krigen, og nu har de også fået øje på Stevnsbogård.
Poul Christensens sagfører skriver atter til ministeriet. Han beder om at få sagen sat i bero og om yderligere udsættelse, da: "Poul Christensen for nogen Tid siden fra den tyske Værnemagt (havde)modtaget Meddelelse om at Værnemagten ønskede at benytte Stevnsbogaard til militære Formål".
Ministeriet Den 25. juli 1944 behandles sagen i ministeriet, og de ønsker en udtalelse fra Sognerådet i Glostrup. Sognerådet støtter Poul Christensens anmodning om udsættelse af fristen.
Ministeriet forlænger fristen for tredje gang. Nu til 1/7 1946. Poul Christensen har dermed fået lidt pusterum. Men det er formodentlig for sidste gang.
2 matrikler

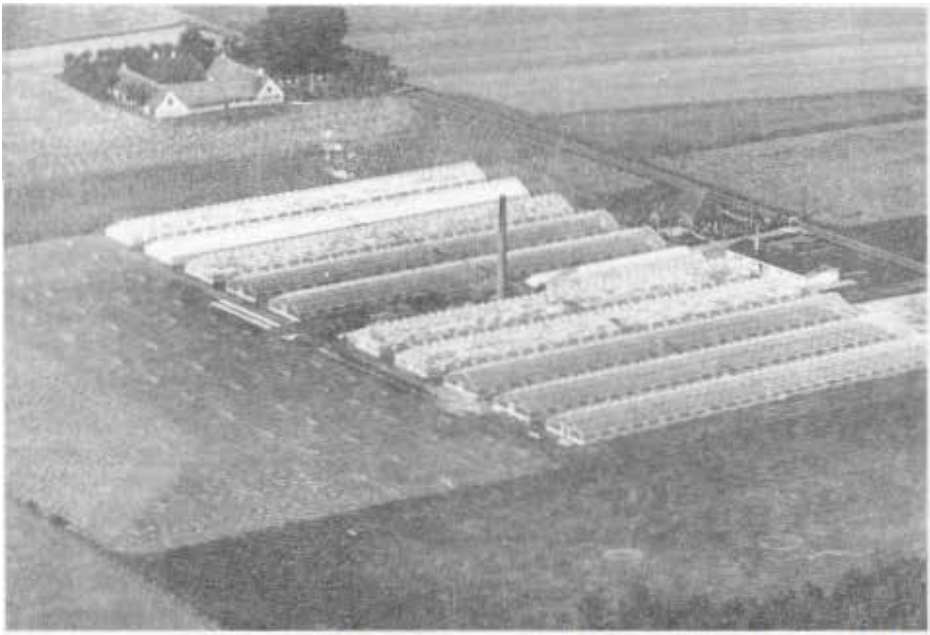

Frandsens Gartneri med Poppelgården i baggrunden (ca. 1935)

Krigen slutter i maj 1945, og tyskerne forlader landet og Stevnsbogård. Oktober samme år ansøger Poul Christensen om at få oprettet 2 separate matrikler.
Den 5. december 1945 dukker et nyt navn op i sagen: Frandsen, gartner.

En eksistens står på spil

Sammen med Poul Christensen henvender gartner Frandsen sig nu til ministeriet. Gartner Frandsen oplyser, at han driver et nellikegartneri i Avedøre. Han har investeret 1/2 million i virksomheden og har 60 mand i sit brød. Han har årligt brug for en 1/2 tønde land ny jord fordi der: "Opstår Sygdomskilder, der dræber Nellikerne" i nellikejorden.

Jorden fra Poppelgårdens areal vil han bruge til at udskifte den syge jord i drivhusene med. Jorden fra drivhusene skal så ud på Poppelgårdens jord. Her vil han drivefrilandsgartneri med planter, der er resistente overfor sygdommen i nellikejorden.
"Min Eksistens som Gartner i Avedøre (står) i Virkeligheden på Spil, hvis jeg ikke er i stand til at erhverve ny Jord", skriver han.

Frandsen er interesseret i at købe, og Poul Christensen er interesseret i at sælge.
Dynamisk er han, gartner Frandsen. Han startede sit gartneri i Avedøre i 1933. Udvidede 1942 og prøver nu yderligere at ekspandere.
Landbopligten
Den 14. december søger Landinspektør M. Holst med Sognerådets støtte ministeriet om, at landbopligten på Poppelgården måtte blive ophævet.
Det imødekommes. Frandsen får den ene hektar jord ministeriet havde foreslået 2 år tidligere i sit kompromisforslag. 10 Han kan i modsætning til Poul Christensen forrente købet med sin intensive gartneridrift.
19. juni 1946 er sagen afsluttet, 12 dage før den sidste frist udløb.
Dynamikker
Ud over det konkrete forløb er den skildrede sag også interessant. Den eksemplificerer et typisk kraftfelt i Avedøre i 1930-50 med to modsatrettede dynamikker.
Et livskraftigt ekspansivt gartnerimiljø i symbiose med et aftagende defensivt landbrugsmiljø.
Gartner Frandsens dynamik stopper ikke med købet af matrikel 2 bg. Hans gartneri vokser til at blive det største drivhusgartneri i Norden.
Poul Christensen får reddet sin økonomi og fortsætter et stykke tid endnu som gårdejer i Avedøre. Men allerede på daværende tidspunkt er landbrugets centrale rolle i Avedøre en saga blott.

Rytterskole-udstillingen om og med Laurits Christiansen

I september satte Lokalhistorisk Selskab den første store Rytterskoleudstilling op. Lisbeth Magnussen, H. Elsted Jensen og Per E. Hansen fra Selskabets bestyrelse stod for det store arbejde med at stable udstillingen på benene.

Udstillingen omfattede omkring 40 af Laurits Christiansens værker, der er i kommunalt eje. Rytterskolen viste sig at være en meget smuk og velfungerende ramme om udstillingen, der på sin side var tilpasset Rytterskolens rumdimensioner.

Vi var spændt på, om der overhovedet var nogen, der ville få øje på dette nye udstillingstilbud, idet der ikke havde været ressourcer til at annoncere udstillingen. Ydermere kom Hvidovre Avis' omtale af udstillingen beklagelig vis først midt i udstillingsperioden.
Men enhver frygt i den retning viste sig ubegrundet, idet der i løbet af de 12 åbningsdage kom over 600 gæster. Der var tidspunkter, hvor man klart fornemmede Rytterskolens begrænsninger i størrelse, når udstillingsgæsterne trådte hinanden over, tæerne i deres forsøg på at komme til at se billederne i den rette afstand. Helt ved siden af udstillingen, men nok i dens ånd, var der mange gamle "Hvidovrere", som traf hinanden i Rytterskolen og fik en snak om fortiden, og der faldt også nogle oplysninger af til glæde for arkivet.
Den næste udstilling er endnu ikke planlagt, men i lyset af den første succes må vi håbe, at bestyrelsen vil tage fat på det som noget af det første efter generalforsamlingen.

PSv

Erindringer

I forrige måned startede så den første aktivitetsgruppe i Rytterskolen. Lokalhistorisk Arkiv indkaldte til en erindringsskrivningsgruppe, hvor deltagerne gennem gensidig støtte og positiv kritik kan hjælpe hinanden i gang.
Gruppen står nu overfor sit tredie møde, så den er endnu ved den spæde begyndelse.
I øjeblikket består gruppen af fire deltagere, og det ville være helt godt, hvis deltagertallet kunne nå op på 6-7. Erfaringerne andensteds fra siger, at det" er en god størrelse. Skulle der vise sig endnu flere interesserede, kan der bare oprettes endnu en gruppe.
Så hvis I har lyst til at være med, skal I blot ringe til arkivet og høre nærmere.
Erindringsgruppen arbejder på den måde, at deltagerne til hvert møde skriver erindringsglimt om et bestemt afgrænset emne, f.eks. "min barndoms jul" eller "mit møde med Hvidovre ". Ved mødet skiftes deltagerne til at læse deres erindringsglimt op, og de diskuteres, suppleres og kritiseres posi-

tivt. På den måde dukker der nye erindringer frem, og deltagerne kommer til at tænke i baner, der gør erindringsskrivningen lettere.

Gruppen mødes de første gange sammen med arkivaren, men på lidt længere sigt regner vi med, at gruppen selv kan arrangere møderne og kun tilkalde arkivaren, når der skønnes behov for det.

Fra forrige møde i gruppen kan nævnes en lang og detaljerig diskussion om svineslagtning på landet, hvor flere detaljer dukkede op under samtalen. Gruppen vil forhåbentlig fremover orientere om sit arbejde gennem bladet her til inspiration og glæde for flere.

NU ER DET JO SNART JUL!

Lokalhistorisk Arkiv kan måske løse nogle af julegaveproblemerne. Siden slutningen af 1970 'erne har arkivet stået for udgivelsen af en række bøger og mindre skrifter om Hvidovre i fortiden. Nogle titler er udsolgt, nogle er der få eksemplarer tilbage af og nogle vil kunne købes i nogle år endnu.
Det er oplagte gaver til familiemedlemmer med tilknytning til Hvidovre.
Vi omtaler nedenfor de titler, der kan fås endnu.

Petersen, A. Mit livs foreteelser. To bind, ill. 179 sider, 1979.
Det er en meget smuk erindringsbog, hvor Axel Petersen fortæller om sin opvækst og læretid bl.a. i Vestjylland, om arbejdsliv i København og livet i Hvidovre, som han flyttede til i slutningen af 1920'erne.
pris for begge bind kun kr. 35

Sørensen, S.Aa. og Norlund, H.O. Beringgård. 33 sider, ill. 1976.
En lille smuk bog om Hvidovres største gård. Bogen fortæller om, hvordan den blev udstykket, om de mange ejere og lidt om livet på gården.

pris kun kr. 25

Im Hansen. Hvidovre Kirke. 28 sider. Ill i farver, 1980
Denne lille bog giver en fin indføring i vores middelalderkirkes historie Pris kun kr. 12

Nordlund, H.O. Vejnavne i Hvidovre kommune. 52 sider, ill. 1982
En glimrende håndbog, der fortæller om baggrunden for samtlige vejnavne i Hvidovre kommune.

Sverrild, P. Lysthusbboerne – en forstad fødes. 144 s., ill. 1988
Boge fortæller om den dramatiske udvikling i Hvidovre fra århundredeskiftet til 1925. Det er beretningen om tilflytternes kamp for at få rimelige levevilkår i forstaden.
pris kun kr. 100

Glimt af livet i Hvidovre 1-4. 397 sider, ill. 1985.
Værket giver et indgående indtryk af tilværelsen for Hvidovres borgere, børn og voksne, i årene fra 1925 til 1940. Det består af erindringer og avisstof suppleret med fotos.
pris kun kr. 80 for alle fire bind pris
for enkelte bind kun kr. 25

Rytterskolen. 88 sider, ill. 1989.
Bogen blev udgivet i anledning af Rytterskolens overdragelse til Lokalhistorisk Selskab og Arkiv og fortæller skolens historie fra 1722 frem til 1989.
pris kun kr. 60

bag-siden

Det sidste af postkortene fra den serie, Borgerforeningen i Avedøre udsendte i 1946, er fra Avedøregårdsvej. Det lidt trøstesløse billede viser en udstykning, der på dette tidspunkt var henved 20 år garn mel. Billedet kan tjene til at understrege, hvor forsigtig man skal være med at fælde gamle træer, der er med til at give kvarterer-ne karakter.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

8. årgang nr. 4, december 1990

Indhold

Til medlemmerne - om medlemsmøderne ..... side 3
Til medlemmerne ..... side 4
Veje til Avedøre ..... side 5
af Hans Chr. Thomsen
Formandens beretning ..... side 12
Kaptajnen går fra borde ..... side 18
Forsiden: ..... se bagsiden.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
tlf. 31 78 02 22 lok 227

ISSNH: 0902-3046

Til medlemmerne!

OM MEDLEMSMØDERNE

Vi skal i dette årets sidste medlemsblad orientere læserne om, at medlemsmøderne fremover vil blive annonceret her i bladet, og ikke som hidtil i form af særskilt udsendte indbydelser (det vil dog ikke gælde januar-:-mødet, som vi udsender indbydelse til straks i det nye år sammen med girokortet). Denne ændring skyldes, at portoudgifterne tynger på budgettet, og vi skal derfor appellere til, at læserne fra og med næste år orienterer sig i medlemsbladet om tid og sted for de planlagte møder og arrangementer.
Til gengæld vil den nye redaktion forpligte sig til, at bladet udkommer i god tid før det enkelte mødes afholdelse. Vi iler med at meddele, at januarmødets dato er flyttet i forhold til det tidligere oplyste - mødet finder sted

mandag d. 21.1.91 kl. 19.30 på Risbjerggård

Her vil skoleinspektør Steen Jensen, som er leder af et foreningsdrevet lokalarkiv i Ledøje Smørum, fortælle om erfaringerne med at aktivisere medlemmerne i det lokalhistoriske arbejde. Der vil som nævnt blive udsendt indbydelse til denne aften - men I kan allerede nu sætte kryds i kalenderen. Det samme gælder de følgende 2 medlemsmøder, som finder sted

mandag d. 18. februar og mandag d. 18. marts

Dem vil I høre mere om i næste nummer af bladet.

redaktionen

Til medlemmerne!

Den gamle redaktør træder med dette nummer af Hvidovre Lokalhistorie tilbage. Efter at have haft fornøjelsen ved at være med fra det allerførste nummer tager friske kræfter over.

Det er mit håb og min forventning, at bladet herefter kan komme mere regelmæssigt, end det til tider har været tilfældet. Den nye redaktion udgøres af Lisbeth Magnussen og Hans Thomsen. Det skal nu siges, at Lisbeth Magnussen i adskillige år har haft en meget virksom hånd med i bladproduktionen.

Dette årets fjerde og sidste nummer er så også det sidste i den årgang der har været tilegnet Avedøre. Det betyder ikke, at Avedøre så skal hvile en tid, for med dette fokus på Avedøre er der også kommet nye afleveringer ind, så arbejdet med Avedøres historie er knap begyndt,

Ellers er blot tilbage at takke for læsernes tålmodighed gennem de otte forløbne år, idet jeg dog fortsat vil være at finde som bidragyder til vores blad. Lokalhistorisk Selskabs nye bestyrelse har konstitueret sig på nedenstående måde:

Per E.Hansen, Grenhusene 26,	31 49 24 70	formand
Lisbeth Magnussen, Ankermandsvej 15,	31 49 69 77	næstformand
Keld Jørgensen, Kløverprisvej 48,	31 7 5 20 91	sekretær
Asger Linck, Markleddet 218,	31 75 87 98	kasserer
Hans Thomsen, Kløverprisvej 7,	31 75 99 47	
Kaj Andersen,· Rosenhøj 49 st.,	31 75 93 41	KB-medlem
Bente Hansen, Brostykkevej 24,	31 78 99 57	KB-medlem
Hans Eisted Jensen, Lodsvej 16 1.th.,	31 49 67 40 1	. suppleant
Knud Kiegstad, Bymuren 107, 4.th.,	31 49 58 25	2. suppleant
Knud Weile, Kløverprisvej 45,	31 75 97 15	revisor
Helene Nielsen, Berners Vænge 19,	31 49 43 31	revisorsuppleant

Vejen til Avedøre

Af Hans chr. Thomsen

I perioden fra 1840-1914 udvandrede der 2.1 millioner mennesker fra Skandinavien, heraf 300.000 fra Danmark. 295. 000 af disse danskere udvandrede i perioden 1868-1914. De 41 % af dem kom fra Jylland, af dem igen en væsentlig del fra Nordjylland.

En Vendelbo kommer til byen

Anton Holmenlund blev født 23/-11 1889 i Vrå i Vendsyssel på en gård, og 1919 forlader han som 30-årig Vendsyssel med destination USA.
Med sig hjemmefra har han en klar forestilling om København og københavnere, og da han ankommer og har fået sig installeret på et hotel, sørger han omhyggeligt for at tage sine sko med indendørs. Han ser godt, at de andre hotelgæster stiller deres sko uden for døren. Næste morgen står deres sko stadig udenfor dørene, og de er nypudsede. Det giver ham noget at tænke over, og da han er jyde giver han sig god tid.

I en kælder på Frederiksberg

1898 - altså 21 år før Anton kommer til København - køber P. Klarskov en Frugt & Grønt Forretning i en kælder på Frederiksberg. Dermed slår han flere fluer med et smæk. Han får løst et boligproblem, får sig en forretning, og da han har giftet sig samme år kommer konen til at passe butikken. Samtidig kan hun jo så holde øje med Klarskov junior, der lige er kommet til verden. Selv arbejder han som anlægsgartner i Tivoli. P. Klarskov er robust, talende og har et tvangfrit væsen. Han får hurtigt etableret en kontakt til restauratørerne i Tivoli. Kælderbutikken på Frederiksberg bliver i stigende grad leverandør til restaurationskøkkerne. Samtidig bliver lejligheden langsomt omdannet til lager. Grøntsagerne flytter ind i soveværelset og fylder godt op i køkkenet. I lejligheden bor også Klarskov Seniors 2 søstre. Nu udvider Senior gesjæften til også at omfatte de bedre restauranter i København. Det giver ikke mere plads i kælderen på Frederiksberg.
Dengang kom børn h
urtigt ud at tjene, i al fald sendes Klarskov junior i 1912 til noget familie på en gård i Lunderød på Sjælland. Her lærer han landbrug. Senere bliver han forvalter i Hol-

Familien Klarskov ved Poppelhuset

bæk på herregården Arnakke og han kommer også til Falster.
Det hjalp jo lidt på pladsforholdene, men den går ikke i det lange løb, og i 1920 bliver det akut.
Det er ikke til at få lejligheder i København.
En dag møder Klarskov så mælkeforpagter H.P.Hansen fra Avedøre. Han kommer regelmæssigt i byen og inviterer Klarskov til at besøge sig. Der er en lille ejendom til salg med 1 ha. jord lige uden for Avedøre Landsby. 1920 køber Klarskov så Poppelhuset.

Anton beslutter sig

I mellemtiden er Anton Holmenlund blevet færdig med sine overvejelser. Han beslutter sig for at blive i Danmark, og han får et job som forvalter på Krabbesholm i Hornsherred.
Lidt ligesom Klarskov er han· robust, talende og kan genkende en god forretning, når han ser den.
1920 bliver han medhjælper hos en amagerbonde, gartner Tønnesen i Tømmerrup, Lille Magleby.
Her lærer han det amar-kanske

gartneribrug at kende, og det bliver det tætteste han kommer Amerika i sit liv.
Karen Nielsen er gårdmandsdatter fra Hjørnegården i Herstedvester. Hun tjener hos nabogartneren. Selvom arbejdsdagen var lang må Anton og Karen alligevel have fået tid til andet end arbejde. De gifter sig 1924, og fra 1924-26 må de foreløbig nøjes med at forpagte en gård. På grund af lufthavnsbyggeriet kan forpagtningen ikke fornyes og, de beslutter sig så for deres eget.

Engvadgård ca. 1935 På Amager er jorden for dyr, og de byder for lidt på en gård i Brøndbyvester. Endelig falder de for Engvadgård i Avedøre. Jorden er god lerjord, terrænet fladt og der er kun 10·· 12 km. til grønttorvet i København - en nogenlunde tilfredsstillende afstand, når den skal tilbagelægges i hestevogn.
1926 ankommer de til Avedøre sammen med den endnu ikke førstefødte - seks år· efter Klarskov. Anton Holmenlund er da 37 år.

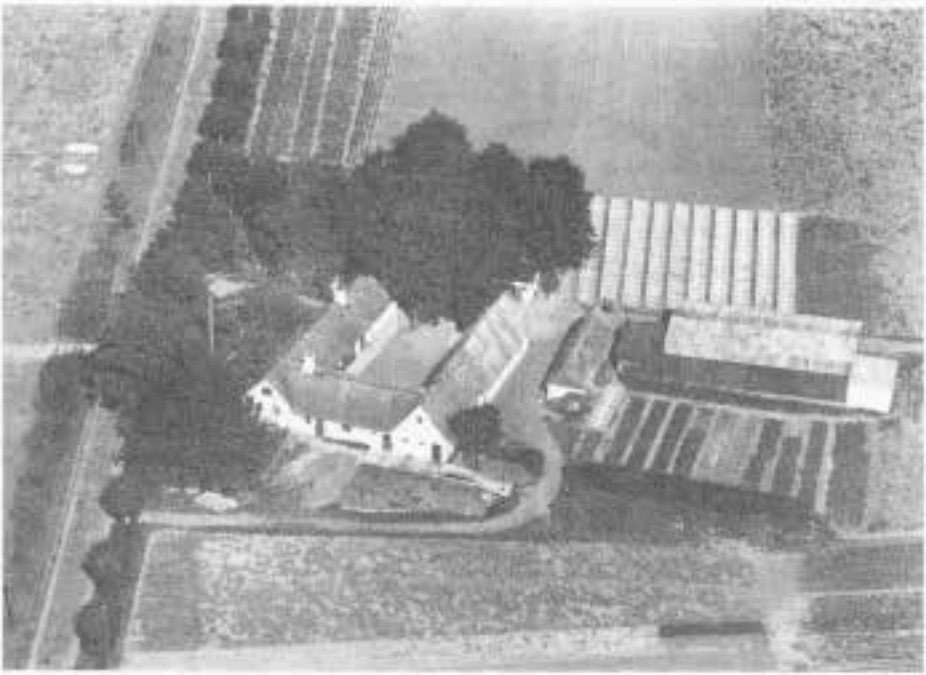

Engvadgård ca. 1935

Klarskov dør

1927 dør Klarskov. Han blev kun 57 år. Han mindes bl.a. i Avedøre Grundejerforening, hvor der - usædvanligt - refereres en kort personkarakteristik. Han mindes for sit "gode humør og tvangfrie væsen".

Der er noget fascinerende ved mange af de igangsættere, man igen og igen støder på i Avedøre i den periode. De er arbejdsomme, dynamiske og dominerende. Forudsætningen for deres aktivitet har også været en kønsbestemt arbejdsdeling.

Medens Klarskov udvidede gesjæften, kørte konen og hans to søstre først på grønttorvet kl. 4 om morgenen, for derefter at tage til Frederiksberg for at passe grøntforretningen. Når den var lukket, var det hjem til gryderne og lave aftensmad. Ifølge Biblen skal man jo komme hviledagen i hu, og søndagen det var hviledag. Det har været nødvendigt.

Gamle Klarskov kom den også i hu. Han havde som regel inviteret lidt folk til kniv og gaffel. Det skal nok have været festligt, og det skal også nok have været endnu en arbejdsdag for konen og de to søstre.

Anton Holmenlund

Da Klarskov dør er Anton Holmenlund i fuld gang med sin nyerhvervede jord. Han har betalt et sted mellem 4o og 50.000 for gården, og af svigerf aderen har han lånt yderligere 10.000 kr. til 2

Gartner Klarskov inspicerer mistbænkene, 1920'erne

heste, en kørevogn, plov og harve. Altså skylder han en 50- 60.000 væk - en anseelig sum. Børnene kommer trip trap træsko. Fem stykker fra 19.27 til 34. Efterhånden som de vokser op, kommer de ligesom moren i arbejde på gartneriet.
Holmenlund har taget sine erfaringer fra Amager, med, d.v. s. en kombination af friland og drivbænke. Der er tre karle om sommeren og to om vinteren.
Tiderne er med ham og efterhånden får han 8-10 køer og en 30-40 svin.
1931 erstatter han hestevognen med en lastbil. 1937 køber han en Buick årgang 1924 (3.5 km. pr. liter). 2 år efter bliver den udskiftet med en anden amerikaner - en Chrysler. Håndfyret vaskemaskine med elektrisk drevet tromle 1940. Elektrisk køleskab 1941. Nyt stuehus samme år. Der er fuld fart på.
Men arbejdsdagen er også intens. Op kl. 4 om morgenen og ind til grønttorvet. Når han er færdig på torvet kl. 9 tager han en tur rundt med varer til grønthandlerne, og den tomme vogn fylder han med gammelt brød fra bagerne. Det kommer han i grisene. Vel hjemme er middagen parat og derefter en times lur. Så på den igen for at slutte af med at læsse vognen ved 21-tiden til næste dags torvetur.
Klarskov junior
1 år efter at Anton Holmenlund har købt Engvadgård overtager Klarskov junior sin afdøde fars gartneri d.v.s. i 1927.
Efter at have været på Falster tog han tilbage og giftede sig 1925. Hans kone arbejder på Glostrup Folkeblad, Ligesom Holmenlund ekspanderer han. Hurtigt skaffer skaffer han sig 1 ha. jord mere. Tiderne er med ham, og han arbejder også for at de skal være det. Der kommer en pige til. Der købes en bil o.s.v. o.s.v.
Holmenlund & Klarskov
Holmenlund og Klarskov junior får også tid til andet. De melder sig ind i Avedøre Grundejerforening og dermed er de også med til at opstille kandidater til sognerådet bl. a. gartnere. Her træffer man også nye mennesker.
I vintermånederne er der mindre at lave. De ansattes tal reduceres. I kulen står hvid- og rødkålen stablet i 4-5 lag med stokkene opad og godt med grønt på. Drivbænkene eftergåes, repareres og males. Ud af kulen hentes kål og selleri. Fra marken kommer rosenkål og når frosten sidder for godt i jorden, brækkes porrene op med hakke.
I de mørke måneder spiller Holmenlund og Klarskov kort med en

Familien Holmenlund, Engvadgård

anden tilflytter, skolelærer Åbo. Gårdejerne Martin og Laurits Sørensen er også med, også børn af en tilflytter. Man spiller kort på skift hos hinanden. De er alle medlemmer af Grundejerforeningen.

De fleste af dem er med da et oldboys-hold spiller til fordel for den unge idræt i Avedøre (Holmenlund står på mål). Det er bl.a. skolelærer Åbo, der har den daglige kontakt med de unge, der er initiativtager. Der kommer både pige- og drengeidræt.

Anden & tredje generation

Holmenlunds børn arbejdede som nævnt med i marken. Det var naturligt. Begge forældrene havde rødder i et gårdmandsmiljø, og de havde selv arbejdet med som børn.

Klarskovs pige Lis arbejdede ikke med i samme grad. Forældrene havde begge bybaggrund, og så var der det, at i Landsbyen var der børn at lege med. Blandt andet naboen, lærer Åbo's børn. Nede ved Holmenlund arbejdede de andre gartneribørn, ligesom Holmenlunds gjorde det.

I puberteten begyndte den ene af Holmenlund-sønnerne Peter at løfte hovedet fra ukrudtet. Han løftede det også på Grundlovsdag når folk cyklede forbi om eftermiddagen på vej til grundlovsmøderne. Hvorfor var de ikke på arbejde f.eks. Eller der var et liv udenfor drivbænkene, måske. Han får lyst til at rejse som faderen havde haft det i sin tid. Han vil være telegrafist og ud at se sig omkring i verden. Men der kommer en tyregal ko i vejen og ødelægger hans telegrafistarrn, og han tager en uddannelse på landbohøjskolen i stedet.

Lis kommer på seminariet.

I Avedøre kan de unge fra gårdene og gartnerierne mødes i Venstres Ungdom.

Politik kan føre til mange ting, og hvad det fører til i Venstres Ungdom, specielt med hensyn til 2. og 3. generation i Avedøre, Peter og Lis, vil vi overlade til læseren at regne ud.

Men rammerne er Venstres, og Venstre er et resultat af jordbrugskulturen, og det er bl.a. der, det ny Danmark begynder.

Generalforsamling 1990
Formandens beretning

Generalforsamlingen indledtes med, at formanden udtalte mindeord om afdøde bestyrelsesmedlem Hans Søndergaard.

Jeg vil, som sædvanlig, i min beretning om det forløbne år, indlede med at gennemgå årets medlemsmøder. Det må siges, at vi har haft fin tilslutning og god stemning, og jeg mener at dette må tages som et positivt tegn på, at vi har taget det rigtige valg af emner og indledere til vore møder.
Det første møde var i januar, hvor Elsted Jensen holdt et foredrag med titlen "Naturens lokalhistorie ved Kalveboderne". Elsted Jensen har i mange år virket aktivt i vort selskab og kunne også denne aften underholde de mange fremmødte med sin store viden om de ting, der rører sig i naturen, såvel fauna og flora som naturens egne grundelementer, stenene. Han fortalte om istiden og det hele blev ledsaget af Elsteds lysbilleder. Fotografering er jo også en af denne alsidige mands interesser. Det blev en god aften, og vi takker Elsted.
I februar måned holdt historikeren Ning de Coninck-Smith foredrag om "Vor lærdoms bygning, dansk skolebygger 1814- 12 1940.11 Det var en fortræffelig gennemgang af vore skolebygninger i denne tid. Foredraget var bygget op over lysbilleder, der vise os vor skolearkitektur og hvad deraf kunne læres. Et glimrende foredrag, der godt kunne have haft flere tilhørere end de ca. 30, som havde fundet vej til bibliotekscafeen.
Mødet i marts blev derimod et tilløbsstykke. Journalist Peter Olesen fra DR kunne tiltrække over 150 personer. Det var et møde vi holdt i fællesskab med biblioteket. Grundet den store tilslutning, måtte vi flytte hele arrangementet over på Risbjerggård. Her blev mødet holdt i fin stemning. Peter Olesen viste os, via sine lysbilleder, sin store interesse for lokalhistorien. De bygninger han viste og omtalte gav os en klar fornemmelse af, hvad historien om huse, arkitekturen, betyder for os. Der er meget, der er gammelt og fint, som bør bevares. Vi blev også præsenteret for noget, der var ødelagt af de senere års brug af dårlig smag og materialer. Peter Olesen er en mand, der går op i sin interesse for arkitekturen med entusiasme og med mod til at sige sin mening derom.

Vi begyndte efteråret med en forhenværende Hvidovreborger, tidligere vognmand Gatzwiller, som foredragsholder. Han fortalte morsomt, noget særpræget, om sin barndom i Valby og sin ungdom og manddom i Hvidovre. Barndommen i et festligt og meget arbejdsomt hjem, hvor alle var i arbejde på mange forskellige fronter, indtægten var ikke altid stor, men nødvendig. Gatzwiller fortalte om sit lange liv i Hvidovre som vognmand - handel med brændsel af alle slags - samt flyttearbejde overalt i landet. Han fortalte om sine mange rejser med sin kone overalt i verden, bl.a. Kina og Japan, hvor Gatzwil!er stadig har mange venner, han skriver med. Et spændende menneske. Festligt gav han os en fin skildring af et langt, arbejdsomt og morsomt liv. 65 personer var til stede. Til mødet i oktober havde vi inviteret arkitekt Jens Chr. Warming som foredragsholder. Vi fik en fin aften med over 60 deltagere. Jens Chr. Warming havde været tilsynsførende ved renoveringen af Rytterskolen, og vi havde derfor kaldt aftenens emne for ”Arbejde med renovering og bevaring af gamle huse." Jens Chr. Warming fortalte om sit arbejde med opmåling og ombygning af gamle bygninger, viste mange lysbilleder fra de forskellige arbejder - kirker, herregårde, byhuse og gamle huse i landsbyerne. Vi fornemmede hans respekt for de bygninger, han arbejdede med. Det var uhyre interessant at se resultaterne af ombygninger og ændringer af facader osv. Fine billeder af arbejdet på herregården Brahe Tralleborg . blev vist. Smukke facader kom frem, da pudslag blev fjernet.

En sjælden aften, med megen oplysning om arkitektens arbejde, og den betydning for bevarelse af gamle huse af alle slags, der kan lære os om vort lands bygningskultur.

Sidste møde her i efteråret havde vi skotøjshandler Leif Sørensen som indleder over emnet ”En fodbolddreng fortæller.” Leif Sørensen fortalte om sin tid her i kommunen, hvortil han med sine forældre var flyttet, da han var 4 år. Skolegang foregik på Strandmarksskolen. Som "rigtig dreng11 var det naturligvis H.I.F ., når der skulle spilles fodbold, fordi det kunne han lide.

Leif Sørensen gennemgik festligt sin barndoms fodboldtid, som sluttede med at spille på D.B. U .s ynglingelandshold. Et mål var nået. Derefter begyndte seniortiden på H.I.F .s 1. hold, der gik fra KBUs række, og et par år i alle divisioner, indtil man kom i 1. div. 1965, og 2 år efter, som Danmarksmestre i 1967, der sluttede med modtagelse på Hvidovre · Rådhus og gaver og fest.

Leif Sørensen fortalte muntre historier om holdkammerater og fra sine mange rejser for landsholdet. Han var en fin fortæller og det var en god aften, vi sluttede vor sæson med.

RYTTERSKOLEN

Selvom vi, arkivet og Selskabet, ikke er kommet igang med nogle af de møder og gruppeaftener, som vi håbede, vil jeg alligevel påstå, at vi har haft et godt år i huset.

Der har været afholdt en række møder af forskellig karakter og indhold, mange besøg har været arrangeret, lad mig nævne i flæng -fællesmøde med Hvidovre Menighedsråd. Selskabet indbød, som den gode nabo, til en herlig aften.

- Politiske foreninger har været på besøg.

- Der har været stiftende møde for en lokal, arkæologisk forening. Hvidovre Kulturråd har begyndt månedlige møder.

- Vort Selskab har afholdt en aften med billedspil, hvor ca. 30 deltog. Dette billedspil, billedlotteri, køres over billeder fra både de gamle og det nye Hvidovre, og det er en god måde at fortælle lokalhistorie på.

Til alle disse møder og arrangementer, har der været ca. 1000 besøgende. ·Der har desuden været 2 udstillinger i Rytteskolen. Først havde Hvidovre kommunale boligselskab en udstilling i anledning af selskabets 40 års jubilæum. Afdelingens bestyrelse havde, · med hjælp fra arkivet og andre, lavet en fin udstilling, som var godt besøgt.

Men det største arrangement var 14 dog vor udstilling t1 Lokalhistorien i kunsten t1, der byggede på malerier, akvareller og tegninger af afdøde lærer ved Hvidovre skolevæsen, Laurits Christiansen. Lisbeth Magnussen, Elsted Jensen og Per E. Hansen havde påtaget sig den store opgave at sætte udstillingen op.

Personlig tak vil jeg sige dem alle tre for deres vældige arbejde. Jeg har ladet Lisbeth Magnussen sige lidt om arbejdet:

"Det var noget af en udfordring af lave den første udstilling i Rytterskolen. Personligt vidste jeg meget lidt om Laurits Christiansen, men detektivarbejdet med at finde oplysninger viste sig at være spændende, og det satte mig i forbindelse med folk, der dels havde kendt ham, dels havde været med til at lave en udstilling om ham i 1984.

Der lå mange overvejelser til grund for udvælgelsen af de ca. 4 0 billeder, som udstillingen kom til at bestå af, og med god hjælp fra Rådhusarkivet fik vi billederne skaffet frem og bragt til Rytterskolen.

Det allerstørste arbejde bestod i at lave plancherne med de nutidige fotooptagelser (hvor Elsted Jensen fik sin sag for med at finde præcis de samme steder!), og med at lave udstillingsfolder, plakat m.m.

Det er mere tidskrævende, end man umiddelbart forestiller sig at lave en sådan udstilling, men det fine besøgstal, og de mange positive reaktioner fra gæsterne betød, at det var alle anstrengelserne værd."

Ja, så sandelig var det meget værd, den fine ophængning og de gode forklaringer til hvert billede. Det var dejligt at være kustode, ikke blot at kunne fortælle om Laurits Christiansen og billeder, når man blev spurgt, men også hØre den rosende om - tale af udstillingens orienterende form. Det luner, når sådan tale høres, og det glæder mig at kunne bringe min hjertelige tak. Det var et stykke arbejde, vort Selskab kunne være bekendt.
Udstillingen var besøgt af ca. 600, et tilfredsstillende resultat. Vi åbnede d. 12.9, hvor Selskabet bød på vin og andet mundgodt, og hvor ca. 100 havde fundet vej til Rytterskolen og udstillingen.

MEDLEMSBLADET

Vort medlemsblad "Hvidovre Lokalhistorie", har haft lidt vanskeligheder med at komme ud i år med de 4 numre, vi har sat som mål, men vi når det! Bladet har et godt og læseværdigt indhold, det er vi meget glade for og så kan vi håbe på et roligere forløb af udgivelserne til næste år. Her høres for øvrigt også rosende omtale af vort arbejde med lokalhistorien. Derfor skal der også fra mig lyde en tak for bladet, og det dermed forbundne arbejde.

PUMPEHUS I AVEDØRE

Vi glæder os altid, når noget gammelt og bevaringsværdigt er blevet sat i stand, og dermed er med til at pryde omgivelserne. Her tænker jeg på istandsættelsen af det gamle sprøjtehus i Avedøre Landsby.
Det har længe stået i en slet tilstand, men endelig blev det i dette efterår sat i stand. Det er på sin plads at sige vort medlem af bestyrelsen, formand for kulturelt udvalg, Kai Andersen, tak for hans indsats i dette arbejde. Huset bruges nu dagligt af kommunegartneren, som har sit værktøj og redskaber derinde.

SAMARBEJDE MED RØDOVRE LOKALHISTORISKE FORENING

Selskabet har indledt et samarbejde med vort naboselskab i Rødovre. Mandag d. 10.9. var Rødovre på besøg hos os på Rytterskolen, hvor vi orienterede vore gæster om Selskabets arbejde og former for virke.
Den 13.11. var vi så inviteret til Rødovre, hvor vi på Rødovregård fortsat drøftede samarbejdsformen. Besøget indledtes med en tur rundt på gården, hvor vi så, hvor smukt og hensigtsmæssigt Rødovre kommune havde ombygget og istandsat dette gamle sted. Både stuehus og alle staldbygninger er nu indrettet til mødelokaler. Her er virkelig skabt gode rammer for et folkeligt foreningsarbejde.
Aftenens drøftelser sluttede med, at der blev nedsat et arbejdsudvalg, der nærmere skal konkretisere det videre samarbejde. Til dette udvalg valgtes fra Hvidovre Per E. Hansen og Lisbeth Magnussen.

ÅRSMØDET

Vi deltog, som sædvanligt, i årsmødet for Dansk Historisk Fællesforening og Sammenslutningen af lokalhistoriske Foreninger d. 25.8.90 i Vigsø ved Hanstholm. Mødet var, som i de senere år, dårligt besøgt af folk fra vores foreninger. Jeg beklagede dette forhold på mødet og mente, at en anden form for årsmøder måtte findes, for at få større tilslutning. Det vigtigste, der var på dagsordenen, var sammenlægningen af de to foreninger. Bestyrelsen havde arbejdet med denne sammenslutning i det sidste år, men der var modstand mod dette på mødet. Det blev besluttet, at de to foreninger skulle gå hjem og arbejde videre med sagen. Modstanden var størst i DHF, hvor der blev valgt helt ny bestyrelse.

FORÅRETS MØDER

januar måned har ·vi bestemt, at der kommer en foredragsholder, der vil fortælle os om aktivt arbejde i et lokalhistorisk arkiv, der er foreningsdrevet. I februar bliver mødet i samarbejde med bibliotekets månedsmøde, og her kommer museumsinspektør ved Viborg Stiftsmuseum, forfatteren Peter Seeberg. Hans emne vil blive noget om historie. Titlen er ikke nærmere bestemt endnu.

Til mødet i marts er det indtil 16 videre bestemt, at det er forbeholdt et fællesarrangement med vores søsterforening i Rødovre. Et sådant møde skulle gerne blive resultatet af det før omtalte samarbejde mellem vore to foreninger. Datoerne er: 14. jan., 18. feb. og 18. marts 1991.

AFSLUTNING

Det ville lette både bestyrelsen og arkivet, hvis vi fik en undersøgelse af vores medlemskreds over følgende kriterier:
alder, stilling (arbejde eller tidligere arbejde), deltagelse i organisatorisk arbejde, hvor længe de har boet i Hvidovre, samt en tilkendegivelse af, hvilket arbejde eller arbejdsgruppe, medlemmet kunne tænke sig at medvirke i.

Til slut kan jeg oplyse det glædelige, at vort Selskab nu har 333 medlemmer - en fremgang på 10% fra sidste år. Jeg tager dette som bevis på, at interessen for lokalhistorie er levende og et godt grundlag for videre arbejde.

Og så siger jeg tak til alle, der har medvirket i vort Selskab. Tak for godt samarbejde i bestyrelsen, tak til Poul Sverrild for god hjælp og godt samarbejde. Tak til bibliotek og kommunen for hjælp og tilskud. Hermed er beretningen til diskussion.

FORMANDEN TAKKER AF

Ja, så siger jeg farvel. Det var, hvad jeg havde at sige om vort Selskabs virksomhed. Det bliver sidste gang, jeg aflægger beretning, idet jeg, når vi når pkt. 6 på dagsordenen (valg af bestyrelse), ikke modtager genvalg.

Jeg har valgt at stoppe, mens jeg kan lide det, og mens I kan lide mig.

Så får jeg mere tid til den del ting, som jeg også kan lide. Sådan har jeg sagt før, når jeg har stoppet med andre gøremål, f.eks. arbejde, politisk virke, kommunalbestyrelsesarbejde osv., og en gang skal det jo være. Så derfor standser jeg nu.
Tak til alle, jeg siger alle, for det har været mange dejlige arbejdsår i det lokalhistoriske arbejde, og det har det været for mig, fordi jeg har følt, at det fungerede godt. Jeg kan se tilbage på mange gode ting, som er sket i årenes løb. vi har et godt arkiv, vi har fået det bemandet med en uddannet arkivar, der er udsendt mange bøger om lokalhistoriske emner, vi har fået et godt medlemsblad, som jeg ved er højt værdsat både blandt vore medlemmer, men også på de steder, hvor det har været fremlagt ved årsmøder o.lign., hvor lokalhistorisk interesserede fra andre steder i landet har fået lejlighed til at læse det. Den gamle smukke Rytterskole er blevet sat fint i stand, en perle af et gammelt hus, og her har lokalhistorien fået et fast hjem. Vore møder har igennem årene fået en meget fin tilslutning, vi er nu oppe på 50 personer gennemsnit.
Vort Selskabs medlemstal er i stadig stigning, vi har nu ca. 340 medlemmer. Vore vedtægter har vi ændret til at der kan optages B-medlemmer. Alt sammen noget, der styrker vort Selskab, udvider interessen for lokalhistorisk arbejde.
Alt godt! Så godt!
Men der er stadig plads for udvidelse af arbejdsopgaver, og det skal der også være, hvis vi vil stå ved vor kulturarv: Johannes V. Jensen siger det fyldigt og kort i 4 små linier:
Vil du selv fatte
dit væsens rod
skøn på de skatte
de efterlod.

Jens Kristensen

Kaptajnen går fra borde

Efter at have styret Lokalhistorisk Selskab gennem dets 11 første leveår, valgte Jens Kristensen ved årets generalforsamling at overdrage formandsposten til nye kræfter.
Som Selskabets første formand og, som formand i så lang en periode, har Jens Kristensen på mange leder været bestemmende for Selskabets kurs og udvikling.
Under Jens Kristensens ledelse nåede Selskabet hurtigt op på godt 200 medlemmer, og man fandt en rytme med 6 årlige arrangementer suppleret med andre aktiviteter, når der var kræfter til det i Selskabet.
Jens Kristensen var som formand meget bevidst om Selskabets rolle som støtte for arkivet, som han gjorde en stor indsats for at få prioriteret op, kvalitativt og kvantitativt, så vi i dag kan sige, at vi har en kulturhistorisk institution, kommunen kan være bekendt.
Jens Kristensen var også aktiv omkring starten af Lokalhistorisk Projekt fra 1983. Det var et modigt eksperiment, hvor unge arbejdsløse prøvede kræfter med lokalhistorien og præsterede produkter, der med omfang og kvalitet tilførte det lokalhistoriske arbejde i Hvidovre nye dimensioner.
Gennem de 11 år har der været arbejdet på mange fronter i Selskabet, og mange nye aktivitetsform er er blevet afprøvet. Blandt de spændende nye ting, Jens Kristensen afprøvede i Selskabet var en lokalhistorisk dag i 1984. Det var et initiativ, der mobiliserede mange medlemmer, men Selskabet havde desværre ikke kræfter til at følge succesen op. Som opmand til en lokalhistorisk konference på amtsplan i 1988, afholdt i Medborgerhuset, virkede Jens Kristensen for det bredere samarbejde, hvis værdi for også den lokale historie han altid understregede.
Også det arrangement blev en succes, og blandt langtidsvirkningerne ses nu det samarbejde med Rødovre, der er blevet formaliseret, og som medlemmerne vil mærke, i første omgang ved et fællesarrangement i foråret 1991.
Jens Kristensens hjertebarn i lokalhistorien har været Rytterskolen, som han gennem en længere årrække arbejdede for at sikre en nutidig rolle i det lokalhistoriske arbejde.
I Selskabets 10. år kronedes det med held, og Rytterskolen kunne indvies til lokalhistoriske formål med bl.a. udstillinger og mindre

møder.
Jens Kristensen har som formand haft den glæde at kunne aflevere en forening i fortsat vækst til den nye bestyrelse, der skal bære arbejdet videre. Med snart 350 medlemmer er det en stærk og livskraftig forening, der på en gang kan se tilbage på 11 års aktivitet og vækst, og se frem til nye aktivitetsmuligheder i det hus, Jens Kristensen sikrede for Selskabets formål.
Der skal lyde en stor tak til Jens Kristensen fra Lokalhistorisk Arkiv for mange års godt, aktivt og frugtbart samarbejde.

Poul Sverrild. arkivar.

bag-siden

Sprøjtehuset i Avedøre (billedet på forsiden) er opført engang i forrige århundrede, men det er ikke undersøgt hvornår. Huset er blevet sat fint i stand i efteråret efter at have set noget miserabelt ud gennem længere tid.

Alle landsbyer skulle have et hus, hvor landsbyens sprøjte blev opbevaret. Huset i Avedøre er et fint og velbevaret eksempel, og i dag anvendes det til opbevaring af gartnerens redskaber. Ildebrande var en frygtet, men almindeligt forekommende hændelse i danske landsbyer gennem især 1700-tallet, men også i 1800-tallet.

Placeringen ved gadekæret afspejler, at det var her man skulle hente vandet til brandslukningen.

Det hændte ikke sjældent, når der var opstået brand, at man måtte konstatere, at slukningsmateriellet ikke var funktionsdygtigt.

Slangerne var oftest lavet af læder, og de var tit enten rådnet eller tørret ind, så de var revnet.

Så hjalp det ikke meget, at man havde den fine sprøjte af hollandsk konstruktion i sprøjtehuset.

Huset ligger i dag som en integreret del af miljøet omkring gadekæret og er med til at understrege, at landsbyen i ældre tid var en enhed, der kunne klare sig selv.

Det er paradoksalt, at brandvæsenet nu i Avedøre har til huse i én af Hvidovres få fredede bygninger, hangaren på Gl.Køge Landevej.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

9. årgang nr. 1, februar 1991

Indhold

Indbydelse til medlemsmøder ..... side 3
Til medlemmerne ..... side 4
Vi præsenterer den nye formand ..... side 5
Erindringsskrivningsgruppen ..... side 7
Mit møde med Hvidovre ..... side 8
af C. Bernhard Andersen
Årsberetning fra Lokalhistorisk Arkiv 1990 ..... side 14
Vi skal vise Rytterskolen frem ..... side 19
Forsiden: se bagsiden.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Lisbeth Magnussen & Hans Chr. Thomsen
Adresse: Lokalhistorisk Arkiv, Medborgerhuset, Hvidovrevej 280, 2650 Hvidovre
tlf. 31 78 02 22, lok. 227

ISSNnr.: 0902-3046

Indbydelse til medlemsmøder

Forfatteren og museumsmanden

PETER SEEBERG
fortæller

Arrangeret af Lokalhistorisk Selskab i samarbejde med Hvidovre kommunes biblioteker.

mandag d. 18. februar kl. 19.30
på RISBJERGGÅRD

Fri entré – tilmelding ikke nødvendig!

marts-mødet

I samarbejde med Rødovre lokalhistoriske Forening afholdes forårssæsonens sidste medlemsmøde. Udgangspunktet er Hvidovre- og Rødovrebørnenes skolegang i Hvidovre Rytterskole, og vi har inviteret

skolehistorikeren, mag.art. Ingrid Markussen

til at fortælle om Rytterskolerne i Danmark - om baggrunden for deres oprettelse.
Mødet foregår:

mandag d. 18. marts kl. 19.30 i Medborgerhusets cafe

Af hensyn til serveringen af kaffe/the bedes I tilmelde jer senest fredag d. 15.3.91 på tlf. 31 78 02 22, lokal 226.

Begrænset antal pladser - hurtig tilmelding tilrådes!

Til medlemmerne!

Dette nummer afspejler nogle af de nye aktiviteter, som Selskabet har sat igang, og som vi planlægger igangsat. Erindringsskrivningsgruppen, som nærmere om tales inde i bladet, er et eksempel på en ny aktivitet, og vi har også fornøjelsen at præsentere et af gruppens første produkter. Vi vil gerne have flere af vore medlemmer inddraget i arbejdet, og vi opfordrer interesserede til at melde sig til de aktivitetsgrupper, der er nærmere omtalt i bladet.

Vi har indledt et samarbejde med Rødovre lokalhistoriske Forening, og det første konkrete udtryk herfor er medlemsmødet i marts, som afholdes for både Hvidovres og Rødovres medlemmer. Vi håber, at dette samarbejde kan udvikle sig til fælles glæde og inspiration.

Opmærksomheden henledes endnu engang på, at medlemsmøderne kun annonceres i bladet.

For- og bagsidebilledet er hentet fra Arkivets samling af ikke-identificerede billeder - vi håber på læsernes hjælp!

Redaktionen

Vi præsenterer den nye formand

Jeg er født på Vesterbro i København, og flyttede med mine forældre til Hvidovre i 1944. Her kom jeg til at gå på Kettevejens

Per E. Hansen

Skole. I marts-april 1945 skulle man bruge skolen til de tyske flygtninge, som dengang kom til landet i tusindevis. Det kom til at influere på skolegangen herude, og jeg modtog f.eks. undervisning en tid på præstegården ved Hvidovre Kirke med Pastor Gaarn-Larsen som den stedlige lærerkraft. Det var så som så med undervisningen i den periode.

Jeg har altid boet i Hvidovre, bortset fra en kort tid i 70 'erne, er blevet gift, har stiftet familie og kender det hele herude. Når man så er kommet til skelsår og alder, begynder med at se sig tilbage, og ved at beskæftige sig med fortiden er jeg blevet så optaget af det, at jeg lidt efter lidt er blevet lokalhistoriker.

Jeg er lidt af en bogfan, må jeg nok indrømme. Der er ikke den gamle bogkasse, jeg passerer, uden at jeg skal stå på hovedet i den for at finde et eller andet spændende, og der virkeligt skrevet meget om vort århundrede.
Foreløbig har jeg været meget interesseret i 1800-tallets historie, og nu er jeg på vej over i 1700-tallet. Her begynder det at blive svært at finde noget om Hvidovre. Jeg bruger meget af min tid til at gennemtrævle gamle skrifter. Nu er jeg jo blevet formand for Lokalhistorisk Selskab og skal prøve at fylde pladsen ud efter Jens Kristensen. Vi er i bestyrelsen blevet enige om at uddelegere mange af arbejdsopgaverne til bestyrelsesmedlemmer og udvalg, så arbejdsbyrden for formanden ikke bliver uoverkommelig.
Arbejdet i Rytterskolen er kun i sin vorden, men vi vil forsøge at lave flere arrangementer og forskellige skiftende udstillinger.
Vi har haft en pæn medlemsstigning i Selskabet, og det er mit mål, at vi i hvert fald skal nå op på 500 medlemmer i den.

nærmeste fremtid. Det er ca. 1% af kommunens indbyggertal, og burde være opnåeligt. Vi vil også i den anledning søge kon takt med foreninger og klubber, som har en parallelinteresse til os, ligesom vi vil udbygge samarbejdet med andre lokalhistoriske kredse på Vestegnen. Til disse mindre møder er Rytterskolen et ideelt samlingssted,
medens vore medlemsmøder stadig skal foregå på Medborgerhuset. Det er også mit håb at kunne meddele en større kreds af borgere herude om vores eksistens, f.eks. via den lokale presse og/eller Hvidovre Nærradio. Det er ligeledes ønskeligt, at Hvidovre kommune og private sponsorer vil støtte os i vore bestræbelser på at skabe og udgive litteratur og andet om Hvidovre.

Selskabet har et seriøst formål og repræsenterer en kreds af mennesker, som alle har det til fælles, at de interesserer sig for Hvidovre. Hvad der var engang, og også hvad der skal ske ud i fremtiden. Det er en sund interesse, som bør møde forståelse og medvind i enhver kommunalbestyrelse. Jeg vil gerne repræsentere disse synspunkter og vil gøre det bedste jeg kan som formand for Hvidovre lokalhistoriske Selskab.

Vi efterlyser

Skulle der mon være nogle af vore medlemmer, der kunne tænke sig at være med i en udstillingsgruppe?

Gruppen skal især tage sig af de praktiske opgaver i forbindelse med ophængning og nedtagning af udstillinger.

Bestyrelsen har udpeget Elsted Jensen og Knud Kiegstad til denne gruppe, men der er brug for flere hjælpende hænder, hvorfor vi opfordrer alle, der har lyst til indgå i et sådant arbejde, til at henvende sig til en af ovennævnte personer!

Erindringsskrivningsgruppen

Som tidligere omtalt er den første aktiv-gruppe i Rytterskolen startet i efteråret. Gruppen har 4-5 deltagere, og i har afholdt en række møder i efteråret og i januar måned.
Den første erfaring m.h.t. erindringerne var ikke overraskende, at alle deltagerne havde deres rødder udenfor Hvidovre, og derfor var det naturligt at rejse spørgsmålet, om det nu var relevant at arbejde med det i Hvidovreregie. Men det er det naturligvis, for det er jo netop et af vores lokalsamfunds særkender, at det er bygget op af tilflyttere fra hele landet. Hvidovre kan, hvad det angår, betragtes som et lille Amerika, når det handler om dette århundredes historie.
Gruppen er med medlemmernes meget forskellige udgangspunkter for erindringsskrivningen startet med en række små øvelser, hvor vi fra gang til gang har arbejdet med et enkelt emne som f.eks. "Min barndoms jul", "Min første skoledag" og "Min tilværelse under besættelsen". Den seneste øvelse havde temaet "Mit møde med Hvidovre", og vi bringer efterfølgende en prøve på sådan et stykke erindringsskrivning.
Tanken er efter disse mindre øvelser at prøve at gå mere i dybden og arbejde med at sikre en større detaljerigdom, for derpå at fortsætte med større samlede afsnit, og endelig kan deltagerne så kaste sig over at skrive de samlede erindringer som en fortløbende beretning. Formålet med øvelserne er at skærpe sansen for at huske på en positiv måde og at vænne sig til at tænke i de detaljer, som de fleste kan huske, når de bliver sporet ind på det.
Denne lille meddelelse om arbejdet i erindringsskrivningsgruppen bringer vi dels for at fortælle, at vi altså er igang og dels for at opfordre medlemmerne til, hvis I har lyst til at være med til at sætte en aktivitet igang i Rytterskolen, så at kontakte en fra bestyrelsen i Lokalhistorisk Selskab. Sammen vil vi så finde ud af, hvordan det kan gøres. En enkelt mulig aktivitet, som vi opfordrer til deltagelse i, beskriver vi andetsteds i bladet.

Poul Sverrild

Mit møde med Hvidovre

af C Bernhard Andersen

Svamp og husbukke

Mit kendskab til Hvidovre stammer fra 1948, da min kone og jeg flyttede ind i et rækkehus på Lellinge Alle. Vi var blevet gift i marts 1947, og boede i det første års tid til leje i et pensionatsværelse på Vesterbrogade i nærheden af Slotskroen.

Efter godt et års anstrengelser for at finde en lille lejlighed var totalt forgæves, begyndte vi at lede efter et lille parcelhus. Vi havde set på en del forskellige, men de var noget for dyre for os. Så kom vi på sporet af et bjælkehus i Hvidovre i kvarteret omkring Søliljevej og Konkylievej i Strandmarkskvarteret. Det var et ualmindelig idyllisk hus i en dejlig have med blomstrende frugttræer. Huset var ualmindelig velholdt både udvendigt og indendørs. Prisen var på omkring 20.000 kroner, og det var meget rimeligt i forhold til de andre huse vi havde set på. Både min kone og jeg var meget betagede af det, og meget opsat på at få det købt.

Men lige før vi gik i gang med at skrive under på slutsedlen, kom jeg i tanker om et råd, en god ven havde givet mig. Nemlig, at inden man købte et træ8 hus skulle man endelig få det undersøgt for svamp og husbukke først, og få garanti for, at det var fri for sådanne skader. Vi sagde så til ejeren, at vi gerne ville give de 20.000 kroner for huset, hvis han kunne garantere det fri for svamp og husbukke. Sælgeren forsøgte alt hvad han kunne med at snakke os fra dette krav, som han mente var det rene tidsspilde, for se dog hvor fint og velholdt huset er både ude og inde.

Heldigvis stod jeg fast på vort krav. En lille måned efter forelå det chokerende resultat af eksperternes undersøgelser. Prøverne havde vist et meget fremskredet svampeangreb, der ville kræve både gulvet og gulvbjælkerne totalt fornyet i den store stue, og delvis fornyet i den lille stue. Selv efter disse omfattende og bekostelige reparationer kunne huset ikke garanteres helt frit. Nu ville sælgeren pludselig sætte prisen meget klækkeligt ned, hvis vi ville købe det, men vi betakkede os meget. Bagefter har vi tit tænkt på og talt om, hvor stor en katastrofe det ville have været for os i starten, da vi skulle stifte hjem, hvis vi havde fået et hus med så megen råddenskab og alle de

raparationsudgifter, der ville være blevet følgen.

Velkommen til Hvidovre

Såvidt jeg erindrer fik vi en fin pjece fra Hvidovre kommune kort efter vi var flyttet ind i rækkehuset på Lellinge Alle. Den havde titlen "Velkommen til Hvidovre", og indeholdt en masse nyttige og praktiske oplysninger om kommunen, samt adresser på en mængde institutioner etc. Der var også en kort beskrivelse af Hvidovres udvikling fra landsby til bymæssig forstad til København. Nævnt her var også kolonihavefolkenes uønskede indflytning i hjemmelavede huse af brugte Ford-kasser. Her var også oplyst, at det daværende sogneråd nægtede at opkræve skatter af disse uvelkomne tilflyttere.

Vore egne første oplevelser med Hvidovres skattemyndigheder forløb totalt anderledes. Vi fik nemlig kort efter indflytningen meddelelse fra skattevæsenet, at vi var i skatterestance for 2 måneders skat, og dette beløb skulle indbetales snarest.

I Frederiksberg kommune, hvor vi boede før, havde vi betalt al skyldig skat til tiden, så vi var unægtelig noget forbavsede. Forklaringen på restancen var, at på den tid, længe før kildeskatten, havde Frederiksberg og Hvidovre forskellige opkrævningstermidler, samt en højere skatteprocent.

Tildragelsen inspirerede mig til at sende Hvidovre kommune et ironisk brev, hvor jeg takkede for modtagelsen af diverse "velkomster" til kommunen. Jeg anførte også, hvor imponeret jeg var over den udvikling kommunen måtte have gennemløbet fra da man nægtede at sætte tilflyttere i skat til nu, hvor man modtog nye borgere med krav om snarlig indbetaling af 2 måneders skatterestance.

Hvidovreborger nr. 25.000

I 1948 var der noget over 24.000 borgere i kommunen. Tallet var hurtigt voksende, fordi mange unge mennesker flyttede til. Det daværende sogneråd havde besluttet at præmiere borger nr. 25.000 med en bankbog med 100 kroner. I november 1948 ventede vi vort første barn, og vi var meget spændt på, om det nu skulle ske at blive vort barn, der fik bankbogen af sognerådsformand Ole Toft Sørensen. Det blev det dog ikke. Bortset fra disse tildragelser, så er alle de år fra 1948 til i dag en tid, som min familie og jeg har været meget glade far og tilfredse med. Det har været 10 meget spændende at være med i den enorme udvikling Hvidovre kommune har gennemgået disse 42 år.

Tilhørsforhold til kommunen

Vi stiftede altså hjem i Hvidovre i 1948, men det varede dog ca. 10 år inden vi for alvor begyndte at føle os som borgere i netop Hvidovre kommune. Mit arbejde var i København, og fagforeningen, jeg var medlem af, var også i København. Her holdtes alle de faglige møder, jeg var med til.

Hvidovre kaldtes i 1948 for en " soveby", og sådan følte vi det også. Kommunen var svær at opfatte som en enhed med dens udstrækning og dengang usammenhængende struktur. Kommunekontoret og sygekassen var gemt af vejen hver sit sted i Hvidovregade. Skolen, som børnene fra kvarteret her gik til var Sønderkærskolen.
Min kone havde job i
nde i København i de første måneder, men blev så hjemmearbejdende husmoder, da vi fik børnene. De daglige indkøb til husholdningen kunne vi i de første år foretage lige i nærheden. Hos købmand Jørgensen på Risbjergvej, slagter Felix og mælkehandler Karlsen, Risbjerggårds alle, og bager Dûnnweber på Brostykkevej.

Disse småhandlende kom min kone til at kende godt og snakkede med. Her traf hun også andre af kvarterets beboere. Skulle vi have større indkøb, så foregik det ved at tage til Valby elter længere

ind i København.
Der gik ca. 10 år, hvor vi nærmest opfattede os som fremmede i kommunen. Vendepunktet skete i 1958, da forældreforeningen ved den nye Risbjergskole blev stiftet. Jeg blev formand for den første bestyrelse, og , foreningen fik en vældig succes i form af tilslutning til alle arrangementer. Vore børns skole blev nu det samlende punkt, hvor forældrene mødtes i fælles interesser. Her blev stiftet en mængde nye bekendtskaber og venskaber med andre borgere i skoleområdet.

I løbet af kun 3 - 4 år var der oprettet forældreforeninger ved alle Hvidovres skoler, og med samme gode tilslutning og succes. Nogle af de aktive i forældreforeningerne kom så i skolekormmissionen i 1962, men alle medlemmerne fulgte levende med i den store udvikling og fornyelse, der skete med skolerne i årene fra 1958 til 1975.

Forældreforeningerne har uden tvivl været en meget betydelig faktor i den udvikling, der kulturelt fik Hvidovre forvandlet fra "sovebyen" til den aktive kommune vi kender i dag.

En anden betydelig faktor i den kulturproces var Hvidovre Avis. Her var man altid meget positiv med at omtale alle nye initiativer. Hvidovres nye identitet og kultur er ikke skabt af de meget få gamle Hvidovreborgere, der havde deres slægtsrødder her. Det er 11tilflytterne11, der har fundet sammen og skabt det Hvidovre, vi har i dag.

Risbjergskolens Forældreforening

indbyder til en udstilling af udvalgte børnebøger paa Risbjergskolen torsdag den 19. ds.
Biblioteksskonsulent Aase Bredsdorff taler kl. 20 om: »BØRN OG BØGER«.
Børnebibliotekar Gudrun Paaske læser uddrag af gode børnebøger.
Bogudstillingen er aaben fra kl. 19.
Alle interesserede er velkomne.

„Ungdom paa afveje. (Drengeprostitutionen)"

Om dette aktuelle emne taler forsorgssekretær Erling Lund ved et møde

tirsdag den 7. ds. kl. 20 paa Risbjergskolen.

NB. Nye medlemmer kan indtegnes ved indgangen eller paa telf. 78 46 25.

Med venlig hilsen

Risbjergskolens Forældreforening.

Risbjergskolen

Deres barns skole

Til forældrene

Formålet med dette blad, der sendes til alle hjem, som har skolesøgende børn på Risbjergskolen, er at orientere forældrene om skolen og dens virke.

Med venlig hilsen

RISBJERGSKOLENS FORÆLDRE-FORENING

Lidt om skolen

Risbjergskolen er opført af Hvidøvre kommune i årene 1951—55. I 1953 blev småbørnsafdelingen taget i brug, men først den 26. november 1955 fandt den egentlige indvielse sted.

Skolen er beregnet til 900 børn, men har i de senere år været overbelagt med indtil 50 pct. fordi kommunens skolebyggeri ikke nær er sket i takt med antallet af skolepligtige børn.

Det er klart, at man ikke kan presse 13—1400 børn ind i en skole, der er beregnet til 900, uden at det kommer til at betyde en række gener for både børnene og skolens personale.

Efter opførelsen af to ny skoler i nærheden forventes en betydelig reduktion i børneantallet på Risbjergskolen, og alle parter glæder sig til både bedre pladsforhold og den nedsættelse af klassekvotienten, der er så vigtig for undervisningens effektivitet.

Skolens indre opbygning

I sin opbygning er Risbjergskolen en ganske normal skole med hovedskole (1.—7. klasse) overbygget med en frivillig 8. klasse og en 3-årig realskole (8., 9. og 10. klasse). I hovedskolen har børnene hidtil været delt efter 5. klasse i en almen linie og en boglig linie. Der vil blive søgt oprettet 8. og 9. klasser efter retningslinierne i den ny skolelov, eftersom forholdene tillader det. Ligeledes tilstræbes oprettet 8. og 9. tekniske forberedelsesklasser, der kan kvalificere børnene til de ny melleinteknikeruddannelser.

Til alle de børn, der af en eller anden grund har vanskeligheder med at følge den normale undervisning, sørges der for speciel hjælp på den made, hvert enkelt barn har størst udbytte af.

I 7.-klasserne holder skolelægen to foredrag om seksualiære. Alle afgangsklasserne får erhvervsvejledning og i et vist omfang lejlighed til erhvervspraktik.

Skolens ledende personale

Skoleinspektør: Karl Olsen,
viceskoleinspektører: Marie Lynge og Carl M. Jensen.

Ved skolen er ansat 45 lærere samt
1 skolebibliotekskonsulent
1 skolepsykolog
1 skoletandlæge
1 klinikassistent
1 skolelæge
1 sundhedsplejerske
1 skolebetjent

Årsberetning
fra Lokalhistorisk Arkiv 1990

Arkivets bemanding har foruden arkivaren bestået af Hans Thomsen, der i det første halvår arbejdede på arkivet med et indsamlings- og formidlingsprojekt om Avedøre.
Arkivets besøgstal fortsatte efter den næsten eksplosionsagtige udvikling i 1989 med at stige i 1990. Besøgstallet nåede op på 502 gæster, hvis besøgsformål har rakt fra afleveringer over orienteringsbesøg til egentlige studieformål. Blandt andet har arkivets samlinger været anvendt til arbejdet på en bog om Hvidovre Rutebiler, der vil udkomme i løbet af indeværende år, udsendt af Sporvejshistorisk Selskab.

Smedien på hjørnet af Køgevej og Hvidovrevej, hvor pladsen til Friheden Station ligger. Aflevering 1990.

Mørcks bageri på hjørnet af Hvidovrevej og Brostykkevej, 1930'erne. Der er nu et lille anlæg på hjørnet. Aflevering 1990.

Arkivet har fremstillet en udstilling om Avedøre, der kunne ses på Avedøre Bibliotek i august/september, og arkivet har videre medvirket ved Lokalhistorisk Selskabs udstilling om Laurits Christiansen på Rytterskolen og Frihedens Biblioteks store udstilling om Strandmarken.
På formidlingssiden har arkivet også deltaget i produktionen af Hvidovrejournalen, der er et videoprogram om, hvad der foregår i Hvidovre og produceres af Hvidovre Videoværksted. Den skulle være kommet to gange i 1990, men tekniske vanskeligheder betød, at nr. 2 først kommer nu i februar. Kassetterne kan lånes på bibliotekerne. Der e. planlagt endnu to Hvidovrejournaler i 1991.
Afleveringerne til arkivet aftog noget i 1990 i forhold til 1989, men ligger fortsat på et pænt niveau, og kvaliteten af afleveringerne er ikke faldende. Blandt årets afleveringer skal jeg nævne billeder fra Hvidovre Skoles første lejr-ture i 1926 og 1927 til Karleby på Falster, protokoller

fra Holmegårdsskolen, arkivet fra Risbjergskolens forældreforening, et komplet sæt medlems blade fra H.I.F. fra 1949-59 og arkivalier fra flere købmandsforretninger.
Der er også i årets løb blevet afleveret mange fotos til arkivet. I alt er der indkommet 450 fotos, der er en værdifuld tilvækst til billedsamlingen.
Selvom arkivet principielt ikke indsamler genstande, som vi ikke har hverken plads eller ressourcer til i større stil, så indkommer der også enkelte genstande, som vi ikke kan eller vil sige nej til.
Blandt det indkomne i 1990 skal jeg blot nævne en skifer-skoletavle fra Hvidovre Skole.
Der indkom i alt 73 afleveringer til arkivet. Som ovenfor nævnt har Hans Thomsen på arkivet arbejdet

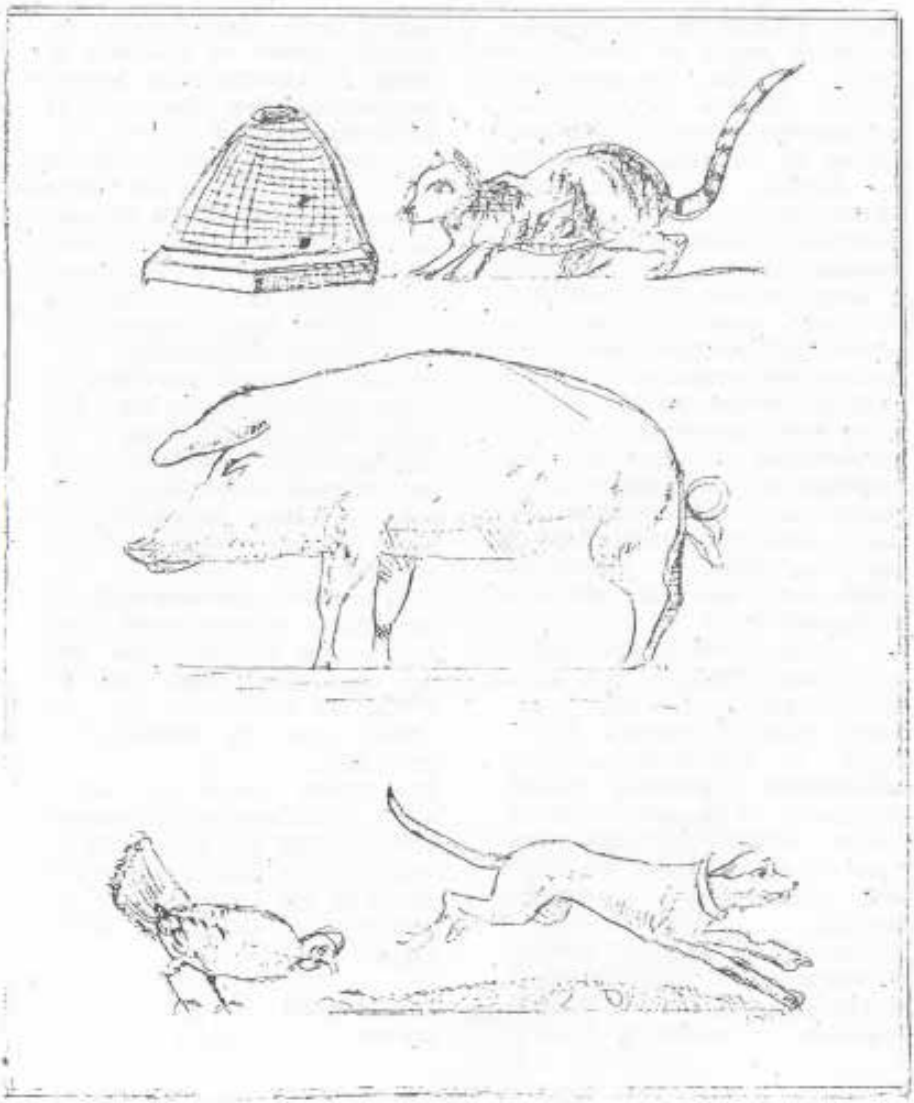

Side i en skolebog (cifferbog) fra slutningen af forrige århundrede. Ud over at indeholde regnestykker, rummer den en del geografi og tegninger udført af elever. Her som eksempel en side med husdyr. Aflevering 1990.

med et projekt om Avedøre, der har været noget af et forsømt område i det lokalhistoriske arbejde. Formålet med projektet var dobbelt: at samle materiale ind og at formidle oplysninger om Avedøre. Der er da også indkommet meget og væsentligt arkivalsk og billedmateriale fra Avedøre, men et er kun toppen af isbjerget. Der må kunne sikres langt mere materiale fra denne del af kommunen, der rummer de friskeste spor fra vores fortid som landbrugsområde og nybyggerkvarter.
Formidlingen har bestået i en udstilling og en række artikler i bladet her, og det bliver afsluttet med udsendelsen af en bog med titlen "Ave døre på skillevejen", som vil udkomme til marts i år.
Af igangværende, men endnu uafsluttede projekter, som arkivet deltager i, skal nævnes arbejdet med at beskrive udviklingen i kommunalarbejdernes arbejdsvilkår i Hvidovre gennem de seneste 50 år samt et netop startet projekt, der skal føre frem til opførelsen af et historisk egnsteaterspil i vinteren 1992/93.
Arkivet tog i efteråret initiativ til starten af en erindringsskrivningsgruppe, der mødes på Rytterskolen til oplæsning, gensidig positiv kritik, inspiration og diskussion. Prøver på gruppens arbejde vil Lokalhistorisk Selskabs medlemmer blive præsenteret for her i bladet.
Det har i det forløbne år vist sig umuligt for arkivet at få ressourcerne til at slå til overfor det opgaver, der skal løses. Der må hele tiden prioriteres, og alligevel kan det ikke undgås, at der ligger opgaver over, der skulle have været løst.
Arkivet arbejder hele tiden for at få gjort noget ved disse forhold, men det må erkendes, at løsningen ikke ligger lige henne om hjørnet. Der aftegner sig dog forskellige muligheder, der kan bidrage til at lette på situationen.
Arkivet vil i det kommende år begynde at gå over til edb-registrering, og det vil på lidt længere sigt give nogle lettelser. (Efter de problemer, der altid opstår med ny teknologi, er overstået).
Den anden mulige udvikling er at få lokalhistorisk interesserede frivillige, der har lyst til at arbejde med billeder og arkivalier, til at gå ind i arbejdet med registrering af de mange afleveringer.

Poul Sverrild arkiv

Vi skal vise Rytterskolen frem

På det seneste bestyrelsesmøde fremkom der en ide om at organisere en "guide-service" på Rytterskolen.

Der er et stort behov for at vise det smukke hus frem og berette noget om dets historie for mange grupper i Hvidovre. Der er i dagtimerne et ønske fra skolerne om at kunne komme med en skoleklasse og blive vist rundt og orienteret, og mange foreninger vil givet gerne om aftenen kunne modtage tilsvarende tilbud.

Vi fandt i bestyrelsen, at det var en glimrende ide, hvis vi blandt vort selskabs medlemmer kunne etablere et lille korps af guider, der synes, det var spændende at vise huset frem for besøgende, når der er behov for det.

For straks at imødekomme spørgsmålet om, hvad man skal fortælle, så har vi i bestyrelsen forestillet os, at guiderne sammen med arkivaren afholder nogle møder i Rytterskolen, hvor skolens historie gennemgås, og afslutningsvis fremstiller deltagerne sammen med arkivaren et papir, der kan være grundlaget for den rundvisning og orientering, vi giver. Så vi kommer ikke til at stå på bar bund.

Interesserede i at deltage i Rytterskolens "guide-service" skal henvende sig til Knud Kiegstad på tlf. 31495825.

bag-siden

ARKIVET BEDER LÆSERNE OM HJÆLP

I arkivet findes adskillige billeder, som vi ikke har nogen oplysninger om. Vi vil i dette og i følgende numre bruge for- og bagside til at bringe sådanne billeder, og håber på læsernes hjælp til identifikation. Hvad angår forsidebilledet, ønsker vi oplysninger om, hvor det er og også gerne hvornår det er taget. Om billedet på denne side: Er det mon en Hvidovre-skoleklasse på udflugt? Er der nogen, der kan sætte navne på nogle af deltagerne?

Alle oplysninger bedes meddelt Hvidovre lokalhistorisk Arkiv, Medborgerhuset, Hvidovrevej 280, tlf 31 78 02 22, lok. 227.

Hvidovre Lokalarkiv

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

9. årgang nr. 2, juni 1991

Indhold

Til Medlemmerne s.2
Historien om en vagtsoldat af Hans Thomsen
Et lokalsamfund set i en erindrings sidelys s.3
af Poul Sverrild s.16
Aktivitetsdage på Rytterskolen s.19

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udgives fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Lisbeth Magnussen og Hans Chr. Thomsen
Adresse: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre, tlf. 31 78 02 22, lok. 227

ISSN 0902-3046

"Hvidovre Lokalhistorie" har denne gang taget et kontroversielt emne op, nemlig en gennemgang i form af to artikler af Ivang Haaemans Bog "Den Fordømte Ungdom". Det kontroversielle ved bogen er, at der er tale om en Hipomands erindringer.
Som diskussionen i Hvidovre Avis i december viste, er det stadig et følsomt emne. Samtidig er det et emne, der for nogle er personligt smerteligt. For ikke at tale om de mennesker, der under besættelsestiden blev Ødelagt for resten af livet.
Når vi alligevel tager det op er det dels fordi, der her er tale om en erindring med lokalhistorisk relevans. Dels fordi ingen bliver klogere på fortiden ved at prøve på at censurere den eller ved at fortrænge den. Ivang Haaemans bog er delvist et sådant forsøg. Der er ingen grund til at gentage den fejl.
Artiklerne vil dels prøve at forstå bogen i en lokal sammenhæng og dels i en sammenhæng med vandringen fra land til by og krisen i 1930'erne.

Redaktionen

Historien om en vagtsoldat

af Jans Chr. Thomsen

Historien om en vagtsoldat
"Vi havde folk ansat i huset og på gården i Nyborg - skriver Ivang Haaeman - Om Søndagen kørte vi i charabanc, en åben vogn med bænke langs siderne og et firspand for vognen. Seletøj og hestenes hove blev pudset og poleret så det strålede ... Når der var noget jeg ville have, så fik jeg det . ..
De store i søskendeflokken gik i privatskole, hvilket var meget dyrt dengang, og min storebror havde sin egen ridehest".
25 år efter sidder han i Vestre Fængsel som hipomand: "Jeg blev så ført til Vestre Fængsel, hvor jeg, som under hele mit fangenskab, gjorde gymnastik.

Forfatteren til "Forrådt Ungdom" Ivang Haaeman.

Skyggeboksning var min favorit. Mine medfanger kaldte mig for cellebokseren.
" Små 4o år herefter skriver Ivang Haaeman så sine erindringer, og hans bog "DEN FORRÅDTE UNGDOM" er en lang uforløst skyggeboksning i en mental celle med en traumatisk fortid.
Tiden er 1920 til 1950. Rummet er 30'emes kriserum og Danmark under besættelsen.

Social deroute
Født omkting 1920 på en gård ved Nyborg kom han til at opleve en voldsom social deroute på meget kort tid. Gården må sælges, og nu begynder en rejse fra Fyn til Slagelse, til København, til Brøndby Øster, til Avedøre Mark for at ende foreløbig omkring 1930 i Hvidovre.
Hvert stop på ruten er fulgt af et yderligere fald i økonomisk og social status, og en yderligere eskalering af forældrenes verbale og fysiske konflikter. 1933 skilles de så endeligt efter flere tilløb, og 1933 står Ivang Haaeman så som 13-årig " ... pludselig som eneforsørger til en halvsyg mor og tre små søskende, og det var midt i tredivernes krise, hvor bl.a Dan-

mark havde mere end en tredjedel arbejdsløse." Han er ankommet til et socialt nulpunkt, og er socialiseret via et socialt sammenbrud.

Skolen og skabelsen af en enspænder

Skolegangen i Avedøre i slutningen af 1920'erne og især senere i Hvidovre bliver en katastrofe.

Lærer Rasmus Svinding var formodentlig den lærer, Ivang havde i Avedøre. Svinding var enelærer dér i 40 år fra 1887-1928.

Den er uregelmæssig bl.a. fordi han skal lave dørsalg med de sandkager, moderen køber med videresalg for øje for at familien kan overleve. I Avedøre er forældrene endnu ikke skilt og forholdet til faderen er varmt. Han handler med heste og "han elskede dem ... I det hele taget var jeg glad for at være sammen med far. Også da de senere blev skilt, kom vi meget sammen, indtil mor forbød det.

Endnu er den mentale kulde ikke slået igennem hos !vang. Skolelærerens kone er "lille mager og hjertensgod.

" Rigtig galt går det, da forældrene flytter til Hvidovre, hvor de bliver skilt. "Jeg var syv år og skulle til at gå i rigtig skole. Ved indmeldelsen blev vi koppevaccineret, og der var mor med. Men ellers meddelte hun mig, kort og godt, at nu måtte jeg se at klare mig bedst muligt ... Jeg var klædt i sorte pigebukser med lodden vrang og elastik ved lårene, lange uldne strømper, der blev holdt oppe med et elastikbånd med huller i, og så et livstykke ... Nogle gange var der et helt opløb foran mig.

... Den tid står for mig som et helvede", skriver han. Han er isoleret, forfølges, ydmyges, rager uklar med lærerne og må slå sig igennem, så godt han kan.

Ivang Haaeman bliver en enspænder. Det eneste kollektive fællesskab han skildrer, er konfliktfællesskabet med kvarterets drenge i Risbjerggårds villaudstykning over for en voksenverden og over for nabodrengene fra Phøniks-husene. Her som i skolen søges sociale problemer løst gennem slagsmål.

I skolen møder han en anden en

Børn på den gamle Kettevejskole, nuværende Sønderkærskole, hvor Ivang Haaeman gik i 30-erne

spænder Edward, og senere får dette venskab en "skæbnesvanger betydning" for ham.

Mælkedreng

Efter forskellige lokale job bliver han ansat som mælkedreng først på mejeriet Trifolium, så på Enigheden og slutteligt på Solbjerg. Steinckes socialreform hjælper lidt på familiens økonomi, men ikke mere, end han må stjæle fra madpakkerne på frokoststuen på mejeriet, eller stjæle morgenbrød fra trappeopgangene for at få noget at spise.

I begyndelsen går han til arbejdet. Senere lykkes det hans mor at skaffe en gammel damecykel, så han kan cykle dertil.

Arbejdet på de forskellige mejerier under den økonomiske krise i 1930- erne skildres med få undtagelser som alles kamp mod alle. Alles udnyttelse af alle. Mælkedrengene snydes i det såkaldte klumpregnskab, og Ivang overnatter, når han kan komme afsted med det, i hestestalden eller i mælkevognene. Der er ingen klassesolidaritet i den skildring.

Moderen

Moderen er ""fisefornem. Selv da vi senere sultede og kom til at lide stor nød, forblev hun lige stolt og højrøvet." Hendes mor "var frugten af et kærlighedsforhold mellem hertugen af Augustenborg og en komtesse ved navn Sperling." Moderen skildres som en blanding af en svagelig, og i visse situationer hårdtslående, dame med rengøringsvanvid. Det er

hende, der vil skilles og på et tidspunkt bliver den sociale deroute og manglen på penge for meget for hende. Hun bryder sammen og mislykkes med et selvmord: "Pludselig slog hun øjnene op og stirrede vildt på mig - som en sindssyg. Med møje og besvær fik jeg rejst hende op. Hun vaklede - stod og kiggede sig forvirret omkring. Så gav hun sig til at græde, medens hun skubbede til mig: - Gå skreg, hun, gå med dig for pokker. Jeg vil ikke mere - jeg kan ikke mere - gå ". Kom mor, sagde jeg blidt og kærligt, som en far der taler til sin lille ulykkelige pige. Og så fulgte jeg hende ind i seng igen."

" Stedfaderen"

På arbejdet opdager Ivang at han har sælgerevner og han begynder også at gå til boksning. Efter et voldsomt slagsmål med moderens nye ven overtager søsteren forældremyndigheden over lvang, indtil han er fyldt 18 år.

Soldat

I januar 1940 indkaldes han til soldat og han bliver rekrut i Avedørelejren, og genindkaldes senere til Holbæk kaserne. Skildringen er her den klassiske: Idiotisk pudseri, ydmygelser, ensrettende eksersits, oprør mod officerer, utætte kolde barakker.

Men der føjes en massiv generel kritik til af forsvaret: Uddannelsen var en uddannelse til paradesoldat og ikke en uddannelse til krig. Våbnene var mangelfulde eller ødelagt, som f.eks. de forælde-

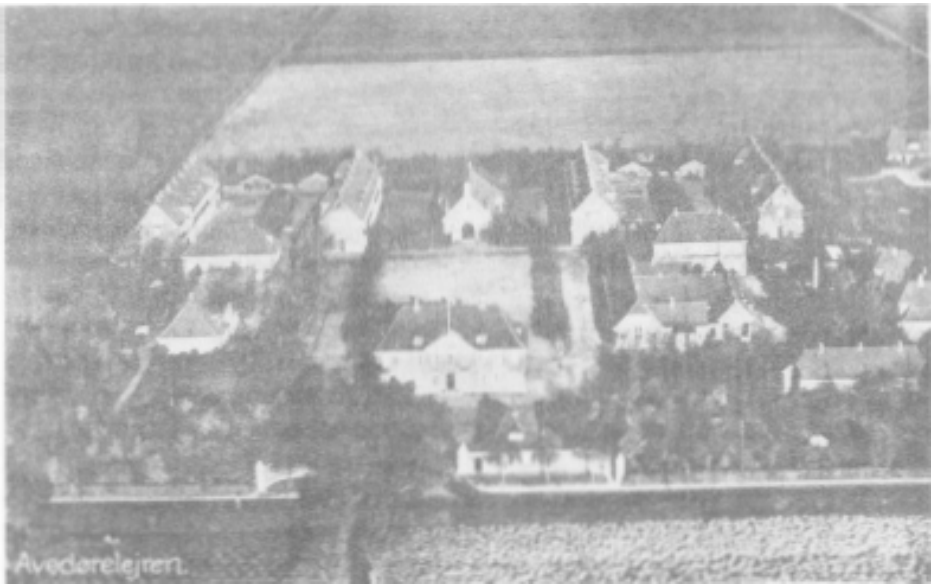

Holbæk Kaserne i begyndelsen af 40-erne.

de 89-geværer, hvor riffelgangene var pudset væk: "Noget gammelt, rustent værdiløst lort"
Den 9. april 1940 opleves i Avedøre, med et lavtflyvende tysk bombefly, som aftalt spil: "Jeg sværger, den besættelse er svindel og humbug!" I kulissen taler officererne om at melde sig til tysk krigstjeneste.
Efter hjemsendelse og genindkaldelse til Holbæk, ryger Ivang derefter ud i arbejdsløshed.

Edward

Januar 1944 møder Ivang den eneste rigtige skolekammerat. han fik i Hvidovre - Edward - forbillede og dertil enspænder som han selv. De er begge arbejdsløse og reflekterer på en annonce som sabotagevagter i Italien og Tyskland. De står nu på et kontor på Vesterbro, og det eneste der mangler, er deres underskrift. Det er et centralt øjeblik i Ivang Haaemans liv. Lad os citere ham:
"Jeg ved faktisk ikke hvorfor, heller ikke i dag, men jeg værgede mig lidt endnu. Jeg tror ikke, at det var tanken om at komme ned til en krig, og måske blive slået ihjel, til en krig der ikke ragede mig en pind. Vi skulle ikke til fronten tænkte jeg. Om det var forbryderen Stalin eller Hitler - de eneste to jeg kendte - der vandt denne krig, var mig komplet lige gyldigt i min naive tankegang og ungdommelige uvidenhed. Politik var i det hele taget noget fjernt og tåget, som jeg ingen anelse havde om.
Englænderne betragtede jeg - som de fleste danskere på det tidspunkt

- hvis de ellers vil indrømme det - som nogle dumme svin, der smed sprængstof og våben ned fra nogle ulovligt indtrængende fly. Ned til nogle forbrydere, der smadrede vore fabrikker, og dræbte mange danskere. Og samtidig ødelagde det gode forhold vi havde - som aftalt med besættelsesmagten.
" Men Edward overtaler ham.
"Hør her gamle ven, krigen er snart forbi, det er helt afgjo1t, og du kan også se, at det bliver døjserne, der taber den. Så lad os komme ud og opleve noget, inden det er for sent"
De skriver under og Ivang siger: "At jeg samtidig underskrev min egen dødsdom ... "
Tyskland
Rejsen går nu ned gennem det sønderbombede Tyskland. Ved en fejltagelse kommer han først til Polen. Derefter sendes Ivang til Berlin, hvor der er luftbombardementer om natten, og om dagen er han med til at grave ligene ud af ruindyngerne. Der er også de mærkelige intense øjeblikke: "Idet bomben sprænger, oplyser den hele stuen, så jeg kan se bordet midt i stuen, og stolene der står udenom, jeg nå sågar at se malerierne på væggen bagved, inden huset falder sammen til en ruindynge. Det hele varer få sekunder."
Det er næsten som et billede af hans barndoms "hus."
Frankrig
Så går rejsen til Paris, og i Frankrig aflægger han faneed uden at forstå, hvad det hele drejer sig om.

Den unge Ivang Haaeman.

I den tyske hær oplever han, når der er hvil, at: "så var der ikke noget der hed over- og underordnede, nej, vi snakkede som ligemænd ... Jeg der fra barnsben aldrig blev regnet for noget, jeg duede ikke, jeg var et NUL. Ydmyget og trådt på - i skolen -som mælkedreng - i hæren - af sta-

ten - af skrankepaverne og andre overordnede. Jeg blev i den tyske hær regnet for et menneske af værdi. Jeg var målløs - jeg duede alligevel!"
Ivang Haaeman har et godt øje til de overordnede, men underordnelsen accepteres også:
"Men selvfølgelig, så snart vi igen startede vores øvelser, var han befalingsmanden og vi hans elever. Sådan en røvtur med flydækning, kunne nok tage pippet fra nogen. Det var ned i grøften op igen, ind i skoven og ud igen. En herlig frisk omgang. Man kunne godt blive lidt træt. Og så var det ikke en enkelt mand, men hele kompagniet."
Som i soldatertiden i Danmark går de samme værdier igen. Røvturen kan godt tage pippet fra nogen - men ikke Ivang. Det er ligefrem en herlig frisk omgang. Man kan godt blive træt, men man er fælles om at blive det.

Mødet med en fransk bonde.
I frankrigsafsnittet står en af de få gode oplevelser. Ivang møder en bonde, der inviterer ham med hjem, "hvor jeg havde en hyggelig eftermiddag i familiens skød .. . Bonden og jeg blev venner for livet."
Det er en mærkelig lille idyllisk parantes på 23 linier, som har sine sine psykologiske understrømme. Sprogligt har de ikke kunnet tale meget sammen, og rent faktisk har de ikke kunnet blive venner for livet: "Men jeg fik aldrig lejlighed til at besøge dem. Adressen gik tabt."
Det er heller ikke det vigtige. Det virker som en art symbolsk oplevelse. Som var det en tilbagevenden via den franske bonde til et forlængst tabt barndomsliv på gården i Nyborg.

Belgien og Holland
Inden rejsen går videre til Belgien og Holland oplever Ivang D-dagen i Normandiet på afstand. Som sin far driver han lidt handel undervejs. Og i 1944 er kontrakten udløbet og han begiver sig på vej hjem.

Danmark
Kontrasten til resten af Europa er naturligvis voldsom. Sporvognens billetpriser er steget med 10 øre, som en konduktør surt meddeler ham. Ivang er hjemme igen, og han bliver vagtkommandør i Avedøre og våbeninstruktør i Kastrup.

Hipokorpset
Efter opfordring indtræder Ivang nu i Hipokorpset. Det bliver en voldsom tid. Der bliver skudt på dem og konflikten mellem dem og modstandsbevægelsen optrappes. Ivangs oplevelse af korpset er skildret med en streng adskillelse

mellem den unifonnerede og den ikke-unifonnerede del af Hipokorpset. Den unifonnerede del skildres som en art ordenspoliti, og de forbrydelser vi idag forbinder med Hipokorpset tillægges den ikke-uniformerede del. "Men vi uniformerede havde ikke med likvideringer, mord og sabotage at gøre, overhovedet ikke."
Og Ivang Haaeman skildrer sin uvidenhed om, hvad korpset ellers lavede, gennem en kollegas vurdering af ham: "... din uvidenhed i det hele taget, og det jeg efterhånden kender til dig, siger mig, at hvis du vil have et godt råd fra mig, så meld dig ud af korpset." Det gør Ivang så efter et stykke tid.

Arrestationen.

Den 15 maj 1945 arresteres han og skriver, at han tortureres under forhøret. Han holder sig i form ved at skyggebokse, og medfangeme kalder ham skyggebokseren.

Retssagen

Ivang Haaeman får en dom på 12 år

Fængsel

Dommen bliver senere nedsat fra 12 til 6 år, og han løslades efter at have afsonet to tredjedele af straffen. "Fire spildte år af min dyrebare ungdom. Jeg tilgiver det aldrig"

Ivang Haaeman.

Den Forrådte Ungdom en gang til

Hvem er det der taler?
Der er en generel spænding i al erindringslitteratur mellem den, der har oplevet - og den, der senere skriver ned. Den person, der var, er ikke længere den, der er. Og hvem af de to er det, der taler? På samme måde er der en spænding mellem det, der bliver sagt, og det man kan tolke, så at sige bagom teksten. Og så er der naturligvis altid troværdigbedsproblemet, d.v.s. er det sandt hvad, der bliver sagt.
Mit postulat er, at det overvejende er den ældre Haaeman, der fører ordet på den unge Ivangs vegne, samt at han ikke kender samme Ivang godt nok. Vi skal senere komme tilbage til det.
Hvorfor har !vang Haeeman overhovedet skrevet bogen?

Ivang Haaeman.

Enhver kan regne ud, at man ikke bliver populær på at skrive en bog som den foreliggende.
Der er nu gået så lang tid efter krigen, at de første mere nuancerede beskrivelser af mennesker, der gik i tysk tjeneste er begyndt at dukke op. Jeg tænker her på bl.a. Tage SkouHansens "Fortællinger Fra Det Runde Bord" og Thorkild Bjømvigs erindringer. Jeg tror ikke, at det primært er den tid, der er gået, der har fået Ivang Haaeman til at skrive denne bog. Jeg tror bogen, er et forsøg på at løse op for et aldrig forvundet traume ved at fortælle en offerhistorie. Ivang Haaemans kommentar til sin dom og fængsling peger i den retning: "Fire spildte år af min dyrebare ungdom. Jeg tilgiver det aldrig."

En skilsmisse, en barndomsven, naivitet og 1930'erne. Ivang Haaeman har selv fire hovedforklaringer på hvorfor hans liv gik som det gik.
Den ene handler om hans forældres skilsmisse. Han blev hos sin mor, men ville helst være blevet hos sin far. "Var jeg flyttet ind hos far, var jeg sikkert blevet skånet for meget af det, jeg senere kom ud for. Det kan jeg selvfølgelig ikke vide - men jeg tror det."
Den anden handler om indflydel-

sen fra skolekammeraten Edward. "En dag under besættelsen mødtejeg ham på Vesterbro i København. Det møde fik skæbensvanger betydning for mig."
Den tredje handler om: " ... min naive tankegang og ungdommelige uvidenhed."
Den fjerde henviser til staten og den økonomiske krise i 1930'erne.
Andre forklaringsmuligheder

Forskningen
I Karl 0. Christensens bog "Mandlige landssvigere i Danmark under besættelsen" påvises det at omkring 50% af dem, der blev dømt under retsopgøret, tilhørte aldersgruppen 15-25 år. Mange kom fra børnerige familier. De havde ført en geografisk omtumlet tilværelse, og var ofte deklasseret i forhold til deres barndomsmiljø.
Thomas Sigsgård: "Psykologiske undersøgelser af mandlige landssvigere" konkluderer, at der for landssvigerne syntes at have været et meget stort antal tilfælde af svære barndomskonflikter. Skolegangen er præget af tilpasningsvanskeligheder og enspændertilbøjeligheder.
Søren Schou:" De Danske Østfrontfrivillige": "Man kan ... sige, at det er den autoritære karaktertype, der således udvikles. Den konfliktfyldte barndom har på den ene side gjort dem usikre og underdanige, de har ikke fået opbygget noget jeg-ideal, men forholder sig bestandigt til ydre autoriteter. På den anden side er der udviklet klare trodsholdninger, der ytrer sig som opsætsighed mod autoriteterne ... Nederlagene udløste ofte flugtmekanismer . . . tjenesten som soldat fritager dem, umiddelbart, for civiltilværelsens byrdefulde forpligtigelser ... de udøver magt men har stadig autoriteter over sig ... "
Den autoritære karaktertype er, kunne man sige, en kontrast-identitet.

Hvad har nu alt dette med Ivang Haaeman at gøre?
1930-erne var for Ivang Haaeman, som for så mange andre arbejdere, en hård tid. Han var ikke ene om at vokse op i en børnerig og konfliktfyldt familie, der var spændt økonomisk hårdt for. Som så mange andre var han del af vandringen fra land til by. Der var mange med samme alder og fattige baggrund, det gik anderledes. Det, der adskiller hans liv fra et typisk arbejderliv er for det første den sociale deklassering, der var voldsom. Fer det andet det normadeliv de første år af hans liv udgjorde. For det tredje var han skilsmissebarn. Dertil kom for det fjerde den isolation, der blev resultat af skolegangen. Det medførte, at han blev enspænder, med hvad det betyder for manglende

muligheder for at orientere sig. For det femte oplevede han i opvæksten, at moderen greb ind efter det var gået galt. Og indgrebene var korporlige ifølge Ivang Haaeman: "Hun nåede ... at gennemtæve en af . mine skolelærere, formanden for grundejerforeningen, forvalteren på Trifolium Mælkeforsyning og en mælkekusk." Løsningen på sociale problemer var ofte tæv. For det sjette voksede han op i et miljø med en borgerlig ideologi, men kom til at arbejde som mælkedreng i et miljø, der havde andre værdier. Når det blev for meget for den unge Ivang var det ikke Stauning men Gud han henvendte sig til -for at sige det på den måde. En borgerlig individualistisk orienteret ideologi forstærker vel også en enspænder-idenditet

1930'erne

1930'erne var økonomiske og sociale kriseår, men samtidig de år da arbejderbevægelsen slog igennem og havde regeringsmagten i Danmark. Ivang er i fagforening og sælger "De Arbejdsløses Blad". Men arbejderbevægelsen vækker ingen genklang i ham. Det, han noterer sig er, at han har evner som sælger.

Det er i forsvaret og senere som soldat i i Frankrig, at han finder et fællesskab. Et fællesskab der, for mig at se, har samme tvetydige indhold af tryghed og svigt, som det barndomsmiljøet havde.

Som i et spejl

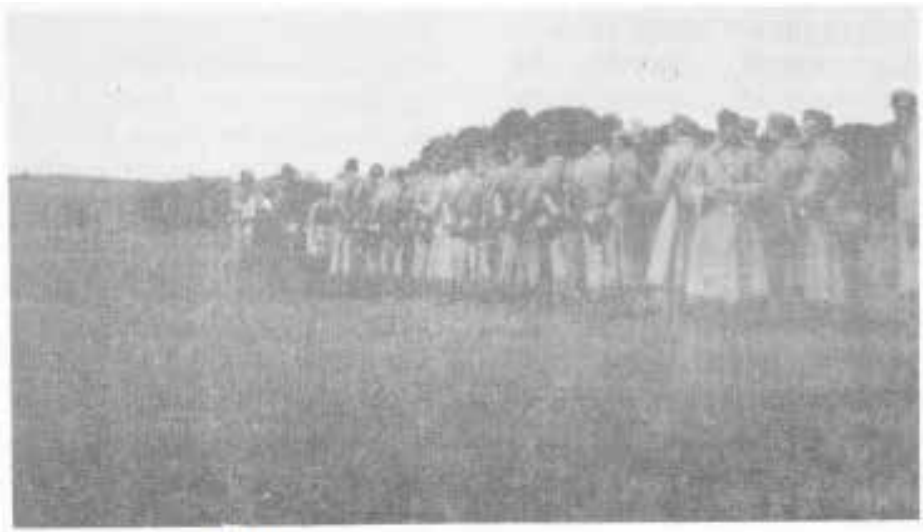

Soldater fra Holbæk kaserne i "felten".

I soldatertiden folder meget af Ivang Haaemans livs problematik sig så at sige indirekte og symbolsk ud. Efter i en omtumlet tilværelse at have levet et uforudsigeligt og uoverskueligt liv kommer han ind i faste rammer som soldat. Efter at have været ensom oplever han nu fællesskab. Efter arbejdsløshed får han "arbejde" som soldat. Efter som forsørger at have haft ansvar uden magt, får han nu magt og ansvar som vagtsoldat. Efter ikke at have kunnet "forsvare" familien ordentligt økonomisk, står han nu på vagt for sine forsvarsløse kammerater. Efter ikke at have haft noget at skulle have sagt, kritiserer vagtsoldaten nu forsvar og regering - de har ikke været deres forsvars'Opgave voksen den 9. april 1945. Efter at have været offer, ofrer han regeringen - "Jeg sværger, den besættelse er svindel og humbug!" Efter at have været anklaget i 1945, er han nu anklager i 1990

En indre Danmarkshistorie

Urbaniseringsprocessen og industrialiseringsprocessen i Danmark har også sin inderside, sin bevidsthedshistorie. Omplantning fra en kultur til en anden, fra en status til en ny har en dobbelt afgrænsning som følge for Ivang Haaeman. Dels en ydre og dels en indre.

Det ydre - samfundet - fremtræder i en sort-hvid udgave. Overvejende som fremmed, fjendtlig og umenneskelig og mere sjældent som hjælper. Det indgår så at sige reduceret i et indre drama hos forfatteren. Det er hele tiden samfundet, der er årsag til hans situation. Haaeman afgrænser sig dermed fra en mere nuanceret forståelse for den omverden han voksede op i. Det var jo en barsk tid, men den var også andet end det.

Den indre afgrænsning fremtræder som en manglende kontakt mellem - kunne man sige - den gamle Haaeman og den unge Ivang. Haaeman forstår ikke hvorfor Ivang handler, som han gør i afgørende situationer. For Haaeman selv er den afgørende begivenhed i hans liv den, hvor han melder sig som sabotagevagt: "Jeg ved faktisk ikke hvorfor, heller ikke idag, men jeg værgede mig lidt endnu ... Jeg lod mig overtale". Men hvorfor gjorde han det? Den ansvarlige er Ivang, men det er Edward, der får skylden, og det antydes, at det også er statens skyld: "Nu var det jo sådan, at soldaterhåndværket havde jeg forstand på. Det var jo den eneste grundlæggende uddannelse den danske stat ... havde givet mig ... Havde jeg ikke haft den, kunne jeg ikke melde mig til det, jeg nu gik ind til." Ved at forklare Ivangs handlinger alene som forårsaget af andre mister Haaeman kontakten til de komplekse indre motiver, der også drev Ivang til at handle som han gjorde.

Det der bliver tilbage mellem den-

ne ydre og indre afgrænsning er et traumatisk rum.

Skyggebokseren

Denne selvmodsigende bog, skrevet 40-60 år efter at begivenhederne fandt sted, er da en bog, der beder om forståelse uden selv at forstå; en bog der søger efter retfærdighed uden selv at give den. Det er en bog, der bokser med skyggerne fra fortiden, og man har på fornemmelsen at gong-gongen aldrig kommer til at

Ivang Haaeman.

lyde ...

Social arv som gentagelse

Jeg tror ikke der kan være megen tvivl om, at den barndom, Ivang har haft, har skabt en ulykkelig ensom dreng, der har haft svært ved at orientere sig i verden. En dreng fuld af uforløste konflikter og længsel efter en, der ville tage sig af ham. Et offer. Den dreng taler stadig gennem den ældre Ivang Haaeman. Hele er udtryk for det. Det ejendommelige er, at det drengen har været udsat for, udsætter den ældre Ivang Haaeman så igen samfundet for på et symbolsk plan. Det skal også hænges ud, isoleres, gøres til syndebuk. Der vises ikke megen omsorg, forståelse eller tolerance her. Når Haaeman så mange år efter stadig ser sig alene som offer, blokerer han for en selvindsigt, og han bliver så nødvendigvis anklager. Verden reduceres til en proces, og i den forsvinder den unge Ivang

Den lille historie i den store

Den historie er også en lille historie i den store historie om en landbokultur, der erstattes af en bykultur - historien om Danmark, da det vandrede til byerne, og de gamle mønstre blev brudt og nye skabt. Denne Danmarkshistorie er igen en lille historie i den store historie om et Europa, der ankom til midten af det 20. århundrede gennem 2 verdenskrige med mindst 5o millioner lig i lasten. Det efterkrigstidssystem, der da blev skabt, er det, vi de sidste år har set bryde sammen. Kortene er givet på ny og en regionalitet i verden søger form - endnu engang.

Der er mange historier i den historie. Ivang Haaemans er een af dem, og den er ikke uinteressant.

Et lokalsamfund set i en erindrings lys

Af Poul Sverrild

Ivang Haaemans erindringsbog "Den forrådte ungdom" har et lokalhistorisk islæt, og det er det, jeg i det følgende vil beskæftige mig med.
Vi har mange erindringer i form af interviews om den periode, men vi har kun få skrevne erindringer. Haaemans erindringer skiller sig ud på den led, at det almindeligvis er mennesker med et vellykket livsforløb bag sig, der skriver erindringer. De kan ofte beskrive barske forhold under opvæksten og de hårde tider under 30-ernes arbejdsløshed og sociale nød, men alligevel er de sædvanligvs farvet af den overbærenhed og tolerance, man med tiden hyller fortiden i. Haaemans barn- og ungdomserindring er farvet af, at den er skrevet af en person, hvis liv ikke er lykkedes, og hvis bitterhed over det, han har oplevet, er usvækket. Den første reaktion, man må møde en sådan erindring med, er skepsis. Var det virkelig så slemt? Var de virkelig så konsekvent efter ham hele tiden? Var det virkelig hele tiden de andres skyld? Var lærerne så onde? Var de så modbydelige på kommunekontoret, som han beskriver? Var lokalsamfundet skruet sådan sammen, som han opfatter det?
Haaeman voksede op i en socialt ustabil familie under konstant økonomisk og social deroute. Efter et kort ophold i Avedøre flyttede den nu faderløse familie til Hvidovre til et havehus i Risbjerggårds Villaby. Her gennemleves en tid med sult, dårlig skolegang, en familie i opløsning og hårdt arbejde.

Beskrivelsen er konsekvent og ensidigt negativ. Som eksempel kan tages hans beskrivelse af kvarteret:
"Det kvarter vi boede i, blev kaldt for Risbjerggårds Villaudstykning. Hvis man altså kan kalde de mange huse, der blev bygget af brædder, for villaer. De bedste, men også de dyreste, var bygget af "ford-brædder". De var gode og solide brædder fra de store kasser, som Ford sendte deres biler i til Danmark. De billigere var simpelthen bygget af sildekasser."
Vi befinder os her i begyndelsen af 30-erne, og umiddelbart kan ældre Hvidovreborgere nikke

genkendende til fordkasse-husene, men det er et eksempel på, hvordan Haaeman med udgangspunkt i et rigtigt forhold giver et vrængbillede af virkeligheden.
Man behøver kun at gå en kort tur i villakvarteret for at se, at der ligger solidt byggede murstenshuse, der daterer sig til 20-erne og begyndelsen af 30-erne blandt de mange nyere huse. Naturligvis lå der mange rønner ind imellem, men de var ikke hele virkeligheden.

Et tilsvarende indtryk giver hans skoleerindringer. Det er et orgie af vold i en verden fyldt med sadistiske og perverse lærere. Fra en geografitime kan vi gengive Haaemans oplevelse af en af de utallige voldsscener: " ... han rev pegepinden ud af min hånd med et rasende ryk. Jeg var lige ved at falde. Så tog han spanskrøret, og beordrede mig til at bukke mig. Han gav mig tre kraftige slag i enden. Og der blev lagt godt med kræfter i - fra en rasende voksen mand! Du milde Moses, hvor gjorde det ondt. Allerede ved første slag røg jeg nærmest hen ad gulvet. Kom tilbage, skreg han i raseri, buk dig igen, og så fik jeg to slag til. Den slags havde jeg nu alligevel aldrig prøvet før."

Om en anden lærer hedder det: "Og når han slog på en dreng, så gjorde han det på den mest hårde, brutale og· sadistiske måde."

Den korporlige afstraffelse i Hvidovre Skole møder vi i mange erinder om den periode, så den kærne af sandhed er der også her hos Haaeman, at der blev slået i skolen, og at der var lærere, der nok nød det mere enå godt var. Men hos Haaeman findes ingen gråtoner, det er sort og hvidt, og det hvide er svært at få øje på. Erindringerne fortæller også om familiens eneste forsøg på at få hjælp fra det offentlige. Besøget på Kommunekontoret ender naturligvis med en blank afvisning men med en henvisning til, at hans moder jo kunne ernære sig ved prostitution ("enhver kvinde er jo født med en levevej"). Selv om skrankepaveri var en del af tidens virkelighed, så forekommer det fjernt fra enhver realitet, at en selvhøjtidelig kommunal embedsmand i skranken på kommunekontoret skulle nedværdige sig til en sådan udtalelse. Trods de tilsyneladende groteske overdrivelser, det enøjede syn på lokalsamfundet og den endeløse udpensling af ekstreme levevilkår, rummer erindringen så mange elementer af en objektiv genkendelig virkelig- ' hed, at den ikke kan afvises. Vi ved, at der i lokalsamfundet forekom sociale forhold, der set med dagens øjne, trodser enhver beskrivelse, og her er så en beskrivelse af det. Det er næppe tilfældigt, at det kommer

fra en person, der skriver efter at have følt sig sat uden for samfundet i 45 år, og som ikke kan vedgå nogen egen skyld i, at det gik som det gik.

Vi kan bruge sådan en erindring til at sætte den "officielle" historie i relief. Styrken ved beskrivelsen er, at den præsenterer en gruppe i samfundet, der sjældent artikulerer sig. Det er så at sige en beskrivelse nedefra.

Bogen kan selvsagt ikke stå alene, men som et supplement til "almindelige" erindringer er den væsentlig. Den får os til at sætte spørgsmålstegn ved nogle forhold, og selv om man efter at have undersøgt dem, alligevel må afvise Haaemans beskrivelse, så tilføjer den nogle facetter.
Den er ubehagelig læsning på mange planer, men bogen er ikke uvæsentlig.

AKTIVITETSDAGE PÅ RYTTERSKOLEN

Midt iseptember bliver Rytterskolen rammen om to aktive lokale kulturhistoriske dage. Vores Selskab og Arkivet arrangerer i fællesskab "Rytterskoledage" lørdag den 14. og søndag den 15. september.

Rammen er Rytterskolen og dens have, og indholdet bliver filmforevisninger, lyd/diasshows, rundvisninger i Hvidovre Kirke og kirkegård, gennemgang af Hvidovregitteret, boder med salg af bøger, orientering om Selskabet, udgivelse af en ny bog om Avedøre, salg af the/kaffe og kage, folkedans og korsang og meget mere.

Anledningen er, at det i år er 60 år siden, Hvidovre ved at starte det første bibliotek fik en kulturpolitik. Vi vil markere med Rytterskoledagene, at kulturhistorien har sin centrale plads i det lokale kulturliv.

Vores lokale bibliotek i Rytterskolens del af Hvidovre, Holmegårdsbiblioteket, deltager også i festlighederne sammen med sit brugerråd. I samme weekend afholder Hvidovre Kirke høstgudstjeneste og høstfest, så området omkring Hvidovres gamle centrum bliver ramme omkring en bred aktivitet.

Det bliver et stort arrangement, hvor vi får brug for mange hjælpende hænder. Vi vil meget gerne høre fra medlemmer, der kunne tænke sig at del tage aktivt i nogle af de mange praktiske gøremål. Hvis I har lyst til at være med, så kontakt arkivet i løbet af juni måned, så mødes vi alle til "aktivistmøde" Rytterskolen den 21.august.

bag-siden

LYSTÆRE
Betræden af Volden
medfører Beskydning
fra de tyske
Vagtposter

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

9. årgang nr. 3, september 1991

Indhold

Til læserne ..... side 3
En modstandsmand fortæller - Helge Wiese ..... side 4
Indbydelse tilmedlemsmødet i september ..... side 11
Rytterskoledage ..... side 12
Indbydelse til fællesarrangement med Rødovre ..... side 15
Lokalhistoriske Forening (SPF og Rødovregård)
Kurser i lokalhistorie ..... side 17
Bønder, Præster og Fattigfolk ..... side 18
anmeldelse v/Hans Chr. Thomsen

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Lisbeth Magnussen & Hans Chr. Thomsen

Adresse: Lokalhistoriske Arkiv, Medborgerhuset,
Hvidovrevej 280, 2650 Hvidovre
tlf. 31 78 02 22, lok. 227

ISSNnr .: 0902-3046

Kære læser. Vi har desværre modtaget en udmeldelse på grund af artiklen i forrige nr. om Hvidovre-drengen, der blev HIPO-mand.

Vi syntes heller ikke, det var et rart emne. Men da bogen nu var udkommet og vil stå på hylderne de næste mange år, fandt vi det nødvendigt at forholde os til den. Vi mente, at vi behandlede emnet på en sober måde og at vores holdning klart fremgik.

Principielt må det aldrig blive redaktionens opgave at censurere fortiden, hvor ubehagelig den end måtte være. Det har vi set nok af i Østeuropa gennem de seneste 45 år. I dette nummer bringer vi et erindringsinterview med Helge Wiese. Han er af næsten samme generation som forrige nummers hovedperson, han er også vokset op i Hvidovre og har haft sin skolegang her. Men dermed er også enhver lighed slut. Det er en frihedskæmpers erindringer.

NB! Bemærk i dette nummer invitationen til vores arrangement sammen med vores kolleger i Rødovre: Besøget på Statens Pædagogiske Forsøgscenter og Ungdomsbyen d.21. september. Bemærk ligeledes forhåndsomtalen af Rytterskoledagene midt i september.

Redaktionen

En modstandsmand fortæller

Interview af H. Wiese ved Per E. Hansen
Redigeret af Hans Chr. Thomsen

Skolen for livet
Man kan lære meget på en skole. I gamle dage regning, skrivning, salmevers for ikke at tale om religionshistorie. I nyere tid korn der også øvelser i skydning med maskinpistol til. Det var godt nok uden for skoletid og på privat initiativ. Der var heller ingen lærere tilstede - men selvlært er som bekendt vellært.

Sansen for detaljen
Helge Wiese fortæller om sin tid som modstandsmand under 2. Verdenskrig og om bl.a. skydeøvelser med en modstandskammerat i kælderen på Holmegårdsskolen. "Jeg kiggede ud ad vinduet for at se om folk reagerede. Der gik en ældre dame udenfor og røg pibe medens hun skuffede sit fortov. Jeg sagde, "prøv at fyre en salve af". Hun kiggede op mod banen. Kiggede og kiggede. Så begyndte hun at skuffe igen. Det gentog vi en halv snes gange. Til sidst gik hun hen på hjørnet af Kløverprisvej for at se, hvad det var, der foregik. "Den er god nok", sagde jeg til kammeraten, "hun kan ikke stadfæste det".

Fra Sorø til Hvidovre
Udgangspunktet for Helge Wiese var ellers mindre støjende. Han blev født 3. september 1914 i landsbyen Bjernede ved Sorø. Her havde hans farfar en lille landejendom, og hans forældre boede der et stykke tid.
Som så mange andre fra den tid søgte familien mod byen. Ruten gik via Roskilde, Frederiksberg til Hvidovre.
Hans far var murer og han købte bygningerne til Gammelgården ved Brostykkevej og Hvidovrevej .

Skolen
Hele Wieses skoleforløb fandt sted i Hvidovre, med Claus Petersen som klasselærer. "Jeg har altid haft Claus Petersen som klasselærer.
Lige fra jeg begyndte at gå i skole, til jeg holdt op. Jeg har været oppe hos ham mange gange siden

og fået mange råd og vejledning. Han var en 100 procents førsteklasses lærer. Når han underviste, blev det han fortalte siddende. Han underviste bl.a. i religion, og en præst kunne ikke have gjort det bedre. Der er ting man stadig har i sig, der stammer fra Claus Petersen. Det var så personligt, den måde han underviste på. Alle var dødsstille.

Vi skulle lære salmevers, og det er et spørgsmål, hvad det var værd. Jeg kan i hundredevis af salmer,

Klassebillede med klasselærer Claus Petersen

men ...

Lærertid

Helge Wiese begyndte at arbejde allerede medens han gik i skole. Han gik lidt til hånde hos en gartner på hjørnet af Svendbjergvej og Hvidovrevej. "Flinker mand". Men af længere varighed var det arbejde, som Wiese selv skaffede sig på Bredalsgården. Den var på 73 tønder land. Der var forkarl, 2 karle, fodermester, malkepiger og en røgter.

Her stillede Wiese efter skoletid. "Jeg spiste også dernede og følte mig rigtig i mit Es".

Selvom Wiese vil være landmand, trækker hans far ham ud fra gården, og han kommer i lære som murer hos sin far. Det er der flere penge i, er argumentet. "Du kan nok se" siger faderen, "at en karl på landet tjener 25 kr. om måneden, og din bror tjener 70 kr. om ugen. Men jeg var altså ligeglad"

.

En på torsken

Det måtte jo gå galt. En dag bliver Wiese beskyldt for noget han ikke har gjort. Faderen "kom farende

uden, at jeg havde hørt eller set ham, og gav mig sådan en på torsken, at jeg rullede hen ad jorden. Jeg blev så tosset at jeg samlede mit kluns og mit værktøj og kørte hjem til min mor, hvor jeg sagde, at nu gider jeg ikke det her mere". Wiese går til Bredalsgården og får arbejde igen.

En urkasse af celluloid

Her arbejder han så fra tidlig morgen til 8 aften. Han er glad for arbejdet, selvom han arbejder længere, end de gør på de andre gårde. "Jeg kunne se når de på Bredgården, Kragholtsbjerg, Høvedstensgården og Spurvegården spændte fra".

Wiese går til en urmager for at høre på et skoleur til 1 krone og 95 øre. "Ja", siger urmageren "sådan et ur er udmærket. Når det går i stykker, smider man det væk og køber et andet. Det kan risikere at gå udmærket i to år". Wiese køber en urkasse af celluloid med urlænke, og fortæller det ikke til nogen. Da han første gang kommer hjem til gården lidt over 6 om aftenen, kommer gårdejeren farende ud og spørger, hvad der er galt. "Jeg svarede: Klokken er lidt over 6." Wiese viste ham uret, "og

Bredalsgårdens landvæsenselev Helge Wiese (omkr. 1930)

så sagde han ellers ikke et kvidder mere".

En studehandel

En dag trækker Helge Wiese afsted med fire køer ud ad Hvidovrevej og Køgevej. Hans husbond har solgt dem til en lille gårdejer. Helge kommer efter en 14-15 km. til gården og "de var så glade, og køerne blev stillet over i stalden. Jeg fik en sodavand og et æble".

Da han kommer hjem igen, lusker husbond lidt rundt om ham. Så siger han, " hvor har du gjort af den fjerde ko? Hvaffor en fjerde ko, siger jeg så. Ja, du har været ude med fire køer, men han har ringet hertil for en halv time siden. Han har kun fået tre".

Det kommer der et sagsanlæg ud af.
Under retssagen har dommeren lidt problemer med en Vilhelm Hansen. Han bliver siddende, da der bliver råbt: "Tjenestekarl Vilhelm Hansen!" Retsbetjenten bliver sendt ud at lede - negativt resultat. Da dommeren senere spørger Vilhelm Hansen, hvad han hedder, svarer han som sandt er "Vilhelm Hansen". Men han er forkarl ikke tjenestekarl, det er derfor han ikke har reageret. Det skal gå rigtig til - og det gør det også.
Køberens kone bryder sammen og tilstår, og Wiese bliver frikendt.

Duerne i Venedig

Efter forskellige mellemstationer kommer Wiese ind til politiet. Mange af hans skolekammerater var i forvejen blevet ansat ved forskellige væsener, og det inspirerer Helge Wiese til at søge optagelse. Han gennemgår et væld af psykotekniske prøver i forbindelse med ansøgninger til væsenerne. Han skriver også en diktat, og der er ikke en fejl i: "Den handlede om duerne i Venedig". Og 1940 bliver han ansat i politiet ved Station 9 i Valby og senere ved Udrykningen på Politigården.

Modstandsbevægelsen

Wiese kommer ind i modstandsbevægelsen og undgår ved et tilfælde at blive taget, da politiet arresteres. "Jeg var hjemme den 19. september, for da havde vi været ud at botanisere om natten. Jeg tænkte, at jeg Jeg tænkte, at jeg godt kunne tage mig en skraber derhjemme". Det havde naboen hørt og vækkede ham og sagde: "De har taget politiet". Wiese får sig "en tår kaffe og så gled jeg". godt kunne tage mig en skraber derhjemme". Det havde naboen hørt og vækkede ham og sagde:

Frihedskæmperes indkvartering på Bredalsgården

"De har taget politiet". Wiese får sig "en tår kaffe og så gled jeg".

Hvidovrekompagniet

De første modstandsmøder i Hvidovre fandt sted på Strøbyvej, og der var mange gamle bekendte, der mødte hinanden igen der. Antallet var en snes stykker i begyndelsen og en 4-500 ved slutningen af krigen.

Gruppen var veludstyret med våben, dels fra nedkastninger og dels fra våben, der var "organiseret".

De blev afprøvet - som nævnt - på Holmegårdsskolen, og "Ude på grænsen mellem Hvidovre og Avedøre. Der gik en skelgrøft, og der boede Paludan og hans højgravide kone. Han passede så på, medens jeg prøveskød dem i grøften. Folk kunne ikke stadfæste, hvor lyden kom fra"

De kom dryssende ned ...

Befrielsen fik ikke Wiese til at bryde ud i jubel. "Jeg var sku' ikke i særligt godt humør. Jeg syntes, det var noget skvadder. Alt det forarbejde vi havde lavet, og så løb det hele ud i sandet". Der blev dog brug for noget af forarbejdet i dagene efter kapitulationen. "Vi var inde ved Vesterport med en af vores kanoner, og smed

Frihedskæmpere på Biblioteksvej (t.h. Høvedstensgården)

nogle HIPO'er ud fra 4. sal. Og vi var ude på Strandboulevarden, hvor HIPO'eme lå og skød oppe på tagene. De kom sådan dryssende ned deroppefra".

Vi skal nok klare den ...

Gennem hele krigen frem til foråret 1945 havde Wiese og en god gammel flaske spiritus fulgtes ad. Han havde købt den, da krigen brød ud. "Den drikker vi, når krigen er forbi" sagde han til sin kone. Og flasken fulgte ham gennem de mange adresser, han havde som modstandsmand. Men på Kirkebroen gik det galt. Han havde gemt den på sit værelse, og en dag da han lige skulle checke om den var der, var flasken væk.

Han blev rasende og hans kone blev skruptosset, da værterne fortalte, at de havde opdaget den og drukket den til en fest. Det var den for betydningsfuld til. "Vi skal nok klare den på en eller anden måde". Det var det, flasken betød - og det var derfor den var blevet købt. Den var på engang tro på fremtiden og talisman.

medlemsmøde

Indkaldelse til efterårets første møde
mandag d.16 september 1991 kl.1930
i Bibliotekscafeen.

"Dreng i Hvidovre i 40'erne og 50'erne".
fortalt af Knud Kiegstad

tilmeldelse som sædvanlig af hensyn til
kaffe/the og brød. pris: kr.10.-

MEDLEMSMØDE MEDLEMSMØDE MEDLEMSMØDE MEDLEMSMØDE

RYTTERSKOLEDAGE

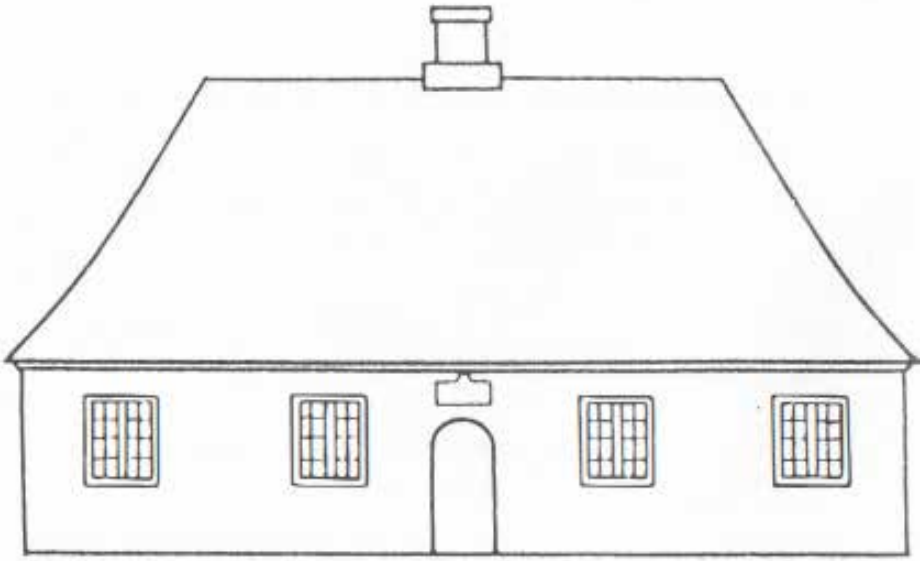

Som kort meddelt i f arrige nummer af bladet, afholder Lokalhistorisk Selskab og Arkiv aktivitetsdage på Rytterskolen i weekenden d. 14. og 15. september.
Det er et eksperiment for vores forening, og vi håber naturligvis både på et stort fremmøde til vores tilbud og på godt vejr. Nedenfor følger så programmet for dagene, som vi kan håbe på vil kunne blive et fast indslag i vores lokale kulturliv.

Rundvisninger ved Jens Kristensen:

Lørdag d. 14.september

kl. 10.15 Hvidovre Kirke og kirkegård. Kirketårnet vil være åbent for bestigning i forbindelse med rundvisningen.

kl. 12.30 Rundvisning i Rytterskolen.

kl. 13.30 Rundvisning på Hvidovre Torv med Hvidovregitteret.

kl. 14.30 Rundvisning i Rytterskolen.

Søndag d. 15.september

kl. 11. 30 Hvidovre Kirke og kirkegård. Kirketårnet vil være åbent for bestigning i forbindelse med rundvisningen.

kl. 13.00 Rundvisning i Rytterskolen.

kl. 14. 30 Rundvisning på Hvidovre Torv med Hvidovregit teret.

kl. 16.30 Rundvisning i Rytterskolen

Film- og lyd/dias-forestillinger:

Lørdag d. 14. september

kl. 10.15 Hvidovrefilmen - 1948
kl. 11.30 Dengang i tyverne - da byen flyttede på landet
kl. 13.00 Sommerliv i Hvidovre
kl. 13.30 Hvidovre sprænger rammerne
kl. 14.15 Kalveboderne
kl. 15.00 Skolefilmen - 1935 S

Løndag d. 15.september

kl. 11.50 Skolefilmen – 1935
kl. 12.15 Dengang i tyverne - da byen flyttede på landet
kl. 14.00 Hvidovre sprænger rammerne kl. 15.00 Sommerliv i Hvid ovre
kl. 15.30 Hvidovrefilmen - 1948

Udstillingen "Et Avedøre der var".

I skolestuen på Rytterskolen kan plancheudstillingen "Et Avedøre der var" ses mellem film- og diasforevisningerne.

Bogudgivelse

Lørdag d. 14. september kl.11. 15 præsenteres Lokalhistorisk Arkivs nye bog om Avedøre, skrevet af Hans C. Thomsen. Bogen kan købes på Rytterskoledagene. Medlemmer af Loblhistorisk Selskab kan mod opgivelse af navn afhente et gratis eksemplar, idet bogen indgår i årets kontingent i selskabet.

Kaffe, the, saftevand og hjemmebagt kage

Der kan under hele arrangementet købes kaffe/the og hjemmebagt kage. En kop kaffe/the med kage koster kun 10 kr., og til børn i følge med voksne er der saftevand for bare 1 kr. pr. glas. Der vil være servering i Rytterskolens have.

Folkedans

Der bliver folkedanseopvisning med danske og færøske folkedansere både lørdag og søndag uden faste program tider.

Forenings- og andre boder

I Rytterskolens have vil der være boder fra Lokalhistorisk Selskab, Lokalhistorisk Arkiv, Holmegårdens Bibliotek, Holmegårdens Brugerråd, amatørarkæologiforeningen "Tværpilen 11, Rytterskolens Venner m.fl.

HVIDOVRE KIRKE:

Friluftsgudstjeneste

Lørdag d.14.september kl.15.30 ved pastor Karin Jeldtoft Jensen. Der er deltagelse af spillemandslauget fra "Hjerter 211• Efter gudstjenesten er der kirkekaffe i "Præstegården".

Høstgudstjeneste

Søndag d.15.september kl.10.00 ved pastor Runa Damsager. Efter gudstjenesten spisning i "Præstegården" (tilmelding hos kirkens præster og kordegn) og underholdning ved folkemusikorkestret "Kristians Cykel" - herunder mulighed for folke- og kædedans.

I samarbejde med Rødovre Lokalhistoriske Forening arrangeres besøg på

Statens Pædagogiske Forsøgscenter, Rødovregård og Rødovre lokalhistoriske Arkiv.
Lørdag d. 21. september, kl. 13.00

Programmet ser således ud:
Rektor Svend E. Pedersen byder velkommen. Souschef Ib 0. Pedersen fortæller om !slevgårds historie og om Statens Pædagogiske Forsøgscenter, som er en spændende institution, der har til opgave at udvikle oe; afprøve nye ideer og metoder på undervisningsområdet for 8.-10. klassetrin.
Vi får noget at vide om Centrets nuværende virksomhed, hvorefter der bliver rundvisning i to hold ved de to ledere. Af - slutning ved rektor, som siger lidt om Centrets fremtidsplaner.

Efter besøget på SPF går turen til Rødovregård ved Rødovre Kirke, hvor Rødovre Lokalhistoriske Forening har kaffen klar. (Kaffe med brød: 10 kr.).
Der vil blive fortalt lidt om Rødovregård og dens anvendelse i dag som medborgerhus for de kulturelle foreninger i kommunen. Der bliver også lejligehd til et besøg på Lokalhistorisk Arkiv, som fra 1. maj i år har til huse her.

TILMELDING: Det bliver nødvendigt at tilmelde sig arrangementet af hensyn til rundvisningen på SPF og til kaffeserveringen på Rødovregård. Da der er begrænset deltagerantal tilrådes hurtig tilmelding.

TILMELDING SENEST d. 16. september til
næstformand Lisbeth Magnussen
tlf. 31 49 69 77 (mel. kl. 17-21)

Det er lidt besværligt at komme til SPF med offentlige transportmidler, så bestyrelsen regner med, at transporten kan klares i privatbiler. Nærmere aftale træffes herom ved tilmelding.

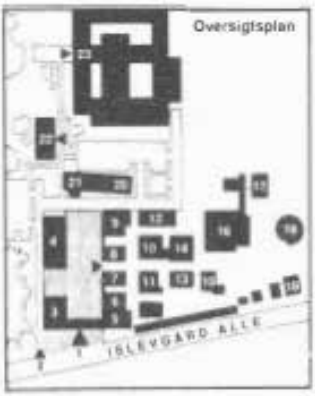

SPF, Islevgård Allé 5, "Teatret" (nr. 16 på oversigtsplanen).

KURSER I LOKALHISTORIE

Den første egentlige undervisning i lokalhistorie bliver nu udbudt i Hvidovre med arkivar Poul Sverrild som underviser.

Der er tale der finder eftermiddage len. om to kurser, sted mandag på Rytterskolen.

Efterårets kursus behandler Hvidovres historie og lokalhistoriens metoder og emner, og forårets kursus tager fat på bygninger og miljøer i Hvidovre.
Kurserne udbydes gennem Den frie Aftenskole og vi bringer programmets ordlyd.

HVIDOVRES HISTORIE
Der arbejdes med den eksisterende litteratur om Hvidovre, suppleret med kilder som film/video, lydbånd og billeder. Målet er at bibringe deltagerne et overblik over lokalsamfundets udvikling, dets relationer til regionens udviklingsforløb og fornemmelse af arbejdsmetoder og -former i lokalhistorien.

Hold 106, 24 lektioner, mandage kl. 1300 - 1450, forventet start d.23.9.91, pris kr.360/155.

HUSE OG MILJØER I HVIDOVRE
Med udgangspunkt i den stigende interesse for også nyere bygninger og bygningsmiljøer arbejdes med det fysiske miljø i Hvidovre. Der gives indføring i arkitekturhistorie og byplanlægning. Huse, byggerier og miljøer i Hvidovre kortlægges og diskuteres med henblik på at fremstille et samlet billede af kommunens bevaringsværdige eller hensynskrævende miljøer.

Hold 108, 28 lektioner, mandage kl. 1300 - 1450, forventet start d. 6. 1.1992, pris kr. 395/165.

TILMELDING GENNEM DEN FRI AFTENSKOLE

Bønder, Præster og Fattigfolk

Hans Chr. Thomsen

Bønder, præster og fattigfolk
I anledning af Glostrups 800-års jubilæum og 150 års-dagen for det lands.kommunale selvstyres fødsel har Historisk Selskab for Glostrup, Brøndby, Albertslund og Vallensbæk udgivet bogen "Bønder, Præster og Fattigfolk. Glostrup Sogneforstanderskabs Historie 1842-67." Den er skrevet af Egon Punch.

Avedøre er størst
Op til 1974 hørte Avedøre til Glostrup. Og i 1842, da det kommunale selvstyre blev indført, var Avedøre med sine 1326 tønder land større end de 3 andre byer i kommunen: Glostrup, Hvissinge og Ejby. Svarende til sin størrelse fik Avedøre i den periode bogen omhandler 6 ud af 9 formandsposter i sognerådet.
Men i det lange løb blev det Glostrup, der kom til at repræsentere fremtiden. Med jernbanen mellem København og Roskilde blev Glostrup 1847 stationsby, og den vækst det medførte blev forstærket af næringsfriheden, som byen fik i 1857.
Hermed kom den til at vokse de tre andre byer over hovedet.

Avedøres egenart i 1800-tallet
Avedøres geografiske placering i forhold til Glostrup sammen med dens størrelse medvirkede til, at området fik en særlig identitet i perioden.
Bogen nævner flere eksempler herpå.

Historie og historier
Der er mange gode historier i bogen. Også om Avedøre. Der var f.eks. engang sæler på stranden derude. Der er en historie om en kontrovers mellem Stevnsbogård og Damgården. Der er noget om fattighuset, om krigen 1848 som den kom til udtryk lokalt og meget, meget mere.
Derudover er det naturligvis, som titlen siger, primært en bog om

Glostrup. Den er tematiseret med kapiteloverskrifter som: De stak kels husmænd, Præst og Bonde, Den røde hane, Mennesker i nød, Orden og sædelighed, Sundhed og sygdom, Handel og håndværk etc.

Den ligger der endnu ...

Sluttelig skal nævnes at Avedøres første skole ifølge bogen blev nedrevet af Hvidovre kommune. Hvis det er rigtigt, må Hvidovre kommune bagefter have bygget den op igen. Den eksisterer i al fald endnu.

Bogen "BØNDER, PRÆSTER OG P A TTIGPOLK" af Egon Punch kan købes i boghandlen i Glostrup Centret eller på Lokal-historisk Arkiv, Hovedvejen 134, Glostrup 2600.

Den koster 100 kr., er på 152 sider og kan anbefales.

bag-siden

ARKIVET BEDER LÆSERNE OM HJÆLP

I dette nummer bringer vi et billede fra krigens tid. Den ødelagte bygning lå på hjørnet af Brostykkevej og Hvidovrevej.

Vi vil gerne vide, om bygningen er nedbrændt, saboteret eller Schallburgteret, ligesom det ville være interessant at få oplyst, hvilke historier, der knytter sig til hændelsen.

Alle oplysninger bedes meddelt Hvidovre lokalhistoriske Arkiv, Medborgerhuset, Hvidovrevej 280, tlf. 31 78 02 22, lokal 227.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

1764

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

9. årgang nr. 4, december 1991.

Indhold

Til læserne ..... side 3
Om afhentning af bog om Avedøre ..... side 4
Indbydelse til medlemsmøde ..... side 5
Forstaden - en slags by? ..... side 6
af Poul Sverrild
Rytterskoledagene - en succes! ..... side 13
De 13 rigtige side13
Den nye bestyrelse ..... side 15

Forsiden:
Som så mange andre butikker er også Brugsen forlængst forsvundet fra Hvidovre Torv. Den store plads, der blev anlagt i midten af 50'erne står endelig overfor en gennemgribende renovering, og resultatet skulle gerne blive en plads, der på en gang understøtter de historiske huse. kirken og Rytterskolen, og skaber rammer om liv og aktivitet.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Lisbeth Magnussen & Hans Chr. Thomsen
Adresse: Lokalhistoriske Arkiv, Medborgerhuset, Hvidovrevej 280, 2650 Hvidovre
tll. 31 78 02 22, lok. 227

ISSNnr.: 0902-3046

Til læserne

Redaktionen har i årets løb efterlyst oplysninger om 3 billeder, og vi har glædeligvis fået svar på alle efterlysninger. Det første bragt i nr. 1.91 viste sig at være udsigten fra den senere Hvidovre Station mod nord. Billedet er taget i anden halvdel af 30' - erne. Det andet billede blev også bragt i nr. 1 og viste en skoleklasse foran en gård opført i en byggestil, der signalerede Fanø eller Rømø. Det var det ikke - og alligevel, for billedet, der er fra ca. 1930 viser en Hvidovreklasse på besøg på Frilandsmuseet.

Om den tredie efterlysninger, der gik på oplysning om branden under besættelsen i købmandsforretningen på hjørnet af Brostykkevej/Hvidovrevej, skal vi blot sige, at arkivet har modtaget fyldestgørende informationer, men de er af en karakter, så de er båndlagt efter de gældende regler.

Vi takker i alle tilfælde for hjælpen!

Siden sidste nummer har der været afholdt Rytterskoledage og Arkivet har udgivet en ny bog om Avedøre. Det kan man læse mere om inde i bladet. Der har i november været afholdt generalforsamling. Formandens beretning bringes i næste nummer, men oversigten over den nye bestyrelse bringes i dette nummer. Vi henleder opmærksomheden på det første medlemsmøde, som afholdes den 20. januar, og så har vi kun tilbage at sige tak for det år, der er gået, og ønske vore læsere en glædelig jul og et rigtigt godt nytår!

Redaktionen

GRATIS BOG TIL MEDLEMMERNE

Som nævnt andetsteds i bladet blev Lokalhistorisk Arkivs nye bog om Avedøre præsenteret på Rytterskoledagene i september.
Det drejer sig om

Hans Thomsen: ”Avedøre på skillevejen”

som medlemmer af Lokalhistorisk Selskab kan afhente gratis, idet bogen indgår i årets kontingent til Selskabet.
Man kan, mod opgivelse af navn, afhente bogen

Den 8. januar kl. 17 - 19.30
på Rytterskolen

MEDLEMSMØDE

Der indkaldes hermed til medlemsmøde mandag d. 20. januar 1992 kl. 19.30 i Bibliotekscafeen, Medborgerhuset.

Forhenværende viceborgmester SVEN CHRISTENSEN fortæller om sit liv i Hvidovre

Sven Christensen har været aktiv og engageret i lokalpolitik i Hvidovre i mange år. Han har siddet 22 år i byrådet, har været medlem af økonomiudvalg, formand for socialudvalget og for skole- fritidsudvalget, og har i 10 år været viceborgmester.

Sven Christensen har endvidere været amtskonsulent for fritidsundervisning i mange år. Vi er glade for, at Sven Christensen har sagt ja til at fortælle om sit lokalpolitiske virke i Hvidovre.

Af hensyn til servering bør man som sædvanlig tilmelde sig arrangementet senest

onsdag d. 15. jan. 1992

på Rytterskolens telefonsvarer

tlf. nr. 31 47 34 44

Der kan godt gå et lille stykke tid fra man har ringet op, til telefonsvareren kobles på, men hav tålmodighed! Det eneste man skal gøre er at oplyse navn, antal personer, og om der ønskes te eller kaffe. Det er ganske enkelt og ligetil

Vi håber at se mange til dette årets første medlemsmøde.

FORSTADEN - EN SLAGS BY?

af Poul Sverrild,
arkivar ved Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv, som i denne artikel giver et signalement af vort nyeste bysamfund - forstadens historie

»Så så jeg på dette her og blev mægtig fascineret af det: Ikke bare et nyt hus, men en helt ny by, en hel ny stribe byer.« Anders Bodeisen lufter denne begejstring i romanen, »De gode tider«, ved udsigten til opførelsen af helt nye forstadsbyer vest for København og lægger ordene i munden på en nyuddannet akademiker i begyndelsen af 60'erne. »Nogle steder bruges kedsomhedens byggestil som tortur. Mange steder er den forbudt. I Blokland er den ment fornuftigt, som en billig løsning.« Replikken kommer fra en roman af M. Buchwald, »Blokland«, der udspiller sig i midten af 70'erne i en af de realiserede gennemplanlagte forstadsbyer. Avedøre Stationsby i Hvidovre.
Denne artikel om forstadshistorie og forstadsudvikling handler om forstadsudviklingen omkring

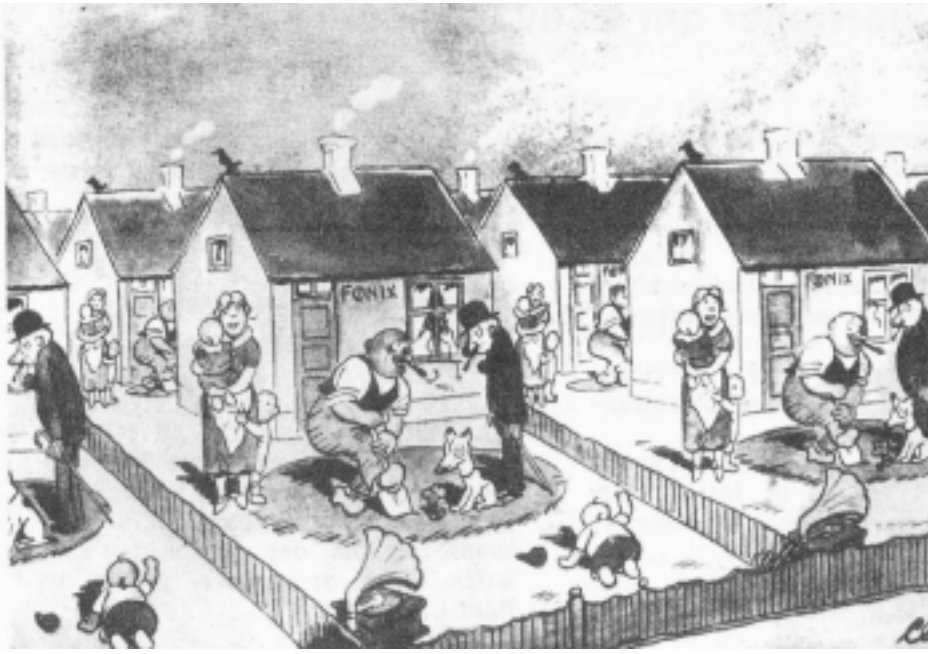

Tegningen er fra Svikmøllen, 1924, og viser de nyudviklede typehuse af træ, Phønix-husene, der var 20'ernes svar på behovet for utraditionelt byggeri.

København. Det handler dermed om de store forstadsenheder og den fysiske ramme omkring en bykultur, der nu står overfor sin udforskning.
Efterkrigstidens fortsatte og intensiverede urbanisering førte til, at forstaden i dag er den enkelte bymæssige bebyggelsesform, hvor flest danskere bor. Alene dette faktum gør området væsentligt at beskæftige sig med.
Interessen for at dyrke forstadshistorien som disciplin eller i det mindste som emne er af ret ny dato. Forstæder i moderne betydning møder vi først fra midten af forrige århundrede som en af virkningerne af kombinationen af ophævelsen af Københavns befæstning, bedre samfærdselsmidler, øget tilflytning til byerne og ændringer i boligidealerne.
Omkring København opstod forstadsbebyggelser i de senere brokvarterer, og kun lidt forskudt i tid forstadsbebyggelser nord for byen uden fysisk sammenhæng med byen.
De første forstadsbebyggelser, der opstod koncentrisk omkring byen allerede i 1850'erne, rummede bebyggelsesmæssigt både villaer, etageejendomme, beboelse og erhverv, bg fra begyndelsen var det ikke helt klare tegn på den sociale adskillelse, som forstæderne senere skulle påføre byen. De unge bebyggelser rummede boliger for alle sociale lag, men i takt med fortætningen af kvartererne i århundredets sidste del, blev de enkelte forstadskvarterers sociale identitet klarere.
Brokvartererne er traditionelt blevet betragtet som forstæder, men det er et åbent spørgsmål, om de reelt fungerede som forstæder eller blot skal betragtes som en organisk og integreret tilvækst til bykernen. Hvis de fungerede som forstæder i de første år, så ophørte den funktion ret snart. Men da var København blevet påført en klar social geografi.
Forstædernes funktion som katalysator for socialgruppernes ud- og adskillelse bliver helt klar i de mere udprægede boligforstæder, der opstod længere fra byen.
Præget, som man var, af den romantiske landskabsopfattelse var det entydigt områderne nord for København med skove, søer, kuperet terræn og ikke mindst Øresund, der tiltrak de bedre stillede lag og københavnere, og i disse områder kom de første boligforstæder. Kort efter århundredskiftet fulgtes de bedrestillede lags udflytning til de nordlige forstadsområder op af en udflytningsbølge mod vest, nordvest og syd. Her var det håndværkere, lavere funktionærer og arbejdsmænd i faste stillinger, der flyttede ud. Det var generelt tættere på København, og det var ikke den landskabelige skønhed, der var det primære. Faktorerne var prisen på jord, jordens frugtbarhed, muligheden for selvtransport til de københavnske arbejdspladser og adgangen til lys og luft. Omkring 1930 var den første koncentriske ring af boligforstæder omkring Køben-

Den første forstadsudvikling skete højst uplanlagt, interimistisk og individualistisk. Hvidovre 1922.

havn etableret med Sundbyerne og Tårnby på Amager, Hvidovre og Rødovre vest for København, Herlev og Gladsaxe nordvest for byen og Lyngby, Gentofte m.fl. nord for København.

Næsten uanset hvordan man vælger at definere forstæder, var der med etableringen af disse bebyggelser skabt forstæder. I forhold til København var de adskilt fra byens centrum af de erhvervsområder, der var opstået i Københavns kommunes yderområder omkring århundredskiftet ved de store indlemmelser.

Bebyggelserne var i al væsentlighed beboelsesområder. Det var administrativt og politisk selvstændige enheder, der var afhængige af København i henseende til arbejdspladser, handel, uddannelse og kulturtilbud.

Det var forstadssamfund, der var opstået uplanlagt og havde udviklet sig funktionelt i forhold til deres rolle for København. Trods politisk selvstændighed og en størrelse, der for en del af forstadssamfundenes vedkommende oversteg mange købstæders, havde de ikke udviklet sig som byer. Som det var tilfældet med stationsbyerne, var det i høj grad samfærdselsmidlerne, der var afgørende for den lokale udvikling, men i forstæderne var det persontransporten og ikke varetransporten, der bestemte udviklingen.

Fra første færd var forstadsudviklingen genstand for værdidomme. De rakte fra visionære socialreformistiske drømme om forstaden som idealsamfund over villakvarteret som stillestående, men trygt lokalsamfund til opfattelser af randbebyggelserne som Klondykes, hvor lovløshed og regelbrud var normen for de utilpassede indbyggere.

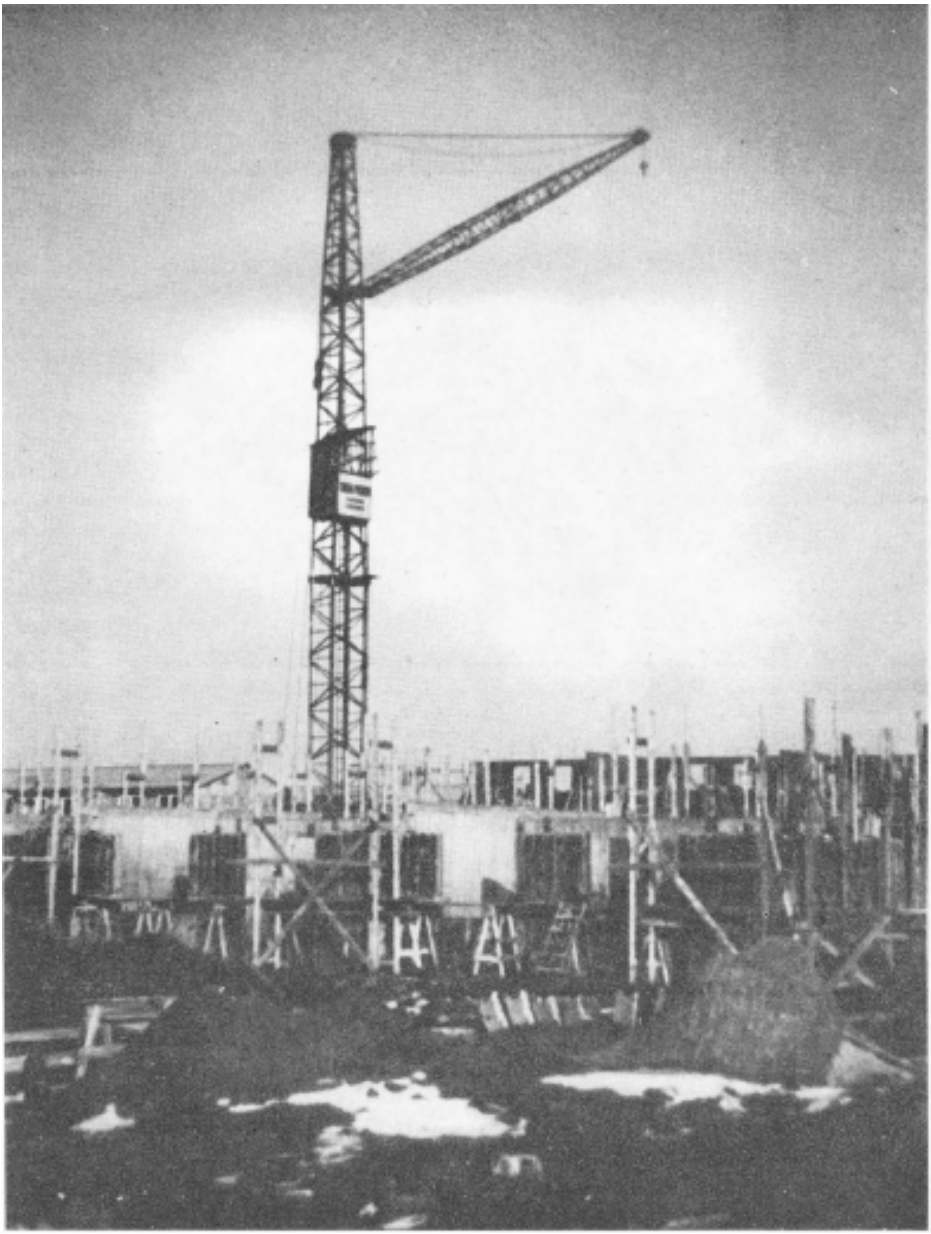

Fra opførelsen af Danmarks, første elementbyggeri på Engstrands Alle i Hvidovre, 1952.

Element hejses på plads (Engstrands Alle).

Efterkrigstiden kom generelt til at forandre opfattelserne af forstaden som samfund. Ikke at variationen i opfattelser blev mindre, men enkelte opfattelser blev dominerende i en grad, så det er rimeligt at påstå, at forstadsbegrebet i almindelighed kom til at give mere entydige associationer.
De store planlægningsarbejder, der skulle regulere storbyens fremtidige vækst, var i fuld gang i mellemkrigstiden, men uden anden væsentlig betydning end at berede grunden for gennemførelsen af efterkrigstidens store planer.
Byudviklingen i efterkrigstiden og indførelsen af det industrialiserede boligbyggeri i løbet af 50'erne fik forstæderne til at ændre karakter. Beton, farveløshed, monotoni og trøstesløshed kom sammen med begrebet soveby til at karakterisere opfattelsen af forstaden.
Den foreløbige slutsten på denne udvikling var de store totalplanlagte bebyggelser, hvor 60'ernes byplanlæggere fik afløb for deres visioner. Bebyggelser, der hver især rummede en befolkning som en mindre provinsby. Bebyggelser, hvor planlæggerne havde taget højde for alt, bortset fra de mennesker, der senere kom til at befolke dem.
Udbygningen af forstæderne førte i første fase ikke til nogen forandring af deres struktur og funktion. Erhvervsmulighederne var fortsat sporadiske, men med udbygningen af den offentlige sektor og med regionplanlægningens etablering af store erhvervsområder op gennem 60'erne, forandrede det sig.
De store forstæder omkring København med befolkninger på fra 20.000 til 60.000 indbyggere er ikke længere klassiske forstæder i den forstand, at de er afhængige af det bycenter, de opstod som forstæder til. Det klassiske pendlingsmønster fra boligområde til centrum er afløst af et langt mere kaotisk mønster, hvor indbyggerne pendler på kryds og tværs i hele byområdet, og pendlingsfrekvensen synes også i nogle af forstæderne at være faldende.
Formelt ligner de større forstæder »rigtige byer«. De er politisk og administrativt selvstændige, de rummer arbejdspladser i et antal, der nærmer sig selvforsyning, de har et handelsliv (som regel samlet i planlagte centre), de har et udbud af kulturtilbud, der dækker i bredden, og de har uddannelsestilbud, der rummer undervisning frem til universitetsniveau.
Når de alligevel ikke er byer, skyldes det dels, at de indgår som elementer i storbyens samlede funktion og dels, at de bærer på den historisk betingede funktionslokalisering, der signalerer forstad og ikke by. Forstadens fysik er ikke byens.
Det er den gennemplanlagte forstadsbebyggelse fra det industrialiserede boligbyggeris tidsalder, der er kommet til at præge opfattelsen af, hvad forstaden er for en størrelse, og rigtigt er det da også, at netop blokbebyggelsen

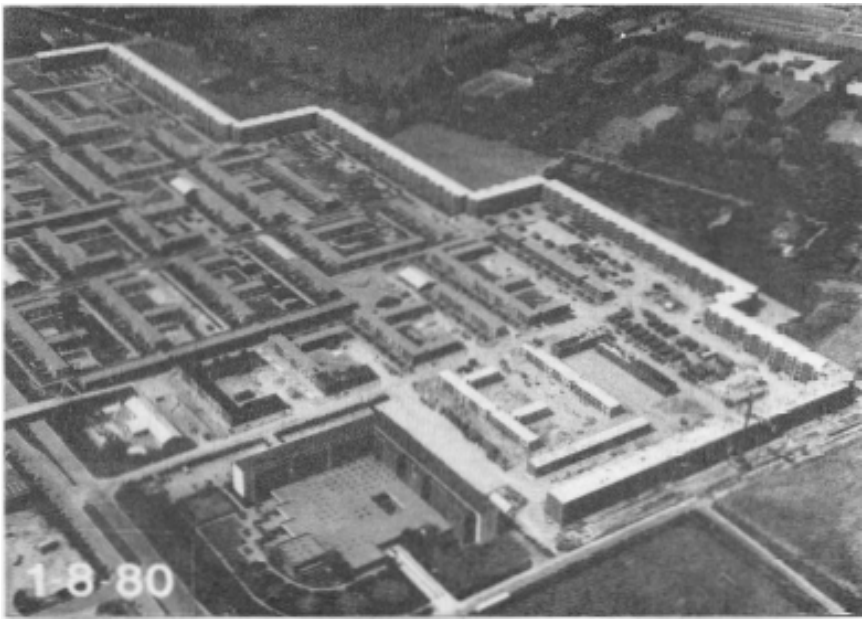

Avedøre Stationsby. Planlagt i 1960'erne og opført i 1970'erne er byggeriet prototypen på de totalplanlagte bebyggelser, der hver især har en befolkning som en mindre provinsby.

i vid udstrækning er et forstadsfænomen. Men på den anden side er det en opfattelse, som ikke er dækkende for den forstadsrealitet, der dækker 100 års udvikling.
Arbejdet med udforskningen af de iivsformer og -vilkår, som forstadsudviklingen gennem det sidste århundrede har skabt, har i vid udstrækning ligget udenfor de historiske fag. Det er primært sociologer og andre samfundsfaglige forskere, der har arbejdet med området, ligesom det primært har været arkitekter, der har arbejdet med den bebyggelseshistoriske udvikling.
Gennem de seneste par tiår er der udkommet arbejder, der har beskæftiget sig med forstadshistoriske aspekter, og det stigende antal kulturhistoriske institutioner i forstæderne har bidraget til en accelererende indsats på området.
Der er netop i år startet et forstadshistorisk samarbejde mellem medarbejdere ved arkiver og museer med henblik på at få skabt et grundlag, hvorfra den fremtidige forstadshistoriske forskningsindsats kan tage afsæt.
Efter århundreders arbejde med købstadshistorie og et tiårs arbejde med stationsbyerne er det på høje tid, vi kommer i gang med de nyeste bysamfund, forstæderne.

Artiklen har været bragt i 'JOURNALEN' lokal- og kulturhistorisk tidsskrift nr. 3, september 1991.

Rytterskoledagene - en succes!

Rytterskoledagene d. 14.-15. september blev en succes! Vejret artede sig, og mellem 500 og 600 mennesker lagde vejen forbi Rytterskolen og deltog i en eller flere af de mange aktiviteter.
I den udendørs cafe blev der serveret kaffe og hjemmebag - ikke mindst de varme vafler forsvandt lige så hurtigt, som de blev bagt.
Mange tog imod tilbuddet om rundvisning i Hvidovre KirkE:, på Kirkegården og Hvidovregade/Hvidovre Torv med den kyndige guide Jens Kristensen. Der blev vist film og dias-shows, Hans Thomsens nye bog om Avedøre blev 11 frigivet11 (og fik pæne ord med på vejen fra kommunalbestyrelsesmedlem Milton Graff Pedersen), og folkedanserne satte for alvor kolorit på dagene.
Lokalhistorisk Selskab fik solgt bøger og andet materiale, og enkelte nye medlemsskaber blev tegnet i løbet af weekenden.
Planen var at skabe et bredt kulturhistorisk arrangement i samarbejde med andre foreninger og kirken, og bestyrelsen synes, at erfaringerne er så gode, at Rytterskoledagene bliver en årligt tilbagevendende begivenhed.

TIPSKUPONEN
De 13 rigtige

Til Rytterskoledagene havde Lokalhistorisk Arkiv fremstillet en lille tipskupon med spørgsmål om lokalsamfundets og dets historie.

Der var tre svarmuligheder ud for hvert af de 13 spørgsmål, og spørgsmålene var ikke så lette, som de umiddelbart så ud.

Der indkom ganske mange besvarelser i løbet af de to dage på Rytterskolen. Ialt blev det til 52 besvarelser med mange forskellige bud på de rigtige svar.

I det følgende vil jeg gennemgå spørgsmålene og de korrekte svar og bringe navnene på vinderne af trøjerne og bøgerne.

Spørgsmål og svar.

1. Hvor mange landsbyer findes på Hvidovres område?
Svaret er to, idet både Avedøre og Hvidovre 13 landsbyer ligger indenfor Hvidovre kommune.

2. Hvornår er Hvidovre Kirkes tårn opført?
Svaret var let, når man befandt sig på Rytterskolen, for det korrekte årstal står på kirkens tårn: 1790.

3. Hvor mange S-stationer ligger i Hvidovre?

Det var et svært spørgsmål for de fleste, men svaret er fem: Hvidovre, Friheden, Ainarken, Avedøre og Rødovre.

4. Hvor mange medlemmer har Hvidovre kommunalbestyrelse?
Svaret er 21, det maksimale antal medlemmer en kommunalbestyrelse må have.

5. Hvor mange biblioteker er der i Hvidovre?
Svaret er fire, Hovedbiblioteket, Holmegårdsfilialen, Friheden og Avedøre.

6. Hvor mange ryttere har der boet i Rytterskolen?

Svaret er 0, og det var naturligvis et drilagtigt spørgsmål, der udsprang af de mange henvendelser arkivet får om hvorfor Rytterskolen har sit navn.

7. Hvor mange oldtidshøje ligger i Hvidovre?

Det korrekte svar er to, Simonshøj ved Strandmarkskolen og Langhøj nord for Langhøjskolen.

8. Hvor mange jernbaneulykker har fundet sted i Hvidovre?

Svaret på det drilske spørgsmål er tre, for Vigerslevulykken skete faktisk i Hvidovre, og dertil kommer så de to ulykker, hvor lokomotiver er styrtet ned på Hvidovrevej.

9. Hvor mange borgmestre har Hvidovre haft siden 1952?
Svaret er fire, Toft Sørensen, Christian Sørensen, Sv. Aa. Aagesen og Inge Larsen.

10. Ca. hvor mange indbyggere har Hvidovre?
Svaret er ca. 49. 000, idet tallet er for nedadgående fra · de over 50. 000, vi før har været.

11. Hvornår er Hvidovre Torv anlagt?
Torvet er anlagt i 1953.

12. Hvor mange sogne er der i Hvidovre?
Hvidovres fire sogne hedder: Risbjerg, Hvidovre, Strandmark og Avedøre.

13. Hvor mange kvradratkilometer dækker Hvidovre?
Det korrekte svar er 22.

Det var bestemt ikke nogen let konkurrence, og der var da også kun en enkelt fejlfri løsning, der var syv med en enkelt fejl og og seks med to fejl.

Vindere af sweatshirts med Rytterskolen som motiv blev:

Vindere af sweatshirts med Rytterskolen som motiv blev:
Rita Nielsen,
Anders Søderblom Jensen
Lars Henrik Juul
Bjørn Nielsen
Claus Haugaard
Merete Dahl
Lilian Bjarkholm
Lotte Hufeldt
Vindere af et eksemplar af den nye bog, "Avedøre på skillevejen" af Hans Chr. Thomsen:

Henry Larsen
Marianne Nielsen
Daniel Pedersen
Thorkild Lindhardt
Hans Hufeldt
Thomas Werner Hansen

Vinderne har modtaget deres præmier fra Arkivet.

PSv

DEN NYE BESTYRELSE:

Per E. Hansen, Grenhusene 26, 31 49 24 70.	Formand.
Lisbeth Magnussen, Ankermandsvej 15, 31. 49 69 77	Næstformand.
Hans Thomsen, Kløverprisvej 7,st., 31 75 99 47.	Redaktør.
Kjeld Jørgensen, Kløverprisvej 48, 31 75 20 91.	Sekretær.
Eigil Jørgensen, Hvidovrevej 98C, 31 47 00 58.	Kasserer.
Knud Kiegstad, Bymuren 75, 4., 31 49 58 25.	1. suppl.
H. Elsted Jensen, Lodsvej 16, 1., 31 L19 67 40.	2. suppl.
Esther K. Pedersen, Tavlekærsvej 122, 31 78 23 98.	Revisor.
Bent Christiansen, Paris Boulevard 20, 31 49 29 41.	Revisor suppl .
Kaj Andersen, Rosenhøj 49, st., 31 75 93 41.	Kult.udvalg.
Bente Hansen, Brostykkevej 24, 31 78 99 57.	Kult.udvalg.

bag-siden

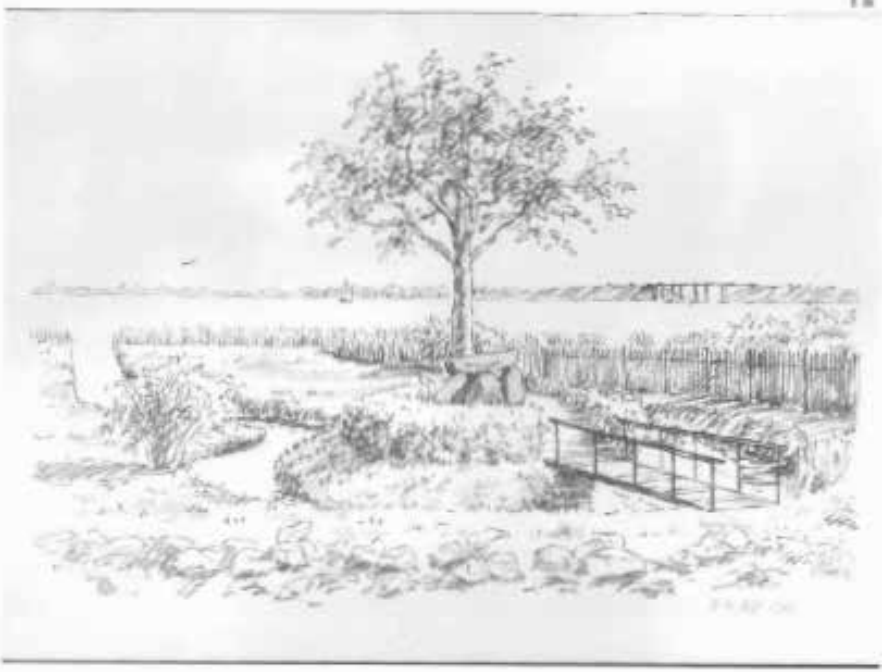

Lokalhistorisk Arkiv har fremstillet en postkortserie med 6 motiver fra Hvidovre Kommune tegnet af Chr. Hansen. Postkortene, der ledsages af en uddybende tekst, kan købes på arkivet, når det åbner efter Medborgerhusets ombygning
Prisen er 20 kr. for et sæt.

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

10. årgang, nr. 1 . Februar 1992

Indhold

Kære læser .....side 3
Formandens årsberetning .....side 5
En sort I hvid rejse .....side 10
Rytterskoledage i september .....side 12
Arkivets årsberetning .....side 22
Medlemsmøder .....side 29

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af
Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Det udkommer fire gange årligt
og tilsendes selskabets medlemmer

Redaktion: Lisbeth Magnussen og Hans Chr. Thomsen
Adresse : Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
Tlf. 31 78 02 22 lok. 227

ISSN 0902-3046

Kære læser

Vi bringer i dette nummer Formanden for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, Per E. Hansens, beretning fra den 13. ordinære generalforsamling. Ligeledes bringer vi arkivar Poul Sverrilds årsberetning fra Lokalhistorisk Arkiv 1991.

Endvidere har vi fundet et familiealbum frem, og herfra valgt nogle billeder fra en Hvidovreborgers rejse til Norge.

De er fra før Spies' og Tjæreborgs og Caravellernes tid. De er fra en periode, hvor det tog tid at ankomme til rejsens bestemmelsessted, samtidig med, at der også var en kortere ferie til det.
Sammenlignet med i dag var naturen dengang om ikke et højtids-rum, så dog et rum man færdedes i med jakkesæt, slips og blød hat. Naturen var en messe værd, og f.eks. ikke en art motionsrum for joggere, for ikke at tale om et forureningsproblem.

For- og bagsidebillederne er fra samme familiealbum, som billederne inde i bladet.

Forsidebilledet giver næsten sig selv - der gives mange typer naturoplevelser, og nogle af dem bliver dobbelt så gode, hvis man er to om dem. Bagsidebilledet er fra Norge og viser en mulig transportform, og det viser en flot gammel maskine med et "badekar" af en sidevogn. Vor rejsende har lånt motorcyklen til foto--brug.

Arrangementer

Lokalhistorisk Selskab har et arrangement i marts og et i april.
Den 16. marts holder Svend Hansen foredrag. Han er fra Hvidovre og har sejlet på de 7 Verdenshave. Han vil fortælle om sit liv.
Den 6. april vil arkivar Poul Sverrild og medlem af Lokalhistorisk Selskabs bestyrelse, Lisbeth Magnussen, vise gamle og nye lysbilleder fra Hvidovre.

Begge arrangementer finder sted i Bibliotekscafeen i Medborgerhuset kl. 19.30.

Vi skal henlede opmærksomheden på det arrangement, som den amatørarkæologiske forening for Vestegnen "Tværpilen" står for. Det finder sted d. 7. marts i Bibliotekscafeen i Medborgerhuset fra kl. 10.00 til 15.00. Ideen er at alle kan fremvise fundne oldtidsfund og få stedet registreret.

Redaktionen

13. ordinære generalforsamling

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. 25. november 1991

Formandens beretning.

Dette er 13. gang, der afholdes ordinær generalforsamling i Hvidovre lokalhistoriske Selskab. Det er første gang, at jeg som formand for selskabet skal fortælle om året, der gik. Det er altid vanskeligt at skulle overtage kommandoen efter en gammel skipper, der med årelang erfaring har styret skuden fra rygraden. Hver gang var første gang for mit vedkommende i denne Selskabets 12. sæson. Nogle gange har det været med sved på panden - og alligevel må jeg sige, at det er gået rimeligt godt. Vi har haft de sædvanlige møder og sammenkomster, som jeg i det følgende, traditionen tro, skal gennemgå i kronologisk orden.
Vort første møde i januar foregik på Risbjerggård. Det var skoleinspektør Steen Jensen fra Smørum, som fortalte om den lille private forening derude og deres måde at gribe sagerne an på i det lokalhistoriske arbejde. Det var en kold affære på Risbjerggård, men de ca. 50 fremmødte medlemmer fik alligevel en god aften. Steen Jensen er en hyggelig mand og god fortæller. Han sluttede forøvrigt af med at invitere os til Smørum, et arrangement vi vil tage op her i foråret.
Det næste arrangement foregik også på Risbjerggård. Denne gang havde vi i samarbejde med Hovedbiblioteket inviteret forfatteren Peter Seeberg. Det blev et meget aktuelt møde med en forfatter, som netop havde modtaget boghandlernes pris som årets forfatter. Peter Seeberg er foruden sit forfatterskab også kendt som museumsmand, arkæolog og en livsnyder, der sætter pris på de lyse sider i tilværelsen. Der var mødt ca. 150 og Seeberg fortalte om lokalsamfundets vilkår. Det var om fællesskab og ensomhed, om kulturen i vore landsbysamfund igennem de sidste 200 år. Alt i alt, en god aften.
Det tredje møde foregik på Bibliotekscafeen. Vi havde inviteret skolehistorikeren Ingrid Markussen til at fortælle om Rytterskoler generelt. Det var et møde, hvor vi også havde inviteret vore kollegaer fra Rødovre lokalhistoriske Forening. Vi var 90 mennesker, der lyttede til Markussens gode foredrag. Emnet "Rytterskoler" var aktuelt, fordi vi i

vort arrangement havde inviteret Rødovrefolkene til et kig på vor egen Rytterskole. For at mane tanken i jorden om, at skolen ikke har noget ·med heste at gøre. Mødet var varmt og udløste en geninvitation til Rødovre senere på året.

Så blev det sol, sommer og ferietid, og vi skal nu frem til efterårets store arrangement: Rytterskoledagene.
Der var gået mange forberedelser til dette arrangement. Bestyrelsen startede i maj måned og i august var der flere møder med forskellige involverede, indtil vi den 14.-15. september lod det hele løbe af stabelen. Vores blinde makker var - vejret - vi ved nu, at det ikke er noget problem. To gode dage for Hvidovre lokalhistorie. Med hjælp af flinke folk både i og uden for bestyrelsen, blev det et arrangement, som vi regner med at gentage i 1992. Belært af de erfaringer vi har gjort, håber vi at kunne gentage successen - stadigvæk med vejret som blind makker (700 deltagere).

Dagene foregik til dels i samarbejde med Hvidovre Kirkes Menighedsråd, som tilfældigvis havde høstgudstjeneste om søndagen, udendørs. Der var en permanent udstilling om Avedøre i skolestuen. Her var der også fremvisning af videofilm og lyd-diasshow om Hvidovre. Udenfor var der opstillet "boder", hvor Brugerrådet fra Holmegård Bibliotek og Arkivet var repræsenteret ligesom Selskabet selv. Vi havde indgået aftale med Hvidovre Folkedansere, og den lokale færøske gruppe optrådte for os med kædedans. Ud over dette havde Jens Kristensen travlt med at vise "Gitteret" på Torvet og følge interesserede rundt på Kirkegården. Oven i alt dette skal især de søde damer i køkkenet fremhæves. De sørgede for, at hele budgettet kunne løbe rundt, bl.a. ved salg og servering af kaffe og kage, vafler og saftevand og andre gode sager. Tak for det, kære damer. Det skal bemærkes, at ved denne lejlighed udkom Hans Thomsens bog om Avedøre og jeg må bemærke, at bogen er en gave til selskabets medlemmer, som kan afhente et eksemplar gratis, også her i aften.

Om mandagen den 16. september havde vi medlemsmøde i Biblioteks-cafeen. Det var vort bestyrelsesmedlem Knud Kiegstad, der fortalte om sine drengeår i Hvidovre, en lokal beretning fra 50-erne. Knud fortalte friskt og frejdigt i et sprog, som vi alle forstod. Mødet blev overværet af ca. 40 medlemmer.

Et genvisit hos Rødovre lokalhistoriske Forening var fastsat til den 21. september. Vi besøgte Statens pædagogiske Forsøgscenter, som har til huse på Islevgård i Rødovre. Det blev en dejlig lørdag med godt vejr, men desværre kun få tilmeldte fra Hvidovre, vi var 10.

Forsøgscentret indeholder en ungdomsby, et minisamfund. Der er ved hjælp af sponsorer indretter posthus, bank/sparekasse, rådhus, fagforening, kiosk og en kirke er der også. Det var et interessant "kig". Bagefter kørte vi på Rødovregård, hvor Rødovre lokalhistoriske Forening var vært ved en tiltrængt kop kaffe med kage.

Oktobermødet blev, ligesom aftenen med Peter Seeberg, et tilløbsstykke. Vi havde inviteret historikeren Bent Bltidnikow, som netop havde udgivet bogen "Som om, de slet ikke eksisterede". Bltidnikow havde tidligere besøgt os her i Hvidovre. Dengang et tilbageblik på jødernes historie i Danmark. Denne gang med nogle facts omkring jøderne og deres forhold under Anden Verdenskrig. Hans bog har vakt opsigt i forskellige kredse, og vores aften var også vellykket med bl.a. stor spørgelyst.

Dette var årets sidste møde for medlemmerne. Vi er parat i 1992 med et program, som vil fremkomme senere. Jeg kan nævne et par ting vi har på repertoiret. F.eks. håber vi i foråret at kunne byde på et møde med forfatteren Ebbe Kløvedal Reich. Ligesom arkivaren fra Søllerød Museum har tilbudt os en aften med foredrag om kirkegårds-registreringen af Hvidovre Kirkegård. Vi håber også at kunne arrangere en tur til Smørum, som tidligere nævnt. Ligesom vores egen arkivar Poul Sverrild sammen med Lisbeth Magnussen vil løfte sløret for de nye ... gamle Hvidovrebilleder, som vi blev snydt for i aften. Poul Sverrild er undskyldt, fordi der for tiden er rod i den - på biblioteket - p.g.a. ombygninger. Poul håber at komme i orden igen i nær fremtid.

Bestyrelsen har i årets løb haft 4-5 ordinære møder i Rytterskolen. Der har været debatteret mangt og meget på disse møder. Jeg må indrømme, at nye tider tilsyneladende er på vej. Vi vil i bestyrelsen prøve på at skabe en arbejdsfordeling, der tilgodeser os alle. Hidtil er det de få, der har båret hele læsset. Hvis vi nu fordeler byrderne, er der mulighed for, at vi alle kan være med uden at løbe sur i det hele. At være bestyrelsesmedlem er ulønnet og til tider utaknemmeligt. Jeg vil gerne konstituere

en bestyrelse den 4. december, hvor det er lysten, der driver værket. Vi regner med, som sagt tidligere, at knytte medlemmer til os uden for bestyrelsen, som kan hjælpe med diverse opgaver. F.eks. er det tidskrævende at redigere og udgive vort blad.

Vi er i gang med at oprette en redaktion, som kan arbejde med bladet og kun bladet. Vi har i årets løb haft en mærkværdig udmeldelse. I forbindelse med vor behandling af Ivang Haaemans bog "Den Forrådte Ungdom" var der en grundejerforening i Hvidovre, som syntes det var for groft at behandle en forhenværende Hipo-mand i en artikel i vort blad Hvidovre Lokalhistorie. Ideen var oprindeligt ved hjælp af bogen at behandle to sider af sagen, bl.a. ved i det efterfølgende nummer at behandle frihedskæmperens synspunkter. Det blev til en artikel med Helge Wiese.

Jeg kan ikke se, at vi kan arbejde med lokalhistorie uden at nævne tingene ved deres rette navne. Tænk, hvis man skulle skrive om Svenskekrigene uden at nævne svenskerne. Den Anden Verdenskrig ligger nu så langt bag os, at vi skal skynde os med at få nogle udsagn fra de mennesker, der var med. Disse udsagn skal vi have fra begge sider, hvad enten vi sympatiserer med meddeleren eller ej. At blive så ophidset, at man melder sig ud, vil jeg anse for at være lidt for hysterisk, og vi regner i bestyrelsen med, at det var "en enlig svale".

Jeg kan iøvrigt meddele, at mit interview med Helge Wiese, som er en hyggelig mand, ikke forløb uden problemer. Jeg anser mig selv for at være et nogenlunde teknisk begavet eksemplar af menneskeracen. Ikke desto mindre kom jeg til mødet med Wiese i Rytterskolen og fik stillet udstyret op. Helge Wiese fortalte, og han kan fortælle i timevis, så det var bare efter 2 timers forløb at stoppe manden og pakke udstyret sammen, sige tak o.s.v. Om aftenen skulle jeg lige høre, hvad der var kommet på båndet - oh ve. Ikke en lyd kom der ud af apparatet. Jeg havde glemt at tænde for mikrofonen. Ugen efter - på'en igen.

Det er vort ønske at kunne markere os noget mere, dertil har vi brug flere af vore medlemmer, der vil være med til at udføre et stykke arbejde. Det kunne f.eks. være hjælp til at få en udstilling op at stå. Det kunne være i en endnu større grad at være behjælpelig med at indsamle stof og at bearbejde stoffet. Vi vil også gerne have en større agitation

-8- blandt vore medlemmer for at skaffe endnu flere medlemmer. Meningsfyldte medlemsaftener kræver foredragsholdere, som ikke er til at opdrive, uden det koster penge. Vi vil gerne fortsætte med mindst to lokale gæster hvert år, men det er et begrænset klientel, der kan behandle rent lokale emner. Derfor må vi ty til andre foredragsholdere, og de koster som sagt penge.
Hvidovre lokalhistoriske Selskab vil gerne opfattes som et seriøst foretagende. Vi er også parate til, som der står i vore vedtægters formålsparagraf, at udbrede kendskab til og vække interesse for Hvidovre Kommunes lokalhistorie. Hertil har vi megen brug for vore medlemmers hjælp, ligesom kommunen også gerne måtte hjælpe f.eks. Arkivet med penge til et video-udstyr. Det vil kunne hjælpe os til at registrere tingene, når de sker. Ting, som om få år viser sig at være af lokalhistorisk værdi.
Jeg har deltaget i det årlige møde hos Dansk historisk Fællesforening og Sammenslutningen af lokalhistoriske Foreninger. Denne gang foregik møderne i Svendborg. Af de vigtigste ting, der foregik, kan jeg referere, at i begge foreninger blev der foretaget vedtægtsændringer, som gik ud på en anden måde at vælge formand på. For fremtiden vil den valgte bestyrelse konstituere sig selv og således vælge formand fra bestyrelsens midte. Begge foreninger skiftede navn, så Dansk historisk Fællesforening blev til Dansk historisk Fællesråd, og altså et rådgivende organ og ikke mere en paraplyorganisation. Sammenslutningen af lokalhistoriske Foreninger skiftede navn til Dansk lokalhistorisk Forening, med hvad det så indebærer.
Jeg vil gerne til slut oplyse, at vort Selskab for nylig havde 371 medlemmer. Det er ca. 12% mere end sidste år. Vort mål er at passere 500 medlemmer. Det går den rigtige vej.
Så vil jeg takke alle, der har medvirket i årets løb. Tak til bestyrelsen for godt samarbejde. Tak til Hvidovre Kommune, Biblioteket og Arkivet ved Poul Sverrild. Tak til jer alle sammen. Jeg overgiver beretningen til videre behandling.

Per E. Hansen

En rejse i sort/hvid

Af Hans Chr. Thomsen

15.000 billeder. Det er sådan ca., hvad der i tidens løb har samlet sig af fotos på Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv. 15.000!
De spænder over et langt spand af tid og forestiller alt mellem himmel og jord, selvom der er undtagelser. Der er f.eks. ikke billeder af fødsel og død.
Nogle få af de 15.000 billeder foreligger samlet i ca. 10 familiealbum.
Det, der især springer i øjnene fra disse album, er en tendens til, at det er undtagelserne i livet, der er søgt fastholdt: Runde dage, bryllupper, fester af forskellig art, udflugter og ferier m.m.
De billeder, vi bringer i dette nummer, stammer fra et af disse album, og vi har - her i den mørke tid - valgt at bringe nogle feriebilleder.

En sort/hvid verden fra før microchips'en

Billederne er fra før 2. Verdenskrig. Det ses bl.a. af kvaliteten, formatet, og af at det er sort/hvide fotos.
Formatet er 8 gange 11, hvilket er mindre end gennemsnitsstørrelserne i dag. På samme måde har verden i et fotoalbum i dag også forandret sig i forhold til 1920'erne og 30'erne, idet den har fået farve på. Endelig er billederne fra en tid før de moderne kameraer med deres automatiske lys- og afstandsmålere styret af indbyggede minicomputere med deres microchips.

Oh, vandringsmand!

Ligesom mennesker er forskellige - og familier med for den sags skyld - er fotoalbum det naturligvis også. Og gud ske lov for det. Og det, der er særligt for nogle af de følgende feriebilleder, er deres romantisk farvede temaer.

Romantikken falder jo tidsmæssigt i slutningen af 1700- og begyndelsen af 1800-tallet. I litteraturen er der tale om f.eks. Goethe i Tyskland og Oehlenschlager i Danmark. Inden for malerkunsten er den tyske maler Casper David Friedrich et centralt navn. Han studerede forøvrigt en tid i København.

Et yndet motiv for malerne var vandringsmanden i naturen. Blickers "Hosekræmmer", der vandrer på heden, har træk fra den periode, ligesom figuren dukker op i hans digtsamling "Trækfuglene": "Lyt og, o Vandrer. .. " f.eks.

Det der var typisk for den romantiske malerkunst var kontrasterne og dramatikken i billederne: Det lille menneske over for den mægtige natur, de lysmæssige kontraster og de ofte glødende farver. Herigennem søgte malerne at skildre deres indre stemning gennem den ydre natur - naturen var et sindbillede.

Den hjort, der i dag brøler ved skovsøen i så mange danske hjem, er en udløber af denne malerretning. Inden for f.eks. landskabsarkitektur kan man henvise til Albertslund, der har et arkitektonisk designet stykke romantisk natur. Det kan beses fra f.eks. Holbækmotorvejen, som et "bjerg" der rejser sig i et ellers fladt landskab, og der er søer og snoede stier omkring bjerget.

Det blide Danmark

Den romantiske malerretning slog ikke igennem i Danmark. Det havde mange årsager, men en af dem hang måske sammen med den manglende dramatik i det danske landskab. En romantisk maler ville i al fald ikke have haft mange chancer i Hvidovre. Det havde en helt igennem udramatisk natur. Uegnet til at male, men velegnet til at pløje. "Himmelbjerget" i det jyske er mere et bjerg af navn end af gavn. Hvis vi sætter Bornholm i parentes er det faktisk kun Møns Klint og Stevns Klint, der har maleriske kvaliteter af

romantisk art. De to sidstnævnte lokaliteter er forøvrigt rigt repræsenteret i de fleste album, og de var yndede rejsemål i 1920'erne og 30'erne. I f.eks. Avedøre Grundejerforenings protokol fra 1920'erne dukker de også op som rejsemål. Overhovedet har romantikken formodentlig mere end nogen anden kunstretning opfanget vores syn på, hvordan et rigtigt stykke natur skal se ud, når det skal være.

Næ, skulle man se en natur, der ville noget, måtte man rejse udenlands, og det er netop hvad vor rejsende gjorde engang for mange år siden.

Rytterskoledagene i september var en publikumssucces

- 12 -

Rejsen foregik formodentlig med skib, og målet var Norge.
Den flotte passagerdamper er dog ikke rejseskibet. På bagsiden af billedet står der: "Norges største Amerikabåd DIS Stavangerfjord". Men flot er den i alle tilfælde, med en stævn som et øksehug, to skorstene og ankrene oppe. Et stykke civilisation i norsk natur, parat til afgang.

Bemærk den mikroskopiske sorte skikkelse helt ude på klippespidsen i højre side af billedet. Det civiliserede sorte jakkesæt forsvinder næsten i den massive forstenede natur, der hæver sig over den lille by ved fossens udløb - et fnug af et menneske i en mægtig natur. Vor rejsende har fundet billedet væsentligt nok til at købe det og sende det som postkort til Hvidovre: "Her faar Du et fint Postkort som jeg fik i en Forretning her... Se Norges Skønhed".

Billedet må forøvrigt have krævet lige så megen planlægning som et maleri, og have taget sin tid at få i kassen.

Prøv at sammenligne med den romantiske maler Casper David Friedrichs billede af vandringsmanden "Wanderer Uber dem Nebelmeer". Der er motivet også: menneske/natur.

Caspar David Friedrich's
"Wanderer über dem Nebelmeer".
c. 1808

Kan man ikke konkurrere med de professionelle fotografer, kan man i det mindste lade sig inspirere af dem. Vor vandringsmand har arrangeret sig allerøverst på et bjerg, og langt under ham folder civilisationen sig ud. Som på Friedrich' s maleri har han jakkesæt på - man er pænt klædt på, når man går til fjelds. I de romantiske malerier havde de ensomme skikkelser ikke hat på. Hvis de havde, ville malerne være for-

hindret i at skildre vinden, som den kommer til udtryk, når den tager fat i håret. Vor vandrer har drejet overkroppen i positur under en flot svunget hat. Han har også været optaget af motivet: menneske/natur, men han har også været optaget af at blive fotograferet. Derfor vender han ryggen til naturen - modsat Friedrich' s vandrer. Men det er et dramatisk og suggestivt flot billede.

Der er ingen rimelig grund til ikke at gentage en succes, når man først har fået øje på den. Billedet har dog ikke helt samme dramatiske kvalitet som det forrige. Det skyldes delvist, at der er en væsentlig mindre højdeforskel mellem figuren og baggrunden, ligesom der er en mindre kontrast mellem kulturen og naturen. Det sidste har dog også tekniske årsager. Det falske lys, der er sluppet ind på billedet for længe siden, er især gået ud over naturen. På bagsiden af billedet står der: "I Baggrunden Salhus Fabrikker. Fjeldet bagom gaar næsten ret op", og det er svært at se, fjeldet.

Natur er der i Norge, og der er meget af den, og den er smuk. Klipperne aftager i toneintensitet, og vandet flyder bugtet mod perspektivets forsvindingspunkt. Det er som det skal være.

Oh, at hvile ud i naturens skød. Huset i baggrunden er af naturens egne materialer - træ og græstørv. Ferien er ved at være forbi. Vor vandringsmand har fordybet sig i en bog, og på bagsiden af billedet har han skrevet. "Ak, du herlige Tid, hvor jeg mindes dig".

Hjemme om ikke har Danmark om ikke Norges naturlige dramatiske kvaliteter så dog sine mere blide ditto. Og når det kommer til stykket er det jo langt pænere: "Langt højere bjerge så viden på jord I man har, end hvor bjerg kun er bakke; I men gerne med slette og grønhøj i Nord, I vi danemænd tager til takke". Og ikke nok med det: "Vi er ikke skabt til højhed og blæst, I ved jorden at blive, det tjener os bedst", skrev Grundtvig 1801. Men hvorom alting er, så har vor rejsende haft sans for det æstetiske - Er det mon Damhussøen, eller Rebæk Sø i modlys og med skyer og træer, vi ser?

Årsberetning for Lokalhistorisk Arkiv 1991

Besøgende

Antallet af besøgende har været noget lavere end i forrige rekordår. Faldet kan helt henføres til de påtvungne lukkeperioder her i efteråret, for frem til udgangen af september var besøgsstatistikken en smule over tallene fra sidste år, men naturligvis kan det mærkes, at der holdes lukket i flere måneder. I alt har der været 414 besøgende i 1991 mod godt 500 i 1990.

Trods det, at arkivet næppe kommer til at åbne før i løbet af februar på grund af ombygningerne i Medborgerhuset, så er det en klar forvent¬-ning, at besøgstallet i 1992 kommer til at fortsætte den opadgående linie, der har været den ubrudte norm siden 1987.

Afleveringer

Hvor besøgstallet naturligt nok har været faldende i 1991, så gælder det ikke afleveringerne, der i antal har været større end sidste år. Det er i alt blevet til godt og vel 80, cirka 10 flere end sidste år. Som tidligere har

Hagbard/Waldemar Busch's dagbøger fra 1840'erne er blandt arkivets vægtigste afleveringer i år.

Billedet er uden datering

afleveringerne varieret meget i omfang, men der har været nogle ekstraordinært store imellem. En enkelt aflevering omfattede således flere end 1.200 fotos og ca. 25 8 mm film.

En enkelt aflevering skal jeg omtale særligt, da den er noget usædvanlig. Det drejer sig om 5 dagbøger fra 1840'rne, skrevet af Hagbart Brusch, der købte Bredegård i Hvidovre. De er meget omfangsrige og giver et detaljeret billede af livet i en landbrugsfamilie, der økonomisk og socialt lå en del over gennemsnittet. De afventer en transskription, før det kan vurderes, hvordan de skal formidles, men de ser umiddelbart ud til at være ret usædvanlige alene i kraft af deres omfang.

Foredrag

Det er i løbet af året blevet til 222 foredrag, hvor jeg som arkivar har haft lejlighed til at fortælle om vores lokalhistorie. Det først og fremmest i foreningsregi, men jeg har også haft besøg af enkelte skoleklas-

ser i Rytterskolen. Det sidste er en aktivitet, der er positiv, men hvor arkivets ressourcer på ingen måde slår til, så opgaven er lavt prioriteret i forhold til arkivets primære virkeområder.
Den direkte kontakt til borgerne er altså central for arkivets virksom¬hed, og sammenlagt kan det konstateres, at jeg som arkivar har stået ansigt til ansigt med flere end 1.200 borgere i løbet af året i en formid-lingssituation.
Dertil kommer jo så de mange, der formidles passivt til gennem artik-ler, bøger, udstillinger o.s.v

Arkivet har medvirket ved arbejdet med Hvidovre Rutebilers historie.

Udstillinger
Arkivet har i år produceret en udstilling om Hvidovres skolehistorie, en udstilling, der har været vist på Sønderkærskolen og på Ryttersko¬len. Den vil senere komme op på flere af Hvidovres skoler. Dertil kommer, at arkivet har haft to ældre udstillinger ude i løbet af året. En styrkelse af udstillingsvirksomheden af ville være ønskelig set i lyset vil efter-spørgslen, men en målsætning på mere end en udstilling om året være helt urealistisk.

Udgivelser/Skriftlig formidling
Hovedudgivelsen har i år været Hans Thomsens glimrende bog, Avedøre på skillevejen, der bruger to foreningers historie til at give et signalement af Avedøre på overgangen fra landbrug til forstad. Dens markedsføring og distribution er blevet lidt ramt af arkivets flytning, men medlemmerne vil forhåbentlig alle få lejlighed til at afhente den på arkivet eller Rytterskolen, idet der er et gratis eksemplar fra Lokalhistorisk Selskab til alle medlemmer.
Arkivet har videre leveret materiale til vores lokalhistoriske tidsskrift, artikler til andre blade og til Hvidovre Avis. Endelig har arkivet lige før årsskiftet fået trykt en postkortserie, der vil komme til salg i foråret 1992.

Rytterskoledagene
er blevet beskrevet, men jeg skal lige nævne, at arrangementet naturligvis også tærede en del på arkivets ressourcer, men set med arkivøjne var det en stor succes, både som formidlingsarrangement for lokalhistorien, men også i form af afleveringer til arkivet. Jeg vil arbejde hårdt for en gentagelse af de kulturhistoriske dage i 1992 og gerne med et bredere og endnu større program. Det ville være herligt, hvis det kunne blive en fast institution i det lokale kulturliv.

Kommende udgivelser
Arkivet har modtaget en transskription af de ældste dele af Hvidovre kirkebog, udført af selskabets medlemmer, Ernst Cortsen og hans frue. Det er arkivets hensigt at lade det grundige og meget omfangsrige manuskript udgive i løbet af 1992.
Jeg skal videre oplyse, at arkivet har været inddraget i tilblivelsen af en spændende bog om Hvidovre Rutebiler, som Sporvejshistorisk Selskab udgiver sidst på vinteren. Det er en stor og grundig beskrivelse af vores rutebilhistorie med mange sidelys på lokale begivenheder. Det bliver en rigtig lokalhistorisk bog om det nu hedengangne selskab. som de fleste Hvidovre-borgere havde et forhold til. Vi håber, at det bliver muligt for Lokalhistorisk Selskab at tilbyde medlemmerne bogen til en favørpris.

Købmandsforretning på hjørnet af Dryadevej og Strandby Alle ca. 1932

Igangværende aktiviteter
Arkivet er involveret i skabelsen af et egnshistorisk teaterstykke i samarbejde med egnsteatret VestvoJden. Det bliver et forhåbentlig anderledes stykke om den lokale befolkning i slutningen af 1700-tallet. Efter planerne skal det opføres først på året i 1993.

Andre opgaver
Som det vil være mange bekendt fra Hvidovre Avis, pågår der et kommunalt projekt med navnet "et kønnere Hvidovre". Det første resultat af dette projekt kan allerede ses på Hvidovre Stationsplads, og den næste indsats er blevet gjort omkring Hvidovre Torv. Her har arkivet været inddraget i planlægningsarbejdet, og det er min forhåbning, at inddragelsen af den kulturhistoriske dimension i sådanne opgaver vil vise sig at være et plus for opgaveløsningerne.
En anden opgave, som jeg har været inddraget i, har været introduktionen af nye kommunale medarbejdere til Hvidovre. Det er jo væsent-

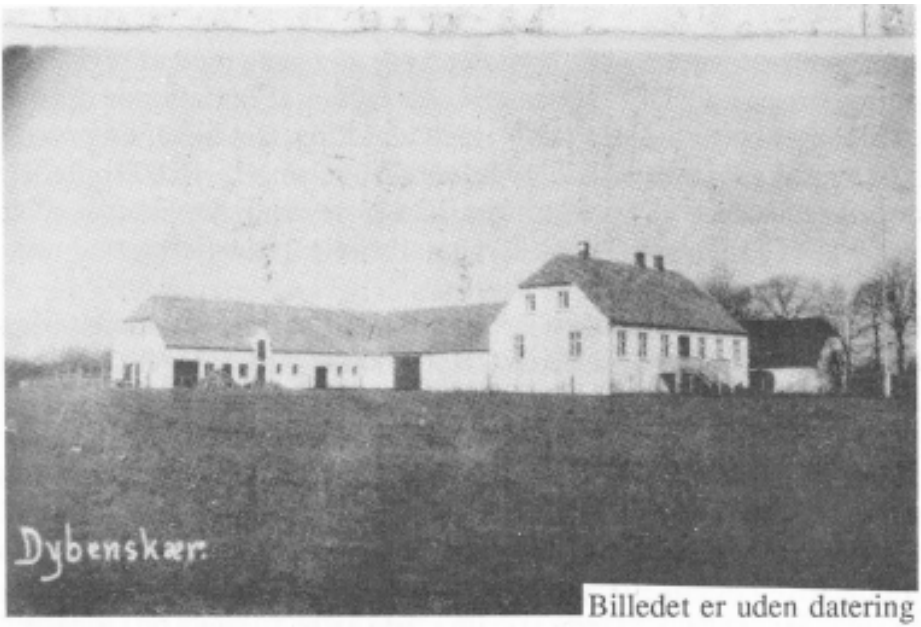

Billedet er uden datering

ligt, at kommunens medarbejdere har et indgående kendskab til det lokalsamfund, de skal virke i, og her er lokalhistorien med til at give et bredere og mere dækkende indtryk af Hvidovre.

Arkivets flytning

Som omtalt og som annonceret i Hvidovre Avis er arkivet lukket her ved årsskiftet. Det er den anden lukkeperiode i 1991, og det er naturligvis ikke noget, jeg er glad for. Men resultatet af denne sidste lukkeperiode vil være synlig omkring februar, hvor arkivet vil flytte op på første sal i Medborgerhuset.

Den største gevinst ved flytningen vil være publikums forbedrede adgang til arkivet. Nu skal man ikke længere igennem skrankeområdet, men kan komme direkte til arkivet oppe på balkonen enten fra forhallen eller inde fra udlånet.

Flytningen skulle også gerne sikre arkivet den længe savnede hyldeplads, så det ikke længere er nødvendigt at placere arkivalier på gulvet, som det har været virkeligheden gennem de sidste to år.

EDB

Endelig kan arkivet nu i det kommende år gå i gang med at registrere samlingerne på edb. Det er en anderledes og nok så omfattende opgave som bibliotekets netop gennemførte inddatering. Det bliver en proces, der vil strække sig over adskillige år, når de omkring 15-16.000 billeder, mange hundrede kort og tegninger, håndbogssamlingen, kopisamlingen, de godt 1.000 lydbånd og ikke mindst alle arkivalierne skal registreres elektronisk.

I modsætning til biblioteksregistreringen skal hele arkivets inddatering udføres manuelt, så det drejer sig om 100.000'er af ord, der skal skrives. Gevinsterne ved at registrere på edb ligger på flere områder. Dels bliver søgeprocesserne langt lettere, når man ved at søge på et enkelt ord får oplysninger frem på skærmen om, hvad der findes af materiale om emnet, hvad enten det er arkivalier, billeder, lydbånd eller film. På noget længere sigt bliver der også mulighed for at søge i andre arkivers samlinger fra det enkelte arkivs anlæg. Lokalarkivernes registreringsprogram, der er blevet til inden for de sidste år, er allerede nu i funktion på ca. 35 af landets arkiver.

Generelt

Det har været et atypisk år for Lokalhistorisk Arkiv, hvor flytteplaner og bibliotekets inddatering har påvirket aktiviteten kraftigt, men hvor både indsamlings- og formidlingsvirksomheden har fungeret optimalt. Så alt i alt et godt år for det lokalhistoriske arbejde, og et år, hvor det, trods de praktiske vanskeligheder, trods alt peger frem mod endnu mere aktivitet, større og bedre samlinger og kontakt til endnu flere interesserede borgere.

Arkæologi

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab vil gerne gøre opmærksom pil et arrangement, der finder sted uden for Selskabets rammer.
En del af Hvidovres historie er den, som arkæologerne tager sig af. Og i den forbindelse er der et arkæologisk "træf" i marts pil Medborgerhuset. Tilstede vil være Arkæologisk Forening for Københavns Amt, medlemmer af Arkæologisk Forening "TVÆRPlLEN" samt Poul Sverrild fra Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.
Hvis man har fundet flinteredskaber, eller andet, i sin have, på sin grund, i området f.eks. ved åen, ved vandet, eller når der blev foretaget udgravninger, sil er muligheden der nu for at fil en snak om det. Samtidig er man med til at få kortlagt nogle hvide arkæologiske pletter i Hvidovre, idet arrangementet også handler om at f1l registreret findestederne. Hvis man er forhindret i at komme vil arrangørerne også være glade for en opringning.

Det kan ske til tlf.: 31 78 23 98

Mødet finder sted:

Lørdag d. 7 marts 1992
kl. 10.00-15.00
Bibliotekscafeen
Medborgerhuset.

Medlemsmøde

Svend Hansen, Hvidovre vil fortælle om et liv på de 7 Verdenshave. Han har sejlet med sejlskibe. Han har været jorden rundt 3 gange. Han er blevet sejlet agterud i Shanghai, hvor han levede i et 1/2 år. Han ved noget om livet på skibene, og har anduvet Staterne, Australien, Østen og - ja, kom og hør.

Af hensyn til servering bør man tilmelde sig arrangementet senest onsdag 11. marts 1992
på Rytterskolens telefonsvarer
tlf. nr. 31 47 34 44

Der kan godt gå et lille stykke tid fra man har ringet op, til telefonsvareren kobles til - men hav tålmodighed.
Det eneste man skal gøre er at oplyse navn, antal personer, og om der ønskes te eller kaffe. Det er ganske enkelt og ligetil.

Mødet finder sted:

Mandag d. 16 marts 1992 kl. 19.30
Bibliotekscafeen
Medborgerhuset

Medlemsmøde

Arkivar Poul Sverrild og bestyrelsesmedlem Lisbeth Magnussen viser gamle og nye lysbilleder i April.
De lysbilledeshows, der hidtil har været vist i Selskabet har alle været tilknyttet projekter af forskellig art. Dette lysbilled-foredrag vil adskille sig herfra, idet det tager udgangspunkt i billedarkivet, der som nævnt andet steds i dette nummer af bladet, indeholder omkring 15.000 billeder. Inden for de sidste 2 år er billedarkivet blevet forøget med 2.000 nye billeder.

Af hensyn til serveringen bør man tilmelde sig arrangementet senest
onsdag den 1 april
På Rytterskolens telefonsvarer
tlf. nr. 31 47 34 44

Der kan godt gå et lille stykke tid fra man har ringet op, til telefonsvareren kobles til - men hav tålmodighed.
Det eneste man skal gøre er at oplyse navn, antal personer, og om man ønsker te eller kaffe. Det er ganske enkelt og ligetil.

Mødet finder sted:

Mandag d. 6. april 1992
kl. 19.30
Bibliotekscafeen
Medborgerhuset

bag-siden

"Et Billede endnu fra Helda!. Jeg styrer og bagved sidder min Kammerat og spiller. I Baggrunden Ejeren af Motorcyklen og Sønnen i Huset. Ved Siden af ham en Dansker (Møller). Ved Siden af mig vores Kasserers Kjæreste (en nordlandsk Dame, 22 Aar)."

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

10. årgang, nr. 2. - Juni 1992

Indhold

Kære læser 3

Det tavse flertal 4

Gravmælerne på Hvidovre Kirkegård 14

Phønix-husene 26

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Det udkommer fire gange årligt og tilsendes selskabets medlemmer.

Redaktion Lisbeth Magnussen og Hans Chr. Thomsen
Adresse Lokalhistorisk Arkiv Medborgerhuset,
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
Tlf. 31 78 02 22, lok. 227

ISSN 0902-3046

Kære læser

"April er den grusomste Maaned", skrev den engelske lyriker T.S. Eliot i 1917, "driver Syrener frem af død Jord, blander Erindring og Begær, pirrer sløve Rødder med Vaarregn". Dette nummer af Hvidovre Lokalhistorie har det lidt på samme måde, idet det om ikke prøver at drive syrener frem af død jord, så dog prøver at drive lokalhistorie frem af Hvidovre Kirkegård.

Aprilnummeret består af tre artikler.

Den første af Hans Chr. Thomsen koncentrerer sig om det 20. århundredes fortrængning af døden. Om dens verdsliggørelse og institutionalisering, ligesom kirkegårdens ideologi søges indkredset. Den anden artikel af P. Sverrild handler om kirkegården som kilde til både lokal og generel kulturhistorie. Derudover er den aktuel i forbindelse med Københavns Amtsmuseumsråds undersøgelse af kirkegårde i hele Københavns Amt med henblik på fredningsvurdering. Det er i den sammenhæng værd at notere sig, at Amtsmuseumsrådet ud fra en kulturhistorisk vurdering placerer Hvidovre Kirkegård blandt amtets 2-3 mest spændende.

Den tredje artikel af Per E. Hansen handler om Phønix-husene. Den er skrevet i anledning af Grundejerforeningen Phønix-husenes 50 års jubilæum (1941- 199 1). Artiklen beskæftiger sig blandt andet med, hvorfor disse huse blev bygget og af hvem. Det fremgår også af artiklen at husene var temmelig udsædvanlige for sin tid.

Sluttelig skal der gøres opmærksom på at dette nummer som det forrige er udvidet til omkring 32 sider. Det er et omfang vi vil søge holdt også i fremtiden.

Og hermed ønsker vi jer og os selv et grødefuldt forår, og en sommer med masser af sol.

Det tavse flertal

Af Hans Chr. Thomsen

HVIL I FRED, TAK FOR ALT, SOV SØDT. De hvide marmorduer sidder på stenene med hovederne på skrå og ser på indskrifterne og gravene, og jeg ser på dem.
Ude på Hvidovrevej larmer trafikken som trafikken nu gør, og her står de stumme sten med deres duer, tekst og tal. 1832-1889, 1882- 1942, 1910- 1980 . .. Sten ved sten, grav ved grav, århundrede ved århundrede. Så meget levet liv de repræsenterer, og så lidt der bliver tilbage. HVIL I FRED, TAK FOR ALT, SOV SØDT, og det er smukt, og Kirken står omgivet af sine døde og sine bygninger fra en anden tid.

Frihedens Port
I den anden ende af byen er der også en sten. Den er placeret på en port, og det er kunst. Det er Frihedens Port, og der var ingen fred ved den sten, hverken i sin tid eller i dag. Sammenhængen gør forskellen. Her på kirkegården er der ingen problemer med stenene. De står række op og række ned. De er alment accepterede, og her forstår enhver, hvad en sten betyder. Den får det sidste ord, og under stenene ligger jordens sande tavse flertal.

Bondesamfundet
Der ligger repræsentanter fra den bonde- og landbrugskultur, der forsvandt fra Hvidovre i den første halvdel af århundredet. Det store hartkorn har her for sidste gang beslaglagt jord.

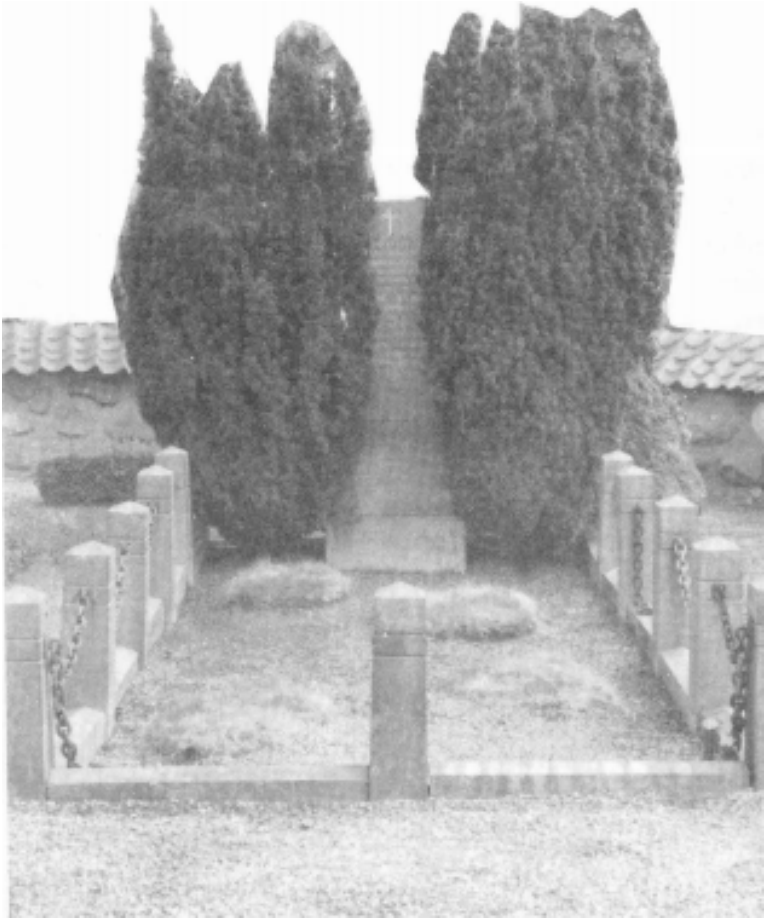

Deres gravstene repræsenterer billeder fra en anden tid, og de har en anden stil og en anden type tekst end i dag. Enkelte kan simpelthen ikke fatte sig i korthed - der er imponerende snakkesalige granitplader lagt i jorden med omkring to kvadratmeter tekst ud mod Hvidovrevej. Landbrugskulturen er svær at overse. Den er tilstede i kirkegårdsrummet med en vælde, der posthumt sprænger de nuværende kirkegårdsregler fra 1979, der siger, at der ikke må anvendes gitterværk eller andet ikkelevende hegn, ligesom mindesmærkerne ikke må virke skræmmende ved deres størrelse.
Skræmmende eller ej, bønderne har sat sig nogle solide mindesmærker og hegnet dem ind med tunge lænker eller massive smedejernsgitre. Den status og den plads, de optog engang i lokalsamfundet, har de sørget for at reproducere på kirkegården.

Forstaden
Samtidig med at social rang og status reproduceres på kirkegården kan man iagttage en udjævnende tendens. I takt med at Hvidovre vokser sig stor som forstad falder størrelsen på mindesmærker og gravsten og under dem ligger opbruddets og ankomstens folk: tilflytterne.
På samme måde som stenene skrumper bliver gravenes arealer mindre. Dele af kirkegården ligger hen som miniature-parcelhuskvarterer med veldisponerede "vejanlæg" kantede af velklippede buxbom-, tuja- og

takshække. Der hersker en regelmæssighedens harmoni og gentagelsens æstetik. Store dele er utrolig smukke. Overhovedet må Hvidovre Kirkegård være en af de smukkeste i Københavnsområdet, og der er dele af den, der sætter en langt tilbage i tiden med dens "skyline" af gamle bygninger: Rytterskolen m.m.

Kirkegårdssproget

Der er en mærkelig modsætning, der slår en når man går rundt på kirkegården, og det er modsætningen mellem dødens tyngde og indskrifternes lethed. De samme vendinger går igen og igen, og kirkegårdens havearkitektur understøtter disse indskrifter med sin harmonisøgning og idyl. Døden er omskrevet og forskønnet, og kirkegården udstråler en nærværende tryghed, der er uden den eksistentielle smerte og angst, som døden jo også handler om. Dermed har stedet sin egen ideologi så at sige og sit eget kodesprog. Det et et sprog, der betyder to ting på en gang, og i dette dobbeltgreb henvender det sig på en gang til de døde/efterladte og til en ukendt offentlighed. SOV SØDT, TAK FOR ALT, FAR.

Kirkegårdssprogets forandring

Man kan iagttage et skift i indskrifterne på gravstenene fra en religiøst orienteret til en mere verdslig orienteret sammenhæng. De ældre gravsten citerer bibel og salmedigtere, og signaliserer dermed en religiøs sammenhæng. De nyere har standardvendinger eller annonyme indskrifter som nævnt f.eks. blot og bart: MOR eller FAR. I den forstand følger indskrifterne på gravstenene den almene tendens til verdsliggørelse af samfundet.

Derudover kan man iagttage en udvikling fra en offentlig til en mere privat orientering. De ældre gravsten oplyser dato og år for fødsel og død, ofte ledsaget af en tekst. En del nyere gravsten fremtræder ofte som et rent privat anliggende, idet der blot lakonisk står f.eks: MOR.

Døden i det 20. århundrede
Den franske socialhistoriker Philipe Aries siger med et paradoks, at døden i det 20. århundrede er død. Den forbudte død kalder han det også. Den er et fremmedelement i vores hverdag, og den finder som regel sted på institutioner.

Fra fortrolighed til fortrængning
Sådan har det ikke altid været, og Philipe Aries mener at kunne påvise en forandring i opfattelsen af døden i de vestlige samfund i fire stadier fra antikken til i dag. Den kan kort beskrives som en forandring fra en fortrolighed med døden til en fortrængning af den.
Ligesom oplevelsen af den forandres, ændres ritualerne omkring den sig også. I lang tid var døden et familieforetagende så at sige. Man døde omgivet af familie og venner inklusive børn.

I det 20. århundrede bortvises først børnene fra dødsværelset, så venner og bekendte. Til sidst bortvises den døende selv, og døden bliver et offentlig anliggende i hospitalsregi - til "Mors (død) på stue 3 ".

Et lignende resultat er den danske historiker Ditmar Tamm kommet til i sin bog "Dødens Triumf'. Han taler bl.a. om, at indtil det 19. århundrede var døden et offentligt og et socialt anliggende. F.eks. er sørgetiden forsvundet, og han henviser til at ældre tiders mennesker kunne kunsten at dø, fordi døden dengang hang sammen med livet, i den forstand at livet var en forberedelse til døden.

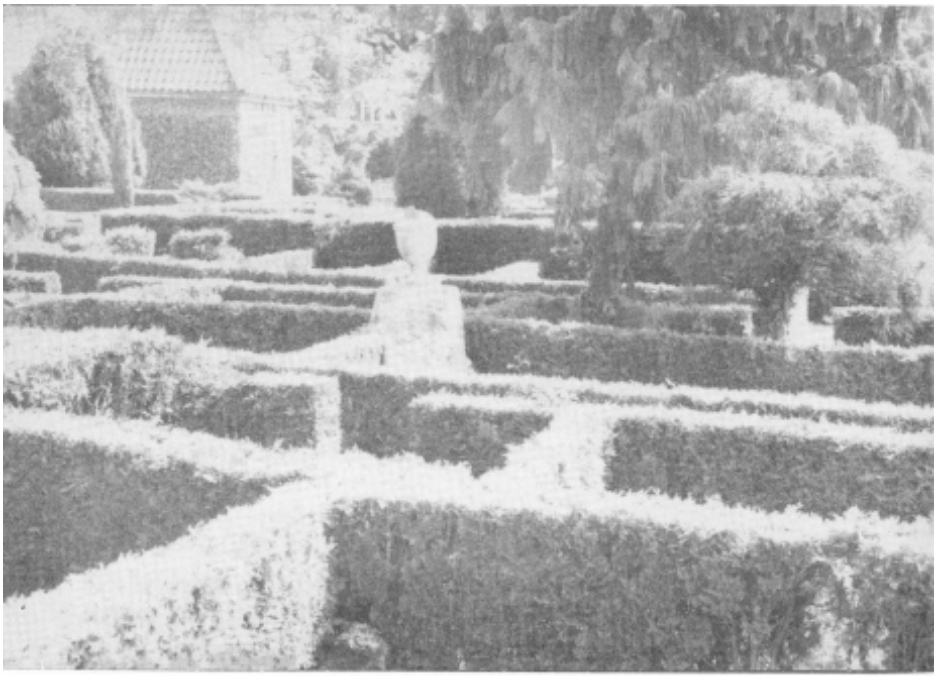

En landbobegravelse
Bebravelsesskikkene på landet var omfattende i Danmark i 1600-, 1700- og 1800-tallet. Døden udgjorde et naturligt led i tilværelsen og forberedelserne til selve begravelsen strakte sig over flere dage. Det involverede klokkeringning, der meddelte dødsfaldet og samtidig tjente til at jage de onde magter bort. Derefter blev den døde lagt på strå eller lighalm oven på et bord, eller nogle brædder på et par bukke. Således henlå liget i 2 eller 3 dage, hvorefter der holdtes kistegilde, kistelægning eller ligklæde, d.v.s. at den nærmeste, kvindelige familie samledes for dels at ordne og klæde, dels at nedlægge liget i kisten. Kisten stod så åben i storstuen eller i loen indtil umiddelbart før begravelsen. Dertil kom vågenætter og nogle steder ligporte. Gravøllet blev drukket før begravelsen.

Ligbrænding
Som på så mange andre områder i Danmarkshistorien er 1800-tallet en overgangsperiode fuldt af gammelt og nyt, f.eks. fandt ligbrænding som noget nyt sted uden myndighedernes tilladelse fra slutningen af 1870erne. 1882 stiftedes Foreningen for Ligbrænding i København. Men ligbrænding blev først lovliggjort ved loven af 1.4. 1892. Herefter blev der opført krematorier i de større købstæder.
Typisk var det, at døden nu også opfattedes som et hygiejnisk og æstetisk problem og ikke kun et religiøst. I
dag brændes 94% af alle døde i København, og 8 ud af 10 sammesteds ønsker, at deres urne skal i de ukendtes grav. Historisk set betyder det, at generationer er usynliggjort på kirkegårdene.

Den protestantiske kirkegård
For dem, der har besøgt italienske katolske kirkegårde er det iøjnefaldende, at døden der er tematiseret med langt større armbevægelser end her i den nordiske protestantiske kirkegård. Monumenterne er mere grandiose, og der er billeder af de afdøde. Til sammenligning er der kun 2 billeder på Hvidovre Kirkegård, hvoraf det ene er relieffet af forfatteren Bertel Budz-Mtiller.

Historisk hænger billedløsheden bl.a. sammen med det protestantiske opgør med katolicismen. Som man kan læse hos bl.a. Henrik Stangerup i hans bog om Broder Jacob afstedkom reformationen et opgør med billederne i kirken - de blev dækket af kalk, og de danske kirker blev hvide. Men som tidligere nævnt har prunkløsheden også en mere nutidig årsag, idet vedtægterne for Hvidovre Kirkegård forbyder anvendelse af ikke-levende hegn og prangende mindesmærker. Planterne må ikke være over 1.25 meter og teksterne må ikke virke upassende. Døden i Hvidovre har et lokalt protestantisk, administrativt udtryk

Ville en gravskrift som denne, der er hentet fra bogen "Gravfitti", mon finde nåde:

Her hviler min kone
Forstyr hende ej
Nu har hun fred
Det samme har jeg

Eller hvad med lyrikeren Benny Andersens forslag:

"Det var det".

Det tavse flertal

Gravsten og indskrifter. Gitre og planter. Det er ikke noget problem i de ukendtes grav. Med et paradoks er den ukendtes grav fraværende på en meget nærværende måde - den individuelle gravsten er væk, til gengæld er den kollektive græsplæne nærværende. Døden er blevet grøn, og den slås af en kirkelig ansat. Sammen med de to historisk dominerende kulturer i Hvidovre: bonde- og arbejderkulturen ligger de ukendtes grav hen som et tidens tegn, som et anonymt forstads-tema og som et fælles perspektiv for os alle: At blive et med jordens sande tavse flertal.

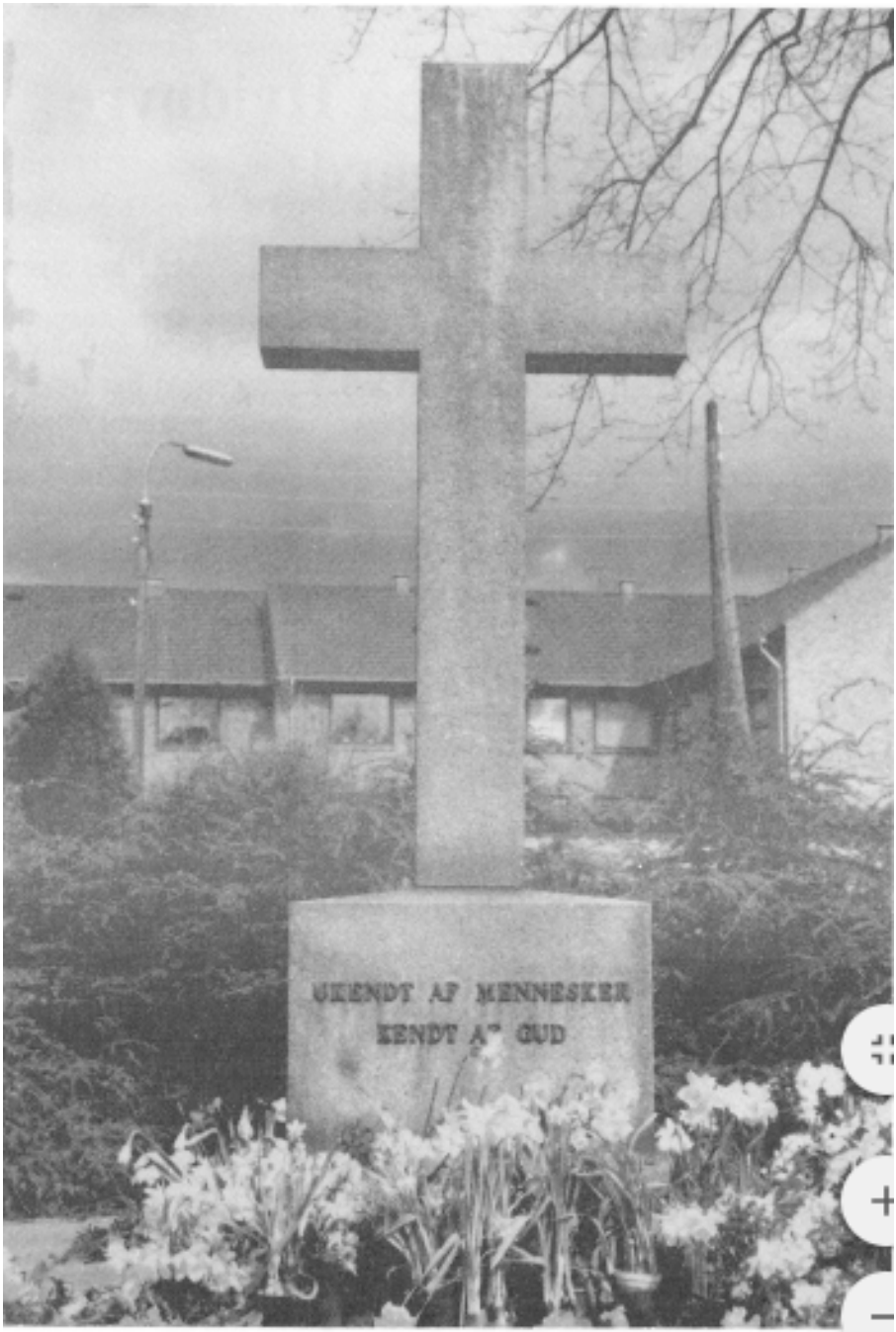
UKENDT AF MENNESKER
KENDT AF GUD

Gravmælerne på Hvidovre Kirkegård

Af Poul Sverrild

Rundt om Hvidovre Kirke ligger kirkegården som et grønt åndehul, der rammer den middelalderlige kirke smukt ind. Kirkegården har ligget der så længe som kirken, men er naturligvis blevet udvidet gennem århundrederne.

Kirkegården er rammet ind af en klassisk hvid kirkegårdsmur, hvis ældste dele kan føres tilbage til 1700-tallet. Inden for denne ramme ligger Hvidovres mest koncentrerede og varierede samling af kulturhistoriske værdier.

Københavns Amtsmuseumsråd har netop gennemført en undersøgelse af samtlige kirkegårde i hele Københavns Amt med henblik på fredningsvurderinger af enkelte gravmæler og større partier på kirkegården. Et af reslutateme af undersøgelsen er, at Hvidovre Kirkegård ud fra en kulturhistorisk vurdering er blandt amtets 2-3 mest spændende med et antal fredningsværdige gravmæler, der nærmer sig de 100.

Med gravmæler, der rækker over 200 år tilbage, giver kirkegården et billede af lokalsamfundets udvikling, og med det dramatiske forløb, udviklingen har haft i en forstad som Hvidovre, er kirkegården næsten det eneste sted, vi finder de historiske rødder uden alvorlig beskadigelse.

Ældre begravelsesskikke

Under en vandring på kirkegården føres man mere eller mindre systematisk gennem tiden, når man starter fra kirken og bevæger sig ud mod kirkegårdsmuren, og undervejs giver gravmælerne informationer om enkeltpersoner, familier og om hele lokalsamfundets. skiftende opfattelse af prestige og anseelse. Samtidig dannes et billede af skiftende stilarter m.h.t. tekster og kunstneriske udtryk på de enkelte gravsteder.

Alle de ældste gravmæler fra de tidligste 5-600 år er for længst forsvundet, idet der dog eksisterer et brudstykke af en romansk gravsten fra tiden før 1250. Det ligger ved indgangen til kirkens tårn. Men de fleste gravmæler har været udført i træ og har ikke kunnet overleve vejr og vind. Havde der været bevaret mere, skulle kirkegårdsvandringen være begyndt inde i kirken, hvor der har været gravlægninger fra kirkens allerførste tid. Som det er, må vi begynde uden for kirken og nøjes med at konstatere, at der givetvis har været begravelser og gravmæler inde i kirken, hvor det regnedes for bedst at blive begravet. Traditionelt har man regnet med, at jo nærmere kirken, gravmælet var, jo bedre, og at nordsiden af kirkebygningen ikke var så attraktiv som f.eks. sydsiden. Helt så enkelt er det ikke.
Det er ganske rigtigt, at det gjaldt om at komme så tæt på kirkebyg-

ningen som muligt, og kunne graven blive placeret, så den blev ramt af kirkens tagdryp, var det det bedste. Tagdryppet regnedes nemlig i katolsk tid for at have værdi næsten som vievand. Men ellers har vi ikke sikkert belæg for, at den ene side var bedre end den anden.

De ældste gravmæler

Den ældste helt bevarede gravsten på Hvidovre Kirkegård er fra omkring 1750, og herfra kan vi begynde at studere dele af den lokale historie og de almindelige gravskikke og gravkultur gennem de næste omkring 200 år.

Stenen er af ølandsk kalk og er så medtaget af vind og vejr, at teksten i dag er ulæselig. Men den blev nedskrevet i forrige århundrede og er et godt eksempel på den stil, man på den tid brugte. Teksten rummer både reelle oplysninger om, hvem der ligger her, oplysninger om de vigtigste begivenheder i livet, erklæringer om afdødes karakter og de efterladtes følelser

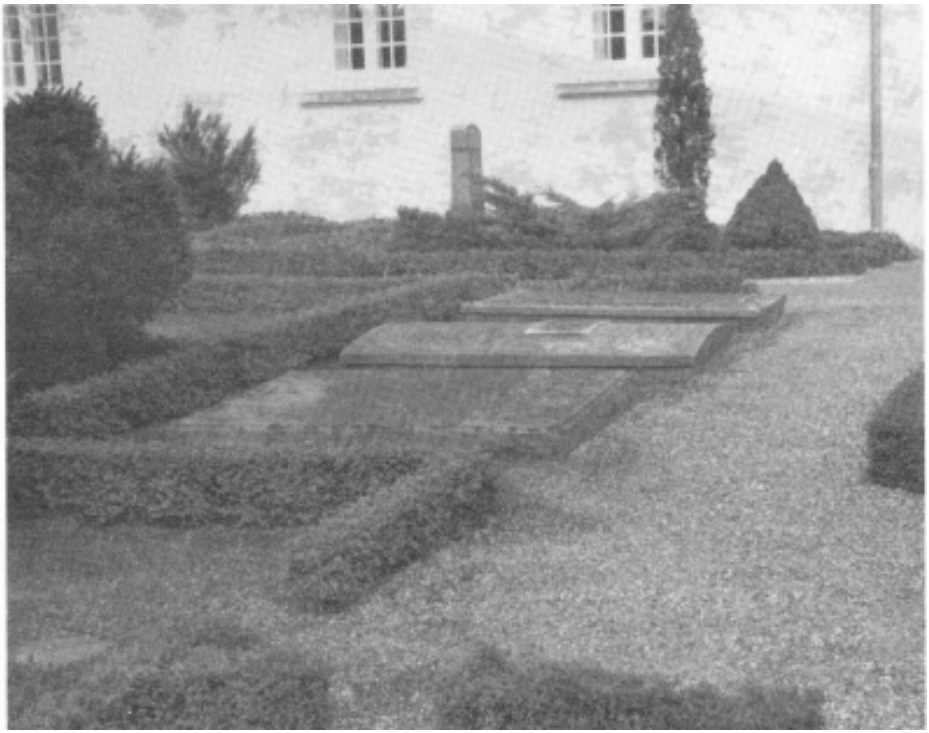

Den lange tekst indledes og afsluttes med rim, og ind imellem kommer de faktuelle oplysninger.

Stenen er lagt over Birthe Nielsdatter, der præsenteres som Frederich Svendsens enke. Vi får at vide, at hun blev født i 1707 og døde 1756, 49 år gammel. Hun var født i Valby, hvor hun boede og døde på "Walby V ærts hus", og i den tid nåede hun at føde 17 børn.
Det var de væsentligste oplysninger om hendes livs realiteter. De er så garneret med en indledende oplysning om, at hun var gudsfrygtig, og efterfølgende ønskes hun en glædelig og ærefuld opstandelse afsluttende med en konstatering af, at alle, der kendte hende, sørger af hjertet:

> "Farvel da salig Sjæl hav Tak til sidste Rente
> af Hjertet sørger hver og Een der til Dig kendte"

Teksten er ganske typisk for en sten lagt over en kvinde af god velstand. Som kvinde vurderes hendes liv væsentligst efter hendes forhold til Gud og hendes rolle som mor.

Et godt modstykke til dette eftermæle efter en kvinde ligger ved siden af, hvor forhenværende kromand, Peder Svendsen fra Valby, hviler. Han døde 1802 i en alder af 57 år og fik sat et smukt mæle i mamor/sandsten. Som mand var det helt andre værdier, samtiden så hos Peder Svendsen. Stenen meddeler os først navn, stilling, dødsår og alder. Derpå kommer en vurdering af hans rolle som borger og mand:

> "Han var hæderlig Arbejder, en virksom Borger, en
> kærlig Ægtemand, en øm Fader, en agtværdig Mand"

Stenen fortsætter med at fortælle, hvem der nu må sørge over tabet, og her sættes vennen og medborgeren foran enken og de to efterladte døtre. Til sidst er sat et digt forfattet til lejligheden, hvor der gives udtryk for forventningen om at ses igen, også her er vennerne placeret foran enken og børnene.

Helt forneden er så indføjet tre linier, der fortæller, at her hviler også Cicilia Svendsen, vor afdøde moder. Så de to efterladte døtre har 32 år efter faderens død fået placeret deres moder på den smule plads, der var tilbage på stenen.

Disse lange tekster fortæller lige så meget om samtidens holdninger til liv og status, som de fortæller om de afdøde. Det ekstreme modstykke

hertil er dette århundredes gravskik, hvor afdøde ofte anonymiseres ved ikke at få sat et gravmæle eller, som det også ses et enkelt sted på Hvidovre Kirkegård, få sat en sten blot med ordet "Mor".

Det er ellers bondefamiliernes gravmæler, der fylder fra det følgende århundrede, 1800-tallet. Det var da også bøndernes store århundrede, hvor velstanden steg, og hvor deres selvagtelse fulgte med. Det kan nok ses på deres gravmæler. Deres gravmæler er store og flotte, men teksterne er mere knappe end
1700-tallets. Her var det nok at skrive "gårdejer", så kunne folk nok selv se, hvad det var for en person, der lå her.

Kulturhistorisk information
Der er mange forskellige baggrunde for at ønske enkelte gravminder bevaret for en sen eftertid. Amtsmuseumsrådets undersøgelse af gravmælerne arbejder med 8 forskellige grunde, og hertil kommer de øvrige grunde, der er for sjældne til at have egne rubrikker.

Først er der alderen. Gravminder ældre end 100 år ønsker man i almindelighed bevaret. Dernæst er der det, man kalder egnstypiske mindesmærker. Dem har vi ikke nogen af på Hvidovre Kirkegård, blandt andet fordi Hvidovre ligger så tæt på København, at den lokale kultur gennem adskillige århundreder har været påvirket af hovedstaden.

Man fokuserer også på særlig udsmykning af stenene, man ser opmærksomt på lokalhistoriske navne, erhverv o.l., man ser på særlige inskriptioner f.eks. digte m.v.

Gravminder udformet af kendte kunstnere eller med særlige kunsthistoriske træk er bevaringsværdige ligesom minder for fortjenstfulde personer, og endelig er der interesse for hele gravstedsindretninger, der udviser specielle eller særligt smukke træk.

Enkelte bevaringsværdige gravmæler
Blandt forrige århundredes bondegravmæler har Hvidovre Kirkegård flere eksempler på den navneskik, der kaldes patronymikon, og som fungerede i Danmark et godt stykke op i århundredet.

Det er skikken med at benytte faderens fornavn som efternavn med et påhæftet "-sen" eller "-datter". Som eksempel kan nævnes de tre gravmæler efter gårdfolkene på Svennebjerggård. Ældst er stenen over Hans Andersen, død 1888, og ved siden af står stenene over hans to børn, Christen Hansen, død 1915, og Elise Hansen, død 1929.

Tilsvarende gammel navneform findes på en gravsten for Vigerslev gårdmandsfamilien fra Søholmegård, der har efterladt en sten for Bente Marie Jørgensdatter, død 1863, der, selvom hun var gift med Jens Larsen, beholdt sin faders fornavn som efternavn.

Stenene kan også fortælle om de barske sider af tilværelsen, som var normen i tidligere tider. Barnedødeligehden var ligesom barselsdøden en realitet, der altid var nærværende.

Gårdmand, Gamle Lars Jensen af Vigerslev, der døde i 1828, fik rejst en sten af sin eneste overlevende søn, der havde været et af fem børn i familien. Et eksempel på både barselsdøden og børnedødeligheden ses på gravmælet over Jensigne Cathrine Larsen, der døde i 1904, to dage efter at have født en søn, der overlevede hende med et halvt år.

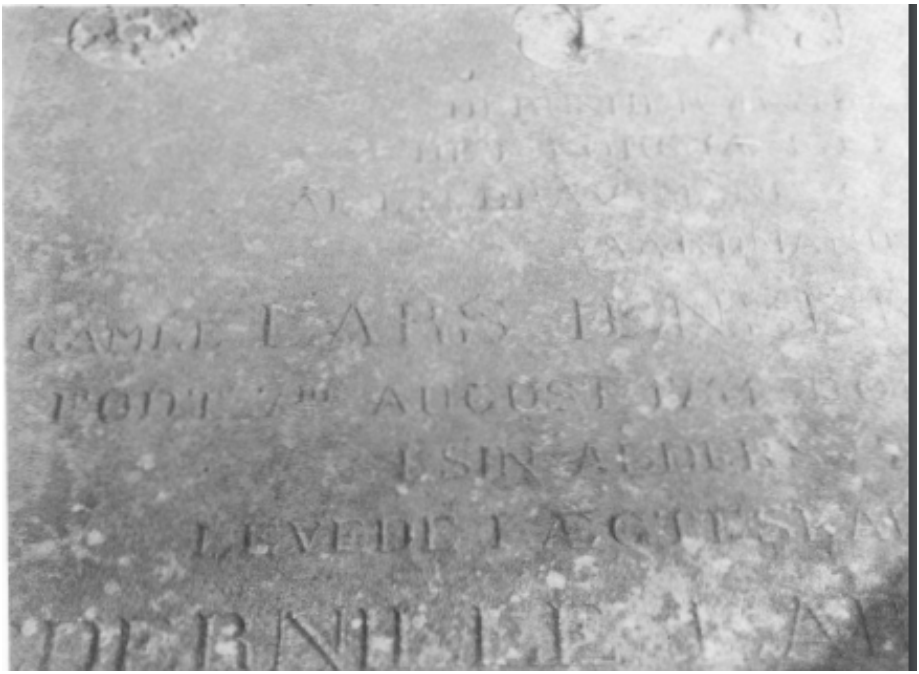

Erhverv, der enten er forsvundet helt eller lokalt, eller som nu hedder noget andet, finder man også på gravstenene. Et eksempel på en ændret titel ses på stenen over "Toldoppebørselskontrollør" F.L.H.Moller, og et lokalt forsvundet erhverv som "fisker" er repræsenteret.

Institutioner, der nu er forsvundet, kan man komme på sporet af gennem gravstensinskriptionerne. F.eks. Frihedskroen, der i årtier var et centralt element i det sociale liv i Hvidovre, og som blev revet i 1960-erne, finder man bevaret i stenen over Laurits Pedersen, der var ejer af kroen, og som døde i 1943.

"Fortjenstfulde personer" har naturligvis også deres pladser blandt de gravmæler, der er indstillet til bevaring for den sene eftertid.

OVERLÆRER
I HVIDOVRE
C. N. PETERSEN
OG HUSTRU
HELGA PETERSEN

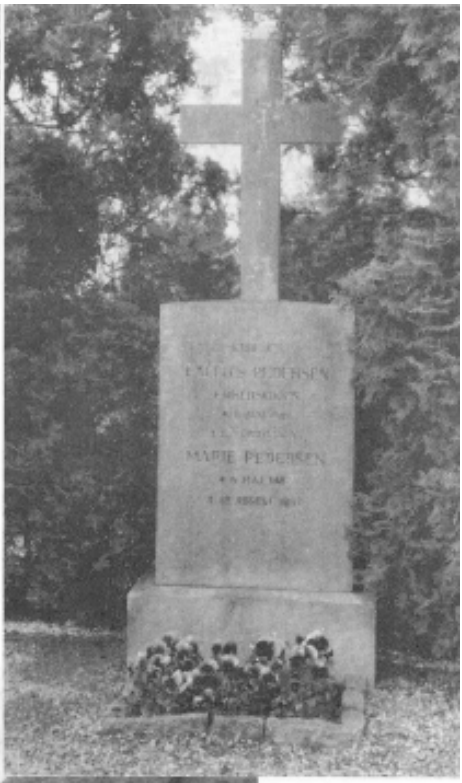

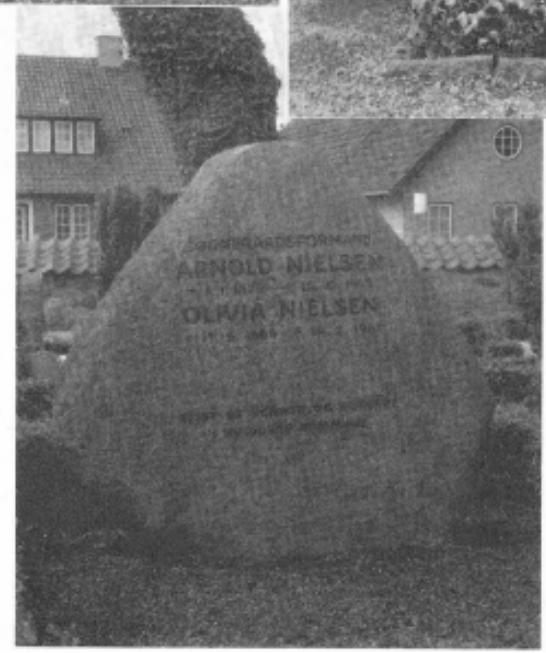
ARNOLD NIELSEN
OLIVIA NIELSEN

På centrale placeringer ved kirkens vestlige ende finder vi stenene over f.eks. sognerådsformand Arnold Nielsen, der var den lokale politiker, der skabte de organisatoriske rammer omkring Hvidovres udvikling i 1930- erne. Ved siden af hviler "Overlæreren" Claus Petersen, som spillede en helt central rolle for Hvidovre skolevæsens udvikling fra en begyndelse i landsbyskolen med to klasseværelser til et moderne by-skolevæsen med tre store skoler.

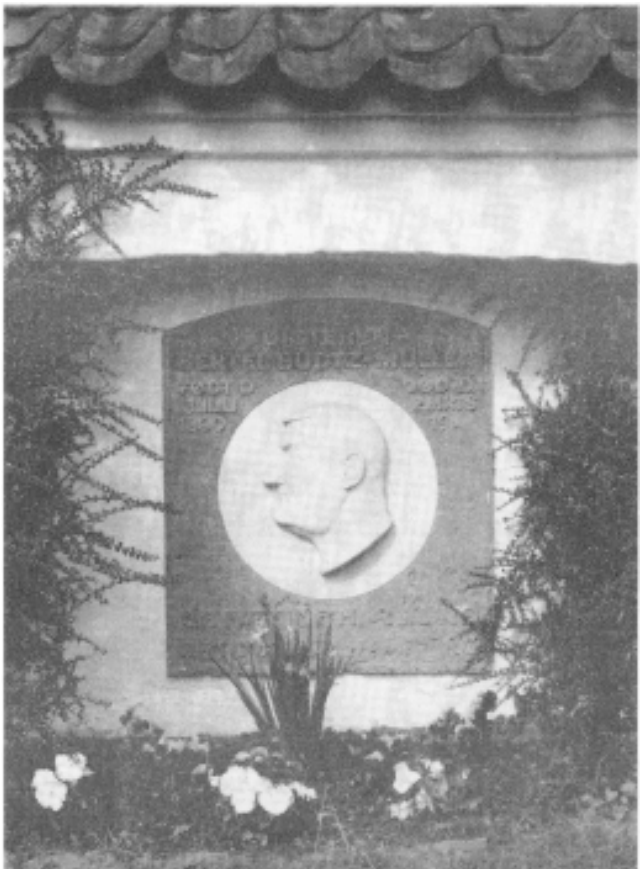

Blandt de fortjenstfulde skal også nævnes Bertel Budtz-Mliller, der dels var kendt som digter, og dels som stifter af Arbejdernes Teater på Nørrebro. Han boede i mange år på Rytterskolen og var en markant skikkelse i lokalsamfundet. Hans gravmæle er kirkegårdens eneste, der er prydet med et portræt, idet stenen bærer et marmorrelief med hans træk
.

"Fortjenstfulde personer" er meget ofte lig med meget offentlige personer, men Hvidovre Kirkegård gemmer også minder om mindre synlige fortjenstfulde personer, der med livet som indsats kæmpede for det fælles vel. Det er ofre for frihedskampen under Besættelsen, men der er også personer, der spillede en rolle under vore seneste "rigtige" krige. Dels sidder der inde i kirken en mindetavle over faldne fra Hvidovre i krigene 1848-50 og 1864, og dels er der på kirkegården et gravmæle over "veteran" og dannebrogsmand Lars Christian Jensen, der var med i krigen i 1864 og som døde i 1933 i en alder af 97 år.

Gravmælerne over besættelsestidens ofre er prydet med frihedskampens medaillon, og det må siges, at Hvidovre havde sin andel i ofrene for besættelsestidens kamp. Blandt dem findes en sten over Agnes Victoria Andreasen, der blev dræbt i ildkamp på Kirkebroen i februar 1945. Hun gjorde sin store indsats som værtinde for illegale, der måtte gå under jorden, og det var i forbindelse med Gestapos jagt på en højtstående modstandsmand, som hun husede, at Agnes Andreasen blev dræbt.

Nyere gravmæler er ikke så rigt repræsentret blandt dem, der indstillet til bevaring. Det skyldes flere forskellige forhold. Dels betyder forskydningen i retning af, at stadig flere lader sig kremere og nedsætte anonymt, at der er færre gravmæler, dels har der været en udvikling i retning af stadig mere knappe tekster, og dels er det ikke så let at få et bevaringsperspektiv på genstande fra en tid, der er så tæt på.

Kirkegården som kulturhistorisk minde

Ved siden af at være gravplads for generationer af Hvidovreborgere, er Hvidovre Kirkegård en kulturhistorisk park, der er rig på information og oplevelser. På Assistens Kirkegård på Nørrebro kan det tilsvarende opleves, hvordan en gammel kirkegård langsomt forskydes fra gravplads til kulturhistorisk mindepark. Sådan vil det næppe gå i Hvidovre, hvor den levende kirke ligger midt i kirkegården, men som kulturhistorisk monument er kirkegården mange besøgende og besøg værd.

Phønix-husene

Af Per E. Hansen

Når man førhen spurgte om vej i Hvidovre og f.eks. skulle ud til Avedørelejren, fik man ofte svaret: "Du skal ud til Brostykkevej, du ved den med de finske træhuse". Så var det bare om at vide, hvordan sådan nogle så ud. Men kom man så derud, så var man ikke i tvivl om, at det var den rette vej. Her lå de ensartede huse i to lange rækker, hele vejen derudad. For de mere indviede, var det nok at sige: "Ude ved Phønixhusene" - så vidste man hvor det var.

Boligmangel

Hvorledes disse huse er blevet til, er der flere historier om. Jeg skal i det følgende prøve at fortælle, hvad jeg antager er de reelle facts.

Vor store nabo, København, led af vokseværk. Allerede ved århundredeskiftet snuppede storebror et stykke af det daværende Hvidovre Sogn. Det var Valby, Vigerslev og Kongens Enghave, der dengang blev afgivet. Derved bortfaldt et skattegrundlag, som blev kompenseret med 20.000 kr. Disse penge blev brugt til opførsel af en ny skole - det nuværende dommerkontor i Bytoften - som erstatning for den gamle Ryttерskole. Der var jordspekulanter, som havde set "skriften på væggen" og opkøbte landbrug med henblik på senere udstykning. Efter første verdenskrig opstod der arbejdsløshed og samtidig var der bolignød. Mange valgte at klare boligproblemet ved at flytte udenbys, leje sig en grund med udsigt til at erhverve skøde efter mange afdrag. Man byggede sig så et hjem af Ford-kassebrædder og forhåndenværende søm. Her i Hvidovre opstod et klondyke og en masse problemer med de stedlige myndigheder. Dette er udmærket beskrevet i Poul Sverrilds bog: "Lyst-

husbeboerne", som jeg kan anbefale at læse.

Forgængeren
Der var mange kræfter igang for at afhjælpe bolignøden og nogle håbede også at score en god gevinst på denne elendighed. De førnævnte spekulanter var vakse med at få smidt deres "lejere" ud, så snart der var den mindste vaklen med betalingen. Grunden var beplantet og blev udstyret med et skur og værdien dermed forøget til fordel for sælgeren.

Der var også reelle tanker omkring forsøgene på at afhjælpe problemet. I sommeren 1924 kunne følgende læses i Valby-Bladet: "Et konsortium vil opføre 500 villaer på Bredegårds jorde. Der står allerede 10 huse færdigt på stedet, nærmest opført som prøvehuse".

Det var arkitekten Henry Madsen, der sammen med overretssagfører

Richard Møller, var drivkraften bag denne kæmpeopgave. Husene var bygget af bindingsværk og indeholdt 4 værelser, køkken og forstue. Der blev reklameret med indlagt lys og vand, taget var dækket af røde teglsten. Foruden disse 10 huse, kunne man læse om planer for endnu 25 huse som arkitekt Henry Madsen havde udarbejdet typetegninger til. At husene var opf Ørt af bindingsværk skulle man ikke lade sig skræmme af. Erfaringerne viste, sagde man, at sådanne huse var mere lune end de murede.

Phønix A/S
Senere samme år, møder vi omtale af et andet projekt i det samme område. Phønix A/S, Godthåbsvej 88, var et maskinsnedkeri og fabrik. Direktør, Jacob Jensen, mente at han efter mange års erfaring var kommet til et resultat. Muligheden for at fremstille et godt og billigt hus ligger ikke i anvendelsen af nye materialer, men i en rationel anvendelse af de kendte, med en forenkling i fremstillingsmåden. Ordet var "standardisering", ganske som efter Henry Fords forbillede. Alt fremstilles på fabrikken, lige til at sætte op og samle på stedet.

Arkitekt Henning Hansen
Den kendte arkitekt Henning Hansen var med på ideen. Arkitekten var elev af Martin Nyrup (Københavns Rådhus) og: "Videregav dennes "danske skole" indenfor traditionerne i forståelse med de nyeste strømninger i arkitekturen".

Han havde allerede i 1915 fået en førstepris for udformningen af den danske pavillon på den baltiske udstilling i Malmø. Senere var det også Henning Hansen, der var ophav til KBC's nye cykelbane i Ordrup. Men dennegang gik han sammen med direktør Jacob Jensen Phønix NS i forsøget med at industrialisere villaen, så den også kunne blive den jævne mands bolig.

Træhuse har man altid kendt og træ blev brugt som eneste byggemateriale mange steder i verden (f.eks. Norge og Sverige) Det der kunne udkonkurrere træet var brandfaren. Denne risiko blev nu elimineret ved at imprægnere træet. Denne behandling gjorde samtidig materialet modstandsdygtigt over for råd og svamp, uden at forringe træets naturlige egenskaber. Man forbedrede også isolationsevnen ved at bygge dobbeltvæg med luft imellem som man kendte det fra murstensbyggeriet

3 typer

Der blev annonceret med tre typer Phønix-huse:

Type A	12 x 14 alen (7.5 x 8 mtr.)
Stuen	3 vær., køkken og wc
1 Sal	2 vær" og køkken
Kælder	Brændselsrum og vaskerum

Type B	12 x 12 alen (7.5 x 7.5 mtr.)
Stuen	2 vær., køkken og wc
1 sal	2 vær.
Kælde	r mindre rum

Type C	8 x 12 alen (5 x 7.5 mtr)
Stuen	1 vær., spisekøkken
1 sal	2 vær.

Alle værelser var indrettet med kakkelovn samt elektrisk lys. Der var indlagt vand og afløb for spildevand. Tagene var dækket med rødt tegl. Type A-husene kunne leveres med udmuret bindingsværk, ligesom der kunne leveres med felter af betonflader eller murede felter i bindingsværket, dette mod en mindre merbetaling. Det almindelige var en yderklædning af "flammesikker" træplanker.

Teknologisk Institut
Direktør Gregersen fra Teknologisk Institut, havde besigtiget husene og kom med en skriftlig redegørelse, hvor han bl.a. udtrykte: "Med den herskende bolignød gælder det om, at hvert forsvarligt og brugeligt middel skal benyttes. Da opførelsen af de gængse murstenshuse, her i landet, næppe vil kunne fremmes så stærkt, at en afhjælpning af bolignøden ad denne vej kan finde sted indenfor en rimelig tid, kan jeg ikke se rettere end at de af Dem fremstillede træbygninger, betegner et godt skridt i den rigtige retning. Jeg ønsker sagen alt mulig held". (1. aug 1924)

Phønix-huset som forbillede
På grund af den megen omtale i dagspressen og den hurtige fuldendelse samt prisbilligheden, blomstrede Phønix-huse op overalt. Havdrupvej i Brønshøj. Smakkegårdsvej i Gentofte og Peder Lykkesvej på Amager var nogle af de steder, hvor man mødte Phønix-huset, foruden en del huse, spredt ud over villakvarterene. I Hvidovre blev det altså det yderste af Brostykkevej, som blev præget af byggeriet. Ved Rundskuedagen i 1924 var det et Phønix-hus i Hvidovre som var hovedgevinsten. Det var også i samme anledning at man i dette år lod opføre et Phønix-hus på det gamle baneterræn bag ved Frihedsstøtten i København. Her kunne publikum følge husets rejsning i løbet af 10 dage, lidt af en præstation dengang.

Phønix-husene som afskrækkelse
Men ikke alt var lutter idyl. Der rejste sig også andre røster imod byggeriet. En person skriver således i Valby-Bladet d. 12 sep. 1924: "Det forlyder at der nu yderligere er givet tilladelse til opførsel af 300 Phønixhuse. Man skulle jo nærmest mene at nu, da de første huse står, må det jo nærmest virke afskrækkende at få flere af den slags". Personen fremturede yderligere med påstande om, at husene vil blive angrebet af råd og svamp, at de er dårligt isolerede og at materialerne er for spinkle. Yderligere syntes vedkommende ikke at husene er særligt billige. Han mener også, at der må være medlemmer af sognerådet, som "er pekuniært interesseret i den slags huse og at det er grunden til at sagen er gået glat igennem behandlingerne". Han slutter sit indlæg: "Måske sognerådet, også nu, hvor deres funktionstid snart er til ende, vil sætte sig

selv et minde - i sandhed et prisværdigt mindesmærke. Kun syntes jeg, det er en skam, at det skal gå ud over sagsløse mennesker, som tvunget af bolignøden køber den slags huse". Der har måske været noget om kritikken. I 1925 reklameres der nemlig med et forbedret Phønix-hus. Efter at have nævnt en række rettelser, sluttes der med at meddele: "Alt i alt kan der næppe fremstilles et bedre træhus end det ny Phønix-hus ".

Forsvar for Phønix-husene

Men kritikken fortsatte. Nu drejede sagen sig om driftsudgifterne, vedligeholdelse af henholdsvis murede huse og træhuse. Som forsvar heroverfor kunne man læse: "Alt i alt er driftsudgifterne ved et træhus mindre end ved et murstenshus. Den væsentligste vedligeholdelsesudgift ved et træhus er malingen. Huset skal males hvert 5. eller 10. år. Udgifterne hertil beløber sig til ca. 100 kr. hvoraf materialerne udgør 40 kr., hvilket giver ca. 5 kr. pr. år Ua, det var dengang). En levetid på halvthundrede år må vist betragtes som tilstrækkelig for den nulevende slægt.

Til afhjælpning af bolignøden, både her i landet og i det øvrige Europa, vil seriefremstilling af boliger blive en god hjælp. Den nye konstruktion af Phønix-husene må betragtes som den bedste i verden".

Fra eje til leje

Almindeligvis kunne der gives op til 80-90% i statslån til nybyggerri. Men selvom Phønix-husene var blevet godkendt af bygge-kontrolnævnet og havde opnået ministeriel anerkendelse, kunne man kun opnå statslån for 65-70% af værdien. Selvom der blev rettet mange henvendelser til rette vedkommende blev der ikke ændret på denne praksis ... resultatet var, at det blev svært at finde købere til husene. I Hvidovre Avis kunne man d. 30 juli 1926 læse følgende: "Phønixhusene, disse grønne og lyseblå træhuse, der blev bygget for et par år siden, har næsten alle stået tomme, da prisen lå over den jævne arbejders betalingsevne. Nu er selskabet begyndt at leje husene ud til en nogenlunde rimelig leje. Det har haft den ønskede virkning, idet hovedparten af husene er lejet ud".

bag-siden

På grund af den megen omtale i dagspressen og den hurtige fuldendelse samt prisbilligheden, blomstrede PHØNIX- HUSE op overalt. I Hvidovre blev det altså det yderste af Brostykkevej, der blev præget af byggeriet.

Hvidovre Lokalarkiv

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

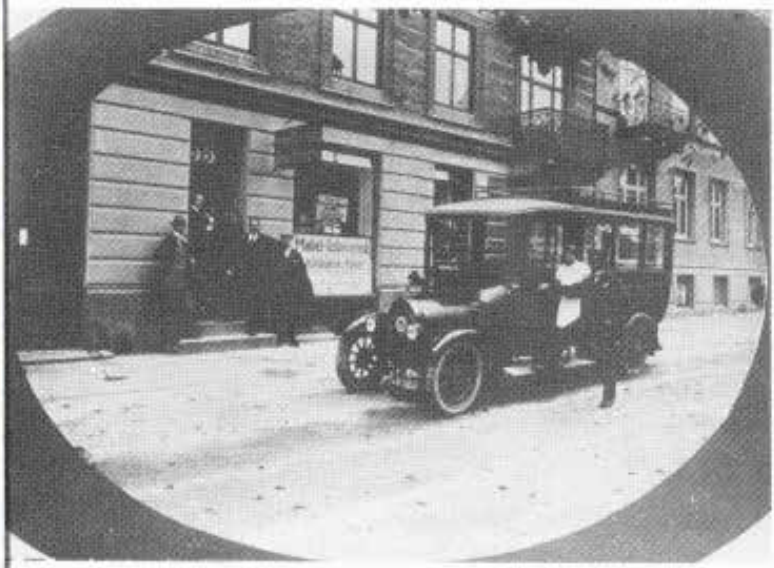

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

10. årgang, nr. 3 . August 1992

Indhold

Kære læser ..... side 3
Medlemsmøde ..... side 4
Hvidovre er ingen by ..... side 5
Hvidovre Rutebiler ..... side 16
De stred sig frem ..... side 26
Rytterskoledagene ..... side 35

Hvid ovre Lokalhistorie udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske selskab. Det udkommer fire gange årligt og tilsendes selskabets medlemmer

Redaktion: Hans Chr. Thomsen
Adresse: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
Tlf. 31 78 02 22

ISSN 0902-3046

Kære læser

Vi bringer 3 artikler i dette nummer . Poul Sverrild skriver om Hvidovres bymæssige udvikling op til 2. Verdenskrig. Den artikel vil i næste nummer få en efterfølger, der fører udviklingen op til vor tid. Tilsammen skulle de give et svar på, hvad historien også kan bruges til. Der er tale om et forsøg på vise, hvordan fremtiden kan påvirkes på basis af kendskab til fortiden. I forlængelse heraf vil arkitekt Charlotte Nøhr i planlægningsafdelingen på Teknisk Forvaltning skrive om, hvad der er gjort for Hvidovres forskønnelse. Endelig vil vi forsøge at indhente et politisk bud på fremtidens Hvidovre.

Så vidt om næste nummer. Så er der to artikler af Hans Chr. Thomsen. Den ene er en introduktion til den nyligt udkomne bog om I/S Hvidovre Rutebiler. Den anden prøver at sammenligne et stykke lokalhistorie i Ballerup med et ditto i Hvidovre. Det er et forsøg på at inddrage andre lokalsamfund med relevans for den forstadsvirkelighed, som er Hvidovres.

Der skal i forbindelse med forrige nummer af bladet om Hvidovre Kirkegård gøres opmærksom på den lige udkomne bog: "Nye Gravminder", der er udsendt af Foreningen for Kirkegårdskultur, 1992. Foreningen mener, at de danske kirkegårde forarmes kulturhistorisk, æstetisk og åndeligt. Derfor udskrev foreningen en konkurrence om udformningen af nye gravmæler i 1990, og det er de indkomne forslag, der nu er udgivet. Foreningen vil forny og gen-kultivere kirkegården, og den vil, at de døde skal leve længere, hvis De forstår, hvad jeg mener.

Forsidebilledet viser en af Hvidovre Rutebilers pionerer. Han hed J.C. Jensen og gik i folkemunde under navnet "Ekspres-Jensen". Han står på trappen som nr. to fra højre foran sit kontor på Ny Carlsberg Vej 35. Billedet er fra omkring 1916, og bilen er en Scania-Vabis med dansk karrosseri. Der er altså mester, kontor, bil og ansatte i en oval.

Bagsidebilledet er et luftfoto fra Avedøre 1930. Det viser en flot konfrontation mellem havets natur og landets kultur. Samtidig kan man se sameksistensen af landbrug og forstad.

Redaktionen

Medlemsmøde

Ulla Haastrup holder foredrag og viser lysbilleder af kalkmalerier fortrinsvis fra Vestegnen. Hun er især kendt som redaktør af 6-bindsværket om kalkmalerierne i danske kirker. Hun må siges at være kompetent på det område.

Foreningen står for arrangementet sammen med den arkæologiske forening "Tværpilen".

Af hensyn til serveringen bør man tilmelde sig arrangementet senest onsdag den 23. september på Rytterskolens telefonsvarer tlf. nr. 31 47 34 44

Der kan godt gå et lille stykke tid fra man har ringet op, til telefonsvareren kobles til - men hav tålmodighed.

Det eneste man skal gøre er at oplyse navn, antal personer, og om man ønsker te eller kaffe. Det er ganske enkelt og ligetil.

Mødet finder sted:

Mandag 28. september

kl. 19.30

Medborgerhuset

Hvidovre er ingen by

Af Poul Sverrild

I den daglige virksomhed i Hvidovre kommune er det en stadig kilde til irritation hos mange, at en række ting ikke fungerer, som man umiddelbart skulle forvente i en stor by. Især på det kulturelle virkeområde, hvor Hvidovre konsekvent har søgt at markere sig i årtier, har det været mærkbart, at det forum, som aktive borgere og professionelle borgere arbejdede i, ikke fungerede, som man forventede.

Det interessante er ikke så meget, hvordan det ikke fungerer, men hvordan vores forventninger til funktionen er Vores udgangspunkt er, at Hvidovre som en af landets største kommuner - omtrent på størrelse med f.eks. en gammel købstad som Vejle - også bør fungere som en sådan større by. Vi har svært ved at forstå, at et traditionelt teater ikke kan blomstre, at koncerter ikke trækker fulde huse, når de optrædendes navne ellers står inde for den højeste kvalitet, at "pæne" restauranter har svært ved at overleve, at Hvidovrevej tømmes for detailbutikker, at så meget er så grimt.

Men sådan er det nu engang, og vi har vænnet os til, at den traditionelle søndagsspadseretur ikke foregår på Hvidovrevej men inde i København, at vores hovedgade er død som en sild efter lukketid i weekenden. "Ja, kønt er her ikke, men der er godt at bo". Eller "Ja, Hvidovre er jo ikke Lyngby". Eller "Hvidovrevej må være en af landets grimmeste gader", er bemærkninger jeg ofte har hørt i mit arbejde med Hvidovres historie og udvikling. Og det er jo så sandt som det er sagt, når udgangspunktet er det traditionelle, borgerlige romantiske syn på æstetik.

Artiklen giver en række bud på, hvorfor det forholder sig sådan, og målet er at rejse spørgsmålet om, hvordan fremtidens fysiske rammer og funktioner skal (om)formes, så de tilfredsstiller en større del af vores lokalsamfunds indbyggere.

Det Hvidovre vi færdes i i dag, er resultatet af små 100 års udvikling, og det er i historien, vi skal finde forklaringen på, at vores lokalsamfund ser ud og fungerer, som det gør. Men det er ikke nok blot at gennemgå udviklingen og konstatere, at så skete der det, og så skete der det. Det interessante er, hvordan og hvorfor det skete, for igennem svarene på de spørgsmål kunne der tegne sig nogle udviklingslinier, der kan være med til at styre vores arbejde imod en mere tilfredsstillende byfunktion i Hvidovre.

"Fra landsby til forstad" kunne være den lidt banale titel på en bog om Hvidovres historie i det tyvende århundrede, for det er inden for rammerne af de ord, udviklingen er foregået. Hvidovre er i dag en forstad, en blandt mange københavnske, og den var for 100 år siden en landsby nær København, en blandt mange. Alligevel er Hvidovre som forstad forskellig fra andre forstæder, der hver især også er forskellige fra hinanden. Hvidovres særlige karakter, om den så opfattes positivt eller negativt, er en følge af den særlige måde en lang række faktorer har spillet sammen på gennem det sidste århundrede. Jeg skal i flæng nævne faktorer som kronologien (det forhold, at den samme udvikling giver forskellige resultater til forskellige tider), Københavns udvikling, partipolitik, skiftende kulturopfattelser, den teknologiske udvikling, befolkningssammensætningen, m.m.

Det, der kunne pege i retning af, at Hvidovre kan forandres, at den kommer til at ligne den by, som så mange går rundt med et billede af inde i hovedet, er, at forstaden her ved slutningen af det 20. århundrede er i færd med at bevæge sig bort fra den klassiske forstad: Bydelen, hvor storbyens tilflyttere bor, medens alle andre livsfunktioner er henlagt til moderbyen.

Hvidovre er i færd med grundlæggende at forandre sig, og her er det, udviklingen kan påvirkes.

Forudsætningerne for forstaden

At have forstæder som boligområde for en nærliggende storbys befolkning var et ukendt fænomen i Danmark helt frem til midten af forrige århundrede. Men den afhængighed af den nære storby, som vi i dag i Hvidovre kender som forstad, eksisterede også for bondebyen Hvidovre. Afhængigheden satte for alvor ind i løbet af 1700-årene, hvor landbrugsproduktionen gradvist blev mere og mere afhængig af afsætningen på det københavnske marked, og hvor bønderne tilsvarende blev mere afhængig af byens produkter i den daglige husholdning. Gradvist ophørte man med at spinde, karte og væve, og man hørte op med selv at producere husgeråd. De ting kunne man købe i København, når man alligevel var på torvet, for bønderne i Hvidovre var blevet en del af den danske pengeøkonomi i modsætning til den naturalieøkonomi, der fortsat var næsten enerådende i landdistrikter fjernere fra store byer.

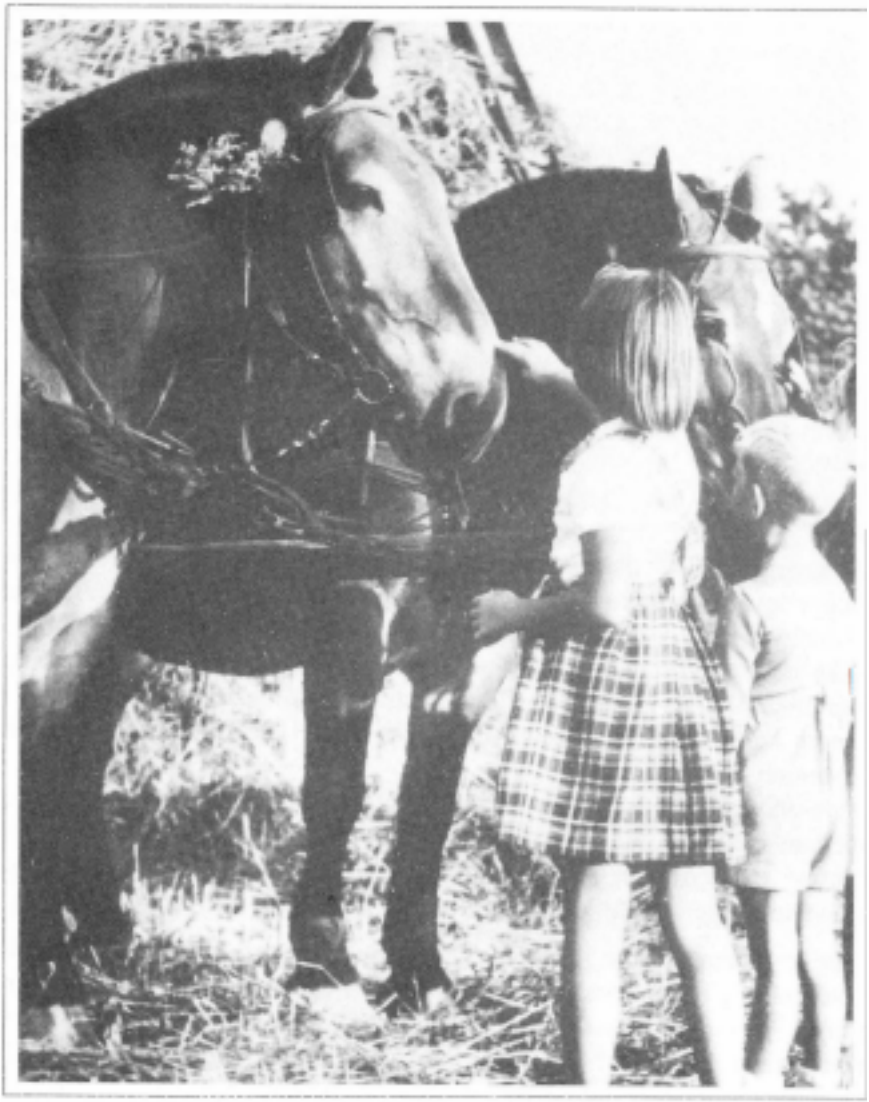

Det var 2 kulturer, der i begyndelsen af århundredet begyndte at se hinanden an, og man kan jo som pigen på billedet prøve at røre ved det fremmede. Det er et høstbillede fra 1942 på Holmegården. Hesten har i dagens anledning fået lidt vegetation bag øret.

Hvidovres udvikling blev altså allerede fra 1700-rallet: nogen grad styret ".l København, og hvilken vej, det ville gå, kunne man se i begyndelsen af 1800-tallet, hvor de første industrianlæg kom i Hvidovre. Med starten af et teglværk og et kalkværk ved Hvidovre Havn i 1 807 blev det klart demonstreret, at det var den københavnske udvikling, der havde afgørende indflydelse på, hvilken vej Hvidovre skulle udvikles.

De to anlæg blev ikke anlagt for at betjene Hvidovre, der ikke havde brug for hverken kalk eller tegl i mængder, der kunne berettige anlæggene. Det var det udbombede København, der var markedet for virksomhederne, og det var ikke befolkningen i Hvidovre, der kom til at udgøre arbejdsstyrken. F.eks. var teglbrænderne folk, der blev hentet fra Holsten.

Med mekaniseringen og industrialiseringen fra midten af forrige århundrede eksploderede København og begyndte at brede sig ud over landbrugslandet på den anden side af de middelalderlige volde. De tilvandrende landarbejdere kom til at befolke de nye kvarterer, der i en ring voksede op rundt om middelalderbyen.

Brokvartererne er blevet kaldt vores første forstæder, men det er nu næppe kon-ekt, for brokvartererne voksede frem som naturlige udvidelser af den gamle by, og de biev opført efter samme mønster, som man kendte i den indre by: Total blanding af erhverv og beboelse og tilsvarende blanding af store attraktive boliger og usle smårum til fattigfolk. Først i senere årtier begyndte brokvartererne at ændre karakter og få hvert sit bestemte sociale udtryk.

Sådan havde byen set ud siden middelalderen; rige og fattige boede mellem hinanden, og virksomhederne lå, hvor man boede. Det var det samme mønster, der uændret fortsatte ved den første udbygning af brokvartereme i de første årtier efter 1850.

I Hvidovre kunne man glæde sig. De tilstrømmende folkemængder skulle have mad og mælk. Dræning og nye fodringsmuligheder med f.eks. roer gjorde det muligt at producere langt større mængder på det areal, man havde til rådighed. Udviklingen i Hvidovre gik i retning af mælke- og grøntsagsproduktion, og bønderne oplevede fede år.

En gevinst oven i den gode indtjening var det, at jordpriserne begyndte at stige, og det blev en indlysende god forretning at købe en gård i brug længere væk fra København. Hvidovres jord begyndte at blive spekulationsobjekt, og de gamle Hvidovreslægter begyndte at tynde ud. Der

Luftfoto fra 1936. Det er Hvidovregade til venstre i billedet og Vigerslev Alle i forgrunden. Øverst kan man se Damhussøen. Fotoet illustrerer blandingen af forstad og landsby; den åbne bebyggelse i forgrunden kontrasterer endnu med den tættere bebyggelse i baggrunden.

kom en ny befolkningsklasse til i landbosamfundet, forpagterne. Allerede her i de sidste årtier af det forrige århundrede begyndte Hvidovres rødder at blive skåret over.

Ændrede bolignormer

I mellemtiden var der sket et skred i synet på boligkulturen. Indtil industrialiseringen satte ind, havde det været normen, at danskere boede i fritliggende huse eller gårde opført i et plan. Med byernes og dermed grundprisernes vækst blev det normen, at en bybefolkning boede i etageejendomme, hvis standard med forrige århundredes forhold til

hygiejne var ringe. Epidemiske sygdomme florerede blandt fattigfolk, der boede i overbefolkede boliger, og enkeltstående begivenheder som den store koleraepidemi i 1853 fik afgørende indflydelse på opfattelsen af, at det var nødvendigt at reformere boligmønstrene og byudviklingen af hensyn til hygiejnen og den bredere folkesundhed.

Fra slutningen af 1700-årene var det blevet almindeligt blandt de absolut øverste lag i befolkningen, at man kunne flytte på landet om sommeren og tage ophold i en lystejendom. Den norm havde i løbet af den første halvdel af 1800-tallet bredt sig til det højere borgerskab, og fra omkring 1850 dukkede de allerførste villakvarterer op på Østerbro, Nørrebro og Frederiksberg. I ambassadekvarteret på det indre Østerbro kan man stadig se, hvad det var for idealer, der afspejledes i det solide borgerskabs nye boliger.

Ideerne om at bo i "naturen" blev kombineret med den nye viden om hygiejne og sundhed, så det blev almindeligt accepteret, at den ideelle boligform for ordentlige mennesker var eget hus og have. Igennem de sidste årtier af forrige århundrede vandt disse forestillinger voldsomt frem blandt andet hjulpet af internationale tendenser. De nye villakvarterer, der blev anlagt i de københavnske randområder, kom nu til at huse brede dele af borgerskabet.

Københavns hastigt voksende arbejderklasse forblev heller ikke upåvirket af tendenserne, og drømmen om at bo på egen jord var også noget, mange havde med sig fra landet. De økonomiske muligheder var imidlertid begrænsede og det var for de fleste arbejdere og lavere funktionærer utænkeligt at kunne få råd til at bo i de nye borgerlige villakvarterer nord og nordvest for København. Udflytningen til villakvartererne fik som sin vigtigste og mest langtrækkende konsekvens, at København fik en indlysende social geografi. Hvor borgerne før havde boet mellem hinanden, hvadenten man var rig eller fattig, blev normen nu, at man kom til at bo i områder, hvor der boede andre med samme økonomiske vilkår. København fik kvarterer, hvor de forskellige samfundsklasser hver især kunne bo uden at møde hinanden mere end højst nødvendigt. Den sociale udskilning skete ikke alene gennem de økonomiske vilkår, der udelukkede arbejderne fra visse områder, men også gennem direkte bestemmelser. Den mest berygtede kom i de såkaldte Ibsenske udstykninger i Gentofte, hvor der direkte var en klausul, der

forbød salg af grundene til personer af arbejderklassen.

Hvidovre bliver bebygget
Med Københavns fortsatte vækst kom Hvidovre til at ligge på grænsen til udviklingsområder fra århundredeskiftet. Hvidovre havde ingen af de attraktioner, der trak borgerskabet nordpå fra København. Området var fladt og skovløst, og der var ingen naturlige søer. Til gengæld var jorden fed og let at dyrke, og af standen til København ikke større, end den kunne tilbagelægges til fods.

I de relativt gode år op mod Den første Verdenskrig blev der mulighe-der for store grupper småfunktionærer, håndværkere og arbejdere for at mere end drømme om at få foden på egen jord. Dels havde havekolo-

Luftfoto fra 1955. Der er masser af friarealer mellem boligblokkene i l 950'eme, og luften og lyset og det grønne er et svar på de mørke københavnske baggårde. Rådhuset ligger midt i billedet.

nitanken været fremme længe, dels var forestillingen om sommerhuse kommet tættere på de brede lag, og endelig var der jord at få til de fornuftige priser i de uattraktive områder vest og syd for København.

Fra 1909 tog udviklingen fart i Hvidovre, og i løbet af de næste 10-15 år blev næsten halvdelen af kommunens jord udstykket og solgt til københavnske arbejdere, funktionærer og håndværkere.

Udstykningen foregik ikke efter nogen samlet plan. Hver jordejer fik lavet sin egen udstykningsplan, der havde som hovedmål at sikre flest mulige parceller på jordstykket. Kommunens eneste bestræbelser gik på, at de nye parcelejere ikke skulle kunne flytte til Hvidovre, og næppe mange blandt lokalbefolkningen havde forestillet sig, at det var indledningen på en udvikling, der skulle gøre Hvidovre til et bysamfund i løbet af et par årtier.

Samtidig fortsatte de store spekulationsopkøb af gårdene, som blev liggende som landbrugsenklaver midt i de fremvoksende sommerhuskvarterer. Hvidovre var i de første mellemkrigsår en sær blanding af gartneri, landbrug, parcelhuse og sommerhuse, og som en glemt idyl fra fortiden lå Hvidovre landsby langs den krogede Hvidovregade. Her var der samlet nogle gårde og en mængde småhuse fra 1800-tallet, og her var kommunens gamle tyngdepunkt. Men med den fortsatte tilflytning til alle de nye kvarterer syd for landsbyen kom den til at ligge lidt afsides, og da de moderne tider for alvor kom til Hvidovre i trediverne, hvor Hvidovrevej blev anlagt som en moderne omfartsvej uden om landsbyen, blev Hvidovre landsby liggende som en afskåret lidt glemt enklave i et hjørne af kommunen.

Det bymæssige samfund, der i tyverne og trediverne rejste sig på de flade, bare marker i Hvidovre, var som ovenfor nævnt på ingen måde planlagt, og den samme mangel på regulering gjorde sig gældende for de bygninger, der skød op. De eneste reguleringer drejede sig om bygningsmæssig sikkerhed, sundhed og vejmæssige forhold.

Enkelte havde undervejs forsøgt at skabe små samlede planer i enkelte grundejerforeninger, planer, der havde til formål at skabe og underbygge det fællesskab, man mente, der lå i medlemskabet af den enkelte grundejerforening. En enkelt forening forsøgte at gennemføre en plan, der indeholdt både forsamlingshus og kirke, men det største, der faktisk blev realiseret var festpladser i enkelte grundejerforeninger.

I de mange grundejerforeninger var der drømme om, at foreningerne kunne blive ramme om et fælles liv, en fælles kultur. Der var inspiration fra kolonihavebevægelsen, men rammerne var andre her, og indbyggerne måske også.

Men det helt dominerende princip bag udstykningen og dermed vejføringerne i Hvidovres villakvarterer var at sikre det størst mulige antal parceller.

I naboområdet Vigerslev havde man i en enkelt udstykning gjort forsøg med engelsk inspireret kvarterdannelse og skabt krogede vejforløb og småpladser, men det var ikke tanker, der vandt genklang på den anden side af åen, i Hvidovre.

Ved slutningen af 30-erne var Hvidovres senere villakvarterer i store træk fastlagt. Det var stadig en skønsom blanding af sommer- og helårsbeboelser, men der var ingen tvivl om, hvad vej vinden blæste. Hvidovres tid som sommerland ville slutte, og byen være en realitet.

Byfunktionen omkring 1930

Der boede omkring 9.000 indbyggere i Hvidovre ved udgangen af 1930- erne. Langt hovedparten af de arbejdende havde deres arbejdsplads i København, og den oprindelige landbobefolkning var reduceret til et ret usynligt mindretal. Man bemærkede dem mest gennem deres virksomheder - gårde og gartnerier - der endnu fyldte omkring en trediedel af kommunens areal.

Som nævnt var de arbejdstagende pendlere, der tilbragte dagtimerne uden for kommunen. De bragte sig til deres arbejdspladser på cykel, med bus eller med toget fra Hvidovre Station, der var blevet etableret i midten af 1930-erne.

Hvidovre afspejlede i sin struktur på dette tidspunkt, at kommunen var blevet udviklet som en følge af Københavns vækst. Hovedtrafiklinierne, der gik gennem Hvidovre var veje og en jernbane, der førte direkte til Københavns centrum. Som en lille modvægt til den udvikling kan skabelsen af Hvidovrevej i midten af årtiet ses. Med Hvidovrevej fik man en vej, der bandt kommunen sammen på langs, også selv om det ikke var det formål, man forestillede sig, da man satte arbejdet i gang.

Hvidovrevej set fra nord 1909. Hvidovres udvikling er en følge af Københavns vækst, og man kan se jernbaneviadukten og jernbanen, der førte direkte til Københavns centrum. Det er ikke mere end 83 år siden, at der så sådan ud i Hvidovre.

I første omgang kom Hvidovrevej da også kun til at forbinde Køgevej og Roskildevej, idet den ikke blev ført igennem mod syd, så den naturligt kunne betjene indbyggerne syd for Køgevej.
Hvidovres indre struktur var blevet udviklet, så man nu havde en række af de forudsætninger, der skulle til for at være en by.

Skolevæsenet fremstod med to moderne byskoler og den tredie under bygning. Kommunekontoret i den gamle skole i Hvidovregade havde gode store rammer og havde næsten karakter af rådhus.

Midt på Hvidovrevej, en god kilometer syd for den gamle landsby, havde man rejst kommunens stolthed, kommunebiblioteket, der ved bygningen fremstod som landets største sognekommunale bibliotek.

Bag biblioteket lå det nye kommunale vandværk, og vandtårnet inspireret af Rundetårn rejste sig et stykke derfra med sine 37 meter højt over de flade omgivelser.

Kloakeringen, der var påbegyndt i slutningen af 20-eme dækkede nu store dele af de bebyggede områder og fuldendte illusionen af by.

Trods tilstedeværelsen af disse mange faciliteter, der kunne stå mål med en stor stationsbys, fungerede Hvidovre ikke som en by. Først og fremmest synede manglen på arbejdspladser. Hvidovre var blevet en boligby, og de arbejdspladser, der var kommet i kølvandet på udviklingen var i store træk service-arbejdspladser.

Detailhandlen, der tegnede sig for en væsentlig del af de lokale arbejdspladser, var spredt over hele den bebyggede del af kommunen. Der var knap en villavej uden enten en købmand, et ismejeri, en slagter eller en bager. Enkelte steder var der tilløb til det, vi i dag ville kalde en centerdannelse. Det var først og fremmest på Køgevej og nogle steder på Hvidovrevej.

Den store spredning afspejlede Hvidovres fundamentale problem: Kommunen var uden centrum.

Det politisk/administrative centrum lå i den gamle landsby, befolkningstyngden lå syd for landsbyen, de kulturelle centre: Biblioteket og salene på Risbjerggård og Frihedskroen lå henholdsvis i den vestlige udkant af bebyggelsen og ved Køgevej, og detailhandlen var spredt over hele kommunen.

Alt i alt fungerede Hvidovre ikke som en by men som en bydel - en københavnsk bydel.

Vognparken 1932, Toftegårds Plads.

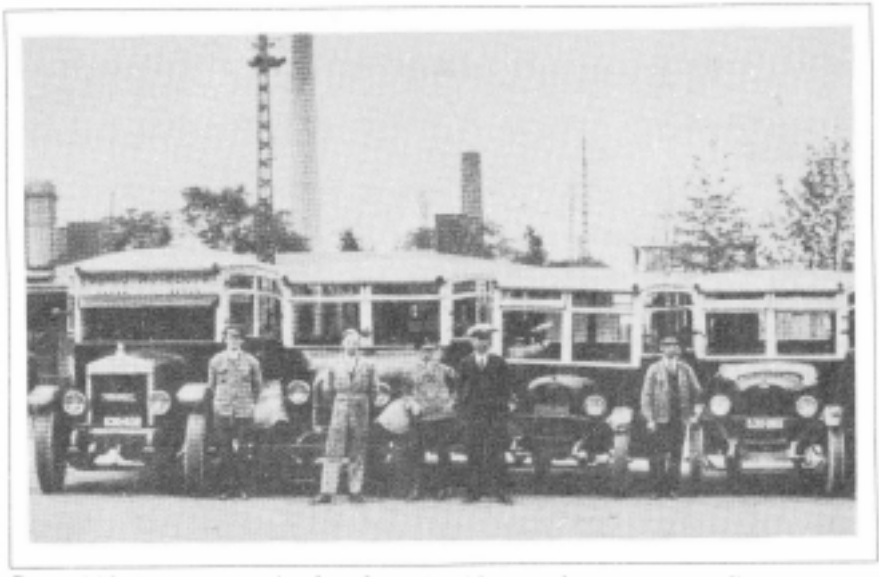

Dette billede er et udsnit af et foto, der bl.a. er givet som gave til Hvidovre sogneråd (uden årstal).

Hvidovre Rutebiler

Af Kim Thinggaard

Sporvejshistorisk Selskab, 1991

Introduktion af Hans Chr. Thomsen

Forstædernes fødsel og etableringen af rutebildrift hører sammen som hånd og handske. De betinger og forudsætter gensidigt hinanden, og deres vækst er symbiotisk.

Det er rutebilerne, der får arbejdspladserne i byen til at hænge sammen med de nye forstæder - godnat-områderne. Og de er om noget udtryk for en moderne bykultur, hvor arbejdsplads og bolig ikke længere hænger sammen. De fortæller om afstande, og de indgår i tilflytternes historie og Hvidovres pendlerkultur som centralt element i første halvdel af århundredet. Det er i de rutebiler - der for nogles vedkommende er banket sammen af den lokale grovsmed i Hvidovregade - at "lysthusbeboerne" bliver rystet sammen i deres daglige fart mellem by og forstad, mellem arbejde og hjem.

Og rutebilen gentager i sin afgang og ankomst det tema som tilflytterne har gennemspillet med opbruddet fra landet og ankomsten til byen. Hvidovre Rutebiler hørte til blandt pionererne i den sammenhæng, og Kim Thinggaard har skrevet en utrolig detaljerig bog om Hvidovre Rutebilers historie. Det er en bog der skulle kunne dække de flestes behov for oplysninger om busruter, koncessioner på buslinier, trafikpolitik, rutebilejere, billetpriser, biltyper og meget, meget mere.

Her skal blot uddrages og tematiseres nogle elementer fra bogen.

Mangel på overordnet planlægning

På samme måde som Hvidovre sogneråd havde problemer med tilflytterne i Hvidovre i 1920'erne, havde kommunerne problemer med private rutebilejere, der søgte koncessioner på forskellige ruter. Det var en ny type virksomhed, og den bredte sig ind over forskellige myndigheders kompetenceområde. En busrute kunne jo gennemkøre flere kommuner, og der var ikke et overordnet koordinerende organ og regelsæt, som de respektive politiske og administrative myndigheder kunne handle igennem

Hvidovrevej i 1938 set mod nord. Ber
Den smalle passage gjorde at Rutebile
2. Verdenskrig. Jernbanev

mærk hvor godt bilen fylder i viadukten.
rne ikke kom til at køre igennem før efter
iadukten blev udvidet i 1941.

En rute, der involverede Hvidovres og Københavns myndigheder kunne få tilladelse i Hvidovre og afslag i København. Efterhånden som rutebilerne kom til at passere endnu flere kommunegrænser gentog historien sig. Hvad der blev vedtaget i Karlslunde blev nedstemt i Roskilde etc.

Koncessionerne blev sædvanligvis givet for et år ad gangen, og dermed kom rutebilejerne til at leve et usikkert økonomisk liv med en meget kort tidshorisont samtidig med, at de skulle foretage store investeringer i en ny teknologi. Det krævede en bestemt type mennesker.

Igangsætterne

Rutebildriften har sine pionerer. De kom mange steder fra og er en del af vandringen fra land til by. For at nævne nogle af navnene i forbindelse med I/S Hvidovre Rutebiler kom Jens Peder Pedersen fra Hylstrup ved Sorø. Han var mejerist. Marius Hansen kom fra Helsingør, hvor han var privatchauffør. Einar Jørgensen kom fra Nr. Jernløse i Holbæk. Han var tømrermester. Hvor "Ekspres-Jensen" kom fra, og hvad hans baggrund var, fremgår ikke. Til gengæld kan hans øgenavn så repræsentere det nye tempo i det unge århundrede.

Det er sidstnævnte, der lægger ud, og han gør det til at begynde med i en sindig gangart og med gammeldags hestekræfter. Han kører Københavnerne på udflugt ad Køgevejen til Flaskekroen, og han gør det med hestevogn. Der er tale om helligdagskørsel ud til vandet og ud i naturen. Da udstykningern tager fart udvider han forretningen med en lastvogn. Han forsyner ladet med træ>ænke, og dem sad folk så på i deres fineste puds. Og de sad tæt.

Ekspres-Jensen havde fundet sig en niche - men hvor længe var Adam i Paradis? Han får konkurrence, og det er ikke en hr. hvem som helst, der træder ind på rutebilscenen.

Den fri markedsøkonomi og magten

Konkurrenten hed J.P. Pedersen, og han er en af de mest betydningsfulde personer i dansk rutebilvæsen før Anden Verdenskrig, skriver Kim Thinggaard.

Han var født 1881 og interessen for kollektiv trafik havde han fået via et studieophold i USA. I Cleveland havde han kørt sporgvogn, og da han kommer hjem igen, slår han sig ned i Sorø.

Han er den ny tids mand, og han forsøger sig med bådfart, køreskole og vognmandsforretning for ikke at tale om biografdrift. I 1918 flytter han til Valby.

Som "Ekspres-Jensen" så "Rutebil-Peter", som J.P. Pedersen blev kaldt. Han får også øje på en forretning i søndagsudflugter for københavnerne, og 1920 starter han en rute med ombyggede lastbiler ud ad Køgevejen til Jægerkroen.
Nu er der altså to, der kører på Køgevejen.
Ekspres-Jensen havde koncession, og Rutebil-Peter havde søgt og fået en af Hvidovre kommune, men Københavns Magistrat havde afslået. Det anfægter nu ikke J.P. Pedersen. Han kører alligevel.

1921 søger de to igen koncession, og Hvidovre Kommune imødekommer begge ansøgerne. Københavns Magistrat fastholder, at kun "EkspresJensen" må køre, og som forrige år fortsætter "Rutebil-Peter" alligevel sin busforretning, også på det københavnske stykke.

Den bliver jo ikke ved med at gå. J.C. Jensen klager og justitsministeriet indstævner J.P. Pedersen i byretten, der giver ham en bøde på 75 kr. "Rutebil-Peter anker, og landsretten frifinder ham. Det vil justitsministeriet ikke finde sig i, så sagen fortsætter til højesteret, der stadfæster byrettens dom.

Der er kludder i juraen, og der kommer en ny trafiklov. Den samler det adskilte i amtsrådet. Det skal nu udstede en samlet koncession efter at have indhentet relevante oplysninger i de involverede kommuner.

Ekspres-Jensen og Rutebil-Peter erkender at byretten ikke er det bedste sted at mødes, og de etablerer derfor en driftoverenskomst i 1923. I 1924 opretter de I/S Hvidovre Rutebiler - der er kommet ordnede forhold på landevejene, og styr på bus-driften.

Toftegårds Plads

Centrum i denne mobile verden var Toftegårds Plads. Det var som regel derfra, at selskabets buskørsel startede, og det var der den endte. Pladsen var en omstigningszone fra det københavnske trafiksystem til

forstædernes. Der holdt civilisationen op, og der begyndte rejsen ind i klondyke - det klondyke, der skulle udvikle sig til at blive det 20. århundredes nye bydannelse om nogen: Forstaden.

Det var en rejse, der i begyndelsen foregik med hestevogn. I 1920'eme blev hestevognen så erstattet med ombyggede lastvogne, der så igen senere blev udskiftet med noget, der begyndte at ligne rigtige rutebiler. Det startede med enkeltruter, og det udviklede sig til ringlinier, hvor de gule busser kørte højre om og med solen, og de røde busser kørte - ja, naturligvis: Venstre om og mod solen.

En af J.P. Pedersens lastbiler 1920. Det er Rutebil-Peter selv der står ved bagsmækken. Billedet er fra en helligdagstur, og menneskene på ladet er pænt klædt på med et varieret udbud af hatte spændende fra blød hat til stråhat og skipperkasket. Damehattene er alle med buk.

Trækdyrene

Trækdyrene var fabrikater som de fleste formodentlig ikke kender i dag: Triangel, Graham Brother, Federal, Steward. Mere kendt er formodentlig Fisher og helt kendt er Chevrolet og Bedford.

De tidlige karosserier var ofte banket sammen på danske karroserifabrikker: Bentzen, DAB, DF A, H.F. Jensen f.eks.

Sammenlignet med nutidens computerdesignede og vindtunnelafprøvede biler ligner den gamle rutebil noget hen ad en mislykket ladeport på hjul. Den har en grundig kofanger og dørtrin, der kan klare vægten af en middelsvær bonde, og den drak som en tørkeramt steppe.

1927 indførtes for første og eneste gang 5-årige koncessioner, og bilparken voksede støt. Der indkøbtes 2-3 nye vogne i snit om året, og

i 1933 var der 20 af dem. Afgangene blev hyppigere og på Hvidovre Ringlinie var man i 1930 oppe på 9-minutters drift i myldretiden og 15-minutters drift udenfor.

Det var de gode år.

Krigen
I begyndelsen af 1930'erne får de private konkurrence af statsbanerne, der overtager ruten til Køge og Greve, og da den 2. Verdenskrig kommer, rammer den busdriften hårdt. Benzinrationeringen indskrænker busdriften med 40%, og dette forstærkes af gummimangel. Megen kørsel må indstilles, det gælder dog ikke ruten til Avedørelejren, der var beslaglagt af tyskerne.

Rutebil-Peter giver op. Oven i besværet med at få selskabet til at hænge sammen, kommer klager fra Hvidovre Grundejerforening over indskrænkningerne i driften.
I juni 1940 stiger billettaksterne for første gang, og der begyndes at eksperimenteres med træ-gasgenerator, der bliver almindelig i 1940/41.

Efterkrigstiden
I efterkrigstiden begynder 1930'ernes og 40'ernes knaphedssamfund at afløses af velfærdssamfundet. Hvidovre får vokseværk bl.a. i form af alment boligbyggeri: Lejerbo, Bredalsparken, Hvidovrebo, Høvedstensparken, Spurvegården, Danalund, Papegøjehusene m.fl. Fra 1945-60 kommer der 5.500 nye lejligheder og Hvidovres indbyggertal tre-dobles. Det får naturligvis konsekvens for Rutebildriften, og målt på passagerantal bliver Hvidovre Rutebiler det fjerdestørste selskab i Københavns omegn.

Selskabet køber nu Volvoer til busdriften, og fra 1945-1961 vokser passagertallet på årsplan fra 3/4 million til 6 millioner.

De sidste år
Fra 1960'erne begynder den private biltrafik at vokse hurtigt. I Hvidovre kommer der i 1960 lysregulering tre steder på Hvidovrevej, og den 25. oktober 1968 åbnes motorvejen gennem Hvidovre Men det er ikke kun privatbilismen, der truer Hvidovre Rutebiler.

1972 indvies første etape af Køgebugtbanen, og i 197 4 oprettes HT - Hovedstadsområdets Trafikselskab.

Med den borgerlige regering i 1980'erne kom tankerne om privatisering af offentlige aktiviteter. Den 3. maj 1989 fik HT pålagt, at 45% af dets buskørsel skulle udføres af andre end HT selv pr. 1. april 1994. Fremtiden så lys ud for den private busdrift og en risikovillig dansk kapital.

Men i 1990 udløb de kontrakter som bl.a. angik I/S Hvidovre Rutebiler, og i oktober 1989 udbydes de i licitation. Den taber Hvidovre Rutebiler til det svensk-ejede Liniebus, og dermed er historien ude om Hvidovre Rutebiler i dansk eje.

Kim Thinggaard slutter sin bog således: "Hvidovre Rutebiler var nødsaget til at indse, at man pr. 1. april 1990 ikke længere havde sin mere end 70 år gamle opgave. Interessentskabet med traditionen tilbage til 1924 blev opløst. HT's hidtil største entreprenør og et af de største private busselskaber i landet stod med tomme hænder. Det må være på sin plads her at hædre dem, der tog slæbet gennem 70 år. Utak er som bekendt verdens løn".

De stred sig frem.

Socialdemokratiet og Ballerup 1892-1992

Af Bente Dahl Hansen og Hans Pedersen

Introduktion og sammenligning

af Hans Chr. Thomsen

Den nye bydel i Ballerup på Egebjerggårds gamle jorde er ifølge det franske byplantidsskrift "Urbanisme" en af de 15 nye byer i verden, som siger mest om vor tid og dens fysiske udtryk - det må siges at være en lokalpolitisk præstation af rang.

Det er især Ballerups dynamiske socialdemokratiske borgmester Ove Dalsgård, der har kæmpet det igennem. Han blev landskendt med sin udnævnelse til næstformandsposten i Socialdemokratiet i forbindelse med det dramatiske formandsskift mellem Svend Auken og Poul Nyrup i April 1992.

Den 21. februar 1992 havde Socialdemokratiet 100 års jubilæum i Ballerup, og i den anledning er der udkommet 1. del af det lokalhistoriske tobindsværk "De stred sig frem. Socialdemokratiet og Ballerup 1892-1992".

Hvidovre og Ballerup

Socialdemokratiet i Ballerup blev stiftet 14 år før portør Rasmussen i Hvidovregade i 1906 startede Socialdemokratiet i Hvidovre

Når den politiske udvikling startede før i Ballerup end i Hvidovre, hænger det sammen med to forskellige relationer til urbaniseringen og industrialiseringen i Danmark.

I Hvidovre er det boligmanglen i København, der var igangsættende årsag til forandringen. Bønderne i Hvidovre udstykkede deres jord til sommerhusparceller for at kapitalisere de stigende jordpriser som var en følge af den københavnske boligmangel. Køberne af parcellerne var de arbejdere, der strømmede til København for at få arbejde i forbindelse med industrialismen.

I Ballerup er det især Frederikssundbanens åbning, der i 1879 gør Ballerup til stationsby og bliver lokomotiv for forandringen. Den strukturerede den økonomiske aktivitet i området og skabte nye arbejdspladser i Ballerup bl.a. i forbindelse med servicefunktioner for oplandet.

"intet steds i vort hele land"
Da partiforeningen blev stiftet i 1892 var Ballerup et område i forvandling fra en agrar- til en bykultur. Befolkningen var på ca. 1.000 personer, og stationsbyen var nærmest en lille landsby.

50% af arbejdspladserne befandt sig stadig i landbruget, men en stigende del af beskæftigelsen var at finde i handel og håndværk. 72% af områdets indbyggere var tilflyttere, og en voksende del heraf håndværkere og ufaglærte arbejdere.

Som i Hvidovre og i Avedøre var tilflytterne og den ny politiske kultur et fremmedlegeme i Ballerup - der var eksempelvis kroejere, der ikke ville røre ved partiforeningen med en ildtang i forbindelse med udlejning af lokaler. Bønderne sad - der som her - tungt på lokalpolitikken, og da de også styrede 50% af arbejdspladserne, stod arbejderne og især landarbejderne ikke ligefrem i kø for at melde sig ind i partiet.

Partiforeningen måtte starte på bar mark. Set ud fra en socialdemokratiske synsvinkel var området så formørket, at sollyset skulle bæres ind i værktøjskasser: ""vi har intet steds i vort hele land set mage til mangel på folkeligt liv og politisk oplysning" , som der stod i Socialdemokraten 1892. Den politiske usikkerhed har også været stor. V ed kommunevalgene i 1894 og 1898 indgår foreningen en valgalliance med den borgerlige grundejerforening uden positivt resultat. Da samarbejdet prøves gentaget i 1900 afslår grundejerforeningen: "De regnede ikke den klat for noget", som vælgerforeningens formand sagde.

Men igang kom foreningen da, med 28 fremmødte på det konstituerende møde i 1892 - der var omkring 25 fremmødte i samme anledning 36 år senere i Avedøre, og hvor Strandkroen blev det centrale mødested i Avedøre, blev Ballerup Kro det i Ballerup.

Erhvervsstruktur og politik
Hvidovre og Avedøre havde i tilflyttersammenhæng en pendlerkultur. Det kom til at betyde en relativ stabil politisk medlemskreds. Den boede fast her, og havde sit arbejde i byen.

Som eksempel kan nævnes de to første formænd af Den Socialdemokratiske Klub i Avedøre. De arbejdede respektivt på B&W og Dansk

Soyakagefabrik det meste af deres liv. De havde således et stabilt økonomisk bagland for ikke at tale om et ideologisk samme. Pendlerkulturen gav også en mindre økonomisk afhængighed af lokalsamfundet og dermed større politisk frihed.

I Ballerup var billedet et andet. En stor del af arbejdspladserne befandt sig i området. Og med hensyn til arbejdet i landbruget var det ofte løsarbejde. Foreningens første formand var netop løsarbejder, og det holdt han kun til i 2 år så flyttede han fra området. Hans forløb var typisk og gennemstrømningen af folk var stor - det var ikke kun toget, der gjorde et kort ophold i byen.

Af de 28 medlemmer, der var med til stiftelsen af foreningen, var der kun omkring halvdelen tilbage to år efter.

Gennemstrømningen i Ballerup øgedes med årene, men desværre har forfatterne hverken haft tid eller kildemateriale til at undersøge foreningens historie ud fra en fastboende tilflytterproblematik. Det er synd, fordi det forekommer at være et centralt træk ved foreningen og Ballerup og desuden interessant i en bredere sammenhæng: Hvordan lykkedes det at opbygge et parti og et lokalsamfund, når en stor del af indbyggerne er "nomader"?

Men der kom nye til i Ballerup, der erstattede dem der rejste. Og de nye begyndte i stigende grad at have bopæl i Ballerup By. Ballerups erhvervsstruktur taget i betragtning var det også naturligt, at to af de centrale spørgsmål der optog den tidlige forening, var landarbejdernes elendige vilkår, ligesom der var diskussioner om, hvorvidt foreningen skulle være en politisk eller faglig organisation.

Kommunalpolitiken

I 1906 opnåede partiet at få sin første repræsentant valgt ind i Ballerup sogneråd. Det var resultat af et samarbejde med Grundejerforeningen, der åbenbart havde ændret opfattelse af "den lille klat". Naturligt for en stationsby var, at den først valgte var handelsmand.

Ved valget i 1908 blev mandattallet fordoblet til 2. Det var det første valg efter den ny kommunale valglov. Den gamle havde så at sige automatisk givet bønderne og de mest velhavende et flertal i sogneråd.

Tilflytterhus ved Hvidovre Strandvej 1919.

Ved valget 1913 var det den socialdemokratiske forening, der opgiver samarbejdet med Grundejerforeningen. Rollerne var byttet om, og foreningen fik 3 af de 9 pladser. Borgmesteren var for første gang ikke en bonde, men en teglværksejer - bøndernes monopol var brudt. 1921 blev et gennembrud idet partiet blev det største i sognerådet. Befolkningstallet var da vokset med 1.500 siden foreningens grundlæggelse, og væksten var koncentreret i Ballerup By, hvis indbyggertal næsten var fordoblet. Af de voksne udgjorde omkring 82% tilflyttere, og heraf kom ca. 21 % fra København. Over halvdelen var nu beskæftiget i arbejde udenfor landbruget.
I 1933 opnås det absolutte flertal.

I Hvidovre kom det i 1925 og i Glostrup, som Avedøre dengang hørte under, kom det i 1929.

Socialdemokratiet blev på landsplan det største parti i Danmark i 1913, når man opgør størrelsen i stemmer. Det fik 107.365 mod det næststørste parti Venstre, der fik 105.857. Valgloven favoriserede Venstre dengang, så det fik 44 af mandaterne mod Socialdemokratiets 32.

Hvidovre og Ballerup
Der er nogle træk i det kommunalpolitiske forløb fra Ballerup, der kan genkendes i Hvidovre og Avedøre.

Hvor Ballerup havde valgteknisk samarbejde med Grundejerforeningen, var der overlappende medlemskaber af Den Socialdemokratiske Klub i Avedøre med Avedøre Grundejerforening, der som i Ballerup var en politisk forening.
1909 søges et af foreningens sognerådsmedlemmer i Ballerup ekskluderet, fordi han havde stillet forslag til at overføre offentlige midler til de sociale hjælpekasser. Eksklusionen lykkedes ikke. I Hvidovre måtte den socialdemokratiske borgmester gå af i 1930, fordi han blev angrebet for uorden i regnskaberne i forbindelse med de sociale hjælpekasser.
I 1920'erne støder to markante socialdemokrater sammen i Ballerup om opstillingen til sognerådet. Resultatet er at partiforeningsformanden nedlægger sit formandskab. I Avedøre rager to markante medlemmer uklar over opstillingen til sognerådet, og formanden afstår sit formandsskab.
De nye tider var fulde af overgangsalliancer og orienteringsbesvær, social nød og tilflyttersammenstød. Det var store dele af Danmark, der blev flyttet rundt på, og der skulle skabes nye sociale netværk til erstatning af de gamle. Dertil kom den usikre sociale status og de lokale

hierarkier. Det gjaldt om at holde tungen lige i munden i forbindelse med solidariteten, ligheden og broderskabet.

Den klassiske parlamentariske fødekæde
Det danske demokrati i første halvdel af det 20. århundrede har et af sine væsentlige udgangspunkter i lokalsamfundet.

Det var gennem den lokale partiforening, lokalavisen, studiekredsen, sangforeningen, foredrag, aftenskolen og forsamlingshuset at meningsdannelsen fandt sted. Længere ude var der så højskolen og bøgerne. Sidstnævnte blev udgivet af Fremad eller kunne måske lånes på biblioteket. Den parlamentariske fødekæde startede nedefra.
I dag er det modsat. Partiforeningerne har i mange år været ude for medlemsflugt. Den politiske lokalavis er forsvundet til fordel for landsdækkende aviser. Studiekredsene er erstattet af bedre uddannelse. Sangforeningen er udskiftet med stereo-anlægget. Forsamlingshus-politikken er erstattet af politikken i TV.

Resultatet af lokalsamfundets død i klassisk forstand er, at politikken i større grad udgår fra Folketinget og administrationen. Storebæltsbroen og de seneste års EF-afstemninger er eksempler herpå.

I Ballerup ses hele det klassiske forløb folde sig ud: Partiforeningen dannedes som nævnt i 1892 og i 1904 kommer den første faglige organisering i Ballerup, idet der dannedes en afdeling af Dansk Arbejdsmandsforbund. Avisen Social-Demokraten fik en særudgave med lokalstof fra 1900 og fra 1909-34 dækkedes nordsjælland af Nordsjællands Socialdemokrat. Fra 1934 og 25 år frem var tillægget "Omegnen" i SocialDemokraten i realiteten Ballerups lokalavis. Biblioteket kom i 1925 som en privatorganiseret biblioteksforening med 1.000 bind, hvoraf halvdelen var børnebøger, som skolen skænkede. 1948 overtog kommunen det. Aftenskolen startede 1935.

Selskabet til Bekæmpelse af Arbejdsløsheden

Den 9. marts 1933 opnår foreningen det attraktive flertal i kommunen. Det er et flertal, der skal arbejde i 1930'ernes kriseår med arbejdsløshed og social elendighed, en elendighed der f.eks. i Tyskland førte nazister-

ne til magten. Det holder den nye socialdemokratiske sognerådsformand kun til i 21h år. Så svigter helbredet, og han trækker sig.

I forbindelse med arbejdsløsheden kom partiet til at tage stilling til et usædvanligt projekt, nemlig eksperimentet Måløvhøj. Det er værd at gå lidt mere udførligt ind på, fordi det er usædvanligt, og fordi det griber ind i en aktuel problematik i dag. Samtidig giver det et mentalt portræt af en overgangsbevidsthed fra 1930' erne.

I 1932 stiftedes Selskabet til Bekæmpelse af Arbejdsløsheden i Danmark. Det var et privat borgerligt selskab, hvor Det Konservative Folkeparti, Venstre og Det Radikale Venstre var repræsenteret i ledelsen. Selskabet var inspireret af tyske forsøg på at løse arbejdsløsheden i privat regi - de såkaldte koloniseringer, der var slået an i stort omfang.

Tankegangen bag disse var, at arbejdsløsheden var kommet for at blive, og den var skabt af den teknologiske udvikling. De arbejdsløse udgjorde en ny uproduktiv by-samfundsklasse. Formålet med foreningen var derfor at stoppe væksten i denne klasse ved at stoppe indvandringen fra land til by. Udviklingen skulle vendes, og de arbejdsløse skulle tilbage til det land, de kom fra, og de skulle ernære sig selv gennem en produktiv tilværelse på landet.

Formanden og forretningsføreren Hans Lültzhøft var præst. Han havde været i Tyskland et par år, og hans plan var at opkøbe 50 tønder land i Måløv og udstykke de 10 af tønderne i 50 lodder til selvbyggere. På de resterende 40 tønder skulle der oprettes gartneri. Selvbyggerne skulle så ernære sig ved egen avl af grøntsager og fjerkræhold suppleret med arbejde i selskabets gartneri og det arbejde, der måtte vise sig i lokalområdet.

I juni måned 1933 gik arbejdet så i gang på de 10 tønder land, som selskabet foreløbig havde erhvervet.

Selvbyggerhusene kom kun trevent op at stå. Lånene var for mangelfulde og arbejdspladsen uden ordentlig ledelse. Lültzhøfts gode forbindelser var luftkasteller, og de resterende 40 tønder land erhvervedes ikke. Han blev fyret, og selskabet måtte give op.

Tilbage stod kommunen og staten med projektet. Selvforsyneisen, som selskabet havde lovet kommunen, blev ikke til noget. Selvbyggerne flyttede ulovligt ind i de halvfærdige huse og søgte kommunen om

social hjælp. I stedet for at løse et samfundsproblem, var der skabt et kommunalt.

Problemet med ulovligt ophold i en kommune kender vi også fra Hvidovre. Ja, man kan sige, at det moderne Hvidovre blev skabt på basis heraf. Jeg skal her blot henvise til P. Sverrilds bog "Lysthusbeboerne". Byggerriet i Ballerup blev færdiggjort under statens tilsyn som et boligprojekt slet og ret, og i 1936 overtog Staten Måløvhøj som ufyldestgjort panthaver

. Efterfølgende overtog omkring halvdelen af de enkelte beboere deres huse som ejendom, og inden 1938 havde halvdelen af de tidligere kolonister atter normalt arbejde. De økonomiske konjunkturer var så småt begyndt at vende igen.

Offentlig eller privat

Det som kommer til syne, når man læser om et sådan projekt, er et Danmark mellem land og by. Danmark i en overgangstid.

I foreningens liberale forståelse af virkeligheden, tilhører problemerne byerne - og sundheden landet. Det er ikke ny industri i byerne, selskabet vil have op at stå for at løse arbejdsløsheden, men en reetablering af en landbrugskultur, der er vigende og under pres af industrien og bykulturen. Samtidig er foreningen ikke blind for fordelene ved en ny, om man så må sige, hjemmelavet husmandsklasse. Den er selvforsynende samtidig med at den udgør en arbejdskraftreserve, der kan trækkes på når det er nødvendigt. Det var husmandens klassiske økonomiske funktion i 1800- tallets landbrugs-Danmark.
Projektet viser også, at den tyske Blut und Boden-ideologi - hjemstavnslængsel og -dyrkelse - som Måløvhøj var inspireret af, ikke var specielt tysk. Måløvhøj udtrykker en dansk liberal, pastoral længsel efter landet i en tid, hvor samfundet var på vej mod byen og industrialismen. Men den længsel var selskabet ikke ene om at have. Helt op i 1950'erne var de mest populære film i Danmark filmatiseringer af Morten Korch's landboidyller med Danmarks førstehelt og -elsker Poul Reichhardt, der sang: "kan du vinke til en kronhjort/ og fløjte til en stær/så har du fundet ud af det/der gør livet allermest værd". De eneste kronhjorte man kunne vinke til i København, var de, der brølede på malerierne på væggene i tilflytternes nye hjem.

Derudover kommer et andet centralt tema fra 1930'erne til syne, nemlig synet på det offentlige og på markedet.

Var sociale forhold et offentligt eller et privat anliggende? Selskabet til Arbejdsløshedens Bekæmpelse mente, at det var et privat. Heroverfor stod den socialdemokratiske mistro til, at markedet af sig selv løste sociale problemer.

Tilbage blev, at staten og Ballerup kommune tog sig af problemet, og dermed var et tema sat, der peger helt frem til idag.

På vej mod efterkrigstiden

I begyndelsen af 1930'eme begynder kommunen at opkøbe jord i Ballerup bl.a. for at forhindre jordspekulation i forbindelse med en kommende S-bane. Dele af den borgerlige opposition er imod. Den mener ikke, det er en kommunal opgave. Fra 1938 kommer der en lov om byplanlægning, der gør det obligatorisk for kommuner med over 1.000 indbyggere at udarbejde en sådan. Hermed begynder et kommunalt skift fra en overvejende administrativ til en mere aktiv rolle i lokalsamfundet. Kommunen kommer i stigende grad i tiden fremover til at varetage arbejdet med planlægning og udvikling.

Dermed er vi på vej ind i efterkrigstiden og lad os forlade 1. bind af bogen om Socialdemokratiet og Ballerup her.

Rytterskoledagene

Rytterskoledagene d. 5. & 6. september har gamle håndværk som tema. Det er på nuværende tidspunkt ikke afklaret, hvor mange aktiviteter, der vil være. Men vi arbejder med at få forskellige typer håndværk repræsenteret: kurvefletning, gamspinding, bødtker, pottemager. Dertil kommer et virkeligt gammelt håndværk i form af et arbejdende flinteværksted. Der vil blive mulighed for dateringer af flinteredskaber, hvis man har fundet nogle sådanne. Der bliver spillemandsmusik & dans. Historisk vandring på Hvidovre Kirkegård og Hvidovregade. Fremvisning af Hvidovrefilm og film om gamle håndværk. Plancheudstilling om Hvidovre skolevæsen. Man vil også kunne få sig en kop kaffe, kage og sodavand. Vi håber naturligvis på godt vejr, og regner ikke med, at den pulje er brugt op i juni og juli.

Lørdag & Søndag
5. & 6. September
Begge dage fra kl. 10- 16
Rytterskolen

bag-
siden

Hvidovre Lokalarkiv

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

10. årgang, nr. 4, december 1992

Indhold

Kære læser .....side 3

Arkivets årsberetning .....side 4

Selskabets årsberetning .....side 15

Konkurrence - udrivningssider mellem ..... side 18-19

For resten er livet .....side 26

Selskabets publikationer s..... ide 33

Medlemsmøder .....side 34

Den ny bestyrelse .....side 35

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Det udkommer fire gange årligt og tilsendes selskabets medlemmer.

Redaktion: Hans Chr. Thomsen

Adresse: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
Tlf. 31 78 02 22 lok. 227

ISSN 0902-3046

Kære læser

Så lakker Hvidovre Lokalhistorisk Selskabs 13. sæson mod julen og mod det nye år, og som det sig hør og bør er der et uheld knyttet til denne sæson. Det består i, at redaktionen ikke kan leve op til sine egne løfter fra forrige nummer om en fortsættelse af forstadstemaet. Det får vente til det ny år, og vil komme i første nummer i 1993 ...
I dette nummer bringer vi formanden for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, Per E. Hansens, årsberetning og arkivar Poul Sverrilds årsberetning fra Arkivet. Dertil kommer en introduktion til en bog, som måske kunne være en julegaveide. Den bringes sammen med en liste over selskabets publikationer, der kan købes på Arkivet.

Midtersiderne i dette nummer er til at rive ud. Der er stillet 5 spørgsmål på disse sider, og blandt de rigtige besvarelser udtrækker vi 17 vindere, der hver får en fribillet a 60 kr til Teater Vestvoldens egnsspil i januar 1993.

Listen over den ny bestyrelse er bag i bladet.

For- og bagsidebillederne er fra Rytterskoledagene i år.

Illustrationerne til Arkivets beretning, siderne 6-11, er en af årets afleveringer og de skildrer en brand i 1941 i Hvidovregade nr. 34 (gammelt vejnummer).

Endelig er tilbage at ønske alle en god jul og et godt nytår.

Redaktionen

Årsberetning 1992
Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv

Af Poul Sverrild

Arkivets flytning
Der er heldigvis ikke noget år, der til forveksling ligner det foregående. Det gælder også for arkivet, der var lukket på grund af Medborgerhusets ombygning forrige vinter.

Det blev en ombygning, som arkivet kom til at mærke meget til. Samlet medførte ombygningen og bibliotekets indførelse af EDB, at arkivet måtte holde lukket i tre måneder.

Det vil sige, helt lukket var det nu ikke, for jeg sad og arbejdede i en af husets studieceller, og enkelte arkivkunder fandt faktisk frem til mig også i lukkeperioden. Men da samtlige arkivalier var pakket ned var det en stærkt begrænset service, der kunne ydes.

Men ombygningen blev overstået, og arkivet kunne i slutningen af februar dette år åbne i det nye lokale på første sal i Medborgerhuset, i lokaler, der er venligere og mere publikumsvenlige.

I forbindelse med flytningen fik arkivet et nyt magasin til arkivalier indrettet med en moderne rullereol, der giver plads til 250 hyldemeter i umiddelbar tilknytning til arkivet.

Som arkivet fremtræder nu efter ombygningen, har det færre kvadratmeter til rådighed, men de rummer mere. Jeg skal benytte lejligheden til at sige, at åbningstiden er uændret, tirsdag og onsdag 13-16 samt torsdag 16-19. Samt naturligvis efter aftale.

Arkivet/samlingerne
Med en så lang lukkeperiode kan det ikke undre, at der har været en nedgang i antallet af leveringer i forhold til sidste år. Nedgangen har været på omkring 30%, svarende ganske godt til nedgangen i åbningsperioden.

Den største enkeltaflevering har været Hvidovre Nærradios udsendelser, der omfatter godt 500 spolebånd. Materialet er desværre reelt uregistreret, så der ligger en stor opgave med af få båndene tilgængeliggjort. Arkivet samarbejder med Nærradioen om en ordning, hvor alene de udsendelser, der har et journalistisk islæt bevares på arkivet. Det skal så suppleres med bevaringen af en enkelt årlig uges samlede udsendelser.

Der har også været tale om afleveringer af fotografier sammenlagt i et antal på mellem 1000 og 1200.

Det største foreningsarkiv, der er blevet afleveret i år har været kulturrådets arkiv, der fylder omkring tre hyldemeter og er en guldgrube til belysning af udviklingen i kulturlivet i Hvidovre gennem de seneste 25-30 år. Kulturrådets arkiv blev ordnet i forbindelse med udgivelsen af dets jubilæumsbog i februar i år.

Modsat afleveringerne er besøgstallet forunderligt nok ikke blevet synderlig påvirket af arkivets lukkeperiode. Det er til dato blevet 462 ·gæster, en lille stigning i forhold til sidste år. Det er som tidligere år gæster, der kommer med vidt forskellige formål. Det spænder fra eftersøgning af oplysninger om det hus, man bor i, over slægtshistoriske oplysninger til store undersøgelser.

Jeg skal omtale en af brugerne, Lone Holden, der i øvrigt er medlem af selskabet. Hun har i år gemnnemført en stor analyse af Hvidovres tilflyttere i årene op til 1925. Det er første gang, der er blevet gennemført en sådan undersøgelse på totalmaterialet for en hel kommune. Undersøgelsen, som vi håber på at få publiceret, gør op med mindst en myte om Hvidovres tilflyttere. Men hvilken vil jeg naturligvis ikke afsløre her.

Udgivelser/videoprojekt

Kulturrådets jubilæumsbog var ikke arkivets udgivelse, men det er alligevel et stykke væsentlig lokal kulturhistorie, der er blevet beskrevet her. Det er i det hele taget karakteristisk, at årers kulturhistoriske udgivelser ikke er foretaget af arkivet, selv om arkivet har været ind-

draget i udgivelserne. I betragtning af, at arkivets ressourcer er meget begrænsede, så er det da en positiv udvikling, at andre går ind og udgiver lokalhistoriske bøger i samarbejde med arkivet. På den led rækker ressourcerne længere.

Bogen om Hvidovre Rutebiler, som udkom i eftersommeren, blev f.eks. udgivet af Sporvejshistorisk selskab, men forfatteren havde igennem godt et halvt år arbejdet på Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv med at studere samlingerne her. Det er blevet en rigtig lokalhistorisk bog med mange informationer og nogle gode historier.

Arkivet gik ind i et mere omfattende samarbejde med Kommunalarbejdernes Klub omkring deres 50-års jubilæum. Sammen med fællestillidsmanden; Jan Nielsen, udgav vi en bog om kommunalarbejdernes verden, en bog med titlen "Abe-Erik og de andre rødder".

Det blev en meget smuk bog trykt på fornemt genbrugspapir i overensstemmelse med Hvidovre kommunes miljøpolitik.

Arkivet tog sidste år initiativet til at få lavet en serie tegnede postkort af vores lokale kunstner, Christian Hansen. De blev første gang sat til salg i forbindelse med Rytterskoledagene, og de seks smukke postkort med Hvidovre-motiver kan købes på arkivet for bare 15 kr. for et sæt. Jeg har selv i løbet af året yderligere skrevet en stor artikel om de københavnske forstæders udvikling og historie gennem de seneste 100 år, der udkommer i tidskriftet Fortid og Nutid lige før jul.

Alt i alt kan vi glæde os over, at udgivelsesaktiviteten på den lokalhistoriske front i Hvidovre stadig vokser, og der er fortsat masser af ubeskrevne ting, der venter på at blive beskrevet.

Arkivet har nu i et halvt år styret et videofilm-projekt, der laver en film om dette selskabs eneste æresmedlem, vores tidligere formand, Jens

Kristensen. Det bliver en film, der skal fortælle historien om en tilflytter, der med solide rødder i provinsen alligevel arbejdede for at være med til at præge kommunens udvikling gennem flere årtier. Det tegner til at blive en spændende film, og vi håber at kunne holde premiere på den til efteråret 1993.

Foredrag og undervisning

Som lokalhistoriker og arkivar i Hvidovre har der naturligvis også i år været bud efter mig som foredragsholder og underviser. Det er dog blevet til væsentlig færre foredrag end sidste år, hvor denne aktivitet fyldte meget i formidlingsaktiviteten. Det er blevet til fire i alt - spændende fra Enghøjskolen over Hvidovre kirkes menighedsråd til Byplanlaboratoriet og de danske lokalarkivarer.

Videre har jeg gennemført en kulturhistorisk bustur i Hvidovre for et

projekt for arbejdsløse kvinder, og på undervisningssiden har hovedopgaven været tre dages lokalhistorisk undervisning for en 10. klasse på Engstrandskolen og et historisk oplæg for produktionsskolen Stevnsbogård i forbindelse med egnsspils-projektet, som jeg vender tilbage til senere.

Erindringsgruppen

Rytterskolen danner nu for tredje år rammen om arbejdet i den erindringsgruppe, vi fik sat i gang som et fællesinitiativ mellem arkivet og Lokalhistorisk Selskab. Det er en arbejdsgruppe· med en stærk arbejdsdisciplin, og allerede for to år siden kunne vi i vores blad trykke den første lille artikel med erindringer fra et af gruppens medlemmer.

Der bliver skrevet og diskuteret på livet løs, og jeg tror, at jeg har alle

gruppens medlemmer bag mig, når jeg siger, at kvaliteten er vokset en del på grund af den form, vi har valgt.
Når det nu er Hvidovre, der er vores udgangspunkt, kan det ikke undre, at det er andre steder i landet, der fylder i erindringerne, for Hvidovre er jo endnu i høj grad et tilflyttersamfund, selv om det så småt er ved at vende.

Men alle tilflytterhistorierne er en del af Hvidovres fælles virkelighed, og det er derfor væsentlige kapitler af historien - både Danmarks og Hvidovres, der bliver afdækket i disse erindringer.

Jeg regner med, at der kommer mindst en bogudgivelse ud af arbejdet i løbet af de næste to til tre år, og nogle flere artikler kommer vi nok også til at se. Men der kommer også bidrag til andre egnes lokalhistoriske tidsskrifter ud af vores gruppes arbejde.

Egnsspillet
Arkivet tog sammen med Teater Vestvolden sidste år initiativet til at gennemføre et historisk egnsspil i Hvidovre. Vi fik fra første færd helhjertet opbakning fra politikerne, der accepterede, at vi blokerede al anden brug as Medborgersalen i en 6-ugers periode.

Det er første gang i salens snart 20-årige historie, det er sket, og det er også første gang, der er blevet skabt en scenografi til netop dette lokale.

På basis af vores lokale historie omkring de store landboreformer sidst i 1700-tallet har Martin Miehe-Renard skrevet et muntert/romantisk stykke musikdramatik, som komponisten Lars Fjeldmose har skrevet musik til. Med omkring 100 forskellige personer på scenen i Niels Sechers spændende scenografi, og lige så mange bag den er det et kæmpe projekt, som ingen Hvidovre-borger bør snyde sig selv for at opleve.

Det bliver opført fra 22. januar til den 7. februar. Og det koster kun 60 kr. at overvære århundredes teaterforestilling i Hvidovre.

Arkivet står ved siden af deltagelsen i projektstyringen specielt for udarbejdelsen af et stort program, der ud over at fortælle om forestillingen og arbejdet bag den også fortæller den virkelige historie om dramatikken omkring udskiftningen af Hvidovre Landsby.

Jeg vidste på forhånd, at det ville blive en stor opgave at involvere arkivet i, men at det skulle blive så omfattende og tidskrævende, som tilfældet er, havde jeg ikke forestillet mig. Men alt tyder på, at det er anstrengelserne værd

Lokalplanlægning/bygningsbevaring

Blandt de nyere opgaver, som arkivet tager del i løsningen af, er kommunens lokalplan- og kommunalplanarbejde, forsåvidt det rummer kulturhistoriske aspekter. Det gælder sager som Hvidovre Torv og Avedøre Landsby, hvor det kulturhistoiriske element er indlysende, men det vil i stigende grad også komme til at omfatte sager om bygningsforandringer i takt med den store boligmasses stadig højere alder.

Der er en del byggerier i Hvidovre fra 1940-erne og 1950-erne, hvor man i det daglige ikke tænker over deres arkitektoniske og kulturhistoriske kvaliteter. Det er byggerier, der er for unge til at blive fredet, men som fortjener at blive taget alvorligt, når de står over for renoveringer.

Hvidovre fortjener, at vi passer på vores arkitektoniske perler, som f.eks. Bredalsparken, Engstrands Alle Rækkehusene, Skt. Nikolaj kirke, Beringparken og flere andre.

Fremtidige opgaver

Blandt de spændende opgaver, der ligger lige omkring hjørnet er udgivelsen af Hvidovre Sogns Kirkebog, som blev transskriberet forrige

år. Det er planen at få den scannet ind på EDB, så den kan bearbejdes og udstyres med registre. Hvis arkivet kan få rejst de fornødne midler, skulle udgivelsen kunne være en realitet til efteråret 1993.

Omkring årsskiftet får arkivet installeret et arkivprogram til EDBregistrering, og sidst på vinteren er det planen at sætte et projekt med inddatering af samlingerne i gang. Det vil kræve mange hundrede mandtimer, så det er planen at ansætte unge arbejdsløse til at stå for inddateringen.

I takt med udviklingen af dette projekt skulle arkivets registreringsopgaver også kunne tages op, så det efterslæb, jeg har haft siden luk-ningen af Lokalhistorisk Projekt, kan blive indhentet.

Rytterskoledagene. Bødker i arbejde.

Formandens årsberetning

Af Per E. Hansen

Så kan vi atter se tilbage på et år for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Dette var den 13. sæson, og man kan efter temperament eller overtro bruge dette 13-tal som man vil. Personligt synes jeg, det har været et godt år. Vi har haft 7 ordinære medlemsmøder og et større engagement i form af "Rytterskoledagene". Dertil skal også regnes et antal møder i bestyrelsen samt andre ting.

Den 20. januar

Den 20. januar var årets første møde og det foregik i bibliotekscafeen. Det var en rigtig lokalhistorisk aften med fhv. viceborgmester Svend Christensen på talerstolen. Han kom til Hvidovre for mange år siden og forstod at blande sig i offentligheden, så han hurtigt blev kendt i lokale kredse. Oprindelig var han uddannet som folkeskolelærer. Han blev dog snart formand for det ene og så for det andet, og en dag gik han fuldstændigt over i politikken. Svend Christensen var en overgang viceborgmester i Hvidovre og endte sin karriere som amtskonsulent for fritidsundervisningen. Alt dette fortalte han om, og mange medlemmer kunne supplere med kommentarer og spørgsmål. Svend Christensen nyder nu sit fortjente otium og selskabet takker for en god aften.

Den 17. februar

Den 17. februar hentede vi, sammen med Hovedbiblioteket, forfatteren Palle Pedersen herover fra Fanø. Anledningen var en ny bog fra forfatterens hånd med titlen "Rejsen til Paradis". Den omhandlede ostindiensfarende og deres genvordigheder på vej til og under opholdet på vor daværende koloni Tranquebar. Palle Pedersen er kendt for sine historiske romaner, hvor han belyser tingene set fra menigmands side. Blandt forfatterens mange udgivelser kan nævnes "Heksen på bålet" og bogen

om Maren Splid i Ribe. Palle Pedersen havde mange ting på sinde og var lidt længe om at komme til Tranquebar. Det blev en lang men ikke uinteressant aften for de 95 medlemmer, der var mødt op.

Den 16. marts
Den 16. marts fik vi besøg af en Hvidovreborger, der var lidt af et naturtalent. Det var sømanden Sv. Åge Hansen. Han fortalte frit fra leveren om sine oplevelser i de unge år på de syv have. det blev en sjov og bramfri aften, hvor fortælleren kun manglede at gumle på en skrå for at gøre illusionen fuldstændig ...

Den 6. april
Den 6. april var sat af til et dias-show, som havde været lang tid undervejs. Showet var arrangeret af arkivleder Poul Sverrild, der i samarbejde med selskabets næstformand Lisbeth Magnussen, havde fundet nogle gamle Hvidovrebilleder frem og sat dem sammen til en underholdende helhed med musik og det hele. Tak til Poul og Lisbeth.

5. og 6. september
Succesen med Rytterskoledagene i 1991 gav bestyrelsen lyst til at prøve endnu engang. Allerede i februar havde vi et indledende møde, hvor rammen for dagene blev lagt. Der blev "slået nogle brød op", og jeg må konstatere at de fleste af dem også blev bagt.

En dejlig forårsdag i maj mødtes vi så i Rytterskolen med de aktive deltagere og blev enige om fordelingen af diverse opgaver. Vi kunne derfor gå sommeren i møde med nogenlunde fred i sindet. Bestyrelsen havde søgt Kulturrådet om· et tilskud og fik bevilget 4.500 kr. Dette tilskud takker vi for. Det var med til at lette økonomien omkring arrangementet.

Rytterskoledagene. Flinteværkstedet.

Temaet i år var gamle håndværk, og der findes endnu mennesker der kan demonstrere disse: f.eks. rebslagning, keramik, kurvefletning, skomageri, de forskellige håndværk i huset såsom f.eks. bearbejdning af garner og strikning m.v. Det er fortrinsvis mennesker, der arbejder professionelt med disse opgaver og som forlanger - synes jeg - et højt beløb for at komme. Alligevel lykkedes at indgå rimelige aftaler med f.eks. en bødker, en keramiker, en spinderske, en interessant ung mand, der bearbejdede flintesten som vore forfædre gjorde det. Ud over dette blev der vist forskellige videoer og film, hvor temaet var gamle håndværk.

Der var diverse boder med repræsentation af den arkæologiske forening Tværpilen, Brugerrådet fra Holmegård Bibliotek, Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Det fyldte godt i landskabet med de forskellige tilbud til de besøgende.

Underholdningen var så ingredienserne, der fyldte det hele ud.

Jeg vil her takke alle for, at det blev et par gode dage. Tak Hvidovre

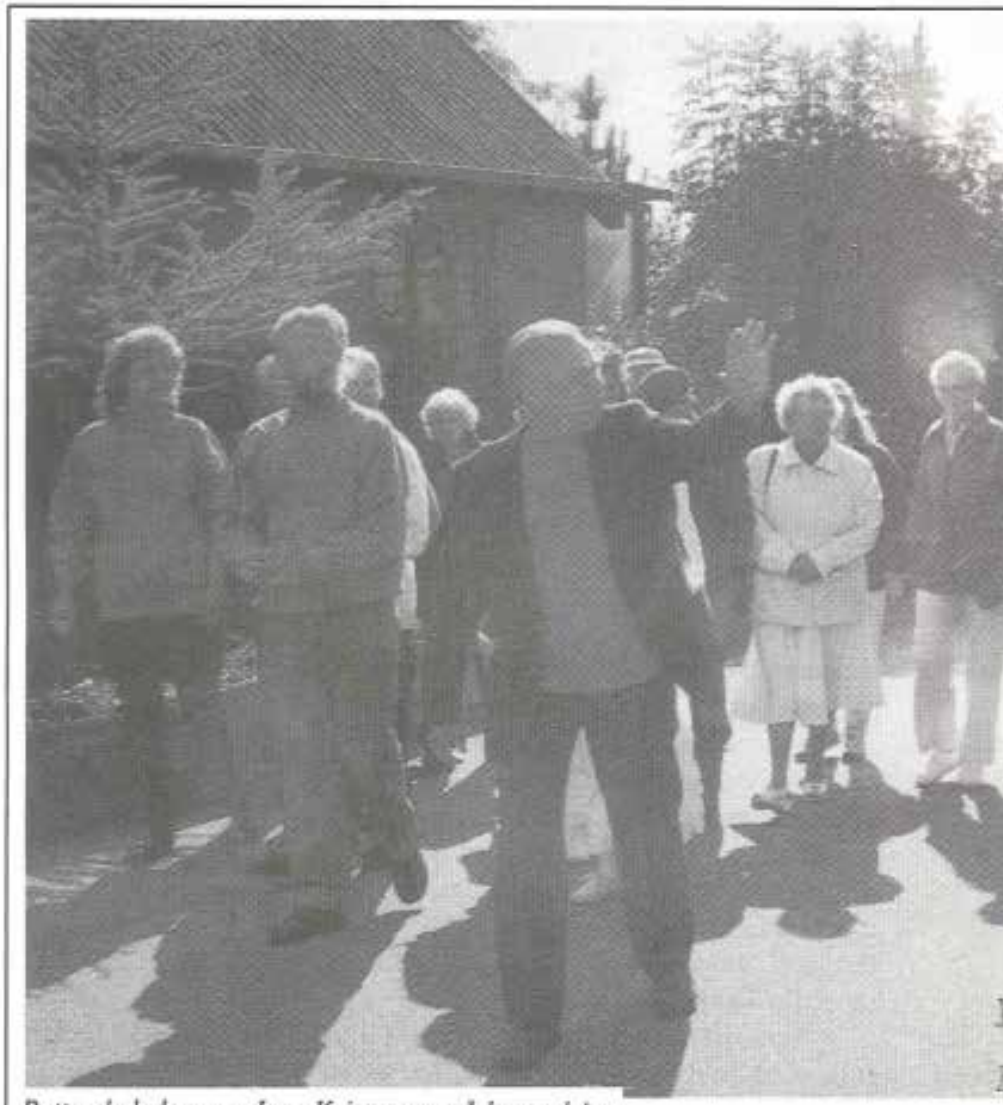

Rytterskoledagene. Jens Kristensen på byvandring.

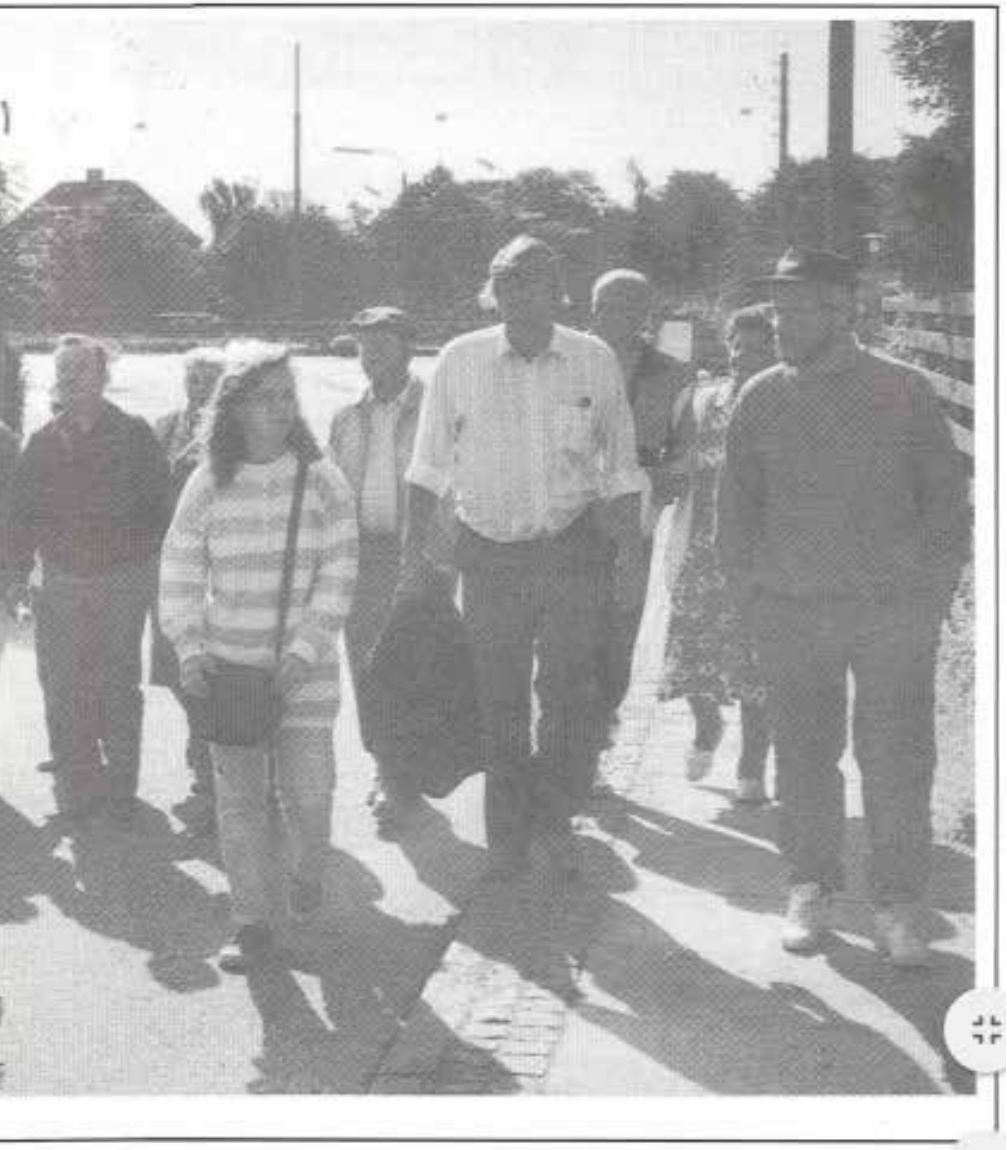

Rytterskoledagene. Biblioteket og Brugerrådet.

Folkedansere, tak til Færingerne og tak til "Norolysets" muntre spillemænd. Ligeledes tak til Vestegnens teatergruppe for indslaget fra det nye egnsspil.

Jens Kristensen var flittig med at føre vore gæster gennem Hvidovregade og fortælle om den lokale historie der. Tak til Jens.

Endvidere tak til damen, der spontant midt under det hele kom med sin rok og spandt med på det hele.

Vi glemmer heller ikke vores egne damer i køkkenet og ved kassen, som var med til at skaffe en indtægt ved at hygge med kaffe, æbleskiver og lignende.

Endelig tak til alle jer, der kom og kiggede på. Arrangementet blev velsignet med godt vejr og et besøgstal, som måske var lidt større end sidste år.

28. september

Den 28. september var turen kommet til et foredrag om kalkmalerier. Selskabet havde aftalt et arrangement med "Tværpilen", hvortil mag. art. Ulla Haastrup var inviteret for at fortælle og vise lysbilleder om middelalder-kalkmalerier fra Københavns vestegn.

Det blev et arrangement, der fra selskabets side var forfulgt af en række annonceringsproblemer. For det første annonceredes biblioteksCafeen som mødested. Dette blev så rettet til Dansborghallen, som også var forkert, og Ulla Haastrups navn blev stavet forkert ... Det hele foregik faktisk i Dansborgskolens aula. For de af vore medlemmer, som fandt ud af dette, blev det trods alt en god aften. Jeg var desværre selv afskåret fra at deltage. Jeg beklager.

Selskabets udflugt til HT-Museet.

I juni måned afholdtes en reception ved udgivelsen af en bog om Hvidovre rutebiler. Ved denne lejlighed aftalte jeg et besøg for selskabet på HT-Museet, Islevdalsvej. Besøget fandt sted d. 10 oktober. Vore medlemmer, ved denne lejlighed 45 stk" blev afhentet af en veteranbus på Hvidovre Torv. De blev så kørt til museet, hvor de blev guided rundt i udstillingen. Derefter var der kaffe med brød. Efter besøget gik turen retur til Hvidovre Torv. Deltagerne havde en dejlig dag, hvorfra bl.a. Hvidovre Nærradio, havde et referat.

Det hele blev ledet af vort bestyrelsesmedlem Bent Christensen på betryggende måde. Tak til Bent.

Den 26. oktober
Ved ovennævnte reception i juni aftalte jeg et arrangement med Kim

Thinggård, som er forfatteren til bogen om Hvidovre Rutebiler. Det blev afuoldt d. 26. oktober. Her kunne medlemmerne så stifte bekendtskab med manden, der ved alt om Hvidovre Rutebiler fra starten i 1920'erne til 1990, hvor rutebilerne overgik til svensk eje. Det bedste udbytte af Kim Thinggård får man nok ved at læse hans bog. Det er imponerende, hvor fuldstændigt han kan referere ruteføringer, antal busser, indregistreringsnumre og andre data. Ligesom han i bogen også kan fortælle forskellige episoder omkring buskørsel i Hvidovre. Det kom også nogenlunde til udtryk ved foredraget, hvor det især var lysbillederne, som gjorde lykke. Der var ca. 50 medlemmer til arrangementet.

Det var så det sidste møde før generalforsamlingen

1993

I 1993 kan jeg foreløbig nævne et par aftalte møder. Det første bliver d. 18 januar, og det foregår på Rytterskolen. Hvidovre Lokalhistoriske Selskab vil helst bevare Cafeen som vort faste mødested for at der ikke skal opstå forvirring om, hvor arrangementerne bliver afholdt. Men netop den 18. januar kan det ikke lade sig gøre, fordi Vestegnens teatergruppe opfører sit egnsspil. Derfor afholder vi dette møde d. 18 januar i Rytterskolen. Det er et arrangement, hvor det tidligere bestyrelsesmedlem Knud Weile vil causere over emnet "Hvidovres forstad: København". Jeg kan forestille mig at det bliver et causeri vi kan glæde os til. Kun et lille suk. Vi kan desværre kun være ca. 50 personer samlet der.

Den 15. februar er vi atter tilbage i Cafeen. Her bliver et arrangement, hvor museumsinspektør ved Søllerød Museum, Niels Peter Stilling, kommer og fortæller om "Eftermæler", gravminder i Hvidovre og andre steder. Tilsyneladende et dystert emne, men derfor ikke uinteressant. Niels Peter Stilling har fået til opgave at registrere bevaringsværdige gravminder i København og omegn. Han har udtrykt, at især Hvidovre kirkegård er blandt de mere seværdige, og dette vil altså blive uddybet d. 15. februar på Cafeen. En tidligere aftale med hovedbiblioteket angående et møde med Ebbe Kløvedal Reich, ser ud til at rende ud i sandet. Sparebestræbelser, som for tiden foregår på næsten alle områder, har også ramt her. Selskabet har ikke midler til selv at stå for et sådant arrangement, så det må vi skyde en hvid pind efter.

Rytterskoledagene i 1993.

Bestyrelsen har indledningsvis drøftet disse dage. Foreløbig er emnet fas!}agt. "Børn og unges leg". Vi forestiller os tidlige tiders sanglege, remser og legetøj. Arrangementet kan måske foregå i samarbejde med en børneinstitution om indøvelse af nogle aktiviteter o.lign. Vi har sendt en ansøgning til Folkeoplysningsudvalget angående støtte. v/ den

såkaldte 5% pulje. Vi har endnu ikke fået svar. Hvad der videre skal ske i 1993 vil som sædvanligt blive publiceret i vort blad.

Bestyrelsen
Bestyrelsen har haft 7 ordinære møder. Vi har ved disse lejligheder diskuteret mangt og meget. Som jeg meddelte sidste år er nye tider på vej også inden for bestyrelsen. Rom blev jo ikke bygget på en dag, og vi fortsætter vore bestræbelser på at blive bedre og mere effektive som styreorgan for selskabet. Også i år håber vi at kunne konstituere en bestyrelse med lyst, mod og tid til at drive værket. Jeg må dog allerede nu afsløre, at denne gang må vi tage afsked med to værdifulde bestyrelsesmedlemmer. Det er Elsted Jensen, der gerne vil slappe lidt af. Og det er vor næstformand Lisbeth Magnussen, der aldeles ikke skal slappe af, men have mere tid til andre gøremål. Tak for indsatsen til dem begge.

Undertegnede har deltaget i Dansk Lokalhistorisk Forenings årlige landsmøde. Dette og Dansk Historisk Fællesråds møde blev afholdt på LO-skolen i Helsingør i maj måned. Temaet var udover generalforsamlingen "Lokalhistorie på Tryk". Et tema som kan udtrykkes sådan - og jeg citerer: "Vore publikationer er i høj grad vort ansigt udadtil, og vi ønsker os gerne både lødige og smukke resultater. Men ofte er produktionen ganske kostbar. Hvordan får vi mest ud af indsatsen?"

Dette får mig til at tænke på vores redaktion af "Hvidovre Lokalhistorie", et blad jeg synes Selskabet kan være stolt af. Tak til Hans Thomsen.

Jeg vil til slut oplyse, at vort selskab dette år kan registrere 338 medlemmer.

Det er tre medlemmer færre end sidste år. Jeg vil dertil bemærke at vort mål stadigvæk er 500 medlemmer. Jeg vil takke alle, der har medvirket i årets løb. Tak til Hvidovre kommune, Biblioteket og Arkivet og ikke mindst den siddende bestyrelse. Tak alle sammen.

FOR RESTEN ER LIVET

En antologi om forandring
Introduktion af Hans Chr. Thomsen

To pensionister på en bænk. Den ene: vi bliver gamle. Den anden: forhåbentlig!". Her i 1992, hvor århundredet selv snart skal på pension, kan halvdelen af en ny årgang statistisk set regne med at blive 80. I middelalderen lå den gennemsnitlige levealder et sted i 30'erne .. .

For resten er livet ...

Pensionsforsikringsanstalten PFA Pension har netop udsendt en antologi på forlaget Amanda i anledning af sit 75 års jubilæum. Det er en af de smukkeste bøger på markedet dette efterår. Den grafiske tilrettelæggelse skyldes Kitte Fennestad, og den er hun sluppet usædvanlig godt fra det. Ud over en gennemgang af forsikringsanstaltens historie består bogen .af 21 bidrag om temaet forandring, herunder både processen med at blive ældre og selve det at blive gammel. Det er en bog med mange indfaldsvinkler til forandring og forvandling som livets grundvilkår, både den store forvandling fra liv til død, men også en lang række andre. F.eks. forandringen i behandlingen af ældre fra middelalderen til i dag, og en mere moderne gennemgang af pensiopsformernes ændring fra slutningen af 1800-tallet og til nu. Dertil kommer en række kunstneriske og journalistiske indgange til emnet. I redaktøren George Metz' ord med et spil på bogens titel: "For resten er livet - en sag om livet uden for arbejdslivet".

Det er et godt team Metz er ankermand for. For blot at nævne nogle af de mere kendte: Flemming Madsen, Anders Bodeisen, Jytte Borberg, Erik Kjersgaard, Tage Voss, Jacques Berg.

Bogens fotografier er af Henrik Saxgren, og de er intet mindre end fremragende.

Har det nu noget med lokalhistorie at gøre? Til det er at svare: overhovedet ikke, men bogen har noget med forandring at gøre. Og hvis Hvidovres historie overhovedet handler om noget, så er det en forandring. En forandring, der har været så gennemgribende, at der ikke kun er tale om en forandring, men om en total forvandling, nemlig forvandlingen af en landbokultur til en forstadskultur - hverken mere eller mindre. I dag er Hvidovre formodentlig ikke længere en tilflytterkommune. Man må formode at generationerne efter de første tilflyttere er så mange, at Hvidovre er blevet en kommune af fastboende. Forstaden er ankommet til sig selv, og regnet i menneskeår er Hvidovre som forstad i dag selv i "pensionsalderen" d.v.s. omkring 70 år.

Hvornår er vi gamle?

Kriteriet for, hvornår mennesker skulle have alderdomsunderstøttelse har fra slutningen af 1800-tallet og til i dag faret op og ned som en yo-yo. Det generelle billede ser sådan her ud: Loven af 1891 fastsatte en bundgrænse på 60 år. Den satte Venstre op til 65 i 1922. I 1936 satte De Radikale og Socialdemokraterne den ned til 60 år, og 9 år efter satte Venstre den så op igen til 65.

I 1956 holdt lovens pendulfart mellem Venstre og Socialdemokratiet op, og et enigt folketing satte grænsen til 67. Det som har styret denne yo-yo bevægelse har ud over ideologiske forskelle også været økonomien. Under arbejdsløsheden i 1930'erne blev pensionsalderen sat ned og under højkonjunkturen fra slutningen af l 950'erne blev den sat op.

Lovgivningen har således også indgået som en reguleringsfaktor i den økonomiske konjunktur.

Fattighuset. Hvidovregade 53 A. 1863 - nedrevet 1934.

Hvidovres første alderdomshjem, Sønderkærhave, 1946.

1891-loven gav sognerådet ret til at opføre særlige asyler for dårligt stillede ældre. Med overgangen fra en landbo- til en bybokultur og som en følge deraf en spredning af slægten blev det ekstra nødvendigt med alderdomshjem. Der kom 500 af dem fra omkring århundredeskiftet og op til 1942. Henning Friis skriver i sit bidrag, at det "var en udvikling, som mindede om kirkebyggeriet i middelalderen, og det var et stort øjeblik, når et sogn havde fuldført sit alderdomshjem." I Hvidovre kom det første alderdomshjem i 1946.

Fra middelalder til pensionsalder

Erik Kjersgaard eftersøger i sit bidrag "Fra middelalder til pensionsalder" pensionsbegrebets oprindelse og finder det i middelalderen i begreberne "gravgang" og "fledføringen".

Gravgang angår underklassen af frigivne trælle: "Om de kommer i

nød, da er de gravgangsmænd: Man skal grave en grav på kirkegården og sætte dem i den og lade dem dø der", som det hedder i Gotlands lov fra middelalderen.

Fledføringen stammer Valdemarstiden og i Skånske Lov hedder det: "Bliver en mand - eller kone - så hjælpeløs og fattig, at han ikke selv kan klare sig, eller alderdom og sygdom kommer over ham, da må han tilbyde sig sine nærmeste arvinge, for at de skal tage imod ham". Det, der var typisk for Valdemarstiden når der skulle hjælpes, var ikke alderskriteriet men behovskriteriet. I første række kommer "hjælpeløs" og "fattig" og i anden "alderdom" og "sygdom".

Det er først i anden halvdel af 1800-tallet, at de gamle skilles ud fra samfundet som en særskilt gruppe.

Forøvrigt er ordet "gammel" oprindelig beslægtet med ord, der betegnede "vinter". Grundbetydningen er, at man har oplevet mange vintre =år, skriver Jørgen Lund i sit bidrag: "Hellere rask og rig end syg og fattig". Og en stakkel er f.eks. oprindeligt sammensat af "stav" og "karl" d.v.s. en mand, der måtte gå rundt støttet til en stav.

Det 20. århundrede - livet i zoner

Livet i det 2o. århundrede er opdelt i tidszoner. Der er erhvervs-livet og fritids-livet. Og forstaden er om noget den lokalitet, der inkarnerer det moderne fritids-liv, hvis indhold bl.a. kan aflæses gennem den følgeindustri, der er vokset frem som producenter af: plæneklippere, grill-apparater, hækkesakse, svømmepøle, kogebøger, haveredskaber m.m. Dertil kommer planteskolerne for ikke at tale om medieindustrien med bl.a. Søren Ryge Petersen i TV og Grønne Fingre i radioen.

I Hvidovre udgør parcelhusene omkring 30% af den samlede boform. Når pensionsalderen melder sig forsvinder den ene halvdel af livet - erhvervslivet, samtidig med at den biologiske nedtælling forlængst er sat"ind. Den starter jo i middelalderen for at citere Erik Kjærsgaard. Frederik Dessau kommer i sit bidrag "Livets eftermiddag" ind på den ændrede tidsopfattelse i denne alderdommens frie tid.

Barnet lever i evigheden siger Dessau. For de ældre bliver der "kortere" og "kortere" mellem fødselsdagene. Ligesom hændelser fra sidste år ved nærmere eftertanke viser sig at ligge 6 år eller mere tilbage i tiden. Overhovedet begynder tankerne at løbe sammen i det begyndelsespunkt som barn- og ungdommen er. Der er en tid, der aldrig kommer igen, og det er livets tid, siger Dessau. Og i Hvidovres, i forstadens barndom er der altid et "lysthus" på en nøgen mark og en flagstang med et vajende flag fra en forlængst svunden søndags frie tid f.eks...

"Vi folder drømmens faner ud", skrev Hvidovre-lyrikeren Micael Strunge i 1980' erne. Det gjorde de også i 1920' erne og 30' erne. I Hvidovre var drømmen så nøjsom som flaget. Men den havde en stang at klamre sig til og tag over hovedet.

Det 20. århundrede og forandringerne

Tempoet og hyppigheden i dette århundredes forandring har forvandlet erfaring til skrot. Den ældre er ikke længere viis, fordi visdom forudsætter et statisk samfund. Hvad hjælper erfaringerne med at overleve i 1930'ernes knaphedssamfund i en velfærdsperiode, og hvad kan en hjemmegående mor lære en selverhvervende datter? Hvordan hænger stregkoder sammen med en håndført kassebog, et par træsko med en Toyota ... Vi siger, at man kan lære af de ældre, men det er talemåder. Generationerne er på herrens mark, og der kommer friktion ud af det.

Strategien i dette århundredes amokke udviklingsforløb er: ungdommelighed, skriver redaktøren på Information Lasse Ellegaard i sit bidrag: "Det perfekte menneske". Og han giver. bl.a. som eksempel George Poulsen, der gik af som formand for Metal, da han faldt for foreningens aldersgrænse på 60 år. Metal havde indført denne grænse som led i en strategi for at holde sig ung. En side-effekt af denne strategi er den ejendommelige, at der i en demokratisk forening blev indføn en adgangsbegrænsning for mennesker over 60 år til formandsposten.

Carl Rørstrøm

Forfatteren Per Højholdts bidrag "Adjektivet som sarkofag" giver en lidt skæv distance til alvoren i resten af bogen.

Per Højholdt er bl.a. kendt for "Gittes Monologer", og han skriver om Carl Rørstrøm. Højholdt har slået op i Nudansk Ordbog for at finde ud af, hvad rørstrømsk er for noget, og der fundet, at adjektivet "rørstrømsk" måske er afledt af et egenavn. Ifølge Højholdt kan der derfor kun være tale om: Carl Immanuel Rørstrøm, Frederiksberg. Det som især kendetegnede Carl Immanuel Rørstrøm var, at han var så helt umanerlig god til begravelser, og derfor en særdeles velset deltager ved sådanne på Frederiksberg. Men følelser er ikke bare følelser og udbrud ikke kun udbrud. Man brøler f.eks. ikke uden videre løs det bedste man har læn ved begravelser: "Nu er voldsom gråd ikke velanskreven derinde på Frederiksberg, end ikke ved begravelser, og Rørstrøm underkastede sig som borger og ansat ved kommunen denne vurdering, hvilket øgede hans reputation mærkbart. Han lod glad klare tåre flyde ned ad de rigelige kinder .. "

Ifølge Per Højholdt kom tiden også for Rørstrøm. I 1887 forlod dette usædvanlige menneske os. Begravelsesfølget var enormt, men der manglede ligesom noget eller rettere, der manglede en. Begravelsen ville ikke rigtig blive rørstrømsk uden Rørstrøm. Men var Rørstrøm gået bort var "rørstrømsk" til gengæld kommet for at blive - afdøde blev med tiden forvandlet til et begreb.

Og det er jo en variant af temaet forandring/forvandling: nemlig kunstens forvandling af virkeligheden til fortælling - rørstrømsk eller ej.

Selskabets publikationer

Castrone, S. (Red.) Rytterskolen, 82 s. ill. 1989. 50 kr.

Glimt af livet i Hvidovre, 1925-40, I-IV, 397 s. ill. 1985. Samlet 80 kr.

Enkeltbind 25 kr.

Hansen, Im., Hvidovre Kirke, 28 s. ill. 1980. 12 kr.

Københavnsegnen og lokalarkiverne, 32 s. ill. 1990. 15 kr.

Magnussen,L. og Sverrild Bredalsparken 1949-89. 80 s.ill.1989. 50 kr.

Petersen, A. Mit livs forteelser I-II, 179 s. ill. 1979. 35 kr.

Nordlund, H.O. Da Hvidovre blev mindre. 76 s. ill. 1981. 25 kr.

Nordlund, H.0. Vejnavne i Hvidovre kommune. 52 s.ill. 1982. 50 kr. l'.

Schultz, Hvidovre kommunebibliotek 1931-81. 100 s. ill. 1981, 25 kr.

Sverrild,P. Lysthusbeboerne. 144 s. ill. 1988. 100 kr. Sverrild,P. Abe

Erik og de andre rødder. 96 s. ill. 1992. 100 kr.

Thomsen, B. Hvidovre - en lokalhistorisk vejledning til Landsarkivet

I-II. 145 sider 1989. 40 kr.

Thomsen, H., Avedøre på skillevejen. 86 sider ill. 1991. 50 kr.

6 postkort fra Hvidovre. Tegnet af C. Hansen 1992. 15 kr.

Medlemsmøder

Knud Weile, der er forhenværende medlem af bestyrelsen for selskabet, vil causere over emnet: "Hvidovres forstad: København", og det er jo en tematisering, der er ikke så lidt fræk.

Da der spilles teater netop i den periode på Medborgerhuset, vil arrangementet undtagelsesvis finde sted på Rytterskolen ved Hvidovre Torv. Da der kun er plads til ca. 50 mennesker på Rytterskolen, er det denne gang ekstra nødvendigt at bestille plads i forvejen. Mandag 18. januar 1993 kl.19.30 Rytterskolen, Hvidovre Torv Af hensyn til serveringen bør man tilmelde sig arrangementet senest onsdag 13. januar 1993 på Rytterskolens telefonsvarer: 31 47 34 44

Niels Peter Stilling, der er museumsinspektør ved Søllerød Museum, holder foredrag: "Eftermæler" og gravminder i Hvidovre og andre steder. Han har været med under arbejdet med at registrere bevaringsværdige gravminder i København og omegn.

Det skal her nævnes, at Hvidovre Kirkegård kommer ind blandt de absolut mest spændende - set ud fra et bevaringssynspunkt - i amtet. Dette møde holdes igen i vante omgivelser nemlig på Bilbiotekscafeen.

Mandag 15. februar 1993 kl. 19.30 Biblioteksafeen, Medborgerhuset

Af hensyn til serveringen bør man tilmelde sig arrangementet senest onsdag 10. februar 1993 på Rytterskolens telefonsvarer: 31 47 34 44

Der kan godt gå et lille stykke tid fra man har ringet op, til telefonsvareren kobles til - men hav tålmodighed.

Det eneste man skal gøre er at oplyse navn, antal personer, og om der ønskes the eller kaffe. det er ganske enkelt og ligetil.

Den ny bestyrelse

Formand: Per E. Hansen, Grenhusene 26, 31 49 24 70

Næstfmd.: Kjeld Jørgensen, Kløverprisvej 48, 31 75 20 91

Sekretær: Viggo Noach, Arn. Niels. Blvd. 163, 2.tv, 31 78 29 99

Kasserer: Eigil Jørgensen, Hvidovrevej 98C, 31 47 00 58

Redaktør: Hans Chr. Thomsen, Kløverprisvej 7, 31 7 5 99 4 7

1.suppl.: Knud Kiegstad, Bymuren 75, 4., 31 49 58 25

2.suppl.: Dan Olsen, Spurvehøjvej 17, 31 78 86 42

Revisor: Ester K. Pedersen, Tavlekærsvej 122, 31 78 23 98

Rev. sup.: Bent Christiansen, Paris Boulevard 20, 31 49 29 41

Kult.udv.: Kaj Andersen, Rosenhøj 49, st., 31 7 5 93 41

Kult.udv.: Bente Hansen, Brostykkevej 24, 31 78 99 57

bag-siden

Riv-ud-side

ler, Rak og Reformister er et egnsspil, der opføres af Teater volden. Der er tale om et stykke musikdramatik, der uropføres lenne lejlighed.

der er i spil på scenen, er bøndernes reaktion på de store oreformer tilbage i slutningen af 1700-tallet - og det er Hvidov-ndernes reaktion, vi vil komme til at se.

ommer også til at opleve fortællingen om en verden i indre og bevægelse, hvor gammel og nyt tager fat om hinanden: en ny og oplyst tankeverden vil inklinere for en ældre og mere u-oplyst hekse, alfer, bjergmænd og trolddom. Og det er bl.a. de to telser af virkeligheden, der vil komme til at træder dansen på n i Medborgersalen i Medborgerhuset.

der er mere på spil end som så. Stykket handler også om udvik- og afvikling. Afviklingen af et "organisk" landbo-fællesskab til l for udviklingen af et mere "rationelt" og individualistisk ditto. lig er det ikke kun nyt og gammelt, der tager livtag. Det er også ykke, hvor - som den lyse digter Schade ville sige - mennesker s og sød musik opstår.

skal nok blive en flot forestilling. Der vil f.eks. være over 100 er på scenen, når der er flest. Hovedkræfterne er professionelle, le vil indgå i sære sammenhænge med lokale alfer, hekse, mænd og dværge.

tabet støtter forestillingen. Det er et godt initiativ og så har det lokalhistorisk udgangspunkt. Det gør det ikke ringere.

nsker på forhånd alle en god oplevelse herunder naturligvis især 7 heldige vindere af fribilletterne.

stillingen har premiere 22. januar 1993 og sidste forestilling er 7. ar. Tirsdag til fredag spilles kl. 19.30 og lørdag/søndag kl. 15.00.

Riv-ud-sider

I forbindelse med egnsspillet **"Rødder, Rak og Reformister"**, som **Teater Vestvolden** opfører i Medborgersalen i Medborgerhuset i perioden 22. januar til 7. februar 1993, kan selskabets medlemmer vinde ialt **17 fribiletter** á 60 kr. til forestillingen.
For at komme i betragtning skal man blot besvare de 5 spørgsmål på næste side, rive midtersiderne ud og **inden 15. januar 1993** sende besvarelsen til:

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre

Vi vil så udtrække de 17 fribilletter blandt de rigtige besvarelser og sende dem til de heldige vindere, ligesom vindernes navne vil blive offentliggjort i næste nummer af bladet.

Riv-ud-sider

De fem spørgsmål ser sådan her ud:

Fandtes Flaskekroen i 1775? Ja.... Nej....

Var der en skole i Hvidovre 1775? Ja.... Nej....

Var der en præstegård i Hvidovre i 1775? Ja.... Nej....

Var træhesten i brug i Hvidovre 1775? Ja.... Nej....

Var Køgevej en kongevej? Ja.... Nej....

Riv-ud-sider

Navn .....

Adresse .....

By/kommune .....

Telefonnummer .....

Hvidovre Lokalarkiv

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

11. årgang, nr. 1 . Maj 1993

Indhold

Kære læser ..... side 3
Hvidovre er ingen by. Anden del ..... side 4
af Poul Sverrild
Et kønnere Hvidovre ..... side 28
af Charlotte N øhr Larsen
Selv om man er fra Hvidovre, er man ikke
helt ved siden af ..... side 36
af Arne Bech

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Det udkommer fire gange årligt og tilsendes selskabets medlemmer.

Redaktion: Hans Chr. Thomsen
Adresse: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
Tlf. 31 78 02 22 lok. 227

ISSN 0902-3046

Kære læser

Dette aprilnummer er lidt specielt, idet det handler om Hvidovres fortid, nutid og fremtid med særlig vægt på historien om byens fysiske udformning. Dette nummer, sammen med nr. 3, 1992, dækker nu en væsentlig del af den bymæssige udvikling i Hvidovre i det 20. århundrede.

Når Poul Sverrild i sin artikel postulerer, at Hvidovre ingen by er, hænger det sammen med en historisk forståelse af byen som en proces. Den proces har i et lille trekvart århundrede handlet om et stadig stigende behov for boliger, veje, skoler m.m. I den periode har Hvidovre været en soveby, hvor tilflytterne satte dagsordenen. I dag er kommunen udbygget, og den er principielt selvforsynende med arbejdspladser og en lang række institutioner af forskellig art. Tilflytterne er ankommet, og Hvidovre er ved at blive et bysamfund af fastboende. Og det er i den sammenhæng, der efterlyses en ny politisk målsætning for en udbygget kommune, der rækker længere end en valgperiode og gerne ind i 21. århundrede.

Arkitekten Charlotte Nøhrs Larsens artikel påpeger bl.a., at projekt "Et Kønnere Hvidovre" ikke kun handler om at forskønne kommunen, men også om at give byen en arkitektonisk identitet.

Endelig vover kommunalpolitikeren Arne Bech et øje i forbindelse med Hvidovres fremtid og giver dermed et bud på det spørgsmål, Poul Sverrild efterlyser i sin artikel.

For- og bagsidebilledet markerer ind- og udkørslen til og fra Hvidovre kommune ved Hvidovre Station.

Redaktionen

Luftfoto af Hvidovre Stations forplads, ca. 1952.

Hvidovre er ingen by

Anden del

af Poul Sverrild

Befrielsesåret, 1945, blev et skelsættende år i Hvidovre som i resten af verden. Men det var ikke bare i henseende til besættelsens ophør, året kom til at danne skel i Hvidovre. I dette år begyndte en ny bebyggelsesmæssig udvikling, der af gørende kom til at præge Hvidovres udseende og funktion som bysamfund.

Efterkrigstidens bolignød

Blandt det befriede Danmarks mange problemer var bolignøden et af de største. Manglen på boliger alene i Københavnsområdet skulle gøres op i titusinder, og materialesituationen lagde store begrænsninger på byggeriet.

Hvidovre henlå i bebyggelsesmæssig henseende i 1945 i store træk som i 1940. Der havde kun været sporadisk byggeri under Besættelsen, så Hvidovre fremstod fortsat som en villaby iblandet en stor del sommerhuse, og med meget gartneri og en del landbrug.

De 13.000 indbyggere, der i 1945 befolkede Hvidovre, havde for størsteparten deres arbejde i København, og hvis de ikke cyklede eller tog med Hvidovre Rutebiler ind til byen, så kunne de tage med toget fra trinbrættet, hvor banelinien til Roskilde krydsede Hvidovrevej.

Der var alle forudsætninger til stede i Hvidovre for en stærk byvækst i efterkrigstiden. Helt grundlæggende lå Hvidovre som umiddelbar nabokommune til København og var dermed i første række nu, hvor København igen som omkring århundredskiftet var ved at være udbygget.

Af andre forudsætninger kan nævnes, at Hvidovre havde masser af ledige arealer, hvoraf mange allerede var blevet opkøbt før Besættelsen til

senere boligbyggeri. Videre var sognerådet i Hvidovre med sit socialdemokratiske flertal helt indstillet på en bymæssig vækst, og arbejdet med en samlet plan for byudviklingen i Storkøbenhavn arbejdede med Hvidovre som udbygningsområde, og endelig leverede Folketinget med en række boliglove i de første efterkrigsår de politiske rammer for udbygningen.

Den klassiske forstad

Hvidovre var en forstad i klassisk forstand. De nyudlagte erhvervsområder var ganske små, og det øvrige lokale arbejdsmarked i form af service og offentlig virksomhed var ikke særlig omfattende, så indbyggerne var for størstedelen henvist til det københavnske arbejdsmarked.

På kulturområdet havde Hvidovre fået et stort moderne bibliotek, og under Besættelsen var der også kommet en biograf. Skolevæsenet var med tre moderne skoler, hvor undervisningen kunne afsluttes med en realeksamen, også helt tidssvarende. Kettevejskolen, den tidligere Hvidovre Skole, fik umiddelbart efter krigen bygget en ny fløj, og også Strandmarkskolen og Holmegårdsskolen blev bygget ud for at tage imod de mange nye tilflytteres børn.

Men på detailhandelsområdet var handelsmønstret for mange fortsat sådan, at større forbrugsgoder blev købt i Valby eller i København. Dagligvareforretningerne lå fortsat spredt på villavejene, og der var knap den villavej, der ikke havde enten en købmand, en slagter, et ismejeri eller en bager.

Langs Køgevej og Hvidovrevej var der en egentlig udvikling i retning af butiksgader, hvor stadig flere forretninger samledes i forretningsstrøg.

De almennyttige fælleskaber

Efterkrigstidens store byggeri i Hvidovre var etagebyggeri, og langt hovedparten var almennyttigt boligbyggeri. Lige efter krigen kom som det

Beringparken

første Hvidovreparken og Højgården, som opførtes lige vest for Hvidovres gamle centrum, Hvidovregade. Midt i 30-erne var Hvidovrevej blevet ført vest om landsbyen, og nu efter krigen, tog omfartsvejen rigtig form som en bygade med sammenhængende etagebebyggelse hele vejen fra Rytterskolen til Bytoften. Byggeaktiviteten var overvældende i slutningen af 40-erne. Lejerbo syd for Sønderkærskolen begyndte at blive bygget, der blev taget hul på Bredalsparken, og langs Køgevej blev Beringparken opført som privat boligbyggeri.

Med Kaj Fisker som arkitekt på Beringparken og Eske Christensen på Bredalsparken kom der for første gang arkitekter med overskud til at ville mere end blot bygge på store projekter i Hvidovre. Beringparken kom til at ligge som en monumental indgang til storbyen København langs byens sydlige indfaldsvej. Her begyndte byen for alvor, når man

kom fra oplandet. De ensfarvede grå blokke med de røde tegltage signalerede med deres stramme men moderne placering langs vejen at en ny tid og en ny by var på vej. Bredalsparkens arkitektur signalerede en anden form for overskud. Her var det boligen og mennesket, der var i centrum. Det gule byggeri langs Hvidovrevej blev udstyret med et moderne butikstorv, hvor de mange nye beboere kunne klare deres daglige indkøb, den varierede arkitektur gjorde det let at føle sig hjemme, og den store vægt på æstetik i byggeriet tiltrak indflyttere, der økonomisk løftede Bredalsparken op over alle andre kvarterer i kommunen.

Der blev naturligvis også bygget mange enfamiliehuse. De billige statslån satte gang i det private byggeri, og mange sommerhusgrunde blev i disse år ændret til helårsbeboelser med helt moderne standard.

Byggeaktiviteten var blandt de højeste i landet

Skolerne

Byggeaktiviteten i Hvidovre i de første ti år efter krigen var blandt de absolut højeste i landet. Befolkningen nærmest eksploderede med en tredobling på bare femten år: fra 13.000 i 1945 til 39.000 i 1960. Det var igen en ung befolkning, der strømmede til Hvidovre i 50-ernes tilflytningsbølge. Nystiftede og unge familier med børn og flere børn i vente flyttede ind i de mange tusinde nye almennyttige boliger. Hvidovre kommune måtte som i 20-erne og 30-erne indrette sig på en kolossal udbygning af skolevæsenet for at få plads til de mange nye børn fra de store årgange. Det blev til nye skoler i det centrale Hvidovre. Præstemoseskolen og Risbjergskolen kom til som kommunens 4. og 5. skole omkring midten af 50-erne, men det var langt fra nok til den fortsatte vækst. Ved udgangen af dette tiår mål-

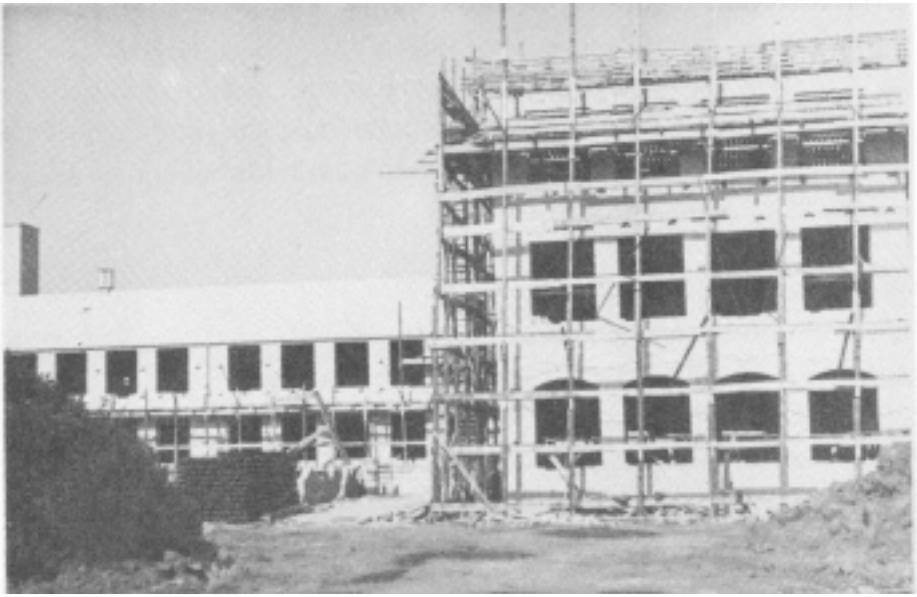

Der bygges på Risbjergskolen

te man i gang med endnu to skoler for at have plads til de børn, der fortsatte med at strømme frem i Hvidovre. Dansborgskolen blev taget i brugt som den første, og derpå fulgte Gungehusskolen. Med disse i alt syv skoler var den helt store udbygningsfase forbi.

Gentoftestatus

Københavns kommune havde måttet opgive sine planer om indlemmelse af blandt andre Hvidovre kommune i slutningen af 1940'erne. Hvidovre voksede som nævnt så stærkt, at kommunen for alvor begyndte at få sin egen identitet som bysamfund.

En konsekvens af, at planerne om en indlemmelse blev opgivet var, at man blev nødt til at tage stilling til de nye store forstæder som bysamfund. I første halvdel af 50-erne nåede man frem til at give Hvidovre

og en lille gruppe andre forstadskommuner en særlig status, den såkaldte Gentoftestatus. Det betød, at Hvidovre sogneråd blev erstattet af en kommunalbestyrelse, og sognerådsformanden blev til borgmester. Det lignede den styreform, man kendte fra købstæderne, og man kunne nu med større selvfølelse anvende det byvåben, som kommunen havde fået designet allerede i 1930-er

Ny selvbevidsthed

Den anerkendelse, som bysamfund, man fik med den nye status, kom til at sætte sig spor i kommunens udseende og funktion. På den ene side hang reformen af det kommunale styre godt sammen med planerne om et nyt rådhus, der kunne understrege kommunens styrkede stilling. På den anden side var det også i fin sammenhæng med planerne om en bymæssig plads overfor Hvidovre Kirke.

Rådhuset blev bygget ud mod Hvidovrevej på en del af Høvedstensgårdens jorder. Den gård, som kommunen havde købt i 30- erne. Den nye kommunale værdighed kom massivt til udtryk i rådhusets arkitektur. Med mindelser om sovjetisk monumentalarkitektur, voksede rådhuset op som billede på det nye lokalsamfund.

Der var også noget symbolsk i, at det fremvoksende socialdemokratiske velfærdssamfund lagde sit monument, rådhuset, i god afstand af Hvidovre landsby, der symboliserede fortidens landbrugssamfund, som man af al magt ønskede at lægge bag sig.

Hvidovre Torv blev som nævnt det andet symbol på den nyvundne status af by. På arealet overfor Hvidovre Kirke, hvor der endnu midt i trediverne havde ligget to sammenbyggede gårde, lå der i begyndelsen af halvtredserne endnu Nørregård samt en række dårlige småbygninger. Det blev alt sammen ryddet, og torvet blev anlagt som en monumental åben plads omgivet af moderne rødstensbygninger på nord- og sydsiden.

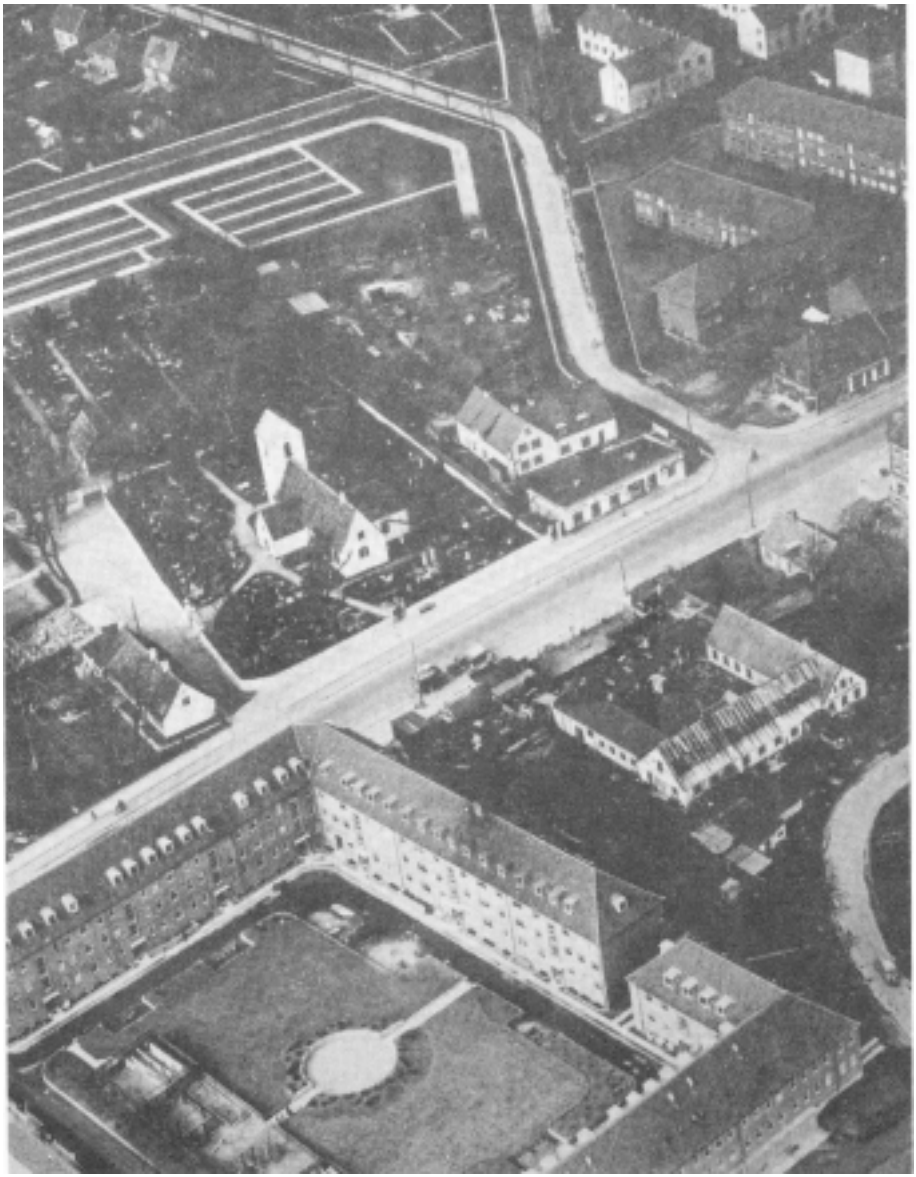

Hvidovre Torv 1950

Med navnet Hvidovre Torv antydede man Hvidovres status som by, for et torv ligger nu engang i en by. Men pladsen korn aldrig til at fungere som torv. Det var en prydplads, der korn til at ligge hen som et åbent areal kun smykket med Hvidovre-gitteret, som skulle fortælle Hvidovres historie. Pladsen korn aldrig i brug som byens naturlige samlingssted, og det var der mange gode grunde til.

Flagskibene

Den voldsomme vækst fortsatte i Hvidovre i et lidt mere moderat tempo frem til midten af tresserne, hvor kommunen kunne beskrives som reelt udbygget. I omkring tyve år havde der nu været konstant vækst, hvor det kommunalpolitiske arbejde havde været præget af kampen for blot at holde trit med de krav, som alle tilflytterne stillede til den kommunale service. Samtidig skulle man løbende forholde sig til de nye serviceopgaver, som det offentlige fik i takt med den hurtige samfundsudvikling.

Det må siges, at opgaverne blev løst i den rækkefølge, de dukkede op, og de blev løst på en måde, der placerede kommunen smukt på en række områder.

Skole- og fritidsområdet var sammen med biblioteksvæsenet kommunens flagskibe - områder, hvor Hvidovre var helt i forreste række. Det afspejlede meget godt det forhold, at Hvidovre fortsat var en meget børnerig kommune, hvor det var naturligt at investere børn og unge. Over de næste 10- 15 år korn den massive indsats også til at give pote i form af først og fremmest en placering på det sportslige Danmarkskort, der var langt mere synlig, end kommunens størrelse alene betingede.

Luftfoto af det centrale Hvidovre 1955

Eftertanke?

Gennem hele Hvidovres hidtidige udvikling som bysamfund fra årene omkring 1925 var dagsordenen blevet sat af tilflyttere. Den ene bølge efter den anden var rullet ind over lokalsamfundet med nye krav til det offentlige. Skoler, kloaker, trykvand, bibliotek, veje, sportsanlæg og daginstitutioner var blot nogle af de store opgaver, som kommunen skulle løse for at tage imod tilflytterne. Selv om mange af opgaverne blev løst forbilledligt og i overensstemmelse med kommunens grundlæggende socialdemokratiske ideologi, sidder man tilbage med et klart indtryk af, at kommunalbestyrelsen i disse år var så optaget af at klare de presserende problemer, at der ikke var overskud til at stoppe op og tænke tanker. Der var hele tiden nye byggerier med alle de afledede offentlige service-opgaver, der skulle tænkes på, og udefra kom der hele tiden nye opgaver og områder til for det offentlige.

Da man endelig fik mulighed for at læne sig lidt tilbage og se på den kommune, der var blevet skabt i de første to efterkrigsårtier, var det allerede blevet et helt andet samfund end det, man forestillede sig at man byggede op i halvtredserne.

Knap havde Hvidovre fyldt alle sine nye sunde og gode boliger op med håndværkere, funktionærer og arbejdere, der skulle leve deres produktive liv i kommunens moderne rammer, før velstanden satte ind og ændrede befolkningens vaner og værdinormer på måder, der kom til at påvirke lokalsamfundets funktioner.

Bilismen

Bilismens opsving fra slutningen af 1950-erne fulgtes kort efter af velstandssamfundets næste statussymbol, sommerhuset. En ganske stor gruppe blandt tilflytterne fra 40-erne og 50-erne var nu aldersmæssigt og økonomisk i en situation, hvor både bil og sommerhus var realistiske muligheder.

Denne udvikling medførte omkring midten af tresserne, at hele kvarterer i forstaden nu også blev tømt i weekenderne, hvor beboerne i næsten kø-lignende trafik transporterede sig til de nye store sommerhusudstykninger i f.eks. Odsherred, hvor de fik afløb for den fysiske virketrang, som boligerne i den almennyttige boligmasse ikke tilgodeså.

Sammen med kvindernes nu massive indtog på arbejdsmarkedet gav det et helt nyt og anderledes lokalsamfund. Den nye kvinderolle faldt sammen med indførelsen af amerikanske indkøbsvaner, symboliseret i selv-betjeningsbutikken. Denne handelsform krævede større enheder, og det blev døden for flere end hundrede små dagligvareforretninger i Hvidovre over et tiår fra 1960- 1970.

1960-erne var det tiår, hvor bilen kom i centrum også i Hvidovre. Bilen blev borgernes mulighed for at forlade kommunen, men det stillede krav til trafikårerne, og de krav kom til at påvirke lokalsamfundet negativt.

Vestmotorvejen

Det første, Hvidovre mærkede til den nye bilisme, var trafikproblemer på Gammel Køge Landevej. Trafikken her fik et omfang, der i myldretiden gjorde det stort set umuligt at krydse vejen, og det påvirkede den omfattende detailhandel, som var lokaliseret her. Den næste effekt var etableringen af Vestmotorvejen, der kom til at skære Hvidovre over i to dele. Motorvejen blev gravet lige ind gennem det centrale Hvidovre, så den gamle bygade blev delt i to, og en lang række ret nyopførte boliger fik forringet nærmiljøet i en grad, så deres egnethed som menneskeboliger af en standard, som Hvidovre ellers kunne bryste sig af, kunne betvivles.

Manglerne

Tresserne var et tiår, hvor det gik stærkt og stort. Selv om mange borgere pludselig fik interesser ud over arbejdet, der lå udenfor kommunen (sommerhuse og andre bilbetjente udflugtsmål), så gav den stigende

velstand også mulighed for at begynde at rette op på nogle af de mangler, der begyndte at blive synlige ovenpå den hurtigt gennemførte udvikling. For eksempel blev det mærkbart, at den hurtige og ret planløse udbygning havde efterladt kommunen som den af de storkøbenhavnske kommuner, der havde færrest grønne arealer per indbygger, og det var en god anledning til at etablere parker, hvor det endnu var muligt.

Den eneste store park, som tidligt var blevet realiseret, var området omkring Rebæk Sø, der var blevet fredet i slutningen af fyrrerne. Nu tog man fat på Hvidovres strandarealer.

Hele strækningen fra Damhusåen til Hvidovre lystbådehavn blev udlagt til parkområde og fyldt op til Hvidovres største sammenhængende grønne område. Det ville ikke i sig selv gøre Hvidovre til en af de mest grønne kommuner, men det var et skridt på vejen.

Losseplads ved Hvidovre Strand 1955

Og grundlæggende havde (og har) Hvidovre det problem, at udbygningen med dens manglende overordnede planlægning ikke levnede mulighed for at placere de grønne områder der, hvor der var mest brug for dem - i forbindelse med de tættest bebyggede områder

Avedøre Holme

På samme tid opererede man på højere niveau end kommunen med planer, der pegede i en helt anden retning. I slutningen af halvtredserne havde foreningen Dansk Arbejde fået udvirket en kongelig tilladelse til at indlede inddæmning af et stort havområde centreret omkring Avedøre Holme, der stødte op til Hvidovre.

Det ville ikke umiddelbart berøre Hvidovre på anden måde, end at der i fremtiden ville blive en stor mængde arbejdspladser til rådighed for Hvidovreborgere i det store industriområde, der skulle etableres, og der måtte forventes en stigende trafik gennem Hvidovre til og fra Avedøre Holme. Inddæmningsarbejdet blev gennemført, og de første erhvervsvirksomheder etablerede sig i slutningen af tresserne. En anden plan, der ikke blev gennemført ville have haft langt større virkning for Hvidovre.

Det blev et andet samfund, end man havde forestillet sig

Planen gik dels ud på at inddæmme resten af Kalveboderne, så der kun blev efterladt et smalt sejlløb ind til Sydhavnen, og så skulle der etableres et nyt industriområde langs hele Hvidovres kyst mellem de nye parker og sejlrenden. Dels skulle Kastrup lufthavn flyttes til et nyinddæmmet område mellem Avedøre Holme og Amager.

Planen vakte ikke nær den debat i Hvidovre Avis, som man kunne have forventet i lyset af, hvad den ville have betydet for miljøet i Hvidov-

re, men nærliggende forklaringer er, at mange af Hvidovres borgere var optaget af sommerhusinteresser udenfor kommunen, de arbejdede udenfor kommunen, og tiden var fyldt med store og nok så debatskabende projekter som for eksempel den planlagte Søring i København. Endnu en årsag lå i selve tiden, hvor al vækst betragtedes som ensidig positivt. Endelig var langt hovedparten af Hvidovres borgere tilflyttere med relativt få lokale år på bagen, så deres lokale engagement var stærkt begrænset.

Den store plan blev aldrig gennemført, og blot få år senere ville den have mødt en helt anden massiv modstand.

De gyldne år

Internt i kommunen blev årene fra midten af tresserne til midten af halvfjerdserne en gylden periode, hvor økonomien og den nu afsluttede udbygning gav mulighed for selv at handle og ikke blot handle fordi, man blev presset til det af udefra kommende omstændigheder.

Der blev bygget nye skoler og idrætsanlæg i et omfang og en kvalitet, der i dag må betragtes som luksus, men som i vækst- og højinflationstider var en rigtig god investering.

Denne luksusudbygning af de offentlige servicefaciliteter skete ikke som led i en gennemtænkt overordnet plan, der skulle føre frem til færdiggørelsen af Hvidovre som bysamfund. Det havde fortsat karakter af, at man handlede efter tidens lidt tilfældige løsener

Center-tanken

Det gamle detailhandelsmønster, som var blevet smadret af bilismen og kvindernes indtog på arbejdsmarkedet, blev fra slutningen af tresserne erstattet af center-tanken. Rødovre-centret, blev som landets første åbnet i 1966, og naturligvis måtte også Hvidovre have et af de moderne indkøbscentre. Det første af slagsen blev Frihedens Butikscenter, der

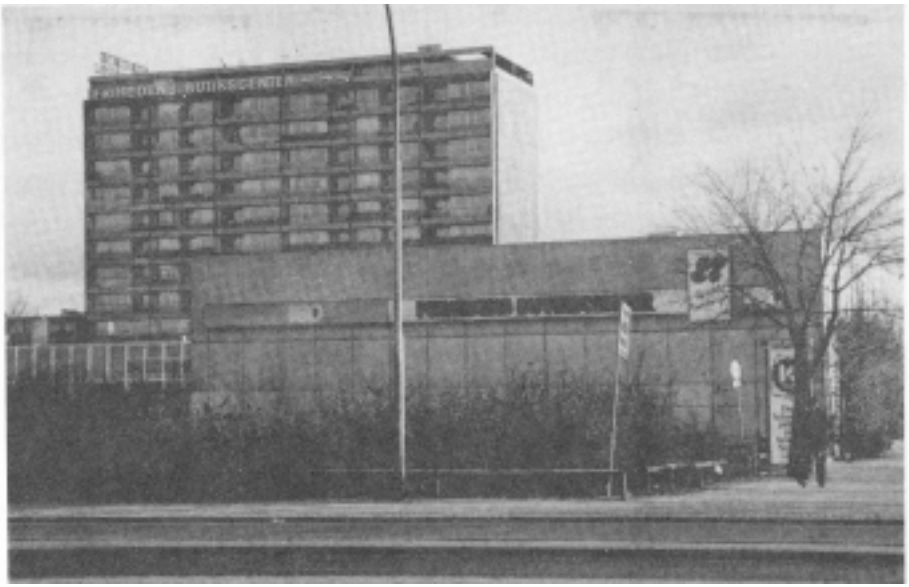

Frihedens Butikscenter

vel mere fik karakter af helt lokalt indkøbscenter, men som alligevel smagte lidt af fugl. Senere kom Rebæk Søpark centret, som viste sig at være bygget på en fejlagtig antagelse. Endelig kom som et meget sent skud på den stamme Hvidovre Stationscenter sidst i halvfjerdserne.

Placeringen af Hvidovres butikscentre i forbindelse med S-stationerne var god latin i tresserne, hvor planlæggerne havde klare forestillinger om forstadsindbyggernes livsformer. De var baseret på en antagelse af, at Hvidovres borgere opførte sig, som de havde gjort i halvtredserne. Det vil sige, at de tog på arbejde i København om morgenen og vendte hjem med S-toget om eftermiddagen og købte ind på vej hjem.

De blev altså placeret i overensstemmelse med centralt placerede planlæggeres ideer om borgernes behov og vaner og ikke i over ensstemmelse med lokalsamfundets behov.

Nu forholdt det sig imidlertid allerede noget anderledes, da de første to centre blev opført, og da det tredie kom til i slutningen af halvfjerdserne var det indlysende, at forudsætningerne for denne placering havde ændret sig.

Hvidovreborgerne var som andre danskere blevet motoriseret, og indkøbsvanerne blev i stigende grad omlagt til større samlede indkøb, hvor man brugte bilen som transportmiddel. Tilsvarende foregik en stigende andel af arbejdspladstransporten i bil, og endelig begyndte Hvidovreborgerne i stigende grad at arbejde andre steder end i det gamle bycenter i København, hvor S-banen førte hen.

Mangel på by-identitet

Den lokaliseringsplanlægning, der førte til at Hvidovre fik sine indkøbscentre ved S-stationerne var ikke blot forældet, da den blev gennemført, den fik nok så væsentligt som bieffekt, at Hvidovres muligheder for at få en fysisk identitet som bysamfund blev svækket om ikke umuliggjort.

Den helt umiddelbare effekt af centeropbygningen var den endelige udtynding af detailhandelen langs Hvidovrevej, så byens hovedgade blev yderligere tømt for liv og kunne underbygge myterne om forstadens kedsommelighed.

Ved kopieringen af Rødovre-modellen overså man blandt andet det forhold, at Rødovre Centrum blev placeret i kommunens centrum ved råd-huset og biblioteket i en plan, som med tiden yderligere blev udbygget med en politistation og et kulturhus.

Ved kopieringen af Rødovre-modellen overså man blandt andet det forhold, at Rødovre Centrum blev placeret i kommunens centrum ved råd-huset og biblioteket i en plan, som med tiden yderligere blev udbygget med en politistation og et kulturhus.

Hvidovre og kulturen

I første halvdel af 1970-erne stod Hvidovre som en ret velstående kommune, med en offentlig service, der næsten kunne stå som model for velfærdssamfundet.

Indsatserne på børne- og ungdomsområderne var som nævnt blevet synligt belønnet gennem lokale idrætsfolks præstationer på nationalt og internationalt plan.

Det var naturligt, at nye behov kom til at vise sig, når de helt elementære krav til kommunen var blevet tilfredsstillet. I Hvidovre begyndte to nye tendenser at vise sig blandt borgerne i årene op mod 1970.

Skattejagt på Sukkertoppen. I centrwn daværende borgmester Aagesen. Med ryggen til kommunalpolitiker Herluf Rasmussen

Den ene var kulturelt engagerede voksnes krav om tilbud og kvalitet, og den anden var en ny ungdomsgenerations krav om nærhed og alternative livsformer og kvaliteter.

Kravet om lokale kulturtilbud, der kunne stå mål med, hvad en provinsby af samme størrelse kunne tilbyde sine borgere, fik politisk fremme, og støttet af de økonomisk gyldne tider fik det organisatorisk udtryk i Hvidovre Kulturråd, der ikke blot var blandt landets første men nok så væsentligt blandt de fremmeste. Dernæst slog kulturkravet igennem ved opførelsen af det dengang største kulturhus i landet: Medborgerhuset.

Den nye ungdomsgeneration satte også sit præg på Hvidovre i denne periode. Det skete ikke så meget i kraft af opbygningen af nye nagelfaste institutioner, selv om Ris bjerggård og stridighederne i forbindelse med tildelingen af lokaler og andre ressourcer til de nye ungdomsstrukturer kunne give indtryk af, at det var det centrale.

Det var mere i kraft af, at nye værdier og krav til kvaliteter i nærmiljøet blev sat på dagsordenen af den nye generation. I realiteten lå der et vigtigt fælleselement bag det stigende lokale engagement, som både kulturfolkene og ungdomsoprørerne var udtryk for.

Det var naturligvis generelle tendenser i tiden, der befordrede dem, men den lokale drejning, som de fik, var også udtryk for, at Hvidovre efter 50 års byudvikling var ved at få en væsentlig befolkningsgruppe, der havde så stærk lokal tilhørskraft, at Hvidovre var andet og mere end et sted, hvor man boede.

Nu skulle man til at lave et Hvidovre, hvor det endelig ikke længere var tilflytterne, der satte dagsordenen i kraft af deres stadige krav til udbygning af den offentlige service, men hvor det var den rodfæstede befolkning, der i kraft af livslang erfaring med Hvidovre skulle stikke udviklingslinierne ud.

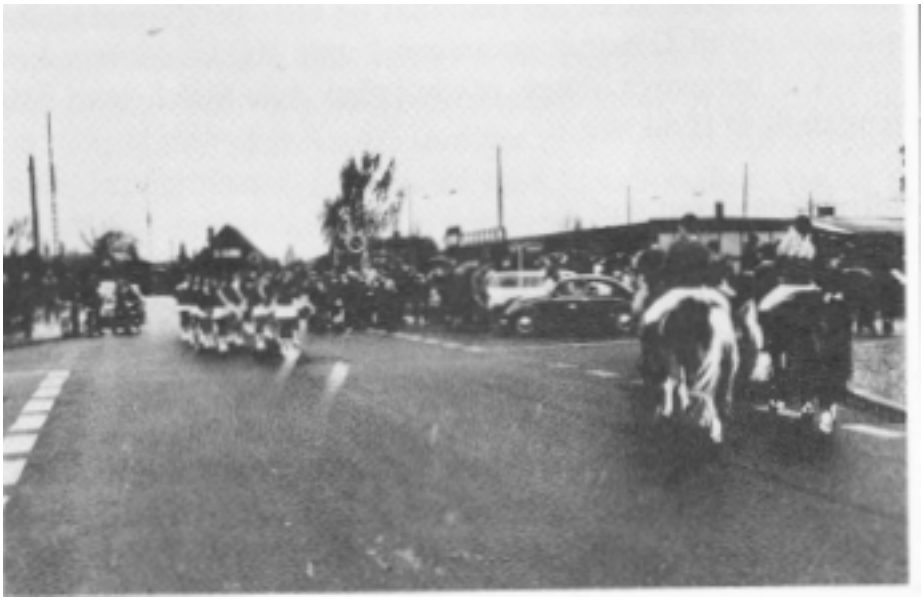

Optog i anledning af Avedøres indlemmelse i 1974

Muligheder

Her kom den landspolitiske og den internationale udvikling så i vejen med en slæde.

Kommunalreformen, som i 1970 aflivede det sognekommunale system, slog ikke igennem i hovedstadsområdet, hvor kommunerne allerede var så store, men enkelte steder medførte den ændringer. Avedøre var en tom i øjet på planlæggerne, og områdets tilhørsforhold til Glostrup, som Avedøre end ikke havde nogen grænse til, måtte også forekomme absurd.

Lange forhandlinger førte til, at Avedøre skulle lægges til Hvidovre, og det så umiddelbart ud til at være en klar gevinst. Her fik man med et slag rådet bod på mangelen på grønne områder, og med Avedøre Holmes udbygning som industriområde ville Hvidovre kommune kunne

blive selvforsynende med arbejdspladser. Under udfoldelse af en del festivitas og efter betaling af et større millionbeløb til Glostrup kommune kunne Hvidovres borgmester i 1974 i hestevogn drage rundt i den nye bydel, som skulle fremtidssikre Hvidovre.

Udbygningsfasen slut

Det skete få måneder efter, at den første internationale oliekrise havde varslet det, der skulle blive den længste økonomiske krise i Danmarkshistorien.

Avedøre blev desværre ikke det eventyr, der kom til at være kronen på værket i Hvidovres gyldne tid. I stedet kom kommuneudvidelsen til at symbolisere den nedgangstid, der i store træk har stået på lige siden.

Igen blev Hvidovre bragt i en situation, hvor nye tilflyttere kom til at sætte dagsordenen og bestemme, hvor de stadig mere knappe ressourcer skulle sættes ind.

Industriområdet på Avedøre Holme kom ikke til at levere arbejdspladser til Hvidovres borgere i et tempo eller omfang, som det oprindelig var forventet, og Avedøres grønne områder kom kun til at ligge som et åbent landskab, som borgerne kunne kikke på fra vejene.

Endelig blev realiseringen af Avedøre Stationsby til noget nær en social katastrofe. Det kunne næppe nogen have forudset, da projektet var på tegnebrættet. Byen blev planlagt i en periode, hvor byplanlæggere var fascineret af mulighederne for at skabe totalplanlagte byer, hvor borgernes liv var forudberegnet, således at byen fra begyndelsen kunne være udstyret med alt, hvad beboerne kunne få brug for.

Stationsbyen lå trafikalt optimalt. Den stødte op til attraktive grønne områder, og den lå et stenkast fra den nye badestrand ved Køge Bugt. Den havde store gode boliger, et udbygget institutionsnet fra vuggestu-

er til gymnasium, fra detailhandel til bibliotek. Her var det hele.

Man kunne naturligvis ikke have forudset, at byen skulle befolkes midt i en dyb og varig lavkonjunktur, eller at byggeriet skulle blive ramt af de byggeskader, som har plaget så mange af betonteknologiens projekter. Det, man kunne have forudset, var, at så totalplanlagte og standardiserede rammer, som Stationsbyen er udtryk for, ville give problemer. Avedøre Stationsby blev Hvidovre kommunes sidste projekt i den størrelsesorden. Her kom den sidste store tilflytterbølge til byen, og i kraft af den økonomiske krise, er det stadig femten år efter den, der bestemmer kommunens handlemuligheder.

Hvidovre er både planlagt og uplanlagt

I kraft af de regionplaner, der er lagt over de resterende frie arealer i Hvidovre, kan det siges, at det er slut med udbygningsfasen i Hvidovres historie. Tilbage er blot lidt udfyldningsopgaver og at genfinde den lokale identitet, som var ved at manifestere sig i begyndelsen af halvfjerdserne.

Man kan konkluderende sige, at Hvidovre i efterkrigstiden blev ramt dobbelt. Først blev vi ramt af en ukontrolleret og uplanlagt udbygning og udvikling, og derefter blev vi ramt af den mest planlagte byudvikling i form af Avedøre Stationsby.

Hvor ligger Hvidovres centrum?

Hvidovre står i dag med en kommune, hvis fysiske rammer er betinget af de seneste 50 års samfundsudvikling. Hvidovres identitet er svær at finde for udefra kommende, der har svært ved at se, hvor Hvidovre begynder og Rødovre slutter, eller som passerer Hvidovre ad motorvejen på 45 sekunder.

Borgere, der har boet det meste af deres liv i Hvidovre, og det er en sta-

dig voksende gruppe, ved godt, hvad Hvidovre er, hvor den begynder og slutter, hvad der er kommunens styrke og i det mindste hvad nogle af dens svagheder er.

Hvidovre har en adskillige kilometer lang hovedgade og adskillige centre men intet centrum. Det var af mindre betydning, da det store flertal af Hvidovre-borgere var tilflyttere og i øvrigt arbejdede andre steder. Men det er af betydning i dag, hvor en stadig stigende andel af befolkningen er indfødte, og stadig flere arbejder lokalt. Det er nu omkring en trediedel af arbejdsstyrken, der arbejder lokalt, og beklageligvis har vi en meget stor del af befolkningen, der er uden arbejde. Det betyder, at vi har mere lokal færdsel og har mere bevægelse på gaderne, end vi har haft i årtier.

Statistisk er der basis for et fuldt udbygget lokalt byliv. Vi har butikkerne, vi har kulturinstitutionerne, vi har de politiske og administrative institutioner, men de er ikke synlige, fordi de ikke er grupperet omkring et reelt centrum, som man kan forbinde med en bydannelse

Det liv, der tiltrækker liv

Nu færdes borgerne i et kaotisk og spredt mønster, der gør, at der ikke er mange mennesker noget sted, der er ikke det liv, der tiltrækker andet liv og skaber et dynamisk bymiljø.

Det kan synes at skyldes en række historiske tilfældigheder, som man ikke har haft mulighed for at få indflydelse på, men det er kun delvis rigtigt.

Havde der eksisteret et overordnet mål for kommunens udvikling, et mål, der handlede om andet end et antal boliger og et antal arbejdspladser og de faciliteter, som de stillede krav til, så kunne Hvidovre have set anderledes ud.

Hvis borgere og politikere havde haft overskud til at stoppe op og overveje, hvilken slags bysamfund Hvidovre skulle udvikle sig til, så havde

man haft mulighederne for at styre i den retning.

Hvor er vi henne?

Det er historikerens privilegium at være bagklog, og det er altid let at påpege fejl og mangler. Men det er mit postulat, at man kan lære af historien. Ikke i den forstand, at situationer gentager sig, men i den forstand, at indsigt i de mekanismer, der har styret udviklingen, giver større mulighed for at se, hvad der bestemmer den nuværende udvikling, og dermed mulighed for at påvirke dem Hvor er vi henne?

Det er historikerens privilegium at være bagklog, og det er altid let at påpege fejl og mangler. Men det er mit postulat, at man kan lære af historien. Ikke i den forstand, at situationer gentager sig, men i den forstand, at indsigt i de mekanismer, der har styret udviklingen, giver større mulighed for at se, hvad der bestemmer den nuværende udvikling, og dermed mulighed for at påvirke dem

Der må være mål, der handler om, hvordan Hvidovre skal se ud og fungere om ti eller tyve år, hvordan vi gerne vil give vores børn mulighed for at fungere i et lokalsamfund, hvor de kan have helhed i livsoplevelserne: bolig, arbejde, kultur, natur og fritid og indkøb. Det hele som integrerede tilbud i lokalsamfundet og ikke som turistoplevelser i regionen.

Vi har faktisk mulighederne nu, hvor kommunen er udbygget og samtidig så gammel, at de første byfornyelsesprojekter banker på. Vi har stadig områder som Teatergrunden ved Friheden Station, som kan passes ind i fremtidens Hvidovre, vi har gamle og nyere kvaliteter, som vi skal passe på.

Men forudsætningen for, at vi har et endnu bedre Hvidovre om tyve år, er, at vi ved, hvor vi vil være henne ikke om fire år men om tyve.

Et kønnere Hvidovre

Af arkitekt Charlotte Nøhr Larsen

Teknisk Forvaltnings Planlægningsafdeling

To Byplan-ideologier

Der er skiftende idealer for byplanlægning, ligesom moden skifter for tøj, mad og meget andet. Hvidovre er særligt præget af to epokers byplanmode eller ideologi. Det drejer sig om 1940-emes idealer om lys og luft omkring boligen, som var en helt forståelig og nødvendig reaktion på forrige århundredes usunde lejekasernebyggeri i Københavns brokvarterer. Den anden ide, der præger Hvidovre, er 1960-ernes ideer om at skabe en centerstruktur.

1940'ernes og 60'ernes byplanmode har præget Hvidovre

I 1960-erne mente man, at det var en god idé at samle alle forretninger med en passende afstand. Butikscentrene skulle flankeres af et højhus, som et "landmærke" eller en slags reklamesøjle. Desuden skulle menneskene, der boede i højhuset sikre, at der blev et pulserende liv i centret.

Denne form for planlægning var beregnet for at moderne forbrugende mennesker. Økonomiske og sociale problemer var ukendte størrelser.

Modesko og modetøj er hurtigt omsætteligt. Man køber bare noget nyt. I byggeri og byudvikling er der bundet millioner og atter millioner af kroner. Fejlslagen moderettet planlægning binder generationer.

Til 4 af Hvidovres 5 butikscentre er der knyttet et højhus, der fungerer som en art forvokset logo for centret.

Hvidovre - en by uden centrum

I Hvidovre er vi i dag temmelig bundet af, hvad der blev besluttet for 10 eller 30 år siden. Det er således et faktum, at Hvidovre er en by uden centrum i modsætning til den gammelkendte købstad. Af samme grund har gader og pladsers udformning i Hvidovre nok ikke haft så stor politisk bevågenhed som købstædernes mere eller mindre vellykkede gågader og torveindretninger.

I butikscentrene er det centerforeningen eller den enkelte centerejer, der bestemmer, hvordan "det offentlige rum" skal se ud. To yderpunkter i den henseende er det nyindrettede Hvidovre Stationscenter, hvor der er rart at komme, og Rebæk Søpark Butikscenter, som er i en sørgelig forfatning. I centrene er det dog i høj grad reklameværdien af indret-

ningen og inventaret, der bestemmer udseendet. Når vi træder ind i et butikscenter, bliver vi bombarderet med reklamer og synet af stativer med tilbudsvarer. Der er ikke megen hvile for øje og sjæl. Kommunen har ikke nogen nævneværdig indflydelse på centrenes liv og udseende. Kun i de indledende faser med lokalplanlægning og byggesagsbehandling har kommunen mulighed for påvirkning og indflydelse.

Et kønnere Hvidovre

Da vi i Hvidovre Kommunes tekniske forvaltning skulle i gang med at revidere kommuneplanen i 1988 syntes jeg, at det var vigtigt at rette opmærksomheden mod nogle af de lidt forsømte veje og pladser i Hvidovre. I stedet for at kalde emnet sådan noget som "byfornyelse og bedre gade- og pladsindretning", fandt vi på den mere mundrette titel "Et kønnere Hvidovre".

Der blev afholdt nogle studiekredse om emnet, hvorved der kom mange gode forslag. Der kom forslag om renovering af Risbjerggård, fornyelse af Hvidovre Torv og et meget spændende forslag om at bygge en helt ny økologisk bydel på gartneriarealerne i Avedøre. Det sidstnævnte forslag blev der nedlagt veto imod af Københavns Amt, som er regionplanmyndighed. Amtet mente, at gartneriarealerne skulle fastholdes som en del af Den Grønne Kile, og at kommunen iøvrigt ville komme til at overskride sin byggekvote.

Ved den endelige vedtagelse af Kommuneplan 1988-98 i Kommunalbestyrelsen var 5 lokaliteter udvalgt til fornyelse under den fælles titel: Et kønnere Hvidovre.

De fem lokaliteter var: Hovedstien i Avedøre Stationsby, som blev valgt for at følge op på det store arbejde, der blev gjort af de to boligselskaber for at forskønne og forbedre miljøet. Langs Hvidovrevej, der må betragtes som kommunens hovednerve, blev der udpeget fire lokaliteter, nemlig Hvidovre Stationsplads, Hvidovre Torv, vejstrækningen fra Hvidovre Torv til Holbækmotorvejen og endelig Rådhusforpladsen i sammenhæng med Ris bjerggård.

Derudover blev det besluttet, at der skulle udarbejdes en hvidovre-standard for gadeinventar, såsom bænke, læskure ved busstoppesteder, informations- og reklametavler, gadebelysning og papirkurve. Målet er at skabe sammenhæng i gadeudstyrets kvalitet, farve og udformning.

Ideologien bag "Et kønnere Hvidovre"

Det skal ikke være nogen hemmelighed, at projektet "Et kønnere Hvidovre" også er en følge af en modestrømning inden for byplanfaget. Mange kommuner i landet arbejder på at forskønne deres gader og pladser. Her skal blot nævnes Herlev Bymidte og Ballerup Hovedgade, som har været til inspiration for os. For så vidt er det heller ikke noget nyt fænomen.

Bybilledet forringes af trafikskilte, elmaster, reklamesøjler m.m

I europæiske byer har man altid tilstræbt smukt og elegant byinventar, lige fra gamle gaslygter til bænke, brandhaner og kioskers udformning. Der er også mode i flisebelægninger, brosten og beskæring af træer, som på Frederiksberg Alle, hvor træerne er skåret i "kandelaber"-facon.

Men måske er det netop 60-ernes og 70-ernes lidt fattige betonarkitektur, som har gjort det nødvendigt at pynte lidt på bybilledet nu.

Arkitekt Jan Gehl fra Kunstakademiets Arkitektskole udgav for mange år siden en bog, der hed "Livet imellem husene". I bogen analyserede han, hvordan vi bruger vores udearealer og gadeinventar, og hvordan vi gebærder os i forhold til hinanden i byens rum.

Han lancerede også et begreb han kaldte "væsnernes uvæsen". Væsnerne er i den forbindelse vejvæsen, belysningsvæsen, telefonvæsen m.v. - alle dem der kommer og sætter skilte og tekniske installationer op på gader og veje. "Uvæsnet" består i, at de ikke taler sammen eller koordinerer deres installationer. Resultatet er ofte overordentligt uskønne "sammenplantninger" af umage skilte og el-skabe plantet på den mest upassende måde i forhold til huse og gaderum.

En bys identitet

En måde at give en by som Hvidovre en identitet er, som nævnt at vælge et ensartet gadeudstyr og så holde fast ved det. I Hvidovre og i de fleste andre kommuner i landet har der været en slingrende kurs for indkøb af gadeinventar. Man prøver lidt med en type papirkurve, derefter lidt med en anden type. Alene af buslæskure kan man finde 4-5 forskellige typer ned ad HvidovreveJ.

For et par år siden blev der anlagt nogle blomsterbede på flere af Hvidovrevejs hjørner - ved Rytterskolen, ved Risbjerg Kirke, ved Frihedens Station. Gebisserne var der nogle, der kaldte dem i spøg på grund af de

Hvidovrevejs forskønnelse

marksten, der indrammede dem. Jeg syntes faktisk bedene var flotte, især dem ved Frihedens Station, der blev tilplantet med små røde roser. Men det irriterede mig, at bedet ved Brostykkevej blev kantet med lange lige granitkantsten. Det ærgrer mig, at man ikke kunne fastholde et princip bare langs HvidovreveJ.

Hvidovre

I dag er vi godt igang med projekt "Et kønnere Hvidovre". Planlægningen er foregået i et samarbejde mellem byplanarkitekter, landskabsarkitekt, vejingeniør, tekniske assistenter, Lokalhistorisk Arkivs arkivar og med politikerne som mod- og medspillere. Stationspladsen ved Hvidovre Station er nu renoveret og jeg synes, at det er lykkedes at få mere

"plads" og mindre kørebane. Desuden er broerne blevet delvist afrenset og malet, og de er blevet udsmykket med Erik Hagens og Ursula Munch-Petersens store emalje-billeder. DSB har planer om at afslutte renoveringen ved at udvide kiosken med en glasudbygning med direkte adgang til Stationspladsen.

Hovedstien i Avedøre Stationsby er blevet renoveret og fornyelse af vejstrækningen mellem Hvidovre Torv og Holbæk Motorvejen er i fuld gang. På den sidstnævnte strækning er der etableret en midterrabat med træer. Træerne skal gøre vejstrækningen mere intim, og samtidig vil en indsnævring af vejbanen dæmpe bilisternes fart. Endelig har midterrabatten den funktion, at man lettere kan komme sikkert over gaden, fordi man kan standse op på midten.

I 1993 og 1994 er det tanken, at Hvidovre Torv skal renoveres. I september 1990 holdt vi et offentlig møde om torvets fremtid. På trods af, at regnen den aften silede ned, og at der var "20 års fodboldglimt" i fjernsynet, kom der ca. 50 mennesker. De fleste af de fremmødte gav udtryk for, at de gerne ville have mere liv på torvet i form af torvedage, loppemarkeder og kulturelle arrangementer. Kommunalbestyrelsens Teknik- og Miljøudvalg har siden vedtaget et program for fornyelse af torvet, der blandt andet bygger på de ønsker, der blev fremsat på mødet.

Rådshusforpladsen og Risbjerggård er den sidste lokalitet i denne runde af "Et kønnere Hvidovre" projekter, og det ligger nok lidt ude i fremtiden. Hvornår det går i gang er endnu ikke lagt fast. Vort ønske er dog, at de rustne gittermaster med de mange luftledninger lidt efter lidt langs hele Hvidovrevej vil blive erstattet med rørmaster og de grå Københavner-armaturer, som kan ses på Hvidovre Stationsplads. Desuden er det hensigten, at alle de forskellige buslæskure skal erstattes af en ny mørkeblå type, som passer til de nye mørkeblå og gule busstop-standere.

Avedøre
Som det ses er det i Hvidovredelen af kommunen, at den største forskønnelsesaktivitet foregår. Det er naturlig nok, da bebyggelsen i Hvidovre i gennemsnit er 20-30 år ældre end bebyggelsen i Avedøre. Men, især Avedøre Byvej og dens nære omgivelser kunne godt trænge til noget bearbejdning. Bebyggelsen langs Byvej er resultatet af en typisk 70-er byplanmode - alting vender ryggen mod vejen. Avedøre Byvej har derfor et meget åbent og øde udseende som ikke er nødvendigt af hensyn til trafikmængden. Langs Byvej er der stadig nogle ledige grunde, ligesom der er nogle meget brede vejudvidelsesarealer langs vestsiden af vejen, som der næppe vil blive brug for.

Jeg syntes Avedøre Byvej ville være et oplagt område for en arkitekt- eller landskabsarkitekt-konkurrence om, hvorledes Byvej kunne få sit eget smukke karakteristika, som for eksempel ved skiftevis at trække bebyggelse og beplantning helt ud til vejen.

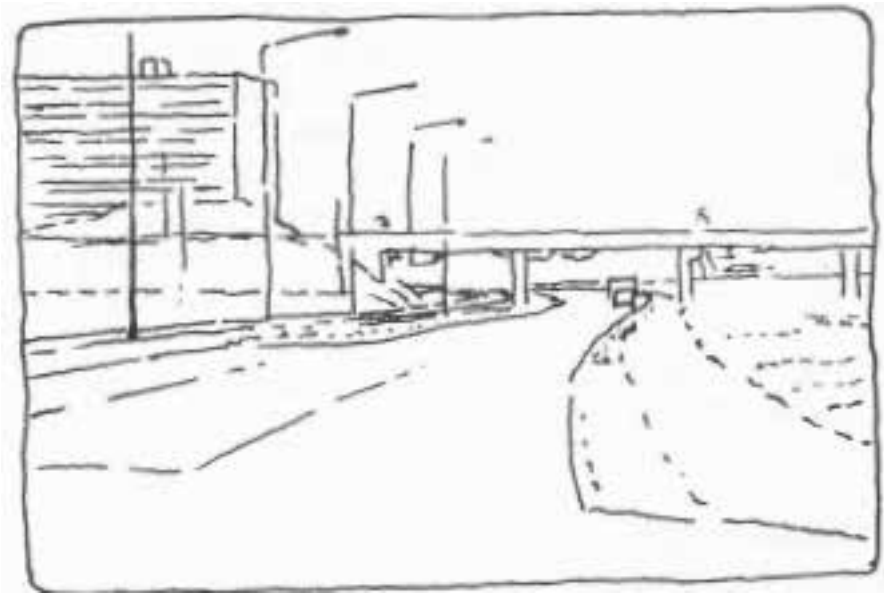

Avedøre Byvej som eksempel på behovet for forskønnelse

Selv om man er fra Hvidovre, er man ikke helt ved siden af

Af Arne Bech, Kommunalbestyrelsesmedlem

Da jeg sammen med Alice og Helene (hustru og datter) flyttede til Hvidovre for 15 år siden, var det efter fælles grundige overvejelser, som mundede ud i den konklusion, at Hvidovre bare var sagen - og da vi også fandt en dejlig bolig, var sagen helt klar. Ikke blot fodbolden og idrætten stod stærkt i folks bevidsthed, men hele kommunen blev forbundet med udvikling, fremskridt og demokrati.

Derfor var der også tale om indforstået distance og lun selvironi, når et talrigt publikum ved seværdige fodboldkampe i fællesskab til melodien "Solskin kan man altid finde" sang: "Selv om man er fra Hvidovre, er man ikke helt ved siden af".

Hvidovreborgernes selvfølelse var så stor, at der var masser af plads til humorfyldte underdrivelser. Man solede sig i almennyttige boliger, moderne skoler, fremragende idrætsfaciliteter og fritidsmuligheder samt et kulturpalads, som man kaldte Medborgerhuset. Hvor kommunegrænserne egentlig lå, var der knap så stor viden om. Og grønne områder var noget, man kørte ud til andre steder, hvis det var det, man havde behov for, når det ikke var nok med boligselskabernes og villaernes græsplæner.

Overordnede visioner for kommunen var ikke noget, man rigtigt diskuterede. Den kommunalpolitiske fremtid var tryg med en tendens til yderligere forbedring.

Min tilflytterbaggrund

Fra midt i 1940'erne til midt i 1960'erne, da Hvidovre voksede fra sogn til kommune, voksede jeg fra barn til voksen i Viborg, "en rigtig by",

der havde haft købstadsrettigheder i 800 år, og hvor det fysiske rum var præget af en domkirke, en landsret, en katedralskole med kostskole, en gymnastikhøjskole, et landsarkiv, et stiftsmuseum, et kloster, en bispegård, mange fremragende borgerhuse fra middelalderen, Det Danske Hedeselskabs hovedsæde, amtssygehus, statshospital, landbrugsskole og ". Med udsigt over søer og marker og med nær adgang til skove, heder og andre naturområder.

Og med en historie tilbage til jernalderen, da byen var landstingsby, handelssted, offersted og senere kongekroningssted, Hans Tausens hovedsæde for reformationen og på et tidspunkt Jyllands største by

En by, hvis placering var kendt på landkortet, og som var så stærkt besøgt af turister fra hele den rejsende verden, at domkirkepladsen var et eldorado for de af os drenge, der elskede at samle på sjældne bilnumre og turistautografer for derigennem at føle os ikke blot som en del af stor og spændende verden, men som centrum for begivenhederne.

En stort set uforandret og uforanderlig verden med godt en snes tusinde indbyggere i en periode, hvor Hvidovre voksede fra ca. det halve indbyggertal til ca. det dobbelte. En by, der kunne repræsentere drømmen om roen, helheden og overskueligheden.

Viborg - en stort set uforandret og uforanderlig verden

Kort sagt, personligt er jeg vokset op i en by - i en købstad - med en stærk embedsstand, megen borgerlighed og stor selvfølelse, som naturligvis smittede af - også på den del af ungdommen, som jeg tilhørte - nemlig den økonomisk dårligere stillede.

Kort sagt, personligt er jeg vokset op i en by - i en købstad - med en stærk embedsstand, megen borgerlighed og stor selvfølelse, som naturligvis smittede af - også på den del af ungdommen, som jeg tilhørte - nemlig den økonomisk dårligere stillede.

Storbyens magnetisme

Efter at have boet mere end en halv snes år i København valgte vi som familie så at flytte til Hvidovre. En væsentlig faktor i vores valg af bopælskommune var det, jeg vil kalde "storbyens magnetisme" med alt, hvad dette indebærer: uroen, mangfoldigheden og det uoverskuelige - med alle de udfordringer, det rummer for os med storbytemperamenter. Samtidig har vi ved vores bopælsplacering søgt at finde et sted "lidt ved siden af'. Forstaden! - Byområde mellem købstad og hovedstad.

Et sted hvor vi også kan finde roen, helheden og overskueligheden. Dens centrum er vel geentlig rådhuspladsen - i København. Stedet hvor man spontant mødes efter en vigtig landskampsejr i fodbold. Eller stedet, hvor man mødes til planlagte demonstrationer med tusinder andre fra hovedstadsregionen.

Hvidovre p.t.

Udgangspunktet for nogle tanker om Hvidovres fremtid må funderes i virkeligheden og den ser sådan ud: Kommunen er stort set udbygget. Økonomien er præget af faldende indtægter på grund af den dårlige beskæftigelsessituation samtidig med at udgifterne stiger, så vi er på vej ind i en ond cirkel. Presset medfører yderligere arbejdsløshed, når besparelserne betyder personaleindskrænkning og færre opgaver til erhvervslivet.

Situationen er i dag en helt anden end vi overhovedet havde kunnet forestillet os, da vi fulde af optimisme flyttede til Hvidovre for 15 år siden.

Alligevel tror jeg, at Hvidovre kan blive en bedre og mere spændende oplevelse, hvis vi fortsat tør have visioner og tænker os om, mens vi forsøger at virkeliggøre dem. For mig er en god kommune nemlig et

område, hvor visionerne lever, fordi mange af dem hele tiden gøres til politisk virkelighed. Spændende forandringer og udfordringer klares i fællesskab af de mennesker, der lever i og udgør lokalsamfundet. Mennesker, der har en fællesfølelse og et engagement i at være med til at skabe vor fælles fremtid

Demokratiske perspektiver
Jeg har en vision om en større åbenhed og et tættere samarbejde mellem kommunens borgere og politikere. Jeg tror nemlig ikke, at de store opgaver i kommunen kan løses fra et borgmesterkontor med skrivebord og embedsmænd mellem borgere og politikere. Gode forbedringer gror frem af spontane behov og initiativer hos grupper af borgere. Ved politisk at støtte denne virketrang vil vi samtidig kunne frigøre skjulte ressourcer og give større livskvalitet til mennesker, der har tid, lyst og kræfter til at skaffe sig indflydelse på egne vilkår og hjælpe andre med det.

Hvidovre kan i denne proces være helt i front.
Derfor har jeg også en vision om en kommune, der via en øget decentralisering og demokratisering bærer præg af et samarbejde mellem politikere og borgere, der bygger på åbenhed, forståelse, klarhed og tillid.

Kommunalpolitikerens rolle i fremtiden må i det hele taget ændres. Fra kontrol til udvikling. Fra regel-administration til opfindsomhed og uddelegering. Fra lukkede møder i udvalg til åbne drøftelser med borgerne.

Hvidovre er borgernes, og det skal være det sted i den spændende region, hvor vi er stolte af at høre hjemme og glade for at udfolde os. En kommune, der lyser. Med særlige kendetegn og træk, der gør den værd at bo i. Og en kommune, der er kendt og opleves attraktiv, fordi der foregår vigtige og spændende begivenheder. Det er en realistisk vision.

Aktivitetscenteret i Hvidovregade

En bedre by - konkret
Men hvad kan vi så gøre konkret? Lad mig illustrere ved eksempler fra både ejendoms- og arealudvalget. Eksempler på visioner, der vil blive virkeliggjort.

I Ejendoms- og arealudvalget er vi i øjeblikket ved at virkeliggøre to spændende visioner på bygningsområdet :

- Et brugerstyret aktivitetscenter og

- Nye indgangsforhold til Hvidovre Rådhus

Det brugerstyrede aktivitetscenter

I overensstemmelse med mange borgerønsker har kommunalbestyrelsen længe haft et ønske om at opføre et aktivitetshus for ældre, og nu er det besluttet at placere centret på en grund i Hvidovregade, som ligger

centralt, rimeligt tæt på offentlige transportmidler og i et hyggeligt miljø.

Centeret vil blive brugerstyret, så det bliver de kommende brugere, der selv fastlægger, hvilke aktiviteter der skal foregå i huset, og på hvilke præmisser de skal iværksættes. Der bliver derfor også indrettet et redaktionsrum til skrivemaskine, computer, kopimaskine og lignende.

Hovedattraktion vil blive cafeen, hvor der også vil kunne afholdes forskellige kulturelle og selskabelige arrangementer. Derudover skal der være en række lokaler til værksteder, studiekredse, møder, billard samt en mindre gymnastik- og teatersal. For brugere, der selv vil bage eller lave mad, f.eks. i en madklub, vil der blive indrettet et brugerkøkken med spiseplads.

Aktivitetscenteret vil blive præget af en moderne ak:itektonisk form. Bygget som en overdækket gade, ud til hvilken de forskellige faciliteter åbner sig. Den sydlige del af grunden vil blive anlagt som en have med træer, buske og småplanter, som kendes fra danske landsbyhaver.

Umiddelbart lyder denne ret nøgterne skildring af placering og indretning blot som en beskrivelse af det sidste og naturlige led i den traditionsrige kæde, der er dannet af kommunens mange gode og rigtige omsorgsprojekter. Når jeg alligevel fremhæver projektet her, er det på grund af en spændende og fremtidsorienteret arkitektur. Bygningen vil ikke blot skabe det nødvendige rum for de ønskede aktiviteter, men med hele sin dristige udformning på en vanskelig grund vil den også i sig selv - som kunstværk - repræsentere en herlighedsværdi, der langt ude i fremtiden hos brugere af centret vil skabe en syntese af glæden over at kunne udfolde sig med den ønskede aktivitet og fryden over at kunne gøre det i det rigtige fysiske miljø.

Det visionære ligger bl.a. i det stærke ønske om at realisere en drøm om at sikre det bedst mulige samspil mellem bygningens funktion og æstetik.

Nye indgangsforhold til Hvidovre Rådhus

Det samme vil kunne siges om de nye indgangsforhold til Hvidovre Rådhus. Også her vil vi i den nærmeste fremtid bygge en spændende arkitektonisk nyskabelse. Den vil blive en væsentlig faktor i de visioner, der kan være for et forbedret og sammenhængende område mellem Rådhuset, Medborgerhuset og på endnu længere sigt Risbjerggård.

Den primære funktion er bestemt af et længe næret ønske om at kunne give borgerne en hurtigere service ved henvendelse på Rådhuset ved en såkaldt serviceforpost. Her vil både kunne gives generel information om kommunale anliggender og foretages lettere sagsekspeditioner for de forskellige forvaltninger.

Da skatteforvaltningen samtidig ønskes placeret på Rådhuset (fra januar 94), er der brug for mere plads. Et flertal i kommunalbestyrelsen har

Det ny indgangsmiljø på Rådhuset

besluttet, at opgaven skal løses, så vi også i fremtiden kan være stolte over en tiltrængt miljøforbedring, der arkitektonisk ikke blot har taget hensyn til den nuværende rådhusbygning men også ved nyskabelser åbner for spændende forandringsmuligheder for hele området.

Inde i bygningen vil serviceforposten blive markeret som et højstatusområde, hvor det er rart at komme både for borgerne og de ansatte. Et stort, lyst og praktisk område. Rådhusets nye indgangsforhold og aktivitetscenteret vil blive præget af store glaspartier, som skal sikre bedst mulig lysvirkning døgnet og året rundt. Jeg vil ikke gå i nærmere detaljer her men opfordre læserne til at betragte disse områder, som snart er historie, og til at følge de to spændende projekter, som vil blive realiserede i den nærmeste fremtid (1993-94).

Grønne arealer

Et af de områder, som Hvidovre ikke er særlig kendt for, er vore grønne arealer.

På den ene procent af Danmarks samlede areal, der ligger nærmest hovedstadens centrum, bor rundt regnet 1 mill. mennesker, så der er ikke levnet megen plads til grønne områder. Derfor er det også af afgørende betydning, at vi har visioner om, hvordan vi vil sikre den sidste rest, ikke blot i nutiden, men i allerhøjeste grad i fremtiden.

I Hvidovre har vi grønne områder, som er værd at gøre opmærksom på, så de kan bruges til glæde for så mange som muligt. Jeg tænker her på Kystagerparken, Lodsparken, Lystbådehavnen, Strandsumpen, Strandengen bag Langhøjskolen, Mågeparken og Vestvolden. Inspireret af Naturfredningsforeningen har vi valgt at kalde området for "Den grønne Hestesko".

I Kommunalbestyrelsen blev der i 1 992 truffet beslutning om at sikre en sammenhængende anvendelse af arealerne til rekreative formål, så fremtiden kommer til at byde på flere udfoldelsesmuligheder. Det vil

betyde ekstensive, naturprægede arealer, men også bedre beplantning, legearealer, stier, borde, bænke, broer o.s.v.

Hvis der f.eks. plantes mere af buske, træer og krat ved Mågeparken vil fuglebestanden kunne øges væsentligt, dels ved at der bliver flere bær og frugter til føde, og dels ved at redemulighederne forbedres. Samtidig vil en sådan indsats kunne medvirke betydeligt til at dæmpe indtrykket af "motorvejsmiljø". Forbedres vækstbetingelserne for vilde blomster og suppleres der med flere arter, vil levevilkårene for insekter forbedres, så der bla.a. vil komme flere bier og sommerfugle.

De grønne områder skal naturligvis være ØKO-områder dvs. både økologiske og økonomiske, da naturen mange steder næsten vil kunne passe sig selv.

Kort sagt: Hvis vi vil, kan vi gøre de grønne områder meget mere spændende og varierede, så mange flere borgere kan få glæde af at færdes i områderne.

Foreningsmuligheder i hesteskoen
Muligheden for at foreninger kommer med initiativer (ønsker, penge, frivilligt arbejde) til forbedringer af områderne vil kunne indgå i den samlede indsats. Enten ved at foreningerne selv løser opgaven eller ved at kommunen og foreningen i fællesskab står for udførelsen af dele af projekterne. Indsatsen vil så i overensstemmelse med den overordnede plan ske ud fra en helhedsvurdering og inden for de økonomiske muligheder, så det gavner og glæder mest muligt.

Om ...
Afslutningsvis vil jeg også her opfordre læserne til at besøge de nævnte områder. Nyd dem, kom med gode råd og følg de spændende forbedringer, der vil blive realiseret i de nærmeste år.

Den grønne hestesko

Målet for dagens indsats må være, at vi gerne vil møde den del af fremtiden, som vi selv har haft mulighed for - med engagement og styrke - at øve indflydelse på.

Og forstadsmennesket har lige så stort behov for grønne områder som for nye bygninger.

Derfor kunne der også være god grund til at have skrevet om visionerne:

- om en børnevenlig badestrand ved Kystagerparken - med rent vand

- om skulptur- og blomsterhave i Lodsparken

- om flere får og måske fredeligt kvæg på Strandengen

- og bedre besøgsmuligheder for voksne med børn

- om et bakkelandskab, som skærmer mod motorvejsulemperne

- om en undervisningsskov med forskellige træer, som ville kunne øge kendskabet til de forskellige arter
- om en Vestvold og Avedøreslette med fri adgang
- om en "rigtig" Rebæk sø med bedre mulighed for tagrør og andre planter som kunne give søen en større selvrensende effekt
- om en ....

Vi folder drømmens faner ud ...

I indledningen tog jeg udgangspunkt i et historisk citat fra en folkefest på stadion om os, der ikke følte sig "helt ved siden af'. I begyndelsen af 1980'erne sad Hvidovres unge og talentfulde repræsentant for den nye generation af lyrikere og tolkede storbyens puls med stor intensitet. Og det var ikke blot skyggesiderne.

Michael Strunge, som vi mistede alt for tidligt, præsenterede også drømme.

Som afslutning for denne artikel finder jeg det naturligt at fremhæve et af de digte, hvormed han allerede har skabt sig en plads i litteraturhistorien, og hvormed han også siger noget værdifuldt om det emne, som jeg med ovenstående artikel på anden vis har søgt at belyse.
Han melder sig heri som en af drømmens bannerførere, der skal indlede kampen for biologiens sejr I Arne Bech over norm og ensartethed.

Vi folder drømmens faner ud ... I indledningen tog jeg udgangspunkt i et historisk citat fra en folkefest på stadion om os, der ikke følte sig "helt ved siden af'. I begyndelsen af 1980'erne sad Hvidovres unge og talentfulde repræsentant for den nye generation af lyrikere og tolkede storbyens puls med stor intensitet. Og det var ikke blot skyggesiderne. Michael Strunge, som vi mistede alt for tidligt, præsenterede også drømme. Som afslutning for denne artikel finder jeg det naturligt at fremhæve et af de digte, hvormed han allerede har skabt sig en plads i litteraturhistorien, og hvormed han også siger noget værdifuldt om det emne, som jeg med ovenstående artikel på anden vis har søgt at belyse.
Han melder sig heri som en af drømmens bannerførere, der skal indlede kampen for biologiens sejr I Arne Bech over norm og ensartethed.

Arne Bech

DRØMMENS FANER

Vi er drømmens bannerførere
selv om vor naivitet
bærer qybe ar fra hverdagens kampe.
Vi forkynder velvære og bløde senge
brugt til søvn og elskov.
Vi synger i specielle frekvenser
der får murene af norm og ensartethed
til at vælte
Med barndommens erfaringer uspolerede
opbygger vi huse for det forvandlede folk.
Med ungdommens knitrende liderlighed
anlægger vi haver til adspredelse
for alle aldre.
På det grønne tæppe af græs
grundlægges nye generationer.
Senere går vi ud i byen
for at indlede kampen
der skal føre til biologiens sejr.
Om natten hviler kroppene
udfyldte af drøm og smerte
sitrende af nye cellers udvikling.
Med krop og sjæl i forening
planlægges det bløde liv.
Om morgenen sover vi længe
inden vi tager fat
på den nye dags slag og sår, kys.
Vi folder drømmens faner ud.

(1981)

bag-siden

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

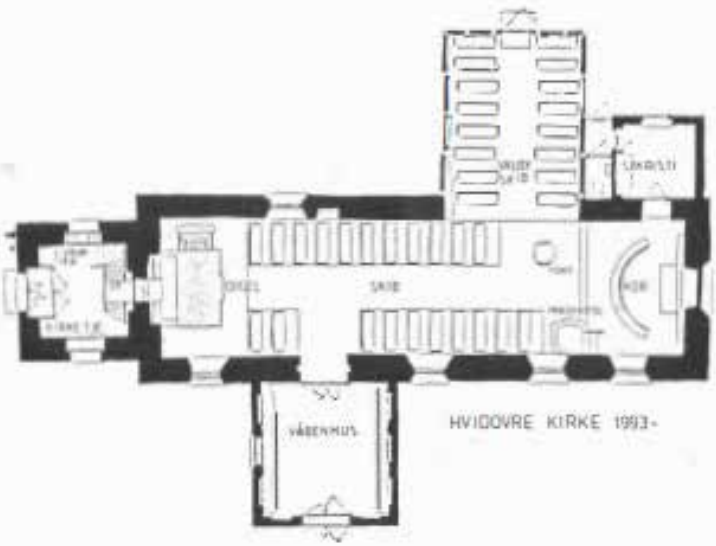

HVIDOVRE KIRKE 1993-

NR. 2 . JULI 1993 . 11. ÅRGANG

Indhold

Kære læser ..... side 3
Om Hvidovre kirkes restaurering..... side 7
Af provst Claus Bjerregaard
Hvidovre kirkes restaurering 1992-93 ..... side 14
Af arkitekt Alan Havsteen-Mikkelsen
Fra studiekredsarbejde til godkendt projekt og en ny kirke .... side 32
Af kirkeværge Vita Iversen
Årsmøde i Vejle ..... side 42
Af formand Per Hansen
Besøg på Avedøreværket ..... side 44
Af bestyrelsesmedlem Viggo Noach
Rytterskoledage for tredje gang . ..... side 47
Af arkivar Poul Sverrild Lokalhistorisk
Arkiv i edb-alderen ..... side 49
Af arkivar Poul Sverrild
Åbent Hus på Rytterskolen ..... side 50
Selskabets publikationer ..... side 51

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Det udkommer fire gange årligt og tilsendes selskabets medlemmer.

Redaktion: Hans Chr. Thomsen

Adresse: Lokalhistorisk Arkiv Medborgerhuset,

Hvidovrevej 280 2650 Hvidovre

Tlf. 31 78 02 22 lok. 227

ISSN 0902-3046

Kære læser

Efter 2. verdenskrig rejste forfatteren Martin A. Hansen sammen med forfatteren og forlæggeren Ole Wivel, lyrikeren Regin Dahl og maleren Sven Havsteen-Mikkelsen Danmark tynd for at se på romanske landsbykirker. De rejsende mente dengang at "Overvindelsen af værdi- og kulturkrisen kunne studeres i det 1 2. århundredes kilder og monumenter". Og med kulturkrise tænkte de på nazismens barbari i det 20. århundrede som en parallel til vikingetidens barbari i perioden umiddelbart før 1 100-tallet. Et svar på barbariet søgte de rejsende i de enkle romanske landsbykirker som almuen byggede dem til ære "for en stor og rolig Guddom, man kunne være tryg ved", som Ole Wivel formulerer det i sin bog "Romance for valdhorn".

Når citaterne bruges som indledning hænger det sammen med den nylig overståede ombygning og restaurering af Hvidovre kirke. Dette juni-nummer er viet denne ombygning.

Menighedsrådet i Hvidovre kirke ønskede i sin tid en smukkere helhedsvirkning i kirkerummet efter indgrebene i 195 1 og 1 969. De indgreb havde fjernet kirkens middelalderlige præg. Den gamle landsbykirke var kommet til at ligne en by-kirke for meget.

Til ombygningen og restaureringen af Hvidovres suverænt ældste bygning fandt menighedsrådet frem til en arkitekt, der ikke stod fremmed for en sådan opgave. De valgte Alan Havsteen-Mikkelsen
- søn af den ovennævnte maler Sven Havsteen-Mikkelsen.

Hans ombygningen af kirken skal naturligvis ses som et selvstændigt stykke arbejde. Pointen med indledningen er ikke, at sønnen automatisk er en forlængelse af faderen, men at der er en interessant historisk sammenhæng i valget. En sjælden kontinuitet nuomstunder om man vil

Alan Havsteen-Mikkelsens egen artikel i dette nummer understreger - modsat de gamles rejse efter et fundament - flertydigheden: Kirken eksisterer "som en bygning, der er levende - d.v.s. under stadig forandring" som han skriver. Kirkearkitektur er ikke noget entydigt.

Provst Cl. Bjerregaard indleder juni-nummeret med en artikel, der især handler om de overordnede hensyn der er i forbindelse med ombygningen af en gammel kirke. De hensyn handler om kulturarv, funktion og indre liv. Og de handler om kirken som arbejdsplads.

Efter Alan Havsteen-Mikkelsen følger en artikel af kirkeværge Vita Iversen om den omfattende beslutningsproces i forbindelse med ombygningen af Hvidovre kirke.

Nu er ombygningen og restaureringen af kirken så færdig, og resultatet virker først og fremmest gennem en stilfærdig æstetik. Der er tale om et mere nøgent kirkerum, med en "puritanisme", der er holdt i skak af sart malede nummertavler, prædikestol og stolerader. Det er et historisk rum, der balancerer mellem hvidkalket "middelalder" og grå- og rosamalet samtid. Det indre rum harmonerer bedre nu med kirkens ydre form. Det er et funktionalistisk rum, der giver uforstyrret plads til ordet, og det sidste er jo vigtigt i Grundtvigs fædreland og centralt for det protestantiske ord over for f.eks. det katolske billede.

Pulpituret i Valby-skibet og bræddeloftet i hovedskibet er fjernet så bjælkeloftet træder frem, og det giver et bedre løft i rumnmet. Der er "blevet højere til loftet i Hvidovre kirke", som Alan Havsteen-Mikkelsen slutter sin artikel, og smukkere kunne man føje til for egen regning.

Nu kan man diskutere om der også er blevet "bredere" til væggene - om bygningen også åbner sig ud ad mod sin samtid og ikke kun opad?

I 1951 og i 1969 søgte menighedsrådet at gøre kirken til en bykirke. I 1993 er intentionen en landsbykirke. At vælge et udtryk udelukker naturligvis altid en hel stribe andre. Og det, man kan diskutere i forbindelse med menighedsrådets valg, er hvem ombygningen henvender sig til? Det er jo ikke bønder - for nu at sige det på den måde - der kommer i Hvidovre kirke nu om stunder.

Der er godt træk i disse år i at søge efter nationale rødder i en tid, hvor halvdelen af Europa er brudt sammen, og hvor Danmark er gået midt over i forbindelse med EF-valget. Og national identitet er vigtig, men kun den?

Hvordan imødekommer æstetikken i kirkerummet f.eks. en generation, der har fået en gennemzappet sanselig mediekultur ind med modermælken? Eller kan et rum, der griber efter middelalderen åbne sig mod det 21. Århundrede?

Nå, nu står den ombyggede og restaurerede kirken der i al fald, og den insisterer på kontrast og anderledeshed - på ordet i en billedrig tid.

Ellers fortæller Hvidovre kirkes gamle arkitektur om historiske kommunikationsformer. Den står med sit tårn, der engang kunne ses langt væk samtidigt med, at det løftede klokken op i et niveau så den skaffede sig ørenlyd. Det kommunikerede oprindelig i en tid, hvor der var masser af natur og rum omkring kirken. Lydhørheden var en mulighed og klangen fra klokkerne kunne uforstyrret fylde et helt sogn.

Modsat kirketårnets udadvendthed lukkede resten af kirkebygningen sig - dengang som i dag - om menigheden, gav rum til den.

Den kommunikerede indad.

Den gamle kirke fortæller også om en tid, hvor der var et kulturelt centrum. Et midtpunkt i lokalmiljøet. Den tid er forbi.

Ud over artiklerne om ombygningen og restaureringen af Hvidovre kirke byder dette nummer også på følgende:

Dansk Lokalhistorisk Forening har haft årsmøde i Vejle. Det fortæller selskabets formand Per E. Hansen om. Han fortæller også om sønderjyske mindesten, der af uransagelige grunde flytter sig ... Bestyrelsesmedlem Viggo Noach beretter om selskabets udflugt i april til Avedøreværket

. Poul Sverrild oplyser om bestyrelsens arbejde med Rytterskoledagene, og om EDB-alderen, der er på vej ind i Lokalhistorisk Arkiv. Endelig kan man læse om selskabets nyeste initiativ. Det er et åbent-hus arrangement på Rytterskolen, der starter i oktober. Her vil det blive muligt for medlemmer og andre intereserede at se lokalhistoriske videoer, få oplysning om publikationer m.m. Man vil også kunne få en kop kaffe eller te.

Bag- og forsideillustrationerne viser Hvidovre kirke før og efter ombygningen. Billederne i bladet er organiseret ud fra princippet: før, under og efter ombygningen og restaureringen, og de er alle venligst udlånt af Alan Havsteen-Mikkelsen.

Og så ønsker Redaktionen jer alle en god sommer. Når den begynder at miste kraft er der Rytterskoledagene i september. Derudover arbejdes der for tiden på en video med lokalhistorisk relevans. Den vil blive på omkring 45 minutter, og der vil senere komme oplysninger om den og dens premiere.

Redaktionen

Om Hvidovre kirkes restaurering

Provst Claus Bjerregaard

En så omfattende restaurering som den, der er foretaget i Hvidovre kirke, er et resultat af en meget lang proces.

Fra de første famlende tanker til det endelige resultat foreligger, er der talt mængder af ord, talrige ideer er blevet luftet. Der har været udflugter til andre kirker, der også er blevet restaureret, for at se og høre om andres etfaringer. Talrige skitser er tegnet, inden det færdige projekt er blevet vedtaget af menighedsrådet - dernæst godkendt af diverse myndigheder - og økonomien sikret. Det har været en lang og drøj, men også meget spændende proces at være med i.

Af kulturhistorisk værdi

For sagen er, at det ikke bare er reparation eller vedligeholdelse, men at det er en restaureringsopgave. Sagen er også, at det ikke bare er en gammel bygning, men at det er en ganske bestemt slags bygning. I alle de overvejelser, der ligger til grund for restaureringen, må man hele tiden holde sig for øje, at det ikke alene er en gammel bygning, men at denne bygning er en kirke.

Allerede nu er der antydet to af mange indfaldsvinkler, der har været i overvejelserne. Den ene er bygningens alder. Den ældste del - hovedskibet (eller det meste af det) - er ca. 800 år gammel og dermed Hvidovres suverænt ældste bygning. Den er en af de ca. 2000 kirker, der er blevet bygget fra engang i 1 100-tallet og indtil ca. 1 250, og hvoraf

langt de fleste stadig eksisterer. Alle disse kirker præger det danske landskab og har i høj grad præget danskernes forestilling om "hvordan en kirke ser ud". Det siger vist sig selv, at antallet af disse kirker og deres inventar (f.eks. kalkmalerier) repræsenterer en kulturhistorisk værdi uden sidestykke i dette land.

En særlig funktion

Den anden indfaldsvinkel er bygningen som kirke. En bygning, som i sin funktion adskiller sig fra andre bygninger. En kirke er - måske lidt nøgternt udtrykt - en fysisk ramme omkring de kirkelige handlinger i et sogns liv. Fra kirkens allerførste tid har man afsondret bestemte rum, for at man kunne samles om evangeliet - "det glædelige budskab", som ordet betyder - og som kommer til orde og udtryk på mange måder: i dåben, nadveren, i prædiken, bøn, salmesang m.m.

Hvad enten mennesker samles i kirken til "almindelig" gudstjeneste - hvad enten man samles ved nogle af livets store glædesdage, f.eks. ved dåben eller ved vielsen - eller man mødes i sorg og vemod ved afskeden med et menneske, så er det evangeliet, der er det fælles grundlag, som vi mødes på i en kirke. Det er dette budskab, der skal komme til orde i kirken og give os styrke, mening, trøst, håb og tugt.

Det er det, som kirkerummet er indviet til, og således er der i alt fald disse to aspekter, som man hele tiden skal tænke med i overvejelserne i forbindelse med en restaurering som den, der er foretaget i Hvidovre kirke: alderen og bygningens særlige funktion.

Hvad vil vi opnå ..

Jeg omtalte før kirken som en ramme omkring nogle ganske bestemte funktioner, nemlig de kirkelige handlinger. Men, som nævnt er dette en meget nøgtern beskrivelse. Når man skal til at ændre et kirkerum ved

en restaurering må man tænke videre. Det er ikke nok at tænke på den som en fysisk ramme - hvor gammel og smuk den end er - og at den først bliver rigtig "kirke", når mennesker samlet i den ved prædiken, sang, bøn m.m. får evangeliet til at lyde. Man skal heller ikke begynde en diskussion om ændringer/restaurering med at spørge: "Hvad må det koste" eller "hvad har vi råd til?" Det er, efter min mening, det dårligst mulige udgangspunkt for en restaurering.

Man skal begynde med at overveje: Hvad vil vi opnå med ændringen.

Hvordan kan m an i højere grad end med kirkens nuværende udseende og indretning forstærke og "spille med·' på dens indhold, som vi samles om som menighed. Hvordan ønsker vi, at rummets særlige karakter skal påvirke os med hensyn til farvevalg, indretning, inventar m.m.

Først når alle sådanne spørgsmål er tænkt grundigt igennem , skal man

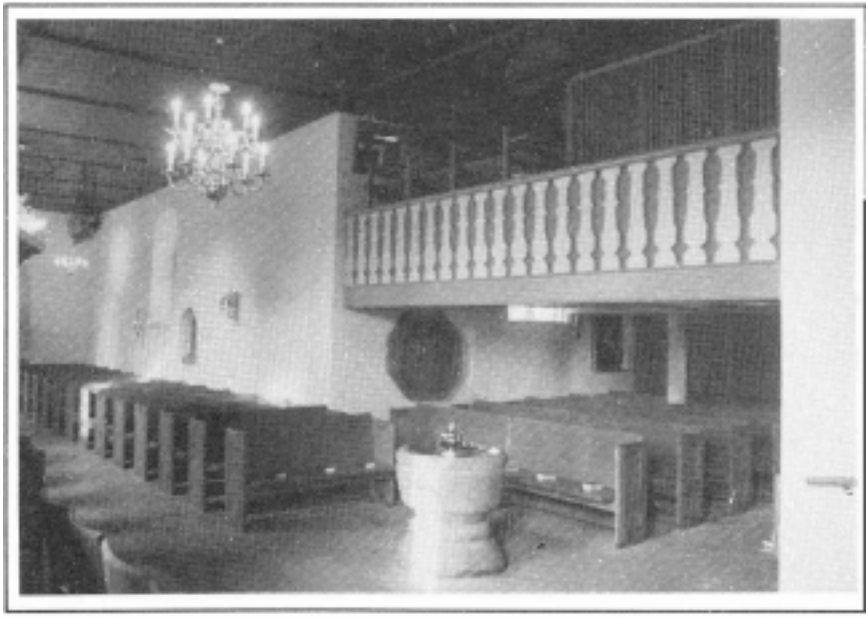

se på økonomien og overveje: Hvor langt kan vi nå af alt det, som vi har overvejet. Det som skal bringe verden fremad er ik.ke, at man skal begynde at tælle penge. Det, der skal skabe udvikling og gøre verden levende, er ideerne, idealerne, ånden, kærligheden, håbet, visionerne, og mod til at forfølge alt dette og prøve at nå så langt det nu er muligt indenfor de givne rammer.

Kirken som "drama"

Man skal absolut ikke sammenligne en kirke med et teater, men man kan godt en gang imellem, bruge ordet "drama" om det, der sker i en kirke. Nogle af de bibelske fortællinger er, f.eks. ret dramatiske og de bliver nu engang læst og prædiket over i løbet af vores kirkeår. En begravelse kan i grunden også kaldes en dramatisk begivenhed: Den døde ligger i kisten lige foran os. Følelseslivet hos de deltagende er, som oftest, meget påvirket af døden. Præsten "optræder" i sort præstekjole. Kombinationen af en kirkelig handling og den personlige afsked er en dramatisk begivenhed.

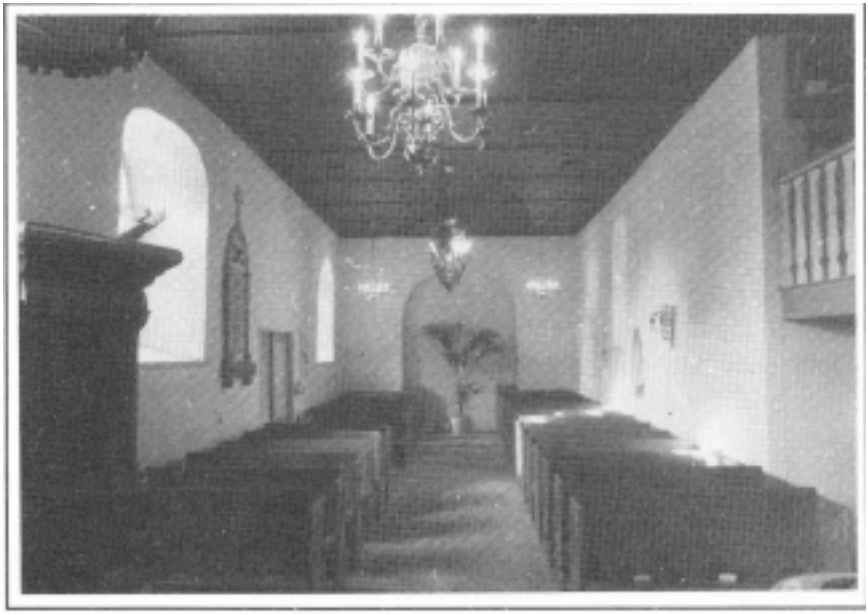

En gudstjeneste består af mange led, som tilsammen skal udgøre en helhed, hvor kirkerummet og dets inventar og placering er afgørende elementer. Man kan blot nævne så væsentlige ting som alter, prædikestol, døbefond og orgel, som alle, på hver sin måde " spiller med". På hver sin måde er de enkelte inventardele derfor med til, at evangeliet kommer til orde. Dåb, nadver, prædiken, salmesang er væsentlige dele af en gudstjeneste og hertil er rummets karakter og de enkelte inventardele redskaber. Det er således af afgørende betydning, hvordan de ser ud - er placeret i forhold til hinanden - er placeret så de virker så hensigtsmæssigt som muligt o.s.v., for at kunne opfylde den funktion, de er beregnet til. I en gammel kirke, som Hvidovre kirke, er vi på forhånd begrænset af kirkens størrelse og af meget af det inventar som vi nu engang har, men indenfor denne begrænsning er det så opgaven at nå så langt som muligt i den retning, som de hidtil skitserede overvejelser kan medføre, samtidig med, at vi tager skyldig hensyn til de økonomiske muligheder og til, at den skal være praktisk for den menighed, der samles i kirken, og for det personale, der skal arbejde i den. Det sidste problem har bestemt ikke været det mindste, for Hvidovre kirke er en meget lille bygning, og man kan somme tider godt misunde de større, og evt. nyere kirker, der på forhånd har fået indrettet de faciliteter, som nu en gang er praktisk nødvendige.

Dette var lidt om de overvejelser, der er gået forud for det restaureringsprojekt, som man nu kan se resultatet af i Hvidovre kirke. Ud over nogle rent tekniske forbedringer, bl.a. et nedslidt varmeanlæg, elektriske installationer m.m., har vi også ændret på kirkens udseende indvendig. Enhver ændring giver anledning til reaktioner, men vi håber at have skabt et kirkerum, som i mange år vil kunne glæde kirkegængerne.

SOM HØRE GVDS

Hvidovre kirkes restaurering 1992-93

Arkitekt Alan Havsteen-Mikkelsen

Hvidovre kirke - omgivet af sin kirkegård - ligger som et synligt vidnesbyrd om, at der engang på dette sted har været en landsby som tusinde andre i Danmark.

Hvidovre er i dag en forstad, men ved at kirkegården er bevaret, kommer kirken til at adskille sig fra de fleste bykirker - man skal "over" kirkegården for at komme til kirken. Herved synliggøres fællesskabet mellem de levende og døde. "Vi er i samme menighed", som Grundtvig siger (660 i salmebogen). Lige som navne på gravstene fortæller historie, gør kirkebygningen det også.

Oprindeligt har der muligvis været en lille trækirke, men omkring 1 100 har bønderne i Hvidovre, i lighed med hvad man gjorde 2000 andre steder i landet, ladet opføre en stenkirke. Hvor stor en indsats, der i det hele taget i Danmark var tale om, i forbindelse med dette kirkeboom, har Martin A, Hansen tegnet et levende billede af i Orm og Tyr.

Stenkirken i Hvidovre har, det viser spor i gulve og vægge, bestået af et skib på 5x10 meter og et lille kor. En beskeden bygning. På en historisk oversigtsskitse kan man se omridset af denne kirke indpunkteret. Og man kan også se, at den bredde rummet har, er den samme, som det vi har i dag. Kirken som et hus, der vokser og ændrer sig, alt imens det århundrede efter århundrede danner ramme om sognets gudstjenester - som et åndeligt "fællesskabshus" - ses af nævnte skitse og af følgende tidsoversigt:

o. 1100	Kirken opføres.
1350-1400	Nedbrydes koret og kirken forlænges både mod vest og mod øst, og der opføres et tårn. Bygningen bliver til et langhus.
1658-59	Under svenskekrigen nedbrydes tårnet, "med kirken nederbrudt og ødelagt". Vi kan forestille os, at tagtømmeret er revet ned og kun murene står tilbage.
1660	Meddeles det, at kirken er "ganske bleven i denne forgangne Feidetid ruineret saa der ikke kan holdes Prædiken, men det sker ude på Marken". Og videre gives der ordre til, at kirken skal sættes i stand inden vinter det år.
1675	Brydes 5 meter af nordmuren ned og man udvider kirken med et sideskib i bindingsværk, en korsarm, populært kaldet Valbyskibet, til brug for valbyborgerne.
1723	Bygges der et våbenhus, og det er muligt, at norddøren (kvindedøren) blændes til ved samme lejlighed nichen i nordmuren over for indgangen fortæller, hvor den har siddet.
1745	Indbygges der et pulpitur i Valbyskibet, for at give plads til flere kirkegængere.
1790	Genopbygges tårnet med klassicistiske træk.
1808	Får kirken nye og større vinduer - det er dem, den har i dag.
1839	4 små vinduer i Valbyskibet erstattes af 2 store.
1850-60	Gennemgår kirken en større istandsættelse. Kirken får nye stolestader, nyt alterbillede, en alter ramme tegnet af Bindesbøll, nye orgelfacader og sokkel til prædikestol.

1881	Ny døbefont, den romanske overtages af National museet.
1921	Får kirken kassetteloft - som erstatning for et pudset loft.
1951	Udvides pulpituret helt ud til skibet og loftet hæves i Valbyskibet ved at skære de gamle bjælker over og lave et spidst loftsprofil. Alterpartiet fornyes, idet der laves en ramme, der kan rumme de udskårne gotiske figurer, som kirken ejede. Der laves nyt knæfald og prædikestolen flyttes frem. I våbenhuset bygges der et vindfang.
1957	Tilbygning med sakristi.
1969	Igen en restaurering. Orgelet flyttes op på pulpituret, bag et tremmeværk. S tolestaderne fra forrige år hundrede erstattes af nye i lys eg. Gulvene fornyes og belægges en med grov Ølandssten. Døren til kirkerummet gøres bredere og øverst i tårnet indbyg ges et fyrrum på et betondæk og der opføres herfra en skorsten. Dør fra skib til tårn tilmures.
1987	Kirken får sin gamle romanske døbefont tilbage.
1992-93	Gennemføres den restaure l ing, som beskrives nær mere i det følgende:

Når jeg har stillet de hovedindgreb, som kirken har gennemlevet, op på denne måde - som en tidstavle - er det for at give læseren en fornemmelse af kirken som en bygning, der er levende - d. v.s. under stadig forandring. Den sidste restaurering er altså ikke noget nyt - men et led i et langt forløb, hvor hver generation - efter bedste evne - forsøger at vedligeholde og forbedre rammen omkring menighedens kirkeliv.

I 1988 blev der i samarbejde med menighedsrådet udarbejdet en gennemgang af kirken, hvori alle de forhold, som man af vedligeholdelsesmæssige og funktionsmæssige grunde havde spørgsmål til, blev belyst - først og fremmest ud fra en bygningshistorisk synsvinkel.

Til grund for denne vurdering lå endvidere et ønske i menighedsrådet om, at opnå en smukkere helhedsvirkning i kirkerummet, der især efter indgrebene i 1 951 og 1969 havde fjernet sig fra kirkens middelalderlige præg. Ved at følge forandringerne kunne man se, hvorledes vor tids udtryk langsomt havde fået overtaget, både med hensyn til formsprog og i materialevalg.

Fra at være en en traditionel landsbykirke var kirken indvendigt søgt gjort til lidt af en "ny" bykirke. F.eks. var malet inventar, stolestader, alter m.v. erstattet af nyt inventar i lyst eg. Tegl- og trægulve var erstattet af gulve i en grov ølandssten.

Rumligt var den største ændring den, at orgelet var flyttet fra sin gamle plads nederst i kirken til pulpituret, som var blevet udvidet. Formålet med denne flytning var bl.a. at få flere pladser på kirkegulvet. Pladserne på pulpituret blev så til gengæld nedlagt. Dette medførte to væsentlige ting. For det første at sideskibet nu ikke mere var et helt rum, idet rummet over var skjult af orgelets gitterfacade. For det andet at det dagslys, der ellers kom ind fra sideskibet, nu var lukket ude.

Rummet under det store pulpitur var blevet mørkt og trangt, der var kun 1 95 cm til loftet, og netop den fornemmelse, man ønsker sig i et kirkerum - af at være i "samme" rum, fik man ikke her.

Rumligt set var der altså sket en forringelse.

Af praktiske forhold, som har ligget til grund for den gennemførte restaurering, var f.eks.:

- ønske om bedre arbejdsforhold for kirkepersonalet.

- fornyelse af et nedslidt varmeanlæg, der fungerede dårligt.

- isolering af kirkens lofter.

Hertil kommer, at der generelt var planlagt· gennemført en nødvendig indvendig vedligeholdelse af kirken.

Restaureringen.
Restaureringsforslaget var gennem en lang forberedelsesproces, hvor mange ideer blev afprøvet og gennemtygget af menighedsrådet. Der blev lagt vægt på, at alle indgreb skulle underordne sig kirkens historie og indgå i en helhedsløsning.

Pulpitur.

Som hovedmål for kirkerummet var, at det skulle genskabes som et "helt" rum. Dette ønske kunne kun gennemføres ved at fjerne pulpituret og igen flytte orgelet ned til sin gamle plads i skibets vestende. Hvad det "åbne" Valbyskib betyder for rummet, kan man i dag opleve i kirken.

Orgelet.

Orgelet står nu på sin gamle plads og har igen fået et hus at være i - før var det gemt bag et gittter. Der er tale om et meget fint og bevaringsværdigt instrument, et Køhne-orgel fra 1858 - vist nok det ældst bevarede fra Køhnes værksted. Orgelhuset har fået en udformning, der tilstræber at udtrykke den "tone", som orgelet rent historisk er et vidnesbyrd om. Selv om der er tale om et stort orgel, har orgelbyggeren, Markussen & Søn, formået at ombygge instrumentet, så det fylder mindst muligt. Den nysgerrige besøgende vil f.eks. kunne se, at de store baspiber står for sig selv bag orgelet, i den gamle niche i tårnmuren.

For koristerne er der nu tale om, at de kan synge på langs af rummet - før sang de fra pulpituret over mod skibets sydvæg.

Kirkerummets lofter.

De store bjælker i loftet har i mange år været skjult - dels af puds - dels

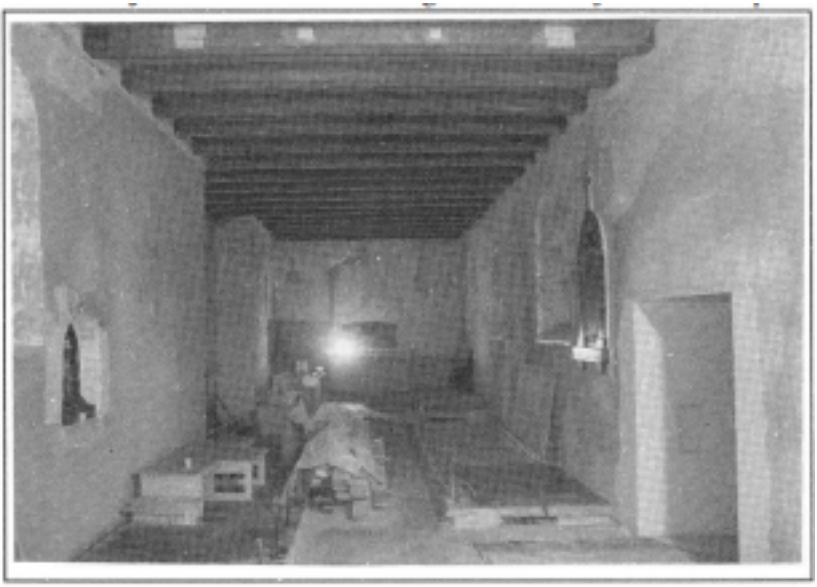

af brædder. De er nu fremdraget - og i Valbyskibet er de genskabt, idet de i 50'erne blev skåret væk for at give mere loftshøjde på pulpituret.

Bjælkeloftet er med til at fonælle, at Hvidovre er en romansk kirke. Bjælkeforløbet giver også rummet karakter, det tegner et konstruktivt forløb. Akustisk er bjælkefladerne med til at sprede lyden på en anden måde end et fladt loft, og der er samtidig blevet højere til loftet.

Kirkerummets vægge.

Kirkerummets vægge var tidligere plastikmalede og mange steder var pudsen løs. Plastikken, der forhindrer murværket i at ånde, er fjernet og m urene er blevet repareret og kalkede.

Valbyskibets bindingsværk.

I forbindelse med at pulpituret blev taget ned og plader og løs puds blev fjernet, blev det konstateret, at den karakteristiske bindingsværks-konstruktion fra 1 675 var ved at rådne op inde fra. Der er nu udført en omfattende restaurering af bindingsværksmurene - med udskiftning af råddent tømmer og ommuring af tavl - til følge. Det mest udsatte af det bevarede tømmer er blevet imprægneret.

Dette sikringsarbejde kunne næppe være udført, hvis ikke det havde været i forbindelse med en større restaurering, hvor sideskibet blev tømt for pulpitur, orgel og inventar.

Kirkens gulve.

I forbindelse med at det var nødvendigt at forny kirkens varmeanlæg, var det en følge heraf, at gulvene måtte op. Dette gav anledning til at genindføre det traditionelle teglgulv og de hvidskurede gulve under stolestaderne - det er under trægulvene, at installationerne føres frem.

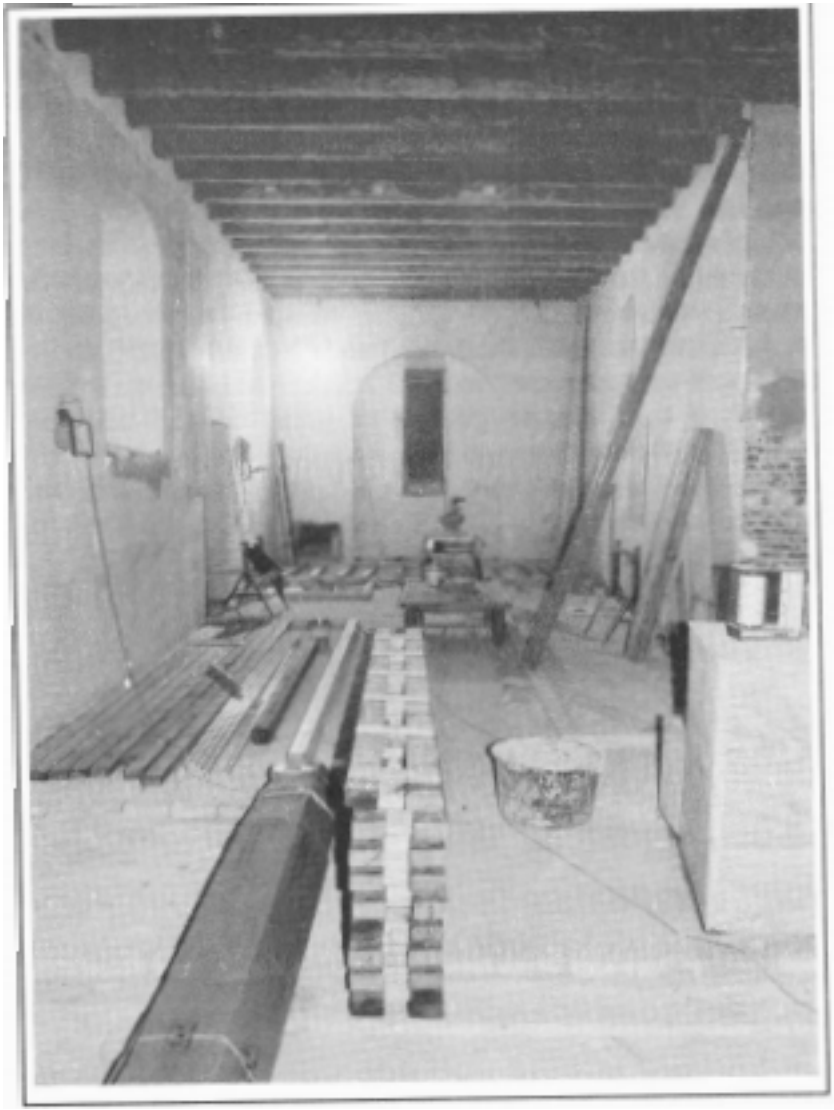

Prædikestolen.

Ved at sideskibet igen blev inddraget i kirkerummet var det nødvendigt at flytte prædidkestolen tilbage til sin gamle plads for at sikre den bedst mulige kontakt mellem præst og den del af menigheden, der sidder i Valbyskibet.

Med hensyn til prædikestolen, der er fra 1600--tallet, var der et ønske fra præsterne om at få denne sænket, så man ikke var så højt hævet over kirkegængerne. Det var derfor det var nødvendigt at lave en ny fod. Den gamle fod, der var fra ca. 1850, kunne i kke afkortes - den opbevares nu sammen med himlen, der forsøgsvis ikke er hængt op - på kirkens loft. Ideen med den åbne fod er, at væg- og trinforløbet op til koret fra skibet skal kunne ses løbende ubrudt igennem. Der er generelt på grund af det smalle rum tilstræbt så "tynde" løsninger som muligt.

Prædikestolen var mørk efter årtiers laklag, der også dækkede over skæmmende brandsår - efter afbrænding af en tidligere bemaling, samt

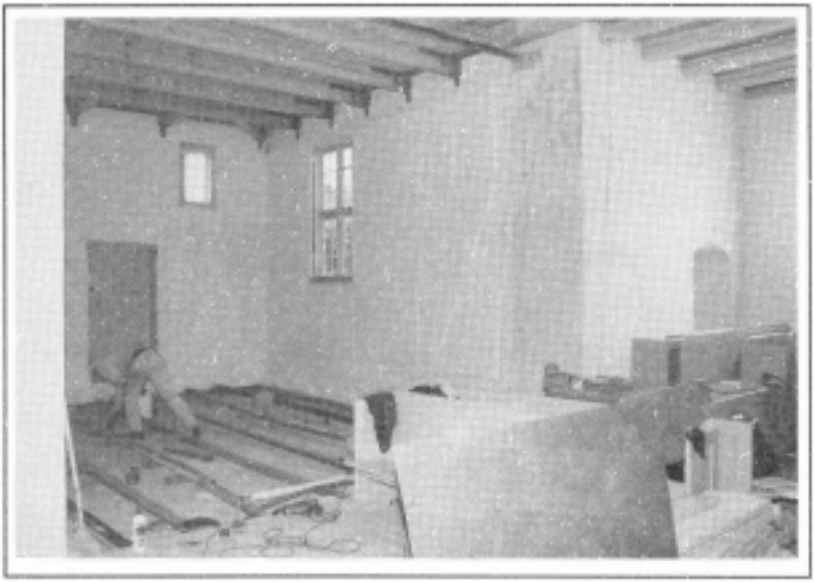

over en noget tvivlsom reparation fra forrige århundrede. Den mørke prædikestol virkede som et meget tungt element i rummet og billedfelterne kunne man på grund af den mørke behandling næsten ikke se. I samråd med Nationalmuseet blev det derfor vedtaget at male stolen.

Der er brugt 3 farver - en grå, leragtig farve, som på en enkel måde fremhæver de fornemme billedskærerarbejder, der forestiller de 4 evangelister omgivet af en paradisisk frodighed. Som indramning på rammeværket er der brugt en lys og en mørk dodenkop, der i sin glød skal danne forgrund til den kraf rige blå i alterrammen. Den rødbrune tone er også brugt som stafferingsfarve på orgelet. I opgangen til prædikestolen er en rest af en stolegavl fra 1500-tallet genbrugt som panel.

Knæfald.

Da prædikestolen blev rykket tilbage var det påkrævet at udforme

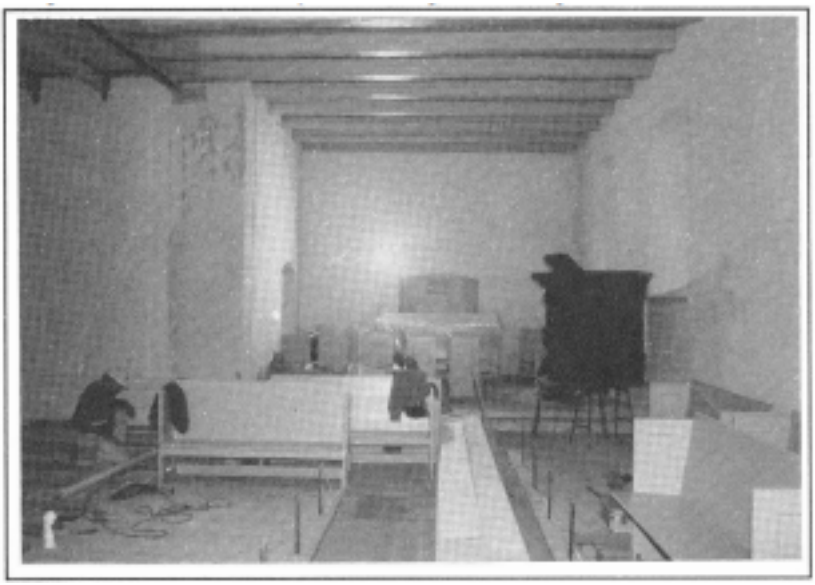

knæfaldet på en anden måde - som ved prædikestolen er der igen søgt en let, gennemsigtig løsning.

Alterpartiet.

I forbindelse med at gulvet i koret skulle fornyes og hæves 1 trin for at skabe bedre kontakt mellem præst og menighed viste der sig spor af, at der oprindeligt havde været et muret alter. Dette spor inspirerede til, at alteret nu igen er muret. Det var tidligere en trækas se fra 1 951. Selv om et muret element har "tyngden" til at bære den store "gotiske" 3-fløjede altertavle, så bliver det alligevel let, i kraft af den kalkede flade.

Stolestaderne.

Kirkens bænke er som nævnt nyere - fra 1 969. De er gode at sidde i og også smukke i deres udformning. Men nu er de malet som traditionen tilskriver.

I Valbyskibet var bænkene tidligere lange - placeret til den ene side - i nyindretningen er de delt med en midtergang som i hovedskibet.

På grund af nyindretningen er der i dag flere siddepladser end før, bl.a. fordi der kan indplaceres flere løse klapstole. I virkeligheden er kirken for lille i forhold til sognets størrelse. I en ny kirke i Hjerting, hvor sognet ca. svarer til det i Hvidovre, er kirkerummet mere end 4 gange så stort

Våbenhuset

I våbenhuset er et vindfangsparti, som ikke hørte hjemme i en kirke af denne type, blevet fjernet.

Det er erstattet af et dobbelt dørparti og indgrebet medfører, at våbenhuset, som er et enkelt og smukt rum, har genfundet sin originale form.

Indgangsdøren og døren til kirkerummet var midt i dette århundrede blevet gjort uforholdsmæssigt brede - ca. 240 cm - det gav et misforhold til kirkens proportioner - f.eks. er selve kirkerummet kun 5 meter bredt.

Ved at gøre dørpartierne mindre og samtidig flytte døren til kirkerummet ud i våbenhuset er det opnået rumligt, at gøre skibet større.

Tårnet.

Tidligere fungerede tårnet som et depot, hvortil der kun var adgang ude fra. Nu er tårnet renoveret. I tårnets underetage, hvortil der nu også er adgang fra kirkerummet, bag orgelet er der indrettet et arbejdsrum til kirketjeneren.

På 1. etage har organist og kor fået et opholdsrum med thekøkken. Denne indretning har været mulig fordi et skæmmende betondæk under det tidligere fyrrum er blevet fjernet. Ude fra kan man se, at skorstenen øverst i tårnet er væk.

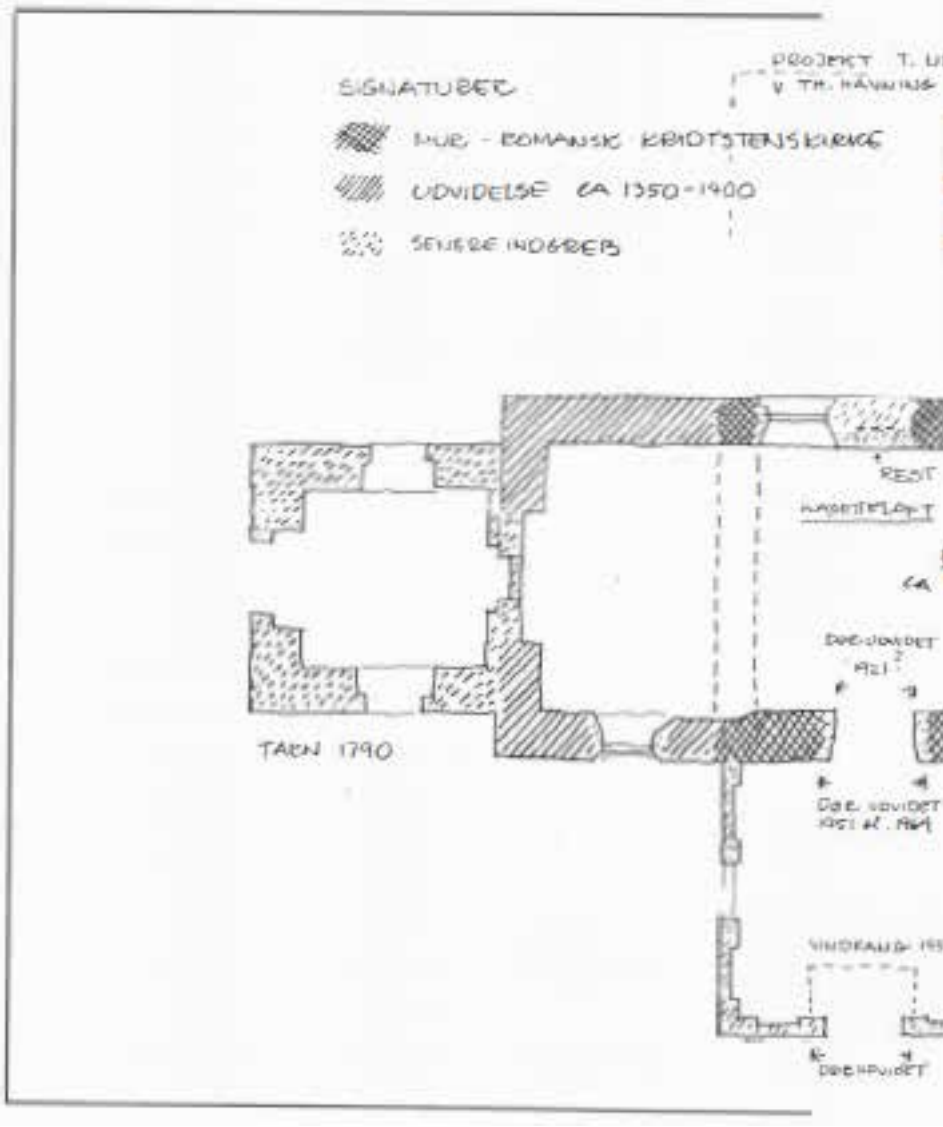
SIGNATURER
UDVIDELSE CA 1350-1400
SENERE INDGREB
TARN 1790

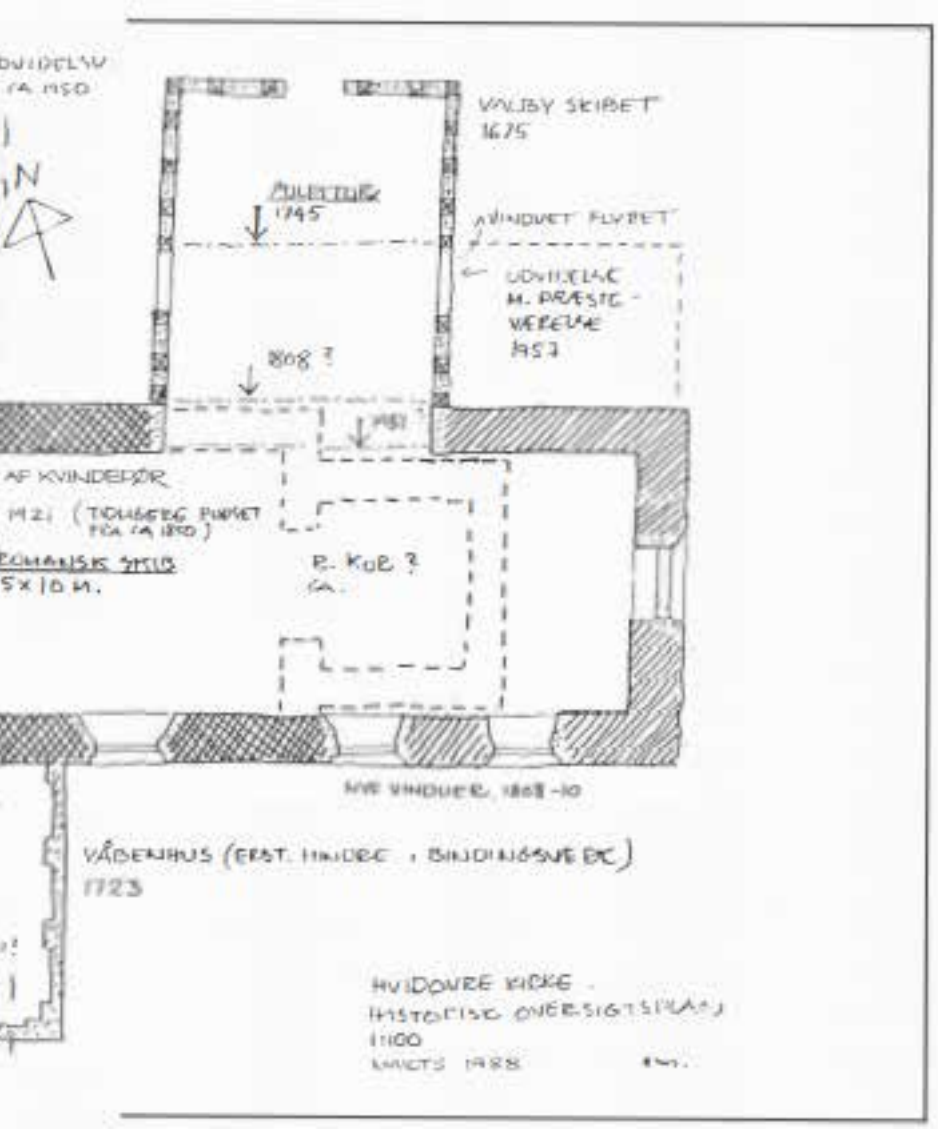
VALBY SKIBET
1675
1745
VINDUET FLYTET
1808 ?
AF KVINDEPØR
1921 (TIDLIGERE FLYTET FRA CA 1850)
ROMANSK SKIB
5x10 M.
R. KOR ?
CA.
NYE VINDUER 1808-10
VÅBENHUS (ERST. HINDRE , BINDINGSVERK)
1723
HVIDOVRE KIRKE
HISTORISK OVERSIGTSPLAN
1:100
MAKTS 1988

Installationer m.v.

Som beskrevet var det nødvendigt at indbygge et nyt varmeanlæg. Af bygningshistoriske grunde var det af stor betydning at få fjernet det store betondæk, der var støbt ind omkring de originale trækonstruktioner for at danne gulv i et fyrrum øverst oppe i tårne

t. Indlægning af et vandopvarmet radiatoranlæg under bænkene, der anses for den økonomisk og komfortmæssige mest fordelagtige form, kunne kombineres med indlægning af gas til et hovedfyr i sognegården til betjening også af graverbygningen.

3 oliefyrede anlæg er altså nu erstattet af en fælles varmekilde.

I forbindelse med kirkens istandsættelse blev ligeledes hele elanlægget, der var forældet, fornyet.

Alle lofter, der var uisolerede, er nu isolerede.

Kirkerummets farver.

Målsætningen for farveafsætningen i rummet har været at gøre den farvestrålende og guldbelagte altertavle til det visulle samlingspunkt ved hjælp af lyse grå toner på inventar og loft. Ved at arbejde "lyst" - og det lyse element ses også i gulvteglens gule farve og i det hvidskurede trægulv - opnås endvidere, at rummet bliver gjort så "rummeligt", så stort som muligt. Som et varmende element indgår, som tidligere beskrevet, en dodenkop på prædikestolen og en dyb, rød stoffarve på hynder og knæfald.

Belysningen.

Det gamle kirkerum var underbelyst. Ud over en stor bevaringsværdig krone var der 3 mindre kroner, som vanskeligt kunne indgå i en ny sammenhæng. Koret var oplyst af en række spotlys og under pulpituret sad der nogle små lamper i loftet.

Hvis der stiles efter at skabe en helhed i kirkerummets udtryk er det nødvendigt at inddrage belysningen, det er i kraft af lyset at rummet opleves. Dagslyset i et gammelt kirkerum er givet på forhånd.

Det elektriske lys har den funktion, at det skal sikre, at man kan se i salmebogen. I Hvidovre er det tilstræbt at skabe en jævnt fordelt belysning der forholdsvist anonymt hænger højt i et armatur, der i lighed med knæfald og fod m.v. til prædikestol er opbygget over et enkelt kvadratisk jernprofil - malet hvidt. Ved hjælp af en dæmper kan lysstyrken reguleres.

Økonomi.

Det store restaureringsarbejde, fra juni 1992 til februar 1993 incl. varmecentral for sognegård og graverbygning, inventar m.v" er gennemført for ca. kr. 5 mill. Arbejdet er finansieret dels gennem opsparede midler, dels ved lån til 4% i stiftsmidlerne.

Der er blevet højere til loftet..

Enhver ændring i de bestående forhold - især i en kirke - vil altid give anledning til diskussion. Det paradoksale er, at det "bestående" i sig selv også er en del af en lang skabende proces. Rammen om gudstjenesten er ikke en fossil - men som nævnt indledningsvist noget, der er under stadig udvikling, der viser, at kirken er en levende bygning.

Selv i vedligeholdelsen er der tale om, at man "fornyer" kirken. Når der er gået et stykke tid, vil de fleste ikke tænke på, at der i Hvidovre kirke er sket store forandringer. Man kan sige, at den hovedforandring, der er sket, er, at kirkerummet er blevet genskabt i den form, det havde. Kirken er udvidet, blevet gjort større uden at det kan ses ude fra. Meningen med kirken udgår fra forkyndelsen i de 4 evangelier. Denne forkyndelse er billedmæssigt styrket af, at man i igen kan se de fire evangelister på prædikestolen, og at der også er blevet højere til loftet i Hvidovre kirke.

Fra studiekredsarbejde til godkendt projekt og en ny kirke

Kirkeværge Vita Iversen

I september 1985 nedsatte menighedsrådet ved Hvidovre Kirke et udvalg, der skulle prøve at samarbejde de mange ønsker om små og store ændringer i kirkerummet, så rummet blev smukkere, dets funktion som kirkerum understreget og inventardele, som af historiske eller kunstneriske årsager var interessante, blev synligere.

I udvalget sad alle sognets præster, 3 medlemmer af rådet, heriblandt kirkeværgen, samt et medlem af menigheden, der har særlige forudsætninger for arbejdet. Senere, da ideer og planer blev mere konkrete, blev udvalget udvidet med en repræsentant for de ansatte ved kirken.

Studiekredsen

I den første tid var arbejdet i udvalget studiekredspræget. Vi drog på studiebesøg i nye og nyrestaurerede kirker og vi diskuterede fordele og ulemper ved forskellige placeringer af døbefont, prædikestol, alter og orgel. I mange nyere kirker står præsten bag alteret med front mod menigheden, medens det i ældre kirker er almindeligt, at præsten har ansigtet mod øst og ryggen mod menigheden under store dele af gudstjenesten. Prædikestolen er sjældent så højt placeret, som Hvidovre Kirkes var før restaureringen. Den traditionelle placering af døbefonten

er lige inden for kirkedøren. Kunne vi gøre gudstjenesten bedre i Hvidovre sogn ved nogle af disse ændringer? Vi fandt hurtigt ud af, at det var dejligt at synge med orgel og sangere bag menigheden, kunne det mon blive virkelighed i Hvidovre Kirke?

Hvor dybt skulle vi gribe ind. Havde vi bare griller?

Det stod os klart, at de nødvendige ændringer var mere end at finde en ny loftsfarve, male prædikestolen og anskaffe et antependie til alteret.

1 maj 1987 gik vi kirken igennem sammen med professor Hein Heinsen og vi var ikke længere i tvivl om, at vi måtte have professionel hjælp, hvis vi skulle ændre noget som helst i kirkerummet.

Vi interesserede os også for, hvad man mon kunne få lov til. Menighedsrådet har ikke frihed til at gøre, hvad det får lyst til. Stiftsøvrigheden hos biskoppen i Helsingør og dennes konsulenter skal gå ind for de ønskede ændringer.

Den 26. oktober 1987 tog menighedsrådet principbeslutning om at ændre kirkerummet og gav udvalget tilladelse til at inddrage en arkitekt.

Menighedsrådet søgte om at få Kirkens gamle døbefont tilbage fra Nationalmuseet, og fik lov. Den I. søndag i advent 1 987 blev det første barn døbt i den i Hvidovre Kirke, efter at fonten havde stået på museet i hundrede år

Valget af arkitekt

Vi havde set mange kirker, mange arkitekters arbejde, men havde endnu ikke fundet ham, vi følte, vi svingede sammen med. En fra menigheden fortalte os om Alan Havsteen-Mikkelsen. Vi tog til Mørkøv Kirke, som han netop havde restaureret, og blev begejstrede. Vi indstillede til rådet,

at man indledte et samarbejde med ham. PÅ menighedsrådsmødet i november 1987 besluttedes det, at Alan Havsteen-Mikkelsen skulle arbejde med kirken.

Alan Havsteen-Mikkelsen analyserede på baggrund af kirkens historie kirkerummets muligheder. I marts 1988 fik menighedsrådet hans rapport, der gav os valget mellem fem spændende løsninger, der alle ville styrke kirkerummet arkitektonisk.

Udvalget gennemarbejdede rapporten og indstillede i maj til rådet, at man burde arbejde mod en omfattende ændring, der frilægger Valbyskibet og flytter orgelet ned i vestenden af kirken, indretter korrum i tårnet og en arbejdsplads til kirketjeneren i sakristiet. Menighedsrådet skønnede, at forslaget havde den svaghed, at præst og kirketjener skulle dele sakristiet. Alan HavsteenMikkelsen arbejdede derefter på at indrette to personalerum i kirketårnet. Det kunne måske lade sig gøre, hvis man kunne fjerne oliefyret og det betondæk, det stod på oppe i tårnet.

5 spændende forslag til kirkerummets arkitektur

Menighedsrådsvalg i november 1988

Sommeren 1988 var få måneder før ordinært valg til menighedsrådet. Vi kunne i rådet se, at efter november ville mindst halvdelen af rådet være skiftet ud, fordi flere rådsmedlemmer ikke ønskede genvalg. Vi skønnede ikke, at det ville være demokratisk korrekt at behandle en så væsentlig sag, før valget var overstået. Ved orienteringsmødet for menigheden før valget fortalte udvalgene om arbejdet i den forløbne periode og om planer for den kommende fireårsperiode.

Kirkeudsmykningsudvalget fremlagde planerne for kirkerestaurerin-

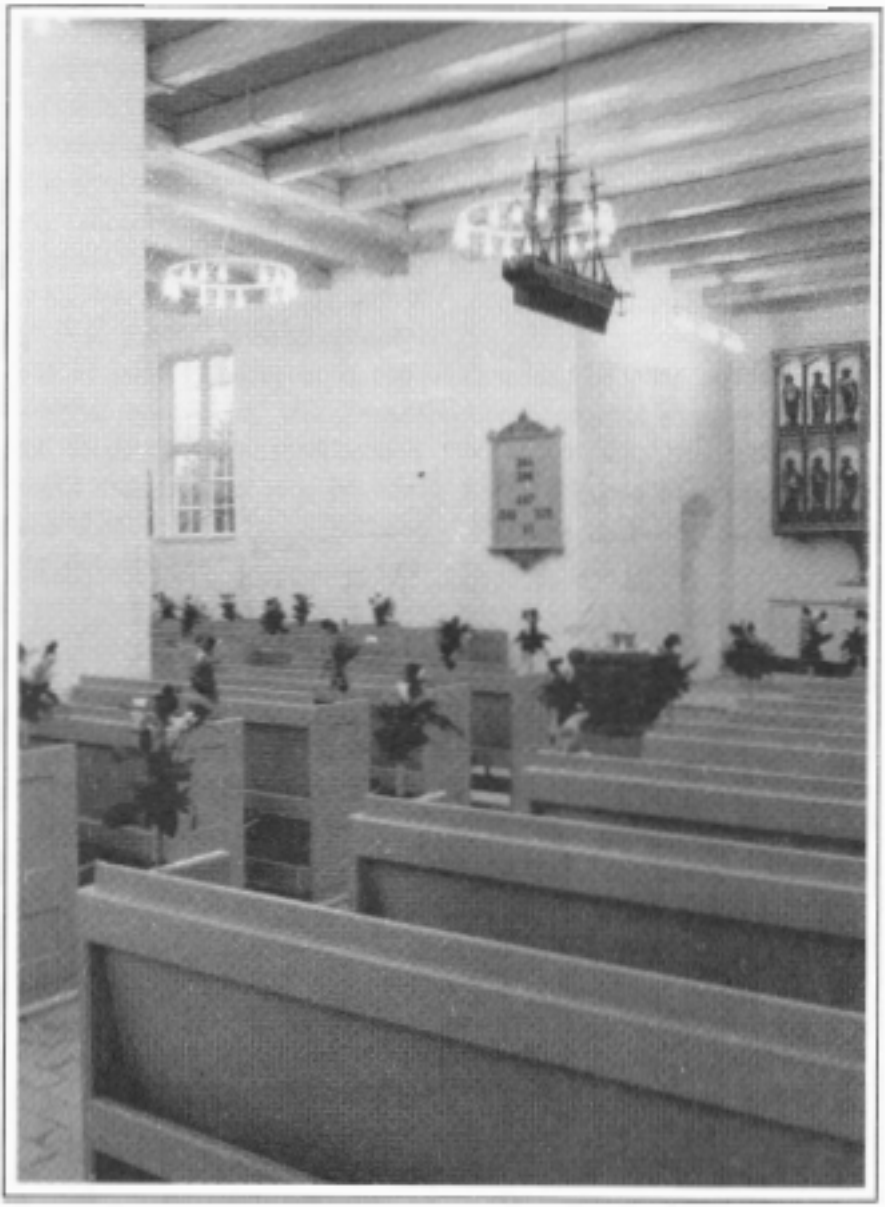

gen og gjorde klart, at vi ville arbejde videre med planerne i den næste periode, hvis vi valgtes til rådet.

Efter valget i november kom der et par medlemmer ind i rådet, som var kritiske overfor projektet. Udvalget udvidedes, så debatten fandt sted her. Kritikken gik dels på flytningen af orgelet til vestenden af kirken. Man var bekymret for, om orgelets helt usædvanlige kvalitet kunne overleve en flytning, uden at balancen i klangen blev ødelagt. Man var også af den overbevisning, at de penge, det ville koste at gennemrestaurere kirken, kunne gøre større gavn i menighedsarbejdet ved at blive brugt på en udvidelse af menighedshuset.

Udvalget genoptog studieture til andre kirker. Vi så især på prædikestole. På midtsjælland er der flere prædikestole, som er skåret lige som vores, sandsynligvis er de alle fra samme værksted. Vi så dem og oplevede, hvor forskelligt en prædikestol kan fremtræde, malet som skulptur, malet så alle enkeltheder træder frem eller afrenset, så den står i lyst træ. Vi oplevede også, at de andre prædikestole stod lavere i rummene end prædikestolen stod i Hvidovre Kirke.

Stiftsøvrigheden og konsulenterne inddrages

På stiftsøvrighedens velvilje afholdtes der den 1. oktober 1990 et møde i kirken, hvor Alan Havsteen-Mikkelsen gennemgik planerne for kirkerestaureringen med stiftskontorchef Kai Winther, kgl. bygningsinspektør Gehrdt Bornebusch og arkitekt Bodil Snepper, museumsinspektør Morten Aamann fra Nationalmuseet, orgelkonsulent H. Hildebrandt Nielsen og provst Claus Bjerregaard. Fra menighedsrådet deltog formand, kirkeværge, en repræsentant for kirkeudsmykningsudvalget og fra kirken organist og kirketjener. Mødets konklusion var, at planerne vil kunne godkendes, når skitseforslaget efter vedtagelse i menighedsrådet fremsendes gennem provstiudvalget. Der var stor imødekommenhed for de tanker, der lå i skitseforslaget og en positiv holdning til at vi ville gennemføre restaureringen som en helhedsløsning. Dette ansås for

at være det mest overskuelige og mest økonomiske. De arkitektoniske virkninger vurderedes som ønskelige, man så meget gerne, at traditionelle bygningstræk fra landsbykirkerne atter indførtes i kirken; gulv af tegl, podier under bænkene, trægulv i koret, gerne et gulv helt af træ i Valbyskibet, malet inventar og kalkede vægge. Prædikestolen skulle rykkes mod øst, sænkes og bemales, styret af arkitekten, ikke af en konservator.

Blandt bemærkningerne til forslaget var det, når man husker bekymringerne i udvalg og råd, interessant, at orgelplaceringen fandtes rigtig i hovedskibets vestende. Orgelet skulle være et møbel i kirkerummet, sangerpultene lette, og orgelkonsulenten udtalte, at det var en spændende og væsentlig opgave at flytte orgelet og skabe et nyt udseende orgel af vores fine, gamle instrument.

Et nyt varmesystem med gulvvarme anbefaledes af hensyn til orgelet. Vi burde inddrage en ingeniør.

Forståelse i de andre menighedsråd i Hvidovre kommune

Der var positive meldinger fra de andre sogne, da vores menighedsrådsformand fortalte om vore planer, om vor opsparede kapital og om vort lånebehov. Alle fandt, at det nu var den gamle kirkes tur.

Når det spiller en rolle for beslutningerne, at de andre er positive, skyldes det, at kirkeskatten i Hvidovre er afhængig af samtlige sognes udgifter. Vi kan altså ikke alle bruge mange penge samtidig og også holde kirkeskatten i ro.

I efteråret 1 991 var menighedsrådet klar til beslutning om kirkerestaureringen.

Bekymringerne for orgelplaceringen var fjernet, ønskerne om en snarlig udvidelse af menighedslokalerne var ændret til, at vi måske engang, når vi igen fik råd, kunne bygge menighedshuset større. Det så også ud, som om vi havde råd til at binde os til de nødvendigelåneforpligtelser. Endelig var nogle i rådet meget interesserede i at kirkens tekniske anlæg, elanlægget og varmeforsyningen, blev moderniserede.

Skitseforslaget udstilles

I november 1991 modtog menighedsrådet Alan Havsteen-Mikkelsens og ingeniør Eduard Troelsgaards skitseprojekt til restaurering af Hvidovre Kirke.

Rådet havde vedtaget, at alle, der kunne være interesserede, skulle have mulighed for at give deres mening til kende, inden menighedsrådet behandlede sagen. Derfor var tegninger, beskrivelse og en oversigt over økonomien ophængt i menighedshuset i tre uger i januar. Vi annoncerede udstillingen i Hvidovre Avis så andre end de faste kirkegængere kunne få lejlighed til at komme. Der stod en kasse til ris og ros og vi drøftede projektet med kirkegængerne ved kirkekaffen efter søndagens gudstjeneste. Der kom ingen indvendinger i kassen.

Vedtagelsen

Den 22. januar 1 992 besluttede Hvidovre menighedsråd kirkerestaureringen med den klausul, at der ikke måtte blive færre end 111 faste pladser i den nye kirke og at udgifterne til byggeriet ikke måtte medføre, at kirkeskatten steg.

Nu fulgte detailprojekteringen og færdiggørelsen af licitations materialet. Det var besluttet at afholde en indbudt licitation den 28. april 1 992.

Menighedsrådet nedsatte et byggeudvalg, der fik til opgave at hjælpe kirkeværgen med at gennemføre byggeriet. Både byggeudvalg og kirkeværge samt kirketjener deltog i de ugentlige bygge møder. Umiddelbart efter licitationen fik rådet det materiale, der skulle indsendes til godkendelse. Den 7. maj blev tegninger, beskrivelser samt økonomip1an og låneansøgning sendt via provstiudvalget til stiftsøvrigheden til godkendelse.

Godkendelsen

Provstiudvalget tager stilling til, at økonomien i projektet hænger sammen og videresender projektet til stiftsøvrigheden, hvor alle fagkonsulenterne vurderer hver deres område, før stiftsøvrigheden giver tilladelse eller afslag. Kirkens projekt var kun nyt for varmekonsulenten, da alle de andre havde været med ved mødet d. 1 oktober 1 990.

Alan Havsteen-Mikkelsen havde under detailprojekteringen talt med den kgl. bygningsinspektør om mange enkeltheder. Det var nok en af grundene til, at byggesagen blev behandlet så hurtigt og uden anden anmærkning på tilladelsen end at forslaget til alterparti, orgelfacade, prædikestol og belysning naturligvis skulle indsendes, inden disse arbejder blev udført. Alan Havsteen-Mikkelsen ønskede at se det nye kirkerum, inden han gav os sit forslag til disse arbejder.

Stiftsøvrighedens godkendelse af hovedprojektet og tilsagnet om at menighedsrådet kunne låne af stiftets kapital er af 22.juni 1 992. Byggeriet gik straks i gang. Efter planen skulle byggeriet afsluttes, så kirken var færdig den 1. søndag i advent 1992.

Problemer med Valbyskibet

Alt gik planmæssigt, indtil der i september måned blev konstaterer et omfattende borebilleangreb på Valbyskibets tømmer.

Tømmeret havde været skjult under et tykt lag puds inde i kirken, så ingen havde haft mulighed for at opdage skaderne, før pudsen blev fjernet ved istandsættelsen.

Omfattende borebilleangreb på Valbyskibets tømmer

Ingeniør Eduard Troelsgård udarbejdede en rapport over skaderne og kom med et forslag til, hvordan Valbyskibet kunne reddes. Meget

store dele af tømmeret i Valbyskibet skulle udskiftes, og det blev derfor også nødvendigt at ommure tavlene.

Der blev holdt ekstraordinært provstesyn, provstiets arkitekt vurderede sagen. Synet anbefalede, at menighedsrådet fulgte Troelsgårds anvisninger.

Herved blev byggesagen 600.000 kr dyrere og vi måtte søge om et tillægslån. Sammen med arkitekten besluttede vi nu, at søndag den 21. februar, fastelavnssøndag, skulle kirken tages i brug.

Inventaret

Planerne for alter og knæfald, prædikestolen med den nye, lavere sokkel, orgelfacade og belysning blev indsendt til stiftsøvrigheden den 9. november 1 992. Stiftsøvrighedens tilladelse til disse arbejder er af den 6. januar 1993.

Færdiggørelsen

Byggeriet gik igen helt præcist, efter at den nye plan for ibrugtagning var vedtaget. Alan Havsteen-Mikkelsens tegnestue havde et fast greb om både tidsplan, økonomi og arbejdets håndværksmæssige kvalitet, så kirken var færdig indvendig den 21. februar 1993.

I sommeren 1 993 kalkes Yalbyskibet udvendigt. Bindingsværket kommer til at stå som skygger i muren, ikke som malede streger. Sådan har Valbyskibet set ud i fortiden, for sådan er Sjællandsk skik, har arkitekterne og Nationalmusets inspektører fortalt os. Det råd følger vi

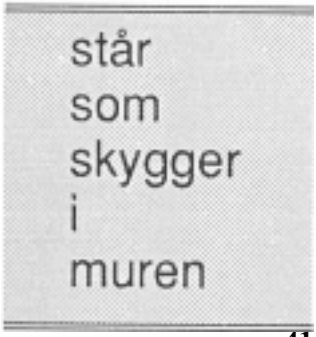

Årsmøde i Vejle

Per Hansen, formand

Dansk Lokalhistorisk Forenings årsmøde afholdtes dennegang på Hornstrupcentret ved Vejle i dagene 23-25 april. Foruden den årlige generalforsamling var der, i samarbejde med Folkeuniversitetet, arrangeret diverse foredrag over temaet "Naturen og Lokalhistorien".

En ekskursion i det lokale landskab blev guidet af museumsinspektør Lene Hvass. Temaet kunne ikke få et bedre grundlag end besøget i denne skønne danske egn, ovenikøbet tilsmilet af det tidlige dejlige forår.

Turen førte os gennem Vejleådalen og Greisdalen. Sidstnævnte er Danmarks største slugt og har sine steder nærmest et sydligt præg. Dette storslåede naturlandskab har i stor udstrækning fået lov at ligne sig selv. Det var nemlig vanskeligt for bonden at føre en plov i det kuperede terræn. Til gengæld kom den tidlige industri i 1 800-tallet hertil for at gøre brug af den stedlige vandkraft til driften af forskellige virksomheder. Området kalder i dag på beskyttelsestrangen hos mange, hvilket også er nødvendigt, fordi "kras realisme" har tendens til at gå hårdt til værks.

Turen førte til mange kendte mål, bl.a. kan nævnes Egtved, hvor den kendte "Egtved-pige" blev fundet. Tørskind, hvor kunstneren Robert Jacobsen nåede at sætte sit præg på landskabet. Jelling, med de to kæmpehøje og runestenene, der siges at være Danmarks dåbsattest. Det vil blive for omfattende at komme ind på turens mange detaljer her, men jeg kan anbefale Vejle og omegn som mål for turister med historiske interesser.

Foredrag

Forskellige foredrag garnerede kurset:

"Naturen-Madkultur og holdninger gennem tiderne" ved museumsinspektør Gudrun Gormsen - hvad spiste man "dengang" til hverdag og fest i slot og vrå. "

1700-tallets økologiske krise og dens overvindelse" ved museumsinspektør Thorkild Kjærgård, Frederiksborgmuseet - om den udpinte jord, dyrkningsmetoder, nye kornsorter, dyrkning af ærter som tilførelse af kvælstof til jorden og mergling. "Formidling af naturen og kulturen" ved naturvejleder Arne Bondo Rasmussen - om de sønderjyske landskaber efter krigene 1848 og 1864. Vi så bl.a. soldatergrave og mindesten fra den tid. Mindestenene blev oprindelig placeret på fundstedet af de faldne soldater. Senere har de haft en "mærkværdig" evne til at flytte sig. I dag står de alle ude i markskellene. "Den oprindelige natur - hvordan genkender vi planter og træer i forhold til tiden" ved seniorforsker cand. scient Bent Odgård, Danmarks Geologiske Undersøgelser - boringer i den danske undergrund af slører tidligere tiders vækst og klimaforhold.

Dette var nogle af emnerne berettet af specialister med godt kendskab til stoffet. Møderne gik iøvrigt med samtaler og udveksling af erfaringer de mange foreninger imellem og kan meddeles at være helt på linie med mine gode forventninger.

Besøg på Avedøreværket

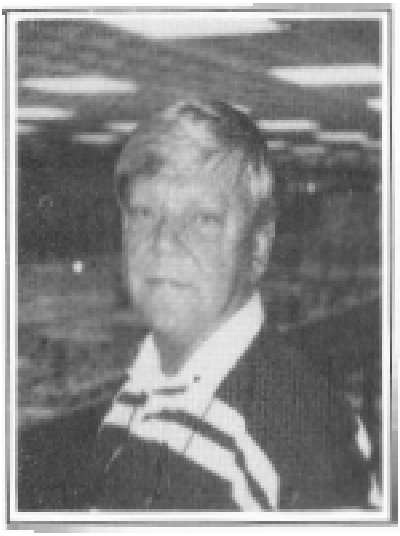

Viggo Noach, bestyrelsesmedlem

Onsdag d. 1 4. april havde Lokalhistorisk Selskab arrangeret en tur til Avedøreværket.

Vi mødtes ved Hvidovre Rådhusplads, hvor en lejet bus samlede os op. Den kørte os ud til Hammerholmen 50, hvor det imponerende bygningsværk ligger.

Synlig for det meste af Hvidovres befolkning, men alligevel med sine skæve vinkler passet ind i det flade land, så det ikke virker trykkende.

Men kom tæt på - så kan man godt blive svimmel ved at kigge opad. Kedelhuset er ca. 70 m. højt - og det er meget når man står nede på jorden. Og skorstenen er vel det dobbelte i højden.

Vi blev modtaget af info-chefen, cand. mag. Marianne Grydgaard, der i stedet for kaffe/the bød på vand/lys øl (der er, forståeligt, forbud mod salg af stærkere drikke). Men vand/lyst øl var også herligt, når man tager det pragtfulde varme vejr i betragtning.

Marianne inviterede os først op i deres auditorium, hvor hun fortalte om baggrunden for opførelsen af værket. Foredraget ledsagede hun med overhead-illustrationer samt en diasserie. Hun gav et livligt og godt indblik i den virksomhed, hun repræsenterede.

Derefter fik vi en omvisning på selve værket - og som tidligere nævnt: Det er stort. Når man står oppe i kedelhusets top, og kigger ned gennem gangristene - ja, så virker det om muligt endnu højere end set udefra. Oppe på toppen er der lavet en udsigtspavillon. Og der er der vid udsigt over Hvidovre, "landsbyen" København, bugten (med udsigt til Stevns) o.s.v.

Efter udsigtsturen nærmede vi os afslutningen og nede i hallen tog vi afsked med Marianne Grydegaard og takkede for en virkelig spændende og givtig tur i det store kompleks.

Bussen kørte os tilbage til Hvidovre Rådhusplads, hvortil vi ankom kl. ca. 20.00 - så havde de fodbold-"gale"/-"glade" mulighed for at se anden halvleg af en landskamp mellem Danmark og . . . ?

Rytterskoledage for tredje gang

Poul Sverrild, arkivar

Planlægningen af Rytterskoledagene 1 993 er i fuld gang, og vi vil benytte lejligheden til igen at huske på dagene den 4. Og 5. september.

Af aktiviteter, der ligger fast, skal vi først omtale en kulturhistorisk legestue, hvor en medarbejder fra Frilandsmuseet vil komme og lave gamle lege og legetøj med børnene, så tag endelig børn og børnebørn med.

Vi skal gense de færøske folkedansere, som med en klang af middelalder giver smagsprøver på de atlantiske øers næsten årtusindgamle dansetraditioner.

Vores lokale folkedansere møder også frem med musik og dans, ligesom Nordlysets musikgruppe vil levere toner til dagene. Vi håber på, at amatørarkælogiforeningen, Tværpilen, vil demonstrere bruges af oldtidens jordgrubeovn, hvor der vil blive tilberedt fisk eller kød.

Baggrunden for en sådan demonstration er, at der i vinter blev fundet rester af en jordgrubeovn på den grund ved Avedøre Havnevej, hvor Falck bygger deres nye station.

Inde i Rytterskolen bliver der udstilling af dragter fra vinterens egnsteaterforestilling, RØDDER. RAK OG REFORMISTER, ligesom forestillingen vil kunne ses og høres på video.

I den anden ende af Rytterskolen håber vi på at få endnu en udstilling stablet på benene, men her er alle aftaler ikke på plads endnu.

Der bliver som sædvanlig servering i haven, og skulle det regne, så bliver der plads til både servering og foreningsboder i et par store telte.

Årets rundvisning ved Jens Kristensen handler om Hvidovre kirkegård med de mange bevaringsværdige gravminder og den nyrestaurerede kirke.

Der bliver mulighed for at købe alle de eksisterende lokalhistoriske udgivelser, og vi kan gøre opmærksom på, at den ellers udsolgte bog, Hvidovre Landsogn, kan fås igen for bare 15 kr. Mød frem og få kulturhistoriske og kulturelle oplevelser i lokalsamfundet lørdag 4. og søndag 5. september

Lokalhistorisk Arkiv i edb-alderen

Poul Sverrild, arkivar

Edb-situationen på Lokalhistorisk Arkiv er nu endelig faldet i hak, så den elektroniske tidsalder for alvor bliver en realitet også i lokalhistorien. Efter sommerferien får arkivet installeret et stort arkiv-program, hvor de omfattende samlinger så efterfølgende registreres. Registreringen af de flere end 25.000 billeder, 1 .000 lydbånd, videobånd, film og arkivalier kommer til at stå på i en længere årrække, for det er en arbejdsopgave, der ikke kan regnes i timer men i år. Men hvis alt går vel, vil man allerede fra foråret 1994 kunne begynde at søge billedsamlingen ved hjælp af edbprogrammet med det hyggelige navn ARKIBAS. Det skulle så blive langt at finde frem til billeder med bestemte motiver, hvilket f.eks. vil forbedre illustrationerne i dette blad.

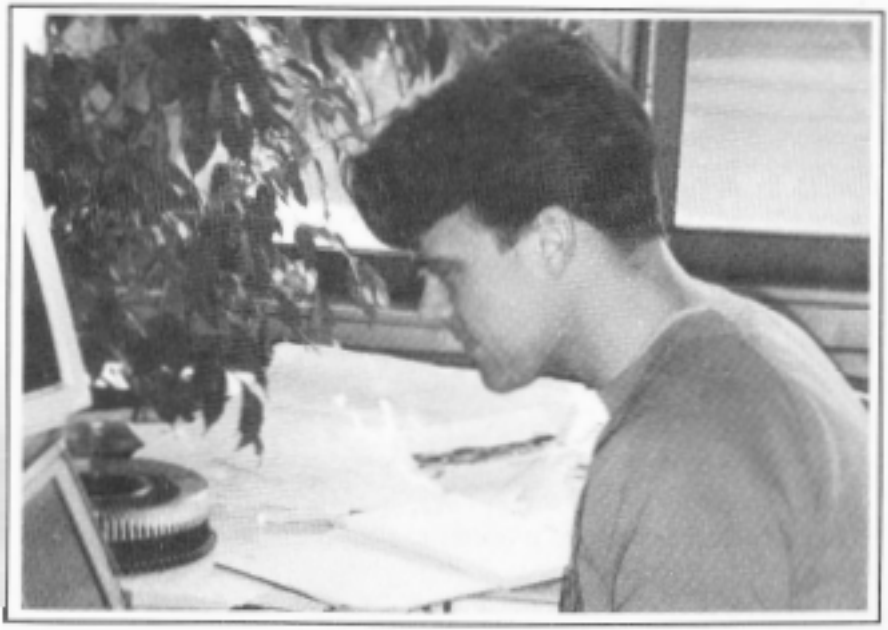

Åbent Hus på Rytterskolen

Hvidovre Lokalhistorisk Selskab har besluttet af holde åbent hus på Rytterskolen fra efteråret. Formålet er at etablere en social ramme for medlemmerne ud over de 6 årlige arrangementer og de 2 Rytterskoledage.

Der vil være medlemmer fra bestyrelsen til stede, og der vil være TV, lokalhistoriske video, bøger m.m til rådighed for de besøgende. Vi vil også kunne klare en kop kaffe eller te.

Ud over denne mulighed for lidt mere socialt liv i foreningen får vi også brugt Rytterskolens smukke bygning lidt mere end vi gør nu. Foreløbig kører vi 3 onsdage som et forsøg. Hvis det bliver en succes er der mulighed for at fortsætte i 1994.

Dagene bliver:

Onsdag 6. okt. fra kl. 13.00-16.00

Onsdag 3. nov. fra kl . 13.00-16.00

Onsdag 1. dec. fra kl. 13.00-16.00

Hvad der skal foregå ud over de muligheder, der er nævnt, finder vi ud af i fællesskab

Selskabets publikationer

Castrone, S. (Red.) Rytterskolen, 82 s. ill. 1 989. 50 kr.

Glimt af livet i Hvidovre, 1 925-40, I-IV, 397 s. ill. 1 985. Samlet 80 kr. Enkeltbind 25 kr.

Hansen, Im., Hvidovre Kirke, 28 s. ill. 1 980. 12 kr. Københavnsegnen og lokalarkiverne, 32 s. ill. 1 990. 15 kr.

Magnussen, L. og Sverrild, P. , Bredalsparken 1949-89. 80 s.ill. 1989. 50 kr.

Petersen, A. Mit livs forteelser I-II, 179 s. ill. 1 979. 35 kr. Nordlund, H.O. Da Hvidovre blev mindre. 76 s. ill. 1981. 25 kr.

Nordlund, H.O. Vejnavne i Hvidovre komm. 52 s.ill. 1982. 50 kr.

Schultz, Hvidovre kommebibliotek 1 931-8 1. 1 00 s. ill. 1981, 25 kr. Sverrild,P. Lysthusbeboerne. 144 s. ill. 1 988. 1 00 kr.

Sverrild, P. Abe Erik og de andre rødder. 96 s. ill. 1992. 1 00 kr.

Thomsen, B. Hvidovre - en lokalhistorisk vejledning til Landsarkivet I-II. 1 45 sider 1 989. 40 kr.

Thomsen, H., Avedøre på skillevejen. 86 sider ill. 1991. 50 kr.

6 postkort fra Hvidovre. Tegnet af C. Hansen 1 992. 15 kr.

bag-siden

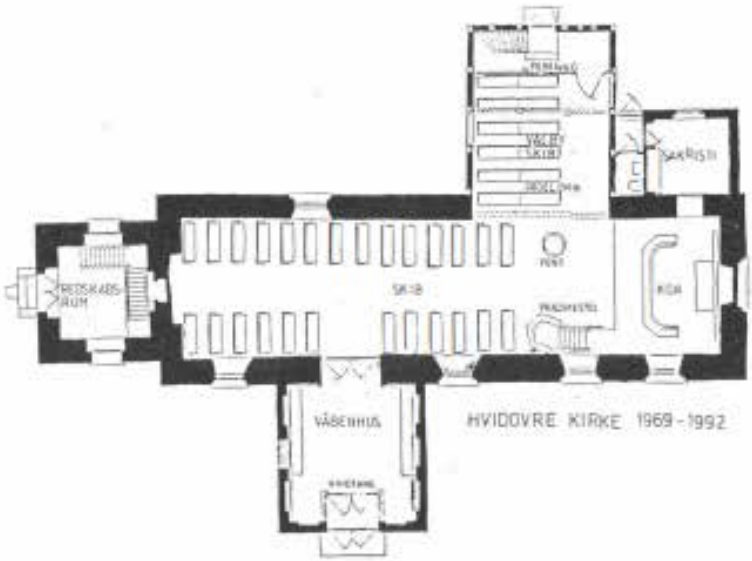

Hvidovre
Lokalarkiv

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

NR. 3 . AUGUST 1993 . 11. ÅRGANG

Nr. 3 - 1993

Indhold

Kære læser ..... side 3
En virkelig historie fra Danmark ..... side 5
i årene 1953-58
Af Elly Hansen
Den socialistiske Budtz-Miiller ..... side 12
Af Hans Chr. Thomsen
Catherine Booth-kolonien ..... side 26
Af Hans Chr. Thomsen
Rytterskoledagene ..... side 32
Åbent Hus på Rytterskolen ..... side 35

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Det udkommer fire gange årligt og tilsendes selskabets medlemmer.

Redaktion: Hans Chr. Thomsen
Adresse: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
Tlf. 31 78 02 22 lok. 227

ISSN 0902-3046

Kære læser

Denne gang bringer vi tre artikler.

Den første er af **Elly Hansen**. Hun er med i Lokalhistorisk Arkivs erindringsgruppe, og vi håber, at det ikke er sidste gang, vi kommer til at høre fra denne gruppe.
Elly Hansen er født i 1917 og kom samme år til Hvidovre. Her havde hendes forældre bygget sommerhus, og i 1929 flyttede familien helårs til Hvidovre i et hus på Brostykkevej.
Hun giftede sig i 1937 med Finn Hansen, der også var Hvidovreborger. Efter at have boet i Valby i 10 år, købte familien i 1947 en villa på Tureby Alle.
Elly Hansens artikel handler om det smedefirma, som hun og hendes mand skabte i 1950'erne, og det handler om den skæbne det fik.

Så er der en artikel af **Hans Chr. Thomsen** om forfatteren Bertel Budtz-Miiller. Den er baseret på Morten Things doktordisputats fra i år "DKP og de intellektuelle. 1918- 1960".
Budtz-Miiller boede i Hvidovre fra 1938 til sin død i 1946 sammen med sin kone skuespillerinden Frida Budtz-Miiller, og han var dengang en kendt Hvidovre-borger.
Med Morten Things disputats er det nu muligt at give et portræt af den unge revolutionære Budtz-Miiller.

Den tredje artikel handler også om et socialt engagement, men modsat Budtz-Miillers socialistiske er der her tale om et religiøst engagement, som det kommer til udtryk i Frelsens Hær og Frelsens Hær i Hvidovre.
Den er skrevet af **Hans Chr. Thomsen**

Næste og sidste nummer i 1993 vil indeholde en fyldig introduktion til og baggrundsorientering om en video, Arkivet netop er blevet færdig med.

For sæsonen 1994 arbejdes der med flere ideer til bladet.
Arkivets erindringsgruppe ville være et oplagt emne for et helt nummer.
Gruppen en sammensat af mennesker med vidt forskellig social og geografisk baggrund, og den er fuld af historier, der begynder alle mulige andre steder end i kommunen, for på et tidspunkt at løbe sammen i Hvidovre.

En anden ide er at skrive en vejs historie, eller fragmenter af den, og det liv, der folder sig ud langs den.

Så ligger, der en tyk stabel dokumenter fra det rigtig gamle landbo-Hvidovre. De handler om de sociale forhold, om et uægte barn, ægteskabsløfter og måske ægteskabsbrud og om retssager.
Et nummer om kulturen i Hvidovre er også en mulighed.
Af forsømte områder kan bl.a. nævnes: sporten, erhvervslivet.
Ideer er velkomne - feltet er åbent.

Forsidebilledet er af Budtz Miiller og bagsidebilledet fra optagelserne af Arkivets video.
Så vidt ideerne og 1994 .. og så er der jo snart Rytterskoledagene!!!

Redaktionen

En virkelig historie fra Danmark i årene 1953 - 1958

Af Elly Hansen

Der var krise i Danmark, og mange mennesker blev arbejdsløse. Det blev min mand Finn Hansen også, men det ville han ikke acceptere, så han ville begynde for sig selv. Vi boede i hus og var en familie på 5 - far, mor og tre børn. I krisetider opstår der mange små virksomheder - nogle overlever og nogle går desværre ned.

Fod under eget bord

Min mand havde besluttet sig til at lave smedejernsartikler såsom blomsterborde, urtepotteskjulere, lysestager, lampetter, spejle med hylder og diverse andre ting inden for jern. Vi havde lidt penge men ikke nok, så vi fik lidt kredit forskellige steder. Vi fik stablet et lille værksted på benene med svejseapparat, en ambolt en skruestik og forskelligt småværktøj. Firmaet kaldte vi: F.H. SMEDEKUNST, Tureby Alle 24, Hvidovre.

Min mand cyklede om dagen rundt til forskellige isenkræmmere, blomsterhandlere og forretninger med gaveartikler for at sælge sine varer. De ordrer han fik, måtte han så hjem på værkstedet og fabrikken og lave. Det blev så til aften- og natarbejde. Når tingene var færdige, blev de kørt ud til kunderne af en vognmand. Betalingen for varerne var kontant betaling. Vi havde ikke råd til kredit.

Således gik der et par måneder, så måtte vi have lidt hjælp, og der

blev ansat en mand til afklipning og bukning af jern til de forskellige ting, vi havde. Vi måtte også have en mand til at sælge varerne, så min mand kunne være på værkstedet om dagen til fremstilling af de forskellige artikler.

Vokseværk

Min mand udviklede stadig varesortimentet, blandt andet fandt han på at lave havemøbler af jern med trælarnelier. Det blev en stor succes, da det var en ny måde at lave havemøbler på. Vi fik mere og mere at lave, så vi måtte tage et nyt kælderrum i brug og ansætte endnu en mand.

Nu var vi en stab på 4 - min mand, der svejsede, 2 arbejdsmænd, 1 repræsentant og mig selv om aftenen med kontorarbejde. Vi arbejdede næsten i døgndrift, så der var ikke rigtig tid til produktudvikling

og planlægning, så der blev ikke rigtig noget overskud.

Villaen på Tureby Allé

Efter et år måtte jeg slippe mit kontor-udejob for at hjælpe til på værkstedet med telefonpasning, afslibning af svejsespåner og pakning af varer til forsendelse. Vore to store drenge måtte hjælpe til med afklipning af jern i forskellige længder. Det foregik i gården, nogle gange i frostvejr.

Logo

Vi hæftede en mærkat på vore varer. Det var et rundt mærke - rødt med guld, hvor der stod F.H. SMEDEKUNST. Man kunne købe dem færdige, men for at spare købte vi mærkater og snor hver for sig. Om aftenen sad vi så med vores 3 børn og klistrede snoren i mellem mærkaterne.

Varemesse i Forum

Der var nu gået 1 1/2 år og vi fik mere og mere at lave og stadig nye kunder. Vi måtte ansætte nye mennesker for at kunne levere de mange bestilte varer. Der blev ansat 2 svejsere og 2 arbejdsmænd. Vi var nu en arbejdsstab på 10.

Nu skulle vi nok have standset og ladet vores lille foretagende være blevet der. Men vi syntes, det var dejligt med alt det arbejde uden at tænke på, at det kunne gå galt med for meget arbejde. Det koster jo penge hver gang en ny medarbejder skal læres op, og et nyt produkt udvikles. Men så kloge var vi ikke dengang.

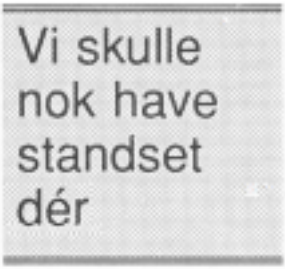

Vi er nu nået frem til efteråret 1954. Der skulle være varemesse i Forum i København, og vi købte et stade og udstillede vores varer. Det blev en stor succes. Vi fik mange ordrer og mange nye kunder på Fyn og i Jylland.

Julen 1954

Nu måtte vi udvide værkstedet i kælderen og vaskekælderen blev taget i brug. Vores cykleskur blev lavet om til maskinrum, hvor alle vore artikler blev sprøjtelakeret. Vores garage blev lavet til lagerrum med hylder, hvor vi stablede varerne op, efterhånden som de blev færdige. Det blev et meget travlt efterår, og snart blev det jul med mere travlhed.

Penge i banken havde vi ikke fået endnu, men vi levede da meget pænt, og da julen nærmede sig talte min mand og jeg om at gøre noget for vore børn og os selv.

Vi havde købt en lille brugt varebil til udbringning af vore varer, og i den kørte vi ind på Vesterbrogade og købte et TV-apparat med radio og grammofon - det var luksus og til stor glæde for os alle. Den jul 1954 glemmer jeg aldrig.

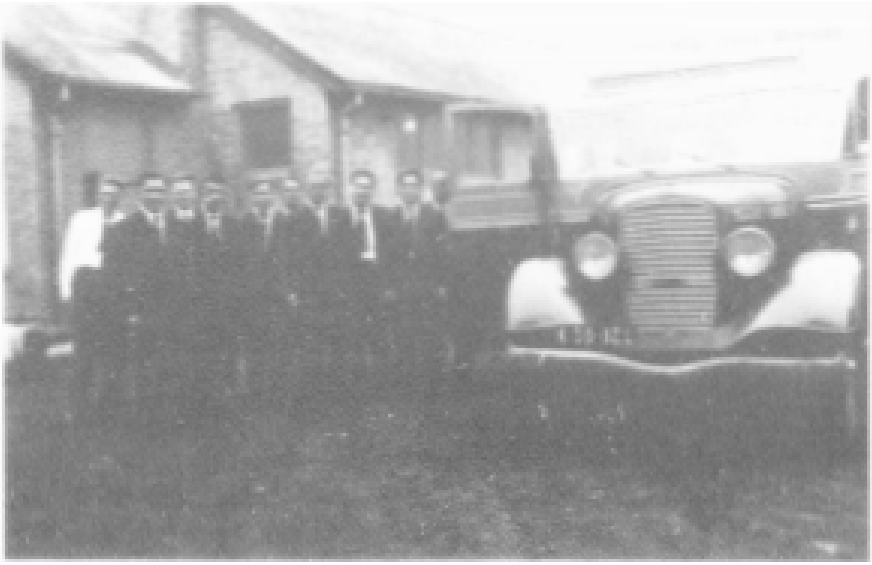

Der blev også tid til skovtur

Kæmpeordre og eksport

Vi starter nu på året 1955, hvor vi stadig får nye kunder, blandt andet Daells Varehus, der afgiver en stor ordre og som følge deraf gerne vil have procenter. Det fik de nu ikke, men da nogle af vores varer kommer i deres katalog til en billigere pris end i vore forretninger, så havde vi balladen. Vi blev ringet op af forskellige kunder, der troede vi solgte varer til Daells Varehus til en billigere pris. Vi droppede Daells Varehus.
Vi solgte utrolig mange havemøbler i dette år op til pinse. Vi måtte ansætte flere medarbejdere - vi var nu oppe på 15 mennesker.
I august måned var der købsstævne i Fredericia, og det meldte vi os til. Det blev en kæmpesucces.

Udstilling i Fredericia

Vi fik store ordrer, den største til varehuset Karstadt i Tyskland på 40.000.

Vi forsøgte nu at få lidt hjælp fra banken, men nej. De begrundede det med, at der var jo ingen garanti for, at vi fik leveret den store ordre. Men den blev færdig til tiden, og vi pakkede varerne i containere fra D.S.B. Min mand stod ude på vejen og pakkede varerne ned i halm. Det var noget rart griseri, men afsted kom det.

Vi forsøgte nu at få lidt hjælp fra banken, men nej

Vi fik forbindelse med et firma der hed "Iso". Det var en organisation, der havde med eksport at gøre. De hjalp os på den måde, at vi var sikre på at få pengene hjem fra udlandet. Efterhånden eksporterede vi til 17 forskellige lande, bland andet stater i USA.

Vild vækst og nye lokaler

Vi havde fået lavet nogle billige kataloger over vort varesortiment, men efterhånden syntes vi det skulle se ud af noget udadtil, så vi fik lavet et flot katalog hos Egmont H. Petersen. Det var lidt dyrt.
I året 1956 får vi besked fra Hvidovre Kommune, at vi ikke måtte drive virksomhed i huset i Tureby Alle 24. Dengang var der mange mennesker i Hvidovre, der havde en virksomhed i disse huse, såsom bogtrykkeri, skomager, rullekoner, frisører, men vi larmede nok for meget. Vi fik fat i større lokaler på Hæderdalsvej, hvor vi efterhånden udvidede vores medarbejderstab til 40 mennesker.
Vi fik også en ny stor varebil. Der var noget at holde styr på. Nogle mennesker skyldte i skat, som skulle trækkes af lønnen. Andre skulle af med børnepenge. Nogle skulle altid have forskud på ugelønnen og en medarbejder havde kun en skjorte. Når jeg vaskede den, lånte han en af min mands.

Tiden gik utroligt hurtigt, og vi er nu nået til efteråret 1957. Vi skylder nu mere væk end vi kan klare. Nu må vi opgive, og det kommer af sig selv, for min mand bliver syg af nerver og overanstrengelse. Det bliver Februar 1958, hvor vi afvikler vores gæld og betaler hver sit. Det gjorde vi ved at sælge vores hus Tureby Alle 24.

Der blev et lille overskud, og vi havde da levet i fem år, vi havde vores firma, men til gengæld havde vi ikke noget hus

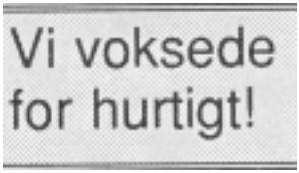

.

Morale: Vort lille firma voksede for hurtigt, og så kan det gå galt.

Den socialistiske Budtz-Müller

Af Hans Chr. Thomsen

Den protestantiske kirkegård er puritansk, hvad angår billeder, og den har megen dansk blufærdighed, der gemmer en smerte bag knappe indskrifter som: Tak for alt, Hvil i fred, Sov sødt. ..
For forfatteren Bertel Budtz-Müller er det så nogenlunde lykkedes at bryde disse regler for korrekt lutheransk gravplads-adfærd.

Det eneste selvportræt, der er på Hvidovre kirkegård, er det af marmor på Budtz-Müllers gravsted. Samtidig med denne selvfremhævelse, står der på gravmælet:
"De fattige har altid ret", og dermed giver stenen mæle til et budskab, der rækker ud over personen
Budtz-Müller og langt ind i en anden tid. Budtz-Müller var individualist og socialist, og han var det i den rækkefølge.

Hvor hører man til?

Den svenske forfatter Per Olav Enquist refererer et sted en oplevelse, han havde under en fest i København for nogle år siden. Let beruset og ud på natten spørger han sin borddame om, hvad hendes gravtilhørsforhold er. Hun forstår ikke svenskerens spørgsmål, og Enquist uddyber så. Kvinden bliver oprørt, og hendes mand svarer i hendes sted: Hun skal ligge i hans gravsted. Det vil hun under ingen omstændigheder - overhovedet ikke. Hun vil ligge i sit eget gravsted, og hun vil det sammen med sine børn. Manden spør' om det også gælder dem fra første ægteskab. Det mener hun. Hendes forældres grav er i alle tilfælde udelukket. I hendes fars grav har hans anden kone møvet sig ned, og under moderens separate gravplade i Spanien, vil hun ikke ligge. Det får hendes mand til at sige, at så vil han ligge sammen med sin forrige

kone, selvom hun var en idiot.
Nu breder samtalen sig til resten af selskabet. En vil brændes og have sin aske spredt ved vestkysten nord for Hirtshals. Det får hans kone, som han ikke har rådført sig med, til at bryde ud i gråd ...

Baggrund

Var tilhørsforholdet ikke et problem for den modne Budtz-Müller så gjaldt det samme ikke for den unge ditto.
Han kom fra et konservativt dyrlægehjem, og han blev socialist. Han er født i Viborg i 1890, vokset op i Thisted og 1946 dør han i Hvidovre. Han begynder en karriere som officer ved Garden og slutter sit liv som kunstner.

Udateret billede

Slår man op i Gyldendals Tilbindsleksikon fra 1977 står der noget om en forfatter: ”Budtz Müller, Bertel, 1890-1946: da. forfatter. Skrev en række ekspressionistiske dramaer, samt en serie noveller fra Thy, fx. Tyren på Veng (1940). De Glædeby Piger (1940), Prangeren og Hans Søn (1942). Posthumt udkom romanen Det rette erotiske Compagni (1949)”.
Læser man Morten Things doktorsdisputats fra i år om ”DKP og de intellektuelle. 1918-1960” så står der noget om en socialistisk intellektuel i et revolutionært arbejdermiljø.

København
Budtz forlader Thy som ung og bliver hurtigt en kendt skikkelse i det kunstneriske københavnske natteliv. Og han kommer til at stifte bekendskab med de fleste kunstnere, der var noget: Tom Kristensen,
Brandes, Martin Andersen Nexø, Broby Johansen -
Hemingway er på besøg i Rytterskolen under en gennemrejse etc.

Fra hjemmet i Rytterskolen

Især venskabet med forfatteren Knuth Becker bliver betydningsfuldt, og de har sammen et forlag ligesom de producerer i fællesskab.
Med Morten Things doktordisputats kan vi nu følge Budtz-Müllers skiftende tilhørsforhold til hæren, DKP og frem til Socialdemokratiet.

2. Internationale og Kornintern

Budtz-Mtiller melder sig ind i Socialistisk Arbejderparti i 1918.
Det var et lille venstrefløjsparti med revolution og antiparlamentarisme på programmet.
Tidspunktet for indmeldelsen er interessant fordi det falder på en skillevej i den internationale arbejderbevægelses historie: Mellem sammenbrudet i 2. Internationale og opkomsten af Kornintern.
Jeg skal kort prøve at uddybe.
1846 tog Marx og Engels initiativ til at danne en kommunistisk korrespondanceklub, der skulle munde ud i et internationalt arbejderparti. Det førte frem til grundlæggelsen af Den internationale Arbejderassociation i 1864 også kaldet 1. Internationale.
Det brød sammen grundet strid mellem forskellige retninger bevægelsen - marxister, anarkister og engelske reformister.

1889 dannedes så 2. Internationale, og det blev domineret af de hastigt voksende socialdemokratier, herunder især det tyske. Det cantrale tema efter 1900 var, hvorvidt socialismen skulle gennemføres via revolution eller via reform. I forbindelse med 1. verdenskrig bryder 2. Internationale sammen da det tyske og franske socialdemokrati stemte for krigsbevillingerne i de respektive parlamenter. Dermed var internationalisme erstattet med nationalisme.

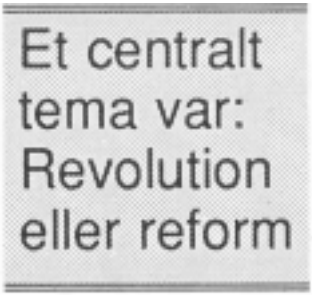

Budtz-Miüller i aktion på Arbejdernes Teater

Det fik mange socialdemokrater til at falde fra og danne kommunistiske partier. Disse samledes under navnet Kornintern dvs. Kommunistisk Internationale i 1919 under Lenins ledelse: den socialdemokratiske tysk dominerede 2. Internationale var via 1. Verdenskrig blevet erstattet af en kommunistisk russisk domineret 3. Internationale.

Fra garden til "avantgarden"

Bertel Budtz-Müllers vej til kommunismen går over 1. Verdenskrig

I forbindelse med 1. Verdenskrig bliver Budtz-Miiller, der på det tidspunkt var officer ved garden, antimilitarist.

I sin pjece "I Kains Spor" fra 1917 kritiserer han Danmarks neutralitet under krigen. I stedet for neutraliteten, skulle Danmark have støttet den internationale arbejderbevægelse. Budtz vej til kommunismen går altså over første verdenskrig, og han opfanges af den revolutionære fløj af arbejderbevægelsen, der havde kritiseret Socialdemokratiet på programmet og som stadig troede på en international arbejderbevægelse.

I 1918 melder han sig som nævnt ind i Socialistisk Arbejderparti. Da det splittes, følger han i 1919 den gruppe, der melder sig ind i Venstresocialistisk Arbejderparti. Det var bl.a. dannet af en udbrydergruppe af unge fra Socialdemokratiet, og det tilsluttes den Kommunistiske Internationale i 1920 under navnet Danmarks Kommunistiske Parti.

Journalisten 1917 udgiver han som nævnt pjecen om krigen "I Kains Spor" og samme år debuterer han med bogen "Livsspil", der indeholdt 3 skuespil. Året efter begynder han også på journalistisk virksomhed.

Et enkelt blodrigt eksempel herfra viser noget om tiden og Budtz-Müllers stil. Der er tale om en forsideartikel i bladet "Klassekampen" i forbindelse med en demonstration på Grønttorvet i 1918:

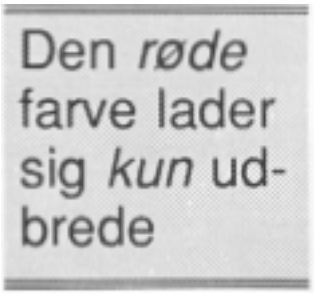

"Men når betjentene vadsker deres knipler og hænder, naar borgerskabet ser Blodet skylle i Rendestenene, da vil de med utryk Anelse for det kommende se, at den røde Farve lader sig kun udbrede ig ikke tilintetgøre ved Vold - hvor Farnerne forsvandt og tav, vil Blodet skrige, skrige rødt om Hævn og Krig" - den følelse, der strømmer rødt gennem prosaen er det væsentlige. For Budtz er der f.eks. ikke tale om en forblødning men om socialismens udbredelse. Og man kunne sige, at det er en noget livstappende måde at gøre Danmark rødt på.

Litterær Arbejderklub og "Baalet"

Hver klasse eller ny social gruppe har haft sine højskoler og sin litteratur. Det gælder f.eks. bønderne i 1800-tallet, arbejderne i 1900-tallet og den ny kvindebevægelse fra 1970'erne.
I 1920-21 er Budtz-Miiller med til at starte Litterær Arbejderklub, hvor der bl.a. blev holdt foredrag om Knut Hamsun, Martin Andersen Nexø, Jack London m.fl.
Klubben udgav også et blad som han redigerede. Det hed "Baalet" og udkom første gang i oktober 1921.

I dets andet nummer har Budtz-Miiller en art programerklæring om kunstens rolle i en revolutionær bevægelse. Han mener, at omfanget af en kommende revolutions blodbad vil afhænge af proletariatets kulturelle niveau.

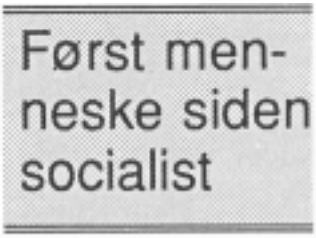

Maleri af Budtz-Müller

Kunstens opgave var at mindske blodbadet gennem oplysning. De værdier kunsten skulle gøre reklame for, var respekt for den gamle kultur og respekt for det enkelte menneske.
Den vægt Budtz lagde på enkeltindividet var ikke typisk for kommunismen, der opfattede kollektivet, klassen som det vigtigste. Han taler i et nummer af "Baalet" om den kommunistiske bevægelses "dødelse af Personligheden" og så selv socialismen som udvikling af personligheden. Med en parafrase over Grundtvigs: først menneske, siden kristen, kunne man sige, at Budtz' standpunkt var: først menneske, siden socialist - han var på kollisionskurs.

I 1921 blev Brandes hyldet i anledning af 50-året for hans berømte forelæsninger om Hovedstrømninger i Europæisk Litteratur. I den anledning skrev Budtz i "Baalet", at Grundtvig og Brandes var dem, der havde sat sig dybeste spor i dansk åndsliv.

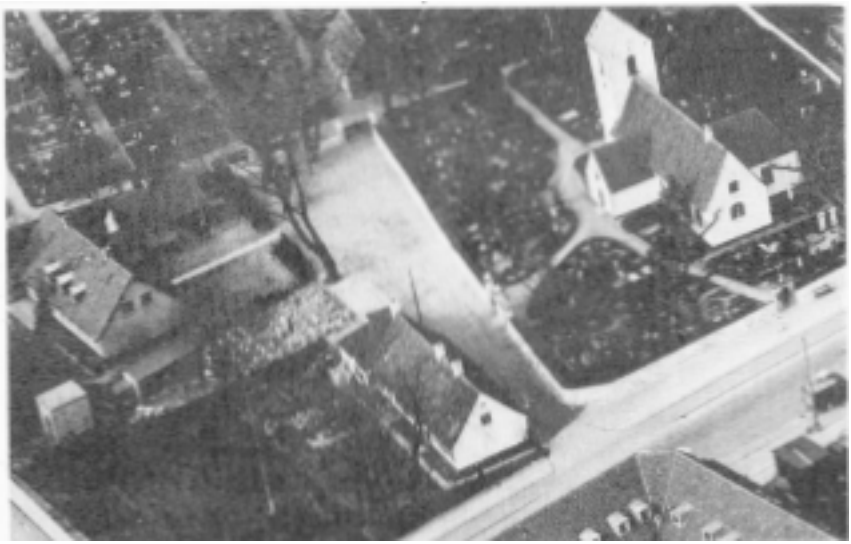

Det øgede ikke Budtz' popularitet, og han blev krævet til regnskab. Han svarede, at han gjorde, hvad der passede ham "uden Hensyn til partimæssige Korsange .. "
Alt i alt blev Budtz for meget for redaktionen, og der står efterfølgende i "Den Litterære Arbejderklubs" forhandlingsprotekol, at der ikke måtte optages stof, der stred mod kommunismen.
Hvorfor Budtz-Mtiller forlod DKP er ikke sikkert, men som skildret kunne der være grunde nok. Budtz gik sine egne veje, og han var for individualistisk orienteret.
Han opstiller for DKP til folketingsvalget i 1924 uden at blive valgt, og det er sidste tegn på forbindelse mellem ham og partiet - hans revolutionære partimedlemskab går altså fra 1918 til et sted mellem 1924 og 1925.

Arbejderteater

I Danmark har der eksisteret arbejderteatre helt tilbage fra omkring århundredeskiftet. I 1904-05 opf Ørtes "Livets Løgne" på Arbejdernes Teater. Det var den unge Thorvald Stauning, der havde skrevet det. Teateret går ind omkring 1917, men genoplives i 1925 af BudtzMtiller.

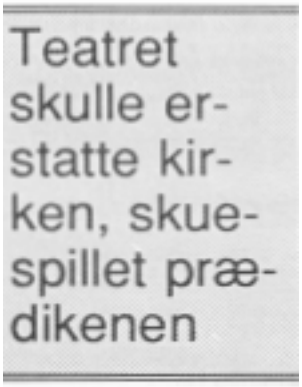
Teatret skulle erstatte kirken, skuespillet prædikenen

Han må have forladt DKP på det tidspunkt for åbningsstykket er socialdemokraten Staunings gamle spil fra 1904.
Arbejdernes Teater genoplivedes af Budtz-Mtiller i kooperativ form. Dets økonomiske basis var skuespillernes opsparede løn, og de ejede således selv forestillingen - og dækkede selv dens eventuelle underskud.
Budtz-Müller så teaterkunsten som en art humanistisk religion, der skulle agitere for evigt menneskelige værdier og forløse det bedste

i arbejderklassen. Og teatret var det ny kirkerum, hvori budskabet og forløsningen skulle ske. Den kunstneriske kvalitet var væsentlig ved siden af det politiske indhold, og de to behøvede ikke nødvendigvis at udelukke hinanden.
Budtz opførte, ud over Staunings, stykker skrevet af Budtz selv, S. Clausen, A.C. Meyer og den tyske dramatiker Ernst Toller.
Budtz blev leder af det reorganiserede Arbejdernes Teater indtil 1929, hvorefter det reorganiseres.

Budtz og kærligheden

For Budtz-Mtiller var mennesket oprindeligt godt, men det havde haft sit "syndefald" ikke i Edens have men i samfundets baggårde. Han var en meget erotisk forfatter, og han mente, at kapitalismen havde undertrykt og afsporet seksualiteten. Interessen for seksualiteten var han ikke ene om.
Der er Freud på den internationale scene, Wilhelm Reich på den tyske og f.eks. Sandemose, PH og Leunbach på den hjemlige for blot at nævne nogle få navne.
Sammen med forfatteren Knuth Becker udgav Budtz i 1922 læsedramaet "I som Prædiker" på deres fælles forlag - Nordjysk Forlag - og forfatterne tilegnede det til "alle ugifte Mødre som er Mødre for deres Børn".

Budtz-Müllers kærligheds-utopi var en drøm om den **vildt** monogame kærlighed

Budtz satte meget ind på at frigøre seksualiteten, og hans kunst handler ofte om kønslige modsætninger og sanselig lykke. I "Blændværk" f.eks. - som er tilegnet Trotzky og lenin - fra 1923 er det hovedpersonens mmål at fastholde kærligheden som sanselig, som en kropslig og sanselig forbindelse mellem mand og

kvinde. Han taler om ”Drømmen om den vildt monogame Kærlighed” - Budtz var også seksuel romantiker. Han sidste efterladte bog hedder meget passende ”Det rette erotiske Com pagni”.

Hvidovre

I 1938 kommer han til Hvidovre sammen med sin kone, skuespillerinden Frida Butz-Mtiller. De underskriver en lejekontrakt med kommunen og får Rytterskolen for 1.000 kr. pr. år.
I slutningen af krigen må han gå under jorden på grund af sine antinazistiske holdninger. I 1946 dør han.

Om Budtz-Mtillers tid i Hvidovre har Jens Kristensen skrevet i bogen om Rytterskolen, og Bent Zinglersen i Hvidovre Avis i januar 1970.

Frida Budtz-Miüller i Rytterskolen

Catherine Booth-kolonien

Af Hans Thomsen

Der er ingen tvivl om rollefordelingen i Frelsens Hær i Hvidovre i 1919. På den ene side står hærens klientel som ”Smuds”, på den anden siden det kvindelige personale med ”Hyrdesindelaget”: ”Godt er det da, at det ikke er ny, uprøvede Kræfter, som sættes til at udføre denne Bamhjertighedsgærning, men Kvinder, der er beriget af mange Aars Erfaring i Redningsarbejdet og ejer Hyrdesindelaget mod de vildfarne. Gud velsigne disse Kvinder med Moderhjerte og give dem Visdom og Naade til at fremdrage mange kostelige Juveler af Smudset”. Citatet stammer fra Frelsens Hærs blad ”Krigsraabet” i forbindelse med hærens indvielse af mødrehjemmet Catherine Booth-kolonien i Hvidovre 1919 på Svendebjerggård.

Er der ikke tvivl om rollefordelingen, så er der heller ikke tvivl om det sociale engagement og offerviljen i bevægelsen.

Major J. Jørgensen

Den 23. juni 1919 kan man i Politiken læse: ”Hvor Vejen svinger bag Flaskekroen ligger en gulkalket Gaard. En by af Kolonihavehuse har rejst sig omkring den, og denne Gaard har sin Historie, som i disse pengeglade Tider fortæller om en særlig Opofrelse for en kær Ide. For godt et Aars tid siden blev Gaarden købt af en Mand, der forstod den store Udstykningschance. Manden var dog ikke den sædvanlige Gaardslagtertype, men Frelsersoldat og lidt af et Finansgeni; thi uden at eje andre Penge end en lille Arv tog han Gaarden paa Haanden, arrangerede Udstykningen og præsterede saa Købesummen. Da Udstykningen var bragt i Orden, overdrog han Gaarden med en Hovedparcel på 6 1/2 Td. Land til Frelsens Hær, kvit og frit, tilligemed Udstykningens Overskud. Han kunne

have tjent sig selv en køn Sum, men ofrede Fortjenesten på det Barmhjertighedsværk, han har viet sit Liv. Det er Major i Frelsens Hær J. Jørgensen".

Svendebjerggård

Den gård som Frelsens Hær fik forærende hed som nævnt Svendebjerg-gård. Og den kan spores tilbage til 1664, hvor den tilhørte kongen. I forbindelse med de store landbrugsreformer i slutningen af 1700-tallet blev gårdene i Hvidovre udskiftet. Den 26. oktober 1779 fik de udlagt deres fremtidige jordtilligende i en eller flere afgrænsede lodder. Der var 23 lodsejere, der deltog i udskiftningen og 15 skulle udskifte deres gårde. Det er i den sammenhæng at Svendebjerggård blev udflyttet og fik sin nuværende placering. Gården har haft flere navne. Indtil 1805 hed den Svennebjerg, hvorefter den ændrede navn til Svendstrupgård. I 1815 fik den sit nuværende navn Svendebjerggård. Det er ikke en slægtsgård, og

Svendebjerggård 1917

den har haft mange forskellige ejere. Den sidste ejer før Frelsens Hær var Cort Christensen Pedersen, og han solgte gården den 17 /4-1918 for 110.000 til Major J. Jørgensen.

William Booth

Frelsens Hær udspringer af industrialismen og byernes vækst, og den er en type svar på de konflikter og problemer der knyttede sig hertil. Som "Krigsraabet" siger i forbindelse med Catherine BoothKolonien:

"En By af Kolonihavehuse har rejst sig omkring den - kigger man paa dem, medens man kører forbi, kender man den gamle Historie om Storbyens farlige Naboskab".

Grundlæggeren af Frelsens Hær var englænderen William Booth født 1829 i en velstillet familie. Faderen dør efter en fallit da William var en stor dreng, og William Booths vej til skabelsen af Frelsens Hær går gennem Feargus O'Connors førsocialistiske arbejderbevægelse - Chartismen - og videre frem til den metodistiske kirke. Hans slutpunkt var at satse på sjælen frem for materien, og hans begyndelsespunkt var, som han sagde: "kun nogle nyfrelste drankere, som stod bag mig på usikre ben". Hans kone Catherine Booth var kvindesagskvinde, og bevægelsen indførte en art kønnenes ligestilling i arbejdet.

Frelsens Hær kommer til Danmark

Ligesom der var en socialistisk internationale, var der en Frelsens Hærs internationale. Michael Neiiendam skriver om bevægelsen i bogen "Frikirker og sekter", at det er utænkeligt, "at noget andet land end netop England kunne have fostret en Frelsens Hær og givet den verdensomspændende vidde".

England var en nation, der var vandt til at tænke i globale baner, og derfra bredte bevægelsen sig til store dele af kloden, og via Sverige kom den til Danmark i 1887. Og der var nok at tage fat på. I 1860 var der f.eks. omkring 3.000 udsalgssteder af brændevin

i Danmark. I 1880 var der 10.000. Fra slutningen af 1870'erne kom der en organiseret afholdsbevægelse skabt af læger og arbejdsgivere. Den havde små 90.000 medlemmer omkring århundredeskiftet - alkoholismen var et samfundsproblem, og København arbejdede allerede Indre Mission i slumkvartererne.

Hærens sprog

Frelsens Hær har så at sige to sprog. Et udad- og et indadrettet. Det er en uniformeret kamporganisation, med militante begreber: den er en hær med generaler, majorer, stabskaptajner, frelsersoldater osv. Dens blad hedder Krigsråbet, og for at blive frelsersoldat måtte man starte som rekrut og underskrive 16 krigsartikler - den ydre verden er en slagmark.

Heroverfor står det sprog, der retter sig mod Frelsens Hærs indre verden. Det er et afmilitariseret sprog fuld af idylliske vendinger jævnfør f.eks. indledningens "Hyrdesindelag". En af bevægelsens egne historikere Ketty I. Røper taler ligefrem om et sprog, der er "overtrukket med en sød glasur af kvalmende ensartethed".

Samme dobbelthed viser sig i navngivningen af mødrehjemmet i Hvidovre. Det er en koloni - Catherine Booths-kolonien - og begrebet "koloni" har en lang række betydninger fra feriekoloni, til nybygd til en stats besiddelser i en anden verdensdel. Verdensdelen i vort tilfælde er Hvidovre - lysthusenes hedningeland, hvor man kan se "Storbyens farlige Naboskab".

Kolonien er erobret område, og det er et "storstilet Hjem, der her er blevet til indenfor en Bondegaards hyggelige Ramme" som der står i "Krigsraabet".

Frelsens Hærs modtagelse i Danmark

Denne militante frelserbevægelse med akustisk guitar og frelsergreb måtte i Danmark blive mødt med humor. Datidens største journalist Henrik Cavling citerer fra et fingeret brev, hvor be-

vægelsen opfordrer til: ”Storm Mørkets Fæstning! Danmark for Frelsens Hær! Kjøbenhavn for Jesus! Første offentlige Møde i Aften i Valhalla! Herren er med 5te Korps! Løjtnant Anna Nielsen udnævnes til Kaptajn. Halleluja!”
En anden refererer, at ”På et stort Skråplan opførtes en hel Frelserkomedie
... og midt i denne djævelske Larm af Sang, Musik og arbejdsinstrumenter lød det rundt omkring i Salen: Er Du frelst? Har du et rent Hjærte? Vil du være Guds Rekrut? Bum! Bum! Bum!. .. to svedige og stærkt nedringede Apostle hamrede løs på Jærnet, idet de sang og priste i Takt” o.s.v. o.s.v.
Herman Bang beskrev et møde og hans oplevelse af frelser-sangene: ”Og Virkningen steg med Sangen. Den er larmende, magnetiserende Hoben med de evige Gentagelser, der ligesom tvinger den ind i Rytmen til Del i Sangen ... Der maa være Øjeblikke i disse Forsamlinger, hvor man maa kunne blive tilmode uhyggelig, som forberedtes der en fanatisk Auto-da-fe”.

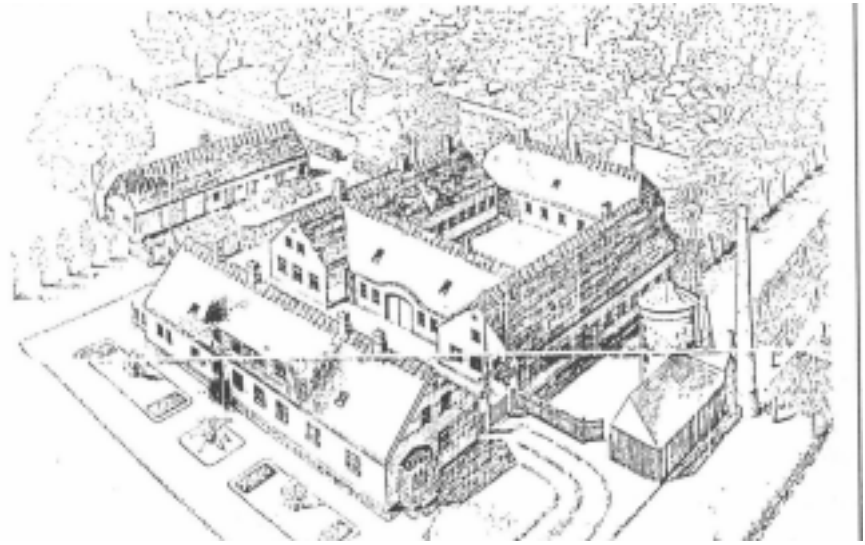

Tegning i ”krigsråbet” af Chatrine Booth-kolonien 1919

Guldalderen

Mødrehjemmet Catherine Booth-Koloniens oprettelse i Hvidovre falder i det en af bevægelsens historikere kalder Frelsens Hærs guldalder. I 1910 overtager Lucy Booth-Hellberg komandoen over de danske tropper, og hendes føring af hæren varer frem til 1919. I den periode får bevægelsen tag over hovedet i 25 provinsbyer og den får flere bygninger i København. Bevægelsen fik indflydelse og voksede sig stor. Ved indvielsesfesten af Catherine BoothKolonien i Hvidovre i 1919 kom så fine folk som de respektive prinser Valdemar og Georg og prinsesse Magrethe, og staten bevilligede 75.000 kr til kolonien.

Mødrehjemmet var beregnet til en 25-30 ugifte mødre med spædbørn, og i forbindelse med hjemmet var der et gartneri, hvor mødrene arbejdede under opholdet. Gennem en årlig havefest for Hvidovres beboere indsamledes penge til kolonien, og derigennem kom kolonien også i kontakt med de ikke-koloniserede. Som Ester Uldall siger i en af Lokalhistorisk Arkivs publikationer: ”Hvert år blev der oppe på Svendebjerggård holdt en havefest. Det var med indsamling af penge, som gik til Frelsens Hær...Det var mægtigt skægt til festen, for der var lotteri, og der skete mange forskellige ting. Jeg vil regne med, at festen startede henad ved 17-tiden, for det kunne jo ikke nytte noget, at de lavede det om dagen, for det skulle være sådan at alle mennesker kunne komme derop. Om aftenen blev lygterne tændt, og man dansede ude i det fri. Så kunne man få kaffe og betale for det selvfølgelig, det gik jo med ind i indsamlingen. Vi gik altid med til den havefest, men ellers var der ikke noget herude. De unge mennesker gik ikke sådan ud for at more sig, det brugte man ikke dengang.”

Efter krigen oprettedes Solgården med vuggestue, børnehave og fritidshjem normeret til 100 børn mellem 1 1/2 til 14 år. Og endnu i dag har denne socialt engagerede organisation til huse på den gamle adresse.

Rytterskoledagene 4. og 5. september

Igen i år afholder Lokalhistorisk Selskab og Lokalhistorisk Arkiv kulturhistoriske dage i Hvidovre Rytterskole, Hvidovre Kirkeplads 1, i samarbejde med en række andre foreninger.
Programmet indeholder gamle kendinge som folkedans og musik, og Jens Kristensen viser rundt, men der er naturligvis også nyt. For første gang har vi særlige børneaktiviteter, idet vi har valgt at demonstrere gamle danske lege, som alle naturligvis er velkomne til at deltage i. Så husk at medbringe børn, børnebørn og oldebørn eller bare barnlige sind.
Der bliver også auktion over dragter m.v. fra årets egnsteaterforestilling, som også vil kunne genses på video.
Hvis vejret er med os (og det plejer det at være), vil det meste foregå udendørs, men skulle det regne, så har vi sørget for telte, hvor aktiviteterne kan foregå i tørvejr.
Det er nu tredje gang, vi afholder Hvidovres Rytterskoledage den første weekend i september, så det er ved at være en fast lokal begivenhed.
Mød op og vær med - eller kik bare forbi og få et indtryk af aktiviteterne.

Programmet for Rytterskoledagene ser p.t. ud som det fremgår af de følgende sider. Det betyder, at der kan komme ændringer.

Lørdag d. 4/9 kl. 10 - 17

10.00 Rytterskoledagene åbner.
Cafeen åbner med servering af kaffe, the, lemonade og hjemmebagt kage. Meget moderate priser.
Bod fra Lokalhistorisk Selskab/ Arkiv m. konkurrence, information, salg af bøger, plakater m.v.
Bod fra Tværpilen m. vudering af flækker og fund.
Bod fra Nordlyset.
Bod fra Holmegårds bibliotek/Brugerråd med salg af bøger.
Udstilling om årets egnsteaterforestilling, Rødder Rak og Reformister. Her vises dragter og videooptagelser af hele teaterforestillingen.
10.30 Musik v. Nordlysets musikgruppe.

11.00 Rundvisning på Hvidovre kirkegård med gennemgang af de bevaringsværdige gravmæler samt forevisning af den nyrestaurerede kirke. Ved Jens Kristensen.

12.00 Kulturhistorisk legestue med gamle danske lege under ledelse af Mikkel Venborg Pedersen, Frilandsmuseer. Børn fra to af Hvidovres børneinstitutioner leger for. Tag børn og børnebørn med, så de kan prøve at lave gammeldags legetøj og lege nogle af de lege, deres oldeforældre legede.

13.00 Stor auktion over kostumer fra egnsteaterforestillingen, Rødder, Rak og Reformister. Her er chancen for at gøre en god handel og f.eks. købe et unikt karnevalskosturne med en rigtig historie bag. Auktionen forestås af Teater Vestvolden.

14.00 Amatørarkæologiforeningen Tværpilen demonstrerer brug af jordgrubeovn fra stenalderen og tilbereder mad i den.
Kulturhistorisk legestue.

14.30 Rundvisning v. Jens Kristensen.

15.00 Folkedansere.

16.00 Kulturhistorisk legestue.

17.00. Aktiviteterne lukker for denne dag.

Søndag d. 5/9 kl. 11-15

11.00 Boderne åbner.
Cafeen åbner.
Teaterudstillingen åbner.
Kulturhistorisk legestue.

11.30 Rundvisning med gennemgang af de bevaringsværdige gravmæler på Hvidovre kirkegård samt forevisning af den nyrestaurerede kirke. Ved Jens Kristensen.
Musik ved Nordlysets musikgruppe.

12.00 Folkedansere.

12.30 Tværpilen demonstrerer brug af jordgrubeovn fra stenalderen og tilbereder mad i den.

13.00 Kulturhistorisk legestue.

13.30 Rundvisning ved Jens Kristensen.

14.00 Musik ved Nordlysets musikgruppe.

14.30 Folkedansere.

15.00 Årets Rytterskoledage slutter.

Åbent Hus på Rytterskolen

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har besluttet at holde åbent hus på Rytterskolen fra efteråret. Formålet er at etablere en social ramme for medlemmerne ud over de 6 årlige arrangementer og de 2 Rytterskoledage.

Der vil være medlemmer fra bestyrelsen til stede, og der vil være TV, lokalhistoriske video, bøger m.m til rådighed for de besøgende. Vi vil også kunne klare en kop kaffe eller te.

Ud over denne mulighed for lidt mere socialt liv i foreningen får vi også brugt Rytterskolens smukke bygning lidt mere, end vi gør nu. Foreløbig kører vi 3 onsdage som et forsøg. Hvis det bliver en succes, er der mulighed for at fortsætte i 1994.

Dagene bliver:

Onsdag 6. okt. kl. 13.00-16.00

Onsdag 3. nov. kl. 13.00-16.00

Onsdag 1. dec. kl. 13.00-16.00

Hvad der skal foregå ud over de muligheder, der er nævnt, finder vi ud af i fællesskab.

bag-siden

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

1764

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

NR. 4 . NOVEMBER 1993 . 11. ÅRGANG

Indhold

Kære læser ..... side 3
I Jens' tid ..... side 6
Af Hans Chr. Thomsen
En "jysk landsby" på Amager ..... side 29
Af Hans Chr. Thomsen
Rytterskoledagene 1993 ..... side 39
Af Poul Sverrild
Åbent Hus på Rytterskolen ..... side 42
Generalforsamling ..... side 43

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Det udkommer fire gange årligt og tilsendes selskabets medlemmer.

Redaktion: Hans Chr. Thomsen
Adresse: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
Tlf. 31 78 02 22 lok. 227

ISSN 0902-3046

Kære læser

Vi har denne gang koncentreret os om den video, Arkivet netop er blevet færdig med. Den handler om en tilflytter, der ikke er ukendt for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, idet der er tale om Selskabets første formand: Jens Kristensen. Videoen hedder "I Jens' Tid. Historien om en tilflytter".

Arkivar Poul Sverrild tog initiativet til videoen i 1992, og den opgave han stillede var, at der skulle gives et portræt af en tilflytter. Når det var en tilflytter, der skulle portrætteres og ikke blot og bart Jens Kristensen, hang det sammen med ønsket om en bredere tilgang end alene en individuel.

Nu er der er rigtig mange historier at fortælle om ethvert menneskes liv, og hvilken er den væsentligste?

Det blev undertegnede, Hans Chr. Thomsen, der skulle afgøre det, og det sete afhænger som bekendt af øjnene, der ser.

Jeg så opgaven som den at give et portræt af et individ, en type og samtidig Hvidovres historie i den relevante periode. Da det var afklaret, var det jo bare med at gå igang med research-arbejdet.

Det er sket gennem interviews, gennemlæsning af 25 års udgivelse af Hvidovre Avis og orientering i Danmarks og Hvidovres historie fra begyndelsen af 20'erne til 1982. Dertil kom gennemsyn af de historiske film, der er på Lokalhistorisk Arkiv.

Optagelserne og interviewene har fundet sted i en periode på et lille år. Ialt blev det til 11 timers optagelse, og de er klippet ned til 45 minutter - at lave video består også i at smide væk.

Vi startede optagelserne i forbindelse med Rytterskoledagene i 1992, hvor Jens Kristensen havde byvandring gennem Hvidovregade på programmet. I efteråret tog vi til fødeøen Samsø og optog barndomshjemmet, skolen m.m. Selve interviwet om opvæksten

fandt sted i Jens Kristensens sommerhus på Samsø, der meget betegnende hedder ”Uro”.
Derefter kom det slag i slag og i foråret 1993 var optagelserne færdige.
Fotografen bag optagelserne har været Stig Sørensen. For folk, der intereserer sig for video, er han kendt i Hvidovre. Han har undervist i amts- og kommunalt regi for pædagoger, og er initiativtager til to videofestivaler, som fritidshjemmene i Hvidovre har afholdt på Medborgerhuset med støtte fra kulturrådet.
Det karakteristiske for Stig Sørensen er, at han kan optage til vands, til lands og i luften. Som sportsdykker har han f.eks. optaget sunkne vrag for TV-2. Undervandsoptagelser blev nu ikke nødvendig i denne video, men i luften kom han da. Videoen har luftbilleder af både Samsø og Hvidovre. Sidstnævnte forøvrigt optaget ud gennem en åben dør i en helikopter med det ene ben hvilende på den udvendige ponton 150 meter over Hvidovre.
Det er også i samarbejde mellem deres Redaktør og Stig Sørensen, at videoen er færdiggjort. Han har styret det komplicerede apparatur på Hvidovre Videoværksted, hvor det endel ige resultat blev klippet sammen, og lyd, musik og tekst tilføjet.
Det er langsommeligt arbejde - en typisk akkord for 1 dags arbejde er 3 minutters færdig video.
Artiklen i dette nummer: ”I Jens’ tid” har til hensigt at give en bredere orientering om tiden og mennesket, end det er muligt på en 45 minutters video.
De gennemgående fotos i artiklen stammer alle fra rejsen til Samsø i efteråret 1992 og optagelserne der.
Gennemgangen af nyligt afdøde journalist Niels Ufers bog om haveforeningen i Sundbyvester er bragt i forlængelse af i ntroduktionen til videoen.

Ud fra en anden synsvinkel supplerer den "I Jens' tid". Også den er en historie om opbrud, ankomst og indretning i livet. I dette tilfælde om et minisamfund i form af en kolonihave, hvor de tilflyttende jyder bor ulovligt hele året. Og perioden er nogenlunde den samme.
Som lokalhistorie er bogen noget af det bedste og levende jeg har læst. Der er historie, historier, generationer, individer, og der er et temperament, det hele er set igennem.
Forsidebilledet er taget under klipningen af "I Jens' tid" på Hvidovre Videoværksted. Bagsidebilledet stammer fra Jens Kristensens eget gennemsyn af et interview på Lokalhistorisk Arkiv.

Redaktionen

”I Jens’ tid”

Fra knapheds- til velfærdssamfund
Af Hans Chr.Thomsen

Selvom Samsø er en ø, har den ikke været isoleret fra centrale politiske begivenheder i Danmarkshistorien - den har givet sit bidrag til både den liberale og den demokratiske socialismes udvikling.

De liberale og de røde på Samsø

Som de næsten eneste i landet ejede bønderne på Samsø selv et stykke jord i en tid, hvor fæste var det sædvanlige. Og det er måske den stump jord og den deraf følgende selvstændighed, der i sin tid gav dem smag for mere. De støtter i al fald aktivt den national-liberale bevægelse i 1800-tallet, og de gjorde det ofte under stærke lokale konflikter, der ligefrem kunne udarte til slagsmål, som man kan læse om i John Roth Andersens store anbefalelsesværdige lokalhistoriske bog: ”Der ligger en ø - Samsø”. Og som bønderne så husmændene: de organiseredes som de første i Danmark i 1888 i ”Samsø Husmandsforening”. Pioneren var stenhuggeren Peter Madsen fra Onsbjerg. Han talte især daglejernes sag, og han var øens centrale socialdemokratiske person. Det er også ham, der havde en finger med, da husmænd og landarbejdere opretter den socialdemokratiske partiafdeling på Samsø ved udløbet af århundredet.

På samme måde som den danske liberalisme er knyttet til landbrugskulturen, er den demokratiske socialisme eller socialdemokratismen det også. Man skal ikke klatre ret meget rundt i folks stamtræer, før man får øje på en en høtyv, et stråtag og et hus ”hist hvor vejen slår en bugt” - udviklingen fra bonde- til industrisamfund har kun taget tre generationer i Danmark.

Rødder

I ”Den Ny Danmarkshistorie. 1880- 1960” skriver skriver Søren Mørch, at den moderne arbejderklasse ”var ikke proletariat. Det var folk, der var flyttet til byen, fordi de der kunne få det bedre, end de havde haft det på landet.. .Arbejderklassens medlemmer var derfor for størstedelens vedkommende første generation af ikkelandbrugsmæssigt beskæftigede. Det var folk, som måtte etablere nye normer på alle livets områder - arbejdsmæssigt, økonomisk, boligmæssigt, socialt, kulturelt og politisk ... Arbejderklassen, der gennem hele perioden fik et betydeligt tilskud af forhenværende landarbejdere, blev aldrig revolutionær, men deres normsæt fik afgørende betydning for hele samfundets bevidsthedsliv. ”Proletarisk bevidsthed” har aldrig haft nogen realitet i den danske arbejderklasse, og de forsøg, der gennem hele perioden er blevet gjort på radikalisering, er hver gang endt uden betydelige resultater.

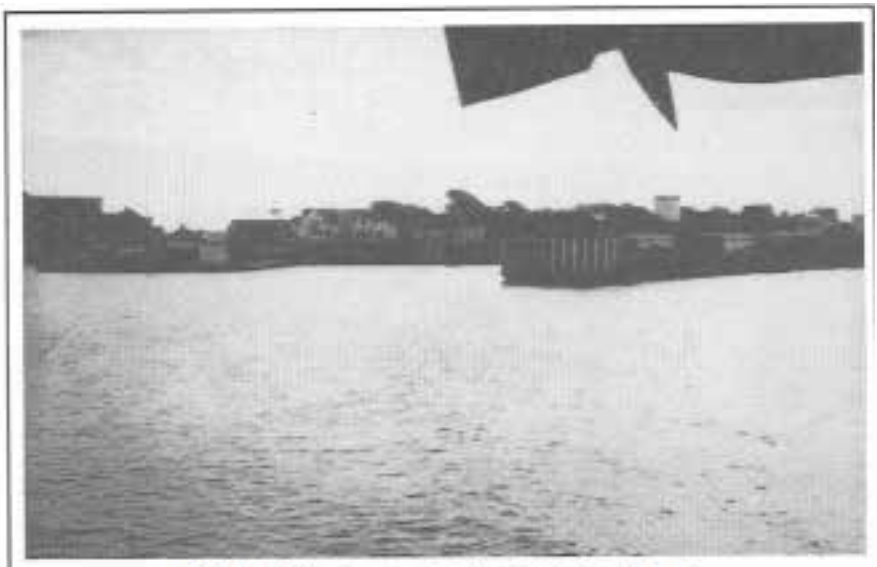

Filmholdet nærmer sig Jens' fødeø, Samsø

Socialismen i den danske socialdemokratiske udgave har overvejende været jordbunden, pragmatisk og a-ideologisk. Det revolutionære forsvandt ud af partiet omkring 1. Verdenskrig.

Forældre

Det er på Samsø's lille smukke, men også politiserede klat jord i Kattegat, at tilflytteren, politikeren og lokalhistorikeren Jens Kristensen vokser op. Og det er en opvækst, hvor Danmark ses nedefra. Men det er en vækst, der vokser til et niveau, hvor Jens med tiden kommer i øjenhøjde med den omgivende verden.
1907 dør den socialdemokratiske pioner Peter Madsen på Samsø, og samme år bliver Jens forældre gift i Besser kirke.
De får 6 børn, og Jens kommer til som den sidste.
Han fødes 1919 i Østerby, og 22 år efter forlader han øen. Det er i disse 22 år, at bunden lægges til hans opfattelse af, hvordan samfundet er skruet sammen.
Hans forældre har et lille husmandsbrug, og det betyder at faderen indgår som arbejdskraft-reserve på øen. Han supplerer indtægterne fra husmandsbruget med løsarbejde på bøndergårdene, som murerarbejdsmand og ved arbejde for kommunen. I 1929 er han så heldig at få fast arbejde som landpostbud.
Politisk er han socialdemokrat, og der er hersker et særligt forhold mellem ham og Jens - Jens var så forkælet, siger hans søskende. Faderen taler ofte under arbejdet i marken om pol itik og litteratur med den sidstfødte, og på køkkenbordet i hjemmet ligger partiavisen "Socialdemokraten". Den læses der højt fra, og den strukturerer verdenen.

Barndom og skolegang

Der er ikke meget drengeleg i Jens barndom. Det med f.eks. at klatre i træer om sommeren og løbe på skøjter om vinteren er ikke ham. Træerne er et forladt stadie, kunne man sige med Darwin, og

med hensyn til skøjter så gælder det, at: ”vi har ikke fået vores fødder for at spænde skøjter på dem.” Jens er lidt ængstelig - en tøsedreng som søsteren siger, og han stikker af når, der bliver ballade. Det gjorde han ikke senere i livet.
Hans omgangskreds er især voksne. I husmanden Bonefacius finder han en god samtalepartner. Det er også der, han bliver klippet, og han får 10 øre for det - Jens altså.
I 1926 begynder han skolegangen i nabobyen Thorup og 2 år efter skiftes til Besser skole. Den første skoledag er ingen succes. Nu kan enhver jo blive trængende, og Jens er klædt godt på, så ”det, der skal ud på normal vis kom i stedet i bukserne”, men det er jo landlige forhold. Som normalt dengang varer den ”stråtækte” 7 år, og 1933 er sidste skoleår.

Jens Kristensen modtager filmholdet

Ud at tjene

Som 15-årig kommer Jens ud at tjene. Først på en indremissionsk gård - det er ikke sagen. Det var det derimod på gården "Østerholm" i fødebyen Østerby. Gårdejeren hed Jens Gylling Holm , og han var grundtvigianer og fremskridtsorienteret. Han tilhørte en af øens mest indflydelsesrige og udbredte slægter. Hans far M.S. Holm studerede på Landbohøjskolen i København og udgik herfra i 1880 med skolens højeste karakter. Han opretter øens første andelsmejeri, og med det som model breder andelstanken sig til resten af øen. Han fik også tid til at melde sig ind i den husmandsforening
som stenhuggeren Peter Madsen startede - det var
en åben forening - og han blev formand for den. Det betød at en del af den sociale kritik i foreningen blev stækket, og gårdejerne fik hånd i hanke med de røde.
Det var altså ikke en hvilken som helst slægt og gård, Jens kom til at tjene på. Det var en gård, der bandt sig op på Grundtvig, fremskridtet og som var del af en verden i bevægelse, og Jens lærte meget i de 3 år han var på gården.

Kønnet banker på

Nu er det ikke kun på fyn, at natten er pigernes egen. Det mener samsingerne også gælder for Samsø, og det selvom den sociale kontrol var stor i ø-samfundet. Der var f.eks. færre såkaldte uægte børn der end i resten af landet. Men hvorom alting er, møder Jens den uden-ø's Ruth under hendes korte ophold på øen. Hun er fra Hvidovre, og det er kærlighed ved første øjekast. Der er drift i begge to, og 1941 bryder Jens op og rejser efter sin Ruth.

Opbrud

De! opbrud blev ikke det eneste fra Samsø. I efterkrigstiden blev øens befolkning reduceret med 30%, og dermed indgik affolkningen i den store vandring fra land til by.

På nationalt plan falder afvandringen i 3 store bølger: den første i tidsrummet 1880- 1914 og de 2 næste i 1930'erne og 60'erne. Landdistrikterne har i perioden fra 1880- 1960 afgivet 50% af sin befolkningstilvækst til byerne - i 1930 helt op til 90%
Det var altså en godt tiltrampet vej Jens begav sig ud på.

Ankomst
Var Jens Kristensens opbrud typisk, var tidspunktet det altså ikke. På samme måde med hans ankomst til Hvidovre. Han ankommer i en stilstandsperiode midt mellem to dynamiske bevægelser i Hvidovres historie: 20'erne og 30'emes tilflytterbølge og 50'emes og 60'ernes.
Det var en periode, hvor der stadig var få landbrug tilbage og mange gartnerier.

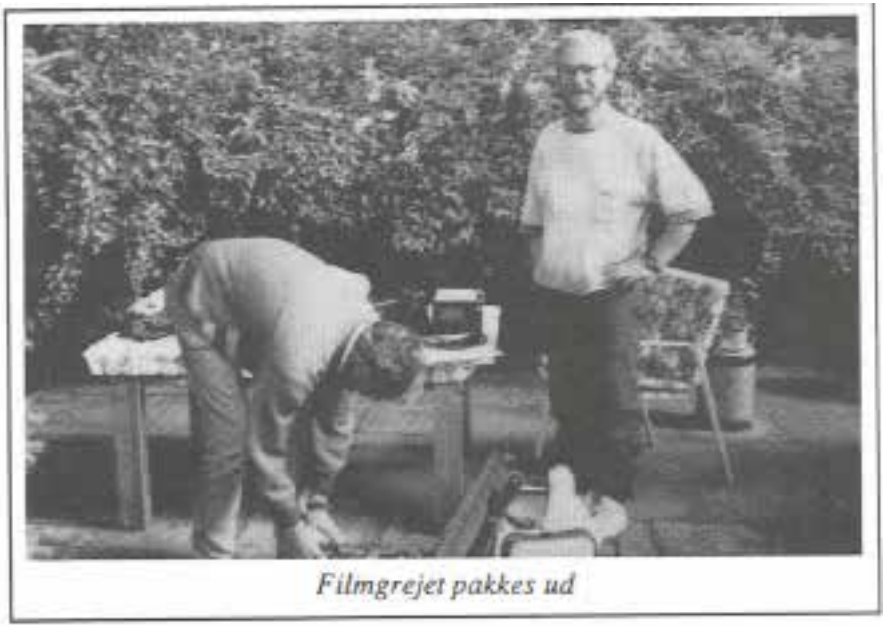

Filmgrejet pakkes ud

Jens får først arbejde med det han kendte til fra Samsø, på Maglegården i Brøndby Strand. Et år efter skiftes arbejdspladsen ud med Gartner Brun's på Gl. Køgevej. Og i 1942 bliver han Hvidovreborger.
1943 gifter han sig med Ruth i Hvidovre kirke, og samme år får han ansættelse hos K.T.A.S, og der bliver han i 39 år.
Som følge af krigen bliver arbejdet i en lang periode til nattearbejde i telefonselskabet, og det er jo en hård start på et nyt ægteskab, "hvor konen ligger derhjemme til ingen verdens nytte", som han formulerer det i et sekvens, der ikke er kommet med i videoen. Krig, nattearbejde og "unyttig" kone eller ej - Jens og Ruth får 2 piger.

En generation

Alle Hvidovres borgmestre op til 1979 er født før 1. Verdenskrig: Toft Sørensen (1944-58) Chr. Sørensen (1958-66), Svend Aagesen (1966-79). Under deres ledelse kommer så en generation af politikere til at arbejde, der er født i mellemkrigstiden: Jens Kristensen, Davidsen, Svend Christensen, Herluf Rasmussen, Inge Larsen, Grethe Olsen, Hanne Jensen m.fl.
Mellemkrigsgenerationen er socialiseret i et knaphedssamfund og får politisk indflydelse i et velfærdssamfund. De er ofte selvuddannede gennem studiekredse, tillidsmandskurser af forskellig art og gennem læsning. De er optimister og praktisk tænkende. Fremskridtet skal hjælpes på vej, og de giver det en rationel hånd. Det krogede bonde-hvidovre bliver rettet ud som efter linial, og langs vejene kommer de almennyttige fællesskaber op på højkant. Det liberale bonde-danmark bliver udskiftet med det socialdemokratiske velfærds-danmark, og der var økonomisk basis for det.
I p□rioden fra 1880 til 1960 voksede produktionen i Danmark 10 gange, og nogle procenter kan angive væksten i det offentlige. I 1939 disponerede det offentlige over 20% af den samlede pro

duktion, i 1960 over 30% og i 1970 var det over halvdelen. Der var noget at gøre godt med, og der blev gjort godt.
Allerede i midten af 1960'erne var Hvidovre udbygget, og befolkningen tredoblet i forhold til krigen. Sovebyen var ikke længere en soveby med en pendlerkultur, men en by med hvad der hører til af arbejdspladser, sociale og kulturelle institutioner. Flagskibene i kommunen blev skole- og biblioteksvæsen - ikke uvæsentligt for en generation, der typisk havde 7 års skolegang. Eller for deres børn for den sags skyld.

Bøgerne

Bogen og avisen var et centralt dannelsesmiddel i en tid, hvor radioen først var undervejs som et nyt medie.

Piloten viser hvor tæt han kan komme på trætoppene

Som klasse betragtet er den danske arbejderklasse selvlært. Den har socialiseret sig og efteruddannet sig via lokalavisen, bøger, studiekredse og arbejderhøjskoler. Og den har gjort det i en periode med lang arbejdstid, arbejdsløshed og på basis af en skolegang på 7 år. Det er en præstation af rang, og ikke uden perspektiv i dagens Danmark.
Radioen f.eks. oplever Jens for første gang i 1929 hos en slægtning, som faderen tog ham med til. De havde ikke radio selv, og anledningen til at opleve det ny medie var ikke en hvilken som helst. Det var S tauning, der talte.
Den konkrete litteratur som Jens læser og læste pendler mellem land og by, mellem en landbo- og bykultur.
Forfatteren frem for alle er 1800-tallets Steen Steensen Blicher.
Men der er også socialt engagerede forfattere som Skjoldborg og Aakjær, der beskæftigede sig med landboforhold. Martin Andersen Nexø naturligvis. Peter Sabroe ligeså.
I et pragmatisk jordbunden Socialdemokrati er det ikke teoretikeren Marx, der læses og får betydning. Han blev introduceret efter århundredeskiftet af socialdemokraten Gustav Bang, der også underviste på arbejderhøjskolen. Heller ikke tyskeren Bernstein, der reviderede Marx og fik stor indflydelse i det tyske socialdemokrati, sætter sig danske spor på den tid. Alt det kan man læse om i f.eks. Claus Brylds netop udkomne doktordisputas: ”Den demokratiske socialismes gennem brudsår”.
For Jens Kristensen får til gengæld så forskellige forfattere som Holberg og Aakjær stor praktisk betydning. Af Holberg kan man lære: glem ikke hvad du kommer fra, og sæt dig ind i tingene, hvis du vil noget. Dertil kommer at både Holberg og Aakjær er leveringsdygtige
i slagkraftige sentenser, der er direkte anvendelige
i dawwgligdagens debat: ”Et er et søkort at forstå, et andet et skib at føre” f.eks. Og Aakjær er både til materiel og åndelig føde:
”Rugen skal styrke din arm I og blomsten skal nære dit hjerte”.

Efterkrigstidens politiske kultur

Det typiske for den politiske kultur i Danmark i 1900-tallet er en lang proces, hvor den parlamentariske fødekæde vender 180 grader.

Dens udgangspunkt var lokalsamfundene med de respektive partiforeninger og partipresse, hvorigennem de politiske ønsker formuleredes og kanaliseredes - det var en bevægelse nedefra og op.

Men urbaniseringen opløstes de sociale netværk samtidig med, at nye blev skabt via staten - som f.eks. professionaliseringen af omsorgsarbejdet: vuggestuer, børnehaver, hjemmehjælp m.m ..

Opløsningen af lokalsamfundenes netværk blev delvist årsag til en centralisering af politikken. Den formuleres nu i administration, folketing og politisk bemandede sekretariater og formidles via kampagner i TV, presse og på møder - det er en bevægelse oppefra og ned.

Fotografen Stig er parat til optagelse

I Jens' tid fungerede det i en lang årrække efter krigen stadig nedefra og op.
Hvor det i dag f.eks. kan være et problem for partierne at skaffe tilforordnede til valg, stod de i mange år efter krigen ligefrem i kø i Hvidovre for at komme til. Hvor det i dag kan være svært at skaffe kandidater til kommunevalgene, skulle man dengang udmærke sig for at komme til. Og man skulle udmærke sig i mange år - "man skulle arbejde 7 år for Lea og 7 for Rachel", som Jens formulerer det.

Løbe- og læretid. 1949-62

Jens Kristensen bliver medlem af Socialdemokratiet i Hvidovre i 1942 og han kalder selv sine første år for løbetiden. De handlede om at slide trapperne tynde i kommunen i forbindelse med politisk agitation op til kommunevalg og i forbindelse med at skaffe medlemmer til partiet. Det arbejde var Jens Kristensen god til. Rigtig god endda ifølge dem, der har forstand på det. Og det samme gjaldt, når der skulle skaffes penge og sponsorer til forskellige projekter. Til denne udadvendte aktivitet kom salg af bøger fra arbejderforlaget "Fremad".
I 1949 bliver han bestyrelsesmedlem og 1952 kasserer i Socialdemokratiet Hvidovre Nord. I 1962 fælleskasserer for Socialdemokratiet i hele Hvidovre. 1954-86 vurderingsmand for ejendomsskyld. Dertil kommer bestyrelsesposter i boligselskaber, Amagerforbrændingen, Den Københavnske Vandafledningskommission, Overtaksationen i Københavns Amt m.m.
Op til kommunevalget i 1958 genopstillede borgmesteren Toft Sørensen (1944-58), Carl Berg og Karen Bendtsen ikke. Dermed forsvandt en væsentlig del af den socialdemokratiske generation, de var født før Første Verdenskrig. Forbundsformanden i murerforbundet Hans Jensen, dengang bosat i Hvidovre, opfordrer så Jens Kristensen og Sven Christensen til at opstille. De vælges

begge to, og ved næste valg i 1962 peger den nye borgmester Chr. Sørensen (1958-66) på Jens som formand for Teknisk Udvalg. Det udvalg bliver han så formand for de næste 20 år.
I politik gælder som i al anden menneskelig samvær skrevne og uskrevne spilleregler, og de skal sammen med meget andet læres - årene fra 1958-62 er læreår.
Det er også de år hvor bilismen slår igennem. Det kommunale vej net udvides i perioden 1958 til 1982 fra 40 til 160 km" og omkring Brostykkevej kom det ikke til at gå stille af. Det vender vi tilbage til.
Vejarbejdet i det tekniske udvalg har sit sprog, sin terminologi. Det var et arbejde, hvor formanden f.eks. skulle om ikke kende den skotske ingenør John MacAdam personligt så dog vide, hvad det vil sige at macadamisere. Ellers kunne det være svært at begå sig.

Luftoptagelserne gennemgås

At macadamisere betyder at etablere en vejbelægning af et eller flere lag skærver tilsat grus, der så tromles under vanding - til oplysning for de uvidende. Marius Petersens grove asfaltbelægning var der til gengæld ingen grund til at koncentrere sig om. Den blev afprøvet, men blev upopulær, da den slog op og skadede bilerne.
At være kommunalpolitiker betyder også at være inde i detaljer, og Jens Kristensen var detaljernes mester, siger stadsingenøren Harald Andersen i et klip, der ikke er anvendt i videoen. Velforberedt, kompetent og orienteret helt ned til kantstens-typer. Her skulle der f.eks. tages stilling til, hvorvidt de skulle være af Bornholm sk granit eller af portugisisk ditto. De sidstnævnte var de billigste.

Vissionernes tid 1962-74

Efter at tilflytterne i et halvt århundrede har sat den politiske dagsorden i form af behov for flere boliger, skoler, institutioner, veje m.m er kommunen endelig udbygget omkring midten af 60-erne. Hvidovre er ankommet til sig selv.
Det sætter en ny dagsorden, som borgmester Chr. Sørensen formulerede således: ”Hidtil har vi bygget det vi skulle, nu kan vi bygge det vi vil”. Tiden er inde til at tænke tanker. 1962-74 er ”visionernes tid”, siger Jens.
Chr. Sørensen kommer dog ikke selv til at deltage ret meget i de visioner. 1966 går han af, og den ny borgmester bliver Svend Aagesen (1966-79).
Visionerne materialiserer sig på flere områder. Dels på idrætsområdet: Dansborghallen, bygningerne på Hvidovre Stadion. Og på idrætten og sportens område slår Hvidovre igennem på landsplan og på enkelte områder også internationalt.
Dels på det kulturelle område: Hvidovre Teater, Frihedens bibliotek og senere Medborgerhuset, og med sidstnævnte havde Hvidovre fået et af landets bedste biblioteksvæsner. Hverken mere eller mindre.

Turbulens i det politiske system

Under denne udvikling bobler flere sociale kræfter, der slår igennem i begyndelsen af 70'erne.

Væksten på landsplan i stat og kommuner er så voldsom at den ligner vokseværk. Finansministeriet under departementchef Erik Ib Schmidt tager 1971-73 initiativ til en perspektivplanredegørelse, der skal søge at få hold på vokseværket. Initiativet er for sent ude, og i 1973 rykker Glistrup ind i Folketinget med 27 mandater.

Oliekrisen bremser det økonomiske opsving, og der begynder at blive mindre at gøre godt med, ligesom der kommer arbejdsløshed.

Socialdemokratiet med Anker Jørgensen ligger i takt med tiden til venstre for midten. En position, der forstærkes af den uddannelses-mæssige
eksplosion på de efterhånden stadigt mere venstredrejede universiteter.

Jens Kristensen parterer 4 kg. ål

Partiet spalter, da Erhard Jacobsen forlader det og kommer i Folketinget med 14 mandater. Han var i mange år opstillet i Hvidovre, og Jens har hjulpet ham med at organisere valgkampen herude.
Landspolitikken får lokal-politiske følger for Hvidovre, idet de 2 socialdemokrater Tønnesen og Herluf Rasmussen følger Erhard Jacobsen over i Centrumdemokraterne.

Da der kom en vej i vejen
Nu kommer en ulykke sjældent alene, og i 1973 bryder fanden løs i Hvidovre. Kommunen vil udvide Brostykkevej, så trafikken mellem Avedøre og Gl. Køgevej lettere afvikles.
Det får alt, hvad der kan krybe og gå i kommunen til at fare i bl.a. blækhuset. Og skriveaktiviteten får et velvilligt medie i Hvidovre Avis. Avisen har fået en kampagnejournalist, der skriver under signaturen "Leif', og han leder og fordeler slaget i de 8 år, det varer. Det er et slag, der veksler i intensitet, men det er aldrig uden en svag boblen i gryden.
Kampen ender med et kompromis: Vejen udvides, men ikke i det omfang, som oprindeligt planlagt.
Den formelle forudsætning for forløbet er loven om offentlig høring fra 1968. Den sætter nogle spilleregler, der er nye for alle de implicerede.
Som formand for Teknisk Udvalg er Jens Kristensen hovedperson i det lange drama.

Biler og miljø - m.m.
Baggrunden for sammenstødet er i snæver forstand bilismen. Men der er langt mere involveret end det.
I en forkortet udgave kommer der i al fald 3 principielle interesser til syne.
Kommunen fungerer inden for et repræsentativt demokratisk

system. Den har et overordnede ansvar at tage til trafikken, og de kommunale prognoser siger, at den vil stige. Det forstærkes af, at Brostykkevej er i elendig forf ating.
S amtidig er bilen både alment og i socialdemokratisk sammenhæng forbundet med udvikling og fremskridt: Der må ikke komme en vej i vejen for det.
Jens Kristensen stammer fra mellemkrigstidens knaphedssamfund. Han tænker rationelt i lige baner, og transport handler i sidste instans om udvikling, arbejdspladser og dermed levestandard. Heroverfor står en gruppe fra en generation, der er vokset op i efterkrigstidens vækst- og velfærdssamfund.
Gruppen består af det lokale ungdomsoprør organiseret i HIPS, og af Kulturrådet med den dynamiske formand Henning Sonne. Dertil kommer nogle arkitekter, som kommunen har hyret på anbefaling af Kulturrådet - deres opgave er at undersøge om miljøet kan forbedres i kommunen.

Uden mad og drikke...

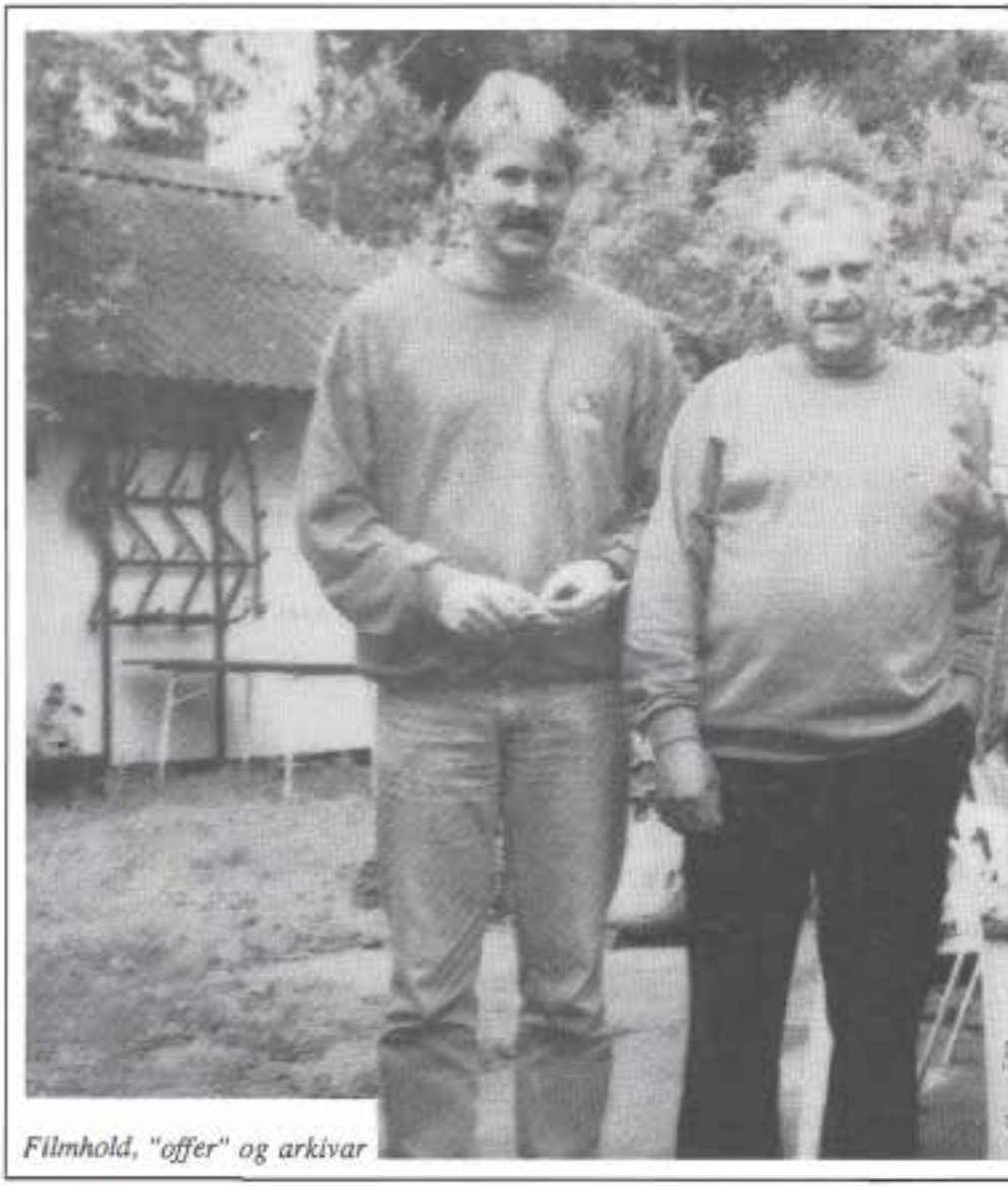

Filmhold, "offer" og arkivar

For hele den gruppe handler Brostykkevej om andet og mere end udvidelsen af en vej. Den vil et andet miljø og liv.
Det ny ved den er, at den er en græsrodsgruppe d.v.s.: Har en enkeltsag som afsæt til en større sammenhæng, og offentligheden som et forum for dette mål. Dens svaghed er, at den ikke stiller op i det demokratiske spil - den satser ikke på valg men på pression. Den er udtryk for organisering omkring enkeltsager. Og den er udtryk for, at det repræsentative demokrati er for bredmasket til at opfange hurtige skift i interesse.
I opgøret er der undertoner af et generationsopgør mellem de socialdemokratiske "fædre" og deres "børn".
Endelig er der grundejerne på og omkring Brostykkevej. Deres interesser er mere snævre end de to andre gruppers. De er ængstelige for deres børn og børnenes skolevej. Og med den voksende trafik, var der også grund til ængstelse.

Interviewet begynder

Grundejerne vil have fredelige villaveje, og de er for bilisme. Men ikke hvis det skal være på Brostykkevej.

På herrens mark

Sagen kører som nævnt i 8 år, og den løber gennem forskellige medier. Den n ævnes i radio, TV, de store dagblade og Hvidovre Avis. Der arbejdes med underskriftindsamlinger og borgermøder indkaldt skiftevis af borgerne og kommunen. Og parterne bombarderer hinanden med eksperter og mod-eksperter. Enkelte partiers medlemmer skændes indbyrdes både internt og offentligt i Hvidovre Avis, og det samme gælder grundejerforeningerne. Vurderingerne af Jens Kristensen rolle i sagen spænder over et vidt register. I Hvidovre Avis blev han kaldt kommunens største rigorist.

Hvem tør modsige denne mand

Stadsingenøren Harald Andersen mener, at han var en af de politikere, der bedst klarede omstillingen fra en centralistisk til en mere decentral beslutningsproces.

Et lærestykke

Men hvorom al ting er: Konflikten om Brostykkevejs udvidelse er et af de punkter, hvor " 1930'erne" og den sidste del af århundredet lokalt fortættes og løber konfrontatorisk sammen. Og ud fra en historisk synsvinkel er konfliktforløbet informativt.

I videoen læser Jens et digt af Stuckenberg, hvori linierne forekommer: "Kamp er livets gamle løsen", og kamp og kam til sit hår fik han i Brostykkevejsagen.

Optagelserne på Samsø er færdige

Kvinderne træder ind på scenen

Samtidig med - skal vi kalde det - turbulensen i det politiske patriarkat på nationalt og lokalt plan, træder kvinderne ind på scenen i form af kvindeoprøret.

Oprørets forudsætning er den øgede tilgang af kvinder på universiteterne og kvindernes indtog på arbejdsmarkedet. Der får de især arbejde indenfor den offentlige omsorgssektor.

Udviklingen kan belyses med nogle tal: i 1950'erne er 3/4 af alle voksne kvinder hjemmegående husmødre. I 1980'erne når deres erhvervsfrekvens de 80%.

I Hvidovre får det et politisk udtryk.

1979 går Svend Aagesen af grundet sygdom, og det kommer til kampafstemning i den socialdemokratiske gruppe over flere omgange om borgmesterposten.

En weekend i bakspejlet

Der er 3 kandidater: to mand frem for en kvinde. Og alle er de fra mellemkrigstiden: Davidsen, Sven Christensen og Inge Larsen.
Inge Larsen løber med borgmesterposten (1979-93), og hun gør det med Jens' velsignelse og stemme.

Afslutning

"Jens Tid" spænder over 3/4 århundrede, og i den periode bliver der vendt op og ned på Danmark.
I den ene ende af århundredet er der et bonde- i den anden et industrisamfund. 7 års skolegang var typisk ved startpunktet, overproduktion af akademikere ved udløbet. I begyndelsen sidder patriarken for bordenden, i slutningen er han på efterløn. Omkring århundredeskiftet smækker Nora døren efter sig i Ibsens "Et Dukkehjem", og i 1970'erne kommer hun tilbage som f.eks. borgmester - vi kunne kalde hende Inge Larsen eller Britta Christensen.
Omsorg var engang et privat anliggende, i dag er det et offentligt.
I begyndelsen var partierne, i " slutningen" er en græsrodsbevægelse som f.eks. Dansk Naturfredningsforening større end samtlige partier, hvad medlemsantal angår.
Og rammen for en central del af den udvikling er en bymæssig nydannelse: Forstaden. Mellem indfødte også kaldet Hvidovre.

En ”jysk landsby” på Amager

Niels Ufer
”Det skjulte folk. Historien om et fristed”
Gyldendal
Introduktion af Hans Chr. Thomsen

Der er forskel på haveforeninger
Allerede første gang journalisten Nils Ufer besøgte Haveforeningen Sundbyvester ude på Amager i februar 1988 gik det op for ham, at han havde en noget kliche-præget opfattelse af, hvad en haveforening egentlig var, samt at der var forskel på kolonihaveforeninger. I Sundby Vester Haveforening var der ingen sjove tårne, og morsomme husnavne var ikke det typiske. Der herskede saglighed fremfor fantasi, jordbundenhed frem for idealisme, Grundtvig frem for Marx, og folk boede der ulovligt hele året rundt.

Arkitekttegnet eller hjemmelavet?
Kontrasten mellem kolonihavehusenes udseende og den ”arkitekttegnede rustikke mondænitet” Nils Ufer boede til leje i var rimelig iøjnefaldende. En fin vældet krystalvase i det arkitekttegnede hus bliver den udløsende faktor, der får Niels Ufer - gammel ungdomsoprører, berejst journalist og samfundsdebatør - til at skifte bopæl.
Lad os citerer ham: ”Jeg kravlede rundt på alle fire for et for et at fjerne splinterne fra det skurede egetræsgulv, og dernede i min ydmyge stilling med røven i vejret forstod jeg pludselig, at jeg havde andetsteds hjemme.”

Lokalhistorie
Nils Ufer køber hus i kolonihaveforeningen, og tre år efter indflytningen skriver han så en varm og pragtfuld bog, der er en

nøgtern kærlighedserklæring til Haveforeningen Sundbyvester, og det "skjulte folk" som bor der.
B ogen er et af de bedste eksempler på, hvad lokalhistorie også kan være. Den har det store i det små med: der er urbaniseringsprocessen, der er sammenstødet mellem by og land, der er den seje beskedne generation fra omkring århundredeskiftet , der er fattigdommen,
der er splittelsen i DKP, generationsmodsætninger og ungdomsoprøret, kvindebevægelsen. Alt sammen skildret som det lokalt fik sit udtryk i Haveforeningen, og det hele er set gennem et temperament og et journalistisk talent, der høne til de bedste i Danmark. Niels Ufer døde omkring årsskiftet og fik post humt Cavlingprisen for sin journalistik.

Urbaniserings processen
Starten på forstædernes historie og Sundbyvester Haveforening er som i Hvidovre historien om flugten fra land til by med et overbefolket København og enorm boligmangel til følge. I 1930'erne f.eks. forlod 192.000 mænd og kvinder landdistrikterne. De fleste flyttede til Hovedstaden, hvor ægteskabshyppighed.en steg med 20 pct. og befolkningen voksede med 30 pct.
Afledt heraf steg jordpriserne i omegnen af storbyen, og bønderne kunne så kapitalisere disse ved at udstykke deres jorde i parceller til de arbejdere og arbejderfamilier, der så flyttede ud fra det overfyldte København.

Haveforeningen Sundbyvester
De første lodder blev udlejet 1. marts 1938. Prisen var 25 øre pr. kvadratmeter, og de enkelte lodder lå på 300 kvadratmeter. Den størrelse får vedvarende betydning for, hvorvidt bebyggelsen kan lov_liggøres eller ej. Generelt er de mindste grund.arealer, der er anerkendt til beboelse på 400 kvadratmeter. Parcellerne i Hvidovre lå til sammenligning på ca. 1000 kvadratmeter.

Jyderne kommer

Pionererne i Haveforeningen Sundbyvester er seje hårdtarbejdende jyder, og de genopbygger et lille selvforsynende stykke jysk provins. De bor i skurer og ofte arbejder både mand og kone. Der er hverken vand eller lokum. Men der er køkkenhave, grise, høns, gæs og kaniner. Det manglende træk og slip kommer køkkenhaven til gode, og det gror grønsagerne ikke mindre af. Nogle bygger små vindmøller for at skaffe sig en smule strøm.

"Grundloven"

Fra starten flytter jyderne så at sige ind i en ulovlighed. De bor i deres huse hele året, og det er ikke tilladt. De var dermed i samme situation som Lysthusbeboerne i Hvidovre små 20 år før. Da de bor ulovligt, kan de smides ud, og det betyder at usikkerheden og følelsen af midlertidighed er den basale mentale resonansbund for stedet.

Luftfoto af Hvidovre 1935

Det gælder om at praktiserer lav cigarføring. Derfor siger den lokale Grundlov: ”Du må ikke bygge nærmere end en meter fra skellet. Du må ikke bygge højere end en etage. Og du må aldrig ansøge kommunen om noget.” Den der lever skjult lever godt. Og spændingen i ”Det Skjulte Folk” er en spænding mellem længslen efter at blive lovliggjort og angsten for loven. Det er foreningens indre fælles tema.

”Her bor vi kun om sommeren”

Da den pinlige situation opstår, at et nyt naivt medlem henvender sig til kommunen, som om han boede i et helt nornrnlt dansk helårs-parcelhus, må formanden sætte ham på plads: ”Du må holde op med det pjat, her bor vi kun om sommeren”, siger han. Ikke overraskende hævder det nye medlem, at det ikke er et særlig markant træk ved virkeligheden i haveforeningen. Den holdning tvinger formanden til at gå til yderligheder. Som en anden fundamentalistisk skriftklog må han henvise til lovens punkt 12, hvor der står: ”Helårsbeboelse er forbudt.” Og hvad der står, det står der. Det ny medlem bøjer sig for skriftens ord.

De lokale ”retsregler”

Hvordan regulerer nu et samfund sig selv, når dets basale udgangspunkt er, at det selv er ulovligt? Her taler Nils Ufer om, at
der har udviklet sig en original retsopfattelse i foreningen. ”Det private og det offentlige (d.v.s foreningsoffentlige) er filtret ind i hinanden i en grad, der unddrager sig beskrivelse, med mindre man slår over i fiktion”.

Foreningen dyrker på Grundtvigiansk facon det talte frem for det nedskrevne ord, og den har på visse punkter svært ved at håndhæye sine egne generalforsamlings-beslutninger.

De konflikter, der et almindeligt træk ved foreninger, har her en tendens til at blive forstærket, fordi foreningen mangler legalitet.

Personmodsætninger har det jo ofte med at komme til udtryk via stedfortrædende emner. De kan f.eks. vise sig som en strid om den korrekte højde på plankeværker for ikke at tale om, hvorvidt emnet også skal udstrækkes til at gælde for hække. Da foreningens egne love står svagt, fordi haveforeningen ikke selv overholder loven, kan en sådan strid udvikle sig til en uoverskuelig infight, der rækker lang ud i fremtiden. I samme øjeblik trusler om sagsanlæg - d.v.s inddragelse af det offentlige viser sig - forsvinder sagerne fra forhandlingsprotokollen. Dermed forbliver de uløste. Det kan igen fremkalde behovet for syndebukke, hvis eneste chance så igen er at blæse på foreningsreglerne vel vidende, at de ikke kan sættes igennem etc. Ulovligheden i foreningen slår igennem som indre regelbrud.

Kolonihave i Hvidovre 1935

Lige til øllet
Alt dette kalder på formænd, der kan mere end deres Fader Vor og Grundtvigs samlede værker. Og de har været der.
Endvidere har gnidninger og modsætningsforhold jo den positive side, at de ofte fremkalder gode kræfter. Og for at problemer kan løses kræver det, at mennesker mødes og omgås. Samværet stiger. Det gør ølsalget også. Øl får det sociale liv til at flyde lidt lettere, og øl er et traditionelt mandligt konfliktløsningsmiddel. Så de finder ud af det i Sundbyvester, og de er nødt til det. Ved jorden at blive ...

Arbejderklassen i haveforeningen
De oprindelige jyske tilflyttere havde heftig individualisme og modstand mod organisation med i bagagen hjemmefra. Selvom denne holdning blev blandet op med københavnsk arbejderkultur d.v.s en mere kollektiv orienteret kultur, blev det den jyske der sejrede. Det forhindrede ikke at formændene var DKP'ere. Konflikten i DKP, der førte til Axel Larsens eksklusion og dannelse af SF slog også - sammen med andre faktorer - igennem som konflikt mellem nogle af de markante pionere i foreningen. Således splittet meldte der sig en ny dynamisk formand i foreningen i 1970, og han bragte nye tider med sig.

Nye tider
Den ny formand er ingeniør og maskinmester. Han udgiver et lille blad: Sundbyvester-Meddelelser og indfører et kontaktsystem, således, at hver vej har sin kontaktperson. Informationsmøder og gruppearbejde skal afløse "snak over hækken" og sladder på festpladsen. Han er dynamisk og efterhånden samles hans energi om at forløse foreningens grundlæggende længsel : lovliggørelsen. Det vækker alt hvad der er af modsætningsfyldte og grundlæggende værdier hos medlemmerne.

Man ved hvad man har

Et hold arkitektstuderende rykker ud for at øve sig i kunsten at lave ”demokratisk beboerplanlægning”. De opkaster forskellige forslag til lovliggørelsen. Det har ikke den helt store s ucces. Og jo mere realistisk planerne bliver, jo mere komplekse bliver de og dermed mindre overskuelige for beboerne. Kontrollen begynder at glide dem af hænde, og det vækker den gamle angst for systemet og verden udenfor. Tempoet er også for stærkt. Deres tvetydige eksistens og hidtidige liv i relativ ubemærkethed trues. Det, der slår sømmet på hovedet, er, da den nye formand prøver at lægge foreningen ind under det sociale boligselskab LAB. Det bliver hans fald.

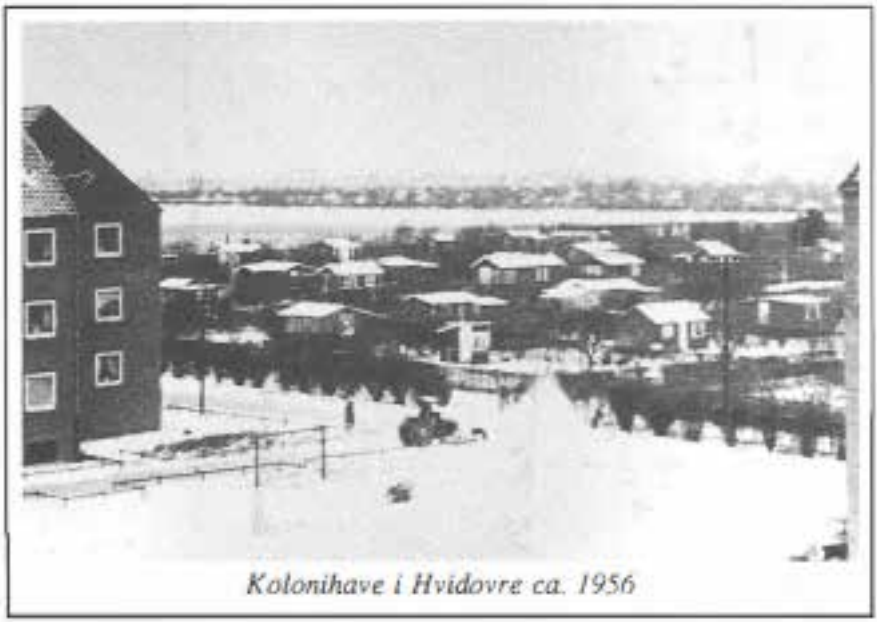

Kolonihave i Hvidovre ca. 1956

Ingen højere?
Et led i planen for lovliggørelsen var at opkøbe grunde i foreningen og starte et lovligt byggeri på dem, og så efterhånden ad den vej opnå "medborgerskab" i samfundet. Men da beboerne forkaster den ny formands planer og formanden, bliver de også enige om at sælge grundene og dele pengene. Generalforsamlingen bliver stormfuld, og det forslag, der kræver flest penge - 1 500 kr. til hvert lod - får et overvældende flertal. "Men protokollen noterer: "Der var afgivet i alt 1 46 stemmer, flere end der var til stede i Salen".
Generalforsamlingen må suspenderes.
Foreningen vender derefter, som Nils Ufer siger, tilbage til sit enkle liv med jord under neglene og lort i spandene, og gennemlever en ekstrem konservativ periode på en 6-7 ttr.

Ungdomsoprøret kommer til jyderne
Omkring 1 980 melder ungdomsoprøret og kvindebevægelsen sig i foreningen. Det kommer der ikke meget ud af. Ungdomsoprørerne er pædagoger, og de får etableret en ny legeplads. Kvinderne får tale-og stemmeret på generalforsamlingerne. Hidtil havde kun kontraktunderskriveme haft det, og det var som regel mænd. Legepladsen medfører megen bitterhed og konflikt. Der er tale om et kultursammenstød mellem en arbejder- og en middelklassekultur. For pædagogerne er den eksisterende legeplads ' klatrestativ farligt. For arbejderne er "Et klatrestativ et godt apparat, der styrker ungernes arme og bugmuskler, og jeg har i m it liv set flere eksempler på, at stærke arme kan redde liv", som en arbejder siger. Pædagogernes problem er, at der er flere snakkere og idemagere end der er praktikere. Arbejderne syntes at "Middelklassen kommer g□dt nok med nogle ideer, men de bliver hurtigt banket på plads. Og de er ikke særlig seje."

Jyderne endeligt ankommet

At leve i en forening som Sundbyvester Haveforening involverer altid en vurdering af fremtiden. Kan det betale sig at forbedre foreningen eller ens eget hus f.eks, eller bliver man nedlagt til næste år. Da foreningen derfor den 20. november 1 990 afl10lclt ekstraordinær generalforsamling med kloak som eneste punkt på dagsordenen, var der også tale om en afstemning om troen på fremtiden. Kloakken ville komme til at koste 71.000 kr. pr. lod. Da stemmerne blev talt op var der 96 for kloakering og 32 imod. Dermed kunne man sig var jyderne ankommet og ikke længere undervejs. Processen havde - foreløbig - taget 52 år.
I Hvidovre tog udviklingen mod lovliggørelsen 50 år.

Kolonihave i Hvidovre 1993

En fortjenstmedalje

Lad foreningen selv her få det sidste ord gennem Nils Ufers mund: ”Jeg hævder ikke, at Sundbyvester har realiseret Gudsriget på jorden, så langtfra. Og dog skimter jeg af og til i Sundbyvester en tanke, en stemning, en slags tro på paradiset, der er mere fysisk nærværende herude på overdrevet end inde i storbyen ... Historien om Sundbyvester er også en optimistisk beretning om nogle mennesker, som har grebet dagen og vejen. Den smule, de havde, investerede de i en værdi, der har betydning: deres frihed og deres hjem. Dronningens undersåtter i Sundbyvester har med egne hænder og uden statstilskud opbygget et fremragende bosted. Hendes Majestæt burde egentlig bevilge dem en fortjenstmedalje i Guld.”

Kolonihave i Hvidovre 1993

Rytterskoledage 1 993

Af Poul Sverrild

Årets Rytterskoledage løb som vanen tro af stabelen den første weekend i september.

Ved åbningen lørdag formiddag kl. 10.00 var tilstrømningen af gæster fin, og det tegnede til et fremmøde på højde med forrige års. Det kom nu ikke til helt at holde stik. Dels var det tydeligt, at der var mindre trafik på Hvidovrevej på grund af om bygningen og det betød færre, der tilfældigt faldt indenfor, og dels kom årets tordenbyge lørdag eftermiddag, hvor alting druknede under et større antal millimeter regn.

Lørdagens spektakulære højdepunkt, auktionen over dragter fra egnsteaterforestillingen Rødder, Rak og Reformister, faldt lige op

til tordenvejret, og bydelysten var muligvis påvirket heraf. De smukke dragter gik for fleres vedkommende for en slik, og ved det kommende års karnevaller vil man nok kunne m øde nogle af personerne fra egnsspillet. Trods ihærdige opmuntringer fra auktionarius, Tom Jacobsen fra Teater Yestvolden, var bydelysten præget af de økonomiske nedgangstider, så auktionen indbragte blot 850 kr. Indtægten går til medfinansiering af Lokalhistorisk Arkivs kommende udgivelse af Hvidovre Kirkebog 1747-77.
Rytterskoledagenes andet store nye tilbud var demonstrationen af gamle lege og legetøj, som man selv kan lave. Her var det klart, at der var tag i et nyt publikum, og både børn og forældre deltog i stort tal i aktiviteterne.
Hvis der kan skaffes finansiering til noget lignende til næste år, så er det klart, at det er en form for kulturtilbud, som er efterspurgt .
Søndag var vejret helt, som det skal være - klar sol og høj himmel.

Her var besøget bedre end sidste år, så dagen rettede noget op på Rytterskoledagenes samlede besøgstal. I alt anslår vi, at der korn knap 400 gæster.
Jens Kristensens rundvisninger trak som sædvanlig folk til, og med Hvidovre Kirkegårds mange bevaringsværdige gravmæler som det ene emne og den nyrestaurerede Hvidovre Kirke som det andet, var der nok at fortælle om.
Der kom undervejs mange tilkendegivelser af, at Rytterskoledagene er ved at være en institution, som skal opretholdes, og fra Lokalhistorisk Selskabs side er lysten der også, men vi skal have flere hænder med, hvis arrangementet skal vokse sig stadig mere spændende fremover.
Fra Selskabets side skal der også her lyde en tak til de m ange frivillige, der hjalp undervejs, og vi retter også en tak til Hvidovre kommunes folkeoplysningsudvalg, der med et tilskud gjorde demonstrationen af børnelege mulig.

Åbent Hus på rytterskolen

Det første åbent hus arrangement på Rytterskolen havde en god start, og der var godt fremmøde, idet der kom omkring 50 mennesker i åbningsperioden.
Der blev vist forskellige videoer og Selskabets og Arkivets publikationer blev præsenteret.
Som tidligere nævnt er formålet at etablere en social ramme for medlemmerne ud over de 6 årlige arrangementer og de 2 Rytterskoledage.

De næste dage der holdes åbent bliver:

Onsdag 3. nov. kl . 1 3.00- 1 6.00

Onsdag 1. dec. kl . 1 3.00-1 6.00

Generalforsamling

Lokalhistorisk Selskab afholder Generalforsamling

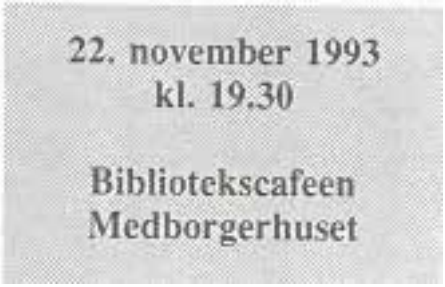

I forbindelse med generalforsamlingen vil der være premiere på videoen "I Jens ' tid".

bag-siden

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

1764

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

NR. 1 . JANUAR 1994 . 12. ÅRGANG

Nr. 1 - 1994

Indhold

Kære læser ..... side 3
Da jeg var barn." ..... side 5
Af Poul Sverrild
Uddrag af en københavnerdrengs optegnelser ..... side 10
Af Knud Weile
Arkivets årsberetning 1993 ..... side 24
Af Poul Sverrild
Selskabets nye formand ..... side 34
Af Hans Chr. Thomsen
Medlemsmøder ..... side 36
Åbent Hus ..... side 38
Den ny bestyrelse ..... side 39

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Det udkommer fire gange årligt og tilsendes selskabets medlemmer.

Redaktion: Hans Chr. Thomsen
Adresse: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
Tlf. 31 78 02 22 lok. 227

ISSN 0902-3046

Kære læser

Så er Selskabets generalforsamling overstået og bestyrelsen har konstitueret sig selv.
Formand blev Dan Olesen, og der er en præsentation af ham inde i bladet.
Så er der kommet 2 nye bestyrelsesmedlemmer. Den ene er en gammel kending, nemlig Knud Weile, der været i bestyrelsen før. Den anden behøver næppe en nærmere præsentation, idet der er tale om forhenværende Borgmester Inge Larsen. Som suppleant er endvidere valgt Esther Hansen, der er gammelt medlem af selskabet, ligesom hun. har deltaget aktivt i mange arrangementer, herunder bl.a. Rytterskoledagene.
Der er en liste over den ny bestyrelse på side 39, og selskabets nye vedtægter, der blev vedtaget på generalforsamlingen, er placeret midt i bladet som riv-ud-sider.

Dette første nummer i 1994 vil som noget nyt starte en erindringsserie. Den første i rækken af erindringer er skrevet af bestyrelsesmedlem Knud Weile. Offentliggørelsen af den er resultat af et nyt samarbejde mellem Arkivets erindringsgruppe og nærværende blad, og der vil komme bidrag fra deltagerne i erindringsgruppen i de næste 8 numre.

Forsidebilledet er fra Knud Weiles erindringsartikel, og den ny bestyrelse er portrætteret på bagsiden. Personerne er fra venstre: Viggo Noach, Dan Olsen, Kjeld Jørgensen, Knud Weile, Hans Chr. Thomsen, Ester Hansen, Per E. Hansen, Inge Larsen, Eigil Jørgensen.

PS
Videoen "I Jens Tid", der blev vist på generalforsamlingen, var

teknisk set en katastrofe. Hverken mere eller mindre. Undertekster kom overhovedet ikke med, og i nogle scener kunne man ikke se Jens Kristensens hoved. Optagelserne så ud som var de filmet gennem en linse oversmurt med vaseline, og f arveme lignede noget, der var smidt på af Dansk Blindeinstitut. Den rædselsfulde kvalitet skyldtes det TV-apparat selskabet havde fået stillet til rådighed. Dertil kom, at den udleverede videomaskine viste sig ikke at virke, så der i hast måtte fremskaffes en alternativ, der ikke passede til udstyret.
For dem, der er interesseret i at se videoen i den rigtige tekniske udgave, skal det oplyses, at den kan lånes på bibliotekerne, idet de har købt 5 eksemplarer af den.

Deres Redakteur
Hans Chr. Thomsen

Da jeg var barn ...

Af Poul Sverrild

”Næ, i gamle dage, da jeg var barn, da var der rigtig fattigdom til.”
”Det var noget helt andet, da jeg var barn, dengang lærte man virkelig noget i skolen. ”

Erindringer er vi fælles om at have, men vi har hver vores. De er en central del af os, og uden dem ville vi ikke være mennesker. Den officielle historie, som skrives i historiebøgerne er samfundets fælles erindring om det, der var, som vi mener, det skal huskes. Gang på gang møder vi det fænomen, at mennesker, der var med til noget betydningsfuldt, ikke kan genkende det, når det bliver beskrevet i historiebøgerne.
”Sådan var det jo slet ikke”, er en reaktion, der ofte høres fra de mennesker, der selv var med. Det gælder for eksempel for besættelsestidens historie. Her hører man gang på gang repræsentanter for modstandsbevægelsen stille sig op og angribe de historiebøger, der beskriver det, som skete.
Så må man spørge sig selv om, hvad der er rigtigt, og undersøger man selv sagen, vil man som oftest finde ud af, at det er historiebogen, der har mest ret.
Det er eksempler, der viser svagheden ved erindringer, men erindringerne har fordele og styrker, der kommer frem på anden led. Selv om erindringen objektivt tager fejl, så ændrer det ikke ved det forhold, at det er sådan, den enkelte har oplevet det, der er sket.

Erindringens største styrke ligger i virkeligheden netop her, at den demonstrerer, at der ikke er en sandhed, en virkelighed.
I barndomserindringer er erindringer om skolen et glimrende eksempel på dette forhold. Forestillede man sig, at samtlige elever i en klasse beskriver deres skolegang, vil man få lige så mange billeder af skolens virkelighed, som der er elever. For nogle var det en god skole, for andre en dårlig skole. For nogle var læreren en hård hund og for andre en venlig og retfærdig person. Hvad er så sandheden?
Der er ingen.
Der er blot erindringer om forskellige virkeligheder, der er oplevet af den enkelte med samme sandhedsværdi.

Hvad skal vi så med erindringer, når de giver så forskellige billeder af den samme ting? Bliver det ikke bare umuligt at skrive "rigtig" historie?
Det er klart, at det bliver sværere at skrive historie, når man skal forsøge at tage hensyn til de meget forskellige vurderinger, der foreligger i erindringerne, men brugt rigtigt bliver de til en styrke.
Lokalt må det for eksempel være slut med blot at konstatere, at Hvidovre Skole i mellemkrigstiden var en fremragende skole, hvis kvalitet kunne måles på, at elever, der kom fra København til Hvidovre i almindelighed blev flyttet en klasse ned.
Ved hjælp af skoleerindringer fra tiden må vi i dag bløde vores opfattelse op og konstatere, at Hvidovre Skole i denne periode r iok
var en fremragende skole i henseende til indlæring, men kun for børn, der var tilpasset de stramme normer og den moral, som skolen repræsenterede. Det var for eksempel ikke nogen fremragende skole, når det handlede om at sikre børn lige muligheder for uddannelse.

Erindringens store styrke ligger altså i, at vi tvinges til at forholde os mere nuanceret til det, der er foregået. Ikke hvoevidt noget er foregået, for det kan undersøges og konstateres, men hvorfor, det er sket, og hvad det btød, at det skete.
Endnu en stærk side af erindringer er, at de gør historien nærværende og levende gennem eksemplets styrke. Det er ulige mere spændende og oplysende at få et vide, hvordan livet formede sig i fattigdom, end blot at vide, at folk er fattige. For eksempel bliver det så pludselig klart, at fattigdom omkring århundredeskiftet så helt anderledes ud end fattigdom tager sig ud i dag. Men det ændrer ikke ved fattigdommen i dag, det før bare, at man igen tvinges til at forholde sig nuanceret og dermed mere indsigtsfuld overfor begrebet fattigdom.

Erindringer er som ovenfor antydet en vigtig kilde også til Hvidovres historie, og derfor har arkivet gennem årene gjort et stort stykke arbejde for at samle erindringer ind. Det er først og fremmest sket gennem interview-kampagner, hvor arkivet har skabt samlinger om f.eks. Hvidovre i mellemkrigstiden og i 1950-erne. Det er en type erindringer, der er kendetegnet ved at handle om Hvidovre, og som har haft det entydige formål at skaffe direkte anvendelige lokalhistoriske oplysninger om vores kommune.
Men langt hovedparten af de erindringer, som borgerne i Hvidovre i dag bærer rundt på, er kendetegnet ved at dreje sig om andre steder end netop Hvidovre. Det er faktisk karakteristisk for en forstad som Hvidovre, at et flertal af indbyggerne er tilflyttere og dermed har deres rødder og erindringer et andet sted. I og med, at de er flyttet til Hvidovre med alle deres erindringer,

Erindringer er en vigtig kilde til Hvidovres historie

bliver alle de fremmede erindringer, rødder og forudsætninger til en del af Hvidovres historie. Hvidovres udvikling er faktisk ikke rigtig til at forklare uden at kende til tilflytternes erindringer. Hvidovres næsten brutale udvikling, hvor der ikke blev taget skyggen af hensyn til det gamle landsbysamfund, er ikke til at forstå, hvis man ikke tager tilflytterpolitikernes erindringer i betragtning. Det var for en stor del folk, der netop var flygtet fra den type landsbysamfund, som det gamle Hvidovre repræsenterede. Det var et klassesamfund, som de foragtede, og derfor havde de svært ved at se værdierne i noget som helst af det, som bønderne havde efterladt.
Det var først en senere generation, der genfandt værdierne i de små landsbyhuse og den krogede gade. Og da var det i store træk for sent.

Hovedparten af borgernes erindringer handler også om andre steder end netop Hvidovre

Heri ligger den lokal-egoistiske forklaring på, at Lokalhistorisk Arkiv for nu tre år siden tog initiativ til at starte en erindringsgruppe, hvor borgere i kommunen mødes og hjælper hinanden med at få skrevet erindringer.
Det er ikke ret mange egentlige Hvidovre-erindringer, der bliver skrevet her (vi har dog heldigvis også en enkelt næsten "indfødt" i gruppen), men der kommer mange velfortalte erindringer af den slags, der sammen med alle de mange andre oplysninger, lokalhistorien råder over, kan hjælpe os til at forstå, hvorfor udviklingen her i Hvidovre har formet sig på netop den måde, det er tilfældet.

Alt dette handler om, hvorfor lokalhistorien har interesse i, at der bliver skrevet erindringer - og helst rigtig mange. Men ellers er der

jo lige så mange motiver dl at skrive sin historie, som der er skribenter. Det kan være til børnebørnene, til den store offentlighed eller til skrivebordsskuffen.
Det påstås, men det kan man jo spørge erindringsskriverne om, at selve det at skrive erindringer giver en bedre livskvalitet. Hvis det er tilfældet, så er det blot endnu en god grund til at gå i gang med at skrive sine erindringer.

I de næste to årgange af "Hvidovre Lokalhistorie" bringer vi klip fra de erindringer, som erindringsgruppen, der mødes på Rytterskolen en gang om måneden, skriver. Tilsammen giver de et godt billede af, hvor forskellige Hvidovreborgernes baggrunde er, og hvor forskelligt vejene til Hvidovre har formet sig.

En næsten fuldtallig erindringsgruppe

Uddrag af en københavner drengs optegnelser

Af Knud Weile

En augustdag gik en ængstelig,
næsten 7-årig dreng, kaldet Lillebror,
med sin gamle Mor på 43 år
i hånden på vej til sin første skoledag.
Hun iført overstykke (det var
nok for varmt til kåbe) og klokkehat.
Han i strikket uldtrøje, livstykke
med elastik til de lange strømper
og lærredsknapperne, korte
bukser
- et stykke med bart -spejderbælte, skjorte, slipover,
alpehue. Tværs over skulderen hang den nye brune rumpedasker
indeholdende tavle, griffel (ikke patent), svamp og pennalhus af
træ arvet fra større søskende.
Forventningerne var store
- skræmmende, men man var nu blevet
skoledreng.
Det har fulgt mig hele skoletiden
Der var et hav af unger og mødre. Kl. 8 ringede skoleklokken.
Man fik orden på os: Stillet op i lang række to og to med hinanden
i hånden gik vi op ad trappen til første sal på nr. 11.
Mine 35 skoleka
mmrater og jeg (alle drenge) fik en plads ved
tomandspultene med klap, hylde under, fodbrædt, der kunne
vippes, krog til tasken og øverst på den skrånende bordplade blækhus
af glas til at tage op og dækket af en hængslet metalplade.
Ligeledes øverst var der en ca. 6 cm bred ned

Knud Weile 1930

De vel 30 mødre (ingen fædre) stod rundt langs siderne i klasselokalet og påhørte, hvad læreren, hr. Henriksen, havde at sige om alt det praktiske. Vi blev råbt op fra protokollen, og jeg stod sidst - det fulgte mig hele skoletiden.
Så kom sygeplejersken, og vi blev vejet, heldigvis med tøjet på, løseligt beskuet og befølt. Jeg var lige på grænsen til svagbørnskoloni, men havde heldigvis ikke kirtler, så jeg slap for lys på Finsen.
Vi fik så udleveret skemaet - en reklame fra Richs kaffetilsætning. Min klasse, der hed 1.a., skulle møde mandag til og med lørdag fra kl. 8- 12. B-klasserne gik fra 12- 16.
Fagene var dansk, skrivning, regning, religion og gymnastik. Vi fik ABC'en med hjem med besked om bind på til næste dag, og bindet skulle så skiftes hver måned. Næste dag skulle vi også have 2 øre med til køb af et stilehæfte, og 2 øre til et regnehæfte og medbringe en Viking-blyant nr. 2.
Stadig lidt rystet, men også utrolig stolt som nybagt skoledreng fulgtes han med sin Mor fra skolen, men nu uden at holde hånden, hjem til lejligheden Randersgade 44, stuen tv.
Randersagde 44
Her må vi dvæle lidt oven på dagens strabadser. Nr. 44 var tidligere nr. 14, indtil Kalkbrænderivej blev nedlagt og kaldt Randersgade. Her blev jeg så født en efterårsdag i 1923 som efternøler til tre søskende på 8, 10 og 12 år. Jordemoderen var også denne gang fru Maaløe, en stor stout kvinde. Jeg mødte hende igen i 3-4 års alderen, og trods venligt klap på hovedet var jeg hunderæd for hende.
Jeg husker selvfølgelig ikke sceneriet omkring fødslen, men fatter ikke, hvordan det har kunnet foregå. Lejligheden var på to værelser og havde nu seks mennesker boende. Dertil kommer, at der i stuen var et stort egetræsspisebord, seks stole, buffet, dækketøjsskab,

sybord, etagere, klaver, divan og kakkelovn. Sovekammeret husker jeg ikke.

En hård flytning og en fin mand

Da jeg var 3-4 år, flyttede min Mormor, der havde gigt, fra en kvistlejlighed i Holsteinsgade ind ved siden af os i stuen til højre, og Far og Mor lejede så hendes stue til gården som sovekammer. Flytningen foregik med trækvogn, og jeg var med, og det må have været hårdt for mine to morbrødre og min Far, for de var inde på flere værtshuse på vejen for at slukke tørsten. Hvad jeg fik, husker jeg ikke.

Ejendommens vært var en meget fin mand, der var kontorchef i Marineministeriet og hed hr. Fleischer. Han boede i Nyboder i længen mod St. Kongensgade. Hvert år kom han til jul med en utrolig billig æske chokolade. Hans kone var sommetider med - hende kunne jeg ikke lide. Og hvorfor nu chokolade - jo, Far var vicevært.

Og nu lidt om ejendommen

Den var på ti to-værelses lejligheder.

På første sal th. boede Rosborg, Konen var syg og kom aldrig på gaden. Til venstre boede Jardan med datteren, "der sang".

På anden sal tv. boede rare Vittrup Nielsens. Han var noget så fint som politibetjent. De var utrolig gode mod mig; havde endnu ikke selv fået børn. Th. husker jeg ikke.

Tredie sal tv.: Marcel og hans moder, de var meget mørke, og han var elsket og efterstræbt, da han var piccolo i Park Teatret.

På fjerde sal boede til begge sider en enlig dame. Jeg ved ikke, hvad Mor ordnede for den ene, men når vi var der, fik jeg altid en skive lys rugbrød med smør. Vi købte altid selv Normalt rugbrød.

På femte sal var der vaskeloft, tørreloft og pulterkamre. Her var der, ligesom på køkkentrappen, ikke elektrisk lys.

Barndomshjemmet Randersgade 44

Det var jo en moderne, elegant ejendom, for WC'erne lå på køkkentrappen, en halv etage oppe. To familier delte det. Ved vintertide blev der ophængt petroleumslamper, for at rørene ikke skulle fryse. Inde i nr. 42 havde de bare lokum i gården. Natpotten var et vigtigt møbel.
På hovedtrappen var der lys; man trykkede på en knap, lyset tændte en tid og gik så hurtigt ud igen.
I husets venstre kælder (der var såkaldt høj stue) boede cykelsmeden, kaldet Tyren. I nedgangen til hans kælder fra køkkentrappen stod en gammel trærod, som jeg var usigelig bange for. I husets højre side var gennemgangen en trappe ned, heri kældere. Døren hertil var altid låst, så hvad det obligate pissoir i gården med tremmedør og mystisk tjærelugt skulle bruges til, ved jeg ikke.
I gården var så metalskraldebøtterne med lågene sat fast på en jernstang på plankeværket, zinkskraldespanden skylledes ved vandhanen. Man trak i en jerntråd med øje, så kom vandet. Gav man slip, holdt det op med at løbe. Sådan var det også med den enlige messinghane i alle køkkener. Sagde I miljø?
"Vores stykke" var mod syd afgrænset af stenrenden, der optog vandet fra nedløbsrørets skråstykke, så det kunne løbe ud i rendestenen. De fristende jordrevner ved brostenene her var det strengt forbudt at pille i med en træpind.
Både ned til cykelsmeden og gennemgangens trapper var der jern gelændere.

Køkkenet

Jeg nævnte vandhaner, så lad os kigge ind i køkkenet:
vasken af emaljeret støbejern var til venstre for køkkendøren ved vinduet, fordi afløbet fra vasken løb ud i nedløbsrøret uden på huset og derfra ned i kloakken. Så kom det blå køkkenskab med

porcelænet, køkkenbordet med tyk træplade og spisekammeret. Alle skabe havde hvid porcelænsdut og træ-vinge til spærring af dørene.
Så var der tallerkenrækken - hvor også Mor's pung lå på nederste hylde. Og der var den uundværlige høkasse. I hjørnet var komfuret med messingstangen foran. Det oprindelige komfur brugtes ikke, så ovenpå stod den sorte gasovn og gasapparaterne - alle tilsluttet de usikrede messing-gashaner med gummislanger, der af og til blev utætte.
Oven over var gasmåleren, der var en slags vandmåler; de tykke blyrør herfra gik ud til de gennemgående tykke jerngasrør og videre op til næste etage. Gasarmen - 70 cm lang - var der endnu. Sluttelig aftrækslemmen af jern med en lang jernstang med øje til sømmet i væggen, når den var åben.
Hvor det sammenklappelige badekar, der vel var af sejldug, og den lille jernbeholder med slange og bruser - alt i lysegrønt - opbevaredes, husker jeg ikke.

Kvarteret

Men lad os nu lige gå ud på gaden for at se lidt på omgivelserne for mine første syv leveår.
Det stykke af Randersgade mellem Århusgade og Koldinggade, hvor jeg boede, var ca. 60-70 m langt. På vor side boede på hjørnet i nr. 42 købmand Petersen. Der reddede man sig altid et bolche, når man handlede. Det gjaldt især, hvis man forsynede hans meget tykke kone, med oplysninger om familien - dem var hun snu til at fravriste en. Hun sad altid i forretningen sammen med deres store papegøje Jakob i det store bur.
I nr. 44 boede som sagt cykelsmeden, kaldet Tyren. I nr. 46 havde en blikkenslager værksted, og på sidste hjørne var der en grøntforretning.
På den anden side af gaden lå bager Nielsen i hjørneforretningen. Efter opgangen en elektrisk rulleforretning -5 øre stokken.

I næste nr. en skomager og så glarmester Madsen (der drak), og som i sine udstillingsvinduer havde utallige billeder af vægtløfteren Bech Olsen i tricot og med alle sine medaljer.
I næste nr. lå et vaskeri og endelig på sidste hjørne et hjemmebageri. Brødet var lidt billigere og mindre der, og kagerne havde skrigende farver!
På hjørnerne ved Koldinggade lå fru Christiansens viktualieforretning og modsat købmand Thygesen - men det var en "fin" forretning. Koldinggade var overhovedet lidt finere med større lejligheder. Dette til trods fostrede den de modbydelige "Koldingbisser", især i den østlige del.
Århusgade var mere folkelig med masser af forretninger: Røde Mølle og ismejeriet, hvor man hentede fløde i kande. Blikkenslager Bruxelius og fiskemanden, der gerne ville have gamle aviser til indpakning af fiskene, når de var blevet slagtet, efter at man havde udvalgt dem i bassinerne med den evigt løbende tynde stråle (hvor længe havde de mon gået der?). Barberen, hvor man kunne blive klippet for 50 øre, siddende på et brædt lagt over barberstolens armlæn, og slagter Cort Olsen, der også havde hestekød - 3 pund for 1 krone. Dertil kom isenkræmmer, manufaktur, sko, hørkram, blomster, cykler, værtshuse - jeg kunne blive ved.
Jeg vil dog lige nævne slikforretningen over for Randersgades Skole, hvor man kunne købe en is for 5 øre, en Amerikaner i musling for 10 øre, nas, salmiakker, fire slags saltpastiller, spejderhagl og to karameller for 1 øre. Der var lykkeposer med uspiseligt indhold, men med fine "gaver" til 5 øre - hvilket for øvrigt var størrelsen på mine ugentlige lommepenge.

Ankomst og familiekomplikationer

Men vi har helt glemt ham den nyfødte. Han kom selvfølgelig først på gaden til barnedåben i Davidskirken - udøbte børn tog man ikke ud. Gudmoder var tante Ellen Bigum, hun var Mors

kusine og onkel Christians (min Fars ældstebroders) anden kone. Hvorfor nu nævne det. Jo bag det lå et familiedrama, som jeg først hørte om mange år senere. Onkel Christians første kone var min Mor' s søster. Hun var smuk som en filmstjerne. Hun rendte fra ham med en gift mand; de flygtede over Hamburg til Amerika. Han kunne aldrig vende hjem. Men min moster kunne godt år senere, og hende har jeg mange glade og spændende minder om. Min yngste søster, der var tre år ældre, havde grædt, da de fik mig, for hun havde på Far's anmodning lagt sukker i vinduet, så det var jo hendes skyld.
Jeg var et værre skravl. Min Mor, der var midt i trediverne, havde haft det meget dårligt, mens hun ventede mig. Jeg fik ikke bryst og ved ikke, hvad man dengang gav spædbørn. Jeg havde Engelsk Syge og Psoriasis over hele kroppen; måtte i barndommen ikke få kød eller æg - sagde vores doktor Engelbreth-Holm.

Doktor Engelbreth-Holm

Doktor Engelbreth-Holm kom på sin cykel, når man kaldte. Telefon havde vi grundet Fars arbejde - øbro 4703 ydun. Det var en kvart-telefon. Samme doktor klarede alt. Venteværelset - en af hans stuer - var smukt møbleret med mahognimøbler og skilderier på væggene. Konsultationsrummet var endnu smukkere møbleret - kun en briks og et skab med medikamenter antydede, at man var hos doktoren. På hans toilet - der var trods alt to - blev der foretaget alt fra småoperationer til øreskylning. Når man skulle vaccineres og dermed erlægge et gebyr på 2 kr., blev doktoren - der ellers var meget barsk - yderst venlig.
Det normale besøg blev betalt af "Syge-kassen af 1872", hvor man hver måned gik op i en anden Østerbrogade-lejlighed og betalte sit kontingent. Det var også i en smuk stue i et privat hjem.
For øvrigt fik man de fleste anvisninger fra lægen sagt højt på vejen tilbage gennem venteværelset.

Weile med forældre på Gl. Kongevej 1931

Familie-betalinger

Familiens betalinger var et kapitel for sig. Repræsentanten fra Schelkes Klædesforretning på Dosseringen kom hver måned og hentede sit afdrag. Folkeforsikringsmanden kom også med sit klippeark som kvittering, og fra Dansk Spareselskab kom deres mand og tømte spare-uret for månedens daglige 10-ører. Skomager Hermansen på Lyngbyvej - der var i sangkoret "Skjald" ligesom Far - hentede også sit afdrag.

Alle betalinger ordnedes dog ikke hjemme. Der skulle betales til Millionen - en afdeling af landmandsbanken beliggende på Rådhuspladsen. Her administreredes lån på livsforsikringer for embeds- og bestillingsmænd samt læger. Samme forening gav et mærke med værdi 5 øre af hver købt krone i visse forretninger, og

den findes vist endnu i dag. Ideen i Millionen var for øvrigt, at summen på livsforsikringen næsten gik lige op med lånet, så der aldrig blev noget til udbetaling; men det var jo "solide folk".

Arbejdernes Byggeforening

Morsommere var det at komme med til Arbejdernes Byggeforening i Fortunstræde. Her betaltes 1 kr. pr. bog pr. måned, og til konfirmationen blev så udbetalt ca. 175 kr. Hvis man var mere end heldig, kunne man få udtrukket retten til at købe et hus, hvis der var bygget nogen. Kartoffelrækkerne i Farimagsgade, Kildevældskvarteret og kvarteret ved Carlsberg er byggeforeningshuse og ligger der den dag i dag.

Et fortidigt sceneri, der varede ved helt op i 1970-erne

På kontoret førtes bøgerne med blæk, to mennesker skrev og underskrev. Hus, møblering og personale var fortidigt: Skrivepulte, træstole, der kunne skrues op og ned, et udskåret skrankegelænder og billeder af de ældgamle tidligere formænd og bestyrelser i glas og ramme, og så var der stilheden. Her hørtes nemlig kun penneskratten og lyden, når der bladedes i de store foliebøger, eller de åbnedes eller lukkedes. Alt henførte en til en fjern fortid, og så sent som i 70'erne foregik det stadig sådan. Jeg har ofte sendt folk hen for at betale der, så de kunne få en oplevelse af sceneriet. En byggeforeningsbog i dåbsgave med de første 5 kr. betalt var ikke ualmindeligt.

Og så var der klasselotterisedlerne, der skulle fornys hver måned vidt forskellige steder i byen, men alle steder lige spændende. Private hjem med spændende møblering, altid ældre damer: Sorte kjoler til anklerne, høje i halsen, knude i nakken og med filigransmykker eller kæder med en gammel sølvmønt om halsen.

Men bedst af alt: Byen blev oplevet, blev set, og jeg spurgte og fi

Vedtægter

for

Hvidovre

Lokalhistoriske

Selskab

Nr. 1 - 1994

1. Formål

Selskabet har til formål at udbrede kendskab til og vække interesse for Hvidovre kommunes lokalhistorie samt støtte udgivelsen af lokalhistorisk litteratur om Hvidovre kommune

2. Organisation og tilhørsforhold

Selskabet er en privat forening, der arbejder i nær tilknytning til Hvidovre kommunes Lokalhistoriske Arkiv.
Bestyrelsen består af 9 medlemmer - heraf 2 medlemmer valgt af og blandt udvalget for Kultur og Fritids medlemmer samt 2 suppleanter.
Valg af de 7 bestyrelsesmedlemmer og de 2 suppleanter, 1 revisor og en revisorsuppleant foretages af den ordinære generalforsamling.
Arkivlederen deltager i bestyrelsesmøderne.

3. Generalforsamling

Generalforsamlingen er selskabets højeste myndighed.
Den ordinære generalforsamling afholdes hvert år i november måned, og indkaldelsen sker skriftligt med 14 dages varsel. Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.

Ekstraordinær generalforsamling afholdes, når bestyrelsen skal beslutte det, eller når mindst 20 medlemmer begærer det ved skriftlig henvendelse til formanden med oplysning om dagsorden

for det begærede møde. Bestyrelsen indkalder da generalforsamlingen med 14 dages varsel som ovenfor anført.
Beslutninger, herunder vedtægtsændring, træffes ved almindelig stemmeflerhed.

Følgende punkter skal behandles på generalforsamlingen.

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning.
3. Fremlæggelse af revideret regnskab.
4. Fastsættelse af kontingent.
5. Behandling af indkomne forslag.
6. Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter.
7. Valg af revisor og revisorsuppleant.
8. Eventuelt.

4. Medlemskab

Generalforsamlingen fastsætter årskontingentet. Som medlemmer kan optages enkeltpersoner.
Som medlemmer uden stemmeret kan optages foreninger, institutioner og virksomheder.

5. Bestyrelse

De af generalforsamlingen valgte bestyrelsesmedlemmer vælges for 2 år ad gangen, således at der på lige år vælges 4, på ulige år 3. 2 suppleanter vælges for 2 år ad gangen. Revisor og suppleant vælges for 1 år ad gangen. Bestyrelsen konstituerer sig selv.

6. Økonomi

Selskabets regnskab offentliggøres i forbindelse med den ordinære generalforsamling.

7. Selskabets ophør

Til opløsning af selskabet kræves en beslutning på en generalforsamling, hvor mindst en tredjedel af selskabets medlemmer er til stede.
Er dette medlemstal ikke mødt, indkaldes ekstraordinær generalforsamling, som da er beslutningsdygtig uanset antallet af de fremmødte.
I tilfælde af ophør tilfalder selskabets formue Hvidovre kommune.

Vedtaget på den ordinære generalforsamling d. 22 november 1993.

fortalt. Så helt fra den tid stammer mit kendskab til og interesse for byen København, som jeg har dyrket og studeret siden.

Østerbro

Østerbro var et spændende kvarter at bo i. Især fordi man dengang gik ture. Tur med Mor og aftentur med begge forældre. "Pænt" klædt på var man jo. Sommer: Korte spejderbukser, blå eller grønne, slipover, alpehue. Vinter: plus-four, sweater, jakke og vinterfrakke. Man havde lært at bukke (pigerne at neje) og at tage hatten af, når man mødte nogen.

Men nu afsted.

Hen hos Buddha (øgenavn) ved trekanten for at købe Ankergarn nr. 30 til Mormors hækling af mellemvært og blonder, fordi Frisenettes grønthandlerforretning - han viste sig senere at være Det borende X, forbi spøgelseshuset på hjørnet af Nøjsomhedsvej og forbi Opfostrings-huset med drengene der havde uniform på og var forældreløse - føj da, tænk hvis Far og Mor døde - fordi det skæve hus på hjørnet af Ndr. Frihavnsgade, gennem Rosenvængets Alle. med alle de gamle, fine villaer - dog først efter at have passeret politistationen, der altid gav beklemt samvittighed uden grund - og det mærkelige hus, hvor der boede en trold.

Videre forbi værgerådet - det værste af alt, og hvor man kom, hvis man var uartig, og dernede i kælderen fik man gennem det åbne vindue forevist drengene, som allerede var kommet der, og som gjorde gymnastik. Over Trianglen, jeg skulle lige tisse, og der var pissoir for mænd på bagsiden af den runde pavillon. Forsiden rummede Kiosk Bien og dametoilet med opsyn, pris 10 øre for det pæne, men også et gratis. Hen at se fuglene i Sortedamssøen, eventuelt først op i Bikuben på første sal i hjørnehuset, hvor man

var hunderæd for den gamle sure bankkasserer. Kassererne var altid gamle dengang, da det var et avancement.

Hov, noget i luften

- hurra en flyver, og bag den slæbtes, skal vi kalde det et banner med "VASK I PERSIL". Ikke andet. Så var det meget mere spændende at få hold i nakken, når man måbende stod og så Clauson Kaas med sin røg-flyver skrive HENKO eller IMI på himmelen. Men alligevel, man havde set en flyver i dag. Var man så heldig, at ambulancen med sit ba-bu gummibothorn, massive dæk, gear og bremse udendørs, vindspejl, ellers åbent førerhus, kom susende forbi med over 30 km - der jo var fartgrænsen på de runde skilte - så var det en topdag. Hjem over Lille Triangel, Kastelsvej med alle ambassaderne, Blindeinstituttet - det først byggede grundmurede hus efter voldenes sløjfning - gennem den spændende Classens Have, Strandboulevarden med alle tømmerpladserne, et kig til den store drøm, brandstationen: For brandmand ville man være - jeg søgte for øvrigt engang, men blev ikke antaget; jeg var vist for tung i ... Forbi Finsen med fru Heibers villa, kigge ind gennem de skrå, gitrede trælameller på Kryolitten for at se det spændende, der foregik; her til højre 1,5 m nede resten af De fattiges Dyrehave, så Spritfabrikkerne, ad Viborggade forbi mirakelsmeden, købmand Laurits Larsen, passere legepladsen i Århusgade og lige sige goddag til onkel Aage, der sad i sit avishus her ved legepladsen, så hjem for at spise og lege.

Ba-bu gummi-
bothorn,
massive dæk,
gear og brem-
se udendørs

Weile som 9-årig

Årsberetning 1 993
Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv

Af Poul Sverrild

Arkiv-virksomheden

Der har i det forløbne år været knap 478 gæster på arkivet, et antal, der svarer ret præcist til niveauet for de foregående par år. Det er med uændrede åbningstider, og det forholder sig trods skiltning fortsat sådan, at op mod en trediedel af besøgene finder sted udenfor åbningstiden.

Antallet af af leveringer har ligget på omkring de 70, også svarende til sidste år.

Hvidovre Station ca. 1940

Blandt de mere markante afleveringer skal nævnes Hvidovre Nærradio, der har afleveret godt og vel 300 lydbånd med optagelser af radioudsendelser. Det er resultatet af et formaliseret samarbejde, hvor Hvidovre kommune gennem Lokalhistorisk Arkiv finansierer bevaring af udsendelserne, så Nærradioens journalistiske udsendelser kan blive tilgængelige for eftertiden på linie med f.eks. Hvidovre Avis.

I løbet af året er der afleveret omkring 450 fotografier, dels aktuelle og dels historiske. Blandt andet er der dukket et for arkivet helt ukendt postkort af Hvidovre Stations anden billetsalgsbygning

op.

Blandt de emner, arkivet har sørget for fotodokumentation af i år, er kommunens Irma-butikker, som blev gennemfotograferet i foråret, for det var jo en hel kultur, der stod overfor at forsvinde.

Hvidovre Station ca. 1950

Der er også i år afleveret et par foreningsarkiver, hvor jeg kan nævne den nu nedlagte forening Hvidovre Børnedramatik.
Edb-registreringen er endnu ikke blevet påbegyndt, men programmet er anskaffet og står nu overfor at blive installeret, og de første inddateringer finder sted i januar måned.
Det bliver i første omgang billedsamlingen, som bliver genstand for inddatering, da det er den samling, der er det stærkeste træk på.
Erindringsgruppen, der mødes på Rytterskolen en gang om måneden, arbejder nu på tredie år med uformindsket indsats, og i vores blad kommer vi nu i de næste otte numre til at møde nogle af resultaterne i form af erindringsartikler.
På erindringsfronten er arkivet også på anden led i gang med et spændende projekt. I forsommeren var jeg inviteret ud til en jubilerende skoleklasse fra Sønderkærskolen for at sige noget om erindringer. Det har nu kastet en masse skoleerindringer af sig.

Vojensvej 43 i begyndelsen af 1920-erne

Der ligger nu skoleerindringer fra syv af klassens elever på arkivet, og jeg planlægger en lille særudgivelse af disse erindringer til næste år, hvor Sønderkærskolen i øvrigt kan fejre sit 70 års jubilæum.
Sammen med vores tidligere bestyrelsesmedlem, H. Elsted Jensen, arbejder arkivet på et stort billedprojekt med affotografering af adskillige hundrede af arkivets bedste billeder, som i løbet af de næste år vil blive tilgængelige i en række mapper, der er delt geografisk ind, så der for eksempel er en række mapper om Hvidovre Syd, om Avedøre og så videre.
Jeg har i år deltaget som observatør i Københavns amtsmuseumsråd. Her er det min opgave at forsøge at orientere om, hvordan amtets lokalarkiver løser deres opgaver, og forsøge at påvirke det kulturhistoriske arbejde, som amtet forestår, så det i det mindste ikke modvirker kommunernes interesser.

Vojensvej 43, 1925

Det ville jo være at foretrække, at de forskellige offentlige instanser arbejder sammen fremfor at træde hinanden over tæerne.
Arkivet har lykkeligt undgået besparelser på sit lille budget, men selv uden besparelser kan alle aktiviteterne ikke understøttes af budgetmidlerne. Så jeg skal her - uden at nævne de enkelte sponsorer - udtrykke min taknemmelighed for, at sponsorbidrag i et omfang, der overstiger arkivets eget driftsbudget, har gjort det høje aktivitetsniveau muligt.

Medarbejdere

I foråret arbejdede Hans Christian Thomsen med at indsamle oplysninger
om de almennyttige boligbyggerier i Hvidovre i efterkrigstiden med henblik på, at arkivet på et senere tidspunkt kan udgive et arbejde om det emne. Det har resulteret i en udklipsamling, der knytter an til tidligere foretagne erindringsindsamlinger om samme emne.
Etnologen, Lone Holden, er i efteråret startet som medarbejder på arkivet, hvor hun dels indgår i løsningen af de løbende arkivopgaver som ordning og registrering, og dels arbejder hun på en undersøgelse af familiestrukturer i 1700-tallets Hvidovre.
I tilknytning hertil samarbejder hun med skolevæsenet om udarbejdelsen af et undervisningsmateriale, der bygger på brugen af Hvidovre Kirkebog, som hun også har medvirket til den forestående udgivelse af.
I foråret stod hun for i samarbejde med Hvidovre kommunes kultursekretariat at overføre det store manuskript, som Ernst og Lilly Cortsen har udarbejdet, til edb, og hun har også stået for udarbejdelsen af nogle brugervenlige registre til bogen.
Endelig arbejdede en studerende, Gerner Gravang, i et par måneder i forsommeren med transskription af folketællingen i Avedøre 1901, som forhåbentlig vil foreligge på tryk i løbet af det kommende år. Og han er gået i gang med endnu en folketælling.

Foredrag og busture

Jeg har i årets løb holdt ni foredrag, forestået tre busture og · undervist skoleklasser to gange. Busturene har været for pensionister fra Hvidovre og fra vores tre venskabsbyer, for enlige mødre tilknyttet projektet Luna og for politikere og planlæggere, som Byplanlaboratoriet havde samlet til en kongres om forstæderne: Lone Holden har i løbet af efteråret holdt flere foredrag for grupper spændende fra børn til HF-elever.

Andre formidlingsaktiviteter

Arkivets hovedformidlingsprojekt har i år været videofilmen om Jens Kristensen, dette selskabs første mangeårige formand. Hans Thomsen og Stig Sørensen, der har skabt filmen for arkivet, har arbejdet på den i et par år, og jeg er som leder af Lokalhistorisk Arkiv utrolig glad for, at den nu foreligger som det første portræt

Gl. Køge Landevej gennem Hvidovre i 1960-erne

af en Hvidovre-politiker, et portræt af en af dem, der skabte det moderne Hvidovre på godt og ondt.
Der er derudover fra arkivet kommet en række artikler i Hvidovre Avis, i vores eget blad og i flere fagtidsskrifter, som Fortid og Nutid og Byplan.
Arkivet forventede, at Hvidovre Kirkebog 1747- 1777 skulle udkomme i år. Men da det har været vanskeligere at skaffe sponsormidler, end jeg havde håbet, har det ikke kunnet lade sig gøre. Men bogen er lige på trapperne og udkommer i januar eller februar måned 1994.
Arkivet deltog også i årets Rytterskoledage med et rimelig godt udbytte målt i kontakter og påfølgende afleveringer.

Rytterskolen
I årets løb har der været afholdt 124 arrangementer, og det er en lille stigning fra sidste år.
Vi er nu ved at nå loftet for, hvad vores fredede skolebygning kan bære. Det begynder at blive tydeligt for eksempel på gulvet, at huset bliver brugt flittigt, og uden at større rengøringsbudget bliver det svært at fastholde det ordentlige indtryk, som Rytterskolen i dag giver de besøgende.
Vi står også overfor at skulle erstatte noget af køkkeninventaret og må håbe på, at det er muligt at skaffe midler til det.
Men det er herligt, at huset nu også er levende om eftermiddagen, så det er synligt udefra, at det bliver brugt i overensstemmelse med de oprindelige ideer.
Ikke færre end tre kulturhistoriske foreninger holder nu til her som regelmæssige brugere.

Egnsteater
Den store egnsteaterforestilling, Rødder Rak og Reformister, der blev opført i januar og februar, og som tog udgangspunkt i de

store landboreformer i 1700-tallet, var arkivet dybt involveret i, og det blev jo heldigvis en forrygende succes både i henseende til anrnddelser og til antal af tilskuere.
Arkivet stod bag den udstilling om Hvidovre i 1700-tallet, som ledsagede teaterstykket, ligesom arkivet havde leveret baggrundsmaterialet til forestillingens indhold.
På baggrund af succesen arbejder arkivet nu sammen med egnsteater Vestvolden på at sætte et nyt stykke lokalhistorisk funderet dramatik op i januar/februar 1995. Stykket kommer til at handle om fremmede i Hvidovre gennem tiderne, og titlen er: De Grænseløse.

Konsulentvirksomhed
Arkivet benyttes som konsulent af Teknisk Forvaltnings Planafdeling i en række plansager og sager om vurdering af mulig

Hvidovrevej ved Torvet i 1960-erne

hederne for arkæologiske fund, bygningsbevaring og bygningsrenovering.

I år har der været arbejdet på sager om Hvidovre Torv, Damgården i Avedøre, den nye Falck-station på Avedøre Havnevej, Avedørelejren, Stevnsbogård i Avedøre, Rådhuspladsen og ældrecentret i Hvidovregade.
Det er opgaver, der tager meget tid, men set fra et lokalt kulturhistorisk synspunkt, er det utrolig positivt, at planlæggerne endelig har fået øjnene op for, hvor vigtigt det er at sikre de historiske værdier, der overlevede 50-ernes og 60-ernes voldsomme udvikling. Det er også nu, vi står overfor at skulle forholde os til bevaringsværdien af de bedste eksperimenterende byggerier fra 1950-erne, som Hvidovre er så rig på.

Forestående opgaver
Som ovenfor omtalt står kirkebogen nu foran sin udgivelse, men mere præcist om det kommer i næste nummer af bladet.
Så deltager Arkivet i år for første gang i det årlige julemarked, som Kulturrådet arrangerer i Medborgersalen d.2. og 3. december.
Arbejdet med det nye arkiv-edb-program, Arkibas, som starter i januar kommer erfaringsmæssigt til at tage mange ressourcer, men det skulle gerne give et bedre service-niveau på registrerings- og søgeområdet. Man må ikke forvente, at denne indsats bliver følelig før, der er gået et par år og i det mindste hovedparten af billederne er inddateret.
På udgivelsesfronten ligger der flere ting og lurer i fremtiden, men om de kommer til næste år eller først om to år, er blandt andet afhængigt af, hvor mange sponsormidler, det kan lykkes mig at skaffe.
Det er dels en billedbog om det gamle Hvidovre og Avedøre, dels en bog med 50 små artikler, og endelig den før omtalte lille bog med skoleerindringer.

Tak for årets samarbejde

Til slut vil jeg takke for årets samarbejde med Lokalhistorisk Selskab og de mange, som i årets løb har bidraget til væksten i arkivets samlinger og på den måde været med til, at Hvidovres historie bliver styrket og mere synlig.

Og i disse tider kan der nok være brug for, at vi på alle leder arbejder på at gøre Hvidovre synlig - både når det handler om de problemer vi aktuelt oplever, at omverdenen påfører os - og når de handler om de mange kvaliteter, som vi finder i netop vores lokalsamfund.

Avedøresletten med campingpladsen ved Gl. Køge Landevej 1960-erne

Selskabets nye formand

Af Hans Chr. Thomsen

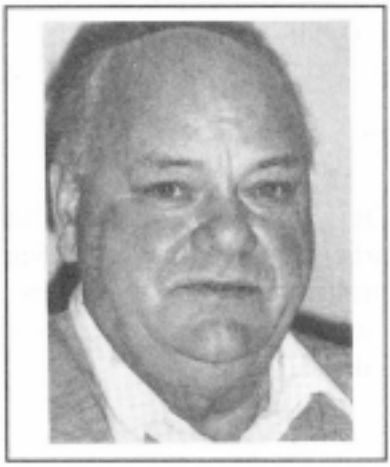

Nu har bestyrelsen konstitueret sig efter generalforsamlingen i november, og selskabets nye formand blev Dan Olsen.
Dan Olsen er fra Ørby på Samsø, og han er vokset op i en familie på 6. Han er født 1928 og tiden på Samsø blev kort. Et år efter fødslen flyttede familien til København til en husvildebarak på Hvidkildevej på Bellahøj. Efter 3 år udskiftedes den med en bedre lejlighed i et kommunalt byggeri på Bispebjerg. Der gik han også i skole til 1938. Samme år blev forældrene skilt, og Dan flyttede med moderen på landet til Herringsløse. Og det er derfra, at hans interesse for arkæologi og historie stammer.
Landsbylægen i Herringsløse interesserede sig for arkæologi og historie og det i en grad, så han kunne glemme alt om patienter og aftaler, når emnet kom på bane. Han var inspirerende og igangsættende for og de unge, der kom i forbindelse med ham. De samlede sten og gik med dem i lommen til senere "analyse".
I Herringsløse kom Dan ud at tjene på en gård, og under krigen flyttede han til København. Her fik den 14 årige arbejde som svajer. Efter krigen tog han forhyring på MS Thyra af Odense - en eksportbåd på englandsfarten. Det gik der et lille års tid med. Det blev også til en enkelt tur til Palæstina, men sømandslivet blev stoppet af en mavesygdom.
I 1947 blev det civile tøj skiftet ud med et royalt. Dan bliver

indkaldt til Kongens Livregiment i Odense.
Efter militærtiden bliver han gift og flytter til Djursland, men udfordringerne der var for små, så i 1952 gik turen igen til København. Her gennemførtes en handelsuddannelse på aftenskole med efterfølgende arbejde i diverse firmaer. I det sidste " Flygt Pumper - bliver han i 25 år som forvalter.
Som 61 årig går han på efterløn, og siden 1973 har han boet i Hvidovre.
I hele perioden har interessen for arkæologi og historie været central. Dan Olsen er medlem af den arkæologiske forening Tværpilen, og den 1. august 1993 startede han sammen med andre interesserede foreningen Hvidovre Slægtsforskere.
I Hvidovre Lokalhistoriske Selskab er han interesseret i at inddrage skolerne i foreningens arbejde, og i den sammenhæng vil der blive sendt en skrivelse ud til samtlige skoler i Kommunen med en invitation til besøg på Rytterskolen.
Derudover vil han virke for et opsøgende arbejde blandt medlemmerne for at kortlægge, hvem der har viden og oplevelser med relevans for lokalsamfundet, og med henblik på foredrag i Selskabets regi.
I 1993 var der en medlemstilbagegang på 39 og en nytilgang på 15 så der skal arbejdes på at få nye medlemmer til selskabet. I den forbindelse arbejdes der i selskabet med en reklamefolder og der er andre tiltag, hvoraf Åbent Hus-arrangementer er et af dem.

Medlemsmøde

I januar holder selskabets første formand, Jens Kristensen, foredrag om vejnavne.
Mange af kommunens vejnavne stammer fra de gamle marknavne, men det er ikke nødvendigvis det samme, som at vejene også ligger på de marker de er opkaldt efter - eller er det?
Og hvorfor har f.eks. de veje, der ligger på Torstensgården, navne efter landsbyer i Nordsjælland?
Jens Kristensen vil også komme ind på, hvem nogle af personerne bag vejnavnene i kommunen er. Og hvorfor er de personer iøvrigt alle mænd?

Tilmelding
Af hensyn til servering bør man tilmelde sig arrangementet senest onsdag 12. januar 1994
på Rytterskolens telefonsvarer
tlf. nr. 31 47 34 44
Der kan godt gå et lille stykke tid fra man har ringet op, til telefonsvareren kobles til - men hav tålmodighed.
Det eneste man skal gøre er at oplyse navn, antal personer, og om der ønskes te eller kaffe. Det er ganske enkelt og ligetil.

Mødet finder sted:

Mandag 17. januar 1994 kl .19.30
Bibliotekscafeen
Medborgerhuset

Medlemsmøder

I februar fortæller Svend Borring Sørensen om sit liv som kommunalpolitiker og tolder i Hvidovre.
Borring Sørensen kom i kommunalbestyrelsen i 1954 for de konservative, og han var borgmesterkandidat flere gange.
Hans periode i lokalpolitik strækker sig over ca. 20 år.

Mødet finder sted:

Mandag 21. februar 1994 kl.19.30
Bibliotekscafeen
Medborgerhuset

I marts vil Orlogskaptajn Eigil Jørgensen causere om sine oplevelser i søværnet - til søs og i land fra 1946- 1987.
Eigil Jørgensen er kasserer i selskabet og har sammen med den nyvalgte formand stået for Åbent Hus.'..arrangementerne i 1993.

Mødet finder sted:

Mandag 21 . marts 1994 kl. 19.30
Bibliotekscafeen
Medborgerhuset.

NB! Husk tilmelding på telefonsvarer.

Åbent Hus på rytterskolen

Åbent hus arrangementerne på Rytterskolen har vist sig at være en succes, så de vil blive gentaget i 1994.

Som tidligere nævnt er formålet at etablere en social ramme for medlemmerne ud over de 6 årlige arrangementer.

De næste dage der holdes åbent bliver:

Onsdag 2. marts kl. 13.00 -16.00
Onsdag 6. april kl. 13.00 -16.00
Onsdag 5. okt. kl. 13.00 -16.00
Onsdag 2. nov. kl. 13.00 -16.00

Den ny bestyrelse

Formand	Dan Olsen, Spurvehøjvej 17, 31 78 86 42
Næstfmd.	Kjeld Jørgensen, Kløverprisvej 48, 31 75 20 91
PR/Sekretær	Viggo Noach, Am.Niels.Blvd. 163,2.tv,31 78 29 99
Kasserer	Eigil Jørgensen, Hvidovrevej 98 C, 31 47 00 58
Redaktør	Hans Chr. Thomsen, Kløverprisvej 7, 31 75 99 47
Best.medl.	Inge Larsen, Bemers Vænge 7, 2.tv. 31 78 47 36
Best.medl.	Knud Weile, Kløverprisvej 45, 31 75 97 15
1.suppl.	Per Hansen, Grenhusene 26, 31 49 24 70
2.suppl.	Ester Hansen Høvedstensvej 22, 2.tv. 31 78 06 61
Revisor	Ester K. Pedersen, Tavlekærsvej 122, 31 78 23 98
Rev.suppl.	Lisbeth Magnussen, Ankermandsvej 15, 31496977
Sekretariatsudvalg:	Knud Weile, Inge Larsen, Ester Hansen, Viggo Noach.

NB!!!
Post til formanden bedes sendt til
Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre .

bag-siden

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE ARKIV

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

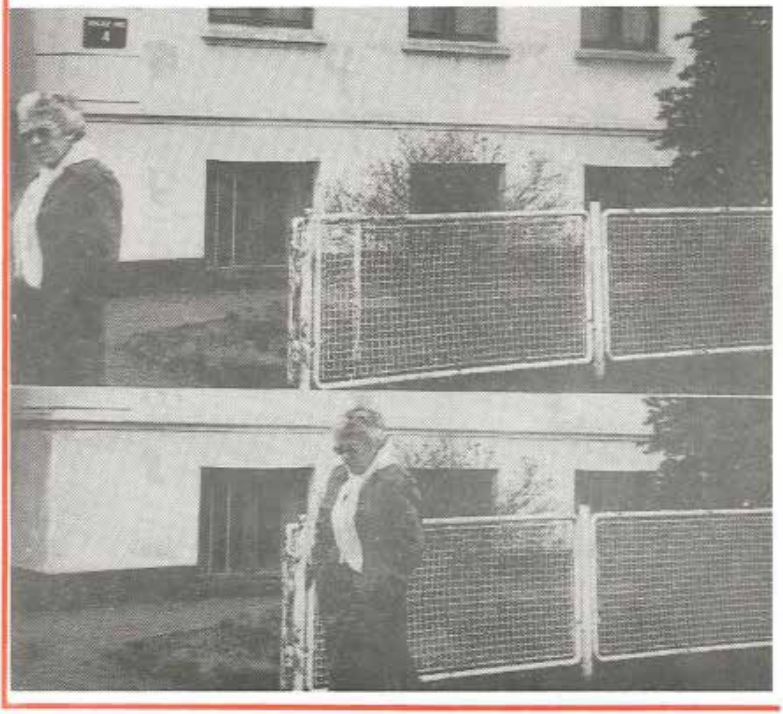

NR. 2 . MAJ 1994 . 12. ÅRGANG

Nr. 2 - 1994

Indhold

Kære læser .....side 3
Vi var lysthusbeboere.....side 4
Af Leif Rasmussen
Indenfor murene .....side 14
Af Dora Orneborg

Glostrup Boligselskab, 1943-1993 .....side 34
Af Poul Sverrild
Slægtsforskning på Rytterskolen .....side 37
Af Dan Olsen
Medlemsudflugt .....side 40
Åbent Hus .....side 41
Medlemsmøder .....side 42

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Det udkommer fire gange årligt og tilsendes selskabets medlemmer.

Redaktion: Hans Chr. Thomsen
Adresse: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
Tlf. 31 78 02 22 lok. 227
ISSN 0902-3046

Kære læser

Vi bringer 2 erindringsartikler i dette nummer. Den første er skrevet af en af selskabets medlemmer Leif Rasmussen, den anden af Dora Orneborg, der er med i Arkivets erindringsgruppe. Det er hermed anden gang vi bringer en artikel fra den gruppe. Den første blev bragt i forrige nummer.

Så er der en introduktion til en slægtsforskergruppe, der holder til på Rytterskolen, og der er en anmeldelse af en bog om Glostrup Boligselskab.

I forbindelse med nogle arrangementer, Selskabet arbejder med om skoler, efterlyses skolepulte. Og hvad der menes med skolepulte er udmærket beskrevet af Knud Weile i forrige nummer af bladet 11 •• tomandspulte med klap, hylde under, fodbræt, der kunne vippes, krog til tasken og øverst på den skrånende bordplade blækhus af glas til at tage op og dækket af en hængslet metalplade. 11 Selskabet .er interesseret i såvel køb som lån - og folk, der har kendskab til skolepulte, bedes henvende sig til formanden:
Dan Olsen Spurvehøjvej 17, tlf.: 31 78 86 42

Endelig kom der en opfordring på generalforsamlingen til, at der blev · nedsat en gruppe til uddeling af dette blad. Interesserede bedes henvende sig til formanden eller til kassereren:
Eigil Jørgensen, Hvidovrevej 98 C, tlf.: 31 47 00 58
Forsidebilledet forestiller Dora Orneborg, der går forbi sit "barndoms-hjem". Bagsidebilledet hører sammen med Leif Rasmussens artikel.

Deres Redaktør

Vi var lysthusbeboere

Af Leif Rasmussen

Det hele startede for nøjagtig 40 år siden, i sommeren 1954. Året før havde jeg netop afsluttet min soldatertjeneste, ved fodfolket på Høvelte Kaserne. Det var dengang, hvor man fik 2 kr. om dagen i·løn og selv skulle betale, når man skulle hjem på orlov med de offentlige transportmidler.

I et helt år havde min forlovede Jytte og jeg lagt penge til side for at kunne blive gift. Det var inden kildeskatten blev indført, så derfor var skatten dette år kun på 12 • kr. om måneden, selv om jeg tjente den formidable hyre af 210 kr. om ugen Lejlighed kunne vi ikke få, og derfor kiggede vi os omkring efter et lil.le hus, hvor vi kunne bo indtil vi kunne bygge ef rigtigt et-plans-hus. ·

Børnerige familier

· Hvorfor var vi helt vilde efter at blive· gift. Vi var jo ikke ret gamle. Jeg var 22 og Jytte var kun 19. Jo, vi var begge to ud af det man kaldte en børnerig familie. Vi var seks børn, fem drenge og en pige, og hos Jytte var de fire piger, hvor hun var den ældste. Det var så hende, der skulle "bane vejen" for de tre andre. Hun skulle være hjemme inden kL 23.00. (Min svigermor, som nu er 82 år, "fik lov til at læse denne artikel inden den gik "i trykken". . Hendes eneste kommentar var: "Jytte fik sågu ikke lov til at være ude til kl. 23.00"). Hun skulle spørge, hvis hun skulle i biografen,

og det med at overnatte ude kunne slet ikke lade sig gøre, både af moralske men så sandelig også af pladsmæssige grunde.
Mine forældre og vi unger, boede i en 3-værelses + kammer, hvor vi tre ældste brødre sov i kammeret, der var på ca. 6 m2
. Der var
ingen varme i værelset, undtagen den smule, der kunne trænge gennem en rist inde fra stuen, hvor kakkelovnen stod.
Det var også så som så med hygiejnen. Der var ikke noget, der hed varmt vand undtagen det, man kunne hente fra kedlen, der stod på kakkelovnen. En gang om ugen gik jeg på badeanstalten, der lå i Sjællandsgade. Et brusebad kostede 1,50 kr. og hvis man flottede sig og købte et karbad, måtte man slippe 2,75 kr.

Torneroseslottet
Nå, men vi havde aftalt at vi skulle giftes i sommeren 1954, og derfor gik vi på jagt efter vores lille drømmehus. Cyklen blev pumpet og afsted gik det til Gladsaxe, Herlev, Ballerup og Hvidovre.
Endelig fandt vi det så, torneroseslottet. Og det var virkelig et torneroseslot. Det havde lige regnet og luften var varm af dis. Vanddråberne sad på alle buske og træer, og da huset havde stået til salg i flere måneder, var der endnu ikke lavet noget i haven hele foråret. Græsplænen var omgivet af roser, som stod i fuldt flor. Hækkene var høje og trængte til at blive klippet. I baghaven var der et stort stykke med jordbær, der stod i blomst. Huset, som var det yndigste lille træhus med grønne skodder og grønne altan-kasser, havde elektrisk lys og "lokummet" var også ganske pænt.

Dette var vores drømmehus. Vi tænkte ikke på den kommende vinter, vi tænkte ikke på varmen, vandet og spanden, der skulle tømmes. Vi tænkte kun på, at her kunne vi være os selv.

Torneroseslottet

Altid havde vi haft mange mennesker omkring os. Det intime samliv måtte, groft sagt, foregå på trappeopgangen og i kældernedgangen,
hvis vi ikke "lånte" min fars nøgler, og kørte fra
Bellahøj til Rødovre, for at kunne være "sammen" i et koldt og klamt kolonihavehus.
Med en pris på 13.800 kr. og med en udbetaling på 3.000 kr. købte vi så Voldgårdsvej 8, til overtagelse pr. I. juli 1954. En brugt radio til 75 kr" en divan, der kunne slås ud til sovebriks gav vi 210 kr. for, og i starten var vores spisebord det havebord, der hørte med til huset.
Den 10. juli blev vi gift og rykkede så ind i vores eget lille hjem. Ikke noget med at bo sammen før man var gift. Nej , nej , det var for umoralsk. Nu var vores adresse, hvis man tog det hele med:

Der arbejdes på slottet

Jytte & Leif Rasmussen
Voldgårdsvej 8
Avedøre pr. Hvidovre (postdistrikt)
Glostrup Kommune
Brøndbyøster Sogn

Strenge vintre

Flytning skulle meldes til sygekassen. Det foregik på den gamle Avedøre Skole på Byvejen, hvor overlærer Aaboe var kasserer. Senere blev kontingentet krævet op på bopælen. Hver måned blev der banket på døren med et "Goddav, det er fra sygekassen". Det kostede 7 kr. om måneden, og når man så havde betalt, blev stemplet taget op af lommen og kortet blev stemplet, så man var sikret en måned fremover. Hvis man ikke havde nogle penge kunne man godt få udsættelse, men så måtte man selv henvende sig hos inkassatoren for at betale restancen.

Vinteren 1954-55 var streng, synes jeg at kunne huske, men det kan da godt være, at det var fordi huset ikke var isoleret overhovedet, og fordi vi kun have en "Bess-ovn" at fyre med. Den gik på petroleum og en beholder kunne kun holde i ca. 6. timer, så når vi kom hjem fra arbejdet, efter en cykeltur på ca. 10 km., var der sk ... koldt i huset. Jeg husker en dag, hvor vi kom hjem og fik fyret op, og det dejlige gummitræ, vi havde fået i bryllupsgave, faldt sammen som en klud fordi det havde fået frost.
Frosne vandrør havde vi også. Så måtte vi varme klude op, som vi kom omkring røret, indtil vandet igen kunne løbe. Og det med at tømme spand. Der skulle graves hul til indholdet og jorden var selvfølgelig frossen 10-20 cm ned, så det var med stort besvær vi fik tømt spand det første år. Senere gik det bedre, for vi lærte at grave hullerne inden frosten gik i jorden. At vi så om sommeren,

fordi vi havde fået at vide, at det var godt for rabarberne, kom til at svide alle disse af, da vi ikke havde fortyndet spandindholdet, det er så en anden sag.
Som typograf arbejdede jeg på skiftehold på et af de store dagblade, og derfor var min kone mange gange alene om aftenen. En vinterdag, kort før jul, sprang de elektriske sikringer og vi havde, uerfarne som vi var, ingen ekstra sikringer. Vi havde på det tidspunkt også anskaffet os en gasvarmer istedet for petroleumsovnen. Den løb tør for gas, så der var ingen lys og ingen varme.
Det bfov så til, at Jytte måtte sidde i stearinlysets skær og klippe julehjerter, iført flere lag tøj og en tyk housecoat. Hun kunne også høre, hvordan musene gnavede både på loftet og inde i de hule vægge. Det var meget svært at holde humøret oppe for hende, der følte sig som "Palle alene i verden".

Mus

A propos mus. Så havde vi om efteråret, når der blev høstet på markerne, altid besøg af mus. Det opdagede vi ved, at der var spist af de madpakker vi om aftenen havde smurt og lagt ned i køkkenskabet. Køleskab havde vi ikke. Resten af vinteren måtte vi lægge vores madpakker i en skål m:ed en tallerken over.

En ret så uheldig oplevelse med mus har vi da også haft. Vi gjorde det, at når havde stegt et eller andet på vores stegepande, tørrede vi den af med et stykke papir, og stillede den ned i køkkenskabet. En dag, hvor vi skulle have æggekage, lavede vi denne og spiste med velbehag, indtil vi opdagede nogle små sorte stumper i kagen. Kan I gætte? Ja, det VAR muse-ekskrementer. Så var det med i en fart at få drukket noget mælk. Det havde vi hørt, skulle være en god modgift mod forgiftninger.

Een lygtepæl

For at låne bøger på Hvidovre Bibliotek skulle man bo i Kommunen, men vi tilhørte jo Glostrup Kommune, så vi lånte bøger på min bror Georgs kort. Han boede i nr. 128 på Hvidovrevej .

Når vi skulle på biblioteket, der lå hvor nu Medborgerhuset ligger, måtte vi for enden af V oldgårdsvej over en grøft. Her var der lagt planker ud, så der var en lille bro. Derefter ad en sti, der var trådt i en rugmark (det er forøvrigt der Grenhusene ligger nu) og først når vi kom til Arn. Nielsens Boulevard, kom vi til civiliserede områder, med fortov og asfalteret vej .

Om sommeren, når vi fik uventede gæster, gik turen ned til havekolonien på Kettevej , hvor vi kunne købe øl og andre nødvendige ting. Brødudsalget, der lå omtrent på hjørnet af Nordlundsvej , var kun et lille skur, men det var det eneste sted, vi kunn.e købe brød og iskager.

Det var også sjovt når vi skule til en telefon. Den lå på hjørnet af Kastanjenborgvej og Nordlundsvej. Det var ret så gammeldags.

Det unge par

Der var håndsving; og når man så drejede på dette, fik man forbindelse til centralen. En gang imellem måtte den have et par . ekstra drej . Det var når man syntes, at de var for længe om at etablere forbindelsen, og så kunne det hænde, at man fik en sk ... balle af telefonpasseren, som· i mange tilfælde var en mand. Der var også købmand Bruun på Nordlundsvej . Det var her vi købte Kosangas, da vi havde fået en sådan ovn installeret i vores hus. Men man kunne mærke, at huset ikke var isoleret, for vi brugte to 11-kg flasker om ugen, og det var meget for et lille hus på kun 26 m

Vi var da også ved at løbe fra det hele flere gange. Det var godt nok om sommeren, men om vinteren var det sgu svært. Vi havde ingen naboer. Det var kun sommerhuse, der lå på næsten hele vejen. Der var kun en lygtepæl med gadebelysning. Den lå heldigvis lige uden for vores grund, men alligevel boede man i en udørk.

Selvbyggere

Så i 1957-58 begyndte der at ske noget. Det var ligesom om der kom flere penge mellem folk, og efter megen spekulation gik vi så, i foråret 1959, i gang med at bygge det helårshus, vi nu havde drømt om længe.

Det blev et delvis selvbyggerhus, idet vi selv gravede og støbte grunden, lavede murerarbejdet og malerarbejdet. Vi var så heldige at kende en god hvidovrearkitekt, Helge Schønnemann, og han var os en uvurderlig hjælp i vores arbejde, idet han kom næsten hver søndag og fortalte os, hvad vi gjorde rigtigt og hvad vi gjorde forkert, samtidig med at han også sørgede for at elektriker-, tømrer- og snedkerarbejdet blev udført til tiden.

I dag, hvor sønnen er flyttet hjemmefra, har vi solgt huset, men vi har ikke forladt Hvidovre .
Vi er flyttet i rækkehus i Hvidovre Nord, og det har vi ikke fortrudt. Nu kan vi vågne ved kirkeklokkeklang fra Hvidovre Kirke og vi glæder os, hver gang vi kommer forbi nede ved kirken, især om aftenen, hvor kirken er illumineret.
Så føler man sig hensat til gamle dage på landet.

Vi havde fået at vide
at det var godt for rabarberne

Indenfor murene

Af Dora Orneborg

På Herlufholmsvej 4 i Vanløse ligger der en fin hvid villa med karnap og fine sorte tagsten. Hvem der nu bebor den ved jeg ikke - velsagtens er den nu rammen om et almindeligt familieliv. Men engang var det rammen om et alt andet end lykkeligt liv. I hvert fald kan de mennesker, der nu bor der være glade for at væggene ikke kan tale.

Når jeg ser huset i dag, får jeg det dårligt. Og jeg kommer til at tænke tilbage på de mange børn, der har fået forkvaklet og ødelagt deres barndom der, fordi en sadistisk plejemor uhindret kunne få styret sine lyster.

Herlufholmsvej 4

I 1925 døde min mor, og min far blev alene med 3 børn på 7, 4 og et 112 år. Det kunne han ikke klare, så vi måtte passes af andre. Jeg var da 4 år.

Min lillesøster kom på et spædbørnshjem i Søborg, der hecl C.V. Rasmussens Minde. Jeg var egentlig for stor til at være der og fik kun et midlertidig ophold.

Der havde vi det godt. Jeg husker, at jeg fik lov til at give min søster mad, men jeg var for lille til at nå hende i sengen, så jeg hev hende op og lagde hende på gulvet og fodrede hende med kartoffelmos. Det var vist mere lykken end forstanden, at hun ikke blev kvalt i det.

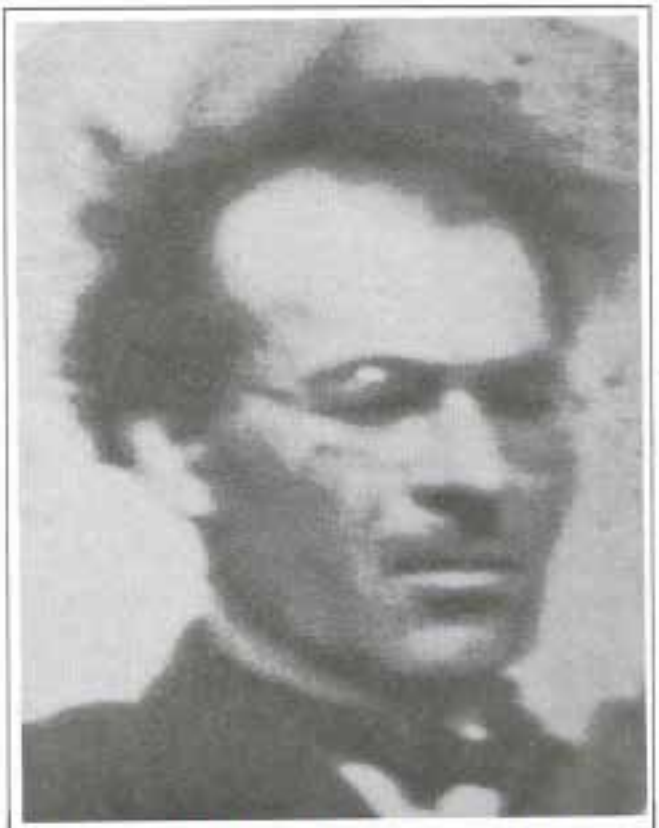

Min far blev født 1898 i Vilnius i Litauen og emigrerede fra Rusland til Danmark i 1917. Han var først og fremmest et musisk menneske.

Jeg var der ikke så længe - desværre, men kom på et jødisk børnehjem på Herlufholmsvej 4 i Vanløse. Jeg har været der i to omgange. Første omgang må have været fra jeg var en 4-5 år til jeg var en 6-7 år. Så var jeg hjemme en tid, fordi min far giftede sig igen. Desværre døde hans ny kone, og så var det tilbage til Vanløse indtil jeg var 10 år - denne gang sammen med min søster.

Plejemor

Plejemor var selv børnehjemsbarn, men hun var absolut ikke noget rart menneske. Jeg vil nærmest kalde hende sadist, og det vil de følgende eksempler bekræfte.

Hun havde kæledægger, og jeg var ikke en af dem. Derfor var der stor uretfærdighed i afstraffelserne.

Havde vi i dagens løb forbrudt os - måske kun en bagatel - så blev vi beordret op i badeværelset, hvor vi skulle lægge os på maven over kanten af karret med bukseroe nede og bar ende, og vente til det passede hende at komme op og slå os. Og det kunne godt vare flere timer, hvor man lå i den ydmygende stilling uden at turde rejse sig op. Når hun tævede os skulle vi ustandselig sige be-be, enten vi havde lyst til det eller ej.

Lørdag var badedag, og da var der panik i mange af os. Hun havde nemlig den metode overfor de unger, hun havde set sig gal på, at dukke os ned under vandet til luften næsten slap op.

Vi fik tit stuvet makaroni, og det var en stor modbydelig klistersammenslutning, som jeg absolut ikke kunne få ned. Jeg kastede den op igen - og der var ikke noget med at forlade bordet. I stedet blev der, da tallerkenen var fuld af det ulækre, sat en bakke under og værsgo: spis det hele. Da det ikke kunne lade sig gøre indenfor jeg ved ikke hvor lang tid, så blev det serveret for mig igen til aftensmaden. Der vankede ikke andet før det var spist. En gang hjalp assistenten mig og sagde, at der var spist op - ellers skulle jeg også have haft det som morgenmad.

Min mor ca. 1920

Toilet af vaskeklude

Engang da min søster var 3-4 år og var blevet smidt i seng midt på dagen, listede jeg, med livet som indsats - omtrent, op for at se til hende. Hun lå og græd fordi hun skulle tisse. Toilettet, som lå lige ved siden af, måtte absolut ikke bruges, og hvis hun tissede i sengen, vidste hun jo nok hvad det indebar. Så hun var meget ulykkelig.

Ja, hvad gør man så for at hjælpe? Man må ty til noget utraditionelt, og jeg hentede alle 18-20 vaskeklude. Samlede dem i en klump og lod hende tisse på dem. Glad og lettet lagde hun sig ned igen og jeg hængte kluden op igen. Mærkeligt nok gik det godt, men jeg havde det ikke rart. Hele eftermiddagen gik jeg og var bange - bange for at det skulle blive opdaget ved aftenvasken.

En stor rød bold

Skulle vi have en Ørefigen, og det skulle vi tit, så skulle vi stå absolut ret og uden den mindste bevægelse. Den mindste trækning når øretæven faldt lokkede en ny til. Så det kunne meget vel blive til adskillige. Forstanderinden sagde, at jeg var både rundrygget og stivbenet. Så jeg fik stukket en lineal i ryggen og skulle så gå rundt om bordet i 2 timer hver dag, og gud nåde og trøste mig, hvis jeg lod mig fange i at leje med dem, der legede rundt omkring mig.

En dag kom hun ind, mens jeg gik der, med en stor rød bold og spurgte: ”hvem tror du skal have den”. At den skulle være til mig, var jo ganske utænkeligt. Så jeg svarede, at den skulle Jette nok have. Hun var nemlig en af kæledæggerne. Det skulle jeg altså ikke have sagt. Der skulle ikke mere til før hammeren faldt. Så jeg fik et lag tæsk og blev smidt i seng - at det var min 6 års fødselsdag vidste jeg ikke noget om. Bolden fik jeg ikke, men jeg kan se den for mig endnu.

Det lyder nok lidt mærkeligt - min søster siger, at det er perverst -

men når jeg havde fået af spanskrøret og lå i sengen og tudede, så kunne jeg godt lide at føle på alle de ophævede striber på bagdelen.
Så fik min far en husbestyrerinde og tog os hjem igen. Denne gang til Herlev, hvor han nu boede. Der var min søster og jeg, til jeg var 11 år.

Jægerspris 1933-38

Efter at have været på 4 børnehjem kom jeg i februar 1933 til Frederik den 7'ndes stiftelse på Jægerspris Slot. Så vidt jeg ved, overgik forældreretten til børnehjemmet, så de pårørende havde ikke meget at skulle have sagt - de gjorde det i hvert fald ikke. Det skete dog at nogen børn kom hjem, når forholdene i hjemmet havde bedret sig

Jægerspris Slot - "barndomshjemmet"

Børnehjemmet lå - og ligger - stadig meget smukt med den store slotsplads og kavalerbygningerne rundt om pladsen. Det var i kavalerbygningen at børnehjemmene var. Der var afdelinger fra nr. 1-17 med ca. 14-16 børn på hver afdeling. 3 af afdelingerne lå inde i skoven, og heraf var den ene for børn, der var lidt tilbage i udviklingen.
Der hører en skøn park til, og Grevinde Danner ligger begravet dér. Vi g unger travede op til hende på hendes fødselsdag og stod og

gloede på kisten. Der hørte også store skove og flere gårde til stiftelsen. Der var jættestuer og kæmpehøje og historiske mindesten lavet af den berømte kunstner Wiedewelt.
Vi gjorde flittigt brug af naturen. Om vinteren med ture i skoven. Vi gik med hjemmestrikkede sorte strømper og træsko. Og når det var tø-sne kunne den sætte sig fast i træskoene med nogle gevaldige klumper, som vi vaklede rundt på. Fantastisk at ingen brækkede et ben. Om sommeren gik turen til stranden for at bade og lege. Så udenoms var tingene sandelig idylliske.

Indenfor murene

Indenfor murene var der ikke særlig idyllisk. Det var kæft, trit og retning - børn måtte ses men helst ikke høres.
Bevares, vi fik da al den mad vi kunne spise om end det ikke altid var lige lækkert. F.eks. brød jeg mig ikke om at få et stykke rugbrød med en kold stiv persille- eller sennepssovs. Renligheden var vel også i orden efter den tids opfattelse. Der var bad en gang om ugen, hvor alle 17 unger fik vasket både hår og krop i den samme balje brunt sæbevand. Bruserne blev der ikke lukket op for før alle 17 unger var vasket. Så det var en lidt frysende fornemmelse.
Lørdag fik vi rene lærredschemiser og ditto knapbukser, og det var ikke det rene fråds. Når vi skulle på das og gøre stort, fik vi kun udleveret 2 stk. papir af det gule nr. 00. Skulle vi kun tisse, var

der ikke noget, der hed papir. Så vi tørrede os i chemisen. Køn var den ikke efter en uges forbrug. 1 gang om måneden fik vi rent sengetøj: d.v.s. at overlagnet røg ned til underlagenet, og så fik vi et rent overlagen. Hovedpuder havde vi ikke - kun en skråmadras. 1 gang om måneden skulle der sorteres vasketøj til vaskeriet. Det foregik oppe på loftet. Så samlede vi det hele i en stor bunke og kravlede op på hanebjælken og sprang ned i den. Sikken et gys. Godt det lå på 2. sal og ikke kunne høres nede i stuen, for så havde der vanket. Vi kunne altså ind imellem selv finde på at have det sjovt og lave forbudte ting, og jeg tror, at det har været med til at mildne tilværelsen for os.

Held i uheld

Plejemoderen var en stramtandet gråhåret kone med knold i nakken. Hun var over 50 år, da jeg kom derop, og hun havde aldrig lært noget om børn ud over at tæve dem. Og det gjorde hun flittigt. Religiøs skulle hun også forestille at være, men jeg syntes aldrig hun var mere arrig end når hun kom hjem fra kirke. Så fik den ikke for lidt.

Nu er det måske sådan, at man bedst husker de dårligste ting. Som barn var jeg meget tit syg, og hvor usandsynligt det end kan lyde, så var jeg lykkelig hver gang, for så kom jeg på sygestue. Der havde jeg det bare skønt, og jeg havde såmænd også min egen seng.

Hun havde aldrig lært noget om børn udover at tæve dem

Jeg husker engang, jeg hostede så meget, at mutter ikke kunne sove om natten. Hun beordrede mig til at tage Ernser-salt hver morgen, og da det ikke hjalp så skulle jeg tage Karlsbader-salt -hvis jeg ellers fortsatte med at skabe mig, så kunne jeg gå over til lægen. Lægen var lykken for jeg havde lungebetændelse.

Fra venstre: Mig, min søster og min bror. 1926

Da blev hun ligegodt forskrækket, for jeg blev hevet ind ved den varme kakkelovn, og hun varmede det rene tøj, jeg skulle have på inden jeg blev indlagt.
Gigtfeber har jeg haft tre gange, hvilket også irriterede hende. Når hun skulle se mine hævede knæ og ankler, flåede hun de sorte stramme strømper af mig, mens jeg hylede, for det gjorde forbandet ondt.
Hvis man i løbet af året samlet havde ligget en måned på , så sygestuen så kom man med til deres juletræ. Jeg var med hvert år. Et dejligt lyspunkt i tilværelsen.
Det kan da godt være at jeg har hørt til de såkaldte vanskelige børn, skønt det syntes jeg jo ikke selv, og jeg var bestemt ikke værre end nogle af de andre. Nogle ting lavede man jo, som man ikke måtte. Det kan vel ingen sige sig fri for. Blev det så opdaget, så var det eneste metode et lag tæsk og i seng uden aftensmad. Når de andre om søndagen så smovsede sig i okse- eller flæskesteg, så fik man kun rugbrødsterninger med varm mælk. Dengang kunne jeg ikke fordrage det, men i dag kan jeg godt finde på at spise det, selvom man uvilkårligt tænker tilbage...

"Tilgivelse" og en karamelstang

Vi gik til præst i Nedre Dråby, og det var en ret lang vej at gå. Så en dag da mælkemanden kom kørende i sin hestevogn, så sprang vi på. Men jeg hang på siden alt mens kusken slog efter os med pisken. Jeg røg af og fik foden ind under der jembeslåede hjul. Selvfølgelig blev jeg hunderæd for hvad nu? Nu havde jeg igen lavet noget forkert. Jeg havde fået et brud i ankelen og blev indlagt. Mutter var ugen før blevet indlagt i København til en eller anden operation, og jeg lå og bad til at hun måtte dø (ja så bange var man). Det gjorde hun selvfølgelig ikke. Hun blev rask og kom hjem før mig, men hvor var hun dog lusket. Hun kom over og

besøgte mig og havde en karamelstang med og sagde, at hun savnede mig. Så jeg åndede lettet op og mente at faren dermed var drevet over. Næ godmorgen, da jeg blev udskrevet og glad og fro kom hjem, så stod hun i gangen og tog imod mig. Og hun gennemtævede mig. Så kunne jeg måske lade være med at hænge på en hestevogn en anden gang. Mon jeg ikke var kureret for det uden den omgang? Jeg var målløse over et sådant luskeri. Man tror man er tilgivet, men det var altså bare løgn.

"Til lykke"

Hvor uheldig har man egentlig lov til at være? Ja, jeg spørger bare, for en dag skulle jeg bage sigtebrød. Og når der skulle bages, så blev der fyret med kul i komfuret. Det er jo noget der giver varme, og den fik for meget så ringene blev rødglødende. En af dem røg af krogen og ned på stållisten foran komfuret og gik itu: ind og gå til bekendelse og modtage de obligatoriske øretæver.

Så var de brød, der skulle bages totalt flade, men jeg satte min lid til, at de ville hæve, når de kom ind i varmen. Det gjorde de bare ikke, men blev i stedet totalt sorte, hvilket udløste endnu en omgang tæsk. Og for at det ikke skulle være løgn, så var en del af de sorte strømper, der hang til tørre ved komfuret svedet, så de ikke blev til strømper mere.

Nu var mutter ved at gå op i en spids og skældte mig ud for det værste, men hun boksede løs på mig. Da hun senere på dagen kom i tanke om, at det var min 16 års fødselsdag, sagde hun såmænd: Til lykke min søde pige - men det har bestemt været i gåseøjne.

Man kan måske i dag godt undre sig over, at alle disse overgreb fik lov at finde sted. Men hvem skulle man brokke sig til? Sandt nok var der en bestyrelse, som skulle holde opsyn og godt nok kom der på inspektion, men det vidste man jo på forhånd. så det var den rene idyl, når de kom - med glade legende unger i fint søndagstøj og hvide forklæder.

Og så var den afdeling jeg var på endda ikke den værste. Der var også et par stykker som var værre endnu - hårdere ved ungerne. Men også nogle, der var bedre. Hvor der ikke blev slået så meget.

At lære en kylling at gå

Vi blev også sendt i skoven og samle splinter, der blev brugt til optændingsbrænde. Splinter det vil sige de træstykker der blev tilbage fra skovhugning. Vi var 2 om at fylde en brændekurv, og så var det bare om at gå på j agt og finde ud af, hvor brændehuggerne havde været.

Somme tider stod mutter og kontrollerede brændekurven, når vi kom hjem, for at se om vi havde snydt.

En dag da vi skulle hente en kurvfuld, så vi en af træskomandens kyllinger, der slet ikke kunne følge med de andre. Den gik meget dårligt. Så vi gik ind og tog kyllingen med i skoven. Vi ville lære den at gå. Vi fodrede den med brød, vi havde hugget, og satte den på en væltet træstamme, hvor vi tog med fingrene om dens ben og flyttede den frem og tilbage på stammen. Vi var så optaget af at lære den at gå, så vi fuldstændigt glemte tiden - og ikke en splint havde vi fået samlet. Vi måtte tage chancen. Så vi fyldte kurven med barkstrimler og fik lagt et tyndt lag optændingsbrænde - splinter ovenpå. Og så ellers i galop hjemad med angst og bæven, men håbende på, at vi kunne snige os ind uden at blive opdaget - det gik. Puh ha!

Og tro det eller ej , kyllingen løb hen til sin hønemor, og vi var overbeviste om, at det skyldtes vores pasning. Da vi først var i sikkerhed, så syntes vi alligevel, at vi havde haft en god dag.

Overgreb og inspektion

Om sommeren havde vi den blandede fornøjelse at ligge og luge ukrudt mellem brostenene i den store slotsgård. det var et træls møjarbejde.

Kjolen er syet på Jægerspris systue og jeg er 16 år.

Det var også om sommeren, at vi mødte Gamle Ane i lange skørter og med kyse på hovedet. Hun gik og strikkede på en strømpe og havde garnnøglet under armen. Sød var hun.
En gang hver sommer var der regimentsmusik i slotsgården, og det var dejligt at opleve i hverdagens rutine. Der skete jo ikke ret meget ud over den daglige trummerum, så der skulle ikke så meget til for at glæde os. Vi var taknemlige for lidt.

Skolen i Jægerspris

Vi var en 16-17 piger fra 3-16 år på min afdeling. Der var en plejemor og en assistent. Alle sov på sovesal - assistenten med et skærmbræt for sin seng, og plejemoderen i et adskilt værelse, sammen med de små.

Assistenten stod først op og vækkede de 14- 16 årige, der skulle sørge for morgenmad: Havregrød - der meget tit var sveden - tænde op i kakkelovnen og gøre rent i stuerne inden resten af flokken kom ned. Morgenvask var der ikke meget af. Vi skulle skylle ansigtet med tre håndfulde koldt vand. Det var der ikke mange, der havde lyst til, så man markerede bare for måske lå mutter og talte efter. Efterhånden, som vi blev færdige, skulle vi stille op på rad og række inde hos mutter - og ikke et ord måtte det tales. Så i flok og følge ned til bordbøn og grød.
Der har været skole på slottet i Jægerspris siden 1874. Fra 1874 til 1946 var det udelukkende piger fra stiftelsen, der gik i den skole, men fra 1946 blev den slået sammen nogle af omegnens skoler, så der nu også gik drenge.
I 1954 lukkede så skolen, der var vist ikke børn nok til at den kunne fungere. Så vidt jeg ved bliver den nu brugt til børnehavesem-marmm.

Skolegangen på Jægerspris Slot var lidt speciel, fordi jeg boede på børnehjemmet og hjemmet og skolen havde et meget tæt samarbejde.

Kl. 8.45 gik vi skolesøgende så over på skolen i træsko, sorte hjemmestrikkede strømper og forklæde. Vi stillede skoletasker og træsko i kælderen. Taskerne hentede ordensduksen efter morgensangen.

På skolen startede dagen med morgenbøn og salmesang i "Rebekkasa-len".
Vi var stillet op klassevis. Alle ungerne stod op, mens de voksne sad ned. I salen var der et smukt hvidt orgel, der havde fodpedaler. Det var altid en fra de ældste klasser, der havde jobbet med at træde orglet. Jeg har da også haft tjansen. Efter morgensangen gik vi så til vores respektive klasser 2 og 2 med en lærer i spidsen. Vi havde en overlærer og 3-4 ugifte lærerinder, og efter morgenandagten havde vi tre lektioner a' 40 minutter med 5 minutters pause efter spisefrikvarteret. Så yderligere tre lektioner.

1921. Jeg er 4 år og har fået en lakridsstang.

Skolen sluttede kl. 13. Vi havde ikke madpakker med, men en gik hjem og hentede madkurven med fedteklemmerne. V ar vejret godt lejede vi på legepladsen: tagfat, langbold, sangleje, kinesisk tagfat, hinkede o.s.v. Var det regnvejr opholdt vi os i den store kælder under slottet.
En gang om året kom tandlægen og så tænderne efter. Han tog det ikke så nøje, for han brugte det samme instrument til alle ungerne.
Selve skolegangen skilte sig vel ikke ud fra andre skolers. Det var de samme fag, der blev undervist i, men alt hvad der skete af uregelmæssigheder på skolen blev refereret til hjemmene. Så alene af den grund var bare det at tage en pjækkedag en umulighed. Fik man f.eks. en eftersidning, så skulle man først hjem og fortælle det og så møde en halv time efter. Den sveder indbragte en lussing og skammekrog og ingen middagsmad (men det var nu bare lykken, hvis det var en tirsdag, hvor den stod på vandgrød og kogt torsk) Fik man en såkaldt anmærkning, så var det endnu værre. Foruden kløene var det i seng omgående - ingen mad resten af dagen. En uge uden at lege og dykænder til middag om søndagen, mens de andre nød søndagsmaden.
Det skal dertil siges at lærerne var meget tilbageholdende med at give os anmærkninger. De vidste jo godt hvad det indebar for os, så vi skulle stramme den meget før de faldt.
Skolestuerne så ud, som på andre skoler, med en vinduesrække, en midterrække og en kakkelovnsrække, og den var sandelig ikke rar at sidde i når der blev fyret.
På væggene var der de sædvanlige billeder af mordet i Finnerup Lade - Niels Ebbesen, der sveg den kullede greve og lignende.
Danskundervisningen var af den gamle slags med skiftevis højtlæsning og genfortælling af det læste. Skriveundervisning med kryds og bolle for at finde de forskellige verber. Regning var at dividere, lægge sammen og trække fra. I de ældste klasser kom der dog også lidt med brøker og procenter.

Skoleåret sluttede naturligvis med eksamen. Da vi jævnligt havde karakterbøger med hjem, så var det ikke karakterene vi var mest nervøse for. Men der blev givet 3 karakterer i flid, fremgang og opførsel, og de betød noget. Samtidig blev der givet en såkaldt skj ult karakter i evner og den blev stående i skolens papirer.

Amerikansk olie og flæskesteg_

Juleforberedelserne startede i god tid bl.a. med at lægge dej til de brune kager - det skete ca.3 uger før jul. Så blev fadet stillet tildækket op på et skab. Og jeg skal ellers love for, at der skulle armkræfter til for at rulle den ud for sej var den.

Der blev bagt som i alle hjem: kagemænd og kagekoner. Slikpinde blev der også lavet af brunet sukker. De smagte ikke særlig godt, · men alt gled ned. Vi var jo ikke så forvente.

En ubehagelig juletradition var, at den sidste søndag før jule aften skulle alle 15-16 unger have en skefuld amerikansk olie: "For at blive renset ud", blev der sagt. Da vi kun havde to gammeldags lokummer, kan man vel forstå, at det ikke var det bare sjov.

Juleaftens dag skulle alle unger under 14 år sove til middag, men det blev vist ikke til så meget, for spændt var man jo.

Julemaden var risengrød med sødt øl og flæskesteg fik vi først 1. juledag.

Efter opvasken blev der danset om juletræet.

Gaverne var lidt af et kapitel for sig, for vi fik ikke lov til selv at pakke dem ud. Næ de var skam pakket ud alle sammen og lå på et stort bord i orden efter alder og dækket med stort lagen. Det tog jo unægtelig lidt af spændingen, men sådan var det bare. Når gaverne var uddelt, og man havde glædet sig lidt over dem, fik man en appelsin og lidt godter. Om aftenen fik vi dejlige snitter med fint pålæg. Ved 22-tiden var det slut. Så var det i seng, og de der havde en dukke fik lov til at tage den med i seng. Det var den eneste dag i året, der måtte komme dukker med i seng.

Livets bolle

Fastelavnen på jægerspris startede ca. 1 uge før. Så gik vi i skoven, og hver unge plukkede sine egne grene og kviste til fastelavnsris. De følgende dage blev der klippet papir i forskellige farver, som så blev viklet om grenene - det blev såmænd helt pænt.

Der blev bagt fastelavnsboller og søndag aften blev de puttet i en stor kurv, som mutter tog med op i sin seng, så hun havde dem til mandag morgen, for da skulle der rises op: ris, ris på dynen skal du ha'. Bolle, bolle vil jeg ha' o.s.v.

De små ris kunne jo ikke gøre så megen skade, men de store børn skulle bruge tæppebankeren og en kæp, som også blev brugt til tæppebankning. Da jeg kom til at høre til de store, valgte jeg kæppen. Og den fik ikke for lidt. Jeg slog så hårdt på mutters dyne, så hun skældte mig ud. Men jeg havde det godt med det - tænk, at man sådan omtrent havde tævet hende.

I skolen bed vi til bolle, som det hed.

Det foregik på den måde, at man trak en snor gennem bollen og op omkring en krog i loftet, således at den der passede snoren kunne hæve og sænke bollen.

Så stod vi der på rad og række med hænderne på ryggen og skulle så forsøge at få en bid af bollen, når den var nede i mundhøjde.

Jeg husker ikke om jeg dengang kunne lide den form for leg - det har jeg vel kunnet. I dag syntes jeg ikke om det.

Det forekommer mig at være ligesom lidt ydmygende, at man står der med åben mund bare for at redde sig en bid af en dum bolle .

Det forekommer mig at være ligesom lidt ydmygende, at man står der med åben mund bare for at redde sig en bid af en dum bolle.

Glostrup Boligselskab, 1943-1993

En anmeldelse ved Poul Sverrild

Mange almennyttige boligselskaber fejrer i disse år jubilæer. Det gjorde i 1993 også Glostrup Boligselskab. Når vi overhovedet i Hvidovre skal interessere os for en genbokommunes boligselskab, er det naturligvis fordi Avedøre som en tidligere del af Glostrup kommune har været genstand for selskabets virksomhed på godt og ondt.

Glostrup Boligselskab har fået udgivet en jubilæumsbog, hvor der ikke er sparet på udstyret. Det er en flot bog med firfarvetryk og stift bind, og skal udseendet kritiseres, må det alene gå på formatet, der er A4 og dermed noget "kommunalt". Men en flot og præsentabel bog er det.

Glostrups flittigst skrivende lokalhistoriker, Egon Punch, har forfattet bogens tekst, der er letløbende og journalistisk i tonen. Så det er en læseværdig bog, boligselskabet har stået fadder til.

Som Hvidovreborger kaster man sig naturligvis om det fyldige afsnit om boligselskabets virksomhed i Avedøre for at se, hvordan man fra Glostrups side opfatter problemkomplekserne omkring Avedøre Stationsby.

Her bliver det hurtigt klart, at bogen ikke blot på godt men også på ondt er en lokalhistorisk bog - den er også lokalpatriotisk. Det . kan ikke undre, at man i Glostrup har lidt ondt ved at forlige sig med tanken om, at Avedøre er et tabt land, men nu, hvor der er gået næsten tyve år siden adskillelsen, burde man nok kunne se lidt mere afbalanceret på historien.

Et eksempel fra side 58:

"Det er derfor naturligt at spørge, om beboerne i Avedøre gennem århundrederne var tilfredse med at høre til Glostrup. Svaret må

blive, at det var de stort set. Enkelte løsrivelsestendenser havde der været, men de blev hurtigt glemt."
For det første er det nok lidt voldsomt at tale om århundreders samhørighed, når det alene gjaldt kirkelige forhold. Samhørigheden fik først reel indflydelse på den lokale hverdag med landkommunalloven fra 1842 - og dengang gik der ikke mange år, før bønderne i Avedøre søgte ministeriet om at blive kommunalt frigjort fra Glostrup.
Igen i dette århundrede - i mellemkrigstiden - forsøgte Avedøre at rive sig løs, så et samliv i harmoni kan man dårligt kalde det.
At Avedøre med rette følte sig tilsidesat i samværet med Glostrup giver bogen om Glostrup Boligselskab selv et godt billede af, for først da boligselskabet havde virket i 25 år, nåede det frem til at tage fat i Avedøre, den del af kommunen, der lå tættest på København. Skal vi fra Hvidovre tage de tilsvarende lokalpatriotiske briller på, så må vi beklage, at boligselskabet nåede at gå i gang blot 4 år før Hvidovre overtog Avedøre.
Nu er jubilæumsskrifter en genre for sig, og man skal naturligvis ikke forvente kritik af Glostrup Boligselskab i den bog, som det selv har finansieret. Men målt på det store afsnit om Avedøre Stationsby, så har forfatteren problemer med sin Glostrup-kasket. Boligselskabet, der i det meste af sin levetid har haft borgmesteren for kommunen som formand, er i den grad vævet sammen med kommunen, at forfatteren veksler mellem at skrive Glostruphistorie og boligselskabshistorie, når det handler om den ømtålelige afståelse af Avedøre og ansvaret for Avedøre Stationsby .
Et eksempel på dette problem ses på side 64, hvor forfatteren behandler de økonomiske problemer, som Store Hus oplevede også i begyndelsen af 1980-erne. Med boligselskabs-kasketten på, konstaterer forfatteren, at problemerne skyldtes, at Hvidovre · kommune ikke ville have rådhusanneks og bibliotek i Store Hus. Nu kom der butikker i stedet, og de var vanskelige at leje ud. Med

andre ord skulle Hvidovre kommune altså have betalt gildet.
At Hvidovre kommune lod et selvstændigt bibliotek med langt større og bedre faciliteter opføre i Stationsbyen, kommenterer forfatteren ikke, ligesom det tilsyneladende heller ikke er faldet forfatteren ind, at Hvidovre kommune naturligvis ikke havde behov for at indrette en rådhusfilial, når Hvidovre Rådhus bare ligger 2,5 km fra Store Hus.
Nå, bogen skal ikke kun vurderes på basis af den alt for ukritiske holdning til Stationsbyprojektet, for så ville vi være lige så lokalpatriotiske som bogen.
I efterkrigstiden har de store almennyttige boligselskaber været den faktor, der mest afgørende har præget forstædernes udseende.
Bogen om Glostrup Boligselskab kunne lige så godt være skrevet om et af de andre selskaber, for bortset fra enkelte undtagelser byggede de alle stort set deres huse over den samme læst i årtierne efter 1945.
Derfor er bogen god at blive klog af. Når man har læst den, kan man læne sig tilbage og endnu en gang konstatere, hvor få overvejelser der lokalt blev gjort om, hvordan de bedste fysiske rammer for befolkningens liv skulle se ud.
De udskældte bebyggelser, der er så central en del af forstadens profil fortjener al den interesse, de kan få. De er ramme for en stor del af befolkningens liv, og mange af dem er så gamle, at de i de kommende årtier står overfor renoveringer, hvor der er mulighed for at rette op på fortidens fejlgreb. For at kunne gøre det bedre end dengang, kræves det, at vi ved meget mere om disse byggerier.

Flere studier og bøger, tak.
Men måske skal de ikke allesammen finansieres af boligselskaberne.

Slægtsforskning på Rytterskolen

Af Dan Olsen

Fortid og nutid mødes i skøn forening i den gamle Rytterskole. Den er en af de skoler, hvor kongemagten og adelsmændene, omend nødtvungent, så sig nødsaget til at oplære undersåtternes børn så de kunne de mest elementære ting såsom skrivning og regning. Men det var også - med et uhyggeligt ord - en skole der indoktrinerede med alt lige fra "at få banket lærdom ind i knolden" til troskab overfor konge, adel, kirke og fædreland. Forannævnte bekræftes tydeligt i de gamle dokumenter, slægtsforskere kan hente frem i dagens lys takket være vore mange velforsynede arkiver, der i rigt mål forsyner mange slægtsforskere med troværdige dokumenter og oplysninger om vore aner.

Der var en ekstra fordel ved at lære datidens børn og unge at beherske skrivning og regning - man kunne udvælge de særligt dygtige til at virke som skrivere og historikere, samt enkelte genier, til udvidet statskundskab. Et tilbageblik i vor historie vil bekræfte dette og er i høj grad medvirkende til, at vi i dag har så mange gode og sikre arkivalier at henholde os til.
Men også i dag er vi nået langt med hensyn til at arkivere vore data takket være EDB - i daglig tale computere. Her kan vi nu lagre og opbevare næsten uanede mængder af arkiveringsværdige data, det gælder lokalhistorie som slægtshistorie.
Det er det faktum Hvidovre slægtsforskere benytter sig af. Vi indtaster vore aner så langt tilbage, vi og vore bedsteforældre kan huske. Herefter hjemsøger vi diverse arkiver, for at søge i kirkebøger, tingbøger, lægdsruller, søruller og folketællinger, for på den måde at komme så langt tilbage i slægtens historie som muligt. Der er flere, der kan datere aner til ca.år 1630. Når man er nået dertil, begynder det at knibe med at finde flere oplysninger. Men er man blevet "bidt" giver man ikke op, men prøver at gå andre veje i detektivarbejdet. Måske er der muligheder i gamle tingbøger, herregårdsarkiver eller ikke at forglemme vore særdeles velforsynede lokalarkiver.
Undervejs er det ikke ualmindeligt at støde på mange spændende kriminalsager, heksebrændinger, tortur, halshugning, hjul og stejle, som var datidens straffemetoder.
I foreningen Hvidovre Slægtsforskere er vi en flok Hvidovreborgere, der har påbegyndt denne form for registrering af vore forfædre. Vi holder til i Rytterskolen, hvor vi hver mandag og tirsdag fra kl. 14 til kl. 16 i de mørke måneder afholder studiekre.ds og registrerer på vor computer.
Der er mulighed for indmeldelse i vor forening på disse 2 dage eller på rytterskolens åben hus arrangementer.
Som noget nyt, kan vi tilbyde vore medlemmer kirkebogsblade i

form af mikrofilm. Hele Nørrejylland fra Skagen til Kongeåen er · allerede klar, og Fyn, Sjælland og Øerne er lige ved at være klar. Derfor kan vi nu, som service for vore medlemmer, hjemtage disse film fra landsarkiverne, mod en beskeden sum af 20 kr. + porto for ca. 60 sider kirkebog, som herefter kan studeres i ro og mag på vort læseapparat i Rytterskolen. Denne ordning er indført for at spare på arkiverne, og ikke mindst slid på vore kirkebøger - Interesseret?

Som et kuriosum kan nævnes, at i vor naboby Vigerslev (Vigars Lev) - som vi i mange år delte kirke og skole med - var der i 1600 tallet en morder, der blev frikøbt af sine forældre (mandebod). Og der var en hestetyv, der blev dømt til galge og gren 2 gange. Første gang benåede kongen ham, anden gang blev dommen fuldbyrdet. Man sagde at han var svensker, men det var Gøngehøvdingen alias Svend Povlsen jo også

Medlemsudflugt

Lørdag d. 28 maj arrangerer Selskabet en bustur til: Snubbe Kors - Vikingenbyen ved Risby, Ledøje Kirke og Lokalhistorisk Samling i Smørum Ovre.

Turen starter ved Rytterskolen kl. 13.00. Bussen kommer lidt før, således at der er god tid til at finde en plads. Hjemkomst til Rytterskolen kl. ca. 18.
Fra Rytterskolen køres der til Snubbe Kors, hvor Bussen holder ved den sti, der fører op til højen, hvor korset er rej st. Der vil blive fortalt om, hvorfor dette kors blev rej st her.
Fra Snubbe Kors køres der til Vikingelandsbyen lige udenfor Risby, og her vil formanden for Ledøje Smørum Lokalhistorisk samling lærer Steen Asger Jensen, mødes med vort selskab, og forklare om baggrunden for oprettelse af denne Vikingelandsby, der er skænket af Albertslund kommune. Herfra køres der til Ledøje Kirke, hvor Steen Asger Jensen vil guide os rundt og fortælle om Kirken.
Efter denne rundvisning køres der til den lokalhistoriske samling, hvor vi vil nyde en kop kaffe og et stykke kage, hvorefter samlingen kan beses, og evt. spørgsmål til Steen Asger Jensen om samlingen eller turen kan stilles.

Prisen for fem timers turen vil være kr. 65 ind. kaffe og kage, men der er begrænset plads (50 personer), så det vil være klogt at tilmelde sig i god tid før der er udsolgt.
Billetter til turen kan købes på vore møder og samt bestilles på vor telefonsvarer: 31 47 34 44. Telefonsvareren vil blive registreret hver mandag og tirsdag eftermiddag, indtil der er udsolgt. Billetterne er nummererede, og på hjemturen vil der blive trukket lod om sponsorpræmier. Derudover vil der blive givet meddelelser om Selskabets kommende arrangementer.
Vi håber på stor tilslutning til denne dejlige tur.

HUSK

Til efteråret fortsætter
Åbent Hus arrangementerne på Rytterskolen

Onsdag 5. okt. kl. 1 3.00-1 6.00

Onsdag 2. nov. kl. 1 3.00-1 6.00

Medlemsmøde

I september holder politimand Gerhard Reinfeldt fordrag.
Samme dag som foredraget - men 50 år før - blev politiet taget af den tyske besættelsesmagt 19. september 1944. Den nu pensionerede politimand fortæller om tiden op til arrestationen, selve arrestationen, transporten til kz-lejren og om forholdene og opholdet i lejren indtil hjemsendelsen med de "hvide busser".
Det interessante foredrag illustreres med billeder og "ting".

Mandag 19. sep. 1994 · kl. 19.30
Bibliotekscafeen
Medborgerhuset

Tilmelding
Af hensyn til servering bør man tilmelde sig arragementet
senest onsdag 14. september
på· Rytterskolens telefonsvarer
tlf. nr. 31 47 34 44.

Der kan godt gå et lille stykke tid, fra man har ringet op, til telefonsvareren kobles . til - men hav tålmodighed.
Det eneste man skal gøre er at oplyse navn, antal personer, og om der ønskes te eller kaffe. Det er ganske enkelt og ligetil.

Medlemsmøde

I oktober fortæller forfatterparret Oline og Oscar Udsholt om Vigerslev og dets tilhørsforhold til Hvidovre. Da de var unge sendte bønderne fra Valby - Vigerslev - Avedøre m.fl. deres børn i skole i Hvidovre ligesom bønderne selv havde kirkeligt tilhørsforhold her. De to fortæller om Vigerslev, som det var engang.
Selv om deres historier er hentet ud af arkivernes støvede annaler, er det "rigtige levende mennesker", der dukker frem fra de gulnede blade i form af landsbyboernes daglige gøremål, deres glæder og sorger, nid og nag. Der dukker også sager frem om småtyverier, pyromanbrande m.m. Bynavnet Vigerslev er kendt tidligere end Hvidovre i gamle arkiver. Kendskabet er baseret på krøniker om Vikingehøvdingen VIGAR, der fik et LEV at Kong Dan - deraf navnet VIGARS LEV. Forfatterparret har tidligere været lærere og nyder nu deres otium i Byen Hørve i Nordvestsjælland.

Mandag den 17 okt. 1994 kl. 19.30
Bibliotekscafeen
Medborgerhuset

Tilmelding
Husk tilmelding senest onsdag 12. oktober på Rytterskolens telefonsvarer 31 47 34 44. Se fremgangsmåde side 42.

bag-siden

Hvidovre Lokalarkiv

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

NR. 3 . SEPTEMBER 1994 . 12. ÅRGANG

Nr. 3 - 1994

Indhold

Kære læser ..... side 3
Hvidovre Sogns Kirkebog 1747-1777." ..... side 4
Af Hans Chr. Thomsen
Fotomapper på Arkivet ..... side 21
Af Hans Chr. Thomsen
Nybygger-øgenavne 1918-28 ..... side 25
Af Etly Hansen
Hvidovre-ikoner ..... side 31
Af Hans Chr. Thomsen
Snubbe Kors ..... side 36
Af Dan Olsen
Medlemsmøder og Åbent Hus ..... side 40

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Det udkommer fire gange årligt og tilsendes selskabets medlemmer.

Redaktion: ..... Hans Chr. Thomsen
Adresse: ..... Lokalhistorisk Arkiv
..... Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
..... 2650 Hvidovre
..... Tlf. 31 78 02 22 lok. 227
ISSN 0902-3046

Kære læser

Dette efterårsnummer indeholder lidt af hvert.

Først kommer en introduktion til Hvidovre Sogns Kirkebog 1747-1777, som udkom 1. september i år. Derefter en artikel om det kæmpearbejde tidligere bestyrelB'tsmedlem Elsted er i gang med, og der er eksempler fra arbejdet.

Fra erindringsgruppen, er der denne gang noget om øgenavne og nybyggere i 20'eme, og i forlængelse heraf er der fotos fra 20'eme, som er b levet sendt til arkivet af Tove Mogensen i Slagelse.

Endelig skriver Dan Olsen om Snubbe Kors som bl .a. indgik i selskabets udflugt i maj i år, og den artikel er illustreret med egne fotos.

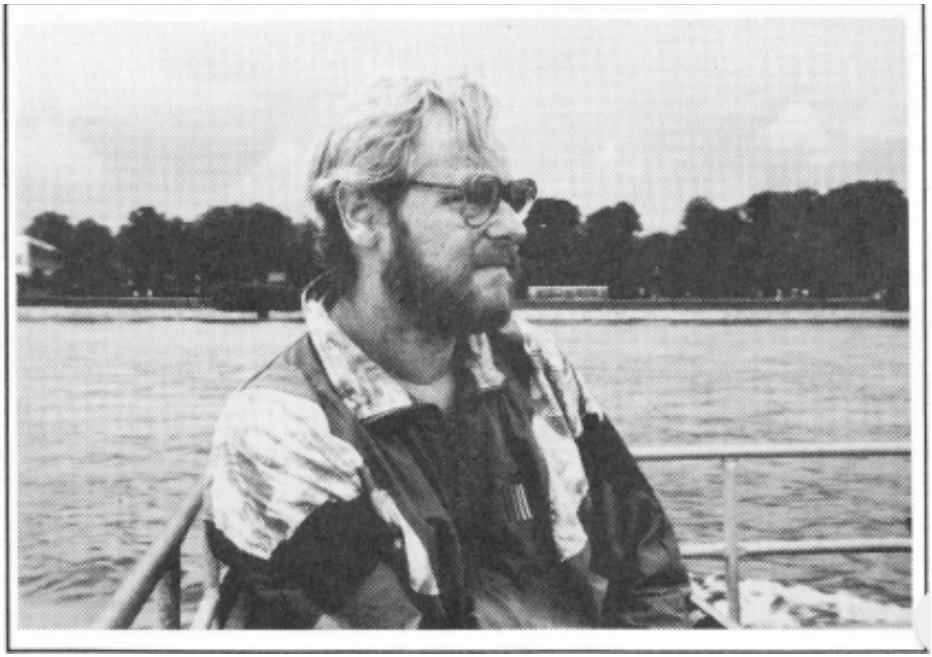

Hvidovre Sogns Kirkebog 1747-1777

Introduktion og baggrund af Hans Chr. Thomsen

Det var på slægtsforskerne Lilly og Ernst Cortsens rejse tilbage ad det gamle slægtsspor, at kirkebogen fra Hvidovres suverænt ældste kirke dukkede op. Og i forlængelse af deres søgeproces transskriberede de slet og ret hele kirkebogen dvs. overførte dens indhold fra gotisk til latinsk skrift. Eller for at være helt nøjagtig: overførte den fra ny-gotisk til latinsk skrift. Et kæmpearbejde, der tog år. Derefter kontaktede de Hvidovres Lokalhistoriske Arkiv for at få arbej det publiceret. På Arkivet overførte Lone Holden det maskinskrevne manuskript til EDB og udarbejdede 4 registre. Den 1. september 1994 blev bogen udgivet i forbindelse med en reception på

Lilly og Ernst Cortsen

Rytterskolen, og nu foreligger den så flot og vægtig som en gravsten på over et kilo: den er på 356 sider, koster 125 kr. og kan købes på Lokalhistorisk Arkiv.

Sognepræsten og kirkebogen

Sognepræsten og hans kirkebog i 1700-tallets Danmark repræsenterede sidste og laveste niveau i det gejstlige hierarki. Og det var her, at den kirkelige organisation konfronteredes med sine brugere og skulle stå sin prøve.

For præsten indgik kirkebogen i naturlig forlængelse heraf som del af den lokale åndelige verden: i kirkebogen blev moralen bogført og det protestantiske liv ført til protokols: det år og den dag og måned på det sted blev X døbt, konfirmeret, trolovet, gift og begravet. Og ind imellem var

Ved receptionen: Provst Cl. Bjerregaard, Helene Nielsen fra Kirkegårdskontoret og Erik Zimmermann fra Menighedsrådet

Kirkebogen var en bog om og af de lokale. Og selvom den var begrænset som et sogn, skyllede der nu og da en anden verden op på dens sider som f.eks. i maj 1 766, hvor man kan se, at "en dødfunden Soldat ved Stranden" blev begravet på ki rkegården i Hvidovre " uden cercmonie".

Enevælden og kirkebogen

Lige så synlig den døde enevældige soldat er i strandkanten i Hvidovre i foråret 1 766, lige så fraværende er enevælden selv som intention i kirkebogens tekst. Når Bold Olsdatter bliver trolovet "med sit sødskende barn Mads Hansen af Wierslef Ung Karl" i j anuar 1 759, så er enevælden nærværende fordi den trolovelse finder sted " efter Kongens bevilling". Men når sognepræsten registrerer dåb og begravelser, så indgår registreringen ikke kun i en religiøs sammenhæng. Den danner også grundlag for en - om man

Cortsens manuskript blev overført til EDB på Hvidovre Kultursekretariat. Personen på billedet er lederen Ole Hoff

så må sige - højst ”ukristeli g” enevældig skattetænkning.
Ikke at enevælden i sig selv var ukristel ig. Tværtimod. Den havde f.eks. en stor og ægte sympati for det tysk inspi rerede pietistiske opgør, der foldede sig ud i dele af Danmark fra omkring begyndelsen af århundredet. Men når enevælden skulle vælge mellem magt og kirke, var den ikke i tvivl . Kontrol len med statskirken var vigtigere end reformation af troen, og Enevældens overordnede mål gennem hele 1700-tallet var en effektivere og stærkere statsmagt, og hertil krævedes flere skatter, afgifter og tjenesteydelser end den rådede over. Men en effektivere økonomi forudsatte en effektiv administration, og det var et problem. Der var godt nok en lille centraladministration, der udbyggedes og specialiseredes gennem århundredet, men dens mangt rakte ikke l ængere end til amtmanden. Og det betød at den enevældige økonomi i sidste led var decentral og overskuelig. Den eneste administration, der var

Ved receptionen: Kultursekretariatet sammen med Lone Holden (i midten), der har redigeret bogen sammen med Lilly og Ernst Cortsen

udbygget til noget i nærheden af et effektivt fungerende hierarki, var faktisk statskirken.

Folkets mængde min styrke

1735 oprettede enevælden et Kommercekollegie, og en af dets første opgaver blev at holde sig underrettet om befolkningsudviklingen, og her kom den kirkelige administration og sognepræsten med hans kirkebog ind i billedet. Kirkebøger havde der været fra i al fald slutningen af 1500-tallet, og Chr.IV havde lovgivet om dem i 1645-46. Via det kirkelige apparat begyndte Kommercekollegiet nu et indsamlingsarbejde, der varede op gennem resten af 1700-tallet. Man indsendte årlige oversigter over de respektive stifters antal af døbte og begravede, og på basis heraf dannede man sig et billede af befolkningens størrelse. Dermed var der også tilvejebragt et grundlag for økonomiske beregninger

Originalside fra kirkebogen

De tal, der blev videresendt var i øvrigt ikke særlig nøjagtige, bl.a. fordi sognepræsterne ikke var uddannede til et sådant arbejde, på samme m åde som biskoppernes instrukser ikke altid var lige klare. Det er først i 1769, at der kommer en egentlig folketælling i Danmark, og den var heller ikke speciel nøjagtig. Moderne EDBbehandling og analyse af dødeligsforholdene kan sige noget om afvigelserne: I 1767 blev befolkningen beregnet til 785.590 indbyggere og det var 25.000-30.000 for lidt, men allerede ved næste fol ketælling i 1787 var beregningerne bedre. Her ramte man kun 15 .000 ved siden af.
Overhovedet var det så som så med uddannelsesniveauet i Enevældens Danmark. Ved konfirmationens indførelse i 1 736 opdagede man, at den danske befolkning stort set bestod af analfabeter.
De rytterskoler som enevælden havde indført i 1722 - heraf som bekendt en i Hvidovre - slog til som en skrædder i helvede.

Hvidovres kildemæssige ur-befolkning

Der var altså flere m åder at bruge kirkebogen på i 1 700-tallet. Ligesom l andsbyens beboere var genstand for præstens opmærksomhed,
var præsten genstand for enevældens. Enevælden lovgav om kirkebøgerne og brugte dem som økonomisk redskab. Sognepræsterne
førte dem i en religiøs sammenhæng, og kunne man tilføje: I dag er enevælde, præst og kirkebog så genstand for vores opmærksomhed. Og det, som er specielt for de kirkebogs-registrerede l andsbybeboere, er, at de i en vis forstand udgør kommunens kildemæssige urbefolkning - Hvidovres førstefødte, kunne man sige.
Der er godt nok ældre kilder som f.eks. Rytterdistrikternes regnskaber, eller matriklerne og tingbøgerne. Men i kirkebogen er det første gang i lokalhistorien, at så godt som hele befolkningen i Hvidovre kommer til syne.

Cand.mag. Lone Holden, der har gjort et stort arbejde med bogen

Den originale og den ny kirkebog
Kirkebogen i den nu foreliggende udgave adskiller sig fra originalen dels gennem transskriptionen naturligvis, men også gennem sin tematisering. I originalen står registreringen af introduktioner, dåb, konfirmationer, vielser, begravelser m.m på de samme sider. I udgivelsen er de skilt ad. Som Lilly og Ernst Cortsen skriver i forordet: "For at lette brugen af bogen har vi ment det rigtigst at opdele stoffet i flg. afsnit:
Dåb og introduktion
Offentlige syndsforladelse
Konfirmation
Trolovelse og vielse
Begravelse"

Noget om brugen af kirkebogen
Til den opdeling kommer så 4 registre, der har fået hver sin farve. Et navneregister for henholdsvis døbte (lilla), konfirmerede (grøn) og begravede (bl å) og et register for trolovede, viede og døbte (lyserød). Registrene er som nævnt udarbejdet af Lone Holden, der også har skrevet en indledning. Heri argumenteres der bl.a. for brugen af kirkebogen i undervisningssammenhæng, og der gives argumenter for skoleundervisning i forlængelse af kapiteloverskrifterne: dåb, konfirmation, vielse og begravelse. Der kan f.eks.
laves fødslsstatistikker, rekonstrueres familieforhold og undersøges livsvilkår m.m.
Kirkebogen er altså brugbar for andre end slægtsforskere.

Johan Carlessen Kinast
Kirkebogen løber over en 30-årige periode fra 1 747-1777, og den er ført af 2 præster: Johan Carlessen Kinast og Peder Vogelius. Kinast står for den fra 1 847-73, og modsat af hvad man kan se i andre kirkebøger, balancerer hans førelse af kirkebogen på grænsen

til det u personlige: hans pastorale prosa er så tør, at man kan sandblæse en damecykel med den.
Kinast var fra Ribe, hvor han blev født 1705. Faderen var m usikant, og han sendte drengen i latinskole. I 1726 kommer Johan på u niversitetet og to år efter får han arbejde på latinskolen i fødebyen. Han gifter sig og bliver i Ribe til 1737 - kun afbrudt af et kort ophold i København i 1731 for at tage embedseksamen.
I 1735 kommer den 30-årige Johan under indflydelse af den pietistiske vækkelsesbevægelse: "Gud ramte mit Hjerte ved sin gode Aand ... saa at jeg, da jeg havde set mit Liv efter i Sømmene og erkendt min fordærvede, naturlige Tilstand, genfødtes ved Troen paa Jesus .. " I 1735 var Ribe blevet ramt af en mindre pietistisk vækkelse og et oprør, som biskoppen måtte sætte på plads. Kinast støttede bevægelsen, og det blev bemærket på højere sted.
I 1736 bliver der et præsteembede ledigt på Frederiksberg, og det søger Kinast. Christian VI selv overhører de to kandiderende teologers prædikener, og Johans navn er blevet ham hvisket i øret. Kongen synes at Kinast er "et Fredens og Kærlighedens Barn" som han skriver med et pietistisk udtryk for et troende menneske. Og d. 21. december 1737 bliver Kinast udnævnt til sognepræst for Frederiksberg.
Men det er ikke alle i Johan Kinasts flok, der er pietistisk ramte i hjertet, for som der står i en kilde fra 1737 om ham: "Han er strax til at begynde med blcven saa forhadt, at mange ej vil gaa i hans Prædiken, og i forrige Uge har han faaet en halv Mursten ind gjennem Vinduet".
I kontrast hertil står, at kongen er tilfreds med sin ny præst, idet hans indflydelse på slottets tjenerskab har afstedkommet en mindre opvækkelse. Men kongen balancerer sin glæde af med en indskærpelse om, at tjenerskabet også skal passe deres arbejde. Og han begrunder det teologisk: "thi at arbejde og bede har Gud sammenføiet".

Johan Kinast. Maleri i Frederiksberg Kirke.

Annex til Frederiksberg

Indtil 1747 hørte Hvidovre Sogn til 1. residerende kapellan ved Vor Frue Kirke, men nu blev det lagt ind under Frederiksberg som annex. Og samme år begynder kirkebogen.

Med Kinast havde landsbyen og de få huse udenfor den fået en ny præst. En pietistisk præst, mod hvem der bevægede sig megen sympati oppefra og ned, og megen usympati nedefra og op - undertiden efterfulgt af halve mursten.

Små 4 år efter sin ankomst dør hans kone 2. december 1 750 - for øvrigt samme år som den første offentlige syndsforladelse registreres. 7. juli 1761 gifter han sig igen, og hans anden kone overlever ham med 36 år. Selv dør han 1. februar 1 772.

For eftertiden kom han til at stå som en from, fredselskende og nidkær præst. En af Danmarks helt store digtere Johs. Ewald skrev ligefrem et sørgedigt over ham - en ode på 9 vers: ”Du seer kun Livet i dets Død” lyder een af linierne.

Kinasts måde at føre kirkebogen er som nævnt knastør. Alligevel følger den ikke en streng standardprocedure i sine registreringer: ”blev begraven” og ”begraved blev” f.eks. Og nogle gange er præstens subjekt tilstede: ”trolovede ieg”, og andre gange er det fraværende: ”blev trolovet” eller ”troloved blev”. Men bortset herfra foretages registreringerne uden andre dikkedarer og omveje end dem, der ligger i kancellistilen, og det er let at få øje på embedsværket bag gåsefjeren.

Grafologisk analyse

Man kan naturligvis gøre sig sine tanker om Kinast: dels er han en bondestudent fra Ribe, der får arbejde i København. Og dels kommer han fra et provinsmusikermiljø og får kontakt med enevælden. Det betyder, at der er nogle voldsomme sociale ryk i hans liv, og den indre dramaturgi i sådanne ryk fortæller kilderne ikke noget om.

For eksperimentets skyld har jeg derfor indhentet en grafologisk analyse af hans - og Vogelius' - skrift. Opfattelserne af grafologi spænder jo over et register, der går fra svindel til brug af grafologien ved ansættelser i større virksomheder.
Om Kinast siger grafologen: han er et højt begavet tænkemenneske. Viljestærk med en tendens til krakileri og despotisme i dagligdagen. Han har store indre spændinger og puritanske træk, der ikke virker helt ægte - der er en rolledistance i ham.

Peder Vogelius

De få gange kirkebogens prosa giver en tone fra sig - som her i mol i april 1776 - skyldes det Kinasts efterfølger Peder Vogelius: "blev, efter Amtmandens Resolution, Begravet i Stilhed imod Aften i Hvidoure Kirkegaard Huusmandens gamle Jens Pedersens Hustrue Birthe JensDatter, som blev fonden druknet i Naboens Hauge; omtrent 60 aar gammel".
Peder Vogelius fører kirkebogen fra 1 773-77, og der er ikke lige så mange kilder om ham som om Kinast. Hans liv bliver, som hans tilstedeværelse i kirkebogen, ko11. Han dør som 46-årig i København af "den tærende Syge". Vogclius fødes i faderens præstegård i Århus amt 1 741, hvor også hans undervisning finder sted. Senere bliver han selv huslærer, og han underviser historikeren P.F. Suhms søn i 6 år, og får samtidig tid til at besvare 2 prisopgaver om Absalon og Knud den Store. Prisopgaverne er fra "Selskabet til de skønne Videnskabers -Fremme", og han vinder begge priser, ligesom opgaverne trykkes. Han roses bl .a. for sit lette og flydende sprog, og i kirkebogen har det som nævnt sat sig enkelte spor. Modsat Kinast er der ikke samme sociale ryk i Vogelius' liv. Hans profession falder f.eks . i forlængelse af faderens. Hans besvarelse af prisopgaverne har en tendens til at latinisere det danske sprog, og det er vel meget forståeligt for en præstesøn.

Peder Vogelius. Miniaturemaleri i privateje.

Den grafologiske analyse af Vogelius siger: Et tænkemenneske som Kinast men ikke på samme intellektuelle niveau . Vogelius er mere harmonisk, og hans sider i kirkebogen er bedre disponerede men også mere kedelige. Der er mindre drama i skriften, men den kan have et lyrisk strejf nu og da.

Forklaring af nogle begreber

Selvom Hvidovre Sogns Kirkebog er en reformert kirkes kirkebog er den ikke uden katolsk arv. Igen og igen introduceres der i den. Ved et tilfældigt opslag side 54 kan vi se at Karen Jensdatter og Metthe Peersdatter introduceredes i april 1754. I maj og j uni er det respektive Ane Sørensdatter og Johanne Peersdatter og i juli Karen Olsdatter, der må holde for. Med kirkebogens egne transskriberede ord ser det sidste eksempel sådan ud: ”1754. Julius. Den 7 blev introducered huusm: af Waldby Mads Nielsens hustrue Karen Olsdatter”.

I introdu ktionen gemmer sig en omfattende kønsrolleideologi: mor og barn var ifølge tolkningen af skrifterne hedninge, og moderen betragtedes som uren de første 6 uger efter fødslen. Kirken måtte derfor beskytte sig m od hende gennem udelukkelse. Da barnet skulle døbes indenfor 8 dage måtte dåben følgelig finde sted uden moderen, og i hendes sted var der så en Gudmoder - som regel var det en ung ugift kvindelig slægtning.

Efter de 6 ugers udelukkelse kunne moderen atter indføres i kirken - hun kunne nu introduceres. Det blev hun ved at en eller flere medsøstre ledsagede hende til kirken, hvor hun blev fremstillet af præsten og optaget i kirken igen efter et ritual.

Denne introduktion stødte på modstand i overklassen, der boykottede den gennem hjemmedåb. Det førte til en fritagelse for overklassens kvinder - for rangspersoner - gennem et reskript i november 1748, og i 1754 blev det en frivillig sag. Omkring 1800 er skikken ophørt i købstæderne men helt op i 1900-tallet

eksisterede den stadig i enkelte dele af landet.
I Hvidovre kirkebog fortsætter skikken også efter 1 754.
I perioden 1750-56 er der registreret offentlige syndsforladelse hvert år i kirkebogen. Det kan undre, at der ikke er nogen før eller efter. Men sådan er det altså.
Generelt gælder for offentlig syndsforladelse, at den kunne gives i forbindelse med forsømt altergang, visse forbrydelser og samliv u denfor ægteskabet.
Der er 2 tilfælde hvor begrebet leyermaal optræder i forbindelse med of
fentlig syndsforladelse. I j anuar 1751 f.eks. er det tjenestekarl Lars Hansen, der får den. Han har begået "lcyermaal da hel tiente" . 5 år efter optræder samme navn igen. Denne gang har Lars Hansen "besovet" en kvinde.

Leyermaal eller rigtigt stavet: Lejermaal betød, at der havde fundet samleje sted udenfor ægteskab og med kvindens vilje
- der var altså ikke tale om voldtægt i Lars Hansens tilfælde.
For kvinden især var lcjermaal en alvorl ig sag. Dels skulle hun skrifte i kirken om søndagen. Og da det var strafbart ikke at gå i kirke om søndagen overværede hele sognet seancen. Og andres ulykke .. "
Hvis hun var tjenestepige - hvad, der ofte var tilfældet
- kunne hun ikke bare flytte til et andet sogn, fordi præsten skulle påtegne hendes skudsmålsbog. Blev hun grebet uden den var straffen løsgængeri. Fra 1767 blev det muligt at erstatte skriftemålet med 8 dage på vand og brød.
Oveni skriftemålet kom en bøde på 6 rigsdaler. Det var et beløb, der langt oversteg, hvad de fleste kvinde kunne tjene på et helt år. Alternativet var 72 dage i kvindefængslet Spindehuset i København.
Bødestraffen blev afskaffet i 1777 på Struenses foranledning.
I 1797 opgives den offentlige syndsforladelse, idet ægteskaber underlægges de civile domstole.

Lilly og Ernst Cortsen

Hvem ringer klokkerne for?

Hvidovre Kirkebog er et godt udgangspunkt og springbræt for videre søgning i den lokale historie: Hvorfor f.eks . er det især tjenestefolk eller ansatte, der får brug for offentlig syndsforladelse i kirken i 1700-tallets Hvidovre?

Og hvem ringer klokkerne egentlig for i det gamle landsbyfælleskab: d. 27. m aj 1759 begraver præsten 2 børn og 2 enker u den k lokker. I november samme år bliver krokonen fra Valby Ane Magrethe Bucholtz ”bcgraven med Klokker”.

Hvis man fascineres af fragmenter, så er kirkebogen også sagen. Lyt f.eks. til den akkord, der slås an her:

”NB! Samme dag blev et Uægte barn døbt og kaldt Peer, moderen Johanne Laursdatter kommen nylig fra fyhn”.angaf til barnefader Anders Peerscn landsoldat i Holstcen”.

Endelig kan m an også bare blade i bogen. Den har samme spænding som gamle fotoalbums: spændingen mellem liv og død, mellem dengang og nu. Personerne i Kirkebogen opfører sig som om de er levende, hvis De forstår, hvad jeg mener. Det er ligesom om de ikke er klare over, at de er døde. Andres f.eks . bliver på ny døbt, når man læser Kirkebogen. Han er et såkaldt uægte barn og moderen er fra ”Rostoch”. Hun hedder Schachtcn til efternavn og barsler hos en husmand i Hvidovre. Faderen er en forsejlct skipper i Jylland, og jordmoderen er - det skal også med - fra Valby, og det skal hun ikke høre et ondt ord om.

Lad os slutte i april 1765 med husmand Lars Christensen: ”Effter Siuns forretning af birkedommeren har hd druknet sig ved een af Sygdom foraarsaget vildelse og raserie”” Lars var også fra Valby.

Hvidovre Sogns Kirkebog 1747-1 777

Udgivet 1994 af: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv & Hvidovre Sogns Menighedsråd. Redaktion: Lilly Cortsen, Ernst Cortsen, Lone Holden.

Fotomapper på Arkivet

Tidligere bestyrelsesmedlem Elsted Jensen har i et par år arbejdet for Lokalhistorisk Arkiv med at skabe en række mapper med fotografier fra arkivets billedsamling.
Det er efterhånden blevet til omkring 1200 affotograferinger, fremkaldelser og forstørrelser, der p.t. er i færd med at blive ordnet og få tilført billedtekster. Det foreløbige slutmål er en række geografisk opdelte ringbind (ca. 20) som er tilgængelige for den store gruppe lokalhistoriske intereserede, der gerne vil se billeder om et ell er andet givet emne. Arkivets billedsamling er efterhånden på små 25.000 billeder, men de kræver, at man ved, hvad man vil se, for at m an kan finde dem frem. Den måde billeder registreres på professionelt passer ikke altid til den tilgang som brugerne har. Her skul le Elsteds kæmpearbejde gerne lette søgeprocessen.

Elsted har også været aktiv ved fredningen af Kalveboderne. Her er han fotograferet med Hvidovre lystbådehavn i baggrunden.

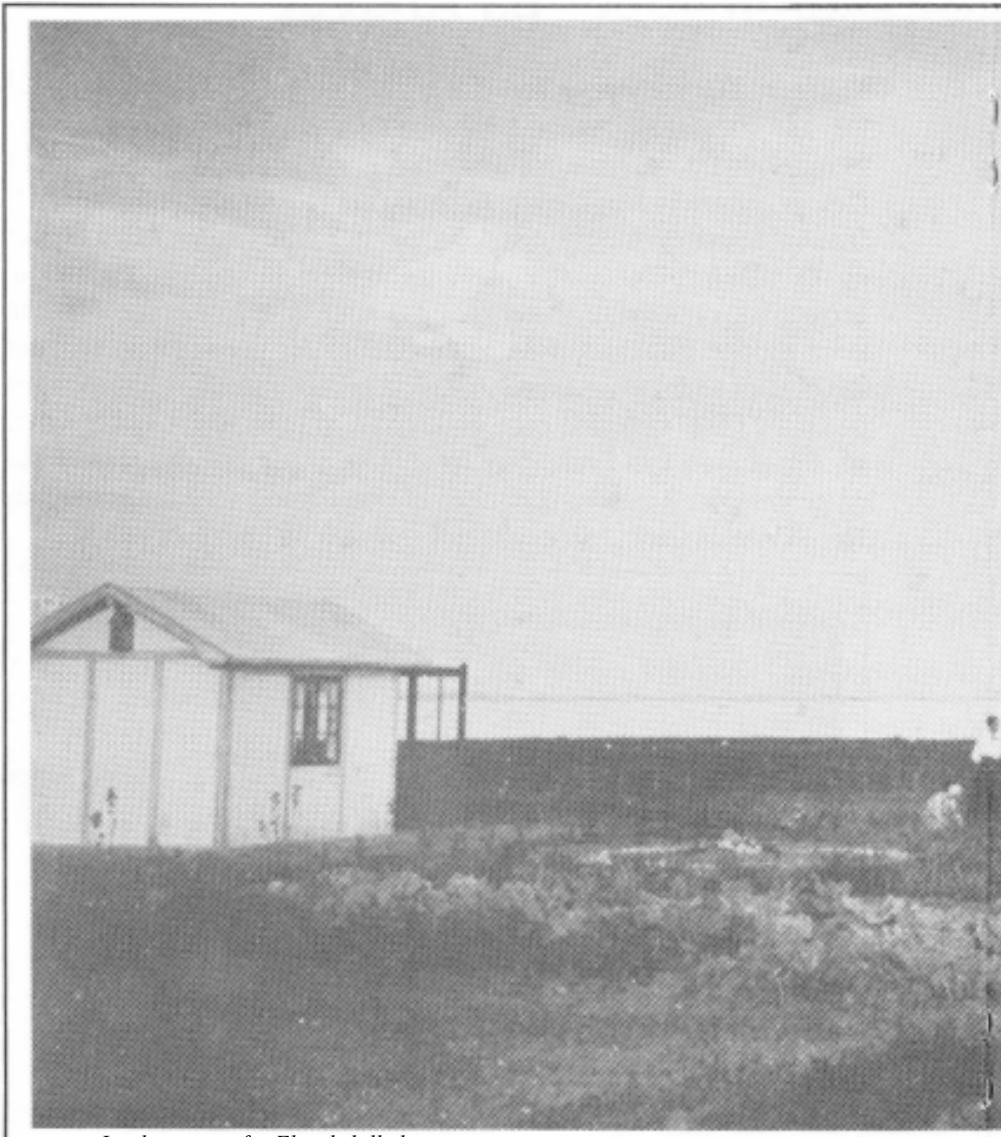

Lysthus-scene fra Elsteds billedmapper

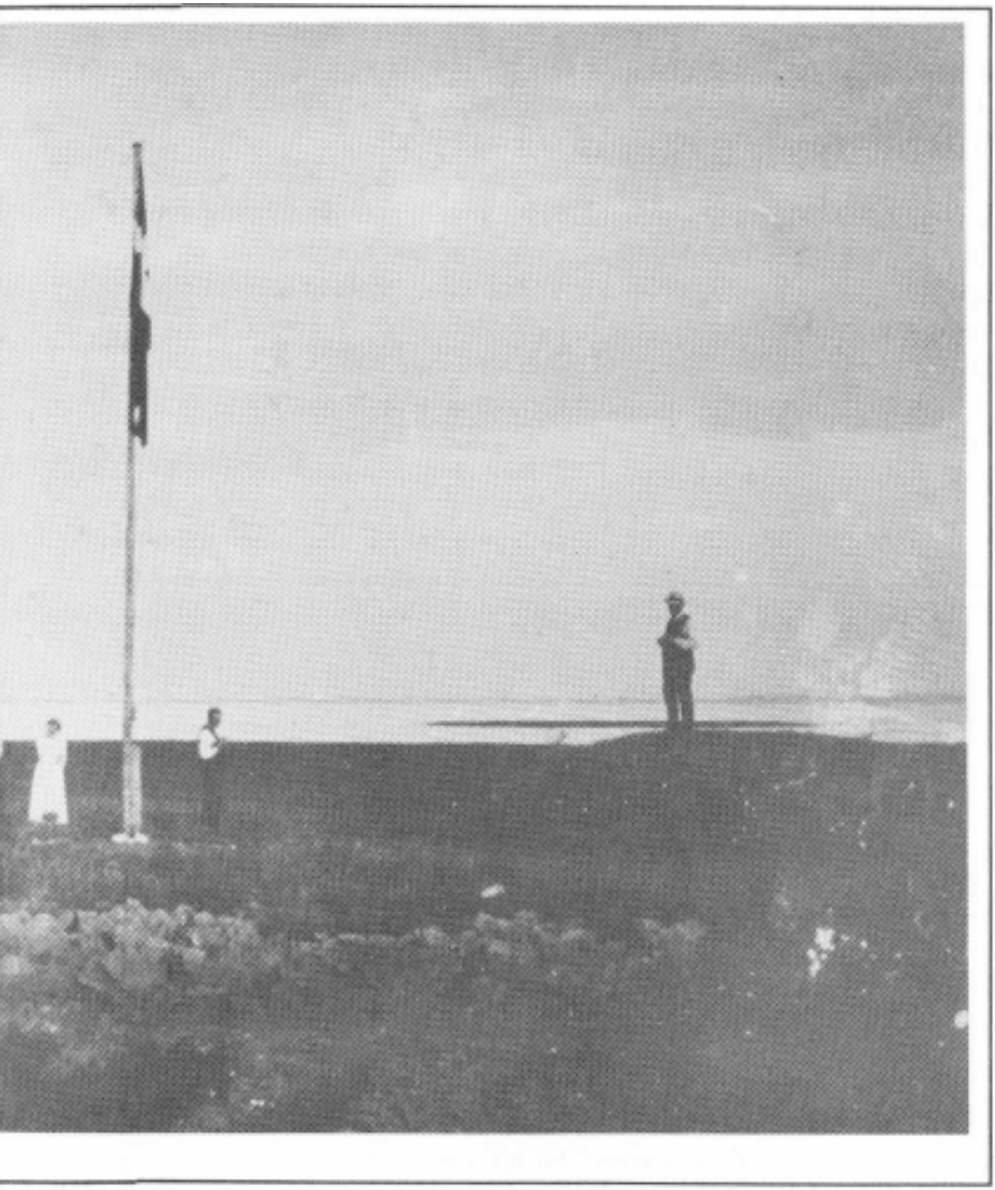

Arkivets billedsamling opbevares i syrefri kuverter i absolut mørke, da deres tidsperspektiv jo i princippet er evigheden. Den store ringbindrække skal løbende vokse og vil være med til afgørende at mindske sliddet på originalbillederne.
Elsted har k laret arbejdet hjemme i lejligheden i sit eget mørkekammer, og indsatsen skal måles i mange hundrede arbejdstimer.
Det er en central arbejdsopgave, han har løst for arkivet, og en opgave, der ikke på nogen måde kunne være løftet af arkivet uden dette samarbejde med en frivillig medarbejder.
Det er et forbilledigt eksempel på samarbejde mellem en offentlig institution og en borger til gavn for institutionens service over for kommunens borgere i bred almindelighed.

Nok et eksempel fra billedmapperne

Nybygger-øgenavne 1918-1928

Af Etly Hansen, årgang 1917

Som nybyggere i "Torstensgårdens Villaby" kom mine forældre og vi børn til at kende mange mennesker af forskellige typer. Der var jo udsigt ind over hele arealet, så vi fulgte m ed i, hvad de forskellige mennesker foretog sig.
Nu skal man ikke genere andre mennesker, men der var utrolig mange sjove episoder, og i øvrigt tror j eg ikke, der er mange af de nybyggere tilbage i dag.

Lerbjergvej

Vi boede i nr. 25 og på vejen var der mange børn til irritation for nogle, som ikke havde børn. Blandt dem var svenskeren HukkeHansen i nr. 24 - mand og kone. De blev så vrede, når bolden havnede i deres kartofler. Manden beholdt nogle af vores bolde og skar dem i stykker, men vi lavede så bolde af gamle strømper og smed dem ind i kartoflerne .

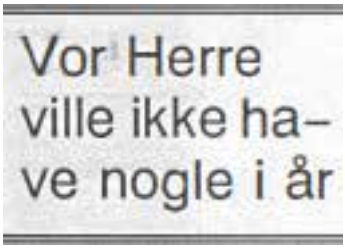

I nr. 28 boede Hr. og Fru Jensen. Konen var meget hellig - hun var med i "De sidste dages hellige" . En gang kom hun ind i haven. Jensen var en glad og rar mand, og han sagde: "Se nogle dej lige grøntsager jeg har lavet til dig". Hertil

svarede konen: ”Det er ikke dig, der har lavet dem, det er ”Vor Herre”. Næste år kom Fru Jensen atter ind i haven, men der var slet ikke gjort noget ved j orden. Nu sagde Fru Jensen: ”Jeg syntes ikke du har lavet nogle grøntsager”. H ertil svarede Jensen: ”Nej, ” Vor Herre” ville ikke have nogle i år.

I nr. 27 boede familien Harry - far, m or og en dreng. Han var rødhåret og meget fregnet. Faderen var skorstensfejer og kom hjem m ed en ordentlig brandert på en gang imellem . Han støttede sig gerne til flagstangen inden han gik ind i huset. Nogle gange blev han smidt ud igen og tyede så til flagstangen indtil konen var færdig med at skælde ud.

I nr. 23 boede familien Hansen. Faderen var blikkenslager. De havde selv 4 børn. Det var Fanny, Karl-Ludvig og tvillingerne Musse og Busse. Desuden havde de en plejesøn Knud og et wienerbarn Carly.

På min fars knæ foran huset, der blev færdigbygget i 1918

Det var en l ivlig familie. Børnene voksede til og fløj fra reden. Knud, Fanny, Karl-Ludvig og Musse tog til Amerika (Los Angeles), så der blev lidt stille i huset og megen længsel efter hinanden.

I nr. 10 boede en familie med en datter, der kom ud at sej le, og da hun kom hjem, havde hun en mulat-dreng med, så der var noget at snakke om dengang.

stille i huset og megen længsel

Langstrupvej

I nr. 26 - bagbo til os på Lerbjergvej boede en familie - far mor og en stor dreng. Det var en saftig familie. De bandede meget, men de var søde og rare. Min far hjalp dem sommetider. Engang skulle deres wc-skur flyttes. Der skulle sættes nogle bjælker ind under skuret. Da min far og bagboen var godt i gang med dette arbej de, råbte konen: "Jeg sidder altså her og skider, kan man ikke få lov at sidde i fred".

En anden gang stegte konen frikadeller, som hun lagde i en skål. Faderen og sønnen snuppede en frikadelle nogle gange. Så blev det moderen for meget, og hun råbte: "I æder kraft...frikadellerne lige så hurtigt, som j eg kan stege dem".

I nr. 19 boede tante Martha, som vi børn besøgte af og til, så fik vi en småkage eller en pandekage .

I nr. 15 boede familien Mersing. Faderen var kunstmaler, han malede det man kaldte "Trommesalsbilleder". Han hængte 10-12 l ærreder op i sin garage og malede så alt det grønne på alle b illederne, så det gule, så det hvide o.s.v.

Istedrødvej

På Istedrødvej boede en mand og en dame. Manden var ansat hos D.S.B. som arbejdsmand, men det var især konen man lagde mærke til.

Privilligeret Grammonfondirektør Sjyberg

Hun var stor og tyk - især over bagdelen, medens manden var lille og tynd. Det var et herligt par.

Der var navne som: General Langsom, Peder Frihjul, Sulaima & Den Jordløse

Når vi skulle benævne dem var det altid
"damen med røven". Hendes tøj kunne ikke komme ned over bagdelen.
Der var adskillige flere mennesker på de forskellige veje, vi kaldte ved et øgenavn, så vidste vi, hvem det var.
Der var navne som: General Langsom, Peder Frihjul, Sulaima, Den Jordløse

Brostykkevej og Kvistgårdsvej

På Brostykkevej boede købmand Andersen og hans kone Viola, de var så rare og lavede meget sjov med os børn. På Kvistgårdsvej boede rullekonen og hendes datter Hulda. Hende hjalp vi somme tider med rulletøjet, hvis der var meget at lave. Iøvrigt gik al ting med godt humør og hjælpsomhed naboerne imellem. Det kan man godt savne i dagens Danmark.

Godt humør og hjælpsomhed naboerne imellem.
Det kan man godt savne i dagens Danmark.

Min søster og mig 1925

Hvidovre-ikoner

Af Hans Chr. Thomsen

Hvis man skal vælge en forstadens ikon dvs. et foto med et billedmæssig indhold, der iscenesætter centrale elementer i den lokale mytologi, så skal man gå på jagt efter billeder af lysthuse. Og det ultimative l ysthusbillede viser et lysthus på nøgen jomfruelig mark, og det formidler denne helt specielle dobbelthed af forladthed og optimisme - se f.eks. midterbilledet i dette nr. Lysthuset er ikke meget større end, at der lige er plads til et kraftigt overskæg, og æstetisk ligner det en bunke brædder smidt op på et overskueligt antal stolper sammen med et par vinduer og en dør. Fotografiet er ofte taget i forbindelse med indvielsen eller anden festlig lejlighed, og der er som regel en skjorteærmet optimisme til stede, der står i et urimeligt forhold til kvaliteten af det

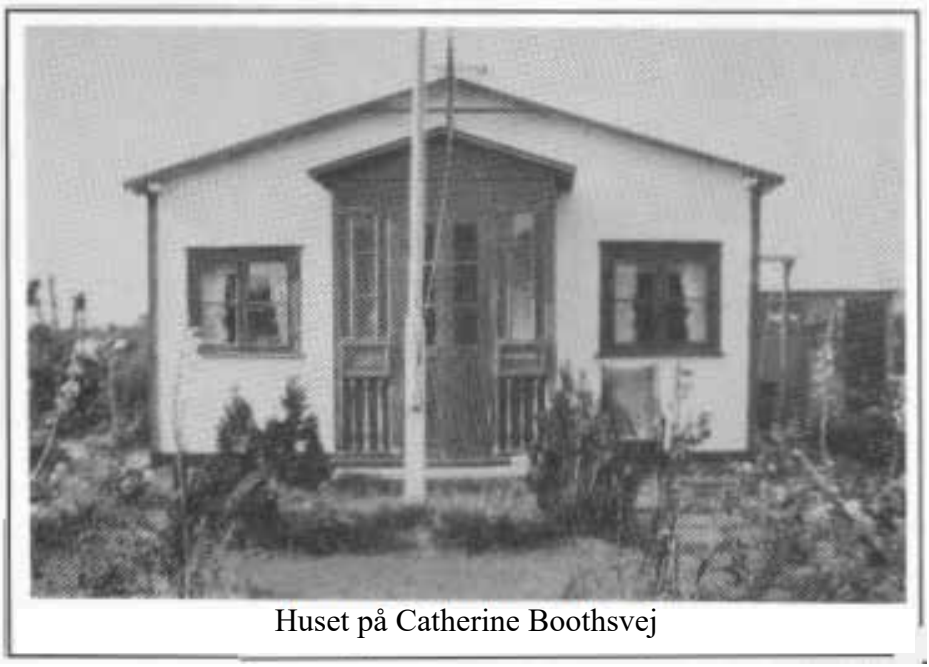

Huset på Catherine Boothsvej

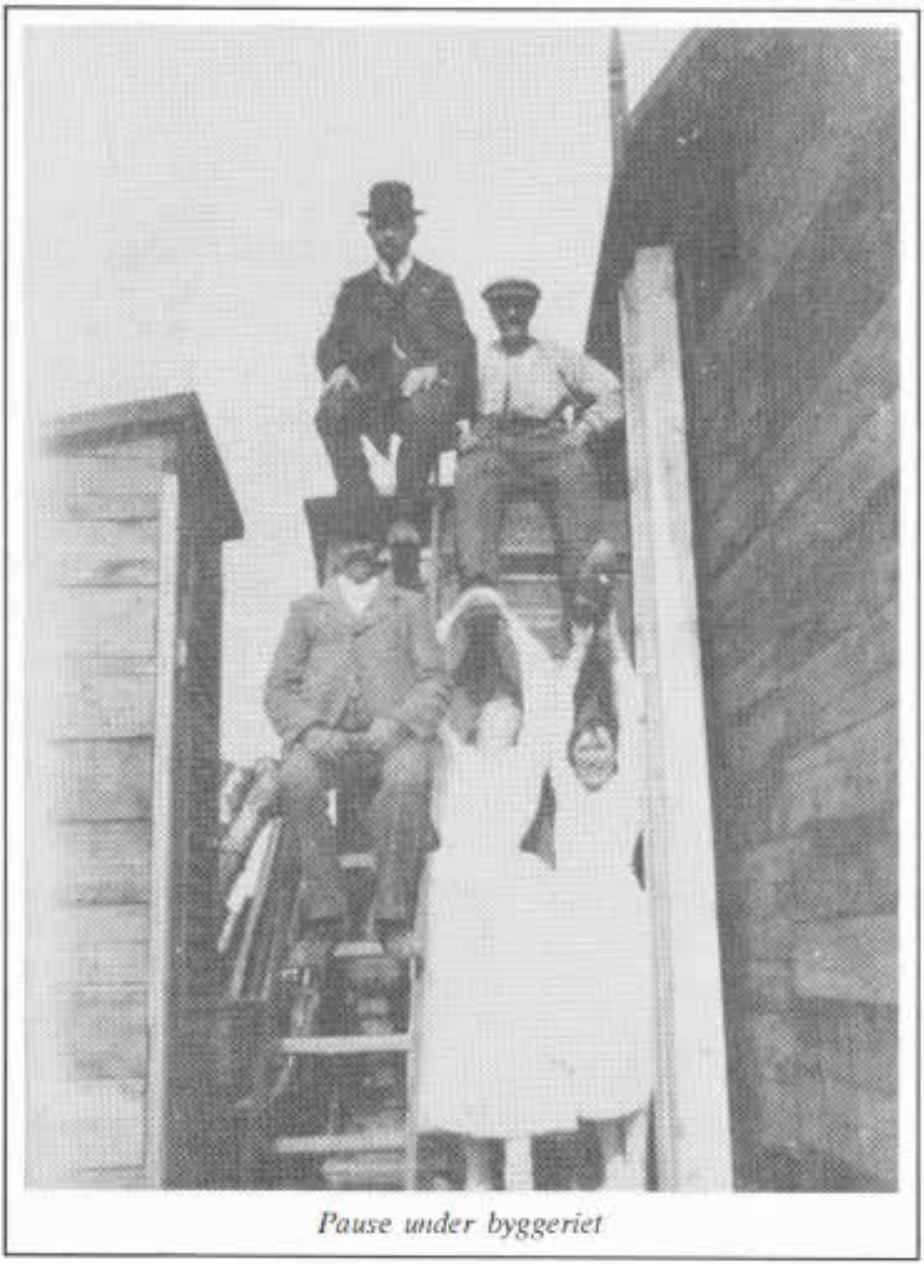

Pause under byggeriet

fremtidige hjem. Hvis det er et rigtigt lysthus, er der definitivt også en smule flagstang og en vimpel, der folder optimismen ud over den forhenværende bondejord. Lidt kvistagtig nyplantning viser den nylige ankomst.

Den gamle Historie om Storbyens farlige Na- boskab

En bevægelse som f.eks. Frelsens Hær så i lysthusene "den gamle Historie om Storbyens farlige Naboskab" , som man kan læse i hærens blad i 1919. Og en lokal politibetjent som Duelund så en "en u nderlig Bastard af et degenereret Landdistrikt og en misfødt Forstadsbebyggelse. Rødovre og Hvidovre havde i 1919-20 for en stor Del et rigtigt Nybygger-og Guldgraverbypræg ... Det var beboet af et saare broget Publikum, der tildels gik ud og kom hjem på højest besynderlige Tider af Døgnet.."

Tove Mogensens fotografier

Alt dette i anledning af, at der er kommet en række fotografier i en brun konvolut fra Slagelse. Afsenderen er Tove Mogensen født 1925 i København.

Hun har aldrig selv boet i Hvidovre, men kom regelmæssigt på besøg her hos sin mormor som barn. Mormoderen var indvandret fra Sverige og gift med en dansk tømrer. De 2 købte grund omkring 1918-19 på Catherine Boothsvej til 6 øre alen, og tømreren byggede så et hus med hjælp fra venner og familie.

Et degene- reret Land- distrikt og en mis- født Forstad

Når Tove Mogensen og hendes forældre skulle på besøg hos mor moderen, tog de fra København med sporvogn til Toftegårds Plads.

Derefter ”traskede (de) ud af landevejen forbi Flaskekroen -det var en rigtig dej lig lang tur”.
I mormoderens have blev der dyrket med salg for øje. Som der står i følgebrevet:
”I haven dyrkedes meget frugt, grøntsager og blomster. Meget af dette solgtes til ”konerne” i Ålborggade og Viborggade”. Og da Tove er 11-12 år kører hun til Hvidovre på cykel for at hente blomster til salg på Østerbro.
I 1949 bliver mormoderen nødt til at sælge huset, og Tove Mogensens forbindelse med Hvidovre slutter.
Men den tid har åbenbart levet videre i erindringen og har altså nu afstedkommet en stribe nye gamle billeder fra Hvidovre, da kommunen var i 20’erne.

Der arbejdes på havestuen

Familien 1924

Snubbe Kors. Krønike & Fakta

Af Dan Olsen

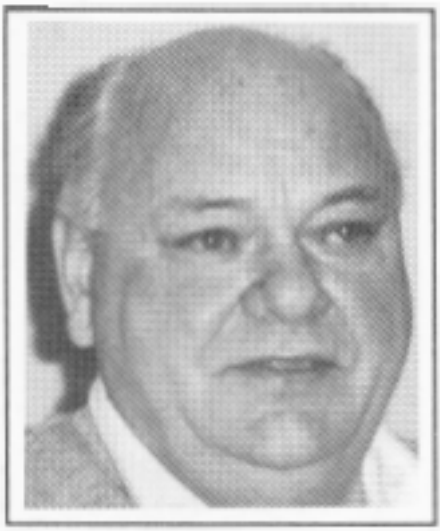

Artikel i anledning af selskabets bustur til bl.a. Snubbe Kors 28. maj 1994.

En dejlig forårsdag som i dag for ca. 764 år siden kom herremanden Eskild Hemm ingsen Snubbe kørende her forbi denne bronceal-derhøj i sin rejsevogn sammen med sin gravide hustru . Hvis man er hurtig til at regne, kommer man til året 1230.

Denne Hr. Eskild var ud af den mægtige "Hvide" slægt, der på den tid ejede det meste af Sjælland. Han kunne byde ting og sager over sine undersåtter - han var simpelthen en af datidens matadorer. Om det var fordi vognen skrumplede på

den dårlige vej, eller fordi tiden var inde, ved vi ikke. Men på denne høj fødte Hr. Eskilds hustru et velskabt barn, og i taknemlighed og glæde over den lykkelige hændelse, lod han rejse et kors til frelserens og guds ære. Hvilket køn barnet havde, fortæller historien intet om. Vi må gætte på, at det var en søn, regnet efter datidens norm, hvor det var vigtigt at kunne føre slægten videre med en mandlig arving. Faktum er, at Hr. Eskild befalede de 2 gårde, der

Et velskabt barn og et kors til Frelserens og Guds ære

lå på hver sin side af højen, at vedligeholde dette kors til evig tid. Han var ejer af de 2 gårde, så det var bare at befale.
Som tiden gik blev korset flere gange fornyet, da han skænkede gårdene til Roskilde Domkirke for, at den kunne sørge for vedligeholdelse af korset.
Det blev fornyet i 1 619 og i 1 645 og sidst i 171 5. Det bestod af et stort granitkrucifiks på en bred aftrappet sokkel. I 1815 faldt det ned, og da der ikke kunne skaffes midler til dets istandssættelse, blev det nedtaget i 1817 og stenene anvendtes til sokkel u nder stuehuset på Snubbekorsgård.
Ved privat hjælp rejstes i 1 903 på den gamle plads et over 3 meter højt granitkors i romansk stil med en kristusfigur i fladt relief med lang inskription, og på et bredt muret fundament, tegnet af arkitekt Martin Borch og udført af billedhugger N. Hansen. Korset står under Nationalmuseets tilsyn.

50 af selskabets medlemmer spredt over 20 tdr. land

Broncealderhøjen er fra ca. 1500-1000 år fvt. Da man i 1903 støbte fundamentet til det nuværende kors, ødelagde man gravkammeret i højen - derfor er der ingen fund fra den tid.
Højen er nu sammen med de andre syv høje i distriktet totalfredet ca. 1896, og de er alle under Nationalmuseets beskyttelse. De 2 gårde, der fik pålagt at vedligeholde korset (Stenagergård og Rødekærsgård), købtes til selveje af den tidligere fæster Lars Olsen i 1791. Han døde i 1800 og enken overdrog gården til sønnen Hans Larsen. Siden har de to gårde været drevet sammen. I nyere tid har staten overtaget gårdene, der nu drives som forsøgsgårde.

Kilder: A.Thiset. Snubbeslægtems mindesmærker i Sengeløse Sogn, årbog 1885. Det genrejste Snubbe Kors i Arkiv Mus. 11 arch 20/2-1904

Der krybes til korset

Snubbe Kors

Medlemsmøde

I oktober fortæller forfatterparret Oline og Oscar Udsholt om Vigerslev og dets tilhørsforhold til Hvidovre . Da de var unge sendte bønderne fra Valby - Vigerslev - Avedøre m.fl. deres børn i skole i Hvidovre ligesom bønderne selv havde kirkeligt tilhørsforhold her. De to fortæller om Vigerslev, som det var engang.
Selv om deres historier er hentet ud af arkivernes støvede annaler, er det "rigtige levende mennesker", der dukker frem fra de gulnede blade i form af landsbyboernes daglige gøremål, deres glæder og sorger, nid og nag. Der dukker også sager frem om småtyverier, pyromanbrande m.m. Bynavnet Vigerslev er kendt tidligere end Hvidovre i gamle arkiver. Kendskabet er baseret på krøniker om Vikingehøvdingen VIGAR, der fik et LEV at Kong Dan - deraf navnet VIGARS LEV. Forfatterparret har tidligere været l ærere og nyder nu deres otium i Byen Hørve i Nordvestsjælland.

Mandag den 17 okt. 1994 kl.19.30
Bibliotekscafeen
Medborgerhuset

Tilmelding
Af hensyn til servering bør man tilmelde sig arrangementet senest onsdag 12. oktober
på Rytterskolens telefonsvarer
tlf. nr. 31 47 34 44.
Der kan godt gå et lille stykke tid, fra mam har ringet op, til telefonsvareren
kobles til - men hav tålmodighed.
Det eneste man skal gøre er at oplyse navn, antal personer, og om der ønskes te eller kaffe. Det er ganske enkelt og ligetil.

Åbent Hus på rytterskolen

Efter den hede sommer genoptages Åbent Hus arrangementerne på Rytterskolen.

Som tidligere nævnt er formålet at etablere en social ramme for medlemmerne ud over de 6 årlige arrangementer.

De næste dage der holdes åbent bliver:

Onsdag 5. okt. kl. 1 3.00-1 6.00
Onsdag 2. nov. kl. 13.00-1 6.00

Medlemsmøder i 1995

I januar og februar i 1995 har Egnsteatret beslaglagt Medborgerhuset, og det er derfor nødvendigt at flytte selskabets arrangementer.

De 2 første arrangementer vil derfor finde sted i Studiekredslokalet i kælderen på Rådhuset.
Indholdet er endnu ikke fastlagt. Det er datoerne til gengæld, og de er:

Mandag 1 6. januar

Mandag 1 3. februar

Selskabets publikationer

Castrone, S. (Red.) Rytterskolen, 82 s. ill. 1 989. 50 kr.

Glimt af l ivet i Hvidovre, 1 925-40, I-IV, 397 s. ill. 1 985. Samlet 80 kr. Enkeltbind 25 kr.

Hansen, Im., Hvidovre Kirke, 28 s. ill. 1980. 12 kr.

Magnussen,L. og Sverrild Bredalsparken 1 949-89. 80 s.ill .1989. 50 kr.

Petersen, A. Mit livs forteclscr I-II, 1 79 s. ill. 1 979. 35 kr.

Nordlund, H.O. Da Hvidovre blev mindre. 76 s. ill. 1 981. 25 kr.

Nordlund, H.O. Vejnavne i Hvidovre komm. 52 s.ill. 1 982. 50 kr.

Schultz, Hvidovre komm.bibliotek 1931-81. 1 00 s. ill. 1981, 25 kr.

Sverrild,P. Lysthusbeboerne . 1 44 s. ill. 1988. 100 kr.

Sverrild,P. Abc Erik og de andre rødder. 96 s. ill. 1992. 100 kr.

Sverrild,P. Hvidovre Kulturråd. 1 967-1 992.

Thomsen, H., Avedøre på ski llevejen. 86 sider ill. 1991 . 50 kr.

Redaktion: Cortsen, Lilly & Ernst, Holden, Lone.

Hvidovre Sogns Kirkebog 1 747-1777. 356 s. 1993. 125 kr.

bag-siden

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

1764

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

NR. 4 . DECEMBER 1994 . 12. ÅRGANG

Nr. 4 - 1994

Indhold

Kære læser .....side 3
Biblioteker og mennesker i 1940' erne .....side 4
Af Kirsten Grundtvig Andersen
Holmegaards Kolonial Lager.....side 16
Af Hans Chr. Thomsen
Artikelfortegnelse .....side 26
Af Lone Holden & Hans Chr. Thomsen
Formandsberetning ..... side 37
Af Dan Olsen
Medlemsmøder ..... side 42
Medlemskonkurrence..... de 4 riv-ud-sider i midten

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Det udkommer fire gange årligt og tilsendes selskabets medlemmer.

Redaktion: Hans Chr. Thomsen
Adresse: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
Tlf. 36 39 20 00, lok. 227

ISSN 0902-3046

Kære læser

I årets sidste nummer bringer vi et register over de artikler, der har været bragt i bladet fra 1981 til og med 1994. Derudover er der bibliotekserindringer, en artikel om købmanden på Kløverprisvej og formandens beretning til Generalforsamlingen.
I perioden 20. januar til 12. februar 1995 opfører Teater Vestvolden: " De Grænseløse" i teatersalen på Medborgerhuset. Selskabet er i besiddelse af et antal biletter til forestillinge, som medlemmerne har en chanse for at vinde ved at besvare spørgsmålene på de midterste riv-ud-sider. Besvarelserne sendes til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, Rytterskolen, Kirkepladsen 1, Hvidovre 2650. Vi skal have dem ihænde senest 10. januar 1994. Der vil så blive trukket lod blandt besvarelserne, og de heldige vil få direkte besked. I næste nummer af bladet vil navnene på vinderne blive offentliggjort sammen med de rigtige svar på spørgsmålene.
1995 er 50-året for besættelsens ophør, og det komme til at præge året - også for Selskabet. Der arbejdes bl.a. med et omfattende arrangement i den anledning, og der vil blive orienteret nærmere om tiltagene i de kommende numre af bladet.
Nu stander vinteren så til. Redaktionen har trukket huen godt ned om ørene og ønsker jer alle et Godt Nyt År.

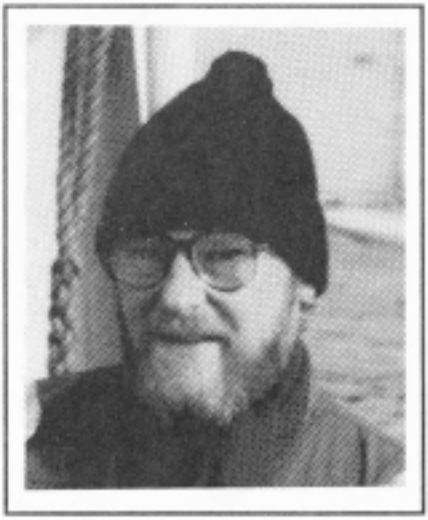

Biblioteker og mennesker i 1940'erne

Af Kirsten Grundtvig Andersen

I marts 1943 tog jeg realeksamen og skulle så søge en kontorplads. Jeg ville gerne have været i gymnasiet for at blive bibliotekar, men min mor havde et par år forinden sagt, at vi søskende kunne få en realeksamen, og skulle vi have yderligere skolegang måtte vi selv klare det.

Mellemskolen kom først til Rødovre i 1938, og jeg og mange andre måtte vente et år på den, så vi var en hel klasse, der alle havde haft 6. klasse med. Som den ældste af seks, kunne jeg sagtens forstå mine forældres afgørelse.

Konfirmation 14. april 1940. Bemærk Deanna Durbin hatten. Den hat var meget populær i de år, blandt andet på grund af filmen 100 mand og 1 pige - og den ene pige var naturligvis Deanna Durbin.
Hatten var købt i Anva og kostede 14 kr.

Biblioteksskriveraspirant

Der var mange stillinger dengang,
og da Københavns Kommunebiblioteker søgte biblioteksskriveraspiranter,
sendte jeg straks en ansøgning og blev
indkaldt til samtale med stadsbibliotekar Jens Aarsbo i Nikolaj Kirke, hvor
hovedbiblioteket lå.
Unge piger gik med hat dengang,
og det havde jeg da også på. Heldigt
nok, for jeg fik senere at vide,
at uden hat var ens chancer ringe.
lJeg blev antaget og fik at vide, at
lønnen var 109 kr. om måneden, at jeg
måtte være indstillet på at tage op til
fire aftenvagter pr. uge, og at jeg snarest muligt skulle tage et maskinskrivningskursus.

Barndomshjemmet 1948

Stefansgade

Tjenestestedet var Stefansgade 9,
og jeg skulle møde den 1. maj.
Stefansgade nr. 9 var en 2-etages
bygning, trukket tilbage fra gaden.
Der var en plæne med nogle træer
foran huset, men ingen blomster.
Huset var oprindelig privatbebyggelse,
men blev indrettet til bibliotek
omkring 1920. Stueetagen
bestod af udlånslokaler, afdelingsbibliotekarens
kontor og et køkken,
der også fungerede.som spisestue,
hvor der kunne sidde en

7-8 mennesker. På l.sal var der magasiner samt et større og et mindre kontor. Til bygningen hørte en asfalteret gård med et toilet. Kælderen blev brugt til opbevaring af gamle aviser og tidsskrifter, og der var desuden et centralfyr med tilhørende koksrum. Stefansgade betjente det, der kaldes Ydre Nørrebro, d.v.s. et område fra Nørrebros Runddel til langt på den anden side af Nørrebro Station. Det var et tæt befolket kvarter, og under krigen var alle Kommunes biblioteker meget velbesøgte. Man måtte kun låne 4 bøger ad gangen, men udlån på 800-1200 bind pr. dag var ganske almindeligt.
Den læsesal, der hørte til, lå på I.sal ved Nørrebros runddel. Den havde åbent fra 10-22 og blev i de år meget benyttet som avislæsesal og varmestue. Der var et stort avishold, og der var daglig kamp om BT, Ekstra Bladet, Aftenbladet og Berlingske Aften. Egentligt læsesalsarbejde var mest oplysninger, der kunne klares ved hjælp af Kraks Vejviser eller diverse leksika.

Frk. Jacobsen
Da jeg kom den 1. maj kl. 9.00 blev jeg modtaget af afdelingsbibliotekar frk. Anne-Marie Jacobsen. Hun var midt i SO'erne
havde gråt kortklippet hår og var iført mørkeblå bukser, en ternet skjortebluse, hvorudover hun bar en dueblå sweater med v-udskæring. Hun bar slips, hvor der sad en gammeldags sølvbroche, og så røg hun pibe.
Hun forklarede mig, at lange bukser var en praktisk beklædning, når man dyrkede sejlsport, og når man skulle kassere i magasinerne, men at det selvfølgelig ikke var

Ved kartoteksskabet 1949

tilladt i udlånet. Jeg var iført mørkeblå kjole med hvid krave og manchetter, havde knude i nakken og så meget tækkelig ud. Når jeg så også hed Grundtvig; mente det øvrige personale, at jeg var indbegrebet af en højskolepige. I. maj blev senere kommunal fridag, men var det ikke i 1943.

Man sagde: "De"

Foruden frk. Jacobsen var der fire bibliotekarer, alle knap 40, to bibliotekarelever, et antal løst ansatte seminarieelever, der kom mellem 16.00 og 20.00 samt 5-6 unge piger mellem 15 og 18 år. De stod i skranken og satte bøger op plads. Pigerne blev kaldt stemplere, ventede tit på en læreplads, og der var altid lange ventelister. Biblioteket blev både af pigerne og deres forældre anset for at være et pænt sted, hvor de blev behandlet ordentligt og

kunne lære noget. Det var ingenlunde altid tilfældet på de fabrikker, de ellers ville være havnet i.
Alle sagde De til hinanden, også de 15 årige blev der sagt De og frk. til. Et par af bibliotekarerne havde kendt hinanden altid, men tiltalte og omtalte hinanden med hr. og fru.
Arbejdstiden var 9-16 eller 13-20 alle ugens 6 dage. Spisepauser var henholdsvis 11.30-12.00 eller 15.30-16.00. Yderligere pauser var der kun ved særlige lejligheder som f.eks. fødselsdage, og man skulle spørge i forvejen!
Foruden det førnævnte personale var der en varmemester Robert Kiihle, der passede fyr, fejede gård og gade, samt ordnede småreparationer. Hans kone gjorde rent, og de havde været ansat i adskillige år. En gang imellem blev man om morgenen mødt af en liflig pandekageduft. Det var Kiihle, der bagte pandekager, som vi fik med syltetøj til. Fru Kiihle havde lavet kaffe eller kakao og det var meget velkomne lyspunkter i hverdagen.

Arbejdet

Mit arbejde bestod i at sortere og alfabetisere gårsdagens udlånskort samt tælle dem. Desuden skulle der skrives kort ud til de uefterrettelige, sendes kort ud om reserverede bøger, frankeres post og andet kontorarbejde, og det meste af formiddagen gik med dette. Desuden skulle jeg hjælpe og vejlede de unge stemplere, lægge skema for dem, for ikke at tale om oplæring af dem, ikke mindst at skrive læselige tal. Om eftermiddagen hjalp jeg til på kontoret ovenpå med at skrive kort, sortere katalogkort osv. Dette arbejde blev tilrettelagt af bibliotekarerne, og det var bare at begynde fra en ende af. Der blev egentlig lagt et ganske stort ansvar på mine skuldre, jeg var dog ikke fyldt 18. Der var en rangforordning, som ikke var særlig udtalt netop der, men den var der.

1932. Jeg er 6½ år og billedet blev udstillet på Charlottenborg i forbindelse med en fotokonkurrence, som Politiken afholdt, om Danmarks smukkeste barn. Jeg vandt ikke.

Fremtidstanker

Jeg måtte ikke besvare spørgsmål overhovedet fra lånerne, men skulle altid henvise. Bibliotekareleverne og seminarieeleverne måtte svare på alt. Det kan man godt finde sig i, når man er ung, men jeg vidste, at det ville blive svært for mig, når jeg blev ældre. Blandt bibliotekarerne var også Københavns senere statsbibliotekar Frode Jensen, der på mange måder tog sig af mig. Han lod mig overvære elevernes undervisning, og det var i hvert fald ikke efter reglementet. Han forklarede mig, at hvis jeg ville være bibliotekar kunne jeg tage en studentereksamen på 2 år på kursus. Det havde han gjort, så det kunne jeg vel også.

Hvis De får lungebetændelse i nat. ..

Jeg fandt mig hurtigt til rette på biblioteket i Stefansgade. Afdelingsbibliotekaren, Anne-Marie Jacobsen, var oprindelig lærerinde og havde virket i ni år ved Københavns skolevæsen før hun gik til biblioteksvæsnet, hvor hun i sine yngre år var en pioner.

Hun besad stadig pædagogiske evner og forklarede mig, at ens arbejde skulle være afmærket, så en anden kunne fortsætte i morgen, hvis jeg fik lungebetændelse i nat! Senere i livet har jeg ofte tænkt, at det helst ikke skulle være i nat, jeg fik lungebetændelse.

Krigens tid

Man mærkede ikke meget til besættelsen på Nørrebro, udover spærretiden. Den strakte sig fra 22.00 til 6.00, hvad der ikke betød så meget i det daglige, men der var perioder, hvor spærretiden var fra kl. 21.00, og så var det med at komme hjem til Rødovre, når biblioteket lukkede 20.00.

Vi var mange unge på biblioteket, og der blev holdt nogle sammenskudsgilder, hvor traktementet altid bestod af smørrebrød

fra en smørrebrødsforretning, drikkevarerne var hvad vi kunne få fat i. Vi dansede til en rejsegrammofon og sang engelske sange. Hvor har vi mange gange siddet og gabt fra kl. 3.00, men vi var jo nødt til at vente på den første sporvogn. Nogen af os har været venner siden.
I maj 1944 stod Gestapo pludselig på biblioteket en formiddag. De havde allerede hentet Robert Kiihle, men spurgte efter to af bibliotekarerne: Frode Jensen og Anker Meyer. De havde begge aftenvagt, men Gestapo kunne jo også bruge en telefonbog, og de forlod biblioteket med ordre til os om ikke at bruge telefonen den første halve time. De to andre bibliotekarer Valborg Mohr og Benedikt Anker Larsen var henholdsvis syge og på læsesalen, så der stod jeg og en bibliotekarelev alene med de unge stemplere. Frk. Jacobsen var på rekreation på Greve badehotel, så jeg ringede til Hovedbiblioteket og fortalte, at "vi havde haft besøg", og de sendte fluks en bibliotekar ud: Frk. Rohde-Hansen.
Jeg blev aldrig klar over, om de tre anholdte havde gjort andet end at gemme illegale blade i kælderen. Frode Jensen og Anker Meyer sad i Vestre Fængsel i en uges tid, mens Robert Kiihle kom til Frøslevlejren, hvor han sad i 7-8 måneder.
På befrielsesdagen skulle jeg til undersøgelse på Tuberkulosestationen i Ingerslevsgade kl. 8.00 om morgenen. Det kom jeg også, men så gik alt i stå. Sporvognene kørte ikke, så jeg gik ud til Stefansgade, hvor der også var lukket. Frk. Jacobsen havde egenhændigt sat en seddel på døren: Lukket på grund af indtrufne omstændigheder.

Studenterkursus

Den 1. maj 1946 var min elevtid forbi, og jeg blev fast ansat. Det var mine forældre glade for, nu var den ældste fra hånden. Imidlertid havde jeg hørt om flere unge, ansat i KKB, der læste til student sideløbende med deres Arbejde. De kunne så blive

bibliotekarelever vel og mærke til den løn, de nu oppebar. Det ville jeg også gøre, og fortalte mine forældre, at nu gik jeg i gang med at læse til student for bagefter at blive bibliotekar. Det tog mine forældre i stiv arm, også da min to år yngre søster Bodil også ville på studenterkursus. Jeg søgte og fik min arbejdstid nedsat til 417, det blev bevilget, og så søgte jeg "Statens og Hovedstadskommunernes Kursus", der dengang lå på Thorvaldsensvej. Der kunne man låne bøger gratis, og jeg fik 5/6 friplads på grund af min gode realeksamen. Skolepengene var 6 kr.om måneden, som jeg betalte hvert halvår.
Jeg begyndte så på kursus den 15. august 1946 og havde lagt min ferie så jeg den første uge kun skulle passe kurset. Skoletiden var fra 8-14, og der var ingen rekreative fag. Fra kurset gik turen til biblioteket, hvor jeg læste lektier en times tid, inden jeg arbejdede fra 16-20.

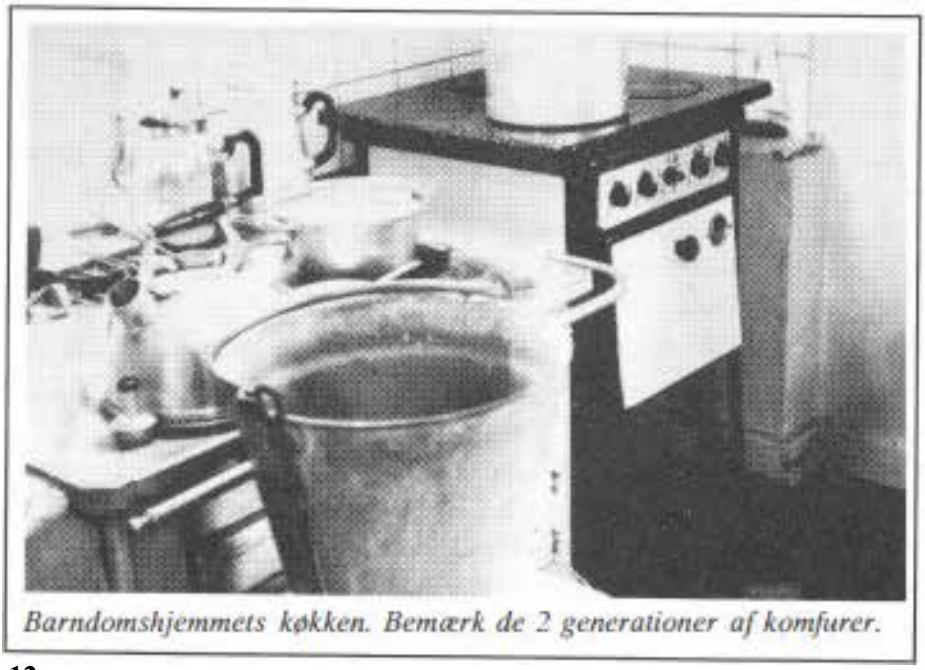

Barndomshjemmets køkken. Bemærk de 2 generationer af komfurer.

Hjemme igen i Rødovre stod den varmede middagsmad på kakkelovnen.
Når Bodil kom hjem kl. 23.00, hun gik på aftenkursus, stod hendes middagsmad parat.
Det blev hårdt, vi stod op kl. 5.00 for at læse lektier og hver søndag var helliget skriftlige opgaver: een dansk stil, seks matematikopgaver og een fysikrapport.
Vi var 26 i min klasse, de fleste mellem 18 og 21 og en enkelt på 26, som vi syntes var ældgammel. Han viste sig senere at være klassens bedste danser, og da een af vore lærere havde påpeget, at vi skulle sørge for at få lidt fritid, så holdt vi også nogle fester.
Klassens elever kom fra vidt forskellige miljøer, nogle kom fra Jylland, een var opvokset på Java og talte fransk og hollandsk perfekt. De havde talt dansk hjemme, så talesproget var i orden, det kneb med det skriftlige. En anden var opvokset på Martinique, talte flydende fransk og lå i evindelige skænderier med fransklæreren, der mente, at det han havde lært på Københavns Universitet, var den eneste udtale, der duede. Nogle var gået ud af gymnasiet, men havde fortrudt, så det var en broget forsamling.

Griffenfeldtsgade

Men - der skulle jo bestilles noget, og ved terminsprøverne forsvandt der nogen hver gang.
På biblioteket var de meget hjælpsomme, og alt gik fredeligt, til jeg lige efter påske 1947 kom på biblioteket, hvor frk. Jacobsen meddelte mig, at jeg øjeblikkeligt skulle gå ned i biblioteket i Griffenfeldtsgade og melde mig til tjeneste. Jeg var målløs, fik ingen forklaring, men fik dog at vide, at hvis der var et arbejde jeg gerne ville gøre færdigt kunne jeg få lov til det.
Det var der ikke, så jeg gik til Griffenfeldtsgade, hvor lederen var frk. Rohde-Hansen, som dels havde været i Stefansgade i forbindelse med Gestapos besøg og dels havde været der i forbindelse med en af frk. Jacobsens sygeperioder. Hun var et elskeligt

menneske, der tog meget venligt mod mig og fortalte, at grunden til forflyttelsen var, at jeg skulle have overhørt nogle nedsættende bemærkninger om en ny medarbejder. For mig at se en overilet beslutning. Biblioteket i Griffenfeldtsgade var meget gammeldags, der blev fyret i kakkelovne, og der var en hakkeorden, som jeg ikke havde oplevet før.

Det gik dog meget godt, og fra I. august blev jeg så sendt til Valby Bibliotek, der lå i den gamle Rytterskole i Skolegade. Det var et rart sted at være, der var fire dygtige bibliotekarer, der deltes om arbejdet i fordragelighed samt et par elever. Den store flyttedag i KKB var ellers I. september, hvor mange med eller mod deres vilje blev forflyttet. Eleverne skulle kun være eet år hvert sted, så det gav ingen problemer, men der var jo dem, der blev flyttet efter 18-20 år på samme sted, det gav gråd og tænders gnidsel.

1950. Rødovre Bibliotek flyttes.

Student

Det andet skoleår på kursus var endnu strengere, og hvis ikke min mor havde holdt mit tøj, og mine yngre søskende havde taget det huslige arbejde, der ellers var mit, var det heller ikke gået.

Der var terminsprøve i februar, og det var knald eller fald. Der røg endnu et par stykker, så nu var vi kun 13 tilbage.

Min søster bestod ikke, og havdeiøvrigt fået helbredsproblemer.Hun traf dog min senere svoger på kurset, så der kom da noget ud af 1950.

1950. Det er mig i midten.

Jeg søgte om orlov i maj og juni for at læse til eksamen, og da man dengang gik op i alle fag og ikke havde årskarakterer, var det nødvendigt.

Det gik hæderligt, og det var en glad student, der den 28.juni kom hjem med den hvide hue på. Mine forældre var glade og stolte, jeg var den første pige i familien, der blev student.

Af de 13, der var i klassen blev to læger, to tandlæger, een arkitekt, to lærere, to farmaceuter, een fik et trykkeri, een fik en handelsuddannelse og var i mange år på Carlsberg, og jeg blev bibliotekar. Den 13 og sidste har det ikke været muligt i mange år at opspore. Vi har fejret diverse jubilæer, senest 45 års jubilæum i 1993, hvor der mødte 10 ud af 11. Den ene af kammeraterne er død for en del år siden.

Holmegaards Kolonial lager

Af Hans Chr. Thomsen

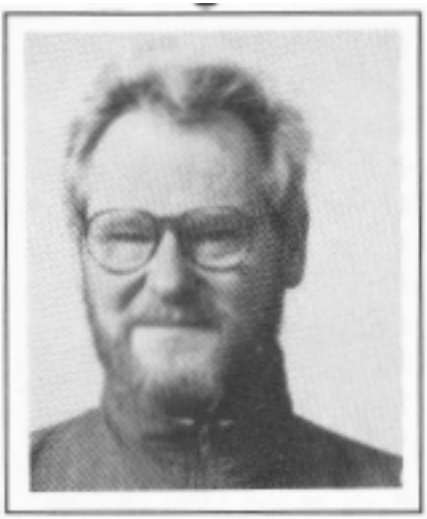

Kløverprisvej har i hele sin levetid kun haft en Købmandsbutik, og den havde til huse ved trekanten, hvor Hædersdalvej løber sammen med Kløverprisvej. Den eksisterede i 32 år - fra 1938 og frem til 1970.
Butikken hed Holmegaards Kolonial Lager, og i det navn er der historie: kolonial, kolonier, kolonialisme
- ja, der er verdenshistorie.
Det er et navn, der åbner sig mod fremmede verdensdele, og det er et navn, der fortæller om oversøiske lagervarer - vanilje f.eks. med en eksotisk Vaniljepige på emballagen. Men samtidig er det også et navn, der lukker af for en epoke. Der er jo ingen, der i dag ville kalde deres butik for et koloniallager. Nu hedder de ISO og GOBI og Kvickly og hvem ka' BILKA og naturligvis SuperBrugsen, der er frisk med det hele.
Der er en patina i navnet Kolonial Lager, der i dag giver et perspektiv på tempoet i det 20. århundrede: Det er ikke meget mere end 30-40 år siden, at der stod store tunge 40 kg's-sække med mel, havregryn og sukker på gulvet i købmandsbutikken på Kløverprisvej. Og der var smør i drittel og islandske spegesild i tønde - det var en butik, der duftede. Kaffemølle med 4 svinghjul og 3 tragte beregnet til hver sin kaffekvalitet. Butikken var kendt for sin kaffe, og købmanden blandede og brændte den selv. Den bedste var fra Uganda, sagde han, og der kom kunder helt fra København for at købe den, og folk fra Valby.

1944

Varerne blev afvejede og fyldt i poser a' 1,2,3,4,5 og 10 kg ved disken - ingen færdigpakninger her. Der blev solgt for 5 øre sennep f.eks - afmålt og indpakket i hånd-drejede kræmmerhuse af hvidt papir. Der var bundtet optændingsbrænde, og is-skab holdt køligt med stang-is - transporteret på en Long John af en by-dreng med læderlap over skulderen og issyl i bæltet. Og der var et kasseapparat med klokke og udfarende pengeskuffe - stregkoderne og den digitale aflæsning lå 1/4 århundrede ude i fremtiden.

Købmandsparret

Købmanden Einer August Frederiksen kommer fra en gartnerfamilie. Han er for så vidt gammel Hvidovredreng, idet han er født den 21. august 1890 i Valby, der dengang stadig hørte til Hvidovre, og som barn legede Einer på Holmegaarden.

Han kom i koloniallære i en købmandsbutik i Hillerødgade 22 i København, og der mødte han for første gang Ingrid Marie Frederiksen.
Hun stammede fra Vorup ved Randers, født 8. august 1905 og opvokset i en slægt af møllebyggere. Hun rejser til København i 1922, hvor hun først får arbejde i huset. Senere bliver hun ekspedient i Røde Mølle på Nørrebrogade i 1932. Det var en af Wissings kædeforretninger, hvoraf der var 32. I 1932 møder hun Einer. Han er kommis, men der går ikke lang tid, før han selv overtager butikken i Hillerødgade. Og butikken går bedre og bedre, og i takt med succesen sætter værten huslejen i vejret.
1934 gifter de to sig og flytter til Vennely Alle i Vigerslev. Samtidig begynder de at se sig om efter en anden butik - de er blevet trætte af de evige huslejestigninger.
På den tid begyndte Holmegården at udstykke sine jorde, og det opdager de på en gåtur. De køber en parcel, og de vælger en, der ligger lidt væk fra Hvidovrevej. Det gjaldt om at komme ind i centrum af udstykningen, så afstanden til butikken blev kortest mulig for nybyggerne.
Og her begynder de så et nyt købmandsliv i 1938, og det liv varer helt frem til 1965.
I begyndelse har de stadig købmandsbutikken i København, men den sælges efter nogen tid, og de kan koncentrere sig om Holmegaards Kolonial Lager på Kløverprisvej. Det var for øvrigt ikke den eneste butik, der havde navnemæssig tilknytning til Holmegaarden. Der var også: Holmegaards Ismejeri, Holmegaards Farvehandel og Holmegaards Cementstøberi.

At købe på bogen

I et knapheds-Danmark omkring 2. verdenskrig var vægten og kredit-bogen to centrale faktorer i den økologi, som miljøet mellem kunder og Kolonial-lager udgjorde.

Købmandsparret. Bemærk Holmegaardens hovedbygning i baggrunden

Op til 50% købte på bogen, og det gav et stort administrativt arbejde, og det gav tab. Det var ikke unormalt, at bogen ikke blev afregnet, og folk løb fra regningen. Men der var få retssager i den anledning. Faktisk kun en i hele butikkens levetid. Den vandt købmanden, og kunden blev dømt til at afbetale sin gæld af i rater af 5 kr. pr. ugen. Afbetalingen kom en gang. Så hørte den op ...
I et nybyggerområde bliver en købmandsforretning let et socialt centrum for nybyggerne, og der var da også 2 stole i butikken uden for disken. Der satte folk sig for at snakke - de kom ikke nødvendigvis for at købe noget. Og bag disken var der også et par stole - de var bestemt for kunder, der kom for at få sig en såkaldt social-genstand.

By-drenge i forstaden

Købmandsparret får 3 børn - alle drenge, og de vokser op som så

mange fra den tid i plusfours og hjemmestrikkede strømper. Til gengæld var deres opvækst a-typisk fordi hjem og arbejdsplads går i et i købmandsbutikken, ligesom faderen og moderen ikke er adskilte i dagligdagen. For børnene bliver arbejde så naturlig som modermælk og lyden fra et kasseapparat. Som indvandrerforretningerne i dag var butikken dengang et familieforetagende.
Drengene var by-drenge - som det hedder med et skægt ord i en forstad. Og de hjalp til i butikken med at sætte varer på hylder og hente øl i kælderen. Der var også sortering af rationeringsmærker, når kassen blev gjort op efter lukketid. De blev lagt ud i bunker med: kaffe, sukker, mel, smør. Oveni kom administrationen af tobakken, som købmanden fik i rationer, der stod i et bestemt forhold til omsætningen.

Rebæk sø

Selvom drengene arbejdede meget, var der også en verden uden for

Rebæk Sø formodentlig i slutningen af 40-erne

købmandsbutikken. Om den skriver de 2 sønner Bergner og Wagner Frederiksen i august 1993: "Der, hvor rundkørslen nu ligger ved Rebæk Sø, sluttede Kløverprisvej, og herfra var der udsigt over kornmarker til Brøndbyøster. Skulle man dertil, måtte man gå over markerne, men var man kørende eller cyklende, måtte man tilbage og ud ad Hvidovrevej, enten til Roskildevej eller Kettevej (Sønderkær Alle) for at komme vestpå.
Rebæk sø omfattede dengang to søer, idet der nord for den nuværende var en lidt mindre, men søen var afrundet ved en smal passage. Vi børn kunne nemt hoppe over, men de voksne måtte pænt spadsere hele vejen udenom. Søerne var et yndet tilholdssted for kvarterets børn (og voksne), og der udfoldede sig endda badeliv derude om sommeren. Vintertiden var også populær, idet man kunne løbe på skøjter på den i lange perioder. Man skulle dog vogte sig for den vestlige ende af søen - hvor kilden kom ind - idet der her ofte fandtes våger og åbent vand. I forbindelse med

Rebæk Sø mod øst

Rebæk Søpark byggeriet blev den lille sø - desværre - opfyldt og nedlagt. Flere af kvarterets børn fiskede ivrigt i søerne, og da den nordlige sø skulle nedlægges, blev det en daglig sport for mange at redde flest mulige fisk over i den store sø, inden den tilkørte jord opfyldte søen, hvorefter denne idyl forsvandt for altid. Afløbet fra Rebæk Sø gik som skel mellem baghaverne af henholdsvis Kløverprisvej og Hædersdalvej til omkring den østlige ende af rækkehusene (nr. 24), hvor bækken slog et sving ind under Hædersdalvej og derefter løb under haverne på Hædersdalvejs nordside. Bækken dukkede dog op hist og her, idet der i nr. 4 var lavet en lille havesø med springvand og i nr. 2 løb den frit, og man skulle over en nydelig hvid træbro for at komme op til huset. Den løb frit fra garageanlægget og resten af vejen til Hvidovrevej, hvor den var ført under i rør, og derfra fulgte den baneskråningen til Harestrupåen."

Krigen

Og der var besættelsestiden: "Da englænderne i 1945 angreb Shellhuset, var alle vi elever ført ned i skolens kælder, men jeg var så heldig at være placeret tæt ved trappen op til hovedindgangen, så jeg kunne tydelig se de engelske bombefly, da de kom lavt forbi. I forbindelse med bevogtningen af vestbanen havde tyskerne en overgang placeret en vagtstyrke i skolens gymnastiksal, og hver morgen kom hele vagtkorpset marcherende ad Plovheldvej og drejede til højre ad Kløverprisvej under fuld sang. Selv om krigens udfald må have været en katastrofe for dem,

Købmandssønnerne

var de dog henrykte, da den var forbi, og adskillige soldater kørte rundt og lavede cirkusnumre, tre til fire mand på hver cykel i skolegården".

Var der et liv efter lukketid?

Krig eller ej - arbejdes skulle der, og det giver ligesom ikke det rigtige perspektiv at sige, at det var et arbejdsomt liv at være købmandsfamilie. F.eks. lukkede butikken een dag i forbindelse med købmandsparets sølvbryllup. Og det var den eneste gang i hele butikkens liv, at der var lukket i åbningstiden. 25-års jubilæet som selvstændige blev fejret med en tur til Bornholm i en weekend, og købmandsparret har aldrig haft en ferie. Til gengæld havde familien så endog meget fast arbejde: butikken åbnede kl 8.00 om morgenen og lukkede kl. 18.00 om aftenen. Derefter skulle kassen så gøres op. Lørdag åbent fra 8.00-14.00. Juleaften lukkede man dog allerede kl. 16.00, og Nytårsaften gik lyset ud kl. 20.00. Første nytårsdag var statusdag.
Og sådan gik der så 27 år, indtil parret lukker butikken i sommeren 1965.

Røgelsespinde og indiske sutsko

Købmandsbutikken eksisterede en kort årrække endnu under en ny ejer: købmand Mikkelsen. Han havde den frem til 1970, og derefter var det slut med en købmandsbutik på Kløverprisej.
Til gengæld kommer der andre butikstyper. Først en antikvitetsforretning.
Den blev efterfulgt af en art 68 'er-forretning med røgelsespinde og indiske sutsko. Men så var det også slut med butiksaktiviteten.
Efterfølgeren blev en snedker - Moos - der havde snedkerværksted i det gamle kolonial-lager. Han blev fulgt af andre snedkere indtil 1991. I dag er der kun et udstillingsvindue tilbage, med især håndmalet porcelæn.

Artikelfortegnelse

Lokalhistorisk Orientering 1981-1985
Hvidovre Lokalhistorie 1986-1994

Artikler ordnet alfabetisk efter forfatter:

Andersen, Bernhard C.:

"Mit møde med Hvidovre" (1948-1975) (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1991).

Andersen, Kirsten Grundtvig:

Biblioteker og mennesker i 1940'erne (Hvid. Lokalhist. nr. 4, 1994)

Bech, Arne:

"Selv om man er fra Hvidovre, er man ikke helt ved siden af" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1993).

Bjerregaard, Claus:

"Om Hvidovre kirkes restaurering" (Hvid. Lokalhist. nr. 2, 1993).

Fenris, Arild:

"Tanker på en bænk i Kystagerparken" (1920'erne) (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1988).

Guldfelt, Adi:

Overlæren Claus N. Petersen (Hvidovre Lokalhistorie nr.2 1989)

Hansen, Etly:

"En virkelig historie fra Danmark i årene 1953-58" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1993).

"Nybygger-øgenavne 1918-28" (Hvidovre Lokalhistorie nr.3,

1994)
Hansen, Else:
"Om sommerhusbeboere 1917-1945" (Hvid. Lokalhist. nr.1, 1986).
Hansen, Per E.:
"Mælkedreng i Hvidovre" (1930' erne) (Lokalhistorisk Orientering, nr. 1, 1985).
"To kroner på værket" (Lokalhistorisk Orientering, nr. 1, 1985).
"Et tilbageblik" (1940' erne)(Lokalhistorisk Orientering, nr. 2 1985).
"Sognerådskontoret i 'Lykkens Minde'" (Lokalhistorisk Orientering, nr. 3, 1985).
"Erindringer fra en svunden Hvidovretid" (1884-1903) (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1986).
"Vindfløjen på Hvidovre kirke" (Hvid. Lokalhistorie nr. 1, 1986).
"21. oktober 1186" (om Absalon) (Hvid. Lokalhistorie nr. 2, 1986).
"Hvidborg" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1987).
"Hvidborg - siden 1930" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1987).
"Den gamle fane" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1987).
"Kyndelmisse" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1988).
"Phønix-husene" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1992).
Havsteen-Mikkelsen, Alan:
"Hvidovre kirkes restaurering 1992-93" (Hvid. Lok.hist.nr.2,1993)
Hundsdahl, Anne:
"Da Tex kom til byen" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1989).
Ichikawa, Tove m.fl.:
"Projekt Kalveboderne" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1987).

Iversen, Vita:
"Fra studiekredsarbejde til godkendt projekt og en ny kirke"
(Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1993).
Jørgensen, Kjeld:
"Bønder, lov og ret på Christian d. 4.s tid" (Hvidovre Lokalhistorie
nr. 2, 1988).
Kofoed, Hans:
"Avedøre flyveplads" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1990).
Kristensen, Jens:
"Fra Dansborggaard til Dansborgskolen" (Lokalhistorisk Orientering,
nr. 3, 1985).
"Rytterskolen" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1986).
Larsen, Charlotte Nøhr:
"Et kønnere Hvidovre" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1993).
Møllehave, Axel, red. Guldfelt, Adi:
"Overlæreren, Claus N. Petersen" (1882-1941) (Hvidovre Lokalhistorie
nr. 2, 1989).
Nielsen, Jørgen:
"Gennem Hvidovre" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1988).
Nielsen, Michael:
"Kalveboderne natur-retur" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1989).
Olsen, Dan:
Slægtsforskning på Rytterskolen (Hvid. Lokalhistorie Nr. 2 1994)
Snubbe Kors (Hvidovre Lokalhistorie Nr. 3. 1994)

Olsen, Åge:
"Nytårsstormen" (1904-40) (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1989).
Orneborg, Dora:
"Indenfor murene" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1994).
Rasmussen, Leif:
"Vi var lysthusbeboere"." (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1994).
Schultz, Jeannette H.:
"Bredalsparken - en parkbebyggelse, hvor man rigtig kan hygge sig" (1 del, Lokalhistorisk Orientering, nr. 3, 1985).
"Bredalsparken - en parkbebyggelse, hvor man rigtig kan hygge sig" (2 del, Lokalhistorisk Orientering, nr. 4, 1985).
Sverrild, Poul:
"Kirkegården på vrangen" (Lokalhist. Orientering, 1. August 1983).
"Landsbyen på Alvejen" (Lokalhistorisk Orientering, nr.1, 1984).
"Fremtidsvision anno 1924" (Lokalhist. Orientering, nr. 2, 1985).
"Bjergmandens vante - et folkesagn fra Hvidovre" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1987).
"Hvidovre skole og overgangen fra land til by" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1988).
"Togulykker i Hvidovre" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1989).
"Et lokalsamfund set i en erindrings sidelys" (1920-30-erne)(Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1991).
"Forstaden - en slags by?" (ca.1920-70) (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1991).
"Gravmælerne på Hvidovre Kirkegård"(Hvid.Lokalhist.nr. 2, 1992).
"Hvidovre er ingen by" (1. del Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1992).
"Hvidovre er ingen by" (2. del Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1993).
"Da jeg var barn"." (handler om erindringsskrivning)(Hvidovre

Lokalhistorie nr. 1, 1994).
Thomsen, Hans Chr.:
"Noget om Kunsten at studere lokalhistorie" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1990).
"Historien om en ulovlig gårddrift" (Hvid. Lokalhist.nr. 3, 1990).
"Veje til Avedøre" (1889-ca.1950)(Hvid. Lokalhist. nr. 4, 1990).
"Historien om en vagtsoldat" (1920-50)(Hvid. Lokalhist.nr.2,1991)
"En modstandsmand fortæller" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3 1991)
Bønder, Præster og fattigfolk" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3 1991)
"En sort/Hvid rejse" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1 1992)
"Det tavse flertal" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1992).
"Hvidovre Rutebiler" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3 1992)
"De stred sig frem - Socialdemokratiet og Ballerup 1892-1992"
Introduktion og sammenligning af Ballerup, Hvidovre og Avedøre (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1992).
"For resten er livet" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4 1992)
"Den socialistiske Budtz-Mi.iller" (Hvid. Lokalhistorie nr. 3, 1993).
"Catherine Booth-kolonien" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1993)
"I Jens' tid" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1993)
"En jysk landsby på amager" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4 1992)
Hvidovre Sogns Kirkebog 17747-1777 (Hvid. Lokalhist.nr.3 1994)
Hvidovre-ikoner (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1994)
Holmegaards Kolonial Lager (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1994)
Weile, Knud:
"Uddrag af en københavnerdrengs optegnelser" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1994)
Wiese, Helge:
"Hvidborg" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1987). Interview af Per E. Hansen

"En modstandsmand fortæller" (1914-1945)(Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1991). Interview Per E. hansen. Red. Thomsen, Hans Chr.

Artikler ordnet efter bibliotekets decimalklassesystem

0.2 Biblioteker

Biblioteker og mennesker i 1940'erne af Andersen, Kirsten Grundtvig (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1994)

26.5 Gudstjeneste

"Kyndelmisse" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1988).

28. 72 Frelsens Hær

"Catherine Booth-kolonien" af Thomsen, Hans Chr. (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1993)

32.26 Politiske partier

"De stred sig frem - Socialdemokratiet og Ballerup 1892-1992" (skrevet af Hansen, B.D. & Pedersen, H.) introduktion og sammenligning med Hvidovre og Avedøre af Thomsen, Hans Chr.(Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1992).

"I Jens Tid" af Thomsen, Hans Chr. (Hvid. Lokalhist.nr. 4, 1993)

33.95 Boligforhold

"Bredalsparken - en parkbebyggelse, hvor man rigtig kan hygge sig" af Schultz, Jeanette H. (1. del, Lokalhistorisk Orientering, nr. 3, 1985).

"Bredalsparken - en parkbebyggelse, hvor man rigtig kan hygge sig" af Schultz, Jeanette H. (2 del, Lokalhistorisk Orientering, nr. 4, 1985).

"Hvidborg" af Weise, Helge (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1987).

"Phønix-husene"af Hansen,Per(HvidovreLokalhistorienr.21 1992).

34.3 Retssager

"Bønder, lov og ret på Christian d. 4.s tid" af Jørgensen, Kjeld (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1988).

35.57 Skytteforeninger

"Den gamle fane" af Hansen, Per E. (Hvid.Lokalhist. nr. 3, 1987).

36.2 Sogneråd

"Sognerådskontoret i 'Lykkens Minde'" af Per E. Hansen (Lokalhistorisk Orientering, nr. 3, 1985).

37.5 Skoler

"Fra Dansborggaard til Dansborgskole" af Kristensen, Jens (Lokalhistorisk Orientering, nr. 3, 1985).

"Rytterskolen" af Kristensen, Jens (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1986).

"Hvidovre skole og overgangen fra land til by" af Sverrild, Poul (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1988).

38.5 Optagelseshjem

"Hvidborg - siden 1930" af Hansen, Per E. (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1987).

39.1 Folketradition og folketro

"Bjergmandens vante - et folkesagn fra Hvidovre" (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1987).

40. 71 Lokalhistorisk forskning

"Noget om Kunsten at studere lokalhistorie" af Thomsen, Hans

(Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1990).

46.4A Almindelig historie og topografi

"Hvidovre er ingen by" af Sverrild, Poul (1. del Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1992).

"Hvidovre er ingen by" af Sverrild, Poul (2. del Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1993).

46.4B Historie og topografi i enkelte tidsrum

"Forstaden - en slags by?" af Sverrild, Poul (ca. 1920-70) (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1991).

46.4 Gårde

"Fra Dansborggaard til Dansborgskole" (udstykning) af Kristensen, Jens (Lokalhistorisk Orientering, nr. 3, 1985).

"Gennem Hvidovre" af Nielsen, Jørgen (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1988).

"Historien om en ulovlig gårddrift" (Om bl.a Poppelgården) af Thomsen, Hans Chr. (Hvidovre lokalhistorie nr. 3, 1990)

46.41 Kirkegårde

"Kirkegården på vrangen" om Hvidovre kirkegård af Sverrild, Poul. (Lokalhistorisk Orientering, 1. August 1983).

"Det tavse flertal" af Thomsen, Hans Chr. (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1992)

"Gravmælerne på Hvidovre Kirkegård" af Sverrild, Poul (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1992).

62.7 Busser

"Hvidovre Rutebiler" Intro. Thomsen, Hans Chr. (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1992).

63.5 Gartneri

"Veje til avedøre" af Thomsen, Hans Chr. (Hvidovre lokalhistorie nr. 4, 1990)

64.9 Kroer

"Landsby på Alvejen" om Hvidovre Kro af Sverrild, Poul. (Lokalhistorisk Orientering, nr. 1, 1984).

65.83 Lufthavne

"Avedøre flyveplads" af Kofoed, Hans (Hvid. Lokalhist.nr.1,1990)

65.84 Jernbanetrafik

"Togulykker i Hvidovre" af Sverrild, Poul (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1989).

71.864 Kirkearktektur

"To kroner på værket" om Hvidovre kirke af Hansen, P.E. (Lokalhistorisk Orientering, nr. 1, 1985)

"Vindfløjen på Hvidovre kirke" af Hansen, P.E. (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1986).

"Om Hvidovre kirkes restaurering" af Bjerregaard, Claus (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1993).

"Hvidovre kirkes restaurering 1992-93" af Havsteen-Mikkelsen, Alan (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1993).

"Fra studiekredsarbejde til godkendt projekt og en ny kirke" af Iversen, Vita (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1993).

71.9 Byplanlægning

"Fremtidsvision anno 1924" om Københavns udvikling af Sverrild, Poul (Lokalhistorisk Orientering, nr. 2, 1985).

"Et kønnere Hvidovre" af Larsen, Charlotte Nøhr (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1993).

"Selv om man er fra Hvidovre, er man ikke helt ved siden af" af Bech, Arne (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1993).

79. Cirkus

"Da Tex kom til byen" af Hundsdahl, Anne (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1989).

79.69 Friluftsliv

"Om sommerhusbeboere 1917-1945" af Hansen, Else (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1986).

"Projekt Kalveboderne" af Ichikawa, Tove m.fl. (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1987).

"Kalveboderne natur-retur" af Nielsen, Michael (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1989).

99.4 Personalhistorie

"Mælkedreng i Hvidovre" erindringer af Hansen, Per E. (1930-erne)(Lokalhistorisk Orientering, nr. 1. 1985).

"Et tilbageblik" erindringer af Hansen, Per E. (1940' erne)(Lokalhistorisk
Orientering, nr. 2. 1985).

"Erindringer fra en svunden Hvidovretid" af Hansen, Per E. (1884-1903)(Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1986).

"21. oktober 1186" (om Absalon) af Hansen, Per E. (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1986).

"Hvidborg" af Hansen, Per E.(om Feilberg) (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1987).

"Tanker på en bænk i Kystagerparken" af Fenris, Arild (1920-'erne)(Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1988).

"Nytårsstormen" (1904-40) af Olsen Åge (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1989).

"Overlæreren, Claus N. Petersen" af Møllehave, Axel, red. Guldfelt, Adi (1882-1941) (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1989).

"Veje til Avedøre" af Thomsen, Hans Chr. (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1990).
"Mit møde med Hvidovre" af Andersen, Bernhard C. (1948-1975) (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1991).
"En modstandsmand fortæller" af Weise, Helge. Interview af Hansen, P.E. (1914-1945)(Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1991).
"En modstandsmand fortæller" af Thomsen, Hans Chr. (1914-1945)(Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1991).
"Et lokalsamfund set i en erindrings sidelys" af Sverrild, Poul (1920-40'erne)(Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1991).
"Historien om en vagtsoldat" af Thomsen, Hans Chr. (1920-1950'erne) (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2 1991)
"En virkelig historie fra Danmark i årene 1953-58" af Hansen, Elly (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1993).
"Den socialistiske Budtz-Miiller" af Thomsen, Hans Chr. (Hvidovre Lokalhistorie nr. 3, 1993).
"I Jens' tid" af Thomsen, Hans Chr. (Hvid. Lokalhist. nr. 4, 1993).
"Da jeg var barn ... " (handler om erindringsskrivning) af Sverrild, Poul (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1994).
"Uddrag af en københavnerdrengs optegnelser" af Weile, Knud (Hvidovre Lokalhistorie nr. 1, 1994).
"Vi var lysthusbeboere ... " af Rasmussen, Leif (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1994).
"Indenfor murene" af Orneborg, Dora (Hvidovre Lokalhistorie nr. 2, 1994).
Holmegaards Kolonial Lager af Thomsen, Hans Chr. (Hvidovre Lokalhistorie nr. 4, 1994)
Artikelfortegnelsen er udarbejdet af
Lone Holden & Hans Chr. thomsen

Formandsberetning

Af Dan Olsen

Ved det konstituerende bestyrelsesmøde den 8/12-93 blev jeg valgt til formand, og jeg har siden denne dato prøvet at dele sol og vind lige - uden dog at love medvind på cykelstierne.

Jeg synes året er gået godt, og uden at prale vil jeg - som er superoptimist - hermed delagtiggøre jer i, hvad jeg har arbejdet med i det forløbne år.

Poul Sverrild og jeg startede med

---

at sende en skrivelse til Teknisk Forvaltning, for at bede dem rette fejl og mangler i den gamle Rytterskole. Efter et halvt års tid lykkedes det at få næsten alt udbedret - det er af stor vigtighed at skolen bliver holdt vedlige, så den kan fungere optimalt mange år endnu.

Årets første brev var fra bibliotekar Bente Høegh, Holmegård Bibliotek, der foreslog et samarbejde om en tur til Det Kongelige Bibliotek. Det lykkedes, og vi kom 20 afsted den 17. maj. Der var folk fra biblioteket og fra selskabet, og det var en virkelig god tur, som jeg varmt kan anbefale til alle.

Efter kommunevalget i efteråret 93, blev der valgt 2 nye medlemmer, og den 20 januar fik vi navnene på de udvalgte.

Det blev Niels Ussing og Helle Moesgård Adelborg - og de har deltaget i vores bestyrelsesmøder i den udstrækning som deres øvrige kommunale arbejde tillader, og de har tilført os gode og relevante synspunkter i lokalhistorisk sammenhæng. Medens vi er ved at uddele roser, vil jeg fremhæve det gode og gnidningsløse samarbejde, der har præget bestyrelsesmøderne, ialt 8, der næsten alle har været fuldtallige. Også en stor tak til redaktionen for 4 meget fine blade, der alle har indeholdt artikler og meddelelser fra selskabet og arkivet. Der skal også uddeles en stor tak til vores lokale aviser og pressesekretær, der har behandlet vort pressestof med stor bevågenhed og fin realistisk fremstilling.

Og nu til aktiviteterne

Mandag den 17. januar havde vi et foredrag ved Jens Kristensen omhandlende vore veje og gadenavne. Og I, som kender Jens, ved at han bare kan det der.

Mandag den 21. februar havde vi besøg af Svfnd Borring Sørensen, der med sit foredrag 1 liv = 3 liv fortalte om ungdommen, kommunalarbejde og toldertiden. Det gjorde han fint fint til et stort og veloplagt publikum.

Mandag den 21. marts fortalte vores kasserer, E. Jørgensen, om sin tid i søværnet illustreret med billeder. En meget fin aften med stor deltagelse.
Inden vi holdt sommerferie, havde vi lørdag den 28. maj en udflugt til Snubbe Kors - Vikingelandsbyen i Risby - Ledøje Kirke og til sidst afslutning i Smørum Ovre Gamle Skole. Vi blev guidet rundt af overlærer Steen Asger Jensen, hvilket han gjorde til alles tilfredshed. På hjemturen havde vi i bussen lodtrækning om nogle sponsorpræmier fra Kvickly og SuperBrugsen.

Mandag den 19. september - SO-årsdagen for de tyske besættelsestroppers arrestation af det danske politi - holdt forhenværende politimand G. Reinfeldt et fint følelsesbetonet foredrag om dengang verden var af lave på grund af en vis Hr. Adolf Hitler. Også her var der fuldt hus.

Vi sluttede foredragsrækken den 17. oktober med Oline og Oscar Udsholts foredrag om Vigerslev. Der var 40 deltagere, der fik en speciel fremstilling af en storbrand i Vigerslev.
Jeg vil også fremhæve vore åbent hus arrangementer - det første var tilbage til den 6. oktober i 1993, hvor der var besøg i Rytterskolen af 30 personer. Det næste var onsdag den 6. april med 60 besøgende. Onsdag den 5. oktober var der 20 besøgende, og vi afsluttede onsdag den 2. november med 62 besøgende. Der var i alt 242 besøgende på 5 Åbent-Hus-dage, og dagene gav nye medlemmer og arkivalier - gamle fotos og dokumenter - hver gang. Det er jo sådan, at engang imellem kommer der noget, der passer som en

manglende brik til et lokalhistorisk puslespil.
Samarbejdet med arkivet er flot og foregår gnidningsløst ikke mindst takket være Poul Sverrilds store ekspertise.
Via arkivet har vi udsendt en invitation til alle kommunens skoler - et brev med tilbud om klassevis at besøge Rytterskolen formedelst et lille beløb til selskabet. Til brug for disse besøg, har Poul Sverrild udarbejdet nogle mapper, hvor vi kan læse om skolens historie og de malerier, der er ophængt på Rytterskolen. Vi har også anskaffet en gammel skolepult, som vor tidligere formand Per Hansen har fremskaffet for et mindre beløb. Herudover har Asger Linck foræret os en gammel skifertavle og Ester Hansen har fremskaffet gamle penneskafter og penne. Eli Olsen har fremstillet nogle sandkasser, der bruges til at vise, hvordan børnene lærte at skrive i pogeskolerne i 1600-tallet.

Vi får også snart et bundt gåsefjer, så vi kan vise hvordan man skriver med sådan en.Alt i alt er vi godt rustet til at vise børnene rundt i Rytterskolen og demonstrere gamle metoder. Vi har allerede haft besøg af en klasse 9-10 årige børn fra Sønderkærskolen dygtigt ledet af lærer Gerda Fabian. Det var torsdag den 3. november, den dag hvor vi kuverterede vore indkaldelser til denne generalforsamling. Børnene fik hilst på sekretariatsudvalget, der var i fuld gang med at kuvertere 360 indkaldelser. De blev vist rundt på skolen og fik fortalt om dens virke siden 1722. De prøvede at skrive i de før omtalte sandkasser. De skrev på den gamle tavle, og til sidst fik de lov at skrive med pen og blæk. Det

var udformet som en konkurrence om hvem der skrev sit eget navn pænest. Der var stor jubel når en af dem kom til at klatte på papiret. De vandt selvfølgelig alle sammen. De var 22 i alt, og de fik hver et sæt postkort som præmie, som de lovede at bruge, når de skulle skrive hjem fra feriekoloni.
Og nu ganske kort. Arkivet har udgivet den ældst bevarede kirkebog fra Hvidovre dækkende perioden 1747-1777. Der har selvfølgelig været ældre kirkebøger, men de brændte sammen med vor Frue Kirke i 1807, da englænderne under lord Nelson bombarderede København. Denne udgivelse er bemærkelsesværdig på mange måder. Den har ført til, at nogle brikker omkring den kongelige privilegerede Hvidovre Kro er faldet på plads. Og så er der den smarte måde som registrene er udformet på - de har fået hver deres farve.

En stor tak til Lilly og Ernst Cortsen og til Lone Holden for deres arbejde med bogen. Jeg kan på det varmeste anbefale den.

Sluttelig skal jeg løfte lidt af sløret for næste sæson. Vi regner med mindst 2 åbent hus arrangementer, og vi er sammen med arkivet om at lave et stort arrangement den 4.og 5. maj 1995, 50-året for besættelsens afslutning.
Hermed skal jeg overgive denne beretning til generalforsamlingen.

Medlemsmøde

Det første medlemsmøde i år bliver med Grethe og Arne Olsen. De er begge fra Vesterbro og kom til Hvidovre i 1945.
Grethe Olsen var kommunalbestyrelsesmedlem fra 1970-90 og formand for Socialt Udvalg 1978-88. Arne Olsen er formand for AOF-Hvidovre og har været det siden 1971. Det er således 2 centrale personer i kommunens offentlige liv, der denne gang taler i Selskabet. Det skal nok blive spændende.
Grethe Olsen vil tale om sine erfaringer med bistandsloven, om forventningerne til den, og om i hvilken grad de blev opfyldt. Lidt bredere formuleret er det også en debat om velfærdsstatens indretning. Arne Olsen vil tale om AOF, dens start og udvikling.
Da Teater Vestvolden i januar og februar 1995 har beslaglagt Medborgerhuset, er det nødvendigt at flytte selskabets 2 første arrangementer i 1995. Arrangementet med Grethe og Arne Olsen vil derfor finde sted i studiekredslokalerne i kælderen på Rådhuset. Indgangen sker fra Claus Petersens Alle, og der vil være skilte, der viser vej. Så der skulle ikke være problemer i den anledning.

Mødet afholdes:

Mandag d. 16. januar 1995 kl. 19.30
Studiekredslokalet
kælderen på Rådhuset

Tilmelding
senest onsdag 11 januar på Rytterskolens telefonsvarer
Tlf.: 31 47 34 44. Se fremgangsmåde nederst næste side.

Medlemsmøde

Selskabets andet møde i 1995 bliver med Christian Lindhe. Han er pensioneret lærer fra søværnets fagskole på Holmen, og han vil fortælle om de Vestindiske Øer før og nu.
Det har han gode forudsætninger for at tale om, idet han som medlem af Dansk-Vestindisk Selskab foretager rejser til øerne hvert andet år. Og så har han også familierelationer til øerne.
Han vil ledsage sit foredrag med relevante lysbilleder.
I januar og februar har Teater Vestvolden beslaglagt Medborgerhuset, det er derfor nødvendigt at flytte foredraget.
Arrangementet med Christian Lindhe finder sted i studiekredslokalerne i kælderen på Rådhuset. Indgangen sker fra Claus Petersens
Alle og der vil være skilte, der viser vej.

Mødet afholdes:

Mandag d. 13. februar 1995 kl. 19.30
Studiekredslokalet
kælderen på Rådhuset

Tilmelding
Af hensyn til serveringen bør man tilmelde sig senest onsdag d. 8 januar på Rytterskolens telefonsvarer, Tlf.: 31 47 34 44
Der kan godt gå et lille stykke tid, fra man har ringet op, til telefonsvareren kobles til - men hav tålmodighed.
Det eneste man skal gøre er at oplyse navn, antal personer, og om man ønsker the eller kaffe. Det er ganske enkelt og ligetil.

bag-siden

HVIDOVRE

LOKALHISTORISKE SELSKAB

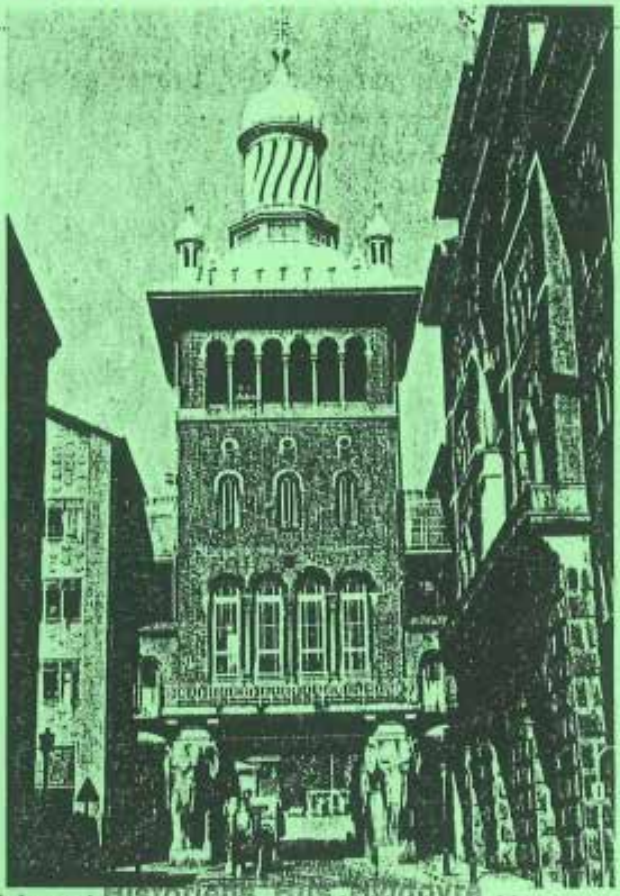

Carlsberg bygger nyt bryggeri i Hvidovre Kommune.
Læs om det på side 5, 6 og 7.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

13. ÅRGANG NR. 1, FEBRUAR 1995

Nr. 1 - 1995

På den anden side

Denne udgave af vort blad fremstår i et nyt layout der til dels har 2 årsager.

Den første og den største er at vor redaktør Hans Thomsen ved konstituteringen meddelte at han på grund af stort tidspres, ikke så sig i stand til at fortsætte som redaktør. Vi er nu af omstændighederne tvunget til at reagere hurtigt med at få dannet en ny og hurtigt arbejdende redaktion, således at vi kan få udgivet vort blad til de sædvanlige terminer. Dem der kender til at redigere og skrive et blad ved hvor stort og tidskrævende et arbejde det er, og derfor skal der her skrives en STOR tak til Hans for den tid han har redigeret bladet. Årsag nr. 2 er at vi nu er en lille flok der er nye på dette område, derfor vil vi selvprøve kræfter med at redigere og udgive et forhåbentligt læseværdigt og godt blad, der bliver lidt mindre med sideantal, men lidt tættere i tekst og billeder.

Vi beder om tilgivelse for eventuelle fejl og mangler, læs om vor åbne redaktion på side 12, og send os din mening

KASSEREREN MEDDELER:

nyt nyt!

I midten af Januar udsendte vi den årlige kontingentopkrævning - og der er heldigvis mange, som har indbetalt - enten kontant eller via girobank. Tak for det! Sidste mulighed for kontant indtaling, er ved medlemsmødet Mandag den 13. Marts. Efter denne dato vil vi tillade os at erindre eventuelle "skyldnere" om at indbetale kontingentet, såfremt man ønsker at fortsætte medlemsskabet. Derfor denne lille "reminder".

Kirkebesøg.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab følger nu op med den række af kirkebesøg vi startede da den gamle Hvidovre kirke blev genindviet efter restaureringen i 1994.
Det blev en stor succes hvor der mødte over 100 medlemmer, der fik en grundig gennemgang af kirkens historie.
Denne gang er det RISBJERGKIRKEN vi skal besøge,
og vi glæder os meget til at høre om kirkens historie - der indeholder en hel del usædvanlige forhistorier.
Vi møder alle op ved kirken Søndag den 2' april klokken 15°0 hvor vi bliver modtaget af kirkens personale.
Der er GRATIS adgang for alle der ønsker at deltage i dette arrangement.
Der er mulighed for at købe en kop kaffe eller te med kage til kr.10,-
VELKOMMEN TIL ALLE.

Hvidovre i 1872.

Frit efter Trap Danmark sogneoplysnings
opslagsværk årgang 1872 oversat fra gotisk
skrift - også kaldet krølbogstaver.

Hvidovre sogn, anneks til Frederiksberg,
omgivet af det te og Rødovre, Brøndbyøster og
Brøndbyvester sogne i Smørum Herred, Kalvebodstrand
og staden Københavns grund.
Kirken, nordvestlig i sognet, er beliggende
ca. Trekvart mil vest-sydvest for København.
Arealet 3763 tønder land, er jævnt lermuldet.
Hartkorn er 4 6 5 tdr. Ager og eng. I
sognet byerne Hvidovre med kirken og skolen,
Valby med skole og flere lyststeder, kro, 15
gårde, 111 huse , Vigerslev, Carlsberg Ølbryggeri,
hvis bygninger har et fladerum af
ca.5.900 m²
og til hvis drift anvendes 3
dampmaskiner af tilsammen 16 hestes kraft og
ca.40 faste arbejdere. Årlig produktion ca.
3 0. 000 tønder bayersk øl. Holmegård, 14Y2tdr.
Hartkorn, 110 tønder land. Bakkegård og Søholmsgård
13tdr Hartkorn, 92 tønder land.
Bjerregård, hvoraf 60 tønder land er begravelsesplads
for København (Vestre Kirkegård)
1 gård i Hvidovre ca. 13½ tdr Hartkorn

91 tønder land, 4 gårde i Vigerslev respektive 15Y2, 13, 12, og 12tdr Hartkorn-100, 90, -88, og 92 tønder land. Beringgård og Strandegård af tilsammen 15Y2tdr Hartkorn - Flaskekroen på den gamle Køgevej langs stranden.

Et nyt bryggeri bygges ved Carlsberg, det er bestemt til produktion af øl til export, navnlig engelske ølsorter, som porter og forskellig slags ale, er under opførsel.
På Bakkegårdens jorder er opført fabrikken "Alliance" for tilvirkning af mineralvande likører og frugtvine. Et Broncestøberi er nu også anlagt på sognets grund. !alt i sognet 63 gårde, 28 huse med og 184 uden jord, hvoraf 27 gårde og 20 huse udenfor byerne. Indbyggere:. 2665. Ved siden af agerbruget har sognets beboere, dog formentlig Valbyerne , et særligt erhverv i hønsekræmmeriet.
En stor del af Valbys husmænd og indester =(lejere o.a.) beskæftiger sig med denne handel, nogle af dem vel kun med æg og smør og deslige, hvilket også henregnes til denne erhvervsgren. De mere formuende hønse-kræmmere
har heste, eller i det mindste én hest og vogn til denne handel, ofte endog 2 vogne, af hvilke den ene kører til torvet i København, og med den anden kører ejeren

omkring for at opkøbe småkreaturer, fjer, æg
og smør hos bønderne. Ubetydeligt fiskeri,
mest af ål i Kalvebod strand.
2 garverier, 1 chokoladefabrik, 2 handelsgartnere.
Sognet hører i administrativ henseende
til de samme distrikter som hovedsognet,
amtets 1. valgkreds, 1. udskrivningskreds,
3'lægd.
Sognet danner egen kommune. Kirken tilhører
Universitetet.
Hvidovre og Rødovre var oprindelig en by,
der hed AWORTÆ (Hawerthi) senere deltes
denne i Awortæ ydræ (oure) ydre og ovre,
hvilke igen forandrede navn efter kirkernes
udseende. Hvidovre kirke (såvel alle gårde
og huse i byen) blev nedbrudt i krigen 1658
59 og først opbygget påny adskillige år senere,
men uden hvælvinger. I koret findes de
. 12 apostle udskårne og forgyldte, levninger
af en smuk altertavle fra den katolske tid,
der nu er tilføjet et maleri. Sognets beboere
har selv i 1836 anskaffet et orgel.
* *

Der tages forbehold for rigtigheden af omstående,
men således star der i omtalte Trap Danmark fra 1872.
I oversættelsen fra gotisk, er det forsøgt at fastholde
den gamle ordlyd så godt det var muligt. (red.)

4. maj 1945 - 4. maj 1995

Som vel næppe nogen har kunnet undgå at bemærke, kan vi i år fejre 50-året for Danmarks befrielse. Pressen og en stor del af befolkningen har været optaget af det 15 mil-lioner kroners laser-lys kunstværk, som bla. kulturministeriet har været med til at betale ved den jyske vestkyst.
Frihedskampens veteraner har meddelt deres modstand mod projektet, der handler om fred, mens 4. maj for de fleste and re end kunstneren - og altså kulturministeriet - handler om frihed.
I Hvidovre får vi næppe så meget presse om vores markering af 4. maj, men det gør heller ikke så meget. Vi synes selv, at det tegner til at blive en spændende og højtidelig festligholdelse af befrielsesjubilæet.

. På initiativ fra vores gamle modstandsfolk flytter vi vores befrielses-monument
til en værdigere og mere synlig placering end den nuværende.

Som ældre Hvidovre-borgere vil huske stod monumentet ved indgangen til det gamle bibliotek, så man som bruger af biblioteket ikke kunne undgå at bemærke det, og det var også synligt fra HvidovreveJj

Da det nye bibliotek og Medborgersalen blev opført i begyndelsen af 1970-erne blev mindestenen gemt lidt af vejen på stien mellem Rådhuset og biblioteket.
Den 4. maj vil mindestenen blive genindviet på sin nye og forhåbentlig blivende plads ved Hvidovre Rytterskole. Den oprindelige placering ved det gamle bibliotek var naturlig,fordi modstandsbevægel-sen
havde en central tilknytning til biblioteket Da det gamle bibliotek forsvandt, forsvandt også begrundelsen for at have stenen placeret netop i denne del af Hvidovre. En placering ved Rytterskolen ud mod Hvidovrevej sikrer, at mindestenen er synlig, og

samtidig står den i en sammenhæng, hvor hi-storien er mest
.
synligt
til stede i Hvidovre Som nabo til vores ro-manske landsbykirke og skolen fra begyndelsen af 1700-tallet har mindestenen fundet et mere værdigt blivende sted.
Vi arrangerer et højtideligt og smuh.'t befrielsesjubilæum i det 50-
.
år,
som er det sidste runde år, hvor vi endnu har nogle af de aktrve modstandsfolk blandt os.
Genindvielsen af mindestenen markeres med kransenedlæggelse, der bliver musik, sang og oplæsning, udstilling og film, og aftenen afsluttes med et festfyrværkeri.
Vi håber, rigtig mange vil møde op ved Hvidovre Rytterskole denne aften, hvor programmet indledes kl. 19.00 og afsluttes kl. 22.15
Udstillingen i Rytterskolen, som kan besøges denne aften, åbner først rigtigt den 5. maj og vil være åben de følgende tre uger Det er en udstilling om hverdagslivet under besættelsen om erstatningsvarer, mangel, opfindsomhed og folkesundhed.
Arkivet mangler endnu mange genstande og beretninger, før udstillingen
kan blive fyldestgørende, og jeg skal benytte lejligheden til her at efterlyse genstande og historier om hverdagens problemer
· under besættelsen.
Emner som tobaksdyrkningen i Avedøre, rødspætteskind til sko, tørv, cykelhjul med korkpropper, hyben-the, pullimut, metal-indsamling o.s v. har interesse.
Så kontakt gerne arkivet, hvis I har noget, I vil låne ud eller, hvis I har beretninger fra hverdagslivets problemer under besættelsen.
Der kommer mere ud om det store arrangement i tiden frem til den 4. maj, men hermed altså den første invitation til en forhåbentlig lys og smuk befrielsesaften

Poul Sverrild

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv
Medborgerhuset - Hvidovrevej 280 - 2650 Hvidovre
tlf. 36 39 21 80
Åbningstid: tirs. - onsd. kl. 13 - 16, torsd. kl. 16 - 19

Tilbud til alle Skoler i Hvidovre.

Til underviserne ved Hvidovre kommunes skoler.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab kan i samarbejde med Lokalhistorisk Arkiv præsentere skolerne i Hvidovre for et skole- og lokalhistorisk undervisningstilbud.

Med udgangspunkt i Hvidovre Rytterskole fra 1722, der var Hvidovres skole gennem mere end 180 år, tilbyder Lokalhistorisk Selskab klassebesøg på Rytterskolen af en eller to lektioners varighed.

1: Rundvisning i skolebygningen og en orientering om bygningens historie som skole og bolig.
Oplysning om undervisningsforhold i 1700- og 1800-tallet.
Demonstration og afprøvning af skriveredskaber fra sand kasser over tavle og griffel til pen og blæk.

Varighed 1 lektion.

2: Forevisning af Hvidovres skolefilm fra.1934/35, der fortæller bredt og detaljeret om skoleforholdene i Hvidovre.

Varighed 1 lektion.

Hvad har vi mere: .
vi har en gammel skolepult fra ca.år 1900, sandkasser som de brugtes i Pogeskolerne, skrivning med g4sefjer, skrivning med pen og blæk, udformet som en konkurrence mel1em eleverne, og sidst men ikke mindst.
vi har et spanskrør,og historien bag.

Prisen for at benytte et af disse tilbud er betaling af et gebyr på kr. 200 (1 lektion) eller kr. 300 (to lektioner) til Lokalhistorisk Selskab, idet pengene går til det videre lokalhistoriske arbejde i Hvidovre.
Undervisningen forestås af bestyrelsesmedlemmer fra Lokalhistorisk Selskab på basis af undervisningsmateriale udarbejdet af Selskabet og Lokalhistorisk Arkiv.

Interesserede kan henvende sig til formanden for Lokalhistorisk Selskab, Dan Olsen, tlf. 31 78 86 42 eller læg en besked på Rytterskolens telefonsvarer, tlf. 31 47 34 44.

Vi skal gøre opmærksom på det eksisterende lokale skolehistoriske undervisningsmateriale udgivet af Pædagogisk Central og Lokalhistorisk Arkiv:

Sverrild,P. "Hvidovre Landsogn", 1981, side 16-24 indeholder en beskrivelse af Hvidovre Skole ved århundredskiftet.
"Glimt af livet i Hvidovre 1925-40" bind 2, 1985, indeholder en stor mængde skoleerindringer.

Østergaard,B. "Rytterskolen - historien om en skole", 1991, fortæller om rytterskolerne med udgangspunkt i de to Rytter-= skoler, børnene fra den nuværende Hvidovre kommune gik i.

Med venlig hilsen

Dan Olsen
formand f. Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Åben Redaktion.

Hvad er nu meningen med det ?
Jo ser i, vi vil meget gerne i kontakt med
de af vore medlemmer, der gerne vil have at
vi skriver noget mere om dagligdagen fra
forskellige tidsepoker, i og omkring den tid
som mange af os husker, eller har fået
fortalt om af vore forældre eller bedsteforældre.
Vi ser gerne at det er fra Hvidovre
og omegn, men det er ingen betingelse.
Så vi beder om at fatte pennen, eller skrivemaskinen,
måske computeren, og skrive til
os hvad i syntes andre medlemmer burde læse.
Vi vil så trykke dem her i bladet, idet
omfang pladsen og tiden tillader, og vi
forbeholder os ret til at forkorte og redigere
indlæggene, så de passer til vort blad.
Anonyme indlæg bruges ikke, de arkiveres
lodret i papirkurven. Må vi bede om noget
der har lokalhistorisk interesse og helst så
det passer til en AS side.
EFTERLYSNING.
Vi savner oplysning
om dette billede
har du dem, så ring
til Dan Olsen
31788642.

Siden sidst.

Hr. og Fru Olsen satte deres præg på Hvidovre - således skrev Hvidovre Avis om Ægteparret Olsen.

Arne og Grethe satte også præg på vor første foredragsaften i det nye år, og det var med fynd og klem, faglig viden og professionel dygtighed.
En stor tak til Arne og Grethe.
Vinderne af vor konkurrence om billetter til egnsspillet "De Grænseløse"
Ernst Cortsen Sv.Borring Sørensen
Girly Møller Madsen Benny Pedersen
Aage Holm Eli Olsen Inge Hansen
Kirsten Holm Eva Kristensen
Inger Noach Nancy Schiønnemann
Niels Keletrup.
Vi håber at alle har moret sig godt.

De Vestindiske Øer.

Mandag den 13 februar havde vi et foredrag om de Vestindiske Øer. Foredraget var beregnet til at blive afholdt i studiekredslokalet i kælderen bag rådhuset. På grund af en helt usædvanlig stor tilmelding, var vi -nødt til at melde alt optaget en uge før mødet. Dette kom Inspektør Kim Greel og Lokaleformidler Inger Clausen for øre - og de gik straks igang med at skaffe adgang til vort sædvanli ge lokale - Bibliotekscafeen - der ellers var optaget af rekvisitter o.a. fra egnsspillet "De grænseløse ". Det lykkedes og vi kunne mandag eftermiddag rykke over i Cafeen hvor der er meget bedre plads. Vi sender hermed en stor tak til Kim og Inger, og sig så ikke at de ikke kan skynde sig når det gælder et godt formål. Foredragsholderen Chr. Linhe var både glad og overrasket over at vi kunne samle så mange - der var 86.

Chr.Linhe causerede over Øernes historie og det gjorde han utroligt godt - med en effektfuld af slutning med kanonsalut.

Tak til Chr.Lindhe.

fra de 86.

3 Formænd.

Mandag den 13 marts er der foredrag i vore sædvanlige lokaler Biblioteksafeen i Medborgerhuset kl. 19.30
Denne af ten er. beregnet på 3 kortere indlæg en de sædvanlige der normalt varer ca. 2 timer, og det er 3 formænd - 2 tidligere og en nuværende. Den "nuværende " Dan Olsen lægger ud med at causere over Kørende Handlende fra Hvidovre og omegn. Per Hansen taler om Hvidovre-navnets oprindelse.
Efter kaffe-pausen taler vores æresmedlem, tidligere formand Jens Kristensen over emnet Hvidovres Kommunegrænser før og nu.
Der vil blive lejlighed til at stille relevante spørgsmål til foredragsholderne, der efter bedste evne vil svare.
Som sædvanligt er det nødvendigt at tilmelde sig på vor telefon- svarer og meddele hvor mange der kommer og om der ønskes kaffe eller te. tlf.nr. 31473444.
Det vil også være muligt at indbetale kontingent til vor kasserer, der vil være klar ved indgangen med "kassen ".

NB. Husk at medbringe det tilsendte girokort.

Åbent Hus.

\'i starter igen i år med at holde åbent hus
i den gamle Rytterskole, et tiltag der i
1994 var en stor succes.
Onsdag den 5 april åbner vi dørene kl.13 og
slutter kl.16. Der vil være en fotoudstilling
af gamle fotos fra Holmegårdsskolens
Elevteater i årene ca.1952 og 10 år frem.
Billederne er fra nu afdøde skoleinspektør
Sv.Aage Olsen, og er skænket til vort lokal
arkiv af arvingerne. Udstillingen henvender
sig specielt til dem der var elev på skolen
i føromtalte årrække, og vi vil bede de der
kan genkende sig selv og andre, om at udfylde
et skema med navne og andre ting der
kan huskes fra den tid. Efter lukketid vil
udstillingen blive flyttet til Holmegård
Biblioteket, hvor udstillingen vises fra den
10 april til den 22 april, ifølge aftalen
med Bibliotekar Bente Høegh.
Vi har som sædvanlig rundvisning på skolen
og der er mulighed for en kop kaffe og til
at bese malerierne, der er malt af forskellige
Hvidovreborgere. Som sædvanligt modtager
vi også forskellige gamle ting og sager
til vort Lokalarkiv.

Vi efterlyser i denne tid specielt gamle fotografier med kørende handlende, de skal bruges til en kommende foredragsrække om dette emne. Vi tænker på Fiskehandlere, Slagtere, Ostehandlere, Bagere, Mælkevogne, Hønsekræmmere, Skærslibere, og der er sikkert mange flere, så har du billeder lad os låne dem til kopiering, men husk lad os også få historien bag dem årstal, navne og adresser.

Medens vi er ved efterlysningerne, vil vi også gerne i kontakt med nogen der har haft usædvanlige oplevelser under den tyske besættelse af Danmark 1940 til 45.

Vi vil lytte til beretninger og vil være meget glade hvis der også findes billedmateriale, eller håndgribelige ting fra den . tid, for eksempel ting der afløste de mange forskellige varer som vi måtte undvære under krigen, for opfindsomheden den var stor.

Disse ting vil vi meget gerne se, låne, og fotografere til brug for de udstillingsdage som Hvidovre Kommunes Lokalarkiv har planlagt til at løbe af stabelen omkring 4'maj.

Henvendelse til Poul Sverrild tlf:3 6392180 eller til Dan Olsen tlf:3 1788642.

Åbent Hus

Bestyrelsen.

Formand Dan Olsen Spurvehøjvej 17.st.tv.

tlf:.3 1788642

Næstfmd Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.

tlf:.36752091

Kasserer Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.

tlf:.3 1470058

PR.sekretær Viggo Noach Arn.Niels.Bvld.1632

tlf:.3 1782999

Beat.med!. Inge Larsen Berners Vænge 7 2 tv.

tlf:.3 1784736

Beat.med!. Ester Hansen Høvedstensvej 222 tv

tlf:.3 1780661

1.suppl. Per Hansen Grenhusene 26.

tlf:.3 1492470

2.suppl. Erling Groth Ege Alle 41

tlf:.36772511

Revisor Ester K.Pedersen Tavlekærsvej 122

tlf:.3 1782398

rev.suppl. Jens-Chr.Nielsen Kløverprisvej 26

tlf:.3 57513 86

Sekretariatsudvalg: Inge Larsen, Ester Hansen

Redaktion:Kjeld Jørgensen, Eigil Jørgensen

Redaktør: Dan Olsen

NBI!! Post bedes sendt til RYTTERSKOLEN.

Skaf et nyt medlem.

Vor konkurrence om at skaffe et nyt medlem løber videre indtil generalforsamlingen den 13 november i år.

Her vil der blive trukket lod om sponsor gevinster og hvis vi er lige så heldig med at få gevinster som i 1994, ka:n der blive tale om gevinster til alle der har skaffet et nyt medlem.

Nedenfor er der en kupon som du kan benytte hvis du har et nyt medlem, men hvis du ikke vil klippe i bladet, så skriv på bagsiden af en kuvert, et postkort eller aflever en seddel til os på et af vore møder.

Nyt Medlem:

Navn _____

Adresse _____

Mit Navn _____

Min adresse _____

Redaktion:.

Dan Olsen ansvh.

Eigil Jørgensen.

Kjeld Jørgensen.

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv
Medborgerhuset - Hvidovrevej 280 - 2650 Hvidovre
tlf. 36 39 21 80
Åbningstid: tirs. - onsd. kl. 13 - 16, torsd. kl. 16 - 19

HVIDOVRE
LOKALHISTORISKE
SELSKAB
RYTTERSKOLEN
HVIDOVRE KIRKEPLADS 1
2650 HVIDOVRE
TELEFON 31 47 34 44

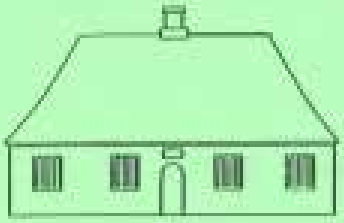

20

HVIDOVRE

LOKALHISTORISKE SELSKAB

Historiens Hus Hvidovre
Ved mikrofonen: JOHS. G. SØRENSEN.
Avedørelejren
2650 Hvidovre

13 ÅRGANG NR.2. APRIL 1995.

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab-Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre
Telefon :31 47 34 44.

Der vil være enkelte artikler,der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Ligeså vil der være artikler,der er indsendt af vore medlemmer.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør.
Ejgil Jørgensen
Kjeld Jørgensen

Historisk Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet. Anonyme henvendelser besvares ikke.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv Medborgerhuset
Hvidovrevej 280 2650 Hvidovre
Tlf.36 39 21 80
Åbningstid:tirs - onsd kl.13-16
torsd. kl.16-19

ISSN nr.0902-3046

INDHOLD

Artikler:

Johs.G.Sørensens fortæller om sine følelser i forbindelse med at det blev ham der som BBC oplæser kom til at sende frihedsbudskabet den 4 maj 1945. Artiklen er skrevet på det pladeomslag der var på den grammofonplade der blev udgivet i majdagene 1945.
Oplæsningen af budskabet blev optaget på en lakplade af en radioamatør fra Hellerup.
side 3.
En Hvidovredreng fortæller om sine oplevelser under den tyske besættelse af Danmark 1940-45. af Lone Holden.
side 9.
Hvidovre program for 4.maj 50 år efter befrielsen.
side 12 og 13.
Udflugt til Lejre.
side 14.

Forside:
Johannes G.Sørensen. Billedet er fra et pladeomslag på en grammofonplade fra majdagene i 1945.

Bagside:
Billede af Hvidovre kommunes minderelief for frihedskampens ofre. Det er den sten der nu er flyttet fra en plads mellem Hovedbiblioteket og Rådhuset til en plads foran Rytterskolen på hjørnet af Hvidovrevej og Præstemosem.

4. Maj 1945.

Dette afsnit af bladet er reserveret manden på forsiden. Det var ham der denne forårs aften i Maj 1945, sendte glædens og fredens budskab, og følelserne var med, da han læste denne meddelelse fra BBC i London, til de mange lyttere i Danmark.
Johs.G.Sørensen skriver: citat
Fjerde Maj begyndte i en skuffet stemning. Jeg mindes egentlig blot en følelse af en endeløs venten, en stigende utålmodighed, fordi efterretningerne fra de britiske hære ved Hamburg kom langsomt og var lakoniske. Det gik pludseligt op for en, hvor ulideligt det måtte være for folk, der hørte hjemme i områderne ved fronten, kun at få et par sætninger om dagen med et eller to af de vigtigste stednavne.
Jeg forestillede mig de engelske hæres fremrykning op gennem Vestjylland og forberedte mig på i flere dage at måtte være uvidende om, hvordan det var gået med den lille by, mine forældre boede i. Vi havde i London stirret os blinde på den ene løsning; Frontens langsomme forskydning ind over dansk jord.
Fra Danmark var efterretningerne højst forvirrende, det ene øjeblik hejste en lokal kommandant det hvide flag, og det næste halede han det ned igen; Pol i tiet gik over jorden og gik under den igen. Det var tydeligt, at ingen anede, hvad de skulle tro

eller mene, og vi måtte vise den største tilbageholdenhed for ikke ved overoptimisme at forcere udviklingen. Resultatet blev, at vore meddelelser var overforsigtige, ja, rent ud sagt uldne.
Vi var fortvivlede over disse besværligheder vi følte os spærret inde på alle leder og kanter. Midt i en af danmarkshistoriens mest dramatiske episoder havde vi intet at sige til lytterne, og vi havde en halv time at sige det i. Om eftermiddagen holdt vi som sædvanlig redaktionsmøde og fastlagde aftenens program. Hvad skulle vi sætte på? Materiale var der nok af, men intet, der kunne interessere danskerne.
Kl.1815: Ingen nyheder. Tyskerne i Danmark synes at have overvundet lidt af deres apati. Frihedsrådet erklæringer af 3'maj - og hvordan danskerne skulle forholde sig over for de to muligheder, der foreligger: Kamp i Danmark eller kapitulation. . Leif Gundel, den mand, hvis energiske, let jydske stemme var den, der hørtes oftest fra London under krigen, indtalte de to erklæringer på plade, så vi havde dem til aftenens program. Og så gik vi da i studiet. Der kom altså heller ikke i aften noget afgørende, men vi havde trods alt en meget god udsendelse med store nyheder fra fronterne og en mængde nyt fra Danmark .
. V-signalet, grønt og rødt lys, elleve sekunder af Prins Jørgens March - og jeg er på luften. Det går glat og præcist, først

programoversigten, så de indledende ord om Danmark .
Pludselig får jeg et kraftigt puf i ryggen. Jeg fortsætter med at læse, et puf til og endnu et. Ved siden af mig kan jeg skimte en af mine kolleger, den unge journalist Flemming Barfoed, en søn af "Ærbødigst". Han er kridhvid i ansigtet og kan næsten ikke få vejret. Vi må have gjort en slem fejl,tænker jeg, men forstår ikke hvad det må vente. Udsendelsen skal gå glat, fejl eller ikke fej 1, lytterne må ikke mærke noget, ingen tumult ved mikrofonen.
Jeg læser en sætning færdig og lukker mikrofonen. Jeg tør ikke sige "Et øjeblik" for ikke at skabe falske forhåbninger.
Flemming stammer, mens han snapper efter vejret: Montgommery... kapitulation i Nordvesttyskland, Holland og Danmark - sig det!
Min hjerne står stille et sekund, Flemming peger utålmodigt på mikrofonen og tripper af ophidselse. Tør du, tænker jeg, uden et ord skrevet, hvor har Flemming det fra? Jo han er god nok. Det e r rigtigt. Med voldsom anspændelse for at beherske stemmen gør jeg tegn til stilhed, åbner mikrofonen og siger det, gentager det.
Langsomt og nøjagtigt, ikke et ord må gå tabt, her må ikke snubles. Min opgave er at tjene dem, der nu sidder og venter på bud fra London - her er budskabet. Hvem er jeg, at jeg skulle trænge mig på? Jeg har at

bringe Montgommerys ord til danskerne, som jeg har fået dem. Er de ikke store nok? Jo,sandelig, blot et dusin, men vi vender Danmarks skæbne og de gør det uden min hjælp. Mine følelser, hvem angår de? Jeg er blot en stemme, og det er min pligt at være en rolig og klar stemme så alle hører budskabets ord. Budskabet, ja, og ikke manden . ..

Der var vist kun få hjemme, der hørte mere fra BBC end den første meddelelse. Resten druknede i hurraråb, og lykønskninger og knald fra de flasker, der tålmodigt havde ligget og ventet i fem år.

Men vi havde en udsendelse løbende, og den skulle vare en halv time. Ingen af os drømte om at slutte i utide.

Da meddelelsen havde lydt første gang, spillede vi pladerne med Gundels indtaling af frihedsrådets erklæringer. Det hele var gået så hurtigt, at der ikke havde været tid til at tage pladerne med nationalsangene frem. Men nu fik vi et par minutters frist, jeg fo'r ud i kontrolrummet, gav besked om, hvordan resten af udsendelsen skulle gå, fo' r til-bage til mikrofonen og gentog budskabet, og så lød nationalsangene . ..

Denne gang kneb det. Hjertet hamrede i livet på mig, jeg kunne næsten ikke få vejret. Først nu forstod jeg helt, at Danmark var frit ... Tyskerne har kapituleret.

Jeg tror, det er tydeligt på grammofonpladen Johs. G.Sørensen. citat slut.

Siden sidst.

Søndag den 2.April var vi på besøg i Risbjergkirken hvor pastor Jørgen Rønnow viste rundt i den smukke kirke og fortal te om kirkens fortid og om udvidelsesplaner der måske snart bliver til virkelighed.
Vejret var ikke med os på denne dag og det var sikkert derfor der kun var 20 personer tilstede, men vi der var der fik alletiders oplevelse - hermed en stor tak til kirkens personale og til Jørgen Rønnow.

Onsdag den 5.April havde vi åbent hus med foto udstilling med billeder fra Holmegårdsskolens elev teater i årene 1950 til 1964.
Billederne var fotograferet og samlet i rammer med tekster af forestillingerne men der manglede navnene på de medvirkende elever. Derfor opfordrede vi de der var elever i de år om at komme og genkende sig selv og oplyse navnene på de medvirkende.
Det var en stor succes for der kom cirka 50 besøgende og en mængde elever blev genkendt på billederne. Udstillingen fortsætter nu på Holmegårdsbiblioteket fra den 10. April til den 22 .April og vi håber at få flere elever gendkendt. Billederne bliver efter udstillingen afleveret til vort Arkiv.
Der blev også denne gang af leveret mange fine ting til vort lokalarkiv og vi vil sige tak til alle der i den seneste tid har afleveret ting og sager til vort lokalarkiv.
Har du noget som du er i tvivl om at det bør gemmes til brug for eftertiden så lad tvivlen komme os til gode vi vil gerne se dem, låne den, affotografere dem, eller modtage dem hvis du vil af med dem.

1 Stk.
Haandsæbe
(højst 62%)
TILLÆGS-MÆRKE
Januar-Kvartal 1941
1 Stk. Haandsæbe
Gyldig fra
1. Januar 1940
Okt. 1945
125 g Kaffeerstatning
Byggryn
1/2 Kg
Byggryn
April Kvt. 1943
Gyldig i Tiden
1. Okt. 1945—31. Jan. 1946
1/8 Liter
Levertranpræparat
Vitaminol
Handelsministeriet
5
gram
SMØR
Juli Kvt. 1945
125 g
SALT
Nov.-Dec. 1940
1 LITER
PETROLEUM
Gyldig fra 27. Jan. 1941
250 g SMØR

EN HVIDOVREDRENGS OPLEVELSER UNDER 2. VERDENSKRIG

Af Lone Holden

Flemming Bech, født den 29. september 1931 i en toværelseslejlighed på Langage1vej i Valby, flyttede til Hvidovre i 1938, hvor forældrene fik bygget en rødstensbungalow på tre værelser med fuld kælder på deres haveparcel på Vojensvej. I haven holdt faderen, som var udlært wmager, men arbejdede som trykkeriarbejder på Berlingske Tidende, blandt andet høns og duer, og senere hen, efter at huset var blevet bygget, kom der også kaniner til. Foruden Flemming og forældrene bestod familien desuden af storbror John.

Efter en kort periode som elev ved Kettevejsskolen begyndte Flemming den 1. april 1940 i den nyopførte Holmegårdsskole, og kun nogle få dage senere, den 9. ap1il 1940 klokken 7.45, stod han skolegården og så de tyske flyvemaskiner flyve hen over Hvidovre med kurs mod København ..

At Danmark nu var besat af nabolandet Tyskland, syntes Flemming ikke, at man mærkede særlig meget til i begyndelsen udover, at man så de tyske soldater på vejene. Men det kom dog til at ændre sig, ikke mindst da Flemming og broderen i en periode på tre måneder var nødt til at bo hos moster Else i Carlsgade tæt ved Kløvermarken, da deres mor blev syg og måtte indlægges.

Flemming fortæller:

"Når der var luftalarm, var der et sceneri uden lige, lyskastere, der krydsede hinanden på himlen, granater, der eksploderede, og stumperne faldt ned i kvarteret, sammen med ituslået tagsten. Det var som om, der stod nogen uden for vinduerne og slog på zinkbaljer."

Hjemme på Vojensvej oplevede Flemming også skyderi, selv om det først var bagefter, at familien opdagede, at tyskerne havde skudt mod deres hus.

"Under krigen og mørklægningen, som nok ikke har været tilstrækkelig, for de tyskere der under krigen gik vagt på jernbanelinien, havde skudt mod vinduet i taget, måske fordi der slap lys ud. Der havde dog ikke været nogen fare på færd, vi opdagede først skudhullerne noget efter."

Specielt i krigsårene var det en uvurderlig stor hjælp for familien, at de havde høns, duer og kaniner i baghaven.

Flemming fortæller videre herom:

"Min far var igennem mange år formand for Hvidovre og omegns kaninavlerforening samt redaktør af medlemsbladet. Det

kunne jo være lidt vanskeligt at købe kød under krigen, da det meste kød gik til Tyskland, derfor var det at holde høns og kaniner meget udbredt. Kødet spiste vi på mange forskellige måder, og min mors opskrifter blev bragt i kaninbladet. Kaninskindet blev tørret og sendt ud i byen til garvning, og derefter syede min mor muffediser og puder af dem. ”

Men der var mangel på mange andre ting blandt andet benzin.

”Grundet benzinmangel var hestevogne et almindeligt syn i bybilledet, senere kom der gasgenerator på bilerne. Et kakkelovns lignende rør, hvor der blev fyret med brænde. Denne benyttede gengas, fremstillet af små bøgestykker, som virkede som drivmiddel i bilerne i stedet for benzin ”

Ligeledes på grund af krigen kom Flemming også til at opleve en periode, hvor han ikke kunne komme i skole da , Holmegårdsskolen blev inddraget til at huse flygtninge.

”To til tre måneder var vi afskåret fra at kunne komme i skole, de1for skulle vi lave lektier sammen to og to i den periode. Mange af skolens værdier blev anbragt i kældre hos elever i nærheden blandt andet udstoppede dyr, fysik instrumenter, værktøj og køkkengrej. Jeg var selv med til at bære ting over i en nærliggende villa. ”

Mød op og vær med !

Vi fejrer 50-året for Danmarks befrielse ved Rytterskolen den 4. maj fra klokken halv otte til lidt over klokken ti.

Det store og højtidelige arrangement indledes med genindvielsen af vores befrielsesmonument, der i dette blads udgivelsesøjeblik står på sin fremtidige og forhåbentlig blivende plads og venter på at blive befriet for sit dække.

Arrangementet omfatter i øvrigt som det fremgår af programmet på modstående side også sange, oplæsning, udstilling og en filmpremiere. Det fremgår i øvrigt ikke af programmet, at vi også på denne dag udgiver en bog om modstandsgruppen, Hvidovrekompagniet, skrevet af Hans Chr. Thomsen.

Vi må nok se i øjnene, at det er sidste gang, vi på et rundt år kan fejre befrielsesaftenen, mens modstandsbevægelsens folk endnu er blandt os. Modstandsbevægelsens praktiske betydning for krigens gang har været meget omdiskuteret de seneste årtier, men dens moralske betydning kan man under ingen omstændigheder forholde sig kritisk overfor. Havde det ikke været for den lille del af befolkningen, der valgte illegaliteten og risikerede livet for en sag, som landets lovligt valgte regering satte sig imod, så havde Danmark stået meget svagt ved krigens afslutning.

De lys, den danske befolkning kunne sætte i vinduerne om aftenen ved halv nitiden den 4. maj 1945 som markering af mørketidens afslutning, er blevet det brede billede på summen af minder, afsavn, lidelse, tab og befrielse, som endnu kan samle store dele af. den danske befolkning.

I forbindelse med arrangementet bliver der mulighed for køb af kaffeerstatning og krigstidskage. Hvis nogen ikke skulle finde sådan kage og kaffe særlig tillokkende, skal vi gøre opmærksom på, at folkesundheden aldrig har været bedre, end den var i besættelsens sidste år.

4. maj 1945 - 4. maj 1995

Hvidovre Kommunes arrangement ved Rytterskolen i anledning af 50-året for Danmarks Befrielse

- 19.30 Skt. Jørgens March ved Hvidovre Musikskole
- 19.35 Genindvielse af monumentet for frihedskampens ofre ved Britta Christensen og Helge Wiese
- 19.50 Fællessang: Altid frejdig, når Du går
- 19.55 Tom Jacobsen og Pierre Miehe-Renard læser breve og digte fra frihedskæmpere
- 20.10 Sange med Hvidovreskolernes Pigekor ved Poul Schiønnemann
- 20.29 Frihedsbudskabet
- 20.35 De Grænseløses kor synger
- 20.50 Udstilling åbner på Rytterskolen
- 21.00 Premiere på filmen om Helge Wiese
- 21.30 Anden visning af filmen om Helge Wiese
- 22.00 Fyrværkeri
- 22.05 The Last Post

Udflugt til Lejre .
Lørdag den 27. maj kl.10.

Vi indbyder hermed vore medlemmer til at del tage i en udflugt til Lej re forsøgscenter der er et smukt beliggende landskab hvor der opbygges vikinge og jernalder bopladser der i sommerperioden er beboet af studerende. Der er mulighed for at opleve udhulning af træstammer til egebåde,bagning og stegning i jordovn, datidens husdyrhold , byggemåder og meget mere. Vi indbyder jer til at tage børn eller børnebørn med på turen, til en storslået oplevelse hvor vi håber på godt vejr. Der vil være lejlighed til at besøge det meget smukke Ledreborg Slot, der ligger omgivet af en enestående flot park.
Besøg på slottet betales med kr. 45 pr.person. Slottet ligger kun 1 km.fra forsøgscentret og bussen vil efter af tale køre frem og tilbage med de deltagere der ønsker at besøge slottet. Turen starter kl 10 fra Rytterskolen og der er afgang fra forsøgscentret kl.16 med cirka hjemkomst til Rytterskolen kl.17.Billetter a. kr.80,00 pr.stk.inklusive indgang til centret, kan bestilles hos kassereren tlf. 31 47 00 58 eller hos formanden tlf .36 78 86 42. Der er kun 45 nummererede billetter så betil i god tid. NB.Husk Madpakke - eller køb på turen

Bestyrelsen.

Formand Dan Olsen Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf:.36 78 86 42

Næstfmd Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
tlf:.36 75 20 91

Kasserer Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
tlf:.31 47 00 58

PR.sekretær Viggo Noach Arn.Niels.Bvld.163^2
tlf:.36 78 29 99

Best.medl. Inge Larsen Bernera Vænge 7^2 tv.
tlf:.36 78 47 36

Best.medl. Hans Chr.Thomsen Kløverprisvej 7
tlf:.36 75 99 47

Best.medl. Ester Hansen Høvedstensvej 22^2 tv
tlf:.36 78 06 61

1.suppl. Per Hansen Grenhusene 26.
tlf:.36 49 24 70

2.suppl. Erling Groth Ege Allé 41
tlf:.36 77 25 11

Revisor Ester K.Pedersen Tavlekærsvej 122
tlf:.36 78 23 98

rev.suppl. Jens-Chr.Nielsen Kløverprisvej 26
tlf:.36 75 13 86

Sekretariatsudvalg:Inge Larsen, Ester Hansen
Redaktion:Kjeld Jørgensen, Eigil Jørgensen
Redaktør: Dan Olsen
NB!!! Post bedes sendt til RYTTERSKOLEN.

HVIDOVRE
LOKALHISTORISKE
SELSKAB
RYTTERSKOLEN
HVIDOVRE KIRKEPLADS 1
2650 HVIDOVRE
TELEFON 31 47 34 44

HVIDOVRE
Lokalhistoriske Selskab

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

13.ÅRGANG NR.3.september 1995.

Nr. 3 - 1995

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre
Telefon :31 47 34 44.

Der vil være enkelte artikler,der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Ligeså vil der være artikler,der er indsendt af vore medlemmer.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Ejgil Jørgensen
Kjeld Jørgensen

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet. Anonyme henvendelser besvares ikke.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv Medborgerhuset
Hvidovrevej 280 2650 Hvidovre
Tlf.36 39 21 80
Åbningstid:tirs - onsd kl.13-16
torsd. kl.16-19

ISSN nr.0902-3046

INDHOLD

Artikler:
På side 3 fortæller Lone Holden om dengang sommerferien blev "opfundet" og om hvordan den førte til øgede familiesammenhold.

Poul Sverrild fortæller om de bevægede 4 maj dage i 50 året for befrielsen af den tyske besættelse. Læs side 8 og 9.

Købmand Søren Kudsk har sendt os et meget fint og langt brev om hvordan det var at være købmand ude ved stranden fra 1926 til 1977. Det har Lone Holden redigeret til en flot artikel. Læs side 10 til 12.

Siden sidst har vi været på en fin fin udflugt til Lejre.Læs side 13.

Vore aktiviteter for september og resten af 1995 kan i læse om på side 13.

Omegnens Kirker fik en hård behandling af Svenskerne da Kongen Karl Gustav i 1658 belejrede København. Læs side 14 og 15 om hvordan de huserede.

Forside:
Billede af Købmand Kudsk's barndomshjem Sæstjernevej 15 i Hvidovre.

Bagside:
Her kan vi se hvordan området ser ud i dag - der er sket store forandringer.

FERIETID V AR F AMILIETID

Sommerferie i 1950-60'erne set gennem en Hvidovrepige, -mor og -bedstemors øjne.

Af Lone Holden.

Asger Sverrild (Ulla og arkivar Poul Sverrilds 12-årige søn) skulle engang have givet udtryk for, at han godt kunne tænke sig at blive vinduespudser for at kunne kigge ind gennem vinduerne og se, hvordan andre mennesker lever. Umiddelbart virker det pudsigt og også lidt morsomt, at et barn fra et akademisk miljø vil være vinduespudser, men hvis man tager begrundelsen for erhvervsvalg alvorligt, er det egentlig ikke en verden særlig fjern fra faderens. At bevare, undersøge og videreformidle hvordan andre menneskers liv tager sig ud, er jo netop det, faderen beskæftiger sig med.

På Hvidovre Lokalhistoriske arkiv har jeg igennem længere tid udskrevet båndinterview fra 1985 med beboere i kommunens efterkrigstids almennyttig boligbyggeri. Det er et arbejde, som tager meget lang tid, men det er bestemt ikke kedeligt, for der er ikke to menneskers liv, som er ens.

Denne artikel om ferielivet er blot et lille indblik i et af de mange emner, som beretterne kommer ind på om livet i

1950-60 'erne. Citaterne er ikke ordrette, men omformulerede for at gøre teksten læsevenlig.

Hanne Larsen (f. 1948):

"Som mindre var min bror og jeg hovedsagelig på ferie på landet hos min mormor og morfar i Viby på Sjælland, og der var vi gerne i 14 dage. Og så havde vi 14 dages ferie sammen med vores far og mor. 8 dage hvor vi var på telttur et eller andet sted, Gilleleje, Hundested og sådan nogle steder. De andre 8 dage var vi gerne på Fyn hos min farmor og farfar. Da vi blev større, tog vi fast på telttur i 14 dage, og når den sommer så var gået, snakkede vi altid om, hvor vi skulle tage hen næste år? Vi har været rundt i hele Danmark. Jeg har været på Læsø, Sæby et par gange, Sønderjylland, Bornholm, Lemvig og Silkeborg. Jeg har faktisk set temmelig meget af Danmark. De eneste steder, jeg ikke har været, er Anholt og Samsø. Det første år vi cyklede, var vi i Sæby. Det vil sige, vi tog båden fra København til Ålborg, og så cyklede vi fra Ålborg til Sæby, og teltet fik vi sendt over med sådan en fragtdamper. Da vi så kom til Sæby, kunne vi altså bare ikke få vores telt, før de havde holdt middagspause. Da vi så skulle hjem, så skulle teltet pakkes ned og sendes af sted, men vi skulle nå en båd fra Ålborg allerede klokken 12, så vi havde travlt. Så min far og mor sendte os, min bror og jeg, af sted på cykel og fortalte hvilken vej, vi skulle køre. Min bror og jeg sagde til os selv, at vi i hvert fald ikke skulle være skyld i, at vi ikke nåede båden, så vi knoklede

bare derud ad. Da min far og mor så syntes, at de havde cyklet meget langt, kunne de ikke forstå, de ikke havde cyklet os op, og så blev de jo pludselig noget nervøse for, om vi var kørt den forkerte vej. Men så stoppede de op og spurgte nogen mennesker ved vejen, om de havde set to børn på cykel. Jo, de havde set en bette pige med en gul bold, og det var altså min bold, for jeg havde købt en bold på min ferie, og den var bag på bagagebæreren. Og så vidste de jo, at vi var derude et sted, så de kunne godt sætte tempoet op. Så der havde vi altså kørt virkelig stærkt for ikke at være skyld i, at vi ikke nåede båden. Der er altså noget med 50 km, så det er en meget pæn cykeltur. Men vi cyklede meget. Vi har også cyklet hjem til min mormor og morfar ved Viby, som også er en meget pæn cykeltur."

Ulla M. Pedersen (f. 1910) var gift med en gartner, som kun havde en uges ferie, og den tilbragte parret sammen med deres tre børn, to drenge og en pige, hjemme ved forældrene på Århusegnen.

"Hvert år var vi på ferie i Jylland, for både mine forældre og min mands forældre boede i Jylland. Det var jo børnenes bedsteforældre, ikk '? De første mange år havde min mand kun 8 dages ferie. Vi sejlede med båden inde fra København om aftenen, og så var vi i Århus om morgenen. Vores forældre boede lige udenfor Århus, det var rigtig på landet ikk '? Der var noget, der hed ferietog dengang, og min yngste søn var ikke mere end 7 år, da han blev sendt med ferietog til Århus sammen med de andre bum. Jeg tror ikke, det

kostede noget, så var han derover hele ferien, det var jo en stor oplevelse. Det var sådan en tradition, når man havde familie i Jylland."

Men traditionen gik også den anden vej, for hver sommer fik Erna K. Thomsen (f. 1904) i Hvidovre nenilig besøg fra Århus af sin datters børn, pigerne, Anna, Vibe og Rethe, fødte i årene 1952-57.

"Den første feriedag stillede de nede ved båden, den sejlede om dagen dengang, så var de her om aftenen, og så havde jeg dem i seks uger. Det var dejligt, og så var det jo en afveksling. De legede, når de var her (Bredalsparken), der var jo masser af plads at lege på her. De boede ganske vist i en dejlig stor lejlighed, men udenfor var det bare gaden, de kunne lege på, det var jo ikke så sjovt. Her kom de dårligt nok ind ad duren, før de var nede på legepladsen. Og der var de så, til de skulle spise, og så ellers ned igen. De havde det dejligt her, der er jo plads at lege på her. Det var der jo ikke derovre. Så var det også spændende at komme til København. Vi tog i Zoologisk Have, det kunne sommetider være en hel tortur, når man skulle have sådan tre ''fyre" med. Jeg havde en sparekasse, som jeg kom småpenge i, som vi så skulle have ai more os for i ferien, så det første de skulle, når de kom herover var at tælle alle de

her penge. Det var jo så sjovt. Når vi skulle i Tivoli, bestemt jeg jo over de her penge, og de syntes ikke, de fik noget for pengene. Så sagde jeg til dem: 'Det er egentlig også forkert. ' Så delte vi dem i tre bunker, så kunne de selv bestemme, hvad de ville have for de penge. Og det gik også udmærket, men så var de blevet så nærige, så skulle de have noget andet for pengene, for ellers fik de alt for lidt for dem. Der var jo så mange! Der var såmænd ikke så mange. Men vi havde det hyggeligt sammen."

Da sommerferien blev indført i Danmark blev familiesammenholdet styrket og dyrket

4. maj
- det store befrielsesjubilæum

Den heftige debat om laserstrålen ved den jyske vestkyst var langt væk, da Hvidovre fejrede sit befriel-sesjubilæum ved Rytterskolen den 4. maj om aftenen i år.

Lokalhistorisk Arkiv var på Hvidovre Kommunes vegne ansvarlig for det store arrangement, der blev begunstiget af det smukkeste aftenvejr, som dette forår har kunnet byde på. For en lille institution, som arkivet, var befrielsesjubilæet med alle dets lokale aktiviteter en stor mundfuld.

Den centrale begivenhed var genindvielsen af monumentet over vores faldne under Besættelsen. Der skulle skabes enighed om stenens flytning fra stien mellem rådhuset og Medborgerhuset til hjørnet af Rytterskolens have. Stenen skulle flyttes, der skulle laves et klæde til afsløringen, og der skulle arrangeres en festaften, der markerede aftenens særlige følelsesregister.

Med bi-stand fra mange sider lykkedes det at sammensætte et program, der både var festligt og højtideligt, og de mellem 500 og 600 fremmødte fik en stemningsfuld aften.

Til markering af jubilæet stod arkivet også for udgivelsen af en bog om Hvidovre-kompagniets historie. I samklang med bogen blev der også produ-ceret en video-film om et af Hvid-

ovre-kompagniets medlemmer, Helge Wiese. Disse to produkter har arkivets medarbejder, Hans Thomsen, udarbejdet.

Yderligere satte arkivet en lille udstilling om besættelsesårene op i Rytterskolen. Udstillingen blev over en 14-dages periode besøgt af flere end 500 gæster, og arkivet er taknemmelig for den velvillige interesse, som blev udtrykt af de Hvidovre-borgere, der udlånte materiale til udstillingen.

Endelig blev der organiseret en skoletjeneste 1 forbindelse med udstillingen. Her kunne skoleklasser fra Hvidovre se udstillingen og få en snak og en introduktion til Besættelsens hverdagsliv fra de "kustoder", som Lokalhistorisk Selskab stod for. Det væsentligste krav til kustoderne var, at de skulle have en klar erindring om tilværelsen under Besættelsen.

Til undervisningen havde arkivet også trykt et lille kompen-dium med nuværende Hvidovre-borgeres erindringer fra besættelsesårene.

Det har været en stor mund-fuld for arkivet, især da det kom lige ovenpå vinterens egnsspil, De Grænseløse, som også trak voldsomt på arkivets ressourcer.
Poul Sverrild

IKKE EN DANS PÅ ROSER

Af Lone Holden

I 1920 blev Søren Kudsk født på Søstjernevej 15 i Hvidovre i et hus, som blev bygget omkring 1850. På daværende tidspunkt drev forældrene gartneri sammen, men da Søren Kudsks mor syntes, at det var alt for hårdt, foreslog hun, at der blev indrettet en butik i deres bolig, som hun så kunne tage sig af i stedet for. Søren Kudsks far var med på ideen, . og i 1926 kunne moderen så efter en del ombygning begynde en tilværelse som købmand. Det var en selvfølge, at Søren Kudsk hjalp til i forretningen, og det, som var allervigtigst, var, at varerne blev bragt ud til kunderne, selv om der var et hav af andre arbejdsopgaver, som også skulle passes. Efter skoletid skulle der tappes petroleum i 1 liters flasker, desuden skulle der vejes korn, sukker og mel af. Og før der blev indlagt elektricitet i 1936, skulle der males kaffe ved håndkraft - "Kaffemøllen skulle drejes 52 gange for 125 gr. kaffe," skriver Søren Kudsk bl.a. i sit brev skrevet den 18. 3.1995 til Dan Olsen. Varer, som skulle holdes kølige f.eks. smør og pålæg, blev placeret på store omvendte lerskåle, som stod i fade med vand. Belysningen var med petro-leumslamper - "Det værste der kunne ske var, om lamperne grundet iltmangel begyndte at ose," skriver Søren Kudsk andetsteds i sit føromtalte brev. For det krævede flere dages hårdt arbejde med finpudsning bagefter. Forretningens

kunder husker Søren Kudsk bedst fra kri-gens tid, hvor der var problemer med bl.a. tobaksvarerne. ”Der har aldrig været rationeringer på tobaks-varer, og alle mente jo de fik for lidt. Vi havde kundebog, hvor faste kunder blev krydset af. Alligevel und-gik vi ikke at blive anmeldt til politiet af en utilfreds ryger, men anklagen blev hurtig afvist.” Og med hen-syn til de andre varer var der problemer med at fravriste rationeringsmærkerne fra de kunder, ”der gerne ville have en ekstra ration.”

Som voksen fortsatte Søren· Kudsk købmandslivet. ”I 1953 blev jeg gift med en svensk pige fra Dalerne. Vi boede den første tid ved forretningen Søstjernevej 15, men begyndte at planlægge en villa med forretning. Regeringen ville gerne have gang i byggeriet nied beboelse og forret-ning. For at lokke igangsættere til, blev der lavet ejendomslettelse for 20 terminer og billige statslån til 2 % for bygninger indtil 100 kvadratmeter. Alt gik godt, vi skrev kontrakt med staten. En dygtig Hvidovre-arkitekt tegnede huset, som vi ville have det, lokale murer og tømrer gik i gang, og august 1957 blev va-rerne fra forretningen Søstjernevej 15 flyttet til Hvidovre Enghavevej 21. Men så et år efter kom det første chok, regeringen ophævede efter 2 terminer den kontrakt, vi havde på ejendomsskattelettelse i 20 terminer. Yderligere eet år efter, hævede regeringen den kontraktlige rente fra 2 % til 4%. Forretnings-mæssigt kom der også en meget hård lov prisstigningsbølge. Loven påbød, at

prisstigninger måtte ikke lægges på allerede indkøbte varer, det vil sige, at vi fik jo ingen fortjeneste til at købe nye dyrere varer for." Selv om der konstant opstod nye pro-blemer, og det ikke blev lettere at drive forretningen, lukkede Søren Kudsk og hans hustru først butikken i . 1977, hvor de solgte ejendommen til Hvidovre Kommune. Afslutningsvis skriver Søren Kudsk om sin hustru, at hun "har været med hver eneste dag, selv om hun aldrig har været glad for forretningen." Og med hensyn til de mange andre små selvstændige købmandsfamilier, som har måtte dreje nøglen om, efterhånden som supermarkederne

Søren Kudsk 75 år ved billedet af den første købmandsbutik fra 1926

Siden sidst.

Den 4. maj 50 året for befrielsen fra den tyske besættelse af Danmark blev fejret i hele landet og i særdeleshed i Hvidovre. Der var fra kommunen og arkivet ikke sparet på gode ideer som blev bragt til udførelse. Hvor må det have været et slæb at få alt til at virke perfekt. Også medlemmer fra Lokalhistorisk Selskab var på stikkerne for at få alt på plads. Hermed en stor tak til alle medvirkende.

Vor udflugt til Le] re den 27. maj blev en stor succes idet der var 36 deltagere der fik en dejlig dag ud af det. Der blev opta-get video fra turen som vi viser efter vor generalforsamling så alle kan se hvor godt det var.

4 medlem-mer var sammen med den arkæologiske forening "Tværpilen" med til Hvidovre aktiv ferie, hvor vi i fire dage med udgangspunkt i Rytterskolen havde 14 børn fra Hvidovre skoler med til udflugter til Ole Rømer museet - Vikingebyen i Risby - Nationalmuseet - Absalons borg under Christiansborg - Vedbæk fundene og meget mere. Vi havde det pragtfuldt og ungerne ligeledes - Vi prøver igen næste år.

Aktiviteter.

Vi har været meget heldige at få Svend Olsen fra Brønshøj Lokalhistorisk forening til at holde foredrag maridag den 18. september kl .1930 i bibliotekscafeen. Det bliver lokalhistorie der er foregået i Køben-havns omegn. Titlen er "fra landsby til storby". Svend Olsen viser billeder fra historisk tid. Kom i god tid og få en god plads. Alle er velkommen. Resten af året følger vor aktivitetsliste.

svensker krigen 1658 - 60 under forberedelsen til stormen på København var omegnens kirker udsat for et utroligt stort hærværk og røveri.
Præsten Henrik Madsen Wallensbech, født ca. 163 0 i Vallensbæk, opholdt sig i København under belejringen og har i sin "Diarium obsidinis" (dagbog om belejringen) omtalt nedbrydningen af kirkerne i Brøndbyøster, Hvidovre, og Rødovre. Under datoen 5. november 1658 omtaler han ankomsten af den hollandske flåde *1 og efter det følgende vers:

Tvende bønder her indkommer,
sagde svecus sidst i sommer,
deres kirke har nedbrudt.

beretter han om de tre kirker.

Brøndbyøster kirke.

Da soldaterne intet fandt af værdi, omdannede de den til hestestald, hvilket den var i 22 måneder.
Præsten for denne kirke, Niels Christensen hørte om soldaternes plyndringer, gravede i stor hast kirke sølvet ned på en mark i Avedøre. Han døde i 1658, men nåede at betro sig til sin karl, Oluf Mikkelsen, der gravede tingene frem efter krigens afslutning.
Både alterstagerne og kalken, der blev skænket til kirken i 1575, bruges den dag i dag i kirken.

Da svenskerne forlod Brøndbyerne, skrev en samtidig borger "hele sognet er ruineret, huse bortbrændt og alle bragt til tiggerstaven". De bønder, der sammen med deres familier havde overlevet krigen, måtte "løbe land og rige rundt som stoddere og tryglere og leve af guds almisse for ikke helt at forhungre". Endvidere var der ud.brudt svindsotepedemi *2 og de der blev tilbage måtte klare sig som de nu kunne.

*1 Den hollandske flåde, der undsatte det belejrede København, var under kommando af Jacob Obdam. Han er mindet med en vej i Sundby. *2 Tuberkulose.

Hvidovre kirke.

Denne kirke blev meget stærkt beskadiget. Det berettes i 1660, at kirken er blevet helt ruineret I således at der ikke kan holdes prædiken og guds - tjeneste i den, men at de kirkelige tjenester må forrettes på marken.
Det blev krævet, at kirken skulle være sat i stand inden vinteren, således som det står skrevet i beslutningen herom: " Besluttet at Hvidovre kirkes bygning skal foretages, og inden vinteren forfærdiges, om det nogenledes kan være muligt, medmindre menigheden denne vinter over kan hjælpe sig i det hus som præsten Hr. Bent Olufsen er opbygt. Kirken skal bygges på det sted, som den tilforn stod, og hvis af muren, som endnu står, dertil at bruges, med hvis sten og kalk, som der findes brugeligt er".

Rødovre kirke.

Den daværende præst Niels Sørensen, skrev i sit brev til kongen den 6. august 1660, at svenskerne 11 ikke forskånede Guds Tempel, men jammerligen til grund devasteredes og ødelagdes".
Beboerne blev den 10. august beordret til at søge til kirke i Brønshøj. Kirken blev genopbygget i 1664. Tegning til den nye kirke blev udført af kongens bygmester, Albertus Mathiesen, og murermester Troels Steffensen udførte arbejdet.
Det samme år blev Rødovre anneks til Brønshøj sogn.

Brønshøj Kirke.

Led stor skade, det var her svenskerne oprettede en kæmpestor lejr på bakkeskråningerne med barakker og telte, lejren var større i omkreds end København.
Kirken blev brugt til ammunitionsdepot og til fremstilling af de første håndgranater, der ikke bare eksploderede, men hang fast på det de ramte.
Tårnby kirke blev ligesom Gladsakse kirke skånet for ødelæggelser, det siges at Karl Gustav brugte dem.
Kilder: Jul. Pedersen, V Møller, John F. Ekvall ro. flere. Sammendrag af Sv. Olsen juli 1994, redigeret af Dan Olsen.

HVIDOVRE
LOKALHISTORISKE
SELSKAB
RYTTERSKOLEN
HVIDOVRE KIRKEPLADS 1
2650 HVIDOVRE
TELEFON 31 47 34 44

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

2650 Hvidovre

13.ÅRGANG NR.4.oktober 1995.

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre
Telefon :31 47 34 44.

Der vil være enkelte artikler,der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Ligeså vil der være artikler,der er indsendt af vore medlemmer.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør.
Ejgil Jørgensen
Kjeld Jørgensen

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet. Anonyme henvendelser besvares ikke.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv Medborgerhuset
Hvidovrevej 280 2650 Hvidovre
Tlf.36 39 21 80
Åbningstid:tirs - onsd kl.13-16
torsd. kl.16-19

ISSN nr.0902-3046

INDHOLD

Artikler:
På side 3 kan i læse om resultatet af lokalplan nummer 435.

Poul Sverrild fortæller om forarbejdet med kultur by 96 projekt, med navnet "Rejse mod lys og luft" læs side 4 og 5.

På side 6 fortæller vi om årets sidste fire fore-drags aftener.

Midtersiderne er til at tage ud, de indeholder indkaldelse til vor generalforsamling.

Siden sidst er på side 11.

Forsiden:
Svend Bruun´s villa bliver væltet.

Bagsiden:
Det får vi i stedet.

Af Dan Olsen.

Lokalplan 435 behandler et område på hjørnet af
Avedøre Havnevej og Kettevej.
Hjørneområdet er optaget af et kommunalt ejet
vandmålerbygværk (drikkevandspumpestation),
men fra Kettevej nr.3 til 13 er der nu åbnet
mulighed for opførelse af en butiks og restaurationsbygning.
(læs Netto og Mac Donald.red)
Planen sikrer også, at der bliver gode tilkørselsforhold
med parkerings muligheder.
På Lokalhistorisk Selskabs bestyrelsesmøde
mandag den 9 oktober talte vi om, at undertegnede
tirsdag morgen d$n 10 oktober kørte ud
for at fotografere Gartner Svend Bruun□s villa,
og da jeg ankom til Kettevej nr. 3, var der 2
store gravemaskiner i gang med at vælte den
gamle villa.
Det var lidt af et chok, da jeg var kommet for at
få et billede af den gamle villa, medens den
endnu var hel og i præsentabel stand.
Nå, vi går ikke ind for, at alt skal gemmes,
fordi det er gammelt (og smukt), det er tiden
□ere eller mindre løbet fra, vi ser mere på,
hvad vi får i stedet, om det er til gavn for
borgerne i vor by, eller om det nu atter er en
fejlvurdering der skal betales af hvem ?
Billedet, der pryder vor forside er, hvad vi må
trøste os med denne gang.
Der er i hvert fald bevægelse i det.
Nu vil jeg gerne efterlyse, om nogen er i
besiddelse af et billede af villaen i dens
velmagtsdage, det vil vi gerne låne til affotografering
og levere det uskadt tilbage.

Hvidovre er ikke en selvstændig republik, men ...

Dette citat fra Københavns Amtsråd fra 1920-erne er valgt som titel på den store udstilling, som skal finde sted på og forhåbentlig omkring Rytterskolen i perioden fra 10. maj til juni 1996.

Udstillingen, som Lokalhi-storisk Arkiv arrangerer i samarbejde med Københavns Arntsmuseumsråd, er et kulturby 96 projekt. Det samlede projekt har titlen "Rejse mod lys og luft" og omfatter i alt 5-6 udstillinger, der sættes op forskelli-ge steder i Københavns Arnt.

Udstillingerne skal tilsammen belyse forstadsudviklingen omkring København fra 1700-tallet til i dag. Hvidovres udstilling dykker ned i 1920-erne, hvor vi var på avisernes forsider på grund af den ukontrollerede og ulovlige byudvikling. Vores udstilling kommer til at omfatte en tableauudstilling Rytterskolen, forevisning af lyd/ diasshow og film.

Men Arkivet håber, at det yderligere vil vise sig muligt at udstille et autentisk 1920-er lysthus af den type, hvor op mod 50% af kommunens befolkning en overgang boede ulovligt.

Det er en bevaringsopgave, der er vigtig, og det er på høje tid, vi tager hånd om den. Denne turbulente tid, hvor Hvidovre under bolignødens store pres bevægede sig fra at være sommer- og garneriland til at være en boligforstad til København, er nok den mest unikke periode i vores bys historie.

Til udstillingen i år vi brug for så mange genstande fra 1920-erne, som vi endnu kan skaffe. Jeg skal derfor benytte lejligheden til at opfordre medlemmerne til at kikke efter, om de har ting, køkkeninventar, petroleumslamper, møbler, eller andet, som har været brugt i Hvidovres lysthusperiode i 1920-erne.

Det samme gælder naturligvis billeder fra Hvidovre fra den tid. Vi har mange billeder i arkivet, men der må være gemt langt flere. Om billeder og genstande blot er til låns, eller om de bliver overdraget til arkivet til bevaring for eftertiden er ikke så væsentligt. Det bevarede lysthus skal jo helst være møbleret i udstillingsperioden.

Det er Lokalhistorisk Arkivs største udstillingssatsning nogen sinde, så det er vigtigt, at

udstillingen bliver så fyldig og solidt funderet, _ som muligt. Det skal også lige nævnes i denne forbindelse, at vores lokale udstilling sammen med de øvrige udstillinger efter planerne skal samles til en stor udstilling på Nationalmuseet i Brede.

Og der vil vi også gerne kunne markere os med en udstilling, der på jysk "ikke er så ringe".

Lokalhistorisk Arkiv vil· senere vende tilbage til denne sag med opfordringer til at bidrage til udstillingen, men også med opfordringer til at deltage i arbejdet med at tage mod de forhåbentlig mange gæster i udstillingsperioden.

En enkelt Efterlysning vil jeg bringe allerede nu: Er der nogen, der kan huske dette sygekasseskilt, og som kan datere det til enten 1920-erne eller 30-erne?

Udstillingen kræver, at Rytterskolen i en periode lukkes for andre aktiviteter, men til gengæld er det en realistisk for-ventning, at udstillingen vil trække flere tusinde mennesker til.

I øvrigt bliver udstillingens åbning, fredag d. 10. juni markeret med en stor 1920-er fest på Hvidovre Torv, som Hvidovre Kulturråd vil stå for.

Poul Sverrild

Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv
og
Lokalhistorisk Selskab
indbyder medlemmerne til fire foredragsaftener

Billeder fra Hvidovre

Arkivar, Poul Sverrild
fører an på strejftog gennem det Hvidovre, der var,
og det, der er.
Med billeder, kort og film skal vi med på 100 års
krydstogt i kommunen

Cafeen på Medborgerhuset kl. 19.30
Hvidovrevej 280

Mandag d. 23.oktober **Mandag d. 30.oktober**
Mandag d. 20.november **Mandag d. 27.november**

Tilmelding på Rytterskolens telefonsvarer 31 47 34 44

Indkaldelse til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab´s Generalforsamling

Mandag den 13 november kl. 19^{30}

I Bibliotekscaféen Medborgerhuset Hvidovrevej 280

Efter generalforsamlingen vil der blive vist en amatør videofilm om selskabets udflugt til Lejre forsøgscenter i Hertadalen den 27 Maj.

Der vil også være lodtrækning om sponsorpræmier blandt de medlemmer der i årets løb har skaffet et nyt medlem til selskabet.

Der serveres kaffe eller the med kage for kr.10.-

med venlig hilsen Bestyrelsen.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Indkaldelse til

GENERALFORSAMLING.

Mandag d.13.november kl.1930 i Bibliotekcafeen

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab afholder sin 16 'ordinære generalforsamling. Dagsordenen er ifølge vedtægterne som nedenstående.

1. Valg af dirigent.

2. Formandens beretning.

2a.Arkivets beretning.

3. Fremlæggelse af revideret regnskab.

4. Fastlæggelse af kontingent.

S. Behandling af indkomne forslag

6. Valg af bestyrelsesmedlemmer/suppleanter

Der skal vælges 3 bestyrelsesmedlemmer og en suppleant for 2 år.)

På valg er Dan Olsen, Eigil Jørgensen,)

Esther Hansen og Per Hansen.

7. Valg af revisor og revisorsuppleant

Revisor og revisorsuppleant vælges for 1 år.

På valg er Esther K.Pedersen og J.C.Nielsen

8. Eventuelt

Bestyrelsen.

Formand Dan Olsen Spurvehøjvej 17.stv
tlf: .36 78 86 42
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 4 8.
tlf: .36 75 20 91
Kasserer Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 c.
tlf: .31 47· 00 58
PR.sekretær Viggo Noach Arn.Niels.Bvld.1632
tlf: .36 78 29 99
Best.medl. Inge Larsen Berners Vænge 72
tlf: .36 78 47 36
Best.medl. Hans Chr.Thomsen Kløverprisvej 7
tlf: .36 75 99 47
Best.medl. Ester Hansen Høvedstensvej 2 22 tv.
tlf: .36 78 06 61
1.suppl. Per Hansen Grenhusene 26.
tlf: .31 49 24 70
2.suppl. Erling Groth Ege Alle 41
tlf: .36 78 25 11
Revisor Ester K. Pedersen Tavlekærsvej 122
tlf: .36 78 23 98
Rev.suppl. Jens - Chr.Nielsen Kløverprisvej 26
tlf: .36 75 13 86
Sekretariatsudvalg: Inge Larsen, Ester Hansen
Redaktion: Kjeld Jørgensen, Eigil Jørgensen
Redaktør: Dan Olsen
NBI!! Post bedes sendt til Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1. 2650 Hvidovre.

Skaf et nyt Medlem
og
vind en præmie.

I lighed med tidligere år håber
medlemmer vil hjælpe os med at
medlemmer til selskabet.
vi at vore
skaf fe nye
Hvorfor ikke fortælle et familiemedlem eller
gode venner om lokalhistorisk selskabs mange
arrangementer måske får de lyst til at
deltage! Hvis du kender en, der gerne vil være
medlem ring til et af vore bestyrelsesmedlemmer
(tlf. nr. i bladet) eller få et
girokort f.eks. ved en foredragsaften.
Udfyld kortet med det nye medlems adresse, post
det eller af lever det til et bestyrelsesmedlem.
Husk også at påføre dit eget navn,
så vi kan se hvem der skal deltage i
lodtrækningen om præmier - udsat af vore flinke
sponsorer.
Nye medlemmers kontingent vil dække resten af
1995, hele 1996 helt frem til februar 1997.
Kontingentet er kr. 80, - pr. år - dog kun kr.
50, - for pensionister.
Ud over at kunne deltage i alle vore arrangementer,
får alle medlemmer mindst 4 gange årligt
tilsendt vort medlemsblad. Her vil være
artikler og billeder af lokalhistorisk art, samt
naturligvis meddelelser om vore arrangementer
m.v.
PS Hvis enkel te af vore medlemmer evt. ikke
modtager vort blad, venligst underret undertegnede
så vil problemet blive løst hurtigst
muligt. M.v.h. Eigil Jørgensen Kasserer
telefon 31 47 00 58.

Siden sidst.

Mandag den 1 8. September på vor foredrags aften, havde vi besøg af Svend Olsen fra Brønshøj , Husum og Utterslev Lokalhistoriske Selskab. Svend Olsen fortalte frisk og frejdigt om de gamle tider i Brønshøj og omegn på en meget underholdende måde .. Tak for det.

Svend Olsen.

Den 4. Oktober var der atter åbent hus i vor gamle Rytterskole.
Det var en stor glæde at så mange bakkede op om dette arrangement, hvor vi viste en film om Hvidovre kommune fra 1979.
Filmen var optaget for kommunen, og den viste hvordan det var at være Hvidovre borger for 17 år siden.
Der blev afleveret en del arkivalier til os, det var især gamle fotos men også et gammelt brev fra før århundredeskiftet. De er nu afleveret til arkivet, der sørger for den videre registrering af disse ting.
Vi havde i alt besøg af 33 personer.

Bog anmeldelse.

Af Dan Olsen.
Forfatteren af denne bog er en kendt Hvidovreborger, der i en årrække har været leder af Hvidovre kommunes trykkeri. At han også magter det skrevne ord, beviser han med udgivelsen af denne pragtfulde bog, en bog, der gnistrer af vid og livsglæde og en god og sund latter.
Nu ved mange at forfatteren er Leif Rasmussen.
Bogens titel: Georg sagde "Hug en kage!"
Den handler om at være barn i et københavnsk arbejderhjem i tiden omkring 2. verdenskrig, en tid jeg selv har oplevet, og på den samme Bispebjerg skole, der omtales i bogen, og jeg genkender specielt gymnastiklæreren, en væmmelig fyr ved navn Poul Jørgensen, han svippede os i røven med sit spanskrør, hvis vi ikke kom over bukken i første forsøg.
Nu vil jeg skrive et par vendinger fra bogen, læs her: Om det første møde med det modsatte køn: Har jeg været en 3 eller 4 år, da jeg stod bag et plankeværk sammen med en lille pige på min egen alder? Først tog jeg mine bukser ned og viste min tissemand frem, så tog hun sine bukser ned og viste sin numse frem, for den var jeg mere interesseret i, for HUN havde jo ikke "noget" foran. Nu vil jeg ikke afsløre mere om den spændende handling, køb den og læs den. Den er også en god gave (julegave} til den der kan lide et godt grin, eller som selv har oplevet denne spændende tids-epoke.
Bogen er udgivet på Strandbergs forlag og den kan købes ved henvendelse til Leif Rasmussen eller Dan Olsen. Pris kr. 75.-

Svend Bruun var ikke
en Hr.Hvemsomhelst.
Medens hans villa er
ved at blive jævnet

med jorden, vil vi her
skrive lidt om denne spændende og driftige person
der i en lang årrække fra 1900 til 1933 med
flere udvidelser undervejs, · drev handelsgartneri
i Brøndbyvester strand fra gl.Køgevej i syd
til Kettevej i nord, i alt 5 hektarer med sort
sandmuld.
Svend Bruun blev født den 14 juli 1 872 på
Bernstorf som søn af slotsgartner Fritz Theodor
Bruun (18/11-1835 - 19/9 -1906.
Svend Bruun kom i gartnerlære på Bernstorf og
derefter tog han havebrugseksamem på Landbohøjsko-
len
1893 med første karakter. Senere
ophold på fremragende gartnerier i England og
Belgien 1895 96 - kom hjem og blev undergartner
på Bernstorf 1896 - 1900, hvorefter han
startede for sig selv i Brøndby Strand.
Senere blev det te gartneri centrum for hele
egnens gartneridrift. Gartneriet var efter
datidens normer en meget stor arbejdsplads,
med 1 bestyrer, 18 medhjælpere, 15 elever, 10
arbejdsmænd, 12 havekoner og 2 torvekuske.
Gartneriet bestod af 67 huse i blokke samt 200
bænke, således at der i alt var 3 hektarer

der glas. Den ene blok alene er på 3000 m2 og den anden på 2500 m2• Et stort magasin blev bygget i 1933. Hovedkulturerne var vindruer, tomater, meloner, begonia poinsettia, nelliker. Alene af nelliker er der 3 0 huse. Endvidere dyrkes der krysantemum. Maskiner: 1 jordfræser, eget elektricitets værk med 2 maskiner, 2 motorsprøjter og en Vindmølle. Produkterne afsættes dels på Torvet i København, til Norge og til Sverige.

Gartneriet har deltaget i nordiske udstillinger og i alle de københavnske have udstillinger. Der blev udstillet, krysantemum og drevne frugter. Fra disse udstillinger har Svend Bruun hjemført værdifulde ærespræmier og medaljer. Svend Bruun har taget meget flittigt del i offentlig virksomhed og organisationsarbejde, og har der igennem været sine kolleger en god mand.

Det kan nævnes at han har været i mange bestyrelser for gartneri, landbrug, det kongelige danske havebrugsselskab, præsident for fællesrådet for gartneri og havebrug, medlem af landbrugsministeriets markedsudvalg, censor ved landbohøjskolen, og meget mere.

Svend Bruun fik den 22 august 1921 ridderkorset, og var bærer af Vasaordnens ridderkors.

Svend Bruun har også skrevet bøger og artikler i snartsagt alle fagblade. Sidste tiltag var frugtplantagen 11Lagesminde11 ved Kettevej.

Kilde: Gartnertidende 1932 side 345.

Vestvolden.

Et (heldigvis) ubenyttet forsvarsanlæg.

Krigen i 1864 tabte Danmark til Tyskland med det til følge, at vi mistede sønderjylland fra Dannevirke til Kongeåen. Andre europæiske lande led samme skæbne, og vel vidende at det kunne hænde igen blev den danske neutralitets politik indledt med at erkende de gamle volde omkring København for ubrugelige, set ud fra et militært synspunkt.
Derfor blev det danske militær nødt til at finde en afløser for de gamle volde, og den løsning . blev det bygningsværk, der senere blev kendt under navnet "Københavns Landbefæstning"
Det vi i dag kender som Vestvolden, er således kun en del deraf, og det er denne del der nu vil blive renoveret og istandsat så det kan præsentere sig i forbindelse med kulturby 96.
Projekt 11Vestvolden11 i Rødovre kommune er et kommunalt arbejdstrænings projekt, hvor kontanthjælps-modtagere
har mulighed for at prøve kræfter på arbejdsmarkedet.
Et krudtmagasin fra 1904 er færdigrestaureret og man er igang med . at genopføre et artillerimagasin, en træbygning på cirka 290 m2 på resterne af det originale fundament.
I Anledning af Kulturby '96 vil man dels opføre en kopi af den del af volden i skala 1:10 dels genetablere en arbejdsplads med kopier af originale arbejdsredskaber.
Om muligt vil der også kunne tilbydes forplejning på stedet i form at nogle retter, som datidens fortarbejdere spiste efter en hård og hektisk arbejdsdag for en ringe timeløn.
Kilde: Journalen nr.4 1995.

HVIDOVRE
LOKALHISTORISKE
SELSKAB
RYTTERSKOLEN
HVIDOVRE KIRKEPLADS 1
2650 HVIDOVRE
TELEFON 31 47 34 44

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

14. ÅRGANG NR. 1 FEB. 1996.

Nr. 1 - 1996

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktor
Eigil Jørgensen
Kjeld Jørgensen

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art, modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.
Anonyme henvendelser besvares ikke.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl. 13 - 16
Torsdag kl. 16-19
ISSN nr. 0902-3046

Tryk: Hvidovre Kommunes trykkeri.

Indhold

Artikler:
Læs på side 4 om de kommende aktiviteter.

På side 5 kan du læse om Rytterskolerne.

Side 8 og 9 skriver Poul Sverrild om sommerens udstilling i og onkring Rytterskolen

På side 10 og 11 kan du læse om købmanden i midten.

Side 13 et tilbud om en udflugt med bus.
Forsiden:
Marketenderen på Kettevej 18 - 20
Bagsiden:
2 indgangsportaler der vidner om forretningen Kettevej 18. (Sønderkær)

Siden sidst.

Året 1995 afsluttede vi med en foredragsrække der bestod af fire foredragsaftener i bibliotekscafeen, hvor vi blev guidet igennem Hvidovres historie, fra både gamle og nyere tidsepoker, af Poul Sverrild, Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.
Poul Sverrild er en dygtig og professionel arbejdende personlighed, det kom til udtryk i, at der var ... TOTALT udsolgt på alle pladser i bibliotekscafeen, hvad der bevirkede, at det på vor telefonsvarer i Rytterskolen, var nødvendigt at lukke for tilmelding.
Der var mødt cirka 100 personer alle fire aftener.
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab sender hermed en stor og varm tak til Poul Sverrild.
Den 15. januar 1996 blev årets første foredragsaften i bibliotekscafeen. Det var Leif Rasmussen der causerede over at være barn og ung i trediverne og under krigen. Leif - der til hverdag leder kommunens trykkeri i rådhuskælderen, har hermed beviset for, at han både magter det skrevne og talte ord. Tusind tak til Leif Rasmussen.

Kommende aktiviteter.

Mandag den 12. februar kl. 1930 besøger vi den katolske kirke i Hvidovre. Kirken der ligger på hjørnet af Hvidovrevej og Strøbyvej, er kendt for sit unike arkitektoniske udseende og vi glæder os til at høre kirkens historie.
Gå ikke glip af denne chance til at få indblik i hvordan den katolske menighed oplever at være katolik i Danmark.
Der bliver i en pause serveret kaffe og kage for kr. 10, ellers er der gratis adgang for alle interesserede.
Onsdag den 14.februar arrangerer vi igen åbent hus i vor gamle rytterskole, med filmforevisning , rundvisning og mulighed for at aflevere arkivalier af alle typer, lige fra oltids minder til ting og sager af nyere dato. I den forbindelse minder vi om arkivar Poul Sverrilds efterlysning af gamle ting fra Hvidovres lysthusperiode fra tyverne og trediverne.
Mandag den 18. marts kl. 1930 i bibliotekscafeen er der foredragsaften og aftenens foredragsholder er Hvidovre Avis's chefredaktør N .E.Madsen, der vil fortælle om avisens historie i og om vor by. Det må siges at være lokalhistorie så det "basker".

Vi henviser resten af året til vor udsendte aktivitetsliste.

Rytterskolernes inventarliste · fra 1722.

Efter Rytterskolernes oprettelse og ibrugtagning blev der udformet inventarlister over hvilke lærebøger der altid var at finde på disse skoler, og den var som følger

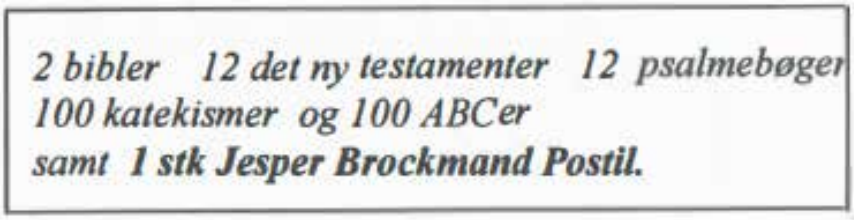
2 bibler 12 det ny testamenter 12 psalmebøger
100 katekismer og 100 ABCer
samt 1 stk Jesper Brockmand Postil.

Jesper Brockmand (1585 - 1652). Efter udenlandske studier grundlærd i teologi og de gamle sprog.
Fra 1636 var han Sjællands biskop. Hans postil var gennem arhundreder den mest brugte andagtsbog i.
Danmark. kilde: Lokalhistorisk Selskab, Brønshøj Husum og Utterslev
Svend Olsen.
Først efter 1874 kom der for lærernes vedkommende et lærerkalds og kolatsbrev, efter hvilket de havde sig at rette. Før 1874 blev lærerstillinger over det meste af , Danmark for størstedelen betjent af degne. Få af disse var dygtige folk der tog sig kjærligt af børnene, men det var så som så med uddannelsen.

læs videre på side 6.

Overalt i Danmark fandtes skoler længe før Frederik d.IV opførte sine rytterskoler og disse skoler blev i landdistrikterne kaldt for pogeskoler, det var her at degnene blev ansat til at passe skolerne samt tillige være tjener for kirkerne (præsterne). Hvem var det så der blev ansat som degn? Det var for en stor dels vedkommende dem der kaldtes Evighedsstudenter - det var når en student ikke bestod sin eksamen efter 3 eller fire forsøg - så blev de af universiteterne gelejdet ud i degnestillinger. Senere blev der oprettet seminarier flere steder i landet, hvor læreruddannelsen blev obligatorisk for dem der senere søgte ud i lærerembeder.

Også i Hvidovre har der været degne, men vi kender ikke navne fra før ca.1722 hvor de var ansat på rytterskolerne og her tæller rytterskolen i Valby med, for dengang var Vigerslev - Valby - og en del af Frederiksberg en del af Hvidovre. Degnene var lønnede af sognet på den måde at bønderne betalte nogle få skilling, samt en del naturalier - en høne - en halv gris - lidt kom - mel - samt en del hø og halm til brug for et lille husdyrhold. Herudover fik de en lille del af kirkens indtægter for kirketjenesten.

I Hvidovre Rytterskole findes der 3 sorte tavler med navne malet i guldbogstever over degne - skoleholdere og lærere, desværre er det kun nogle af dødsdatoenne der er sat på, men de giver et tydeligt billede af hvem der var degne og hvem der var skoleholdere og lærerere.

De tre sorte Tavler

Der er ophængt i rytterskolens forstue.
De blev fundet på kirkens loft - er blevet restaureret og ophængt i forstuen og her kommer navnene og årstal.

	Hvidovre	**Valby**
	Degne.	
Christen Sørensen	død 1740	
Bove Nørrebor	17??	
Søren Clausen	død 1765	
Mauritz Aalborg	død 1775	
Jens Christian Haver	- 1808	
	Skoleholdere.	
Erik Jensen Bruun	død 1758	Jens Munck
Mouritz Aalborg	død 1775	FN. Bech.
Jacob Wibe	død 1765	Kornbek 1772
Jens Bisted	død 172?	Jacob Wibe
Friegast	død 1795	Jens Bisted
Peder Høvring	død 1798	Friegast 1795
		Peder Høvring

Skolelærere og kirkesangere.

Th. Andersen Fjeldsted	1826.	Chr. Smidt Cappeln 1838
Jørgen Frederik Holm	1854	P.N.EgedeSaaby 1866
Christian Larsen	1892	L.A. Mello 1896
Jens Kristian Nielsen	1892 til 1914	
C.N Petersen	1914 til 1941	

for de 2 sidste er det tiden de virkede i.

På Kanten af Byen - og Loven

- det var Hvidovre i 1920-erne, og det er titlen på Hvidovres del af det store K-96 udstillingsprojekt, Rejse mod lys og luft. Det er Københavns Amtsmuseumsråd, der koordinerer, og med økonomisk støtte fra Kulturby 96, sætter en række kulturhistoriske institutioner i Københavns Amt udstillinger op.

Men en udstilling uden de rigtige udstillingsgenstande bliver en lidt flad udstilling. Lok:llbistorisk Arkiv efterlyser derfor udstillingsgenstande fra 1920-erne.

Blandt de effekter, vi efterlyser til udstillingen, er: en cykel, en barnevogn, et mindre spisebord med stole, indrammede tryk fra ugeblade o.l" køkkengrej (ikke det blå fra Glud og Marstrand), o.m.a. Er I i tvivl om, noget har interesse, så spørg hellere arkivet en gang for meget.

Vores kommende udstilling på Rytterskolen bliver

den hidtil største udstilling, arkivet har stået bag. Det er heller ikke et hvilket som helst emne, vi tager op. Hvidovre i 1920-erne var et helt specielt samfund. Her herskede loven ikke som andre steder. Her var klassesamfundet drevet til sit yderste, så indvandrerne helt var frataget deres borgelige rettigheder. Her boede over halvdelen af befolkningen ulovligt. Her udvandrede sognerådsmedlemmer
fra sognerådsmøderne i protest. Her lod man ikke alle børn komme i skole. Kort sagt, Hvidovre var det sted i landet, hvor det moderne samfunds brudflader var klarest i 1920-erne.
Arkivet har mange billeder fra det Hvidovre, hvor landliggersamfundet pludselig blev til et bolignødssamfund. Billederne viser imidlertid i reglen ikke den side, hvor lysthusene blev brugt til helårsbeboelse, men den side, hvor landliggerne nød de grønne omgivelser, den friske luft og afgrøderne fra haven.
Udstillingen, På Kanten af Byen - og Loven, skulle gerne give et godt og spændende billede af det Hvidovre, hvor kampen mellem den gamle landbo-kultur og den nye by-kultur rasede. Et billede, hvor de to kulturer endnu levede side om side.
Ring til Lokalhistorisk Arkiv på tlf. 36 39 2180.

Poul Sverrild

Marketenderen/Købmanden

i Midten af Hvidovre.

Vi har i nr. 4 årgang 1994 bragt en artikel af H.C. Thomsen om købmand Einer August Frederiksen i den nordlige del af Hvidovre og i nr.3 årgang 1995 en artikel af vor medarbejder Lone Holden om købmand Søren Kudsk der havde forretning i det sydlige Hvidovre.

Nu vil vi skrive om en af de driftige handlende i midten af Hvidovre, hvor det startede med et marketenderi på det der dengang hed Kettevej 18 og 20 men som nu hedder Sønderkær 18 og 20, idet Kettevej dengang førte til Valby over Harestrup åen. Forretningen var på en dobbeltgrund der også havde nr.28 på I.G.Smiths Alle, der spidser ud på.· Kettevej/Sønderkær. Butikken der pryder vor forside i dette nr. blev startet af Charles Hansen først i tyverne, efter at han havde afsluttet en stilling som oversergent i den på den tid berømte Avedøre kasserne. Charles Hansen var også udbyder af byggegrunde i området, og byggede også nogle villaer både på Hvidovrevej (Mellemdigsvej) samt på Kettevej. Marketenderriet blev overtaget af sønnen Alff Hansen, og Charles Hansen byggede en købmandshandel på hjørnet af Mellemdigsvej (nu Kirkegade) og I.G.Smidts Alle og denne forretning blev senere overtaget af sønnen Alff Hansen, og den blev efter hans død drevet videre af hans enke Edith Hansen. Disse forretninger bestod i en lang årrække og drev handel med kunder i dette område.

Det var et slid og et slæb fra tidlig morgen til sen aften at drive små familievirksomheder, og konkurrencen var stor, så stor at bare en øres forskel på prisen var nok til af flytte kunder. Mange af drengene fra området var også involveret, da de blev ansat som bydrenge der skulle udbringe varer på budcykel til alle kunderne sam være med til at gøre rent i og omkring forretningen. Kunder var der mange af, og de var både lovlige og ulovlige tilflyttere som alle satte pris på en god service. Alt dette fortsatte i en lang periode, indtil samfundet satte en stopper for det og ændrede den infrastruktur der gjore det umuligt at leve af små virksomheder.
I Hvidovre skete det med indførelsen af oms - moms og deling af Hvidovre i 2 halvdele, den gang staten anlagde Vestmotorvejen med sin snorlige linieføring og dermed ødelagde al privat initiativ i området.
Herunder ses et billede af butikken på hjørnet af Mellemdigsvej og I.G.Smiths Alle. (nu Kirkegade)

Vær med til at lave et godt blad!

Vi efterlyser blandt vore medlemmer nogen der har lyst til at give et bidrag til bladet - det være sig historier fra barndommen og ungdommen her i Hvidovre og omegn.
Det må gerne være skrevet med håndskrift, så skal vi nok redigere det og skrive det på computeren, så det bliver let læseligt og nogenlunde præsentabelt, og vi lover at vi ikke trykker noget før det er godkendt af skribenten.
Vi kommer også gerne hjem til dig og optager dit indlæg på båndoptager, hvorefter vi redigerer og skriver historien ren så den kan optages i bladet, men forinden får du artiklen til godkendelse.
Der må være mange der har en god oplevelse, der fortjener at blive fortalt til vore medlemmer.
Vidste du at vi i indeværende år er 330 medlemmer.
Hvis der er nogen der har lyst og tid til at være med til at Skrive vort blad er i velkomme til at ringe til undertegnede.
Alt foregår på computer og vi er villige til at oplære jer.
Med venlig hilsen Dan Olsen.

Årets Udflugt.

Med baggrund i tidligere afholdte udflugter, der har været meget vellykkede, med stor deltagelse blandt vore medlemmer, prøver vi atter at tilbyde medlemmerne en tur med bus til nordsjællandske herligheder.
Vi har tænkt på at køre fra Rytterskolen kl. 9°0 lørdag den 25 .maj med retning mod Søborg - Æbelholdt og Gurre hvor vi vil besigtige disse gamle steder, under kyndig vejledning af Knud Weile, der har lovet at guide os igennem turen.
Vi vil være hjemme igen ved Rytterskolen ca.kl 17, forhåbentlig efter en pragtfuld tur med godt forårsvejr.
Billetprisen vil afhænge af hvormeget det koster at komme ind de pågældende steder, men vi fonienter at prisen til at være 60 til 80 kroner pr.deltager. Busturen der igen i år køres af "SAFARI BUS" er gratis, der er så ledes kun tale om beløb til indgang de forskellige steder Der kan medbringes madkurv eller der kan købes mad på turen, alt efter behag. Er du interesseret kan du bestille billet på vor telefonsvarer tlf.nr.36 47 34 44 eller du kan købe dem mandag eller tirsdag i Rytterskolen mellem kl. 14 - 16.

Skaf et nyt medlem.

Vor konkurrence om at skaffe et nyt medlem løber videre indtil general forsamlingen den . november i år.
Her vil der blive trukket lod om sponsor gevinster, der sædvanligvis består af Vin og Kaffe ..
Hvis du har et nyt medlem kan du henvende dig til vor kasserer Ejgil Jørgensen på vore møder i bibliotekscafeen eller du kan bruge bagsiden af en kuvert hvor du noterer det nye navn og adresse samt dit eget navn, og indleverer den· på Rytterskolen i brevkassen. Du kan også meddele det til vore bestyrelsesmedlemmer eller du kan ringe til formanden på tlf. nr.36 78 86 42.
Nye medlemmer vil straks få udleveret de medlemsblade der er udkommet i indeværende år, samt få tilsendt et sæt vedtægter.

I forbindelse med tilgang af nye medlemmer, efterlyser vi om · der blandt vore medlemmer er nogle der kunne tænke sig at virke som sekretærer og bladmedarbejdere, det kan for nogle være ret så interessant. Vi kan ikke tilbyde nogen løn, men vi' kan tilbyde oplæring i computer og EDB systemer.

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej .17 stv.
telefon 36 78 86 42 og 40 83 32 23
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
telefon 36 75 20 91
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
telefon 36 4 7 00 58
Best.medl. Inge Larsen Bernersvænge 7. 2 '
telefon 36 78 4 7 36
Best.medl. Hans Chr. Thomsen Kløverprisvej 7
telefon 36 75 99 47
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2 , tv.
telefon 36 78 06 61
Best.medl. Per Hansen Grenhusene 26.
telefon 31 49 24 70
l'suppl. Viggo Noach Arn.Nielsen Bvld.163. 2'
telefon 36 78 29 99
2'suppl. Erling Groth Ege Alle 41
telefon 36 78 25 11
Revisor. Jens-Christian Nielsen Kløverprisvej 26
telefon 36 75 13 86
Rev.suppl. Eli Olsen Sognegårdsalle 36 sth.
telefon 36 78 30 32

Redaktion Kjeld Jørgensen , Per Hansen
Ansvarshavende Redaktør Dan Olsen
NB: Post bedes sendt til: Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1 2650 Hvidovre.

HVIDOVRE
LOKALHISTORISKE
SELSKAB
RYTTERSKOLEN
HVIDOVRE KIRKEPLADS 1
2650 HVIDOVRE
TELEFON 36 47 34 44

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

14. ÅRGANG NR. 2 APRIL 1996.

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen (ansvarshavende redaktør)
Eigil Jorgensen Alarmpladsen 3
Kjeld Jorgensen Avedørelejren
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art, modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.
Anonyme henvendelser besvares ikke.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl 13 - 16
Torsdag kl. 16-19
ISSN nr. 0902-3046

Tryk: Hvidovre Kommunes trykkeri.

Indhold

Læs på side: 4
om kommende aktiviteter

side 6
Per E Hansen fortæller om den gamle Køgevej og Flaskekroen.

side 8 fortæller Poul Sverrild om Rytterskole udstillingen.m.m.

side 10 fortæller Kjeld Jørgensen om Holmegårdens historie.

side 13 Nyt om årets udflugt.

Forsidebilledet er vor Rytterskole.

Bagsidebilledet er Holmegårdens sidste rester nemlig stuehuset og en staldbygning der nu er et firma, der sælger hunde og katte artikler

Næste nummer af bladet udkommer sidst i august måned d.a.
venlig hilsen
Redaktionen.

Siden sidst.

Mandag den 12 februar arrangerede vi kirkebesøg i 'l Hvidovres romersk katolske Set.Nikolaj kirke og mange af vore medlemmer benyttede dette tilbud om indsigt i, hvordan den katolske menigheds vilkår er i dagens Danmark - meget fint fortalt af kirkens præst og daglige leder W.Zdunek der følsomt guidede os gennem kirkens historie og hverdagen for katolske danske og udenlandske ' men med mebiiesk'et' i fØrste række.57 medlemmer var mødt, og vi sender en hjertelig tak til kirkens præst Zdunek for en stor oplevelse.

Onsdag den 14 februar havde rytterskolen inviteret til "Åbent hus" hvor der var 25 gæster, der fik rundvisning i skolen - og så en film om det gamle Hvidovre.

Der blev også afleveret en del arkivalier til Arkivet.

Mandag den 18 marts havde vi i Bibliotekscafeen et medlemsmøde hvor Hvidovre Avis chefredaktør, N.E.Madsen causerede over avisens mere end 70 årige historie. Det var historien om familien Madsens livsdrøm, der blev til virkelighed trods store begynder vanskeligheder, og som nu præsenterer sig som en af de største lokalaviser. Tusind tak til N.E.Madsen for en herlig lokalhistorisk aften.

Kommende aktiviteter.

Mandag den 15 april er der foredrag i **Hvidovre kirkes Menighedshuset Hvidovre Kirkeplads 3.**

Hvidovres Folkekirker -

i går, i dag, - i morgen

provst Claus Bjerregaard vil underholde med historier og fakta, om Hvidovre kirke og dens virke i dagligdagen, men også Hvidovres øvrige folkekirker - historisk og deres platring i kommunen. Bjerregaard vil også komme ind på kirkernes økonomi - og hvad bruges kirkeskatten til ? ? Der bliver rig lejlighed til at stille spørgsmål til provsten. Altså mandag den 15 april kl. 19" dannegang i Menighedshuset Hvidovre Kirkeplads nr.3 Tilmelding er nødvendig på t1f 36 47 34 44.

Rytterskolen er lukket i april, maj og juni , der skal arrangeres en udstilling om Lysthusboerne i tyvernes Hvidovre. Udstillingen vil være åben fra ca. midt i maj til midt i juni. Er der nogen blandt vore medlemmer der har lyst til at være Kustoder til denne udstilling, kan man henvende sig til Arkivar Poul Sverrild på Hvidovre lokalhistorisk arkiv.

Billetter til vor udflugt lørdag den 8 juni kan købes i Rytterskolen mandag og tirsdag kl. 14 - 16. til og med 9/4

Bemærk venligst den nye dato for udflugten

De små handlende der er væk.

I dette nr. vil vi fortælle om de forretninger der var
1 i den del af Hvidovre der nu er omtrent i midten af
vor by, men dengang de eksisterede i tyverne og trediverne
var det lidt mod vest i forhold til den gamle
Hvidovre landsby.

Området er Risbjerggårds Alle og det er som en lille
pige husker det fra dengang.

nr.44 et mejeri. nr.52 et Apotekudsalg

nr.58 en købmand nr. 60 en slagter

nr.71 en cyklesmed nr. 84 en skraldemand

nr. 80 var der en kludesamler der solgte til tæpper.

Apotekerudsalget var formentlig fra Trekroner i Valby

På Gisegårdsvej var der postindleveringssted .

Den lille pige hedder Elsebeth Svane.

Den gamle landevej København/Køge.

Ved P.E.Hansen.

Den gamle landevej København/Køge, gik engang via Valby over Hvidovre, Avedøre, Brøndby-vester og så derud af mod Vallensbæk og så videre mod Køge.

Det er vejens passage af selve Hvidovre, der interesserer i denne omgang. Ved studiet af gamle kort over området kan man kun ane forløbet af den oprindelige vejføring. Den efterfølgende forklaring, hviler derfor på et skøn, dog bakket op af ret sikre efterretninger fra tiden omkring jordereformerne og udflytningen i slutningen af 1700-tallet.

Anledningen til at komme ind på dette emne, beror på historien om Peter den Stores besøg på Hvidovre Kro 1716. Det forlyder at zaren mødte op med sit følge og blev beværtet for et større beløb. Han forlod stedet, uden at betale. Pengene blev senere refunderet af Rentekammeret,

som indhendtede tilladelsen, allernådigst, fra kongen Fr.d.4

Datoen var den 23 juli 1716.

Da benyttede man altså stadigt denne oprindelige rute. Vejen snoede sig fra Valby sydpå ud over markerne, sandsynligvis hvor terrainet bedst tillod det. Via den nuværende vej, Åhaven, nærmede den sig de store våde engområder omkring Harrestrup Åen. Her var en spange, en træbro, over vandene. Om denne bro kan man læse, så tidligt som 1637. (Tingbøgerne). Dengang blev det konstateret, at broen var brøstfældig og der er ikke grund til at tro at forholdene 80 år efter var blevet bedre.

Vejen til Køge var ilde berygtet. man sagde dengang, med ordspil: "Gud hjælpe den, der de store søge. Den vej fast værre er, end vejen til Køge". Der var trods alt, noget der var værre end Køgevejen ! ! Oversvømmelser kunde undertiden få åer og bække til at stige til det faretruende for de vejfarende. De var tvungne til at passere faldefær-

dige broer eller at færges over vadesteder i fladbundede pramme. Avedørebønderne havde ry for at overfalde de forbipasserende med stokkeslag og stenkast. Denne vrede skyldes de rejsendes forsøg på at forcere vejen og at gøre denne bredere på bekostning af afgrøderne på markerne.
Den omtalte bro, lå ca. hvor Karise Alle i dag ender ved åen. Derfra fulgte landevejen Krogstens Alle op til landsbyen. Her var , kroen placeret ca. midt på den nuværende motorvej ved Vigersi.9 lv Alle og Hvidovregade. Kroen blev liggende et stykke tid efter udflytningen og blev muligvis nedlagt i forbindelse med flytning af gården til det nuværende sted.("Eriksminde").
NB. En anden mulighed viser sig ved at studere de gamle kort. Det er vejføringen af l.G.Smiths Alle. Denne vej har adgang til byens sydlige tofter, den ender blindt ved åen. Altså ingen bro.!!!
Vejen forlod nu byen ad kirkegade, til et stykke ad Hvidovrevej, til modsatte side af Vestkærs Alle og så ud over markerne, ca. Spurvehøjvej, til den ramte nuværende Kettevej mod Avedøre. Disse ting kan man få klarhed på, ved at studere udskiftningsprotokollen. (1789) i forbindelse med bøndernes tildeling af de nye lodder. Adgangen til disse kræver anlæggelse af en del nye veje i Hvidovre. Herunder Kettegårds Alle. Den gamle landevej flyttes ud i Skellet mellem matr.nr.11 Spurvegården og matr.nr. 12 Spurvehøj. Derved opstod det kendte zig-zag sving for enden af Kettegårds Alle I Avedøre Havnevej.
Landevejen over Karise Alle broen bliver afbrudt. Den erstattes af den nye Køgevej (GI.Køge Landevej) som placeres tæt på kysten (ca.1720) og via Flaskekroen, som bliver etableret. Regiments skriver Thomas Hansen er kromand på stedet. Han er mester for følgende Vers, der kunne læses ved Flaskekroen.:
Før flasken blev så gjort, lod mangen een sig baske og Avedøremænd fik vel i deres flaske Men flasken efterdags går deres mund forbi, nu Thomas Hansen har en proppe sat deri. At Avedøremænd ej baske skal dit øre, og med sin tørre lab din rejsekappe smøre. Har Thomas Hansen her opbygget denne kro. Misund ham ej en skilling eller to.
Derved ophører også grundlaget for en kro i Hvidovre landsby, den sygner hen og nedlægges. (ca. 1780)

Mere om udstillingen
På kanten af byen og loven

Appellen i forrige nummer af dette blad om genstande til udstillingen om tilflytterne i 1920-erne gav enkelte henvendelser, som arkivet er meget glad for.
Vi kunne have ønsket os flere, men udstillinger laves nu engang på baggrund af det materiale, der foreligger. Det er da heller ikke småting, der nu foreligger især på billedsiden.
Udstillingen kommer til at omfatte temmelig mange tilbud til den besøgende:
For det første er der selve tableauudstillingen, som fortæller om oplevelsen af at være uønsket tilflytter i det.
landlige Hvidovre. For det andet vises der en helt ny dias/videofilm, som Amtsmuseumsrådet har produceret om Københavnsegnens udvikling fra Absalon til i dag.

For det tredie vises en friskproduceret video om Hvidovre som sommerparadis og badeland i de første årtier af · dette århundrede.
For det fjerde vil der i forbindelse med udstillingen blive arbejdet med restaureringen af et bevaret Hvidovre-lysthus fra 1919.
For det femte viser vi kortfilmen om forstaden, Hvidovres, fødsel, Dengang i 20-eme, da byen flyttede på landet.

En god udstilling er en balanceakt. Spændende -men ikke poppet, fyldig men ikke for stor.

Kom til udstillingsåbning og torvebal
Udstillingen åbner med maner fredag d. 10. maj,
hvor den officielle festlighed finder sted kl. 17.00 - 19.00.
Derefter fortsætter festivitasen på Hvidovre Torv, hvor der vil
være musik og optræden fra kl. 19.00 til kl. 23.00 ved Hvidovre
Kulturråd og Musikråd. Så kom og vær med til at gøre det til en
festlig eftermiddag og aften.
På torvet vil borgmester Britta Christensen genindvie
Hvidovre-gitteret, som i vinter har gennemgået en større restaurering.
Det sker i en indramning af optræden, hvor skuespillere fra
forrige vinters egnsspil DE GRÆNSELØSE genopliver udflytterscenen
med sangen om pakkassehusene. Senere kommer flere
musik- og dansensembler på scenen i rask rækkefølge, afsluttende
med tre timers dansemusik til fri afbenyttelse.
Så mangler vi bare vejret!

Poul Sverrild

Løst og fast om Holmegårds historie i tiden 1660 til 1950.

ved Kjeld Jørgensen.

I flere år har der været stor interesse for mange mennesker at dyrke v slægtshistorie (man vil gerne kende sine rødder), vi har endda en for- 0 ening også i Hvidovre, der arbejder med slægtshistorie. Man møder imidlertid også mennesker, der spørger, hvordan så der ud, hvad var der, hvor jeg bor nu ? Generelt kan man sige, størstedelen af landet var dyrket landbrugsjord fra omkring broncealderen (ca. 2000 år før Kristi fødsel).

Jeg har pillet en enkelt gård ud for at følge dens historie i storetræk. Holmegården har jeg valgt da den lå omtrent på hjørnet af Hvidovrevej (der først fik dette navn i 1935) og Kløverprisvej.

Hvidovre Torvevej hed den før, og Kløverprisvej fandtes ikke som offentlig vej, men markvej til den nuværende Rebæk Sø.

Holmegården lå indtil ca. 1790 i den gamle Hvidovre landsby, Hvidovregade 27, Alle de gamle gårde blev stort set flyttet ud på markerne jævnt fordelt. Holmegården blev den nordligst liggende gård. Dens jorder fulgte vestsiden af Hvidovrevej op til Femagervej, og den nordlige side af denne vej til "Rebæk Sø" der først opstod i midten af attenhundredtallet - herfra gik jorderne over det nuværende baneareal til Rødovres sydgrænse.

Der var efter forholdene tale om en stor gård, nærmest en proprietærgård der havde 125 tdr. land jord, da arealet var størst. Den var bygget med bindingsværk,

stuehuset var nærmest et herskabshus, haven var på 5 tdr.

land ! Det meste af jorden var matr.nr. 4, men også matr.nr. 3b og Sc. Hertil kom en strandlod matr.nr. 35 på 9 tdr.land ved Kalveboderne.

Gårdens bebyggede areal var i 1831 - 1930 m2, og det er meget stort. Det nævnes, at der omtrendt samtidig var 30 køer, en stor svinebesætning, og 10 heste.

Overfor udkørslen til Torvevej, var der en stor bue på østsiden af denne, for at gårdens ejer eller dens gæster, kunne komme ud og ind med deres firspand, det var jo standspersoner bl.andre Frederik den 7.

Blandt ejerne nævnes navne som Slotsforpagter Voigt, Generløjtnant
Hoffner, Major Messerschmidt, Proprietær Ostenfelt.
Den fornemste ejer i sognet var nok majestæten selv, der ejede otte gårde indtil år 1760.
1767 købte fæstebonden Niels Eriksen gården af kongen, mens gården altså lå i landsbyen.
I 1875 solgtes ca. 5 tdr.land til anlæggelse af bane arealet fra København til Roskilde!
I 1935 solgtes ejendommen til entreprenør Plinius, med henblik på udstykning til bebyggelse af rækkehuse - som vi kender dem i dag (herunder også Holmegårdsskolen 1938-40 og biblioteket i 1960). Udstykningen startede langs Hvidovrevej.
Folketallet i Hvidovre sogn omkring 1801 var 350 mennesker, svarende
til 20 - 25 gårde og huse.
Det lyder rimeligt i betragtning af, at familierne var store og havde mange børn, og flere generationer boede sammen.
Mange af navnene i området stammer fra lokaliteter knyttet til slottet "Brahe Trolleborg" ved Korinth på Fyn, eksempelvis - Ladefyldvej - lmmerkær - Plovheldvej - Kløverprisvej og Hædersdalvej.
Det er naturligt at spørge om, hvorfra navnet Holmegård kommer. Efter mine optegnelser kommer navnet formentlig efter marknavnet Holmestykkerne , der lå langs Hvidovrevejs vestside og disse er igen formentlig opkaldt efter mannholmen, der lå langs den nuværende Damhuså øst for Holmegården.
I de gamle arkivalier kan man se at ejeren i 1834 betalte følgende i skatter mv. Kongelige skatter 150 Rdl. andre afgifter 30 Rdl. konge og præsteskab 61 2/3 Rdl. kirketiende 22 Rdl. til fattigvæsen
og skolevæsen 120 Rdl.
Jeg skal sluttelig sige Hvidovre kommunes Tekniske Forvaltning tak for gennemsyn af gamle kort m.v.
Og til Jens Kristensen tak for lån af gamle arkivalier.

Vær med til at lave et godt blad!

Vi efterlyser blandt vore medlemmer nogen der har lyst til at give et bidrag til bladet - det være sig historier fra barndo111men og ungdommen her i Hvidovre og omegn.

Det må gerne være skrevet med håndskrift, så skal vi nok redigere det og skrive det på computeren, så det bliver let læseligt og nogenlunde præsentabelt, og vi lover, at vi ikke trykker noget, før det er godkendt af skribenten.

Vi kommer også gerne hjem til dig og optager dit indlæg på båndoptager, hvorefter vi redigerer og skriver historien ren, så den kan optages i bladet, men forinden får du artiklen til godkendelse.
Der må være mange der har en god oplevelse, der fortjener at blive fortalt til vore medlemmer.

Vidste du, at vi i indeværende år er 330 medlemmer.
Hvis der er nogen, der har lyst og tid til at være med til at Skrive vort blad er i velkomme til at ringe til undertegnede.
Alt foregår på computer, og vi er villige til at oplære jer.

Med venlig hilsen Dan Olsen.

Årets Udflugt.

Med baggrund i tidligere afholdte udflugter, der har været meget vellykkede, med stor deltagelse blandt vore medlemmer, prøver vi atter at tilbyde medlemmerne en tur med bus til nordsjællandske herligheder.
Vi har tænkt på at køre fra Rytterskolen kl. 9.00 lørdag den 8 juni med retning mod Søborg - Esrum Kloster og Gurre hvor vi vil besigtige disse gamle steder, under kyndig vejledning af Knud Weile, der har lovet at guide os igennem turen.
Vi vil være hjemme igen ved Rytterskolen ca.kl 17, forhåbentlig efter en pragtfuld tur med godt forsommervejr

Billetprisen 60 kroner pr deltager for hele arange-
, mentet inclusive kaffe og kage . Der må medbringes en madkurv, da det er vanskeligt at købe mad på turen.
Den medbragte mad spises på Mariannelund kl. ca.13 hvor efter der serveres kaffe og kage samme sted.
Er du interesseret kan du bestille billet på vor telefonsvarer tlf.nr.36 47 34 44, eller du kan købe dem mandag eller tirsdag i Rytterskolen mellem kl. 14 - 16. til og med den 9/4Der er nummererede billetter og der trækkes lod om sponsor- præmier på hjemturen.
Køb billet i god tid, deltagerantallet er begrænset.

Med venlig hilsen - Dan Olsen. tlf: 36 78 86 42.

Skaf et nyt medlem.

Vor konkurrence om at skaffe et nyt medlem løber videre indtil general forsamlingen den 18 . november i år.

Her vil der blive trukket lod om sponsor gevinster, der sædvanligvis består af Vin og Kaffe ..

Hvis du har et nyt medlem, kan du henvende dig til vor kasserer Ejgil Jørgensen på vore møder i bibliotekscafeen, eller du kan bruge bagsiden af en kuvert, hvor du noterer det nye navn og adresse samt dit eget navn, og indleverer den på Rytterskolen i brevkassen. Du kan også meddele det til vore bestyrelsesmedlemmer, eller du kan ringe til formanden på tlf. nr.36 78 86 42.

Nye 1nedlemmer vil straks få udleveret de medlemsblade, der er udk01nn1et i indeværende år, samt få tilsendt et sæt vedtægter.

I forbindelse med tilgang af nye medlemmer, efterlyser vi om der blandt vore medlemmer er nogle der kunne tænke sig at virke som sekretærer og bladmedarbejdere, det kan for nogle være ret så interessant. Vi kan ikke tilbyde nogen løn, men vi kan tilbyde oplæring i computer og EDB systemer.

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej .17 stv.
telefon 36 78 86 42 og 40 83 32 23
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
telefon 36 75 20 91
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
telefon 36 47 00 58
Best.medl. Inge Larsen Bernersvænge 7. 2'
telefon 36 78 4 7 36
Best.medl. Hans Chr.Thomsen Kløverprisvej 7
telefon 36 75 99 47
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2 ' tv.
telefon 36 78 06 61
Best.medl. Per Hansen Grenhusene 26.
telefon 31 49 24 70
l'suppl. Viggo Noach Arn.Nielsen Bvld.163. 2'
telefon 36 78 29 99
2'suppl. Erling Groth Ege Alle 41
telefon 36 78 25 11
Revisor. Jens-Christian Nielsen Kløverprisvej 26
telefon 36 75 13 86
Rev.suppl. Eli Olsen Sognegårdsalle 36 sth.
telefon 36 78 30 32

Redaktion Kjeld Jørgensen , Per Hansen
Ansvarshavende Redaktør Dan Olsen
NB: Post bedes sendt til: Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1 2650 Hvidovre.

HVIDOVRE
LOKALHISTORISKE
SELSKAB
RYTTERSKOLEN
HVIDOVRE KIRKEPLADS 1
2650 HVIDOVRE
TELEFON 36 47 34 44

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

14. ÅRGANG NR. 3. AUGUST 1996

Nr. 3 - 1996

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
kontingent: kr. 80 pr. år. Pensionister kr. 50.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Per E.Hansen
Kjeld Jørgensen

Beredskabets Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt med tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl. 13 - 16
Torsdag kl. 16-19
ISSN nr. 0902-3046

Tryk: Hvidovre Kommunes trykkeri.

Indhold

Læs på side: 4
om kommende aktiviteter

side 5
Skoleholdere i Hvidovre sogn 1747 - 1777 af Lone Holden.

side 8 fortæller Henny Olsen om sin barndom i tyvernes Hvidovre. Beretningen er lempeligt forkortet af red. Den findes i sin fulde ordlyd på Hvidovre Lokalhistoriske arkiv..

side 11 fortæller Lone Holden om gartneri i Hvidovre 1924.

side 14 Årets udflugt en succes.

Forsidebilledet og bagsidebilledet er fra vor deltagelse i Hvidovre kommunes **Aktiv ferie** sammen med **Tværpilen** hvor vi i fire dage var på udflugter med 14 børn fra Hvidovre skoler.

Næste nummer af bladet udkommer i oktober måned

Siden sidst.

Provst Claus Bjerregaard underholdt os med historier og fakta, om vor kommunes kirker - mandag den 1 5. april - hvor han sammen med vor kasserer Ejgil Jørgensen, i forvejen havde optaget video og lysbilleder der blev vist samtidigt. Det var en festlig og fornøjelig aften, der var besøgt af mange medlemmer, der også fik svar på mange spørgsmål - bl.a. om kirkeskat.
En stor tak til provsten for denne aften i menighedshuset.
Rytterskolen var i maj og juni rammen omkring en udstilling i forbindelse
med kulturby 96. Det var en smuk og levende udstilling, der i alt blev besøgt af over 1 500 personer. Som kustoder havde vi fra vor forening en del medlemmer, der havde meldt sig til frivillig tjeneste.
Sammen med "Tværpilen" havde vi inviteret kommunens.Aktiv ferie skolebørn med til Vikingetræf på mange af de steder hvor der ikke bare kan opleves ting, men også røre ved dem og prøve dem af, og se hvordan de virkede. Der var tilmeldt 14 elever·i'alderen fra 9 til 13 år, og de fik mange oplevelser, som de sent vil glemme.
Vi startede mandag den 24. juni, med at køre til Vikingeskibshallen i Roskilde, og her startede vikingetiden for vore elever. Vi var så heldige, at vi fik en guide der med det samme fik børnene til at være vikinger, ved at fortælle på en måde der var utrolig levende og spændende.
Ved afslutningen fik børnene lejlighed til at afprøve dragter og våben. Jo - det var guf. Efter Vikingeskibshallen var der tid til at bese Roskilde Domkirke med de mange kongegrave.
Tirsdag den 25. juni var vi i Nationalmuseet. Vi så alt om vikingetiden med afprøvning af diverse brugsting og våben. Det var alle tiders. 1 I Onsdag den 26. juni kørte vi til Trelleborg-udgravningen, hvor denne så interessante Vikingeborg, blev beset på hele området, og vi levede i tankerne som i vikingetiden. Vor forside viser en af eleverne der prøver kværnstenen. Vi sluttede med Bueskydning for alle.
Den sidste dag, torsdag den 27 juni, besøgte vi Aktivitetscentret i Hvidovregade. Her sluttede vikingetiden (uden Bersærkergang) med film og diplomer til alle.

Dan Olsen.

Kommende aktiviteter.

Mandag den 16 september kl. 1 930 kommer Erling Groth til Bibliotekscafeen hvor han vil causere over de sidste 46 år i Hvidovre kommune. Vi opfordrer vore medlemmer til at komme og høre dette interessante indlæg. Der vil blive lejlighed til at stille spørgsmål til Erling, der er Hvidovredreng, og derfor har mulighed for at fortælle hvordan han har oplevet tiden i vor kommune efter anden verdenskrig.
Der vil som sædvanligt blive serveret kaffe eller the og et stykke kage for 1 O kr.
Tilmelding på vor telefonsvarer er nødvendig. Tit: 36 47 34 44.
Mandag den 14 oktober afholder vi vor sidste foredragsaften i denne sæson, og det er som sædvanlig i Bibliotekscafeen kl. 1 930 hvor vi skal høre et foredrag om vor store Grønlandsforsker Knud Rasmussen. Aftenens foredragsholder er Helle Severin, der har kaldt sit foredrag "Kongen af Thule". en tite deri lover om stærke oplevelser.
Der vil også her være mulighed for at købe kaffe eller the, ligesom tilmelding
på vor telefonsvarer vil være nødvendig.
Året slutter med vor generalforsamling den 1 8. november kl. 1 930 og der
vil på denne aften blive trukket lod om sponsorpræmier, blandt de medlemmer
der i årets løb har skaffet et nyt medlem.
Det kan nåes endnu, skaf et nyt medlem i din bekendtskabskreds eller blandt dine venner, ring til et af vore bestyrelsesmedlemmer eller skriv på en kuvert og post den i Rytterskolens postkasse, og husk også at føre dit eget navn på.
Dagsordenen vil være med i næste nummer af dette blad, og er at betragte
som indkaldelse til generalforsamlingen. Efter Gs. vil der blive vist en videofilm om vores udflugt den 8.juni i år.

SKOLEHOLDERE I HVIDOVRE SOGN 1747-1777

Af Lone Holden

Der findes kun ganske få oplysninger i Hvidovre sogns ældst bevarede kirkebog (1747-1777) om de skoleholdere, som rytterskolerne i Hvidovre og Valby havde i perioden 1747-77.

Om Hvidovre rytterskoles første skoleholder, Erik Jensen Bruun, er der kun en oplysning i kirkebogen. "Begravede bleve med Klokker Skoleholder i Hvid: Erich Jensen Bruun 68 aar gl." skrev sognepræsten, Johannes Kinast (1705-1773), den 30.7.1758.

Men af sognets tidligere præst, Kølichen, er skoleholder Erik Jensen Bruun blevet betegnet som en meget skikkelig og gudsfrygtig mand. At skoleholderen uden tvivl har været en velanset mand, kom til udtryk ved Erik Jensen Bruuns begravelse, idet han blev begravet med klokkeringning. I 1700-tallet var klokkeringning ved begravelser noget særligt og ydelse, som der blev betalt ekstra for.

Om skoleholder Erik Jensen Bruuns efterfølger, Mouritz Aalborg, kan der læses lidt mere i kirkebogen. Blandt andet at han var ugift indtil den 22. april 1762, hvor han trolovede sig med Maria Jørgensdatter Juul af København. Mourits Aalborg og Maria Jørgensdatter Juuls forlovere, det vil sige personer, der kunne stå inde for, at

der intet var til hinder for ægteskabet, var ingen ringere end en bogtrykker ved navn Monsieur Løkke og degnen i Hvidovre, Søren Clausen. Mouritz Aalborg og Maria Jørgensdatter Juul blev gift allerede en måned efter forlovelsen, og deres ægteskab har tilsyneladende været barnløst, men Maria Jørgensdatter Juul stod fadder til adskillige børn i sognet.

Mouritz Aalborg var skoleholder i Hvidovre rytterskole indtil 1.12.1765, hvor sognepræsten Johannes Kinast indsatte ham som degn. "Den 1 december blev Mouritz Aalborg som Degn indsat af mig. " Mouritz Aalborg bestred jobbet som degn ved Hvidovre kirke indtil sin død i 1775, hvor sognepræsten Peder Mogensen Vogelius (1741-1787), Johannes Kinasts efterfølger, skrev: "Blev Begravet med en Tale ved Graven SogneDegnen til Hvidovre Mouridtz Aalborg 45 aar gammel. " Her er det bemærkelsesværdigt, at Aalborg blev begravet med en tale ved graven. Men det viser, at Mouritz Aalborg, ligesom Erik Jensen Bruun, har været en yderst velanset og betydningsfuld person i Hvidovre sogn.

Mens de første to skoleholdere næppe selv har haft børn, fik Hvidovre rytterskoles tredje skoleholder, Jacob Wibe, og hans hustru Engel Margaretha en søn i 1771. Men sønnen, Christian Wilhelm, blev aldrig en af sin fars elever, for han døde allerede i 1772, kun 1 år og 6 dage gammel.

Jacob Wibe, der selv døde tre år efter sin søn i 1775, var i en periode også lærer i Valbys rytterskole.
Hvidovre rytterskoles fjerde skoleholder, Jens Bisted, var ligesom Jacob Wibe også i en periode skoleholder i Valby. Jens Bisted har antageligvis været alene, men har haft københavner studenten, Lauritz Schougaard, som begravet den 17.6.1777, boende og ansat som medhjælper ved Hvidovre rytterskole.
I 1747 var Jens Munch skoleholder i Valby rytterskole. Det er ikke meget kirkebogen fortæller om Jens Munch, men han var gift med Helena Michelsdatter, og i 1747 fik de deres datter, Johanne Marie, døbt i Hvidovre kirke.
Jens Munchs efterfølgere F.N. Munch og Kornbek har det slet ikke været muligt at finde noget om i kirkebogen. Men af kirkebogen fremgår det, at Valby rytterskoles fjerde skoleholder, Jens Christian Høyer var gift med Anne Kirstine Voigt, og at de fik to sønner, som blev døbt i henholdsvis maj måned 1774 og i marts 1777. Jens Christian Høyer blev degn i Hvidovre efter Mouritz Aalborgs død i 1775.

Lærerlønninger i 1722.

Ifølge den forordning der fulgte med Rytterskolerne, skulle læreren have 24 Rdl., 3 læs træbrænde, 14 læs tørv a. 6 tdr., 280 lispund hø, 280 lispund halm, fri græsning til 2 køer og får. To dages arbejde om året (eller 1 Mark) af hver husmand. 8 skilling månedlig til skrivematerialer for de børn der skulle lære at skrive og regne. Desuden fritagelse for alle skatter og afgifter samt fribolig. Oplysningen er i 1919 blevet omregnet til at være 3.255,75 kr. pr.år.
Kilde: Rigsarkivet. Dan Olsen.

Hvidovre 1920 - 50

Af Henny Olsen.

Min far stammer fra Roskildeegnen - Øm by, Syv sogn. Han blev allerede sendt ud at 'tjene bønder' som syv årig, - han var dog så heldig at have sin ældre bror med. Hans bror var 9 år.!

Juleaften, det har været i 1902, blev der kaldt over gårdspladsen, at de to drenge da gerne måtte komme over og få et glas saftevand.

De sagde: nej tak, vi vil hellere sove. Bondekonen nødede dem ikke) til at komme, men lukkede hurtigt sin dør. De to drenge løb derefter 4-5 km. hjem til mor og far. Julenat blev de fulgt tilbage af deres far.

- Da jeg var barn syntes jeg, at min far altid var meget lidt i julehumør, men det er senere gået op for mig, at han sikkert har oplevet flere sådanne juleaftener, som er dukket op i hans erindring. - Børn i dag bliver sendt til psykolog for mindre. - -

Min far fik tidligt nok af landet, og tog i stedet for til København ca. 1911, hvor han tog forefaldende arbejde.

Jeg plejer at sige: Chr.d.IV byggede Rosenborg, Rundetårn etc. men min far anlagde Kalkbrænderihavnen og Boulevardbanen. Jeg nåede en vis alder, inden det gik op for mig, at hverken Chr.d.IV eller min far har været alene om disse bedrifter. Far arbejdede med beton i det daglige, 6 dage om ugen vel sammenlagt 50 timer. Han har også fortalt, at han en overgang, med hestevogn, hentede grus til banelinien, og det skete i Præstemosen i Hvidovre. Den lille landlige plet ved kirken, med en sø med siv og iris og et mylder af vilde blomster omkring, kaldet Præstemosen, var ikke en 'mose' men derimod en forladt grusgrav. Og denne lille rest natur blev fyldt op, (guderne må /1 vide, om man overhovedet tog noget miljøhensyn) og nu ligger Præs-) temoseskolen der.

Da det var umuligt at få lejlighed i København, hvilket der er gjort så glimrende rede for i film og skrift, så skabte de mest driftige boligløse sig selv en bolig. I 1919 købte min far en grund i Risbjerggårds Villaby, Mørups Alle 4 - nu hedder det 43, og her byggede han hus, - ikke som naboerne af trækasser og andet ukurant tømmer, men derimod i beton. I sin sparsomme fritid byggede han hver aften og søndag.

Da han ikke havde råd til noget så overflødigt som støbekasser i træ,

så støbte han hver dag en lille del af en væg, så langt som nu hans forskallingsbrædder kunne række, og så meget som han kunne nå, mens det endnu var dag. Næste dag flyttede han forskallingen højere op, og støbte så videre. Uden at vide det, opfandt han så at sige 'glideforskallingen', som nu bruges til broer og højhuse. For at holde sammen på hjørnerne brugte han metalfjedre fra en sofa, som han fandt i en nærliggende sumpet eng ved Harrestrupåen, nu Vigerslevparken.
Og huset står der endnu 76 år senere, en villa er bygget foran. I marts 1920 giftede han sig med min mor, der var fra Nørrebro, og de flyttede ind i dette lille hus. Det var så lille, at man kunne ligge i sengen og fyre i kakkelovnen - det var også nødvendigt, da dette betonhus naturligvis var koldt. Min mor klagede over, at også køkkenbordet var af beton, hvilket betød, at man skulle sætte tingene meget forsigtig fra sig, hvis man ville beholde sine glasskåle etc. ((i 1930, da huset var for lille til en familie på 5, blev huset solgt. En familie med 5 børn overtog det!)) Godt nok var huset lille, men det kunne dog ses næsten helt inde fra Toftegårds Plads, i hvert fald fra broen over godsbanen ved Persilfabrikken på Køgevejen. (Her lå også i mange år den stinkende 'Kød- og Benmelsfabrik'. Man prøvede på at holde vejret mens man cyklede forbi, hvilket var svært, da der var en stor stigning op ad bakken ved Køgevejsbroen.
Min ældste bror Ejvind blev født her på Mørups Alle i nov. 1921, nr. 2 bror Børge i okt. 1923 og jeg som nr. 3 blev født i jan. 1928. Min far havde hentet jordmoder i Valby, og ankom på grund af snestorm først efter, at en nabokone havde hjulpet mig til verden.
Flere familiemedlemmer fulgte eksemplet med at skaffe sig egen bolig herude, og jeg havde således 2 mostre, 1 faster, og 2 farbrødre boende på de nærmeste 2-3 veje.
Min far anskaffede sig en lille ladvogn og en islænder, og ernærede sig ved handel med fisk, suppleret med koks om vinteren. Det var meget almindeligt med disse omkringkørende handlende. Som sagt blev huset for lille i 1930, og min far købte grund på Risbjerggårdsalle 44. Her byggede han en garage og vaskehus i skellet til nr. 42, hvor naboen gjorde det samme. Meget praktisk, man sparede en væg.
Her flyttede familien så ind, mens der blev bygget hus på grunden. Forrest på grunden blev der opstillet en træbutik, hvor min mor startede sit brødudsalg, mens byggeriet stod på. fortsættes næste side.

Risbjerggårdsallé 44

I Køkkenet fik vi elektrisk komfur, - hvor avanceret i 1 932. Vandet kom fra egen brønd bag huset, og blev pumpet ind i køkkenet med en vingepumpe.
Vi fik også en kæmpevandvarmer, og der skulle pumpes mange gange for at fylde den op. Om aftenen blev der tændt for strømmen til den, så den kunne varme op om natten, hvor strømmen var billigere.
Toilet - det var det lille hus i gården. Først i 1 936/37 fik Risbjerggård Villaby kloak og kommunal vandforsyning, så vi kunde få badeværelse.
1. april 1 935 mødte jeg første dag i skole. Børnene blev fulgt af deres mødre, men min mor kunne ikke forlade forretningen, så min ældste bror, I der nu gik i 7. kl. , skulle klare dette for mig. I Gymnastiksalen blev vi råbt 1 op, og da min bror på mine vegne skulle svare, voksede han nok et par tommer, hvorimod min selvtillid led lidt overlast. Jeg og 32 andre børn fik Johanne Petersen som klasselærer. Når ingen af børnenvarfraværende, måtte der hentes ekstra stole, som blev sat for enden af skolepultene.
Jeg havde samme klasselærer i 10 år, og ikke kun i dansk, men også i religion, regning I matematik, gymnastik og geografi.
I 1 936 fik Hvidovre sit bibliotek, og jeg blev som 8-årig en af de første lånere,
og læsning blev en meget væsentlig fritidsbeskæftigelse for mig sidenhen. Tænk på de lange aftener uden TV og kun med et enkelt radioprogram. lånernummer 1 1 1.

GARTNERI I HVIDOVRE

Af Lone Holden

Af mandtalsskemaerne for Hvidovre kommune 1924 fremgår det, at Hvidovre dengang havde en befolkning på næsten 3000, og at heraf var i hvert fald mindst 1.023 personer erhvervsaktive. Hvad det nøjagtige tal har været, er vanskeligt at sige, bl.a. på grund af at gifte kvinders ansættelse især som sæsonarbejdere ved gartneri, ikke er blevet opgivet som en erhvervsbeskæftigelse.
18% af de erhvervsaktive havde beskæftigelse inden for de primære erhverv d. v .s. inden for landbrug, gartneri eller fiskeri.

Hvidovres erhvervsmæssige sammensætning *i 1924.*

Erhverv	personer
Primære	190
Håndværk og industri	549
Transport	130
Handel og kontor	100
Anden immateriel erhverv	36
Uoplyste	18
I alt	1023

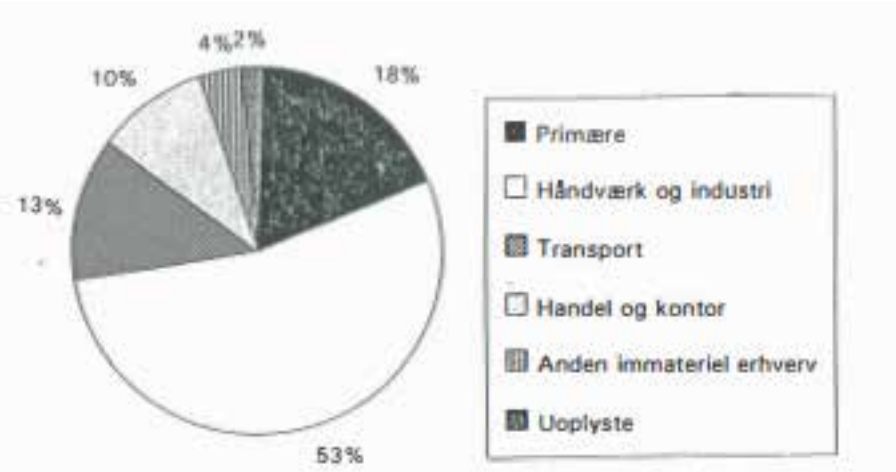

Indbyggernes erhvervsmæssige fordeling i Hvidovre i 1924. Kilde: Mandtalsskemaer for Hvidovre kommune 1924.

[1]Af de 190 med beskæftigelse inden for de primære erhverv, havde 101 personer en eller anden form for beskæftigelse inden for gartneri, men af de 101 var kun de otte kvinder.

I mandtalsskemaerne betegnes 21 personer som handelsgartnere bl.a. Jens Christian Bonavent født i

---

1 Svendebjerggård, Frelsens Hærs institution for unge ugifte kvinder, der var blevet gravide eller var nedkommet, og som under deres ophold på gården var beskæftiget ved gartneri, er ikke medregnet i denne statistik.

Hvidovre i 1883. Jens Bonavents gartneri lå i Hvidovregade 21, her blev der hovedsageligt dyrket grøntsager, men som specialitet også meloner. Varerne blev solgt på de københavnske torve, om sommeren hver dag, men i vinterhalvåret kun to gange om ugen, og fra 1926 også fra Bonavents egen butik, som blev passet af datteren Tove (født 1911).

Men det var ikke blot lokale folk af gammel bondeslægt som Jens Christian Bonavent, som havde handelsgartneri i Hvidovre i 1920'erne. Hans Andersson (født 1873), hvis gartneri lå på Brostykkevej 81, var landmandssøn fra Sverige. Det var lidt andre varer end Bonavents, som dels blev fragtet til de københavnske torve og dels eksporteret til Sverige og Norge fra Hans Anderssons gartneri, eftersom specialiteten her var blomster bl.a. nelliker.

Ligesom på landbrugsgårdene bestod handelsgartners ·hushold ofte af både kernefamilien og tjenestefolk. Eksempelvis oplyste den 51-årige Hans Andersson i 1924, at ud over hustruen, tre døtre i alderen 10 til 14 år og en søn på 8 år, bestod hans hushold af to mandlige medhjælpere på 23 og 27 år, som kom fra henholdsvis Holme Olstrup og Plostrup.

I "Fritid og arbejde" (nr. tre i serien "Glimt af Hvidovre 1925-40" (1985)) beretter Villy Nielsen født i 1910 i Ringe, at det ikke altid var lige morsomt at arbejde og bo hos en

handelsgartner.

"Vores arbejdstid var fra kl. 06.00 til 18.00 mandag til lørdag plus hver anden søndag. Jeg tjente 20 kr. om måneden, og det slog slet ikke til. Hvis man skulle have en pakke cigaretter om dagen, var der ikke nok i de 20 kr."

"Han (handelsgartneren) var striks mester. Han havde ikke glemt, at han var løjtnant i den Danske Arme, og man skulle være meget syg for at få lov til at blive i sengen • ... Men vi fik vores løn, selvom vi var syge. Vi hørte med til familien, sagde de." (side 104-5).

Vor udflugt blev en stor succes.

Lørdag den 8. juni kørte vi med bus til Nordsjælland, hvor vi var så heldige at have Knud Weile som guide igennem hele turen. Først kørte vi til Søborg slotsruin, hvor vi oplevede at se disse smukke og velbevarede rester af Søborg Slot, og vi fik historien om bygherren og tiden omkring opførelsen. Vi kunne også følge der hvor den kæmpesø tidligere havde været, der dannede et stort forsvarsområde der var godt i ufredstider. Derefter kørte vi til Esrum kloster, der er en meget stor og endnu velbevaret bygning, der var brugt under anden verdenskrig til opbevaring af vore kostbarheder og arkivalier. Esrum kloster har haft et meget stort tilliggende landareal, og der har været mange flere bygninger, der nu er under udgravning. Turen sluttede med at vi kørte til Gurre slotsruin - Valdemartidens store velkendte slot, hvorom der er utroligt mange historier. Vi sluttede af med at spise frokost på Hvidovrekolonien Marianelund, der ligget tæt ved Gurre.

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej .17 stv.
telefon 36 78 86 42 og 40 83 32 23
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
telefon 36 75 20 91
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
telefon 36 47 00 58
Best.medl. Inge Larsen Bernersvænge 7. 2'
telefon 36 78 47 36
Best.medl. Hans Chr. Thomsen Kløverprisvej 7
telefon 36 75 99 47
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2 'tv.
telefon 36 78 06 61
Best.medl. Per Hansen Grenhusene 26.
telefon 31 49 24 70
l'suppl. Viggo Noach Arn.Nielsen Bvld.163. 2'
telefon 36 78 29 99
2'suppl. Erling Groth Ege Alle 41
telefon 36 77 25 11
Revisor. Jens-Christian Nielsen Kløverprisvej 26
telefon 36 75 13 86
Rev .suppl. Eli Olsen Sognegårdsalle 36 sth.
telefon 36 78 30 32

Redaktion Kjeld Jørgensen , Per Hansen
Ansvarshavende Redaktør Dan Olsen
NB: Post bedes sendt til: Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1 2650 Hvidovre.

Reserveret post Danmark.

HVIDOVRE
LOKALHISTORISKE
SELSKAB
RYTTERSKOLEN
HVIDOVRE KIRKEPLADS 1
2650 HVIDOVRE
TELEFON 36 47 34 44

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

14. ÅRGANG NR. 4. OKTOBER 1996.

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
kontingent:kr.80 pr. år.Pensionister kr.50.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Per E.Hansen.
Kjeld Jørgensen.

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl.13 - 16
Torsdag kl. 16-19
ISSN nr. 0902-3046

Tryk: Hvidovre Kommunes trykkeri.

Indhold

Læs på side: 4.
Per E.Hansen skriver om Tiden.

side 6.
Dan Olsen om Hvidovre kirke i gamle dage.

side 7-8-9.
Indkaldelse til vor årlige generalforsamling.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

side 11 - 12.
Lone Holden har skrevet en artikel om Føniks husene.

Forsidebilledet er Hvidovre kirke og bagsidebilledet er Aktivitetscentret i Hvidovregade.

næste nummer af bladet udkommer i Februar 1997.
venlig hilsen
Redaktionen.

Siden sidst.

Mandag den 16 september havde vi besøg af Erling Groth i bibliotekscafeen med sit foredrag "46 år i Hvidovre", og det var en utrolig spændende aften, hvor Erling fortalte løst og fast om sin barndom og ungdom i almindelighed, men også om de mange år i HIPS, i særdeleshed. Foredraget var ledsaget af mange spændende billeder, der blev vist på overhead.
For at gøre det hele mere festligt, havde Erling pyntet bagvæggen
med flotte farverige plakater fra HIPS tiden.
Bravo - det var utrolig flot gjort. En stor tak til Erling Groth.
Mandag den 14 oktober afsluttede vi årets foredragsrækker med et spændende foredrag af Helle Severin, der fortalte om vor store grønlandsforsker Knud Rasmussen, der igennem et alt for kort liv' satte sine spor tværs over og rundt om Grønland.
Helle kaldte sit foredrag Kongen af Thule og det tør siges med særdeles tydelighed, for alt det denne mand skabte i sit hjemland - Danmarks nordligste provins.
En stor stor tak til Helle Severin.

Vi skylder også at sige tak til Aktivitetscentret i Hvidovregade for husly den 14 juni, hvor vi grundet udstillingen i Rytterskolen,
var i lokalenød til vore gæster fra Brønshøj, Husum
og Utterslev lokalhistoriske selskab. Det var en invitation vi skyldte dem, som tak for den aften i 1994, hvor vi var med på vandring i svenskelejren også kaldet Carlstad.
En hjertevarm tak til Flemming og hans stab, samt til vore bestyrelsesmedlemmer
der deltog med opvartning af gæsterne,
og ikke mindst tak til Jens Kristensen der guidede vore gæster rundt i det gamle Hvidovre.
Også fra Lokalhistorisk Selskab i Brønshøj Husum Utterslev har vi modtaget en hilsen og tak for en god rundvisning i det gamle Hvidovre og speciel tak til Jens Kristensen.

TIDEN

Hvornår begyndte tiden?
Det var da et mærkeligt spørgsmål, vil nogen måske sige
Men det er et spørgsmål, der har fået mange hjerner til at knage
Een ting er man nogenlunde enige om.
Vort Univers blev skabt for ca. 5 milliarder år siden
En eller anden kæmpereaktion satte alting i gang.
Lad være med at spørge om, hvad der var før denne reaktion. Tak!

Hvor meget er 5 milliarder år ?
Hvis man tænker sig "Tiden" som en tur ud af Hvidovrevej. Fra Roskildevej til Gl.Køgevej. En tur på ca. 5 km. (Som vi sætter = 5 milliarder år) og begynder turen ved Damhuskroen/"The Big Bang", så vil vi efter 300 mtr. komme til dannelsen af vort solsystem og jordens skabelse. Dette sker, hvor Randrupvej møder Hvidovrevej.

Jorden er nu en selvstændig klode, omend en glødende masse. Det går kun langsomt med at køle af. Ved Hvidovre Torv er der gået 2 milliarder år og jordens skorpe er dannet. Vi skal helt ud til Bredalsparken før jorden er så afkølet at det første liv viser sig. Der er nu gået 4 milliarder år.

Ved Hvidovre Stadion optræder, hvad der kaldes SenPalæozoikum tiden (Livet i havet udviklede sig) og 100 mtr.
længere fremme fortsættes med Mezozoikum (Kæmpeøglernes tid). Her, 80 mtr. før Køgevejen, kommer Kridttiden, der danner grundlaget for bl.a. vort fædreland. Og yderligere 20 mtr henne, ved S-banebroen begynder Tertiærtiden (tredie periode). Med det mangfoldige forhistoriske dyreliv. Sabelkat, Mammutter, tretået hest osv.

Den fjerde periode (Kvartærtiden) begyndte for 2 millioner år siden og vi er nu 2 mtr. fra Køgevejen. Denne geologiske periode befinder jorden sig stadig i.
Det er her vi finder de første mennesker, 40 cm fra Køgevejen.
Den seneste istid (Weichel) begyndte 70 mm/70.000 år og sluttede 12 mm/12.000 år før vort mål.
De første mennesker kom til Danmark ca. 10 mm/10.000 år siden.
Det Ø-Danmark vi kender var færdigdannet ved 7 mm/ 7.000 år.
Og så kunne vor kendte historie begynde.
Jeg har brugt lidt tid på at skrive disse linier og håber det bliver taget som den spøg det er ...
Nogle kan ikke få tiden til at slå til, andre gør meget for at slå den ihjel 11!!1
PS.: Hvidovrevej er faktisk 500 mtr. Længere. Fra Køgevej til Hv .Enghavevej.

Dem kan vi sætte af til fremtiden.

P.E.Hansen.

Diverse noter.

De første civilisationer opstår omkring floderne Nilen, EufratTigris, lndus, Hoangho ..... Altså Ægypten, Iran/Irak, Indien, Kina.li!

Ægypten indfører et solår på 365 dage	= 4241 f.kr.
Biblen regner Skabelsen	= 3967 f.kr.
Videnskaben beregner Syndfloden til	= 3500-3000 f.kr.

En skotsk forfatter Duncan McNaugton citerer den irske prælat, Biskop James Usher (1581-1656) som daterer Syndfloden "nøjagtigt" til d. 08 januar 3189 f.kr.

Biskoppen fastlagde yderligere Skabelsen til 4004 f.kr.

En kollega i Durham, Biskop Joseph Barber Ligthfoot (1828-1889) præciserede med datoen 23 oktober 4004 f.kr. kl.0900.
Ergo .: Den 23 oktober 1996. Kl.0900., fylder hans verden 6000 år.

Hvidovre Kirke.

En Gruppe Waterlændere (Hollændere) kom til Danmark omkring år 152 1 - inviteret af Chr.d. 11, efter råd af Mor Sigbrit,en dygtig hollandsk handelskvinde, der i årene efter tronbestigelsen, blev kongens nærmeste rådgiver uden at hendes stilling blev formaliseret, samtidig havde hun en datter- Dyveke - som kongen var meget forelsket i. Dette er kendt danmarkshistorie , men har det noget med Hvidovre kirke at gøre? Ja det har det, for en periode efter denne hollandske indvandring. Læs her i datidens sprog:. "Hvilke han indgav en Bye paa Amager at beboe". Trods store protester, fra de fæstere der dengang befolkede Store Magleby og Tårnby, blev de overdraget 24 af områdets gårde med agerjord i alt ca. 2200 tønder land.
Chr.d.11 var besjælet af den tanke, at modernisere agerbruget, begrundede dette med at de skulle fungere som Kiøbenhavns spisekammer.
Dette område blev i folkemunde til Hollænderbyen, og sågar til Ny Hollænderby. Her er det at præsteskabet i Hvidovre en tid også var præst for hollænderne. I Landsarkivet kan man læse følgende i "Kiøbenhavns Diplomatodium" bind VII. side 530 den 4.november 1698, et stykke om:. Ny Hollænderby lægges under Hvidovre kirkes - Rector ol professores ved Kiøbenhavns Universitet, og dermed vor Frue Kirke. Vi læser herefter på landsarkivet i "Kiøbenhavns historie" 1536 - 1660 bind IV. side 1 14 - 1 17. Ved kongeligt påbud i 1548, at bygge en kirke uden for voldene i det område der er gjort bebyggeligt - først et kapel senere en kirke med trætårn og en klokke. Klokken blev skænket mange år senere af Chr.den IV. med påbud om at den skal ringe sol op klokken 4 årle og sol ned klokken 8 silde. Universitetes kaldsbrev vier Pastor Thor Rasmussen den 8 januar 1623 og den 14 juni 1628 Peder Nielsen Sæby, og sammen med Professoratet ved Frue Kirke, var dette triumvirat præsteembedet i Den ny kirke, Hvidovre Kirke, og senere Ny Hollænderby. Gudstjenesten skulle begynde en time før i den "Nye Kirke" for ikke at komme for sent til Hvidovre kirke ude på landet.
Dan Olsen.

Indkaldelse til:

Hvidovre Lokalhistoriske

Selskab 's

Generalforsamling

Mandag den 18 november

30 klokken 19

i Bibliotekscafeen

Medborgerhuset

Hvidovrevej 280.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Indkaldelse til:
GENERALFORSAMLING
Mandag den 18 November kl.1930 i Bibliotekscafeen. i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab afholder sin 17
ordinære generalforsamling, med dagsorden ifølge
' vedtægterne.: □
1. valg af dirigent.
2. formandens beretning.
2a. arkivets beretning.
3. fremlæggelse af det reviderede regnskab.
4. fastlæggelse af kontingent.
5. behandling af indkomne forslag.
6. valg af bestyrelsesmedlemmer/suppleanter.
Der skal vælges 3 bestyrelsesmedlemmer og to
suppleanter, der vælges for 2 år.
På Valg er:Kjeld Jørgensen, Inge Larsen, Hans
Chr. Thomsen, Viggo Noach og Erling Groth
7. valg af revisor/revisorsuppleant.
Inge Larsen,Viggo Noach,Hans Chr.Thomsen
ønsker ikke genvalg.
Revisor og suppleant vælges for 1 år.
På valg er: Jens-Christian Nielsen og Eli Olsen
8. eventuelt.

Bestyrelsen består af 9 medlemmer, heraf 2 valgt
blandt kommunens udvalg for kultur og fritid
Bestyrelsen konstituerer sig selv

Efter generalforsamlingen er der lodtrækning om
diverse sponsorpræmier blandt de medlemmer der i
årets løb har skaffet et nyt medlem.
Konkurrencen blandt medlemmerne, om at skaffe et }
nyt medlem løber videre til næste års generalforsamling,
på samme betingelser. }
Herefter vil der blive vist en film om turen til
Søborg Slotsruin Esrum Kloster og Gurre slotsruin.

med venlig hilsen
Bestyrelsen.

Bestyrelsen.

Formand Dan Olsen Spurvehøjvej 17.stv
tlf:.36 78 86 42
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
tlf:.36 75 20 91
Kasserer Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 c.
tlf:.36 47 00 58
PR.sekretær Viggo Noach Arn.Niels.Bvld.1632
tlf:.36 78 29 99
Best.medl. Inge Larsen Berners Vænge 72
tlf:.36 78 47 36
Best.medl. Hans Chr.Thomsen Kløverprisvej 7
tlf:.36 75 99 47
Best.medl. Ester Hansen Høvedstensvej 222 tv.
tlf:.36 78 06 61
1.suppl. Per Hansen Grenhusene 26.
tlf:.31 49 24 70
2.suppl. Erling Groth Ege Alle 41
tlf:.36 77 25 11
Revisor Jens-Chr.Nielsen Kløverprisvej 26
tlf:.36 75 13 86
Rev.suppl. Eli Olsen Sognegårdsalle 36 at.tv
tlf:.36 78 30 32
Sekretariatsudvalg:Inge Larsen, Ester Hansen
Redaktion: Kjeld Jørgensen, Per E.Hansen
Redaktør: Dan Olsen

TAG UD SIDER

Skaf et nyt medlem
og
vind en præmie.

I lighed med tidligere år håber vi at vore medlemmer vil hjælpe os med at skaffe nye medlemmer til selskabet.
Hvorfor ikke fortælle et familiemedlem eller gode venner om lokalhistorisk
selskabs mange arrangementer - måske får de lyst til at deltage! Hvis du kender en, der gerne vil være medlem - ring til et af vore bestyrelsesmedlemmer (tlf. nr. i bladet) eller få et girokort f.eks. ved en foredragsaften.
Udfyld kortet med det nye medlems adresse, post det - eller aflever det til et bestyrelsesmedlem. Husk også at påføre dit eget navn, så vi kan se hvem der skal deltage i lodtrækningen om præmier - udsat af vore flinke sponsorer.
Nye medlemmers kontingent vil dække resten af 1996 hele 1997 - helt frem til februar 1998.
Kontingentet er kun kr. 80,- pr. år - dog kun kr. 50,- for pensionister.

Ud over at kunne deltage i alle vore arrangementer, får alle medlemmer mindst 4 gange årligt tilsendt vort medlemsblad. Her vil være artikler og billeder af lokalhistorisk art, samt naturligvis meddelelser om vore arrangementer m.v.

PS Hvis enkelte af vore medlemmer evt. ikke modtager vorl blad, venligst underret underlegnede så vil problemet blive løst hurtigst muligt.
M. v.h. Eigil Jørgensen Kasserer.
telefon 36 47 00 58.

EN BMV-BY

af Lone Holden.

Når en drøm eller et stort ønske bliver til virkelighed efter længere tids indsats, er det svært ikke at føle sig en smule skuffet, når ens nærmeste ikke tager del i ens glæde.

"Det er jo et træhus. Det er ikke noget at købe."

At man kunne bruge penge på et træhus, bedre kendt som et Phønix-hus, kunne en murermester i Hvidovre ikke forstå, da hans datter i 19JO'erne fortalt ham, at hun havde købt et sådan. Men med sin forretningsmæssige sans bøjede han dog hurtigt af for datterens argumentation.

"Jamen, det er det. Det passer til de penge vi har sparet sammen.".

Phønix-husene i Hvidovre langs Brostykkevej fra 1920'erne er næsten ikke til at genkende i dag. Hvis man ikke ligefrem ved det, ja, så skulle man tro, at mange af husene faktisk var bygget af en murermester, for træhusene har fået både skalmur og vokseværk. Og byggeriet minder bestemt ikke længere om et sted, hvor man blot bor, fordi det nu engang er det, man har råd til.

Da jeg i 1978 for første gang gik langs Brostykkevej og så disse små træhuse, var jeg overbevist om, at det måtte være huse, svenskerne havde foræret Hvidovre efter 2. verdenskrig, som en slags efterkrigshjælp. Derfor blev jeg ret

ove□rasket, da jeg år senere fandt ud af, at dette opsigtsvækkende byggeri var nogle af de første type- og elementhuse i Danmark og blev bygget allerede i 1920'erne.

Der er i de sidste år heldigvis blevet gjort en hel del i Hvidovre for at bevare gamle bygninger bl.a. gårde i Avedøre Landsby, Rytterskolen ved Hvidovre Kirke, hvor man nu også kan se et lille rødt pakkassehus.

At gøre Hvidovre til en BMV-BY, vil sige en BEVAR MIG VEL by. Hvor ikke blot det der måtte opfattes som smukt bevares, men det som fortæller et stykke kulturhistorie. Man må derfor håbe, at i hvert fald et enkelt Phønix-huse vil blive bevaret for eftertiden.

Har skafottet været rejst i Hvidovre?

Mange higer og søger i gamle bøger, det har bl.a. undertegnede gjort i mange år i historisk øjemed, og hvis man leder efter de meget slemme kriminalhistorier, så leder man tilsyneladende forgæves for at finde noget der er sket i Hvidovre. Vi må indtil andet er bevist nøjes med at tro, at Hvidovres borgere har været meget ærlige og retskafne, og derefter bevæge os til nabosognet ved Damhussøen - Rødovre.
Ideen til denne artikel er fra en roman(biografi?) skrevet af forfateren Astrid Nielsen. Den hedder " Gråspurve i Guldramme" den kan lånes på biblioteket, den er meget spændende. Dernæst har jeg lånt fra Brønshøj Husum Utterslev's blad nr.26.sep.96, samt en af Strandbergs skillingsviser fra den 22. 12.1861, det var datidens hurtigste presse til at omtale denne triste hændelse.

21 december 1861. Alle mand af hus - ud til Damhussøen - lidt nord for Damhuset på Annexgårdens jorder matrikel nr.1 .
Her var der dagen før rejst et skafot af bødlen og hans svende.

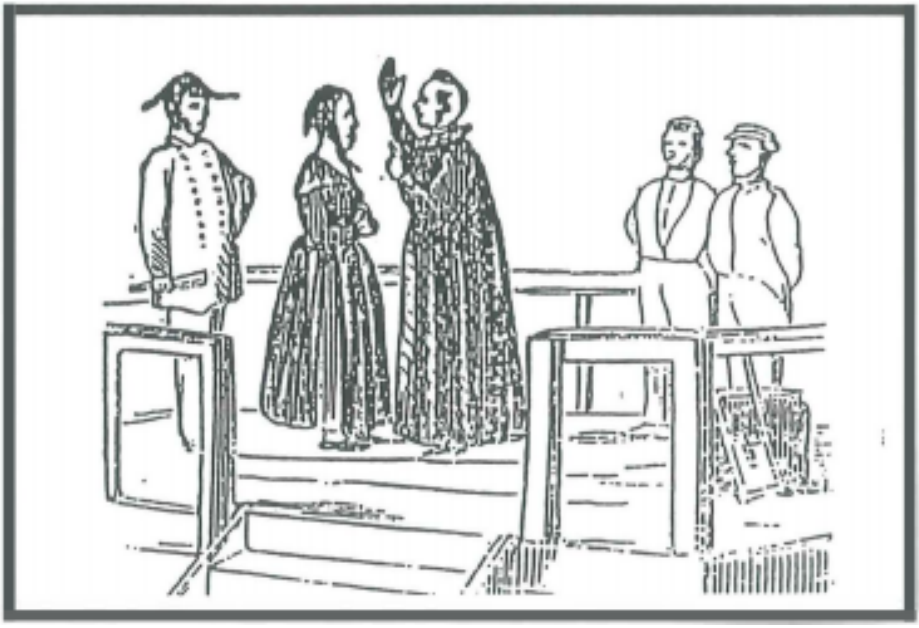

En Præst skal kunne mere end sit Fadervor.

Det der skete denne kolde decembermorgen var en henrettelse af kvinden Ane Andersdatter, hun var dømt til at miste sin hals og hovedet sat på en stage. Hun var dømt for Barnemord og kvalificeret lejermål* Hun havde dræbt 3 af sine 4 børn med egen hånd og havde indrømmet alt overfor øvrigheden.
Pastor Ernst Clasen havde været sognepræst i Brønshøj Rødovre sogn siden den 8 juni 1836, og det blev nu hans tunge pligt at følge Ane Andersdatter til skafottet, og give hende den sidste trøst. Præsten skrev denne hændelse i kirkebogen, som han jo skulle efter datidens regler. Han bestred dette embede til den 28 august 1864 og døde i København 1867.
På tegningen fra side 13, kan man se til venstre en uniformeret betjent der var vidne og i midten Ane og præsten der lyser velsignelsen over hende, til højre bødlen og han medhjælper.
Tegningen er fra forsiden af den omtalte Skillingsvise, der blev solgt for to skilling, dagen efter henrettelsen.
Et øjenvidne beretter:
"Efter at der i mands minde ikke er henrettet noget fruentimmer, fandt en sådan henrettelse sted løverdagen den 21 december 1861 på Rødovre mark"
Hun havde modtaget dommen med fatning, havde vist stor rolighed og spøgt med de børn, der var tilstede i retssalen.
Denne fatning, der end mere bestyrkedes ved religionens trøst, be-holdt hun lige til det sidste. Natten forinden hendes henrettelse sov hun aldeles tryg og rolig indtil om morgenen kl.4 da hun stod op og klædte sig på.
Hun beholdt sin sjælstyrke, og hun var i den grad rolig, da hun kørte på vejen til det sted, hvor hendes hoved skulle falde for øksen, hun talte om ligegyldige ting, om den tågede morgen.
Med fasthed og rolighed besteg hun retterstedet, modtog herrens trøst, tog sit halstørklæde af og puttede det i lommen, lagde sig tilrette på blokken, et nu, øksen faldt rask, og den syndefulde sjæl stod for sin himmelske dommer. Dan Olsen

Kommende Aktiviteter.

Efter vor generalforsamling Mandag den 18.november skal vi afholde konstituerende bestyrelsesmøde for at få de nye bestyrelsesmedlemmer og suppleanter fordelt i bestyrelsen, og det er manddag den 2. december kl. 19 i Rytterskolen.

Efter en forhåbentlig fredelig konstituering, fortsætter vi vort arbejde og vi kan på nuværende tidspunkt fortælle at følgende datoer er booket ind i Bibliotekscafeen.
Mandag den 20. januc,1r foredrag ved Leif Christensen,som er pensioneret politimand - vil fortælle om sin tid i korpset.
Mandag den 17. februar foredrag . Reserver datoen.
Søndag den 16 marts er vi inviteret til at besøge Broholm kirken klokken 1830•
Mandag den 21. april er reserveret til foredrag kl. 1930
Onsdag den 14. maj er der åbent hus i Rytterskolen.
Lørdag den 31. maj er der mulighed for en udflugt med mere.
Lørdag den 6. og søndag den 7. september er der igen en mulighed for at arrangere Rytterskoledage.
Mandag den 15. september er der reserveret til foredrag i Bibliotekscafeen klokken 1930•
Mandag den 13. oktober er reserveret til foredrag kl.1930
Mandag den 17. november er reserveret til vor årlige generalforsamling.
klokken 1930•
Hvor ikke andet er nævnt er det altid i Bibliotekscafeen i medborgerhuset Hvidovrevej 280.

Læs mere om arrangementerne i vort blad og lokalaviserne,
Ret til ændringer forbeholdes

Reserveret post Danmark.

Hvidovre
Lokalhistoriske
Selskab
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
Telefon 36 47 34 44.

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

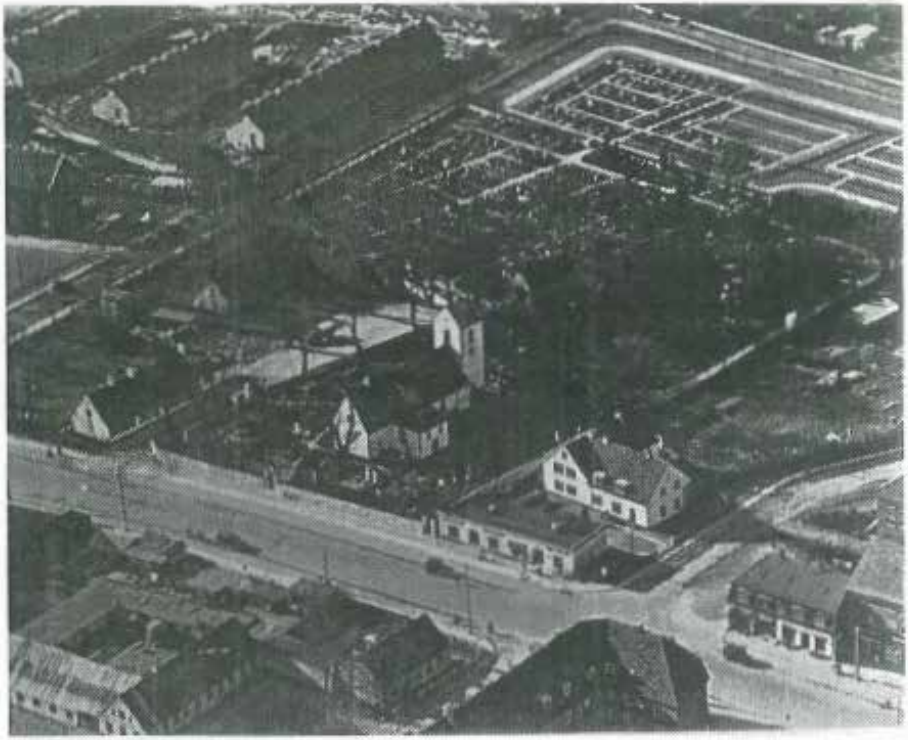

15. ÅRGANG NR. 1. FEBRUAR 1997.

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
kontingent: kr.80 pr. år. Pensionister kr.50.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Per E.Hansen.
Kjeld Jørgensen.
Kirsten Andersen

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl.13 - 16
Torsdag kl. 16-19
ISSN nr. 0902-3046

Indhold

side 3.
Siden sidst

side 4.
Kommende aktiviteter.

side 5.
A. Herold fortæller med egne ord og billeder om Hvidovregade og sin mening om helheden i dag

side 11.
Dan Olsen - om Rytterskoledage i projekt "Nordliv" regi.

side 14.
Her kan du læse om et forslag fra arrangements udvalget om årets udflugt.

Forsidebilledet er Hvidovre set fra luften ca.1951.
Bagsiden er den gamle Spurvegård fra før den brændte i 1912.

næste nummer af bladet udkommer i April 1997.

Siden sidst.

Mandag d. 2.december åbnede en udstilling på Rytterskolen
med det lidt mærkelige navn "Historien på æske".
Udstillingen var tilrettelagt i samarbejde med Poul Sverrild fra Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og lærer John Christiansen
fra Engstrandskolen.
.

Det var en stor international udstilling af Engstrandskolens Elever,
hvor de præsenterede et halvt hundrede sorte papæsker
med indbygget collage og billedserier med kreativitet I
højsædet
og fantasien i højeste gear.
Hvidovres borgmester Britta Christensen og kulturattache fra
Irlands ambasade Jim Kelly åbnede udstillingen.
Læs mere om udstillingen på side 10.
Mandag d. 2.december var der konstituerings bestyrelsesmøde
i Rytterskolen kl.19.
De nyvalgte medlemmer mødte op med en meget positiv og velvillig
indstilling til vort lokalhistoriske arbejde, og fordelingen af
vore forskellige udvalgsposter blev besat med velvilje.
Læs på side 15 hvordan posterne blev fordelt.
Mandag d. 20 januar startede vi med årets første foredrag af
pensioneret politikommisær Leif Christensen.
Leif Christensen underholdt de 50 deltagere med sin store viden
om politi etaten - om hvordan han i sin tid startede med at
komme på politiskolen, og hvordan han igennem en lang årrække
var betroet mange tillidshverv - var kørende færdselsbetjent
og sluttelig lærer på politiskolen.
En stor aften i rækken af vore foredragsaftener, og vi siger
mange tak til Leif Christensen for et utrolig godt foredrag.

Kommende aktiviteter

Mandag d. 17. februar er der foredrag med lysbilleder i Bibliotekscafeen, Medborgerhuset, Hvidovrevej 280. kl. 1930
·
Dan Olsen vil tage os en tur rundt i Hvidovre og omegn og se på gamle og nye bygninger specielt med et lille HIP til de kommunale myndigheder om, hvorfor de må være oppe på dupperne for at holde på bevaringsværdige bygninger. Specielt om Avedøre, der heldigvis stadig har noget som vi ikke har.
Tilmelding på vor telefonsvarer er nødvendig. 36473444.
Søndag d. 16. marts kl.14 har vi aftalt med Broholmskirkens menighed om at besøge deres kirke og høre dens historie. Broholmkirken har en interessant historie - det var bl.a. her Risbjerg sogn i sin tid blev startet.
Vi håber at rigtig mange vil benytte sig af lejligheden til at se denne smukke lille kirke. Man kan forhånds-tilmelde sig til vort bestyrelsesmedlem Esther Hansen, der tager sig af .dette arrangement sammen med Dora Orneborg. tlf:36780661 eller til vor telefonsvarer på Rytterskolen 36473444.
Mandag d. 17. marts kl.1930· er vi igen på Bibliotekscafeen og denne gang er det Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv's chef Poul Sverrild der viser lysbilleder - ting og sager - video fra det gamle Hvidovre.
Der er endnu ikke sat nogen titel på denne aften, men med vort positive kendskab til Poul, vil det blive alle tiders.
Tilmelding er nødvendig på vor telefonsvarer 36473444.
Mandag den 21.april er der atter gang i den på Bibliotekscafeen det er arkitekt Kirsten Andersen, der vil fortælle om grund- · ejerforeningen "Strandhaven" og dens historie. Det er Avedøre historie så det forslår. Kirsten skriver for tiden på en lokalhistorisk bog om dette emne. Tilmelding til denne aften er nødvendig på vor telefonsvarer 35473444.

Hvidovregade.
Forandringer i 1990'erne.

af Albrecht Herold.

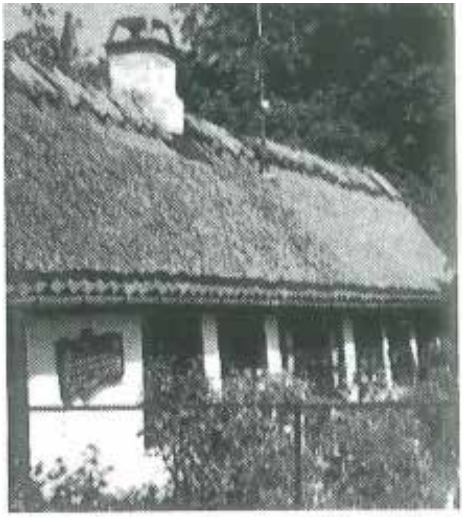

> Hvis dette hus så længe står
> indtil had og vid på jorden
> forgår så står det ikke kun kort tid
> så står det i al evighed.

Så stærke ord, skulle der i sin tid til, for at bevare Hvidovregade 57.
Takket være især naboerne og genboernes enorme opbakning, og til sidst kommunalbestyrelsens omtanke,
kan vi alle glæde os over det vel nok bedst bevarede - hjørne af det gamle Hvidovre.
Billedet nedenfor viser " huset" fra den dengang ubebyggede grund.
I baggrunden skimtes Hvidovregade 88 - fordums " Madam Eriksens butik"

En vellykket forandring.
billedet her og på næste side

De høje træer på dette billede, giver gaden landsby-stemning
I billedet på næste side er huset blevet mere synligt og det "store" stråtag skaber en fin kontrast til baghaven med træstubbene

Materialeskur-materialegård der forsvandt. Det lå mellem nr.57 og motionsinstituttet. Hvidovre kommunes første materialeskur , indeholdt "borgerstue" formands-kontor, redskabsrum og garage.
Det var bygget på den grund hvor kommunens fattighus før lå,og som blev revet ned i midten af 1930 erne. Senere blev der plads til en rigtig materialegård i 1954 på Høvedstensvej. kilde: "Abe Erik og de andre rødder"af Poul Sverri Id .

En rigtig og meget nødvendig trafikregulering har givet ro og orden på dele af Hvidovregade.

·Der er stadig balance i gadebilledet. De røde sten har godtnok ikke noget med landsbygade at gøre, men den bløde og varme farve virker moderne og skaber ro.

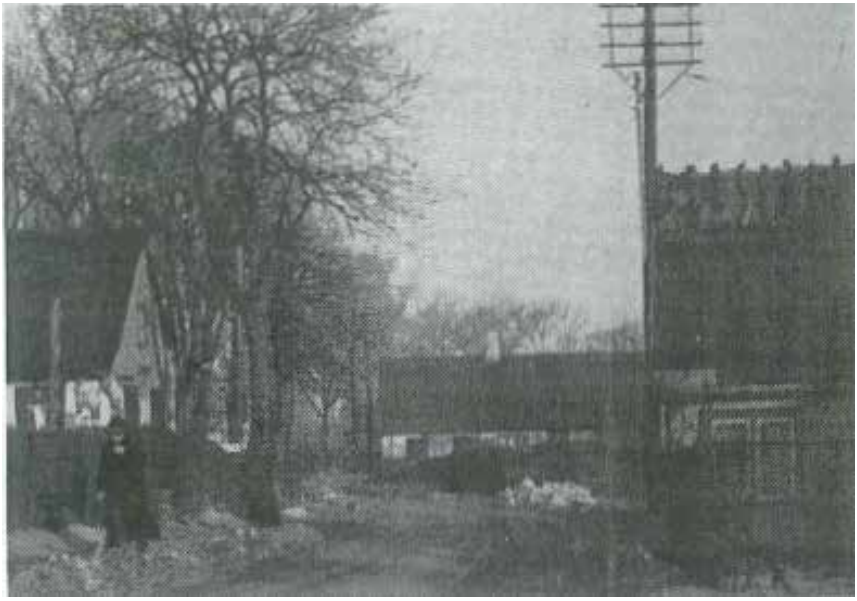

Der var engang.

Tag luppen frem og nyd det gamle billede fra dengang Hvidovre endnu var landlig. Det gamle fotografi er venligst udlånt af Hvidovre Lokalhistoriske
Arkiv. Til højre i forgrunden -Tolver Fisehers hus (nr.57) .
Til venstre i forgrunden - madam Eriksens butik. Det var hundekoldt den dag - bemærk damens holdning i en strid modvind, reklamerne på butikken, de pragtfulde træer og svinget rundt om huset i midten af billedet. I det bagerste hus lå telefoncentralen fra 1915 - 1924.

Til sidst en bøn til kommunen.
Nu hvor Baunebakkens beboere ved nænsom restaurering af arealet som støder op til Hvidovregade, haven og parkeringspladserne i forbindelse med motions instituttet, aktivitetscentret og børnehaven virker som en harmonisk helhed - ville det . være synd og skam at ødelægge miljøet ved at ofre haven til den gamle skole (nu rets og politibygning) for at udvide parkeringspladsen. Det dybdegivende, lidt bakkede terrain og træerne giver den fordums gamle landsbyskole perspektiv - også i det næste århundrede - en fin fornemmelse.
Albrecht Herold.

Redaktørens mening.
Omstående artikel giver jeg min fulde tilslutning, og jeg kan ikke undlade at gøre opmærksom på, hvordan det vil gå med bevaringen af den sidste rest af det gamle Hvidovre, hvis ikke der vises agtpågivenhed fra kommunal side.
Jeg tænker her på de første gamle huse i Hvidovregade, dorn der er nærmet torvet. Jeg mener at der må være nogle regler for oprydning foran husene, samt forbud mod den Rockerborgagtige indhegning af husene, I den forbindelse kan jeg ikke lade være med at bringe billedet af det gamle Fattighus, der lå på pladsen hvor der nu er et fint Aktivitetshus der meget utroligt flot passer ind i det gamle bybillede.

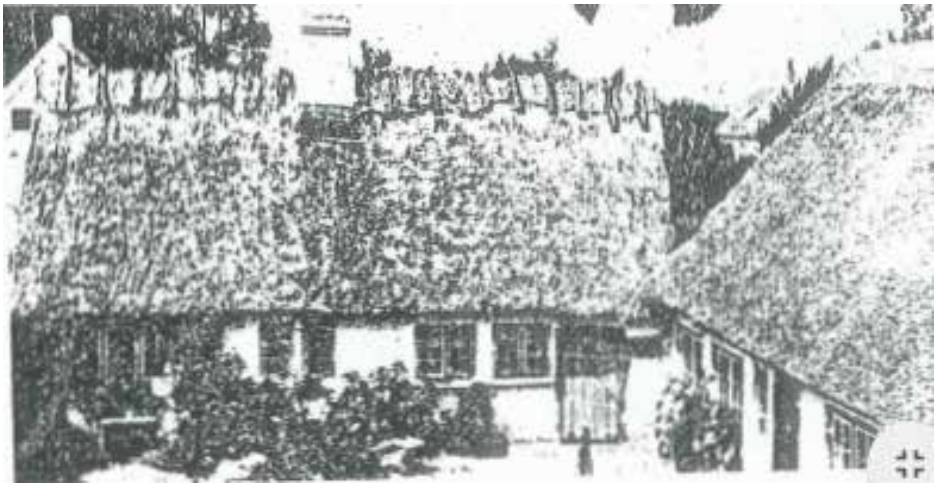

Historien i æske

Denne udstilling startede d. 2.december og varede en uge frem. Det var en udstilling om en anderledes måde at arbejde med istorie i undervisningen.
.
En gruppe elever fra Engstrandskolens 1 O. klasse deltog sidste ar 1 et 1nternat1onalt projekt med rødder i Irland.
Projektet havde også deltagelse fra Finland, Grækenland og flere andre lande.

De sorte æsker var resultatet af elevernes arbejde med historiske emner fra de seneste hundrede år. Kulturhistorie om mange emner fra mange lande, produceret af elever fra de mange forskellige lande.

Primus motor med udstillingen var Poul Sverrild og lærer John Christiansen fra Engstrandskolen og til at åbne udstillingen var Hvidovres borgmester Britta Christensen og kultur attache fra Irlands Ambasade Jim Kelly.

Rytterskoledage i Projekt"Nordliv"

Mandag d. 13.januar 1997 åbnede foreningen Norden, Hvidovre, ved formand Arne Bech og projektkonsulent Jesper Boysen, i Hovedbibliotekets forhal en Udstilling med det særprægede navn "På sporet af Norden". Den varede 2 uger frem.
Dan Olsen og Eigil Jørgensen var, med mange andre deltagere, tilstede ved åbningen. Undervejs i udstillingen fødtes en ide med at arrangere Rytterskoledage i Projekt Nordliv.
Der blev indgået en aftale med Arne Bech om at afholde et møde for at planlægge et eventuelt arrangement.
Foreningen Norden i Danmark har taget initiativ til et fælles nordisk projekt "Nordliv" 1995 - 1997 - nordisk identitet i fortid, nutid og fremtid, for at styrke det almene kendskab til nordisk historie og nordiske samfundsforhold, særligt blandt unge.
Kampagnen indledtes 23.marts 1995 og afsluttes med festligholdelsen af 600 års dagen for Kalmarunionens jubilæum i 1997.
I denne sidste etape af projektet har nationalmuseet lagt ud med speCialudstillingen om Dronning Margrethe den I , - og alle har vel hørt historien om den, af svenskerne, røvede kjole ! .
Ja på den tid blev den slags gennemført med hård hånd og magt.
I dag hvor demokratiet har taget over, er det "kun" historie.
Men et demokrati kan kun overleve så længe det er gennemskueligt, det har vi set mange tydelige eksempler på rundt om i verden.
Men her og nu er det projekt "Nordliv" det drejer sig om. For at få tingene til at være synlige i vore Rytterskoledage, er der aftalt et møde med Arne Bech, deltagere fra Foreningen Norden, arkæologiforeningen Tværpilen og medlemmer fra selskabet. Mødet er
mandag d. 10. marts kl.10. i Rytterskolen. Resultatet af dette møde vil blive omtalt i næste udgave af dette blad.
Dan.

Skaf et nyt medlem og vind en præmie

I lighed med tidligere år håber vi at vore medlemmer vil hjælpe os med at skaffe nye medlemmer til selskabet.
Hvorfor ikke fortælle et familiemedlem eller gode venner om lokalhistorisk
selskabs mange arrangementer - måske får de lyst til at deltage! Hvis du kender en, der gerne vil være medlem - ring til et af vore bestyrelsesmedlemmer (tlf. nr. i bladet) eller få et girokort f.eks. ved en foredragsaften.
Udfyld kortet med det nye medlems adresse, post det - eller aflever det til et bestyrelsesmedlem. Husk også at påføre dit eget navn, så vi kan se hvem der skal deltage i lodtrækningen om præmier - udsat af vore flinke sponsorer.
Nye medlemmers kontingent vil dække hele 1997 - helt frem til februar 1998.
Kontingentet er kr. 80,- pr. år - dog kun kr. 50,- for pensionister.
Ud over at kunne deltage i alle vore arrangementer, får alle medlemmer mindst 4 gange årligt tilsendt vort medlemsblad. Her vil være artikler og billeder af lokalhistorisk art, samt naturligvis meddelelser om vore arrangementer m.v.
PS Hvis enkelte af vore medlemmer evt. ikke modtager vort blad, venligst underret undertegnede så vil problemet blive løst hurtigst muligt.
M. v.h. Eigil Jørgensen Kasserer.
telefon 36 47 00 58.

Et gammelt Hvidovre Lysthus holder flyttedag.

Poul Svernld har ekstra fart på i denne tid. Ifølge en aftale med Amtsmuseumsrådet skal alle udstillingerne fra det Stor-københavnske område, der gik under navnet "Rejse mod lys og luft" nu opstilles som en samlet udstilling på Trinitatis kirkeloft der er stort nok til at rumme dem alle"
'
I den anledning holder det gamle lysthus flyttedag en ekstra gang, da det naturligvis skal repræsentere Hvidovre smukt på denne udstilling.

Huset er en foræring til lokalhistorisk arkiv. Det er blevet restaureret af Poppelgårdens byggehold, så det nu næsten ser ud som da det blev bygget af udflyttere fra København til Hvidovre i 1919.

Vi ønsker det lykke og held på rejsen til Chr. d.IV gamle kirkeloft, og v1 anbefaler de mange(ca.1800), der så udstillingen, at benytte lejligheden til et gensyn og samtidig se de andre byers udstillinger til "Rejsen mod lys og luft". Det er et besøg værd.

Der er indgang fra Rundetårn og man skal et stykke op af den snørklede vej inde i tårnet, indtil man er ved indgangen til det meget store kirkeloft. Tag ungerne med de vil glæde sig over den fine udsigt fra Rundetårn. -
Der er officiel åbning for særligt indviterede fredag den7.februar og der er offentlig åbent fra den 8.februar til d.17. marts.

Hvidovre Bungalow forsvinder.

Doktor Simonsens Hus - kaldet i daglig tale -bliver nu revet ned for at give plads til Risbjerg kirkens udvidelse for en ny og moderne menighedssal og værested for de mange, der til daglig benytter Risbjerg hverdagskirke
Huset har i mange år været benyttet både som kordegne kontor og menigheds brugerstyret værested Det er faktisk helt nedslidt og af så ringe brugsværdi, at en fornyelse er nødvendigt Reparation er ikke mulig p g a den gamle byggemåde
Vi glæder os til at komme i det nye hus, når det er færdigt De tiltag der nødvendigvis må lægges om i byggetiden, flyttes midlertidigt til Sejderhuset -Eriksminde

Udflugten.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, afholder i år den efterhånden traditionelle udflugt, Lørdag d 31. Maj
Arrangements -udvalget har barslet med et forslag om en tur til Højsager Mølle der ligger 2 km øst for Fredensborg.
Det er en gammel og stadig velfungerende hollandsk mølle, der er meget fint vedligeholdt af el dygtigt møllebevarings hold Derefter ser vi ind i slotsparken og kører til Sørup havn, hvor vi spiser den medbragte mad Der afsluttes med et besøg i Karen Blixen Museet, hvor vi beser omgivelserne og drikker kaffe På hjemturen trækkes der lod om sponsorpræmier.
Nærmere herom i næste nummer af dette blad

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej 17 stv.
telefon 36 78 86 42 og 40 83 32 23
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
telefon 36 75 20 91
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
telefon 36 47 00 58
Best.medl. Per E. Hansen Grenhusene 26
telefon 31 49 24 70
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2'tv
telefon 36 78 06 61
Best.medl. Eli Olsen Sognegårds Allé 23. 3'tv
telefon 36 78 30 32
Best.medl. Bent Christiansen Paris Boulevard 20
tlf.31 49 29 41
1'suppleant Erling Groth Ege Allé 41
telefon 36 77 25 11
2'suppleant Kirsten Andersen Korshøjvej 6
telefon 36 78 60 60
3'suppleant Dora Ømeborg Toft Sørensens Vænge 11. 1'th.
telefon 36 75 70 83
Forretningsudvalg. Eigil Jørgensen - Dan Olsen og Kjeld Jørgensen
Sekretariatudvalg. Bent Christiansen - Eli Olsen og Esther Hansen
Lokalhistorisk udvalg. Per E. Hansen - Kjeld Jørgensen og Kirsten Andersen.
Arrangement udvalg. Bent Christiansen-Eli Olsen-Esther Hansen Dora Ømeborg og Erling Groth.
Redaktionsudvalg. Ansvarshavende redaktør Dan Olsen - Kjeld Jørgensen - Per Hansen og Kirsten Andersen.
Presse sekretærer. Dan Olsen og Kirsten Andersen.
Udvalg for evt.bygningsbevarelse og lignende kommunal politiske sager. Dan Olsen- Erling Groth og Kirsten Andersen
Formand for ovenstående udvalg er det førstnævnte medlem.
Revisor. Jens-Christian Nielsen Kløverprisvej 26
telefon 36 75 13 86
Revisorsuppleant. Inge Larsen Bemersvænge 7. 2'
telefon 36 78 47 36

02705 KHC
PER E HANSEN
GRENHUSENE 26
2650 HVIDOVRE

47 000

Reserveret post Danmark.

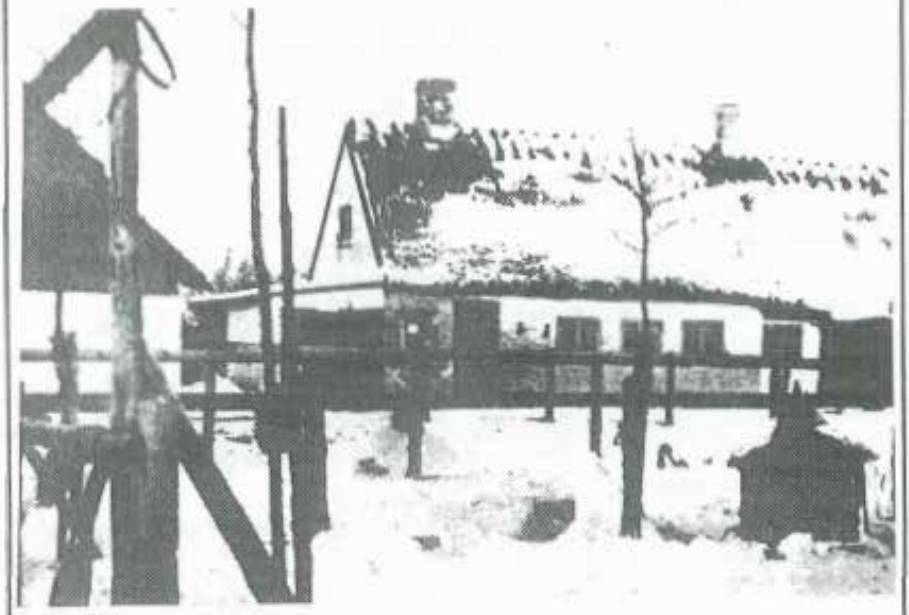

Hvidovre
Lokalhistoriske
Selskab
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
Telefon 36 47 34 44.

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

15. ÅRGANG NR. 2. APRIL 1997.

Nr. 2 - 1997

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre
kontingent kr.80 pr. år. Pensionister kr.50
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktor
Per E.Hansen.
Kjeld Jørgensen.
Kirsten Andersen

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl.13 - 16
Torsdag kl. 16-19 TLF: 36 39 21 80
ISSN nr. 0902-3046

Histori... Hvidovre
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Indhold

side 3.
Siden sidst
side 4.
Kommende aktiviteter.
side 5.
Provst Claus Bjerregaard :
"Sognebåndsløsning".
side 7.
Aktiv ferie.
side 8.
Poul Sverrild:
Den kommende Maleri-udstilling på Rytterskolen til efteråret.
side 10.
Lone Holden:
Svendebjerggård.

Forsidebilledet er:
Gartner Emil Olsens ejendom matr.nr.216 Hvidovregade 34-36 fra 1923.

Bagsiden er Stevnsbogård fra Avedøre. Billedet er fra 1923.

Nyt blad til september 1997.

Siden sidst.

Mandag d.17 februar var der foredrag med lysbilleder i Bibliotekscafeen - Dan Olsen tog os en tur rundt i Hvidovre og omegn. Vi så på gamle og nye bygninger, specielt om Avedøre, der har et velbevaret landsby miljø
Søndag d. 16 marts var vi på besøg hos Baptisterne i Broholmkirken, hvor menigheden tog godt imod os.
Vi fik fortalt den bevægende del, om denne kirkes historie i almindelighed og om starten i Hvidovre i særdeleshed. Den væsentligste forskel på denne frikirke og folkekirken, er at de ikke anerkender statens indgriben i kirkelige forhold. De har en anden mening om udførelse af dåben, idet man bruger at døbe i voksenalder, med hel neddyppelse i en stor "døbefont" . Præsten og den der skal døbes er iført smukke hvide "dåbskostumer". ·

Vi afsluttede denne smukke eftermiddag med en dejlig kop kaffe og kringle. Her blev der besvaret spørgsmål, og dem var der mange af. En stor tak til Broholmkirkens menighed.

Mandag d. 17 marts. Poul Sverrild havde ordet i Bibliotekscafeen. Han viste Film om kunstværket, der i daglig tale kaldes " Porten". (Den over en port opstillede store sten ved Frihedens station). Derefter var multikunstneren "Clausen", på lærredet. Der gik " Kage" i filmsapparatet, så den sidste film blev vist i galopfart. Ingen kunne få noget ud af den. Det var ærgerligt at slutte en ellers god aften på denne måde. Vi var uden skyld i defekte aparater. En stor tak til Poul Sverrild, der vovede forsøget.

Kommende Aktiviteter.

Mandag d. 2 1.april er der atter gang i den på Biblioteksca-feen. Arkitekt Kirsten Andersen, vil fortælle om grundejerforeningen "Strandhaven" og dens historie. Det er Avedøre historie så det forslår. Kirsten er færdig med en lokalhistorisk bog om dette emne. Bogen kan købes denne aften til en favørpris af 30 kr. og der vil være en mulighed for at få Kirsten til at signere bogen.
Tilmelding er nødvendig på vor telefonsvarer 36473444.

UDFLUGTEN.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab afholder den traditionelle udflugt, lørdag d. 3 1. maj.
Der køres til Højsager Mølle 2 km. øst for Fredensborg, hvor vi bliver guidet rundt og beser møllen i funktion. Herefter køres der til Fredensborg, hvor vi kigger ind i Slotsparken. Der fortsættes til Sørup Havn, hvor den medbragte mad spises.
Vi afslutter med at køre til Karen Blixen museet, hvor vi beser omgivelserne i den smukke park og derefter selve museet.
Her er Lokalhistorisk Selskab vært ved en kop kaffe med kage.
Det er muligt vi kommer til at drikke kaffe i 2 hold, afhængigt af hvormange der deltager i turen. (max. 50 personer)
På hjemturen trækkes der lod om sponsorpræmier, det er sædvanligvis kaffe og vin.
Der er mulighed for at købe øl eller vand i pauserne og til den medbragte mad.
Turen er gratis, den køres af "SAFARIBUSSEN" - men der skal betales for indgang til Karen Blixen museet kr. 25,- der opkræves i Bussen.
Billetter kan udleveres fra mandag d. 28. april , eller hver mandag fra kl. 14 - 16 i Rytterskolen.
Mandag d. 15 september og mandag d. 13 oktober er reserveret til foredrag i Bibliotekscafeen. Læs herom i lokal avisen.

Sognebåndsløsning.

Af Claus Bjerregaard.

Som en udløber af bl.a. Grundtvigs opgør med "statskirken" som regeringen, efter Grundtvigs mening kunde vende og dreje som den ville, voksede tanken frem, om friheden til at knytte sig til den præst, som man ønskede, uanset sognepræsten. Denne frihed blev stadfæstet ved lov i 1855 og er en fortsættelse af Grundlovens vedtagelse i 1849, hvor forholdet mellem stat og kirke blev ændret. Statskirken blev ændret til en folkekirke, som det også er i dag. Tanken om sognebåndsløsning var også præget af forskellene mellem de kirkelige retninger og bevægelser, som influerede på statskirken/folkekirken på det tidspunkt hvor tankerne voksede frem og siden blev lovfæstet.

Men hvad ligger der så i sognebåndsløsning! For det første er det væsentligt at slå fast, at man ikke løser sognebånd til et sogn (hvad udtrykket ellers kunne indikere), men man løser sognebånd til en præst, og det er så det andet væsentlige, at det er et "personligt" forhold i den forstand, at man opretter en aftale om, at det er sognebåndsløserpræsten, der forpligter sig til den kirkelige betjening af sognebåndsløseren.

Hensigten er således ikke at man opretter dette sognebåndsløserforhold fordi - f.eks. - kirkebygningen er meget attraktiv, men fordi de to parter rent teologisk/kirkeligt er på bølgelængde. Det er således hverken lovens bogstav eller ånd, at den skal være en smutvej til at få foretaget kirkelige handlinger i en kirke, som man anser for mere tiltrækkende end ens sognekirke, for det er nu engang "indholdet" og ikke "emballagen" som er baggrunden for loven om sognebåndsløsning Jeg nævner det, fordi jeg har både glceden men også problemet ved at være ansat ved en gammel Landsbykirke i storbyen!!!

I forbindelse med sognebåndsløsning er der nogle formelle ting, som kort skal omtales: Anmodning om sognebåndsløsning skal fremsættes overfor den præst, til hvem, der ønskes løst sognebånd

Hvis dette bliver aftalt, skal der udfyldes en særlig blanket, hvor de fornødne personlige oplysninger skal påføres og der vedlægges fødsels- og dåbsattest eller anden dokumentation for medlemsskab af folkekirken, hvis man f.eks. ikke er døbt i Danmark. (Det skal dog understreges, at en præst ikke er forpligtet til at modtage en sognebåndsløser).

Sognebåndsløseren (d.v.s. når sognebåndsløserforholdet er aftalt) skal i forbindelse hermed vælge, om den pågældende ønsker at benytte sig af sin valgret og sin valgbarhed til menighedsråd, enten i bopælssognet eller i det sogn, hvor sognebåndsløseren er ansat.

Dertil udfyldes en anden blanket og valget er bindende sålænge sognebåndsløserforholdet består. Desuden er der nogle regler om sognebånds løsere, når sognebåndsløserforholdet er etableret inden det fyldte 18.år. Jeg kan kun anbefale, at man taler med den pågældende præst, hvis dette er aktuelt.

Pladsen tillader ikke, at jeg dykker for meget ned i detaljer. Dog skal det også nævnes, at sognebåndsløseren selv har pligt til at melde flytning til sognebåndsløserpræsten, hvilket bl.a har betydning i forbindelse med menighedsrådsvalg.

Aktiv ferie.

Navnet siger noget om at bruge sin ferie til positive oplevelser, og det er der lige så mange meninger om, som der er ferier.
Igen i år kører "Tværpilen" og " Lokalhistorisk Selskab" ture med Hvidovres skolebørn. Der er ikke tale om at vi bare kører ud i det blå, det er vel tilrettelagte ture, hvor vi giver børnene oplevelser de kan bruge til noget.
Vi kører til nogle af Sjællands mest berømte arkæologiske og historiske steder, hvor børnene ikke bare ser tingene, de får lov til at røre ved dem, og i mange tilfælde afprøve hvordan de virker.
Vi er et fast team der deltager på vore foreningers vegne, og arrangementet er i skrivende stund i støbeskeen.

Vi opfordrer Hvidovres lærere til at fokusere på dette arrangement, gøre eleverne opmærksomme på, at her kan de få nogle oplevelser af varig værdi.

Foregående år har vi kørt med 15-20 børn, men der kan være flere og det glæder vi os til, at der kommer i år.

Vi vil også gerne være nogle flere voksne til at deltage i disse ture, det er selvfølgelig gratis at være med, derfor opfordrer vi vore medlemmer til at melde sig til dette års "aktiv ferie".

Det bliver i dagene mandag d.23. til og med torsdag d.26.juni.

Tilmelding til arrangementet .

Esther K. Petersen. tlf. 36 78 23 98

Dan Olsen. tlf. 36 78 86 42

HVIDOVREMALERIER PA R YTTERSKOLEN

Lokalhistorisk Arkiv annoncerede i begyndelsen af marts måned i I lvidovre Avis en stor topografisk maleriudstilling med Hvidovre-motiver på Rytterskolen. I den forbindelse efterlyste vi privatejede malerier, som vi ved, der er en del af. De er i udstillingssammen-hæng særlig interessante, da de jo ikke er blevet set af ret mange tidligere.
Vi har modtaget en overv<cldende mængde henvendelser i den anledning, og det er vi naturligvis meget glade for, da det giver mulighed for en udstilling af høj kvalitet. Henvendelserne kommer naturligvis mest fra Hvidovre, men også fra andre dele af Sj;clla'nd har der været kontakt.
Ti I sådan en udstilling er det jo ikke alene maleriernes tekniske og kunstneriske kvalitet, det handler om, men ligeså meget deres topografiske og lokalhistoriske kvalitet.

SÅDAN GØR VI

i:t·cmgangsmåden ved udstillingen er, at udstillingsgruppen fra Lokalhistorisk Arkiv tager kontakt til alle de mennesker, der har henvendt sig. Derefter kommer et medlem fra gruppen ud og fotograferer og registrerer malerierne.
På baggrund af fotografierne bliver udstillingens mellem 70 og 90 malerier udvalgt, og endelig bliver de udvalgte malerier hentet og udstillingen virkeliggjort.

EFTERÅRET

Udstillingsgruppen er desværre blevet ramt af sygdom, så produktionsplanen er blevet forandret. Vi gennemfører hele

registrerings- og udvælgelsesarbejdet som planlagt, men selve udstillingen bliver først gennemført til efteråret. Forsinkelsen kommer bestemt ikke til at påvirke udstillingens kvalitet, som vi allerede nu kan sige ser spændende ud. Der bliver ikke bare tale om de motiver, som vi allerede ved, malerne satte pris på. Næ, nye spændende motiver, som ikke handler om romantiske bondemotiver, dukker også op. Datoerne for udstillingens åbningsperiode bliver meddelt lige efter sommerferien, men vi kan love, der er noget at glæde sig til.

Poul Sverrild

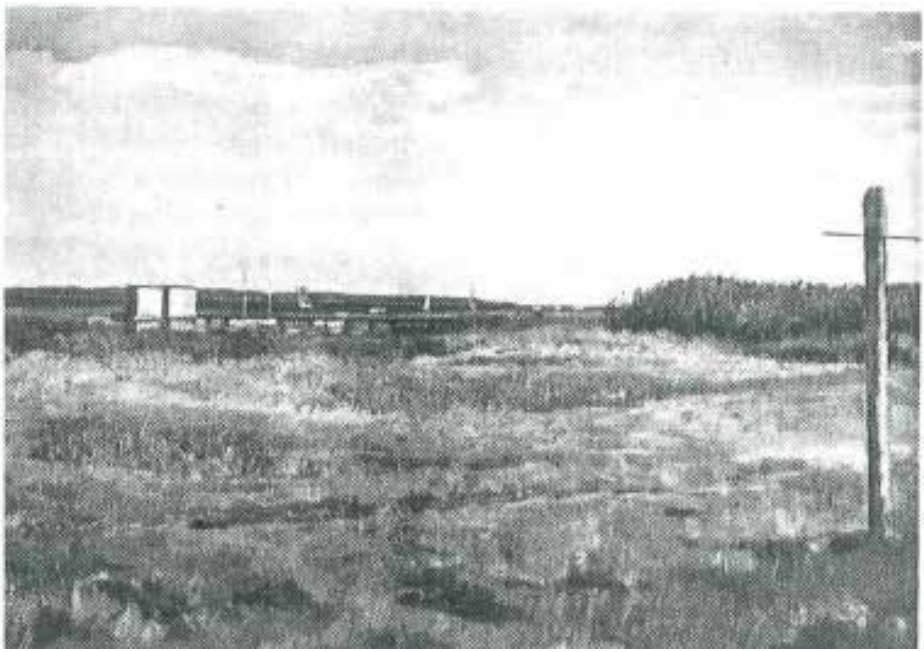

Maleren E. Parslev. Hvidovre strand med udsigt til Kongelunden 1920.

Svendebjerggård.

En Enklave eller en del af Hvidovre lokalsamfund ?

Af Lone Holden.

I 1917 oprettede Frelsens Hær Svendebjerggård; en institution for unge ugifte kvinder, der var kommet i ulykkelige omstændigheder. Det betød dog ikke, at Frelsens Hær havde et liberalt syn på 'faldne' kvinder, "Der blev stor skandale, da min mor kom hjem og ventede mig. Mine bedsteforældre var i Frelsens Hær, og min mor var frelserpige, så det var om at få mig af vejen .... min mor fraskrev sig retten til mig, så jeg måtte blive på børnehjemmet," fortæller en kvinde født i 1908 i Lis Petersens bog "Stiftelsestøser - kongebørn" (Dansk psykologisk forlag 1987;20). Frelsens Hær anså det som sin pligt at hjælpe samfundets udstødte, men accapterede absolut ikke førægteskabelig samvær, det var en synd, og som man indenfor eget regi slog hårdt ned på ved hjælp af karantænesystemet - et sanktions-system, hvor igennem normbruddet blev straffet såvel som synlig-gjort.
I Danmark måtte en frelserpige således tidligere aflægge sin uniform i et halvt år, hvis hun var blevet gravid uden for ægteskab.

På trods af Frelsens Hærs strenge syn på ugifte gravide kvinder, må Svendebjerggård have fungeret som en slags tilflugtssted for de vordende og nybagte mødre, eftersom der var ringe mulighed for anden form for hjælp i datidens samfund.
Der var dog ikke tale om, at kvinderne boede gratis på Svendebjerggård, for i tilknytning til den sociale institution drev Frelsens Hær et gartneri, hvor kvinderne måtte arbejde, mens de opholdt sig på gården.

Udover indtægter fra gartneriet blev Svendebjerggård finansieret med penge fra den årlige havefest, hvor Hvidovres øvrige borgere besøgte stedet. "Hvert år blev der oppe på Svendebjerggård holdt en havefest. Det var med indsamling af penge, som gik til Frelsens Hær

Jeg vil regne med, at festen startede henad 17 tiden, for det skulle være sådan, at alle mennesker kunne komme derop. Om aftenen blev lygterne tændt, og man dansede ude i det fri. Så kunne man få kaffe og betale for det selvfølgelig, det gik jo med ind i indsamlingen,' beretter Esther Uldall i "Glimt af livet i Hvidovre 1925 - 40" (Hvidovre Pædagogiske Central 1985;76) .

Hvor meget kontakt, der ellers har været mellem Svendebjerggårds ' beboere og Hvidovreborgerne, er uvist. På grund af stedets karakter har Svendebjerggård antageligt fungeret som en slags selvstændig enklave med forholdsvis ringe kontakt til det omgivende samfund. Af 'forarbejder til folkeregistrets oprettelse' i Danmark, mandtalsskemaer, fremgår det, at i 1924, hvor den sociale institution havde eksisteret i syv år, havde ingen af Svendebjerggårds 12 kvindelige officerer, boet på stedet siden dets oprettelse. Hvilket skyldes, at Frelsens Hær rimelig ofte forflytter sine officerer til nye tjenesteområder. En sådan politik har næppe fremmet de sociale relationer, men måske snarere mindsket. Selv om Svendebjerggård sikkert har fungeret nærmest som en lille selvstændig enklave, har Hvidovreborgerne naturligvis ikke kunnet undgå at lægge mærke til Frelsens Hærs tilstedeværelse, idet det religiøse tilhørsforhold bevist signaleres udadtil gennem uniformeringen.

Svendebjerggård som den ser ud i dag.

Klokkens historie.

I Broholmskirkens ældre afdeling, nærmere betegnet den lille kirkebygning til venstre, er der øverst i den takkede gavl, et lille glamhul der indeholder en klokke. Den bruges ikke mere fordi den har mistet sin klang p g.a. en revne i støbningen.
Den blev formentlig opsat i årene 1950 -51 på den tid da den blev købt til Risbjerg sogn og har formentlig været i brug som kirkeklokke.
Klokken er støbt som skibsklokke og har sikkert været ombord på et temmelig stort skib - sejlskib eller dampskib hvor den er blevet brugt til at slå "glas" eller udkig fra stævn. Ud over at melde glas (tiden) blev der slået alarm fra udkiggeren til broen med 1 slag til styrbord 2 slag til bagbord og 3 slag når det var midtskibs.
På denne måde kunne den der havde vagt på broen, vide hvor han skulle rette kikkerten hen for at se det udkiggeren meldte om.
Hvordan den er "havnet" i Broholmkirken kan være en meget spændende historie, og vi efterlyser hermed, om der er nogen der ved noget om denne klokke. Den er omkring 1950 blevet forsynet med et nyt ophæng, der passede til kirken, og det er formentlig i forbindelse hermed at den senere er revnet.
Ved du noget om denne klokke, er du velkommen til at ringe til Dan Olsen, eller til Poul Sverrild Lokalhistorisk Arkiv.

SIDSTE CHANCE
KONTINGENT 1997/ 1998

Da der endnu er enkelte medlemmer som ikke har indbetalt kontingent for 1997/98 - vil der være mulighed for at indbetale dette ved medlemsmødet den 21. april - eller som hidtil på Rytterskolen hver mandag og tirsdag mellem 14 og 16.

Såfremt vi ikke har kontingentet inden tirsdag den 6.maj risikerer De at blive slettet som medlem!
PS. Evt. nyt giroindbetalingskort kan fås på Rytterskolen eller ved mødet den 21 april.

med venlig hilsen

Eigil Jørgensen.

kasserer.

Skaf et nyt medlem
og
vind en præmie.

I lighed med tidligere år håber vi at vore medlemmer vil hjælpe os med at skaffe nye medlemmer til selskabet.

Hvorfor ikke fortælle et familiemedlem eller gode venner om lokalhistorisk selskabs mange arrangementer - måske får de lyst til at deltage! Hvis du kender en, der gerne vil være medlem - ring til et af vore bestyrelsesmedlemmer (tlf. nr. i bladet) eller fa et girokort f.eks. ved en foredragsaften.
Udfyld kortet med det nye medlems adresse, post det - eller aflever det til et bestyrelsesmedlem. Husk også at påføre dit eget navn, så vi kan se hvem der skal deltage i lodtrækningen om præmier - udsat af vore flinke sponsorer.
. Nye medlemmers kontingent vil dække hele 1997 - helt frem til februar 1998.
Kontingentet er kr. 80,- pr. år - dog kun kr. 50,- for pensionister.

Ud over at kunne deltage i alle vore arrangementer, får alle medlemmer mindst 4 gange årligt tilsendt vort medlemsblad. Her vil være artikler og billeder af lokalhistorisk art, samt naturligvis meddelelser om vore arrangementer m.v.

PS Hvis enkelte af vore medlemmer evt. ikke modtager vorl blad, venligst underret underlegnede så vil problemet blive løst hurligst muligt.

M.v.h. Eigil Jørgensen Kasserer.

telefon 36 4 7 00 58.

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej 17 stv.
telefon 36 78 86 42 og 40 83 32 23
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
telefon 36 75 20 91
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
telefon 36 47 00 58
Best.medl. Per E. Hansen Grenhusene 26
telefon 31 49 24 70
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2'tv
telefon 36 78 06 61
Best.medl. Eli Olsen Sognegårds Alle 23. 3'tv
telefon 36 78 30 32
Best.medl. Bent Christiansen Paris Boulevard 20
tlf.31 49 29 41
1 'suppleant Erling Groth Ege Alle 41
telefon 36 77 25 11
2'suppleant Kirsten Andersen Korshøjvej 6
telefon 36 78 60 60
3'suppleant Dora Orneborg Toft Sørensens Vænge 11. 1 'th.
telefon 36 75 70 83

Forretningsudvalg. Eigil Jørgensen - Dan Olsen og Kjeld Jørgensen
Sekretariatudvalg. Bent Christiansen - Eli Olsen og Esther Hansen
Lokalhistorisk udvalg. Per E. Hansen - Kjeld Jørgensen og
Kirsten Andersen.
Arrangement udvalg. Bent Christiansen-Eli Olsen-Esther Hansen
Dora Orneborg og Erling Groth.
Redaktionsudvalg. Ansvarshavende redaktør Dan Olsen - Kjeld 1 I
Jørgensen - Per Hansen og Kirsten Andersen.
Presse sekretærer. Dan Olsen og Kirsten Andersen.
Udvalg for evt.bygningsbevarelse og lignende kommunal
politiske sager. Dan Olsen- Erling Groth og Kirsten Andersen
Formand for ovenstående udvalg er det førstnævnte medlem.
Revisor. Jens-Christian Nielsen Kløverprisvej 26. tlf.36 75 13 86
Revisorsuppleant. Inge Larsen Bernersvæng_f;? 7. 2'
telefon 36 78 47 36

Reserveret post Danmark.

Hvidovre
Lokalhistoriske
Selskab
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
Telefon 36 47 34 44.

HVIDOVRE

Historien Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Lokalhistoriske Selskab

Avedørelejren
2650 Hvidovre

15. ÅRGANG NR. 3. AUGUST 1997.

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
kontingent: kr.80 pr. år.Pensionister kr.50.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktor
Per E.Hansen.
Kjeld Jørgensen.
Kirsten Andersen

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl.13 - 16
Torsdag kl. 16-19 TLF: 36 39 21 80.
ISSN nr. 0902-3046

Indhold

side 3.
Siden sidst
side 4.
Kommende aktiviteter.
side 5.
Per E. Hansen skriver om tanker der opstod ved et tandlægebesøg.
side 8.
Rytterskoledage d.6. og 7. september
side10
Poul Sverrild:
Den kommende Maleri-udstilling på Rytterskolen til efteråret.
side12.
Om Safaribussen der kører med nytilflyttede Hvidovre borgere på rundtur i kommunen..
Forsidebilledet .
12 glade elever fra Hvidovre skoler var med i fire dages udflugter med kommunens aktiv ferie, Tværpilen og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab d.24.til d.27-6
Bagsiden.
Luftfoto af krydset Hvidovrevej Brostykkevej fra 1936.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmgadeen 3
Arredøreleiren
2650 Hvidovre

Siden sidst.

Mandag d. 21 april, arkitekt Kirsten Andersen var foredragsholder på bibliotekscafeen, og samtidig udkom Kirstens bog om "Strandhaven" og den kunne købes til favørpris kr.30, Bogen og foredraget, var meget vel tilrettelagt blev ledsaget af lysbilleder og overhead, beskrev hvordan starten i Glostrup kommune og senere i Hvidovre forløb med først kolonihaver og senere tæt lav bebyggelse.
Vi hørte også om de grønne områder i Storkøbenhavn og hvordan fingerplanen langsomt blev til virkelighed. Vi sluttede med video filmen "København en grøn kulturby".
En stor tak til Kirsten Andersen.
:
Lørdag d. 31 maj kørte vi på udflugt i "Safaribussen" med 50 medlemmer der mødte "op med godt humør og solskin.
Vi nåede desværre ikke at se Fredensborg Slotspark, vi kørte direkte til Højsager Mølle, hvor vi spiste den medbragte mad, fik forevist den smukke gamle mølle både udvendig og indvendig.
Derfra kørte vi til Karen Blixen museet i Rungstedlund, hvor vi så den smukke park og museet, der er et smukt bevaret minde om en af vore store forfattere.

Aktiv ferie med nogle af kommunens Skoleelever, blev i år gennemført af Tværpilen og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Alle var glade og tilfredse, vi var i Nykøbing F.Middelaldercenter Gåsetårnet - Gurre, Helsingør, Kronborg og Nationalmuseet.
Forsidebilledet viser 12 glade elever der var med på turene.

Det er nu blevet en tradition, at vore foreninger giver skoleelever fra Hvidovre, nogle dage med busture rundt i vore skønne minder fra fortiden, samtidig håber vi at disse minder vil give dem lyst til at beskæftige sig med vor historie. Her skal også være en stor tak til Safaribussen, der så beredvilligt stiller op, og kører med os hvert år.

Kommende Aktiviteter.

Mandag d. 15 september kl.1930 i Bibliotekscafeen er der foredrag ved docent dr.phil.Karl-Erik Frandsen, Københavns Universitet, med emnet fra "Svenskekrigene 1658-60" og deres betydning for civilbefolkningen i Danmark, København og Hvidovre. Karl-Erik Frandsen vil løfte sløret for, hvorledes det kunne gå så galt, med en erobringslysten konge, der omgiver sig med dårlige rådgivere. Havde det ikke været, fordi vi fik stor hjælp af hollænderne, samt københavnernes tapperhed ved stormen på hovedstaden, havde Danmark næppe eksisteret som en selvstændig stat, men må.ske benævnt som et overvejende svensk "Storskandinavien" ?
Tildmelding er nødvendig på vor telefonsvarer 36 47 34 44.

Mandag d. 13 oktober kl.1930 i Bibliotekscafeen er der foredrag hvor der i skrivende stund ikke er nogen foredragsholder. Der arbejdes på at få noget om Vestvolden til at falde i hak.
Dette store område, administreres af skov og riaturstyrelsen.
Titlen kan blive: "Værsgod her er Vestvolden " og hvad så?
Tildmelding er nødvendig på vor telefonsvarer 36 47 34 44.

Mandag d. 17 november kl. 1930 i Bibliotekscafeen afholder vi vor årlige ordinære generalforsamling, hvor alle vore medlemmer har ret til at kritisere og vælge nye bestyrelsesmedlemmer samt hjælpe med til at komme med gode ideer til næste års aktiviteter i vor forening. Efter generalforsamlingen er der en aktuel videofilm, samt lodtrækning om sponsorpræmier til dem, der i årets løb har skaffet nye medlemmer.
·I næste nr. af dette blad, vil der være en indkaldelse til generalforsamlingen med den aktuelle dagsorden.

Bladet udkommer sidst i oktober måned.

med venlig hilsen
Bestyrelsen.

Tanker hos Tandlægen. af P.E.Hansen.

Så er det sket igen. En fyldning har forladt mig og tanden sidder med sit åbne krater og minder mig om at besøge tandlægen. Jeg er en halvgammel fyr, som i det store hele har bevaret de originale tyggeredskaber, ikke mindst fordi jeg jævnligt, i tidens løb, har passet min tandlæge.
Nu står jeg her igen, hos den rare mand, og kigger ud af vinduet.
Dernede ligger Hvidovrevej. Ved nærmere eftertanke falder det mig ind, at her har jeg stået mange gange i de forløbne 50 år.

Jeg kom her første gang i skoletiden. Jeg har mit tandlægekort fra 1947. Dengang var det Haastrup, som regerede her. Skolen sendte eleverne afsted i små grupper. Det var, på den ene side, et rart afbræk i den daglige rutine. På den anden side, var der mange rædselsberetninger, der kunne få det til at løbe koldt ned af ryggen på delikventen, som fik besked om at komme afsted.

Vi skulle gå ordentlig den lange vej fra Kettevejsskolen og ud til Brostykkevej. Bebyggelsen dengang, tillod Skoleinspektøren at følge sine elever fra sit vindue, hele vejen, sagde man. Det var med bævende hjerte man åbnede døren til opgangen og indåndede den ramme lugt af tandlæge.

Op ad trappen, med tunge skridt og så endeligt ind i løvens hule.
Man håbede på at komme ind til "manden", fordi "damen" havde ry for at være en hård "madam". Hun fræsede bare løs på tænderne, uden hensyn til at de var forbundne med nerver til personen bag. Ja, det var parolen.

Så bagefter, når man var færdig, lå hele verden foran een. Solen skinnede og livet var værd at leve. Plus stoltheden over perlerækken, som nu var helt "up to date". Så havde man "fri" bagefter, skulle ikke mere i skole, den dag.
Jeg står her idag, ved vinduet og kigger på trafiken dernede.
Livet passerer forbi her, i de 50 år har meget forandret sig.

Derovre, på den anden side, lå Cykel-Sørensen.
Han startede sin forretning herude, som mekaniker. Opladning af batterier var en af hans specialer. Der var ikke indlagt strøm overalt og nogle havde radio, som så kørte på batteri.Her, hos Sørensen, fik batterierne nyt liv.

Hvis en høj gammel Ford skulle behandles i bunden, brugte Sørensen grøften udenfor til mekanikergrav. Han kørte kareten over grøften, hjul på hver side og kunne så uhindret komme til opgaven.
Måske med lidt våde fødder, men hva'.
Med tiden udviklede forretningen sig. Mange ting kunne købes her. Cykler, Knallerter, Barnevogne, Legetøj. o.m.m.
En speciale, jeg vil nævne var musikken. Hos Sørensen kunne man købe "det sidste skrig" fra musikkens verden. Grammofonplader!!!
Her kunne man erhverve: "Sømandens våde grav", "Kom hjem lillefar", "Violer til Mor" o.s.v" så der ikke var et øje tørt, i de små Hvidovre-hjem.
Cykel-Sørensen var dermed også datidens kultur-formidler.
En dag var det de nye tider, der bankede på. Hele molevitten blev jævnet med jorden og der blev gjort plads til et anonymt byggeri, der ikke kan få noget i "kog".
Ved venstre side af Sørensen, lå gamle købmand Søndergårds forretning.
En butik i den rigtige gamle stil. Huset var et bindingsværkshus.
En tidlig model af "Fønix-husene".
Jeg har aldrig været i butikken, men det har sikkert været hyggeligt.
På hjørnet af Brostykkevej og Hvidovrevej, kan jeg huske en lille hvid Villa. Den
rummede en "Tatol" forretning.(Sæbehus).
Butiken fungerede en overgang som Postekspedition.
Brostykkevej var iøvrigt spærret med bom her i nogle år. Bommen gav anledning til flere episoder. Bl.a. berettes det om en motorcyklist, der i morgensolens skær ikke var opmærksom på den lukkede bom og kom slemt til skade ved kollisionen.
På det nordvestlige hjørne lå Hvidovre Farve- og Tømmerhandel. En helt igennem træbygning. Det gungede hult i trægulvet når man besøgte stedet. En dejlig rolig dæmpet stemning, som altid er til stede i træhuse. Indehaveren flyttede senere sit domicil over til Graversen, netop her i huset, hvor jeg står nu.
Apropos Graversen. Det var et særligt kapitel af dette Brostykke-hjørne. Graversen startede sin forretming i et træskur, ligesom Sørensen overfor. Brændsel
var kodeordet. Ligesom Fliser, betonvarer og byggematerialer.
Det var jo en tid, hvor Hvidovre rustede sig til at blive en rigtig forstad. Der var gang i de nye grundejere.
I starten med tilfældige skure, senere med rigtige villaer og bungalows.

Var der noget man manglede, så var det hos Graversen. Hele herligheden brændte engang i trediverne, men det gav den driftige mand lejlighed til at opføre dette hus.
Krydsets nordøstlige hjørne var oprindeligt stedet for en af Hvidovres bondegårde,
Gammelgård. Da den brændte i 20erne, blev der bygget en Murermestervilla lige på hjørnet. Her var det Bager Mørck, der i mange år leverede morgenbrød og flødeskumskager til Søndagskaffen.
Bagerens nabo på Hvidovrevej var et Drivhus m. blomster, frugt og grønt.
En dag rev man det ned. Grunden skulle forskønnes. Det blev den, med en Esso-tank, som dog ikke fik lov, at forskønne ret længe.
Til sidst fjernede man det hele. Nu står der vist en bænk.
På det sydøstlige hjørne, lidt hævet over gaden, lå en muret basarbygning. Den indeholdt primært en kolonialhandel. Men der var også en række andre handlende de'r. Jeg mener at kunne huske en Kiosk og en Frisør, (Brdr.Færch). Der var vist også et Charcuteri.

På Hvidovrevejs-siden lå en filial af Handelsbanken, så en Skomager og Elforretningen I Keblov. Det er vist nogenlunde rigtigt.
Kolonialhandelen brændte på et tidspunkt.
Det var vist noget misforstået hævnakt i forbindelse med krigen. Det er nu forsvundet og erstattet af en åben plads, som ikke fornærmer nogen.
Bygningen i baggrunden indeholder en bank.
På det sydvestlige hjørne, nævnte jeg tidligere Tatol-villaen. Den blev ryddet sammen med de øvrige småhuse i området og gav plads for et iøvrigt nydeligt byggeri med mange småforretninger. Her er det næsten umuligt at huske de tiltag, der har været, men jeg kan dog nævne Chokoladeforretningen. Her kørte man hen i TV-monopolets
dage og forsynede sig til en hyggelig aften med Volmer Sørensen eller Svend Pedersen.
Varling-Foto lå i den anden ende af denne bygning.
Nu er det bare Bank det hele ligesom på den modsatte side.
Jeg står og kigger over på Glarmesteren".hov, det er blevet til Pizzeria.
Nå, men her lå Glarmesteren og tidligere husker jeg en manufactur-forretning. Jeg tror det var Christensens
Manufactur. Denne forretning startede også som et lille skur og var den idylliske nabo til førstnævnte Cykel-Sørensen.
Nu kommer Tandlægens klinikdame og meddeler at der er serveret.
Jeg må tænke videre en anden gang.

Gratis adgang

RYTTERSKOLEDAGE

Gratis adgang

1997.
Lørdag d.6.sept.kl.10-16
Søndag d.7.sept.kl.12-16

MED "NORDLIV" SOM TEMA.

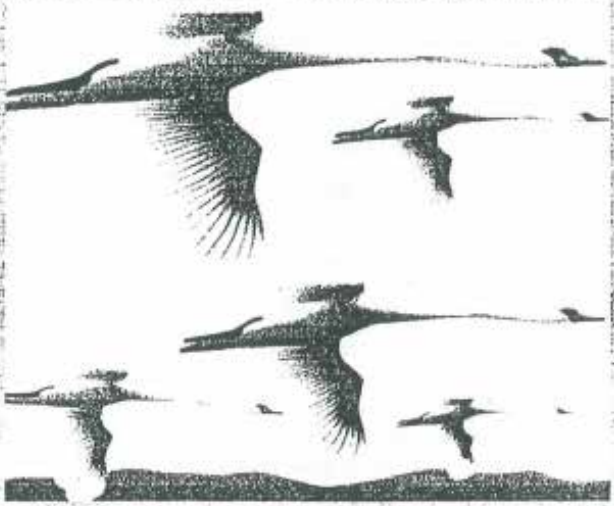

Stort underholdningsprogram.
Lørdag kl.11 afholder Hvidovre kirke loppemarked
til fordel for Livaki venskabssogn i Letland.
Søndag kl.12. nordisk gudstjeneste i Hvidovre kirke.
Arr.foreningen NORDEN. Hvidovre lokalhistorisk arkiv.
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1.

© Dan Olsen
1997

Gennem Projekt Nordliv præsenterer foreningerne NORDEN Hvidovre afd. Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Rytterskoledage lørdag d. 6 og søndag d. 7 september 199 7
- begge dage fra kl.13 til kl.16.
I skolestuen vil der være en planche udstilling der tager publikum med på et strejftog gennem NORDENS historie.
I studiekredslokalet vil der være en videofilm om nordiske indvandrere der har bopæl i Hvidovre. Filmen vil køre non stop.
I haven er er rejst et telt med forskelligt udstillingsgrej, og der er servering af fadøl. På terrassen foran havedøren vil der være servering af kaffe og kage samt optræden af forskellig art som fremgår af nedenstående program.

Lørdag kl. 11. Hvidovre kirkes loppemarked til fordel for Letland kirkesogn Livani
kl I 3. Officiel åbning ved formanden for Hvidovre kulturråd Milton Graff Pedersen
herefter synges Hvidovre sangen
- en sang skrevet af Inge Søndergaard
kl 13.15Programmet på vers
- af poeten Inge Søndergaard
kl /3,30Nordlysets sanggruppe synger nordiske sange.
kl 13,45/nge Søndergaard fremfører en nordisk monolog.
kl. 14. Teatergruppen REFLEXUS uropfører et nordisk syngespil
kl /4,30Tale af Arne Bech,formand for kultur og fritidsudvalg.
herunder hilsener fra Hvidovres nordiske venskabsbyer"
kl /4,45Færødanserne underholder med dans og sang.
kl.15, J 5Hvidovre skolers pigekor synger nordiske sange.
kl 16.00 Trækning af amerikansk lotteri Mange flotte sponsor præmier.
Søndag kl 12. Nordisk gudstjeneste i Hvidovre Kirke.
kl 13.00 Tale af foreningen NORDENs generalsekretær Peter Jon Larsen.
kl 13,30 Nordlysets musikgruppe underholder.
kl 14.30 Underholdning fra Scenevogn. Festlige overraskelser fra Hvidovre kulturråd
kl 15.30 Trækning af amerikansk lotteri Mange flotte sponsor præmier.
Ret til ændrine i proerammet forbeholdes

Maleriudstilling på Rytterskolen

af Poul Sverrild

Rytterskolen skulle i foråret have været ramme om en udstilling af topografiske maletier med motiver fra Hvidovre. Udstillingen måtte på grund af sygdom udsættes til dette efterår, og vi kan nu annoncere, at den spændende udstilling åbner fredag d. 24. oktober og varer til søndag d. 16. november.

Der er gratis adgang til udstillingen seks af ugens dage mellem kl. 13og17. Mandag er lukkedag.

Vi annoncerede sidst på vinteren i Hvidovre Avis efter ejere af malerier med Hvidovre-motiver, og vi modtog glædeligt mange henvendelser. Udstillingsgruppen har for længst været ude at besigtige billederne, og udvalget af malerier er nu i det store og hele foretaget.
Udstillingen bliver temmelig omfattende med næsten 100 malerier. Det har været spænderide at se, hvilke motiver, der har været malernes foretrukne, selv om det ikke har over

rasket, at de mest yndede motiver har været de romantiske med hovedvægt på middelalderkirken og de gamle landsbyhuse og gårdene.
Men vi er også blevet præsenteret for mere moderne motiver fra det Hvidovre, vi kender i dag med moderne byggerier og partier.

Det viste sig heldigvis, at der hænger spændende Hvidovremotiver i mange hjem, og arkivet har oven i købet modtaget en række malerier som gave i forbindelse med udstillingsarbejder. Det er vi meget glade for, især da arkivet i forvejen har en del spændende malerier, som før har været vist med stor succes.

Det topografiske maleri lever også i den udbyggede by, og det varer ikke længe, før malerier fra villakvat1ererne i 1950-erne vil rumme fuldt så fremmedartede stemninger som dem, vi nu oplever i malerierne fra å11ierne før Den anden Verdenskrig.

Hvidovre i maleriet

- udstilling af topografiske malerier i privateje og fra Lokalhistorisk Arkiv

Åben fr fredag d. 23. oktober
til søndag d. 16. november
på Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1

Gratis adgang tirsdag til søndag mellem kl. 13 og 17.

Safaribussen.

RUNDT I HVIDOVRE MED SAFARIBUSSEN.

Hvidovre kommune gennemfører som et servicetilbud busrundture for tilflyttere.
Med Safaribussen køres deltagere på sightseing i Hvidovre, mens en guide fra kommunen fortæller om de seværdigheder, der er på ruten. Og dem er der mange af.
Blandt andet passeres det store industri-og erhvervsområde på Avedøre Holme, hvorman kan se Center Syd, der er Danmarks længste kontorhus. Videre går turen til Mågeparken og Landtransport-skolen,
samt det store kraftværk Avedøreværket.
Der er også lejlighed til at kigge på 12 vindmøller langs kystlinien, samt Genbrugspladsen og Avedøre kloakværk.
På turen passeres Vestvolden og Avedøre stationsby - samt den idylliske Avedøre landsby.
Blandt mange seværdigheder langs ruten ser man på kirker og på Rytterskolen, der i 1989 overgik til Lokalhistorisk Selskab og Lokalhistorisk Arkiv.
Videre går turen forbi Aktivitetscentret i Hvidovregade til et kig på gitteret omkring Hvidovre Torv, der er Danmarks største stykke smedejernskunst.
Deltagerne ser også Hvidovre Rådhus, der havde besøg af selveste Kong Frederik og Dronning Ingrid ved indvielsen i 1955.
Bussen passerer det helt nye Ungdomshus på Hvidovrevej, der åbnede 24 januar 1997, og vandtårnet der stadig er i brug som vandtårn, men desuden er forsynet med en klatrevæg, hvor børn og unge kan afprøve klatreevnerne.
Hvidovre Stadion med plads til 5000 tilskuere på tribunen, passeres også på vej mod Hvidovre Havn.
Det nye initiativ med busture for tilflyttere har været en stor succes, og når bussen ikke er fyldt op, tilbydes de ledige pladser til andre interesserede borgere. Busturene køres ca. hver anden måned og ledige pladser averteres i Hvidovre Avis, fortæller Tina Drewsen, borgmesterkontoret, der er den faste guide på turene. Turene køres altid en lørdag.

Husker du?

Så glem heller ikke, at vi har en aktiv skrivegruppe, der på ottende år møder en torsdag hver måned fra kl. 13 - 15.
Gennem årene er der sket en udskiftning af nogle af Skriverne, men indlæggene er stadig lige spændende og samværet inspirerende og morsomt, kaffen varm og brødet godt og ofte hjemmebagt.
Da vi var skolebørn, blev fristilen ofte skrevet lige dagen før, den skulle afleveres. Sådan er det også med os. Havde vi ikke vort månedlige møde, hvor vi skal stille " med noget", så gik det ikke.

Men vi skriver, der hvor andre kun er - ofte dog - ivrige fortællere - så vort går videre til eftertiden.
Tale er sølv. men skrivning er ægte guld, også for dig. Der er et par pladser ledige, så ring blot til Poul Sverrild.

Med hilsen
Knud Weile.

Med henvisning til ovenstående vil redaktøren gerne efterlyse fortællere og skribenter, der har lyst til at fortælle/skrive en historie til vort blad.
Der må være mange,der har oplevet noget der fortjener at blive fortalt videre til eftertiden samt gengivet her i bladet eventuelt med et billede eller en vignet,

Det må meget gerne være skrevet med håndskrift, eller fortalt til vores båndoptager.
Vi glæder os til at høre fra dig/jer
red.

LOKALHISTORISK CYKELTUR

Med arkivar Poul Sverrild langs Hvidovres øst- og sydgrænse
Torsdag den 28. august kl. 17 .15- varighed ca. 2 timer

Med startfra:
Holmegård Bibliotek
Plovheldvej 6
2650 Hvidovre

Arr.: Holmegård Bibliotek &
Lokalhistorisk Arkiv '97

14

Bestyrelsen.

· Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej 17 stv.
telefon 36 78 86 42 og 40 83 32 23
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
telefon 36 75 20 91
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
telefon 36 47 00 58
Best.medl. Per E. Hansen Grenhusene 26
telefon 36 49 24 70
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2'tv
telefon 36 78 06 61
Best.medl. Eli Olsen Sognegårds All□ 23. 3'tv
telefon 36 78 30 32
Best.medl. Bent Christiansen Paris Boulevard 20
telefon 36 49 29 41
1·suppleant Erling Groth Ege Alle 41
telefon 36 77 25 11
2·suppleant Kirsten Andersen Korshøjvej 6
telefon 36 78 60 60
3'suppleant Dora Orneborg Toft Sørensens Vænge 11. 1'th.
telefon 36 75 70 83

Forretningsudvalg. Eigil Jørgensen - Dan Olsen og Kjeld Jørgensen
Sekretariatudvalg. Bent Christiansen - Eli Olsen og Esther Hansen
Lokalhistorisk udvalg. Per E. Hansen - Kjeld Jørgensen og Kirsten Andersen.
Arrangement udvalg. Bent Christiansen-Eli Olsen-Esther Hansen Dora Orneborg og Erling Groth.
Redaktionsudvalg. Ansvarshavende redaktør Dan Olsen - Kjeld Jørgensen - Per Hansen og Kirsten Andersen.
Presse sekretærer. Dan .Olsen og Kirsten Andersen.
Udvalg for evt.bygningsbevarelse og lignende kommunal politiske sager. Dan Olsen- Erling Groth og Kirsten Andersen
Formand for ovenstående udvalg er det førstnævnte medlem.
Revisor. Jens-Christian Nielsen Kløverprisvej .26. tlf.36 75 13 86
Revisorsuppleant. Inge Larsen Bernersvænge 7. 2·
telefon 36 78 47 36

Reserveret post Danmark.

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

15. ÅRGANG NR. 4. OKTOBER 1997.

Nr. 4 - 1997

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
kontingent:kr.80 pr. år.Pensionister kr.50.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Per E.Hansen.
Kjeld Jørgensen.
Kirsten Andersen

Historiens Hus
Alarmpladsen 3
Avedøre Øjren
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl.13 - 16
Torsdag kl. 16-19 TLF: 36 39 21 80.
ISSN nr. 0902-3046

Indhold

side 3.
Siden sidst

side 5.
Kommende aktiviteter

side 7-8-9-10.
Midtersiderne er **tag ud sider** med indkaldelse til vores 18'. generalforsamling d.17/19-97

side11.
Lone Holden skriver om gamle dage - matr.nr.15 = Kirkegård.

side13.
Der er held med efterlysninger.

Forsidebilledet .
Rytterskoledagenes store trækplaster Sangeren - Entertaineren Erik Grib er på scenen i Rytterskolens have søndag d.7 /9-97.
Bagsiden.
Hvidovreskolernes pigekor er på Scenen lørdag d.6/9-97. som optakt til Rytterskoledagene.

Siden sidst.

Lørdag d. 6. og søndag d .. ?september, afholdt Hvidovre Lokalhistoriske Selskab - Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og foreningen NORDEN Hvidovreafdeling i tæt samarbejde med Hvidovre kirkes menighedsråd og Hvidovre kulturråd, Rytterskoledage.

Dette store arrangement var begunstiget med velnok årets 2 sidste sommerdage med sol - lys og luft og et fint varieret program, der blev afviklet stort set til de fastsatte tidspunkter.

Starten gik lørdag kl. 11 med Hvidovre kirkes loppemarked der blev afholdt til støtte for Livaki sogn i Letland, der er venskabssogn med Hvidovre kirke. kl. 13 var der åbningstale af formanden for Hvidovre kulturråd Milton Graff Pedersen - Inge Søndergaard læste programmet på vers - Nordlysets sanggruppe underholdt med nordiske sange - Inge Søndergaard fremførte meget smukt en nordisk monolog, skrevet til denne dag. Teatergruppen REFLEXUS uropførte et nordisk syngespil - handlingen var med et amerikansk ægtepar der som turister var på rundrejse i norden, et meget smukt og veludført underholdningsstykke.
Kl. 14,30 tale af formanden for kultur og fritidsudvalget - viceborgmester
Arne Bech om nordisk samarbejdes nødvendighed.
Dagen sluttede med Hvidovreskolernes pigekor der meget smukt underholdt med repetoire fra en afholdt turne.
Søndag kl. 12 startede vi med nordisk gudstjeneste i vor gamle kirke. Provst Claus Bjerregaard og Pastor Bente Simonsen holdt en fin gudstjeneste præget af nordiske indslag, hvor Bente Simonsen på klingende norsk prædikede .
kl. 13 talte NORDEN's generalsekretær Peter Jon Larsen om nødvendigheden at fastholde det nordiske, så vi af den vej kan vise EU, hvordan det bør gøres med europæisk samarbejde. og de er meget lydhøre og finder nordiske modeller frem.
Herefter var der underholdning af Nordlysets musikgruppe, der smukt og velafbalanceret sang og spillede nordiske sange.
Dagen sluttede med sang af Erik Grib - se omtale side 4.

Erik Grib.

Mindst 350 mennesker var der i den gamle Rytterskoles have, da Erik Grib åbnede med "Velkommen i den grønne lund". Det var et utroligt festligt klimaks denne glade visesanger præsterede en herlig sensommer søndag. En optræden der både rummede humor, bid, og endda direkte gribende stunder. Et begejstret publikum oplevede det som et slags come back fra fortiden og et gensyn med nutiden, for Erik Grib var ikke bange for at gå i clinch med vor store komponist Carl Nielsen. En del af disse melodier oplever vi nu på den nye CD, som Erik Grib har udgivet og medtaget til denne lejlighed, hvor man kunne købe den med sangerens dedikation.

En stor tak skal lyde til Hvidovre kulturråd, som havde sposeret et virkeligt scoop med denne dygtige sanger.

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab benytter hermed lejligheden til at sige tak til alle, der på den ene eller den anden måde har medvirket til at gøre Rytterskoledagene så gode og festlige. Det er mange, vi er tak skyldige, men som man siger "ingen nævnt - ingen glemt" .

Karl Erik Frandsen.

Mandag d. 15 september havde vi foredrag på Bibliotekscafeen, hvor docent dr.phil Karl Erik Frandsen holdt et meget interessant foredrag om svenskekrigene 1658-60 og deres betyd-ning for civilbefolkningen .

Karl Erik løftede sløret for, hvordan det kunne gå så galt for en erobringslysten konge, der omgiver sig med dårlige rådgivere og ikke ville lytte til gode råd fra udenrigspolitikere.

Det var lidt synd, at kun ca. 40 deltagere benyttede sig af dette fremragende tilbud. Stor tak til Karl Erik Frandsen.

Kommende Aktiviteter.

Mandag d. 13. oktober kommer arkitekt Niels Thougaard og fortæller om Vestvolden - denne forsvarslinie for Hovedstaden der heldigvis aldrig kom i brug som forsvar i en krig.
'
Nu er den "næsten" blevet til et grønt kreativt område der ved hjælp af fredning, nu er overgivet til publikums beskyttelse.
i
Niels Thougaard har medvirket ved fredningssagen og er der-for meget kompetent til at fortælle om det.
Tilmelding er nødvendig på vor telefonsvarer 36 47 34 44.
Fredag den 24. oktober kl.14 i Rytterskolen er der åbningsreception på Hvidovre Lokalhistoriske arkiv's udstilling om topografiske malerier fra Hvidovre. Udstillingen bliver meget omfattende med næsten 100 malerier.
Lørdag den 25. oktober kl. 13 fra Hvidovre Torv kører vi med en gammel HT bus en gratis tur til HT museet på lslevdalvej - hvor vi bliver vist rundt og ser på de gamle busser og sporvogne, der er samlet her i en imponerende udstilling.
Har du ikke været der før, er der lejlighed til at opleve det nu.
Vi bliver hentet på Hvidovre Torv kl. 13 i en af de gamle busser så her får vi en nostalgisk oplevelse med gamle omstigningsbilletter, der er klippet kl.13. Vi er hjemme igen kl. ca.17.
Billetter kan afhentes i Rytterskolen hver mandag og tirsdag fra kl.14-16, men der er kun 40 billetter så kom i god tid.
Mandag d. 17. november afholder vi vor årlige generalforsamling i Bibliotekscafeen Hvidovrevej 280 kl.19,30.
Efter generalforsamlingen bliver der vist en videofilm om vor udflugt til Højsager mølle og Karen Blixen museet. Der er også lodtrækning om sponsorpræmier til de medlemmer der i årets løb har skaffet et nyt medlem. Indkaldelsen til generalforsamlingen kan ses på midtersidernes "tag ud sider".

Danalund Ungdomshus stillede op med det store lydanlæg

Teatergruppen REFLEXUS på scenen

Så mange var der i Rytterskolens have

Indkaldelse til:

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab's Generalforsamling

Mandag d. 17. november klokken 19 30

i Bibliotekscafeen Medborgerhuset Hvidovrevej 280.

Tag ud sider.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Indkaldelse til:
GENERALFORSAMLING

Mandag den 17 November kl.1930 i Bibliotekscafeen.
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab afholder sin 18 ordinære generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne.:

1. valg af dirigent.
2. formandens beretning.
2a.arkivets beretning.
3. fremlæggelse af det reviderede regnskab.
4. fastlæggelse af kontingent.
5. behandling af indkomne forslag.
6. valg af bestyrelsesmedlemmer/suppleanter.
Der skal vælges 3 bestyrelsesmedlemmer og en suppleant, der vælges for 2 år.
På Valg er: Dan Olsen, Eigil Jørgensen,og Esther Hansen - samt 1 suppleant, Erling Groth
7. valg af revisor/revisorsuppleant.
Revisor og suppleant vælges for 1 år.
På valg er: Jens-Christian Nielsen og Inge Larsen
8.eventuelt.

Bestyrelsen består af 9 medlemmer, heraf 2 valgt blandt kommunens udvalg for kultur og fritid
Bestyrelsen konstituerer sig selv.
Efter generalforsamlingen er der lodtrækning om diverse sponsorpræmier blandt de medlemmer, der i årets løb har skaffet et nyt medlem.
Herefter vil der blive vist en film om årets udflugt til Højsager Mølle og Karen Blixen museet.
Konkurrencen blandt medlemmerne om at skaffe et nyt medlem løber videre til næste års generalforsamling, på samme betingelser.
med venlig hilsen
Bestyrelsen.

Bestyrelsen.

Formand Dan Olsen Spurvehøjvej 17.stv
tlf: 36 78 86 42
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
tlf: 36 75 20 91
Kasserer Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 c.
tlf: 36 47 00 58
Best.medl. Per E.Hansen Grenhusene 26.
tlf: 36 49 24 70
Best.medl. Eli Olsen Sognegårds Alle 23.3.tv
tlf: 36 78 30 32
Best.medl. Bent Christiansen Paris Boulevard 20
tlf: 36 49 29 41
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22.2.tv.
tlf: 36 78 06 61
1.suppl. Erling Groth Ege Alle 41
tlf: 36 77 25 11
2.suppl. Kirsten Andersen Korshøjvej 6
tlf: 36 78 60 60
3.suppl. Dora Orneborg Toft Sørensens Vænge 11.
tlf: 36 75 70 83
Revisor Jens-Chr.Nielsen Kløverprisvej 26
tlf: 36 75 13 86
Revisorsuppleant Inge Larsen Berners Vænge 7.2
tlf: 36 78 47 36
Sekretariatsudvalg:Bent Christiansen,Eli Olsen,
Ester Hansen.

Redaktion: Kjeld Jørgensen, Per E.Hansen
Redaktør: Dan Olsen

Skaf et nyt medlem
og
vind en præmie.

I lighed med tidligere år håber vi at vore medlemmer vil hjælpe os med at skaffe nye medlemmer til selskabet.
Hvorfor ikke fortælle et familiemedlem eller gode venner om lokalhistorisk
selskabs mange arrangementer - måske får de lyst til at
deltage! Hvis du kender en, der gerne vil være medlem - ring til et af vore bestyrelsesmedlemmer (tlf. nr. i bladet) eller få et girokort f.eks. ved en foredragsaften.
Udfyld kortet med det nye medlems adresse, post det - eller aflever det til et bestyrelsesmedlem. Husk også at påføre dit eget navn, så vi kan se hvem der skal deltage i lodtrækningen om præmier - udsat af vore flinke sponsorer.
Nye medlemmers kontingent vil dække hele 1998 - helt frem til februar 1999.
Kontingentet er kr. 80, - pr. år - dog kun kr. 50,- for pensionister.
Ud over at kunne deltage i alle vore arrangementer, får alle medlemmer mindst 4 gange årligt tilsendt vort medlemsblad. Her vil være artikler og billeder af lokalhistorisk art, samt naturligvis meddelelser
om vore arrangementer m.v.
PS Hvis enkelte af vore medlemmer evt. ikke modtager vorl blad, venligst underret underlegnede så vil problemet blive løst hurligst muligt.
M.v. h. Eigil Jørgensen Kasserer.
telefon 36 47 00 58

Kirkegaard.

af Lone Holden

Den 11.5.1767 udstedte kongen skøde på gården, Kirkegård, matr.nr.15 i Hvidovre til Morten Pedersen.
Morten Pedersen, søn af gårdmand Peer Mortensen, Hvidovre, var gift med Johanne Christensdatter, datter af fogeden Christen Jensen, Valby. Johanne Christensdatter havde tidligere været gift med Peer Larsen, med hvem hun havde fået seks børn (Karen (1753), Anna (1753) Karen (1754) Christen (1756), Malene (1759) og Giertrud (1761). I 1763 hvor Morten Pedersen havde viet Johanne, blev han stedfar til disse børn.
Indtil 1786 boede foruden Johanne og Morten Pedersens familie, Giertrud Pedersdatter, Mortens søster med familie på Kirkegård. Ved folketællingen i 1787 var Giertrud gift med Jens Ibsen, og de havde tre små børn i alderen 2-5 år.
"Vi som forhen vare forenede om at have den Gaard som vi nu begge Beboer til Fælledes Brug og Bedrivt, skulde dele samme, saaledes at enhver fik det halve af Gaardens Bygninger Besætninger, Avls Redskaber, Sæd og Forring samt Jordsmon i Marken, og enhver at påtage sig det halve Gaardens Hartkorn, som er= 10 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. Der saaledes blive til hver af os 5 Tdr. 2 Skp. og 3 Fdk. Saa da vi nu efter saadan vedtægt og forening allerede have delt lndboe, Kreaturer, Vogne, Plove med øvrige Avls Redskaber imellem os, saavelsom Bygningerne og Jorden i Marken er allene nogle poster tilbage, hvorom vi i Dag har forenet os." (Fra kontrakt læst på Københavns Rytterdistrikts Birketing og Protokolleret de. 27.2.1786 mellem Morten Pedersen og Jens Ibsen).
Morten Pedersen beholdt den vestlige del af gården, som Peder Larsen, en dattersøn, fik skøde på i 1811. Peder Larsen havde gården indtil 1847, hvor svigersønnen Peder Madsen, gift med Malene Pedersdatter, overtog gården.

I 1853 mens Peder Madsen havde Kirkegåård hærgede koleraen Danmark. I juni måned blev en tømrer fra orlogsværftet indlagt på søetatens hospital med kolera. Tømreren kom sig, men smittede andre patienter, og den epidemi, som havde hærget i andre europæiske lande, men som Danmark havde været forskånet for, var hermed løs.
I København døde 4743 af de i alt 7219 registrerede kolerapatienter. Værst ramt var Amalienborg kvarteret, Nyboder, Adel og Borgergade samt Christianshavn. Det var et stort antal, når man tænker på, at der boede ca. 130.000 indbyggere i hovedstaden. Befolkningen i Københavns nærmeste omegn ramtes også hårdt af kolera epidemien. I Hvidovre sogn døde i perioden 27.7 - 25.9 1853 18 mænd og 24 kvinder fra Valby samt en person fra Hvidovre af koleraen.
Lægevidenskaben kendte endnu ikke smittekilden - bakterier men gik fra gammel tid ud fra, at dårlig luft frembragte syg-dommen. Når sygdommen først var brudt ud, var der ikke ret meget at stille op. De syge mistede vand især ved tynd afføring, vævene tørrede ud, og døden indtraf ofte under svære smerter.
For at isolere de syge oprettedes lazaretter, da man derved bedre kunne hindre, sygdommen bredte sig til familier og på-rørende.
I Hvidovre vedtog sogneforstanderskabet, at der skulle oprettes et lazaret i nærheden af Vigerslev, og at der skulle oprettes et skur til henlæggelse af lig i nærheden af Peder Madsens gård, og at en del af Peder Madsens mark skulle anvendes som begravelses-plads for koleraens ofrer. Beslutningen vakte naturligvis mod-stand, især i Vigerslev, hvor beboerne følte sig truet af smittefaren.
Peder Madsen beholdt Kirkegård indtil sin død i 1884, hvorefter hans hustru, Malene Pedersdatter, førte gården videre alene, indtil hun i 1891 giftede sig med Christen Mortensen, som havde gården frem til 1904.

Der er held med efterlysninger.

I nummer 2 - 1997 efterlyste vi et billede af den gamle telefoncen
tral på Hvidovrevej - det vil sige at huset var bygget og brugt til
telefoncentral, den gang den hed Mellemdigsvej.
KTAS som det hed dengang solgte ejendommen til Bikuben, der i
mange år havde en afdeling her.
I 1995 lukkede Bikuben denne afdeling og kommunen købte ejendom-
men
til at indrette som ungdomshus, og det fungerer som sådan
i dag.
Et stykke af grunden er blevet bebygget med et hus der er i samme
stil som den gamle telefoncentral, den fungerer i dag som
Hvidovre dyreklinik.
Før telefoncentralen flyttede til Mellemdigsvej lå den i et stråtækt
hus i Hvidovregade.

52 HISTORIER FRA HVIDOVRE

Poul Sverrild og Hans Chr. Thomsen har begået en ny bog,
der 1 52 letlæselige historier beskriver Hvidovres historie helt
fra oldtiden og frem til i dag.
Hvidovre har jo i århundreder været en landsby, først i dette
sekel begyndte københavnere i stort tal at flytte til omegnskommunerne,
bl . a. til Hvidovre.
Mellem 1. og 2. verdenskrig var det mest kolonihave- sommerhus
.
- og parcelhusbyggeri, 'men efter sidste krig tog etagebyggeriet
fart, således at Hvidovres indbyggertal voksede fra 559 i
1901 til ca. 50.000 i dag.
Alt dette og meget mere er skildret i de 52 historier, der ind
imellem er krydrede med pudsige episoder. En vedkommende .
og spændende bog, tilegnet alle, der interesserer sig for den
by de bor i.
Bogen kan købes hos Lokalhistorisk Selskab i Rytterskolen og
på Lokalhistorisk Arkiv i Medborgerhuset, ligesom den naturligvis
kan lånes på biblioteket.
Litteraturgruppen.
M .S.A.
52 Historier fra Hvidovre: - kr. 130.
Marie Slej Andersen fra NORDLYSEY anmelder her Hvidovre
Lokalhistoriske Arkiv's bog "52 Historier fra Hvidovre".

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej 17 stv.
telefon 36 78 86 42 og 40 83 32 23
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
telefon 36 75 20 91
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
telefon 36 47 00 58
Best.medl. Per E. Hansen Grenhusene 26
telefon 36 49 24 70
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2'tv
telefon 36 78 06 61
Best.medl. Eli Olsen Sognegårds Allé 23. 3 'tv
telefon 36 78 30 32
Best.medl. Bent Christiansen Paris Boulevard 20
telefon 36 49 29 41
1 'suppleant Erling Groth Ege Alle 41
telefon 36 77 25 11
2'suppleant Kirsten Andersen Korshøjvej 6
telefon 36 78 60 60
3'suppleant Dora Orneborg Toft Sørensens Vænge 11. 1'th.
telefon 36 75 70 83
Forretningsudvalg. Eigil Jørgensen - Dan Olsen og Kjeld Jørgense
Sekretariatudvalg. Bent Christiansen - Eli Olsen og Esther Hansen
Lokalhistorisk udvalg. Per E. Hansen - Kjeld Jørgensen og Kirsten Andersen.
Arrangement udvalg. Bent Christiansen-Eli Olsen-Esther Hansen Dora Orneborg og Erling Groth.
Redaktionsudvalg. Ansvarshavende redaktør Dan Olsen - Kjeld Jørgensen - Per Hansen og Kirsten Andersen.
Presse sekretærer. Dan Olsen og Kirsten Andersen.
Udvalg for evt.bygningsbevarelse og lignende kommunal politiske sager. Dan Olsen- Erling Groth og Kirsten Andersen
Formand for ovenstående udvalg er det førstnævnte medlem.
Revisor. Jens-Christian Nielsen Kløverprisvej 26. tlf.36 75 13 86
Revisorsuppleant. Inge Lars

Reserveret Post Danmark.

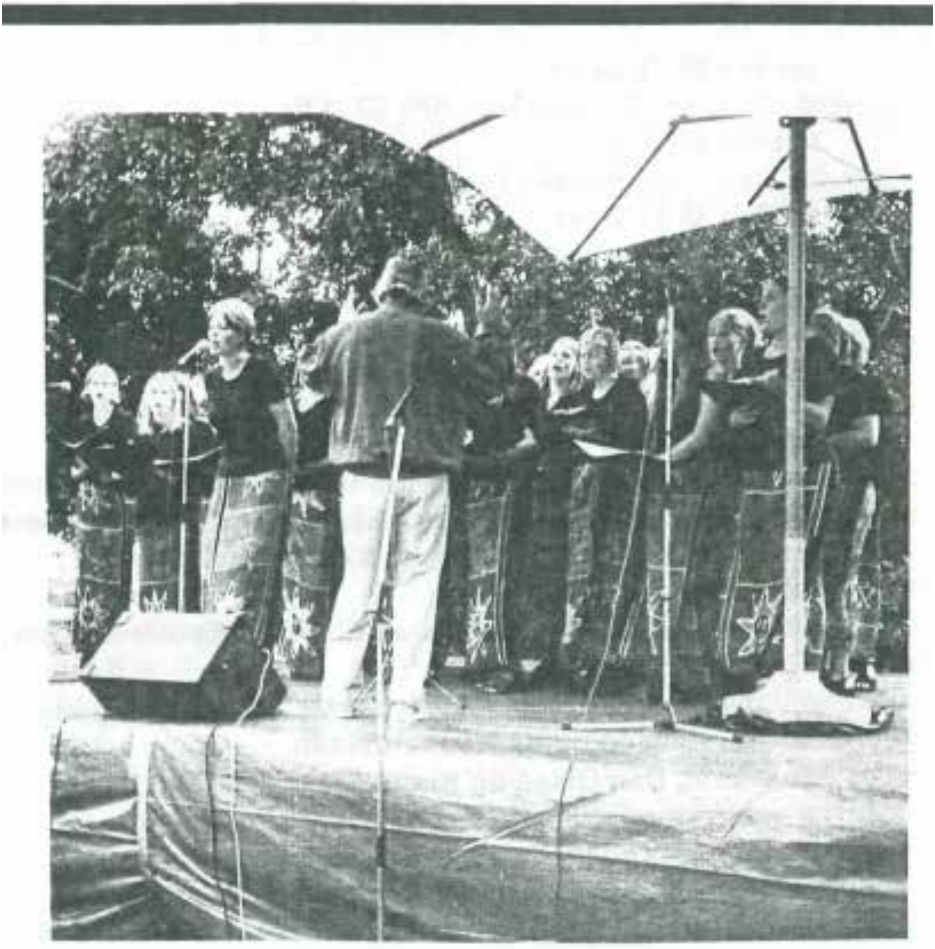

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

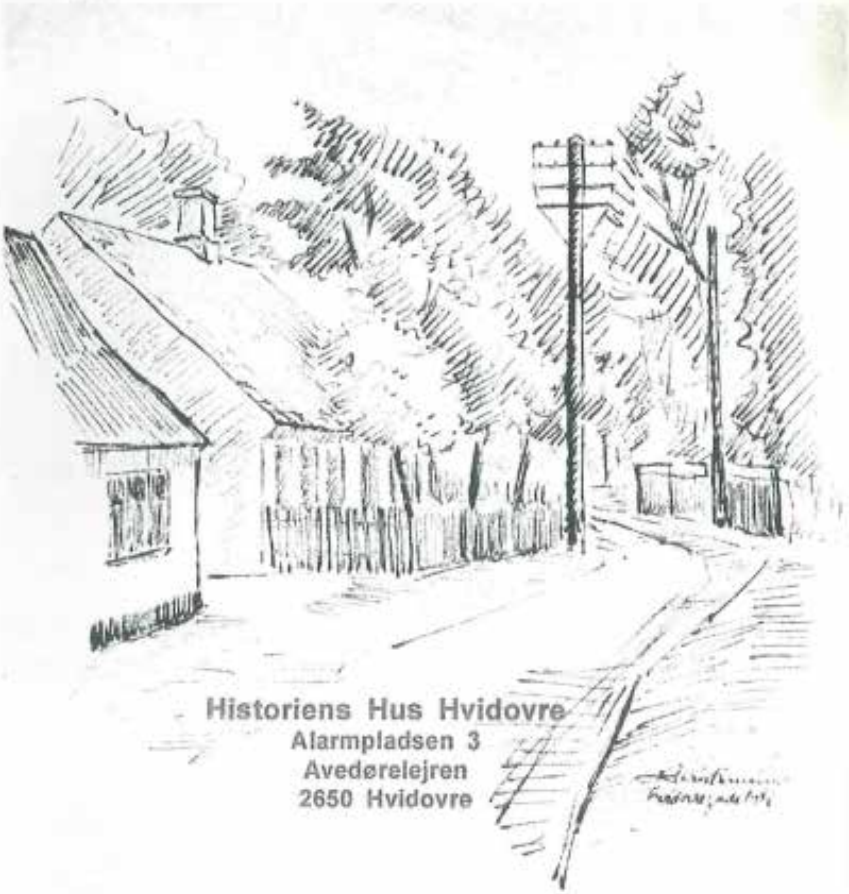

16. ÅRGANG NR. 1 Februar 1998

Nr. 4 - 1997

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
kontingent: kr.80 pr. år. Pensionister kr.50.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Per E.Hansen.
Kjeld Jørgensen.
Kirsten Andersen

Historiens Hus Hvidovre
Alarmplatsen 3
Avedøreåren
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl.13 - 16
Torsdag kl. 16-19 TLF: 36 39 21 80.
ISSN nr. 0902-3046

Indhold

side 3.
Siden sidst

side 5.
Kommende aktiviteter

side 7-8-9-10.
Midtersiderne er **tag ud sider** med indkaldelse til vores ekstra. ordinære geralforsamling d.16 marts 1998 kl.19,30

side 11.
Et lovende projekt

side 14
Berigtigelse af regnskab

Forsidebilledet .
Skitse til maleri af lærer og organist Laur.Christiansen Hvidovregade 1946.

Bagsiden.
Akvarel af Poppelgården 1997 af Kirsten Andersen.

Siden sidst.

Mandag den 13. oktober afholdt vi foredrag i Bibliotekscafeen, det var arkitekt Niels Thougaard, der fortalte om hovedstadens gamle forsvarslinie Vestvolden.
Niels Thougaard fortalte om fredningen af dette store område så det nu bliver et stort rekreativt område, til glæde og gavn for befolkningen
i almindelighed og for vestegnen i særdeleshed.
Stor tak til Niels Thougaard.
Fredag d. 24.oktober til d.søndag 16. november.
Hvidovre lokalhistoriske arkiv, stod for en stor og flot topografisk maleriudstilling på Rytterskolen. Udstillingen omfattede omtrent 100 malerier af god kvalitet fra næsten hele Hvidovres område, alle nummererede så man kunne følge med i det store flotte udstillingskatalog
der. blev. udleveret til alle udstillingens gæster.
Medlemmer af Lokalhistorisk Selskab var kustoder i hele udstillingsperioden
hvor besøgende blev guidet rundt og fik tilbud om
små forfriskninger. Besøgstallet var i perioden over 1500.
Tak til arkivet og kustoderne for en flot flot indsats.
Lørdag d. 25. oktober kl.13 startede en gammel bus fra Hvidovre Torv med 40 glade medlemmer der på denne vis blev transporteret til HT museet på lslevdalsvej.
Her fik vi adgang til at bese den store samling af gamle busser og sporvogne i en imponerende samling. Alle var enige om at det var en god og lærerig tur, arrangeret af vort arrangement udvalg.
Mandag d. 17. november afholdt vi vor årlige generalforsamling, der med Inge Larsen som dirigent blev ledet i en god og fornuftig orden efter vore vedtægter. Alle valg var genvalg, men der var kritik af vort regnskab, som blev godkendt, mod at vi i vort blad lavede en berigtigelse af regnskabet med status. Denne berigtigelse findes på side 14 i dette nr. af bladet.

"ALL YOU NEED"

en anmeldelse af en ganske almindelig tilskuer!
Fredag den 6. februar - vist nok en af de sidste aftener teater Vestvolden opførte den musikalske komedie om ungdomsoprøret der 1 begyndelsen af 70-erne kom til Hvidovre - var jeg sammen /
med venner og bekendte i Multihusets Teater for at se og ikke mindst høre dette meget omtalte stykke.
Hørende til den ældre generation og vel nok i sandhedens interesse nærmest med en noget negativ holdning til alt omkring det daværende lllPS - og i stykket vel repræsenteret af "Helmer Olesen", var jeg på forhånd ret forudindtaget i en kritisk retning! Men her blev jeg vel nok "skuffet"! Mage til entusiastisk spilleglæde og fremragende indsats af ALLE, møder man næppe på noget professionelt teater!
Jeg er virkelig imponeret både af instruktør og ikke mindst af skuespillernes indsats. Musikken var godt nok høj og pågående, men passede såvel til tekster som ideen bag stykket. Hvilken herlig ungdom - og hvilke herlige enkelt-præstationer af såvel unge som ældre! Derudover giver dette "intimteater" en oplevelse af at man næsten føler selv at deltage i løjerne på scenen.
Fra en ganske almindelig ældre Hvidovreborger skal her lyde en stor tak til alle, der på en eller anden måde har gjort det muligt at sætte dette stykke op. Sammenholdt med de andre egnshistoriske spil vi har oplevet de senere år, placere "ALL YOU NEED"sig efter min mening absolut blandt topscorerne!
Med venlig hilsen og tak
Eigil Jørgensen

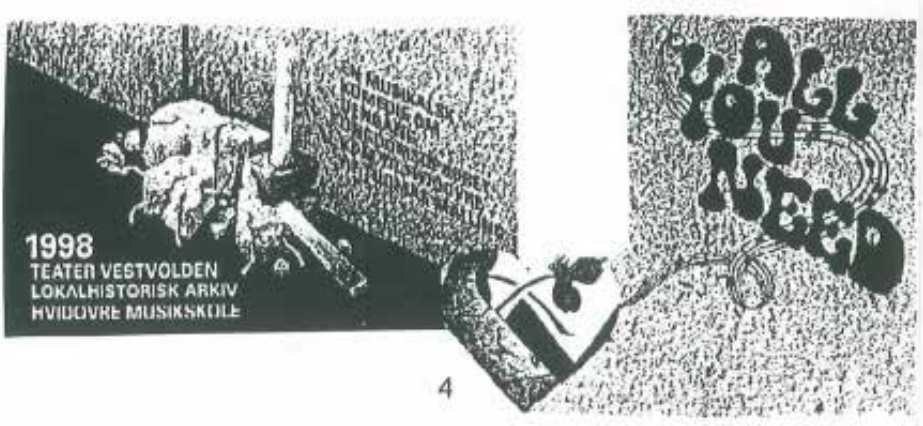

Kommende Aktiviteter.

Mandag d. 16. februar har vi foredrag i Bibliotekscafeen kl.19,30 Hvor Wagn Raabjerg tidligere købmand, Carlsbergdepotindehaver og som afslutning på karrieren direktør for Faxe bryggerierne, causerer over en lang tid i Hvidovre med deltagelse i Lion Hvidovre afdeling.
Tilmeldelse på vor telefonsvarer 36 47 34 44.
På vort konstituerende bestyrelsesmøde mandag d. 8 december enedes man om at bestyrelsen, der var blevet genvalgt - fortsatte uændret med alle på de samme poster.
Forretningsudvalget blev pålagt at berigtige regnskabet, som det blev vedtaget på generalforsamlingen, så resultatet blev udsendt i næste nummer af vort blad ..
Der blev foreslået at vi afholdt en ekstraordinær generalforsamling mandag d. 16 marts i Bibliotekscafeen kl. 19,30 med kun et punkt på dagsordenen, ændring af vore vedtægter, således at vort regnskabsår følger kalenderåret.
Til at varetage dette blev der nedsat et udvalg bestående af: Poul Sverrild, Kjeld Jørgensen og Per E. Hansen.
Det blev vedtaget, at vi deltager i Bibliotekernes Uge i marts om "Den gode historie". Her skal vi sammen med teatergruppen RE F LEXUS fortælle skoleklasser om det at gå i skole i gamle dage og forme det som en god historie.
Der er aktivitet over emnet i alle landets biblioteker, samt skoler og foreninger der har meldt sig til at deltage og som protektor for dette store arrangement har prinsesse Alexsandra sagt ja.
Det foregår i Ugerne 12 og 13.
Vores arrangement kommer til at finde sted onsdag d.18. marts og onsdag d.25. marts begge dage i Rytterskolen.
Der er kun adgang for tilmeldte skoleklasser.
Arrangementudvalget arbejder med en tur til Politimuseet en gang i maj måned. Mere herom senere.
Efter den ekstraordinære generalforsamling d.16. marts vil Per E. Hansen fortælle om Hans Peder Pedersen-Dan, vor berømte billedhugger der skabte " Den lille hornblæser"" Elefantporten" og " Holger Danske".

Projekt VESTVOLDEN

Projekt Vestvolden er et beskæftigelsesprojekt med det formål at tilbyde meningsfyldt arbejde, at give erhvervserfaring og uddannelse til ledige og at udbrede kendskabet til Vestvolden.

Projekt Vestvolden er et EU-støttet projekt med kommunerne Hvidovre, Brøndby, Rødovre, Københavns amt, Skov og naturstyrelsen og A F- Storkøbenhavn.

Projektet har eksisteret 1 år og man har gennemført renovering af amfiteatret i Hvidovre, rydning og genopbygning af volden ved artillerimagasinet i Rødovre.
Renovering af en terrasse på Stavnsbjerggård.
Renovering af et batteri i Rødovre.
Anlæg af en demo-have på Stavnsbjerggård.
Udsyn fra voldstien til Avedøre sletten.
Man har søgt ca. 7 mill. til delprojekter i 1998. Der er ialt 18 delprojekter
med landskabspleje, renovering af bygningsværker og
opbygning af en minivold i 1: 100 og 1: 10.
Anlægget skal placeres i Artillerimagasinet og være en del af formidlingen om Vestvolden.

Til projektet er knyttet
en følgegruppe, der mødtes første gang i
sommer. Lige før jul var der et nyt møde, hvor man drøftede resultater og nye opgaver. I denne følgegruppe er Hvidovre Lokalhistoriske Selskab præsenteret og kan være med til at komme
med gode ideer og iøvrigt præge arbejdet.
Vores formand Dan Olsen var til mødet i sommer og jeg deltog i julemødet.

Kirsten Andersen.

Indkaldelse til:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab's
Ekstraordinære Generalforsamling
Mandag d.16. marts klokken 1930
i Bibliotekscafeen Medborgerhuset Hvidovrevej 280.
Dagsorden:
Eneste punkt på dagsordenen:
Ændring af vedtægterne som foreslået på side 8 og 9.

Tag ud sider.
Venlig hilsen bestyrelsen.

Gældende vedtægter	Bestyrelsens forslag til vedtægtsændring Ændringsforslagene er understreget
§1 Formål Selskabet har til formål at udbrede kendskabet til og vække interesse for Hvidovre kommunes lokalhistorie samt støtte udgivelsen af lokalhistorisk litteratur om Hvidovre kommune	§1 Formål Selskabets formål er at udbrede kendskabet til og vække interesse for lokalhistorien indenfor Hvidovre Kommunes område. Samt støtte bevaringsinteresser, lokalhistoriske udgivelser og anden formidling af den lokale historie
§2 Organisation og tilhørsforhold Selskabet er en privat forening, der arbejder i nær tilknytning til Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv Bestyrelsen består af 9 medlemmer - heraf 2 medlemmer valgt af og blandt udvalget for Kultur og Fritid medlemmer samt 2 suppleanter Valg af de 7 bestyrelsesmedlemmer og de 2 suppleanter, 1 revisor og en revisorsuppleant foretages af den ordinære generalforsamling Arkivlederen deltager i bestyrelsesmøderne.	§2 Organisation og tilhørsforhold Selskabet er en privat forening, der arbejder i nær tilknytning til Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv. Selskabet er medlem af Dansk Lokalhistorisk Forening. Bestyrelsen består af 9 medlemmer - heraf 2 medlemmer valgt af og blandt Hvidovre Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg - samt 2 suppleanter Valg af de 7 ordinære bestyrelsesmedlemmer og de 2 suppleanter, 1 revisor og 1 revisorsuppleant foretages af den ordinære generalforsamling Arkivlederen deltager i bestyrelsesmøderne. Foreninger, selskaber med videre, som arbejder med beslægtede emner indenfor Hvidovre Kommunes område kan associeres Lokalhistorisk Selskab.
§3 Generalforsamling Generalforsamlingen er selskabets højeste myndighed Den ordinære generalforsamling afholdes hvert år i november måned, og indkaldelsen sker skriftligt med 14 dages varsel. Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen. Ekstraordinær generalforsamling afholdes, når bestyrelsen beslutter det, eller når mindst 20 medlemmer begærer det ved skriftlig henvendelse til formanden med oplysning om dagsorden for det begærede møde. Bestyrelsen indkalder da generalforsamlingen med 14 dages varsel som ovenfor anført. Beslutninger, herunder vedtægtsændring, træffes ved almindelig stemmeflerhed Følgende punkter skal behandles på generalforsamlingen 1 Valg af dirigent 2 Formandens beretning 3 Fremlæggelse af revideret regnskab 4 Fastsættelse af kontingent 5 Behandling af indkomne forslag. 6 Valg af betyrelsesmedlemmer og suppleanter. 7 Valg af revisor og revisorsuppleant 8 Eventuelt	§3 Generalforsamling Generalforsamlingen er selskabets højeste myndighed. Den ordinære generalforsamling afholdes hvert år i marts måned, og indkaldelsen sker skriftligt med 14 dages varsel. Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen. Ekstraordinær generalforsamling afholdes, når bestyrelsen beslutter det, eller når mindst 20 medlemmer begærer det ved skriftlig henvendelse til formanden med oplysning om dagsorden for det begærede møde. Bestyrelsen indkalder da generalforsamlingen med 14 dages varsel som ovenfor anført. Beslutninger, herunder vedtægtsændring, træffes ved almindelig stemmeflertal. Følgende punkter skal behandles på den ordinære generalforsamling: 1. Valg af dirigent. 2. Formandens beretning. 3. Arkivlederens beretning. 4. Fremlæggelse af revideret regnskab. 5. Fastsættelse af kontingent. 6. Behandling af indkomne forslag. 7. Valg af betyrelsesmedlemmer og suppleanter 8 Valg af revisor og revisorsuppleant 9. Eventuelt.

Gældende vedtægter	Bestyrelsens forslag til vedtægtsændring Ændringsforslagene er understreget
§4 Medlemskab Generalforsamlingen fastsætter årskontingentet. Som medlemmer kan optages enkeltpersoner. Som medlemmer uden stemmeret kan optages foreninger, institutioner og virksomheder.	**§4 Medlemskab** Generalforsamlingen fastsætter årskontingentet. Som medlemmer kan optages enkeltpersoner. Som medlemmer uden stemmeret kan optages foreninger, institutioner og virksomheder.
§5 Bestyrelse De af generalforsamlingen valgte bestyrelsesmedlemmer vælges for 2 år ad gangen, således at der på lige år vælges 4, på ulige år 3. 2 suppleanter vælges for 2 år ad gangen. Revisor og suppleant vælges for 1 år ad gangen. Bestyrelsen konstituerer sig selv.	**§5 Bestyrelse** De af generalforsamlingen valgte bestyrelsesmedlemmer vælges for 2 år ad gangen, således at der på lige år vælges 4, på ulige år 3. 2 suppleanter vælges for 2 år ad gangen. Revisor og suppleant vælges for 1 år ad gangen. Bestyrelsen konstituerer sig selv.
§6 Økonomi Selskabets regnskab offentliggøres i forbindelse med den ordinære generalforsamling.	**§6 Økonomi** Selskabets regnskab offentliggøres i forbindelse med den ordinære generalforsamling. Regnskabsåret følger kalenderåret.
§7 Selskabets ophør Til opløsning af Selskabet kræves en beslutning på en generalforsamling, hvor mindst en trediedel af medlemmerne er til stede. Er dette medlemstal ikke mødt, indkaldes ekstraordinær generalforsamling, som da er beslutningsdygtig uanset antallet af de fremmødte. I tilfælde af ophør tilfalder selskabets formue Hvidovre Kommune.	**§7 Selskabets ophør** Til opløsning af Selskabet kræves en beslutning på en generalforsamling, hvor mindst en trediedel af medlemmerne er til stede. Er dette medlemstal ikke mødt, indkaldes ekstraordinær generalforsamling, som da er beslutningsdygtig uanset antallet af de fremmødte. I tilfælde af ophør tilfalder selskabets formue Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.

NB.
Læs også bemærkningerne på side 10

Hvis omstående vedtægtsændringer vedtages som foreslået af bestyrelsen indebærer det:

Næste ordinære generalforsamling bliver d. 15 marts 1999

Næste regnskab kommer til at være for 14 måneder - fra 1 november 1997 til 31 december 1998.

bestyrelsen

Bemærkninger til de foreslåede vedtægtsændringer:

I kolonnen til venstre står de nugældende vedtægter, som de fremtræder i den blå folder, og i kolonnen til højre står de foreslåede vedtægter. Forslagene til vedtægtsændringer er understreget i den højre kolonne.

I §I har vi præciseret, at Hvidovre korrunune er det landområde, som er dækket af den komunale forvaltning. Den gamle ordlyd gør selskabets arbejdsområde til et kommunalt anliggende. Hertil korruner, at vi har tilføjet et nyt indhold, hvorved vi udvider formå.let til også at omfatte bevaringsinteresser, og selskabets støtte bør ikke blot rette sig mod bogudgivelser men også mod andre formidlingsformer.

I §2 har vi indført, at selskabet skal være medlem af landsorganisationen. Det bunder i et ønske om at sikre selskabet den nødvendige kontakt til, hvad der rører på sig andre steder, og samtidig var deltagelse i landsorganisationens arbejde fra første færd Hvidovre Korrununes begrundelse for tilskud til selskabet. Vi har strammet sprogligt op for at præcisere, at det er kommunens Kultur- og Fritidsudvalg, der udpeger bestyrelsesmedierruner. Sidst foreslår vi i en åben formulering, at andre lokale foreninger m. v , hvis arbejdsfelt er gør snæver kontakt naturlig, kan associeres selskabet. Hvordan en associering i praksis kan foregå, har vi ikke ønsket at præcisere, men vil overlade til siddende bestyrelser at forvalte Som eksempel kunne peges på muligheden for at have en person uden stemmeret i bestyrelsen. Det overordnede formål med forslaget er at have en åbenstående mulighed for at sikre formaliseret kontakt til alle interessenter på vores område.

I §3 foreslås generalforsamlingen flyttet fra november til mans måned, så der bliver logisk sammenhæng mennem generalforsamlingens placering og det foreslåede nye regnskabsår. En lille sproglig præcisering foreslås omkring generalforsamlingens dagsorden, og punktet Arkivlederens beretning fAr sit selvstændige nr.

I §6 foreslås regnskabsåret forskubbet, så det følger kalenderåret.
I §9 foreslås, at selskabets formue i tilfælde af ophør ikke bare skal overgå til kommunekassen, men til den specifikke del af kommunekassen, som vedrører lokalhistoriske formål.
Det var alt, hvad vi i det lille udvalg samt i første omgang forretningsudvalget har kikket
på.
Kjeld Jørgensen, Per E. Hansen og Poul Sverrild 8.1.1998

Et meget lovende projekt

Læs her om en kommende bogudgivelse som ikke bare lyder lovende, men vil være en enestående bogudgivelse om de sociale vilkår, som datidens lønarbejdere havde.

Hvidovre lokalhistorisk Selskab
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre

Glostrup 15. januar 1998

Jeg har i sin tid været historiker for Projekt Vestvolden i Rødovre kommune, og jeg har i den forbindelse indsamlet en mængde oplysninger, som hovedsagelig foreligger i form af kilder såsom politisager. faderskabssager, dokumenter fra militære arkiver.

Sat sammen til en bog fortæller disse kilder historien om livet på og ved en af Danmarks største entreprenørarbejdspladser, set med arbejderens øjne og berettet med arbejderens ord.

Jeg vedlægger en synopsis over de kilder, jeg kunne tænke mig at medtage i en sådan bog.

Jeg henvender mig til jer samt Rødovre lokalhistorisk selskab og Historisk Selskab for Glostrup, Brøndby, Albertslund og Vallensbæk i det håb, at I finder ideen spændende nok til at hjælpe mig med at få bogen udgivet under en eller anden form.

m.v.h.

Mikael Christensen
Gadager 77
2600 Glostrup
tlf. 43 45 61 69

Synopsis

Arbejdstitel
Danmarks tredjestørste arbejdsplads
Kilder til arbejderliv
Vestvolden 1888-92

Forsideillustration: Volden efter regnskyllene i september 1889

Indledning

Den politiske og militære baggrund for byggeriet
Byggeriet (illustration 4 generalstabskort fra år 1900 + tværsnit af volden)
Byherren.
Entreprenørerne

Forhørene
Politisag
Næringssag
Paternitetssag
Forsørgelsessag

Hovedafsnit

1888

Tyverisag: Tyveri af kapsko(Ill: Foto af kapsko)
Avisartikel: Socialdemokraten 12/9 1888 "Slaveri på fæstningerne".
(Ill: Grundplan af marketenderi + ordensregler for samme)
Næringssag: Slagter Rasmus Poulsen.
Avisartikel: Vort Forsvar (Ill: Foto af artiklens forfatter oberst Sommerfeldt)
Avisartikel: Socialdemokraten 23/9 1888 "Arbejdet ved Vestfronten".
(Ill: Menuseddel og priskurant fra marketenderi)
Tyverisag: Tyveri af tøj.
Næringssag: Slagter Rasmus Poulsen (Ill: Billede af volden nær slagterens hus)
Tyverisag: Tyveri af ur. (Ill: Låneseddel fra sagsakterne)
Avisartikel: Socialdemokraten 1/11 1888 "Forholdene ved fæstnigsbyggeriet"
(Ill: Vedtægter for Arbejdernes sygekasse)
Voldssag: Overfald på gendarmer.(Ill: Billedetegning af uberedne gendarmer)

1889

Næringssag: Slagter Rasmus Poulsen.
Tyverisag: Tyveri af skovle. (Ill: Foto af arbejdspladsen, hvor tyveriet fandt sted)
Sag: Ulovligt kortspil. (Ill: Søndre birks skriftlige forbud mod kortspil)
Næringssag: Møller Thomas Nielsen. (Ill: Brøndbyvester mølle)
Tyverisag: Tyveri af skovle. (Ill: Fæstningsarbejdere med skovle som de stjålne)
Voldssag: Knivstikkeri ml. fæstningsarbejdere.
Næringssag: Fæstningsarbejdernes Forbrugsforening.
(Ill: Vedtægter for forbrugsforening, brev fra formanden samt fotos
af foreningens regneskabsbog)
Avisartikel: Berl. Tidende: Birkedommer Schous kommentar til
forbrugsforeningens alkoholforbrug.
Indberetning fra oberst Sommerfeldt til Ingeniørgeneralen vedr.
alkoholpolitik på arbejdspladsen
Følgebrev til ansøgning fra marketender om tilladelse til at sælge alkohol.
(Ill: Billede af formand for Arbejdsmændenes forbund P. Hermansen)
Søndre birks svar med nærmere betingelser for tilladelsen.
Ulykkestilfælde: Kulilteforgiftning (Ill: Avisartikel: "4 mennesker forgivet ved kulos")
Voldssag: Vold ml. fæstningsarbejdere.
Bedragerisag. Bedrageri af kolleger.
Voldssag: Slagsmål ml. fæstningsarbejdere og andre på Valby bakke.
(Ill. Avisartikler fra Socialdemokraten vedr. slagsmålet + billede af Valby bakke 1890)
Tyverisag: Tyveri af jakke.
Indbrudssag: Tyveri af sæt tøj. (Ill: Vridsløselille statsfængsel ca. 1890, hvor tyven
afsoner).
Avisartikel: Socialdemokraten 1/6 1889 " Stor strejke på fæstningerne".
Drabssag: Fæstningsarbejder dræbt af kollega. (Ill. Plan over værelset, hvor drabet
foregik + silhuettegning af drabsmanden.)
Ulykkestilfælde: Tipvognsulykke. (Ill: Tegning(primitiv) af ulykkesstedet samt billede
af lokomobilstation som den, hvor ulykken skete.
Faderskabssag.
Bedragerisag.
Voldssag: Gårdejer overfalder fæstningsarbejder.
Tyverisag: Tyveri begået i voldsom tilstand af beruselse.
Voldssag: Overfald på arbejdsformand. (Ill. tegning af overfaldsstedet samt foto af samme).

Tyverisag: Tyveri af penge fra kuffert i Brøndbyvester mølle(Ill. Foto af fæstningsgraven med mølle i baggr. samt avisannonce for Sverigesbådene, som tyven brugte til at flygte).
Voldssag: Formand overfalder arbejder(Ill: Formand overvåger arbejdere).

1890

Dødsfald: Fæstningsarbejder falder om.
Sag om bortkommet pengebrev.
Tyverisag: Tyveri af tæpper.
Tyverisag: Tyveri af træsko (Ill. foto af Blegdamsvejens arrestlokale, hvor dømte for mindre forseelser afsoner).
Voldssag.
Næringssag: Danseforening.
Forsørgelsesforhør. (Ill: Billede af forhørspersonens arbejdssted).
Tyverisag: Tyveri fra gård nær befæstning. (Ill: Billede af graven m. gården i baggr.)
Voldssag: Tipmester overfalder fæstningsarbejder. (Ill: Fæstningsarbejdere)
Ingeniørkorpset: Vejledning i betonblanding og støbning. (Ill: Fotos af forskellige stadier af støbearbejdet samt tegning af blandestation.)

Ulykkestilfælde: Tipvognskusk kørt ihjel. (Ill: Tipvognskusk i arbejde)
Bedragerisag: Snyd med akkorden.(Ill: Trillesjak i arbejde)
Foto af politirapport vedr. ulovligt lotterispil bl. arbejdere.
Tyverisag: Tyveri af tøj. (Ill. Fæstningsarbejder i stadsnajet)
Tyverisag: Tyveri af frakke.(Ill: Typisk arbejdsmandsfrakke).
Voldtægtssag: Lokomotivfører voldtager tjenestepige. (Ill: Tegn. af pigens arbejdssted , foto af lokomotivskur som det, hvor voldtægten foregik samt billede af voldgaden, hvor pigen gik tur.)

1891

Forsørgelsesforhør.
Tyverisag: Tyveri af flæsk.
Faderskabssag. (Ill: Fæstningsarbejders bryllupsbillede).
Tyverisag.
Bedragerisag.

1892

Faderskabssag (Ill. Pigens brev til myndighederne)
Tyverisag: Tyveri af pibe. (Ill. Tyvens opholdsbog)

Bestyrelsen finder dette tilbud så godt, at vi har besluttet at yde støtte til dette projekt mod, at vi i forvejen får nødvendige informationer om økonomien i projektet, samt om hvor mange af omegnens kommuner og lokalhistoriske foreninger der er med på idéen.
Bestyrelsen

Regnskab for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Perioden fra 1 nov.1996 til 31 okt.1997

Indtægter		Udgifter	
Fra beholdning	15.000,00	Tilskud til bogudgivelse	15.000,00
Medlemskontingenter	22.900,00	Medlemsmøder	6.203,50
Hvidovre komm.tilsk.	3.774,00	Kontingent DLF med mere	3.751,50
Salg af kaffe med mere	7.340,50	Foredragshonorarer	1.401,50
Rytterskoledage	15.471,00	Blad fremstilling	4.878,50
Renter	84,24	Blad udsendelse	1.717,94
		Bestyrelsesmøder	1.079,75
		Administration	2.461,75
		Rytterskoledage	18.145,76
		Overskud	9.929,54
Balance	64.569,74		64.569,74

Status

Beholdninger 31 okt.1997			
Kassebeholdning	475,00	31.okt.1996	54.247,04
Jyske Bank folio	4.489,94	Udestående	922,26
Jyske Bank aftale konto	39.247,54		
Giro	1.027,28		
Overskud	9.929,54		
Balance	55.169,30		55.169,30

Medlemsoversigt pr.31 okt.1997	
Institutioner 23	5.920,00
medl. a. 80,- 81	6.480,00
medl. a. 50,- 210	10.500,00
i alt	22.900,00

Revision og bilagskontrol foretaget
Beholdninger kontrolleret

Revisor Jens-Christian Nielsen

Kasserer E. Jørgensen

Formand [illegible]

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej 17 stv.
telefon 36 78 86 42 og 40 83 32 23
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
telefon 36 75 20 91
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
telefon 36 47 00 58
Best.medl. Per E. Hansen Grenhusene 26
telefon 36 49 24 70
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2'tv
telefon 36 78 06 61
Best.medl. Eli Olsen Sognegårds Allé 23. 3'tv
telefon 36 78 30 32
Best.medl. Bent Christiansen Paris Boulevard 20
telefon 36 49 29 41
1 ·suppleant Erling Groth Ege Alle 41
telefon 36 77 25 11
2·suppleant Kirsten Andersen Korshøjvej 6
telefon 36 78 60 60
3'suppleant Dora Orneborg Toft Sørensens Vænge 11. 1'th.
telefon 36 75 70 83
Forretningsudvalg. Eigil Jørgensen - Dan Olsen og Kjeld Jørgensen
Sekretariatudvalg. Bent Christiansen - Ell Olsen og Esther Hansen
Lokalhistorisk udvalg. Per E. Hansen - Kjeld Jørgensen og Kirsten Andersen.
Arrangement udvalg. Bent Christiansen-Eli Olsen-Esther Hansen Dora Orneborg og Erling Groth.
Redaktionsudvalg. Ansvarshavende redaktør Dan Olsen - Kjeld Jørgensen - Per Hansen og Kirsten Andersen.
Presse sekretærer. Dan Olsen og Kirsten Andersen.
Udvalg for evt. bygningsbevarelse og lignende kommunal politiske sager. Dan Olsen- Erling Groth og Kirsten Andersen
Formand for ovenstående udvalg er det førstnævnte medlem.
Revisor. Jens-Christian N ielsen Kløverprisvej 26. tlf .36 75 13 86
Revisorsuppleant. Inge Larsen Bernersvænge 7. 2·
telefon 36 78 47 36

Reserveret Post Danmark.

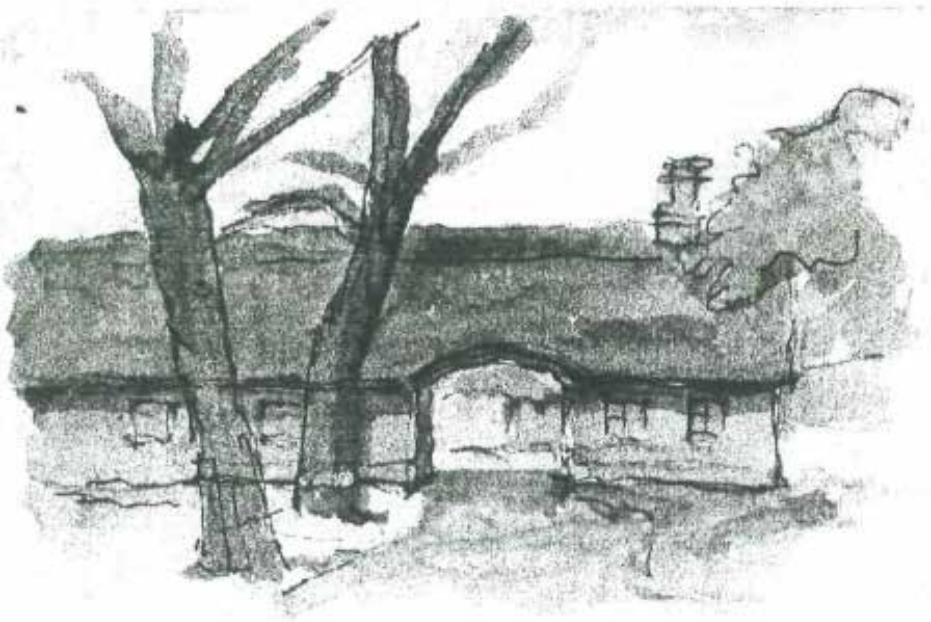

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

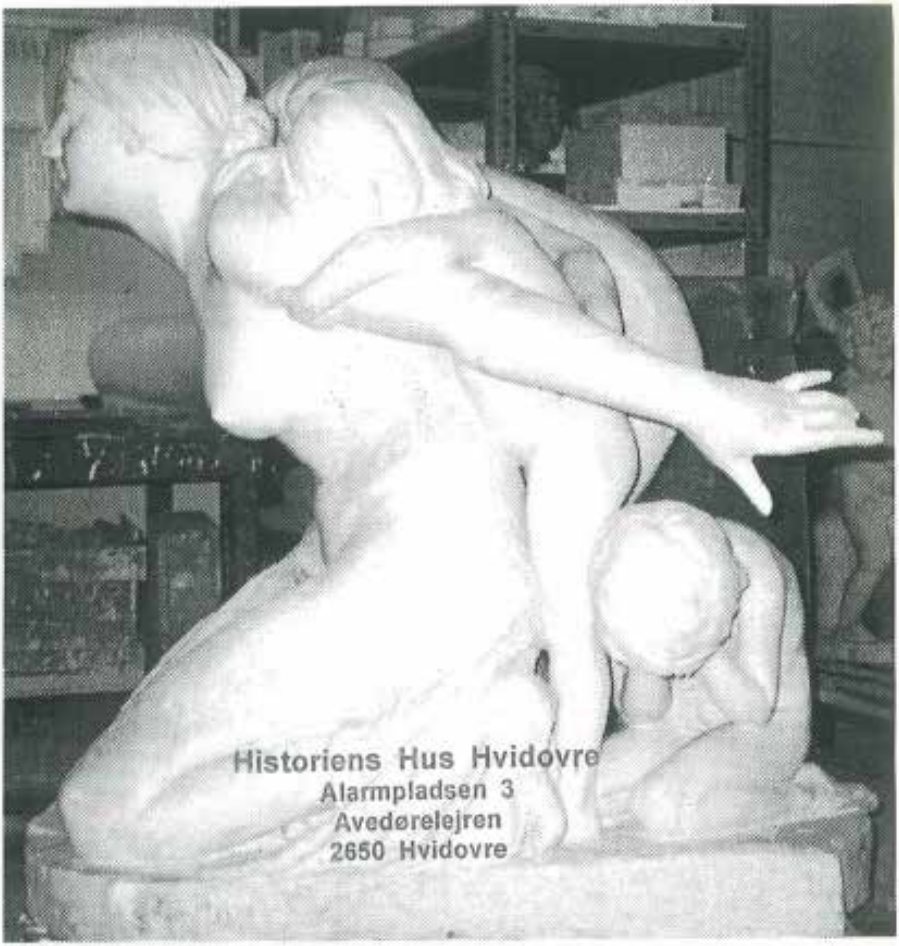

16. ÅRGANG NR. 2 **April 1998**

Nr. 2 - 1998

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
kontingent:kr.80 pr. år.Pensionister kr.50.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokal-historiske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Per E.Hansen.
Kjeld Jørgensen.
Kirsten Andersen

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedøre Bygade
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhisto-risk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl.13 - 16
Torsdag kl. 16-19 TLF: 36 39 21 80.
ISSN nr. 0902-3046

Indhold

side 3.
Siden sidst

side 4.
Kommende aktiviteter

side 5.
Kassererens hjertesuk

side 6.
Referat fra vor ekstraordinære generalforsamling

side 8.
Poul Sverrild fortæller om næste udstilling på Rytterskolen

.

Forsidebilledet .
Statuen "En moder" skabt af kunstneren og billedhuggeren Hans Peder Pedersen-Dan der i en årrække boede og arbejdede i vor gamle Rytterskole.

Bagsiden.
Rebæk Sø som den var i 1926.
Tegnet af Lærer og Organist Laur.Christiansen.

Siden sidst.

Mandag d. 16. februar havde vi foredrag i Bibliotekscafeen og det var tidligere købmand - carlsbergdepotindehaver og direktør for Faxe bryggerierne Wagn Raabjerg, der causerede over et spændende og virksomt liv som selvstændig og erhvervsdrivende i vor kommune samt for Faxe bryggerierne.
Udover Erhvervsvirksomhed har Wagn Raabjerg også været aktiv som medlem af Lian Hvidovreafdeling samt deltaget i fodbold og andre sportsaktiviteter i Hvidovre.
Vi vil hermed sige en stor tak til Wagn Raabjerg for et godt og vel tilrettelagt foredrag.

Mandag d. 16 marts havde vi indkaldt til ekstraordinær generalforsamling i Bibliotekscafeen - med kun et punkt på dagsordenen nemlig ændring af vedtægterne - ændringerne blev vedtaget og der er et referat fra mødet side 6.

Efter mødet havde selskabets tidligere formand Per.E.Hansen et foredrag om Hans Peder Pedersen-Dan, Hvidovres store kunstner og billedhugger, der boede og arbejdede i Rytterskolen her i Hvidovre en lang årrække.
Per var godt inde i kunstnerens historie og har tidligere udgivet en beskrivelse af forholdene herom.
En stor tak til Per for et godt tidsbillede af kunstneren og hans familie der har leveret mange store arbejder til den danske befolkning gennem en lang periode.

Den gode historie
Danmarks biblioteker havde i ugerne 12 og 13 over hele landet arrangeret forskellige tiltag, hvor der læses og fortælles historier for skolebørn.
I Hvidovre markeres det med et stort opbud af tiltag og vort bidrag var sammen med teatergruppen REFLEXUS at give 2 skoleklasser en oplevelse om gamle skoledage. Det var d. 18. og 25.marts.
En stor tak til REFLEXUS for en virkelig god forestilling.

Kommende Aktiviteter.

Marinehistoriker og Forfatter Tom Wismann har skrevet en bog om Trekronerfortet i Københavns havn - han kommer og fortæller om de meget spændende hændelser i Københavns historie. Foredraget har titlen Trekroner og slaget på Reden.
Det er på Bibliotekscafeen Hvidovrevej 280 mandag d. 20. april kl.1930 - tilmelding er nødvendig på vor telefonsvarer - 36 47 34 44.

Vort arrangementsudvalg har med Bent Christiansen som formand arrangeret en tur til Politihistorisk Museum, der nu har adressen Fælledvej 20, 2200 København N.

Det er d. 2. maj kl. 13 på ovennævnte adresse - hvor vi bliver guidet rundt og får fortalt den spændende historie om politiets arbejde gennem århundreder.
Da der er begrænset deltagerantal til 30 personer - er det nødvendigt at tilmelde sig. Det kan gøres ved at henvende sig på Rytterskolen mandag eller tirsdag kl. eller ved at ringe til Bent Christiansen tlf: 36 49 29 11 eller på vor næste foredragsaften d. 20. april. Der kan også lægges besked på vor telefonsvarer 36 47 34 44.

Vi holder åbent hus i Rytterskolen mandag d. 18 maj fra kl. 13 til kl.16. Her har du mulighed for at aflevere arkivalier af alle slags - lige fra stenalderting til mere nutidige ting og sager.
Vi giver en kop kaffe og viser TV filmen "den grønne kile".
Teatergruppen REFLEXUS optræder fra kl.14 - 16.
Vor Arkivar Poul Sverrild har lovet at være tilstede.

Side 8 og 9 kan du læse om den udstilling arkivet afholder i Rytterskolen i dagene fra d.2. okt. til med d. 10. nov. 1998
Vi opfordrer alle vore medlemmer til at møde op og se denne ' smukke udstilling

Kontingent.

I februar måned udsendte vi til alle medlemmer en nytårshilsen sammen med et giroindbetalingskort til brug for indbetaling af årskontingentet - Kr. 80,- dog kun kr.SO,- for pensionister m.fl.
Da der stadig er en del som ikke har indbetalt kontingentet, tillader vi os herved at erindre om, at fristen for indbetaling er inden den 1. maj.
Udover at indbetale på postkontoret eller på egen giro, er De meget velkommen på RYTTERSKOLEN, hvor der er åbent hver mandag og tirsdag fra kl.13 - 16 - samt under lokalhistorisk Arkivs udstilling fra d.17. april - 10 maj.
Vi håber - ved denne lille "reminder" - at undgå restancer og derved spare porto til udsendelse af venlig erindringsskrivelse!
Med dette lille hjertesuk fra kassereren, ønskes alle en rigtig god sommer.

Eigil Jørgensen

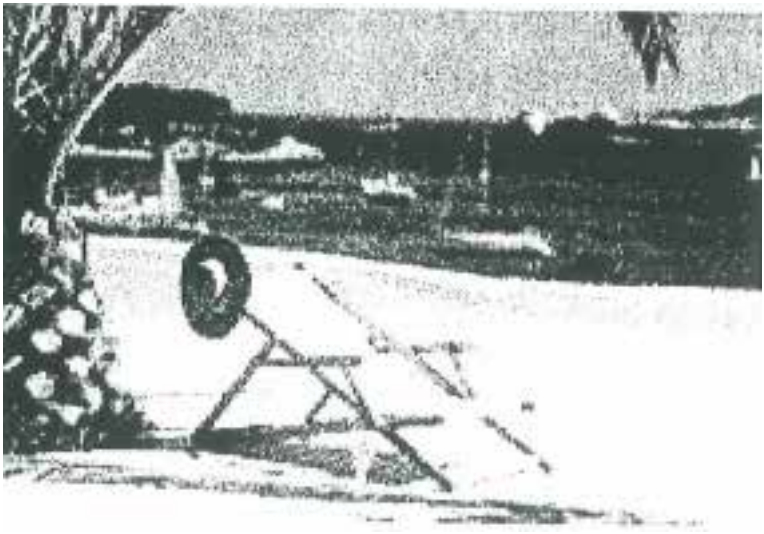

Referat.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
ekstraordinær Generalforsamling.

Dan Olsen bød velkommen og glædede sig over stort fremmøde.
Bestyrelsen foreslog Inge Larsen som dirigent . Hun blev valgt.
Inge Larsen gennemgik det eneste punkt på dagsordenen - ændring af vedtægterne - som trykt i dette blad nr. 1 - 1998.
Paragrafferne blev gennemgået og ændringerne blev oplæst hver paragraf for sig.
§ 1 ændring vedtaget
§ 2 ændring vedtaget
§ 3 ændring vedtaget, men med tilføjelsen årskontingent i punkt 5 i stedet for kontingent, under punkt 3 ændring til arkivle-derens orientering i stedet for beretning.
Inge Larsen gjorde opmærksom på at vedtagelsen betød at næste ordinære generalforsamling bliver i marts 1999.
§ 4 ændring vedtaget
§ 5 ændring vedtaget
§ 6 ændring vedtaget
§ 7 ændring vedtaget. Hermed var alle ændringer vedtaget.
Inge Larsen takkede for god ro og orden.
Vedtægterne vil blive trykt og udsendt som midtersider i vort blad.
Referent. Eli Olsen

skabes i Hvidovre

Forarbejdet til billedhuggeren Anker Hoffmanns store kunstværk, der skal pryde Frederiksberg raadhusplads, skal udføres i Hvidovre.

Frederiksberg har som bekendt lige fejret 100 aars jubilæum, og dagen blev markeret paa forskellig maade, og bl. a. antog man en model til en stor figurgruppe, udført af billedhuggeren Anker Hoffmann — en figurgruppe, der — i forbindelse med et springvand — skal pryde Frederiksberg raadhusplads.

Figurgruppen skal hugges i granit, og i løbet af nogle dage ankommer den 8 tons store granitblok — den hentes paa Bornholm — til Hvidovre, hvor stenhuggeren Axel Kr. Pedersen, der netop har overtaget Hvidovre monumentforretning og indtraadt som kompagnon i stenhuggerfirmaet Emil Krog, Hvidovre Kirkeplads, vil tage den under en foreløbig behandling. Stenhuggermester Axel Kr. Pedersen skal, som det hedder i stenhuggersproget, „punktere den ud", hvorefter billedhuggeren Anker Hoffmann skal lægge sidste haand paa værket. Det er iøvrigt den første figur, der hugges i Hvidovre siden den gang, da billedhuggeren Pedersen Dan boede i „Rytterskolen" paa Hvidovrevej, og ganske naturligt imødeses det store arbejde med en vis interesse.

Forretningsoverdragelse.

Indehaveren af „Hvidovre monumentforretning", fru Elna Krog, Hvidovre Kirkeplads, har overdraget denne virksomhed til stenhuggermester Axel Kr. Pedersen, der gennem flere aar har været indehaver af „Søndermark stenhuggeri", og hvor han har skabs mange smukke arbejder. „Hvidovre monumentforretning" vil blive yderligere udvidet under den nye indehaver, idet de mange monumenter fra „Søndermark stenhuggeri" vil blive overført hertil. Fru Elna Krog vil dog fortsat drive sin blomsterforretning „Blomsterkrogen".

★

Optaget som kompagnon.

Stenhuggermester Axel Kr. Pedersen har, som andetsteds omtalt, overtaget Hvidovre monumentforretning og er samtidig indtraadt som kompagnon i stenhuggerfirmaet Emil Krog, idet bygningsarbejdet, der tidligere henhørte under monumentforretningen, for et par aar siden blev udskilt, og indehaverne, Emil Krog og Axel Kr. Pedersen, vil drive denne virksomhed, der bl. a. har marmorvinduespalder som speciale.

★

lip fra Hvidovre Avis i 1958.

ses beviserne for, at den store
e statue der står på Frederiks-
; Rådhusplads, er udført af
dhuggeren Anker Hoffmann
narbejde med stenhuggerfir-
t Emil Krogh, der havde
ksted ved Rytterskolen på
dovre Kirkeplads.

EN MODER

Hvis man har fulgt med i Hvid ovre Avis og så forsideartiklen på nummeret, som udkom mellem jul og nytår, eller hvis man var til stede på Lokalhistorisk Selskabs ekstraordinære generalforsamling d. 17. marts er man ikke i tvivl. Hvidovre har fået mulighed for at få et monument, en statue der ligner. Ja, et naturalistisk kunstværk.

En Moder er et dramatisk, naturalistisk monument.

Hans Peder Pedersen Dan, som boede på Rytterskolen i en menneskealder fra 1911, er manden En Moder, bag som er blevet tilbudt Hvidovre Kommune.

Skulpturen blev lavet i 1903, hvor den blev udført i gips og udstillet på Charlottenborg. Siden blev skulpturen anbragt i Rytterskolen i Hvidovre, hvor den stod i en årrække. Dens videre færd gennem historien er endnu ikke helt belyst, men det vides, at den kom i Dansk Billedhuggersamfunds besiddelse, og

senere havnede den på loftet på Christiansborg Slot. I 1990 kom den til Jylland som en del af en større samling gipsskulpturer, og endelig blev den i efteråret 1997 tilbudt Hvidovre.
En Moder har nu siden nytår opholdt sig i Den kongelige Afstøbningssamling på Toldboden. Her bliver den restaureret af kyndige konservatorer, så den kan fremtræde som nylavet. I april måned bliver den fragtet til Rytterskolen, hvor den bliver centrum efterårets udstilling, som åbner fredag d. 2. okt. En Moder skal blive stående i skolestuen på Rytterskolen til det bliver afklaret, om det skal lykkes os at få rejst penge til at få støbt statuen i bronze.
Det er Lokalhistorisk Arkivs mål at få stillet en bronzeudgave af statuen op udendørs ved Rytterskolen, så der bliver naturlig forbindelse mellem mindetavlen over Pedersen-Dan og hans skulptur. Det er naturligvis en bekostelig affære, men det er vores vurdering, at statuen er det værd, og at Hvidovre fortjener en markering af, at denne kunstner, som i en række af sine Holger Danske er et af Hans Peder Pedersen-Dans folkekære mon11me11ter. værker har ramt centralt i dansk folkekultur, har boet så stor en del af sit liv i Hvidovre. I øvrigt ligger han også begravet på Hvidovre Kirkegård.

Holger Danske er et af Hans Peder Pedersen-Dans folkekære monumenter

Lokalhistorisk Arkiv vil i indeværende år arbejde for at indsamle det nødvendige beløb til bronzestøbningen, og dd skal ikke skjules, at også private bidrag er velkomne. På udstillingen på Rytterskolen vil der være opstillet en indsamlingsbøsse, som forhåbentlig kan hjælpe projektet lidt på vej.

Poul Sverrild

Kongen bød.
Christian d.4. på bød alle præster at føre kirkebøger d.17 maj 1646.
Vi har fra Rigsarkivet følgende kopi underskrevet af kongen.

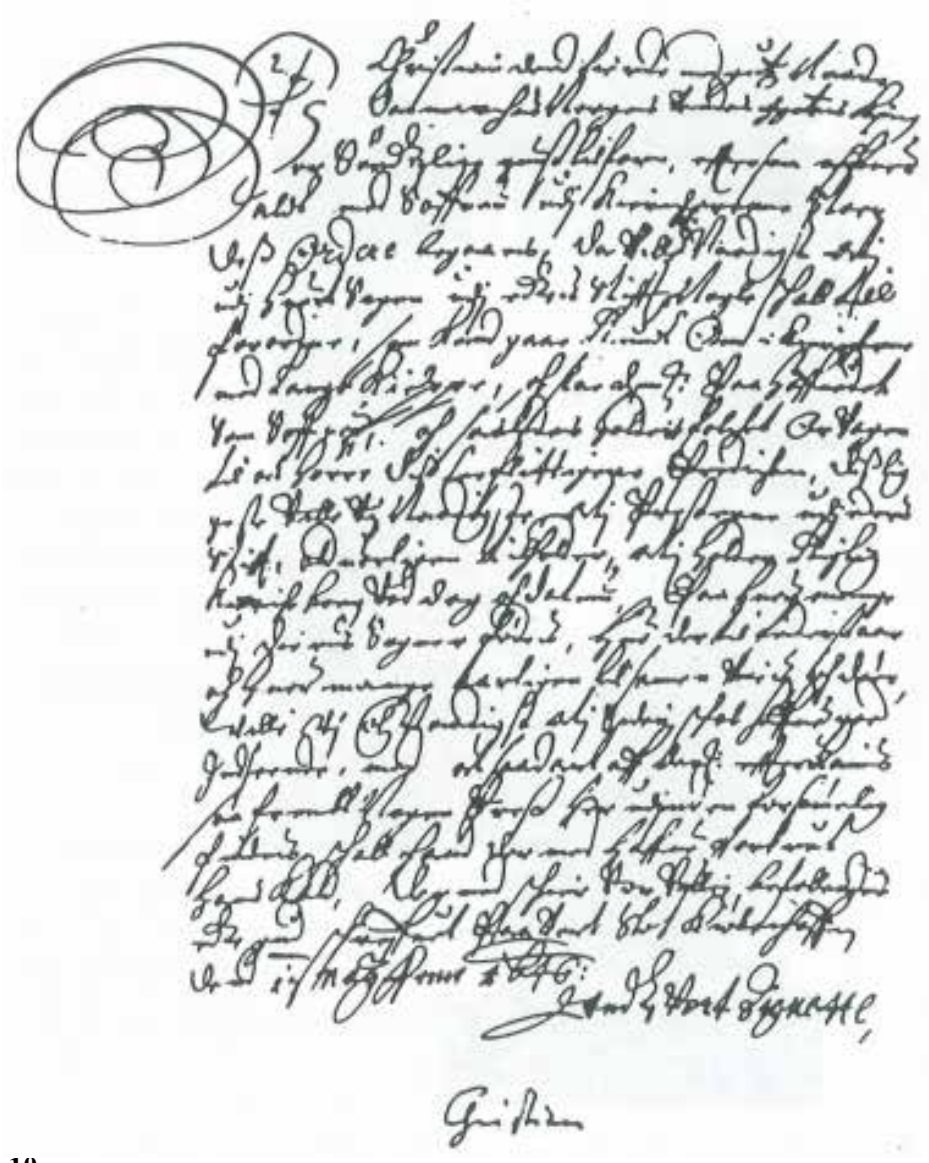

Vi Christian den Fjerde.

Den originale kancelliskrivelse om kirkebøgernes indførelse med kongens egenhændige underskrift, blev hentet på Rigsarkivet.
Ordlyden i oversættelse:
Vi Christian den Fjerde med guds nåde Danmarks, Norges, Venders og Goters konge vor synderlige gunst tilforn, eftersom overalt med saven udi kirkerne stor disordre begås, da ville vi nådigst at udi hvert sogn udi eders stift nogle skal tilforordne, som kan gå rundt om i kirkerne med lange kæppe og slå dem på hovedet , som sover, og således holder folket årvågen til at høre desto flittigere prædiken, desligeste ville vi nådigst, at I Præsterne udi eders stift alvorligen tilholder at I (skal være :de) holder rigtig kirkebog ved dag og datum, på hvor mange udi deres sogne fødes, hvo dertil fadder står, og hvor mange årligen tilsammen vies og dør, ville vi nådigst at I siden skal have god indseende, med at sådant af dem efterkommes såfremt nogen præst her udinden forsømmelig findes, skal hen hermed have forbrudt hans kald, dermed sker vor vilje, befalende eder gud skrevet på vort slot København, den 17 maj Anno 1646.
Under vor signet,
Christian.
Ja så mange var ordene, det har tydeligvis irriteret kongen at så mange sad og sov i kirken - især under de lange prædikener som datidens præster (efter ordre fra bisperne) holdt for menigheden. Der fortælles dog intet om, at der gik nogen med lange kæppe og slog de sovende i hovedet, men der findes i folkeminde mange og sjove historier om gode borgere der fik sig en lur.
Dan.

Skaf et nyt medlem og vind en præmie.

I lighed med tidligere år håber vi,at vore medlemmer vil hjælpe os med at skaffe nye medlemmer til selskabet.
Hvorfor ikke fortælle et familiemedlem eller gode venner om lokalhistorisk
selskabs mange arrangementer - måske får de lyst til at
deltage! Hvis du kender en, der gerne vil være medlem - ring til et af vore bestyrelsesmedlemmer (tlf. nr. i bladet) eller få et girokort f.eks. ved en foredragsaften.
Udfyld kortet med det nye medlems adresse, post det - eller aflever det til et bestyrelsesmedlem. Husk også at påføre dit eget navn, så vi kan se hvem der skal deltage i lodtrækningen om præmier - udsat af vore flinke sponsorer.
Nye medlemmers kontingent vil dække hele 1998 - helt frem til februar 1999
Kontingentet er kr. 80,- pr. år - dog kun kr. 50,- for pensionister.
Ud over at kunne deltage i alle vore arrangementer, får alle medlemmer mindst 4 gange årligt tilsendt vort medlemsblad. Her vil være artikler og billeder af lokalhistorisk art, samt naturligvis meddelelser
om vore arrangementer m.v.
PS Hvis enkelte af vore medlemmer evt. ikke modtager vort blad, venligst underret undertegnede så vil problemet blive løst hurtigst muligt.
M. v.h. Eigil Jørgensen Kasserer.
telefon 36 47 00 58

Den gode historie.

Fra d. 16 - 29 marts 1998 er der over hele landet - gennem bibliotekerne blevet
atholdt "timer" for de skoleklasser der i forvejen havde tilmeldt sig arrangementerne.

Bibliotekerne skal have stor ros for det store arbejde det har været at få et arrangement
af denne størrelse til at køre på skinner, men det er lykkedes at få
alle gode kræfter mobiliseret - selv landets statsminister har været medvirkende
med oplæsning af en god historie.
Sådan et kæmpearrangement må nødvendigvis have en protektor, og det var ingen
mindre en prinsesse Alexandra.
Også bibliotekerne i Hvidovre har medvirket med at få mange til at slutte op om
dette fantastisk flotte tilbud til skolerne. og mange har medvirket til at give Hvidovres
skoleklasser en festlig oplevelse.
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har sammen med teatergruppen RE-FLEXllS
inviteret Risbjergskolens 3 .B med lærer Lisbeth Munk og Præstemoseskolens
3. B med lærer Kirsten Kamp, til at besøge Rytterskolen fået fortalt dens historie
og fået en teatergruppens forestilling om skolegang i gamle dage.
Vi bringer hermed en stor tak til REFLEXUS for deres medvirken.

Vær med til at lave et godt blad!

Vi efterlyser blandt vore medlemmer nogen, der har lyst til at give et bidrag til bladet - det være sig historier fra barndommen og ungdommen her i Hvidovre og omegn.
Det må gerne være skrevet med håndskrift, så skal vi nok redigere det og skrive det på computeren, så det bliver let læseligt og nogenlunde præsentabelt, og vi lover at vi ikke trykker noget før det er godkendt af skribenten.

Vi kommer også gerne hjem til dig og optager dit indlæg på båndoptager, hvorefter vi redigerer og skriver historien ren så den kan optages i bladet, men forinden får du artiklen til godkendelse.
Der må være mange, der har en god oplevelse, der fortjener at blive fortalt til vore medlemmer.
Vidste du at vi i indeværende år er 330 medlemmer.

Hvis der er nogen der har lyst og tid til at være med til at Skrive vort blad, er I velkomne til at ringe til undertegned.
Alt foregår på computer og vi er villige til at oplære jer.
Med venlig hilsen
Dan Olsen

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej 17 stv.
telefon 36 78 86 42 og 40 83 32 23
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
telefon 36 75 20 91 .
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
telefon 36 47 00 58
Best.medl. Per E. Hansen Grenhusene 26
telefon 36 49 24 70
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej □2. 2'tv
telefon 36 78 06 61
Best.medl. Eli Olsen Sognegårds Ailå 23. 3'tv
telefon 36 78 30 32 ·
Best.medl. Bent Christiansen Paris Boulevard 20
telefon 36 49 29 41
1 'suppleant Erling Groth Ege All6 41
telefon 36 77 25 11
2'suppleant Kirsten Andersen Korshøjvej 6
telefon 36 78 60 60
3'suppleant Dora Orneborg Toft Sørensens Vænge 11. 1'th.
telefon 36 75 70 83
Forretningsudvalg. Eigil Jørgensen - Dan Olsen og Kjeld Jørgensen
Sekretariatudvalg. Bent Christiansen - Eli Olsen og Esther Hansen
Lokalhistorisk udvalg. Per E. Hansen - Kjeld Jørgensen og Kirsten Andersen.
Arrangement udvalg. Bent Christiansen-Eli Olsen-Esther Hansen Dora Orneborg og Erling Groth.
Redaktionsudvalg. Ansvarshavende redaktør Dan Olsen .:. Kjeld Jørgensen - Per Hansen og Kirsten Andersen.
Presse sekretærer. Dan .Olsen og Kirsten Andersen.
' Udvalg for evt.bygningsbevarelse og lignende kommunal politiske sager. Dan Olsen- Erling Groth og Kirsten Andersen
Formand for ovenstående udvalg er det mørtnævnte medlem.
Revisor Jens-Christian Nielsen Kløverprisvej 26, tlf. 36751386
Revisorsuppleant, Inge Larsen Bernersvænge 7. 2 tlf. 36784736

Reserveret Post Danmark.

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

16. ÅRGANG NR. 3 September 1998

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
kontingent: kr.80 pr. år. Pensionister kr.50.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Per E.Hansen.
Kjeld Jørgensen.
Kirsten Andersen

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen
Avedørevejren
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl.13 - 16
Torsdag kl. 16-19 TLF: 36 39 21 80.
ISSN nr. 0902-3046

Indhold

side 3.
Siden sidst

side 4.
Kommende aktiviteter

side 5.
Avedøre gammel skole

side 7 - 8 - 9 - 10.
Nye vedtægter er her som tag ud sider.

side 12
Poul Sverrild fortæller om næste udstilling på Rytterskolen

Forsidebilledet .
Glade børn og voksne samlet foran det Kgl. Bibliotek fra vor Aktiv ferie med Hvidovre børn.

Bagsiden.
Et billede af den kære gamle "Friheds Kroen" blev bygget i 1919/20 - åbnet 1/4-1920 nedrevet ca.1930 - ny frihedskro bygget ca. 1930/31
Næste blad udkommer i nov. md.

Siden sidst.

Mandag d.20. april var der foredrag i Bibliotekscafeen, det var Marinehistoriker og Forfatter Tom Wismann der fortalte om spændende historier fra det gamle København, om slaget på Reden og det gamle Trekronerfort. Tom Wismann var en meget dygtig fortæller, der forstod at livagtiggøre historierne. Tak Tom.
Mandag d. 2. maj skulle der have været en tur til Politimuseet, men vi var nødt til at aflyse turen p.g.a. Strejke og Lockout.
Mandag d.18.maj afholdt vi åbent hus, med videofilm og optræden af teatergruppen REFLEXUS der opførte "Den gode historie", der tidligere var opført for 2 Hvidovre skoleklasser i forbindelse med danske bibliotekers arrangement,hvor stort set alle var med i ugerne 12 og 13 fordelt over hele Danmark.
Mandag d. 22. juni frem til tors,9ag d. 25. juni havde vi atter i år sammen med Arkæologiforeningen TVÆRPILEN og Hvidovre kommune arrangeret udflugter til historiske steder.
Vi var 24 børn fra skolerne og 12 voksne fra begge foreninger der deltog i dette arrangement, der økonomisk blev dækket af kommunen, og som transportør havde vi Safaribussen.
Det blev til alle tiders succes, hvor vi den første dag var i Middelalder-centret
i Nykøbing F - anden dag var vi på Nationalmuseet
hvor børnene fik lov, til at arbejde med og prøve de gamle dragter.
Sidst på dagen var vi på havnerundfart i Københavns kanaler, hvor vi fik set det hele fra søsiden. Tredje dag kørte vi til 1000 års byen Roskilde, hvor vi besøgte Vikingeskibsmuseet, også her får børnene lov til at afprøve ting og sager samt en tur ned i en af de vikingeskibe, der var i havnen, ligesom der blev undervist i rebslagning, et job der nu helt er automatiseret.
Fjerde dag var vi i Rytterskolen, hvor der blev fortalt historier om gamle dage, vist videooptagelser fra turene, samt tegnet, malet og lavet mapper med indsamlede brochurer, certifikat med navn og meget, meget mere. Stor tak til alle deltagere og Safaribussen.

Kommende Aktiviteter.

Mandag d. 21. september kl. 1930 i Bibliotekscafeen.
Holmen - Marinestation København.
Fra Chr. IV til Margrethe den 2.
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab indleder sin efterårs og Vin9
30 tersæson Mandag d. 2 1. september kl. 1 .
Denne aften vil Orlogskaptajn Eigil Jørgensen causere over
emnet HOLMEN - FLÅDENS LEJE I 300 ÅR.
Eigil Jørgensen har i næsten en menneskealder - 42 år, foruden
sejlende tjeneste i Søværnet, fast været tilknyttet Halmen på forskellige
tjenestesteder!,
Ved Dias og plancher vil Holmens historie blive gennemgået -
ligesom Slaget på Rheden i 180 1 og den 29.august 1943 vil
blive omtalt og illustreret. Og endelig - hvad der sker på Halmen
i dag !!
Selskabet vil i løbet af efteråret arrangere en guided udflugt på
Holmen - men mere herom nærmere samme aften.
Tilmelding på vor telefonsvarer 36 47 34 44 opgiv antal deltagere
og om der ønskes kaffe eller the.
På gensyn d.21. september i Bibliotekscafeen kl. 1930
Mandag d. 19. oktober er der foredrag i Bibliotekscafeen, og
denne gang er det Hans Otto Lindgren formand for Valby lokalhistori-
ske
selskab, der kommer og fortæller om det gamle Valby,
der før 1900 hørte til Hvidovre, det bliver spændende at høre
Valbys udlægning af historien.
Bibliotekscafeen kl. 1930 tilmelding - telefonsvarer 36 47 34 44
Tirsdag d. 26 oktober er der foredrag i Avedøre - læs side 5.
Mandag d. 16 november er vores arkivar Poul Sverrild igen klar
med en samling gamle billeder fra Hvidovre, Vi forventer fuld hus
så glæd jer til denne aften - Bibliotekscafeen kl. 1930
.
Tilmelding er nødvendig - telefonsvarer - 36 47 34 44

Avedøre.

Tirsdag d. 26. oktober kl. 1930er der foredrag i Avedøre gammel Skole. Adressen på skolen er: Storegade 20 hjørnet af Smøgen, hvor der er en stor parkeringsplads. Skolen er en rødkalket gammel bygning fra ca. 1781 - men den er renoveret hårdhændet for at den kan bevares nogenlunde, som den så ud da den blev bygget. Skolen ejes i dag af Avedøre landsbylaug, der står for udlejning og benyttelse af skolen.
Hvis sådan en gammel skole kunne fortælle, hvad den har oplevet igennem tiderne, ville der nok komme mange artige ting frem, men det kan den bare ikke, så vi har fået lærer og forfatter Bent Østergaard til at komme og fortælle den gamle skoles historie,
og han kan også fortælle om tiderne, der er overgået en sådan offentlig bygning i over 300 år.
I en bog om Skolevæsenets historie i Glostrup kommune finder vi en beskrivelse fra Sterns Bog: Statistisk-topografisk beskrivelse af Kjøbenhavns Amt 1836, står følgende om Avedøre skole.
"Avedøre By danner et Skoledistrikt , hvortil der er henlagt et Hus i Hvidovre By i Sakkelunds Herred samt 2 Gaarde og 3 Huse i Brøndbyøster Sogn. Skolen blev bygget i Aarene 1780 og 1781 af Byens Gaardmænd, der dog erholdt Hjælp til samme af det Kgl. Rentekammer; den ligger paa Skole/odden, som indeholder noget over 3 Tdr. Land og er ganske indhegnet med Grøft og Dige. Foruden Brugen af denne Jordlod har Skolelæreren i aarlig Løn 18 Rbd. af Kongens Kasse og 15 Rbd. i Offer, hvilke Summer dog likvideres i det Beløb, hvortil de 20 Tdr. Byg, der ligeledes er ham ti/lagte og betales efter foregaaende Aars Capiteltakst, blive udbragte. I øvrigt er hans Løn reglementeret efter Skoleplanen for Smørum Herred af de 25de Januar 1812. Skolen besøges af 42 Børn; Gymnastik er indført, ligesom ogsaa den indbyrdes Metode". Resten får vi at høre i Bent Østergaards foredrag. Spændende bliver det.
Tilmelding er nødvendig på vor telefonsvarer 36 47 34 44.

Billeder af Avedøre gamle skole

Avedøres ældste skole fot. 1948 Knud Hansen

Skolen i dag tot. 2.sep.1998 Dan Olsen

Vedtægter for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Ændret og vedtaget på Ekstraordinær Generalforsamling d. 16 marts 1998.

Leveret som *tag ud sider* i vort blad nr. 3 1998.

7

Vedtægter for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, som vedt

§1 Formål
Selskabets formål er at udbrede kendskabet til og vække interesse for lokalhistorien indenfor Hvidovre Kommunes område. Samt støtte bevaringsinteresser, lokalhistoriske udgivelser og anden formidling af den lokale historie.

§2 Organisation og tilhørsforhold
Selskabet er en privat forening, der arbejder i nær tilknytning til Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.
Selskabet er medlem af Dansk Lokalhistorisk Forening.
Bestyrelsen består af 9 medlemmer - heraf 2 medlemmer valgt af og blandt Hvidovre Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg - samt 2 suppleanter.
Valg af de 7 ordinære bestyrelsesmedlemmer og de 2 suppleanter, 1 revisor og 1 revisorsuppleant foretages af den ordinære generalforsamling.
Arkivlederen deltager i bestyrelsesmøderne.
Foreninger, selskaber med videre, som arbejder med beslægtede emner indenfor Hvidovre Kommunes område kan associeres Lokalhistorisk Selskab.

§3 Generalforsamling
Generalforsamlingen er selskabets højeste myndighed.
Den ordinære generalforsamling afholdes hvert år i marts måned, og indkaldelsen sker skriftligt med 14 dages varsel. Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.
Ekstraordinær generalforsamling afholdes, når bestyrelsen beslutter det, eller når mindst 20 medlemmer begærer det ved skriftlig henvendelse til formanden med oplysning om dagsorden for det begærede møde.
Bestyrelsen indkalder da generalforsamlingen med 14 dages varsel som ovenfor anført.
Beslutninger, herunder vedtægtsændring, træffes ved almindelig stemmeflertal.
Følgende punkter skal behandles på den ordinære generalforsamling:
1. Valg af dirigent.
2. Formandens beretning.

aget på ekstraordinær generalforsamling forår 1998

3. Arkivlederens orientering.
4. Fremlæggelse af revideret regnskab.
5. Fastsættelse af årskontingent.
6. Behandling af indkomne forslag.
7. Valg af betyrelsesmedlemmer og suppleanter.
8. Valg af revisor og revisorsuppleant.
9. Eventuelt.

§4 Medlemskab
Generalforsamlingen fastsætter årskontingentet. Som medlemmer kan optages enkeltpersoner.
Som medlemmer uden stemmeret kan optages foreninger, institutioner og virksomheder.

§5 Bestyrelse
De af generalforsamlingen valgte bestyrelsesmedlemmer vælges for 2 år ad gangen, således at der på lige år vælges 4, på ulige år 3.
2 suppleanter vælges for 2 år ad gangen.
Revisor og suppleant vælges for 1 år ad gangen. Bestyrelsen konstituerer sig selv.

§6 Økonomi
Selskabets regnskab offentliggøres i forbindelse med den ordinære generalforsamling.
Regnskabsåret følger kalenderåret.

§7 Selskabets ophør
Til opløsning af Selskabet kræves en beslutning på en generalforsamling, hvor mindst en trediedel af medlemmerne er til stede.
Er dette medlemstal ikke mødt, indkaldes ekstraordinær generalforsamling, som da er beslutningsdygtig uanset antallet af de fremmødte.
I tilfælde af ophør tilfalder selskabets formue Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.

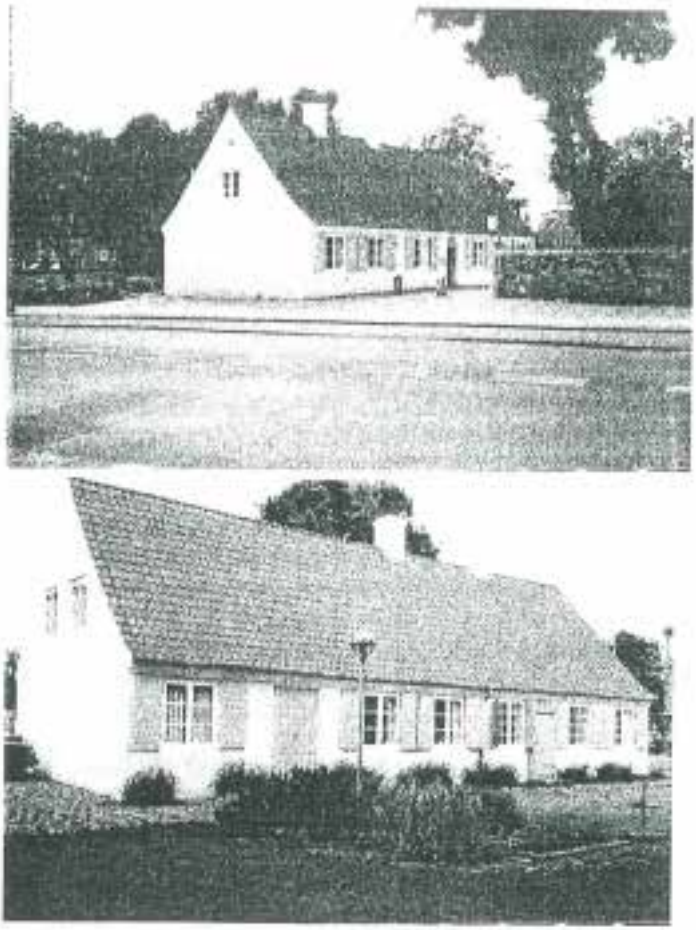

Hvidovre Rytterskole September 1998 fot. Dan Olsen

Boganmeldelse.

Hvidovre Lokalarkiv har gjort det igen, udgivet en bog med klart lokalhistorisk sigte, og beviser hermed til fulde interessen for at vi kan bevare historien som den er, og ikke som fiktion.
Stor ros til skribenterne - Per E.Hansen - Poul Sverrild - Købmand Kudsk fortæller gennem Hans Chr.Thomsen - Henny Paaske.
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab støtter udgivelsen på den måde,at vi har købt et antal bøger, der vil blive uddelt gratis til alle vore medlemmer. Udleveringen begynder ved en reception i den gamle Rytterskole fredag d. 11 september kl. 14 - 17 samt på vore mødeaftener. Nye medlemmer der melder sig ind, vil udover medlemskab
i hele 1999 også få udleveret en gratis bog. Dan.
UDAF GLEMMEBOGEN

Mere om
En Moder

Som omtalt i forrige nummer af dette tidsskrift, har Hvidovre Kommune ved Lokalhistorisk Arkiv modtaget H.P. Pedersen-Dans store skulptur, En Moder. Som vi også skrev, bliver det muligt at besigtige skulpturen fra den 2. oktober, hvor vi åbner en udstilling om den alt for lidt kendte billedhugger, hans hustru og deres arbejder. Udstillingen vil være åben tirsdag - søndag mellem klokken 13 og 17 hele oktober måned ud.

Per E. Hansen, selskabets tidligere formand og nuværende bestyrelsesmedlem, har i en del år samlet oplysninger om familien Pedersen-Dan, og på baggrund af vores erhvervelse af statuen, har Per E. Hansen intensiveret arbejdet med at grave oplysninger frem om kunstneren. Og det er faktisk ikke så lidt nyt, der derved er dukket op.

Fra Pers arbejde ved vi nu, hvad der i sin tid inspirerede til skulpturens form og udtryk. Vi ved også, at den allerede for 70 år siden blev tilbudt Hvidovre Kommune, og vi er ved at have et godt overblik over Pedersen-Dans samlede produktion. Det er muligt, at vi, når Per og arkivet er helt færdige med at grave i sagen, kan omskrive opslagsværkernes artikler om Hans Peder Pedersen-Dan.

Lokalhistorisk Arkiv planlægger i 1999 udgivelse af en bog om kunstneren. Den bliver i vid udstrækning baseret på Per E. Hansens arbejde, hvor det så yderligere er vores forhåbning at få Pedersen-Dan placeret i dansk kunsthistorie i overensstemmelse med den nyeste tids holdning til den stil og periode, som han repræsenterer.

I forbindelse med udstillingen bliver der produceret
en interview-video, hvor kunstnerens barnebarn, Ida Davidsen
fortæller om sit indtryk af kunstnerhjemmet på Rytterskolen i
Hvidovre i mellemkrigstiden.

Udstillingen vil foruden stuen om Pedersen-Dan rumme en fotoudstilling med spændende billeder fra arkivets samlinger. Denne fotoudstilling er inspireret af "En Moder" og omfatter billeder af mødre og børn fra dette århundredes Hvidovre. Den giver et indtryk af moderskabets og barndommens skiftende rammer.
Arbejdet med udstillingen bliver u
dført sammen
med arkivets lille kustodegruppe, som overhovedet er en forudsætning for, at vi kan afholde udstillinger i Rytterskolen.

Udstillingen om "En Moder" er startskuddet til den
indsamling, som forhåbentlig sammen med Hvidovre Kommunes
tilskud vil muliggøre bronzestøbningen af skulpturen. Vi satser på
både at få bidrag fra Hvidovres borgere og fra fonde og firmaer.
Poul Sverrild

Midde/alder år

Danmarks biblioteker har sammen med Museer og mange andre historisk interesserede udnævnt året 1999 til at være Middelalderår for derved i hele Norden at markere historien om ældre tider hvor I det hele gik lidt mere roligt, en tidsalder der er døbt Middelalderen.
Også i Hvidovre bliver der gang i den - med forskellige tiltag der ikke bare skal markere ting og sager om middelalderen, men også en tilkendegivelse
af, at det ikke bliver en almindelig nytårsaften, men et
farvel til et årtusinde, en epoke der indeholder alt det, som vi nu fejrer på en måde, er vil huskes i mange år.
Også Hvidovre Lokalhistoriske Selskab vil være at finde blandt de aktive, for vi inviterer til Middelalderuge ca. medio april 1999.
Vi har tænkt at invitere flere med til at afholde og fejre ugen, men alt er endnu kun på et forstadie, og der skal holdes mange møder for at få det hele til at fungere som en helhed.
Ingen aktiviteter uden penge, derfor har vi tænkt at invitere Hvidovre kulturråd til at spendere et beløb.
Vi har også tænkt på at invitere Hvidovre Kirke - Tværpilen - Foreningen
Norden Hvidovre afd. - Bibliotekerne - Foreninger der er gode
til at sy middelalderdragter m.v. Der kan måske laves en række boder, hvor børn og unge klædt i disse dragter, sælger ting og sager
som på nedenstående foto der er fra vor Aktiv ferie med børnene i 1998. Vi hører meget gerne fra interesserede.

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej 17 stv.
telefon 36 78 86 42 og 40 83 32 23
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
telefon 36 75 20 91
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
telefon 36 47 00 58
Best.medl. Per E. Hansen Grenhusene 26
telefon 36 49 24 70
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej □2. 2·tv
telefon 36 78 06 61
Best.medl. Eli Olsen Sognegårds Alle 23. 3'tv
telefon 36 78 30 32 ·
Best.medl. Bent Christiansen Paris Boulevard 20
telefon 36 49 29 41
1 ·suppleant Erling Groth Ege Alle 41
telefon 36 77 25 11
2·suppleant Kirsten Andersen Korshøjvej 6
telefon 36 78 60 60
3'suppleant Dora Orneborg Toft Sørensens Vænge 11. 1'th.
telefon 36 75 70 83
Forretningsudvalg. Eigil Jørgensen - Dan Olsen og Kjeld Jørgense1
Sekretariatudvalg. Bent Christiansen - Eli Olsen og Esther Hansen
Lokalhistorisk udvalg. Per E. Hansen - Kjeld Jørgensen og Kirsten Andersen.
Arrangement udvalg. Bent Christiansen-Eli Olsen-Esther Hansen Dora Orneborg og Erling Groth.
Redaktionsudvalg. Ansvarshavende redaktør Dan Olsen .:. Kjeld Jørgensen - Per Hansen og Kirsten Andersen.
Presse sekretærer. Dan .Olsen og Kirsten Andersen.
Udvalg for evt.bygningsbevarelse og lignende kommunal politiske sager. Dan Olsen- Erling Groth og Kirsten Andersen
Formand for ovenstående udvalg er det førstnævnte medlem.
Revisor. Jens-Christian Nielsen Kløverprisvej 26. tlf.36 75 13 86
Revisorsuppleant. Inge Larsen Bernersvænge 7. 2·
· telefon 36 78 47 36

Reserveret Post Danmark.

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

16. ÅRGANG NR. 4. November 1998

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
kontingent:kr.80 pr. år.Pensionister kr.50.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Per E.Hansen.
Kjeld Jørgensen.
Kirsten Andersen

Historiens Hus
Hvidovre
Alarmplatsen 3
Avedøre Bjren
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl.13 - 16
Torsdag kl. 16-19 TLF: 36 39 21 80.
ISSN nr. 0902-3046

Indhold

side 3.
Siden sidst

side 4.
Kommende aktiviteter

side 5-7
Lærer og forfatter Bent Østergaard fortæller om "Kirkeliv i Avedøre"

side 8-9
Poul Sverrild fortæller om "Historien i gaden"

side 10-13
Overlærer J.Ankjær Nørgaard der fortalte i bogen Skolevæsenet i Glostrup kommune gennem 300 år om Avedøre skolerne.

Forsidebilledet.
Tegning af Kirsten Andersen
Avedøre "Gammel Skole"

Bagsiden.
Et billede af "Friheds Kroen" nr.2 bygget i 1930/31

Næste blad udkommer i feb.1999.

Siden sidst.

Mandag d. 21. september startede vi med foredrag og billeder fra flådestation Holmen - i Bibliotekscafeen Hvidovrevej 280.
Det var selskabets kasserer Eigil Jørgensen, tidligere orlogskaptajn, der causerede over Holmen - Flådens leje i 300 år, med den meget passende titel "Fra Chr.IV til Margrethe den 2."
Historien blev fint og følsomt gennemgået, ikke mindst den del der handlede om den periode, hvor Eigil var aktiv i tjenesten.
Lørdag d. 26. september var vi inviteret til en udflugt på Holmen, og her var Eigil Jørgensen guide for 30 medlemmer, der her fik en grundig gennemgang af Holmen, som den var i gamle dage og som den fungerer i dag, hvor størstedelen er flyttet til Frederikshavn eller til andre havnebyer i Danmark. Vi var utrolig heldige med vejret.der viste sig fra den pæne side, og samtidig med at vi skulle ind og se Mastekranen, blev der afholdt en øvelse med helikopter- redning fra Københavns havn. Stor tak til Eigil.
Mandag d.19. oktober var der foredrag i Bibliotekscafeen - denne gang med formanden for Valby lokalhistoriske selskab Hans Otto Lindgren, der fortalte om Valby og Hvidovres forhold i samme kommune
indtil 1901, hvor Valby blev indlemmet i København.
Der kom spændende ting frem, og der blev fremvist flotte billeder fra det gamle Valby. Vi er meget taknemmelige for dette spændende foredrag, og vi håber at kunne gøre genvisit og eventuelt et foredrag inden så længe.
Tirsdag d. 27. oktober var vi på besøg i Avedøre gamle skole, der er den ældste skole i Avedøre landsby. Det var lærer og forfatter Bent Østergaard, der causerede over denne skoles historie og om 3 andre skoler der efterhånden, som, der blev brug for det, blev bygget i Avedøre. Bent Østergaard fortalte om tiden, der ikke var gået ubemærket over skolerne, og årene i 1807 hvor der var engelske soldater i Avedøre og omegn - der viste sig at være tyske lejetropper og ikke mindst var der utroligt mange muntre oplevelser fra et langt liv i skolerne, der ofte frembragte latter og munterhed hos tilhørerne. Vi kan fortælle, at den gamle skole var fyldt til sidste plads. En stor tak til Bent Østergaard.
Foredraget blev optaget på bånd af Radio Hvidovres Ole Berentsen.

Kommende aktiviteter.

På gensyn lørdag d.9.januar 1999 til Udstillingen "En moder"
Der åbnes kl.14 for publikum. Udstillingen er åben alle dage til og med d.7. februar - undtagen om mandagen.
Mandag d.18. januar 1999 i Bibliotekscafeen Hvid ovrevej 280, hvor vi atter har fornøjelsen af, at vor arkivar Poul Sverrild causerer om " Huse i Hvidovre " og andre interessante tilfælde. Det bliver med en række billeder, der vil vække minder hos deltagerne. Da vi sædvanligvis har fuldt hus når Poul Sverrild er på podiet, er det nødvendigt at man tilmelder sig på vor telefonsvarer tlf. 36 47 34 44
Mandag d. 15. februar 1999, i Bibliotekscafeen Hvidovrevej 280 er der foredrag ved Poul Erik Skriver, der vil fortælle om sine oplevelser i Avedøre, med titlen " Der var engang i Avedøre".
Poul Erik Skriver har været redaktør på Arkitekten , i mange år. Han er forfatter til flere arkitekturbøger og har også skrevet en bog om Køge Bugt området. Vi glæder os meget til at høre om dette, og opfordrer vore medlemmer til at møde op og høre på. Det er nødvendigt med tilmelding på vor telefonsvarer.
Tlf. 36 47 34 44
Mandag d. 15.marts afholder vi vor generalforsamling, det er første gang vi afholder den i marts måned, efter at vi har vedtaget nyt regnskabsår, der følger kalenderåret. Mere herom i næste nummer af dette blad. Efter generalforsamlingen har vi fornøjelsen at præsentere teatergruppen REFLEXUS, der vil underholde os med et stykke bygget over bogen "52 historier fra Hvidovre". Tilmelding er nødvendig på vor telefonsvarer.
Tlf. 36 47 34 44
Mandag d. 11. april er der åbent hus i vor gamle Rytterskole, hvor vi atter har den glæde at teatergruppen REFLEXUS gentager sin forestilling fra generalforsamlingen. Der vil være lejlighed til at aflevere gamle ting fra en svunden tid i Hvidovre. Alt lige fra stenalderting til mere nutidige ting der har forbindelse til Hvidovres lokalområde. Vi giver kaffe og småkager.

Kirkeliv i Avedøre.

Avedøre var i sin tid gennem flere hundrede år tilknyttet Glostrup Kirke. Ad snørklede grusveje måtte avedøreboerne bevæge sig hertil der kimedes til søndags.gudstjeneste, til andre _ højtider, og ved de begivenheder, der markerer livets indgang og-udgang, samt dets højdepunkt: brylluppet.

Mere tyngende blev det, da konfirmationen indførtes i 1736. Nu måtte børnene i al slags vejr og uvejr gå til præst i den fjerntlig gende sogneby. Fodtøjet var ikke altid i den bedste forfatning. Regnvand og sne kunne give blåfrosne fødder og snottede næser. Kirkebogen viser, at forældrene ofte foretrak at lade børnene hjemmedøbe af læreren Rasmus Svinding. Så slap faderen for at bruge tid på besøg i den fjerntliggende præstegård. Skikken varede ved, da Avedøre i 1893 blev lagt under Brøndbyøster kirke. Præstegår-den
lå jo nu i Brøndbyvester- og der var også langt.

Om søndagen begav man sig fra Avedøre i hestevogn til Brøndbyøster. Her blev hestene tøjret til de jernringe, der· stadig kan ses i kirkegårdsmurens kampesten.

Med udstykningen til villagrunde og under planlægningen af den kommende Stationsby opstod behovet for at udskille Avedøre som et selvstændigt sogn med egen præst og kirke.

Præsten blev udnævnt. Man benyttede endnu Brøndbyøster Kirke, men menighedsrådet gik i gang med planlægning af en egen kirke for Avedøre. Som en overgangsløsning, inden den egentlige bygning kunne etableres, rejste man 1965 den lille, smukke trækirke på hjørnet af Byvej og Avedøre Tyærvej. Den er tegnet af arkitekt Holger Jensen.

Benævnelsen vandrekirke kommer af, at man havde tænkt sig siden at fl ytte den til et andet nyoprettet sogn uden kirke. Det skete dog aldrig. Den er siden overtaget af spejderne. Den fine, mørktfarvede træbygning - " af udseende et dejligt ramhedensk hus", sagde Broby Joansen- pryder stadig bybilledet. Som nabo har den i øvrigt siden fået den udbyggede villa, der nu er indviet til moska.
Glostrup Kommune havde skænket et areal midt i den kommende Stationsby
til en varig kirkebygning. Den kunne tages i brug 1977. Avedøre Kirke med det høje tårn og den dejlige kirkesal i moderne atil er tegnet af arkitekt Palle Rydal Drost. Den blev præmieret 1978 af Hvidovre Kommune, der i sin begrundelse udtalte:
Det må anerkendes, at kirken som bygværk er udformet og planl agt i markant modsætning til det omgivende betonbyggeri, hvor man særlig bemærker, at området har fået tilføjet nogle bygningsmæssige kvaliteter gennem anvendelse af traditionelle danske
materialer. Særlig må fremhæves gårdhaven, mod hvilken kirken og de lave bygninger med rum for aktiviteter vender sig, hvorved denne indre plads får karakter af en klosterhave for de besøgendes stille færden.
Arkitekten har tilføjet, at han også har haft japansk bygge-og havestil for øje, da han udformede dette gårdinteriør.
Menigheden og præsterne har her skabt et center med mange og mangestrengede kulturelle og sociale tilbud til sognets beboere, der har vist at drage nytte heraf. Med god grund er de stolte af og glade for deres kirke.

Bent Østergaard

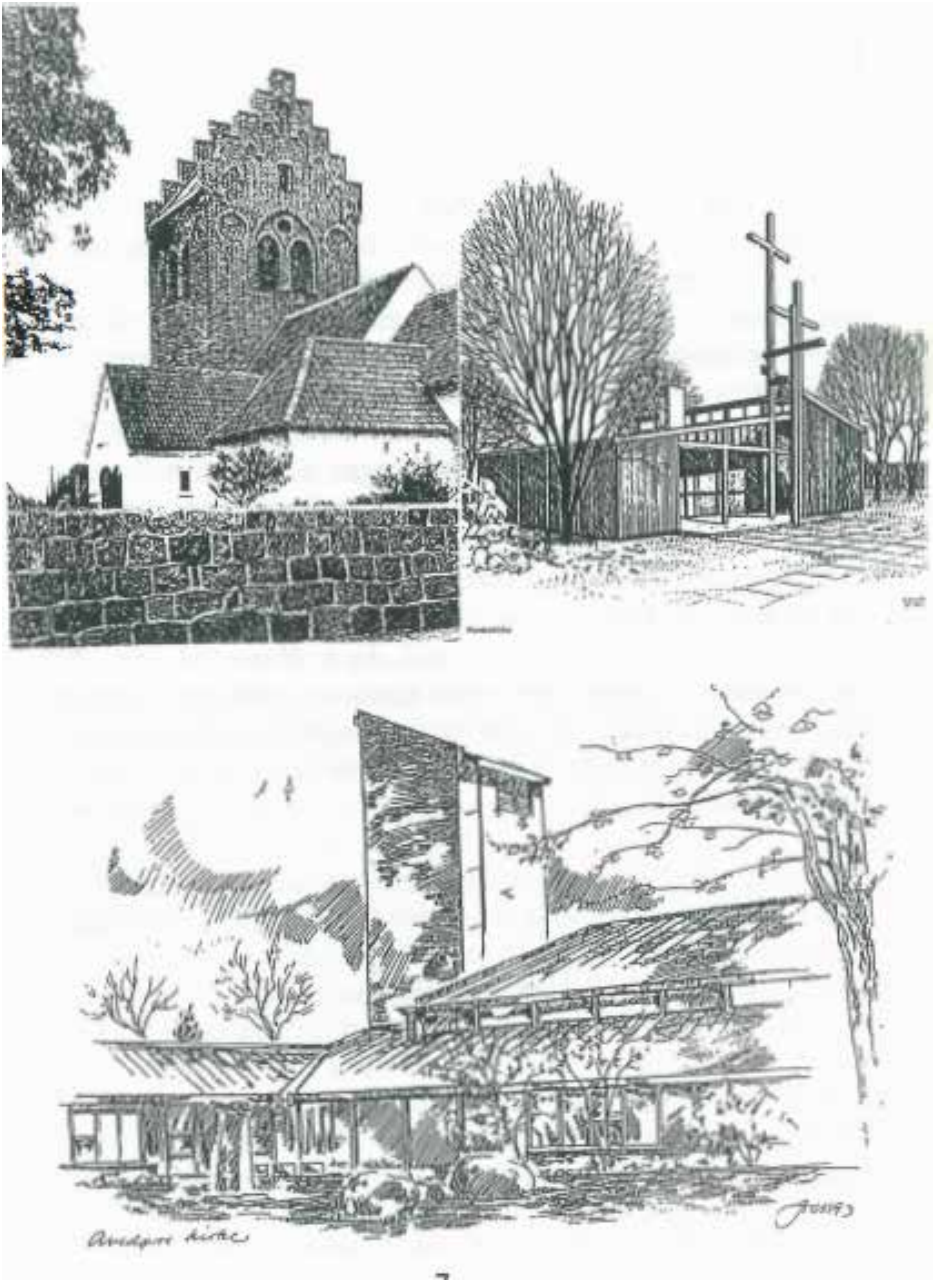

HISTORIEN I GADEN

Hvidovres historie skal være mere synlig!
Det er i korthed ideen bag et stort projekt med navnet HISTORIEN I GADEN, som Hvidovres kommunalbestyrelse netop har vedtaget at lade gennemføre lige efter årtusindskiftet.
Forstæder som Hvidovre har det svært med historien, for byudviklingen gik så stærkt, ved overgangen fra landbrug og gartneri til boligby, at de fleste spor fra fortiden blev slettet. Det er ikke ret mange af de gamle bygninger, der har overlevet, og landskabet selv er også blevet gennemgribende forandret ved byggeri og vejanlæg.
Når dertil kommer, at vores befolkning for størstedelen kun har en kort lokal historie, så bliver resultatet en tilsyneladende historieløs kommune. Men også kun tilsyneladende, for naturligvis er historien - og historierne - der. Historie er resultat af menneskers virke, og mennesker har der været mange af i Hvidovre gennem dette århundrede, så historien er der. Den er bare svær at få øje på.
Hvidovre Kommune startede for 24 år siden Lokalhistorisk Arkiv for at tage vare på sider af den lokale historie. Her ligger arkivalier, billeder, lydbånd m.v" og her kan man få svar på mange spørgsmål med udgangspunkt i det lokale.
Problemet er blot, at spørgsmål som udgangspunkt kræver forhåndsviden, og det kræver en allerede vakt nysgerrighed at stille de spørgsmål. Den forhåndsviden har det store flertal af borgerne i en forstad naturligvis ikke. Værktøjet til at ændre dette forhold er at bringe historien tættere på borgerne frem for at bringe borgerne tættere på historien.
Derfor har Lokalhistorisk Arkiv taget initiativ til det ny

skabende og store formidlingsprojekt, HISTORIEN I GADEN.
Med anledning i 100-året for Hvidovres adskillelse fra Valby og Vigerslev bringer vi Hvidovres historie i det store og i det små på banen og helt konkret ud i gadeplan.
Vi skal i fremtiden kunne møde udsagn og genstande rundt omkring i Hvidovre på gader og veje, som formidler en eller anden lokal historie. At formidle byens historie på gadeplan i det brede format, som vi lægger op til, er nyt, og vi håber naturligvis, at opmærksomheden omkring det meget synlige projekt vil gøre Hvidovre til en forstad, som er langt mere bevidst om sig selv.
Det skal så vise sig, at Historien gør en forskel.
De enkelte historier er endnu ikke valgt, men blandt de mulige historier spænder projektbeskrivelserne fra opsætning af almindelige informationstavler til kikkerter og kunstværker. HISTORIEN I GADEN skal gøre borgerne opmærksom på nogle af de mange spændende historiske navne, bygninger, hændelser, genstande og temaer, der gemmer sig i vores forstad. Nysgerrigheden skal vækkes, og f'ar man så bagefter lyst til at vide mere - ja, så står biblioteket og Lokalhistorisk Arkiv til rådighed.
Der forestår fra nytår et kolossalt planlægnings- og informationsarbejde, og der skulle gerne blive engageret et stort antal borgere, virksomheder, foreninger og institutioner i arbejdet.
På arkivet glæder vi os over udfordringen i Hvidovre Kommunes største kulturhistoriske satsning.

Poul Sverrild

Skolevæsenet i Glostrup Kommune.
Nogle Blade af dets Historie gennem ca. 300 Aar.
Af Overlærer J. Ankjær Nørgaard.
AVEDØRE SKOLE

en første Skole i Avedøre blev bygget i Aarene 1780 og 1781. Før denne Tid blev Undervisningen her som andre Steder i Glostrup Kommune besørget af skiftende Skolemestre af Almuen. Man kender kun Navnet paa en enkelt af disse, nemlig Iver Jensen Schytte, der den 3i11 1746 i Glostrup Kirke blev viet til Maren Larsdatter; "han af Profession en Gartner-Enkemand fra Jylland."

I S. Sterms Bog: .Statistisk-topografisk Beskrivelse af Kjøbenhavns Amt 1836" staar følgende om Avedøre Skole:

"Avedøre By danner et Skoledistrikt, hvortil der er henlagt et Hus i Hvidovre By i Sakkelunds Herred samt 2 Oaarde og 3 Huse i Brøndbyøster Sogn. Skolen blev bygget i Aarene 1780 og 1781 af Byens Oaardmænd, der dog erholdt Hjælp til samme af det kgl. Rentekammer; den ligger paa Skolelodden, som indeholder noget over 3 Tdr. Land og er ganske indhegnet med Grøft og Dige. Foruden Brugen af denne jordlod har Skolelæreren i aarlig Løn 18 Rbd. af Kongens Kasse og 15 Rbd. i Offer, hvilke Summer dog likvideres i det Belob, hvortil de 20 Tdr. Byg, der ligeledes er ham ti/lagte og betales efter foregaaende Aars Capitelstakst, blive udbragte. !øvrigt er hans Løn reglementeret efter Skoleplanen for Smørum Herred af 25de januar 1812. Skolen besøges af 42 Børn; Gymnastik er indført, ligesom ogsaa den indbyrdes Metode."

Den første Skolebygning, der forøvrigt staar endnu og af Kommunen benyttes til Bolig for mindrebemidlede Familier, maatte i 1887 vige for en ny og større. I 1929 opførtes, ef

ter Tegning af Arkitekt E. Boserup, Avedøres nuværende Skole. Skolebygningen af 1887 bruges nu som Embedsbolig for Førstelæreren og en af Lærerne; der er ingen Embedsbolig for det øvrige Lærerpersonale. - I 1930 blev Skolen udvidet fra 2-klasset til 3-klasset, og der blev oprettet et Andenlærerembede. I 1934 var Børnetallet imidlertid saa stort, at Skolen blev udvidet til at omfatte 5 Klasser, hvorpaa der oprettedes et Lærerindeembede; 1947 søgtes Skolen af 125 Børn, hvorfor Klassetallet blev udvidet fra 5 til 6, og der blev oprettet et nyt Lærerembede fra 1/8 1947.

. Følgende Lærere har virket ved Avedøre Skole siden dens Oprettelse: ·

1) 1781-ca.1790: Lars Vram. Folketællingslisten fra 1/7 1787 oplyser, at han var gift 3 Gange, og at hans Kone af 3. Ægteskab hed Mette Marie Hansdatter. Hun var født 1737, døqe 1790 og blev begravet paa Glostrup Kirkegirnrd. "1790 Dom. 6 p. Trin. begr. Skoleholder Wrams Kone - tærende Syge - nogle og 50 Aar."

2) ca. 1790-1795: Thørum. 1793 nævner Kirkebogen ham 2 Gange som Fadder.

.

3) 1795-1796: Hans Christensen. Født 15/3 1769 I Hørup ved Slangerup. Faderen Lærer. Fra 1784 i Skomagerlære og l L/2 Aar Svend. - Dim. Blaagaard 179 med Karakteren ”Duelig” 4/10 1795 Lærer i Avedøre. 1796 i Ledøje. 1800 Lærer og Ks. i Uggeløse, død 28/6 1824. - Gift med Joanna Pedersdtr., r. 1789, d. 1831 i Uggeløse.

. . 1 4. 1796-1804: Friderich Lassen. Folketæll1ngs1Isten fra /2 1801 opgiver hans Alder til 49 Aar. Hustruen, Anna Margrete Madsen, var paa samme Tidspunkt 48 Aar. Der er her nogen Uoverens-stemmelse med Kirkebogen, hvori er står:

”4. Febr. 1812 jordedes den forrige Skolelærer i Avedøre F Lassen og Hustru. Han var 70 Aar, hun 60 Aar gammel”

folketællingslistens Opgivelser til Grund, skulde deres Alder da have været henholdsvis 60 og 59 Aar. - Biskop Balle visiterede 18/9 J 800 Avedøre Skole og skriver herom: "En god Del Børn var samlet. De, som havde læst Lærebogen, svarede ganske vel, med skikkelig Forstand. ?er blev ogsaa svaret ganske godt af Catekismus. Boglæsning var . noget langsom, men tydelig. Man vidste adskilligt af den Bibelske Historie. Der skrives og regnes. 18 Bøger blev uddelt. -

Skoleholder Lassen er en tro og skikkelig Mand, men har ikke store Evner, og catekiserer maadelig."
I 1804 tog Lassen og hans Kone Ophold i Glostrup, og da der her 1 1807 oprettedes en saakaldt Interims Biskole ' blev Madam Lassen antaget til at forestaa Skolen, medens hendes Mand fik den Opgave at føre Protokollerne m. m. Om Madam Lassens Virksomhed som Lærerinde vil der blive fortalt under Omtalen af Glostrup Skole
5) 1804-1844: Jacob Henrik Gildberg. Født i København I 77 5, ansat i Avedøre 18 /8 1804; ustuderet. - Biskop Balle visiterede <ltler Avedøre Skole den 2:1;9 1806 og skriver: .Skolelærer Oildberg er ganske vel oplagt og har anvendt Flid. Han katekiserer temmelig vel. - Af de paa Listen antegnede Børn savnedes 3. Der fandtes 9 Børn, som ikke havde udvist Stædighed eller Flid i Skolegang. Men alle de flittige, i Tallet 18, gjorde saa god Rede, dels for Lærebog, og dels for Catekismus samt læste saa vel i fremmede Bøger, at Lærerens vel anvendte Bestræbelse er umiskendelig. Jeg forærede hver af disse sin Bog i Forhold til deres Alder. De fleste lære at skrive. Nogle have deri gjort skikkelig Fremgang. Man er heller ikke uøvet i Regning af Hovedet og i at læse Skrift, hvilket sidste dog mim bedre øves. - Ligeledes havde man lært Salmer, men det meste var glemt. Skolens Lærer Oildberg er ganske vel oplagt og fortjener al Understøttelse.• -
I Beretningen om Kommunens Skoler i 1808 skriver Amtsprovsten: "Avedøre, Lærer Gildberg, 30 Børn, Hovedkarakter 9 g, 9 mdl" 8 slet; 4 var fraværende. - Avedøre Skole hører endnu blandt Amtets middelmaadige Skoler. I Regning, Skrivning og Skriftlæsning er Karaktererne de sletteste. I en Skole, der kun har 30 Børn, maa man vente den allerstørste Del gode." I Aaret 1809 var der 32 Børn i Skolen, 6 af disse var ikke med til Eksamen, fordi de blev konfirmerede; Resten fik i Hovedkarakterer: 3 g, 8 mdl., 15 slet, og Provsten skriver: .Skolen hører endnu til Amtets maadelige Skoler." 1811 er der kun 27 Børn, men nu lyder Provstens Dom saaledes: .Denne lille Skole hører blandt Amtets gode Skoler og har forbedret sig en Del, her bør endnu indføres Øvelser i dansk Stil." Fremgangen afspejler sig da ogsaa i Børnenes Hovedkarakterer: I ug, 5 mg, 12 g, 5 tg, 2 mdl.; 2 udeblev.

Biskop I. P. Mynster visiterede 1837 Avedøre Skole; han skriver: .Skolehuset skal være lidet, men temmelig godt. 56 Børn. Læreren Jacob Henrik Gildberg, 62 Aar, er ikke Seminarist, men har faaet lidt Anvisning hos Provst Hammond, er lidt drikfældig og stivsindet, katekiserer slet, men Børnene lærer dog det fornødne tildels ved hans Søns Hjælp. Læsning g+, Skrivning tg, Religion g, men kun Ramse. Regning nogenlunde. Indbyrdes Undervisning g, Gymnastik (ved Sønnen) mg."
1844 tog den gamle Lærer sin Afsked, han døde 1846. Han var gift med Ane Kirstine Helgesen (f. i Reykjavik 1778, d. 1827).
6) 1844-1858: Christian Helgesen Gildberg. Søn af Forgængeren. Født i Avedøre 2 9/1 1817. Dim. Jonstrup 1840 med Karakteren .Duelig". - 1/7 1840 Hjælpelærer og 2 2/2 1844 Lærer i Avedøre. 4/1 1858 Lærer og Ks. i Ølsemagle v. Køge. Død i Haudrup 3/5 1901. - Gift i Glostrup 16/1 1842 med Mette Olsen, f. i Avedøre 5/2 1821, D. af Ord. 0. Hansen og Maren Nielsdatter. 5 Døtre. En Datter, Ane Helene Kirstine Gildberg, blev gift med Lærer A. E. Bielefeldt i Haudrup.
1845 skriver Biskop Mynster om Avedøre Skole: .43 Børn. Læreren Christian H. Gildberg, 28 Aar, Sem. fra Jonstrup, er skikkelig og flittig, katekiserer temmelig godt, endnu noget seminaristisk. Læsning g, Skilletegnene kendtes ikke. Skrivning g+, Religion g, Regning tg. Indbyrdes Undervisning bruges vel kun lidet, men nederste Klasses Tilstand mg. Gymnastik fuldstændig, men kunde ikke prøves formedelst Regn. Skolehuset meget godt."
7) .1858-1861: Peter Nielsen. Født i Litte Værløse 29/ 12 1835, Søn af Væver N. Frederiksen og Else Olsen. Dim. Jonstrup 1856 med Karakteren .Meget duelig.· - 1/7 1856 Andenlærer i Hvidøre. 1858 Lærer i Avedøre. 23/6 1861 Lærer i Fødebyen Lille Værløse, hvor han døde den 9/2 1862, kun 26 Aar gammel. Han var ugift. .
8) 1861-1877: Nicolaj Christian Hendrik Andrup. Født 1837. Dim. Jonstrup 1857. A. er tidligere omtalt under Egby, hvor han var Lærer i 28 Aar.

Om Sognefogeder.

Før den I I .November 1791 fandtes der sognefogeder rundt om i Danmark, men det var ikke noget eftertragtet job, hvilket vi kan se af nedenstående forordning, som Chr. VII så sig nødsaget til at udsende, og fra denne dato blev der mere ordnede forhold for danske sognefogeder, der egentlig var de første ude omkring i landdistrikterne. De var bemyndiget til at anholde og arrestere folk bare på mistanke, derefter til senere udlevering til højere myndigheder.

Hvidovre slægtsforskere søger at finde en komplet sognefogedliste fra vor del af landet, nærmere betegnet dem der har været sognefogeder i Hvidovre Valby distrikter. Hvis der er nogle af vore medlemmer der er i besiddelse af oplysninger desangående, hører vi gerne fra jer.

38. Forordning
om
Sognefogders Beskikkelse, deres Embeds Forretninger og Belønninger.

Vi Christian den Syvende, af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, ꝛc. ꝛc. Giøre alle vitterligt: At, da det er nødvendigt, at der allevegne i Vort Rige Danmark beskikkes duelige Mænd af Bondestanden til at være Sognefogder; men Vi erfare, at de, som dertil kunne være best skikkede, ikke sielden vægre sig ved at imodtage dette Embede, deels fordi dem ikke er tillagt nogen passende Belønning for deres tilvorende Arbeyde og Møye, deels fordi de ofte savne den Agtelse og Villighed hos Almuen, der udfordres, naar de med Virksomhed og Nytte skulle kunne opfylde de dem paaliggende Pligter; Saa have Vi, i Henseende til Sognefogdernes Udnævnelse, Forretninger og Belønninger, allernaadigst fundet for godt, herved at anordne følgende:

Figur 1. Den 11. november 1791 udkom den første forordning om sognefogeder i Danmark. Af den her gengivne indledning til loven fremgår det tydeligt, at sognefogeder ikke var noget nyt begreb i 1791. Forordningens sigte var nemlig at udbygge og forbedre en allerede eksisterende ordning, bl.a. ved at gøre det mere attraktivt at blive sognefoged.

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej 17 stv.
telefon 36 78 86 42 og '
Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
telefon 36 75 20 91
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
telefon 36 47 00 58
Best.medl. Per E. Hansen Grenhusene 26
telefon 36 49 24 70
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej □2. 2·tv
telefon 36 78 06 61
Best.medl. Eli Olsen Sognegårds Alle 23. 3·tv
telefon 36 78 30 32 ·
Best.medl. Bent Christiansen Paris Boulevard 20
telefon 36 49 29 41
1 ·suppleant Erling Groth Ege Alle 41
telefon 36 77 25 11
2· suppleant Kirsten Andersen Korshøjvej 6
telefon 36 78 60 60
3·suppleant Dora Orneborg Toft Sørensens Vænge 11. 1 ·th.
telefon 36 75 70 83
Forretningsudvalg. Eigil Jørgensen - Dan Olsen og Kjeld Jørgense1
Sekretariatudvalg. Bent Christiansen - Eli Olsen og Esther Hansen
Lokalhistorisk udvalg. Per E. Hansen - Kjeld Jørgensen og Kirsten Andersen.
Arrangement udvalg. Bent Christiansen-Eli Olsen-Esther Hansen Dora Orneborg og Erling Groth.
Redaktionsudvalg. Ansvarshavende redaktør Dan Olsen .:. Kjeld Jørgensen - Per Hansen og Kirsten Andersen.
Presse sekretærer. Dan .Olsen og Kirsten Andersen.
Udvalg for evt. bygningsbevarelse og lignende kommunal politiske sager. Dan Olsen- Erling Groth og Kirsten Andersen
Formand for ovenstående udvalg er det førstnævnte medlem.
Revisor. Jens-Christian Nielsen Kløverprisvej 26. tlf.36 75 13 86
Revisorsuppleant. Inge Larsen Bernersvænge 7. 2·
· telefon 36 78 47 36

Reserveret Post Danmark.

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

17. ÅRGANG NR. 1. Februar 1999

Nr. 1 - 1999

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
kontingent:kr.80 pr. år.Pensionister kr.50.
Telefon: 36 47 34 44
Meddelelsesblad til vore medlemmer.
Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Per E.Hansen.
Kjeld Jørgensen.
Kirsten Andersen

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedøre Bygade
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl.13 - 16
Torsdag kl. 16-19 TLF: 36 39 21 80.
ISSN nr. 0902-3046

Indhold

side 3.
Siden sidst

side 4.
Kommende aktiviteter

side 7-8-9-10
Indkaldelse til generalforsamling og driftregnskab for 14 måneder

side 11-12-13
Stormen på København 11 februar 1659

side 14
Boganmeldelse
Bogen om H.P.Pedersen Dan

Forsidebilledet.
Tegning af Kirsten Andersen
Rytterskolen og Hvidovre kirke

Bagsiden.
Et billede af "Vigerslev Kro" ca. 1915

Næste blad udkommer i april 199

Siden sidst.

Lørdag d. 9. januar kom der gang i udstillingen "En Moder" I den gamle Rytterskole. På Udstillingen der mest fokuserede på Hvidovres berømte billedhugger Hans Peder Pedersen Dan kunne man beundre det meget smukke kunstværk - statuen af " En Moder", der var placeret flot i midten af den gamle skolestue, hvor man rigtig kunne beundre de smukke linier og detaljer, der er i kunstværket. Ligeså var der rigtig mange billeder af familien Dan fra deres tid i Rytterskolen. Vi håber, at der fremover kommer rigtig mange penge ind i kassen til det gode formål at få støbt statuen i bronce og få den opstillet i Rytterskolens have. I de tilstødende lokaler var der en billedudstilling af mødre og børn i Hvidovre fra år 1900 til 1960. Mange har i åbningsperioden fra d.8.januar til og med søndag d.7. februar lagt vejen forbi den gamle Rytterskole.
Mandag d. 18. januar var der foredrag i Bibliotekscafeen af vor Arkivar Poul Sverrild der fortalte om "Huse i Hvidovre", og som sædvanligt var der fuldt-Hus, når-poul fortæller om Hvidovre. Tak Poul.
Mandag d. 15.februar var der igen foredrag i Bibliotekscafeen, denne gang var det forfatteren og arkitekten Poul Erik Skriver, der fortalte om sin tid i det gamle Avedøre, hvilket han mestrede til fuldkommenhed med mange fine anekdoter og detaljer.
Poul Erik Skriver har bl.a. skrevet en bog om Køge Bugt området.
Tak for en dejlig aften.

Kom og hent en Gratis bog.

Som meddelt, sammen med udsendelsen af kontingent opkrævningen, er der medsendt et gavebrev, hvor vore medlemmer mod aflevering af gavebrevet får udleveret en gratis bog om Hans Peder Pedersen Dan og hans virke. Bogens forfatter er vor tidligere formand Per.E.Hansen, og han har med denne lokalhistoriske bog leveret et biografisk mesterstykke. Hvis man ikke har mulighed for at hente bogen d.6. eller 7. februar kan den afhentes på vore foredragsaftener
eller i Rytterskolen mandage - tirsdage mellem kl.13 -
16. Nye medlemmer optages samme sted.

Kommende aktiviteter.

Mandag d. 15.marts kl. 19,30 afholder vi vor generalforsamling.
Det er første gang vi afholder den i marts måned, efter at vi har vedtaget nyt regnskabsår, der følger kalenderåret.
Derfor er der regnskab for 14 måneder dennegang, som det ses på side 10 i dette blad.
Indkaldelsen med dagsorden er midtersiderne i bladet, og de er lige til at tage ud og medbringe til mødet d.15.marts kl.19,30.
Efter generalforsamlingen er der optræden af teatergruppen "Reflexus", der har lavet en forestilling, ud fra bogen "52 historier".
Mandag d.11. april fra kl. 13 til 16 har vi åbent hus i den gamle Rytterskole, og her kan man aflevere gamle ting og sager fra Hvidovre såvel nyere ting som stenalderting samt låne os gamle billeder fra Hvidovre og omegn til kopiering. kl.ca.15 gentager teatergruppen "Reflexus" deres forestilling, lavet over historier fra bogen "52 historier" .
Mandag d.19.april kl.19,30 er der foredrag i Bibliotekscafeen, hvor Lederen af Københavns Bymuseum Bi Skaarup kommer og fortæller om de sidste nye udgravninger i København.samt underholder med sin store viden om fortidens mange tildragel-ser i vor gamle hovedstad. Bi Skaarup er ekspert i de gamle klædedragter og gamle opskrifter på madlavning og bagning.
Denne foredragsaften er arrangeret i samarbejde med Arkæologiforeningen
"Tværpilen", så vi forventer at mange af foreningernes medlemmer møder op, derfor er det meget vigtigt med tilmelding på vor telefonsvarer 36 47 34 44.
I lighed med tidligere år, forsøger vi igen at arrangere ture med børn fra Hvidovres skoler i 4 dage, hvor vi kører til forskellige interessante
steder på Sjælland, i dagene fra d. 21 - 24 juni. I år er det jo middelalderår, og der er i den anledning lavet mange forskellige udstillinger over hele landet. Hvis nogle af vore medlemmer er interesseret i at deltage, så kontakt Dan Olsen på Rytterskolen.

Medlemskontingent.

Medio januar udsendte vi i lighed med tidligere år en lille hilsen og et giroindbetalingskort! Vi håber som sædvanligt at vore medlemmer vil benytte dette til indbetaling af det årlige kontingent, der stadig er kr. 80,00 - dog kun kr. 50 for pensionister.

For at undgå udsendelse af påmindelser, bedes kontingentet indbetalt inden den. 1. marts.

Indbetaling - kan foruden posthuset og privat giro - foregå på Rytterskolen hver mandag eller tirsdag fra kl.13 til kl. 16 eller ved medlemsmødet i Bibliotekscafeen mandag den 15 februar
med venlig hilsen
Eigil Jørgensen
kasserer.

Vi beklager.

Ved en beklagelig fejl, på den udsendte giroblanket, har vi glemt at skrive kontingentets beløbstørrelse.
Vi skal hermed undskylde, og fortælle, som der står foroven, at det er kr. 80,00 og for pensionister 50,00.
Vi erindrer også om, at der er udlevering af en gratis bog til de medlemmer, der ikke kunne nå at indløse det blå gavebrev, d. 6. og 7. februar hvor udstillingen i Rytterskolen sluttede.
Hvis du kommer på Rytterskolen mandag eller tirsdag mellem kl.13 - 16 kan du få udleveret bogen, eller d. 15 februar på foredragsaftenen
i Bibliotekscafeen kl.19,30.
Husk at medtage det blå gavebrev.

Lokalhistorisk Samarbejde

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, foreningen Tværpilen og Hvidovre Slægtsforskere indleder et praktisk samarbejde med hensyn til forskellige
arrangementer, udflugter og foredragsaftener.
Det er således, at foreningernes selvstændighed bevares, men medlemmerne
er velkomne til at deltage i de fælles arrangementer, der
bliver tilbudt til samme pris som i den forening, hvor arrangementet
er på programmet. Nedenstående nogle forårstilbud arrangeret af Tværpilen og Lokalhistorisk Selskab - administreret økonomisk gennem AOF i anledning af det over hele landet. arrangerede "Middelalderår".
4 ture til nogle interessante lokaliteter med speciel vægt
på Middelalderen.
fredag d. 26. marts går turen til Nordsjælland, hvor vi besøger landsbyen
Søborg med borgruin og gammel kirke. Derfra til Gilleleje museum, rundvisning af museumsleder Søren Frandsen.
fredag d. 9.april. På denne tur vil Ulla Haastrup være guide og tage
os med til Måløv og Gundsømagle kirker. Ulla har arbejdet med Restaurering
og registrering af kalkmalerier, så hun må siges at være
ekspert på området.
fredag d. 23. april. Turen går til Køgeegnen, hvor vi skal kigge på
bl.a. Karlstrup Voldsted og Højelse kirke. Slår tiden til, besøger vi også Greve Museum.
fredag d. 7.maj. Vi skal til Sorø og besøge Akademiet og den gamle klosterkirke og få berettet historier herfra.
Alle ture er fra kl. 9 til 14 og starter ved AOF Hvidovre, Kettegård Alle 4. ·
Medbring madpakke så sørger vi for et sted at være til køb af drikkelse.
Tilmelding kan kun ske til AOF Hvidovre Kettegård Alle 4. Pris for
alle 4 ture kr.490,- pensionister/ledige kr.370,- AOF medlemspris .
kr.420,-. Der kan også bestilles enkelte ture til 1/4 pris.

Indkaldelse til Generalforsamling

i

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Mandag den 15 marts kl.19,30

i Bibliotekscafeen

Hvidovrevej 280

Tag ud sider.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Indkaldelse til:

Generalforsamling

Generalforsamlingen er med dagsorden ifølge vedtægterne.
1. valg af dirigent
2. formandens beretning
2a.arkivets beretning
3.fremlæggelse af det reviderede regnskab
4.fastlæggelse af kontingent
5.behandling af indkomne forslag
6.valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter
7.valg af revisor og revisorsuppleant- vælges for 1 år
8. eventuelt

Bestyrelsen består af 9 medlemmer, heraf 2 valgt blandt kommunens udvalg for kultur og fritid.
Der skal i lige år vælges 4 og i ulige år 3 bestyrelsesmedlemmer, men på grund af regnskabs-år-ændring var der ingen generalforsamling i 1998 og vi er nu i ulige år, derfor vælger vi 3 bestyrelsesmedlemmer i 1999.
På valg er: Per.E.Hansen, Eli Olsen og Bent Christiansen.
Suppleanter: for 1 år Erling Groth, Kirsten Andersen, og Dora Orneborg. Alle er villige til genvalg.
Valg til revisor: Jens-Chr.Nielsen. Revisorsuppleant er Inge Larsen. Er villige til genvalg.

Efter Generalforsamlingen vil teatergruppen REFLEXUS underholde os med en forestilling der er bygget over historier fra bogen ”52 HISTORIER”.
Med venlig hilsen Bestyrelsen.

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej 17 .st. tv.
tlf.36788642
Næstfind. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
tlf. 36752091
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
tlf. 36470058
Best.medl. Per E.Hansen Grenhusene 26.
tlf. 36492470
Best.medl. Eli Olsen Sognegårds Alle 23. 3.tv.
tlf. 36783032
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2.tv.
tlf. 36780661
Best.medl. Bent Christiansen Paris Boulevard 20.
tlf. 36492941
l .suppl. Erling Groth Ege Alle 41
tlf.36772511
2.suppl. Kirsten Andersen Korshøjvej 6.
tlf. 36786060
3.suppl. Dora Orneborg Toft Sørensens Vænge 11.
tlf. 36757083
Revisor. Jens-Chr.Nielsen Kløverprisvej 26.
tlf. 36751386
Revisorsuppl. Inge Larsen Bemers Vænge 7. 2.
tlf.36784736
Sekretariatsudvalg. Bent Christiansen, Eli Olsen, Esther Hansen
Redaktion. Kjeld Jørgensen, Per E.Hansen, Kirsten Andersen
Redaktør Dan Olsen (ansv.)

Driftsregnskab

November 1997 til 31 december 1998.

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Regnskabsoversigt for perioden 1/11 1997 til 31/12 1998

Indtægter:

Medlemskontingent	23.320,00
Hvidovre Komm. tilskud.	3.838,82
Medlemsmøder salg.....	3.535,00
Renter.....	652,70
Indtægter ialt.....	31.346,52
Udgifter ialt.....	41.997,32
Driftsunderskud.....	10.650,80

Udgifter:

D H F	5.417,50
Medlemsmøder.....	8.968,25
Blad (udg.& fremst).....	7.289,07
Porto & geb.	1.968,00
Administration.....	1.875,00
Best.møder.....	2.866,25
Repr. & gaver.....	782,00
Rytterskoledage.....	2.831,25
Tilskud:	
Teater "Vestvolden".....	5.000,00
Bogudgivelse.....	5.000,00
Udgifter ialt	41.997,32

Statue:

Beholdninger 31/12 1998:		Beholdninger 1/11 1997:	
Kasse	0,00	Kasse.....	475,00
Jyske Bank folio.....	33.622,33	Jyske Bank folio.....	4.489,94
Giro.....	966.62	Jyske Bank Jubl.	39.247,54
		Giro.....	1.027,27
		Ialt	45.239,75
		Driftsunderskud	10.650,80
Ialt.....	34.588,95	Ialt.....	34.588,95

Medlemsoversigt pr. 31/12 1998:

Institutioner	5.340,00
81 à 80,00.....	6.480,00
230 à 50,00.....	11.500,00
Ialt.....	23.320,00

Hvidovre den

Formand

Kasserer

Ovenstående regnskab er revideret og fundet i orden. Indestående på bank- og girokonti er kontrolleret med pengeinstitutternes udskrifter.

Hvidovre den 5 - 2 - 1999 Jens-Christian Nielsen Revisor

Stormen på København

11februar1659.

DLF. Danmarks lokalhistoriske foreninger vedtog på sidste årsmøde i Vejle, at landets foreninger skulle forske i svenskekrigene fra 1657 - 60, hvor den danske regering sendte krigserklæring til den svenske gesandt i København Magnus Durell og til den svenske konge Carl X Gustav. Den blev afsendt fra Rigsdagen i Odense i februar 1657. Landet blev hurtigt besat af svenske lejetropper der havde let spil, da Danmark i forvejen var forarmet og fattigt, samtidigt fik de hjælp af de strenge isvintre hvor troppetransporter hurtigt kunne transporteres over de islagte sunde og bælter.Tropperne var lette at overtale, for de fik ret til at røve og plyndre overalt hvor de kom frem. Selvom der var stor fattigdom voksede der en massiv modstand frem, der tilsidst gjorde at det kun var svenske adelige officerer og udenlandske lejetropper der huserede rundt omkring. Det kulminerede med stormen på København den 11 februar for præcis 340 år siden, og det var meget tæt på, at Dannebrog var blevet udskiftet med det gule kors på blå dug. Københavnernes tapperhed med god hjælp fra Hollandske hjælpetropper kunne afvise stormen på Københavns volde med store tab på begge sider. Befolkningen i København og rundt om i de nærmeste landsbyer led store tab, både i menneskeliv og i hverdagens økonomi. Store dele af landsbyerne var nedrevet og tømmeret brugt til at bygge Carl Gustavs "Carlstad" i og omkring den store landsby Brønshøj. Lejren var større i areal end selve det område, hvor København gemte sig bag voldene. Det gik også hårdt ud over omegnskirkerne, mange af dem blev nedrevet så kun murene stod tilbage, det var tilfældet med Hvidovre og Rødovre kirker. Men armoden og lidelserne tiltrods, rejste det danske folk sig, de genopbyggede deres kirker og fik gang i hverdagen igen, men den var dyrekøbt, og selvom der har været flere tilfælde siden hen, har det aldrig været så slemt, som det Carl X Gustav bød det danske folk i disse krigsår. Kilde:Axel Dahlerup ”Stormen på København" Munksgaards forlag 1958. og Rigsarkivet.

Dan Olsen

Den glemte flagdag

Ved kongeligt reskript af 9. januar 1661, blev det forordnet, at der hvert år skulle afholdes en takkefest for sejren den 11. februar til evigt minde om landets befrielse. Sådanne takkefester blev også holdt gennem mange år. Først i 1766 blev festen afskaffet - også ved kongelig forordning, fordi forbrødringen mellem de nordiske folk så sagte tog sin begyndelse, men den blev fejret mange år endnu, og især ved runde år. Den blev også udnævnt til officiel flagdag, men her er den vist nok gået i glemmebogen, og det mener man også i vort nabosogn, hvor foreningen Lokalhistorisk selskab for Brønshøj, Husum og Utterslev, opfordrer til, at den igen bliver en officiel flagdag i lighed med de mange andre dage, der er. De har gjort det på den måde at de opfordrer alle lokalaviser i området af Storkøbenhavn til at minde os om det, i et åbent brev.
Under belejringen af København, morede københavnerne sig med at kravle op i tårne og på tage, for med kikkerter at se, hvad der gik for sig uden for voldene. Det blev ved kongelig forordning forbudt.

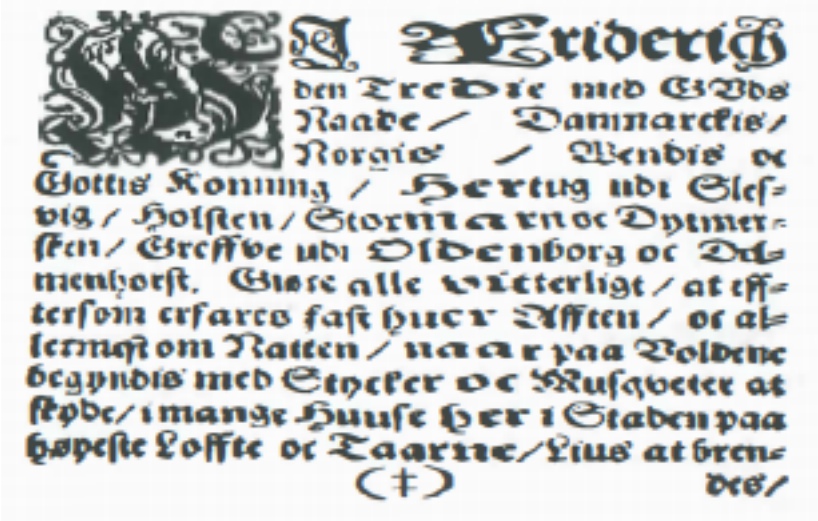

subscr: Eftersom erfares fast huer Afften/ oc allermest om Natten/ naar paa Voldene begyndis med Stycker oc Musketter at skyde/ i mange Huse her i Staden paa høiste Loffte oc T aarne Lius at brendes/
Kilde: Rigsarkivet.

Frederik den III

Kong Frederik den III var en retskaffen mand - helt igennen. Men det kneb med at finde de rigtige rådgivere. De gamle han arvede efter sin fader Chr.den IV var kun optændt på at få hævn over svenskerne. Efterverdenen har rejst tvivl om hans begavelse og til tider været mest tilbøjelig til at henvise ham til tåbernes kreds: Godt hjerte, dår-ligt hove-de.
I virkeligheden var han i besiddelse af såvel begavelse som gode karakteregenskaber. Det eneste man i virkeligheden har fundet at bebrej-de
ham, er, at han havde svært ved at glemme en kræn-kelse og sva3rt ved at afstå fra berettiget hævn. Begge disse egen-skaber fik han brug for i sin kamp for at nå det mål, han havde sat sig.
13 år gammel indsatte faderen ham som biskop i "Verden" senere som fyrste-bisp i Bremen og Coadjutor i Halberstadt. Områder som gik tabt ved freden i Lybeck 1629. Portrættet er efter en emaille af Paul Prieur malet
1663 på Rosenborg. Kilde: Rigsarkivet.

Boganmeldelse

Det gik som det skulle, da Per E. Hansen blev færdig med at lave en masse undersøgelser om Hvidovres billedhugger der var bosiddende i Rytterskolen fra april 19 12 til maj 1936. Det blev en vidunderlig bog med flotte billeder,fornemt udstyret med et flot dobbelt omslag.

Det er lykkedes for Per E. Hansen at skabe et mesterligt værk om Hans Peder Pedersen Dan, et værk der fortæller om det at være kunstner før og efter århundredeskiftet 1900. Det fortæller om at være Far til mange kunstværker, om at få dem udstillet rundt omkring i landet og om at få tingene solgt, så der kunne leves af det.

Vi almindelige mennesker ser på kunst når der er lejlighed dertil, rundt omkring i byerne opstilles de på ikke altid de bedste pladser men der diskuteres ofte meget om det, og det ender som regel med at der findes en egnet plads, hvor værket kan beundres.

Ved flere lejligheder har jeg oplevet at høre uvidenheden blomstre, når der er en "Publikum" der fortæller, at den lille hornblæser er lavet af en,der hedder "Bissen" og selv om jeg protesterer, får jeg at vide, at jeg bare skal blande mig udenom.

Nu kan man ved hjælp af denne fornemme bog konstantere at det er vores mand i Hvidovre, der har begået den og alle de mange andre ting, der er udgået fra denne kunstners hånd - Holger Danske - og mange flere - læs om dem i bogen.

Bogen fortæller også om at hans hustru Johanne Dan, der også har lavet en masse skulpturer, udover at være deltager i et langt lykkeligt Familieliv.
Jeg vil slutte med at sige - Bravo Per- - den er virkelig værdifuld.

Også tak til Hvidovre lokalhistoriske Arkiv som er udgiver.

Hans Peder Pedersen Dan

Reserveret Post Danmark.

Vigerslev Kro ca. 1915

HVIDOVRE

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedøreleiren
2650 Hvidovre

Lokalhistoriske Selskab

17. ÅRGANG NR. 2. April 1999

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
kontingent: kr. 100 pr. år. Pensionister kr. 70.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Per E. Hansen.
Kjeld Jørgensen.
Kirsten Andersen

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 2
Avedøreleiren
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl. 13 - 16
Torsdag kl. 16-19 TLF: 36 39 21 80.
ISSN nr. 0902-3046

Indhold

side 3.
Siden sidst

side 4.
Kommende aktiviteter

side 5-7
Referat fra generalforsamlingen mandag d. 15.marts 1999

side 8-9
Selskabets vedtægter til vore medlemmer som tag ud sider

side 10-13
Om Rytterskoledage og Middelalder tilbud til ferieturen

side 14
Indsamling til "En Moder"

.

Forsidebilledet.
Sommerfest i Grundejerforening Strandøre ca. 1930

Bagsiden.
Et billede af Aastrupgård set fra Harestrupåen. ca.1928

Næste blad kommer i aug.1999.

Siden sidst.

Mandag d. 15.marts afholdt vi vor årlige generalforsamling - for første gang om foråret, og alt gik stille og fredeligt med genvalg til bestyrelsen - læs referatet på side 5 - 6
Efter generalforsamlingen havde vi teatergruppen "REFLEXUS" til at opføre forestillingen "Der skete vist noget" - en meget fin opsat forestilling skrevet ud fra bogen 52 Historier om Hvidovre. Det var en fin ide med den gennemgående "moder åen" der henviste til Harestrup åen der har løbet gennem Hvidovre altid - og hvordan den var blevet mishandlet gennem tiderne og måske fra "Lorte å" til det der tales om i dag - at føre den tilbage som å i det gamle løb.

Formanden beklager.

Det var en meget kedelig fejl ' at jeg kom til at sige at vi "kun" var 234 medlemmer - vi er glædeligvis jJ4 medlemmer.
Jeg skal minde om at den gratis bog er udleveret i 250 eksemplarer og der er stadig mulighed for at afhente bøger i Rytterskolen mandag og tirsdag fra kl. 13 - 16 mod aflevering af det blå gavebrev der blev udsendt sammen med kontingentopkrævningen. Hvis nogen ønsker at købe et gaveeksemplar er prisen kr.50,-
Jeg vil også gerne slå et slag for vor kasserer, der stadig mangler nogle kontingentindbetalinger, og hvis du har glemt det er du velkommen til at betale i Rytterskolen mandag d. 12. april, hvor vi har åbent hus, eller mandag d. 19. april hvor vi har foredrag i Biblioteksca-feen kl. 19,30.

Lokalhistorisk Samarbejde

Turene fra AOF Kettegård Alle 4 kører fint med bussen næsten fyldt op - der var nogle misforståelser angående stykpriser på enkeltturene, men det meddeles nu, at man kan tilmelde sig til turene enkeltvis for kr.140,- pr.tur, ved henvendelse til AOF Kettegård Alle 4.
Der køres fredag d.23 april til Køgeegnen - Karlstrup Voldsted - Højelse kirke og Greve museum.
Fredag d. 7.maj køres til Sorø akademi og den gamle klosterkirke.
Dan.

Kommende aktiviteter.

Mandag d.12. april fra kl. 13 til 16 har vi åbent hus i den gamle Rytterskole, og her kan man aflevere gamle ting og sager fra Hvidovre såvel nyere ting som stenalderting samt låne os gamle billeder fra Hvidovre og omegn til kopiering. kl.ca.15 gentager teatergruppen "Reflexus" deres forestilling, lavet over historier fra bogen "52 historier" .

Mandag d.19.april kl.19,30 er der foredrag i Bibliotekscafeen, hvor Lederen af Københavns Bymuseum Bi Skaarup kommer og fortæller om de sidste nye udgravninger i København.samt underholder med sin store viden om fortidens mange tildragelser i vor gamle hovedstad. Bi Skaarup er ekspert i de gamle klædedragter og gamle opskrifter på madlavning og bagning. Denne foredragsaften er arrangeret i samarbejde med Arkæologiforeningen "Tværpilen", så vi forventer at mange af foreningernes medlemmer møder op. Det er derfor meget vigtigt med tilmelding på vor telefonsvarer 36 47 34 44.

I lighed med tidligere år, forsøger vi igen at arrangere ture med børn fra Hvidovres skoler i 4 dage, hvor vi kører til forskellige interessante steder på Sjælland, i dagene fra d. 21 - 24 juni. I år er det jo middelalderår, og der er i den anledning lavet mange forskellige udstillinger over hele landet. Hvis nogle af vore medlemmer er interesseret i at deltage, så kontakt Dan Olsen på Rytterskolen.

Som et foreløbigt program for ovenstående dage kan vi nævne - Mandag d. 21. juni køres der til Middelaldercentret i Nykøbing F.
start kl.9 fra Rytterskolen
Tirsdag d. 22. juni køres der til Nationalmuseets børneudstilling om middelalderåret og hvis vejret tillader - en tur med Havnerundfarten.
Onsdag d. 23.juni kører vi til Esrum kloster - Helsingør - og måske lykkes det at se Holger Danske i Kranborgs kassematter.

Referat af Generalforsamlingen d. 15 marts 1999.

Formanden Dan Olsen bød velkommen til den 19 ordinære generalforsamling, bestyrelsen glædede sig over, at vi var så mange. Punkt.1. Valg af dirigent.
Bestyrelsen foreslog Inge Larsen,der blev valgt med akklamation.
Inge Larsen takkede for valget, konstaterede at generalforsamlingen var lovligt indkaldt.
Punkt 2. Formandens beretning.
Dan Olsen aflagde en fyldig beretning om de aktiviteter der var sket fra december 1997 til 28 februar 1999. Da året var omme var vi 334 medlemmer og 40 institutioner og skoler. D.O. oplyste end videre, hvad der skulle ske mandag d.12.april 1999 kl.13 - 16 er der åbent hus i Rytterskolen, her kan der blive afleveret gamle ting og sager, og der er optræden af teatergruppen REFLEXUS.
Mandag d.19.april er der sammen med Tværpilen foredrag af Bi Skårup om København i Middelalderen. På septembermødet vil der være film, oktobermødet vil Erling Groth arrangere foredrag om Avedøre, og til oktober vil Poul Sverrild tale om det meget store arrangement "Historien i gaden".
Punkt 2a. Arkivets beretning.
Arkivar Poul Sverrild berettede om Lokalhistorisk arkivs arbejde med indsamlede materialer og om aktiviteter og mange foredrag samt Hvidovres udstilling på Rytterskolen af billedhuggeren Pedersen-Dan. Poul Sverrild takkede for hjælp fra medlemmerne som kustoder ved den nu overståede udstilling der havde været besøgt af 650. Mange brugte mange timer på ovennævnte udstilling.
Poul Sverrild havde i det forløbne år haft 3 ansatte på arkivet.
Til sidst i sin beretning nævnte Poul Sverrild, at det var 25 år siden Avedøre var kommet ind i Hvidovre kommune, og det vil blive fejret i Avedørelejren hvortil Hvidovreborgere vil blive inviteret.
På spørgsmålet om hvor mange penge der var kommet ind i penge til støbningen af " En Moder" i bronce, nævnte Poul Sverrild kr.117.400,- . Begge beretninger blev godkendt med akklamation.

fortsat fra side 5.

Punkt 3. Fremlæggelse af det reviderede regnskab
Eigil Jørgensen gav en grundig gennemgang af det reviderede regnskab, samt at nu følger vi kalenderåret.
Dirigent Inge Larsen satte nu regnskabet til afstemning, og det blev godkendt med akklamation.
Punkt 4. Fastsættelse af kontingent.
Bestyrelsen foreslog kontingentforhøjelse på kr.20,- således at for almindelige
medlemmer er det kr.100,- og for pensionister kr. 70,-
Dette blev vedtaget enstemmigt.
Punkt 5. Behandling af indkomne forslag.
Der var ikke indkommet nogen forslag.
Punkt 6. valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter.
På valg var Per E.Hansen, Eli Olsen og Bent Christiansen.
De blev genvalgt med akklamation for 2 år.
Bestyrelsessuppleanter.
På valg var Erling Groth - Kirsten Andersen og Dora Orneborg.
De blev genvalgt med akklamation for 1 år.
Punkt 7. Valg af revisor og revisorsuppleant.
På valg var Jens-Christian Nielsen og Inge Larsen.
De blev genvalgt med akklamation for 1 år.
Punkt 8. Eventuelt.
Der var ingen der ønskede ordet.
Derefter afsluttede Inge Larsen generalforsamlingen og takkede for god ro og orden.
Efter generalforsamlingen optrådte teatergruppen "REFLEXUS" meget underholdende med forestillingen "Der skete vist noget" bygget over bogen " 52 Historier fra Hvidovre"

Hvidovre den 15.marts 1999
Jens-Christian Nielsen
referent

Vedtægter for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Ændret og vedtaget på Ekstraordinær Generalforsamling d. 16 marts 1998.

Leveret som tag ud sider i vort blad nr. 2 1999.

Vedtægter for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, som ved

§1 Formål
Selskabets formål er at udbrede kendskabet til og vække interesse for lokalhistorien indenfor Hvidovre Kommunes område. Samt støtte bevaringsinteresser, lokalhistoriske udgivelser og anden formidling af den lokale historie.

§2 Organisation og tilhørsforhold
Selskabet er en privat forening, der arbejder i nær tilknytning til Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.
Selskabet er medlem af Dansk Lokalhistorisk Forening.
Bestyrelsen består af 9 medlemmer - heraf 2 medlemmer valgt af og blandt Hvidovre Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg - samt 2 suppleanter.
Valg af de 7 ordinære bestyrelsesmedlemmer og de 2 suppleanter, 1 revisor og 1 revisorsuppleant foretages af den ordinære generalforsamling.
Arkivlederen deltager i bestyrelsesmøderne.
Foreninger, selskaber med videre, som arbejder med beslægtede emner indenfor Hvidovre Kommunes område kan associeres Lokalhistorisk Selskab.

§3 Generalforsamling
Generalforsamlingen er selskabets højeste myndighed.
Den ordinære generalforsamling afholdes hvert år i marts måned, og indkaldelsen sker skriftligt med 14 dages varsel. Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.
Ekstraordinær generalforsamling afholdes, når bestyrelsen beslutter det, eller når mindst 20 medlemmer begærer det ved skriftlig henvendelse til formanden med oplysning om dagsorden for det begærede møde.
Bestyrelsen indkalder da generalforsamlingen med 14 dages varsel som ovenfor anført.
Beslutninger, herunder vedtægtsændring, træffes ved almindelig stemmeflertal.
Følgende punkter skal behandles på den ordinære generalforsamling:
1. Valg af dirigent.
2. Formandens beretning

dtaget på ekstraordinær generalforsamling forår 1998

3. Arkivlederens orientering.
4. Fremlæggelse af revideret regnskab.
5. Fastsættelse af årskontingent.
6. Behandling af indkomne forslag.
7. Valg af betyrelsesmedlemmer og suppleanter.
8. Valg af revisor og revisorsuppleant.
9. Eventuelt.

§4 Medlemskab
Generalforsamlingen fastsætter årskontingentet. Som medlemmer kan optages enkeltpersoner.
Som medlemmer uden stemmeret kan optages foreninger, institutioner og virksomheder.

§5 Bestyrelse
De af generalforsamlingen valgte bestyrelsesmedlemmer vælges for 2 år ad gangen, således at der på lige år vælges 4, på ulige år 3.
2 suppleanter vælges for 2 år ad gangen.
Revisor og suppleant vælges for 1 år ad gangen. Bestyrelsen konstituerer sig selv.

§6 Økonomi
Selskabets regnskab offentliggøres i forbindelse med den ordinære generalforsamling.
Regnskabsåret følger kalenderåret.

§7 Selskabets ophør
Til opløsning af Selskabet kræves en beslutning på en generalforsamling, hvor mindst en trediedel af medlemmerne er til stede.
Er dette medlemstal ikke mødt, indkaldes ekstraordinær generalforsamling, som da er beslutningsdygtig uanset antallet af de fremmødte.
I tilfælde af ophør tilfalder selskabets formue Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.

Om Rytterskoledage

1999 er udnævnt til Middelalderår og i den anledning har vi også i Hvidovre Lokalhistorisk Selskab lavet lidt forarbejde for at være med til at markere Hvidovre på kalenderen for lidt middelalderfestival.
Vi har valgt fredag d.19.-lørdag d.20. og søndag d. 21.september for i samarbejde med Holmegårds bibliotek - Hvidovre kirke - foreningen Norden Hvidovre afd. - arkæologiforeningen Tværpilen og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, at lave nogle dage hvor vi med fest og farver markerer middelalderen her forud for årtusindskiftet.
Ultimo april bliver der afholdt et møde mellem disse samarbejdspartnere for at prøve i så stor udstrækning som muligt at få tilrettelagt

aktiviteterne og drøftet økoniomien bag arrangementet.
For at nævne nogle tiltag, der kunne være mulige vil der om fredagen blive opstillet en bod i Rytterskolens have, hvor børn og unge klædt i middelalderdragter og munkekutter, vil prøve at sælge nogle krydderurter og andre ting og sager, som blev brugt i gamle dage.
Vi kunne også tænke os at Hvidovreskolernes pigekor vil synge i den gamle kirke - nogle sange over middelaldertemaer, der for nylig er udgivet af Nationalmuseet.

Om lørdagen vil der måske kunne etableres en middelaldertrup, der kommer og danser de gamle kædedanse fra denne tidsalder.

Om søndagen en festgudstjeneste, hvor det er tilladt at klæde sig ud i hjemmelavede middelalderdragter og munkekutter.

En foredragsholder der ved noget om middelalderen - en der kan fortælle om gamle madopskrifter og dragter samt demonstrere dem.
Men alt er endnu kun i støbeskeen og der vil blive orienteret om det

efterhånden, som det bliver til virkelighed. Hvis der er nogen der har gode ideer om ovenstående, bedes de rette henvendelse til Dan Olsen.

Midde/alder '99

Middelalder festival er først og fremmest for børn og unge, så de kan forestille sig hvordan det var at leve i Danmark på den tid. Derfor bringer vi på de følgende sider nogle arrangementer der løber over det meste af sommeren, så hvis i kommer forbi, eller i nærheden i sommerferien, er der her nogle tilbud, som alle kan deltage i med stor fornøjelse.

Ebeltoft museum.
hele sommeren.

Marsk Stigs borg udgraves i løbet af sommeren med deraf følgende arkæologiske undersøgelser på øen Hjelm udfor Ebeltoft.
Den sagnomspundne Marsk Stig og hans klike slog sig ned på Hjelm efter mordet på Kong Erik Klipping i 1287.
Her anlagde de et borgkompleks, som nu bliver undersøgt nøjere i juni og juli måned.
Der er ikke offentlig adgang
på Hjelm, men Ebeltoft museum viser i
perioden en udstilling om Rigsmarsken, der er gået over i historien som både kongemorder, folkehelt, falskmøntner og sørøver.

Udstillingen suppleres løbende med dagsaktuelle nyheder fra den arkæologiske undersøgelse.

Ebeltoft Museum
Juulsbakke 1
8400 Ebeltoft
tit: 86 43 13 82

God fornøjelse.

Middelalder festival i Køge.
kun lørdag den 22 maj.

Hvis man har en middelalderdragt liggende hjemme i klædeskabet, er der rig mulighed for at få den luftet lørdag d.22. maj på torvet i Køge
Køge Museum arrangerer ridderturnering og optog i egne dragter, middelaldermarked, gøglere, teater.aktiviteter.
Konkurrence om dragter og bannere.

Lørdag d.22.maj 1999
på torvet i Køge.
arrangeret af Køge Museum
Nørregade 4
4600 Køge.
tlf: 56 65 42 42

Hvad Fanden i Helvede.

På Esrum Kloster kan man - helt indtil næste år - få at vide hvem fanden er. Udstillingen "Hvad Fanden i Helvede" handler om middelalderens
djævletro, og tager udgangspunkt i sagnet om Broder
Rus fra Esrum Kloster, der stod i ledtog med den Onde og lokkede munkene i fordærv.
Her er djævle for enhver smag. De myldrer frem i skulptur, billeder og tekster. Og selv om hovedvægten ligger på middelalderens djævleopfattelse, bliver der også berettet om figurens opståen af antikkens mystiske skikkelser og dens efterliv i nyere tid, belyses

Esrum Kloster
Klostergade Esrum
3230 Græsted
tlf: 48 36 04 00

Middelalder for børn: Udklædning med sværd og dragter

Hvordan kunne nutidens børn have set ud, hvis de havde levet i middelalderen?
Det kan man få et lille indtryk af ved at besøge museet i Nyborg, som indtil den
24.oktober tilbyder kopier af middelalderlige dragter, sværd, skjolde m.v. i børnestørrelse.

Man må gerne klæde sig ud i tøjet og bruge genstandene, hvis man er ifølge med voksne.

Nyborg og omegns museer
Slotsgade 11
5800 Nyborg
tlf: 65 31 02 07

Middelalder børnemuseum i Skive.

Rammen om middelalder - børnemuseet er byens torvedag.
Markedspladsen bugner af varer, som bonden har kørt ind fra landsbyen og som
håndværkeren har lavet. I børnemuseet er alt opbygget som kopier, så besøgend1
kan opleve den middelalderlige markedsplads med alle sanser.
Sidste dag er den 31. oktober.

Skive Museum
Havnevej 14
8700 Skive
tlf:97 52 69 33

" En Moder"

Udstillingen om Hans Peder Pedersen-Dan er officielt forbi, men vort lokalhistoriske arkiv under ledelse af Poul Sverrild, opretholder den stue i rytterskolen hvor selve statuen og familiebillederne er udstillet og i den anledning vil vi opfordre vore skoler og vore institutioner til at støtte arbejdet med at få indsamlet midler til at få støbt den meget smukke statue i bronze, så vi kan få den opstillet permanent i Rytterskolens have ud mod Hvidovrevej, hvor den retteligt hører hjemme.

Vi vil opfordre skolerne til at komme klassevis og få et indtryk af den smukke dame, ligeledes institutioner, grundejerforeninger og andre der støtter vort lokalhistoriske arbejde - kom og se med egne øjne og I vil falde for dette smukke monument, der så vil pryde Hvidovre med en rigtig statue, lavet af en af vore egne Hvidovreborgere.

Tilmelding kan ske til.

Dan Olsen tlf. 36788642

Poul Sverrild tlf.36392180

Bidrag til indsamlingen kan aftales samme sted eller kan betales ved et besøg på Rytterskolen, hvor vi glæder os til at vise "Moderen" frem.

på forhånd tak

Lokalhistorisk Arkiv.

Lokalhistorisk Selskab.

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej 17 .st. tv.
tlf.36788642
Næstfind. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
tlf.36752091
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
tlf. 36470058
Best.medl. Per E.Hansen Grenhusene 26.
tlf. 36492470
Best.medl. Eli Olsen Sognegårds Alle 23. 3.tv.
tlf. 36783032
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2.tv.
tlf. 36780661
Best.medl. Bent Christiansen Paris Boulevard 20.
tlf 36492941
l .suppl. Erling Groth Ege Alle 41
tlf.36772511
2.suppl. Kirsten Andersen Korshøjvej 6.
tlf. 36786060
3.suppl. Dora Orneborg Toft Sørensens Vænge 11.
tlf.36757083
Revisor. Jens-Chr.Nielsen Kløverprisvej 26.
tlf. 36751386
Revisorsuppl. Inge Larsen Bemers Vænge 7. 2.
tlf.36784736
Sekretariatsudvalg. Bent Christiansen, Eli Olsen, Esther Hansen
Redaktion. Kjeld Jørgensen, Per E.Hansen, Kirsten Andersen
Redaktør Dan Olsen (ansv,)

Reserveret Post Danmark.

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

17. ÅRGANG NR. 3. September 1999

2650 Hvidovre.
kontingent: kr. 80 pr. år. Pensionister kr. 50.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Per E. Hansen.
Kjeld Jørgensen.
Kirsten Andersen

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl.13 - 16
Torsdag kl. 16-19 TLF: 36 39 21 80.
ISSN nr. 0902-3046

side 3.
Siden sidst

side 4.
Kommende aktivite

Side 5. AOF formid
i Rytterskolen ved l
Vagn Oluf Nielsen

side 6-7
Referat fra Avedøre
Kirsten Andersen

side 8
Poul Erik Skriver ti
tør af "Arkitekten"
barndom og ungdor
og Avedøre. Artikle
og sat med mindre t

Forsidebilledet.
Kirsten Andersen h
forsiden og bagside
Avedørelejren som
Kommune har købt
brug for kommunen
erhverv, bl.a. filmst

Siden sidst.

Mandag d. 12 april havde vi åbent hus i Rytterskolen hvor der blev afleveret en del gamle ting og sager, der nu er afleveret til arkivet. Vi havde optræden af teatergruppen REFLEXUS der lavede deres forestilling bygget over bogen 52 historier med "Åen" som gennemgående figur. Stor applaus og tak til Reflexus.

Mandag d. 19 april havde vi besøg af lederen fra Københavns Bymuseum - Bi Skaarup, der causerede over nyt og gammelt fra vor hovedstad. Foredraget var arrangeret i samarbejde med arkæologisk forening "Tværpilen" og blev:en stor succes.

I dagene fra d. 21 til 24 juni kørte vi busture med børn fra Hvidovre kommunes skoler. Vi havde kalkuleret med 15 - 20 elever, men blev overrasket over den store tilslutning, vi kunne ikke nænne at sige nej, så enden blev, at der deltog i alt 32 elever.

Turene gik til Middelalder Centret i Nykøbing F. og til Nationalmuseet - sejltur til den kunstige Ø Trekronerfortet - og til slut var vi på besøg i Søborg slotsruin og Helsingør hvor vi så Museet og Middelalderkirken Skt. Olai med tilhørende kloster. Vi sluttede af med at besøge Holger Danske i Kronborgs kassematter. Sidste dag var vi i Rytterskolen hvor der var tegning under ledelse af Kirsten Andersen samt så videofilm fra foregående dages ture. Der blev også undervist i at spinde uld med en håndten, og meget mere.

Andet sted i bladet, kan der læses en artikel om livet som barn og ung i Hvidovre/Avedøre skrevet af forfatter og arkitekt Poul Erik Skriver, der som tidligre omtalt, var vor foredragsholder d. 15 februar i Biblioteksscafeen. Poul Erik Skriver har også skrevet en bog om Køge Bugt området - den kan lånes på Biblioteket.

Kommende aktiviteter.

På gensyn mandag d .13. september hvor vi igen har fornøjelsen at byde velkommen til middelalderforedrag i samarbejde med arkæologisk forening Tværpilen.

Det er historiker og arkæolog Johan M. Jensen fra Københavns bymuseum der kommer og fortæller om de sidste nye fund fra udgravningerne i vor hovedstad og om Chr.IV bro ved Nørreport - krydret med lysbilleder og overheads. Det er som sædvanligt nødvendigt at man tilmelder sig på vor telefonsvarer tlf. 36 47 34 44.

Mandag d. 11 oktober vil Erling Groth arrangere noget lokalhistorisk om Avedøre.
Det glæder vi os til eftersom der ifølge stiftende møde skal være tiltag for Avedøre lokalhistorie og andre muligheder.
0 Læs andet sted i bladet referat af stiftende møde. Mere herom nar der er nyt at berette.
Mandag d. 15 . November er det Poul Sverrild, der beretter om det sidste nye, der foreligger om "Historien i Gaden".
Til alle arrangementer er det nødvendigt med tilmelding på vor telefonsvarer 36 47 34 44.
Lørdag d. 25 . September har vi en bustur på programmet. Det er en udflugt til det nyåbnede Esrum Kloster, hvor vi skal bese en udstilling om Broder Rus og hans fandenivoldske meritter.
Derefter spiser vi frokost et godt sted, hvorefter vi kører til Helsingør og besøger den smukke Skt.Olai kirke med rundvisning i kirken og det tilliggende middelalderkloster, en oplevelse man kan glæde sig til. Det er utroligt flot og velbevaret middelalder.
Turen er gratis for medlemmer, men der skal betales ca. 60-70 kr. for en frokostplatte samt for øl og vand. Vi kan ikke i Nordsjælland finde et sted, hvor man kan spise medbragt mad. D.
er startes kl. 9 præcis fra Rytterskolen - hjemkomst kl. ca.17. Billetter kan afhentes i Rytterskolen mandag og tirsdag kl. 13 - 16.

MIDDELALDERÅRET 1999

DAGLIGLIV i MIDDELALDEREN.
Aret 1999 er udråbt til at være "MIDDELALDERAR"
i Danmark. Det betyder, at der rundt omkring på landets museer og andre kulturelle institutioner
er en lang række arrangementer om middelalderen.
Denne foredragsrække arrangeret i samarbejde med Vestegnens amatørarkæologiske forening TVÆRPILEN
og Hvidovre lokalhistoriske selskab kan ses som et bidrag til at imødekomme den store interesse for emnet.
Som det ses af de 6 foredrag er det især alminde lige menneskers dagligliv der er i centrum. Det valg er foretaget for at gøre det muligt for del tagerne at forstå deres eget liv i et historisk perspektiv. Foredraget bliver ledsaget af lysbil leder og litteratur om middelalderen vil blive præsenteret undervejs.

21. sept.	Om middelalderen: periodiseringer, historiesyn og dagligliv.
S . . okt.	Dagligliv i landsbyen:l.
26. okt.	Dagligliv i landsbyen 2.
9. nov.	Dagligliv i købstaden.
23. nov.	Dagligliv i klostret.
7. dec. O	versigter over samfundets udvikling i middelalderen

Foredragene foregår kl. lo - 12 i Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, Hvidovre.
Foredragsholder LEKTOR VAGN .. OLUF NIELSEN.

6 foredrag: 240 kr. Pensionister/ledige 190 kr.
Medlemspris: 138 kr. Pensionister/ledige 88

Tilmelding kun til AO

MØDE I AVEDØRE STATIONSBY D: 10. MAJ 1999

På baggrund af den store interesse, der var sidste år for et møde i Avedøre gamle skole vedrørende Avedøres skolevæsen fortalt af Bent Østergaard, afholdtes et møde i Store hus i Avedøre stationsby d. 10. maj. Man ville undersøge, om der var int:eresse for at oprette en underafdeling i Avedøre under Lokalhistorisk selskab. Der var en 15-20 deltagere.
Mødet indledt.es med en kort redegørelse om Lokalhistorisk selskab og dets vedtægter af selskabets formand Dan Olsen og kassereren Eigil Jørgensen.
Poul Kyhle blev ordstyrer ved den efterfølgende diskussion. Poul Sverrild fortalte om arkivet og Bent Østergaard fortalt:e om Avedøres liv først i Glostrup kommune og siden i Hvidovre kommune.
I diskussionen kunne man spore en vis afstand mellem Avedøre og Hvidovre, fordi man ikke hidtil havde blandet sig ret meget, men man konstat:erede også, at der var brydninger i selve Avedøre bl.a. mellem landsbybeboerne, villaejerne og Stationsbyen.
Der var dog enighed om, at det måtte der gøres noget ved det i året, hvor Avedøre har været del af Hvidovre kommune i 25 år .. Alle var enige om, at det havde været et godt tilskud til Hvidovre kommune at få eller købe Avedøre Holme

Man blev derfor enige om at nedsætte en forberedelsesgruppe.
Gruppen
består af:
Erling Groth, som er medlem af bestyrelsen i Lokalhistorisk selkab og initiativtager til mødet
Kirsten Andersen som er Avedøreborger og medlem af bestyrelsen for selskabet.
Ole Larsen som er grundejerforeningsformand i Avedøre landsby
.
.Poul Kyhle som er præst i Avedøre kirke og meget mt:eresseret
Påske, som bor i parcelhus i Toftegårdens arealer uden for BYMUREN
Knud som Hvidovredreng og glad beboer i Stationsbyen.
Lise Gainer Christensen der bor i Stationsbyen men ikke har oplevet nogen opsplitning mellem bydelene.
Kommissoriet blev frit d.v.s. der er ikke noget.
Dan Olsen lovede at støtte initiativet både med råd og dåd og økonomisk, hvis det er nødvendigt ..
Kirst:en Andersen

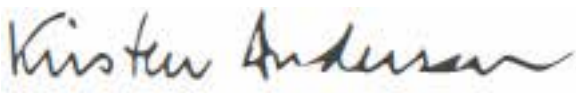

PE memory januar 99

Mit navn er Poul Erik Skriver. Jeg er født i 1918 i et byggeforeningshus i Valby. Her er jeg vokset op, men i alle sommermåneder, fra april til september, boede vi i sommerhus ved Avedøre Strand, der lå kun fem kilometer fra vores vinterbolig. Min far var smed. Han arbejdede i et smedeværksted ikke så langt fra, hvor vi boede. Det var ikke så almindeligt i 20'erne, at arbejderfamilier havde sommerhus. At vi fik en sådan herlighed var min skyld.
Under den store difteriepidemi i begyndelsen af 20'erne blev også jeg ramt af denne dødelige sygdom, mens resten af familien gik fri. Jeg overlevede, men i de følgende par år var jeg.tynd, bleg og svagelig. Lægen anbefalede, at jeg kom på landet, hvor jeg kunne få masser af sol og frisk luft. Vi boede ellers meget åbent og frit. Alligevel satte mine forældre sig på cykler.ne og kørte ud ad Gammel Køge Landevej for at finde en billig sommerhusgrund ikke for langt væk fra, hvor vi boede, og helet nær stranden. Først passerede de Flaskekroen ved broen over Harrestrup A, der dannede grænsen mellem København og Hvidovre. Det var en rigtig ganunel landevejskro med rejsestald.
Videre gik turen forbi de åbne marker og de første udstykninger af parcelhusgrunde, og da de nærmede sig Frihedskroen ved Strandrnarksvej og Lodsvej begyndte de første skilte med " Grunde tik Salg" at dukke op inde på markerne. En typisk pris var 1 kr. pr. kvadratalen. Bademulighederne ved Hvidovre strand var for ringe. De blev nogle år senere forbedret ved anlæg af Hvidovre Søbadeanstal for enden af Lodsvej. Videre gik turen forbi den gamle smedje på hjørnet af Hvidovrevej og Ganunel Køge Landevej. Og endelig ved Frydenstrands Alle, kort efter, at de havde passeret grænsen mellem Hvidovre Kommune og Glostrup Kommune, så de et skilt, der averterede med grunde, som havde.adgang til en fælles

strandgrund med badebro. Ejeren af marken, der var blevet udstykket, var en glrdejer i Avedøre landsby. Han ejede også en del af Avedøre Holme, hvor den fælles strandgrund lå. I dag hører Avedøre som bekendt under Hvidovre Kommune.
Frydenstrands Alle lå i en passende cykkelaf stand fra Trekronergade, hvor vi boede. Endnu var der ikke busser ud ad Ganunel Køge Landevej, og da en vognmand i midten af 20'erne etablerede· en busrute fra Toftegårds Alle drejede den af ved smedjen og fortsatte ad Hvidovrevej og Vigerslev Alle tilbage til Toftegårds Alle.
I Frydenstrands Alle var der allerede bygget nogle få sommerhuse af bl. a. en malermester, en ingeniør en glarmester og andre selvstændig erhveredrivende. Mine forældre valgte en pae□ende grund med en laboratoriechef fra Carlsberg som nabo til den ene side og en købmandsenke til den anden side. Jeg tror nok de blev lidt forskrækkede, da der ankom et læs brugte forskallingsbrædder med min far på bukken. I første omgang blev det til et meget lille selvbygget hus, kun en stue og et lille køkken, men med et lavt loftsrum, hvortil der var adgang fra en lem i gavlen. På et underlag af duftende hø, blev det min hule, hvor jeg tilbragte timer med at læse drengebøger, som jeg lånte af naboens dreng.
I 20'erne havde mændene ikke ferie, og konerne var hjemmegående. Nærheden til Valby med de mange arbejdspladser på alle niveaer gjorde, at mange af mændene i sommerhusområderne kunne cykle på arbejde. Derfor kunne familierne tilbringe alle sommermånederne i deres sommerhuse. Der opstod et fællesskab mellem kvinderne, bl.a. om arrangeringen af den årlige sommerfest. Til hverdag var det turen til stranden, hvor 2-3 mødre slog sig sanunen og pakkede legevognen med badetøj, tæpper, madpakker og sodavand til de medbragte unger. Der var en gåtur på 10-15 mintter til stranden.

For enden af vejen skulle vi over strandengen og de sumpede erandeøer, der l! mellem "fastlandet" og holmene. Vi kunne g! tørskoet p! en smal sti p! den dæmning, hvortil materialet var hentet fra grøften lange stien. Den var lavet i forbindelse med sommerhueudstykningen. Bønderne, som havde ungkreaturer græssende p! holmene og som iøvrigt hentede grus i grusgraven p! den etørete af holmene, benytte en vadevej, som var holdt vedlige i generationer ved påfyldning af sten fra bøndernes markrensning. Denne vej,eom udgik fra Holmevej, l! som regel under vand og kunne ikke brugee af cyklende og g!ende.

Holmene var en eventyrverden med en rig flora og fauna. Især brushanerne med deres dans om foråret husker jeg. P! varme sommerdage krydrede etrandmalurten luften p! turen til stranden. I forsommeren var engene lyserøde af blomstrende engelskgræs. I eftersommeren var store dele af strandengene bl! af blomstrende strandasters. I de høje rørekove kunne vi børn skjult for de voksne bane stier og bygge huler. Her kunne vi uforstyrret udfolde os i leg, inspireret af drengebøgernes fantasiverden.

Den fælles strandgrund var indhegnet, og l!gen var l!et. Kun grundejerne havde nøgle til l!gen, til stor fortrydelse for badegæsterne fra andre dele af området. Der var ganske viet fri adgangt til stranden p! begge sider af den indhegnede grund, men sivskove og sumpet strand gjorde det mindre attraktivt at bade herfra.

Stranden var lavvandet, og der var altid en bred bræmme af tang og alger. Fedtemøg, kaldte de vokne det.

De første par !r m!tte vi g! igennem denne bræmme. Senere blev der bygget en bro ud til det lidt dybere vand. Nogle anskaffede sig en fladbundet b!d, en pram, så de kunne sejle ud til første revle, hvor der var fin, rillet sandbund.

Der var i 20'erne kun et par sommerhuse p! den største af holmene. Derudover var der et enkelt helårshus, beboet af en fisker med familie. Han satte

åle- og rejeruser fra en fladbundet b!d med en dam, hvor han kunne holde fangsten levende. Hos ham købte min mor jævnlig rejer og Al til en billig penge. Det var ikke en spise, jeg brød mig om, og det var først mange !r senere, at jeg opdagede, at det var lukeusmad. Med tiden gik det skidt med fiekeriet. Fiskeren flyttede, og min far købte båden, som en sejlkyndig ældre fætter forsynede med mast og sejl. Da var jeg blevet 14 år, og i de følgende år blev det min foretrukne sommeroplevelse at sejle langs kysten fra Hvidovre eøbad til Hundige strandpark.

I 20'erne brugte bønderne endnu holmene, som de havde gjort i generationer. Som nævnt til græsning og afhentning af grus, men oge! til jagt. Den gang begyndta andejagten l.august. Tidlig om morgene lige før solopgang blev vi vækket af bøsseskuddene. Vi havde lidt forbindelse med den gårdmand i Avedøre, som havde udstykket Frydenetrands Alle. Min far skoede blandt andet hans heste. Til gengæld kunne han låne heste og vogn og hente et par □s grue til støbearbejdet på det større sommerhus, der skulle afløse det, der reelt kun var et skur.

Trods krisen i 30'erne blev næsten alle grundene solgt og bebygget, nogle af dem med helårshuse. sommerhuskvartererne i Hvidovre var allerede godt i gang med at blive omdannet til villakvarterer. København var ved at vokse ud over sine grænser. Gammel Køge Landevej blev nyanlagt og var i 1935 ført igennem til Køge. Det kan lyde mærkeligt, at Køge Landevej ikke tidligere førte direkte til Køge, men kun til Hundige. Derfra måtte man køre ind i landet over Kildebrøde til Ny Køgevej, der gik fra Tåstrup til Køge. I gammel tid var der kørevej helt til Køge, men i 1867 fik bønderne lov til at nedlægge den sydlige del af Køgevejen. Vejen blev pløjet op og sandede til. Det fortælles, at bønderne havde fået kongens tilladelse til at pløje vejen op, så den ikke kunne bruges af kvægdriverne, der fra den

sydøstlige del af Sjzlland drev slagtekvæget til slagterne i København. Kvzgdriverne var nogle grove karle, der forførte og måske ligefrem voldtog pigerne på gårdene langs vejen, så bønderne måtte danne væbnede vagtværn for at beskytte liv og ejendom - og ikke mindst pigernes dyd.

I slutningen af 20'erne og begyndelsen af 30'erne var de gode strande ved Greve og ikke mindst ved Solrød blevet opdaget af borgerskabet i Roskilde. Der var relativ god vejforbindelse direkte fra Roskilde til strandene ved Karlslunde og Solrød. De lyngklædte, lave bakker og klitter bød på næsten de aanune herligheder som de mondæne, nordsjællandske strande. Og da de velhavende familier i Roskilde fik bil, var Solrød den nærliggende mulighed for at bygge sommerhuse på store naturgrunde efter nordsjællandsk forbillede. I TV-serien Matador har Solrød strand været model for "Fedet".

Det skete, at vi tog på udflugt til Trylleskoven ved Karlslunde. Der var ikke busforbindelse eller mulighed for at cykle dertil, men der var en bådforbindela med Strandgreven, en turiatbåd, der et par gange daglig sejlede fra Langebro til Mosede havn, Tryllevælle og retur. Båden lagde til flere steder undervejs. Bl. a. kunne den lægge til ved Hvidovre Søbadeanatalt, når det hejste bådflag viste, at der var kunder. Og det var fra Hvidovre Badeanstalt vi tog båden til Trylleskoven, hvor der var sommerrestaurant og hotel.

Da Ganunel Køge Landevej i begyndelsen af 30'erne blev ført igennem til Køge, i Københavns Amt med brolægning og i Roskilde Amt med kørebaner af beton, kom der gang i somhuaudatykningerne og den deraf følgende grundspekulation. Og der kom busforbindelse til de nye strande. Hvidovre og Avedøre fik mere og mere karakter af helårs forstæder. Den del af Hvidovre og Avedøre, der ligger mellem Køgevej og stranden, blev nogle få gange i 20'erne og 30'erne oversvømmet. Det skete ved et sammenfald af højvande og kraftig regnskyl, der fik

vandløb og hovedgrøfter til at løbe over. Risikoen for overavønunelaer lagde en dæmper på overgangen til helårsbebyggelse. Allerede i 20'erne og 30'erne diskuterede man planer om at bygge en dæmning og uden for den at oppumpe sand for at skabe en sandstrand som nord for København. Der var også planer om at skabe et egentlig bade- og udflugtacenter med overdækket aportabaaain, restauranter, cafeer og en flere hundred meter lang bro ud til en stor aøbadeanatalt med mere end hundrede kabiner. Planerne blev som bekendt aldrig realiseret. Efter krigen fik vi så strandparken med en fem kilometer lang sandstrand og flere lyatbAdehavne, kunstmuseum m.m. Og de nye klitter er samtidig en effektiv dæmning mod oversvømmelser.

Vores efterhånden ret store sommerhus blev solgt i brgyndelaen af 30'erne og af den nye ejer udvidet til helårshus. Imidlertid var en del af holmene blevet udstykket til sommerhusgrunde, og dertil flyttede vi nu i et selvbygget sommerhus, som ved nærheden til stranden og isoleret fra parcelhuskvarteret længe bevarede sit præg af ferieområde.

Hvidovres byudvikling gik i perioder hurtigere i den sydlige del end omkring den gamle landsby med kirken. De første kommuneskoler i Hvidovre efter københavnsk standard blev bygget i 3o'erne, mens Avedøre skole endnu efter 2. verdenakrig var en landsbyskole, hvor der blev undervist efter den gamle ordning. Avedøre var en enklave, der administrativt hørte til Glostrup, som den var helt afskåret fra.

så vidt jeg husker havde Hvidovre ingen kulturelle institutioner før 2.verdenakrig, bortset fra skolerne. I den sydlige del af kommunen var den gamle Frihedskros afløser blevet en efter forholdene imposant bygning med krostue, restaurant og teatersal. I vinterperioden havde man mulighed for nogle få gange at ae teater ved besøg af de små omrejsende teaterselskaber Salen blev også brugt til danseundervisning og afdananingeaballer. Og

mange af de talrige grundejerforeninger afholdt her deres generalforsam1inger med bal bagefter - hvis de da ikke foretrak Rossini i Valby.
Mellemkrigslrene, 20'erne og 30'erne, var en tid præget af skiftende konjunkturer, som afspejledes i byens vækst. l.verdenekrig medførte etor boligmangel, dog ikke for den lille del af befolkningen som tjente stort pl krigen, de byggede kostbare landsteder nord for København. Boligerne, især i brokvarterne, blev overbefolket. Inflationen ramte de offentlige ansatte, som ikke fik lønforhøjelser. De selvstændigt erhvervsdrivende og deres ansatte, hlndværkere og sm!handlende klarede sig gennemglende bedre. Mens de velhavende trak nordpl til den smukke natur og de gode trafikforbindelser, var d□ mindre velbesllede fristet af de billige grunde nordvest og vest pl. Myndighederne i Københavns nabokommuner, Gladsaxe, Rødovre og Hvidovre havde ogsA et liberalt syn pl byggelovgivningen. Det gav selvbyggerne en mulighed for at fA en billig sommerbolig som alternativ til den mørke og overbefolkede bybolig. Efterhlnden som økonomien tillod det, blev sommerhusene erstattet af helårshuse, ofte med ejeren som medbygger. Udflytterne var en broget skare med meget forskellig social baggrund.
Krisen i midten af 30'erne med den meget store arbejdsløshed fik udviklingen til at stagnere. Der var masser af usolgte grunde til uændrede lave priser i nogle år. Nogle af dem, der allerede havde fået bygget et sommerhus eller en lille bungalov, blev også ramt af arbejdsløshed, men uden lån i ejendommen eller med henstand for afdragene til sælgeren kunne de overleve, hjulpet af høsten fra haven og måske suppleret· med æg og en suppehøne fra hønsegården
Fra midten af 30'erne begyndte det igen at gå bedre med økonomien i Danmark eom følge af de store landes forberdelse af den næete verdenskrig. Stadig flere sommerhuse blev afløst af helårspµee.

Børnene, der voksede op i dette område, havde særlige muligheder i fritiden. Der var ajÆldent langt til en mark eller til ubebyggede grunde, hvor der kunne bygges huler eller spilles fodbold. Bedre legeplads end stranden og søbadeanetalten kunne man ikke forestille sig. For os drenge i Avedøre var Avedøre Batteri, der dannede den fritliggende afslutning af Københavns befæstning mod vest, en helt enestående, men også ferlig og forbudt legeplads. I erindringens filter var det en herlig tid uden de store bekymringer. Men arbejdsløsheden kastede også nu og da sin skygge ind over idyllen, som da vi drenge opdagede, at murerevenden i sit nybyggede hue, overvældet af arbejdsløshed og forladt af kone og børn, havde h.Jengt sig i udhuset. Men så kom krigen og efter den en eksplosiv udvikling, som har fjernet næsten ethvert spor af Hvidovre og Avedøre som ferieparadis for jævne mennesker.

Reserveret Post Danmark.

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

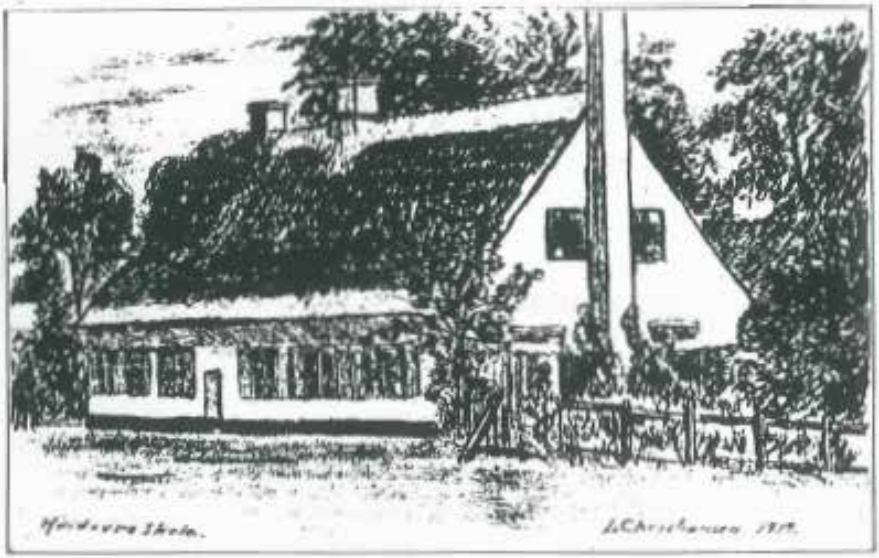

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

17. ÅRGANG NR. 4. November 1999

Nr. 4 - 1999

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre.
kontingent: kr. 80 pr. år. Pensionister kr. 50.
Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.
Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:
Dan Olsen ansvarshavende redaktør
Per E. Hansen.
Kjeld Jørgensen.
Kirsten Andersen

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl.13 - 16
Torsdag kl. 16-19 TLF: 36 39 21 80.
ISSN nr. 0902-3046

Indhold

side 3.
Siden sidst

side 4.
Kommende aktiviteter

side 7
Referat fra Avedøremødet af Kirsten Andersen

side 8 Historien i gaden.
Poul Sverrild
Side 10
Ny Redaktør af dette blad år 2000 er Per E.Hansen tidligere formand i selskabet

Forsidebilledet.
Rytterskolen.
Efter en tegning af Lærer L. Christiansen 1919
Bagsiden.
En tegning af Rytterskolen der viser den facade som murermester Laurits Eriksen fra Nivå benyttede sammen med grundridset på side 14 i byggeåret 1721

Næste blad i Februar 2000
Deadline er den 15 januar

Siden sidst .

Mandag den 13. September var i middelalderens tegn. Vi havde besøg af historiker og arkæolog Johan M. Jensen, fra Københavns Bymuseum, han fortalte om København i middelalderen og gik lidt videre til Chr.d. IV s tid og fortalte om udgravningerne af Nørreport samt dens linieføring ud af byen. ·Den et nu efter at være fotograferet og opmålt , atter dækket til.
Tak til Johan M.Jensen.
Lørdag den 25. September var vi på udflugt med Safaribussen, og turen gik til Skt. Olai kirke i Helsingør.
Vi blev guidet rundt i overalt i kirken, samt fik forklaret, hvordan den blev til Helsingørs domkirke.
Derfra kørte vi til Esrum Møllegård, hvor vi indtog frokosten, en økologisk
platte. Sidstnævnte var der delte meninger om, men de fleste spiste den som det den var, nemlig en grøntsags menu.
Efter den økologiske platte var vi til rundvisning på resterne af Esrum kloster, hvor vi fik set den restaurerede klosterfløj, der var tilbage, af det engang så store og berømte kloster.
Vi sluttede af med at høre historien om Broder Rus, der efter sigende var i pagt med djævelen.
Mandag den 11 Oktober havde vi besøg af en Hvidovredreng fra Avedøre - Harry Schultz, der fortalte løs om sin barndom og ungdom i Hvidovre og omegn - fra 1930 - 40 - 50 - 60 og så videre. Det er dog utroligt, som en dygtig fortæller kan få tiden til at få vinger og bringe os tilbage til de oplevelser, som vi selv har været en del af.
Harry har også været meget aktiv i Hvidovre sport, og han har lovet at fortælle mere om det ved en anden lejlighed.
Hermed en stor tak til Harry Schultz

Kommende aktiviteter.

Mandag d. 15. November i Bibliotekscafeen Hvidovrevej 280 kl. 19,30 er det Poul Sverri Id, der beretter om det sidste nye, der foreligger "Om at gøre Historien i Gaden synlig for borgerne". Til alle arrangementer er det nødvendigt med tilmelding på vor telefonsvarer 36 47 34 44.

ÅR 2000.

Vi er alle nulevende meget priviligerede, da vi forhåbentlig kommer til at opleve ikke bare et århundredeskift, det er der mange der gør, men et årtusindskift. Det er der ikke så mange der oplever. Vi håber for alle vore medlemmer, at dette skifte vil forløbe lykkeligt for os alle. Vi ønsker godt NYTÅR.
Mandag den 17. Januar afholder vi foredrag i bibliotekscafeen Hvidovrevej 280 kl. 19,30 Hvor vi får besøg af en Hvidovreborger Poul Madding Christensen, der vil fortælle spændende historier om København og omegn. Husk tilmelding på 36 47 34 44.
Vi beder vore medlemmer om at huske at reservere følgende datoer, hvor vi har booket lokaler i bibliotekscafeen.
Mandag d. 17. Januar. Mandag d. 14. Februar (mere herom senere) Mandag d. 13. Marts hvor vi har generalforsamling. Indkaldelse vil blive udsendt i Februar nummeret af dette blad.
Mandag d. 17. April, hvor der er åbent hus i Rytterskolen.
Til åben hus dag modtager vi meget gerne ting og sager der har forbindelse med Hvidovre og Avedøre, gerne til låns, så vi kan kopiere tingene, alt lige fra stenalderen og til nutid.
Efter sommerferien starter vi igen Mandag d. 18. September Mandag d. 16 Oktober og sluttelig Mandag d. 13 November

Sandmænd

Vi ved at der i Hvidovre og omegn var mange forskellige erhverv, og det er en nødvendighed såvel i vore dage som i det vi kalder "gamle dage". Der var hver dag i ældre tider mange, der rejste til hovedstaden for at sælge et eller andet, så man tjente lidt penge.
Vi ved, at der var mælkeforpagtere der kørte til byen med mælkeprodukter,
fiskere der solgte fisk, der var fanget i "kalleboderne"
Putkræmmere der solgte fjerkræ og æg, og meget andet.
Det har jo givet en stor aktivitet i morgentimerne. København var ved at blive en milionby, og havde dermed et stort kundeunderlag.
Der var selvsagt også københavnske kræmmere, der besøgte de landsbyer, der lå i nærheden af byen. De var måske knap så velkomne i landsbyerne, da de derved mindskede den økonomi, som de havde, der kørte den anden vej med varer til salg.
Der er på dette grundlag opstået mange små beværtninger, der sørgede for at lette de hjemkørende handlende for noget af dagens fortjeneste, og det var jo mindre godt for dem derhjemme.
Igen som en nødvendighed opstod Sandmændene.
På disse små beværtninger var der sand på gulvet og en spyttebakke i det ene hjørne af lokalet, beregnet til at de besøgende,
der næsten alle brugte skråtobak eller snus, kunne spytte heri.
Der opstod tit væddemål om hvem der kunne ramme spytbakken fra længst mulig afstand, så derved var der selvsagt mange klatter langspyt der ikke nåede deres mål.
For at kunne rense op efter disse langspyttere, var det nødvendig at have sand på gulvet, for nemmere at kunne feje det op.
Nogle af disse handlende fra småbyerne rundt om staden, fik en slags returlæs, ved at køre ned til havnen og få læsset sand, som de solgte til de forretninger, hvor der var brug for det, og det har været store mængder. Hvis nogen har hørt om sandmænd fra Hvidovre, hører vi meget gerne fra jer. Dan Olsen.

Efterårsturen.

Lørdag d. 25 / 9 1 999. Startede vi fra Rytterskolen, vi var 48 forventningsglade mennesker, og vi fik en herlig tur trods vejret var lidt blandet.
Turen gik ad Helsingør Motorvejen til frakørslen ved Klampenborg ud til Strandvejen til Helsingør, hvor vi kl. 1 0,30 havde vores første stop.
Vi var inde og se Set. Olai Kirke som er en smuk og sjælden kirke. Vores guide var kirketjeneren, han var god til at fortælle kirkens historie, blandt andet om de forskellige præster og rigmænd, der har haft indflydelse på kirkens historie.
Turen gik videre til Liseleje, hvor vi drejede af mod Esrum Kloster og Møllegård.
Der var bestilt en økologisk platte som smagte bedre end den så ud til. Bag efter gik folk rundt og så både mølleå samt køkkenhave.
Kl. 1 4,00 var der rundvisning på klostret, hvor guiden holdt et lille foredrag om klostrets historie, som går tilbage til tidlig middelalder, der blev blandt andet fortalt om Broder Rus; som var en slags middelalderlæge og sygepasser med forstand på lægeurter og andet djævelskab og hans evner til at lede Munkene i fordærv. Han blev siden hårdt straffet.
Der var tid til at deltagerne gik en tur i området, og de kunne så se den nyindrettede restaurant i kælderen.
Derefter begyndte hjemturen tangs Esrumsø og Gribskov , resten af turen gik ad motorvejen hjem til Hvidovre Rytterskole.
Det var en rigtig dejlig dag som alle var glade for.
Bent.

ARBEJDSGRUPPEMØDE d. 26.10-1999 i Bykontoret,
Sadelmagerporten 2A
Til stede var:
Erling Groth, initiativtager til mødet
Dan Olsen, formand for Lokalhistorisk selskab
Inge Hansensen
Poul Sverrild, Arkivet
Poul-Kyhle, præst i Stationsbyen
Lærerne Bent og:fru ØStergaard
Dora Orneborg, bestyrelsesrepræsentant
John Mogensen, Fællesrepræsentant f9r alle grundejerforeninger i Avedøre
W. Paaske, Langå.vej 27, Toftegården :
Lise Geisner Chrisensen, Bymuren 91, Stationsbyen:
Kim-Skjoldager Nielsen, teatergruppen Terra Nova.
Kirsten Andersen, Korshøjvej 6, Strandhaven-·
·
1. referent: Erling Grothblev valgt som ordstyrer og Kirsten-Andersen eferent.
2. Fremtidig arbejdsopgaver
Der var enighed om, at det var godt med et moderselskab, Lokalhistorisk selskab, og Avedøreinitiativet måtte ses som en naturlig udbygning med mange lokale Avedøreinitiativer ' ·
Der var-en livlig diskussion med mange-gode-forslag:-- ·
Der bør indsamles eksisterende materiale aftokallristorisk interesse om Avedøre. Vestvolden, kasernen, den militære flyveplads, Avedøre Holme, Københavns kommunes idligere ejede ejendomme m.m.
Teatergruppen-Terra Nova arbejder meepilotprojekt om bylandskaber
Man bøT havefat -i de Wige - f.eks. skriftlige opgave"om Avedøre-emner
Der er mange ældre beboere,.som kan fortælle Avedørehistorier. De bør interviewes. - Lis Holmelund er en strålende fortælle.-; Klarskov blev nævnt. En mand i Ålsgårde, Nordsjælland har samlet. materiale om gårdene i Avedøre.
De nødvendige båndoptagere m.m kan lånes af Arkivet.
·
Der vil nu blive startet et arbejde medkommuneatlas for Hvidovre kommune - et medlem af følgegruppen kan blive udpeget i Avedøreselskabet. Poul Sverrild vil følge det op.
3 · 4. Organisation og arbejdsgrupper Der
var enighed om at vente med· at dele sig op i grupper, til man havde haft eet møde mere med borgerne. Der blev dog nedsat en gruppe, som ville forberede et sådant møde. Man bør kontakte lokalradioen og Hvidovre avis-, så de unne.deltage - det giver en nødvendig PR.•
5. Arbejdsgruppen blev: Erling, Kyhle, I:.ise, Kim-og .John
Man vil satse på et møde d. 18. januar-2000 i Avedøre lejen MED OPVARMNING:
Næste møde i arbejdsgruppen: d. 23.l1 1999 kl. 19.00 i bykontoret

Hvidovres kulturhistoriske formidlingsprojekt Historien i Gaden er i øjeblikket i en fase, hvor der ikke er noget at se på overfladen, men hvor der sker en masse neden under.

For at orientere bredt om initiativet, har arkivet begået en større artikel om arbejdet, som foreligger i en engelsksproget version og kan læses på en hjemmeside med adressen www.ensure.org.

Det er en hjemmeside, der tilhører et EU-finansieret internationalt projekt om tværfagligt baseret byfornyelse. Historien i Gaden anvendes af dette projekt som eksempel på en metode til kulturhistorisk fortolkning og formidling af moderne bylandskaber.

Vil man have adgang til en dansksproget artikel om Historien i Gaden, kan man låne bogen, Den lokale hukommelse - arkiver i fremdrift. Bogen blev udgivet i oktober dette år og er en jubilæumsudgivelse
fra arkivernes landsorganisation, SLA. Bogen vil kunne
lånes på bibliotekerne eller eventuelt købes på Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.

En bro, som ikke er der

En af de historier i gaden, som arkivet har foreslået, findes i Avedøre Stationsby. Et par hundrede meter inde ad Bødkerporten, ud for den nye Enghøjskole, står der to betonstrukturer og stritter.

Skønt det ligner en skulptur fra 1980-erne, er det i virkeligheden de

sørgelige rester af en af gang- og cykelbroerne, som forbandt Stationsbyens nordlige og sydlige del.
Broen blev påkørt og ophørte med at fungere som bro, og tilbage står dele af fundamentet og fortæller sammen med den nye skolebygning
om en 35 år gammel, helstøbt byplan.Lige her er Avedøre Stationsby sprækket i sin helstøbthed, og historien titter frem: Der ligger en stilfremmed romantisk skolebygning, og den oprindelige trafikdeling mellem den bløde og den hårde er ophævet.
Budskabet her er, at industribyggeriets færdigleverede pakkeløsning kan forandre sig og der kan introduceres elementer, som fortæller beboere og gæster om det, der var.
Stedet er et byplanhistorisk monument, og Historien i Gaden vil gerne benytte dette sted til at fortælle historien om idealerne bag den planlagte by i Avedøre og om den virkelighed, planen blev udsat for.
Poul Sverrild

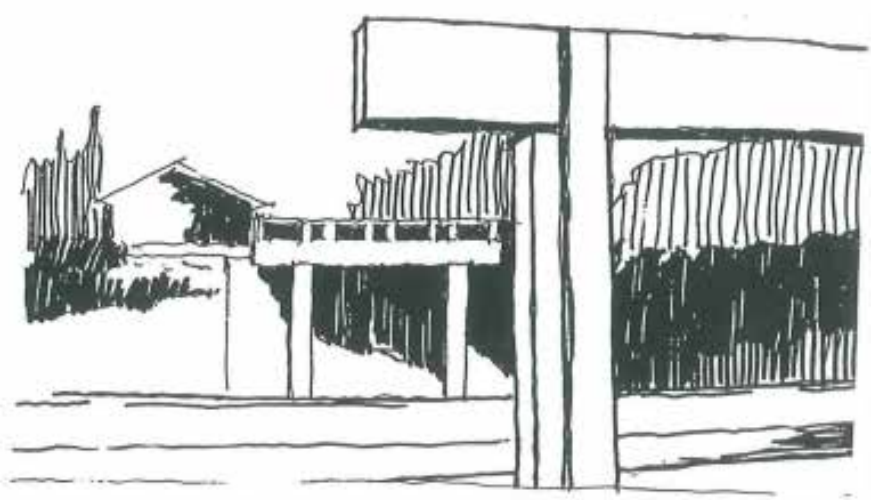

Med næsten japansk ynde markerer den gamle betonbros rester det sted, hvor Avedøre Stationsbys plan er i opløsning.
Tegning af Kirsten Andersen.

Ny Redaktør.

Efter en årrække har selskabets formand, der også er redaktør af denne publikation, fundet det rimeligt at andre overtager ansvaret og dermed sørge for, at udgivelsen fortsat kan ske som bestyrelsen har tilkendegivet med 16 sider uden reklameindslag.

Undertegnede overtog posten som redaktør da den meget pludseligt blev ledig. Jeg var ikke specielt egnet, da jeg ikke har beskæftiget mig med redaktionelle opgaver, men jeg gik i gang uden at have prøvet det før. Jeg var af den mening, at bladet trængte til et nyt udseende, men må nok indrømme de første forsøg var noget mislykkede, men andre medlemmer

af redaktionen tilskyndede mig til at prøve videre og efterhånden er det blevet lidt bedre, uden at jeg forestiller mig at det er blevet et professionelt blad.

Først og fremmest er det vigtigt, at bladet fortæller medlemmerne om hvad der er af kommende aktiviteter, og dernæst fortæller, om der har været aktiviteter. Det er en god måde at fortælle eventuelle nye medlemmer

om, hvad de kan opleve i vor forening.

Lokalhistoriske artikler er en måde at fortælle medlemmerne om Hvidovres

fortid, og jeg håber at vor nye redaktør, Per E. Hansen, (har tidligere været formand i selskabet) vil fortsætte denne linie.

Jeg ønsker hermed Per tillykke med opgaven og giver samtidig håndslag på at hjælpe med at få bladet trykt og distribueret med Post Danmark som hidtil.

Tak til Per E. Hansen for at du påtager dig opgaven, held og lykke.

Dan Olsen.

Rytterskolernes oprettelse.

Rytterskolen i Hvidovre, der ligger ved Hvidovre Kirkeplads, er efter Hvidovre kirke, der oprindelig er opført omkring år 1150, den ældste bygning i Hvidovre.

Rytterskoler er betegnelsen for de ialt 240 skoler, Kong Frederik IV som landets største godsejer lod opføre i årene 1722-1727 på de 12 rytterdistrikter i Danmark med 20-27 skoler i hvert distrikt.

Rytterdistrikterne og rytterregimentertie oprettedes 1670, da det danske rytteri under Kong Christian V blev omorganiseret og gjort nationalt, og et ryttergods var de danske krongodser (jordegods, der i ældre tid tilhørte Kronen - i vore dage staten), der samme år, 1670, blev udlagt som underhold for rytterregimenterne. I

Københavns rytterdistrikt var der 20 sogne, hvor hele sognet var ryttergods, og i hvert sogn, der udelukkende omfattede ryttergods, skulle der oprettes en skole.
En af disse skoler blev Hvidovres første skole.
Hvert distrikt var på 5600 tdr. hartkorn og skulle årligt underholde et regiment på 700 ryttere med indkvartering og forplejning. En rytter kostede således årligt 8 tdr. hartkorn, og af hver td. hartkorn skulle bønderne betale 4 rigsdaler. Hver rytter kostede altså årligt 32 rigsdaler.
Med et rytterdistrikt på 5600 tdr. hartkorn og 20 skoler blev der således 280 tdr. hartkorn til hvert skoledistrikt.
Hvidovre havde dengang 177 tdr. 4 skp. hartkorn, og da en rytterportion svarede til 8 tdr. hart-: korn, skulle Hvidovres bønder årligt underholde 22 ryttere eller svare 700 rigsdaler.
-Med det antal bønder, der dengang var i Hvidovre, skulle hver bonde faktisk underholde en rytter, en følelig byrde, når man betænker, at penge på den tid var ret sparsomt i omløb mellem bønderne.
Det var omkring sin 50 - års dag den 17-10-1721,at Kong Frederik IV udstedte sin forordning om bpførelsen og driften af skolerne. Af flere og vidt forskellige grunde blev der dog ikke opført 20 skoler i hvert distrikt. Kun i to distrikter blev tallet holdt, et par distrikter fik kun 10, et enkelt kom helt op på 27. Københavns distrikt fik 19 skoler, men kongens plan om et samlet antal på 240 skoler blev overholdt.
Selvom oprettelsen af rytterdistrikterne medførte en væsentlig byrde for bønderne, var det nok ikke som kompensation herfor, at de 12 distrikter blev betænkt med oprættelsen af skolerne. Der er ingen

tvivl om, at de først og fremmest skulle være en Indsats, der tjente til højnelse af almuens oplysning, og at dette har været drivfjederen i kongens iver for skolevæsenet. Hertil kom indflydelsesrig påvirkning dels udefra og ikke mindst fra kongens nærmeste familie.

Opførelsen af skolerne på Sjælland blev overdraget murermester Laurits Eriksen. Han mente først, at han ikke kunne opføre dem for de 550 rdlr., der var nævnt i overslaget, fordi han ikke selv havde teglværk. Han boede i Nivå, og fra en enkelt side hævdes det, at han også var ejer af Nivå teglværk. Han gik i hvert fald ind på forslaget, og 23-1-1722 indgås overenskomsten med ham om at bygge de 113 sjællandske skoler for 550 rdlr. stykket. Først opførte han skolen i Gentofte, og efter denne indrettedes alle de andre. Alle de sjællandske skoler opføres i årene 1722-1725. Ifølge civiletatens udgiftshovedbøger for de nævnte år er der i Københavns distrikt opført 5 skoler l hvert af årene 1722, 1723 og 1724 og 4 1 1725.

Med enkelte undtagelser er alle skolerne grundmurede. Kongen var meget lydhør over for et forslag, hvori det udtrykkelig fremhævedes, at skolerne i deres udseende burde være anseligere end almindelige huse, så "deres udseende kunne henlede tanken på deres højere bestemmelse". Han fulgte denne henstilling og lod skolerne opføre således, at de blev de anseligete bygninger i landsbyerne næst efter kirkerne. Ikke engang præstegårdene kunne måle sig med dem. Hver skole var oprindelig 21 al (13.18m) lang, 12 al (7.53m) bred og 4,5 al (2.82m) fra gulv til loft.
Over skolernes indgangsdør lod Fr. IV indmure en sandsten, der øverst bærer kongens kronede navneciffer, og derunder følgende indskrift:

I året 1721 har jeg grundlagt denne Skole og
i Lighed med denne 240 i de Distrikter, som
er oprettede af mig til stadig at underholde
12 Rytteresk adroner.

MDCCXXI

Nedenunder stod det velkendte vers:
Halvtredsindstyve Aar,GUD, har DU
mig opholdet.
At Sygdom, Kriig og Pest mig intet ondt har voldet.
Thi yder jeg min Tack og breder ud DIT Navn,
og bygger Skoler op de Fattige til Gavn.
GUD, lad i dette Værck DIN Naades Fylde kiende.
Lad denne min Fundatz bestaa til Verdens Ende.
Lad altid paa min Stool een findes af min Æt
som mener DIG MIN GUD og DISSE SKOLER rætt.

De to indskrifter findes endnu over indgangsdøren
til rytterskolen i Hvidovre, hvor de
er opsat 1726-1727..

Om hvem, der har forfattet verset, foreligger
der ingen sikre bevisligheder

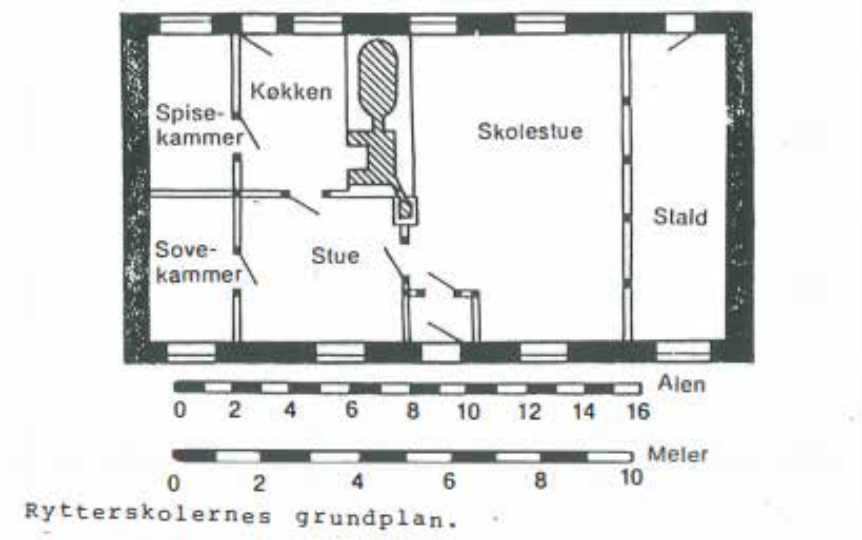

Rytterskolernes grundplan.

Bestyrelsen.

Fonnand. Dan Olsen Spurvehøjvej 17 .st. tv.
tlf.36788642
Næstfind. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
tlf. 36752091
Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
tlf 36470058
Best.medl. Per E.Hansen Grenhusene 26.
tlf. 36492470
Best.medl. Eli Olsen Sognegårds Alle 23. 3.tv.
tlf 36783032
Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2.tv.
tlf 36780661
Best.medl. • Bent Christiansen Paris Boulevard 20.
tlf 36492941
l .suppl. Erling Groth Ege Alle 41
2.suppl.
3.suppl.
tlf.36772511
Kirsten Andersen Korshøjvej 6.
tlf. 36786060
Dora Orneborg Toft Sørensens Vænge 11.
tlf. 36757083
Revisor. Jens-Chr.Nielsen Kløverprisvej 26.
tlf. 36751386
Revisorsuppl. Ing
e Larsen Bemers Vænge 7. 2.
tlf.36784736

Sekretariatsudvalg. Bent Christiansen, Eli Olsen, Esther Hansen
Redaktion. Kjeld Jørgensen, Per E.Hansen, Kirsten Andersen
Redaktør Dan Olsen (ansv,)

Reserveret Post Danmark.

Lokalhistorie

18. ÅRGANG NR. 1 FEBRUAR 2000

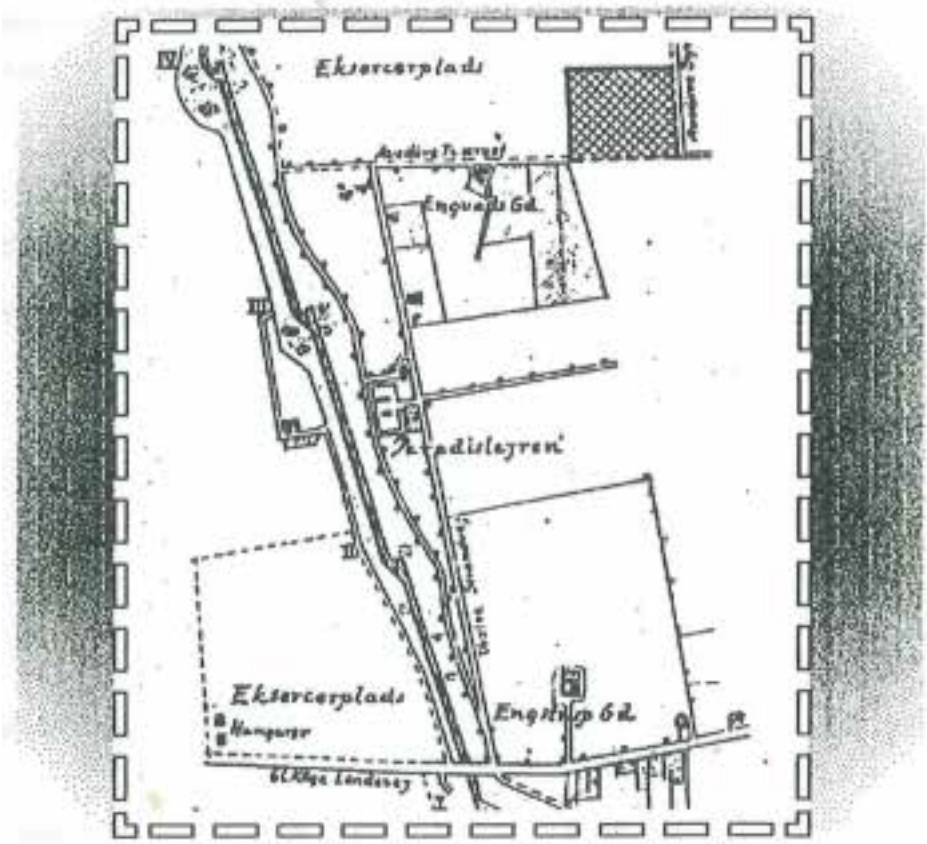

Indhold.

Kommende Aktiviteter.... side 2. Siden Sidst....side 3
Den Gregorianske Kalender (1700-2000)..... ..... side 4
Mit liv på Paradisgården.....Jørgen Gamst fortæller (1.del) .side 6

Redaktion:
Per E. Hansen (ansv), Dan Olsen,
Kjeld Jørgensen. Kirsten Andersen.
Medlemsblad trykt i 650 eksmpl.
xxxxx
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv.
Medborgerhuset Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre Tlf.: 36 39 21 81.
Tirsdg / Onsdg kl 13 - 16. Torsdg kl.16 - 19.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.

Kommende Aktiviteter - 2000

Husk I tilmelding til møderne på vor telefonsvarer.: 3647 3444.

Ma.14. feb. Bibliotekscateen kl. 19.30.

Vagn Oluf Nielsen. doc. v. Københavns Universitet.
Er kendt som en dygtig og underholdende foredragsholder og har ved flere lejligheder berettet om fortiden her i Hvidovre.
Han vil fortælle om Vikingerne i Danmark og deres efterladte spor i Hvidovre.

Ma.13.marts Bibliotekscafeen. kl.19.30.

Så er det tid for Generalforsamlingen,
Indkaldelse findes her i bladet som Inserat.

Lø.15. marts Deadline (Bladet no.2).

Ma.17.apr. Rytterskolen kl.13.00 -16.00.

Åbent Hus i Rytterskolen. Vi afholder, som tidligere et arrangement, hvor alle er velkomne til at bese stedet og få en lokalhistorisk sludder.
Der vil blive lejlighed til at se diverse videoer om Hvidovre.
Til denne dag modtager vi gerne, evt. til låns, ting og sager, som har lokalhistorisk interesse.

Lø.15. juli Deadline (Bladet no.3).
Ma.18.sept. (Bibliotekscafeen) ikke endeligt fastlagt.
Sø.15.okt. Deadline (Bladet no.4).
Ma.13.nov. (Bibliotekscafeen) ikke endeligt fastlagt.

Siden Sidst. v/P.E.Hansen

Vor formand, Dan Olsen, meddelte et redaktørskifte i sidste nummer af dette blad. Han påtog sig hvervet for fem år siden og reddede os dengang ud af en akut knibe. Kære Dan!, Tak for din indsats. tak for godt arbejde.

Anden redaktør, nye boller på suppen 1. Det er grunden til ændring af bladets lay-out. Jeg har tidligere redigeret dette blad og vil forsøge mig endnu engang. Det er min agt at holde bladet i de rammer som aftalt i bestyrelsen; men også at bringe noget mere stof af lokalhistorisk interesse. Så må tiden vise om indholdet og rammerne ændrer sig væsentligt.

Der er stadigt en del usikkerhed omkring århundredskiftet.
Lad det være klart, at vi stadig befinder os i det 20'ende århundrede.
Det har vi gjort siden januar 1901.
Vi må vente med det 21 ende århundrede til det kommende nytår.

Når man f.eks. møder årstallet 1740, er vi i det 18 ende århundrede.
Året 1800 må nødvendigvis med i det århundrede som det har givet navn. Usikkerhed kan undgås, hvis man siger 1700-tallet om f.eks. 1740.

Årtusindeskifte sker jo så sjældent at det måske er rimeligt at betragte tallet 2000 som starten på et nyt årtusinde og det har vi jo netop passeret.
Det er en lille smule snyd; men dermed er det muligt at fejre festen to gange, henholdsvis som årtusinde- og som århundredeskifte.

Ma.15.nov. Bibliotekscafeen.
Poul Sverrild fortalte om 'Historien i Gaden'.
Et tema vi vil høre meget mere om i den kommende tid.
Det var en aften med "fuldt hus" til et interessant emne. Tak til Poul!!.

Ma.17.jan. Bibliotekscafeen.
Poul Madvig Christensen fortalte om det gamle Vesterbro. Mange af Hvidovres tilflyttere kom netop fra denne bydel. Han berettede festligt og fornøjeligt.
En vellykket aften for de mange fremmødte

Den gregorianske Kalender
300 år i Danmark 1700 - 2000

Det var de gamle Ægyptere, der, ca. 3000 år før vor tidsregning, inddelte solåret i 365 dage. Ordningen var behæftet med visse mangler, da solåret faktisk er ca. 6 timer længere, end de gamle ægyptere havde beregnet. Hvert fjerde år faldt således nytåret en dag tidligere. Var man opmærksom på problemet, var det ikke noget der blev taget særligt højtideligt. Det betød at nytåret var ca .1460 år om, at indhente sig selv og at der i den periode var mistet et år.

Astronomer og deres værktøjer. (ca.1540)

Romerne brugte månen til beregning af året (Måneder), men et sådant måneår var 11 dage kortere end solåret og skulle derfor holdes på plads i forhold til solen, ved at indskyde et antal skuddage hvert år.

Der gik kludder i kalenderen og Kejser Julius Cæsar, befalede i år 46, at forøge dette år til 445 dage, for at justere tingene og begynde på en frisk.

Han bestemte at det julianske kalenderår skulle bestå af 365 dage. Hvert 4 år skulle der indføres en ekstra skuddag, for at udligne de ca. 6 timer, Ægypterne havde forsømt. Denne skuddag blev fastsat til at skulle være den 25 februar.

Selv om man tilsyneladende havde fået bragt orden i tingene, var den julianske kalender også behæftet med fejl. Der var stadig en forskel i årets tidsforløb, som på 310 år udgjorde 1 døgn.

I 1200 - tallet opdagede man fejlen. Årets forskydning i forhold til forårsjævndøgn var da på 2 -3 dage. Nye astronomiske oplysninger kom fra Spanien og fortalte at året var på 365 dg. 5 tim. 49 min. 24 sek .. Andre forbedrede oplysninger om planeternes bevægelse, fremmede tanken for en kalenderreform.
11474 udkom Johan MOllers kalender fra Konigsberg. Den vakte opsigt ved at have beregnet månen astronomisk og påpeget en masse fejl ved den kirkelige beregning af påsken. Paven opfordrede Johan Muller til at reformere kalenderen, men han døde uden at fuldende arbejdet.
Hundrede år senere, i 1576, blev der nedsat en international kommission af Pave Gregor d.13. Kommissionen skulle behandle et udkast som lægen Aloigi Giglio havde fremsat. Udkastet var sendt til en lang række fyrster, ærkebiskopper og universiteter til udtalelse. Der kom mange positive svar og Gregor d.13 udsendte bullen om kalenderreform d. 24 februar 1582. Reformen havde primært formålet, at kunne fejre påsken så nær forårsjævndøgn, som muligt. Det kunne gøres ved at fastlægge jævndøgn til 21 marts. Det krævede at man udskød 10 dage og foreslog derfor, at man etter d. 4 oktober 1582 skulle gå til den 15 oktober. Denne påbudte overgang kom kun til at foregå i Italien.
Det internationale samfund eksisterede ikke som i vore dage, så der gik næsten 150 år, før alle havde indrettet sig efter det gregorianske påbud.
I Danmark og Norge skete reformen ved Ole Rømer, først i 1700, idet man den 18 februar d.å. gik til 1 marts, sammen med det protestantiske Tyskland.
I de mange år , da flere kalendere var i brug, skrev man ofte dateringen som· brøk, som regel med gregoriansk kalender som nævner og juliansk som tæller.

Måling med "Jacobsstaven". (ca.1490

frit e

Herluf Nielsen "Kronologi" Viborg.1

P.E.Hansen nov.1

Avedøre i 30erne og 40erne.

Erindringer fra mit hjem i "Paradislejren".

af Jørgen Gamst.

Sammen med mine forældre og søskende flyttede jeg til Avedøre som 13 årig i 1933. Vi kom fra Vordingborg eller nærmere fra Masnedøfortet hvor min far var fortmester. Men en ny hærlov, på grund af spare-tider, rokerede rundt med mange militærfolk. Med 5 børn i alderen 2 til 13 år har det formentligt været vanskeligt af finde et passende nyt job.
Men oversergent Aage Gamst fik tilbudt en honorarlønnet stilling som tilsyn ved som det hedder " Københavns nedlagte Landbefæstning" med tjenestebolig I Paradisgården" på Vestre Strandvej, Avedøre.

Masnedø.

Det var et dejligt sted at komme til at bo men ikke så spændende som hvor vi kom fra. På Masnedøfortet som stadig eksisterer og som jeg har beset både inde og ude fornyligt, var der f. eks. kanoner, som blev brugt ved efterårsmanøvrer hvor vi fik lov at stå og se hvordan der blev skudt efter slæbeskiver langt ude i Smålandshavet. Året rundt var det også stranden der gav mange legemuligheder. Først som 8-årig fik jeg en cykel og det var såmænd skildvagten som stillede sit gevær op ad skilderhuset og til afveksling løb og holdt mig på ret køl de første svære øvetimer. Storstrømsbroen blev påbegyndt kort efter vi fraflyttede men blandt forundersøgelserne indgik opmåling af højder på de skibe, der passerede stedet hvor broen skulle bygges over til Falster. Her var det fortmesteren, der påtog sig opgaven fra fortets kikkertstation og vi drenge skulle tilkalde vor far når vi så der kom skib - oftest var det galeaser, som man kan sige var datidens lastbiler.

Skole i Glostrup.

Avedøre hørte til Glostrup kommune - adskilt som en enklave, og det betød at min skolegang foregik i Glostrup igennem 4 år indtil præliminæreksamen i 1937. Cykelturen ad voldgaden og over broen ved Brønd

byvestervej foregik i alt slags vejr. Jeg tror kun jeg forsømte 2 gange på grund af vejret fordi der har ligget så meget sne at det ikke var til at bære cyklen igennem. Det skulle jo også lige mangle at en stor dreng ikke skulle kunne klare det - for det kunne postbudet jo. Han kom på cykel sit daglige rute helt fra Glostrup . Med nutidens øjne var det beundringsværdigt for han manglede alle fingre på venstrehånden og kunne kun holde rigtigt fast på cykelstyret med een hånd. Han havde dog den fordel at han i høj sne blev kørt i hestevogn.
På skolevejen var der nøgne marker der hvor Brøndbyskoven nu er blev plantet . Et bestemt sted så jeg gennem et par uger en landskabsmaler stå og male kæmpehøjen , som ligger lidt før Glostrup , med møllen i baggrunden. Og hvor mærkværdigt - ved et besøg hos en moster i København nogen tid senere hængte billedet på hendes væg. Hun havde tilfældigvis købt det billede jeg havde set blive malet uden at vide hvor motivet var fra.
Møllen som nu er restaureret malede ofte korn for omkringboende gårde. De kørte med hestevognen med kornsække ind gennem møllen og sækkene blev hejset op til kværnen. Det rumlede voldsomt når jeg var inde at kigge på især når det blæste kraftigt og mølleren endda havde rebet sejldugen på vingerne.
Når det var strid modvind på cykelturene fik man ikke sjældent mulighed for at hægte sig fast bagefter en af de små langsomtkørende lastbiler. Hvis chaufføren var sur kørte han tæt op ad grøftekanten hvis han opdagede det og man måtte slippe taget men kunne i stedet cykle bagved i suget.
Min skole i Glostrup hed Nordvangsskolen og den lå overfor kirkegården og kirken. Der var netop i 1937 bygget en ny fløj til og her kom de 4 real klasser til at gå. Underskolen gik i de to gamle bygninger og selvom vi havde een stor fælles skolegård legede vi ikke sammen. Jeg synes vi havde nogle gode lærere. Der var så vidt jeg husker ingen unge lærere. Overlærer Winther som boede i den røde store villa (tjenestebolig) ved siden af indgangen havde den gode tradition at invitere afgangsklassen til en lille privat fest den sidste skoledag og det var her jeg smagte lidt rødvin for første gang.
Skoleår sluttede dengang 31/3 (finansåret). Der var ingen af vi 18 elever, der skulle videre til gymnasiet trods gode karakterer og jeg var ulykkelig da jeg afleverede mine skolebøger - især matematikbøgerne, men bestemt ikke tyskbøgerne, men det kan jeg nu se skyldes netop de to lærere. Matematiklæreren Søndergaard var en god underviser, men

tysklæreren var en hidsig person som snart efter søgte væk fra skolevæsenet og blev bibliotekar.
Eleverne i underskolen blev ofte korporligt revset men i realklasserne var det sjældent der faldt en lussing, jeg nåede dog at få en - velfortjent - af en vikar som dermed straks fik sat sig i respekt. I øvrigt havde vi sjældent vikarer sammenlagt måske een måned i de 4 år. Der var ingen forældremøder. Første og sidste gang mine forældre så skolen var ved afslutningshøjtideligheden med uddeling af eksamensbeviser med rødt laksejl på. De havde jo ikke noget at komme til Glostrup efter. Jo, for at indbetale skat, men det gjorde jeg for far. På rådhuset indførte kommunebogholdersken vor indbetaling i en kæmpestor sort protokol, hvor hver skatteyder havde sin folieside. Desuden skulle jeg en gang om ugen købe margarine i den store Irmaforretning midt på hovedgaden. Langs bagvægen i den lange smalle forretning stod adskillige store margarinebøtter og nogle smørdritler stillet på højkant. Der var 4-5 forskellige kvaliteter margarine og priserne bevægede sig vist fra 30 øre pundet med 2 øres interval. Jeg kunne godt lide at se de raske Irmapiger grave margarinen ud af bøtten med den lange riflede træslev som satte fine riller i margarinen når den blev klasket i facon ved indpakningen i pergamentpapir.

Skolen i Avedøre
Avedøreskolen tæt op ad landsbyen kender jeg kun fra mine yngre søskende. Der var 3 lærere. 1.lærer Jensen (Aggernæs), 2. lærer Henry Aabo (senere inspektør) og frk. Jensen. Her skal blot nævnes et par pudsigheder. Lærer Jensen havde to næsten jævnaldrende sønner på min og min 1 Yi år yngre bror Helges alder. De to lærersønner videreuddannede sig i København og anskaffede sig en tandemcykler til at køre frem og tilbage på. Når vi i en periode besøgte dem hjemme hos deres forældre måtte vi ikke spille kort - kort var forbudt i hjemmet. Næ, vi måtte spille Domino!.
Lærer Aabo var næsten en modsætning - og boede i øvrigt i den anden ende af den lange tjenestebolig ved skolen. Det kunne ske at han ikke havde nået at barbere sig når skolen begyndte kl. 8 men så fik han blot bragt varmt vand og barbersæbe over så han kunne sidde ved kateteret og barbere sig i første time. Han havde flere samfundsnyttige job idet han bl.a. var Avedøres bibliotekar. Han sad en aften om ugen i skolens naturhistorielokale på 1. sal og udlånte bøger fra det sparsomme hyldeareal. Jeg erindrer endnu skal vi sige lugten når man en vinteraften med godt fyr i kakkelovnen kom ind i lokalet med udstoppede dyr og fugle og gamle let slidte bøger.

Dr.Ellum
Doktor Ellum var vor huslæge i ordets forstand. Det står tydeligt i erindringen når han sommer som vinter kom på sin høje cykel (med påstigningspind ud ved baghjulet). Han var iført cyklespænder men ingen frakke selv i frostvejr - så var det dog ørevarmere og stort hals-tørklæde.
Han havde bil som vist kun blev benyttet i regnvejr og ved nattebesøg. Han var et elsket menneske og jeg husker ham også som praktisk. Da Helge og jeg skulle have certifikat til svæveflyvning omkring 1941 var vi i konsultationen på Gl. Køge Landevej for at få den påkrævede lægeundersøgelse. Der skulle udfyldes 2 sæt omfangsrige blanketter og attester til os af lægen. " Det kan i sgu selv sidde og skrive, så dikterer jeg".

Paradisgaarden.

Som nævnt boede vi i en tjenestebolig."Paradisgaarden " stod der malet på en hvid sten ude ved vejen. Da man skulle begynde at bygge Stationsbyen blev huset samt nærliggende gartnerier og gårde revet ned og alt planeret. Vi var fraflyttet ved min fars død i 194 7 og kom i 1949 til at bo i det helt nyopførte Lejerbo i Hvidovre. Det var mærkeligt at betragte det store jordområde ligge som et stort sår i landskabet indtil Stationsbyg

geriet begyndte. Også "Paradislejren " som bestod af nogle træbarakker forsvandt men en del af træerne danner stadig en lille lund. Herfra og ned til Køgevejen var der et mindre engområde mellem voldgaden og Vestre Strandvej. Her levede der frøer og salamandere om foråret. Stedet er nu sprunget i skov.
V i havde en ret stor have med gamle frugttræer og et jordstykke op mod de store træer på nordsiden af "Paradislejren". Her blev dyrket lidt kartofler og almindelige grøntsager. Der var en del ribs og solbærbuske samt en lang rabarberrække som groede som om de blev gødet grundigt.. De blev de vel også for den såkaldte lokumsspand blev gravet ned tæt ved. Vore to kirsebærtræer blev flittigt besøgt om sommeren - også af de mange stære (solsorte var der ikke mange af dengang) som vi dog prøvede at dæmpe ædelysten på ved at nedlægge dem med salongevær.
I en periode havde vi et bur i haven med 8 ilderunger som min far havde fundet på terrænet. De var forladt af forældrene af en eller anden grund og skreg af sult. For disse rovdyrunger var stære en lækkerbisken. En dag havde de gnavet sig ud af buret og forsvundet. Vi havde en hønsegård og et år et par kalkuner gående frit omkring. Om aftenen var disse store fugle i stand til med afsæt fra en brændestabel at flyve op og sætte sig til hvile på en passende gren så ræven ikke kunne nå dem. Til gengæld må en af rævene have fået sig et festmåltid en nat hvor vi havde glemt at lukke for en høne med kyllinger. Den boede i et af vore mange hundehuse og ræven har formentlig siddet med hovedet ind ad hullet og nappet sig den ene kylling efter den anden. Hønemor overlevede men var halvnøgen i lang tid.
En af de strenge krigsvintre havde vi en svane gående. Den havde vi fundet fastfrosset ude på stranden hvor vi løb på skøjter. Den blev bundet om det ene ben med en snor til et træ midt på gårdspladsen. Efterhånden som den kom sig blev den aggressiv og slog efter os med vingen hvis vi kom for nær. Vi havde også en ræveunge nogle dage gående som en lænkehund. Da rævemor begyndte at komme og besøge den i skumringen blev den selvfølgelig sluppet løs.
En overgang fandt vi drenge på at fiske skaller i Voldgraven og opbevare dem i et cementbassin i haven og sælge dem for 1 O øre til lystfiskerne der havde fisketegn. Så slap de for at bruge tid til at fange levende madding til geddefiskeriet. Det minder mig om at jeg engang fangede en stor gedde med en spadserestok. Der var et sted et udløb med lunt vand gennem et stort cementrør tæt ved bredden. Når voldgraven frøs til på strenge vintre var der et vågehul her. Der stod engang en sløv gedde og den var lige til at stikke en fremskaffet spadserestok ned under og kaste op på isen med håndtaget. Den blev smidt ind til hønsene.

Og medens vi er ved lommepengesnakken så var der et år så mange moreller at de lange grene ikke kunne bære. Det yderste af grene blev så klippet af og da vi ikke selv kunne spise alle de bær fik vi hos købmand Nielsen en stabel Yz og 1/1 kilos papirposer som vi fyldte med kirsebær. Om søndagen sad vi så ved Køgevejen og solgte løs for 25 og 50 øre posen til den tætte strøm af cyklister der på fine sommereftermiddage cyklede hjem til København fra badeturen.

Rævejagter.

Vi havde to gravhunde en sort han der hed Rolle og en brun hun der hed Mussi. Der blev avlet 1-2 gange på dem hvert år og der kom 6-8 hvalpe hvoraf ca. halvdelen var sorte og halvdelen brune. I jagtsæsonen d.v.s. om vinteren kom de ofte med på jagt på fæstningsterrænet. Nogle gange sad ræven i gravet hule . Det var gerne en grævllngehule som ræven havde annekteret ved at forurene stedet mens grævlingen var ude. Når der var tegn på at der var ræv i graven blev een af hundene hentet hvis den ikke allerede var med i min fars rygsæk på hans gående patrulje visse steder. De gange hvor der virkelig sad ræv i hulen kunne der høres rasende hundegøen og tummel . Når ræven kom farende ud fik den sin bekomst og en gang var hunden så tæt i halen på ræven at et geværhagl strejfede dens pandeskal og den faldt om sammen med den døde ræv.

Til stor lettelse var den kun bedøvet af slaget og kom snart til sig selv og blev båret hjem i ryg-sækken og nu havde den foruden forrevne ører også et langt ar i panden.
En anden måde der blev skudt ræve - og især grævlinger - på var, hvis de sad og gemte sig i et af afvandings-rørene der løb under selve volden fra grøften langs voldgaden ud nær voldgraven. Når far ved at kigge gennem røret ikke kunne se lys i den anden ende betød det som regelen at der sad en dyr i røret . Han stoppede det til i begge ender og kom hjem og hentede os drenge for at vi kunne hjælpe at ryge dyret ud. Først fandt vi ud af hvilken vej luften trak gennem røret hvorefter vi af medbragte materialer byggede et passende røgbål. Et par stumper tagpap gav ekstra kvælende røg ind gennem røret. Vi osede løs indtil vi hørte et eller to skud omme fra udgangssiden hvor far stod pl<lceret med sit gevær. Her lå så ofte en skudt ræv eller grævling som blev bragt med hjem. Om vinteren evt. på medbragt kælk. Engang da havde vi overtalt vor mor til at komme med og se jagten var det uheldigvis blot en vild kat der havde siddet i røret. Far afpelsede selv rævene og grævlingerne, garvede den ganske let hvorefter den blev solgt for en pæn pris.

Hvordan boede vi ?

"Paradisgården" lå i et område næsten udelukkende med gartnerier og 4 - 5 gårde. Vi havde næsten ingen kontakt med de nærmeste naboer. Måske passede en militærperson ikke rigtigt i selskabet. Vi var som sagt 5 børn hjemme født i perioden 1920 til 1931. Vor mor var hjemmegående men havde alligevel ofte en ung tjenestepige, som det hed, boende, Der var ret meget arbejde i huset i det daglige - vi var jo 7-8 mennesker.

Der var komfur i køkkenet men om sommeren dog afløst af 2 primusapparater, 3 kakkelovne der skulle fyres i, vand til husholdningen pumpes op ude ved brønden og bæres ind og stilles i køkkenet i 2 spande som der blev øst op fra.

1946 fik vi dog sat en vingepumpe op inde på køkkenbordet og en stor tønde installeret oppe på loftet. Hver aften havde vi så på skift tjans med at pumpe vand op i tønden. Det var noget med 500 pumpeslag og det varede godt 20 minutter at fylde tønden så der var vand nok til vandhanen nede ved jernvasken hele næste dag.
Der blev som i de fleste hjem dengang lavet to retter mad hver dag. I jagtsæsonen var lørdag /søndagsret ofte haresteg, agerhøne, fasan, skovdue eller vildænder med blyhagl i som jægeren altid selv gjorde i stand. Den anden ret var ofte mælkemad og vi hentede hver eftermiddag ved 5 tiden 2-3 liter mælk ved kostalden i den nærmeste gård. Om sommeren når køerne gik på græs var det dog lige udenfor på marken. Vi betalte vist 10 øre pr. liter for nymalket rå mælk. Med en ske kunne der skummes dejlig fed fløde af overkanten på mælkespanden når den havde stået i ro lidt tid.
Der kom bagervogn, ostevogn og andre handlende en gang om ugen. Om morgenen blev der kogt en stor gryde havregrød så der også var til hundene. På et komfur med skiftende varme alt efter hvor kraftigt det blæste i skorstenen var der dage med sveden grød. Det var desuden besværligt at rengøre en jerngryde der var brændt på. I det hele taget var opvask et ubehageligt arbejde uden sulfosæbe og meget varmt vand. Storvask var især noget der tog tid og krævede kræfter. Jeg mener det var en gang om måneden der blev fyret op under gruekedlen i det fritliggende vaskehus. Når det meget tøj skulle skylles foregik det ved pumpen og der skulle pumpes mange gange for der skulle også skylles op i det der hed blånelse og om vinteren var det en kold omgang at stå og vride tøj op og hænge det på tørresnore - i frostvejr frøs tøjet hurtigt til stive figurer men tørrede alligevel og kunne tages ned som pænt blødt tøj. Sengetøj og duge blev båret ind til rullen i udhuset. For at gøre den tung nok til at trække tøjet glat om valsetræet lå der mursten ovenpå.

Hen på aftenen var det Store Badedag hvor vi efter tur kom i badekarret som der blev hældt noget vand i fra gruekedlen - men ikke til hver badegæst. Genbrug forekom. Der blev i de forskellige ildsteder fyret med koks og nøddekoks samt træ og brænde. I perioden ca. 1942 til 1948 var brændsel rationeret og der måtte købes brunkul og tørv som supplement. Især sidst på perioden kneb det men vi var så heldige at have en stor have og bo lige ved en skov så hver søndag formiddag fældede vi et mindre træ og savede det med en stor tomands skovsav op til brænde i ugens løb. Man kan sige at på den måde giver brændet varme to gange. Om vinteren kunne vi ikke følge med og lægge brændet til tørring, så varmeværdien i

døgnbrænderen var ringe med så frisk træ. Løbesod slap vi af en eller anden grund nogenlunde fri for i de to skorstene.
Vi 3 drenge beboede et af de to værelser på 1. sal og her gik skorstenen fra døgnbrænderen nedenunder i stuen op gennem rummet. Den afgav så meget varme at vi kun fyrede i vor lille søde kakkelovn når vi havde kammerater på besøg om vinteren. Der må nu have været koldt til tider for en af de strenge krigsvintre var der konstant de flotteste isblomster på vinduet. Ovnen var forsynes med en lille tung støbejernshat som kunne tages af og på jernringene nedenunder kunne der kokkereres. Det gjorde vi nu ikke men havde fundet ud af at stege æbler ude fra loftrummet. Det hændte engang at vi i et spændende spil "66 med Piber og Trommer " glemte at tage hatten af og se til æblerne og pludselig eksploderede de og sendte jernhatten op i loftet.
Telefonen var af den interessante model der hængte på væggen i entregangen. De store batterier sad i en smuk trækasse der med sin skrå overdel dannede en lille skrivepult. Vi havde Avedøre nr. 60 og jeg husker at købmand Nielsen havde nr. 54 men det behøvede man ikke at sige til centralen man sagde blot at man skulle have købmanden.
Om centralbestyrer overofficiant Markhøj denne lille erindring: en telefonopringning kostede en bestemt pris uanset samtalens længde. Det benyttede især min ene bror sig af da han som nyforlovet førte lange samtaler om aftenen med pigen i Valby. Engang Markhøj mødte min far gjorde han opmærksom på at det var noget ubelejligt at han skulle holde sig vågen om aftenen for at afbryde telefonforbindelsen når kærestefolkene langt om længe var færdige. Samme hyggelige Markhøj skaffede os lejlighed til at spille badminton i gymnastiksalen et par vintre. Enten med et par lokale gårdmandsdøtre eller med hr. og fru Markhøj. I øvrigt blev gymnastiksalen en gang om måneden i den periode brugt til filmforevisning.
Det var i Nelson Eddy og Jeanette Mc.Donald perioden. Uforglemmelige sangstemmer og lange smægtende kys.

Lige efter 5. maj 1945 kunne vi igen færdes på volden og vi havde skaffet os 2 af tyskernes geværer og en hel kasse ammunition som vi fyrede af på en lille interimistisk skydebane i løbet af sommeren. Engang fandt vi godt skjult ved voldgraven en kano som vi havde meget fornøjelse af i 2-3 somre. Den var formentligt " konfiskeret " af tyskerne. I stedet for at vade ud gennem den lave slimede bund når vi badede ved skydevolden ude i strandkanten kunne vi nu ro i kanoen ud

Jagthunde.

Som nævnt var min far jæger og kunne forene sit arbejde med sin hobby. Han havde en del jagtvenner der kom på besøg eller han var med ude på deres jagter. Der var nogle bagermestre iblandt og da vi, som jeg skal fortælle om lidt, havde en del jagthunde. var de ofte flinke og havde en melsæk eller to med til hundene med brød og kage fra dagen før. Vi opdage efterhånden at der var gode ting imellem som vi børn udmærket kunne spise !

Fra omkring 1937 begyndte min far at have en lille hundepension samt modtage unge jagthunde til dressur. Vi havde jo god plads til 8 - 1 O hundehuse og kunne ikke genere naboer. Halm til at lune i hundehusene hentede vi på cykel på den nærmeste gård. Et knippe halm kostede vist 1 O øre. Om sommeren havde vi i begyndelse pension for hunde hvis forældre skulle på ferie (som ellers var en ret sjældent ting dengang). Det udviklede sig til at der også kom hunde der skulle dresseres til jagtbrug. Hundene var ikke altid tilfredse med at komme hjemmefra og nogle gøede og hujede en eller to dage indtil de var så hæse at de ikke kunne mere. Det kunne godt tage noget af vor nattesøvn. Det hændte en sjælden gang at en hund løb væk en af de første dage. Det var selvfølgeligt noget der blev passet meget på. Et tilfælde huskes : en bagermester fra Amager kom i sin bil med hunden liggende i bagagerummet. Dagen efter løb hunden fra os og nogle timer senere ringede bageren at hans hund stod hjemme hos ham. Hvordan den har kunne finde hjem over Langebro er tankevækkende. Det kostede 50 kr. om måneden at have hund i pension og 125 kr. når der også var dressur. En af vore egne jagthunde "Dannevangs Maggi" har stadig sit billede hængende oppe på skovbrugsmuseet i Hørsholm. Den blev nemlig champignon d.v.s. fik flere førstepræmier ved markprøver og hundeudstillinger. Den blev solgt til en amerikaner for 3.000 kr. men det skete desværre den 8. april 1940 så den kom aldrig afsted og handelen annulleret på grund af besættelsen den 9. april.

Jørgen Gamst forsætter sin beretning i det næste blad.
(fotos. :Jørgen Gamst/Hv .lok.Arkiv)

Reserveret Post Danmark.

KOMMENDE
NY BOG FRA ARKIVET

"Omkring Holmegaarden"

Holmegaardens historie er formodentlig en af de mest unikke gårdhistorier på Vestegnen.
Den har dannet ramme qr;n en kongelig adjudants elskerinde,
lagt jord til det første parkanlæg i kommunens historie,
leveret grus til Vestbanen,
givet husly til en del af Kierkegaardslægten,
lagt navn til en vej og meget meget mere.

I maj udgiver Lokalhistorisk Arkiv et større skrift omkring denne . usædvanlige gård. Udgivelsen består af tre artikler.

Den første følger gården gennem et par hundrede år.
Den næste går på jagt efter kommunens første parkanlæg og den sidste har kortlagt udstykningen af gården og skriver om livet langs Kløverprisvej og om vejen selv.

Udgivelsen vil blive på ca. 100 sider og de vil blive rigt illustreret.
Forfatteren på værket er Hans Chr. Thomsen.

Hvidovre Lokalhistorie

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedøreterrasserne
2650 Hvidovre

18. ÅRGANG NR. 2 APRIL 2000

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Indhold.

Kommende Aktiviteter.... sd. 2
Siden Sidst.....sd. 3
Æresmedlem ..... sd. 4
Avedøreselskabet..... sd. 5
Mit liv på Paradisgården..... sd. 6
Jørgen Gamst (2. del).....sd. 6
Historien i Gaden..... sd.14
Kasserens Hjertesuk.....sd.18
Bestyrelsen.....sd.19
Omkring Holmegården....sd.20

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedøreterrasserne
2650 Hvidovre

Redaktion.:
Per E. Hansen (ansv.)
Dan Olsen, Kirsten Andersen.
Medlemsblad trykt i 650 ekspl.
Deadline no.3 d.15 juli 2000.
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 5
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv.
Medborgerhuset Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre Tlf.: 36 39 21 81.
Tirsdg./ Onsdg kl 13 - 16. Torsdg kl.16 - 19.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.

Kommende Aktiviteter - 2000

Husk I tilmelding til møderne på vor telefonsvarer.: 3647 3444.

Ma.17.apr. Rytterskolen kl.13.00 -16.00.
Åbent Hus i Rytterskolen. Vi afholder, som tidligere et arrangement, hvor alle er velkomne til at bese stedet og få en lokalhistorisk sludder.
Der vil blive lejlighed til at se diverse videoer om det gamle Hvidovre.
Til denne dag modtager vi gerne, evt. til låns, ting og sager, som har lokalhistorisk interesse.

To.11.maj. Afsløring af mindeplade ved Holmegården på Kløverprisvej.
Efterfølgende reception på Holmegårds bibliotek, hvor den nye bog
"Omkring Holmegården" præsenteres og udleveres.
(Omtale sidste side).

d.20 - 22 juni incl. I samarbejde med arkæologisk forening "Tværpilen", vil vi atter i år arrangere udflugter med børn fra kommunens skoler, de første dage af skoleferien.

Ma.18.sept. (Bibliotekscafeén) ikke endeligt fastlagt.
Ma.16.okt. (Bibliotekscafeén) ikke endeligt fastlagt.
Ma.13.nov. (Bibliotekscafeén) ikke endeligt fastlagt.

Med henvisning til Vagn Oluf Nielsens popularitet, vil der til efteråret blive arrangeret 5 foredrags-tirsdage i Rytterskolen om formiddagen kl.10 - 12, hvor Vagn Oluf Nielsen vil fortælle om Vikingetiden.
Foredragsrækken er arrangeret af Tværpilen - Hv.lok.hist.selsk.- AOF.
Prisen for disse foredrag vil blive annonceret i AOF´s katalog og kan **kun** betales hos AOF, da det er dem der står for arrangementet.

Siden Sidst. v/P.E.Hansen

Ma.14.feb. Bibliotekscafeen.
Mødet med lektor Vagn Oluf Nielsen var en ubetinget succes. Han fortalte om vikingerne og deres tidsepoke, så levende, at man undertiden følte sig hensat til vikingetiden. Fremmødet på over 80 personer, vidner om, hvor populær en foredragsholder han er. Stor tak til Vagn Oluf Nielsen.

Ma. 13.marts. Bibliotekscafeen.Generalforsamlingen.
Formanden bød velkommen. Til ordstyrer valgtes Knud Weile, der straks gav ordet tilbage til formanden. Denne gennemgik det svundne års aktiviteter og fortalte lidt om de kommende planer.
Poul Sverrild berettede om arkivet og om et arbejdspres, der trods flere ansatte, blev stadigt større. Han glædede sig over beslutningen om at flytte lokalhistorisk arkiv til Avedørelejren. Den gamle officersmesse vil blive en værdig ramme for lokalhistorien i Hvidovre og Avedøre.
Sverrild fortalte om bysamfundet Avedørelejren, som i nærmeste fremtid vil blive forsynet med "Gade"navne, som relaterer til stedets fortid.
Projektet "Historien i Gaden" fik en nærmere omtale, som refereres særskilt her i bladet. Endelig varslede vor arkivar udgivelsen af tre publikationer i nærmeste fremtid, nemlig "Holmegårdsbogen", Hvidovre Kirkebog 1778-99 og "Gårdene i Avedøre", sidstnævnte om ejerforholdene i Avedøre ca.1660-1800.

Kasseren fremlagde regnskabet, som blev godkendt.
Kasserens "Hjertesuk", her i bladet, er selvfølgeligt kun møntet på de medlemmer, der har forlagt girokuponen eller på anden måde - glemt - at betale. Penge er et nødvendigt onde, når man skal drive et foretagende som vores selskab. Vi vil leve op til til vore vedtægter, der bl.a. siger, at vi - om muligt - støtter udgivelsen af lokalhistorisk litteratur om Hvidovre. Det er dyrt, men pengene kommer tilbage til medlemmerne i form af gratis uddeling af nye publikationer, som det, f.eks" nu sker med bogen om Holmegården (læs på bagsiden).
De bestyrelsesmedlemmer, der var på valg, blev alle genvalgte på nær vor næstformand Kjeld Jørgensen, der ønskede at trække sig. Kjeld blev hædret som Æresmedlem af selskabet, som i øvrigt har endnu et medlem med titlen, idet Jens Kristensen blev æresmedlem for ca .1 O år siden.
Bestyrelsesposten blev erstattet af Kirsten Andersen.

Aftenen sluttede med kortfilmen : "Vestvolden i går, i dag og imorgen".
Deltagere.: 35 pers.

ÆRESMEDLEM

Ved generalforsamlingen d.13.marts blev det klart, at vor næstformand Kjeld Jørgensen Ikke ønskede at forsætte som medlem af bestyrelsen. Kjeld har tidligere luftet tanken om at holde Inde, men er hidtil blevet overtalt til at forsætte.
Kjeld er· "Nestor" I vor forsamling, Idet han har været med "hele vejen". Han var KB-medlem og dermed medlem af det kulturelle udvalg, hvor man hentede medlemmer til det første "Hvidovre Lokal historiske Selskab", som blev stiftet d. 7.maj 1973.

Det var I de dage hvor Medborgerhuset blev Indviet og Hvor Kommunen I opdagede, at Hvidovre også havde en lokalhistorie. Tanken var grundlagt og udmøntede sig I forskellige underudvalg med lokalhistoriske specialer. Men det blev hverdag Igen og, bortset fra Arkivleder Nordlunds Indsats, led selskabet meget snart af "Åndenød".

Det var Jens Kristensen, der pustede liv i "Hvidovre" Lokalhistoriske Selskab", som vi kender det ldag. Den 22.noverriber 1978, var der stiftende generalforsamling på vor forening og I bestyrelsen fandt vi dengang også Kjeld Jørgensen. Han har været med i samtlige af vore bestyrelser, lige • siden, de senere år som næstformand.

VI kender Kjeld som et venligt menneske, altid parat til en snak om diverse• emner og altid med en anekdote I baghånden. Kjeld har skrevet flere beretninger og er på det seneste Igangsætter og medforfatter på bogen "Omkring Holmegården", som udkommer I midten af maj.

Hvilke personlige grunde, der har fået Kjeld Jørgensen til at tage sin beslutning, ved bestyrelsen Ikke. VI har dog ønsket, at bevare forbindelsen og vise vor respekt, samt takke for det arbejde han har ydet gennem årene, ved at tildele ham hvervet som Æresmedlem I Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Bestyrelsen.

Æresmedlem I Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Bestyrelsen.

Avedøreselskabet

lokalafdeling af Hvidovre lokalhistoriske Selskab

I et referat, af d.4 marts, meddeler Avedøreselskabet, at der afholdes
møde tirsdag d. 4.april kl. 19.00
i den gamle landsbyskole i Smøgen, Avedøre by.

Af programmet fremgår det, at der vil blive rundvisning i den gamle landsby. Man vil, på det efterfølgende møde,
blive orienteret om baggrunden for oprettelse af selskabet.

Poul Sverrild opfordres til at fortælle om, hvordan
Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv kan støtte det nye selskab og især,
hvad der ligger af Avedørehistorie i arkivet.

Erling Groth giver oplæg til borgernes deltagelse i Avedøreselskabet og der uddeles en liste med følgende muligheder.:
a. at man ønsker at blive orienteret om hvad der sker videre.
b. at man ønsker at deltage i een af følgende tre arbejdsgrupper.

Dokumentationsgruppen, som skal danne overblik over, hvad der er af materiale om Avedøre. Samt indsamle yderligere materiale.

Formidlingsgruppen, som skal behandle information om Avedøre og inddrage forskellige instanser og borgere i processen. :;
Der tales om at oprette et Web-sted til behandling og videregivelse af div. informationer.

Arrangementsgruppen, som skal samle trådene, økonomien, afholdelse af møder, forhandle med Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og kommunen, med henblik på videre forhold.
‥
Avedøreselskabet forventer et godt møde, med mange deltagere, der er interesseret i Avedøres nutid og fortid, som vil være aktive og gøre noget for sagen. "
peh

Avedøre i 30erne 09 40erne.
Erindringer fra mit hjem i "Paradislejren".
2.del af Jørgen Gamst.

Besættelsen.
Besættelsen mærkede vi selvfølgelig men her skal kun nævnes to mindre episoder. Under folkestrejken i juni 1943 var vi drenge en dag cyklet til badeanstalten "Neptun" lidt udenfor fæstningsterrænet. VI havde kun vort badetøj på. Da vi skulle hjem havde tyskerne lavet spærring af Køgevejen ved fæstningen og de forlangte legitimationskort for at slippe os Indenfor og det havde vi Ikke med. Heldigvis opdagede vi at der blandt de danske politibetjente som var med ved afspærringen var en gammel klassekammerat og han sagde god for os så vi slap for at skulle cykle til Glostrup i badetøj efter ny legitimation

Jørgen Gamst i svæveflyet. 1943. Klar til start. (Foto:Hv.Lok.arkiv)

. Den anden var den 29. august samme år. Jeg var som sædvanlig i weekenden I Roskilde og svæveflyve, da jeg kom hjem på cykel sent søndag eftermiddag kunne jeg se at der var noget galt. Birketræsbommen fra vejen Ind til gårdspladsen var sprængt. Tyskerne havde været der ved middagstid og hente min far som sammen med andre militær personer blev Interneret. Det havde været noget dramatisk fordi de havde fundet en llle revolver I en skuffe. At det kun var en, der skød med løse patroner for et afrette jagthunde til Ikke at være skudrædde, kunne de ikke straks forstå. Så efter at være kørt med far, blev der nogle bevæbnede soldater

for at gennemlede huset. Min ene søster fortalte, at da hun bad om at måtte gå ud til w.c.' et i gården fulgte der en soldat med opplantet gevær. Familien var ret bange og de anede ikke, hvor far var ført hen. Et par dage senere ringede han, at han sad interneret på Frederiksberg slot og 14 dage senere, at vi kunne prøve at komme ind og besøge ham. Han havde det godt men det varede næsten en måned, inden han kom hjem. Han så en dag at vagterne var borte og så tog han bare hjem, han var jo ikke aktiv militær men gik i uniform. Godt at han korn hjem for min bror Palle skulle konfirmeres den 4 oktober. Det skete jo fra kirken I Glostrup og vi kørte dertil I en lånt jumbe. Min far havde haft hest og jumbe på Masnedøfortet. Om Palle en enkelt historie fra 12 års alderen. En dag ringede købmand Nielsen hjem blot for at orientere om at Palle netop havde været inde i forretningen (som dengang var en lille petroliumsoplyst bygning) for at købe en bajer.

CB tjeneste.

CB-Jørgen med et model biplan. 1942. (Foto:Hv.Lok.arkiv)

Under besættelsen blev unge mænd jo Ikke soldater men I stedet Indkaldt til at forrette tjeneste i deres fritid som CB (civilbeskyttelsen) Indenfor politi, brand eller sanitets eller rednings- og rydningstjenesten. Jeg fik indkaldelse til det sidste og mødte på 2 ugers grundskole i Rødovre på Hendriksholmskolen.
Een af de Instruktører vi havde glæde af , var den legendariske overbetjent Duelund. Han gav os lange rygepauser under den ensformige evaluering og så fortalte han historier. Det skal nok være sandt, når han berettede om hvordan han kunne vågne op om natten og fornemme, at

der var tyveknægte på spil et eller andet bestemt sted. Så stod han op og cyklede hen tll stedet - og ganske rigtigt der var tyve på spil, som så blev anholdt på gerningsstedet. Hvis fornemmelsen Ikke havde været rigtig, var natteturen ikke altid forgæves. Han benyttede lejligheden til at standse cyklister der i den sene nattetime kom kørende med en sæk på cyklen. Ofte var der tyvekoster i sækken, når han kiggede etter og så var der bid.
Efter grundskolen skulle jeg møde til øvelse hver anden søndag formiddag i Glostrup. Vi var omkring 60-70 mand og her genså jeg to gamle klassekammerater. Om vinteren mødte vi også til gymnastik om aftenen hver 14. dag. I rednings og rydningstjenesten var det mest håndværkere der blev benyttet . Som kontormand kunne jeg ikke gøre meget faglig gavn men jeg blev snart efter sendt på videreuddannelse på undergruppefører-skolen
I Lyngby. I 4 år var jeg så en af befalingsmændene I Glostrup.
Jeg passede mit civile job men skulle dag og nat møde på kommandocentralen i Glostrup, når der blæstes luftalarm. Sidst på krigen skete det forholdsvist ofte, men heldigvis indførte man noget der hed forvarsel når man skønnede, at der kun var tale om overflyvning af Danmark af krigsfly på vej fra England til bombardementer I Tyskland. Så skulle jeg ikke møde for det var nu Ikke sjovt alt for ofte at stå op om natten og cykle helt til Glostrup med alt udstyr på. Skal vi kalde det en pudsighed, at jeg ved luftalarm om dagen skulle begive mig afsted til Glostrup pr. gåben, fordi alt offentligt trafik ikke måtte køre - også de 2 år jeg midlertidigt var på kontor på Østerbro. Nå, jeg nåede nu sjældent længere end til en bænk I Fælledparken, før der kom afblæsning.
En af de få gange der virkelig var brug for os var efter Royal Airtorces angreb på Shellhuset i marts 1945, som jeg i øvrigt var henne og se brænde lige efter bombardementet, men snart fortrække fra, fordi der blev skudt efter flygtende fanger. Ulykkeligvis strejfede stifindermaskinen en lysmast ved godsbaneterrænet og måtte kaste sine ledebomber som faldt ved Den franske Skole ved Frederiksberg Alle. Det betød, at nogle af Mosquitomaskinerne bombede her i henhold til deres instrukser. Mange skolebørn omkom og det ret nye store beboelseskvarter bagved blev næsten udslettet. Vi var et af de redningshold, der de næste 2-3 dage var med til at grave i ruinerne efter omkomne og vælte enligt stående mure der var til fare for redningsmandskab.
Lige efter 5. maj 1945 blev jeg fast Indkaldt , først til at bevogte tyske flygtninge, der var anbragt på skolen på Vlgerslevvej. Vi var nu blevet bevæbnet og var på et ganske kort skydekursus med gevær og pistol.
Det Jeg bedst husker fra den måned jeg var med der, var lugten fra de sammenstuvede kvinder, børn og gamle. At de havde været frygtelige ting

igennem, ved deres flugt fra Østtyskland, gjorde ikke indtryk. Vi syntes ikke de var rigtige mennesker, de var fjender. Dette sagt meget apropos den standende diskussion om danske lægers behandling eller mangel på samme overfor flygtningene.
Derfra kom jeg til bevogtningen af fængslede tyskerhåndlangere på Herstedvester Forvaringsanstalt. Her var den samme lugt i cellerne, hvor der sad 4 mand i eenmands celler.
To oplevelser herfra: en dag jeg som vagtkommandør skulle hente en tilfældig fange fra en tilfældig celle til at gøre rent i vort mandskabslokale indenfor murene, så jeg til stor forbløffelse en jævnaldrene kammerat som jeg ellers kun kendte som modstandsmand . Han blev naturligvis udplukket til den eftertragtede tjans, for der vankede altid en levnet madpakke eller en avis. Det var jo strengt forbudt at tale med ham, men om aftenen ringede jeg en fælles bekendt og fortalte om mødet. Han forklarede at " Ole" en kort overgang var lokket i tysk militærtjeneste af sin nazibegejstrede far, men på sin første orlov i Danmark flygtet til Sverige og derfra senere taget på undergrundsarbejde i Danmark. Han slap med års fængsel.
Den anden oplevelse var makaber : en eftermiddag jeg mødte til tjeneste var der sammenstimlen af CBere i portindgangen. En af vore vagter lå død på jorden. Han var ramt af et vådeskud, idet han havde spurgt sin makker der bar maskinpistol om de skulle bytte våben en stund på vagtrunden. Han var kun oplært i gevær og fejlhåndterede den farlige maskinpistol.

Flyvepladsen ved Avedøre.

Den gamle Avedøre flyveplads som stadig kan ses fra Gl. Køge Landevej lige vest for fæstningsterrænet så vi kun blive benyttet en enkelt gang. Det var lige før krigen, hvor John Tranum en februardag skulle forsøge at sætte verdensrekord i faldskærmsudspring fra stor højde.
Som bekendt døde Tranum af iltmangel, da hans åbne tosædede militærmaskine
befandt sig i godt 8.000 meters højde over Sorø. Da piloten observerede, at Tranum ikke reagerede på hans vink om at springe satte han straks næsen nedad for at lande så hurtigt som muligt på Kløvermarken, hvor de var startet fra. Ledsagemaskinen fulgte med nedefter, men landede på pladsen her ved Avedøre. Vi havde set at der kredsede en lille todækker militærmaskine over pladsen og ind over vort hus og at den tilsyneladende landede. Vi afsted over voldgraven og så netop de to piloter stige ud af deres åbne cockpit i deres store flyverdragter. Min far hjalp dem at gnide deres forfrysninger i hænderne med lidt af den smule

sne der lå på græsset.
På flyvepladsen ses stadig de to fredede hangarer og de vist også fredede murstensbygninger tæt ved. Disse var opført af tyskerne til afprøvning af reparerede flymotorer. De larmede infernalsk, når portene i hver ende af de små prøvestande var åbne og motoren afprøvedes på fulde omdrejninger.
I det modsatte hjørne af flyvepladsen var der før krigen anlagt en slaggebane, der gennem to somre blev benyttet til dirttrackbane . Når Morian Hansen var med i løbene kom der et stort publikum.

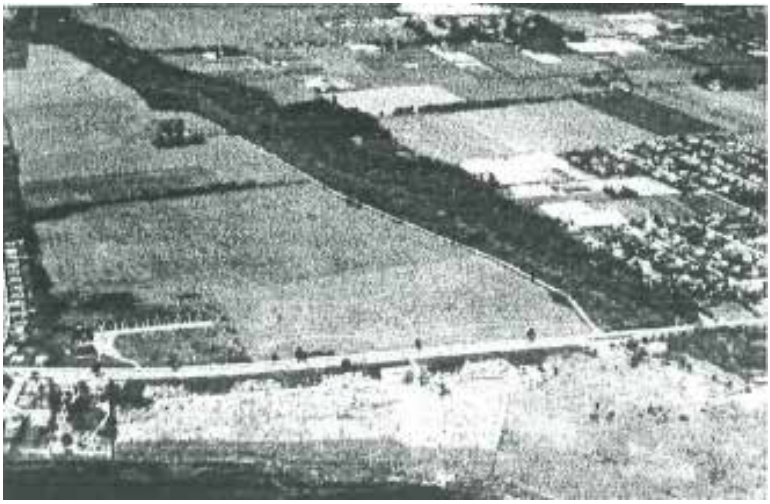

Avedøre Flyveplads. 1966. (Foto:Hv .Lok.arkiv.)

Svæveflyvning.

På Avedøre kasernes store øvelsesplads mellem kasernen og volden var der gennem 3-4 år træning i svæveflyvning for medlemmer af Polyteknisk svæveflyvegruppe. Pladsen var ikke ideel, den lå for tæt på vandet til at der kunne opstå god termisk opvind, som er nødvendig, hvis man virkelig skal tilvejrs. På det tidspunkt havde jeg taget certifikat og var medlem af Svæveflyveklubben "Ringen" i København. Vi fløj under krigen fra Roskilde eksercerplads, hvortil jeg cyklede hver weekend eller kørte til

med tog fra Glostrup. Oprindeligt havde vi fløjet fra Lundtofte flyveplads men det blev forbudt af værnemagten. Herfra mente man det var for let at nå til Sverige under gunstige svæveflyveforhold. I Roskilde bestemte man ,at der ikke måtte stiges højere til vejrs end 400 meter af samme årsag . Det skete nogle få gange men resulterede da i at en tysk jagermaskine blev sendt op fra Værløse og runderede over pladsen i lige 400 meters højde til advarsel.
En episode skal fortælles: en kold efterårsdag med lavt skydække hørte vi under træningsflyvning kanontorden oppe over skyerne, som fra en luftkamp. Det viste snart at være rigtigt for nogle minutter senere så vi at der steg sort røg op nogle få kilometer vestfor. Vi løb over markerne til stedet . På afstand kunne vi se, at der var mavelandet en maskine mellem en lille skov og et mindre husmandssted. Den var helt omspændt af flammer og vi kunne se een a piloterne sidde i cockpittet med ild i flyverdragten. Til vor store lettelse viste det sig at være den tyske maskine der var blevet skudt ned. Den anden pilot i JU 88eren havde forsøgt at redde sig i faldskærm men fra den lave højde havde den ikke nået at folde sig helt ud så den hængte i en trækrone og piloten var faldet ned gennem grenene og lå på jorden. I den bløde skovbund lå han død i en fordybning. Han havde ramt jorden lige på ryggen og flyverdragten var revnet i siden. Vi skyndte os tilbage, inden der kom tyske soldater og vor flyveleder forlangte at alle mand skulle en tur i luften for ikke at gå og få angst for at blive trukket tilvejrs næste weekend.

Ture til København.

Når vi skulle til København på cykel var den korteste vej ind forbi kasernen og videre mod Brostykkevej. Men Brostykkevej sluttede, hvor Phoenixhusene sluttede. Imidlertid havde de mange soldater fra kasernen på deres orlovsture til København trampet en fast sti gennem marken, der hvor der var skel mellem to ejeres marker. Den ene ejer hed Andreasen og på hans marker dyrkede han ene hvidkål og det var vist en rigtig god forretning.
Vi cyklede ad Gl. Køge Landevej når vi skulle over at besøge vor fætter Svend-Erik og forældrene onkel Svend og moster Ellen. De "lå på landet" om sommeren i Hvidovre. Deres sommerhus lå på Langhøjvej ud til græsarealet og er først revet ned for få år siden og nu ligger der et langt tofamiliers parcelhus. Min onkel kørte hver dag i sommermånederne i sin bil til damekonfektionsforretningen på Nørrebrogade ved højbanen. Forretningen
ejes nu af 4. generation. Sommerhuset var velbygget og
rummede verandastue 3 soverum (husassistenten var jo med) køkken og

1 et hjørne af haven det lille hus med hjerte i døren og avispapir pænt kåret i passende stykker. Ud til vejen en ældre trægarage som et 11lrnindeligt tilbehør.
Når vi cyklede på besøg eller jeg var på nogle dages ferieophold hos I ælteren var det mindeværdige dage. I hans køjerum havde han installeret elektrisk lys ved hjælp af en radioakkumulator og sengelampe med cykelpære i. Tilstrækkeligt til at vi kunne ligge og læse den tids drengelæsning af bøger og blade hovedsageligt med fortællinger fra det sorte Afrika.
Vi svælgede i beretninger om menneskeædere, krigsdanse, løvejagter med spyd og selvfølgelig missionærer Ofte cyklede vi til stranden, hvor fætteren havde en lille robåd liggende ved den lange træbro der førte over det lave vand med slimet bund ud til de to badehuse ved sandbunden et par hundrede meter ude. Her ude lå 3 - 4 elegante små sejlbåde for svaj. Mange år senere skulle en anden bror Palle og jeg blive ejer af en disse "Ryler" som var konstrueret og bygget i Hvidovre omkring 1930. I 1948/49 havde vi den liggende i sejlkubben "Enighed" i Sydhavnen og gjorde spændende ture i alt slags vejr til Dragør, Køge, Hven og Landskrona . Herfra hjembragte vi de første bananer og den første pose rigtige kaffe, idet Sverige fik forsyninger hjem nogle år før Danmark .

Lidt om priser.

Gennem 1930erne holdt de fleste priser på varer og ydelser sig nogenlunde på det samme niveau, men under krigen kom der stigninger (og især mangler) som dog blev holdt i ave ved hjælp af rationeringer og maksimalpriser. I gemte avissider fra krigens tid skal nævnes enkelte tiltag: Tilbud om at sy Cottoncoat af 2 lagener, vende Tøj så den pæne Habil/Frakke fik det luvslidte indad , Cykelhandleren tilbød Ovnlakering af den gamle cykel så den blev næsten som ny, påsætning af faste Dæk, som dog gjorde Cyklen tung at træde men punkterfri. Bedre var det dog at få vulkaniseret ny Slidbane på de gamle Cykeldæk, men så var der en meget stor risiko for at Cyklen blev skrællet. Annoncer i Avisen kunne lyde på at den lokale Biograf ikke spillede om Onsdagen på Grund af Brændsels-mangel eller f. eks. offentlig Bekendtgørelse den 3/4-1945 om at det tilladte Forbrug af Elektricitet øjeblikkeligt nedsættes til det Halve d.v .s. til 2 kWh pr. Husstand pr. Dag + 1 kWh pr. Medlem af Husstanden . Ved Overforbrug blev der lukket for Lys og Gas et Tidsrum svarende til Overforbruget.

Mit job.

I de arbejdsløshedsplagede 30ere gjaldt det for manges vedkommende om at komme i en fast stilling. Jeg blev pr. 1/8- 1937 ansat som assistentelev i Direktoratet for Københavns Skattevæsen, Gyldenløvesgade 15 i København , rodefoNaltningen, og sluttede min embedsgerning, da jeg blev pensioneret som 70-årig i 1990. I dag forekommer det næsten utænkeligt at være i samme job over 50 år. Tro det eller ej men det har været travle og spændende år. Mit liv efter pensioneringen blev snart optaget af frivilligt arbejde mest på det socialt betonede område.

Dette er skrevet I 1999, mindre end 200 dage før :I århundredet og årtusindet udrinder. Det er ejendommeligt at tænke på hvor mange, mange generationer II det vil vare inden der næste gang skiftes årtusinde og I! i at vi var midt i vikingetiden sidste gang I
Til slut vil jeg håbe, at gennemlæsning af min beretning vil få en del læsere til at erindre sig flere scener fra tv serien MATADOR.
Jørgen Gamst.

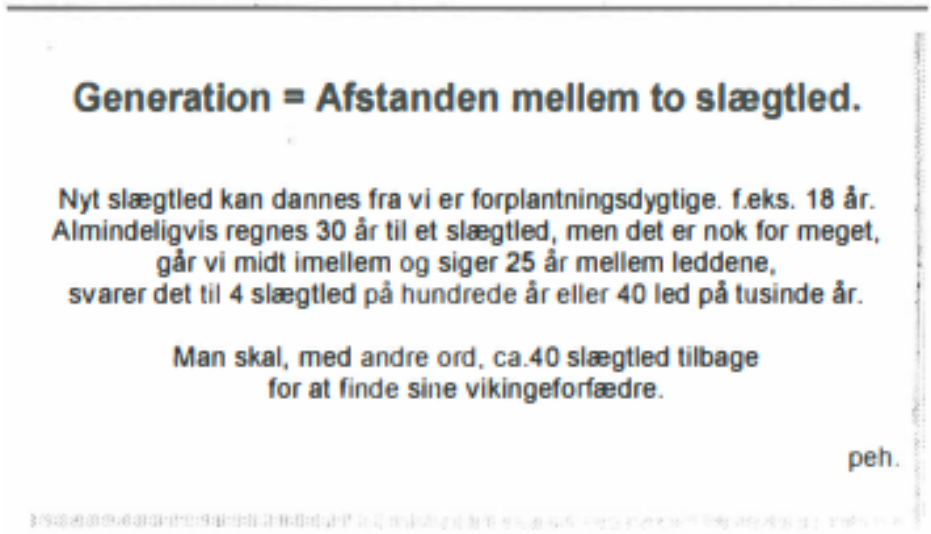

Kommentar efter Arkivarens beretning ved Generalforsamlingen af P.E.Hansen.

At Hvidovre er en trist affære, historie-løs og uinteressant, uden bemærkelses-
værdig
fortid, er argumenter man ofte hører ude I byen. Hvidovre
lider af den enorme by- og befolkningsmæssige ekspansion, som er sket
de sidste ca. 50 år. Det var ikke altid, at planlægningen af det nye bysamfund
tog hensyn til fremtiden og slet Ikke til fortiden.
Landsbyen Hvidovre blev mishandlet og Hvldovrevej udviklede sig til en
lang facade-forvirret tarm, som passende kunne beholde sin ældste
betegnelse.: Fægyden. Det gik stærkt, dengang. Der var boligmangel og
den ene bebyggelse rejste sig efter den anden. Problemet blev afhjulpet
og Hvidovre efterhånden fuldt udbygget.
Befolkningen, der bosatte sig herude, var fortrinsvis arbejdere fra Københavns
bro-kvarterer, folk, der selv var børn af industriens Import af
arbejds-kraft fra mange egne af det øvrige land. Mange Hvidovreborgere
er efterkommere af disse hæderlige mennesker, med vidt forskellige
aner, til forskel fra de oprindelige Hvidovrebønder, hvis gårdmandsslægter
i Hvidovre og omegn, gik langt tilbage.
At Hvidovre er historieløs og uden bemærkelsesværdig fortid er usandt.
Der er masser af eksempler på historier med tilknytning til Hvidovre. Der
er dokumentation for landsbyens eksistens mere end 800 år tilbage og I
præstehistorien kan man finde mange interessante episoder, vedrørende
Hvidovre og vores bønder. En del materiale er gået tabt I tidens løb, men
puslespillet kan reetableres og skønnes ved hjælp af de brikker, som
findes og som kan danne et pålideligt blllede af fortiden.
Det kræver ihærdig søgen I diverse annaler, med meget arbejde fremover,
for rette vedkomne,
Den nyere tid, den vi kan huske, rummer også meget godt stof. Meget er
allerede udgivet på skrift, men der dukker hele tiden historier op, som
forklarer episoder, der fortjener at blive husket.

Kendskab til lokalhistorie er også et forsøg på at føle sig tilrette hvor man bor, kende historien bag stedet, vide at her var det, at det skete og vide baggrunden for hændelserne.

Projektet "Historien i Gaden".
Ideen er at sætte etikette på de steder i kommunen, som er værd at lægge mærke til. Det kan være en episode, der skete "her" eller historien bag stedets navn, måske med henvisning til litteratur, der forklarer nærmere, hvad det drejer sig om. Det hele plottes Ind på et kort og de lokale steder afmærkes med en forklarende tekst.
Det er i første omgang planen, at bemærke ca. 70 steder i kommunen på denne måde, hvor det første tiltag bliver d.4.maj på Hvldovrevej.

Her var det, at to unge modstandsfolk under krigen var blevet anholdt af Hipo og placeret på bilens bagsæde, lænket sammen med håndjern. De så deres snit til, trods de lænkede hænder, at overmande og dræbe Hipo chaufføren med hans eget våben, medens dennes kollegaer var væk for at afsøge terrænet. En efterfølgende kamp kostede flere dræbte og sårede, men det lykkedes de sammenlænkede unge at undslippe og derved redde deres liv.
Denne episode bliver mindet ved afsløringen af dette første punkt I projektet "Historien i Gaden".

Den 11.maj kan man på Kløverprisvej overvære afsløring af en mindeplade på bygningen, som engang tilhørte "Holmegården". Bagefter er der reception på Holmegårds Bibliotek, hvor Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv præsenterer sin nyeste udgivelse, bogen, "Omkring Holmegården". (Omtalt på bagsiden).

I juni måned gælder det vejskilte.
Hvidovre Kommune har tre vejnavne opkaldt efter vore venskabsbyer.: Oppegårdsvaj, Tusbyvej (Tuusula} og Sollentuna alle.
Vejene bliver forsynet med vejskilte, af udseende som I deres hjemland, og en forklaring om venskabsbyernes beliggenhed og øvrige data.
Vi har også en polsk venskabsby, som endnu Ikke er beriget med et vejnavn i Hvidovre.

Den 20.august. Indvies i "Avedøre lufthavn" et monument.
Ved de fredede hangarer på Gammel Køgevej, placeres en søjle, som skal bære et lille fly. Monumentet skal symbolisere, at her var hærens flyve-plads i fordums tid.

(forsættes næste side)

Der er planer om, på stedet, at etablere start og landingsmuligheder for småfly, således at man fremover kan arrangere udstillinger og demonstrationer af flyvehistoriske objekter.
Så kan stedet med rette bære betegnelsen "Avedøre Lufthavn" ! ! .
Den 15.oktober. Vil et " kunstvær k" blive afsløret på Hvidovre Stadion. Det er meningen, at promovere H.l.F- klubbens fortid og forhåbentlige glorværdige fremtid. Dette sker med et kæmpemæssigt arrangement i
neonlys, som s kal kunne ses viden om. Mere om dette senere.
"Historien i Gaden" prøver med disse og fremtidige arrangementer at påpege og bevise at vores egn har mange historier at fortælle og at det dermed ikke er så kedelig og trist en sag, at være borger herude.
Projektet har en hjemmeside på internettet med adressen.:
http://www.historien-i-gaden.dk

Den gamle officersmesse i Avedørelejren forventes at blive det fremtidige hjemsted for Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.
tegning Kirsten Andersen.

Lidt om nogle af forårets helligdage.

Påsken.
Påskesøndag = Første søndag efter første fuldmåne efter jævndøgn (21.marts). Hvis fuldmåne falder sammen med forårets jævndøgn da første søndag efter denne.
Påskesøndag kan tidligst Indtræffe den 22.marts og senest d.25 April.

St. Bededag. =fjerde fredag efter påske.
Denne dag er kun gældende I Danmark.
Indført af Chr.d.511686 som erstatning for tre andre Bededage.

Kristi Himmelfart. =sjette torsdag efter påske.

Pinse.= syvende søndag efter Påske. Oprindeligt en jødisk forårsfest. Ordet, der er af gtæsk oprindelse (Pentecoste), betyder 50 dage efter påske, hvor Apostlene I Jerusalem, oplevede den hellige ånds åbenbarelse

Kasserens "Hjertesuk"

I februar udsendte vi som sædvanlig det årlige girokort - til brug for indbetaling af kontingent for år 2000/2001 .! Som vedtaget på sidste års generalforsamling, blev kontingentet hævet med kr 20.- for alle. Vi må desværre konstatere. at der pr. dags dato er en del edlemmer som endnu Ikke har indbetalt kontingentet. Dette kan skyldes forskellige forhold - at man har glemt det - har forlagt giroen - Ikke ønsker t fortsætte medlemsskabet eller noget helt fjerde'

Bestyrelsen går ikke ud fra at kontlingestigning er årsagen - det er over ti år siden kontingentet sidst blev reguleret.
En fornuftig økonomi er forudsætningen for at kunne tilbyde medlemmerne div. tilbud, i form af kvalificerede foredrag, udflugter, bøger. rytterSkoledage m m. Denne økonom) kan kun opnås ved, at indtægterne fra del årlige medlemskontingent - samt medlemstallet - er nogenlunde konstant!
Derfor - hvis du ønsker at Porseelle som medlem af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab - betal kontingentet - brug giroen eller kom hen på Rytterskolen, hvor vi træffes hver mandag og tirsdag fra kl 11 til 15. Såfremt vi ikke har dit kontingent inden udgangen al maj måned, tillader vi os At annullere dit medlemskab Vi håber ikke det bliver nødvendigt!!
Kontingenter er kr.100,- duo kun kr.70.- for pensionister.
Med de bedste ønsker for alle om en rigtig god sommer - håber jog vi kan mødes til en god og hyggelig efterårssæson,

Eigil Jørgensen,
Kasserer

Bestyrelsen 2000

Formand Dan Olsen	Spurvehøjvej 17st.tv	3678 8642
Næstformand Kirsten Andersen	Korshøjvej 6	3678 6060
Kasserer Erling Jørgensen	Hvidovrevej 98 C	3647 0058
øvr. Bestyrelsesmdl.:		
Per E.Hansen	Grenhusene 26	3649 2470
Eli Olsen	Sognegårds alle 23.3tv.	3678 3032
Esther Hansen	Høvedstensvej 22.2tv.	3678 0661
Bent Christiansen	Paris Boulevard 20	3649 2941
komm. Bestyrelsemdl.		
Helle Adelborg	Strandhavevej 2.st.	3649 0238
Ahmet Demir	Hvidovrevej 522.3th.	3649 7870
Suppl.		
Erling Groth	Ege alle 41	3677 2511
Dora Ornebog	Toft Sørensens Vænge 11.1th.	3675 7083
Revisor og suppl.		
Jens Chr. Nielsen	Kløverprisvej 26	3675 1386
Inge Larsen	Berners Vænge 7.2tv.	3678 4736

Sekretariatsudvalg.: Bent Christiansen, Eli Olsen, Esther Hansen.

Bladredaktion.: Per E. Hansen (ansv.), Dan Olsen, Kirsten Andersen.

Reserveret Post Danmark

Gave til medlemmerne
NY BOG FRA ARKIVET

"Omkring Holmegaarden"

af Hans Chr. Thomsen.

Holmegaardens historie er formodentlig en af de mest unikke gårdhistorier på Vestegnen.
Den har dannet ramme om en kongelig adjudants elskerinde,
lagt jord til det første parkanlæg i kommunens historie,
leveret grus til Vestbanen,
givet husly til en del af Kierkegaardslægten,
lagt navn til en vej og meget meget mere.

Bogen, som er på ca.100 sider præsenteres ved en reception på Holmegårds Bibliotek d.11 maj 2000.

Betalt Kontingent giver ret til et gratis eksemplar (værdi kr.80) af bogen mod forevisning af dette postomdelte blad og kan desuden erhverves ved henvendelse i åbningstiderne på Rytterskolen og Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv, samt ved vore medlemsmøder.

Tilbudet er gældende til d. 13. november 2000.

Hvidovre Lokalhistorie

18. ÅRGANG NR. 3 SEPTEMBER 2000

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Dansk Krone 1875

Indhold.

Kommende Aktiviteter .. sd. 2. Siden sidst..... sd. 3.
En Faderskabssag for 200 år siden.....sd. 4.
Kommuneatlas..... sd. 8. Kroner og Øre .....sd.10.
Kettevej .....sd.11 Avedøremødet (ref.).... sd.14.

Historiens Hus Hvidovre

Redaktion:
Per E.Hansen (ansv).
Dan Olsen, Kirsten Andersen.
Medlemsblad trykt i 650 ekspl.
Deadline no.4. d. 15 oktober 2000.
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.
Medborgerhuset. Hvidovrevej 280.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 39 21 81.
Tirsdg - Onsdg. kl 13-16. Torsdg kl.16-19.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.

Kommende Aktiviteter - 2000

Søndag 10. sep.
Folkefest på Avedøre Flyveplads kl 11-16.
Udstillinger, flyvehist. værksted, præsentation af startbane og flyver på søjle-monumentet.
Indvielse af "Historien i Gaden " monumentet kl 13.00.

Mandag 18.sep.Bibliotekscafeen kl 19.30
Dan Olsen viser Hvidovre billeder på storskærm.

Mandag 16.okt. Bibliotekscafeen kl 19.30
"Hieroglyffernes gåde" foredrag med billeder
ved mag.art.Torben Holm Rasmussen.

Mandag 13.nov. Bibliotekscafeen kl 19.30
Hvidovre kommunes Arkivar Poul Sverrild viser billeder fra "Historien i gaden", nyt om projektet og om udflytning til Officersmessen i Avedørelejren.

NB.: Selskabet har fået sin egen hjemmeside på Internettet.
Addressen er.: www.hvidovrerytterskole.subnet.dk

Husk!!!!
tilmelding til møderne på vor telefonsvarer.: 3647 3444

Siden Sidst. v/P.E.Hansen

Så gik den sommer. På de forskellige lokalhistoriske fronter har der været livlig aktivitet.

Den 17 april blev "Åbent hus" i Rytterskolen besøgt af ca. 40 interesserede gæster. Mange havde medbragt lokalhistoriske effekter og billeder , som nu er afleveret til arkivet. Det skal bemærkes, at Selskabet altid er indstillet på at modtage, låne eller kopiere lokalhistoriske billeder. Vi kan scanne billedet "på stedet" , så man ikke behøver at mangle dem i sin private samling.
Selskabet har i samarbejde med "Tværpilen" og Hv.Komm. været arrangør af en række udflugter for vore skolebørn .
De besøgte bl.a. Vikingeborgen Trelleborg ved Slagelse, Forsøgscentret i Lejre ligesom Middelaldercentret i Nyk. Falster og Ole Rømer museet i Vestskoven blev gæstet.
Det var 22 glade børn, der sluttede i Rytterskolen med overrækkelse af Diplomer og kig på videofilmen som Dan Olsen havde optaget fra turene .

. Den 4.maj blev den første af Hvidovres historier i gaden indviet. Det var monumentet med brdr.Schows håndjern, der af sløredes på Hvidovrevej. Den 11 maj gjaldt det mindepladen for Holmegård på Kløverprisvej med efterføl
en?e
reception på Holmegårds bibliotek.Her kunne man ogsa fejre udgivelse af bogen "Omkring Holmegården".
. . Fra d. 23 til d. 27 Augst var der i Rytterskolen en udstilling af en lokalhistorisk samling billeder. Anledningen var Hvidovre Boligselskabs afd. "Hvidovreparken", som fejrede sit 50-års jubilæum. Ophavsmanden til denne udstilling , Henning Jensen, var til stede og besvarede diverse spørgsmål om bebyggelsen og dens historie.

Mange var interesseret og kiggede indenfor.

En Faderskabssag for 200 år siden.

I Helligåndskirken i København blev der den 13 Maj 1797 døbt
et uægte barn, som fik navnet Christen Larsen.
Som barnefader blev angivet Lars Jensen,
gårdmand på Hvidovre Mark udflyttet fra Hvidovre By.
Moderen var Birthe Cordsdatter.
Faddere ved dåben.: Jordemoder Madam Julie Hass,
handskemager Hasses hustru i Trompetergangen og
Skræddermester Jens Thostrup. (Taastrup)

Birthe var blevet gravid med sin husbond Lars Jensen, som
havde lovet hende ægteskab. Men han skiftede mening og
dette gav anledning til en langtrukken retssag.

Pigen var ca. 2 mdr. henne i sit svangerskab, da hun bliver sagt
op til november skiftedag 1796. Hun mente at hun var uretmæssig
opsagt og ville ikke rejse.
I stedet indstævner hun Lars Jensen for denne opsigelse den
10 november.

Den 12. November kommer Lars Jensen hjem fra marked og
er godt beruset. Han opsøger pigen og beder hende om at
åbne sin kiste, for at han kan se, om hun har stjålet noget.
Kisten står i et uaflåset rum på loftet og Birthe har tidligere
tilbudt, at han må se, hvad den indeholder. Nu er loftet pludseligt
blevet aflåst og da Birthe omsider åbner sin kiste, indeholder
den bl.a. 1 skjorte og 2 særke mærket med Lars Jensen
og hans moders navnetræk med rødt kridt.
Først da tøjet ligger på bordet ved siden af kisten henter Lars
et par vidner.

Herefter "anholder" han Birthe og holder hende indespærret på

gården under bevogtning af fire mænd. Næste dag bragte han hende under eskorte til Amtets birkedommer (Berg i Ballerup), som dog omåaende lod hende gå.
Hun flygter ind til sin morbror i København, som hjælper hende med at søge fri proces hos kongen til at føre en retssag mod Lars Jensen.

Nu begynder en langvarig retssag, som må have været forfærdeligt opslidende for hende.
Flere gange møder Lars Jensen i retten med vidner, der er så berusede, at de bliver bortvist.
Birthe har under sin tjeneste passet familiens tøj. Hun har tidligere broderet navn på deres tøj.
Hvorfor var skjorten og særkene kun mærket med kridt ?
Birthes kiste bliver også undersøgt og det viser sig, at bunden har været fjernet og nu kun er påsat med søm.
Dette sammeholdt med, at loftet pludseligt var aflåst, gjorde, at dommeren 1 marts 1797 frifandt Birthe for tyveri.

Lars blev dømt til at betale Birthe en erstatning på 500 Rdl., for at have gjort hende gravid samt for at have tyvtet hende.
Derudover skulle hun have dækket omkostningerne på 25 Rdl. 1 forbindelse med den forestående fødsel.

Dommen gør Lars Jensen rasende.
Han anker omgående kendelsen til Højesteret.
Hen nægter han, at være barnefaderen og påstår, at Birthe er lovligt opsagt.
Desuden stævner han hende endnu engang for tyverisigtelsen til trods for, at hun tidligere er frifundet.
Dette sidste punkt bliver dog ikke godtaget.

Sagen behandles i Højesteret og der falder dom den 9 september 1799.

Af Domsudskriften fremgår det, at det kunne betale sig for

Lars Jensen at anke.
Højesteret fandt at anken kunne deles op i 2 poster.:

1. Tyverisagen.
Lars Jensen nægter at have påført Birthe Cordsdatter Skam og Skade ved urigtigt, - at beskylde hende for tyveri og i den anledning holde hende arresteret, - at udføre hende arresteret fra gården under Vagthold og forårsaget den derpå følgende retssag.
Af domme
ns procedure fremgår det.:
at skyldsspørgsmålet i denne post anses for at være oplyst og Lars Jensen tilpligtes at betale Birthe Cordsdatter til erstatning
for den påførte skam og undergivne anholdelse, een, efter omstændighederne passende pengesum, samt at betale sagens omkostninger for unødig trættende.
2. Faderskabssagen.

Lars Jensen nægter at have besvangret Birthe Cordsdatter og derved påført hende udgifter ved barselfærd.

Af dommens procedure fremgår det.:
I den under sagen fremlagte attest fra jordemoderen Louise Hass, er Lars Jensen udlagt som fader til det af Birthe Cordsdatter, den 6 maj 1797, fødte og derefter døbte drengebarn.
Men da Lars Jensen ikke alene har nægtet at være
fader til barnet, men tillige under Ed har benægtet dette, uden at Birthe Cordsdatter har protesteret, taler det for at Lars Jensen bør frifindes.

Thi kendes for ret.:
Birthe Cordsdatter bør for Gårdmand Lars Jensens tiltale i denne sag fri at være.
Derimod bør Lars Jensen af Hvidovre Mark betale Birthe Cordsdatter i erstatning for den hende ved urigtig tyvs

beskyldning, pålagt arrest og hans videre, under denne sag, lovstridige forhold hende påførte vanære, den summa Eet hundrede rigsdaler, skriver 100 Rdl., danske courant.

Så bør han og betale denne processes omkostninger med 12 Rdl. og end videre bør han som unødig trættende betale til Justitkassen så meget som denne dom med seglet koster, men 1øvngt bør Lars Jensen for Birthe Cordsdatter videre tiltale i denne sag fri at være.
Til bekræftelse under min hånd og segl.
Ballerup den 9 september 1799.
Birkedommer Bang
Altså.:
Lars Jensen frikendte sig ved Ed at være barnefader.
Han blev dog dømt til at betale Birthe Cordsdatter 100 Rdl. for
at beskylde hende for tyveri samt for at holde hende arresteret.

Redigeret af PEH efter oplæg fra Minna Sørensen
Lars var husbonde på Brøndgården i Hvidovre (Hvidovregård). I Folketællingen for 1801 er han 40 år og ugift
På gården lever hans gamle moder (84år). Det er måske hende, der står bag det hele. Birthe var tjenestepige og ikke noget passende parti for Lars. Moders ord var lov. Derfor måtte Lars finde på en udvej, som endte i denne retssag. Da moderen dør i 1804, går der ikke lang tid førend Lars finder sig en brud. Han bliver gift med Magdalene Hansdatter. Om de lever lykkeligt til deres dages ende melder historien intet om.

Kommuneatlas
for Hvidovre Kommune

Der er mange borgere i Hvidovre som har bemærket nogle mennesker med røde jakker, som har gået rundt og fotograferet huse i Hvidovre og som samtidig har noteret flittigt på nogle papirer. Det er ikke en ny kontrolforanstaltning omkring byggeri i kommunen, men derimod forarbejdet til et redskab, vi har ventet længe på i Hvidovre Kommune.

For langt over 10 år siden satte Skov- og Naturstyrelsen et arbejde i gang med at få registreret bevaringsværdierne i den danske bygningsmasse ældre end 1940. Der blev udvalgt en række kommuner, hvor et arkitektfirma inder Styrelsens tilsyn gennemførte undersøgelserne og derpå udgav et stort flot værk om husene i den enkelte kommune.

Udgivelserne har navn af Kommuneatlas, og de foreligger nu for knap et halvt hundrede kommuner. Det har efterhånden udviklet sig til flotte farvestrålende bøger, hvor man kan finde alle en kommunes ejendomme fra før 1940 registreret med en farve, som angiver deres bevaringsværdi.

Turen er nu kommet til Hvidovre, og vi forventer, at vi i februar eller marts måned år 2001 kan præsentere et smukt værk for borgerne. Samtidig har vi dermed fået et redskab, som kan fortælle os, hvor de kulturhistorisk mest værdifulde ejendomme ligger, og dermed kan vi beslutte, hvilke bevaringsredskaber vi ønsker at anvende her i kommunen.

Ud over selve atlasset, så vil der efter undersøgelsen ligge et skema for hver ejendom, som nærmere angiver, hvilke bevaringsværdier, der ligger i det enkelte hus.

Det mest spændende bliver vurderingerne af alle parcelhusene i

kommunen, for dem kender vi ikke nær så godt som de store byggerier, hvis værdier i det store og hele er kendt.
Et særligt Hvidovre-problem ligger i vurderingen af de mange selvbyggerhuse, som er så karakteristiske her. De vil efter de gældende regler automatisk få en lav bevaringsvurdering, men det finder vi ikke rimeligt, når det er et særkende for Hvidovre på samme måde, som det arkitekttegnede er særkender i kommunerne nord for København.
Med atlasset får vi overblik over vores bevaringsværdier, og så kunne det måske være på sin plads at få en ny Hvidovreforening, en bevarings- og forskønnelsesforening?

Poul Sverrild

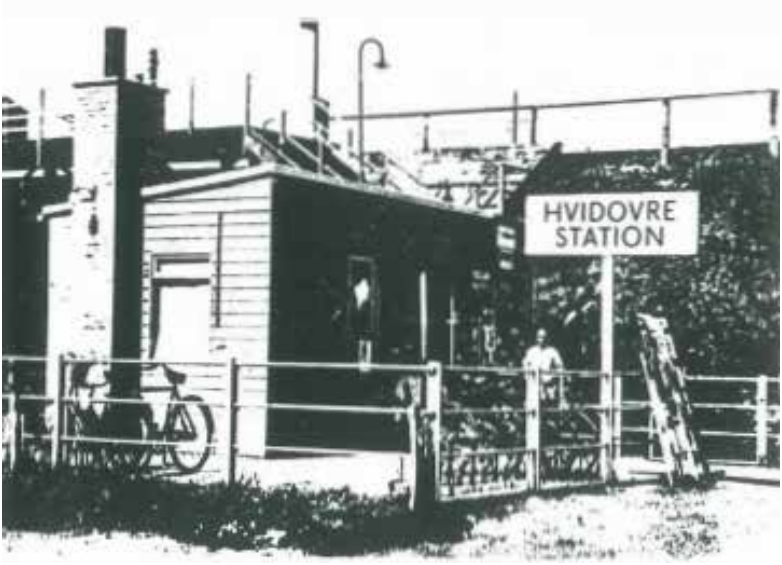

Det er ikke alle gamle bygninger, der er bevaringsværdige, men uden registrering, kan vi ikke prioritere vores bevaringsindsats. Hvidovre Station 1935.

KRONER OG ØRE

Et gammelt ord siger.: "Penge er ikke alt". Om det er "vise ord", vil jeg lade være usagt, for penge er næsten alt. Uden disse værdimålere ville "alt" være kaos. Penge er, ganske vidst, årsag til krig og ulykke, magt og begær, snyd og bedrag, men uden de rare mønter ville grusomhederne antage uhyrlige dimentioner og ikke kende nogen grænser.
Så var det "junglens lov" der regerede.

Penge har også gode egenskaber, at fordele goderne efter et rimeligt grundlag, at holde hjulene i gang og lede samfundet og civilisationen i den rigtige retning. Der kan debatteres og diskuteres over dette emne til evig tid og det vil ske, men sagen er at "Penge er kommet for at blive".

Danske mønter er kendte siden Svend Tveskægs tid og har løbende haft forskellige betegnelser. Hovedmønten skulle være værdifast, d.v.s. at præget på mønten skulle svare til metalværdien i ædelt metal, guld eller sølv. Der er blevet fusket meget på dette område, men som tiden gik, kom flere og flere aftaler på plads mellem forskellige nationer.

Danmark og Sverige indgik således en møntkonvektion i 1873, hvorefter både Hovedmønt (Guld) og skillemønt (Sølv) skulle fremstilles af legeringer, der var ens og derfor kunne bruges som ensartet betalingsmiddel i begge lande.

Hovedmønterne blev 10 I 20 Kroner i guld cig møntenheden . : 1 Krone = 100 Øre. Norge kom med i konvektionen, som blev iværksat d. 1januar 1875. Aftalen holdt indtil første verdenskrigs udbrud i 1914. Danmark bevarede guldbarrefoden indtil 1931, hvor vi gik over til Papirmøntfod (d.v.s. en møntsystem hvor sedlerne ikke repræsenterer og ikke kan indløses med ædelt metal).

Summa summarum.

Vi har haft Kroner og Øre her i landet i 125 år.
Det bliver interessant at se, hvad ECU-valget den 28. september, bringer af nyheder.

PEH.

Kettevej v.P.E.Hansen

I H.O. Nordlunds udmærkede bog fra 1982.: "Vejnavne i Hvidovre Kommune", kan man læse, at navnet på Kettevej stammer fra marknavnet Kiettager Aas (Markbogen 1682 I Udskiftningskortet 1779) og at Hvidovre Sogneråd i 1926 besluttede at føre navnet på vejen til Avedøre tilbage til sin gamle betegnelse, nemlig Kettevej.

Nu er der imidlertid noget specielt med netop dette stykke vej. Her har vi nemlig resterne af den oprindelige gamle landevej til Køge. Landevejen kom fra København, fortsatte over Vesterbro til Valby, hvor den delte sig og gik henholdsvis mod Roskilde og sydover til Køge via Hvidovre/ Avedøre og derudad. Vejen var ikke indgrøfte1 og som følge deraf undertiden ufremkommelig, p.gr. af pløre og ælte. Det gav anledning til mange skærmydsler med de stedlige bønder. Avedørebonden fik ry for, at være voldelig. Han ville simpelthen ikke finde sig i, at de rejsende, for at forcere vejen, kørte ind i afgrøderne.
De daværende myndigheder blev klar over forholdene og anlagde

derfor i starten af 1720'erne en anden vej til Køge langs med stranden (nuv.: GI.Køge Landevej). Denne vej blev heller ikke nogen succes, men det er en anden historie.

Tilbage lå nu den gamle landevej som fra Hvidovre gik fra den sydlige ende af landsbyen, ud af fægyden (Hvidovrevej) ind over nuværende Lejerbos bebyggelse og ca. ud af Spurvehøjvej, hvor den forsatte på Avedøresiden ad den hidtidige og nuværende Kettevej.

I 1779 kom Udskiftningen til Hvidovre. En landmåler fik til opgave at udstykke de gamle agre i nogenlunde lige store parter, så de udflyttede bønder ville være tilfredse med hver deres andel. Den gamle landevej løb tværs over Tyre-engen og Tvingsagrene og for at gøre dette område til en helhed, blev vejen sløjfet og genskabt mellem to udskiftningsstykker (nuv.:Kettegårds alle). Herved opstod det mærkelige zig-zag sving forenden af Kettegårds alle ved Avedøre Havnevej, for man skulle jo ramme vejen til Avedøre (Kettevej), på den anden side.
Jeg vil gætte på, at den nye vej ikke er blevet officielt navngivet. Den var jo ikke mere en landevej til Køge og har måske, i folkemunde , bare været vejen til Avedøre, ligesom den i Avedøre har været vejen til Hvidovre.

Men så er det, at Nordlund skriver i sin bog.: - Hvidovre Sogneråd besluttede i 1926 at føre Avedørevej tilbage til sit gamle navn Kettevej ?? Der står ingen steder at vejen har heddet Kettevej ? . Men den har måske været en kettevej ?? .

Jeg har undersøgt ordet "kette" og finder at netop en kette, er et stykke landmålerværktøj, man engang brugte til at afsætte linier og måle afstande med i terrainnet.
På tysk betyder kette, kæde.Værktøjet består af mange led på en fods længde (31,4cm). Kort og matrikelstyrelsen anslår længden

på sådan en kæde til 60 fod (ca.20 mtr) eller 20 favn.
De fortæller, at brugen af landmålerketten blev afløst af andre værktøjer i 1930'erne. Det var et tungt og uhandigt redskab og blev derfor kaldt en "Slævekæde" blandt fagfolk.
Hvis teorien er rigtig, findes der kun een kettevej, men den hedder idag Kettegårds alle. Kettegården lå på grænsen til nabosognet BrøndbyØster i Avedøre og har intet med Kettegårds alle at gøre.

Da man udstykkede matr 2 (Stengården) og matr 13 (Eriks Minde) i Hvidovre, blev der etableret en forbindelsesvej fra Skolen (nuv.: Sønderkærskole) og til Københavnsgrænsen ved Folehaven. Man gav vejen det pompøse navn "Københavns Boulevard", men det blev ændret efter en fælleskommunal/postal overenskomst i 1926 om vejnavne i Storkøbenhavn.

Herefter hed hele vejstykket fra Københavnsgrænsen og til Avedøre Landsby.: Kettevej. Københavns Boulevard ændrede i 1956 endnu engang sit navn, dennegang fra Kettevej til det nuværende Sønderkær. Gården Sønderkær lå dog ved Kettegårds alle !!!.

(Sønderkær-navnet havde tidligere (1934) været brugt på en anden vej i kommunen, men taget af plakaten for at hædre en ejer af Bakkegården, som var konservativt medlem af sognerådet. Vejen kom til at hedde M.Bechs alle.)

Det er muligt at hele historien om Kettevej bare er en tese og at Nordlund simpelthen har ret i, at navnet stammer fra en ager i Avedøre med navnet Kiettager.
Så burde den hedde Kiettagervej, så havde det været så let.

Avedøreselskabet

Lokalafdeling af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Referat af møde den 8 juni 2000 i arbejdsgruppen for Avedøreselskabet.

Til mødet var indkaldt den hidtidige arbejdsgruppe og de personer, der ved mødet i Avedøre landsby havde meldt sig til at deltage i arbejdsgruppernes arbejde. Til stede: Lis og Peter Holmenlund, Kaj Nilsson, Erling Groth, Benny Sabroe og Paul Kühle. Afbud fra Paaske's, John Mogensen, Kim Skjoldager.

Der blev truffet følgende beslutninger:

Vi syntes at mødet i Avedøre gamle skole var hyggeligt og godt og levede op til vore forventninger.

På baggrund af det lille antal tilmeldinger til arbejdsgrupperne lades den ide ligge.
I stedet kommer der et månedligt snakkemøde, hvor vi kan udveksle historier, definere opgaver og drøfte videreudviklingen af selskabet.
Næste møde er sat til 24 august kl 19.00 i Avedøre Kirke.

Alle opfordres til at komme forbi på snakkemødet eller skal det hedde HistorieForum, for at få en god ide eller fremlægge et forslag, et arbejde, en plan til at udforske lokalhistorie eller til formidling af den.

Medlemskab af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Vi vil ikke tage stilling til det organisatoriske samarbejde, men opfordrer alle, der vil være medlem af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab om at melde sig ind, men vi vil også fastholde, at det behøver man ikke for at deltage i Avedøreselskabets arbejde.

Kaj Nilsson havde arbejdet med et sæt formåls og opgaveretningslinier, som vi venter at tage op til overvejelse, for der er vigtige ting lige nu, at samle historie og overblik

Bestyrelsen 2000

Formand.:			
Dan Olsen	Spurvehøjvej	17 st.tv	36788642
Næstformand.:			
Kirsten Andersen	Korshøjvej	6	36786060
Kasserer.:			
Eigil Jørgensen	Hvidovrevej	98C	36470058
Øvr.Bestyrelse.:			
Per E. Hansen	Grenhusene	26	36492470
Eli Olsen	Sognegårds alle	23.3tv.	36783032
Esther Hansen	Høvedstensvej	22.2tv	36780661
Bent Christiansen	Paris Boulevard	20	36492941
Komm.Bestyrelse.:	Taulekrogvej 80		
Helle Adelborg	~~Strandhavevej~~	2.st.	36490238
Ahmet Demir	Hvidovrevej	522.3th.36	36497870
Suppl.:			
Erling Groth	Ege alle	41	36772511
Dora Orneborg	Toft Sørensens Vænge	11.1th.	36757083

Reserveret Post Danmark

Omkring Holmegården. (omtale).

Så blev Hvidovre lokalhistorie atter beriget med et udsagn fra sin fortid. Det er Hans Chr.Thomsens bog om Holmegården og kvarteret omkring i det nordlige Hvidovre. Bogen, som tidligere er omtalt her i bladet, er en positiv overraskelse. Den er blevet grundigt og rosende kommenteret i de lokale aviser og vi kan kun anbefale alle, der er interesseret i Hvidovres historie, at anskaffe sig publikationen.

Den kan købes på Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv, Hvidovrevej 280 (kr.80) eller erhverves ved indmeldelse i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1. Betalt kontingent giver ret til et gratis eksemplar mod forevisning af "Hvidovre Lokalhistorie no.2"
Tilbudet er gældende til d. 13.november 2000

Hvidovre Lokalhistorie

18. ÅRGANG NR. 4 DECEMBER

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Holmegården 1998 tegnet af Kirsten Andersen

Kommende Aktiviteter ..... sd. 2.
Om at cykle ..... sd. 4.
Siden sidst.....
Nytår 2001.....

Redaktion:
Per E.Hansen (ansv),
Dan Olsen, Kirsten Andersen.
Medlemsblad trykt i 650 ekspl.
Deadline no.1. d. 15 januar 2001.
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.
Medborgerhuset. Hvidovrevej 280.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 39 21 81.
Tirsdg / Onsdg. kl 13-16. Torsdg kl.16-19.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.

Kommende Aktiviteter - 2001

15.januar. kl.19.30. Foredrag i Bibliotekscafeen.
Allan Steinmetz fra Vordingborg lokalhistoriske Forening, fortæller om svenskekrigen og især frihedshelten Svend Gønge.
19.januar.
Teatret Vestvolden har premiere på et musikalsk spil .:"Ej Blot Til Lysthus". En fri fortælling fra Hvidovre til Hvidovre om Hvidovre. Spillet foregår i tiden hvor Hvidovre overgik fra konservativ landkommune til socialdemokratisk bykommune.

12.februar. kl 1.19. 30 Foredrag i Bibliotekscafeen. Vi håber at kunne afholde det, p.gr. af sygdom, aflyste foredrag d.13. nov. Poul Sverrild viser billeder fra "Historien i Gaden", nyt om projektet og om udflytning til Avedørelejren.

12.marts. l 1.19.30 Selskabets Generalforsamling afholdes i Bibliotekscafeen.
Bagefter vises en lokalhistorisk film.

29 april. Folkefest på Avedøre Flyveplads.

"Kommune Atlas" er tidligere omtalt her i bladet og ventes først på året.
"Gårdene i Avedøre" er udkommet og kan købes i arkivet. Pris.: kr. 40.
"Hv. Kirkebog 1778-1799", som blev præsenteret ved en reception d. 28 nov.
2000 kan købes på arkivet Pris.: kr. 50.

Siden Sidst. v/P.E.Hansen

Der opstod forskellige tekniske problemer for arrangementet "Folkefest på Avedøre Flyveplads", Hvorfor man valgte at udsætte festen til foråret 2001.

Selskabets udflugt til Odsherred blev også aflyst, da "Safaribussen" i sidste øjeblik blev hyret af kommunalbestyrelsen, som må siges at have første ret til køretøjet.

d.18 september samledes 65 medlemmer i Bibliotekscafeen, for at høre vores formand, Dan Olsen, fortælle om bondegårde i 1920'ernes Hvidovre og Avedøre. Det er et lokalhistorisk emne, som altid vil interessere mange.

d.12 oktober. En sikker succes er et foredrag med Poul Sverrild som taler. Hvidovre Kulturråd havde arrangeret en aften i Bibliotekscafeen med Poul på stolen og emnet, "Pantefogeden og den vrede dame".
Historier og billeder fra Hvidovre i 30'erne.

d.15 oktober kunne Hvidovre Idrætsforening fejre sine 75 år . Her, ved denne lejlighed indviedes på Stadion et lysfænomen. Det var fordums glansårstal bøjet i neon. Der er plads til flere årstal, selvom det måske bliver ad åre. Det er et "Historien i Gaden" projel<t og vil blive fulgt op af et lystårn, som vil kunne "ses viden om", siges det.

d.16 oktober inviterede selskabet til foredrag i Bibliotekscafeen. Denne gang var emnet "Ægypten", en sag der il<l<e har meget med Hvidovres fortid at gøre. Nå, men mag.art.Torben Holm-Rasmussen er ægyptolog og ved hvad han taler om. Det blev en fornøjelig affære, om dengang der var faraoer til.

d.13 november, var det atter Poul Sverrilds tur, men sygdom forhindrede Poul i at komme. I stedet måtte 85 medlemmer tage til tal<l<e med det udmærkede afsnit 8 fra serien "Plads til os alle". En video, som i store træl< er Poul Sverrilds værk. Aftenen blev reddet.

Her senest d. 28.november afholdtes en reception i Rytterskolen.
Arkivet præsenterede Hvidovre Kirkebog 1778 til 1799. Det er en forsættelse af kirkebogen, som udkom for 7år siden. Et nyttigt redskab i efterforskningen af Hvidovres fortidige slægter.

Farfars Ben.

Der var engang, for ikke så forfærdeligt længe siden, at menneskene bevægede sig fortrinsvis på deres ben.
Skulle de til byen, eller bare op i den anden ende af sognet, foregik det på "Apostlenes Heste". Der var sjældent andre muligheder. Helt op i vor tid, lwnne man træffe fo, som foretrak at gå, hvis de skulle nogen steder.

Min gamle farfar hørte til den slags mennesker. Han var kusk ved Københavns Kommune og selv om jobbet bestod i kørsel med hest og vogn, gik han frem og tilbage til sit arbejde. Om søndagen brugte han formiddagen til at pleje sine dyr. De skulle jo også have foder og vand, selvom det var fridag. I sommermånederne gik han den lange vej fra kolonihaven ved Flaskekroen og til Vester Fælledvej og retur på sine træsko og det selvom hans voksne sønner tilbød at betale rutebilen. ""."Næh, det kumne ikke betale sig, at vente på den".

Det fortælles, at da han engang skulle besøge nogle slægtninge i Glostrup, lmm han gående med sine drenge fra københavn. Den mindste af knægtene slmlle bæres noget af vejen, men pyt, så blev han båren. Da de sent på aftenen, efter en lang god dag, skulle hjem igen, ville farfar Frederik gå. Da blev det for meget, selv for familien, som henviste til drengene og især den mindste. Man foreslog toget (som dog var opfundet) og det endte med at de to yngste blev sendt hjem med toget, men Farfar og den ældste gik.

Det var ikke fordi han var nogen "næringssorg", der blev bare passet på pengene. Skulle der spenderes, var det lige meget med kroner og ører.
Han brugte bare ikke unødvendige transportomkostninger, når ”man havde et par gode ben at gå på”.

Cyklen.
Han levede ellers i en tid hvor et nyt transportmiddel udviklede sig og snart skulle blive almindelige menneskers ejendom. Jeg tænker på Cyklen. Fra at være en kuriositet blev den et seriøst transportmiddel, først for landboerne og siden, i høj grad, for befolkningen i byerne.
Den udvidede folkets aktionsradius. Nu kunne man bo længere væk og alligevel passe sit arbejde. Når man havde cyklen til at transportere sig, gik det hurtigt, let og elegant. Tiden i trediverne og indtil lige efter den anden verdenskrig, var vel højdepunktet for cyklens seriøse brug.
Jeg vil i det følgende fortælle om mine egne erfaringer med cyklen ":

1937.
Mit første indtryk af cyklen, kan jeg ikke huske, men har det som dokumentation på foto.
Den unge familie på tur med barnet i en sidevogn til fars cykel. Sidevognen havde form som en motorbåd, sori og med pårnalet dannebrogsflag. Der var kaleche, så jeg kunne sidde i tørvejr.

1938.
Min far havde en smart cykel med "stangbremser" og gear. Den "klikkede" under kørslen og "spandt" når.man holdt frihjul. Her sad jeg foran på stangen, på min egen saddel, og holdt fast i styret. Jeg lavede l "motorlyde" med munden og opfordrede min far til at køre stærkere.
"Jeg vil styre" sagde jeg, "Tag !lænderne væk, Far". Han lod som om han fjernede hænderne, men styrede med fingerspidserne, indtil jeg med et l ordentlig snuptag, styrede en anden t , retning. Hele ekvipagen tumlede til l jorden. Med den ene arm snuppede manden sin søn, medens han tog mødet med vejbanen, med den anden arm. Hånden kurede hen af gruset og blev blodig.

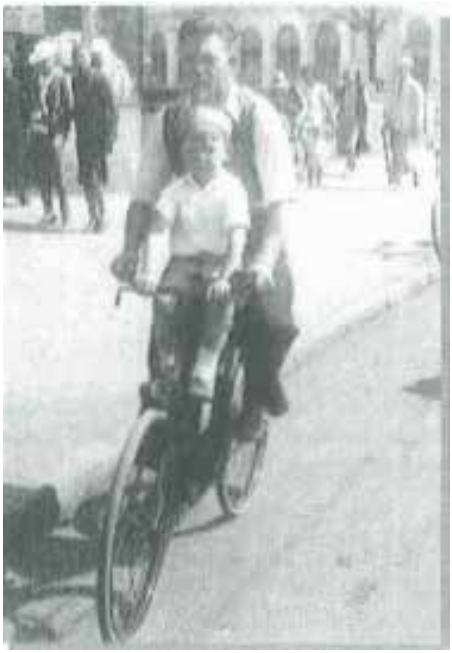

Far og søn forsatte rejsen, han lettere kvæstet, men nu under fuld lwntrol. Han havde også en trehjulet ladcykel, den var meget anvendelig. Jeg husker engang vi kørte ind på Halmtorvet. Her var fragtmandscentralen og dermed også mange heste. Det var disse dyrs efterladenskaber vi var ude efter" Man siger, at hestepærer er god gødning for roser og vi havde mange roser i haven. Nu kørte vi rundt på Halmtorvet med undertegnede som udkig på ladet. Far morede sig tit over at fortælle om mine udbrud medens jeg begejstret pegede.: "Far, far, se, een til pruttebæ".

1942
Jeg var vel ca. 6år , da jeg blev præsenteret for min første lille cykel. Min far havde købt et brugt eksemplar og med stor omhu lakeret den 1 en knaldrød farve. Den var blevet stafferet og stod nu der, med sølvbronzerede hjul og styr .
Jeg fik de første kørelektioner hjemme på vejen.: "Hold nu balancen med styret""" . rolig, rolig"". "Ja, og kør så tilbage". Far løb ved siden af og støttede efterhånden mindre og mindre. Jeg slap for kosteskaftet, som stukket ned i sadelrøret, var "kørelærerens styrepind" og kendetegnet for en nybegynder på tur.
Min far greb mig i nakken, når det blev nødvendigt.
Klodserne på pedalerne slap jeg også for, da jeg sagtens kunne nå, med mine egne ben.
Og så gik turen en søndag ud i København. .
Jeg kørte selvbevidst og med større og større selvtillid. Det gik godt, indtil vi mødte en anden familie på cykeltur. Her havde knægten "kosteskaft og klodser". Jeg skulle rigtig vise mig og slog et slag med styret, med det resultat at jeg pludselig lå der" .. ". Fiasko 11.

Hvad der blev af den lille røde cykel, ved jeg ikke . Jeg voksede jo fra den og fik andre hjemmeflikkede gamle cykler . Det var under krige og en ny cykel kunne man bare drømme om, evt. som gave til konfirmationen.

1946
Min mor havde skiftet ægteskab og var nu gift med en politimand. Politiet var udstyret med tjenestecykler. Det var særlige store robuste eksemplarer med fri service fra politiets egne mekanikere. Helge fortalte mange historier

om sine kollegaer på stationen. Bl.a. denne.: En overbetjent så anledning til udrykning på Strøget. Han fandt et lommetørklæde i lommen og med det hævet i den ene arm, udrykkede han på cyklen, medens han klemtede med klokken og råbte på passage.

Jeg blev sendt til købmanden, mejeriet eller op på Hvidovrevej, men ofte på gåben. Enkelte gange, hvis det hastede, kunne jeg låne min mors cykel . Det var med formaninger om at køre ordentligt, trække over fortovet, ikke køre mod kantstenen (Det ødelægger hjulet) o.s.v" Alligevel skete der tit et eller andet med køretøjet, enten en punktering eller kædeskærmen begyndte at larme. Det værste der kunne ske, var et ekset hjul.
Vi havde en bekendt, som var god til at udbedre disse skader.

1949
Så blev jeg konfirmeret. En af gaverne var så en cykel, d.v. s. jeg havde en cykel som jeg fik lov til, ud af mine konfirmationspenge, at regenerere hos en fagmand. I Folehaven lå cykelsmeden, som fik opgaven. Stellet blev ovnlakeret fik nye hjul og et gedebukkestyr, nye skærme og pedaler, oven i købet en dynamolygte og en smart saddel. En Basta-lås fuldendte værket. Nu var jeg godt kørende i den nærmeste fremtid. Mange ture blev det til. Man var jo nået til den alder, hvor man skulle møde andre unge mennesker, især dem af det modsatte køn.
Man havde tjek på, når der var "gøgl" i byen, Damhus-tivoli, ud til stranden, "Neptun", "Mandalay" o. s. v. Ofte gik turen en smut op til Hvidovre kino, blot for at se, "om der var nogen".

1950
Det var sådan et smut min kammerat foreslog en sommeraften. Problemet var bare, at hans cykel var "ude af drift".
Vi kunne jo gå, eller l1an kunne gå og jeg køre evt. med ham på stangen. Men sådan noget gør politimandens dreng ikke. Jørgen havde en bedre ide, han var alene hjemme og faderens cykel stod jo der. Det var en firmacykel med reklame på tværstangen og der var i øvrigt strenge forbud fra faderen om i det hele taget at nærme sig dyret.
Men han var jo ikke hjemme og det var jo bare en sviptur. Jørgen snuppede cyklen og vi hjulede begge op til kino. Vigerslev Alle og Hvidovregade mødtes dengang i et stort kryds foran biografen. Her, i krydset, racede Jør·· gen rundt på fars cykel, snart i store cirkler, snart i ottetaller og med fuld fart. Han havde ikke lagt mærke til en Lillebil, som pludseligt holdt der. Og med et vældigt brag l<ørte han ind i bagsmækken på bilen, forhjulet forsatte op mod

bilens bagrude og kastede sin rytter af. Jørgen grinede flovt og samlede cyklen op. Forgaflen havde fået et skub og hjulet befandt sig nu en anelse længere inde under styret end oprindeligt planlagt. Man kunne ikke umiddelbart se skaden, men den kunne mærkes når man kørte.

Pladsen foran Hvidovre Kino

Vi kørte hjem, Jørgen lidt slukøret.
Han stillede cyklen på plads, efter vi havde lakeret et par småskrammer og pudset lidt på den.

Jørgens far om sent hjem den aften, det var noget med en fest og humøret var høJt. Om morgenen havde han det som man har det efter en sådan aften og mente derfor, at cyklens nye køreegenskaber, skyldes festen i går. Da han skulle hjem fra arbejdet var helbredet ikke blevet bedre. Først da den underlige svimmelhed holdt sig på cyklen i flere dage undersøgte han fænomenet og opdagede skaden.
Han var heldigvis en mand med humor og kom til at grine af sin egen tåbelighed, .””.så var den hjemme.

1951.
Der var flere måder at komme hjem fra arbejdet på. Vi børn glædede os til at se ”Gakgak” manden komme hjem fredag aften” Han kunne til gengæld ikke lide os unger, var galsindet og skældte ofte ud . Det var vel også grunden til hans øgenavn ”Gakgak”. Det var nemlig de lyde der kom fra han forlorne tænder, når han skældte ud.

Når han dukkede op på sin cykle for enden af vejen, råbte børnene.: "Nu kommer Gakgak", så fulgte vi interesseret hans usikre færd, fra den ene ende af ve1ens bredde til den anden og vi jublede når han pløjede ind i en hæk og gik i stå der"". Så var det at han skældte ud""
Hel humørforladt var manden ikke. Det fortælles, at han fra een af disse ture nu stod i køkkenet og prustede. Konen var lettere ophidset og hvæsede.: "Nå, der er du. Nu har sildene stået her og snerret, den sidste halve time". Gakgak gik hen til komfuret og kiggede olmt på stegepandens indhold. "Skal I snerre af mor ?", var hans kommentar.

1952.
Når man om morgenen kørte ind ad Vigerslev Alle fra Hvidovre kunne man se mange forskellige udgaver af det cyklende folk. Alle skulle de skynde sig På arbejde. Nogle adstadigt og andre med tidsnød, som gav anledning til kl1mten med !<lokken og hasarderede overhalinger.

På Herrecyklen var kontormanden eller f.eks. skolelæreren, udstyret med blød hat og frakke. Mappen var spændt omkring tværstangen og hang i sikkerhed der, mellem sin ejermands roligt pendulerende ben.
Cyklen (Turistcykel) var blank sort og med forkromede fælge og styr.
Et værdigt køretøj og en værdig mand.
Om vinteren var styret forsynet med lammeskindsmuffer, så man kunne styre uden at fryse om fingrene. Sadelen var forsynet med ekstra betræk, der var rullet elegant op på bagkanten . Det var beskyttelse mod skidt og regn, når cyklen skulle stå et sted og vente på sin ejermand. Frakkeskåner var selvfølgelig standart på kontormandens cykel. Hans vigtigste beklædning var JO netop frakken. Et andet vigtigt værktøj var cykelklemmer, til at snøre buk-· sebenene ind, så de ikke blev tilsmudset af den grimme kæde.
En lukket kædekasse (En oliebadskasse) kunne også klare dette problem, men alligevel, cykelklemmer. En fin mand cyklede ikke, han "siklede".

Cigaretrygning på cykel var vanskeligt, de røg sig selv op og forsvandt som dug for solen. Piberygning var at foretrække.
Det var naturligvis kun herrerne, der kom rygende som et lokomotiv.

Damecyklen (Bedstemorcyklen) er et andet kendt medlem af familien.
Den er sortlakeret og forsynet med cykelkurv på styret og uden tværstang .. Nogen smuk åbenbaring er der ikke tale om. Styret sidder højt, sadlen lavt hvad der giver konstruktionen et skævt udseende. En !<vinde skulle jo være sømmelig og sidde værdigt, med rank ryg og frakkens skøder skubbet ind under rumpen. (Mændenes frakkeskøder hang gerne løst ned). Bag på var

ofte monteret en barnestol, der kunne klappes sammen og fungere som bagagebærer. Ofte så man en mor med barn i cykelstolen bagpå og en til foran i en kurvebarnestol, monteret i stedet for cykelkurven, måske gravid og så en taske på styret oven i købet. Så var der læs på damecyklen.

Jeg husker endnu en ældre dame, som ofte passerede forbi derhjemme på vejen. Hun kørte så langsomt at hun var ved at vælte. Lidt sjusket påklædt, gråt tjavset hår og med en frakke, som næsten slæbte hen ad vejen. Kæden knagede og pedalarmen gav et klik på kædeskærmen ved hver omdrejning. Cyklens saddel var ude af syne, forsvundet dybt op i hendes enorme bagdel. En morlille og en cykel, der havde kendt bedre dage.

Så var der Cykelpigen" Når det var forår, sprang Cykelpigen ud, hende var der spræl i. Hun kørte på en sportscykel med gedebukkestyr og af en lettere konstruktion end de sædvanlige modeller. Det var vel mere den let påklædte pige end cyklen, der lier var blikfanget. Turistreklamen for København, brugte Ilende som en af byens seværdigheder.
Hun kunne tillade sig trafikale brølere uden at påkalde sig andet end godmodige smil og venlige tilråb.

Cyldebudet. Var en historie for sig. Der var bude af mange slags lige fra købmandens bydreng på long-john til Stormagasinernes uniformerede bude i lettere officersantræk. Sidstnævnte kørte på store trehjulede kassecykler, polerede og med påmalet firmanavn på siderne.
Den almindelige "svajer" var kendt for sin slagfærdige københavner-sjagon. Undertiden lige fræk nok, men mange gange med et adfærd, der kaldte på smilet. Hans redskab var den kendte budcykel med vinkelladet over det lille forlljul og støttebøjlen. Især under krigen gik der mange anekdoter om disse bude.

Jeg har selv haft æren, at være bud for krystal-lsværket på Finsensvej.
Vi blev antaget hos portneren, der anviste hvilken vogn vi skulle følge. Det var hestevogne, som læsset om natten ventede på at komme ud i byen og forsyne de hungrene værtshuse o.a. med krystalis.
Jeg fik udleveret en kasket, et forklæde, en issyl og en long-john, som jeg på daværende tidspunkt aldrig havde behersket. "Du kan øve dig på vej ind til byen", var kuskens kommentar og vel ankommet til Trommesalen, var øvelsen forbi og alvoren begyndt. Vi forsynede Vesterport og omkringliggende værtshuse, kaffebarer og mejerier med dagens is og senere kom
Tivoli, Hovedbanegården og dele af /stedgades hoteller og forretninger.
Dagen sluttede på Islands Brygge, men så var vognen også fyldt op tre

gange undervejs af en isbil fra Finsensvej.
Cyklen blev læsset op på vognens tag og så op at sidde /Jos kusken.
Hyp, hyp". Hestene /<endte selv vejen hjem til stalden.
Jeg husker især den første dag, at få læsset cyklen med 6 stænger is, at skulle transportere en glat, våd isblok ind de mærkeligste steder og at skulle beherske den ædle kunst at hakke en blok over i to lige store stykker, det var noget der gav problemer. Men efterhånden gik det helt godt.
Man tjente godt som isbud, men det var jo kun i den korte sommersæson.

Min karriere forsatte hos Kunstnernes sammenslutning "Den Permanente", som lå i Vesterport. /-ler blev jeg udstyret med den klassiske svajercykel, med en stor kasse på vinkelladet. Jeg havde spidsbukser med lange sorte støvler og uniformsjakke. Sikkert et ømt syn!. Min opgave var dagligt at bringe varer ud til de fine fruer i københavn og Omegn. De havde været inde at handle og fik nu bragt deres mere eller mindre værdifulde kunstgenstande hjem pr. bud. Det værste de kunne købe var lampeskærme. De var for store til at kunne rummes i kassen og måtte derfor anbringes ovenpå. Hvis det blæste en smule, kunne man flere gange jagte den forfløjne skærm, inden man nåede bestemmelsesstedet. Så var det om at rette bulerne, få afleveret, og komme af sted igen før reklamationerne.
Jeg har en enkelt gang haft den ære at aflevere en pakke på Carlsbergs æresbolig. Det var selveste Niels Bohr der åbnede døren, men jeg var nok ikke den han ventede, for han overlod resten af ekspeditionen til sin hustru. Hun var så venlig at give en hel daler i drikkepenge. Der ville jeg gerne komme igen.

Sent på eftermiddagen var der posttur. Så mødtes diverse cykelbude på postkontoret i Tietgensgade. Der blev slæbt pakker ind konfereret og kvitteret i den sorte postbog. Der var et leben om hvem, der kom først og hvem, der havde mest ret til at være der, man skulle have særlige evner, hvis man skulle komme derfra uden skrammer i lakken.

At bestige en cykel, havde også sine itualer'.:

En rigtig mand stod på venstre side , med et fast greb i styret. Han kiggede ned og satte venstre fod på pedalen. Med højre fod skubbede han maskine riet i gang og når balancen var opnået svang han elegant t1øjre ben over sadlen og fik kontakt med højre pedal. Nu kunne han sætte sig til rette og øge hastigheden.

En rigtig dame svingede ikke med benet. Hun stod ligeledes på venstre side, men førte højre ben til pedalen, inden om sadlen. Damecyklen var nemlig født uden tværstang, netop for at give plads til denne manøvre. Det var ikke kvindeligt at køre for stærkt. Hun kom altid bagefter, når herskabet kørte tur.
En rigtig dreng tog fat i styret og løb cyklen i gang. Med et ordentligt spring havnede han overskrævs på sadlen. Det hændte at springet blev forfejlet og han læderede de ædlere dele på tværstangen ..... Det gjorde avs.
Det var også drengen der kunne få cyklen til at stalle på baghjulet, spille fodbold på cykel, køre uden hænder, stå stille på cyklen o.m.m.

En rigtig pige... hun kørte bare. Ingen narrestreger!!

Jah, det var dengang.

At Cyklen stadigvæk eksisterer har vi mange daglige eksempler på. Den er blevet moderniseret. Blevet udstyret med diverse gear, elektronik, der måler hastighed og afstand. Nogle er konstrueret så de kan forcere umuligt terræn i den grad, at fredelige skovgæster ikke kan være sikre på om de møder en kronhjort eller det er en prustende , svedig ung mand på Mountain. bike, der forsøger at slå en eller anden rekord.
Cykelsporten har også leveret den ultra-lette cykel med pladehjul og en rytter, der ligner noget fra en fremmed planet med et oktan i blodet, der tvinger dyret til at præstere endnu mere.
Cyklen er også blevet et status symbol. En nyere undersøgelse har vist at folk af lavere status kommer på deres arbejde i bil, medens yngre veluddannede mennesker, foretrækker cyklen, dels som motionsredskab, dels for at skåne miljøet. Denne sidste bemærkning, kræver en gran salt.

PEH

Det præcise nulpunkt for det tyvende århundrede i Danmark, oprandt Mandag d. 31. December 1901 kl.24.00.
Det var også første gang københavnerne blev præsenteret for klokkerne i deres nye rådhus.

Allerede i 1899, hvor året skiftede til 1900, opstod der blandt folket en diskussion om det rigtige tidspunkt for at fejre det nye århundrede . Private havde dengang anmodet om tilladelse til en prøveringning med klokkerne. Sagkundskaben bøjede sig og gav dermed tilladelse til at feste to gange.

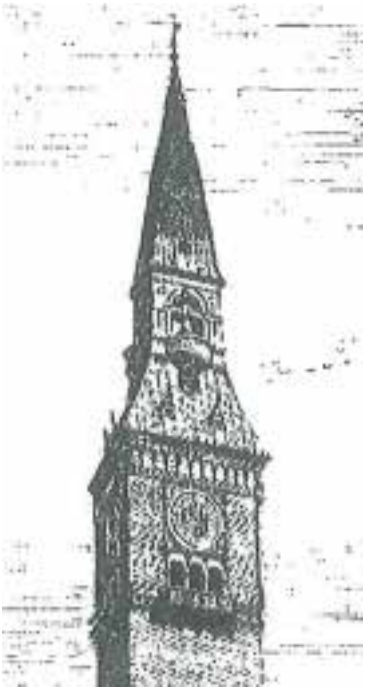

Men det korrekte tidspunkt var : Mandag d.31 December 1900 1(1.24.00. eller som man også kan udtrykke det.: Tirsdag d.01 Januar 1901 kl .0.00.

Klokkernes præmiere var ellers lidt af en fiasko. En infam spektakel kunne høres helt ud til vore forfædre i Hvidovre og fortalte, at her var der noget som trængte til at blive justeret. Det lykkedes, som vi ved med held, i tiden der fulgte. Klokkernes klang er blevet et læt nationalt symbol. Rådhusklokkerne i København kan altså fejre 100 års jubilæum ved det kommende Nytår og endnu engang melde Lid over landet at et århundrede forsvandt og en ny tid kan ventes .....

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
ønsker sine medlemmer et GODT NYTÅR.

Hvidovre 2030.

Et studiekredsprojekt med overskriften "Hvidovre år 2030", inviterer deltagere fra Hvidovre til møde i Rytterskolen tre aftener i Januar.
Projektet har tilknytning til "Historien i Gaden" og administreres af "Frit Oplysningsforbund" i Hvidovre.
Baggrunden er Hvidovres første "selvstændige" 100 år, som fejres i 2001.

Det var de første 100 år, hvad med fremtiden?.

Konsulent Erik J.M. Pedersen vil præsentere og diskutere fremtidsvisioner, der viser, hvordan Hvidovre kan tænkes at være i år 2030. Studiekredsens arbejde vil blive redigeret og det færdige resultat udstilles forskellige steder i Hvidovre, så borgerne kan kommentere og give deres mening til kende.

Det kan tænkes at en konference i 2030, kan bruge stoffet retrospektivt. Til den tid vil ungdommen af i dag være midaldrene ligesom de midaldrene vil være pensionister. Studiekredsens færdige arbejde vil til den tid være et godt dokument på.:

"Hvad tænkte man om Hvidovres fremtid, dengang i 2001" ?

Møderne afholdes i Rytterskolen
tre onsdage i januar d. 10, 24 og 31.".ld.19.00 -20.50.

Tilmelding skal ske snarest til FO i Hvidovre på tlf. 3678 8330.

Projektet udføres i samarbejde med Hvidovre Lokalhistorisk Arkiv.

1747-1777. Hvidovre Kirkebøger. 1778-1799.

Det er nu 7 år siden at Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv fik transkriberet og udgivet Hvidovre Sogns ældst bevarede Kirkebog. At "oversætte" de gamle krøllede gotiske bogstaver til forståeligt nudansk , var et kæmpe arbejde, som blev gennemført , med stor dygtighed, af Lilly og Ernst Cortsen. Ægteparret boede dengang i Glostrup, men havde deres aner i Vigerslev og Hvidovre. Bogen blev trykt i 500 eksemplarer og blev modtaget med stor glæde af den l(reds af mennesker, som interesserer sig for vor lokale historie.

Bogen dækkede de kirkelige handlinger, dåb, konfirmationer, vielser og begravelser i perioden 1747 -1777. Den kostede dengang kr. 125,-.
Oplaget viste sig at være stort, måske for stort. Arkivet har, nu 7 år efter, stadigt et parti af bogen, som gerne skulle ud at virke.
Derfor sænkes prisen for restoplaget til kr. 50.-.

Ved en nylig afholdt reception præsenterede arkivet så forsættelsen af Hvidovre Kirkebog, i et mindre oplag og i et billigere udstyr.
Dennegang perioden 1778 - 1799.
Her er det også Lilly og Ernst Cortsen, der har været på spil. Bogen indeholder interessante oplysninger om Hvidovres bondebefolkning i tiden omkring den store landboreform, "Udskiftningen".
Arkivet har, med det mindre oplag og billigere udstyr, sat prisen til kr.50. og forventer dennegang, at få hurtigt udsolgt.

H.P.Dan og hans værker

Holger Danske

En Moder

Den Lille Hornblæser

Endnu engang "EN MODER"

af P.E.Hansen.

Det kniber med indsamlingen af midler til støbningen af Hans Peder Pedersen-Dan's skulptur "En Moder".

I en tid hvor alting drejer sig om summer i millionklassen, burde det være en smal sag at klare en sum, der andrager ca. kr. 250.000. Hvidovre Kommune har lovet kr. 100.000 af beløbet, men med den betingelse, at resten skaffes privat. Det havde ellers været i alles interesse, at kommunen klarede det hele, ud fra betragtningen, at det færdige resultat under alle omstændigheder bliver kommunens ejendom.

Det er ikke hver dag man får tilbudt et næsten 100-årigt værk fra en kendt kunstner. "Holger Danske" på Kronborg og Carlsbergs elefanter er kendt af alle dansl<e, "Hornblæseren" populær i København, Aarhus er stolt af sin "lsmael", Nyborg af sin kongefigur og Silkeborg af statuen "Michael Drewsen".

Hvidovre kommune burde være stolt over at være indehaver af skulpturen "En Moder".

Her er ikke tale om nogen Henry Heerup eller Robert Jacobsen (al respekt for dem), men derimod om et værk fra dengang "det lignede".

Når der tales om Hvidovrevejs og Hvidovre Torvs forskønnelse, kunne Rytterskolens Have yde sit til dette med et anlæg, der blev prydet af figuren.

Lad os håbe at problemet med finansering af bronzestøberiet finder sin ordning eller bedre""""."giv et bidrag ".

NB! Det skal bemærkes at der ved udstilling af statuen i februar 1999 blev indsamlet ca. kr. 2.500.

PEH.

Referat af møde i Historie·.forum den 24 august 2000 i Avedøre kirke.
Til mødet var alle fra mødet på Avedøre gamle skole indbundt.
Til stede: Kaj Nilsson, Østergårds, Ottos, Paaskes, Bendt Dencker og Paul kühle.

Der blev truffet følgende beslutninger:

Historie-forum foregår fremover 4. torsdag i måneden.:
torsdag den 28.september kl.19.00 Avedøre Kirke.
torsdag den 26.oktober kl.19.00 på Hvidovre lokalhistoriske arkiv
med Poul Sverrild.
torsdag den 23.november kl.19.00 Avedøre Kirke.
Vi vil foreslå, at vi betaler for kaffe og brød (kr.10), så starttilskuddet kan
bruges bedre.
Vi vil lægge materialer, billeder og interviews ind på vores plads på
hjemmesiden i Avedøre kirke indtil vi får vores egen.

adr. er.: www.avedoere-kirke.dk/sam/selskab.htm

1. kaj Nilssons hæfte om "Damgården" er nu færdigt og udgives i anledning af 5-års jubilæum på Damgården. De historiske dele kunne komme på hjemmesiden. Indeholder bl.a. et sandt morddrama fra landsbyen. Vedr. "Sibirien", vil Kaj Nilsson samarbejde med Bent Dencker, hvis far var en af de første, der byggede hus der.
2. Lis og Peter Holmelund går i gang med Interviews her efter ferien. Bistand : Erling Grol\1.
3. Benny Sabroe vil gerne i gang med at beskrive Stationsbyens første tid, de begivenheder og beslutninger, der ligger bag.
4. Der var interesse for at få samlet Jubilæumsskrifter og udgivelser fra grundejerforeningerne i Avedøre.
5. Paul Kühle.
6. Bent Østergård havde kopier af billeder taget af Avedørestuen inden den blev nedtaget og nu ligger på lager i Brede. Man drøftede muligheden for engang at få den stillet op i Avedøre. Men den skulle være i dårlig stand så det er Ikke realistisk med mindre man har en million eller mere. Hvis man lånte de originale fotos kunne man måske lave en computer udgave af disse billeder. Bent Østergård undersøger muligheden af at låne disse fotos.
7. VI snakkede om del fremtidige projekt med Flyvepladsen om hvornår c\er sker noget der og hvad.
8. Historien om Avedøre-bussen vil være Interessant.
9. Vedlagt, Avedøre Sogns og kirkes historie fra ca. 1950-1975, skrevet af Th. Bødker Knudsen, der var formand for det første menighedsråd i Avedøre.

Med venlig hilsen Paul Kühle

Beklagelse..

Jeg har modtaget en reaktion på inseratet i sidste nummer af dette blad .: "En Faderskabssag for 200 år siden". Et medlem af bestyrelsen for "Slægtshistorisk forening for Storkøbenhavn" bebrejder mig, at jeg ikke har nævnt kilden til min artikel, selvom jeg ellers tydeligt bemærker.:

Redigeret af PEH efter oplæg af Minna Sørensen.

Sagen er den, at jeg fik en fotokopi med historien af en mig ukendt mand, på et af selskabets møder. Han mente at det var "noget" for bladet og det måtte jeg bekræfte. Jeg kendte historien i forvejen, fra vort lokalhistoriske arkiv, hvor hele sagen beror, men faldt for fristelsen til at bringe kopien i vort blad i let redigeret form.
Bebrejdelsen går på, at jeg ikke har nævnt de københavnske slægtsforskeres blad : "Slægt & Stavn". Det var nemlig her at artiklen var "født".

Jeg beklager, jeg vidste det ikke, jeg kendte ikke bladet .
Undskyld !

Lokalhistorie er som bekendt hændelser fra fortiden og vedgår os alle. Med den store interesse, der vises, kan det ikke undgås, at flere får fat i den samme historie og bruger kræfter, som kunne koordineres bedre. Det primære er dog, at det drives som en hobby.

Vi forsker af lyst og ikke bitter nød.

Jeg har for øvrigt selv været "offer" indtil flere gange for sådanne tilfælde. Det er ærgerligt, at bruge ressourcer på et oplæg og så blive citeret uden kildeangivelse.....

PEH.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab bliver ofte udsat for ekstreme henvendelser. Således modtog vi forrylig et venligt brev fra Amagerland Sportsrideklub, som skulle holde et stævne. De spurgte om vi kunne hjælpe med at opstalde et par heste under dette stævne?. Når vi boede i en "Rytterskole", havde vi måske et par ekstra pladser til de prægtige dyr. .....Forståeligt nok !

Udgivelse.

Holger Petersen.:

"Gårdene i Avedøre""

"om ejerforholdene til gårdene i Avedøre

fra midten af 1600-tallet til midten af 1900-tallet.

Citat fra Poul Sverrilds forord til bogen.:
Holger Petersens store arbejde er udsprunget af trans arbejde med slægtshistorie og omfatter ikke blot resultatet af undersøgelserne. men også en omhyggelig gennemgang af det omfattende kildemateriale, som er anvendt i arbejdet.

På den måde er hæftet ikke blot en opslagsbog til basisoplysninger, irren også en guide til kilde. materialet til videre undersøgelser.
Vi retter en tak til Holger Petersen for at vi har fået lov til at mangfoldiggøre hans værk, som vil inspirere til det videre arbejde med Avedøres historie.

Bogen kan købes på Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.
Pris.: Kr. 40.-

Hvidovre Lokalhistorie

19.ÅRGANG NR.1 FEBRUAR 2001

Historiens Hus Hvidovre
Alamplaasen 6
Avedørelejren
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

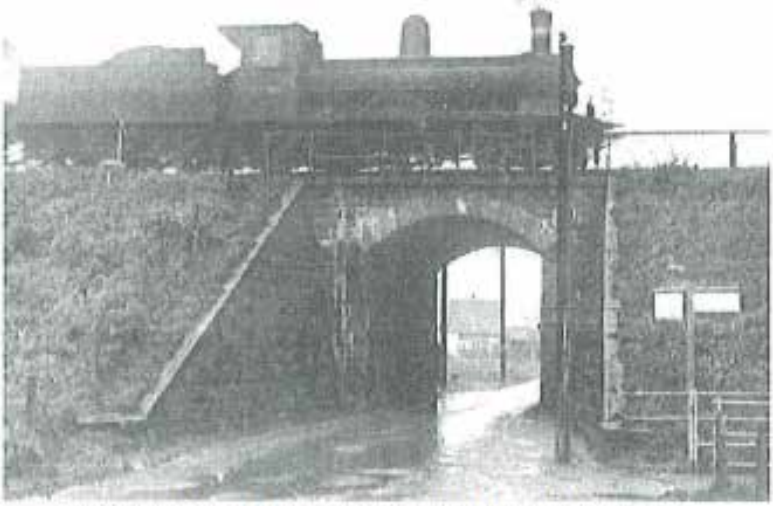

Hvidovrevej v. Viadukten ca.1938 (foto. Hv.lok.arkiv)

Kommende Aktiviteter ..... sd. 2. Siden sidst..... sd. 3.
Hvidovrevej 1930 - 1941..... (anlæg & ombygning).....sd. 4.
Generalforsamling.....tag-ud side
Kulturpris 2001.....sd.11. Aktivistmøde.....sd.13.
Hvidovre 100år?.....sd.12. Avedøreselskabet..... sd.14.

Redaktion:
Per E.Hansen (ansv),
Dan Olsen, Kirsten Andersen
Medlemsblad trykt i 650 ekspl.

Deadline no.2. d. 15 marts 2001.
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.
Historiens Hus
Alarmpladsen
Avedørelejren
2650 Hvidovre
Hvidovrevej 280.
Tlf.: 36 39 21 81.
Tirsdg.7 Onsdg. kl 13-16. Torsdg kl.16-19.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.

Kommende Aktiviteter - 2001

26. februar. Kl.19.30 i Rytterskolen.
Poul Sverrild indkalder til aktivistmøde. (Se omtalen i her i bladet.)

12.marts. Kl.19.30 Selskabets Generalforsamling afholdes i Biblioteksca feen.
Bagefter vises en lokalhistorisk film.
16 april. Åben hus i Rytterskolen. kl.13.
00-16.00.
Vi afholder, som tidligere, et arrangement hvor alle er velkomne til at bese stedet og få en lokalhistorisk sludder. Til denne dag modtager vi gerne, evt. til låns, ting og sager, som har lokalhistorisk interesse.

29 april. folkefest på Avedøre Flyveplads.

17 - 20 maj. Hvidovre kommunes 100 års jubilæum.

Hvidovrevej lukkes på strækningen fra Høvedstensvej til Brostykkevej.
Her vil en række arrangementer blive afholdt for at markere jubilæet.
d. 16.maj vil Hvidovre Avis udkomme med en særlig jubilæumssektion
og samme dag vil Hv.lok.arkiv udgive en billedbog om kommunen.
Den officielle jubilæumsdsdag (18 maj) vil blive markeret af borgmesteren
i øvrigt vil der året igennem blive afholdt adskillige jubilæumsarrangementer

09 Juni. Vi påtænker at arrangere en udflugt til "Anneberg-museet" ved Nykøbing Sj. og/eller Andelsbyen ”Nyvang” ved Holbæk.
Herom nærmere besked senere.

Vejskiltet, som måtte vige pladsen i 1935, opbevares på Hvidovre lokalhistoriske arkiv.

Siden Sidst.. v/P.E.Hansen

15.januar.
Foredrag i Bibliotekscafeen.
Allan Steinmetz fra Vordingborg lokalhistoriske Forening, fortalte om Svenskekrigen og især frihedshelten Svend Poulsen fra Gønge.
75 medlemmer var mødt til en hyggelig aften.

24.januar.
Medborgerhuset. Hvidovre Kulturråds plenarmøde.
Foredrag ved arkivar Poul Sverrild: "Er Hvidovre bevaringsværdig?".
Senere samme aften modtog han "Arets Kulturpris 2001".

19.januar - 11 februar.
Teatret Vestvolden opførte det musikalske spil , "Ej Blot Til Lysthus".
Det var en fiktiv fortælling, som foregik i tiden hvor Hvidovre overgik fra konservativ landkommune til socialdemokratisk bykommune. En Romeo & Julieaffære, dygtigt fremført af lokale amatører og professionelle kræfter. Forestillingen må siges at være en ubetinget succes" I Hv.Avis kunne man læse om Egnsspillet, som bevægende og "en sjælden helstøbt forestilling" .

2 februar.
I lighed med mange andre danske købsteder og kommuner, har Hvidovre nu fået et "Kommune Atlas". Her kan man finde omtale af omkring 2300 bygninger opført i kommunen før 1940. Yderligere ca. 600 nyere bygninger fra Hvidovre og Avedøre er registreret i dette smukke værk. Udgivelsen, som er vedtaget af kommunalbesty-relsen og hovedsageligt bekostet af Skov- og Naturstyrel-sen, blev præsenteret ved en reception på Hvidovre Rådhus.

12. februar.
Foredrag i Bibliotekscafeen. Vort bestyrelsesmedlem Eigil Jørgensen, underholdt med et foredrag om englændernes mishandling af København i 1801 og 1807. Der var Nelson med kikkerten for det blinde øje, krudt og kugler og meget mere. Tak til Eigil for en god aften.

NB. I Historikeren Rene Knop har tilbudt sig som frivillig arbejdskraft. Det er hans mening i Rytterskolen, at samle nogle arbejdsgrupper af lokalhistorisk interesserede, som kan arbejde med f.eks. billedregistrering, historieskrivning o.lign. Vi har sagt tak til Rene og glæder os til nærmere bekendtskab.

Hvidovrevej.

Fra helt gammel tid var Hvidovre Landsby placeret ved den gamle landevej til Køge. Den var livsnerven for bondesamfundet. Her lå Hvidovres gamle kro, hvor den ridende post og forbipasserende rejsende kunne fortælle "de lokale" om hvad der rørte sig ude i den store verden.
Etableringen af den nye Køge Landevej i 1728 tog efterhånden livskraften af den ældgamle rute, som sygnede hen og til sidst forsvandt fra landkortet.
Hvidovre By blev dermed næsten isoleret fra omverdenen og måtte nu klare sig med vejen nord for landsbyen. Denne vej tjente primært som bøndernes adgang til de nordlige agre i sognet, men gav også fra gammel tid adgang til Rødovre og Roskilde/København landevejen.

På udskiftningskor1et fra 1779, kan man ane dens bugtede forløb lidt øst for den nye vej til landsbyen, markeret af landmåleren på kortet, som slået med en lineal.
Den kom i nyere tid til at hedde Hvidovre Torvevej.
Vejen hvor man sendte Hvidovres herligheder til torvs i København.

Gennem landsbyen snoede sig Hvidovregade, med et forløb, der kan føres tilbage til de ældste tider og syd for byen kom "Fægyden", bøndernes adgangsvej til engene ved Kalvebods kysten. Derude græssede, om sommeren, fællesskabets kreaturer. Vejstykket fik senere navnet "Mellemdiget", måske fordi den var indgrøftet på begge sider og var den tørskoede garanti for de ofte oversvømmede enge langs med Harrestrup åen.

Således var situationen indtil omkring det forrige århundredeskifte. Udstykningerne tog efterhånden fart og tankerne om et bedre vejsystem meldte sig.
Landsbyen kunne ikke klare den stigende trafik og man besluttede så i 1920'erne at anlægge et nyt vejstykke, som skulle forbinde Hvidovre Torvevej med den sydlige Mellemdiget. Projektet blev kaldt "Vejen bag om byen".

Efter flere genvordigheder med de berørte grundejere, måtte sognerådet skride til ekspropriation. Man kunne derefter, i årene 1930 -1933, gennemføre planen og gøre strækningen til et samlet forløb fra Roskildevej til Gl.Køgevej.

Nu var "barnet" født, så at sige, Men hvad skulle det hedde?.

Hvidovrevej var nærliggende, men i 1933, var der en "Hvidovrevej", nemlig vejen fra Vigerslev by til Hvidovre Torvevej. Den var udlagt i 1779, som erstatning for den oprindelige sti, der førte til kirken.
Men i foråret 1935, godkender sognerådet et nyt navn til denne vej, der herefter hedder Landlystvej"".". Voila, sagen er klar"

I årene 1934-35 havde Statsbanerne travlt med at modernisere sit materiel. Lyntogene blev indført i forbindelse med Lillebæltsbroens indvielse i maj 1935 men før denne begivenhed havde københavnerne året før, kunne sige goddag til en anden nyskabelse, nemlig S-toget.
I April 1934 kørte S-toget for første gang på strækningen Frederiksberg, Vanløse, Klampenborg og i maj måned fulgte så København H., Klampenborg. Fra den første November 1934 kunne man køre til Valby med S-toget.

Når det regner på præsten, drypper det på degnen. Herude kunne vi glæde os over statsbanernes gode vilje , da det blev besluttet at oprette et trinbrædt i Hvidovre. Det blev til "holdeplads med billetsalg" Hvidovre Station, som åbnede d. 6.okt.1935.

Den gamle viadukt over Hvidovrevej stammede fra jernbanens første tid i 1847. Den var trang, man siger. at et hestekøretøj med hølæs, lige netop kunne passere. Nu, efter det nye vejstykke "bag om byen", havde lettet adgangen mellem Gl.Køgevej til Roskildevej, var trafikken tiltaget. Viadukten blev en flaskehals i dette system og der opstod ofte situationer, som man dengang anså for særdeles farlige.
Få dage efter billetsalget var åbnet mødte politiet op for at besigtige stedet og det resulterede i følgende notits.:

Notits fra Rødovre Politi.

Onsdagen den 9 Oktober 1935.
ang.: Trafikforholdene ved Jernbaneviadukten på Hvidovrevej.

I anledningen .af åbningen af Statsbanernes trinbrædt med billetsalg ved Hvidovrevej
1 Hvidovre, skal undertegnede henlede opmærksomheden på de for

den almindelige færdsel ad Hvidovrevej gennem jernbaneviadukten slette og efter billetsalgets åbning den 6'ds. yderligere forværret forhold.

Jeg har i dag i forening med Politibetjent Engelstrup, Hvidovre, taget forholdene i øjesyn og derunder optaget et rids, som vedlægges opklæbet på en tegning over trinbrædtet og billetsalget, der velvilligt overlades os af en tilstedeværende baneformand. Som det fremgår af ridset, er viadukten kun 3,85 mtr. bred og vejen ca. 5,50 mtr. bred fra grøftekant til grøftekant.

Vejens og ikke mindst viaduktens ringe bredde rummer i sig selv en fare for færdslen, der siden anlæggelsen af Hvidovrevej i Hvidovre By, er taget til i høj grad på grund af, at Hvidovrevej derved kom til at danne en nem og lige forbindelsesvej mellem Roskildevej og Gl.Køgevej.

Faren er dog størst for fodgængere, og antallet af disse må antages at stige ganske betydeligt efter etableringen af trinbrædtet.

Forbipassering af to køretøjer i viadukten er umuligt og som følge heraf vil køretøjer altid, når mulighed for møde i viadukten er til stede, trække ud til siden på vejen forinden viadukten og fodgængere, som skal passere viadukten, vil således næsten altid være i fare.

Til afhjælpning heraf må en rørlægning og opfyldning af grøfterne på begge sider af vejen anses for påkrævet i en afstand af mindst 20 mtr. på begge sider af viadukten. Det rørlagte og opfyldte areal bør udlægges som fortov og afgrænses som sådant eller vel nærmest som en slags "Heller" for fodgængerne.

Endvidere må det anses for nødvendigt, at selve viadukten oplyses kraftigt med anbringelse af en lampe i viaduktens loft, idet de på hver side af viadukten af vej belysning anbragte lamper er anbragte så langt ude i siden af vejen på lysmasterne, at de ikke oplyser selve viaduktens gennemkørsel.

Videre skal det anføres, at trafikken til trinbrædtet vil medføre, at lillebiler og drosker vil afsætte og optage passagerer ved billetsalget, hvilket vil yderligere forværre vanskelighederne for færdslen, idet vejens ringe bredde ikke tillader noget af den slags.

Til afhjælpning heraf foreslås indrettet en tilkørselsplads syd for banelinien, hvor Statsbanerne ejer jorden mellem banelinien og Holmegård, og hvor der er rigeligt med plads til at indrette sådant en plads.
Det bliver her nødvendigt at føre den foran omtalte rørlægning og opfyldning af grøften videre mod syd foran hele det nævnte areal. Det opfyldte og rør

lagte areal bør her udlægges og afgrænses som fortov med overkørsler i hver ende af arealet således, at indkørsel foregår nærmest banelinien og frakørsel ad den fjernest fra banelinien beliggende overkørsel, idet det har sin betydning, at frakørende køretøjer kommer ud på vejen så langt fra viadukten som muligt.
Fortovet foran pladsen bør afgrænses fra tilkørselspladsen med et rækværk for at forhindre køretøjer i at manøvre op på fortovet inde fra pladsen og derved gøre den Helle for fodgængerne, som dette skulle gøre, illusorisk.
Det anses for tilstrækkeligt med den ene tilkørselsplads, idet alle, som skal med toget, først skal til billetsalget syd for banelinien.

Hvidovrevej set fra Kløverprisvej mod Viadukten. 1938. (Foto. HLA.)

Endelig må det under hensyn til de ovenfor anførte færdselsvanskeligheder anses for påkrævet, at der opsættes vejtavler med angivelse af nedsat hastighed for motorkøretøjer. Skiltene bør opsættes i en afstand af 150 mtr. fra viadukten til begge sider.
Politibetjent Engelstrup oplyser, at han ved samtale med kommunesekretær Ole Olsen, Hvidovre Kommune, indtager det standpunkt, at Statsbanerne, som ved oprettelsen af trinbrædtet med billetsalgssted er skyld i de derværende færdselsforhold, må afholde udgifterne ved rørlægning, opfyldning og udlæggelse af fortove langs vejens sider i den anførte udstrækning.
Det er politiet bekendt, at Hvidovre Kommune påtænker en udvidelse af Hvidovrevej
fra Rødovre Kommunegrænse, nord for viadukten gennem denne
til det nyanlagte vejstykke gennem Hvidovre By, men at dette antageligt ikke vil ske det første års tid, idet kommunen ikke har fået bevilget det hertil nødven-dige beløb af "Vejmillionerne".

Underskrevet.: And. Larsen Politibetjent. (Okt. 1935)

Hvidovrevejs ombygning fuldført.

Meddelelse fra Hvidovre Sogneråd til den lokale presse
d.19november1941.

Den 17 november 1941 besigtigede Hvidovre Sogneråd den nu ombyggede Hvidovrevej - på strækningen fra Rødovre Skel til Gl.Køgevej - efter forudgået anmeldelse fra Kommuneingeniør Sellebjerg Andersen om, at vejens ombygning måtte anses for at være tilendebragt og klar til aflevering til Kommunen.

Dette måtte dog forstås således, at bortset fra nogle enkelte småtterier, er strækningen fra Svendebjergvej til Gl. Køgevej ikke overfladebehandlet. Dels er det nærmest umuligt at få materialer dertil, men dernæst har vejen absolut bedst af at henligge et årstid inden overfladebehandlingen sker. Dette vil ske i sommeren 1942, såfremt materialerne til den tid kan fremskaffes. (p. gr. af krigen)

Efter at det daværende sogneråd til og fra havde beskæftiget sig med spørgsmålet om en "Vej bag om Byen", som man den gang kaldte det, vedtog sognerådet den 4 marts 1926 at erhverve de fornødne arealer til en strækning på 130 meter fra Hvidovregade til Præstemosen.
Enighed med de pågældende lodsejere kunne ikke opnås, hvorfor man måtte skride til ekspropriation, og arbejdet udførtes i efteråret 1930 af entreprenør H.Otzen. Kun denne strækning er udført af privat entreprenør.
På hele den øvrige strækning har Kommunen været sin egen entreprenør.
Det næste stykke af vejen var på ca. 900 meter og gik fra Præstemosen til Kettevej.
Arbejdet strakte sig over det meste af kalenderårene 1932-1933.
Derefter påbegyndtes, den 4 november 1938, en strækning fra Rødovre Skel til Hvidovregade med afslutning den 28 juli 1939.

Da statsbanerne skulle bygge en ny viadukt, måtte man lade et stykke på 50 mtr. henligge til viadukten va'r færdigbygget.
Dette mindre vejstykke udførtes i tiden fra august til oktober 1940.
(Hvidovre Trinbræt med billetsalg åbnes 6 okt.1935.)
Det sidste og største stykke af vejen var strækningen fra Kettevej til Gl.Køgevej Det påbegyndtes i maj 1940 og standsede på grund af vejrliget i december samme år, og der toges atter fat i midten af marts 1941 med afslutning den 17 november 1941.

Hele vejens ombygning fra Rødovre Skel til Gl.Køgevej vil komme på ca. 1. 106. 300 kr. heri iberegnet overfladebehandlingen i sommeren 1942.
De tilskud der hertil er - og vil blive ydet, andrager ca. 341.800 kr. eller rundt regnet ca. en tredjedel af hele anlægssummen.
Kommunens egeri udgift vil derefter ialt blive mellem 764 - og 765.000 kr.
Fra Cathr.Boothsvej til Gl.Køgevej er der samtidig lagt kloak i vejen for en sum af 43.000 kr., hvoraf de 13.000 kr. skal betales gennem vejanlægget. Denne sidstnævnte sum er inkluderet i de ovennævnte beløb.

Hvidovrevej strækker sig nu fra Damhuskroen gennem Rødovre til skellet ved Hvidovre og derfra til Gl. Køgevej med fortsatte husnumre, der begynder i Rødovre og slutter ved Gl.Køgevej.

Vejen er gennem hele Hvidovre anlagt i 20 meters bredde med cykelsti og fortov på begge sider.

Til rimelige priser købte Kommunen en større del sten, da viadukten blev nedrevet (aug.1940), og ved udgravning til kloakken i Hvidov - revej fremkom ca. 100 m3 sten, der alle er anvendt i vejen. Dels gav dette nogen besparelser i materialeudgifterne og dels skaffede det arbejde til nogle mennesker ved stenslagning.

De ikke så få steder, hvor der er opsat glaciser (hvor grundene ligger højere end vejen) har kostet en del penge. At vejens anlæg har kostet noget mere end kalkuleret kan ikke forundre. Alt er jo steget - både arbejdsløn og materialepriser.
Det materiale der er anvendt til overfladebehandling er alene i det sidste års tid steget med 120 øre pr. m2. Kantsten med 2 kr. pr. lb. m.
Der skal overfladebehandles ialt ca. 50.000 m2 og her er alene en stigning på ca. 60.000 kr.
Arbejdet er udført med omhu og der er kun anvendt gode materialer. Som vejen nu ligger færdig må den kvalificeres som kvalitetsarbejde og som det største i sin slags, der er udført i kommunen.

Lykke og Held følge dem der skal slide den.

Ombyg etaper.

Fra Hvidovregade (Torvet) til Præstemosen.	1930.
Fra Præstemosen til Kettevej (Skolen)	1932/33.
Fra Rødovre Skel til Hvidovregade (Torvet).	1938/39.
Fra Kettevej (Skolen) til Gl.Køgevej.	1940/41.
Ved Viadukten (Hvidovre Station)	aug./okt. 1940.

NB.I 1963 blev endnu et stykke føjet til, nemlig stykket over Frihedens jorder til Hvidovre Enghavevej.

Den totale længde af vejen er.:
i Hvidovre 4850 mtr. + i Rødovre 750 mtr.

tidl. Vejformand ved Hvidovre Kommune, Valdemar Hansen, fortæller om sit arbejde med Hvidovrevej, ved vejvæsenet i bogen "Abe Erik og de andre Rødder".

Hvidovrevej i Snesjap i 1930érne.
Set fra HvidovreTorv mod nord. De to villaer i baggrunden lå på hvert sit hjørne af Hvidovrevej/Landlystvej.

Billedet på forgående side viser Hvidovrevej fra Landlystvej mod Kløverprisvej i 1938 ... (Fotos.HLA.).

HVIDOVRE KULTURPRIS 2001.

På Hvidovre Kulturråds årlige plenarmøde d. 24 januar. blev vor arkivar, Poul Sverrild, til hans store overraskelse, hædret med årets Kulturpris.

Poul Sverrild var inviteret til at holde aftenens foredrag over emnet : "Er Hvidovre bevaringsværdig ?"
Der var ros og ris i foredraget, der fortæller lidt om Poul Sverrilds store indsigt i Hvidovres fortid samt de lokale kulturelle rørelser i nutiden og med visioner fremover.

Hvidovre kulturpris, i form af en unik statuette, blev her tildelt en hvidovreborger, der om nogen har fortjent denne opmærksomhed. Den blev overrakt med blomster og vin til stående ovationer fra salen.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab ønsker Poul Sverrild hjerteligt tillykke med denne hædersbevisning.

PEH

Hvorfor 100-års jubilæum i Hvidovre?

Den 1. januar i år var det 100 år siden den gamle Hvidovre-Valby Kommune blev opløst og Hvidovre opstod som en lille selvstændig kommune vest for Harrestrup A.
Man kunne næsten sige genopstod, for det areal Hvidovre Kommune så kom til at dække, svarede præcist til det areal, som har tilhørt Hvidovre Landsby siden tidernes morgen.

Valby blev altså indlemmet i København, og Hvidovre kom dermed til at ligge lige i skudlinien for Hovedstadens udvikling.
Det har da også gennem de 100 år, der siden er gået, rumlet med nye københavnske indlemmelsesplaner for Hvidovre. Især i årene lige efter Besættelsen var en indlemmelse alvorligt på tale.
Hvidovre forblev dog selvstændig og voksede senere ved sammenlægningen med Avedøre. Det kunne vi i 1999 fejre 25-året for, men det er en anden historie, for nu er det altså 100-året for adskillelsen fra Valby, vi fejrer.

Bliver Hvidovre yngre med årene ?

11986 fejrede vi Hvidovres 800-års jubilæum, som dengang drejede sig om det oprindelige Hvidovre. De 800 år var den tid, der var gået, siden det ældste bevarede dokument om Hvidovre landsby, blev skrevet.

Det aktuelle 100- års jubilæum vedrører Hvidovre Kommune, og derfor drejer markeringen sig om det fællesskab, en kommune udgør.

Jubilæet griber, med projektet "Historien i Gaden" på den ene side, fat I den fælles historie, på den anden side i det levende fællesskab med en række arrangementer, hvoraf det største bliver en folkefest midt i maj måned i området omkring Hvidovre Rådhus.

Poul Sverrild

Indbydelse til aktivistmøde.

Har du lyst til at bruge lidt tid og kræfter på lokalhistorisk arbejde, så mød op og hør om mulighederne.

Lokalhistorisk Arkiv og Lokalhistorisk Selskab planlægger at starte arbejdsgrupper, som kan deltage i billedindentifikation og registrering og gennemføre interviews, men også andre områder kan komme på tale, hvis der er interesse for det.

Samtidig er vi nu så langt med "Historien i Gaden", at vi søger aktivister til forskellige aktiviteter i forbindelse de mange delprojekter som flyvepladsindvielsen, 100- årsjubilæet, informationsspredning o.m.a.

Vel mødt til de lokalhistoriske aktivister på
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1 ,
Mandag d. 26. Februar kl.19.30.

Med venlig hilsen Poul Sverrild.

Fra receptionen d. 28 november 2000. Blomster og tak til folkene bag udgivelserne.: "Hvidovre Kirkebøger" og "Gårdene i Avedøre".
Ernst og Lily Cortsen. Holger Petersen.

SELSKABETS HJEMMESIDE

Poul Kuhle meddeler i et brev af d.3. januar 2001, at det er lykkedes at etablere en hjemmeside til Avedøre-Selskabet.

Den findes nemmest ved at slå op på Avedøre Kirkes hjemmeside (www.avedoere-kirke.dk).

Der kan man finde meget af det materiale som selskabet indtil nu har beskæftiget sig med.
Her er Avedøre-historier, billeder af gårde, oplysning om Historieforum og meget mere.
Poul Kuhle oplyser, at arrangementet er gratis idet

Avedøre Kirke med sin åbne profil mener, at det er relevant at kirken også deltager i sognets anliggender som lokalhistorie.

Han siger.: Jeg ved godt, at I ikke alle er på nettet, selvom statsministeren mener, at det skal vi alle være. Det er dog ikke den vigtigste sag i det lokalhistoriske arbejde, som er at finde og beskrive fortiden.
Men når det drejer sig om formidling, så er IT den store løsning. Her kan skoler og andre interesserede gå direkte ind og få information.

PEH

Restoplag af div. bøger, som endnu kan købes på Hvidovre Lokalhistorisk Arkiv

Omkring Holmegaarden. Af Hans Chr. Thomsen. 2000. 76s. ill. Kr. 80.-
Pedersen-Dan. En Dansk Billedhugger.
Af Per E. Hansen. 1999. 42s. ill. Kr. 50,-

52 Historier fra Hvidovre.
Af Poul Sverrild og Hans Chr. Thomsen. 1997.187s. ill. Kr.130,-
Strandhaven - et kolonihaveområde bliver til lav, tæt boligområde.
Af Kirsten Andersen. 1997. 47s. ill. Kr. 30,-
Hvidovrekompagniet. Af Hans Chr. Thomsen. 1995. 86s. ill. Kr. 25,-
Kettevejskolen. April 1943 til marts 1994 - en skoleklasse erindre.
Red. Lone Holden og Poul Sverrild. 1994. 62s. ill. Kr. 25,-
Hvidovre Sogns Kirkebog 1747-1777.
Red. Ernst og Lilly Cortsen og Lone Holden. 1993. 356s. ill. Kr. 50,-
Abe Erik og de andre rødder.
Af Poul Sverrild og Jan Nielsen. 1992. 96s. ill. Kr. 100,-
Hvidovre Kulturråd 1967 - 1992. Af Poul Sverrild. 1992. 68s. ill. Kr. 25,-
Avedøre på skillevejen, to foreninger et lokalsamfund.
Af Hans Chr. Thomsen. 1991. 86s. ill. Kr. 30,-
Bredalsparken 1949-89.
Af Lisbeth Magnussen og Poul Sverrild. 1989. 80s. ill. Kr. 50,-
Lysthusbeboerne. Af Poul Sverrild. 1988. 144s. ill. Kr. 100,-

Glimt af livet i Hvidovre, 1925-40. I-IV.
Red. Jytte Uldall m.fl. 1985. 397s. ill. Samlet kr. 80,- Enkeltbind kr. 25,-
Vejnavne i Hvidovre Kommune. Af H.O. Nordlund.1982. 52s. ill. Kr. 10,-

Hvidovre Landsogn. m. Folketælling 1901. Af Poul Sverrild. 1981.
Undervisningsmateriale til folkeskolens ældste klasser. Kr. 25,-

Hvidovre. Af Birger Thomsen. 1981.
En lokalhistorisk vejledning til Landsarkivet.
Bd.1: Administrationshistorie. Kr. 25,- Bd. 2: Arkivalier. Kr. 25,-

Hvidovre Kommunebibliotek. 1931-1981.
Af Eva Raae Schultz. 1981. Kommenteret Tidstavle Kr. 25,-

Mit livs foreteelser, I-II. Af Axel Petersen. 1979. 180s. ill. Kr. 20,-
Ud af Glemmebogen. Af Hans Chr. Thomsen. 1998. 50s. ill. Kr. 40,-
Rytterskolen. Red. af Sandro Castrone. 1989. 88s. ill. Kr. 25,-
Gårdene i Avedøre. Af Holger Petersen. 2000. 90s. Kr. 40, -
Hvidovre sogns kirkebog. 1778 - 1799.
Red. Lilly og Ernst Cortsen 1996.185s. Kr. 50,-

Reserveret Post Danmark

Så er det tid til betaling af kontingent.

Medlemmerne har i læsende stund fået tilsendt opkrævningen.

Vor listige kasserer har fattet en plan .
Han udlodder 10 flasker god vin blandt
de indbetalinger, som foreligger

inden 1 marts.

Han mener det vil decimere restanterne og
måske undgå at skulle rykke senere på sæsonen.

Altså

Vær med i lodtrækningen om 10 flasker vin.
som finder sted til generalforsamlingen d. 12 marts.

Alle betalte kontingenter for 2001 deltager.

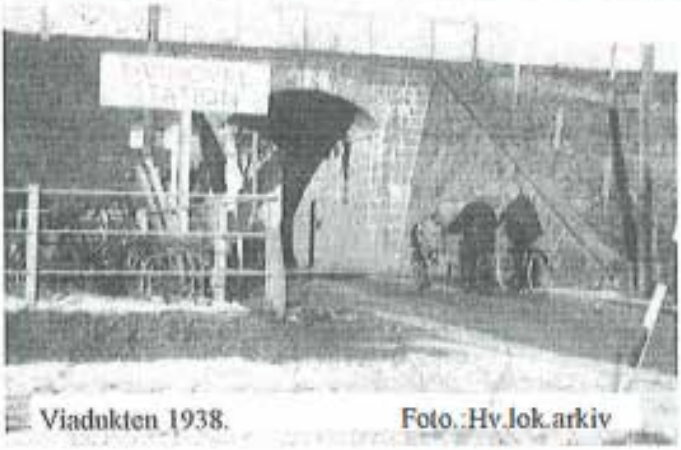

Viadukten 1938. Foto: Hv.lok.arkiv

Hvidovre Lokalhistorie

19. ÅRGANG NR. 2 APRIL 2001

Alarmpladsen 3
Avedørholm
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Frihedens Port 2001. (foto. Hv.lok.arkiv)

Indhold.:

Kommende Aktiviteter.....sd. 02.
Svend Mortensens erindringer .....sd. 04.
Generalforsamling (ref.) ..... sd.14.
Frihedens St. & Smedens Træ.....sd.16.
Meddelelser fra Hv.lok.Selskab.....sd.18.
Den nye bestyrelse 2001.....sd.19.
Siden sidst.....sd. 3.
En Berigtigelse.....sd.13.
Det farlige Hjørne .....sd.17.
Kasserens Hjertesuk .....sd.20.

Redaktion.:
Per E.Hansen (ansv).
Annelise Leikund, Jette Randal-Lund.
Medlemsblad trykt i 650 ekspl.

Deadline no.3. d. 15 juli. 2001.
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
Giro 664-9610. ISSN 0902-3046.

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.
Medborgerhuset Hvidovrevej 280.
2650 Hvidovre Tlf.: 36 39 21 81.
Man.-fre. Onsdg. kl 13-16. Torsdg kl.16-19.
e-mail.:lokalarkiv@hvidovre.dk
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.
e-mail.:hvidovrerytterskole@mail.tele.dk

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Kommende Aktiviteter - 2001

16.april. Abenhusdagen i Rytterskolen er aflyst. 2. Påskedag er en uheldig dato, hvorfor vi venter med arrangementet til efteråret.
20. april KL.12,00 "Historien i Gaden".
Bronzesværdet fra Frydenhøj afsløres på Frydenhøjskolen.
29.april. "Historien i Gaden". Folkefest på Avedøre Flyveplads. kl.11-16.
Start og landing af veteranflyvemaskine. Afsløring af Flyvemonument. o.m.a.
Kl.13.00 taler bl.a. Miljøminister Svend Auken.
30.april. Schow monumentet genopstilles på 56 års dagen for begivenheden.

16 maj. Hvidovre i 100 år. (Jubilæumstillæg i Hvidovre Avis)
17-20 maj Hvidovre Kommune. 100 år.
Hvidovrevej lukkes på strækningen fra Høvedstensvej til Brostykkevej.
Her vil en række arrangementer blive afholdt for at markere jubilæet.
Den officielle jubilæumsdsdag (18 maj) vil blive markeret af borgmesteren.
I øvrigt vil der året igennem blive afholdt adskillige jubilæumsarrangementer
I forbindelse med jubilæum udsender arkivet en billedbog om Hvidovre.
19. maj. kl.13.00. "Historien i Gaden"": Strunge memorial indvies ved Hovedbiblioteket.
En Stenbordure med en Strunge sentens.
(fransk. bordure = stenkant).

5.juni. I Rytterskolen arbejder for tiden 6 unge etnologi studerende med en eksamensopgave i et formidlingsprojekt. Projektet skal bl.a. inteNiewe unge hvidovre borgere om deres syn på fremtiden. Resultatet vil blive præsenteret på en 3 ugers udstilling i rytterskolen fra den 5.juni.

9.juni. Selskabets årlige udflugt forventes at gå til Anneberg museet ved Nyk.Sj., samt et besøg i "Nyvang" ved Holbæk. (omtale sd.18.)

26 - 28 juni, Aktiv Ferie tre dage med udflugter for skolebørn.
(omtale sd.18.)

Siden Sidst. v/P.E.Hansen

26.februar. Aktivistmødet i Rytterskolen blev besøgt af ca. 30 interesserede. Hvoraf 20. har meldt sig til aktiv deltagelse i tre grupper. (Interview, Fotoidentifikation og som bistand til "Hist. i Gaden"). (v.Rene Knop)

12.marts. Generalforsamlingen blev afholdt i bibliotekscafeen. Der var mødt ca. 50 medlemmer, som gennemgik og vedtog den givne dagsorden. Efter mødet blev der budt på kaffe og lagkage. Aftenen sluttede med en video om "Slaget på Rheden1801". (Konstitution d.19 marts). (omtale side 14.)

22.marts. Aktivistgruppe - "Fotoidentitet", mødtes i Rytterskolen.

28.marts. "Historien i Gaden". Indvielse af den nye forplads v. "Frihedens St." En højtidelighed ved "Smedens Træ". (omtale side 16.)
29.marts. Aktivistgruppe - "Interview", mødtes i Rytterskolen.

31.marts. Selskabet sendte tre mand til det årlige møde og generalforsamling hos DLF i Vejle. Dan Olsen, Eli Olsen og Erling Groth.(" Vel hjemkommen kan
jeg meddele. at det var alle tiders møde med mange gode indtryk og emner, som vi kan bruge I vort lokalhistoriske arbejde"."""."""".Hilsen Dan Olsen.)

04.april. Aktivistgruppe - "Historien i Gaden" mødtes i Arkivet.
Der blev fremlagt og drøftet en status for projektet, samt foretaget en præsentation af ideer, for det fremtidige samarbejde. xx medlemmer deltog.

Se vor Hjemmeside på adressen ...:
http://www.hvidovrerytterskole.subnet.dk/

Svend Mortensens erindringer. 1del

Første gang jeg overhovedet har været på grundejerforeningen "Strandvang"´s område, var i 1958.

Som nogle måske kan huske, var der en mindre arbejdsløshedsperiode i midten af halvtredserne, og jeg havde netop reddet mig et job som elektriker på B.& W .'s motorfabrik på Christianshavn i december 1957.
Her kom jeg til at arbejde sammen med I en kollega, Svend Hansen, der dengang havde et blokhus på Koralvej 27. Han bor der i øvrigt stadig i det helårshus, han lod tegne og bygge efter sine egne ret vidtløftige, men også inspirerende ideer.Jeg skal derfor ikke lægge skjul på, at også jeg blev inspireret og fik den, iflg. mine forældre vanvittige ide, at købe et sommerhus i området for 27.500 kr.

Jeg kunne, sagde de, have købt en villa i Ringsted for de samme penge.
Strengt taget var prisen iflg. skødet ovenikøbet 29.400 kr., men differencen på 1.900 kr. skyldtes alene den af Viggo Starcke indførte afgiftspligtige grundstigningsskyld. Videre hed det i skødet at jeg derudover skulle overtage restgælden pr. 1/10-1958 vedr. kloak på 967,84 kr. og vedr. vej på 2.085 kr.
En af mine største betænkeligheder ved overhovedet at henvende mig til en ejendomsmægler, var at jeg - som jeg sagde til Svend - ikke havde noget som helst at tilbyde i udbetaling, men da han spurgte om jeg ikke trods alt havde lidt på en bankbog og jeg kunne oplyse, at alt hvad jeg havde skrabet sammen var 2.000 kr., sagde han jeg bare skulle holde øjne og ører åbne, så viste der sig nok noget, og det gjorde der så:
d. 1. oktober 1958 overtog jeg det iflg. bygningsattesten "af Hr. Axel Jensen opførte lysthus med skur, beliggende Hvidovre Strandvej 24" med udbetaling 2.000 kr. Ud over ovenstående skulle jeg så også udstede et ejerpantebrev med låneprovenu på 10.000 kr. og acceptere et sælgerpante-brev på 12.700 kr. Disse to pantebreve havde nogle månedlige ydelser på henholdsvis 11 o kr. og 100 kr. Det lyder jo ikke af så meget idag, men med en ugeløn, der dengang lød på omkring 250 kr. var der faktisk nok at se til, bl. a. var der jo også salær m. v. til sagføreren på 593,80 kr., men han var så venlig at tilbyde at jeg kunne vente

med at betale til jeg kunne overkomme det, blot forbeholdt han sig at beholde skøde og andre papirer til vi havde afregnet, og det gjorde jeg så i april 1959.

Mit nyerhvervede "lystslot" havde efter at Hvidovre Strandvej på et tidspunkt blev forlænget mod nord til Lodsvej i mellemtiden skiftet adresse til Hvidovre Strandvej 52. Onde tunger ville måske kalde det et sminket lig, det var knaldgult med blå døre og vinduesrammer, mens vinduessprosserne var hvide. Det var egentlig rigtig pænt som sommerhus betragtet, da jeg købte det, men allerede året efter fik det et alvorligt angreb af "skarlagensfeber". Det viste sig nu at den afskallede gule plasticmaling var smurt direkte ovenpå en gul okker kalkmaling. Det kunne jo selvsagt ikke holde og gav unægteligt et noget spraglet nyt "look".

Da jeg klagede min nød til en af mine venner i min daværende omgangskreds, en maler, og bad om et godt råd, sagde han at jeg var nødt til at fjerne al den afskallede nye plasticmaling og derpå give det en ny gang kalkmaling. Jeg anede jo ikke hvor Jeg skulle få fat i sådan noget, men så sagde han de forløsende ord, at hvis jeg ellers kunne leve med et hvidt hus var det simpleste at købe noget læsket kalk, røre det op med vand og så kalke huset.

Det gjorde jeg så alvor af efter et par år, da "skarlagensfeberen" var på sit højeste, og det var nogenlunde overkommeligt at fjerne resten med en spartel. Det blev faktisk rigtigt nydeligt, men den opmærksomme læser har måske undret sig over, at et sommerhus eller om man vil, lysthus der jo normalt er bygget af træ, overhovedet havde fået kalk eller kalkmaling; men sagen var jo at det oprindelige sommerhus havde været malet brunt og senere var det blevet beklædt med hønsenet og pudset og altså kalkmalet med gul okker.

Med til at give huset et vist helårspræg var desuden en muret skorsten hvortil en hjørnekamin i stuen var tilsluttet. I skødet stod der desuden, at der forelå skorstensattest, hvilket jeg naturligvis som nybagt husejer undrede mig over, da Jeg aldrig havde set nogen. Det var faktisk først efter at jeg i et lille års tid havde efterlyst den omtalte attest hos både ejendomsmægler, sagfører og diverse implcerede myndigheder, at en behjertet ansat på rådhuset fik sat. tingene på plads ved at spørge hvad jeg egentlig skulle bruge den til. Da jeg forklarede at Jeg JO godt ville sikre mig mod noget vrøvl omkring skorstenens godkendelse, beroligede han mig med, at det var der ingen fare for.

Selvom hjørnekaminen var en fin rundtræksovn, blev jeg nu aldrig særlig fortrolig med at bruge den. I stedet fik jeg lov at låne en fritstående petroleumsovn af mine forældre. Den kunne glimrende varme stuen op, men det gav jo unægteligt på længere sigt en umiskendelig petroleumshørm.
Stuen der i øvrigt klart var husets største rum, var en vinkelstue hvor den del,

der pegede ud mod forhaven, var forsynet med en masse vinduer samt selve indgangsdøren. Da jeg reddede mig nogle brugte franske døre billigt, fandt jeg hurtigt ud af at indrette denne forreste del af huset som egentlig entre med de franske døre som mellemdøre. Det lunede jo på resten af stuen.

Ud over stuen var der to kamre og et køkken. Det var helt tydeligt at det oprindelige køkken var meget lille, men ved hjælp af knopskydning var både det ene kammer og køkkenet, der nu var delt i to dele, blevet væsentligt større. I det nyeste tilbyggede køkken var der således køkkenbord med køkkenvask og et flaskegaskomfur samt et isskab. Gaskomfuret, der ligesom isskabet fulgte med i handelen, havde i øvrigt den ekstra fordel at kunne varme rummet hurtigt
op, når et eller to af blussene blev tændt, så det blev de ret tit selvom det ikke var for at lave mad.

Jeg blev lysthusbeboer.

På grund af min noget anstrengte økonomi fandt jeg ret hurtigt ud af at opsige mit værelse på Frederiksberg og tilmelde mig folkeregisteret i Hvidovre. Dette medførte blandt meget andet at jeg skulle tilmelde mig Hvidovre Sygekasse i den daværende Hvidovregade 1) samt vælge læge, d.v.s. vælge var så meget sagt, da den eneste læge i nærområdet, der tog mod nye patienter, var dr. Ingrid Jørgensen, der boede på hjørnet af Strandmarksvej og Strandvangsvej. Jeg fik nu aldrig hilst på hende, da mit behov for lægebesøg dengang heldigvis var rimeligt lille.

Sygekassekontingentet skulle normalt indbetales direkte på sygekassekontoret, men på nogle nærmere fastsatte, begrænsede, tidspunkter kunne det
også betales i en lille, langstrakt, hvid bygning på hjørnet af Strandmarksvej og

Lodsvej ved siden af den daværende Frihedskro.
I denne bygning var der også et lille såkaldt postuddelingskontor.

Området bar på det tidspunkt tydeligt præg af at være et tidligere sommerhusområde. Hovedparten af bygninger var tydeligt nok ikke beregnet til helårsbeboelse, men flere grundejere, bl. a. min bagbo, familien Jelstad, med adresse på Konkylievej, havde gjort et ærligt forsøg på at tilfredsstille kommunen for at få dem til at acceptere, at deres hus blev beboet hele året. De havde således bygget en hel tilbygning i massive gasbetonblokke og med indlagt vand samt tilslutning til kloaknettet i vejen. I denne tilbygning var der så indrettet badeværelse m.v. men resten af huset, der var udført som bindingsværkshus opfyldte ikke lovens krav, så hele huset opnåede aldrig status som helårshus. Bjørn Henriksen, hr. og fru Jelstad's svigersøn, har i øvrigt senere fortalt mig at svigerforældrene havde måttet indgå en skriftlig aftale med kommunen for at få lov til at blive boende. Det bevirkede jo så til gengæld at de nærmest blev stavnsbundne, idet de ikke uden videre kunne sælge huset som det var. Enden på det blev så, at det hele blev jævnet med jorden, og Bjørn og Gitte overtog det og lod bygge det helårshus, der ligger der i dag. Hvordan det hele blev arrangeret økonomisk, ved jeg ikke, men hr. og fru Jelstad fik i stedet en lejlighed i Frihedens byggeri.

Jeg tror ikke jeg dengang havde gjort mig helt klart, hvad det var jeg havde indladt mig på, da jeg tilmeldte mig folkeregisteret i Hvidovre, men det blev jeg da der var gået nogle måneder og rygtet var nået op til byggesagskontoret.

Det efterfølgende sagsforløb husker jeg jo ikke ligefrem i alle detaljer, men det startede med at jeg modtog et brev om at man var blevet bekendt med at jeg beboede mit hus hele året, og da det ikke var godkendt hertil skulle jeg give møde på rådhuset for at vi kunne drøfte - som det hed - "hvordan forholdene kunne lovliggøres".

Da jeg i almindelighed er opdraget til at være et rimeligt lovlydigt menneske følte jeg mig ærligt talt ikke alt for godt tilpas ved situationen, men jeg mødte naturligvis op til mødet, hvor jeg blev klar over at det absolut ikke var. populært, hvad jeg havde gjort. Jeg prøvede at undskylde mig med, at jeg ene mand vel ikke kunne genere nogen ved at bo i mit eget hus ved en færdig anlagt vej, der var godkendt til helårstrafik. Hertil gjorde man mig opmærksom på, at kommunen jo ikke kunne påtage sig at sørge for skolegang til mine børn, når mit hus kun var et sommerhus. Hertil ymtede jeg vistnok stilfærdigt noget om, at det kræver mindst to at få børn, så problemet ikke ligefrem kunne være højaktuelt.

Da det blev klart, at jeg ikke havde økonomisk mulighed for at fraflytte adressen, gjorde man mig opmærksom på at kommunen end ikke havde

nogen tegninger af mit hus. Det kunne jeg i første omgang ikke forstå, da jeg jo havde en bygningsattest med kommunens underskrift.
Senere forstod jeg, at huset var ændret så meget siden, at det ikke rigtigt lignede sig selv. Jeg blev derfor pålagt at få lavet nogle tegninger af huset der stemte overens med virkeligheden.

En af mine kusiner boede dengang med sin familie i "Grenhusene," og da hendes mand var arkitekt, fik jeg ham til at hjælpe mig med at tilfredsstille kommunen på dette punkt. Han brugte simpelthen den teknik, at han tog en masse billeder af huset fra alle sider. Herudover tog vi i fællesskab en masse mål af huset, og ud fra dette lavede han så diverse facade- og plantegninger, som vel formildede kommunen så meget, at jeg fik en, om ikke ligefrem godkendelse, så dog en slags forbeholden accept af tingenes tilstand.

Ovenstående sagsforløb, der havde strakt sig over flere år, omfattede flere breve og møder og min egen situation ændrede sig også i årene der fulgte.

En onsdag i 1959 traf jeg således min kone ved et romantisk møde i "De højes klub", inde i tivoli. Det var først senere på aftenen, da jeg tilbød at følge hende hjem, at det gik op for os, hvor tæt vi boede på hinanden. Hun havde nemlig en lejlighed i den dengang næsten nyopførte "Hvidovrebo"'s afd.6 på Strandhavevej. Vi blev i øvrigt gift i 1961 i den daværende barakkirke, "Strandmarkskirken" på Strandmarksvej. Den lå dengang som den eneste bygning på højre side af vejen mellem de sidste rester af den gamle Friheds-gård og Strandmarksskolen. Resten af Frihedens jorder henlå som græsnings-areal for nogle køer, der var med til at give det hele et landligt præg.
Herefter delte vi lejlighed i "Hvidovrebo," og jeg fik samme læge, dr. Fix, i stedet for Ingrid Jørgensen.

I efteråret samme år påbegyndte jeg i øvrigt en treårig aftenskoleuddannelse som installatør, og her fik sommerhuset en helt ny, særdeles praktisk og fuldt lovlig anvendelse, idet jeg og to af mine holdkammerater benyttede det til fælles studier, når vi skulle skrive vores fælles laboratorierapporter. Her var nemlig masser af fred og ro, så vi ikke kunne forstyrre den øvrige familie, og de ikke kunne forstyrre os.

Sommerhusets indretning til helårsbrug.

Selvom den tidligere ejer, Holger Nielsen, havde boet året rundt med hele sin familie incl. små børn i det selv samme sommerhus, var det ikke fordi det typisk var specielt velegnet til formålet, hverken hvad angår isolering eller udseende. Væggene i stuen var i en højde af ca. 1 m vandret forsynet med nogle 1o cm brede profilerede malede brædder, og selve de lodrette vægbrædder var blot beklædt med en tynd hård masoniteplade, henholds-vis over og under profilbrædderne. I stuens hjørne var et lille hjørneskab med glasdør, og loftet var med synlige bjælker, der var malet italiensrøde. Selve loftet bestod af ganske tynde høvlede og pløjede brædder, og i et hjørne var en lem der gav adgang til det uisolerede loft ovenover.

Her var der systematisk lagt aviser ud over hele loftet for dog at varmeisolere en smule. Selve stuen var meget mørk, da loftbrædderne, der kun havde været ferniserede og lakerede, var blevet meget mørke med årene. I det ene værelse, der måske har været en del af den oprindelige bygning fra 1924, var der etableret to faste sovebrikse, en på hver side af døren, så her var ikke plads til mange flere møbler.

Min ønskeseddel til husets indretning gik derfor i det væsentligste ud på følgende:
1) Bedre isol
ering, især af vægge.
2) Lysere rum.
3) Bedre mulighed for placering af egne møbler.
4) Tapetserede vægge med mere vægplads til billeder m. v.
5) Forbedring af lysinstallation med bl.a. faste loftlamper og udendørs lamper.
6) Selvstyrende varme, som sikrede minimumvarme, når jeg sov.

Det lykkedes i tiden der fulgte, at få opfyldt alle ønsker, dels ved egen indsats, dels ved Arnes hjælp. Arne var den tidligere omtalte maler, som ikke kun hjalp mig med gode råd men også malede og tapetserede.
Det sidste foregik af og til med min assistance, da han var handicappet.
Det fik vi meget sjov ud af, men resultatet blev i hvert fald flot.

Selv fjernede jeg hjørneskabet, de faste sengebrikse samt panelbrædder og hårde masoniteplader og opsatte i stedet flamingoplader. Det lunede og gav bedre plads. Herudover forbedrede jeg lysinstallationen og lavede en termostatstyring til en alm. elektrisk stråleovn i det ene værelse.
Det gav tilsammen en fornuftig tilfredsstillende varme.

Nogle år efter at Jytte og jeg var blevet gift, blev alle elkomfurer i Hvidovrebo i øvrigt skiftet ud og vi blev tilbudt at overtage det gamle ABC-komfur for 50kr.

Det benyttede vi os af, fik indlagt trefaset vekselstrøm i sommerhuset og solgte gaskomfur og gasflasker. Dette erstattede vi så med elkomfuret.

Da vi senere byggede helårshus viste det sig at være en fordel både med hensyn til byggestrøm og køkkenfaciliteter i byggeperioden.
ABC-komfuret blev også det allerførste komfur i det nye hus.

Skurets indretning.
Som nævnt i indledningen fremgik det af bygningsattesten at det købte lysthus med skur var godkendt engang i tyverne. Jeg gik derfor ud fra som givet at skuret på attesten var det der lå tæt ved naboskellet i baghaven.

Det havde trægulv og stod på stolpesten. I den ene ende af det var der indrettet et gammeldags lokum, selve skuret var nærmest indrettet til hobbyværksted og i den anden ende var der et særskilt rum til haveredskaber og/eller cykler. Denne del var bygget af pakkassebrædder uden gulv og direkte på jorden, så naturligvis regnede jeg ikke med at det var godkendt, men resten incl. lokummet så faktisk ud til at være bygget i den oprindelige byggestil.

På et tidspunkt fik vi i øvrigt ryddet lokummet totalt for inventar, fik vasket det grundigt ned og malet det i lyse farver og fik erstattet WC'et med et nyindkøbt tørkloset.
Det kom jo unægteligt til til at virke noget mere indbydende.

Om ikke før så i 1965, hvor vi fik byggetilladelse til det helårshus min kone selv havde tegnet, burde jeg vel egentlig være blevet opmærksom på, at der var noget galt. Der stod nemlig at tilladelsen ikke omfattede det på beliggenhedsplanen viste skur, der måtte søges godkendt på sædvanlig måde, men jeg tog mig ikke af det dengang, da jeg jo havde bygningsattest.

Da jeg meldte byggeriet færdigt i 1967 fik jeg imidlertid noget andet at vide. Det viste sig, at det skur bygningsattesten refererede til, havde ligget midt nede i baghaven. Noget kunne tyde på at det var det samme skur der senere var blevet flyttet over langs skellet. Det havde i hvert fald aldrig været tilladt at have et vindue vendende direkte ud imod en skelhæk. Jeg havde da godt nok af og til undret mig over, at det var et besynderligt sted at anbringe et vindue, men jeg havde egentlig aldrig tænkt så dybsindigt over det; nu fik jeg det sløjfet og fik lavet en detailtegning af skuret som det så ud nu uden pakkasse-cykelskuret, og herefter kunne jeg få min ny bygningsattest for helårshus med skur, vel at mærke efter at de øvrige betingelser var opfyldt

Haven og omgivelserne i 1958.

Omkring 1958 var haven som de fleste andre haver dengang - omkranset af en tjørnehæk, dog var der et trådhegn ned imod vores daværende bagbo, familien Jelstad. Langs trådhegnet var der plantet nogle slyngroser og det så faktisk rigtigt pænt ud, når roserne blomstrede.

Ikke desto mindre savnede jeg at kunne være ugenert i min egen baghave, og det kneb det jo med. Da en af mine bekendte fortalte mig, at der boede en ældre gartner på Paris Boulevard, som påtog sig at hjælpe private med diverse gartnerarbejde, opsøgte jeg ham og fik en aftale om, at han plantede en ligusterhæk langs trådhegnet og desuden beskar nogle af mine frugttræer, mens jeg selv skulle købe et vist antal ligusterplanter efter nærmere aftale.
Der lå dengang et mindre gartneri på en firdobbelt grund på den blinde ende af Bavnevej. Den strakte sig helt til Søliljevej og blev vist egentlig nærmest betegnet som en planteskole.
Her købte jeg mine ligusterplanter og havde dermed taget det første skridt til gradvis at få ligusterhæk; ved de næste skridt var det til erstatning for tjørnehækken, der ihvertfald havde to ulemper. Den ene var den åbenbare, at tornene gjorde det både ubehageligt og besværligt at komme af med afklippet, især hvis man dengang ikke nåede at komme af med det til Set.Hans-bålet.
Den anden ulempe var at tjørnehækkene dengang så rigtig kedelige og grå ud, idet de konstant blev angrebet af spind, medens de få tjørnehække, der er tilbage i dag, tilsyneladende efterhånden er sluppet af med problemet.

Jeg kan ikke længere huske præcist hvor mange og hvilke frugttræer jeg fik beskåret dengang, men det har højst været en 2 - 3 træer ud af den halve snes jeg, ligesom mange andre medlemmer, havde dengang.
Siden har jeg desværre ikke været god til at følge det med beskæringen op. Dette sammenholdt med diverse svampesygdomme har efterhånden fået mange af træerne til at bukke under.

I baghaven var der desuden en flagstang.
På en forespørgsel hos sælgeren fik jeg at vide at han aldrig havde ejet hverken flag eller vimpel, men de havde da benyttet den, da hans kone ventede sig. De havde nemlig hejst en ble op i den for at advisere venner og bekendte om, at nu havde hun født. Jeg syntes jo nok i starten, at da jeg både var blevet ejer af en grund og en flagstang så skulle den også bruges, så jeg ønskede mig et flag i fødselsdagsgave og fik det. Selvfølgelig flagede jeg også nogle gange, men da vi byggede helårshus i 1966 besluttede min kone og jeg dog at sløjfe flagstangen, da den i praksis aldrig rigtigt kom i brug. Vores daværende genbo's flagstang var til gengæld knækket, så han fik lov at arve vores.

I 1958 bar kvarteret stadig tydeligt præg af at vejene netop var færdig anlagte, og mens de omtrent var i niveau med grundenes terræn ved Strandmarksvej. var de hævet ca. % m. ved Hvidovre Strandvej, hvilket bl. a. kunne ses ved at tjørnehækkene efter opfyldningen ved vejskellene ved grundene nærmest kysten var meget lavere end skelhækkene mellem grundene.
På den nærmeste halve meter bag hækkene langs vejene var der anlagt en skrå banket ned mod haven, og bag havelågerne var der anlagt trapper med havefliser. På min grund tror jeg ligefrem der har været en have-arkitekt på, for der var ligefrem lavet en flisegang midt i græsplænen, der snoede sig ned til sommerhuset.

Rent umiddelbart husker jeg det, som der dengang næsten kun var sommerhuse med nogle ganske få helårshuse i spredt fægtning, men i realiteten lå rækkehusene på Strandvangsvej der allerede og dobbelt-husene på Koralvej, som var bygget på resten af det gamle gartneri "Søvang"'s arealer, lå der også.

Hertil kommer at samtlige huse med ulige numre på Strandmarksvej stort set var de samme helårshuse som i dag, idet både Danalundhusene samt Hvidovrebo ved Strandhavevej var bygget. Fisker Vilhelm Petersen's hus på Koralvej 1 lå der stadig. Det hus der ligger der i dag er af betydelig nyere dato. At jeg trods dette, synes der kun var nogle ganske få helårshuse i spredt fægtning, skyldes jo nok, at sådan var det i nærområdet omkring Hvidovre Strandvej helt op til Bavnevej

Her slutter så 1.del af Svend Mortensens erindringer.
2.del kommer i næste nummer af "Hvidovre Lokalhistorie".

En Berigtigelse. v./ P.E.Hansen.

I Magasinet til Hvidovre Avis d. 28. marts 2001, kunne man på forsiden læse en udmærket illustreret artikel om indvielsen af forpladsen på Frihedens Station. Vi er nogle der mener, at den slags stof kan man ikke få for meget af i en lokalavis.
Hvidovre Avis har da også gennem årene været en god og nyttig formidler af lokalhistorien. Tak for det og bliv endelig ved.! I!!

I ovennævnte artikel er der imidlertid et par fejl som bør rettes, derfor denne berigtigelse. Overskriften: "På Frihedens gamle jorder", er forkert. Frihedens Station er placeret på matr.18 = "Dansborggård"'s gamle jorder.
Smedens hus, med træet, lå på matr.18b.
Den "glade" bonde, Ole Jensen, var sikkert ikke så glad endda. Han figurerer flere gange i lokalhistorien som en balladeмager, første gang vi hører om ham er i 1772. Hans gård i landsbyen brændte to gange, måske fordi han ønskede at følge kromanden på "Flaskekroen", Anders Jensens eksempel om udflytning. Han var ugleset blandt de andre bønder og det kom til flere korporlige sammenstød. Ole Jensen fik sin vilje i 1776, tre år før den egentlige udskiftning. Han fik samlet sine jorder på engene syd for kromandens agre og blev således gårdmanden på Strandegård, matr.29.

Så røg han uklar med Pastoren i Hvidovre Kirke, ved at leve utugtigt sammen med sin husbestyrerinde. Ole Jensen var blevet enkemand på gården og det resulterede i en utilsigtet graviditet hos pigen. En uvejrsaften ved juletid 1781, skulle hun føde. Uden anden hjælp måtte Ole Jensen være jordemoderen og senere også manden, der døbte sit barn.
Præsten rasede, parret havde ikke fået kirkens velsignelse, de havde plejet intim omgang med hverandre og bonden havde undladt, sporenstrengs, at vandre de 4 kilometer, i sne og frost, til kirken for at melde begivenheden. Præsten skriver om Ole Jensen i et brev til Bispen.: "Hans Beskaffenhed indtil nu haver bestaaet i stivt og stridigt Sind, uordentlig og trættekiær Levemaade, hvorved han haver ødelagt baade sin timelige og aandelige Velfærd".

Senere blev de dog viet og deres horeunge blev præstedøbt, men der gik flere år før præsten ved sin død blev erstattet af en ny præst og striden kunne bilægges. Så nogen glad bonde var han ikke.

Banden på "Frie gård " matr.25 hed Andreas Christensen i 1787.

Noget af ovennævnte historie kan læses i bogen " 52 Historier fra Hvidovre". Episoden med præsten findes i Kancelliets brevbøger - Bispearkivet 1783.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab´s 22´nde ordinære Generalforsamling. d.12.marts 2001.

Skønt vejret udenfor var gråt og koldt, mødtes ca. 50 medlemmer til vor årlige generalforsamling i Bibliotekscafeen . Formanden bød velkommen og gik straks over til første punkt på Dagsordenen. Valg af dirigent.

Vort æresmedlem Kjeld Jørgensen fik hvervet og takkede for valget.
Han gav atter ordet til formanden, der i sin beretning fortalte om det sidste års mange hændelser i Selskabet..

De 7 ordinære medlemsmøder havde indeholdt bl.a. så forskellige emner, som - Hvidovres gamle gårde - Hieroglyffernes gåde, lidt ægyptologi - svenskekrigen m. Gøngehøvdingen Svend Poulsen og Englændernes bombardement af København i 1807. Han fortalte også om samarbejdet med "Tværpilen" om vore fælles sommerudflugter for Hvidovres skolebørn til forskellige historiske steder på Sjælland.
En succes som vi agter at følge op i indeværende år.
Formanden takkede medlemmerne for store fremmøder til alle vore aktiviteter og glædede sig over et meget aktivt og frodigt år i Selskabet.
Poul Sverrild berettede om stor travlhed i Arkivet. Der var sat mange "skibe i søen" og derfor stor trængsel i de små lokaler. Foruden sig selv, er der blevet fastansat en HK-medarbejder, der fungerer som arkivets sekretær. Dertil kommer 3 assistenter i forskellige gøremål. I Rytterskolen arbejder 6 etnologistuderende med et projekt om fremtidens Hvidovre, sammenholdt med 50ernes udvikling, samme sted. Resultatet forventes at resultere i en udstilling på Rytterskolen i løbet af sommeren.

"Historien i Gaden" har afviklet sager som - brdr. Schows håndjern - mindeplade på Holmegården - Neonkunst på Stadion og der kan forventes arrangemeter som - Avedøre flyveplads - Frydenhøjsværdet - Michael Strunge bordure - m.m.
Af kommunale opgaver kan nævnes - Vejnavne i Avedørelejren - Hvidovre Torv - Byjubilæum - Reg. over mindesmærker og ikke mindst Kommuneatlas, som var en stor og spændende opgave.
Af bogudgivelser kom der.: Hans Chr.Thomsen/Kjeld Jørgensen.: "Omkring Holmegården - Cortsen.: Hvidovre Kirkebog bind 2 - Holger Petersen.: Gårdene i Avedøre" - Hvidovre Kommuneatlas.

Dertil kommer 5 rundture i bus for besøgende fra bl.a. udlandet og 21 foredrag om Hvidovre samt diverse rejser til seminarer i ind- og udland.
Poul Sverrild behøver ikke at kede sig.

Næste punkt var Kasserens fremlæggelse af regnskabet. Her kunne Eigil Jørgensen, som sædvanlig grundigt, fremlægge og forklare nogle tal, som blev taget til efterretning og godkendt.

Kontingentet blev vedtaget uændret og af indkomne forslag var der ingen.

Så kom vi til valget af betyrelsesmedlemmer.
På ulige år skal, ifølge vedtægterne vælges 3 medlemmer.
På valg var Per E. Hansen, Bent Christiansen og Eli Olsen.
De to første blev genvalg medens Eli Olsen havde meddelt at han ikke ønskede at fortsætte, hvorfor han blev erstattet af suppl. Erling Groth.

Bestyrelsesmedlem Esther Hansen og suppl. Dora Orneborg, ønskede ikke genvalg, hvorfor der blev foreslået og indvalgt tre ny medlemmer til bestyrelsen. Revisor og rev.suppl. valgt som tidligere.

Formanden bød de tre nyvalgte bestyrelsesmedlemmer velkommen, ligesom han honorerede de afgående med et par flasker og tak for veludført arbejde.

Den nye bestyrelse fremgår af listen på side 19 i dette blad , som vedtaget på det konstituerende møde d. 19.marts.

Formand og Kasseren foretog derefter en lodtrækning blandt vore medlemmer med rettidig indbetalte kontingenter.
Præmien var en god flaske rødvin og 1 O heldige vindere var som følger.:

Claus Bjerregård. Nørremarksvej 23.	Marie Brønden. Rønnebærvej 11.
Lissi Hansen. Rebæk Søpark 11.	Lilli Larsen. Menelaos Blvd. 20
Frede Nielsen. Vigerslev .376A.	Jens Chr.Nielsen. Kløverprisvej 26.
Karin Olsen. Frydenhøjparken 36.	Grethe Paaske. Hvidovrevej 76G.
Mogens Røhl Claus P. Alle 21.	Benny Riisager. Hvidovre Blvd. 30.

Gevinsten kan afhentes på Rytterskolen inden d. 7.maj.2001.
Der er åbent hver mandag og tirsdag fra kl 10.00 til 16.00.
Uafhentede gevinster tilfalder Selskabet.
Aftenen sluttede med Kaffe og Lagkage medens vi så på en video om "Englændernes angreb på København i 1801".
Det var Kjærsgård, det var Nelson og det var så denne generalforsamling.

PEH.

Frihedens Station og Smedens Træ.

Efter en veludført trafikregulering og smukkesering af området er den 30-årige forplads til Frihedens Station, blevet genindviet d. 28 marts 2001. Stedet er med tiden blevet et af Hvidovres centrale knudepunkter, som trængte meget til den nu gennemførte renovering.
På dagen viste vejret sig fra sin bedste side, solens forårshumør var med til at give det hele et lyst og optimistisk skær. Flagene blafrede og der var taler af repræsentanter af de forskellige involverede parter.

Engang var dette sted det yderste Hvidovre. Fægyden (Hvidovrevej) var, i fællesskabets tid, vejen til "Store Enghave", hvor kreaturerne fra landsbyen blev ført på græs om foråret og hentet hjem til høsten. Her har malkepiger og hyrdedrenge haft deres gang til den daglige dont. Det var også ad denne vej bønderne hentede høet til foder og sivrørene til tækning og ikke mindst sand fra stranden.
I 1728 blev der anlagt en ny vej fra Valby til Køge. Det blev landevejen, som skulle afløse den ældgamle rute, der dengang gik gennem bl.a. landsbyerne Hvidovre og Avedøre. Den nye vej passerede i Hvidovre den omtalte fægyde og dannede derved et T-kryds, som i dag er krydset Hvidovrevej /Gl.Køgevej.

Frihedens Station og pladsen foran ligger på Dansborggårdens gamle jorder (matr.18). Samme gård havde desuden en lille trekant på den østlige side af Køgevej. Her lå en mælkeforpagterbolig, som i 1920erne blev overtaget af et sognerådsmedlem, Lauritz Petersen. Han indrettede værtshus i bygningen og kaldte den "Cafe Dansborg", men ændrede senere navnet til "Frihedskroen". 11931 byggede han så den Frihedskro som mange af os endnu kan huske.

Hos smeden i Avedøre gik en ung smedesvend med tanker om at starte for sig selv. Han kontaktede ejeren af Dansborgård og fik lov at købe en parcel (matr.18b) på hjørnet af Mellemdigsvej/Gl.Køge Landevej (nuv.Hvidovrevej/ Gl.Køgevej). Her opførte han så i 1896 en smedie med bolig til sin familie. Køkkenhave blev anlagt med frugtbuske og træer og en lille prydhave med bøgehæk udenom det hele.
"Smedens pæretræ" på stationspladsen er sidste rest af denne fortidens idyl. Den er plantet ca.1897 og altså over 100 år gammel. Træet, (Pyros communis), er bevaringsværdig alene p.gr.af dets historie og den ærværdige alder.
Under den kommunale gartners opsyn og kærlige pleje kan den formodentlig få lov til at eksistere i mange år endnu og minde forbipasserende om tiden, der var engang.

PEH.

Det farlige hjørne.
En Episode i 1927.

Den 20 Juli 1927 modtog Hvidovre Sogneråd følgende brev :
Ifølge en hertil indgået notits, er hjørnet af Gl.Køgevej og Mellemdigsvej for tiden i en sådan stand, at færdselen ved dette må anses at være farlig, idet hegn og beplantning ved smedien hindrer udsigten over vejhjørnet.
Idet man henviser til færdselslovens §21 henstiller man, at der af sognerådet snarest indledes skridt til udbedring af forholdene ved beskæring eller evt. borttagelse af plantningerne.
Meddelelse om de skridt som sognerådet måtte finde anledning til at foretage, imødeses.
Politimesteren i Københavns Amts søndre Birk.

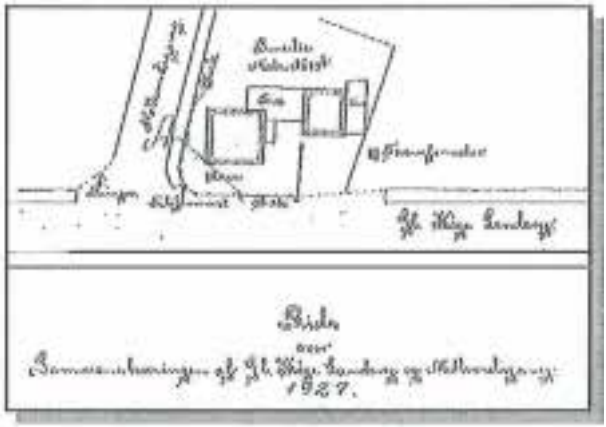

Sognerådets svar pr. 3 august 1927:
I besiddelse af politimesterens ærede skrivelse af 20.f.m., vedrørende det farlige vejsving på hjørnet af Mellemdigsvej og GI.Køge Landevej, skal man meddele, at sognerådet ved en forhandling med vedkommende ejer af ejendommen matr.18b. af Hvidovre, har opnået en beskæring af den derværende hæk og existerende bevoksning til en højde af ca.1,25 m. på en strækning, som nærmere er angivet på vedlagte rids, således at man opnår fri oversigt i den angivne højde fra GI.Køge Landevej til punkt "A" på planen således som angivet på skitsen.

Ved den således tilvejebragte gode udsigt skønner man ikke rettere end at forholdene er fuldt ud forsvarlige - og man tillader sig at imødese Politimesterens stilling snarest be-lejligt, idet bemærkes, at den omhandlede nedskæring af hegn og bevoksning har fundet sted.

P.S.V. Formanden.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Meddelelser til medlemmerne.

Til de voksne gruppemedlemmer af Aktiv ferie 2001.

Også i år arrangeres nogle ture for skolebørnene i Hvidovre.
Det bliver nogle dage i uge 26 - nemlig.:
Tirsdag 26 juni, Onsdag 27 juni, Torsdag 28 juni.

Der startes kl.09.00 fra Rytterskolen. Hvis du kan - og du har lyst til at være med, må du gerne meddele mig det når du kan.
Jeg vil også gerne have nogle forslag til, hvor vi skal tage hen med børnene.
Hvad med at besøge kongegravene i Skån e?. En tur til Fyen?.
Vikingeskibene i Roskilde?. Kom med nogle gode forslag.! !

Jeg træffes hver mandag og tirsdag ml. kl. 10 - 15. i Rytterskolen tlf. 36473444. Bedste Hilsener. Dan Olsen.

Den årlige udflugt går til
"Nyvang" ved Holbæk og Anneberg Samlingerne ved Nyk.Sj.
Mødested.: Rytterskolen lørdag d. 9.juni 2001. kl.09.00.

Vi besøger andelslandsbyen "Nyvang" ved Holbæk, som er et levendegjort besøgs- og aktivitetscenter. Her kan man genopleve andelstiden i Danmark (1870-1950). Det vil være muligt, at spise sin medbragte mad evt. købe frokost og drikkevarer på stedet.
Turen forsætter til Nykøbing Sj. hvor vi besøger Anneberg-samlingerne, der for tiden viser en særudstilling " En Verden i miniature".

Der er plads til 47 medlemmer i Safaribussen. Turen koster kr.100. incl. entre,bus og kaffe. (evt. frokost står for egen regning). Hjemme ca. kl.17.00.
Billetter til turen kan afhentes på Rytterskolen.
Mandage og tirsdage kl 10-16.
Bemærk!! inden tirsdag d. 08.maj
Dan Olsen

Bestyrelsen. 2001.

Formand.:
Dan Olsen Spurvehøjvej 17. st.tv. tlf.3678 8642.
e-mail.: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
Næstfmd.:
Kirsten Andersen Korshøjvej 6 tlf.3678 6060.
Kasserer.:
Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C tlf.3647 0058.
e-mail.:Eigil.J@mobilix.dk

øvrige Best.mdl.:
Per E. Hansen Grenhusene 26 tlf.3649 2470.
e-mail.: Fritze@mail.dk
Bent Christiansen Paris Boulevard 20 tlf.3649 2941.
Erling Groth Ege Alle 41 tlf.3677 2511.
Annelise Leilund Gurrevej 13.1 tlf.3649 5995.
e-mail.: ANL@hvidovre.dk

kommunale Best.mdl.:
Helle Adelborg Tavlekærsvej 80 tlf.3649 0238.
Ahmet Demir Hvidovrevej 522. 3th. tlf.3649 2416.

Suppleanter.:
1. Harry S. Schultz Nestors Alle 8 tlf.3678 3437.
e-mail.: AHSchultz@os.dk
2. Jette Randal-Lund Doras Alle 8 tlf.3649 0659.

Revisor + suppl. :
Jens Chr. Nielsen Kløverprisvej 26 tlf.3675 1386.
Inge Larsen Berners Vænge 7.2tv. tlf.3678 4736.

Forretningsudvalg.....: Dan Olsen, Eigil Jørgensen, Kirsten Andersen.
Lokalhistorisk udvalg..: Per E. Hansen, Harry S.Schultz.
Arrangementsudvalg..: Dan Olsen, Bent Christiansen, Erling Groth.
Foredragsudvalg.....: Kirsten Andersen.
PR-Udvalg .....: Harry S. Schultz.
Bladredaktion.....: Per E.Hansen (ansv.), Dan Olsen,
.. Annelise Leilund, Jette Randal-Lund.

Reserveret Post Danmark

KASSERENS "Hjertesuk"!!

I februar sendte vi det årlige giroindbetalingskort til brug for indbetaling af kontingentet for 2001/2002. På trods af vor lille lodtrænings-konkurrence om indbetaling inden den 1.marts, må vi alligevel desværre konstatere, at der pr. dags dato stadig er omkring 50 medlemmer, som endnu ikke har indbetalt kontingent.

Dette kan skyldes forskellige forhold - at man har glemt det - har forlagt giroen - ikke ønsker at fortsætte medlemskabet- eller noget helt fjerde!.

Såfremt Selskabet skal kunne fortsætte sine tilbud, i form af foredrag, udflugter, udgivelse af blad og lokalhistoriske skrifter, Rytterskoledage m.m., er en fornuftig økonomi forudsætningen!. Denne økonomi kan kun opnås ved at indtægterne fra det årlige kontingent - samt medlemstallet - er nogenlunde konstant.

Derfor - hvis du ønsker at fortsætte medlemskabet - betal kontingentet, som helårligt er 100 kr., dog kun 70 kr. for pensionister og efterlønnere o. lign" Det nemmeste og billigste er at komme hen på Rytterskolen, hvor vi har åbent hver mandag og tirsdag fra klokken 10 til 16 -

- - ellers er vort gironummer 664 961 O - - hvis du bruger posthus eller bank!
Såfremt vi ikke har din indbetaling inden den 1.juni tillader vi os
at annulere dit medlemskab!. Vi håber ikke det bliver tilfældet!!
Med de bedste ønsker for alle om en rigtig god sommer -
håber jeg vi kan mødes til en hyggelig og god efterårssæson.

Med venlig hilsen, Eigil Jørgensen, kasserer

Hvidovre Lokalhistorie

19. ÅRGANG NR. 3 SEPTEMBER 2001

Historiens Hus Hvidovre
Alanhpladsen 5
Avedørelejren
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

På Grønttorvet i 1920erne (Foto HLA.)

Indhold.

Kommende Aktiviteter ..... sd. 02. Siden sidst..... sd. 03.
Svend Mortensens erindringer.(2del.) ..... sd. 04.
Meddelelser fra "Historien i Gaden" og Hv.lokalhistoriske selskab.....sd.19.
Hvidovre Torv..... sd. 14. Vejnavne i Hvidovre og Avedøre. sd.20.

Historiens Hus Hvidovre

Redaktion:
Per E.Hansen (ansv),Dan Olsen,
Annelise Leilund, Jette Randdal-Lund.
Medlemsblad trykt i 650 ekspl.

Alarmpladsen
Avedøreleiren
2650 Hvidovre

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.
Mørkhorgerhuset. Hvidovrevej 280.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 39 21 81.
Tirsdg / Onsdg. kl 13-16. Torsdg kl.16-19.
e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk

Deadline no.4. d. 15 oktober 2001.
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
Giro 664-9610. ISSN 0902-3046.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.
e-mail: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk

Kommende Aktiviteter - 2001

10.sept. Kl.19.30. "Brug af kommuneatlas" .
Foredrag. ved planchef Judith Lauersen og byplanlægger Karsten Thøgersen. (Hv.komm.) i Bibliotekscafeen.

27.sept. Historieforum i Avedøre Kirke kl 19.00. (Avedøreselskabet).
Vi hører nyt og drøfter de projekter der er i gang og forsøger at strukturere vort arbejde. (Traktement kr. 10.-) Alle er velkomne.

03.okt. Udflugt til andelslandsbyen Nyvang. (se omtale side 19).

07.okt. Vestvoldsdag.m.besøg i anlægget, vandring i mørket.o.a.
("Historien i Gaden". se omtale side 19.)

09.okt. Vagn Oluf Nielsen. Foredrag (1) i Rytterskolen. (A.O.F. regi)
15.okt. Kl.19.30. "Kommuneatlas og huse i Hvidovre".
Foredrag ved historiker Hannelene Toft Jensen og arkitekt Eske Møller. (Skov- og Naturstyrelsen). i Bibliotekscafeen.

23.okt. Vagn Oluf Nielsen. Foredrag (2) i Rytterskolen. (A.O.F. regi)
30.okt. Vagn Oluf Nielsen. Foredrag (3) i Rytterskolen. (A.O.F. regi)

12.nov. kl.19.30. " Noget om Hvidovre og åbent byggeri". Foredrag ved arkivar Poul Sverrild og arkitekt Kirsten Andersen. i Bibliotekscafeen.

De tre Vagn Oluf Nielsen foredrag omtales side 19.

Billedbog om Hvidovre udkommer ok/nov.2001 kr.125.00

Siden Sidst. v/P.E.Hansen

d .20 . april "Bronzesværdet". Fryden højskolen.
Ved en mindre højtidelighed, kunne kommunale repræsentanter samt børnene på Frydenhøjskolen overvære indvielsen af en montre med Anker Sjøgrens kopi af "Frydenhøjsværdet".

d.29.april "Aeronautisk Dag".
"Gen" indvielsen af Avedøre flyveplads var en succes. Meget mere end tusinde gæster besøgte området i løbet af dagen.

d.17-20 maj. Hvidovre Kommunes 100års-jubilæum.
Det store program blev afviklet som planlagt, trods vejrgudernes dårlige opførsel. De mange deltagende aktører og gæster, kunne hygge sig alligevel og oplevede nogle gode dage.
Lokalhistorien var repræsenteret i et telt ved Hvidovre Rådhus.

d.06-24 juni. "Hvidovre-Prøv lykken".
En udstilling i Rytterskolen, som handlede om de ting i hverdagen, der knytter folk til Hvidovre, på godt og ondt.
Den var arrangeret af seks studerende fra Kbhvn's Universitet.

Det d.9.juni. Der var fuld tilslutning til den årlige udflugt, som gik til Anneberg-samlingerne i Nykøbing. Der blev også tid til at besøge kirken i Tveje-Mærløse ved Holbæk. Dagen sluttede med kaffe og kage ved et besøg i andelslandsbyen "Nyvang".
Glade mennesker, humøret højt, afgjort en succes.

d.26-28.juni. Nogle skolebørn fra Hvidovre fik 3 gode dage ved vores "Aktiv Ferie" arr. Turens første dag gik over Øresundsbroen til Trelleborg i Skåne. Dagen efter kørte vi over Storebæltsbroen, for at se til Ladby-skibet ved Kerteminde, ligesom Sund og Bælt centret i Nyborg var et besøg værd. Den sidste dag besøgte vi vikingerne i Frederikssund samt Jægerspris slot i Hornsherred.
Sol, sommer og glade børn.

Svend Mortensens erindringer. 2del

Mine ture til arbejdet - og hvad man kunne se i 1958.

Min hverdag de første år.

Som tidligere nævnt var jeg og min daværende kollega, Svend Hansen, ansat på B. og W.'s motorfabrik på Christianshavn, da jeg købte mit sommerhus i foreningsområdet i 1958. Fabrikken kørte med 3-holdsskift på den måde, at mens dagholdet kørte med fuld bemanding, blev der droslet meget ned på aftenholdet og endnu mere på natholdet. I elafdelingen hvor vi arbejdede, var der kun 3 mand om aftenen og to mand om natten, og da der netop var to mand der efter eget ønske arbejdede fast på nathold, bevirkede det at vi kunne nøjes med at være på aftenhold hver femte uge. Resten af tiden var vi på daghold, hvor vi startede om morgenen kl. 6.30. Det var jo ret tidligt for et B-menneske som mig, jeg stillede gerne uret til at ringe kl. 5 om morgenen, og så var det jo med at komme ud af fjerene, hvis min tidsplan skulle holde: Først var jeg ude på mit "udendørs herretoilet," d. v. s. direkte på jorden. Det store toiletbesøg blev gerne skudt ud til et andet tidspunkt på dagen, hvor jeg befandt mig i nærheden af et "træk og slip." Dernæst vaskede jeg mig nødtørftigt under den kolde hane ved køkkenvasken. Det var jo den eneste der var.
Så fik jeg noget tøj på i en fart og ud af døren.

-og så afsted på arbejde.

Planen var, når det ikke var sommer og/eller rimeligt godt vejr at nå linie 132 med afgang ca. 5.22 fra den gamle Strandmarksskole. Busserne kørte dengang hvert 12. minut, så jeg havde stadig en chance for at nå mit program med den næste bus, men i så fald blev det hele jo noget mere forceret. Der var ikke så mange med bussen på den tid, så passagererne og chaufføren lærte efterhånden hinanden ret godt at kende, hvilket bl.a. fremgik af at undertiden, når jeg var meget sent på den og jeg kom styrtende op ad Konkylievej og bussen faktisk var kørt fra stoppestedet, sagtnede chaufføren farten og tog mig med.
Det var jo i sig selv pænt af ham, men en morgen blev jeg særlig imponeret. Jeg havde faktisk opgivet at nå bussen, da jeg så at chaufføren ligefrem sagtnede farten selvom jeg var helt uden for hans synsvidde, så jeg skyndte mig naturligvis og blev taget op i selve svinget ved Hvidovre Enghavevej og

Strandmarksvej.
En service der af mange årsager vist er utænkelig i dag.
I øvrigt var linie 132 dengang en ringlinie, der startede og sluttede ved Toftegårds Plads og undervejs gennemkørte ruten: Gl.Køgevej - Strandmarksvej
- Hvidovre Enghavevej - Avedøre Enghavevej - Frydenstrands Alle - Gl.Køgevej - Hvidovrevej og Vigerslev Alle.

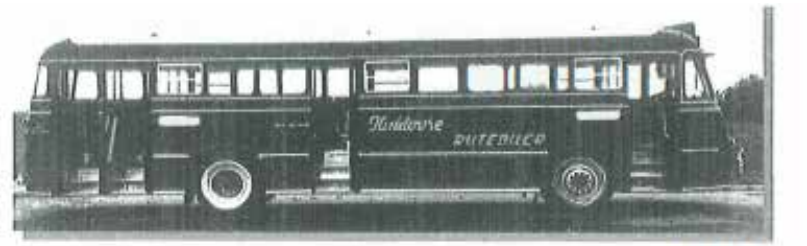

Foto. HLA.

Der skal jo fantasi til i dag at forestille sig den store bus svinge ned ad den smalle Frydenstrands Alle, der ikke var blind dengang. Der var hverken midterrabat eller lyssignaler på Køgevejen i Hvidovre, og Hvidovrevej sluttede ved Køgevejen. Når man kom inde fra byen virkede den daværende vejføring nærmest som en udfletning ved den gamle Frihedsgård; trak man til venstre for gården fortsatte man videre ad Strandmarksvej og trak man lidt til højre kom man videre ad Køgevejen. Lige ved denne udfletning stod der dengang stadig en kilometersten. Jeg tror det var 7-kilometerstenen.

Turen til Toftegårds Plads med linie 132.

På vejen ind til Toftegårds Plads passerede vi undervejs på venstre side af Strandmarksvej "Friheden"'s marker, hvor der normalt stod nogle køer og græssede. Hverken Langhøjskolen eller :Erlgstrandsskolen var bygget dengang, så Strandmarksskolen, var dermed den eneste folkeskole på denne side af Køgevejen. Den havde så vidt jeg ved en tillægsfunktion som tolkebadeanstalt. Der var i hvert fald nogle skilte, der antydede noget i den retning.
Den gamle barakkirke lå omtrent på samme sted som den nuværende murede Strandmarkskirke. Herudover lå der stadig et par enkelte avlsbygninger fra den gamle Frihedsgård, men det var ikke mit indtryk at der var nogen beboelse der.

På højre side af vejen lå der stort set de samme bygninger som i dag, men

visse ændringer er der dog sket: På Hvidovre Enghavevej 5 ved den gamle busvendeplads var der en bladkiosk, hvor der nu er blomsterforretning, og desuden dengang som nu en frisørsalon.
På nabogrunden der kunne have heddet nr. 1-3 men reelt aldrig i min tid har haft noget synligt nummer på Hvidovre Enghavevej, var der nogle fundamenter, en støbt betonflade og en mindre, tilbagetrukket bygning. Der er stadig rester af fundamentet helt ude ved fortovet; jeg formoder at dette er den sidste rest af det bondehus, der engang har tilhørt "Bette Fif" og hans familie. I dag ligger der et tredobbelt rækkehus på stedet:

På Strandmarksvej nr. 55 havde "!smutter" som børnene kaldte hende, til huse. Hun havde også chokolade og andet slik men hendes største omsætning var nok netop is og måske sodavand.

Denne bygning benyttes kun til beboelse i dag.
På højre hjørne af Strandvangsvej havde Dr. Ingrid Jørgensen sin lægepraksis, og på venstre hjørne boede dengang som nu foreningens mangeårige revisor Bruun-Pedersen.
Vinduerne ud mod Strandmarksvej var dengang rigtig store butiksvinduer. Her drev hans kone et vaskeri, så vidt jeg er orienteret. Der stod i hverifald vaskemaskiner bag ruderne.
På venstre hjørne af Koralvej lå fisker Vilhelm Petersen's hus, der var en rest af den gamle forpagterbolig, der lå tværs henover Koralvej i sin tid. Som jeg oplevede det, så det nærmest ud til at huset var ubeboet i 1958, men jeg kan jo tage fejl.

Dernæst fulgte den nærmeste boligblok af det dengang nyopførte Hvidovrebo's afd. 6, og det næste hus var dengang som nu den lidt tilbagetrukne, hvide villa. Her boede gartner Thorsen og hans kone; i den næste fremskudte og med villaen sammebyggede rødstensbygning, hvor der nu er låsesmedie, havde de dengang ikke en men faktisk to forretninger med hver sin indgangsdør.
I den ene solgte de blomster og i den anden frugt og grønt Fru Thorsen

passede gerne blomsterforretningen, og Thorsen tog sig af frugt og grønt. Det var på det meste af deres tidligere gartneri, at "Hvidovrebo" var bygget. Bag villaen lå der dengang stadig en lille rest af gartneriet. Der var et par drivhuse, men det var nu mit indtryk at de varer de solgte hovedsageligt blev hentet direkte fra grønttorvet. I hvert fald forfaldt drivhuse m. v. mere og mere, og området blev til sidst solgt fra til den parkeringsplads, der er der i dag.
Den var dengang beregnet til Brugsens kunder, og den havde til huse på højre hjørne af Strandhavevej, hvor der nu er en videoforretning. Også her var der to forretninger, den almindelige "Brugs," der lukkede om søndagen, og "Brugsen"'s bager, der på grund af adskillelsen havde lov at holde åbent om søndagen. Her kunne man så få friskbagt morgenbrød søndag morgen. En meget populær mulighed dengang hvor man ikke kunne købe dybfrossen morgenbrød.
Præsteboligen på venstre side af Strandhavevej var endnu ikke bygget, denne grund var simpelthen ubebygget til efter den nye Strandmarkskirke stod helt færdigbygget sidst i tresserne.
Den næste bygning var den samme gulstensbygning som i dag med forretninger i stueetagen. I mange år svævede jeg i den vildfarelse, at den hørte til "Danalund," men jeg er nu blevet opmærksom på at det gør den absolut ikke, hvilket bl. a. kan ses ved at den er bygget af munkesten.
Der har været mange forskellige forretninger i denne bygning gennem tiderne, men dengang var der bl. a. en Schou-forretning og en viktualiehandler.
Herefter fulgte dengang som nu "Danalund"'s bygninger frem til Lodsvej.
Kalkager var ikke blind dengang men var ført igennem til Strandmarksvej. Her i den første boligblok havde dr. Jørgen Fix sin lægepraksis i nr. 2, sønnen Theo Fix har overtaget den i dag.
I blokken mellem Kalkager og Lodsvej var der også dengang forretninger i stueetagen, bl. a. en købmand, en cykelsmed og en fiskehandler. På 1. sal på Lodsvej nr. 2 var der et filialbibliotek lige ovenover købmandsforretningen.

Idet bussen passerede Lodsvej så man en lav bygning med fladt tag langs Lodsvej, og der hvor nu Q8-tanken ligger lå den navnkundige gamle, hvide "Frihedskro".
Straks efter foretog bussen et blødt højresving videre ind ad Køgevejen. Her var der frit udsyn til alle sider, ingen dist□aherende jernbanebro, ingen .S-togsstation og ingen "Strandmarkshave".
Når man kiggede ned ad den åbne Engstrands Alle-linie, så man de dengang farvestrålende "Papegøjehuse," og drejede man hovedet til den anden side kunne man direkte se Dansborgskolen, omend den var diskret camoufleret af lidt buske, spredte træer o. I. Lidt bagud kunne man tydeligt se "Hvidovrebo"'s to boligblokke, kaldet afd. 4 ved Hvidovrevej og den sidste bygning man kunne se var "Frihedens Tømmerhandel".
Kiggede man lidt frem så man installatør Svend Aa. Adelgaard's hus med hus

nummeret 330. Her havde han både forretning, værksted og privatbolig. Bygningen lå ret højt og alene, vejen var jo smallere, så der var mere forhave som muliggjorde en indkørsel, der godt nok var ret stejl. Den næste bygning på denne side lå lige efter Stillidsvej, og det var "Stjernekroen."

På højre side skulle man omtrent kigge lige så langt efter en bygning idet de to nærmeste boligblokke og de to mindre forretningsbygninger i Beringgårdbyggeriet, endnu ikke var bygget. Det blev de først da jernbanebroen over Køgevejen var færdig. Da vejen var væsentligt smallere, lå boligblokkene i øvrigt noget tilbagetrukket. Der gik ligefrem en fliserække fra vejen ind til blokkenes fremskudte hjørner.
Her var der alverdens mindre forretninger, men jeg husker især en isenkræmmer, hvor jeg købte mine første haveredskaber, bl. a. en håndplæneklipper.
Senere købte min kone og jeg også vores første havemøbler der. De sidste fundamentsrester af den gamle "Beringgård" lå stadig på hjørnet af Lembrechts Alle for højhuset og "Beringgård" Supermarked var endnu ikke bygget.
Bag boligblokkene lå en tilsyneladende umotiveret jordvold parallelt med Køgevejen, kun afbrudt af de tværgående veje, bl. a. også Schradersvej, der dengang forbandt Køgevej med Strandbovej. Volden sluttede et godt stykke før åen og den markvej der i dag hedder Amarksvej.
Hvor der i dag er tæppeforretning havde "Milow Radio" til huse i mange år, og mellem markvejen og åen lå en mindre bygning tilsyneladende ubenyttet hen.

Det var denne bygning kommunen senere stillede til rådighed for nogle unge mennesker, der ytrede ønske om at få eget lokale. De stiftede det velkendte "HIPS" der står for "Hvidovres Ikke Partipolitiske Samling."
Jordvolden lå der jo i øvrigt som en langsigtet løsning på at realisere det kommende S-tog i første omgang til Vallensbæk og - forestillede jeg mig dengang - kommende fra Valby

Bus m. Generator. Gl.Køgevej v. Brostykkevej ca. 1945. foto HLA.

Også venstre side af Køgevejen bærer i dag præg af den trafikale udvikling med midterrabat og øget trafik og den kendsgerning at der bygges flere og flere butikscentre.
Hvor der dengang lå en mellemstor "lrma"-forretning på hjørnet af Stenstykkevej, er der i dag indrettet lejligheder. Der var dengang en "Importør," en bager og et brødudsalg, men intet af dette har åbenbart kunnet eksistere under de nuværende betingelser.
Herudover husker jeg især at jeg tit gjorde holdt ved "Johnny"'s pølsevogn ved det modsatte hjørne af Stenstykkevej, hvis jeg var på vej hjem på cykel om aftenen, og det virkede som om at også andre fik den samme gode ide. Der var faktisk altid kunder. Så vidt jeg husker indrettede han senere en "Johnny" s Bodega på Køgevejen og er siden flyttet til Hvidovrevej.
Noget kunne tyde på at det netop er Bodegaer o. I. der klarer sig bedst.
Det er dem der er flest af på denne strækning.

Netop som bussen passerede Damhusåen og kørte ind i Københavns Kommune var den første bygning vi så, "Flaskekroen." Den lå på hjørnet af Vigerslevvej og Gl. Køgevej. Da den blev revet ned blev Vigerslevparken udvidet til også at omfatte kroens tidligere areal.
Mens kroen lå der var der adgang til Vigerslevparken enten via en sti mellem kroen og åen fra Gl. Køgevej eller via en sti fra Vigerslevvej bag om kroen.

På det andet hjørne af Vigerslevvej lå der en ret stor Shelltank.
. Den blev saboteret ligesom mange andre Shelltanke, da selskabet på et tidspunkt gjorde sig ret upopulært. Sabotagen var så omfattende at tanken aldrig blev genåbnet, den blev til sidst jævnet med jorden, men derpå gik der flere år, hvorjorden gradvis blev udskiftet på grund af forurening.
Først derefter blev den store nuværende ejendom med "Netto"-forretningen bygget. På højre side af vejen lå der også her en jordvold bag bygningerne og foran "Valby Idrætspark," men efter Ellebjergvej var der ingen antydninger af et kommende S-tog.

Også på resten af ruten gennem Københayns kommune er der naturligvis sket store forandringer i løbet af de 43 år, der: er gået siden, men hvis Jeg nogensinde skal nå på arbejde må jeg nok hellere koncentrere mig om nogle få detaljer undervejs.
Da linie 132 nåede Toftegårds Plads svingede den til højre ad Vigerslev Alle.
På dette hjørne lå dengang Stellings Farve- og Lakfabrik, og da denne senere blev jævnet med jorden blev arealet udnyttet til en ny busterminal, mens den gamle plads blev beplantet og friholdt for trafik.
. Fra Vigerslev Alle svingede bussen dernæst til venstre ad MolbechsveJ og

videre ad Sibbernsvej, hvor buslinien havde to stoppesteder med kørselsretning henholdsvis ad Vigerslev Alle og Gl. Køgevej. Der var i øvrigt meget trafik på Sibbernsvej dengang, idet også linie 133 og 134 benyttede disse stoppesteder og sporvognen linie 10 havde en sporvognssløjfe denne vej.

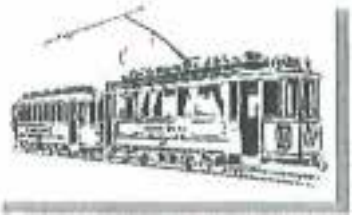

-og videre med Københavns Sporveje.
Resten af vejen til arbejde foregik med sporvogn, først med linie 10, der havde endestation på den gamle Toftegårds Plads lige ud for posthuset. Det har i øvrigt holdt flyttedag to gange siden, første gang til Gl. Køgevej lige efter den nye busterminal, der i øvrigt nu ligger ubenyttet hen, og anden gang til den nuværende placering længere ude ad Gl. Køgevej.
Sporvognen kørte nu frem og aktiverede en føler til et særligt lyssignal, der dernæst tillod den at køre ud og svinge til venstre ad Vigerslev Alle, videre gik det til venstre over den daværende Carlsbergbro, hvor en sporvogn engang under ret dramatiske omstændigheder havnede nede på baneskråning og fjerntogsskinner.
Herefter fortsatte vi ad Vester Fælledvej, forbi Enghaven på Carlsbergvej, tværs over Enghave Plads og videre ad ruten Istedgade - Cathrinesgade - Kvægtorvsgade - Tietgensgade. Nu har sporvogne det jo ikke så nemt med at overhale hinanden så da vi kørte bag om Tivoli og nærmede os H. C. Andersens Boulevard (tidl. Vester Boulevard), holdt vi skarpt øje med om der var en venstresvingende linie 2 eller 8 på vej herfra og videre ad Stormgade. Hvis der var det, holdt vognstyreren gerne lidt igen, så vi lige kunne nå at komme med i bivognen.

Den sidste bid vej ad Stormgade, Vindebrogade og Børsgade gik gerne ret gnidningsløst, det sidste problem der skulle overvindes var nærmest at komme over Knippelsbro; hvis man var uheldig kunne der godt blive nogle ekstra minutters ventetid her, men ellers steg mange af os af ved det første stoppested på Torvegade og gik ned ad Overgaden oven Vandet til ”B & W”’s indgang for de ansatte til fabrik samt til bade- og omklædningsrum.

På Burmeister & Wain.

Jeg havde ikke været ansat ret længe hos "B & W" før jeg blev klar over at arbejdet der var betydeligt mere snavset end på nogen af mine hidtidige arbejdspladser. Til gengæld var der en ordning med et vaskeri, hvor man for en billig penge kunne få vasket sit arbejdstøj. Meget af snavset skyldtes olie og forsvandt aldrig helt, så jeg indrettede mig hurtigt derefter, skiftede alt mit tøj fra yderst til inderst når jeg kom om morgenen, og nu kunne jeg så endelig slappe af og gå over på "skibet" og få min velfortjente morgenkaffe og morgenbrød.

"Skibet" var en slæbepram, der var fast forankret ved kajen lige overfor personaleindgangen, den var indrettet som kantine for de ansatte, så her fik jeg både morgenmad og frokost. Så vidt jeg har forstået er det den samme slæbepram "Bådteatret" senere har overtaget og indrettet til teater.
Da det blev fyraften benyttede jeg mig af virksomhedens udmærkede badeforhold med brusebad hver dag og skiftede tilbage til det rimeligt rene tøj jeg var kommet i. Tit og ofte var jeg også en tur ovre på skibet og få en kop kaffe inden jeg som regel tog ind til byen for bl.a. at få noget varmt at spise.
Hvad jeg herefter foretog mig kunne vel variere meget, undertiden gik jeg i biografen eller besøgte venner og bekendte, men det var altså sjældent jeg tog tidligt hjem til sommerhuset.
Det skal her bemærkes at Svend Hansen og hans familie på Koralvej ofte var blandt dem jeg var på besøg hos.
Når jeg i min beretning tit har brugt udtrykket "vi" er det heller ikke mindst fordi Svend og jeg som oftest fulgtes ad til arbejde, når vi fx begge var på dag hold.

Efter at jeg havde truffet min kone i 1959 ændrede jeg jo nok også vaner med hensyn til at komme hurtigt hjem til Hvidovre.

Turen til B&W på cykel.

Når det var sommer og/eller rimeligt godt vejr tog jeg cyklen på arbejde ad en ganske anden rute end den hidtil beskrevne. Her var det faktisk mest almindeligt at jeg fulgtes med Svend om morgenen, jeg på min "Hamlet, " og Svend på sin "Velo Solex." Vi havde gerne en aftale om at mødes et bestemt sted til en bestemt tid, men også her havde jeg især i starten problemer med at komme ud af fjerene, så Svend måtte ned og vække mig.
Ved sådanne lejligheder var der jo ikke meget tid til ligefrem at nyde turen,

men almindeligvis nød vi det. Stisystemer var der jo ikke meget af dengang, men den rute vi fandt frem til, var så grøn og forholdsvis utrafikeret som man med rimelighed kunne forvente.

Vi cyklede ad Hvidovre Strandvej forbi Hvidovrebo og Lystbådehavnen; da vi havde passeret Stentoftevej hørte den fine makadamiserede vej op netop som vi havde passeret nr. 10 på Hvidovre Strandvej og vi fortsatte ad en grusvej forbi Ankermandsvej ud til Lodsvej. Denne grusvej havde et andet forløb end den nuværende færdiganlagte vej. Hvis man stiller sig ved skellet mellem nr. 8 og nr. 10, kan man stadig tydelig se retningen af den gamle grusvej idet skelhækkene fortsat er placeret som hidtil ud for nr. 4, 6, 8A og 8. Faktisk ligger selve grusvejen der også endnu ud for nr. 4 og 6. Hvor der i dag er bygget et hus i kalksandsten i nr. 8, og et gulstenshus i nr. 8A, lå der dengang et forfaldent bondehus; jeg tror det var bindingsværk.
Børnehaven på hjørnet af Hvidovre Strandvej og Lodsvej blev først bygget efter den ny asfalterede vej var anlagt. På den gamle langt mindre grund lå en høj træbygning, beklædt med sort tagpap på gavlen mod Hv. Strandvej.
Forklaringen på at NESA's luftledninger og gadelamper er placeret på hver sin side af vejene, er i øvrigt utvivlsomt den at da de to veje var forrykkede en vejbredde, flugtede luftledningerne nogenlunde med hinanden.
Man kunne jo godt filosofere over om man kunne have undgået de hastighedsbegrænsende bump på vejene i dag, hvis man ikke havde flyttet Hvidovre Strandvejs udmunding dengang.

Fra grusvejen siksakkede vi over Lodsvej og videre ad Strandbovej.
For enden af Lodsvej lå Mørtelværket, hvor der på andre tider af dagen var masser af aktivitet. Allerede på Strandbovej følte man dengang, som nu ,at man kørte i et grønt område med de grønne boulevardlignende rabatter.
På hjørnet af Tavlekærsvej og Strandbovej lå en lokal købmandsforretning, og da vi passerede Engstrands Alle, kunne vi se papegøjehusene fra en anden vinkel end når vi kom i bus. For enden af Strandbovej fortsatte vi ad en lille markvej, der ligesom Amarksvej mundede ud i Gl. Køgevej lige overfor Brostykkevej, og her er det vel på sin plads at blande lidt malurt i bægeret med alle de mange lyksaligheder.

Der havde nemlig på hele turen tit og ofte bredt sig en umiskendelig hørm fra Kalveboderne og fra Damhusåen. og det var nok netop her at det tit var værst.
Vi undrede os i hvert fald tit over hvad det var de rensede inde på rensningsanlægget, for vi syntes jo egentlig ikke rigtigt der skete noget.
Nu fortsatte vi videre ad Gl. Køgevej over åen og svingede til højre ad Parl< stien ind i Valbyparken. Det var før det store brag var lydt fra Valby Gasværk, så det vi havde på venstre hånd var ikke et gastårn men nogle små fredelige

kolonihaver. Vi svingede nu til venstre ad en cykelsti der mundede ud i det der i dag hedder Hammelstrupvej. Det var nu mit indtryk at den del af vejen der lå i selve Valbyparken ikke havde noget navn dengang. Det var først da vi havde passeret den lille træbro over Gåsebækrenden at der var vejskilte m. v. Til gengæld var der både sporvognsskinner og køretråde helt hertil, men det var sjældent at se en sporvogn der kørte tættere på Valbyparken end Mozarts Plads. Trafikalt set var der ret fredeligt her dengang, alene af den grund at Sjællandsbroen først blev åbnet for trafik i 1959.

Så gik turen ad Borgbjergsvej og Vasbygade forbi H. C. Ørstedsværket på højre hånd og Himmelekspressen på venstre side.
Som jeg forstod det, var den murede gasbetonbygning netop blevet opført på den tid. Man skulle jo være ret vågen hvor man kørte på dette stræk, ellers risikerede man at cykelhjulet pludselig havnede i et af de mange tvær- og langsgående godsbanespor, men det lærte man jo.

Turen gik nu videre ad Kalvebod Brygge forbi den daværende Dybbølsbro, hvor vi glædede os over ikke at trampe op og ned ad bakken ved broen om morgenen men kun når vi skulle hjem om aftenen. Der var rigtig god gang i lastning og losning af kul og koks i de ret mange firmaer der havde til huse på dette stræk.
Hernæst fortsatte vi under Langebro ad Christians Brygge, men muligheden for at køre videre også under Knippelsbro var endnu ikke etableret, så vi svingede til venstre ad Slotsholmsgade med de toppede brosten bag om Børsbygningen og videre ad Børsgade - Knippelsbro og Torvegade.
Ak ja!

man kan jo blive helt vemodig, når man i dag ser Christianskirken, der pa et tidspunkt var helt omsluttet af B.og W. ·s bygninger, nu står knejsende tilbage, mens hele fabrikken er væk.

Redaktionen takker Svend Mortensen for denne levende beretning. Vi hører gerne fra andre, der kan fortælle om hverdagsting i den nære Hvidovrefortid.
Om indkøbsture, forretninger, børnehaven, skolen og andet. Små oplevelser, som store.
Mange, synes man, banale hændelser, kan have en vis interesse for eftertiden. Send os et par linier, hold jer ikke tilbage.

PEH.

Hvidovre Torv.

v. P.E.Hansen

pet er først i nyere tid, at pladsen foran kirken, i det nordlige Hvidovre, har faet betegnelsen "Hvidovre Torv". Det er et anlæg, en vision, der behandlet i Hvidovre Sogneråd, blev fremlagt og vedtaget i de første år efter besættelsen.

På stedet lå, siden Arilds tid, et par bøndergårde, hvis historie det er værd at få beskrevet, men det må være et ønske for tiden der kommer.

Mortensens gård malr.7 yderst Ih. Magisiergården. matr.48. 1909. (Foto HLA.)

Gårdene var oprindeligt een gård kaldet ”Kirkegården”, ikke at forveksle med Hvidovre Kirkegård. Den blev drevet af 2 fæstebønder som styrede hver sin halvdel og blev i 1664 ejet af Københavns Vartov, et hospitalsvæsen under Vor Frue Kirke.
Ved et mageskifte i 1718, kom den i kongens besiddelse frem til 1766, hvor den siddende fæster, Morten Pedersen, fik skøde på ejendommen.
Ved udskiftningen i 1779 forlyder det, at Morten Pedersen har overladt en del af jordens dyrkelse til Jens Ibsen, der var gift med hans steddatter

I 1786 foreligger der kontrakt på delingen af den gamle gård. Morten beholdt gårdens vestlige del med de østlige jorde som grænser op til gården. Svigersønnen fik den østlige gård ("Nørregården") med de fjernere jorde mod vest.
Herefter var det to selvstændige gårde, som i 1844 fik matriklerne 7a og 6a.

Der findes i Hv.lokalhist.arkiv flere fotos af de gamle gårde. De viser en del af den landsbyidyl, som snart skulle forsvinde. Den sidste egentlige bonde på stedet var Mælkeforpagter og Sognerådsformand Lars Peter Mortensen .
Han havde købUarvet matr. 7 (nu nævnt: "Mortensens Gård") i 1904 og solgt fra af ejendommen siden 1919.
I 1927 solgte han resten til Hvidovre udstykningsselskab.

Den første etape af Hvidovrevejens etablering, som blev påbegyndt i 1930, var det lille stykke vej fra Hvidovre Torvevej og til Præstemosen. Udvidelse af vej-arealet krævede bl.a. nedrivning af "Mortensens gård", som dermed gled over i lokalhistorien. Tilbage var der opstået et klondike af diverse skure og plankeværker, intakt var mælkeforpagter-boligen (matr.7ap) og naturligvis "Nørregården" .(matr.6).
Det første tegn på nye tider fik beboeren af det nævnte mælkeforpagterhus, i februar 1947. En besked fra sognerådet meddelte, at hans adresse Hvidovrevej 103 var suspenderet og rykket noget længere ned ad vejen. Han klarede sig dog et stykke tid med stedets anden adresse, Hvidovregade 2.
Ifølge en plan (E-34) af d. 17 September 1948, var der enighed i sognerådet om, at området skulle ryddes og at der her skulle etableres en plads, med benævnelsen, "Hvidovre Torv".
Øst for stedet lå landsbyens småhuse og mod vest Hvidovre Kirke og Rytterskolen, den rene idyl.
Nord og syd for pladsen, havde privat initiativ i slutningen af fyrrene, rejst nogle 3-etagers boligblokke, bl.a. "Kildegården", et godt byggeri man dengang var meget stolt af.

I en skrivelse til Indenrigs- og Boligministeriet d.12 juli 1951, anmoder sognerådet om ministerens samtykke til nedrivningerne og forklarer bl.a. :
" .. at ejendommene matr.3i og 44a, der afgrænser torvearealet henholdsvis mod nord og syd, nu er bebygget, således at de har butiksfacader mod torvet. De nu på det eksproprierede areal liggende bygninger og skure, fremby-der
et noget rodet billede og der drives adskillige virksomheder, som er afgjort uheldige midt i et boligkvarter og meget generende for kirken, ... endvidere

. . .. at hvad angår matr. 7ap er der på denne ejendom opført et beboelseshus, hvor ejeren bor.

Bygningen er på grund af alder ganske ubrugelig som menneskebolig, idet træværket er råddent og murværket faldefærdigt.
Ejendomsværdien er pr. 1 okt.1950 sat til kr. 16.800.
Ejeren vil, for den erstatningssum der ydes, bygge sig et hus i Hvidovre.
Sognerådet har anbefalet ydelse af statslån og tillagt garanti for en del af lånet. ...
" Nørregården" fik samme vurdering i skrivelsen .".kommunens bygningsinspektør
betegner størstedelen som faldefærdigt, fuldstændigt ubrugeligt til beboelse og uegnet til erhvervsvirksomheder.
Ejendomsværdien er pr. 1 okt.1950 sat til kr. 84.900

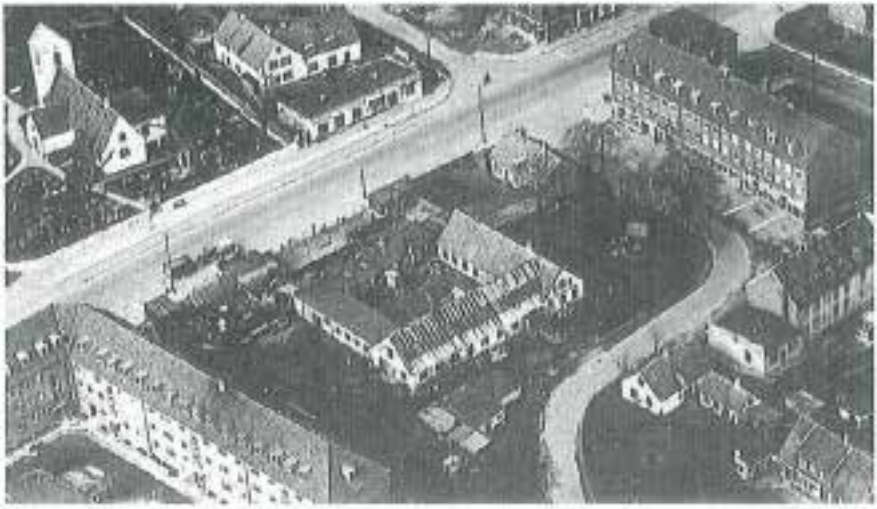

Hvidovre Torv 1950. (foto HLA)

I september 1951 udbydes en nedbrydnings-entreprise i licitation.
Den forventer alt fjernet fra pladsen, udover nogle enkelte træer og buske.
Tilbudene skal indleveres på Hvidovre Rådhus i Hvidovregade inden den 15 oktober 1951.

I starten af 1952, jævnes området med jorden og lidt efter lidt opstår "Hvidovre Torv" formentlig til indvielse d. 1 oktober s.å. Det er nemlig dagen, hvor Hvidovre, sammen med de fleste omegnskommuner, får "Gentofte-status", et købstadslignende styre med egen kommunalbestyrelse og borgmester.
Dette skete efter mange og lange diskussioner om eventuel indlemmelse under København.
Det er også ved denne lejlighed man beslutter sig til at udsmykke pladsen med

et unikt smedejernsgitter.
Den nye kommunalbestyrelse henvender sig til Tegneren E.Thorstein, der udarbejder skitser over emnet "Hvidovres historie".
Resultatet blev et kunstsmedeværk på 127 mtr., som i løbet af 4 år blev skabt af Hvidovre-firmaet "Samson" ved smedemester Poul S. Hansen.

Hvidovre Torvegitter blev festligt indviet d. 1. dec.1956, med musik og diverse taler og satte et foreløbigt punktum for dannelsen af Hvidovre Torv.

At pladsen fik betegnelsen "et Torv", skal tages med et gran salt. Et torv er, et sted hvor der drives handel med ting og sager, fortrinsvis bøndernes egne produkter. (iflg. Ordbogen).

Hvidovres bønder kørte i fortiden til torvs i København ad Hvidovre Torvevej, som er den ældre betegnelse for Hvidovrevejs nordlige del. (til f.eks. Amager Torv, Halmtorvet).

Måske har man troet, at der engang kunne danne sig et stabilt torvelignende leben her. Tiden har dog vist, at det er vanskeligt at fange folkets interesse. De lokale butikker er stille og roligt afgået ved den visse død.

Der er gjort flere forsøg på ”genoplivning”, med diverse tiltag som loppemarkeder o.lign” men sporadiske arrangementer er ikke nok.

Selv om Hvidovregitteret og Kirken med Rytterskole er seværdigheder og selv om de kommunale gartnere pynter stedet op med blomsterkummer o.lign” er det fejlagtigt at tro at en smuk plads får borgerne til at myldre frem på Hvidovre Torv.

Der mangler en tvingende grund for publikum, til at besøge lokaliteten?.

Fortid på Hvidovre Torv. 1950

På modsat side af vejen, nord for kirken, lå "Magistergården" (matr.48). Den havde status som præstegård, skønt vore præster i fortiden aldrig boede i Hvidovre. Gården blev drevet af en bestyrer indtil en brand i 1920 gjorde ende på det hele. På fundamentet af gårdens lade opførtes det gule hus, som vi ser det i dag og foran denne bygning, ud mod Hvidovrevej, opførtes en basarbygning, som i mange år indeholdt Slagter Stie's forretninger og en frisør (Christ.Olsen), Hv.vej 138.
(Foto HLA)
(Basarbygningen blev nedrevet ca.1971. Måsl<e et forsøg på at forsl<ønne torvet?)

Frydenhøjsværdet.

Her markeret ved en kopi, anbragt på findestedet.
(Foto Dan Olsen)

VESTVOLDDAG d. 7.oktober 2001.

Hvidovre lokalhistoriske Arkiv og Københavns Skovdistrikt laver nogle aktiviteter på Vestvolden.
Der bliver åbnet for adgang til nogle af Voldens Kaponierer og beliggenheden af "Paradislejren" markeres af "Historien i Gaden" med en flot tavle.
Om aftenen arrangeres voldvandring i mørket og hjemmeværnet demonstrerer, hvordan den "moderne" fæstning kunne lave flankebeskydning!

Se nærmere omtale i Hvidovre Avis. I Poul Sverrild.

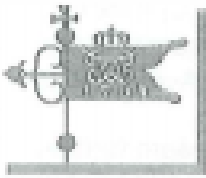

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Meddelelser til medlemmerne.

Onsdag d. 3.oktober 2001, har vi en udflugt sammen med arkæologiforeningen "Tværpilen".

- vi kører med Safaribussen til andelslandsbyen Nyvang ved Holbæk
- vi starter kl.09.00 prc.fra Rytterskolen og er hjemme igen ca. kl.16.00
- pris incl. indgangsbillet.kr. 100,-

tilmelding til.: Dan Olsen I 36788642, Esther K. Petersen I 36782398, eller Bendt Pedersen I 44924000.

Turen køres som optakt til 3 foredrag om andelsbevægelsen, der afholdes på Rytterskolen 3 tirsdage d. 9/10, 23/10 og 30/10. fra kl. 1 O til 12.
Foredragene er med den kendte Vagn Oluf Nielsen.
Prisen for disse foredrag skal afregnes med A.O.F.

- se venligst kataloget fra A.O.F. I Dan Olsen.

Reserveret Post Danmark

Nye Vejnavne i Hvidovre/Avedøre

Hvidovre Kommune har fået et antal nye vejnavne, som indtil videre ikke figurerer på noget kort. Det var ønskeligt, om vores kommune udsendte en officiel folder, der fortalte om vejnavne i Avedørelejren.

"Historien i Gaden" er mester for en "intern" folder, som fortæller om vore 4 venskabsbyer og deres vejnavne i Hvidovre. Her ser man at vor polske venskabsby, Rydultowy, er blevet beæret med en plads, men, i folderen, ikke et ord om hvor pladsen ligger?.

Det kan her afsløres, at der er tale om det trekantede grønne areal ved Sønderkærskolen, ml. Kettegårds alle og Arn.Nielsens Boulevard.

Rydultowy Plads er "prydet" med kunstneren Søren Jensens kridthvide bronceskulptur med titlen "Glemslens Massiv" .
Der er på stedet ingen bopæls-adresser, til al held for postvæsenet.

(foto: "Glemslens Massiv" HLA.)

Lokalhistorie

ÅRGANG NR. 4 DECEMBER 2001

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Fattiggården i Hvidovre 1862 - 1935. (Foto.:HLA).

e Aktiviteter ..... sd.02.
ersens notater...sd.04.
ade, Facts .....sd.12.
atteri .....sd.14.
vad er det?.....sd.18.
Siden sidst..... sd.03.
Hvidovregade engang.... sd.05.
Bogtilbud.....sd.13.
Et par huse.....sd.16.
Hvidovregade note.....sd.20.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedøreleiren
2650 Hvidovre

Redaktion.:
Per E.Hansen (ansv), Dan Olsen.

Medlemsblad trykt i 650 ekspl.

Deadline no.4. d. 15 januar 2002.
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
Giro 664-9610. ISSN 0902-3046.

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.
Medborgerhuset. Hvidovrevej 280.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 39 21 81.
Tirsdg / Onsdg. kl 13-16. Torsdg kl.16-19.
e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.
e-mail: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk

Kommende Aktiviteter - 2002

14 januar. kl 19.30. Foredrag i Bibliotekscafeen.
Inge og Dirch Janssen fra Amagermuseet og Tårnby kommune, fortæller om tidligere svensk og hollandsk indvandring på Amager.
Foredraget illustreres med diverse lysbilleder.

18.februar. kl.19.30. Foredrag i Bibliotekscafeen.
Etnolog Birgit Andreasen fra Rødovre lokalhistorisk forening fortæller om Rødovres historie.

Der er mange paraleller til Hvidovre, men også historier, som er anderledes.
11 marts. kl. 19.30. Generalforsamling i Bibliotekscafeen.
Den årlige generalforsamling med dagsorden ifølge vore vedtægter.
Bagefter vises en lokalhistorisk film.

Hvidovre Skole 1902 - 1924. Kommunekontor - Rådhus 1925 - 1955. Byret Dommerkontor 1956 - 2002?

Her ... 1935

(Foto HLA).

Siden Sidst. v/P.E.Hansen

03.okt. Udflugten til Andelslandsbyen "Nyvang" ved Holbæk var ment som en optakt til Vagn Oluf Nielsen 3 senere foredrag om Andelsbevægelsen i Danmark.
Turen må siges at være populær, idet 40 medlemmer, "Bussen fuld", deltog i dette arrangement, med rundvisning, frokost og kaffe med kage.
De efterfølgende foredrag, som afholdtes i Rytterskolen i løbet af efteråret, blev mødt med stor interesse.
07.okt. "Historien i Gaden". Københavns Befæstningsdags arrangement blev i Hvidovre udført under titlen "Militær i Avedøre". En mindeplade blev opsat på stedet hvor "Paradislejren" lå og i løbet af dagen var flere hændelser med til at underholde de besøgende. Ved en voldvandring om aftenen, i mørket, kunne Hjemmeværnet afslutte den gode dag med et show, som omfattede masser af krudt og kugler.

Selskabets tre foredrag har i efteråret drejet sig om "Hvidovre Kommuneatlas".
10.sept. Planchef Judith Lauersen og byplanlægger Karsten Thøgersen, begge Hv. Kommune fortalte om og gennemgik den flotte publikation.
1 5.okt. "Kommuneatlas og huse i Hvidovre" . Historiker Hannelene Toft Jensen holdt et foredrag om de arkitektoniske og historiske værdier ved vore huse og bebyggelser.
12 nov. Poul Sverri Id og arkitekt Kirsten Andersen delte et foredrag . Kirsten talte om vores forhold til Avedøre og om den positive udvikling, der er foregået her i de seneste 3 årtier. Poul snakkede om bygningsbevarelse og kulturmiljøer. Han sluttede med at orientere om planerne med oprettelse af en bygningsbevarelseforening i samarbejde med Hv.lokhist.selskab.
Disse tre foredrag var rimeligt besøgte, især det seneste, med Poul Sverrild som magnet.

1 10,nov. "Arkivets dag". Åbent Hus på en lørdag viste sig at være en god ide, idet ca.30 mennesker, på et tidspunkt, trængtes i de små lokaler. Interessen for lokalhistorie må siges at være god. Det må bemærkes, at en gruppe tyrkiske interesserede medborgere var blandt de besøgende.

Vor deltagelse i "Torvedagene", arrangeret af " Hvidovres Kæmper",resulterede i pænt salg af lokalhistorisk litteratur og ikke mindst i flere nye medlemmer.
Selskabet har p.t. 345 medlemmer+ 43 institutioner iflg. Dan Olsen

Ernst Andersens notater.
(Vedea).

Redigeret af P.E.Hansen.(nov.2001)

Vi kan ikke tale om Hvidovres lokalhistorie uden at nævne Ernst Andersen (1903-1976). og hans glødende interesse for Hvidovres fortid.
Han var en ægte hvidovredreng, født og opvokset i et lille hus i Hv.gade 3.
Hans far var graver ved Hvidovre Kirke og Ernst blev her på stedet hele sit liv ....

. . . sådan indledtes en beskrivelse af Hvidovres første lokalhistoriker i dette blad, no.4.dec.1988. Man kunne også læse, at han de sidste år, som fuldmægtig på Hvidovre Rådhus, var placeret i et lokale i kælderen, som var stuvende fuld af diverse facts om Hvidovres bøndergårde, matrikler, anekdoter, historier o.lign.

Ved hans død i 1976 blev det meste af dette materiale overflyttet til Hvidovres lokalhistoriske arkiv, som heldigvis var blevet etableret kort forinden med H.O.Nordlund som daglig leder.

Sagerne foreligger med en vis spontanitet. Maskinskrevne ark med diverse rettelser og tilføjelser og små noter på lapper papir. Det er som at finde en skat af forskellige lokale oplysninger, især fra hans egen periode, Ar 1900 og fremover.

Dette materiale kan i dag betragtes
som rygraden i Hvidovre lokalhistorie.

Jeg har kigget lidt i bunkerne og bringer her, lettere redigeret, nogle smagsprøver fra Ernst Andersens notater.
(Vedea =ved Ernst Andersen).

Ernst Andersens hus Hvidovregade 3.

(Foto.: HLA)

"Ellely" Hvidovregade 7 (Foto. HLA)

Hvidovregade, som den var engang i 1920' erne

(Østlige side)

Grøften langs Hv.gade fra Kildevej lå ret dybt i forhold til Hvidovre Torvevej. (ca. 1,4 mtr.), hvorfor der her i svinget var anbragt nogle afvisersten og en træbom. En vinterdag i 1912, rutsjede her en hyrebil, efter en tur til Hvidovre Kirke, ned af skrænten og væltede om på siden.
Efter arealets opfyldning, på dette sted, byggede købmand Holger Michael Hansen i 1913 en købmands- og beboelsesejendom med stald og udhus. Man skulle ofte selv hente sine varer hos grossisten inde i byen, derfor var det nødvendigt for købmanden at have hest og vogn. Stald og udhus blev senere ombygget til lejlighed. Huset blev i 1945 nedrevet, for at give plads til den nuværende bygning. (Hvidovre Torv 1 - 3).

. Hvidovre Torv 5 er en 2 etagers hvid Villa bygget af tømrermester Carl Petersen i 1915. Allerede i 1898 havde han opført "Lykkens Minde" (Hvidovre Torv 7). Det var et hus på 3 etager og 6 lejligheder. Han var dengang lige blevet gift, hvad der vel forklarer stedets navn.
Huset rummede, fra 1909 til 1924, Hvidovres første Sognerådskontor, i en mindre

lejlighed. (11922 blev Ernst Andersen ansat her som den første lønnede kontorist i Hvidovre Kommune).
Foran no.7 og no.9, var der en smal forhave. Nabohuset no.9 var meget gammelt.

Her begynder vore dages Hvidovregade. (østlige side).

Hv.gade 1. Var købmand Niels Andreassens forretning med beboelse og ligeledes stald til hest og vogn Han havde, som gårdene 1 øvrigt, en mødding ud til gaden. Det var bekvemt når gødningen skulle udføres til markerne.

Hv.gade 3 er også et gammelt hus (Ernst Andersens fødehjem og bopæl).
Siden 1915 utvivlsomt det mest fotograferede og kunstmalet hus 1 Gaden.
Under betegnelsen, "Idyl i Hv.gade", kunne der købes reproduktioner af stedet og maleriet har været på udstilling bl.a. i Tyskland.

Hv.gade 5 er udstykket fra no.3 og 7. Er meget gammelt, men en del ombygget.
Hv.gade 7 ejet af Jens Mathisen, der også havde no.9.
Hv.gade 9 ("Ellely")er også ombygget, men af nyere dato.
Her var i vestenden af huset, en manufakturforretning (1901).
Den ej□des af Jens Mathiasen og frk. Albrechtsen, der også havde forretning på Vesterbrogade 106.
Hv.gade 11-19. =nuværende Hv.gade 1 - 9, før anlæg af Hvidovre Torv (1951).
Hv.gade 21 er indkørsel til "Astrupgård" matr.3a, gården havde 1 ældre tid indkørsel fra Kildevej, som ligger sydligere i Hv.gade, bagom smeden.
Hv.gade 23 var et gammelt hus.
Hv.gade 25 er Smedens hus. Matr.53 er udstykket fra "Holmegården" matr.4, som udflyttede i 1789. (til pladsen ved Hvidovre Station).

Umiddelbart herefter, kommer omtalte Kildevej, der som skrevet, var den oprindelige vej til "Åstrupgård" samt "Torstensgården", som også lå her før dennes udflytning.

Kildevej. er iflg. **Bivejsfortegnelsen**. Vej no.17.
1897 og 1917 fra Hv.gade til omkring Brandposten.
14 mtr. i klasse 2. 7.3 mtr. bredde uden grøfter.
Navnet "Kildevej" var rammende fordi vandet i brandposten her, navnlig ved forårstid, løb ovenud. Her lå mod syd et hus for brandsprøjten.
Brandposten havde to afløbstude 1 for gående og 1 for kørende, som medførte tønder til vandet. Posten var i kraft af materialet (en udhulet træstamme) og den store løftehøjde for vandet, samt den lange og tunge pumpestang og på grund af slidtage ikke just af høj ydelsesgrad ..

Hv.gade 27 - 37 gartneriet "Godthåb" lå på "Holmegård"'s gamle gårdsplads.

Sprøjtehusets grøft langs østsiden af gaden, helt til matr.2d, var ikke rørlagt og meget vandførende, fordi den fra nordskellet af matr.54 modtog tilløb fra markerne · mod vest. Den var en del af vandløbet, kaldet Bygrøften.

, Hv.gade 39 - 41 var Peter.Mortensens eng.
Her lå førhen "Baandsgård" matr.5, samt "Sønderkær", indtil den brændte i 1898.
Vi løb undertiden på skøjter her, i vandhullerne efter de gamle møddinge.
. (Peter Mortensen var ældre broder til Lars Peder Mortensen, der lagde navn til "Mortensens gård" matr. 7 på nuværende Hvidovre Torv).

Hv.gade 43 - 45. "Stengård"'s gamle gårdsplads (matr.2). Her lå nu et hus med et mælkeforpagtersted. Syd for huset, midt i landsbyen var et gadekær, som blev forsynet af Bygrøften, der i sit videre forløb passerede bag om Fattighuset.

Hv.gade 47.Lå øst for dette gadekær og rummede Gartner Frederik Petersens Gartneri, der som nabo no.47c. havde "Vaskemandens hus og et andet lille hus no.47b. Disse tre ejendomme lå på den udflyttede "Hvidovregård"'s gårdsplads.

Hv.gade 49. Lå syd for gadekæret ud mod Hv.gade og var i flere år en lille grøn plads som blev benyttet af cirkus og andet gøgleri med luftgynger, tivoli m.m.
Her blev der i 1916 bygget et hus.

Hv.gade 51 - 53. Var et gammelt dobbelthus, som rummede Hvidovres anden telefoncentral (1915 - 1928). Md. Eriksen passede den første (1904 - 1915).
Fattighuset, der lå på adressen no 53a., havde siden 1862 rummet mange ubemidlede skæbner. Det blev endeligt nedrevet i 1935.

Hv.gade 57. Var Blikkenslager Tolver Fisehers hus. Hans forretning lå ud mod gaden, hvor der i husets vestgavl var anbragt såvel vindue som dør.

Hv.gade 57a og 57b. To gamle huse (matr.66 og matr. 39b), som lå i smøgen øst bag om Tolver Fisehers hus.

Hv.gade 57c. I smøgen lå også, et aftægtshus for "Risbjerggård". (matr.14c).
Her boede i mange år gasværksarbejder Ludvig Rasmussen, formand for Sygekassen. (Han blev sognerådsformand i1942 efter Arnold Nielsens død).

Hv.gade 59. et to-familiehus.
Hv.gade 61 En af de mindste grunde og et af de mindste huse i Hvidovre, sam

bygget med no.61a.
Hv.gade 63 et gammelt hus, kaldet mælkehandler Emil Petersens hus.
Her boede senere Lauritz Olsen, der modtog medalje for ædel dåd, p.gr. af sin indsats ved redningsarbejdet omkring jernbaneulykken i Vigerslev (191 9).

(Her går der kludder i Ernst Andersens kronologiske gennemgang af husene.
Jeg prøver at rekonstruer hvad der står skrevet, med div. tilføjelser.)

I det sidste stræde på Hvidovregades østlige side runder vi hjørnet og drejer mod nord. Her ligger på vestsiden.:
Hv.gade 67a. kendt, fordi skatteopkræver og vejmand Niels Hansen boede der.
Og på østsiden.:
Hv.gade 67b. et gammelt dobbelthus.
Tilbage i strædet går vi videre mod øst og på nordsiden ligger.:
Hv.gade 67c. et meget lille hus.

For enden af dette østlige stræde, lå et sted som gårdejer N.Chr.Nielsen i 1909 udstykkede fra "Bakkegården" (matr.9).
(I 1931 ejes stedet, sammen med matr.14b af trioen J.P.Jensen, A.Nielsen og VE.Andersen. Her blev kolonihaverne "Hvidovrevang" anlagt og eksisterede indtil 1966, hvor bebyggelsen Næsborgvej blev opført.)

På strædets sydside ligger.:
Hv.gade 69. matr. 62a + b. Det var et gammelt dobbelthus.

Hv.gade 71.eller Vigerslev alle 382.(matr.61), havde også været et dobbelthus, men var siden 1906, blevet hovedejendom for gartner Vilhelm Poulsens Gartneri. (matr. 2g.)
Matriklerne 61, 62a og 62b, blev alle nedrevet for at give plads til en tankstation.

Syd herfor lå ved et lille stræde, Maler Pries ejendom, et gammelt hus. Hans kone holdt i 1800 tallets slutning, en slags skole for enkelte børn. Her har der formentlig i 1700 tallet, været en smedie, idet engen udenfor kaldes "Smedeengen".

Hv.gade afsluttedes på østsiden med en gård (matr.13), som efter en brand i 1883, flyttes nogle hundrede meter sydligere med navnet "Eriksminde". På pladsen ud for denne ejendom stod kommunens vejtromle, når den ikke var i brug. (Stentromle).

Ved Bakkegården. (Foto.: HLA)

Hvidovregade, som den var engang i 1920' erne

(Vestlige side)

Hv.gade 2 . Her lå et mælkeforpagterhus fra tidligt i 1800-tallet. Det bebos senere af Lars Peter Mortensen, den sidste bonde på matr.7 "Mortensens gård".
Hv.gade 4. Var adressen på matr.6 "Nørregården".
Hv.gade 6-8. Det gamle hus lå på lodden (1 1/4 td. Land), der blev drevet som et gartneri, ejet af gartner O.P.Andersen.
(De nævnte ejendomme blev ryddet i 1951, for at give plads til Hvidovre Torv).

Hv.gade 10-12. tilhørte Peter Jørgensen, et gammelt hus, hvor der en overgang før 1902 var sylokale for Hvidovre Skole og skolestue for nogle af eleverne.
I Peter Jørgensens have, var opstillet bistader.
Hv.gade 14-16. Lorenz Hansens gård "Ørgården" eller "Højgård" (matr.8.)

• Hv.gade 18. Huset, der tidligere havde været Degnebolig, grænsede mod vest op til "Klockergrafen". Det var en åben plads, hvor der stod noget vand.
Her løb vi på skøjter om vinteren. Pladsen havde i fællesskabets tid været brugt til opmagasinering af bøndernes større markredskaber.

Hv.gade 20. Syd for degneboligen lå matr.2e ved et smalt stræde ned til gaden.
Her var i midten af 1 800-tallet et mindre Hvidtølsbryggeri, som gav anledning til

navnet "Bryggeristræde".
(Hvor meget øl , der er brygget her, står hen i det uvisse. Folketællingen for 1845 anfører Lars Hansen, der bor her, som Husmand, der handler med Gjær).
Senere købes ejendommen af Jens Larsen. Han havde tidligere arvet et gammelt J hus, som lå oppe ved gaden og herfra dyrket gartneri på lodden matr.45. Det var J toften efter de udflyttede gårde "Stenshavegård" og "Skelgården".
Herfra solgtes i 1901 en grund til den nye skole. (nuv.:Dommerkontor).

Hv.gade 22. Var også udstykket fra matr.45. Her var et nyt hus blevet opført.
Hv.gade 24. Den nye skole blev opført her i 1902. På tomten efter de tidligere ovennævnte gårde.
Hv.gade 26-28. "Bakkegården", engang ejet af Kommandør H:E:Bluhme. Han var kendt for sine opmålinger på Grønland og som søn af Danmarks daværende Premier- og udenrigsminister, C.A.Bluhme.
Hv.gade 30-32. Også en gård, "Baunebakkegård" tæt knyttet til "Bakkegården".
Hv.gade 34-36. Et ubebygget jordbrugersted på tomten efter den udflyttede "Høvedstensgård" .
Hv.gade 38. Huset lå på "Bredalsgården"'s gamle tomt og rummede Madam Eriksens købmandsbutik. Hun havde tillige, fra 1904, telefoncentralen indtil 1915, hvor Københavns Telefonselskab overtog.

Hv.gade 40. En tom grund.
Hv.gade 42-44. To huse efter hinanden, lå på tomten efter "Strandegård", hvor Ole Jensen engang huserede.
Hv.gade 46. Her lå resten af den gamle gård "Tvingsager".
Her havde Anders Jacobsen engang sin smedie og samtidig gartneri.
Sønnen Jens Andersen byggede et nyt hus på stedet og kaldte det "Fælles Flid" .
("Strandegård" og "Tvingsager" var 2 halvgårde med en særlig historie omkring udskiftningen)

Hv.gade 48. Gartneri på lodden med et hus på tomten efter "Friheden".
Hv.gade 50. Ligeledes et hus på "Friheden"s'tomt.
Hv.gade 52. "Spurvegården" med sine marker som en afslutning på den sydlige landsby.
NB. Gårdnavne som er nævnt er vejledende, idet de fleste gårde først blev navngivet efter udflytningen.
I fælleskabets tid er det ofte bondens navn, der knyttes til gården.
(eks.: Ole Jensens gård eller måsl<e Kirkens gård o.lign.)

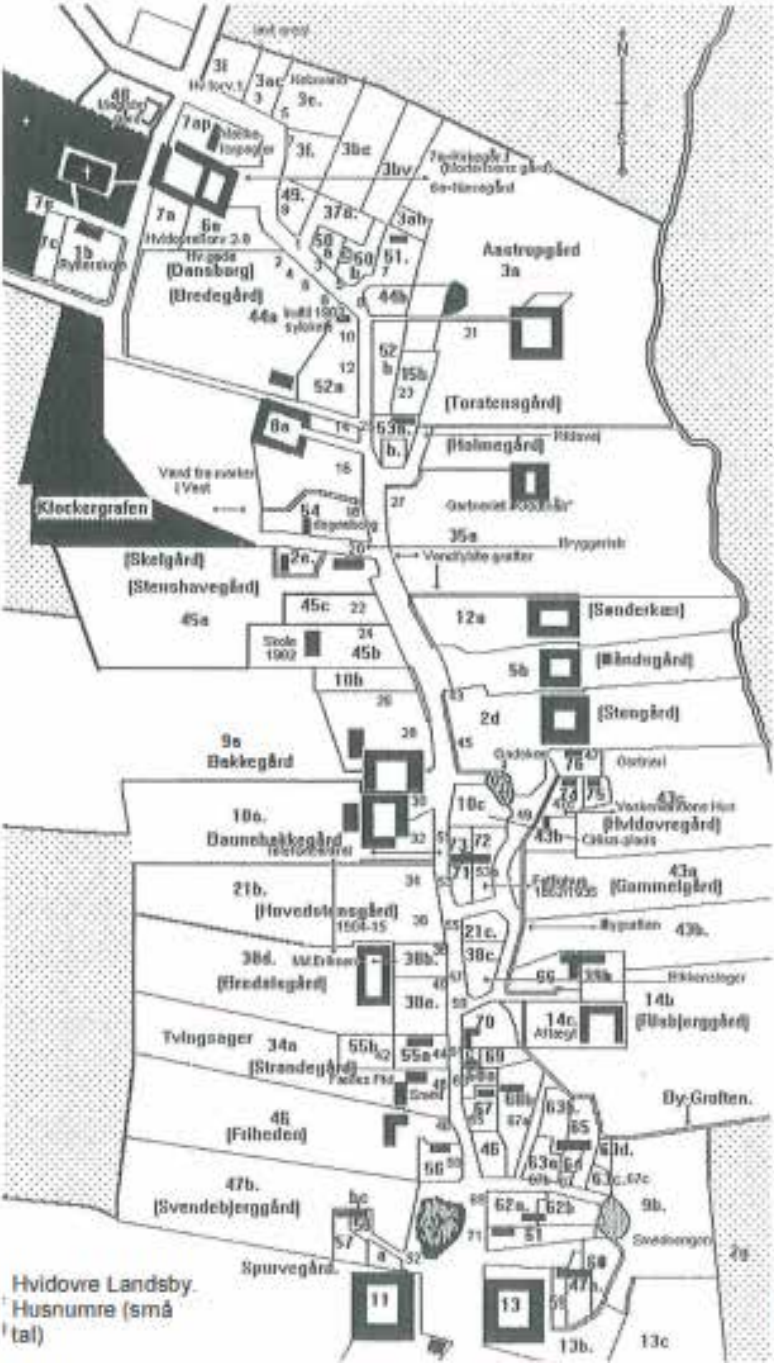
Klockergrafen
(Dansborg)
(Bredegård)
Aastrupgård
3a
(Torstensgård)
(Holmegård)
(Skelgård)
(Stenshavegård)
45a
(Sønderkær)
(Mändsgård)
(Stengård)
9a
Bakkegård
10a.
Baunebakkegård
(Hvidovregård)
43a
(Gammelgård)
21b.
(Hovedstensgård)
38d.
(Bredelsgård)
14b
(Filsbjerggård)
Tvingsager
34a
(Strandegård)
By-Grøften.
46
(Friheden)
47b.
(Svendebjerggård)
Spurvegård.
Hvidovre Landsby.
Husnumre (små
tal)
Kort v.
PEH.

Hvidovregade Facts.
(Vedea)

Indtil 1904 var de. r grøfter langs begge sider af Hvidovregade.
Træbroer førte over grøften til ejendommene.
Flere af ejendommenes hække var klippet så de dannede en portal over indgangslågerne.
1904 lagdes de første kloakrør i den da nedlagte grøft.
1906. Blev der trukket telefonledninger i Hvidovregade. (luftledninger).
1919. Blev der trukket elektriske ledninger i Hvidovregade. (luftledninger).
(Allerede i 1913 forelå der på et sognerådsmøde (d.4/12) , anmodning fra Hvidovre Grundejerforening om opsætning af lygter i byen. Sognerådets svar, der var negativt, sluttede med . : "medens man ikke ser sig i stand til, foreløbigt, at anskaffe lygter".
1920. Husnummerering i Hvidovregade blev foretaget for strækningen fra Hvidovrevej, Hus no.1 (matr.3 i) og hus no.2 (matr. 7 ap) til udførelsen i l.G.Smiths alle (matr.13 b) nr.71 og Spurvegården (matr.11 a) nr.52.
1938. Kloakledninger nedlægges i Zone li.
1951. Som følge af anlægget "Hvidovre Torv", Blev husnumrene Hv.gade nr. 1,3,5,7,9" samt 2,4,6,8 inddraget under Hvidovre Torv.
195x. Hv.gade, udfor matr. 11 bm blev nedlagt som vej og i stedet ført langs nordskellet af matr. 11 bm. til Hvidovrevej. Det nedlagte stykke vej bag om Risbjerg Kirke blev dog etableret som gangsti.
Små reguleringer oppe i Hv.gade blev foretaget udfor matr. 9 a, 10 c og 71.

Bogtilbud fra Arkivet til Selskabets medlemmer spar mere end 50%.

Julen er over os.
Det er gavetid, og i år har arkivet et ekstraordinært tilbud.
Takket være en rar trykker, kan vi tilbyde den nye bog om Strandvang til under halvdelen af den ordinære pris på kr.60,
Lokalhistorisk Arkivs Hans Chr. Thomsen har sammen med Svend Mortensen skrevet en bog om det sydlige Hvidovre,
som rækker langt ud over den foreningshistorie,
som er bogens emne.
Andetsteds i bladet findes en smagsprøve fra bogen.
Ved forevisning af dette blad,
kan medlemmerne købe bogen for kun kr.25,-

Hans Chr. Thomsen og Svend Mortensens
bog om Strandvang,
kan købes på Hvidovre Kommunes Lokalarkiv
Hvidovrevej 280, 2650 Hvidovre.
åben.: Tirsdag/Onsdag kl.13-16. Torsdag kl. 16-19.
Forevisning af denne kupon giver adgang til at købe
1 ekspl. for kr. 25,- (Normalpris kr.60,-)

Følgende historie er hentet i den nye bog.:
"Strandvang" en grundejerforening ved Hvidovre Strand.
Publikationen er resultatet af et godt samarbejde mellem -
Arkivet/ Hans Chr. Thomsen og Grundejerforeningen/ Sv. Mortensen.
En vellykket indsats og lokalhistorie, så det """""".batter.

Simons Batteri.

På et kort fra 1917 kan man se, at Strandvang på matriklerne 6d og 7b har haft en militær tilstedeværelse i form af et batteri. I 1986 lavede Skat Danfil, der var Bette Fifs yngste søn, en erindringsskitse om Simons Batteri, som det blev kaldt.

”Sandsynligvis er jeg en af de få nulevende, der har kendt Langhøj før den i 1914 blev til ”Simons batteri”. Da myldrede det med arbejdssoldater, og på kort tid var der gravet en 2 m bred siksakformet skyttegrav gennem højen og ca 50 m til hver side, hvor der blev lavet 2 kanonstillinger i hver.
Midtfor i højens sydøstside blev bygget 3 rum på ca 20 m 2 hver til telefon og telegrafcentral, soverum, køkken og værksted. I nordøst-siden blev lavet tilsvarende rum overdækket, men åbent ud til strand og bugt. I dette rum var kikkerter og periskop til overvågning af hav og landområdet. Der var også lysblink til vagtskibene.
I nordvestsiden ligeledes 2 tilsvarende rum med indgang fra såvel foran og bagud som ind i skyttegraven, beregnet til kanonammunition og sprængstoffer o. I. Det hele var omgærdet af et 4 -5 m bredt pigtrådshegn med en åbning mod Strandmarksvej.
Lige indenfor var en barak der blev udnyttet af infanterivagtmandskabet, der kom fra Avedøre kaserne. Engang imellem kom feltartilleriet og besatte stillingerne og prøvede kanonerne.

Nogenlunde sådan så der ud, og jeg havde som en af de få, fri adgang til det hele, på grund af det kontaktforhold det faste mandskab fik med mine

forældre, der boede for enden af Strandmarksvej.
Der var 8 mand fast stationeret i højen. De blev kaldt ingeniørsoldater.
Det var ingeniører, polyteknikere og højere uddannede håndværkere.
De skulle selv lave deres mad på skift.
En skønne dag kom en meget ulykkelig "kok" ned til mor og spurgte om hun ikke kunne hjælpe dem med noget mad den dag. Han havde svedet ærterne og flæsket. Jo, sagde mor, kom du bare med det til grisene, så slagter jeg nogle kyllinger og så kan I komme herned og spise.
Disse soldater kedede sig, men med deres færdigheder og kundskaber producerede de masser af husflid fremstillet af hylstre fra gevær-og kanonammunition, kobberledninger, tin, zink og bly og hvad de ellers kunne få fat i fra hærens depoter. Resultatet var standerlamper, bordlamper, skåle, fade, askebægre, skrivesæt, papirknive og måske også bronzetidsvåben.
Vi fik noget af det, men det er væk nu. Tilbage blev smadrede telefoner, centraler, husgeråd og og andre rariteter, og det hele blev jævnet.
Hvis man i dag graver 4 - 5 meter ned i højen vil man finde efterladenskaber fra de "vikinger" der var der fra 1914 -18.
Første gang i Hvidovre Avis 17.09.1986.

NB.
Der er en vis usikkerhed omkring de to høje, Langhøj og Simons Høj.
Dels om det er gravhøje fra vor fortid eller om det er naturlige forekomster i terrainet. I hvert fald er Langhøj fredet af nationalmuseet pr. 6 jan. 1951.
En redegørelse af de faktiske forhold vil blive behandlet senere, her i bladet.

Red.

(Kortgrundlag.:Copyrihgt. Kort & Matrikel-styrelsen, Rentemestervej 8, 2400 Kbhvn Nv.)

ET PAR HUSE I

Hv.gade 38. Huset lå på "Bredalsgården"'s gamle tomt og rummede Madam Eriksens købmandsbutik. Hun havde tillige, fra 1 904, telefoncentralen indtil 1 91 5, hvor Københavns Telefonselskab overtog.

HVIDOVREGADE

Hv.gade 57. Var Blikkenslager Tolver Fisehers hus. Hans forretning lå ud mod gaden, hvor der i husets vestgavl var anbragt såvel vindue som dør.

ADVENT - hvad er det ?

Så er det atter tiden, hvor vi tæller ned til årets to store begivenheder, nemlig Julen og Nytåret.
Specielt Julen reklameres tidligere for hvert år. I hvert fald begynder forberedelserne allerede i løbet af november måned, der skal jo skabes omsætning.
Hos børnene bliver forventningerne skruet op, dag for dag, ved hjælp af nedtællinger i form af kalenderlys og diverse julekalendere, enten i hjemmet eller via TV's store udbud af forskellige julerier.

Lige nu fejres Advent, symboliseret ved kransen og de fire lys.
Hvorfor gør vi det og hvad er Advent?.

Slår man op i et leksikon finder man følgende forklaring.:
Advent er kirkeårets sidste fire uger før jul og begynder tidligst sidste søndag i november. Navnet, som kommer fra latin (adventus), kan oversættes med snarlig komme, forventning, glædelig ankomst el. lign"

Det betyder altså glæden ved Jesu fødsel og/eller forventningen om hans senere genkomst. (Som det ønskes i bønnen. : .... komme Guds rige).

Skikken er bare meget ældre end den kristne kirkes optakt til Jesus Kristus.
Allerede de gamle grækere kendte fænomenet.
På græsk hed det, Epidemi (epi =ned over, demos =folket).
I vor tid har ordet fået en negativ klang, men meningen var oprindeligt glædelig forventning, en fest i betydningen.: Guderne viser sig.
Specielt guden Apollons fødselsdag var en epidemifest.

Man talte altså om adventus i forbindelse med optakten til større begivenheder.
Det kunne være forberedelser til offentlige festdage, f.eks. regentens eller andre prominente personers fødselsdag.
En periode, hvor der blev indbudt gæster fra fjern og nær, indsamlet forråd, pyntet op og gjort klar til en stor fest.

Solhverv, som er en hedensk fest, gjorde også brug af adventus.
Her var det solen og dermed lysets snarlige sejr over de mørke magter, som blev forberedt.
Det er nok denne hedenske skik, som blev overtaget af de kristne og tillempet kirkeåret som vi kender i dag.

Brugen af adventskrans kommer til Danmark omkring første verdenskrig.
Skikken kom til Åbenrå i 1915, hvor den første krans var tændt i Set. Nicolai kirke.
I Sønderjylland var kransen almindelig i 1930'erne, og bredte sig herfra til det øvrige land.
En adventskrans er monteret med fire lys, og kun fire.
Adventstiden havde i den romersk-katolske kirke præg af bod. Man skulle i tiden forberede sig på Herrens genkomst, rense sig og gøre bod.
I kirkens liturgi er violet, bodsfarven. Derfor violette bånd på en adventskrans.
(Rød er kirkens farve for glæde og nogle syntes Glæden er vigtigere end Boden).
I Sønderjylland tændes hver søndag et lys mere for hver uge, medens man på Sjælland tænder alle fire lys hver uge. Den sønderjydske måde er den ældste og sikkert den rigtige.
Den symboliserer mere og mere lys til kulmination på årets mørkeste tid.

Inspiration.: Jørn Jørgensens bog.:"- så ved jeg julen kommer". (1975)

Posten skal ud. (Foto.:HLA)

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab ønsker hermed
vore medlemmer, venner og bekendte,
en glædelig Jul og et godt Nytår.

Reserveret Post Danmark

(Vedea)

Hvidovregade. Er iflg. Bivejsfortegnelsen, Vej no.13.
Dec.1897. 2.392 favne= 4.504,42 mtr.10 - 12 alen bredde= 6,27 - 7,53 mtr.
Dec. 1917.
No.13. Hvidovrevejen fra Rødovre Sogneskel gennem Hvidovre By til GI.Køge Landevej.
Den første del indtil Hvidovregade kaldes.: Hvidovre Torvevej.
Den sidste del af vejen kaldes i daglig tale, Mellemdigsvej.
Vejen går til Roskilde Landevej, ved Damhuskroen.
4.504 mtr. i klasse 1 B. 6,3 - 7,5 mtr. bredde, uden grøfter.
Dec.1927.
No.13 b.Hvidovregade fra Hvidovre Torvevej gennem byen til matr.13bæ. (matr. 13's sydskel).
0755 mtr. i klasse 1 B. 6,2 - 8.0 mtr. bredde, uden grøfter.
Dec.1932 og 1937.
Nr.13 d. Hv.gade fra Hvidovrevej fra matr.7ap's vestskel,
gennem Hvidovre By til hjørnet af Kettevej (lb.nr.15) og Hvidovrevej (lb.nr.13).
1090 mtr. i klasse 1 B 6,2 - 8,0 mtr, bredde, uden grøfter.
Dec.1947.
nr.25 Hv.gade, fra Hvidovrevej (lb.nr13) gennem Hvidovre By til hjørnet af Kettevej (lb.nr, 15) og Hvidovrevej (lb.nr.1 3).
1090 mtr. i klasse 1 B 6,2 - 8,0 mtr. bredde, uden grøfter.

Hvidovre Lokalhistorie

20. ÅRGANG NR. 1 FEBRUAR 2002

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

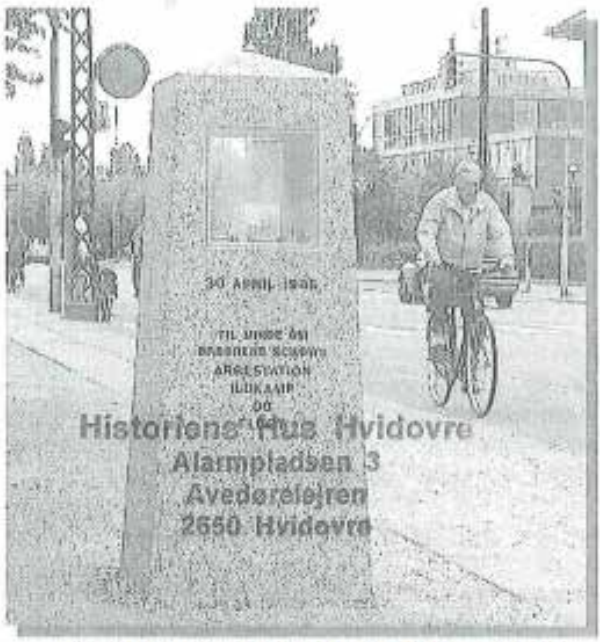

Et "Historien i Gaden" Monument. (Foto: HLA)

Kommende Aktiviteter .....sd. 2.	Siden sidst .....sd. 3.
Om "Historien i Gaden" .....sd. 4.	Ny lokalhistorisk forening .....sd.13.
Generalforsamling .....sd. 9.	Regnskab .....sd.12.
En mærkelig person .....sd.14.	Hvidovre 1925 .....sd.16.
Jens Nielsen og Hvidovre ..sd.18.	Klondike uden Revolvere ..... sd.20.

Redaktion.:
Per E.Hansen (ansv), Dan Olsen.
Kirsten Andersen.
Medlemsblad trykt i 650 ekspl.

Deadline no.2. d.15 marts 2002.
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
Giro 664-9610. .ISSN 0902-3046.

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.
Medborgerhuset. Hvidovrevej 280.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 39 21 81.
Tirsdg / Onsdg. kl 13-16. Torsdg kl.16-19.
e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.
e-mail: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk

Kommende Aktiviteter 2002

Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

11 marts. kl. 19.30.

Generalforsamling i Bibliotekscafeen.

Den årlige generalforsamling med dagsorden ifølge vore vedtægter.
Kaffe, Kage og lodtrækning.
Bagefter vises en lokalhistorisk film.

(! Bemærk I Indkaldelsen her i bladet !).

17.april. Kl. 13 - 16. Åben Hus. i Rytterskolen.
Som tidligere afholder vi et arrangement, hvor alle er velkomne til at bese stedet og få en lokalhistorisk sludder. Til denne dag modtager vi gerne, evt. til låns, ting og sager, som har lokalhistorisk interesse.

16.sept. Foredrag v. ark. Dan Hasløv. (Om Lokalplaner).

14.0ktober. Arkæolg Benny Staal fortæller om "lsmanden Otsi". Et velbevaret lig fra fortiden fundet i en gletsjerspalte i Alperne. Han er, i lighed med vor egen "Grauballemand", blevet undersøgt på kryds og tværs. Resultatet bliver belyst i dette spændende foredrag.

18.nov. Poul Sverrild fortæller om sidste nyt fra Arkivet.

Siden Sidst. v/P.E.Hansen

14. Januar. Inge og Dirch Janssen fra Amagermuseet fortalte om tidligere tiders indvandring på Amager. Engang var det Svenskerne og især indvandring fra Holland, der var på dagsordenen. Mødet var godt besøgt og vi takker Inge og Dirch Janssen for.et godt og interessant foredrag.

24.januar. stiftelse af Avedøre-selskabet. (læs nærmere side 13).

I Februar. :Historien i Gaden forsatte sin aktivitet ved at markere endnu 11 gadenavne i Hvidovre. Når frosten er gået af jorden, afsløres også en mindeplade ved Stengården (l.G.Smiths Alle) hvor den berygtede Jens Nielsen brændte gården af i 1883.

18 februar. Etnolog Birgit Andreassen fra Rødovre lokalhistoriske forening fortalte om Rødovre. Udviklingen i vor nabokommune mod nord, ligner på mange måder Hvidovres historie. Måske derfor er det med særlig interesse man lyttede til Birgit Andreassens dygtige redegørelse.

Arkivar Poul Sverrild meddeler, at med kommunalbestyrelsens beslutning i december om at sætte renoveringen af Avedørelejrens Officersmesse i gang, rykkede arkivets nye domicil sig nærmere en virkelighed. Renoveringen forventes færdig til indflytning d. 12.dec.2002.

Officersmessen i Avedørelejren. Det smukke hus bliver i fremtiden hjemstedet for Hvidovre· Kommunes lokalhistoriske Arkiv. Stedet vil også være udgangspunkt for det decentrale museum.: "Historien i Gaden". Udover de ydelser arkivet leverer i dag, bliver der også mulighed for hyppige små udstillinger. (Foto: HLA)

Om Historien i Gaden.

af arkivleder mag.art. Poul Sverrild.

En onsdag i april 200 1 ankom Brøndby Kommunes borgmester Keld Rasmussen i sin røde Opel Omega til rådhuset i Hvidovre for at meddele, at han agtede at søge nedlagt fogedforbud mod afholdelsen af et lokalhistorisk arrangement i Hvidovre Kommune. Det vadire dage før arrangementets afvikling, og det skabte unægtelig nogen turbulens blandt arrangørerne.

Hændelsen var omkranset af lidt avisskriverier i lokal- og landspressen, men der var ikke retsligt grundlag for nedlæggelsen af et fogedforbud, og den følgende søndag kunne Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv så indvie et af sine delprojekter under det lokalhistoriske formidlingsprojekt Historien i Gaden.

Det sker ikke så ofte, at lokalhistoriske aktiviteter giver anledning til interkommunale stridigheder eller for den sags skyld en forside i en landsdækkende avis, men det er noget af det, vi har oplevet/opnået med projektet Historien i Gaden.

Rammen

Hvidovre Kommune er i dag en af Københavns ældre forstæder med en byudviklingsperiode, der fra landsbytilstanden i slutningen af 1800-tallet førte over en periode som gartneriland og sommerhusområde. Fra begyndelsen af 1920-erne begyndte de udstrakte sommerhus-kvarterer at udvikle sig til villakvarterer i en proces, der strakte sig gennem det meste af 1900-tallet.

Fra midten af 1940-erne kom den næste generation af byudvikling til med fremvæksten af en almennyttig boligsektor, som på få årtier kom til at omfatte mange tusinde boliger. Det skete i de velkendte former, som er blevet synonyme med et af forstadsfænomenerne -blokbebyggelserne. Endelig fik Hvidovre Kommune del i efterkrigstidens " Plan-Danmark ", da kommunalreformen tilførte kommunen en ny del, Avedøre, som rummede den inderste nye by i Køge Bugt - planen, hvor det industrialiserede boligbyggeri kulminerede i storskala-projekter.
I den sociale geografi, som skabtes omkring København under industrialiseringen, hører Hvidovre til i den sydvestlige del, som blev hjemsted for en befolkning af faglærte og ufaglærte arbejdere og funktionærer.

I Hvidovre Kommune bor i dag næsten 1 % af landets befolkning under en fysisk ramme, som på mange leder kan stå kom eksponent for det 20. århundredes

byudvikling.

Baggrunden
Det bylandskab, som blev skabt i forstæderne er anledning og udgangspunkt for ønsket om at kommunikere den lokale historie anderledes.
Projekt Historien i Gaden blev udviklet af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv i foråret 1997 som et bud på et nyt kulturhistorisk element i Hvidovre Kommunes kulturpolitik i den kommunalpolitiske funktionsperiode 1998-2001.

Formidling har gennem de seneste 15 år været meget højt prioriteret i arkivets virksomhed. I starten temmelig ureflekteret, men som svar på en let konstaterbar efterspørgsel. Senere mere bevidst om former og målgrupper. Det har vist sig, at efterspørgslen på lokal historisk formidling fra arkivet er umættelig i en kommune, hvor der ikke er andre kulturhistoriske aktører end arkivet. Opgaven overfor de 50.000 indbyggere kan også synes uoverkommelig med en personalenormering på arkivet alene omfattende arkivaren.
Først i år 2000 kunne arkivet ansætte endnu en fast medarbejder.

Gennem disse år, har arkivet arbejdet indenfor snart sagt enhver form for formidling: bøger, artikler, udstillinger, film og TV (lokalt som landsdækkende}, teater, foredrag og undervisning. Det har været et positivt arbejde i et marked, som på mange leder er åbent og medgørligt.

Forstaden er en relativt ung bystruktur, og det er karakteristisk, at det 20. århundredes forstad har gjort, hvad den kunne for at skære forbindelsen til fortiden over. Den oprindelige befolkning er i store træl< flyttet bort eller er så lille, at den ikke syner; den oprindelige bygningsmasse og dermed den traditionelle arkitektur er gået samme vej, ofret på modernismens alter. Landskabet er ommøbleret til ukendelighed af vejanlæg og byggerier, vandhuller fyldt op, høje udjævnet og vandløb rørlagt.

De nye beboere kommer alle vegne fra med hver deres kulturelle normer til nye rammer, som er fremmede for alle i formen. Forstaden er som funktion af byen selv centrumløs, og opleves dermed som værende uden struktur. Kort sagt, forstaden er vanskelig at afkode for dens beboere. Derfor bliver det så meget mere nødvendigt at gøre den usynlige historie tilstedeværende.

Historien i Gaden blev skruet sammen med henblik på at løfte denne opgave. I stedet for at få borgerne til at søge historierne på arkivet blev vores mål at flytte historien og historierne ud i det offentlige rum. Historien skulle møde borgerne

der, hvor de færdes, og der, hvor historierne er foregået
Lidt flot kunne man kalde det et decentralt museum, hvor kommunen selv bliver udstillingsrummet

Projektet
Vi fik skruet et katalog over oplagte historier sammen, historier som dækkede bygningskultur, planhistorie, kunsthistorie, navnestof, dramatiske hændelser m.v. I alt fik vi præsenter godt 70 historier, som i summarisk form blev det grundlag, politikerne skulle tage stilling på.Ved en mundtlig præsentation for Kulturelt Udvalg blev projektet modtaget så positivt, at vi straks fik besked på at arbejde videre med det Ved den følgende budgetbehandling blev projektet knæsat som politik. og vi skulle søsætte et par pilot-delprojekter i år 2000 inden det rigtig skulle lanceres i 2001.
Bevillingen blev afsat til at dække disse år.
Hvidovre Kommune afsatte omkring kr. 750.000, idet vi forventede at kunne hente supplerende midler fra anden side.

Herefter gik det løs Den første historie blev sat til åbning ved 55-året for befrielsen, idet vi forsigtigt gik ud fra. at markeringen af en lokal heltehistorie ville kunne samle alle. Det blev en stemningsfuld afsløring, men forud var gået et projeklarbejde, som gav bud på, hvad der ventede os af uvante opgaver.

Granit, glasfiber, græs og neon
Projekter lever deres eget liv. og når de er født i en ånd af eksperiment. kan de være svære at styre. Det er en udfordring for et arkiv, som er vant til at arbejde i papir og ordbårne budskaber, pludselig at skulle arbejde i mere håndgribelige materialer i det offentlige rum.

Et af de spændende delprojekter. som skulle lanceres i år 2000 var en markering af Hvidovre Stadion Fodbolden i Hvidovre synes i dag mest at være historie, og Historien i Gaden ville markere fodboldklubbens tre Danmarksmesterskaber og den enlige pokalsejr ved skiltning på tribunefacaden,
I kampens hede udviklede projektet sig. og den endelige udgave kom til at indeholde såvel neon-årstal som et stykke koncept-kunst også i neon og udført af en af landets førende lyskunstnere
Det var Historien i Gadens tredje delprojekt, og her nåede vi en grænse for vores udtryksform. At kommunikere lokalhistorie med et 6 x 8 meter neon-arbejde i 15 meters højde var ikke alle lige begejstrede for, men håndomdeling af foldere i

lokalområdet bragte arkivet i direkte dialog med de omkringboende, som var mindre begejstrede . Vi fik budskabet ud, men fik også den erfaring, at når vi gerne vil forankre histonerne i lokalbefolkningen, så må udtryksformen ikke være alt for kulturfjern.

Lidt mindre kontroversiel var det næste store projekt, som gik ud på at skaffe et mindre fly til opstilling på en søjle for at markere den gamle flyveplads i kommunens vestligste del, Avedøre. Også her udviklede projektet sig undervejs fordi forankringen af histonen medførte samarbejde med en lokal forening som drømte om at få en lille landingsbane. Som kulturhistoriker var det svært ikke at lade sig rive med af muligheden for at genskabe liv i et kulturmiljø, som var blevet funktionstømt mere end et halvt århundrede tidligere.
Som kommunal institution kunne vi spille på nogle af de strenge, en forening har
sværere ved, og pludselig var muligheden for landingsbanen til stede. Arkivet finansierede
en del af jordarbejdet, og dermed kunne vi indvie vores Historien i Gaden-historie med at tage veteranfly ned på selve dagen.
Skilte.
Gen-indvielsen af Avedøre Flyveplads

Gen-indvielsen af Avedøre Flyveplads var en succes. Mere end tusinde gæster besøgte området i løbet af dagen (Foto.: H LA)

var en succes. Mere end tusinde gæster
besøgte området i løbet af dagen
(Foto.: H LA)
Ved siden af de spektakulære historier har vi markeret en række· vej navne, som
berører det lokale navnestof og ligeledes sat skilte ved skjult militær- og landbrugshistorie. Skiltninger vil løbende være en central del af projektet, for det er billige historier, som muliggør en stor geografisk spredning og dermed nærhed for de fleste.
En anden skiltningsform, vi benytter, er nedlæggelse af granitfliser i fortovet. Den første af den slags historier markerer det sted, hvor den berygtede brand-stifter Jens Nielsen (den senest henrettede i Danmark i fredstid) foretog sin sidste af

brænding og efterfølgende blev arresteret. Stedet er i dag en anonym villavej, som på den led får en ny betydning. og identitet.

Fremtiden.
"Historien i Gaden" blev lanceret som et projekt og dermed som tidsbegrænset. Efter afprøvning af modellen i virkeligheden er det netop besluttet at forsætte det i de kommende år med en mindre årlig bevilling, som muliggør udførelsen af minimum to årlige historier. Samtidig er det klart, at et decentralt museum også behøver et centruni - et udgangspunkt. Det er en af baggrundende for, at Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv i 2003 i forbindelse med en flytning, ændrer sin brugerflade, så det bliver muligt at servicere brugerne af "Historien i Gaden" bedre uanset alder og forudsætning. Der er ikke mange af delelementerne i "Historien i Gaden, som ikke er set før eller andre steder. Det primære nye er det konsekvente arbejde med at give en hel kommune en klarere identitet gennem en historisk tilgang. Dermed er det et forsøg på at fortælle de historier, som er stedets og ikke bare dem, som er den traditionelle lokalhistories.

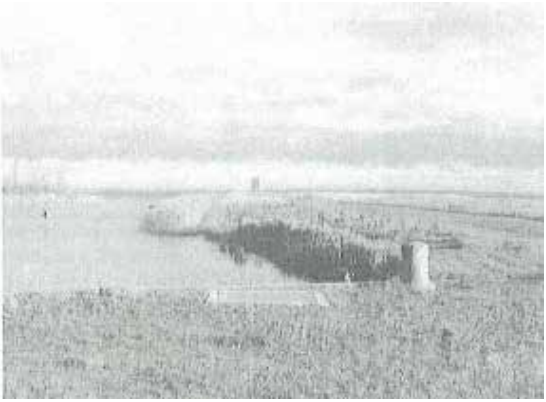

Hvidovre Mørtelhavn er et af de. lokaliteter som snart vil blive markeret . .

En mindeplade vil fortælle historien om dette Hvidovres første havneanlæg (Foto: HLA)

PS

Poul Sverrild har tilladt os at bringe denne artikel i en lettere redigeret udgave. Artiklen er hentet fra December-nummeret af "Journalen", som er et Lokal- og kulturhistorisk tidsskrift, udgivet af Dansk lokalhistorisk forening

Hermed indkaldes til
Generalforsamling
Mandag d.11 Marts 2002.
kl. 19.00
i
Bibliotekscafeén, Medborgerhuset.

Dagsorden, den siddende Bestyrelse og Regnskabet findes på de følgende sider.

Efter det egentlige møde, serveres kaffe og brød.
Der foretages lodtrækning - 10 gode flasker rødvin - blandt de medlemmer, der har indbetalt kontingentet inden d. 1. Marts 2002.
Der vises en lokalhistorisk film.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

23´nde ord. Generalforsamling

Dagsorden iflg. vedtægten.:

1. Valg af dirigent.
2. a. Formandens beretning.
2. b. Arkivets beretning.
3. Fremlæggelse af revideret regnskab.
4. Fastlæggelse af kontingent.
5. Behandling af indkomne forslag..
6. Valg af bestyrelsesmedl. og suppleanter.
7. Valg af revisor og revisorsuppleant.
8. Eventuelt.

Bestyrelsen består af 9 medlemmer, heraf 2 valgt fra kommunens udvalg for kultur og fritid.
+ 2 suppleanter.
I lige år vælges 4 og i ulige år 3 bestyrelsesmedlemmer.

År 2002 skal der altså vælges 4 medlemmer + 1 Suppleant, der alle vælges for to år.
Revisor og revisorsuppleant vælges for et år.
På valg er.:
Dan Olsen, Eigil Jørgensen, Kirsten Andersen, Annelise Leilund og suppl.: Jette Randal-Lund.

Revisor.: Jens Chr. Nielsen og suppl.: Inge Larsen.

Bestyrelsen 2001.

Formand.: Dan Olsen	Spurvehøjvej 17. st.tv.	tlf.3678 8642.
Næstfmd.: Kirsten Andersen	Korshøjvej 6	tlf.3678 6060.
Kasserer.: Eigil Jørgensen	Hvidovrevej 98 C	tlf.3647 0058.

øvrige Best.mdl.:

Per E. Hansen	Grenhusene 26	tlf.3649 2470.
Bent Christiansen	Paris Boulevard 20	tlf.3649 2941.
Erling Groth	Ege alle 41	tlf.3677 2511.
Annelise Leilund	Gurrevej 13.1	tlf.3649 5995.

kommunale Best.mdl.:

Helle Adelborg	Tavlekærsvej 80	tlf.3649 0238.
Ahmet Demir	Hvidovrevej 522. 3th.	tlf.3649 2416.

Suppleanter.:

Harry S.Schultz	Nestors Alle 8	tlf.3678 3437.
Jette Randal-Lund	Doras Alle 8	tlf.3649 0659.

Revisor + suppl.:

Jens Chr. Nielsen	Kløverprisvej 26	tlf.3675 1386.
Inge Larsen	Berners Vænge 7.2tv.	tlf.3678 4736.

Diverse udvalg.

Forretningsudv..: Dan Olsen, Eigil Jørgensen, Kirsten Andersen.
Arrangementsudv..: Dan Olsen, Bent Christiansen, Erling Groth. .
Foredragsudv..: Kirsten Andersen.
Lokalhistorisk udv..: P.E.Hansen, Harry S.Schultz.
PR udv..: Harry S.Schultz.

Bladredaktion.:

Per E.Hansen (ansv.), Dan Olsen, Kirsten Andersen.

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Regnskab for 1.Jan. til 31.Dec. 2001.

Indtægter		Udgifter	
Kontingenter	29.800,00	Dansk Lok.For.	5.293,50
Tilsk.Hv.Kom.	4.195,00	Administration	3.585,25
Medlemsmøder	2.375,00	Best.møder	2.458,50
Renter	246,78	Anskaffelser	5.329,00
		Medlemsmøder	5.765,75
		Blad (fremst.)	4.605,75
		Blad (uds.)	3.393,82
		Rytterskoledage	1.270,00
		Tilskud t. Vestvolden	2.000,00
Ialt	36.616,78	Ialt	33.701,57

Indtægter	36.616,78
Udgifter	33.701,57
Overskud	2.915,21

Beholdning 1.1.2001.		Status.	Beholdning 31.12.2001.	
Bank	24.246,75		Bank	28.490,11
Giro	8.495,09		Giro	6.691,94
Overskud	2.915,21		Kasse	475,00
	35.657,05			35.657,05

Formand

Kasserer

Ovenstående regnskab er revideret og fundet i orden.
Indestående på bank- og girokonti er kontrolleret
med pengeinstituternes udskrifter.

17. januar 2001

revisor.

Ny lokalhistorisk forening.

Så fik Avedøre en forening for lokalhistorisk interesserede.

På en stiftende Generalforsamling d. 24 januar 2002, blev det vedtaget at foreningen skulle bære navnet:

"Avedøre Selskabet - lokalhistorie i Avedøre".

En lille flok omkring Pastor Kohle, har de sidste par år arbejdet meget målbevidst med projektet. Hvidovre lokalhistoriske selskab var på et tidspunkt inde i overvejelser om at udvide sin bestyrelse, med en særlig repræsentation for Avedøre.

Sådan skulle det ikke være, måske på grund af den gamle "Hvidovre-aversion", som stadig lever blandt en lille gruppe borgere på stedet Avedøre kan selv !.

Det er også imponerende, hvad der er udrettet de sidste par år. Avedøre Kirke har stillet plads til rådighed på deres elektroniske hjemmeside, hvor mange lokalhistoriske facts om Avedøre kan, studeres. Stoffet er hentet fra den righoldige litteratur, som allerede findes om egnen og selv om der undertiden savnes kildeangivelser samt overholdelse af copyright, må man sande, at sådan kan det gøres.

Hvidovre lokalhistoriske Selskab ønsker vennerne i Avedøre, tillykke med Avedøre Selskabet og tilbyder fremover, selvfølgeligt, samarbejde i fælles interesse.

Red.

Fra et af vore medlemmer har jeg modtaget følgende brev .:

Hej Per! Godt Nytår.
Jeg ved ikke, om du kan bruge vedlagte ? .
Jeg håber det, da jeg selv syntes at det kunne være spændende,
om andre ved noget om "Pissemarie".
Mange hilsener Gyda.

En mærkelig person i Hvidovre.

Da jeg var barn i 30'erne i Hvidovre, boede der i byen en kvinde, der gik under navnet "Pissemarie". Nu vil jeg fortælle om en oplevelse, jeg havde dengang og som står lyslevende for mig, så mange år efter. ·

"Pissemarie" boede i et sommerhus (vist nok på Greve Alle), som for det meste· var uden vinduer (sikkert fordi nogle drenge havde smidt sten igennem dem).
Så r"! stak hun bare en pude eller nogle aviser ind i stedet for ruden. ,
Hun cyklede til Valby, meget tidligt om morgenen, for at klunse i skraldbøtterne.
Når vi unger gik i skole mødte vi hende med cyklen fyldt med alskens skrammel og gamle aviser. Vi var lidt bange for hende, men hun var faktisk uskadelig.

Drengene på vores vej havde fundet en sidevogn til en motorcykel. ,
Denne havde de stillet på en tom grund og brugte den til at gynge i.
Vi piger kunne også tænke os en tur, men det ville de ikke give os lov til.
Vi var godt sure og så lagde vi en plan. Når min søster kom hjem fra arbejde ville vi gå hende i møde og få hende til at hjælpe os med at bære den over til "Pissemarie", så vi kunne sælge den til hende.

Som sagt,så gjort.

Da vi kom til hendes have, gik vi op ad havegangen med sidevognen imellem os. I Idet samme kom hendes mand farende ud af huset imod os og truede os. I
Vi blev skrækslagne og styrtede af sted hjemad med manden efter os på trehjulet I ladcykel. Han var fuld og råbte og skreg, at vi ikke skulle genere hans kone.

Jeg kan huske, at jeg undervejs så et stort stykke parafintyggegummi ligge på jorden. Jeg var klar over, at det var min bedste veninde, Jytte, der havde tabt det i rædsel. Jeg syntes det var synd for hende, men turde ikke bukke mig og samle det op.
Vi var nok 6 - 8 børn i alt, nogle var små søskende, der ikke anede hvad det drejede sig om. De skulle jo bare passes af "de store" og var derfor nødt til at følge med. De græd. Min søster smed en af dem ind over havelågen til stedet, hvor hun boede. Så var vi fri for hende. Gad vide, hvad barnets moder har tænkt ?
Da vi kom hjem til Poppel Alle, stod Jyttes far oppe på trappen til deres hus. Han var fuldstændig ude af sig selv af grin. Det må have set sjovt ud, med os unger . og den fulde mand slingrende efter os, men det kunne vi jo slet ikke se.
Jeg glemmer det aldrig og fatter ikke, hvordan han kunne grine når vi unger var i så stor fare.

"Pissemarie" har nok solgt sidevognen, men penge for den, fik vi aldrig.
At drengene på vejen var sure på os i mange dage, kan man nok tænke sig.

Min fader fortalte engang, at samme "Pissemarie" til et møde på Risbjerggård (sikkert et grundejerforeningsmøde), var blevet bebrejdet det store rod hun havde i sin have. Hun havde da trukket op i skørterne og spurgt.: "Skylder jeg noget ?" . Hun havde sine penge oppe i strømpeskaftet. Det var hendes bank.

Hvad blev der af "Pissemarie" ?.
Ved nogen i vores forening hvad der senere skete med hende ?

Gyda Mølsted, Ajax Alle 18, 2650 Hvidovre.

Jeg takker Gyda Mølsted for brevet og vil benytte lejligheden til at opfordre andre til at sende lignende bidrag til bladet. Det er den slags små banale episoder, fra fortidens Hvidovre, som sætter krydderi på tilværelsen.
En oplevelse som denne, er også lokalhistorie.

Det er en selvfølge, at personer, der indgår i disse beretninger, behandles med alt den respekt, som kræves og ikke udsættes for ondskabsfuld omtale.
Fat pennen og send os et par ord.

. PEH.

Gennem 25 Aar - (1926).

En ældre, kendt og anset Hvidovreborger fortæller os nedenstående spredte træk fra Hvidovres udvikling siden århundredskiftet. -
Indtil 190 1 udgjorde Valby, Vigerslev og Hvidovre en fælles Kommune, men i 190 1 blev Valby og Vigerslev indlemmet i København og Hvidovre blev en selvstændig kommune.Kommunen kan altså fejre 25 års jubilæum i År.

Hvidovre havde omkring Ar 1900 ca. 700 beboere. Udstykningen havde da ikke taget sin begyndelse, men man begyndte kort efter at udstykke Stengården, derefter Hvidovregård og Gammelgård.
Det var dog efter at krigen var udbrudt i 1914, at den egentlige omdannelse af Hvidovre fra land- til bykommune tog sin begyndelse. Den nuværende hovedvej ind til København, Vigerslev Alle, blev gennemført under krigen. Tidligere måtte man køre ud af Hvidovre Torvevej til Damhuskroen og så over Roskilde Landevej ind til byen. Kommunen satte sig længe energisk imod en direkte forbindelse med København, for at hindre en altfor stærk invasion af nybyggere.

Indtil 1902 blev Frd.d.4's Rytterskole nede ved kirken anvendt til skole. Der var da kun en lærer, derefter blev den nye skole, det nuværende kommunekontor, taget i brug og der kom hurtigt 2 lærere. I de senere år er børnetallet vokset så stærkt, at man ikke alene har måttet bygge den nuværende nye skole, men er nu også i færd med at udvide den.

Den gamle Rytterskole nede ved kirken er en af de få af Frd.d.4's Rytterskoler, der endnu er tilbage. Den bebos nu af billedhuggeren Petersen-Dan (Faderen til "Den lille Hornblæser" inde på Vester Boulevard). Skolen med sin gamle , smukke, og idylliske beliggenhed er en seværdighed.

Det er først i de senere år, at man har fået kommunekontor, tidligere blev sognerådsmøderne efter tur afholdt hos de forskellige sognerådsmedlemmer. I sin tid blev der af beboerne afkrævet en skat, man kaldte "Roskilde Tiende", en

afgift der skulle svares til Roskilde Latinskole. Tienden indbetaltes til et par mand i sognet, som den aften, under festlige former, serverede aftensmad til samtlige skatteydere. Tienden er nu afløst.(19 16-PEH)

Først i de senere år han man fået læge i Hvidovre, ellers har man måttet hente læge i Valby og indtil for ca. 15 år siden havde man den såkaldte "Pligtkørsel", hvor de der havde hest og vogn havde pligt til at hente læge eller jordemoder til de mindrebemidlede der ikke kunne holde køretøj.

Telefon fik man ret tidligt. Oprindeligt havde man en andelstelefon nede hos Enkefrue Eriksen i Hvidovre by. Nu har telefonselskabet bygget en stor central på hjørnet af Grønnevej og Mellemdigsvej. der for tiden har ca. 175 telefonabonnenter.

Allerede i 1906 var der kræfter i bevægelse for at få elektricitet til Hvidovre. Man tænkte navnlig på at få et lille lokalt værk. Trods det, at der gentagne gange blev afholdt møder for at opnå enighed om sagen, fik man dog først elektricitet under krigen, da det var vanskeligt at få andre belysningsmidler. Elektriciteten leveres af Nordsjællands Elektricitetsværk, men anlægget blev dyrt, fordi man ventede så længe.

Af gamle matrikelskort ser man, at gårdene i Hvidovre, oprindeligt har ligget samlet omkring kirken i Hvidovre by. Efterhånden som gårdene er blevet gamle eller nedbrændt er de blevet flyttet ud på markerne.
Til gårdene hørte et stykke strandeng; man kaldte det for Enghaven. Det var arealerne der ligger nede ved Kalvebods Strand. Enghaverne er nu alle udstykkede.

Af matrikelnumrene kan man se, hvilke gårde Eng haven oprindeligt har tilhørt. Således har de parceller, der ligger i foreningen "Strandvang" og bærer matr.3. tilhørt Bonavents gård. Matr.5 Mikkel Kristensens gård, der ligger oppe ved kirken og matr.6 Jens Pedersens enke hvis gård ligger overfor bageren nede i Hvidovre by.
Matr.2 har tilhørt Stengården, 13 Eriksminde, 11 Spurvegården, 9 kommandør Blumes gård og matr. 1 O har tilhørt Baunebakkegård.

Baunebakkegårdens enghave tilhører nu Hvidovre kommune.

(Gengivet m. tilladelse af red. Niels Madsen, Hvidovre Avis).

Brandstifteren Jens Nielsen og Hvidovre.

Jens Nielsen har gjort sig bemærket ved at være den sidste delinkvent i Danmark, der mistede sit hoved for bødlens økse. Dødsdommen blev fuldbyrdet i en af gårdene i Horsens Tugthus, d. 8 nov. 1892. kl 7. 15.

Jens var født i 1862 i Rådbjerg ved Jyderup. Faderen tilbragte, i drengens barndom, størstedelen af tiden i forbedringshuset og inden hans ottende år kom han sammen med sin moder, der var krøbling, på sognets fattiggård.

Ved anbringelse på opdragelsesanstalt og senere "frivillig" deportering til Amerika voksede forbryderspiren i Jens. Han lærte at klare sig med tyveri, snyd og bedrag og skjulte sporene efter sig med ildspåsættelser. Efter at være kommet tilbage til Europa, var han blandt andet årsagen til en kæmpebrand i Londons dokker d. 9 februar 188 1. Han blev dog kun straffet for nogle tyverier i denne forbindelse og blev, af det engelske politi, sendt retur til Danmark ved løsladelsen i 1883, med 73 kr. på lommen.

Han besøgte sin mor på fattiggården og faderen fik også et visit, men gutten manglede penge og det kunne de ikke hjælpe ham med. Efter en række indbrud og brandstiftelser endte han i København, hvorfra han d. 1 juli 1883, var på vej til Valby. Her satte han ild til 4 bøndergårde og forlod den panikslagne landsby for at lægge sig til hvile i en kornmark.

Hvidovres fhv. Arkivleder H.O.Nordlund har beskrevet det følgende døgn således.:

Han vandrede videre den følgende aften og kom til Hvidovre, mandag d. 2 juli 1883. kl. 1 1.00 om aftenen. Her forøvede den internationale forbryder sin sidste ugerning.: Branden på Stengård.

Stengården lå i det sydøstligste hjørne af Hvidovre by.
På gården boede ejeren Peter Madsen (37år), hans kone Ane Kirstine (33år) og deres 6-årige søn Hans Peter med deres 4 tjenestefolk. Da Jens Nielsen havde tændt ild i gårdens tag, fjernede han sig for ikke at blive mistænkt, 'men nærmede sig senere gården, og da han hørte Peter Madsen beklage sig over, at der i stuehuset lå flere hundrede kroner i en sl<Uffe, løb Jens Nielsen ind og fik fat i pengene, men vel ude af den brændende bygning kom

en mand og tog pengene fra ham, med tak for hans opofrelse, så her fik han intet udbytte. Han bestemte sig da til at brænde den nærmest liggende gård af, det var "Eriksminde", men forinden blev han anholdt kl. 02.00 nat og anbragt på en vogn med 4 politibetjente, der hurtigt kørte ham til Valby Politistation.

(Efter branden opførtes den nye Stengård ved nordsiden af/. G. Smidts Alle ca. 200 meter øst for Hvidovregade) . .. " ... Såvidt H.O.Nordlund.

Der er skrevet mangt og meget om forbryderen Jens Nielsen. Hans baggrund for at udvikle sig i den uheldige retning og samtidens metoder overfor mennesker, der ikke kunne tilpasse sig. Han fik mange chancer, men ingen hjælp.
Selvom han af natur ikke var direkte voldelig, måtte han til sidst tage vold i brug overfor fængselsbetjente i Horsens tugthus for at få samfundet til at indse, at hans inderste ønske var, at forlade denne verden.

Det skete med henrettelsen i Horsens Tugthus d. 8 november 1892.

PEH

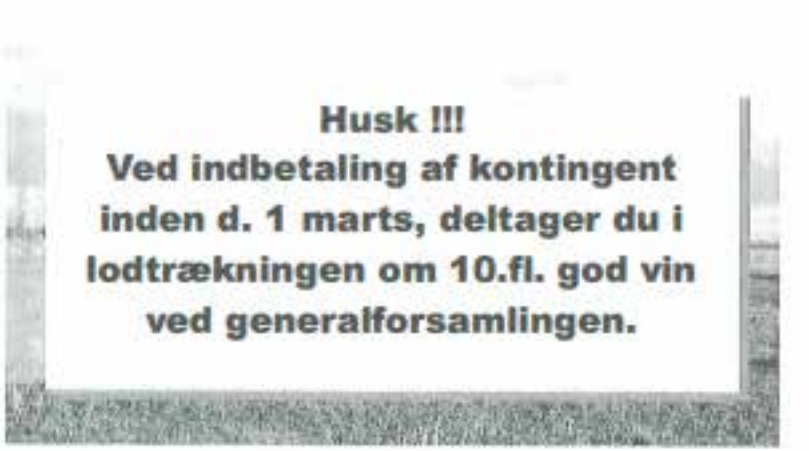

Reserveret Post Danmark

Klondike uden Revolvere.

Der forventes, i løbet af dette forår, en bogudgivelse, som handler om "".dengang "alting" begyndte her i Hvidovre. Udstykningerne, Gartnerierne, Grundejerne, Lysthusene, Foreningerne og ikke mindst det politiske liv, Socialdemokraterne og de andre. m.m. Det er tidsrummet 1900-1929, som her behandles.

Hans Chr. Thomsen har kulegravet perioden og det er ikke kedeligt, hvad der kommer for dagen. Glæd jer til.: "Klondike uden Revolvere" som er bogens titel, på 220 sider, med over 100 lokalhistoriske unikke illustrationer:

I skrivende stund er dato for udgivelsen ikke fastlagt, men kan forventes før sommerferien.

Ligeledes kan det meddeles, at den flere gange annoncerede lokalhistoriske Billedbog om Hvidovre nærmer sig et færdigt resultat; men må p.gr.af økonomien, vente lidt endnu.

Hvidovre Lokalhistorie

20. ÅRGANG Nr. 2 APRIL 2002

Lokalhistoriens Hus, Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Emil Olsens Gartneri (matr.21b) set fra Vest. Foto.Olthaver.

Kommende Aktiviteter ... sd. 2. Siden sidst..... sd.3.
Hvidovregades Fortid .. sd. 4. Huse i Hvidovregade.... sd. 6.
Tolver Fischers hus .....sd. 9. Aktiv Ferie 2002 ..... sd.13.
Præstens Bukser .....sd.15.
Gen.forsamling .....sd.17. Nu sukker han igen ! ....sd.20.

Historiens Hus Hvidovre

Redaktion.:
Per E.Hansen (ansv.),
Dan Olsen, Benny Riisager.
Medlemsblad trykt i 650 ekspl.
Deadline no.3. d. 15 juli 2002.
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.
Medborgerhuset. Hvidovrevej 280.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 39 21 81.
Tirsdag / Onsdag. kl 13-16. Torsdag kl.16-19.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.

Alarmpladsen
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Kommende Aktiviteter - 2001

10 - 25 april. Udstilling i Rytterskolen. (ikke Mandage).
"Fra mine rejser". Arkitekten og nylig afgået bestyrelsesmedlem Kirsten Andersen viser sine akvareller og skitser. (se side 14).

17.april. Aben hus i Rytterskolen. kl.13.00-16.00.
Vi afholder, som tidligere, et arrangement hvor alle er velkomne til at bese stedet og få en lokalhistorisk sludder. Vi modtager gerne, evt. til låns, ting og sager, som har lokalhistorisk interesse.
Benyt lejligheden til også at se Kirsten Andersens billeder.

25 - 27 juni. Aktiv Ferie.
Tre dage med udflugter for skolebørn. (se omtalen side 13).

16 sept. Bibliotekscafeen. Foredrag v. Arkitekten Dan Hasløv.
Dan Hasløv er indehaver af et arkitektfirma, som løser opgaver indenfor byplanlægning i kommuner og amter. Han har arbejdet flere gange for Hvidovre Kommune, bl.a. med en lokalplan for "Avedørelejren".

9 okt. - 4 nov. "Hvidovre malerier i Rytterskolen". (ikke Mandage).
Arkivet viser fortiden i lokale billeder fra samlingen.

14 okt. Bibliotekscafeen.
Arkæolog Benny Staal fortæller om "lsmanden Otsi".
Et velbevaret lig fra fortiden er fundet i en gletsjerspalte i Alperne.
Fundet er, i lighed med vor egen "Grauballemand", blevet undersøgt på kryds og tværs. Resultatet bliver belyst i dette spændende foredrag.

18 nov. Bibliotekscafeen. Poul Sverrild fortæller sidste nyt fra Arkivet.
bl.a. Arkivets udflytning til lokalerne i Avedørelejrens gi.Officersmesse.

Siden Sidst. v/P.E.Hansen

Generalforsamlingen, d.11 marts. bliver omtalt side 17-18, ligesom resultatet af vor lodtrækning om 1 O flasker vin, findes samme sted.

Der var mødt ca. 50 medlemmer til denne generalforsamling, men kun een af de tilstedeværende, var heldig vinder af en flaske vin. Det får os til at tænke på, om vi næste gang skal foretage lodtrækningen blandt de fremmødte.

Efter generalforsamlingen foretog den nye bestyrelse en konstitution, som kun indebar et par ændringer. Vi sagde farvel til næstformanden Kirsten Andersen og valgte suppleanten Harry H. Schultz som ny næstformand. Til ny suppleant valgtes vort medlem Benny Riisager.

(Listen med den nye bestyrelse side 19).

Kirsten Andersen er mester for mange af de små tegninger vi har bragt i bladet. Vi takker det afgåede bestyrelsesmedlem og håber også i fremtiden at kunne gøre brug af hendes talent.

red.

Hvidovregades Fortid.

Hvidovre har ikke meget at prale af, når det gælder fortidsminder. Vi kan mobilisere et par gravhøje, hvoraf den ene endda er tvivlsom som egentlig gravhøj. Vi har et par fundsteder, (f.eks. skeletter på Vojensvej og bronzesværdet ved Fryden høj), men ellers intet der minder om den fortid, som utvivlsomt har udfoldet sig på stedet.
Man må undre sig og prøve at finde en årsag til denne hvide plet i historien.
Måske gik det for hurtigt med udparcelleringen i nyere tid.
Måske er mange forhistoriske tegn forsvundet ved bondens iver for at dræne og planere jorden og måske har myndighederne været for emsige med at tegne streger på kortet, rive ned og rette ud og "civilisere", uden respekt for fortiden.

Hvidovre er et kystnært område og har i tidligste tider været et eldorado for jægere og fiskere, et sted man ofte kom, men ikke ligefrem et sted man bosatte sig. Den nærmeste bosættelse til kysten blev landsbyen, et par kilometer oppe i landet, som under forskellige navne, endte med at blive til Hvidovre.

Markerne syd for landsbyen er helt op til vor tid blevet betegnet som Strandmarken, som med naboskab til Harrestrupåen og de store eng-arealer helt mod syd, aldrig har været en tørskoet affære.

Landsbyen har placeret sig på et par højder i terrænet, i god afstand fra kysten, væk fra risikoen for oversvømmelse og dog nær ved åen, som var sejlbar. Forsvarsmæssig lå stedet godt, med god sigt langt omkring, idet egnen var uden skov. (Det kan måske begrunde navnet "Vid - ovre"). Bebyggelsen har antaget form af en rundkreds, hvad der, foruden den praktiske, at kontrollere kvæget før og efter græsning, også har forsvarsmæssig betydning. Her på denne plads har dagliglivet udfoldet sig i hundreder af år, først for de frie, selvstændige bønder, senere kirkens og kronens fæstebønder og endelig efter udskiftningen de bønder og husmænd, som vi kender så godt.

Pladsen ændrede sig i tidens løb. Fra at være et stort åbent område med et par vandhuller til vanding af kvæget, var der efterhånden kommet et par huse, der blev beboet af "de jordløse". Det var håndværkerne .: Smeden, hjulmager, væver, murer, tømrer og hvad ellers landsbyen kunne flotte sig med. I 1800-tallet skete yderligere en udbygning af småhusene.

Udflytningen (1779) og tiden derefter, havde skabt nogle øde tomter p.gr af de forsvundne gårde. Her blev det nu gartnerierne, som dominerede lands byens tofter, foruden diverse landarbejdere, daglejere og mælkeforpagtere, ligesom detail-handel kom ind i billedet, med købmand, bager og manufaktur. Fattighuset fik også sin plads.
Der var trængsel i landsbyens midte, som efterhånden var blevet til et virvar af stræder, smøger og gyder.
Hovedstrøget blev til Hvidovregade. Her har utallige mennesker gennem tiderne bevæget sig med forskellige daglige gøremål, i glæde som i sorg, i lyst og 1 nød. Gaden kan hermed føre sin historie meget langt tilbage og er det ældste synlige minde, fra fordums tid, vi har i Hvidovre.

Længe før kirken var påtænkt, i 1100-tallet, har der stået mennesker på "Bavnen" vest for ?yen og kontrolleret horisonten for uvelkomne fjender, før de tlfredse med kigget, har trukket sig tilbage til deres by og efter en kort snak 1 skumringen er gået til alkoven til en tiltrængt lur og med en ny dag i vente.
PEH. (Foto.: Hvidovre Landsby, sydlige del, 1935. HLA.)

Huse i Hvidovregade

Tolver Fischers hus matr. 38c (Foto: HLA)

Albrecht Herold er et af vore medlemmer, der tidligere har bidraget med stof til bladet. Han ringede en dag til undertegnede og fortalte følgende . :

Jeg bor på Næsborgvej og er derfor interesseret i stedets forhistorie. Bl.a. Hvidovregades umiddelbare nærhed syntes jeg er et studie værd.
Jeg har været i kontakt med Grethe Olthaver, der er ejeren af det såkaldte "Tolver Fisehers Hus" og fået en hyggelig sludder med damen.
Hun har lånt mig nogle amatør-foto's fra stedet.
Er du interesseret i at høre mere om dette?.
Selvfølgelig er jeg interesseret og vi aftalte et møde i Februar, så vi kunne snakke lidt om sagerne.

Huset er et af de sidste originale huse, som er tilbage i Hvidovre Landsby. Det ligger på matr. 38c og har addressen Hvidovregade 57. Det er et ordinært sjællandsk landarbejderhus, men med det specielle, at det er velholdt og at det ligger i Hvidovre.

Hvornår huset er bygget, må stå hen i det uvisse. Årstallet 1753 er nævnt,

men det skulle nok være 1853, hvor Jens Nielsen Kyhl står som ejer.
l<yhl var stenhugger og brolægger og er muligvis bygherren.
Han l<øbte grunden af husmanden, Ole Christiansen, der efter sin fader havde samlet de gamle bytofter , fra de udflyttede gårde "Bredalsgården" (matr.22/38) og Høvedstensgård" (matr.21). Kyhls grund (matr.38c) lå seperat på østsiden af gaden og er af pral<tisl<e grunde, solgt fra.

Huset er funderet på en kampestenssokkel og usædvanligt bygget af ubrændte sten. Tagets tømmer er traditionelt rå spær, tækket med rør. Stuerne er prydet med bjælkelofter og i fadeburet var der engang åbent ildsted, med direkte aftræk til skorstenen. I forhaven er den originale brolægning forsvundet efter senere tiders opfyldninger. Et udhus på langs ad Hvidovregade, har der også været, hvornår det er forsvundet vides ikke. Huset er indrettet som halv beboelse og halv erhverv. At stedet oprindeligt har været indrettet som gæstgiveri, hviler på en uoplyst på-stand. Hvidovre havde ganske vist total mangel på den slags forlystelser, der var "Flaskekroen" og "Damhuskroen" , begge langt fra vores landsby; men Kyhl havde sin gamle moder boende på aftægt, og yderligere en børneflok, så hvor megen plads der var til gæstgiveri er et spørgsmål?.
I given fald har det været en smugkro!

Efter et par ejerskift ved århundredskiftet, kommer i 1909 d. 42-årige Tolver Wilhelm Fischer ind i billedet. Han var født på Frederiksberg, udlært som blikkenslager og søgte nu sit udkomme her i Hvidovre.

Huset blev indrettet med butik i den vestlige gavl, med indgangsdør og butiks-vindue ud mod Hvidovregade. Han satte sit præg på bybilledet, ved at gå outreret klædt i slængkappe og med hat a la Drachmann, så meget at huset stadigt kendes ved hans navn. Det var Fischer, der i 1940, fik tilladelse til at indrette lejlighed i den nu nedlagte butik og forsyne huset med W.C.

Er der nogen, blandt vore medlemmer, der ved noget om Tolver Fische1; hører vi gerne fra dem. (PEH.)

I slutningen af 40-erne er det ægteparret Kaj og Kåte Olthaver, der bebor ejendommen. Kaj var tidligere Marineflyver og uddannet som El-nstallatør. Han byggede et mekanisk værksted i haven, hvor han tilbragte meget af sin tid.

De to mennesker kom til at opleve landsbyens forfald. I 1960erne gik det

stærk. De gamle huse rundt om dem blev revet ned for at give plads for nye lejekaserner, nyttige, men aldrig tilpasset ånden i den gamle by

Fra fam. Olthavers fotoalbum.
i Hvidovregade 57.
øverst:
Kaj og Kate i haven (1956-57).
t.h.:
Kaj med hunden Bibsi.
Bag hækken lå "Chrisma".
(Forår 1962).

"Tolver Fischer's hus". Erindringer fortalt af fru Grete Olthaver, Hvidovregade 57.

(Red. PEH Feb. 2002)

I halvtredserne skete der ting i det gamle Hvidovre, som aldrig skulle have været gennemført.
Det er ikke så svært at tænke tilbage som det er at tænke frem. I løbet af et par samtaler og pennestrøg kan megen uerstattelig kultur fjernes. Det er pengene, som er de stærke, for nu og altid.

Når man kom fra Vigerslev Alle, ind i Hvidovregade, lå biografen på venstre hånd, foruden en cigarforretning og grønthandel. Ved siden af (på Vigerslev Alle), et langt hvidt hus, hvor der boede en søster og broder (født i huset, matr.57 - 58 ?). Efter sigende havde de fået lovning, at deres hjem ikke skulle blive revet ned efter deres død, men huset forsvandt hurtigt alligevel, for Vigerslev Alle's udvidelse.

Først i Hvidovregade, på højre hånd, kom nogle træhuse (Skure), hvori 105-bilen (Lillebil) og en cykelsmed havde til huse, så kom den gule villa (ligger endnu på hj.af Næsborgvej), her boede en meget dygtig porcelænsmalerinde. Hun havde et glasskab ved lågen, med udstilling af porcelæn.

Derefter et gammelt langt hus med stråtag og den nuværende røde bungalow, så det røde hus, som var et værksted (dengang maler, nu auto). På autoværkstedets grund lå et lille hvidt hus (ved brandhanen), da de to gamle mennesker døde, var huset hurtigt væk.

Dernæst en hvid villa, med lejlighed til venstre og butik til højre, senere blev butikken udvidet til hele huset. Her blev solgt sengetøj og linned. Nabohuset dernæst var deres fjerrenseri, navnet var Chrismas.(matr.70)
Da de to familier som drev forretningen hed Christensen og Madsen.
Så fik en ejendomsmægler øje på Hvidovregade (1960), han rendte os på dørene. Det lykkedes ham med megen snilde, at få købt tjeneren (matr.66), gartneren (matr.39b) og putkræmmeren (matr.14c) ud, men kommunen havde sat sig på Chrismas.(matr.70). Det var ellers meningen at de to forretningsmænd ville forsætte til deres pensionsalder, men pludselig ville den ene ikke mere og straks var kommunen der - og så blev der revet ned, her og nu, ingen havde chancer for at protestere.
I mange år, tredive tror jeg, lå grunden bare hen, dog de sidste som nyttehaver

Inden Toft Sørensens Vænge blev til, lå Mont Rose. En smuk rød villa med drivhus foran, hvorfra _der blev solgt blomster.(matr.56 ?)
Den store røde ejendom på hjørnet af Toft Sørensens Vænge og Hvidovregade var Danseskole, senere Lysestøberi og så privat og nu igen forretning.
Postens hus (matr.14c) med historie kender du jo nok.
I forhuset til snedkeren (Nordun) var der urforretning, dyrehandel og frisør, så fru Marcussens hus, den gamle Købmandshandel (Md. Eriksen), dens historie kendes. (matr.55a)

Derefter Emil Olsens gartneri, som blev brugt til rideskole indtil der blev bygget. Helt op langs Hvidovrevej blev der reddet. Bytoften var kun et stræde (grus). På hjørnet lå et hvidt hus (matr.10 b.komm.Husvildebolig), helt ud til Hvidovregade, to store kastanietræer stod der. Det ene blev ødelagt ved et lynnedslag (1952).
(Foto:E.Olsens garteri,Olthaver).

Der, hvor byggeren ligger (legeplads) lå en villa med 6 lejligheder (matr.54), men også den skulle rives ned til fordel for legepladsen. Hvor de gule huse ligger, lå 3 villa' er, også her var der gartnerier. (Hv.gd 2-10).

Tjener Karl Peters Hus, matr.66. (Foto: Olthaver)

Ja, det var i korte træk, hvad jeg i få linier kan skrive om nederste del af Hvidovregade.

Tilbage først i brevet her. I tjenerens have havde han som femårig, lagt nogle kastanier, træerne står der stadigt. Høje, flotte og stolte. Tidligt på sommeren med alle "lysene" tændt og deres dejlige specielle duft. Carl Peter var fem år da han lagde kastanierne og 75 i året 1968. (sådan ca., der er noget forkert med alderen. Jeg tror han var omkring 75 år, da han måtte flytte fra sit barndomshjem). Han døde kort efter.

PS. Vi havde en lille mis, gråstribet. Han gik op til biografen, så ringede de derhenne fra om vi ville hente ham. Han sad, så stolt som en kat kan, på midtergangen i biografsalen. En af familierne havde en dværg-pincher, som kun ville gå på gaden med en øresprøjte i munden.

Hvor Ungdomsskolen nu ligger, var der også gamle stråtækte huse.
Ligeså et smukt langt hus, hvor Auto-værkstedet ligger.
(matr.62a, 63a hjørnet af Vigerslev Alle og Hvidovregade).
Jeg husker endnu den smukke have, især lupinerne i alle farver .
Kolonihaverne ("Hvidovrevang") sås ikke, da de lå lidt gemt bag "Solkrogen" og de røde ejendomme.
Ja, også her kom pengestærke folk og filk
lov til at rive ned og bygge

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Meddelelser til medlemmerne.

Til de voksne gruppemedlemmer af Aktiv ferie 2002.

Også i år arrangeres nogle ture for skolebørnene i Hvidovre.
Det bliver nogle dage i uge 26 - nemlig.:
Tirsdag 25 juni, Onsdag 26 juni, Torsdag 27 juni.

Der startes kl 08.45 fra Avedøre bibliotek
og kl.09.00 fra Rytterskolen.

Hvis du kan - og har lyst til at være med,
må du gerne meddele mig det.

Turene går denne gang til.:

tirsdag d.25 juni. Middelaldercentret i Nykøbing Falster.
onsdag d.26 juni. Nationalmuseets udstilling for børn.
torsdag d.27 juni. Vikingeskibsmuseet i Roskilde.

Jeg træffes hver mandag og tirsdag ml. kl. 10 - 15.
i Rytterskolen . tlf. 36473444.
Bedste Hilsener. Dan Olsen.

INDBYDELSE

til Fernisering i Ryttersskolen
onsdag d. 10. april kl. 14^{00}.

Hvidovreborgeren, arkitekten
Kirsten Andersen udstiller
sine akvareller og skitser fra
sine rejser.

Udstillingen vil være åben alle
dage ÷ mandag fra 13^{00} til 16^{00}
til torsdag d. 25. april

Præstens Bukser.

Jeg træder over tærskelen ind til Skrædder Mikkelsens store stue, der både er værksted, sovekammer og dagligstue. Skrædderens tykke kone, Gitte, sidder i sin store armstol, hun er kun iført underskørt og en strikket vest - altså af mere udvendige klædningsstykker. Hun er næsten uformelig tyk og har et dårligt ben - derfor sidder hun altid i sin stol; men hun er doven, så det passer hende godt. Ellers er Gitte det bedste menneske under solen og altid i godt humør. Nu ler hun, medens hun i spænding følger manden, den tynde Skrædder Mikkelsen: han ligger under sengen, benene spjætter, medens han arbejder.
På gulvet omkring Gittes armstol ligger en mængde forskellige sager, de fleste er helt uldne af støv.
"Her er mere Gitte, jeg tror, det er brødkniven", lyder Skrædderens røst fra underverdenen, medens han bugter sig som en orm. "Nej, Mikkelsen, er det virkelig brødkniven?". Gitte slår hænderne sammen og ler.
"Ja, her er den, Gitte," siger Skrædderen fornøjet og dukker frem med genstanden,
han ser forelsket på Gitte og Gitte smiler til ham.

"Nå, her er nok oprydning" siger jeg undskyldende.

"Det er Præstens bukser", svarer Skrædderen alvorlig. "Jeg har sat en ny hale i dem, men nu er de borte". "Rent væk, det er ikke til at forstå", lægger Gitte til. "Og det er rent galt, for præsten vil have dem", bliver Skrædderen ved. "Det er jo ikke så underligt Mikkelsen", svarer jeg. "Nej, naturligvis, og se derfor har vi ledt hele morgenen, det gør vi engang imellem, når det rigtigt kniber, og det er sa spændende".
Gitte smiler til mig. "Det er min sandten ligeså spændende som at gå på jagt", ler Skrædderen. "Meget morsommere", afbryder Gitte med en håndbevægelse.
"I dag har fatter været over det hele, både oppe og nede, og se bare", Gitte peger. "Se, her er nu først to eenkronesedler og en femogtyveøre".

"Skidt med dem", siger Skrædderen.

"Se her er brødkniven og her et forklæde, som fatter selv har givet mig - altså til jul - og her er det allerbedste, min ene snørestøvle, den har været væk i over tre måneder".
"Den tog jeg i krogen bag klokken", siger Skrædderen stolt.
"Og se, her er en bog - "Manden med de ni fingre" - åh, den er så spændende".

"Men hvad er det for en paptavle?", spørger jeg og peger på et stykke beskrevet pap med strop.
"Åh Gud, det er fortegnelsen over de bortkomne sager. Ja det er noget fatter har fundet på".
"Er det ikke storartet, der skriver jeg det op alt sammen, altså det vigtigste. Kan de se, der står Præstens bukser.- brune og med anden ende".
"Ja, det er altså den ny; men tavlen var min sandten også borte, det var det værste", sagde Skrædderen.
"Men det er så morsomt, når det kommer igen, det er ligesom vi fik det engang til", lo Gitte.

"Men Præstens bukser?", lo jeg".
Ja, de er ikke kommet endnu, men de skal komme.
Prøv at rejse dig, lille Gitte. Gitte rejser sig. Den brede armstols sæde er belagt med et helt bjerg af alle slags klædningsstykker og affald, på midten har Gitte dannet en stor fordybning.
Skrædderen tager med rappe hænder det ene efter det andet. "Her er de, Gitte.", råber han triumferende og trækker et par sammenlagte benklæder frem. "Nej, Fatter dog. Nej i dag er det da også den bedste dag, jeg ved. Nu krydser jeg altså det hele af, undtagen tavlen, for den har jeg ikke fået på".
Gitte krydser af og ser på sin mand. "Så er den i orden igen, Gitte", svarer Mikkelsen og nikker.

Ved redaktør Age Petersen. Hv.Avis 11 febr.1927.

Historien er muligvis en fiktion, men fortæller om en hverdag, som er sandsynlig. Der fandtes mange små selvstændige erhverv i datidens Hvidovre, f.eks. Skomagere, rullekoner, systuer og som her skrædderen.
Forfatteren bag historien røber sig ikke i avisen; men det kan tænkes at redaktøren, der er jeg· et i historien, har været ude for en lignende oplevelse og følt trang til at fortælle den videre til sine læsere. IPEH.

Redaktørens Referat af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab´s 23 ord. Generalforsamling d.11.Marts 2002.

Det var årets første rigtige forårsaften vi havde valgt til generalforsamling. Selvom sætternissen havde været på spil og annoncerede med to forskellige mødetider i bladet, var 50 medlemmer mødt op og fil< en % times ekstra sludder med sidemanden inden formanden kunne starte mødet.
---- Og det var vel ikke så slemt.

1. Efter formandens velkomst og valg af dirigent (Inge Larsen), kom vi til Formandens beretning.

2. Han gennemgik minutiøst årets forskellige aktiviteter, som omfattede bl.a. 4 foredragsaftener med emner som Svend Gønge og svenskerne, Lord Nelson og Køge Bugt og Kommuneatlas Hvidovre.
Han bemærkede sommerens udflugt med skolebørn til historiske steder og en voksen udflugt til Anneberg museet, samt besøg i andelslandsbyen ved Nyvang/Holbæk.
Selskabet har også deltaget ved diverse "Historien i Gaden" arrangementer Hvidovre Kommunes Jubilæum og Kæmpernes Hvidovre Torvedage.
Fo□mandens beretning blev godkendt.

2a. Arkivaren havde meldt afbud p.gr.af en tiltrængt ferie. Der blev i stedet omdelt en folder, som fortæller lidt om arkivet og fremtiden.
3-4-5. Kassererens grundige regnskab og meddelelsen om uforandret kontingent blev godkendt, ligesom behandlingen af indkomne forslag var hurtigt overstået. Der kom nemlig ingen forslag.
6. Valg af bestyrelsesmedlemmer/ suppleanter.
. . På valg var (lige år 4 medl.) .: Dan Olsen, Eigil Jørgensen, Annelise Le1lund og Kirsten Andersen.

Kirsten Andersen havde meddelt, at hun ikke ønskede genvalg, hvorfor hun blev erstattet af suppleant, Harry H. Schultz. De øvrige tre medlemmer blev genvalgt for 2 år. Derved manglede der en suppleant.

Benny Riisager blev foreslået af bestyrelsen og valgt for 2 år.

7. Revisor + Suppl.: Jens Chr. Nielsen og Inge Larsen blev valgt for 1 år.

8. Eventuelt..: Efter endnu et tomt punkt, hvor ingen ønskede ordet, kunne dirigenten takke for god ro og orden og slutte denne generalforsamling. kl. var 20.15.

Nu blev der serveret en tiltrængt kop kaffe og lodtrækning om 10 flasker rødvin kunne begynde. De ti heldige vindere følger her.:

1. Vagn Andersen, Biblioteksvej 27.
2. Marianne Bonde, Mørups Alle 15.
3. Karen Fuch, Idrætsvej 44.
4. Preben Gundlach, Bymuren 175,3tv.
5. Inge Herold, Næsborgvej 16,st.th.
6. Sigfred Hjortevang, M.Bechs Alle 88.
7. Ejvind Jensen, Paris Boulevard 22
8. H.Elsted Jensen, Lodsvej 16, 1.th.
9. Bente Olesen, Fjeldstedvej 52.
10. Ejvind Skjærbæk, Strandmarksvej 43,1.

....alle 2650 Hvidovre.

Gevindsten kan afhentes på RYTTERSKOLEN
Mandage eller Tirsdage mellem kl. 10 - 15.
Mod behørig dokumentation.

Aftenen sluttede med et genkig på det gamle Hvidovre.
Det var H.O.Norlund´s Postkortserie fra 1975, der dennegang blev udsat fo formandens computer og fortælleglæde. Hermed slut på en god aften.

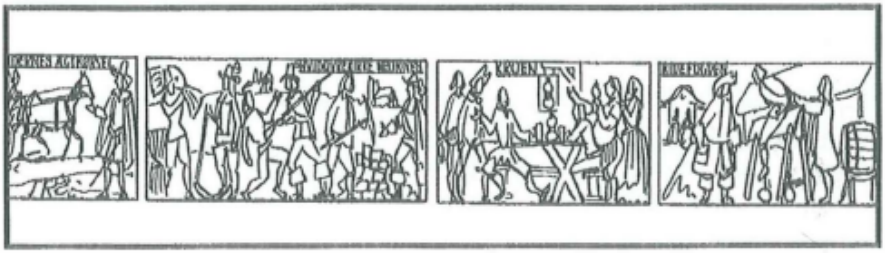

Bestyrelsen. 2002.

Formand..:	Dan Olsen.	Spurvehøjvej 17.st.tv.	tlf. 3678 8642.
Næstfmd..:	Harry H. Schultz.	Nestors Alle 8.	tlf. 3678 3437.
Kasserer..:	Eigil Jørgensen.	Hvidovrevej 98C.	tlf. 3647 0058.
Sekretær..:	Bent Christiansen.	Paris Boulevard 20.	tlf. 3649 2941.
Redaktør..:	Per E. Hansen.	Grenhusene 26.	tlf. 3649 2470.

øvr.best.medl.

Erling Groth.	Ege Alle 41.	tlf.3677 2511.
Benny Riisager	Hv.Boulevard 30.	tlf.3678 2968.

suppleanter.:

1. Jette Randal-Lund	Doras Alle 8	tlf.3649 0659.
2. ubesat		

kommunale Best.medl.:

Allan Fredskov	Svendebjergvej 1A,1.mf.	tlf.3649 9606.
Niels Ulsing	Cl.Petersens alle 13.st.tv.	tlf.3649 4636.

Revisor + suppl. :

Jens Chr. Nielsen	Kløverprisvej 26	tlf.3675 1386.
Inge Larsen	Berners Vænge 7.2tv.	tlf.3678 4736.

Ved bestyrelsesmødet d. 08-04., meddelte Annelise Leilund, at hun ikke kunne forsætte arbejdet i bestyrelsen på grund af sygdom.
Benny Riisager overtager Annelises plads.
Vi ønsker alt godt for Annelise Leilund fremover.

Forretningsudvalg.....: Dan Olsen, Harry H. Schultz, Eigil Jørgensen.
Bladredaktion.....: Per E.Hansen (ansv.), Dan Olsen, Benny Riisager.
Lok.hist. udvalg.....: Per E. Hansen, Harry H, Schultz, Benny Riisager.
Arrangementsudvalg.....: Dan Olsen, Bent Christiansen, Erling Groth.
PR-Udvalg .....: Harry H. Schultz, Erling Groth.
u. portefølge .....: Jette Randal-Lund.

Reserveret Post Danmark

Nu sukker han igen !

I februar sendte vi det årlige giroindbetalingskort til brug for indbetaling af kontingentet for 2002/03. Vi må dog konstatere, at der pr. dags dato stadig er en del medlemmer, som endnu ikke har indbetalt kontingent. Dette kan skyldes - at man har glemt det - har forlagt giroen - ikke ønsker at fortsætte medlemskabet- eller noget helt fjerde!.

Såfremt Selskabet skal kunne fortsætte sine tilbud, i form af foredrag, udflugter, udgivelse af blad og lokalhistoriske skrifter, Rytterskoledage m.m., er en fornuftig økonomi forudsætningen !. Denne økonomi kan l<Un opnås ved at indtægterne fra det årlige kontingent - samt medlemstallet - er nogenlunde konstant.

Derfor - hvis du ønsker at fortsætte medlemskabet - betal kontingentet, som helårligt er 100 kr., dog kun 70 kr. for pensionister og efterlønnere o.lign .. Det nemmeste og billigste er at komme hen på Rytterskolen, hvor vi har åbent hver mandag og tirsdag fra klokken 10 til 15 -

- - ellers er vort gironummer 664 9610 - - hvis du bruger posthus eller bank!

Såfremt vi ikke har din indbetaling inden den 1.juni tillader vi os at annullere dit medlemskab!. Vi håber ikke det bliver tilfældet!!

Med de bedste ønsker for alle om en rigtig god sommer - håber jeg vi kan mødes til en hyggelig og god efterårssæson.

Med venlig hilsen, Eigil Jørgensen, kasserer.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

20.ÅRGANG NR.3 SEPTEMBER. 2002

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

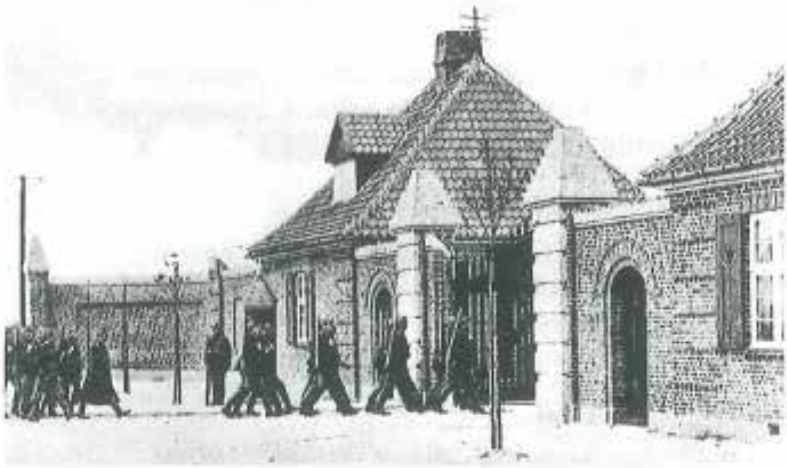

Indmarch i Avedøre Kaserne (Foto HLA)

Kommende Aktiviteter sd.2
Hvidovre Postkort sd.4
Historien Hus sd.12
Paradislejren ...(billeder) sd.14
Oktober Foredrag .....sd.16..
Siden Sidst sd.3
Kongen af Hvidovre sd.6
Befæstningsdag sd.13
Aktiv Ferie (Referat) sd.15

Redaktion.:
Per E. Hansen (ansv).
Dan Olsen. Henny Risager.
Medlemsblad trykt i 650 ekspl.
Deadline nr.4 d.15 okt.2002.
Eftertryk tilladt med tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Historiens Hus, Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv.
Medborgerhuset Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre Tlf.: 36 39 21 81.
Åbent.: tirsdag/onsdag kl 13 - 16. Torsdag kl.16 -
Hvidovre lokalhistorisk Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1

Kommende Aktiviteter - 2002.

16 sept. Bibliotekscafeen.
Foredrag v.Arkitekten Dan Hasløv.
Dan Hasløv er indehaver af et arkitektfirma, som løser opgaver indenfor byplanlægning i kommune og amter. Han har arbejdet flere gange for Hvidovre Kommune, bl.a. med en lokalplan for "Avedørelejren".

9 okt.- 4 nov. "Hvidovremalerier i Rytterskolen".
Arkivet viser fortiden i lokale billeder fra samlingen.
(ikke Mandage)

14 okt. Bibliotekscafeen.
Arkæolog Lene Høst Madsen, Københavns Bymuseum, vil tale om .:"Arkæologiske udgravninger på Operagrunden".
Foredraget holdes sammen med Historisk Samfund i Hvidovre.(Se omtale side 16)

Bemærk!!.
Det annoncerede Foredrag d. 14 okt.- om "lsmanden Otsi" er aflyst. Arkæolog Benny Staal er blevet forhindret og beklager.
18 nov. Bibliotekscafeen.

Poul Sverrild fortæller sidste nyt fra Arkivet.
Om Arkivets udflytning til lokalerne i Avedørelejrens gl. Officersmesse. m.m.

Siden Sidst v./ P.E.Hansen

Sommeren er forbi, med ugevis af solskin og høje temperaturer.
Det har bl.a. haft den indflydelse på bladets redaktør, at han er blevet noget forsinket med udgivelsen af nærværende udgave af vort blad.
Desuden fik jeg den ide, at nu skulle min gamle trofaste computer skiftes ud med en nyere model, der kunne klare tidens krav. "" Som sagt, så gjort., men -Tak for Kaffe !!! ..
Medens den gamle PC var en ydmyg tjener, prøvede det nye monstrum at tage magten over den ældre redaktør.
Vi har nu kæmpet et stykke tid og det ender med, at jeg vinder.
Jeg kan mærke det, nu går det meget bedre. Ak,ja.

"Historien i Gaden" pointerede sig i den gamle mørtelhavn og en gangtunnel i Avedøre Stationsby rummede en udstilling om "Livet i Stationsbyen gennem 30 år".
Udstillingen blev udsat for hærværk og kunne dermed dele skæbne med "Håndjernene" og "Frydenhøjsværdet".

I slutningen af juni arrangerede vor formand, som vanligt, en 3 dages historisk tur-runde for skolebørn.
Dan Olsen har refereret forløbet her i bladet.

På en smuk dag d. 4"sept. kunne vor Arkivar runde et skarpt hjørne. Poul Sverrild blev 50 år.
Det blev fejret med en reception i Rytterskolen, hvor mange gratulanter, fra fjern og nær, mødte op for at sige tillykke.
Nu mangler han kun Erik Kjersgaardhår og hængevom, for at være en rigtig gammel Arkivar. Tillykke Poul.!!!

Nu er vi klar til et efterår med forhåbentlig mange gode stunder i det lokalhistoriske.

Postkort - en spændende kilde til fortiden

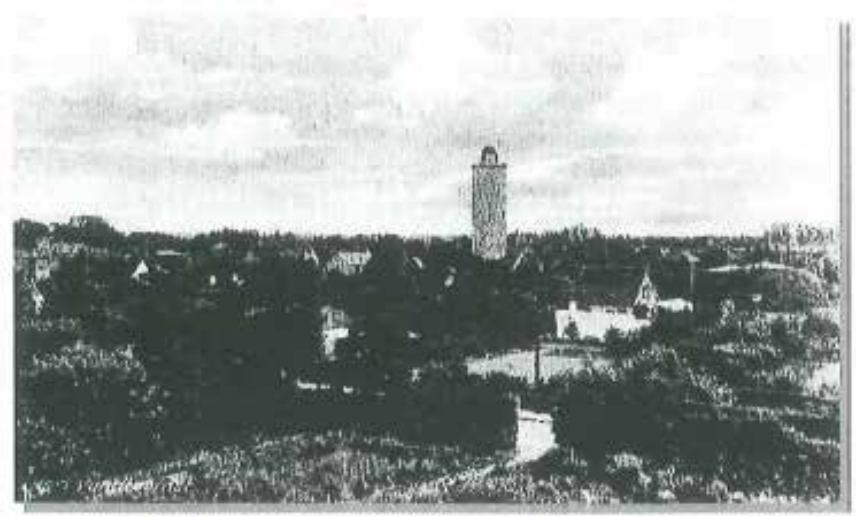

Udsigt mod det nybyggede vandtårn, ca. 1939.

Lokalhistorisk Arkivs billedsamling er med sine godt 15.000 registrerede fotos en guldgrube af information om det 20. århundredes Hvidovre. Blandt de mange fotos udgør postkortene en særlig gruppe. Postkortene fortæller ikke blot om, hvordan, der så ud på et bestemt tidspunkt et bestemt sted, men nok så meget om, hvad man engang syntes, det var værd at vise frem.
I dag synes vi nok, at nogle af motiverne ikke lige hører hjemme på et postkort fra vores hjemegn, men rejser man i landene øst for det gamle jerntæppe, kan man se, at de stadig sælger postkort af denne slags, hvor man viser kraftværket, jernbanestationen eller administrationsbygningen frem.
Vi har en del postkort i original, men vi mangler mange, og vi mangler også originaler til nogle affotograferede postkort, som dem, vi viser her.

· Poul.Sverrild.

Hvidovre Station, ca. 1942.

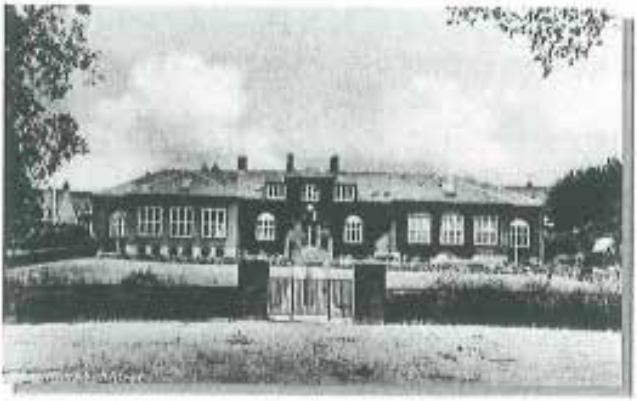

Hvidovre Kommunekontor sidst i 1930-erne.

Hvidovre Station ca. 1935.

Hvidovre Avis

"Kongen af Hvidovre" var træskomand i sin fritid, når han da ikke solgte aviser.

fredag d. 26 maj 1961

Grundejerforeningen "Landlyst" fejrede i 1961 sit 25 års jubilæum, og i den anledning udgav man et lille festskrift, hvori fortælles om årene indenfor foreningens rammer ligesom man bevæger sig en del udenfor nemlig med hensyn til en omtale af Hvidovres udvikling gennem de sidste 25 år.

I festskriftet hedder det bl.a":

For 25 år siden blev grundejerforeningen "Landlyst" stiftet. Dengang var både Hvidovre og de øvrige omegnskommuner steder, der i københavnernes bevidsthed lå langt væk fra storbyen København.
Det lille landsbysamfund - Hvidovre - har imidlertid udviklet sig til et stort og moderne bysamfund, og man kan, hedder det videre, glæde sig over en by i fremskridt, hvor alle gode kræfter er i aktivitet for at skabe glæde og tilfredshed for borgerne i byen Hvidovre.

Også indenfor grundejerforeningen "Landlyst" er der sket en vældig udvikling, men de grundejere , som kan fortælle om svundne tider, er vel efterhånden få. Dog er det lykkedes den initiativrige bestyrelse for grundejerforeningen, at finde frem til een af "de gamle", nemlig A. Jensen, Plovheldvej 29. - han var i øvrigt formand for grundejerforeningen i en kort periode i 1939. Fortælleren er i besiddelse af en kolossal hukommelse,

og hans oplysninger til festskriftet er intet mere end en helt lille kulturskildring.

Vi lader A. Jensen fortælle.:
I 1926, nærmere bestemt den 1.oktober, siger han, købte jeg en parcel af Holmegårdens udstykning. Der var, på det tidspunkt, kun solgt 3 parceller, nemlig Planteheldvej 25 og 27, og så valgte jeg mig altså nr.29. Området - altså Holmegårdens jorder - blev kaldt for "Prærien" - og ikke helt uden grund. Der var noget prærieagtigt over det. Tilkørselsveje fandtes ikke, eller man kan sige, at det var småt med dem. Kun en ussel slaggevej førte fra Hvidovrevej mod vest. Vand og el fandtes ikke. Vi stakkels "nybyggere" måtte derfor i gang med at grave brønde og måtte 8-10 meter ned , før vi fandt vand.

Sorte Fods River .

Vejen - altså slaggevejen - hed dengang Hvidovre Tværvej. (nu: Landlystvej). Oprindeligt hed den Præstestien, fordi beboerne i Valby gik ad den til i kirken i Hvidovre.
Senere blev Jesuskirken bygget og det var Carl Jacobsen, Carlsberg, der stod som bygherre.
Den nuværende Landlystvej, førte over Harrestrup å, som på ægte klondykevis blev kaldt "Sorte Fods River". Når der var højvande i åen, var det svært at komme tørskoet over den gamle træbro. I vinteren 1928-29, havde vi en af de hårdeste vintre jeg har oplevet. Togene sad fast og mange steder var der snedriver på både 2 og 3 meters højde.
Udviklingen, var næsten stagneret. Næsten ingen mennesker havde lyst til at slå sig ned herude i ødemarken og de få der tog mod til sig, forsvandt tid efter anden. Jeg husker, fortsætter han med et lunt glimt i øjet, en række af de typer, som slog sig ned herude - om end for kort tid.
Der er typer imellem, som på grund af deres originalitet, står lyslevende i min erindring. De skal nævnes i vor samtale.

Snehvide og hesten Peter.

Først var der en eneboer, der boede i et primitivt skur med sin hest, der hed Peter. Mandens rigtige navn har jeg desværre glemt, men han levede af at køre med koks og brænde til folk. Han var en ærlig mand, men han havde en kedelig fejl, at han sjældent vaskede sig og naturligvis kaldte vi ham derfor Snehvide.
Min kone og jeg boede dengang i en interimistisk bygget træhytte. En kold vinterdag i 1929, stod menuen på gule ærter med flæsk. Vi inviterede Snehvide på et varmt og godt måltid mad. liden brændte lystigt i den store Svendborg døgnbrænder og vor gæst sad med ryggen til ovnen og nød godt af kakkelovnsvarmen. Imidlertid må dyrene have fået det for varmt. Snehvide begyndte at gnubbe sig både her og der. Min kone skævede til mig, men det gik fint alligevel.
Snehvides dage var dog snart talte, han var for meget boheme-natur til at kunne indordne sig i en borgerlig tilværelse. Han svarede ikke de økonomiske forpligtelser på grunden, og en dag forduftede han ud til Hvidovre Strand.
Snehvide efterlod sig dog et skur og en bunke ragelse, der pyntede lidet i landskabet.
Vi besluttede derfor at sætte en tændstik til, og Set.Hansaften i 1929 brændte hele herligheden.

På Planteheldvej boede en mand, vi kaldte for Muldvarpejægeren. Han var kobbersmed af profession, men gjorde sig mest bemærket ved at være flink til at fange muldvarpe. Disse var der en del af herude.

Af andre typer kan nævnes Fidusmageren og Evighedsmureren. Den sidste byggede nogle huse på Femagervej. Disse huse kaldtes dengang for "Marokko-byen", formodentlig på grund af de pudsede facaders forskellige farver, sådant som det er typisk i det farveglade syden.

2 mand med skovl og spade.

Grundejerforeningens areal afgrænses af to større veje, Femagervej og Landlystvej. Femagervej var på den tid kun en simpel markvej, som dannede skel til Holmegårds jorder. Landlystvej blev anlagt fra Hvidovrevej til til Planteheldvej. Det var et beskedent projekt - 2 mand med skovl og spade til at lave arbejdet, det tog sin tid ! .

De ældste huse på Landlystvej er "Solbakken", der blev bygget i 1915, dernæst "Peters Minde", bygget i 1924. Begge huse ligger ved vejkrydset Landlystvej - Hvidovrevej. I umiddelbar nærhed af "Peters Minde" lå en grund med tilhørende mergelgrav. Denne grund blev købt af en mand, hvis navn jeg desværre ikke længere erindrer. Manden og jeg var jo begge nybyggere herude, vi var altså i samme båd og kom derfor en del sammen i vor fritid, for at hjælpe hinanden med hus og jord. Han købte sin grund billigt, men med den klausul, at han skulle fylde mergelgraven op !. Hans håndværk var forarbejdning af ligkister. Disse havde han opmagasineret på Holmegården. Han ernærede sig endvidere som karetmager og fremstillede også tætningslister til vinduer etc.

"Kongen af Hvidovre".

Kongen af Hvidovre var også en af den tids morsomme og kuriøse typer. Hans højhed residerede med sit avisudsalg på en plads i Hvidovre, som nu optages af den bygning, hvori Hvidovre Kino har til huse. Hans magt var suveræn og han var med sit træben en fremtoning, det nok kunne betale sig at være på god hånd med.
Hver søndag formiddag gik Hvidovre-borgerne op til Kongens forretning for at købe morgenaviser og få en lille sludder. Kongen ernærede sig også som træskomand

Byggeriet tiltager, området skifter karakter.
Efterhånden som årene gik kom der gang i byggeriet; området skiftede karakter. På Landlystvejs nordre side opførtes 5 huse. Bygherren hed Carlsen.
På den sydlige opførtes 4 huse af murermester Petersen.
Her lå også et gartneri på 1 td. Land.
Gartneriet, hvis ejer hed Jensen, strakte sig ud til Femagervej.
Det blev købt i 1903 for 800 kr. og solgt i 1936 for 24.000 kr.
Jorden blev senere udstykket i 2 dele.
Efter gartneriet og på samme side af vejen, byggedes et hus af A. Larsen, han nævnes her, fordi han var grundejerforeningens første formand.
Den sidste grund for Planteheldvej blev købt af snedkermester Andersen. Samme Andersen påtænkte opførelsen af en fabrik og fik af myndighederne dispensation til dette, trods servitutbestemmelsernes klare forbud. Grundejerforeningen tog på grundejernes vegne, sagen op, men mange møder og trælsomme forhandlinger førte dog ikke til et for grundejerne tilfredsstillende resultat. Andersen var en pengestærk mand og havde en dygtig sagfører - fabrikkens anlæggelse i et fredeligt villakvarter blev en realitet.

Udviklingen, slutter han, indenfor Hvidovre Kommune gjorde det snart påkrævet at udbygge selve Hvidovrevej. Et omfattende vejarbejde fra Hvidovre Kirke til Kettevej tog sin begyndelse. Kettevejsskolen opførtes i 1924. Holmegårdsskolen blev færdigbygget i 1940 under protester, da man mente den var for stor og for dyr! ---.

Ovenstående artikel kunne læses i Hvidovre Avis d. 26 maj 1961. Artiklen var et uddrag af et Skift, udgivet af Grundejerforeningen "Landlyst" i anledning af deres 25 års jubilæum. Vi refererer artiklen, men kunne godt tænke os et eksemplar (evt. kopi) af hele skriftet. Hv.lok.arkiv beder os efterlyse skriftet blandt vore læsere. Besked modtages på telefonerne, 3639 2 181 (Arkivet) el 3647 3444 (Selskabet).

Den gamle kiosk lå i Hvidovregade, hvor det tidligere gadekær havde sin plads. En tid var her oplagsplads for sognerådets vejmaterialer. Her lå også en række små forretninger indtil Hvidovre Kino en årrække fik lov at dominere pladsen. Nu er der tunneladgang under motorvejen til den anden side. Kiosken blev muligvis bestyret af "Kongen af Hvidovre". (Foto: HLA).

Hvidovrevej set en vinterdag i 20· erne.
.
Fra Torvet mod nord. Det er Landlystvej man skimter bagest i billedet. (Foto: HLA)

Historiens Hus Hvidovre

Nu er det ved at være alvor med arkivets nye udviklingsmuligheder. Den gamle officersmesse i Avedørelejren er klar til renovering, pengene er sat af og licitationerne gennemført.
Heldigvis passede pengene til de ønskede ombygninger, så der er ingen tvivl om, at det bliver et smukt resultat. Selve arbejdet starter så småt i september, og den aktuelle tidsplan peger på, at arkivet flytter til Alarmpladsen 3 i Avedørelejren i marts måned 2003.

Ud over arkivet med dets servicefunktioner kommer Historiens Hus Hvidovre til at rumme et udstillingslokale, hvor der vil komme skiftende udstillinger med kulturhistorisk indhold. Derudover findes et mindre foredragslokale, som dels kan anvendes til den foredragsvirksomhed,
som arkivet allerede er involveret i, og dels kan anvendes til lokal- og kulturhistorisk undervisning af børn og unge, hvis der kommer ressourcer til en "skoletjeneste".

Vi ser allerede nu frem til de nye omgivelser, som unægtelig er mere "historiske" end betonen på Medborgerhuset, og husets nye funktioner rummer også udfordringer, som vi håber, vi sammen med arkivets frivillige kan leve op til.
Poul Sverrild.

Befæstningsdag

Søndag d. 29. september slår Hvidovre Kommune og Københavns Statsskovdistrikt dørene op på Vestvolden. Det bliver en eftermiddag, hvor det gamle befæstningsanlæg vågner til live på en noget anderledes måde. I samarbejde med Lokalhistorisk Arkiv, har Hvidovre Kommunes børnekulturkoordinator organiseret projekter for børn i og omkring tre af de gamle krudtmagasiner.
Lokalhistorisk Arkiv står for en cafe på dagen i ktudtmagasinet lige syd for Gammel Køge Landevej, og på Avedøre Flyveplads sørger aktivisterne for landinger af gamle fly.
I den historiske cafe kan I møde Lokalhistorisk Arkivs aktivister, købe en kop kaffe, få information om dagens aktiviteter og sikkert møde gamle bekendte.
Gå selv en tur langs voldgaden mod nord langs Avedøre Stationsby og mød børnekulturen i de historiske omgivelser, eller tag med på Lokalhistorisk Arkivs organiserede historiske vandretur langs volden.
Hold øje med Hvidovre Avis for nærmere information.

III:
Lokalhistorisl< Arkiv markerede
den første Befæstningsdag
i 2001 med opsætningen
af en Historien i Gaden om
den gamle Paradislejr.

Poul Sverrild.

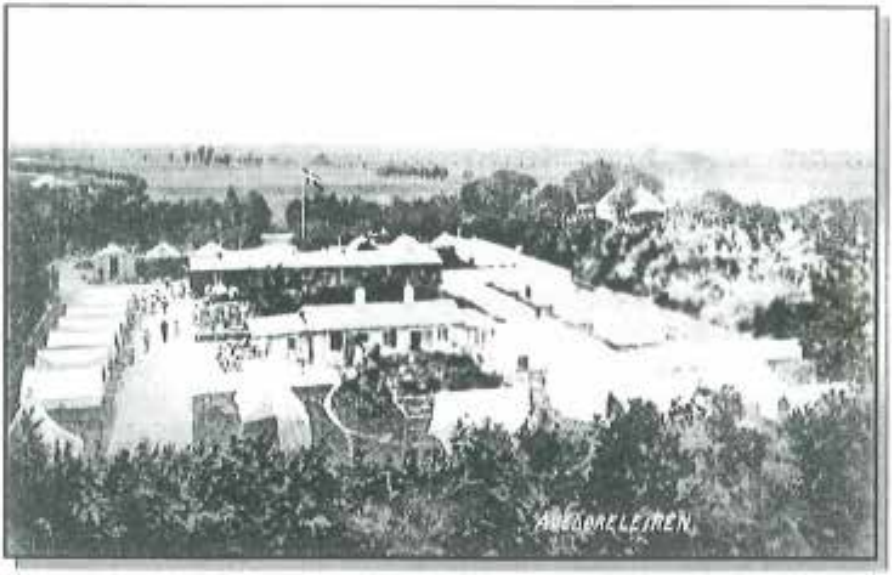

Avedørelejren også kaldet Paradislejren, var oprindeligt en teltlejer.
Her ses lejren ca. 1908. Billedet må være taget fra en luftballon, da det var småt med flyvemaskiner dengang.
I billedets venstre side har vi Vestvolden og gården der titter frem mellem træerne i højre side er Paradisgården.
I baggrunden til venstre ses en række træer, som stod på l<rogsholtsbjerg alle (senere Brostykkevej).
Her: Oprydning. (Foto: HLS)

Til Redaktøren. Juli 202

Hej Per !!

Hermed sender jeg dig et referat fra vores ture med børnene. Turene var arrangeret i et fællesskab med arkæologiforeningen "Tværpilen" og Hvidovre lokalhistoriske Selskab.
Tirsdag 25 juni kørte vi med Safaribussen til Middelaldercentret ved Nykøbing Falster, hvor vi havde en dejlig dag med fint vejr og mange gode oplevelser med vores guide "Ærlige Søren"
- der også hjalp
Hvidovrebørnene med at afskyde de 2 store Blider (Middelalder kasteskyts) således at 100kg store sten blev kastet langt ud i Guldborgsund. Dagen blev afsluttet med en stor Ridderturnering - hvor ryttere og heste var utroligt dygtige.

Onsdag 26 juni var vi med HT. bussen, model 1934 på tur til Nationalmuseet, og vi blev kørt lige til døren
- alle kiggede en ekstra
gang, da de så den flotte gamle bus komme kørende gennem byen. På museet blev vi ledet af en dygtig guide, der lod børnene røre ved tingene og prøve gamle dragter. Herefter besøgte vi "Den sorte diamant" og det kgl. Bibliotek, en ekstra oplevelse for børnene. Undervejs blev der tid til en iskage på GI.Torv.

Torsdag 27 juni kørte vi igen med Safaribussen, denne gang til Vikingeskibsmuseet, hvor vi havde bestilt rundvisning af en guide, der meget dygtigt forklarede om fundet af skibene ved Skuldelev i Roskilde Fjord. Vi havde ønsket at komme til at sejle med et rigtigt vikingeskib, men prisen overskred vores budget, så vi måtte nøjes med at få lov til at sidde i et af dem. Børnene fik svømmeveste på, før de fik lov at gå ned i skibet.
Vi havde en dejlig dag, der sluttede med et besøg i Roskilde Domkirke, hvor vi så Skt..Jørgen dræbe Dragen og Kirsten Kimer og Per Døver ringe med klokkerne.

Til slut på 3 dejlige dage for 18 børn og 8 voksne samledes vi i Rytterskolen, hvor vi lavede mapper med billeder og brochurer til alle deltagerne i aktiv ferie 2002.
Dan Olsen

Reserveret Post DK

Foredrag i Bibliotekscafeen.

Mandag d.14 okt. Kl. 19.30

Arkæolog Lene Høst Madsen, Københavns Bymuseum, vil tale om.:

"De arkæologiske udgravninger på Operagrunden". Københavns Bymuseum har udført en større arkæologisk undersøgelse i forbindelse med etableringen af det operahus som A.P.Møller vil skænke til Københavns Kommune.

Det arkæologiske arbejde har frembragt mange interessante oplysninger, hvoraf en del stadig er under bearbejdning på museet. Foredraget vil belyse de mest interessante fund.

Det drejer sig om en Ankerø fra slutningen af 17-tallet og ikke mindre end fire skibsvrag. Hvoraf et er fra slutningen af 1800-tallet, medens de øvrige er fra 1400-tallet.

De tre 1400-tals skibe er af polsk oprindelse og menes at være sænket af Hanseaterne i protest mod Erik af Pomme rens indførelse af Øresundstolden, men meget mere om det ' den 14 oktober.

Foredraget afholdes af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab i fællesskab med Historisk Samfund, 'Tværpilen".

Husk tilmelding på tlf. 36473444

Hvidovre Lokalhistorie

20. ÅRGANG NR. 4 DECEMBER 2002

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Hvidovre Torv i Sne (Foto:Herold)

Kommende Aktiviteter sa Z. Siden sidst .....sd. 3.
.....Fakta omkring Risbjerg Sogn .....sd. 4.
En Moder i Bronze .....sd.12. Hvidovres gamle træer ...sd.17.
Kulturprisen 2002 .....sd.21. Da jeg slog Præsten .....sd.22.

Redaktion.:
Per E. Hansen (ansv.)
Dan Olsen, Benny Riisager.
Medlemsblad trykt i 650 ekspl.
Deadline no.1-2003. d.15 feb.2003
Efterlryk tilladt mod tydelig kildeangivelse
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv.
Medborgerhuset Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 39 21 81.
Åbent.: tirsdag/onsdag kl 13 - 16. Torsdag kl 16 - 19.

Hvidovre lokalhistorisk Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Kommende Aktiviteter - 2003.

Møde d. 13 januar. kl.19.30 i Bibliotekscafeen.
Lektor Bent Jørgensen fra Instituttet for Navneforskning.
Et foredrag om "Navne og stednavnes oprindelse".

Møde d.17 februar. kl.19.30 i Bibliotekscafeen.
Arkæolog Benny Staal fortæller om "lsmanden Otsi".
Et velbevaret lig fra fortiden er fundet i en gletsjerspalte i Alperne. Fundet er, i lighed med vor egen "Grauballemand", blevet undersøgt på kryds og tværs.
Resultaterne bliver belyst i dette spændende foredrag.

Møde d. 17 marts. kl.19.30 i Bibliotekscafeen.
Den årlige generalforsamling med dagsorden ifølge vore vedtægter.
Bagefter et lokalhistorisk arrangement.

Udflugt d. 3 maj. Med Safaribussen til Roskilde.
Sejlads på Roskilde fjord m."Sagafjord".(foreløbeligt planlagt).

d. 12 maj. "Historiens hus" i Avedøre-lejren.
Indvielse af Hvidovre Lokalhistoriske Arkivs nye domicil.
Qagen fejres bl.a. med udgivelsen af "Hvidovre Billedbog".
Et værk med mange fotos fra Hvidovres svundne tider.

Udgivelsen af Hans Chr.Thomsens bog: "Klondyke uden Revolvere", har længe været ventet, men nu lysner det.
Bogen forventes, at være klar til læserne i begyndelsen af det nye år.

Siden Sidst v./ P.E.Hansen

16 september i bibliotekscafeen.
ca. 60 medlemmer var mødt op for at høre Arkitekten Dan Hasløv s foredrag om byplanlægning. Han var dog blevet syg og sendte i stedet sin sekretær, der klarede skærene og red- 1 dede aftenen.

Udstillingen "Hvidovre malerier i Rytterskolen" blev besøgt af ca. 1000 gæster i løbet af oktober. Interessen hos de besøgende var stor og der blev udvekslet mange erindringer og kommentarer ved de viste billeder.
Der er mulighed for en gentagelse af succesen.

14 oktober i bibliotekscafeen.
Lene Høst Madsen fortalte om udgravningerne i Københavns Havn. Hendes beretning var interessant og spændende. Der var mødt ca. 70 medlemmer, som fik et godt foredrag.

18 november i bibliotekscafeen.
"Hvidovre Billedbog". Poul Sverrild viste billeder fra det gamle Hvidovre. Det blev en hyggelig aften med fuldt hus.
Der var gensynsglæde med mange af de viste motiver og Poul Sverrild meddelte at mange af billederne var at finde i billedbogen som arkivet udgiver til forårt.

Vort bestyrelsesmedlem, Rebellen, Revseren og Foregangsmanden Erling Groth tildeles Kulturprisen 2002"

Kunsthistorikeren Eva Toftemark har omhyggeligt registreret Hvidovres folkekirker i et smukt skrift., som udkommer før jul.

Selskabet har købt et antal eksemplarer af skriftet
som vi sender til vore medlemmer.
Det er en gave, fra os til jer, med ønsket om en
god jul og et godt nytår.

Fakta omkring Risbjerg Sogn.

v.P.E.Hansen

I anledning af Risbjerg Sogns 50 års jubilæum, har det stedlige menighedsråd udgivet et festskrift, der fortæller sognets historie.
Jeg har tilladt mig, at "plukke" nogle facts herfra og anbefaler i øvrigt jubilæumsskriftet, som kan købes på kordegnekontoret i Risbjerg Kirke.

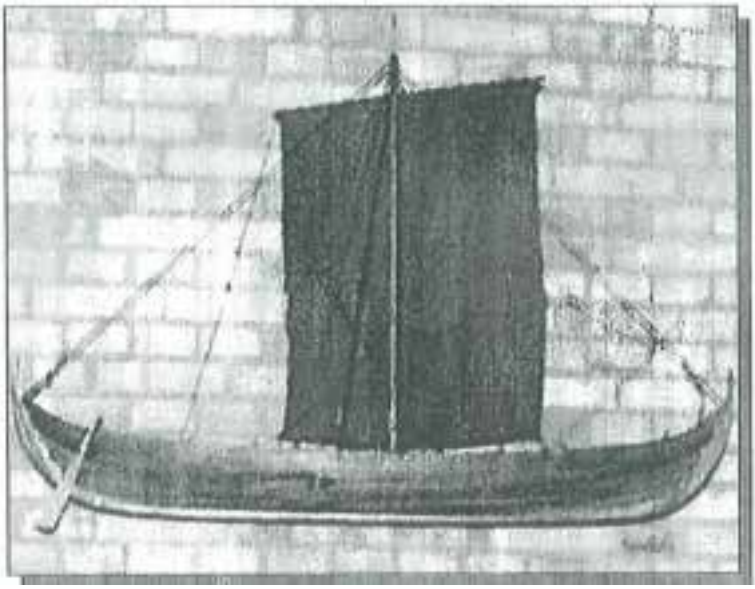

Risbjerg Kirkes nye Kirkeskib (Foto Dan Olsen)

1916. Hvidovre fik selvstændigt sognekald, men delte præst med Jesus-kirken i Valby.
1925. Hvidovre Sogn fik sin egen præst, til stor lettelse for Pastoren i Valby, Paul Oldenburg. Han anså Hvidovre sognet, som ”et ufrugtbart anneks, hvor det var vanskeligt at råbe bef61kningen op”. Det var uden sorg, at han fralagde sig ansvaret som præst i Hvidovre.
En naturlig udvikling havde fået sin løsning til alle parters tilfredsstillelse.
(Litt :” Et Mindeskrift for Biskop Paul Oldenburg”. 1953.)

Nu fik Hvidovre Sogn sin egen præst, nemlig Pastor N.H.Søe.

Andre i sognet var dog enige i Pastor Oldenburgs anskuelser og mente, at man skulle forkynde og missionere anderledes for at lede befolkningen på rette spor og at det var en sag for Indre mission.

Indre Mission i Hvidovre. (Missionshuset Ebenezer).

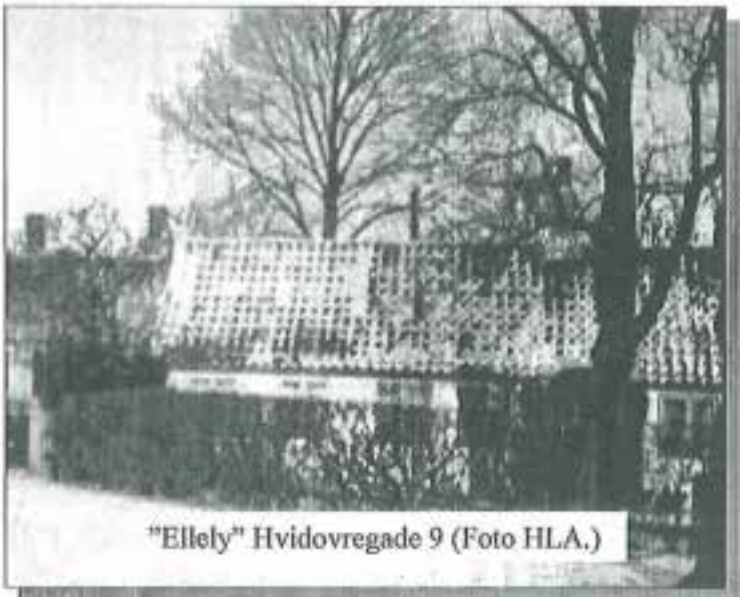
"Ellely" Hvidovregade 9 (Foto HLA.)

25-11-1925.: Indre Mission starter en bibelkreds i Hvidovre. Møderne foregik i "Ellely" (Hvidovregade 9), hvortil også den nye pastor Søe blev inviteret.
Han vægrede sig for at deltage og udtalte, at han ikke var missionspræst men præst for hele sognets befolkning.
En efterfølgende polemik fik pastor Søe til at erklære, med stor myndighed, at han selv vidste hvorledes præstegerningen i Hvidovre skulle udføres og dermed blev det. ... Basta.
I November 1926 flyttes bibelkredsen til Kommunekontorets 1 'sal i Hvidovregade 24.
Her foregik møderne indtil 1. januar 1930, men måtte flytte

fordi kommunen selv skulle bruge lokalerne.
Tankerne om at bygge selv, meldte sig og der blev set på byggegrund, men planen må opgives p.gr. af pengemangel.
En kort tid afholdes møderne i "Trianon" (?) .
Den 1.december 1931 lejede man sig ind i et kælderlokale på Ege alle 42. Her oprettes en søndagsskole for børn.
(omkring 100 børn benyttede sig i kort tid af skolen).
I maj 1932 var det flyttedag igen.
Nu blev møderne afholdt dels på "Langstedgård" (Ved nuværende Gungehusskole), dels Krogstens alle 10.
En af bibelkredsens venner (gartner Frederik Jensen) havde købt sig et sommerhus i Ordrup til nedrivning, i den hensigt, selv at benytte det. Han blev senere arbejdsløs og så sig ikke i stand til at løse opgaven.
Han solgte derfor huset til bibelkredsen for 50 kr.
November 1932.: Man havde fundet en byggegrund på Mellemdigsvej 53 (Nu: Hvidovrevej 215) og fik via dagspressen

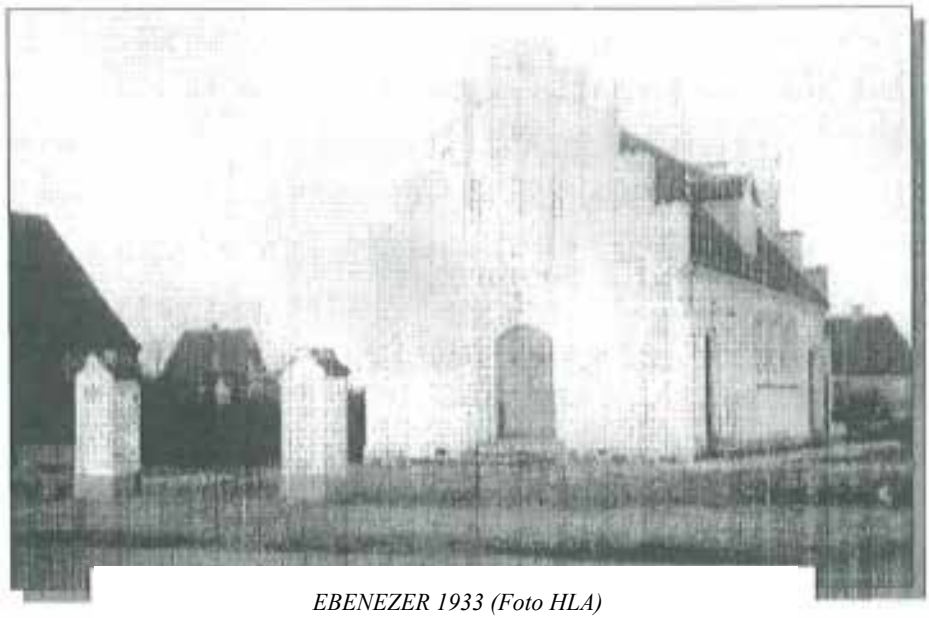

EBENEZER 1933 (Foto HLA)

samlet penge (Kr. 600) til betaling af denne. Her skulle så det indkøbte sommerhus placeres i foråret 1933.
En nabo til byggegrunden (Murermester Goeskjær) ankede - at når man selv boede i stenhus, skulle Herren ikke nøjes med et træhus. Med fælles flid lykkedes det endeligt at få rejst en bygning som stod klar til brug den 15 oktober 1933. ,

Huset var dengang indrettet, med en forstue, et lille køkken og en ret stor sal, som kunne rumme 200 mennesker.
På 1 'sal var der en 3 værelses lejlighed med køkken.
Missionshuset fik navnet "Ebenezer".
(Hebraisk:: Hjælpens Sten I Levende Stene).
Et sted i Judas rige, hvor Samuel rejste en sten i anledning af israelernes sejr over filistrene. (1. Samuelsbog." kap.7.vers 12.)

Den første Risbjerg Kirke.

Befolkningstilvæksten i Hvidovre var nærmest eksplosiv.
I 1925 var her næsten 4.000 indbyggere, medens man i 1950 var godt på vej til 25.000. Udviklingen fortsatte og som vi ved i dag, var her plads til endnu 25.000 nye borgere.

Det gav et øget pres på den gamle Kirke i Hvidovre Sogn og d. 12 marts 1948 blev Strandmarks Sogn derfor oprettet.
En midlertidig barak bygning, med 200 siddepladser blev indviet som Strandmarks Kirke den 30-01-1949.

Hermed var problemet dog ikke løst og der var derfor kræfter i gang for at skabe endnu et sogn i Hvidovre.
Blandt andre var Kaldskapellanen ved Hvidovre Kirke, Bjerre Hviid, meget interesseret i dannelsen af et "Risbjerg Sogn", som blev sognets navn. Ved kgl. resolution af d. 21-05-1952 blev sognet en realitet og der manglede nu kun en grund til en kirkebygning.
En plads ved "Eriksminde" blev diskuteret, men valget faldt på "Ebenezer", som Indre Mission var villig til af forhandle.

Der blev enighed mellem parterne om en pris, samt en passus, der tillod Indre Mission brug af salen en gang ugentlig .

Missionshuset "Ebenezer" blev indviet som "Risbjerg kirke" med 125 siddepladser d. 01-06-1952.
Første Sognepræst blev Pastor Peter Bjerre Hviid. (1952-53)

Nye Risbjerg Kirke.

Missionshusets ophøjelse til kirke betragtede man dog kun som midlertidig.

Den 26-01-1955 blev der nedsat en kirkekomite med det formål at skaffe midler til en nybygget kirke.
Dervar flere ideer om, hvor den nye kirke skulle placeres. Hvidovre kommune tilbød et stykke jord på Hvidovrevej overfor Sønderkærskolen. Det var en trekantet stump jord, som egentlig havde hørt til "Skolegrunden", men var blevet "isoleret" ved Hvidovrevejens gennemførelse 1 1940 erne

Risbjerg Kirke 1988. Foto HLA.)

Her var der indrettet en minipark med græsplæne og nogle buske og bænke. Det hele indhegnet med et trådhegn og to

låger. Udenfor, på trekantens spids, stod stenen, der blev indviet i 1945 til minde om Danmarks Frihedskamp.

Det var vanskelligt at tænke sig en kirke opført dette sted, men vinderne af en arkitektkonkurrence i 1955, foreslog en placering af bygningen nord/syd i stedet for traditionelt øst/ , vest og det kunne godt lade sig gøre.
Hvidovre-arkitekten Helge Schønnemann og Rolf Graae var hjernerne bag det smukke resultat, som man kunne indvie d. 01-11-1959.

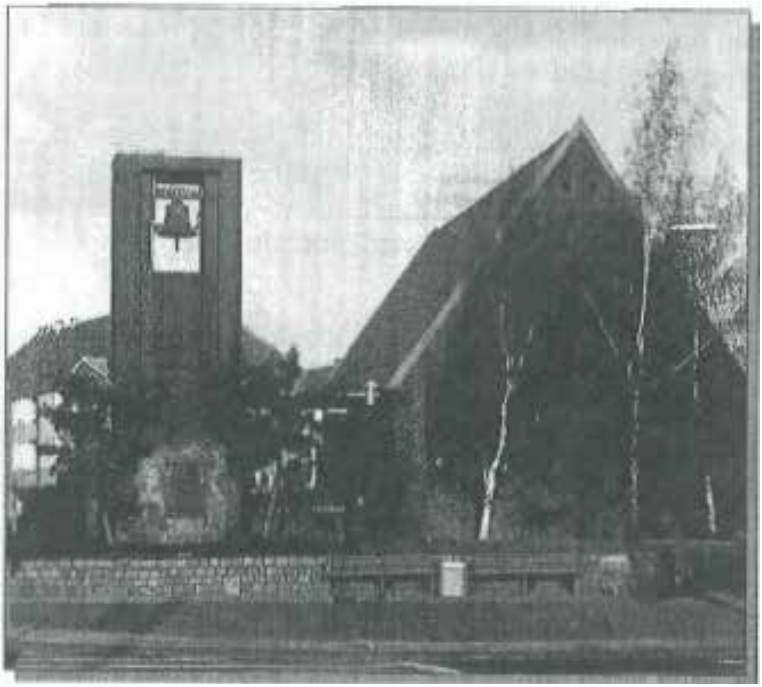

Den midlertidige "Risbjerg Kirke" blev tilbudt den katolske menighed i Hvidovre. Den havde siden 1931 haft et lille kapel på hjørnet af Strøbyvej I Hvidovrevej. Katolikkerne havde dog andre planer og kirken blev i stedet solgt til Baptisterne, der omdøbte stedet til "Broholmkirken".

Bygningen er, ved hjælp af en nabovilla og en tilbygget mellembygning, blevet en nydelig enhed og et attraktivt hjemsted
for Baptisternes mange humane aktiviteter.

Risbjerg Kirkegård.

Hvidovre Kirke lå, som andre gamle landsbykirker, omgivet af en kirkegård, der i 700 år havde givet sognets beboere deres sidste hvilested.
Her kunne man også mærke den store befolkningstilvækst. Der var efterhånden pladsmangel og selvom man engang i 40'erne udvidede kirkegården mod vest, kunne man forudse problemer med pladsen fremover.

Hvidovre Kommune kendte også problemet og havde udlagt nogle arealer i Byplanen. Det var de gamle Tvingsagerjorde, nogle husmandsparceller, som efterhånden blev drevet som gartnerier. Man tilbød i 1955 menighedsrådene disse arealer.

De var dog længe om at beslutte sig.

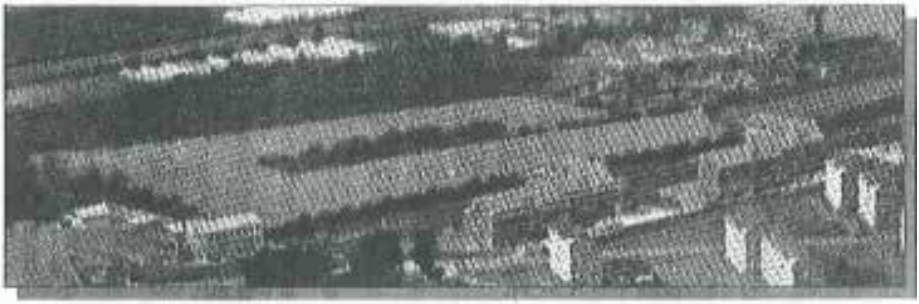

Risbjerg Kirkegårds arealer 1954 (foto HLA.)

Jorderne blev eksproprieret af Hvidovre Kommune i 1956 som så indgik en lejekontrakt med Danmarks Kolonihaveforbund for ca. 2/3 af arealet i 25 år. Hele arealet blev d.13-03-1957 endeligt solgt videre til Menighedsrådene for de tre sogne i

Hvidovre, som derfor overtog lejekontrakten med haveforeningen "Svarø", som nu var blevet stiftet.

I januar 1961 startede man anlægsarbejdet for kirkegården og den 29-08-1965, kunne Provst Knud Mortil indvie stedet til de første begravelser. '

Der var bygget en klokkestabel med klokke afstemt i samme tone som Risbjerg Kirkes klokke. Et lille modtagelsesrum blev anvendt som kapelsal ved mindre handlinger, medens "store begravelser" henvistes til kirkerne. Den nuværende kapelbygning er opført og indviet den 07-11-1976.

Afdøde Borgere fra Avedøre Sogn, som tidligere blev begravet på Brøndbyøster kirkegård blev nu, efter kommunalreformen i 1970, anvist deres sidste hvilested her på Risbjerg Kirkegård.

Angående lejemålet med haveforeningen "Svarø". som udløb i 1980.

Det blev skønnet i 1980, at tiden endnu ikke var inde til en udvidelse af kirkegården, hvorfor man fremover forlængede aftalen med Haveforeningen "Svarø" i 5 år ad gangen.

I 1994 blev det så besluttet at opsige pr. 30-09-1997.

Havefolket protesterede, men efter en vis polemik indgik man en reduceret aftale, som sparede 15 kolonihaver til eftertiden. Man gik nu i gang med udvidelsen og et smukt anlæg kunne indvies den 15-08-2001.

PEH.

"En Moder" i Bronze. v. P.E.Hansen

Kommunalbestyrelsen har besluttet at lade skulpturen
"En Moder" bronzestøbe . Det skal ske i 2003.
Denne gode nyhed var at læse
på forsiden af Hvidovre Avis d. 16 oktober 2002.

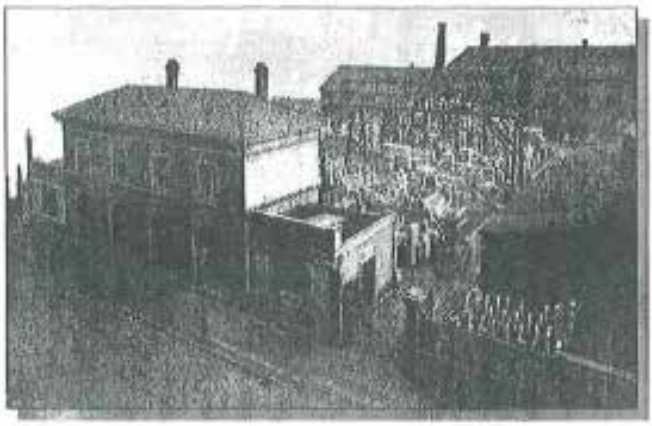

Forhistorie.

De tanker, der ligger bag udformningen af "En Moder" er tidligere blevet beskrevet i bogen om Pedersen-Dan. Her blot et uddrag af bogens tekst.:

En reporter fra "Husmoderens Blad" opsøgte Hans Peder og Johanne Pedersen-Dan (1902) i hjemmet på Mari.endalsvej samt atelieret i Griffenfeldtsgade og forfattede følgende (uddrag).:

Langt ude i det København, hvis postadresse er L., på en af d'e sideveje, der løber ud fra Jagtvejen, bor de to i en lille hyggelig og kunstnerisk udsmykket lejlighed. Overalt ser man præg af begges kunstsans, såvel i møbler som draperier og dekorationer. Hvert enkelt stykke er noget for sig selv. Man ser i et og alt, at det er de to, der har bygget hjemmet fra grunden af - ikke alene således , at de har købt ind og ordnet, men således at de selv, med egne hænder, har lavet de ejen

dommeligste af de ting, der gør disse stuer til et hjem, deres hjem .

Men atelierne, det sted, hvor der skabes og arbejdes, ligger borte fra hjemmets små stuer, midt i forstadens travle liv og dog borte fra gadens larm, inde i en have i Griffenfeldtsgade, der hvor det store stenhuggeri findes. Inde i et stort rum, delt i to, har mand og hustru, hver sit atelier.

Midt i det forreste står den store, dejlige gruppe, "En Moder", på en gang så rørende og så modig, som vi vil få se på årets udstilling og som vil lægge ny hæder til den unge billedkunstners navn. Endnu er den kun halvfærdig og vi traf kunstneren i fuld arbejde . ..... (her følger en gennemgang af de øvrige værker i atelieret).

Inspirationen.

I 1902 havde de været gift i 10 år, de var begge over 40 år og har vel indset, at på den naturlige måde var der intet barn i vente. Johanne Dan besøgte ofte sine tidligere kollegaer på teatret. Her kendte hun en syerske, der tog sig af teatergarderoberne. Kvinden havde fire børn i et ægteskab hvor manden, der kaldte sig handelsmand og kommissionær, var mere interesseret i sine selskabelige bekendtskaber end i hjemmet.
Hun syede hjemme for et stormagasin og som nævnt også på teatret, men havde svært ved at holde nøden fra døren.
Hendes 8-årige søn havde forskellige små-jobs som bud og en 6-årig datter var en kort overgang statist på teatret. Hun medvirkede bl.a. i et skuespil med Sarah Bernhardt som hovedkraft. Barnet havde en enkelt replik, nemlig "Oui, Mama".

Johanne Dan brugte pigen som model og var imponeret over dette lille væsen, der tålmodigt stillede op, ofte i lang tid uden at kny. Der opstod sympati og kærlighed til barnet og Johanne foreslog Pedersen-Dan at man kunne spørge pigens moder om hun var villig til en bortadoption. Moderen havde naturligvis store skrubier over det uventede tilbud, men efter lange overvejelser gik hun med til at ægteparret Pedersen-Dan kunne adoptere hendes datter. Hun var klar over at hendes pige ville få bedre muligheder i livet og aftalen gik i øvrigt ud på, at hun kunne besøge sit barn så ofte hun ønskede det.
Episoden har sikkert inspireret Pedersen-Dan til at udforme skulpturgruppen "En Moder", som udstilles på Charlottenborg i 1903. Her ser man netop en kvinde, der beskytter sine tre tilbageværende
børn, mod et eller andet.
Skulpturen har en særlig tilknytning til Hvidovre, fordi kunstneren Pedersen-Dan, der formede værket i 1903, en årrække boede og virkede i Rytterskolen. Her stod gipsudgaven af Moderen i atelieret i 24 år (1912-1936).

P.D. havde i 1928, tilbudt den til opstilling ved den nyopførte Hvidovre Skole (Sønderkærskolen), men Hvidovre Sogneråd kunne ikke skaffe penge til en færdiggørelse af værket og takkede, nej.
Efter Pedersen-Dans fraflytning af Rytterskolen i 1936, kom skulpturen i Billedhuggersamfundets regi. Den stod i en årrække i afstøbningssamlingen på Christiansborgs loft og kom senere til Trapholt museet i Kolding. I 1997 tilbød dette museum, Hvidovre Kommune at overtage værket og denne gang, 70 år efter det første afslag, modtog vor kommunal-bestyrelse tilbuddet med et ja, tak.

Nyere Tid

"En Moder" holdt nu atter sit indtog i Rytterskolen. I foråret 1999 var hun midtpunktet i en udstilling om hendes skaber, Hans Peder Pedersen-Dan.

Her blev det første forsøg gjort, for at skaffe midler til en bronzestøbning. En opstillet mælkejunge anglede for frivillige bidrag og resultatet blev kr. 2.500. Det var et kærkomment, men beskedent, bidrag og langt fra de kr. 230.000, man regnede med at støbningen ville koste. Hvidovre Kommune hav

de lovet kr. 115.000 på betingelsen, at' resten kom ved frivillige betalinger.
En henvendelse til forskellige firmaer, om støtte, resulterede i et svar fra lntermail Kuvertering på Avedøre Holme, som var villig til at sponsorere kr.20.000 og kort efter meddelte Niels Madsen, at Hvidovre Avis ville bidrage med kr.25.000. Så langt, så godt, men det hele truede med at gå i stå, indtil nogle KB-medlemmer hørte om problemet og bragte det frem på højeste sted. Det resulterede i den ovenstående glædelige meddelelse, at Hvidovre kommunalbestyrelse har besluttet, at yde det manglende beløb (kr. 203.000) til bronzestøbning og færdiggørelse af skulpturen "En Moder".

Skulpturen er nu sendt til Stukkatør Funder i Hellerup, der har delt "Moderen" i passende stykker og taget aftryk af disse stykker i et hårdt gummimateriale. Disse forme sendes til Carrara i Italien, hvor et støberi skal genskabe figuren i bronze.
Carrara er stedet, hvor bl.a. Bertel Thorvaldsen hentede marmor-materialer
til sine værker. Det forventes af hele processen
er færdig i slutningen af 2003 og "En Moder" i bronze kan indvies i foråret 2004.

Det hele sker under ledelse og opsyn af Chefkonservator ved Carlsberg Glyptoteket, Lars Henningsen.

Placering?

Hvor og hvordan hun skal placeres, er endnu ikke afgjort. Rytterskolens have er jo det nærmeste bud på et passende sted.
Her kan skabes et hyggeligt anlæg, med randbeplantning ud mod Hvidovrevej I Præstemosen, evt. rammet ind af Hvidovre-gitteret, hvis det skulle komme på tale.
(en slags.: "Garden of Farne").
Stedet kan bruges, som hidtil, til mindre forsamlinger i forbindelse med diverse arrangementer på Rytterskolen.

PEH.

Hvidovres gamle træer.

v. Albrecht Herold.

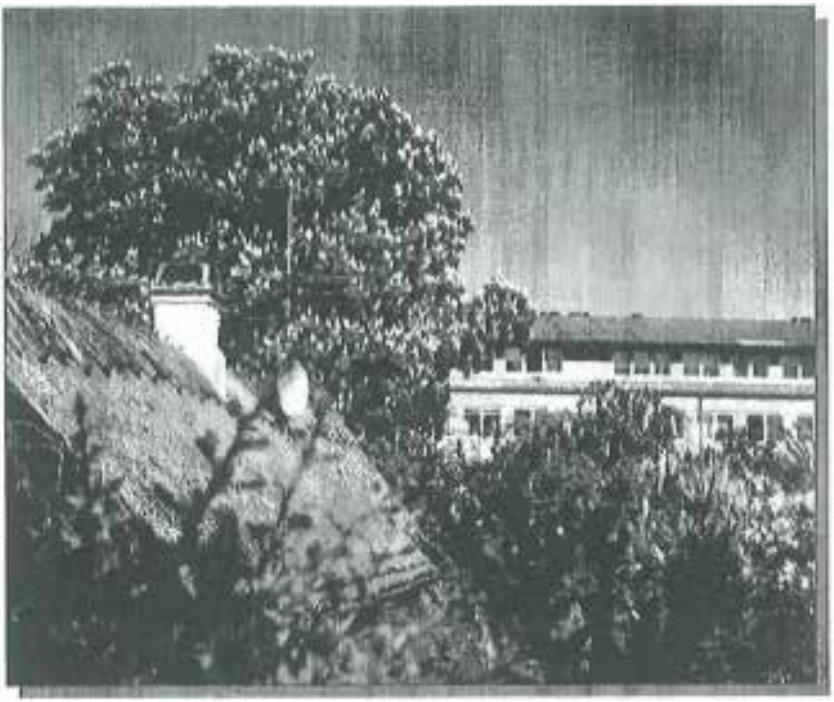

Når jeg kigger ud af vinduerne fra bebyggelsen på Næsborgvej, ser jeg ud over den del, som rummede den gamle Hvidovre landsby. I det tidlige forår er der særligt et kastanietræ, som påkalder sig al opmærksomhed. Der står det, med sin flotte krone, garneret med talrige hvide blomsterstande, som lys på et juletræ.

Tidligere I dette blad fortalte Grethe Olthaver , ret levende om hendes indtryk omkring det stråtækte hus i Hvidovregade 57. (nr.2 / 2002 Tolver Fisehers hus). Hun fortalte bl.a. om "Karl Petter", hvis far og mor ejede huset, som lå lige bagved, i det hedengangne Hvidovre stræde.
Tjener Karl Petersen var omkring århundredeskiftet ca. 5 år gammel og har fortalt Olthavers , at han engang lagde den

kastanie i jorden, som jeg nu kan nyde resultatet af fra mit vindue. Træet er altså over 100 år.

Overfor Motionsinstituttet - oppe ved Baunebakken - står der ligeledes et gammelt kastanietræ. Oprindeligt fandtes der to af slagsen. I umiddelbar nærhed - Hvidovregade 38, står der et kæmpe elmetræ og går vi ned ad gaden og hen til nr.10 (lige før svinget) har vi nok et gammelt elmetræ.
Dets smukke rødder kan ses på fortovet. Elm vokser hurtigt - så disse træer kan aldersmæssigt næppe måle sig med måske Hvidovres ældste træ - nemlig "Smedens Pæretræ" ved Frihedens station. Det blev plantet der i Smedens have ca. 1897. (Se Nr.2 I 2001).

Smedens pæretræ Foto: HLA

Et andet gammelt træ står ved Spurvegården på hjørnet l.G.Smiths Alle 7 Kirkegade. Her er der tale om en rødbøg, som af praktiske

grunde er blevet studset nogle gange. En Sygeplejerske, hvis bolig lå lige overfor bøgen, fortalte mig engang i ?O'erne, at hendes svigerfar var karl på den gamle Spurvegård og at træet stod lige ved de daværende tjenesteboliger.
Træet står der endnu, medens gården er væk og er erstattet af moderne boligbebyggelse.

På kirkegården, op til muren mod syd, står et Naurtræ, hvis noprede, seje stamme hælder ærbødigt over mod Rytterskolen. Træet er med på mange skilderier og kan sagtens være over 100 år. Bag kirken, ved Kir- : kebroen I Møllehøjsvej, står, ved kirkegårdsmuren,et flot tvillingebøgtræ. Hvor gammelt mon det, og de øvrige træer på kirkegården, er?.

I Skitse: L.Christiansen 1945

I Rytterskolens have findes en gammel Lind, som er hult af ælde. Det er ligesom om der er placeret små fødder hele vejen rundt om stammen. Det eksisterede allerede som et voksent træ, da billedhuggeren Pedersen-Dan boede der - og tror I ikke også, at kunstnerparret har nydt træets skygge på varme sommerdage.

(Det fortælles, at engang var kommunens gartnere mødt op på stedet med motorsav m.m. Nu skulle det gamle træ fældes. Det var tilfældigt og i sidste øjeblik, at vor ven, Jens Christensen, kom forbi og fik standset massakren. Gartneren inverterede at træet var hult og ikke havde lang tid tilbage, men Jens påstod at der var mange år endnu i den gamle kæmpe og som i øvrigt var "fredet". - så træet står der endnu. Red.)

Der findes unægtelig mange gamle træer rundt omkring i Hvidovre og Avedøre. Et af dem - et meget højt lindetræ, ser man i baghaven til Poppel Alle 4 - lige ud til den nu delvis overdækkede Stadsrende. Her boede i fordums tid den gamle

overlærer og organist Laurits Christiansen. Udover at være lærer ved Sønderkærskolen, skitserede og malede L.C. mange motiver fra det gamle Hvidovre (fra ca. 1917). Hele 18 stykker af hans "bilder" var repræsenteret ved den fornyligt afholdte maleriudstilling i Rytterskolen.

Træer kan ved deres egenart og alderens særpræg, blive smukkere med årene, ligesom nogle af os. Der er nogen, der påstår, at et træ er smukkest når det er "nøgent", men det sarte lysegrønne skær om foråret og løvets efterårsfarver er jo ligeså fascinerende.

Kære læser!! . - kunne det ikke være sjovt at opspore nogle ældgamle træer i vores kommune - I må gerne henvende jer eller skrive til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab med jeres viden på dette område.

Herold.

Hvidovre Torv 2002. (Foto: Herold)

Erling Groth er modtager af Kulturprisen 2002.

Erling Groth (Foto Hvidovre Avis)

Vort medlem af bestyrelsen, Erling Groth, er blevet hædret med kulturprisen 2002. Han er ophav til en lang række initiativer og hjernen bag mange ideer i Hvidovre gennem de sidste 30 år. Alle de ting han har lavet, og hans forsatte aktivitet har gjort at han har fået dette års kulturpris, siger Jørgen Stoltze fra kulturrådets forretningsudvalg. Hvidovre lokalhistoriske selskab ønsker Erling Groth tillykke med denne hædersbevisning.

Red.

Da jeg slog Præsten. v. P.E.Hansen

Jeg blev konfirmeret i Hvidovre Kirke d. 16 oktober 1949.
Denne dato blev en mærkedag, der endeligt sluttede min barndom med festligheder som jeg endnu har i positiv erindring.

Optakten til denne dag begyndte nogle måneder før, da man skulle meldes til forberedelsen "gå til Præst", som det hedder.
Vi havde dengang i Hvidovre Sogn kun en kirke og Sognepræsten var Gaarn-Larsen, som havde et særligt ry for at om gå sine sognebørn. Der gik mange historier om ham og hans Jærve facon. Skulle man gå til Præst, var det en selvfølge at det var hos Gaarn-Larsen i præstehuset ved Hvidovre Kirke.

Derfor var det en overraskelse for mig og nogle af mine kammerater, at vi skulle gå til konfirmations-forberedelse i missionshuset "Ebenezer" og vores præst hed Peter Bjerre Hviid.
Hvad var det nu for noget, en konfirmation var Gaarn-Larsen og nu denne Peter Bjerre Hviid?

Men det viste sig at kapellanen var en flink fyr. Han var ny i faget og havde nogle gange lidt svært ved at styre de unge lømler, men trods alt gik det meget godt. En enkelt gang måtte han dog skrue bissen på, nærmest for at vise et eksempel.

"Ebenezer" var indrettet som en lille kirke, med en forgang (våbenhus) og en kølig sal med lange træbænke på tværs.
Den fjerne ende af salen var lukket fra, med et tæppe fra gulv til loft, her bagved stod alteret og delte plads med et harmonium.
Kapellanen var lidt forsinket den dag, så et par af gutterne undersøgte lokaliteterne og fandt orglet som de så forsøgte at puste liv i.

Rummet var fyldt af organets jammer, da Bjerre Hviid ankom og han reagerede prompte ved at sende de to knægte hjem, med beskee om, at de kunne komme igen næste gang, hvis de opførte sig ordentligt.

Vi gennemgik "skabelsen", blev overhørt i katekismus og sang en salme, alt sammen noget vi kendte godt til fra vore bibelhistorietimer i skolen. Vi fik også "opgaver" som skulle forberedes til næste gang.
Jeg fik engang til opgave, at redegøre for skabelsen og mødte op forberedt af mit dengang nye kendskab til Darwin. Jeg kom dog ikke ret langt i min redegørelse, før jeg blev venligt stoppet af kapellanen, uden særlige bemærkninger.
Jeg blev dog klar over min fejltagelse og klarede konfirmationen efter bogen.

Pastor Bjerre Hviid.1952.
(Foto: Hv.Avis)

Vi blev pålagt mindst tre pligtbesøg i Hvidovre Kirke før ”dagen”, hvad der jo også var rimeligt.
Jeg tror dog ikke, der var nogen kontrol med disse besøg.
Jeg husker, at jeg mødte op, i hvert fald, en gang.
Som slutning på vor præstegang, havde Bjerre Hviid arrangeret en tur ”ud i det grønne” på vore cykler.
Turen gik nordpå med mad og sodavand i vore tasker. Jeg husker kun at vi besøgte ”Aldershvile Slotsruin” og fik repeteret historien om Grevinden af Bagsværd”, samt at vi på et tidspunkt lejede robåde til en tur på Bagsværd Sø.
På hjemvejen kørte vi gennem Vigerslevsparken og da vi nåede omkring Landlystvej, var det tiden at skilles.

Vi har åbenbart været i god tid, fordi Bjerre Hviid foreslog at vi satte os i en kreds og snakkede lidt om tingene. Han foreslog en leg, hvor vi parvis, blindede med tørklæder for øjnene, skulle bekæmpe hinanden med en sammenfoldet avis. Det blev der megen morskab ud af og til sidst havde alle prøvet, undtaget præsten og jeg.
Vi blev udstyret og på et tidspunkt kravlede vi rundt på græsset og slog fra os i blinde. Jeg må have fået færden eller det var tilfældigt, men pludseligt havde jeg bid. Præsten fik sådan en på sinkadusen med min Berlinger at han øjeblikkeligt stoppede legen og sagde at nu var det tiden at komme hjem.
Jeg var rystet, tænk at slå en kirkens mand lige midt i hovedet.
Nå, men Præsten bar ingen nag for den 16 oktober 1949 blev jeg konfirmeret i Hvidovre Kirke ved daværende kaldskapellan Peter Bjerre Hviid.

Peter Bjerre Hviid var kaldskapellan i Hvidovre Sogn 1949-1952.·
Risbjerg Sogns første Sognepræst i 1952-1953.

Hvidovre Lokalhistorie

21.ÅRGANG NR.1 FEBRUAR 2003

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Indhold.

Kommende Aktiviteter sd.02
Soldatertid i Avedøre sd.04
Side(r) Sider ..... sd. 03.
Formand Dan. ..... sd.12.
Generalforsamling ..... sd.13.
Forslag til Vedtægtsændring ..... sd.17.
Avedørelejrens beliggenhed siden 1912 ..... sd.20.
Klondyke uden Revolvere ..... (omtale) ..... sd.23.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Redaktion:
Per E. Hansen (ansv)
Dan Olsen, Benny Riisager.

Medlemsblad trykt i 650 ekspl.
Deadline no.2-2003. 15 marts 2003.
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Hvidovre lokalhistorisk Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.
e-mail: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv.
Medborgerhuset Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre Tlf.: 36 39 21 81.
Åbent.: tirsdag/onsdag kl 13 - 16. Torsdag kl.16 - 19.
e-mail: lokalarkiv@mail.tele.dk

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Kommende Aktiviteter - 2003.

17 marts. kl. 19.30.

Generalforsamling i Bibliotekscafeen.
Den årlige generalforsamling
med dagsorden ifølge vore vedtægter.
Kaffe, Kage og lodtrækning.
Bagefter vises en stor buket lokalhistoriske billeder.

Bemærk - Indkaldelsen her i bladet !.

14 april. KL. 13 -16. Åben Hus i Rytterskolen.
Alle er velkomne til at bese stedet og få en lokalhistorisk sludder.
Til denne dag modtager vi gerne, evt. til låns, ting og sager,
som har lokalhistorisk interesse.

03 maj. Udflugt med Safaribussen ..... Pris kr.100 .
. . . .. til den gamle Købmandsgård i Førslev ved Haslev.
Der bliver også mulighed for et besøg på G I.Køgegård.

22 august kl. 14.00 "Historiens Hus" i Avedørelejren.
(Bemærk datoen 22 aug. og ikke 12 maj, som tidligere annonceret)

Indvielse af Hvidovre Lokalhistoriske Arkivs nye domicil.
Dagen fejres bl.a. med udgivelse af "Hvidovre Billedbog".
Et værk med mange fotos fra Hvidovres svundne tider.

d. 9 december "Klondyke uden Revolvere".
(Omtales i bladet).

Mødet d. 13 januar .
Lektor Bent Jørgensen kom fra "Institut for Navneforskning"
og fortalte om Navne og deres oprindelse.
Især danske stednavne blev belyst.
Aftenen var pænt besøgt og må siges at være vellykket.

d. 25 januar Dan 75 år. (Omtales i bladet)·

Mødet d. 17 februar.
Arkæologen Benny Staal fortalte om et velbevaret lig fra
fortiden, fundet i en gletsjerspalte i Alperne.
Liget kan sammenlignes med vor egen "Grauballemand" og
som ligeledes er blevet undersøgt på kryds og tværs.
Foredraget kan være interessant for nogle, selvom det ikke
ligefrem er lokalhistorisk.

Soldatertid i Avedørelejren.

Karl Christensen ved P.E.Hansen

Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie (SFAH), har til formål at inspirere til og befordre studiet af arbejderbevægelsens historie.
Selskabet har givet sin tilladelse til at jeg kan bringe følgende uddrag af Karl Christensens erindringer fra hans bog : "Ung (arbejder) i trediverne",
hvor følgende uddrag er hentet. Forfatteren var dengang ung kommunist og deltog senere i den spanske borgerkrig som han har beskrevet i andre bøger.
Hans oplevelser som soldat i Avedørelejren kan vel interessere nogen og henregnes som et led i Hvidovres lokalhistorie.
Bogen blev udgivet i 1994, kan lånes på biblioteket og stadigvæk købes hos velassorteret boghandlere.

Karl Christensen (Avedørelejren 1934 -35).

På Indkaldelsesordren, som lød på 6.a.a. (a.a. =artilleri afd.) i Avedørelejren uden for byen, stod, at jeg var overført til garnisonstropperne der. Jeg var spændt på at se, hvad det kunne være og om min hensigt med at blive revolutionær befalingsmand
kunne realiseres ad denne vej.

Om formiddagen den 26 juni (1934), cyklede jeg, med tandbørste, barbergrejer og skiftetøj, som foreskrevet, ad velkendte Gamle Køgevej, og straks udenfor Toftegårds Plads, et par fabrikker og tømmerhandler, var jeg på landet igen. Kæmpeskilte langs vejens venstre side reklamerede for både byggeog strandgrunde til en krone pr. kvadrat-alen, men hvad skulle jeg med den slags nu?.
Måske en anden gang.
Kort efter benzintanken ved Harrestrupå-overkørslen svingede jeg ad Brostykkevej, højtnynnende: "Vi stiger, stiger og stiger, maskine og mand er et og alle propeller fortæller, at vi er på vagt for Sovjet!",.

Men forbi Fønixhusene, en række små ensartede villaer, ændrede jeg ubevist melodi. I det dejlige solskinsvejr begyndte jeg nu at synge "Ramona" på engelsk. Et par småbørn og en gammel mand så nysgerrigt efter mig og troede vel, at jeg var tosset.
Måske sang jeg den, fordi jeg inderst inde syntes bedst om den.

Helt ude for enden af Brostykkevej, ved en kaninfarm og en bondegård, måtte jeg ad den smalle marksti for at komme over til de røde kasernebygninger langs vejsvinget fra landsbyen Avedøre og ned mod venstrehøvdingen Estrups voldsystem fra århundredeskiftet. Der lå det som et nu træ- og buskklædt beskyttende bælte for hovedstaden nogle hundrede meter længere mod syd, kunne jeg se.
Hvor meget det så kunne beskytte?
Uden for indkørslen til lejren stod en skildvagt og svedte tran under en stålhjelm i sin tykke grå vadmelsuniform og med geværet ved fod. Han forklarede kort, hvordan jeg kom over til mødepladsen ved den sydligste bygning og rådede mig til at trække cyklen, hvis jeg skulle undgå skideballer af lejrchefen, en hr. overofficiant de Fine Hansen.

Bag kommandantboligen, en snes meter fra den tvedelte udkørsel, lå flag- og eksercerpladsen, hvor drejlsklædte jævnaldrene baksede med to store dybgrønne blankpudsede kanoner.

Det er fanerne artilleri, mumlede jeg hen for mig og huskede en masse om voldsom kanonskyderi fra både russiske og amerikanske film.
Gad vide om man fik med den slags at gøre, tænkte jeg håbefuldt.

Der var allerede kommet en snes andre unge fyre og snart var vi alle mødt op. En venlig befalingsmand i brunt tøj og en enkelt klat messing på skulderstropperne bød os velkommen, præsenterede sig som officiant Jørgensen og gjorde os sindigt opmærksom på, at vi nu tilhørte 1.Feltartilleri-regiments garnisonstropper.
Vore navne og numre blev råbt op og vi stillede os i tur og orden ind i det korte dobbeltgeled, hvorefter officianten næsten kammeratlig meddelte, at vi nu ville blive iklædt, få udleveret "Lærebog for Hærens menige", gevær og bajonet.
I løbet af en månedstid havde vi forhåbentlig lært tilstrækkeligt, så vi kunne forsvare lejren, hvis ellers nogen skulle finde på at angribe den, mens artilleristerne var på øvelse, føjede han til med et glimt i øjnene. Efter denne læretid ville vi blive

fordelt, få anvist arbejde i depoter, infirmeri og meget mere, så vi rutineret i tjenesten kunne hjemsendes sidst i december.

Avedørelejren bestod, foruden kanon og vogngarager, kostforplejning med marketenderi, infirmeri, befalingsmandsmesser, kommandantbolig, officersbygninger og vagtstue ved ind og udkørsel til Avedørevej mod Gl. Køgevej nede langs voldene, også af fire toetages rødstensbygninger med hver sine to gange seks belægningsstuer til hver fjorten soldater plus sergent- og korporalskamre. I bygningernes østender var indrettet firesædet vandskyllende toiletter, hvor man kunne hygge sig med en sludder og en smøg jævnlig afbrudt af den hygiejniske brusen under halepartiet. Hvis man altså var et par stykker eller tre.

De tre kasernebygninger var beregnet til, hver sommer i fem måneder at huse tre gange ca. halvandet hundrede mand til 1.Feltartilleriregiment.
De fordeles på .: en årgang, altså et batteri, fra 1.a.a tre lette 75 mm. hurtigskydende batterier, som ellers var hjemmehørende på Bådsmandsstræde kaserne på Christianshavn,

en årgang fra 2.a.a to 150 mm haubitser batterier og et 105 mm. kanonbatteri, hjemhørende på Artillerivej kaserne på Amager og endelig
en årgang med samme svære skyts fra 6.a.a, fast tilknyttet Avedørelejren her.

Såvel det lette batteri fra 1.a.a som de to tunge fra 2 a.a og 6 a.a bestod af fire stykker skyts, men med granater varierende fra ti til femoghalvfjerds kilo jern og sprængstof og med dertil svarende forskellig virkning. Så var man advaret, hvis en uforvarende skulle ramle ned i ens nærhed.

Vi otteogtyve mand blev indkvarteret i den sydlige og halvtomme bygning og fik udleveret hver to grå uniformer. En til eksercits
.
og en til offentlig fremvisen, dertil støvler og drejlsstøj trl arbejdsbrug og gevær med bajonet. Så nu kunne det private skyttekorps lige komme an.
Geværet, model 1889, var solidt og tungt med magasin til fem

patroner. Hvis krig kun drejede sig om at skyde med geværer, ville v1 let kunne klare os, for dette var blandt de bedste i verden, som officiant Jørgensen lidt ironisk bemærkede. Det var jo dansk håndarbejde og derfor havde krav på respekt - hvor tungt det end var.

Det var Jørgensen, i en god mening kaldt "Fatter", som udbetalte os vores tidagesløn på fem kroner. Hos ham skulle vi anmode om nattegn og lørdag-søndags orlov og ellers komme til, hvis vi havde noget på hjertet.

I de første par uger stillede hver morgen en yngre lidt brysk sergent, som fik os lært både at ekcersere med geværet og opføre os med såkaldt militær anstand, altså at hilse strunkt med mekanisk drejen med hovedet mod hver "overmand" vi mødte og med hånden i en halvfems graders vinkel med lang

fingeren mod kasketknappen. Det havde vi en del skæg med, når vi i en stor rundkreds gik omkring sergenten, som stirrede fast på hver enkelt, indtil han fik gjort os begribeligt, at det var

højre hånd, man hilste med. I øvrigt var jo alle, fra underkorporal og opefter, "overmand".
Men det var "fatter", som cyklende fulgte os de to gange vi marcherede, så vidt muligt i takt, forbi den store ekcerserplads syd for lejren og ud langs voldene, over Køgevej til skydebanerne ned mod de flade Avedøre-strande. Omhyggeligt uddelte han de tre skarpe Bmm patroner til hver fra sin bagagebærer, og lod os så anvende den korte eksercits til at baldre skuddene af mod en skive eller en af mågerne ude over Køge Bugt, som vi hver især havde lyst til.

Efter denne "grundige" indlæring i de militære discipliner blev vi fordelt på faste jobs ved haveanlæggene, som hjælper ved infirmeriet, et lille tresengs hospital med en ældre sygeplejerske, som opvartere i officersmessen eller som chauffør og hestepasser for lejrchefen og hans kønne datters rideheste.
Hver efter sine kvalifikationer.
Selv havde jeg det held at skulle gøre depottjeneste og flytte omkring med lagrene af våben, lædertøj fra attenhundrede og
(forsat side 18.)

Formand DAN 75 år

Den 25 januar kunne vor formand, Dan Olsen, runde et skarpt hjørne. Det var nemlig dagen, hvor han kunne fejre sin femoghalvfjerdsindstyvende fødselsdag.

Foto.:Dan Olsen ved computeren...

Dagen blev fejret ved afholdelse af en reception i selskabslokalerne på Arnold Nielsens Boulevard. Mange venner og bekendte var mødt op for at hilse på fødselaren, der veloplagt tog imod.

Dan er ikke nogen gammel mand, snarere en ældre herre, med "mange jern i ilden". Således er han, foruden vores formand, også formand for " Hvidovre Slægtsforskere", ligesom han tilbringer en del tid hos pensionisterne i "Nordlyset".

Vi kender ham også som en ihærdig guide, rundt i landskabet, på diverse ture med "Safaribussen", ligesom vi ved, at hvis elektronikken svigter, er det Dan, der ordner sagen.

Dan har dog meddelt, at han ønsker at koble lidt af, hvorfor han har valgt at trække sig fra formandsposten ved den kommende generalforsamling. Efter ni år ved roret mener han, at andre må overtage denne post.

Bestyrelsen beklager denne meddelelse, men mener at vi finder en anden post i bestyrelsen til Dan, så vi kan beholde ham mange år endnu.
Men derom senere ..... PEH.

Indkaldelse
til
Generalforsamling

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Mandag d.17.Marts 2003. kl.19.30

Bibliotekscafeén Hvidovrevej 280.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

24´nde ord. Generalforsamling

Dagsorden iflg. vedtægten.:

1. Valg af dirigent.
2. a. Formandens beretning.
2. b. Arkivets beretning.
3. Fremlæggelse af revideret regnskab.
4. Fastlæggelse af kontingent.
5. Behandling af indkomne forslag..
6. Valg af bestyrelsesmedl. og suppleanter.
7. Valg af revisor og revisorsuppleant.
8. Eventuelt.

Bestyrelsen består af 9 medlemmer, heraf 2 valgt fra kommunens udvalg for kultur og fritid.
Der skal i lige år vælges 4
og i ulige år 3 bestyrelsesmedlemmer.

År 2003 skal der altså vælges 3 medlemmer.
Suppleanter, vælges for to år.
Revisor og revisorsuppleant vælges for et år.

På valg er.: Per E.Hansen, Erling Groth,
Bent Christiansen.(ønsker ikke genvalg)
suppl.: 1 vakant

Revisor.: Jens Chr. Nielsen
suppl.: Inge Larsen.

Forslag til Vedtægtsændringer for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Forelagt generalforsamlingen 2003.

§ 1. som hidtil.

§ 2. afsnittet.: Bestyrelsen består af ..... ændres til .:
Bestyrelsen består af 7 medlemmer heraf 2 medlemmer
- valgt af og blandt Hvidovre Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg -
+ 2 suppleanter.

Valget af de 5 ordinære bestyrelsesmedlemmer og de 2 suppleanter + 1 revisor og 1 revisorsuppleant foretages af den ord. generalforsamling.

§ 3 og § 4. som hidtil.

§ 5. Hele afsnittet ændres til .:
De af generalforsamlingen valgte bestyrelsesmedlemmer vælges for 2 år ad gangen, således at der på lige år vælges 3, på ulige år 2.

2 suppleanter vælges for 1 år ad gangen.
Revisor og revisorsuppleant vælges for 1 år ad gangen.

Bestyrelsen konstituerer sig selv.

§ 6 og § 7. som hidtil.

PS. Ændringen består hovedsageligt i nedlæggelse af to ordinære bestyrelsesposter. Valget af suppleanter ændres fra 2 år til 1 år ad gangen.

Meningen er at effektivisere bestyrelsen med færre, men mere ansvarlige poster. De 4 ordinære bestyrelsesmedlemmer, skal hver især være ledere af diverse udvalg, sammensat af interesserede medborgere, med reference til formanden.

Bestyrelsen består herefter af 5 medlemmer + 2 suppleanter og 2 bestyrelsesmedlemmer valgt fra Kommunens Kultur- og Fritidsudvalg.

hvidkål, uniformer og drejlsstøj i en duft af naftalin oppe på lofterne, men hvor der i øvrigt herskede en orden, som i de bedste store bagerier.
(bem. Karl Christensen var udlært bagersvend.)

Min arbejdsleder, hr. overofficiant Klug, med to messingklatter eller rosetter i skulderstropperne, var et ældre firkantet og næsten altid smilende mandfolk, som ret hurtigt fik røbet en næsten sikker familiær forbindelse med en højtstående kejserlig general, hvis oprindelige tyske navn, han dog havde fået fordansket.

Vi kom fint ud af det sammen, han kaldte mig Kris, aldrig ved nummer, som det jo ellers hørte til indenfor militæret, altså fra oven og nedefter, og skulle jeg ved et "uheld" komme til at sige "von Kluck", dog efterfulgt af hurtigt "undskyld hr. overofficiant", så jeg i hans venlige grå øjne nærmest en taknemlig bebrejdelse. Mindst to gange i timen kommanderede han "Røg" ! , og så troppede jeg bagefter ham ud på cementtrappen for at puste naftalugten ud og suge ren luft i lungerne, han gennem en cerut, jeg gennem en pibe tobak.

Selvom jeg befandt mig rimelig godt i det lidet militære drivertilværelse, flere af kammeraterne ville forståeligt nok hellere hjem til det arbejde, de havde været heldige at have haft før indkaldelsen, var det jo ikke lige det, jeg havde ventet mig af tjenestetiden.
Det kunne godt pine mig at se artilleristerne tumle med kanoner eller haubitserne på eksercerpladsen, eller se dem køre ud til øvelser med skytset hægtet - eller prodset på de svære lastvogne.

En dag tog jeg mod til mig og spurgte "von" Klug, hvordan det mon lå med chancerne for at komme på artilleriets befalingsmandsskole, for sådan en som mig. Han lyste op i sit sunde rødmossede ansigt og udtrykte en oprigtig glæde over, at der dog blandt ungdommen var nogle som ville dygtiggøre sig i forsvaret for deres land .. Man vidste aldrig, hvornår der ville blive brug for det. I øvrigt burde jeg nok snakke med officiant Jørgensen om den sag. Han kunne nok bedre huske det der med at søge og ville sikkert gerne hjælpe med sådant noget. Flink som han var.

Resultatet af samtalen med officiant Jørgensen og andre blev, at jeg skulle møde som konstabelrekrut d. 13.5.1935 ved 6 a.a's tredie batteri, kanonbatteriet, de ordinære fem måneder, for derefter at gennemgå artilleriets befalingsmandsskole i Bådsmandsstræde fra 13 oktober samme år.

Tilbage til lejren d. 12.5.1936 for at deltage i oplæring af nye rekrutter og derefter på sergentskole om efteråret. Med gode karakterer på denne skole, især i militær anstand, altså den rette opførsel i alle henseender.
Siden hen som oversergent, med de tre vinkler og en knop over, stod muligheden som officersaspirant på Frederiksberg Slot mig åben ..... .

(beretningen forsætter i bogen med andre oplevelser. red.)

Avedøre Lejrens beliggenhed fra 1912.

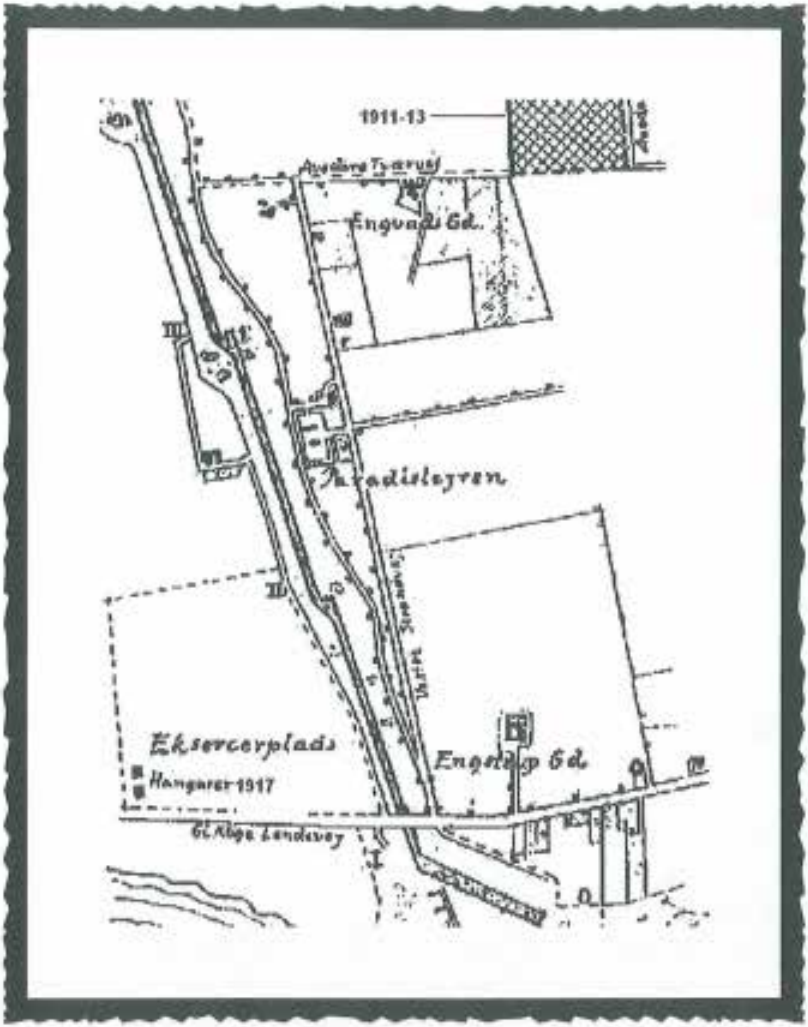

I det krydsskraverede område opførtes lejren ved Avedøre 1911-1913.
I 1917 blev der opført tre træhangarer i det sydøstlige hjørne ved GI.Køge Landevej.
En blev senere sløjfet under en omlægning af Landevejen.
Kilde: Livgardens Historiske Samling, København.

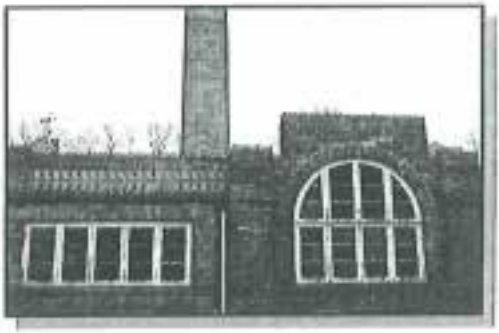

erne, der illustrerer Karl Christensens artikel, er fra februar 2003.
rafen er Anna Lavsen, som for tiden beskæftiger sig med forskellige
ver for Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.

Skodder på Hovedvagten. ..... side 01.
Indgange ..... side 03.
Hovedindgangen og Kommandantboligen .. side 05.
Gymnastikhuset ..... side 06.
Belægningsbygning ..... side 07.
Artillerimagasin ..... side 08.
Smedie, Stald og Sadelmagerhus ..... side 09.
Kostforplejningen ..... side 10.
Kompagniadministration ..... side 11.
Infirmeri ..... side 18.
Udkørsel ..... side 24.
Her på siden.: Vandpumpe, Lampe og Badeanstalt.

ANNONCE

Til at indgå i en gruppe af aktivister I kustoder, søger vi frivillige til forskellige interessante opgaver for Lokalhistorisk Arkiv.

Opgaverne kan f.eks. være kustoder ved udstillinger eller aktiviteter ved Befæstningsdagen o.m.a.

lønnen er glæden ved at se noget lokalhistorisk lykkes og ikke at forglemme det sociale samvær med ligesindede.

Henvendelse til: Benny Riisager
Tlf.: 36782968
e-mail: briisager@vip.cybercity.dk

Tegning: Kirsten Schønemann *Hangarens Vemmer's hangar*

KLONDIKE UDEN REVOLVERE
Hvidovre 1900 - 1929.
Hans Chr. Thomsen

Arene fra 1900-1929 er nogle af de mest spændende i Hvidovres nyere historie. det var i de år, at en hel kultur blev udskiftet med en anden, og Hvidovre kom til verden som forstad. Historien om den fødsel er fuld af sammenstød og tilpasningsvanskeligheder mellem tilflyttere og fastboende , der tjente tykt med penge ved at sælge Hvidovre stykvis og de nybyggere der, der strømmede til kommunen for at sætte deres beskedne huse op på den gamle bondejord.

Kontrasterne var også til at få øje på i sognerådet, hvor de politiske højre og venstrekræfter prøvede magten på hinanden og kommunen under stort rabalder. Og blandt alle de små handlende og de mange lokalaviser, der fulgte i hælene på nybyggerne, var konkurrencen hård og handlede om overlevelse.

Den ny tid elektrificerede Hvidovre og telefonen kom til byen sammen med nye veje og kloakker. Pendlerne fik busser, og foreningerne mødtes på de nye restauranter, der også fungerede som forsamlingshuse. Børnene kom på den nye skole, hvor de fik lært deres ABC med eller uden spanskrør. Fælles for alle aktørerne var, at denne mærkelige gestalt, som samtiden kaldte for "landkommune med bymæssig bebyggelse" - var noget som skulle læres. Det var en helt ny type by, der så dagens lys, og i øvrigt den type, som rummer flest borgere i dagens Danmark.

Så kom den endelig.

Ovenstående tekst kan læses på omslaget af bogen vi ventede så længe. Forskellige hindringer har forpurret udgivelsen indtil flere gange, men ved en reception d. 9. december 2002 i Rytterskolen kunne Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv endelig præsentere værket.

Forfatteren Hans Chr. Thomsen, har endnu engang bevist, at han kan fortælle om Hvidovres fortid, så det både er interessant og underholdende. Der er god grund til at klappe i hænderne og ønske tillykke.
Bogen bør findes på reolen hos alle, der er interesseret i vor lokalhistorie. Den kan købes på Lokalhistorisk Arkiv eller på Hvidovres Biblioteker. Bogen er på 176 sider og rigt illustreret. Pris kr. 120,- .

Reserveret Post DK.

Husk !!!

Ved indbetaling af kontingent inden d. 1 marts, deltager du i lodtrækningen om 10 fl. god vin ved generalforsamlingen.

Hvidovre Lokalhistorie

21.ÅRGANG NR.2 APRIL 2003

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Viadukten ved Hvidovre Station - 2003 (Foto.: Dan Olsen)

Indhold.

Kommende Aktiviteter sd.02
Siden Sidst ..... sd.03.
Før S-toget kom til Hvidovre ..... sd.04.
Hvordan lærde mænds gætninger kan sætte spor .... sd.11.
Haverti ..(kommentar) ..... sd.14.
Generalforsamlingen (referat) ..... sd.16.
Bestyrelsen ..... sd.18.
Årets suk ..... sd.19.
Bagsiden ..... sd.20.

Historiens Hus Hvidovre
Alammpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Redaktion.:
Per E. Hansen (ansv.) Dan Olsen

Medlemsblad trykt i 650 ekspl.
Deadline no.3-2003. 15 august 2003

Efterstryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Historiens Hus Hvidovre
Ajarmpladsen 2
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Hvidovre lokalhistorisk Selskab.
Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.
e-mail: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk

Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv,
Medborgerhuset Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre Tlf.: 36 39 21 81.
Åbent.: tirs-/onsdag kl 13 - 16. Torsdag kl.16 - 19.
e-mail: lokalarkiv@mail.tele.dk

Kommende Aktiviteter - 2003.

14 april. kl. 13.00 -16.00. Åben Hus i Rytterskolen.
Alle er velkomne til at bese stedet og få en lokalhistorisk sludder.
Til denne dag modtager vi gerne, evt. til låns, ting og sager,
som har lokalhistorisk interesse.

03 maj. Udflugt med Safaribussen.
Først til Kunstmuseet i Køge, her vises en skitsesamling,
som bl.m.a. indeholder skitserne til Bjørn Nørgaards gobeliner.

Derefter går turen til Førslev gamle Købmandsgård, hvor vi får et
nostalgisk kig på de mange gamle varer.
Frokost serveres i den hyggelige restaurant
med efterfølgende kaffe og kringle.
Hvis tiden tillader, besøger vi den nyrestaurerede mølle s.st.

Turen starter præcis kl. 09.00 fra Rytterskolen og vi forventer at
være tilbage ca. kl.17.00 ..... Pris: kr.100 pr.deltager
tilmelding til Dan Olsen I Rytterskolen

22 august kl. 14.00. "Historiens Hus" i Avedørelejren.
Indvielse af Hvidovre Lokalhistoriske Arkivs nye domicil
Dagen fejres bl.a. med udgivelse af "Hvidovre Billedbog".
Et værk med mange billeder fra Hvidovres svundne tider.

Siden Sidst. v/P.E.Hansen

Generalforsamlingen den 17 marts 2003 bliver refereret på side 10. Det var den 24 ·ende ordinære forsamling siden selskabets stiftelse den 22 november 1978. Således kan vi fejre et jubilæum pr. 25 november i år. Eventuelle aktiviteter vil dog først blive annonceret ved den 25'ende generalforsamling til foråret 2004.

Det første Lokalhistoriske Selskab, så dagens lys i forbindelse med Medborgerhusets indvielse i 1973. Vi havde fået et lokalhistorisk arkiv, som dengang blev ledet af H.O.Nordlund. Han blev støttet af en kreds af personer med særlig tilknytning til Hvidovre. Selskabet gik langsomt i stå og det var Jens Kristensen, der i 1978 blev ophavet til det selskab vi kender i dag.

Jens Kristensen sad i formandsstolen til 1990 og styrede sagerne egenhændigt med stor dygtighed. Han blev afløst af undertegnede, der dog kun holdt skansen til 1993. Dan Olsen blev derefter den nye formand, der med stor ildhu har ledet selskabet m.m. op til dato, til manges store fornøjelse og glæde.

Dan meddelte ved generalforsamlingen, at han ønskede at slappe lidt af og derfor ville trække sig fra formandsposten.

"Kære Dan ! Vi er taknemmelige for dit arbejde som formand i 10 år og er glade for stadigt. at have dig iblandt os i bestyrelsen".

På det konstituerende møde d. 24 marts, valgte vi så vor fjerde formand. Det blev Harry H. Schultz, opvokset i Avedøre og boet det meste af sin tid i Hvidovre .

Næstformand blev Benny Riisager . Han er født og opvokset i Hvidovre og har, ligesom Harry, tidligere haft ledende poster i Hvidovres foreningsliv.

Alt i alt. Friske kræfter. Nye boller på suppen.

Red

Før S-toget kom til Hvidovre.

(i anledning af 50 årsdagen d.17 juni 2003).

Den første jernbane i kongeriget Danmark blev åbnet i 1 84 7.
Det var strækningen fra København til Roskilde, som lagde for. Det private selskab, der stod bag anlægget, regnede med at gøre en god forretning. De betragtede jernbanen mere som et forlystelsesobjekt end et seriøst befordringsmiddel og regnede med at folket havde det på samme måde.

Det gik godt i starten, nysgerrigheden var stor. Selvom en enkeltbillet til Valby kostede en arbejdsmands timeløn, 8 skilling (ca. 17 øre), skulle alle prøve dette nymodens halløj.
De mindst bemidlede nøjedes med en tur til Valby, hvor de f.eks. besøgte et nyåbnet konditori på stationen. Man købte en kage til konen og ungerne, fader tog selv en dram til halsen og så gik det, via Søndermarken, tilbage til byen på apostlenes heste.
Der var også dem, der kørte helt til Roskilde, hvor de festede lørdag aften på det stedlige hotel I restaurant for så at vende hjem til København med det første morgentog, iført stiv flip og brandert.
Men i midten af halvtredserne lukkede konditoriet på Valby Station på grund af svigtende besøg. Andre foretagender fik opmærksomheden, den første store interesse var overstået.

I Hvidovre fik man ikke megen glæde af jernbanen. Der var blevet eksproprieret arealer til banelegemet og hentet materialer til nivellering af dette, hvad Rebæk Sø i dag kan bevidne.
Endvidere byggedes en smal viadukt over Hvidovre Torvevej, så bønderne kunne komme ud og ind af sognet, men derudover fik man bare fornøjelsen af at se de dampende uhyrer mase sig frem og tilbage på sporet deroppe.

Der skulle gå lang tid før Hvidovre kom med på vognen.

Årene 1934 - 35 var gode år for DSB.

Begrebet ”Lyntog” blev indført i forbindelse med indvielse af den første Lillebæltsbro (14 maj 1935).
I Københavns området var man blevet færdig med det første elektrificerede anlæg . Efter et års tid med diverse prøvekørsler, kunne man d.3 april 1934, indvie den første strækning fra Frederiksberg via Vanløse til Hellerup og Klampenborg.
Den 15 maj blev strækningen København H. - Klampenborg startet op og det manglende stykke fra København H til Valby, blev færdigt 1 november samme år.
Valby havde mistet sin station i 1864, da en ny linieføring førte togene fra Roskilde over Frederiksberg til Københavns anden hovedbanegård. Da den nuværende, tredje Hovedbanegård blev indviet i 1911 blev den oprindelige linie forbi Carlsberg atter aktuel og Valby station figurerede atter på kortet.
På grund af de kommende anlægsarbejder blev S-toget i 1934 ikke ført helt frem til Valby Station. En midlertidig endestation (Valby S), lå på den oprindelige stations plads - øst for broen ved Toftegårds alle (1847/64).

Den nuværende og ombyggede Valby station blev klar, den 23 september 1941, i forbindelse med det nye S-tog anlæg, Valby - Vanløse, som fuldendte den elektriske bybane-ring om København.

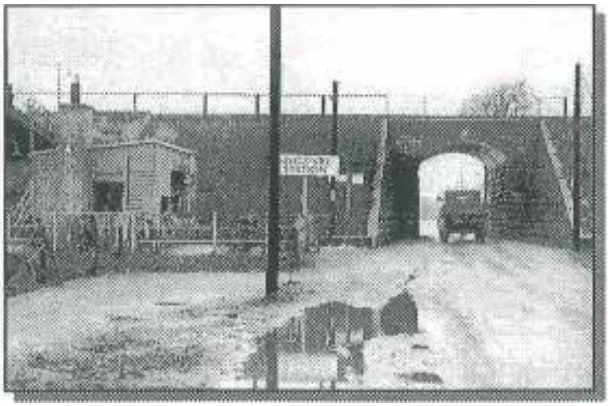

Hvidovre fik også sin station i denne periode.
Fra den 6 oktober 1935 kunne man "stå på" i Hvidovre.

Stedet blev betegnet som "Holdeplads med billetsalg" og var et skur, anbragt på vestre side af Hvidovrevej.
En trappe af træ førte den rejsende op ad banevolden til en smal perron, ligeledes af træ. Her var et læskur og en stander med et skilt, som kunne rejses som et tegn til lokoføreren på det kommende tog, som så kunne se, at her var passagerer, der ville med. I modsat retning, fra København var en lignende perron.

(Selvom jeg et par gange har benyttet dette tog til København er den modsatte tur ikke faldet mig ind. Skulle man hjem fra byen var det de lokale rutebiler, som blev foretrukket.)

Skuret blev i 1942 afløst af en bedre bygning, som foruden Billetsalg og godsekspedition også rummede en kiosk.

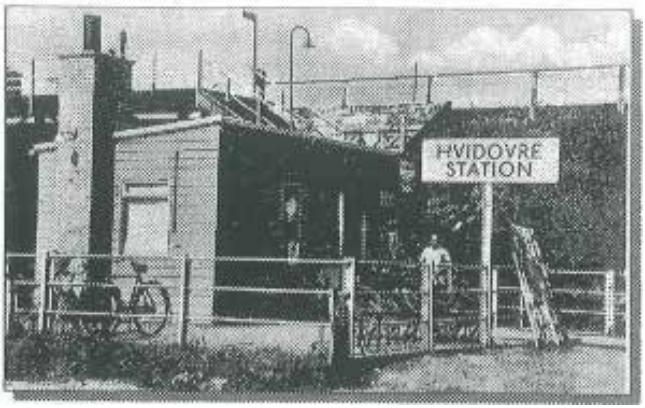

Strækningen København H.- Roskilde havde længe været i søgelyset. Her var udlagt to spor, som skulle klare både fjerntrafikken og de lokale tog. Et tredje og fjerde spor var ønskeligt, men man var klar over, at store og dyre problemer først skulle løses, dels ved en udfletning af sporene i Valby for togene mod Ballerup/Frederikssund og dels med en udfletning ved Vigerslev til godsbanen, dertil kom diverse anlæg af stationer og viadukter, så man udskød planerne, gang på gang.

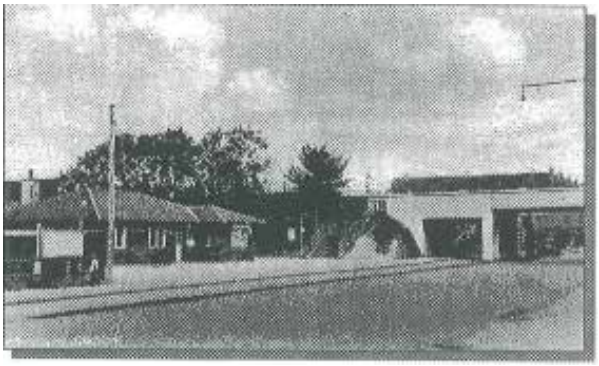

I 1940 byggede man en ny viadukt over Hvidovrevej.

Denne lokale udvidelse var tiltrængt, idet den gamle passage var så trang, at kun et køretøj kunne passere hullet ad gangen. Det var meningen, at forsætte udbygningen af banen, ... men så kom krigen .. !

Anlægget ved Valby blev, som skrevet, færdig til indvielse i 1 941, men den store udfletning ved Vigerslev, kunne først påbegyndes i 1 947. Det blev udført som et projekt for arbejdsløse, men gik trægt på grund af efterkrigstidens mangel på materialer.

Projektet omfattede også en station i Hvidovre, men placeringen skete ikke uden sværdslag.

Der var eksproprieret plads til denne på østsiden af Hvidovrevej, til forskel fra det eksisterende trinbræt, som jo lå på den anden side af vejen. I 1 948 var der stemning for, bland grundejere i Vigerslev, at den nye station skulle ligge ved Vigerslevvej, altså i Københavns kommune. Det blev til en højrøstet polemik i dagspressen og i folketinget, som resulterede i en optælling af borgerne i de berørte områder Hvidovrevej I Vigerslevvej. Konklusion på striden kom i marts 1 953, kun tre måneder før åbningen, ... "Hvidovre vandt.

Vigerslev-borgerne fik, som et plaster, adgang til stationen via en sti og tunnel fra Hansstedvej til stationens østligste punkt,

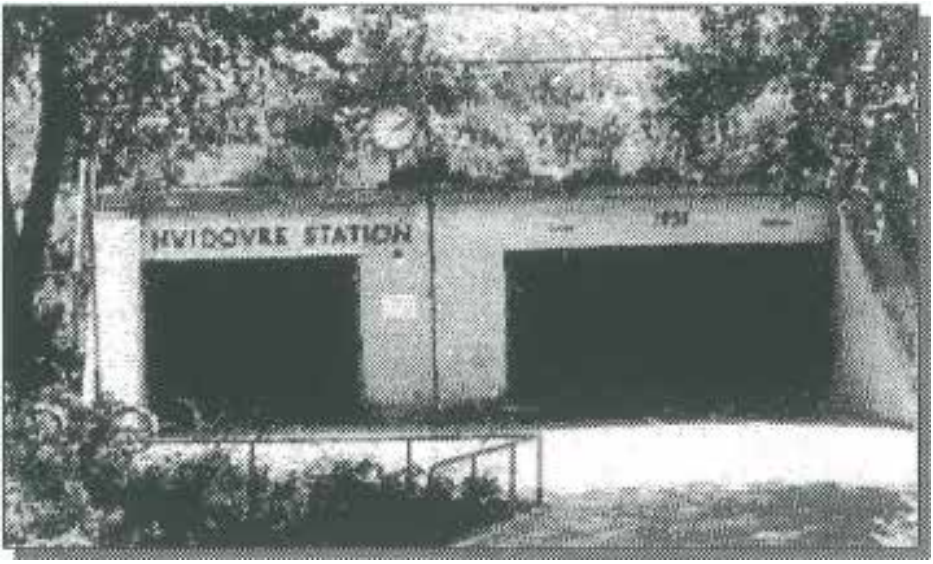

samt et løfte fra DSB, at stationen indgik under Københavns kommunes bybanenet.

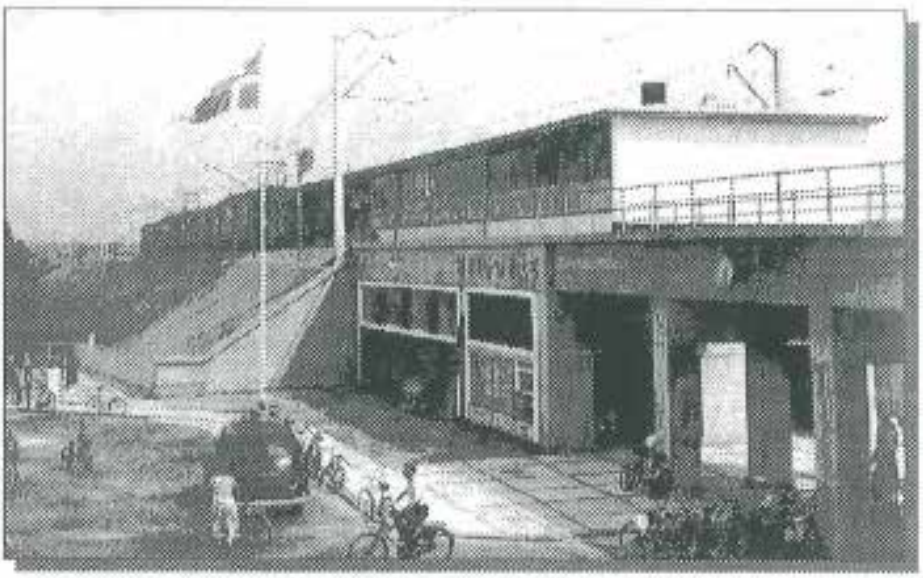

Nu kom dagen d.17 juni 1953.
Strækningen Valby - Glostrup kunne indvies, med to nye stationer undervejs, nemlig Hvidovre og Brøndbyøster.
Sidstnævnte station lå dengang umotiveret på den åbne mark, men det skulle den nærmeste tid hurtigt få ændret.

Spor 3 og 4 var kommet til Hvidovre medens de fem kilometer til Glostrup måtte nøjes med spor 3. Det betød at strækningen kun kunne køres med 20 minutters interval i mange år endnu, da der kun kunne være et togsæt på sporene ad gangen.

Det fjerde spor blev anlagt i 1 963 i forbindelse med strækningens forlængelse til Tåstrup. Ved denne lejlighed blev Rødovre Station indviet den 24 april 1964.

Vi ønsker alle implicerede parter
tillykke på 50-års dagen den 17 juni 2003.

(Fotos.: HLS) PEH.

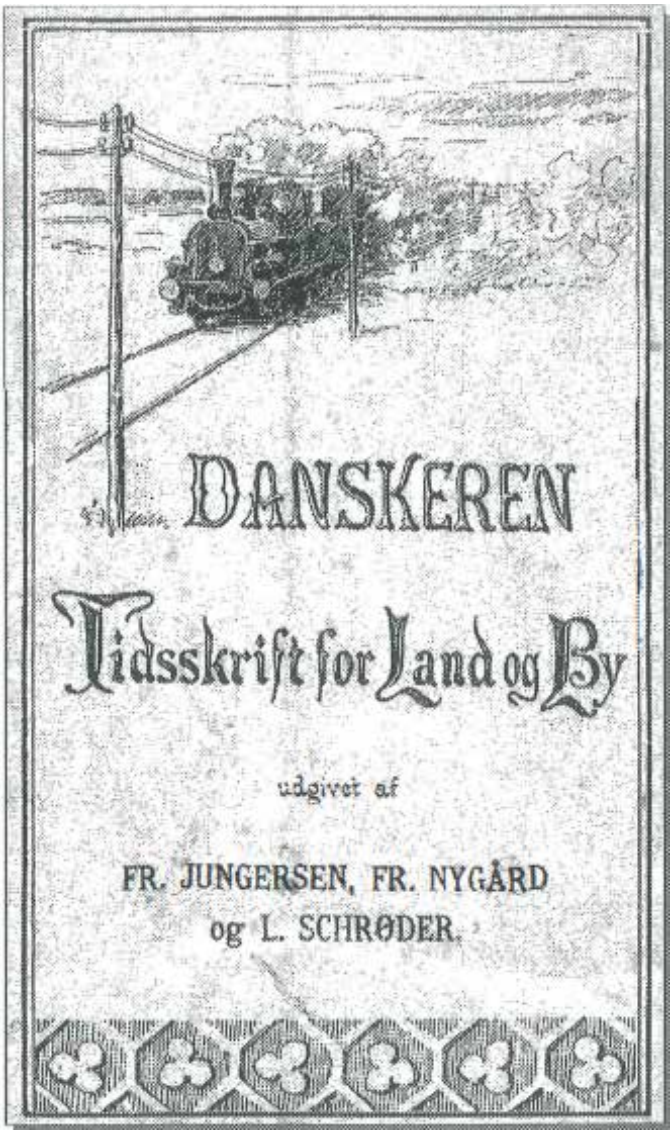
DANSKEREN
Tidsskrift for Land og By
udgivet af
FR. JUNGERSEN, FR. NYGÅRD
og L. SCHRØDER.

Hvordan lærde Mænds Gætninger kan sætte Spor i Livet.

Der er et Pavebrev fra 118b, hvori Sognet Hvidovre, som Frederiksberg har været knyttet til i Mands Minde, og som altsag ligger tæt ved Kjøbenhavn, er nævnt "Haverthi", hvad der gentager sig i to Pavebreve fra 1198, medens det samme Sogn i et Pavebrev fra 1193 kaldes "Averchi".

Samtidig nævnedes Sognet i danske Diplomer:
"Awarthæ" eller "Aworthæ", hvilken Form det pavelige
Kancelli har omdannet paa den nævnte Maade.

I Suhms Danmarks Historie omtales Pavebrevene fra 1186 og 1198, og idet saa Navnet "Haverthi" anføres, tilføjes i Parentes, at det "maaske" skal være "Aversi", et Sogn, som ligger i Ringsted Egnen. Denne Suhms Gætning har ikke tilfredsstillet Abraham Kall, og idet han saa gjorde opmærksom paa, at der efter hele sammenhængen magtte tænkes paa en By i Egnen ved Kjøbenhavn, henstillede han, om det ikke snarere skulde betyde "Øverrød" som hører til Søllerød Sogn.

Nu findes der i Øverrød By en i vor nyere Ostefabrikations Historie meget bekendt Gaard, i hvis Navn det pavelige Kancellis Omskrivning af den gamle Benævnelse paa Hvidovre gaar igen.
Det er Abraham Kalls Note til Suhms Gætning, der har givet Anledning til dette mærkelige Kendingsnavn for Fru Johanne Nielsens Virkeplads.

Ludvig Schrøder. (1893).

HAVERTI

Kommentar til de foregående sider.

Det er egentlig navnet på en ost, der får mig til at skrive dette. Det ud løsende faktum er notatet jeg har fundet i et gammelt tidsskrift, som er gengivet på de foregående sider, og navnet er "Havarti "

.

Havarti, siges at være den ældste betegnelse for Hvidovre. Det er en fejltagelse, som det siges i notatet, at udlægge dette navn som den latinske udtryk for Øverød i Søllerød sogn.

Der er heller ikke den fjerneste lighed mellem de to navne. Det nærmeste man kan komme en lighed er, at historikeren P.F.Suhm ejede en gård her og tilbragte megen tid på stedet.

Med fortidens mangel på retskrivning er "Havarti", skrevet på mange forskellige måder, som det også ses i notatet. Da bogstavet "H" oftest er stumt på latin, har vi Averti, der betyder "leder bort". Hvad der let får tankerne hen på en flod eller å.

I Pave Urban lll's brev til Absalon, den 21- 11-1186, står der.: "Hawerti, um omnibus pertentibus earum". Hvad jeg med en ordbog og mit meget ringe kendskab til det latinske, har oversat til : Hawerti, det våde området, der helt og holdent strækker sig ud. .

Der er altså tale om et helt område og ikke en mindre landsby som Hvidovre. Dette område dækker hele egnen nord for nuværende Damhussø og ud til Kalveboderne. Det vides fra fund, at de nordlige arealer allerede i stenalderen var mose og at Damhussøen i ældgammel tid var overvokset af skov

To åer flød sammen i et bredt leje ved lslehus og kaldes derfra Ovreå. Terrainet om åen blev kaldt henholdsvis Øvre-Ovre og Ydre-Ovre, stavet og sammensat forskelligt, men meningen var klar nok.
Det var topografiske steder i området "Haverti"
I Sokkelund Herreds Tingbog 1640, ser vi første gang landsbynavnet Huidoffre og på et svensk kort 1 649 står der Wiedore.

Men tilbage til Havartigården i Øverød ".
Hvornår fik den dette navn?. I fællesskabets tid var det alment at kalde gården ved ejerens eller fæstebondens navn (Anders Jensens gård o.lign.), men i de nye tider efter jordreformen fik mange gårde mere fantasifulde navne.

Udskiftningen kom til Øverød i 1771.

Det kan tænkes at "Havarthigården" fik sit navn som følge af Peter Frederik Suhms naboskab.

Vi ved, at Abraham Kall er ophav til denne fejltagelse, som hurtigtt var gået i glemmebogen , hvis ikke den dygtige kone, der ejede garden, var blevet kendt for sin lækre ost "Havarti".

Sidste!

Bladet "SIDEN SAXO" bringer i sit januarnummer en artikel af Irene Hellvik: "Bønderpiger på Skolebænken".
Her siges det om Johanne Nielsen, at det er en pointe, at den velkendte Havartiost IKKE stammer fra hendes gård, mens stort set alle andre danske og mange udenlandske ostetyper gør.
Irene Hellvik er museumsinsp. på Dansk Landbrugsmuseum, Gl. Estrup.

Biografier på de omtalte personer.:

Peter Frederik Suhm. Historiker. f. i København 1728 - død.1798.

Den unge assessor ved hofretten i København, drog 1751 til Trondhjem for, efter derboende slægtninges anvisning, at blive gift med en rig arving, hvilket også lykkedes ham. Dermed var den fattige adelsmand blevet økonomisk uafhængig og kunne helt vie sig til sine interesser. I 1765 var han atter bosat i København, hvor han var begyndt at skrive en stor "Historie af Danmark"., i alt 14 tykke bind, udgivne 1782-1828, altså til dels først efter hans død, de sidste 8 bind.
Han var også den ihærdige bogsamler, hvis bibliotek rummede ca. 100.000 bind. Samlingen var offentlig tilgængelig og blev ved hans død, testamenteret til det kgl. bibliotek.

Abraham Kali, Historiker. f. i København 1743-død 1821.

Kali var et typisk eksempel på ældre tiders lærdom; han besad en enestående tilegningsevne og en usvigelig hukommelse og sad inde med en alsidig og grundig viden . Hans mangel på ærgerrighed og store praktiske optagethed gjorde hans produktion foreholdsvis ringe. Han skrev en del afhandlinger og udgav bl.a. 8 og 9 bind af Suhms Danmarkshistorie. Han var en ægte søn af oplysningstiden og en velmenende og elskværdig mand, der med største beredvillighed lod andre nyde godt af sin uhyrlige viden.

Ludvig Schrøder, Højskolemand. f. Lolland 1836 - død 1908.

Schrøder var i sin studentertid og med sin teologiske baggrund stærkt optaget af Søren Kierkegaards teorier men følte sig senere i studietiden mere tiltrukket af Grundtvig og hans kreds. Han blev lærer ved Rødding Højskole og senere forstander på stedet (1862). Krigen (1864) tvang ham bort fra Rødding og i 1865 begyndte han sammen med en kollega, en højskole i Askov. Starten var under beskedne forhold, men voksede til den største og mest ansete højskole i Norden, takket være, bl.a. Ludvig Schrøder.
Ved en omfattende, i formen noget tung forfattervirksomhed, gennem historiske skrifter, ved udgivelse af tidsskrifter virkede han for de Koldske og Grundtvigs ideer, og knyttede mange betydelige mænd til Askov Højskole, som alle bøjede sig for hans åndelige førerskab. Han fratrådte forstanderskabet i 1906, men virkede som lærer indtil sin død i 1908.

Annonce

Grundejerforeningen "Strandvang" er med sin stiftelse i 1916 formodentlig den næststørste tilflyttergrundejerforening i Hvidovre, kun overgået af Stengårdens grundejerforening fra 1910.

På 85 års dagen i 1995, besluttede man på en generalforsamling, at hensætte et årligt beløb, som skulle bruges til udgivelse af en bog, som kunne fortælle foreningens historie.

Svend Mortensen, der var foreningens formand i tiden 1981-98, havde i nogle år arbejdet med dette emne.
Meget af stoffet søgte og fandt han på Arkivet og i et samarbejde med Hans Chr. Thomsen blev der sat skik på arbejdet, som resulterede i omtalte bogs udgivelse.

Bogen, der er et interessant stykke Hvidovre lokalhistorie, er udstyret med tegninger udført af Kirsten Andersen og mange fotografier.

Den kan købes på vore biblioteker samt Arkivet Pris.: Kr. 60

Vinderne af en flaske rødvin, udtrukket på generalforsamlingen.

Gurli Elsborg Nielsen ..... Strandhavevej 174,
Finn Henningsen ..... Gl.Køge Landevej 396,
Dagmar Jensen ..... Holmelundsvej 37,
Per Sørensen ..... Brobyvej 26,
Eigil Giese ..... Arn.Niielsens boulevard 33,
Kirsten Olsen ..... Gl.Køge Landevej 220A, 1,
Johnny Henriksen ..... Sadelmagerporten 2,
Gyda Mølsted ..... Ajax alle 18,
.....alle 2650 Hvidovre.

endvidere.:
Hanne Larsen ..... Klitmøllervej 31, 1. 2720 Vanløse
Bente Bruun ..... Tollerupvej 35, 3370 Melby.

Gevinsterne kan afhentes på Rytterskolen hver mandag eller tirsdag. kl.10 –15.

GENERALFORSAMLING.

Hvidovre lokalhistoriske selskab afholdte sin 24 'nde ordinære generalforsamling i Biblioteksafeen den 17 marts 2003.
Der var fuldt hus, kan man sige, idet ca. 70 medlemmer var kommet for at overvære mødet.

1.Valg af dirigent.
Keld Jørgensen blev foreslået og valgt.

2. Formandens beretning.
Beretningen var en minutiøs gennemgang af de forskellige arrangementer i årets løb, frem til dato.
Forsamlingen godkendte det fremlagte.

3. Arkivets beretning.
Arkivlederen Poul Sverrild fortalte om årets gang i arkivet og kom bl.a. ind på projektet "Historien i Gaden", som har været udsat for hærværk flere gange.
Det er ærgerligt og besværligt og heller ikke billigt, at man må sikre emnerne for overlast fremover.

Af den positive pose, kunne Poul Sverrild berette om åbningen af "Historiens Hus".
Der vil være reception i Avedørelejren den 22 august 2003.
Hvilket må blive en mærkedag for lokalhistorien i området.

Efter en grundig gennemgang af arkivets aktiviteter kunne Poul Sverrild svare på diverse spørgsmål fra salen, til alles tilfredshed.

4. Fremlæggelse af det reviderede regnskab.
Eigil Jørgensen kunne, som sædvanligt, fremlægge et solidt regnskab, der var gennemgået af revisoren og fundet i orden.

5. Fastlæggelse af kontingent.
Kassereren foreslog uændret kontingent kr. 100 og kr. 75 for pensionister. Det blev vedtaget.

6. Behandling af Indkomne forslag.
P.E.Hansen, medlem af bestyrelsen, havde i overensstemmelse med den øvrige bestyrelse, fremlagt forslag til vedtægtsændring. Det gik ganske enkelt ud på at minimere bestyrelsen med 2 personer, samt ændre valgperioden for suppleanter til 1 år. Forslaget blev vedtaget.
(Forslaget kunne læses i vort blad 1/2003.).

7. Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter.
Per E. Hansen, Harry Schultz, Benny Riisager valgt for 2 år.
Suppleanter Jette Randal-Lund og Erling Groth valgt for 1 år.

8. Valg af Revisor og revisorsuppleant.
Jens-Christian Nielsen og suppl. Inge Larsen
blev begge genvalgt for 1 år.

9.Eventuelt.
Dan Olsen meddelte, at han ikke ønskede at være formand mere, men ville gerne forsætte i bestyrelsen.
Bent Christiansen trådte derimod helt ud og fik som tak for en god indsats en gave overrakt af formanden.
Sluttelig blev der trukket lod om 10 fl. rødvin.
De heldige vindere ses side 15.

Dirigenten sluttede mødet og takkede for god ro og orden.

og så var der kaffe ". " .
Aftenen sluttede med en billedserie, vist af Poul Sverrild.
Om danskernes sygdomme i det forrige århundrede,
" Det døde de af-".

Bestyrelsen. 2003.

Formand..:.

Harry H. Schultz.	Nestors Alle 8.	tlf. 3678 3437.

Næstfmd..: Benny Riisager	Ø.Kvartergade 11.st.tv.	tlf.3678 2968.
Kasserer..: Eigil Jørgensen.	Hvidovrevej 98C.	tlf. 3647 0058.
Sekretær..: Dan Olsen.	Spurvehøjvej 17.st.tv.	tlf. 3678 8642
Redaktør..: Per E. Hansen.	Grenhusene 26.	tlf. 3649 2470.
suppl.1.: Jette Randal-Lund	Ø.Kvartergade 9. st.th.	tlf.3649 0659.
suppl.2.: Erling Groth.	Ege Alle 41.	tlf.3677 2511.

kommunale Best.medl.:

Allan Fredskov	Svendebjergvej 1A,1.mf.	tlf.3649 9606.
Niels Ulsing	Cl.Petersens alle 13.st.tv.	tlf.3649 4636.

Revisor + suppl. :

Jens Chr. Nielsen	Kløverprisvej 26	tlf.3675 1386.
Inge Larsen	Berners Vænge 7.2tv.	tlf.3678 4736.

Forretningsudvalg:
Harry H. Schultz(f), Eigil Jørgensen. Benny Riisager.

Arrangementsudvalg.:
Harry H. Schultz (f), Jette Randal-Lund, Benny Riisager, Poul Sverrild

PR-Udvalg.:
Benny Riisager (f), Per E. Hansen, Dan Olsen.

Lok.hist. udvalg:
Per E. Hansen (f), Jette Randal-Lund, Benny Riisager.

Bladredaktion:
Per E.Hansen (f), Dan Olsen.

Årets suk !

I december sendte vi det årlige giroindbetalingskort til brug for betaling af kontingentet for 2003/04.

Vi må dog konstatere, at der stadig er en del medlemmer, som endnu ikke har betalt.

Dette kan måske skyldes - at vi har været for tidligt ude -, så jul og nytår har lagt glemslens slør over giroen.

Vi mente før jul, at kunne "slå to fluer med et smæk", nemlig ved at ønske vore medlemmer en god jul og samtidig sende opkrævningen med en lille gave i form af hæftet om Hvidovres kirker og derved spare en postgang.

Såfremt Selskabet skal kunne fortsætte sine tilbud, i form af foredrag, udflugter, udgivelse af blad og lokalhistoriske skrifter, rytterskoledage m.m., er en fornuftig økonomi forudsætningen !.

Denne økonomi kan kun opnås ved at indtægterne fra det årlige kontingent - samt medlemstallet - er nogenlunde konstant.

Derfor - hvis du ønsker at fortsætte medlemskabet - betal kontingentet, som helårligt er 100 kr., dog kun 75 kr. for pensionister og efterlønnere. Det nemmeste og billigste er at komme hen på Rytterskolen, hvor vi har åbent hver mandag og tirsdag fra klokken 10 til 15 - ellers er vort gironummer 664 9610, hvis du bruger posthus eller bank!

Såfremt vi ikke har din indbetaling inden den 1. juni tillader vi os at annullere dit medlemskab!. Vi håber ikke det bliver tilfældet!!

Med de bedste ønsker for alle om en rigtig god sommer - håber jeg vi kan mødes til en hyggelig og god efterårssæson.

Med venlig hilsen, Eigil Jørgensen, kasserer.

Reserveret Post DK.

Vingehjulet var tidligere DSB´s Logo. Her forsynet med et S. Betegnelsen måske lånt fra Berlin, hvor man havde en elektrisk "Stadtbahn"

Medens de første S-tog , nærmest lignede rullende firkantede brune kasser, er nutidens sans for design og farve, en fryd for øjet. Her en linie Bx på Hvidovre Station 2003.
(Foto: Dan Olsen)

Hvidovre Lokalhistorie

21. ÅRGANG NR. 3 SEPTEMBER 2003

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Historiens Hus—Avedørelejren—2003

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Kommende Aktiviteter .....sd. 2 Siden sidst .....sd. 3.

Nr. 3 - 2003

Redaktion.:
Per E. Hansen (ansv),
Benny Riisager
Medlemsblad trykt i 650 ekspl.
Deadline no.3-2003. d.15 aug. 2003.
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv
Historiens Hus
Avedørelejren
2650 Hvidovre Tlf.: 36 49 00 30.

Hvidovre lokalhistorisk Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.

Kommende Aktiviteter - 2003.

Velkommen til ny sæson!

D. 15 september kl. 19.00. Medlemsmøde i Bibliotekscafeen.

Historien om Avedørelejren.

Lejrens sidste militære kommandant, berstløjtnant K.A.Knudsen foæller om stedets histoie ?? Carsten Tøgersen ra teknisk forvaltning beretter om projektet, der udviklede sig efter at Hvidovre Kommune overtog arealet.
D.02 oktober kl. 14.00. Indvielse af **"Historiens Hus" i Avedørelejren**
Indvielsen er blevet proklameret flere gange og så blevet udsat, men nu er det alvor. Bygningen har gennemgået en total renovering og fremstår nu som en smuk ramme om det historiske indhold.
De lokalhistoriske foreninger i Avedøre og Hvidovre har samarbejdet om en åbningsudstilling over temaet.:

"Gartnerier i Avedøre/Hvidovre 1880-1950".

13. oktober. kl. 19.30 medlemsmøde i Bibliotekscafeen.

Fra den 3. til den 16. november 2003 er der i Rytterskolen en udstilling om **ulykken ved Valby Gasværk. 1965.**

10. november. kl. 19.30 medlemsmøde i Bibliotekscafeen.

Tværpilen og Lokalhistorisk Selskab havde for 9. gang i samarbejde med Hvidovre Kommune arrangeret 3 udflugter med "Aktiv Sommerferie". De tre dage var den 24., 25. og 26. Juni 2003.

Vi startede med at besøge oldtidsbopladsen i Lejre d. 24., hvor alle børnene bl.a. var ude at sejle i eger (udhulede træstammer).
Den 25. tog vi til Nationalmuseet, hvor vi blandt meget andet så Nydambåden og en guide viste os rundt og fortalte om alt det spændende der er at se på museet.

Den 26. tog vi til Hollufgård som ligger på Fyn, hvor alle morede sig med at lege sig op gennem tiderne fra istid til nutid. Vi blev godt hjulpet af en naturvejleder. Derefter tog vi til H.C.Andersen- museet i Odense.
Alle dage var der afgang fra.Rytterskolen kl 9:00 og. hjemkomst ca. kl. 1700.

Åbent Hus i Avedørelejren

Den 28. august og den 9. september slog Avedørelejren porten op for hele befolkningen, og der var mange, som tog imod indbydelsen. Historien var ikke det, som fyldte mindst ved arrangementet. Selv om Historiens Hus endnu ikke er indviet eller færdigindrettet, bød det på en lille udstilling om Avedørelejren. Udstillingen og huset blev besøgt af noget over 200 gæster, som glædede sig over det smukke hus og den informative om end lille udstilling.
Historien blev yderligere præsenteret på en historisk rundvisning i hele lejren, hvor godt 50 personer deltog.
Avedørelejren er allerede nu blevet en bydel, som ikke bare har sit særegne præg gennem den spændende bebyggelse. Der er også en engageret stemning blandt beboerne, som går varmt op i lejrens historie.
Anna Laustsen har for Historiens Hus fastholdt nogle indtryk af arrangementet d. 28. august.
Fortsættes på næste side

1. Historiens Hus holdt åbent, selv om vi må vente til d. 2. oktober med at bese hele huset. Til gengæld vistes en lille fin udstilling om Avedørelejrens ældre og nyere historie

1. Cirkusmuseet havde gratis adgang denne aften, og mange Hvidovre-borgere fik set, at museets samlinger byder på artisthistoriske perler, som rigtig folder sig ud, når man får en rundvisning af en af de engagerede omvisere.

1. Lederen af Historiens Hus, Poul Sverrild, stod for en historisk rundvisning. Gruppen står her ved lejrens smedie. På samme tid foregik en generel rundvisning og en arkitekturfaglig rundvisning, så på en gang var der knap 200 personer på rundvisning i Avedørelejren ud over dem, som var på rundvisning i Station Next (filmvæksthus for unge mennesker), Filmbyen og Cirkusmuseet).

1. Kommunaldirektør Jens Frederik Jørgensen førte an for den største rundvisning i lejren. Her er gruppen fotograferet ved en

På alarmpladsen kunne man på dagen få undervisning i kuglespillet Petanque.

"Billetkontoret" ved porten havde lynende travlt med at udlevere adgangskort til de mange arrangementer i lejren.

I Avedørelejren II var der også åbent hus med pølser, øl og vin og forevisning af et par lejligheder, hvor man kunne se Istandsættelse og indretning af de gamle mandskabsboliger.

Ved gymnastiksalen var der underholdning med harmonika og violin .

Reserveret Post DK

Cirkusbyens Museum i Avedørelejren 2003, læs artiklen inde i bladet.

Hvidovre Lokalhistorie

21.ÅRGANG NR.4 DECEMBER 2003

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Hvidovre Stationscenter 25 år. Foto: Dan Olsen

Kommende Aktivit... sd. 2. Siden sidst ..... sd. 3.
Harry Schultz Nekrolog.... sd. 4. Forening & Mennesker ..... sd. 6.
Chr. A. Kudsk Handelsgartner ..... sd.15.
Neptun ..... sd.16. Hvidovre Gasværk ..... sd.20.
Kløver på Taget ..... sd.23. Kulturist ? ..... sd.24.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Hvidovre lokalhistorisk Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.
e-mail.:hvidovrerytterskole@mail.dk

Redaktion.:
Per E. Hansen (ansv), Dan Olsen .
Medlemsblad trykt i 650 ekspl.
Deadline no.1-2004. d.15 feb. 2004

Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv.
Historiens Hus, Avedørelejren. Alarmpladsen 3.
2650 Hvidovre Tlf.: 36 39 00 30.
e-mail.: lokalarkiv@hvidovre.dk
Åbent.: tirs.-ons. kl 13-16. tors. kl. 14-18.

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Kommende Aktiviteter - 2004.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

På computeren kan vi nu præsentere en ny hjemmeside redigeret af Dan Olsen. Den er endnu i støbeskeen og vil blive udbygget med tiden. Tak for initiativet til Dan. Adr. : www. sitecenter.dk/rytterskole.

Medlemsmøde. 12 jan. kl.19.00 i Bibliotekscafeen
Normannerne"" et foredrag af Morten Kirkegård _"""om Vikingerne i Normandiet på baggrund af Bayeux-tapeterne og div. klostres årbøger.

Teater Vestvolden Høvedstensvej 47-49 opfører atter et egnsspil, forfattet og instrueret af Martin Miehe Renard o.m.a.
"Kløver på Taget" 16 jan.- 8 feb. 2004.
Det er et spil, en mosaik, en musical om bl.a.
Ægteskab, Naboskab og Galskab.
Omtalt side 23

Medlemsmøde_ 16 feb. kl.19.00 i Bibliotekscafeen.
40 år på jobbet .... Vicekriminalinspektør Niels Kjøller øser af sine oplevelser i jobbet som politimand.

Kirsten Schønnemann. lokal kunstner.
viser en ophængning af nutidige og tidligere værker.

Medlemsmøde. 15 marts. kl.19.00 i Bibliotekscafeen.
Årets Generalforsamling.

Siden Sidst v./ P.E.Hansen

Efter en lang og dejlig sommer, startede vi efteråret med medlemsmødet den 15 sept. i bibliotekscafeen.
Vi havde inviteret oberstløjtnant K.A.Knudsen og byplanlægger Karsten Thøgersen til at fortælle om Avedørelejren i fortid, nutid og fremtid.
Det store fremmøde vidnede om almen interesse for dette emne.

Først i Juli kunne vi læse .om Asge[Lincks død. A_sger var i mange år kasserer i vort selskab_ Chokerende var det.også ·c:ff ertare vor formand Harry Schultz's bortgang d. 30 sept. (re nekrolog her i bladet).

Den 1 okt. var det "Befæstningsdag", som er div. happenings langs hele Vestvolden. Her kneb det med publikumsinteressen, bortset fra arrangementet på Avedøre Flyveplads, hvor mange var kommet for se på sagerne_
Et dramatisk styrt med et deltagende veteranfly endte heldigvis uden personskade_

Så kom den 2 okt. Dagen for indvielse af "Historiens Hus".
Tidspunktet var udskudt flere gange, men nu skulle det være_ Her var flag, taler og festlige børn, der optrådte. Et kanonskud indledte den nye æra.
I huset kunne man se udstillingen "Fra Friland, Bænk og Drivhus, en historisk gennemgang af gartnerierne i Hvidovre og Avedøre.
Mange var mødt op for at se de smukke lokaler, der nu og fremover skal rumme lokalhistorisk arkiv.

Medl. møde 13 okt. i bibliotekscafeen.
Arkæolog Lene Høst- Madsen fortalte endnu engang om fundene ved udgravningerne til Operahuset i Københavns Havn , om "Dokøen" og "Den sorte Diamant".

Udstillingen i Rytterskolen d. 4 - 16 nov. handlede om ulykken på Valby Gasværk. Mange kan huske den dramatiske hændelse og benyttede lejligheden til at kigge ind for at genopfriske hukommelsen.

Medl. møde 10 nov. i bibliotekscafeen.
Poul Sverrild fortalte endnu engang om arkivets nye domicil i "Historiens Hus" o.m.a" Den populære foredragsholder trak atter fuldt hus og selskabet kunne med fuld tilfredshed takke af for i år og ønske vore medlemmer et godt nytår 2004.

!!! Husk kontingentet. !!!

Harry Schultz er død.

Det var chokerende og med vemod, at modtage meddelelsen om Harrys død . ..... Han havde jo lige været her.
Vi mødtes en dag hvor solen skinnede, snakkede sammen og grinte, klappede hinanden på skulderen og forlod hinanden med ordene .:" Vi ses".
Harry luntede over til bilen, .. og vinkede.

Nu er han ikke mere.

Harry var en ægte lokalhistorisk person, født 1933 på Vesterbro i København, men allerede i 1937 flyttet til Avedøre, hvor han tilbragte sin barndom og tidlige ungdom.
Han begyndte sin skolegang i Avedøre for senere at forsætte denne på Kettevejens skole i Hvidovre.
Han blev konfirmeret i Hvidovre Kirke og senere viet til Annet, samme sted.

I 1955 flyttede det unge par til Hvidovre, hvor de med tiden fik deres "eget" på Nestors alle.

Parret nåede ikke guldbrylluppet, men Harry kunne glæde sig over sin 70 års dag , tidligere dette år, og nød den forgangne gode sommer i fritidshuset i Odsherred.
I sit mangeårig virke som merkonom og kontorchef i ØK havde han mange tillidsposter, bl.a. omkring overenskomstforhold, uddannelse og arbejdsmarkedsforhold.
Harry var også aktivt engageret i flere af Hvidovres sportslige foreninger, bl.a. en lang årrække som leder og formand for HBTK, Hvidovre Badminton- og Tennisklub.

I foråret blev han valgt som vores nye formand. Han havde mange ideer om at reformere selskabet til det bedre .
. . . . men sådan skulle det ikke være.
Savnet efter en god kammerat og ven er svær
t at bære. Vor
dybeste medfølelse går til hans hustru og nærmeste familie.

Æret være hans minde.

Meddelelse.
Som følge af vor formand Harry Schultz"s pludselige bortgang, har bestyrelsen på et møde, den 6. okt., peget på næstformanden,
Benny Riisager,
som midlertidig formand for
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Jeg takker Hvidovre lokalhistoriske Selskabs medlemmer og bestyrelse for venlig opmærksomhed
ved Harry·s bisættelse den 6 oktober 2003. Annet Schultz.

Søren Kudsk er født i Hvidovre 6 aug. 1920. Han har engang fortalt om sine første år, til båndoptageren. Disse optagelser opbevares på Hvidovre lokalhistoriske arkiv. Dele af disse bånd er tidligere udgivet på skrift. Her følger flere af Sørens erindringer om bl.a. hans fader, Gartner Chresten Kudsk.

Forening og mennesker.

Grundejerforeningen Søstjernen indtil 1947.
Af Søren Kudsk

Arealet langs Kalveboderne har været beboet siden stenalderen, hvilket man kan se af diverse flintestensfund og en flintestens-afslagsbunke på grunden Søstjernevej 3. Men vi skal frem til slutningen af 1700-tallet før der begynder at dukke skriftlige kilder op: I forbindelse med de store landbrugsreformer kan man læse sig til, at der blev udskiftet 23 bondegårde i Hvidovre samt nogle husmandsbrug. 15 af disse gårde og nogle husmandsbrug skulle bygge nye huse på den tidligere fællesjord.

Engen langs Kalveboderne blev udstykket i 21 rektangulære parceller - alle med adgang til vandet. Gårdene og enkelte husmænd fik så ved lodtrækning hver sin græsmark

Omkring 1850 blev der på det højeste punkt - bortset fra Langhøj - bygget et beboelseshus samt et udhus til en hest og nogle høns og en stor 8 x16 meter trælade med fire lave etager.
Familien i det ensomt beliggende hus - for øvrigt det nuværende let ombyggede hus på Søstjernevej 15 b - passede gårdens dyr om sommeren, og om vinteren skar de tagrør langs stranden og tørrede og opbevarede dem i laden.
I 1918 blev halvdelen af laden revet ned og resten fulgte i 1940 - hestestalden stod indtil 1973.

Gartner Chresten Kudsk
Året 1912 købte min far, gartner Chresten Kudsk, englodden matr.34b (de lige numre på Søstjernevej) med hus, stald, lade og ca. 3.5 td. land jord.
Engloddet havde tilhørt husmandsstedet "Tvingsager". Adgangsvejen var et hjulspor, der lå, hvor børneinstitutionerne nu ligger.

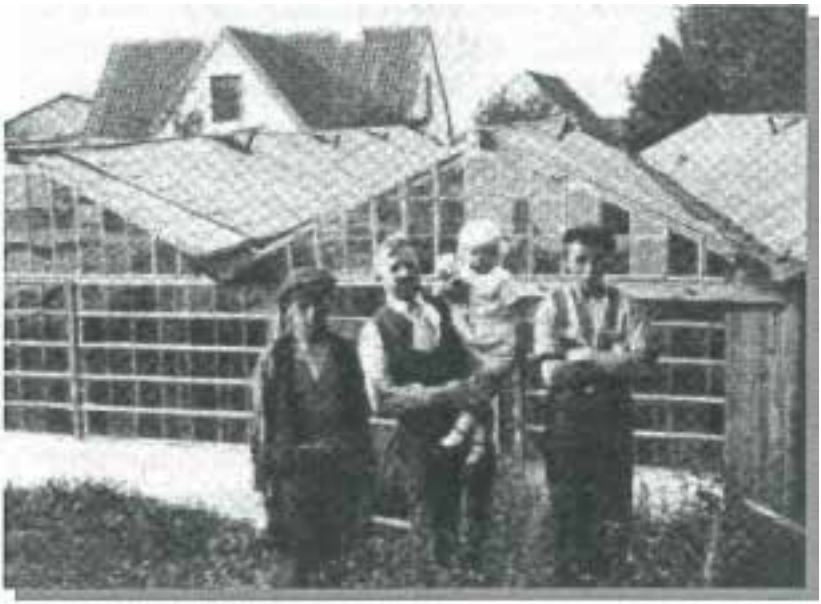

Chr. Kudsk Gartneri 1922 Foto: Kudsk Privatarkiv.

Arealets pris kombineret med nærheden til Københavns grønttorv var nok, hvad gartneren søgte.
I 1915 byggede han to små drivhuse, der hvor Dryadevej nu løber. Frilandsgartneri ved Kalveboderne var ikke uden problemer, med de periodiske oversvømmelser - en vinter steg vandet f.eks. så højt, at det slukkede fyret. Til gengæld var flere af afgrøderne gode. Det gjaldt især selleri og porrer.
Omkring 4 år efter min far købte Gartner Otto Evers naboarealet 15 c. (de ulige numre på Søstjernevej), der havde tilhørt Torstensgård.

Udstykninger
Efter krigen 1914-18 forøgedes Københavns befolkning, og interessen for at komme på landet steg. Hvidovre blev attraktiv, selv om der for en københavner næsten var tale om dagsrejse.
De to gartnere blev enige om at udstykke i 1919.
Der blev tinglyst servitut, hvor der var medlemspligt i den kommende grundejerforening, og hver parcel afgav 5 meter jord til vej.
Parcellerne udgjorde 683-995 kvadratmeter netto, og prisen var ca. 2000 til 2500 med 100 kr. i udbetaling og 40-50 kr. ydelse pr. Måned - heraf udgjorde ca. 8 kr. renter og 1 kr. gik til ejendomsskat til stat, amt og kommune.
Grundejerforeningen Ny Strandby, som var foreningens første navn, holdt sit stiftende møde i oktober 1920. På daværende tidspunkt var der solgt 22 parceller.
På mødet blev der forelagt lovforslag og ordensregler, samt oprettet en medlemspligtig vejfond. Bestyrelsen kom til at bestå af 5 personer. Kontingentet blev på 5 kr. i indskud og 3 kr. pr. Kvartal, og det dannede basis for foreningens administration.
Vejfondens kontingent blev for det enkelte medlem på 10 kr. i indskud og 10 kr. pr. kvartal i alt 52 kr. pr. år.
Ifølge regnskabet for oktober kvartal 1920 blev der indbetalt kontingenter og indskud på 181 kr. og købt kontorartikler for 45 kr. Vejfondens samlede kontingent udgjorde 320 kr., og der var udgift til vejfyld på 7 kr.

Dengang vejene var private
Kontingenterne i regnskabsåret 1921 blev på i alt 279 kr., og heraf gik de 79 kr. til kontorartikler. Formanden og kassereren fik hver 100 kr.
Et væsentligt punkt, der adskilte datidens grundejerforeninger fra dem i dag, var deres forpligtigelse til at betale og vedligeholde vejene i grundejerforeningens område. Det er først i perioden fra midten af 1950, erne til begyndelsen af 80, erne at vejene i Hvidovre bliver kommunale - omkring 130 km kommunale veje er der i dag og ca. 6-7 km privat vej.
I 1921 fik vejfonden 1020 kr., heraf gik de 342 kr. til 39 læs fyld og slagger, og 30 kr. gik til 16 overgangsbrædder til grøfter - brædderne skulle forankres godt, så de ikke drev væk ved højvande.

Foreningsproblemer med sagsanlæg
Også i regnskabsåret 1922 fik formand og kasserer hver 100 kr. ud af et kontingent på 259 kr., og udgifterne til kontorartikler steg med en enkelt kr. fra 79 kr. til 80 kr.
Vejfondens kontingent blev på 635 kr., og igen skulle der slagger og fyld på vejene. Det år blev det til 37 læs, og da grøfterne også skulle renses løb det samlede arbejde op i ca. 1.000 kr.
1922 var også året, hvor de første interne foreningsproblemer meldte sig. De handlede om, hvorvidt sælgerne, Kudsk og Evers, skulle betale kontingent eller ej for de ikke-solgte grunde. Det mente grundejerforeningen, og den lagde derfor sag an og tabte - med 180 kr. i omkostninger til sagfører m.m.

Kassereren bedes aflevere kassen
Heller ikke regnskabsårene 1923 og 24 blev år uden interne problemer i den nyetablerede grundejerforening. 1923 blev et år med underskud på regnskabet, et underskud som vejfonden måtte træde til for at dække.
Det førte til oprør blandt medlemmerne, og d. 7. april året efter afsagde kongens foged en kendelse, der sagde at:

"Bestyrelsen, der blev valgt d. 25/2 1924, var lovlig, og den tidligere Kasserer skulle inden tre Dage aflevere Foreningens Kasse og alle Effekter.
Den lovlig valgte Bestyrelse skulle uopkaldeligt indkalde til ekstraordinær Generalforsamling."

Køberne blev hentet i hestevogn
Salget af grundene forløb forskelligt.
Evers gik til en sagfører, der i løbet af 3 år fik solgt de udstykkede grunde. Kudsk solgte forsigtigt - ca. 1-2 grunde pr år.
Når min far averterede grunde til salg i midten af 20'erne skulle køberne møde op på Toftegårds Plads, og der hentede han dem så i hestevogn. Det var år med boligmangel, og der blev solgt rigtig mange grunde. Det gjaldt også for nabogrundejerforeningen, Strandly, hvis parceller hurtigt blev solgt - med medlemspligt som i Søstjernens grundejerforening. Den anden naboforening, Strandholm, blev solgt til tre forskellige købere. De to lagde ingen medlemspligt på grundene, den tredje gjorde. Siden har beboerne forsøgt at danne en samlet forening, men det er aldrig lykkedes.

"Præfabrikeret" byggeri ved Stranden
De første ejere af grundene fik hurtigt sat et sommerhus op. I Sydhavnen havde Ford sin nordiske basis for import af biler, og bilerne var emballeret i solide trækasser. En emballagekasse fra en lastbil kunne blive til en stue, en personvognskasse til et køkken, og reservedelskasserne var udmærkede til hønsehuse. Senere blev træ erstattet af mursten, og i begyndelsen af 30'erne var der en voldsom byggeaktivitet af murede enfamiliehuse.
Selvom man således fik tag over hovedet, var det ikke det samme som, at man altid kunne leve tørskoet ved Stranden. Oversvømmelserne var et stadigt problem, som f.eks. dengang skrædderen en nat vågnede og troede, at han havde pisset i sengen. Det havde han nu ikke - det var vandet fra Kalveboderne, der var trængt ind i huset og gjort sengen våd.

I 1930'erne kom der el-belysning på Søstjernevej. Nordsjællands elektricitets- og Sporvejsaktieselskab gav et tilbud i oktober 1931 om etablering af elektricitet, og selskabet var også villig til at sætte 4 stk. 60 w lamper på Søstjernevej til en pris af 240 kr. Det blev vedtaget, men der gik flere år før det blev en realitet.
1936 kom der elektricitet til hele området.

Dominans af små selvstændige
Den sociale sammensætning på Søstjernevej var domineret af små selvstændige. Hvis vi vælger året 1933, så var følgende erhverv repræsenteret: en æggeproducent, en gartner, en købmand, en hyrebils-ejer, en billedkunstner, en skomager, en kvindelig dameskrædder, en skrædder der syede efter mål, en lappe-skrædder, der havde specialiseret sig i at vende jakker og frakker - han havde værksted her om sommeren. Derudover var der to cigarrullere, en murer, en typograf og en skærslipper. De øvrige beboere var beskæftiget på forskellig vis i Valby og København.

Matrikelnumre, bærbuske og rottegift
Den 24. Oktober 1929 fik foreningen en henvendelse fra et utilfreds Sogneråd. Det skrev: "at trods flere Paakrav om Opsætning af Hus og Matrikelnumre på Ejendommene vil Sogneraadet nu lade dette udføre for Ejernes Regning." Den kom til at lyde på 2.30 kr., for en nummerplade, en pæl, opsætning, og porto.
Året efter d. 26 juni er Sognerådet der igen. Denne gang handler det om bygningerne. Sognerådet skriver, at der ikke må finde udlejning sted af sommerhuse, som ikke er opført i overensstemmelse med bygningsreglementet.
Baggrunden herfor kan - ud over at loven skulle holdes - også have været, at sognerådet ikke var interesseret i de øgede sociale udgifter, som en ukontrollabel udlejning kunne afstedkomme. Der var ikke kun tale om fattighjælp, men også udgifter til skolegang m.m.

Fattighjælpen udgjorde dengang 2 kr. om ugen til et fattiglem med familie.
Det var almindeligt at leje sommerhuse ud til københavnere. I flere år boede f.eks. skuespillerinden Olga Svendsen og datteren Elga Olga Svendsen her, ligesom kapelmester Vinstrup Olesen fra Wivex gjorde det I nogle somre.
I september 1932 handlede det om bekæmpelse af rotter. 10 parceller skulle betale 300 kr. og 19 parceller 200 kr. for udlægning af rottegift, og giften skulle udlægges 4 gange pr år.
Det kostede hver ejer 68 kr.
Brandpolitiet hørte foreningen også fra. Det henvendte sig med et påbud om at oplyse, hvor der fandtes brønde med rigeligt vand til slukning af brande.
I juli 1934 ville Landbrugsministeriet vide, hvor mange medlemmer Søstjernen havde og hvor mange frugttræer og bærbuske, der fandtes på arealet
.

Naturalieøkonomi og mobile butikker

Forsyninger var der ingen nød på. Foruden egen avl af grøntsager, høns og kaniner var der en lille fastboende købmand i næsten hver grundejerforening. Hertil kom hestevogne en gang om ugen med fisk, grønt og ost. En hosekræmmer med posen på ryggen kom også en gang hver sommer, og der var også nogle, der tog sig af indsamlingen af gamle klude, ben og jern.

Fra før fjernsynets tid

De fleste af medlemmerne i Søstjernen var også medlemmer af andre lokale foreninger så som hønseavlerforeningen, frugtforeningen, kaninavlerforeningen, propforeningen, og hertil kom så alle de politiske foreninger. Mange af disse foreningsaktiviteter
fandt sted på den lokale kro, Frihedskroen,
der havde flere smålokaler til udlejning, ligesom Flaskekroen, Risbjerggård og Rosinni I Valby havde det.

På Langhøjskolens nuværende parkeringsplads havde sejlklubben, Suset, et klublokale med danseestrade, som blev flittigt brugt. Tænke sig hvor forfærdeligt, hvis fjernsynet havde været opfundet dengang.

Vand har vi nok af
1934 forespurgte Hvidovre Sogneråd, hvordan grundejerforeningen stillede sig til planlægning af kommunal trykvand, som foreningen selv skulle betale.
I december 1934 svarede Søstjernen: "Medlemmerne ønsker ikke trykvand etableret før kloakering, da grundene til stadighed ligger under vand".

Besættelsen
Tidligt om morgenen d. 9. April 1940 blev kvarteret vækket af lavtflyvende fly og af en underlig ukendt brummen af højtflyvende transportfly. Danmark var blev besat.

Under besættelsen så vi ikke meget til de tyske soldater - undtagen på Gl. Køge Landevej, og det hænger måske også sammen med kvarterets isolation.

Adgangen til Strandmarkskvarteret var f.eks. ikke særlig synlig. For at komme ind på Strandmarksvej skulle man først igennem en lille lund af træer ved Frihedsgården. Ellers skulle adgangen ske via småstier, der gik over Hvidovre-grøften eller ad Hvidovre Strandvej, der var afbrudt flere steder. Og kvarterets ry var ikke det bedste. En kommunal embedsmand sagde ligefrem, at det eneste man fandt der var klunsere og skraldemænd
Vores kvarter var heller ikke et særligt imødekommende område for besøgende, der ikke havde et godt lokalkendskab.
Mod nord langs Gl. Køge Landevej lå Frihedsgårdens store marker. Mod øst var der engarealet med Langhøjen. Mod syd de store enge og Kalveboderne og mod vest var der grøfter og enge.

Områdets relative isolation har måske også været årsagen til at der blev nedkastet våben her. I hvert fald kom der en våbennedkastning i 1944 på engen overfor Søstjernevej.

Flere af beboerne på Søstjernevej var aktive i modstandsgrupper via deres arbejdsplads herunder B & W. Og· der var adskillige overbeviste kommunister og idealister, der før og under krigen gav husly til forfulgte tyske kommunister og socialdemokrater.

Poul Hoffmeyer var leder af Hvidovre-kompagniets 6 ordonnanser. Han havde overtaget sit barndomshjem på Søstjernevej 32, og i det hus hold faldskærmsfolk, afsnitsledere og kompagnichefer møde i slutningen af krigen. Under mødet var Kudsks hus på Søstjernevej 15b omdannet til en veritabel fæstning. Den blev der nu ikke brug for, da alt gik godt. Efter krigen fik Hoffmeyer pension af Frihedsfonden for sin indsats under besættelsen.

Søren Kudsk.

Her slutter så foreløbigt beretningen. Vi håber ved en senere lejlighed at kunne bringe yderligere stof af Søren Kudsks erindringer . ...
.. Lige et par bemærkninger samt en beskrive/se af handelsgartneriet fra Gartneritidende 1935.

Christen Andersen Kudsk
var socialdemokratisk medlem af sognerådet (01-04-1921/1928) og formand for Sundheds-kommissionen. Senere, sammen med sønnen, Søren, ernæring som købmand.
Han døde , 60 år gammel, d.17 juni 194 7 og blev begravet på Hvidovre kirkegård.

Chr. A. Kudsks Handelsgartneri.
Søstjernevej 15, Hvidovre pr. Valby,
tlf. Hvidovre 4 7.

Gartneriet er grundlagt 1913. Det oprindelige Areal var 3Yi ha og er nu efter Udstykning (1919) ca. 2 ha.

Indehaveren Christen Andersen Kudsk, er født 13-04-1887 i Laasby, søn af Pottemager Søren Andersen Kudsk. (f. 1860). Uddannet hos Søren Jensen; Aabyhøj, samt hos E. Frederiksen i Skanderborg.
Har senere foretaget Rejser i en Række europæiske Lande og i 5 år været Bestyrer hos Mandal-Bertelsen i Rødovre.

Gartneriet ligger ved offentlig Vej (tidl. Hvidovre Enghavevej) matr.34b , på sandmuldet Jord med Lerunderlag, omgiven af gode Hække.
Det drives som blandet Handelsgartneri med 10 Huse, deraf de 8 i en Blok, og 200 Bænke; 2 af Husene byggedes 1914, resten 1922 -23, i alt ca. 1. 700 kvm under Glas.
Der dyrkes navnlig Tomater (8.000 kg), Krysantemum (10.000) og Cyklamen (2.000) samt Blomsterløg og på Friland forskellige Sommerblomster.
Varerne afsættes på Københavns Grønttorv.
I Gartneriet er ansat 2 Medhjælpere og 1 Elev.
Der holdes 1 Torvebil.
Gartneriet har eget Vandværk med en Ellehammerbrandpumpe

Det ventes, at Gartneriet med Tiden vil blive udstykket.

"Neptun"
Strandbad i halvtredserne.

Brøndby Strand ca. 1950. Foto: Brøndby lokalhist. arkiv.

Efter en dejlig sommer med masser af sol og varme kommer jeg til at tænke på min barndoms lange gode sommerdage. Dengang var det rigtig sommer, sådan var det jo -- så vidt jeg husker?. Drengen glædede sig allerede i april, til at skifte til korte bukser. - være blandt de første der mødte op i denne sommerbeklædning. At stille op ude blandt kammeraterne, med blåfrosne knæ - det var sejt.
Solen skinnede og man bar sin frokost ud på terrassen for at nyde den der. Buske og træer stod i knop og fuglene kvidrede. Brændglasset kom frem og solens fokus på celluloid fra et skrællet cykelstyr udviklede røg, der kildrede i næsen.

I Skolen var hinkesten og sjippetov pigernes forårstegn, medens drengene fandt lerkuglerne frem , så skolegården undertiden mindede om et kasino med spillelystne, der dystede ved de hjemmelavede kuglespil. Man spillede "terre" og samlede hønseringe.

Ved de første rigtigt varme dage, vågnede så lysten til at komme til stranden. Selvom Hvidovre ligger ved vandet, var det ikke lige her man skulle bade. Kalveboderne er ret lavvandet og den nærliggende losseplads samt diverse kloakudløb gjorde det betænkeligt at dukke sig her.

Allerede i slutningen af 1940'erne skulle man længere ud af Køgevejen for at finde acceptable forhold. Det nærmeste, for mit vedkommende, var "Neptun", ved Brøndby Strand. Badebukser og håndklæde og så af sted, hvis cyklen ellers ville.

Mit ungdommelige køretøj havde det med at strejke på de mærkeligste tidspunkter. Så kunne det ikke "holde luft" eller ganske simpelt være punkteret eller kæden hoppede af. Det var derfor vigtigt at medbringe cykelpumpe og lappegrejer, hvis man ikke blev nødt til at trække monsteret.

Det var en tur på ca. 5 km., der dog for det meste gik godt. Ned ad Hvidovrevej, ud ad Brostykkevej, forbi Kasernen og så langs med Volden , forbi gartnerierne og jordbærplukkerne og til slut et stykke ad Køgevej,-- så var man der.

"Neptun" lå på en af de mange Brøndby strandgrunde, der gik fra Køgevejen og ud til vandet.
Ejeren var gartner Frømming, der havde indrettet stedet til et "Sommerparadis" . Ved indgangen var et billetskur, hvor man undertiden betalte et beløb, jeg ikke husker, så kunne man parkere sin cykel og begive sig ind i området, der må betegnes som behersket vedligeholdt.

Der var græsplæner til solbadning og et udsalgssted for sodavand og is. På pladsen var opstillet legeredskaber, f.eks. et ringspil. (En ring i en snor der skulle fanges på et søm). Alt sammen i lettere forfald. Det er muligt at stedet havde kendt til bedre tider før jeg begyndte at komme der. Jeg var for øvrigt meget godt tilfreds med tingenes tilstand og havde ingen grund til klage.

Man begav sig direkte til et langstrakt skur, som indeholdt omklædningsfaciliteter. Fik udleveret, mod betaling, en bøjle med pose til sit "habengut" og afleverede dette til bademesteren, der kvitterede med et nummerskilt man bar om håndleddet. - og så var man klar til at gå i vandet.

En meget lang badebro førte over de første hundrede meter med tang og siv samt mudder og dynd. Når man så var kommet derudaf, måtte man passe på ikke at kollidere med modgående eller passere medgående med forsigtighed. Man kunne risikere at køre af sporet og lande i sumpen dernede.

Vel ankommet til den yderste ende af badebroen, kunne man endnu engang omklæde sig i læskure derude, et for Herrer og et for Damer.

En slimet trappe af træ førte ned i bølgen den blå og man befandt sig nu i en vanddybde på ca. 50 cm .. en vandretur længere ud endte med en mulighed for at svømme et par tag. Her var der også forankret en tømmerflåde og i vandet opstillet en rutsjebane.

Når man således havde muntret sig i rum tid gik turen tilbage mod land, gerne i løb, da det undertiden var koldt at komme oven vande.

Således gik mangen en sommerdag.

Mit udsagn kan lyde lidt kritisk, men ikke desto mindre, det var forholdene .... og det var jo ikke så ringe endda.

Trods tiltagende forurening eksisterede stedet til omkring midten af 60'erne.

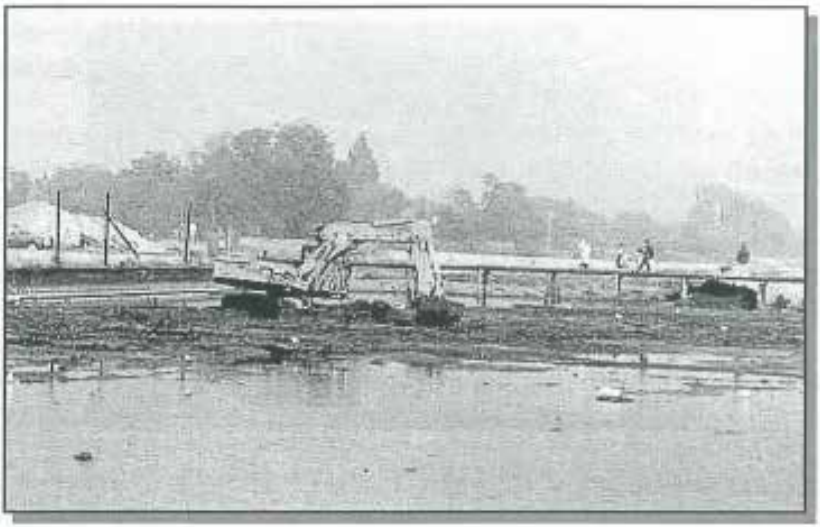

Vi ønsker vore medlemmer en god jul og på gensyn i det nye år
Redaktionen.

Da Valby Gasværk sprang i luften

Mange husker endnu dagen da Valby Gasværk sprang i luften.
Det var lørdag formiddag d. 26 september kl. 9.35. Man ved hvad man foretog sig da et kæmpebrag lød over hele byen. Alle styrtede ud på gaden og stirrede ... var det en atombombe .... eller hvad var det?
Her er endnu en skildring. oplevet af en, dengang, 10 årig Hvidovredreng.

Valby Gasværk før ulykken Foto: Valby lok.hist.

I efteråret 1964 gik jeg i 3c på Præstemoseskolen i Hvidovre. Dengang gik man stadig i skole om lørdagen. De yngste klasser holdt til i den lille gård. De havde klasselokaler i den lave etplans bygning mod øst (mod Hvidovrevej og Valby). Mellem denne bygning og resten af skolen var der et flisebelagt område, som førte op til skolens hovedindgang. På den anden side af ?ette område var der en toplansbygning, som rummede de større klasser (væk fra Hvidovrevej og Valby).

Jeg boede i en villa vest for skolen. Mellem villaen og skolen lå et kolonihaveområde og mellem skolen og Hvidovrevej lå en større rækkehusbebyggelse. Disse rækkehuse havde næsten lige fået installeret nye oliefyr.

I 1964 var oliefyr noget "nyt". De færreste kendte til oliens måde at reagere på. Mange troede at olien kunne brænde og eksplodere ligesom benzin - og hvordan skulle de også vide andet. Indtil man fik installeret oliefyr, havde man varmet op med fast brændsel. Der skulle arbejdes noget for at få fast brændsel til at brænde - og nu, som et trylleslag, blev der sprøjtet olie ind i fyret og olien antændes nemt og hurtigt. Mange var dog helt sikre på at et oliefyr eller en olietank kunne springe i luften, uden videre.

Om formiddagen den 26 september 1964 var jeg som sagt i skolen. Vi sad i klasselokalet, der vendte ud mod det flisebelagte område. Jeg mener vi havde Hr. Ditlevsen som lærer. I så fald havde vi geografi i den time. Pludseligt lød der et øredøvende brag. Vinduerne vibrerede kraftigt. Jeg kiggede ud og så alle fuglene på skolens område lette på en gang - og i det samme så jeg i vinduerne på førstesalen i den anden skolebygning, en genspejling af en rød og gul eksplosion, rejse sig op i luften.

Jeg var åbenbart ikke den eneste i klassen, der havde set dette. Der var flere der råbte op om, at det måtte være et oliefyr, som var sprunget i luften. Det var klart, at eksplosionen var sket øst for skolen, så det var ikke oliefyret hjemme hos os. De 4-5 klassekammerater, der boede i rækkehusene, regnede alle med, at det var deres oliefyr, som var sprunget.

Alle styrtede ud i gården. Herfra kunne man se en tynd røgsøjle stige op noget væk og ned mod Hvidovrevej. De elever der boede i den retning løb hjem for at se om det var deres oliefyr og om der var sket familien noget. Læreren søgte forgæves, at holde dem tilbage. Han fik dog efterhånden gennet resten af eleverne ind i klassen og undervisningen fortsatte ufortrødent. Man var på dette tidspunkt endnu ikke klar over ulykken og dens omfang.

Da jeg kom hjem fortalte min far mig, hvad der var sket.

Han var hjemme den lørdag, hvad der var unormalt, men firmaet, som han arbejdede i, havde indført en prøveperiode, hvor de ansatte havde lørdagsfri i sommerhalvåret.

Han stod på en stige, op ad huset, da eksplosionen skete og troede først at det var et af kolonihavehusene, hen mod skolen, som var røget i luften. Han råbte til min mor at hun skulle ringe til alarmcentralen og fortælle hvad der var sket. Herefter tog han og et familiemedlem, der var på besøg, hver deres cykel og kørte hen mod kolonihaverne. Han kunne snart se, at ulykken var længere væk og troede nu at det var skolens fysiklokale der var arnestedet. Hans nervøsitet steg noget, da jeg, hans søn jo var på skolen, og han cyklede hurtigt tilbage . Allerede ved havelågen råbte han til mor at hun skulle kalde alarmcentralen og fortælle at det ikke var et kolonihavehus men skolens fysiklokale der var eksploderet.

Mor beroligede min far og fortalte ham så, at det var på Valby Gasværk ulykken var sket. Da han var cyklet af sted havde hun, uden held, forsøgt at komme igennem til alarmcentralen, hvad selvfølgeligt var umuligt, da mange i Storkøbenhavn ringede dertil på en gang.
Hun havde derfor tændt for transistorradioen, og tunet ind på politiets kanaler og der hørt, hvad der var sket. Dette var dengang dybt ulovligt, men alle familier, med respekt for sig selv, havde en radio stillet ind på politiets kanaler.

Bortset fra tilbygninger til Præstemoseskolen, ser området faktisk ud i dag som dengang.

Lars Vrist Poulsen. (red. PEH)

"Kløver på Taget " ..... af Poul Svemld. ·

Egnsspillet med premiere d.16. januar 2004 nærmer sig.

Endnu en gang skal as pekter af vores historie udsættes for dramatisering og glide hen over de skrå brædder på Teater Vestvolden. Det vel prøvede team af professionelle med forfatteren og dramatikeren Martin MieheRenard i s pidsen, med Lars Fjeldmose som komponist, dirigent og musiker og med Niels Secher som scenograf står igen for rammerne omkring årets egnsspil.

Har man været til egnsspilo pførelse i Hvidovre før, så ved man, at det er underholdning på et stærkt niveau, man bliver budt på. Man ved også, at det meste af det, man hører og ser på scenen er rigtigt - eller noget af det i det mindste.

Der er naturligvis igen rigtige historiske historier bag årets egnss pil. Udgangs punktet for stykket "Kløver på Taget" er nogle af de mange originale mennesker, som gennem tiden har befolket Hvidovres historie.

Man kan bestille billetter på Teater Vestvolden, tlf. 36 77 23 00, når man ved, hvornår man vil se forestillingen.
Man kan også købe aktier i egnss pillet. De fås i flere størrelser på 300.-, 500.- og 1.000,- kr .. Købet udløser et bestemt antal billetter i forhold til aktiens størrelse. Aktier i årets egnsspil er hvidovreborgernes oplagte mandel- eller julegaver.
Aktierne købes også på Teater Vestvolden, Høvedstensvej 47.

Egnsspillet o pføres over tre uger, og da vi ikke har verdens største teatersal, er der kun et begrænset antal pladser. Bestil hellere i god til og vent ikke på, at det går fra mund til øre, at forestillingen er fantastisk, for så er billetterne sikkert allerede solgt.

"Kløver på Taget" er et rigtigt lysts pil, hvor følelserne koger i mange gryder, men hvor retten er velkomponeret og mættende. Fra stykket kan vi afslutningsvis citere en af de vemodige hjemstavnsstrofer, hvor sangbarheden
klinger i baghovedet, medens ordene bringer os i stemning til at møde den lokale historie:

Jeg vil tilbage der hvor kragerne vender!
Jeg vil tilbage der hvor alle dem jeg kender -
De også kender mig!
Hvor alle dem man møder på sin vej
Siger hej - og hvordan går det så med dig!

Reserveret Post DK

Gør noget for lokalhistorien i Hvidovre !

Kom og vær med som "Kulturist".

Vi hjælper til ved div. lokalhistoriske arrangementer og møder dermed mange mennesker med interesse for den lokale fortid.

Meld dig hos.:
konst. formand Benny Riisager.
tlf. 3678 2968
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1. 2650 Hvidovre

Hvidovre Lokalhistorie

22.ÅRGANG NR.1 FEBRUAR 2004

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Husk ...Generalforsamling d.15 marts på Risbjerggård. Foto: Dan Olsen

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
2650 Hvidovre

Kommende Aktiviteter ..... sd. 2 Siden Sidst ..... sd. 3.
Vort Selskab er blevet 25 år ..... sd. Selskabets Formænd ..... sd. 7.
Indkaldelse til Generalforsamling. Regnskab / Bestyrelsen 2003 .....sd. 8.
Dengang på Køgevej ..... sd.12. Selskabets Vedtægter ..... sd.26.

Kommende Aktiviteter - 2004.

27 feb.- 14 marts. Udstilling i rytterskolen. kl. 13 -16.
Vor lokale kunstner Kirsten Schønnemann viser en ophængning af nutidige og tidligere værker.

15 marts kl. 19.00 på Risbjerggård. kl.19.00.
Ordinær Generalforsamling afholdes for 25'ende gang.
I den anledning udloddes 15 flasker rødvin blandt de fremmødte medlemmer . Efter kaffepausen vises en lille film. 10 flasker rødvin udloddes som · vanligt blandt rettidigt indbetalte kontingenter.

22 -28 marts. Udstilling i rytterskolen. kl. 13 -16.
Kom og se de smukke ting, der kan laves med quiltning. Sammensyning og polstring af f.eks puder, dyner og sengetæpper o.m.a. (Patch-work)
En sammenslutning af Quiltere viser deres arbejder.

5 april Hvidovre kirkes menighedslokaler Hvidovre kirkeplads 3. kl.19.30.
Lisbeth Hollesen og Kitt Boding Jensen, fra "Historiens Hus". fortæller om "Præstemosen", som de har studeret og undersøgt.

Hver mandag kl.10 -15 kan vi kontaktes på rytterskolens tlf. 364 7 3444.
meddeler Dan Olsen på hjemmesiden .: www.sitecenter.dk/rytterskole.

Alarmpladsen 3
Avedørelejren
Hvidovre Lokalhistorisk Selskab.
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.
e-mail.:hvidovrerytterskole@mail.dk

Redaktion.:
Per E. Hansen (ansv), Dan Olsen .
Medlemsblad trykt i 475 ekspl.
Deadline no. 2-2004. d.15 marts. 2004

Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv.
Historiens Hus, Avedørelejren. Alarmpladsen 3.
2650 Hvidovre Tlf.: 36 49 00 30.
e-mail.: lokalarkiv@hvidovre.dk
Åbent.: tirs.-ons. kl. 13-16. tors. kl. 14-18.

12 jan. Foredrag i Bibliotekscafeen.
"Hjælp - Normannerne kommer", var den dramatiske titel på denne beretning, reciteret af Morten Kirkegård.
Bayeux- tapeterne var baggrund for beretningen om danske og norske vikingers hærgen på de franske kyster i 800-900 årene.

16. feb. Foredrag i Bibliotekscafeen.
Vicekriminalinspektør Niels Kjøller fortalte om 40 års virke, ved politiet. Kjøller har skrevet en bog med dette emne, men her fik vi den ægte vare . Det var et interessant og undertiden spændende indblik i politimandens dagligdag gennem de mange år.
Mange medlemmer var mødt op til denne aften og de blev ikke skuffede.

Booking .: Medborgerhuset? ..... på grund af visse besværligheder med booking af Bibliotekscafeen afholdes generalforsamlingen denne gang på Risbjerggård.

Omdeling af Bladet?. Postvæsenet har opsagt vor aftale om distribuering af nærværende blad. Omdelingen vil fremover blive betragtet som almindelig brevpost til gældende takst. ..... Altså ingen rabatter.

Bestyrelsen betragter denne episode som et ubehageligt "hak" i vor økonomi. Vi arbejder på at finde en løsning på denne udfordring.

der har indbetalt kontingent senest den
te marts 2004, deltager i lodtrækningen
om 10 flasker god rødvin.

derne udtrækkes i kaffepausen ved vor
generalforsamling på Risbjerggård.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
22 November 1978 - 2003.

Biblioteksvæsenet i Hvidovre har en historie, som går langt tilbage i tiden. Den første læseforening nævnes så tidligt som 1841. Det er en beretning vi må have tilgode. Her regnes med det første egentlige hus, Hvidovre Kommunebibliotek, som blev indviet den 18 juni 1936.

Bygningen var opført på et tidspunkt da kommunen talte 8. 500 indbyggere, men da dette tal i løbet af 1960'erne nærmede sig 50.000, meldte behovet sig for en løsning med mere plads. Resultatet blev vort Medborgerhus, vedtaget af kommunalbestyrelsen i stor enighed, den 23 marts 1971.

Første etape rummede et nyt hovedbibliotek, som blev indviet og åbnet for publikum den 15 november 1972.
Grundstenen blev dog først nedlagt den 28 februar 1973, da man påbegyndte sidste afdeling, selve medborgersalen.

Hele projektet, Hvidovre Medborgerhus, blev indviet søndag aften den 18 november 1973 med et festligt arrangement. Festtalen blev holdt af borgmester Svend Aagesen og der var underholdning og bal i den nye sal bagefter.

Hvidovre havde fået sit kulturpalads !.

Her var plads til alle mulige kulturelle gøremål og fra den 1 qktober 197 4 indvies også et lokalhistorisk arkiv med fhv. landinspektør H.O.Nordlund som daglig leder.

Lokalhistorisk arkiv var en tanke, der havde rumsteret gang på gang, i mange år. Fuldmægtig Ernst Andersen var en ivrig fortaler. Han havde en kolossal viden om Hvidovre og så tid

ligt som 1938, skrev han et udkast til en bog om Hvidovres historie. Tiden var ikke interesseret og bogen blev ved tanken.

I 1961 var der så planer om et bymuseum i Rytterskolen, eller måske en ny bygning, som skulle placeres på Hvidovre Torv. Carlsberg bryggeriet var nævnt som sponsor, -- men det blev også ved tanken.
Nu havde man altså fået et medborgerhus og tilmed et arkiv for lokalhistorien. En lille kreds af Hvidovre-borgere dannede et selskab med det formål, at indsamle historier, billeder og andre facts om Hvidovres fortid.
Det blev det første "Hvidovre Lokalhistoriske Selskab", stiftet den 7 maj 1973, med daværende kb-medlem (A) og formand for kulturelt udvalg, Herluf Rasmussen , som formand.

Der blev i starten samlet ca. 3000 billeder, foreningsprotokoller, nogle malerier og en del personlige papirer fra det gamle Hvidovre, som blev afleveret til arkivet, men aktiviteten svandt lidt efter lidt for til sidst, at gå helt i stå.

Fuldmægtig Ernst Andersens domæne var i et kælderrum på Hvidovre rådhus. Ved hans død i 1976, blev rummet tømt og en hel del overført til lokalhistorisk arkiv.

Det var måske ved denne lejlighed at daværende kb-medlem Jens Kristensen fik ideen med at omforme selskabet til en forening med kontingentbetalende medlemmer. Ideen blev til virkelighed den 22 november 1978, hvor den stiftende generalforsamling fandt sted i Medborgerhuses studiekredslokale A.

Af de første bestyrelsesmedlemmer kan nævnes følgende .:
Formand Jens Kristensen, Næstformand Kjeld Jørgensen, Sekretær Birger Thomsen, Kasserer Eva Raae Schultz, suppleanterne Knud Weile og Sven T ønnesen samt Revisor

og revisorsuppleant Hans Møller og P. Hansen.
De to kb-medlemmer var Inge Larsen (A) , Palle Voigth (SF).

Fra denne første bestyrelse må især bemærkes
Jens Kristensen og Kjeld Jørgensen,
der er hædret som æresmedlemmer i vort Selskab.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab er blevet 25 år.

Selskabet har i alle årene bistået lokalhistorien med talrige arrangementer og budt på diverse foredrag , mange ekskursioner, rytterskoledage, udstillinger, samt støttet udgivelsen af lokalhistorisk litteratur og siden 1982, udgivelse af bladet "Hvidovre Lokalhistorie". o.m.m.

Vi kan så til gengæld glæde os over en stigende interesse for lokalhistorie - og over vort lokale domicil i Rytterskolen, samt det kommunale engagement for et værdigt lokalhistorisk arkiv i "Historiens Hus".

Vor kommende generalforsamling er nummer 25
i rækken af ordinære generalforsamlinger.
Den egentlige "Jubilæumsdag", den 22 november 2003, blev forbigået i stilhed i respekt for vor formand Harrys nylige død.

Bestyrelsen har imidlertid besluttet at bemærke dagen, ved at udlodde yderligere
15 flasker god rødvin blandt de medlemmer,
der møder op
til den 25, ende ordinære generalforsamling.
Altså udover de 10 flasker, vi udlodder blandt samtlige betalte kontingenter 2004.

Selskabets Formænd i de 25 år

Jens Kristensen.
Selskabets stifter
Æresmedlem
Formand : 1978—1989

P.E.Hansen
Næstformand 1986—1989
Redaktør
Formand : 1990—1992.

Dan Olsen.
(Hvidovre .Slægtsforskere)
Formand : 1993—2003.

Harry H. Schultz,.
Formand : marts 2003.
(død 30 sept.2003)

Indkaldelse
til
Generalforsamling

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Mandag d.15.Marts 2004. kl.19.00

Risbjerggård Hvidovrevej 241.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

25´nde ord. Generalforsamling

Dagsorden iflg. vedtægten af d. 17 marts 2003 .:

1. Valg af dirigent.
2. Formandens beretning.
3. Arkivlederens orientering.
4. Fremlæggelse af det reviderede regnskab.
5. Fastlæggelse af årskontingent.
6. Behandling af indkomne forslag..
7. Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter.
8. Valg af revisor og revisorsuppleant.
9. Eventuelt.

Bestyrelsen består af 5 medlemmer,
+ 2 medl. fra kommunens udvalg for kultur og fritid.
(perioden 2001-2005)

Der skal i lige år vælges 2 og i ulige år 3 medlemmer.

År 2004 skal der altså vælges 2 bestyrelsesmedlemm
Suppleanter, revisor / revisorsuppleant vælges for et å
Et nyt medlem til bestyrelsen skal vælges som substit
for vor afdøde formand Harry Schultz.

På valg er.:
Best.mdl, Dan Olsen, Eigil Jørgensen. (2 år).
Suppleanter, Jette Randal-Lund og Erling Groth (1 år).
Revisor.: Jens Chr. Nielsen (1 år)

Regnskab for 01.01.2003 til 31.12.2003

Indtægter:		Udgifter:	
Kontingent	27.875,00	D.L.F.	4.731,00
Tilskud	4.500,00	Admin.	4.388,20
Medl.møder	1.798,00	Medlmøder	6.271,00
Renter	819,64	Best.møder	2.153,50
		Blad.uds.	3.308,50
		Blad fremst.	10.758,75
		Udflugt	1.000,00
		Ny anskaff.	10.000.00
Ialt	**34.992,64**	**Ialt**	**42.610,95**

Indtægter	34.992,64
Udgifter	42.610,95
Underskud	**÷ 7.618,31**

Behold i g 01.01.2003		Behold ing 31.12.2003	
Bank	42.553,36	Bank	32.523,00
Giro	6.677,63	Giro	339,68
Ialt	49.230,99	Ialt	32.862,68
Kngt.02/03	- 8.750,00		
Underskud	- 7.618,31		
	32.862,68	Balance	32.862,68

Jg. formand

kasserer

Ovenstående regnskab er revideret og fundet i orden.
Indestående på bank og - girokonto er kontrolleret
med pengeinstitutionernes udskrifter.

revisor

Jens-Christian Hellesø

Hvidovre den 15.01.2004

Bestyrelsen 2003.

(konst.) Formand ..:

.Benny Riisager Ø.Kvartergade 11.st.tv. tlf. 3678 2968.

Næstfmd..:		vakant
Kasserer..: Eigil Jørgensen.	Hvidovrevej 98C.	tlf. 3647 0058.
Sekretær..: Dan Olsen.	Spurvehøjvej 17.st.tv.	tlf. 3678 8642
Redaktør..: Per E. Hansen.	Grenhusene 26.	tlf. 3649 2470.
suppl.1.: Jette Randal-Lund	Ø.Kvartergade 9. st.th.	tlf.3649 0659.
suppl.2.: Erling Groth.	Ege Alle 41.	tlf. 3677 2511.

kommunale Best.medl.:

Allan Fredskov	Svendebjergvej 1A,1.mf.	tlf. 3649 9606.
Niels Ulsing	Cl.Petersens alle 13.st.tv.	tlf. 3649 4636.

Revisor + suppl. :

Jens Chr. Nielsen	Kløverprisvej 26	tlf. 3675 1386.
Inge Larsen	Berners Vænge 7.2tv.	tlf. 3678 4736.

Forretningsudvalg:

vakant (f), Eigil Jørgensen. Benny Riisager.

Arrangementsudvalg.:

vakant (f), Jette Randal-Lund, Benny Riisager, Poul Sverrild

PR-Udvalg.:

Benny Riisager (f), Per E. Hansen, Dan Olsen.

Lok.hist. udvalg:

Per E. Hansen (f), Jette Randal-Lund, Benny Riisager.

Bladredaktion:

Per E.Hansen (f), Dan Olsen.

Dengang, på Køgevej.

Forretninger og virksomheder i 50´erne. fortalt af Ivar Poulsen.

Den 19. september 1950 flyttede min kone, Ritta, og jeg fra et værelse på Østerbro til en 2-værelses lejlighed i ejendommen nr. 236 på Gl. Køgelandevej. Vi havde boet på værelset i ca.15 måneder, det var dette værelse, der gav os mulighed for et giftermål, og et sådant var en klar betingelse i den videre kamp for en rigtig lejlighed.
Den fik vi så på Gl. Køgelandevej, selv om det glippede i første omgang. Vi havde gennem en annonce, via en annoncedame med telefon, fået en opringning fra en lejer på Gl. Køgelandevej 236 A, 3 sal. Han havde fået en lejlighed i den nye bebyggelse på Strandmarksvej, som han snart skulle flytte i, og samtidig fået lov til selv at skaffe en lejer til den gamle, så han ikke sad med udgifter til to lejligheder samtidig. - Ritta og jeg tog med bus (132) fra Toftegårds Plads vi kørte ad Vigerslev alle, Hvidovrevej, Stranden samt Strandmarksvej og endelig ad Køgevej til Stenstykkevej. (At vi kunne køre den anden vej rundt, fandt vi først ud af senere).

Med i bussen var bl.a. tre personer, en ældre mand og et ungt par. De stod af samtidig med os, jeg gjorde plads for deres udstigning, - de gik tværs over Køgevej, rundt om 236's gavl ved Stenstykkevej og ind i opgang A - vi fulgte lige efter. - De var også tilsagt til at bese den ledige lejlighed, ejeren havde fornuftigt nok sikret sig flere muligheder for afsætningen. - De to unge mennesker ville gerne tage over, og da de var kommet tre trappetrin før os, havde de førsteret. Surt show, men lejlighedens indehaver trøstede mig med, at hans svoger i opgang C, havde gode chancer for også at få tildelt en lejlighed i Danalund. Hvis det blev tilfældet, ville han bede ham tænke på os, når og hvis han skulle skaffe en ny lejer. - Jeg opfattede det som venligt ment men ret urealistisk at praktisere, men søreme om ikke svogeren ringede tre uger efter, vi var velkommen til at komme og besigtige hans lejlighed, så kunne vi

bedømme, om det var noget for os.
Det var som omtalt i opgang C, 1. sal. - Og vi slog til med det samme.
Ritta havde været glad for Østerbro med kvarterets gode indkøbsmuligheder - men hun blev bestemt ikke snydt med mulighederne i vort nye område. Der var masser af forretninger m.m., hvilket kan være vanskeligt at forstå i dag.

Gl. Køgelandevej begynder, som vel alle er bekendt med, ved Toftegårds Plads i Københavns kommune. Harrestrup å skiller de to kommuner, det er væsentligt området efter kommunegrænsen, jeg vil berette om, men der er lige et par enkeltheder på københavnssiden, jeg gerne vil have med.
På vej væk fra Toftegårds Plads lå på højre hånd, (landsiden som jeg fremover vil benævne denne side af vejen i modsætning til søsiden), kort før Vigerslevvej - "Cyklistpavillonen".

Jeg har tit undret mig lidt over, om det var et rent privat foretagende, eller om Cyklistforbundet stod bag. Stedet var nærmest som en privat villa, gulkalket
og med rødt tegltag. Det er for længst brudt ned for at give plads til den ret store ejendom, der er der nu.
Næste ejendom på samme side og beliggende på hjørnet af Gl. Køgelandevej og Vigerslevvej var dengang en lille Shell benzintank. Omkring 1952

gik der ild i en tankbil, der bragte benzin til tanken. Hele tankområdet blev antændt, alt brændte ned, og da det var genopbygget, var det i en betydelig større udgave. For få år siden blev dette anlæg revet ned for at give plads til en forretningsejendom med en stor Nettobutik.

På det modsatte hjørne men samme side lå den vidt kendte "Flaskekroen" med sine to flere meter høje ølflasker, henholdsvis Carlsberg og Tuborg. Den første gang, jeg stiftede bekendtskab med navnet, var som stor dreng, hvor jeg i et ugeblad under "Humor" læste om en mand, der ville købe stedet og følgelig spurgte efter prisen. " 35.000 og så tyve øre i pant for flaskerne.", lød svaret fra kromanden.

Lige ved Harrestrup å's passage under Gl. Køgevej var der i hjørnet af parken en blomsterhandel. Det føltes næsten, som var den bygget ud over skrænten ned til åen. Det var en ung pige, der passede forretningen, og den lå der i flere år.
Så er vi kommet ind i Hvidovre kommune, på søsiden af vejen, i nr. 221, blev der bygget en Esso-servicestation, indehaveren hed Albin Holm og åbningen fandt sted i november 1950. Han havde en datter, der var balletbarn, antagelig på det kongelige teater. I samme ejendom, hvor der også foregik bilreparationer, havde blikkenslager Kunkel værksted. Han foretog engang en reparation hos os i lejligheden, hvor vi boede og vi havde få dage forinden lejet og fået leveret et pianette til min kone. Kunkel spurgte, . om Ritta kunne spille på det, og da hun svarede bekræftende, ville han gerne høre et stykke. Ritta havde gået til spil i sine skoledage og spillede til husbehov, som man siger. Da hun stoppede, spurgte Kunkel, om han måtte prøve. Og så kom der musik ud af klaveret. Ritta var begejstret for haris evner, men også lidt pikeret, for han kunne jo godt have begyndt med at fortælle, han havde været barpianist ved siden af sin håndværkeruddannelse.

På pladsen nr. 223 var der flere virksomheder. Aage Pedersen handlede med gammelt jern, der var skindfarveriet "Lega" og John Kirkegaard hav

Linie 132 passerer Brosykkevej mod Toftegårds Plads Foto : HLA.

de en maskinfabrik "Joki". Han flyttede senere til den nuværende Tårnfalkevej, hvor han fremstillede kørbare gummitransportbånd. Nu ligger fabrikken på Mors.

I nr. 225 havde Th. Hansen tømmerhandel og på pladsen, nr. 229, havde Ernst Monrad en metalvarefabrik. Herudover holdt metalvarefabrikken "Kansas", Dansk Påhængsvognfabrik (Dapa) og metalstøberiet "Acme" til på samme plads. Ingen af disse virksomheder var jo, hvad man forstår ved forretninger, men det må være på sin plads at medtage dem i en oversigt.

På landsiden af Køgevejen, lige før Brostykkevej, var der i hjørneejendommen en kaffebar, og lige efter samme vej boede arkitekt Vennike i villaen nr. 226, som stadig ligger der. Jeg ved ikke om Vennike havde tegnestue hjemme, men der var i spidsen af haven et udstillingsskab med forskellige projekter i. Den spids ville i dag havde ligget nærmest midt på Brostykkevej, idet der senere blev foretaget en regulering af vejens udmunding i Køgevejen.- Kloakforholdene blev ændret ved samme lejlighed. Det var sådan, at Brostykkevejens niveau, halvtreds meter før udmundingen i Køgevejen,
lå ca. en halv meter under dennes, - og samtidig var kloakkerne underdimensionerede, så ved kraftigt regnskyl stod vandet ret højt på den sidste del af Brostykkevej og ind i de tilstødende haver.
Jeg har selv engang iført gummistøvler og med et fast greb i sadel og styr efter tur trukket et ægtepar gennem "vandmasserne".

I nr. 228 boede cigarhandler Larsen. Jeg kan ikke huske, han havde forretningen
der, men senere købtes bungalowen af Hasselriis, der havde
haft kiosken i nr. 232. - Der blev bygget et modul til i den vestlige ende og en legetøjs- og hobbyforretning blev resultatet.
Forretningen og dens daværende indehaver flyttede ned i Frihedens Center,
da det blev åbnet
Barber Quist havde en salon i nr. 230 i den lille udbygning nærmest mod
vejen. Han var også ejendomshandler og tilbød engang mig den 3.etages ejendom på hjørnet af Strandbovej og Lembrechts alle - for 35.000 kr. Mange penge dengang.
Som omtalt var der i nr. 232 en kiosk, der solgte tobaksvarer, havde tips-forhandling
og i øvrigt handlede med alt til faget henhørende.
Udenfor var der, som så mange steder dengang, en cigaretautomat. Det ses jo ikke mere. Kiosken lå i en selvstændig, lille bygning. På samme nummer, men i hvert fald så vidt jeg husker bygget sammen med den efterfølgende
bazarbygning, havde Ivan Jacobsen cykelforretning og -
værksted.
Bazarbygningen i nr. 234 var særpræget, lang og lav med pulttag. Den indeholdt fem forretninger udover cykelforretningen, alle med forskel-ligt

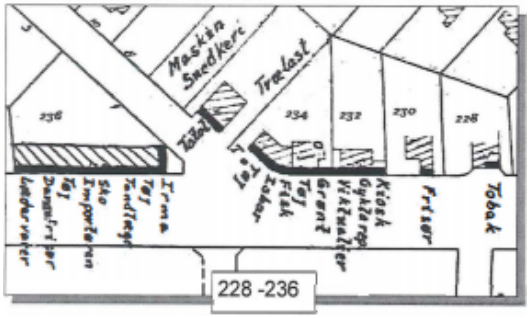

varesortiment.
Der var en grøntog frugtforretning med forskellige indehavere, Louis Pedersen havde en ret stor slagterforretning. Her var ”Sorte Kaj” ansat som slagtersvend.

Han var gift med Tom Belli’s datter, der også arbejdede der. Tom Belli var dengang et stort navn på Dyrehavsbakken, - det var ham med rum-ster

stangen. Det var noget nær det tætteste, vi kom på højere kultur i kvarteret dengang.
Der var en fiskehandler med fremragende varer, han beboede selv en villa på Stenstykkevej og på hjørnet var der chokoladeforretning, først drevet af E. Knudsen, kaldet "Chokolade-Knudsen", senere af et festligt menneske ved navn Monby.
Den største forretning tilhørte manufakturhandler Poul Nilsson.
På det tidspunkt, vi kom til stedet, boede han med sin kone og to børn i den sidste del af bygningen, hvor der var køkken, stue og soveværelse.
Så fik familien en lejlighed på 1.sal med altan i neden nævnte røde ejendom på to etager. Han fik derved mulighed for at udvide og benyttede sig af det Mange forretningsindehavere har et slogan, der på tryk fortæller om deres forretnings eller deres varers fortræffelighed. Nilssans var: "Det er en stor forretning, jeg har, der kommer mange mennesker forbi hver dag", men han anvendte det kun verbalt - og altid med et stort smil.

Udover arbejdet med sin forretning var han aktiv inden for Hvidovre Handelsstandsforening, hvor han var medlem af bestyrelsen.
Bygningen er nu væk, der er indrettet parkeringspladser på grunden.
To forretninger lige efter bazarbygningen blev regnet for hørende til Køgevej, selv om de lå på Stenstykkevej.
Den første var Gjedings tømmerhandel, der gemte sig inde bag ved den røde ejendom på to etager, der stadig ligger der, og som dengang var basis for frk. Andersens "Tatol" sæbeudsalg. I dag er ejendommen blevet offer for tidens trend og står med en grå, vandskuret facade.
Efter Stenstykkevej kom nr. 236, hvor Ritta og jeg boede i opgang C på første sal. Der var i alt fire opgange på bagsi

den af huset væk fra Køgevej. Huset var langt, og der var butikker i hele underetagen samt to forretninger på 1.salen. I opgang A havde Nayberg tandlægeklinik og i opgang B fandtes Norma Jensens damefrisørsalon "Topsy".

Første butik i gadeplan var en ret stor "Irma". Da det kom på mode, blev den fundet egnet til at blive indrettet til selvbetjeningsbutik.
Det var på et meget tidligt tidspunkt for indførelsen af den type forretninger.
Udover "Irma", som optog mange af etagemetrene, havde Asta Lind en lingeri- og manufakturforretning,
Der var en skotøjsforretning med skiftende indehavere, herunder Holger Sørensen, der også var fabrikant, og Kjeld Lund med rødder til den store skotøjsforretning på Val-by Langgade over for den nuværende Kvickly. En isenkramforretning under kæden "Importøren" holdt også til i huset, også den optog mange kvadratmeter, endvidere var der en forretning med herretøj, "Astof' hed den, på et tidspunkt, hvor den ejedes af Wagner Nielsen, handledes der også med manufaktur. I den yderste ende af huset holdt læderhandler Wilhelmsen til.
Huset næst efter, nr. 238, var en bungalowagtig villa, hvori kunstmaleren Eduard Borregaard boede med sin kone af vistnok østrigsk afstamning. Borregaard havde et stift ben, hvis ikke protese, hver dag cyklede han hen i kiosken efter en avis, og for ikke at skulle krydse Køgevej to gange, kørte han altid på fortovet - eller hvis det gik højt - på cykelstien, i den forkerte side hen til kiosken. Han havde jo ikke en egentlig forretning, men jeg mener, han havde atelier derhjemme, jeg har i hvert fald aldrig set ham på vej - eller komme hjem med - malergrej. Huset blev solgt til FDB, der lod det nedrive, og i stedet for blev der opført en selvbetjeningsbrugsforening. Den er igen lukket og i dag er der en anden virksomhed i huset
På vandsiden af vejen inden nr. 239 var der en mark, som lå en lille meter

under Køgevejens niveau. Her blev senere den lange, røde bygning opført, som i mange år husede bl.a. "Milow Radio". I vor tid anlagde drengene i kvarteret en slaggebane til cykelspeedway. Der var andre forskelligheder fra i dag. f.eks. var der høje vejtræer og vejbefæstigelsen bestod af chaussesten. De kunne blive meget støvede, hvis vejrliget bød på tørke, og når der så kom lidt regn, specielt støvregn, kunne overfladen blive glat som var den smurt med brun sæbe. Det medførte adskillige trafikuheld, bl.a. måtte en tankvognschauffør engang undvige en personbil, som roterede 360° over i hans bane, ved at køre tankvognen ned på speedwaybanen - og han havde ikke engang licens, det var ellers et ufravigeligt krav for at måtte bruge banen.

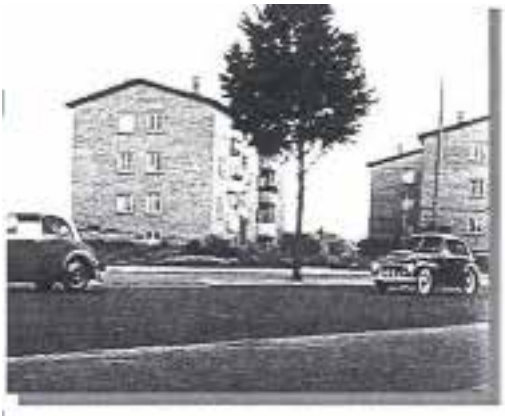

I nr. 239, den første af de fem ejendomme, som bærer navnet "Strandlund", var der indrettet bageri. AH. Eliasen stod for det de første år - vi boede overfor - men senere kom bagermester Bernandt til. Han stod i bageriet og hans kone i forretningen.
De havde en søn, der kom i bagerlære, efter at vi flyttede fra kvarteret, han overtog efter min hukommelse en overgang forretningen, men den har været lukket i mange år. Den unge Bernandt var en overgang kampbokser i Hvidovre Bokseklub.
I den næste ejendom, nr. 241, havde isenkræmmer Pausbæk forretning. Fru Pausbæk stod jævnligt i forretningen, der senere blev overtaget af Børge Nielsen. Børge, der var født i Grenå, og som jeg tidligere i drengeårene havde spillet fodbold imod, drev forretningen i flere år. Han blev senere ansat i isenkramafdelingen i Frihedens Tømmerhandel, flyttede derpå - stadig på Køgevej - ud til Knud Larsen, men døde desværre i en ret ung alder, medens han var ansat her.

Næste ejendom igen, **nr. 243**, rummede to forretninger, drevet af samme person. I den ene havde først Sigvald Larsen og senere Smollerup slagterforretning og i den anden viktualier.

Smollerups især kendte vi og hans kone, der var i viktualierne. Han stillede gerne op, når Handelsstandsforeningen havde træf med kunderne.

I nr. 245 i næstfølgende ejendom havde Ewald Andresen købmandsforretning. Ritta glemte aldrig den første gang kort efter vor indflytning, hun kom ind i forretningen for at handle. Med et dybt buk spurgte Andresen: "Hvad kan jeg gøre for fruen", hun var jo faktisk bare en "tøs" på 23 år.
Den sidste rigtige forretning på denne side af vejen i nr. 247 var oprindeligt en "Palma-butik", men i vor tid var navnet ændret til "Bonus" og indehaveren hed Rasmussen. "Bonus-Rasmussen" som han blev kaldt lokalt.
Han var omkring 1956 med i den gruppe, der i forbindelse med anlæg af et friluftsbad arrangerede byfester. Et år - og da var jeg selv med - var der på stadion kamp mellem "skatterødder" og skatteydere i en pushballkamp. Der var en fotograf fra fjernsynet til stedse, der optog billeder fra den spændende kamp og fra " 3. halvleg ". Den bestod af en øl til hver, jeg skyllede min ned i et drag, hvad der fik fotografen til at komme farende og bede mig gentage kunststykket. En ny øl blev bevilget mig, den fulgte efter den første, og kameraet snurrede. Til min store skuffelse var sekvensen ikke med i aftenens udsendelse. Antagelig var det redaktør Nøhr Møller fra "Hvidovre Avis", der havde skaffet os omtale i medierne, han var afgjort en af hovedmændene bag de sommerfester, der blev afviklet både før og senere. Et gennemgående træk i flere år var deltagelse af Odensegarden, med dens søde og veldisciplinerede piger.
"Bonus" var den sidste egentlige butik inden Strandmarksvej. Den gamle

gård, Beringgård, der lå lige efter l.C. Lembrechts Alle, blev jo ikke drevet som landbrugsejendom, den beboedes så vidt jeg husker af sognefogeden. Bagved gården på alleen lå en stor, flot villa, den ejedes af mørtelværkets direktør, Frømming, hans eneste handel på dette sted var da han solgte sin villa for en efter den tid høj pris, en boligforening skulle bygge et højhus, og det skulle gå stærkt. Noget faldt ikke i hak, det varede i hvert fald flere år, inden villaen blev revet ned, godt ramponeret af den lange ventetid.

Sidste forretning - lige før Strandmarksvej - var "Frihedskroen". Den var fra gammel tid et yndet udflugtsmål,

der var ofte baller i festsalen. Den endte sine dage som husly for det nyoprettede ”Frihedens Apotek”, det var omkring 1959 og den fungerede som sådan i flere år. Selve kroen forblev i drift flere år endnu, og det er ret vemodigt at tænke på, at det for 30 - 35 år siden var muligt at få serveret al den ål, man kunne spise med stuvede kartofler til for en ti’er.

Over på landsiden igen. Her var der en have, hvorfra et par ældre mennesker solgte frugt i sæsonen. Jeg husker den som beliggende på den vestlige side af hjørnet Hvidovregaards Alle - Gl. Køgevej. Den forretning var jo nærmest, hvad svenskerne kalder ”hemsløjd”, og så er det mærkeligt at tænke på, at få hundrede meter derfra på Hjørnagervej nr. 18, midt i et villakvarter, var der placeret to ret store virksomheder, Omnia Kapsler og en skotøjsfabrik (Holly Sko). Umiddelbart før samme Hjørnagervej i nr. 252 var der en markisefabrik og på selve hjørnet ligger der endnu et gult hus eller en villa, nr. 254, hvori virkede damefrisørsalonen ”hos Inge” og hvori urmager Wagn H. Olsen havde forretning.
På modsatte hjørne. nr. 256, havde bagermester Due domicil. Han bagte i

almindelighed brød af samme kvalitet som andre bagere i kvarteret, men hans Berliner Pfannkuchen var berømte helt i Hvidovre Nord. På næste grund i nr. 256 havde Bloch Madsen autoværksted. Nærmere enkeltheder kan jeg ikke fremkomme med, da jeg som vel nok 95% af beboerne i kvarteret ikke havde bil.

Men næste hus med virksomhed. nr. 268. var jeg kendt med. Der var endda hele 2 forretninger. Jeg handlede ofte hos A Jørgensen, der havde en ret stor isenkram her, i hvert fald var butikken meget dyb væk fra Gl. Kagevej, og dels havde Maigaard vognmandsforretning. d.v.s min viden om ham stammede fra, at han havde en bus. hvormed han jævnligt kørte ture til og fra Mors, som jo er min kones fødeø. Isenkræmmer Jørgensen flyttede i begyndelsen af halvfjerdserne ned i det da nye Frihedens Center og indrettede butik der. Så kom i nr. 270 den forretning, jeg oftest handlede i, når det da ikke lige drejede sig om fødevarer. Det var dengang nærmest et havehus, hvori Eigil Nielsen havde indrettet farvehandel Trods den begrænsede plads havde Nielsen et stort og alsidigt lager, og hans viden om varerne og deres anvendelse var dybtgående. Umiddelbart ved siden af i nr. 272 havde Aagaard dengang en ret stor møbelforretning.

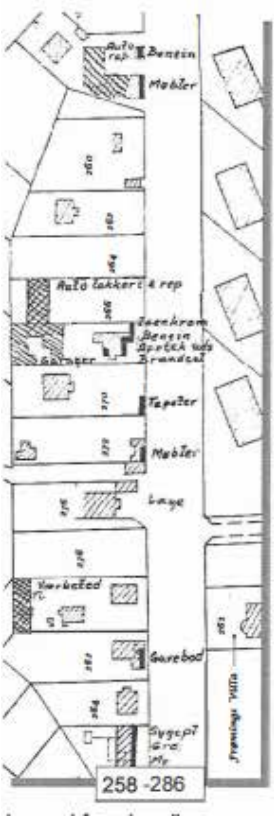

I nr. 274, i smøgen fra Gl. Køgevej til grunden bagved farvehandleren og møbelhandleren havde guldsmed Larsen forretning. Jeg skal ikke prale af, at jeg kan huske den, det eneste guld, jeg i mange år fandt det fornødent

at købe, var min forlovelsesring, og den var jeg i besiddelse af, inden jeg flyttede til kvarteret. (grunden, der i dag er bebygget af Hvidovrebo, blev dengang kaldt "Ingenmandsland")
Næste ejendom på vejen er nr. 276, var dengang en pudset villa i to etager. Her virkede den navnkundige dr. Ellum, en vikingetype, der cyklede rundt på patientbesøg i samme påklædning sommer som vinter. Omkring hans datter var der en kreds af unge mennesker, som man i dag ville kalde

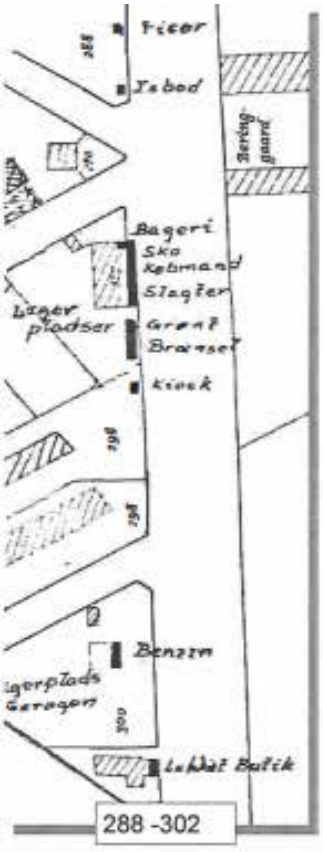

”jetsettere”. der kom i villaen, En af dem, en ung mand, der efter udsagn fra en af mine bekendte fra kredsen var dybt forelsket i lægens datter, havde ved flere lejligheder været oppe at flyve med en ven, der var sportsflyver Muligvis havde han fået lov at øve sig ved selv at tage pinden I hvert fald ”Lånte” han sent om aftenen den 25 oktober 1950. muligvis for at imponere pigen, et af Morian Hansens fly, OYDGE. ude på Skovlunde flyveplads. Ifig. Luftfartsdirektoratets rapport havde han ikke certifikat, men alligevel lykkedes det ham at få flyet i luften og få kursen sat mod Gi Køgevej. Vel fremme dykkede han ned over villaen og vennerne, muligvis flere gange, men på et tidspunkt gik det galt (Flyet var af typen ”Auster”. der ikke er det letteste at holde i luften, man skal faktisk være ret påpasselig med det, men det kan også være fløjet tom for benzin). Den unge mand mistede i hvert fald kontrollen på en kurs tværs af Køgevejen, i lav højde, og styrtede ned i haverne mellem lægens villa og nabovillaen i

nr. 278. Denne villa har et helafvalmet tag og et udhus med saddeltag, der ligger vinkelret på Køgevejen, og haven var adskilt fra Ellums have ved en

to meter høj, stærk hæk. Flyets hhv. venstre og højre vinge ramte tagryggen og hækken, og selv om det var en hård landing, og selv om flyet blev totalskadet, bevirkede den lidt specielle "landingsbane", at føreren faktisk overlevede i kun lettere såret tilstand.

Det kan være svært nu så mange år efter at huske nøjagtigt hvem der stod for de næste to forretninger i nr. 280 og nr. 282 En dame, hvis navn, såvel personligt som i forretnings-sammenhæng var Mimi, solgte børnetøj m.m. i nr 282. Mimi var gift med en kineser og forretningen i nr. 280 bar navnet ”Hombech Kinaforretning”, så der har sandsynligvis været en vis sammenhæng. I nr. 286 var der flere butikker, ”Hvidovre Parfume ved Poul Jensen, ’Køgevejens Radio’ samt Siggaard, der solgte frugt og indrettede så vidt jeg husker senere sin butik til vaskeri Der var et mejeri og endelig havde E Byigler et dameskrædderi I den trævilla. nr. 288, der stadig ligger på stedet havde Valdemar Pedersen frisørsalon.
Den vestlige. meget høje gavl på ejendommen nr. 286 blev ved en lejlighed anvendt til reklameplads for en ’tildæksreklame. ”Avon’, så vidt jeg husker. Det medførte et enormt svineri af farver og nedbrudt stilladsmateriale i Valdemar Pedersens have, så omfattende, at han følte sig berettiget til at anlægge sag mod reklamefirmaet da de ikke pr kulance selv ville rydde op eller betale andre for det. Resultatet af holm gangen kender jeg ikke. Kort efter trævillaen udmunder Cathrine Booths Vej i Gl. Køgevej. På det vestlige hjørne lå og ligger stadig et stort hus, der også i dag har nr. 292 og hvor Vald. Pedersen senere Mørk havde bageri. Umiddelbart

efter fulgte en bygning, nr. 294, som indeholdt tre forretninger. Murermester Villadsens enke, kaldet "Mormor", havde en skotøjsforretning, den blev senere overtaget af Erna Madsen. Der var en købmandsforretning, dens navn var vistnok "Centrallageret", og endelig havde Slagtermester lngrisch sin butik der. I lejligheden ovenover Skotøjstorretningen boede politibetjent Petersen. Han var landets første motorcykelbetjent og blev senere chef for Færdselspolitiets motorcykelafd. -- Han solgte jo godt nok ikke noget, han delte kun ud, men lidt kuriøst er det da alligevel.
Der var så nogle tomme grunde og først i nr. 300 var der en tankstation, i et af lokalerne her startede før omtalte frisør Valdemar Pedersen for øvrigt sin første salon. Som i dag, lå "Stjernekroen" i nr. 316.
I nr. 330 havde elinstallatør C. Andersen værksted, men ikke forretning. Der var en Gult-benzintank i nr. 340. På "den bare mark" lige over for Strandmarksvejs udmunding i Gl. Køgevej lå et lille træskur, hvor der var fotoforretning og sidste hus inden Hvidovrevej var den gamle, gule smedje. Efter Hvidovrevej fulgte i nr. 362 "Frihedens Tømmerhandel", der først for nylig er ophørt med at eksistere, selv om navnet har været ændret til "Nyboder Trælast". Videre mod Køge var der en Jansen benzintank i nr. 378 og virksomheden Forenede Benzinimport havde domicil i nr. 388.

I sidste halvdel af 1957 og de første måneder af 1958 byggede vi et hus på Agermosen. Så den 31. marts 1958 sluttede vor tilværelse på Gl. Køgelandevej. Vi fik mere plads at boltre os på, men også længere for at gå på indkøb. På Køgevej havde vi som omtalt alle forretninger inden for rækkevidde, i Agermose-kvarteret var der dengang også nogle små forretninger tæt ved, i forbindelse med haverne, men de rigtige indkøb krævede - og kræver - en tur på ca. en kilometer til Hvidovrevej.

Vedtægter for Hvidovre lokalhistoriske Selskab vedtaget på den ordinære generalforsamling 17 marts 2003.

§ 1 Formål.
Selskabets formål er at udbrede kendskabet til og vække interesse for lokalhistorien indenfor Hvidovre Kommunes område. Samt støtte bevaringsinteresser, lokalhistoriske udgivelser og anden formidling af den lokale historie.

§ 2 Organisation og tilhørsforhold.
Selskabet er en privat forening, der arbejder i nær tilknytning til Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.
Selskabet er medlem af Dansk Lokalhistorisk Forening.
Bestyrelsen består af 7 medlemmer – heraf 2 medlemmer valgt af og blandt Hvidovre Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg – samt 2 suppleanter.
Valg af de 5 ordinære bestyrelsesmedlemmer og de 2 suppleanter, 1 revisor og 1 revisorsuppleant foretages af den ordinære generalforsamling.
Arkivlederen deltager i bestyrelsesmøderne..
Foreninger, selskaber med videre, som arbejder med beslægtede emner indenfor Hvidovre Kommunes område kan associeres Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

§ 3 Generalforsamling.
Generalforsamlingen er selskabets højeste myndighed.
Den ordinære generalforsamling afholdes hvert år i marts måned, og indkaldelsen sker skriftligt med 14 dages varsel.
Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.

Ekstraordinær generalforsamling afholdes, når bestyrelsen beslutter det, eller når mindst 20 medlemmer begærer det ved skriftlig henvendelse til formanden med oplysning om dagsorden for det begærede møde.
Bestyrelsen indkalder da generalforsamlingen med 14 dages varsel som ovenfor anført.
Beslutninger, herunder vedtægtsændring, træffes ved almindelig stemmeflertal.
Følgende punkter skal behandles på den ordinære generalforsamling .:

1. Valg af dirigent.
2. Formandens beretning.
3. Arkivlederens orientering.
4. Fremlæggelse af det reviderede regnskab.
5. Fastlæggelse af årskontingent.
6. Behandling af indkomne forslag.
7. Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter.
8. Valg af revisor og revisorsuppleant.
9. Eventuelt.

§ 4 Medlemskab.
Generalforsamlingen fastsætte årskontingentet. Som medlemmer kan optages enkeltpersoner. Som medlemmer uden stemmeret kan optages foreninger, institutioner og virksomheder.

§ 5. Bestyrelse.
De af generalforsamlingen valgte bestyrelsesmedlemmer vælges for 2 år ad gangen,
således at der på lige år vælges 2, på ulige år 3.
2 suppleanter vælges for 1 år ad gangen.
Revisor og revisorsuppleant vælges for 1 år ad gangen.
Bestyrelsen konstituerer sig selv.

forsættes næste side

reserveret Post DK

§ 6 Økonomi.
Selskabets regnskab offentliggøres i forbindelse med den ordinære generalforsamling. Regnskabet følger kalenderåret.

§ 7 Selskabets ophør.
Til opløsning af Selskabet kræves en beslutning på en generalforsamling, hvor mindst en tredjedel af medlemmerne er tilstede. Er dette medlemstal ikke mødt, indkaldes ekstraordinær generalforsamling, som da er beslutningsdygtig uanset antallet af fremmødte. I tilfælde af ophør tilfalder selskabets formue Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv.

POSTEN

SKAL

UD

Fig.:
Hvidovre
Posthus

(Foto)
Dan
Olsen.

Hvidovre Lokalhistorie

22.ÅRGANG NR.2 APRIL 2004

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Snart blomstrer Kastanien igen .... Foto : Albrecht Herold.

Historiens Hus Hvidovre
Alamingladsen 3
Avedøreleiren
2650 Hvidovre

Kommende Aktiviteter ..... sd. 2
Tog på Hvidovrevej ..... sd. 4
Et par Gaver sd.13
Kassererens Suk sd.19
Bestyrelsen 2004 ..... sd.22
Siden Sidst ..... sd. 3
Skolebillede 1944 .... sd.12
Generalforsamling Referat ... sd.14
Hilsen fra Jens Kristensen .. sd.21
Vindere af Vin sd.23

Nr. 1- 2004

Kommende Aktiviteter - 2004.

Efterårets program er endnu ikke fastlagt.
Kun én ting er sikkert, nemlig datoerne for booking af lokaler.
Vi har sat os på følgende dage : 13/9, 11/10 og 15/11- 2004.
Adr .er : "Aktivitetssalen" ... Lille Friheden 1.
Adgang fra Strandmarksvej overfor Kalkager.

d.29 august afholdes Aeronautisk dag ved Avedøre lufthavn.
Opvisning med starter og landing af div. småfly ... m.m.
Vi håber her, at kunne præsentere et nyrestaureret KZ3 fly,
som fremtidigt bl.a. skal bruges til rundflyvning og
luftfotografering over Hvidovre.

Befæstningsdagen d. 26 september bliver omtalt i næste nr.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkevej 3.
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44
e-mail.:hvidovrerytterskole@mail.tele.dk

Redaktion.:
Per E. Hansen (ansv.), Dan Olsen .
Medlemsblad trykt i 475 eksemplarer.
Deadline no. 3-2004. d.15 august 2004.

Historiens Hus
Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv.
Alarmpladsen 3. Avedørelejren
2650 Hvidovre Tlf.: 36 49 00 30
e-mail.: lokalarkiv@hvidovre.dk
Åbent.: tirs.-ons. kl. 13-15. tors. kl. 14-18.

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

d. 23 - 25 april.
8 medlemmer af bestyrelsen deltager i Dansk Lokalhistorisk Forenings Årsmøde og Generalforsamling på Hornstrupcenteret i Vejle.

Siden Sidst v./ P.E.Hansen

d. 15 marts på Risbjerggård.
Generalforsamlingen blev afholdt på en mild forårsaften. Det var måske anledningen til at næsten 90 medlemmer mødte op. Udsigten til at redde sig en flaske rødvin, var måske en anden grund til det fine besøgstal. Men endeligt er der jo også muligheden for at det er egentlig interesse for vort Selskab og Hvidovres lokalhistorie, der er grunden.
Bestyrelsen var i hvert fald glade for det store fremmøde.

d. 22 - 28 marts i Rytterskolen.
Quilterne udstillede deres smukke arbejder til inspiration for mange besøgende. (269 gæster).

d. 5 april i Hvidovre Kirkes Menighedslokaler.
Lisbeth Hollesen og Kitt Boding Jensen, to friske piger fra "Historiens Hus", viste hvad de havde fået ud af at studere historien omkring " Præstemosen".

Grundet Postvæsenets ændrede holdning overfor kunderne, har vi foreløbigt besluttet at kuvertere bladetog sende det som alm. brevpost. De øgede omkostninger vi derved er udsat for, håber vi at kunne udligne på anden måde.
Vi er lutter øre overfor gode forslag.

Hver mandag kl.10 -15 kan vi kontaktes

på rytterskolen og tlf. 364 7 3444.

meddeler Dan Olsen på hjemmesiden . :

www.sitecenter.dk/rytterskole.

Tog på Hvidovrevej.
- et par uheldige episoder

Den første viadukt over Hvidovrevej blev bygget i 1846 ved jernbanens etablering. Udbygning af banelegemet til dobbeltspor og nye stålskinner, resulterede i en anden viadukt, da DSB overtog anlægget, i 1880.
Da man anlagde første stykke bane fra København til Roskilde bestræbte man sig på at gøre linien så plan som muligt, altså undgå for store stigninger og fald, der ville besværliggøre den fremtidige togtrafik.

Den største hindring var Valbybjerget ved Carlsberg. Her blev der fjernet store mængder grus, som bl.a. blev brugt til at etablere en jernbanedæmning på det lave terrain omkring Harrestrup Åen i Hvidovre. Den 8 meter høje dæmning slugte dog så meget grus, at man også måtte hente forsyninger lokalt. Det efterlod det ar i landskabet, der med tiden er blevet til Rebæk Sø

Viadukten fra 1880, set ca. 1935 ..... Foto HLA

Medens trafik på Vigerslev Torvevej (Vigerslevvej) kunne passere banen i barnhøjde, blev Hvidovre Torvevej (Hvidovrevej) forsynet med en smal viadukt, som besværliggjorde al voluminøs færdsel til og fra stedet. Først i 1940 blev viadukten afløst af en betonbro i forbindelse med DSB's modernisering af strækningen. Forberedelser af S-toget til Glostrup gjorde det nødvendigt at udvide passagen over Hvidovrevej med endnu et par broer, som blev bygget på hver side af 1940 broen og stod færdig i 1951.

Den sydlige bro bærer to indadgående spor for henholdsvis godstog og persontog, medens den nye nordlige bro gør plads til S-toget mod Glostrup

Broen fra 1940 bærer S-togsporet fra Glostrup og fjernsporet mod Roskilde. Mellem den sydlige bro og 1940 broen var der placeret endnu et spor, som imidlertid endte blindt med en stopbarn og uden broforbindelse.

Her ventede tiden på uheldet, ulykken eller katastrofen, som også kom.

Uheldet den 13 oktober 197 4. kl. 02.13
Toget kørte ned på Hvidovrevej,

var overskriften i Hvidovre Avis, som fortæller.:

En taxachauffør sad i første parket som vidne til togulykken ved Hvidovre Station natten til mandag. Han ventede på kunder ved taxaholdepladsen skråt over for stationen - kun ca. 15 meter fra ulykkestedet. Pludselig hørte han et frygteligt spektakel og så det store lokomotiv komme brasende ud på Hvidovrevej . ....

MY 1114 på afveje. . ... Foto: HLA

I en fart slog chaufføren alarm over radionettet og løb derefter over mod toget for at hjælpe eventuelt sårede. Togets fører var allerede hoppet ned på gaden, totalt uskadt, men naturligvis noget chokeret. I løbet af få minutter var redningskorps og

politi på ulykkesstedet og efter en undersøgelse af ulykkens omfang afblæstes katastrofealarmen ....

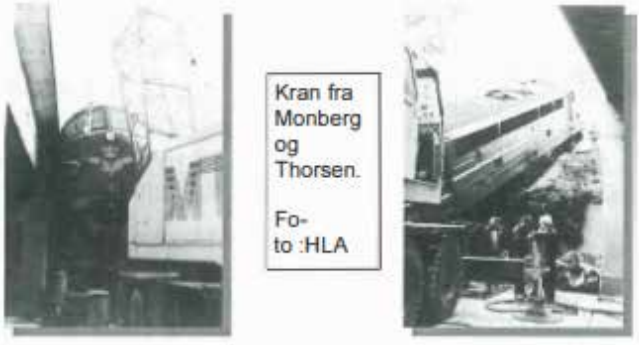

Hvordan skete det ? ..

Lokomotivets fører er sikker på at have set grønt lys, da han kommer nordfra ad et sidespor til hovedsporet til Korsør (fra Kbhvn Gb.). Hovedsporet var på dette tidspunkt optaget af et posttog (fra Kbhvn H.) hvilket godstogets fører dog ikke var bekendt med. Han ledes ind på blindsporet- men tror, det er hovedsporet til Korsør. For sent opdager han fejlen og bremser - men det er uundgåeligt, at lokomotivet påkører spærrebommen og kører ud over skrænten.

Det er held i uheld, at lokomotivet kører langsomt, og at det er et ganske lille tog med kun 10 vogne. Med en længere togstamme og lidt mere fart var ulykken ikke endt så blidt ...

mads

Hvidovrevej spærret i to døgn.

Redningsarbejdet skete fra Hvidovrevej, fordi DSB nødigt ville lukke af for banelinien til Fyn og Jylland.

Problemet var, at skulle DSB have sin egen kran ud på sporet, så ville man spærre for trafikken til Fyn og Jylland. Det var endda tvivlsomt, om denne kran kunne klare opgaven. Heldigvis viste det sig, at "Monberg og Thorsen" havde en kran, der kunne hejse toget nede fra.
Allerede tirsdag aften var man ved at få lokomotivet op, - men det gled ned igen. Efter dette uheld stillede politiet krav om, at DSB satte noget mere ind på at få ryddet Hvidovrevej og efter en hel nats arbejde, lykkedes det onsdag formiddag at få vejbanen fri.

Opklaringsarbejdet i forbindelse med togulykken påhviler først og fremmest DSB's teknikere. Politiet afhørte naturligvis togets fører umiddelbart efter ulykken, men det er DSB's havarikommission, der undersøger det videre forløb. Det er dog givet, at politiet ønsker at blive orienteret, løbende, da ulykken skete på offentlig område, - og måske af hensyn til en bedre sikring af blindspor, der fører lige ud til offentligt vejanlæg.
(artikel fra Hvidovre Avis, Okt. 1974. lettere redigeret af PEH.)

Lokomotivet bar betegnelsen DSB MY 1114, vejede 101,6 t., blev bygget i 1956, og udrangeret i 1994.
Ophugget af Fa. Henriksen i Århus, 1999.
iflg. www.Jernbanen.dk

Op igen ....

Foto : HLA.

Der skulle gå næsten 12 år, så var den gal igen.

Ulykken d.11 marts 1986, kl. 14.00

Denne gang kan man ikke bare kalde det et uheld, men
en tragisk ulykke, da det kostede et menneskeliv.

Hvidovre Avis kontaktede et øjenvidne, Keld Hermann, der
fortalte .:
Jeg var lige drejet ud fra parkeringspladsen ved Hvidovre Stationscenter
og var på vej mod broen, da toget pludseligt kom
ramlende ned ad skrænten 50 meter foran mig. Det lød som
torden, og først troede jeg, det var broen, der var styrtet sammen.
Jeg fik et ordentligt chok.
Var jeg kommet bare 5 sekunder før, havde jeg fået toget i
hovedet ...
Der gik mennesker på fortovet, og det er utroligt, at ulykken,
trods alt, ikke fik et større omfang ...

/ ME 1507 på Hvidovrevej. . .. " . ... Foto : HLA

Ulykken skete kort efter kl. 14.00, da godstoget, der var læsset med mange tusinde tons egetræsstammer, ved en skæbnesvanger fejltagelse blev rangeret ud på et 60 meter kort blindspor, der ender mellem de to broer ved stationen.
Farten var så stor, at ME-toget med et brag rutehede ned ad skrænten, pløjede asfalten op på Hvidovrevej for til sidst at ende centimeter fra fortovet på den modsatte side.
Togføreren blev dræbt, da han efter at være hoppet ud af førerhuset, ramtes af de tonstunge egetræsstammer, der kom væltende ned ad skrænten.
Baneledelsen oplyser, at man endnu ikke har fundet årsagen til ulykken.
(artikel fra Hvidovre Avis, 12 marts 1986 omred. af PEH.)

Lokomotivet bærer betegnelsen DSB ME 1507, vejer 115 t, er bygget i 1981. Stadig aktivt. iflg. www.Jernbanen.dk

Hvidovrevej totalt spærret .... Foto: HL

Følgerne af ulykken var en sen reaktion, der resulterede i at lukke dødsfælden med et betondække, mellem de to broer.
Nu kunne sporet forsætte, til stor tryghed for alle, ikke mindst trafikanterne på Hvidovrevej. Men der skulle lig på bordet.
PEH.

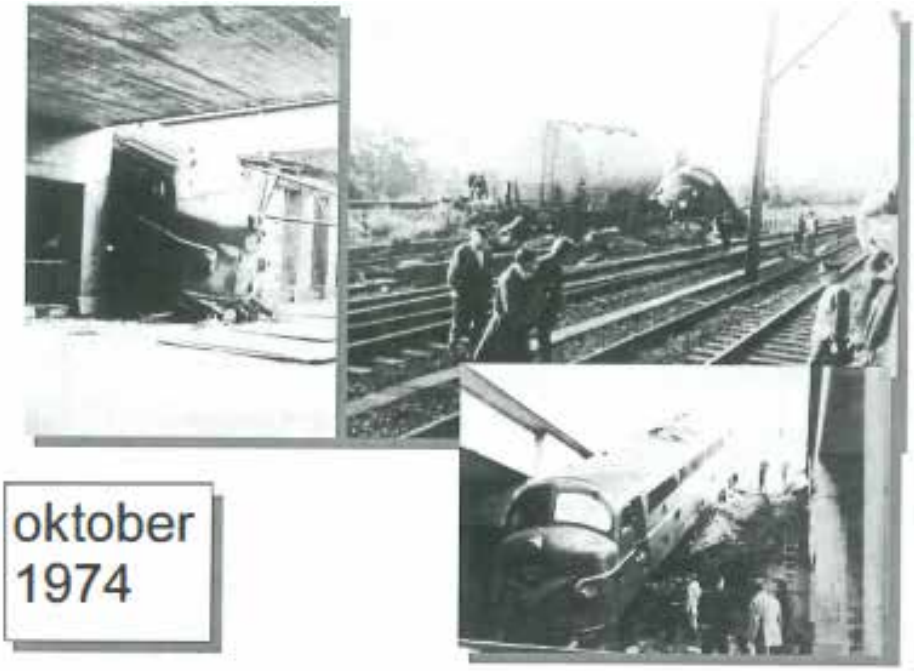

oktober
1974

marts
1986

Nu, 60 år efter, kigger jeg på mit skolebillede fra dengang, og konstaterer, at selvom jeg endnu husker mange, er der nogle navne, som er tvivlsomme og andre, som er helt forsvundet fra min erindring. Måske er der blandt læserne nogen, der kan hjælpe min "husker" på gled. I så fald er en kommentar meget velkommen.

1. Jørgen Olsen, 2. ?, 3. ? 4. Birger, 5. Palle Petersen, 6. Richard Ejlertsen, 7. John Ekelund Jørgensen, 8. ?, 9. ?, 10. ? Preben, 11. Ole Krabbe, 12. Jørgen Bech, 13. Benny Andersen, 14. ? Laila, 15. ?, 16. Marianne, 17. ?, 18. Lissi Frederiksen, 19. Jytte Laulund, 20. ?, 21. Judy Månsson, 22. ?, 23. Nina Olsen, 24. Anna Hanberg, 25. Judy Madsen, 26. Grethe Hansen, 27. ? Connie, 28. ? Lissie , 29. ?, 30. Benny Riisager, 31. Kaj Christensen, 32. Per Hansen, 33. Ib Friberg Knudsen og endelig 34. Klasselærerinden fru Madsen.
”Så er der ro i klassen, ellers kommer Madsen og stikker en på kassen”
PEH

En gave fra Kirsten Schønnemann

Kirsten Schønnemann var så glad for udstillingen i Rytterskolen, at hun kvitterede med en gave til HLS. Vi er til gengæld glade for at kunne vise lokalkunst af kvalitet og takker Kirsten for Billedet

Beringgård malet af Kirsten Schønnemann

- og endnu en foræring.

Hanne & Willy Faxholm har ryddet op i deres gemmer og fundet dette smukke billede af Hvidovres fortidige skoleskib "Jette Jan". De har foræret billedet til HLS, som vil lade det indgå i lokalarkivets depot af Hvidovre - prospekter. Fotostaten er dateret 197 4 og minder os om datidens J Sømands - Pædagogik. "Ak,ja det var dengang". Tak til Faxholm's

Referat af ord. generalforsamling no. 25. afholdt på Risbjerggård d.15 marts 2004.

1. Valg af dirigent. Inge Larsen blev foreslået ... og valgt.

2. Formandens beretning. ..... (ved Benny Riisager.)

Den 30 September 2003 døde vor formand Harry Schultz, og i mindet om ham har jeg skrevet beretningen sådan som jeg tror han ville have skrevet den..:

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har i dag 306 medlemmer og 49 institutioner og firmaer, en pæn lille fremgang, hvilket vi selvfølgelig er meget glade for.

Efter generalforsamlingen sidste år deltog vi, som sædvanlig, i Dansk Lokalhistorisk Forenings generalforsamling på Hornstrup Centret ved Vejle. (04/ 06 april 2003. Harry Schultz, Benny Riisager, Dan Olsen).

Årsmødets tema var "Langt højere bjerge" - og handlede om " Danmarks Bjerge og Bakker ". Mødet indledtes med et foredrag af forfatteren Mads Lidegaard over emnet : "Danmarks Høje – Sagn og Tro". Et godt foredrag, leveret af en yderst interessant fortæller.

Lørdag formiddag var der guidet bustur til Søhøjlandet, en skøn tur og levendegjort af landskabsarkitekt Bendt Nielsen. Om eftermiddagen var der foredrag af professor dr.jur. Inger Dübeck om dødsstraffens forandring gennem tideme. Et interessant og dog noget delikat emne.

Senere fortalte museumsinspektør ved Post & Telemuseet, Sune Chr. Petersen om " Ord i sigte - Telegrafiske spor efter dansk Guldalder ". Her var tale om et gammelt telegrafisk system med flag på høje master. (Et tidligt kommunikations-system).
Sidst på dagen var der den ordinære generalforsamling, som forløb efter den sædvanlige dagsorden. Her blev også berørt diverse emner, hvor man talte om hjemmeside, regionale møder, deltagelse i projekt " H.C.Andersen 2005 " og andre ting.

Søndagen indledtes med et foredrag ved adjunkt ph.d. Morten Stenak ffra Syddansk Universitet i Odense. Her handlede det om " Højene og kortene ". Et foredrag om Topografi.

Efterfølgende holdt lektor Erik Helmer Pedersen et foredrag om " Folkelige møder gennem tideme ".
Vi rejste hjem efter nogle gode dage og var tilfredse med besøget - også fordi vi får lejlighed til at mødes med og skabe kontakt til lokalhistoriske kollegaer over hele landet.

d.14 april holdt vi "Åbent hus" i Rytterskolen.
Her fik vi fik en god snak med både nye og gamle medlemmer.

Senere i april måned ansøgte vi Hvidovre Kommune om et tilskud til en ny PC, men desværre fik vi ikke nogen penge denne gang. Det gjorde, at vi på et senere tidspunkt selv betalte for en billigere løsning.

d. 3 maj var der arrangeret medlemsudflugt med bus til Køge, hvor vi på kunstmuseet så og fik fortalt om skitserne til Bjørn Nørgaards gobeliner. Derefter kørte vi til Førslev gamle købmandsgård hvor vi handlede i forretningen og derefter spiste vi nogle dejlige håndsmurte madder med hjemmelavet pålæg.

d. 24-25-26 juni havde Dan Olsen som sædvanlig arrangeret udflugter for skolebørn og bortset fra at Kommunen havde annonceret forkert måned, som derved reducerede antallet af tilmeldte elever, havde vi nogle dejlige dage.

Hele foråret og hen over sommeren havde Per E. Hansen og jeg selv arbejdet med at få udstillingen "Gartnerier i Hvidovre og Avedøre" op at stå, sammen med et par stykker fra Avedøre-selskabet.
Her må jeg takke Peter Holmelund fra Avedøre-selskabet for hans enestående hjælp i den periode da Per var syg. Udstillingen skulle bruges til åbningen af "Historiens Hus" og da ombygningen trak ud fik vi heldigvis lidt mere tid til at færdiggøre udstillingen til åbningen d. 2.oktober 2003.

d. 15 august var der medlemsmøde i "Cafeen", hvor oberstløjtnant K.A.Knudsen fortalte om Avedøre-lejrens sidste tid som militærlejr. Derefter fortalte byplanlægger Karsten Thøgersen om overtagelsen og fremtiden for lejren som beboelses- og kulturhistorisk center.

d. 6 oktober blev Harry Schultz bisat og derfor blev vort Selskabs 25 års jubilæum forbigået i stilhed.

d 13 oktober, Var der medlemsmøde i bibliotekscaféen, med Arkæolog Lene Høst-Madsen som taler .... og det var godt.

Hun berettede om udgravninger og fund på Dokøen og ved etableringen af det kgl. Bibliotek, i Københavns Havn.
Desværre blev det skæmmet af de problemer der opstod ved svingdøren i Medborgerhuset.

d.10 nov. i bibliotekscaféen, Poul Sverrild fortalte om udflytning til Avedørelejren og hvilke visioner han og Hv.Kommune har til området.

d. 04 -16 nov. holdt vi i Rytterskolen udstilling om Valby gasværk og dets eksplosive endeligt.

d.12 januar 2004 havde vi foredrag ved Morten Kirkegaard, om vikingerne i Normandiet på baggrund af Bayeux-tapeterne og klostrenes årbøger. Desværre var han en lidt tynd kop te, men man kan jo ikke være heldig hver gang.

Det var vi derimod d.16 februar, da vi havde vicekriminalinspektør Niels Kjøller på besøg, som fortalte om sit liv og arbejde blandt Hvidovres borgere og kriminelle. En nærmest overvældende succes.

Fra den 27 februar til den 14 marts har vi i Rytterskolen haft maleriudstilling af vor lokale kunstner Kirsten Schønnemann, der viste mange af sine pragtfulde billeder bl.a. fra Hvidovre. En udstilling der gav genlyd i kommunen. Ved ferniseringen var der ca.150 mennesker og med et dagligt gennemsnit på omkring 35 gæster, er det en af de bedst besøgte udstillinger vi har haft. Som altid stillede vores egne "kulturister" op og hjalp til, hele arrangementet igennem, der dagligt havde åbent fra kl. 13 - 16.
Kirsten Schønnemann var så glad for Rytterskolen og vor hjælp at hun donerede et af sine billeder til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, hvilket vi siger så mange tak for.

Vi har tilskrevet Kommunen om vedligeholdelse af Rytterskolen, såsom reparation af skodderne, rensning af tagrender, maling både inde og ude samt nye gardiner, men desværre er der ikke sket noget endnu.

Over en periode på ca. 3 måneder skriver vi klager til Hv. Kommune vedrørende den manglende vagtordning i Medborgerhuset, som giver sig udslag i de stadigt større problemer med svingdøren.
Vi har hele tiden ment, at det var et Medborgerhus og at det var os borgere der skulle have glæde af huset.

Den frustration som vi på den måde følte, gjorde, at vi den 28 januar 2004 bestiller "Lille Friheden" som samlingssted for vore medlemsmøder, ikke fordi vi tror at det er det ideelle sted, men mere for at være sikker på at kunne komme ind og ud.

Hvis jeg her til sidst skal komme med et bud på fremtiden, er det ..:
- at vi skal være mere synlige i bybilledet,
- at vi deltager alle steder hvor der er muligheder for at gøre opmærksom på os som en lokalkulturel forening,
- at vi sigter mod en foryngelseskur i vor bestyrelse, så vi på længere sigt vil være rustet til de udfordringer som medlemmerne vil stille til os.

Og hermed overgiver jeg beretningen til generalforsamlingen. ... TAK.

.... Forsamlingen godkendte beretningen.

3. Arkivlederens beretning.

Poul Sverrild gav en grundig briefing om arkivets tilstand i nye omgivelser og om div. nye tiltag . "Historien i Gaden" osv.
Beretningen håber vi at bringe ved en senere lejlighed.

..... Beretningen er orienterende og skal ikke godkendes.

4. Fremlæggelse af det reviderede regnskab.

Kassereren gennemgik regnskabet med sædvanlig grundighed. Han konstaterede et underskud på balancen, hvilket hovedsageligt skyldes en nødvendig anskaffelse af en computer.

.... Forsamlingen godkendte regnskabet.

5. Fastlæggelse af årskontingent.

Bladets fremstilling og udgivelse er blevet en belastning. Post Danmark har opsagt samtlige rabatordninger for distribuering af småblade, der herefter betragtes som almindelig brevpost. Dette betyder en væsentlig fordyrelse af vort blad. Stigende omkostninger i øvrigt taler for en nødvendig stigning af kontingentet. Kassereren foreslog en stigning fra næste sæson (2005), til 125 kr. (alm.) 100 kr. (pens.)

....Forsamlingen godkendte forslaget.

6. Behandling af indkomne forslag

.....Der forelå ingen forslag.

7 - 8. Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter .

Dan Olsen og Eigil Jørgensen var på valg.
.... De blev begge genvalgt for 2 år.

Et nyt bestyrelsesmedlem skulle vælges som substitut for afdøde Harry Schultz.
Bestyrelsens forslag, Ole Asbjørn Petersen, fhv. skoleinspektør på Sønderkærskolen, ... blev godkendt af forsamlingen.

Suppleant Erling Groth havde sendt afbud af familiemæssige årsager og kunne desværre heller ikke mere deltage i bestyrelsesarbejdet, ...vi siger Erling tak for den tid han har lagt i arbejdet hos os.

Han blev erstattet af bestyrelsens forslag, museumsguide Vagn Bacher, der sammen med Jette Randal – Lund, samt revisor Jens Chr. Nielsen og rev.suppl. Inge Larsen er valgt for 1 år.
..... blev godkendt af forsamlingen.

9. Eventuelt.

Kun en enkelt af vore medlemmer fandt lejlighed til at lufte sin utilfredshed - - -og det var endda over et vellykket arrangement, nemlig mødet med politimanden Niels Kjøller.
Damen kunne ikke forstå, at når man melder sin ankomst på vor telefonsvarer, var der alligevel ikke plads, når man kom til arrangementet.
Hun blev så vred, dengang, at hun gik hjem igen.

Det store frembud på det nævnte møde, kom også bag på bestyrelsen. Vi skaffede ekstra stole og gjorde ellers hvad vi kunne, til almindelig tilfredshed blandt de øvrige medlemmer.
Det er ofte vanskeligt at forudsige et besøgstal. Der er mange ting, der spiller ind. Først og fremmest, vejret eller måske noget i fjernsynet, det kan være interessen for aftenens foredragsemne eller noget andet.
Vor bestyrelse prøver at forudsige "Vejret", ved at lave nogle prognoser, dertil bruger vi vore erfaringer - og det går som regel godt.
Telefonsvareren er for os, en vejledning i bestilling af "Kaffe og Brød" og ikke en pladsreservation

Det er synd, at damen blev så vred,
når vi andre glæder os over et velbesøgt arrangement.

Den 25'ende ordinære generalforsamling sluttede med lodtrækning om 25 flasker rødvin. De heldige vindere fremgår af annoncen på side 23.

Formanden kunne så takke for god ro og orden og dermed slutte mødet.

PEH

Kassererens årlige suk !

Vi må atter konstatere, at der stadig er en del medlemmer, som endnu ikke har betalt kontingentet.

Såfremt Selskabet skal kunne fortsætte sine tilbud, i form af foredrag, udflugter, udgivelse af blad og lokalhistoriske skrifter, rytterskoledage m.m., er en fornuftig økonomi forudsætningen !.

Denne økonomi kan kun opnås ved, at indtægterne fra det årlige kontingent - samt medlemstallet - er nogenlunde konstant.

Derfor - hvis du ønsker at fortsætte medlemskabet - betal kontingentet, som helårligt er 100 kr., dog kun 70 kr. for pensionister og efterlønnere.

Det nemmeste og billigste er, at komme hen på Rytterskolen, hvor vi har åbent hver mandag og tirsdag fra klokken 11 til 15. Hvis du bruger posthus eller bank, er vort gironummer 664-9610.

Såfremt vi ikke har din indbetaling inden den 1. juni tillader vi os at annullere dit medlemskab !. Vi håber ikke det bliver tilfældet !.

Med de bedste ønsker for alle om en rigtig god sommer håber jeg vi kan mødes til en hyggelig og god efterårssæson.

Med venlig hilsen, Eigil Jørgensen, kasserer.

Generalforsamling 2004

En hilsen fra vort Æresmedlem Jens Kristensen

Hvidovre d.12/03- 04.

Til Hvidovre lokalhistoriske selskab !

Grundet bortrejse til Samsø, kan jeg desværre ikke være tilstede i Aften.

Jeg sender derfor et hjertelig tillykke med de 25 års jubilæum til Hvidovre lokalhistoriske selskab,
med tak for mange gode arbejdsår i lokalhistoriens tjeneste.

Held og lykke med Arbejdet i fremtiden.

De bedste hilsener. Jens Kristensen

Vi takker for de pæne ønsker fra Selskabets "grand old mann" og stifter. Vi benytter lejligheden til at kvittere med en hilsen og mange gode ønsker for Jens Kristensen på hans 85 års dag den 18 juli 2004.

Red.

Konstitution.

Umiddelbart efter generalforsamlingen, konstituerede bestyrelsen sig som følger.:

Benny Riisager, Formand. Ole Asbjørn Petersen, Næstformand.
Eigil Jørgensen, Kasserer. Dan Olsen, Sekretær.
Per E.Hansen, Redaktør.

Suppl. Jette Randal - Lund, Vagn Bacher.
Rev. Jens Chr. Nielsen, Inger Larsen.

Bestyrelsen 2004/05

Formand .....: Benny Riisager. ..... Ø.Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968. mail: bennyriisager@av2.dk

Næstfmd .....: Ole Asbjørn Petersen . ..... Grenhusene 53.
tlf. 3649 5785. mail: 5002701@bredalsparken.dk
Kasserer .....: Eigil Jørgensen. ..... Hvidovrevej 98C.
tlf. 3647 0058. mail: joerg@e-mail.dk

Sekretær .....: Dan Olsen. ..... Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642. mail: davao@tdcadsl.dk
Redaktør .....: Per E. Hansen. ..... Grenhusene 26.
tlf. 3649 2470. mail: pehansen@bredalsparken.dk

1.suppl. .....: Jette Randal-Lund ..... Ø.Kvartergade 9. st.th.
tlf. 3649 0659. mail: ral@hvidovre.dk
2.suppl. .....: Vagn Bacher. ..... Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434. mail: xx

Revisor .....: Jens Chr. Nielsen. ..... Kløverprisvej 26.
tlf. 3675 1386. mail: xx
Rev.supl .....: Inge Larsen. ..... Berners Vænge 7,.2.tv.
tlf. 3678 4736. mail: xx

KB-medl. .....: Allan Fredskov. .....Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606. mail: afe@hvidovre.dk
KB-medl. .....: Niels Ulsing. .....Cl. Petersens alle 13.st.tv.
tlf. 3649 4636. mail: niu@hvidovre.dk

Forretningsudvalg :
Benny Riisager (f), Eigil Jørgensen , Ole Asbjørn Petersen.
Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen (f), Jette Randal-Lund, Vagn Bacher.
Poul Sverrild
PR. udvalg :
Benny Riisager (f), Per E. Hansen, Dan Olsen.
Lok.hist. udvalg :
Per E. Hansen (f), Jette Randal-Lund, Benny Riisager.
Bladredaktion :
Per E.Hansen (f), Dan Olsen.

Vin ... !

Nedenstående medlemmer, der var tilstede ved generalforsamlingen, vandt hver en flaske vin.

Jørgen Phillipsen, Laurits Petersen, Benny Riisager, Inge Hansen, Keld Larsen, Agnete Nielsen, Lillian Riisager, Preben Thorsen, Birthe Gerdes, Mogens Stub, Ole A. Petersen, Gurli E. Nielsen, Elsted Jensen, Palle Hansen, Hanna Hafel.

Betalte kontingenter inden 1. marts, deltog i lodtrækningen om yderligere 10 flasker vin.

De heldige var ...:

Kirsten Olsen ..... Gl.Køge Landevej 220A, 1.tv.,
Verner Nielsen ..... Gl.Køge Landevej 259B, 2,
Dagmar Jensen .....Holmelundsvej 37 st.th.
Poul Sverrild ..... Risbjerggårds Alle 18,
Albrecht Herold .....Næsborgvej 16, st.th.,
Preben Thorsen .....Spurvehøjvej 8, 1.th.,
Mona Lise S. Madsen .....Sognegårds Alle 34,
Ole Nørgaard .....Dansborg Alle 14,
Marie Brøndén .....Rønnebærvej 11,
Ove B. Petersen ..... Hårslevvej 6,

Gevinsten kan afhentes på Rytterskolen, hver mandag og tirsdag mellem kl. 11.00 og 15.00.

Hvidovrevej 87A .... Foto : Dan Olsen.

Vi vil gøre *næsten* alt for, at du føler dig hjemme

Du er velkommen til at komme ind og få et gratis økonomitjek

JYSKE BANK

Gør en forskel

Hvidovrevej 87 A • Hvidovre
Tlf. 3638 2100 • www.jyskebank.dk

Hvidovre Lokalhistorie

22.ÅRGANG NR.3 SEPTEMBER 2004

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Lille Friheden .. Aktivitetssalen Foto : PEH

Indhold:

Kommende Aktiviteter ..... sd. 02
Siden Sidst ..... sd. 03.
Fra en svunden Hvidovretid .. Olga Pedersens erindringer.. sd. 04.
En Episode ..... sd. 11
Vindfløjen ..... sd. 13.
DLF´s Årsmøde ..... sd. 15
Krudtcafeen ..... sd. 18.
Kjeld Jørgensen fortæller om Sundhedskommissionen ..... sd.19.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmgården 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Kommende Aktiviteter - 2004.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

M d 13 09 . Lille Friheden: Fra ung til pensionist i Hvidovre".
Jens Kristensen, Selskabets fhv. formand og 85 års fødselar, fortæller om sit liv og virke. kl. 19.30

Søn.26.09. Københavns Befæstningsdag afholdes for 4. gang i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen og de andre kommuner , hvor Københavns Befæstning nu engang findes.
Langs Hvidovres del af Vestvolden bliver der arrangementer både på selve Volden, på Flyvepladsen, og i Krudtcafeen, syd for Gl. Køge Landevej.
I Avedørelejren bliver dagen markeret med kanonskydning!

Man.d. 11.10. i lille Friheden : " Renovation i Kbhvn gennem tiderne" Niels Jørn Hahn, der er adm. direktør for R98 , fortæller kl. 19.30.

Man.d. 15.11. i lille Friheden : Poul Sverrild beretter. Emnet er endnu ikke fastlagt.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.
e-mail. :hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
Redaktion.:
Per E. Hansen (ansv.), Dan Olsen .
Medlemsblad trykt i 475 eksemplarer.
Deadline no. 4-2004. d.15 nov. 2004.
Historiens Hus
Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv.
Alarmpladsen 3. Avedørelejren
2650 Hvidovre Tlf.: 36 49 00 30
e-mail.: lokalarkiv@hvidovre.dk
Åbent.: tirs.-ons. kl. 13-15. tars. kl. 14-18.
Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Arkivar Poul Sverrild

Siden Sidst

v./ P.E.Hansen

Sommeren er forbi nu og man kan se tilbage på perioden med blandede følelser. Det er "Vejret" jeg hentyder til. "Alle snakker om vejret, men ingen gør noget ved det", sagde Storm P. Drømmen om strandture og lune aftener med vennerne og grillen, har været lidt af et lotteri.

Så er der TV, det har været præget af Maraton-udsendelser. Kronprinsebryllup med efterfølgende Danmarksturne. Sporten bød på EM-fodbold, Tour de France og senest Olympiade. Alt sammen noget, der har sit publikum. Vi andre må tage til takke med en uendelig række af genudsendelser, medens vi skævede ud af vinduet, til den silende regn.

Nå- men den danske sommer kan man "regn e" med, "skønt du så ofte har svigtet mig", som der står i sangen. Tiden går sin gang og vi kan nu se frem til et forhåbentlig smukt efterår, med diverse arrangementer for vore lokalhistoriske venner.

I skrivende stund, kan vi se frem til åbningen af Krudt-cafeen den 28 august. Vi venter mange besøgende i forbindelse med Aeronautisk Dag, som er den 29. august, på flyvepladsen Avedøre. (se omtale side 18.)

Erindringer fra en svunden Hvidovretid.

Optegnelser fra Olga Pedersen, f. Olsen v/ P.E. Hansen.

Disse optegnelser fortæller noget om det, at være fattigt barn i Hvidovre Sogn omkring forrige århundredskifte.
Jeg har forkortet og redigeret lidt i teksten for at gøre stoffet lettere tilgængeligt
for læseren, men i øvrigt har jeg ladet den gamle dame fortælle med sit eget sprog.
Artiklen har tidligere været bragt her i bladet, det er nu 18 år siden, men jeg mener historien kan tåle en gentagelse.

Her er den så ! Red . .I 2004.

Først må jeg fortælle, hvem jeg er.
Mit navn var dengang Olga Olsen.
Jeg er født i Vigerslev den 30 januar 1884
og døbt i Hvidovre Kirke s.å ..
Jeg blev konfirmeret i Hvidovre Kirke 17 april 1898 .
. . . . . og dermed sluttede min barndom.

Far døde den 25 oktober 1896 og blev begravet 1 november. Han havde været syg i flere år af TB, det kaldtes dengang brystsyge. Vi var meget fattige, for mor var ene om at forsørge 5 børn. Der fandtes ingen hjælp dengang og hendes indtægt, hele min barndom, var på 60 kr. mdl. + daglig kost. Hun betalte 8 kr. om måneden i husleje og fem børn skulle have mad, fodtøj og de fornødne klæder, men trods det, havde vi en dejlig barndom.

Det var mor en stor sorg , at skulle sende os ud til andres varetægt, hun kendte af erfaring, hvad det ville sige. Fra hun havde været 15 år, var hun selv ene her i livet, ingen at beklage sig til eller søge trøst hos.

Når vi børn skulle forlade vores kære dejlige barndomshjem, var den eneste trøst, hun kunne give videre, ordene: "I skal vide børn, at hvor fattige vi end er, så står jeres hjem åbent for jer, i sorg som i glæde, så længe som jeg lever".

Rytterskoleelever År ca. 1900. Foto : HLA.

Jeg begyndte i Hvidovre Skole (Rytterskolen) i april eller maj
(ca. 1890) hos gamle lærer Larsen. Min modtagelse var ikke særlig god. Jeg havde knapt været i skole en time før jeg fik Larsens revtamp at føle. Den bestod af et meget tyk reb med store knuder. Han udtalte, at den havde min fader smagt , mere end en gang. Min fader var skolens uartigste dreng, men også den dygtigste. Lærer Larsen kunne ikke lære ham noget, min fader var dygtigere end Larsen selv. Fejlen var, at farmor sendte høns, kyllinger og æg, og det var der ikke noget
af, da jeg kom i skolen. Nu havde farmor nok med at klare sit eget udkomme, da der ikke fandtes folkepension. Nu var der kun fattighjælp og det var 1 kr. om ugen + et 8 punds rugbrød,
så der blev ikke noget til skolelæreren og det måtte vi fattige unger bøde for.

Der var kun to klasser i skolen, store og lille. Man gik 3 år i lille og 4 år i store.
Da jeg var 14 år og konfirmeret var skolen forbi. Mor fik en skrivelse fra fattig-forstanderen for Valby, Vigerslev og Hvidovre. Han hed Omø og det var ham, der havde bestemt, hvor jeg skulle tjene.

Den 1 maj 1898 kom jeg op til jordbruger Peter Olsen (Hv.gade. Matr. 21 b, 38a), men sikken en slaveplads. Op kl. 5 om morgenen, helt langt op ad Kettevej (37b), malke 4 køer og så hjem. Manden var flink nok, men konen, Caroline (Maren Olsen), var alt andet end rar. Hun undte mig ikke et ledigt minut. Kunne hun ikke finde på andet, skulle jeg krybe rundt på den store brolagte gårdsplads og luge ukrudt mellem kampestenene. Det var noget der sled på benene.
Deres vaskekone på gården kaldtes Klokker-Dorte. Hun gav mig det værste store tøj og mest skidne skjorter at skrubbe, og hvis de ikke var næsten helt rene, så hun kunne gå let hen over det, klaskede hun mig om ørene med det våde tøj.

Om mandagen var hun altid i dårligt humør, vi rullede altid en mandag og det var en af de gamle trækruller med store kampesten. En dag, vi skulle rulle, undlod hun at sige, at rullen skulle ned; der kunne hun have knust begge mine lår, Der var ingen plads mellem væg og rulle, så når rullen skulle ned hos mig, måtte jeg op på tæ'r. Jeg røg tværs over hughusgulvet og slog mig , så jeg ikke kunne gå.

Jeg var fæstet for den fyrstelige løn af 4 kr. månedlig, det var ikke engang til strømper og træsko. Caroline bebrejdede mig og sammenlignede mig med, at jeg ikke kunne nå det samme som to søstre, der var hos (Niels) Bonavent. De fik også kun en meget lille løn og var måske ikke så godt begavede, men de var 30 og 36 år og jeg var kun 14. Bonavents kone (Maren Bonavent) var for øvrigt søster til Peter Olsen.

Jeg måtte aldrig gå uden for porten på gården; jeg kendte alle de børn og unge , jeg havde gået i skole med i Hvidovre, men hun var vel bange for, at jeg ville fortælle, hvordan jeg havde det her.

Den førstkomne søndag efter episoden med rullen, var min frlsøndag. Da jeg var færdig til at gå, kom Olsen ud og spurgte mig om, hvor jeg skulle hen?. " Hjem", sagde jeg. "Ja", sagde han, "når du bedt mig om forladelse". " Hvis de tror, jeg er tosset, så tager de fejl", svarede jeg, "Ja, så må du blive her", sagde Olsen så.
Jeg lod som om jeg blev, men medens de gik ud i haven for at drikke kaffe, stak jeg af, bag om byen og ud over Grønnevej til Køgevej og videre til min mor i Valby.

Næste morgen tog min mor med ud til Olsen, der teede sig som en afsindig, men mor sagde: "Hvis de rører dig igen, så ved du hvor jeg bor". Det eneste gode jeg kan sige om stedet, var maden.

Da der var gået en måned , kom de og sagde , at de skulle bruge et fæste for vinteren. "Det er muligt", svarede jeg ," men det må blive en anden, for jeg rejser til november"

De næste jeg tjente hos i Hvidovre, var Kristen Nielsen (matr.21a) lige overfor Risbjerggård. Det var som at komme fra asken og i ilden, Der var ikke en ond kvinde, men to, kone Birthe og datter Sofie. Når jeg havde malket alle køerne, gik en af dem ned og begyndte at strippe dem om, og der var jo allerede blevet ny mælkedannelse. Når jeg skulle hente vand, ude ved posten, skulle jeg løbe ud, men måtte godt gå ind igen med vandet. Jeg blev aldrig så meget som budt på en kop kaffe, og i jordbærtiden fik jeg besked på at plukke jordbær og ikke æde mig mæt. De skulle nok holde øje med mig.
Jeg måtte ikke gå på toilet, eller på lokum som det hed dengang. Jeg kunne bare, når jeg var i marken, gå ned i en grøft.
Hvad gjorde det, at der var 6 mandfolk, som så det, det var jo

noget alle skulle. En søndag skulle jeg plukke 25 kg. stikkelsbær og male dem, det skulle bruges til vin. Deres søn (Jørgen) sagde, at det arbejde kunne hun ikke være bekendt at sætte mig til, det er mandfolkearbejde. Han var soldat og lovede mig, at efter middag ville han komme og hjælpe. Men ak og ve, mutter, hun blev grum. Nu må jeg bede dig forlade køkkenet, omgående, sagde hun.

Hvis vi fik søbemad, sagde hun, at jeg havde spist 4 stykker flæsk, trods jeg aldrig rørte noget af det. Det var de to drenge , som også tjente der, men dem var hun god ved, de var fra Hvidovre. Jeg havde ikke engang mit værelse i ro, det skulle de igennem for at komme i mælkekælderen.
Skulle jeg vaske gulv, måtte jeg ikke ligge på knæ, heller ikke bruge gulvskrubbe, men gå og bøje ned forover, hvilket medførte at jeg besvimede. Men jeg var jo heller ikke andet end en fattig tøs, det var umenneskeligt.

Så den 26 august 1902, tog jeg det tøj jeg kunne bære og så kastede det ud af vinduet og tog selv samme vej, for at lænkehunden ikke skulle gø. Min kuffert lod jeg stå, den var så stor , at den ikke kunne komme ud af vinduet. Da var kl. 2 nat. Jeg gik ud til min veninde, en halv times gang derfra. Jeg må have været meget modig. Jeg turde ikke, på grund af gamle gengangerhistorier om spøgelser, gå ind i nogle af staldene, og jeg turde heller ikke banke på nogle af dørene, for så ville hunden gø og den gamle Anders Dragon ville blive vækket. Det var ikke så godt, når han ikke havde set mig komme aftenen før.

Næste dag, da vi sad ved frokostbordet, kommer Kristen Nielsen uventet ind i stuen. Nå, så du har søgt tilflugt herude, var hans ord. Jeg forstår dig godt, men begriber ikke, at vi ikke kan have nogle piger. Du er den fjerde vi har siden den 15 april og til i går den 26 august.

Så kom jeg til "Friheden" lidt længere ude på Køgevejen. Havde de to pladser været som helvede for mig, var dette som at komme i himmelen. Gården tilhørte skuespiller Johannes Meyers far, så der var bestyrer på. Desværre varede dette kun et år, så blev vi alle sagt op. Meyers ældste søn Ejgil skulle overtage gården i eje. Nogle af tjenestefolkene måtte gerne blive, men de betakkede sig, på en gammel røgter nær. Mig ville han ikke have og jeg ville også gerne betakke mig. Han var ikke bange for at vise sig i uterlige stillinger overfor mig. Han var rigmandssøn og regnede ikke mig for det skidt han jokkede i.

Dette var lidt af mine livserindringer som barn og ung, indtil 1903. Så begyndte et nyt liv, på godt og ondt og lidt af hvert.
... Olga Pedersen.

Billeder : Rytterskolens elever ca. 1900 (HLA)
Emil Olsens ejendom I Hv.gade ca. 1956 (Olthaver)
Høvedstensgården 1940 (tegning af Laurits Christiansen.)
Frihedsgården 1965 (HLA)

En Episode.

af P.E.Hansen.

Der er mange Jens, er i Danmark og Jens Kristensen er heller ikke et sjældent navn. Det er betegnelsen på en person med solide rødder i den danske muld.
Men, når man nævner navnet, til en person i Hvidovre, er vedkommende, i hvert fald den ældre generation, straks klar over, hvad for en Jens Kristensen, der er tale om.
De siger :"Nåh, Jens Kristensen, han var medlem af kommunalbestyrelsen i mange år" eller "Jens, han er fra Samsø", "Det er ham med lokalhistorien og Rytterskolen".

Meget kan siges og fortælles om Jens. Jeg vil, ganske kort, berette om mit første personlige møde med den daværende formand for lokalhistorien i Hvidovre.

Jeg kom ofte på besøg hos Nordlund i arkivet og var medlem af Selskabet. Min interesse for lokalhistorien fik mig til, via brev, at ansøge om nærmere kontakt med sagen. Jeg fik et venligt svar, hvor man foreslog et møde med lokalhistorisk selskabs bestyrelse og jeg fik et tidspunkt for bestyrelsens næste samling.

Vel mødt, i god tid, stod jeg så i et studiekredslokale på Medborgerhuset og ventede. Pludselig gik døren op og ind kom Jens. Han smed nogle papirer på et bord og rettede et brysk blik mod stakkels jeg. Med kraftig stemme sagde manden :
" Hvad vil De, her kan De ikke være, her skal være møde?".
Jeg følte mig ikke spor velkommen, men inden jeg gav op, fik

jeg forklaret min tilstedeværelse. Så fik tonen en helt anden lyd. Den før så vredladne mand blev nu venligheden selv og bød på stol og mineralvand.

Mødet gik godt, men der gik et par år før Jens opdagede mit tilhørsforhold til Hvidovre Kommunes Centralarkiv. Fra 1985 og til Jens i 1990 overlod mig formandsposten, havde vi mange gode lokalhistoriske timer og sjove episoder, som jeg med venlighed ser tilbage på.

Kære Jens ! - Hvidovre Lokalhistoriske Selskab ønsker dig tillykke med de 85 år, vi håber du bevarer dit gode humør og dine historiske interesser og glæder os til at se dig frisk og karsk i mange år endnu.

P.E. Hansen/ Red

"Fra ung til pensionist i Hvidovre"

Vi kan nu glæde os til et møde med Jens Kristensen,
Mandag den 13 september 2004, kl.19.30

Jens har sagt ja til at komme og fortælle om sit liv og virke. Det skal nok blive ret fornøjeligt.

'I Bemærk! : Mødet foregår på vort nye mødested,
Aktivitetssalen, lille Friheden 1
Adgang fra Strandmarksvej, lige overfor Kalkager.
Bus 132 lige til døren.

VINDFLØJEN PÅ HVIDOVRE KIRKE

Haakon Rabjerg's bog om Hvidovre kirke (1948) er illustreret med tegninger udført af den gamle overlærer i Hvidovre, Laurits Christiansen. Bogens forside er smykket med en vignet, som forestiller vindfløjen på Hvidovre kirke.

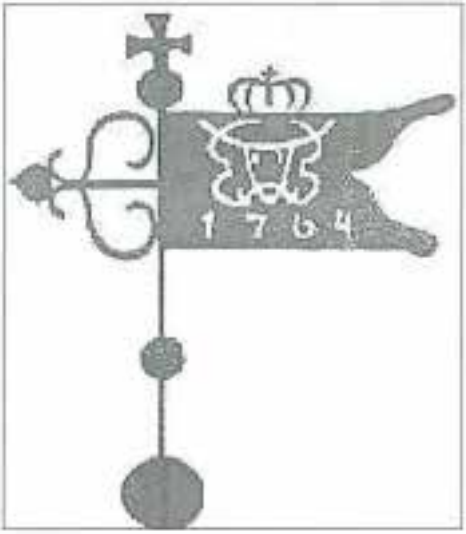

Vi har tilladt os at bruge denne vignet på omslaget af vort blad og bruge det fremover som bomærke for Hvidovre lokalhistoriske Selskab. Som begrundelse for dette valg, kan]eg fremføre følgende. Vi har, i et stykke tid, ledt efter et symbol, der kunne afløse det hidtil anvendte "Byhorn".

Byhornet har intet med Hvidovre at gøre. Derfor søgte vi efter noget andet og udskrev også en konkurrence i vort blad. Det gav intet resultat. Under forårets kirkebesøg fik jeg øje på Haakon Råbjergs bog, og her var jo det nye symbol. (Bladet nr. 1/1986)

Sådan indledes en lille artikel i dette blads nr. 1/1986. Årsagen til denne gentagelse, skal søges i bestyrelsens interne debat, om behovet for et nyt logo til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Kritikken af det nuværende motiv gik på, at det var usymmetrisk og derfor vanskeligt at indpasse i brevhoveder o. lign .. Efter en længere snak og fremlæggelse af flere nye eksempler, blev vi i bestyrelsen dog enige om at bevare det hidtil værende logo med motivet : Vindfløjen.

Vindfløjen blev anbragt 1764 på en tagkonstruktion, der dengang sad ovenpå kirken. Det var et ottekantet spir af bindingsværk og tækket med skiffer. Da tårnet blev bygget i 1790, forsvandt spiret, og vindfløjen skiftede til sin nuværende plads på tårnet.

Den består af en fløjstang med tre gyldne kugler og kirkens kors i toppen. På denne stang sidder vindfanen, der er forsynet med en kongekrone, kong Frederik d. 5's monogram, og årstallet 1764.

Hvis man kan personificere sådan en ting, er det ikke småting, den fra sin høje fornemme plads i byen, har været vidne til. Herfra har den oplevet landsbyen Hvidovre i fællesskabets tid og fulgt bønderne, da de flyttede ud på deres nye jorder ved udskiftningen (1779). Den så Sognets menighed, når de mødtes i kirken til diverse højtider, lige fra dåb og til begravelser. Nye gårde skød op i landskabet, og som årene gik, holdt gartnerierne deres indtog.
Den bemærkede den senere udstykning af parcelhusgrunde, som forårsagede en kraftig bebyggelse af området og en forøgelse af folketallet fra ca. 450 til de 50.000, der bor i det Hvidovre, vi kender i dag.

Vindfløjen er et unika, som fra sin plads i mange år, har været vidne til Hvidovre lokalhistorie. Dette symbol er et værdigt logo for Hvidovre lokalhistoriske Selskab.
P.E.H.

DLF Årsmødet . v/ Ole Asbjørn Petersen

Dansk Lokalhistorisk Forening afholdt sit årsmøde på Hornstrup Centret ved Vejle i dagene 23.- 25. april 2004. Årets tema var: Lokalsamfundet under kulturelt opbrud omkring midten af 1800-tallet. Fra bestyrelsen deltog Benny Riisager, Dan Olsen og Ole Asbjørn Petersen.

Veloplagte foredragsholdere skildrede det opbrud, der omkring midten af det 19. årh. prægede det danske kulturliv i alle dets afskygninger. Over hele landet måtte århundrede gamle mønstre mere eller mindre modstræbende give plads for en næsten total frigørelse, der var med til at slå døre op for et humant og menneskeværdigt samfundsprogram. "Kulturen" var ikke længere kun forbeholdt de få, men blev for mange over tid en uadskillelig del af hverdagslivet. Det foregik i H.C. Andersens tid, og flere af foredragsholderne var ikke sene til at knytte forbindelsen til det kommende H.C. Andersen år.

Konferencen indledtes af cand. mag. Helge Torm, der engageret fortalte om specielt Sorø og H.C. Andersens tilknytning til denne by, der på det tidspunkt var såre beskeden, ja, der var af "virksomheder" blot et pottemageri og 4 garverier. Det var nu heller ikke her, at H.C. Andersen slog sine folder, men snarere i samværet med vennen B.S.lngemann.
Helge Torm påviste, at H.C. i alt tilbragte 1/2 år i Sorø, hvad der jo ikke er ringe, når det forestående H.C. Andersen år står lige for døren.

Lørdag formiddag var årsmødet henlagt til Randbøldal Museet, der er et aktivitets- og besøgscenter for kunsthåndværk og vandkraft. Det kan ikke anbefales nok at besøge dette center, hvis man er på denne egn. Stedet ligger på en gammel fabriks-grund i det naturskønne Randbøldal 11 km. øst for Bil-

lund. I 1732 startede en papirfabrik, som i 1847 omlagdes til at fremstille garner og stoffer. Helt specielt ved stedet er lyden af vand fra såvel Vejle A som de mange kilder, der springer på grunden. Det skal opleves.

Foredragsholderen lørdag eftermiddag måtte melde forfald grundet sygdom, men det medførte, at mødedeltagerne fik lejlighed til at knytte kontakter og drøfte forhold af organisatorisk art. Specielt var det et problem for mange af de mindre kommuner, at den kommende strukturreform medførte usikkerhed om fremtiden.
Herefter fulgte et foredrag om borgerlig boligkultur ved cand. mag. Thomas Lyngby og de ændringer, der foregik i perioden 1830-1870.

Generalforsamlingen godkendte beretningen, der aflagdes af formand Erik Helmer Pedersen, og medlemmer på valg til bestyrelsen .ablev alle genvalgt. •
Sidste indslag i lørdagens program stod Karsten Eskildsen ,lederen af H.C.Andersen museet i Odense, for. Indsigtsfuldt, musisk og underholdende førte han os ind i H.C.Andersens Danmark og fortalte om de overvejelser og vanskeligheder, der ligger i forbindelse med afviklingen af festligholdelsen.

Samtidig fik han fortalt noget om H.C.Andersens litterære virksomhed, som nok kunne overraske en del af forsamlingen: 18 bind, 40 skuespil (hvoraf 32 er opført på danske eller udenlandske scener), 1000 digte og 4 operaer blev det til. Af operaerne kan det nævnes, at Liden Kirsten, der opførtes sidste gang i 1955, er den mest spillede opera i Danmark .

Årsmødet sluttede søndag med seniorforsker Margit Mogensens foredrag om : "Det fjerne og det nære i kunsten" efterfulgt af projektforsker ved Grundtvigakademiet Jes Fabricius Møllers indlæg om tidens åndelige bevægelser. Begge fore-

drag bidrog til en øget interesse og forståelse for det store kulturelle opbrud, der var tale om i perioden 1830-1870. Det er en spændende periode, og det kan anbefales, at særligt interesserede anskaffer sig eller låner Ove Korsgårds nyligt udgivne disputats.

Konferencen i Avedøre om "Foreninger og Kulturarv".

Københavns Amtsmuseumsråd havde indbudt til konference om emnet "Foreninger og Kulturarv" den 18. maj 2004 i Auditoriet i Avedørelejren. Der var deltagelse fra museer, arkiver, venneforeninger, historiske foreninger, bevaringsforeninger og politikere i Københavns Amt.

Fra vores forening deltog Benny Riisager og Ole Asbjørn Petersen. Den praktiske tilrettelæggelse stod Poul Sverrild og Historiens Hus for.

Det er rart at konstatere, at vi i Hvidovre kommune råder over nogle omgivelser og faciliteter, der gør det naturligt at placere en sådan konference netop her. Konferencen satte fokus på de mange foreninger i amtet, der på den ene eller anden måde arbejder med at sikre og formidle kulturarven.

Fra amtets side ønskede man at samle foreningerne, lære dem bedre at kende og give mulighed for, at foreningerne i fællesskab kan finde nye samarbejdsmuligheder og udveksle erfaringer. Det er der god grund til. Der er kommet en ny museumslov, der har medført en ny struktur- Kulturarvsstyrelsen er opstået og amtsmuseumsrådene blevet gjort frivillige- og den påtænkte strukturreform af amter og kommuner forventes også at påvirke foreningernes og museernes vilkår.

Trods den lidt usikre fremtid var der ved konferencens afslutning stor enighed om, at der skulle arbejdes videre med at fremme dialogen mellem de forskellige interessenter.

Krudtcaféen

Fredskrudtmagasiner er betegnelsen for en række depoter, som er bygget ind i Vestvoldens forløb fra Husum til Avedøre. De tjente oprindelig til opbevaring af den ammunition, der eventuelt blev brug for, i en given situation.
Efter Landbefæstningens nedlæggelse i 1920, blev disse rum overflødige og har stået delvis tomme lige siden.
Nu, i 2004 , har Historiens Hus sørget for at renovere et af disse magasiner, beliggende Gl. Køge Landevej 593A.
Med navnet "Krudtcafeen" venter man her fremover, at kunne etablere et ydmygt sted for lokale foreninger med diverse interesser indenfor kunst, sang, musik o. lign.
Der er gode muligheder for mindre udstillinger, ligesom det er muligt at balancere økonomien ved salg af kaffe, the, kage og vand.
Krudtcafeen er åbent alle lørdag/søndage i sept. kl. 13 -16.
Dog .
Københavns Befæstningsdag d. 26 sept. kl. 10 -16.

Krudtcafeen 2002 før renoveringen Foto HLA

Kjeld Jørgensen fortæller om Sundhedskommission og Sundhedsvedtægter.

Ja, - hvad er det - vil især de yngre nok spørge om?.
Lad os derfor først se lidt på baggrunden herfor.
I 1852 blev Danmark ramt af en større koleraepidemi - der oprindelig kom fra Indien. Man kaldte året - Koleraåret. Alene i København bortrev sygdommen 4 737 mennesker. Kolera er en infektionssygdom, der skyldes en bacille, der angriber tarmsystemet. Den gav anledning til voldsomme diareer med stort væsketab, udtørring og svækkelse - i sidste ende af dødsfald. Kun saltopløsninger kunne bedre tilstanden.

Samfundet måtte erkende, at der nu måtte gøres noget effektivt, for at undgå koleraen og helbrede den. Den 12 januar 1858 blev der således vedtaget en lov om indførelse af nogle sundhedsvedtægter. Der er i disse vedtægter truffet bestemmelser om bl.a. drikkevandsforsyning, spildevands og affaldsforhold, handel og kontrol med levnedsmidler- og endelig vaccinationer.

Bagved ligger, at hygiejnen i samfundet var for dårlig og medvirkende til epidemier. Mange har jo læst om de åbne kloaker og rendestene, der blandt andet flød med ekskrementer fra dyr og mennesker og om lokummer dengang også kaldt retirader i de københavnske baggårde. Alt dette hørte nu under sundhedsstyrelsen . Hertil var knyttet forskere og læger. Efter

hånden som landet fik større viden og erfaring, udvidedes de områder sundhedsvedtægterne angik, således at man medtog større gener i hverdagen som røg, damp, støj o. lign.
Alle kommuner har i dag en sundhedsvedtægt.

Sundhedspoliti.

En del af politiets arbejdsopgaver var at påse overholdelse af givne bestemmelser indenfor den offentlige hygiejne. Der blev ført tilsyn med fødevarer, bl.a. ved indkøb af prøver til laboratoriemæssig
undersøgelse - samt indretning og renlighed i slagter-, viktualier-, fiske- og vildtforretninger og endelig af restauranter.
Sundhedspolitiet behandlede også klager over røg og støj, samt sanitære mangler d.v.s. manglende toiletter til personale og gæster.

Mange af disse arbejdsopgaver blev senere lagt ind under kommissionerne, hvis vedtægter skulle godkendes af ministeriet.
Den lokale sundhedskommission valgtes efter indstilling fra partierne i kommunalbestyrelsen. Selv om det var et udvalg, kunne man godt være medlem af sundhedskommissionen uden at være medlem af kommunalbestyrelsen.
Kommissionen var udvidet med embedslægen, politimesteren og en dyrlæge med særlig viden om fødevarer og hygiejne.
Disse tre skulle rådgive og sikre, at de indenfor deres arbejdsområde gældende regler blev overholdt.

Ved overtrædelser kunne politimesteren rejse offentlig anklage med krav om straf, f.eks. bødestraf og dagbøder, indtil mangler og fejl blev rettet.
Heldigvis var der relativt få sager af den slags.

Kommissionen holdt et månedligt møde og havde en af kommunens chefer som sekretær.

Hvidovre Kommune.

I Hvidovre havde man en glimrende arbejdsfordeling i kommissionen.

Kommunen var delt op i distrikter. De politisk valgte medlemmer fik så hver et distrikt at skulle passe.
Når en klage blev indsendt til kommunen blev sagen med bilag sendt ud til det medlem, der havde fået området, hvorfra klagen kom. Vedkommende skulle så sætte sig ind i sagen, finde problemerne, herefter skulle man tage en samtale med klageren, men også med den person, der var årsag til klagen og til den der var ansvarlig for generne.
Det var nødvendigt at undersøge lokaler, maskiner m.v" Meningen var at forsøge at finde ud af, om man var ude i "småtingsafdelingen" eller om der var hold i klagen. Man skulle så forsøge at ordne sagen i mindelighed.
Det var ofte en god ide, at tale med naboerne, om de også var blevet generet. Resultatet blev så lagt frem for kommissionen og til efterretning, hvis den blev afgjort straks. Bagefter skulle man kontrollere om gener og ulemper og fejl blev rettet.
I modsat fald skulle kommissionen igen tage stilling til sagen og true - i første omgang, med bødestraf og dagbøder. De sidste kunne blive af væsentlig størrelse, hvis den ansvarlige var ligeglad og i lang tid forholdt sig passiv.

Kjeld Jørgensen erindrer.

Som medlem af den sidste kommission har jeg oplevet interessante sager, som jeg i følgende noter vil fortælle lidt om.

Det var altid spændende at være med dyrlægen på kontrolbesøg i forretninger, der fremstillede, behandlede eller solgte levnedsmidler, f.eks. iskager. Når der blev fundet fejl og mangler, kontrollerede man ved næste besøg om de var rettet.

Der er krav i bygningslovgivningen om eks. lokalernes loftshøjde, især ved oprettelse af nye butikker. Et andet problem var om rengøringen, også i krogene, var i orden. Temperaturen i kølediske og skabe skulle også kontrolleres.
I restauranterne skulle man se grundigt efter de hygiejniske forhold, især i køkken afdelingen. Toiletterne skulle også checkes.

I restauranter kunne der være problemer med støj fra musikanlæg, der generede omkringboende naboer. En almindelig undskyldning var, at personalet ikke kunne forhindre, at gæsterne skruede for højt op. Hvis klagerne fortsatte kunne man i sjældne tilfælde true med lukning af restauranten. Her skulle politiet medvirke.
Det var min erfaring, at der ofte "var bid", hvis man aflagde kontrolbesøg omkring midnat.

I sager om ulovligt husdyrhold, var det ofte hønsene, der gav problemer. Hanen vågnede tidligt og kykelikyede til stor gene for de omkringboende borgere.
I Hvidovre arbejdede vi efter en hjemmelavet ordning. Hønsehusenes vinduer skulle forsynes med mørklægningspapir, der først måtte trækkes fra efter kl. 7 om morgenen. Endvidere måtte man kun have 8 - 10 høns og kun een hane pr. familie.
Jeg erindrer en sag, hvor jeg desværre måtte kræve slagtning af den ene af to haner. Ved kontrol to uger efter ringede jeg på døren. Ejeren blev så forskrækket, at da han var i færd med at anrette den slagtede hane på et fad, tabte den på gulvet. Han sagde stille : 'Værsgo, så er der serveret".

Vi havde en sag, som kunne have udviklet sig til vold mod mig. Et ældre ægtepar klagede over meget sort røg fra naboens oliefyr. Jeg måtte erkende, at det var der en god grund til. Hertil kom lugten af den spildolie, der blev anvendt som brændsel. Jeg bad naboen om at stoppe dette foretagende.

Han blev så ophidset, at han tog en skruenøgle og med sprogets værste gloser, truede mig, hvis jeg ikke var ude af huset inden et par minutter. Naturligvis forsvandt jeg hurtigt. Ved be□andling af sagen i kommissionen, foreslog politimesteren, at Jeg anmeldte sagen som "trussel om vold mod embedsmand i funktion". Det kunne jeg ikke rigtig lide, ikke af frygt for "Voldsmanden", jeg frygtede derimod at klageren ville blive udsat for hævn.

Nogle mennesker klagede over at en familie havde anskaffet sig en abe - uden forudgående tilladelse. Det viste sig, at de havde transporteret aben fra Sverige til Danmark via færgen Helsingborg/Helsingør. Aben var klædt ud som baby og ingen havde bemærket noget usædvanligt.

I nærheden af banelinien til Glostrup havde vi en sag, som gav anledning til undren. I lang tid havde en beboer haft en hest gående i haven.
Den åd græs fra plænen, men ulykkeligvis forgreb den sig pa et tulipan-bed hos naboen. Hesten nød tulipanerne, men naboen havde ikke sans for den slags humor, han klagede. Vi undersøgte sagen.
Hesteejeren fortalte at hesten normalt stod nede i kælderen det meste af året.
Han fik besked på at sende hesten på rekreation til en gård pa landet. Det kneb med at overbevise hesteejeren, at vi mente det alvorligt.
Først da beløbet på de pådømte dagbøder steg voldsomt, gav han sig.

Min tid som repræsentant for sundhedskommissionen i Hvidvre var således beriget med mange pudsige episoder som Jeg i erindnegen mindes som en sjov tid.
Kommissionen blev nedlagt i 1976 og opgaverne fordelt på kommunalbestyrelsens faste udvalg.

Vindfløjen

Man på en vindfløj læser,
hvad vej at vinden blæser.
I Hvidovre man faktisk har,
et herligt gammelt eksemplar.
På kirketårnets tag den troner,
med kirke kors og kongekroner.
og fred´rik femtals monogram,
så man kan se, at det var ham,
der konge var og godt tilfreds,
i syttenhundred firetres.

Tekst og Foto: PEH.

Vi vil gøre *næsten* alt for, at du føler dig hjemme

Du er velkommen til at komme ind og få et gratis økonomitjek

JYSKE BANK

Gør en forskel

Hvidovrevej 87 A • Hvidovre
Tlf. 3638 2100 • www.jyskebank.dk

Hvidovre Lokalhistorie

22.ÅRGANG NR.4 DECEMBER 2004

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Krudtcafeens åbning Foto: HLS

Indhold:

Historiens Hus Hvidovre
Alandpladsen 3
Arendorelejren
2650 Hvidovre
.Kommende Aktiviteter ..... sd.02. Siden Sidst ..... sd.03.
Lokalhistoriens Byggesten ..... sd.04.
Krudtcafeens åbning (Referat) ..... sd.09.
Løst og Fast — om en periode og DUI ..... sd.12.

Kommende Aktiviteter - 2005.

Fre.d.14.01. Reception i Rytterskolen kl. 10 - 12.
Tertu Olsen, rengøringsdame i Rytterskolen, stopper sit trofaste virke gennem mange år. "Historiens Hus" og HLS afholder reception.

Historiens Hus
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Man.d.17.01. I Lille Friheden kl. 19.30..
Formand for Dansk lokalhistorisk forening. Erik Helmer Andersen fortæller om H.C.Andersen.

Man.d.14.02. endnu ikke tilrettelagt.

Man.d.14.03. i Lille Friheden kl. 19.30.
Generalforsamling.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.
e-mail.:hvidovrerytterskole@mail.tele.dk

Redaktion.:
Per E. Hansen (ansv.), Dan Olsen .
Medlemsblad trykt i 475 eksemplarer.
Deadline no. 1-2005. d.15 feb. 2005.

Historiens Hus
Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv.
Alarmpladsen 3. Avedørelejren
2650 Hvidovre Tlf.: 36 49 00 30
e-mail.: lokalarkiv@hvidovre.dk
Åbent.: tirs.-ons. kl. 13-15. tors. kl. 14-18.

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

På "Befæstningsdagen" kunne man i Historiens Hus, blive begavet med ovenstående smukke hæfte.
Projektet "Historien i Gaden" fortæller her med 20 historier, om Hvidovre i 3500 år.

Siden Sidst v./ P.E.Hansen

Det synes som om, at mange af vore medlemmer har godkendt det nye mødested i lille Friheden.
Efterårets arrangementer har været godt besøgt .

Vi indledte sæsonen med· en frisk og veloplagt 85 årig Jens Kristensen, der endnu engang kunne underholde en forsamling med sine oplevelser. Han er en fryd for øjet, såvel som øret. (13-09-04).

Så var der "Renovation i København gennem tiderne". Direktøren for R98, Niels Jørgen Hahn, gav en historisk gennemgang om fjernelse af skidt og møg i fortidens København.
Et interessant og underholdende foredrag. (11-10-04).

Poul Sverrild er altid sikker på fuld opmærksomhed. Han fortalte om arkivets seneste erhvervelser. Om afleveringer og fund af lokalhistorisk interesse. Han uddyber emnet i en artikel her i bladet. (15-11-04).
"Aeronautisk Dag" havde også i år, mange besøgende, som beundrede de udstillede veteranfly og diverse aktiviteter. Bader med is og pølser havde god omsætning . "Krudtcafeen", kunne fejre sin åbning i forbindelse med denne dag. Det må siges at være en succes, som kulturist Elin Riisager refererer her i bladet. (28/29-08-04)

(25-09-04).Ud over de nævnte foretag har "Københavns Be fæstningsdag" udmærket sig med en række arrangementer i og omkring Vestvolden.

Hvidovre deltog med diverse episoder i Avedørelejren og "Historiens Hus", ligesom "Krudtcafeen" også her kunne tegne sig for en stigende interesse hos publikum.

Lokalhistoriens Byggesten

v/ Poul Sverrild

Historien er summen af levede liv og deres frembringelser. I den betydning er historien al fortid. Historien er også beretningen om, hvad det var, der foregik, og hvordan det foregik.
Den første slags historie er der bare,· men den anden slags historie, beretningen, forudsætter, at der er nogen, der fortæller den.
Det er her byggestenene kommer ind i form af det materiale, som vi fortæller historien og historierne på baggrund af. Den del af Historiens Hus, som før hed Lokalhistorisk Arkiv, er der, hvor vi samler på byggestenene, så vi nu og i fremtiden kan skabe de fortællinger om fortiden, som giver vores del af Danmark, Hvidovre Kommune med de to gamle ejerlav Hvidovre og Avedøre, deres særlige profil og identitet.
Vores historiske samlinger rummer mange slags materiale som fotos, malerier, topografiske og tekniske kort, lydbånd og arkivalier. De handler alle sammen om vores geografiske område og om de liv, som er levet her. Et fælles træk ved næsten alle dele af samlingerne er, at de er kommet til som frivillige afleveringer fra private. Det er Hvidovre-borgere eller tidligere Hvidovre-borgere, som står for hovedparten af afleveringerne. En undtagelse er en række menighedsråd, som har deponeret deres arkiver hos os efter tilladelse fra Statens Arkiver.

Historiens Hus modtager omkring 100 afleveringer årligt af meget forskelligt indhold og omfang. Blandt de senere års afleveringer har jeg i det følgende valgt at vise tre af de mere specielle.

Den lille Hornblæser

I anledning af den forestående indvielse af Hans Peder Pedersen-Dans fornemme figurgruppe, En Moder, er der god grund til at vise den lille gipsoriginal af samme billedhuggers monument, Den lille Horn- · blæser, frem. Den modtog vi for få år siden sammen med en række andre effekter fra kunstnerens liv fra hans barnebarn. Kontakten blev tilvejebragt gennem dette blads redaktør, Per E. Hansen, som plejede den i en grad, så vi også kom til at overtage en række effekter fra kunstnerens hustru, Johanne Dan. Her skal vi især pege på figuren Åkande-plukkersken, som er permanent udstillet på Ryt-terskolen. Det er en aflevering, som er med til at kaste ny og spændende lys over en af landets betydningsfulde kunstnere. Historiens Hus udgiver ved indvielsen af En Moder en ny bog om værket, motivet og kunstneren bag.

Avedørelejren

Med placeringen af Historiens Hus i Avedørelejren er der naturligt kommet lokalhistorisk fokus på den-ne tidligere meget lukkede del af kommunen.

Vi har siden flytningen modtaget me-get forskellige arkivalier og effekter. Fra vagtprotokollen fra besættelses-årene over skruenøgler til kampvog-ne og et flot foto af Paradislejren, til en platte fra en håndboldturnering afviklet af 6. artilleriafdeling i 1932.

Afleveringerne er kommet vældig belejligt for arbejdet med den bog om Avedøre-lejrens historie, som afsluttes i begyndelsen
af det nye år. Bogen forventer vi udgivet sidst på vinteren samtidig med, at vi åbner en udstilling om Avedørelejren i Historiens Hus.

Vemmetofte-drengen
Ved indvielsen af Historiens Hus modtog vi blandt meget andet en lidt særpræget teaktræsfigur på omtrent 40 cm højde. Det er ikke den kunstneriske værdi, som gør. den interessant for os, for den er nok begrænset. Men de oplysninger,
som fulgte figuren, fortæller, os, at den er skåret med lomme- t kniv af Anders Nørballe. Det knytter figuren til historien om Hvidovre KFUM, som spillede en vigtig rolle for en stor gruppe blandt Hvidovres opvoksende ungdom fra slutningen af 1920'erne, hvor læreren, tegneren og maleren, og organisten Lauritz Christiansen tog initiativ til at stifte afdelingen. Afleveringen er også med til at belyse mennesket Anders Nørballe, som var en del af det offentlige liv i Hvidovre gennem et par generationer. Som gartner, ridelærer, ejer af Eriksmminde og sidst ansat ved Strandmarkskirken, var han en figur, der ikke var let at overse.

Anders Nørballe bar mellemnavnet Gunge, som er knyttet .

sammen med vejnavnet Gungevej, der blev givet til en vej, der blev anlagt på familiens tidligere gartneri, Gungehus. Som supplement til de alle de "almindelige" afleveringer af fotos og arkivalier, er museumsgenstande som dem, jeg her har omtalt, med til at gøre fortællingen af de lokale historier mere spændende og nærværende.

Poul Sverrild

Den unge Anders Nørballe Foto: HLS.

Hjemmesiden "Historiens Hus"
findes under : www.Hvidovre.dk

Gør noget for lokalhistorien i Hvidovre !

Kom og vær med som "Kulturist".
Vi hjælper til ved diverse lokalhistoriske arrangementer og møder dermed mange mennesker med interesse for den lokale fortid.

Problemer ?
Der er ingen problemer, vi kalder det udfordringer

Vi prøver på at finde en løsning på udfordringen Bladdistribution.

Bestyrelsen har drøftet mulighederne for en billiggørelse ved omdelingen af vort blad : "Hvidovre Lokalhistorie".

Post Danmark har gjort det muligt for alternative former for omdeling.
Der findes mange løsninger på denne udfordring, men vi efterlyser den ideelle.

Derfor denne henvendelse til vore læsere.
Har du et forslag, så lad os høre !.

Selskabets formand Benny Riisager tlf. 3678 2968
eller Rytterskolens telefonsvarer tlf. 3647 3444.

Bladet udkommer som bekendt 4 x årligt
til godt 300 lokale medlemmer.

Referat fra
Krudtcafeens formidable sensommeråbning.
v/Elin Riisager.

Referat fra

Krudtcafeens formidable sensommeråbning.

v/Elin Riisager.

Lørdag den 28. august 2004 kl. 13 åbnede Krudtcafeen på Vestvolden/Gammel Køgelandevej. I sommerens løb var der blevet indlagt vand og afløb og også strøm til kaffemaskinen. Der var taler ved formanden for kultur- og fritidsudvalget Milton Graff Pedersen og Poul Sverrild.
Smeden der havde renoveret den tunge jerndør og de to skodder for hvert vindue, kom med et flot messingpatronhylster, ca. 80 cm. højt.
Der var kaffe og fadøl til de voksne og sodavand til børnene. Mange mennesker fandt vej til Krudtcafeen denne dag, i øvrigt dejligt sommervejr, de fleste kom på cykel, men også gående. Udenfor var der cafeborde og stole, og det var her der var rift om pladserne. De fleste besøgende, der ikke havde været der før, var meget forbavsede over lokalet med dets hvælvede loft og det specielle gulv med asfalt.

Søndag den 29. august var det Aeronautisk Dag, så der var aktiviteter på Avedøre Flyveplads, men alligevel kom mange mennesker forbi Krudtcafeen for at få deres eftermiddagskaffe, selv om der nu skulle betales for både kaffe og fadøl
Der var en meget spændende dame-OL-håndboldkamp på TV om formiddagen, så det var først da kampen var slut, at folk begyndte at komme.
De følgende 3 weekender i september var der åbent, alle 3

med stort set godt vejr d.v.s. solskin og en enkelt byge.
Vi solgte masser af kaffe med småkager og fadøllet blev tømt og udskiftet nogle gange.

Lørdag den 25. september og søndag den 26. september (Befæstningsdag) var afslutningen på sensommeråbningen i Krudtcafeen. Om lørdagen gik det stille og roligt, der var tid til at få en sludder og en sjov fortælling fra hvidovreborgere og også fra dem der kom på cykel fra bl.a. Glostrup og Ishøj
Søndag kl. 10 gik det løs med forberedelser til den store Befæstningsdag med aktiviteter for børn og voksne omkring Krudtcafeen og Strandvangen. Nok mest for børnene, der kunne deltage i rollespil og spise bålmad "Pandekager og skvalderkål".
Ved Krudtcafeen optrådte klovnen BonBon. Det hed BonBon springer i luften, men han kom ikke så langt, krudtet var måske blevet vådt.
Søndag kom der så mange mennesker, at vi hen på eftermiddagen måtte melde udsolgt af alt, undtagen kaffe og saftevand.

10 personer fra kulturistgruppen skiftedes til at sørge for kaffe og øl og indkøb i de 5 weekender der var åben i Krudtcafeen, og jeg tror alle syntes det var sjovt, men man kunne godt mærke det i benene om aftenen.

Tak til de frivillige kulturister der var med til at gøre Krudtcafeen 2004 til en succes.

Elin Riisager.

Vores Hjemmeside :
www.sitecenter.dk/rytterskole

Klovnen Bon-Bon
Foto : HLS

Løst og fast
— om en periode og DUI.

Jeg havde næsten glemt en periode i mit liv, da jeg læste et sted at D.U. I. kan fejre sit 100 års jubilæum i 2005.

Hvad er så DUI vil nogen måske spørge?.

"De Unges Idræt" er en børneorganisation, skabt dengang for arbejderklassens piger og drenge, med henblik på at fremme sunde interesser. Hovedvægten blev lagt på gymnastik, atletik, svømning og boldspil. Endvidere vandreture ud i det åbne land undertiden ledsaget af musik med trommer og fløjter.
Det var en ung mand , den 18 årige L ouis Flodin, der havde fået ideen. Han havde været fører i frivilligt drenge forbund (FDF), der var blevet startet 3 år tidligere. Han syntes at det var et godt tiltag for drengene fra de københavnske arbejderhjem, men som ungsocialist var han modstander af det kristelige og efter hans mening militaristiske præg, som FDF søgte at bibringe drengene. Han luftede sin ide for det socialdemokratiske folketingsmedlem, journalisten AG.Meyer, der så lagde kursen for det nydannede DUI.

Det blev en organisation, for både piger og drenge, med mange ligheder til FDF, selv uniformsskjorten var en kopi. Parolen var dog uden den nationalistiske, religiøse og militære ideologi. Organisationen findes som sagt endnu og kan fejre sine hundrede år, tilpasset nutiden, under navnet " Leg og Virke".

DUI Hvidovre.

I Hvidovre dukkede DUI op i midten af tyverne, nu med tydelig tilhør til Socialdemokratiet. Det var jo fra disse år at Hvidovre oplevede en stor stigning af tilflyttere fra provinsen og i høj grad fra arbejderkvarterene på Vesterbro. Der kom mange børn, som bl.a. krævede udbygning af skolerne og engagering af fritiden. Her lå en opgave for DUI med deres tilbud om kammeratlig samvær, lejrture og diverse udflugter alt sammen ledet af frivillige kræfter. Her begyndte DSU ·s fremtidige medlemmer. (DSU = Dansk Socialdemokratisk Ungdom).

Mit forhold til DUI starter lige efter krigens ophør. I årene 1946 - 1950, var jeg særlig aktiv og deltog i mange engagementer sammen med mine daværende kammerater.
Hvidovre var delt i tre distrikter, Nord, Syd og Strand.
Jeg tilhørte afd. Syd, hvor Else Hansen var leder.

Else var en af min moders kammerater fra DSU tiden på Vesterbro. Hun havde ikke set Else i mange år, da de mødtes tilfældigt ved vor udflytning til Hvidovre i 1944. Vi ankom på cykler, kørende ad den gruslagte Torstensvej. Her stod en kvinde som vi spurgte om vej til Ejby Alle. Vejskilte var en sjældenhed. " Jamen, er det ikke --- ". De to kvinder hilste glædesstrålende på hinanden. Det var Else, hun boede netop på hjørnet af Ejby Alle I Torstensvej, så det var ikke svært at vise resten af vejen til vort nye domicil.

Else var gift med Vilford, som var dybt engageret i de lokale socialdemokratiske bevægelser. Han havde mange betroede poster og var nok blevet til mere, hvis ikke sygdommen slog ham ud. Han fik en blodprop i hjernen og blev, efter et indgreb, opgivet af lægerne på Gentofte Amts sygehus. Else fik hans private klæder med hjem og besked om, at der ikke var

mere at gøre. Vilford havde dog ikke i sinde at forlade os og efter en uges krise, restituerede han sig. Han blev udskrevet og levede i mange år efter denne ubehagelige oplevelse.

På et stykke mark bag Høvedstensgården, ejet af Hvidovre kommune, lå det hus, der blev benyttet som mødested for bl.a. DUI Syd. En lang og smal sti, førte ud til stedet fra Hvidovrevej. (nuv. Høvedstensvej). Det var den gamle markvej med ' adgang til Høvedstensgården , Gunge us og Langstedgård. (matr. 21). Huset var et primitivt skur på ca. 40 kvm. indrettet som mødelokale med garderobe, køkkenrum m. serveringsklap og et alrum på ca. 25 kvm. + et depotrum. Der var indlagt elektricitet men jeg husker ikke hvordan hytten blev opvarmet, ligesom toiletforhold ikke huskes.

Her havde vi børn mange fornøjelige stunder. Der var møde aftener to gange om ugen, onsdag for de større børn og fredagen for de små. Beskæftigelsen var undervisning i lejerlivet Teltslagning , Kort og Kompas, men også Sang og Musik.

Når sådan en mødeaften var forbi, fulgtes vi gerne ned til Hvidovrevej. Den lå dunkelt med bager Bents oplyste facade som en ledetråd i det fjerne. Der var en del byggeri i gang på markerne omkring stedet, f. eks ."Sognegården" blev opført dengang. Jeg husker således en våd efterårsaften, vi var på vej hjem. Vi gik, en lille flok, som børn nu går. Knud lidt mere aktivt end andre. Han løb frem og tilbage, med vilde skrig og

fagter, op på jordvoldene og ned igen. Pludseligt sank han i med det ene ben til knæet og sad fast. Vi var et par stykker, der fik hevet hans ben op igen, men uden gummistøvlen, den blev dernede og var ikke til at rede. Knud tog den anden støvle af, smed den væk og forsatte på strømpesokker, nu i et roligere tempo.

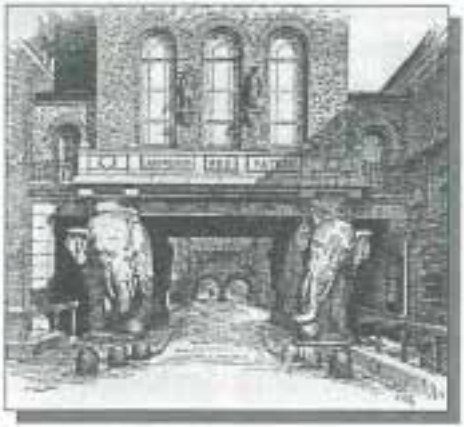

Mange Weekends gik med ture ud i landskabet på cykel, hvor vi besøgte f.eks. Hareskoven. Her var så arrangeret Orienteringsløb i den herlige natur. Finn Madsen var en leder, som var særlig god til at tilrettelægge disse ture, ligesom Svend Mathiesen og Helge Olsen også skal nævnes i denne forbindelse.

En gang husker jeg at orienteringsløbet foregik med poster på Vesterbro. En af opgaverne var at referere teksten på Carlsbergs Elefantport. Der stod mange ord. Jeg har stadig lommebogen med mine notater, skønt løsningen blot var citatet, "Laboremus pro Patria".

Et par Sommerture

Sommerturene i skoleferien husker jeg med særlig glæde. De blev annonceret og forberedt i god tid. I 1949 var der tre muligheder at vælge imellem. Dels en dansk lejr på Orø i Roskilde Fjord dels en nordisk storlejr i Norge og så tilbud om at deltage hos de tyske Falke i en lejr ved Østersøkysten i nærheden af Kiel.

Jeg valgte sidstnævnte, fordi jeg syntes det lød spændende og fordi jeg så kunne afprøve mine nye skolefærdigheder i det tyske sprog.

Mandag d. 1 August 1949 startede turen i regi af Arne Hansen. Vi skulle jo besøge den engelsk besatte zone i Tyskland, så han havde blandt meget andet, sørget for Visa til samtlige deltagere. Afgangen fandt sted fra Hvidovrevej overfor Kettevejens Skole. Her blev rejseselskabet hentet af en lokal vognmands last-vogn. Den var forsynet med høje kæpskinner og træbænke. - Op med børn "und Gepäck" og så af sted til Hovedbane-gården. Rejsen varede det meste af dagen og vi børn følte, at vi var enormt langt hjemmefra i det store udland .

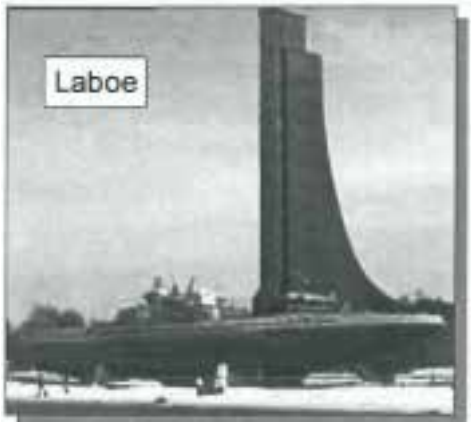

Målet var Dånische Nien-hof , hvor "Rote Falken" fra Slesvig / Holsten havde deres sommerlejr. Vi danske, var en slags "Æresgæster" og blev opvartet i alle retninger. Jeg skal spare læseren for detaljerne ved opholdet, men lige bemærke et uheld, jeg var ude for, i min ungdommelige iver. Vi spurtede rundt i terrænet og skulle forcere et rustent pigtrådshegn. Kammeraterne kom over, men jeg blev hængene og måtte efterfølgende behandles af lejrens samarit med stivkrampeserum og diverse lappegrejer. Jeg fik besked på, at holde mine ben i ro, et par dage. Det var svært. At ligge og glo i teltet eller at blive transporteret rundt på en båre, var ikke lige sagen. Så da turen en dag gik til Kiel, erklærede jeg, at det kunne sagtens lade sig gøre, for mit vedkomne. Vi besøgte råd-huset, travede rundt i byen og havnen, som endnu bar præg af krigens ødelæggelser. Dagen slutte

de i Laboe et sted, der præges af et kæmpe mindesmærke for alle nationers søfolk, der blev derude.
I dag er der yderligere udstillet en tysk Ubåd på stedet ? .
Turen sluttede 15 august og rige på de mange indtryk, var vi hjemme igen, parate til skolen og hverdagen.

Året efter (1950) var der igen invitation fra vore tyske venner.
Denne gang var målet Vesterhavsøen Sylt.
Vi ankom fra fastlandet over dæmningen med damptog til Westerland og skiftede til den lokale skinnebus.Så gik rejsen, mellem sandklitterne, sydpå, til det yderste punkt på øen.
Her var "Falkerepublik Hørnum" som man kaldte lejren.

Vejret var ikke det heldigste, det blæste en del af tiden, hvorfor vi så havde placeret teltene i bunden af klitterne. Her blev vi så til gengæld oversvømmet af den forhøjede vandstand.
Vi var på stranden for at betragte det frådende skumhvide Vesterhav. Bølgerne blev kastet langt op på kysten og trak sig sydende tilbage. Drengene løb efter dette tilbagetog ud mod havetog vendte om, så sent som muligt, for i fuld firspring at nå tørskoet i land.
Tidligere omtalte Knud, skulle som sædvanligt overgå alle, han løb langt ud, vendte om - og faldt. Bølgen slugte ham, hev ham længere ud og beholdte ham lidt, sendte ham så retur i næste omgang. Vi stod chokerede og så på.
Knud grinede fjoget. Legen var forbi.
Det var også i dette stormvejr, at det svenske vikingeskib "Stærke Orm" forliste i Nordsøen og 16 søfolk omkom.
Danmark havde i 1949, med held, sendt drageskibet "Hugin" over for at "erobre" England. Dette inspirerede svenskerne til et lignende togt, denne gang med Normandiet som mål. Skibet kom ud i omtalte storm og knækkede midt over.
Forstavnen drev i land i Hørnum på Sild og vi var selvfølgelig ude for at besigtige vraget.

En tysk pressefotograf var · også til stede. Han opfordre- . de os til at kravle ombord og vi kunne senere læse i "Volks Zeitung", at vi havde skamferet vraget i vor jagt på souvenirs ?

Billedet er desværre ikke bedre

Sommerlejren var ellers en hyggelejer med mange gode stunder. Jeg husker at vi deltog i et krydstogt i flot sommervejr til naboøerne i området og et besøg i Westerland blev det også til. Ellers stod det på badeliv på øststranden og diverse håndboldskampe, som jeg godt kunne undvære

Vor ferie blev forlænget med et par dage, fordi vi blev inviteret
til reception på rådhuset i Kiel. Det indebar at vi blev privat
indkvarteret i byen. Jeg skulle bo hos Martha, havde hun bestemt. Hun var køkkendame i lejren og kendte mig fordi jeg nogen gange drejede den lange brødmaskine. Rugbrødene var ca. 1 meter lange og blev udskivet på nævnte maskine. Teltet havde en dejlig duft af friskbagt rugbrød som jeg stadig mindes.
Martha var enlig og boede sammen med sin lille datter i en bydel , som var mindre ramt af krigens bombardementer. Bygningen havde nogle stærke ar, men var beboelig. Martha ventede stadig på sin mand, som var forsvunden på østfronten. Han var befalingsmand i den tyske hær og hun bevarede hans uniformer og øvrige gangtøj i et stort skab,

som hun åbnede og stolt viste frem.

Jeg besøgte vor kontaktmand, Hans Wind, som boede i en anden del af byen. Her var genopbygningen i fuld gang. Bolignøden var jo stor og karreerne var ikke færdigmonteret før folk rykkede ind. Således også her hos Hans. Der var ingen trægulve i lejligheden, ligesom de sanitære installationer var primitive. Men man boede og så måtte luksus vente.

Vi tog afsked med Kiel og jeg med Martha, som jeg efterfølgende sendte en stor pakke levnedsmidler, som tak for god behandling.

Dette var nogle tanker, der kom mig i hu, på grund af oplysningen om DUl's Jubilæum. Organisationen er blevet usynlig, jeg mener ingen uniformering, men eksisterer stadig, oven i købet med hovedadministration i Hvidovre.

PEH.

Efterlysning.— Jeg husker, at ?

Jeg efterlyser hermed nogle lokalhistoriske spots, som modtages med glæde pr. brev eller på e-mail. : pehansen@bredalsparken.dk

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB
ØNSKER VORE MEDLEMMER
EN RIGTIG GLÆDELIG JUL. OG GODT NYTÅR
PÅ GENSYN I 2005.

Krudtcafeen Foto: HLS

Vi vil gøre *næsten* alt for, at du føler dig hjemme

Du er velkommen til at komme ind og få et gratis økonomitjek

IYSKE BANK

Gør en forskel

Hvidovrevej 87 A • Hvidovre
Tlf. 3638 2100 • www.jyskebank.dk

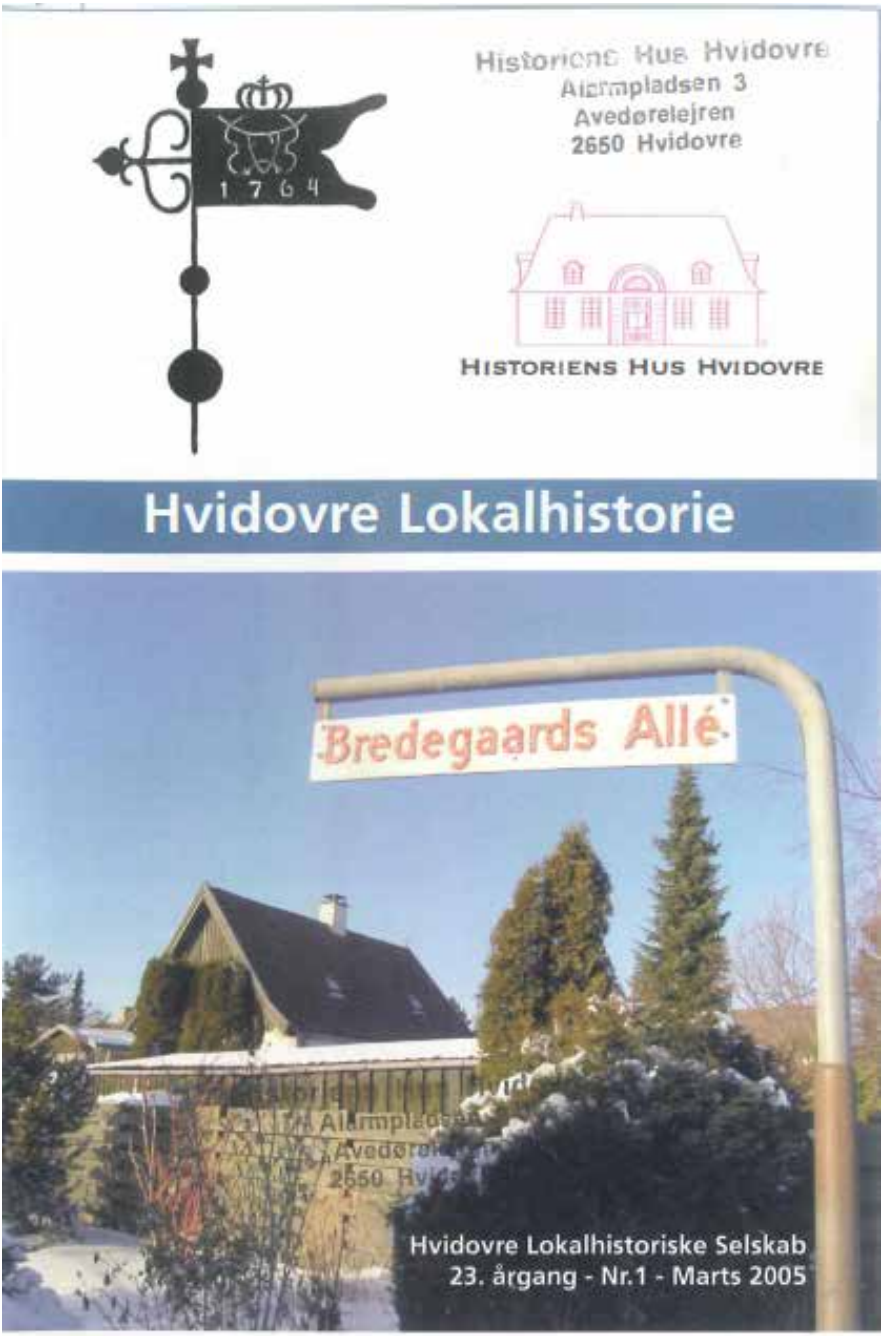
1764
Historiens Hus Hvidovre
Allerupladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre
HISTORIENS HUS HVIDOVRE
Hvidovre Lokalhistorie
Bredegaards Allé
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
23. årgang - Nr.1 - Marts 2005

Nr. 1 - 2005

Indhold:

3 Leder

4 Paradislejren - Den første Avedørelej

9 Vil du bygge med?

10 Svenskere og andet tyende på Bredegård

19 Vi markerer 60-års dagen for Danmarks Befrielse

20 Kildebo - en efterlysning

21 Årsberetning for Historens Hus 2004

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre
Telefon 36 47 34 44
e-mail: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk

Historiens Hus
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre
Telefon 36 49 00 39
e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk

Redaktion
Poul Sverrild (ansv.)

Oplag
475 eksemplarer

Grafisk tilrettelæggelse
Historiens Hus

Tryk
Hellbrandt A/S Trykcenter

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Lokalhistorisk Selskab har netop udgivet en ny hvervefolder, som led i bestræbelsen på at få styrket medlemstallet.

Folderen kan hentes på bibliotekerne, i Historiens Hus og på Rytterskolen.

Hent en til din nabo!

Hvidovre Lokalhistorie

Selskabets medlemmer vil bemærke, at vores blad med dette nummer er ændret lidt i udseendet. Det er ikke blot fordi forandring fryder, men også for at markere, at vi med dette nummer vender tilbage til en arbejdsform og funktion, vi

tidligere har haft. Hvidovre Lokalhistorie er fremover et fællesorgan for Lokalhistorisk Selskab og Historiens Hus. Det er som nævnt en tilbagevenden til tidligere tider, og et rids over bladets historie fortæller, at det blev startet af en meget ung historiker fra Rigsarkivet, Poul Sverrild, som stod for de første numre.
Herefter var det Lokalhistorisk Projekt, som omkring midten af 1980erne fremstillede bladet. Da Lokalhistorisk Pro-jekt blev en del af Lokalhistorisk Arkiv, var det i den næste årrække her, bladet blev til med Hans Christian Thomsen som redaktør. Siden overtog Selskabet redaktionen først ved Dan Olsen og siden ved Per E. Hansen.
Per E. Hansen har i de seneste år ikke blot redigeret, men også stået for leveringen af hovedparten af bladets indhold. Arbejdet med lokalhistorien og artikelskrivningen er nu det, Per vil koncentrere sig om.
Historiens Hus får med bladet sin direkte kontaktlinie til Selskabets ca. 350 medlemmer, som meget gerne måtte blive til 500 i løbet af de næste par år. Med bladet i ny form, i et nyt partnerskab og med Historiens Hus som det meget synlige udgangspunkt for arbejdet med formidlingen af lokalhistorien i Hvidovre Kommune, er der grund til, at vi kan få et langt større medlemstal.

Det er vigtigt at understrege, at medlemskab af Selskabet kan bruges meget forskelligt. Nogle ønsker blot at støtte arbejdet for bevaring og formidling af lokalhistorien og lokalsamfundets historiske værdier, andre ønsker primært at læse bladet og vore andre udgivelser. Nogle nyder foredragene, og atter andre vil gerne være aktive enten gennem traditionelt bestyrelsesarbejde eller gennem Selskabets aktivgrupper.
Med bladfornyelsen og den nye hvervefolder, som netop er kommet på gaden, ønsker vi at markere, at lokalhistorien ganske vist altid er til stede, men den kræver til stadighed arbejde og engagement fra mange sider for at kunne fastholde sin betydning for oplevelsen af Hvidovre som andet og mere end et tilfældigt kvarter i det storkøbenhavnske bylandskab.

Poul Sverrild, Historiens Hus Benny Riisager, Lokalhistorisk Selskab

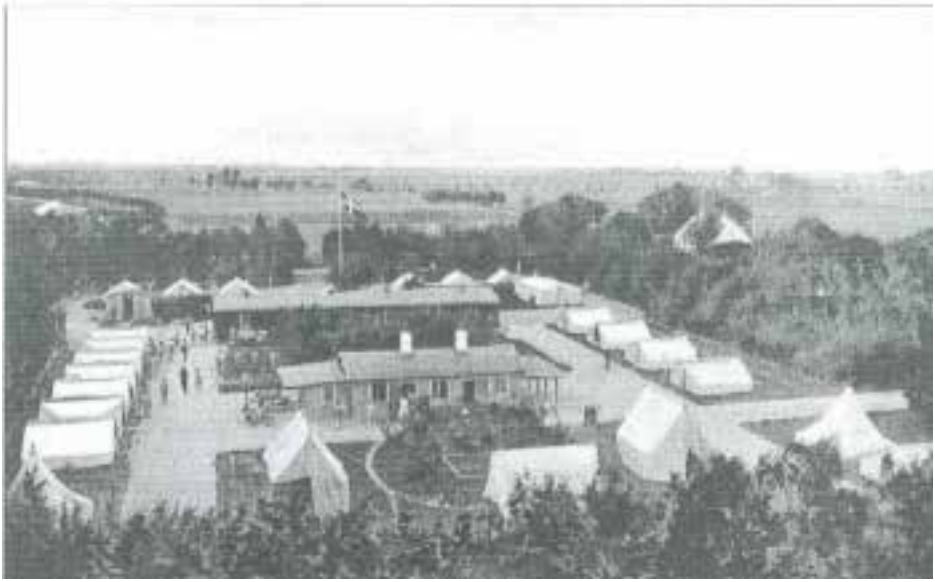

Paradislejren Den første Avedørelejr

Historiens Hus markerer d. I. april sin nye placering i Avedørelejren med udgivelsen af Rasmus Glenthøjs bog 'Lejren ved Avedøre'. Som en forsmag på bogen, som også var emne for Lokalhistorisk Selskabs foredrag i februar måned, bringer vi på de følgende sider et sammenskrevet overblik over nogle af begivenhederne i lejrens historie.Vi har valgt at illustrere teksten med nogle af de mange fotografier, som vi har fra den første Avedørelejr, Paradislejren.

Den første Avedørelejr blev bygget i 1896 som en del af Københavns befæstning. Den bestod i begyndelsen kun af Paradisgården, et antal telte og to skure. Lejren var oprindelig kun midlertidig, men takket være kaptajn C. F. Cranil blev den permanent. Efter hans plan blev Paradislejren udbygget med barakker, veje og befæstning. Med hjælp fra ingeniørtropperne blev den tidligere 'Mudderpøl' forvandlet til en 'smuk og idyllisk have med Have- og Parkanlæg'.

Lejren var beregnet til 130 mand, men under 1 . verdenskrig var der stationeret 700. Den tidligere korpsånd forsvandt, . og lejren gik i forfald. Med nedlæggelsen af Københavns befæstning i 1921 mistede Paradislejren sit eksistensgrundlag. En overgang blev den an

vendt af Københavns Kommune til boligløse og koloni for københavnske børn. I 1930erne blev lejren helt nedlagt.

Opførelsen af Avedørelejren Med forsvarsforliget i 1909 blev det besluttet, at opføre fire nye øvelseslejre ved Værløse, Sandholm, Høvelte og Avedøre. Disse nye lejre skulle tjene som samlede 'skoler', der kunne give rekrutterne en ensartet og brugbar grunduddannelse under rimelige forhold. Avedørelejren blev bygget i årene 191 1- 1913, og var tegnet af arkitekt Helge B. Møller. Arkitektonisk var den inspireret af tidligere dansk kasernebyggeri - specielt Kastellet.

Med sine røde mursten og toetages bygninger adskilte den sig fra de tre andre lejre, der alle var gulpudsede og kun i en etage. Selve opførelsen af lejren viste sig problematisk, da arbejdet ofte var lammet af arbejdsnedlæggelser. Alene i august 1912 var der 10 strejker. Årsagen var en ekstrem specialisering blandt murerne samt lønningssystemet. Dertil kom stridigheder omkring alkoholpolitikken på arbejdspladsen. Noget forsinket blev Avedørelejren overdraget til hæren den 30. juni 1913.

Bygningerne i Avedørelejren Arealmæssigt var Avedørelejren 3,59 ha, mens øvelsespladsen var 66 ha. Oprinde-lig var lejren kun beregnet til sommerbrug - dvs. 5-6 måneder om året. Solda-ternes forhold var gode efter datidens standard. De fire belægningsbygninger på 471 m2 husede hver 1 12 menige, 8 underkorporaler samt sergenter, kornetter og korporaler. De menige spiste 240 mand af gangen i kostforplejningen, mens officererne og underofficererne havde hver deres messe.

Officerer i Paradislejren

I forplejningen var der et udsalg, hvor

C. F. Cranil foran barak i Paradislejren

soldaterne kunne købe wienerbrød, postkort, frimærker og pudserekvisitter m.m. men 'ikke Bajersk Øl, Brændevin og deslige'. Hygiejnen blev klaret på badeanstalten. Officererne og underofficererne havde hver et baderum, mens de menige havde et fællesrum med otte brusere. Lejren havde ligeledes sig eget infirmeri, der dog kun var beregnet til den mere basale læge-kunst.

For de 'ulydige' soldater var der en arrest, som det i 1917 var nødvendigt at udvide.
Sikringsperioden 1. Verdenskrigs udbrud truede Danmarks eksistens. Man frygtede både en engelsk landgang samt et angreb fra den gamle tyske fjende. Derfor gjordes København parat til at kunne modstå en belejring. Denne periode omtales normalt som sikringsperioden. Dette skyldes §22 i hærloven, der gav mulighed for 'Under særlige omstændigheder (...) at tilvejebringe den fornødne sikringsstyrke' til forsvaret af København. Styrkens størrelse toppede i februar 1915 med 64.000 mand.
Alle disse soldater skulle indkvarteres, hvad de bl.a. blev i Avedørelejren og i Paradislejren. Sikringsperioden varede frem til den 31 . marts 1919, og bød for de indkaldte på en ekstrem ensformig venten på et angreb, som aldrig kom. Soldaterne lå ikke kun under for en monoton hverdag, men også for rationering af maden og den spanske syge. Forsvarsministeriet forsøgte af holde humøret oppe på de danske Jens'er, bl.a. ved at udsende kunstnere og foredragsholdere til kasernerne.
2. verdenskrig 'Tyskerne er i færd med at· besætte Kastellet. Der skal alarmeres og straks stilles på Alarmpladsen' Sådan lød ordren kl. 0 5:30 den 9. april 1940. Senere modtog man besked på, at 'Efter Regeringens Ordre må der ikke ydes Modstand mod de tyske Tropper'. I dagene efter var usikkerheden stor, og

nge soldater blev sendt hjem allerede før man den 18. april blev nødt til at rømme lejren til fordel for tyskerne. Andre soldater blev interneret bag pigtråd i lejren 5-6 uger før de blev frigivet.
Lejrkommandantskabet forblev dansk frem til den 29. august 1943, hvor den danske hær blev afvæbnet. I 1944 undersøgte modstandsbevægelsen muligheden for at blokere tyske udfald fra bl.a. Avedørelejren. Heldigvis skete det aldrig. Efter krigen fandt man knogler i lejren. Nærmere undersøgelser viste, at der var tale om amputerede lemmer og ikke - som først antaget - om krigsforbrydelser.

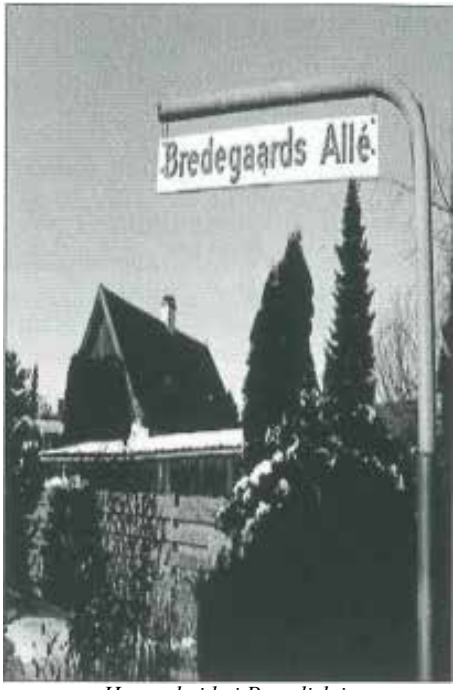

Havearbejde i Paradislejren

Officerer foran telt

Sjællandske Luftværnsregiment I 1950erne blev Avedørelejren hjemsted for dele af Sjællandske Luftværnsregiment. 3. luftværnsafdeling fik helt eller delvist deres rekruttræning her. I 1956 blev en af afdelingerne forøget med frivillige luftværnslotter, hvilket havde en positiv effekt på de mandlige re-krutters opførsel. Beredskabet var ofte højt, bl.a. efter invasion af Ungarn. Her blev soldaterne kaldt sammen på Alarmpladsen, hvor obersten forklarede, at man 'kunne forvente 3. Verdenskrig'.
Luftværnsartilleriet i Avedørelejren blev efterfølgende mobiliseret, og de fire luftværnsbatterier blev opstillet rundt om København. Her ventede de på russerne - der heldigvis aldrig kom! I 1970 blev Sjællandske Luftværnsregiment nedlagt, og det blev derfor bestemt at nedlægge Avedørelejren. Af rent praktiske årsager kunne dette ikke lade sig gøre. Princip-beslutningen om nedlæggelsen betød imidlertid, at man kun vedligeholdt lejren nødtørftigt.

Hærens Materiel- og Færdselsskole Hærens Materiel- og Færdselsskole (HMFS) overtog i 1970 Avedørelejren. Skolens rolle var at uddanne hærens teknikere af alle lavere grader. Desuden at uddanne personer fra alle værn samt politibetjente til kørelærere, køredommere og til bilinspektion. Undervis-

ningen omfattede således alt fra 'vedligeholdelse af al hærens forskelligartede materiel fra underbukser til gyrosystemet i kampvognen og skydedatamater for artilleriet' over uddannelsen af instruktører til alle hærens mange forskellige køretøjer.
Garnisonens størrelse faldt gennem årene. I 1950 var antallet på ca. 350, i starten af 1980erne var det på knapt 200, mens det i 1990erne var nede på lidt over 100 personer. HMFS var meget glade for Avedørelejren og de forsvarede derfor indædt lejren mod talrige forsøg på at nedlægge den. Med forsvarsforliget i 1992 blev Avedørelejrens
skæbne beseglet som kaserne, og opgaven blev nu at afklare lejrens fremtid.

Avedørelejren i dag Både Hvidovre Kommune, Københavns Amt og Direktoratet for Udlændinge var interesseret i lejren. De to førstnævnte arbejdede sammen med ideer om boliger, et byøkologisk videnscenter samt kulturelle institutioner. Prisen adskilte imidlertid parterne. I 1996 rømmede militæret lejren uden, at der var fundet nogen køber. Herefter lå den næsten øde hen i tre år. I 1999 blev den købt af Hvidovre Kommune for 60 mill. kr.
I dag er den gamle kaserne ved at blive omformet til en lille bydel. I den nordlige og yngre del af lejren er der blevet skabt en filmby, hvor over 20 film- og TV-produktionsselskaber har til huse, hvormed den med rette kan kaldes for 'Danmarks Hollywood'. I den ældre sydlige del af lejren er der skabt boliger, en restaurant, et vandrehjem, en daginstitution, en filmskole for de unge, et cirkusmuseum og den kulturhistoriske enhed. Dertil kommer en del nybyggeri, der alt sammen er indpasset i det oprindelige arkitektoniske udtryk.

Madslæberne

Lejren ved Avedøre udkommer den 1. april 2005 og kommer til at koste kr. 175. Selskabets medlemmer kan købe den for kr. 145 i Historiens Hus.

Vil du ikke bygge med?

Historien i Gaden har udstillet en flyvemaskine på en søjle på Avedøre Flyveplads. Flyvepladsen er fra 1917, men flyet er fra 1958, og det synes Overfredningsnævnet er et problem. Vi skal derfor skifte glasfibermaskinen ud med en kopi af det første fly, der landede på Avedøre Flyveplads i 1917.
Historiens Hus har lejet Motorprøvestand 7 af Skov- og Naturstyrelsen, og her skal det nye fly bygges. Hen over vinteren er konstruktionstegningerne blevet lavet på baggrund af de originale tegninger.

Flyet er et AVRO 504, konstrueret i England i 1912, og det var den flytype, som den danske hær byggede under Den første Verdenskrig. Flyet skal bygges i 80% af den virkelige størrelse, så det passer til søjlen. Historiens Hus står bag byggeprojektet, men konstruktionsarbejdet udføres af frivillige, som efter lyst, evner og muligheder selv organiserer sig og udfører , projektet.

En af veteranerne på flyvepladsen, Poul Thuesen, har påtaget sig opgaven med 1 at koordinere arbejdsgruppen. , Tegningerne er klar, bygningen parat, og de første interesserede har meldt sig. Men vi har plads til flere, som har lyst til at være med til at bygge et vartegn 1 for Avedøre Flyveplads.Har du mod på lidt praktisk arbejde, hvor det er lysten, der driver værket, og hvor udbyttet er hyggeligt samvær og et flot resultat, så vil Poul Thuesen meget gerne høre fra dig på:

Tlf. : 20 72 43 64 Mail: aepthuesen@ image. dk

Svenskere og andet tyende på Bredegård

af Poul Sverrild

Under arbejde med folketællingerne fra slutningen af 1800-tallet for Hvidovre og Avedøre er der forskellige forhold, der springer i øjnene. Noget af det mest dramatiske er forekomsten af s Folketællingerne giver øjebliksbilleder f.eks. i 1880 og i 1890, her får vi præsenteret en status over, hvordan vores befolkning var sammensat på tællingsdagen. Vi får ikke oplysninger om de bevægelser, som har fundet sted mellem tællingerne, her skal der andre kilder til.

For perioder har vi f.eks. mandtalslister, som i form af små folketællinger hvert halve år kan føre os tættere på befolkningsbevægelserne. Kirkebogen fortæller om den tilvækst og afgang, som følger af giftermål, fødsel og død, og andre kilder kan fortælle om til- og afgang fra sognet.

Det er de officielle kilder, som samfundet etablerede med henblik på at kunne styre og kontrollere befolkningen. Hvis man skal tættere på årsagerne til nogle af befolkningsbevægelserne, skal der andre kilder til.

I samlingerne i Historiens Hus er vi så heldige at have en lang række dag bogsoptegnelser fra en af de landbrugere i Hvidovre, som prægede sognet i slutningen af 1800-tallet. Dagbøgerne førte han i 1880-erne, og de giver et kortfattet, men intenst billede af livet på en proprietærbedrift i perioden. Vi møder tilværelsen på godt og ondt, og vi møder den som et partsindlæg, hvor proprietæren skriver til sig selv i en kort registrerende form. Dagbogen rækker fra januar 1882 til december 1888, altså syv år.

Dagbogen er en af de kilder, hvor vi møder svenskere i den rolle, som i høj grad var tildelt svenskere i Danmark - som tjenestefolk, tyende.

Dagbogsformen giver os mulighed for at følge bevægelserne på en enkelt ejendom, og vi får et indblik i, at landbrugskulturen, som på dette tidspunkt repræsenterede det traditionelle samfund over for den fremstormende bymæssige industrikultur, ikke var hverken statisk eller udramatisk.

Folketællingen 1880

Den samlede befolkning i Hvidovre og Avedøre var dette år 693, og af disse var 5% eller 35 personer anført som født i Sverige. Tallet dækker over, at der var næsten dobbelt så stor andel af

Bredegård med matrnr. 23 ligger midt i sin regelmæssige parcel med en lang indkørsel fra den nuværende Hvidovrevej. Gammelgård er her på kortet ikke navngivet, men lå med mat.nr.W lige nordøst for Bredegård, så Hagbard Bruschs ejendom hang godt sammen. Sterms kort over Hvidovre ca. 7840.

svenskere i Hvidovre som i Avedøre. I Avedøre var de 12 svenskere sammensat af 11 tjenestefolk/arbejdere og en enkelt kvinde, som havde giftet sig med en gårdmand og altså tilhørte en anden socialgruppe. I gruppen af tjenestefolk/arbejdere var der en kvinde, som var dansk gift.

I Hvidovre var billedet mere blandet. Blandt de 23 svenskere var der ikke færre end tre ægtepar med i alt syv børn. Af de syv børn var de seks født i Hvidovre, og det syvende var født i Brøndbyøster, så det tegner et stabilt billede af de svenske ægtepar. Forsørgerne i de tre ægtepar var hhv. to arbejdere og en tømrersvend. Der var 12 af svenskerne, der var i arbejde, og de fordelte sig med 12 tjenestefolk/arbejdere og en faglært. Den højere andel svenske i Hvidovre handlede altså mest om, at der her var gifte svenske, som havde børn, ellers var billedet ens - og ganske typisk med svenskerne i rollen som tyende.

Løjtnant Hagbard Valdemar Brusch

Hagbard Brusch voksede op på lystejendommen Ludvigslyst på Lampevej på Frederiksberg i en velstående familie som søn af particulier Carl Frederik

Brusch. Efter at have oplevet de spændende tider i København med optakten til junigrundloven af 1849 blev Hagbard officers- og landbrugsuddannet blandt andre steder i Holsten.

I 1854 købte han Bredegård og i 1861 Gammelgård. Han drev gårdene frem til sin død i 1903, og først i 1909 solgte familien ejendommen.

Dog havde familien i de to sidste år foretaget de første samlede udstykninger af byggegrunde i Hvidovre.

Med de to gårdes 126 tønder land drev Hagbard Brusch en ejendom af proprietærgårdsstørrelse, og livsførelsen var også i høj grad en proprietærs med teaterbesøg og andre borgerlige forlystelser i København.

Han havde en børneflok, som årligt blev vejet på kornvægten omkring nytår, så han kunne måle børnenes tilvækst.

Som det vil fremgå af hans dagbogsoptegnelser i det følgende, var han en hård hund, som havde visse vanskeligheder ved at holde på folkene, og det kan være baggrunden for, at han havde så mange svenske tjenestefolk på ejendommen.

I det følgende har jeg uddraget oplysninger vedrørende tyendeforhold på ejendommen, og herunder alle indførsler, som berører svenskere. Det er dagbogens første og sidste år, som drages frem her.

Dagbogen 1882

03.01 Fæstet pigen Caroline Herværk. Fæstet til 1.11. for kr 83,34. 20.01 Pigen Caroline Herværk rejst. Pigen Bertha fæstet til 1. 5. for kr 25 og til 1.11. for kr. 50. Fra dagbogens begyndelse møder vi ikke bare svenskere, men også Hagbard Brusch's problemer med dem. Tyende på landet burde ansættes til skiftedag henholdsvis 1 . maj og 1 . november, så en ansættelse i januar antyder, at en anden pige var rendt af pladsen omkring jul. Caroline Herværk holdt ikke engang til tre uger på ejendommen, men på den anden side kan man også forestille sig, at det ikke var de bedste folk, som var til at få mellem skiftedagene. De var jo

To af Hagbard Bruschs børn, Knud og Agnes, omkring det tidspunkt, hvor dagbogen starter.

sandsynligvis selv rendt i utide fra en anden plads.

15. 02 Hans Peter og Ole Fulde. Slagsmål og storartet svineri ved kulen. 25. 02 Karlene atter fulde. 26. 02 Kar/en Ole afskediget for drukkenskab. 27.02 Karlen Erland fæstet.

Februar måned blev ikke meget bedre end januar, hvad falkeholdet angik. Drukkenskab og vold og en af karlene blev afskediget og en ny fæstet.

03. 03 Abelone og Benedicte fæstet til 1. maj for hver kr. 14, 00. 1 kr tilbageholdes til fæstemanden. 04. 03 Kørt Benedicte ind igen. Hver måned skal altså have sin tyendeplage for Hagbard Brusch. Han havde brug for to piger, men det var kun den ene, der holdt mål, den anden måtte returneres.

01. 04 Carl Emil rejste. Fæstet Jens Elias, Jens Husmands søn, til 1. november for kr. 140 I april er der igen afgang og tilgang af arbejdskraft. Denne gang lykkedes det at finde en lokal, som ville have sværere ved at rende af pladsen.

09.05 En ny karl fæstet til 1.november for kr. 80. Endelig i maj måned en ansættelse, som ser ud til at følge reglerne, fra fæstedag til fæstedag, og ingen rendte af gårde. 22. 06 Søren Christian Petersen fæstet til 1. november for kr. 80. 2,35 kr tilbageholdes til fæstemanden. 24.06 Avlskarl Christian Poulsen ville stikke af men betænkte sig. Så måtte Hagbard Brusch igen til at hyre folk. Han benyttede sig af en af de agenter, som formidlede arbejds-kraft til arbejdsgiverne, og som natur-ligvis tog sig betalt for det. Som det fremgår, kommer karlen til at betale for arbejdsformidlingen og ikke arbejdsgiveren.

Avlskarlen Christian Poulsen har ikke tidligere givet anledning til omtale i dagbogen, men nu havde han øjensynlig fået nok af pladsen. Hagbard

Hagbard Bruschs søn, Knud Valdemar, fotograferet i sin uniform som værnepligtig omkring år 1900

Brusch har formodentlig fortalt ham om konsekvenserne af at begå aftalebrud ved at løbe af pladsen i utide. Det handlede ikke bare om penge, men også om, at han ville få et skidt skudsmål, som kunne gøre det vanskeligt at få en ordentlig plads et andet sted. 25.07 Høstkarl Peter Bengtsen sendt fra fæstemanden for kr. 45 til 1. september. Fæstegebyr kr. 2,35 fradrages lønnen. 26.07 Høstmand Johan Eriksen mødt fra fæstemanden for kr. 45 til 1. september (har betalt fæstegebyr).

Jøns Andersen skal have kr. 30 til 1. september. Ikke fæstet gennem fæstemanden. Johanna Jønsdatter skal have 75 øre for høstdage og 50 øre, når vi ikke høster.

Med sommerens komme blev der brug for sæsonarbejdere, så bedriften kunne komme godt igennem spidsbelastningen omkring høsten. Det kan her bemærkes, at ligeløn ikke var noget, der brugtes, hverken mellem kønnene eller de enkelte arbejdere.

Bredegårds have med de gamle træer, som må være plantet kort efter udskiftningen sidst i 1700-tallet, var en smuk ramme om herskabets selskabelighed. Bi/ledet er taget i 1890-erne.

13. 08 Niels Sørensen fyret, og en anden høstkarl, der også gjorde skrue, bad om godt vejr. Der optræder en del gange navne på tyende, som vi ikke har mødt ved en ansættelse, og det antyder, at dagbogen trods sin detaljeringsgrad ikke er komp I et omkring folkeholdet. I dette tilfælde kan der også bare være tale om en karl, der var blevet ansat forud for dagbogens begyndelse.
Her støder vi for første gang på en arbejdsned I æg gel se - en skrue. Hagbard Brusch benyttede lejligheden til at statuere et eksempel og skille sig af med den ene karl, og da den anden blev blød i kødet, så kunne arbejdsgiveren vise sig nådig i bevidstheden om, at karlen havde forstået, hvor let man kunne ryge ud uden betaling.
Indtil andre kilder dukker op, er det den første arbejdsnedlæggelse vi har dokumentation for i Hvidovre.
01. 09 De tre svenske folk rejste. 10. 09 Folkene i Tivoli. Høsten var forbi, og løsarbejder ne drog videre. Derefter kom så belønningen til det faste tyende - en tur i Tivoli. 01. 10 Forkarlen Christian storsnudet - afskediget. 04. 10 Christian som rejste i søndags har snydt mig for mange penge ved halmsalget. 07. 10 Min forkarl Christian Poulsen meldt til politiet og belagt med arrest. 16. 10 På fæstekontoret efter folk til tærskning.
1 7. 10 Jens Christian Hansens Jens Peter Jørgen kr. 1 og kost. Tilbageholdt til fæstemanden kr. 1,35. 20. 10 I retten med Christian Poulsen. Han skal betale kr 100 for sine bedragerier. 24. 10 2 mand afgivet til tærskning hos madam Andersen.
I oktober er der igen knas med en af de faste. Forkarl Christian Poulsen lægger sig ud med proprietæren og afskediges. Nogle dage efter finder Brusch ud af, at Christian har bedraget ham og pudser politiet på ham. Christian Poulsen må have regnet med, at han kunne slippe af sted med bedrageriet, for det fremgår, at han arresteres omgående, så han har næppe forsøgt at gemme sig.
Efter blot to uger blev retten sat og dommen faldt. Et krav på 100 kr kan man blot sammenligne med arbejdslønnen, som var gældende for tyendet, så får man indtryk af sagens omfang.

Til tærskningen hyres igen sæsonarbejdskraft, som så lige kunne få nogle ugers arbejde, og havde man købt rigeligt med arbejdskraft, så kunne man jo lige låne et par af folkene ud til en bekendt. 01. 11 Omtrent alle mine folk rejste. Beholdt kun Otto. Han skal have kr. 35 til 1. maj og passe køerne. Hvis han hjælper med malkningen kr. 40. 02. 11 Stine er fæstet til 1. november. Kr. 50 til 1. maj og 50 til 1. november. Malene do.

03. 11 Forkarl Hans Johansen fæstet til kr. 150, hvoraf kr. 50 til 1. maj 04. 11 Hans Frederik Jensen fæstet til 1. maj for kr. 40. 06. 11 Bengt rejste. igen. 12. 11. Hans Frederik Jensen rejste 20. 11 Jens Peter Nielsen fæstet til 1. maj for kr. 35. Bliver han tiden ud til min tilfredshed dusør på kr. 5. Kr. 2,35 tilbageholdt til fæstemanden. Så er det blevet skiftedag igen, og det fremgår med al ønskelig tydelighed af dagbogen, at ejendommen ikke var den mest populære arbejdsplads. Der skiftes næsten totalt ud, og blandt de nyansatte var glæden over stedet ikke større, end at en enkelt kun holdt til en uge. Herefter prøver Hagbard Brusch at lokke den sidst ansatte med en noget usikker dusør.

03. 12 Min avlskarl kom fuld hjem fra smeden. 11. 12 Pigen Stine stak af. 16. 12 I retten med den bortrundne pige Stine. 19. 12 I retten med Stine. Heller ikke i julemåneden slap Hagbard Brusch for vrøvl med tjenestefolkene. Pigen Stine havde efter knap halv-anden måned fået nok. Men det havde Brusch også, og rømningen førte til retssag.

Dagbogen 1888 I 1888 er problemerne med folkene ikke spredt ud over så mange måneder. Januar er helt fri for episoder af en størrelse, som berettigede dem til at blive omtalt i dagbogen. 15. 02 Karlen Niels og tærskemanden Henrik drukne - fyret. Jens Elias kom i går og fik tærskearbejde. Anderledes altså i februar, hvor folkene ikke overholdt fasten, men drak hinanden på pelsen, så ansættelsen blev bragt til ophør.

07. 03 En tærskemand Peter, 45 øre per tønde rug. 09. 03 Tærskemand stukket af. 21. 03 Fæstede medhjælper a 140 kr. til 1. nov. I marts ligner det sig selv, da en løsarbejder stikker af efter bare to dages arbejde. April var en problemfri måned, men til skiftedag i maj var den gal igen.

04. 05 Alle folkene er rejste på nær Pigen Marie og drengen Hans, som skal have 45 måske 50 kr til 1. nov. 10 for de første 2, 15 for de næste og 20-25 for de to sidste måneder. 02.05 Fæstede Ole Carlson for 120 til 1. nov. 113 til 1. 8. + fæstege byr Alfred Svensson for 100 kr til 1. nov. 113 til 1. august. 04. 05 Carl Eklund kom tilbage til kr 120 - fæstegebyret. 113 til 1. august. 12. 05 Stort tyveri i karlekammeret om formiddagen. 14. 05 En karl, der havde været til ildebrand på Brøndbyøster Mark kom sprøjtefuld hjem. 24. 05 En arbejder Anders kom.

Nye folk over hele linien med alle de problemer, som fulgte af det.

23.07 Stakkede hø. Kusken Carl og forvalter Jensen (Høved) morede sig. 2 7. 0 7 Forvalter Jensen rejste. I juli blev det endnu værre, da det ikke bare var det løse tyende, som svigtede, men forvalteren, som også pludselig rejste.

12. 08 Gendarmerne anholdt karlen Mogens og stævnede to piger til at møde på politistationen. 14. 08 Karlen Ole kom i efterretnings forhørog blev anholdt 17. 08 Begge pigerne i retten. På sognerådskontoret om eftermid dagen 19. 08 Ole afskediget. 21. 08 Fæstet en karl, Gustav Helt anderledes dramatisk blev det så i august, hvor politiet blev inddraget i en sag, hvor ikke færre end fire af tjenestefolkene på gården var indblandet. Om sagen relaterede sig til tyveriet i maj eller handlede om noget helt andet, fortæller dagbogen ikke, men det kostede en medarbejder og krævede ansættelse af en ny. 09. 09 Slagsmål mellem daglejerne, den ene Jens Peter rejste. 10. 09 Fæstede en mand, Jensen, kr om dagen. 20. 09 Vrøvl med forkarlen Niels.

Gårdspladsen på Bredegård ca. 1900. Det er sigende, at der blandt de efterladte billeder af Bredegård ikke findes det traditionelle foto, hvor familie, tyende og heste er opstillet på gårdspladsen. Her er det familien, der poserer i stuehusets vinduer.

21. 09 En arbejder kom om eftermidda gen. 23. 09 To af arbejderne rejste, Christian og Peter. I september var der igen gennemtræk. Tre tjenestefolk rejste og der var vrøvl med en fjerde, som ikke kom til at holde meget længere. 09.10 Niels Jensen stak af. 13.10 2 karle Jens Peter og Axel kom a 50 øre per dag. 14. 10 1 karl kom 50 øre per dag. 22.10 En halvtosset karl, Johan, rejste. I oktober fortsætter turbulensen selv om det nu igen er tæt på skiftedagen. To ud og tre ind, det var en omsætning, som effektivt har forhindret, at arbejdsgiveren etablerede nogen form for personligt forhold til tyendet.

01. 11 Samtlige folk rejste på en af daglejerne nær, Carl. Hentede 2 piger, Anna og Ida fra dampskibet fra Helsingborg. 02. 11 Til byen efter pigernes tøj og deres opholdsbøger. 03. 11 Fæstede 3 karle a 40 kr til 1.maj. Frederik, Johan Frederik og Magnus Hal/gren. 15. 11 Folkene fri om eftermiddagen i anledning af regeringsjubilæet. 17. 11 Mandskabet gjorde skrue. Skiftedag kom, og mønstret var som ved dagbogens begyndelse. Alle folkene på en nær foretrak at finde andre arbejdspladser. Denne gang valgte Hagbard Brusch at hyre svenskere. Ikke færre end fem blev det til, og de har med deres fælles nationale baggrund udgjort en gruppe på bedriften, og hvad det kunne føre til, oplevede Brusch midt på måneden, hvor de nedlagde arbejdet. Og det endda efter at have haft en fridag!

folketællingen 1890 Antallet af svenskere i Hvidovre og Avedøre var på de ti år siden 1880 vokset til næsten det dobbelte, men det er en helt anden historie, for hovedparten af svenskerne i 1890 var ikke beskæftiget ved landbruget men ansat

som fæstningsarbejdere ved byggeriet af Vestvolden.

Svenskernes betydning for Bredegårds drift fortsatte i årene efter dagbogens ophør, og det øjebliksbillede af ejendommens beboere, som tegnes af folketællingen den 1. februar 1890 afviger ikke, hvad svenskere angår. Et enkelt ansættelsesproblem på Bredegård var i de mellemliggende to år blevet løst ved, at den ældste søn, Carl Frederik nu var blevet 21 år og var blevet ansat som forvalter.

Men i øvrigt bestod falkeholdet på Bredegård på denne vinterdag af seks tjenestefolk, to piger og fire karle; de fire af dem var svenskere, to piger og to karle. På Gammelgård havde Hagbard Brusch kun en enkelt ansat boende - kreaturpasseren, som var gift. Han var også svensker. Når han i øvrigt ikke havde tyende boende der, var det formentlig fordi det så ville være svært at kontrollere deres liv.

Vi Markerer 60-års dagen for Danmarks Befrielse

Hovedbiblioteket har i år valgt at engagere sig i at markere 60-året for Danmarks Befrielse.

Det sker naturligvis i et samarbejde med Historiens Hus, som for 10 år siden i skikkelse af Lokalhistorisk Arkiv stod bag flytningen af monumentet for Hvidovres faldne i modstandskampen. Monumentet blev flyttet fra sin glemte plads mellem Hovedbiblioteket og Rådhuset til den mere synlige og mere logiske placering ved Hvidovre Kirke, hvor en del af modstandskampens ofre hviler på kirkegården. Dengang genindviede vi monumentet den 4. maj om aftenen med kransenedlæggelse, fællessang, fyrværkeri og musik. I år har Hovedbiblioteket i samarbejde med Historiens Hus valgt at markere befrielsesaftenen i et bredt anlagt arrangement, som starter på Hovedbiblioteket, Hvidovrevej 280, og slutter ved Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1

Optog Grundlovsdag 1945 på vej til festpladsen på idrætsbanerne. Krydset Vestkærs Alle Poppel Alle

Arrangementet er endnu i skrivende stund under forberedelse, men forventes at starte på Hovedbiblioteket kl.19.00 med en bid brød (kræver tilmelding), og herefter holdes foredrag om Hvidovre under Besættelsen.

Efter Frihedsbudskabet, som vi jo alle ved, hvornår blev udsendt, går vi i fakkeltog til monumentet ved Rytterskolen. For gangbesværede bliver der arrangeret transport.

Her bliver der tale og sang, inden vi slutter arrangementet, hvorefter der er mulighed for en kop kaffe på Rytterskolen. Sæt kryds i kalenderen, hold øje med nærmere omtale i Hvidovre Avis, og vær med til vores lokale markering af Danmarks Befrielse.

Kildebo - en efterlysning

Historiens Hus modtog for nylig et maleri fra et dødsbo. Vi fik ikke nogen medfølgende oplysninger, som umiddelbart kan fortælle os, om motivet for maleriet er eller har været at finde i Hvidovre.

Hvis nogen blandt Selskabets medlemmer kender til huset med navnet Kildebo, vil vi meget gerne høre om det.

Poul Sverrild Historiens Hus Tlf: 36 49 00 30 Mail:lokalarkiv@hvidovre.dk

Årsberetning 2004 for Historiens Hus

Den I . januar 2004 trådte den ændring i kraft, som lagde Historiens Hus sammen med Cirkusmuseet.

Tilsammen udgør de to afdelinger nu Kulturhistorisk Enhed. Den ny struktur blev indført for at sikre, at ressourcerne til de to afdelinger bliver brugt mest hensigtsmæssigt.Det betyder, at vi skal bruge de samme magasiner til samlingerne, dele teknisk udstyr og dele administration og ledelse. Men Historiens Hus er stadig vores lokalhistoriske arkiv med de tilbud og muligheder, som vi har udbudt gennem de seneste år.

Når to institutioner skal bringes sammen som Historiens Hus og Cirkusmuseet, så starter det altid med ekstra omkostninger og opgaver, og det har da også præget året, at der har været brugt meget energi på at få den nye struktur på plads, men i Historiens Hus har medarbejderne i årets løb været fokuseret på, at aktivitetsniveauet ikke skulle blive påvirket af sammenlægningen.

Projekter Egnsteaterstykket Kløver på Taget opført af Teater Vestvolden åbnede året. Martin Miehe-Renard skrev stykket på basis af historier om skæve og lige eksistenser i Hvidovre, som Historiens Hus leverede. Som sædvanlig blev opførelsen en stor succes, og det er med glæde og udbytte Historiens Hus deltager i disse projekter, som er med til at stimulere interessen for den lokale fortid og de særlige værdier, som Hvidovres historie har at byde på.

Avedøre Flyveplads er et af de store projekter, Historiens Hus har en aktie i. Vi var stærkt medvirkende til genoplivningen af en landingsbane på flyvepladsen, og vi har medvirket til udviklingen af den hvert andet-årlige Aeronautiske Dag, der traditionen tro blev afviklet den sidste søndag i august.

Historiens Hus var til stede i Motorprøvestand 7, som vi har lejet af Skov- og Naturstyrelsen med henblik på bygningen af et nyt fly til Historien i Gaden. Flyet skal erstatte det, som i dag ses på

og med alle de mange frivillige fra pladsens tilknyttede foreninger og med bistand fra vejrguderne fik vi en fantastisk dag med mellem 5.000 og 6.000 gæster!

Rytterskolen lagde i 2004 ikke lokaler til egentlige lokalhistoriske udstillinger, men med udstillingen af malerier af Kirsten Schønnemann var Historiens Hus alligevel med til at fortælle lokalhistorie i det gamle hus. Der var billeder fra en lang malerkarriere, som indledtes under navnet Kirsten Olsen i 1940- erne. Mange gæster nød de gamle og nye motiver.

Fortælleprojekter forbinder man ikke umiddelbart med lokalhistorie, men Historiens Hus har gennem en længere periode haft et samarbejde med Hvidovre Kommunes børnekulturkoordinator Hanne Krebs om stimulering af fortællekulturen blandt kommunens børn. Samarbejdet bunder i, at der er en sammenhæng mellem historier og historie, og vi er her med til at placere den lokale historie som et emne, der kan fortælles historier om. I løbet af året var Historiens Hus ramme om et heldagsseminar om emnet.

Krudtcafeen kom endelig i gang i 2004. Det gamle magasin fik indlagt vand, el og afløb, og der blev udført nogle restaureringsopgaver. Toiletforholdene er noget problematiske, idet det er en forudsætning, at vi opstiller en toiletvogn, når cafeen er åben.
Uden midler fra Rotary, Hvidovre og Fri luftsrådet havde projektet ikke været gennemførligt. Det blev endelig muligt at åbne informationscafeen i august, så vi havde en sammen-hængende åbningsperiode over fem weekender.

Kulturisterne fra Lokalhistorisk

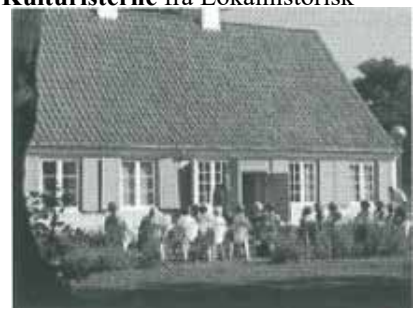

Selskab var den sidste og vigtigste forudsætning for, at Krudtcafeen kunne åbne og holdes åben i perioden. Kulturisterne viser på mange måder vejen frem for mulighederne for at afprøve nye tiltag i vores formidlingsarbejde. Vi kan kun håbe, at vi får flere kulturister, som har mod på at være med i arbejdet og på at bruge nogle timer i godt selskab på et godt formål. Historiens Hus skylder kulturisterne en stor tak.

Københavns Befæstningsdag er et årligt tilbagevendende arrangement, som sætter lys på det enestående militære anlæg, som Københavns Land- og Søbefæstning udgør. En lang række kulturhistoriske institutioner og foreninger medvirker, og i Hvidovre er vi af indlysende årsager ret langt fremme. Det hænger naturligvis sammen med, at vi ikke blot har en del af Vestvolden i

Det hænger naturligvis sammen med, at vi ikke blot har en del af Vestvolden i kommunen, men også flyvepladsen, Avedørelejren og Avedøre Batteri. Historiens Hus var åbent ligesom Krudtcafeen og flyvepladsen holdt åben og hele Vestvolden blev overfløjet med veteranfly.

Udstillingen, som Historiens Hus viste en stor del af året, var lavet af Anja Olsen, Lisbeth Hollensen og Kitt Boding Jensen. Udstillingen præsenterede tre bevaringsværdige kulturmiljøer i Hvidovre. En del af Lokalhistorisk Selskabs medlemmer oplevede ved et foredrag i foråret 2004 Lisbeth og Kitt, da de præsenterede deres etnologiske arbejde om sommerhusene i Præstemosen.

Foredrag/rundvisninger og gæster har domineret dagligdagen i Historiens Hus. I det sidste hele år i Med-borgerhuset havde Lokalhistorisk Arkiv knap 500 gæster. I det første hele år i Historiens Hus modtog vi flere end 2.600! Det meget høje tal afspejler naturligvis primært, at vi har haft andre tilbud til vores brugere, og at huset er nyt og tiltrækker mange nysgerrige. Men der er ingen tvivl om, at vi har meget lettere ved at nå langt flere borgere med de rammer, vi har fået i Avedørelejren.

Husets medarbejdere har holdt 37 foredrag og rundvisninger i årets løb. Modtagerne fordeler sig over nyansatte medarbejdere ved Hvidovre Kommune, historielærere i gymnasiet, foreninger, individuelle besøgende til Åbent Hus arrangementer og medarbejdergrupper fra andre kommuner.

Tag på Tur i Tiden er titlen på et stort hæfte, som Historiens Hus udgav i efteråret med støtte fra Friluftsrådet. Det er en opsamling på Historien i Gaden, som vi stadig arbejder med at udvikle og udvide. I et år, hvor meget energi er blevet brugt på at etablere den ny struktur, satsede vi på at få denne formidling af historierne ud, og ved årsskiftet var godt 1.500 hæfter blevet uddelt til interesserede fra Historiens Hus og fra Hvidovre Bibliotekerne.

Af historier ude i gaden er det i løbet af året kun blevet til opsætning af en håndfuld forklarende vejskilte, men arbejdet med en række andre historier vil vise sig i løbet af 2005, hvor de dukker op i gadebilledet.

Personale 2004 De bedre fysiske rammer i Historiens Hus har givet os mulighed for at få flere til at arbejde med vores historie, og det har betydet, at vi i 2004 har kunnet have en hel række medarbejdere ind over til løsning af forskelligartede opgaver. Personalet i Historiens Hus omfattede i 2004:

Annika Baasch, videnskabelig medarbejder Birte Gerdes, arkivsekretær Rasmus Glenthøj,videnskabelig medarbejder LisbethHollensen, studentermedhjælper Kitt Boding Jensen, studentermedhjælper Anna Riis Lavsen, foto og arkivopgaver Anja Olsen, arkivar Poul Sverrild, arkivchef

Digital farveprint fra eget medie

	Antal	Pris
A4	100 - 499	á kr. 2,95
A4	500 - 999	á kr. 2,45

	Antal	Pris
A4	1000 >	á kr. 1,95
A3	100 - 300	á kr. 5,00

1,95 excl. moms

Sort/Hvid kopi

		Pris
A4	pr. stk fra	á kr. 1,60
A3	pr. stk fra	á kr. 3,20

Farvekopi

		Pris
A4	pr. stk fra	á kr. 6,00
A3	pr. stk fra	á kr. 12,00

Hellbrandt A/S Trykcenter · Arnold Nielsens Boulevard 74 · 2650 Hvidovre
Telefon 36 34 05 55 · Fax 36 77 00 25 · E-mail tryk@hellbrandt.dk

Hellbrandt TRYKCENTER

Vi vil gøre *næsten* alt for, at du føler dig hjemme

Du er velkommen til at komme ind og få et gratis økonomitjek

JYSKE BANK

Gør en forskel

Hvidovrevej 87 A • Hvidovre
Tlf. 3638 2100 • www.jyskebank.dk

Hvidovre Lokalhistorie
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Historiens Hus Hvidovre
23. årgang – Nr. 2 – september 2005

Indhold

Nyt fra Formanden s 3
Per E. Hansen: Frihedskæmperen Herluf Rasmussen s 4
Herluf Rasmussen: En blodig dag på Gl. Køge Landevej s 5
Meddelelse i Daglige Beretninger s 12
Så kom vores officerspavillon tilbage s 13
En Moder vendte hjem s 14
Referat af 26. generalforsamling s 16
Torsdagsåbning og ny udstilling på Rytterskolen s 18
Poul Sverrild: Hvidovre Kirkegård - et formidlingsprojekt s 20
Kontingentrestancer s 22
Ansøgning om statsanerkendelse s 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse s 23

Udgiver: Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre Tlf. 36 47 34 44 e-mail. hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
Historiens Hus Alarmpladsen 3 Avedørelejren ,
2650 Hvidovre Tlf. 36 49 00 30 e-mail lokalarkiv@hvidovre.dk
Ansvarshavende redaktør: Poul Sverrild
Forsidefoto: Ebbe Forup

Nyt fra Formanden

Der er nu gået godt et halvt år fra afholdelse af den seneste generalforsamling i vores selskab. Efterfølgende konstituerede bestyrelsen sig med undertegnede som formand. Det har været en spændende periode at være med i bestyrelsesarbejdet, og jeg vil benytte lejligheden til ikke mindst at takke vores afgåede formand Benny Riisager for et flot arbejde og en indsigtsfuld måde at overdrage tøjlerne på.

I bestyrelsen har vi arbejdet med udvalgsstruktur og tilrettelæggelse af arbejde og arrangementer i 2005-2006. Blandt de nye initiativer har været turen den 14. september 2005 til Holmen og Peder Skram.

Ved sammensætningen af de kommende arrangementer har bestyrelsen både tænkt på det lokale og det almene - renæssanceåret 2006 – med foredrag og senere besøg på Rosenborg Slot. Vi håber, at man vil få nogle gode oplevelser, som kan videregives til andre, der kan få lyst til det lokalhistoriske og dermed medlemskab af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Jeg kan fortælle, at foreningen de sidste par måneder har haft en tilgang på 31 nye medlemmer. Bestyrelsen håber, at denne tendens vil fortsætte, så vi i første omgang kan nå op på ca. 500 medlemmer, hvad der svarer til ca. 1 % af Hvidovres befolkning. I samarbejde med personalet i Historiens Hus og de aktive ” Kulturister ” i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab håber jeg, at bestyrelsen kan medvirke til at skabe en øget bevidsthed om og interesse for, hvad der har rørt sig eller rører sig i vores kommune.

Der har været lidt overgangsproblemer med produktion af bladet, men vi skulle få årets resterende tre numre i løbet af dette halvår

God foreningssæson Ole Asbjørn Petersen

Frihedskæmperen Herluf Rasmussen

Så kunne vi fejre endnu en rund årsdag for Danmarks befrielse fra den tyske besættelse. Nu er der gået 60 år og de fleste nulevende danskere har kun hørt om den ubehagelige tid , perioden 1940 – 1945. Vi har dog stadig nogle af de gamle kæmper blandt os.

De deltog i frihedskampen med forskellige hensigter og baggrunde, men fælles for dem alle var, modstanden mod et fremmed herredømme og bevarelsen af et frit Danmark.

Én af disse modstandsfolk var Hvidovre-borgeren Herluf Rasmussen, kendt af mange herude for sit politiske engagement. Medlemskab af diverse partier, kommunalbestyrelse, folketing og altid parat til at lufte sine private meninger i den lokale presse.

Herluf Rasmussen er i skrivende stund en frisk og rask mand på 85 år, der passer sin daglige dont og stadig har sine meningers mod. Han har tilladt mig at bringe hans personlige beretning af episoden den 6 april 1945 på Gl.Køge Landevej.

Per E. Hansen

Herluf Rasmussen

En blodig dag på Gl. Køge Landevej af Herluf Rasmussen

Den 6. april 1945 klokken 11 om formiddagen udspandt der sig på Gl. Køge Landevej ud for Blommehaven i Valby et voldsomt drama. En gruppe på ni modstandsfolk fra det illegale politi og ti mand fra det tyske hjælpepoliti, som havde afløst det danske politi, da det gik under jorden eller blev deporteret til tyske koncentrationslejre den 19. september 1944, kom i kamp.

HIPO, som dette hjælpepoliti kom til at hedde i folkemunde, bestod af danske, som enten havde kæmpet på Østfronten som frivillige i "Frikorps Danmark", eller havde været medlemmer af det berygtede "Schalburg Korps" og/eller "Sommer Korps". De var frygtede på grund af den brutalitet, de udviste, når de i politiets efterladte patruljevogne kørte rundt i Københavns gader og nedskød og dræbte tilfældige civile mennesker, som de mødte på deres blodige fremfærd. Derfor lokkede vi HIPO til at foretage en udrykning til Flaskekroen på Gl.Køge Landevej og på vejen derud foretage en afstraffelse af dem, som de kunne mærke.

I krigens sidste måneder syntes det, som om HIPO blev mere og mere desperate, frygten bredte sig blandt befolkningen, og det måtte have en ende.

Planen

I begyndelsen af april måned 1945 foreslog jeg derfor en aktiv gruppe indenfor det illegale politikompagni under station 9, som jeg var chef for, at vi kaldte HIPO ud til en falsk alarm og gav os i kast med dem på et forudbestemt sted.

Gruppen bestod af politibetjentene Erik Jacobsen og Theodor Husum, reservebetjentene Preben Martiny, Hans Stidsen,

Sven Eriksen, Winfeldt Schmidt, Månson og Herluf Rasmussen (ego) samt Tove Vinding, der var min personlige ordonnans.

Det var meningen , at styrken også skulle have bestået af delingsfører for 1 deling, Johs. Kragh og én af hans grupper, men han sprang fra dagen før, fordi han mente, at et angreb på HIPO ville skade nogle forhandlinger, som han havde hørt, var i gang mellem tyskerne og danske myndigheder om hjemsendelse af danske politifolk fra Kz-lejren Buchenwald. Jeg tror det var et påskud for at undgå at komme med, der var så mange rygter i omløb henimod krigens slutning, så jeg holdt mig til den kendsgerning, at Hipos fremfærd blev grovere og grovere dag for dag.

(D. 7. April: 60 biler med 600 danske politifolk ankom til Frøslev fra KZ-lejren i Neuengamme. red.)

Stedet

Da jeg er barnefødt og opdraget i

Valby og fra mit tiende år var vant til at færdes i hele området Valby og Hvidovre, besluttede jeg mig til, at angrebet skulle finde sted på Gl. Køge Landevej mellem rundkørslen, hvor Ellebjergvej mundede ud og Blommehaven, en sidevej på den vestlige side af vejen. Området var ideelt på flere måder, der var ikke den store trafik, vejen var under reparation og kun den østlige side var farbar og skulle bruges af trafik i begge

retninger. Der var cykelstier på begge sider af vejen som var afgrænset af kolonihaver ved en lang dyb grøft på den østlige side. Dette ville give gode muligheder for flugt af stedkendte personer idet man gennem kolonihaverne havde mange muligheder for at komme væk.

Ved en påvisning på stedet, aftalte jeg med gruppen, at fire mand skulle angribe den bageste vogn fra grøften nærmest rundkørslen ved Ellebjergvej, her ville der formentlig være tale om nedsat fart, og målet ville bedre kunne rammes.

Til opgaven blev Theodor Husum, Preben Martiny, Svend Eriksen og Knud Windfeldt Schmidt udvalgt. Det var tre reservebetjente, medens Husum var en grad mere som honorarlønnet politibetjent. De var alle forsynet med svenske maskinpistoler (mrk. SUOMI Husqvarna) og deres tjenestepistoler, samt en amerikansk "Ananas" håndgranat. De var alle forsynet med giftpiller, til eget brug, hvis uheldet skulle være ude.

Det var, efter min mening, et meget sikkert sted og intet kunne gå galt, hvis de holdt hovedet koldt.

Overfor Blommehaven i grøften, der var flere meter dyb, selv i stående stilling var man i dækning, placerede jeg politibetjent Erik Jacobsen og reservebetjent Månsson. De fik udtrykkeligt ordre til ikke at skyde på de fremkørende vogne, men afvente udviklingen i dækning og kun skyde på de Hipoer, der eventuelt søgte dækning i grøften.

De skulle så uskadeliggøres efterhånden som de kom ned i grøften. Tilbage var så Tove Vinding (en gift kvinde, datter af Københavns brandchef), reservebetjentene Hans Stidsen og Herluf Rasmussen.

Tove Vinding var udset til, fra Flaskekroen, at ringe til politigården, hvor HIPO havde hovedkvarter, udgive sig som ser-

vitrice og bede dem om at komme og afvæbne en mand, der sad i skænkestuen og legede med en pistol. Hun skulle straks komme tilbage når HIPO havde foretaget en kontrolopringning og tilslutte sig Hans Stidsen og mig. De to skulle dække min retræte. J
eg selv skulle opholde mig på fortovet, direkte i den forventede ildlinie, med en maskinpistol (Madsen), pistol og en håndgranat. Våbnene naturligvis gemt under frakken.

Jeg skulle optræde som tilfældig fodgænger.

Den 6.april 1945

For ikke at vække unødig opmærksomhed gik vi først til vore poster samtidig med, at Tove Vinding, kl.10.50 fra Flaskekroen, ringede til HIPO på Politigården. Nogle minutter efter var Tove Vinding på plads.

Inden vi kunne høre udrykningshornene, udspandt der sig nogle episoder, som må med. Købmanden på hjørnet af Østergårds Alle, blev advaret om ikke at gå ud, når han hørte skud, men søge dækning sammen med sit personale. Cykelsmeden, som var gammel bekendt af mig, havde sit værksted i et træskur tæt ved Blommehaven. Ham opfordrede jeg til straks at søge dækning hos købmanden, hvor murene ville give dækning for eventuelt vildfarne kugler. En yngre dame med en barnevogn, der netop passerede ville jeg have ind til købmanden, men hun protesterede højlydt, fordi hun skulle videre ud ad Gl.Køge Landevej.

Først da jeg viste hende en pistol, forstod hun at det var alvor.

Nu kunne vi høre udrykningshornene, men samtidig var en vogn fra Carlsberg, fuldt læsset med ølkasser, med to stovte ølmænd på bukken og som forspand, to vældige jydeheste , lige ud for Blommehaven. Kusken forstod straks situationen, da jeg diskret viste ham maskinpistolen, han rejste sig op

fra bukken og lod pisken svirre hen over hovedet på de to jyder. Det var sikkert første og sidste gang i deres liv, at de hørte en pisk smælde. De sprang fremad, og i galop drejede kusken op ad Østergårds Alle. Det var et flot syn, men alle ølkasserne blev på ladet.

En ting glemte jeg i skyndingen. En telefonmontør var beskæftiget i toppen af en telefonmast overfor Blommehaven. Han fik, hvad jeg senere erfarede, en plads i første parket, da han fra mastetoppen overværede det drama, der nogle minutter senere udspillede sig for hans øjne.

Kampen

Så var den første vogn på vej op mod stedet, hvor vi skulle tage imod den. Da den var ca. 30 meter fra mig, skød jeg en salve (25 skud) ind i vognen forfra og gennem siden efterhånden som den passerede mig. Den forsatte, meget slingrende, ud ad Gl.Køge Landevej og stoppede ud for Grønnehave Alle, hvor en mand sprang ud og løb ind i området på vor højre flanke. For at pacificere ham, sendte jeg Tove Vinding tilbage ad Blommehaven, hvor der midtvejs mod Vigerslevvej var en udgravning, hvorfra hun skulle sikre, at han ikke kom ind i vores tilbagetogslinie og blev til fare for os.

Det var sekunder det drejede sig om og jeg havde regnet med, at vi skulle kigge nærmer på den første vogn, som nu holdt stille ud for Grønnehave Alle med en eller flere døde eller sårede Hipoer. Der var kun sprunget én ud så der måtte være mindst 3 eller 4 tilbage i vognen.

Den plan forpurredes fordi, hvad jeg ikke havde regnet med, var den anden vogn nået op til mig uskadt. Den havde narret mine folk i grøften ved at køre venstre om i rundkørslen og havde således ikke fulgt efter den forankørende som kørte normalt.

Min gruppe, som sad på kanten

af grøften for at tage imod, blev overraskede og nåede kun at sende en salve ind i vognens bagende og hvad værre var, selv modtage en byge af skud fra Hipoerne i vognen.

Husum fik et skud i armen, så han blev slået i gulvet, Knud Winfeldt Schmidt fik et skud i halsen. Jeg skal vende tilbage til, hvad der herefter hændte i første gruppe.

Jeg stod nu overfor den anden vogn, der havde observeret mig stående på fortovet. Een sprang fra førersædet ud på den del af vejen, der var under reparation og bevægede sig nu på maven, med en maskinpistol liggende foran sig på armene hen imod mig. Han ville åbenbart vente med at skyde, indtil han var nærmere end de 25 meter, vi var fra hinanden i starten, så han var sikker på at ramme. De øvrige i vognen var kommet ud til den anden side og efter en skudveksling at dømme, måtte de være kommet i kamp med mine to folk, Erik Jacobsen og Månsson. Om deres skæbne skal jeg senere berette.

Den mand, som jeg skulle klare, var en øvet frontkæmper. Det var meget professionelt, måden han bevægede sig på, og jeg besluttede mig til, at vente med at skyde, til det øjeblik han lagde an til skydning, enten liggende på jorden eller i oprejst stilling. Han rejste sig, det var hans fejl, som også blev hans skæbne. Jeg ramte ham forfra i kroppen med en salve, og han faldt om og fik sig slæbt ind til siden og gemte sig bag et af politiets alarmskabe, som stod ved Blommehaven.

Kampen slut

Som situationen udviklede sig, med Hipofolk fra den anden vogn, der var skjult for mig, besluttede jeg at afblæse. Jeg gik ud fra, at mine folk på den anden side kunne komme væk. De kunne undvige og blive dækket i grøften. Derfor tændte jeg og kastede den manuelt betjente håndgranat således at den faldt ned på den anden side af vog-

nen, hvor den sprang.

Så indtrådte den bekendte dødens stilhed. Jeg trak mig tilbage ad Blommehaven for at søge op til Vigerslevvej og derfra videre over til Hvidovre. Tove Vinding og Hans Stidsen havde forladt deres lille forskansning. Jeg nåede op til dem og ventede nogle få sekunder for at få et overblik over situationen, inden jeg forsatte. Tiden var jo kostbar, der lød allerede nye udrykningssignaler, og der var ingen tvivl om, at forstærkning fra både HIPO og tysk militærpoliti var på vej.

Nu gjaldt det om at komme ud af den jernring, som snart ville omslutte området.

Da jeg skulle til at krydse Vigerslevvej i løb, blev jeg råbt an fra en generatordreven lastbil, der var stoppet op. Det var min svoger, Andreas Madsen, jernog produkthandler, som tilfældigt kom forbi. Han kørte mig til Frederiksberg og jeg var ude af fælden. Den første gruppe på fire mand var, trods deres skudsår, også kommet væk. De var kommet igennem kolonihaverne over til den gamle losseplads, hvor en skraldevogn tog Winfeldt Schmidt med til en læge i Sydhavnskvarteret. Han havde været usandsynlig heldig, skuddet var gået lige igennem halsen uden at ramme vitale dele. Det hele kunne klares med en indsprøjtning og to plastre, et hvor skuddet var gået ind og et hvor kuglen var gået ud.

Senere fik jeg at vide hvordan det var gået de to mand i grøften overfor Blommehaven. Jacobsen var blevet dræbt af et skud i panden, formentlig fordi han dukkede op fra grøften i kugleregnen, da den anden vogn blev angrebet. Månsson havde gemt sig i et gennemløbsrør men blev fundet af Hipoerne, at han ikke blev skudt på stedet, må han nok takke det tyske militærpoliti for, som var kommet til stedet.En vildfaren kugle havde ramt en ældre

kvinde, der befandt sig ved Ellebjergvej, hun var dræbt på stedet.

En gammel sabotørkammerat fra Bopa, Therkel, var også kommet ind i kugleregnen. Han havde valgt at smide sig på jorden, indtil det værste var overstået.

Hele kampen varede mindre end 10 minutter. At resultatet var meget katastrofalt for HIPO, erfaredes efter krigen, da jeg blev indkaldt som vidne i byretten. Her skulle nogle Hipoer stå til regnskab for deres gerninger.

Jeg husker specielt én, der mødte op på krykker. Han havde været i den første vogn, der blev angrebet. Det blev oplyst, at vognene havde været bemandet med 5 i hver og man mente, at 5 var blevet dræbt under kampen, medens 2 var sluppet helt uden men.

At vi ikke kunne undgå tab, berørte mine folk meget, hvilket jeg naturligvis også beklagede. Men det var en kamp på liv og død, imod et uvæsen, som skulle bekæmpes.

Meddelelse i "Daglige Beretninger":

7april1945

Dræbte og sårede ved episode på Gl.Køgevej. Ved 15-tiden i går blev to af Hipos udrykningsvogne beskudt, da de kom kørende ad Gl. Køgevej ved Ellebjergvej-Fole-haven. Vognene blev beskudt fra en dækstilling ved siden af vejen, og fem Hipomænd blev hårdt såret; desuden dræbtes en eller to. Københavns Brandvæsen blev af Hipo beordret til at sende ambulancer, og for at være sikker på, at vognene kom så hurtigt som overhovedet muligt, ledsages ordren med en meget drastisk trussel. Foruden Hipofolkene, som var sårede eller dræbt, måtte den 75-årige Fru Ludisa D. Otto, Brostykkevej 18, Hvidovre og en anden forbipasserende, Poul Stougård, Broagervej 8, 3sal, køres på hospitalet. Fru Otto er senere død af sine sår. Under skudvekslingen dræbtes også en af Hipos modstandere, desuden anholdtes en ung mand, som i øvrigt straks fik en meget hård behandling.

Daglige Beretninger er indberetnin ger fra den politiløse tid i Danmark.

Så kom vores Officerspavillon tilbage

Køn er den ikke, som den står der og stritter på plænen. Lasede blå/grønmalede vægge med huller efter manglende brædder. Men går man tæt på og kikker ind gennem vinduerne eller endnu bedre, bliver låst ind i det lille hus, så ser man, hvorfor det er noget helt særligt. Loftsmalerierne!

Et lysthus på 106 år med velbevarede originale loftsmalerier er naturligvis bevaringsværdigt, og er en regulær museumsgenstand.

At konservere og restaurere lysthuset bliver en opgave, som kommer til at trække noget ud. Ikke bare fordi det er bekosteligt, men også fordi der skal en række forskellige fagfolk ind over.

Vi håber, at vi kan få rejst midler fra fonde og/eller støtte fra sponsorer til opgaven.

Lige nu står pavillonen midlertidigt nord for Historiens Hus. Her afventer det at blive målt op og få restaureringsopgaverne nærmere defineret.

Efter endt restaurering skal pavillonen stilles op i forbindelse med terrassen bag Historiens Hus, nær den placering, den havde før militæret forlod Avedørelejren i 1990-erne.

Historiens Hus åbner efter nærmere aftale for besigtigelse af pavillonen.

Foto: Jette Randal-Lund

En Moder vendte hjem

tekst Poul Sverrild, fotos Ebbe Forup

Det regnede indtil ganske kort før, indvielsen af den længe ventede bronzefigur af Hans Peder Pedersen-Dan skulle finde sted fredag d. 17. juni over middag. Men, som vi naturligvis havde ønsket

det var med til at skabe rammen om en rigtig Hvidovrebegivenhed. Med god traditionel jazz som en afdæmpet ledsager og med øl sponsoreret ad Carlsberg blev det

det, spredtes skyerne, og solen brød frem, da højtideligheden blev indledt.
Der var mødt rigtig mange op, og

en smuk eftermiddag på den nye pladsdannelse syd for Rytterskolen. Her står En Moder i de rette omgivelser.

Figurgruppen er blevet akkurat så smuk, som vi kunne have ønsket, og der er grund til at takke bidragyderne bag projektet, Danmarks-fonden, Hvidovre Avis og Hvidovre Kommune.
På dagen udkom også den smukke og velskrevne lille bog Rundt om en Moder af kunsthistorikeren Eva Toftemark. Det er et værk, som sætter vores fine figurgruppe og dens ophavsmand på deres rette plads i kunsthistorien.

Forfatteren måtte skrive mange autografer til dagens glade købere. Bogen kan købes for bare 25 kr på HvidovreBibliotekerne og i Historiens Hus.
Begivenheden trak som nævnt mange gæster, og blandt dem en rigtig æresgæst. Det var Eva Davidsen, barnebarn til figur-

gruppens skaber og dermed datter af den pige, som ikke kom med blandt børnene på skulpturen. Eva Davidsen har blandt meget andet skænket Historiens Hus udkast til Den lille Hornblæser og flere værker af Johanne Dan—gift med Hans Peder Pedersen-Dan.
Men læs om figuren og dens historie i Rundt om En Moder.

Referat af 26. ordinære generalforsamling i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Generalforsamlingen fandt sted mandag den 14. marts 2005 i Aktivitetssalen Lille Friheden. Salen var så godt som fuld af Deltagende medlemmer. Chefredaktør for Hvidovre Avis, Niels Erik Madsen modtog og takkede for valg til aftenens dirigent. Det var endda hans fødselsdag.

Formandens beretning. Benny Riisager startede i årets ånd med henvisninger til H.C. Andersen og fortalte om turen i 2004 til generalforsamling i dansk Lokalhistorisk Forening. Selskabet havde 3 mand af sted, som kom hjem med god inspiration til os i Hvidovre.

I året har der været afholdt 7 bestyrelsesmøder og 5 medlemsmøder. En ny forening er startet, Københavns Befæstningsforening. Vi er repræsenteret i denne. Det er et samarbejde med mange muligheder. Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har i samarbejde med Historiens Hus, udarbejdet en ny folder og vil i fremtiden arbejde fælles om udgivelsen af bladet.

Formanden fortalte om arbejdet med indvielsen og driften af krudtcafeen, som han håber kan tiltrække nye kulturister.

Medlemsmøderne startede med Jens Kristensen som første taler, så fulgte Niels Jørn Hahn fra R98 og i november fortalt Poul Sverrild om genstande i arkivet. I januar havde vi hyret formanden for Dansk Lokalhistorisk Forening, til at fortælle om H.C. Andersen og samfundets struktur på hans tid. Sidste medlemsaften var med fortælling fra Avedørelejren ved Rasmus Glenthøj, som også har skrevet en bog om lejren.

Formanden takkede for deltagelse i disse aftner og ikke mindst til dem der holder gang i rytterskolen. Vi opfordres til at sætte kryds i kalenderen den 22. maj 2005 som er udnævnt til "Historiens Dag". Her er planer om bl.a. optog med Tattoo som en del af dagen.

Beretningen blev godkendt.
Arkivlederens orientering: Poul Sverrild udtrykte stor glæde over, at selv om arkivet er flyttet på ”landet”, kan både nye og gamle brugere finde vejen derud.
Poul takkede for arbejdet med Krudt-cafeen. Han ser forsat både muligheder for informationformidling og udvikling. Hvert andet år falder aktiviteten også sammen med Æronautisk Dag, på flyvepladsen ved Gl. Køge Landevej. Alt sammen gode udfordringer.
Poul berettede om kulturelle aktiviteter, med forankring i vores lokale historie, kunstudstillinger, bogudgivelser, foredrag, rundvisninger, egnsspil og meget andet. I fremtiden ser han frem til en kulturhistorisk enhed med forankring i ét historiecenter. Poul sluttede med tak til Benny Riisager for indsatsen som formand.
Fremlæggelse af det reviderede regnskab. Kassereren gennemgik det udsendte regnskab. I år med forøget kontingent. 1/3 af medlemsskaren er pensionister, 1/3 foreninger og 1/3 alm. medlemmer. Bladet bliver lidt dyrere i fremtiden, men det er en prioritering, der har været vigtig for bestyrelsen. Ellers var der ros fra kassereren, som i år var tilfreds med 315 medlem

mers indbetalinger. Dertil kommer institutioner og sponsorater, som vi prøver at udvikle. Eigil Jørgensen sluttede med, at kaffen til aftenens arrangement var gratis.

Regnskabet blev godkendt.

Fastlæggelse af årskontingent. Nuværende årskontingent fortsætter.

Indkomne forslag. Ingen.

Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter. Genvalg. Se særside med oversigten.

Valg af revisor og revisorsuppleant. Genvalg.

Dirigenten sluttede mødet, og Poul Sverrild viste lysbilleder fra gamle dage ved Kalveboderne Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med Ole Asbjørn Petersen som den ny formand.

Referent Jette Randal-Lund

Anders Nørballe ringer i Strandmarkskirken

Lokalhistorisk Selskabs bestyrelse har besluttet at holde Rytterskolen åben for medlemmerne hver torsdag fra kl. 17 til18. Her vil være et bestyrelsesmedlem til stede. Ordningen gælder foreløbig året ud, derefter vil det blive taget op,

om det har været en god måde at møde medlemmerne på.

Det er blandt andet bestyrel-

Torsdagsåbning og ny udstilling på Rytterskolen

sens håb, at den kan komme i stærkere dialog med de medlemmer, som har ideer til og ønsker om udvikling af selskabet og dets aktiviteter.

I den anledning er der lige nu lavet en fin lille udstilling om gartner Anders Nørballe. Især lidt ældre Hvidovreborgere vil kunne huske Nørballe både fra hans kirkelige arbejde, fra hans gartneritid og fra gadebilledet, hvor han i årevis var meget genkendelig, når han cyklede rundt efter sine rideskoleelever iført hvid tropehjelm og ridestøvler.

Udstillingen er lavet af stud. mag.Helle Nysted Andersen fra Historiens Hus

Anders Nørballe til hest og iført den berømte tropehjelm.

Hvidovre Kirkegård - et formidlingsprojekt

af Poul Sverrild

På Historiens Dag i maj 2005 åbnede Historiens Hus i samarbejde med menighedsrådet for Hvidovre Sogn og bestyrelsen for Hvidovre Kirkegård et stort formidlingsprojekt under Historien i Gaden. Det er formålet at gøre opmærksom på den skat af information og historier, som kan findes på vores store gamle kirkegård. Det sker også for at nyttiggøre alle de oplysninger, som blev tilvejebragt ved den gravmæleregistrering, som medarbejdere ved Søllerød Museum forestod for Københavns Amtsmuseumsråd. Den førte til, at omkring 100 gravmæler på Hvidovre Kirkegård er blevet erklæret bevaringsværdige.

Det høje antal og de spændende gravmæler placerer Hvidovre Kirkegård højt på listen over de mest interessante kirkegårde i Københavns Amt.

Cand.mag. Annika Baasch fra Historiens Hus har gennem næsten et år arbejdet med et udvikle en

hjemmeside, som kan tjene som indgang til de mange historier, som kirkegården gemmer. En introduktionsfolder kan fås på kirkegårdskontoret, i Historiens Hus og på HvidovreBibliotekerne.

På vores internet-adresse www.historienshus.hvidovre.dk kan man finde ind på de mange

undersider om kirkegården og dens historie. Her er introduktion til korkegårdens stilhistorie og til de mange forskellige gravskikke, som har hersket gennem tiderne.

Kirkegården er en fremragende indgang til at få indsigt i mange sider af den historiske udvikling. Her finder vi beretninger om barselsdød og vuggedød, om tidligere tiders erhvervsstruktur og om den anseelse, der før fulgte med bestemte erhverv som for eksempel undervisning.

Hvidovre Kirkegård spejler på mange leder fortidens lokal-

samfund. Omkring kirken har vi heldigvis endnu bevaret store dele af en oprindelig struktur med gravsteder af meget forskellig størrelse og med uregelmæssige stier mellem gravstederne. Det er forhold, der strider mod moderne tiders trang til standardisering og regelretning.

Kirkegården er en kulturhistorisk guldgrube, som vi fortsat skal værne om, og det sker bedst ved at øge vores fælles viden om den.

Så klik ind og læs på: www.historienshus.hvidovre.dk

Kontingent-restancer

Selskabets kasserer, Ejgil Jørgensen, meddeler, at der stadig er nogle kontingent-restanter blandt vore medlemmer.
Vi regner med, at det beror på en forglemmelse og håber på snart at høre fra jer.
Kontingentet er kr.125,00 – pensionister / efterlønnere kr.100,00.
Kan betales via Giro 82 934 707 eller Netbank +73 < 82934707.

HISTORIENS HUS HVIDOVRE

Som det er fremgået af Hvidovre Avis har Hvidovre Kommune indgivet ansøgning til Kulturarvsstyrelsen om at Historiens Hus kan blive godkendt som statsanerkendt lokalmuseum. Ansøgningen er nu modtaget i styrelsen, og efter granskning er det blevet besluttet, at den egentlige behandling af ansøgningen kan gå i gang. Det er en meget omfattende affære, som indebærer flere mandmåneders arbejde fra såvel ansøgers side som fra styrelsens og Nationalmuseets. Det er vores forventning, at vi har en afgørelse i begyndelsen af det nye år. Afgørelsen vil blandt meget andet være afhængig af, hvilken politik Kulturarvsstyrelsen i denne periode anlægger overfor fremkomst af nye museer.

Bestyrelsen 2005/06

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstfmd. Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Eigil Jørgensen
Hvidovrevej 98C
tlf. 3647 0058
-mail: joerg.eigil@jubii.dk

Sekretær Dan Olsen
Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642
-mail: davao@tdcadsl.dk

Redaktør Per E. Hansen
Grenhusene 26
tlf. 3649 2470
-mail: pehansen@bredalsparken.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Niels Ulsing
Claus Petersens alle 13.st.tv.
tlf. 3649 4636
-mail: niu@hvidovre.dk

1.suppl. Jette Randal-Lund
Ø.Kvartergade 9. st.th.
tlf. 3649 0659
-mail: ral@hvidovre.dk

2.suppl. Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434

Revisor Jens Chr. Nielse
Kløverprisvej 26
tlf. 3675 1386

Rev.supl. Inge Larsen
Berners Vænge 7,.2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Eigil Jørgensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jette Randal-Lund, Vagn Bacher

PR. udvalg :
Benny Riisager, Per E. Hansen, Dan Olsen

Lok.hist. udvalg :
Per E. Hansen, Jette Randal-Lund, Benny Riisager

Bladredaktion :
Per E.Hansen, Dan Olsen

Lederen af Historiens Hus, Poul Sverrild deltager i bestyrelsesmøderne og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

Jagtselskab på Avedøre Holme i 1930-erne. Foto: Historiens Hus Hvidovre

Vi vil gøre *næsten* alt for, at du føler dig hjemme

Du er velkommen til at komme ind og få et gratis økonomitjek

JYSKE BANK

Gør en forskel

Hvidovrevej 87 A • Hvidovre
Tlf. 3638 2100 • www.jyskebank.dk

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Historiens Hus Hvidovre
23. årgang — Nr. 3 — oktober 2005

Indhold

Nyt fra Formanden s 3
Lidt om 60-året for Danmarks Befrielse s 4
En lille beretning fra september 1944
af Mogens Jørgensen s 5
Rummer Hvidovre Kommune
"Bevaringsværdige Kulturmiljøer" af Poul Sverrild s 6
Hvidovre Kirkegård stadig en verden af historier af Poul Sverrild s 16
Foredraget d. 10. oktober s 18
Kommende arrangementer s 22
Nye opgaver til Kulturisterne s 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse s 23
Udgiver: Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre Tlf. 36 47 34 44 e-mail. hvidovrerytterskole@mail.tele.dk www.sitecenter.dk/rytterskolen og Historiens Hus Alarmpladsen 3, Avedørelejren , 2650 Hvidovre Tlf. 36 49 00 30 e-mail lokalarkiv@hvidovre.dk www.historienshus.hvidovre.dk
Ansvarshavende redaktør: Poul Sverrild
Forsidefoto: Avedøre Flyveplads i 1960-erne. Historiens Hus. Hvor intet andet er anført, er billederne fra Historiens Hus.

Nyt fra Formanden

Efter en vellykket Befæstningsdag den 25. september såvel vejrmæssigt som publikumsmæssigt afholdt Hvidovre Lokalhistoriske Selskab sæsonens første foredrag indendørs.

Mandag den 10. oktober kl.19.30 i Lille Friheden sal 1 fortalte Poul Sverrild fra Historien Hus om nyt fra lokalhistorien i Hvidovre. Specielt kom han ind på ind på de afleveringer, der er tilgået Historiens Hus i det seneste år. Her skal nævnes den 106 år gamle officerspavillon fra Avedørelejren, der nu er vendt tilbage og fuglemalerier fra kunstneren Victor Johansen. Der lægges op til en senere udstilling med denne kunstners malerier.

Åbningstiden hver torsdag kl. 17.00-18.00 på Rytterskolen har vist sig at være en god idé. Der har været adskillige, der har vist interesse for at høre om Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og det lokalhistoriske i almindelighed. Vi håber, at endnu flere vil benytte sig af tilbuddet og samtidig se den lille udstilling om en tidligere Hvidovreborger med et spændende liv nemlig Anders Gunge Nørballe.

Rytterskolen er også åben hver mandag og tirsdag mellem kl. 10-15.

Selskabets arrangement i november vil handle om Vestvolden og dens historie. For mange vil det være en kærkommen mulighed for igen at møde Avedørelejrens tidligere kommandant nemlig K.A.Knudsen. Arrangementet finder sted den 14. november kl. 19.30 og atter i Lille Friheden. Tilmelding foregår på Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs automatiske telefonsvarer 36473444.

Ole Asbjørn Petersen

Husk at holde øje med vores aktiviteter på hjemmesiderne:
www.sitecenter.dk.rytterskolen
og
www.historienshus.hvidovre.dk

Lidt om 60-året for Danmarks Befrielse af Poul Sverrild

Den 4. maj i år var en smuk aften med mildt forårsvej. Historiens Hus og HvidovreBibliotekerne markerede i fællesskab 60-året for Befrielsen ved afholdelse af et foredrag om Hvidovre under Besættelsen og ved gennemførelsen af et fakkeltog fra Hovedbiblioteket til mindestenen for Modstandskampens faldne ved Rytterskolen.

HvidovreBibliotekerne havde arrangeret flere aktiviteter som led i markeringen, og blandt dem var en konkurrence om erindringer fra besættelsestiden.

Skrivelysten har ikke været overvældende, men der er indkommet to bidrag, hvoraf vi bringer dette ene efterfølgende.

Har man lyst til at vide mere om Hvidovre under Besættelsen, skal vi henvise til Hans Chr. Thomsens "Hvidovrekompagniet" og til "52 historier fra Hvidovre" som han har skrevet sammen med Poul Sverrild. Begge bøger kan lånes på HvidovreBibliotekerne.

Filmene "Familien Hansen og Krigen" og "Helge Wiese" er også med til at tegne et nuanceret billede af besættelseslivet i forstaden, og de kan også begge lånes gennem biblioteket eller købes i Historiens Hus.

Da den smukke majaften sluttede med en kop kaffe på Rytterskolen, var det også afslutningen på rækken af store markeringer, hvori der deltog borgere, som selv havde spillet væsentlige roller i besættelseslivet.

Om fem år er der i realiteten kun børneerindringer om tiden, og så er det godt, at vi har fået samlet en del erindringer ind undervejs.

Mange familier har selv deres fortællinger om de fem lange år, og de skal nok leve længere end mands minde.

En lille beretning fra september

1944 Min far var politimand, tjenstgørende på politistationen i Valby (Station 9). Han var så heldig ikke at være på tjeneste d. 19. september 1944.

Han blev hurtigt klar over, hvad der var sket, så i løbet af mindre end to timer søgte vi væk fra vor bopæl og fik tag over hovedet hos nogle bekendte i Vanløse.

Igennem illegale kanaler erfarede vi, at far kunne aflevere uniform og pistol på Hvidovre Kommunekontor samt få falsk legitimationskort. Det var dog nødvendigt at få en falsk adresse i Hvidovre Kommune (vi boede i Valby).

Den 20. september kørte far og jeg på cykel ud til Hvidovregade til det gamle kommunekontor, far med pistolen og jeg med hans uniform i en pakke på bagagebæreren. Der var her oprettet et illegalt depot. Det betød, at de aktive sabotagegrupper kunne gøre brug af disse genstande.

På kommunekontoret fik far et falsk legitimationskort, behørigt udstyret med den opdigtede adresse, som var en fabrik på Landlystvej—og selvfølgelig med ægte plombe, for det var jo udstedt af kommunen, og ingen kunne konstatere, at det ikke var ægte med mindre, man gik over Folkeregistret. Det var jo nok årsagen til, at de illegale grupper i mange tilfælde stjal eller ødelagde registrene.

Det må jo siges at være en fornem og dristig indsats af det personale, som foretog disse transaktioner. Der var jo nok adskillige modstandsfolk, som fik glæde af denne virksomhed.

Mogens Jørgensen

PS

Efter 60 år er det muligt, at enkelte detaljer kan være unøjagtige, men i det store og hele er beretningen korrekt.

Rummer Hvidovre Kommune ”Bevarings-værdige Kulturmiljøer” ? af Poul Sverrild

Hvad er det nu lige, et kulturmiljø er? Ifølge den officielle definition er det ”et geografisk afgrænsede områder, der ved deres fremtræden afspejler væsentlige træk af den samfunds

Flyvepladsens bygninger er bygningsfredet, og de åbne arealer er fredet som en del af Vestvoldsfredningen, men det samlede flyvepladsareal er ikke sikret som kulturmiljø.

En middelalderkirke uden sin tilhørende kirkegård er højst en bevaringsværdig bygning, men ikke noget bevaringsværdigt kulturmiljø

mæssige udvikling." Den slags skulle vi nok have en del af i Hvidovre, som jo er en helt udbygget kommune med tusindvis af bygninger og store trafikanlæg. Med den definition finder vi kulturmiljøerne overalt: En daginstitution med tilhørende legeplads og parkeringsforhold udgør et kulturmiljø, et industriområde med tilhørende vejanlæg er et kulturmiljø. Det samme gælder en kirke med tilhørende kirkegård eller en lystbådehavn med alle sine arealer og omgivende vand.

Den sidste rest af ét af de mest spændende kulturmiljøer i Hvidovre. En capstan og en kanallignende struktur er alt, hvad vi har tilbage af Hvidovres århundredgamle slæbested, havneanlæg, lodseri og tidlige industriområde. Her er der ingen tvivl om, at historien beriger området, og er en forudsætning for at forstå det. At der er så lidt tilbage berettiger ikke til at ødelægge eller fjerne de få rester.

Men lidt sværere bliver det, når det hedder bevaringsværdige kulturmiljøer, for så er det vi lige skal ind og definere, hvad det er, som er eller kan være bevaringsværdigt.
Inden vi ser mere på det bevaringsværdige, skal vi lige kaste et kort blik på det andet redskab, vi har til at markere de bevaringsværdige bygninger, landskaber og jordfaste fortidsminder med: fredning.
De fredede jordfaste fortidsminder er til at overse i Hvidovre. Vi har to, bronzealderhøjene Simonshøj og Langhøj. Vi er så heldige, at Langhøj ligger i et parkområde og derfor fremtræder naturligt og forståeligt i

landskabet. Anderledes med Simonshøj, som med sin beliggenhed lige bag Frihedens Varmecentral både er svær at få øje på og svær at identificere som et minde fra bronzealderen.

Hvidovre har næsten ingen fredede bygninger. I Hvidovre landsby er Rytterskolen fra 1722 fredet, og i Avedøre er bygningerne på flyvepladsen fredet. Og det er det hele!

I en by med 50.000 indbyggere har vi kun to lokaliteter, hvis bygninger er fredet. På landsplan har vi omkring 9.000 fredede bygninger.

Hvordan kan det nu gå til, at vi ikke har flere bygningsværker af højeste værdi at byde vores borgere og vores gæster på?

Det er staten, der står for bygningsfredningen, og som har udstukket de kriterier, som vi bygningsfreder efter. Herfra har man lagt sig fast på en række kriterier, som på forhånd stiller en kommune som Hvidovre dårligt.

At det ikke er tilfældigt, at Hvidovre har så få fredede bygninger kan ses af, at heller ikke andre kommuner på den københavnske vestegn har ret mange fredede bygninger.

Årsagen skal søges i et samspil mellem de statsligt udmeldte kriterier for bevaringsværdighed og den samfundsudvikling, som Hvidovres historie fortæller om.

De kriterier vi freder efter tager udgangspunkt i det enestående og det oprindelige. Det betyder, at fredede byggerier fra det tyvende århundrede i almindelighed er tegnet af berømte mænd.

På den måde kan man sige, at fredningspolitikken er romantisk, fordi den hylder de enestående mænds enkeltstående arbejder. Med den slags fredninger bliver det svært at fortælle om de livsvilkår, som har været gældende for almindelige dødelige.

Et godt eksempel på den problematik er fredningen af en benzintank. Her valgte man at frede Arne Jacobsens benzin

tank i stedet for eksempelvis at vælge en benzintank på Roskildevej, hvor et utal af danskere har tanket op i 1960-erne på vej mod det nye sommerhus i Odsherred. På den måde blev fredningen til en historie om en berømt arkitekt i stedet for at blive til en fortælling om bilismen som massefænomen i det 20. århundrede.

Tilsvarende har vi blot bevaret et københavnsk baggårdsmiljø på Vesterbro, fordi det var beboet af den mondæne forfatter Tove Ditlevsen. Igen bliver fredningen ikke en illustration af levevilkår for arbejderbefolkningen under industrialiseringen, men en illustration af et forfatterskab.

Hvidovre blev gennem forrige århundrede befolket af helt almindelige danskere, som for de flestes vedkommende har levet helt almindelige liv. Det betyder for eksempel, at boligmassen i villakvartererne i høj grad bærer præg af at være blevet til uden væsentlig arkitektmæssig bistand—og da slet ikke ret meget bistand fra berømyte arkitekter.

Det gør denne bygningsmasse mindre bevaringsværdig ud fra de fredningskriterier, som staten har meldt ud, men det frakender også den kultur, som vi repræsenterer i Hvidovre , værdi.

Borgerskabets bygnings– og boligkultur, som vi finder så righoldigt repræsenteret nord for København, bliver beskyttet og bevaret gennem fredning af et utal af huse og komplekser. Hvis vi bare fredede af hensyn til arkitekturhistorien ville det være helt forsvarligt, men da fredningen også skal være kulturhistorisk, så bliver de gældende principper mere problematiske.

Lidt forenklet kan man sige, at fredningerne sigter mod at bevare fortidens smukke, elitære, enestående og romantiske kulturspor.

Den Københavnske Vestegn er ikke romantisk. Her er fladt og med ringe landskabelig skøn-

Jernbanen - et langt kulturmiljø med forsvundne elementer

Til jernbanens kulturmiljø hører alle de elementer, som gennem tiden har været nødvendige for at få den til at fungere som samfærdselsmiddel i samfundet.
Øverst Banehus 4, som lå ved Roskildebanen i Hvidovre mellem Hvidovre og Rødovre Station. Her boede jernbanearbejderfamilien, som naturligvis udnyttede baneskråningen som græsning til deres ged.—For lønnen var lav.
Den ældste viadukt, som førte jernbanen over den nuværende Hvidovrevej er revet ned for 50 år siden, men granitblokkene kan ses på Hvidovrevej syd for Vestkærs Alle som stengærde ind til en række villahaver.
Kulturmiljøer er også bærere af de forgangne historier som her Vigerslevulykken, der faktisk skete i Hvidovre, men fik navn efter blokposten i Vigerslev.

Phønix-husene udgør et bevaringsværdigt kulturmiljø, som ikke bare består af husene selv, men også af deres rytmiske placering på grundene. Det blev forsøgt med en bevarende lokalplan her, men forsøget faldt blandt andet på argumenter om, at der allerede var alt for meget, der var ændret. Med den slags argumentation sikrer vi os, at vi ikke får bevaret noget i Hvidovre, hvor kulturmiljøerne er under konstant beskydning.

hed, her bor befolkningen i folkelige og almindelige bebyggelser, som ligner forstadsbebyggelser i det øvrige land.

Hvidovre og den øvrige Vestegn er domineret af kulturmiljøer, som ikke lever op til gældende kriterier for fredningsværdi, og det får mange til at mene, at så er de nok ikke bevaringsværdige.

Ud fra en demokratisk tilgang til kulturhistorien, må vi mene, at alle samfundsgrupper har ret til at få deres historie bevaret i et forhold, som står i rimeligt forhold til deres størrelse.

Så længe fredningerne først og fremmest fortæller om bønder og borgerskab, om store arkitekter eller andre berømtheder, så er det svært for befolkningsflertallet at bruge den del af

I Hvidovre er mange ting lidt anderledes. For eksempel er nogle af vores mest spændende kolonihaver slet ikke "rigtige" kolonihaver. Selv om de nu er beskyttet af kolonihaveloven, så ligger de udenfor kolonihavebevægelsens main-stream. Præstemosens kolonihaver blev i 1930-erne solgt under mottoet: Eje—ikke leje. I dette område har vi et bevaringsværdigt kulturmiljø, som det er en kommunal opgave at sikre de rette rammer omkring, så vi både bevarer og sikrer fremtidige udviklingsmuligheder.

kulturhistorien som byggesten i en personlig dansk identitet.

Det kan ikke være sådan, at vi ikke bevarer eksempler på det almindelige, det typiske, det, som har været ramme om flertallets liv.

Ved siden af bygningsfredningen har vi fået et nyere instrument til at bevare vigtige dele af bygningsmassen. Kommunen kan erklære bygninger for bevaringsværdige, og så bliver de beskyttet mod nedrivning, men ikke mod skæmmende ombygning.

Det bedste redskab, vi har fået i hænderne til bygningsbevaringen er en bevarende lokalplan.

Med bevarende lokalplaner kan kommunalbestyrelsen gå ud og sikre bevaringen af bygninger,

Grenhusene tegnet af arkitekt Eske Kristensen er et byggeri, som risikere at få sin oplagte bevaringsværdighed spoleret af virkeligheden. Som ét af de tidligst planlagte og tegnede tætlav byggerier i Danmark, har Grenhusene høj værdi, men byggematerialer og konstruktionsmangler risikerer at gennemtvinge ændringer, som vil forringe muligheden for bevaring.

træer og hele kulturmiljøer, som den mener er væsentlige for almenvellet.

Det er et instrument, vi ikke bruger ret meget, for det griber ind i borgernes handlefrihed.

Bevarende lokalplaner er til, for at vi skal kunne bevare særlige træk og værdier, som i kraft af den tid, der er gået, er kommet til at tilhøre fællesskabet. Det er en tanke, som ligger mange fjernt, nok mest fordi vi bruger dem sparsomt og i øvrigt ikke taler ret meget om den slags værdier her i Hvidovre.

Vi skal nok ikke regne med hjælp fra staten i bevaringsarbejdet i Hvidovre Kommune.

Avedøre Stationsbys bevaringsværdighed liller ikke så meget i, at de enkelte bygninger er originale og uændrede, som den ligger i den samlede byplan. Forståelsen for Stationsbyens bevaringsværdighed er mere truet af vanetænkning, som har vanskeligt ved at forstå, at beton kan være bevaringsværdig

Det vil også i fremtiden blive småt med fredninger, og sandsynligheden for, at de kommer i Hvidovre er ikke stor. Det er vores eget ansvar at passe på det bevaringsværdige. Det gælder det højprofilerede, som det gælder de stille forandringer, som vi først ser, når det er for sent. Nogle skal holde politikere og borgere i ørerne, hvis vi ikke skal blive ved med at miste adgangen til vores historie.

Og de nogle er borgerne. Opgaven skal løftes, og Lokalhistorisk Selskab kunne finde en opgave her, hvor der skal organiseres en folkelig ramme for bevaringsarbejdet.

Hvidovre Kirkegård
- stadigvæk en verden af historier af Poul Sverrild

Vi kan ikke skrive og fortælle nok om Hvidovre Kirkegård og opfordre til at besøge den og nyde den rigdom af kulturhistoriske udtryk og informationer, den stiller til rådighed.

Som mange vil vide åbnede vi en ny hjemmeside om vores spændende kirkegård på Historiens Dag i maj 2005. Forud lå et stort arbejde med at samle historier sammen og formulere dem, der skulle fotograferes, og hjemmesiden skulle konstrueres.

Cand.mag. Annika Baasch udførte det store arbejde for menighedsrådet, kirkegårdsbestyrelsen og Historiens Hus som ét af vores Historien i Gaden projekter.

På selve Kirkegården er en række gravsteder markeret med et

Bogtrykker Rollfs bravsted hører blandt de mere markante, og selv om det måske ikke er verdenskunst, som smykker gravmælet, så fortæller det en historie.

lille metalskilt med Historien i Gadens logo. Det er signal om, at gravstedet er omtalt på hjemmesiden.

Hvidovre Kirkegård placerer sig fornemt blandt kirkegårdene i Københavns Amt. Blot Søllerød og Gladsaxe kirkegårde har blere bevaringsværdige gravmæler — og næppe nogen anden sjællandsk kirkegård rummer så flot og komplet gravmæleserie, som Hvidovre Kirkegårds gravmæsler efter familien til Søholmegård.

www.historienshus.hvidovre.dk er adressen, hvor I kan finde hjemmesiden om Hvidovre Kirkegård.

Som monument fortæller kirkegården den usminkede historie.

Som det gælder fredningerne i den foranstående artikel, gælder det bevaringerne på kirkegården: De fattige forsvinder først ud af historien.

Den brudte søjle som symbol på det brudte liv. En frihedskæmpergrav fortæller historien om en 18-årig, som valgte side og betalte prisen.

På medlemsmødet i oktober fortalte jeg om nogle af de afleveringer, som Historiens Hus har modtaget i det forløbne år. I modsætning til forrige år havde jeg kun udvalgt ganske få genstande, som foredraget fortalte om.

Officerspavillonen, som omtaltes i forrige nummer af dette blad fik sin lange historie gennemgået, men derefter drejede det sig om en anden bygning i Avedørelejren.

I dag er Avedørelejrens Portvagt blevet til atelier og show - room for kunstmaleren Jo Møller, men i sin militære tid rummede portvagten noget mere skummelt bag sine mure.

Ikke færre end tre små celler var placeret i den lille bygning. På billedet nederst forrige side

Portvagten i Avedørelejren set fra den gamle kommandantbygning —nu Cirkusmuseet.

aner man til højre under træet den mur, som omkranser den gård, fangerne fik deres gårdtur i én gang om dagen.

I denne tid bliver bygningen

Inventaret i fængselscellerne var sparsomt men gedigent. Bord, bænk og briks.

renoveret, og i den forbindelse er der ikke længere plads til at bevare de gamle celler. Dermed forsvinder igen en historie. Så Historiens Hus har målt den ene af cellerne op og har gennemfotograferet den inden nedtagningen af udstyret. Vi har fået overdraget inventaret som museumsgenstande, så på et senere tidspunkt, hvis det bliver aktuelt kan genskabe cellen eller i hvert tilfælde kan give et realistisk indtryk af forholdene

Inventaret omfattede en væghængt briks, som om dagen var slået op og låst fast til væggen, så arrestanten ikke kunne kome til at lægge sig på den i dagtimerne. En taburet, som var fastgjort til gulv og væg, så der ikke kunne kastes med den, og et bord, som ligeledes var naglet til gulv og væg. Til opbyggelse og underholdning havde arrestanten en bibel til rådighed, og gennem det lille tilgitrede vindue kunne dagslyset følges.

En anden museumsgenstand er nu ved at være færdigbehandlet, så vi

Den opklappede briks var fastgjort til væggen med en hængelås.

kan modtage den. Det

aner man til højre under træetden mur, som omkranser dengård, fangerne fik deres gårdturi én gang om dagen.

I

Dørens farve er skrigende grøn, og jernrammen om vinduet er dannebrogsrød, så det er en dør, som fortæller om glad sommerliv

denne tid bliver bygningenrenoveret, og i den forbindelseer der ikke længere plads til atbevare de gamle celler. Dermedforsvinder igen en historie.Så Historiens Hus har målt denene af cellerne op og har gennemfotograferet den inden nedtagningen af udstyret. Vi har fået overdraget inventaret sommuseumsgenstande, så på etsenere tidspunkt, hvis det bliveraktuelt kan genskabe celleneller i hvert tilfælde kan give etrealistisk indtryk af forholdene

Inventaret omfattede en væghængtbriks, som om dagen varslået op og låst fast til væggen,så arrestanten ikke kunne kometil at lægge sig på den i dagtimerne. En taburet, som var fastgjort til gulv og væg, så der ikke kunne kastes med den, og et bord, som ligeledes var naglet til gulv og væg. Til opbyggelse og underholdning havde arrestanten en bibel til rådighed, og gennem det lille tilgitrede vindue kunne dagslyset følges. En anden museumsgenstand er nu ved at være færdigbehandlet, så vi kan modtage den. Det

Victor Johansen havde det ikke fra fremmede. Hans far gjorde også i tegning og maleri. Pennetegning fra 1880

kommer det egentlig ikke bagpå os, at der gemmer sig megetdygtige kunstnere i Hvidovrehistorien,som vi ikke endnuved så meget om.Hans Christian Thomsen, somikke mindst vil være kendt forsit arbejde som historisk forfatterher i kommunen, skaffedefor få år siden kontakt til VictorJohansens niece. Efter løbendekontakt førte det til den overvældendeafleve-

ring, som HistoriensHus modtog i foråret.De mange hundrede arbejderafventer nu, at Historiens Husfår kontakt til en kunsthistorikereller kunsthistorisk interesseret,som vil påtage sig atarbejde med at skabe en udstillingaf Victor Johansensværker og samle informationsammen om kunstneren sommenneske og kunstner.

Kommende arrangementer

14. oktober. Lille Friheden kl. 19.30
Oberstløjtnant K.-A.Knudsen fortæller om Vestvolden som del af Københavns Befæstning.
4. december. Avedørelejren kl. 14—17 Julemarked ved Historiens Hus og Cirkusmuseet. Nærmere detaljer følger.
16. januar. Lille Friheden kl. 19.30
Ole Asbjørn Petersen fortæller erindringer fra et langt Hvidovre-liv.
20. februar. Lille Friheden kl. 19.30
Renaissance-året indledes ved museumsinspektør Kristiansen.
6. marts. Lille Friheden kl. 19.30
Generalforsamling

Nye opgaver til Kulturisterne

Kulturisterne har ligget lidt stille gennem det seneste halve år på grund af, at Historiens Hus har været bundet op af opgaver, som ligger lidt udenfor den daglige drift.
Nu lysner det igen, og fra december måned begynder kuituristerne igen.
Kulturisterne medvirker til udsendelsen af dette blad, de assisterer ved pasning af udstillinger på Rytterskolen, arbejder med Krudtcafeen (når den ikke er svampe-ramt) og hjælper ved en række enkelt-arrangementer som Aeronautisk Dag og Befæstningsdagen.
I år holder Historiens Hus for første gang Julemarked iAvedørelejren søndag d. 4. december, og her bliver der også opgaver.
Har du lyst til at være med, så kontakt Benny Riisager på tlf. 36 78 29 68 eller 61 26 92 61.

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2005/06

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstfmd. Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Eigil Jørgensen
Hvidovrevej 98C
tlf. 3647 0058
e-mail: joerg.eigil@jubii.dk

Sekretær Dan Olsen
Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642
e-mail: davao@tdcadsl.dk

Redaktør Per E. Hansen
Grenhusene 26
tlf. 3649 2470
e-mail: pehansen@bredalsparken.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Niels Ulsing
Claus Petersens alle 13.st.tv.
tlf. 3649 4636
e-mail: niu@hvidovre.dk

1.suppl. Jette Randal-Lund
Ø.Kvartergade 9. st.th.
tlf. 3649 0659
e-mail: ral@hvidovre.dk

2.suppl. Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434

Revisor Jens Chr. Nielse
Kløverprisvej 26
tlf. 3675 1386

Rev.supl. Inge Larsen
Berners Vænge 7,.2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Eigil Jørgensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jette Randal-Lund, Vagn Bacher

PR. udvalg :
Benny Riisager, Per E. Hansen, Dan Olsen

Lok.hist. udvalg :
Per E. Hansen, Jette Randal-Lund, Benny Riisager

Bladredaktion :
Per E.Hansen, Dan Olsen

Lederen af Historiens Hus, Poul Sverrild deltager i bestyrelsesmøderne og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

Det var klar sol på årets Befæstningsdag,da mange gamle soldatermødte op i Historiens-Hus til et glas øl og en snak omgamle dage i Avedørelejren. Detblev til mange mere eller mindrevemodige gensyn med det forandrede tjenestested. Husets to studentermedhjælpere,Lisbeth Hollensen og HelleNysted Andersen tog imod afleveringerog interviewede uafbrudti de timer, arrangementetvarede. Dagen gav mange afleveringertil samlingerne.

Hvidovre Lokalhistorie
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Historiens Hus Hvidovre
23. årgang — Nr. 4 — december 2005

Nr. 4 2005

Indhold

Fra Formanden ..... s 3
Af Ellen Angelbos erindringer ..... s 4
Foredraget i november ..... s 20
Kommende arrangementer ..... s 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse ..... s 23

Udgiver: Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre Tlf. 36 47 34 44 e-mail. hvidovrerytterskole@mail.tele.dk www.sitecenter.dk/rytterskolen og Historiens Hus Alarmpladsen 3, Avedørelejren , 2650 Hvidovre Tlf. 36 49 00 30 e-mail lokalarkiv@hvidovre.dk www.historienshus.hvidovre.dk
Redaktion: Poul Sverrild ansv. og Per E. Hansen

Forsidefoto: Historiefortæller Malene Rose i aktion på 1. sal i Historiens Hus under julemarkedet i Avedørelejren den første søndag i advent. Foto: Anna Riis Lavsen

Bagsidefoto: Julemanden i skikkelse af kulturist Inge Jensen deler godteposer ud til julemarkedet i Avedørelejren. Foto: Anna Riis Lavsen

Hvor intet andet er anført, er billederne fra Historiens Hus.

Fra Formanden

Så er julen fejret, og alle er forhåbentlig kommet godt ind i det nye år.

Søndag den 4. december var derJULEMARKED i Avedørelejren arrangeret af Historiens Hus og Cirkusmuseet i Hvidovre. Det var et flot opbud af underholdning og aktiviteter for børn og voksne, hvor man selv skulle medvirke. Et stort arrangement som også kun kan lade sig gøre, fordi mange giver en hånd med. Kulturisterne i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab var endnu en gang på banen, og der skal lyde en stor tak til Kulturisterne for atter at træde til. Det er interessant og spændende at være med, og hvis du har lyst til at møde andre under disse former, kan du henvende dig til Benny Riisager tlf. 36782968.

I de forløbne 4 måneder har bestyrelsen haft Åbent Hus på Rytterskolen hver torsdag kl. 17.00-18.00. Der har været interesse og spørgelyst hos de fremmødte både hos nuværende og kommende medlemmer, så bestyrelsen har besluttet at forsætte med ordningen i det kommende år i månederne januar – april. Rytterskolen er således åben mandag og tirsdag kl.10.00-14.00 og ovennævnte torsdage kl.17.00- 18.00.

Dette kalenderårs sidste medlemsarrangement fandt sted den 14.11.2005 i Lille Friheden, hvor Avedørelejrens sidste kommandant K. A. Knudsen holdt et spændende foredrag om lejren. Næste arrangement er den 14.1.2006, hvor undertegnede fortæller om opvækst og skoleliv i Hvidovre.

Den 20.2.2006 er der foredrag om Renæssancen med efterfølgende besøg på Rosenborg Slot i maj.

Ved den kommende sæsons medlemsarrangementer vil det blive undersøgt, i hvilket omfang lørdage kan inddrages. Der ses også på mulighed for samarbejde med den arkæologiske forening ”Tværpilen” omkring medlemsarrangementer.

I forbindelse med den kommende nedlæggelse af amterne kan der opstå en situation, hvor det skal overvejes, hvordan et samarbejde omkring arbejdet med historiske/bevaringsværdige bygninger skal finde sted. Bestyrelsen har sammen med Historiens Hus taget hul på denne ikke uvæsentlige opgave.

Til slut skal der fra bestyrelsen lyde et godt nytår til alle.

Af Ellen Angelbos erindringer

Et bord og dets mennesker

I en af mine konfirmationssange står der: ” Det var i Humlebækgade langt ude på Nørrebro, at Ellen hun kom til verden.” Ja det gjorde jeg sandelig under store strabadser. Den historie kan jeg selvfølgelig ikke huske, men har fået den fortalt mange gange. Nu må jeg lige indskyde, at min far og mor havde købt en brugt spisestue, da de blev gift Der hørte et stort ovalt bord til, og min første berøring med dette bord var ved min fødsel i 1927.

Det blev en vanskelig fødsel, og på et tidspunkt måtte min mor op og ligge på bordet, så jordmoderen bedre kunne komme til. Min farmor var også til stede for at hjælpe. Det er fra hende, jeg første gang har beretningen. Hun havde for mange år tilbage mistet en lille pige, der døde af difteritis, hvilket hun sørgede meget over. Hun var meget følsom, og jeg har fra en tante fået fortalt, at hun var synsk. Til min tante fortalte hun efter datterens død, at hun havde set nogle mænd, som gik i en stald og tappede væske af hestene. Væsken blev så sprøjtet ind i de syge, som havde difteritis. I parentes bemærket fik jeg difteritis, da jeg var to år, og blev behandlet med serum. Men hvorom alting er, så kom jeg endelig til verden på spisebordet. Desværre var jeg skindød, som man sagde, og nu begyndte kampen for at redde mit liv. Farmor har fortalt, at hun dyppede mig skiftevis i koldt og varmt vand og næsten havde opgivet det, da jeg endelig satte i med et vræl. Hvordan min arme mor havde det melder historien ikke noget om.

Jeg blev hjemmedøbt fire dage senere, og blev kaldt Ellen efter den datter, min farmor mistede. De første par år skrantede jeg en del, og da min søster blev født i 1929 besluttede far og mor at flytte ud til lys og luft. Der blev købt en dobbeltgrund i Rødovre, og jeg husker mig selv siddende i græsset her og se op på tårnet i Rødovre kirke, hvor et storkepar havde taget reden i besiddelse. Denne grund blev dog hurtigt byttet med en mindre på Krogstens Alle 10 i Hvidovre. Med mors utrolige sparsommelighed lykkedes det at få bygget et rødstenshus her, som vi flyttede ind i i 1932. Her i stuen stod det store bord, og omkring det samledes vi til små og store arrangementer, og mange af familiens aktiviteter foregik her. Mine morforældre og min far og mor var som de eneste i

familien afholdsfolk, og indtil 1976, da min mor døde, har der aldrig stået en bayersk øl eller en flaske vin på det bord. Hele familien og vennerne respekterede, at her serveredes ikke noget stærkere end nisseøl. Var det vennerne fra "Blå kors" eller "Indre mission", som var på besøg, dækkede mor fint kaffebord med de musselmalede kopper, og de fine glasskåle med æblekage. Så gik snakken ivrigt, og jeg holdt meget af at gemme mig i en krog og lytte. Dejligt var det, når familien kom på besøg, for så kom der masser af mad på bordet. Far glemte aldrig, at han havde været slagter, og også en god kok, så det var ham, der stod i køkkenet og bestemte, tilberedte og anrettede menuen.

Efter min brors fødsel stod min søster og jeg på hver side af mor, når hun sad ved bordet, og madede ham med semuljevælling eller tvebakmælk Vi ventede på resterne af hans babymad, som vi syntes smagte godt. I det daglige samledes vi omkring bordet, når far og mor havde fri. Så spillede vi ludo og andre spil, som vi børn kunne finde ud af. Da jeg blev lidt ældre, var det bedste, jeg vidste at få et spil skak med min far. Kort har vi aldrig spillet hjemme, højst et spil historisk firkort. Det andet var syndig

Da mor skiftede sin trædemaskine ud med en fin ny elektrisk symaskine, foregik hendes arbejde med sytøjet også ved bordet, og vi tre børn har svedt mange timer over lektierne her. Den daglige middagsmad spiste vi ikke ved bordet, men i spisekrogen i køkkenet. Det var heller ikke så sjældent, at far ikke var med ved middagen. Han havde skiftende arbejdstider på hovedbanegården. På et tidspunkt begyndte mor at arbejde i Grundtvigshus i København hver anden eftermiddag og aften. Så var vi børn af og til alene hjemme nogle timer, og det var ikke altid vi opførte os artigt. En af legene gik ud på, at vi hoppede rundt på alle stuens møbler, og jagtede hinanden. Fra bordet gik den vilde jagt til anretterbordet, buffet, skrivebord og stolene, der var placeret på de tomme pladser på gulvet. Jeg mener ikke, det nogensinde blev opdaget.

Da far og mor i slutningen af krigen solgte villaen, og flyttede til Bustrupgade ved Sønder Boulevard flyttede bordet med, og her kom en ny generation efterhånden til at sidde med når far og mor samlede børn, svigerbørn og børnebørn ved festlige lejligheder. Det var sammenkomster, som jeg i dag husker med stor glæde. Årene gik, og da barndomshjemmet blev

opløst, kom spisestuen tilbage til Hvidovre til min bror, og den fulgte ham til hans sommerhus i Ordrup ved Fårevejle. Når vi på dejlige sommerdage besøgte familien her, var det som at hilse på en gammel ven, når vi igen var bænket omkring det ovale bord.

En dag havnede stuen hos mig på Trappeløbet i Hedehusene, og det dejlige bord, trukket ud med plader, var lige sagen, når mine beboere fra De Gamles By holdt for døren i den store bus, og glædede sig til en god frokost.

Nu var det så min mand og mig, der samlede familien omkring bordet, og her sad igen børn, svigersøn og børnebørn i festlig lag. Til daglig flød bordet med alle mine papirer. Her var meget bedre plads end ved skrivebordet, hvor min mand så regerede. Vores dejlige sorte mis kunne også lide bordet. Alle mine papirer om arkæologi, slægtsforskning, madopskrifter, breve, stof til bladet i De Gamles By og meget andet, kunne den hurtigt blande i en pærevælling, inden den afslappet lagde sig til rette midt på den side, jeg netop sad og skrev. En dag måtte bordet igen på rejse. Huset i Hedehusene blev solgt, og i min lille hule i Hvidovre er der ikke plads til så store møbler. Jeg fældede en lille tåre, da jeg måtte sige farvel, men heldigvis ville min niece Lene, min brors datter gerne have stuen, og jeg håber, at hun vil opleve en masse gode dage med det gamle bord.

Krogstens Alle 10

Omkring 1930 købte mine forældre som nævnt byggegrund på Krogstens Alle. Ved hjælp af min mors utrolige sparsommelighed, lykkedes det at få bygget på grunden. Her opførtes en tofamilies villa, som far selv var med til at bygge.

De første år husker jeg således: Da vi flyttede ind i 1932, blev der stadig arbejdet på både hus og have, og lige før krigen blev der foretaget en større ombygning. I starten var haven ikke noget at råbe hurra for, men efterhånden som den voksede til, blev den et paradis med dejlige opholdspladser og legeplads. Ud til vejen blev grunden adskilt med et hvidt stakit. Længst til højre var en dobbelt låge med indkørsel til garagen, som lå noget tilbage, i flugt med huset. Fra en lille låge førte en flisegang fra vejen til en trappe et par trin op til de to entredøre. Der var selvstændig entredør til førstesalen, som var lejet ud. Vi boede i stuen, hvor vi havde to stuer ud til vejen, og

køkken og stue til baghaven. Fra køkkenet var der et par trin ned til et vaskehus, hvor vi også havde "Das". Ikke noget med "Træk og Slip." Så vidt jeg husker, var her to das'er. Det andet har sikkert været brugt af familien på første sal. I køkkenet var der et jernkomfur. Om vinteren tændte mor op her om morgenen. Her blev kogt vand og lavet kaffe, og senere blev middagsmaden tilberedt. Men bedst var det , når mor bagte i ovnen, og der duftede vidunderligt af brænderøg og nybagt franskbrød eller kage. I køkkenet var der også et bord med to petroleumsapparater, som mest blev brugt om sommeren. Jeg husker, at mor en dag skreg højt, og far kom farende ind fra haven. Der var gået ild i gardinerne, og hele vindueskarmen glødede, før det lykkedes far at få slukket ilden. Helt ufarlige var de primusser ikke.

På døren i køkkenet hang en stang med et broderet forhæng. Med køkkenblåt amagergarn havde mor broderet motivet. Det forestillede en ung kone, som lå på gulvet, og var ved at tænde op i komfuret, og en mand kom ind ad en dør med en spand vand i hånden. Under motivet var broderet:

"Vil du lave kaffe, vil jeg bære vand? Vil du være kone, vil jeg være mand?"

Jeg mindes, at jeg som barn har gemt mig bag døren og ophænget og tørret øjne i viskestykkerne, når min mor havde skældt mig ud.

Fra entredøren var der en gang med døre til alle rummene. I gangens gulv var en lem, og under den en trappe ned til en mindre kælder. Her opbevaredes frugt og grøntsager. I stuen ud til haven havde min mor og far en tid soveværelse. Jeg tror nok min søster Ruth og jeg havde den mindste stue til gaden. Nogen fin stue med dagligstuemøbler havde vi ikke. Fars og mors sovekammer var cremefarvet med gyldne liljer på hovedgærde og fodende af dobbeltsengen. For enden af sengen stod to polstrede taburetter. Så var der også et toiletbord med spejl i midten og tre små skuffer på hver side. Under bordpladen var tre store skuffer. Ved hver seng stod et natbord. Under sengen gemte natpotten sig. På væggen over hovedgærdet hang et skriftsted med teksten: "Bliver i min kærlighed." Herunder hang er større krucifiks.

Udsnit af kort over Hvidovre 1936

Den store stue var opholdsrum og spisestue. Møblerne havde far og mor købt brugt, da de blev gift i 1925. Det var et stort ovalt bord med 6 stole., at anretterbord og en buffet.

Fra spisestuen var der en dobbeltdør ud til en glasveranda. Her stod et rundt kurvebord og et par kurvestole. Om sommeren havde mor en masse potteplanter her, især kaktus. Jeg husker flere i blomst, bl.a. "Nattens Dronning", og her duftede aldeles vidunderligt. I spisestuen stod den høje kakkelovn, døgnbrænderen, med en broderet skærm foran. Jeg tror nok, den varmede alle tre stuer op. På et tidspunkt fik far et fint skrivebord foran vinduet, og her stod også en telefon. Vores nummer var Hvidovre 348.

På første sal var der også tre stuer og køkken, og fra den største stue, en dør ud til en altan med trærækværk omkring. I alle rum var der skrå vægge.

I forhaven var plantet et par birketræer langs vejen, og ellers var her en masse forårsblomster, og senere på sommeren roser og lavendelhække.

Længst til venstre i hjørnet blev lavet et lindelysthus med bord og bænke, og efterhånden som det voksede til,

havde vi mange glade timer her. På siden af huset, uden for verandaen blev plantet en blodbøg, som blev ganske smuk. Her var også forskellige sirbuske og et arrangement med flagstang.

Baghaven var en skøn legeplads. Længst op mod husets væg var en stor tørreplads. Den var afgrænset mod græsplænen med en natursten kant med stenplanter. Plænen var omkranset af et espalier af træ, beplantet med klatreroser.

I bunden af haven var køkkenhave. Her stod også et træ med skovfogedæbler og et med Grev Moltke pærer. Til venstre for græsplænen var der en hyggelig kaffeplads, skærmet af hyld, og jeg husker også et blommetræ, som bar masser af reineclauder.

Til højre for plænen var der et hønsehus og en hønsegård, hvor vi altid havde nogle høns gående. Her var også et træ med madæbler, som smagte vældig godt, og kunne gemmes til efter jul.

Da vi havde boet et år eller lidt mere i huset, blev mor syg. Hvad hun fejlede, ved jeg ikke. Måske skyldtes det en graviditet, da hun fik en dødfødt baby omkring det tidspunkt. I hvert fald måtte hun have hjælp til det huslige. Fars og mors sovekammer blev flyttet ind i den lille stue til gaden, og her blev så døren til gangen spærret, og en køjeseng stillet op til Ruth og mig. I stuen til gården flyttede en ung pige ind. Vi kaldte hende Ole, og hun havde selv en lille dreng på nogle måneder. Hun kom fra Frelsens Hærs mødrehjem på Wilh. Boothsvej, og jeg tror, hun var hos os et halvt års tid. På et tidspunkt lå både far og mor i sengen. Der var fyret i kakkelovnen, og Ole havde hængt bleer til tørre over skærmen, men pludselig lugtede der svedent. Ole har åbenbart ikke været der, for det var far, der måtte ud af sengen og redde skærmen. Bleerne stod ikke til at redde. Mor blev rask igen, og jeg begyndte skolen i 1934.

I starten af 1935 fik jeg en lillebror. I de næste år herefter blev der indlagt centralvarme i huset og det gamle køkken blev inddraget til værelse. I stedet for vaskehuset fik vi et fint nyt køkken med stor spisekrog og elektrisk komfur. Entredøren blev vendt, og der blev plads til et rigtigt badeværelse: badekar med løvefødder og toilet med Træk og Slip samt varmt og koldt vand. Hønsehuset blev revet ned, og med udgang fra køkkenet var her nu centralfyret og vaskehus.

Som jeg nu har beskrevet hus, have og ombygning i trediverne, skulle man tro, at mine forældre tjente godt, i en tid, hvor der var megen arbejdsløshed. Men det var ingenlunde tilfældet. Min far var portør ved D.S.B. og ansat på hovedbanegården. Mor var hjemme om dagen, men for at holde skindet på næsen måtte de begge to slide meget hårdt i det. De påtog sig i de år mange forskellige job.

Småjobs

Da far og mor havde bygget hus i Hvidovre, var det meget svært for dem at få pengene til at slå til, så de sled i det med en masse ekstra job. Far var ansat på Hovedbanegården som portør, og det var egentlig heldigt, for utrolig mange gik arbejdsløse i trediverne, mens far havde sit gode faste arbejde. Det var dog dårligt lønnet, så lige før og under krigen tog han sit gamle fag som slagter op i sin fritid. Mange mennesker havde en gris gående i deres baghave, og den skulle jo slagtes på et tidspunkt, så i de sidste måneder af året havde far altid umådeligt travlt. Jeg husker, at han en aften ikke kom hjem fra arbejde. Han cyklede fra Valby, ud ad Vigerslevalle. Dengang var her grøfter langs vejen. Da far ikke kom hjem, fik mor vores lejer, der var mælkemand, til at køre ind i sin mælkebil og se efter ham. Han fandt min far i en grøft et stykke inde ad Valby til. Far var simpelt hen faldet i søvn på cyklen og væltet ned i grøften, hvor han sov videre. Husk, at far var afholdsmand. Han var ikke fuld, men skrækkelig udmattet. Far havde lært slagterfaget fra bunden. Han slagtede, parterede og lavede pølser. Mor kunne ikke lide det, og han måtte altid vaske sig og sit tøj meget grundigt, før han kom ind i stuerne. Men under krigen manglede vi aldrig kød. Far fik altid et eller andet med hjem. Især husker jeg, at far lavede blo
dbudding, og så fik vi det, ristet på panden og med Sirup og kanel.

I starten af vores tilværelse i Hvidovre vaskede mor tøj for folk i vores eget vaskehus. Far hentede tøjet på sin cykel og bragte det færdigt retur. I vaskehuset blev tøjet først lagt i blød i Soda i de store trækar og derefter kogt i den store gruekedel. Til at fyre i kedlen med brugtes brænde, og tøjet blev kogt med sæbepulveret "Persil". Bagefter blev det med en stor træstav hevet kogende over i en zinkbalje, som stod på en vaskebænk. Her stod så mor og gnubbede tøjet rent på det bølgede vaskebræt af træ og zink. Var tøjet særlig snavset, måtte det have en

klat brun sæbe, for at blive rent. I et par store trækar blev det skyllet i flere hold vand. I det sidste hold var der en lille pose med blånelse, som fik tøjet til at virke mere hvidt. Til sidst skulle tøjet vrides. I starten vred far og mor det i hånden, men de fik da en vridemaskine, som sad på kanten af karret. Så drejede far svinget, mens mor styrede det våde tøj. Når tøjet skulle tørres.

Foregik det i haven på tørrepladsen, når det var godt vejr, ellers i gennemtræk i garagen. Nogle gange blev tøjet bare lagt sammen og bragt retur, men mine forældre havde også en ordning om at få tøjet rullet. Min far havde en kollega på Vestkærsalle, hvis kone var rullekone, så for det meste bragte far tøjet hen til fru Olsen. Der stod den store rulle, som fyldte det halve af rummet. Når tøjet var lagt rundt om nogle store træstokke blev disse lagt mellem den nederste og øverste del af rullen. Den øverste del var fyldt med sten. Så trak fru Olsen et stort håndsving, så den øverste del af rullen kørte fra den ene ende af den nederste del til den anden. Samtidig pressede den rullestokkene mod den nederste del.. Tøjet blev således meget fint rullet, og herefter videresendt til kunden, vistnok af fru Olsens halvvoksne sønner. Hvordan man ordnede det med betalingen, ved jeg ikke. Jeg husker derimod engang, far havde læsset cyklen med en kurv bagpå, og en stor kurv på styret. Gaden var våd efter en regnskylle, og far væltede med hele læsset. Da blev der ballade. Alt tøjet måtte vaskes om, eller i hvert fald skylles og tørres om igen, og det skulle gå hurtigt, for kunden ventede jo.

Mor havde, før hun blev gift, lært at sy frakker hos et stort firma, som hed Moresco, og hun var dygtig både til at sy og lappe, brodere og stoppe. Jeg husker at mor altid, når der var en ledig stund, sad i sin stol foran vinduet ved det lille bord med benene på en skammel. En stor del af året var det ved kurvebordet på Verandaen. På bordet stod hendes kaffekop og et lille rødt krystalapparat med hovedtelefoner, så hun kunne høre radio. Så var der selvfølgelig også en sykurv og en stoppekurv. Her reparerede mor alt vores tøj til sidste las. Hun syede også Ruths og mit tøj på sin Singer trædemaskine. Tit var det omsyninger af brugt tøj. Således fik vi syet fine frakker af fars aflagte D.S.B. uniformer.

Men så skulle mor tjene nogle rigtige penge, og begyndte at sy muleposer. Materialet fik hun af en af deres be

kendte i Hvidovre. Det var en masse læderrester i forskellige farver, som hun klippede til i nogenlunde ens lapper. De blev derefter syet sammen på trædemaskinen til poser med hank. Poser brugtes som indkøbsnet og jeg mener, at hvert net indbragte 50 øre.

I flere år bragte far Familiejournalen ud om tirsdagen til private i Rødovre, og jeg tror, i Brønshøj og Vanløse. Så havde far altid et eksemplar med hjem, og om aftenen lå jeg i sengen mellem far og mor og fik læst højt af Bamse og Dukke Lise og Ole i Tryllеskoven. Min søster sov altid tidligt, mens jeg elskede at være længe oppe.

Inden jeg kom i skole lærte jeg mig at stave, og kunne selv læse det meste i billedserierne. En tid havde mor også et distrikt, og så gik Ruth og jeg i børnehave om tirsdagen. Børnehaven lå på hjørnet af Krogstensalle og I.G. Smiths Alle i en villa, og blev ledet af frk. Bonavent. Jeg kunne ikke lide at være der. Frk. Bonavent brød jeg mig ikke om, for hun havde opdaget, at jeg kunne sætte bogstaver sammen, og så skulle jeg sidde og skrive sammen med de større børn, mens Ruth fik lov at lege, hvad jeg også hellere ville. Heldigvis skulle jeg kun være der om tirsdagen, og så kunne jeg jo glæde mig til Familiejournalen om aftenen.

Guldbryllup, 10 års bryllupsdag og barnedåb

Den 1. marts 1935 havde min mormor og morfar guldbryllup, mine forældre 10 års bryllupsdag og min lillebror blev døbt.

Det var en stor dag, og festen blev holdt på Krogstens Alle. Forberedelserne var meget spændende. På første sal boede min mors fætter med familie, og de skulle naturligvis med til festen, så hele huset blev inddraget til festlokaler. Der blev en flytten og regeren med møblerne, og de sidste nætter sov vi alle på gulvet på madrasser, som hurtigt kunne ryddes til side. Et par dage før fik min søster og jeg lov at komme med far til Valby og hente de lejede borde og stole. Vi kørte med hestevogn ind ad Vigerslev alle og hen ad Vigerslevvej forbi markerne, hvor nu hønsehusene ligger. Jeg husker ikke præcis, hvor vi hentede det lejede materiel, men jeg mener, vi kørte ad en kort alle fra Vigerslev Alle ind til en gård. Jeg husker derimod min benovelse over, at det var far, der sad på bukken og styrede hesten. Måske var jeg en lille smule bange, men samtidig rigtig stolt.

Langstedgård ved gartneriet Gungehus blev også kaldt Lille Høvedstensgård

Vogn og hest havde far sikkert lånt på Langstedgård. Her kom min far meget. Gården kom man til ad en markvej fra Mellemdigsvej (nu Hvidovrevej) ud mod Avedøre. Den blev bestyret af ægteparret Siggaard, og her var en afdeling for hjemløse mænd, nok mest alkoholikere, som min far arbejdede meget med i sin fritid.

På gården her hentede vi kornaks, som blev forgyldt til festen, og som min mormor og morfar fik på brystet.

Min mormor kom fra Skåne, fra et lille sted i nærheden af Trelleborg. Som 18-årig drog hun til Danmark. Hun blev mejerske på den storgård ved Herfølge, hvor min morfar tjente. Min morfars slægt havde i flere århundreder boet på Herfølgeegnen. I 1885 drog Bengta Jønsson og Lars Jacobsen til København og blev gift i Stefanskirken. Og nu var de altså nået til Guldbrylluppet. De boede i Bustrupgade nr. 11 ved Enghave Plads, og her kom hele familien ind tidligt om morgenen. Min mors bror var onkel Hjalmar, som boede på Sydkærsvej i Hvidovre. Han var her med min tante Emmy og min fætter Poul. Hornorkester og sangkor vækkede mormor og morfar. De kom sikkert fra "Blå kors", som både mine forældre og morforældre var medlemmer af.

Bagefter drak alle kaffe i stuerne. Min

søster og jeg havde ens lyseblå silkekjoler på med smocksyning foran, Hvad min mor og far havde på, husker jeg ikke, men min mormor havde en lang sort kjole med en lille hvid blonde (Fichu) i halsen, og en stor hvid stola over skuldrene. Morfar husker jeg i mørkt tøj med hvid skjorte med knækflip og sort bånd i halsen.

Om formiddagen skulle vi alle sammen i Enghavekirken, hvor min bror skulle døbes. Det var en almindelig hverdag, vistnok en fredag. Mormor og morfar, mor og far var gode venner med præsten. Han hed Carl Rasmussen, og havde været missionær i Etiopien. På et tidspunkt boede han på Koralvej i Hvidovre. Han fortalte mig engang, at han var inviteret til middag hos kejser Heile Selashi, hvor han blev behandlet som en fyrste og havde spist af guldtallerkener. Grunden var, sagde han, at han hed Rasmussen. I Etiopien er Ras en fyrstetitel.

I kirken var der mange mennesker. Bl.a. var min mormors slægtninge kommet fra Sverrig. De var meget stilige. Jeg husker især damernes hatte med slør og mændenes høje hatte. Min bror blev holdt over dåben af tante Ebba og fru Siggaard var huemor. Deres mænd, onkel Niels og hr. Siggaard var faddere. Tante Ebba og onkel Niels var gode bekendte af mine forældre, men ikke i familie med os. De boede på Cathrine Boothsvej og senere på 1ste sal i Ebenezer, nu Broholmkirken. Efter dåben var min far og mor, der jo havde 10 års bryllupsdag, og mine morforældre til alters og blev velsignet af præsten.

Så gik det hjemad, guldbrudeparret til Bustrupgade for at hvile sig til aftenens strabadser. Vi andre vendte hjem til Hvidovre, hvor kogekone og andre hjælpere var i fuld gang. Far havde selv stået for indkøb og forberedelse af middagen. Han var jo udlært slagter, og fungerede tit som kok. Middagen har sikkert været suppe, steg og is. Hele underetagen var dækket med festborde. På væggene hang Dannebrogsflag, og over guldbrudeparret hang kornneg og et smukt tegnet og klippet skjold med deres data.

På første sal skulle min søster og jeg hvile os resten af eftermiddagen. En søn af mors fætter skulle passe på os. Han havde fundet på, at han skulle røre en æggesnaps til os, og mens vi lå og hvilede os på madrassen, sad han på en stol og rørte og rørte. I begyndelsen spurgte vi, om den snaps ikke snart var færdig, men hver gang

skulle den lige have lidt endnu, og han rørte og rørte. Da vi vågnede var æggesnapsen væk, og vi tænkte heller ikke på den, for nu skulle vi være klar til den store fest. Det myldrede med gæster i den underste etage. Der var familie fra både mors og fars side, og ikke mindst venner til far og mor og mine morforældre. Mors og fars venner kom mest fra Indre Mission i Hvidovre, lige som mormors og morfars venner kom fra kirkesamfund på Vesterbro og Nørrebro.

Vi var flere børn, og vi var bænket i en mindre stue med et par voksne til at holde styr på os. Jeg kunne se ind i den store stue, hvor de voksne sad, og der blev holdt mange taler, og sunget hjemmedigtede sange. Resten af aftenen husker jeg ikke

noget fra. Jeg har nok været for træt, og er faldet i søvn. I øvrigt husker jeg heller ikke meget om min bror denne dag, selvom jeg var meget optaget af ham, og i årene fremover altid havde ham med mig. Han kaldte mig "mor Ellen."

Min barndoms vej

Min barndoms vej så ikke ud, som den gør i dag. Nu ligger der hyggelige villaer og velfriserede haver på Krogstens Alle. Men dengang i 30erne var her kun få villaer og ellers marker og mindre træhuse, som familierne boede i hele året.

Vi boede i nr. 10, og ved siden af i nr. 8 lå et festligt malet træhus, endda med en lille tagetage på. Her boede Emma, som vi ikke måtte lege med, for hun havde lus. Jeg holdt ellers meget af at lege skjul i hendes have, hvor man kunne gemme sig mellem dejlige store frugtbuske og læske sig med saftige hindbær og solbær. Desværre var saften tit synlig på tøj og hænder, når legen var forbi, og så kom mor frem med tættekammen og mange formaninger, mens hun hev i de lange fletninger.

På den anden side af vores hus i nr. 12 var der en mark. Det var på hjørnet af Krogstens Alle og Kettevej. Her legede vejens børn meget. Om sommeren byggede vi huler, og om vinteren lavede vi glidebaner.

Lige inden krigen byggede Hansen en flot dobbelt Bungalow her. Hansens havde to børn, og mens der blev bygget kom Kirsten og Per tit på grunden, og så legede vi sammen. Per blev i flere år en af mine bedste kammerater. Mens pigerne legede med dukker

Kvarteret ved Krogstens Alle i 1920-erne.

eller legede fine damer, sad Per og jeg og gemte os i en hule eller i kælderen i det ikke færdigt byggede hus, Så læste vi spændende drengebøger, og fortalte hinanden om alt det, vi selv ville udrette, eller vi legede detektiver og gik på opdagelse i omegnen.

Da Per flyttede ind og skulle gå i vores skole, havde jeg fortalt ham lidt om vores lærere, bl.a. om lærer Birktoft, som vi aldrig kaldte andet end Sorte Søren. En dag, da vi legede i vores have råbte Per: "Der kommer Sorte Søren." Han kom ganske rigtig kørende på cykel ude på vejen, og han havde desværre hørt Pers råb og troede, han råbte efter ham, så han hoppede af cyklen og stillede den op ad vores stakit. Vi fik vældig travlt med at gemme os, og han fandt os da ikke den dag.

Men ak og ve. Næste morgen under opstillingen i skolegården så jeg ham veksle nogle ord med vores lærerinde, og inden vi gik ind i klassen, hev han mig ud af rækken. Per var også hentet, og så fik vi ellers læst og påskrevet. Han var meget hidsig og råbte og skreg. Jeg var skrækslagen, men da han havde hidset sig lidt ned, og vi havde undskyldt og undskyldt lod han os slippe. Senere da jeg gik i mellemskolen, fik jeg Birktoft i Engelsk. Det var under krigen, og når vi havde ham i første time, og han var træt og uoplagt, sagde han bare: "Ellen", og så tog jeg bogen med tykke Niels historier, og læste op af den den næste halve

time.

Tilbage til min vej, Over for os i nr. 9 boede Engelstrup, Hvidovres ene politibetjent. Ham havde vejens børn stor respekt for. Han havde to piger, Ellen og Inger. De var nogle år ældre end mig, men når de legede far, mor og børn, måtte min søster og jeg være deres børn. Ruth blev kørt rundt i en gammel barnevogn, og jeg i en klapvogn. Jeg var fem år, og brød mig bestemt ikke om det, men jeg så op til Ellen og Inger, så jeg fandt mig i det.

I et sommerhus i nr. 7 boede Karl Erik. Hos ham kom vi meget. Hans mor var god til at aktivere os. Her legede vi med modellervoks, tegnede, syede postkort, spillede ludo og meget andet. Karl Erik var lidt yngre end min søster, og en juleaften mens han endnu ikke var ret gammel kom hans mor grædende og fortalte, at Karl Erik var forsvundet. Vi blev spurgt, om vi vidste noget om, hvor han kunne være, og vi mente, at han var gået ind mod byen for at møde julemanden. Karl Eriks far cyklede ad Kettevej mod Folehaven, og far drog af sted ad Vigerslevalle. Tiden gik, og stemningen var meget trist. Mor gik alvorlig omkring og forberedte julemiddagen, og jeg husker, at jeg sad i en krog og bad til Gud om, at han ville lade min far finde Karl Erik. Endelig efter flere timers forløb kom far cyklende med Karl Erik på stangen. Han havde fundet ham ved Valby Gasværk Lettede kunne vi fejre jul i begge hjem. Hvorvidt Karl Erik fik besøg af julemanden vides ikke.

I nr. 5 boede hr. og fru Storck i en villa. De havde ingen børn, så dem kendte jeg ikke ret meget til, men i nr. 3 boede Henny og Alex med deres mor, som var enke. Vi legede tit i deres have. Her var flere æbletræer. Især husker jeg de dejlige cox orange æbler, som vi samlede og spiste om efteråret. Deres mor blev senere gift med Ole Olsen fra kommunekontoret, og de fik en lillesøster, som jeg af og til passede.

Krogstens Alle endte herefter med en hjørnegrund, som ikke var bebygget Den tværgående vej hed I.G. Smidts alle. På det andet hjørne lå i de første år børnehaven. Senere flyttede en familie ind her. Jeg husker, at de hed Lave og havde en dreng, men kendte dem ellers ikke.

Ved siden af dem boede Annie og hendes ældre bror Eyvind. Deres forældre havde et træhus, som lå langt

tilbage på grunden. Annie gik i samme klasse som Ruth, og de legede meget sammen, og vedblev at komme sammen nogle år som voksne. Så kom hjørnet af Eriksminde Alle, og her boede Lillemogens i en gul bungalow.

Ja der var en del børn på vejen, og hvor havde vi det dejligt, når vi legede alle sammen på vejen de lyse sommeraftener, mens vore forældre sad i haverne og nød en kop kaffe efter den lange arbejdsdag, eller når vi kælkede og sloges med snebolde en vintereftermiddag, mens lysene tændtes i stuerne, og vi blev kaldt ind en efter en.

Min konfirmation

Jeg blev konfirmeret i Hvidovre Kirke af pastor Stigvad d. 5. Oktober 1941. Forberedelserne havde stået på i lang tid før den store dag. Et halvt år i forvejen gik vi til undervisning hos præsten. Det foregik i hans villa på Hjørnagervej. Det var om morgenen i vores normale skoletid, så en gang om ugen mødte vi et par timer senere. Så længe vi gik til præst, så han gerne, at vi kom i kirken om søndagen. Det gjorde vi så de søndage "vores præst" havde gudstjenesten.

Det tøj man skulle have var ikke blot kjolen til selve dagen, men et helt udstyr.På det tidspunkt af krigen var det allerede svært at skaffe, hvad man havde brug for. En dag kom en af mors bekendte og spurgte, om mor ville med i Buldog for her solgte de billige konfirmationsstoffer. Så for de af sted, og mor kom hjem med en masse dejligt Crepe de Chine stof hvoraf jeg fik syet en hellang kjole. I min kommode lå der efterhånden lækkert nyt undertøj, blå og laksefarvede underkjoler og lange silkestrømper. En helt ny lysegrå frakke syede mor også, og til andendagen fik jeg en skotskternet kjole.

Nye sko fik jeg også og til selve dagen var de hvide med høje hæle. Højeste mode på det tidspunkt var en Diana Durbinhat, og en sådan fik jeg da også til andendagen.

Den 5. Oktober stod jeg fint pyntet sammen med familien og ventede spændt på at køre med vognmand Rasmussen til Hvidovre Kirke. I hånden havde jeg min nye salmebog og et fint hvidt broderet lommetørklæde. Jeg husker, at præsten overhørte os ganske kort, og at vi skulle svare enkeltvis. Den eneste salme jeg kan huske vi sang var:"Han som på jorden bejler." Under selve konfirmationen knælede vi ved altret, og præsten lag-

de hænderne på vores hoved og velsignede os. Til hver af os sagde han et skriftsted.

Uden for kirken stod vore kammerater klar med telegrammer og lykønskninger, og så gik turen hjem igen. Men der var længe til festen om aftenen. Vi spiste frokost med nogle af gæsterne der var kommet rejsende, og jeg husker, at vi om eftermiddagen var ude i haven i det fine vejr og plukkede pærer, som netop var ved at modne. Jeg fik også lov at gå lidt ud på vejen og vise mig frem for kammeraterne. Endelig blev det aften. Gæsterne ankom, og mest spændende for mig var jo gaverne, de havde med.

Jeg fik fint undertøj, en taske, et toilet garniture, bestående af forsølvet klædebørste og håndspejl samt kam og børste. Af mine forældre fik jeg et ur i gulddouble, mit første ur, som jeg havde i mange år. Hvad vi fik til middag husker jeg ikke, men jeg husker en flot kransekage med en konfirmandinde på toppen. Der blev sunget flere sange, skrevet til mig og også holdt taler. Det brød jeg mig ikke særligt om. Jeg var alt for genert

Dagen efter konfirmationen er faldet helt ud af min erindring. Jeg tror ikke, jeg var i byen med kammerater, men nogle dage efter holdt jeg da en ungdomsfest, ligesom jeg var til gilde hos mine medkonfirmander.

Her midt under besættelsen slutter vi første del af Ellen Angelbos erindringer, som vi fortsætter om to numre i nr. 2, 2006. Erindringerne er indkommet som følge af, at HvidovreBibliotekerne og Historiens Hus i foråret 2005 efterlyste besættelsestidserindringer.

Foredraget i november

Den 14. november 2005 i Lille Friheden fortalte Avedørelejrens sidste kommandant oberstløjtnant K. A. Knudsen om lejren og sine oplevelser i denne.

Sidste sæson havde vi indbudt den unge historiker Rasmus Glenthøj til at fortælle om den nyligt udgivne bog: "Lejren ved Avedøre". Det blev en spændende fortælling bygget på Rasmus forskning om Avedørelejren.

Oberstløjtnant K. A. Knudsen er en del af lejrens historie, så det var med forventning, at vi så frem til hans fortælling om lejren.

Lad det være sagt med det samme: "Det var med stor indsigt og fortælleglæde, at K. A. Knudsen førte os gennem Avedørelejrens historie."

Den historiske baggrund for lejrens opførelse førte os over Vestvoldens oprettelse, Paradislejren, indretning af og anvendelsesmuligheder for Avedørelejren, til det hele var afsluttet den 31. juli 1996. Undervejs blev vi belært om, at de hvide pletter på landkortene var lige så tydelige for eventuelle angribere, som hvis forsvarsanlæggene havde været indtegnet. Nordfrontens sindrige system af kanaler og sluser, der skulle kunne oversvømme områderne nord og nordvest for København, blev aldrig gennemprøvet. Det ville tage 9 dage at gennemføre, og hvilken angriber havde mon tålmodighed til at afvente dette, for ikke at tale om, hvilke kommuner, der mon syntes, at det ville være en god idé at afprøve?

Om selve lejren kunne K. A. Knudsen fortælle, at der i 1911 skulle bygges 4 nye kaserner som afløsning for de forældede i København. Avedørelejren var forskellig fra de andre 3 ved at være bygget i røde sten og i to etager. Et flot og gedigent byggeri, som i mangt og meget står pænt endnu i dag.

Det var tydeligt at mærke, at K. A.

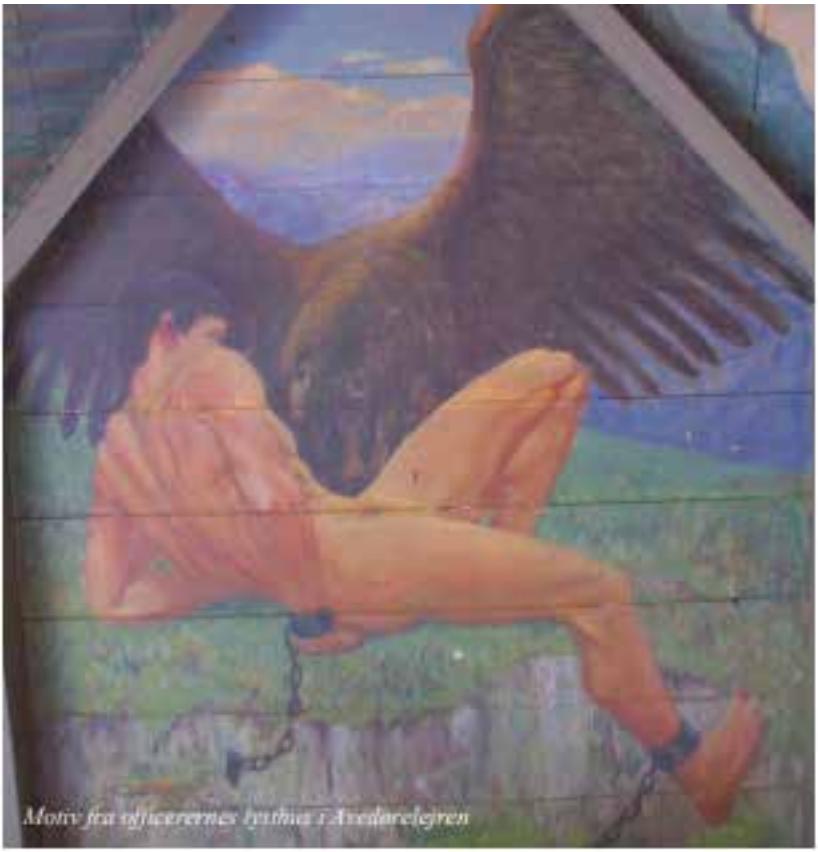

Motiv fra officerernes lysthus i Aveslarelejren

Knudsen brændte for sit emne. For ham er lejren ikke blot historie. Hans medvirken i anskaffelse af officerernes lysthus, granaterne foran Historiens Hus og ved den forhåbentlig snarlige anbringelse af Kvindekanonen er et klart udtryk for dette.

Det vil ikke være forkert at slutte med et citat fra K. A. Knudsens tale den 29. marts 1996, hvor der afholdtes militærparade: ”…… Det er ikke en fredning, men det giver håb om, at dette kasserneinteriør vil blive bevaret for fremtidige generationer.”

Ref. Ole Asbjørn Petersen

Kommende arrangementer og begivenheder

16. januar kl 19.30. Lille Friheden. Selskabets formand Ole Asbjørn Petersen holder foredrag om sin opvækst og sit liv i Hvidovre.

20. februar kl. 19.30. Lille Friheden. Museumsinspektør Peter Kristiansen fra Rosenborg Slot holder foredrag om Renæssancen.

13. marts kl. 19.30. Lille Friheden. Generalforsamling med efterfølgende filmforevisning.

30. april Historiens Dag. Der bliver arrangementer flere steder i Hvidovre, og de bliver nærmere annonceret bl. a. i Hvidovre Avis. Kulturarvsstyrelsen har udmeldt, at temaet er børns leg i historien, så tænk allerede nu på at have børn og børnebørn parat til dagen.

Maj. Dato følger senere. Udflugt til og rundvisning på Rosenborg Slot.

27. august på Avedøre Flyveplads. Aeronautisk
Dag. 24. september. Københavns Befæstningsdag.
10. december i Avedørelejren.

Julemarked.

Der var omkring 700 besøgende, da Historiens Hus sammen med Cirkusmuseet afviklede det første julemarked i Avedørelejren på den anden søndag i Advent.

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2005/06

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstfmd. Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Eigil Jørgensen
Hvidovrevej 98C
tlf. 3647 0058
-mail: joerg.eigil@jubii.dk

Sekretær Dan Olsen
Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642
-mail: davao@tdcadsl.dk

Redaktør Per E. Hansen
Grenhusene 26
tlf. 3649 2470
-mail: pehansen@bredalsparken.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Niels Ulsing
Claus Petersens alle 13.st.tv.
tlf. 3649 4636
-mail: niu@hvidovre.dk

1.suppl. Jette Randal-Lund Østre Kvartergade 9. st.th.
tlf. 3649 0659
-mail: jrl@av2.dk

2.suppl. Vagn Bacher
Hvidovregade 318,1.tv
tlf. 3648 1434

Revisor Jens Chr. Nielsen
Kløverprisvej 26
tlf. 3675 1386

Rev.supl. Inge Larsen
Berners Vænge 7,.2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Eigil Jørgensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jette Randal-Lund, Vagn Bacher

PR. udvalg :
Benny Riisager, Per E. Hansen, Dan Olsen

Lok.hist. udvalg :
Per E. Hansen, Jette Randal-Lund, Benny Riisager

Bladredaktion :
Poul Sverrild, Per E.Hansen, Dan Olsen

Lederen af Historiens Hus, Poul Sverrild deltager i bestyrelsesmøderne og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

Vi vil gøre *næsten* alt for, at du føler dig hjemme

Du er velkommen til at komme ind og få et gratis økonomitjek

JYSKE BANK

Gør en forskel

Hvidovrevej 87 A • Hvidovre
Tlf. 3638 2100 • www.jyskebank.dk

ISSN 0902-3046

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab · Historiens Hus Hvidovre
24. årgang – Nr. 1 – februar 2006

Indhold

Fra Formanden ..... s 3
Barndommen på Spurvehøj af Poul Eriksen ..... s 4
Hvidovre—kulturarvskommune? af Poul Sverrild ..... s 20
Kommende arrangementer ..... s 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse ..... s 23

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36 47 34 44 e-mail. hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
www.sitecenter.dk/rytterskolen
og
Historiens Hus Alarmpladsen 3, Avedørelejren , 2650 Hvidovre
Tlf. 36 49 00 30 e-mail lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historienshus.hvidovre.dk

Redaktion: Poul Sverrild ansv. og Per E. Hansen

Forsidefoto: Kettegård Alle, hvor Spurvehøj lå. Fotos ved Poul Eriksen og Historiens Hus.

Fra Formanden

Når fjernsynet i denne tid hver søndag aften blænder op for serien "Krøniken", er langt over en million af befolkningen bænket foran skærmen.
Interessen for Ida, Søs, Palle, Kaj Holger og fjernsynsfabrikken Bella er overvældende. Undersøgelser har vist, at over halvdelen af alle mellem 15 og 30 ser med. Serien er for mange i den aldersgruppe en indgangsvinkel til at lære mere om livet i 1950´erne og en mulighed for at reflektere over eget liv.

For mange i en ældre aldersgruppe vil det ud over den umiddelbare spænding i handlingen sikkert også have den betydning, at fortiden og udviklingen af samfundet er med til at kaste lys over ens egen samtid og opfattelse af og placering i samfundet.

Vores interesse for historien er meget stor. Historien gør os klogere på, hvad der er væsentligt eller mindre væsentligt og er med til at skabe rødder i en tid, hvor globaliseringen sætter sine kraftige spor. Derfor er det ikke uden betydning, at der i år sættes fokus på renæssancen. Der vil blive et stort udbud over hele landet af forskellige arrangementer, og vi har i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab ønsket at indbyde til foredrag mandag den 20. februar kl. 19.30, hvor museumsinspektør Peter Kristiansen fra Rosenborg Slot vil fortælle om renæssancen og naturligvis Rosenborg Slot, som vi senere får mulighed for at besøge. Tilmelding foregår på vores automatiske telefonsvarer 3647 3444 eller ved henvendelse i Historiens Hus eller på Rytterskolen.

Endelig skal jeg minde om, at der er ordinær generalforsamling mandag den 13. marts kl. 19.30 i Lille Friheden

Barndommen på Spurvehøj

af Poul Eriksen

Gå ud og gå en tur, eller ta´ cyklen og nyd en rolig tur op ad Kettegård Allè fra Sønderkærskolen til du på venstre hånd ser de smukke høje træer, som har fået lov til at blive stående i mange mange år. Nyd dem lidt, for kunne de tale, ville de med stor sikkerhed fortælle lokalhistorie af stor værdi. For de har været vidne til tidernes gang og trafikkens udvikling, fra hestetrukne kærrer, stivvogne og om vinteren kaner, til de allerførste automobiler, og står der stadig og ryster på løvet over de store lastvogne og flotte personbiler, der drøner forbi. Bevæg dig så ganske lidt længere op mod Avedøre. Der ligger på samme side af vejen en gulstensejendom med vejnummeret 51. Indtil nu har du haft Hvidovre Hospital på din højre hånd, men det er en helt anden historie. Hospitalet blev bygget på Spurvegårdens jorder.

Men nu skal du ikke begive dig tilbage samme vej du kom. Forsøg i stedet at komme over til Høved

stensvej gennem Lejerbo. Når det er ved at lykkes dig, for eksempel ad Tusbyvej, befinder du dig på Spurvehøjvej. Hvis jeg var dig, ville jeg vælge en dejlig tur gennem Risbjergs smukke kirkegård.
Det er virkelig et besøg, der er en lise for een, der har nok at tænke på i det daglige, eller bare trænger til at slappe lidt af. Du har sikkert været der før, og ved hvor smukt den er anlagt. Når du forlader den, befinder du dig på Høvedstensvej.
På denne tur har du befundet dig på den jord, der tilhørte gården Spurvehøj, der var mit fødehjem.
Af 6 børn er jeg den sidste der kan fortælle lidt om livet på gården. Men først vil jeg lade min storebror Johannes´skriftlige beretning muliggøre at komme 10 år længere tilbage i historien. Min bror har på et tidspunkt givet et interview til jeg ved desværre ikke hvem, men måske Hvidovre Avis. En historieinteresseret person eller journalist har det jo været.
Det vil naturligvis være lykken, hvis læsning af denne beretning vil resultere i opklaring af dette.
Men heldigvis har min niece Annet og hendes mand Harry Schultz, som desværre ikke fik lov til at opleve sin nye tilværelse som formand for Lokalhistorisk Selskab, opbevaret fotokopier af den håndskrevne beretning.
Alene det at den er skrevet ned kan tyde på, at det er resultatet af en opfordring. For mig har det været en glæde ved læsning af denne beretning at opdage hvor fremsynet min far var, når han på dette tidlige tidspunkt erkendte at 12 tønder land ikke var bæredygtigt landbrug.
ar min tanke at bringe min brors beretning affotograferet, men ved nærmere eftertanke fandt jeg, at det nok ville være ulæseligt for mange især yngre læsere. I stedet har jeg valgt at bringe en enkelt side som illustration— mere som et kuriosum. (Se næste side.)
Min bror Johannes barndomserindring:

Da jeg er født i 1910 har jeg oplevet Hvidovres udvikling på nærmeste hold. Mine forældre var gårdejer Peter og Kirstine Eriksen. De havde gården, der hed

"Spurvehøj". Den lå på den gang Kettevej eller Avedørevej, nu Kettegård Allé, der var ingen gadenumre. Det var den anden gård på venstre hånd. Den første hed "Sønderkær". På højre side af vejen var jorderne fra "Spurvegården", der lå ved selve Hvidovre By. Min far var Sognerådsformand omkring 1916. Han var ivrig fortaler for at Hvidovre fik elektrisk lys. Han var også brandtilsiger, hvilket foregik på Hesteryg til de omkring boende. Min far havde fælles med de andre jordbrugere englod ved stranden, det var ved den nuvæ rende Langhøj med skole og teater.

Jeg husker turen med slåmaskine, hvor jeg sad med derud for at slå græs til kreaturerne. Ud over det husker jeg når kvierne skulle sendes til "Saltholm" om sommeren. Der var jo gående transport af Hvidovrevej, dengang Mellemdigsvej, til Lodsvej, hvor fra der i store pramme var transport til "Saltholm" for græsning hele sommeren. Det var almindeligt dengang, at man begyndte i forskole, det blev kaldt pogeskole. Det var en omvæltning. Når man hele sin første barndom har gået hjemme i sin

Min far midt i billedet af sognerådet var formand fra 1917 til 1921.

egen verden, uden forbindelse med andre end sine søskende og forældre, var det, efter min mening en hård straf at skulle vandre helt op i den anden ende af Hvidovre.
Skolestuen lå i Bonavendts gård. En datter derfra forestod undervisningen,der varede ca. et år. Så begyndte den rigtige skolegang i den bevarede bygning, nuværende kriminal- og politi kontorer.
Transporten var jo selvfølgelig på gåben. Vi startede i 1ste klasse sammen med 2. og 3. klasse. Der gik jeg så i skole indtil ferien 1924. Efter ferien kom vi i den nye Kettevejs skole, hvor jeg gik i kort tid indtil konfirmationen.
Lidt tilbage i tiden, omkring 1919 og 1920 kom der jo mange tilflyttere hertil. Der var nogle mindre jordbrug der blev udstykket, også til kolonihaver, hvor mange vel nok mest fra København slog nogle skure op for at have noget at bo i. De gamle indfødte var ikke særlig begejstrede for det. Det skabte uro og omvæltning i samfundet og husene pyntede vel nok ikke i landskabet. Og da det jo i forvejen var landbefolkning, der boede her,

Jeg har strammet op på et gammelt kort og tilført nogle vejnavne.

Hvidovrevej hed Mellemdigsvej og fortsatte, når vi kom fra Spurvehøj, over i Hvidovregade, som førte forbi Eriksminde og Sygekassen Trianon op til Charles Hansens købmandshandel, bagermester Kofoed og slagteren. Overfor lå Spurvegården og træskomandens lille forretning. Den del af Hvidovrevej, der i dag fører forbi Sønderkærskolen, eksisterede ikke dengang.

Vognmand J.P.Petersens første vogn på ruten fra Trekronergade i Valby til Jægerkroen 1920

var det jo venstre og konservative, der var i flertal.
Men tilflytterne ændrede i forholdet og skabte efter hånden socialdemokratisk styre.
En stor ting var også da der blev transport til byen. Først med hestevogn fra Hvidovre by. Men ret hurtigt efter startede en Vognmand Petersen en bilrute. Jeg husker tydeligt den langsædede vogn. Der var sejldug over, og om vinteren var den opvarmet med en petroleumsovn.
Min far var også mælkeforpagter. Han købte mælk fra de andre gårde, og med den fra sin egen besætning kørte han til byen og handlede den til private.
I 1925 efter at have gået hjemme og arbejdet på gården, mente min far ikke at der var nogen fremtid i det lille landbrug, han mente jeg skulle i lære, og det blev hos en Smedemester i Valby. Det var en streng tid fra kl.7 til 5 hver dag, og om vinteren på aftenskole i Valby fra halvseks til otte. Så var det en hård tur til Hvidovre bagefter.

Om sommeren havde vi jo en dejlig fritidsfornøjelse, en dejlig badeanstalt for enden af Lodsvej. Og der i tyverne var vandet i bugten endnu til at bade i. Siden den tid er meget jo ændret i Hvidovre, og det er da til det bedre, selvom man er tilbøjelig til altid at se det gamle i et lyserødt skær. ”
Det var så min storebrors beretning. Det absolut sidste udkald for at bringe en beskrivelse af livet på en af Hvidovres gamle gårde kan jeg så, som mine forældres 6. barn, der kom til verden den 10.Oktober 1924, byde på. Som før nævnt hedder jeg Poul Eriksen og er i dag den sidste af søskendeflokken der er tilbage.
Jeg har ingen at spørge, selvom jeg tit i drømme tænker: Det vil jeg lige spørge min bror eller en af mine søstre om.
Idag hedder vejen stadig Kettegård Alle, men nu er der numre på den. Lidt efter de høje træer, hvor jeg legede som barn, når sneen lå i høje driver (for det var virkelig vinter dengang) og du måske spadserede eller cyklede til Høvedstensvej, ligger nu en gulstens udlejningsejendom med husnummeret 51 overfor Hvidovre Hospital. Den blev bygget af murermester Fugmann, der købte min fars ejendom. Ca. 15 - 20 meter før lå indkørslen til Spurvehøj, og endnu lidt før udgjorde de høje træer skellet til vor nabogård Sønderkær, og naboen til den anden side mod Avedøre var Peter Becks handelsgartneri. Villaen ligger der endnu. Nede i hjørnet ved Kettegårds Allé havde Spurvehøj et lille stykke ubrugelig jord på den anden side af Stadsrenden, som nu er lagt i rør. Der voksede skræpper, som jeg troede var rabarber. Men dem skulle jeg ikke gå over åen for at hente med hjem til Mor en anden gang, blev jeg hurtigt belært om.

Min familie

Min far hed Anders Peter Henrik Eriksen, min mor Signe Marie Kirstine, mine søskende Helga Oline, Benthe Dorthea, Anna Johanne Hedvig, Johannes Nielsen og Hertha Margrethe.

Mine forældre blev gift d.26. juni 1903, og min mor gik ind til en sikkert ikke altid misundelsesværdig tilværelse med sin svigermor

Jeg er gået i tænkeboks i en balje på gårdspladsen.

på aftægt lige til kort efter min fødsel i 1924. Men min mor og far havde det godt sammen hele deres liv. Jeg har da aldrig hørt andet.
Det er naturligvis kun de sidste 5 år af gårdens levetid jeg kan fortælle om, da jeg med sikkerhed kun kan huske oplevelser fra mit 4.år. Da var jeg nemlig et smut på Amtssygehuset på Nyelandsvej for at blive opereret for lyskebrok. Det har været en speciel oplevelse for en lille dreng fra "landet". Min sygeplejerske hed HANSI, og det er ikke bare noget nogen har fortalt mig siden. Jeg bliver ganske enkelt helt nostalgisk når jeg genoplever, hvordan jeg skrabede rødt pulver af murstenene i legestuen, for at have noget til at have i gryden på min legekammerats lille blikkomfur.

Men det tog altså også 3 uger med en brokoperation dengang. I dag kommer man hjem samme dag! Min far havde en Fordvogn 1924 model. Faktisk en smart en af slagsen, for den kunne bruges med lad

til daglig,og nemt ændres til personvogn til festlige lejligheder, som åben vogn med kaleche som kunne slås op, når vejret gjorde det nødvendigt. Yderligere kunne der knappes sidestykker på, for varme i en bil var jo et ukendt begreb dengang.

Den kaleche kaldte jeg for Værløsetaget, for min mor var født deroppe, og det var mest, når vi skulle til runde familiefødselsdage den blev rigget til.

Ellers sad min søster Grethe og jeg på ladet. Min bror havde motorcykel, en som mange ville misunde ham i dag, en Harley Davidson med sidevogn. Den skulle dog en gang imellem skubbes i gang af mig. Jeg husker endnu tydeligt den dag jeg ikke fik slubbet bagagebæreren som jeg holdt fast i af bare befippelse, da den satte i gang med et brøl. Men jeg fik da hud på knæene igen! I dag er det jo ikke til at forstå for os hårdt ramte danskere, at en ung smedesvend kunne anskaffe sig sådan en drømmemaskine.

Om han var udlært eller lige blevet kleinsmedesvend skal være usagt. Der er blevet opfundet nogle skatter og afgifter siden!

En anden barsk oplevelse står også som skåret ud i pap. Jeg havde jo også egen vogn, nemlig en sæbekassevogn med pedaltræk. En dag røg kæden af. Men den bagatel kunne chaufføren vel selv klare! Men AV, det gik bare ikke. Fingeren kom i klemme mellem kæden og tandhjulet. Der var sikkert en der hylede højt, for Bøving, gårdens karl, kom farende for at hjælpe. Nåh, det var da ikke noget at tude for, han tog da bare et fast tag i pedalen og drejede til fingeren var fri!
SÅDAN! Er der noget at sige til at jeg den dag i dag har en skæv pegefinger ?

Storvasken

Storvasken stod mine to hjemmeboende søstre Hedvig og Grethe for, og bemærk, det er faktisk kun en generation siden, en sådan tog en hel dag. Det var bestemt ikke deres "livret" !!Den foregik i bryggerset i gruekedlen. En gruekedel er en stor indmuret kedel som skal fyres op med brænde, tørv eller andet, og hele tiden holdes vedlige. Inden vasketøjet blev hængt til tørre, blev det skyllet og vredet ved håndpumpen på

Min første vogn havde rugbrødsmotor.

gårdspladsen.På tørresnoren hang den så til skue for alle. Men så var der jo lige et problem for en nysgerrig knægt som mig. Blandt alle de almindeligt kendte beklædningsstykker, undertøj og brystholdere og fars de ”lange”, - ordet ”trusse” blev vist først opfundet senere - og sengetøjet, hang der nogle ca. 10 cm. Brede og ca. 40 - 50 cm. lange mærkelige strimler med en sjov slags syning.
Hvad var dog det for nogle tinge

Hedvig og Grethe i gang med storvasken, som varede to dage.

ster? Jeg spurgte naturligvis, men fik kun kryptiske undvigende svar. I dag er de jo lige så synlige i et hvert supermarked, nu hedder det bare: "Stik lige over og hent mor en pakke TAMPAX."

Slagtningerne

Når en stakkels gris skulle ende sit liv i sulekarret, kom der en slagter ude fra byen. Den udvalgte gris blev lagt op på en balje på gårdspladsen og skreg allerede i vilden sky som en stukket gris, selv om det ikke var sket endnu.

Jeg sprang så hurtigt som remmer og tøj kunne holde ind i soveværelset med en dyne over hovedet. Men jeg vidste jo godt, at den blev stukket i halsen med et slagtersværd og blodet blev samlet op i en spand. Når jeg så vovede mig ud igen, sad min søster Grethe på en malkestol og rørte rundt i spanden med sin bare arm, så blodet blev blandet med byggryn.

Og næste dag spiste vi blodpølse!!!

Legekammerater

Legekamerater havde jeg jo ikke der vest for Mellemdigsvej. Var vidst lidt til ulejlighed for min 10 år ældre søster Grethe i mit første leveår, har jeg fået fortalt, men det er sikkert ganske vist. Når hun så sit snit til det, trak hun barnevognen op ad en bakke, når familien var på besøg et sted, hvor der var

Familien hygger sig i haven med hunden Sjoffer.

lidt mere bakket end hjemme i Spurvehøjs omgivelser, og slap den. Hun syntes det var en herlig oplevelse, når den blev standset af en garageport for enden af bakken, JU HUH ..., men jeg tror ikke jeg har taget skade, taget skade, taget skade...

Da jeg kunne stå på egne ben få år senere, og ymtede noget om, at jeg kedede mig, blev jeg sat til at luge græs imellem stenene på gårdspladsen, så det var sjældent jeg kedede mig. Og den slags sætter jo også fantasien i sving, så da det var kommet mig for øre, at Kina lå ovre på den anden side af jorden, gik jeg straks igang med at grave. Men der var så nogen, der syntes jeg kunne gøre mere gavn i marken med at hjælpe pigerne med at luge roer, og da jeg blev lidt ældre, kunne jeg med glæde deltage i høsten.

Vi havde to heste, to store jyder, Max og Sjutti til at række stivvognene og Far lånte en ekstra hest hos Sønderkær, når det gjaldt om at trække selvbinderen i høsten.

Radio og grammofon

Når min bror var hjemme, experienterede han med et krystalapparat, som var det første radioappa

Gårdspladsen set fra stuehuset. Stenbelægningen var ikke nogen fornøjelse at luge. Til højre kostald og karlekammer og øverst i længen halmloftet.

rat jeg stiftede bekendtskab med, da det omsider lykkedes den fingersnilde kleinsmed at få det til at virke.
Noget senere fik Johannes og pigerne fat i en gramofon, sådan een med håndsving og his- master-svoice højtaler, så blev der liv i gaden eller gården. Jeg syntes det var særlig sjovt, når den gik ned i omdrejninger og blev hjulpet op med håndsvinget igen.
Men det lydbillede er der sikkert mange der kan huske.

Lugten af røg

Min søster Grethes konfirmation som sådan siger ikke min husker noget, bortset fra at kokken, som var en af familiens venner, kom ud på trappen og stak mig en plade. Men hvilken herlig plade. Det var hård Nougat . . Men kort før blev de af familien der var hjemme vækket af lugten af røg. Et glemt strygejern var nær blevet skyld i ildebrand.
Min far havde gjort stuerne i stand til festen. Blandt meget andet tapetseret, hvilket den gang foregik

Min far på gårdspladsen med sine elskede høns.

med melklister. Alt var jo sodet til, så om igen. Det må have været bittert!

Jeg har selv nu i mit voksne liv haft "fornøjelsen", som en julenisselysestage af træ var skyld i. Vi slap også heldigt, men sikke et arbejde.

Opdragelsen

Oppe på loftet i stuehuset havde far en høvlebænk med tilhørende værktøj. Der tilbragte jeg en del af min fritid da jeg var blevet lidt ældre. Evnerne og lysten var nok noget jeg havde arvet fra min far. Der gik jeg igang med at snitte en bil med lad, og slap vist meget godt fra det. Men forlygterne voldte mig problemer.

Når nøden er størst, så er hjælpen som bekendt nærmest. Jeg fandt nogle halvrunde træknapper nøjagtig i facon som forlygterne var på biler dengang i trediverne. Jeg viste dem naturligvis til min 10 år ældre søster som snuppede dem fra mig og spænede ud for at sladre til min far, som stod ude ved stakkene. Ok - han havde jo haft børn længe, så hvad gjorde han? Han så først stift og alvorligt på sladrehanken, så på ham "snedkeren" og puttede så "forlygterne" i vestelommen. Jeg så dem aldrig mere!

Tyrekalven

Den blev jeg sendt ud på græsplænen mod Kettevej for at hente hjem, men den havde vist hjemve til stalden, for dårligt havde jeg fået løsnet pløkken før en vis herre tog ved kalven og den overtog opgaven. Så nu var det mig der blev trukket til stalds.

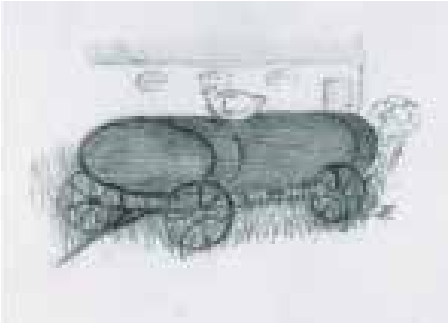

Sådan ser aljevognen ud i min erindring

Heldigvis fik jeg mig frigjort fra pløkken, inden vi var kommet ret langt ud i indkørslens grus. Den kendte vejen.

Aljevognen

Vi havde en kasseret oval aljevogn stående omme bag ved en af længerne. Efter lang tids plagen fik jeg endelig lov til at gå igang med ophugningen af den, hvilket nok havde overgået mine 7-8 årige evner, for selvom den nok var blevet lidt frønnet, havde alene jernbåndene nok sat grænsen.
Men det var fra en helt anden kant den oplevelse kom, som fik mig til at springe fra den selvvalgte arbejdsplads. Det viste sig nemlig, at en høne havde specialiseret sig i at lægge sine æg ned gennem spunshullet, måske for at få lov til at beholde dem for selv, så vidste den da, hvor den havde dem!
Pøj for en stank, den rene gas- så jeg sprang fra pladsen.

Mine søstre

Alle hjalp jo til hjemme, indtil de begyndte på deres uddannelser, og i vid udstrækning også efter.
Helga kom i boghandlerlære hos Gad på Valby Langgade og blev kort efter telefonistinde. Benthe,- der var mere til det huslige, kom på husholdningsskole, og efter stillinger i huset blev hun husbestyrerinde hos maskinmester Bouet på Valby Gasværk. Hedvig blev uddannet til syerske og Grethe fik kontoruddannelse og blev bogholderske.
En af sønnerne fra Valby Gasværk var militærflyver og kom engang imellem og hilste på os med kunstflyvning over gården. Jeg var hunderæd for at det skulle gå galt jo tættere han kom på jorden når han skulle rette maskinen op efter at være gået i spind.
Hvis nogen i min alder, sådan omkring 1924 modeller, i sin tid undrede sig over disse besøg fra

Min bror Johannes på sin motorcykel i 1929 med mig på bagsædet.

oven, har I altså nu langt om længe fået forklaringen.
Gårdens hund, en stor godmodig Sct. Bernhardshund var jeg normalt gode venner med, men den misforstod en dag min hjælpsomhed, da jeg ville samle noget af dens mad, som den spildte fra sin skål, op igen. Det blev jeg hurtigt vænnet af med.

En dag kom en pressefotograf fra Berlingske Aften på besøg. Et forlængst hedengangen blad. Han var ude efter nogle billeder til en juleforside og fik overtalt min mor og min søster Hedvig til at være modeller, og jeg blev sendt op i et træ med et havreneg til fuglene. Det syntes jeg var meget sjovt, uden dog at have fortsat modelkarieren. Men da avisen udkom, var det da en skuffelse at jeg blev kaldt for Børge, og at undertitlen under HUSDYRENES JUL lød: En tur med fotografen hos Amagerbønderne

Små plukerindringer . . .

Indendørs WC fandtes ikke på gården. Til det små stod der en potte under sengen, ellers var der det

lille hus ude i gården i en af længerne med træk men uden slip. Når det var mørkt måtte jeg være livvagt for min søster Grethe da vi til sidst varde eneste hjemmeboende.

Nu er jeg sikker på, at du tænker på papiret. Ja, der var jo ingen grænser for, hvad en gammel telefonbog kunne bruges til dengang.

Om sommeren hændte det en gang imellem at Bøving spenderede en muslingis på Vigerslevallé, hvor iskagehuset var samlingssted.

Vinteraftenerne var hyggelige. Min søster og bror gik til engelskundervisning og forskansede sig med lektierne i stuen, og vi andre incl. Bøving samlede os omkring spisebordet i køkkenet, hvor ilden i komfuret lunede og knitrede.

Mor sad med sit sytøj — far med billedskæreri — Bøving med sin hobby at male på silkebogmærker— og jeg med løvsaven eller linoleumsnit.

Det var værdifulde aftener. Der blev jo også læst en del. Tænk på, hvor meget tid der går nu med mere eller mindre værdiløst TV

Hvidovre Kulturarvskommune ?

af Poul Sverrild

I begyndelsen af januar bragte dagspressen notitser om, at Kulturarvsstyrelsen og Fonden RealDania havde valgt ti kommuner, som nu fik lov til at indgive ansøgninger om at blive "kulturarvskom mune".
Udvælgelsen skete på baggrund af ansøgninger fra 55 af landets snart 98 kommuner. Med meget kort varsel udarbejdede vi i begyndelsen af december måned vores kortfattede bud på, hvad vi gerne vil, hvis vi kan blive kulturarvs - kommune.
Nu er vi så kommet blandt de ti, som skal skrive en egentlig ansøgning, som præciserer ikke bare, hvad vi vil, men også hvordan vi vil det. Vi kommer i konkurrence med mindre købstæder, en stor bykommune som Ålborg og store landkommuner i udkantsdanmark. Tilbudet til de tre kommuner, som bliver valgt blandt de ti, er tilskud til konsulenthjælp. Sammen med konsulenterne skal vi udvikle og formulere metoder til udpegning og anvendelse af de dele af den bevaringsværdige kulturarv, som skal bruges som strategisk element i fremtidige kommuneplaner.

Men hvad ligger der bag alle de mange fine ord om kulturarv og udviklingsstrategi og potentialer?
Kulturarvsstyrelsen og Fonden RealDania offentliggjorde i efteråret 2005 en undersøgelse, som for første gang godtgør, hvad danskerne mener om vores kulturarv, og i hvilken grad de sætter pris på den — også helt bogstaveligt. Undersøgelsen viste for eksempel, at det store flertal af danskere gerne betaler mere for et hus, som har en historie end for ét, som ikke har en historie.
I Hvidovre ved vi godt, at den gammeldags måde at udpege den værdifulde kulturarv på ikke giver ret meget til os. Det pegede jeg på i artiklen i dette blads nummer 3 2005, som handlede om tilstedeværelsen af bevaringsværdige kulturmiljøer i Hvidovre Kommune. Dér forudsagde jeg også, at vi ikke skulle regne med nogen statslig

hjælp i den sag, men det sidste kom til endnu engang at understrege, at spådomme skal man holde sig fra. Knap var tryksværten på bladet tør, før Fonden RealDania og Kulturarvsstyrelsen meldte kulturarvskommuneprojektet ud, og det i en form, så vi faktisk har en fair chance i Hvidovre for at stå stærkt i slutspurten. I skrivende stund er vi godt i gang med den endelige ansøgning, som vi har svar på den 3. marts i år. Tilbage er så blot at krydse fingre

Avedøre Holme indgår som et af elementerne i Hvidovre Kommunes arbejde med den lokale kulturarv. Her har vi Danmarks sidste klassiske industriområde i stor skala og fjernt fra boligområder.

Kommende arrangementer og begivenheder

20. februar kl. 19.30. Lille Friheden. Museumsinspektør Peter Kristiansen fra Rosenborg Slot holder foredrag om Renæssancen.
13. marts kl. 19.30. Lille Friheden. Generalforsamling med efterfølgende filmforevisning.
30. april Historiens Dag. Der bliver arrangementer flere steder i Hvidovre, og de bliver nærmere annonceret bl. a. i Hvidovre Avis. Kulturarvsstyrelsen har udmeldt, at temaet er børns leg i historien, så tænk allerede nu på at have børn og børnebørn parat til dagen.
16. maj. Udflugt til og rundvisning på Rosenborg Slot.
27. august på Avedøre Flyveplads. Aeronautisk Dag. 2
4. september. Københavns Befæstningsdag.
10. december i Avedørelejren. Julemarked.

Kunstudstilling i Historiens Hus

6. april afvikler Historiens Hus fernisering på en kunstudstilling, som er skabt direkte til Historiens Hus af maler og grafiker Jo Møller. Tidspunkt udmeldes senere. I et usædvanligt samarbejdsprojekt tager kunstneren afsæt i lokalhistorien i en række collager, hvortil Historiens Hus har bidraget med information og materialer. Der vil senere blive bragt yderligere om udstillingen.

Jo Møller bor og arbejder nu i Avedørelejren, men han har også en fjern fortid i Hvidovre.

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2005/06

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstfmd. Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Eigil Jørgensen
Hvidovrevej 98C
tlf. 3647 0058
-mail: joerg.eigil@jubii.dk

Sekretær Dan Olsen
Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642
-mail: davao@tdcadsl.dk

Redaktør Per E. Hansen
Grenhusene 26
tlf. 3649 2470
-mail: pehansen@bredalsparken.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Niels Ulsing
Claus Petersens alle 13.st.tv.
tlf. 3649 4636
-mail: niu@hvidovre.dk

1.suppl. Jette Randal-Lund Østre Kvartergade 9. st.th.
tlf. 3649 0659
-mail: jrl@av2.dk

2.suppl. Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434

Revisor Jens Chr. Nielsen
Kløverprisvej 26
tlf. 3675 1386

Rev.supl. Inge Larsen
Berners Vænge 7,.2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Eigil Jørgensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jette Randal-Lund, Vagn Bacher

PR. udvalg :
Benny Riisager, Per E. Hansen, Dan Olsen

Lok.hist. udvalg :
Per E. Hansen, Jette Randal-Lund, Benny Riisager

Bladredaktion :
Poul Sverrild, Per E.Hansen, Dan Olsen

Lederen af Historiens Hus, Poul Sverrild deltager i bestyrelsesmøderne og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

Poul Eriksen med søster Hedvig. Besøget på Hvidovre Søbad er ikke med i erindringerne, men læs i bladet erindringerne fra Spurvehøj.

Vi vil gøre *næsten* alt for, at du føler dig hjemme

Du er velkommen til at komme ind og få et gratis økonomitjek

JYSKE BANK

Gør en forskel

Hvidovrevej 87 A • Hvidovre
Tlf. 3638 2100 • www.jyskebank.dk

ISSN 0902-3046

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Historiens Hus Hvidovre
24. årgang — Nr. 2 — juli 2006

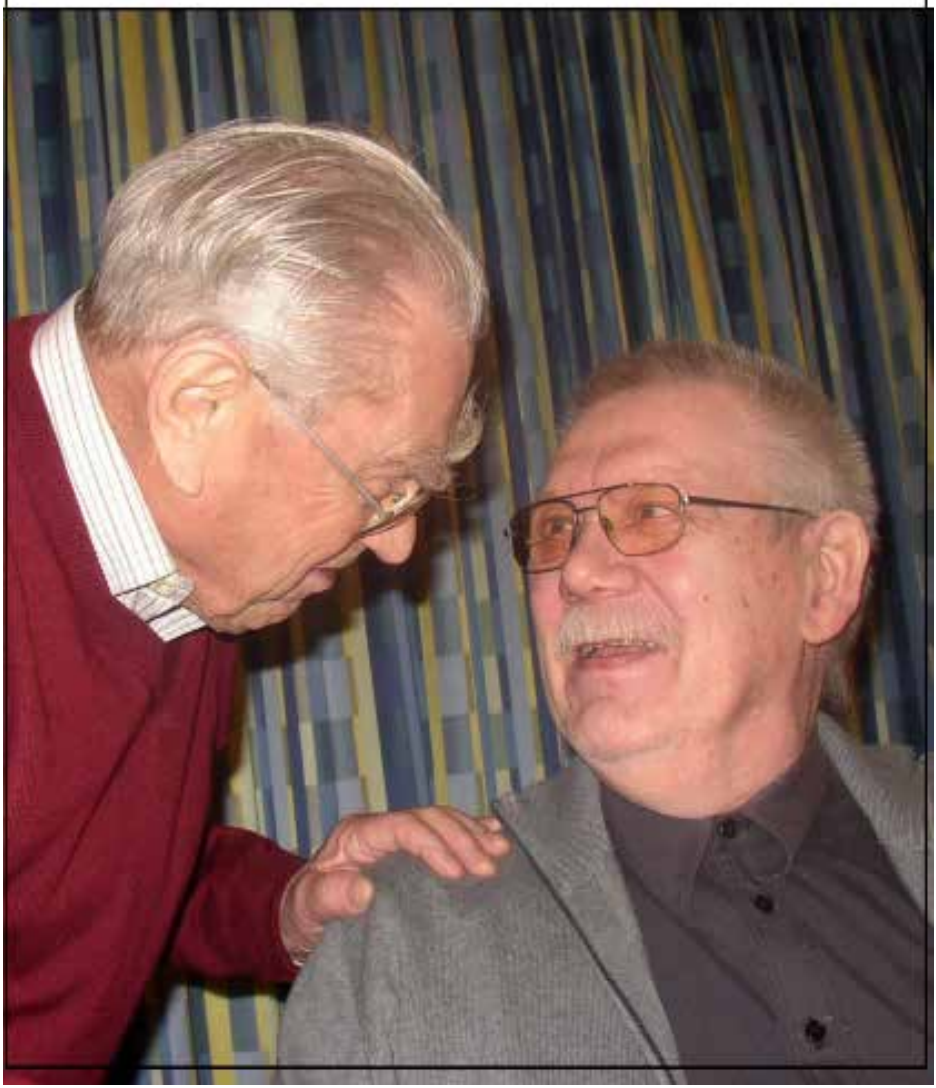

Indhold

Fra Formanden ..... s 3
Generalforsamling 2006, beretning ..... s 4
Efterårets store arrangementer ..... s 6
Af Ellen Angelbos erindringer II ..... s 7
De uinviterede gæster på Rytterskolen ..... s 21
Kulturmiljørådet for Københavns Amt ..... s 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse ..... s 23
Nyt fra Historiens Hus ..... s 24

Udgiver: Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre Tlf. 36 47 34 44 e-mail. hvidovrerytterskole@mail.tele.dk www.sitecenter.dk/rytterskolen og Historiens Hus Alarmpladsen 3, Avedørelejren , 2650 Hvidovre Tlf. 36 49 00 30 e-mail lokalarkiv@hvidovre.dk www.historiens-hus.hvidovre.dk
Redaktion: Poul Sverrild ansv. og Per E. Hansen
Forsidefoto: Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs nye æresmedlem, Per E. Hansen (t.h.) lykønskes af selskabets første æresmedlem Jens Kristensen. Foto Jette Randal-Lund.

Fra Formanden:

Indbydelse

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab indbyder til medlemsudflugt til Pometet mandag den 11.9.2006
Det er lykkedes at få en aftale med Pometet om besøg mandag den 11. september. Vi starter fra Rytterskolen kl. 10.15 og forventer at være tilbage omkring kl. 13.15.
Billetter sælges fra Rytterskolen mandag den 4. og tirsdag den 5. september kl. 10.00-11.00. Pris kr. 35,00.
Netop i år er det 50 år siden, at Pometet blev etableret i Tåstrup. Pometet er en samling af sorter af frugttræer og frugtbuske. Der er bl.a. 700 æblesorter, hvoraf mange er mere end 100 år gamle. Enkelte mere end 300 år.
Foruden frugtsorter findes der på Pometet også samlinger af krydderurter og grøntsager. Ved rundvisningen, der varer ca. 1 ½ time, vil vi blive delt i 2 hold, hvert med sin omviser.
Ola Asbjørn Petersen

Generalforsamling

Referat af selskabets generalforsamling i Lille Friheden mandag d. 13. marts 2006.

Generalforsamlingens dirigent, chefredaktør for Hvidovre Avis Niels Erik Madsen kunne konstatere et flot fremmøde og gav herefter ordet til selskabets formand Ole Asbjørn Petersen.

Ole fortalte om foreningsårets medlemsarrangementer. De har både været lokalt forankret og krydret med renæssanceforedrag og besøg på krigsskibet Peder Skram. Oles egen fortælling fra barndom og arbejdsvirke i Hvidovre var bare nogle af de i alt ni arrangementer, året indeholdt.

Ole takkede kulturisterne for deres store indsatser og for samarbejdet med Slægtsforskerne og Historiens Hus. Han udtrykte håb og ønsker for fortsat udvikling til de nye opgaver og arrangementer. Medens fotografen fra Hvidovre Avis knipsede løs, afsluttede formanden sin beretning med tak for al den opbakning Selskabet får og med store ord til de to afgående bestyrelsesmedlemmer, Eigil Jørgensen og Per E. Hansen.

Sidstnævnte blev på aftenen udnævnt til æresmedlem som tak for sin store indsats for selskabet blandt andet som formand i en årrække. Det var en rørt Per E. Hansen, som modtog æresbevisningen, som han nu deler med Jens Kristensen og Kjeld Jørgensen.

Poul Sverrild fortalte stolt om alle hovedpunkterne fra det forgangne

Bestyrelsesformand Ole Asbjørn Petersen berettede om et godt foreningsår. Foto J.Randal-Lund

Der var fuldt hus til generalforsamlingen i Lille Friheden. Foto J. Randal-Lund.

år. Fra fakkeltoget til Rytterskolen d. 4. maj i anledning af 60-året for Befrielsen og arrangeret i fællesskab med HvidovreBibliotekerne til afsløringen af H.P.Pedersen-Dans skulptur "En Moder", som til alles glæde står lige så fint, som den dag, den blev afsløret.

Han fortalte om visionerne i forbindelse med udpegningen af Hvidovre som én af bare fire kulturarvskommuner i Danmark, og selv om indlægget var kort, fik generalforsamlingen et stærkt indtryk af en meget engageret arkivleder med store udfordringer til sig selv og til os som selskab.

Hvordan tænkes bevaringsværdi i dag, og hvordan samler vi alles viden. Hvad der skal udpeges som bevaringsværdigt blandt industrialismens kulturarv i Hvidovre skal afklares. I den kommende sæson vil Historiens Hus lægge vægten på julemarked i Avedørelejren, det kommende egnsspil og arbejdet med museumsudviklingen. Poul sluttede også med tak til Per og

Eigil samt til kulturisterne m.fl.

Benny Riisager omdelte revideret regnskab. Han og Elin havde overtaget det fra Eigil per 20. februar og gjort det færdigt til generalforsamlingen. Med tak til Eigil kunne det konstateres, at Selskabet nu har 340 medlemmer. Regnskabet blev godkendt.

Sidste punkt blev valg til bestyrelsen. Nyvalgt blev Ejvin Jensen, pensioneret kriminalassistent, og Lars Bo Henriksen, pensioneret overlærer— og førsteholdspiller i HIF. Dan Olsen modtog genvalg til endnu en tørn i bestyrelsen.

Ref. Jette Randal-Lund

Efter generalforsamlingen blev der trukket lod om vingaver blandt medlemmerne. Vindere blev: Annet Schultz, Anne Volzmann, Svend Black Hjort, Anders Rønberg, Inga Birkling, Leif Randrup, Jette Randal-Lund, Frank Gudmand, Laurs Rasmussen og Inge Hansen.

Efterårets store arrangementer

Søndag d. 27. august fra kl. 11.00 Aeronautisk dag på Avedøre

Flyveplads. Der vil atter lande veteranfly på pladsen, hvis vind og vejr tillader, og pladsen byder på en række andre aktiviteter.

Søndag d. 24. september Københavns Befæstningsdag. Særskilt program bliver udgivet. I Hvidovre er der aktiviteter i Historiens Hus og på Avedøre Flyveplads.

Søndag d. 10. december Julemarked på Alarmpladsen i Avedørelejren. Program følger senere.

Af Ellen Angelbos erindringer II

første del blev bragt i nr. 4 2005

Da krigen brød ud, boede vi på Krogstens Alle nr. 10 i Hvidovre, og jeg manglede tre måneder i at være 13 år.

Allerede et par år før tænkte jeg meget over, om der kunne blive krig i Danmark. Man hørte jo en del om Hitler og hans væsen, og da han i 1939 invaderede Polen, og England og Frankrig erklærede Tyskland krig, var vi godt klar over, at det var meget alvorligt.

Min Farbror var forvalter i Grundtvigshus i Studiestræde i København. Hallen blev ofte brugt til store møder, og så stod mor i garderobe, og far solgte billetter, var vagt i salen eller ved døren og holdt i det hele taget styr på, at alt gik ordentlig til. Det kunne være svært nok, især hvis der var politiske møder. Således husker jeg, at konservativ ungdom, som ofte gik i uniform i optog gennem Københavns gader, en aften holdt møde. Uheldigvis var nogle kommunister kommet ind og havde udløst røgbomber forskellige steder i Hallen. Der blev en farlig opstandelse og slagsmål. Min onkel måtte på scenen og prøve at skabe ro, men blev bombarderet med stole. Min far stod ved døren, og efterhånden som uromagerne nærmede sig, fik han dem lige så stille gennet op ad trappen, hvor portneren tog imod og lodsede dem ud på gaden. Min fætter kaldte siden min far for udsmideren.

Under tumulterne sad Arne og jeg rystende af skræk og gemte os bag frakkerne i garderoben. Det lykkedes at få gemytterne bragt til ro uden politiets indblanding.

Den 9. april vågnede jeg ved den stadige brummen af flyvemaskiner, og jeg stod ved køkkenvinduet og så de mørke fly med malede kors på vingerne flyve lavt hen over huset. Min far var på arbejde, og jeg kunne se på min mor, at hun var meget urolig og havde svært ved at svare på min søsters og mine spørgsmål. Uden at være helt klar over, hvad der skete, var der en uhyggelig stemning, mens

vi spiste morgenmad og blev sendt skole som sædvanlig.

Her fik vi så at vide, at tyskerne havde besat landet. Det blev ikke nogen almindelig skoledag. Lærerne mødtes med jævne mellemrum på lærerværelset for at høre nyt, og kom tilbage og fortalte os, hvad der skete ude omkring i landet og i København. Det var så undervisningen den dag, og selvom jeg tit havde været bange for krigen, syntes jeg nu, det var spændende.

Da jeg kom hjem, stod mor i døren og talte med vores lejer på 1.ste sal, og jeg benyttede lejligheden til at smutte ud på vejen til nogle kammerater. Jeg kom bl.a. hjem til min skolekammerat, Ingrid. Hendes mor sendte os rundt til nogle købmænd for at hamstre forskellige varer, som hun mente, der blev mangel på. Jeg tror nok, vi allerede havde rationeringskort på varer som kaffe og sukker. Jeg gik en tur hjem for at spørge min mor, om jeg ikke skulle købe noget til os, men "det havde vi ikke penge til, og desuden var det ikke pænt at hamstre." Nogle dage efter kom far hjem med hele vores ration af kaffebønner, som mor fyldte på sodavandsflasker med patentprop. De skulle gemmes til særlige lejligheder, for eksempel min søsters og min konfirmation. Stakkels mor, der var så glad for kaffe. Hun måtte nu drikke Richs, Danmark eller andre erstatninger med kun en anelse bønner i, efterhånden ren erstatning.

Vi skulle omgående mørkelægge alle vinduer, og sørge for, at der ikke slap den mindste smule lys ud. Betjent Engelstrup, der boede lige over for os, gik rundt i kvarteret og kontrollerede. Han ringede i hvert fald på hos os, og bad far sørge for, at vores lejer fik ordentlig mørkelagt. Dengang tror jeg nok, mælkemand Siggaard boede på 1.ste sal endnu.

I begyndelsen af krigen var hverdagen ikke så forskellig fra, hvad den plejede at være, men lidt efter lidt forandredes den. Vi fik rationeringsmærker på den ene vare efter den anden, og da efteråret kom, var det bælgmørkt på gader og veje. Tilmed kom der et par hårde vintre med masser af sne og is. Mor skulle hver anden aften passe sit garderobearbejde i Grundtvigshus, og af og til var jeg

med. Det var ikke let at komme hjem igen. Når vi nåede Toftegårds Plads måtte vi gå resten af vejen. Ikke en lysstråle slap ud nogen steder, og ikke sjældent var det isslag, så vi næsten kravlede på alle fire. Vi havde klude og tykke sokker med, som vi satte på fødderne for at stå bedre fast.

Vi havde lige før krigen fået lagt centralvarme ind, badeværelse med kar, varmt vand og elkomfur. Disse goder nåede knap nok at blive taget i brug. Inden længe havde far ikke nok koks til fyret.

Så fik vi tørv hjem, efterhånden var de endda halvvåde og ikke meget varmegivende. Af og til hentede far en hektoliter pillekoks på Valby Gasværk, og trak den hjem på sin cykel. Vi havde desuden en petroleumsovn, som vi kunne få lidt rationeringsmærker til. På den ovn kunne vi lave mad og få lidt ekstra varme. Elektriciteten blev efterhånden stærkt rationeret, så elkomfuret og det elektriske lys måtte der spares på. Jeg mener at huske, at der kom en forordning om, at der højst måtte være 18 grader i opholdsrum, og det skete jævnligt, at der dannedes en hel rimkant foroven på dynen, når vi var kommet i seng. I sovekammeret var der nemlig lige ved at være frostgrader. Når vi kom ind i stuen om morgenen, var det morsomt for os børn at ånde hul på de frosne ruder. Isen her var så tyk, at der kunne gå flere timer før den tøede op.

Det blev svært at få tøj og sengelinned, så det var med at passe godt på det man havde og så ellers gemme alt, hvad man måske kunne få brug for. Jeg husker at der over for skolen, vistnok i den gamle sygekassebygning, lå en omsyningscentral. Her kunne man komme med sit brugte tøj og få det syet om. F. eks. kunne en gammel frakke vendes og blive til en god nederdel og vest. En kjole blev til en flot bluse, eller man fik syet børnetøj af gamle kasserede klude.Sytråd blev en mangelvare, så når mor pillede ritråde ud, blev de omhyggeligt rullet på trisse og brugt igen.

På et tidspunkt efter min konfirmation fik vi nye lejere på 1.ste sal. En togfører på hovedbanen, som far kendte, havde hørt om den tomme lejlighed. Hans datter på

e 17 år var gravid og skulle giftes med faderen. De kunne ikke finde noget sted at bo, så de fik lejligheden. Desværre viste det sig inden længe, at de var nazister. Manden blev set i uniform med skrårem og lange støvler. Det var et stort chok for mine forældre, som var vant til at kunne tale frit. Et værelse på første sal var lejet ud til en ældre mand, som mor gjorde rent for, men det blev hurtigt min tjans.

Mor kunne ikke holde ud at høre på den unge kones forherligelse af Hitler. Jeg havde fra far og mor fået at vide, at jeg skulle snakke mindst muligt med hende. Jeg skulle skynde mig at gøre rent og ikke fortælle hende noget om vores familie eller beboerne på vejen. Far vidste, at jeg bedre kunne klare det end mor, som godt kunne blive hidsig og sige lige ud, hvad hun mente. Så snart konen hørte mine trin på trappen, kom hun frem og begyndte at snakke. Jeg måtte høre på, hvor dygtig Hitler var, og hun lagde tyske sange på grammofonen, især marchsange, som jeg så kunne gøre rent i takt til.

En dag viste hun mig en buste af Hitler, men uheldigvis røg den på gulvet og gik i tusind stykker. Hun græd og græd og var direkte bange for at fortælle sin mand det. Den dag hun begejstret fortalte, hvordan hendes mand havde været i slagsmål med jøderne inde ved synagogen, kneb det for mig at tie stille. Hendes mand "havde slået løs på dem med sin skrårem og sparket til dem, når de lå i rendestenen og hylede."

Jøderne holdt hvert år deres basar i Grundtvigshus, og herfra kendte jeg mange af dem. Deres synagogeforstander Markus Melchior, hans søde kone og deres sønner Arne og Bent var blandt dem. Mine Forældre havde også mange venner gennem Israelsmissionen, så det var med angst og bæven jeg tænkte på, om de kunne være mellem hendes mands ofre

Den ældre mand kom på alderdomshjem, så jeg slap for at komme på første sal, og vi havde så godt som ingen kontakt med lejerne. De fik en lille pige, og efter en tid fik konen arbejde i Avedørelejren. Hun begyndte også at holde møder for skolepiger. Vi kunne høre, hvordan de sang, og når de

gik, sagde de i kor: "Heil Hitler." Efterhånden viste det sig, at hun var blevet lidt for glad for officererne i Avedøre, så hun rejste fra manden og den lille pige, og de blev skilt. Hendes mand og datteren boede endnu på 1ste sal, da far solgte huset i 1944.

Inden hun flyttede, blev hun årsag til en ordentlig oversvømmelse. I hendes køkken var en luge ind til en skunk. Her løb vandrørene, som var isolerede. Far havde ekstra isoleret rørene og hele skunken med aviser og andet på grund af den hårde vinter. Hele den ekstra isolering havde den unge kone pillet ud og sat sin spand med snavsede bleer derind. En eftermiddag da min søster, bror og jeg var alene hjemme og sad inde i stuen, hørte vi mærkelige lyde ude fra entreen. Det var et skrækkeligt syn, der mødte os. Vandet kom strømmende ud under døren til et værelse, som var lejet ud til en ung pige, og hele gangen sejlede. Der var også løbet en masse vand gennem en lem ned i kælderen.

Jeg fik i en fart ringet til min far og mor, som var til en stor basar i Grundtvigshus. Jeg fik at vide, hvordan jeg skulle lukke for vandet, og resten af dagen og aftenen havde vi tre børn det morsomt med at øse alt vandet væk, og holde os i forbindelse med far og mor pr. telefon.

Far var uddannet slagter og slagtede allerede før krigen grise for Langstedgård. En sådan slagtning husker jeg fra et af mine mange besøg på gården. Grisen blev under hvin og skrig gennet ind i vaskehuset, lagt på en bænk og stukket i halsen. Jeg flygtede til den bagerste krog i en af stuerne og holdt mig for ørerne. Når skrigene forstummede, kom jeg frem og listede langsomt nærmere. Og der hang grisen i en krog i loftet med hovedet nedad, mens blodet løb fra halsen og ned i en spand, som en eller anden stod og rørte i. Hvordan denne væske blev til pølser og blodbudding, er jeg ikke helt klar over, men jeg ved, at det var en tilbagevendende ret hjemme, og at jeg ikke havde noget imod at spise den med sirup og æblemos til.

Under krigen havde mange familier en gris gående i baghaven, og det rygtedes snart, at far kunne

slagte den. Sidst på året havde far umådeligt travlt. Han var som regel to dage hvert sted. På andendagen blev der nemlig lavet pølser og saltet kød ned, og far havde altid noget med hjem, så kød manglede vi næsten aldrig.

Mine forældres venner, som vi kaldte onkel Niels og tante Ebba boede i missionshuset på Hvidovrevej (nu Broholmskirken.) Onkel Niels havde bure med kaniner i baghaven, så af og til stod den på kaninsteg, også hjemme hos os.

Vores have blev lagt om, så der næsten udelukkende dyrkedes grønsager, ja og så var der naturligvis frugttræer og buske. Efterhånden som frugten modnedes og grønsagerne var klar, var det mor, som fik travlt. Det meste af vores sukkerration blev brugt til syltetøj, saft og marmelade. Således har jeg aldrig brugt sukker i kaffe eller te. De fleste voksne holdt op med det under krigen, og da jeg først på det tidspunkt begyndte at drikke kaffe (erstatning,) kom det aldrig på tale. I det hele taget levede vi rigtig sundt. Masser af grøntsager var daglig kost. Kartoffelfrikadeller, rødbedebøf eller selleribøf stod

ofte på menuen. Visse grønsager blev saltet ned, f. eks. bønner. Andre blev henkogt, og om efteråret blev kartoflerne gravet op og gemt i den lille kælder. Her opbevaredes også de æbler, som kunne holde sig til jul eller lidt længere.

Nogle høns og kyllinger havde vi også gående, og det var dejligt til min fødselsdag at sidde i Lindelysthuset med familien og spise stegt kylling, persille, agurkesalat og nye kartofler. Desserten den dag var altid jordbær med fløde. Mælk og fløde hentede jeg på Spurvegården. Om vinteren var en gang hønsekødsuppe ikke at foragte. De æg, vi ikke lige spiste, lagde mor i vandglas, og så blev de brugt til bagning i vinterens løb.

Smør var på rationeringsmærker. Min mormor og morfar boede på et alderdomshjem på Sønderboulevard i København, og de måtte aflevere alle deres mærker til hjemmet. Det var især svært for min mormor, der gerne ville have lidt ekstra smør på brødet og en klat i sin havregrød. Derfor fik hun af og til en lille krukke af vores ration, og så rørte mor resten op med et fluidum, hun købte på fla

ske. Det drøjede også, at vi ikke fik smør under en leverpostej eller marmelademad.

Mormor havde astma, og derfor skaffede far hende en gang imellem et glas honning fra en af de gårde, han kom på. Mormor drak varm mælk med honning i, når hun havde hoste. Vi børn måtte aldrig smage, for det var meget svært at få fat i.

Fisk fik vi en gang om ugen, mest kogt torsk eller stegt sild, som mor købte ved en fiskemand, der kørte rundt med hest og vogn. Et par gange kom far hjem med en stor pakke ål. Dem havde han fanget på skinnerne på Hovedbanegården. De var faldet ud fra en kasse på et godstog.

En ting som sæbe, både til storvask, rengøring, bad og håndvask var det svært at få nok af. Håndsæbe gik fra 80 % til 40 %. Min mor gemte alle sæberester, håndsæben blev revet på råkostjern, og det hele blev kogt sammen med en smule vand. Når det stivnede til en stor blød masse kunne det genbruges til for eks. klatvask og rengøring. Jeg vaskede hår i det og skyllede bagefter med eddike. Om sommeren cyklede vi til Neptun badeanstalt. Det var en heldagstur ad Hvidovrevej, Brostykkevej, forbi Avedørelejren og ud ad Køgevejen. Vi var gerne flere kammerater af sted med madpakker og saftevand, og vi havde dejlige dage på stranden.

En mand af mine forældres bekendtskab var begyndt at opkøbe hæklede og strikkede sengetæpper. Dem sad min mor, søster og jeg og trævlede op i de lange vinteraftener, så garnet kunne genbruges. Vi fik lidt penge for det, når mor afleverede garnnøglerne.

En af de strenge vintre var jeg med hele familien på besøg hos min farfar og farmor i Nyborg. I Storebælt var der en hel del is, og vi havde en isbryder foran færgen. Vi kom kun langsomt frem, og jeg var rigtig godt bange. ”Tænk hvis vi sank.” Men det var alligevel spændende at se, hvordan isen lagde sig tæt om skibet og i store flager langt ud, så vi kun så meget lidt vand.

I Nyborg husker jeg, at vi alle sammen var på en lang kanetur med fakler. Vi var både i Nyborg og ude på landet, og fik forevist steder,

hvor slægten havde boet. Det var nok denne tur, som først gav mig interessen for slægtsforskning.

Sommeren efter var min søster og jeg på ferie i Nyborg hos farbror Oluf og tante Marie, som boede i en villa lige ned til vandet. Vi kunne se, når færgerne sejlede ind og ud ad havnen. Min tantes bror onkel Ras havde en motorbåd liggende ved kajen lige neden for haven. Han kunne ikke sejle med den under krigen, men vi børn måtte godt lege i den, og vi sad tit og gyngede og drømte, at vi sejlede på de store have. Onkel Ras havde været Kaptajn, og han gik hver dag tur på havnen. En dag var jeg med ham til stabelafløbning, og det var ham, der gav båden navn. Onkel Ras og tante Dis boede i øvrigt i en lejlighed på Maglekildevej i København. Den blev helt ødelagt, da Shellhuset blev bombet.

Vi besøgte også flødegården, hvor tante Thea boede. Hun var meget gammel og meget tunghør. Vi skulle råbe til hende gennem en stor tragt. Da vi var der, var benzinbeholderne i nærheden blevet bombet, og tante Thea spurgte min onkel, om han troede, hun havde fået rotter, for det havde puslet noget om natten.

I 1942 fik jeg plads på Hvidovre bibliotek som bogopsætter. Jeg skulle være der hver anden eftermiddag og aften. Det var Jessen, som var overbibliotekar, men jeg havde mest at gøre med frk. Eva Raae Jacobsen. Senere da jeg var rejst blev Jessen fængslet for bedrageri, og Eva Raae blev gift Schultz, og overbibliotekar. Hun blev også frihedskæmper i Hvidovrekompagniet.

Når jeg fik fri, fulgtes jeg tit hjem med en kammerat, som havde byttet bøger. En aften fulgtes jeg med Ingrid, som trak sin cykel. Jeg var gående. To tyskere kom imod os, og Ingrid råbte et eller andet skældsord efter dem. De begyndte at komme efter os, og Ingrid stak af på cyklen. Jeg løb efter hende, og tyskerne efter mig. Jeg drejede ned ad Vestkærsalle og råbte på Ingrid, men hun var snart væk. Den ene tysker fangede mig op mod et stakit. Jeg gjorde modstand, men han holdt godt fat. På et tidspunkt lykkedes det mig at bide ham eftertrykkeligt i hånden, og han slap forskrækket. Så spur-

tede jeg af sted. Begge to løb lidt efter mig men opgav så. Da Ingrid noget efter kom og undskyldte, var jeg lige ved at smække døren i, men vi blev dog gode venner igen.

Tyskerne marcherede tit på Hvidovrevej på vej til Avedørelejren. I skolen havde vi frk. Holm, og hun forsømte ingen lejlighed til at fortælle os, hvad det var at være dansk. Vi kunne høre tyskernes marchsang før de nåede skolen, og så sagde frk. Holm: "Vi holder en pause og får lidt frisk luft. Luk vinduerne op, og lad os synge en af vore dejlige danske sange." Så skrålede vi alle af fuld hals, og prøvede at overdøve de marcherende soldater.

Først i april overtog tyskerne hele Grundtvigshus, og onkel Anker og tante Anna flyttede til Maglekær ved Køge, hvor "Kirkelig Samfund" havde en tidligere bondegård, som skulle bruges til lejr for børn og unge. Den bestyrede min onkel. Jeg husker, at jeg besøgte dem sammen med en veninde, der boede i Roskilde. Vi cyklede ad Roskilde-Køge landevej. Nu var cykeldæk ikke til at spøge med, så få km. fra Maglekær måtte vi give op og gå resten af vejen.

Vi havde et par dejlige dage, og det var meningen vi derefter skulle cykle til Hvidovre, men det blev bestemt, at vi skulle tage rutebilen, og så ville cyklerne blive sendt med en lastbil, når onkel Anker fik kørelejlighed. Da vi kom hen til stoppestedet, viste det sig desværre, at hverken Edith eller jeg havde penge nok til bussen. Vi havde hørt, at man kunne tage på stop, så vi gik lidt længere frem ad vejen, og satte os på grøftekanten. Der kom selvfølgelig ikke en bil. Der var jo i det hele taget ikke ret mange af dem.

Da der var gået en times tid, måtte vi indse, at vi nok måtte gå tilbage og bede om et lån. Men så kom min fætter gående, og vi forklarede ham sagen. Han grinede godt, men rakte os nådigt mønterne til bussen. Han lovede endda at tie stille med det derhjemme.

Den 29. august 1943 besøgte jeg mine morforældre, og skulle med toget hjem fra Hovedbanegården. Der var meget uro alle steder. Lige inden jeg kom til indgangen til Hovedbanegården måtte jeg forbi en maskingeværrede, der stod i

krydset Istedgade, Rewentlovsgade. Senere stod jeg sammen med en masse mennesker og så, hvordan tyskerne kørte på Vesterbrogade. En dame var blevet spiddet foran på en motorcykel, og hun sad og hamrede sin paraply mod hjelmen på tyskeren, der kørte. Nede på perronen var der stuvende fyldt med mennesker, og når der ikke kunne komme flere ind ad dørene, blev de løftet op og ind gennem vinduerne i togene. Det blev i øvrigt ret almindeligt i den kommende tid, og jeg har selv prøvet det efter en luftalarm, hvor jeg skulle i skole.

Nu blev der indført spærretid, d.v.s. det var forbudt at færdes ude efter et bestemt klokkeslæt om aftenen. Far fik "Ausweiss", så han kunne komme på sit arbejde aften og nat. Han måtte ofte gå frem og tilbage ad Vigerslev Alle, da cyklen ikke kunne mere, eller også sove på Hovedbanegården. Det var efterhånden farligt at færdes ude, da tyskerne eller måske især overløberne ofte skød, før de bad om at se legitimation.

I oktober 1943 blev Ruth konfirmeret. Hun arvede min kjole, men fik ellers sit eget tøj, som mor havde samlet sammen eller syet om. Hun fik også en dejlig fest endda med rigtig kaffe fra mors patentflasker. Den blev dog holdt om dagen, lige efter kirketid. Gæsterne måtte jo hjem inden spærretiden.

Netop i de første dage i oktober foregik tyskernes aktion mod jøderne, og jeg husker at pastor Stigvad fra prædikestolen oplæste et hyrdebrev fra biskopperne. Det var sendt til alle landets kirker, og omhandlede deres afstandtagen til tyskernes behandling af jøderne.

Far var nødt til et sælge huset i 1944, da han ellers ikke kunne passe sit arbejde på Hovedbanegården. Vi kom til at bo i Bustrupgade nr. 12, og her oplevede jeg mange begivenheder i den sidste del af krigen. Således kom jeg en eftermiddag fra toget på Enghave station og skråede over Sønderboulevard. Foran mig gik to tyske officerer. På vejen kom et par unge mennesker cyklende og pludselig lød der skud. De to tyskere faldt om, og jeg og et par andre mennesker stod stille. Jeg var helt stivnet, men et øjeblik efter skyndte jeg mig videre. Dagen efter skød

tyskerne en hel familie, som kom ud fra en opgang i nærheden.
En anden dag skulle jeg sammen med min mor besøge min mormor i nærheden af Halmtorvet. Da stod der på et hjørne to tyskere med et maskingevær. De viste os, at vi hurtigt skulle gå videre, men vi nåede at se, at der lå en mand på fortovet. Den slags skete efterhånden ofte i København.

Generalstrejken og besøg på Maglekær

Da jeg havde taget realeksamen, fik jeg plads i en børnehave i Valby. Vi var på sommerlejr med børnene i nærheden af Fakse. Ruth var også med som medhjælper. Da det blev klart, at Hvidstensgruppen var blevet henrettet blev der generalstrejke i København. Danskerne gik hjem fra arbejde. De ødelagde og plyndrede tyskvenlige forretninger, tændte bål i gaderne og byggede barrikader. Uden for forretningerne var der lange køer, inden de lukkede.

Da min far skulle hjem fra arbejde og kom fra hovedbanen ud i Istedgade var her det rene kaos. En ung mand kom løbende mod far, og stak ham en skinke i favnen med ordene: "Værsgo', du ser ud til at trænge til den." Det gjorde min far nu netop ikke, da han altid har været godt i stand.

Efter et par dage erklærede tyskerne København i militær undtagelsestilstand og bl.a. blev vand og gas forsyningen afbrudt. Inden spærringen blev total forlod tusinder af Københavnere byen. Nede ved Fakse stod Ruth og jeg og så, hvordan de kom travende ud ad landevejen med barnevogne, cykler og anden oppakning.

Ved gårdene stod bønderkonerne og serverede forskellige drikkevarer, mest saftevand men også frugtgrød med mælk. Bønderne vi snakkede med syntes ellers, at de tovlige Københavnere bare kunne lade være med at gøre modstand mod tyskerne, for så gik det meget nemmere.

Far og mor besluttede at de og min lillebror ville prøve at komme med et tog mod Køge. Helt utroligt lykkedes det dem på Enghave Station at blive proppet på et tog, som bumlede dernedad. Ved de forskellige stationer undervejs stod lotterne og delte mad ud til børnene. Min lille familie nåede til Ll.

Skensved, men så måtte de også gå resten af vejen, så de var godt udmattede, da de nåede Maglekær. Her blev de nogle dage og nød livet, inden de igen kunne komme hjem.

I efteråret 1944 var jeg også på et besøg på Maglekær. Her forstod jeg, at der var andre besøgende. Det var et par unge mænd, som man kun så, når der var udsendelse fra B.B.C. De var især meget interesserede i de hilsener, der blev sendt efter nyhederne. Ganske få bemærkninger blev udvekslet, og så forsvandt de igen lige så stille, som de var kommet. I hvilke værelser de boede ved jeg ikke, men de må have fået maden bragt over, for de spiste ikke sammen med os.

En aften sagde min fætter, at nu skulle vi have æggesnaps. Friske æg havde min tante fra hønsene, og da min kusine og fætter havde sukkersyge, havde de bevilling på 96 % ren sprit. Det fik vi nogle dråber af. Lidt sukker tiggede vi hos min tante. Så blev de to unge mænd hentet, så de også kunne få en snaps. Det var jo en sjælden delikatesse under krigen. Mens vi rigtig hyggede os, opdagede jeg, hvorfor især den ene unge mand ikke sagde noget. Han var englænder.

Da Egon blev taget

I foråret 1944 tog det første hold elever realeksamen på Kettevejen skole. Jeg var blandt de nye realister, men min eksamen var bestemt ikke noget at råbe hurra for. Der var så meget andet, som optog mig, og desuden havde vi ikke fra starten fået bøger til alle fag. De var åbenbart svære at skaffe i slutningen af krigen, og skolen havde dem jo ikke i forvejen.

Men eksamen fik vi da alle sammen, og i september ville vi så holde en stor fest på skolen, som afslutning på vores skoletid. Så begyndte jeg at spekulere på, hvad jeg dog skulle have på den dag. Det var næsten umuligt at få fat i noget ordentligt i butikkerne, og jeg havde kun mit tøj fra konfirmationen, som muligvis kunne laves om til mig. Men så dukkede min smarte kusine op og tilbød, at jeg kunne låne en kjole af hende, og glad var jeg. Tove var blevet gift med Egon et par år før, og boede med sin mand og lille søn på hjør-

net af Istedgade og Gasværksvej.

Den 1. september ringede jeg på døren hos Tove. Lidt forbavset blev jeg, da en mand, jeg ikke kendte lukkede op. Jeg fortalte, hvem jeg var, og hvad jeg skulle, og han sagde, at jeg skulle komme ind. Da jeg så, at der sad flere i stuen, blandt andet This, som var en af Egons venner, ville jeg gå igen, men det måtte jeg ikke. Jeg var klar over, at Toves mand var med i modstandsbevægelsen og troede først, jeg var dumpet ned midt i et møde, men nej, det gik hurtigt op for mig, at de andre, der sad der, var tyskere.

Min kusine kom frem fra sovekammeret, hvor hun havde lagt sønnen til at sove. Hun så meget bleg og elendig ud. Jeg fik lov at gå ud i køkkenet og prøve kjolen, men vi kunne ikke tale sammen, for den danske tolk stod vagt ved døren. Bagefter blev jeg bedt om at tage plads i stuen, og Tove satte sig på kakkelbordet.

Vi snakkede lidt sammen, og da klokken var 17.30, bad Tove om lov til at gå ud og handle, og der blev sagt, at vi snart ville få fri. Så bad danskeren om at se mit legitimationskort, og vi fik besked på, at tyskerne ville stille os nogle spørgsmål. Den ene tog sin store revolver frem og pegede på os. Danskeren sagde, at vi kunne nok se, det var alvorligt, så vi måtte svare ærligt. Vi blev spurgt, om vi kunne tysk, og da Tove sagde nej, gjorde jeg det også.

Så stillede de nogle spørgsmål til mig, som danskeren oversatte. Da jeg kunne noget tysk, fik jeg lidt tid til at tænke mig om. Heldigvis vidste jeg ikke noget om Egons og Toves liv og færden, så jeg kunne svare helt uvidende på de fleste spørgsmål. Efter forhøret gik danskeren, og vi var alene med tyskerne. This fik lov at tale med os, og han fortalte, at han skulle med på Shellhuset. Lidt efter kom danskeren tilbage med endnu to tyskere, og de gik alle med This imellem sig ned og kørte væk i en ventende bil. Nu fik Tove vældig travlt. Hun forklarede, at hun havde været hos frisør og var kommet hjem kl. 14, hvor mændene havde siddet der. Da hun spurgte, hvem de var, svarede de: ”Det tyske hjælpepoliti”. De havde rodet hele lejligheden igennem.

I en fart hev Tove John op af sengen, og vi løb ad køkkentrappen, hen over loftet og ind i den næste opgang, hvor Egons forældre boede. Tove satte dem ind i sagen, og så løb hun tilbage for at tilintetgøre nogle papirer, som tyskerne ikke havde fundet. Dem fik hun skyllet ud i toilettet. Mens hun stod derude, hørte hun tyskerne, og hun kom hurtigt ud ad bagdøren, og tilbage til os.

Svigerfaderen havde sat vagt forskellige steder, for at passe på, at Egon ikke kom hjem og gik op i lejligheden. Vi havde fra vinduet set, at der stod to mænd på Istedgade og holdt øje med lejligheden. Vi så også, at bilen kom tilbage med This og tyskerne. Noget efter kørte tyskerne igen. Ved 19.30 tiden kunne jeg komme hjem. Jeg blev vist hen over nogle lofter, og endte med at komme ud på Vesterbrogade, hvor jeg tog en bus hjem til mine meget nervøse forældre. Jeg var jo blevet en del forsinket. Det viste sig, at This havde været med en tur på Dagmarhus, men de kunne ikke finde nogen forbindelse mellem ham og modstandsbevægelsen, og så havde de kørt ham tilbage, og sat ham af på trappen uden for Toves lejlighed. Undervejs var de standset ved en pølsevogn, og havde købt pølser og brød til ham, da han havde klaget over, at han var ved at være godt sulten. Dagen efter tog Tove og John ned til hendes forældre ved Jersie strand. Det viste sig, at Egon allerede var taget. Han var i gruppe med pastor Lænkholm i Sydhavnen, og de blev alle fanget. Egon blev sendt til Neungamme, hvorfra han i 1945 kom til Sverige med de hvide busser. Han kom ind og arbejde i et forsikringsselskab og klarede sig fint i nogle år. I 1963 døde han af en hjernesvulst, som blev konstateret som eftervirkning fra koncentrationslejren, og Tove fik pension fra frihedsfonden.

De uinviterede gæster på Rytterskolen

Rytterskolen er et hus, som gernebyder gæster velkommen, og i LokalhistoriskSelskab er vi gæstfrimennesker, men gennem efterhåndenmeget lang tid, har en delaf Rytterskolens brugere haft problemermed uindbudte gæster. Alle, der kører forbi Rytterskolen,bemærker det leben, som udfoldersig i Rytterskolens have og påpladsen vest for Rytterskolen. Herer voksne af begge køn og hunde,knallerter og cykler og først ogfremmest flasker, flasker og atterflasker.

Det, som startede med enkeltesdrikkeri på hjørnet ved mindestenen,har efterhånden udviklet sigtil en hel subkultur, som har erobretRytterskolens omgivelser tilstor g ene for husets brugere.

Selskabets bestyrelse har nu tagetinitiativ til at få drikkeri på områdetformelt forbudt, så politiet efteranmodning vil påtage sig atgenne drankerne væk.

Vi ser frem til, at Rytterskolensomgivelsen igen bliver smukke.

Rytterskolens dør er åben for alle, som vil bruge huset efter dets formål.

Kulturmiljørådet for Københavns Amt har nu sekretariat i Historiens Hus

Siden Lov nr. 429 af 10. juni 1997 om Regionale Faglige Kulturmiljøråd blev vedtaget, har lederen af Historiens Hus Hvidovre været formand for Kulturmiljørådet for Københavns Amt. Rådets sekretariatet har gennem årene været placeret først i Albertslund og senest på museet på Kroppedal, men i forbindelse med skift af sekretær, har rådet fået adresse i Historiens Hus.

Den nye sekretær er stud. mag. Lisbeth Hollensen, som i nogle år har været ansat ved Historiens Hus som studentermedhjælp, hvor hun blandt andet er ansvarlig for husets omfattende hjemmeside www.historienshus.hvidovre.dk Nogle medlemmer vil huske Lisbeth Hollensen fra arbejdet med kolonihaverne i præstemosen. Kulturmiljørådet for Københavns Amt afslutter planmæssigt sin virksomhed ved årsskiftet som følge af strukturreformen, men erstattes muligvis af et fælleskommunalt frivilligt råd, som skal arbejde for forståelsen af, at sikring af bevaringsværdige kulturmiljøer også er i kommunernes interesse.

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2006/07

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785 e
-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968 e
-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.36492885 e
-mail: brund.jensen@privat.dk

Sekretær: Dan Olsen
Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642 e
-mail: davao@tdcadsl.dk

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 36490659 e
-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606 e
-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg Bødkerporten 7 tlf.3649680 e-mail: ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434 e
-mail:dhangaard@mobilixnet.dk

2.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869 e
-mail: larsbo@sport.dk

Revisor Jens Chr. Nielsen
Kløverprisvej 26
tlf. 3675 1386

Rev.supl. Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen.
Poul Sverrild

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Lars Bo Henriksen, Dan Olsen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Hans Thomsen, Per E.Hansen, Jette Randal-Lund.
Poul Sverrild

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager.
Poul Sverrild

Lederen af Historiens Hus, Poul Sverrild deltager i bestyrelsesmøderne og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

Mødet med lokalhistorien kan ikke ske for tidligt, når mødet sker i trygge rammer.

"Nyt fra i Historiens Hus

Pr 1. juli er der flyttet rundt på funktionerne i Historiens Hus. For at få Kulturhistorisk Enhed, som Historien s Hus er en del af, til at fungere endnu bedre, er personalet fra Cirkusmuseet nu flyttet ind i Historiens Hus. Historiens Hus giver fortsat adgang til de lokalhistoriske samlinger, og det er stadig arkivsekretær Birte Gerdes, som varetager læsesalen og oftest tager imod de besøgende. Men under spidsbelastning kan det være, at det er personale,
der ellers varetager Cirkusmuseet, som bemander læsesalen. Omflytningen præger huset med flyttekasser, og det vil vare til ind i september, før vi kan foretage sidste del af flytningen, som handler om ibrugtagning af det nye magasin i Avedørelejrens badeanstalt

ISSN 0902-3046

Historiens Hus Hvidovre
Alléhaven 3
2650 Hvidovre

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab & Historiens Hus Hvidovre

24. årgang — Nr. 3— oktober 2006

Indhold

Fra Formanden ..... s 3

Kulturmiljørådet for Københavns Amt af Poul Sverrild ..... s. 6

Artister i Hvidovre af Poul Sverrild s.16

Uffe Schønnemann på Friheden ..... s. 17

Den munificerede kat af Anja Olsen ..... s. 18

KøbenhavnsbefæstningsClag af Randi Romerdal Christensen s. 21

Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse ..... s 23

Udgiver: Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre Tlf. 36 47 34 44; e-mail: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk www.sitecenter.dk/ rytterskolen Og Historiens hus. Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre Tlf. 36 49 00 30; e-mil: lokalarkiv@hvidovre.dk Www.historiens hus. Hvidovre.dk Redaktion: Hans Chr. Thomsen ansv., Poul Sverrild, Per E. Hansen For- og bagsidefoto: Detaljer fra tilflytterhuse fra 1920erne Trykt i 450 eksemplarer

Nyt fra formanden

I Hvidovre Lokalhistoriske Selskab indledte vi sæsonen den 11. september med at invitere medlemmerne til omvisning i Pometet i Høje Tåstrup. Arrangementet foregik i forbindelse med Pometets 50 års fødselsdag. Det blev en formiddag, hvor vi blev ført ind i den spændende udvikling, de danske frugttræer har gennemgået produktions- og afsætningsmæssigt. Mange af barndommens kendte navne på æbler, pærer og blommer kunne her ses og prøvesmages til deltagernes udelte begejstring.

Mandag den 9.oktober fortalte Hvidovredrengen og kunstneren Uffe Schønnemann om sit og familiens begivenhedsrige liv med en afstikker til oplevelser i omegnen af Prag. Det blev en underholdende aften med et stort set fyldt lokale (90 mennesker), hvor Uffe i praksis viste os, hvordan et billede skabes. Undervejs flettedes begivenheder fra Uffes og familiens liv ind i det praktiske arbejde med at skabe billedet. I sandhed en spændende beretning, for hvem havde vidst, at der var aner direkte til det Habsburgske dynasti gennem den gren af familien, der hedder von Stricker. Da Uffe til sidst havde frembragt et flot motiv fra Nyhavn, som i øvrigt stilles til rådighed for Hvidovre Lokalhistoriske Sel- skab, havde mange af vore medlemmer stiftet et kærligt genhør med oplevelser fra Uffes

liv med forældrene Kirsten og Helge Schønnemann.

Det var en dejlig aften, og helt forståeligt var der meget stor interesse for at se smagsprøver på nogle af de billeder, som Uffe havde medbragt. Så stor var interessen, at vi til medlemsmødet den 13.11. · 2006 vil kunne se yderligere billeder fra Uffes produktion. I den anledning kan der gøres opmærksom på, at Uffe har udstilling i Galleri Lippert Tåstrup Medborgerhus, Køgevej 71, 2630 Tåstrup i tiden 16.10. til og med tirsdag den 31.10.

Som noget nyt har bestyrelsen vedtaget, at der til arrangementerne vil blive mulighed for at deltage for ikke medlemmer mod et gebyr på normalt 25 kr., som kan

fratrækkes ved indmelding i HLS. Endvidere har vi indledt et samarbejde med Vestegnens Amatørarkæologiske Forening-Tværpilen- så begge foreningers medlemmer gives mulighed for at deltage i hinandens arrangementer. Tværpilens arrangementer kan ses på hjemmesiden www.tvaerpilen.dk eller afhentes på Rytterskolen, hvor der hver mandag og tirsdag frem til juni 2007 kl.11.00-13.00 vil være åbent (dog ikke i skolernes ferier og på helligdage). Første torsdag i samme periode vil der hver måned være åbent mellem kl. 17.00-18.00 dog ikke i april 2007, hvor det er den 10.

Endelig skal der bydes hjertelig velkommen til Hans Chr. Thomsen, der fra dette nummer er ansv. redaktør.

Medlems arrangementer 2006-2007.

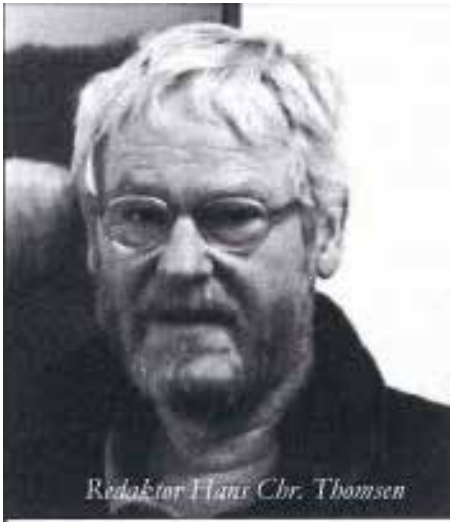
Redaktør Hans Chr. Thomsen

Den 13. november er der foredrag ved museumsinspektør Anja Olsen fra Cirkusmuseet Sidste nyt fra det lokalhistoriske område vil få en central plads denne aften ikke mindst samarbejdet mellem Historiens Hus og Cirkusmuseet. Hvidovre som kulturarvskommune, hvor der peges på områderne: mellemkrigstidens parcelhuskvarterer, 1950ernes almene boligbebyggelser og senindustrialismens funktionsopdelte bylandskab, er også på programmet.

Den 15. januar 2007 vil lokalhistorikerenJørgen Nielsen fortælle den spændende historie om den flugt, som flybesætningsmedlemmet Donald V. Smith foretog i 1943 over Sjælland gennem Vestegnen .. Mange af Vestegnens beboere hjalp til, og Donald V. Smith blev den første allierede flyver, der kom videre til Sverige.

D. 19. februar præsenteres i samarbejde med Historiens Hus en udstilling om det danske industrisamfunds kulturhistorie gennem de sidste 150 år.

Den 12. marts afholdes ordinær generalforsamling.

Den 16. april holder den markante Hvidovreborger Herluf Rasmussen foredrag om besættelsestiden og beretter

om mange andre spændende hændelser i et langt liv som lokal- og landspolitiker.

Den 14. maj kl. 17 .00 har vi mulighed for at besøge Politimuseet, hvor vores kasserer Ejvind Jensen vil være en af omviserne. Foredragene finder sted i Lilie Frihedens lokaler på mandage kl. 19.30 (dog ikke arrangementet den 19. februar, der foregår kl. 19.30 i Historiens Hus i Avedørelejren).

Ud over disse arrangementer planlægges besøg på Hvidovre Rådhus i marts måned.
Tilmelding til ovennævnte arrangementer skal ske på selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 eller ved henvendelse til Rytterskolen eller Historiens Hus senest søndag dagen inden arrangementet.

Kulturisteme.
En del af selskabets medlemmer - Kulturisterne - deltager, med baggrund i deres interesse for det lokalhistoriske og lysten til at være sammen med andre historisk interesserede, ved gennemførelse af arrangementer iværksat af Historiens Hus eller selskabet. Seneste medvirken foregik den 24. september på Københavns Befæstningsdag, hvor Kulturisterne var til stede i et af krudtmagasinerne, på Avedøre Flyveplads og ved Historiens Hus.

Bestyrelsen håber, at endnu flere får lyst til at engagere sig som deltagere i Kulturisternes kreds. Henvendelse herom kan ske hos Benny Riis ager tlf. 36782968 eller i Rytterskolen.

KULTURARV 2650

Kulturarven har husly i Historiens Hus, men med kulturarvskommuneprojektet skal kulturarvsbegrebet udvikles og føres tilbage til de områder, hvor det er opstået og hører hjemme.

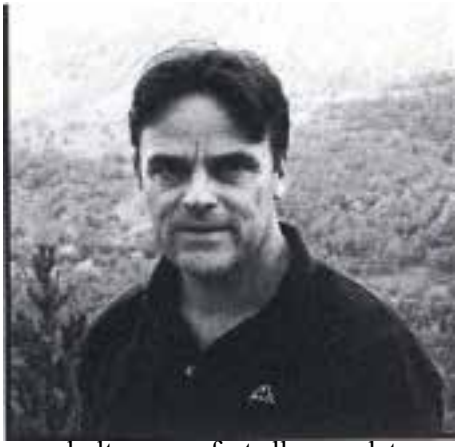

Som tidligere omtalt bl.a. her i bladet er en af de helt store opgaver for Historiens Hus frem til udgangen af 2007 at arbejde med Hvidovres særlige kulturarv fra Det 20. Arhundrede. Det er industrisamfun- . dets kulturarv, og det er velfærdssamfundets kulturarv, vi dermed har taget hul på.

Sammen med Teknisk Forvaltning og vores konsulenter Carlberg & Christensen skal vi udvikle metoder til at identificere den nye kulturarv, og derpå skal vi finde måder at beskytte og formidle den på i fremtiden.

Der er ikke tvivl om, at den allerbedste beskyttelse af kulturarven ligger i at udbrede viden om den 6 historie, som kulturarven fortæller, og det tager vi så småt hul på med denne artikel.

I "Kulturarv 2650" arbejder vi med tre områder og perioder i Hvidovre. Den ældste er historien om Risbjergkvarteret. Det er et kvarter vi har valgt, fordi det repræsenterer en typisk udvikling i Hvidovre fra 1 908 til i dag.

Det tog sin begyndelse med udstykningen af Stengården og Eriksminde, to gårde, som var blevet købt op · afTrifoleummejeriets direktør

Vores projekt har vi kaldt "Kulturarv 2650" Så slipper vi for det længere "Kulturarvskommune Hvidovre" og vi signalerer samtidig, at det er den nyere historie og kulturarv, vi tager fat på, og vi signalerer, at i Hvidovre har vi en moderne og opdateret måde at gå i lag med opgaverne på.

l.G.Schmidt. Den Frederiksbergbaserede direktør havde købt gårdene med henblik på udstykning og drømte om at opkalde en af de kommende sommerhusveje efter sin kone. Det skete aldrig, fordi l.G.Schmidt døde, før udstykningen rigtig kom i gang, og i stedet blev det enken, som opkaldte den første udstyknings vigtigste vej efter sin afdøde mand: l.G.Schmidts Alle.
Stengårdens stuehus ligger der for øvrigt endnu på sydsiden af I.G.Schmidts Alle og fortæller indirekte historien om Jens Nielsen. Ham er der skrevet om mange gange, men i korthed var han den sidst henrettede i fredstid i Danmark. Han blev arresteret i forbindelse med Stengårdens nedbrænding i 1883, da han hjalp lidt vel ivrigt med at bjærge ejendele ud af den brændende gård, som det senere viste sig, at han selv havde stukket ild på.

Det var ikke første gang han havde fornøjet sig med den slags, men han var nu mest berygtet for sin afbrænding af Londons dokker, hvor han forvoldte skader for mange millioner. Hans udbytte blev en uniformsjakke med sølvknapper!

Det er en historie fra før Hvidovre trådte ind i de nye tider, hvor "Kulturarv 2650" foregår, men fordi Stengårdens nye stuehus, som blev opført efter branden stadig ligger der, bør historien også leve i kvarteret. Man skal kunne sige: "Her stod han, da han blev arresteret", og gyse lidt ved tanken om den vinterkolde henrettelse i fængselsgården i Horsens, hvor de stadig opbevarer sværdet, som skilte Jens hoved fra kroppen.

Men historierne, som bærer Risbjergkvarteret er nogle andre. Først er der historien om drømmene - de oprindelige drømme. På den ene

side de drømme københavnske arbejdere og funktionærer havde om et bedre liv end baggårdslivet på V esterbro og på den anden side spekulanternes drømme om de formuer, som salget af bøndernes gårde udstykket i hundredvis af parceller ville indbringe. Arbejdernes drømme lå langt fra de drømme om lottokuponens gevinst, som i dag bærer drømmene om pludselig velstand. De vidste godt, at der var lang vej fra den betydningstunge beslutning om at købe 800m2 jord med kvikgræs i Hvidovre til det lykkelige liv i det grundmurede hus. Vejen gik over hårdt arbejde og primitive småhuse.

Vi kan citere en af pionererne, som købte grund, da Risbjerggård blev udstykket i 1 918, og som kastede sig ud i havelivets glæder lige efter Den første Verdenskrig. Det er en af havebevægelsens. store, redaktør Ty

Risbjerggårds Alle 15 var bebygget med it ef Hvidovres mindste helårshuse. Det var et ad de huse, som ikke fik lov til at vokse ved knopskydning, men blev revet ned.

bjerg, som i 1922 skriver om parcelkøberens trængsler:

'Det første , Parcellisten tænker paa, naar han har taget Grunden i Besiddelse, er Sommerhuset. Det begynder han at tømre paa, endnu før han sætter Spaden i Jorden. Det er Husflidsarbqde det meste, og i første Omgang Skæmmes Landskabet i hf!/ Gradefalle disse mere eller mindre primitive Huse, der svarer til Indehaverens Evne. Men saa meget Hus faar de fleste F!Jgget, at de i 2, 3 eller 4 :Sommemåneder helt kan flytte ud efLejligheden i Byen og have Bolig paa Jorden. Inden ;egforlader dette Afsnit om Haven og Sommerhuset, skal;eg blot som et karakteristisk Tidsbillede nævne, at i den Forening, jeg har beskrevet, har mindst 30 Familier maattet overointre i deres smaa Træhuse, fordi de ikke kan skqffe sig anden Bolig. En lille Stue eller hf!fst to, der i bedste Fald har dobbelte Bræddevægge ud mod Vestenvinden, udgør I-ijemmet, og i de fleste Tilfælde er en Petrole11mskakkelovn det eneste Vannemiddel, man har."

Tybjerg havde også sin opfattelse af spekulantens skæbne. Spekulanten, som efter Tybjergs opfattelse uret

mæssigt skabte sig en formue på ahnindelige folks bekostning:

"Den Parce!forening, jeg er Medlem cif, blev stiftet i 1918, da et Konsortium med en Overretssagforer i Spidsen erhvervede en Bondegaard i Hvidovre Sogn lige uden for Københavns Kommunes Grænse og udstykkede den i 420 Parceller. Det samlede Areal var 80 Tønder Land. Paa denne ene Udstykning havde den paagældende Overretssagforer en Gevinst paa over en Kvart Million. "

Den i 1922 helt uhørte sum af 250.000 kr. tjent på bare denne ene udstykning sætter de beskedne og ofte hårde kår på parcellerne i relief. At redaktør Tybjerg så kunne konstatere en vis retfærdighed i den skæbne, som overgik overretssagføreren i tiden efter 1918 er en anden sag:

"(Formuen) har ikke ijulpet ham. Han har ødelagt baade sig selv og Pengene i et vanvittigt Leben og befinder sigpaa Randen efFallitten." Men den sociale indignation er ikke til at tage fejl af, når Tybjerg tørt konstaterer, at den kvarte million 10 altså er det, som de knap 350 medlemmer af grundejerforeningen skal forrente med 5% og betale over 16 år.

Her nærmer vi os historien om realiteterne, som er den historie, der bar og udviklede kvarteret fra slutningen af Den første Verdenskrig, og som stadig er til stede:. Husenes historie. '

'Husene var bygget ef Chevrolet- og Fordkasser. Det vil sige, når bilerne kom !Jem fra Amerika, så købte man de tomme kasser fra Ford og Chevrolet ogfik dem transporteret ijem, hvor man så skilte dem ad. Derefter lavede man husets skelet ef noget tømmer, og så beklædte man huset med Fordkassebrædderne, og udvendig slog man tagpap på. Det malede vi hvidt, grønt eller rødt alt efter, hvordan man ønskede, huset skulle se ud. "

Den særlige arkitektur, som en del af husene i Ris bjergkvarteret er bærer af, er noget af det, som udgør den særlige kulturarv, som kvarteret er bærer af. Husene kan kendes på, at de har haft vokseværk gennem hele deres liv. De er startet som små træhuse, som senere er knopskudt,

skalmuret, monteret med 1. sale, udbygninger, tilbygninger og udestuer. En levende selvgroet byggeskik.

Der er langt mellem de kvarterer, som både rummer så mange huse med stor tidsdybde i deres udbygning, og samtidig rummer så stor spredning i husenes opførelsesår. Det karakteristiske for kvarterets bebyggelse er variationen og individualiteten. Her ligger bungalowen. ved siden af selvbyggerhuset, og et par steder på hver vej har en vildfaren arkitekt sat sit fingeraftryk.

Den tredje historie er historien om de levede liv i kvarteret. Det er den mest flygtige historie, fordi historiebærerne flytter og dør i en glidende proces, og hvis ikke der er god nabokontakt og stor stabilitet i bosætningen, så forsvinder historierne med de mennesker, som bar dem. Et eksempel på de historier, er historien om produktionen af en grammofonplade.

Risbjergkvarteret sydede ef små virksomheder som her på Greve Alle, hvor der var Værksted i kælderen, ligesom der var tilknyttet -syersker ude i byen.

På Risbjerggårds Alle lå en cykel- og radioforretning i en træbygning foran en villa. Villaen ligger der endnu, men forretningsbygningen er for længst forsvundet. Indehaveren havde under Besættelsen gode kontakter til modstandsgruppen Hvidovrekompagniet. Derfor kom butikken i spil, da modstandsbevægelsen producerede en grammofonplade i 1944 til afspilning i biograferne mellem jul og nytår med en opfordring til befolkningen om at være diskret omkring viden om modstandsbevægelsen. Matricen bag grammofonpladeproduktionen på Risbjerggårds Alle er endt i Historiens Hus via en modstandsmand, og historien er dermed sikret, men ikke forankret der, hvor den hører hjemme - i kvarteret.

Helt parallelt lever historien om grundejerforeningens gamle festplads på Risbjerggårds Alle heller

Historiens Hus registrerer gerne de sidste gamle lysthuse fra Mellemkrigstiden, inden de bliver revet ned.

ikke i kvarteret, selv om den lever spredt i erindringen hos enkelte, som husker dens eksistens. Hvem blandt naboerne erindrer flagstangen på den cirkulære plads eller de grundejerforeningsfester, som i de første mange år var en fast del af grundejerforeningernes liv.

Når man i dag færdes i Risbjergkvarteret er det første indtryk, at der ligger grusbunker og byggematerialer ved hvert tredje hus. Her bygges for alvor om i disse år, og man kunne frygte, at kvarterets kulturarv bliver truet massivt, men det, som er karakteristisk er, at det de fleste steder foregår på præcis den samme måde som gennem hele Det 20. Århundrede - ved egen indsats.

Selvbyggerkulturen og det selvhjulpne er stadig bærende. Byggematerialerne er ofte andre, men fraværet af akademiuddannede arkitekter er tilsyneladende det samme. Risbjergkvarteret ligner sig selv - også selv om der i disse år kommer et nyt kulturlag ovenpå de gamle.

Et af de oprindelige centrale elementer i Risbjergkvarteret er svært at få øje på, virksomhederne. Det var helt karakteristisk fra første færd, at det ikke bare var et beboelsesområde. Her var snesevis af kone-forretninger og mange baghusog kældervirksomheder. Der var knap en vej, som ikke havde en forretning af en eller anden slags. Fødevareforretninger var det almindeligste, ismejeriet, købmænd, slagtere og mange andre, men også rulleforretninger og anden service var hyppigt forekommende. Egentlig produktion foregik også i en række virksomheder, som foregik i parcelhusenes kældre og baghuse.

Det var en blandingsbrug af kvarteret, som sammen med alle de hjemmegående kvinder sikrede liv døgnet rundt. I dag ville vi kalde det multi.funktionalitet, og det er noget, dagens planlæggere søger at bygge ind i nye bydele.

Butikker og virksomheder blev afviklet fra begyndelsen af 1960-erne, og i dag er der stort set intet tilbage til at fortælle historien - andet end en række facader, som fortæller om 14 tidligere butikker, og enkelte baghuse, som vidner om tidligere produktion og service.

Velfærdssamfundet kom også til stede i kvarteret fra 19 50-erne, hvor et par overlevende gartnerier havde efterladt plads til opførelse af institutioner. Kvarteret fik sin egen moderne skole i begyndelsen af 1950- eme, og få år efter begyndte opførelsen af alderdomshjemmet Krogstenshave, som gennem de følgende snart 50 år er vokset i takt med udviklingen på omsorgsområdet. Med dagens ændrede virksomheds- og arbejdsstruktur kunne det se ud som om vi er ved at få noget af multi. funktionaliteten tilbage til kvarteret. Hjemmearbejdspladser vinder frem, og der er vækst i den form for virksomhed, som kan drives fra et par kontorer i en villa.

Risbjergkvarterets kulturarv ligger ikke så meget i det enkelte enestående hus, som den ligger i den varierede helhed og i den enestående fortælling om udviklingen i en oprindelig arbejderforstads villakvarter gennem Det tyvende Århundrede. Det er en af de centrale historier i for

tællingen om udviklingen og afviklingen af industrisamfundet.

Pladsen på Risbjerggårds Alle er i dag svær at skelne, men den ligger der endnu under den kommunale beplantning og fortæller om en anden tid. Vi formoder, at det oprindelig var tanken, at en sporvognslinie fra Valby skulle have sin endestation her.
(Kort over Hvidovre 19 36)

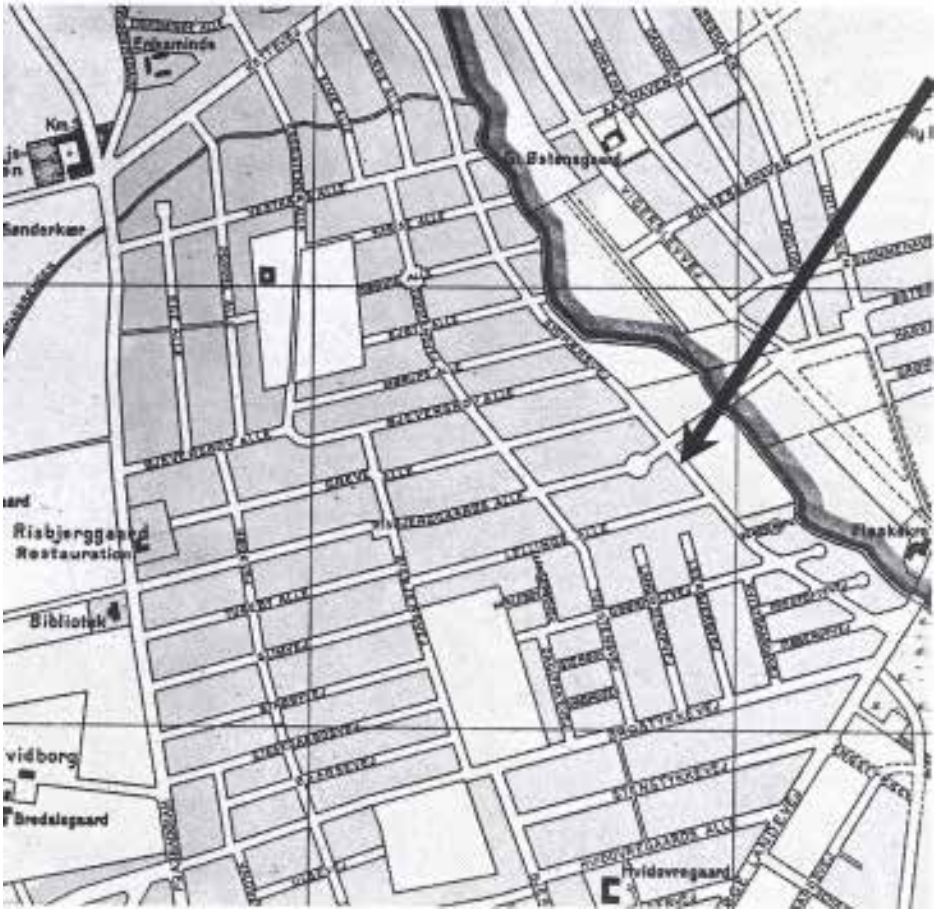

Artister i Hvidovre

Poul Sverrild

Med dette nummer varsler vi artisteriet i vores blad. Det er ikke fordi vi nu skal til at pådutte Lokalhistorisk Selskabs medlemmer cirkushistorie, men fordi vi gerne vil udnytte det forhold, at vi i Historiens Hus har adgang til Nordeuropas største samling af cirkus- og artistarkiver. Samlingen kan vi lokalt bruge til at kaste lidt lys over en særlig gruppe borgere, som har boet kortere eller længere tid i Hvidovre.

Museumsinspektør cand.mag. Anja Olsen vil i en række artikler trække artisthistorier med en Hvidovrevinkel frem. I det dagli-ge er Anja fagligt ansvarlig ikke bare for Cirkusmuseets samlinger, men også for samlingerne i Historiens Hus. Anja har siden efteråret 2003 været ansat først som arkivar ved Historiens Hus, dernæst ved Cirkusmuseet og efter omlægning af arbejdsopgaverne ved Kulturhistorisk Enhed er arbejdsopgaverne nu fordelt på begge afdelinger: Historiens Hus og Cirkusmuseet. 16 Anja Olsen har netop lagt sidste hånd på en udstilling om Pjerrot på Cirkusmuseet, men det er nu ikke lige Pjerrot-figuren, som har boet i Hvidovre.

At vi sætter fokus på dette emne lige nu hænger også sammen med, at næste forårs egnsspil "Gøgl og Grønne Skove" foregår i Cirkusmuseets store telt og har cirkusforestillingen som ramme. I den forbindelse vil vi gerne i Historiens Hus samle erindringer ind om artist- og cirkusoplevelser, som har forbindelse til Hvidovre.

F .. eks. vil vi gerne kunne tegne alle de cirkuspladser ind, som har været brugt i Hvidovre og Avedøre gennem tiden, ligesom vi ønsker os en komplet fortegnelse over de professionelle artister, som har haft bopæl i Hvidovre.

Uffe Schønnemann på Friheden

Uffe Schønnemann tegnede og fortalte i en meget velbesøgt sal i Lllle Friheden den 9. oktober. Stemningen var god og han startede med lidt tegneteknik og færdiggjorde et Nyhavnsmotiv, mens han på sin lune og fængslende måde fortalte slægtshistorie med dybe rødder i Hvidovre, om Von Stricker familien fra Østrig Ungarn og de Schønnemannske Hollandske sørøvere

Den mumificerede Kat

Anja Olsen, museumsinspektør

"Vi har fundet en kat" var det insisterende udbrud, der endte med at bringe en næsten 100 år gammel kat ned på minus 34 grader i Historiens Hus' fryser. Ja, det lyder næsten som en humoristisk krimi, og den mumificerede kat som håndværkerne fandt i Kompagniadministrationsbygning 2 har da også fået mange til at trække på smilebåndet og dernæst spørge, hvad i alverden Historiens Hus dog skal med en gammel kat. Hånden på hjertet var det også den første tanke der meldte sig hos os ved nyheden om katten, men da vi ved selvsyn kunne konstatere, 18 at katten efter al sandsynlighed har ligget under gulvbrædderne fra da huset bygget i 1912, ja, så blev den staks lidt mere interessant. For hvordan var den kat havnet der? Var den krøbet ind og havde gemt sig mens gulvet blev lagt? Nok ikke. Mest naturligt ville i det tilfælde være, at den var blevet bange og var flygtet ud.

Katte har tidligere været stærkt knyttet til overtro, og blev tillagt den evne, at kunne holde onde ånder ude, hvis de blev begravet under dørtærskelen. Kan det give mening i forhold til kattefundet? Nok heller ikke. Vi befinder os rimelig sent i tiden i forhold til den tro, og katten ville i det tilfælde ikke være placeret under gulvet på 1. sal, men ved hoveddøren, og under alle omstændigheder er det meget svært at forestille sig at militæret ville dyrke dette alternative værn.

I 2005 skrev Rasmus Glenthøj bogen "Lejren ved Avedøre" for Historiens Hus, hvor han bl.a. beskrev de konflikter og arbejdsnedlæggelser, der var under lejerens opførelse. Avedørelejren blev bygget i perioden 1911-1913 som også var en tid med fagbevægelsens kampe mod arbejdernes elendige vilkår. Uenighederne i Avedørelejren handlede bl.a. om ansættelsesforhold, og utilfredsheden blev, ifølge Glenthøj, ikke mindre af, at marketenderen serverede dårlig kaffe. Denne klage dækker nok i højere grad over marketenderens alt for høje priser på spiritusen til at komme i kaffen. I øvrigt var al spiritus forbudt på byggepladsen, hvorfor marketenderen pligtskyldigt konfiskerede den spiritus en opfindsom håndværker fandt på at tage med.

Der er ingen tvivl om at arbejderne har været utilfredse, hvilket bl.a. resulterede i en del arbejdsnedlæggelser. Det er mere sandsynligt, at det er i denne sammenhæng, at vi skal finde forklaringen på kattens placering under gulvet. Det vil ikke være utænkeligt, at opildnede håndværkere har anbragt katten der for at generere bygherren som straf for de utilfredsstillende arbejdsvilkår. Så kunne katten ligge der og rådne længe efter byggeriet var færdigt, men sådan kom det ikke gå. Katten har ligget ualmindeligt sundt i forholdsvis konstante temperaturer godt pakket ind i etageadskillelsens jordlag, og er derfor ikke rådnet, men blot ganske stille og roligt tørret ind.

Nu ligger katten i de godt og vel minus 30 grader i Historiens Hus' fryser og venter på sin videre skæbne. Konservatorer skal vurdere, om den kan udstilles eller blot må hentes frem fra magasin ved særlige lejligheder. Men den skal

afgjort blive i Historiens Hus' samling som medium for fortællinger om lejrens opførelse og Hvidovres udvikling. Det Hvidovre som katten har fanget mus i ligner slet ikke det Hvidovre, vi kender i dag.
I 1911 var Hvidovres indbyggertal 653, udstykningen var så små i gang, og små huse skød op hist og her. Københavneme var lige begyndt at cykle på landet og hele byudstykningen lå endnu forude.

20 Katten vil vi møde i forskellige sammenhænge fremover ikke mindst når vi skal formidle vores lokalhistorie til børn.

Københavns befæstningsdag

Af Randi Romerdal Christensen

I anledning af Københavns Befæstningsdag holdt Historiens Hus åbent søndag den 24. september. En hel speciel indbydelse, var gennem lokalaviserne, henvendt til tidligere soldater, der har gjort tjeneste i Avedørelejren. Historiens Hus gav nemlig et krus øl, hvis man kunne dokumentere, gennem soldaterbøger, billeder eller andet, at man havde haft sin gang i lejren. Det var der heldigvis mange der havde lyst til, og Historiens Hus fik hermed mulighed for at overtage eller kopiere det materiale der blev fremvist, for således at opbevare det i arkivet.

I denne forbindelse skal nævnes en flot model af en Nike-raket på ca. 35 cm., fremstillet i 1960 på lejrens generatorværksted af Dan Jensen fra Ishøj. På foden er fastgjort luftregimentets våbenmærke med ordene: Suspicite caelum - sku vagtsomt mod himlen. Modellen er fremstillet i messing og kobber og er nu overdraget til Historiens Hus, sammen med bidragsyders soldaterbog, skyttebog og skyttemærke.

Arrangementet betød også, at dørene til et af Vestvoldens krudtmagasiner og en halvkaponiere blev slået op for besøgende, der med lygte kunne bevæge sig rundt i mørket, i· dele af det gamle danske befæstningsværk fra slutningen af 1800- tallet.

Også Avedøre Flyveplads gjorde noget ud af dagen. Her landede to veteranfly på flyvepladsen og både

Model af Nike-raketten, overdraget til Historiens Hus af Dan Jesensen

En varm tak for deltagelse og engagement skal hermed rettes til de frivillige medarbejdere - Kulturisteme - fra Lokalhistorisk Selskab, hvis indsats var med til at gøre dagen vellykket.

træhangaren, som er Danmarks ældste af slagsen, og veteran-flyværkstedeme inviterede publikum indenfor.
Arrangementet og det gode vejr lokkede mange besøgende til, besøgstallet på de fire steder kom alt i alt op på 1.370 i løbet af dagen.

Børge Kristian Jensen und 1952, luftværnsafdeling 3. Batteri, afleverede sin Lærebogfor hærens menige fra 19 5 2 til Historiens Hus.

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2006/07

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Sekretær: Dan Olsen
Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642
e-mail: davao@tdcadsl.dk

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg
Bødkerporten 7
tlf.3649 680
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434
e-mail:dhangaard@mobilixnet.dk

2. suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 40
tlf. 3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Revisor Jens Chr. Nielsen
Kløverprisvej 26
tlf. 3675 1386

Rev.supl. Inge Larsen
Berners Vænge 7.2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen. Poul Sverrild

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Lars Bo Henriksen, Dan Olsen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg :
Benny Riisager, Jette Randal -Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Hans Chr. Thomsen, Per E.Hansen, Jette Randal-Lund., Poul Sverrild

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Poul Sverrild

Lederen af Historiens Hus
Poul Sverrild deltager i bestyrelsesmøderne og i ud

Der er ikke mange af de gamle lysthuse tilbage, huse, som var opført til sommerbrug. men som kom i brug som helårshuse i forbindelse med den store bolignød i årene efter Den første Verdenskrig. På Ejby Alle lå endnu sidste år et, som havde været i brug som skur i mange år. Som billedet antyder, gav taget efterhånden op, og huset blev dømt til nedrivning. Det vi i dag kan se i et forfaldsromantisk lys, var engang blodig alvor for beboerne.

Hvidovre Lokalhistorie

Avedørelejren
2650 Hvidovre

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab & Historiens Hus Hvidovre

24. årgang — Nr. 4 — oktober 2006

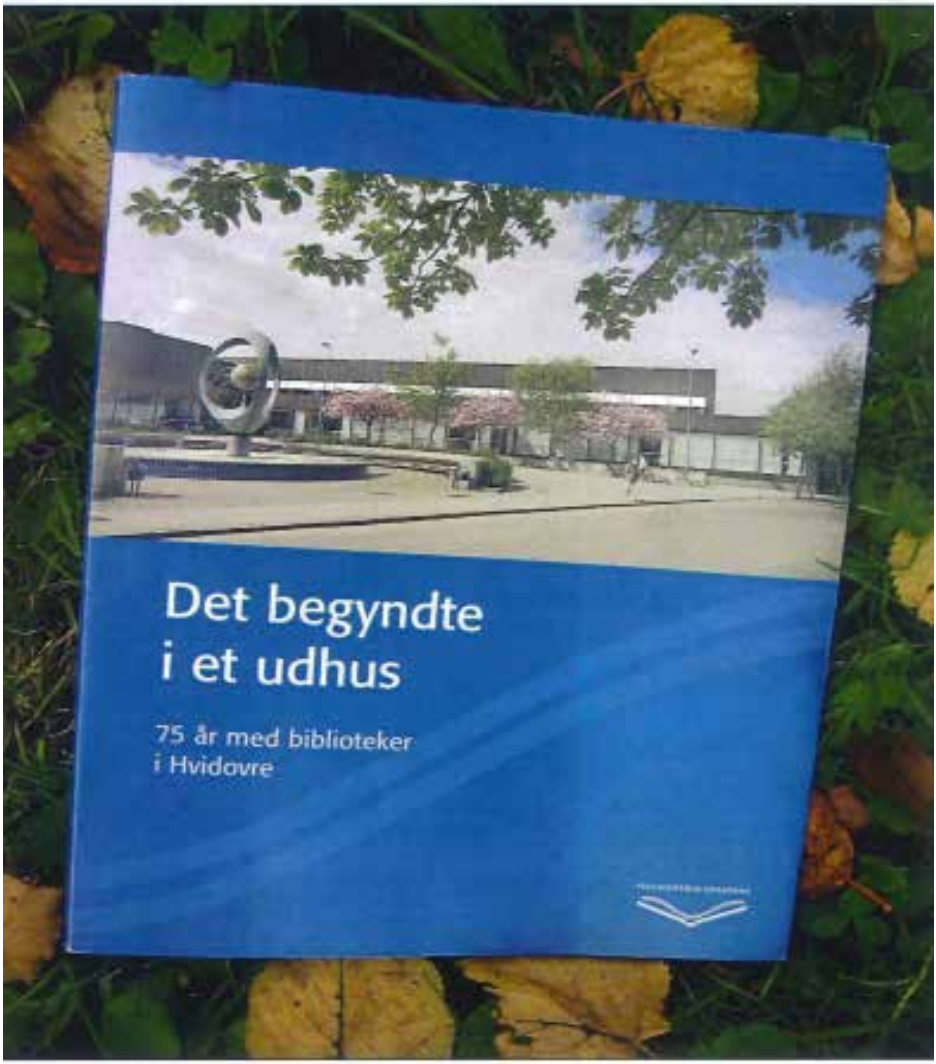

Nr. 4 2006

Side 1963

Indhold

Hvidovre biblioteksvæsen fylder 75 år af Hans Chr. Thomsen .... s. 3
En vognfuld problemer af Hans Chr. Thomsen ..... s. 10
Cleyton-Cirkusdirektør og markedsgøgler af Anja Olsen ..... s. 14
Julemarked af Mikkel Knudsen ..... s. 16
Nyt fra formanden ..... s. 18
Kulturmessen i Avedøre af Hans Chr. Thomsen ..... s. 20
Medlemsarrangementer af formand Ole Asbjørn ..... s. 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse ..... s. 23

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36 47 34 44; e-mail: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
www.sitecenter.dk/ rytterskolen
Og
Historiens hus. Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36 49 00 30; e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historiens hus. Hvidovre.dk

Redaktion: Hans Chr. Thomsen ansv., Poul Sverrild, Per E. Hansen

For- og bagsidefoto: Jubilæumsbog og Holmegaard Bibliotek

Trykt i 450 eksemplarer

Hvidovres biblioteksvæsen fylder 75 år

Hans Chr. Thomsen

”Solen”, skriver bibliotekar Bente Høegh ”faldt ind ad de høje vinduer i det stille bibliotek og gjorde det helt klart, at nu var en epoke slut for mig”. Hun havde været en ildsjæl på Holmegård Bibliotek fra 1981 til 1998 og havde i den periode skabt et af kommunens mest dynamiske biblioteker - og oven i købet gjort det efter en nedskæring, der havde reduceret bibliotekets ressourcer stærkt. Kvalitet og penge hænger ikke altid sammen. I en periode var det på Holmegård Bibliotek, det sneede, og det var der en ny bibliotekstid så dagens lys med de første computere og Internetadgang for brugerne, og her et af landets første biblioteksbrugerråd blevet etableret - - sidstnævnte på eget initiativ, forstås.

Hvidovres biblioteksvæsens indhold og omfang er overhovedet et mirakel, må man sige, ikke mindst når dets placering på Vestegnen tages i betragtning. Flere af bidragyderne i det netop udkomne jubilæumsskrift ”Det begyndte i et udhus. 75 år med biblioteker” forklarer miraklet med en henvisning til socialdemokraterne. ”Hvidovre kommune har altid været en foregangskommune, hvad angår biblioteker, og det skyldes det socialdemokratiske styre. Folkebibliotekerne er arbejderklassens universiteter”, siger f.eks. den forhenværende kommunalpolitiker Herluf Rasmussen.

Et oplysningsprojekt

Bibliotekerne indgår som et centralt element i det danske oplysningsprojekt, og man får lyst til at spørge om, hvorvidt arbejderne på Vestegnen så blev oplyst i de 75 år, der er gået siden det første Hvidovrebibliotek så dagens lys. Spørgsmål er naturligvis lette-

re at stille end at besvare, men en tilnærmelse kunne man formodentlig have fået ved at undersøge udlånenes art, sammensætning og ændring gennem tiden. Tallene er der - i alt fald i nogle perioder.
De to forhenværende kommunalpolitikereJens Kristensen og Herluf Rasmussen taler begge - med rødder i mellemkrigstiden - om oplysningens betydning for arbejderklassen. For dem har litteraturen en dannende funktion. Viden er nyttig, siger Kristensen og "bøger er med til at skabe menneskers tilværelse", siger Rasmussen. Den gamle bibliotekslov fra 1920 sagde direkte, at adgang til bogen var udgangspunkt for demokrati, oplysning og fremskridt. I forlængelse heraf får man næsten lyst til at spørge den 75-årige fødselar: ”Passer det?. Er det rigtigt, hvad de to siger? Fik bibliotekerne den funktion og effekt, som de var tiltænkt af loven?” Da Holmegård Bibliotek f.eks. i 1990erne reklamerede med, at man h.·u1me få pc-lagt sit horoskop på biblioteket, stod folk i kø helt ud på Plovheldvej for at komme til. V ar det meningen eller ...

Forsøg på en periodisering

Biblioteksvæsnets historie i Hvidovre kan inddeles i tre perioder. Første periode kunne sættes fra væsnets start i 1931 og frem til 1970erne. Det var en periode karakteriseret af fremskridts- og oplysnings tro og en streng central styring af væsnet. Man

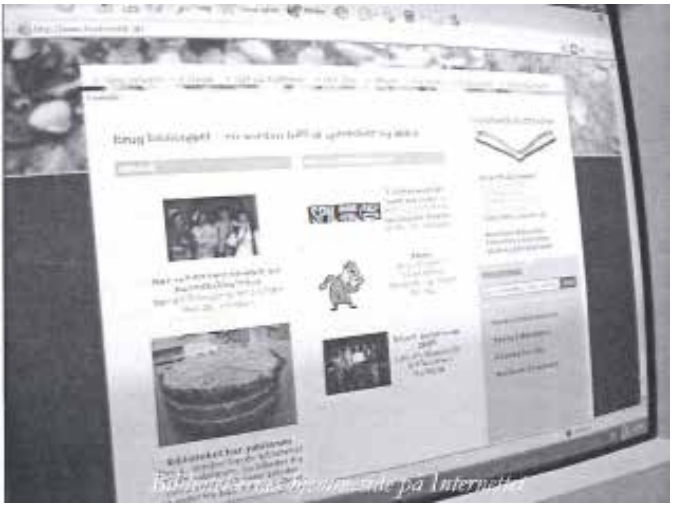

kan få en fornemmelse af atmosfæren i dette bibliotek ved at læse Poul Sverrilds oplevelser fra 1950erne: "En bogopsætters bekendelser". Artiklen er delvist set fra barnehøjde, og det var en højde, der passede udmærket til bibliotekets dengang ophøjede rum - et rum der havde karakter af noget næsten sakralt. Oplysningsprojektet var en alvorligt sag i et samfund på vej mod industrialismen, og ifølge Poul Sverrild var biblioteket mere et sted for folk med bløde hatte end for dem med murerkasketter. Næste periode går fra begyndelsen af 1970erne og frem til 90erne. Det var en tid, der som noget centralt havde et angreb på finh.-ulturen i væsnet med lange debatter om trivialkontra finlitteratur. Et indlæg dengang mente eksempelvis i et forsvar for triviallitteraturen, at Morten Koch var mere samfundsrelevant end Klaus Rifbjerg, et andet at finkulturen var borgerlig. Resultatet af det hele blev et bredere mere folkeligt bibliotek med tegneserier på hylderne og flere såkaldt brede bøger på reolerne. Besøgstallene på landsplan steg og gjorde det markant. 25% af befolkningen frekventerede ifølge Socialforskningsinstituttet bibliotekerne i 1964 mod 62% i 1993. Prisen for ændringerne var at oplysningsprojektet

Udlånssalen på Holmegard Bibliotek og låner-PCer

blev mere diffust, og bibliotekerne mere blev en art supermarkeder med lidt af hvert på hylderne.

Hvor de to første faser havde udgangspunkt i forskellige demokratiske forestillinger om bibliotekernes rolle i samfundet, så havde den tredje fase fra 1990erne og frem til i dag ny teknologi som ændringsfremkaldende årsag. Indførslen af EDB fik afgørende indflydelse på væsnet på en lang række områder af arbejdsmæssig karakter og for lånerne. Vi kan som bekendt i dag selv stemple ind og ud på nogle af bibliotekerne og finde og bestille bøger hjemmefra på alle 4 biblioteker for at give et par eksempler.

Ifølge Sus Rostrup, der var Stadsbibliotekar i Hvidovre 1989-2000, mistede bibliotekerne i den periode også deres politiske særstatus, som hidtil havde beskyttet dem mod indgreb - de sidste sakrale overtoner forsvandt fra væsnet, h."Unne man sige. Og som noget nyt begyndte lokalbibliotekerne også at gå 6 egne veje og i højere grad tilpasse sig de lokalsamfund, de befandt sig i. Tydeligst på Holmegården med indførslen af bl.a. brugerråd og på Avedøre Bibliotek, der bl.a. kom til at fungere som integrationsfaktor i en bydel med en blandet befolkningssammensætning. Endelig er der fremtiden. Den kommer til at handle om bibliotekernes funktion i Cyber Space - deres placering i de elektroniske samfund i de stadig ekspanderende webcommunities. Allerede nu sker første fase af et biblioteksbesøg ofte via nettet. Og på nettet hentes flere informationer, underholdning og oplysninger om klodens tilstand end på samtlige biblioteker i landet. Vi går på Google og vi går på biblioteket. Måtte de to komme til at befrugte hinanden yderligere i tiden, der kommer.

Det begyndte ...

Jubilæumsbogen har mange forskellige tilgange til fødselaren, her skal blot tematiseres nogle få af dem. Poul Sverrild har en grundig historisk

artikel om biblioteksvæsnet fra midten af 1800-tallet og frem til i dag. Artiklen har ikke mindst bibliotekets fysiske historie med, men omhandler også skolebibliotekerne og ideologien bag biblioteksvæsnet.

I lokalhistorisk sammenhæng skal det nævnes, at Arkivet udspringer af biblioteksvæsnet, som det var underlagt frem til 90erne, hvor Arkivet blev udskilt som selvstændig institution med egen administration og budget uafhængig af bibliotekerne. Senere kom som bekendt udflytningen til Avedøre.

Eva Raae Schultz
Kommunens første bibliotekar Eva Raae Schultz må have været en helt usædvanlig dame. Hun tillægges i alt fald afgørende betydning for udviklingen af kommunens biblioteksvæsen fra sin ansættelse i 1937 og 40 år frem. Flere i jubilæumsskriftet taler om hendes store indflydelse. Herluf Rasmussen siger f.eks. om samarbejdet med hende i forbindelse med Medborgerhuset: ”Ja, det var os, der lavede det- fru Schultz og jeg var med hele vejen”.

Forhenværende biblioteksdirektør Jan Østergaard Bertelsen citerer Kulturrådets første formand for at sige: "uden Eva Raae Schultz, og den stædighed hun i den anledning lagde for dagen, havde vi aldrig fået Kulturrådet op at stå". Niels Erik Madsen, Hvidovre Avis, mente ligefrem, at uden hende var Hvidovre blevet en stenørken i kulturel forstand

Arrangementer og udstillinger

Arrangementer og udstillinger indgår også som noget væsentligt i væsnets historie, og mange af bidragene har dem med. Biblioteksdirektør Østergaard Bertelsen sætter deres storhedstid til 70erne, hvor der kom kulturelle bidrag fra hele verden, hvor der var samarbejde med Nationalmuseet, hvor malere på vej frem lige var et smut forbi - Kvium, Erik A. Frandsen, Christian Lemmertz, Peter Bonde, Claus Carstensen eksempelvis. "Det var en forrygende tid med højt til loftet" skriver Biblioteksdirektøren. Der var en filmklub i biblioteksregi, et videoværksted - der vandt førstepriser i udlandet, et musikråd.

Det var også en vild, grænseoverskridende konfronterende tid - i øvrigt uden at en kulturelite dengang brokkede sig over TONEN i samfundet - som da lyrikeren F.P. Jac i en solid brandert lagde sig på scenen på Medborgerhuset og onanerede på mikrofo-

Byrådet 1962-66 med centrale medlemmerne bag bestutningen om at bygge Medborgerhuset Hovedbiblioteket. I bagerste række ses bl.a. Svend Rehling og Herlof Rasmussen som nr. 1 forreste række Svend Aagesen og borgmester Chr. Sørensen som nr. to og tre fra venstre

nen for senere at blive hældt på en taxa og kørt tilbage til den store bys nedhældningscen traler. Som et globalt tema i biblioteksregi skal sluttelig citeres fra kommunalpolitiker Pernille Falcons bidrag til Jubilæumsbogen. Hun skriver om Avedøre bibliotek: "At kendskab giver venskab og bærer frugt, viste det meget velbesøgte dialog- og forsoningsmøde under Muhammedkrisen her i 2006"

Afslutning

Der var langt til CyperSpace og globaliseringens web-communities, da den socialdemokratiske partiforening i ok tober 1927 foreslog, at man oprettede et kommunebibliotek. Biblioteket kom så 4 år senere, i oktober 1931 - en fin ting. Som jazzmusiker, Niels Lan Doh.7, der skriver om biblioteket i 1970erne, siger i jubilæumsbogen: "Jeg ved ikke, hvad jeg var blevet til, hvis ikke Hvidovre Bibliotek havde været der, lige om hjørnet fra, hvor jeg voksede op. Og jeg er derfor altid dybt taknemlig, når jeg tænker tilbage på denne tid, og jeg har ernorm respekt og ydmyghed over for ikke alene Hvidovre Bibliotek, men også generelt over for den danske bibliotekstradition som kulturelt fænomen i sig selv. Det er en af de ting, der gør, at jeg føler mig stolt over at være fra Danmark."

En vognfuld problemer

Hans Chr. Thomsen

Den 26. september 1845 rullede en hestevogn med 6 personer afsted gennem det danske bondeland. Den havde allerede kørt et godt stykke tid og var nu ved at være ved vejs ende.

Sognerådet i Avedøre, under ledelse af Cort Larsen, var lige blevet færdig med dagens møde og var ved at bryde op, da vognen rumlede ind på gårdspladsen.
På kuskesædet sad to· sognerådsmedlemmer fra Thorslunde-Ishøj, og de lossede nu uden videre de fire andre personer i vognen af.

Efter et kort og heftigt mellemkommunalt mundhuggeri kørte de to så ud af gården og hjem igen - befriet for en social udgift.

Tilbage på gårdspladsen stod Sognerådet over for ugifte Maren Hansdatter og hendes tre børn uden for ægteskab. De stod også over for et bolig - og et underholdsproblem.

Historien her står i gæld til Egon Funch's bog "Bønder, Præster og Fattigfolk".

På omgang
En måde at hjælpe fattiglemmer på var, at de gik på omgang, dvs. at skiftende gårde gav dem kost og i nogle tilfælde logi. Et fattiglem kunne på den måde komme til at spise sig gennem en hel kommune. Lemmet kunne - som der er eksempler på - starte i Glostrup for derefter, at fortsætte til Hvissinge og Ejby for at ende i Avedøre. Maren Hansdatter og hendes tre børn blev i første omgang afsat for gode ord og betaling. Så var det akut opståede problem i det mindste af vejen.

Efterspillet
Sagen fik et efterspil idet ThorslundeIshøj modtog et brev fra Amtmanden, der vurderede kommunens adfærd som "ubeføjet". Problemet var for så vidt ikke, at Maren Hansdatter og hendes børn var overført fra en kommune til en anden

Hvis folk ikke kunne forsørge sig selv, blev de sendt til deres hjemkommune. Det der gjorde Thorslunde-Ishøjs handling ulovlig var, at de havde handlet for tidligt. Maren Hansdatter kunne godt klare sig selv på transporttidspunktet. Men sognerådet i Thorslunde-Ishøj havde vurderet, at det kun var et spørgsmål om tid, før hun ikke kunne. De foregreb begivenhedernes gang, og det fik de en næse for.

Jaget vildt

Selvom handlingen var ulovlig ifølge fattigloven af 1810, var det ikke usædvanligt at loven blev overtrådt. Mange landarbejdere, hvis økonomiske fremtidsudsigter blev vurderet, som Maren Hansdatters blev det, var ofte jaget vildt. 1800-tallets bonde-Danmark var også et brutalt samfund med en hakkeorden, hvor der blev hakket, så det kunne mærkes.

Malet af Victor Johansen, der en overgang boede i Hvidovre. Landskabet her kunne udmærket ligne det som Maren Hansdatter blev transporteret gennem hin dag for så mange år siden

Avedøreske forhold

I Avedøre var det husmændene , der stod for hjemtransporterne og ikke gårdejerne, som i tilfældet med det hårde hartkorn fra Thorslunde-Ishøj. Hestevogne med fattiglemmer på bagsmækken, der kørte gennem det danske bondeland omkring midten af 1800- 12 tallet, var et kendt syn. Alene fra A vedøre var der en 50-60 transporter om ret.

I Avedøre var det husmændene, der tog sig af arbejdet. De havde sjældent hest og vogn, så hjemtransporterne foregik til fods.

Da det var ulønnet pligtarbejde for det offentlige betød det ofte en tabt dag

løn. Hjemkommunen kunne jo ligge langt fra Avedøre.

Et spørgsmål om hartkorn

Den pligtkørsel landbrugere skulle yde overfor det offentlige - de såkaldte spanddage - gjaldt brugsstørrelser på mindst 1 tønde land hartkorn. Som husmand regnedes normalt ejeren eller brugeren af en ejendom, der var under 1 tønde.

Disse ydelser til det offentlige havde rødder tilbage i middelalderen. Kongen og dronningen med følge og gods (det såkaldte fadebur) blev transporteret rundt i riget på den måde. Senere kom embedsmændene og andre til, der rejste i embeds medfør.

I 1844 transporterede bønder i Glostrup 13 gange folk på kongelige embedsrejser. I disse tilfælde overvejende officerer til Roskilde.

I Avedøre kunne pligtkørslen være persontransport, så som at køre jordemoderen til en husmand eller distriktslægen til en fattig syg. Der kunne også være tale om godstransport af materialer til kirke og skole.

Som vi har set gjaldt pligtkørsel ikke husmændene, og det var jo klogt nok. Man kan som bekendt ikke klippe en skaldet.

Pedersen-Dans skulptur: "En moder" ved Rytterskolen. Motivet handler om en moder, der forsvarer sine børn. Det kunne være Marens Hansdatter.

Foto cif hct ved afsløringen i juni 2005 ved Rytterskolen .

Cleyton - Cirkusdirektør og markedsgøgler

Museumsinspektør Anja Olsen

Fra tid til anden bliver jeg spurgt med en vis undren, hvorfor Hvidovre har et cirkusmuseum. Hvidovre har da ikke nogen særlig tilknytning til cirkus? - Nej, man kan ikke umiddelbart spore nogen særlige cirkusbånd i Hvidovre, men en cirkustradition og masser af cirkusoplevelser har her været. Desværre kender vi langt fra alle historierne endnu, og har du en lytter vi gerne! Vi vil f.eks. meget gerne kende til alle cirkuspladserne, til alle de cirkus der kom forbi, til alle oplevelserne i og omkring cirkus osv. osv.

Cleyton Bodega

Vi ved, at der har boet cirkusfolk og artister i Hvidovre. Som f.eks. Arthur Cleyton, der efter 2. verdenskrig åbnede "Cleytons Restaurations- og selskabslokaler" - det, der i dag er "Cleytons Bodega". Arthur Cleyton ... navnet lyder ikke dansk, men det skal man ikke lade sig 14 narre af. Mange artister har i forbindelse med deres optræden taget andre navne med et internationalt islæt. Arthur Cleyton hed oprindelig Arthur Pedersen, hvilket straks giver fornemmelse af danske aner. Og Arthur var også dansk, men tog navnet Cleyton da han omkring 1910 dannede akrobattruppen "2 Cleytons" sammen med kammeraten Thorvald.

Kæmpecirkus

Arthur Cleyton har været en iderig og intiativrig mand. Som en del af "2 Cleytons" rejste han rundt i Europa indtil 1. verdenskrig, hvorefter han kom tilbage til Danmark og forsøgte at etablere et kæmpecirkus. Det skulle være på niveau med det amerikanske "Barum and Baily" og have 3 maneger, en væddeløbsbane og plads til 10.000 tilskuere. Det var måske lidt for stort til danske forhold, og eksisterede kun i ganske kort tid. Siden blev Arthur mesterbok-

ser på markedspladserne, hvilket han dog ikke trivedes med, og blev rekommandør i stedet.

Marmorjomfruer

Rekommandøren præsenterede forestillingerne på markedspladserne, og Arthur 1..l1llle fremvise ikke mindre end to kæmpedamer og tre marmorjomfruer. De tre sidste kunne nok vække opsigt i 1921 når de optrådte i mindre end ingenting som kunstværker, der ellers 1..-un kunne ses på Louvre og Thorvaldsens museum. De har bestemt kunnet trække publikum til, og Arthur giftede sig vist nok med den ene. Programmerne skiftede hurtigt, og jo større sensation der kunne vises jo bedre. Folk kom på markederne for at handle og ikke mindst for at blive underholdt, og markedspladser var der en del af i det 20. århundredes start.

14 krokodiller

I 1927 rejste Arthur rundt med 14 levende krokodiller, der må have været en interessant oplevelse for landbobefolkningen, som for en stor dels vedkommende aldrig havde set mage! Hvordan krokodillerne er blevet transporteret, og i øvrigt har haft det på den tid, levner historien ikke noget om. Men man måtte rejse med rovdyr i Danmark indtil 1964, hvor en ny lov blev vedtaget efter et par uheldige episoder. Det var sket et par gange, at aggressive dyr ikke helt l-unne holde sig fra deres dressør til gys og gru for publikum. Men så vidt vides gik det fint for

Arthur Cleyton og krokodillerne.

Sammenvoksede tvillinger

Arthur Cleyton havde uden tvivl sans for det spektakulære. Det må have været temmelig bemærkelsesværdigt og nærmest grænseoverskridende når han - præsenterede sammenvoksede tvillinger, der blev opbevaret i sprit og hejst ned blandt publikum. Men Arthur Cleyton havde ikke kun sans for abnormiteter til programmet. Han har også haft den unge Christian Nielsen på plakaten endnu før denne blev kendt som Professor Tribini. Den gang spillede unge Christian Nielsen på sav og optrådte som klovnen Frisko.

Odense by night

På markederne kom mange gøglere til. Nogle var plattenslagere og taskenspillere, mens andre tog underholdningen og publikum mere alvorligt. Arthur Cleyton var en overgang sammen med en af markedernes meget kendte skikkelser, nemlig Professor Labri. Han var en ualmindelig talentfuld rekommandør, der kunne få betalende publikum til "O'ense ved nat" - et bælg mørkt telt, eller skabe interesse for en "sprællevende krokkedil" som viste sig at være en krukke med dild. Cleyton var dygtig og blev rekommandør ved Brd. Stefansens dødsdrom på Dyrehavsbakken inden han blev inspektør i firmaets tivoli ved Damhuskroen. Efter sigende var Cleyton modstandsmand under krigen og vendte ikke tilbage til markedspladserne mere. I stedet købte han sit eget sted lige her i Hvidovre, der kom til at hedde "Cleytons restaurations- og selskabslokaler". Men hvad skete der videre med Cleyton? Hvis nogen kan huske ham eller ved mere om hans senere liv, vil vi være meget interesseret i at høre om det på Cirkusmuseet.

Julemarked

Søndag d. 10/12 kl. 13-17

Cirkusmuseet og Historiens Hus er igen i år initiativtager til julemarkedet på alarmpladsen ud for Historiens Hus i Avedørelejren, hvor du vil kunne opleve det bedste lejren har at byde på. Firmaer, institutioner og beboerne i lejren står for markedsboderne, hvor du kan købe spændende julegaver, dekorationer og lidt til maven og ganen. Historiens Hus vil sælge lokalhistoriske bøger til særpris.

På dagen kan du opleve underholdning i særklasse, når artister fra finaleshowet i TV2 's program "Sådan Cirkus" kigger forbi. Er du til mere rolige aktiviteter, kan du høre Poul Sverrild fortælle om lejrens lysthus, eller du kan besøge Cirkusmuseet, hvor der er fri entre.

I løbet af dagen vil der være aktiviteter for børn blandt andet i form af skattejagt i lejren, så tag blot hele familien med til en hyggelig dag i Avedørelejren. Hele programmet vil kunne ses på www.historienshus.hvidovre.dk

Nyt fra Formanden

Museumsinspektør (: både integrations-
ved Kulturhistorisk og aktivitetsskabende
Olsen var vores gæs gende børn. Efterføl-
lemsmødet den 13. 1 : vi om den mumifice-
Lilie Friheden. Anja n russiske rubelseddel
sin historiske tilgang ne sværd, som alle
i Historiens Hus og frem i arbejdet med
kusmuseet. Med udg gen af bygningerne i
tildelingen af de 8 n ejren. Fundene er i sig
fra Arbejdsmarkedets Feriefond selv bemærkelsesværdige, men
og Real Dania Fonden fortalte lige så spændende var det at høre
hun om bestræbelserne på at gøre både Anjas og forsamlingens bud
cirkushistorien levende. Hvordan på omstændighederne ved deres
har Hvidovre og cirkusverdenen tilstedeværelse i lejren.
haft det med hinanden, var et Senere på aftenen hørte vi om,
af de spørgsmål, som hun bad hvad der ellers skete i Kulturhi-
forsamlingen om at være behjæl- storisk Enhed. Arkivet har mod-
pelig med at belyse. Mange kunne taget det samlede arkiv fra Hvid-
fortælle pudsige erindringer, og ovre forfatteren Bent Zinglersen
hvem mon vidste, at datteren i og en samling af køkkenredskaber
Cirkus Miehe havde boet i Hvid- bl.a. Madam Blå' er, der kan
ovre og på et tidspunkt havde kørt belyse en udvikling fra 50erne til
rundt med en jumbe og solgt sand, 70erne. Begge dele vil senere bli-
og det var til at se, hun var blevet ve præsenteret i medlemsbladet.
angrebet af en løve fra cirkus. Sluttelig fortalte Anja om arbejdet
Anja fik i sandhed gjort det med at søge om statsanerkendel-
levende og relevant at beskæfti- se for Kulturhistorisk Enhed og
ge sig med cirkushistorien og så arbejdet omkring Hvidovre som
muligheden for, at det kommende Kultu-
oplevelsescenter i tilknytning til
Cirln1smuseet i Avedøre Lejren

rarvskommune - Kulturarv 2650. En levende aften, hvor betydningen af samarbejdet mellem Kulturhistorisk Enhed og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab - ikke mindst gennem Kulturisternes indsats - blev kraftigt fremhævet.

I bestyrelsen har vi modtaget en henvendelse fra Avedøreselskabet om at se på muligheder for et tættere samarbejde mellem de to selskaber. De første kontakter er allerede taget.

Det store projekt omkring Københavns Nyere Befæstning, hvor befæstningsanlægget de næste 3 til 5 år søges revitaliseret under tre hovedtemaer: kulturarv og kulturmiljø, landskab og byrum samt fritidsliv og rekreation drøftes også i bestyrelsen. Der er afsat 175 millioner til projektet af den nedsatte fond, og deltagende kommuner forventes at bidrage med ca. 50 millioner kr. Vi mener, at Hvidovre har meget at byde på i forbindelse med ovennævnte, og Kulturhistorisk Enhed er ved at se på muligheder for projekter. Det forventes, at der i alt bliver tale om 20 - 30 projekter med 2 eller 3 helt store projekter "fyrtårnsprojekter". Interesserede kommuner skal fremsende projektforslag i løbet af de kommende måneder, så der omkring 1. marts kan meldes tilbage, hvilke kommuner der er udpeget til deltagelse.

Aret går nu på hæld, så på bestyrelsens vegne vil jeg ønske alle en glædelig jul og et godt nytår samt minde om det første arrangement i det nye år nem1ig den 15. januar, hvor lokalhistorikeren Jørgen Nielsen vil fortælle om en spændende historie fra besættelsestiden.

Randi Romerdal Christensen arbejder med Bent Zinglersens store arkiv

Kulturmessen i Avedøre

Hans Chr. Thomsen

Lørdag d. 28. oktober var der Kulturog fri tidsmesse i Avedøre. Der var 80 udstillere, liv, mennesker og lagkage med skum. Leif Davidsen talte om sin ny krimi, der var papkasseshow og meget, meget mere. Og et sted kunne man vinde noget til halsen i en konkurrence om, hvor mange borgmestre, der har været i Hvidovre - et lidt listigt spørgsmål iøvrigt . Prøv selv og husk, at der 20 er forskel på en sognerådsformand og en borgmester.
Et andet sted stod Formand Asbjørn med 13 skarpe lokalhistoriske spørgsmål. De kommer her:

1. Hører Hvidovre Lokalhistoriske Selskab til i: Rytterskolen eller Holmegårdsskolen?

2. Hvad hedder Selskabets første

æresmedlem: Svend Christensen eller Jens Kristensen?

3. Hvor mange gange er HIF blevet dansk mester i fodbold: 2 eller 3 gange ?

4. Var første gang i 1965 eller i 1966 ?

5. Står bronzefiguren "En moder" ved Hovedbiblioteket eller ved Rytterskolen?

6. Hvilken skole er kommunens ældste: Holmegårdsskolen eller Sønderkærskolen?

7. Er Cirkusmuseet placeret i: Avedørelejren eller Mågeparken?

8. Hvornår er "Frihedens Port" opført: 1971/72 eller 1981/82?

9. Er Rytterskolen opført i: 1722 eller 1822?

10. Har Ruslands zar " Peter den Store" været i Hvidovre? Ja/ Nej

11. Er der offentlig adgang til Hvidovre Lokalarkiv:] a eller Nej

12. Ligger der en flyveplads i vores kommune: Ja eller Nej

13. Er Historiens Hus placeret i: Rådhuset eller Avedørelejren .

Historiens Hus og Cirkusmuseet var naturligvis også mødt op med en stand. Museumsinspektør Anja Olsen stod bag disken sammen med medlemmer af Selskabet , og der blev solgt bøger, skænket kaffe og - for dem som havde lyst - var der frisklavede lune ad-hocpopcorn i bredfyldte hvide plastikkrus.

Medlemsarrangementer

Den 15. januar 2007 vil lokalhistorikeren Jørgen Nielsen fortælle den spændende historie om den flugt, som flybesætningsmedlemmet Donald V. Smith foretog i 1943 over Sjælland gennem Vestegnen. Mange af Vestegnens beboere hjalp til, og Donald V. Smith blev den første allierede flyver, der kom videre til Sverige.

Den 19. februar præsenteres i samarbejde med Historiens Hus en udstilling om det danske industrisamfunds kulturhistorie gennem de sidste 150 år.

Den 12. marts afholdes ordinær generalforsamling.

Den 16. april holder den markante Hvidovreborger Herluf Rasmussen foredrag om besættelsestiden og beretter om mange andre spændende hændelser i et langt liv som lokal- og landspolitiker.

Den 14. maj kl. 17.00 har vi mulighed for at besøge Politimuseet, hvor vores kasserer Ejvind Jensen vil være en af omviserne.

Foredragene finder sted i Lille Frihedens lokaler på mandage kl. 19.30 (dog ikke arrangementet den 19. februar, der foregår kl. 19 .30 i Historiens Hus i Avedørelejren).

Ud over disse arrangementer planlægges besøg på Hvidovre Rådhus i marts måned.

Tilmelding til ovennævnte arrangementer skal ske på selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 eller ved henvendelse til Rytterskolen eller Historiens Hus senest søndag dagen inden arrangementet.

Formand: Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand: Benny Riisager
Østre Kvarter 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer: Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf. 3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Sekretær: Dan Olsen
Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642
e-mail: davao@tdcadsl.dk

Best.medl. Jette Randal-Lund
Østre Kvarter 9 st.th.
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl.: Alan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl.: Kim Østerberg
Bødkerporten 7
tlf. 3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1. suppl.: Vagn Bacher
Hvidovregade 31B, 1.tv.
tlf. 3648 1434
e-mail: dhangaard@mobilixnet.dk

2. suppl.: Lars Bo-Henriksen
Hvidovrevej 40
tlf. 3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Revisor: Jens Chr. Nielsen
Kløverprisvej 26
tlf. 3675 1386

Rev. suppl.: Inge Larsen
Berners Vænge 7.2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen, Poul Sverrild

Pr. og hjemmesiden
Benny Riisager, Lars Bo Henriksen
Dan Olsen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion
Hans Chr. Thomsen, Per E. Hansen, Jette Randal-Lund, Poul Sverrild

Leder af Historiens Hus
Poul Sverrild deltager i bestyrelsesmøderne og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale

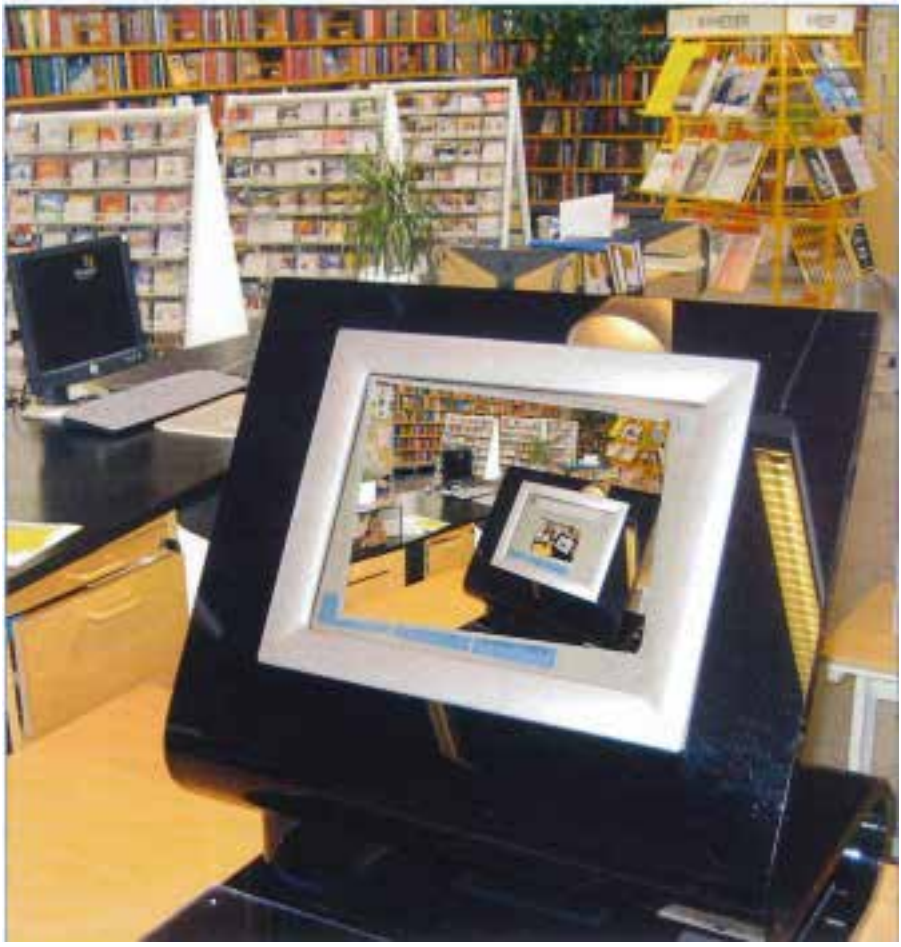

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab & Historiens Hus Hvidovre

25. årgang — Nr. 1— februar 2007

Nr. 1 2007

Side 1987

Indhold

Jens Ballerød, lyrigger af H. C. Thomsen.....s 3

Hvidovres almuebibliotek og en brand af H. C. Thomsen.....s 9

Lægdsgaarden i Ølseby-Magle af H. C. Thomsen.....s 17

Referat fra foredrag af Ole Asbjørn Petersen.....s 19

Industrikulturen skydes i gang.....s 20

Nyt fra formanden.....s 21

Arrangementer.....s 22

Bestyrelsen.....s 23

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre
Tif. 36 47 34 44
e-mail: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk www.sitecenter.dk/ rytterskolen
Og
Historiens hus.
Alarmpladsen 3, Avedørelejren
2650 Hvidovre
Tif. 36 49 00 30
e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk www.historiens hus. Hvidovre.dk
Redaktion: Hans Chr. Thomsen ansv.,
Poul Sverrild, Per E. Hansen
For- og bagsidefoto: tegning af Jens Ballerød og digt af samme
Trykt i 500 eksemplarer

Jens Ballerød - lyrigger

Hans Chr. tTomsen

I 1920erne h.-unne man stifte bekendtskab med en anderledes rimsmed i Valby Avis ved navn J æns Ballerød. Avisen fungerede dengang som lokalavis for både V al by og Hvidovre, og Jæns Ballerød var en af de mange digtere avisen i de år brugte til at fornøje en voksende læserskare i forstaden med. Navnet Ballerød var naturligvis et pseudonym, og det bredte sig i spalterne med overraskende ende-rim og hjemmerullede bogstaveringer - Lyrigger kaldte han sig. Han kunne skrive som her i juni 1923:

Jeg gik med Fiskestang
til Darnhussøens Breder
jeg ønskte i rnit Jærtes Dyb
at fangen et Par Geder

I Snørens ene Ende sad
en Regnorm dybt fra J oren
og i den anden Ænde sad
jeg sæl og holte Snoren

Tosserier kunne man kalde denne lyriske genre med en A henvisning til Halfdan Rasmussen (1915-2002), som blev berømt og elsket for den type digte, selvom han var betydelig mere end bare tosserier:

Jeg skriver sjove digte
jeg skriver osse triste
de første læser andre folk
selv læser jeg de sidste."

Jæns Ballerød var en slags broder i ånden. Man kan ikke finde ham i diverse almindelige litteraturhistorier, opslagsværker, introduktioner til mellemkrigstidens litteratur m.m.

Valby Avis oplyste aldrig selv om navnet bag pseudonymet, og de daværende ejere er for længst døde. I april 1925 blev avisen sammenlagt med V albybladet, der op mod århundredeskiftet blev solgt til de Berlingske Lokalaviser, der få år efter blev solgt til det norske Orkla Medis, der igen blev videresolgt til den engelske mediemogul David

Montgomery, og Montogomery er definitivt uden for pædagogisk rækkevidde, hvad oplysninger om pseudonymet J æns Ballerød angår. Når et efterretningsarbejde mislykkes, så er der som bekendt altid Internettet. Google gav pote med en enkel henvisning til et "Dansk Skønlitterært Leksikon", og mange tak skal Google og amerikanerne bag søgemaskinen have for det. Om USA skrev J æns Ballerød i øvrigt sådan her:

I Gaar da var det alle mand
paa Kajen sku Udskibes
vi hilste, da vi kom i Land:
Goddag! Til Star and Stribes

Nu trær jeg paa Amerika
Med bægge mine Fødder
Mænd hist i Valby var det dog
Jeg slog de største Rødder

Tænk Gader i Amerika
Er noet mand ikke bruer
For det vi gaar og træder i
Det kaldes Avenuer

Ikke overraskende oplyste Dansk Skønlitterært Leksikon, at J æns Ballerød var et pseudonym - et pseudonym 4 for forfatteren A. Schmidt-Henrichsen. En hurtig søgning på det navn gav ja . .. en henvisning til J æns Ballerød. Resultatet var lidt som Jens Ballerøds erfaring med sin læge:

Jeg har en dygtig Læge
Uhh! Han er med paa den
Han Skildt har mange Mændsker ad
og samlet dem igen

Ballerød-navnet fik den lokale bibliotekar til at klø sig forsigtigt i nakken og henvise til www.biblioteksvagten.dk, medens hun selv gik videre med sagen. Som sagt så gjort. I venten på svar fra lokalbiblioteket og Biblioteksvagten, var der Det Kongelige Bibliotek og en genlæsning af de gamle lokalaviser, for at se om A. Schrnidt-Henrichsen mon optrådte i dem under eget navn. Det gjorde han. Der var en kort notits, hvori det blev oplyst, at han var blevet ansat på Valby Avis i 1922. Men dermed var der jo ikke sagt meget om, hvad han ellers var eller havde udrettet. I den sammenhæng tror jeg ikke, at man skal gå for meget op i indholdet af et digt som dette: Ja kære dyre Have

Jeg dig besynker blit,
Og Abekattehuset
Det føler jeg som mit

I 1924 lå Valby Avis og konkurrenten Valbybladet i en forfatterstrid. Redaktør Brodersen kritiserede Henrichsen i Valbybladet, og Henrichsen gav igen i Valby Avis. Brodersen var ud over redaktør også forfatter bl.a. til den i datiden meget roste arbejderroman "Frans". Skænderiet varede i et par måneder, og i den tid gik der ikke megen kærlighed til spilde mellem de to. Og som det sig hør og bør i den slags sager kom de gensidige negativeringer nogenlunde ud af proportion. Næsten som her:

Ja Rondetaarn, Ja Rondetårn,
du mange Mennesker more.
og tidt jeg tænker ved mig sæl
i Fal du var en Tøjrepæl,
var vore Kør skam store.

Da 1920erne så småt begyndte at forberede sig på 30erne, skete der en dramatisk ændring i nogle af Henriksens digte. Versene løb fulde af eftertænksomme tankestreger og bogstaveringen havde ikke længere slipset på halv stang. Rimene blev alvorlige. Væk var enderim a la "Udskibes" over "Star and Stribes" - "broer" over "Avenuer". Men ikke nok med det. Versene blev ikke længere udgivet under pseudonym. A. Schmidt Henriksen trådte i karakter. Hvad var der sket? Døm selv!

Der staar et gammelt Spinet
i en minderig Stue
og over det hænger et gammelt
Portræt
af en elskelig Frue

Det Billed 'fra Væggen
mig lyser saa sælsomt i Møde - - -
- - - - - - - Det er, som du lever
skønt længst du i Fortiden Døde

Hvad tynger mig Livets o
g Modgangens solløse Dage
thi hver Gang, det skumrer
saa ved jeg, du vender tilbage

Da sidder du atter
saa tyst ved Spinettet og spiller
skønt smuldrende Aar
som har dannet et sekel - - - os
skiller

Og som det ofte er tilfældet i forlængelse af sorg blev nu' et mere nærværende. Men det var et nu, som ikke længere

var alene i verden. Det havde en gæst: I Dag vil jeg byde Alverden til Fest og lette mit Sind for den fygende Blæst I Morgen maaske, har jeg Døden som gæst

I Dag vil jeg se mod en Himmel saa blaa og
vandre, hvor Skyggerne ikke kan naa I morgen maaske, skal det hele forgå.

Efter et stykke tid indløb så nogle sparsomme meddelelser, som Biblioteksvagten møjsommelig havde gravet ud af fortiden. Der var noget formelt fra Det Danske Post- og Telegrafvæsen år 1933, der oplyste en smule om hans karriere. Albert Emil SchmidtHenriksen var indtrådt i væsnet i maj 1906, var blevet reservepostbud i 1909 og derefter overpakmester. Så havde han i 1927 fået udgivet digtsamlingen "Pasteller" - som de ovenstående 2 digte stammer fra. Og så var der et interview i "Nutidskvinden" juni 1934, der bl.a. oplyste, at hans digte var kendt fra blade og radioen, ligesom der er sat musik til nogle af dem bl.a. af Oskar Gyldmark og Herman Hoffmark. Sidstnævnte boede sine sidste år i Hvidovre på Kløverprisvej 19. (Der er mere om 6 ham i bogen: "Omkring Holmegarden") At Henriksen og Ballerød var en og samme person nævnes ikke, men det er jo også det man har et pseodunym til. Interviewet optræder side om siden med en ægteskabsannonce, som Lokalhistorisk Selskab ikke skal snydes for:

"Høj, flot Officer, 32 år, søger Bekendskab, for senere Ægteskab, med en virkelig smuk og kultiveret ung Dame af det bedste Selskab. En Dame, som anvender Smils Kaffe i sin daglige Husholdning, vil uværgelig blive foretrukket."

I 1929 var Henriksen tilbage igen i sin gamle rolle som J æns Ballerød. Han udgav "I Tygt og Tønt. Lyrigske Dikte" på Woels Forlag. For dem som er interesseret i at høre ham oplæst, er der Bodil Udsen på en gammel 78 grammofonplade, som Statsbiblioteket i Arhus har. "Jens Ballerød" hedder den. I øvrigt er dele af mellemkrigstidens humor en mindre doktorafhandling værd. Mindst. Tiden er urbaniseringens - en tid hvor det gamle var vigende og det ny svært at få hold på. Det er i dette usikkerhedens mentale klima, at mel

lemkrigstidens humor indskriver sig med en forsonende og distancerende grimasse, som når en Storm P-figur ingen mening har om verdenssituationen, fordi han har fået noget i øjet, eller når tidens ideologisering kommenteres med, at "Saa snart man fordyber sig i Filosofi / Saa dumper man uvægelig i", som det hed i Hvidovre Avis i 1929. Det er også her, at det kan være svært at bestemme det sociales beskaffenhed. Storm P. igen:

Er det her en førsteklasses restaurant, spørger den overlegne gæst tjeneren? Ja - men hvis herren vil sætte sig over i det mørke hjørne, kan jeg godt servere for ham.

Og det er i den tid, at en Emma Gad kunne føre sig frem med rådgivning til borgerne om den korrekte takt og tone i de store byer. Storm P holdt sig heller ikke tilbage - naturligvis:

Forbryderen skal henrettes, og sagføreren spørger ham: "Er der noget jeg kan gøre for dem, inden de stedes for den høje dommer? Ja lov mig at la' vær med at gå med gule støvler til diplomatfrakke".

Storm P trådte i øvrigt sine barnesko i Vigerslev, dengang det endnu hørte til Hvidovre.

Jæns Ballerød bidrog til den tid. Han kunne sidde ved Damhussøens bredder med en orm i den ene ende af en line og sig selv i den anden. Og han kunne opleve sin læge skille mennesker ad for at samle dem igen - en oplevelse, der også ramte Hvidovres tilflyttere. De blev skilt ad som landarbejdere og samlet igen som forstadsbeboere. Med Ballerød blev det ny blødt op med talentfuld humor, og dermed kom forstaden også til verden med en stor latter. Hermed er tiden inde til at sige farvel til såvel A. Schmidt Henrichsen som til Jæns Ballerød med håbet om, at de med tiden fandt frem til, hvem af de to, der skulle være ord-fører.

Tilbage er kun at ønske, at "Adlanterhavet" med samt dets mange bølger må rulle i takt med "Alle Hjærters Længsel".

Paa Adlanterhavet (Radiustelegraferet)

Uha, hvor er her meget Vand
herude paa Adlanten,
og dykte jeg mod Bonden ned,

jeg tror, skam ej jeg fant den;
thi under Overfladen hidst
det meste V and sig dølger,
for det der flyder ovenpaa,
det bruges kun til Bølger.

Og saa er her gevaldig Plas
til alle Hjærters Længsel;
der sku en masse Dampre til,
hvis der sku blive Trængsel,
og saa er her en Bunke Luft
omtrent til alle Sidder
mænd ikke Spor af Blomsterlugt
og ingen Fuglekvidder.

Ja salten Adlanterhav
vi Stump for Stump dig snupper,
for vi gaar frem med rædsom Fart
vi skyder mange Knopper.
At vor Kaptajn kan finde Vej,
det er til Pris for Manden;
thi alle Bølgerne jeg ser,
de ligner skam hinanden.

Hvidovres almuebibliotek og en brand

Hans Chr Thomsen

Folkebibliotekerne har forløbere i små privat organiserede bogsamlinger, der begyndte at dukke op rundt omkring i landet i begyndelsen af 1800-tallet. Initiativtagerne til dem var som regel den lokale præst eller skolelærer, som ville oplyse almuen og forbedre landbrugsproduktionen. Som en præst formulerede det i 1777, så burde "Agerdyrkerne liigesaa vel dyrke sit Sind som sin Ager". Initiativtageren til Hvidovre Sogns første læsekreds var f.eks. en sådan agrarpræst, der ikke alene kunne sit Fader Vor men også fik en medalje for sit forslag til forbedring af sommer:-staldfodringen

Privat finianciering

Omkring 1844 var der 100 af disse almuebiblioteker, og de havde typisk en bogsamling på 100-200 bøger. Pengene til bøgerne kom fra medlemmerne i læsekredsen, og kontingenterne kunne være organiseret på forskellig vis. På Falster f.eks. kostede det 3 dl. årlig at være medlem, men fra 1814 bredte der sig en model fra Ballerup, der efterhånden blev ret almindelig. Modellen arbejdede med 3 satser. En for gårdmænd (3 dl.), en for husmænd med jord (1.5 dl.) og en for husmænd uden jord (1 dl.) Endelig kunne man låne gratis, hvis man stillede med et skriftligt vidnesbyrd fra præsten. Denne model lignede den som kom til at gælde i Hvidovre.

Oplysning

Disse beskedne forløbere for det nuværende bibliotekssystem fik ud over at underholde og oplyse yderligere en funktion. De var "indirekte medvirkede til at skabe en kulturel selvbevidsthed i landbefolkningen", siger deres historiker Helge Nielsen. Ikke "så meget på grund af bøgernes indhold som selve det faktum, at almuen nu - som de dannede - læste."

Set i en større sammenhæng indgik almuebibliotekerne i den europæiske oplysningstid, der nåede Danmark omkring midten af 1700-tallet, og for at landbrugsreformerne i slutningen af århundredet skulle få effekt blev det nødvendigt at finde kommunikationskanaler til landbefolkningen. Her var den lokale præst og skolelærer oplagte samarbejdspartnere. De udgjorde et uddannet bindeled mellem centralmagt og lokalbefolkning i en tid uden massemedier af nogen art. Og en stor del af almuebibliotekernes skrifter blev da også leveret gratis af oplysningsfolkene i Landhusholdningsselskabet, der havde forbedring af landbruget som formål.

Laurits Christian Holsøe

I Hvidovre Sogn kom det første almuebibliotek eller læseselskab omkring 1841, og som nævnt skyldtes forarbejdet en fremskridtsvenlig præst. Han blev ansat i 1835, hed Laurits Christian Holsøe (1789-1863) og fungerede som sognepræst frem til sin død i 1863. Holsøe var fra Anholt og havde før Hvidovre været præst i Øster Egesborg på Sjælland. Han var uddannet omkring 1810 og med i bagagen til Hvidovre havde han engagement og erfaring med oplysningsarbejde. I Øster Egesborg havde han bidraget til en forbedring af landbruget med et skrift om vekseldrift og sommer-staldfodring. Hans tanker om staldfodring havde en sådan h."Valitet, at Landhusholdningsselskabet gav ham en guldmedalje

for dem. Med medaljen i ryggen bad han Landhusholdningsselskabet om støtte til at oprette et lånebibliotek i Øster Egesborg, og han begrundede ansøgningen med, at

han ville fremme landøkonomien i sin kreds ”saavidt mit Embede som Sognepræst og Sjælesørger det tillader”. Og han udbyggede ansøgningen med en henvisning til at nogle af hans gamle konfirmander, havde henvendt sig til ham for at låne ”nyttige bøger”. Landhusholdningsselskabet imødekom ansøgningen og sendte 33 bøger.
At oplysningsarbejdet ofte hang sammen med en person, ses af at biblioteket i Øster Egesborg forfaldt og udlånet ophørte efter at Holsøe havde forladt sognet.

Det var altså en engageret præst, der kom til Hvidovre Sogn i 1835. Fem år efter sin ankomst ansøgte han igen Landhusholdningsselskabet om støtte til at oprette et almuebibliotek. Samtidig hermed fik han en læsekreds op at stå, og bogsamlingen voksede efterhånden stille og roligt til et omfang, der senere vurderedes til en værdi af 150 rdl.

Bøgerne blev placeret på gårdejer Mortensens gård i Vigerslev (som hørte under Hvidovre frem til 1902), og der stod de godt frem til en septemberdag i 1854, hvor der begyndte at ske så mærkelige ting.

Altid om mandagen

I 1854 hærgedes Vigerslev af påsatte brande. Der var 6 af dem indenfor en periode på små to måneder og altid om mandagen. Da de var overstået var den nordlige del af Vigerslev stort set brændt ned, en husmand omkommet og brændt til ukendelighed i flammerne, og Hvidovres første bibliotek på Mortensens gård gået op i røg. Holsøes oplysningsarbejde havde lidt et nederlag, og der var en brandstifter på fri fod.

Lars Jyde

Ret hurtigt samles mistroen sig omkring det udenbys fattiglem Lars Jyde fra Ejby. Selvom han var under fattigforsorgen, ville han hellere leve af at tigge. Han havde sine ruter, og om ·mandagen ”græssede” han som regel i Hvidovre og Vigerslev - det var den dag, at gårdejerne var i København med sæd, og fruerne var lettere at have at gøre med end mændene. Her tiggede han lidt penge, tobak og mad, og maden omsatte han som regel til spiritus, når det var muligt. ”Damperen” blev han kaldt, fordi han altid dampede på

en lille stump pibe. Han overnattede, hvor det faldt sig, enten det nu var ved Damhuset ved Damhussøen, hos bønder eller hos den etbenede urmager Niels Sørensen i Hvidovre. 74 år gammel var han, og selvom han hurtigt blev mistænkt, havde de fleste egentlig ikke noget ondt at sige om ham. Når nogle undgik ham, var det mere fordi han var lidt "vidtløftig i sin tale". Under retssagen blev en lang række vidner afhørt, og de havde henholdsvis set og ikke set ham på afgørende tidspunkter. Den etbenede urmager sværgede på, at han havde overnattet hos ham på et brandtidspunkt, og andre havde overhovedet svært ved at tidsfæste deres iagttagelser. Her hjalp det nogle gange, at jernbanen mellem København og Roskilde var kommet nogle år før brandene, for det er med årstiderne som med togene: de kommer og går, og de gør det på nogenlunde faste tidspunkter. Togene var en slags ure, og mange vidnesbyrd positionerede sig i forhold til de forbikørende tog. På samme måde kunne togføreren i et enkelt tilfælde fortælle, at det ikke brændte, da han kørte forbi, medens han så at sige i bakspejlet havde set røg. Samtidig med at togene bidrog til at 12 strukturere dagen, indgik de også en kort overgang som potentiel brandstifter: V ar det muligt at gnister i røgen fra lokomotivet havde fænget i stråtagene og dermed brændt gårdene og husene af?

Lars Jyde selv gjorde ikke for heldigt et indtryk. Han sagde et og så noget andet. Nogle gange havde han været på vej hjem andre gange alligevel ikke. Så var han begyndt sit betleri i Vigerslev siden var det i Hvidovre. Så blev han anslået til 76 år, og da de kirkelige papirer blev fremskaffet, var han 74. Der var ingen kontinuitet i den mand. Han talte som han levede, og det kom sig ikke så nøje, om han var begyndt sit betleri i Hvidovre eller Vigerslev, om han var på vej hjem eller ej. Han havde alligevel intet blivende tilhørsforhold. Trods ihærdige anstrengelser måtte man til sidst opgive anklagen mod ham og i stedet dømme ham for betleri. 16 dage fik han på "sædvanlig fangekost".

En lumsk og ondskabsfuld karakter

Nu handler en retssag ikke kun om at finde den skyldige. Den handler også om at frikende de uskyldige, og de kan synes få indtil den skyldige er fundet.

Så massive brande ved højlys dag i en lille landsby sætter ellers trivielle, daglige rutiner og gøremål ind i en kriminel sammenhæng, og det gælder om at demonstrere uskyld og god vilje. En dreng fortalte således, at han havde varskoet en brand og måtte senere dementere. Han forklarede, at han ikke havde vidst, hvad han skulle svare på rettens spørgsmål og havde derfor sagt, som han havde gjort. Han vidste godt, hvad det handlede om i den lille landsby.

Der skulle da heller ikke gå lang tid før spændingerne igen kanaliseres over på en udenbys gestalt. Denne gang gjaldt det Christopher Christiansen, forhenværende gårdejer i Brøndbyøster. Et vidne fortalte f.eks., at han altid havde været tilstede ved brandene og "altid været påtrængende beredvillig til at yde hjælp med slukningen, ligesom han

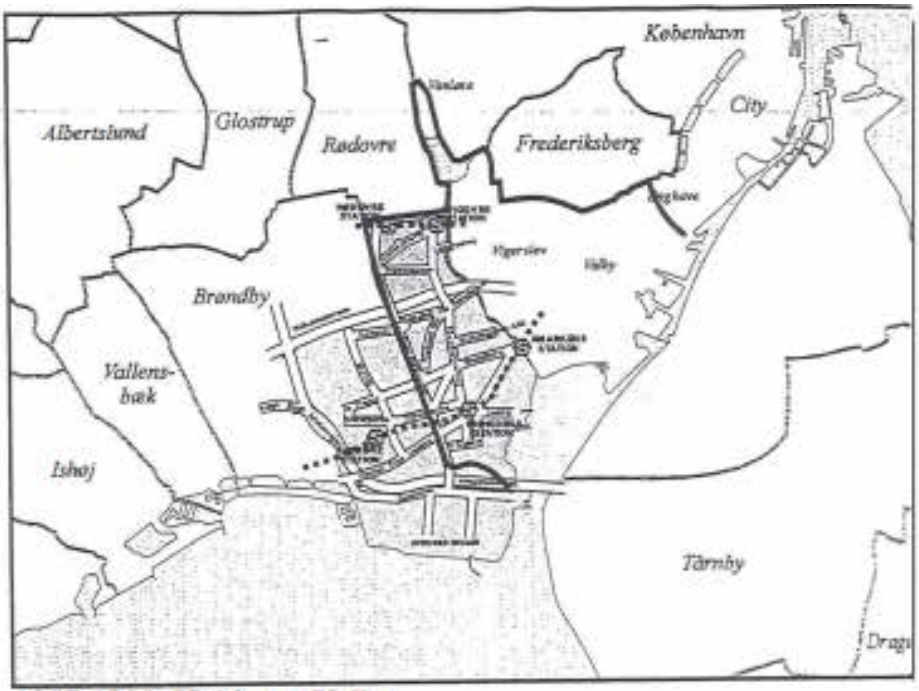

1857-1900 Hvidovre Valby

også havde tilbudt at gå vagt hele natten". Overhovedet havde han ikke noget der i byen at bestille, mente vidnet, og så var han "en lumsk og ondskabsfuld karakter". Forskellige vidner havde forskelligt at sige om ham, og alt i alt var Brøndbyøster-gårdejeren ikke en afholdt mand.
Selv oplyste han, at han havde solgt sin gård og kom i Vigerslev, fordi han havde familie der. Og det var rigtigt. Om brandene sagde han, at det var ham uforståeligt, at de kunne påsættes ved højlys dag, uden at nogen så brandstifteren. Og fuld af falsk solidaritet med de lokale fortsatte han med at sige, at det "måtte byens folk bedre kunne udtale sig om end han, der boede i en fremmed by".
Ind imellem havde han ladet munden løbe med, at nu på mandag futtede den næste gård af. Hans tilstedeværelse ved brandene forklarede han bl.a. ved brandalarmen, som kunne høres i helt ovre i Brøndbyøster. En gang havde han dog været tættere på, da han var i Hvidovre for at købe svin hos Niels Andersens enke - uden held i øvrigt. Han blev anholdt og var tilfreds med anholdelsen. Fængslet ville give ham et alibi, hvis der atter udbrød brand.
Det gjorde der.

Atter blev der indkaldt vidner. En hjulmand, der arbejdede med en ny port for Peter Jensens enke i Hvidovre, undrede sig - som den anholdte - over, at brandene kunne ske ved højlys dag. Det fik ham til at formode, at de på en eller anden måde blev sat i værk om natten for derefter at bryde ud om dagen - en tanke som også den anholdte havde været inde på.

En 10-årig dreng vidnede og kunne ikke bidrage med meget. En tjenestekarl hos sekretær Bruun på Stengården i Hvidovre oplyste heller ikke videre i sagen.
Kl. 17 den dag blev forhøret så udsat. Da det blev genoptaget var den 10 årige dreng blevet anholdt. Han havde tilstået, og gårdejeren fra Brøndbyøster kunne gå.

Det ville se så rask ud ...

Den 10 årige Peder tilstod altså alle brandene. Han havde ikke påsat dem, fordi han havde noget imod ejerne, som han for manges vedkommende var i familie med. Han havde påsat dem fordi "det ville se så rask ud". Det var alt.

Han vidste godt, at han dermed gjorde mennesker fortræd. Det havde han selv været vidne til, når de jamrede og klagede i hans egen familie. Det ene dødsfald havde heller ikke fået ham til at stoppe. Straffens størrelse havde han diskuteret med sine kammerater, uden at det afstedkom tilbageholdenhed. Det med at brandene altid fandt sted om mandagen var en tilfældighed. Det handlede mere om, at der havde han tid. Tirsdag og torsdag f.eks. gik han i skole i Hvidovre.
Retten gav ham 3 år. Dommen blev appelleret og derefter stadfæstet.
Skolelærer Holm fra Hvidovre udtalte til retten at Peder Christian Schøidt var velbegavet. Han var født i Vigerslev, hvor moderen endnu levede. Faderen var død.
Under retssagen viste han kun stærke følelser ved tanken om, at han kunne have indebrændt sin bedstemoder. Så vidt brandene.

En ny bogsamling bliver til

Den brændte bogsamlingen blev vurderet til 150 rdl. Den erstattede forsikringen.
Vi skal nu 31 år frem i tiden. 1885 undersøgte Kirke-og Undervisningsministeriet omfanget af de folkelige biblioteker. Fra Hvidovre sogn svarede skolelærer Wello. Han oplyste at læsekredsen var blevet stiftet engang i 1841 eller 42, at bogsamlingen blev opbevaret på Valby drengeskole, og at den p.t. var på 1250 bind.
Af hans oplysninger om økonomien i læsekredsen kan vi se at den ligner den tidligere omtalte Ballerup-model: De velhavende (gårdmænd) betalte 2 kr. om året og de mindrebemidlede 1 kr. Der ud over var der mulighed for at låne bøger for en kortere tid mod at betale 25 øre - sidstnævnte regel imødekom især tyende. Læsekredsen bestod af 22 medlemmer, hvoraf 16 var formuende - det var altså især bønderne, der lånte og læste. Det årlige udlån lå på ca. en fjerdedel af det samlede bogtal, hvilket er langt under udlånet i dag. Man kunne låne en bog ad gangen og kun for en uge.

Om bogbestandens art skriver lokalhistorikeren Ernst Andersen: ”Da der ikke er opbevaret nogen bogfortegnelse, kan det ikke med sikkerhed angives, hvilke bøger der fandtes i læseforeningen. Helt på bar bund står man dog ikke. I Valby Bibliotek findes endnu 3

bøger, der har inskriptionen "Hvidovre Sogns Læseforening". Der er tale om Ove Malling: Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere (Kbh. 1834). H.C. Andersen: I Spanien og Oehlenschlager: Nordens Guder. Af disse bøger tilhører den førstnævnte den populære historiske litteratur, den næste rejsebeskrivelsen og den sidste den klassiske litteratur, og man begår næppe nogen større fejl ved at betragte disse bøger som repræsentanter for en væsentlig del af bogsamlingen. Der har sikkert også været en del af de bøger, der fra 1866 blev udgivet af "Udvalget for Folkeoplysningens fremme" - genkendelig på det brune papir med Frihedsstøtten på forsiden".

Fra privat til offentlig

Frem til slutningen af århundredet forfaldt aktiviteten i læsekredsen og voksede først igen med ansættelsen af lærerAlfred Nielsen i sognet. På hans initiativ startede læseforeningen atter den 4. februar 1898. Den nyetablerede læseforening tilbød nu Hvidovre Sogneråd sin bogbestand, så den kunne danne "grundlag for et kommunalt bibliotek i lighed med, 16 hvad der findes i vor store nabokommune i København". Det accepterede sognerådet og overtog bogsamlingen d. 1. januar 1899. Tre år efter blev Valby indlemmet i København. Dermed forsvandt bogsamlingen fra Hvidovre, og der skulle gå 30 år, før Hvidovre atter fik sit eget biblioteksvæsen.

Kilder

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Historie bd. I, II af H. Bertel. København 1920.
Ernst Andersens Arkiv på Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv Folkebibliotekernes Forgængere af Helge Nielsen. Danmarks Biblioteksforening 1960.
Hvor bor kulturen? af Knud Sørensen. Samleren 1994
Vigerslev. LandsbyenVed Harrestrupåen af Oline & Oscar Udsholt. Forlaget Hansen 1990.
Oplysningerne om brandene og retssagerne skyldes især Oline & Oscar Udsholts bog.

Lægdsgaarden i Ølseby-Magle

Hans Chr. Thomsen

Laurits Christian Holsøe almuebibliotek i Vigerslev var en del af en national oplysningsbevægelse. Fra slutningen af 1700-tallet og et godt stykke op i 1800-tallet kom der et mylder af beskrivelser af danske amter og sogne. Over 100 af dem kom der med beskrivelser af diverse egnes frugtbarhed, gårde og besætningers størrelse, huses beskaffenhed, antallet af beboere i et sogn fordelt på erhverv, køn og alder og meget mere. Landhusholdningsselskabet alene udgav 19 amtsbeskrivelser fra 1826-1844 af vekslende indhold. Forfatterne her var frit stillet med hensyn til udarbejdelserne, og dermed kom forskellige interesser til syne. En forstmand lagde naturligt nok vægt på skovafsnittet, en statistiker bragte talkolonner side op og ned, nogle fyldte 64 sider andre 749, en var meget praktisk en anden indflettede livfulde skildringer af sæder og skikke osv.

Dødsmaske af Poul Martin Møller

Men uanset forskellighederne var der tale om en gryende national følelse, der begejstret tog sig selv og nationen i øjesyn. Med beskrivelserne blev det lokale offentligt tilgængeligt og fik dermed ny betydning - en landsby var ikke helt den samme efter at være blevet beskrevet i en bog, ligesom en bonde ikke var helt den samme efter at have spist af kundskabens træ.

Al den registrerings begejstring blev for meget for forfatteren Poul Martin Møller. I 1856-57 lavede han en nu klassisk parodi på disse beskrivelser i Lægdsgaarden i Ølseby-Magle: ”I større geo

grafiske lexica", skriver han, "søger man forgiæves om Byer som ØlsebyMagle", og "saa længe, der staar en Ledstolpe på Vejen eller en Stenkiste på Marken, som ikke er registreret, er landet ikke kortlagt".
Over 20 sider registrerer han så videnskabens forfatning, kunstens tilstand, religionen, regeringsformen, handlen og krigsmagten som den tager sig ud på lægdsgården i Ølseby-Magle.
Om videnskaben står der bl.a.: "Gaarden har kuns eet offentligt Bibliotek, som er opstillet på et grønt Hængeskab i Conversationsstuen. Det bestaar af den nye evangeliske Psalmebog, Rasmussens ABC og Birchs Bibelshistorie.
Digterkunsten er repræsenteret som på en indskrift over porten til lægdsgården:
"Lad den som Dugen brede have
noget Brød og Sul
udi Kammerset tilrede
og lidt gammelt Øl til Jul".
Også malerkunsten på gården noteres og gøres til genstand for "vore æsthetiske Reflexioner". Det er især værket "Gjertrud rider til Marked", som optager Poul Martin Møller. Hun rider, som han siger, på "udgangs-øget" med en pilekvist i hånden. Først er han lidt utilfreds med maleriet, da

En del af oplysningsarbejdet rettede sig mod det danske sprog. Der blev luget ud i fremmedordene - eksempelvis blev det franske vivacitet erstattet af hurtighed, og ord som enkelhed, indbildningskraft, omkreds, overflade, personlighed er alle sproglige konstruktioner skabt af 1700-tallets lærde. Denne folkeliggørelse af sproget var en forudsætning for oplysningsprojektets succes, og blev understøttet affolkeskoleloven af 1814

han finder, at "Gertruds Bagdeel har for megen masse og en alt for ernom bredde". Men han forsones dog, fordi der over denne specefikke bagfjering hersker en særlig "lys tone". Og sådan fortsætter det side op side ned. Poul Martin Møller runder sin beskrivelse af med forsvaret på gården i Ølseby-Magle. Den stiller to mand til krigsmagten - en med lanse og en anden med et flintegevær. Flintegeværet s1..7der 1 fod og 11 Tommer for meget til venstre, så "Ingen 1..-unne da tage sig i vare for hans Skud. De der af hans sigte dømte sig tryg følte sig mod Formodning truffet

Referat fra Foredrag

Ole Asbjørn Petersen

Sorry boys. You have to jump. Good luck.". Sådan lød det fra piloten Charles Parish til mandskabet på Stirling-bombeflyet , der natten mellem den 20. og 21. april 1943 blev skudt ned af en tysk Messerschmidt 110 ved Store Kongsmark nord for Korsør. Som den eneste ud af 8 overlevede Donald V. Smith.

Den spændende fortælling om den canadiske flyingeniør Donald V. Smiths flugt tværs over Sjælland med endemål i Sverige, blev mandag den 15. januar på medlevende og engageret vis fortalt af den 80 årige Ron Wellings og Jørgen Nielsen, der har forfattet publikationen "First out of Denmark- the Donald V. Smith story." I godt to timer hørte vi om Donald V. Smiths oplevelser og om de folk, der i en tid , hvor samarbejdspolitikken med tyskerne endnu ikke var ophørt - det skete den 29. august 1943- udviste stort civilcourage ved at hjælpe ham med at komme over til Sverige. Vi blev præsenteret for det dilemma mange måtte have følt sig i. Skulle man samarbejde eller yde modstand? Her vidste man, hvad der skulle gøres, og det var gribende at høre om den taknemmelighed, som Donald V. Smith og familie efter krigen udviste over for de folk, som havde hjulpet under flugten.

Donald V. Smith døde i 1998. Hans ønske om at få sin urne nedsat på Svinø kirkegård ved kammeraternes side blev opfyldt i 1999.

Det var en aften, hvor mange medlemmer havde fundet frem til Lilie Frihedens mødelokale, og jeg tror, at Ron Wellings afslutningsord :"Vi må aldrig glemme de kvinder og mænd, der risikerede deres liv for, at vi kan leve i frihed", vil stå helt klart i vores bevidsthed

Ron Welling & Jørgen Nielsen

Industrikulturen skydes i gang i Hvidovre

Foredrag

For ikke så mange år siden arbejdede mange danskere stadig på store industrivirksomheder. I dag er der næsten ingen tilbage og nye generationer kan se frem til stillesiddende arbejde foran computeren. Men hvordan var livet på de store industriarbejdspladser? Hvordan var det at arbejde i røg og støj, at arbejde i sjak med sjakbajser, Hvordan var forholdet til mestre og chefer? Hvordan blev værkstedslivet til en politisk magtfaktor, og hvordan kan det være, at arbejdspladserne og arbejderbevægelsen for blot få årtier siden havde så meget indflydelse i samfundet.

Med eksempler fra især det navnh."Undige B&W motorfabrik og skibsværft fortæller Niels Jul Nielsen, museumsinpektør ph.d. ved

Københavns Bymuseum, om det både barske og farverige arbejde på de store arbejdspladser gennem det 20. århundrede. Ud over de mange billeder vises også sjældne filmklip af værkstedslivet bag fabriksporten.

Niels Jul Nielsen er en af personerne bag det nyoprettede muse- • ... „ um DieselHouse på H.C.Ørstedsværket, hvor en af B&W's store motorer står i køreklar stand.

Mandag d. 19. februar kl. 19.30 i Auditoriet, Vestre Kvartergade 5, Avedørelejren. Her vises også industriårets fælles udstilling med supplerende materiale om Hvidovre. Auditoriet åbner allerede kl. 18.30.

Nyt fra Formanden

Ole Asbjørn Petersen

Når vi modtager en ny indmeldelse til vores selskab, vil vi gerne gøre det så godt som muligt. I bestyrelsen er vi blevet enige om tilsende det nye medlem sidste medlemsblad, beskrivelse af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og dets virksomhed samt en publikation fra Historiens Hus. Desuden vil der være mulighed for at træffe medlemmer af bestyrelsen i Rytterskolen første mandag i hver måned mellem kl. 17.30 og 19.00 og få en snak om løst og fast. Efter vores sidste medlemsmøde, hvor museumsinspektør Anja Olsen fik adskillige af deltagerne til at fremkomme med spændende oplevelser fra deres liv i Hvidovre og Avedøre, syntes vi, at det kunne være interessant at opfordre til, at man kunne komme på Rytterskolen og delagtiggøre andre om sådanne oplevelser.

Vi håber, at mange har lyst til dette. Flere af disse erindringer kan så senere indgå i Historiens Hus fortsatte arbejde med Hvidovre og Avedøres historie. Det kunne være godt, at første mandag i hver måned dannede baggund for yderligere aktivitet i vores selskab.

Med udsendelsen af dette medlemsblad er vedlagt girokort samt skrivelse omkring indbetaling og indkaldelse til ordinær generalforsamling den 12. marts 2007.

Arrangementer

Den 19. februar præsenteres i samarbejde med Historiens Hus en udstilling om det danske industrisamfunds kulturhistorie gennem de sidste 150 år.

Den 12. marts afholdes ordinær generalforsamling.

Den 16. april holder den markante Hvidovreborger Herluf Rasmussen foredrag om besættelsestiden og beretter om mange andre spændende hændelser i et langt liv som lokal- og landspolitiker.

Den 14. maj kl. 17.00 har vi mulighed for at besøge Politimuseet, hvor vores kasserer Ejvind Jensen vil være en af omviserne.

Foredragene finder sted i Lllle Frihedens lokaler på mandage kl. 19.30 (dog ikke arrangementet den 19. februar, der foregår kl. 19 .30 i Historiens Hus i Avedørelejren) .

Ud over disse arrangementer planlægges besøg på Hvidovre Rådhus i marts måned.

Tilmelding til ovennævnte arrangementer skal ske på selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 eller ved henvendelse til Rytterskolen eller Historiens Hus senest søndag dagen inden arrangementet.

Best. for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2007/08

Formand: Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand: Benny Riisager
Østre Kvarter 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer: Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf. 3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Sekretær: Dan Olsen
Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642
e-mail: davao@tdcadsl.dk

Best.medl. Jette Randal-Lund
Østre Kvarter 9 st.th.
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl.: Alan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk
KB-medl.: Kim Østerberg
Bødkerporten 7
tlf. 3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1. suppl.: Vagn Bacher
Hvidovregade 31B, 1.tv.
tlf. 3648 1434
e-mail: dhangaard@mobilixnet.dk

2. suppl.: Lars Bo-Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Revisor: Jens Chr. Nielsen
Kløverprisvej 26
tlf. 3675 1386

Rev. suppl.: Inge Larsen
Berners Vænge 7.2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen, Poul Sverrild

Pr. og hjemmesiden
Benny Riisager, Lars Bo Henriksen
Dan Olsen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion
Hans Chr. Thomsen, Per E. Hansen, Jette Randal-Lund, Poul Sverrild

Leder af Historiens Hus
Poul Sverrild deltager i bestyrelsesmøderne
og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale

Her staar jeg nu ved Havet
Imæns det rumler vilt
Og tænker hvor mon Bølgerne
Forleden Dag har trilt

Paa Overfladen sejler
Et Skib for fulle Sejl
Og Maanen bruger Havet
Ved Nat som Pillespejl

Og onder Overfladen
Gaar mange Killo Fisk
I Maaren legger di maaske
Og spræller paa en Disk

Hvidovre Lokalhistorie

Nr. 2 2007

Side 2011

Indhold

Da Hvidovre blev forstadskommune af Randi Romerdal Christensen .....s. 3

Københavns befæstning af Poul Sverrild .....s. 18

Natbussen til Avedørelejren af Hans Chr. Thomsen .....s. 22

Nyt fra Formanden , arrangementer og lotteri .....s. 25

Referat fra generalforsamlingen af Jette Randal-Lund .....s. 26

Bestyrelsen .....s. 27

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 3647 3444

e-mail: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
ww.citecenter.dk/ rytterskolen
&
Historiens Hus
Alarmpladsen 3, Avedorclejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 3649 0030
e-mail lokalarkiv@hvidovre.dk
Redaktion: I-lam Chr. Thomsen ansv (Adresse: Kløverptisvej 7, tlf: 3675 9947. e-mail:
hctka@mail.dk) Poul Sverrild ,Jette Randal-Lund, Per E. Hansen
Layour Hans Chr. Thomsen
For-og bagsidefoto af Hans Chr. Thomsen-Skulpturer i Bredalsparken
Trykt i 500 eksemplarer

Da Hvidovre blev forstadskommune

Randi Romerdal Christensen

I 1901 indlemmede København Kommrn.1e Hvidovres østlige kommunale del, Vigerslev, Valby og Kongens Enghave og efterlod k-un en landsby i Hvidovre Kommune. Den bestod af ca. 90 husstande, som levede af landbrug og gartneri. At Hvidovre blev direkte nabo til København fik betydning for den bemærkelsesværdige vækst og udvikling, Hvidovre kom til at gennemgå frem til forstadens udbygning små 100 år senere. I anden halvdel af 1900-tallet var det især visionerne om det almennyttige boligbyggeri og det gode liv, som prægede Hvidovre.

Udviklingen skete på baggrund af, at der efter 2. verdenskrig var ca. 15.000 mennesker registreret husvilde i København Kommune, og eftersom København i forvejen var tæt befolket, måtte man tænke i fremtidig byvækst uden for byen. Det blev afspejlet i Fingerplanen fra 1947, som til trods for at den aldrig blev politisk vedtaget - har spillet en afgørende rolle i hovedstadsregionens udvikling og ikke mindst for Hvidovre som forstadskommune. Fingerplanens princip var at koncentrere den fremtidige byvækst om de eksisterende samt fremtidige S-baner i fem udløbere fra Københavns centrum. Kilerne mellem banerne skulle friholdes til landbrug og fritidsformål og altså sikre borgernes adgang til rekreative, grønne områder. Med denne plan blev Hvidovre særdeles attraktiv som centrumnært vækstområde med store ledige arealer til fremtidig udvikling. København Kommune og private spekulanter havde allerede opkøbt jord i Hvidovre med bebyggelse og profit for øje. Det var efterkrigstidens bolignød og tidens boligpolitiske ideer, der lagde rammerne om det Hvidovre, vi kender i dag.

Bredalsparken opføres

Bredalsparken ligger på et stykke jord, opkøbt i begyndelsen af 1900-tallet af spekulanter med henblik på at opføre et større byggeri. Resultatet blev et alment boligbyggeri i gule mursten opført fra 1949 til 1960 med 1359 boliger, men oprindeligt lå Bredalsgården her med sine tilhørende marker. Gården blev opkøbt af Aktieselskabet a/s Radiv, der drev den frem til 1948. Herefter blev den solgt til det nystiftede Hvidovre Almennyttigt Boligselskab (HAB) - et datterselskab til Dansk Alemnnyttigt Boligselskab (DAB). Bredalsparken blev opført på baggrund af en offensiv boliglovgivning med gunstige betingelser for boligbyggeri. Lovgivningen på sin side var resultat af den store boligmangel i Hovedstadsområdet samt en stærk politisk vilje til aktiv tilvejebringelse af sunde og billige boliger til den almindelige borger. Dertil kom, at Hvidovre Sogneråd var positivt indstillet over for tanken om opførelse af almennyttige boligbebyggelser med tilhørende befolkningstilvækst. Således var banen kridtet op for opførelsen af Bredalsparken.

Bredalsparkens arkitektoniske udtryk

De treetagers boligblokke blev placeret i grønne plæner for at skabe lys og luft omkring ejendommene. !\Ian var fra planlæggernes side optaget af byplanlægning, havebytanken og indretning af kollektive faciliteter i bymiljøet, såsom fællesvaskerier, butikstorv og modelokaler. Endvidere blev det bestemt at dreje bygningerne mod solen, således at altanerne vendte i denne retning, mens der samtidig skabtes læ for nordenvinden, for på den måde at skabe et godt klima til glæde for beboerne. Svenn Eske Kristensen var arkitekt på Bredalsparken. Han var socialt orienteret og interesseret i at skabe billige og sunde boliger, der imødekom behovene hos de fremtidige beboere. Eske Kristensen bestræbte sig på at lave billige boliger, der formåede at give beboerne en følelse af kvalitet, der var i tråd med tidens idealer: sundhed, lys og luft. Altså at opføre et boligbyggeri der kunne være modbillede til de snævre, tætpakkede brokvarterer inde i København. Derved blev Eske Krisensen, som en af tidens forende arkitekter, medvirkende til at forny den almennyttige bebyggelse ved at sætte nye standarder for etage

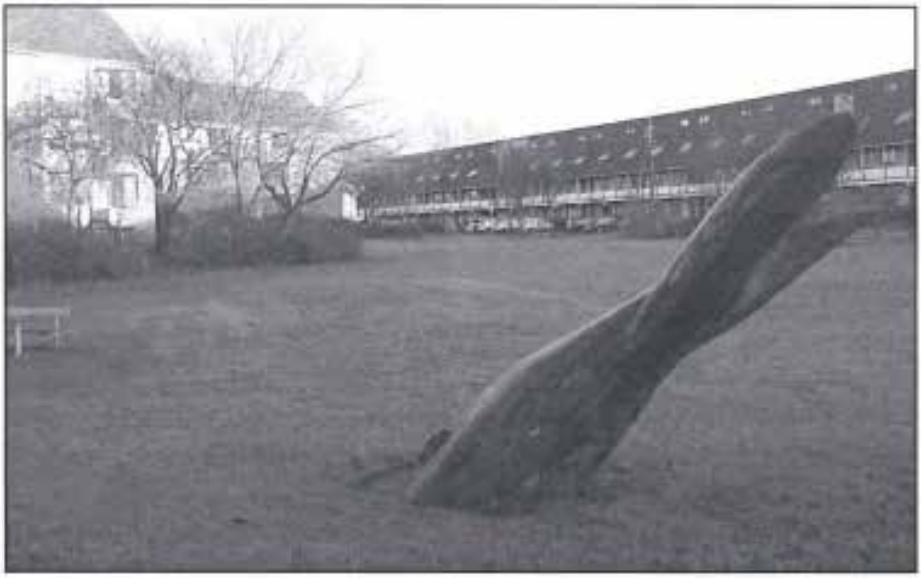

byggri og byggeteknik. Han arbejdede for at gøre boligbyggeriet billigt ved at bruge præfabrikerede plader og elementsektioner som altaner, trapper og badeværelser. Dette arbejde var en forudsætning for en industrialisering af byggeriet.

Standardetagehøjde blev indført med Bredalsparken

Bredalsparken blev det første byggeri herhjemme med den i dag gængse standardetagehøjde på 2,80 m, hvilket er markeret på en del af de ældste bygnin6 gers facader, hvor. en mursten er trukket frem ved etageadskillelserne De fremskudte mursten fortæller altså historien om, hvordan man byggede ud fra visioner om den gode og sunde bolig, men også om hvordan man byggede stadig mere standardiseret for ikke kun at opnå storst mulig kvalitet, som den almindelige dansker kunne betale, men også for at kunne opføre et stort antal boliger svarende til tidens behov. Bredalsparken var på den måde nyskabende i både visioner og byggeteknik.

Samfundsudviklingen satte sine præg

Opførelsen af Bredalsparken foregik etapevis og varede mere end ti år. Den lange byggeperiode betød, at man måtte rette sig ind efter de skiftende samfundsøkonomiske høj og lavkonjunkturer. Således kunne anden etape af byggeriet eksempelvis ikke mønstre lige så store lejligheder, som første etape kunne. I 19 58 blev den fordelagtige statslånepolitik afskaffet, hvilket betød, at man, til Eske Kristensens store fortrydelse, måtte opgive planerne om at opføre rækkehuse i områdets randområde. I stedet byggede man den bugtede boligblok langs Gurrevej, som gav bedre forhold mellem byggeudgifter og lejeindtægter. Det betød på den anden side mindre luft til området end først tiltænkt, men i stedet har Bredalsparken fået sit karakteristiske ”slangehus”.

Velfærdssamfundets visioner om det gode liv

Bredalsparken kan i sin arkitektur ses . som et forsøg på at styre samfundsudviklingen. Den traditionelle byggetek

nik var for omkosningstung til. at hamle op med den store boligmangel, og derfor måtte der en højere grad af planlægning og standardisering til, for at løse problemerne. 1v1en man ville ikke gå på kompromis med kvaliteten, tværtimod! Under planlægningen foretog man eksempelvis en analyse af, hvem de forventede beboere ville være, for at kunne tilpasse byggeriet til dets beboere, ikke omvendt. Analysen viste, at der ville være tale om et stort antal børnefamilier, hvor også kvinden var i arbejde Derfor lagde man vægt på en række kollektive faciliteter ud fra en forventning om, at familierne behøvede aflastning i det huslige arbejde. Flere udearbejdende voksne skabte eksempelvis behov for lokale børnepasningsordninger. Disse visioner var et forsøg på at leve op til det 20. århundredes idealer om det gode samfund og det gode liv. Det idemæssige grundlag for Bredalsparken blev forestillingen om det kollektive og drømmmen om velfærdssamfundets realisering, hvor planlægning skabte rum for både bolig og fritidsliv.
Det interessante ved Bredalsparken er, hvordan byggeprocessen og resultatet

er udtryk for de samfundsmæssige påvirkninger og idealer, den blev opført under. Danmark havde få år forinden været besat af tyskerne, hvilket havde medført materialemangel og afskæring fra impulser udefra. Det kom til at præge efterkrigstidens byggeskik og arkitektur i kraft af styrkede nationale og kulturelle træk og traditioner. Noget man kan se som en begrænsning, men også nødvendigvis må se som værdifulde levn, i form af en mådeholden skala i bygningslegemer og en venlig varme i miljøet.

Butikstorvet

I Bredalsparken finder man landets ældste integrerede butikstorv. Torvet skal ses som et forsag på at skabe en moderne udgave af de indkøbsgader, man kendte fra byerne, men som ikke eksisterede i Hvidovre i 1950, hvor butikstorvet blev indviet. Visionen var at samle tilstrækkeligt med dagligvare og specialforretninger i bebyggelsen selv, så man kunne tilfredsstille beboernes indkøbsbehov lokalt. Det var ideelt på et tidspunkt, hvor kun de færreste havde køleskab, og hvor indkøb derfor

måtte gøres stort set dagligt. Indkøb var ellers en besværlig og tidskrævende opgave taget i betragtning af, at kun 7'1/o af beboerne i l 9 51, altså året efter indvielsen, havde bil. Butikstorvet var også tiltænkt funktionen som et naturligt og levende samlingspunkt for områdets beboere, et sted, hvor man kunne komme

hinanden ved i de daglige gøremål og opnå en følelse af fællesskab og tilhørsforhold. Men butikstorvet har siden været underlagt samfundsudviklingen. De oprindelige byti.kstyper har måttet vige pladsen for en mere broget forretningsmasse, hovedsageligt forårsaget af de store supermarkeders indtog i Danmark i løbet af de sidste fire årtier.

Butikstorvets ændrede funktion

Butikstorvet er fra en tid, hvor det var almindeligt med vareudbringning. Især mælk fra ismejerierne var standard for de fleste familier, og så var det jo ganske belejligt, når mejeriet lå lokalt, så man kunne have en personlig regning, der betød at varer først skulle betales den første. En aflastning i en tid og et miljø hvor penge ikke var det, man havde mest af. I 1960-erne havde butikstorvet endnu sin oprindelige funktion, men det blev stadig vanskeligere at konkurrere med supermarkederne. !\falkeudbringningen fra Bredalsparkens mejeri blev en underskudsforretning, men man fortsatte, da de færreste

supermarkeder havde tilladelse til at sælge mælk
Endnu i 1970-erne var tendensen den, at Bredalsparkens købmandsforretning og mejeri klarede sig bedre i konkurrencen mod supermarkederne end Hvidovres øvrige butikker, der i vid udstrækning måtte lukke som resultat af konkurrencen. De mange lukninger skyldtes i høj grad, at man nu levede i en tid med forøget velstand, der tillod flere og flere fam. ilier at købe bil, der således gjorde det nemmere at tage længere væk for at gøre sine indkøb. Tidens benovelse over for amerikansk h1ltur gjorde det også attraktivt at handle i de nye selvbetjeningsbutikker, selv om de ikke bod på den service, man ellers var vant til. Man var bundet af en fastlåst struktur omkring forretningsstørrelserne, som hindrede tidssvarende fornyelse af butikstorvet. Derfor kneb det med at tiltrække nye forretningstyper, og butikstorvet fik svære kår. Funktionen ændres i dette årti, butikstorvet kom til at indeholde nærbutikker, der supplerede de store supermarkeder, som man nu søgte til i bil, frem for at fungere som beboernes foretrukne indkøbsmulighed. Det førte til 1980-ernes markante forandringer for Bredalsparkens butikstorv. Man måtte finde en ny model at indrette torvet efter, hvis det fortsat skulle fungere som en levende del af miljøet. Løsningen blev en renovering for 3 millioner kroner, med ny flisebelægning, beplantning og skulpturer, der

alc i alt gav butikstorvet et tidssvarende postmoderne udtryk.

Beboerdemokrati

Beboerdemokrati i et alment boligbyggeri som Bredalsparken betragtes i dag som en selvfølgelighed. Men sådan har der ikke altid været. I Bredalsparken begyndte beboernes arbejde for

ret til indflydelse og medbestem-m1else i starren af 1950-erne, kort tid efter byggeriets opførelse. Der må i den henseende konstateres at være en verden til forskel fra dengang og til nu. I dag har man meget mere end blot lukket op for samarbejdet, dec er faktisk blevet lovpligtigt med beboerflertal i boligselskabers bestyrelser.

Bredalsparkens lejerforening

Bredalsparken stod jo på ingen måde færdigt, da de første beboere begyndte at flytte ind. Derfor er det ikke svært at forestille sig, at flere forhold var kaotiske for de tidligste beboere. Blandt andet findes der beretninger om, hvordan området lignede en byggeplads i begyndelsen, og at det trak i langdrag med at få ordnet fejl og mangler i de lejligheder, hvor folk var begyndt at flytte ind. Problemer, som det var boligselskabets ansvar at administrere, og som beboerne ingen indflydelse havde på, men blev direkte konfronteret med i dagligdagen.

Dette kan meget vel tænkes at være baggrunden for, at beboerne i Bredalsparken oprettede en lejerforening i april 1950. Formålet med lejerforening

kommet til at repræsentere en naturlig rettighed, man værner om, og som er sikret gennem lovgivningen, hjulpet på vej af de politiske ideologier, som er garant for velfærdssamfundet.

Bredalsparken - en bevaringsværdig kulturarv

Det er nu snart 60 år siden, Bredalsparkens grundsten blev lagt. Bygningerne står i dag velbevarede i deres oprindelige form, men meget andet er udviklet og ændret. Beboersammensætningen er forandret. Der er i dag langt færre børnefamilier i Bredalsparken end for 30- 40 år siden, og man har fåec ungdoms- og ældreboliger, så andre grupper har fået deres plads i bebyggelsen. Hvilken udvikling Bredalsparken står overfor er ikke klar, for udviklingens vilkår er - blandt meget andet - bestemt af den generelle boligpolitik og samfundets økonomiske konjunkturer. :tvlen en ledetråd bliver forhåbentlig den positive historie, som er Bredalsparkens særlige varemærke: Drømmen om det gode liv i smukke omgivelser for alle. Skal Bredalsparken fastholdes i fremtiden som bevaringsværdig kulturarv kræver det mere end bygningsbevaring og vedligeholdelse af de smukke grønne arealer. Lige så vigtigt er det at fastholde byggeriets funktion som ramme om gode liv, og det kræver. udvikling ligeså meget som det kræver bevaring.

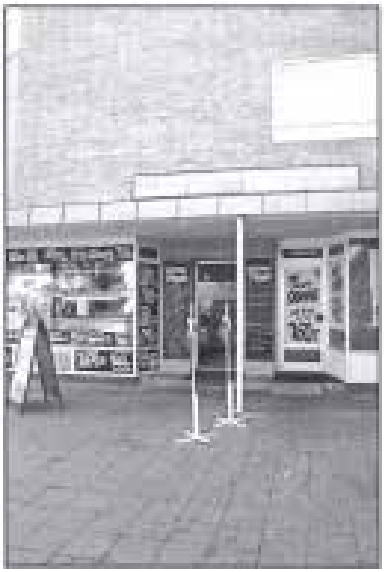

Københavns befæstning

Poul Sverrild

Langs Hvidovre Kommunes vestlige gænse ligger Vestvolden. Mange af os kender anlægget som en grøn cykel- eller gåsti, som kan bringe os fra Gl. Køge Landevej helt op til Utterslev Mose. Dyrelivet er næsten overvældende i betragtning af, at den nærmeste nabo mod vest er en motorvej , og idyllen nede langs fæstningskanalen er markant. En del af kender det også som en del af Københavns Befæstning fra slutningen af 1800-tallet.

Mange kender slet ikke området, for de oplever det bare som et grønt glimt, når de forlader Hvidovre mod vest enten ad Gammel Køge Landevej eller 18 Holbæk-

motorvejen. Det skal nu være anderledes, har miljøministeriet, Kulturministeriet og Fonden Realdania besluttet. I fremtiden skal alle kende til Københavns nyere Befæstning, for de tre parter mener, at befæstningen skal udvikles til en international seværdighed og turistattraktion. Til det formål har parterne tilvejebragt en kapital på ikke mindre end 175 millioner kr. Det beløb skal så meget gerne suppleres med yderligere 50 millioner kr., som blandt andre beliggenhedskommunerne og private fonde skal bidrage med ..

I Avedøre har Hvidovre Kommune en stor og kompleks andel i Københavns nyere befæstningshistorie. Befæstningen består overordnet af tre dele, Vestvolden, forterne langs nordfronten og batterierne, som sikrede København fra søsiden. I Avedøre ligger ud over Vestvolden også Avedøre Batteri, som i sin tid spærrede den sydlige indsejling til Københavns Havn sammen med Kongelundsbatteriet på Amager. Selv

om Avedøre Batteri ligger trygt forankret på]and, er det ikke en del af landbefæstningen, men af søbefæstningen. For at gøre den militære tillstedeværelse i Avedøre mere kompleks, har vi også resterne af Paradislejren, som blev etableret som militærlejr i 1890-erne for i 1920-erne at ende som først husvildelejr og sidst som feriekoloni. Vi har ikke mindst Avedørelejren, som nu er en nyskabende bydel i kommunen, men som tidligere har rummet fæstningsartelleriet, let artelleri, raketstyrker, militærpoliti og meget andet militære. Det kan alt sammen læses i bogen "Lejren ved Avedøre" af Rasmus Glenthøj. Endelig har vi i Avedøre Flyveplads det ældste bevarede flyhistoriske miljø i Danmark - fuldt funktionsdygtigt med landingsbane og tilladelse il at bruge den.
Kort sagt har vi masser af militærhistorie i Hvidovre Kommune.

Det gør planerne om at anvende op mod 225 millioner kr. på befæstningen

Den kolde krig afstedkom øget aktivitet på Vestvolden.-her soldater på Vestvolden i 1950er

ganske interessant også for os i Hvidovre. Endelig har vi en andel i et nationalt bevaringsværdigt og fredet anlæg, så må vi også skulle have en andel i den udvikling, som gør det til en attraktion også for andre end cyklister, løbere, hundeluftere og naturelskere.

Det er oplagt for os at arbejde for, at en væsentlig andel af de afsatte midler bliver investeret i den del af befæstningen, som ligger hos os, og Hvidovre Kommune har da også meldt ind med forslag til projekter i Hvidovre. Først og fremmest har vi i flyvepladsen 20 et anlæg, som ikke findes andre steder, hverken omkring Københavns Befæstning eller i Danmark i det hele taget. Her har vi fredede bygninger, vi har en historie, som rækker helt frem til Den anden Verdenskrig, hvor tyskerne sad på anlægget og i samme periode brugte Københavns Befæstning til det modsatte af dens oprindelige formål. Den var tænkt til at holde fjenden ude af København, men tyskerne brugte den under Folkestrejken til at holde københavnerne inde!
Flyvepladsen viser allerede hvert andet år på Aeronautisk Dag, at den kan til

Soldater på sejflåde i 1950erne

trække meget store antal af interesserede. Senest havde vi i august 2006 flere end 5.000 deltagere, inden alt druknede i en rigtig gang dansk sensommerregn. Oven i de store arrangementer ser vi, at flyvepladsen uden væsentlig markedsføring trækker flere end l.000 gæster når der er Befæstningsdag og når flyveforeningerne har standerhejsning om foråret.

Hvad kunne flyvepladsen ikke udvikle sig til med en ordentlig investering, som kan gøre bygningerne anvendelige til helårsbrug og til formidling af flyvehistorie og aeroteknik-historie for børn, unge og voksne i en slags eksperimentarium? Vi kan ende med en attraktion, som kan trække gæster og turister i et tal, som vi i dag kun kan drømme om. Ved et samarbejde med Brøndby Kommune, som grænser op til flyvepladsens vestside, ville vi kunne få et bredt og solidt grundlag for at drive en sådan turistattraktion.

På Vestvolden lige nord for Avedøre Tværvej har vi et område, hvor vi ud over voldens almindelige anlæg i form af krudtmagasiner og andre betonanlæg også har en træbarak fra mellemkrigstiden. Her har der fundet amununitionsproduktion sted i mere end en menneskealder, og så sent som i 1950-erne blev der produceret landminer. Det hedder sig, at det var en ammunitionstransport herfra, som i slutningen af Besættelsen blev erobret af rnodstandsbevægelsen på Gammel Koge Landevej. Tilsammen kunne der her være et flot formidlingspunkt omkring befæstningens historie og natur, og med Avedøresletten grænsende op til, er det det bedste sted overhovedet at genskabe billedet af fæstningens oprindelige samspil med landbrugslandskabet.

Endelig bar vi stadig forhåbningen om, at Krudtcafeen igen kan åbne og fungere som indfaldspunkt til fæstningshistorien for de rejsende på Gammel Koge Landevej, men det kræver nu ikke de mange millioner.

Vi regner med allerede til sommer at vide, om Hvidovre Kommune kommer til at få anden fornøjelse af projektet end blot andel i en forbedret skiltning og markedsføring af befæstningen. Herfra synes vi, ar Hvidovre har fortjent noget mere, men det afhænger naturligvis både af kommunalbestyrelsen, ministerierne og Realdania.

Natbussen til Avedørelejren

Hans Cbr. Thomsen

Dette er et fragment fra fortiden, hvis konkrete indhold fortaber sig. Tilbage er kun ordet ”episode”, nogle reaktioner på episoden og riden den fandt sted i. I al sin enkel oplyses følgende: natten til d. 8. juli 1 943 fandt der en episode sted ved den ordinære rutebils afg;mg fra Toftegårds Plads til Avedørelejren. Det er det hele. Hvad der konkret var sket eller hvorfor, er ikke overleveret til eftertiden.

Episoden var af sådan en karakter, at rutebilselskabet efterfølgende bad sognerådet om at måtte indstille ruten. Det fik selskabet afslag på. Selskabet sendte også en klage til den tyske kommandant i Avedørelejren, og sognerådet videreformidlede den til trafikministeriet og bad ministeriet om også at sende en kopi til den tyske rigsbefuldmægtigede i Danmark, Dr. Best, med en anmodning om ”at foranledige saadanne episoder forhindret”. Hvad Dr. Best mente om den sag må stå hen i det uvisse. 22 Efterfølgende blev der forhandlet om helt at adskille civile og soldater i den ordinære busdrift mellem Valby og Hvidovreruten. Det skulle ske ved at indsætte en specielbus til Avedørelejren, alene forbeholdt tyske soldater udstyrede med et specielt bus bevis. Om det blev til noget henstår også i det uvisse, men der var åbenbart konsensus parterne imellem om at undgå fremtidige episoder.

Livet i et fragment

Busselskabets anmodning til sognerådet om at måtte nedlægge turen fra Toftegårds Plads til Avedørelejren tyder på, at episoden ikke har været enes tående. Anmodningen til Dr. Best om at gøre noget ved sagen peger på, at de tyske soldater har været problemet, og at problemet har været af sådan en karakter, at den øverste myndighed i landet blev underrettet.

Klokkeslættet er interessant. Formodentlig har der været tale om tyske soldater på vej tilbage til kasernen fra en bytur - og en tur i byen kan som bekendt handle om mange ting. At det skete i sommeren 1943, kan sige noget om den almene stemning i landet. På det store plan var tyskerne militært pressede, og på det nationale ditto var modstanden mod dem stigende netop i sommeren 1 943. På det lokale plan havde A vedore G rundejerforening klaget til Glostrup politi over unge pigers færden ved A vedørelejren. Det må have haft er vist omfang, idet politiet efterkom anmodningen og sendte patruljer forbi lejren nu og da. Hertil kom lokal utilfredshed med tyske soldaters nøgenbadning i voldgraven på Vestvolden. Så vidt så godt.

Vi er alle i samme båd . . ...

Så er der Avedørebussen selv. Et var at Danmark var besat, hvilket ikke var det samme som at borgerne nødvendigvis var tvunget til at være sammen deres besættere. Tyskerne passede deres besættelse - danskerne deres arbejde. Tyskerne boede i kaserner - -·-- danskerne boede, hvor de nu boede. Den afstand og adskillelse ophævede bussen midlertidig. For en stund var samværet tvunget, og tyskere og danskere mødtes ansigt til ansigt. l denne tætte kontakt kunne det formodentlig være svært for Avedøres borgere at mobilisere international solidaritet eller svensk neutralitet - og så på den tid af natten.

Tvangsægteskab mellem besatte og besættere

Man kan naturligvis diskutere om sådan en splint af fortiden overhovedet er værd at beskæftige sig med. Det syntes jeg. Den giver et snapshot af er dagligliv - eller rettere et aftenliv - under besættelsen og dokumenterer en episode. Tilbage sidder man med en nysgerrighed over, hvordan det må have været for Avedøre, ar have en kaserne fuld af tyske soldater i sin midte? Hvad gjorde besættelsen mon ved sådan et lil1e lokalsamfund ud over at lokke nogle af dets unge piger til kasernen og skabe problemer i natbusserne?

Nyt fra formanden, arrangementer & lotteri

Efter generalforsamlingen den 1 2. marts konstituerede bestyrelsen sig med Ole Asbjørn som formand, Benny Riisager som næstformand, Ejvind Jensen som kasserer, Dan Olsen som sekretær og Jette Rahl-Lund som menigt medlem.
Onsdag den 11. april kl.17.00. er der besøg på Hvidovre Rådhus. Borgmester Britta Christensen, formand for Kultur- og fritidsudvalget Allan Fredskov og museumsleder Poul Sverrild vil fortælle om Rådhusets historie og den nye regioninddelings betydning for Hvidovre. Der vil blive mulighed for at indtage et lettere måltid i Rådhusets kantine.
Den 16. april kl. 19.30 er Herluf Rasmussen på programmet i Lille Fril1eden med foredrag om bl.a. besættelsen.
Den 14. maj er der besøg på Politimuseet. Der er afgang med Safaribussen fra Rytterskolen kl. 16.
Projektet om at få Københavns Befæstning til at genopstå som kultur- og friluftsattraktion er nu i en afgørende fase. Den 1 4. marts er der foretaget en foreløbig indstilling blandt de omkring 90 fremsendte forslag, og den 1. juni 24 forventes det, at resultaterne fremlægges. Historiens Hus har fremsendt forslag omkring Avedøre Flyveplads til omkring 30 millioner kroner, og Københavns Befæstningsforening, hvor vores selskab er repræsenteret, har fremsendt forslag om et treårigt projekt til ca. 700.000 kroner, hvor Befæstningsdagen i september skal være udgangspunkt for oplysningsvirksomhed om befæstningsanlægget i almindelighed og de udvalgte projekter i særdeleshed.
Tilmelding arrangementer skal ske på selskabets automatiske telefonsvarer 3647 3444 eller ved henhenvndelse på Rytterskolen eller Historiens hus senest søndag inden arrangementet.

Lotteri: Vinderne af lotteriet på generalforsamlingen den 12.3.2007: Grete Jessen, Louis Caspersen, Jette Panzio, Frank Gudmann, Bente Molsøe, Claus Bjerregaard, Birgit Petersen, Henrung Bjørnholt, Karen Funch, L. Baugaard Andersen Ikke afhentede gevinster kan hentes på Rytterskolen tirsdage mellem kl. 1 0-13

Referat fra generalforsamlingen 12. marts 2007

Jette Randal-Lund

Formand Ole Asbjørn Petersen aflagde fyldestgørende beretning fra et år med gode arrangementer som turen til Pometet med æblernes historie og Aben Hus i Historiens Hus i anledning af Kbh. befæsrrungsdag, foredrag som han og selskabet ønsker fortsat med håb om samme gode tilslutning. Vores 3 æresmedlemmer Kjeld .J Jørgensen, J ens Kristensen og Per Hansen fik overrakt æresbevis med tak for indsatsen i Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs start og udvikling. ’

Forsamlingen godkendte formandens beretning.
Arkivleder Poul Sverrild fortalte i sin beretning om samdriften med Cirkusmuseet og kontraktmål for året 2007. Opgaverne omkring lokalarkivet har stadig stor vægt og samdriften gør, at malet om statsanerkendelse stadig er aktivt. Poul fortalte bl.a. om udstilling i anledning af industril1istorisk år og om Hvidovre som. kulturarvsprojekt.

” Hvad er danskere parate til at betale for kulturarv;:,” Det har givet genlyd i verden og med fonden Realdania som medhjælper til økonomien har Hvidovre som eneste forstads kommune ud af 4 i projektet en interessant profil.

Kasserer Ejvind .Jens en omdelte skriftligt revideret regnskab, på forespørgelse fra salen om tilskuddet på 4.820 kr. fra Hvidovre kommune er medlemsafhængigt svarede Ejvind nej . Men hvis selskabet fik tilskud for medlemmer over 65 år ville vi måske kunne få mere. Selskabet betaler foredragsholdere rimeligt, men næste år forudses større udgifter. Overskuddet 2006 / kr. 1 8.776,77 . Regnskabet godkendes.

Jens Christian Nielsen afgående revisor og kaffedamerne Helene og Irene, også under afvikling modtog med tak rødvin. Som ny revisor tiltræder Hubert fra h1lturisterne. Den siddende bestyrelse genvalgtes.

Best. For Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2007/08

Formand: Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand: Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer: Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf. 3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Sekretær: Dan Olsen
Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642
e-mail: davao@tdcadsl.dk

Best.medl. Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th.
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl.: Alan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl.: Kim Østerberg
Bødkerporten 7
tlf. 3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1. suppl.: Vagn Bacher
Hvidovregade 31B, 1.tv.
tlf. 3648 1434
e-mail: dhangaard@mobilixnet.dk

2. suppl.: Lars Bo-Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Revisor: Jens Chr. Nielsen
Kløverprisvej 26
tlf. 3675 1386

Rev. suppl.: Inge Larsen
Berners Vænge 7.2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen, Poul Sverrild

Pr. og hjemmesiden
Benny Riisager, Lars Bo Henriksen Dan Olsen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion
Hans Chr. Thomsen (Adresse: Kløverprisvej 7, tlf: 3675 9947. e-mail: hctka@mail.dk), Per E. Hansen, Jette Randal-Lund, Poul Sverrild

Leder af Historiens Hus
Poul Sverrild deltager i bestyrelsesmoderne og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale

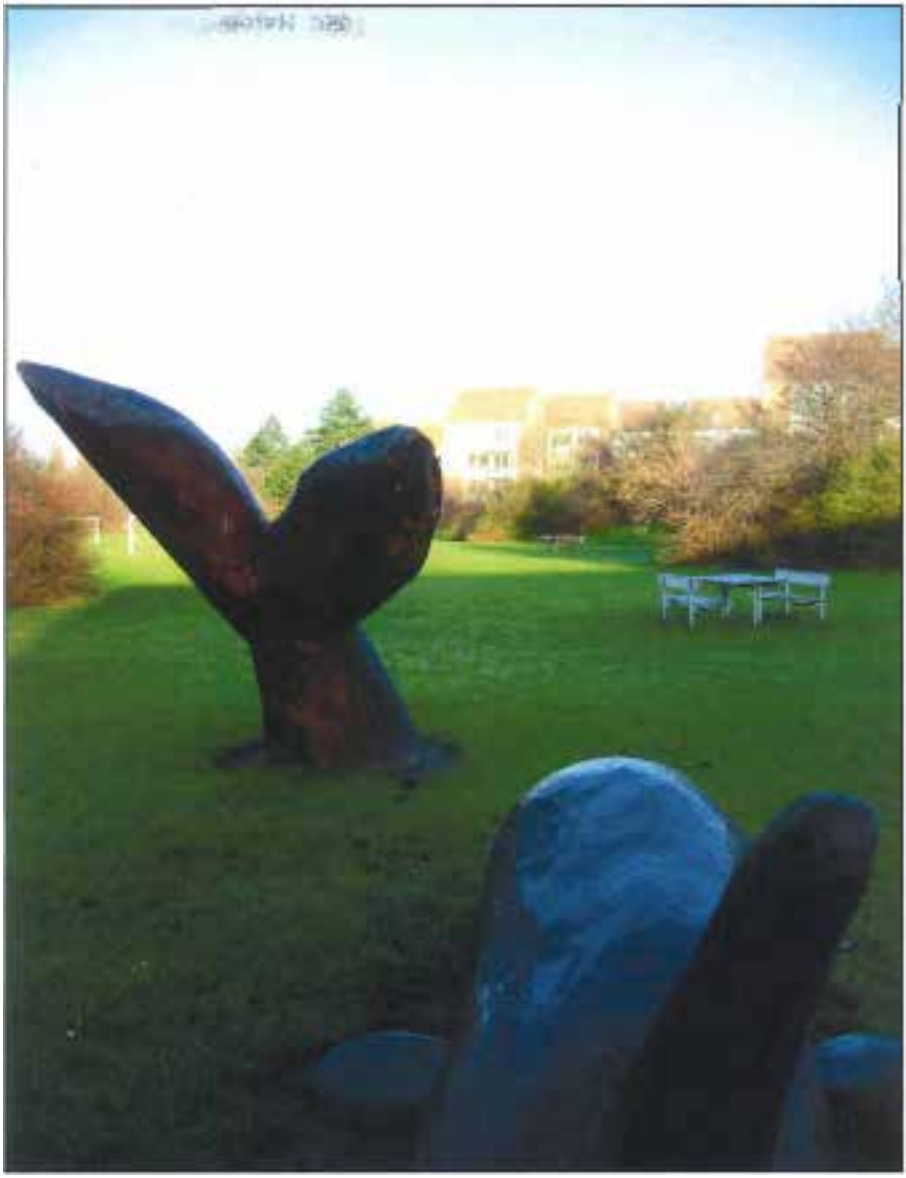

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

Indhold

Forord .....s 3
De tidligere lokalhistorikere af Hans Chr. Thomsen .....s 4
Fra Lokalhistorie til Historiens Hus af Poul Sverrild .....s. 10
Et lokalhistorisk projekt af Lisbeth Magnussen .....s 36
Et kvart århundrede på tryk af Hans Chr. Thomsens .....s 43
Rytterskolen af Hans Chr. Thomsen .....s 52
Er der fremtid i fortiden af Ole Asbjørn .....s 60
Lokalhistorisk Selskabets bestyrelse 1983-2007 .....s 62

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 3647 3444
e-mail: vidovrerytterskole@mail.tele.dk
www:citccenterdk/ rytterskolen
&
Historiens Hus
Alarmpladsen 3, .Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 3649 0030
e-mail lokalarkiv@hvidovre.dk

Redakrion: Hans Chr. 1110msen ansv.,(adresse: Kløverprisvej 7, tlf: 3675 9947. e-mail:
hctka@mail.dk), Poul Sverril d,JetteRandal-1.und, Per . Hansen
Layout Hans Chr. Thomsen
For-og bagsidefoto: Hans Chr. Thomsen
Trykt i 500 eksemplarer

Forord

I år har bladet 25 års jubilæum, og i den anledning har vi lavet dette særnummer om Lokalhistorien i Hvidovre.

Vi lægger ud med en artikel om to lokalhistorikere, der beskæftigede sig med Hvidovre før vi k om til. Så er der en artikel om Arkivet, en om et lokalhistorisk beskæftigelsesprojekt, og to om henholdsvis bladet og Rytterskolen. Nummeret run des af med nogle tanker om fremtiden.

I de 25 år er der - ud over ca. 2.300 sider i bladet - udkommet en stribe bøger og hæfter - omkring 30 titler, lavet fire film, og leveret små hundrede artikler til Hvidovre Avis.

Der er givet bidrag til ændringer af bybilledet - Historien i Gaden, flytningen af mindestenen for modstandens ofre under besættelsen til Rytterskolen og placeringen af statuen En Moder samme-steds.

Der har været Rytterskoledage i 1990erne, kæmpearrangementer i andledning af 50-og 60året for befrielsen, festlige dage omkring hangarerne i Avedøre med flere tusind mennesker, tiltag omkring Vestvold en, egnsspil, og sidst ankommet er projektet med Hvidovre som kultuarvskommune.

Det har været flotte og fine 25 år. Så hvis vi er glade i 2007, så er vi selv ude om det.

Som fornanden, Ole Asbjørn, siger sidst i bladet, så er der fremtid i fortiden - måtte de kommende 25 år give ham ret og vise samme høje aktivitetsniveau som de foregående.

Redaktionen

De tidligere lokalhistorikere

Hans Chr. Thomsen

For nu at få også det med her i jubilæumsåret, så blev d er faktisk lavet lokalhistorie før Arkivet, Selskabet og Bladet her så dagens lys. Og rigtigt meget endda. Flere forskellige har bidraget, men to giv er su verænt alle andre baghjul - Bent Zinglersen (1927 -ca. 2005) og Ernst Andersen (1903-1976). Bent Zinglersen var journalist og skrev til en lang række blade. Alene til H vidovre Avis leverede han op ankring 100 artikler om gårde, vejnavne, kirken, præster, sprittere, kriminelle, krigen, Avedørelejren m.m.

Sammenlignet hermed var Ernst Andersen en kontrastfigur. Han indsamlede oplysninger m kommunen gennem det meste af sit liv, men stort set uden nogensinde at få noget offentliggjort. Undtagelsen var den smule man kan bese i en publikation som kommunalbestyrelsen udgav til nye borgere i kommunen. Velkommen til Hvidovre" hedder den og Ernst Andersen skrev et par sider i den under titlen "Træk af Hvidovres historie". Da Lokalhistorisk Selskab blev dannet deltog han ikke i d ets aktiviteter. Han havde nok i sine egne små ar kiv kasser, s an han engang sagde til Selskabets første formand, Jens Kristensen. Ernst Andersen var en lukket mand med en lidt knudret håndskrift. Men flittig v ar han - 2 hyldemeter og 18 arkiv kasser står der i dag efter han1 i Historiens Hus.

Bent Zinglersen

Bent Zinglersen voksed e op på Strandbcwej og Hvidovre Strandvej i mellemkrigstiden og døde på plejehjemmet Krogstenshave lidt inde i dette århundrede. Her imellem boede han forskellige steder i København og skrev som free

lance journalist til københavneraviserne og til lokalbladene omkring storbyen - Hvidovre, Valby, Amager, Brønshøj-Husum - og han leverede også til så forskellige blade som Bilisten, Estatnyt, Estattidende, Skole og Fritid, Dansk Jernbaneblad, det argentinske blad Nord og Syd og Jord og Beton - som han også lavede krydsord til i gennem 20 år. Som forfatter udgav han 22 bøger heriblandt mange med lokalhistoriske københavnske emner - 'Vesterbros Passage", Københavns havne", " Københavnske gadenavnes historie", Københavnske monumenter og mindesmærker, " Københavner liv - der blev borte", " Skaal København", " Endnu en skaal København", "Lad os mindes Johannes". Her skal bare gives et par korte smagsprøver på stil og emner i de kortere af hans artikler og så ellers henvise til hans privatarkiv i Historiens Hus.

Først et lille ekspressionistisk udpluk fra en artikel til Hvidovre avis i 1979, hvor en gåtur benyttes til at beskriv e en lokalitet. Den er baseret på læsningen af proletar-forfatteren Harald Her dals erindringer fra mellem krigstid en. Forfatteren boede ifølge Zinglersen en lang trøstesløs vinter ved Hvidovre Strand i sin ungdon. Herdal havde en aften mistet orienteringen på Gl. Køge Landevej og Zinglersen skriver: " Han gik og gik -og standsede nu og da for at prøve at finde ud af mørket, hvor langt han var nået. Ikke et menneskemødte han, ikke

en bil. Sådan henlå Køgevejen an aftenen anno1924 -i vinterhalvåret vel at mærke. Han så lidt lysskærf ra et hus nu og da -ja der var lidt bebyggelse ankring Østergårds Alle, fortæller et datidens kort, men mange huse var der ikke mellem Valby og F1askekroen."

Og Bent Zinglersen fortsætter artiklen ved at overlade ordet til Herdal selv: "Endelig, endelig drejede jeg opad vejen, nedad den næste, trådte i de store sne- og vandpytter, ligeglad, ligeglad, ligeglad, nåede jeg det lille hus, lukkede mig ind, mærkede ikke kulden, hav de glemt hvordan jeg hav de holdt mig oppe ved tanken på at tænde 01nen, blive varm,være inde ... " Området ved Stranden kendte Zinglersen fra sin opvækst, og mørket var ham heller ikke ubekendt - hverken det ved stranden eller det i hans liv. Mange af Zinglersens lokalhistoriske artikler blev skrevet under pseudonymet Jacob Danefæ. De var vidt forskellige i om fang og indhold. Det normale var hans større tematiske artikler om gårde, vejnavne, krigen, personer m.m. Men han fandt også småhistorier med en lidt eksotisk vinkel, som når han fortalte, hvor -dan sognerådsformand Arnold Nielsen (1929 - 42) i sin tid løste sit transportproblem frem og tilbage til forbundskontoret i København, ved at anskaffe sig en hest og en lille hestevogn. Eller når han fyrede en anekdoteagtig artikel af an Storm P. Her et udpluk: "Ude ved Harrestrupåen malede Storm P sit første landskabs

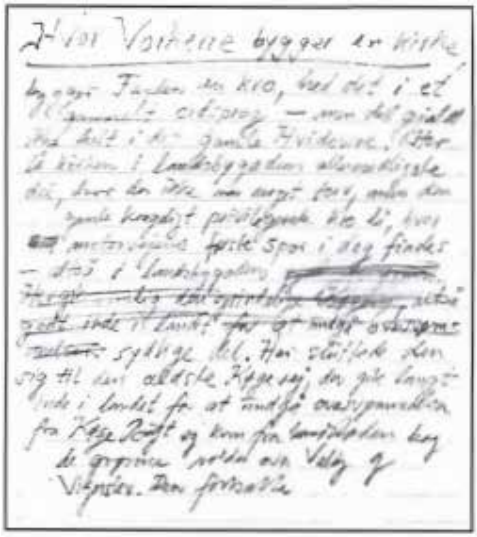

billede, og det mærkelige skete mange år efter, at en tjener på et til fældigt værtshus på Vester bro fortalte ham, at han hos en marskandiser havde set et billederned hans signatur. Storm P. fik forretningens adresse og ilede derhen og genså sit kunstværkmedmotiv af egnen ved Flaskekroen. Det var synd at sige, amarskandiseren påskønede d ette sjældne klenodium, for han havde hæftet en seddel på det, hvorpå der stod: ”Oliemaleri - håndmalet - kan vaskes, 15 kr.” Efter Bent Zinglers død blev hans samling af artikler og udklip overgivet til arkivet i Historiens Hus, hvor de i et to-måneders forløb blev ordnet og katalogiseret af historiestuderende Randi Romerdal Christensen. 34 arkivkasserfylder hans artikler og diverse udklip. De kan nu samlet studeres eller bruges som springbræt til videre forskning i Hvid-01res lokalhistone.

Ernst Andersen

Ernst Andersen er noget der kunne ligne Hvidovres første lokalhistoriske ar kiv ar. Han ville også gerne haveværet kommunens første historiker. Det blev han ikke. Det vender vi tilbage til. Han er barnefødt i Hvidovre og voksede op i et lille hus i Hvidovregade 3. I 1922 blev han ansat som kommunens første elev, og sognerådets forhandlingsprotokol i mellemkrigstiden blev for en stor del ført af ham. Han sluttede sin kommunale karriere som fuldmægtig i 1970. Efter hans død blev hans

efterladte papirer overdraget til Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv. Her blev de ordnet og registreret, og efter et halvt års arbejde forelå de tilgængeligt i 18 systematisk ordnede kasser spæk ket med oplysninger om gårde, gårdbrande, brandslukninger, om fal dne soldater, om storlockouten i 1899, om venskabsbyer, kloakering, fattigkasser, koleraepedimi mindesmærker, ol tidsminder, kulturråd, mælkeforpagtning, skøder, matrikelnumre, politikere, sognerådsmedlemmer osv. osv.

Når Ernst Andersens privatarkiv i dag udgør en slagsrygrad i Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv hænger det ikke bare sammen med dets omfang - der er 190 læg i de 18 kasser. Det skyldes også at han havde adgang til kommunale arkivalier, san i dag er forsvundet, og han var et samtidsvidne. Når hans liv i lokalhistorisk sammenhæng alligevel fik et tragisk forløb hænger det sammen med, at han aldrig fik offentliggjort noget. Undtagelsen er -som nævnt -et par sider i en kommunalpublikation, som bød nye borgere velkommen til kommunen. Han var meget omhyggelig og detaljeret, som her: " Hvidovre sogn omfattede indtil 31. december 1900: Valby, V i gerslev, Kongens Enghave, og Damhussøen (med bagsøen) foruden det nuv. Hvidovre. Således lå store dele af " Carlsberg" , hele Vestre Kirkegård og Skandiagade i Hvidovre sogn. I 1898 betalte de på Gamle og Ny Carlsberg, som var skattesat und er denne adresse, lige ved 28.000 kr. i, hvad vi nu kalder personlig kommuneskat. Det var 45 pct. af

hele skatten i Valby." At han gerne ville anerkendes som historiker er der ingen tvivl om. Han brugte en stor del af sit fritidsliv på studier og omsatte dem også til et manuskript. Meningen var så, at det skulle udgives som Hvidovres historie, og han ansøgte der for komunalbestyrelsen om en bevilling på 100.000 kr. til projektet. Den daværende borgmester Svend Aagesen læste hans arbejde 'in ed interesse", som han skrev til Ernst Andersen, men fandt d et alligevel ikke interessant nok. For Ernst Andersen var det en hjertesag, der blev forkastet med det svar, ogi frustration brændte han store dele af sit arkiv. Om hans manuskript til en bog siger kommunens arkivar, Poul Sverrild, at den med professionelt hjælp og udgivelse kunne have bragt lokalhistorien en generation længere frem i historieskrivningen.

Forrige side: Ernst Adersens fødehjem i Hvidovregade 3. Hæftet til hans ud kast til Hvidovres historie ses nederst i billedet. Denne side: Ems! Andersens arkiv i Historiens Hus på 18 arkivkasser med merl 190 læg.

Fra Lokalhistorie til Historiens Hus

Poul Sverrild

Forestillingen om, at Hvidovre Kommune skulle have et lokalhistorisk arkiv, opstod i begyndelsen af 1970-erne. Ideen kom i Hvidovre fra bibliotekets ledelse og ikke - som så mange andre steder i landet - fra en gruppe lokalhistorisk sindede borgere. Det er et godt billede på, hvordan forstaden også mentalt adskil ler sig fra andre bytyper. Forestillingen om, at man kunne hore til og have en historie her, kom sent og meget anderledes end andre steder.

De tidlige spor

Der var imidlertid flere forskellige afsæt for ideen om at beskæftige sig med Hvidovres historie. Det ene afsæt var det lokale historiske. Her havde en enkelt person, Ernst Andersen (se også artiklen først i bladet), som var fuldmægtig på rådhuset og havde været an. sat ved kommunen siden sin elevtid i begyndelsen af 1920-erne, arbej det med Hvidovres historie på flere leder. 10 Ernst Andersen var født i et lille hus i Hvidovregade, og hans tilskyndelse til at kaste sin interesse på Hvidovres historie lå klart i, at han i sin levetid var vidne til, at det samfundd, han var vokset op i, bukkede helt under for forstadsudviklingen. Det var på to forskellige fronter, Ernst Andersen arbejdede. For det første samlede han kilder og oplysninger til ”den store Hvidovre-historie”. Det skete gennem årtier og resulterede i et stort privatarkiv, som også med årene kom til at rumme kommunale dokumenter, som på den l ed blev reddet fra kassation. Som lokalhistoriker arbejdede Ernst Andersen alene og uden kontakt til andre lokalhistorisk aktive, og hans arbejde bærer vidnesbyrd om, at det ikke er uproblematisk at arbejde som amatør, når man ikke har forbindelser til andre, som arbejder med samme emnekreds. Der kom en del vildskud sammen med det i øvrigt meget redeli-

ge og grundige arbejde, han udførte. For det andet arbejdede Ernst Andersen for et "Hvidovre Bymuseum". Med afsæt i protokol- og dokumentmateriale og enkelte genstande etablerede han en lille samling, som skulle være grundlaget for opbygningen af et lokalmuseum. Hvidovre Rytterskole var i en periode omkring 1960 central for etableringen af et museum, og sagen nåede så langt, at kommunalbestyrelsen vedtog at oprette det, og Carlsberg Bryggeri erklærede sig i 1963 parat til en større donation til fonnålet, men så gik sagen i sin moder uden, at jeg har kunnet se, hvad der reelt skete. Men næste gang, Rytterskolen kom i spil i midten af 1960-erne, var det som eventuelt musikbibliotek.

Hvidovre Rytterskole fungerede endnu som privat boligfor F1ida Budtz Müller, medens der blev lagt planer om anvendelse af skolen til både museum og musikbibliotek

Lokalhistoriske arkiver

Lokalhistoriske arkiver trækker rødderne tilbage til 1930-eme, hvor det første lokalarkiv blev grundlagt i Svendborg. Ideen bredte sig langsomt ud over landet, men med kommunalreformen i 1970 accelererede udviklingen. Nedlæggelsen af de små landkommuner førte de fleste steder til, at lokal befolkningen oprettede lokalarkiver for at sikre den lokale historie på lokale hænder. I løbet af 1970-erne forte det til, at landet blev dækket af et netværk af små arkiver, som efterhånden nænnede sig et antal på 400. De fleste arkiver var foreningsdrevne, nogle var museumstilknyttede, men en tredje stor gruppe var de bibliotekstilknyttede arkiver. Det skyldtes, at bibli-

Hvidovre Medborgerhus blev opført som nyt hovedbibliotek i pagt med tidens fremmeste idealer om plads til aktive borgere i begyndelsen af 1970-erne. Opførslen indvarslede en gylden tid for de kommunale kulturtilbud

oteksloven åbnede mulighed for, at lokalarkivaktiviteten blev tilskudsberettiget, når den var en del af bibliotekets tilbuds-vifte. Det var den store mulighed for et lokalhistorisk gennembrud i Hvidovre. Her stod man overfor at åbne landets største primær-kommunebibliotek i 1973, og de fysiske rammer var så store, at der var mulighed for at give god plads for et lokalarkiv i den høje kælder.

Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv

I 1972 blev der indkaldt interesserede borgere til at arbejde med, hvad arkivet kulle rumme og arbejde med. Man gik til opgaven helt uden om Ernst Andersens tidligere arbejder - hvad der ikke u naturligt medførte en voldsom bitterhed fra hans side. Han var i øvrigt på samme tid blevet skuffet af kommunal bestyrelsen, som ikke -ville bidrage til finansieringen af udgivelsen af hans storværk om Hvidovre. I parentes førte det til, at Ernst Andersen brændte halvdelen af sine samlinger. I vinteren 1972-73 arbejdede en række borgergrupper med indsamling af erindringer i form af interviews, der blev registeret gamle fotos og der arbejdedes med gamle topografiske kort. Arbejdsgruppeme var præget af, at initiativet kom oppefra, så kun en enkel t kom til at fungere optimalt. Det betød, at den arkivetablering, som biblioteket

Med arkivar H. O.Nordlund i spidse blev der ennem1970-eme gjort meget for
at stimulere særligt interesseredes interesse for lokalhistorien i form af arbejdsgmpper.
Her besøg af landsarkivar Harald Jorgensen i 1979.

havde besluttet sig for, ikke kom til at ske på folkelige præmisser som så mange andre steder. Biblioteket besluttede derefter, at arkivet skulle have en proffessionel struktur med en ansat arkivar, og det blev på flere leder afgørende for arkivets fremtidige ud-vikling. I 1974 ansattebiblioteket den netop pensionerede kontorchef fra Matrikeldirektoratet, H.O.Nordlund, som arkivar i en halvtids stilling. Beslutningen kan tolkes på flere leder, på den en side var det fremsynet, at der overhove det blev s at midler af til professionelt arbejde med den lokale kulturhistorie , men på den anden side var det lige så karakteristisk snæversynet, at man man ansatte en arkivleder på halv tid samtidig med, at det nye bibliotek blev fyldt med en række nye a delinger og en hærskare af nyansatte bibliotekarer. Den halvhjertethed overfor lokalarkivsagen, som kan aflæses i normeringen, kom til at præge holdningen til det lokal historiske arbejde i Hvidovre i årti er fremover.

De første år

I kølvandet på den professionelle bemanding af arkivet opløste s den ny organiserede folkelige mobilisering omkring lokalhistorien lige så stille. Til

Lokalhistotisk Selskabs arrangementer i mødelokale A på Medborgerhuset blev hurtigt til tilløbsstykker med omkring 70 deltagere som normen. Her et arrangement med Bent Zinglersen og Palle Voght og Jens KristBnsen som indleder.

gengæld gik det godt på arkivet, hvor Nordlund sammen med stadsbibliotekar Eva Raae Schultz fik sat grundlæggende skik på samlinger og indsamling, og ikke mindst fik sørget for en fortrin lig kortsamling. Sideløbende begyndte Nordlund arbejdet med at skabe grundlag for udgivelser om Hvidovre. Lokalhistorisk J\rkiv blev organisatorisk placeret i Kontaktafdelingen, hvis dynamiske leder, Ole Høfft, i disse år sikrede en udviklingsorienteret ramme omkring arkivets virksom hed. Det blev til den første guldalder for arkivet, hvor Nordlund i løbet af få år fik

Kultursekretær Ole Hofft var bagmand for mange andre kulturnyskabelser er og - aktiviteter end de lokalhistoriske

lagt en stil med udgivelse af gamle foto s som postkort, en bog om en af kommunens største gårde , Beringgård, en bog om vej navne i kommunen og en historien bag de københavn ske indlemmelser af Valby og Vigerslev i 1901. Sideløbende sørgede Ole Hofft for, at der blev produceret professionelle film af både samtidshistorisk og historiske

Endnu i 1980-erne lignede Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv prototypeten på et lokalhistorisk arkiv i n museumsløs kommune.
Enkelte spredte museumsgenstande udtillede arkivalier i montrer, læsesal sammen med magasinet og placeret i en kælder.

indhold. Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv deltog i de år både i den landsdækkende indsamling af foreningsarkiver og i kampagnen for indsamling af gamle fotos.

Folkelig optur -Arkivets nedtur

Den voksende samfundskrise gennem 1970-erne med tilhørende arbejdsløshed kom til at berøre lokalarkivet både positivt og negativt omkring 1980. På positivsiden fik arkivet tilført faglig velkvalificeret arbejdskraft, idet historikeren Birger Thomsen som projektansat på arkivet i et lille år fik skabt en grundig guide til Landsarkivets arkivalier vedrørende Hvidovre. Det blev et hjælpemiddel, som ethvert lokalarkiv dengang kunne misunde Hvidovre På negativsiden betød arbejdsløsheden, at bibliotekarforbundet lagde et stadig stærkere pres på stadsbibliotekaren, som nu hed Dan Heinsen, for, at han skulle skille sig af med den aldrende Nordlund og lade han1 erstatte af en bibliotekar, så beskæftigelsen af de ansatte bibliotekarer ved Hvidovre Kommunes Biblioteker kunne fastholdes Under denne proces, som strakte sig over nogle år, fik arkivet endelig en 16 rigtig folkelig opbakning gennem stiftelsen af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Det skete i 1979, hvor Jens Kristensen blev valgt til selskabets første formand Selskabet nåede hurtigt op på flere end 300 medlem mer og stod for nyskabende aktiviteter som for eksempel en lokalhistorisk lørdag på Medborgerhuset, hvor mange Hvidovreborgere aktivt d eltog som workshop-deltagere H.O.Nordlund kunne i 1982 ikke længere stå for presset fra Bibliotekarforbundet og sagde ikke uden bitterhed sin stilling op. Hvidovre Lokalhistoriske Selskab forsøgte at blande sig i problematikken om nybesættelsen af stillingen som arkivar, men kom aldrig i dialog med biblioteksledelsen, hvis strategi var klar Biblioteksledelsen besluttede sig for at overføre lokalarkivet fra bibliotekets Kontaktafdeling til Oplysningsafdelingen i forbindelse med, at arkivarstillingen blev besat med bibliotekar Stinna G. Madsen fra denne afdeling Ulemperne ved at få en arkivleder i en delt stilling på biblioteket viste sig meget hurtigt, idet arkivfunktionen let blev til buffer i løsningen af opgaverne i den store afdeling i forbindelse med syg

dom og lignende. Under de forhold var det begrænset, hvad Stinna G. Madsen kunne tage af nye initiativer, men arkivets basisdrift nød godt af at blive varetaget af en leder med rødder i biblioteksverdenen. Under de fortsatte nedskæringer i begyndelsen af 1980-erne blev arkivlederstillingen først halveret til en kvart stilling, og siden overtog stadsbibliotekaren selv funktionen i en kort periode. Det u holdbare heri var evident for de fleste, som havde blot lidt føling med, hvad der var påkrævet for, at arbejdet m ed den lokale historie kunne overleve

Lokalhistorisk Projekt

En ny positiv udvikling i det lokalhistoriske arbejde måtte altså komme udefra i en situation, hvor biblioteket var mest optaget af at fastholde de ydelser, væsenet opfattede som sine kærneydelser - og hertil hørte lokalhistorien helt klart ikke. Den nye udviklingsmuligl1ed kom fra socialforvaltningen, som i 1984 be-

sluttede at iværksætte et erinringsindsamlingspojekt med fokus på Hvidovre i 1920-erne og 1930-erne. Inspirationen kom fra Svendborg. Med bibliotekets kontaktafdeling som mellemled og Lokalhistorisk Selskabs formand som aktiv medvirkende blev socialforvaltningens ide til virkelighed. Projektet startede i januar 1984, hvor jeg blev ansat som leder for fem unge arbejdsløse og en voksen projektmedarbejder. Jeg kom fra en uddannelsesstilling på Rigsarkivet, hvor jeg efter afsluttet magisterkonferens i historie havde arbejdet i knap to år.

Lokalhistorisk Projekt, som virksomhedens navn meget præcist blev, kom med denne konstruktion og med sin

Projektleder Lisbeth Magnussen stod i spidsen for et bredt anlagt erinringsindsamlingsprojekt om de almennyttige bebyggelser første år i Hvidovre. Lokalhistorisk Projekts materialer har gennem årene været benyttet til forskellige undersøgelser.

fysiske placering på Sønderkærskolen til at virke helt uden sammenhæng med Lokalhistorisk Arkiv på biblioteket. Projektet lå administrativt og politisk under socialforvaltningen og referere de til Arbejdsmarkedssekretariatet, som leverede projektets arbejdskraft. Det havde på alle leder været det naturlige, at projektet havde været knyttet til arkivet, hvor de indsamlede materialer, interviewes, fotos og arkivalier alligevel skulle ende, men det var vist hverken biblioteket eller Lokalhistorisk Selskab interesseret i. Lokalhistorisk Selskabs formand Jens Kristensen havde - nok mere som lokalpolitiker end som selskabsformand - fået en slags tilsynsrolle med projektet, og det betød, at Lokalhistorisk Selskab og Lokalhistorisk Projekt kom til at trække på samme hammel. Det stillede Lokalhistorisk Arkiv i en noget akavet situation, og Lokalhistorisk Projekts blotte eksistens betød indirekte, at der i en periode ikke var noget udviklingspotentiale tilbage omkring Lokalhistorisk Arkiv. Det lå efter et p ar år i luften, at der skulle nyorganiseres på det lokalhistoriske område, og i efteråret 1985 besluttede biblioteket at slå stillingen som arkivleder på halv tid op, og nu som en akademisk stilling. Med min ansættelse som arkivleder blev der åbnet mulighed for at slå det lokalhistoriske projekt sammen med arkivet, og i 1986 flyttede rojektet ind i arkivets lokaler.

Arkivet fri af biblioteket

Den nye udvikling blev mulig, da der var kommet ny ledelse på biblioteket i december 1985. Stadsbibliotekar Michael Joen Jacobsen var åben for at lade Lokalhistorisk arkiv udvikle sig i overensstemmelse med det potentiale, der begyndte at vise sig i en kommune, som aldrig før havde ofret kulturhistorien nogen særlig opmærksomhed. Efter lidt skærmydsler med bibliotekets tillidsmandsinstitution blev stillingen som arkivleder opnormeret til fuld tid, og derefter blev lokalarkivet adskilt fra Oplysningsafdelingen på biblioteket, hvor arkivet hele tiden havde været en fremmed fugl. Herefter var Lokalhistorisk Arkiv sin egen afdeling- den mindste på biblioteket -med fuld råderet over eget budget men uden støtte fra de rutiner, som de gamle biblioteksafdelinger naturligvis beherskede. Under denne proces blev lokalhistorisk

Projekt aflivet af arbejdsmarkedssekretariatet, som skiftede strategi overfor unge arbejdsløse. Et nyt skifæ i biblioteksledelsen og en strukturændring, som adskilte kulturforvaltningen fra biblioteket betød, at Lokalhistorisk Arkiv blev til en selvstændig kommunal institution med reference til forvaltningsledelsen. Status omkring 1990 var, at arkivet havde en nonnering på en arkivlederstilling, men derudover var det arbejdsplads for et skiftende antal jobtræningspersoner.

Udadvendt lokalhistorisk virksomhed

Arkivets besøgstal på den lille læsesal lå ret stabilt mellem 500 og 700, og afleveringernes antal var i reglen mellem 125 og 150 årligt. Det var helt tilfredsstillende i forhold til de ressourcer , som var sat af, og skal også ses i lyset af arkivets både stigende og meget eksperimenterende formidlingsvirksomhed, som betød, at et langt større antal hvidovreborgere mødte arkivets personale og produkter udenfor arkivets rammer, til udstillinger, foredrag, møder, radioudsendelser, egnsspil, filmforevisninger, bogudgivelser osv. Med Lokalhistorisk Selskabs placering på Rytterskolen efter dennes istandsættelse og ibrugtagning som kulturhistorisk forenings- og udstillingshus blev der udviklet nye initiativer. Årlige "Rytterskoledage" hvor lok
alhi

Med afholdelsen af en række Rytterskoledage i 1990-erne i et samarbejde mellem selskabet og lokalhistorisk arkiv fik lokalhistorien
kontakt med nye brugergrupper. Jens Kristensen
på kirkegårdsrundvisning. Skikken tages efter en pause op igen i september 2007.

stories kom i spil i en markedsform, og hvor mange hundrede af Hvidovres borgere oplevede, at kulturhistorien også spillede en rolle i deres kommune, var en indlysende succes. Her mødte borgerne ikke blot Hvidovres egen historie, men også historiske temaer, som ikke var lokalt aktuelle.

Et foreningsblad blev det også til som basis for meddelelsesvirksomheden mellem selskabet og borgerne. Bladet "Hvidovre Lokalhistorie" (se også Bladet i 25 år) startede i selskabets regi og helt uden om arkivet tilbage i 1982. Dets eksistens skyldtes lidt af en tilfældighed, idet det var Rigsarkivets forventning til mig som medarbejder, at jeg havde redaktionsansvar for et eller andet fagligt blad. Da det ikke lige var tilfældet, måtte jeg altså starte et, og det blev så "Hvidovre Lokalhistorie". Bladet udkom uregelmæssigt, til der blev mulighed for at lægge arbejdet i Lokalhistorisk Projekt. Her stabiliserede projektleder Lisbeth Magnussen over en periode bladets udgivelse frem til Lokalhistorisk Projekts opløsning. Herefter gled redaktionen over til arkivet, hvor Hans Chr. Thomsen, som medarbejder ved Lokalhistorisk Arkiv blev redaktør og over et par år spræng te den gamle indholdsform og genfødte bladet i en form, som skabte både debat og respekt. En overgang blev der talt en del om en grundejerforening, som meldte sig ud af Lokalhistorisk Selskab, fordi bladet tillod sig at beskæftige sig med en landsforræder med lokal tilknytning, som havde skrevet sine erindringer!

Teater

Siden Lokalhistorisk Projekt deltog i det første egnsspil "Kampen om

Vestvolden" i 1986, har Lokalhistorisk Arkiv været medvirkende til de lokalhistoriske egnsteaterforestillinger. Opgaven er ydermere skrevet ind i den gældende kulturpolitik som en samarbejdsopgave mellem Teater Vestvolden og Lokalhistorisk Arkiv.
Med et egnsspil hvert tredje år er det efterhånden blevet til en hel serie, hvor centrale aspekter af Hvidovres historie er blevet professionelt dramatiseret og opført til stor begejstring for mange tusinde Hvidovre-borgere. Senest har vi formidlet en egnsteatertilgang, som i forsommeren smeltede cirkus, teater og kulturhistorie sammen i en farverig forestilling i det cirkustelt som Historiens Hus nu også råder over.

I et tæt samarbejde med Teater Vestvolden fik arkivet en vigtig rolle omkring gennemførelsen af en hel række egnsspil, hvoraf den mest spektakulære succes var stykket "Rødder Rak og Reformister", som i 1993 trak omkring 3.000 begejstrede tilskuere til et drama om udskiftningen i Hvidovre. Omkring plakaten fra venstre viceborgmester Finn Jensen, arkivleder Poul Sverrild og teaterleder Birgit Gad.

Bøger Den spæde udgivelsestradition, som grundlaget var blevet lagt til i slutningen af 1970-erne blev i midten af 1980- erne fulgt op først af Lokalhistorisk Projekts fire bind om livet i Hvidov1-e i 1920-erne og 1930-erne og dernæst af udgivelsen af "Lysthusbeboerne" i 1988.
Med Hans Christian Thomsens ansættelse ved arkivet i 1989 åbnedes der m ulighed for en fortsat udvikling af historieskrivningen. Fraværet af ældre udgivelser om Hvidovres historie var altid oplevet som et problem, som medførte et indtryk af, at Hvidovre ikke havde en historie. På den anden side viste fraværet sig som en styrke nu, hvor udgivelserne skulle komme.
Den jomfruelige jord gav: rig mulighed for, at Hans Chr. Thomsen med afsæt i arkivet kunne arbejde med nye tilgange til historien.
Med bogen "Avedøre på Skillevejen" tog Lokalhistorisk Arkiv for første gang fat på en enkeltudgivelse om Hvidovres nye bydel, Avedøre, som var kommet til i 1974. Bogens ramme er foreningshistorie, men den benytter foreningerne til at fortælle den centrale historie om Avedøres udvik-

ling i første halvdel af Det tyvende århundrede. Senere er det blevet til yderligere to foreningshistorier, hvor Hans Christian Thomsen har raffineret tilgangen, men holdt fast ved den "lille" histories potentiale som forståelsesramme for den "store" historie. Hans Christian Thomsens arbejde med periodens historie kulminerede med "Klondike uden revolvere" fra 2002, hvor Hvidovres ikke mindst politiske historie i de tumultariske år i 1920-erne blev skrevet. Som fællesprojekt skrev Hans Christian Thomsen og j eg i 1997 bogen "52 historier fra

Hvidovre", hvor vi samlede op på de mange historier, som den lokale his1Drie er så rig på, og som er så formidlingsegnede. Bogprojektet var på flere leder en forudsætning for det senere formidlingsprojekt "Historien i Gaden".

Udstillinger

.Arkivets deltagelse i den store kulturhistoriske udstillingssatsning i Kulturby 96: "Rejse mod lys og luft", som blev til i et samarbejde mellem museer og udvalgte arkiver i Københavns Amt kom i den forbindelse til at blive en murbrækker i forholdet til amtets museer, ikke mindst Søllerød Museum og Amtsmuseumsrådet, som drev en slags museum med basis i Albertslund. I øvrigt kunne arkivet kun gennemføre ovennævnte udstilling og en række andre udstillinger ikke mindst på Rytterskolen, hvor gruppen af frivillige medarbejdere "kulturisterne" var en nødvendig hjælp til både etablering og drift.

Besættelsen

Omkring 50-året for Danmarks Befriel-

se var Lokalhistorisk Arkiv initiativtager til flytningen af monumentet for Hvidovres faldne fra modstandskampen fra den oversete placering nord for Medborgerhuset til hjørnet af Hvidovrevej og Præstemosen. Tidens fokus på besættelsestidens historie bidrog Hans Christian Thomsen til ved produktionen af en film om den lokale modstandsmand Helge Wiese og ved udgivelsen af bogen "Hvidovrekompagniet". Filmvejen havde arkivet i øvrigt allerede tiltrådt tidligere, da Hans Christian Thomsen lavede portræt.filmen "I Jens tid" om Jens Kristensen. Filmen tematiserer den engagerede tilflytterr, som uden formelle kompetancer som adgangskort ender med at præge kommunens ud vikling på en række områder gennem lokalpolitisk virksomhed.

Nye ressourcer nye opgaver I foråret 1997 fik arkivet mulighed for at få tilført længe efterspurgte personaleressourcer, og Birte Gerdes påtog sig i årene herefter stadig flere af arkivets

læsesalsfunktioner ved siden af registreringsopgaver og løbende administrative opgaver. Nom1eringen af en stilling som arkivasisstent frigjorde kræfter til at tage fat på en række udadvendte opgaver, som pressede sig på.

Mest markant var arkivets rolle i forbindelse med udarbejdelsen af et Kommuneatlas for Hvidovre Kommune, som udkom i år 2000. Heri skulle kommunens kulturhistorisk værdifulde enkeltbygninger og helheder registreres, og det forudsatte naturligvis arkivets medvirken. Det samarbejde, som udvikledes med Teknisk Forvaltnings Planlægningsafdeling i forbindelse med processen, kom til at bane vej en for mere formaliserede forbindelser mellem arkivet og afdelingen, så arkivets mangeårige interesse for Hvidovres bebyggede miljø kunne endelig komme i frugtbar dialog med kommunens planlægningsmyndighed.

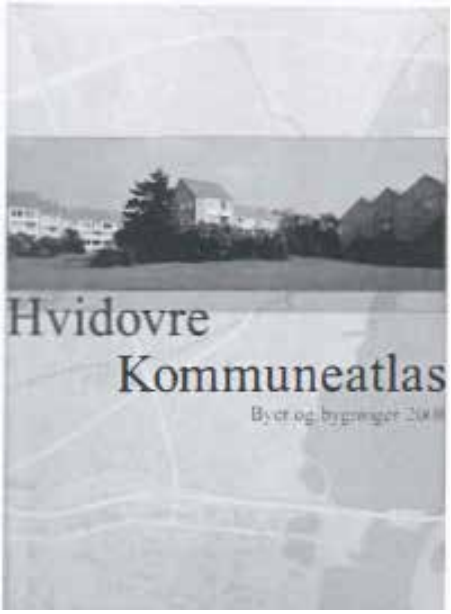

Historien i Gaden

Omkring 1998 blev "Historien i Gaden" udtænkt på Lokalhistorisk Arkiv i forbindelse med oplæg til en ny kulturpolitik i kommunen. Projektet tager afsæt i, at formidlingen af den lokale historie bør foregå så tæt på borgerne og de steder, hvor historierne er foregået, som muligt. Det handlede kort sagt om formidling i det offentlige rum. Det var erfaringerne fra et p ar årtiers formidlingsarbejde, hvor oplevelsen blandt andet var, at behovet for foredrag var helt umætteligt, som førte til konklusionen, at Hvidovres historie skulle forsøges formidlet på gadeniveau. Helt i tråd med denne tænkning var arkivet primus motor ved flytningen af monumentet over Hvidovres faldne under modstandskampen fra

dets diskrete placering på stien mellem Rådhus og Medborgerhus til den markante placering ved Rytterskolen i maj 2000.
"Historien i Gaden" fik stor opmærksomhed i fagkredse, idet det var helt nyt, at et lokalarkiv gik ud på en måde, som mere lignede museumsvirksomhed, og på en måde, som ingen museer havde vovet. Lige så meget var det selve det, at forstaden blev sat på det historiske landkort. Det blev et projekt, som har givet mange værdifulde erfaringer - både positive og negative. Projektet oplevede massiv medieomtale kulminerende med to forsider på dagbladet Politikens 2. sektion indenfor godt et år.
Den mest følelsesladede historie, som blev lanceret, var historien om brødrene Schou, som var i ildkamp med HIPO på Hvidovrevej. Mere iøjnefaldende blev historien på Avedøre Flyveplads, hvor der blev sat et fly op i skala 1:1, og i kølvandet kom etableringen af en godkendt start- og landingsbane på flyvepladsen. Det var en historie på gadeplan, som både gjorde borgerne klogere på deres omgivelser, og bidrog til at skabe en ny stor attraktion i Hvidovre.
Historien om idrættens betydning for socialiseringen af arbejderforstadens ungdom i efterkrigstiden blev en mere blandet succes.
Ideen var at markere Hvidovre Stadion som stedet, hvor arbejderungdommen sejrede. Historien om Hvidovres ungdom som sej rende i alle tænkelige idrætsgrene er i dag netop

Indvielsen af monumentet over brødrene Schouws ildkamp mod HIPO på Hvidovrevej var følelsesmæssigt en stor dag. Stenen afsløres af t. v. Jørgen Schouw og t.h. kulturudvalgsformand Milton Greiff Pedersen.

- en historie. Den tids præstationer kommer aldrig igen. Kombinationen af store årgange, Hvidovre som pionerkommune, et fantastisk forældreengagement, en solid foreningskultur og støt økonomisk fremgang bliver næppe Hvidovre til del igen på samme tid. Thorbjørn Laustens lysskulptur på opvisningsbanens sydvestlige lysmast er baseret på klubbens farver, men installationens indholdsmæssige betydning er næppe tilstedeværende for ret mange . Her passerede vi helt klart en abstraktionsgrænse med "Historien i Gaden", 28 og det er et af den slags projekter, som forst en sen eftertid vil kunne vurdere objektivt. "Historien i Gaden" har siden arbejdet på et mere konkret niveau.

Avedørelejren

30 års erfaringer med publikumskontakt og formidling fra Lokalhistorisk Arkiv førte til, at institutionen skiftede navn ved udflytningen til Avedørelejren i juni måned 2003. Ideen bag de lokalhistoriske arkiver var, at lokalhistorisk engagerede skulle benytte samlingerne

til at undersøge den lokale historie. Det kan meget vel være, at det var virkeligheden rundt omkring i landkommunerne, men det var ikke virkelighed i Hvidovre. Antallet af klassiske arkivgæster nåede aldrig over omkring 700 om året, og det var et lille mindretal i forhold til dem, som forbrugte lokalarkivets formidlingsydelser. Kort sagt var der mere efterspørgsel efter arkivets formidling end efter dets samlinger.

Havde vi skrevet 1980, da den erkendelsen opstod, ville den have ført til, at det var et moderne museum, Hvidovre ville arbejde for. Men der havde altid været en lokal politisk dagsorden, som hed, at et museum skulle vi i hvert tilfælde ikke have i Hvidovre. Det hang uden tvivl sammen med oplevelsen af lokalmuseer som noget dødt og fortidigt og noget, som havde fokus på den landbohistorie, som oplevedes så fjern i den udbyggede forstad.

Nu kom så en mulighed for at agere på erkendelsen i 2003, og svaret var at modernisere lokalarkivet i overensstemmelse med de behov erfaringerne havde vist os. I realiteten var skiftet

indledt, da Hvidovre Lokalarkiv som omtalt lancerede formidlingskonceptet ”Historien i Gaden”.

Med udflytningen til Avedørelejren blev det aktuelt at tænke nyt på flere leder. Navneskiftet til ”Historiens Hus Hvidovre” skulle symbolisere, at lokalhistorien havde udviklet sig voldsomt siden 1 970-erne. Verden havde også forandret sig, og historien var ikke længere en endegyldig sandhed. I Historiens Hus skulle der være plads til historie i bred forstand, både den folkelige og den professionelle. Derfor åbnede huset med en udstilling, som for en stor del skyldtes folkeligt arbejde, og som gav plads for et samarbejde mellem Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og det nye Avedøreselskabet. Der skulle også være plads til historierne, så historiefortælling for børn blev der også plads til i Hustoriens Hus første tid. Historiens Hus Hvidovre var i juni 2003 det første Historiens Hus i Dan

mark. Siden er der kommet Historiens Hus i både l\1i.ddelfart og Ringsted, og flere er på vej . De nye omgivelser og de nye flotte rammer i Avdørelejrens gamle officersmesse satte en ny dagsorden for lokalhistorisk arkiv. Pludselig sh.-ulle der leveres serier af rundvisninger i lejren, og Vestvolden blev også et område, der skulle formidles, ligesom Avedøre Flyveplads havde væi-et det siden 2002.

Cirkusmuseet

I Avedørelejren lå der allerede en kulturhistorisk institution i form af Grkusmuseet. Det var placeret i lej rens hovedbygning og rummede Nordeuropas største samling af cirkus- og artisthistoriske effekter og billeder.
Museet var selvejende i en konstruktion, hvor Københavns Arnt og Hvidovre Kommune betalte for driften. Museet var en spinkel konstruktion med en

minimal bemanding, så da Amtet trak sig ud efterlod det cirkusmuseet i økonomisk og driftsmæssigt uføre. I forbindelse med overlevelsesplanerne for museet blev det oplagt at etablere samdrift med Historiens Hus, der jo ikke bare var nabo, men også en kulturhistorisk institution. Samdrift indebar m uligheder for driftsgevinster på ledelse og administration, men en forudsætning var, at Cirkusmuseet fik ansat fagligt uddannet personale, hvilket blev en realitet i foråret 2004.

Det samlede personale ved Kutlturhistrisk Enheds to afdelingr, Historiens Hus og Cirk1tsmmeet, som det var sammensat i juni 2007. Fra venstre: Poul Sverrild, Erik Randa Lund, Tamara Chrapot, Lisbeth Hollensen, Birte Gerdes, Mikkel Knudsen, Betina Beck Galsklint, Randi Romerdah, Anja Olsen, Kitt Boding-Jensen, Signe Sparrenvohn

Kulturhistorisk Enhed

Historiens Hus blev nu en afdeling i Kul turhistorisk Enhed, som var fællesbetegnelsen for den institution, som rummede hele Hvidovre Kommrn1es indsats på det kulturhistoriske område. Hele arbejdet med at gøre cirkusmuseet til en kommunal institution og med at sikre en acceptabel drift kom i de næste år til at påvirke den lokale kulturhistoriske indsats fra Historiens Hus. Selv om der var blevet ansat to museumsinspektører, som i løbet af to år fik museets besøgstal til at vokse fra omkring 4.000 til 10.000, så krævede museets udviklingsplaner flere personalemæssige ressourcer, som måtte gå fra Historiens Hus. lkke mindst planerne om et oplevelsescenter i tilknytning til museet, som er baseret på ekstern finansiering på 8 nrillioner, stiller store krav. Historiens Hus rummer i dag hele Kulturhistorisk Enheds personale, og opgaverne
er organiseret, så de fleste varetager
opgaver i begge afdelinger. Men afdelingerne henvender sig til hvert sit publikum., og samdriften er ikke noget, vi skilter med.

Statsanerkendelsesansøgning

Da den samlede institutions ressourcer slet ikke modsvarer opgaverne, var det oplagt at søge yderligere finansiering udefra. Med amternes nedlæggelse var der kun staten tilbage som partner. Der var en eksisterende forestilling om, at Cirkusmuseet ville kunne få en statsanerkendelse som kulturl1istorisk museum, men det kunne Kulturarvsstyrelsen ved en forespørgsel meget hurtigt afvise

Derimod 1-.unne det i følge Kulturarvstyrelsen tænkes, at Historiens Hus kunne blive statsanerkendt som et lokalt kulturhistorisk museum på grund af sin særlige indsats omkring forstadsog byhistorien. På baggmnd af den melding gi.k Historiens Hus i gang med en ansøgning, som i juni 2005 blev godkendt af kommunalbestyrelsen og derpå indsendt til styrelsen. Siden er Historiens Hus blevet evalueret af styrelsen, og ansøgningen ligger i skrivende stund i kulturministeriets departement og afventer ministerens beslutning. Får Historiens Hus statsanerkendelsen, betyder det, at Lokalhistorisk Arkiv endegyldigt ophører som institution, men fortsætter sin virksomhed i fom1 af et utraditionelt museum.

Kulturarvskommune

Mange års indsats på formidlingsområdet og Historien i Gadens nytænkning bar frugt, da Kulturarvstyrelsen og fonden Rea1dania i februar 2006 udpegede fire kulturarvskommuner, og Hvidovre blev en af dem! Arbejdet med kulturarvskommuneprojektet ophører med udgangen af 2007, men resultaterne skulle gerne række mange år ud i fremtiden.)Ð korthed handler projektet "Kulturarv 2650" om at udvikle metoder til at arbejde med bevaring af industrisamfundets kulturarv. Resultatet skal blive synligt i den kommende Kom1mmeplan 2009, hvor det gerne skal være lykkedes at indarbejde en ny kulturarvstænkning i hele den kommununale planlægning.

En foreløbig konklusion

At Hvidovre fik et lokalhistorisk arkiv og ikke et museum var ikke kun et tilfælde, men havde også den baggrund, at lokal historie ikke var noget, som fyldte i så ungt et san1fund, som forstaden Hvidovre var i efterkrigstiden. Vi fik det lokalhistoriske arkiv i begyndelsen af 1 970-erne ligesom så mange andre kommuner, men de ydelser, borger

ne efterspurgte hørte nærmere hjemme i et museum. Lokalhistorisk Arkiv har gennem mere end ti år arbejdet med nye formidlingsfonner, som har bragt institutionen i nærmere slægtskab med museerne end arkiverne, men det skal ikke sløre, at netop vores store stykke er afsættet i arkivmaterialernes historier frem for et traditionelt museumsafsæt i genstande. Det har givet os mulighed for at være mere eksperimenterende og har sikret frie rammer omkring den kulturhistoriske tænkning. Ikke mindst har det givet mulighed for en kontakt til Hvidovres borgere, som har været og er helt central vor institution ens virke.

Hvis rejsen fra Hvidovre Kommunes Lokalhistoriske Arkiv til Historiens Hus Hvidovre fortsætter over i museet Historiens Huse Hvidovre, så er rejsen bevis på værdien af det arbejde, som arkivet har været ramme om. Uden arkivet - ingen historier, men for at give historierne liv, skal de ud blandt borgerne, og den opgave løses måske ikke bedst af et arkiv, men af et Historiens Hus.

Et Lokalhistorisk Projekt

Lisbeth Magnussen

For et par år siden arrangerede Poul Sverrild og jeg en lokal- og kulturhistorisk rund tur i Hvidovre for Handelshøj skolens Kunstforening. Vi havde lidt provokatorisk kaldt det "Kan man bo i Hvidovre?" og deltagerne var uhyre overraskede, ja nærmest overrumplede over, hvad de så og hørte. "Hvidovre bliver aldrig det samme igen" hørte jeg flere sige senere, med begejstring i stemmen - de havde slet ikke forestillet sig, at der kunne være så meget interessant i en forstadskommune! Sådan havde jeg det også selv, da jeg i 1985 blev ringet op af Arbejdsformidlingen og spurgt, om j eg ville have et job på noget der hed Lokalhistorisk Projekt i Hvidovre Kommune. Jeg havde på det tidspunkt boet en halv snes år i kommunens allernordligste del, og j eg mindes ikke nogensinde at have sat mine ben syd for Brostykkevej ! Den dag en fortalte mig, at Hvidovre havde 36 en havn, anede j eg det var løgn.)Ď en tid med stor akademikerarbejdsløshed var det et held for en kultursociolog som mi.g at få tilbudt et j ob. Og det blev til fire sp=dende og lærerige år, hvor jeg havde det privilegium dagligt at beskæftige mig med lokalhistorie og komme rundt i alle hjørner af kommunen og få en helt ny og anderledes identitetsfølelse, som næsten - men også l-un næsten - kan måle sig med at være født og opvokset i Hvidovre. Den viden og indsigt j eg fik i den lokale historie i de år, gav efterfølgende en god følelse af forankring og tilhørsforhold, som jeg nødigt ville have undværet. I det følgende vil jeg beskrive det projekt, som i ca fem år gav meningsfuldt arb ejde til unge arbejdsløse og som samtidig gav en gevaldig saltvandsindsprøjtning til det lokalhistoriske arbejde i Hvidovre.

Lokalhistorisk Projekt 1984-89

Lokalhistorisk Projekt var et beskæftigelsesprojekt for unge arbejdsløse. I en tid med høj ungdomsarbejdsløshed havde Hvidovre Kommune et helt unikt tilbud til 1mge, der ikke umiddelbart tænd te på mere traditionelle håndværksprojekter. En del af de unge ledige havde brug for at samle p oints til en uddannelsesplads eller ventede på en lære/praktikplads, og for dem var det fra 1984 en mulighed at blive ansat på et projekt, hvor opgaven var at indsamle, bearbejde og formidle lokalhistorisk materiale. Der var p lads til fem unge, som kunne være ansat i op til ni måneder. Det første projektforløb, der på mange leder havde karakter af et forsøgsforløb, handlede om Hvidovre i perioden 1 925-40 . Rammen var bestemt af, at der forelå en lokall1istorisk beskrivelse af lokalsamfundets udvikling frem til 1 925, og der var således et oplagt hul at fylde ud. Projektet gik i praksis ud på at indsamle dagliglivsdokumentation for perioden, og det skete i form af interviews med ældre medborgere, lån og affotografering af fotos og arkivalier og afsøgning af lokalpressen. Resultatet blev op mod 50 interviews, som i bearbejdet form og sammen med andet relevant materiale og billeder blev til fire bøger på i alt omkring 400 sider. Bøgene blev anvendt i historieundervisningen i kommunens skoler, og blev også solgt til interesserede borgere. Et nyt hold unge startede i begyndelsen af 1 985 med et tema om det sociale boligbyggeri 1 945-60. Netop denne type byggeri var den mest markante nyudvikling i kommunen i efterkrigstiden, og for nogle byggeriers vedkommende var der tale om spændende og nyskab ende arkitektur. Foruden at undersøge 50'ernes boligpolitik og arkitektur med et lokalt udgangspunkt, var det hensigten at fokusere på en mere socialhistorisk beskrivelse af levevilkårene for de familier, der i stort tal flyttede ind i de nye boliger. Kodeordene var således boligmiljø og hverdagslivshistorie, samtidig med, at det blev sat ind i en bredere historisk og san1ftmdsrnæssig ramme, for at perspektivere de lokale udviklingstræk. Det var noget af en udfordring for de unge ufaglærte at blive kastet ud i sådan en opgave! Efter et introduktionsforløb med udvalgte tekster, mundtlige oplæg, lokale film samt besøg på Arbejdermu

seets 50'er-udstilling, blev der arb ej det såvel teore tisk som p raktisk med fotografering, mørkekammerarbejde, interviewteknik, båndoptagerbetj ening og lyd-dias-teknik. Herefter kunne de unge så gå i gang med at tage kontakt til b eboere, der skulle inten1ewes - erindringsindsamlingen omfattede i alt 44 interviews. Relevante årgange af Hvidovre Avis blev set igennem, og der blev indsamlet materiale fra bl.a. kommunens byggesagskontor, diverse artikler fra eksemp eh1s arkitektfaglige tidsskrifter samt boligselskabernes arkiver. Samtlige 17 sociale boligbyggerier blev gennemfotograferet og ældre fotos, som var lånt hos arkitekter, beboere

Lokalhistorisk Projekt var et kommunalt beskæftigelsesprojektfor unge arbejdsløse, der blev startet i 1984 under lov om jobskabelse. I alt 35 unge var ansat i perioden 1984-89. Fra sommeren 1987 blev projektet integreret i Lokalhistorisk Arkiv, og i efteråret 1989 lukkede kommunen projektet. Poul Sverrild og Lisbeth Magnssen ses .fra venstre som hmholdvis 2 og 6. Stephano Gouzalez i midten kom senere på filmskolen.

og boligselskaber, blev affotograferet. Dernæst fulgte en meget intensiv periode med at bearbejde og redigere stoffet, som blev formidlet i artikler, radioudsendelser, et flot lyd-dias-show og en plancheudstilling.
Radioudsendelserne blev produceret efter henvendelse fra Hvidovre Nærradio, som kørte en udsendelsesrække med titlen "ældre fortæller". To af de unge fik til opgave at producere fem radioudsendelser a 30 min. under vej ledning af radiomedarbejderen. Der skulle udvælges egnede interviewklip, findes tidstypisk musik og formuleres speak, som skulle introducere emnet og interviewpersonerne for lytterne og kæde de enkelte dele af udsendelserne sammen. Den tekniske side af sagen, med sammenklipning og redigering, skulle de også selv stå for.
Som allerede nævnt blev der også produceret e t lyd-dias-show, hvis tilblivelse blev en både lærerig og kreativ proces. Efter et kort pilotprojekt (for at blive fortrolig med teknikken og de særlige virkemidler, der kendetegner et lyddias-show), kunne den egentlige produktion begynde. Mange billeder, både nye og gamle, skulle vælges ud og sættes i rækkefølge, tekstbilleder skulle designes, musik og interviewklip findes frem og billede- og lyd side skulle redigeres, således at den rette 'filmiske effekt' kunne opnås.
Det var en stor aften, da den færdige lyd-dias-serie endelig kunne vises for en større kreds, og hvor den mest markante arkitekt, Svenn Eske Kristensen (som bl.a. stod for parkbebyggelsen Bredsparken) var til sæde og kunne fortælle om visionerne og tankerne bag de almennyttige boliger i Hvidovre. Endnu et resultat af arbejdet med bo-

Citat fra ung i projektet:

"Jeg skal holde op nu, fordi jeg har fået en læreplads. Det har hjulpet mig til at kunne stå frem selv, fordi man har været ude at møde en masse mennesker, og når man sidder til en samtale hos den fremmede nye arbejdsgiver, så har man lettere ved at udtrykke sig, fordi det har man altså bare skullet her på projektet. Jeg er blevet lidt mere selvstændig, og så har det givet mig en masse arbejde med maskinskrivning, som jeg er blevet mere ferm til."

ligtemaet blev en plancheudstilling med titlen ”Oplevelser, udfordring, viden”, der i december 85 kunne ses på Hovedbiblioteket.

Formidling i fokus

I projekterne var formidlingen i centrum. Der skulle fren1stilles konkrete produkter og det var samtidig en motiverende faktor for nogle unge, for hvem det helst ikl(e skulle minde alt for meget om synlige bevis på arbejdsindsatsen. Her spillede det sikkert ind, at produkter ikke bare blev udsendt i projektets navn, men at den/de enkelte producenter fik n avn på produktet. Som daglige ledere havde Poul Sverrild og jeg den grundholdning, at de unge folkeskolen. Udgangspunktet var, at det var lysten, der skulle drive værket. Lysten og interessen for det konkrete emne var der ikke fra starten - de fleste unge havde en ret diffus opfattelse af, hvad de gik ind til ved ansættelsens start. Men de påbegyndte en læreproces, .som blev understøttet af kravet om formidling: at producere et konkret produkt, som andre kunne have glæde af og som for den unge selv var det synlige bevis på arbejdsindsatsen. Her spillede det sikkert ind, at produkter ikke bare blev udsendt i projektets navn, men at den/ de enkelte producenter fik navn på produktet.

Som daglige ledere havde Poul Sverrild og jeg den grundholdning, at de unge skulle påtage sig et ansvar, i vid udstrækning selv tilrettelægge deres arbejdsdag og klare de faglige opgaver. Disse krav forventede vi honoreret indtil det modsatte var bevist, hvilket var noget af en udfordring for de unge, men ofte viste det sig, at de kunne/ turde mere end vi (og de selv havde troet og forventet, hvilket medvirkede til at de udviklede selvstændighed og selvtillid.

Det faglige var i centrum. Ud over det specifikt historie faglige, lærte de unge bl.a. interviewteknik, fotografering og billedfremstilling, maskinskrivning, metodeovervejelser og forskellige formidlingsformer. For mange af dem blev

det også en god læreproces. De fik øget selvtillid ved f.eks. at skulle ringe til vildt fremmede mennesker og aftale et intenivew, og senere gennemføre det. De fik lært at arbejde selvstændigt ved f.eks. at have ansvaret for at fremkalde billeder i mørkekammeret. Sociale kompetencer blev også trænet: samarbejde i mindre grupper, at turde stå frem i større forsamlinger og holde oplæg eller kaste sig ud i radioproduktion. Yderligere en ting anså vi for vigtig, nemlig at arbejdet skulle bidrage til en anden historieopfattelse end den, der traditionelt formidles i skolen. At arbejdet med lokalhistorie også er "din og min historie", at viden om det lokale mil.jo i fortid og nutid kan give nyttige og perspektivrige pejlinger af fremtiden og, måske frem for alt, at det at være 'barfodshistoriker' og selv indsamle, bearbejde og formidle historie er fundamentalt anderledes end at gennem pløje tykke lærebøger i historie. Efter SO' er-projektet blev der arbejdet med flere forskellige temaer, bl.a. om Kalveboderne, hvor der både blev fremstillet en lyd-dias-serie og udgivet en turguide ("Kalveboderne - natur/ retur"), som skulle give Hvidovreborgere og andre interesserede inspiration til gå- og cykel ture. Beskrivelse af udendørs kunst i kommunen var en anden opgave, som b lev løst i samarbejde med biblioteket, og hvor der blev udgivet en fin lille illustreret bog, hvor de enkelte kunstværker var kommenteret af kunstneren.

"Jeg føler også jeg er blevet mere selvstændig, fordi arbejdsopgaverne er meget baseret på, at det er dig selv, der skal klare det, det er dig selv, der skal ud at snakke med folk, og du skal tage nogle initiativer. På den måde kommer man også bedre i gang derhjemme med at tage initiativer til forskellige ting. Så har man også lært noget fagligt. Lært at tage billeder, lært, hvordan man interviewer folk og lært at skrive på maskine."

Et meget omfattende projekt om ungdomskultur i 70'erne nåede desværre ikke at blive tilendebragt inden kommunen lukkede lokalhistorisk Projekt, men meget materiale blev heldigvis indsamlet og registreret, og derved fik Lokalhistorisk Arkiv sikret sig et græsrodsarkiv.

Og så er vi fremme ved endnu en poin-

te, nemlig at proj ektindsatsen betød en væsentlig styrkelse af det kultur- og lokalhistoriske arbejde i kommunen, først og fremmest i forhold til Lokalhistorisk Arkiv, som med en ekstra arbejdsstyrke kunne målrette en ind samlings-indsats og som fik registreret mange arkivalier især billeder) ud over det rent projekt-indsamlede materiale. Dertil kom hele for-midlingsaspektet, som også havde stor værdi for både Arkivet og for Lokalhistorisk Selskab, bl.a. fordi produkterne var med til at skabe opmærksomhed om lokalhistori-en. Og førte til flere afleveringer. Lokalhistorisk Selskab fik pro-duceret sit medlemsblad og fik skrevet og trykt mange af dets møde- og arrangementsindkaldel-ser. Projektdeltagerne bidrog flere gange med foredrag og lyd-dias-show i Selskabets møderække.

Det gav vitaminer til lokalhistori-en i den periode at have et 'fly-vende korps' af unge, der aktivt opsøgte, indsamlede, registrerede, bearbejdede og videreformidlede lokalhistorisk materiale samtidig med, at de fik styrket deres fag-lige og sociale kompetencer. Jeg tør vove den påstand, at efter endt ansættelse blev Hvidovre aldrig det samme igen!

"Ja, når man kommer hjem og ser TVavisen, så kan man sidde og grine af interviewerens teknik, nu når vi selv har lært noget om det, også når man ser på folks billeder ... . Det vigtigste jeg har lært, det er i virkeligheden, at man ikke skal være bange for at tage telefo-nen og ringe til nogle vildt frem-mede, og at man ikke skal være bange for at henvende sig på et el-ler andet konto r - bare hoppe lige ud i det. Vi har jo skullet hoppe ud i det 40 gange, og efterhånden vænner man sig jo til det. Førhen var Hvidovre temmelig fremmed for mig, jeg kendte kun lige 500 meter fra, hvor jeg boede, men nu kan man slippe mig løs hvor som helst i Hvidovre og jeg vil kunne finde hvad som helst. Jeg har lært temmelig meget om byen Hvidovre; uanset hvor man lavede sådan et lokalhistorisk projekt, så tror jeg det kunne være meget interessant, for alle vil jo gerne lære deres by at kende." (uddrag fra radioudsendelse om projektet i Københavns Radio d. 8 .10.1985)

Et kvart århundrede på tryk

Hans Chr. Thomsen

Sådan ca. 2.300 sider udgør 25 års udgivelse af Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs medlemsblad svarende til ca. 3 kg lokalhistorie. Det er ikke så ringe endda. Og så er det baseret på frivilligt arbejde kombineret med et kommunalt ditto - en god kombination. 94 numre er det blevet til. Fire numre pr. år bortset fra de to første år med kun hver en udgivelse. Masser af billedstof med vægten på fotografi, strømme af referater og arrangementer, bjerge af meddelelser, opmarch af bestyrelser og ikke at forglemme udflugter i ny og næ.

Eget liv er værd at gæste eller . .

Hovedindholdet af bladet har gennem alle årene været erindringer pænt fordelt over mere end første halvdel af det forrige århundrede. Der er erindringer i en muntre ende fra mellemkrigstiden - ”I nr. 28 boede hr. og fru Jensen. Konen var meget hellig. En gang kom hun ind i haven. Jensen var en glad og rar mand, og han sagde: ”Se nogle dej lige grøntsager, jeg har lavet til dig” Hertil svarede konen: ”Det er ikke dig, der har lavet dem, det er Vor Herre”. Næste år kom fru Jensen atter ind i haven, men der var slet ikke gjort noget ved

jorden. Nu sagde fru Jensen: ”.Jeg syntes ikke du har lavet nogle grøntsager”. Hertil svarede Jensen: ”Nej, Vor Herre ville ikke have nogle i år”.
Og der er erindringer i den alt andet end morsomme ende: ”På Herlufholmsvej i Vanløse ligger der en fin villa med karnap og fine sorte tagsten. Hvem der nu bebor den ved jeg ikke - vel sagtens er den nu rammen om et almindeligt familieliv. Men engang var den rammen om alt andet end lykkeligt familieliv. I hvert fald kan de mennesker, der nu bor der være glade for at væggene ikke kan tale. Når eg ser huset i dag, får jeg det dårligt. Og jeg kommer til at tænke tilbage på de mange børn, der har fået forkvaklet og ødelagt deres barndom der, fordi en sadistisk plejemor uhindret kunne styre sine lyster.”

Det lader jeg lige stå et øjeblik. Og der er erindringer fra modstandsbevægelsen og det modsatte, fra befrielsen, fra en karriere i politik, et liv i biblioteksvæsnet. Der er bondeerindringer, erindringer af købmænd, skolelærere og arbej dere. Erindringer fra barndommen og skolegangen. Erindringer om kærlighed med og uden eget tag over hovedet, og- ikke under ligt - tilflyttererindringer, tilflyttererindringer og atter tilflyttererindringer. Typisk for mange af dem er den optimisme, der stammer fra et samfund i økonomisk opdrift. livet i et uisoleret bræddeskur fremtræder mildere, når det genopleves i et isoleret parcelhus med oliefyr, fyldt fryser og vin på reolen. Overhovedet er fortællingen om Hvidovre en fortælling om bedre liv. Der er naturligvis undtagelser, men generelt kom Hvidovre videre - for at parafrasere det gamle by-slogan: Hvidovre kom videre.
Men som sagt: erindringerne fylder meget og godt. Selskabets bl.a. i er i den forstand også et blad om og af medlemmerne selv.

I begyndelsen var kirken og skolen

Men lokalhistorien handler naturligvis om andet end erindringer, og her er der nogle områder i kommunen der suger med opmærksomhed til sig end andre. Rytterskolen, Hvidovre kirke og kirkegården f.eks. De går igen. Deres alder giver dem en slags førstefødselsret til historien - i begyndelsen var kirken ... Sønderkærskolen er en anden gengan- ger. Dens begyndelseshistorie er fortalt,

fotograferet og erindret i mange forskellige udgaver. Førstelæreren, Claus Petersen, fylder mere i erindringerne end samtlige borgmestre for at vælge en sammenligning. Noget særligt ved Hvidovre i 1 920erne var i øvrigt, at såvel voksne som børn skulle starte et nyt liv. Børnene i den nybyggede Kettevej skole - i dag Sønderkærskolen - tilflytterfamilien i det selvbyggede "lysthus". Generelt ligner erindringerne om skolen livet selv. De er løbet fulde af forbitrelse, glæde, oplevelse af fællesskab, af ensomhed, af klassmodsætninger, af køn og kønsforskelle, af ordblindl1ed, af at føle sig dum/klog osv.

Skolen er på godt og ondt en skole for livet.

Med voks og PC

I en lang årrække blev bladet håndsat på god gammeldags rnaner rned saks, voks og lysbord. Det skete forskellige steder. Overvej ende i kælderen på Medborgerhuset, men i en periode også på Sønderkærskolen og nogle gange ved aftenstide på Rytterskolens loft. Det var en omstendelig proces. Artiklerne blev skåret og pas set til på et lysbord og derefter klæbet på ark med voks. Fotografiernes størrelse blev ændret i den retning man nu ønskede og rastet som det hedder - dvs. gjort teknisk klar til tykkeren. Oven i dette kom de æstetiske regler for ·en bladside. Man lægger mærke til det, hvis de ikke er i orden. Der er f.eks. med linierne på en bladside som med et hold rekrutter på en ekseserplads, de skal stå på række og geled uden for mange afvigelser - afvigelser ses at once! Og så er der horeungerne. De har ingen gang i spalterne på et borgerligt lay out. Der er tale om et typografisk fagord, som betyder at et par ord i bunden af en spalte smutter op på første linie i en ny spalte. De t ser forkert ud, og de kan være svære at fjerne. Det kræver ofte, at man omskriver at afsnit og forkorter det. Horeunger er ingen velsignelse. I de første mange år stod Poul Sverrild og Per E. Hansen for aibejdet med at layoute bladet på den gammeldags facon. Senere overtog Lisbeth Magnusen arbejdet - i en kortere periode sammen med deres p t.-redaktør. Hun var i begyndelsen af 1980erne leder af arkivets arbej dsløshedsprojekt for unge, der indsamlede erindringsstof fra kommunens borgere til Arkivet. Pmj ektet løb nogle år, hvorefter de unge overgik til arbejdsmarkedscenteret eller

242, som det hed dengang. Men der kom andre tider og ny teknologi. I begyndelsen af 1 990erne blev de første Pc'er taget i lokalhistorisk brug. 14.000 kr. måtte man dengang slippe for en helt almindelig stationær PC, som havde mindre kraft end en mobiltelefon har i dag . . Alligevel var der tale om et kæmpe fremskridt. Man kunne nu nøj es med at aflevere en diskette til trykkeren i Rådhuskælderen med den layoutede tekst, hvor der også var gjort plads til fotografierne. Sidstnævnte måtte dog stadig afleveres separat. Først i det ny århundrede begyndte hele processen at blive digitaliseret og Internettiseret. I dag bliver artiklerne leveret over Internettet, fotografier bliver scannet direkte ind på Pc'en og lagret. Her kan de så forbedres så kopierne bliver bedre end originalerne. Man kan retouchere og arbej de med lys og farve . Og hvis man h ar brug for at transportere data uden b rug af Internet, er der små smarte eksterne harddiske, som ikke fylder megetmere end et par sukkerknalder. Og så koster de kun nogle få hundrede kroner og kan rumme et mindre bibliotek. I sandhed vi. lever i nye tider, og det giver historisk kontrast, når man eksempelvis henter en 1 800-tals håndskreven kilde ind i sådan et 21. århundredemedie, der basalt set kun arbejder med uendelige kombinationer af 1-taller og nuller.

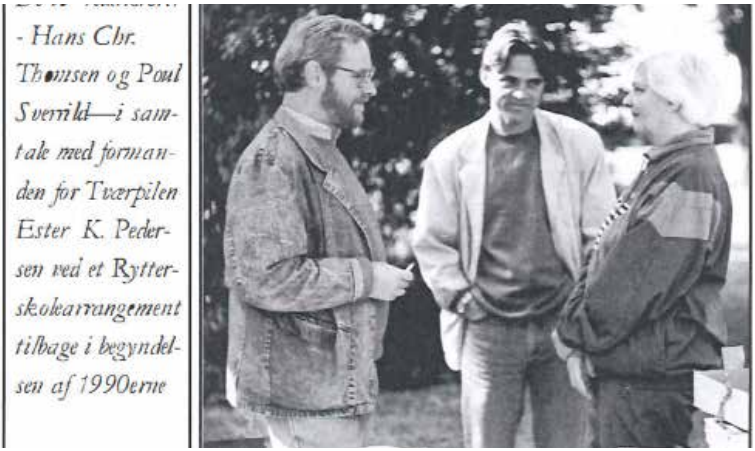

- Hans Chr. Thomsen og Poul Sverrild—i samtale med formanden for Tværpilen Ester K. Pedersen ved et Rytterskolearrangement tilbage i begyndelsen af 1990erne

Redaktørerne

Bladet har haft 4 redaktører, som har og han lagt vægten på lokalhistorie - Poul indførte farve på for- og bagside. Sverrild, Per E. Hansen, Lisbeth Magnussen og Hans Chr. Thomsen. De har været inde og ude som redaktører et par gange hver. Så har der været 1 redaktør, Dan Olsen, som primært så bladet som et meddelelsesblad. Til sammen har de været ankermænd for bladet i 25 år.

Poul Sverrild åbnede de første par numre med at skrive om Hvidovres gamle kirke, Rytterskolen og lysthusene. Alle artikler havde hældning mod Hvidovres fysiske historie - rnen ikke kun. Det var en fokus, som udviklede sig gennem årene og som foreløbig er mundet ud i det alktuelle kulturarvsprojekt. Man kan i bladet følge en interesseforskydning fra det unikke til det typiske - fra eksempelvis en enestående kirke til byhistorie og et almindeligt parcelhuskvarter.

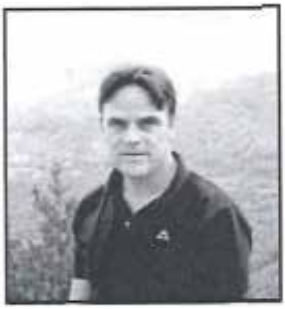

Poul Sverrild lavede bladet fra 1983-85, fra 1985-88 samrnen med Per E. Hansen, og alene fra 2005-2006, og han indførte farve på for- og bagside.

Per E. Hansen åbnede med erindringer fra en tidlig barndom, og erindringsstof blev for ham et til bagevendende tema - både form af erindringer fra hans egen tid og som formidlingen af andres. Overhovedet er han den som - sammen med Poul Sverrild og Hans Chr. Thomsen - har bidraget mest med artikler gennem årene. Hans æresmedlemskab i selskabet er velfortjent.

Han udvidede bladet fra 16 til 24 sider. Det kunne svinge lidt gennem årene men det typiske var de 24 sider. Krigen og livet langs Hvidovrevej og Hvidovregade blev undersøgt sammen med meget, meget andet. Og det blev også til en bog om billedhuggeren PedersenDans liv. Da han blev fonnand for selskabet trådte han sarntidig af som redaktør

Per E. Hansens redaktørtid går fra 1985-88 s ammen med Poul Sverrild, alene fra 1988-91 og 2000-2006.

Lisbeth Magnussen arbejdede i sær med besættelseshistorie og i hendes tid blev også det første resultat af en erindringsgruppes arbejde udgivet. Lisbeth Magnussen redaktørtid går fra 1991 - juni 1992 sammen med hans Chr. Thomsen.

Hans Chr. Thomsen udvidede bladet til gennemsnitlig 38 sider, og leverede en række temanumre om Hvidores fremtid og kommunens forskønnelse, om Hvidovre kirkes ombygning, om selskabets første formand og kommunalpolitiker Jens Kristensen (som der også blev lavet en film om) og om kirkegården. Hans Chr. Thomsens redaktørtid går fra 1991- juni 1 992 sammen med Lisbeth Magnussen og alene fra august 1992-1995 og 2006-2007

Dan Olsen kom til i 1995, hvorefter han redigerede bladet frem til 2000. Han så det som sin primære opgave at lave et blad, der vægtede selskabet, arrangementer, meddelelser mm. men ikke kun det. Lone Holden, der sammen med Lilly og Ernst Cortsen redigerede Hvidovre Sogns Kirkebog 1747 -1777, skrev en række artikler til bladet i de år. I Dan Olsens tid lå bladet stabilt på 16 sider.

Kilder og private arkiver

Gennem årene har der især været nogle standhaftige og særlige kilder, som hver især har fokuseret på udvalgte områder, de af en eller anden grund har haft særlig øje for. Kilder som Selskabet og bladet ikke har kunnet være fomden. Det gælder

Svend Mortensen, der gennem en årrække samlede data og fokuserede på sin grundejer forening Strandvang i den sydlige ende af kommunen.

Sørens Kudsk og hans interesse for livet ved Stranden, hvor han har levet sit liv og berettet om det på bånd til Lokalhistorisk Arkiv, ligesorn han har leveret fotografier og altid stillet op til inteview.

Nu afdøde **Helge Wiese** var den centrale kilde, til dele af modstanden i Hvidovre under besættelsen. Af gode grunde befandt det meste af hans arkiv sig i hovedet, men det var tilgængeligt grundet hans fremragende hukommelse og sans for detaljen.

Jens Kristensen er nærmest et tobenet leksikon, hvad angår kommunalpolitiki sidste halvdel af forrige århundrede plus et par ting eller tyve mere.

Slutteligt skal nævnes **Erling Groth.** Han er den yngste af de 4 ovenstående og ved mere end de fleste om især græsrodsbevægelser her i kommunen. Arkivet har fået HIPS foreningsarkiv af ham, og hjemme har han kælderen fuld af foreningspapirer, båndoptagelser og fotografier. Der ligger en ar bejdsmark der.

Elsted Jensen Man får ikke fommidlet lokalhistorie alene ved at samle arkivalier og fotografier til huse. kilderne skal også gøres tilgængelige, og det har Elsted givet sit bidrag til. Han så i en årrække Arkivets omkring 20.000 fotografier igennen1, udvalgte de mest inte

ressante, affotograferede dem og anbragte dem i 4 forskellige mapper indeholdende billeder fra Hvidovre nord, midt, syd og Avedøre. De mapper giver en god og hurtig introduktion til kommunens visuelle historie.

Afslutning

Gennem alle 25 år har bladet fungeret som en blanding af et foreningsblad og et lokalhistorisk tidsskrift. Vægten har været lagt forskellige steder, men begge elementer har hele tiden været til stede. I det ny århundrede fik bladet farver på for- og bagside, og Historiens hus gik ind som medudgiver, og i takt med at Arkivets ekspansion på forskellige områder fungerer bladet nu også i forlængelse af Arkivets Kulturarvsprojekt, ligesom artikler med lokalhistorisk relevans fra Cirkusmuseet vil blive trykt. Trods de mange år er der dog stadig nok at tage fat på. Hvidovre er langt fra u dtømmende fortalt. Der er endnu ikke skrevet idrætshistorie, skolehistorie, nyere kornmumlpolitisk historie, og erhvervslivet er totalt fraværende - og det i en tid, hvor indkøbscentrene udgør en mærkelig blanding af fællesrum og forbrugs-kirke. Filmbyen er heller ikke skildret - hverken hos os, i lokalavisen eller i andre medier for den sags skyld. Der er altså nok at tage fat på i det næste kvarte og nye århundrede.

Rytterskolen

Hans Chr. Thomsen

Rytterskole og lokalhistorie udgør et naturligt parforhold. Ikke bare har de fortiden til fælles, de har også b egge fokuseret på oplysning henholdsvis som Rytterskole og gennem Selskabets historiefomidling. De to passer som hånd i handske, men sådan er det ikke altid blevet opfattet. Engang havde kommunalbestyrelsen f.eks. planer om at gøre den gamle bygning til musikbibliotek eller hyggekro. Et bymuseum var også oppe at vende. Det kommer vi

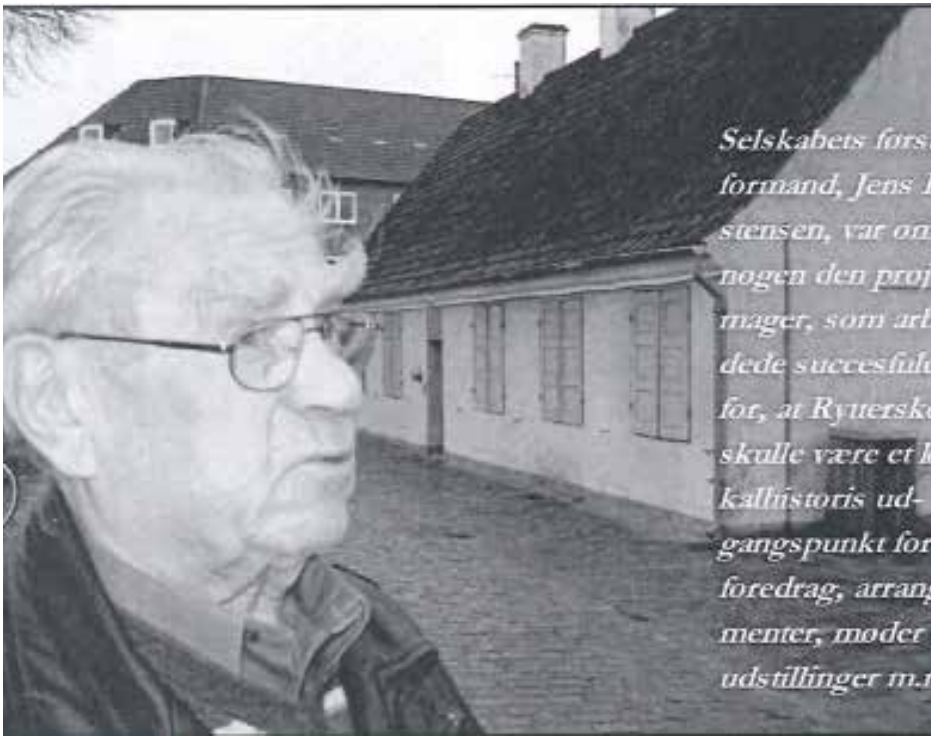

tilbage til.

Rytterskolens nutidige historie b egynder med et lej emåls forudsigelige ophør. Op gennem forrige århundrede havde skolen været et kunstnerhus, beboet af billedhuggeren Pedersen-Dan og siden kunstnerægteparet Budtz Müller. Det midlertidige lejemål afstedkom senere adskillige spekulationer om, hvad huset skulle bruges til efter lejemålets ophør.

Fredning, sulekar og renovering

1948 havde kommunalbestyrelsen taget initiativ til at frede huset, og i 1950 blev fredningen gennemført i begyndelsen af 1960erne begyndte kommunalbestyrelsen så for første gang at gøre sig tanker om husets fremtidige anvendelse og arbejdede bl.a. med forslag om at bruge Rytterskolen som bymuseum. Der blev da også indsamlet diverse genstande så som et sulekar, en høstle og en decimalvægt - ikke genstande, som fik den store respekt hos selska-

Rytterskolen i 1950erne før renoveringen begyndte

bets første formand, Jens Kristensen - hverken dengang eller nu. ”En decimalvægt er sku en decimalvægt, og d n blev brugt over hele landet. Det samme gælder en høst-le. Der er ikke noget specielt lokalt ved dem”, som han så træffende siger. Tankerne om et bymuseum var typiske for den tid, fortæller han. Hver by ville have sit bymuseum, men projektet fik ingen gang på jorden i Hvidovre. Der blev arbejdet med forslaget frem til 1967, og så gik det i sig selv.: dets sted trådte en forestilling om at bruge Rytterskolen som hyggekro eller musikbibliotek, men det fik heller ingen gang på j orden. Samme vej gik det med næste forslag, der ville bruge huset til mødelokale, og lejemålet blev forlænget. I 1 980 døde Budtz Müllers kone, Frida, og ægteparrets datter overtog huset, der efterhånden trængte til en endog meget kærlig hånd. Fredningsstyrelsen tilbød at støtte en udvendig renovering, hvis kommunen fremover ville påtage sig vedligeholdelsen. Det ville den, og re-

noveringen blev gennemfort. I 1 985 udløb lejemålet, og kommunen besluttede sig for ikke at forlænge det og gik i stedet ind for en to tal renovering, som blev færdig i 1989. Inden det skete havde bl.a. Jens Kristensen argumenteret for at få huset til Lokalhistorisk Selskab og Arkivet. Bestræb el sen mød te stor velvilje, og i 1989 lykkedes det, dog ikke på en sådan måde at Arkivet flyttede ind. Dertil var husets loft for skrøbeligt og sædet for lille. I stedet blev det besluttet, at bruge Rytterskolen til mødeaktiviteter, udstillings-virksomhed og studieaktiviteter med lokalhistorisk relevans. Rytterskoledage m.m. Kort tid efter overdragelsen blev Rytterskolen i 1991, 992 og 1993 centrum for årlig tilbagevendende

Rytterskoledage.

Der var tale om historiske dage med forskellige tiltag. I 1991 var der bl.a. en gennemgang afHvidovregitteret på Hvidovre Torv, filmforevisning

og salg af en ny bog om Avedore. I 1 992 var temaet gamle håndværk, historiske vandringer i Hvidovregade og på Hvidovre Kirkegård, filmforevisning og planceudstilling, boder for den arkæologiske forening Tværpilen og brugerrådet fra Holmegaard Bibliotek. Året efter var der bornelege, auktion over dragter fra egnsspillet m.m. Ved 50 året for b efrielsen i 1 995 løb et andet større arrangement af stablen med genindvielsen af mindestenen - der smnme år var flyttet fra Medborgerhuset til Rytterskolen - kransenedlæggelse, p remiere på en ny film om Hvidovrekompagni.et, oplæsning, musik og sang. Solen trompet-blæst ned fra kirketårnet, og høj tideligheden blev rundet af med et stort festfyrværkeri. Rytterskolen var hermed blevet et velegnet sted, til arrangementer med et historisk indhold. Kommunen havde fået sig et defineret begivenhedscentrum.

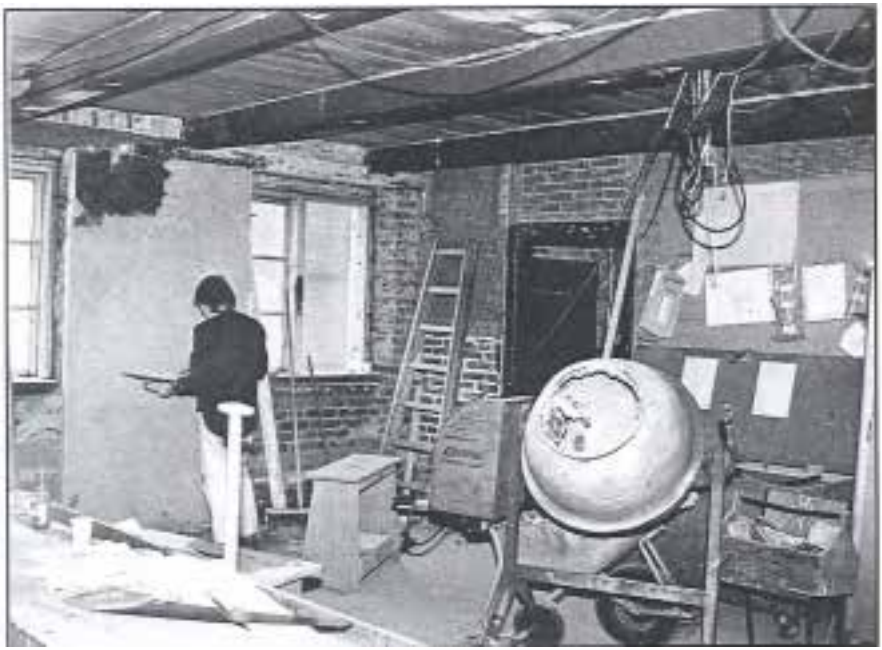

Erindringegruppen

: 1990 blev der oprettet en erindringsgruppe, der mødtes jævnligt på Rytterskolen for at oplæse og inspirere hinanden. I begyndelsen med Poul Sverrild som ankermand, senere med Knud Vejle ved roret og i dag med Henny Paaske på broen. Gruppen er med sine 17 år en solid succes og dens arbejder udkom i bladet i begyndelsen af 1990erne.
Meningen med erindringerne var dels, at hver især kunne give sit eget liv form dvs. skabe en fortælling, og dels at få dokumenteret Vestegnsliv i det 20. århundre de . Henny Paaske fortæller at erindringegruppen i dag har 5 medlemmer. Selv er hun barnefødt i Hvidovre, medens resten af gruppen er tiltlyttere. Deres opvækst er sket mange sæder rundt omkring i landet, hvilket andre lokalhistoriske foreninger har nydt godt af. Gruppen mødes en gang om måneden og har det meget fornøjeligt med hinanden, fortæller Henny Paaske (tlf.: 3678 45 12), og opfordrer interesserede til at melde sig

Tovholder Henny Paaske

Studiested

I 1993erne rykkede slægtsforskerne ind på Rytterskolen og har siden haft regelmæssige møder omkring kunsten at søge tilbage ad slægtens lange spor. Selskabets tredje formand, Dan Olsen, leder sogeprocessen blandt slægtsforskerne, hvis medlemstal gennem årene har vekslet fra 40 til de 26, der er i dag. Foreningen er på Internettet og kan downloade folketællinger og kirkebøger tudiested

og vise resultatet på en storskærm. Den ny teknologi er kommet til den gamle rytterskole, og foreningen har egen hjemmeside.

Medens slægtsforskerne arbejdede i stuen, har der nu og da også været studier påloftet over hovedet på dem. I 50-året for befrielsen havde deres p t. redaktør f.eks. et intenst samarbejde med Hvidovrekompagniets næstkommanderende, Helge Weise, i forbindelse med en bog om kompagniet. Gennem 3 måneder mødtes vi på Rytterskolens loft. Ude foran på pladsen kørte rustvognen til og fra med sin last, medens slægtsforskerne inde i huset eftersøgte deres døde, og Wiese på 1. salen genoplivede sine gamle medkæmpere og deres handlinger gennem sine fortællinger. Nu og da kom enkelte personer eller hele grupper på besøg med mærkelige dæknavne og havde diskussioner om hvem, hvad og hvornår. Til sidst rykkede vi ned i stuen og optog en interviewfilm med Helge Wiese, og på Rådhuset godkendte de Wieses ide om

Et af talrige lokalhistoriske arrangementer ved Rytterskolen i 1990-erne

at flytte mindestenen ved Medborgerhuset ned til Rytterskolen.

Foreninger

Gennemgående brugere af Rytterskolen har gennem alle årene være bestyrelsen i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab - og som nævnt slægtsforskerne. Men andre har også fundet ly her. Det gælder f.eks. en gruppe pårørende til kræftramte og personalet på Natherberget for voldsramte kvinder, og der er flere, men de falder uden for denne fremstilling. Som et kuriosum skal lige nævnes, at Arkivet flyttede sit kontor til Rytterskolen dengang Medborgerhuset blev renoveret. Rytterskolens fremtid vil blive en anden, nu hvor .Arkivet er flyttet til Historiens Hus i Avedøre. Der vil stadig komme udstillinger og bestyrelsen vil stadig mødes der, men aktivl.æten vil formodentlig være anderledes. Hvem ved? Lad os tales ved om 25 år.

Afsløringen af PedersenDuns "En moder" ved Rytterskolen

Rytterskolen

Hans Chr. Thomsen

Er der fremt di fort den?
Ja!
Så enkelt kunne svaret være på det fi nur igt stillede 'porgs ål.

Gennem 25 år har Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs medlemsblad været med tl at bevis det. Som nær samarbejdspartner tl Hvidovre Kommunes Arkiv – Historiens Hus – har selskabet kunnet udbrede kendskabet tl og oge interessen for det loka histor ske i H.i dovre Kommune. Det er sket pr – mært gennem afvik ing af arrang menter, stette tl udgivels af publikat oner og udsendels af 4 ar igemedlem sblade.

Hvad er det mon, der g nne nde mange år har ku nnet interessere folk? Jeg tror, at vi som borg re ønsker at kende vore rodder. Hvorf r bor vi, hvor vi bor? Hvor kommer min familie fra? Hvordan har polit kernes beslutninge haft betydning for min og familiens hverdag? Det er ikke spørgs ål, hvis besvarels ogsa vil være vasentlig for kommende g nerationer.

I en t d, hvor infor at ons angden til den enkelte er over vældende og stadig st gende, er det vigtigt at have fast forankring i det nære. Det er derfor pos – t vt, at der netop i diss år er fokus på histor ske områder, der er knyttet tl vores kommune.

Cirkus us eti Avedøre Lejren har modtaget flotte t lskud f a Realdania og Arbejdsmarkedsfonden. Det skulle gerne resu ter i, at både t lrejsende turister og byens borgere herunder skoleelever kan få unikke oplevelser i et spændende lokalmilje.

Hvidovres udnævnelse t l kult – rarvskommune – Kulturarv 2650 – og mulig f emtrædende placering i det

igangvaerende 175 millioners projekt omkring revitalisering af Københavns Befæstningsanlæg, hvor Vest olden og Avedøre Flyveplads er centrale områder, kan være med til, at vi ide t fiærer os med de post ve tng i kommunen og har nog t, vi er fælles om.

I den f rbindelse er det, at Hvidovre Lokalhistor ske Selskab kan have en rol e at spille. Som støtte til Hist riens Hus ka vi på f ere fronter medvirke t l at øge den historiske bevidsthed. Selskabets Kulturist r vil fortsat medv ke ved afvikling af arrangementer, og Selskabets øvrige virksomhed vil hl tte tage udgangs unkt i de oven vnte interesseområder. Det er vigtigt, at så mange s m muligt er med i dette arbejde, og det er derfor rart at konstatere, at rigt gt mang deltager i vores arrangementer. Det er med t l at udhæde viden om vores lokale historie og kan for låbent ig medvirke t l at endnu f ere støtter op om Selskabet. Formidlingen er af stor betydning, og skal jeg afslutningsvis komme med et jubilæumsønske, ska det vare, at loka historien i langt højere g ad bliver t gængeliggennem int rnettet, så også ungdommen kan være på hjemmebane.

Kulturisterne fra venstre:

Laurs Rasmussen, Søren Brogaard, Annelise Larsen, Bodil Rasmussen, Elin Riisager, Inge Jensen, Inga Birkling, Benny Riisager, Oskar

Hvidovre Lokalhistorisk Selskabs bestyrelsesmedlemmer 1983—2007

Jens Kristensen,	1978 – 1990	formand 1978 – 1990, æresmedlem
Kjeld Jørgensen	1978 – 2000	æresmedlem
Birger Thomsen	1978 – 1984	
Eva Raae Schultz	1978 – 1982	
Knud Weile	1978 – 1984	
Sven Tønnesen	1978 – 1984	
Inge Larsen (A)	1978 – 1981	
Palle Voigt (SF)	1978 – 1985	
Kaj Andersen (A)	1981 – 1985	
Asger Linck	1983 – 1990	
Kamma Andersson	1984 – 1987	
Bent Svenrild	1984 – 1990	
Hans Elmed Jensen	1984 – 1992	
Per E. Hansen	1985 – 2006	formand 1990 – 1993, æresmedlem
Axel Helmersen (G)	1985 – 1989	
Hanne Berit Møller (G)	1986 – 1986	
Bente Hansen (SF)	1989 – 1990	
Lisbeth Magnussen	1990 – 1993	
Hans Chr. Thomsen	1990 – 1996	
Knud Kiegstad	1990 – 1993	
Eigil Jørgensen	1991 – 2006	
Viggo Noach	1992 – 1996	
Dan Olsen	1992 –	formand 1993 - 2003
Knud Weile	1993 – 1994	
Inge Larsen	1993 – 1996	
Esther Hansen	1993 – 2001	
Niels Ulsing (SF)	1993 – 1997	

Helle Adelborg (A)	1993 – 2002	
Erling Groth	1994 – 2004	
Eli Olsen	1996 – 2001	
Bent Christiansen	1996 – 2003	
Kirsten Andersen	1996 – 2002	
Dora Orneborg	1996 – 2001	
Ahmet Demir	1997 – 2002	
Annelise Leilund	001 – 2002	
Harry Schulz	2001 – 2003	formand 2003 (død 29. september 2003)
Niels Ulsing (SF)	2001 – 2006	
Allan Fredskov (A)	2001 –	
Jette Randal-Lund	2001 –	
Benny Riisager	2002 –	formand 2003 - 2005
Ole Asbjørn Petersen	2004 –	formand 2005 -
Vagn Bacher	2004 –	
Eivind Jensen	2006 –	
Lars Bo Henriksen	2006 –	
Kim Osterberg (T)	2006 –	

Den nuværende bestyrelse fra venstre: Lars Bo Hendriksen, Ole Asbjørn, Vagn Bacher, Jette Randal-Lund, Benny Riisager, Eivind Jensen, Dan Olsen

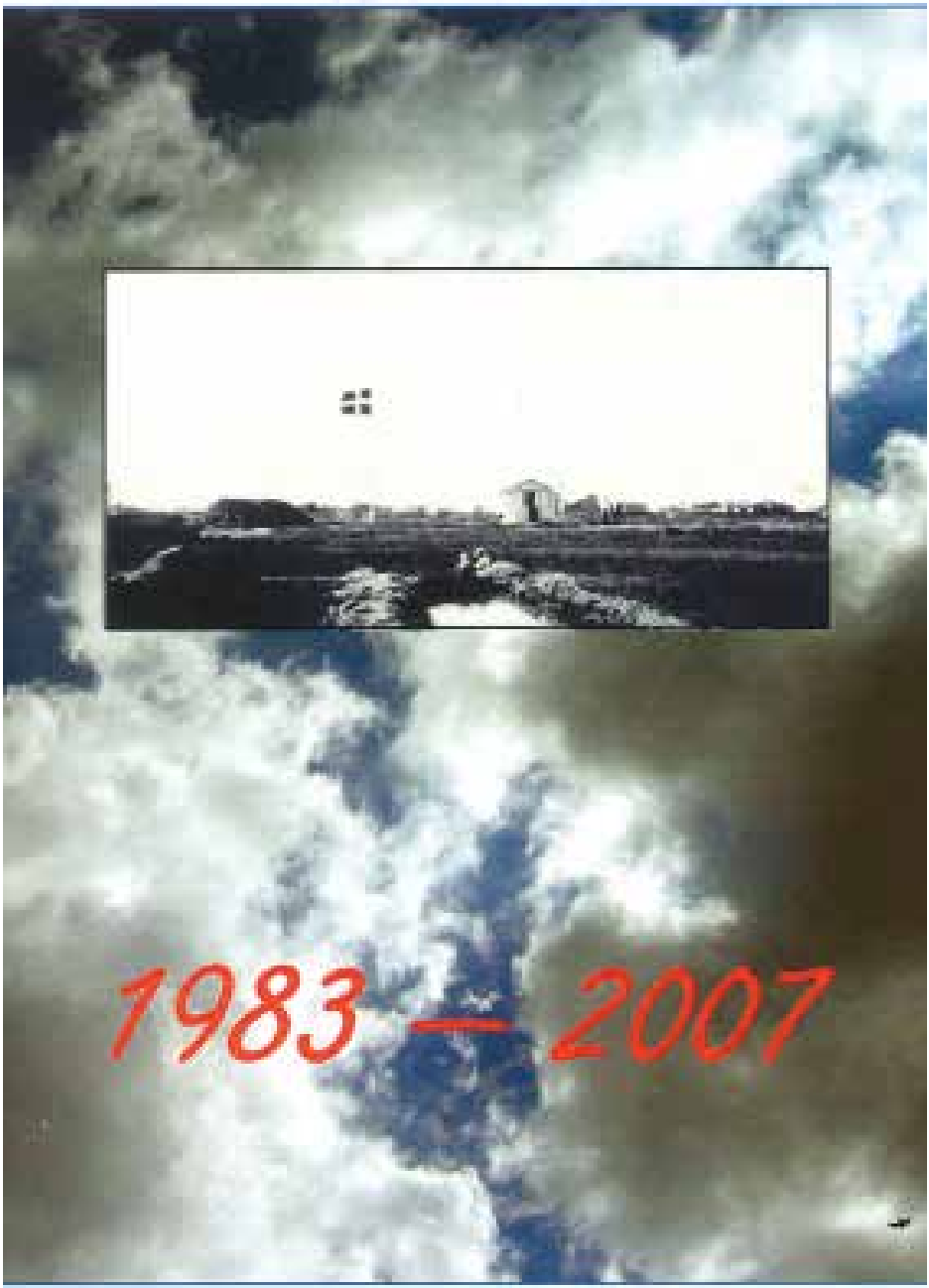
1983 — 2007

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab & Historiens Hus Hvidovre

25. årgang — Nr. 4— november 2007

Nr. 4 2007

Indhold

Hvidovres første kvindelige borgmester af H. C. Thomsen .....s 3
Duelund-en myte fra mellemkrigstiden af H.C. Thomsen .....s 14
Avedøre Holme af Poul Sverrild .....s 23
Julemarked & nyt fra formanden .....s 24
Birte Gerdes træder tilbage af Poul Sverrild .....s 25
Arrangementer .....s 26
Bestyrelse..... s 27

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen,
2650 Hvidovre
Tif. 36 47 34 44
Hvidovre Kirkeplads 1
e-mail: hvidovrerytterskole@mail. tele. dk '.vww.sitecenter.dk/ rytter-skolen
Og
Historiens hus .
Alarmpladsen 3, Avedørelejren
2650 Hvidovre
Tif. 36 49 00 30
E-mil: lokalark:iv@hvidovre.dk www.historiens hus. Hvidovre.dk
Redaktion: Hans Chr. Thomsen ansv., Poul Svenild, Per E. Hansen
Layout Hans Chr. Thomsen

For- og bagsidefoto: Borgmesterportræt på Rådhuset og Birte Gerdes, Historiens Hus
Trykt i 450 eksemplarer

Hvidovres første kvindelige borgmester

Hans Chr. Thomsen

Hvor kvinder er, der er magten ikke, sagde en teori fra 1976 om kvinders stigende indflydelse i politik. Meningen var, at når kvinder endelig begyndte at få indflydelse i politik, hang det sammen med, at de indflydelsesrige mænd var på vej et sted hen, hvor magten var mere interessant. Sådan hang tingene definitivt ikke sammen i Hvidovre. Her gik de centrale mænd efter magten og nogle i en grad, som gjaldt det livet - var livet selv så at sige.

Tre er to for mange

I 1978 var den siddende socialdemokratiske borgmester Svend Aagesen ved at være gammel. 67 år var han. Han havde været borgmester i nu 12 år, og der var folk, der syntes han var blevet for gammel til den post. Partikammeraten Erik Davidsen havde sagt det lige ud. Han var selv h.-un 49 år og populær i både partiet og i kommunen - en stor, jovial, grovsmed med hang til optræden og kendt bl.a. for sin deltagelse i et TVspil. Ved partiets opstillingsmode i januar 1978 havde han slået borgmesteren med 2 stemmer og var dermed partiets stemmemæssige førstemand.

Borgmesteren selv folte også alderen trykke, men ville gerne vente lidt endnu med at gå af. Forud for valget offentliggjorde han, at han ville tage to år mere og dermed forst afgive posten midt i den kommende valgperiode.

Borgmester Svend Aagesens naturlige efterfolger var ellers viceborgmester Svend Christensen. Han havde været medlem af kommunalbestyrelsen tilbage fra 1958 og havde haft viceborgmesterposten siden 1966. I 12 år havde han været så tæt på borgmesterpositionen, som man formelt kan komme i kommunalpolitik. Han var 51 år, skolelæreruddannet og amtskonsulent, og en klar kontrastfigur

til Erik Davidsen - en lille spinkel mand med lyst hår og et lidt forfinet ansigtsudtryk. Til fælles med smeden havde han dog en glasklar, patriarkalsk vilje til magt. V ed partiets opstillingsmode var han 14 stemmer efter Davidsen, hvilket rakte til en samlet fjerdeplads.

I:viellem disse to frontfigurer kom nu en kvindelig kandidat til syne. Det var første gang i Hvidovres historie, at en sådan gestalt stillede op til borgmesterposten. Op gennem århundredet havde der i Danmark kun været få kvinder i sogneråd og kommunalbestyrelser, og nu landene denne UFO midt i magtens centrum og lagde billet ind på selve borgmesterposten. Navnet var Inge Lar

sen, og alderen var 46. Hun var således den yngste af kandidaterne og med sit valg til kommunalbestyrelsen i 1970 også den yngste i politik.
Alle 3 var tilflyttere - naturligvis får man lyst til at sige. De havde alle trådt deres barnesko i mellemkrigstidens knaphedssamfund, havde været unge under krigen og havde fået deres voksenlivs første politiske gennemslagskraft i efterkrigstidens hojkonjunktur og velfærdssamfund. De var partikammerater og kolleger i et parti, der havde solidaritet på dagsordenen, men tre var to for mange, og kommunalvalget ville give det første fingerpeg om hvem, der havde bragt sig bedst i position til borgmesterkæden.

Tiden

1970erne var et årti, der vendte op og ned på mange tilvante ting. Inde i byrådssalen betød det en anderledes udfordring for det klassiske kommunalpolitiske system. Det kom i klemme mellem en ny generation af venstreorienterede rødtunger, der talte med Marx i munden og fik svar på tiltale fra et aggressivt borgerskab, der havde liberalismen og Adam Smith i ryggen. Hertil kom borgerlister, som råbte op om kommunalpolitisk fråds eller bekæmpede ungdomsoprøret, der til gengæld kunne smide løbesedler i hovedet på de valgte oppe fra tilhørerpladserne i byrådssalen.

Uden for salen fik borgerne et nyt Hovedbibliotek i 1972 og et stor flot Medborgerhus i 1973, ungdomsoprøret fik tag over hovedet på Risbjerggård i 1974. Og så voksede indbyggerantallet fra ca. 45.000 til lidt over 50.000, da Avedøre i april 1974 blev sammenlagt med Hvidovre. I 197 4 blev Lokalhistorisk Selskab oprettet, HIF blev Danmarksmestre i fodbold, og et godstog kørte af sporet og endte på Hvidovrevej - uden at sidstnævnte har meget med det ovrige at gøre. Al den sociale aktivitet gav Hvidovre Avis svulmesyge, så der efterhånden måtte 3 fyldige sektioner til for kommunen var tilstrækkelig godt fortalt. I det private erhvervsliv, offentlige institutioner og i familier blev der vendt op og ned på forholdet til autoriteter, kønsroller og familiemønstre. Der var gang i hvad som helst og måske mest varigt i kønsrollerne. De blev debatteret, ændret og trak spor af skilsmisser efter sig med delebørn og papforældre til følge, efter

Partikamerater, familie og venner fejrer borgmester Toft Sørensens 7 års fødselsdag i 1957 på Klovborgvej 4.

I hans borgmestetperiode var kvinder i kommunalpolitik usædvanlig. Undtagelsen var bl.a. Karen Bendsen, der ses som nr. 2 til venstre for den knælende mand i midten af billedet. Karen Bendtsen kom sammen med en radikal politiker i sognerådet i 1943 som de to første kvindelige politikere i Hvidovre.

Toft Sørensen står i midten ef billedet umiddelbart til venstre far den knælende mand Han var sognerådsfomand fra 1943-52 og borgmester fra 1952-58. Han var en gemytlig og stabil politiker; der blandt andet hjalp folk under kngen, der var gået under jorden.

I bagerste række ses som nr. 2,3 og 4 fra venstre Erik Davidsen, Svend Ch1istensen og Svend Aagesen.

Til højre for Toft Sørensen i bagerste række står står Erhard Jacob, der i en årække var Hvidovres kandidat til folketinget.

fulgt af eventuelle nye giftermål med børn på gule plader, som man siger. 21 % af de indgåede ægteskaber i 19 5 0 blev senere opløst-i 1980 var tallet vokset til 38%. Men vigtigst for vores problemstilling var 1970erne også kvindernes årti.

Kampen om viceborgrriesterposten

Kvindernes stigende indflydelse viste sig bl.a. ved kommunevalgene. I 1962 indvalgtes 3 kvinder i Hvidovre - i 197 4 var tallet steget til 6. Tendensen kulminerede ved kanonvalget i 1978, som var det bedste kvindevalg indtil da i kommunens historie. 8 ud af 21 pladser blev besat af kvinderne - svarende til ca. 38 %. Socialdemokraterne løb med 4 af pladserne. Bedste valg fik borgmester Aagesen. Blandt konkurrenterne om at blive hans efterfølger stod Davidsen stemmemæssigt bedst. Han kom ind på andenpladsen med 2088 stemmer efterfulgt af Inge Larsen med 1032 og Svend Christensen med kun 767. Resultatet sendte Hvidovre Avis i tænkeboks for at finde frem til et bud på den siddende borgmesters afløser. Uden megen begrundelse dømtes Davidsen ude. Inge Larsen havde chancer, men avisen mente, at den sandsynlige nr. 1 ville blive viceborgmester Svend Christensen. Det var ikke en speciel indsigtsfuld analyse. Konstitueringen umiddelbart efter valget ville givet et fingerpeg om, hvilken af kandidaterne den socialdemokratiske byrådsgruppe på 10 medlemmer ville foretrække som viceborgmester og dermed - måske -kommende borgmester. Det valg gik der kuk i. Kvinderne stemte på Inge Larsen - mændene på Svend Christensen. Det var 4 mod 4, og det var jo en slags ligestilling mellem kønnene. Davidsen måtte nøjes med sin egen stemme plus en stemme fra Avedørekandidaten, Gunnar Gartner. En ny runde hævede blot ligestillingen til 5 mod 5. Erik Davidsen støttede nu Inge Larsen - Gartner støttede Svend Christensen. Det resultat besluttede man sig til at sove på. Dagene efter var alle ledige kroge på rådhuset optaget i forsøgene på at finde en løsning. Det førte heller ikke nogen vegne. Så blev det foreslået, at man kunne trække lod om posten. Det ville Avedoremedlemmet, Gartner, ikke være med til, og han atboldt sig fra at stemme. Det afgjorde sagen. En glad Inge Lar-

sen blev viceborgmester med 6 stemmer mod 4, og Hvidovre Avis tippede hende nu som Aagesens sandsynlige efterfolger på borgmestei-posten. Men endnu var intet sikkert. Gunnar Gartner undlod formodentlig ikke at stemme næste gang, og det kunne sætte Inge Larsens føring overstyr.

Hjertestop

Fire måneder herefter skete der en ulykke. Borgmester Aagesen fik hjertestop, medens han var ude at kore bil, og drønede direkte ind i en mur. Heldigvis var farten ikke særlig høj, og heldigvis kom der en Falckmand forbi i

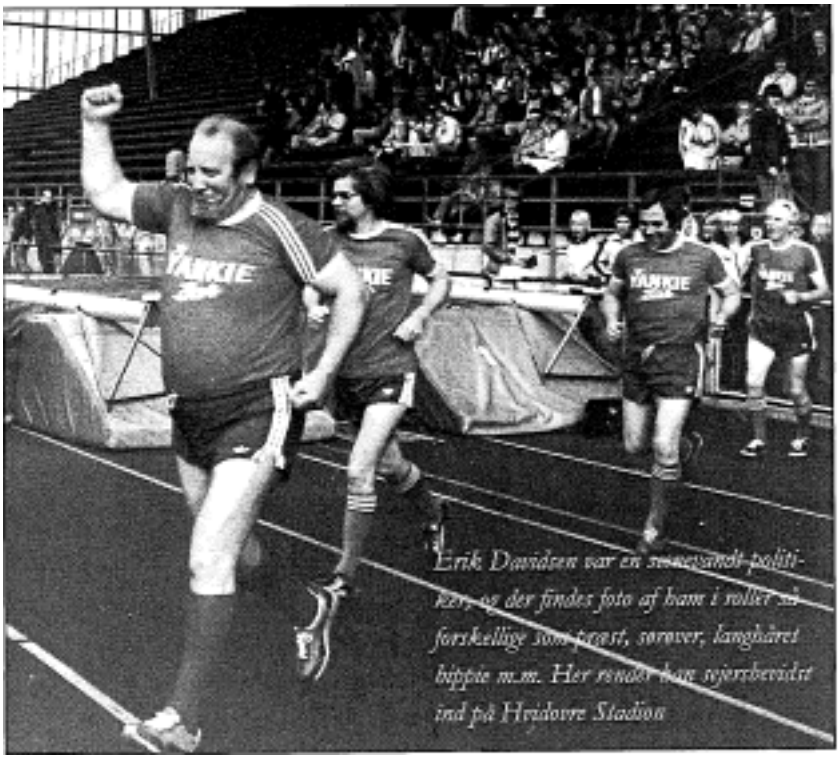

Erik Davidsen var en [illegible] politi-ker, og der findes foto af ham i roller så forskellige som præst, sørover, langhåret hippie m.m. Her render han sejerrhevidst ind på Hvidovre Stadion

Inge Larsen på mål. Vestegnen var til idræt og sport og tiden til det uhøjtidelige.

samme øjeblik og gav ham hjertemassage og fik ham sendt på Bispebjerg hospital. Efter et par dage var han kommet sig, men ikke nok til at genoptage arbejdet. Han måtte tage orlov, og Inge Larsen tiltrådte som midlertidig borgmester.

Den 1. november var Aagesen tilbage på sin post og oplyste, at han trak sig tidligere end for annonceret - uden dog at sætte en bestemt dato på. Det udløste ny aktivitet i partiet. Partiafdelingen i Nord - der støttede Davidsens kandidatur - foreslog nu en urafstemning for at få en efterfølger valgt. Det var et godt demokratisk forslag, og det ville med stor sandsynlighed give Erik Davidsen selv posten jvf. hans stemmer ved partiopstillingen. Forslaget fik ingen gang på jorden. I april 1979 oplyste borgmesteren, at han ville trække sig fra posten d. 1. juni. Tiden var inde til den endelige "mandejævning".

Omkring d. 21. maj mødtes de socialdemokratiske medlemmer af Hvidovre byråd så for at afgore, hvilken kandidat de ville have. Afstemningen var hemmelig, og de 10 deltageres motiver ikke altid lige gennemskuelige. Den kommende vinder skulle have 6 stemmer ud af de 10 for at blive valgt.

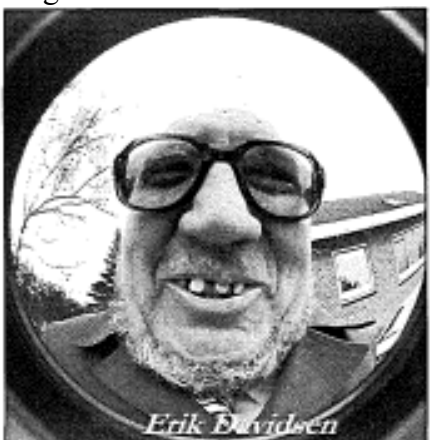

Kampvalg Ved den forste afstemning stemte de fire kvinder og formanden for Teknisk udvalg, Jens Kristensen på Inge Larsen. Erik Davidsen og Svend Christensen fik respektive 3 og 2 stemmer. Det lignede i forlængelsen af tiden næsten et konsopgør forklædt som valgkamp. Der måtte altså en afstemning mere til, Inge Larsen fik igen 5 stemmer, Svend Christensen fik 2 og Davidsen røg ud, og det kan undre. Han var den af de tre kandidater, som havde fået flest stemmer ved kommunalvalget og ved partiopstillingen og her i forste runde, fik han flere stemmer end Svend Christensen. Udsigten til at få ham som borgmesterkandidat har åbenbart skræmt nogle - her i sandhedens time var han mere populær i befolkningen og i partiet end i byrådsgruppen. Tredje afstemning gav igen Inge Larsen 5 stemmer. Der måtte altså en fjerde afstemning til, og den gang fik hun de attråede 6 stemmer og dermed det absolutte flertal. Da afstemningen var hemmelig er det

ikke til at sige, hvem der gav Inge Larsen den afgørende 6 stemme eller motivet hertil. Tidligere på året havde V alter Paldan - der var trådt i den hjertesvækkede borgmester Aagesens sted - udtalt sin tilfredshed med at kvinderne stod stærkt i partiet. Valter Bladan kaldte Hvidovre Avis ham. Var det

mon ham? Eiler var det Davidsen, som borgmesteren havde og fik det udmærket med. Vi får det aldrig at vide. Nien hvorom alting er, så havde Socialdemokratiet i Hvidovre d. 23. maj 1979 fået sin første kvindelige borgmester, og ved kommunevalget i 1981 blev hun ”folkevalgt” borgmester .. Hendes kvindelige medkombattanter fik alle formandsposter i udvalgene. Kvinderne i Hvidovre var kommet til magten. Davidsen fik en plads i det vigtige økonomiudvalg. Forløbet og resultatet slog Svend Christensen så meget ud, at han som en bitter mand for stedse forlod kommunalpolitik.

Hvorfor Inge Larsen?

Nu kan man spekllere på, hvorfor Inge Larsen vandt kampen om borgmesterposten. Det kan være svært at sige noget nagel- og stikfast om det. Men lad os prøve alligevel. Inge Larsen opnåede bemærkelsesmæssige resultater ved både kommunevalg, valg internt i partiet og i byrådsgrup

pen. Her må tidens fokus på kvindernes ligestilling have spillet en rolle. Hertil kom kvindegruppens evne til at vende en ringere position til en bedre. Da Avedøre i 1974 skulle sammensluttes med Hvidovre blev kvinderne-lad os sige-underorienteret om sagen og kom nærmest til at fungere som stemmekvæg. Det ville de ikke finde sig i, og som plaster på såret fik de en række tillidsposter i bl.a. kommunenale institutioner-poster som mændene i øvrigt ikke var særlig intereseret i. Det gav en stor berøringsflade til Hvidovres borgere og dermed til vælgerne med efterfølgende stemmemæssig gevinst.

I byrådsgruppen stod kvinderne stærkt. Tre af dem var medlem af samme partiafdeling og kom i kommunalbestyrelsen i 1970erne. Inge Larsen og Grethe Olsen i 1970, Hanna Jensen i 1974., og i 1979 fik de tilslutning fra Rita Sj6berg fra afdelingen i Nord. Og modsat mændene, der var splittede i magtkampen mellem Erik Davidsen og Svend Christensen, kunne de enes om kun een kandidat.

Endelig var der Inge Larsen selv. Som nævnt gav formanden for Teknisk Udvalg, ens Kristensen, hende sin stemme og begrundede det med, at hun var mere i pagt med tiden både som kvinde og som en åben person - modsat Svend Christensen, der havde isoleret sig mere og mere gennem årene.

Kvinder i politik

Inge Larsens erobring af borgmesterposten i 1979 var usædvanlig ikke bare i Hvidovre. V ed kommunevalgene i 197 4 opnåede kun 1 kvinde at blive borgmester på landsplan. V ed valgene i 1981 var antallet af kvindelige borgmestre vokset til 4 og i 1990erne udgjorde de omkring 25. Herefter stangerede væksten. I det politiske system er det generelt sådan at kvinder har lettere ved at komme i folketinget end i kommunalbestyrelser. Forskellen på valgte ligger på ca. 10 %.

Til gengæld ser det ud til at kvinder i disse år opnår et markant gennembrud i toppen af det politiske system. Herhjemme med Helle Thorning-Schmidt, Pia Kjærsgaard, Marianna Jeltved. I Sverige er der l\fona Salin, i Tyskland Angela Merkel, i Frankrig og USA præsidentkandidaterne Segolene Royale og Hilary Clinton. Inge Larsen var tidligt ude, må man sige. Kvinders ligestilling var et centralt

emne i tiden-i Hvidovre gjorde de noget ved det.
Som bekendt blev Inge Larsen efterfulgt af Britta Christensen på borgmesterposten, og dermed har Hvidovre nu haft kvindelige borgmestre i over et kvart århundrede. Set fra et ligestillingssynspunkt et flot og usædvanligt resultat både på Vestegnen og i Danmark.

Inge Larsen taler ved byfest

En myte fra mellemkrigstiden

Hans Chr. Thomsen

Inspektionsbetjent E. Bai Duelund (ca.1890-1968) var en myte i Vestegnens mellemkrigstid.

Bare navnet kunne dengang give enhver anstændig kriminel idiopatisk forkammer±limmer - nervøst hjerte for dem som ikke lige har diagnosticeringen present. Sådan sagde myten, og Duelund kunne ikke være mere enig.

Han var som håndhøvlet til datidens V es tegn - en John W ayne ridende i nattemørket på en sort politicykel for at indføre lov og orden i sit territorium.

Forstæderne var dengang uden dagens etablerede stabilitet. Med Duelunds beskrivelse var der tale om: ”En underlig Bastard af et degenereret Landdistrikt og en mis.født Forstadsbebyggelse”, som der står i hans bog ”Med Natpatruljen fra 1937, hvorfra alle citater i denne artikel stammer.

Men lad ham selv træde mytedannende ind på scenen:

Intuition

”Jeg var egentlig kommet hjem og laa mig.”(s.30) og sov, for helt undvære Søvn kan man jo ikke. Klokken halv fem om Morgenen vaagnede jeg pludselig med den Tanke, at der var et eller andet i Vejen, Vejen stod endda nogenlunde tydeligt for mig. Jeg stod op og fik min Cykel fat, og fem Minutter efter at jeg var kort hjemmefra, løb de to Starutter lige i Favnen paa mig ” (s. 30)

De to starutter er indbrudstyve med 52 indbrud på samvittigheden. Duelunds intuition er i særklasse. Han har så at sige en støjfri forbindelse til de kriminelle, og den fungerer upåklageligt selv

Duelund blev omtalt flere gange i den landsdækkende presse i 1930erne. Berlingske Tidende skrev bl.a. om ham under overskriften ”De natlige Forbryderes Skræk i Søndre Birk”, og i underbrikken kunne man læse at han i de sidste par år havde fanget 70 forbrydere. I artiklen står der bl.a. :

”I Gaar Nat har Politibetjent Duelund i Sondre Birk igen gjort sig bemærket ved at fange to Automobiltyve, som kom kørende ad Gammel Køgevej i en Bil der var stjaalet paa Frederiksberg. Hr. Duelund forfulgte dem i sin Bil og fik dem drevet ned ad en Sidevej ved Frihedskroen, og her måtte de overgive sig, selvom de var to mod en. Den ene af dem satte sig til Modværge, men Betjent Duelund fik ham hurtigt gjort tam ved at holde sin Revolver op for Næsen af ham, og den anden, der forsøgte at flygte, blev indhentet af Politihunden, som altid følger med Duelund paa hans natlige Udflugter.

” Han chef oplyser i samme artikel, at Duelund brugte sin ftitid til at fange forbrydere, og at amtet har tildelt ham en særlig tjeneste ”saaledes at han er paa Kontoret en Del af Tiden, men ellers foretager sine Natpatruljer tre-fire Gange om Ugen, og det er udmærkede Resultater, han har opnaaet”.

I en anden artikel med overskriften ”Politiets Natpatruljer”, kan man læse at Duelunds chef Harpøth på et politimestermøde fik gennemført ”sin geniale Ide med Afpatruljering af de øde Landeveje om Natten, Politiet maa ikke sove, naar Tyvene vaagner, siger Politimesteren”.
g for egen regning mener journalisten, at ”For Publik-um herude i Birket er det en stor Tilfredsstillelse at vide sig saa godt beskyttet mod Forbryderene, og Beboerne paaskønner fuldt ud vort dygtige Politikorps”.

Berlingske Tidende 4. september 1932

under søvnen. Omverdenens vurdering af Duelund, stod ikke tilbage for hans egen. Som da Duelund forhørte en morder, der refererede sin svoger for at have sagt folgende: ”Ham faar Duelund nok fat paa”.(s.22)
Hans chef sagde i et interview til Berlingske Tidende: ”Jeg fik hurtigt Øje for hans særlige Evner . .. han har en mærkelig Evne til at kunne se paa dem, han træffer om Natten, om de har noget paa samvittigheden’’. Selv forklarede Duelund intuitionen med begreberne ”folelsesinstinkt” og tankeoverføring. l\fan skulle næsten tro, at der var selektiv resonans i ham - Duelund var på bolgelængde med de kriminelle.

Slagfærdig

”Med Natpatrulje” foregår som myterne i et veldefineret univers med evige værdier og givne basisroller. Der er de kriminelle, og der er Duelund, og der er konflikten mellem de to. Da sejrherren altid er Duelund, kommer fortællingen ofte til at handle om variationer i måden Duelund er Duelund på, og måden de kriminelle er kriminelle på. Resultat 16 og grundroller er givne - variationerne i sammenstødene mellem politi og forbrydere er det ikke.
En af Duelunds talenter var som sagt hans fornemmelse for kriminalitet - her endnu et eksempel:
I 1933 var der ved juletid indbrud tre gange på Hvidovres kommunekontor. Duelund tog på sin sædvanlige natpatrulje og fandt intet mistænkeligt, men så ... ja så fik Duelund ”en underlig Fornemmelse”. Og ganske rigtigt. Inde på kommunekontoret fandt han tre indbrudstyve og måtte bruge sin revolver for at få dem til at overgive sig. ”Ja, ja” - siger den ene - ”stik de bare den i Lommen. Vi laver ikke mere. Vi hotte godt Bilen for, og da den var kort sagde vi til hinanden: ”Det var godt, det ikke var Duelund. Bare han ikke kommer forbi.”(s. 118) Men en intuition i særklasse kan ikke stå alene i politiarbejdet, på samme måde som en revolver ikke altid er det rette værktøj i en given situation. Et sted citerer han et par linier fra sin barndom:

I gamle Dage da tog Skesanten ej
paa Rekrutten med Flojelsvanten

Sådan var det også med Duelund. Fløjshansken var heller ikke hans favoritvåben. Han var ikke blot en lovens håndhæver, han var også en slagfærdig panser - ”Slag og knubs har jeg fået mange af, men jeg trøster mig med, at jeg ikke skylder nogen noget videre i saa henseende”.(S. 133)
Eksempel: En tyv ”fik anbragt et voldsomt Kvælertag om min Hals, og jeg var ved at bukke under. For at skaffe mig lidt Pusterum stak jeg en Tommelfinger i hans ene Øje. Det hjalp” (s. 54) Eller som ved forhøret af en halvanden-armet betler: Pludselig sprang fyren ”op fra Sofaen, hvor jeg havde anbragt ham, og røg på mig. Han havde en mægtig Færdighed i at bruge sin halve r\rm, og den slog modbydelig haardt, men det viste sig dog, at en hel Arm er bedre end en halv, og efter at vi et par Gange havde været nede for at se, om der nu ogsaa var vasket Gulv inde under Møblerne, blev han nogenlunde rolig igen”.(s.131)

Duelund var nærmest spinkel af bygning men havde - som han sagde - muskler af jern og et håndgreb af stål. (s. 90) Og musklerne blev brugt flittigt her og der. Standsning af uskyldige vej

Damhuskroen var ofte Duelunds udgangspunkt for en natpatrulje. Foto fra mellemkrigstiden

farende kunne udvikle sig til rene slagsmål, hvor der blev "rullet rnndt og slåsset" (s.110). I et større værtshusslagsmål fik han ene mand kantet kysen på samtlige slagsbrødre(s.26) En "muldens søn" fik næsten så hatten passede osv.

Tiden

Mellemkrigstiden var en anden tid, og det var ikke kun en Duelund, der skilte sig ud. Det gjorde kriminaliteten på Vestegnen også sammenlignet med nutiden. Hvor kan man f. eks. i dag høre om tyveri af hår fra hestehaler. Det kunne man dengang og i øvrigt helt tilbage til 1742, hvor der blev lovgivet omkring den type tyveri. I 1930erne kunne hestehalehår sælges. Der var ikke de store penge i det - men dog penge. Duelund jagtede en overgang sådan en hestehaletyv, hvis signalement udmærkede sig ved en større jordbærtud. En nat på Roskildevej stoppede han så en cyklist med en sæk, for Duelund havde det med natte-cyklister og sække. l'viidt i cyklistens ansigt lyste en større jordbærtud op, og Duelund spurgte naturligvis, hvorfor manden kørte rnndt med en sæk, og fik som 18 svar, at megen cykling gjorde, "at han undertiden blev noget øm i Ryggen paa det sted, hvor den taber sit anstændige Navn, og saa hvilede han sig ved at sætte Kriminalstatistik sig paa Sækken med Kludene." har svært ved at etablere en entydig sammenhæng mellem økonomisk krise og stigning i antallet af forbrydelser. Alligevel forekommer det rimeligt at antage, at dele af Vestegnes kriminalitet i mellemkrigstiden hang sammen arbejdsløshed og økonomisk knaphed. I alt fald handlede mange lovovertrædelser om mad, som det f.eks. var tilfældet i Avedøre, hvor en gård blev lettet for 98 æg, 1 kg. smør og et stort stykke flæsk. .Andre steder gik det ud over høns og ænder. Et par blev taget med en gås i bilen. At fuglen overhovedet befandt sig der, skyldtes ene og alene de to' s omsorg. De var kommet til at køre gåsen over, og syntes, at det var synd, at "den skulle ligge med knækket Hals paa Vejen". Og der var andre måder at skaffe til dagen og vejen, som da en blomsterhandler hentede sine buketter ikke på Grønttorvet men på gravene på Rødovre Kirkegård. Selv kirkerne gik ikke ram fordi. Der var skillemønt i præstegårdene og altervinen kunne også drik

kes udenfor kirketid.

I den lidt mere givtige ende var der købmandsforretningerne, hvor der både var penge og spiritus. Her skal bare nævnes et forsag på kreativ "bogføring" i retten. Dommeren spurgte tyven, hvor småpengene i hans lomme stammede fra, og han svarede: "Jo, nu skal dommeren hore! Jeg kom cyklende forbi Brngsforeningen, da jeg fik Øje paa en Bunke Skillemønt, der laa paa V ej en. Jeg saa mig omkring for at prøve at opdage, hvor de vel kunne være kommet fra, men der var ingen i Nærheden, og overalt i de Huse, jeg kunne se, var der lukket og slukket. Saa tænkte jeg, at jeg hellere maatte tage Pengene op og aflevere dem til Politiet som Hittegods. Og ved Dommeren, hvad jeg tror? Ved Dommeren, hvor jeg tror, de Penge er kommet fra? Ved Dommeren, hvem jeg tror, der har anbragt dem der? Det havde Duelund! Bare for at lægge en Fælde for mig." (47)

Den danske mand

Duelund kom til verden omkring 1890 på det danskeste af de danske slotte: Kronborg. Danskheden gjalt også bedstefaderen, hvis baggrnnd var tematisk beslægtet med Pedersen-Dans nationale ikon: Den lille Hornblæser. Som Duelund skrev på de første linier i sin bog: "Selvom min Bedstefader iH::e var Den lille Hornblæser, så var han dog med i Treårskrigen som lille Horn blæser".(7). Og som bedstefaderen så faderen. Han var hornblæser i 1864-krigen. Duelund selv fortsatte linien og blev som dreng hornblæser - såkaldt piber - i Livgarden. Duelund fik så at sige blæst den royale danskhed ind med et hornorkester.

I 1911 blev han garder og året efter korporal. I 1914 avancerede han til sergent og forblev sergent frem til 1918, hvor han meldte sig ud af hæren og ind i den Estiske Arme. Hvad sidstnævnte var for en størrelse, hører formodentlig ikke til særlig manges paratviden. For at gøre det kort: Armeen udgjorde et lille modstandshjørne mod den rnssiske revolution, som afstedkom kommunistiske angreb i Estland. De blev afværget af esterne med hjælp af et mindre antal udenlandske frivillige fra Finland, Sverige og Danmark. I 1920 blev Estland en selvstændig stat i øvrigt efter også at have afvist et tysk angreb. Duelund nåede ikke at komme i kamp,

men blev til gengæld hængt ud i hjemlige anarkistiske blade, for sin villighed for at kæmpe på de såkaldt hvides side mod de røde.

I 1920 søgte han ansættelse i politiet og blev antaget som politibetjent i Kobenhavns Amts Søndre og Amager Birk - politikreds 3. Kredsen omfattede flere af kommunerne omkring København, herunder Vestegnen.

Hvorfor "Med Natpatruljen"?

Når man spørger til Duelunds motiv for at skrive Med Natpat bliver ophavssituationen væsentlig dvs. situationen omkring bogens udgivelsen i 1937. Her er der flere ting, som falder i øjnene. Duelund var nær de 50, da han udgav bogen. Det kunne pege på et midtvejs

behov for status - hvem er jeg og hvad har mit liv handlet om? Har jeg gjort en forskel, og hvad med fremtiden - er der et liv for døden?
Svarene på de spørgsmål er der nogle af i bogen. Her skal bare nævnes Duelunds usædvanlige intuition. Den gjorde virkelig en forskel, hvilket han da også selv peger længe og vedholdende på i bogen.
På den anden side er det ikke typisk, at folk skriver erindringer omkring de 50 år. På en måde er "Med Natpatruljen" erindringer i utide. Men hvis behovet for status kun giver en del af forklaringen, hvad så mere? Omkring bogens udgivelsestidspunkt i 1937 var der en stor politireform undervejs. Den kom året efter, i 1938, og Duelund var selv optaget af den i slutningen af sin bog. Reformen medforte, at det kommunale politi og rigspolitiet blev slået sammen i en landsdækkende organisation - i et rigspoliti. En tid var ved at løbe ud, en ny var på trapperne. "Med Natpatruljen" befinder sig i det skæringspunkt. Duelund havde været med fra begyndelsen i opbygningen af Søndre og Amager Birks Politi tilbage i 1920erne, og nu ringede klokkerne for den tid.

Hans forhold til det ny var lidt vakkelvorn. På den ene side mente han som De Konservative og Venstre at den gamle ordning havde nærhedens kvaliteter - sikrede en forbindelse mellem politi og lokalbefolkning. På den anden side mente han som Socialdemokratiet, at politireformen ville sikre en mere ensartet uddannelse ???? styrken. Gamle kommunale politifolk kunne have svært ved at følge med udviklingen gennem 25 år - dog ikke Duelund selv, forstås. Om refo1men skrev han: "For mig som vist for de Heste indenfor Politiet staar Enhedspolitiet nu som den store Bøjgen, der ikke er til at komme udenom." (191)
Valget at metaforen for reformen - "den store Bøjgen" - er interessant. Bøjgen er i norsk folkesagn en jætte i slangeskikkelse. Ibsen brugte figuren i Peer Gynt som personifikation af kompromismentalitet og fejhed. Duelund syntes de1med at være på kompromiskurs - det med fejheden ville dog ligge ham fjernt- og når det nu ikke kunne være anderledes, ja så anbefalede han sig med bogen.
Vægten i anbefalingen ligger først og fremmest i hans resultater og renome

gennem de mange år men også i noget politisk. Han skriver f.eks., at han som politimand "har gavnet min Konge og mit Land - eller som man siger: Samfundet". Konge og land kommer før samftmd. Forskellen er en forskel på en national-konservativ og en socialdemokratisk orientering. Og det konservative passede godt til embedsværket i politiet - og det socialdemokratiske.

Til slut er der som altid kun døden. Den munder Med Natpatruljen ud i: "For naar alt kommer til alt, hvad er saa Enden? En Prik med Pennen, et Smæk med Tungen, et Pust fra Lungen - eller disse fire Bogstaver: ENDE".

En myte

Politireformen af 1938 afgrænser på naturlig vis en periode indenfor Vestegnens politi gående fra 1921-38, og Duelunds bog indskriver sig i tidsrummet med erfaringer på gadeplan fra områder under forvandling. Grunden til, at han blev en myte, skal ikke alene findes i ham selv og h<ms usædvanlige evner - og tidstypiske brutalitet - men også i den usikkerhed, som et lokalt område under forvandling skabte hos til±1ytterne. Flugten fra land til by handlede ikke kun om nye og bedre muligheder. Den havde også ængstelse med i bagagen på vejen mod det ny liv. Hvad ville fremtiden bringe? Ville den føre en social deroute med sig eller ligefrem et moralsk forfald? Her kunne en myte som Duelund fungere som en stabiliserende faktor. Han tog sig af det moralske forfald. Med ham blevdetrundbarberet så hatten passede.

Med disse ord skal deres redaktør ligeledes anbefale sig og lade Duelund ride tilbage i natten på sin sorte politicykel.

Avedøre Holme'

Poul Sverrild

Danmarks største og mest rationelt gennemtænkte industriområde, A vedøre Holme har i 2007 været genstand for en historisk undersøgelse, som museumsinspektør Kitt Boding-Jensen har udført for Historiens Hus. Undersøgelsen har været en nødvendig del af vores kulturarvskommuneprojekt "Kulturarv 2650". Det er forunderligt, hvor meget, der går i glemmebogen i løbet af en enkelt generation eller to, og når historien drej er sig om et industriområde, går det nok så hurtigt med glemslen. Avedøre har som industriområde 41 år på bagen, og er allerede på vej ind i en ny funktion. Derfor har det været vigtigt også at få styr på den historie og udvikling, som lå forud for forvandlingen af den oprindelige strandsump og rørskov til industri. Nu omtaler Kulturarvstyrelsen Avedøre Holme som et område med kulturarvsværdier, og det gør det ikke mindre væsentligt at klarlægge historien. Alt det materiale, som nu er indsamlet, er ved at blive redigeret, og det er planen at trykke de mange historier om Avedøre Holme som et tillæg til Hvidovre Avis i det nye år. På den måde kommer historien også ud til dem, vi i første omgang ønsker skal møde den:

Medarbejderne på Avedøre Holmes virksomheder.

Julemarked søndag d. 9. december i Avedørelejren

Atter i år vil der være julemarked. På Alarmpladsen sættes der telte op, hvor du kan finde spændende julegaver i en af de mange boder.

Cirkusmuseet vil naturligvis også være repræsenteret, og her kan du finde plakater, tryllerekvisitter og oplevelsespakker for hele familien. Derudover kan du købe lokal prisbelønnet vin fra museets nabo vingården Nordlund, DVIY er fra en anden god samarbejdspartner Zentropa eller toj, smykker, rah.-ukeramik og meget mere. I løbet af dagen vil der være underholdning for hele familien. Du vil kunne opleve cirkusartisten Gugge, der blandt andet har optrådt i Cirkus Charlie. Der vil være gratis entre og rundvisning på Cirlmsmuseet og Poul Sverrild underholde med historier om Avedørelejren. Markedet slutter kl. 16. Programmet kan ses på www.historienshus.hvidovre.dk

Nyt fra formanden

Svar på ønsket om statsanerkendelse var forventet omkring primo november, men grundet det udskrevne folketingsvalg afventer sagen sin afgørelse. En væsentlig faktor for anerkendelse er befolkningens og kommunens opbakning. Under redegørelsen med arbejdet omkring Hvidovre som kulturarvskommune konstaterede Poul, at Hvidovre var et typisk tegn på industrialismens ophør. Det er derfor nødvendigt at overveje, hvad der er bevaringsværdigt fra denne epoke. I denne proces ser Historiens Hus (Kulturhistorisk enhed) sin hovedopgave som værende af formidlende art.

I det stort opslåede projekt om revitalisering af Københavns Befæstning er et af fyrtårnsprojekterne (projekter, der kan få over 25 mio. kr. i tilskud): "Historisk vandring på Vestvolden". Her lægges der op til et samarbejde mellem Brøndby, Hvidovre, Rødovre, Kobenhavns kommuner samt Skov- og Naturstyrelsen. Hvidovre er også udpeget i gruppen af meget store projekter (10-25 mio. kr. i tilskud). Her er det Avedøre Flyveplads, der er omdtejningspunktet. e projekter og sikre den medfmansiering, som er forudsætning for de fleste projekter. Disse projekter kan formentlig politisk behandles i kommunerne 2008 og iværksættes i 2009.

Birte Gerdes træder tilbage

Efter 11 år på Lokalhistorisk Arkiv og senere i Historiens Hus har Birte ønsket at trappe ned. Med udgangen af november stopper hun som arkivsekretær for at få bedre tid til de ting, som ligger udenfor arbejdslivet. Birte har været med i den mest dynamiske udviklingsperiode i Lokalhistorisk Arkivs tid. Fra de uinspirerende og utilstrækkelige lokaler på Medborgerhuset til de tiltalende rammer i Historiens Hus. Fra et mere traditionelt arkiv til en moderne fællesinstitution for både arkiv og museum. Det har til tider været opslidende med den konstante omstilling, men det har også været en givende proces. Som kontaktperson for brugerne af Rytterskolen har Birte haft en bred berøringsflade med det lokalhistoriske miljø og bygningens øvrige brugerkreds, men hovedopgaverne har i de seneste år ligget på de indre linier i arkivarbejdet - det, som er forudsætningen for, at arkivet kan levere den viden og de serviceydelser, man med rette kan forvente. Arkivets næsten uendelige registreringsopgaver har været en hjørnesten i Birtes arbejde. Birtes omfattende lokalkendskab er ikke mindst kommet de mange forespørgsler, som arkivet modtager, til gode. I starten kom forespørgslerne i høj grad per post og ved personligt fremmøde, men i Birtes tid på arkivet, har den teknologiske udvikling medført, at stort set alle forespørgsler kommer per mail.

Det er en bred kreds af brugere og gæster på arkivet, som kommer til at savne Birte i december måned. Men vi kan med glæde meddele, at hele foråret 2008 vil Birte arbejde en dag om ugen i Historiens Hus, og her bliver det især forespørgsler, og brugerbetjening, hvor hun vil stille sin omfattende viden til rådighed.

Arrangementer

Omkring vores foredrag er der sket det, at Herluf Rasmussen har måttet melde fra grundet presserende arbejde omkring den 21.1.2008. Til gengæld kan der vente en interessant oplevelse i stedet, da vores tidligere borgmester Britta Christensen har lovet at komme og fortælle om begivenheder fra sin tid som borgmester.

Mandag d. 10.12. kl. 19.30
Forfatteren **Jørgen Nielsen** fortsætter sin fortælling om modstandskampen på Vestegnen. Med udgangspunkt i sin bog fortælles om de mennesker, der deltog i modstandskampen.

Mandag d. 21.1. kl. 19.30
Tidligere borgmester i Hvidovre kommune **Britta Christensen** fortæller om begivenheder fra sin tid som Førstedame i kommunen.

Mandag d. 10.3. kl.19.30
Generalforsamling

Mandag d. 14 .4. kl.19.30
Pensioneret politibetjent **Poul Fjeldgård** (den en af vores omvisere fra besøget på Politihistorisk Museum) fortæller om d. 19.9.1944, hvor politiet blev taget af tyskerne og hans egne oplevelser som KZ fange i Tyskland.

Ovenstående 4 arrangementer finder sted i Lille Friheden. Tilmeldingen finder sted på Selskabets automatiske telefonsvarer 3647 3444 senest søndag inden mødet.

Tirsdag d. 6.5
Udflugt til **Gavnø Slot** og **Holmegård Glasmuseum**

Best. for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2006/07

Formand: Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand: Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer: Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf. 3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Sekretær: Dan Olsen
Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642
e-mail: davao@tdcadsl.dk

Best.medl. Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th.
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl.: Alan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl.: Kim Østerberg
Bødkerporten 7
tlf. 3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1. suppl.: Vagn Bacher
Hvidovregade 31B, 1.tv.
tlf. 3648 1434
e-mail: dhangaard@mobilixnet.dk

2. suppl.: Lars Bo-Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Revisor: Jens Chr. Nielsen
Kløverprisvej 26
tlf. 3675 1386

Rev. suppl.: Inge Larsen
Berners Vænge 7.2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen, Poul Sverrild

Pr. og hjemmesiden
Benny Riisager, Lars Bo Henriksen
Dan Olsen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion
Hans Chr. Thomsen (Adresse: Kløverprisvej 7, tlf. 3675 9947, e-mail: hctka@mail.dk), Per E. Hansen, Jette Randal-Lund, Poul Sverrild

Leder af Historiens Hus
Poul Sverrild deltager i bestyrelsesmøderne og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale

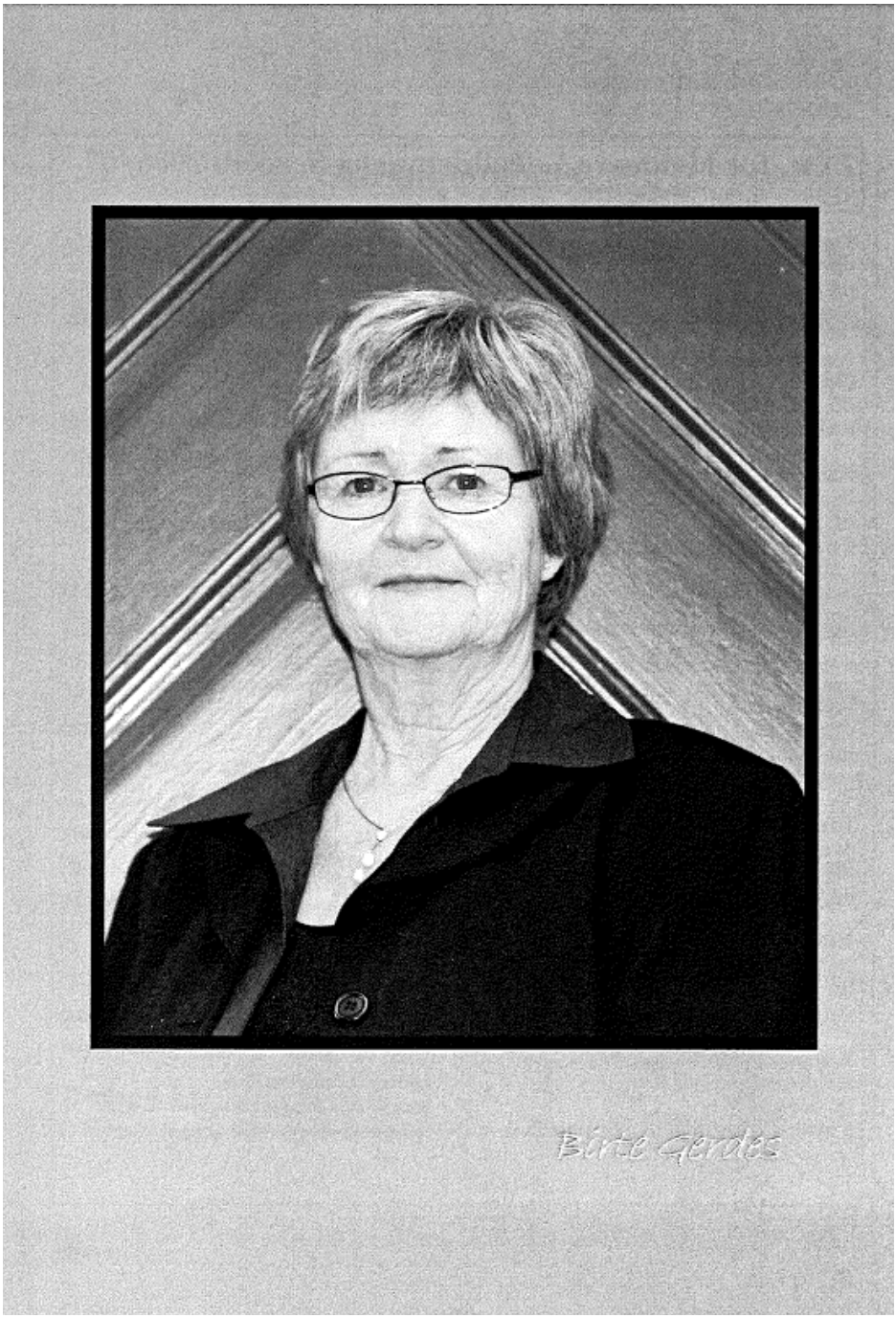
Birte Gerdes

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Historiens Hus Hvidovre
26. årgang – Nr. 1 – februar 2008

Indhold

Nyt fra Formanden ..... s 3
Industrihistorier på Vestegnen ..... s 4
Planlægningens Landskaber Poul Sverrild ..... s 5
Avedøre Holme - Danmarks største industrikvarter
Kitt Boding-Jensen ..... s 9
Bent Zinglersen Randi Romerdahl..... s 12
Mælkemanden og Perlefiskeren Bent Zinglersen ..... s 13
Parcelhuset på nydansk Helle Nysted Andersen..... s 16
Kulturarv 2650 - møde i Messen ..... s 18
Hvidovres sidste købmand ..... s 20
Kommende arrangementer..... s 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse ..... s 23
Hvidovredukke på Nationalmuseet ..... s 24

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36 47 34 44 e-mail. hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
www.sitecenter.dk/rytterskolen
og
Historiens Hus Alarmpladsen 3, Avedørelejren , 2650 Hvidovre
Tlf. 36 49 00 30 e-mail lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historienshus.hvidovre.dk
Redaktion: Poul Sverrild ansv. og Kitt Boding-Jensen
Forsidefoto: Ejnar Parslev: motiv fra Hvidovre Strand, oliemaleri. Luftfoto af Kalveboderne
2007.

Nyt fra formanden

Sidste år kunne Hvidovre Lokalhistoriske Selskab fejre medlemsbladets 25 års jubilæum, og det markeredes med et større arrangement omkring Rytterskolen lørdag d. 29.9. samt udgivelse af jubilæumsskriftet om selskabets, arkivets og bladets historie. Omkring 200 mennesker lagde vejen forbi Rytterskolen og fik indblik i gamle håndværk, gartnerier i Hvidovre, folkedans, fremvisning af Hvidovre Kirke, guidede ture på kirkegården og omkring Hvidovregitteret på Hvidovre Torv. Mange af selskabets medlemmer fik udleveret jubilæumsskriftet, som vi efterfølgende har modtaget adskillige positive henvendelser for. Det er stadig muligt at anskaffe sig et eksemplar til en pris af 25 kr.

Siden udgivelsen af sidste medlemsblad har der været afholdt 3 medlemsarrangementer. I november fik vi mulighed for at besøge Cirkusmuseet i Avedøre lejren. Museumsinspektør Anja Olsen førte os sikkert og med humor gennem udstillingen. Det blev en god cocktail sammensat af finurlige oplevelser og cirkusgenstande og kulturelt overblik. Medlemmer, der endnu ikke har besøgt Cirkusmuseet, anbefales at lægge turen omkring dette.

Den 10. december havde vi lejlighed til endnu en gang at tilbringe en aften med forfatteren og lokalhistorikeren Jørgen Nielsen. Med udgangspunkt i hans bog ”Fem år - der varede længe. Beretninger fra Vestegnens modstandskamp” blev vi ført både gennem gribende og triste hændelser under 2. verdenskrig. Jørgen Nielsens bog er meget anbefalelsesværdig og kan stadig erhverves til en pris af 25 kr. ved henvendelse til Historiens Hus eller Rytterskolen (tirsdage mellem 11.00- 14.00).

Vores tidligere borgmester Britta Christensen fortalte den 21. januar veloplagt om tilgangen til og omgangen med ”magten” som borgmester gennem næsten 15 år. Der var stort fremmøde, og vi fik et spændende indblik i en borgmesters arbejdsområde herunder de veje, der fører til de endelige beslutninger.

Sammen med dette blad er der vedlagt girokort til kontingent og indbydelse til generalforsamling den 10. marts 2008. Bestyrelsen håber, at rigtig mange møder op ikke mindst, da selskabets mangeårige formand, redaktør og bestyrelsesmedlem Dan Olsen har valgt at træde tilbage på grund af alder.

INDUSTRIHISTORIER PÅ VESTEGNEN

af Poul Sverrild

På initiativ af regionalavisen Vestegnen og Museet Kroppedal i Høje -Taastrup udkom i december en bog med historier fra Vestegnens industrihistorie.

Regionens kulturhistoriske institutioner bringer her beretninger fra hver deres område, og dertil kommer nogle mere oversigtslige artikler, som sætter rammen for industrihistorierne.

Hvidovres rolle gennem hovedparten af industrialismen har været først at være spisekammer og siden bosætningsområde for industriens arbejdskraft. Det afspejles i de i alt fire artikler, som Historiens Hus har bidraget med.

I dette blad bringer vi to af artiklerne som appetizer på bogen, som kun koster 100 kr og kan købes på regionens kulturhistoriske institutioner, herunder i Historiens Hus.

Artiklerne handler henholdsvis om hele den planlægningsudvikling, som skabte rammerne om Vestegnen og om Avedøre Holme, som ikke bare er planlægningshistorie, men også virksomhedshistorie.

2007 var dyrket landet over som industrikulturens år, og her i Hvidovre passede det fremragende med, at industrialismen overhovedet er ramme omkring vores kulturarvskommuneprojekt.

Kulturarvskommuneprojektet, Kulturarv 2650, afsluttes her i februar 2008, og i skrivende stund venter vi spændt på, om Historiens Hus får mulighed for at arbejde videre med hele den kulturarvstænkning, som vi har udviklet i projektet.

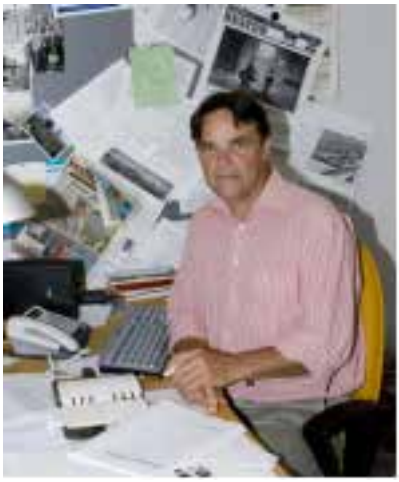

Planlægningens landskaber

af Poul Sverrild

Industrialiseringen medførte en voldsom vandring af arbejdskraft fra land til by, og København var den magnet, der trak stærkest. Med de gamle voldes fald i midten af 1850-erne var der grundlæggende ikke nogen grænser for byens vækst, og i løbet af det næste halve århundrede voksede presset på byens omgivelser og forvandlede landsbyer og marker til forstæder. Med beundringsværdigt fremsyn skrev fuglemaleren Viktor Johansen, som fandt mange motiver på kanten af byen i 1928: "Som en Molok, der langsomt udsletter Naturen, rykker Forstadens Forposter frem."

Planlægning og regulering er to af industrialiseringens følgesvende. Især boligspørgsmål, landskabsudvikling og forurening er vinkler på samfundets forhold til industrialiseringen, som hurtigt påkaldte sig interesse blandt bybyggerne. Med Københavns store byplankonkurrence i 1908 om byens fremtid blev byplanlægning sat på dagsordenen. Ikke mindst Vestegnen skulle blive formet i en planlægningsproces. Det mest karakteristiske ved industrialismens planlægning var arbejdet med at adskille byens funktioner. Idealet blev hurtigt industri for sig og boligområder koblet med nære rekreative faciliteter for sig.

Da Vestegnens flade landskab ikke havde borgerskabets bevågenhed som rekreativt landskab, var der ikke behov for eller vilje til trafikale investeringer af den slags, som åbnede store dele af Nordsjælland for bebyggelse allerede i tiden før og efter Den første Verdenskrig. Køge Bugt fik derfor hverken Strandvej eller Kystbane, og Sbane til Vestegnen var også en investering, som kom til at høre tiden efter Den anden Verdenskrig til.

Arbejdet med at planlægge Københavnsegnens fremtid begyndte i slutningen af 1920-erne, og her blev de første skitser til en overordnet trafikplan skabt. Størst var i øvrigt opmærksomheden overfor nødvendigheden af at sikre borgerne adgang til grønne områder i den stadigt voksende industriby.

Planlæggerne var visionære, da de

Planlægningen af Køge Bugt Strandpark var undervejs i et halvt århundrede, men den oprindelige plan kom til at holde, da parken endelig blev realiseret.

i 1936 udgav en betænkning om områder til fremtidens fritidsliv i hovedstaden. Relevant for Vestegnen var ikke mindst forslag om skovrejsning på den skovløse egn og et ønske om at få undersøgt muligheden for at lave en kunstig strand i Køge Bugt fra Avedøre Holme mod sydvest til Lille Vejleå. Begge projekter blev som bekendt realiseret senere i form af henholdsvis Vestskoven og Køge Bugt Strandpark. Det sidste projekt var ikke mindre end 45 år undervejs, før det kunne indvies i 1981, men udstrækningen af anlægget var præcis, som planlæggerne havde forestillet sig oprindelig. Det var karakteristisk, at drømmen om at ændre Vestegnens natur kom udefra. Der var planlæggere med et natursyn, som på den ene side var præget tidens idealer om alles ret til adgang til samfundets goder, men som på den anden side ikke havde distanceret sig fra borgerskabets landskabsidealer. Derfor var det vigtigt for dem, at sikre, at de borgere, som boede på Vestegnen ikke skulle "snydes" for de herligheder, som borgerskabet for længst havde sat sig på nord for København. Vestegnens karakteristiske flade og frugtbare sletteland og rørskovskysten mod Kalveboderne var ikke interessant –

Vestegnen skulle helst ligne noget andet end sig selv!

Egnsplanrådet, som arbejdede med planlægningen af Storkøbenhavn, skrev i 1968 om Vestskoven: …grønne sletter skal veksle med skov, sådan som man kender bl. a. fra Dyrehaven. Der skal skabes et gæstevenligt skovlandskab. Men ikke nok med det. At Københavns vestegn er noget flad, ville man ikke i tidligere tider have ment at kunne gøre noget ved, men det kan man i dag, og man er foreløbig gået i gang med at bygge to store bakker." Det er et godt billede på planlægningsklimaet i 1960-erne: Begejstring over at kunne forandre i stor målestok og fravær af respekt for det, der allerede eksisterede. En ægte pionerånd prægede planlægningsarbejdet omkring Vestegnen

. Med "Fingerplanen" fra 1947 tog planlæggerne fat på visionen om fremtidens Danmark. Nu skulle væksten styres, og der skulle sikres arealer til boliger, industri og rekreation. Trafik og nye centre var nu også på dagsordenen. Erfaringerne fra den ukontrollerede og uplanlagte vækst i Rødovre, Hvidovre, Glostrup og Brøndbyerne havde vist, hvor uhensigtsmæssig den form for udvikling var for samfundet, så der var stor forståelse for, at der skulle lægges strammere rammer om den fremtidige udvikling. Bolignød og fortsat befolkningsvækst var dagsordenen i København efter Den anden Verdenskrig, og planlægningen kom til i sidste øjeblik. Overordnet kom Fingerplanen til at virke. Byen skulle på Vestegnen vokse langs de to fingre Roskildefingeren og Køge Bugtfingeren, og mellem dem skulle den grønne kile sikre alle de kommende indbyggere let adgang til rekreative områder.

Langs Køge Bugt havde der fra omkring år 1900 hundredskiftet udviklet sig et efterhånden næsten sammenhængende sommerhusområde langs kysten. Det kunne i 1960-erne forudses, at sommerhusområderne uanset lovgivning ville glide over til helårsbeboelse, og for at styre udviklingen i Køge Bugtfingeren blev i 1961 vedtaget en lov, som kom til at danne ramme om den fremtidige udvikling.

Et helt bælte af byer skulle rejse

sig fra Avedøre ned langs Køge Bugt med S-bane og motorvej som rygrad. Tidens fremmeste planlægningsværktøjer blev taget i brug, og det industrialiserede bolig- og erhvervsbyggeri udfyldte rammerne.

Med et nyt aflastningscentrum for København i Høje Tåstrup, et city to, skulle Roskildefingeren være akse om hele hovedstadens fornyelse. Planlægningens forudsætning var, at den allerede kendte udvikling fortsatte med kontinuerlig vækst.

Men fra den første oliekrise i 1974 begyndte mange af planlægningens forudsætninger at skride, og Vestegnen stod til en mindre lys fremtid, end forventet.

Vestegnen blev planlagt som en nærmest ideel industristruktur. Erhvervsområder i god afstand fra boligområderne, og de rekreative områder tæt på boligområderne. Men det klassiske industrisamfund er historie i dag. Udfordringen er nu at bringe den planlagte industriby, Vestegnen, over i informations- og oplevelsessamfundet.

Avedøre Holme – Danmarks største industrikvarter

af Kitt Boding-Jensen
museumsinspektør Historiens Hus

”Stod du på en ølkasse, kunne du se det hele. Der var intet, der var ikke et træ, der var ingenting. Det var så øde, at der ikke engang blev ryddet sne derude”. Det fortæller Jørgen Pedersen, pensioneret servicechef i Glenco. Glenco var en af pionererne på Avedøre Holme – Danmarks største industrikvarter. I 1950ernes høj konjunktur var der behov for flere industriområder. De mellemstore virksomheder i København voksede, og med lagre spredt over hele byen samt trængsel i de travle gader, efterspurgte de mere plads. Det skulle være i nærheden af Købehavn, for hovedstaden var centrum for den blomstrende industri.

Det er i det lys, at inddæmningen af det ca. 450 hektar sumpede naturområde bestående af mindre og større holme i Avedøre skal ses. Initiativtageren til inddæmnings

arbejdet var Foreningen Dansk Arbejde, og i 1964 indviede daværende statsminister Jens Otto Krag inddæmningsarbejdet.

Inddæmningen gik stærkt, og allerede et år forud for tidsplanen flyttede Odense Vinkompagni, som den første virksomhed ind i 1966. Udbygningen af Avedøre Holme foregik ikke med samme hast og dette til trods for lave grundpriser. Det øde landskab prægede derfor Avedøre Holme i mange år.

Ove Nielsen har f.eks. fortalt, at ringede de efter en taxa, var der megen skepsis, om hvorvidt det var en aprilsnar eller ej. Man var ikke vant til, at der var mennesker på Avedøre Holme. Ove Nielsen og hans kone var dog også et særtilfælde som fastboende på Avedøre Holme. Avedøre Holme er et industriområde, og beboelse er kun mulig i tilknytning til en virksomhed, fortæller Ove Nielsen.

Han startede sit maskinværksted i familiens kælder på en villavej i Hvidovre. Men efter klager fra naboer og en voksende efterspørgsel måtte Ove Nielsen se sig om efter et andet og lovligt sted at drive virksomhed. Det blev på Avedøre Holme til 39 kr. pr. m2. Ikke længe efter at værkstedet stod færdigt, besluttede Ove og hans kone at sælge deres hus og bygge en portnerbolig ved siden af værkstedet. Virksomheden udviklede sig, og Ove udvidede sine aktiviteter med en trådvarevirksomhed. I dag er

aktiviteterne i Ove Nielsen A/S igen indskrænket til maskinværkstedet, som bliver kørt videre af hans søn.

Iført de historiske briller, fremtræder Avedøre Holme som et produkt af sin tid. Efterkrigstiden var præget af tanker om modernisering med den funktionelle og rationelle byplanlægning, som dominerende ideal. Det var først og fremmest plads og de funktionelle krav, der skulle tilgodeses frem for æstetik og arkitektonisk kvalitet. Rationalet i 1960erne var, at virksomhederne stod for produktet fra a-z. I dag er mange af ledene specialiseret, som Glenco er et levende eksempel på, idet produktionsdelen for længst er udliciteret. Produktionen flyttede først mod vest til Jylland og siden langt mod øst til Østeuropa eller Asien. Det har sat sine spor på området, som i disse år går igennem en transformation.

Spørgsmålet er nu, hvad der vil ske med Avedøre Holme i fremtiden? Kan det leve op til de krav moderne virksomheder stiller i dag med virksomhedsdomiciler frem for fabrikshaller?

Avedøre Holme ligger fjernt fra boligområder, så store koncerter eller en forlystelsespark vil kunne fungere uden at genere nogle. De lige, brede veje vil ingen nødvendigvis skulle røre ved og vil være et levn om en tid, hvor bilerne var på vej frem, og industrien kom brusende.

Bent Zinglersen

Af Randi Romerdahl.

Som omtalt i jubilæumsnummeret fra september 2007, modtog Historiens Hus sidste år Bent Zinglersens efterladte samling af manuskripter, artikler og erindringsmateriale. I erindringerne har Bent Zinglersen beskrevet episoder og hændelser fra barndommen og ungdommen i henholdsvis Hvidovre og København. I dette nummer samt i 2008's følgende tre numre optræder udvalgte af disse erindringsskildringer fra Bent Zinglersens opvækst i Hvidovre.

I dette nummer bringes en skildring af Bent Zinglersens første år i trygge rammer bag stakittet til huset på Lodsvej. I næste nummer skildres episoder, der fandt sted under skolegangen på Strandmarksskolen. I tredje nummer fortæller Bent Zinglersen om hvordan han som 12-årig oplevede den 9. april 1940 og endelig skildres Bent Zinglersens oplevelse af Statsminister Hedtofts besøg i Hvidovre efter anden verdenskrig.

Bent Zinglersen blev født i 1927 i det yderste beboelseshus på Lodsvej, hvor han tilbragte barndommens første 4 år. Adressen hed dengang "Lodsvej sidste hus" da vejen endnu ikke var fuldt nummereret. Familien Zinglersen bestod yderligere af faderen Georg, der var ansat på Hvidovre Kommunekontor, moderen Else, den ældre søster Lis, Bent samt efternøleren Kaj.

Faktaboks

Randi Romerdahl er specialestuderende fra historie og kommunikation på Aalborg Universitet. Randi har siden september 2005 været tilknyttet Historiens Hus og tager i sit speciale fat i Bent Zinglersens arkiv. Med udgangspunkt i arkivet vil Randi kortlægge, hvad arkivet kan fortælle om forstadens udvikling i kraft af Bent Zinglersens barndomsskildringer fra Hvidovre i 1930'erne. Arkivet bidrager på den måde til at afdække hverdagslivet i Hvidovre i en periode, der ikke mindst bød på store forandringer for lokalsamfundet. Det betød også, at Hvidovre udviklede sig fra et traditionelt landbrugssamfund til en forstad til København og boligby for de københavnske arbejdere.

Bent og hans søster Lis får læst op af mor, Else Zinglersen.

Mælkemanden og Perlefiskeren

Af Bent Zinglersen ”

Så Bent, nu kører jeg din mor ned!”
”Nej, nej, mor skal lave frikadunser i dag!”

Denne ultrakorte dialog skulle have fundet sted mellem mig og min gode ven Vilhelm, der var mælkevognchauffør for Trifoleum. Jeg stod i kanten af vores store baghave og ventede på mor, som netop kom anstigende, da Vilhelm efter at have forsynet Hvidovre Søbad og min mosters kiosk med is, skul

le runde hjørnet fra den store sortgrusede plads yderst ved badebroen til den lortebrune Lodsvej.

Jeg husker kun svagt episoden, men har fået den fortalt nogle gange. Vilhelm husker jeg til gengæld tydeligt. Han kom med mælk til os hver formiddag, og en dag – efter vi var flyttet fra Lodsvej til Strandbovej – frydede han mig i min sjæls inderste ved at kunne genkende omridset af Sjælland på et stort stykke pap,

Bent Zinglersens far, Georg Zinglersen.

jeg sad og malede på trappen op til hoveddøren på Strandbovej 89. Huset eksisterer endnu i såkaldt skrivende stund, men er nu nummereret til Hvidovre Strandvej.

Flytningen fra Lodsvej til det rødpudsede hus knap 100 meter derfra, skete en efterårsdag i 1931.

Selve flytningen skete for de mindre tings vedkommende ved hjælp af min nyligt aflagte barnevogn, som Lis havde ligget i før mig. Ja, selv vores store bordplade fra spisestuen, som dog kunne deles i to dele, balancerede mor afsted med på barnevognen med dens fire rokokoben fortøjret oven på. Større dele tog fars venner sig af. Far havde mange venner selvom han ikke var indfødt hvidovrebonde, men slaglosianer. Far var uddannet indenfor isenkram hos Hans Lystrup fra Slagelse som netop var begyndt at sælge cykler og motorkøretøjer. Så blev far bilsælger og flyttede med Lystrup til Pile Allé på Frederiksberg. I Café Bregnehøj på Finsensvej blev han en aften varm på servitricen, som tillige var

datter af restauratør Salskov, en af branchens kendte navne. De blev forlovet og gift og flyttede ud til Hvidovres sydligste ødemark på anbefaling af en af Lystrups mekanikere. Som få år forinden havde købt et typisk forstadshus med have på Lodsvej.

Der var meget få helårsbeboere, der dengang fandtes på Lodsvej, men en af dem var en gammel perlefisker fra Sydhavet, som var kommet hjem for at nyde sit otium. Ham hilste jeg på hver dag, når han spadserede forbi på sin morgentur, og jeg sad i sandkassen lige inden for eller hang i den omhyggeligt aflåste låge.

Af og til havde Torres Rasmussen, som han hed, nogle røde kaffeposer med til mig, som jeg kunne sidde og fylde med sand og tømme igen, hvad jeg nok har haft meget fornøjelse af. Hvor han fik alle de kaffeposer fra, må guderne vide. En dag så Rasmussen at jeg sad og legede med en stor, fed rotte i sandkassen. Dyret var ikke bange for sådan en lille stump som mig. Til gengæld var jeg heller ikke bange for den. Jeg delte gerne en franskbrødsmad med den, og den blev efterhånden ganske tam. Desværre fik rotten færten af vores mange duer i et skur i baghaven, og en morgen lå der et par døde duer på gulvet, tappet for blod. Det blev min lille firbenede vens død. Far flækkede den midt over med en spade.

Fisker Torres Rasmussen var dengang Hvidovres største skatteyder fortalte far mig en dag. Han var jo blevet "skattemand" på Hvidovre Kommunekontor i Hvidovregade 24.

Navnet Torres kom sig af, at han var født om bord på et perlefiskerfartøj i Torresstrædet mellem Indonesien og Australien. Det fik jeg at vide, da jeg spurgte, hvorfra perlefiskeren havde fået dette spændende navn. Torres Rasmussens ene barnebarn, Aase, blev min skolekæreste i de første frem år af min skoletid, men jeg kendte altså hendes farfar først.

Parcelhuset på nydansk

Parcelhuskvarteret er en af danskernes mest udbredte boligformer.
Ofte står parcelhuslivet for skud for sin forudsigelighed, lukkethed og ensartede udtryk. Men hvad sker der, når parcelhuset ikke længere kun er til for far mor og børn, men når første, anden og tredje generation bor under samme tag?

Når IKEA og de funktionelle løsninger ikke længere slår til og når farvekombinationerne eksploderer og duften af barbecue og grillpølser blander sig med Shish Kebab og Tikka Masala? Rundt omkring på matriklerne i parcelhuskvarterne fordeler et af Danmarks vigtigste regimenter sig, de selvejende kernefamilier. Men hvordan ser parcelhuset egentlig ud på nydansk?

I løbet af et år har etnolog Helle Nysted Andersen og fotograf Peter Friis-Nielsen i samarbejde med Historiens Hus Hvidovre belyst disse spørgsmål igennem tilbagevendende interviews med fire nydanske familier, som alle har det til fælles, at de har bosat sig i et parcelhus i Nymarken i Hvidovre. Projektet mundende i maj 2007 ud i specialet "Parcelhuset på nydansk", som på baggrund af et nærgående studie af forskellige etniske minoriteters hverdagsliv i kvarteret, peger på nye værdier i både parcelhuset og det omkringliggende parcelhuskvarter.

Specialet består af to overordnede analyser som tager udgangspunkt i henholdsvis praksis i boligen og i haven.

Den analytiske tilgang tydeliggør det kønsrolleopdelte hverdagsliv, som også ifølge analysen også praktiseres i boligkvarterer langt fra de sociale boligbyggerier og ghettodannelser. For mens parcelhuset danner rammen for det meste af de kvindelige familiemedlemmers hverdagsliv, mødes de mandlige parcelhusejere i haverne omkring det tilbagevendende arbejde med vedligehold og pleje.

Disse observationer danner baggrund for specialets centrale diskussion af integrationsindsatsens herskende strategi mod ghettodannelser. Med sit fokus på spredningen af etniske minoriteter risi-

kerer den gældende praksis ifølge Helle Nysted Andersen at forputte problemerne med blandt andet at få kvinderne ud på arbejdsmarkedet.

Med et etnologisk fokus på særligt den materielle kulturs rolle for kulturmøder, bliver betydningen af blandt andet den funktionsopdelte for- og baghave, den stringente funktionalistiske rumfordeling i parcelhuset samt den ellers udskældte ligusterhæk belyst på nye måder, og bliver indskrevet som aktive medspillere i forståelsen af, hvad det er, der skaber det gode liv i parcelhuskvarteret.

Baggrunden for projektet var ifølge Helle Nysted Andersen dels en undren over, hvor de "helt almindelige nydanskere" var henne i den offentlige debat. Hvor var den nydanske parcelhusejer i spørgsmålet om jyske motorveje, operahus og ændringer i den offentlige service. Hvordan lever og opfatter den "integrerede" nydansker sine danske omgivelser, og hvordan spiller særlige fysiske omgivelser en rolle i mødet mellem forskellige kulturer. Hvilket rum etableres der i parcelhuskvarteret, når mødet mellem kulturerne udspiller sig dér, og hvordan forholder det sig til ideen om, at nydanskere i parcelhuse er bedre integreret end nydanskere i ghettoer?

Læs Helle Nysted Andersens speciale på Historiens Hus hjemmeside

www.historienshus.hvidovre.dk

Foto: Peter Friis-Nielsen

Tirsdag d.19 februar kl. 19-22. Møde i Messer

Hvidovre Kommunes kulturarvskommuneprojekt nærmer sig sin afslutning.

Historiens Hus markerer afslutningen, som også er en ny begyndelse, med et åbent borgermøde. Her vil vi informere om, hvad der er sket, hvad vi har nået og ikke mindst om, hvad fremtiden kan indebære på kulturarvens område

. Der bliver oplæg fra borgmester Milton Graff-Pedersen, fra Kulturarvstyrelsen ved kontorchef Anne Mette Rahbæk, fra Historiens Hus ved Poul Sverrild og fra Søren Møller Christensen fra konsulentfirmaet Hausenberg. Journalist Pernille Steensgaard fra Berlingske Weekendavis, som for nylig har behandlet Hvidovres kulturhistorie i en stor artikel vil kommentere og vil yderligere være ordstyrer i den debat, som gerne skulle affødes af oplæggene.

Hvordan opfatter vi Hvidovres kulturarv? Hvad består den af? Hvordan kan vi pleje og passe den? Hvordan kan vi formidle den? Hvordan sikrer vi, at de, der skal arve kulturarven også får lyst til at arve den?

Det er bare nogle af de spørgsmål, vi kommer til at drøfte i den gamle kostforplejning i Avedørelejren

. Vi håber, at rigtig mange vil møde op og deltage og samtidig se den tilknyttede udstilling.

Vi ser frem til en spændende aften, hvor vi får lov til at præsentere resultaterne af projektet og lægge dem ud til debat.

Arrangementet foregår i:

Messen
Alarmpladsen 2
Avedørelejren

Yerligere information fås i Historiens Hus Hvidovre tlf 3649 0030

Fru Jæger - Hvidovres sidste købmand

af museumsinspektør Kitt Boding-Jensen

Første gang Historiens Hus møder fru Jæger er kort før den annoncerede lukning af købmandsbutikken på Strandby Allé. Efter 62 år bag disken har fru Jæger valgt at lukke og slukke. Dagen blev markeret med en reception, hvor kunder, venner og kolleger kom forbi til et glas og de allersidste indkøb.

Da Historiens Hus tre uger efter, bliver lukket ind igennem den halvtomme butik, lageret og ind i privaten i den tilstødende villa, er det i en hyggelig stue, der stadig bugner af blomster. ”Det er et stort arbejde at passe så mange blomster. Kærlig omsorg skal der til”, og man er ikke i tvivl om, at der bliver sørget godt for én hos fru Jæger.

Fru Jægers liv og færden fortæller ikke bare om en stærk personlighed, men også om kvarterets udvikling fra sommerhusområde til villakvarter, om ændrede forbrugsvaner, og om pludselig at stå med det hele alene.
Fru Jæger kom oprindeligt fra Kalø Vig i Jylland og hendes mand fra Rudkøbing på Langeland. De mødte hinandens hos fru Jægers onkel. Fru Jæger var i huset fra 1939 hos sin onkel, der havde en købmandsbutik på Hvidovrevej, og hendes mand var ekspedient.

De forlod Hvidovrevej i 1944 og åbnede først en grønhandler i Midgårdsgade på Nørrebro.

Efter 1½ år overtog de Købmand Ibsens forretning og villa på hjørnet af Strandby Allé og Dryadevej og vendte dermed tilbage til Hvidovre. Fru Jæger bor stadig i villaen, og har drevet forretningen alene, efter hun mistede sin mand i 1974.

Fru Jæger var vel nok den sidste købmand i Hvidovre med en så lang lokal historie. Historiens Hus er glade for at have fået lov til at dokumentere fru Jægers købmandforretning, og i den nærmeste fremtid vil der her i bladet komme en længere artikel om fru Jæger og forretningen på Strandby Allé.

KØBMAN

Kommende arrangementer

Tirsdag d. 19. februar kl. 19.00 Kulturarv 2650 Møde om Hvidovre som kulturarvskommune
Messen i Avedørelejren
Mandag d. 10. marts kl. 19.30 Generalforsamling
Lille Friheden
Mandag d. 14. april kl. 19.30 Pensioneret politibetjent Poul Fjeldgård fortæller om d. 19. september 1944, hvor politiet blev taget af tyskerne og om sine egne oplevelser som KZ-fange i Tyskland.
Lille Friheden
Tirsdag d. 6. maj Udflugt til Gavnø Slot og Holmegård Glasmuseum
Afgang fra Rytterskolen. Nærmere oplysninger følger senere.

Sjælden aflevering Avedøre Grundejerforening, som så vidt vi ved er den ældste nulevende forening i Hvidovre Kommune, afleverede sit arkiv til Historiens Hus ved foreningens 100- års fødselsdag i januar måned.

Grundejerforeningen trækker sine rødder tilbage til det oprindelige landsbylav, som organiserede jordejerne i Avedøre. Foreningen opstillede blandt mange andre gøremål borgerlige kandidater til Glostrup Sogneråd. Dens søsterforening i Hvidovre er for længst gået bort uden at efterlade sit ar-

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2006/07

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785 e
-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968 e
-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885 e
-mail: brund.jensen@privat.dk

Sekretær Dan Olsen
Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642 e
-mail: davao@tdcadsl.dk

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659 e
-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606 e
-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg Bødkerporten 7 tlf.3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434

2.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 3678 4869 e
-mail: larsbo@sport.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen.

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Lars Bo Henriksen, Dan Olsen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Ole Asbjørn Petersen, Poul Sverrild, Kitt Boding-Jensen

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

Historiens Hus deltager i øvrigt i bestyrelsesmøder og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

"Hverdag og leg

Dukke med ægte hår 1923-24. Til dukken hører en hel garderobe af hjemmesyet tøj, der er en kopi af ejerens tøj, en arbejderpige fra det ydre Nørrebro." Det er den tekst, som Nationalmuseet har givet billedet i det seneste nr. af NYT. Dukken er afleveret til Nationalmuseet af Ester K. Petersen fra Hvidovre. Afleveringen tjener til at skærpe opmærksomheden på, om man har ting liggende, som kan bidrage til fremtidens forståelse af fortiden. Det kan være billeder, papirer eller genstande, som kan være med til at kaste lys over levevilkårene over fortiden her i Hvidovre eller andre steder. Arkiver og museers samlinger er bygget på den slags afleveringer. Historiens Hus indgår gerne i dialog om den slags materialer.

ISSN 0902-3046

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Historiens Hus Hvidovre
27. årgang — Nr. 2 — april 2008

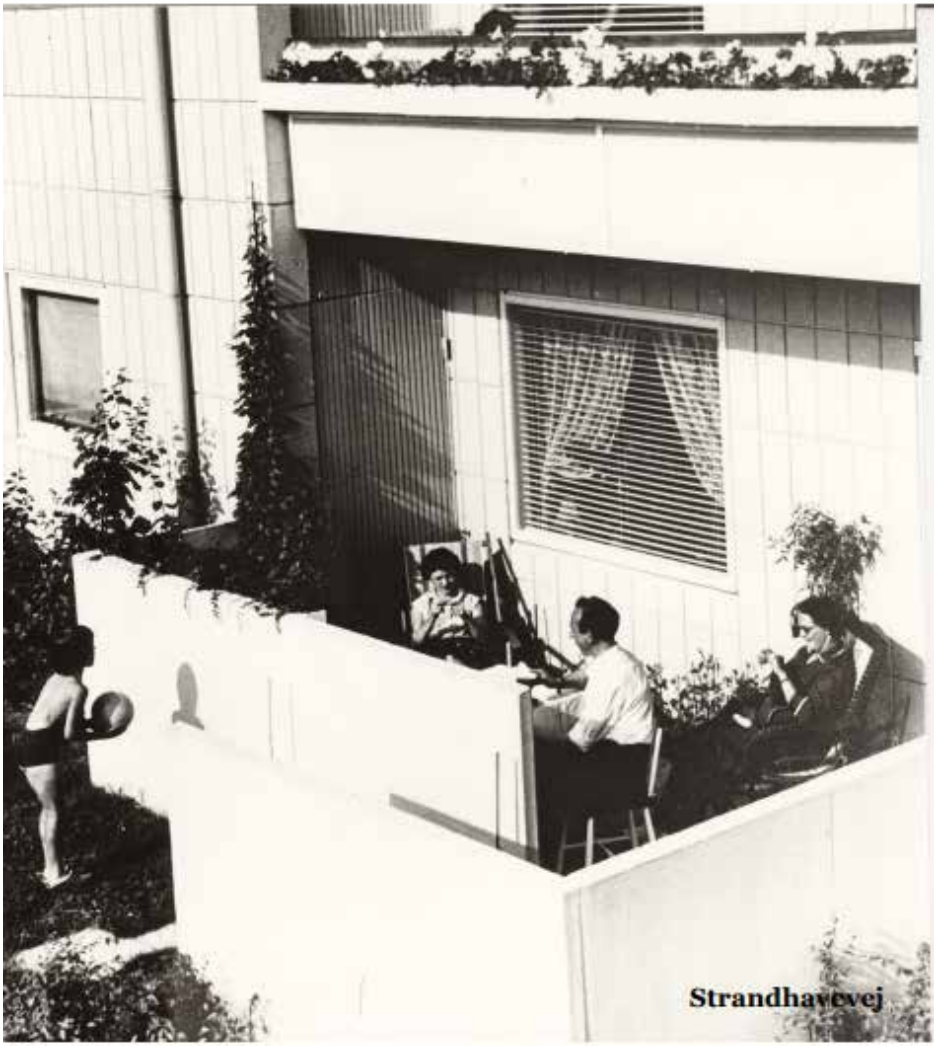

INDHOLD

Nyt fra Formanden s 3
Vindere af vin s 3
Generalforsamling, referat s 4
Unge skriver lokalhistorie s 5
Hvidovres første skole Sevim Cinar s 5
Vestvolden Anton og Mads s 8
Bronzealderfund i Avedøre Jannik Tofte Hansen s 10
Bent Zinglersen s 11
Min første klasselærer Bent Zinglersen s 12
Bemærkninger til Bent Zinglersens arkiv Henny Påske s 15
Det gode liv i en havebolig Signe Dehn Sparrevohn s 18
Medlemsarrangementer s 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse s 23
Hvidovre anno 1920 s 24

Udgiver:

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36 47 34 44 e-mail.: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
www.sitecenter.dk/rytterskolen
&
Historiens Hus Alarmpladsen 3, Avedørelejren , 2650 Hvidovre
Tlf. 36 49 00 30 e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historienshus.hvidovre.dk
Redaktion: Poul Sverrild ansv. og Kitt Boding-Jensen
Trykt i 500 eksemplarer

Forsidefoto: Strandhavevej, Eske Kristensens Arkiv, Historiens Hus.

NYT FRA FORMANDEN

Mandag den 10. marts afvikledes den ordinære generalforsamling. Det blev en aften, hvor der skulle tages afsked med Dan Olsen. Dan havde efter 20 års deltagelse i bestyrelsesarbejdet valgt at sige fra. Hans indsats som sekretær, redaktør og formand gennem 10 år har været af stor værdi for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, og bestyrelsen ønskede at udnævne Dan som æresmedlem som påskønnelse af den store indsats. Desværre måtte Dan melde afbud til generalforsamlingen på grund af sygdom, men de tilstedeværendes akklamation af udnævnelsen viste, at det var et meget populært valg.

Nyvalgt til bestyrelsen blev den mangeårige suppleant Vagn Bacher, og som ny suppleant valgtes Birte Gerdes, som de fleste i selskabet kender fra hendes arbejdsplads i Historiens Hus. Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med Ejvind Jensen som kasserer, Benny Riisager som næstformand og Ole Asbjørn Petersen som formand. Referatet fra generalforsamlingen kan læses på side 4

En stor del af selskabets medlemmer har betalt årskontingent, men der mangler en del endnu. Der kan indbetales gennem bank eller på nedennævnte tidspunkter. Der skal på denne plads lige gøres opmærksom på de kommende to arrangementer, som omtales mere udførligt på siden med arrangementer.

Bemærk, at det ved udflugten til *Holmegaard Glasværk og Gavnø er nødvendigt med betaling ved tilmeldingen, der kan foregå ved arrangementet den 14. april i Lille Friheden eller i Rytterskolen tirsdag den 15.april eller tirsdag den 22.april. mellem kl. 10.00-12.00.*

VINDERE AF VIN 08

Traditionen tro blev der trukket lod om vin ved årets generalforsamling blandt rettidige betalere af kontingent til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Nedenfor er nævnt de heldige vindere. Vinen kan hentes på Rytterskolen tirsdage mellem kl. 10-12.

Vin afhentet: Marianne Nielsen, Grenhusene 59 Finn Hansen, Femagervej 40 Grethe Påske, Hvidovrevej 76 Lis Vølkers, Østre Kvartergade 1

Mangler at afhente vin: Louis Caspersen, Hvidovrevej 304 Niels Nielsen, Sandholdtvej 29 Kurt Birch Landlystvej 32A Martha Thullin, Søliljevej 8 Kirsten Christensen, Ejby Allé 33 Hanne Hansen, Gl. Køge Landevej 255A

GENERALFORSAMLING

Referat fra generalforsamlingen den 10.03.2008

Klokken nærmede sig 19.30, og folk sivede stille og roligt ind på stolene i auditoriet i Avedørelejren.
Desværre måtte vi undvære vores æresmedlem Dan Olsen, som måtte blive hjemme med stærke smerter i ryggen.
Chefredaktør for Hvidovre Avis Niels Erik Madsen valgtes til aftenens dirigent. Madsen erklærede mødet lovligt indkaldt, og selskabets formand, Ole Asbjørn Petersen fik ordet til årets beretning. Ole kunne berette om et aktivt år med ni bestyrelsesmøder og velbesøgte arrangementer. Et foredrag af og om tidligere borgmester Britta Christensens virke i Hvidovre Kommune, et oplysende foredrag med den gamle modstandsmand Herluf Rasmussen. Befæstningsdagen og sidste års 25 års jubilæum med 200 besøgende til demonstration af gamle håndværk og udstillinger i Rytterskolen. For blot at nævne nogle.

Ole sluttede sin beretning med tak til kulturisterne og Dan Olsen. Arkivleder Poul Sverrild måtte med beklagelse berette at det ikke blev til statsanerkendelse til Historiens Huse denne gang, trods positiv indstilling fra Kulturarvsstyrelsen. Et samarbejde med Brøndby og Rødovre kommuner udgør en ny platform til ikke at give op og fortsat søge.
Kulturarvsprojektet havde åben konference den 19.02.08 i Messen og et 16 siders tillæg om projektet udkom med Hvidovre Avis. Poul og hans medarbejdere har nye projekter og føler stor interesse og opbakning fra byens borgere. Mere magasinplads til de mange indleveringer ønskes
. Kasserer Ejvind Jensen fremlagde revideret regnskab, som herefter godkendes.
Ros og ris fra salen og spørgsmål til Lysthuset ledte over til valg og genvalg af bestyrelsen. Som nyt bestyrelsesmedlem valgtes Birte Gerdes, som i november 2007 gik på efterløn fra Historiens Hus.

Referent Jette Randal-Lund

UNGE SKRIVER LOKALHISTORIE

Historiens Hus' hjemmeside blev den 6. februar 2008 suppleret med 16 spændende artikler om Hvidovres og Avedøres historie. Artiklerne er skrevet af 7.c fra Frydenhøjskolen. Historiens Hus fik i efteråret besøg af historielærer Heidi Petersen og 7.c som opstart på et historieprojekt om lokalområdet.

Eleverne gik i de næste uger i gang med at kortlægge lokalhistorien. Arkivalier og fotos blev gransket og fordøjet og resulterede i flotte opgaver.Opgaverne blev forkortet og skrevet om til de artikler, der nu kan læsespå hjemmesiden www.historienhus.hvidovre.dk

Tre af artiklerne blev udvalgt af arkivchef Poul Sverrild for deres særlige kvalitet og kan læses på de følgende sider. Det er elevernes egne ord med få grammatiske og redaktionelle ændringer.

HVIDOVRES FØRSTE SKOLE

af Sevim Cinar, 7c.

Kære læser! I dag har enhver moderne skole klasseværelser og kontorer. Der er toiletter og fysik/kemi lokale, data (computer lokale), biologi lokale og gymnastiksal og skolens elever er fordelt på 0. – 9. klassetrin. Man har også frikvarte

I dag er der 12 skoler i Hvidovre, men sådan har det ikke altid været. Før havde man ingen computer, fysik/kemi lokale, biologi lokale, gymnastik og heller ikke så mange klasser. Man havde ikke frikvarter fordi man kun havde 4 timer om dagen. Til at starte med var der kun få skoler på Vestegnen, disse blev kaldt Rytterskolerne.

Rytterskolen i Hvidovre

Hvidovres første skole var en Rytterskole. Det var kong Christian Den Fjerde, der sagde, at bønderne skulle bygge en Rytterskole. Rytterskolen lå ved siden af Hvidovre kirke. Rytterskolen blev bygget i omkring 1721, og blev hermed den første skole i Hvidovre. I løbet af 200 år, blev den ombygget togange. Den sidste ombygning 1856. Rytterskolen havde kun en lærer, og en håndarbejdslærer, der underviste piger. I Rytterskolen var der kun et klasseværelse. Den første skoleholder (inspektør) var Erik Jensen Bruun. Han blev student i 1714 og var ved skolen fra dens oprettelse til sin død i 1758.

Skolegang i starten af 1900 -tallet i Hvidovre

I 1920 blev der bygget en ny skole, fordi den gamle var for lille, idet der var for mange elever. I den nye skole kom der to klasseværelser, og der blev bygget et håndarbejdslokale oppe på loftet. Der var to lærer i den nye skole. Der var ikke gymnastiksal, hverken på Rytterskolen, eller på den nye skole, så gymnastikundervisningen foregik altid udendørs.

Hvidovre skoles elever, 1916. Historiens Hus

Det betød, at undervisningen i dette fag tit måtte afbrydes, eller helt aflyses, hvis det var regnvejr, eller hvis gårdpladsen var for mudret. Der blev undervist i de almindelige skolefag: dansk, skrivning, regning, religion, historie, geografi og sang. Dermed var gymnastik og håndarbejde til piger. Fra omkring 1910 begyndte fysik undervisningen. I 1910 havde skolen kun to klasseværelser, en til store og en til de små elever. Normalt gik eleverne 4 år i yngste klasse, og 3 år i ældste klasse.
I 1910 var skolen en hverdags skole. Det vil sige, at alle elever gik i skole hver dag. Det var normalt i landsbyskoler at gå i skole hver anden dag. Og skoleåret var som regel planlagt så, at de store elever havde færrest skoledage om sommeren. På den måde fik de store elever mere tid til at hjælpe til hjemme om sommeren, hvor der var mest at lave ved markerne. I Hvidovre skole mødte eleverne hver dag, men da der kun var en lærer, mødte eleverne ikke på samme tid. Hver klasse havde tre timers undervisning hver dag, og skoleåret varede ca. 250 dage.

Kære Læser! Som du kan se, er der sket en stor udvikling indenfor skolevæsnet i Hvidovre kommune siden den første skole så dagens lys på disse kanter. Jeg håber denne artikel har været lige så interessant læsning for dig, som det har været for mig at skrive den.

VESTVOLDEN

af Anton og Mads, 7.c.

Vi har valgt Vestvolden af den grund, at vi godt ville vide noget om krigene der har været i København og omegn. I starten af opgaveforløbet vidste vi ikke så meget om emnet, dog vidste vi, at Vestvolden's fortid havde noget med militær, krige og soldater at gøre.

Vestvolden ligger vest for København så hvis fjender kom fra vest af, beskyttede Vestvolden København. Vestvolden var kun en lille del af Københavns befæstning dvs. at der også var andre befæstninger og forter som fx. Garderhøjfortet og Trekronerfortet. Englændernes bombardement i 1801 og i 1807 på København viste sig at være så voldsomme at befæstningerne og forterne ikke kunne holde, men i de fattige år efter 1814 blev der ikke lavet nogle forbedringer på forsvaret. Militærkommissionen rejste en debat om Københavns befæstninger der skulle holde de næste årtier og som skulle omfatte Københavns Land- og Søbefæstning. De begyndte at bygge på Land- og Søbefæstningen i årene 1885-1894, men indtil da fungerede de gamle fæstninger stadig som fæstninger. Søbefæstningen blev udvidet med nye forter og batterier og Landbefæstningen blev forlænget så den gik fra Dyrehaven i nord til Avedøre i syd. Københavns

Land- og Søbefæstning bestod af: seks søforter, fire kystforter, et søbatteri, seks kystbatterier, seks landforter, ni landbatterier, to sammenhængende enceinter1 (Vestvolden) og tre oversvømmelsesområder2. Vestvolden var en 15km lang fæstningsvold. Vestvolden havde nogle forskellige navne den blev kaldt: Vestenceinten, Husumceinten, "Den danske Front" eller Vestvolden. Faktisk var Vestvolden en lang sammenhængende vold af 23 batterier3, der var blevet bygget ind i den gamle vold. På voldens inderside var der en jernbane der blev kaldt "Batteritoget". Batteritoget kørte med kanoner frem til det sted der var under angreb. Under 1. verdenskrig gik jernbanen fra Køge bugt til Husum station. Under 1. verdenskrig var Vestvolden bemandet med 65.000 soldater, som aldrig kom i krig. Vestvolden blev heller aldrig brugt til det, der var meningen: at forsvare København. Vestvolden havde også en voldgrav. Den fik sit vand fra

Utterslev Mose og Harrestrup Å. På indersiden af voldanlægget ligger voldgaden. Langs den lå der oprindeligt et jernbanespor til Batteritoget. I den nederste del af volden kan man stadig se magasinerne4 til ammunition5. Oppe på voldskråningen kan man af ramper gå op til batterierne. Herfra kunne man skyde henover voldgraven og forvolden mod en angribende fjende. Den 16m bredde voldgrav blev forsvaret af kaponierne6, der ligger på voldgravens inderside, og hvorfra man skød på fjenden på langs af graven, det vil sige på tværs af fjendens angrebsretning. Voldens grav, der var skjult for fjenden, som var formet med små kasematter7 og kaponierer, lå med afstand af cirka 600 meter fra hinanden. Kaponierne var selvstændige kampanlæg, der også skulle virke som sikring mod overfald. Derfor var de bygget med en projektør der kunne lyse hele graven op. Vestvolden blev nedlagt som fæstningsanlæg i 1920 og blev derefter kun brugt til øvelsesareal og depotområde for militæret, men i 1963 blev den største del af Vestvolden et offentligt område.

1 En enceinte er en sammenhængende fæstning der som et bælte beskytter en by, et område eller et pas.

2 Et oversvømmelsesområde er et sted der kan sættes under vand så fjenden ikke kan krydse det sted de skal over.

3 Et batteri er et fæstningsanlæg med kanoner der normalt kun skyder i en retning.

4 Et magasin er et sted hvor man opbevarer ammunition.

5 Ammunition er våben, patroner og lignende.

6 Kaponiere er små anlæg der skyder mod et fæstningsværk.

7Kasematter er bombesikre rum i en fæstning.

BRONZEALDERFUND I AVEDØRE

Af Jannik Tofte Hansen, 7.c.

Ifølgende artikel har jeg valgt at beskrive Hvidovre´s vel nok mest berømte bronzealderfund, nemlig Frydenhøjsværdet. Dette skyldes, at jeg har min daglige gang på skolen af samme navn; nemlig Frydenhøjskolen, og heraf har jeg haft en naturlig interesse for netop dette fund.

Frydenhøjsværdet

Frydenhøjsværdet er et 3500 år gammelt sværd, med en længde på 44 cm og en bredde på ½ cm som stammer fra den ældre bronzealder år 1700-500 f.v.t. I 1929 blev sværdet fundet af bonden Axel Jønsson. Sværdet blev fundet på gravhøjen frydenhøj som ifølge forskerne tilhørte en stormand fra bronzealderen. Det er således frydenhøj har sit navn fra i dag.

Frydenhøj er i dag nedpløjet. De eneste høje der er tilbage fra dengang er Simonshøj og Langhøj, som stadig kan findes her i Hvidovre. Sværdet lå på brystet af stormanden med skæftet mod den opstigende sol dvs. mod øst. På den måde kunne han finde vejen til dødsriget. Sværdet lå i et beslag i to dele, som blev brugt til at holde det i skeden. Der lå også nogle rester af en fibula (en slags sikkerhedsnål fra bronzealderen).

Disse ting var også lavet af bronze. Historien i gaden (historien i gaden er der for at sætte ting op sådan at folk kan se hvordan der engang har set ud) har sat en granitsten med bronzesværdet indhugget i sten. Sværdet er indhugget, så det ligger med skæftet mod øst, ligesom det lå på stormanden i graven. Rundt om sværdet er der lavet en cirkel af sten, som skal forestille de randsten, der skulle holde jorden fast rundt om gravhøjen. Inde i cirklen er der sat en kongeeg, konge-egen var det mest udbredte træ i bronzealderen. I dens stamme begravede de deres døde. Alle disse ting er sat op, for at man i fremtiden vil kunne se, at her har der været en stormands grav og at der her blev fundet et bronzesværd (Der er også fundet to stykker af et bronzesværd i Vestvolden i 1990 af to Avedøre borgere). Spiralornamentik-mønsteret på Frydenhøjsværdet kan også findes på solvognen og på en bronze bælte-plade som blev fundet som offer

gave i Egtvedfundet, der er også fundet spiralornamentik på nogle fibulaer fra Bornholm.

Solvognen

Solvognen er en 30 cm høj og 60 cm lang, og er lavet af guld på den ene halvdel. Den blev fundet i september 1902 i Trundholm mose i Odsherred i Nordsjælland af Frederik Willumsen. Man tror, den blev kastet i mosen som offergave i ca. 1350 f.kr. hvor fra den også er dateret.

Solvognens spiralornamentik sidder på skjoldet. Solvognen fortæller os, at menneskene i bronzealderen troede, at solen blev ført af en hest, fisk, slange eller skib og på den måde komme rundt om jorden og oplyse den. Solskiven af guld er sat, så den symboliserer solen, der bevæger sig fra venstre til højre om dagen og giver lys. Mens den mørke ikke guldbelagte side symboliserer natten, hvor solen som bekendt ikke ikke stråler. Forskere mener ikke, at hjulene er sat op som en del af solvognens historiske fortælling om troen på solen men bare var der til at få den frem og tilbage under ceremonien (I bronze alderen tilbad man solen og brugte solvognen og andre artefakter under ceremonierne) . Blandt andet brugte man også solskiven i bronzealderen i Tyskland.

Kære læser!

Jeg håber, at du nu er blevet klogere på historien bag Frydenhøjsværdet

BENT ZINGLERSENS OPVÆKST I HVIDOVRE

Dette er den anden artikel i en serie af fire skrevet af Bent Zinglersen om sin opvækst i Hvidovre, som vi bringer i 2008. Artiklerne er udvalgt af Randi Romerdahl Christensen, som vil afslutte serien med en artikel om Bent Zinglersen. Artiklen i dette nummer - 'Min første klasselærer´- handler om læreren Frode Hansens bortgang samt om kammerater fra Bents klasse.
I første nummer bragte vi artiklen 'Mælkemanden og Perlefiskeren'. Det har inspireret Henny Paaske til at skrive en artikel om perlefiskeren, Aases far. Den vil følge efter 'Min første klasselærer´ af Bent Zinglersen på side 15.

MIN FØRSTE KLASSELÆRER

Af Bent Zinglersen

Den første begravelse, jeg kom til at opleve, var min klasselærer Frode Hansens jordfæstelse på den gamle Hvidovre Kirkegård.

Vi var nået nogle måneder inde i 2. klasse, da han blev syg og døde på hospitalet efter kort tids sygepleje. Det blev en gribende ceremoni. Præsten læste under jordpåkastelsen et brev, som en af klassens piger, den lyslokkede Inge med det viltre hårbrus, havde skrevet til ham på hospitalet. Inge var Hansens kæledægge, og han gav hende navnet Solskin, som hendes klassekammerater tilsyneladende helt uden jalousi tog op.

Nu skete der pludselig noget, som jeg næsten værger mig ved at fortælle, fordi jeg har læst en tilsvarende historie i en hel masse begravelsesskildringer fra mange forskellige lande. Men jeg husker det, som var det i dag, og min mor huskede det livet ud. Da præsten kastede den første skovlfuld jord ned i det mørke dyb, røg der en hvid sommerfugl med og forsvandt. Tro det eller lad være! Mor græd, og det var der også mange andre, der gjorde. Det gjorde også Aase, som havde en meget smuk, pelsbræmmet kjole på. Jeg græd ikke, for jeg stod og kiggede på Aase hele tiden, og da højtideligheden var forbi, ville hun følges med os hjem, da vi jo begge boede syd for Køgevejen. Der var temmelig lang vej at gå, set med nutidsøjne, men dengang var man vant til at gå langt i Hvidovre. Der var meget store intervaller mellem busserne. Skønt jeg vitterlig havde holdt meget af lærer Hansen, havde jeg ikke andet end Aase i tankerne hele vejen hjem.

Et par år før, da en af nabokonerne på Strandbovej havde hørt, at jeg skulle have Frode Hansen som klasselærer, når jeg begyndte på Strandmarksskolen udbrød hun indigneret: ”Stakkels dreng! StokHans tæver ungerne med sin stok for et godt ord.” Det kom jeg aldrig til at opleve. Jeg fik Kaj Stavnshøj

fra Koralvej til sidekammeret, og den første dag, vi var i klassen, og vore mødre endnu sad langs væggene på almindelige stole, snakkede han uafladeligt, mens jeg irriteret forsøgte at koncentrere mig om, hvad læreren sagde. Han var til sidst ved at vippe mig af bænken og var ikke en pind interesseret i Hansen.

Læreren blev populær både blandt drenge og piger. Jeg blev særlig interesseret i ham, da far fortalte mig, at han var bror til flyveren Michael Hansen, som havde vundet kapflyvningen LondonKapstaden. De var sønner af købmand Michael Hansen i Hvidovregade, hvis butik Ravn senere overtog. Jeg vidste naturligvis alt om berømte flyvere og overførte lidt af begejstringen på hans bror. Frode Hansen gik med stok, fordi han havde klumpfod, men han brugte den aldrig til at slå med, som han åbenbart havde gjort i tidligere klasser.

Forklaringen kan være den, at han var en smule bange for de store drenge og egnede sig bedst til at undervise små børn. Hansen lærte os en børnesang, som jeg endnu kan huske i al dens gribende enkelthed:

Der bor en bim-bam bussemand I huset i hvert rum, di-dum
Der bor en bim-bam bussemand
I huset i hvert rum Den ryster sig og bryster sig Og vandrer rask igen sin vej.

Så gentoges de fire første linjer, og vi skrålede fornøjet med på den lille vrøvlevise, så snart han havde sunget den for os en enkelt gang. Melodien forstummede først i vores klasse, da Hansen kom på hospitalet, og vi fik at vide, at han var meget alvorlig syg.

Hansen havde en overgang anbragt mig på bagerste bænk i midterrækken sammen med en pige, der var kommet inde fra København, og som ikke havde lært det, som vi andre havde været igennem. Skolevæsnet var langt tilbage inde på den anden side af Harrestrupåen, hvad det så kan skyldes. De fleste mennesker fra strandkvarterene den gang var udflyttere fra København, især Vesterbro og Kongens Enghave. Udflytter var også Peter Jørgen, om end han var født i det hus på Strandbovej, hvor jeg nu boede. I mellemtiden havde han boet inde i byen og var nu vendt tilbage til Hvidovre med bopæl på Strandhavevej. Hansen satte mig sammen med Peter Jørgen på bagerste række, og jeg skal love for, at jeg blev sat på vanskeligere opgave end dengang med Minna.

Da jeg i skrivetimen skulle føre hans hånd, gav jeg ondt af mig over, at han skrev noget helt andet end det bogstav, han skulle. Han tog sin hånd væk og sagde bøst:

”Du ska’ ikke være fræk! Du ka’ få en røvfuld i skolegården i frikvarteret!” Da klokken ringede, var jeg den første, der var ude af døren, og nede på legepladsen søgte jeg hurtigt hen i den fjerneste ende for at gemme mig i cykelskuret. Den nye dreng fik øje på mig alligevel, og jeg begyndte at løbe – med ham i hælene, lige til klokken reddede mig, da det korte nifrikvarter var forbi. Det var værre at undgå ham i spisefrikvarteret, men han skulle dog lige spise sin mad, før han kunne begynde at jage mig. Jeg holdt mig i den modsatte ende af legepladsen, efter at han havde anbragt sig op ad gymnastiksalen med sin smørrebrødspakke og sin mælk. Så snart han havde krøllet papiret sammen og afleveret sin tomme flaske til mælkemanden, der var posteret i skolegården, gik den vilde jagt igen. Jeg turde ikke henvende mig til gårdvagten efter hjælp, for så ville drengen uden tvivl antaste mig på hjemvejen. Vi skulle uvægerlig op ad Strandmarksvej begge to.

Jeg erindrer ikke hvordan vi blev gode venner, men vi fulgtes i hvert fald ad et stykke af hjemvejen, og selv om jeg blev flyttet tilbage til min ”rigtige” sidekammerat, Kjeld Nielsen fra Lodsvej, opretholdt jeg stedse et godt forhold til Peder, som jeg tidligt begyndte at kalde ham, uden at han gjorde vrøvl. Da jeg flyttede fra Strandbovej over i et helt andet kvarter, kom Peder ofte og besøgte mig på Hvidovre Strandvej.

Det gik så vidt, at vi blandende blod i en hule, som vi byggede på øen i den store, forsænkede del af baghaven. Vi fik i hvert fald begge to skåret hul i en finger med en kniv, og da vi begge havde læst om denne handling i de gamle sagaer, der blev serveret i anden klasses danskbog, har processen vel været korrekt. Vi kom vand i en stor muslingeskal og lod begge blodet strømme ned i vandet, hvorpå vi drak en slurk hver.

BEMÆRKNINGER TIL BENT ZINGLERSENS ARKIV

Af Henny Paaske

Jeg har været skolekammerat med Bent fra april 1940, da han kom til Kettevejsskolen i 1. Mellemskolekasse. En af vore fælles kammerater var Aase Rasmussen, der blev gift med norske Trygve Gjerde og flyttede til Oslo, Norge i 1947. Jeg sendte hende en kopi af Bents erindringer

'Mælkemanden og perlefiskeren' fra sidste nummer af Lokalhistorisk Selskabs blad og mindede Aase om hendes skolekæreste Bent. Aase og Bent var skolekærester i underskolen på Strandmarksskolen. Jeg har tidligere bedt denne Aase om at skrive om sin far – perlefiskeren - der havde fiskebåd, og boede på Lodsvej 36 (Hun påstod, at hun ikke huskede noget). Efter Aase havde set Bents beskrivelse af 'Perlefiskeren' sendte hun mig kopier af et uddrag af bogen 'Fjerne Kyster' af Børup Sørensen og et særtryk af artiklen 'Perlefiskeren fra Femø'. Jeg har hørt Bent Zinglersen fortælle, at Aase hørte til den store Rasmussen Slægt i Hvidovre - og jeg må give ham ret. Her fra det "kedelige" Hvidovre er der en spændende forbindelse til det fjer

Perlefiskeren Hans Christian Rasmussen

Hans Christian Rasmussen var født på Femø 1860. Han kom ud at sejle lige efter konfirmationen, og da han var 19 år, gik han i land i Sydney, Australien. Herfra tog han med de to brødre Andersen til øen Prince of Wales, der ligger i Torresstrædet nord for Queensland. Med primitivt dykkerudstyr blev der dykket på 8 til 20 meter efter perler.

Da Hans Rasmussen var næsten 30 år, havde han skaffet sig egen båd, og så tog han til Femø og hentede sig en kone der. Det var hans barndomsveninde Christine Andersen. Hun blev så 'frue' i i huset på Prince of Wales.

Et hus der var bygget af bølgeblik på høje pæle, af hensyn til slanger, termitter og andet kryb. Der var giftige padder, der til forveksling lignede sten. Når moskitoerne blev for slemme, tændte man bål mellem pælene under huset, så røgen kunne drive dem bort.

Regntiden var på nøjagtig tre måneder. Resten af året kom der ikke en dråbe regn, så man havde store tanke, hvori man opbevarede regnvandet. De indfødte hjælpere blev af og til taget i at sluge perler, og måtte tvinges til at spytte dem ud igen. Aase husker, at hendes farfar fortalte, at han gemte sine perler i det udhulede skaft på barberkosten. Hovedindtægten kom fra salg af perlemormuslingeskaller, den største Christian solgte vejede 12½ kg.

To gange var Christian ved at drukne, da luftslangen til hans dykkerhjelm blev skåret over. Han har fortalt, at det var en vidunderlig oplevelse at 'næsten' drukne.

Christine fødte fire børn på Prince of Wales, men da de skulle i skole, blev det tid at tage tilbage til Danmark. Christian Rasmussen solgte sine to både i februar 1898. Turen hjem tog flere måneder. De tog først til Femø, siden til Valby, hvor de boede i flere år. Det passede Christine godt efter de primitive år i Australien. Senere kom de til Hvidovre på Bjæverskov Alle 24, der dengang var et stråtækt bondehus. Her boede Christian og Christine med deres fem børn, som var:

Sydney der senere blev far til Kirsten og til Birgit. Birgit blev født omkring 1926 og hun giftede sig med Erik Viffeldt, Storegade 17 i Avedøre. De fik fem døtre og en søn, alle børnebørn af Perlefiskeren. (Erik Viffeldt var med i KFUM på Eriksminde i Hvidovregade/

Sydney, Arthur og Torres Rasmussen på deres båd i Sydhavnen

Kirkegade, med i menighedsrådet i Avedøre, og formand for forældreforeningen på Avedøre skole fra (1966?)).

Arthur boede i Valby og fik en søn.

Torres bosatte sig på Lodsvej 36 og fik tre børn: Ebbe civilingeniør født i 1925, Jytte født ca. 1930 og norsk gift og ikke mindst Aase, som sagt var en skolekammerat til både Bent og jeg. Hun er født i december 1927 og bor i Oslo.

Molly boede også i Valby, og fik en søn
- de fire nævnte og ældste børn af Hans Chr Rasmussen blev født i Australien.

Karen blev derimod født i Danmark. Karen blev gift med gårdejeren og sognefogeden Schrader på Beringgården. Karen var en stolt og flot dame, der meget usædvanligt dengang i 1930-40erne havde ridehest. Hun døde på Svendebjerghave i 1982. Aase har fortalt om sin farmor Christine, som hun har besøgt på Bjæverskovs Alle.

Farmoren var nervesvækket, og man mente, at det var på grund af frygt for alle de giftige dyr på øen i Australien. Nogle af dem lignede sten eller var kamufleret på andre måder. Og hun har haft små børn at beskytte, så man forstår hendes fryg Sydney Rasmussens familie boede på Bjæverskovs Alle 24 her i Hvidovre indtil 1950.

Christian Rasmussen begyndte efter hjemkomsten i 1898 og tiden på Femø med grusgraveri. Siden skaffede han sig en båd, og slog sig på bundgarnsfiskeri i Øresund. Fangsten blev afsat på Fisketorvet, Gammel Strand ved Højbro Plads. I ét af de første år af 2. Verdenskrig blev han syg ombord på båden, og efter et par dage døde han. Sønnerne fortsatte fiskeriet, men det har ikke været nemt under krigen. Der blev fisket om natten, så der kunne være friske fisk på torvet om morgenen. Men det måtte de holde op med på grund af minefaren. En nat fandt de en hornmine, der havde lagt sig til rette ved et af deres bundgarn. Så det var om at komme bort og rapportere dette. Og så var det slut med at fiske om natten – det var for farligt.

Det var vanskeligt at skaffe olie til maskineriet, og isen spærrede også fiskebåde inde i lange perioder.

Nu ved vi hvorfor Christian Rasmussen blev kaldt 'Perlefiskeren'.

Tak til Bent Zinglersen for at have bragt denne historie på bane.

DET GODE LIV I EN HAVEBOLIG

Af Signe Dehn Sparrevohn projektkoordinator Historiens Hus

”Klokken er halv syv. Fru Larsen åbner sit østvendte soveværelsevindue og glæder sig over solskinnets glimten både i soveværelse, baderum og køkken. Et vindpust fra det nærliggende Hvidovre Havn fortæller om let dansk sommerkuling. Først henter fru Larsen mælken, morgenbrødet og avisen i den indbyggede vareboks ved hoveddøren, og så til badeværelset.”

Vi befinder os i den almennyttige bebyggelse Strandhavevej. Et hvidt klinkerbetonbyggeri med åbne altangange og trapper i to etager.

Det repræsenterer en tid i dansk boligbyggeris historie, hvor arkitekten efterstræbte attraktive forhold til middelklassen. Almindelige mennesker skulle nyde godt af et samfund, der fik råd til at gøre livet lettere for de fleste. Som mange andre boligbyggerier i Hvidovre bærer Strandhavevej altså på fortællingen om velfærdsamfundets vilje til at skabe gode liv.

Vareboks ved hoveddøren

Det ganske særlige ved Strandhavevej i forhold til velfærdsdanmarks boligbyggeri er, at bygherren Arbejderbo og arkitekten bag byggeriet, Svenn Eske Kristensen, kastede sig ud i nye måder at skabe trygge og sunde boligforhold. Funktionaliteten i arkitekturen var en dyd for mange, men på Strandhavevej finder man en unik vilje til nyskabelse både i forhold til den tekniske formåen og i forhold til indlevelse i beboernes brug af boligen. Han giver her i sin beskrivelse fra 1955 sit billede på en helt almindelig kvindes hverdag, som den kunne have set ud midt i 50’- erne: ”Så i gang med køkkenarbejdet, lad bare andre mene, hvad de vil, men fru Larsen er nu glad for, at pålægget og madvarerne samt mælken er så dejlig frisk og appetitlig i hendes 65 l køleskab. Når man først har sådan et skab, er man klar over, at det tjener sig selv ind mange gange. Det er rart, at brødskuffen og brødmaskinen er indVareboks ved hoveddøren bygget i madskabet ved yder-

væggen lige ved siden af, så man samtidig med at smøre madpakkerne, kan passe kaffevandet på det til den anden side af køleskabet, indbyggede el-komfur."

Den hjemmegående hustru fik med Strandhavevej de mest optimale rammer til den bolig, hun skulle tilbringe næsten hele døgnet i. Dette var arkitektens svar på kvindefrigørelse i 50'erne. På linje med Bauhausarkitekterne i modernisternes Berlin forestillede Svenn Eske Kristensen sig, hvordan de rum, han var formgiver til, blev anvendt. Han beskrev ligefrem, hvordan husmorens hverdag kunne gøres lettere i en fiktiv beretning om fru Larsens hverdag på Strandhavevej: "De mange skuffer, og det, at der er en åben plads, så man kan sidde ned ved bordet og arbejde med rengøring af madvarer, når benene er lidt ømme, er bekvemt, selvom det varede lidt længe, inden fru Larsen kunne vænne sig til at sidde ned ved køkkenarbejdet. Århundreders sædvane er ikke så let at aflive".

Hvad han ikke kunne vide var, at kvindens liv skulle komme til at foregå udenfor hjemmet i de kommende år.

Et godt børnemiljø

Det var hensigten bag lejlighedsplanerne at give plads til en familie med lidt mere end et barn. Beregninger havde vist ham, at en families gennemsnitlige størrelse var på 3,3 personer.

Køkkenet i boligerne på Strandhavevej fra Eske Kristensens Arkiv

I Strandhavehusene tegnede han 232 lejligheder, hvoraf 126 var toværelses-lejligheder med et kammer og et spisekøkken. Mange af områdets børn har formentlig haft deres seng i dette kammer. Kamrene eksisterer ikke længere ifølge boliglovgivningen, der i dag har omdøbt dem til værelser.

Trods lejlighedernes størrelse er det en betingelse for indflytning i Strandhavevej, at man har et barn. Området er derfor fortsat rigt på børn. Svenn Eske Kristensen prioriterede børnelivet ganske højt, der med bebyggelsens inddeling i blokke undgik helt lukkede gårdmiljøer. Med tanke om at give mødrene trygge rammer til at lade børnene lege frit i de grønne arealer, indrettede han legepladser og legehus:

”Der er faldet ro over hjemmet, far er kysset farvel, Ole er sendt i skole, og den lille er sendt ned i sandkassen. Det er godt, at man med sindsro kan sende hende ned i haveanlægget og til legepladsen, der er så rart skærmet af for al trafik, og sådan at man kan holde lidt øje med hende fra vinduerne. ”Arkitekten tegnede også en børnehave, som aldrig blev opført. På Strandhavevej blev børnehaven senere opført i 1966 af boligforeningen Hvidovrebo. Det blev til Strandmarkens børnehave, der imidlertid ikke er tegnet af Svenn Ekse Kristensen, men som i sit udtryk er meget tro mod det øvrige byggeri.

En feltfabrik

I en tid hvor boligbyggeriet blev stadig mere industrialiseret, var det ikke en selvfølgelig tankegang i så høj grad at prioritere lejlighedernes komfort. Ganske særligt for Svenn Eske Kristensen er det også, at han foretog spørgeundersøgelser. På flere områder repræsenterer Strandhavevejs bebyggelsesplan en banebrydende tilgang til boligbyggeriet. Når Svenn Eske Kristensen i dag er blevet en anerkendt arkitekt i det 20. århundredes danske arkitekturhistorie, skyldes det hans socialt motiverede brud med den danske byggetradition.

Hans grundlæggende hensigt var at gøre byggeprocessen billigere, en tankegang, der havde rod i et ideal om alles ret til bedre boligvilkår. De dyre, faglærte håndværkere og mursten, man normalt tog i brug, skiftede plads med beton og en præfabrikeringsproces, der var tidsbesparende. På dette punkt deler Strandhavevej historie med Engstrandsallebyggeriet, da man med opførelsen Strandhavevej genanvendte den ”feltfabrik”, der skulle producere betonkonstruktioner direkte på byggepladsen.

Strandhavevej stod færdigt i 1955 og administreres i dag af Hvidovrebo boligselskab. Kildemateriale er hentet fra Svenn Eske Kristensens egen beretninger og illustrationer i Arkitekten, 1956. 8/9, side 141-152.

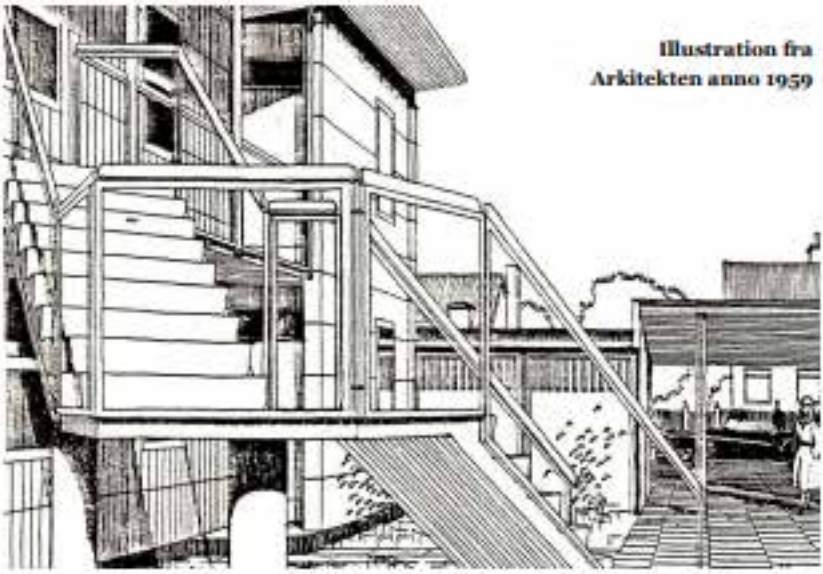

Illustration fra
Arkitekten anno 1959

Strandhavevej
anno 2006

MEDLEMSARRANGEMENTER 2008

Mandag den 14. april	kl. 19.30 fortæller pensioneret politibetjent Poul Fjeldgård om den 19. september 1944, hvor politiet blev taget af tyskerne og om sine egne oplevelser som KZ-fange i Tyskland.
Tirsdag den 6. maj	arrangeres udflugt til Holmegaard Glasværk og Gavnø Slotspark. Efter besøg og guidet rundvisning på Holmegaard Glasværk er der bestilt smørrebrød på et nært liggende spisested. Efter besøget i Gavnø Slotspark serveres en kop kaffe ved bussen. Vi mødes ved Rytterskolen, hvor der er afgang kl. 10.15 med forventet hjemkomst kl. ca. 17.30. Tilmelding og betaling enten ved arrangementet den 14. april i Lille Friheden eller i Rytterskolen tirsdag den 15. april ller tirsdag den 22. april begge dage mellem kl.10.00-12.00. Pris: kr. 240 inkl. smørrebrød. Drikkevarer betales særskilt.
Søndag den 28. sep.	afvikles Københavns Befæstningsdag. Sæt dagen af og besøg nogle af de steder og arrangementer, der tilbydes denne dag. Detaljeret program primo september.
Mandag den 20. okt	fortæller arkivar Poul Sverrild om sidste nyt fra det lokalhistoriske område.
Mandag den 17. nov	mødes vi atter med modstandsmanden, politikeren og m.m. Herluf Rasmussen. Herluf Rasmussen vil denne gang fortælle om den politiske side af sit begi venhedsrige liv.

Det er ikke nødvendigt med tilmelding til Københavns Befæstningsdag, men tilmelding er nødvendig til de øvrige arrangementer.

Udflugten den 6. maj er omtalt ovenfor.

De tre foredrag finder sted i Lille Frihedens Aktivitetssal, og tilmelding skal ske på selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 senest søndag, inden arrangementet finder sted.

BESTYRELSEN FOR HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB 2008

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785 e
-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968 e
-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885 e
-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659 e
-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606 e
-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg Bødkerporten 7 tlf.3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36786404 e
-mail:birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen.

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Lars Bo Henriksen, Dan Olsen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Ole Asbjørn Petersen, Poul Sverrild, Kitt Boding-Jensen

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

Historiens Hus deltager i øvrigt i bestyrelsesmøder og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

Af Signe Dehn Sparrevohn og Kitt Boding-Jensen

Det idylliske landskab er malet af Carl Gustav Ludvig Jacobsen. Maleriet er fra 1920 og forestiller sandsynligvis Harrestrup Å. Historiens Hus har for nylig erhvervet sig billedet til malerisamlingen.
Som man kan se, er det et stilfærdigt landskabsmaleri fra en tid i Hvidovre, der endnu bar præg af landbrug og uberørt natur. Brugen af blide og lyse farver er kendetegnet for hans landskabsmotiver, men Ludvig Jacobsen blev med datidens øjne også opfattet som kolorist. Særligt i genremaleriet, som han dyrkede meget, fik farverne frit løb. Motiverne fandt han blandt andre hos komedieforfatterne Molière og Holberg.

Ludvig Jacobsen var inspireret af den ældre kunstart især af den franske og romantiske maler Eugène Delacroix, der frem for at dyrke skarpe detaljer i sin stil, gav bevægelse og farven stor betydning for billedets repræsentation af virkeligheden.

Ludvig Jacobsen var søn af konditor Carl Emil Frederik Jacobsen og Johanne Vilhelmine Rosine Werner. Han blev født i 1890 i Odense. Senere flyttede han til København og arbejdede som tegner ved pressen og som bogillustrator. Ved siden af underviste han på croquisskolen.

Ludvig Jacobsen blev gift tre gange. Første gang var i 1918 med Ella Mathilde Magdalene Jensen. Andet ægteskab var med Ella Jacobsen i 1937 10 år senere blev han gift med Grethe Sonja Wennerwald. Ludvig Jacobsen gik bort i 1957 og ligger begravet i en fællesgrav på Bispebjerg Kirkegård.

ISSN 0902-3046

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 2
Avedøreterrænt
2650 Hvidovre

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Historiens Hus Hvidovre

26. årgang – Nr. 3 – 2008

Nr. 3 2008

INDHOLD

Nyt fra Formanden ..... s 3
Den første turist i Europa af Ejvind Jensen ..... s 4
9. april og tiden derefter af Bent Zinglersen ..... s 10
Strandmarkskirken 1968-2008
af Ulla Scheibel Nielsen ..... s 16
Københavns Befæstningdag ..... s 21
lVIedlemsarrangementer ..... s 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse ..... s 23
Historiske bær ..... s 24

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen
Tlf. 36 47 34 44
Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
e-mail.: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
www.sitecenter.dk/rytterskolen
&
Historiens Hus
Tlf. 36 49 00 30
Alarmpladsen 3, Avedørelejren , 2650 Hvidovre
e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historienshus.hvidovre.dk
Redaktion: Poul Sverrild ansv. og Kitt Boding-Jensen
Trykt i 5 00 eksemplarer
Forsidefoto: Strandmarkskirken 1968 og Krybbespil i Strandmarkskirken 2006.
Foto Ulla Scheibel Nielsen

NYT FRA FORMANDEN

Velkommen til en ny sæson i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Sidste sæson sluttede foredragene med den pensionerede politibetjent Poul Fjeldgårds personlige og gribende fortælling om tiden under 2. verdenskrig specielt med oplevelserne som KZ- fange i Tyskland. Det var en fin oplevelse at høre en så inciterende fortæller.

Den 6. maj var der udflugt til Holmegaard Glasværk og Gavnø Slotspark. Vejret var med os og ud over de to gode besøg, var det herligt at opleve Vagn Bacher som guide med en fantastisk viden om planter og blomster.

I denne sæson starter vi med en lille maleriudstilling i Rytterskolen. Her er der mulighed for at tage venner og bekendte med, som kan blive bekendte med det gamle Hvidovre og samtidig høre om vores selskab.

Jeg skal også nævne Bygningskulturens Dag, som Hvidovre for første gang er med i. I Hvidovre afholdes ikke færre end seks arrangementer i weekenden 13.-14. september, og Lokalhistorisk Selskab er naturligvis blandt arrangørerne.

Den 28. september er der Københavns Befæstningsdag med mange muligheder for oplevelser. Læs mere om det på side 21. Efterårets 2 foredrag afvikles med to "gamle" kendinge. Poul Sverrild fortæller om sidste nyt inden for det historiske arbejdsfelt og Herluf Rasmussen vil fortælle om den politiske side af sit begivenhedsrige liv.

Andetsteds i bladet er der en oversigt over de nøjagtige datoer for arrangementerne.

Arrangementsudvalget søger i det kommende forår at kunne afholde en medlemsudflugt til det nye museum på Stevns, hvor den kolde krig er temaet.

I en forening som vores er det vigtigt, at mange er aktive og kan give en hånd med. "Kul turisterne", der gør et stort praktisk arbejde, må gerne få en yderligere tilgang af medlemmer. Har man lyst til dette arbejde, skal man henvende sig til Benny Riisager tlf.36782968.

Ole Asbjørn Petersen

"DEN FØRSTE TURIST I EUROPA"

Ingeborg Rasmussen

Af Ejvind Jensen

Følgende er udskrift af en dagbog skrevet af min moster Ingeborg Rasmussen, født i 1909, død i 1999. Ingeborg var lærer på Strandmarksskolen fra 1950 til ca. 1970, hvor hun blev alvorligt skadet ved fald på trappen på skolen. Hun flyttede til Hvidovre fra Odense og var en af de første, der flyttede ind i Bredalsparken på Claus Pedersens Alle. Hun boede der indtil 1999. Dagbogens overskrift er min og er naturligvis inspireret af visen "Den sidste turist i Europa", som i Lulu Zieglers suveræne fortolkning, er blevet stående som et minde om krigens gru. Rejsen og samvær med esperantister fra mange lande taler sit tydelige sprog om, at man efter krigens grusomheder havde lyst og behov for at vise, at livsglæden var fælles for alle nationaliteter, og det var vigtigt at komme videre.

Hun har under vores mange gode samtaler fortalt mig, at den internationale kontakt esperantister imellem var den eneste mulighed, man havde for at rejse rundt i Europa på dette tidspunkt. Flere områder var fortsat lukket, og turistrejser, som man kender dem i dag, ville være utænkeligt. Hun vedblev med, at prioritere sine rejser højt og rejste hvert år i sin sommerferie. Vi lader rejsedagbogen fortælle.

Stemplerne i Ingeborgs pas vidner om stor rejseaktivitet

Passet er udstedt i 1956

Lørdag den 3.juli 1948

Vi ankom til Åbenrå fredag kl. 9, spiste Middag på missionshotellet (Kalvesteg og Frugtgrød), indkvartering i byen, boede sammen med Fru Sølberg. Op kl. 4112, spadserede til hotellet, spiste morgenmad, startede kl. 5112. Vi ankom til Flensborg. Bilen skal repareres, vi spadserede en tur gennem byen. Alt er gråt og trist, butikkerne tomme, folk ser sløve ud, alle vegne ser man trækvogne med katteøjne. Vi passerede grænsen kl. 7, tolden gik hurtigt. Ved grænsen stod Flensborg esperantister og viftede med esperanto flag. De fulgte os til Rensborg.

Vi passerede byerne Slesvig, Rensborg, Itzehoved, Hamborg, Bremen, Lingen og N orhorn. Uden for Hamborg stod esperantist, instruisto Møller. Vi hilste på ham og gav ham nogle madpakker, straks kom nogle sultne børn løbende .

Pasfoto Ingeborg Rasmussen

Byerne er håbløs triste, mange huse er ødelagte, byerne er som døde, det eneste liv er de lange køer uden for butikkerne. På landet ser det bedre ud. Markerne ser ud som hjemme. I Bremen, der er meget ødelagt, kører vi vild, en ung tysker viser os vej gennem byen.

Vi når den hollandske grænse, toldvæsenet er meget energisk. De kommer ind i bilen og ser taskerne efter. Ved grænsen står Hr. og Fru van Heg. De tager med i bilen til Hengelo. Vi spiser til middag, suppe, oksesteg, grønsager og frugt. Vi blev indkvarteret på Hotel Strandbad, der lå uden for byen, sov i dejlige senge, havde smukke værelser.

Søndag den 4. juli

Spiste morgenmad. Turen gik til Arnhem, vejret godt, humøret højt. Vi blev indkvarteret på Hotel Eider, spiste frokost, drak kaffe med mælk og sukker. Esperantister kommer på besøg, vi gik tur, så på den ødelagte by. Kirker og huse er ødelagte, men man er i færd med at istandsætte dem, en stor bro over Redafloden er bombet flere gange, endnu ikke lavet i

stand. Vi drak øl i et anlæg, talte med hollandske esperantister. Det blev tordenvejr. Vi søgte ly. Spiste til middag, da vi kom hjem. Derefter kørte vi uden for byen til Kampara Domo, hvor vi drak kaffe. Forskellig underholdning. En Hr. Danielsen gav kaffe. Dr. Egerup sang for os. Vi kørte til Arnhem, sov på Hotel Eider, 4 på et værelse. Sov godt. Mandag d. 5. juli. Vi kørte fra Arnhem til Amsterdam, kørte forbi Juliane og Bernhards Slot. I Amsterdam fik vi lods, vi sejlede en dejlig rundtur på kanalerne, spiste frokost, så på butikker, kørte til Haag, drak te i Tcheinstituttet, min korrespondanto de Haag kom. Vi kørte til det berømte Badested Schevenin6 gen. Derefter gik Turen til Rotterdam. På vejen i Delft hilste vi på en dansk dame, der var gift og havde 7 børn, hun fortalte os om den frygtelige sult under krigen. Vi ankom til Rotterdam, spiste fin middag, kold anretning, suppe grønsager, kød, dessert og kaffe. Derefter kørte vi til esperantoklubben, hvor vi blev meget festligt modtaget. Vi blev præsenteret for vore værter. Der var underholdning, kaffe. Vi lo, sang og snakkede esperanto. Vi gik med vore værter hjem. Jeg sov i samme seng med en lærerinde fra Holbæk. Tirsdag den 6. juli. Vi fik te på sengen, sludrede med vores værtsfolk. Vor værtinde fulgte os til bilen, bilen var i stykker, den kunne ikke starte, vi ventede i

Hollandske og danske esperantister i Arnhem

1112 time. Rotterdam er meget ødelagt, en stor åben plads i byen viste, at der var bombet, ca. 900 mennesker var blevet dræbt. Vi så og kørte gennem den næsten 2 km lange tunnel under Maasfloden. Vi kørte med vejviser til Belgien, kom til Antwerpen hilste på[...] kørte til Bruxelles, spiste frokost på Hotel Van Belle. Bilen gik i stykker. Vi gik Strøgtur, der var mange pragtfulde ting i butikkerne, men alt var dyrt. Vi købte kaffe1, chokolade, abrikoser, svesker osv. Spiste til Middag på hotellet. Vi gik i esperantoklubben, var sammen med belgiske esperantister. Vi dansede, snakkede med Belgierne. De ved meget lidt om Danmark, af byer kendte de kun København. Vi spadserede hjem gennem den oplyste by, et smukt syn. Vi gik i seng, sov længe, spiste morgenmad kl. 10112, gik i Byen. Vi ventede på bilen. Får den besked, at det vil tage 2 dage, at få gjort bilen i stand, ingen penge. Friis ringer til det danske konsulat, de vil ikke give os penge til bilen eller ophold, før de har talt med Den Danske Nationalbank. Kl. 3112 går Friis til konsulatet efter penge til at rejse med toget. En københavner skal kautionere. Vi tager toget til Paris kl. 4. Skal skifte i Mons, toget forsinket, stor spænding. Når vi ekspressen? Alle løber med kufferter og bagage. Ekspressen er der, kommer ind i toget i god behold. 1 min. efter kører toget. Vi passerer tolden, alt går godt, vi er i Frankrig. Spiller bridge i toget, spiser medbragte rundstykker med ost og marmelade, vi synger og har

det rart. Vi kommer til Paris kl. 11, esperantister modtager os på banegården, bærer vore kufferter til hotellet, jeg får eneværelse. Spiser til middag kl. 2330, grønsager. Agurker og tomater, oksekød, banan. Vi går i seng.

Lørdag

Vi kører op i Byen, går ind i Stormagasinet Louvre, hvor vi køber strømper, natkjole, parfume o.s.v. Vi kører til Versailles, bliver modtaget på rådhuset af borgmesteren, drikker vin. Friis holdt ikke den samme tale. Vi ser Versailles, stedkendte esperantister viser os rundt. Spiser frokost, drikker vin. Tager tilbage til Paris, ser Concorde-pladsen, spiser middag, tager i revueteater (Folies Berges).

Søndag

Vi tager ud og ser en fransk skole om eftermiddagen, vi ser kirken, hvor kongerne er begravet. Vi besøger slottet Louvre. Kører fra Paris kl. 6, kommer til [. ..], hvor vi spiser til middag, drikker rødvin og Champagne. Bilen kan ikke starte, vi fester og danser hele natten. Kl. 5 kører vi, drikker morgenkaffe i nærheden af Reims. Kommer til Belgien, spiser frokost i en lille by, køber ind. Tager til Denain, ser Drypstenshulerne, tager til Maarstricht, hvor vi bliver modtaget af turistforeningens formand. Bor på hotel Van Duek, 8 hvor vi spiser til middag og overnatter (2 i en seng).

Onsdag
Turen går igen gennem Tyskland en tur, der tager 14 timer. Vi når grænsen, tolden går glat, vi er alle sammen ærlige. Kommer til Åbenrå, spiser på missionshotellet, dejligt at få dansk mad. Bliver indkvarteret i byen.

Torsdag

Vi kører til Fredericia, hvor vi spiser frokost, tager afsked. Vi takker Friis for den udmærkede ledelse. Turen der varede i 13 dage, kostede med lommepenge ca. 600 kr.

Turen blev meget vellykket takket være de udenlandske esperantisters hjælpsomhed og gæstfrihed.

Desuden var det en god øvelse for sproget, idet vi fik lejlighed til at tale esperanto.

Hvis der er tidligere lærere eller elever fra det den gamle Strandmarksskole, der kan bidrage med oplysninger, historier fra Ingeborg Rasmussens lærergerning hører jeg gerne fra jer. Ejvind Jensen.

1. Mad og drikkevarer har stor omtale. Rejsen foregik kort tid efter krigen, hvor der i Danmark var mangel på alt. Kaffe kunne ikke købes frit, og det betød så meget, at Ingeborg hele sit liv gemte en pose kaffe, købt i Belgien som omtalt. Kaffen var blandt Ingeborgs efterladenskaber og er fortsat i familiens besiddelse.

Herrerne med alpehuer fra Paris

ser man trakvogne med katteøjne.
Di passerede grønsen kl 7, tolden gik
hurtigt. Ved grønsen stod Flensborg
esperantister og viftede med esperanto
flag. De fulgte os til Rensborg.

Uddrag fra Ingeborgs rejsefaghog

Damerne med tørklæder fra Paris

9. april - og tiden derefter

af Bent Zinglersen

Lis og jeg vågnede tidligt om morgenen den 9. april 1940 ved lyden af en masse flyvemaskiners monotome brummen.

Jeg kendte så meget til flyvere, at jeg straks kunne konstatere på lyden, at der var tale om Junckers Ju 52. Det danske Luftfartsselskab havde en maskine af samme type, den smukke rød-hvide Selandia.

Flyvemaskinerne den 9. April var ikke rød-hvide og ikke smukke, men gråsorte og truende. af Bent Zing lers en Vi var stået op og løbet op på loftet, hvor vi fra østvinduet talte en formation af 31 lavtflyvende Junkers på vej ind over København.

Vi løb nedenunder og vækkede mor og far og fortalte dem, hvad vi havde set.

"Det er Storebæltsfærgen!" vrissede far halvt i søvne og sov videre. Det kaldte man de fly, der havde besørget passagertrafikken mellem Kastrup og Marslev på Fyn, når Storebælt var frosset til i den

JU52fotograferet over Maryland, USA, i år 2000. Flytypen optrådte første gang i kr ig under Den spanske Borgerkr ig.

hårde isvinter 1939-40.
”Det er tyskerne!” sagde mor uden at rejse sig fra sengen - og hun kendte i hvert fald ikke til nogen flyvemaskiner på lyden. Hun havde ofte knivskarpe fornemmelser for, hvad det drejede sig om, når det hændte noget usædvanligt.

Da vi havde spist morgenmad, skyndte Lis og jeg os op til rutebilen, der skulle føre os til Kettevejskolen, hvor jeg var begyndt i første mellem den 1. April

Oppe ved stoppestedet over for min tidligere skole, Strandmarksskolen, kom der en mand, som havde fået fat i et par nedkastede grønne flyverblade. De bragte det siden så berygtede "Oprop" til befolkningen om at bevare ro og orden.

Oppe på skolen blev alle klasser samlet til et fællesmøde og fik af skoleinspektøren at vide, at kongen og statsminister Stauning havde udsendt en proklamation "Til det danske folk" om den tyske besættelse af landet.

C.N. Petersen, som han altid kaldte sig, selvom hans vej i Hvidovre hedder Claus Petersens Vej, læste op af proklamationen:

"De tyske tropper, der nu befinder sig her i landet, træder i forbindelse med den danske værnemagt, og det er befolkningens pligt at afholde sig fra enhver modstand over for disse tropper. Den danske regering vil forsøge at sikre det danske folk og vort land imod de af krigsforhold følgende ulykker og opfordrer derfor befolkningen til rolig og behersket holdning over for de forhold, der nu er opstået. Ro og orden må præge landet, og loyal optræden må udvises over for alle, som har myndighed at udøve."

Og det var jo fra den morgen først og fremmest tyskerne og general Kaupisch. Hvad C.N. Petersen angår, var han inspektør for alle Hvidovres tre skoler, Kettevejen Skole, Strandmarksskolen og den

Luftfoto fra ca. 1930 af det sydl ige Hv idovre. Mødet mellem Hv idovrevej og Gl. Køge Landevej ses øverst t il venstre. Forstørrelsen v iser i udsn it Lang høj med det t ilhørende fælles vand ingshul, som her er helt overgroet.

Lang høj blev under Den første Verdenskr ig befæstet med en kanonst ill ing, og i den forb indelse blev højen helt uautor iseret udgravet. Det idyll iske vandhul, som opr indel ig tjente t il fælles vand ing for bønderne, blev efter al sandsynl ighed opfyldt uden tilladelse i forb indelse med opførelsen af Langhøjskolen.

helt nye Holmegårsskolen, der var begyndt undervisningen 1. april.

Den 10. april lød der voldsom motorlarm ude fra Kettevejen i spisefrikvarteret, og alle vi unger styrtede ud til gitterlågen og ventede at se en tysk panserkolonne på vej ud for at besætte Avedørelejren. Skuffelsens var stor, da det viste sig at være to cementblandere i fuld aktivitet på vej ud i samme retning.
Mens vi var i skole den 10. April, blev vores hjemlige mark mellem Hvidovre Enghavevej og Hvidovre 14 Strandvej invaderet af en tysk panserkolonne, der undervejs til krigen i Norge oprettede en midlertidig lejr på marken omkring Langhøj.
På vej hjem fra skolen kunne Lis og jeg ikke nære os med at besigtige lejren, selv om viceinspektricen frk. Askgaard havde sagt, at det var landsforrædderi så meget som at tale med en tysk soldat.

Lejren var ganske åben og uden vagtposter. De første besættelsestropper regnede jo danskerne for

at være dem venligtsindede, og af den beskedne modstand dagen forinden beroede på en fejltagelse.

Senere på dagen kom en flok drenge, deriblandt jeg, i kontakt med feltpræsten i lejren, der præsenterede sig som østriger. Det var nok til, at vi spillede fodbold med ham - med præsten på mål på en primitiv bane ved sydsiden af højen.

En anden officer drev knap så uskyldig samkvem med nogle andre børn. Han tog en hel flok med på sin motorcykel med sidevogn og kørte lige lukt ned igennem den lille sø, der lå for foden af højen mod nord, så de blev plaskvåde fra inderst til yderst af et iskolde smeltevand. At også han selv blev våd, var jo ikke nogen undskyldning for denne ondskabsfuldhed.

Kokken i det dampende feltkøkken på hjul blev i øvrigt smålun på Lis og kaldte hende "Blauansicht". Det var endnu bitterligt koldt, og Lis havde let til at få blå kinder, når hun frøs. Han fik naturligvis ikke noget ud af sine umiskendelige tilnærmelser.

Nogle få dage efter besættelsen kom en deling tyske soldater marcherende uden for skolen under afsyngelsen af en kendt krigssang, som altid drønede på fuld kraft, hvis man ved en fejltagelse kom til at stille ind på em tysk radiostation.

Det fik vores klasselærerinde, frk. Johanne Petersen, til at beordre til at synge "Vor Gud han er så fast en borg", mens hun åbnede alle de brede vinduer i klassen.

Snart efter stemte naboklassen også i, og i løbet af få minutter lød den berømte lutherske salme ud fra hele skolen, hvor vinduerne åbnedes i alle klasser trods kulden.

Skønt formålet ene og alene var at synge "Og myldred djævle frem på jord", betragtede soldaterne sangen som en velkomsthilsen og vinkede begejstret op til vinduerne. Så kan det nok være, de blev lukket i en fart!

Far havde forbudt Lis og mig at omgås tyskerne på marken; men da han sent en eftermiddag så en enlig tysk soldat spadsere ud ad sejlklubbens "kilometerbro", gik han ud til ham.

Hvad de talte om derude ved den lille bådehavn for enden af den lange bro, ved jeg ikke, men far lodsede ham bagefter ind gennem baghaven og tog ham med ind i huset.

Ingen måtte jo se, at han inviterede en tysk soldat ind på aftensmad. Soldaten græd, da han så Lis og mig og ikke mindst Kaj på knap to år. Han havde selv børn, og han var ikke nogen krigens mand.

Få dage efter forlod panserkolonnen Hvidovre Syd og drog videre til Norge, hvor det unægtelig var mere livsfarligt at være tysk soldat end i Hvidovre.

Strandmarkskirken 1968-2008

Ulla Schejbel Nielsen

Byggeriet af Strandmarkskirken blev tilpasset så den gamle trækirke kunne anvendes til guds tjenester så længe som muligt, hvilket det særprægede billede af de to kirker vidner om.

Strandmarkskirken var fyldt til bristepunktet, da den blev indviet den 17. marts 1968. En procession med biskop J. B. Leer-Andersen og stiftsamtmand B. H. Rossel i spidsen for 20 præster indledte indvielsen ved gudstjenesten kl. 10. Adgangskortene til gudstjenesten var for længst revet væk og næsten 500 mennesker overværede indvielsen. Det var en stor glæde for de mange mennesker der havde arbejdet hårdt på at få gjort Strandmarkskirken til en realitet, at se målet blive nået, og opleve at der med den nye kirke blev plads til de mange aktiviteter som er knyttet til kirken.

Forud for Strandmarkskirkens indvielse i 1968 gik mange år med indsamlinger, møder og forhandlinger før kirken kunne blive en realitet. Strandmarks Sogn blev udskilt fra Hvidovre Sogn den 10. marts 1948, som en reaktion på det stærkt stigende indbyggertal i Hvidovre. En kirkekomite var allerede flere år tidligere blevet oprettet med det formål at skaffe midler til at bygge en kirke, og det var en anseelig sum der skulle skaffes ad privat vej, inden man kunne håbe på en bevilling fra det offentlige også.

Da det var en tid med mangel på alt efter krig og besættelse, var der udsigt til at der ville gå meget lang tid før man kunne få mulighed for at bygge kirken, så man tog med tak imod tilbud om køb af en svensk træbarak, der havde været kirke i lejren for de tyske flygtninge i Dragør. Den 30. januar 1949 kunne biskop Fuglsang-Damgaard indvie den midlertidige kirke.

Indsamlingerne til et kirkebyggeri fortsatte, og som en del af det holdt man fra 1953 hvert år basar i Danalund-lokalerne eller på Strandmarksskolen. To sykredse havde travlt med at brodere og sy til basaren, et arbejde der stadig eksisterer med kirkens håndarbejdskreds.

Der skulle dog gå mange år før den midlertidige trækirke kunne afløses af en ny og moderne kirke, først den 3. juni 1965 kunne det første spadestik til den nye kirke tages. Tegningerne for byggeriet blev rettet til, så man så længe som muligt stadig kunne holde gudstjeneste i trækirken. Først blev sideskib med mødelokaler og kælderlokaler bygget og fra januar 1968 holdt man gudstjeneste der.

Procession ved indvielse af Strandmarkskirken, med stiftsamtmanden og biskoppen i spidsen.

Alterudsmykningen, som er et stort oliemaleri på træplade, er lavet af Bodil Kaalund.

Trækirken der i 19 år havde fungeret som midlertidig kirke i Strandmarks Sogn, blev savet i tre stykker og kørt til Hvidovre Strandvej, hvor den blev samlet igen og brugt som spejderhytte. Den 17. marts 1968 kunne Strandmarkskirken indvies, og der var hårdt brug for den nye kirke, for Strandmarks Sogn var blevet stort, i 1968 hvor de første konfirmander blev konfirmeret i den nye kirke var der for eksempel ikke mindre end 276 konfirmander.

Strandmarkskirken er opført af boligselskabet K. A. B. ligesom det omkringliggende byggeri. Arkitekterne Mogens Pedersen, Bent J ørgensen og Johannes Find havde set det som deres opgave at bygge en kirke der faldt ind i helheden med bygningskomplekset Friheden. Hvidovre Kommunes bygningsinspektorat præmierede i 1969 Strandmarkskirken. I begrundelsen lyder det blandt andet at: ”Kirken i sit ydre og indre fremtræder på en lys, venlig og beskeden måde. Der bør ydes bygherre og arkitekter anerkendelse for at have løst opgaven på en måde der smukt og harmonisk danner rammen om områdets kirkelige og kulturelle liv”!

I 1987 var der samlet penge nok sammen til kirkens nuværende alterudsmykning, som er et stort

oliemaleri på træplade af Bodil Kaalund. Indtil da havde alterudsmykningen bestået af et kors i bøgetræ.

Bodil Kaalunds malerier viser i midterfeltet bjergprædikenen, til venstre kan man se bebudelsen, hvor englen fortæller Jomfru Maria at hun skal føde Guds søn, og til højre ses opstandelsen med englen der vælter stenen fra graven. Tidligere kordegnevikar Else Durholm kan fortælle hvordan Bodil Kaalund brugte hendes datter Mette, der dengang sang i kirkens kor, som model til Jomfru Mariafiguren på alterudsmykningens venstre felt.

Strandmarks Sogn er præget af at mange frivillige gennem mange år har kæmpet for kirken. Det var frivillige der i sin tid startede indsamlinger for at få råd til købet af den første kirke, ligesom det gennem tiden er frivillige der har stået for en lang række af de aktiviteter der er tilknyttet Strandmarkskirken. Det var også frivillige der med månedlige bidrag betalte lønnen, da man i 1972 ansatte landets første ung domssekretær. I dag er det stadig de frivillige der står for en række af de aktiviteter der er tilknyttet kirken som f.eks. basaren, håndarbejdskredsen og tirsdagskredsen.

Når Strandmarkskirken i år har kunnet fejre jubilæum, kan man i sognet se tilbage på 40 år med en aktiv kirke. Da sognepræst Georg Østergaard i marts 1968 udtalte til

Krybbespil til børneguds tjenesten, julen2006

Hvidovre Avis at ”Strandmarkskirken i sin nuværende skikkelse absolut ikke bliver nogen såkaldt søndagskirke” fik han ret også på længere sigt. Gennem årene har kirken lagt ryg til gudstjenester, ældrearbejde, håndarbejdskreds, gospelkor, basar, børneklubber, børnegudstjenester, foredrag, legestuer, koncerter, julegudstjenester for børnehaver og skoleklasser og meget mere. Kirken har dermed været og er stadig et både kirkeligt, kulturelt og socialt samlingspunkt i sognet.

Kirkens jubilæum blev i marts fejret med en uges varieret program for sognets beboere i alle aldre. Jubilæumsugen der bød på gudstjenester, trylleri, koncerter og foredrag blev afsluttet med en festgudstjeneste søndag den 16. marts, hvor biskop Lise-Lotte Rebel prædikede. I forbindelse med jubilæet har kirken udgivet er jubi læumsskrift som interesserede er velkomne til at hente i kirken.

Biskoppen prædikede ved 40 års jubilæet.

Københavns Befæstningsdag 2008

28. september

I år har vi i Hvidovre samlet vores aktiviteter på naturcentret Quark, som ligger på Stavnsbjerggård.

I det samlede program for hele Befæstningsdagen, som kan hentes på HvidovreBibliotekerne, er Hvidovres program ikke fyldigt omtalt, men det aktuelle og udførlige program kan ses på Historiens Hus hjemmeside www.historienshus.hvidovre.dk.

Vi tilbyder aktiviteter for hele familien og særlige tilbud til børnene. Der er kombinerede natur- og historieoplevelser på volden og hestevognskørsel på voldgaden bliver også en mulighed.

På dagen bliver der åbnet for magasiner og bunkere på Vestvolden, som ikke tidligere har været åbnet for offentligheden. På Quark vil der videre være mu

lighed for at købe forskellig forplejning. Vi håber på mange deltagere, som vil nyde den attraktionsværdi, som denne verdens bedst bevarede storbybefæstning rummer.

MEDLEMSARRANGEMENfER 2008

Torsdag den 18.september kl. 10.00 - 12.00 og igen kl. 19.00 - 20.00 samt lørdag den 20. september kl. 10.00 - 12.00 er der mulighed for at se 12 "nye" billeder fra det svundne Hvidovre. Sammen med de allerede ophængte billeder i Rytterskolen giver det et godt indblik i det gamle Hvidovre set gennem lokale billedkunstneres øjne.

Søndag den 28. september afvikles Københavns Befæstningsdag. Sæt dagen af og besøg nogle af de steder og arrangementer, der tilbydes denne dag. Hvidovre, Vestvoldens Venner og Brøndby er fælles om det lokale arrangement. Under titlen: "Indtag Vestvolden" og med start fra Quark Centret arrangeres Stjerneløb for børn og voksne. Der er mulighed for at høre både om Vestvoldens historie og natur.

Program for hele Befæstningsdagen kan ses på Københavns Befæstningsforenings hjemmeside

www.kbh-befaestning.dk

Mandag den 20. oktober kl. 19.00 fortæller arkivar Poul Sverrild om sidste nyt fra det lokalhistoriske område.

Mandag den 17. november kl. 19.00 mødes vi atter med modstandsmanden, politikeren og m.m. Herluf Rasmussen. Herluf Rasmussen vil denne gang fortælle om den politiske side af sit begivenhedsrige liv.

Det er ikke nødvendigt med tilmelding til arrangementet i Rytterskolen og Københavns Befæstningsdag, men tilmelding er nødvendig til de øvrige arrangementer. De to foredrag finder sted i Lille Frihedens Aktivitetssal, og tilmelding skal ske på selskabets automatiske telefonsvarer 364 73444 senest søndag, inden arrangementet finder sted. Generalforsamlingen i 2009 foregår den 9. marts kl. 19.00 samme sted.

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2008

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg
Bødkerporten 7
tlf.3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36786404
e-mail:birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen.

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Lars Bo Henriksen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Ole Asbjørn Petersen, Poul Sverrild

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

Historiens Hus deltager i øvrigt i bestyrelsesmøder og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

Historiske brombær Crl\lms fruticosus)

Brombærsæsonen er ved bladets udgivelse ved at være slut for i år, men som fotografiet fra Vestvolden viser, har det været et godt år. Netop på Vestvolden har vi nok den største koncentration af "vilde" brombær i Hvidovre. Når vilde er sat i gåseøjne, skyldes det, at brombærplanterne på Københavns befæstning er plantet for langt over hundrede år siden, da befæstningen blev bygget.

Brombærrene blev dengang plantet som erstatning for pigtråd, selv om pigtråden var opfundet og havde været i brug i Den amerikanske Borgerkrig i 1860-erne. Vestvoldens brombær skulle være en amerikansk brombærvariant med ekstra store torne, men de er formentlig i dag krydset til ukendelighed med vores lokale sorter.

Planterne vokser der altså endnu, og tror man ikke på, at de kan fungere som pigtråd, så gå en tur på Vestvolden og prøv at komme igennem en af brombærtykningerne uden at medbringe en rosensaks.

Vestvoldens brombær er i øvrigt særdeles velsmagende!

ISSN 0902-3046

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
og Historiens Hus Hvidovre
26. årgang — Nr. 4 — 2008

INDHOLD

Nyt fra Formanden ..... s. 3
En munter statsminister i Risbjerggårds have ..... s. 4
af Bent Zinglersen
Holder man traditionel jul i Hvidovre i 2008? ..... s. 8
af Birgitte Slenes
Min barndoms jul ..... s. 10
af Henny Paaske
Om julen efter 1950 ..... s. 13
af Henny Paaske
Julen i 1920´erne og 1930´erne ..... s. 15
af Birgitte Slenes
Julen hos en proprietærfamilie i Hvidovre i slutningen ..... s. 18
af 1800-tallet
af Birgitte Slenes
Om det kulturhistoriske arbejde i Historiens Hus ..... s. 20
af Poul Sverrild
Medlemsarrangementer ..... s. 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse ..... s. 23
Kravlenisser ..... s. 24

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36 47 34 44 e-mail.: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
www.sitecenter.dk/rytterskolen
&
Historiens Hus Alarmpladsen 3, Avedørelejren , 2650 Hvidovre
Tlf. 36 49 00 30 e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historienshus.hvidovre.dk
Redaktion: Poul Sverrild ansv. og Birgitte Slenes
Trykt i 500 eksemplarer
Forsidefoto: Døtrene på Bredegaarden i 1879 (s.18), Ellehammers fly (s.7), nisse

NYT FRA FORMANDEN

Mandag den 20. oktober fortalte lederen af Historiens Hus Poul Sverrild om aktuelle forhold inden for det historisk/kulturelle område.
De tilstedeværende fik en god oplevelse og kunne endnu en gang undre sig over, at Historiens Hus (e) ikke er blevet statsanerkendt. Såvel indholdsmæssigt som med det befolkningsmæssige grundlag i orden er det ikke til at fatte.

Det var derfor med stor tilfredshed, at vi hørte, der er ved at blive etableret et fælleskommunalt samarbejde med henblik på opnåelse af statsanerkendelse.

Herluf Rasmussen var den 17. november vores gæst. Han fortalte om den kommunalpolitiske del af sit liv. Utroligt, men sandt. Et foredrag så levende, provokerende og samtidig med stor empati for de beskrevne personer, skal man lede længe efter. Her er kun at glæde sig til udgivelsen af den kommende selvbiografi.

Synd, at ikke alle vore medlemmer oplevede disse to aftener. Der bliver til gengæld mulighed for at møde op til de kommende to arrangementer, hvor tidligere politimester Herman Langlouis og Georg Hansen er vores gæster. Se nærmere under arrangementssiden.

Nu, hvor året går på hæld, vil vi i bestyrelsen sige tak for opbakningen til arrangementerne og de mange gode råd.

Vi ser gerne, at endnu flere bliver medlemmer, så ville det ikke være en god idé at give en god ven eller bekendt et medlemskab til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab i julegave?

På bestyrelsens vegne ønsker jeg alle en glædelig jul samt et godt nytår.

EN MUNTER STATSMINISTER I RISBJERGGÅRDS HAVE

af Bent Zinglersen

Borgbjergs fedtede jakke

Jeg erindrer Risbjerggårds store have ved siden af værtshuset, men den er jo for længst lavet om til parkeringsplads. Det første minde der rinder mig i hu, var et socialdemokratisk folkemøde, formentlig omkring 1935, hvor jeg sammen med familien hørte partiets næstkommanderende, undervisningsminister Frederik Borgberg holde hovedtalen. Det eneste, jeg faktisk husker om dette berømte koryfæ, er mors let beskæmmende konstatering af, at han havde fedtpletter på sin jakke! Den slags havde jeg jo ikke sans for at registrere.

DKP og Hvidovre

Det næste minde var et valgmøde efter krigen, hvor Socialdemokratiets formand, statsminister Hans Hedtoft skulle tale i den gamle have. Det var skønt sommervejr, og

Frederik Borgbjerg

Hans Hedtoft Hansen

Risbjerggård 2008

der var næsten lige så mange mennesker, som når kommunisterne holdt offentlige møder i Hvidovre. Det var så ejendommeligt den gang, at DKP samlede langt de største tilhørerskarer ved deres valgmøder, men fik meget få stemmer ved valgende – om end nok til 18 mandater ved det første valg efter den tyske besættelse. Det gik hurtigt ned ad bakke, da 200 dagblade satte den kolde krig ind imod partiet. Ja, der var vitterligt et par hundrede selvstændige aviser i Danmark den gang – nu er der kun mellem 30 og 40 dagblade tilbage, og mange af dem er filialer af andre.

Venten på Hedtoft

Tilbage til Hedtoft, som i øvrigt netop på den tid droppede navnet Hansen i enden. Han kom ikke til tiden, og den stakkels formand Svend Aagesen – glarmesteren, som jeg kendte udmærket andetsteds fra – forsøgte på de pinligste måder at trække tiden ud og holde på det store publikum, der først og fremmest var kommet for at høre og se Hans Hedtoft, som var en sjælden gæst i Hvidovre.

Hedtoft kom med rutebil

Jeg var sammen med Leo og Chri

Bus 132 ved Stormly i Avedøre.

stian Rosschou mødt op i haven, og vi kendte rutebiltiderne. Aagesen regnede vist med , at statsministeren ville komme anstigende i en sort ministerbil med uniformeret chauffør, men det var ikke Hans Hedtofts stil. Vi andre vidste fra utallige møder rundt om i Storkøbenhavn, at Hedtoft foretrak offentlige transportmidler, når afstandene var større, end han med rimelighed kunne gå.

Da en bus fra Valby var i anmarch, gik vi over til stoppestedet og modtog statsministeren, der selvfølgelig regnede os for at være en modtagelseskomité fra DSU. Vi lod ham blive i troen og viste den store mand ind til mødepladsen. Til synlig ærgrelse for Aagesen var Hedtofts første handling at købe en flok bajere og drikke dem sammen med Leo, Christian og mig – tre gutter, som Aagesen fra talrige møder kendte som medlemmer af DKU. Han kunne næppe undgå at se, at Hedtoft befandt sig udmærket i vores selskab.

Statsministeren holdt i øvrigt den søndag en tale, der var temmelig rød af en socialdemokratisk ministertale at være; men den dygtige politiske strateg havde vel fået at vide eller selv opdaget, at Hvidovre sammen men Køge og Aalborg var de rødeste kommuner i landet.

Spadseretur med Hedtoft

Nogle dage efter – eller måske uger – mødte jeg en morgen Hans Hedtoft på Slotsherrensvej i Van

løse. Han hilste, som om han genkendte mig, og da vi tydelig nok skulle samme vej, spurgte jeg, om vi skulle slå følge. Det blev straks accepteret.

Jeg spurgte, om han var på vej til linje 2 på Godthåbsvej for at komme til Slotsholmen, men han svarede – ikke uventet: "Jeg behøver sgu ikke at køre med sporvogn til arbejde. Jeg spadserer ind fra Fuglsang Allé – hver morgen!" Så det blev to passionerede fodgængere, der fulgtes ad til den indre by den morgen – for mig formiddag. Vi talte ikke om politik, men om Brønshøjs historie, som Hedtoft kendte en masse til. Det kom mig til gode senere, da jeg kom til at arbejde for Brønshøj-Husum Avis.

Svend Aagesens arbejdsplads
Hvad Svend Aagesen angår, havde jeg på det tidspunkt kendt ham i nogle år.

Da jeg i 1943 begyndte som cykelbud for Dansk Guldlistefabrik, var Aagesen mestersvend på Zederkops store glarmesterværksted i Istedgade 109, formentlig byens største. Det strakte sig hen over den store kælderrestaurant Blomsten dybt ned i en blindgade, hvor Ellehammer i øvrigt byggede den maskine, med hvilken han i 1906 foretog Europas første flyvning på øen Lindholm. Zederkops butik lå ud til Istedgade i stueplan.

Formentlig i 1944 skulle Aagesen debutere som selvstændig glarmester med en meget stor forretning på Mågevej 11 – lige ud imod Genforeningspladsen.

Fabrikken på Islands Brygge satte mig til med en trehjulet cykel at flytte hans butik op med rammelister, rammeprøver, indrammede raderinger og enkelte store oliemalerier- vores direktør Bergmann var stærkt kunstinteresseret med særlig interesse for malerkunst og porcelænskunst. Jeg skal love for, at det blev en pæn og velassorteret butik, han fik på Mågevej, hvad hans senere butik i Hvidovre ikke var.

Til gengæld blev Aagesen Hvidovres borgmester et par perioder efter fars gamle ven Ole Toft Sørensen, blot med Christian Sørensen ind imellem.

En kopi af Ellehammers fly står nu i Hangaren på Avedøre Flyveplads.

HOLDER MAN TRADITIONEL JUL I HVIDOVRE I 2008?

af Birgitte Slenes

Den traditionelle jul

Den traditionelle jul er en juletræsjul, som den er beskrevet i "Højt fra træets grønne top" af Peter Faber fra 1848 og i "Peters Jul. Vers for børn" af Johan Krohn fra 1866. Juletræsjulen har sin oprindelse I Tyskland, og blev indført i det borgerlige miljø i Danmark i 18oo-tallet. Hver familie har sine egne juletraditioner.

Den sønderjyske adventskrans, den grønne krans med de fire hvide lys og de røde bånd, var almindelig under 2. verdenskrig og fik sin helt store udbredelse efter, at den havde været på årets julemærke i 1946.

I 1940-erne kunne man købe julekalendere, men hjemmelavede kalendere af stof med 24 lommer til gaver var også populære. Efter 1945 tog danskerne også den svenske juletradition til sig: julebukken af halm, glögg og Lucia-optoget. I 1962 så Børnenes Julekalender, efter svensk forbillede, dagens lys i radio og fjernsyn (fra 1977 kaldet Børnenes U-landskalender). Fra 1965 kunne man høre Morgennisserne i radioen hver morgen de sidste 14 dage før jul. Overskuddet gik til Danmarks Radios Hjælpefond. Programmet afløste julevelgørenhedskoncerterne 1935-1961.

Spørgsmål og svar

Historiens Hus har stillet en række spørgsmål til 80 borgere i Hvidovre. De 80 adspurgte er medlemmer af Lokalhistorisk Selskab og brugere af Aktivitetscentret i Hvidovregade 49.

De 80 besvarelser er fordelt på aldersgrupperne 60-69 år (31), 70-79 år (26) og 80-89 år (18). Af de 80 har fem ikke opgivet alder.

I "Peters Jul" foregik forberedelserne til julen med at bage og brase, lave julegaver, og pynt til juletræet. Af spørgeskemaerne fremgår det, at de fleste har både hjemmelavet, arvet og købt pynt på juletræet: dannebrogsflag, trommer, engle, kræmmerhuse, hjerter og en stjerne i toppen af træet. Over halvdelen får hjemmebagte småkager til kaffen. På de fleste juleborde vil der være flæskesteg, and og til dessert risalamande.

Spørgsmålene: 1/ er det vigtigt for dig, at julen minder om din barndoms jul?, og 2/ beskriver "Peters Jul" af Johan Krohn fra 1866, hvordan du holder jul eller drømmer du om, at julen skal være sådan? er besvaret således: Aldersgruppen 60-69: 15 ud af 31 svarer, at det er vigtigt at julen minder om barndommens jul, og syv at deres jul enten er som i "Peters Jul" eller ønsker, at julen var som i Peters jul, men bare ikke

har kræfterne til selv at bage småkager etc.
Aldersgruppen 70-79: 11 ud af 26 svarer, at det er vigtigt at julen minder om barndommens jul, og syv at deres jul enten er som i "Peters jul" eller ønsker, at julen var som i Peters Jul.
Aldersgruppen 80-89: 10 ud af 18 svarer, at det er vigtigt at julen minder om barndommens jul, og otte at deres jul enten er som i "Peters jul" eller ønsker, at julen var som i Peters Jul. Blandt de 80-89årige er der fem ud af 18, som inviterer børn og børnebørn hjem til jul (to har ingen børn), og de øvrige holder julen hos børnene eller øvrig familie.
Blandt de 60-69årige er der 21 ud af 31, som inviterer børn og børnebørn hjem til jul, tre holder julen alene, og de øvrige holder julen hos børnene eller øvrig familie.
Blandt de 70-79årige er der 12 ud af 26, som inviterer børn og børnebørn hjem til jul, én holder jul alene, og to svarer at de af og til holder jul alene. De øvrige holder julen hos børnene eller øvrig familie. I nogle familier skiftes man til, at holde jul. En del fejrer jul hos børnene, og inviterer så familien 1. eller 2. juledag.

På spørgsmålet: holder du jul i udlandet svarer to, at de rejser til hhv. Sverige og Norge på familiebesøg, tre svarer at de har været i udlandet på familiebesøg, én svarer, at han nogle gange rejser sydpå i julen på grund af vejret,

Juleaften 1958 hjemme hos familien Jelvard i Bredalsparken.

og én har været sydpå i julen fordi "hun havde lyst".
På spørgsmålet kunne du have lyst til, at rejse sydpå i julen svarer otte ud af 80: ja. På spørgsmålet: af hvilken grund ? har man enten svaret: 1/ på grund af vejret, 2/ sidder alene i julen, eller 3/ for at slippe for juleræset.
Alt i alt må man sige, at barndommens jul og "Peters jul" stadigvæk er det, som de fleste synes, at julen skal være. Nogle rejser til udlandet for at holde jul med familie, men højst én af de adspurgte rejser sydpå julen 2008, og der er kun to, som har været sydpå. Og det er et fåtal af de adspurgte, som kunne have lyst til at rejse sydpå. Og af disse er det overvejende dem, som må tilbringe julen alene (det gælder både mænd og kvinder). Der er kun to af de adspurgte, som inviterer børn og børnebørn hjem i julen, som kunne have lyst til at rejse sydpå for at "slippe for juleræset".

MIN BARNDOMS JUL

af Henny Paaske

Mine forældres barndomserindringer har været med til at skabe de traditioner, som jeg husker fra min barndom. Min far kom ud at tjene allerede 7 år gammel. Han blev inviteret ind til et glas saftevand juleaften, men han og hans 9 år gamle bror afslog. I stedet løb de 3-4 kilometer hjem til mor og far. Senere julenat fulgte deres far dem tilbage til det mørke karlekammer ved stalden. Han spredte aldrig juleglæde i mit hjem – han har sikkert oplevet flere af den slags juleaftener.

Min mor (født 1897) har fortalt om, at hun sammen med en bror et år i December solgte sprællemænd på Strøget - for at tjene lidt småpenge til lidt juleglæde. Min mor havde flere søstre og en enkelt bror, og i deres hjem blev der holdt juleaften.

Min mor havde sit ismejeri/ brødudsalg fra 1931. Der var åbent hver dag hele året – dog lukket Langfredag og første juledag. Det var en svir for min mor at kunne sove lidt længere denne juledag.

Jeg er født i 1928, og jeg husker hvordan min mor i December dekorerede sit butiksvindue. Af en stor hvid flødebolle-kasse blev der fremstillet et hus. Pladevat med glimmer gjorde det ud for sne på taget. Vinduer og døre blev skåret ud - lidt rødt celofan for vinduerne. En elektrisk pære blev anbragt i huset, det så festligt ud med det røde lys. Det hele anbragt på pladevat, og nisser og grankviste anbragt i butikkens vindue. – Fra 1940 ødelagde mørklægningen den fornøjelse.

Min mor lærte mig at lave pynt til juletræet. Der var brug for meget silkepapir i flere farver. Flere 10 cm lange strimler blev limet på en pind, som igen blev bundet på en gren på juletræet. Roser var lette at lave i silkepapir, og disse blev også bundet på træet. Vi havde også hvide engle skåret ud i karton, sikkert efter model fra min mors barndom. Og flettede hjerter naturligvis. Vi havde også nogle glaskugler. Lysholdere blev klipset fast på en gren, det var meget svært at få lyset til at være lodret. Fra 1940 og helt til 1946/7 var det svært at få rigtige stearinlys. Der blev blandet parafin i, og disse lys brændte meget hurtigt ned.

I skolen ca. 1941 lærte jeg at flette stjerner af 4 meget lange strimler glittet papir. Johanne Petersen, min lærerinde, skar med en skære-

Henny Paaskes foto af familien ved det pyntede juletræ i 1912. Henny Paaske er født i 1928. Til højre ses den hjemmelavede julepynt, som Henny Paaske beskriver den i teksten.

maskine disse strimler ud af linieret foliepapir. I julemånederne brugte vi en time om lørdagen til lidt julehygge. Pigerne måtte have sytøj med (julegaven til mor), der blev læst julehistorier – og så flettede vi altså også julestjerner. Johanne Petersen tog mod bestilling på diverse julehæfter, (bl.a. 'I Julelampens skær') som vi så fik ved juleafslutningen sidste skole

dag før jul. Det har sikkert været meget opbyggelige historier, så vidt jeg husker.

Kun et enkelt år i min barndom havde vi besøg af min moster og hendes familie, samt min mormor.

Det var besværligt med bus og sporvogn til Nørrebro sådan en juleaften. Ellers var vi altid alene hjemme. Min mor havde jo også altid travlt i forretningen op til jul.

Julegaveindkøb var hendes domæne, og hun havde ikke mange muligheder for at gå på indkøb. Vi fik også kun en enkelt gave hver. Da jeg har fødselsdag først i Januar, fik jeg gerne at vide, : at nu fik jeg en stor julegave, og så lidt mindre til min fødselsdag – eller også omvendt. Jeg følte mig altid snydt. Vi fik gerne noget tøj. Da jeg var 7 år, vandt min dejlige moster nogle penge, og så fik jeg et fint dukke - kaffestel i det fineste porcelæn. Mine brødre fik en dampmaskine. Se det var en jul.

Jeg havde to store brødre 4 og 6 år ældre end mig, og de syntes som min far, at alt det med juletræ o.s.v. var noget pjat. Fra jeg var 12 -13 overtog jeg pyntningen af juletræet, og følte mig frustreret over at være den eneste i familien, der syntes at julen var noget særligt.

Jeg var glad for at besøge nogle af vores naboer: tænk engang, faderen i huset deltog i julehyggen. (han har sikkert ikke haft juletraumer, som jeg gætter på at min far havde). Naboen havde hængt et vognhjul op under loftet, og her var anbragt 24 lys, som så blev tændt et efter et. I det hjem så jeg også den første adventskrans. Deres familie stammede fra Tyskland, så de har haft traditionen fra deres hjem. Det har været i 1942.

I 1947 købte jeg verdens første kravlenisser i en kiosk i St. Kongensgade (jeg blev distraheret, da jeg så dronning Ingrid med lille Margrethe stå og kigge ind på juleudstillingen i kioskens vindue). Kravlenisserne var opfundet af Frederik Bramming. Jeg har stadig 3, som er blevet behandlet med omhu.

Se Henny Paaskes kravlenisser på bladets for – og bagside.

OM JULEN EFTER 1950

af Henny Paaske

Da jeg fik mit eget hjem, og især efter at vi fik 3 børn, blev der gjort meget ud af julen.
Allerede før 1. December var der gjort indkøb af kalenderlys og valgt en julekalender. Og det var et større arbejde at fremstille en pakkekalender med passende små gaver til hver dag. Om søndagen var der et brev, (kamufleret som pakke) der gav anvisning på en skattejagt rundt i lejligheden/ huset. Søndagens gave var så enten Anders And blade eller et spil, som forældrene håbede gav mulighed for at sove lidt længere. De tre børn førte et meget omhyggeligt regnskab med, hvem der tændte lyset, hvem der pustede ud og hvem der åbnede julekalender og pakkekalender.

Adventskrans har vi også altid tændt hver søndag. Et lille bord var altid optaget af et nisselandskab, med et spejl som sø, og kirke, huse og nisser rundt omkring. På hoveddøren hænger der også hvert år en dekoration.
Vi var også hvert år på en større rundtur til de forskellige stormagasiner, for at se juleudstillingerne. Der var altid gjort meget ud af disse vinduer, og specielt Daells Varehus' var et besøg værd. Daells Varehus lå på Nørregade, men deres udstilling var placeret i et hjørnevindue på Amagertorv. Her var der et væld af mekaniske nisser og dyr, der kunne fange opmærksomheden ret længe. Magasin havde gerne et tema, enten Askepot eller Snehvide og dværgene. Messen på Købmagergade var også værd, at besøge.
Der blev flettet mange julehjerter og lavet Jacobsstiger og guirlander i December, men småkagebagning fandt ikke sted hos os.

Kun et enkelt år var vi på besøg juleaften hos farbror, og det første år vi boede i Bredalsparken var denne farbror og hans familie hos os. Ellers var vi hjemme, men havde altid bedsteforældre på besøg. Næsten hvert år kom mine forældre, og hvert andet år kom farmor/farfar , samt fars moster og morfar også. Juleaften fik vi , når vi var mange den traditionelle flæskesteg, med 'ferniserede' kartofler, som vi kaldte de brune kartofler. De senere år har det været andesteg, der står på menuen. Og naturligvis var der mandel i citronfromagen eller ris à l'amanden. Min mand 'beklagede' sig, fordi : da han var barn, var det altid hans morfar der skulle have gaven, og da vi fik børn, så sørgede vi naturligvis for,

at også de fik en mandel. Mandelgaven var naturligvis en marcipangris eller en æske chokolade.

Juletræet var altid en rødgran, fra 1980 gik vi over til Douglas-, eller ædelgran, der ikke drysser. På en af de øverste grene sidder hvert år en lille glasfugl helt fra min barndom. Børnene har klippet en masse ting,i papir, der bliver hæget om. Julehjerterne helt fra børnenes tidligste forsøg kommer også på. Nu er der også kommet små engle, frembragt af børnebørn i børnehaven. De er lavet af nudler/skruer og makaroni.
En masse glaskugler reflekterer lysene. Efterhånden er de kendte lysholdere udskiftet med forgyldte Georg Jensen ting.
Lige fra børnene har kunnet gå, har de lært at 'danse' om juletræet. Vi får hver et hæfte med salmer/sange, og så synger vi os igennem siderne. Nu er det blevet til kun første og sidste vers. Der er ingen mulighed for undslå sig, ved ikke at kunne teksten. Vi slutter altid med 'Højt fra træets grønne top' og allersidst 'Nu er det jul igen' mens vi løber gennem alle rum i huset.

Siden vi fik børnebørn har vi bestemt, at de voksne ikke giver hinanden gaver – men der er også så rigeligt med gaver, at de ikke alle kan ligge under træet. Det tager lang tid, at pakke gaver op, og det er sjældent at nogle af børnene er blevet skuffet. Jeg fik gerne penge af mine forældre og svigerforældre til at købe ting til deres børnebørn, da de ikke selv kunne finde på noget. Jeg vidste lidt bedre, hvad de ønskede sig , og jeg har af og til også benyttet mig af systemet, da jeg selv fik børnebørn. Nu er disse børnebørn så store (fra 24 til 16 år) at de af mig får en kuvert med penge, så de kan købe sig ting på Januarudsalget. En smukt indpakket gave er mere festlig, men drengene foretrækker det på vores måde. Gaver var/er altid smukt indpakket, og alt dette gavepapir fyldte efter udpakningen en hel stor plasticsæk. I flere år spillede vi bankospil, hvor de voksne så alligevel fik de gaver, de skulle have.

Min datters børn mener, at de kun kan fejre juleaften i Avedøre, så de er her hvert år, enten alene eller sammen med en bror og hans familie. 2. Juledag kommer den øvrige familie til skinke og grønlangkål.
Fra ca. 1975 har der i et af havens grantræer været anbragt en lyskæde – nu har det udviklet sig til flere træer. I mange haver og på mange huse er det nu nærmest lysorgier med fantasifulde dekorationer. Det gør det nemmere at komme igennem den mørke December.

Julen er en herlig tid.

JULEN I HVIDOVRE I 1920´ERNE OG 1930´ERNE

af Birgitte Slenes

På baggrund af nogle erindringer indsamlet af Lokalhistorisk Projekt og trykt i "Familieliv - glimt af livet i Hvidovre 1925-1940", udgivet af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab i 1985 har vi et godt indtryk af juletraditioner i 1920´erne og 1930´erne.

Erindringer

Ella Carstensen, født i 1897 i Kbh. ,kom til Hvidovre i 1927, beretter, at der ikke var råd til at lave så megen ståhej over julen. Juleaften fik familien flæskesteg og risengrød med mandel. Der var ikke mange gaver under juletræet. Og man gav udelukkende praktiske gaver. Julen var ikke specielt religiøs for familien: kun én gang var de i kirke juleaften.

Elna Berg, født i Lemvig i 1902, kom til Hvidovre i 1936, beretter, at man sparede op til julens glæder: "Der kom en mand og opkrævede penge, og han fik hvad vi kunne undvære, en 5´er eller en 10´er, og så fik vi pengene udleveret til jul. Det hændte, vi fik en gåsesteg eller en andesteg for de penge".

John Quist Petersens beretning om sin barndoms jul: Det var en tradition, at de voksne pyntede stuerne. På juletræet var der bl.a. kræmmerhuse med slik i. På toppen af træet en stor nissemand med et grødfad. Faderen lavede selv noget af julestadsen. Man knækkede valnødder og satte sløjfe i og broncerede dem (denne tradition har John Quist Petersen videreført). Julemiddagen bestod af grød og flæskesteg med rødkål. Desserten var citronfromage og hertil KB-nisseøl med lidt sukker. Bagefter dansede man om juletræet og sang de traditionelle julesange. Julegaven til børnene var et stykke legetøj eller lidt tøj. Ved børnenes senge hang en julestrømpe med lidt slik i (for 5 øre kunne man få en flødebolle og et strømpebånd af lakrids).

1.juledag kom familien, og så blev der spist og drukket snaps og øl.

Ruth Kristensen, født i Kbh. i 1921, kom til Hvidovre i 1924, fortæller, at julemiddagen bestod af andesteg, gåsesteg eller flæskesteg. "Det tog lang tid, før maden blev færdig, da elektriciteten svigtede, fordi der blev brugt for meget strøm. Så juleaften blev trukket ud, hvilket vi børn syntes var

spændende"…."Vi måtte ikke se juletræet blive pyntet. Det blev pyntet og tændt bag lukkede døre. Når der blev ringet med en klokke, blev der åbnet til stuen. Så dansede vi omkring juletræet og sang salmer". Børnene fik udover julegaven hver en tallerken med appelsiner, æbler og konfekt.

Margit Nielsen, født i 1914 i Søborg kom til Hvidovre i 1923, beretter om en juleaften i Hvidovre, hvor familien boede i et træhus. Det var en meget streng vinter, og de havde siddet i sengen hele dagen for at holde varmen. "Vi børn blev sendt ned til en købmand i Avedøre efter havregryn og så fik vi havregrød juleaften". Heldigvis kom en bekendt forbi 1. juledag med to nyslagtede høns så de kunne få rigtig mad. Men som hun fortæller "det var den værste juleaften, jeg nogensinde har oplevet".

Gudrun Fjeldsøe fortæller om sin barndoms jul på Frederiksberg og i Hvidovre. Forældrene var fra en egn i Jylland, hvor man gjorde

meget ud af julen. Man gik tidligt i gang med juleforberedelserne: Gudrun fik til opgave at sy små julegaver til bedsteforældrene. Selv skrev børnene ønskesedler. Øverst på listen stod "unyttige ting" fra Daells Varehus. Der var selvfølgelig også praktiske gaver under træet, som f.eks. omsyet tøj af moderens aflagte kjoler. Storvask og indkøb blev ordnet i god tid. "Julen begyndte altid med, at der stod et grisehoved på køkkenbordet. Hovedet blev parteret, og så blev der lavet god gammeldags sylte af det". Der blev bagt leverpostej, franskbrød og småkager. Børnene deltog i småkagebagningen og lavede også konfekt.

Juleaften gik familien altid i kirke kl. 16.00. Når de kom hjem, pyntede faderen træet, som gik op til loftet og moderen ordnede maden, som var flæskesteg med rødkål og risengrød med mandel. "Vi børn blev losset ind i et rum, hvor vi kunne sidde og snakke sammen og hygge os. Det var meget svært at sidde der…." Børnene så først det pyntede juletræ når de skulle danse om det. Pynten blev gemt fra år til år, også den gamle molesterede stjerne, men "moderne" fehår, og englehår fandt også for en tid plads på træet….Gaverne blev uddelt, og man så på, at hver enkel gave blev pakket ud. Faderen forærede sig selv Blæksprutten. Af gavepapiret lavede de dukketeater og påklædningsdukker. 1. juledag inviterede de nogle venner til julefrokost med hjemmelavet kogt kød, saltet kød, rejesalat og øl og snaps. 1. nytårsdag fik de kogt torsk hos vennerne.

"Juletræet blev tændt igen nytårsaften, og da vi var børn, stod det lige til Hellig Tre Konger, og vi havde altid fri fra skole indtil Hellig Tre Konger. På denne aften havde vi en trearmet lysestage på bordet. Til nytår fik vi en lille eftergave, og det gjorde vi også til Hellig Tre Konger". Den lange ferie gik gerne med at læse, da moderen ikke tillod, at de brugte synål eller andre spidse genstande mellem jul og nytår (overtro).

Som det fremgår, var familien Fjeldsøe økonomisk bedre stillet end det var normen i mellemkrigstidens Hvidovre.

JULEN HOS EN PROPRIETÆRFAMILIE I HVIDOVRE I SLUTNINGEN AF 1800-TALLET

af Birgitte Slenes

På baggrund af en samtidig kilde, en dagbog for årene 1882-1888 ført af proprietær Brusch af Bredegaard og Gammelgaard i Hvidovre får vi et billede af, hvordan julen har formet sig hos proprietæren og hans familie. En af dagene før jul tog han til byen for at købe julegaver,og svigermor blev hentet. Juleaftensdag arbejdede proprietæren som på andre hverdage. 2. juledag holdt han helt fri, og som regel også 1. juledag.

Det fremgår ikke af dagbogen, at familien gik i kirke i julen, men han har sammen med sin kone Signe og svigermoderen været til nytårsgudstjeneste. Det fremgår også, at de i slutningen af året ofte var til gilde.

Som en kuriositet kan nævnes, at proprietæren hvert år og på samme dato d. 30/12 vejede sine syv børn. F. eks vejede Carl (født 1868)103 pund i 1885 og i 1888 123 pund, Ludvig (født 1869) hhv.76 og 114 pund, Knud (født 1880) hhv. 35 og 47½ pund, og Margrethe (født 1871) hhv. 78½ og 99 pund (1 pund= ½ kg)

Uddrag af proprietærens dagbog

Det fremgår af dagbogen, at han søndag d. 24/12 1882 kørte 22 tdr. mask hjem. Dagen før havde han været på torvet med gæs – ”en dårlig forretning”. Imellem jul og nytår deltog han i Sognerådsmøder. Den 1. januar : ” Signe, min svigermoder og jeg i kirke”.

I 1883 havde han d. 22/12 været ”i byen for at købe julegaver”, og d. 24/12 ” skåret hakkelse og kørte for mælkeforpagteren”. 1.juledag skriver han var det ”varmt solskinsvejr”, og 2. juledag var ”kaptajn Petersen m. familie, Schrøder, Nicoline og frøken Petersen på besøg”. Den 27/12 var

han til Sognerådsmøde i Valby, og ”var i byen, og fik børnene vaskede”. Den 31/12 var han ”i byen og købte 85 møgbilletter (: møgbilletterne var formodentlig blevet solgt af et renholdningsselskab. Møgbilletterne gav adgang til latrinen fra København, som blev solgt til landmænd og gartnerier. Frem til 1854 lå byens latrinkule lige udenfor Amagerport. Amager blev dengang kaldt for Lorteøen. Med tiden voksede mængden af renovation og i 1889 sluttede Københavns Magistrat kontrakt med Statsbanerne om transport af latrinen til sjællandske landstationer. Det fremgår af dagbogen, at proprietæren ofte har kørt 1 læs latrin hjem)... Theodor og Julie kom. Mælkeforpagterens til aften hos os”.

Den 21/12 1884: ”6 køer solgt til Malling ved Lytken á 1175 kr.” Den 23/12: ”til sognerådsmøde i Valby, og i byen med Signe, Carl, Ludvig Knud og frøken Køhne. Svigermoder med hjem”.

Den 24/12 skriver han: ”kørte for mælkeforpagteren. Leverede 5 køer ind til Malling . 5 køer med hjem fra Olsen”. 1. juledag: ”lidt frost”, 2. juledag: ”roligt vejr m. overtrukket himmel”, d. 27 og 28/12 (en søndag) ”roligt vejr m. overtrukket himmel”. Den 30/12: ”Sognerådsmøde i Valby. Om aftenen til gilde hos Niels Nielsen”.

Den 23/12 1887:” Kørte et stort læs rugbrådter til Nielsen. Voldsom snebyge om eftermiddagen. Emilie og jeg i byen. Carl og Ludvig kom hjem. Den 24/12 kørte han 9 tdr. rug til møller Berthelsen. Det samme skete 1. juledag. 2. juledag tilbragte han i familiens skød. Den 28/12: ”Sognerådsmøde i Valby” og ”Carl, Ludvig og Margrethe med mig på komedie”. Den 29/12: ”Inde med hakkelsesmaskinen. Sognerådsmøde i Valby. Stort gilde hos Isak Hansen”.

I vinduet til venstre ses proprietæren, sønnen Knud og Signe. 1901

OM DET KULTURHISTORISKE ARBEJDE I HISTORIENS HUS

af Poul Sverrild

Lokalhistorisk Selskabs oktobermøde havde museumschef Poul Sverrild som foredragsholder.

Det er efterhånden en tradition, at ét af selskabets medlemsmøder i efteråret er en beretning om virksomheden i Historiens Hus og om, hvad der i det hele taget rører sig på det kulturhistoriske arbejdsfelt.

Poul Sverrild gav denne gang en orientering om udviklingen i forlængelse af det store kulturarvskommuneprojekt. Opgaven med at organisere Bygningskulturens Dag 2008 på landsplan og forfatte det flotte årshæfte var blevet tildelt Hvidovre, fordi vi havde demonstreret, at vi her kunne håndtere arbejdet med velfærdsamfundets bygninger.

Historiens Hus indsats omkring Hvidovre Kommunes bygningsmasse og arbejdet med at finde bevaringsværdierne har resulteret i, at den kulturhistoriske vinkel nu er blevet en central og naturlig del af arbejdet med kommunens fysiske rammer. Det betyder, at når vi arbejder med kommuneplan og lokalplaner, så bliver de fagligt begrundede synspunkter fra Historiens Hus inddraget. Ikke at synspunkterne altid tilgodeses, men det er nu engang vilkårene i samarbejder.

I det kommende kommuneplanarbejde skal Historiens Hus bidrage til udarbejdelsen ved at være tovholder i én af de fire arbejdsgrupper. Det er ønsket, at denne centrale placering af de kulturhistoriske værdier vil vække interesse og skabe debat, så udviklingen af Hvidovres fysiske identitet kan ske på et bredt grundlag og med et stærkt folkeligt engagement.

Aftenen rummede også en orientering om det store revitaliseringsprojekt for Københavns nyere Befæstning.

Det er ikke mindst Avedøre Flyveplads, som er i spil og rummer muligheder for, at der kan blive tilført et pænt tocifret millionbeløb i tilskud fra Realdania, Kulturministeriet og Miljøministeriet.

Om hele projektet bliver virkeliggjort vil blive afgjort i løbet af det næste halve års tid. Planerne om at lade Historiens Hus indgå i en større museumskonstruktion, som også omfatter Brøndby og Rødovre Kommuner blev også berørt.

De fremmødte fik lejlighed til at deltage i en miniatureundersøgelse om julevaner, som én af Historiens Hus medarbejdere, arkivar Birgitte Slenes, havde udarbejdet. Resultatet af undersøgelsen er præsenteret i dette blad. Endelig var der orientering om Historien i Gaden, hvor den seneste historie var Officerspavillonen i Avedørelejren, og den næste kommer i februar 2009, hvor der bliver sat et minde over stiftelsen af Socialistisk Folkeparti, som blev stiftet på Holmegårdskolen for 50 år siden.

Aftenen blev sluttet af med et show med gamle arkivbilleder, som viste udviklingen i den lokale transport og de transportmidler, som Hvidovre kunne præsentere gennem Det tyvende Århundrede.

KOMMENDE ARRANGEMENTER

Mandag den 19. januar fortæller Hvidovres tidligere og mangeårige politimester Herman Langlouis om sit liv i politiets tjeneste.

Lille Friheden kl. 19.00. Tilmelding på Rytterskolens automatiske telefonsvarer 36 47 34 44 senest søndagen før arrangementet.

Mandag den 23. februar er Georg Hansen (også kendt som tidligere formand i Hvidovre Cykel Klub) vores gæst. Han fortæller om Slangerupbanens historie og de mange historier, der verserer om de deltagende arbejderes hverdagsliv.

Lille Friheden kl. 19.00. Tilmelding på Rytterskolens automatiske telefonsvarer 36 47 34 44 senest søndagen før arrangementet.

Generalforsamling den 9. marts. Efter generalforsamlingen bliver der vist en historisk Hvidovre-film.

Lille Friheden kl. 19.00. Tilmelding på Rytterskolens automatiske telefonsvarer 36 47 34 44 senest søndagen før arrangementet.

Et trist glimt fra Hvidovre i det tidlige efterår. En borger har foretaget en ulovlig opfyldning ved det 300 år gamle ejerlavsdige langs med vesterskel.

I baggrunden skimtes en tilsvarende ulovlig indretning af parkeringsplads i det historiske anlæg.

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2008

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785 e
-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968 e
-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885 e
-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659 e
-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606 e
-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg Bødkerporten 7 tlf.3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36786404 e
-mail:birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen.

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Lars Bo Henriksen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Ole Asbjørn Petersen, Poul Sverrild

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

Historiens Hus deltager i øvrigt i bestyrelsesmøder og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

I december man –fredag kl. 9-15 og søndag d.14/12 kl. 12-16 er der mulighedfor at se juletræet i Historiens Hus, som i år er pyntet med klassisk julepynt

KRAVLENISSER

Allerede omkring 1900 kunne man købe billedark med nisser til at klippe ud, men det var Frederik Vilhelm Bramming, som opfandt begrebet "kravlenisser". Brammings første kravlenisseark blev udgivet i 1947 af forlaget Alliance. Igennem mange år dukkede nye ark frem, og samtidig blev gamle ark genoptrykt. Han har også illustreret julehæfter for forlaget Bergenholz, bl.a. "Peters Julerejse" og "Hans Peters Julefest" i slutningen af 1930-erne. Et årshæfte "Julegaven" med Brammings nissetegninger blev uddelt gratis som reklame fra forretninger 1935- 1962, og fra 1940-erne og de følgende årtier kunne man købe tredimensionelle julekalendere med Brammings nisser.

Andre tegnere har siden hen lanceret "kravlenisser" for ordet kunne ikke mønsterbeskyttes, men der kan vist ikke være tvivl om, at Brammings livlige nisser også vil være, at finde i mange hjem i 2008.

Bramming blev født i Frederikshavn i 1911. Familien flyttede siden til København, hvor han kom ind på Folmer Bonnéns Tegne- og Maleskole.

Henny Paaskes kravlenisser fra 1947 har også motiv på bagsiden

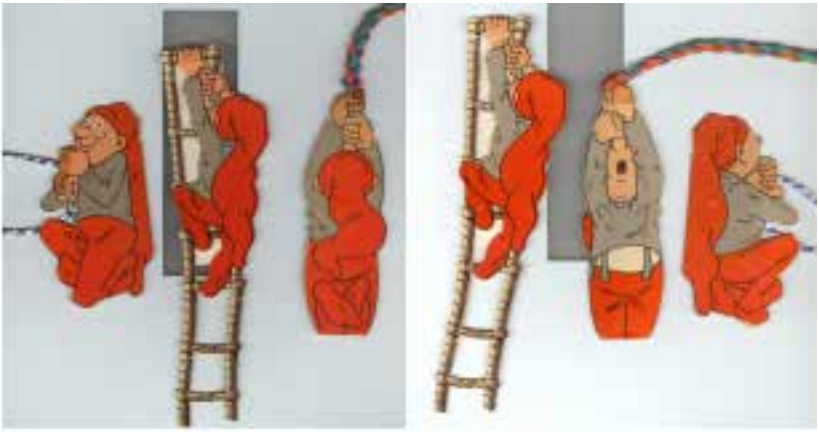

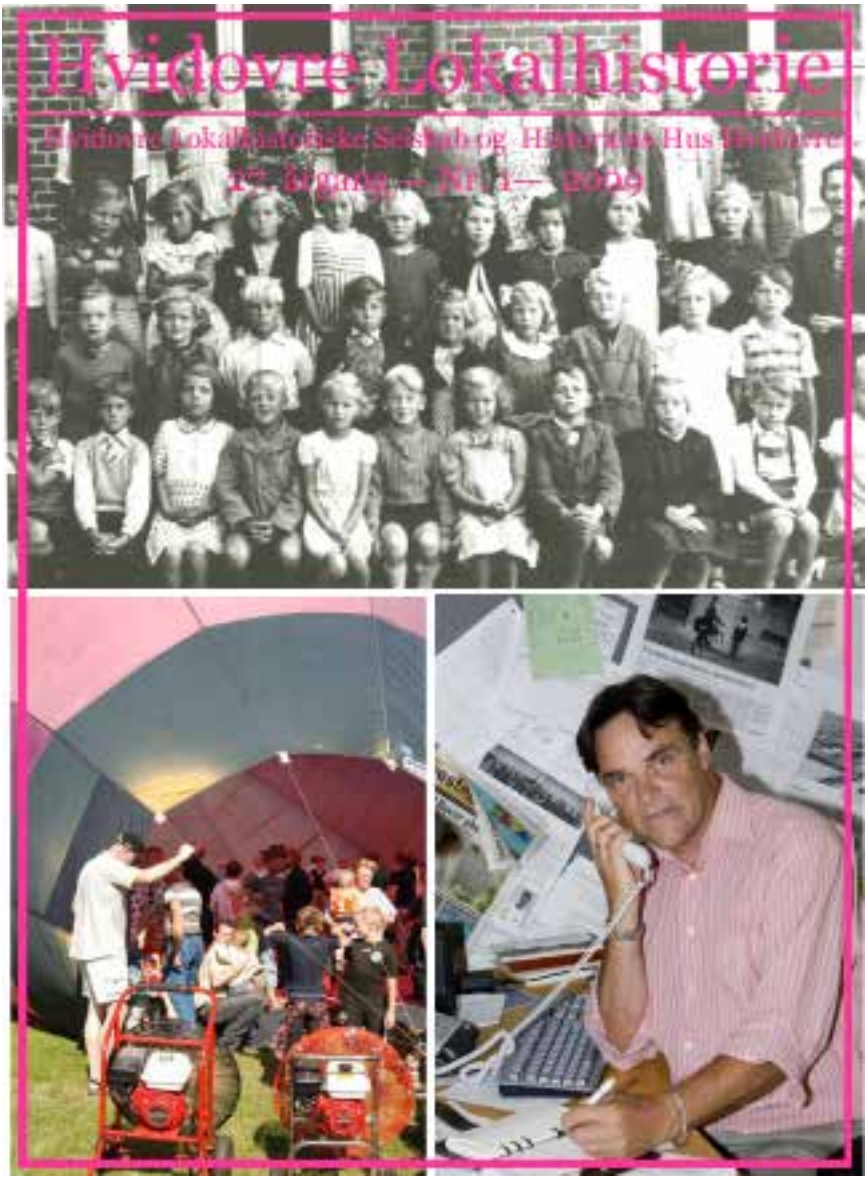
Hvidovre Lokalhistorie
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Hvidovre Hus Historie
37. årgang — Nr. 1 — 2009

INDHOLD

Nyt fra Formanden s. 3

Tema: skolestart af Birgitte Slenes s. 4

Mit møde med Hvidovre af Ivar Poulsen s. 12

Historien under jorden i gaden og i luften
af Signe Dehn Sparrevohn s. 16

Medlemsarrangementer s. 22

Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse s. 23

Befæstningsdagen 2008 s. 24

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36 47 34 44 e-mail.: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
www.sitecenter.dk/rytterskolen
&
Historiens Hus Alarmpladsen 3, Avedørelejren , 2650 Hvidovre
Tlf. 36 49 00 30 e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historienshus.hvidovre.dk
Redaktør: Birgitte Slenes
Ansv. red.: Poul Sverrild

Trykt i 500 eksemplarer

Forsidefoto: 2.a Strandmarksskolen 1936 (s.10), Aeronautisk Dag 2008 (s.16),

Poul Sverrild (s.3)

NYT FRA FORMANDEN

Fredag den 30.januar markerede lederen af Historiens Hus Poul Sverrild sit 25 års jubilæum som historiker i Hvidovre. Det store fremmøde i Auditoriet i Avedørelejren viste med al tydelighed den store respekt, der står omkring Poul og hans virke. Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har gennem alle årene nydt godt af et fortræffeligt samarbejde med Poul og glæder sig over det store engagement, vi også fremover vil nyde.

Stort til lykke til Poul.

Mandag den 19. januar havde vi besøg af Hvidovres tidligere og sidste politimester Herman Langlouis, som veloplagt fortalte om sin barndom i omegnen af Ballerup og ikke mindst perioden på de bonede gulve i justitsministeriet. Herman Langlouis sluttede sit foredrag med at skænke sin politimesteruniform til Historiens Hus, når han endegyldigt går på pension.

Jeg skal henlede opmærksomheden på de kommende arrangementer, som nærmere omtales på siden med kommende arrangementer.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Avedøre-Selskabet afholdt i 2007 flere uformelle møder om muligt samarbejde/fusion. Avedøre-Selskabets bestyrelse har nu rettet henvendelse om et fællesmøde mellem de to bestyrelser, hvor de vil fremkomme med deres overvejelser desangående.

Sammen med medlemsbladet er der i denne forsendelse vedlagt indbydelse til generalforsamlingen mandag den 9. marts 2009 samt girokort til kontingent.

Med venlig hilsen

Ole Asbjørn Petersen

Formand

TEMA: SKOLESTART

af Birgitte Slenes

Kettevejskolen 1920-erne.
Klasselærerinde fru Langager.

Redaktionen har besluttet, at årets fire bladudgivelser bl.a. skal omhandle skolestart. Til formålet har vi udvalgt de ældste skoler i Hvidovre: Sønderkærskolen (oprindeligt Kettevejskolen) opført 1924-1926, Strandmarkskolen opført 1934 og Holmegårdskolen opført i 1940. Nærværende blad omhandler skolestart i 1920´erne, 30´erne og 40´erne, og de følgende tre numre vil omhandle 50´erne, 60´erne og 70´erne.

Beskrivelsen af skolestarten i 1920´erne-40´erne bygger på de erindringer, som blev udgivet af Pædagogisk Central og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab i 1985. Avisstof og skoleloven i den pågældende periode er inddraget for, at underbygge erindringerne og for, at kunne give et mere fyldestgørende billede af perioden.

Mht. selve indholdet vil beskrivelsen af skolestarten i den tidlige periode som nævnt overvejende være styret af erindringer, og indholdet vil derfor afvige noget fra indholdet i den senere periode. Et eksempel herpå er afstraffelsen i den gamle skole, brugen af spanskrøret, som naturligvis må fylde meget i ens erindringer…I en bekendtgørelse af 1938 står, ”at legemlig revselse kan anvendes – som legemlig revselse må kun anvendes slag, ikke over tre – med et tyndt spanskrør på sædet uden på tøjet”. Det store antal lussinger, som mange lærere uddelte på den tid var altså ikke tilladt. Spanskrøret blev afskaffet i det københavnske skolevæsen i 1952, mens det på landsplan forsvandt i1967, hvor legemlig straf med en bekendtgørelse blev forbudt.

Skolestart i 70´erne var en helt anden historie. Det var en tid præget af hippiekultur, ungdomsoprør og autoritetsoprør, og forholdet mellem elever og lærere kan vel

nærmest betegnes som kammeratligt. Et eksempel på et emne, som vil blive behandlet i alle fire numre er folkeskolelove, skole- og undervisningsplaner, og man vil på denne baggrund kunne følge skolens udvikling igennem tiden, og dens præg på eleverne.

Skolestart i 1920´erne – 40´erne

Kettevejskolen:

Helge Wiese blev født i1914 i Sorø og kom til Hvidovre i 1917. Han begyndte sin skolegang i Bytoften i det nuværende dommerkontor. Da Kettevejskolen stod færdig i 1924/1925 blev han overført hertil. ”Om sommeren gik vi barbenet, og om vinteren havde vi træsko på. Vi gik ad den gamle Hvidovregade, da Hvidovrevej ikke var anlagt endnu på strækningen fra HvidovreTorv til Kettevejskolen. Når man kom ind på skolen var der en stor forhal, hvor man kunne stille sine træsko og hænge trøjen. Der var to klasser, og mellem disse var en buet dør, hvor læreren kunne stå og undervise begge klasser. Overlærer Claus Petersen, havde en lejlighed bag ved klasserne. På første sal var der en systue for pigerne. Vi havde gymnastiksal i gården, hvor redskaberne stod under et halvtag. Når det regnede voldsomt blev timen aflyst.

I dansk og regning kom vi op til tavlerne for at vise, hvem der kunne skrive pænest. Den dygtigste elev sad forrest, og den dummeste bagerst i rækken. Læreren flyttede så rundt på eleverne, hvis karakterne ændrede sig.

Nogle af eleverne boede helt ude ved stranden, ved Hvidovre Mørtelværk. Så de kom ikke i skole, når vejret var dårligt, og var tit fraværende på grund af sne. Det var ikke til at stride sig frem, for der blev ikke skovlet sne og sådan.

På Høvedstensvej stod et æbletræ, som vi rystede på vejen hjem, selvom overlærer Petersen havde sagt vi ikke måtte. Vi var ikke klar over, at han havde en kikkert. Så næste dag måtte man stille op og få et par på siden af hovedet.”

Helge Wiese beretter om frisen på Sønderkærskolen:” En dag kom to flotte herrer med fuldskæg ind i klassen, mens overlærer Petersen underviste. Fire drenge og fire piger blev udpeget, og der var jeg imellem. Vi blev kørt i bil ind til en billedhugger på Nørrebro, og der blev vi modelleret og tegnet i alle mulige stillinger. Vi fik to kroner hver gang vi stod model for billedhuggeren i hans atelier.”

Litzen Ejgren, født i København i1918 kom til Hvidovre i 1919. Hun begyndte på Kettevejskolen i 1925, og gik der i syv år. Hun fortæller.: ”Vi stillede op i rækker nede i sko

legården to og to, før vi gik op i klasselokalerne. Når vi kom om morgenen, skulle vi synge morgensang og bede fadervor. Hvis man ikke kunne sine lektier, måtte man sidde over. Det har jeg prøvet mange gange. Der var meget terperi og udenadslære dengang. I klasselokalerne var der tre rækker med borde og bænke sammen. Der sad man to og to, piger og drenge for sig. Der var en af lærerne, som var meget streng og hård ved os. Han havde engang vredet min brors øre, så det hang og dinglede. Han slog os over fingrene og hev os i nakkehårene."

E. Bernhard Rasmussen fortæller om sin skoletid fra 1925:
"Overlærer Petersen og mange af de andre lærere satte deres præg på eleverne i kraft af, at det stof, de lærte fra sig, var levende. Det var af en karakter, der gjorde, at eleverne lyttede til, hvad der blev sagt, og der var ro, når sådan en lærer underviste. Når Claus Petersen underviste i religion, kunne man høre en knappenål falde til jorden.

Karakterskalaen gik dengang fra 1- 6, og karaktererne var temmelig hårde. For at få et rent UG (6) skulle man være formidabel god. Klasserne var opdelt i A og B klasser. I A klasserne gik de dygtige elever."

Jørgen Munk, født i 1917 i København erindrer om sin skoletid i 1920´erne på Kettevejskolen, hvor han begyndte i 1926: "Vi var 500 elever. Drenge og piger gik i samme klasse, det var egentlig meget sjovt…. På Kapelvejens skole i København, hvor jeg begyndte i 1924 var drenge og piger adskilt af et stort plankeværk.

Vi havde to årlige skoleudflugter, som gik til Zoologisk Have og Lund i Sverige.

Vi havde fagene dansk, regning, stil, religion, geografi og gymnastik. Da vi kom i 5. klasse havde vi engelsk, som det eneste fremmedsprog. Vi gik i skole hver dag fra kl. 8-13. Når læreren kom ind ad døren rejste vi os op og stod ret, indtil der blev sagt: "sæt dig ned", og når læreren gik, var det op at stå ret. Selvfølgelig sagde man "De" til læreren.

Læreren behandlede eleverne pænt, og der var respekt til begge sider. Vi fik dog tit et rap over fingrene med spanskrøret eller linealen, også hvis vi ikke havde lavet vores hjemmeopgaver, men ellers var det ikke de store ting, der skete…

Der var mange som pjækkede dengang uden, at forældrene vidste det, men så vankede der også nogen på nakken. Hvis pjækkeriet tog overhånd henvendte skolebetjenten sig til forældrene, som måtte betale en bøde.

Der var ikke noget med karakterbog, det eneste du fik at vide var, om du kom op i den næste klasse eller ej. Der var en "E" klasse, som var en sinkeklasse til de elever, der var lidt bagefter, og som fik ekstra undervisning.

Undervisningen foregik på den måde, at læreren startede fra den ene ende og ned igennem rækkerne til den næste række. Det var efter tur hele vejen igennem, så du vidste altid, hvornår det var din tur, så der var tid til at snyde undervejs. Vi blev ikke hørt i lektien så længe ad gangen. Kunne du den, så var det nok med to linier, men hvis man ikke kunne, så skulle man høres i hele verset. Det var besværligt, f. eks. skulle du kunne salmevers og din katekismus udenad.

I dansktimerne stavede vi efter en trykt bog, senere blev der dikteret en diktat, og der var også fristile. De ord man havde stavet forkert skulle skrives om en fire, fem gange. I regnetimerne blev selve regnestykkerne skrevet på tavlen, som vi skrev af efter, og afleverede så facit bagefter. Senere fik vi trykte regnestykker, som bare skulle regnes og afleveres igen. Regnetabellerne skulle vi kunne ret tidligt. Lektielæsning måtte vi klare uden forældrenes hjælp. Gymnastiktimerne bestod af fritstående øvelser i et kvarter, at springe buk, kraftspring etc. Om sommeren spillede vi bold ude i gården 1-2 gange om måneden. Om sommeren blev vi kørt ned til badning i Søbadet. Svømmebassinet var opdelt med et ståltrådshegn, så drenge og piger ikke kunne svømme ind til hinanden. Det var ikke nok at have badebukser på, man skulle have en badedragt på."

Erik Larsen, født i Hvidovre i 1925 begyndte på Kettevejskolen i 1932: "Vi gik i skole hver dag undtagen søndag. Vi havde ti minutters frikvarter mellem hver time og så et stort spisefrikvarter på 20-30 min. Vi legede indianere i gården, spillede håndbold og fodbold, og drillede pigerne, når de hinkede. Røg der et par ruder, var fanden løs, hvis gårdvagten fik fat på én. Så fik man et par på tosken eller tre slag i røven med spanskrøret.

Der var mange tolerante lærere, men der var også nogle sadister imellem, som straks skulle svinge øretæver eller trække i de små sidehår ved ørerne, så man kom op at stå på tæer. Og så blev man smurt sådan en på tæven, at man drejede rundt om sig selv 30 gange. Men det var almindeligt, hvis man havde lavet unoder. Jeg ved ikke, hvorfor der skulle være sådan en sadisme, men det var der altså. Man kunne også risikere at få en eftersidning. Så sad vi, alt efter hvor længe læreren gad. Kunne man ikke følge med i timerne, så var der øretæver i luften.

Lærerne havde deres kæledægger, det var gerne de forretningsdrivendes børn. De var jo unikummer, hvorimod vi andre bare var almindelige fattigrøve.

Der blev ikke holdt forældremøder, jeg tror ikke, at der i det hele taget var nogen kontakt mellem skolen og hjemmet. Arbejdsdagene var jo lange. Min far kom først hjem kl. seks om aftenen, og min mor havde nok at se til med fem børn."

Af Hvidovre Avis d. 31/10 1930 fremgår det, at der tidligere var gjort forsøg på, at få oprettet en forældreforening i samarbejde med skolen, men at overlærer Petersen ikke interesserede sig for sagen. Foreningens opgave skulle være, "at få forældrene interesseret i skolen og dens arbejde og derigennem vække barnets lyst for skolen. Desuden, at være medbestemmende ved ansættelse af skolens lærerkræfter samt undersøge, om der skal straffes så brutalt, som der er straffet af lærerne her på skolen." Hvidovre Avis fastslår på baggrund af en stor kritik af Hvidovre Skolevæsen fra forældrenes side, og en stor tilslutning for sagen fra forældrene, at forældreforeningens berettigelse er uomstødelig, og at forældreforeningen indenfor en kort tid bør være en realitet.

Per E. Hansen, kom til Hvidovre i 1943, fortæller om sin skoletid på Kettevejskolen i1940´erne: "Jeg begyndte på skolen i 2. klasse. Den første dag anviste frøkenen mig en plads og bad mig om at lade være med at skabe mig, og så var den velkomst ovre". Han erindrer en særlig dag i 1945, d. 21 marts, hvor "eleverne måtte søge beskyttelsesrum i skoletiden. Det var den dag englænderne angreb og ødelagde Gestapos hovedkvarter i København, Shellhuset. Kettevejens skole blev beslaglagt d. 19. april 1945 af besættelsesmagten til indkvartering af flygtninge fra Tyskland. Nu trådte en midlertidig ordning i kraft. Skoletiden blev sat ned til 2- 3 timer daglig. Børnene blev fordelt rundt om i kommunen i diverse lånte lokaler. Der blev f. eks. oprettet skolestuer i biblioteket, Rytterskolen, Broholmkirken og i en børnehave. Den 7. februar 1946 fik vi vores skole igen efter at have været besat af flygtninge i lang tid. Ved en festlighed om morgenen blev skolen atter taget i brug. 650 børn og 200 voksne, forældre og lærere med skoleinspektøren i spidsen, samledes ved biblioteket, og i samlet trop marcherede man derefter med musikkorps i spidsen til skolen. Efter kaffebord i gymnastiksalen marcherede vi til Hvidovre Kino, hvor direktøren havde inviteret til en filmforevisning. Der sluttedes med et leve for Kettevejens skole. Og så begyndte hverdagen igen."

Klassefoto 1940'erne

Lærerstaben 1940'erne

Begge fotos: Kettevejens skole

Sylvia Leide
med 1.A 1935

Strandmarksskolen:

Sylvia Leide, som var lærerinde på Strandmarksskolen fortæller om sin 1. klasse i 1935: ”Der var 42 elever i klassen. De var kvikke og nemme at have med at gøre. Når de satte sig ved bordene, gjorde de det stille og foldede hænderne på bordet. Det var en uskreven regel, at børnene i 1. klasse skulle kunne læse til jul. Og for lærerne var det jo et mål, man burde nå, ellers syntes man ikke, at man var en god lærer.

Dengang havde eleverne flere dansktimer, og den enkelte time var længere.

Ved indskrivningen af skolebørnene kunne inspektøren finde på at spørge forældrene, om barnet havde nogle søskende på skolen. Og så vurderede han, hvordan de klarede sig bogligt; og var de gode, ja så sagde man A-klasse til de mindre søskende.

Jeg tog af og til på Højen med min

1. klasse. Der lå dengang en høj bagved Strandmarksskolen, og der tog vi så over med madpakker og sodavand. Da vi så havde spist, legede vi bro, bro brille, to mand frem for en enke og katten efter musen."

John Quist Petersen, født i 1925 i Hvidovre flyttede fra Kettevejskolen til Strandmarksskolen, da denne blev bygget i 1934: "Der var moderne stole, som man kunne rykke rundt med. Vi var vant til de her skolepulte, hvor man kunne lukke et låg op, men det kunne man ikke her. Her var der i stedet en hylde nedenunder, og blækhuset var sat pænt ned i bordet, hvori der også var en rille, hvor man kunne lægge sine penneskafter og blyanter i.

Kommunen betalte nu vores stilebøger, penneskafter, viskelædere og blyanter. Skolebø-gerne havde vi hele tiden fået. Moderne badeforhold var der også.

Jeg var ikke glad for skolen, da jeg var ordblind. Dengang var ordblindhed lig med dovenskab og dumhed, og det eneste, man kendte for det, var et par flade øretæver og så en eftersidning."

Folkeskolelove, Skole- og undervisningsplaner perioden 1920-1950

Skole- og undervisningsplaner for Hvidovre Kommunes skoler: Undervisningen var fælles for drenge og piger. Skoleåret begyndte d. 1. maj. Den årlige eksamen afholdtes i april. Der var undervisningspligt fra 7 års alderen. Undervisningspligten ophørte når eleven var fyldt14 år.

I perioden blev udstedt to folkeskolelove i hhv. 1903 og 1937. Det faglige ambitionsniveau i 1903 loven var meget højt, både når det gjaldt fagrækken og fagenes indhold. I loven opremses følgende fag for den 4-årige mellemskoles undervisning: religion, dansk, engelsk, tysk, historie, geografi, naturhistorie, naturlære, regning og matematik, skrivning, tegning, legemsøvelser, håndarbejde og sang. Dertil kom sundhedslære, evt. sløjd, og husgerning. Undervisning i latin eller fransk var en mulighed.

I 1937 trådte en ny folkeskolelov i kraft. Bl.a. skulle alle børn nu have det samme skoletilbud. Landsbyskolen skulle forsvinde med sine få klasser og "hverandendagsundervisning". Det tog dog sin tid at gennemføre, at alle børn kom i skole hver dag. Først efter krigen kom der rigtig gang i skolebyggeriet med faglokaler, så drengene kunne få sløjd og pigerne skolekøkken. I de stadigt voksende bysamfund myldrede skolerne med børn fra krigens store årgange. Der var store klasser med 30-40 elever, og i de små klasser gik børnene på skift om formiddagen eller om eftermiddagen.

Mit møde med Hvidovre

af Ivar Poulsen

Min kone mistede sin mor nogle måneder, før hende og jeg så hinanden første gang. Hendes far, der boede i Nykøbing Mors, fik en husbestyrerinde fra byen, og efter et par års forløb blev de to gift med hinanden i 1948, et år før min kone og jeg. Som følge deraf skulle min kommende svigerfar skifte med sine to døtre. Min forlovede og hendes ældre, gifte søster fik hver ca. 5000 kr. næsten en årsløn på det tidspunkt

Vi skriver efteråret 1948, min forlovede var flyttet herover til København den 1. september og var startet i nyt job på Sønderbro Apotek. Selv var jeg begyndt i et rådgivende ingeniørfirma i St. Kongensgade den 1. Juni, ansat på prøve i en måned som der stod anført i ansættelsesbrevet, men jeg havde fået fast ansættelse efter prøvetidens udløb.

For ikke at udsætte mig for store udgifter ved flytningen fra Jylland hvis den ikke ville få varig status, havde vores feriedrengs forældre tilbudt, at jeg kunne bo hos dem på Njalsgade, Bryggen, i prøveperioden. Feriedrengen hed Bent, og han havde efterhånden tilbragt seks sommerferier hos mine forældre Efter to måneders forløb var jeg flyttet på et pensionat på Frederiksberg, det lyder let, men det var det nu ikke. Der var ikke plads til min forlovede på samme pensionat, hun fik et værelse med forplejning hos en familie i Kastrup, ikke langt fra apoteket.

Men vi ville jo gerne giftes og have vort eget, så vi så os om efter en grund at bygge på. Nu lyder det nok i dag lidt voldsomt selv at ville bygge, når de store midler ikke var til stede, men Ritta havde jo sine 5000 kr. som hun godt ville sætte i sagen, og dengang kunne man få statslån til et max. 85 m2 stort hus, hvis man havde en grund. Jeg kunne selv tegne huset og var på udkig efter en grund, der ramte vort budget på de 5000 kr.

En dag så jeg en annonce i Berlingske Tidende omhandlende en grund på Nordre Kystagervej i Hvidovre, den ville jeg ud og se på. Hvis jeg stadig havde boet hos familien på Njalsgade, ville jeg være blevet advaret. De havde venner, der havde sommergrund i kvarteret, hvor jeg skulle på eftersyn, og efter i hvert fald Bents mors mening var Hvidovre et sted, hvor kragerne vendte, og de var ikke engang sikre på at kunne finde hjem igen.

Jeg cyklede til Toftegårds Plads, videre ad Gl. Køge Landevej og fandt ned til den eftersøgte grund.

Den lå tæt ved vandet, Kalveboderne vidste jeg det hed, der var flere huse, men de havde alle ligesom fritidspræg.

Der kom en mand forbi mig på vejen og jeg sagde sådan henkastet“ Dejligt kvarter“ og han svarede“ Ja afgjort, jeg bor her ikke selv men går tur her hver dag“. Nu var vi jo i snak, så jeg fortalte ham, at jeg var ude på at købe den bag os liggende grund for at bygge på den. “Så hav gummistøvlerne klar, for den er ikke hjemme om vinteren“, sagde han og fortsatte med at fortælle, at vandet så stod op over vejen. Det gjorde mig selvfølgelig lidt betænkelig.

Ritta og jeg snakkede om det om aftenen, og vi blev enige om, at det alligevel ikke passede i vore planer. Vi havde altid bestemt, at vi ville bygge eller have et hus med kælder, men den skulle naturligvis ikke stå under vand om vinteren..

Så det blev ikke til noget med Hvidovre denne gang. Det er i øvrigt lidt tankevækkende, at et hus i dag koster 15.000 kr. pr. m2 at bygge. Havde min udflugt til Kalveboderne været i dag, og havde de økonomiske omstændigheder været de samme. så ville vi have kunnet bygge et hus på 1/ 3 m2 - hvis vi vel at mærke havde fået grunden foræret.

Nu faldt det så heldigt ud, at jeg havde en fætter herovre, der var elektriker. Han var forlovet med en pige fra Holbergsgade, skulle snart giftes, men han flyttede alligevel fra et værelse på Rosenvængets Alle til et andet tæt ved havnen. Hans værelse på 16 m2 kunne vi få. Det besluttede vi os for, værelset lå på 2. Sal med toilet i gården. Hovedlejligheden var ret stor, det værelse, vi disponerede over, var et oprindeligt pigeværelse med kakkelovn. 2 vinduer mod gården, hvorfra der var udsigt til mere end tyve skorstene på Odinsgade.

I et hjørne ved det ene vindue, hvor der var en vaskekumme, havde min fætter indrettet et “køkken”, gemt bag trælister og pap, hvorpå var klistret tapet og plakater og med en stump træplade som bord. På den havde han 2 primusser, som der kunne laves mad på, primitivt, men vi besluttede at sige tak til tilbudet og blev i sommerferien gift.

Kort tid efter skiftede jeg job og blev konduktør i et murerfirma på Valby Langgade. Derved fik jeg noget længere at cykle, så jeg var interesseret i at få en bolig nærmere Valby. Nu var jeg med til at bygge udlejningsejendomme, bl.a. i Søborg, hvor vi byggede en opgang. Der kunne jeg godt have fået en 3-værelses lejlighed, men den kostede 280 kr. om måneden, langt uden for mulighedernes grænse.

Jeg havde fået værelset på Niels Ebbesensvej gennem en dame, der havde en slags telefonbureau, folk, der var vokset op under krigen havde jo ikke telefon. Hende bad jeg om at sætte en annonce om en lejlighed i en avis og tage imod eventuelle besvarelser. Og der var bid. En lejer på Gl. Køge Landevej 236 A, 3. Sal, skulle flytte i den nye bebyggelse på Strandmarksvej, Dianalund, og var derfor interesseret i få sin lejlighed afsat hurtigt.

Jeg tog samme dags aften ud med bussen til adressen, gjorde plads for 3 andre passagerer, der skulle ud samme sted som mig, gik bag

Ejendommen Gl. Køgevej 336, som den ser ud i februar 2009

efter dem tværs over Køgevej, ind i opgang A og op ad tappen til 3. Sal. De var også blevet informeret om, at lejligheden blev ledig. De var kommet først, fordi jeg høfligt var gået til side for dem, og de ville gerne overtage lejligheden.

Indehaveren fortalte mig, at han havde en svoger i opgang C, der også havde søgt om at flytte til Dianalund, hvis han fik en lejlighed tilbudt, skulle han nok bede ham kontakte mig. Jeg opfattede det som en mager trøst, Men fjorten dage efter ringede denne svoger til murerfirmaets kontor, heldigvis var jeg til stede, og han meddelte mig, at jeg kunne få hans lejlighed, hvis kommunen ellers ville acceptere det. Det gjorde Hvidovre kommune da vi søgte, men først var vi hjemme på værelset for at overveje vor økonomiske situation, lejligheden kostede 135 kr pr. måned + varme, hvis vi skar ned på det øvrige forbrug, mente vi nok, at vi kunne klare det. Værelset kostede kun 65 kr. Så fra ca. midten af september 1950 var jeg Hvidovreborger og fik væsentlig kortere at cykle på arbejde.

Byggeriet var ret skrabet, over køkkenbordet var der malet med oliemaling, så en søndag tog den ene af murermestrene og jeg og satte fliser op

Kort efter mistede murerfirmaet pusten, det var økonomisk sløseri

på et ellers anset sagførerkontor inde i København, der forårsagede det, jeg måtte søge nyt arbejde og fik det i et firma inde i byen på Vestergade. Nu blev det igen til en ordentlig cykeltur, oftest gennem Valbyparken.

Der gik nogle år, og en tidlig torsdag morgen fødte min kone, Ritta, en søn, sund og velskabt. Det var med fuldt overlæg, hun havde valgt at føde hjemme, og vi fortsatte med at trives på Gl. Køge Landevej. Men Lars, som drengen blev døbt lærte jo at gå, ret tidligt endda, så vi så os om efter noget andet med mindre trafik, vi søgte gennem borgmesterkontoret og fik tilbudt en 5-værelses lejlighed i Bredalsparken, men talte også om at bygge selv.

Ritta havde en ungdomsbekendt, der var overassistent på kommunens skattekontor, han overtalte en kollega til at sælge os sin grund. Det var i februar 1957, og jeg begyndte straks at tegne hus samtidig med, at jeg søgte statslån efter forud at have sikret mig kommunegaranti for samme.

Grunden var lidt vanskelig, lang og smal, så jeg måtte lave adskillige projekter før jeg fandt et, som syntes brugbar. Nu skulle vi jo have kælder under huset, og da Teknisk Afdeling på kommunen ikke kunne oplyse mig om kloakstikkets kote, måtte jeg grave et hul ved hækken, for at finde ud af, hvor langt ned jeg kunne gå med kælderen.

Og så kom godkendelsen til statslån på betingelse af, at kommunen med meget kort varsel attesterede, at byggeriet var i gang. Jeg havde endnu ikke tegnet det endelige hus, som vi bor i i dag, men bygningsinspektøren var så venlig at godkende hullet ved hækken som påbegyndt byggeri, selv om, som han sagde til min kone, der fulgte ham ned til grunden "Den er lidt tynd."

Men i sommerferien begyndte jeg at bygge, blev færdig til indflytning den 1. april 1958 og har boet her siden. Bortset fra et par perioder, hvor jeg arbejdede i udlandet og hvor Ritta og Lars var med. Først i Italien, hvor vi havde en lejlighed, der efter italiensk skik, var meget sparsomt møbleret i stuen, medens køkkenet til gengæld var udstyret i alle henseender. Året efter var de begge med i Spanien, først ca. 50 km vest for Sevilla, hvor vi boede på et værelse alle tre og spiste i kantinen. Dernæst lige uden for Madrid, hvor vi havde et halvt dobbelthus. Her havde Ritta to stuepiger og en kokkepige at diskutere husførelse med. Noget af en opgave, da hun ikke havde prøvet det før og var i gang med at lære sproget - efter naturmetoden. Hun tog selv med bus og Metro ind til Madrid på indkøb.

HISTORIEN
UNDER JORDEN, I GADEN OG I LUFTEN
af Signe Dehn Sparrevohn, Historiens Hus Hvidovre

Historien behøver ikke at gå på museum, når den er der, hvor du færdes i din hverdag.

Flere steder i Hvidovre blev fyldt med levende fortællinger på 3 store temadage i august og september på Aeronautisk Dag, Bygningskulturens Dag og Befæstningsdagen.

For dem med fascination for maskiner i luft og på land kunne en varm sensommer dag nydes på Avedøre Flyveplads. Det er her mænd med flyverdrømme har frirum til at lege sig tilbage til en tid, hvor bevægelse i luft endnu var et nyt fænomen.

I dag står verdens to ældste træhangarer for landbaserede fly fra 1917 og ti sammenhængende motorprøvestande, som blev opført i 1943 og brugt af den tyske værnemagt til afprøvning af deres bombeflymotorer.

Hvert andet år pustes der på den-

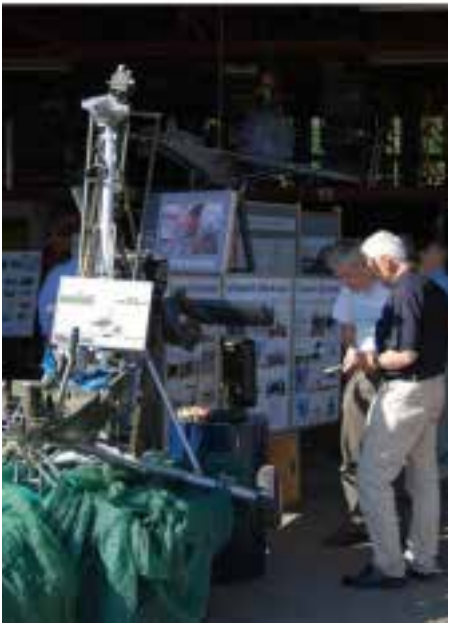

ne dag liv i de mange maskiner og i år blev dagen spækket med aktiviteter, hvor publikum eksempelvis kunne høre motorlyden fra et Ellehammerfly fra 1909 eller hoppe ind i en oppustet ballondug.

Børn og voksne i alle aldre strømmede til og omkring 6000 mennesker lagde deres vej forbi. Luftrummet blev fyldt med fly og en helikopter ligesom en paraglider i topklasse fløj rundt i cirkler.

For de mange børnefamilier var der foruden fremvisning af veteranbiler og brandbiler, sat cirkusaktiviteter på programmet med jongløren The Joyful Jogler og en tegnekonkurrence for børnene.

Velfærdssamfundets Bygninger sat i fokus på Bygningskulturens Dag

Det danske velfærdssamfund er en del af vores moderne historie, som de færreste har forholdt sig til. Det er en periode i Danmarkshistorien som fuldendte forstadens bydannelse med zoner mellem det offentlige, industrien, boligen og de grønne områder. Det er en periode, som kendetegner opgøret med århundredes byggetradition og byudvikling. Industrialiseringen af byggeriet betyder en opløsning af dansk byggeskik, en uddøende håndværkskultur der blev overladt til museumsfolk at bevare og berette om.

Dette vendepunkt i dansk bygnings- og byhistorie er over 50 år gammel. På Bygningskulturens Dag i år valgte Kulturarvsstyrelsen at sætte gang i debatten om, hvordan vi forholder os til velfærdssamfundets kulturarv.

Perioden har ikke kun efterladt os et par enkelte bygninger, men flere boligbyer, og hvad stiller vi op med disse store helheder, når udviklingen tager fat i de eksisterende strukturer?

Aktualisering af det 20. århundredes forstadshistorie blev tydeliggjort med udnævnelsen af Hvidovre til Kulturarvskommune, hvorfor Kulturarvsstyrelsen valgte at lade Historiens Hus koordinere den

landsdækkende temadag. Museumschef Poul Sverrild blev tildelt opgaven at forfatte den årlige publikation.

I Hvidovre blev der afholdt hele 6 arrangementer ud af de 62 i hele landet. Forstadens velfærdshistoriske fænomener blev fortalt på en bustur gennem byen, i et cirkustelt i parcelhuskvarteret Strandhaven, med en rundtur på Hvidovre Rådhus, Bibliotek og Medborgersal.

En af periodens kulturhistoriske karakteristika blev en af de ufortalte historier, der blev sat på programmet, historien om den demokratiserede, homogene kirkegård med Risbjerg Kirkegård som et eksempel herpå.

Desuden kunne man opleve to af Hvidovres boligprojekter af national betydning - Hvidovre Bos boligbyggeri på Strandmarksvej, der blev tegnet af Svenn Eske Kristensen og Avedøre Stationsby - et af landets største og mest gennemførte boligprojekter.

Årshæftet handler om hele Danmarks bygningskultur, men med afsæt i Hvidovre er vores bygninger godt repræsenteret. Hæftet kan endnu hentes i Historiens Hus

Befæstningsdagen – jagten på den granatchokramte svigersøn

En tur under jorden i den danske militærhistorie. Danmarks betonbefæstning – Vestvolden snor sig i en lang ring rundt om København, som de færreste kender som andet end en grøn bakke.

Men under jorden ligger krudtmagasiner og halvcaboniere gemt, som på Befæstningsdagen blev "tørret af for støv" og fik nyt liv for en dag med børn og deres forældre.

Børnesoldater til eksercits – måske ikke helt historisk korrekt – men det skabte en stor forståelse for livet i en militærlejr anno 1910'erne.

Historien blev levendegjort i børnene univers, der var på jagt efter bondemandens svigersøn, Kresten Skomager.

Rammen om børnenes jagt blev den fiktive fortælling om Kresten Skomager, som kom til at lide af granatchok efter sin deltagelse i første verdenskrig og blev udstationeret til Vestvolden

MEDLEMSARRANGE-MENTER 2009

Mandag den 23. februar kl. 19.00 vil specialist i Slangerupbanen Georg Hansen fortælle om SlangerupHareskovbanen i gamle dage.

Kom og hør de spændende og ofte sjove beretninger fra den lille jernbane, der i mange år prægede mange Københavneres hverdag og ikke mindst søn - og helligdage. Gennem talrige billeder genopleves lidt af den gamle stemning og hør fortællingen om, hvordan en arbejdsplads kunne se ud fra før vi fik bil. Er der interesse for at høre endnu mere, tilbyder Georg Hansen at fortsætte sin fortælling den 30. marts.

Georg Hansen vil være kendt af adskillige gennem hans tidligere formandskab for Hvidovre Cykel Club.

Mandag den 20. april går turen til Amager. Under titlen "En mandag på Amager" vil vi i bus starte kl.10.00 fra Rytterskolen og køre gennem Kongelunden og Dragør, før vi kl.11.00 vil besøge Amagermuseet i Store Magleby. Undervejs vil Vagn Bacher fra vores bestyrelse fortælle om barne - og ungdomserindringer fra tiden på den sydlige del af Amager. På Amagermuseet vil museumsinspektør Lena Kock Nielsen en god times tid være vores guide. Herfra køres til Kastrup med et kort stop ved Jacob Forstlings gård også kendt som Bryggergården. Herefter kører vi til SAS klubbens lokaler og nyder et par stykker smørrebrød. Drikkevarer for egen regning. På turen vil der være en sangmæssig overraskelse.

Forventet hjemkomst kl. 15.00 - 15.30.

Prisen er 150 kr. pr. person. Tilmelding og betaling skal ske senest tirsdag den 7. april i Rytterskolens lokaler, hvor medlemmer fra bestyrelsen i marts måned vil være til stede på tirsdage mellem kl. 10.00 - 11.00 fra tirsdag den 10. marts.

Tilmelding er nødvendig til arrangementerne. Foredraget finder sted i Lille Frihedens Aktivitetssal, og tilmelding skal ske på selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 senest søndag, inden arrangementet finder sted. Generalforsamlingen i 2009 foregår den 9. marts kl. 19.00 samme sted

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2009

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785 e
-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968 e
-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885 e
-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659 e
-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606 e
-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg Bødkerporten 7 tlf.3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36786404 e
-mail:birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen.

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Lars Bo Henriksen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Ole Asbjørn Petersen, Poul Sverrild

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

Historiens Hus deltager i øvrigt i bestyrelsesmøder og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

Københavns Befæstningsdag har alle muligheder for at udvikle sig til en egentlig kultur– og militærhistorisk festival. Når om revitalisering af den samlede Københavns Befæstning er afsluttet i 2012, som planlagt, vil op-

ISSN 0902-3046

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Historiens Hus Hvidovre

27. årgang—Nr. 2—2009

INDHOLD

Nyt fra Formanden ..... s. 3
Carl Alfred Nielsen—En modstandsmand ..... s. 4
af Ole Gamborg Nielsen
Skolestart i 1950´erne ..... s. 12
af Ole Asbjørn Petersen
Referat af Generalforsamlingen 9. marts 2009 ..... s. 18
af Lars Bo Henriksen
Medlemsarrangementer ..... s. 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse ..... s. 23
1.a, Holmegårdsskolen. 1958-1959 ..... s. 24

Udgiver:

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36 47 34 44 e-mail.: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
www.sitecenter.dk/rytterskolen
&
Historiens Hus Alarmpladsen 3, Avedørelejren , 2650 Hvidovre
Tlf. 36 49 00 30 e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historienshus.hvidovre.dk
Redaktør: Birgitte Slenes
Ansv. red.: Poul Sverrild
Trykt i 500 eksemplarer

Forsidefoto: Modstandsmanden Carl Alfred Nielsens grav i Mindelunden, Ryvangen. Foto

5. maj 2008

NYT FRA FORMANDEN

Mandag den 9. marts afvikledes den ordinære generalforsamling.

Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med Ejvind Jensen som kasserer, Benny Riisager som næstformand og Ole Asbjørn Petersen som formand. Referatet fra generalforsamlingen kan læses andetsteds i bladet.

En enkelt sag vil jeg dog fremhæve her. Det er lykkedes at bibeholde kontingentet uforandret, ikke mindst, fordi Kulturister og enkelte andre medlemmer har tilbudt at bringe medlemsbladet ud. Der spares herved et anseeligt beløb til porto.

En stor del af selskabets medlemmer har betalt årskontingent, men der mangler en del endnu. Der kan indbetales gennem bank eller i Rytterskolen tirsdag den 28. april kl. 10.-12.00.

Arrangementer for 2009/2010 kan ses denne gang i bladet. I arrangementsudvalget har vi overvejet en tur til Stevnsfortet for at se det nye Koldkrigsmuseum, men har været lidt usikre på, om en del af vore medlemmer kunne klare turen ned af trapperne og 1 time i de lidt fugtige lokaler. Vi vil benytte lejligheden til ved de kommende arrangementer at høre om interessen for at gennemføre turen.

Ellers kan det fortælles, at vi er godt på vej i arbejdet med at se på samarbejde/fusion med Avedøre-Selskabet.

CARL ALFRED NIELSEN -EN MODSTANDSMAND

REDIGERET AF OLE GAMBORG NIELSEN SAMMENFATTET AF BIRGITTE SLENES

Historiens Hus har modtaget en biografi om Carl Alfred Nielsen. Biografien er redigeret af hans søn Ole Gamborg Nielsen. Vi har fået tilladelse til at bringe et uddrag af biografien om Carl Alfred Nielsen, som deltog i modstandsarbejdet under den tyske besættelse bl.a. ved deltagelse i sabotage. Han blev sluttelig civil leder af den københavnske modstandsbevægelses afsnit 6, hvorunder Hvidovre hørte. Han var også medstifter og leder af det illegale blad "Fri Presse". Carl Alfred Nielsen boede med sin hustru Methe og de 3 børn Ole, Per og Mette på Strøbyvej 1-3 i Hvidovre fra 1941/1942 og indtil sin død i 1945. Biografien bygger på materiale skrevet af Carl Alfred Nielsen selv og materiale om ham. Biografien er til minde om Carl Alfred Nielsens indsats i modstandsbevægelsen.

Mindestenen over modstandskampens ofre i Hvidovre. Hjørnet af Hvidovrevej og Præstemosen.

Mindestenen over modstandskampens ofre i Hvidovre. Hjørnet af Hvidovrevej og Præstemosen.

Carl Alfred Nielsen blev født i 1908 i landsbyen Hals på nordsiden af Limfjordsmundingen ved Kattegat. Forældrene var smedemester Christian Peter Nielsen født i Hellum øst for Brønderslev og Marie f. Jacobsen født i Hammer bakker, Vodskov. Carl Alfred Nielsen var den yngste af 6 børn. Faderen døde da han var 2 år gammel. Moderen flyttede

derefter til sin fødeby Vodskov, hvor Carl Alfred Nielsen voksede op. I 1932-1935 studerede han til maskiningeniør på Københavns Teknikums Maskinafdeling. I 1934 blev han gift med Methe. De boede på forskellige adresser i Københavnsområdet indtil de i begyndelsen af 1940´erne slog sig ned i Hvidovre. Fra 1938 og indtil sin død i 1945 var Carl Alfred Nielsen ansat som ingeniør i det rådgivende ingeniørfirma "Birch & Krogboe".

Han og Methe var tilmeldt den grundtvigianske højborg i København, valgmenigheden i Vartov, og var i 1940-42 involveret i planerne om at oprette en grundtvigiansk friskole i København. De sidste par år før sin død havde han været travlt beskæftiget med både sit civile fuldtidsarbejde og modstandsarbejdet, og i flere måneder inden havde han "været under jorden" og ikke boet hjemme. Sønnen Ole Gamborg Nielsen var 6 år da faderen døde og han "husker desværre ikke så meget om far."

Modstandsarbejdet set i børnehøjde

Ole Gamborg Nielsen fortæller: " Per og jeg har naturligvis kun helt

sporadiske erindringer om fars modstandsarbejde. Vi har begge oplevet, at vi er vågnet om natten og gået ind i stuen, hvor far og to andre mænd kørte med en duplikator. En morgen, hvor vores far var kommet sent hjem og havde hængt sine bukser på sengegærdet i fodenden, faldt en revolver ud af hans lomme. Per samlede den op, og kunne slet ikke forstå, hvorfor far blev så vred.

Per og jeg fandt på et tidspunkt æsker med revolver- eller maskinpistolpatroner mellem sømæskerne på værkstedet. Jeg mener, at jeg har set kasser med våben i en samlebrønd udenfor gårdspladsens plankeværk, eller er det måske noget jeg bare har forestillet mig, fordi min moder har fortalt, at far midlertidigt havde måttet gemme nogle våben fra en nedkastning?

Desværre har gamle forestillinger det af og til med at blive erindringer i ens bevidsthed. Jeg tror dog ikke min mor vidste, hvor våbnene havde været gemt."

Modstandsarbejdet

I bogen "Hvidovrekompagniet" af Hans Christian Thomsen får Carl Alfred Nielsen en hæderfuld placering i modstandsbevægelsen: "Villaen Højbo på Strøbyvej var tidligt på sommeren i 1943 samlingssted for en lille snes mennesker bl.a. politimand Poul Tessing, der arbejdede på Politigården i København, kollegaen politimand Helge Wiese, Helge Schønnemann - en indfødt ud af gammel bondeslægt, formanden for kommunens vejarbejdere Laurits Jørgensen, forpagteren på Bredalsgården Hanberg, elektriker Vilhelm Fugmann, radioforhandler StackPetersen og kontorist Poul Hoffmeyer.

Carl Alfred Nielsen gør de tilstedeværende opmærksom på sin baggrund i partiet Dansk Samling. Det er dog ikke meningen, at modstanden skal være partipolitisk styret, og han understreger det upolitiske i modstandsarbejdet, selvom det ikke udelukker, at modstanden benytter sig af et partipolitisk apparat. Alle kan de tilslutte sig det upolitiske program, og man bliver også enige om at arbejde for en udvidelse af gruppen. I sommeren 1943 samles modstanden. Nogenlunde samtidig holdes et lignende møde i Hvidovregade under ledelse af løjtnant I.C. Strøbyvej- og Hvidovregadegruppen finder sammen, og man bliver enige om, at løjtnant I.C. skal være chef.

Nogle måneder efter tages der initiativ til også, at integrere Holmegårdsgruppen. Orlogskaptajn og våbenmester på Holmen Svenning Lykke Petersen startede mod-

standsgruppen på Holmegårdsskolen i 1942. Han blev valgt til at være næstkommanderende for Hvidovregruppen, som nu bestod af 150 modstandsfolk.

Hermed var grupperne samlet og begyndelsen til Hvidovrekompagniet skabt. Initiativet hertil skyldes ikke mindst Carl Alfred Nielsen og løjtnant I.C. Svenning Lykke Petersen blev i 1944 chef for Hvidovrekompagniet."

Det var i høj grad mennesker fra yderfløjene i dansk politik, kommunisterne og Dansk Samling, som indledte og var ledende i modstandsbevægelsen under den tyske besættelse. Dansk Samling byggede på danskhed og kristendom. Partiet indgik i Danmarks Frihedsråd i 1943.

Socialdemokratiet, Radikale, Venstre og Konservative dannede den såkaldte samlingsregering, som samarbejdede med tyskerne indtil den 29. august 1943. Carl Alfred Nielsen beskriver selv sin politiske udvikling: " Sidst i april1940 læste jeg Arne Sørensens artikel (stifter af Dansk Samling) om Hermann Rauschings bog (tysk forfatter, som angreb den nazistiske kultur- og samfundsopfattelse) og da vågnede min interesse for Dansk Samling. Gennem La Cour (historiker Vilhelm La Cour, dr.phil.) og Arne Sørensens pjecer og deltagelse i en studiekreds og møder inden for Dansk Samling blev jeg klar over min stilling. Her var noget ud over den snævre, valne parti- og klassepolitik og en virkelig modgift mod slangepolitikken syd fra. Her var et dansk syn bygget op på et kristent grundsyn på mennesket, der giver klarhed og mod til at se sandheden om land og folk i øjnene og kæmpe for bevarelsen af de værdier vi danske er tildelt.....Vi må erkende, at vi lever under livets lov og er beredt til at bringe de ofre denne lov kræver. Vi må bekæmpe de dødskim der modarbejder dette i vort folk og stå beredt over for farer udefra. Men handlingen må være bestemt af det danske syn på livets lov. Dette syn har vi sikkert det sandeste billede af i vor mytologi; men billedet er blevet tilsidesat og udskudt som noget, der ikke vedkom livet i dag. Det er mit indtryk at Dansk Samling har fundet billedet frem."

En udførlig beskrivelse af Carl Alfred Nielsens indsats i modstandskampen findes ikke. Ole Gamborg Nielsen fortæller:" I min barndom og tidlige ungdom forsøgte jeg flere gange at få både BankMikkelsen (cand. jur. Niels Erik Bank-Mikkelsen, medlem af Lindevangskirkens menighedsråd og medarbejder ved Fri Presse) og Tom (politiassistent Helge Wieses dæknavn) til at fortælle mere derom end det der står i nekrologer

ne, men hver gang veg de udenom. Måske var de bange for de følelser beretningen kunne ribbe op i både hos mig og dem selv." Det var en almindelig regel, at pårørende, der ikke var direkte involveret i modstandsarbejdet, intet fik at vide herom. Moderen har dog kunnet fortælle, at han forhandlede betaling for transport af jøder over Øresund og, at han var forarget over den betaling enkelte bådejere forlangte.

Ifølge "Fri Presses" nekrolog, Toms nekrolog, og begravelsestalen var Carl Alfred Nielsen fra starten med i og leder af det illegale blad "Fri Presse", som blev stiftet i 1943. I 1944 skete der en organisatorisk sammenslutning med det illegale forlag "Trods alt".

Man startede herefter organiseret bogsalg i Jylland. Igennem forlagsvirksomheden fik "Fri Presse" tilført større midler og lagde herefter vægt på at søge frem til grupper af befolkningen, der ikke i forvejen modtog illegale blade.

Senere indledtes et samarbejde med "Ringen", der ydede et økonomisk bidrag til bladet og blev repræsenteret i redaktionen. Bladet tryktes på det tidspunkt i et oplag på 75.000 eksemplarer. Blandt de der arbejdede for "Fri Presse" var især universitetsstuderende. Redaktionens inderkreds tilhørte Dansk Samling. Bladet blev gentagne gange udsat for Gestapos razziaer, hvorunder flere medarbejdere blev arresteret, mens andre måtte gå "under jorden."

Drabet på Carl Alfred Nielsen

I "Faldne i Danmarks Frihedskamp" fremgår det om drabet: "Carl Nielsen benyttede i sit arbejde en adresse, Mågevej 1A på Frederiksberg til opbevaring af forskelligt illegalt materiale. Ejerinden af lejligheden arresteredes d 26.1.1945, netop som det var aftalt, at Carl Nielsen skulle afhente nogle illegale tryksager. Da han indfandt sig, fandt han lejligheden besat af Gestapo, der uden varsel skød ham ned, selv om han var ubevæbnet. Død efter få timers forløb."

Sønnen Ole Gamborg Nielsen fortæller om drabet:" De to gestapofolk, som dræbte far var danskere. De var rimeligvis medlemmer af en af de bander, som tyskerne havde ansat til at gøre det beskidte arbejde i form af arrestationer, tortur og hævndrab, mens de tyske overordnede kunne sidde i Shellhuset med "rene hænder". Bombardementet af Shellhuset mindre end 2 måneder efter var bestilt af den danske modstandsbevægelse, fordi det var ved at lykkes for Gestapo at optrævle den københavn-

ske del af modstandsbevægelsen."

Han fortsætter: "Om morgenen den 27. januar 1945, hvor Gestapo kom hjem til os, må jeg have siddet ved stuevinduet, for jeg husker, at der drejede en grå personbil om hjørnet ved Hvidovrevej.

To herrer i civilt bankede på. Mor viste ingen tegn på angst, som kunne smitte af på mig. Den gestapomand, som førte ordet, talte dansk med tysk accent. Jeg var meget forbavset over, at den anden satte sig med støvlerne oppe på klaveret. Det måtte man da ikke! Jeg blev sendt ud at lege. Per (bror) husker, at moster Karen holdt vagt et stykke nede ad Strøbyvej i håb om at kunne advare far. Mor og vi børn sov ikke i huset den nat".

Ole Gamborg Nielsen er af den opfattelse, "at Tom nok har ret i, at Gestapo allerede vidste, at far var blevet dræbt, da de besøgte os i håb om, at få fat i nogle af fars medarbejdere."

Nekrologerne

Uddrag af Toms (politiassistent Helge Wieses dæknavn) nekrolog bragt i dagspressen den 3. juli 1945:

"Den 26.1. 1945 ved middagstid knaldede skuddene i en lejlighed på Mågevej, det var vor prægtige ven og kammerat, Carl, der intetanende var gået i en fælde, som Gestapo havde lagt for ham og hans nærmeste medarbejdere ved den illegale Presse. Carl blev båret

død ud af lejligheden 1 time senere. Hermed var en ung lovende mands løbebane blevet brutalt afbrudt af Gestapos morderkugler.

Carl var en af dem der led mest ved tyskernes indtrængen i Danmark, fædrelandskærlig og tro mod alt dansk lige til sidste stund. Han gik meget tidligt ind i kampen for Danmarks befrielse, lang tid før den 29. august 1943, som han sagde: mine 3 børn skal have et frit og selvstændigt Danmark i arv.

Carl var en sjældent god og retlinet kammerat…….Han var blandt de første der meldte sig og deltog i de orienterende møder, da modstandsbevægelsens militærgrupper blev dannet umiddelbart efter 29. august 1943." Grupperne i Hvidovre hørte under københavnsledelsens afsnit 6, som bestod af kompagnier fra Hvidovre, Rødovre, Glostrup og Islev. De 4 kompagnier var i efteråret 1944 tilsammen på ca. 800 mand, hvoraf Hvidovrekompagniet ved årsskiftet bestod af 5 delinger med i alt ca. 250 mand.

"Han blev delingsfører og deltog i forskellige aktioner. Siden blev der af Hvidovrekompagniet udtaget en særlig aktions- og sabotagegruppe på 25 mand. Her var han selvskreven, men som menigt medlem, fordi han efterhånden havde fået så mange andre opgaver bl.a. som civil afsnitsleder, og i løbet af kort tid måtte han forlade styrken for helt at hellige sig dette arbejde.

Som civil afsnitsleder udførte han et stort og fortjenstfuldt arbejde. Han var afsnittets kontakt opad til Københavnsledelsen, sørgede for tildeling af våben, sprængstof og opgaver til de 4 kompagnier, ordnede overfarten til Sverige for nødstedte frihedskæmpere, stikkere og ligesindede. Han var med til at opklare flere store sager mod stikkere, der blev sendt til Sverige, så sagens akter kunne overgives delvist opklarede til politiet ved kapitulationen.

Samtidig med sit arbejde som afsnitsleder var Carl redaktør af "Fri Presse", hvilket tog meget af hans tid…….tit havde han ikke sovet et par døgn, når vi mødtes.....men altid parat til at påtage sig endnu mere arbejde til gavn for Danmarks befrielse. Alt dette arbejde blev udført så at sige med Gestapo i hælene, det gik godt meget længe, men til sidst gik det galt.

Den 27.1.1945 stillede det tyske Sikkerhedspoliti på Carls bopæl i Hvidovre, de spurgte efter ham, vel vidende, at de dagen før selv havde myrdet ham; og satte sig derefter til at vente. Hvidovrekompagniet etablerede straks vagt om huset i passende afstand for at få fat i Carl, hvis han skulle komme hjem, han var jo gået "under jor-

den" for flere måneder siden, så vi nærede alle stort håb om, at han havde klaret sig for Gestapo.

Den 29. om formiddagen blev vagterne inddraget, så vi var klar over, at der var sket et eller andet. Eftersøgningen, der var sat i gang med det samme, blev fortsat dag og nat til Carls hustru den 3.2.1945 fik en kort meddelelse fra det tyske Sikkerhedspoliti gennem Røde Kors om, at Carl var blevet skudt under flugtforsøg."

Uddrag af "Fri Presses" nekrolog:

"Også han -. Der er mange slags folk med i det illegale arbejde, men der er næppe noget andet livsforhold, hvor man har så gode chancer for at træffe helt igennem prægtige mennesker. Og blandt de mange prægtige mennesker, vi har truffet, var der ikke nogen, vi havde mere rent menneskelig respekt for og holdt mere af end vor nu afdøde ven og kammerat ingeniør Carl Alfred Nielsen."…… "

Carl var et sjældent helstøbt menneske. Han løste de opgaver, der skulle løses, og hvis han på et eller andet område så, at andre kunne gøre det bedre, gav han plads for dem. Der var ikke nogen diskussion om den ting. Han sled i det selv, og han respekterede andres slid. Med sin varme menneskelighed indsugede han bogstavelig talt de mennesker, han mødte, og gik han ind for dem, glemte han aldrig deres gode sider."…… "

Han vidste også, hvilken risiko han løb. Han var en af disse besindige danske mænd, der med et stort smil og en lun bemærkning går rundt og snakker sprængstof i samme tonefald, som man før besættelsen snakkede kolonihaver. Der var ikke noget, der var hans natur fjernere end på den ene eller den anden måde at stille sig selv i relief. Men denne mangel på ydre dramatik skyldtes så sandelig ikke, at han ikke var klar over faren. Blot er det nu engang sådan, at jyder og angelsachsere ikke trives med at iscenesætte sig selv."……

Carl Alfred Nielsens grav i Mindelunden, Ryvangen.

SKOLESTART I 1950´ERNE

af Ole Asbjørn Petersen

Forfatteren til artiklen er født og opvokset i Hvidovre, blev senere lærer på Langhøjskolen og sluttede ved udgangen af 2003 som skoleinspektør på Sønderkærskolen.

I seneste medlemsblad fortalte Birgitte Slenes fra Historiens Hus, at vi i redaktionen havde valgt at sætte fokus på skolen i årtierne fra 1920´erne til 1970´erne. I denne artikel vil jeg omhandle tiden i 1950´erne.

Med bopæl i den nordlige del af kommunen var det naturligt, at Holmegårdsskolen blev min skole. På det tidspunkt – 1950- var der blot 3 skoler i Hvidovre. Holmegårdsskolen i nord, Kettevejsskolen (senere Sønderkærskolen) i midt og Strandmarksskolen i syd. De store fødselsårgange fra 1940´erne skulle nu i skole. Specielt omegnskommunerne til København oplevede denne tilvækst i børne- og voksental. I starten af 1953 boede der knap 29.000 mennesker i Hvidovre Kommune, og antallet af skoleelever var ca. 3.300. Ved skoleårets start voksede tallet til 3.800 elever stigende til 4.250 i 1954.

Udfordringer

Det blev noget af en udfordring for datidens politikere. Der blev bygget. Risbjergskolens første del blev taget i brug i 1953, og senere fulgte Præstemoseskolen i 1955. Elevtallet forsatte med at stige, og Dansborgskolen og Gungehusskolen kunne tages i brug i 1960 . I starten af 50´erne var elevtallet i klasserne meget højere end i dag. Strandmarksskolen havde 1.050 elever, Kettevejsskolen 1.250 og Holmegårdsskolen 1.000. Det betød, at der kunne være op til 40 elever i enkelte af klasserne. På Holmegårdsskolen startede der i 1950 6 førsteklasser, der gik i skole enten på morgen- eller middagshold. En enkel måde at løse et stort problem på. På det tidspunkt var der ikke tale om daginstitutioner, der skulle tages hensyn til i et omfang som i dag. En anden grund til, at det kunne gå, skal også ses i en anden tids syn på opdragelse og disciplin. Disciplin spillede en stor rolle i skolens liv. Allerede ved ankomst til skolen blev det tydeliggjort. Når klokken ringede ind, var der klassevis op

stilling i skolegården. En af de to gårdvagter tilkendegav ved fløjten eller høj stemmeføring, når den enkelte klasse måtte gå ind. Inde i bygningen stod også en lærer til at tage i mod klasserne, og ved indgangen til klasselokalet modtag læreren eleverne, som først måtte gå ind, når han sagde til. Vel inde i klassen skulle vi stå ved siden af bordene, inden vi måtte sætte os. På kommando blev bøgerne taget frem, og kom en lærer eller leder ind i klassen, skulle alle rejse sig.

Undervisningens rammer

Starten af 50´erne var præget af skoleloven fra 1937. Industri og håndværk ekspanderede, og flugten fra land til by tog til. Det er en af grundene til, at man ønskede at fremme det praktiske element i folkeskolen. Ved siden af eksamensmellemskolen blev der oprettet en praktisk mellemskole, en eksamensfri mellemskole også af 4 års varighed. Undervisningspligten var dog stadig opfyldt efter 7 år, og mange af eleverne i den nye ordning valgte at gå ud efter 7 år. Intentionerne kunne ikke opfyldes i tilstrækkelig grad. Mange skoler havde ikke egnede lokaler til skolekøkken, sløjd, fysik og gymnastik samtidig med, at lærerne ikke havde fået den fornødne uddannelse i disse fag. Der var også den ubalance, at lærerne i den eksamensfri mellemskole blev dårligere stillet, idet de ikke fik den samme tidsmæssige reduktion i arbejdstiden som deres kolleger i den anden afdeling. Resultatet blev, at der stadig var en langt større søgning til eksamensmellemskolen. Det var ikke helt uproblematisk, for der var samtidig en stærk kritik af mellemskoleprøven, der af mange opfattedes som en reel sorteringsmaskine af eleverne på et meget tidligt tidspunkt.

Fra mange sider ønskede man en ny struktur i folkeskolen, og i 1958 blev en ny folkeskolelov vedtaget. Formålsparagraffen var den samme som i 1937, men strukturen blev ændret. Mellemskolen blev afskaffet, en 3årig realafdeling kom i stedet og en frivillig 8., 9. og 10. klasse. Der var tale om en stadig skarp opdeling af eleverne. I 6. og 7. klasse blev der tale om en boglig og en almen linie. Kommunerne og forældrene kunne dog bestemme, at denne deling ikke skulle finde sted. Det skete i mange kommuner, og helt sikkert skete det i stort omfang i Hvidovre. Et stort skridt i retning af den udelte skole havde fundet sted.

Lærerne

I 1952 var der ca. 125 lærere til de 3 skoler. Ledelsen af de enkelte skoler bestod af en skoleinspektør og 2 viceinspektører. Heraf vare

Lærerbillede fra 1954. Holmegårdsskolen

tog den ene (i de fleste tilfælde en kvinde) funktionen som papir- og bogbestyrer ofte med megen akkuratesse. Lærerne skulle oftest aflevere et udskrevet hæfte for at få et nyt.

Embedet som skoleinspektør blev varetaget af mænd, og først i 1970´erne fik Frydenhøjskolen, som den første skole, en kvindeligskoleinspektør. (Da jeg stoppede som skoleinspektør med udgangen af 2003 var 6 af kommunens 11 skoleinspektører kvinder).

Styrelsesmæssigt ændrede sognerådsformanden titel i 1953 til borgmester, og sognerådet blev til kommunalbestyrelse. Skolevæsenets stadsskoleinspektør blev udnævnt til skoledirektør.(kilde: Linie 14. Nr.1. marts 2003. 50 års jubilæumsnummer).

På Holmegårdsskolens lærerbillede fra 1954 ses skoleinspektør Svend Aage Olsen i midten af 2. række fra neden. (Det var den gang, man med pondus kunne stå med piben i munden på et officielt billede). Svend Aage Olsen var en myndig leder, der havde meget at byde på. Ikke mindst var han kendt for, at skrive skolekomedier til opførelse på egen skole og senere til efterfølgelse i det ganske land.

Aladdin og Jorden rundt i 80 dage står som uforglemmelige oplevelser. Øverste række yderst til højre står Jens Sindberg Jacobsen, som jeg havde som lærer i sløjd og se

nere fik den fornøjelse at arbejde sammen med som viceinspektør på Sønderkærskolen og senere efterfølge som skoleinspektør. Som elev opfattede jeg lærerne som faste og bestemte, og man havde stor respekt for dem.

Livet i skolen

Ved min skolestart i 1950 blev jeg placeret i 1.c og kom på middagsholdet. Vi var 34 eller 35 elever i klassen blandet drenge og piger. Som klasselærer fik vi fru la Cour og som regnelærer Erling Larsen. Klasselæreren havde vi de 2 første år, og regnelæreren i 5. I 3. klasse fik vi fru Botorp som ny klasselærer. 3 år senere kom hun på den nye Præstemoseskole. Hverdagen var inddelt i lektioner af 50 minutter, og der var lørdagsundervisning. I de første skoleår blev der undervist i dansk, regning, religion, sang og småsløjd.

Frk. Reddersen og Knud Kirkegård i én af skolekomedierne på Holmegårdsskolen. 1950-erne.

Undervisningen forløb efter et fast mønster, men føltes egentlig aldrig kedelig. Alting var jo nyt for børn i den alder. Undervisningsformen var helt overvejende lærerens budskab til eleven. På det tidspunkt var der langt til senere tids krav til eleverne om ansvar for egen læring. En del af eleverne kunne allerede læse ved juletid i første klasse, og næsten alle ved skoleårets afslutning. Der var i sammenligning med i dag også tildelt mere tid til fagene, idet hver lektion var 10 minutter længere end nutidens 45 minutter. Faget dansk var også mere fagligt centreret, og ikke pålagt alle de øvrige funktioner, såsom færdselslære, sexualundervisning og erhvervslære, der er pålagt faget i dag.

I 1950 var der efter krigen stadig knaphed på mange ting, og ikke alle havde en økonomi, som tillod de store armbevægelser. Der var derfor indført gratis skolemad og skolemælk. Den lokale slagter Stieg ved Hvidovre Torv stod for skolemadpakken. Sundt og fornuftigt, ja, og hvor er vi mange, der

Skolelæge Chr. Uldall undersøger en elev. Tilstede er også lærerinden Fr. Leide og patientens mor. Holmegårdsskolen 1954.

stadig kan se gummi osten og den af rødbeden let udtværede leverpostejmad. Sundhedsmæssigt var der årlige skolelæge undersøgelser og tandlægebesøg. Tandlægebesøget foregik hos tandlæge Hartmann på Hvidovrevej, i huset hvor nu restaurationen ArtiKok nu ligger. Vi sad på rad og række, ventede og kunne høre, hvordan den, der lige nu sad i tandlægestolen, havde det. Ikke altid lige morsomt.

Lærerforeningen varetog den gang de to feriekolonier i Jylland: Dragsmur og Skødshoved. Børn, der havde behov for det, kunne komme på koloni inden sommerferien. Svagbørns koloni blev det omtalt som og grundlagt i en god sags tjeneste. Senere tider omdømte fornuftigvis dette navn til forårskoloni.

Ud over fagene var der andre begivenheder, der har fæstnet sig i erindringen. Skolekomedierne er omtalt, men ud over den store oplevelse under selve forestillingen, var de med til at give et godt forhold mellem lærere og elever. Kulisser og kostumer blev lavet i fællesskab i og uden for undervisningen.

Den årlige skoleafslutning var også noget særligt. I skolens aula var

der udstilling af elevarbejder. Dette gav anledning til megen snak ikke mindst blandt forældre, der jo lige skulle se, hvordan naboens barn havde klaret sig. Inden havde der været overhøring i klasserne, hvor forældrene sad som kødrand langs væggene. På selve afslutningsaftenen var der tradition for mannequin opvisning, hvor de store piger fremviste resultaterne af årets arbejde i håndarbejde.

Drengene havde under ledelse af Frede Møller eller Knud Kierkegaard lejlighed til at vise færdighederne i gymnastikkens discipliner. Det hele afsluttedes med en fodboldkamp mellem lærere og elever, hvor lærerne trods brug af alverdens ufine midler altid endte med at tabe. Jeg mindes stadig skoleinspektør Svend Aage Olsen som frygtindgydende målmand iført skikasket og kæmpeskistøvler.

Årene på Holmegårdsskolen ser jeg med glæde tilbage på. De afsluttedes i 1955, hvor jeg efter en dejlig sommerferie på Dragsmur startede i 1. mellem på Statsgymnasiet Schneekloths Skole på Værnedamsvej. Men det er en helt anden historie og et helt andet skolesystem.

2.c. 1958-1959. Holmegårdsskolen

REFERAT AF GENERALFORSAMLINGEN

9. MARTS 2009

referent Lars Bo Henriksen

Flot fremmøde, idet der var omkring 70 deltagere. Der blev budt velkommen, og Niels Erik Madsen blev valgt til dirigent.

Formand, Ole Asbjørn, aflagde bestyrelsens beretning, som startede med en beskrivelse af de 10 arrangementer, som selskabet enten havde været arrangør af eller deltaget i siden sidste generalforsamling:

 Poul Fjeldgårds fortælling om sit liv under besættelsen,

 udflugten til Holmegård Glasværk og Gavnø,

 bygningskulturens dag,

 ophængningen af 12 "nye" malerier.

 befæstningsdagen,

 Poul Sverrilds foredrag om sidste nyt fra det historiske arbejdsfeldt,

 kultur og fritidsmessen,

 Herluf Rasmussens beretning om sit politiske liv,

 tidligere politimester, Herman Langlouis, øsen af episoder i sit liv og

 Georg Hansens skildring af livet og personerne ved København -Slangerupbanen.

Det annoncerede arrangement i marts med Georg Hansen er udskudt til den 21. sept.

Næste arrangement: "Amagerturen" er omtalt i medlemsbladet.

Medlemsbladet - med Birgitte Slenes som ny redaktør – forsøges uddelt af medlemmer. (Benny Riisager oplyste senere, at kun 51 blade ud af blade til 371 medlemmer skal udsendes med post.)

Ole Asbjørn omtalte dernæst vor deltagelse i Dansk Lokalhistoriske Selskabs årlige arrangement i Hornstrup ved Vejle, arbejdet i Københavns Befæstningsforening og samarbejdet med slægtsforskerne.

Avedøre Selskabet har udtrykt ønske om samarbejde/indtræden i vort selskab. Der arbejdes på at finde en løsning, som medlemmerne i Avedøre finder spiselig.

Formanden sluttede med en tak til alle, som har bidraget til selskabets drift. En særlig tak udtrykte

han til Bodil og Laurs, "der beredvilligt står for kaffe og te ved vores arrangementer i Lille Friheden". Beretningen blev - efter ganske få supplerende bemærkninger – enstemmigt vedtaget.

Dernæst overtog Poul Sverrild scenen og fortalte om minister Brian Arthur Mikkelsens afslag på statsanerkendelse. Et afslag, som – især fordi anerkendelsen var blevet anbefalet af kulturarvsstyrelsen – havde været en stor skuffelse.

2008 var også året for afslutningen af "Kulturarv 2650". Det blev markeret ved et stormøde med 100 deltagere i Messen i Avedørelejren, en sektion i Hvidovre Avis og et hæfte.

Ved "Bygningskulturens dag" var Historiens Hus blevet Landssekretariat. Dagen blev markeret med en bog, som kanoniserede Svenn Eske Kristensen som repræsentant for velfærdsstatens bygninger. Selve det lokale arrangement, mente Poul, var af "varierende succes".

"Historien i gaden" har fået restaureret Officerspavillonen fra 1899 ved Historiens Hus. Den er meget seværdig. En folder til at fortælle om brugere, billeder og maler fås i Historiens Hus.

Der arbejdes stadig på flyveren, AVRO 504, på flyvepladsen, og SF´s 50 års jubilæum inspirerede til en mindetavle på Holmegårdsskolen. Hærværk igen på håndjernene.

Der forhandles med Brøndby Kommune om en sammenlægning af Historiske huse, Rødovre forholder sig afventende.

Historiens Hus holder efterhånden foredrag mange steder, mest i Hvidovre, men i 2008 også i Thisted, på Vartov og i universitetets festsal på Frue Plads.

Der arbejdes i øjeblikket med at overføre Avedøreselskabets hjemmeside til Historiens Hus hjemmeside.

Kulturarven er for første gang i Hvidovres historie med i kommuneplanen, så det arbejdes der også med.

Poul sluttede med at takke for samarbejdet med selskabet og sendte en særlig tak til kulturisterne.

Et spørgsmål til Poul om fårene på volden, blev besvaret med, at fårene gjorde god gavn ved at holde bevoksning nede, hvorimod geder ikke havde en gavnlig effekt. Det oplystes yderligere – på et andet spørgsmål – at en statsanerkendelse ville give en ekstra indtægt på 730.000 + det løse og ret til at søge puljer.

Kasserer Ejvind Jensen oplyste, at

der nu er 337 medlemmer i selskabet, en stigning, men det oplystes også, at vore sponsorer falder fra.

Regnskab og budget blev dernæst forelagt og godkendt.

Der var ikke fremkommet forslag til behandling, og ved det efterfølgende valg blev alle de opstillede kandidater genvalgt.

(På næstsidste side i bladet kan læserne finde navne og adresser på de valgte og hvorledes bestyrelsen har konstitueret sig.)

I kaffepausen blev der trukket lod om 10 flasker rødvin blandt de medlemmer, der havde betalt kontingent inden 1. marts.

Følgende heldige vindere blev udtrukket: Marius Rich, Ole Lauridsen, Poul Rasmussen, Bent Christiansen, Poul Sverrild, Inge Eriksen, Børge Andersen, Lillian Pedersen, Niels Nørgaard og Bente Olesen. Flaskerne – til dem, der endnu ikke har fået - kan afhentes på Rytterskolen tirsdage mellem kl.11.00 –12.00.

Efter kaffepausen fortsatte aftenen med en forevisning af første halvdel af Kaj Vedel Papes Hvidovrefilm fra 1948. For en, der som referenten begyndte sin skolegang samme år, var det et herligt gensyn med de 3 heste foran selvbinderen på marken ved Allingevej/ Hvidovrevej og med alle de gamle huse i Hvidovregade.

Filmen sluttede af med Hvidovresangen, der med det samme blev så populær, at Poul Sverrrild, der viste filmen måtte love, at skrive teksten til sangen i et af de kommende numre af vort blad.

Ole Asbjørn, som sluttede mødet mente også - på grundlag af begejstringen for første halvdel - at forevisningen af anden halvdel af Hvidovefilmen vil lokke en stor del af de fremmødte til at komme igen til næste års generalforsamling. Det kan jeg kun anbefale.

På modstående side ses fotos fra generalforsamlingen.

Medlemsarrangementer 2009/2010

Mandag den 20. april går turen til Amager. Under titlen "En mandag på Amager" vil vi i bus starte kl.10.00 fra Rytterskolen og køre gennem Kongelunden og Dragør, før vi kl.11.00 vil besøge Amagermuseet i Store Magleby. Undervejs vil Vagn Bacher fra vores bestyrelse fortælle om barne - og ungdomserindringer fra tiden på den sydlige del af Amager. På Amagermuseet vil museumsinspektør Lena Kock Nielsen en god times tid være vores guide. Herfra køres til Kastrup med et kort stop ved Jacob Forstlings gård også kendt som Bryggergården. Herefter kører vi til SAS klubbens lokaler og nyder et par stykker smørrebrød. Drikkevarer for egen regning. På turen vil der være en sangmæssig overraskelse.
Forventet hjemkomst kl. 15.00 -15.30.
Prisen er 150 kr. pr. person. Tilmelding og betaling har fundet sted. Der er ganske få pladser tilbage. Kontakt evt. Ejvind Jensen på tlf. 36492885.

Mandag den 21. september kl. 19.00 vil specialist i Slangerupbanen Georg Hansen fortsætte sin fortælling om Slangerup-Hareskovbanen i gamle dage.
Kom og hør de spændende og ofte sjove beretninger fra den lille jernbane, der i mange år prægede mange Københavneres hverdag og ikke mindst søn - og helligdage. Gennem talrige billeder genopleves lidt af den gamle stemning og hør fortællingen om, hvordan en arbejdsplads kunne se ud fra før vi fik bil.

Georg Hansen vil være kendt af adskillige gennem hans tidligere formandskab for Hvidovre Cykel Club. Mandag den 26. oktober kl. 19.00 fortæller leder af Historiens Hus Poul Sverrild om sidste nyt fra det lokalhistoriske område.

Mandag den 23. november kl. 19.00 fortæller Annegrete Kraul og Kristine Søndergaard Madsen om "Parcelhusets pionerer". Med afsæt i deres bog med samme titel vil de tage parcelhuskvarterernes oprindelse og udvikling under behandling. Det hænger godt sammen med den fokusering, vi lokalt i Hvidovre har haft på byens udvikling.

Dette foredrag følges op af Sven Mortensen, mangeårigt medlem i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, der på udvalgte dage i Rytterskolen vil vise og fortælle om sit eget byggeri i 1960´erene i parcelhuskvarteret på Hvidovre Strandvej.

Mandag den 18. januar kl.19.00 skal vi høre Jens Jensen fortælle den spændende beretning om "Havhesten, set med hovmesterens øjne". Fortællingen følges op med en 20 minutters DVD optaget under den spændende tur over Nordsøen.

Mandag den 22. februar kl. 19.00 fortæller Tom Wismann historien om Københavns Nyere Befæstning specielt om Søbefæstningen. Dette arrangementet følges op af en medlemsudflugt til Trekroner i Københavns Havn i maj eller juni måned .

Generalforsamling den 8. marts kl. 19.00 Generalforsamlingen kræver ikke tilmelding.

Tilmelding er nødvendig til arrangementerne. Foredragene finder sted i Lille Frihedens Aktivitetssal, og tilmelding skal ske på selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 senest søndag, inden arrangementet finder sted.

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2009

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785 e
-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968 e
-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885 e
-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659 e
-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606 e
-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg Bødkerporten 7 tlf.3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36786404 e
-mail:birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen.

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Ole Asbjørn Petersen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Ole Asbjørn Petersen, Poul Sverrild, Birgitte Slenes

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

Historiens Hus deltager i øvrigt i bestyrelsesmøder og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

ISSN 0902-3046

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Historiens Hus Hvidovre

27. årgang—Nr. 3– 2009

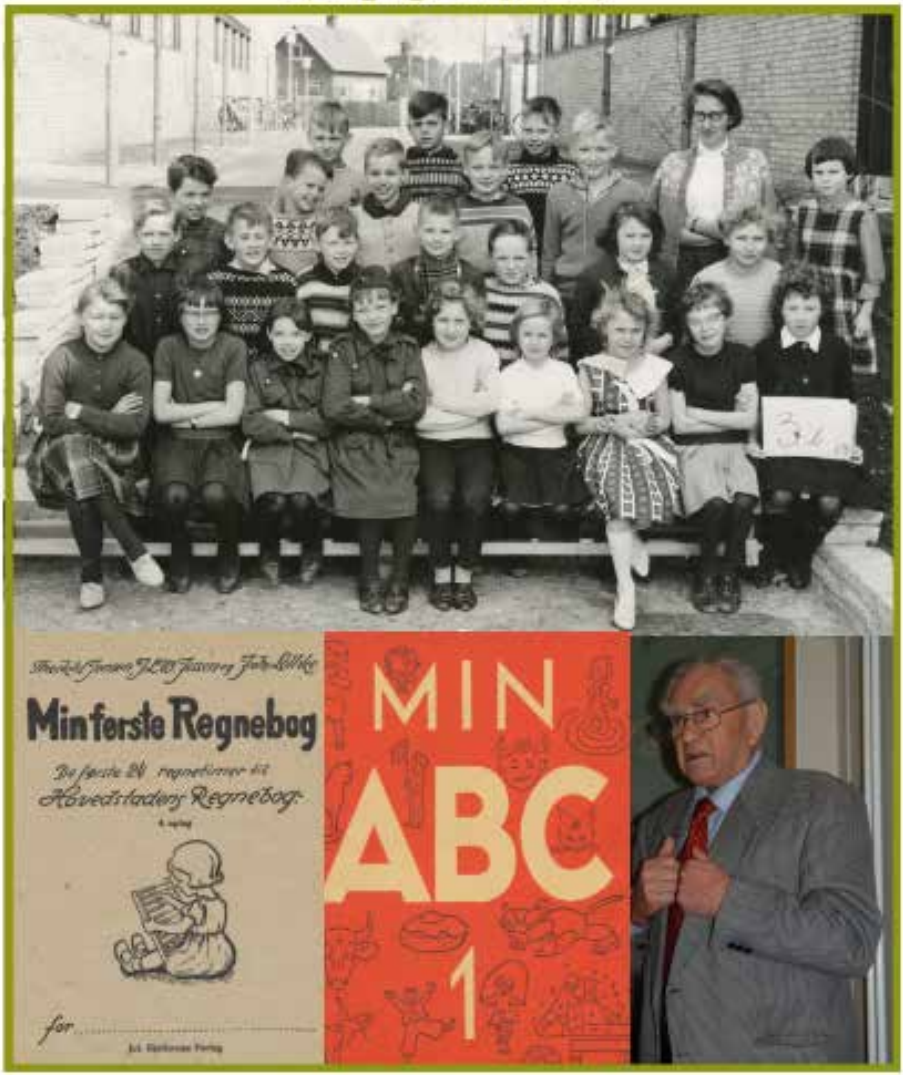

Indhold

Mindeord ..... s. 3
af Poul Sverrild
Fra fynsk bondepige til overlærer i Hvidovre ..... s. 4
af Ejvind Jensen og Hans Arne Jensen
Skolegang i 1960´erne ..... s. 16
af Benni Dregild
Om skrivegruppen ..... s. 26
af Kirsten Grundtvig
Historiens Hus nye hjemmeside ..... s. 28
af Jens Josefsen
Medlemsarrangementer..... s. 30
Rytterskolen ..... s. 32

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen *Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre*
Tlf. 36473444 *e-mail.: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk*
www.sitecenter.dk/rytterskolen
&
Historiens Hus *Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre*
E-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historienshus.hvidovre.dk

Redaktion: Poul Sverrild ansv. og Birgitte Slenes

Trykt i 500 eksemplarer

Forsidefoto: 3b, Dansborgskolen,1963. Skolebøger. Jens Kristensen

JENS KRISTENSEN ER DØD, 90 ÅR GAMMEL

Med Jens Kristensen går en epoke bort.

Jens Kristensen var Lokalhistorisk Selskabs første formand – en post, han med begejstring, viden og foretagsomhed bestred gennem 11 år, og han blev selskabets første æresmedlem.

Jens Kristensens indsats for lokalhistorien i Hvidovre havde afsæt i en kolossal viden om bygninger, veje og mennesker i Hvidovre siden 1940-erne – kombineret med en nysgerrighed og en ubetvingelig lyst til at virke for oplysning.

Gennem en menneskealders virke i kommunalpolitik – væsentligst som formand for teknisk udvalg – havde Jens Kristensen fået en bred berøringsflade, og sammen med hans uforlignelige hukommelse og brede kulturelle viden gav det et unikt fundament for interessen for Hvidovres historie.

Det er først og fremmest Jens Kristensens fortjeneste, at Rytterskolen i dag tjener som hjemsted for Lokalhistorisk Selskab, og det var også hans hånd og ånd, der lå bag, at Lokalhistorisk Arkiv midt i 1980 -erne fik ansat personale med faghistorisk baggrund, og at fundamentet for det, der i dag er Historiens Hus, blev lagt.

Som indvandret samsing var han en fin repræsentant for hele den generation af Hvidovreborgere, som tog del i Det tyvende Århundredes vandring fra land til by. Han demonstrerede på fornemste vis, at man både kan bevare sine gamle rødder i barndommens land og alligevel slå nye dybe rødder dér, hvor voksenlivet fører én hen.

Jens Kristensen slap aldrig kontakten med lokalhistorien, og til det sidste var han den vidende og hjælpende, når Historiens Hus søgte oplysninger.

Æret være hans minde.

Poul Sverrild

FRA FYNSK BONDEPIGE TIL OVERLÆRER I HVIDOVRE

af Ejvind Jensen og Hans Arne Jensen

Ingeborg P. Rasmussen blev født den 6. januar 1909 og døde den 21. november 1999.

Hendes far var Johan Pedersen, født 2. november 1877, død 2. november 1975. Han stammede fra et lille husmandssted på Jersore mark, Nordfyn, men som dreng flyttede han til sin morbror Jørgen Pedersen og tante ved Søndersø Skov.

Ægteparret var barnløst, og de testamenterede deres lille ejendom til Johan.

Her traf han Ingeborgs mor Mathilde, født 27. februar 1877, og de blev gift i 1903. På dette tidspunkt overtog de ejendommen, der lå smukt ved Søndersø Skov, men jorden var bakket og én af markerne lå langt væk. Efter få år købte de derfor en mindre gård på 10 ha på Vedby Mark, Søndersø Sogn.

Her voksede Ingeborg op sammen med 6 søskende, som nedenfor er omtalt efter alder. Ingeborg besøgte ofte sine forældre og søskende under ferier. Hun fulgte tæt sine nevøer og niecer, især de som under deres uddannelse opholdt sig i København. Hendes

Ingeborgs forældre

søskende og deres børn er derfor kort omtalt i det følgende:

Marie, f. 8. maj 1904. Gift med Johannes Jensen den 2. november 1933. Ægteparret drev en ejendom på 8,5 ha tæt ved Søndersø Skov, Fyn. Børn: Helge, (Hans) Arne, Harald, Bent og Ejvind.

Anna, født 11. november 1906. Gift 8. maj 1934 med værkfører Ole Worm, senere afdelingsleder ved Kirks Telefonfabrik i Horsens. Børn: Gunhild, Birthe og Kirsten.

Ingeborg, født 6. januar 1909.

Mary, født 3. februar 1911. Gift 2. november 1933 med brøndgraver Christian Demant. Parret drev købmandsforretning og brøndgraverforretning på Egense mark ved Otterup. Børn: Tage, Erling, Jør

Ingeborg sammen med sine brødre. Peter (til venstre) og Marius (til højre)

gen, Sonja og Ingrid.

Katrine, født 24. oktober 1912. Ugift. Døde i 24. februar 1934. Den alt for tidlige død af en elsket datter var et tab, som Ingeborgs forældre aldrig helt kom over.

Marius, født 24. oktober 1912. Landmand. Ugift. Drev til sin død den 2. oktober 1961 en mindre ejendom på Broby Mark ved Næsbyhoved Broby.

Peter, født 18. september 1917. Landmand. Peter forpagtede i 1950 ejendommen på Vedby mark af Ingeborgs forældre og købte den to år senere. Blev den 18. november 1950 gift med Kirsten, født 3. december 1925. Børn: Niels Erik, Viggo og Lars Ulrik. I 1964 solgte de ejendommen med et mindre areal og købte Teglværksgården på Vedby Mark ved Søndersø, som derefter fik et areal på 19 ha. Kirsten døde 11. juli 1997 og kort tid efter flyttede Peter ind i en pensionistbolig i Søndersø. Peter døde den 31. maj 2007.

Ingeborgs forældre Johan og Ma

thilde købte i 1950 et mindre hus tæt ved Søndersø Kirke. Hendes mor døde 2. februar 1954. I sin lange pensionisttilværelse hjalp Johan sønnerne med landbrug, var vært for Ingeborg i hendes ferier, besøgte Ingeborg i Hvidovre og skrev erindringer til Nationalmuseet. Han døde som 98årig i 1975.

Ingeborgs skolegang
Ingeborg gik i Søndersø Kommuneskole i 7 år, hvor hun i de første 2 år blev undervist af forskolelærerinde Sigrid Westergaard og i de efterfølgende 5 år af førstelærer Niels Martinus Elling (født i 1873).

Ung pige i huset
Efter konfirmationen arbejdede Ingeborg som ung pige i huset nogle få år, bl.a. på en gård i Skovshøjrup, der ejedes af Hansigne og Kamilus Rasmussen. Ingeborg bibeholdt kontakten med familien i mange år, og besøgte Hansigne efter at hun blev enke og boede i et lille hus tæt ved gården.

Seminarium i Odense
Efter præparandklasse blev hun optaget på Odense Seminarium, og bestod den 6. juni 1931 den afsluttende prøve for lærerinder i Folkeskolen.

Haraldshøj Friskole, Jerslev, Sjælland
Det var meget vanskeligt at finde et embede som lærer i 1930erne. Ingeborgs første embede var på Haraldshøj Friskole ved Kalundborg fra 8. januar 1932 til 22. oktober 1934. Her underviste hun 25 timer om ugen og hjalp til i huset hos skole

Klassebillede fra konfirmandforberedelse i Søndersø. Ingeborg sidder i 1. række yderst til højre, præsten er pastor Balslev

bestyrerinde frk. Ragnhild Lind. Skolen var præget af, at de kun havde begrænsede midler til rådighed.

Der blev lagt vægt på en levende undervisning. Bl.a. har vi set et billede af en klasse, der spillede Hans og Grethe. Børnenes fængsel var kæppe bundet sammen til et gitter. Billedet viser, at børnene stikker en pind ud til heksen, da hun ville undersøge, hvor fede de var blevet.

I bogen Dansk Skole-Start fra 1933 -34 er der billeder af skolen og af Ingeborg.

Forholdet mellem frk. Lind og Ingeborg var godt, og de besøgte hinanden efter at Ingeborg var pensioneret og frk. Lind var næsten 90 år gammel.

Løs vikar, Odense Skolevæsen
I perioden 1. februar 1935 til 22. april 1936 fungerede Ingeborg som vikar på Vestre Skole og andre skoler i Odense og fra 22. april til 12. maj 1936 var hun vikar på Mellem- og Realskolen i Ringe, Fyn.

Før Ingeborg fik egen lejlighed i Odense boede hun hjemme hos sine forældre på Vedby Mark, ca. 12 km nord for Odense. Når der var behov for en vikar blev der ringet til en nabo, som boede 3-400 m fra hendes hjem. Derefter skulle hun på cykel eller med rutebil til Odense. Ingeborg beskrev denne periode som meget frustrerende.

Feriekolonien ”Opad”, Hasmark Strand, Nordfyn S
ammen med en kollega Rigmor underviste Ingeborg på Odense Kommunes syge- og feriekoloni ”Opad” ved Hasmark Strand, Nordfyn. Børnene kom fra fattige hjem i Odense og trængte til sol og frisk luft. Ud over friluftsaktiviteter og badning var dramatisering af eventyr og fortællinger en populær aktivitet, især når vejret var dårligt.

Fast ansat ved Odense Skolevæsen
Lederen af Odense kommunes feriekoloni ”Opad” skrev i en udtalelse: ” Hun har … vist sig at være en fortrinlig lærerinde, der underviser godt, og som har en fortrinlig måde at omgås børnene på og sørger for at holde dem beskæftiget i deres fritid…”. Denne anbefaling var stærkt medvirkede til, at hun blev fast ansat som fast vikar ved Odense Skolevæsen den 1. oktober 1939. Timelønnen var 1 kr. og 51 øre i det første år, og mindstelønnen 121 kr. månedlig. I forbindelse med ansættelsen ved Odense kommunale Skolevæsen blev hendes anciennitet beregnet til 1. januar 1937.

Efter mange års uddannelse og usikkerheden som vikar var det en

Den faste stab på feriekolonien hygger sig

ønskedrøm, der gik i opfyldelse.

Kort før hun døde spurgte hendes nevø Arne: ” Hvad var den største dag i dit liv Ingeborg? Hun svarede uden tøven: Den dag, jeg blev fast ansat som lærer.

Undervisning i Odense
I Odense underviste Ingeborg blandt andet i skolekøkken. For at dygtiggøre sig indenfor dette fag, deltog hun i Statens Lærerhøjskoles etårige Kursus til Uddannelse af Skolekøkkenlærerinder i skoleåret 1936-1937. Af udtalelsen fra kurset fremgår: ”Dygtighed i at undervise: Meget flink. Evner til at lede undervisningen i et skolekøkken: Meget godt skikket”.

En regnskabsbog fra dette kursus oplyser bl.a., at det var muligt at fremstille en to retters menu med ruskomsnusk og rødgrød for 30 øre pr. portion! Regnskabet omfatter brændsel for 2.5 øre.

Giftermål
Omkring 1949 blev Ingeborg gift,

men ægteskabet var en fejltagelse og efter en kort periode blev parret separeret og senere skilt. Ingeborg beholdt dog resten af sit liv efternavnet Rasmussen.

Ansættelse ved Københavns Amts Skoleråd
Ansættelsespapirerne er underskrevet af formanden for Hvidovre sogneråd Toft Sørensen. Ansættelsen var 1. august 1950. Hun blev udnævnt som overlærer den 1. august 1953. I hele sin ansættelsesperiode i Hvidovre arbejdede hun på Strandmarksskolen i Hvidovre.

Den 2. november 1970 var hun på skolen udsat for et alvorligt fald, der betød, at hun måtte holde op med at være lærer.

Lærer på Strandmarksskolen
Ingeborg havde også i Hvidovre megen undervisning i skolekøkkenet. En af hendes undervisningsbøger var: Blicher og Rasmussen: Lærebog i huslig økonomi. Gyldendal 17. udgave 1956.

Heri kan man på side 34 læse om at bruge høkasser, på side 36-37 om: At gøre gasapparater og gasovne rene og at pudse messing. Hvis der er brug for en gang vandgrød eller norsk øllebrød, så står opskrifterne på side 42 og 47.

Et udateret skoleskema fortæller, at hun underviste klassen 1a, nr.4 i dansk, skrivning, regning, sang, gymnastik, religion samt håndgerning. Men Ingeborg var også klasselærer, bl.a. for klassen 5A, der i 1960 forærede hende to lysestager med inskriptionen: Tak for 5 dejlige år.

Hun havde et fint samarbejde med sine kollegaer. Bl.a. var hun med til at arrangere de årlige fester for lærerne, der tit havde et særligt tema (fx Amerika, Wien). I det store frikvarter var hun med i en gruppe, som ihærdigt prøvede at løse Politikens "Grubleren".

Bopæl i Hvidovre
Ingeborg var en af de første, der i 1950 flyttede ind i Bredalsparken på adressen Claus Pedersens Alle 25, 2.th. Her havde hun en toværelses taglejlighed med et lille køkken og to altaner. Lejligheden var meget hyggeligt indrettet. Til trods for begrænset plads kunne hun lave utrolig god og velsmagende mad i det lille køkken. Hun blev boende i lejligheden indtil 5 måneder før sin død i 1999. S

elskabelighed Ingeborg var en god vært. Blandt hendes omgangskreds var kollegaer fra Strandmarksskolen (Asmussen, Revsbech, Raskmark, Terpager), veninder fra Fyn og nevøer og niecer, der studerede i København. Ingeborg var også en god vært for sin far Johan, som i nogle år var ledsaget af unge niecer og nevøer, der skulle se København.

Ingeborg sammen med en klasse på Strandmarksskolen

Ingeborg var kendt for at organisere selskabslege, fx Min tekop er..; spørge lege (dyrerigetplanteriget), gætte en persons navn.

Omkring 1961 interesserede hun sig for astrologi, og fra den periode tilbød hun ofte under selskaber at læse i hånden (ud fra linjer i hånden kunne hun sige noget om vedkommendes skæbne).

Berømt var også hendes lange vandreture, bl.a. langs Mølleåen fra Lyngby til Dyrehaven.

Familien
Ingeborg prioriterede familien højt, og i ferierne, på nær i de uger, hvor hun deltog i udenlandsrejser, var hun på besøg hos familie i Fyn og Jylland.

Hun var også en værdsat lejlighedsdigter, og tit mestrede hun at finde nogle strofer, som kunne huskes mange år efter: Nogle eksempler:

Fra en sang til sin fars 90 års fødselsdag:

Lyt til en god historie
i nordfynsk dialekt:
om gæve mænd med glorie,

Lærerpersonalet på Strandmarksskolen 1954. Ingeborg står i 2. række nr. 5 fra højre

Ingeborg i festligt lag
—altid velklædt

en gammel bondeslægt,
der egens styrke, egens kraft i
vuggegave fik, og kløverblomstens sunde saft fik
ind som moderdrik.

I en sang til Marie, hendes søster, der bl.a. har børnebørnene Lise og Morten, digtede hun:

Og så er der Lise og så er der Morten
Man kan hurtigt blive fjorten

Til en nevø, der studerede i København, skrev hun:

Der kom fra Fyn en ungersvend
til kongens København,
han får sin gang blandt lærde mænd,

doktorer med et navn.

Sprogstudier
Tidligt begyndte Ingeborg at interessere sig for sproget esperanto, og hun var med i en forening, som dyrkede sproget og arrangerede rejser. Hendes bøger om emnet er fra 1933 -1950. En bibel på esperanto er fra 1954.

I 1956 afholdtes Den Internationale Esperanto Kongres i København. Kongressen var under protektion af H.C. Hansen.

I kongressens præsidium sad bl.a. Dr. Paul Nedergaard, der var en international kendt plantepatolog, og i mange år leder af Frøpatologisk Institut for Udviklingslandene i Hellerup. Hun var i besiddelse af beretningen fra kongressen, men hendes navn er ikke trykt i deltagerlisten.

Ingeborg interesserede sig også for engelsk. Herom vidner en bog med engelske øvelsesstykker fra Korsløkkeskolen, Odense, trykt i 1946: ”2000 Fresh words in few hours”. The Nature Method Institutes. Amsterdam, Brussels, Copenhagen samt heftet: ”Engelsk efter naturmetoden.” Naturmetodens Sproginstitut, København.

Hendes bogsamling omfattede også ordbøger på tysk og fransk.

I muntert rejseselskab

Rejser
Så snart det var muligt efter anden verdenskrig begyndte Ingeborg at rejse til udlandet. Hun efterlod en rejsedagbog med billeder fra en esperanto rejse i sommeren 1948.

I Belgien købte hun en dåse med malet kaffe og en dåse med umalede kaffebønner. Til trods for, at kaffen var rationeret i 1948 nænnede hun ikke at bruge kaffen, og hun bevarede kaffedåserne med indhold til sin død.

En udskrift af hendes dagbog fra denne rejse er under titlen "Den første turist i Europa" ved Ejvind Jensen. Artiklen blev bragt i Hvidovre Lokalhistorie nr. 3 2008.

I 1949 gik rejsen til Frankrig, og der er også bevaret en illustreret rejseberetning fra denne tur.

En senere rejse foregik med skib i Middelhavet. For at nå skibet, der lå i en havn i Middelhavet, skulle de rejse med tog gennem Europa.

Under vejs skulle Ingeborg på toilettet. Toget holdt ved en station, og uden at Ingeborg opdagede det blev hendes vogn koblet fra. Hun skyndte sig at leje en taxa, men turen i denne blev meget lang, inden hun nåede toget med resten af rejseselskabet.

Stemplerne i hendes pas fra 1951 vidner om køb af valuta, der åbenbart skulle stemples i passet. Landene, der blev besøgt omfatter også Finland og Schweiz.

Kørekort og bil

Interessen for natur og kultur omfattede naturligvis også Danmark. Det var derfor et stort ønske, der blev opfyldt, da hun i 1963 fik sit første kørekort. Hun købte kort tid efter en bil, som førte hende og hendes venner på mange ture rundt i Danmark. I 1980erne var udflugterne ofte sammen med hendes gode ven kontorchef Martin Olsen.

Afslutning

Ingeborg nåede at samle familie og venner på 90 års dagen. Selv om helbredet voldte hende problemer blev det en uforglemmelig dag for hende. I de sidste 5 måneder af sit liv boede hun på plejehjemmet Svendebjerghave i Hvidovre.

Ingeborg sagde ofte: Vi må snakke om de døde, så lever de iblandt os. Vi har med disse liner forsøgt at trække nogle sider frem fra vores mosters begivenhedsrige liv, som vi mindes i taknemlighed.

Hjertelig tak til de mange, som har hjulpet med oplysninger og inspireret til dette lille skrift.

Ingeborg som 81 årig. 1990

SKOLEGANG I 1960'ERNE

af skoleinspektør Benni Dregild

Jeg startede i 1. b på Dansborgskolen den 23. august 1960. Den lille afdeling af skolen var lige blevet færdig – let forsinket på grund af regeringens byggestop. Gungehusskolen er fra samme periode, der var gang i skolebyggeriet i 60'erne. Jeg husker ikke dagen tydeligt, men har dog erindringen om spænding og usikkerhed ved at skulle forlade den trygge lille verden hjemme hos mor.

Jeg havde lige som mange andre på det tidspunkt ikke gået i børnehave. Min mor gik hjemme, og der var masser af legekammerater i ejendommen i Beringgård. Jeg var således ikke institutionaliseret på samme måde, som børn i vore dage og skulle nu for første gang møde en anden verden.

Vi var den første årgang, der skulle starte på skolen, men elever fra Risbjergskolen og Strandmarksskolen var blevet overført til Dansborgskolen, så man havde klasser fra 1. til 4. I klassen var der 31 elever.

Året efter ændrede det sig, da man af de fire 1. klasser dannede fem 2. klasser i erkendelse af, at de var meget store. Det er en øvelse der i dag kun ses meget sjældent. Til gengæld lægges der ofte klasser sammen som resultat af det faldende børnetal. Høje klassekvotienter var ellers almindelige i 60'- erne. Jeg kan på skolebillederne se, at den faldt lidt gennem årerne, men ikke meget. I 6. klasse er der 27 elever på billedet, og mon ikke vi har været en enkelt eller to mere.

Jeg syntes, at det var en stor ny og lidt farlig verden, jeg blev kastet ind i. Der var rigtig mange klassekammerater, man skulle lære at kende. Det betød, at der var flere – nok mest piger – som blev meget perifere bekendtskaber. Selv om det kun var første etape af Dansborgskolen, der var færdigbygget, forekom skolegården mig alligevel meget stor.

En dag i 1. klasse kom jeg af en eller anden grund for sent, og jeg husker mødet med den store tomme skolegård som skræmmende – følelsen af at være forladt, at være helt alene i verden var overvældende og kun fordi en lærer havde set mig stå stortudende midt i gården, blev jeg gelejdet op til klasseværelsets trods alt trygge rammer.

I øvrigt kom jeg ikke yderligere for sent, blandt andet fordi vi skulle møde midt på dagen, da der både var formiddags- og eftermiddagshold, for at udnytte skolens kapacitet optimalt. Jeg var placeret på eftermiddagsholdet.

Lærerkollegiet 1961, Dansborgskolen. Skoleinspektør Georg Duelund ses siddende på 1. række. Til højre for ham ses Inger Olesen, Kirsten Ditlefsen, Gudrun Wörmer, Else Brøndsted. Øverst fra venstre ses Per Olsen, Jørgen Lauge Olsen, Kai Jacobsen, Sven Christensen og Salman Silberbrandt

Lærerne
På billedet af lærerkollegiet fra skolens første år – 10 personer inklusiv skoleinspektør Duelund - ser man lærerne iklædt jakkesæt, dog ikke alle med slips, og lærerinderne iført nydelige kjoler. Det var en blanding af nye og lidt mere erfarne lærere, men alle blev tiltalt med hr. og fru og efternavn og sådan var det i hele min skoletid.

Enkelte af lærerne benyttede sig stadig af godt gennemprøvede pædagogiske hjælpemidler såsom 'kokosnødder' (et slag oven i hovedet med den knyttede hånds knoer), men grundlæggende blev vi behandlet godt.

Da jeg lærte at læse
Jeg ved, hvornår jeg lærte at læse eller rettere sagt, hvornår det gik op for mig, at jeg havde lært at læse. Det var i en af dagene i juleferien i 1. klasse. I danskundervisnin

gen havde vi bogen 'Min ABC 1'. Vi havde naturligvis så nogenlunde fulgt mønsteret med på første skoledag at lære bogstavet i, på anden dag bogstavet s – nu kunne vi allerede læse to ord – nemlig is og si.

På tredjedagen lærte vi bogstavet o, og dæleme om vi ikke nu kunne læse fire ord! Og sådan fortsatte det indtil vi kunne læse begavede sætninger som 'se en ø i en sø', 'Erik så Ida sy', 'Ida så Erik i en sø'. Sætningerne var illustreret med enkle stregtegninger, som skulle farvelægges.

Jeg kan i min gamle skolebog se, at der måske var mere teknik end forståelse indbygget i processen. Jeg har i hvert tilfælde farvet øen blå og søen brun, så illustrationen forestiller en sø på en mark. Jeg oplevede ikke aktiviteterne med læsebogen, som at lære at læse. Det var en teknisk disciplin – godt nok interessant – som alene hørte skolen til.

Da jeg en morgen i juleferien lå i min seng og kiggede i et Anders And blad, gik det pludselig op for mig, at taleboblerne, som jo indtil da havde været overflødige hvide felter i tegneserierne, faktisk indeholdt ord, og at jeg kunne læse dem! De gav i øvrigt betydelig mere mening end 'Må Ida male Erik i en lo?'

Min første regnebog
'Min første Regnebog. De første 24 regnetimer til Hovedstaden Regnebog. 4. oplag.' blev brugt i vores første regneundervisning efter en nøje tilrettelagt og topstyret plan. På dette tidspunkt var undervisningen i den danske folkeskole lagt i forholdsvis stramme rammer.

I langt de fleste klasser benyttede man et lærebogssystem, som netop var tilrettelagt time for time og med gentagne og letgenkendelige elementer. Det betød næsten i praksis, at undervisningsministeren vidste hvor langt alle klasser i landet var nået i et givet fag på et givet tidspunkt, men det skabte måske samtidig en tryghed og en stabilitet, som man måske nogen gange i et vemodigt øjeblik kan savne.

Undervisningen
Jeg var heldig – skolearbejdet faldt mig ikke svært, så jeg blev glad for at gå i skole. Særligt historie var et spændende fag. Lærerne var ofte gode fortællere om end historierne måske var mere spændende end sande. Jørgen Clevins geografibog fangede også min særlige interesse og når læreren krydrede undervisning med visning af farve (!) lysbilleder eller en eksotisk 16 mm film fra Statens Filmcentral, var der om ikke begejstring så dog stor interesse fra eleverne. Faget

formning, som foregik i kælderen i en periode under Ib Brauns ledelse fangede derimod ikke min interesse, men vi hyggede os.

Sundheden
Kælderen var i øvrigt også det sted hvor vi hentede den daglige mælk, som også dengang ofte var lunken. Vi fik også en daglig vitaminpille udleveret på skolen – sundheden var i højsædet. En gang årligt kom vi til skolelægen og blev synsprøvet m.m. Alle drenge stod i omklædningsrummet kun i ført underbukser – en oplevelse som ikke alle var lige glade for. Hygiejnen var dengang nok knap så ihærdig som i dag. Når vi kom ind til skolelægen, var han meget omhyggelig i sin undersøgelse, og undersøgte dele af kroppen, som vi ellers syntes var meget private. Den oplevelse står dog slet ikke mål med den skræk der bredte sig, når klinikdamen fra skoletandlægen trådte ind i klassen i en ellers fredelig time. Man håbede så inderligt, at hun ikke læste ens navn op fra den liste hun medbragte. Gjorde hun det, ventede der én en grum skæbne.

Tandlægen udstrålede – for nu at sige det mildt – ikke megen venlighed over for eleverne. Han betragtede det tilsyneladende som en personlig fornærmelse, at vi havde huller i tænderne. Det forhindrede dog ikke at han angreb hullerne med en voldsomhed, der gjorde et uudsletteligt indtryk på os. Tandlægeboret var godt nok ikke pedaldrevet, men fungerede ikke med den blidhed, som nutidens bor gør. Lugten af overophedet metal kombineret med kvælningsanfald, når tandlægen puttede begge hæn

Lærerpersonalet 1964/65. Dansborgskolen

der ind i munden føjede sig til den grumme smerte, der udløstes, når han fik boret i bund.

Frikvarterne
Frikvartererne var for os, som for alle andre skoleelever, højdepunkterne på skoledagen. Vi 'hønsede' d.v.s. spillede med hønseringe – ikke de rigtige, men nogle plastikefterligninger, som havde udviklet sig, så ligheden med hønseringe efterhånden var forsvundet. Nu var de udformet som bogstaver, tal, dyrefigurer m.m. Vi spillede om dem og nogle var naturligvis mere attraktive end andre.

Vi spillede terra – et spil udført med fem eller seks små marmorterninger, hvor man med en hånd skulle kaste en eller flere terninger i luften og inden terningen skulle gribes igen, med den samme hånd samle et antal andre terninger udlagt i et mønster på jorden. Vi byttede filmbilleder – billeder af kendte skuespillere, som kunne købes i pakker af 10 styk for et sikkert urimeligt beløb i forhold til produktionsomkostningerne, men vi gik meget op i at have de rigtige billeder, det gav en vis prestige.

Jeg husker ikke, at vi spillede fodbold i skolegården i de første år, måske var der ikke rigtig plads, men vi løb om kap. Under halvtaget i den ene ende af skolegården var der en – hvad vi opfattede som en ideel løbebane. Den havde den ulempe, at man ligesom i et svømmebassin skulle foretage en forholdsvis brat vending når

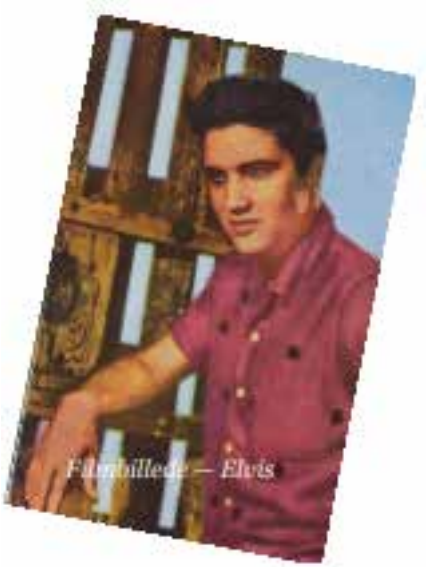

man nåede til enden af banen, for her afsluttedes halvtaget med en mur, men det forhindrede ikke, at mange frikvarterer blev brugt på at løbe frem og tilbage.

I de første skoleår stillede vi klassevis op på række i skolegården når det ringede til time. Gårdvagten gav derefter klasserne lov til at gå til klasselokalet når de stod ordentligt. Mens vi ventede kunne vi så stå og kigge på de elever, der 'var sat til vægs' fordi de havde været indblandet i slåskamp eller på anden vis gjort sig fortjent til gårdvagtens indgriben. De stod nu oppe ved væggen og ventede på at gårdvagten skulle uddele en passende straf for brøden. Det var oftest en irettesættelse, men kunne også være en sveder og i enkelte

tilfælde en mere korporlig afstraffelse.

Juleferie
Jeg husker sidste skoledag før juleferien som en dag med en helt speciel stemning. Der er tidspunkter i tilværelsen, hvor man synes at den ser særlig lys ud – det her var en af de dage. Foran lå en lang juleferie med store forventninger til forløbet af juleaften. De fælles juleafslutninger i gymnastiksalen var præget af højtidelighed og varme. Alle skolens elever og lærere samledes om det – som jeg husker det – kæmpestore juletræ.

Skoleinpektøren forekom netop denne dag mere rund og mild, når han ønskede god ferie og regnelærer Olsen spillede på violin og viste sider af sig selv, som vi ikke så til hverdag. Alle elever sang af karsken bælg. Afslutningen i klassen var også speciel. De levende lys, læreren der læste sidste afsnit af december måneds juleeventyr og gaverne. Alle elever fik en trælineal, en blyant og et viskelæder og vi var glade for det! Selvom turen hjem fra skole stort set altid var et godt tidspunkt på dagen, hvor vi i smågrupper talte om dagens begivenheder, var turen denne dag også helt særlig. Det var højt klart solskin, det havde sneet og også

Lærerpersonalet 1966/67. Dansborgskolen

dengang fik det humøret til at stige et par grader og gav anledning sneboldkampe hvor det især var interessant at give en af pigerne en vasker.

Sommerferieafslutningen var ikke på samme vis forventningsfuld, da sommerferien blandt andet betød, at man i perioder kunne komme til at kede sig, da kammeraterne var taget på ferie.

Spring fra 4. til 5. klasse
I midten af 4. klasse blev jeg flyttet en klasse op. Mine lærere havde vurderet, at jeg var for kvik og ikke udnyttede mine evner godt nok. Mine forældre lyttede til lærerne og ved juletid blev jeg flyttet op i den nye klasse. Jeg tror, at det var mere almindeligt, at man gjorde sig den slags overvejelser i skolen den gang. Om det fagligt var rigtigt at gøre det, kan jeg ikke vurdere, men ud fra en helhedsbetragtning var det ikke. Jeg blev for første gang ked af at gå i skole bl.a. fordi jeg fik nogle nye lærere, som behandlede eleverne anderledes end dem jeg havde haft indtil nu.
Specielt vores sløjdlærer var temperamentsfuld. Det var ikke den dengang meget omtalte 'sandpapirslærer', som efter sigen

5b, 1965. Dansborgskolen

de havde gnedet en elev på kinden med sandpapir, men en ældre fodboldtræner som vidste at lære eleverne praktiske færdigheder på gammeldags vis. I en af de første timer jeg havde i sløjd, tog han en af de øvrige elevers træprodukt og kylede det tværs gennem lokalet, hvor det med stor præcision ramte kassen med affaldstræ med et brag.

Kastet blev ledsaget med diverse forbandelser af elevens manglende evner og flid. Da jeg var helt ny i faget og ikke mestrede de discipliner, som de andre havde lært i de første seks måneder, frygtede jeg at blive genstand for samme behandling, men det skete faktisk ikke. Den pågældende lærer behandlede mig pænt, men frygten sad der. Han var i øvrigt ikke den eneste lærer, der kastede med tingene. Vores matematiklærer kunne også finde på at kaste med kladdehæfterne, men da han til daglig var en vennesæl mand, var der vist ikke nogen, der frygtede ham.

Deling efter 7. klasse
Dansborgskolen var den første skole i Hvidovre, der undlod at dele eleverne efter 5. klasse, som det ellers var almindeligt, så vi blev først delt i 7. klasse. De bedst bogligt egnede kom i realklasserne mens de øvrige fortsatte i 8. og 9. klasse. Den danske folkeskolens kendetegn og styrke er at skabe lige vilkår for alle uanset social baggrund. Det betød, at kammeratskaberne ikke så tit havde rod i hvad ens far eller mor gik og lavede til daglig. Delingen i 7. klasse betød derfor, at man i praksis mistede en del kammerater. Godt nok gik vi fortsat på den samme skole, men det daglige samvær i timerne bandt os ikke mere sammen.

Det var her, det for første gang for alvor gik op for mig, at der er en vis opdeling i det danske samfund. Delingen betød imidlertid også at man fik nye kammerater, og det var ikke så ringe endda. Der kom jo også nye piger i klassen og det var bestemt heller ikke dårligt. På trods af at jeg var et år yngre end de andre i klassen, vaktes min interesse for det modsatte køn med samme hast som de øvrige drenges. Imidlertid betød aldersforskellen nok, at jeg ikke på alle områder udviklede mig parallelt med de andre drenge.

Jeg husker specielt, at der i sommerferien mellem 1. og 2. real skete bemærkelsesværdige ændringer i både udseende og opførsel for flere af mine klassekammerater. Drenge, der indtil videre havde været almindeligt borgerligt klædt med ditto frisure, mødte nu op langhårede og med stribede bukser. Det var højeste mode, selvom de i betydelig grad kunne ligne pyjamasbukser. De opførte sig også anderledes, tog på Risbjerggård

til fester og talte om hash m.m. Her lyttede jeg med undren.

At jeg ikke var med i kredsen af elever, der på denne måde gik i spidsen, og voksenudviklede sig, var imidlertid ikke kun en ulempe. Til de fester vi begyndte at holde i klassen viste pigerne en vis moderlig omsorg for mig, og da jeg var et hoved mindre en stort set alle pigerne, var det mig en ganske særlig glæde at danse kinddans, når lyset blev dæmpet!

Udlandsrejser

I den sidste del af min skoletid var vi på to udlandsrejser. Den første foregik i 7.klasse. Her var hele årgangen efter lange forberedelser på en længere rejse til England. Der havde været adskillige forældrearrangementer med det formål at samle ind til turen, ligesom undervisningen i flere fag i lange perioder havde rettet sig mod rejsen. Vi var både i Wales, Cambridge og London og fik mange gode oplevelser med hjem. Ofte er det samværet med kammerater og lærere på sådan en tur, der gør størst indtryk og huskes bedst, men også udflugterne til seværdighederne tror jeg mange af os huskede.

På det tidspunkt var det fortsat ikke almindeligt med udlandsrejser og for mange af os var det derfor en stor oplevelse. At indkvarteringen nødvendigvis var lidt spartansk betød ikke så vældig meget andet end at det er den eneste periode af mit liv, hvor jeg har fået serveret dåsetomatsuppe hver dag . Enten om morgenen, til frokost eller aftensmad.

I 2. real var vi på en tilsvarende rejse til Tjekkoslovakiet. Her husker jeg ikke, at der var den samme intense forberedelse af rejsen, men det kan meget vel have været tilfældet. Det der gjorde mest indtryk på rejsen var måske nok, at lærerne nu begyndte at betragte os som voksne og at de gav meget vide rammer for vores udfoldelser.

Jeg tror bestemt ikke, at det var vores lærere, der var særlige, men sådan var tidsånden. Det betød blandt andet, at jeg blev fuld for første gang i mit liv. Det skete på det vandrehjem/herberge hvor vi var indkvarteret. Her kunne man købe en liter øl (eller var det en halv) for 90 øre. Lærere og elever tilbragte en af aftenerne i hyggeligt selskab – og det var rigtig hyggeligt, for vi havde et rigtig godt forhold til lærerne.

Hvis eleverne ville drikke øl, var det helt OK med lærerne – og det ville vi. Adskillige af os oplevede hvordan verden blev mere festlig, kammeraterne mere åndfulde og humøret højere i takt med indtagelsen af øllet. Det var en fantastisk oplevelse. Tænk at det var så dejligt at blive beruset! En del af aftenen gik på denne måde, men da jeg ikke havde øvet mig i disciplinen før, skete det uundgå-

elige også for mig. Pludselig blev jeg lidt svedig og svimmel og på et tidspunkt blev jeg klar over, at jeg vidst hellere måtte gå i seng. Det gik ikke så vældig godt. Jeg fik godt nok kravlet op på værelset og sat mig på min seng, men evnede ikke at tage tøjet af og inden for ganske kort tid erfarede jeg hvorfor alle ikke bare gik rundt og drak sig berusede hele tiden. Mens jeg stod og kastede op ud af vinduet, lindede min dansklærer på døren til værelset, kiggede på mig og sagde meget venligt, at det gik over på et tidspunkt. En meget lærerig aften.

Man kan i dag undre sig over de meget frie rammer vi på den vis fik, men et langt stykke af vejen var det vel bare tidsånden der lige så stille var krøbet ind i den danske folkeskole.

På rejse i udlandet

OM SKRIVEGRUPPEN

af Kirsten Grundtvig

I begyndelsen af 90'erne var der i en weekend en større udstilling i Rytterskolen om gamle håndværk. Det var så vidt jeg husker i august måned i strålende solskin.

Jeg faldt i snak med en af arrangørerne Knud Weile, der fortalte om den skrivegruppe, som Det Lokalhistoriske Selskab havde sat i gang i 1990. Han fortalte, at Bernhard Andersen, som jeg udmærket kendte havde skrevet en masse, og at man gerne så nye medlemmer. Jeg fik også at vide, at man mødtes om torsdagen. Den vinter havde jeg noget andet at gå til om torsdagen, så det varede et års tid, før jeg fik meldt mig til.

På det tidspunkt skrev vi alle på skrivemaskiner, og alle møder blev overværet af Poul Sverrild, der gav os mange nyttige tips om, hvordan man skulle skrive erindringer. Det var vigtigt at datere alting, og at man skulle markere, om tingene var selvoplevede eller noget man blot havde hørt.

Bernhard Andersen havde skrevet rigtig meget om sit liv, han havde gemt rationeringsmærker og andre ting fra besættelsen. Han havde lavet en mappe til hver af sine tre børn, han havde indtalt nogle bånd til et lokalhistorisk arkiv i Randers, hvor han kom fra, og da han også havde fortalt om sin kones død, trak han sig tilbage.

En af de andre deltagere var opvokset på Jægerspris børnehjem, og det fyldte ganske meget i hendes bevidsthed. Der er skrevet flere bøger om dette børnehjem, og der er megen forskel på børns opfattelse af deres opvækst.

Bech Nygaard, der var en kendt forfatter for 40-50 år siden skrev 'Guds blinde øje' der meget tydeligt forklarede, hvordan piger, der er opvokset udelukkende med voksne kvinder, i mange tilfælde kaster sig i armene på den første den bedste mand.

Der har været ganske mange medlemmer af skriveklubben gennem årene, nogen kom kun nogle få gange, så havde de ikke mere på hjerte.

Poul Sverrild nævnte engang, at de fleste kunne fortælle rigtig meget om deres barndom, men hvad der skete i livet senere, hørte vi ikke meget om.

Knud Weile kunne huske utrolig meget om sin barndom og dens omgivelser, han kunne huske gader og stræder og alle forretninger for ikke at tale om sin barndoms lege.

Vi har alle været meget forskellige og opvokset i vidt forskellige egne af landet og under forskellige vilkår. I 1995 fik vi alle til opgave at beskrive befrielsesaftenen i 1945.

De senere år har vi været en selvstyrende gruppe, vi mødes en torsdag i hver måned fra 13 – 15, og det er nogle af de bedste møder, jeg har været med til i hele mit liv.

Nu har vi alle computere, og er kommet vidt omkring i vort liv. Vi fem der er tilbage er over 75, og kan alle se tilbage på et langt liv, hvor der er sket så meget, som man slet ikke havde kunnet forestille sig.

Det har jo også medført, at vi undervejs er kommet i tanker om noget, som vore familier vil sætte pris på at læse senere hen.

Skrivegruppens næste møde finder sted 17. september, og vi ser frem til at sige velkommen til nye deltagere, der har lyst til at skrive og fortælle om deres liv enten her fra Hvidovre eller andre steder fra.

Rytterskolen — her mødes skrivegruppen. Akvarel af Lauritz Christiansen 1944

HISTORIENS HUS NYE HJEMMESIDE -

PÅ DEN GAMLE ADRESSE
WWW.HISTORIENSHUS.HVIDOVRE.DK
af webredaktør Jens Josefsen

I begyndelsen af oktober 2009 får Historiens Hus en ny langt mere indholdsrig hjemmeside. Siden vil give brugeren mulighed for at opleve langt over 400 siders historisk materiale, der er indsamlet af både Historiens Hus og Avedøreselskabet.

Hjemmesiden er resultat af et nyt samarbejde mellem Historiens Hus og Avedøreselskabet, hvis omfangsrige hjemmeside nu fusioneres med Historiens Hus.

Hjemmesiden vil være bygget op som et leksikon, så det bliver nemt at surfe i rundt på siden og finde den information om Hvidovre og Avedøre, som brugeren behøver. Der vil være mange spændende artikler at finde og en gennemgang af flere områder, som vores hjemmeside ikke tidligere har berørt.

Siden vil for eksempel indeholde en grundig gennemgang af Avedørestuen, som Nationalmuseet ikke længere udstiller. Den vil også se på de gårde og gartnerier som har ligget i Avedøre op gennem historien, og gennemgå lidt af den politiske udvikling i kommunen.

Vi er yderligere gået i gang med, at skabe et nyt billedarkiv på hjemmesiden, og hjemmesiden vil naturligvis i fremtiden blive udbygget af museet, så det altid vil være spændende at vende tilbage og læse de seneste historier om vores nærsamfund.

Vi er naturligvis også meget interesserede i, at flest mulig bidrager med historisk materiale, der kan blive offentliggjort på hjemmesiden.

Materialet kan f.eks. bestå af: Scrapbøger eller slægtsforskning.

Gamle billeder fra Hvidovre og Avedøre, og hvis I ikke ønsker at give os dem, kan I blot låne Historiens Hus billederne en kortere periode, så scanner vi dem ind og returnerer dem med tak.

Gode nye billeder, gerne digitale, tager vi også gerne imod.

Vi modtager gerne materiale med post, via mail eller afleveret personligt. Se adresserne på vores hjemmeside: www.historienshus.hvidovre.dk/

Vi ser frem til, at præsentere den ny hjemmeside for jer snart og håber, der vil blive mange flittige brugere, som vil få stor glæde af den. Kritik eller gode ideer til forbedring modtages gerne.

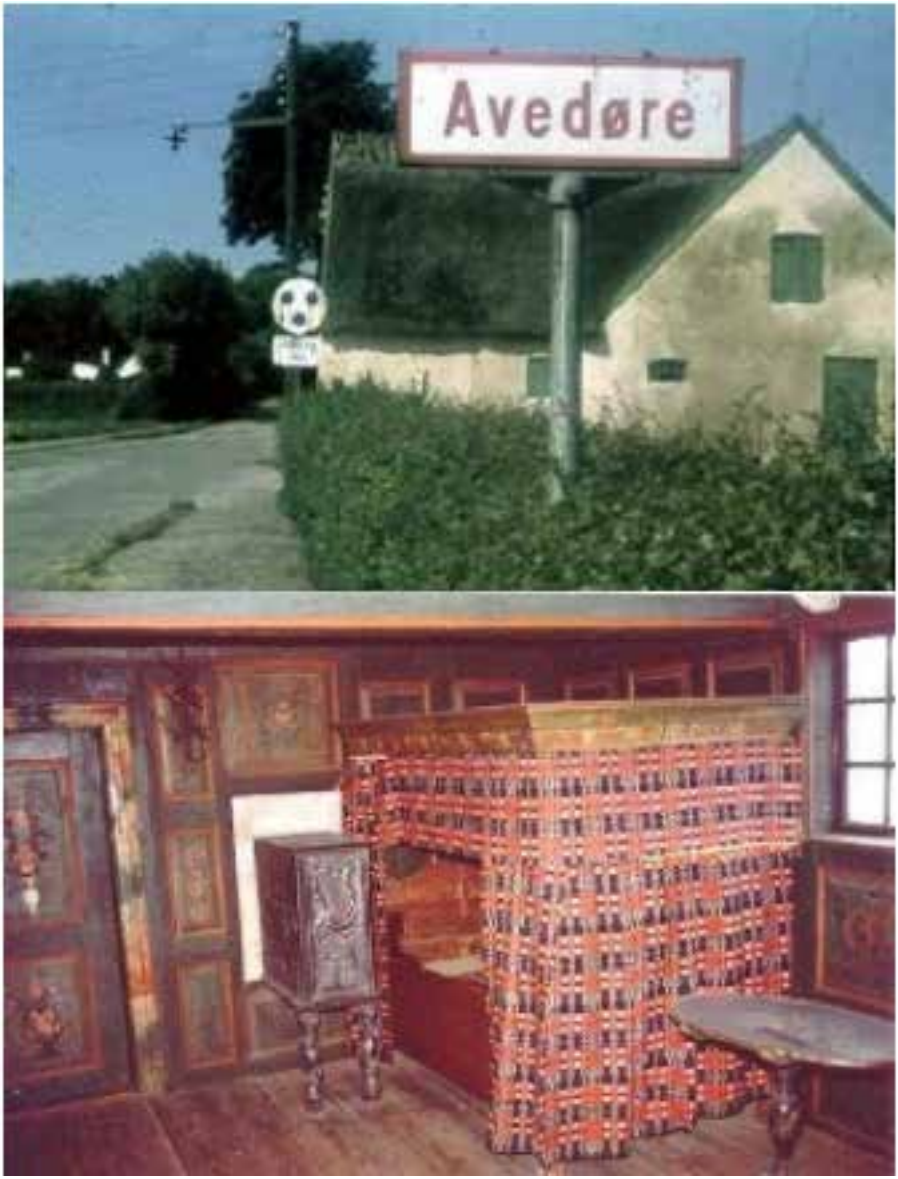

Fotos fra den nye hjemmeside: Indkørslen til Avedøre landsby (øverst) og den nu nedpakkede Avedørestue (nederst)

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2009/2010

Mandag den 21. september kl. 19.00 vil specialist i Slangerupbanen Georg Hansen fortsætte sin fortælling om Slangerup-Hareskovbanen i gamle dage.

Kom og hør de spændende og ofte sjove beretninger fra den lille jernbane, der i mange år prægede mange Københavneres hverdag og ikke mindst søn- og helligdage. Gennem talrige billeder genopleves lidt af den gamle stemning og hør fortællingen om, hvordan en arbejdsplads kunne se ud fra før vi fik bil.

Georg Hansen vil være kendt af adskillige gennem hans tidligere formandskab for Hvidovre Cykel Club.

Mandag den 26. oktober kl. 19.00 fortæller leder af Historiens Hus Poul Sverrild om sidste nyt fra det lokalhistoriske område.

Mandag den 23. november kl. 19.00 fortæller Annegrete Kraul og Kristine Søndergaard Madsen om "Parcelhusets pionerer".

Med afsæt i deres bog med samme titel vil de tage parcelhuskvarterernes oprindelse og udvikling under behandling. Det hænger godt sammen med den fokusering, vi lokalt i Hvidovre har haft på byens udvikling.

Dette foredrag følges op af Sven Mortensen, mangeårigt medlem og bestyrelsesmedlem i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, der på udvalgte dage i Rytterskolen vil vise og fortælle om sit eget byggeri i 1960´erene i parcelhuskvarteret på Hvidovre Strandvej.

Mandag den 18. januar kl.19.00 skal vi høre Jens Jensen fortælle den spændende beretning om "Havhesten, set med hovmesterens øjne". Fortællingen følges op med en 20 minutters DVD optaget under den spændende tur over Nordsøen.

Mandag den 22. februar kl. 19.00 fortæller Tom Wismann historien om Københavns Nyere Befæstning specielt om Søbefæstningen. Dette arrangementet følges op af en medlemsudflugt til Trekroner i Københavns Havn i maj eller juni måned.

Generalforsamling den 8. marts kl. 19.00
Generalforsamlingen kræver ikke tilmelding.

BESTYRELSEN FOR HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB 2009

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785 e
-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968 e
-mail: beriis@hotmail.com

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885 e
-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659 e
-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606 e
-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg Bødkerporten 7 tlf.3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36786404 e
-mail:birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen.

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Ole Asbjørn Petersen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Ole Asbjørn Petersen, Poul Sverrild, Birgitte Slenes

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

Historiens Hus deltager i øvrigt i bestyrelsesmøder og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

Rytterskolen med kirkegårdsmuren. Rytterskolen var oprindelig skole for
børnene i Hvidovre 1722-1910. I dag mødested for skrivegruppen, slægtsforskere
og foreninger. Der er ofte udstilling af malerier, akvareller og tegninger i den gamle skolestue.
Akvarel af Lauritz Christiansen 1944

ISSN 0902-3046

Alarmpladsen 3
Arealafdelingen
2650 Hvidovre

Hv dovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Historiens Hus Hvidovre

27. årgang—Nr. 4– 2009

Indhold

Nyt fra Formanden ..... s. 3
Skolestart 1970-2009 ..... s. 4
Af Grethe Hyldkrog
Haven S.10
Af Henny Paaske
Skolegang i 1970 'erne s.13
Af Lis Thorarinsson
Forstadsmuseet Historiens Huse- nu også i Brøndby s.19
Af Lisbeth Hollensen
Medlemsarrangementer ..... s. 22
Julemarked 2009 ..... s. 24

Udgiver:
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen
Tlf. 36473444
Historiens Hus *Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre*
e-mail.: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
&
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
E-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historienshus.hvidovre.dk

Redaktion: Poul Sverrild ansv. og Birgitte Slenes

Trykt i 500 eksemplarer

Tryk: trykkeriet PIF
Forsidefoto: Juletræet i Historiens Hus, julehest, 2a, Dansborgskolen 1970 (s-4)

NYT FRA FORMANDEN

Efterårets arrangementer har været vel besøgte og i skrivende stund afventes arrangementet den 23. november om "Parcelhusets pionerer". Dette foredrag følges op af Svend Mortensen, mangeårigt tidligere medlem af selskabets bestyrelse, der i Rytterskolen torsdag den 10. december kl. 19-21 og mandag den 14. december kl. 13- 15, vil vise en dias præsentation og fortælle om sit eget byggeri i 196oerne i parcelhuskvarteret på Hvidovre Strandvej.

Der afholdes JULEMARKED den 6. december i Avedøre Lejren, hvor vores Kulturister vil medvirke bl.a. ved salg af publikationer og fortælle interesserede om Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Vores medlemsblad, der udgives i samarbejde med forstadsmuseet Historiens Huse Hvidovre og Brøndby lokalarkiv, er de sidste gange blevet uddelt ved hjælp af nogle af selskabets aktive og hjælpsomme medlemmer. I en tid, hvor portoen er steget kraftigt, er det en stor økonomisk hjælp, og det sparede beløb til porto kan anvendes til gavn for selskabets medlemmer. Derfor en STOR TAK til alle, der medvirker ved udbringningen af bladet.

Vores hjemmeside har ikke været at finde i den seneste tid, idet TDC pludselig ændrede betingelserne og lukkede ned. Vi arbejder på en snarlig løsning, men kan henvise til den nye hjemmeside fra Historiens Huse, hvor man nu kan se over 400 siders historisk materiale indsamlet af både Historiens Huse og Avedøreselskabet.

Arbejdet med en mulig optagelse af Avedøreselskabets medlemmer i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab skrider planmæssigt frem. På Avedøreselskabets ordinære generalforsamling den 27. oktober var der opbakning omkring de to bestyrelsers forslag til samarbejde/fusion. På en ekstraordinær generalforsamling i Avedøreselskabet den 26. januar træffes endelig beslutning.

Med ønsket om en glædelig jul og et godt nytår skal jeg sluttelig gøre opmærksom på arrangementet den 18. januar 2010, hvor Jens Jensen vil fortælle den spændende beretning om "Havhesten" set med hovmesterens øjne.

SKOLESTART 1970- 2009

af Grethe Hyldkrog

Grethe Hyldkrog er pædagogisk vejleder på Pædagogisk Center. Hun fortæller i denne artikel om folkeskolens udvikling fra 1970 og frem til 2010. Red.

Jeg startede i 1978 på Dansborgskolen som børnehaveklasseleder med en klasse, senere i skoleåret 85/86 kom jeg over på Sønderkærskolen og fik to klasser. Fra 2007 - 09 har jeg været ansat i en kombinationsstilling som pædagogisk vejleder på Pædagogisk Center med legetek, indskoling og musik som mine primære områder kombineret med timer i indskolingen på Sønderkærskolen. Dette skoleår med fuldtid på Pædagogisk Center.

Demokrati/medbestemmelse

I de følgende årtier fra 1970 til nu har folkeskolen gennemgået en rivende udvikling. I 1975 blev folkeskolens formålsparagraf ændret til, at skolen i samarbejde med forældrene skulle give eleverne mulighed for at tilegne sig kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, som ville med4 virke til den enkelte elevs alsidige udvikling. Folkeskolen skulle endvidere forberede eleverne til medleven og medbestemmelse i et demokratisk samfund og til medansvar for løsningen af fælles opgaver. Den enkelte elev var i centrum, og det var vigtigt at styrke elevens selvtillid og egne muligheder. Læringsbegrebet blev sat under lup, og loven lagde også op til, at man fik et bredere syn på begrebet læring.

På mange af kommunens skoler havde man nu udover den almindelige undervisning indført featureuger, hvor lille som stor arbejdede sammen om et fælles tema. Ofte var det temaer der lagde op til kreativitet, musik og motorisk udfoldelse. Lejerskoler til kommunes kolonier blev flittigt besøgt, og ofte kunne man komme flere klasser af sted.

Jeg husker, vi i nogle år var af sted med børnehaveklassen og de kommende 1. kl.' s lærere. Det var en god måde at lære eleverne at kende, og læreren kunne starte sin forberedelse ud fra et bedre grundlag. Hvidovre havde også en god indskolingsordning, hvor børnehaveklassen startede nogle uger senere end den øvrige skole. På den måde var det muligt for børnehaveklasselederen at følge sin klasse nogle timer i 1. klasse og gøre overgangen lettere.

Klassefoto 1975. 6 c, Dansborgskolen

Leg en del aflæring

I 80' erne blev der sat fokus på læringsbegrebet, og "leg" blev en del af dette begreb, dvs. der blev lukket op for at man lokalt kunne indføre "Samordnet skolestart" for børn i børnehaveklasse, 1., og 2. klassetrin. Denne mulighed skulle medvirke til at børnehaveklasseledere og lærere kunne virke i hinandens klasser. Der stod endvidere i cirkulæret, at virksomheden i børnehaveklassen for fremtiden skulle betegnes som undervisning, samt at leg og andre udviklende aktiviteter skulle indgå som en del af undervisningen på 1. og 2. klassetrin.

Hvidovre indførte ikke denne ordning, men der skete alligevel en ændring på mange af skolerne, hvor det pludselig blev mere legalt at bruge en legende tilgang i undervisningen og mange 1. kl.' s lærere blev også nysgerrige på de metoder, man brugte i børnehaveklassen til at indlære f.eks. den sproglige dimension.

Der blev indført et nyt begreb "Sproglig opmærksomhed" som især for børnehaveklassen betød, at de nu målrettet måtte arbejde med bogstaver og tal.

Projekt leg - Læring

I 1993 blev timetallet for bh.kl. - 2. kl til 20 timer, og strukturen i folkeskolen så således ud: 1-årig børnehaveklasse, 9-årig grundskole og en 10. klasse. Det var samtidig også en tid, hvor der skete en endnu tydeligere tilnærmelse mellem indskoling og fritidshjem.

I slutningen af 9oerne nedsatte man i Hvidovre et udvalg på hver skole, som skulle arbejde med en ny indskolingsordning. Det var meningen at fritidshjemmene skulle knyttes tættere til skolen, og at pædagogerne skulle have timer i det, man nu kaldte "indskolingen". Der blev tænkt og tegnet for udover en anden tilgang til undervisningen, skulle man også se på lokalerne og møblerne, så de levede op til den nye undervisningsform.

Den pædagogiske model man lænede sig op af, var Howard Garner' s 7 kompetencer, hvor man pointerede, at det var vigtigt at udvikle og stimulere alle barnets sider. Der skulle fokuseres på det hele menneske, og lærere og pædagoger skulle således samarbejde om i fællesskab at udvikle alle barnets sider. Der skulle udarbejdes en årsplan som inddrog alle kompetencerne og målene skulle bestemmes ud fra CFK. Undervisningen i indskolingen skulle ikke være fagdelt og der skulle arbejdes med tværfaglige emner og problemstil6 linger som udgangspunkt.

Undervisningstiden skulle udvides til 30 timer om ugen med 6 lektioner om dagen. Alle elever fra børnehaveklasse til og med 3. klasse skulle have en daglig skolegang fra kl. 8 - kl.14. Hele ordningen skulle vedtages på budgettet for 1999 og ordningen skulle træde i kraft august 1999.

Dette udspil medførte mange protester, især omkring børnenes længere skolegang. Jeg husker hvor tilfredse børn og forældre var med de 4 timers skolegang om dagen. Ofte spurgte børnene, om de ikke måtte blive en time længere. Med et vendte stemningen og en forening, der kaldte sig de "Vrede forældre" opstod bl.a. her i Hvidovre, og de vendte sig kraftigt mod den lange skoledag. De mente bl.a., det ville være synd for børnene, at de skulle sidde stille så mange timer.

Der blev skabt en heftig debat og mange møder blev holdt på skolerne sammen med fritidshjemmene for at lave en Hvidovre - model. Det blev efterfølgende, at eleverne skulle gå i skole fra kl. 8 - kl.13, og pædagogerne skulle lægge 7 timer om ugen i skolen. Det blev dog muligt, at lave sin egen struktur på skolerne, så den kunne tilpasses den enkelte skoles kultur. De 7 timer på skolen blev mange steder anvendt på forskellig vis bl.a. kun-

ne man lægge dem sammen, så pædagogerne kunne være med i hele uger, f.eks. når man arbejdede med et tema. Det blev meget forskelligt fra skole til skole, hvor hver skole fik deres helt egen indskolingsmodel.

Digital undervisning

I 2003 kom så de nye Fælles Mål hvor bl.a. det blev et krav, at der skulle arbejdes med undervisningsdifferentiering i alle fag. Det betød at læreren skulle tage hensyn til det enkelte barn, uanset hvad der blev undervist i. Eleven skulle gennem dialog med læreren og kammerater komme til kundskab om sig selv dvs. hvad hun kan, gerne ville kunne, og hvordan hun kunne få det lært.

I dette årti blev Computeren også et endnu mere brugt redskab i undervisningen. I Hvidovre havde man været med i denne udvikling allerede fra starten. I 8oerne havde man indrettet data lokaler på skolerne, og nu blev der indkøbt bærbare computere, der blev opstillet på rulleborde, som kunne køres rundt til de forskellige klasselokaler, så hver elev kunne arbejde der. Foruden disse havde man i mange klasselokaler stationære computere, så man altid kunne hente informationer ned fra nettet.

Fra børnehaveklasse og opefter havde man IT på skemaet og lærerplaner om IT blev udarbejdet på de forskellige skoler, (hvad man skulle lære, og hvordan man skulle nå det.)

Vision og mål

Flere Pisa - undersøgelser kom til og de viste at ca.18% af en 9. kl. årgang havde problemer med læsning og skrivning. I Hvidovre blev der intensivt sat fokus på disse læse- og skrivefærdigheder. Det var vigtigt at man satte målrettet ind allerede fra barnets fødsel og ikke ventede til barnet skulle i skole. Derfor skulle alle institutioner både vuggestuer, børnehaver skole lave lærerplaner, hvor den sproglige del kom i fokus.

I 2003 blev der også lagt op til, at der nu skulle sættes målrettet ind over for læse - og skrivefærdighederne. Undervisningsministeriet havde endvidere pålagt kommunerne at beskrive, hvordan de ville arbejde med dette område, og i Hvidovre blev der udarbejdet et materiale ”Vision og mål 2004 - 2007”, med et bindende slut - trinmål for alle skolens fag. Materialet var udarbejdet således, at man vidste, hvordan man skulle lede frem til efter 2. klasse, efter 6. klasse og efter 9. klasse.

Der blev også sat gang i at videreuddanne lærerne, man skulle have 2 læsevejledere på hver skole. Desuden skulle eleverne testes, om de opnåede de ønskede færdigheder. 7

Lærerne skulle lave årsplaner, elevplaner og evalueringer, så både forældre og elever kunne følge med i elevens kundskab og færdigheder.

Afdelingsopdelt/trinopdelt skole

I 2006 kom en ny folkeskolelov hvor der bl.a. stod, at eleverne skulle have færdigheder der forberedte dem til videre uddannelse, og de skulle ikke bare have medbestemmelse men de skulle også forberedes til at deltage, have medansvar, rettigheder, pligter i et samfund med frihed og folkestyre.

I Hvidovre blev skolerne lavet om til enten en afdelingsopdelt skole, hvor man havde en indskoling, mellemtrin og udskoling, og lærerne skulle så vidt det var muligt kun arbejde i en afdeling, og på den måde blive mere professionelle til lige netop disse klassetrin. Andre skoler i kommunen ønskede at arbejde trinvis, det man kaldte en trinopdelt skole dvs. at der var en fast gruppe lærere til et bestemt klassetrin.

Vision og mål er nu blevet udvidet til at gælde frem til 2010, og det betyder at man også kigger på den mere organisatoriske side. Skolen skal være mere fleksibel med anvendelse af klasse-hold og gruppedannelse. På nogle skoler arbejder man også med udsat klassedannelse helt op til 3. klasse. På den mås de er det nemmere at arbejde med f.eks. både det faglige og sociale via de gruppeopdelinger, man kan skifte imellem. På nogle af kommunes skoler har man også indført selvstyrende teams som så selv skulle foretage rammeplanlægningen og vikardækningen indenfor teamet.

Skolen skal være rummelig

Skolen skulle være rummelig, i dag kalder vi det inklusion, og det betyder, at der skal være plads til forskellighed både blandt voksne og børn. På trods af disse mange tiltag og forandringer i undervisningen er budgettet til specialundervisningen steget kraftigt, og man har som lærer mange disciplinære problemer at slås med, da klassen nu mange gange skal rumme nogle af de børn, der førhen blev sendt ud i specialklasser.

Her i kommunen har man bl.a. indført LP - modellen, som er en analyse - model. PPR i Hvidovre har sat den i gang, og det er meningen at daginstitutionerne og hele skolevæsnet skal have indført modellen. Den går bl.a. ud på, at der sættes fokus på klasseklimaet, klasseteamet og parallelklasseteamet som skal arbejde tæt sammen, og samtidig åbner den op for, at den enkelte lærer ikke længere skal stå alene med problemerne. Man bliver skarpere på, hvorfor et barn er fastlagt i et bestemt møn

ster og dette mønster skal brydes dvs. LP - modellen virker inkluderende. En anden model der også prøves af i kommunen er en arbejdsform, der hedder Aktionslæring. Den går kort ud på at et lærerteam med støtte fra en konsulent sætter fokus på et nøje afgrænset element i undervisningen.

Den didaktiske side af undervisningen er der også blevet fokuseret på. Hvordan får vi de sidste 18% med, der har det svært fagligt allerede fra skolestarten, så når de forlader skolen har de kundskab og færdigheder med, der gør dem rustet til de krav samfundet stiller.

Fra skoleparat til børneparat skole

I de senere år er der udviklet forskellige redskaber til, hvordan man kan arbejde noget mere med de krav der er til at undervisningsdifferentiere. I Hvidovre er der en del skoler, der arbejder med "Cooperative Learning" (CL) og Læringsstile. Begge undervisningsformer lægger op til: Hvor, hvornår og hvordan lærer vi bedst, når det er svært. CL - modellen går lidt mere ind i samarbejdsprocesserne, hvorimod læringsstile kigger mere på det enkelte barns læringsprofil.

Fra 2009 er børnehaveklassen blevet obligatorisk, og ved starten af skoleåret skal alle børn have en obligatorisk sprogvurdering.

I de nye Fælles Mål 2009 som netop er udkommet, er der lagt stor vægt på sprog og udtryksformer i indskolingen. Der har længe været arbejdet med begreber som legelæsning/legeskrivning i børnehaveklassen og i starten af 1. klasse. Forskningen har vist, at det har stor betydning, hvornår man sætter ind med skriftsprogstimulering. Skriftsproget er en betydningsfuld del af hverdagen også for barnet, der skal starte i skole, blot det bliver gjort med udgangspunkt i barnets interesser og almindelige aktiviteter og sat ind i en legende ramme. Den digitale verden bliver en ny

støtte til læreren. Fra næste skoleår skal alle skoler indkøbe IWB (Interaktive White Board) til klasseværelserne, (digital tavle), og det betyder at IT nu i langt højere grad kan integreres i den almindelige undervisning. Nye begreber og ord kommer til; et af de sidste nye er at skoleudvalget nu arbejder med sigtepunkter for skolerne. Et sigtepunkt kan f.eks. være: "Skolerne er et godt fundament for børnenes fremtidige liv", dette kan man vist ikke være uenige i, men hvad det betyder konkret, det vil tiden vise. Det kan være, vi ved det til næste gang, der bliver skrevet skolehisto

HAVEN

af Henny Paaske

Artiklen er den første af en række artikler om havebrug gennem tiderne. Red.

At have en have har altid været naturligt for mig. Som barn (fra 1928) så jeg kun haven som en legeplads, men var dog klar over, at man skulle holde sig fra urte- og blomsterbedene. Blomsterne var der ikke levnet så megen plads til, for det var vigtigt at haven kunne levere kartofler og grøntsager til vinterforråd. Og ikke mindst frugt og bær. Vores have i Risbjerggårdsalle var delt i 2 halvdele af en lang havegang. Hver dag blev askeskuffen fra kakkelovnen tømt ud på denne havegang, så den var god og fast at gå på.

Syd for huset var der en grusbelagt plads, hvor brønden var. En gammeldags pumpe blev brugt til at vande have med, men vi havde også en pumpe inde i køkkenet, hvor vi med håndkraft kunne pumpe vand ind, indtil vi fik vandværksvand fra 1936.

I nabo-skellet var der et cykelskur, og nogle hyldebuske anbragt i en cirkel dannede et lysthus. Det var nu sjældent, at familien sad her i skyggen. Her på gruspladsen var også tørresnorene til vasketøjet.

I venstre del af haven var en græsplæne med mange frugttræer. Den var i flere år hegnet ind, og her gik vores gæs, og dermed var der ikke andre, der kunne færdes på plænen. Men den blev gødet godt af gæssene. Under krigen var noget af græsplænen også brugt til kartofler.

Den anden halvdel blev brugt til jordbær, kartofler, gulerødder, porrer, grønkål os.v. Nede ved hækken var en lang række af solbær og ribs og et par stikkelsbærbuske .. Hvert efterår blev urtebedene gravet grundigt igennem, og i hver rende blev der begravet løv, der på den måde gav kompost. Gulerødder og kartofler blev opbevaret i et stort trækar med sand

Min mor brugte mange timer på at fremstille syltetøj og gele og henkoge pærer til vinterforråd.

Min far var medlem af Hvidovre Frugtavlerforening, og en gartner herfra lærte min far at beskære frugttræer - og at sprøjte for utøj. Jeg bryder mig ikke om at tænke på al den gift der er sprøjtet over parcellen. Træerne var drivvåde af blå-grøn Bladan, Melation eller andet giftigt stads, men der var så heller ingen orm eller skurv i vores frugt.

Der blev hvert efterår under krigen holdt udstilling af havens produkter på Frihedskroen eller Risbjerggård. Det var imponerende at

se disse forskellige stande. Man viste de største porrer, polerede røde æbler, henkogte ærter, æg preserveret i vandglas, syltetøj og gele i flotte glas. Fine kraver lavet af kaninskind af egen avl. Min far udstillede også en kasse cigarer af egen avl. En lokal cigarmager havde omdannet vores tobaksplanter til rygelige cigarer.

Når vi fik besøg fra København, var det naturligt at de fik en pose frugt eller kartofler med hjem.

Da jeg selv fik have i 1950, var det vigtigt, at der var plads til at børnene kunne tumle sig. Vi havde ikke rigtig held med vores forsøg med porrer og kål. Vores jordbær var altid modne, når vi drog af på ferie i første uge af skoleferien, så der var andre der fik glæde af at EF at plukke dem. Det blev derfor også opgivet. Størst glæde har vi haft af æbler, solbær og ribs, der har givet vitaminer til os i vinterperioden.

Nu er haven anlagt med en stor plæne til boldspil og mange blomsterbede rundt langs hækkene. Og stedsegrønne træer giver god læ og sparer os for lugning deromkring. Et barnebarn, der netop er flyttet hjemmefra, sagde, at han naturligvis savner sin mors service, men i sær savner han deres have. Og jeg gav ham ret, jeg vil også nødig undvære min have - dette daglig lige at kunne gå ud og få frisk luft, uden først at skulle klæde om og gå på gaden. Haven giver megen sund motion og mange glæder.

Haven-2009

Haven giver megen sund motion og mange glæder
- og en gang imellem lidt ondt i ryggen.
Øverste foto er fra 1939 og nederste fra1937

SKOLEGANG I 1970 'ERNE STRANDMARKSSKOLEN 1968-1978

af Lis Thorarinsson

Jeg startede i 1st klasse i august 1968 en måned før jeg fyldte 7 år. Dengang var der ikke noget der hed børnehaveklasser. Der var godt nok børnehaver, men det var stadig mest almindeligt at ens mor enten helt gik hjemme eller havde deltids arbejde, så hun var hjemme om eftermiddagen, når vi børn kom fra skole. Min første klasselærer hed frøken

Lilli Berlin. Vi sagde ikke hendes navn, vi kaldte hende "frøken".

Jeg gik på Strandmarksskolen, som ikke fungere som skole mere, men vist hedder Strandmarkens Fritidscenter i dag. På Strandmarksskolen var der den "lille gård" og den "store gård". Det Betød at de mindste klasser holdt til i den gamle ende af skolen og dermed blev den del af gården kaldt den lille gård, og de største klasser holdt til i den nye del af skolen og her var den store gård.

Når det ringede ind til timen, stillede vi os op på række to og to, holdt hinanden i hånden og ventede på at vores lærer hentede os og vi gik sammen op til klassen .

Efter de første par år, blev dette ændret, så vi bare rendte op i klasselokalet, når det ringede.

Da jeg startede i skole kendte jeg ikke en eneste af mine klassekammerater i forvejen. Der var godt nok to af mine venner hjemme fra vejen som også skulle starte i første klasse, men de skulle starte på den helt nye Langhøjskolen. Mine forældre havde bedt om at jeg kom på Strandmarksskolen, da min storesøster gik her, og vi så kunne følges i skole, og hun kunne passe lidt på mig i starten.

Min regnelærer var Hr. Krag. Dengang havde man regning - der var ikke noget der hed matematik - det kom først senere.

Det var altid en stor oplevelse, når vi startede i et nyt klassetrin og fik bøger. Nogle gange startede vi med at viske dem rene. De elever som havde haft dem tidligere havde måske skrevet noter i bøgerne, men heldigvis kun med blyant. Når vi så fik bøgerne med hjem, skulle de jo have bogbind på. Det var SÅ skønt at tage med sin mor eller far op i boghandleren i Frihedens Butikcenter og vælge bogbind. Og så hjem og binde bøgerne ind sammen med storesøster, mor og far. Det var skægt - lidt ligesom at pakke gaver ind.

Og så de fine labels, hvor jeg skulle skrive mit navn, min klasse og hvilket fag bogen tilhørte. Det var sådan lidt højtideligt og så vidste man at man skulle have bogen og passe på den et helt skole år.

En vinterdag i første klasse, hvor der var masser af sne, kom vores "frøken" ikke da det ringede, og da jeg tilfældigvis opdagede en revne i betrækket på hendes stol, kunne jeg ikke stå for fristelsen - jeg rendte ned og tog en ordentlig håndfuld sne og proppede det ind i stolens polstring. Så kom Frøken og efter hun havde siddet et stykke tid på stolen, smeltede sneen og hun blev helt våd bagi. Ideen var jo sjov, men nøj, hvor var jeg bange og fortrød, og da hun opdagede det, måtte jeg indrømme, at det var mig som havde gjort det. Så allerede i første klasse fik jeg min første "sveder" eller eftersidning, som det hed. Så skulle jeg blive en time længere en dag, og bare sidde og glo og jeg følte virkelig at det var en hård straf.

Jeg var nu rigtig glad for at gå i skole. Vi fik jo lektier for hver dag, og vi fik sådan et fint lille hæfte, som vi kunne skrive i, hvad vi havde for af lektier. Noget af det, som jeg ikke var s

å glad for på skolen var toiletterne. Jeg fik hurtigt lært at holde mig en hel skoledag. Toiletterne lå nede i en kælder, og der var både uhygge14 ligt og uhumsk. Senere da vi blev teenagere stod vi dernede og røg i smug.

Da jeg havde en storesøster som var to år ældre, havde jeg gavn af at hun lærte mig en del ting både med at læse i de helt små klasser og senere i engelsk og tysk, kunne jeg en del ord fra starten. Gud ved om det har været med til at jeg altid har været så glad for sprog? I tysk havde vi først fru Voss og senere havde vi Bodil Hemmersam. Bodil var en ung lærer, og vi var meget hårde ved hende i starten. Jeg tror at vi havde sådan en 6. sans for hvornår en lærer var lidt usikker, og kunne vi fornemme det, så skulle der prøves grænser. Stakkels Bodil. Vi blev dog rigtig glade for hende, og holdt klassefester med hende også efter vi var gået ud af skolen.

I de mindre klasser havde vi en elskelig ældre mand til sang. Skov Andersen hed han. Han var så dygtig til at spille klaver, og han var rigtig god til at få os til at forstå historien i en sang. F.eks. fortalte han os historien om Jens Vejmand, inden vi lærte sangen og alle os piger stor-tudede hver gang vi sang den sang. Jeg kan stadig de fleste vers udenad. Den har virkelig gjort indtryk.

Senere fik vi Vesten-Petersen til både sang og formning. Nogen gange, når vi så film oppe i sanglo

kalet, så var nogen af os så modige, at vi krøb ind i skunk rummene og sad derinde i mørket og legede "Sandhed eller Konsekvens". Det var noget med at man enten skulle røbe en meget hemmelige og personlig hemmelighed eller også skulle man gøre noget, som regel kysse en af drengene. Uh, det var virkelig spændende.

Sangsalen lå lige op ad håndgernings lokalet. Jeg kan huske en episode, en dag, hvor jeg kedede mig, og jeg kunne høre at der var nogen inde på den anden side af den dobbeltdør der var mellem sangsalen og håndgernings lokalet. Jeg sneg mig hen til døren og fik åbnet dør nummer to, som gik ind til det næste lokale, lidt på klem, jeg kunne se ind. Deres lærer - Ulla Jakobsen - stod med ryggen til mig, og hele klassen sad og kigge op på hende - og dermed også på mig.

Jeg lavede ansigter og da hun vendte sig om for at se hvad de grinte af, lukkede jeg døren, men allerede anden gang greb hun mig på fersk gerning, og hun var så rasende, at jeg fik en ordentlig lussing - øj, den sved, men jeg ville jo ikke græde foran hele den anden klasse, så jeg bed det i mig, og gik flov ind i min egen klasse. Jeg overvejede stærkt at gå op til inspektøren og klage, for jeg var godt klar over at lærerne ikke måtte slå eleverne, men jeg var på den anden side også klar over, at det var mig som havde været fræk, så jeg undlod.

Dengang fik vi også mælk på sko

Lærerpersonale, Strandmarksskolen.

1972/1973

len. Når det var spise frikvarter var der to elever der skulle ned i mælkekælderen og hente mælk til os. Dernede var CIGARTYG-GEREN - det var så uhyggeligt at skulle derned - cigartyggeren var en stor mand, der altid havde en cigarstump i munden og han var altid meget bøs og gal - nøj, hvor var vi bange for ham. Jeg har senere tænkt på om han egentlig var så vred, eller om det bare var os børn, som gerne ville have lidt gys. Men bange for ham var vi i hvert fald.

Da jeg først fik lært at læse blev jeg ret vild med at læse. Jeg elskede at ligge på min skibsbriks derhjemme om eftermiddagen med en stor skive franskbrød med tandsmør og en tyk skive ost, et stort glas saftevand og så læse i en god bog. Jeg blev fuldstændig revet med af handlingen, og hørte ikke at mine forældre eller min søster kom hjem før de stod og ruskede i mig. På skolen var der også et skolebibliotek - det var en lærer der hed Jensen som stod for dette. Han var SÅ sød. Han kendte alle bøgerne og han anbefalede mig nogle rigtig gode bøger. "Guds blinde øje", var en meget stor og tung bog - både tung fysisk og også tung rent handlingsmæssigt, men den gjorde stort indryk på mig - også fortsættelsen "Du blev træl". Nogle meget socialrealistiske og sørgelige bøger, men de gav et godt indtryk af hvor hårdt livet kunne være, hvis man var fattig i gamle dage.

På et tidspunkt havde jeg læst alle de bøger der var i skolebiblioteket, og jeg tror at det gik Jensen på, for jeg kan tydeligt huske at han en dag kom løbende glædestrålende hen til mig i skolegården - Lis,

Strandmarksskolen -i dag fritidscenter. 2009

Lis! Jeg har fået lov til at bestille nye bøger! Det var dejligt at han gik så meget op i det. Dengang var det også seriebøger vi læste. Kim bøgerne, De 5 bøgerne, Britta og Silver bøgerne og endelig Susi Rødtop, men Susi Rødtop var en del ældre, det var sådanne bøger min mor havde læst da hun var barn.

Da jeg blev teenager gik kvaliteten af min læsning væsentlig ned - jeg blev bidt af succes romaner, lægeromaner og andre sådanne meget naive og pladderromantiske bøger og hæfter. Det må have været en fase jeg skulle igennem - med drømme om prinsen på den hvide hest, og drømme og den store kærlighed.

Da vi fik matematik, fik vi også en ny lærer - det var Birgit Petersen, som var en ung frisk lærer, og hende blev vi rigtig glade for.

Hun skrev formskrift - det var den første lærer jeg havde, som ikke skrev skråskrift - sejt. Og så gik hun i Hotpants eller minishorts, som var så moderne på den tid, det var også sejt. Hun skrev i øvrigt i min poesibog mange år senere: At tale er sølv og tavshed er guld. Ha, den forstod jeg godt.

Da vi skulle fra 7. til 8. klasse skulle vi splittes op i de, som skulle i realen og de, som ikke skulle. De mest boglige skulle i realen, og lærerne bedømte elevernes egnethed til real en. Nogle af mine lærere bedømte mig til ikke-egnet, da jeg lavede så meget fis og ballade og forstyrrede i timerne, men som min engelsk lærer - Ruth Hansen - sagde, så forstyrrede jeg godt nok i timerne, men jeg var kvik nok, og mine karakterer var da også ret gode. Det var måske nok mere nogle af de andre elever, som fik sværere ved at koncentrere sig, når jeg forstyrrede i timerne, men det tænkte jeg jo ikke på dengang.

Nå, men jeg kom i hvert fald i realen. Jeg havde hidtil gået i Cklassen, og nu hed vi 1. real B og var en sammenlægning af elever fra to klasser. For at få os rystet godt sammen, skulle vi på tur med skoleskibet Jette Jan, som Hvidovre Kommune ejede dengang. Det var en fantastisk tur. Vi forberedte os godt hjemmefra, og lærte en masse om sådan en tremastet skonnert. Hvad masterne hed, hvad der var bagbord og styrbord, hvad en bakstørn var og en masse andre ting.

Vi fik også lavet en sang på melodien Freight Train, og første vers gik sådan her:

Skoleskibet Jette Jan,
Sætter kurs mod fremmed strand
For i praksis at erfare
Samarbejdets værd.
Store- skonnert- og mesan,

Mon vi nu det hele kan,
Øverst master, nederst bomme,
Forrest skibets pryd

Det var virkelige en god ide, vi blev rystet rigtigt sammen og fik et rigtigt godt sammenhold i klassen.

Så nærmede vi os 3. real - d.v.s. det 10. skoleår, og afslutningen på vores skoleuddannelse. Hvad nu, hvem skulle i Gymnasiet, hvem skulle på HF og hvem kunne få en læreplads?

Jeg kan huske at vi havde klasselokale i det som blev kaldt "Tårnet" og at vi gik til vores mundtlige eksaminer her. Det var en skøn tid - jeg ELSKEDE at gå til eksamen. Det var SÅ spændende, og det sammenhold og den spænding der var forbundet med det var skønt. Jeg kan huske at jeg ikke kunne fordrage fysik, nok mest fordi jeg ikke brød mig om den lærer vi havde og i trods, ville jeg ikke læse til eksamen i dette fag. Det var ret dumt, og jeg fik kun 7 (på 13- skalaen) og det var min eneste lave karakter på mit realeksamensbevis. Det har jeg fortrudt mange gange siden.

Da min årgang gik ud af Strandmarksskolen, var vi ikke blot den sidste årgang som fik realeksamen, skolen lukkede også. De sidste 2-3 år af min skoletid startede de nye 1. klasser ovre på den 18 nye Engstrandskole, så der blev færre og færre klasser på "Stranden", som vi kaldte vores skole.

Jeg havde været i erhvervspraktik i et lille eksport firma i Hellerup i 2 real, og her blev jeg tilbudt et job som kontorelev. Det var jeg meget glad for, og jeg takkede ja. Så i august 1978 startede jeg mit første fuldtidsjob som 16 årig. Det er der ikke mange, der gør i dag.

Den dag i dag ses vi stadig - 30 år efter vi gik ud af skolen. Det gode sammenhold blev også skabt med hjælp fra vores dejlige klasselærer Birgit Petersen, som vi stadig ser, når vi har vores klassefester.

FORSTADSMUSEET HISTORIENS HUSE -NU OGSÅ I BRØNDBY

af Lisbeth H ollensen

Arkitekten Svenn Eske ristensen, kendt for byggeriet Bredalsparken og Hvidovrebos banebrydende elementbyggerier ved Hvidovre Havn, har også stået for at tegne Brøndby Rådhus. Mandag d. 30. november kunne Brøndby Rådhus fejre sit 50 års jubilæum. Det var med stor glæde, at Forstadsmuseet Historiens Huse sammen med Brøndbys borgmester Ib Terp kun ne invitere hele rådhusets personale til et lille traktement og en god historie om rådhuset og arkitekten bag i rådhusets kantine.

Svenn Eske Kristensen binder med sit byggeri i både Brøndby og Hvidovre de to kommuner sammen, og med fejringen af Brøndby Rådhus markeredes det nye samarbejde de to kommuner imellem på det kulturhistoriske område - Forstadsmuseet Historiens Huse.

Her følger en kort fortælling om Brøndby Rådhus og Svenn Eske Kristensens tanker og ideer bag byggeriet.

Dengang på fattiggården

Det første kommunale valg i Brøndby blev afholdt i 1841.

Indgangen til Brøndby Rådhus

Brøndby var den gang en lille landkommune med lidt over tusind indbyggere, og de kommunale opgaver var til at overse. Havde man ærinde hos kommunen, bankede man på hjemme hos datidens borgmester, formanden for det kommunale råd, og da han i 1917 indførte kontortid, medførte det en vis bestyrtelse blandt borgerne. Med tiden blev der indrettet et lille kommunekontor på fattiggården.

På tærsklen til en rivende udvikling

Allerede inden 2. verdenskrig var man i gang med at planlægge fremtiden for Brøndby og Københavns andre forstadskommuner. Befolkningstallet ville stige, og det var nødvendigt at udbygge forstæderne med boliger, institutioner, veje og kloakker.

Brøndby var da stadig blot et lille landbrugssamfund, men udviklingen til moderne forstad stod for døren. I 1939 ansattes Brøndbys første stadsingeniør til at håndtere de mange nye anlæg og nybyggerier. Hermed havde Brøndby fået en Teknisk Forvaltning, og snart var opgaverne på kontoret så omfattende, at der ikke var plads nok. I 1942 flyttede den kommunale administration til den gamle skole på Sognevej i Brøndbyvester.

”Folk i Brøndbyerne er ualmindelig flittige til at sætte børn i verden”

Og Brøndby voksede! Folk flyttede ind i nyopførte boligblokke og rækkehuse, og fra 1950 til 1964 steg indbyggertallet fra 5000 til 25.000. ”Folk i Brøndbyerne er ualmindelig flittige til at sætte børn i verden” lød overskriften i en landsavis. De kommunale opgaver steg tilsvarende, og behovet for et bymæssigt rådhus voksede. Den 30. november 1959 kunne man for første gang åbne dørene for en rådhusbygning bygget til sit formål - Brøndby Rådhus.

Første etape af byggeriet omfattede kun en femtedel af det samlede bygger i, mens det endelige og fuldt udbyggede rådhus skulle give plads til samtlige kommunale forvaltninger. I første omgang var der kun plads til Borgmesterkontoret og Økonomisk Forvaltning, mens Teknisk Forvaltning og Socialafdelingen blev tilbage på den gamle skole. Allerede få måneder efter indvielsen blev første udvidelse igangsat, så administrationsarealet blev fordoblet.

Siden er Brøndby Rådhus blevet udvidet, efterhånden som byen og administrationsbehovet voksede.

Den sidste udvidelse blev foretaget i det nye årtusinde. Det var overbygningen på den nordlige fløj - en løsning, der var med på de op

rindelige tegninger.

”Ingen pragtkåbe, men en jævn, smuk frakke”

Arkitekt Svenn Eske Kristensen tegnede Brøndby Rådhus. Han var en af efterkrigstidens banebrydende arkitekter, som kombinerede sin indsats med industrialisering af dansk bygger i med en dyb omsorg og interesse for det enkelte menneske og for, hvordan hans bygninger efterfølgende kom til at fungere for brugeren.

Svenn Eske Kristensen har sat sit fingeraftryk mange steder i de indre københavnske forstæder med boligbyggerier og offentlige institutioner. Det var hans ønske at tegne et venligt rådhus, der tog hensyn til borgeren uanset, om man kom ”for at yde bidrag eller for at nyde hjælp”. Om Brøndby Rådhus sagde han: ”borgeren skal bibringes en fornemmelse af at være en kærkommen gæst i administrationens hus. Rådhuset er derfor bygget i en enkelt etage på den bare mark, således at der fra alle lokaler er direkte kontakt med det fri, og således at miljøet udstråler venlighed.”

Den unge arbejderkommune ønskede ikke en imponerende og dominerende ”pragtkåbe” af et bygningsanlæg, men derimod ”en jævn, smuk frakke om en beskeden og velfungerende bygning.”

Resultatet blev et prunkløst rådhus opført i gule håndstrøgne sten, hvor der var taget højde for fremtidige funktionsforandringer. Et komplet anlæg, som i 1963 blev tildelt diplom fra Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse. Brøndby Rådhus er i dag stadig en jævn, smuk frakke, udbygget og moderniseret med respekt for Svenn Eske Kristensens oprindelige ideer om et beskedent, men flot og funktionelt rådhus.

Historiens Hus vil i de nærmeste to år gennemføre en undersøgelse af Svenn Eske Kristensens arbejder i forstæderne for at kaste lys over en af de arkitekter, som tilførte efterkrigstidens byggerier kvalitet. Læs om velfærdsarkitel’ten Sv

enn Eske Kristensen på

www.historienshus.hvidovre.dk

Bredalsparken

-gavl.Arkitekt er Svenn Eske Kristensen

MEDLEM-

SARRANGEMENTER

2009/2010

Generalforsamling den 8. marts kl 19.00 i Lille Friheden. Generalforsamlingen kræver ikke tilmelding.

Foredraget "Parcelhusets pionerer", som blev holdt af Annegrete Kraul og Kristine Søndergaard Madsen d. 23. november følges op af Sven Mortensen, mangeårigt medlem og bestyrelsesmedlem i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, der d. 10/12 kl. 19-21 og d. 14/12 kl. 13-15 i Rytterskolen vil vise og fortælle om sit eget byggeri i 1960' erene i parcelhuskvarteret på Hvidovre Strandvej.

Mandag den 18. januar kl.19.00 skal vi høre Jens Jensen fortælle den spændende beretning om "Havhesten, set med hovmesterens øjne". Fortællingen følges op med en 20 minutters DVD optaget under den spændende tur over Nordsøen.

Mandag den 22. februar kl. 19.00 fortæller Tom Wismann historien om Københavns Nyere Befæstning specielt om Søbefæstningen. Dette arrangementet følges op af en medlemsudflugt til Trekroner i Københavns Havn i maj eller juni måned.

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2009

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: beriis@hotmail.com

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg
Bødkerporten 7
tlf.3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36788404
e-mail:birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen.

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Ole Asbjørn Petersen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Ole Asbjørn Petersen, Poul Sverrild, Birgitte Slenes

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

Historiens Hus deltager i øvrigt i bestyrelsesmøder og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

JUL I DEN GAMLE KASERNE

Søndag d. 6/12 fra kl. 11-16 kan du opleve det hyggeligste julemarked i Avedørelejren

Markedet vil rumme mange forskellige boder, her kan du bl.a. købe lokal vin fra vincentret Nordlund, øl fra Skands, smykker, tøj, juleting og div. produkter fra Cirkusmuseet og Forstadsmuseet Historiens Huse. Det er her du kan finde den unikke julegave, som Strøget ikke kan tilbyde. Dagen igennem vil der også være underholdning. Du kan møde fantastisk artisteri fra Spintastisk, ride på islænderheste fra Krogagre, prøve cirkusartisteri, høre julemanden spille på lirekasse eller komme på rundvisning i lejren eller på Cirkusmuseet. Markedet foregår i telte på den gamle eksercitsplads. Der er fri entre, og i samme ombæring, er det også muligt at komme gratis ind på Cirkusmuseet. Markedet finder sted bagved adressen Hovedporten 6, 2650 Hvidovre.

ISSN 0902-3046

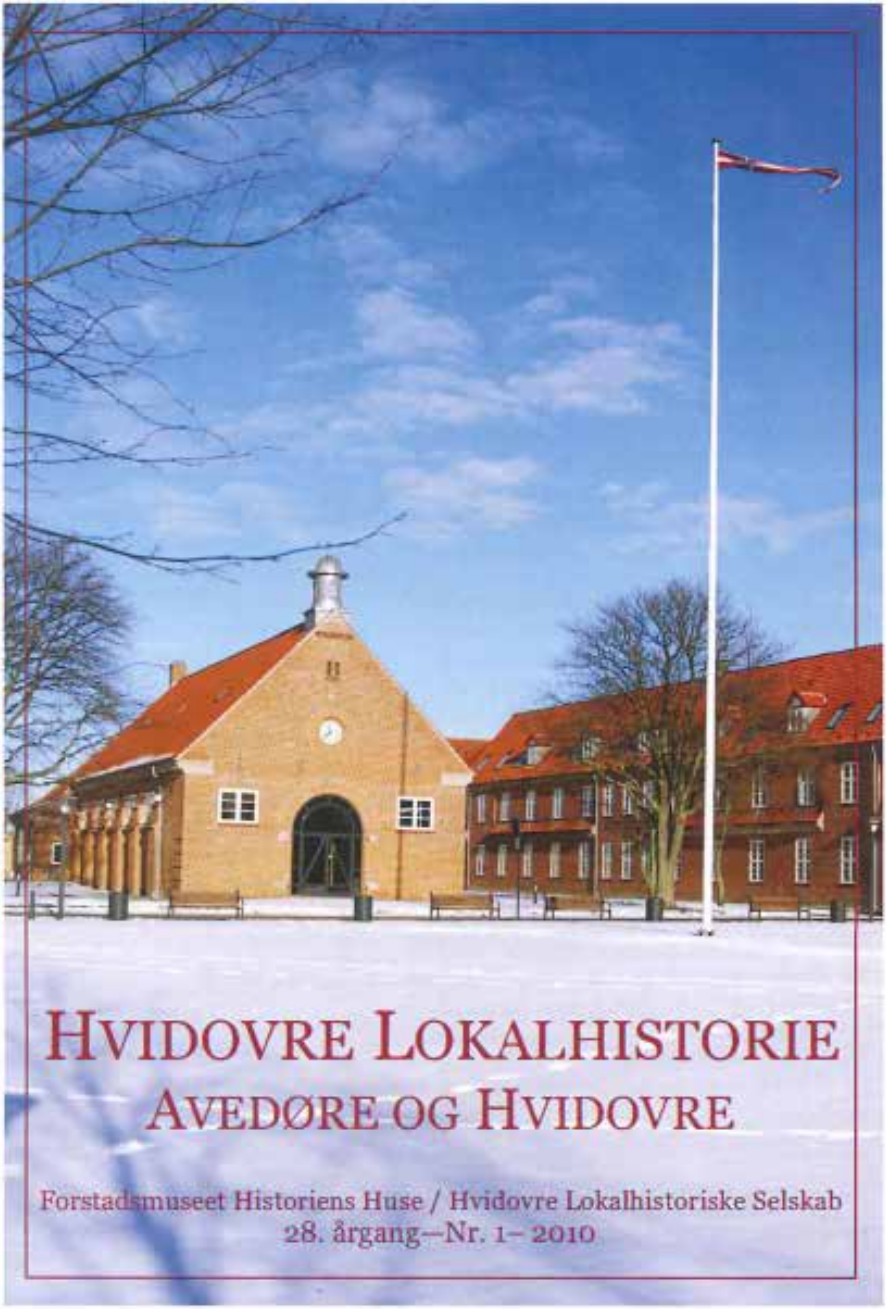
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet Historiens Huse / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
28. årgang—Nr. 1– 2010

INDHOLD

Nyt fra Formanden ..... s 3
Hyggelige timer i Rytterskolen ..... s 4
af Jette Randal Lund
Havhingsten ..... s 6
af Ole Asbjørn Petersen
Da der var vintre til ..... s 7
af Poul Sverrild
Drømmen om kolonihaven ..... s 8
af Poul Sverrild
Indkaldelse til Generalforsamling 2010 ..... s 9
Samkørsel ..... s 12
Kulturarv 2650-nu også i Norge ..... s 13
af Poul Sverrild
Ringen er sluttet mellem fortid og fremtid ..... s 15
af Jørgen Salhauge
Medlemsarrangementer ..... s 18
Ris bjerggård ..... s 20

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Tlf. 36473444
Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
e-mail.: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
&
Forstadsmuseet Historiens Huse
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
E-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historienshus.hvidovre.dk
Redaktion: Poul Sverrild ansv. Trykt i 600 eksemplarer
Tryk: trykkeriet PIF
Forsidefoto: Sne over Alarmpladsen i februar 2010

NYT FRA FORMANDEN

Velkommen
Tirsdag den 26. januar besluttede Avedøre Selskabet på en ekstraordinær generalforsamling at ophøre som selvstændigt selskab og give de medlemmer, der havde lyst, mulighed for at indtræde i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab på de vilkår, der var udarbejdet af de 2 selskabers bestyrelser.

Gennem 2 112 år er der arbejdet på denne ordning, hvor det bl.a. sikres, at der også fremover vil være emner og områder fra Avedøre, som tages op i et Avedøre udvalg med henblik på publicering og afholdelse af arrangementer.

Avedøre Selskabet har bestået i godt 8 år og medbringer en stor samling også omhandlende tiden, hvor Avedøre hørte til Glostrup kommune. Allerede nu kan en meget stor del af dette materiale ses på Historiens Hus hjemmeside. Vi glæder os over de nye mulig

heder for at samarbejde om det lokalhistoriske i Hvidovre og Avedøre.

Vi har skullet sige farvel til Birgitte Slenes fra Historiens Hus, der var redaktør på vores medlemsblad. Birgitte har fået ny job og havde ikke længere mulighed for at varetage jobbet som redaktør.

Midlertidigt overtager Poul Sverrild denne opgave, men der skal lyde en opfordring til interesserede i redaktørposten om at henvende sig enten til Poul Sverrild eller formanden . Bladet udkommer 4 gange årligt og sker i samarbejde med et redaktionsuvalg. Medlemsbladet har haft et te

ma i 4 numre om elevers oplevelser af folkeskolen i Hvidovre i 10 årene fra 1950 til 1990. Vi vil forsøge at udgive en publikation om skolen i Hvidovre 1910 -2010. Endvidere er det besluttet at arbejde med et nyt tema i bladet , hvor Hvidovres kystlinie er omdrejningspunktet. Ud over arkivets samling om dette område, vil vi meget gerne i kontakt med medlemmer, som kan have noget at sige om kystområdet. Kontakt Benny Riisager, Poul Sverrild eller formanden, hvis man er interesseret i at medvirke med bidrag til enten skolepublikationen eller kystlinietemaet.

HYGGELIGE TIMER I RYTTERSKOLEN

af Jette Randal-Lund

Svend Mortensen' s fortællinger om sine husdrømme:

"At bygge eget hus på Hvidovre Strandvej - og gøre det!"

En torsdag aften og en mandag eftermiddag beskrev Svend Mortensen sit projekt. Via billeder og udførlige fortællinger, levendegjorde han for os interesserede tilhørere, hvordan ønsket om hu set blev til virkelighed.

Med afsæt i et lille sommerhus blev der bygget en helårsbolig på parcellen.

Årene fra 1958, som var Svends første år på grunden, og op gennem 6oerne, 7oerne, 8oerne samt i starten af 9oerne, hvor det færdige hus tydeligt vise,r at ihærdighed, faglighed og engagement fra

Rytterskolens skolestue er en god ramme om mindre møder, hvor der lægges mere op til samtale og debat end rammerne i Lille Friheden opfordrer til.

kone, familie, naboer og venner med håndværker baggrund muliggjorde drømmen.

Svend mistede sin Jytte sidste år, men af billederne fremgik det tydeligt, at hele byggeriet var fælles drøm og opgave.

Svends interesse for tekniske finurligheder og udfordringer, samt hans store lokalhistoriske viden, var inspirerende. Måske mest for lokale "sydbeboere" og alligevel indeholdt hans diasshow også indtryk af historien i lygtepæle, hække, udsigter og naboer.

Tak til Svend for initiativet og gode historier fra det virkelige liv.

Bogen STRANDV ANG en grundejerforening ved Hvidovre Strand af Svend Mortensen og Hans Chr. Thomsen kan stadig købes i Historiens Hus, Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre.

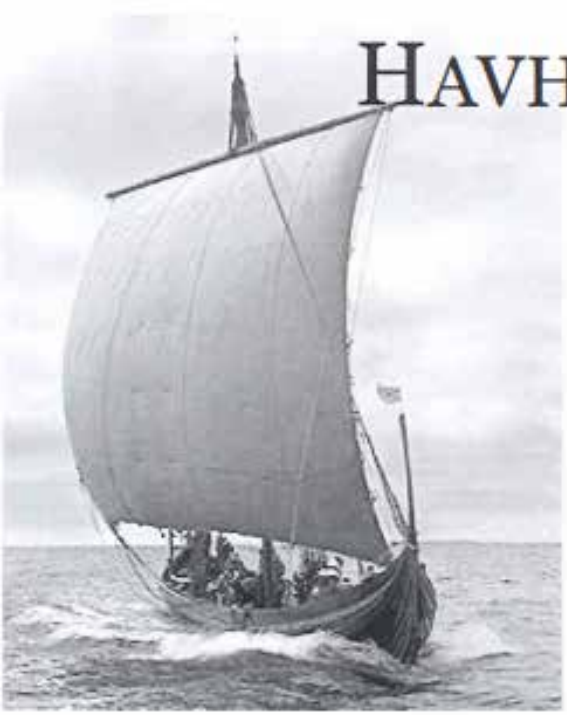

HAVHINGSTEN

af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 18. januar havde vi besøg af Jens Knudsen, der fortalte om sine oplevelser med Havhingsten fra Glendalough. Det blev en spændende og interessant aften, hvor vi både med humor og stor faglig viden blev præsenteret for såvel forberedelserne som selve sejlturen med det genopbyggede vikingeskib på 30 meter. Jens Knudsen var turens hovmester på turene til og fra Dublin, hvor.han skulle sørge for forplejningen til de 65 personer (12 kvinder og 53 mænd). Strabadserne og oplevelserne var mangfoldige. Det tog ca. 3/4 år at forberede madplanen, og der skulle f.eks. indkøbes 1,2 tons havregryn med miisli til de sultne "vikinger". Kødet blev konserveret i særlige vakuumindpakkede poser, så det kunne holde sig i 11 dage.

Foredraget var så levende, at man nærmest følte sig som med på skibet. Spørgelysten efter foredraget var stor, blot var det ærgerligt at teknikken svigtede, så vi ikke fik set den medfølgende DVD optaget på turen. Jens Knudsen gjorde opmærksom på, at der i forbindelse med udstillingen på Roskilde Vikingeskibs Museum kunne ses en video, der i meget flot lyd og billeder beskrev turen.

DA DER VAR VINTRE TIL

af Poul Sverrild

En af Hvidovre Kaffebrænderis vogne mellem de mere end mandshøje snevolde på Gammel Køge Landevej under besættelsen. (Foto Hist.Hus. Nr. 673)

I skrivende stund ligger sneen tykt over Hvidovre og omegn.

Biler er sneet inde på parkeringspladserne, fuglene puster sig op på grenene, S-togene kører uregelmæssigt, og endnu et lavtryk er på vej med mere sne, der endnu en gang vil vise, hvor følsomt vores moderne samfund er i forbindelse med vejrfænomener lidt ud over det sædvanlige. Danmark har nu oplevet meget strengere vintre i tidligere tidersom de meget ældre vil kunne huske.

Krigsvintrene! De sne- og isvintre, hvor færger lå indefrosset, og hvor ørerne frøs af, hvis man ikke passede på. Dengang klaredes snerydningen ved, at snefogeden udskrev mandskab fra gårdene i Hvidovre, som med skovle ryddede vejene.

DRØMMEN OM KOLONIHAVEN

af Poul Sverrild

Rigtige kolonihaveforeninger, har Hvidovre ikke haft så mange af, som vores nabokommuner mod øst og vest, men vi har da bevaret fire af slagsen.

Kolonihaverne var oprindelig svaret på ønsket om lys og luft til indbyggerne i byernes tætbebyggede arbejderkvarterer. I dag fungerer de også som sommerboliger for borgere med glimrende helårsboliger, som bare ønsker et fristed til sommerlivet.

Kolonihaven har altid været det sted, hvor man kunne udtrykke sig direkte i udformningen af sin bolig.

Det finder vi heldigvis også i Hvidovre, hvor dette eksempel på have - og husudsmykning bringer en hyldest til "the King".

På husets navneskilt står "Graceland", og som i et tempel opført på facaden ses Elvis himself.

Vi kan med sikkerhed konstatere, at "Elvis has left the building!"

GENERALFORSAMLING

2010

Mandag d. 8. marts
kl. 19.00 Lille Friheden 2

Generalforsamlingen kræver ikke tilmelding

Kære medlem!

Sammen med dette nummer af Hvidovre Lokalhistorie fremsendes girokort
til indbetaling for 2010. Betaling er uændret kr. 125 og for pensionister kr. 100. Betaling kan foregå på posthus, i bank, netbank eller i Rytterskolen tirsdagene d. 16. februar, 23. frbruar, 9. marts og 16. marts mellem kl. 10.00-12.00. Sidstnævnte giver naturligvis også anledning til
at se, hvordan Rytterskolen er indrettet.
Indbetaling vil også kunne foretages på generalforsamlingen mandag den
8. marts 2010 i Aktivitetssalen i Lille Friheden, Strandmarksvej 2.
Alle, der har indbetalt kontingent senest den i. marts 2010, deltager i lodtrækningen
om 10 flasker god rødvin. Vinderne udtrækkes i kaffepausen
på generalforsamlingen den 8. marts i Lille Friheden.
Indkaldelse til generalforsamling.
Der indkaldes til ordinær generalforsamling mandag den 8. marts 2010 kl. 19.00 i Lille Friheden.
Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden
i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.
I tilknytning til generalforsamlingen vises anden del af den gamle Hvidovre
film (fortsættelse fra sidste års generalforsamling) hvor arkivleder Poul Sverrild vil kommentere.
Dagsorden:
1 Valg af dirigent
2 Formandens beretning
3 Arkivlederens beretning
4 Fremlæggelse af revideret regnskab
5 Behandling af indkomne forslag
6 Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter
7 Valg af revisor og revisorsuppleant
8 Eventuelt

Bestyrelsen består af 5 medlemmer + 2 medlemmer fra kommunens kultur- og fritidsudvalg (perioden 2010-2014).

Der skal i lige år vælges 2 medlemmer og i ulige år 3 medlemmer.

År 2010 skal der vælges 2 bestyrelsesmedlemmer.

Suppleanter, revisor/revisorsuppleant vælges for et år.

På valg er:

Bestyrelsesmedlemmer:	Ejvind Jensen og Vagn Bach er (villige til genvalg)
Suppleanter:	Birte Gerdes og Lars Bo Henriksen. (1 år) (villige til genvalg)
Revisor:	Hubert Steffensen. (1 år) (villig til genvalg)
Revisorsuppleant:	Inge Larsen. (1 år) (villig til genvalg)

Med venlig hilsen
Ole Asbjørn Petersen
Formand for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

SKAL VI KØRE SAMMEN?

af Ejvind Jensen

Bestyrelsen har drøftet muligheden for evt. privat kørselsordning i forbindelse med udflugtsarrangementer.

Baggrunden herfor er, at det er blevet meget dyrt at leje busser. En kørselsordning, hvor man er med til at betale for benzinudgifter ved kørsel i private biler til ture i nærområdet vil øge vores muligheder for at arrangere ture til rimelige penge. Vi forestiller os, at hver gæst betaler 1 krone pr. km til dem, der lægger bil til.

Det er dog nødvendigt, at få et overblik over, hvor mange bilejere, der evt. vil være interesseret, og hvor mange biler og pladser, der rent faktisk er til rådighed, inden vi laver arrangementer af nævnte art.

Klip ud og aflever bonen på Rytterskolen eller til et bestyrelsesmedlem, eller rn bestyrelsesmedlem. Adresserne findes i bladet.

Navn

Adresse

Telefonnr

MaU adresse

Antal pladser til gæster

Bemærkninger til forslaget

KULTURARV 2650 -NUOGSÅINORGE

af Poul Sverrild

Da Hvidovre blev kulturarvskommune i 2006, var det ikke til at vide, at det tidsbegrænsede projekt ville få så overvældende gennemslagskraft udenfor kommunens grænser.

De tankesæt, som lå bag Hvidovres kulturarvsarbejde, har vist sig at være af interesse for mange an dre kommuner, og også i statslig sammenhæng er Hvidovres erfaringer blevet bragt i spil.

Interessen for kulturarvsværdierne i velfærdssamfundets bygningsmasse bare vokser og vokser i disse år. Fonden Realdania har sat store midler af til arbejdet, og Kulturarvsstyrelsen har det som statsningsområde i de kommende år.

At det er lykkedes os at sætte Hvidovres bygningsarv poå landkortet vidner efterspørgslen om viden om vores projekt om. I november havde to norske statslige styrelser hver for sig bud efter foredrag om vores arbejde, så de fik hele beretningen om Hvidovres vej fra historieløs forstad til frontløber i arbejdet med den folkelige bygningsarv.

I indeværende år er der også internationalt bud efter Hvidovres bygningsarv fra Balticum til Mexico.

Hvidovre blev bogstaveligt sat på landkortet i den norske statslige byggestyrelse.

Postkort tegnet af maleren Christian Hansen for Hvidovre Lokalarkiv i 1990-erne. Motivet med er Stationsbyens "Store Hus" set fra øst/nordøst hen over en af de sidste store byggegrunde i Avedøre.

RINGEN ER SLUTTET

MELLEM FORTID OG FREMTID

af fhv. næstformand i Avedøre-Selskabet Jørgen Salhauge

Forhistorien

Da Avedøre i 1974 blev flyttet fra Glostrup kommune til Hvidovre kommune, skete der lokalhistorisk et tab. Glostrup lokalhistorikerne havde fulgt Avedøre nøje og beskrevet det meste fra gamle dage, men det ophørte i 1974. Og Hvido\rre havde naturligvis ikke den samme fornemmelse for Avedøres historie, og især mange af de gamle Avedøreborgere gik og savnede en mulighed for at dele deres erindringer med andre.

Men der skulle nogle til at sætte det i gang. Det var faktisk Hvidovre lokalhistoriske Selskab, der i 1999 indbød en række mennesker til at forsøge at etablere et datterselskab specielt for Avedøre. Men det kom til at gå anderledes - deltagerne i de første møder, især det afgørende møde i Avedøres ældste skole i landsbyen, afsløredе nogle gevaldige kulturforskelle som bevirkede, at man gik i gang med at opbygge eget lokalselskab i Avedøre.

En række af disse interesserede Avedøreborgere startede så i efteråret 1999 med at mødes en gang om måneden i vinterhalvåret og ved snakkemøder forsøgt at opspore, samle og beskrive Avedøres historie. Ud fra disse møder fandt arbejdsgruppen det rigtigt at få arbejdet lagt i en fastere struktur og udarbejdede i efteråret 2001 forslag til love.

Den 24. januar 2002 blev der så indkaldt til en stiftende generalforsamling i Avedøre Kirke, hvor en af initiativtagerne, den lokale sognepræst Paul Kiihle, bød velkommen og causerede levende over Avedøres udvikling fra bondesamfund til forstad, fra 300 indbyggere til nu omkring 15 000 indbyggere.

Til denne generalforsamling var mødt 50 Avedøreborgere, hvoraf

4 7 meldte sig ind i foreningen, som fik navnet AVEDØRESELSKABET. Samtidig blev der oprettet en hjemmeside, hvor alt indsamlet stof blev indlagt, da man fandt at med denne informationsmåde, kunne nå ud til mange interesserede også udenfor Avedøre. Dette første møde blev også transmitteret af Hvidovre Nærradio og omtalt i Hvidovre Avis.

Udvikling

Siden denne spæde start har selskabet afholdt mange interessante møder, med hovedvægten på Avedøres historie, og meget materiale såvel i dokumenteret form (interviews m.v.) som i form af forskellige historier og indlæg er blevet indlagt på selskabets hjemmeside. Mange har henvendt sig med oplysninger og spørgsmål, når de har været inde på hjemmesiden, som på bl.a. denne måde har udviklet sig til flere hundrede sider gennem de forløbne år.

De månedlige møder har ligeledes haft mange interessante foredragsholdere, hvoraf bl.a. kan nævnes kendte navne som Bent Østergård (Avedøre Skole), Jens Michael Gundersen (Avedøre Vincenter), Martin Nielsen og Kjeld Rasmussen (tidligere borgmestre), 16 Jørgen Chemnitz (Røde Kors), Ole Thorup (tidligere rektor ved Avedøre Gymnasium.). Også flere lokale Avedøreborgere, har ydet bidrag om f.eks. Avedøres gartnerier, grundejerforeninger, lokale myndigheder(kommune og politi).

Det har gennem årene givet et bredt billede af Avedøre, såvel før som efter indlemmelsen i Hvidovre Kommune i 1974. Også årlige skovture med historisk relation har været en del af selskabets aktiviteter, og har haft stor tilslutning blandt medlemmerne.

Det gennemgående medlemstal har gennem årene ligget på omkring 85.

Afvikling

Som i så mange andre foreninger, har der gennem de seneste år været problemer med at skaffe medlemmer til bestyrelsesposterne samt foredragsholdere til emner om Avedøre. Det havde jo hele tiden været me ningen at holde historien indenfor Avedøres område, og ikke brede sig længere ud, og derfor måtte selskabet og dets medlemmer se i øjnene, at der skulle findes andre veje, hvis der fortsat skulle være

mulighed for en fortsættelse. Man vendte sig igen til det eksisterende Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, og fik hurtigt en positiv dialog i gang vedrørende mulighederne for videreførelse af vore nuværende interesseområder gennem en fusion. Endvidere at få en mulighed for sikring af alle data, som lå på Avedøre-Selskabets hjemmeside.

Efter nogle positive møder med Historiens Hus (Poul Sverrild), er alt materiale om Avedøres historie nu blevet overført til arkivets officielle hjemmeside, og dermed sikret for fremtiden.

På den seneste ekstraordinære generalforsamling, den 26. januar 2010, blev det, efter afstemning blandt medlemmerne, besluttet at nedlægge Avedøre-Selskabet, at overføre de nuværende medlemmer til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab på særlige vilkår samt i det nye regi at oprette et lokalt Avedøreudvalg til varetagelse af emner med speciel relation til Avedøre.

Sammenslutningen træder i kraft pr. 1. februar og bekendtgøres på Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs generalforsamling den 8, marts 2010. Pr. i.februar 2010 er også Avedøre-Selskabets hjemmeside lukket ned, men en kopi af siderne er bevaret.

Ringen er sluttet

Hermed er en æra slut og endnu en historie er lagt til mange andre om Avedøre,

Selvom det jo altid er trist at sige farvel til mange års virke, må det tilføjes at der er nået et mål, nemlig at få fortalt en hel del om en lille bys omtumlede historie med mange sjove og interessante detaljer, og ikke mindst at få disse bevaret i officielt historisk regi.

Der er god grund til at takke såvel bestyrelsesmedlemmer som "menige" medlemmer for den udviste interesse for AvedøreSelskabets virke gennem de forløbne år, og som aktivt har medvirket til at Avedøre har fået sin del af Danmarkshistorien fortalt.

Jeg håber også at de medlemmer som flytter med i det nye regi, fortsat vil bidrage med nye og endnu ukendte detaljer om Avedøre.
Hermed er ringen sluttet og vi er tilbage til udgangspunktet, nemlig som en del af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

MEDLEMS-
ARRANGEMENTER
2009/2010

Mandag den 22. februar kl. 19.00 fortæller Tom Wismann historien om Københavns Nyere Befæstning specielt om Søbefæstningen. Dette arrangementet følges op af en medlemsudflugt til Trekroner i Københavns Havn i maj eller juni måned.

Tilmelding er nødvendig til arrangementet den 22. februar. Foredraget finder sted i Lilie Frihedens Aktivitetssal, og tilmelding skal ske på selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 i tiden mandag den 15. februar - søndag den 21. februar.

Generalforsamling den 8. marts kl. 19.00 i lille Friheden. Generalforsamlingen kræver ikke tilmelding.

Rundvisning på Hvidovre Kirkegård ved Poul Sverrild torsdag d. 20. maj kl. 19. Mødested foran Rytterskolen. Tilmelding sker ved afhentning af billetter på kommunens biblioteker eller Cirkusmuseet. Begrænset deltagerantal.

NOTITS

Med krisens faldende priser på fast ejendom er der stigende aktivitet på nedrivningerne i Hvidovres villakvarterer.

Det rammer også spændende huse som denne bungalow i Risbjergkvarteret. Her er der ikke bare det karakteristiske hjørnevindue og detaljerne i murværket, men også en original tagløsning, som ikke ses ret ofte på denne hustype.

Det er en skæbne, som mest rammer de mange små og ofte dårligt vedligeholdte huse fra Mellemkrigstiden, men også statslånshuse fra 1950-erne bliver revet ned for tiden. Hvidovre har brug for, at kulturhistorisk interesserede engagerer sig i arbejdet med vores bygnings arv.

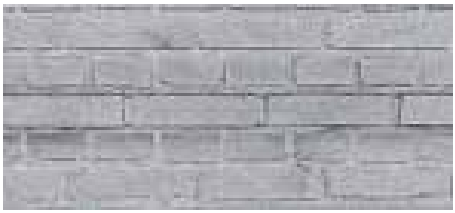

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2009

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: beriis@hotmail.com

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg
Bødkerporten 7
tlf.3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36788404
e-mail:birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen.

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Ole Asbjørn Petersen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Ole Asbjørn Petersen, Poul Sverrild

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

Historiens Hus deltager i øvrigt i bestyrelsesmøder og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

I disse dage afventer vi et lokalplanforslag, som vil åbne for nedrivning af den bevaringsværdige Risbjerggård. Hvad det er, der gør, at gården nu ikke længere er bevaringsværdig (det har den ellers været de seneste 10 år i henhold til Kommuneatlasset) foreligger ikke oplyst. Under alle omstændigheder er det en god anledning til at huske på, hvilken betydning Risbjerggård siden 1922 har haft for forsamlingslivet i Hvidovre. Og så er bygningen i øvrigt med sine langt over 100 år på bagen en af de få gamle bygninger, vi endnu har tilbage.

ISSN 0902-3046

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Historiens Hus
28. årgang—nr. 2—2010

INDHOLD

NYT FRA FORMANDEN
af Ole Asbjørn Petersen ..... side 2
A/S PHØNIX – TRÆINDUSTRIEN BAG
DE BERØMTE PHØNIX-HUSE
af arkivar Henrik Knudsen ..... side 4
KØBENHAVNS NYERE BEFÆSTNING
MED SÆRLIGT HENBLIK PÅ SØBEFÆSTNINGEN
af Ole Asbjørn Petersen ..... side 22
HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB
Beretning den 8. marts 2010
af Lars Bo Henriksen ..... side 23
RUNDVISNING PÅ KIRKEGÅRDEN
af Poul Sverrild ..... side 26
AERONAUTISK DAG
af Poul Sverrild ..... side 27
DIGITAL REGISTRERING AF ARKIVETS FOTOS
af Poul Sverrild ..... side 28
MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2010 ..... side 30
BESTYRELSEN FOR HVIDOVRE
LOKALHISTORISKE SELSKAB 2010 ..... side 31
BAGSIDEN ..... side 32

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36473444 e-mail.: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
&
Historiens Hus Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historienshus.hvidovre.dk
Tlf.: 36490030
Redaktion: Poul Sverrild ansv.
Tryk: 600 eksemplarer
Forsidefoto: Reklame for A/S Phønix, 1910

NYT FRA FORMANDEN

af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 8. marts afvikledes den ordinære generalforsamling.

Efter generalforsamlingen konstitueredebestyrelsen sig med EjvindJensen som kasserer, BennyRiisager som næstformand og OleAsbjørn Petersen som formand.Referatet fra generalforsamlingenkan læses andetsteds i bladet.

En ting vil jeg dog fremhæve her. Det var rart, at så mange deltog igeneralforsamlingen og, at det tidligereAvedøre Selskab var så godt repræsenteret.

En stor del af selskabets medlemmerhar betalt årskontingent, mender mangler nogle få endnu. Derkan indbetales gennem bank eller iRytterskolen mandag den 26. april kl. 10.00-11.00. Oplysninger om arrangementerfor den resterende del af 2010 eranbragt senere i dette blad. Dissearrangementer er planlagt af dettidligere arrangementsudvalg.

I såvel arrangements- som Avedøreudvalgvil der med henblik påplanlægningen af næste års arrangementerblive taget højde for arrangementer/informationeromAvedøres fortid.

Bestyrelsen forsøgte at oprette en kørselsordning i forbindelse medtransport til nogle af vores arrangementer.Det har der ikke væretbehov for, så det arbejdes der ikkevidere med.

Dansk Lokalhistorisk Foreningafholder sit årsmøde den 16.-18. april, og her deltager 3 af bestyrelsensmedlemmer. Ud over generalforsamlingener temaet for årsmødet"Danmark under 1. Verdenskrig".

A/S PHØNIX – TRÆINDUSTRIEN BAG DE BERØMTE PHØNIX-HUSE

af arkivar Henrik Knudsen, Historiens Hus

Hvidovre har på Bredegårdens jorderet helt kvarter med de såkaldte"Phønix-huse". Der er formodentlig tale om den største samling afbygninger af denne type, som stadiger velbevarede, dog ikke uden ombygninger.

I det følgende vil der blive redegjortfor den industris historie,som leverede husene – måske denstørste af sin slags på daværendetidspunkt – og, som tilgift, historienom Hvidovres Phønix-huse.

I slutningen af 1800'tallet var Frederiksbergog Københavns yderkvartererat sammenligne mednutidens nordlige Vestegn – enindustriby.

Oscar Köhler
Da tømrermester Oscar Köhlerden 3. september 1896 søgte tilladelsetil at bebygge Godthåbsvej88 (Matr. 5l) med et maskin- ogkedelhus med dampskorsten ogspånehus, var det startskuddet tilFrederiksbergs største byggeindustri. At den officielle adresse varGodthåbsvej, synes måske lidtsøgt, da virksomheden i realitetenlå på Vagtelvej, men denne vej varendnu ikke færdiganlagt; faktiskmente man hos det senere"Phønix", at Köhler anlagde vejen,da han bebyggede grunden. Detvirker da også mest sandsynligt,da vejen først officielt fik sit navn1902. Köhlers virksomhed lå reeltmidt imellem Godthåbsvej og Mariendalsvej.Vejen førtes således ind på industriområdet fra bådesyd og nord.

Frederik Josva Oscar Köhler kom fra en håndværkerslægt i Usserød. Faderen var, ligesom mindst 2 brødre, murermestre. Han slog signed i København som tømrermester.Der fik han efterhånden såmeget arbejde, at han måtte udvidedriften ved at flytte fra Blegdamsvej,hvor den egentlige virksomhedlå, ud på Frederiksberg.Af væsentlige arbejder, som hanvar delagtig i, skal nævnes NyCarlsberg Glyptotek og KøbenhavnsRådhus. Her er han forevigetmed sit udskårne billede.

Der gik et par år, før fabrikken varfærdigbygget. Dette skyldtes bl.a.,at brandvæsenet ikke umiddelbartkunne godkende byggeplanerne.Fabrikken blev vurderet som særdelesbrandfarlig, så gulvene skullevære grundmurede, og den store

Omarbejdet udgave af artikel "A/S Phønix – Frederksbergs Træindustri", af samme forfatter bragt i "Frederiksberg'eren" November 2007.

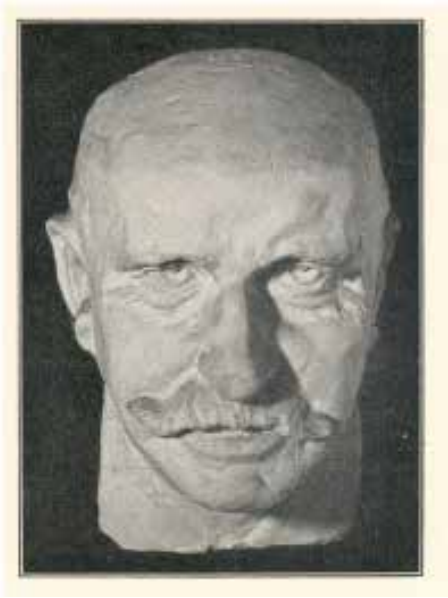

Oscar Köhler i gipsafstøbning –ansigtet findes på ydersiden af Københavns Rådhus.

værkstedsbygnings indvendigetræmure skulle være høvlede ogmalede forsvarligt. Træspånerneskulle fjernes hurtigt ud i en merebrandsikker bygning (Dvs. indvendigbeklædt med metalplader). Deregnede med, at spånerne skullebruges som opvarmning af kedlernetil dampsnedkeriet. Der måttekun anvendes elektrisk lys. Derskulle indlægges vandledning med3 brandhaner og en offentligbrandalarm med direkte forbindelsetil brandvæsenet. Bræddestablerskulle ligge mindst 12,5meter fra bygningerne. (Brev fraFrederiksberg Brandinspektør den13. juni 1896). Til kedelbygningenblev der fra arkitekten OlafSchmidths side anlagt en skorstenpå 32 meter i højden! På den sydligstedel af matriklen placeredesen 3-etages bygning med kælder,mansardtag og 5 skorstene. Denskulle bruges til kontorer, bolig ogarkiv. En bygning, som oprindeligtblev udfærdiget og brugt til "Deninternationale Kunstudstilling vedNy Carlsberg Glyptotek", blev i1897 anvendt som lagerskur. Denfyldte 2 tredjedele af værkstedsbygningensstørrelse.

Köhler organiserede sin virksomhedsom aktieselskab i 1899. Påvirksomhedsgrunden som vedhængtil "Glyptoteksskuret" anlagdesi sommeren 1907 et skur medkontor, bassin og tørrestue til imprægneringaf træ. At der var etkontor, skal ses i lyset af, at dervar tale om et nyt firma, nemlig"A/S Dansk Imprægneringskompagni". Firmaet må dog have haftrimeligt meget til fælles med snedkeriet,da telefonnumrene for beggefirmaer var identiske.

A/S Phønix

Oscar Köhler tog i 1907 på en rejsetil Island; en rejse han desværreikke kom levende hjem fra, for handøde i Reykjavik 7. august kun 59år gammel. Firmaet overtoges afoverretssagfører Carl Skibsted,-grosserer Christian Herbst ogtømrermester Hans Madsen medbrødrene Jacob og J. Chr. Jensensom administrerende direktører.

Tømmervirksomheden Phønix set fra Godthåbsvej 1910.
Billedet taget på Vagtelvej

Brødrene havde efter sigende tidligere haft et firma, som brændte ned, og med baggrund i denne fortid dannedes aktieselskabet "Phønix", der ligesom sagnfuglen genfødtes af asken.

Hvad blev der egentlig produceret? Der er desværre ikke bevaret noget arkiv fra Köhler eller Phønix, men noget ved vi da: Köhler leverede møbler til skolerne på Frederiksberg og Phønix overtog disse leverancer. Skulle møblerne repareres, var Phønix ligeledes leveringsdygtige. Da man i 1910–1912 byggede skolen ved La Cours Vej indgav Phønix et tilbud vedr. inventaret den 23/12 1910.

Det skulle ifølge Phønix have været det laveste, og regnskabet, som blev opgjort et par år efter, viser da også, at Phønix fik entreprisen på snedkerarbejdet. Af alt inventaret leverede de faktisk for en tredjedel af de samlede udgifter. I samme ovennævnte brev skrev direktør J. Chr. Jensen, at de havde "udført lignende Arbejder i de fleste kjøbenhavnske kommuneskoler".

I en reklamefolder (på 50 sider!) fra 1910 kunne man se, hvad man var kapable i at levere. Man stod

nu for "Husbygnings - og Entreprenørvirksomhed. Tømrer-, Snedker - og Smedeforretning samt Dampsnedkeri, Listefabrik og Savværk". Der var i starten af 1900 -tallet pladsmangel på skolerne, som blev afhjulpet ved anskaffelse af transportable pavilloner. I 1909 påtænkte København et større indkøb, og Phønix konstruerede et eget system – sjovt nok kaldet "Phønix". Ved Landsudstillingen i Århus samme år blev det prisbelønnet. Det synes at være et pionér -arbejde i Danmark inden for sin art, for det var almindeligt, at de blev indkøbt fra udenlandske firmaer. I folderen kunne man således se, hvilke københavnske skoler, som havde anskaffet Phønix' pavilloner:

Kommuneskolen i Rådmandsgade, Betalingsskolen i Husumgade, Kommuneskolen i Sjællandsgade, Vibenshus Kommuneskole, Jagtvejens Kommuneskole, og Enghavevejs Kommuneskole.
En lidt ændret konstruktion blev brugt som sygepavillon. Her var Epidemihospitalet på Blegdamsvej aftager. Der blev ligeledes konstrueret træhuse til privatbrug. Det må siges at være bemærkelsesværdigt, at et dansk firma leverede træhuse til Sverige, hvoraf der var eksempler både på Kullen og i Loka! Arkitekten på disse huse var Aage Mathiesen. Frederiksberg Kommune ser ikke ud til at have været storforbruger af "Phønix -pavilloner". Hvorfor kan man ikke umiddelbart se, men en sandsynlig årsag er, at de pavilloner, som var nødvendige at anskaffe, blev indkøbt, før Phønix havde udviklet sit system.

I 1914 overtog "Phønix" virksomheden "De forenede Bygningssnedkeres" fabrikation, som havde ligget på Herluf Trolles Vej (nuværende Svend Trøsts Vej). I den anledning søgtes der om tilladelse til en udvidelse af fabrikken, som i første omgang ikke blev givet, fordi man endnu ikke havde færdiganlagt Vagtelvej. Der blev dog indgået forlig, og enden blev, at fabrikken kunne udvides, men at området ikke måtte yderligere bebygges, uden at vejen blev anlagt (tinglyst 14/1-1916).

Branden 1916
Den 4. august 1916 var en meget varm sommerdag. Hvad der var mere ualmindeligt, var vindforholdene. Der blæste en, hvad vi i dag ville kalde, hård kuling med vindstød af stormstyrke. Vinden var nordvestlig -vestlig. I skuret til opbevaring af spånerne opstod en ild. Den direkte årsag synes ikke at have været kendt, men skulle der være ildløs et sted, var det nok det mest oplagte. Kl. 13.18 modtog brandvæsenet brandmeldingen. Den vagthavende brandassistent Hassing tog med motorsprøjten fra brandstationen på Howitzvej (i

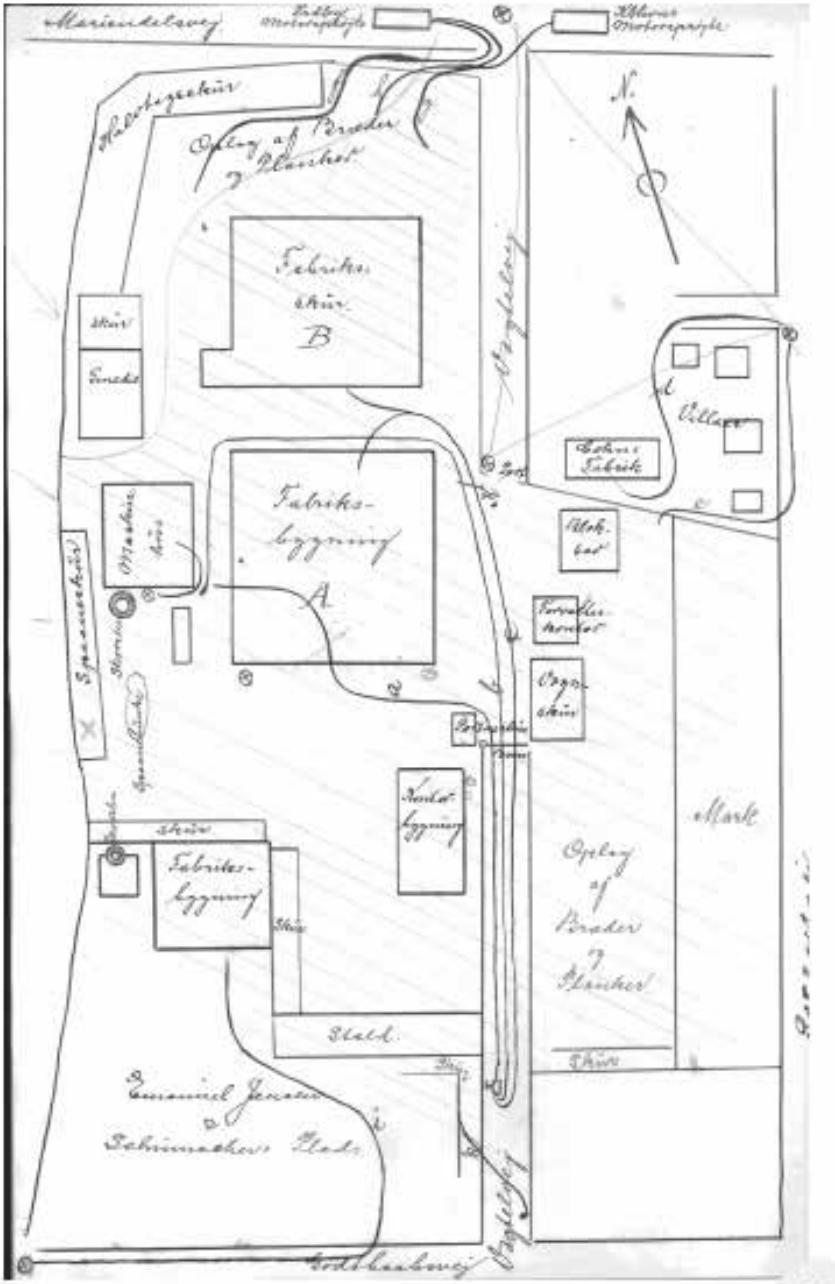

Brandvæsenets skitse over brandstedet

dag Falkonercentret) over Falkoner Allé mod nord, men måtte standse ved den sænkede jernbanebom, hvor man ventede 3 minutter, for at et sneglende godstog kunne køre forbi. (En henvendelse til bomvagten havde ikke givet resultat.)

Fra bommen kunne man se røgen fra brandstedet, og da toget var kørt, kunne den også lugtes! Jo nærmere man kom branden, jo kraftigere blev ilden. Normalt burde turen kun have taget 5 minutter (ca. 30 km i timen!), men denne gang tog den 8! Man kørte ad Godthåbsvej til Vagtelvej, da man gik ud fra adressen og ikke placeringen af fabrikken. (Da man ikke endnu havde nogle særlige beredskabsplaner for fabriksbrande på Frederiksberg, var ankomststedet ikke velfunderet – man ankom i vindretningen. En ankomst fra Mariendalsvej havde været fordelagtig.)

På dette tidspunkt havde ilden allerede bredt sig til en brændestabel mellem spåneoplaget og maskinsnedkeriet. Brandfolkene udlagde en slange gennem fabriksbygningen, da det var umuligt at slukke mod vinden på grund af varmen. Man begyndte først at slukke fra ca. kl. 13.32.

Der var nu gået ild i fabriksbygningens udhængende tag og på taget i maskinhuset. Arbejderne forsøgte selv at slukke ilden med egen slange, men "Heden var frygtelig, og af Bygningens Træværk flød Harpixen ud og blev antændt. Der dannedes Gas oppe under Taget." (Brandassistent C. Hassings Rapport den 10/8-1916.)

Man ringede efter yderligere hjælp fra brandvæsenet kl. 13.42. Dermed var vagten på Frederiksberg tømt for brandfolk, og København havde nu overtaget vagtværnet. I mellemtiden havde ilden i fabriksbygningen taget så meget fat, at glas og træværk faldt ned, og hvad værre var, vandet hold op med at strømme, fordi de udlagte slanger brændte over. Malerværkstedet sprang i luften.

En brandmand, som ellers var forsynet med asbesthætte og handske blev forbrændt i ansigtet. Kl. 13.47 ankom assistancen under ledelse af overassistent Lampe, som overtog ledelsen af slukningsarbejdet. Ilden havde nu bredt sig sydpå ind i nabofabrikken "Em. Jensen og Schumacher". Her tog Lampe sig af slukningen, da han kunne se, at dette firmas kontorbygning stod til at redde, hvilket også blev gjort. Imens forsøgte Hassing at redde resterne af slangerne.

Først 14.25 fik han et nyt hold fra brandstationen, men denne gang angreb man ilden fra Solsortvej og Mariendalsvej. Det var nu blevet så varmt, at de resterende sluk

ningsvogne fjernedes helt fra Vagtelvej ud på Godthåbsvej.

Der var nu også gået ild i "Phønix'" kontorbygning. Kl. 14.50 kom Københavns Brandvæsen under brandinspektør Wissing til hjælp. De var blevet tilkaldt, efter at der var meldt ildløs fra en villa på Solsortvej. Fra Vanløselejren mødte kaptajn Winkelhorn op med 30 infanterister. Disse fik reddet en del stabler af brædder, det lange halvtagsskur og fabrikkens smedje. Da var kl. ca. 17.

"Cohns Fabrik", som lå stik vest for "Phønix" blev reddet, ved at private hældte vand på taget og slukkede de gnister, som uvægerligt måtte komme. Kl. 21 kom 40 soldater under ledelse af en premierløjtnant, som gjorde god fyldest med slukning og flytning af slanger. Først kl. 14 den 7/8 blev vagtmandskabet trukket tilbage.

"Phønix" brændte i realiteten ned, bortset fra smedjen og et par skure. Selv om der var fejl i slukningsarbejdet, så stod fabrikken ikke til at rede grundet det problematiske stormvejr. (Hassing og Lampe kunne ikke kommunikere med hinanden under slukningen, fordi det ikke var muligt at komme ind på "Phønix'" del af Vagtelvej på grund af varmen. Ligeledes burde man have grebet det an fra nord med det samme, men der var som sagt ikke en slukningsplan for storindustrier på Frederiksberg).

Den største kritik kom fra Cohn, som kunne have mistet sin fabrik, men det konkluderedes, at da alle tilgængelige redningsfolk var i gang på pladsen, kunne man ikke forvente, at disse brandfolk skulle tage sig af en fabrik, som ikke var blevet antændt endnu. De private måtte selv rede, hvad redes kunne, hvilket de faktisk også fik gjort.

Efter branden blev der lavet en indsamling af underskrifter mod "at en saa brandfarlig Anstalt opføres igen i vor umiddelbare Nærhed" blandt beboerne af Fuglebakke-kvarteret (Mariendalsvej og Solsortvej). Denne fyldt med 38 underskrifter blev leveret til Frederiksberg tekniske Forvaltning, men historien melder intet om, hvorvidt man har taget stilling til den. Umiddelbart skulle man tro, at en henvendelse til kommunalforvaltningen i hvert fald havde givet en behandling af sagen, for Den tekniske Forvaltning har selvfølgelig ikke kunnet tage stilling, hvis fabrikken har overholdt de til enhver tid gældende regler.

Skolen på la Cours Vej havde indleveret 10 tegneborde og 25 taburetter til reparation, som desværre gik tabt under branden. Skoledirektøren forhørte sig i den anledning den 16/08 1916, om "Phønix" ville erstatte disse. Et svar har vi ikke, men da sagen ikke synes at

Brostykkevej 158, Phønixhus.

have gået videre, kunne man forledes til at tro, at erstatningskravet blev opfyldt.

Efter branden blev det påtvunget "Phønix" at færdiganlægge Vagtelvej. Vejen blev nu gennemgående fra Godthåbsvej til Mariendalsvej og i øvrigt offentlig tilgængelig. Man begyndte først en egentlig genopbygning i efteråret 1916 med anlæggelsen af et par interimistiske skure. (En hestestald og en værkstedsbygning).

Da man i første kvartal af 1917 for alvor ville genopbygge fabrikken, så det faktisk ud til, at det ikke kunne lade sig gøre, fordi man fra brandvæsenets side krævede, at den store fabriksbygning – Maskinsnedkeriet - skulle bygges med jernsøjler og tagkonstruktion i jernbeton.

Dette var faktisk umuligt for "Phønix", fordi man grundet Verdenskrigen ikke kunne få leverancer i den størrelsesorden og kvalitet, som det krævedes, foruden det forhold, at de økonomiske omkostninger ville være for store for virksomheden.

"Man tillader sig at henpege paa, at Phønix Virksomhed tilfredsstiller en virkelig Samfundstrang, og at en Lukning nu, hvor Trangen til Tømrer- og Snedkerarbejde m.v. er langt større end den kan til

fredsstilles, selv om Phønix i Løbet af 2 Maaneder kommer i fuld Drift, ville have særlig følelige Følger for Samfundet." (Direktør Jacob Jensens brev til Frederiksberg Brandinspektorat 9. marts 1917)

Der blev heldigvis for virksomheden indgået forlig, idet at man lod fabriksbygningen være opdelt i tre rum, således, at der skulle være to opmurede brandmure, og dernæst skulle tagkonstruktionen være udført i imprægneret træ, hvilket betød, at træimprægneringsbygningen blev nødt til at være bygget først, så dette kunne lade sig gøre.

Der blev faktisk udført forbedringer med den nye fabrik. Bag smedjen og med siden til spånehuset fik arbejderne et omklædningsrum med tilliggende brusekabine. Ligeledes anlagdes pissoirer og WC! Imprægneringsbygningen med det tilliggende trælager blev udført i bindingsværk.

Administrationsbygningen, som blev tegnet af arkitekt Carl Hansen, blev først projekteret i 1917. Den store forskel fra den tidligere kontorbygning lå i tagkonstruktionen, som var mere almindelig til forskel for mansardopbygningen.

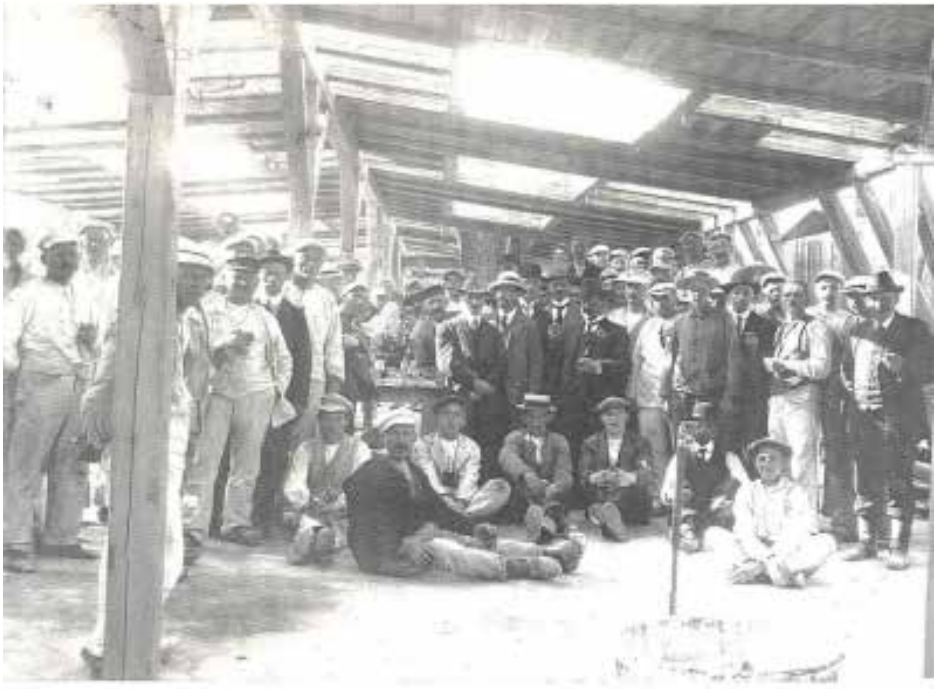

Rejsegilde på den genopbyggede fabrik 1917

Nord for denne bygning placeredes en portnerbolig og syd for en automobilgarage med dueslag. Imellem garagen og administrationsbygningen byggedes et lysthus og et hønsehus ind mod "Em. Jensen og Schumacher". På hjørnet af administrationsbygningen sattes tillige et drivhus. For at undgå en lignende ulykke, blev spånehuset bygget i jernbeton med jernskydedøre uden vinduer.

Efter genopbygningen
I 1919 beskæftigede virksomheden 6-800 mand. Ifølge "Danmarks Hovedstad København" producerede man også "de verdenskendte "Phønix" metalvarer". Efter Første Verdenskrig var befolkningstilvæksten stor og arbejdsløsheden ligeledes stigende, og for at få beboelse til alle, som måtte have brug derfor, tillod mange kommuner træhuse, som vi ikke havde vane for at bebo i Danmark – i hvert fald ikke som helårsbeboelse. "Phønix" fremkom på den baggrund med nogle af de første rigtige typehuse – de såkaldte "Phønix-huse" tegnede af arkitekt Henning Hansen. Han havde forespurgt kommunalbestyrelsen på Frederiksberg, om man ville tillade et sådant byggeri, for Den tekniske Forvaltning var ikke ubetinget begejstrede, da det ikke var almindeligt med træhuse her, og

Den genopførte administrationsbygning

Brostykkevej 134, Phønixhus.

da de heller ikke syntes at forekomme dem særligt billige. Ved kommunalbestyrelsens møde den 8. september 1924 blev sagen behandlet.

Den konservative rådmand Lauritz Sørensen var heller ikke positiv, da bygningerne også forekom ham for dyre. Det socialdemokratiske medlem rådmand Em. Olsen mente, at "Phønix" ønskede at få en reklame for træhusene, hvis kommunalbestyrelsen godkendte dem over en bred kam, hvilket han klart var imod. Kun det radikale medlem Nørregaard var direkte positiv. Udgangen blev, at der skulle tages stilling til hver enkelt ansøgning om de enkelte huse, som skulle bygges, hvilket også var det almindelige på Frederiksberg.

Vi har ikke fundet byggesager i kommunen vedrørende "Phønixhuse". Det er der heller ikke noget at sige til: Hvis der var en kraftig tilvækst i befolkningen, ville det være fornuftigere at opføre højhusbyggeri med plads til mange familier end enfamiliehuse i træ, som dertil krævede haver. Sagen var dog en anden i Københavns forstæder. I Gentofte og især Hvidovre blev der bygget hele "Phønix-kvarterer", som i dag er bevarede, dog ikke uden ombygninger.

Brostykkevej 197, Phønixhus.

Brostykkevej i Hvidovre

I 1923 erhvervede A/S Hvidovre Udstykningsselskab 50 tønder land af Bredegårdens jorder. Den 18/2 1924 blev matriklen 23 kh approberet til udstykning. Vi formoder, at resten af matrikel 23a fik samme behandling ved samme lejlighed. Nu kunne man bygge havehuse til de mange husvilde.

Konsortiet repræsenteret af overretssagfører Richard Møller og arkitekt Henry Madsen ønskede at opføre 500 villaer på jorderne. I starten af juli 1924 stod de 10 første prøvehuse opført på hver godt 700 kvadratmeter jord. Tegnet af Henry Madsen og bygget i bindingsværk med 4 værelser, køkken og forstue. Der var indlagt vand og elektricitet og husene var dækkede med røde tagsten. Prisen var dog rimelig høj nemlig 14000 kr. Disse huse er stadig at finde langs Ketiltorps Alle og Antvorskovsvej.

Efter fuldførelsen af prøvebebyggelsen, ville man til at bygge 25 yderligere huse. Disse var dog kun med 3 værelser, spisekøkken og forstue. Prisen på disse huse – stadig i bindingsværk, men med 750 kvadratmeter have – var 11000 kr. (VALBYBLADET 4/7 1924) Om der blev bygget 25 i bindingsværk, ved vi ikke umiddelbart noget om. Derimod vides det, at arkitekten

Brostykkevej 177. Der gemmer sig et Phønixhus indeni.

Henning Hansen fik lov at bygge på matriklen 23a. De bygningstegninger af C-typen (den mindste og billigste), som Henning Hansen udfærdigede i 1925 til bygning af Phønix-husene i Hvidovre, var egentlig identisk med Henry Madsens med undtagelse af bindingsværket.

Den 29/8/1924 kunne man i Politiken læse, at en af hovedgevinsterne i Rundskuedagslotteriet var et Phønix-hus i Hvidovre. I slutningen af august og starten af september lod Phønix opføre et typehus på banegårdsterrænet midt i København. Det var beregnet at skulle stå færdigt på Rundskuedagen den 6. september, hvad det også gjorde. Der blev bygget på 10 dage.(Politiken 5. sept. 1924)

Med dette kraftige reklamefremstød skulle man tro, at en ansøgning om andragender til statslån i Phønix-husene ville udarte sig positivt hos Hvidovre sogneråd – det gjorde det imidlertid ikke i første omgang. Der var nemlig fremkommet en kraftig kritik af kvaliteten af byggeriet. Man kunne frygte, at husene ville rådne op, da man mente, at muldlaget ikke var fjernet under husene. Dertil var isoleringen ikke god nok og husene for dyre. (L. Nørgaard i VALBYBLADET 12/9/1924)

Brostykkevej 199. Der gemmer sig et Phønixhus indeni

Der kom først et svar på tiltale en måned efter (nærmere bestemt 17/10 i VALBYBLADET). Her svarede man, at man havde taget kritikken til efterretning og højnet kvaliteten. Især flammesikkerheden og isoleringen var forbedret. Prisen på hvert hus var kun hævet med 500 kr.

Københavns Stadsarkitekt Wright vurderede den ny konstruktion og anbefalede dem til statslån (13/11/1924). I december måned fremkom flere helsidesannoncer med lovprisninger af træhusenes kvaliteter. Man regnede med, at de kunne holde mindst 50 ja endda 100 år. (VALBYBLADET og VALBY AVIS 5. og 23. december 1924)

En Georg Rasmussen, som købte et af husene i 1924, fortæller, at husene var tætte, og at man ikke blev syg om vinteren på grund af træk. Man brugte kakkelovn og fyrede med koks. Man måtte dog gå på dasset i gården, for der var ingen kloakering, hvilket gav problemer med sivebrønden om vinteren.

I slutningen af året gik direktør Jacob Jensen sammen med tømmerhandler Harald Kjær og arkitekt Henning Hansen til konference hos indenrigsminister Hauge for at få godkendelse af husene til statslån. (Bygmesteren

Brostykkevej 101A. Phønixhuset bærer det gamle firmas navn.

27/12/1924) I første omgang bevilgedes der kun 65 – 70% i forhold til murede huse, som på daværende tidspunkt kunne opnås med 85 – 90%. På et møde med ministeren i Finansudvalget fremkom det, at der var planlagt et byggeri af 900 Phønix-villaer i Hvidovre. (Politiken 15/1/1925) Den 30/1 kom der derimod en modsigelse af ovenstående fra Phønix selv, nemlig at der kun var ansøgt om statslån til 50 huse, og at man ønskede statslån til 75 – 80%.

I starten af august kunne man læse, at effektiviteten indenfor byggeriet af Phønix-husene var højnet i den grad, at et hus nu kunne samles på timer og ikke i løbet af flere dage (VALBYBLA-DET 7/8/1925). Bygningsdelene blev samlet på fabrikken, så det kun var fagene, som skulle samles på byggegrundene. Dette krævede imidlertid, at man nu blev nødt til at bruge tunge lastbiler. Disse ønskede Hvidovre Sogneråd dog ikke skulle slide på vejene.

Der blev lavet 3 ansøgninger: De første 2 nægtedes (16/3 og 27/5/1925). Først den 18/6 bevilgedes det, men ikke uden krav: ”Det vedtages at give den ansøgte Tilladelse og samtidig henstille at Firmaet ved Antagelse af Arbejdere ved nævnte Foretagende fortrinsvis antager Arbejdere, der er

bosiddende i Hvidovre Kommune" (Forhandlingsprotokol for Hvidovre Sogneråd for perioden 1922 -1926).

I VALBYBLADET kunne man den 6/10/1925 læse, at boligforholdene var elendige i Hvidovre. "Lysthusbebyggelsen uden for Lands Lov og Ret har naturligvis medført, at visse af Storbyens uheldige Elementer har fundet et Fristed her i dette Ingen Mands Land." Det forhold, at der blandt billederne i artiklen er et med de nybyggede Phønix-huse, har ikke været til fordelagtig reklame for husene.

Den 9. december 1925 fik Phønix bygningsattest på 56 huse med tilliggende udhuse ud til Brostykkevej. (H. B. Journal Nr. 2321)

Husene viste sig at være svære at sælge, og først i løbet af 1926 var de fleste beboede. Dette skyldtes, at man i stedet for at sælge husene nu lejede bygningerne ud.

I løbet af 1926-27 krakkede Phønix, formodentlig fordi man ikke fik det store antal entrepriser, som man havde håbet på. Et andet forhold har sikkert været, at træbyggeri i den størrelsesorden, som Phønix udførte, var Danmark slet ikke gearet til. Området og bygningerne blev overtaget af A/S Silvan, som var det andet store maskinsnedkeriforetagende i Storkøbenhavn. Arkitekten Henning Hansen, som var den oprindelige arkitekt for Frederiksbergs nuværende Rådhus indtil sin død i 1945, gik ind i Silvans bestyrelse og virkede også her som arkitekt. Men "Phønix" som leverandør af de første rigtige typehuse var nu en saga blot.

En overgang i slutningen af 20'erne blev Phønix-husene i Hvidovre brugt til husvilde, men de viste sig hurtigt at være for dyre. Først i midten af 1940'erne var alle husene solgt.

Der blev som nævnt bygget 56 huse langs Brostykkevej af den mindste type imellem Hvidovrevej og Avedøre Havnevej.

Ikke alle husene er bevarede men langt de fleste, og det er dette kvarter, som rummer den største samling Phønix-huse i det hele taget. I 2003 fremkom et forslag "Lokalplan 218" om bevaring af disse Phønix-huse udarbejdet af Teknisk Forvaltning i Hvidovre Kommune. Den blev lagt i intern høring indtil den 27. januar samme år. Ønsket var, at hvis de enkelte huse ikke var bevaringsværdige og derfor kunne rives ned, skulle der kun opføres huse af samme udvendige udseende som Phønix-husene.

Planen blev imidlertid forkastet. Vejen er dog stadig karakteriseret ved netop disse huse, og derfor kunne man ønske sig at en genvur

dering af lokalplanen, da dette byggeri er fuldstændig unikt. Husene har nu holdt i ca. 85 år. Om de kan holde ud over de 100, vil tiden vise.

Efterskrift

Et arkiv efter "Phønix" ville have givet en mængde spændende materiale til studier i tiderne fremover, men et sådant er os desværre ikke bekendt. Krisesituationer efterlader normalt en del arkivalier, men netop en brand har det med at udelukke lige den mulighed. Et godt eksempel var branden i 1916, hvor også kontorbygningen forsvandt og dermed Köhlers og "Phønix"s arkiv. Erindringer kunne være en stor hjælp, når man vil gøres bekendt med en hvilken som helst virksomhed, men hvem lever i dag, som kan huske tilbage til før 1926? Man skal være mindst hundrede, for at kunne være et relevant vidne. Når det gælder håndværk, er der i det hele taget ikke mange skriftlige kilder. Det efterladte er de frembringelser, værker, som man har udført, hvor små de end kunne være, og som ikke er blevet saneret, for den mulighed er desværre også sandsynlig – især når det gælder træindustri og i det her tilfælde huse af træ. Det der står tilbage i dag er i sin helhed kvarteret omkring Brostykkevej.

Det er især forbindelserne til de offentlige instanser, som har leveret kilderne til denne artikel. Uden disse var denne historie gået i glemmebogen.

Kilder:

Skolebygningers opførelse. 1862–1929: Vedr. skolebarakkernes opførelse ved Yrsavej. 1908–1910. Skolevæsenet – Den kulturelle forvaltning/Kulturdirektoratet [Frederiksberg Stadsarkiv, A 900]

Skolekommissionens forhandlingsprotokoller. 1903-1911, 1911– 1919 og 1919–1929. Skolevæsenet – Den kulturelle forvaltning/ Kulturdirektoratet [Frederiksberg Stadsarkiv, A 900]

Register til skolekommissionens forhandlingsprotokoller. 1891–1909 og 1910–1928. Skolevæsenet – Den kulturelle forvaltning/ Kulturdirektoratet [Frederiksberg Stadsarkiv, A 900]

De tilhørende journalsager. Skolevæsenet – Den kulturelle forvaltning/Kulturdirektoratet [Frederiksberg Stadsarkiv, A 900]

Diverse kopibøger. Skolevæsenet – Den kulturelle forvaltning/ Kulturdirektoratet [Frederiksberg Stadsarkiv, A 900]

Journal nr. 254. 1924–1925. Sekretariatet [Frederiksberg Stadsarkiv, A 10]

Frederiksberg kommunes forhandlinger 1924-1925. Sekretaria-

tet [Frederiksberg Stadsarkiv, A 10]

Frederiksbergs kommunes årsberetninger: Brandvæsenet. Diverse årgange. Sekretariatet, [Frederiksberg Stadsarkiv, A 10]

Byggesager: Matr. Nr. 5l. Bygningsinspektoratet. Bygningsvæsenet – Den tekniske Forvaltning/ Teknisk Direktorat [Frederiksberg Stadsarkiv, A 1200]

Ildebrandsrapporter. Diverse årgange. Frederiksberg Brandstations Arkiv. [Frederiksberg Stadsarkiv, A 1201]

Journalsager. J. Nr. 38: Matr. Nr. 5l. Kommuneingeniøren – Stadsingeniørkontoret – Den tekniske Forvaltning/Teknisk Direktorat [Frederiksberg Stadsarkiv, A 1202]

Journalsager. J. Nr. 41: Vejsager: Vagtelvej. Kommuneingeniøren – Stadsingeniørkontoret – Den tekniske Forvaltning/Teknisk Direktorat [Frederiksberg Stadsarkiv, A 1202]

Forhandlingsprotokol for Hvidovre Sogneråd for perioden 1922 – 1926. [Forstadsmuseet Historiens Huse – Hvidovre Lokalarkiv]

Diverse Aviser: VALBYBLADET, VALBY AVIS, POLITIKEN etc. Litteratur: Francis Beckett: Københavns Raadhus. August Bangs Boghandels Forlag. København 1908.

Bokkenheuser: Danmarks Hovedstad København. Bind III. Dansk Handel og Industri. 1919. 218 forslag Lokalplan 218 Bevarende lokalplan for Phønixhusende Åben-lav boligbebyggelse på Brostykkevej. Hvidovre Kommune

Det forekommer stadig oftere,
at Phønix-huse annonceres til salg under deres rette navn.
Tidligere hed det ofte blot "lille træhus" eller lignende.
For at fastholde bevaringsmulighederne
og glæden
over dette unikke kulturmiljø
er det vigtigt at forankre viden om husenes særlige historie blandt ejerne.

KØBENHAVNS NYERE BEFÆSTNING - MED SÆRLIGT HENBLIK PÅ SØBEFÆSTNINGEN

af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 22. februar havde vi i Lille Friheden besøg af Tom Wismann, der i billeder og særdeles livligt sprog fortalte om Københavns Nyere Befæstning. Med udgangspunkt i provisorietidens specielle politiske forhold blev vi oplyst om baggrund og iværksættelse af byggeri af såvel landbefæstningen som søbefæstningen.

Landbefæstningens fæstningsanlæg var kun bemandet i forbindelse med årlige sommerøvelser. Et angreb fra landsiden ville kræve store forberedelser fra fjendens side, så man ville her i landet være klar over angrebet lang tid i forvejen. Anderledes med søbefæstningens forter og batterier, hvor der fra søsiden hurtigt kunne iværksættes angreb. Her var der permanent bemanding. Kun under 1. verdenskrig var anlæggene fuldt bemandet med omkring 50000 soldater.

Tom Wismann påpegede flere finurligheder, som man normalt ikke tænker på. Kvindekanoner, anti ballon kanoner, kanoner med eller uden betonpansrede overbygninger og, at Middelgrunden er verdens største kunstigt anlagte ø.

Det blev en spændende aften, og var en glimrende optakt til vores tur til Trekroner Fortet den 1. juni. Se nærmere under arrangementer.

Her vil Tom Wismann også være vores fortæller og guide.

Er man interesseret i at fordybe sig yderligere, kan der henvises til to hjemmesider, der omhandler Københavns Nyere Befæstning: www.befaestningen.dk og www.kbh-befaestning.dk.

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Beretning den 8. marts 2010

Efter sidste års generalforsamling har bestyrelsen haft 8 bestyrelsesmøder og diverse udvalgsmøder i vores underudvalg.

Selskabet har været arrangør eller deltaget i 8 arrangementer siden sidste generalforsamling startende med turen den 20. april til Amager under titlen "En mandag på Amager." Dejlig tur, hvor Vagn Bacher sammen med sin broder fortalte og underholdt. Kongelunden, Amagermuseet og Bryggergården i Kastrup var målene.

Mandag den 21. september fortsatte Georg Hansen sin yderst underholdende beretning om livet i og omkring Slangerup-Hareskov banen. Gennem billeder oplevede vi lidt af den gamle stemning og fulgte godt med i den hæsblæsende tur op gennem det nordsjællandske landskab.

Søndag den 27.september afholdt Københavns Befæstningsforening sin årligt tilbagevendende Befæstningsdag. Den indebærer arrangementer fra Mosede Fort, vores egen del af Vestvolden og Avedøre Flyveplads, op til forterne i Lyngby og Gentofte i år sluttende med Dragør Fortet. Ca. 6000 mennesker formodes at have lagt vejen forbi de mange arrangementer. Historiens Hus stod for arrangementet i Hvidovre. Lokalt var der særligt lagt vægt på natur- og historieoplevelser for børn og hele familien på volden og Quark Naturcenter. Sammen med medarbejderne fra Historiens Hus lagde flere af Kulturisterne arbejdskraft til denne dag. Ca. 500 besøgende til det vellykkede arrangement.

Den 26. oktober var museumschef Poul Sverrild foredragsholder. Det er efterhånden blevet en tradition, at Poul på et af efterårets møder fortæller om sidste nyt inden for det lokalhistoriske arbejdsfelt. Det gjorde han også denne gang. Utroligt med hvilken gejst vi bliver præsenteret for samarbejde med nærliggende arkiver, udarbejdelse af kommune- og lokalplaner, revitalisering af Københavns Befæstning og ikke mindst skildringer fra det gamle Hvidovre¨.

Mandag den 23. november fortalte Annegrete Kraul og Kristine Søndergaard Madsen om "Parcelhusets pionerer". Her blev parcelhusenes oprindelse og udvikling sat under behandling. Et af vore egne medlemmer, Svend Mortensen, fulgte op med at fortælle den interessante historie om selvbyggeriet på Hvidovre Strandvej i 1960´erne. Dette foregik den 10. og 12. december i Rytterskolen.

Det traditionelle julemarked i Avedøre Lejren afvikledes den 6. december. Der var mange deltagere og vores Kulturister kunne fortælle om stor interesse for publikationer fra Historiens Hus og om spørgsmål omkring vores selskab.

Mandag den 18. januar havde vi besøg af Jens Knudsen, der fortalte om sine oplevelser med "Havhingsten fra Glendalough". Foredraget var så levende, at man følte sig som med på skibet. Det kan anbefales at følge Jens Knudsens opfordring til at besøge Vikingeskibs Museet i Roskilde, hvor både skib og supplerende film er at se.

Sidste arrangement inden generalforsamlingen foregik den 22. februar, hvor forfatter til megen litteratur om Københavns Befæstning, Tom Wismann, fortalte om befæstningen og specielt søbefæstningen omkring København. Dette foredrag følges op af en medlemsudflugt til Trekroner i Københavns Havn den 1. juni.

Vores medlemsblad er udkommet i de 4 numre, som det er aftalt. Desværre måtte vi sige farvel til vores medredaktør Birgitte Slenes, der har fået nyt job. Der skal derfor rettes en henvendelse til interesserede, der kunne tænke sig at indgå i et samarbejde om at redigere medlemsbladet.

Uden Kulturisternes aktive medvirken ved forsendelse og udbringning af bladet ville selskabets økonomi se anderledes ud. Der skal derfor lyde en stor tak til alle jer, der i år har påtaget sig det arbejde at udbringe bladet og i øvrigt medvirke ved selskabets arrangementer. Der er interesse for at læse vores b

lad, så bestyrelsen har i forbindelse med tilgangen af vore nye medlemmer fra Avedøre Selskabet valgt at sætte antallet af blade i vejret fra 500 til 600 stk.

Bestyrelsen har valgt at udsende en forespørgsel om mulighed for, at medlemmer med bil kunne stille til sig til rådighed ved bilkørsel til selskabets arrangementer for derved at kunne nedbringe udgiften til leje af bus. De første positive henvendelser er kommet, så vi håber inden længe at kunne præsentere en kørselsordning.

Som medlem af Dansk Lokalhistorisk Forening har vi deltaget i det årlige arrangement samt generalforsamling. Det afholdtes atter i Hornstrup Centret ved Vejle, og der var god lejlighed for at træffe andre med interesse for det lokalhistoriske og udveksle erfaringer.

Som tidligere omtalt er vores selskab med i Københavns Befæstningsforening. Der har sidste år været skift i den daglige ledelse i projektet iværksat af Kulturministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og

Real - Dania fonden. Det har forsinket arbejdet med de foreslåede projekter og sammen med den generelle økonomiske tilstand i kommunerne bevirket en vis tilbageholdenhed. Det er dog aftalt, at der i Hvidovre anlægges en rulleskøjtebane ved den sydligste del af Vestvolden, ved Avedøre Stationsby bliver plads til leg på hjul, Landminebarakken på Avedøresletten åbnes og der anlægges en fin asfaltbelægning på Vold alleen helt ud til Utterslev Mose.

I lighed med sidste år har vi haft praktisk samarbejde med Slægtsforskerne i Rytterskolen, og vi har kontakt til det arkæologiske selskab Tværpilen uden der dog har været udarbejdet fælles arrangementer.

I sidste års beretning kunne jeg fortælle om Avedøre Selskabets henvendelse til bestyrelsen med henblik på samarbejde/ indlemmelse i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Den 26. januar i år besluttede Avedøre Selskabet på en ekstraordinær generalforsamling at ophøre som selvstændigt selskab og give de medlemmer, der havde lyst, mulighed for at indtræde i Hvidovre lokalhistoriske Selskab på de vilkår, der var udarbejdet af de 2 bestyrelser. Gennem 2 ½ år er der arbejdet på denne ordning, hvor det bl.a. sikres, at der også fremover vil være emner og områder fra Avedøre, som tages op i et Avedøre udvalg med henblik på publicering og afholdelse af arrangementer. Ca. 70 medlemmer har ønsket sig at blive overført til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Avedøre Selskabet har bestået i godt 8 år og medbringer en stor samling også omhandlende tiden, hvor Avedøre hørte til Glostrup kommune. Om Avedøre Selskabet vil jeg henvise til artiklen i sidste nummer af vores medlemsblad, hvor Avedøre Selskabets forhenværende næstformand, Jørgen Salhauge, i artiklen ”Ringen sluttet” fortæller om Avedøre Selskabets historie. Jeg skal slutte bestyrelsens ber

etning med at takke alle, der på den ene eller anden måde har bidraget til Selskabets drift eller har givet en hånd med ved vores forskellige arrangementer, her tænker jeg ikke mindst på Bodil og Laurs, der hver gang beredvilligt står for kaffe og te ved vores møder i Lille Friheden.

Beretningen afsluttet den 1. marts 2010.

På vegne af bestyrelsen

Ole Asbjørn Petersen, formand

RUNDVISNING PÅ KIRKEGÅRDEN

af Poul Sverrild

Torsdag den 20. maj kl. 19.00 er der rundvisning på Hvidovre Kirkegård arrangeret af Lokalhistorisk Selskab.

Selskabets medlemmer er naturligvis velkomne, men rundvisningen bliver også udbudt til ikkemedlemmer som et hverve-tilbud.

Der er et begrænset antal billetter til arrangementet, som udbydes af "Hvidovrebilletten", og de kan hentes på HvidovreBibliotekerne og Cirkusmuseet efter først-til-mølle-princippet. Billetterne er gratis.

Rundvisningen ved Poul Sverrild fokuserer naturligvis på de mange bevaringsværdige gravmæler, som pryder kirkegården, men vi skal også se bredere på vores gravskikke og på, hvordan kirkegården spejler samfundsudviklingen.

Efter rundvisningen byder Selskabet på en kop kaffe og en snak i Rytterskolen.

Kirkegården er normalt et fredeligt sted, men her demonstreres "Kystbevæbningens piker", fra kirkens loft. Men det er en helt anden historie.

Så er det igen tid til den rigtige
AERONAUTISK DAG

af Poul Sverrild

Aeronautisk Dag på Avedøre Flyveplads afholdes som biennale hvert andet år på lige årstal. I år foregår arrangementet søndag d. 29. august mellem kl. 10 og 16.

Sidste år i juli måned oplevede mange mennesker desværre en stor skuffelse, da de mødte op på flyvepladsen til det, de troede var en Aeronautisk Dag, men som blot var en "åbent hus-dag" som en enkelt af foreningerne på pladsen afviklede.

Det håber vi ikke vil ske igen, da det har en meget skadelig virkning på den positive stemning og udvikling, som har omgivet begivenheden siden starten.

Det er blevet en Hvidovrebegivenhed, når stjernemotorernes antikke brummen på himmelhvælvet varsler, at nu er der gamle maskiner og luft-relaterede aktiviteter på flyvepladsen.

Programmet for dagen kendes endnu ikke i skrivende stund, men mon ikke flyverne ved siden af de gammelkendte spændende ting kommer op med noget nyt.

Hangar på Avedøre Flyveplads, 1940.

DIGITAL REGISTRERING AF ARKIVETS FOTOS

af Poul Sverrild

Billedsamlingen i Historiens Hus omfatter omkring 17.000 registrede fotos, og hertil kommer en del tusinde, som er journaliseret, men ikke registreret.

Alle disse fotos er registreret efter de gamle standarder, der blev udviklet af arkivernes oprindelige landsorganisation, SLA, tilbage i 1970-erne. Det vil sige, at billedoplysningerne ligger på kartoteks-kort, som man skal slå op i for at finde frem til motiverne.

Det har været gammeldags i en årrække, men vi har i Historiens Hus over en længere periode fokuseret mere på formidling og udvikling af kulturarven i planlægningen. Derfor er det glædeligt, at fusionen med Brøndby Lokalarkiv har tilført os ekspertise, som letter iværksættelsen af den digitaliseringsproces, som skal bringe vores samlingers registrering på niveau med tiden.

Det er fortsat en opgave, der skal regnes i mandår, når så mange tusinde fotos skal scannes, og billedoplysningerne indtastes.

I forhold til de opgaver Historiens Hus løfter, er der bestemt ikke plads til at løfte opgaven i et tempo, der giver mening - men… heldigvis har vi fået en spændende kontakt til Glostrup Produktionshøjskole.

På skolen er der behov for praktikpladser til elever, som har flair for denne type opgaver, som vi altså har så rigeligt af.

Vi tilrettelægger arbejdsopgaverne, så billederne er til at scanne og ledsageoplysningerne klar til indtastning. Arbejdsprocessen skal naturligvis overvåges og resultaterne kvalitetssikres, så museumsinspektør Lisbeth Hollensen og arkivar Henrik Knudsen instruerer og følger processeerne intenst.

Gevinsten skulle gerne være til at tage og føle på. Med fire praktikanter ad gangen ledsaget af en "sjakbejs" fra produktionsskolens lærerkorps, så er der rigtig mange hænder til at løse opgaverne.

I skrivende stund er vi en uge inde i forårets i alt fire ugers praktik, og det ser lovende ud. Når de fire uger er gået, bliver proces og resultat evalueret af skolen og af os, og er vi tilfredse, gennemfører vi endnu en fire ugers periode til efteråret.

Hvis den summende aktivitet omkring scannerne og elevernes bær

bare computere i det lille midlertidige kontor på 2. sal på Cirkusmuseet holder, hvad vi tror den lover, så er vi kommet i gang med digitaliseringen af billedsamlingen med et ryk, der gør den digitaliserede del anvendelig med det samme.

Når hele dette forløb er gennemført, er det realistisk at give et bud på, hvornår hele digitaliseringen kan være gennemført. Det er spændende og positivt for Historiens Hus at være med til at udvikle dette tilbud til en gruppe unge med særlige behov, og når vi samtidig får løst en tyngende opgave med et minimum af mandtimer fra vores side, så ligner det en ren win-win-situation.

MEDLEM-SARRANGEMENTER 2010

Torsdag den 20. maj kl. 19.00 viser leder af Historiens Hus og Cirkusmuseet Poul Sverrild rundt på Hvidovre Kirkegård. Der er mange spændende beretninger om nu afdøde Hvidovreborgere. Efter rundvisningen kan der bydes på kaffe i Rytterskolen.
Der er begrænset deltagerantal, så billetter afhentes på HvidovreBibliotekerne eller i Historiens Hus.

Tirsdag den 1. juni går turen til søfortet Trekroner i Københavns Havn. Trekroner er en del af det første forsvar af København, som i perioden efter 1858 blev til en egentlig søbefæstning. Vi mødes kl. 13.45 i Nyhavn(ved mindesankeret) og sejler herfra til Trekroner. Her vil Tom Wismann, der tidligere har fortalt os om Københavns Søbefæstning, være guide for os. Der sejles hjem fra Trekroner kl. 16.15, og vi er tilbage i Nyhavn kl. 17.00.
Turen koster 70 kr. Tilmelding og betaling i Rytterskolen den 18. maj kl. 10 -11 og onsdag den 19. maj kl. 18-19.

Tirsdag den 14. september kl. 9.00- ca.17 besøger vi Pumpestationen ved Lammefjorden, kører en tur langs Lammefjorden og slutter af med besøg på Malergården, hvor vi hører om den kunstneriske og ekcentriske Swanefamilie. På Malergården starter vi med en let frokost, hvor man selv betaler for drikkevarer. Dernæst en guidet rundvisning. Vi starter fra Rytterskolen kl.9.00.
Betaling kr. 250 finder sted i Rytterskolen tirsdag den 31. august mellem kl. 10-12 og onsdag den 1.september kl. 18-19. Max 50 deltagere.

Mandag den 25. oktober kl.19.00 fortæller leder af Historiens Hus, Poul Sverrild, om sidste nyt fra det lokalhistoriske område. Mandag den 22. november vil den kendte fortæller Allan Mylius Thomsen vise os rundt i vores nabokommune nærmere betegnet Valby. Der startes kl. 19.00. Mødested i Valby meddeles i næste blad.

Tilmelding er nødvendig til arrangementerne. Tilmelding til de to foredrag og turen med Allan Mylius Thomsen skal ske på selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 senest søndag , inden arrangementet finder sted. De to foredrag finder sted i Lille Frihedens Aktivitetssal.

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2010

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: beriis@hotmail.com

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434
e-mail: vagnbacherjacobsen@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Berners Vænge 32, st.tv
tlf. 3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36788404
email:birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen.

Avedøreudvalg: Knud Nygård Jensen, Johannes Hansen,Kaj Nilsson, Søren Østergård, Henning Humle, Ole Asbjørn Petersen, Jette Randal Lund.

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge.

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Birte Gerdes

Bladredaktion :
Poul Sverrild, Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal Lund.

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

KULTURISTERNE, FEBRUAR 2010

Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs Kulturistgruppe samlet om arbejdet påRytterskolen. Gruppen har efterhånden en lang historie bag sig fra starteni sommeren 1996, hvor Lokalhistorisk Arkiv efterlyste hjælpere til atdele informationsposer ud på Hvidovres tre stationer på Linie A. Det var iforbindelse med lukturbyarrangementet Store Kikkedag. Senere blev dettil indsats omkring udstillinger, Krudtcafeen, diverse større arrangementersom Flyvedagene og Befæstningsdagene, og undervejs blev gruppen tilen del af Lokalhistorisk Selskab, og senest er uddelingen af dette blad bleveten central opgave, som har givet et løft til Selskabets økonomi. Mangeaf de udadvendte aktiviteter omkring Hvidovres lokale historie ville ikkevære mulige uden Kulturisternes indsats.

ISSN 0902-3046

HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE

Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
28. årgang—Nr. 3– 2010

INDHOLD

NYT FRA FORMANDEN ..... side 3
VESTVOLDEN BLIVER INDTAGET PÅ NY ..... side 4
HAVEN VED HUSET — OG OMVENDT ..... side 5
RUNDVISNING PÅ KIRKEGÅRDEN .....side 11
FORSTADSMUSEET HAR FÅET NY HJEMMESIDE ..... side 12
ARKITEKTURENS DAG ..... side 13
ELEKTRONISK NYHEDSBREV ..... side 14
ÅRSMØDE I DANSK LOKALHISTORISK FORENING ..... side 15
VÅD — MEN INTERESSANT TUR TIL TREKRONER ..... side 17
MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2010 ..... side 18
BESTYRELSEN FOR
HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB 2010 ..... side 19
NY HJEMMESIDE TIL HLS ..... side 20

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36473444 e-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
&
Forstadsmuseet Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf.: 36490030 e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Poul Sverrild ansv.

Tryk: 600 eksemplarer

Forsidefoto: Salut for befæstningsdagen

NYT FRA FORMANDEN af Ole Asbjørn Petersen Velkommen til en ny sæson efter en vejrmæssig herlig og lang sommer, som forhåbentlig har givet gode muligheder for kulturelle og historiske oplevelser. Desværre druknede vores seneste arrangement den 1. juni på Trekroner i regn, så det ikke blev den oplevelse, det skulle have været. Den 25. juni var der som led i revitaliseringen af Københavns Befæstning indvielse af Trekroner under deltagelse af Kronprinsparret. Fra Hvidovre deltog repræsentanter fra Historiens Hus, skoleog kulturforvaltningen, politisk hold og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Gennem mobil-guider, lyd/lys oplevelser, filmrum og en spændende udstilling er der skabt mulighed for at kunne gå på opdagelse i historien om den samlede befæstningsring og naturligvis specielt Trekroner. Det kan meget anbefales at tage turen over til Trekroner og opleve de nye initiativer. Er der ikke mulighed for det, kan man gå ind på hjemmesiden: www.befaestningen.dk/trekroner og få en virtuel rundtur på Trekroner. Partnerskabet bestående af Realdania, Skov- og Naturstyrelsen og kulturarvsstyrelsen vil i 2011 sætte fokus på Garderhøj Fortet i Gentofte og i 2012 på Vestvolden. Efterårets arrangementer og tilmeldinger hertil omtales senere i dette blad, men jeg skal blot gøre opmærksom på, at arrangementet den 22. november ikke foregår med omvandring i Valby, men i vores normale mødested i Lille Frihedens mødesal. Arrangementer i 2011 er under forberedelse. Søndag den 25. september afvikles Københavns Befæstningsdag, hvor også Historiens Hus og vore Kulturister vil være aktive. Tag børn eller børnebørn med og oplev en

VESTVOLDEN BLIVER INDTAGET PÅ NY

Der vil være noget både for børnefamilien med mod på oplevelser og den historisk interesserede, når Vestvolden igen bliver bemandet på Befæstningsdagen søndag d. 26. september.

Quark-centret på Avedøre Slettevej bliver udgangspunkt for aktiviteterne, der starter kl. 10. Her kan børnefamilierne deltage i "Spionjagt på Volden", der byder på en række prøvelser, inden spionerne forhåbentligt bliver afsløret.

For at kunne afsløre spionerne skal man indskrives i hæren, hvor man blandt andet skal lave sit eget ID-kort, lave ammunition, træne fysikken og ikke mindst læse koder. I princippet kan alle deltage, men det vil primært være for børn i alderen 5-12 år. Forløbet varer ca. en time og er med løbende starter. Den sidste mulige start er kl. 14. Det er gratis at deltage. For den historisk interesserede vil der kl. 11.00 starte en cykelrundtur med museumsinspektør Lisbeth Hollensen langs volden i Brøndby. Her kan du få historien om volden og komme ind og se nogle af de specielle anlæg, der til daglig er aflåst, så som en kaponiere og et krudtmagasin. Turen tager ca. 1 1/2 time og er ligeledes gratis.

Dagen igennem kan du købe forplejning ved Quark Centret, hvor du blandt andet kan nyde en kop kaffe eller en pølse ovenpå dagens strabadser.

Befæstningsdagen arrangeres af Befæstningsforeningen, Avedøre Bibliotek, BuQetten, Kulturpaletten, Forstadsmuseet, Fritidsbutikken og Quark Centret.

Om Ivar Poulsen

Vi bringer her en artikel af Ivar Poulsen, som han skrev om sin have. Redaktionen modtog artiklen sidst på vinteren med henblik på at bringe den sidst på året, men få måneder efter fik vi at vide, at Ivar var afgået ved døden. Ivar var gennem mange år en aktiv deltager i erindringsgruppen, som samles på Rytterskolen, og også her vil han være stærkt savnet. Vi har tidligere i bladet bragt én af hans erindringer om butikkerne på Gammel Køge Landevej.

HAVEN VED HUSET – OG OMVENDT

Da vi, min kone Ritta og jeg selv i 1955, medens vi boede på Gl. Køgelandevej 236 C, havde fået en søn, som vi døbte Lars, varede det ikke længe, før vi blev klar over, at det på grund af trafikken ville være bedre, hvis vi flyttede i hus på en mindre trafikeret villavej.

Der var ingen udstykninger i kommunen på det tidspunkt, så når vi så på en passende grund, måtte det uvægerligt blive en tilplantet have. Vi så på flere, var i forhandling med ejeren af en dejlig grund på M. Bechs Allé, men vi var 1500 kr. imellem, så det blev ikke til noget. 1500 kr. var jo en slags penge på det tidspunkt.

Gennem en af Rittas ungdomsbekendte fra hendes hjemegn fik vi forbindelse med ejeren af grunden Agermosen 27, som han var villig til at sælge. Og vi slog til. Grunden var på 750 m2, næsten 45 m lang på hver side, 16,5 m bred og, hvad der betød alt, lænderetningen var i nord-syd og den tilstødende vej, Agermosen, løb nord for grunden.

Der var høje hække rundt omkring grunden, der var udstykket i 1942. Hækken ud mod vejen var 2,5 m høj, af stedsegrøn liguster og med en låge på midten. Den mod øst, hvor naboen var murermester Huglet, der boede i et lille gammelt havehus med kone og datter, var en naturhæk. De øvrige to var almindelige ligusterhække. Der var plantet og opvokset 10frugttræer, de var blevet store nu. Desuden var der to stikkelsbærbuske ud mod vejen, et blommetræ med

en meget smuk grenføring, ribs- og solbærbuske i den modsatte ende væk fra vejen, og i samme ende to æbletræer, et skur på ca. 7 m2 og et lokum. Endvidere flere rabarberplanter. Grundens sidste 10 m var ellers græsplæne. Jeg har ikke kendt manden, der indrettede grunden efter udstykningen, men placeringen af skuret kunne tyde på, at han ikke var interesseret i kontakt med passerende på vejen udenfor. I enden mod vejen, lige der hvor vi skulle lave indkørslen, var der også et "ungt" æbletræ, ikke ret stort. Det var iflg. nabokonen, fru Huglet, resultatet af en æblekærne, lagt i en urtepotte med jord.

Vi købte haven 1. februar 1957, og fra forårets komme brugte vi den løbende, dels som afslapning, men der var jo også noget, der skulle passes, bl.a. hækkeklipning. Og

så begyndte vi at behandle de bare jordstykke bl.a. med en miniatureharve, der fulgte med grunden. På den placerede vi Lars, og så trak Ritta og jeg i hvert sit reb. Jeg selv havde ikke meget begreb om det at holde en have, men Ritta vidste det hjemmefra, så hun kunne sætte mig i gang, og min svigerfar, der var havemand, flyttede det lille æbletræ længere ned i haven.

Nu varede det imidlertid ikke ret længe, før vi gik i gang med at bygge, men først måtte vi gøre plads til huset ved at fælde alle de træer, der stod i vejen. Også det smukke blommetræ, da vi skulle bruge pladsen til byggematerialer. 1. juli startede jeg sammen med en af mine murermesterfars folk på fundamenterne, og vi flyttede ind i huset den 1. april 1958. Der var stadig en del at lave færdig, og haven var der slet ikke rørt ved. Forhaven mod vejen lå stadig hen - 12som en byggeplads.

Så skete der det, at jeg blev sendt til Ålborg på uddannelse. Det var den 1. september. Jeg kom hjem igen midt i januar året efter, altså i 1958, og begyndte at arbejde på

den nye cementfabrik i Karlstrup. Til cement skal der bl.a. bruges ler, det hentede vi på en mark ved Ll. Skensved, og opgravningen fremdrog mange håndsten. Sådan nogle havde jeg brug for, da jeg ville lave naturstensmur på begge sider af den fremtidige terrasse samt nogle kummer på den ene side til blomster. Jeg fik lov at samle en bunke og fik dem kørt hjem af en vognmand, der kørte for fabrikken, mens Ritta kørte dem alle sammen ind på trillebør. Samtidig begyndte Huglet at bygge. Han lavede 1½ kælder under et ret stort hus, forstået på den måde, at han havde en normal kælder under hele huset og så en

yderligere under halvdelen. Det medførte en bunke opgravet jord, og da han i modsætning til mig ikke kørte det bort, byggede han et bjerg op på sin grund. Nu skulle jeg så til at anlægge en terrasse men manglede jord. Den kunne jeg få hos Huglet, så jeg lavede en trillebro op til toppen af "bjerget" over hækken og hentede hen ved 300 trillebørfulde lerjord. Jeg havde selv afrømmet muld fra min udgravning.

Jeg fik fyldt op til terrassen og til overgangen med den eksisterende græsplæne. Jeg lavede en skitse med højdekurver. Den ene del skulle være kælkebakke for Lars og havde et blidt fald, medens den anden var en "djævlebakke". Stenene fra lerbruddet brugte jeg dels på siderne, dels til at lave 3 blomsterkummer. Jeg havde også fået renset stykket ud mod vejen for gamle byttematerialerester.

Nu var der så klar til at blive plantet. Jeg havde meldt mig ind i "Haveforeningen", hvilket medførte, at jeg kunne få en gratis planteplan. Der kom en havearkitekt herud for at se på forholdene, og han havde sendt en skitse til for

slag. Det valgte jeg at følge.

Men så blev jeg sendt til en opstart i Belgien, kom hjem igen for så at blive sendt til Italien. Medens jeg tilbragte 4-5 måneder dernede, såede min svoger stykkerne mod vejen og vest for huset til med græs. Det næste år var jeg næsten ikke hjemme, men så sluttede rejselivet, og jeg fik tid til at gøre haven færdig. Jeg fulgte havearkitektens plan. Ved den indkørsel, vi havde lavet under byggearbejdet, skulle der stå rugosaroser, langs hækken mod vejen skulle der stå 3 syrener, midt på den nye plæne skulle der plantes et hjortetakstræ og en serbisk gran længere mod vesthækken, medens der vest for huset skulle plantes en Contoneaster Brændkær.

Det blev alt sammen gjort og samtidig blev der, også efter planen, lavet et stort staudebed langs hækken mod vest, hvor naboen hed Willy Larsen. Og i hele skråningen fra terrassen til den gamle plæne blev der sået græs. For enden af indkørslen lavede jeg en "sommerterrasse" med 2 plankeværk, forskudt for hinanden, foran. Bagved lavede jeg en sandkasse med sider af gamle jernbanesveller til Lars samt, også efter haveplanen, et rosenbed.

Så gik der 7-8 år, det plantede fik godt fat og voksede. Contoneaster Brændkæren fik om efterårene flotte, røde bær. Hvert forår kom der en flok sjakkere på træk, de slog sig ned i træet og ribbede på ingen tid alle bærrene. De tre syrener – en dobbelt lyserød, en hvid og en lilla – sprang smukt ud om foråret, og hjortetaktræet voksede op og fik en krone formet som katedralkuppel.

Og så var der det første træ, der blev fældet. Det skyldtes to ting. For det første havde det en tilbøjelighed til at lade rødderne rage op over trætæppet, så det var svært at bruge plæneklipperen. Og Lars var blevet søspejder. Der var mange i troppen om den ene båd, de havde, så for at han skulle bevare interessen, købte jeg en juniorbåd til ham, en ældre træbåd der hade et par defekte borde. Dem skulle jeg skifte ud. Det var nemmest at lave det herhjemme, hvor det nødvendige værktøj var til stede, så efter fældningen blev båden løftet over hækken og stillet på plænen.Efter

yderligere 7-8 år lavede vi igen om. Lars og jeg byggede en carport der, hvor der ellers var sommerterrasse, sandkasse og rosenbed. De to førstnævnte blev definitivt droppet, og roserne blev flyttet om i forhaven mod vejen.

Så flyttede Lars i egen lejlighed. Hanne, som han kendte fra havnen, flyttede med, og sammen fik de inden længe to hunde, Riesenschnauzere. Når de besøgte os, var hundene vilde med at rumle rundt på græsplænen og pløje ind gennem stauderne. Så vi måtte sætte et trådhegn op, men vi lod en passage mod hækken være, så de kunne komme rundt om bedet. Vi satte også hønsenet i hækken omkring græsplænen og lavede et højere trådhegn fra hushjørnet og over til hækken mod vest. Dér opad plantede vi om sommeren ærteblomster.

Så blev jeg pensioneret, fik god tid og gravede det meste af græsset væk mellem huset og vesthækken. Der lavede vi køkkenhave med persille, krydderurter og kartofler, der var dejlige, når nye kartofler var dyre i butikkerne. Endvidere lavede vi et stativ, formet som et omvendt V og beklædt med stormasket trådnet, som vi brugte til stangbønner.

Så fik Ritta besvær med at komme over hegnet ved staudebedet, når hun skulle holde det ved lige, så vi fjernede det, selv om Lars stadig havde hunde. Forinden havde vi plantet en tuja, der var blevet så stor, at hundene ikke kunne flytte den, så den blev stående. Igennem nogle år brugte vi den som juletræ, idet der blev ophængt juletræskæder på den. Derudover lavede vi to højbede hver 1,20 x 1,20 m. I dem planter Ritta hver sommer blomster af forskellig art. Resten af bedet skal udlægges som græsplæne,

men det er ikke blevet til noget endnu.

Forskellige ting er yderlig hændt gennem årene.Omkring december 1985 var temperaturen ret høj, den stedsegrønne hæk mod vejen fik forårsfornemmelser og begyndte at skyde nye skud. Så kom der høj frost, og hele hækken gik ud. Den så faktisk flot ud, som var den støbt i bronze, men en vissen hæk er ikke lige Rittas stil, så en dag, jeg kom hjem fra arbejde, havde hun gravet det hele op. Så måtte jeg til at plante en ny, der nu efter mere end 20 år er lige så flot som den gamle. Æbletræet mod syd nærmest Huglet, et Cox Orange træ, gik pludselig ud, selv om det stod med nystartede æbler. På stedet stillede vi en kasse, som vi gemmer alt afklip i til kompost. Tujaen er fældet, og det samme er alle tre syrener samt den serbiske gran. Den blev meget høj, næsten 15 m og virkede for stor til grunden. Desuden fik vi lagt naturgas ind, og forsyningslinjen løb netop gennem dette område, så vi ville undgå eventuelle problemer med fremtidige rødder. Om der bliver flere ændringer er ikke til at sige.

Rundvisning på Hvidovre Kirkegård

Poul Sverrild foretog rundvisning på Hvidovre Kirkegård torsdag den 20.maj 2010 og ca. 25 personer gik med rundt på kirkegården. Her hørte vi fortællingerne om forskellige Hvidovreborgere og deres gravsteder. Hvidovre Kirkegård er en skatkiste af historier, og udviklingen i den måde både beplantning og sten er brugt er gennem tiderne illustrerer skiftende traditioner og mode.

Forstadsmuseets nye hjemmeside

Siden årsskiftet er sammenlægningen af Brøndby Lokalarkiv og Historiens Hus Hvidovre til Forstadsmuseet efterhånden ved at have taget form. Som et helt konkret resultat af sammenlægningen har institutionen fået ny hjemmeside, nemlig:
www.forstadsmuseet.dk. Kommer man af vanen tro til at skrive www.historienhus.hvidovre.dk ryger man direkte ind på den ny hjemmeside, ligesom at www.brondbylokalarkiv.dk med tiden skal gå samme vej.

Således er alt materiale fra det tidligere Avedøre-Selskabs hjemmeside, Historiens Hus Hvidovres hjemmeside og Brøndby Lokalarkivs hjemmeside samlet på én og samme hjemmesideadresse. Den ny hjemmeside er bygget op omkring de fire oprindelige ejerlav i de to kommuner – Avedøre, Brøndbyvester, Brøndbyøster og Hvidovre foruden Brøndby Strand. Brøndby Strand er sat på som selvstændigt område af historiske årsager, da det i sin tid blev udskilt fra Brøndbyvester Sogn. På den måde samler den ny hjemmeside det geografiske område, som Forstadsmuseet dækker, hvilket giver mulighed for at klikke sig ind på og dykke ned i områdernes historie.

Det ny design med den rå beton i baggrunden og stregkoden med de tre postnumre foroven er med til at illustrere dels et af Forstadsmuseets primære arbejdsområder, nemlig forstadens modernistiske bygninger, dels det geografiske dækningsområde.

Vi håber, I vil tage godt imod den ny hjemmeside. God fornøjelse!

ARKITEKTURENS DAG FREDAG D.1. OKTOBER

Akademisk Arkitektforening har gennem en årrække stået for afviklingen af "Arkitekturens Dag", hvor der hvert år sættes fokus på en stilart, en bygningstype eller en bebyggelsesform.

I Brøndby og Hvidovre har vi aldrig deltaget i markeringen af arkitekturen, da det er blevet oplevet som noget, der var lidt irrelevant i vores 20. århundrede forstæder, hvor fokus har været mere på funktion end på form.

Men her i 2010 har Arkitekturens Dag fokus på forstaden, og så må vi naturligvis være med. I samarbejde med planlægningsafdelingerne i både Hvidovre og Brøndby Kommune står Forstadsmuseet for markeringen i Hvidovre og Brøndby.

Den største satsning er en udgivelse af en flot lille bog om arkitekt Svenn Eske Kristensens byggerier i de to kommuner. Den bliver udgivet af Forstadsmuseet den 1. oktober og bliver solgt fra blandt andet Alarmpladsen 3 i Hvidovre og Korsdalsvej 136 i Brøndby.

På arkitekturens dag bliver der også arrangeren bustur rundt

til alle de 11 byggerier, som Svenn Eske Kristensen stod bag i de to kommuner.

Det bliver en rejse i velfærdsdrømme, arkitektur og byggeteknik. Der bliver udbudt 70 pladser på bussen. Deltagelse i arrangementet koster 20,-. Til gengæld vil man modtage et gratis eksemplar af bogen, som ellers vil komme til at koste 100,-.Alle interesserede kan fra d. 20. september købe billetter til turen på , eller afhente dem på Alarmpladsen 3 i Hvidovre. Vi ved, der bliver rift om pladserne, så det er afgørende, at afhentede billetter bliver benyttet.

ELEKTRONISK NYHEDSBREV

I forbindelse med Forstadsmuseets ny hjemmeside vil der blive oprettet et særligt elektronisk nyhedsbrev, som man vil kunne tilmelde sig via hjemmesiden. Nyhedsbrevet vil fortælle om Forstadsmuseets seneste arbejde og kommende arrangementer og vil udkomme mindst seks gange om året.

Man kan allerede nu tilmelde sig nyhedsbrevet ved at sende en mail til ”lhy@hvidovre.dk”. Skriv ”Tilmeld nyhedsbrev” i emnefeltet. Så vil du komme med på listen over modtagere af nyhedsbrevet og få det tilsendt pr. mail, hver gang vi udsender et nyt nyhedsbrev.

Cirkusmuseet har ligeledes gennem længere tid med stor succes haft et nyhedsbrev, der fortæller om museets arrangementer. Dette nyhedsbrev kan man tilmelde sig på Cirkusmuseets hjemmeside.

ÅRSMØDE I DANSK LOKALHISTORISK FORENING

I weekenden den 16.-18.april 2010 var 3 repræsentanter fra Hvidovre Lokalhistoriske Selskab på kursus og årsmøde i Dansk Lokalhistorisk Forening. (DLF). Temaet var ”Danmark under 1. verdenskrig”. Et emne der i høj grad er forsømt, fordi 2. verdenskrig kom til at fylde mere. 1. verdenskrig dannede et nyt samfundsmønster og årsmødet satte fokus på, lokal samfundenes rolle og spørgsmål om, hvad foregik der på det civile plan?

Vi blev igennem flere meget inspirerende foredrag opmærksomme på muligheder indenfor eget virke. Hvorledes man på lokalt hold forsøgte at gennemføre de nye sociale forhold for kommunens befolkning. Kommunerne fik deres første udvidede rolle og vi opfordres til at gå hjem og arbejde med emnet.

Fordi fra den ene dag til den anden blev der foretaget landbrugsindgreb, forsyningspolitiske indgreb, socialpolitiske hjælpeforanstaltninger (eks. 3.1 Lov af 22.december 1915 om kommunale foranstaltninger i anledning af dyrtiden gav kommunerne ret til at yde op til 8,50 kr. enten i direkte pengehjælp eller ved naturalier.) Boligpolitiske indgreb og rationering. Foredragsholder Erik Helmer Pedersen koordinerer samarbejdet på tværs af de lokale foreninger/selskaber i landet. Målet er et hæfte ca. 150 sider med præsentation fra forskellige lokale befolkninger. Har I nogle billeder eller papirer fra den tid er vi i bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab meget interesseret i at låne det, også beretninger om normer og sædvaner fra den tid har interesse.

Fordi Sønderjylland var mere involveret i krigen end det øvrige land, var der indlagt en tur til Genforenings- og grænsemuseet i Christiansfeld. Billedet på væggen af Chr.X er syet i fladsting, de 2 andre er Vagn og Ole.

Ole og Vagn udveksler tanker om mødets tema og hvad deraf følger. Det er tilsyneladende en alvorlig sag

En våd, men interessant tur til Trekroner

Den 1. juni 2010 blev en meget regnfuld dag. En bådfuld Hvidovreborgere var på tur til søfortet Trekroner i Københavns havn. Guidet af Tom Wismann, der i forlængelse af sit tidligere foredrag, i Lille Friheden, bl.a. fortalte om, hvordan han som dreng sammen med andre drenge sejlede ud i en lille båd og legede røvere og soldater på det gamle fort, som dengang blev brugt til alt mulig affald. Trods den voldsomme regn kunne vi dog se, at en større oprydning er foretaget og bygningerne er under fortsat restaurering. Turen kan anbefales da området er et spændende historisk sted.

Læs mere om Trekroner på www.befaestningen.dk

MEDLEMS-
ARRANGEMENTER
2010

.
Tirsdag den 14. september kl. 9.00- ca. 17 .00

besøger vi Pumpestationen ved Lammefjorden, kører en tur langs Lammefjorden og slutter af med besøg på Malergården, hvor vi hører om den kunstneriske og ekcentriske Swanefamilie. På Malergården starter vi med en let frokost, hvor man selv betaler for drikkevarer. Dernæst en guidet rundvisning. Vi starter fra Rytterskolen kl.9.00.

Billetter koster kr. 250 og kan bestilles hos Jette Randal-Lund, tlf. 36490659 eller Ejvind Jensen, tlf. 36492885. Max 50 deltagere.

Mandag den 25. oktober kl.19.00 Lille Friheden

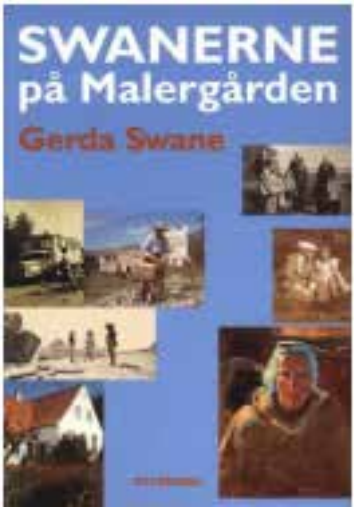

fortæller leder af Forstadsmuseet, Poul Sverrild, om sidste nyt fra det lokalhistoriske område.

Mandag den 22. november Kl. 19.00 Lille Friheden

vil den kendte fortæller Allan Mylius Thomsen fortælle om historisk udvikling og om spændende steder i vores nabobydel Valby.

OBS

Tilmelding er nødvendig til arrangementerne. Tilmelding til de to foredrag skal ske på selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 senest søndag , inden arrangementet finder sted.

BESTYRELSEN FOR HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB 2010

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grønhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: beriis@hotmail.com

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885
-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434
e-mail: vagnbacherjacobsen@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Berners Vænge 32, st.tv
tlf. 3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36788404
email:birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen.

Avedøreudvalg:
Knud Nygård Jensen, Johannes Hansen,Kaj Nilsson, Søren Østergård, Henning Humle, Ole Asbjørn Petersen, Jette Randal Lund.

PR.og hjemmesiden:
Benny Riisager, Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge.

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Birte Gerdes

Bladredaktion :
Poul Sverrild, Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal Lund og Lisbeth Hollensen

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

"NY" HJEMMESIDE TIL HLS

I IT tidsalderen har det jo længe været almindeligt at firmaer, foreninger og privatpersoner har oprettet deres egne hjemmesider. Det gælder også vores forening, der på mere eller mindre privat basis har haft en sådan side. Hjemmesiden blev først i dette år med meget kort varsel lukket, på baggrund af en TDC beslutning om at lukke private sider, som ikke havde eget domæne. Det er derfor umiddelbart slut med HLS hjemmeside.

Imidlertid har et af vore nye medlemmer Jørgen Salhauge, som kommer fra det tidligere Avedøre-selskab, tilbudt at genoprette og udbygge en "ny" hjemmeside, indtil videre baseret på det tidligere fundament. Bestyrelsen har besluttet at oprette et selvstændigt domæne med adgang til et web-hotel. Domænet har fået navnet:

www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk med tilknyttede e-mail adresser. HLS får således mulighed for fortsat at fremstå på Internettet med løbende informationer om arrangementer, udgivelser og andet relevant stof. Samt også at vise "ansigt" udadtil i den globaliserede verden. Vi håber at vore medlemmer vil tage godt imod dette tiltag, og samtidigt komme med forslag til yderligere indhold på hjemmesiden.

ISSN 0902-3046

HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
28. årgang—Nr. 4– 2010

Indhold

Nyt fra formanden. Af Ole Asbjørn Petersen .....side 3
Julemarked i Avedørelejren Af Mikkel Knudsen .....side 4
Spionens plan afsløret Af Mikkel Knudsen .....side 5
Søm i næsen og krudt i røven Af Anja Olsen .....side 6
Kredit gives kun til 80 årige…. Af Gitte Elbæk Jensen .....side 8
Hovedstadsmonopolen efter 1945 Af Lisbeth Hollensen .....side 16
Arkitekten Svenn Eske Kristensen Af Gitte Elbæk Jensen ..... side 18
Avedøre Holme i Mexico Af Poul Sverrild .....side 20
Arrangementer i 2011 .....side 22
Bestyrelse og udvalg .....side 23
Kom nærmere, kom nærmere .....side 24

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36473444 E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
&
Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk
Redaktion: Lisbeth Hollensen (ansv.) Jørgen Salhauge
Tryk: Trykkeriet PIF Trykt i 600 eksemplarer
Forsidefoto: Fint besøg på julemarkedet i Avedørelejren

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Pedersen Ved sammenlægningen af Avedøreselskabet og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab blev der nedsat et fællesudvalg, der skulle se på muligheder for at orientere om forhold omkring Avedøre. Det har resulteret i, at arrangementerne i 2011 i stort omfang bærer præg af denne forudsætning. Der er i dette nummer en samlet oversigt over næste års arrangementer.

Som beskrevet i seneste medlemsblad har selskabet fået en ny hjemmeside. Jørgen Salhauge har stået for udformningen, og jeg vil opfordre til at så mange som muligt benytter sig af denne kontaktmulighed. Der vil løbende blive orienteret om arrangementer, udgivelser og andet relevant stof. Man har også mulighed for at komme med forslag til yderligere indhold på hjemmesiden.

Vore aktive Kulturister udfører et stort arbejde både med udbringning af medlemsblade og medvirken ved diverse arrangementer. På grund af fraflytning "mangler" vi nogle nye Kulturister, der kan give et nap med. Har man tid og lyst til at give en hjælpende hånd, kan man henvende sig til Benny Riisager på tlf. 36782968 eller mail beriis@hotmail.com

Historiens Hus har nu endegyldigt skiftet navn til Forstadsmuseet. Forstadsmuseet er Brøndby og Hvidovres nye museum og arbejder først og fremmest med forstadens historie og kulturarv. På Forstadsmuseets hjemmeside oplyser man, at det ikke drejer sig om et museum i traditionel forstand med montrer og udstillingslokaler. I stedet kan man møde Forstadsmuseet på gader og stræder, til foredrag og events, på vandreudstillinger eller i lokal- og kommuneplanlægningen. Forstadsmuseet rummer både lokalarkiv for Brøndby og Hvidovre. Arkivet for Brøndby finder man på Pilegården, Korsdalsvej 136, 2605 Brøndby og arkivet for Hvidovre på Alarmpladsen 3 i Avedørelejren. Det er muligt at henvende sig i åbningstiden begge steder for at få oplysninger om de to kommuner. På Pilegården er der åbent mandage kl. 11-15 og i Avedørelejren mandag-torsdag kl. 11.-15. Der er også mulighed for at træffe aftale om besøg uden for normal åbningstid.

Julemarked i Avedørelejren

af Mikkel Knudsen

Så blev det atter jul i den gamle Avedørelejr

Søndag d. 5. december fra kl. 10 -15 finder det traditionsrige julemarked i Avedørelejren sted.

Julesang, julemandens latter og et vanvittigt gøglershow vil blot være nogle af de ingredienser, som sætter kolorit på dagen, når Forstadsmuseet og Cirkusmuseet byder indenfor.

Kernen i et julemarked vil selvfølgelig være de mange boder, hvor du kan finde inspiration til den spændende julegave eller købe flot julepynt. I år vil du for eksempel kunne købe vin fra Nordlund, smykker, øl, honning og ikke mindst finde gode tilbud på lokalhistoriske bøger. Det er sjette gang at markedet finder sted og igennem årene er det vokset støt og roligt til at blive den største juleevent i Hvidovre. Markedets placering på Alarmpladsen omkranset af Avedørelejrens smukke bygninger giver en helt speciel atmosfære, hvor der blot mangler sneens sagte dalen.

Der er fri entré til markedet og fri parkering i Avedørelejren. Markedet foregår primært i telte, så husk varmt tøj og det gode julehumør.

pionernes plan blev afsløret

af Mikkel Knudsen D en sidste søndag i september drog næsten 100 børn ifølge med deres forældre ud på spionjagt på Vestvolden for at forhindre at Danmark blev involveret i 1. Verdenskrig. Kanonsalutter bragede ud over Avedøresletten, mens der med dyb koncentration blandt andet blev kastet med håndgranater og skrevet med kode.

Missionen gik ud på, at børnene skulle afsløre hvornår en række spioner ville slå til og dræbe den fredselskende general. Spionernes planer åbenbarede sig i mørket i en kaponiere, og det var med spænding i øjnene, at børnene kunne aflevere beskeden til generalen. Flere var sågar villige til at blive hos generalen for at hjælpe

Kanonen lades

"Giv agt, gevær ved fod"

ham ved det forestående attentatforsøg.

Det hele var en del af Befæstningsdagen, hvor Forstadsmuseet sammen med en række institutioner havde lavet forløbet, der var henvendt til børnefamilier. Spionjagten skulle først og fremmest give en stor oplevelse og herigennem åbne børnenes øjne for voldens muligheder og historie.

For den ældre generation bød dagen på en cykeltur langs volden. Her fortalte museumsinspektør Lisbeth Hollensen om voldens historie og åbnede op for nogle af de rum langs volden, der ikke er tilgængelige til dagligt.

Dagen blev en stor succes, og der var mange opfordringer fra deltagerne om, at gentage succesen. Befæstningsdagen vil således finde sted igen søndag d. 25/9 2011.

Clausen og Pedersen
Søm i næsen og krudt i røven
Udstilling på Cirkusmuseet.

Af Anja Olsen

Gøglerduoen Leif Sylvester og Erik Clausen

”Ja. Kom nærmere, kom nærmere, kom nærmere mine damer og herrer. Her skal De se Ib Sylvester - drengen fra stenbroen – der nu vil stikke et syv tommer søm i næsen og dybt ind i sit hoved, derind hvor hjernemassen og fantasien normalt bor” sådan blev Leif Sylvester på fladt og ærkekøbenhavnsk præsenteret af Erik Clausen, når de stillede op med deres gadecirkus. ”Vi præsenterede den ene sensation efter den anden i livets manege” siger Erik Clausen, når han i dag fortæller om de glade 70’ere, hvor de to kunstnere udfordrede samfund, publikum og hinanden i deres gadecirkus.

Charles Johansen (Erik Clausen) kunne blive ved: ”Ja, kom nærmere, kom nærmere, frit valg på alle hylder og på eget ansvar. Her har vi fornøjelsen af at fremvise sensationelle samfundsskabte

sensationer, frustrationer, situationer. Her ved vi det er bedre at dø af grin end af kedsomhed. Her i denne ydmyge grå gade vil vi lade latteren, livsglæden og farverne runge. Kom nærmere og se sensationen, manden der brød ud af kasematterne, flygtede fra baggården og ud i lyset. Ja, drengen fra Stenbroen i sine halsbrækkende øvelser og forsøg på at transformere sig selv til et ønskebarn. Ja, ja, ja, drengen fra stenbroen som udbryderkongen mr. Rusko. Han sprænger sine lænker og kæder, sin skæbne og tvangstanker, ja, dette er den rene magi! Den svævende mand! Det flyvende kødbjerg! Den elegante snydetamp og manipulator mr. mystik og frem for alt mine damer og herre, vi splitter normaliteten, de grå skyer, de slidte tanker og brudte løfter og genfinder og genopliver folkesjælens klingende, syngende slogan: ” Tro, håb og kærlighed”. ”

”Erik havde været på højskole, så det var ham der snakkede” fortæller Leif Sylvester ”mens jeg var genert og ikke sagde noget”

Leif Sylvester og Erik Clausen er begge uddannede håndværkere. Leif var tømrermester og Erik var maler. De mødte hinanden til et kunstnermøde og gjorde i fællesskab op med den finkulturelle lukkethed. De ville ikke udstille for en lille eksklusiv og snobbet gruppe, de ville ud til folk. Derfor skruede de ben på malerierne og satte dem op på gader og pladser. De eksperimenterede med forskellige installationer og lavede ”folkets talerstol”. En installation, der blev populær som et sted man kunne synge en sang eller dele en mening. ”Den fungerede rigtig godt, og så fik jeg den ide at lave en manege så folk også kunne optræde for hinanden. Men folk stillede sig bare op og spurgte hvornår forestillingen startede. Så gik vi selv i manegen” griner Leif Sylvester.

Humoren var grundelementet og samfundsforholdene og det politiske miljø var rammerne. På den platform udviklede de numre, der byggede på klassiske artistiske elementer, gøgl og skuespil. Leif var Augustklovnen og Erik var den Hvide klovn. Folket var deres allierede. Den lille udstilling er et rigtig god

t supplement til museets permanente udstillinger fordi Clausen og Petersens gadecirkus både bygger på traditioner fra cirkus og markedsgøgl, og er udtryk for tidens politiske strømninger og de muligheder 70’ernes velfærdssamfund tilbød. I udstillingen kan man se og høre deres historie, opleve deres optræden og nærstudere syvtommersømmene.

Udstillingen kan ses frem til 30. januar 2010.

”Kredit gives kun til 80-årige, som ledsages af deres forældre”

Af Gitte Elbæk Jensen

Således står skrevet i en af gæstebøgerne, som blot er en lille del af en aflevering, som Forstadsmuseet har modtaget omkring Strandholm-Bad/De Gamle Stuer. Kroen var beliggende på Gammel Køge Landevej 599 i Brøndby Strand og eksisterede i godt 55 år under de to ovenstående navne. J

oh. R. Holm åbnede Strandholm-Bad den 13. maj 1915. Han var gift med Agathe Holm, der hjalp til i restauranten. Joh. R. Holm var tidligere løjtnant fra Næstved Dragoner og havde i et ukendt år fået tildelt ridderkorset.

De to første år kørte stedet som afholdsrestaurant, men fra 1917 var det desuden muligt at købe spiritus på stedet. Holm fremhævede fra starten desuden, at det var muligt at spise sin medbragte mad, således, at man havde råd til at komme igen. Dette betød dog ikke, at man ikke kunne spise på Strandholm-Bad, på menuen stod blandt andet smørrebrød, kaffe, kage, øl og vin. Holm kunne stolt erklære, at der ikke havde været hverken været øl eller kaffeind-

skrænkninger under 1. Verdenskrig og at kaffen aldrig havde været brygget på surrogater.

Trækplastret bag Holms etablissement var dog ikke alene forfriskningerne. Strandholm-Bad kunne reklamere med en badeanstalt, der inkluderede Danmarks længste badebro, der var cirka 700 alen lang, hvilket svarer til godt 400 meter i dag. Under sikringsstyrelsens indkaldelse benyttedes badeanstalten af Vestfrontkommandoen i morgentimerne, flere hundrede soldater fik deres daglige bad inden kl. 10.00 om formiddagen.

Badet blev ikke kun benyttet af soldaterne. På travle og varme søndage, var der godt 1600 besøgende, der nød godt af de 50 løvlysthuse der var i den skyggefulde have på vej ud til badebroen og badeanstalten. Holm ønskede at skabe en stemning af landlig idyl, hvor der var ro og orden og mente, at det var undladelsen af al slags spil og forlystelser, der var med til at sikre dette. Han opfattede først og fremmest StrandholmBad som en gammel hyggelig bondegård med små vinduer og rørtag.

Det var denne opfattelse, som fik betydning for hans store samling af gamle ting ved siden af Joh. R. Holms anden store interesse. På grund af hans fortid som løjtnant i Næstved Dragoner, lavede han en

Et kig ind i "De Gamle Stuers" indretning

dragonsamling, hvor der fra alle landets dragoner blev sendt hilsener til i form af genstande til samlingen. Ved siden af de militære genstande, havde Holm en samling af ting, der beskrev bondelivet og gik i samspil med StrandholmBads ydre. Der var kobber, messing og træting på væggene, der fortalte om hjemmets liv og kvindernes gerning på landet i gamle dage. En af de yndede genstande var en messingbeslået dragkiste fra 1801, der indeholdte ældre kvindeundertøj med skønne, gamle broderier, samt brudeskørter.

De besøgende til Strandholm-Bad talte en del militærpersoner, lige fra menige til officerer, ligesom Kronpris Frederik og Prins Aage skulle have slået vejen forbi. Disse militære personer havde tilknytning til den førnævnte vestfrontkommando, ligesom nogle kom efter bygningen af de store flyverhangere i 1916 på Avedøre Flyveplads. De besøgende inkluderede desuden en varietet af folk uden militær rang, heriblandt mange forfattere, kunstmalere, skuespiller, præster, læger og andre universitetsfolk, journalister, kontorfolk, handlende og industridrivende.

En anden kuriositet, der kan nævnes er, at J. P. Pedersen, Bilrutens stifter var på besøg den 14. juni 1926. Han lå i flere år i en intens krig med J. C. Jensen, også kaldet Ekspres-Jensen, om rettighederne til at køre rutekørsel på Gammel Køge Landevej. I 1924 opretter J. P. Pedersen, også kaldet Busrute-Peter, Hvidovre Busselskab og i 1925 bliver Ekspres-Jensen en del af selskabet. På denne måde løses den interne strid. Ruten kørte dog ikke til Strandholm-Bad. Til gengæld kunne man fra Valby køre til Strandholm-Bad uden stop i sommerperioden 1926. I april, maj og september var der på hverdage fem afgange, på onsdage og lørdage syv, mens der på helligdagene var ikke

Eva Harksen

mindre end 14 afgange. I juni, juli og august kørtes ruten "efter trafikken", hvor man kunne få tiderne oplyst per telefon. Turen kostede 75 øre og understregede behovet for at komme fra byen og ud til Strandholm-Bad.

Et interessant spørgsmål er, hvornår Strandholm-Bad skiftede navn til De Gamle Stuer, som er det navn, vi forbinder stedet med i dag? Ved åbningen i 1915 hedder stedet Strandholm-Bad og der findes billeder af Joh. R. Holm, der står under indgangsskiltet med dette navn. På et tidspunkt skifter stedet navn til De Gamle Stuer. Der findes et fotografi af en ældre Holm, der står under et andet indgangsskilt, hvorpå der nu står De Gamle Stuer. Vi ved desværre ikke noget om, hvornår det sker. En antagelse kunne være, at stedet i folkemunde er blevet kaldt De Gamle Stuer, og at Holm har synes så godt om navnet, at han har taget det til sig som det officielle navn. På postkort fra 1950 optræder både De Gamle Stuer og Strandholm, men med den forandring, at Strandholm synes at være betegnelse for selve bygningerne, hvorimod De Gamle Stuer er navnet på beværtningen.

Joh. R. Holm dør i 1943. Det er uvist om stedet bliver drevet videre af hans enke og hans familie. I årene 1945 til 1948 har vi få og meget spredte optegnelser i gæstebogen; 15 i alt. Sikkert er det dog, at Sigurd Harksen køber ejendommen i 1950, hvor han får restaurationsbevilling. Sigurd Harksen stak til søs som 14-årig og kom til Amerika, hvor han startede som glasvasker, senere selvstændig malermester i Brooklyn. Under 1. verdenskrig tjente han i USA's marine i kystvagtens tjeneste. Efter afslutningen på 2. verdenskrig vendte han i 1937 tilbage til Danmark som pensioneret marineofficer. Han medbragte en samling af kuriositeter fra Amerika og samlede videre i Danmark.

I 1944 bliver Sigurd Harksen gift med Eva, der spillede piano i sin ungdom i et omrejsende restaurationsorkester og af denne grund kunne lokkes til at give et nummer, især på et gammelt opretstående fransk klaver fra rokokotiden bemalet med hyrdescener i krasse farver og med let barnlige streger. Fru Harksen samlede desuden på mottoer, ordsprog og lignende, hvilket fremgår af de gamle gæstebøger. Under et fotografi fra 1951, underskrevet Eva og S. Harksen står følgende skrevet: "Velkommen i de gamle stuer! Hyg jer blot ved arnens luer. Kom

Et væld af kuriositeter i "De Gamle Stuer"

mer du en anden gang – måske du får en lille sang! Tag med dit barn og viv så bliver her mere liv – lad kaffen dig smage – vend tilbage!"

Sigurd Harksen havde flere krav til en kommende kone. Han ønskede at få en dansk kone, der kunne spille, synge og lave en god æggekage. Æggekagen var Fru Harksen efter sigende så god til at lave, at den blev inkluderet i en tysk kogebog med billeder. Med hendes forkærlighed for mottoer, sagde hun desuden; "Det er med æggekage som med ægtemænd – behandles de forkert, bliver de flade og kedelige". Sigurd Harksen kunne nu nok selv lave æggekage. Han betegnes i en avisartikel fra 1955 som europamester i tilberedning af æggekage.

Den berømte æggekage til trods, opfordrede ægteparret Harksens, ligesom deres forgænger Joh. R. Holm, folk til at medbringe madkurven og nyde maden enten i De Gamle Stuer eller i haven, der hørte til ejendommen. Ved siden af indgangsdøren til kroen, hang et skilt hvorpå der stod "Medbragt mad velset". På dette tidspunkt eksisterer den lange badebro ikke længere, men derfor var stranden stadig et yndet badested.

Johs. R. Holms samling var som nævnt delt op i to kategorier; nemlig Dragonsamlingen samt samlin

gen af ting, der vedrørte bondelivet. Efter hans død i 1943, blev den militære del af samlingen sendt til Næstved, hvor Holm havde været løjtnant i Dragonerne. Den anden del af samlingen forblev på stedet. De Gamle Stuer indeholdte i Harksens tid godt 10.000 genstande, heriblandt billeder, flag, skibsmodeller, almueredskaber, smykker, vaser, kobberting og meget andet. En af de vigtigste genstande, var en spilledåse fra cirka 1870, der ofte spillede sangen "Ridder Rap og Ridder Ro". Denne var dog kun en ud af en større samling af snurrepiber. I en af de gamle gæstebøger er indklæbet et avisudklip, der reklamerer for udsendelsen "Snurrepiber fra hele verden. Besøg hos en samler" den 26. april 1952 kl. 16.20. At kalde Sigurd Harksen for en samler af snurrepiber kan siges at være en dækkende fortegnelse, da han på dette tidspunkt, havde fået samlet 7873 snurrepiber.

I gæstebøgerne fra ægteparret Harksens tid takkede gæsterne især for kaffe, æggekage og god musik. På grund af Sigurd Harksens mange år i USA, havde De Gamle Stuer besøg af folk fra mange egne i USA (blandt andet Mississippi, Californien, Texas, New York, Washington D.C, Virginia, Florida). Af denne grund flagede De Gamle Stuer både med dansk og amerikansk flag i Harksens tid, hvor Dannebrog var øverst, således som flagreglementet påbyder, når der flages med udenlandsk flag. Ud over de amerikanske besøgende, var der besøgende fra lang række andre lande så som Argentina, Belgien, Canada, England, Finland, Frankrig, Holland, Italien, Mexico, Norge, Spanien, Sverige, Sydafrika, Tyskland, Uruguay, Østrig.

Foruden de udenlandske gæster, besøgte mange danskere selvfølgelig også stedet. Gæsterne kunne deles op i to hovedkategorier; stamkunderne samt de, der besøgte stedet for første gang hvor langt størstedelen skrev, at de bestemt ville komme igen. Blandt gæsterne var nybagte studenter, folk af forskellig militær rang fra menige til oberster, kunstnere, familier med børn og turister. Af berømte gæster kan nævnes Prins Viggo, skuespiller Kjeld Petersen, vise/revyforfatter Carl Viggo Meincke, forfatter Agnes Lyneborg samt sanger Eddie Russell. Sigurd Harksen døde i 1957. Fru E

va Harksen kørte De Gamle Stuer videre, dog indskrænkede hun menukortet et par år senere, og ændrede profilen på De Gamle

Stuer, der i diverse avisannoncer fik undertitlen Køgevejs Kro Museum. Hun lukkede det store køkken for at koncentrere sig om at servere øl, kaffe og brød. Gæsterne kunne derfor ikke længere få den berømte æggekage, men Fru Harksen lavede stadig en fortrinlig kaffe. Med sin forkærlighed for mottoer understreger hun, at "ingen sygdom, som en god kop kaffe ikke kan kurere, er værd at have".

Eva Harksen står selv for serveringen efter sin mands død, men fra 1963 får hun hjælp om søndagen af en tjener. Dette på trods holder hun i årene 1965-1969 kun åbent i sommerhalvåret på grund af sin sygdom, indtil hun i 1970 sælger ejendommen og alt inventaret. Inventaret alene indbragte godt 22.000,- kr. Dette betyder samtidigt enden på en æra for en helt speciel, idyllisk og måske også lidt mærkelig kro. Igennem hele De Gamle Stuers levetid, er Fru Eva Harksen klædt i nationaldragt, og tjeneren som hun ansætter, iklæder hun butlertøj med henvisning til De Gamle Stuers funktion "ikke noget med beverding her, så vil vi hellere være mærkelige".

Man kan hævde, at ægteparret Harksens som ejere af De Gamle

Eva og Sigurd Harksen med "personale"

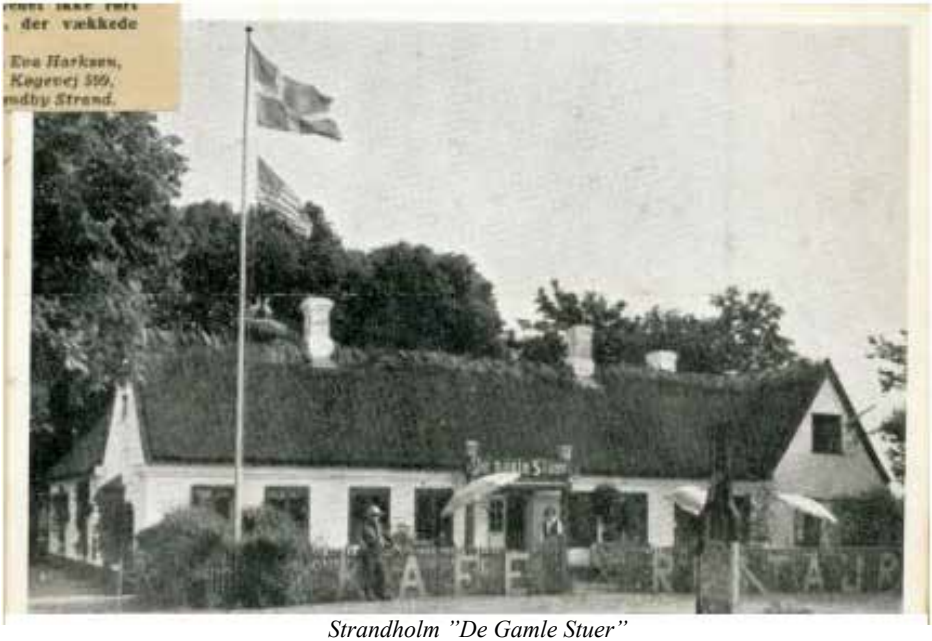

Strandholm "De Gamle Stuer"

Stuer plejede det lidt mærkelige eller særegne. Ud over de mange tusinde genstande, der pryder hver plet på væggen, var der desuden tale om en virksomhed, som ikke ønskede flere kunder. Sigurd Harksen betakkede sig for flere kunder i en avisartikel i 1955, ligesom Eva Harksen i en avisartikel i 1964 understregede: "Jeg vil så nødig have reklame. Så risikerer jeg bare, at der kommer for mange gæster, og så får jeg for meget at bestille. Så tjener man for mange penge og vil have flere endnu og glemmer det egentlige, nemlig at gå og nyde livet". Det med for mange penge, kan måske have sin rigtighed, men for mange gamle ting, kan man ikke få! Derfor skal der i denne forbindelse på vegne af Forstadsmuseet lyde en opfordring til folk om at aflevere materialer med forbindelse til De Gamle Stuer. Forstadsmuseet ligger Alarmpladsen 3, 2650 Hvidovre og har åbent mandag-fredag 9.00-15.00. Tlf. nr. 36 34 07 90 eller pr. e-mail forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk.

Hovedstadsmetropolen efter 1945

Af Lisbeth Hollensen

Den store rundkørsel på Avedøre Holme set fra "Bøje Nielsen Huset"

R ejste man rundt i København og omegn i midten af 1800- tallet, oplevede man et ganske anderledes landskab, end det vi ser i dag. København lå med sine sølle 130.000 indbyggere og puttede sig bag voldene fra 1600-tallet, mens oplandet mest bestod af små landsbyer og spredtliggende gårde og landsteder.

100 år senere var landskabet som forvandlet. Første tiltag var sløjfningen af voldene rundt om København i slutningen af 1800-tallet. København eksploderede, og brokvarterne skød op som paddehatte. I midten af 1900-tallet kom turen for alvor til landsbyerne rundt om København. Som et 20-30 km bredt og sammenbygget bælte udbyggedes de små landsbyer til forstæder omkring hovedstadscentret og længere ude blev de gamle købstæder og stationsbyerne satellitbyer hertil. Industrielt opsving, udbygning af velfærdsstaten og behovet for boliger samt en udbygget infrastruktur var væsentlige faktorer for, at denne udvikling kunne finde sted.

Hovedstadens Kulturhistoriske Arkiver, HOKA, som Forstadsmuseet er medlem af, sætter med det gedigne værk Hovedstadsmetropolen efter 1945 fokus på den voldsomme udvikling og forandring, der fandt sted i hovedstadsområdet i efterkrigstiden. Bogen forventes udkommet ultimo 2011 og vil blive skrevet af HOKAs medlemmer, der hver især skriver om udvalgte fokusområder indenfor deres geografiske virkefelter.

Forstadsmuseet bidrager med tre kapitler af tre forfattere, der alle tager udgangspunkt i museets genstandsfelt, Brøndby og Hvidovre.

Industriområdet Priorparken i Brøndby

I 1944 opkøbte Nordisk Kabel- og Traadfabrikker et større område i Brøndby, hvor de flyttede kabelproduktionen ud af København. Området blev en helstøbt perle, planlagt og udbygget efter én hel, færdig plan, hvor kabelproduktionen foregik i én lang proces. Frem til midten af 1980'erne husede området en stor del af NKTs produktion. Herefter flyttede nye produktionserhverv ind, og for nylig er der udgivet en ny helhedsplan for området, der åbner op for kontorerhverv. I dag hedder området Priorparken – opkaldt efter NKTs stifter – og er et unikt erhvervsområde.

Området er udpeget af Kulturarvsstyrelsen som et af Storkøbenhavns vigtigste industrihistoriske områder, og som verdenskendt industriforetagende og eksemplarisk og velbevaret fabrikskompleks, skriver NKT og Priorparken sig ind i historien om Københavnsområdets udvikling efter Anden Verdenskrig.

Avedøre Holme, Danmarks største industriområde

Avedøre Holme blev etableret i 1960'erne på et naturområde med kulturbetinget lav attraktionsværdi. Det store modernistiske, zoneinddelte mønster-industriområde blev udlagt efter tidens fremmeste krav med hensyn til varetransport, adgang til arbejdskraft og mulighed for miljøbelastende aktiviteter. Industriområdet kom i brug i 1966 og nåede otte års højkonjunktur, inden energikriserne transformerede produktionsmønstrene og konverterede industriområdets profil og funktion til lager og transport. I dag er store monofunktionelle strukturer som

Avedøre Holme under pres, og det truer erkendelsesmulighederne for den kulturarv, som skal findes i funktionalismens bylandskab. Med afsæt i Avedøre Holmes historie vil artiklen diskutere bevarings/udviklingsstrategier med afsæt i kulturarvstænkning.

Køge-Bugt planen Danmarks største byplan

Fingerplanen fra 1947 rammesatte de overordnede linjer for velfærdsstatens byudvikling i efterkrigstiden. "Tommelfingeren", Køge Bugt-strækningen, var den mindst byudviklede strækning i planen, og gjorde det derfor muligt at planlægge og realisere velfærdsdrømmene i stor skala. På de kystnære arealer fra Avedøre til Solrød blev i alt 10 byer skitseret, og heraf blev de ni byer realiseret. Virkeligheden for de store planer blev ikke som ventet. Artiklen vil placere Køge Bugt-planen i relation til tidens velfærds- og planidealer, behov og muligheder, de industrielle muligheder, tidens vilkår og realiteterne.

Arkitekt Svenn Eske Kristensen

af Gitte Elbæk Jensen

Forstadsmuseets nye publikation "Velfærdsdrømme. Svenn Eske Kristensens bygninger i Brøndby & Hvidovre", som er blevet sendt med nærværende blad, er blevet lavet i forbindelse med Arkitekturens Dag den 1. oktober 2010. Temaet for arrangementerne i år var forstaden og ud over publikationen, arrangerede Forstadsmuseet en busrundtur i Brøndby og Hvidovre med 70 interesserede og nysgerrige deltagere. Arkitekt Svenn Eske Kristensen var i den grad en velfærdens og forstadens arkitekt, hvis hovedvision var, at arkitekturen skulle danne ramme om det gode liv. Han havde stærke holdninger om, hvilken standard brugerne burde kunne forvente af deres boliger og interesserede sig desuden for, hvordan bygningerne fungerede i praksis.

Svenn Eske Kristensen arbejdede for at rationalisere og industriali

Et godt eksempel på Eske Kristensens arkitektur

sere boligbyggerier og blev en af pionererne indenfor betonelementbyggeriet. Derved kunne man have undgået megen af den kritik og det dårlige omdømme, som modulbyggeriet fik i 1970'erne.

Det lå ham meget på sinde at opgive sine bygninger med grønne arealer til glæde for beboerne - hvad enten de blev brugt til ophold eller leg. Han var en stærk fortaler for, at lejlighederne fik en god størrelse. Gennem hele sin karriere var han optaget af at skabe bygninger, der sikrede familiens eller borgerens trivsel. Det vidner om en tankegang, som

i overensstemmelse med værdigrundlaget bag velfærdssamfundet, tog afsæt i livskvalitet. Det er den store fortælling fra velfærdssamfundet som kan aflæses i Svenn Eske Kristensens bygningsarv til kommende generationer.

Et udsnit af de mange deltagere

Avedøre Holme i Mexico

Af Poul Sverrild

Arkitektskolen hvor mødet blev holdt

D oCoMoMo er en verdensomspændende organisation, der arbejder med at sikre bygninger og anlæg fra "modernismen" eller "den moderne bevægelse". Den mest berømte danske arkitekt fra denne bevægelse er Arne Jacobsen, men hovedparten af dansk arkitektur og planlægning i årtierne efter Befrielsen er inspireret af modernismen.

Organisationen DoCoMoMo afholdt sin 11. internationale konference i Mexico City i august i år, og jeg havde den glæde at deltage med et "paper" om Avedøre Holme, som forud var accepteret af den videnskabelige komite.

Forstadsmuseet arbejder med det, vi kalder "almindelighedens historie", for det er den vi finder så rigt repræsenteret i Hvidovre og Brøndby, og det er den, der mest er i pagt med hovedtendensen i Det tyvende Århundredes danske historie: demokratisering!

Derfor var det oplagt at byde ind med industriområdet Avedøre Holmes udviklingshistorie fra naturtilstand over modernistisk planlægningsprojekt og industriområde til dagens tilsand, hvor produktionen viger for lager- og transportvirksomhed. Avedøre Holme var ét af satsningsområderne i Hvidovres Kulturarvskommuneprojekt, og hele baggrunden for, at Forstadsmuseet arbejder med et så nyt område er, at udviklingshastigheden også for fysiske anlæg er blevet så høj. På blot en god generation har Avedøre Holme udviklet sig fra at være tidens nyeste og mest moderne industriområde, som kunne rumme stærkt miljøbelastende virksomheder, til at blive funktionsforandret til i stigende grad at indeholde servicevirksomhed.

Den udvikling rummer en trussel mod Avedøre Holmes muligheder for at fortælle historien om velfærdsamfundets produktionsideal-er. Kulturarvskommuneprojektet udviklede en kulturarvstænkning, som kobler bevaring og udvikling, for Avedøre Holme skal naturligvis ikke bevares som en museumsgen

stand. Visionen er, at industriområdet Avedøre Holme også i fremtiden kan bruges til det, arealet blev skabt til: at rumme noget vi har behov for og ønsker, men som vi ikke vil være naboer til. I tilfældet Avedøre Holme vil det være oplagt at åbne for aktiviteter, som hænger sammen med tidens stærkest voksende industri: underholdningsindustrien

. På Avedøre Holme kunne man hensigtsmæssigt placere pladskrævende publikumstunge aktiviteter – tæt på byen, tæt på udlandet – aktiviteter som multihal, stadion, white-waterstadion eller lignende. Modernismens rationelle tænkning ligger bag store dele af indretningen af forstæderne, så det er en periode og en stilretning, der er helt central for Hvidovres identitet og dermed Forstadsmuseets indsats.

Forstæderne er i fokus i mange sammenhæng i disse år, fordi de er blevet til historie og samtidig er under forandring, fordi det klassiske danske industri- og velfærdsamfund er under afvikling

Mexicos universitet bygget i 1939-41 er verdenskulturarv

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2011

Mandag den 24. januar kl.19.00 i Lille Friheden

Tidligere overlærer ved Avedøre Skole og forfatter Bent Østergård fortæller om Avedøre Skole og "alt det andet".

Torsdag den 3. februar kl. 15.30-17.30

Medlemsudflugt, hvor vi følger den linjeføring, som den gamle bus 132 gennemkørte

Mandag den 14. marts kl. 19.00 i Lille Friheden

Generalforsamling

April/maj besøg på Garderhøjfortet i Gentofte

Garderhøjfortet er et af de bedst bevarede forter i det store forsvarsanlæg, der blev opført i slutningen af 1800 tallet. Fortets guider vil være rundvisere.

Mandag den 9.maj kl. 19.00 på Quarkcentret

Naturvejleder Flemming Hansen viser rundt og fortæller om de mange spændende tiltag, der sker på Quarkcentret

1 Mandag den 6. september kl.10.00 arrangeres tur på vores del af Vestvolden

Et af vore medlemmer, Søren Østergaard, vil fortælle om den historiske baggrund for anlægget og fører os rundt på. Turen varer 2-3 timer, så godt fodtøj anbefales.

Mandag den 24. oktober kl. 19.00 i Lille Friheden

Peter Holmenlund fortæller om gartneriernes udvikling i Avedøre. Gartnerierne havde som arbejdsplads stor betydning for mange mennesker.

Mandag den 21. november kl. 19.00 i Lille Friheden

Leder af Forstadsmuseet, Poul Sverrild, fortæller om sidste nyt i det lokalhistoriske.

Tilmelding er nødvendig til arrangementerne – dog ikke til generalforsamlingen . Tilmelding skal ske til selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 tidligst onsdag ugen inden og senest søndag før arrangementet

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2010

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: beriis@hotmail.com

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434
e-mail: vbacherjacobsen@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Berners Vænge 32, st.tv
tlf.3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36788404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen

Avedøreudvalg:
Knud Nygård Jensen, Johannes Hansen, Kaj Nilsson, Søren Østergård, Henning Humle, Ole Asbjørn Petersen, Jette Randal-Lund

PR og hjemmeside:
Benny Riisager, Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Lisbeth Hollensen, Ole Asbjørn Petersen, Jette Randal-Lund, Jørgen Salhauge

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

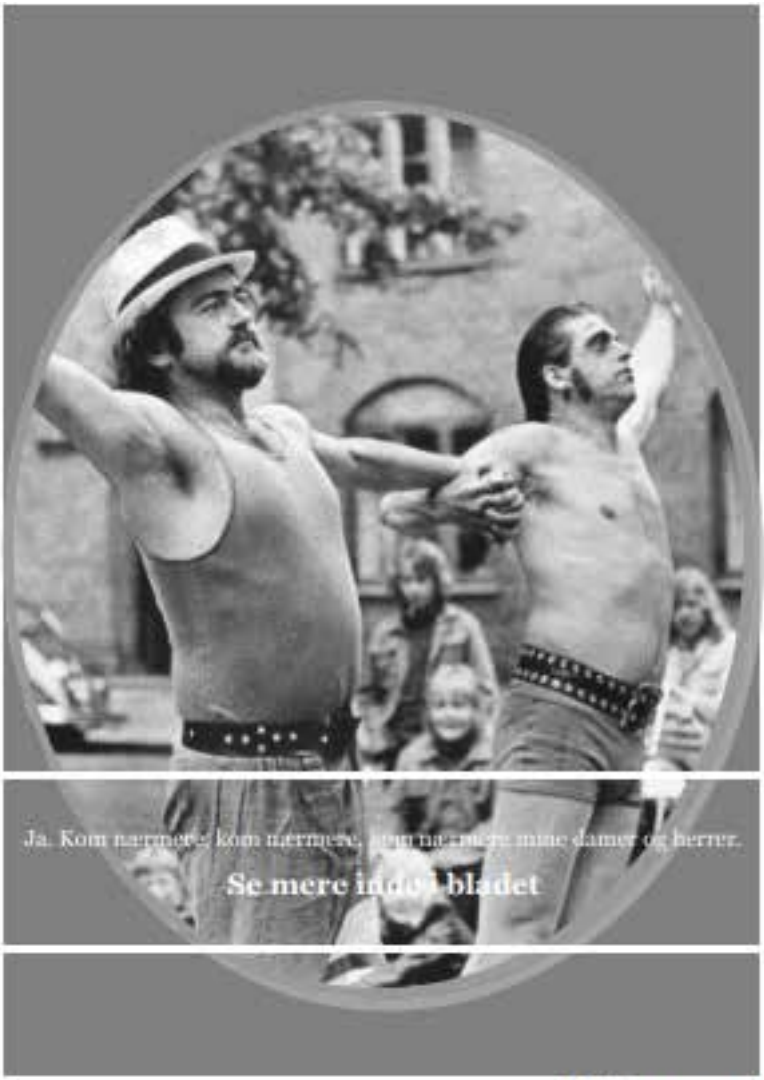

24 ISSN 0902-3046

FØR OG NU

VIDOVRE LOKALHISTORIE

AVEDØRE OG HVIDOVRE

Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
29. årgang—Nr. 1– 2011

Indhold

Nyt fra formanden. af Ole Asbjørn Petersen .....side 3
Avedørelejren og af Poul Sverrild og
Silkeborg Papirfabrik Svend Jakobsen ..... side 4
Parcelhusets historie af Poul Sverrild .....side 18
Om Damgården og dens historie af Henny Påske .....side 22
Forstadsmuseet erklæres åbent af Lisbeth Hollensen .....side 32
Medlems-arrangementer i 2011 .....side 34
Bestyrelsen og udvalg .....side 35
Tillykke med dåben (billedcollage) .....side 36

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre

Tlf. 36473444 *E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk*

www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

&

Forstadsmuseet

Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre

Tlf. 36490030 *E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk*

www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Lisbeth Hollensen (ansv.) Jørgen Salhauge

Tryk: Trykkeriet PIF Trykt i 600 eksemplarer

Forsidefotos: Avedørelejrens hovedport fortid og nutid

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 14. marts afvikles den ordinære generalforsamling. Det bliver en aften, hvor der ikke længere er mulighed for at møde Dan Olsen. Dan døde den 3. december 2010. Hans indsats som medlem af bestyrelsen i 20 år enten som sekretær, redaktør eller formand gennem 10 år har været af stor værdi for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Dan blev i 2007 æresmedlem som påskønnelse af den store indsats, han gennem årene har ydet for vores selskab. Dans interesse for det lokalhistoriske var stor, men ikke mindst hans venlige omgang med mange af selskabets medlemmer i Rytterskolen vil blive savnet.

Æret være Dans minde.

Den 28. januar afholdt selskabet et foredrag med Bent Østergård om "Skolerne i Avedøre – og alt det andet". Der var over 70 deltagere, heraf en pæn del fra Avedøre. Sammenslutningen af de 2 selskaber synes at være berettiget, og mulige emner og temaer fra vores lokalområde vil sikkert vokse. Her skal lyde en opfordring til, at alle, der har noget på hjerte om det lokalhistoriske, er hjerteligt velkommen til at henvende sig til redaktionen af medlemsbladet.

"Forstadsmuseet" blev den 28. januar indviet ved en officiel og særdeles festlig forestilling. Borgmester Milton Graff Nielsen fra Hvidovre og Ib Terp fra Brøndby, direktøren fra Kulturarvsstyrelsen, Steen Hvass og den kommende professor for Dansk Center for Byhistorie, Søren Bitsch Christensen roste i høje vendinger optakten til sammenslutningen og ønskede det kommende samarbejde mellem de 2 kommuner held og lykke. Et befolkningsgrundlag på 85000 og et så spændende område som forstadens/forstædernes udvikling må gå i en klar retning af statsanerkendelse.

Den samme lykønskning giver vi her fra Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

I forbindelse med indkaldelse til generalforsamlingen er der udsendt girokort til indbetaling af årskontingent. Jeg skal her minde om, at alle, der har indbetalt inden den 8. marts, deltager i lodtrækning af 10 gode vine.

AVEDØRELEJREN OG SILKEBORG PAPIRFABRIK.

FRA HVIDE PLETTER PÅ KORTET TIL ATTRAKTIVE BYDELE

Poul Sverrild, museumschef, Forstadsmuseet, Hvidovre Kommune, og Svend Jakobsen, sektionsleder, Teknik og Miljøafdelingen, Silkeborg Kommune

Bygningskulturarv er mere end enkeltstående bygninger. Helheder af bygninger, sammenspillet imellem dem, gadeforløb og sigtelinjer har en værdi i sig selv og kan være rammen om vigtige lokale historier. Men hvilke muligheder ligger der i genanvendelse af bevaringsværdige kulturmiljøer? Hvad kan omdannelse af et historisk område tilføre byen, det ligger i? Og hvordan sørger man for, at det nye liv falder i hak med stedets særlige rammer og historie? Hvidovre Kommune og Silkeborg Kommune har gode erfaringer med omdannelse af bevaringsværdige helheder, henholdsvis kaserneanlægget Avedørelejren og Silkeborg Papirfabrik, der begge er blevet ramme om nye aktiviteter.

Begge projekter viser, at genanvendelse af helheder til nye formål kan bidrage positivt til udviklingen af et lokalområde. At tage de forladte områder i brug har fremmet identitetsfølelsen i lokalsamfundet og skabt lokal stolthed. Desuden er der opstået et helt unikt møde mellem gammelt og nyt med et stærkt lokalt særpræg. Aktivering af centralt beliggende funktionstømte områder er dermed et vigtigt byfornyelsestiltag, hvor hensynsfuld planlægning, en velovervejet blanding af nye funktioner og en tæt dialog mellem de involverede parter er stikordene for en vellykket proces. En væsentlig forskel mellem de to omdannelsesprojekter er, at Avedørelejren var et gennemført kommunalt projekt, mens private investorer satte gang i genanvendelsen af Silkeborg Papirfabrik.

Avedørelejren – fra lukket kaserneanlæg til åben bydel

I 1992 blev Avedørelejren nedlagt på grund af en reform af forsvaret. Dermed fik knap 100 års militærhistorie i Hvidovre en ende. Kaserneanlægget var oprindeligt

Denne artikel blev bragt i "By & Land" nr. 89, december 2010, og bringes her med tilladelse fra redaktøren

Avedørelejren er opført mellem 1911 og 1913 efter tegninger af arkitekt Helge Bojsen-Møller (1874-1946) og udvidet to gange. Bojsen-Møller havde gjort sig en del erfaring med større, offentlige anlæg som hospitaler og skoler, og til Avedøre lod han sig også inspirere af ældre kasernebyggeri, især Kastellet i København. Foto: Dansk Bygningsarv.

Avedørelejren havde en optimal beliggenhed for genanvendelse - tæt på stationen og med grønne områder 'i baghaven'. Bebyggelsen er markant anderledes end de tilstødende områder fra nyere tid, men der var bred forståelse for, at genanvendelsen af Avedørelejren ville give kommunen et kulturelt og socialt løft. Foto: Hvidovre Kommune.

afløser for Paradislejren – en af de oprindelige lejre på Vestvolden, som var del af Københavns Landbefæstning, anlagt mellem 1888 og 1892. Avedørelejren blev opført mellem 1911 og 1913 efter tegninger af arkitekt Helge BojsenMøller (1874-1946) og udvidet i to omgange i 1933-46 og 1950-63. Bojsen-Møller havde ikke tegnet militærbyggeri før, men havde til gengæld gjort sig en del erfaring med større, offentlige anlæg som hospitaler og skoler. Til Avedøre lod han sig inspirere af ældre kasernebyggeri og havde studeret især Kastellet i København. Bojsen -Møllers oprindelige plan, inspireret af Kastellet, har afsæt i en stram plan, hvor symmetriaksen går nord-syd, mens de bærende akser er øst-vestgående og opleves på gadeplan. Bygningerne i det helstøbte anlæg er opført i røde mursten, hvormed Avedørelejren adskiller sig fra andre samtidige kaserneanlæg, der typisk var bygget i gule mursten. Dominerende er den rigt udsmykkede hovedport og kommandantbygningen, der fremstår med fine detaljer i sandsten og i selve murværket. I den sidste byggeperiode blev en række værkstedsbygninger opført i beton og gul tegl.

Visionen for den nye udnyttelse af Avedørelejren var at bevare campus-præget med vægt på fællesarealer, åbne pladser og sigtelinjer, der relaterer sig til kasernens historie. Fortællingen om militærhistorien vises også med bibeholdelsen af patinerede småbygninger og udrustning, der nærmest bliver til skulpturer. Foto: Dansk Bygningsarv.

Et kulturelt og socialt løft

Da kasernen blev lukket i 1992, etablerede Københavns Amt sammen med Hvidovre Kommune en initiativgruppe, der udarbejdede et idéoplæg til lejrens fremtidige anvendelse og en plan for, hvordan processen skulle tilrettelægges. Samtidig kortlagde Hvidovre Kommune i 1994 lejrens bygningsværdier. Den grundige angrebsvinkel vidner om det potentiale, kommunen kunne se i anlægget: et stort areal med veje og rummelige pladser samt historiske bygninger, der kunne indeholde en bred vifte af funktioner, en optimal beliggenhed tæt på stationen og med grønne områder 'i baghaven'. Der var bred forståelse for, at genanvendelsen af Avedørelejren ville give kommunen et kulturelt og socialt løft.

Initiativgruppens idéoplæg blev grundlag for planarbejdet sammen med en kortlægning af bygningsværdierne, udført af Stig L. Andersson Landskabsarkitekterne. Planarbejdet kulminerede i januar 2000 med vedtagelsen af en bevarende lokalplan og de efterfølgende manualer for design og for grønne arealer. Analysen tog afsæt i den historiske struktur og dekva

Papirfabrikken blev anlagt ved Gudenåen i 1844 og voksede til et helt samfund med boliger og produktion. Beliggenheden midt i byen, stedets historie som byens vugge, de 22 hektar med mere end 40.000 m2 bygninger samt bygningernes karakter gjorde fabrikken til en oplagt mulighed for genanvendelse. Foto: Silkeborg Kommune.

liteter der ligger i bygninger, akser, rumdannelser og beplantning. Bevaringshensyn indgår som en bærende værdi i manualerne og bringes i spil over for bygningerne samt pladser og gader, der er belagt med chaussesten og bærer navne, der understreger stedets historie.

Det har imidlertid også været nødvendigt at bløde op på kasernens stringente plan og udtryk, nu hvor der skulle skabes plads til civile formål. Der er lavet flere adgangsveje og anlagt fælleshaver mellem husene. Bygningerne er blevet renoveret, og i områdets yderkant er der kommet en del nye bygninger til – som i materialevalg passer til de eksisterende. Den overordnede, nye plan har således forholdt sig tæt til stedets historie. Visionen var at bevare lejrens campus-præg med stor vægt på fællesarealer, åbne pladser og sigtelinjer, der relaterer sig til kasernens historie. Der er ingen private haver - dog er en del boliger forsynet med terrasser, som i den nærmeste fremtid vil blive udvidet efter beboernes ønske.

Blanding af funktioner har skabt liv

Hvidovre Kommune er stærkt funktionsopdelt, og byens place

ring i forhold til København afspejler ligeledes den opdelte sociale geografi, der var typisk for 1960'ernes og 197o'ernes planlægning. Med genanvendelsen af Avedørelejren har kommunen ønsket at markere et vendepunkt. Kommunen har satset på at blande funktioner og på at inkorporere kulturarven i planlægningen af en ny bydel. Dér, hvor Fæstningsartilleriet og Hærens Materiel- og Færdselsskole engang havde til huse, er der nu skabt plads til 25 mindre virksomheder, kulturinstitutioner (deriblandt Cirkusmuseet og lokalarkivet), et vandrehjem, en børnehave, godt 350 boliger og filmselskabet Zentropa.

Zentropa var en afgørende faktor i tiltrækningen af arbejdspladser, da selskabet i 1997 købte den ikkebevaringsværdige del af lejren, der i dag hedder Filmbyen. Dermed blev området også attraktivt for andre kreative erhverv, der beriger hinanden. Funktionsblandingen gør desuden, at Avedørelejren er åbnet for den omkringliggende by, og at også andre end beboerne færdes i området og dermed føler et ejerskab til stedet. Har man sin daglige gang i området, kan man selv konstatere, at mange lokale besøger Avedørelejren på en søndagsudflugt eller viser anlægget frem til gæster. Det er ikke alene virksomheder, der har glæde af funktionsblandingen. Også beboerne mener, den fungerer. Elin og Benny Riisager har boet i Avedørelejren siden 2002, hvor de solgte parcelhuset andetsteds i Hvidovre. Børnene havde forladt reden, de var begge to gået på pension og følte, at lejren tilbød præcis det, de var på udkig efter til den nye livsfase. Her er grønt og smukt, og der er ingen trafikstøj. I en bygningslænge fra 1950'erne, hvor det oprindelige kaserneanlæg for sidste gang blev udvidet, fandt de en lejlighed med højt til loftet - et minde om husets fortid. Det velfungerende sammenhold i Avedørelejren sætter de ligeledes stor pris på. I andelsforeningen og grundejerforeningen bliver der afholdt forskellige sociale arrangementer i årets løb, og de grønne arealer bliver passet i fællesskab. Elin og Benny Riisager er meget begejstrede for blandingen af boliger, erhverv og kultur i området, som de mener, er "forrygende god". Den skaber liv i de historiske rammer.

Historien skal fortælles igen og igen

Nok er kommunens rolle i dag reduceret, idet projektet er solgt til Filmbyen, andelsforeninger (95 % af boligerne er andelsboliger) m.fl. Men kommunens rolle er ikke helt udspillet. Det er stadigvæk vigtigt, at kommunen engagerer sig i udviklingen af Avedørelejren ved at holde fast i lokalplanens retningslinjer og også i økonomisk pressede tider bevare den blanding af funktioner,

som er en af nøglerne til Avedørelejrens succes.

For at sikre Avedørelejrens unikke arkitektoniske og kulturhistoriske kvaliteter er der opstillet en udførlig bevarende lokalplan. Den tager særligt højde for de bevaringsværdige bygninger og strukturer i området og stiller krav til anvendelsen af de grønne arealer, til beplantningen, til eventuelle ombygninger, belægninger, farvevalg m.m. I startfasen blev der afholdt borgermøder, hvor kommunen informerede om projektets forløb og de bagvedliggende historier, og dermed blev der skabt forståelse for den bevarende lokalplan og dens formål. Det er en erfaring, som kommunen gerne giver videre: Borgernes deltagelse har været meget frugtbar, og man kunne med fordel gøre sådanne møder til et tilbagevendende arrangement, hvor også nye tilflyttere og brugere gøres til en del af stedets historie.

Silkeborg Papirfabrik og kommunens kulturarvspolitik

I modsætning til Avedørelejren i Hvidovre, der var et kommunalt projekt, var det private investorer, der tog initiativ til omdannelse af Silkeborg Papirfabrik. Processen forløb i tæt dialog med Silkeborg Kommune, der i årenes løb har gjort sig en del erfaringer med adskillige projekter omkring genanvendelse af bygningskulturarv og derfor ikke stod fremmed over for denne form for partnerskab. I øjeblikket behandler kommunen f. eks. en lokalplan om et kur- og kulturcenter ved herregården Vinderslevholm fem km nord for byen. Vejlsøhus, opført i 1903 som tuberkulosesanatorium og nu hjertet i det privat sponserede konference- og oplevelsescenter Aqua, er også et eksempel. Silkeborg Bad er et andet. Kommunen købte i 1992 badeanstalten fra 1883 og overdrog den til den selvejende institution Kunst Centret Silkeborg Bad, der med støtte fra en række private investorer driver udstillings- og cafévirksomhed i de historiske rammer. Disse erfaringer kom kommunen til gode i samarbejdet omkring omdannelsen af papirfabrikken, som var et mere omfangsrigt projekt.

Byens vugge i private hænder

Papirfabrikken blev anlagt ved Gudenåen i 1844, hvor vandet udgjorde både transportvej og energikilde. Omkring fabrikken opstod selve Silkeborg by to år senere i 1846 med etableringen af Silkeborg Handelsplads, og papirfabrikant Michael Drewsen bliver derfor regnet for Silkeborg Bys grundlægger. Fabrikken blev anlagt som et fabrikssamfund med boliger og produktion på østsiden af Gudenåen og var efter datidens

Det tidligere fabriksområde rummer i dag boliger, erhvervsvirksomheder, velfærdsservice og kulturaktiviteter, f. eks. Kulturspinderiet og Performers House, der har til huse både i nybyggeri og i de gamle fabriksbygninger. Fabrikkens gamle skorsten af arkitekt Anton Rosen er blevet områdets vartegn. Foto: Heine Petersen.

målestok et enormt industriprojekt, mens den nye by voksede frem vest for åen.

Allerede inden papirfabrikken lukkede i 2000, havde Henton Ejendomme, en del af koncernen Henton Group A/S, set muligheden for at udvikle hele kulturmiljøet omkring den gamle papirfabrik til et nyt centrum i byen. ”Beliggenheden midt i byen, områdets omfang på 22 hektar samt bygningernes særlige karakter og stedets historie som byens vugge gjorde fabrikken til en fantastisk mulighed. Det var helt oplagt”, fortæller direktøren i Henton Group, Kent Madsen, om det potentiale, de så i projektet. De købte papirfabrikken i 2000, allerede inden den lukkede, og der blev sammensat en snæver udviklingsgruppe med lokale rødder bestående af Henton Group, Årstiderne Arkitekter og Silkeborg Kommune.

Samme år som fabrikken lukkede, udkom Silkeborg Kommuneatlas 2000. Inspireret af SAVEmetoden, der er brugt i arbejdet med atlasset, blev der tidligt i projektet udarbejdet en grundig registrering af områdets bygninger. Det kom til at ligge til grund for arbejdet med at skabe en strukturplan for området, men gav også mulighed for at vurdere hver en

kelt bygnings udviklingspotentiale. Denne viden om bygningerne gjorde det muligt på et tidligt tidspunkt at engagere potentielle brugere af bygningerne og få fremtidige lejeforhold på plads - det gav en unik sikkerhed i udviklingsarbejdet.

Lokale kræfter i spil

Projektets udvikling var karakteriseret ved et dynamisk samarbejde mellem developer, arkitekter og kommune. Processen har været kendetegnet ved stor smidighed, og kommunen ønskede at være en konstruktiv medspiller fra første dag. 13 måneder efter fabrikken lukkede, lå der en færdig lokalplan for området, og mindre end et år senere kunne biografen slå dørene op som den første nye funktion på fabrikken.

At parterne har været lokale professionelle kræfter, der har kunnet bruge deres netværk til at skabe hurtige resultater, har været en stor fordel. I det hele taget gør Silkeborg Kommune meget ud af at bruge og vedligeholde et aktivt, lokalt netværk. Dialogen til erhvervslivet er tæt og løbende. Blandt andet er kommuneplanenlagt ud på nettet og bygget op, sådan at investorer f.eks. nemt kan se, hvilke projekter der kan bydes ind på. Arbejdet med Papirfabrikken har givet den erfaring, at et effektivt partnerskab omkring planlægningen med tidlig inddragelse af investorer medfører en høj kvalitet i realiseringen af projekter, fordi der tidligt bliver skabt en fælles forståelse hos de involverede parter.

Udfordringer i genanvendelsen

Papirfabrikken rummer i dag ca. 250 boliger, erhvervsvirksomheder, velfærdsservice og kulturaktiviteter i form af bl.a. en biograf, Jysk Musik- og Teaterhus, Kulturspinderiet og Performers House, der har til huse både i nybyggeri og i de gamle fabriksbygninger. Det har fra starten været eftertragtet at bo i området, og selv om det primært er erhverv fra Silkeborg, der er flyttet ind, har projektet også tiltrukket en del virksomheder udefra.

Inden man kom så langt, lå der en stor udfordring i at gøre bygningsmassen klar til brug. Den bestod ved overtagelse i år 2000 af næsten 100 produktionsrelaterede bygninger på i alt 41.000 m2 samt en række funktionær- og arbejderboliger. Størstedelen af bygningerne var bygget sammen med forbindelsesgange og -broer, forsynet med halvtagsskure og senere udbygninger og knopskydninger. De var generelt ikke i god stand, selvom de som udgangspunkt var solide og velbyggede. At finde passende funktioner til de store rum var

Før genanvendelsen var fabriksbygningerne generelt ikke i god stand, selvom de som udgangspunkt var solide og velbyggede, og det var ikke ligetil at finde passende funktioner til de store rum. Det lykkedes, og nu kommer områdets industrielle fortid tydeligt til udtryk i 27.000 genanvendte kvadratmeter, der danner ramme om nye aktiviteter. Foto: Heine Petersen.

ikke ligetil, men 27.000 m2 etageareal endte med at blive genanvendt, mens en række tilbygninger og én bygning med bevaringsværdi – det gamle halvtøjshollænderi – blev revet ned for at skabe nye veje og pladser. Det var oprindeligt et ønske at bevare elementer, der signalerer områdets industrielle fortid såsom togskinner og kuglekogere, men det kunne kun lade sig gøre i et meget begrænset omfang. Man kan overveje, om de omkostninger, der ligger i jordoprensningen, ikke også kan omfatte en genplacering af de industrielle spor, da papirfabrikkens historie også ligger i sådanne elementer, der desuden tilføjer et område sjæl og stemning.

For genanvendelse af ældre bygninger gælder de samme brandsikringskrav som for nybyggeri, og reglerne for ældre bygningers energiforbrug er også skærpede, når der bygges om. Kommunen valgte dog at give dispensation for den bygning, der i dag huser Kulturspinderiet, som bl.a. er forsynet med karakteristiske vinduespartier med karme og 'sprosser' i beton. De påvirker vinduernes varmetab i negativ retning, men vinduerne udgør et væsentligt arkitekturhistorisk element og kunne beholdes ved, at de blev energiforbedret med termoruder.

Blot fordi det er kulturarv, er det ikke dødt

Afgørende for det nye kvarters succes har været den anvendte metode, hvor det effektive partnerskab omkring planlægningen med tidlig inddragelse af investorer, lejere og brugere medfører en høj kvalitet i realiseringen af projektet, fordi der skabes en samtidig, fælles forståelse og 'ejerskab' hos projektudviklere, planlæggere og dem, der realiserer planen.

Det var et succeskriterium for udviklingsgruppen, at området blev beboet af både erhvervsvirksomheder, kulturinstitutioner og boliger, så der blev tilført et varieret liv til stedet – såvel om dagen som om aftenen – noget hele byen har gavn af. Realisering af en rekreativ sti langs Langsøen, i stedet for de oprindelige ideer om private grunde mod søen, er ligeledes til glæde for hele byen. Når man som ansat i Silkeborg Kommunes Teknik & Miljøafdeling selv bor i området, værdsætter man i det daglige blandingen af de mange byfunktioner som et af papirfabrikkens goder. Der er byliv døgnet rundt, samtidig med at man har en oplevelse af at være tæt på naturen, når man kan se en ørred springe i åen og en fiskehejre på jagt fra stuevinduet.

Projektet er et godt eksempel på en ny generation af byudviklings-

Elin og Benny Riisager har boet i Avedørelejren siden 2002 og er begejstrede for blandingen af boliger, erhverv og kultur i området, som de mener er "forrygende god". Den skaber liv i de historiske rammer. Foto: Dansk Bygningsarv

projekter med udgangspunkt i bygningsarv. Ønsket har hele tiden været at bevare fabrikkens industrielle karakter og forny områdets betydning for byen, og derfor skiller de nybyggede huse fra 2003 sig også ud fra de gamle fabriksbygninger, samtidig med at arkitekturen refererer til dem ved at lade fællestræk som røde mursten, sort tag og stål- og betonkonstruktioner gå igen.

I 2007 blev udviklingen af Silkeborg Papirfabrik præmieret med Byplanprisen. "Det afgørende og nyskabende i planlægningsprocessen er den effektive partnerskabsorganisering", skrev dommerkomiteen i sin begrundelse, der også fremhævede den hurtige proces i den vellykkede omdannelse. Det gamle industriområde blev til et nyt, moderne byområde, hvor ny og gammel arkitektur og brugen af området spiller godt sammen.

Men området er ikke færdigt endnu. Blot fordi det er kulturarv, er det ikke dødt – nye udviklinger skal tænkes ind løbende. Ifølge en for nylig godkendt lokalplan er det nu muligt at opføre et højhus, som har potentiale til at blive papirfabrikkens fremtidige vartegn sammen med områdets gamle skorsten, der er tegnet af Anton Rosen, og som restaureres i skrivende stund. Der ligger også en udfordring i at skabe en bed re overgang mellem papirfabrikken og den eksisterende by, og der er udskrevet en arkitektkonkurrence for Søtorvet, området mellem fabrikken, bymidten og Hjejlehavnen, der skal resultere i attraktive gangforbindelser. Kravet om et underjordisk parkeringsanlæg er en væsentlig del af entreprisen. Dermed vil der også bliver skabt bedre plads på de åbne arealer mellem husene på området, der nu domineres af betonsten og mangler sammenhængskraft. En 'begrønningsplan' udarbejdes af Årstiderne Arkitekter, som har været involveret i fabriksomdannelsen fra start. Det lokale erhvervsliv vil løfte opgaven, mens kommunen indtager rollen som facilitator.

Overordnet betyder papirfabrikken meget for kommunens selvforståelse. Projektet har givet en fornemmelse af, at man også i en mindre kommune med det rigtige partnerskab kan løfte i flok og rykke hurtigt. Det har givet byen en vældig gejst.

Inspiration

Genanvendelsen af det tidligere kaserneanlæg Avedørelejren og Silkeborg Papirfabrik har givet hhv. Hvidovre Kommune og Silkeborg Kommune erfaringer, som gerne videregives til inspiration for andre kommuner, der står over for planlægningsopgaver, hvor

bygningskulturarv er eller kan blive en væsentlig komponent:

 Kommunikation er vigtig. Historien, der ligger i området, skal fortælles igen og igen og ikke kun i projektets opstartsfase, og den skal afspejles i ombygningen.

 Genanvendelse af historiske byområder skaber lokal identitet og stolthed.

 Genanvendte bygninger og helheder tiltrækker erhverv og borgere.
 Blandingen af funktioner – bolig, erhverv, institutioner, service, kultur – er en vigtig succesfaktor

 Tænk udvikling ind i bevaringsplanen og kulturarven ind i lokalplanen – med plads til udvikling.

 Nybyggeri kan berige gamle områder og fungere optimalt, når det går i dialog med de gamle huse.

 Kortlægning af bygningsværdierne bør danne grundlag for planarbejdet.

 Kend din by og vid, hvor den skal bevæge sig hen. Det er væsentligt for at kunne gå i dialog med investorer, at man har en afklaret idé om, i hvilken retning byen skal udvikle sig.

 Effektivt partnerskab omkring planlægningen og tidlig inddragelse af mulige investorer, lejere og brugere medfører høj kvalitet i realiseringen af projektet.

Avedørelejrens hovedport. Tegning fra 1977

Parcelhusets historie

Af Poul Sverrild

I Hvidovre er der over 10.000 parcelhuse. Der er rigtig mange af ejerne, som hellere vil have, at de hedder villaer, men hvad er egentlig forskellen, og hvor kommer parcelhuset fra?

Museumsdirektør Peter Dragsbo fra Sønderborg Slot har skrevet bogen: Hvem opfandt parcelhuskvarteret? Forstaden har en historie. Plan og boligbyggeri i danske forstadskvarterer 1900 – 1960

Peter Dragsbo fokuserer på de første seks årtier af Det tyvende Århundrede og koncentrerer sig dermed om netop den periode, hvor forstaden i den grad slog igennem med sin egen byfysik, og hvor forstaden blev adopteret ikke blot som en fysisk nødvendighed i samfundsudviklingen, men også af den brede befolkning. Ved at slutte omkring 1960 undgår Dragsbo, at den gennemindustrialiserede forstads særlige problematikker tager over og forvrænger de ældre bærende fortællinger om Det tyvende Århundredes forstadsudvikling.

Industrialismens forstad rækker herhjemme næsten et halvt år

hundrede længere tilbage, end bogens ramme, men ved det sene skæringspunkt opnås et afsæt i netop den tid, hvor havebytænkning, boligstøttelove og byggeforeninger tilsammen udstak én række af de nye kurser i byudviklingen, og hvor den spirende byplanlægning begyndte at sætte sit præg på nogle af byudviklingsområderne.

Peter Dragsbo giver en imponerende og forbilledlig oversigt over byplanlægningens virkelighed i Danmark gennem perioden, og her er det ikke mindst hans overblik over vores lille land, som skal påskønnes. Som en berigende eksempelkrans omkring de mere velkendte beretninger fra for eksempel Frederiksberg, København og Esbjerg (Dragsbos eget arbejde) præsenteres læseren for eksempler fra en lang række byer, som ikke blot giver geografisk dybde, men nok så vigtigt nye facetter til planlægningens historie. Diversiteten i eksemplerne giver anledning til overvejelser om forholdet mellem det lokale og det nationale. Det bliver indlysende klart, hvad man mister, når synteserne skal laves, for gennem de mange eksempler bliver nye mønstre af udviklingen på tværs af geografi, tid, faglighed og politik synlige, og på forstadsfeltet er der endnu så mange underbelyste områder, at det lokales og eksemplernes tid endnu ikke er ovre. Forstæderne har om noget i lange perioder været kampplads for boligpolitikken, og forskellige boligpolitiske idealer ses udtrykt over tid i forstadens landskab. Fra boligpolitikkens indtog som konkret socialpolitisk redskab til ideologisk tumleplads for visionen om fremtidens Danmark har forstaden leveret eksempelplads. Her har spekulanten, samfundsreformatoren, planlæggeren, politikeren og borgeren sat sit spor. Her folder først og fremmest modernismen sig ud i sin forbløffende spraglede klædedragt. Dragsbo viser ikke blot, at han kan sin plan - og arkitekturhistorie, men altså også at han kan sin diversifierede Danmarkshistorie.

Bogen opfylder langt mere end titlen ”Hvem opfandt parcelhuskvarteret?” stiller i udsigt. Som nævnt placerer bogen planhistorien i forhold til forstadsudviklingen i en på alle leder forbilledlig oversigt, der fylder små hundrede sider. Her placeres danske forhold meningsfuldt i forhold til de internationales strømninger. De lokale variationer og den kronologisk varierede reaktion og de danske særkender får deres, og kærligheden til den i bred forstand provinsielle danske tilpasning – som eksemplificeret i den københavnske fingerplan – fornemmes.

Den følgende del om bebyggelsen i forstæderne giver efter et par oversigtlige indledningsafsnit en kaleidoskopisk gennemgang af plan- og bebyggelseseksempler, som ikke begrænser sig til parcelhuset eller villaen, men giver mange af brikkerne til en samlet udviklingshistorie for forstæderne. De mange afsnit om enkeltbebyggelser over det ganske land giver læseren et indtryk af, at den danske bygningskultur i store træk har haft det godt.

Serier af villakvarterer med afsæt i en klassisk borgerlig æstetik præsenteres smukt, blot til sidst efterlades man med fornemmelsen af, at det kun er en mindre del af historien om parcelhuset, vi får her. Hvor er det store flertal af huse fra perioden, som ikke blev til efter samlede planer? De utallige huse, som aldrig havde været i nærheden af en arkitekt? Dette savn er ikke en kritik af bogens disponering, for det er næppe muligt i dag meningsfuldt at skrive den historie, dertil er forstadens egen dagsorden endnu for ny.

Men blot som eksempel på en problematik, som følger af dette savn, så omtales den smukke engelskinspirerede udstykningsplan for Vigerslev Haveforstad og fra Rødovre de nyklassiscistiske la Courske udstykninger (pag 123). Tilsvarende kunne en nyklassicistisk udstykningsplan, Beringgårds Villaby i Hvidovre, have været nævnt,

men pointen er, at alle tre udstykningsplaner var undtagelser i de tre bydele/kommuner. Normen i første halvdel af Det tyvende Århundrede var nærmere den profitmaksimerende udstykning, hvor lige veje og rette vinkler sikrede det størst mulige antal parceller, med den form, som køberne – ofte arbejdere med rødder på landet ville sætte pris på – rektangulær, jævn og egnet til bebyggelse og dyrkning. Det spørgsmål, som herefter rejser sig er, hvis historie, vi skriver – og hvorfor.

Bogens helt store styrke er, at den ved siden af sin faglige tyngde, sit overblik og sine hundredvis af historier må give enhver læser inspiration til moderne turisme. De overvældende mange eksempler og spændende enkelthistorier, som præsenteres som nødvendige dele af helheden, kan være distra-

man let taber det overordnede blik i glæden over detaljen. Kan være, at man ikke planlægger at tage til Ny Havnegade i Horsens for at se "den engelske gade", men er man i nærheden, så bliver besøget et must. Den moderniserede forstadsdanskers historie er faktisk interessant, som enhver, der har præsenteret den for udlændinge, vil vide.

Så når man sidder i sit parcelhus i Hvidovre og gerne vil have, at det skal være en villa, så er det en god ballast at have orienteret sig i Peter Dragsbos bog. Som museumsmenneske håber jeg naturligvis, at parcelhusejeren derefter vil stoppe op og glæde sig over sit ægte parcelhus i stedet for at kaste sig ud i skabelsen af en bastard-villa.

Om Damgården og dens beboere.

Luftfoto af Damgården i Avedøre Landsby

Interview med Henny Paaske april/ maj 2002. Fortalt af Bent Rasmussen, født på Damgården i Avedøre 1929.

I 1929 boede der på Damgården 4 generationer: Oldefar Ole Peter Rasmussen, født ca. 1850, boede på aftægt fra juli 1921 med oldemor Maren Kirstine, der var født på Damgården, og deres søn nr. 2: Rasmus Cort Peter Rasmussen. Oldefar stod som ejer af gården fra 1875.

Bedstefar Hans Vilhelm Rasmussen * 29.9.1889, sognefoged, arvede gården i 1935. Bedstemor Maren Kirstine (samme navn som svigermor) Bedstemor døde i 1939. Sønnerne Lars Cort *1916, Ole Verner *1926. Døtrene Laura *1906, Inger*1920,Valborg Oline *1908 samt barnebarnet Bent *1929.

Gårdens ejerforhold:

Damgårdens historie går helt tilbage til 1672, hvor Laurs Nielsen Jyde står som ejer/fæster af 2 halve gårde, matr. 7a og 7b. Fra 1749 hed gårdmanden Morten Andersen, hans enke giftede sig igen, blev enke anden gang, og hendes datter skulle nu føre gården videre. Her opstod en del vanskeligheder, som vi har fået en god beskri

velse af fra Lokalhistorisk Samlings Venner i Albertslund: ”Kilder til landboreformerne i Vridsløselille 1771-1801”

”Bondekarl Lars Pedersen i Vridsløselille ønskede i 1786 at gifte sig med en gårdmandsenkes datter i Avedøre. Planen var, at han skulle flytte til Avedøre og overtage driften af gården. Men det var i tiden før stavnsbåndets opløsning. Værnepligten var fra 14 - 36 år, og Lars manglede at aftjene 2 år. Han skaffede to afløsere, nemlig brudens to brødre, til at overtage resten af hans værnepligt. Der foreligger forskellige ansøgninger og erklæringer i sagen. Han blev gift med Margrethe Mortensdatter 21. Febr. 1788 ved kongebrev, men først den 3. Juni 1789 kommer de sidste tilladelser endelig i sagen - et år efter stavnsbåndets ophævelse og et halvt år efter afslutningen af Lars Pedersens tid som landsoldat i Vridsløselille”.

I nov. 1806 fik Lars Pedersen skøde på en halvdel af gården, og Cort Larsen fik skøde på den anden del. I 1815 købte Cort den anden halvdel, så gården igen var samlet og bestod af 6 Tdr 3 Sk 3 Fdk 2½ Alb, men noteredes stadig som 2 matr.nr. 7a og 7b. Gårdene har fra 1784 tilhørt Vartov Hospital i København, og der blev hvert år betalt en afgift til Vartov. I 1938 betales der for sidste gang afgift (489 kr). Vartov blev nu kaldt ’Gammel Kloster’. (Navnet Cort optræder i flere familier i flere generationer i Avedøre.)

Cort Larsen er Bent Rasmussens tip-tip-oldefar, og fra hans tid er der bevaret dokumenter af mange slags. Blandt andet om, at han i 1816 betaler en anden 400 RBD for at slippe for de sidste 8 års værnepligt. Hans udnævnelse til underbefalingsmand for Avedøre by fra 1831 og hans udnævnelse til sognefoged 1853 ligger også i dette arkiv, som familien Rasmussen har bevaret. Corts datter Karen Marie Cortsdatter blev gift med Peder Pedersen, som står som ejer fra 1871. En datter af dette par, Maren Kirstine Petersen, blev gift med Ole Peter Rasmussen, der står som ejer fra 1875. I 1935 arvede dette pars to sønner Hans Rasmussen og Cort gården. Hans overtog Corts’ halvdel, og Cort drev en købmandsforretning i Lyngby.

I august 1953 arvede Hans Rasmussens 5 børn gården, - Ole Verner Rasmussen drev den og betalte forpagtningsafgift til sine 4 søskende. 1957 solgte familien jorden til Povl Laurberg Hansen, der

Gårdspladsen på Damgården 1944

i 1961 også købte bygningerne, som i 1963 solgtes videre til Otto Lau, der indrettede rideskole i disse.

Gårdens Indretning:

Damgården var firlænget opført i bindingsværk med dels murede, dels klinede vægge og stråtag. Nordre længe var stuehus på 158 m2 (44½ alen x 9 alen). Stuehuset havde 3 stuer + pigekammer og borgestue. Fra køkkenet var der lem til viktualie- og mælkekælder, og der var trappe/stige op til loftet, hvor pølser og skinke hang ved skorstenen.

I borgestuen spiste karlene sammen med familien. Da der ikke mere var karle på gården, var det det rum, man opholdt sig mest i, og der blev ikke altid fyret i kakkelovne i de andre rum om vinteren. I stuehusets østre ende lå festsalen/storstuen, herfra var der en dør ud til en hesteskoformet blomsterhave I østre længe (21½ alen x 9 3/4 alen) var karlekammeret i hjørnet ved festsalen, dernæst vognport og resten var lo og lade. I søndre længe var en tredjedel kostald, resten var lo og lade. Fra vognporten i vestre længe mod gadekæret var der indgang til gårdens "das" og trappen op til høloftet. Fra vognporten kunne man

stikke korn og hø direkte op på vestlængens loft. I denne længe var der hestestald og skærelo.

Livet på gården og i Avedøre

Byvej, ud for den gamle landsby, blev først anlagt i 1956. Indtil da gik trafikken gennem Storegade og ad Lillegade/nu Stavnsbjergvej op til vejen til Brøndby Øster. Fra 1956 blev gården således skilt fra sin jord. Gårdens jorde, 40 tdr. land pløjejord (opgivet i 1875), lå fra Storegade og over mod skellet til Hvidovre Lige som de andre gårde, havde man en strandlod på 5 tdr. græsjord, hvor 10-12 køer græssede om sommeren. 2 gange om dagen kørte man med hest og vogn ud til strandlodden, for at malke køerne og flytte dem i nyt tøjrslag. Når der ikke var arbejde til hestene på gården, gik de også på græs derude. Vejen ud til køerne gik nogle steder gennem fladvand, der gik helt op til bugen på hestene. Bent har været med til dette, fra han var omkrig 10 år.

Helt indtil man begyndte at inddæmme Avedøre Holme omkring 1970, gik der køer på græs derude. Mælken fra Damgården og de øvrige gårde i Avedøre blev hver dag leveret i junger til Mejeriet i Lillegade. Mejeriet blev nedlagt i 1940 sammen med 108 andre mejerier på Sjælland og København, og Damgårdens mælk blev derefter leveret til Solrød Mejeri.

Jagtretten på Holmejorden var udlejet, (og indbragte omkring 45 kr.om året). Når det var frostvejr, skar man rør på holmene til stråtag. Man mødtes blandt andre med Peiter fra Torndalsgården (gift med Laura fra Damgården) Damgården havde også en jordlod ved Køgevej, hvor nu Knud Larsens Tømmerhandel ligger. På denne lod på 5 tdr. "Enghave" med god sandjord kunne man dyrke de skønneste kartofler.

På gården havde man også grisehold, men kun til eget brug. Der blev slagtet efter behov, et par gange om året. Svinehuset lå et stykke fra gårdens bygninger. Hver gård havde egen tyr. En gang blev Bents bedstefar Hans overrasket, da tyren havde revet sig løs. Han undslap, og måtte næsten kravle hjem. Han lå et par dage, for at pleje sine brækkede/bøjede ribben. En af Glieses sønner fik tøjret tyren igen, og næste dag kom slagter Vilh. Hansen fra Frihedsgården, og den olme tyr måtte lade livet. Ifølge gårdens regnskabsbog skete dette i Juni 1938. Den olme tyr blev solgt for 275 kr. og en ny straks indkøbt for 150 kr.

Slagter Vilh. Hansen på Friheds-gården havde selv mange kreaturer, og han aftog også slagtekvæg fra Damgården. Bent husker, at bedstefar havde solgt en hest til slagtning. Sønnen Ole kom hjem og opdagede det. Ole var meget glad for den hest, og da bedstefar så hans fortvivlelse, måtte han ringe til slagteren og lade handelen gå tilbage. Bent mener ikke, at man nogensinde var i karantæne på grund af mund- og klovesyge, men han husker, at der en gang imellem, når denne sygdom var på trapperne, blev sprøjtet med noget i stalden 'ligesom røg' - måske svovl. På jordene dyrkede man korn, (som blev malet på Brønd-byvester Mølle) og sukkerroer til kreaturerne. Bent brød sig ikke om at luge disse roer. Når der senere skulle renses omkring roerne, måtte han gå og styre hesten ved at holde i grimen, så den gik helt lige. Bedstefar styrede så radrenseren bagved. Man blev aldrig så moderne, at man fik traktor - man klarede sig med hestetrukken plov og selvbinder.

Avedøres smed var nabo til Damgården, og her blev plovjern og vognhjul repareret, og sadelmageren ordnede seletøjet. Alle bønderne i byen havde en hesteforsikring,

Gården med rideskole brændte i 1986

og én gang om året samledes hestene for at blive vurderet. Det foregik på marken ved Søren Eriksens gård, på hjørnet af Lillegade og vejen til Brøndbyøster.

Landbruget blev nedlagt lidt efter lidt. Der blev solgt 12 tdr land fra ved Kastanienborgvej i 1938, og der udbetaltes 10.000 kr til Cort Rasmussen, som rest af hans arveandel. Der blev eksproprieret til Byvej i 1955, og Stormly købte jord i Maj 1957, og på et tidspunkt er der også solgt jord fra ved Vesterkærsvej. Povl Laurberg Hansen købte resten af gårdens jord i 1957, 1961 også bygningerne, som han solgte videre i 1963 til rideskolen v. Otto Lau. Povl Laurberg Hansen dyrker stadig i 2002 jorden bag Stormly ned mod Vesterkærsvej.

Gården med rideskole brændte i 1986 (mens der var loppemarked på den gamle skole). Her var Bent til stede, og kom derved til at opleve, at hans barndomshjem brændte ned. Hvorimod, da første del af Avedøregården brændte i 1955, opdagede familien på Damgården det først næste morgen. Den nuværende Damgård, der rummer 9 andelsboliger, er bygget på det gamle fundament i moderne materialer, og har således den gamle gårds mål og stil.

Familien Rasmussen

Oldefar Ole Peter Rasmussen var gift med Maren Kirstine Pedersen,

Hans Rasmussen i uniform

(som havde arvet gården). Hun døde 19.7.1925 og oldefar døde i 1935. Ole Rasmussen havde været medlem af Glostrup Sogneråd fra 1883 til 1888. Oldefar gik på aftægt i 1921.

Bedstefar Hans født 29.9.1889 var kun 158 cm høj. I 1911 var han arbejdssoldat ved Livgarden, og i efteråret 1912 var han på Vallekilde Højskole. Fra et brev herfra kan man forstå, at det var almindeligt, at Hans's far Ole spændte for, og Hans Rasmussen i uniform 28

kørte til Vigerslev, (sikkert til Kommunegrænsen i Vigerslev Alle), og herfra måtte de unge så gå til Toftegårds Plads, og derfra tage sporvogn videre til byen.

Oline født 1908 var mor til Bent, men det var en dyb hemmelighed for ham. Indtil han var 26 år, havde han troet, at Oline var hans storesøster, og at hans bedsteforældre var hans far og mor. Oline var 21 år, da Bent blev født. Bent nænnede aldrig at spørge sin mor ud om sin biologiske far. Det var et tabuemne. Bent havde altid troet, at han skulle arve på lige fod med de øvrige fem søskende. Olines bror Ole var kun 3 år ældre end Bent, så de voksede op som søskende.

Ole Rasmussen pløjer ved Brøndby

Oline stod for husførelsen på Damgården, da hendes mor døde tidligt (i 1939). Når der var storvask, og når der f. eks. skulle bages til jul, kom Laura hjem og hjalp til.

Senere har Bent ment, at familien udnyttede Olines situation, så hun måtte virke som gratis husholderske. Oline havde været på Ryslinge Højskole, da hun var 18 år. Oline blev boende på gården, også efter at den var solgt til rideskole. Der blev efterhånden indrettet en lille lejlighed til hende. Hun kom på plejehjemmet Dalvangen i Glostrup i 1971 og her døde hun i 1981. Bents bedstefar Hans Rasmussen

var sognefoged fra 28.11.1936. Bent fortæller, at han har været med sin bedstefar som vidne, når denne skulle ud og pante hos folk. Det var ubehageligt, hvis det var hos skolekammeraters forældre. Sognefogeden virkede også som giftefoged, og ifølge gårdens regnskabsbog indbragte hvert bryllup 10 kr. I februar 1939 var der endda 4 bryllupper til i alt 40 kr. Sognefogeden opkrævede også Hundeskat, (20 kr) og ifølge regn-

Bent Rasmussen

skabsbogen var der i 1948 i Avedøre 99 hunde, og året efter kun 98, hver hund gav 1 krone i salær til sognefogeden. Bedstefar havde også et bijob som forsikringsagent. Han blev fejret ved sit 25 års jubilæum i 'Danmark' i 1941 - en flot sølvpokal vidner derom. Hans var et rart menneske, men forstod også at holde hustugt, og de unge havde respekt for ham.

Bent Rasmussen.

Bent deltog i Pinsemissionens søndagsskole. Det var Gustav Ahnstrøm (født i Sverige i 1888) og hans kone Sofie, der var pinsemissionærer. Om sommeren foregik møderne ved gadekæret, der blev spillet og sunget . Og de kunne synge! I dårligt vejr foregik møderne i en sal (garage) hos Ahnstrøm, Storegade 29. Her kunne være omkring 20 mennesker. Bent deltog i nogle år.

Bent gik i skole nr. 3 i Avedøre, den røde bygning på Byvej, hvor radioamatører og amatørteater for tiden holder til. Han havde den søde frk. Jensen, Aggernæs og så den festlige Åbo, der ikke altid havde haft tid til at få selerne på plads om morgenen. Åbo havde startet fodboldklub, og her var Bent med. Man spillede mod Brøndbyøster og - vester, Glostrup og Tåstrup, men Hvidovre var vist nok lidt for skrappe for dem, så det undlod de. De elever, der gik i skole i Hvidovre på Kettevejsskolen, blev mobbet af Avedørebørnene.

Konfirmationsforberedelsen foregik i Brøndbyvester. Lige overfor Præstegården lå et brøduddsalg, og efter lektionen var det her det foregik. Fest og ballade. Der var en pæn flok Avedørebørn, der gik til præst samtidig. Bent var på pastor Brasens sidste hold, inden denne døde. Gården havde en storstue/ gildesal, hvor man om vinteren måtte sætte en petroleumsovn

ind, for at varme op. Konfirmationsfesten var i oktober 1943, Åbo var med, ligesom Chr. Hansen fra Højgården og hele familien. Der var udgangsforbud fra kl. 20, hvilket betød, at de gæster der kom fra landsbyen, måtte liste hjem i mørket. Andre gæster måtte enten overnatte eller forlade festen, så de kunne være hjemme inden kl. 20. Bent husker, at man tog på sommerudflugt til 'Bakken' med hest og vogn og madkurve. Når man skulle til byen blev hesten stillet i stald bagved 'Slotskroen' Vesterbrogade/Pilealle. Her var der fouragehandel og stalde. Dette mest i bedstefar Hans's tid før 1945.

Selv om man vidste, at der bl.a. var en 'gulvskruppemorder' på Forvaringsanstalten Kastanienborg, var man aldrig nervøs for disse forvarede.

I 1947 startede Bent som arbejdsmand hos F.L.Smidth på Køgevej i Valby, og her blev han, indtil han blev fyret 2 måneder før sit 40 års jubilæum - 58 år gammel i 1987. Det var barskt. Alle ansøgninger blev besvaret med et: "for gammel". Selv om det var håbløst at søge, skulle han afgive en 'tro og love erklæring' til A-kassen, om hvor mange job han aktivt havde søgt. I 1960 var Bent og Ellen blevet

Fra Damgården i 1962. Ridepigerne poserer for fotografen

På tur med hestevognen

gift, og festen blev holdt i gårdens gildesal. De fik en lejlighed på en gammel gård i Glostrup, lige overfor Byparken. Det var et korttids lejemål, og betinget af, at man ikke skulle skaffe dem erstatningslejlighed. De kom tilbage til Avedøregårdsvej 17, den berygtede Hasselstrøm (Edderkoppen/ sortbørs) havde boet der før dem, og der gik frasagn om de fester, der var holdt i dette sommerhus. Kommunen havde betinget sig, at den ulovligt opførte skorsten blev revet ned, for at forhindre dem i at blive boende om vinteren. Det gjorde de nu alligevel en enkelt vinter. Fra På tur med hestevognen 1963-73 boede de på Magnoliavej i Glostrup, og kom derfra til Egevolden. Deres datter havde astma, og trivedes dårligt i dette nye betonbyggeri, så de flyttede til Lejerbo efter kun 1½ år. Kort efter fik Ellen en hjerneblødning, og de måtte flytte til en anden lejlighed, også i Lejerbo. Det var 3 flytninger inden for det samme år - til gengæld har de nu(2002) boet i 26 år på den sidste adresse.

Forstadsmuseet erklæret for åbent

Åbningsfest d. 28. januar og nye Historien i Gaden foldere

Af Lisbeth Hollensen

F redag d. 28. januar holdt Forstadsmuseet sin officielle åbningsfest i Avedørelejrens gamle Fægtesal. Det blev en stor dag med flotte taler af blandt andet de to kommuners borgmestre, direktøren for Kulturarvsstyrelsen, Steen Hvass, og lederen af Dansk Center for Byhistorie, Søren Bitsch Christensen. Undervejs var der underholdning med artistduoen Line Vittrup og Freddie Steckel ligesom, der var alskens godt til ganen.

Forstadsmuseet erklæret for åbent En flot udstilling, der viste Forstadsmuseets nye logo, var sat op i Fægtesalen foruden, at en lang række af Historien i Gaden fortællingerne var blevet redesignet i dagens anledning. To helt nye Historien i Gaden så tillige dagens lys – historien om Brøndby Strandhotel og nationalhelten Niels Ebbesen, som man finder en frise af på Cirkusmuseet. De nye foldere kan downloades fra vores hjemmeside forstadsmuseet.dk.

Alt i alt en meget overvældende og helt fantastisk dag, hvor 200-300 mennesker var mødt op for at sige tillykke til Forstadsmuseet.

Tre vise mænd i alvorsfuld dialog

Søren Bitsch Christensen

Ib Terp

Steen Hvass

Milton Graff Pedersen

Pierre Miehe-Renard

Poul Sverrild

Den festlige begivenhed var ledsaget af såvel akrobatiske som musiske udfoldelser

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2011

Onsdag den 2. marts kl. 15.30 -17.30

Medlemsudflugt, hvor vi følger den linjeføring, som den gamle bus 132 gennemkørte

Mandag den 14. marts kl. 19.00 i Lille Friheden

Generalforsamling April/maj besøg på Garderhøjfortet i Gentofte

Garderhøjfortet er et af de bedst bevarede forter i det store forsvarsanlæg, der blev opført i slutningen af 1800 tallet. Fortets guider vil være rundvisere. Nærmere information om tidspunkt fremkommer.

Mandag den 9.maj kl. 19.00 på Quarkcentret

Naturvejleder Flemming Hansen viser rundt og fortæller om de mange spændende tiltag, der sker på Quarkcentret

Tirsdag den 6. september kl.10.00 arrangeres tur på vores del af Vestvolden

Et af vore medlemmer, Søren Østergaard, vil fortælle om den historiske baggrund for anlægget og fører os rundt på. Turen varer 2-3 timer, så godt fodtøj anbefales.

Mandag den 24. oktober kl. 19.00 i Lille Friheden

Peter Holmenlund fortæller om gartneriernes udvikling i Avedøre. Gartnerierne havde som arbejdsplads stor betydning for mange mennesker.

Mandag den 21. november kl. 19.00 i Lille Friheden

Leder af Forstadsmuseet, Poul Sverrild, fortæller om sidste nyt i det lokalhistoriske.

Tilmelding er nødvendig til arrangementerne – dog ikke til generalforsamlingen . Tilmelding skal ske til selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 tidligst onsdag ugen inden og senest søndag før arrangemente

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2011

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
e-mail: beriis@hotmail.com

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434
e-mail: vbacherjacobsen@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Berners Vænge 32, st.tv
tlf.3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36788404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen

Avedøreudvalg:
Knud Nygård Jensen, Johannes Hansen, Kaj Nilsson, Søren Østergård, Henning Humle, Ole Asbjørn Petersen, Jette Randal-Lund

PR og hjemmeside:
Benny Riisager, Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:
Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars Bo Henriksen

Bladredaktion :
Lisbeth Hollensen, Ole Asbjørn Petersen, Jette Randal-Lund, Jørgen Salhauge

Udviklingsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager. Poul Sverrild

36 ISSN 0902-3046

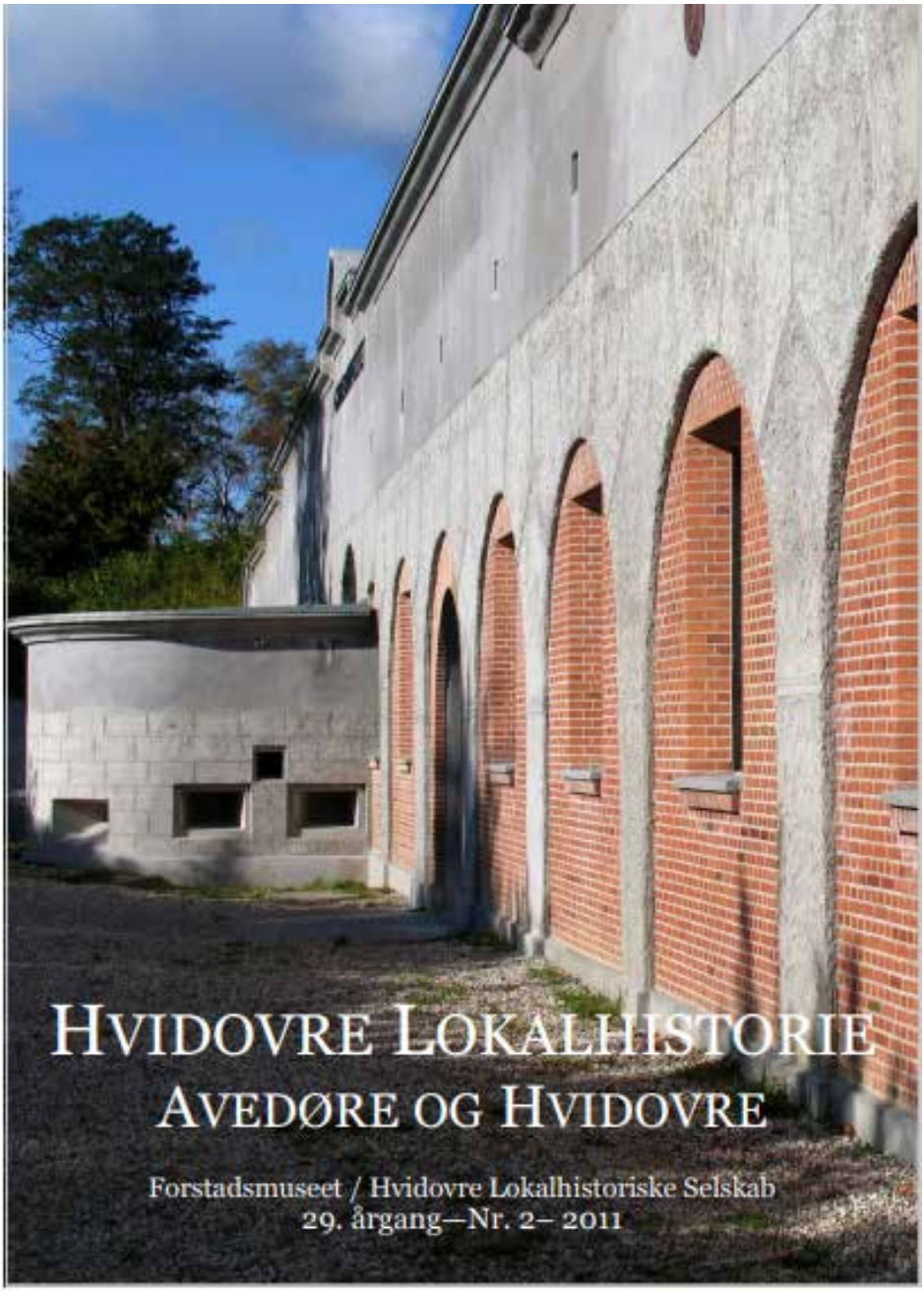
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
29. årgang—Nr. 2– 2011

Indhold

Nyt fra formanden. af Ole Asbjørn Petersen ..... side 3
Kystpolitiet i Hvidovre af Frank Zorn ..... side 4
Referat fra generalforsamlingen af Ole Asbjørn Petersen..... side 12
Besøg på Garderhøjfortet af Ole Asbjørn Petersen ..... side 15
Linie 132 erindringer af Poul Sverrild ..... side 17
Vores kvarterer: Baunebakken af Poul Sverrild ..... side 23
Historien i Centeret af Gitte Elbæk Jensen ..... side 26
Medlems-arrangementer i 2011 ..... side 30
Bestyrelsen og udvalg ..... side 31

Indhold
Nyt fra formanden. af Ole Asbjørn Petersen side 3
Kystpolitiet i Hvidovre af Frank Zorn side 4
Referat fra generalforsamlingen af Ole Asbjørn Petersen side 12
Besøg på Garderhøjfortet af Ole Asbjørn Petersen side 15
Linie 132 erindringer af Poul Sverrild side 17
Vores kvarterer: Baunebakken af Poul Sverrild side 23
Historien i Centeret af Gitte Elbæk Jensen side 26
Medlems-arrangementer i 2011 side 30
Bestyrelsen og udvalg side 31

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen Mandag den 14. marts afvikledes den ordinære generalforsamling.

Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med Ejvind Jensen som kasserer, Jens Frederik Jørgensen som næstformand og Ole Asbjørn Petersen som formand. Referatet fra generalforsamlingen kan læses andetsteds i bladet.

En enkelt sag vil jeg dog fremhæve her. Endnu en gang er det lykkedes at bibeholde kontingentet uforandret, ikke mindst, fordi Kulturister og enkelte andre medlemmer har tilbudt at bringe medlemsbladet ud. Der spares herved et anseeligt beløb til porto.

En stor del af selskabets medlemmer har betalt årskontingent, men der mangler desværre nogle endnu. Kontingentet kan indbetales gennem bank på kontonr.5025 102852-2 eller i Rytterskolen mandag den 30.maj kl. 10.00 - 11.00.

Selskabets præsentationsfolder har efter Historiens Hus omdannelse til Forstadsmuseet skullet ajourføres. Sammen med dette blad vil den nye folder være vedlagt. Er der medlemmer, der ønsker at få flere foldere med henblik på uddeling til mulige interesserede, kan man kontakte et af bestyrelsesmedlemmerne.

Når dette blad udgives har Forstadsmuseet og vores selskab været ca.14 dage i Hvidovre Stationscenter for at udbrede kendskabet til Hvidovres historie gennem såvel museets som selskabets virksomhed. Det bliver interessant at se om, det har givet flere mennesker lyst til at beskæftige sig med det lokalhistoriske.

Søndag den 29. maj kl. 14.00 besøger vi Garderhøjfortet i Gentofte. Det er sjældent, at vi har brugt en søndag til udflugter, så vi er spændt på, hvordan det modtages. Se nærmere under arrangementer.

Garderhøjfortet er ligesom vor egen del af Vestvolden et led i Københavns nyere befæstning. Den spændende historie om befæstningen kan ses både på

www.befaestningen.dk og
www.kbh-befaestning.dk

Da det er sidste blad inden sommerens komme, vil jeg på bestyrelsens vegne ønske alle en god sommer og påpege muligheden af, for på websiden: Historie-online, at stifte bekendtskab med spændende eller interessante forhold i Danmarks historie. Linket findes via vores hjemmeside.

KYSTPOLITIET I HVIDOVRE

Om Kystpolitiet

Kilde: Rasmus Kreth og Michael Mogensen: Flugten til Sverige, Gyldendal 1995

Det danske kystpoliti blev oprettet på tysk foranledning umiddelbart efter besættelsen d. 9. april 1940. Der havde tidligere eksisteret kystpoliti i Danmark, men det var blevet ophævet omkring 1920. Kystpolitiets opgave under Besættelsen var at sikre, at der ikke forekom illegale transporter mellem Danmark og udlandet – især Sverige. Da tyskerne ikke opfattede kystpolitiets ressourcer som tilstrækkelige, blev den danske marine inddraget og løste de søværts opgaver de 350 km langs kysten østover fra Hundested i til Gedser. Det skete i samarbejde med kystpolitiet. På strækningen var der ca. 40 bemandede havne.

Kystpolitiets arbejde i de mindre havne omfattede kontrol med ind- og udsejlingen. Her var det hovedsageligt de mindre skibe og lystsejlads, jægere og ikke mindst fiskerflåden, kontrollen gjaldt. Til dette formål var hver enkelt bådejer blevet udstyret med et legitimationskort og et bådcertifikat. Udover kontrollen i havnene tilkom det kystpolitiet at bevogte kyststrækningerne mellem havnene ved hjælp af udsendte patruljer. Endelig påbød de dansk-tyske aftaler, at kyst- og søpolitibetjentene var forpligtede til at yde det tyske kystbevogtningsmandskab al mulig støtte. Beretningen herunder er skrevet af tidligere kriminalassistent Frank Zorn.

Indledning

Naar et land bliver besat af en fremmed magt, opstaar en række problemer, som naturnødvendigt trænger sig paa, og som uomtvisteligt paa den ene eller anden maade kommer til at ændre dagligdagen for den befolkning, som ikke kan undgaa at blive berørt af de nye tilstande som landet herefter befinder sig i. Begivenhederne i Europa, ikke mindst efter Adolf Hitlers magtovertagelse i 1933 i Tyskland, gav vel allerede da anledning til at gøre sig visse overvejelser. Ved 2. Verdenskrigs udbrud den 1. september 1939 var det da ogsaa nærliggende at rette blikket mod vore sydlige naboer, og resultatet udeblev ej heller: Danmark blev besat af tyske tropper den 9. april 1940.

Den danske befolkning måtte herefter – efter en kort, men ulige modstand – indstille sig paa, efter Kongens bud og Regeringens ordre, at leve i et besat land – i loyalt ”samarbejde” med besættelsesmagten. I en saadan extraordinær situation, maa det uomtvisteligt være politiet, som i første omgang kommer til at trække det største læs, ikke mindst henset til den særlige militære tilstand, som lan-

seligt viste sig over plankeværket. Det var den paa daværende tidspunkt velkendte "Islandske Kæmpe" som havde paataget sig dette extraordinære job. Saa vidt jeg husker, var han 2.5 meter høj. Hvidovre-vagten bestod af omkring 20 mand, fordelt paa 3 vagthold, der mødte hhv. kl. 7.00, kl. 15.00 og kl. 23.00. Her, som paa andre arbejdspladser, husker jeg mange "øgenavne" som "Snøvle Jensen" og "Fine Jensen" (de taler for sig selv), "Søvnigsen "(sov altid paa nattevagten), "Persillesmeden" (var gartner i sin fritid), "Lampe 1" og "Lampe 2 (ikke særligt pæne " nom de guerres" for 2 ravjyske kolleger ("Tranlampe"), " Kongen" (en ikke særlig populær overbetjent), , de fleste opfundet af "Harley-Benny" (kørte paa en enorm Harley Davidsonmotorcykel, direkte importeret fra USA). Vagten blev tilset af en overbetjent, som havde det meste af Sydkysten som omraade, samt af en ledende politiassistent. Derudover kunne forventes særlig inspektion saavel dag som nat af et par særdeles upopulære overbetjente, som vi dog hurtigt lærte at gardere os imod ved hjælp af et særligt "alarmsystem", der gik som en løbeild fra vagt til vagt. En cykelpatrouille en vinternat i 20 graders kulde langs kysten kunne være en barsk affære, saa man lærte mange tricks for at faa lidt varme paa kontoret paa Gl. Køgevej, hvor kakkelovnen glødede af halvvaade tørv fra en stor bunke i det ene hjørne af Alfred Petersens tidligere spisestue. En af de gode idéer var at bringe en tjenestecykel med ind, lukke luften ud af en af ringene og foregive, at man var punkteret. Men den trafik lykkedes selvfølgelig kun nogle faa gange, indtil fidusen var afsløret. Opgaverne Over for vagten paa Gl. Køgevej laa Strandens Bageri med vor / Thomas gode ven, som altid havde den opvarmede kaffe, sort som tjære, parat hele natten. Thomas led af mel-allergi og astma – ikke saa heldigt i den branche – med tilsvarende hosten og hakken over røremaskinen – men et stykke varmt wienerbrød ved nattetide smager lige godt for det. Til gengæld havde vi paataget os at vække hans bagerikarl Ib, og det kunne være noget svært kl. 4 om morgenen. Typisk kunne man om vinteren i nyfalden sne se tydelige spor, som førte fra vagten direkte over til bageriets bagdør. Kystpolitiets opgaver var naturligvis først og fremmest at kontrollere ud- og indsejling., fortrinsvis fra Hvidovre Havn eller fra kysten, og formaalet var selvfølgelig

seligt viste sig over plankeværket. Det var den paa daværende tidspunkt velkendte ”Islandske Kæmpe” som havde paataget sig dette extraordinære job. Saa vidt jeg husker, var han 2.5 meter høj.

Hvidovre-vagten bestod af omkring 20 mand, fordelt paa 3 vagthold, der mødte hhv. kl. 7.00, kl. 15.00 og kl. 23.00. Her, som paa andre arbejdspladser, husker jeg mange ”øgenavne” som ”Snøvle Jensen” og ”Fine Jensen” (de taler for sig selv), ”Søvnigsen ”(sov altid paa nattevagten), ”Persillesmeden” (var gartner i sin fritid), ”Lampe 1” og ”Lampe 2 (ikke særligt pæne ” nom de guerres” for 2 ravjyske kolleger (”Tranlampe”), ” Kongen” (en ikke særlig populær overbetjent), , de fleste opfundet af ”Harley-Benny” (kørte paa en enorm Harley Davidson-motorcykel, direkte importeret fra USA).

Vagten blev tilset af en overbetjent, som havde det meste af Sydkysten som omraade, samt af en ledende politiassistent. Derudover kunne forventes særlig inspektion saavel dag som nat af et par særdeles upopulære overbetjente, som vi dog hurtigt lærte at gardere os imod ved hjælp af et særligt ”alarmsystem”, der gik som en løbeild fra vagt til vagt.

En cykelpatrouille en vinternat i 20 graders kulde langs kysten kunne være en barsk affære, saa man lærte mange tricks for at faa lidt varme paa kontoret paa Gl. Køgevej, hvor kakkelovnen glødede af halvvaade tørv fra en stor bunke i det ene hjørne af Alfred Petersens tidligere spisestue.

En af de gode idéer var at bringe en tjenestecykel med ind, lukke luften ud af en af ringene og foregive, at man var punkteret. Men den trafik lykkedes selvfølgelig kun nogle faa gange, indtil fidusen var afsløret.

Opgaverne

Over for vagten paa Gl. Køgevej laa Strandens Bageri med vor / Thomas gode ven, som altid havde den opvarmede kaffe, sort som tjære, parat hele natten. Thomas led af mel-allergi og astma – ikke saa heldigt i den branche – med tilsvarende hosten og hakken over røremaskinen – men et stykke varmt wienerbrød ved nattetide smager lige godt for det. Til gengæld havde vi paataget os at vække hans bagerikarl Ib, og det kunne være noget svært kl. 4 om morgenen. Typisk kunne man om vinteren i nyfalden sne se tydelige spor, som førte fra vagten direkte over til bageriets bagdør.

Kystpolitiets opgaver var naturligvis først og fremmest at kontrollere ud- og indsejling., fortrinsvis fra Hvidovre Havn eller fra kysten, og formaalet var selvfølgelig

Arbejdet foregik ikke altid under de mest optimale forhold

at hindre, at personer (læs: eftersøgte modstandsfolk og andre, som var i det tyske sikkerhedspolitis søgelys) i at blive fragtet til Sverige. I de 1 ½ aar, jeg var stationeret ved Kystpolitiet "lykkedes" det os aldrig at afsløre " illegal" udrejse – tværtimod.

Kystpolitiets samarbejde med modstandsbevægelsen intensiveredes mere og mere, efter som tiden gik, og blev uhyre betydningsfuld ikke mindst paa Sjællands Nordkyst, specielt under jødeforfølgelserne i oktober 1943, hvor det lykkedes at bringe tusindvis af jødiske medborgere om bord paa fiskerbaade til Sverige for næsen af tyskerne – men det er en anden historie, som der er skrevet dusinvis af bøger om. Her husker jeg, at ikke mindst fiskerne i Mosede Havn var særdeles aktive. Utallige er de personer, kendte som ukendte, voksne og børn, vi om natten bragte ned til fiskerbaadene, som de gæve fiskere med livet, og baaden for øvrigt, som indsats og for god betaling – risikoen for at miste deres levevej var stor – bragte via Køge Bugt til sikkerhed i svensk farvand.

Kystpolitiet var for øvrigt udstyret med tjenestepistoler, sædvanligvis af typen Walther el. F.N., kaliber 7,65 samt karabin-89 kendt som rytterkarabin eller med de saakaldte Otterup-karabiner – vi kunne jo

komme ud for en uforudset situation.

Som nævnt var opgaverne primært koncentreret omkring kysten og i havnene, men det kunne naturligvis ikke undgaaes, at vi tid efter anden løb ind i andre episoder. En natlig syssel blandt en del af befolkningen var transport paa cykel af hjemmeslagtede dyr, svine- og oksekød blev som bekendt hurtigt en mangelvare, den tyske Værnemagt kunne godt lide den danske flæskesteg! Derfor var det ikke vanskeligt i en sen nattetime at observere en ensom cyklist med en kæmpepakke paa bagagebæreren (bilkørsel var paa grund af benzinrationeringen bragt ned til et minimum), men politifolk er jo ogsaa mennesker, saa jeg husker, at der af og til faldt en flæskesteg af til fælles bedste.

En aften blev jeg sammen med en kollega af naboerne kaldt ud til en af kystens mondæne villaer, hvor man meget klart gav haant om mørklægningsbestemmelserne og tværtimod modtog os med en øredøvende larm – saa højt, at man overhørte vor banken på døren. Den var heldigvis ulaast, saa da vi havde "tiltvunget" os adgang, som det hedder paa politisproget, mødte der os et grotesk syn af en flok mere eller mindre paaklædte eller nøgne mænd og kvinder, som med røde sløjfer bundet paa forskellige legemsdele jagtede hinanden gennem gange og døre i det store hus, og det varede et godt stykke tid, førend vi fik værtinden, som vi for øvrigt kendte som indehaver af en kendt forretning paa Frederiksberg, i tale. Ogsaa hun havde svært ved at holde paa sin blufærdighed, men fik da tilkaldt et par herrer, som paa tysk bekræftede vore bange anelser, ikke mindst da vi samtidig i en tilstødende garderobe opdagede en rykke tyske uniformer, bælter med vaaben m.v. Efter at have taget et fast greb i min karabin lykkedes det at faa vinduerne lukket og mørklægningsgardinerne rullet ned. Vi blev til overflod budt paa en drink, som vi høfligt men meget bestemt afslog, og vi hørte aldrig mere uro fra den kant.

De store dramatiske hændelser var der saaledes kun faa af i den tid, jeg var stationeret ved Kystpolitiet, muligvis ogsaa fordi, jeg som tidligere kommunalt ansat fortrinsvis havde kontortjeneste i vagten paa Gl. Køgevej og derved fik oparbejdet et meget nært forhold til den stovte fisker Alfred Petersen og hans elskelige kone Elvira, som udover at passe hus og hjem havde systue i huset, plukkede jordbær om sommeren og rensede fisk om vinteren, fik i alt 7 børn, hvoraf den ene døde af det, hun kaldte "Kolerine" paa grund af en snavset sutteflaske. Alfred var kendt som en tørstig sjæl, berømt paa den daværende

døren, blev jeg naturligvis noget betænkelig.

Men Alfred fortsatte, og nu bekendtgjorde han, at vi alle var inviteret hjem til hans gode venner. Jeg fik hvisket til Elvira, at det ville jeg ikke være med til, men Elvira, som var klar over, at det var umuligt at overtale Alfred, bønfaldt mig om at tage med, og da jeg ikke vil svigte, satte vi os alle ind i vognen, som efter et stykke tid landede uden for en stor villa i Malmøs yderkvarter. Her blev vi modtaget i døren af en meget let paaklædt svensk "dulle", og indenfor af endnu en fin "værtinde". Alfreds to venner hentede strax et arsenal af spiritus frem, og medens den ene underholdt os paa et stort flygel, flød det rigeligt med de vaade varer.

Sandt at sige var jeg absolut ikke stolt af situationen, og efter en diskret inspektion af de indre faciliteter samt et toiletbesøg, besluttede jeg at slaa til. Med et fast greb i den ene lomme bekendtgjorde jeg, at det var politiet, som var til stede og beordrede en Taxa omgaaende tilkaldt. Mærkeligt nok lykkedes min beslutsomhed, og min optræden lagde heldigvis en tiltrængt dæmper paa selskabet, selv om, at Alfred vel nok ikke havde helt fattet situationens alvor, men da der virkelig dukkede en Taxa op, lykkedes det paa en lidt haandfast maade at overtale ham til at tage med, og vi naaede lige akkurat den sidste baad til København. Tildragelsen havde dog ikke paavirket Alfred mere, end at han strax be-

Respekt for loven

stilte en omgang til hele salonen, der var stopfyldt, og nok én, som det elskelige menneske, han var. Da vi nærmede os København, gjorde jeg Alfred opmærksom paa, at nu var regnskabets time inde, hvorefter han, vanen tro, beordrede Elvira at afregne med tjeneren. Der gik et stykke tid, hvorefter jeg bemærkede, at Elvira rodede febrilsk i sin taske og endte med at meddele, at hendes pung, der sikkert havde indeholdt flere tusinde kr., var væk.

døren, blev jeg naturligvis noget betænkelig.

Men Alfred fortsatte, og nu bekendtgjorde han, at vi alle var inviteret hjem til hans gode venner. Jeg fik hvisket til Elvira, at det ville jeg ikke være med til, men Elvira, som var klar over, at det var umuligt at overtale Alfred, bønfaldt mig om at tage med, og da jeg ikke vil svigte, satte vi os alle ind i vognen, som efter et stykke tid landede uden for en stor villa i Malmøs yderkvarter. Her blev vi modtaget i døren af en meget let paaklædt svensk "dulle", og indenfor af endnu en fin "værtinde". Alfreds to venner hentede strax et arsenal af spiritus frem, og medens den ene underholdt os paa et stort flygel, flød det rigeligt med de vaade varer.

Sandt at sige var jeg absolut ikke stolt af situationen, og efter en diskret inspektion af de indre faciliteter samt et toiletbesøg, besluttede jeg at slaa til. Med et fast greb i den ene lomme bekendtgjorde jeg, at det var politiet, som var til stede og beordrede en Taxa omgaaende tilkaldt. Mærkeligt nok lykkedes min beslutsomhed, og min optræden lagde heldigvis en tiltrængt dæmper paa selskabet, selv om, at Alfred vel nok ikke havde helt fattet situationens alvor, men da der virkelig dukkede en Taxa op, lykkedes det paa en lidt haandfast maade at overtale ham til at tage med, og vi naaede lige akkurat den sidste baad til København. Tildragelsen havde dog ikke paavirket Alfred mere, end at han strax bestilte en omgang til hele salonen,

Respekt for loven

der var stopfyldt, og nok én, som det elskelige menneske, han var. Da vi nærmede os København, gjorde jeg Alfred opmærksom paa, at nu var regnskabets time inde, hvorefter han, vanen tro, beordrede Elvira at afregne med tjeneren. Der gik et stykke tid, hvorefter jeg bemærkede, at Elvira rodede febrilsk i sin taske og endte med at meddele, at hendes pung, der sikkert havde indeholdt flere tusinde kr., var væk

Dette fik Alfred til at blive om muligt endnu mere højrøstet, og paa tjenerens nærgaaende spørgsmaal, bekendtgjorde han, at han altsaa var Alfred Petersen fra Brøndby Strand, og at han kunne købe hele skibet, hvis det skulle komme dertil. Endnu en gang endevendte Elvira sin taske med det resultat, at ris og svesker rullede rundt paa skibets dørk, og samtidig med, at hun famlede rundt paa gulvet efter de dyrekøbte varer, trillede taarerne ned ad hendes kinder.

Tiden var nu rede til, at jeg maatte gribe ind, og da jeg anede regningens størrelse, gav jeg tjeneren mit kort med besked om, at jeg ville sørge for afregning næste dag. Endelig ankommet til Havnegade fik jeg gelejdet dem begge ind i en Taxa, og jeg tør godt love, at der ikke blev lukket op for klædeskabet den nat.

Summa summarum: der blev aldrig senere talt om var oplevelsesrige tur til Malmø, men vi viste stiltiende, hvor Elviras pung var havnet. Besættelsestiden var en uforglemmelig og svær tid og en periode i Danmarkshistorien, som vi aldrig glemmer – men den indeholdt da heldigvis ogsaa en gang imellem lidt mere uhøjtidelige øjeblikke. Frank Zorn

Om Frank Zorn

Frank Zorn var tidligere kriminalassistent og formand for Amalienborgklubben. Han var æresmedlem i foreningen Frihedsmuseets Venner og i Frihedskampens Veteraner, hvor han var præsidiemedlem fra 1961 til 1997.

Han var en af de betjente, der som de eneste danskere kom i direkte kamp med den tyske besættelsesmagt 19. september 1944, da tyskerne tog politiet. Kampene på Amalienborg Slotsplads den dag gik over i historien. Angrebet blev slået tilbage, og danske politifolk stod krigen ud vagt om kongen. Senere under besættelsen måtte Frank Zorn gå under jorden. Efter befrielsen fortsatte han i politiet og sluttede i Politiets Efterretningstjeneste.

Frank Zorn var ildsjælen, da Frihedskampens Veteraner tog opgaven på sig at bevare Hvidsten Kro for eftertiden. Kroen var under den tyske besættelse hjemsted for Hvidstengruppen med kroejer Marius Fiil i spidsen. Otte fra gruppen blev henrettet ved skydning i Ryvangen 29. juni 1944, seks andre kom i tysk tugthus og fængsel. I over 10 år stod Frank Zorn i spidsen for et ihærdigt arbejde med at få indsamlet midler til restaurering af de otte fredede bygninger ved kroen. Frank Zorn fyldte 92 år den 11. april i år. (Kilde: Nordjyske.dk)

Generalforsamlingen 2011

Af Ole Asbjørn Petersen

C a.100 medlemmer havde valgt at deltage i generalforsamlingen mandag den 14. marts i Lille Frihedens Aktivitetscenter. Der var valg af bestyrelse, og efterfølgende konstituerede bestyrelsen sig med Ole Asbjørn Petersen som formand, Jens Frederik Jørgensen som næstformand og Ejvind Jensen som kasserer.

Mangeårigt medlem af bestyrelsen, Benny Riisager, valgte at træde tilbage. Hans store indsats i selskabet blev påskønnet af formanden, og forsamlingen bekræftede med bifald formandens ord. Det nyvalgte medlem af bestyrelsen, Jens Frederik Jørgensen, er i sin egenskab af tidligere topembedsmand i Hvidovre kommune kendt af mange i og udenfor selskabet.

t aktivt år, hvor selskabet stod for eller deltog i 10 forskellige arrangementer bl.a. Befæstningsdagen den 26. september 2010, den populære genoplevelse med bus 132´s gamle rute og foredragsvirksomheden. Selskabets hjemmeside har fået nyt udseende og besøges af mange. Sammenslutningen af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Avedøre Selskabet er gået gnidningsløst, og selskabet har nu 453 medlemmer, der 4 gange om året modtager vores medlemsblad.

Leder af Forstadsmuseet, tidligere Historiens Hus, Poul Sverrild fulgte op med en beskrivelse af årets omfattende virksomhed. Ca. 40 gange har han været ude at tale om forstædernes lyksaligheder, hvor forstaden for mange nu er blevet deres hjemstavn. Forstadsmuseet har stået for udgivelse af en bog "Velfærdsdrømme", der omhandler Sven Eske Kristensens bygninger i Hvidovre og Brøndby. Poul Sverrild sluttede med at rette en stor tak til Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs kulturister for det store arbejde, de udførte i forbindelse med de gennemførte arrangementer.

Efter generalforsamlingen blev filmen om selskabets første formand, Jens Kristensen, vist. Det var fascinerende at se og for mange at genopleve et politisk aktivt, engageret menneske og den tid, hvor Hvidovre indledte sin æra som en af efterkrigstidens store velfærdskommuner.

Hele referatet samt formandens beretning findes på vores hjemmeside under menuen PUBLIKATIONER.

Omkring 100 medlemmer var mødt frem ved generalforsamlingen

Formanden tager pænt afsked med den afgående næstformand, Benny Riisager

En af de heldige vindere ved aftenens lodtrækning

Også ved dette års generalforsamling var der lodtrækning om ti flasker vin blandt de medlemmer, som havde betalt kontingent senest ugen før mødet. Følgende medlemmer blev udtrukket:

Herluf Rasmussen, Strandbovej 56, Flemming Isbrand, Bymuren 13, Margit Thorsen, Spurvehøjvej 8, Erik P. Zimmermann, Bolystvej 11, Hanna Jensen, Grenhusene 181, Kirsten Olesen, Ketteholm 109, Leif Larsen, Ternevej 2, Johannes Jensen, Strandhavevej 28, Frank Gudmann, Tavlekærsvej 75 samt Minna Udsen, Perlevej 24.

Tillykke til vinderne

Kassereren meddeler at der stadig er udestående kontingentbetalinger. Husk at indbetalinger kan ske på Selskabets bankkonto
Reg.nr 5025 konto nr. 102852-2
eller i Rytterskolen mandag den 30.maj kl. 10.00 - 11.00.

Bustur til Garderhøjfortet

Af Ole Asbjørn Petersen Gar S

Indgangen til Garderhøjfortet

Søndag den 29. maj arrangeres tur til Garderhøjfortet i Gentofte.

Gaderhøjfortet blev anlagt i årene1886-92 som en del af Københavns Landbefæstning. Det blev bygget for privat indsamlede midler gennem "Den Frivillige Selvbeskatning til fædrelandets forsvar." Samme forening finansierede for det overskydende beløb indkøbet af grunden som Lyngby Fortet (Gammelmosegaardfortet) blev bygget på.

Fortets opgave var bl.a. at vanskeliggøre en fjendtlig fremtrængen over Lundtofte-Sletten. Fra 1920 blev fortet anvendt både som ammunitionsmagasin og øvelsesplads for militæret og politiet. I 1996 overtog Garderhøjfonden driften af fortet, og intentionen er at føre Garderhøjfortet tilbage til sit oprindelige udseende.Fortet er specielt derved, at det det som det eneste af befæstningens forter er firkantet med udvendig kaserne og at fortets pansertårne, lavetter m.m. stort set er intakte.

I år har fonden fået tilført 15 millioner kr. fra Partnerskabet til renovering og skal samtidig skabe en række formidlingsaktiviteter. Det sker i samarbejde med Experimentarium. Besøget på Garderhøjfortet vil blive gennemført med guider, og der skal traves en del i anlægget også op og ned i fortet.

Se også vores hjemmeside, hvor der er link til Garderhøjfortets hjemmeside samt Sørens Østergårds egen hjemmeside om Vestvolden

Vi kører i bus fra Rytterskolen kl. 13.20 og omvisningen starter kl. 14.00. Forventet hjemkomst ca. 16.30 Pris kr. 100 pr deltager. Der forventes 30 deltagere.

Tilmelding på selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 i tiden mandag den 23. maj - torsdag den 26. maj.

Garderhøjkasernen (øverst) og "Struben" (nederst)

Linie 132. Erindringer fra dengang

Af Poul Sverrild

”Jeg kan sige, at Johannes Møllehave, han er en vanvittig god fortæller, men han er så fuld af løgn, at det gør ondt. Jeg havde Johannes Møllehave til oplæring, da han skulle være billettør på Hvidovre Rutebiler, og jeg afleverede ikke sådan en dårlig elev.

Han kunne det hele, da han gik af sted… Men Hvidovre Rutebiler, det var mig i 1952. Jeg kan lige så tydeligt huske, at jeg var bydreng hos grønthandler Enegaard ude på Strandmarksvej, og så siger han til mig: Skal du slet ikke lave noget?

Jo, siger jeg. Jeg kunne godt tænke mig at blive billettør på Hvidovre Rutebiler. Jamen du tager bare budcyklen, sagde han, og så kører du lige ind og søger.

Så jeg tog budcyklen - det var en Longjohn - og så kørte jeg ind og søgte arbejde.

Hver tredje dag så sagde han til mig, har du været inde på Hvidovre Rutebiler i dag? Nej det har jeg ikke. Kør så, sagde han. Han jagede mig af sted hver tredje dag ind til Hvidovre Rutebiler.

Til sidst var de så trætte af mig, at jeg fik et job, og det havde jeg selvfølgelig meget glæde af.”

(Ebbe Sonne Larsen)

Forstadsmuseet og Lokalhistorisk Selskab stod bag erindringsarrangementet i februar på Rytterskolen, hvor hele huset var fyldt med lidt ældre Hvidovre-borgere, som havde et forhold til Linie 132 tilbage i Hvidovrebussernes tid. Mødet var også optakt til den efterfølgende bustur, hvor vi fulgte 132-erens rute, som den var i midten af 1950 -erne.

Med forfatteren og Hvidovredrengen Johannes Møllehaves erindringer om jobbet som billettør på rutebilerne som optakt, kom der adskillige spændende erindringer om livet med rutebilerne frem på mødet. Blandt dem den ovenstående erindring om Møllehaves forbløffende evne til at glemme det, han havde lært om jobbet.

Men erindringerne viste utrolig spredning og for eksempel fik vi demonstreret rutebilernes betydning for familiedannelsen i Hvidovre:

Erindringsarrangementet omkring linie 132 trak fuldt hus

”Jeg var billettør fra 1949-51... og det var jo noget med at stå tidligt op om morgenen. De første busser de kørte fra Stranden, når klokken var 8 minutter over 5, kan jeg lige så tydeligt huske. Det var sådan set et barskt job, fordi det var sommer og vinter, og jeg var 15 år dengang. Men det jeg så skulle fortælle, det var, at der kom en lille dame, der skulle med bussen. Hun havde fået læreplads i Hvidovre, og hun boede oppe nordpå. Hun kom og spurgte, om det var den bus der kørte til Hvidovrevej, og jeg måtte sige, at det var det jo. Og det, der er pudsigt ved den historie, er, at den lille dame har jeg nu været gift med i 55 år, og hun sidder derhenne.” (Henry Frederiksen)

Rutebilerne levede i høj grad af pendlere, som skulle fra den unge forstad ind til Valby, og mange skulle videre fra Valby til de store arbejdspladser som DSBs centralværksteder, B&W eller Orlogsværftet. Der var dog også helt andre typer af pendlere:

”Jeg gik i skole på Matthæusgade Skole, og mine forældre byggede hus på Idrætsvej nr. 59 i 1957.

Men i de år forinden da boede vi i et sommerhus om sommeren, så da jeg startede i første klasse inde på Matthæusgade Skole, tog jeg bussen som syvårig ind til Toftegårds Plads - og så sporvognslinie 10 ind til Matthæusgade Skole. Så jeg har været pendler, da jeg gik i første klasse og anden klasse. Så startede jeg i tredje klasse på Risbjergskolen, der var helt ny. Jeg kan også huske, at det var et stort hit i stedet for at tage linie 132, så tog jeg linie 134. Den kørte ned ad Trekronergade og der var én, der lukkede bommene ned, når toget kom. Det var et hit, når det tog kom, når man var 7 år." (Karsten Meyer-Lassen)

Efter Besættelsen kørte Hvidovre Rutebiler stadigvæk med nogle ældre bilmodeller sideløbende med de nye vogne, der efterhånden kom tilladelse til at anskaffe.

"Da kørte jeg på noget, der hed den gamle Diamond, som var en rigtig gammel bus med åben bagperron, og billettørerne skulle stå ude på denne her bagperron - undtagen, når folk gik ind. Der var ikke noget billettering, når passagererne gik ind. De gik ind og satte sig i vognen, og vi gik ind og billetterede dem bagefter.

Det var en rigtig sjov tid. Skøn tid… Jeg kan huske, vi fik 2 kroner og 5 øre i timen. Det var da mange penge dengang. Vi skulle til gengæld møde meget tidligt om morgenen. De første busser kørte jo ved halv fem tiden, og de sidste gik i garage omkring klokken halv to, så det var jo for et ungt menneske på en 15-16 år alligevel lidt af en streng arbejdsdag, men det var rigtig godt." (Henning Møgelberg)

Under Besættelsen havde der været brug for mere kreative løsninger, når rutebiltrafikken skulle opretholdes:

"Jeg vil regne med, at det har været i 1942-43 under Den anden Verdenskrig, da kørte der en særlig Hvidovre Rutebil, og det starter jeg med at sige, fordi jeg vil gerne efterlyse den her bil, om der er nogen, der ved noget om det. Denne bil bestod af en forvogn, som var enten en Chevrolet eller Ford privatvogn med en hænger på - ligesom med en campingvogn. Der var nogle siddepladser i hængeren, og bagpå forvognen var der en gasgenerator, og det halve af bagsædet i forvognen var fyldt op med brænde. Det fyldte de på nede overfor Hvidovre Kino - dernede på hjørnet af Hvidovregade og Vigerslev Alle. Dér fyldte man

lige lidt ekstra brænde på, for nu skulle den op ad bakken foran Valby gasværk. Når vi nåede halvvejs ind på bakken på vej ind mod Toftegårds Plads, så skete der det, at så måtte de sætte nogen af passagererne i campingvognen af, og de måtte enten gå og skubbe eller også måtte de bare gå et stykke derind ad, indtil den igen kunne trække." (Johannes Jensen)

Det grej, man kørte med, skulle holde til noget, og det fremgår også af erindringerne:

"Dengang jeg ankom til Hvidovre Rutebiler, det har været i 1952, da var der så mange, der hed Jørgen, så jeg blev kaldt Tony. Det der Jørgen, det forsvandt helt ud i horisonten i de to et halvt år jeg var der…

Jeg synes ikke, vi har haft så meget om det her tekniske. Det er måske heller ikke det, vi skal, men det jeg kan huske, det var når man mødte om morgenen, når klokken var 5. Det var vinter, ligesom vi har haft i år her, da havde vi nogle gamle Bedford busser. De tog omkring 30 passagerer, og så var der jo fast arbejde, for der var ingen garager dernede. Man gik hen og hentede en stiv kost. Der var ikke nogen bagdør i bussen, så billettøren fejede sne ud af bagperronen. Imens gik chaufføren hen og åbnede for motorhjelmen. Det var en gammel diesel, der lå deroppe, og så mens han havde åbnet der, så havde han været inde på værkstedet og hente en tot twist - en pudseklud nærmest. Den dyppede han i æter, og så gik han ud igen og gav chaufføren det æter der, og så kravlede han op ved rattet. Så hev han i de forskellige remedier der, og så tog billettøren den tot twist og holdt hen til filteret på bilen. Og så lover jeg, at der skete noget, selvom der var 20 graders frost. Det var næsten som om alle stemplerne hoppede ud af den. Det klarede den åbenbart hver morgen." (Jørgen Jensen)

Er virksomhed som Hvidovre Rutebilder havde også sine særlige karakterer blandt personalet. Chaufføren Frisendahl er nok den mest erindrede:

"En af vores vel mest kendte chauffører var Frisendahl. De gamle "Hvidovrebønder", de kender Frisendahl. Han kunne ikke høre noget, men hvis man tabte en tiøre på gulvet lige bagved ham, så sagde han: Den ligger dér. Så det var en hyggelig fyr. Jeg kan huske… en søndag formiddag, det var meget, meget tå-

get, og busserne og sporvognene kunne næsten ikke køre.

Så kørte Frisendahl ud ad Køgevejen, der var brosten på dengang, og så havde han en lille billettør. Jeg kan ikke huske, hvad han hed, desværre. Men så siger han til ham: Kan du ikke gå ud foran og klapre med dine træsko? Han havde træsko på den her billettør. Så kan jeg køre efter lyden, sagde han, og den unge mand hoppede ud og gik foran med sine træsko, og så til sidst syntes Frisendahl alligevel, det var synd, så han kaldte ham ind igen.

Da kørte vi jo nede ved skolen (Strandmarkskolen), og da så vi kom op på Køgevejen igen, så var der en mark der hvor Friheden Station, den er nu, og der gik to geder inde. Og så siger Frisendahl til ham: Kan du ikke lige flytte dem? De gik jo i snor hamret ned i marken, så siger han altså: Kan du ikke lige flytte dem, så kører jeg lige rundt omkring Hvidovrevej i mellemtiden og venter på dig. Og den her dreng, han stod ud og flyttede de her geder, det var jo næsten synd, men det viser også lidt af Frisendahls måde at være på ikke. Så stopper jeg vist her tror jeg for ellers bliver det for langt." (Ebbe Sonne Larsen. Vi bringer i et kommende nummer en længere erindring fra Ebbes

oplevelser med Hvidovre Rutebiler.)

Der kom flere erindringsglimt frem under mødet på Rytterskolen, og Forstadsmuseet gennemfører længere interviews med to af fortællerne.

Den efterfølgende bustur bliver gentaget til efteråret, og det er planen, at prøve at gennemføre et tilsvarende arrangement omkring én af de andre ruter, som Hvidovre Rutebiler betjente. Der er også mange andre aspekter af rutebilvirksomheden, som kan komme frem i lyset, så vi slutter af med et lille erindringsglimt fra Hvidovre Rutebilers sidste direktør, Kristian Jensen:

”En søndag eftermiddag stod jeg på Toftegårds plads, da bussen fra Avedøre kom med et svingende læs passagerer. En dame sprang straks ud på fortovet, da hun fik øje på mig, men chaufføren var ligeså hurtigt ude. Inden damen nåede at brokke sig til mig om overlæs, sagde chaufføren til hende: ”Kan De se, hvad der står på siden af bussen – der står 38 passagerer og følg så med om på den anden side, hvor der også står 38 passagerer. Efter disse angivelser må der sidde 38 passagerer i hver side.” ”Damen forsvandt straks uden yderligere kommentarer. ”

En busfuld forventningsfulde passagerer

Vores kvarterer: Baunebakken

Af Poul Sverrild

Vi bringer i dette nummer af bladet den første af en række kvarterbeskrivelser. De er udviklet i samarbejde mellem Forstadsmuseet og Planafdelingen i Teknisk Forvaltning til Kommuneplan 2009, som blev vedtaget af Kommunalbestyrelsen i foråret 2010. Kvarterbeskrivelserne skal indgå som en del af det vidensgrundlag, som planlæggere og teknikere skal have, når der i fremtiden skal træffes beslutninger om ændringer i Hvidovres kvarterer. I alt er der skabt 51 kvarterbeskrivelser, som dækker hele kommunen.

Beskrivelserne er resultat af Hvidovres udnævnelse til Kulturarvskommune.

Projektet er blevet brugt som modelprojekt af Kulturarvsstyrelsen og har været en del af grundlaget for styrelsens arbejde med udvikling af nye metoder til identifikation af kulturarvsværdier i det bebyggede landskab.

Kvarterbeskrivelserne blev udarbejdet under stærkt tidspres, og det er Forstadsmuseets forhåbning, at der vil komme tilføjelser, nye synspunkter og korrektioner til beskrivelserne i løbet af de kommende år.

Kvarterbeskrivelsen

Baunebakken ligger øst for Avedøre Havnevej og nord for Holbæk motorvejen, og består af 233 etplans gårdhavehuse på mellem 90 m2 og 150 m2 samt en parkeringsrotunde. Husene er opført med gul teglstensforskalning og flade tage med indgangspartierne vendt ud mod de centrale fordelingsstier. Baunebakkens arkitektoniske udtryk er præget af standardisering, hvor ensartede vejforløb og byggematerialer tilsigter harmoni. Med årene har hver parcel fået mere individuelle udtryk, hvilket blandt andet kommer til udtryk i stor variation af indgangspartierne.

Kvarteret er markant afgrænset mod de store trafikårer mod syd og vest, mens det åbner sig mere op mod villakvarteret Pedersgaard. Kvarteret har i høj grad karakter af et lukket og beskyttet boligmiljø med stille vejforløb og fællesarealer.

Baunebakken har navn efter Baunebakkegård. Baunebakke-

gårds jorder blev solgt i 1918 med henblik på udstykning, men udstykningen kom først for alvor i gang i 1930'erne med udmatrikulering af kolonihavegrunde på omkring 300 m2. Salget af de små matrikler blev fulgt af en række skrappe restriktioner, der skulle forhindre helårsbeboelse. Blandt andet måtte bebyggelsesprocenten ikke overstige 10. Baunebakken udviklede sig til et spraglet fritidsområde, og på trods af de mange restriktioner blev en del matrikler brugt til ulovlig helårsbeboelse.

I 1960'erne blev det opgjort, at 26 % af bebyggelserne blev brugt til helårsbeboelse, og over 50% af bygningerne i området var ulovlige. Fra 1967 arbejdede grundejerforeningen for en godkendelse af status som helårskvarter. De meget små matrikler krævede imidlertid en omfattende regulering, og helårsbebyggelse kunne kun blive mulig med udlæg af matrikler til fællesarealer til fritid og parkering. Reguleringsplanen betød et markant brud med udviklingshistorien, hvor det brogede billede af selvbyggede fritidshuse og tilbygninger måtte vige for lige rækker af moderne typehuse fra 1978 og frem.

De bærende fortællinger

Baunebakken er fortællingen om to typer af fællesskaber der afløser hinanden fra et ureguleret fritidshusmiljø til gennemreguleret helårsbebyggelse. Kvarteret fortæller også den arketypiske urbaniseringsfortælling om en udvikling fra landbrug over fritidsformål til helårsbeboelse.

I dag danner Baunebakken rammen om et meget trygt miljø uden gennemkørende trafik og med sikre fællesarealer. Baunebakken er på samme tid fortællingen om intensivt offentligt samvær og afgrænset privatsfære, hvor hver parcel er skarpt afgrænset fra de offentlige områder med vinduesløse facader og høje hegn.

Med Baunebakkens identiske huse, fællesarealer og vejforløb fremtræder kvarteret som et landsbymiljø afgrænset fra bydelens øvrige kvarterer. En træk, der sammen med boligernes ydre fælles præg skaber grundlag for en fællesskabsfølelse og en forståelse for gensidig tilpasning. Overordnet danner Baunebakken rammen om familieliv med rige muligheder for fællesaktiviteter og kontakt, men

samtidig med en klart definition af den enkelte families privatsfære.

Bevarings– og uviklingsstrategi

De små matrikler og identiske husforløb giver Baunebakken et helt særligt præg og relativt meget liv på fællesarealer og vejsystemer. Bebyggelsens høje grad af ensartethed er også det, der skaber identitet og samhørighed, derfor vil det være tilrådeligt - så vidt det er muligt - at opretholde den bærende fortælling om neighbourhoods som organiseringsideal i det ydre udtryk.

En særlig udfordring kan blive de kommende års reparationer og renovering af murværk og tag, der må forventes indtræder samtidigt på et byggeri som Baunebakken. Bevaring og udvikling kan sammentænkes med udfordringer indenfor rammerne af agenda 21 med fokus på bæredygtighed.

Luftfoto af Baunebakken

Historien i Centeret

Velkommen i butikken

Af Gitte Elbæk Jensen

Forstadsmuseet er flyttet til butikscenteret Hvidovre C.

Mandag den 2. maj kl. 10.00 sprængte Forstadsmuseet den traditionelle opfattelse af, hvor museer befinder sig fysisk og åbnede en butik i stationscentret "Hvidovre C". Butikken vil fra ydersiden komme til at ligne de fleste andre butikker, men vil have et helt andet fokus, da der ikke vil være varer til salg.

I butikken vil Forstadsmuseet i stedet sætte spot på, hvad museet tilbyder og fremvise eksempler på Forstadsmuseets formidlingsmæssige spændvidde, ligesom Hvidovres identitet som forstad vil blive sat i spil. Man kan desuden hente Historien i Gaden foldere og på egen hånd begive sig ud i flere århundreders spændende historie.

Projektleder Gitte Elbæk Jensen fortæller: "Ved at åbne en vidensbutik i en storcenter håber vi på at kunne nå vores brugere meget direkte, hvor de færdes, hvilket er helt i tråd med vores andre formidlingskoncepter. Det er vores

håb, at gæsterne i butikken for øjnene op for, hvordan de kan bruge den lokale historie til at give deres liv større værdi. Vi skal nu engang vide, hvor vi kommer fra for at kunne navigere hen, hvor vi gerne vil være i fremtiden."

Man kan aflevere arkivalier til museet, kigge i Forstadsmuseets publikationer samt deltage i en konkurrence, der sætter fokus på de besøgendes viden om Hvidovre. Forstadsmuseet er det gamle Historiens Hus, der, siden det er blevet museum for både Hvidovre og Brøndby, har taget navneforandring til netop Forstadsmuseet. Mange ting vil derfor være genkendelige i butikken fra de projekter som Historiens Hus tidligere har arbejdet med som Historien i Gaden eller Kulturarvskommuneprojektet, som handlede om at tilføre Hvidovre konkret værdi igennem kulturarven.

Butikken har åbent dagligt fra kl. 10-17 og hver lørdag fra kl. 10-15 til og med lørdag den 28. maj.

Butikken er åben—Poul, Benny og Elin byder velkommen

Det nye "reklamebanner" for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

En tidligere borgmester gæster butikken og udstillingen

Forstadsmuseet har åbnet sin nye "Strøgbutik"

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2011

Mandag den 9.maj kl. 19.00 på Quarkcentret

Naturvejleder Flemming Hansen viser rundt og fortæller om de mange spændende tiltag, der sker på Quarkcentret

Søndag den 29. maj kl. 14.00 Besøg på Garderhøjfortet i Gentofte

Garderhøjfortet er et af de bedst bevarede forter i det store forsvarsanlæg, der blev opført i slutningen af 1800 tallet. Fortets guider vil være rundvisere. Se mere information inde bladet.

Tirsdag den 6. september kl.10.00 arrangeres tur på vores del af Vestvolden

Et af vore medlemmer, Søren Østergaard, vil fortælle om den historiske baggrund for anlægget og fører os rundt på. Turen varer 2 -3 timer, så godt fodtøj anbefales.

Mandag den 24. oktober kl. 19.00 i Lille Friheden

Peter Holmenlund fortæller om gartneriernes udvikling i Avedøre. Gartnerierne havde som arbejdsplads stor betydning for mange mennesker.

Mandag den 21. november kl. 19.00 i Lille Friheden

Leder af Forstadsmuseet, Poul Sverrild, fortæller om sidste nyt i det lokalhistoriske.

Tilmelding er nødvendig til arrangementerne – dog ikke til generalforsamlingen. Tilmelding skal ske til selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 tidligst onsdag ugen inden og senest søndag før arrangementet.

Arrangementerne bliver også bekendtgjort på vores hjemmeside samt i Hvidovre Avis.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2011

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 3677 3076
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434
e-mail: vbacherjacobsen@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Berners Vænge 32, st.tv
tlf.3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36788404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Jette Randal-Lund, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen

Kommunikationsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Lisbeth Hollensen, Jens Frederik Jørgensen

Kulturistudvalg:
Jette Randal-Lund, Birthe Gerdes, Vagn Bacher

Avedøreudvalget er blevet integreret i arrangementsudvalget, og der er dannet et nyt fælles kommunikationsudvalg, som dækker de tidligere udvalg, PR og hjemmeside, Udviklingsudvalg samt bladudvalg.

32 ISSN 0902-3046

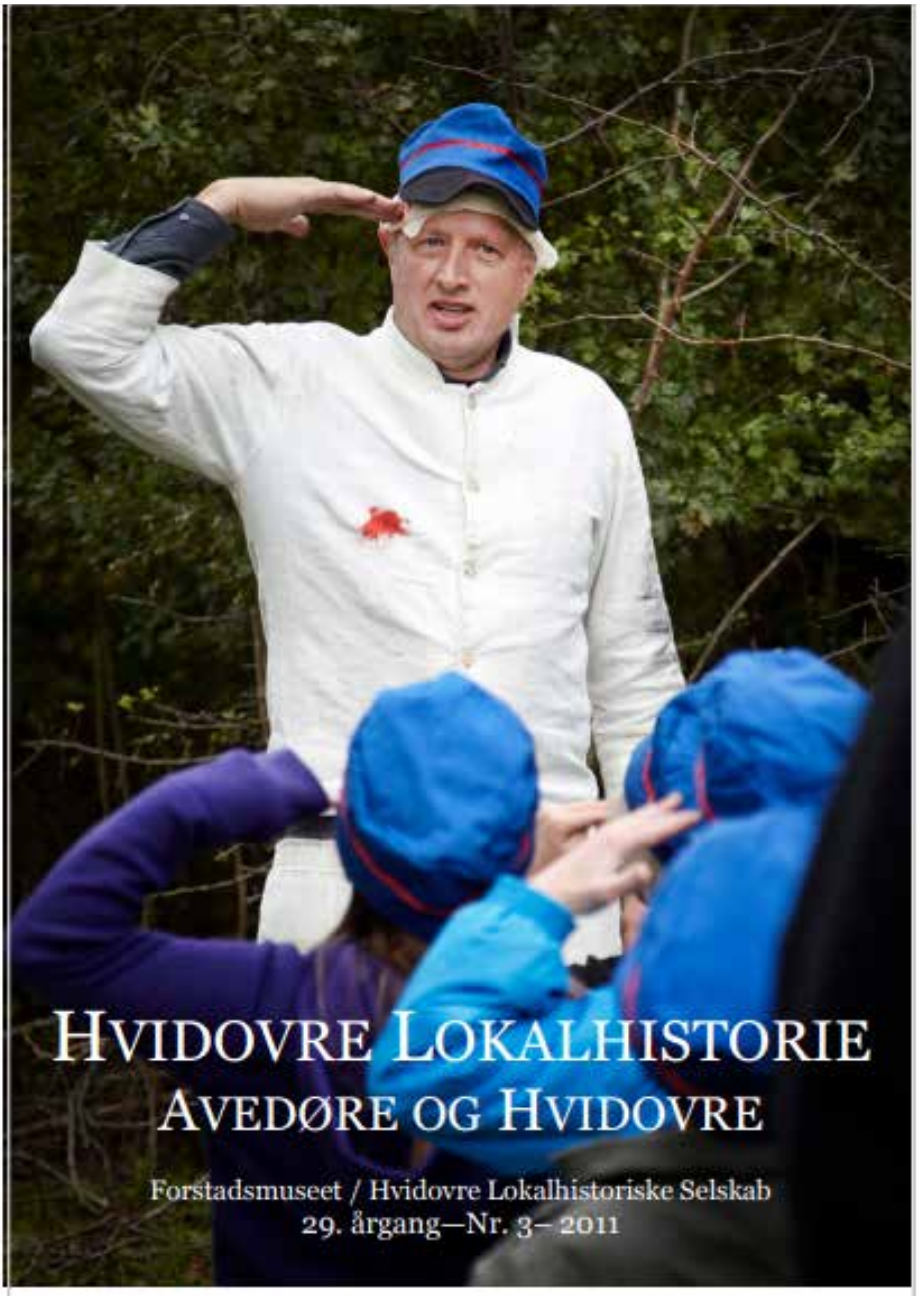
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
29. årgang—Nr. 3– 2011

Indhold

Nyt fra formanden. af Ole Asbjørn Petersen ..... side 3
Jagten på sabotøren af Mikkel Knudsen ..... side 4
Så kører linje 132 igen af Jette Randal-Lund ..... side 6
Fem nye foldere af Poul Sverrild ..... side 7
Vores kvarterer: Danalund af Poul Sverrild ..... side 8
HLS på Garderhøjfortet af Ole Asbjørn Petersen ..... side 12
Vi bringer en efterlysning af Jens F. Jørgensen ..... side 15
Mejeriet i Avedøre ved Henny Paaske ..... side 16
Arrangementer ..... side 22
Bestyrelsen, udvalg ..... side 23
Ved landsbyens gadekær Minder fra dengang... ..... side 24

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36473444 E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk
Redaktion: Jørgen Salhauge, Lisbeth Hollensen (ansvh.)
E-mail: hlsredaktion@live.dk
Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer
Forsidefoto: Klar til befæstningsdagen den 25. september

NYT FRA FORMANDEN Af Ole Asbjørn Petersen Velkommen til en ny sæson efter en våd sommer, som forhåbentlig har givet gode muligheder for kulturelle og historiske oplevelser på de mange spændende museer og andre oplevelsescentre.

Vores sidste arrangement foregik søndag den 29. maj til Garderhøjfortet i Gentofte. Desværre var der kun 17 deltagere, men de fik til gengæld en rigtig god rundvisning. Om arrangementet var for tæt på sommeren, hvor mange er i sommerhusene eller om prisen var for høj (kr. 100) er ikke til at vide, men søndags- arrangementer så tæt på sommeren skal nok overvejes nøje fremover. Efterårets og det kommende forårs

arrangementer og tilmeldinger hertil omtales senere i dette blad, men jeg skal blot gøre opmærksom på, at arrangementet tirsdag den 4. oktober med bus 132 (den gamle) allerede har tilmeldinger. Det er de medlemmer, der i februar kom på Rytterskolen for at købe en billet, men måtte gå forgæves grundet den store tilmelding og fyldte bus. Jeg skal bede de personer om at give Jette Randal-Lund besked allerede, når medlemsbladet modtages, om de stadig ønsker at deltage.

Søndag den 25. september afvikles Københavns Befæstningsdag, hvor også Forstadsmuseet og vore Kulturister vil være aktive. Tag børn eller børnebørn med og oplev en spændende dag for hele familien eller deltag i en cykeltur på Vestvolden og oplev det fantastiske befæstningsværk og nogle af dets bygningsværker. Vil man vide mere om de aktiviteter, der i øvrigt foregår på dagen, kan der henvises til Befæstningsforeningens hjemmeside www.kbh-befaestning.dk

Sammen med dette medlemsblad vil der i nogle af kuverterne være indlagt en forespørgsel om fornyelse af medlemskab. Vi kan i medlemskartoteket se, at der er nogle, som ikke har fornyet medlemskabet. Det kan være en forglemmelse, men kan naturligvis også have andre årsager.

"Præsentér gevær"!

Jagten på sabotøren

Af Mikkel Knudsen

Det lyder dramatisk, og det bliver det sikkert også, når Forstadsmuseet i samarbejde med en række andre kulturinstitutioner blænder op for det spændende rollespil "Jagten på sabotøren". Det sker søndag d. 25. september kl. 10-14 som et led i årets befæstningsdag.

Rollespillet finder sted under 1. Verdenskrig, og handler om at en tyskvenlig soldat, har udøvet sabotage mod volden. Det er deltagernes opgave at finde sabotøren, så han kan blive stoppet, inden fjenden kan indtage København. "Det er fjerde gang, at vi laver en rammehistorie til dagen, som deltagerne kan lege sig ind i." fortæller museumsinspektør Mikkel Knudsen og fortsætter "Det er en model, der fungerer rigtig godt, og som vi fik overordentligt positive tilbagemeldinger på sidste år." Undervejs vil deltagerne blive udsat for en række prøver, og der vil være masser af oplevelser.

Forløbet er henvendt til børnefamilier med børn i alderen 5-12 år. Det starter ved den røde landmine barak, der ligger ved volden nord

for Avedøre Tværvej. Det varer ca. en time, og der er løbende starter. Sidste start er kl. 14.

For det voksne publikum arrangerer Forstadsmuseet også en guidet cykeltur langs volden på Befæstningsdagen. Den starter ved Fredskrudtmagasinet ved Horsedammen i Brøndby kl. 11 og slutter ved landminebarakken i Avedøre.

Undervejs kan man høre om voldens historie og se nærmere på det imponerende befæstningsanlæg.

Alle aktiviteter på dagen er gratis, og Kulturisterne sørger for, at der kan købes forplejning i landminebarakken. For mere information se www.forstadsmuseet.dk

Gammelt foto af det kæmpemæssige byggeri af Vestvolden

VELKOMMEN TIL KØBENHAVNS BEFÆSTNINGSDAG

Søndag den 25. september 2011

Så kører Linie 132 igen!

Af Jette Randal-Lund Tirsdag den 4. oktober kl. 15.00 guider Forstadsmuseet og Lokalhistorisk Selskab igen en tur (næsten) ad ringruten Linie 132 anno 1952. Denne gang er bussen sponsoreret af busselskabet Arriva, så det bliver en ægte rutebil og ikke en turistbus, der kører den gamle rute.

Det er for rigtig mange borgere en minderig rute fra Hvidovres ungdom, hvor husene var nye og velfærden begyndte at brede sig. Ruten førte blandt andet forbi to biografer, og forbandt det endnu lidt landlige Hvidovre med storbyen omkring Toftegårds Plads. Forårets køretur var en stor succes, så det er med glæde, vi kan lave en reprise, mens vi arbejder på at genoplive en anden af Hvidovre Rutebilers gamle linier.

Der er omkring 30 pladser til rådighed, da vi allerede har omkring 20 deltagere på venteliste fra foråret. Da bussen er sponsoreret, bliver prisen kun kr. 20,00 for kaffe og brød, som serveres på Rytterskolen efter køreturen.

Billetter købes i Forstadsmuseet, Alarmpladsen 3, tlf. 36 49 00 30 på hverdage mellem kl. 11 og 15.

Mødested: Ved kirkegårdsmuren på Femagervej

Historien i Gaden får fem nye foldere!

Af Poul Sverrild

I anledning af Arkitekturens Dag d. 30. september udgiver Forstadsmuseet fem nye foldere. Der er en folder om hvert af de fire byggerier, som vi besøger på Arkitekturens Dag, og en femte folder beskriver cykelruten.

Folderne fordeler sig parvis, så to fortæller om 1950-er mønsterbyggerierne Bredalsparken i Hvidovre tegnet af Svenn Eske Kristensen og Brøndbyparken i Brøndbyøster tegnet af Kay Fisker. Det er begge fornemme teglstensbyggerier, som blev opført umiddelbart efter Den anden Verdenskrig, og som rettede sig mod at sikre beboerne lys og luft. Det var kontrasten til den indre bys beklumrede kvarterer med blandede boliger og erhverv, lokummer i gårdene og uden badeværelser.

Det andet par fokuserer på Avedøre Stationsby og Brøndby Strand, som fremstår som to af de stærkeste eksempler på Velfærdsdanmarks ambitioner i højkonjunkturen frem mod frisen i slutningen af 1970-erne. Vi har de seneste 30 år mødt disse byggerier i medierne, så vi tror, vi kender dem. Men de er værd at lære at kende med andre briller på end nutidens. Byerne bygger på en fremtids- og en fremskridtstro som eksisterede, da byerne blev planlagt og begyndt opført, og de rummer den moderne drøm om, hvordan samfundet og livet kunne organiseres til fælles gavn.

Folderne udkommer til Arkitekturens Dag fredag d. 30. september 2011.

På dagen arrangeres en cykeltur. Se mere under arrangementer

HISTORIEN I GADEN

Vores kvarterer: Danalund

Af Poul Sverrild Kvarterbeskrivelsen Bebyggelsen Danalund ligger øst for Friheden Station med facade mod Strandmarksvej. Kvarteret er en stokbebyggelse fra begyndelsen af 1950'erne med 21 to-etagers boligblokke fordelt i syv rækker, hvoraf en blok ud mod Strandmarksvej rummer dagligvareforretninger. Kvarteret er anlagt med nord-sydgående bygningskroppe med vestvendte altaner mod grønne plæner. Bebyggelsen er opført af Fagforeningernes Byggeselskab på oprindeligt initiativ fra Bryggeriarbejdernes Fagforening i 1945 Vores kvarterer: Danalund med stiftelsen af Boligselskabet Danalund. Blokkene er afdæmpede, enkelt opført i gule mursten med rødt tegltag og er med blot to etager i fin harmoni med det grønne bælte mellem blokkene. De langsgående rækker af blokke reproducerer et identisk udtryk med markant dybdevirkning. De uniforme stokke gives dog et charmerende udtryk med pudsede trappetårne i varm teracotta på østsiden, og frodige altaner i bølget design mod vest. De rekreative arealer mellem blokkene er indrettet med mindre beplantninger og flere legeområder.

Bulldozeren planerer efter færdiggørelsen af Danalund(ca. 1951)

De bærende fortællinger Danalund er et direkte produkt af efterkrigstidens bolignød og arbejderfamiliernes ringe boligvilkår, og indskriver sig dermed i fortællingen om de fagforeninger, der blandt andet tog boligspørgsmålet i egen hånd. Med en akut mangel på op mod 100.000 boliger i 1945 var tiden moden til initiativer i pagt med de statslige støtteordninger.

Forud for opførelsen af Danalund blev der drøftet flere andre projekter og placeringer. Bl.a. var det på tale at opføre bebyggelsen i Rebæk Søpark. Området ved Strandmarksvej var på daværende tidspunkt sparsomt bebygget, men jorderne i stigende grad opkøbt til senere bebyggelse som f.eks. naboparcellen, Friheden.

Danalund skulle ikke blot sikre gode boliger i sunde luftige omgivelser, men betonede i høj grad også fællesskabet og de kollektive værdier. Spørgsmål som pasningsmuligheder, institutioner og indkøbsfaciliteter var afgørende for de nyudflyttede familier. Selvom Danalund i dag fremstår hyggeligt og i meget grønne omgivelser, blev blokkene opført i efterkrigstidens mangelsamfund og af et mindre

Danalund set fra luften (foto fra Google)

boligselskab. Derfor er byggeriet præget af sparsommelighed, og har ikke samme bygningsmæssige standard som en del samtidige almennyttige byggerier.

Danalunds meget helstøbte karakter med tilhørende institutioner og forretningsstrøg langs Strandmarksvej formidler et velbevaret billede af den tidlige efterkrigstids idealer om udflytning og nye boligpolitiske visioner. Kvarterets gennemgående karakteristik er det kollektive og nære, hvilket også kommer til udtryk i, at forretningsstrøget på trods af udskiftninger og det nærliggende Frihedens Butikscenter stadig har butikker og liv.

Bygningsarkitektonisk er Danalunds primære kvaliteter de meget velholdte bygninger og det dertil velholdte garageanlæg med rødmalede porte - et tidstypisk kendetegn, og et arkitektonisk udtryk for drømmene i de nye forstæder, hvor egen bil næsten forekom inden for rækkevidde.

Bevarings- og udviklingsstrategi

Den gennemgående fortælling i Danalund er det solidariske og fællesskabsorienterede boligmiljø.

Det færdige byggeri set mod Kalkager(ca. 1951)

Kvarteret er tænkt med funktioner, der støtter det hele liv med butikker, institutioner, bibliotek og kirke. For de oprindelige indflyttere i Danalund var denne holistiske boform væsentlig, da den gav mulighed for på egne præmisser at definere det gode liv. Drømmen om at få en anstændig bolig var så stærk, at det kom i anden række, at lejlighederne blev opført meget spartansk. I dag er lejlighederne stadig små

i forhold til gennemsnittet, og selvom der er kommet nye rummelige altaner, er de mindre velegnede for børnefamilier. Placeringen i de grønne arealer og det beskyttede miljø er imidlertid ideelt for børnefamilier, og derfor kan en nytænkning af boligstørrelserne være frugtbar. Byggeriets stationsnære beliggenhed gør det naturligt for eksempel at tænke i familieboliger, hvor den lette pendlingsmulighed er en særlig kvalitet.

Den nyåbnede butiksgade på Strandmarksvej(1951)

HLS på Garderhøjfortet

"Hovedporten" til en interessant kulturel oplevelse

Søndag den 29. maj var der udflugt til Garderhøjfortet i Gentofte. Vi var ikke så mange der denne søndag eftermiddag blev guidet rundt i det store område, men de der var der, fik en glimrende rundvisning af den lokale guide Flemming Eriksen. Det ser ud til at blive en større attraktion, når samarbejdet med Experimentarium indledes. Kulturarvsstyrelsen, Skovog Naturstyrelsen samt Realdania har nemlig besluttet at renovere Garderhøjfortet og skabe en række formidlingsaktiviteter til en samlet værdi af 15 millioner kr. . Garderhøjfortet bliver omdannet til et stort oplevelsescenter med aktiviteter og oplevelser, som Experimentarium skal varetage og direktøren fra Experimentarium, Asger Høeg, glæder sig til at overtage driften af oplevelsescentret på Garderhøjfortet, en overtagelse, der finder sted 1. april 2012.

Der er stadig en forbindelse mellem Garderhøjfortet og Avedøre. På fortet står endnu to massive stålgranater, som stammer fra Avedøre batteri. Forstadsmuseet er blevet lovet, at granaterne i løbet af det næste år vil blive bragt til Avedørelejren, hvor de i øvrigt tidligere har stået. Når granaterne vender hjem, vil de blive stillet op udenfor Avedørelejrens restaurant med det nye navn ”Bataillionen”.

Vores guide Flemming Eriksen fortæller

Der findes meget sindrigt konstrueret maskineri

Der blev lyttet med stor interesse til guidens interessante fortælling

Mindeplade for "Selvbeskatningens mænd og kvinder"

Vi bringer en efterlysning

Forfatteren Thøger Birkeland

døde i april i år 89 år gammel. Han har boet i Hvidovre siden 1968.

Thøger Birkeland skrev 116 bøger, heraf var mange populære bøger om Krummerne. På landets biblioteker er der over 250.000 eksemplarer af hans bøger.

Thøger Birkeland havde stor interesse for vor by. Han skrev sammen med Kai Vedel Pape manuskriptet til Hvidovrefilmen i 40erne.

På et tidspunkt – vi mener omkring 1990 – bragte en af de store aviser – Politiken, Berlingske Tidende – et indlæg, som provokeVi bringer en efterlysning rende rejste spørgsmålet om, man overhovedet kunne bo i Hvidovre!

Dette indlæg svarede Thøger Birkeland indigneret på og fortalte om Hvidovres kvaliteter.

Vi har forsøgt at finde Thøger Birkelands artikel frem, men det er ikke lykkedes trods stor hjælp fra hans søn, Christian og hans enke, Karen

Vi beder medlemmerne om hjælp!

Skulle nogen af medlemmerne ligge inde med artiklen, vil vi gerne have en kopi af den eller låne den til kopiering. Skulle nogen kunne hjælpe os med at fortælle hvilken avis, den blev trykt i og et omtrentligt tidspunkt, vil det også være en stor hjælp i den fortsatte søgen.

Vi vil nemlig gerne kunne trykke artiklen i næste nummer af bladet sammen med en anden udenbys forfatters beskrivelse af Hvidovre.

Henvendelse kan ske til:

Lars Bo Henriksen, Hvidovrevej 402, tlf: 36 78 48 69 eller

Jens Frederik Jørgensen, Ørumvej 20, tlf: 36 77 30 76.
På forhånd tak for hjælpen.

Fra kro til mejeri i Avedøre

Det gamle mejeri, som tidligere var landsbykro

Kilde: Emmy Jensen ved interview af Henny Paaske den 20. oktober 2000.

Fra ca 1930 var der mejeri i Lillegade 10(nu Stavnsbjergvej) indrettet i Avedøre gamle Kro. Mejeriet blev nedlagt 1940 og bygningerne nedrevet i 1953.

Fra 1909 til 1919 var Mogens Peter Jensen mælkeforpagter og købmand i landsbyen. Han var også i en periode medlem af sognerådet, og bestyrer af telefoncentralen indtil 1913. Købmand Bærentzen overtog butikken i 1919.

Rundt om i Danmark blev der indrettet Andelsmejerier i midten af 1800 tallet, men ikke rundt om København – her lå gårdene i 'akselafstand' til byen. Det vil sige, at mælken kunne leveres med hestevogn af de enkelte gårde direkte til aftageren i byen. Man kan forestille sig kvaliteten af denne mælk på varme sommerdage – køleteknikken var ikke særlig god.

En jernbanevogn blev specielt indrettet som kølevogn og modtog ved hver station mælk i junger. Dette benyttede man sig af i Brøndbyerne, der lå tæt ved stationerne. (I 1898 mødte 17 gårdeje

re hver dag op med deres junger ved toget)

Gårdmændene i Avedøre havde kontrakt om salg og fordeling med en 'Mælkeforpagter'.

Mælkeforpagter på Dybenskær var Jens Peter Jensen. Han var født i Hvidovre i 1877 og blev gift med Maren Kirstine Olsen der var født på Avedøregård i 1877. Dette par adopterede i 1909 Jens Erik. Han blev konfirmeret i 1923, da de stadig boede ved Dybenskær .

I oktober 2000 fortalte Emmy Jensen, gift med mejeri-sønnen Jens Erik : "Svigermor Maren havde være

t en stor stærk dame, men var svagelig i flere år, muligvis kræft, og hun døde i 1934. Sønnen Jens Erik og Emmy flyttede ind og hjalp til på mejeriet i 1937. Den gamle kro i landsbyen var omdannet til mejeri af svigerfar Jens Peter omkring 1930. Han kørte med hestevogn rundt og hentede mælken fra næsten samtlige gårde i Avedøre. Man fremstillede ikke smør og ost, kun mælk og fløde, som blev leveret både til lokale beboere, til Kasernen og forskellige bagerier i København , i begyndelsen med hestevogn, senere med lastbil og med sønnen Jens Erik som chauffør.

Gulvet i mejeriet lå under jordhøjde, for at holde temperaturen lav. Krystalisværket leverede is, der blev brugt til at sænke temperaturen i 'frostrummet' Mælkeflasker blev skyllet på en særlig maskine, hvor flaskerne sad med bunden opad, og blev skyllet med kraftig lud og derefter med vand. Aftapning af mælk på klare flasker foregik ved håndkraft. Kapslerne med påskrift 'Avedøre Mejeri' blev påsat med håndkraft med en særlig tang. Flaskerne blev derefter pasteuriseret ved 80 grader Celsius, og afkølet til 10 grader. Der krævedes ikke særlig steril påklædning i mejeriet – svigerfar brugte et stort forklæde, for at beskytte sit tøj. Private kunder kom og købte mælk i egne spande, eller i flasker, og man havde eget vandværk fra brønd i baghaven Man havde også grise - Et år fik grisene svinepest og døde – og blev begravet i baghaven – man havde ingen skrupler med det, selv om brønden også lå her. – Det var et stort indtægtstab".

Det var efterhånden almen viden, at mælk var anledning til mange epidemier af blandt andet skarlagensfeber, difteritis og TB, og for at få kontrol med al mælk (også

priserne) fik Christmas Møller den 5.august 1940 vedtaget en lov, der nedlagde 108 mejerier, heriblandt Avedøre. Det har givetvis taget nogen tid at få afviklet lukning af de små mejerier, som arbejdede videre indtil de fik udbetalt en erstatning.

Emmy Jensen

Emmy er født i 1908 på Østerbro, hvor hendes forældre havde et ismejeri ved Strandboulevarden. Hun begyndte tidligt at hjælpe til, med at bringe mælk og brød ud til kunderne. Emmy flyttede med familien til Bjergagervej 33 i Hvidovre, da hun var 20 år i 1928. Hun arbejdede da i en grøntforretning på Toftegårds Plads, her lærte hun sin tilkommende mand at kende. Han passerede hver dag forbi med sin mælkebil. Emmy og Jens Erik Jensen blev gift hos sognefogeden i Hvidovre i 1936 efter flere års forlovelse. Eriks familie havde forestillet sig, at deres søn skulle giftes med en gårdejerdatter, så det var ikke velset, at han kom med en københavnerpige.

Jens Erik Jensen

Jens Erik Jensen var født 9. Februar 1909, og blev adopteret af mælkeforpagteren ved Dybenskær. Jens Erik var glad for lærer Rasmus Svinding, der var en god underviser – men sammen med 2 gårdmandssønner – Poul Christensen fra Stevnsbogård og Erik fra Kettevej (gården med grønne glacerede tegl) kom han til Lilleskolen i Valby, og senere til Schnekloth på Værnedamsvej. Det var Marens håb, at hendes søn blev student og senere præst, men faderen Jens Peter Jensen mente ikke, at der var råd til en studerende søn. Og da Jens Erik også hellere ville ud at bestille noget, blev han medhjælper hos sin far.

Maren døde i 1934 på Amtssygehuset på Frederiksberg, og faderen fik forskellige husbestyrerinder, men det var ikke vellykket. Efter at sønnen var blevet gift, flyttede de unge så ind i stuehuset i 1937, og Emmy hjalp i mejeriet.

I køkkenet havde man en vingepumpe. Her var et brændekomfur med en stor vandbeholder, der fungerede som gruekedel. Tøj blev lagt i blød i vand med soda i et stort kar i gården. Kedlen kunne højst tage to dynebetræk ad gangen. Efter kogning i sæbevand blev vasketøjet derefter skrubbet godt igennem på vaskebræt i en zinkbalje i køkkenet. Derefter gik man udenfor og foretog skylning i flere hold koldt vand fra brønden. Svi-

gerfar trak vridemaskine. På loftet havde man en stor gammeldags rulle med store sten på et lad, der tyngede over den store rullestok. Emmy har været med til at slagte gris og lave medisterpølse etc. Skinkerne blev røget på et røgeri i Glostrup. Kødet blev saltet. Medisterpølse blev 'syltet' ved at blive nedlagt i fedt. Fedt var der rigeligt af på sådan en gris, der var fodret med returmælk.

Efter at mejeriet var nedlagt i 1940, startede de med at opdrætte kyllinger. De daggamle kyllinger gik under varmelamper, og de blev rigeligt store, da de fik al for megen mad. Der hørte en ½ tønde land have til Mejeriet. Mejeriet havde ænder og gæs, der blev lukket ud om morgenen og vraltede hen til gadekæret, for igen at vende hjem til aften.

Indkøb blev foretaget ved forskellige varebiler – Røde Vejrmølle kom med brød. Uldjyder kom med bylter, og her købte man undertøj. Ellers tog man til Valby for eksempel efter nye sko. Man handlede aldrig i Hvidovre. Kun hos købmand Bærentzen i Storegade, eller i Dalls varehus.

Der var en '100 Mands Forening', med Åbo som kasserer. Ved begravelser blev der sendt en hilsen fra foreningen. Men Emmy husker ikke, hvad foreningen ellers stod for. Der var dog megen sjov med Åbo. Bl.a. festlige fodboldkampe.

Under besættelsen blev der et par gange arrangeret fællesspisning i det fri. Danske Kvinders Beredskab, kaldet 'Lotter' havde en gullaschkanon, hvorfra der blev serveret gullasch, en anden gang var det 'gule ærter'. Beboerne betalte for maden.

Jens Peter Jensen havde dårligt hjerte. Han overanstrengte sig , da han skulle reparere noget på stråtaget, og døde i 1950. De havde Simonsen i Hvidovre som læge.

Emmy og Jens Erik købte et ismejeri i Vigerslev Alle 380, og arbejdede her fra 1950 til 1953. Mælk bragt ud til kunder på trehjulet cykel. Emmy var i forretningen fra tidlig morgen og hele dagen. I den tid boede de stadig på det nedlagte mejeri i Lillegade. Samtidig havde de Emmys mor boende i nogle perioder – én eller to uger ad gangen. Hun boede skiftevis hos sin tre børn.

I 1953 blev mejeriet med den store skorsten revet ned, de opgav ismejeriet og flyttede til et rækkehus på Krogstensalle 42A. Jens Erik fik arbejde på Nationalmuseet som

medhjælper/chauffør.

Han døde i 1979.

Emmy Jensens erindringer

Emmy var blevet telefonistinde i 1938 ved KTAS på Glostrup central. Hun cyklede gennem Brøndbyøster til Roskildevej/ Hovedvejen, da det var for risikabelt at cykle langs Volden. Der havde været et overfald der, derfor undgik man denne vej, når det var mørkt. Lige før befrielsen Maj 1945 var telefonistinderne gennem provinscentraler orienteret om, hvor langt konvojerne med de hvide busser var kommet, således at de kunne vide, hvornår de passerede Glostrup. Man mødte naturligvis på Hovedvejen for at vinke til fangerne, der var på vej til Sverige.

Fra 1946 til 1973 var Emmy på Politigården som telefonistinde. (afbrudt af ismejeri-perioden 1950 -53) De 'Fine' Hansen, officiant på Avedøre Kaserne, bad hende om at være telefonpasser en vinter, da de værnepligtige snød med afregning for telefonsamtaler til Provinsen. Emmy var nogle måneder på kasernen, og fik orden på det. Når centralbestyreren på Avedøre Central, Poppelgården, skulle have en friaften, så vikarierede Emmy også her. Avedøre Centrals kontrolbord var et ganske lille klapbord. Mejeriet havde nr. 42.

Emmy fortalte om sine naboer:

Maren Gliese havde 13 børn – Det havde hun klaret, fordi de heldigvis ikke var små alle sammen på én gang.

Gartner Søren Eriksen havde aldrig sat sine ben i København. Hans kone blev kaldt 'Marie Søren Eriks'. Knud Haubjerg Mortensen, gift med Marie, overtog Søren Eriksens gård. Marie boede som enke i en pensionistbolig på Avedøregårdens jord, ligesom Emmy i oktober 2000. Emmy døde i sommeren 2005, og havde de sidste måneder boet på Plejehjem i Hvidovre..

Mejeriet set fra havesiden

Markhøjs postkort fra 1948. Bygningen nedrevet i 1953

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2011

Arkitekturens dag tirsdag den 30. september kl. 15,00

Cykeltur i samarbejde med Dansk Cyklistforbund til 4 fantastiske velfærdsbyggerier fra 1950'erne og 1970'erne. Turen bliver omkring 20 km lang , med start ved Bredalsparken og mål ved Historiens Hus. Mødested

Bustur 132, tirsdag den 4. oktober kl. 15,00

Billetter købes i Forstadsmuseet, Alarmpladsen 3, tlf. 36490030 på hverdage mellem kl. 11 og 15.

Mødested: Ved kirkegårdsmuren på Femagervej

Se omtalen af arrangementet inde i bladet.

Mandag den 24. oktober kl. 19.00 i Auditoriet, Avedørelejren

Peter Holmenlund fortæller om gartneriernes udvikling i Avedøre. Gartnerierne havde som arbejdsplads stor betydning for mange mennesker.

Mandag den 21. november kl. 19.00 i Auditoriet, Avedørelejren

Leder af Forstadsmuseet, Poul Sverrild, fortæller om sidste nyt i det lokalhistoriske.

Tilmelding er nødvendig til arrangementerne – dog ikke til generalforsamlingen . Tilmelding skal ske til selskabets automatiske telefonsvarer 36473444 tidligst onsdag ugen inden og senest søndag før arrangementet.

OBS. Bemærk venligst den ændrede placering af årets to sidste arrangementer.

Eventuelle ændringer i de enkelte arrangementer: se Selskabets hjemmeside samt Hvidovre Avis.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2011

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 3677 3076
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434
e-mail: vbacherjacobsen@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Berners Vænge 32, st.tv
tlf.3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36788404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen

Kommunikationsuvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Lisbeth Hollensen, Jens Frederik Jørgensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birthe Geres, Vagn Bacher

Avedøreudvalget er blevet integreret i arrangementsudvalget, og der er dannet et nyt fælles kommunikationsudvalg, som dækker de tidligere udvalg: PR og hjemmeside, Udviklingsudvalg samt bladudvalg.

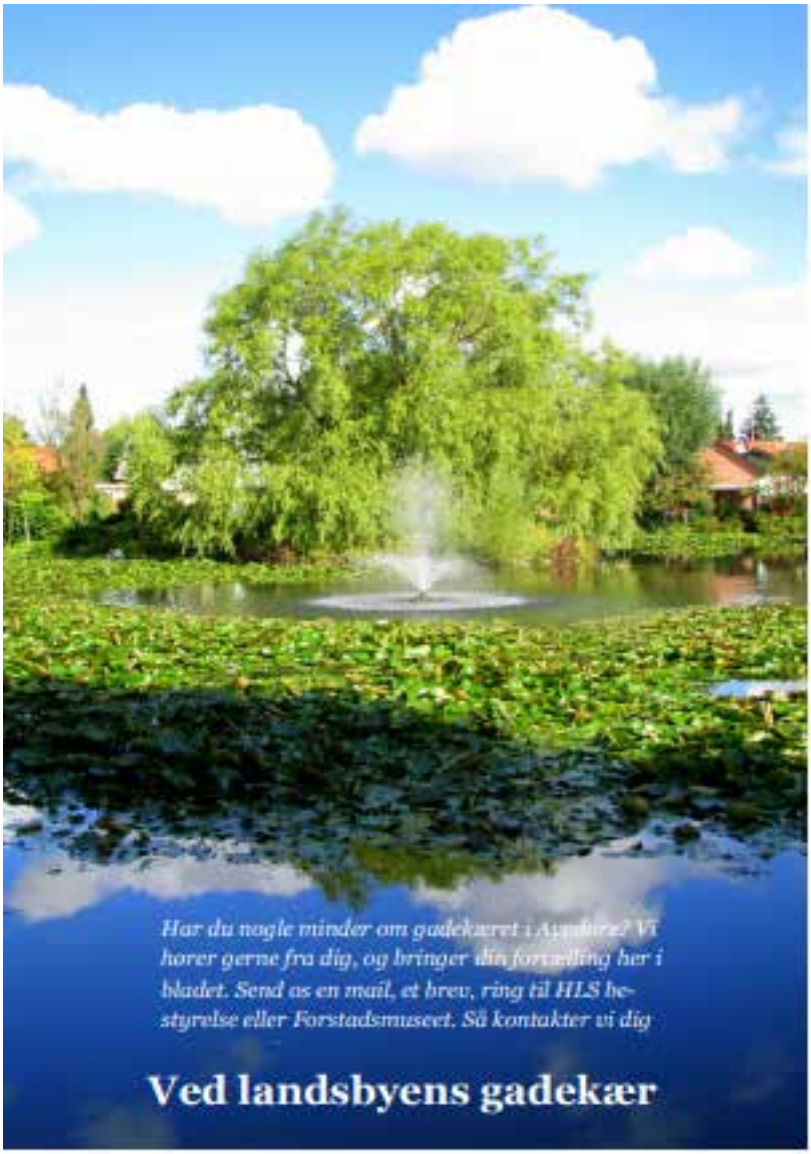

ISSN 0902-3046

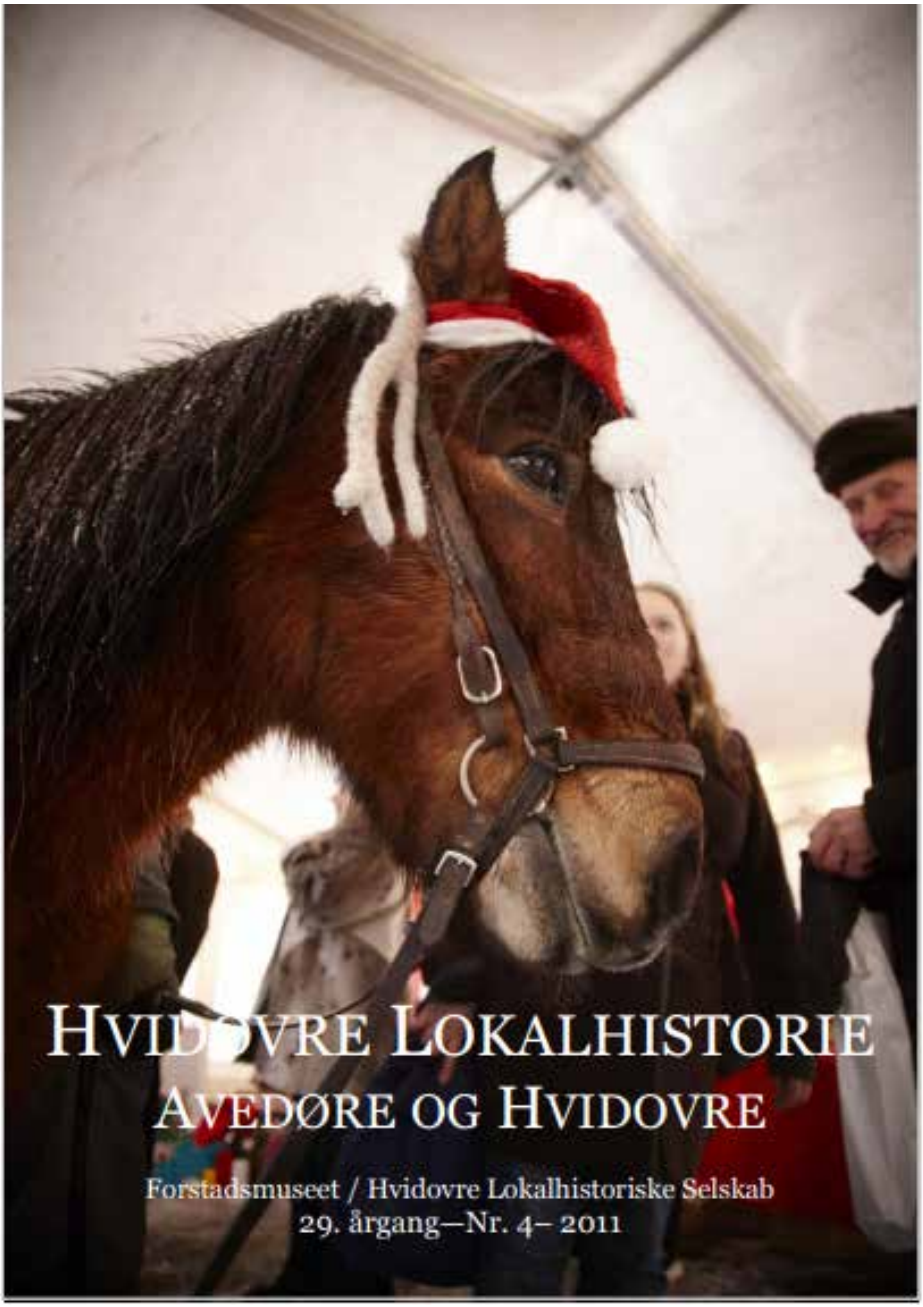
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
29. årgang—Nr. 4– 2011

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen .....Side 3
Bjarne Reuter i Hvidovre af Lene Fauerby m.fl. .....Side 4
Arvo Pärt og de blå altaner af Bjarne Reuter .....Side 5
Bjarne Reuter om novellen af Lene Fauerby m.fl. .....Side 9
Om Arvo Pärt Kilde Wikipedia .....Side 10
Om huset "Hollywood" af Poul Sverrild .....Side 11
Ægte håndværk af Poul Sverrild .....Side 13
Historien om Rosmosegaard af Jens Fr. Jørgensen .....Side 14
Frivillighedsmesse Hvidovre 2011 af Jørgen Salhauge .....Side 18
Julemarked i Avedørelejren af Mikkel Knudsen .....Side 19
Peter Holmenlund om gartnerier af Jens Fr. Jørgensen .....Side 20
Om Toftedahl og Toftegården af Jens Fr. Jørgensen .....Side 21
Medlemsarrangementer 2012 .....Side 22
Bestyrelsen og udvalg..... Side 23
Huset med de blå altaner (Foto) .....Side 24

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36473444 E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk
Redaktion: Jørgen Salhauge, Lisbeth Hollensen (ansvh.)
E-mail: hlsredaktion@live.dk
Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer
Forsidefoto: På med grimen og af sted til julemarked i Avedørelejren

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen

Efter udsendelse af sidste medlemsblad har selskabet afviklet eller medvirket i fem arrangementer. Københavns Befæstningsdag, "Bus 132" turen, Peter Holmenlunds foredrag om Gartnerierne, Frivillighedsmessen i Avedøre Fritidscenter og museumschef Poul Sverrilds foredrag om det sidste nye indenfor det lokalhistoriske område.

Der har været stor interesse og deltagelse i arrangementerne, og trods tekniske problemer med tilmelding til selskabets automatiske telefonsvarer er mange mødt op. Fremover vil tilmeldinger skulle

ske på Forstadsmuseets telefon 36490030 tirsdag–fredag mellem kl.10.00–15.00 eller på e-mail til forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk.

I dette blad vil man kunne se medlemsarrangementer frem til den 14. maj 2012.

Tidligere er der her på pladsen gjort opmærksom på selskabets hjemmeside, og jeg vil opfordre til, at så mange som muligt benytter sig af denne kontaktmulighed Der vil løbende blive orienteret om arrangementer, udgivelser og andet relevant stof. Man har også mulighed for at komme med forslag til yderligere indhold på hjemmesiden.

I bestyrelsen har vi desværre måttet sige farvel til Vagn Bacher. Vagn har af helbredsmæssige årsager øjeblikkeligt frasagt mange af sine gøremål. Vi vil savne hans altid store arbejdsindsats og engagement på vores udflugter, når der skulle fortælles om bier og blomster.

Forfatteren Bjarne Reuter portrætteres i dette nummer i forbindelse med hans novelle: Arvo Pärt og de blå altaner". Blandt de kommende arbejdsopgaver for bestyrelsen vil der være et forsøg på at få interview/udtalelser fra forfatteren Klaus Rifbjerg med udgangspunkt i hans roman: "Lena Jørgensen, Klintevej 4 2650 Hvidovre." Derudover vil vi se på muligheder for at afvikle uformelle eftermiddage på Rytterskolen, hvor interesserede kan komme og fortælle om deres oplevelser. Et større arrangement i form af en Rytterskoledag er ligeledes under overvejelse.

Bjarne Reuter i Hvidovre

Lene Fauerby
Poul Sverrild
Jens Frederik Jørgensen

I bogreolen står Bjarne Reuters novellesamling fra 2006: ”Halvvejen til Rafael” og venter på at blive læst. Det er som om den lokkende hvisker: ”Læs mig, læs mig, du som bor i Hvidovre. Jeg rummer noget, som du vil synes er interessant og spændende!”

Knap halvvejs inde i bogen begynder novellen: ”Arvo Pärt og de blå altaner” med følgende sætning:

”Da han første gang cyklede til Hvidovre, var det uden anden begrundelse, end at han trængte til at røre benene.”

Hov hvad er nu det! Opmærksomheden skærpes. Det er jo en novelle, der har Hvidovre som kulisse. Et hvidt hus med blå altaner i Hvidovre! Den novelle må vi sikre, at mange flere i Hvidovre læser.

Lokalhistorisk Selskab har derfor spurgt Bjarne Reuter om tilladelse til at trykke novellen i medlemsbladet, og han har venligst givet os lov hertil. Vi spurgte også til baggrunden for novellen og til Bjarne Reuters forbindelse til Arvo Pärt og til Hvidovre. Det svarede han hurtigt og velvilligt på.

Men først novellen, som følger på de næste sider, dernæst mere om novellens baggrund, Arvo Pärt, Bjarne Reuter og ”huset med de blå altaner”.

Bjarne Reuter
Foto af Bredo Hjøllund

Bjarne Reuter er født i Brønshøj i 1950. Hans forfatterskab spænder over humoristiske fortællinger for børn (”Busters verden”), ungdomsromaner (”Zappa”, ”Når snerlen blomstrer” og ”Vi der valgte mælkevejen”), krimier, episke eventyr (”Prins Faisals ring”, ”Løgnhalsen fra Umbrien” , ”Den iranske gartner” og senest ”Den egyptiske tenor”) voksenbøger (bl.a. ”Månen over Bella”), film og teater. Flere af Bjarne Reuters romaner er blevet filmatiseret

Bjarne Reuter har modtaget en lang række litteraturpriser. I 1983 delte han og børnebogsforfatteren fra Hvidovre - Thøger Birkeland - Kommunernes skolebiblioteksforenings jubilæumspris. Bjarne Reuter fik i 1989 ”De gyldne Laurbær”.
Kilde: www.gyldendal.dk

Arvo Pärt og de blå altaner

Af Bjarne Reuter

Da han første gang cyklede til Hvidovre, var det uden anden begrundelse, end at han trængte til at røre benene. Turen gik gennem kvarterer, han kendte, og skønt mange af dem var forandrede siden sidst, var der et velkomment element af forfalden konservatisme over Mørkhøj, Husum og krydset ved Frederikssundsvej i særdeleshed. Her var folk beskæftiget med det, de altid havde været beskæftiget med, nemlig at sælge roxykager, brugte biler og flyvende tæpper.

Han sagde til sig selv, at han egentlig tænkte meget bedre og frem for alt klarere, når han cyklede, men vidste inderst inde, at han ikke tænkte på noget som helst, og at det var derfor, han kørte. Når folk spurgte, hvor han cyklede hen, svarede han ud i det blå, men det var en sandhed med modifikationer, en undvigende beskrivelse af et ritual. Således havde turen intet andet formål end at repetere det allerede kendte. Men det, som skulle være en befrielse, at cykle på må og få, at føle sig fri i to en halv time, blev hurtigt en besættelse. Således kørte han altid tidligt på dagen, helst før klokken ni, men bedst var det, om han kunne komme af sted på slaget ottefemogfyrre. Sommer og vinter, i regn og rusk og stiv orkan: ottefemogfyrre. Der var dage, hvor andre gøremål bestemte, at han først kunne køre halv ti, og så var tidspunktet forpasset.

Han havde altid lidt frugt med, en banan, en fersken, en pære, altid tre, aldrig flere, sjældent færre, og han spiste altid bananen først, nemlig ved Slotsherrensvej. Hurtigt blev han slave af computeren, som oplyste om hastighed, kørte kilometer og mellemtider. At udlede noget sportsligt eller præstationsfremkaldende var en misforståelse. Han kørte ikke for at slå rekorder, end ikke sine egne, og han bildte sig ikke ind, at han på den måde kunne forlænge livet, allerhøjst velværet.

Han var ikke overtroisk: Der ville ikke ske ham noget vildt og voldsomt, hvis han spiste pæren før bananen, det var bare ikke rigtigt, det var ikke sådan, det skulle være, tingene skulle være i orden, rettere, de skulle finde en orden.

At turen første gang skulle gå sydover mod Hvidovre, tilskrev han tilfældet, som ifølge hans erfaring var et vilkår, man ikke måtte undervurdere. Deraf systemet, som var sat i verden for at modificere tilfældet, eller i bedste fald forstå betydningen af det.

Rutiner, tænkte han, har en underbygget dyd, det ses ikke umiddelbart, for umiddelbart kan de virke irriterende og dominerende, men på sigt, i det lange perspektiv, opstår der en slags svimmelhed, en tranceagtig tilstand, en iscenesættelse, som når barnet snurrer rundt og rundt, armene er strakt ud fra kroppen, ansigtet er indadvendt, det drejer om sin egen akse, er centrum for verden, alle dets bevægelser er tilpassede dette formål, at snurre rundt, det sætter ikke en fod forkert, det er et andet sted.

At han på den første tur drejede til højre ved Kløverprisvej, var blot en af mange indskydelser, som senere skulle blive ruten. Til sig selv sagde han, at han så dét, han ville, men at det ikke havde noget med virkeligheden at gøre. At der i flimmeret af huse, indkøbscentre og tankstationer opstod en fiktion, en metamorfose, han var blevet afhængig af.

Det var altid en lettelse at komme fra Rødovres konforme monotoni til det autonome Hvidovre. Her boede mange forskellige slags mennesker, som havde sat hver deres aftryk på det sted, de havde slået sig ned. Her var en kærlighed til kvarteret, en synlig patriotisme, som tiltalte ham. Han kendte ikke en sjæl på de kanter, men havde en vag forestilling om, at stedet kom ham ved. Følelsen blev stærkere, som han bevægede sig sydpå, og ligefrem anmassende, da han krydsede Arnold Nielsens Boulevard. Nu blev Hvidovre insisterende. Dét, han ikke kunne sætte ord på, blev nærværende. Han følte sig i vater, og mærkede en ro parret med vellyst, da han passerede Brostykket, et åbent ar i landskabet, et affolket sted, en radering fra Palle Nielsens univers, dog helt blottet for indignation. Her var en ulogisk stilhed, et fragment af det overjordiske. Han havde egentlig besluttet at dreje til venstre ad Gammel Køge Landevej, som var vejen, hans familie anvendte, når de i tidernes morgen kørte ud af byen. Landevejen var således turens vendepunkt. Men på denne den første tur af mange nåede han ikke så langt. Egentlig havde han passeret den hvide ejendom på venstre hånd, da han satte farten ned for straks at gøre holdt. Han vendte sig i sadlen, og stirrede på huset med de blå altaner, som lå en smule tilbagetrukket med en lille græsplæne ud til vejen. Om ejendommen skilte sig ud fra resten af de lave bebyggelser, var han til at begynde med i tvivl om. Han sagde til sig selv, at der var et særligt lys over huset, men konstaterede senere, at det var der ikke. Landet var fladt og åbent med en lugt af indsø fra Kalvebod Strand, og et grønt pust fra Valbyparkens lunge. Men det var altanerne, som havde

påkaldt sig opmærksomheden. De menneskетomme altaner med den koboltblå farve. Her var et element af rendezvous, han ikke kunne afvise, endsige forklare.

Da han rullede ind mod byen, forsøgte han at regne ud, hvor mange lejemål huset rummede, ikke mange, måske en snes. Men det var ikke lejlighederne, der interesserede ham, ej heller dem, som boede i dem. Det var huset og dets altaner. Dets placering og dets appel.

I tiden, der fulgte, sagde han, at han ville cykle ud til de blå altaner, det blev en rute og et udflugtsmål, en mani uden lidenskab. Når han gjorde holdt på cykelstien, og stod de traditionelle fem minutter foran bebyggelsen, fyldtes han ikke med vemod, længsel, uro eller glæde. Han tømtes. For tanker, hukommelse, historie og refleksion. Der var altid denne stilhed hævet over trafikstøjen, som var henvist til det perifere. En stilhed og en renselse, et element af eufori. Han kunne ikke drømme om at krydse vejen, endsige gå rundt om huset, og træde ind i en af opgangene. Der skulle være denne distance, et rustikt element af uberørthed. Stop op! Stå stille. Vent! Og kør så igen. Sådan var beskeden, sådan var kontrakten mellem ham og huset. Han stod der ikke, fordi han forventede, at der skulle ske noget: at der om et øjeblik ville dukke et menneske op med en manual, en årsagssammenhæng, en forløsning, en nøgle. Der fandtes ingen nøgle og ingen lås, kun denne kausalitet. Han skulle med andre ord stå dér. Huset bød ham gøre det. Det tilbød sig. Ikke, at han følte sig tvunget. Han følte sig heller ikke tvunget til at fortære sin fersken præcis dér, det føltes bare naturligt. Det var et hus uden referencer.

Til at begynde med generede det ham, at han ikke kunne sætte et udråbstegn eller et fyldestgørende ord på behovet for at se på altaner, men som tiden gik, affandt han sig med det. Således kunne han vågne om morgenen med et stille, men insisterende behov for at trodse vind og vejr, og køre de toogtyve kilometer ud, og de femogtyve kilometer hjem, uden på nogen måde at føle sig mæt, uden at være afklaret om andet, end at han om en uge ville stå der igen. Akkurat syv dage, hverken mere eller mindre, således skulle det nemlig doseres. At påstå, han følte sig hjemme på det sted, vil være upræcist, eftersom han intet følte. Han havde intet behov for at undersøge, om han kendte nogen derinde. Om hans familie havde haft deres gang i huset, om der var en reel, håndgribelig grund til disse ture. Inderst inde vidste han, at der ingen grund var. Men der var en udvikling i udflugterne, en svag aflejring fra gang til gang, og da han havde været forbi de blå altaner i

to år, hørte han for første gang en stille kimen, rettere et klokkeslag, en treklang så at sige. Han forsøgte at bestemme lyden, som var en slags gregoriansk minimalisme, men det var en fattig, ufuldstændig og uretfærdig bestemmelse. Han sammenlignede det med at køre ud i det uvisse og vide præcis, hvad der ville komme, eftersom musikken beskrev en rejse, skønt den rejsende var i tvivl om, hvorvidt han overhovedet havde flyttet sig – og i så fald, hvorfra han var kommet, og om der overhovedet var en destination. Heraf fascinationen. Musikken bragte ham i en tilstand af transit. For dette var meningsløst. Men det var minutiøst udført. Minutiøst, virtuost og suggestivt, et kontrapunkt uden farver, renset for sorgklange, blottet for humør, gejst og lune, og alligevel fyldt med passion. En lang, monoton tilbedelse af tomhed; lyden af verdensrum, åbne pladser, vægtløshed, en bagudrettet og dog fremaddrivende renselse, en cirkulær bevægelse, ingen begyndelse, ingen midte og ingen slutning, årringe uden alder: lyden af blå altaner. Han opfattede tonerne som en belønning for hans flid, hans systematiske leden efter. Hans ihærdige forsøg på at finde svar i altings kausalitet. Han kaldte det et pendul, et eviggyldigt bevis på, at tid og tidløshed er indbyrdes forbundne. At dette øjeblik – dette nu – og evigheden havde sat hinanden stævne, så det kunne høres.

At påstå, at han bagefter blev et andet menneske, var ukorrekt, han var nøjagtig den samme, som han hele tiden havde været. De blå altaner var jo ikke bygget for hans skyld. De var der bare. Var der. Dér! Musikkens og timeslagets stilfærdige og dog magtpåliggende epicenter. Og i de fem minutter, han undte sig at lytte, var han i ro. Her var han halvvejs.

Bagefter var det tid at spise den sidste frugt.

Tid for at køre nedenom.

Og hjem.

Kilde: Bjarne Reuter: Halvvejen til Rafael, Noveller, GYLDENDAL Pocket 2.udgave, trykt 2008.

Bjarne Reuter om novellen

Spørgsmål til forfatteren

Novellens hovedperson fascineres af lyd, toner og musik på sine næsten rituelle cykelture og i mødet med de blå altaner - på huset på hjørnet af Hvidovrevej og Svendebjergvej.

De blå altaner aflejrer en slags gregoriansk musik og korsang, der karakteriserer værker af den estiske komponist Arvo Pärt, der er nævnt i novellens titel.

Er det mon Arvo Pärts oplevelser, som danner grundlag for novellen, eller er det forfatterens egne cykelture og oplevelser kombineret med hans fascination af Arvo Pärts musik, der udspiller sig i novellen?

Er det "hvide hus med de blå altaner" et billedligt udtryk for Arvo Pärts musik og musikstil, der må lyttes til gentagne gange, før den åbner sig og giver oplevelser? Novellen beskriver meget præcist Hvidovres geografi og autonome folkesjæl. Det kunne tyde på, at Bjarne Reuter har en særlig forbindelse og et særligt kendskab til Hvidovre.

Turen til Hvidovre går gennem Københavns forstæder – gennem Mørkhøj, Husum og Rødovre videre til Hvidovre. Det kunne tyde på, at Bjarne Reuter havde en særlig forkærlighed for forstæderne og forstadslivet.

Huset med de blå altaner kaldes i folkemunde "Hollywood". Det er en markant bebyggelse med facade mod Hvidovrevej, og huset er i Hvidovre Kommuneatlas betegnet som et hus med høj bygningsværdi. Har novellens hovedperson mon en særlig tilknytning til huset?

Disse spørgsmål trængte sig på efter læsningen af novellen, og vi stillede dem til Bjarne Reuter, der gav os følgende svar tilbage:

" Jeg cykler ca. tre gange om ugen, ofte går turen fra LyngbySorgenfri, hvor jeg bor, ned gennem Københavns forstæder.

I ørerne har jeg som regel musik af Arvo Pärt, hvis kompositioner er en "monoton" og lutrende pendant til det at cykle.

Hvidovre er en - som jeg ser den - gammel, velholdt og frem for alt autonom kommune.

Jeg har fået den opfattelse, at er man født på de kanter, får man nemt et patriotisk forhold til stedet.

Kører man sydpå ad Hvidovrevej, passerer man huset med de blå altaner, som altid har tiltrukket mig på grund af dets stille mondænitet, der stikker en smule af fra resten af omgivelserne. Jeg forstår godt, at man har givet det navnet Hollywood. Jeg har aldrig boet i Hvidovre, kender ingen, som bor der, men jeg bliver altid i godt humør, når jeg ser det runde vandtårn fra 1937, som ligner noget fra Folk og røvere i Kardemomme by. Og det er en ros."

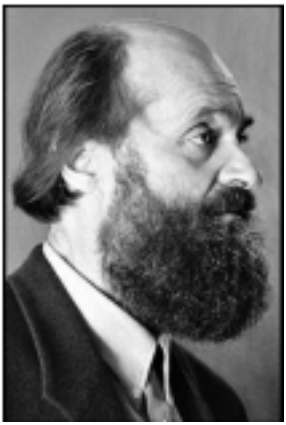

Om Arvo Pärt

Arvo Pärt er en estisk komponist. Han er født i Paide i 1935 og voksede op i Tallinn. I 1980 udvandrede han på grund af utilfredshed med de sovjetiske myndigheder og bosatte sig først i Wien, derefter Berlin. Som ung komponist eksperimenterede Pärt en del med forskellige af den vestlige modernismes kompositionsteknikker; men efterhånden fandt han sin egen stil: en personlig variant af minimalisme, der har gjort ham til en af nutidens kendteste og mest populære klassiske komponister. Hans musik i denne stil er stærkt præget af hans religiøsitet og hans interesse for kormusik fra 14. til 16. århundrede. Hans kendteste værk er nok Fratres, der findes i udgaver for en række forskellige sammensætninger af instrumenter.

Arvo Pärt er tildelt Sonnings Musikpris for 2008.

Kilde: Wikipedia, den fri encyklopædi

Om huset ”Hollywood”

Af Poul Sverrild

O m noget er Hvidovre fyldt med bygninger – huse. Et hus er en bygning, der rummer noget: huser.

Flertallet blandt Hvidovres bygninger huser mennesker, for Hvidovre er først og fremmest en boligby. Det er her vi bor, mens vi tilbringer andre dele af vores liv andre steder.

To hustyper præger Hvidovre, parcelhuset og den soldrejede beboelsesblok opført i teglsten eller betonelementer. Men der er undtagelser.

”Huset med de blå altaner”, Hollywood” eller ”Svendebjerghus”, som bygningen rettelig hedder, er én af undtagelserne. Det markante hus på hjørnet af Hvidovrevej og Svendebjergvej skiller sig ud med sin markerede modernisme. Det er et hus, som ikke forholder sig til omgivelserne, men skiller sig ud på mange måder.

Arkitekterne Mogens Jacobsen og Alex Poulsen skabte huset for boligselskabet Hvidovrebo i 1950.

De to arkitekter var næsten jævnaldrende, født i 1911 og 1910, og blev uddannet i 1930-erne, så deres arbejder var inspireret af tidens internationale bevægelser. De fik begge en social profil i deres arbejde med opgaver for de almene boligselskaber selv om de senere gik hver deres vej og i øvrigt havde hver sin tegnestue.

På den lille byggegrund på Hvidovrevej opførte de en nybrydende bygning, ikke kun markerede sig i sit ydre. Det mest banebrydende ved huset var, at arkitekterne for første gang i et moderne hus gav beboerne adgang til såvel gårdside som haveside fra trappeopgangen. Et arkitektonisk greb, som mange senere byggerier kunne have udnyttet med stor fordel.

Husets markeret stærkt funktionalistiske tagprofil sendte i 1950 et klart signal til Hvidovre om, at der var nye tider på vej. Fremtidens byggerier skulle ikke blot udføres i nye materialer, men også i nye former og funktioner.

Fra første færd fremstod huset med de 22 lejligheder ikke som ”Huset med de blå altaner”, for bygningen var udsmykket i farver, som havde afsæt i jordfarver med inspiration fra frisen på Thorvaldsens Museum i København.

Det var som udgangspunkt ærgerligt, at det nu bevaringsværdige hus mistede de oprindelige farver

i forbindelse med en renovering i 1980-erne, men med optagelsen i dansk litteratur gennem Bjarne Reuters novelle, må den kobolt-blå udsmykning i sig selv siges at være blevet bevaringsværdig.

Arkitekterne modtog i 1951 Bissens Legat for bygningen, som dermed blev én af kommunens ganske få bygninger, som er blevet udmærket af instanser, der ikke er lokale eller lokalt forankrede. Svendebjerghus optræder ikke kun i skønlitteraturen, for takket være sine arkitektoniske kvaliteter bygningen også hyppigt omtalt i faglitteraturen.

Huset med de blå altaner rummer den besked fra velfærdsamfundets tidlige periode, at man sagtens kunne være helt fremme teknologisk og kunstnerisk og samtidig have en social vinkel.

"Huset med de blå altaner", Hollywood" eller "Svendebjerghus", som bygningen rettelig hedder, ligger på hjørnet af Hvidovrevej og Svendebjergvej Det skiller sig ud, i forhold til den omgivende bebyggelse, med sin markerede modernisme. Luftfoto fra Google Earth

Ægte håndværk

Af Poul Sverrild

Der befinder sig mange forunderlige ting og sager i Hvidovreborgernes gemmer. I forbindelse med åbningen af Forstadsmuseets butik i Hvidovre Butikscenter i maj måned fik museet således indleveret et sæt sneskøjter til registrering og lån.

Inge Eriksen, der voksede op på Svendebjergvej, kom med skøjterne og kunne fortælle, at skøjterne var fremstillet af en snedker på Bjergagervej, som udstyrede mange af kvarterets børn med tilsvarende skøjter. De kostede vistnok under en krone for et par.

Børnene brugte dem mest på villavejene i kvarteret, men de viste skøjter har også været brugt på Djævlebakken i Dyrehaven!

Museet kendte ikke til eksistensen af sneskøjter før afleveringen, så hvis der blandt medlemmerne, er erindringer om særlige lege eller oplevelser forbundet med brug af sneskøjter i Hvidovre, vil Forstadsmuseet meget gerne høre om det.

Historien om Rosmosegaard (AKChrys), Rødovre Centrum og vandland i Avedøre

Af Jens Frederik Jørgensen

Gartner Svend Knudsen er i foråret 2011 blevet interviewet i næsten 5 timer af Forstadsmuseet og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab om sit spændende liv som initiativrig handelsgartner i Avedøre og om sine mange gøremål og initiativer uden for gartneriet på Rosmosegaard.

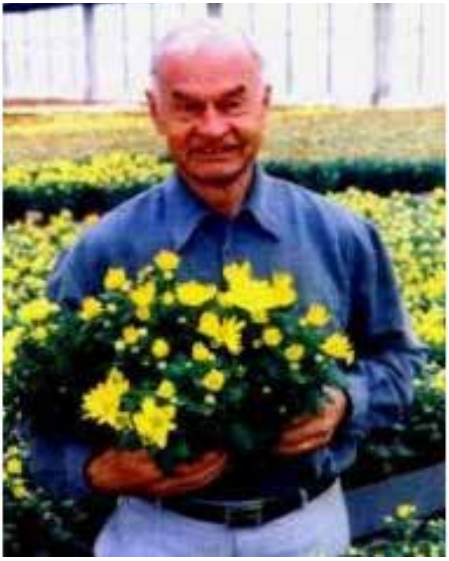

Svend Knudsen er født i 1931. Han var i 1952 rekrut i Avedørelejren i 6 måneder. Han og familien har boet i parcelhuset på gartneriet siden 1963.

Rosmosegaard D en 1. januar 1955 købte Svend Knudsens far Aage Knudsen Rosmosegaard, der ligger på Brostykkevej lige før Byvej. Her havde der siden 1923 været drevet gartneri.

Svend Knudsen var samme år vendt hjem til Danmark efter i nogle år at have arbejdet på forskellige gartnerier i Tyskland og USA. Han havde der studeret moderne gartneridrift og suget til sig af viden om forskellige blomsterkulturer og dyrkningsmetoder.

Den nye viden fik han mulighed for at bruge som driftsleder og senere ejer af Rosmosegaard.

Det blev starten på en spændende familie- og virksomhedshistorie, der har været med til at præge udviklingen inden for det danske gartnerierhverv, men også i høj grad udviklingen i to lokalsamfund – Avedøre og Rødovre.

Potteplanter fra Avedøre

Da Svend Knudsen gik i gang på Rosmosegaard startede en omlægning fra frilandsgartneri til driv

husgartneri. Chrysanthemum blev den blomst, der blev satset på sammen med julestjerner og pelargonier.

På et spørgsmål om hvor mange potteplanter, der er blevet produceret på gartneriet, svarer Svend Knudsen med et rundt tal – 50 millioner i de 40 år han ejede gartneriet. I de år hvor produktionen var størst, nåede den op på 2 millioner potteplanter og 2/3 af de chrysanthemum og julestjerner, der blev solgt på Sjælland, kom fra gartneriet.

Chrysanthemum er en blomsterkultur, der stiller store krav til dyrkningen, for at produktionen skal lykkes. Det havde Svend Knudsen set og oplevet i USA, og den blomst ville han nu dyrke i Danmark i stor skala.

En chrysanthemum-potteplante starter som stikling. De første stiklinger kom fra USA, senere forsøgte Svend Knudsen sig med stiklinger fra egne moderplanter i et drivhus på gartneriet.

For at en chrysanthemum skal blomstre, skal dagen være kortere end natten, forklarer Svend Knudsen. Så vil den naturligt begynde at blomstre om efteråret. Men ved at snyde planten ved hjælp af mørkelægningsgardiner, så den tror, det er efterår, kan man få den til at blomstre hele året. Hvis den omvendt får lys om natten, så blomstrer den ikke. Så kan planten bruges som moderplante til at tage stiklinger af.

I det danske klima er det svært at styre produktionen af stiklinger. Derfor købte gartneriet i en længere årrække stiklinger fra Jan Bonde Nielsen, der havde etableret en farm i Kenya. Herfra fik gartneriet fløjet stiklinger op til Danmark, ca. 6 millioner stiklinger om året. Svend Knudsen var på et tidspunkt på et spændende besøg på farmen, der havde over 500 ansatte og eget vagtkorps på 40 ansatte.

Svend Knudsen fortæller, at han på gartneriet Rosmosegaard arbejdede med 40-50 forskellige sorter/farver af chrysanthemum. For at finde ud af hvilken farve, der et bestemt år blev modefarve, skulle man interessere sig for, hvilke farver tekstilfabrikkerne satsede på. Derved fik man en tidlig pejling på, hvilke farver gartneriet skulle producere det kommende år.

Chrysanthemumen kom også til at lægge navn til firmaets varemærke – AKChrys, der stod på det papir og den plastik, som potteplanterne blev pakket ind i.

Kontakten til kunderne betød meget, fortæller Svend Knudsen. Derfor afholdt man også en publikumskonkurrence om et slogan. Det vindende slogan blev ”AK-Chrys til enhver lejlighed”, indsendt af en ung mand fra Herlev, der vandt en rejse

til fodbold-VM i Mexico i 1986. Kunderne havde også mulighed for at komme på gartneribesøg og være med til at bedømme de forskellige sorter.

I 1996 solgte Svend Knudsen gartneriet til Søren Jensen, der fortsatte med at dyrke potteplanter frem til 2004. Her stoppede blomstereventyret på Rosmosegaard på grund af konkurrencen især fra Holland. Løn- og energiomkostningerne steg uden tilsvarende stigningerne på potteplanterne.

Vintertomater fra Avedøre.

Tomater var før 1970 en sommerafgrøde, der kunne dyrkes til hen på efteråret.

I begyndelsen af 70-erne stillede Svend Knudsen sig selv spørgsmålet: "Hvorfor ikke tomater hele året rundt?" Tomaterne skulle så komme sydfra. I Egypten kunne der købes tomater af en god kvalitet. Svend Knudsen fik en aftale i stand med et tomatgartneri 100 km syd for Cairo. Herfra blev der med fragtfly sendt tomater til Danmark, da den normale danske tomatsæson var slut. En af laderne på Rosmosegaard ble

v omdannet til pakkeri, hvor tomaterne blev afvejet i 5 kiloskasser og forsynet med et logo, der viste hovedet af en kamel. Svend Knudsen havde haft en tegner i Zoologisk Have for at tegne kamelhovedet. Salget af vintertomater gik fint i december, men så skete det, der sker hvert 10-15 år. Der kom nattefrost i Egypten, og så var det slut med tomaterne derfra.

Næste år blev der satset på potteplanter som helårsblomsterkultur. "Men det var en interessant oplevelse og spændende at handle med et arabisk land" konkluderer Svend Knudsen om et af sine mange initiativer.

Initiativer også uden for gartnerierhvervet.

Svend Knudsens virke har i stort omfang også været uden for gartneriet i Avedøre. I mange år var han formand og næstformand i Københavns Engros Grønttorv i Valby. Det var udfordrende og ofte stormfuldt, når forskellige interesser og opfattelser skulle forenes, og hensynet til helheden skulle bringes til at veje tungere end bestyrelsesmedlemmernes egne interesser.

Svend Knudsens far Aage Knudsen planlagde og byggede for snart 50 år siden Rødovre Centrum. Centret er et familieejet aktieselskab, og Svend Knudsen har som bestyrelsesmedlem og i en periode som formand for bestyrelsen været med til at præge centrets udvikling.

I begyndelsen af 1990 lancerede Svend Knudsen et projekt om på sin ejendom i Avedøre at etablere et op til 40.000 m2 stort vandland, der hvert år skulle have over 1,5 millioner besøgende og dermed være Danmarks største attraktion næst efter Tivoli. Projektet blev efter megen debat godkendt både af Hvidovre Kommunalbestyrelse og af Københavns amtsråd, men miljøministeren nedlagde veto mod projektet, da han mente, at et så stort anlæg ville være en for stor belastning for området.

Projektet var dermed slut. Vandlandet ville have sat Hvidovre på landkortet, og det ville have været godt for lokalsamfundet, siger Svend Knudsen, der ikke er tvivl om, at vandlandet ville være blevet en succes.

Rosmosegård 1944 (foto Knud Hansen)

Kom og hør gartner Svend Knudsen fortælle om sit mere end 40-årige virke på Rosmosegaard (AKChrys) i Avedøre, om familiens planlægning, etablering og videreudvikling af Rødovre Centrum samt om det store projekt i begyndelsen af 1990-erne om et vandland i Avedøre. Mødet finder sted mandag den 16. januar 2012 kl. 19.00 i Lille Friheden.

Af Jørgen Salhauge

L ørdag den 29. oktober var dørene i Avedøre Fritidscenter, åbnet for Frivillighedsmesse Hvidovre, med deltagelse af over 70 foreninger. 2011 er EU's frivillighedsår, og der blev sat fokus på alle områder af frivilligt arbejde, som udføres i Hvidovre Kommune. Også vort Selskab var repræsenteret med en stand, og der var god interesse og spørgelyst fra de besøgende. Vi håber da også på at få nogle nye medlemmer, og/eller borgere, som kan bidrage med historier fra lokalområdet.

HLS havde udarbejdet en tipskupon med 12 spørgsmål om lokalområdet. Ingen havde dog alle 12 rigtige svar, men blandt dem med 10 rigtige, blev der trukket lod om et års gratis medlemskab af HLS. Den heldige vinder blev:

Lena B. Nielsen, Greve Allé 24. Vi siger tillykke med præmien.

På billedet ses Selskabets formand, Ole Asbjørn Petersen samt bestyrelsesmedlem Lars Bo Henriksen.

Julemarked i Avedørelejren

Af Mikkel Knudsen

Søndag d. 4. december fra kl. 10-15 afvikles der for 7. gang julemarked i Avedørelejren.

Markedet byder på masser af julegaveideer. Her vil for eksempel være vin, brugs- og glaskunst, strikkekits, honning, dekorationer, juletræer og selvfølgelig gode tilbud fra Cirkusmuseet og Forstadsmuseet. I løbet af dagen vil der være underholdning med Hvidovre Musikskoles Brass Band, der vil servere lækre toner, til julestemningen. Derudover kikker artisten Lasse Knattrup forbi med sit forrygende show med hula-hop-ringe, hvilket han blandt andet har optrådt med i DR´s Talentshow. Julemanden vil selvfølgelig også gæste markedet ligesom der vil være mulighed for at ride på islænderheste fra Krogagre. Kl. 11.30 vil museumschef Poul Sverrild vise rundt i lejren, hvor der vil være mulighed for at høre om områdets omskiftelige tilværelse.

Markedet finder sted på Alarmpladsen midt i Avedørelejren, og der er fri entré. Programmet for markedet kan ses på www.forstadsmuseet.dk

VELKOMMEN TIL JULEMARKED

Peter Holmenlund om gartnerier

Af Jens Frederik Jørgensen

60 medlemmer var den 24. oktober 2011 mødt frem for at høre Peter Holmenlund fortælle om de mere end 30 gartnerier, der har været i Avedøre og Hvidovre.

Holmenlund fortalte engageret om ejerne, om hvilke afgrøder, der blev dyrket, alt sammen suppleret med billeder af og fra gartnerierne samt sjove anekdoter.

Gartnerierne har lagt jord til Avedøre Stationsby og mange af villakvarterne, men der er i dag stadig tydelige spor af gartnerierne. Mange stuehuse findes endnu, og mange navne er bevaret. Peter Holmenlund er selv født på gartneriet Engvadgaard. Det flotte rødstensstuehus på Avedøre Tværvej er i dag selskabslokaler for Stationsbyen. Holmenlund er gift med Lis, der var datter af gartner Klarskov. Det er i øvrigt det eneste gartneri, der stadig er i drift i dag.

På et tidspunkt var I.G.Frandsens gartneri på Byvej Danmarks største gartneri. Der blev dyrket tomater og nelliker i stor stil og senere især roser og pyntegrønt. Andre gartnere var berømte for deres nelliker, som de vandt mange ærespræmier for ved de årlige blomsterudstillinger i Forum.

En af de farverige gartnere var Knud Stormly Nielsen Han dyrkede under krigen tobak.

Senere da Knud Stormly havde fået flycertifikat, delte han et år lønningsposer ud til sine jordbærplukkere ved at kaste lønningsposerne ud fra et lille fly. Det var en historie, som aviserne gerne ville bringe.

Om Toftedahl og Toftegården

S om beboer på Ørumvej var det særlig interessant at høre om de to gartnerier, der har ligget her. På luftfotoet herover er gartneriet Toftedahl i centrum. Toftegården ses i det fjerne til højre. Ørumvej og Rudbølvej er gartneriarealer, der dyrkes af de to gartnerier. I baggrunden ind mod Hvidovre er der nyetablerede kolonihaver. Toftegårdens stuehus eksisterer stadig på Ørumvej som et dobbelthus.

Et kig i kommunens elektroniske byggesagsarkiv fortæller bl.a:

Toftedahls stuehus er opført i 1946 og dengang med følgende adresse: Østre Strandvej, Avedøre pr. Brøndby Strand. Skorstenen og drivhusene blev tilladt nedrevet i 1980, men det skete først nogle år senere. Pakkehallen blev i 1995/96 ombygget til et parcelhus.

Da Østre Strandvej blev til Frydenhøjstien ønskede ejeren af gartneriet at bevare adressen ud mod Frydenhøjstien. Selvom begge huse nu har postadresse til Ørumvej, er husskiltet "nr. 13" bevaret ud mod Frydenhøjstien på det tidligere pakkeri.

Da Toftedahl skulle bygges var spildevandet derfra et problem. Ejeren fik en midlertidig tilladelse til en samlebrønd, indtil ejendommen kunne tilsluttes kloaksystemet. Det skete med betingelse fra Sundhedskommissionen i Glostrup om, at latrinen ikke måtte anvendes som gødning nogetsteds på arealer, der tilhørte eller blev brugt af gartneren.

Gartneriet Toftedahl var bl.a. kendt for sine påskeliljer, der blev solgt i potter. Mange påskeliljeløg endte også i haverne på Ørumvej, hvor der i mange år kunne ses usædvanligt mange påskeliljer.
Jens Frederik Jørgensen Ørumvej

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2012

Mandag 16. januar kl. 19.00 i Lille Friheden

Gartner Svend Knudsen vil fra sit begivenhedsrige liv bl.a. fortælle om sit over 40 års arbejde som gartner på Rosmosegård(AK Chrys), etableringen af Rødovre Centrum, som hans familie i sin tid startede, og planerne for projekt Vandland i Avedøre.

Svend Knudsens opvækst er foregået i Hvidovre og Rødovre, og vi vil i den anledning invitere medlemmer fra Rødovre Lokalhistorisk til at deltage i arrangementet.

Mandag den 27. februar kl. 19.00 i Lille Friheden

Tidligere kommunaldirektør og nuværende næstformand i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Jens Frederik Jørgensen fortæller om sit liv og mangeårige arbejde på topplan i Hvidovre kommune. Jens Frederik kommer oprindelig fra det jyske og har inden ansættelse i Hvidovre kommune været beskæftiget i Finansministeriet. I Hvidovre har arbejdet sammen med ikke færre end 4 borgmestre.

Mandag den 12. marts kl. 19.00 i Lille Friheden
Generalforsamling.

I tilknytning til generalforsamlingen vil Poul Sverrild vise og kommentere en gammel Hvidovre film.

Mandag den 16. april kl. 19.00 i Lille Friheden

Hvidovre Kulturråds Kulturpris blev i 2008 tildelt Jørgen Stoltze. Jørgen har gennem mange år beskæftiget sig med kultur på mange områder og har med meget stor viden og engagement været med til at sætte sit præg på kommunens kulturelle udbud.

Jørgen kan fortælle mange spændende historier, og han vil denne aften bl.a. fortælle om tiden helt tilbage, hvor vi stadig havde Hvidovre Kino.

Mandag den 14. maj kl 19,00

Besøg i Avedøre landsby, hvor Lis Holmenlund vil guide os rundt i landsbyen, og Hans Gärtner fremvise og fortælle om den gamle skole fra 1781. Mødested ved Gadekæret. Mere om dette arrangement i næste nr. af medlemsbladet.

Tilmelding er nødvendig – dog ikke til generalforsamlingen. Tilmelding skal ske til Forstadsmuseet på telefon 36490030 tirsdag til fredag 10- 15, i ugen inden mødet, eller på museets e-mail adresse (se side 2)

Eventuelle ændringer i de enkelte arrangementer: Se Selskabets hjemmeside samt Hvidovre Avis.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2011

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 3677 3076
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434
e-mail: vbacherjacobsen@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
e-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendebjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
e-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Berners Vænge 32, st.tv
tlf.3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36788404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen

Kommunikationsuvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Lisbeth Hollensen, Jens Frederik Jørgensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birthe Gerdes, Vagn Bacher

Avedøreudvalget er blevet integreret i arrangementsudvalget, og der er dannet et nyt fælles kommunikationsudvalg, som dækker de tidligere udvalg: PR og hjemmeside, Udviklingsudvalg samt bladudvalg.

Det kunne have være forfatteren Bjarne Reuter, som kørte forbi huset med de blå altaner på Hvidovrevej, medens hans lyttede til musik af komponisten Arvo Pärt.—Om dette og historien bag— kan du læse meget mere om inde i bladet

ISSN 0902-3046

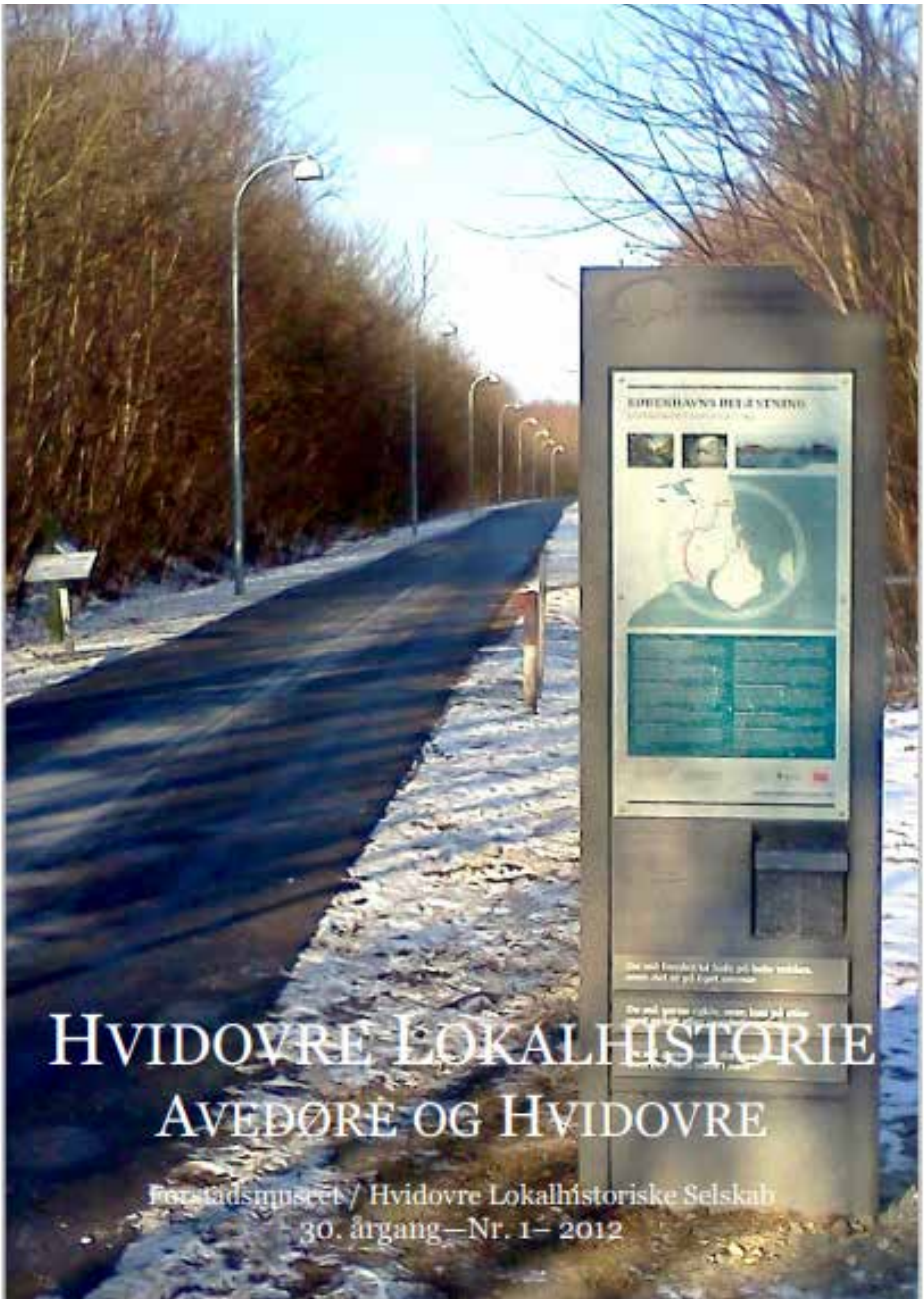
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
30. årgang—Nr. 1– 2012

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 3
Uddrag fra POLITIKEN udklip fra 6. februar 1932 ..... Side 4
Stormflod i Hvidovre 1932 af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 5
Romanen om Lena Jørgensen af Jens Fr. Jørgensen m.fl. ..... Side 8
Hvidovres største træ? af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 10
Et suverænt stykke rockhistorie af Uffe Schønnemann ..... Side 18
Ved landsbyens gadekær af Jørgen Salhauge og
Jens Fr. Jørgensen ..... Side 20
Gartner Knudsen fortæller af Jørgen Salhauge ..... Side 26
Hovedbibliotekets lørdagshjørne af Jørgen Salhauge ..... Side 27
Ny bog om hovedstadsmonopolet af Lisbeth Hollensen ..... Side 28
Medlemsarrangementer 2012 ..... Side 30
Bestyrelsen og udvalg ..... Side 31
Bogen om Hvidovre Rock set fra bagsiden (Foto) ..... Side 32

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36473444 E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Salhauge, Poul Sverrild (ansvh.)
E-mail: hlsredaktion@live.dk

Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer

Forsidefoto: Ny "Indgangsportal" til Vestvolden ved Gl. Køge Landevej

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 16. januar fik vi den triste meddelelse, at Allan Fredskov var afgået ved døden. Allan talte åbent om sit sygdomsforløb, men at livet skulle slutte så brat, kom bag på alle.

Allan var den ene af kommunalbestyrelsens to medlemmer i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og har siden 2001 deltaget i bestyrelsesarbejdet. Altid aktiv og positiv omkring selskabets virksomhed. Nu er Allan her ikke mere, men det er med glæde, at vi kan se tilbage på hans indsats og det gode samarbejde gennem de næsten 11 år i bestyrelsen.

Æret være Allans

minde. Som nyt medlem i bestyrelsen indtræder Ømer Kuscu. Ømer bydes hermed hjertelig velkommen til det kommende samarbejde.

Mandag den 12. marts kl. 19.00 afvikles den ordinære generalforsamling i Lille Frihedens Aktivitetssal. Sammen med medlemsbladet er der vedlagt indbydelse og dagsorden. Som følge af sammenlægningen med Avedøre Selskabet og Historiens Hus navneskifte til Forstadsmuseet har vi i bestyrelsen valgt at stille ændringsforslag til de gældende vedtægter, der gerne skulle tage højde for den nye situation. Såvel de gældende vedtægter som det reviderede forslag er ligeledes vedlagt.

På generalforsamlingen skal vi tage afsked med Ejvind Jensen, selskabets mangeårige kasserer. Der skal lyde en hjertelig tak for det store arbejde, der gennem årene er ydet ikke alene i jobbet som kasserer, men også på mange andre områder i dagligdagen.

Så er der en slags rund fødselsdag. Vores medlemsblad "Hvidovre Lokalhistorie" runder nu de 30 år. Med 4 årlige udgivelser i samarbejde med Forstadsmuseet bringer vi stort og småt fra både Hvidovre og Avedøre. Vi fejrer det med at udgive bladet i farvetryk.

Sluttelig vil jeg gøre opmærksom på, at man ved indbetaling af kontingent for 2012 senest den 7. marts er deltager i lodtrækning af 10 flasker rødvin.

Nybyggerbyen ved Hvidovre paa ny sat under Vand

Oversvømmelsen varede hele Formiddagen i Gaar og nødte adskillige Familier til at flygte.

Redningskorpset opkaster en Dæmning for paakommende Tilfælde.

Morsomt at vade rundt i Søerne i lange Sømstøvler og aflægge Besøg hos de indespærrede Familier.

Fra POLITIKENS artikel den 6. februar 1932

Stormflod i Hvidovre 1932

Af Jens Frederik Jørgensen

Hvidovre er en af de byer, der kan se frem til at få højere vandstand og hyppigere stormfloder. Det fremgår af en rapport, som Naturstyrelsen og Kystinspektoratet har udarbejdet. Heri udpeges 10 steder i Danmark, hvor risikoen for oversvømmelser er størst. En forsmag på, hvad oversvømmelser kan indebære, fik vi med skybruddet den 2. juli 2011. Stormflod i Hvidovre 1932

Oversvømmelser i Hvidovre er ikke noget nyt. Den 2. og 5.februar 1932 var der stormflod over Hvidovre. Det kan man læse i Hvidovre Avis og Politiken fra dengang.

Et af de steder, hvor historien herom fortælles, er på soklen af ENGHUSET på Strandegårdsvej.

Smed i bugser- og bjergningsselskabet Svitzer – Eigil O. Pedersen - havde i 1925 som en af de første

Eigil O. Pedersen, sammen med to kvindelige familiemedlemmer. Stormflodsmærket fortæller os, hvor højt vandet gik ved stormfloden i 1932 og dog!
I forbindelse med en oppudsning af soklen er mærket blevet genplaceret ca. 6-8 centimeter for højt. Det ses, når mærkets placering på billedet fra 1950erne sammenholdes med et billede af mærket, som det sidder i dag. Se næste side.

bygget et hus tæt ved Kalveboderne. Kystlinjen lå dengang i en strandsump, der lå nogle meter lavere end det terræn, han byggede på. Kystagerparken, som vi kender den i dag, var ikke anlagt.

ENGHUSET blev ramt af stormfloden, og Eigil O. Pedersen smedede et bølgemærke og årstallet 1932, som han satte på soklen af sit hus. ENGHUSET havde på dette tidspunkt ingen kælder. En mindre viktualiekælder blev først udgravet senere. Eigil O. Pedersen boede i ENGHUSET fra 1925 til 1991.

Hvidovre Avis skrev om stormfloden den 2. februar. Artiklen i Hvidovre Avis fredag den 5. februar 1932 havde overskriften: ”Stormflod over Hvidovre” og begyndte således: ” En Naturkatastrofe, hvis lige ikke er set siden Stormfloden i 1872, ramte Mandag Nat Hvidovre. Den stærke Vestenstorm havde drevet store Vandmasser ind i Sundet, baade fra Nord og Syd, og efterhaanden blev vandtrykket i Kalleboderne saa stærkt, at det maatte have en Udløsning. En Flodbølge rejste sig, og væltede ind over de lavtliggende Arealer ved Stranden, og

De nuværende ejere af ENGHUSET har sagt, at de ud fra det gamle billede i løbet af foråret vil omplacere mærket, så det kommer til at sidde i den rigtige højde igen.

gennem Harrestrup Aa væltede Vandet ud over det nærmest liggende Areal af Torstensgaardens Villaby."

Hvidovre Avis beretter også om, hvorledes en mand, der boede i et lille træhus nede ved kysten vågnede kl. 2½ ved at høre vandet skvulpe i sin stue. Han vadede igennem det kolde vand til den nærmeste telefon og alarmerede politi og redningskorps. De lokale betjente – Engelstrup og Petersen – kom omgående til stedet og takket være deres "Raadsnarhed" opstod der ikke panik blandt de indespærrede familier.

Oversvømmelserne gik bl.a. særligt ud over en ejendom på Sydkærsvej. Langs Strandbovej var alle kældre fyldt med vand og hos sognerådsformand Arnold Nielsen (der boede Hvidovre Strandvej 68) stod vandet 12 tommer højt.

Oversvømmelserne gentog sig den 5. februar 1932 og blev nu også bemærket uden for Hvidovre.

Politiken beretter den 6. februar 1932 i en artikel med to billeder om, hvorledes nybyggerbyen ved Hvidovre på ny var blevet sat under vand. I artiklen fortælles det, at vandstanden ifølge vandstandsmåleren på Kalvebod Sluseværk var 1,28 m over daglig vande, da højvandet var højest. Ved en tidligere oversvømmelse nåede det op på 1,45 m over daglig vande.

Politiken beretter også, at " hele Omraadet omkring Flaskekroen synede paa et givet Tidspunkt, som en stor Sø". "Vandet trængte ind i en Lavning ved Sydkærsvej, der forvandledes til et Kær med en dybde på 30 cm."

Politiken beretter tillige, at også Avedøre Strand var sat under vand i forbindelse med oversvømmelsen.

Oversvømmelserne kostede ingen menneskeliv, men forvoldte mange skader på ejendomme og løsøre. Der blev etableres et udvalg med repræsentanter fra de 10 hårdest ramte foreninger, der indsamlede oplysninger om skadernes omfang og som sendte forslag til sognerådet, amtsrådet og regeringen om, hvorledes gentagelser kunne forhindres.

Romanen om Lena Jørgensen

Af Jens Frederik Jørgensen , Lene Fauerby og Poul Sverrild. D en 12. oktober 1971 udkom der en roman, hvori bynavnet ”Hvidovre” indgik i titlen – den eneste roman, hvor det er tilfældet.

Postnumre var blevet indført i 1967

Romanens titel er. ”Lena Jørgensen, Klintevej 4, 2650 Hvidovre”. Romanens forfatter er Klaus Rifbjerg, og bogen udkom på forlaget Gyldendal.

Bogen blev rost af de fleste anmeldere som værende enkel, varm og stilfærdig. Lige ud ad landevejen, let af forstå, morsom og ret virkelighedstro.

I bogen fortæller bogens hovedperson – Lena Jørgensen – om sit liv på baggrund af de oplevelser, hun har i de første 6-8 måneder af 1971.

Lena er 45 år og hjemmegående husmor. Hun er gift med Hugo, der er lillebils chauffør. De har to børn Liselotte på 18 og Kaj på 15. Hun var postassistent, indtil hun fik de to børn.

Lena er født på Amager i Holmbladsgade og ”ikke Parmagade, hvor de kønneste piger på Amager kommer fra”, som hun siger i romanen. Hun bor nu med familien i et rækkehus i Hvidovre efter 10 år i en lejlighed i Herlev.

Hun er gået i stå – hun er opgivende – hun sidder fast. Når hun læser ugebladene bliver hun irriteret. Det, der står heri, handler godt nok en gang imellem om almindelige mennesker, almindelige mennesker som Lena, men hun synes på en fjollet måde. De, der skriver, giver gode råd om, hvordan andre skal leve deres liv, og det er alligevel ikke hendes liv, måske et liv hun kunne drømme om.

En dag læser hun en artikel af for

fatteren Kjeld Deeners, som hun har læst to bøger af. Artiklen er propfuld af gode råd, og hun får nok! Hun får spat og myrekryb og skriver et brev til Deeners. Hun får også et svar fra ham. Bogen beskriver, hvorledes hun den almindelige læser mødes med Deeners til en forfatteraften og tilfældigt på en afbudsferie, som hun er på alene til Gran Canaria. Gennem kontakten med Deeners vågner Lena op af sit stillestående liv og begynder gradvist at stille spørgsmål ved sin tilværelse. Hun går fra passivt at se på til at blive aktiv – livet er endnu ikke forbi.

I et fødselsdagsinterview i Information den 9. december 2011 i anledning af sin 80 års fødselsdag betegner Klaus Rifbjerg selv bogen "som en meget væsentlig lille bog".

I et telefoninterview med Hvidovre Lokalhistoriske Selskab den 26. januar 2012 svarer Klaus Rifbjerg på spørgsmålet om, hvorfor han har valgt, at Lena Jørgensen lige netop skulle bo i Hvidovre.

" Ja, det er der flere grunde til.

For det første stammer mit kendskab til Hvidovre fra den kendsgerning, at Villy Sørensen engang i begyndelsen af 60erne købte et hus i Hvidovre Og der kom jeg en del, og derfor fik jeg et vist indtryk af Hvidovre, og hvad Hvidovre var for noget.

Noget af det, der tiltalte mig, var - og som jeg også har skrevet i en digtsamling, der refererer til det, som jeg kalder " terrain vague". Sådan nogle ubestemmelige områder, halvt by, halvt land, sådan et overgangsområde, hvor man ikke rigtig kan se, hvor det ene holder op, og det andet begynder og omvendt."

"Det var et ubestemmeligt område, som efterhånden bliver ædt af byen, hvor man kan mærke byen nærmer sig og erobrer det mere og mere."

" Det tiltalte mig. Det var sådan ligesom et sted, ligesom Villy havde gjort, hvor man byggede små huse, hvor almindelige mennesker boede. Og derfor blev det Hvidovre. Teoretisk kunne det ligeså godt have været Amager, hvis det skulle være. Jeg foretrækker altså ligesom at løfte historien ud af den der Amagermytologi og gøre noget andet. Derved kom jeg på det, at dét skulle være Hvidovre.

Det synes jeg også passer til Lena Jørgensen og hendes omstændigheder osv. Hun er vel sådan, hvad som man vil kalde lavere middelklasse, og det var nok den slags parcelhusfolk, der i hvert fald dengang befolkede det område, som var mere eller mindre udbygget."

Klaus Rifbjerg blev spurgt, om der

var en særlig historie bag navnet Lena Jørgensen.

” Overhovedet ikke. Det skulle bare være lige så almindeligt som Hvidovre.”

Romanen fik en meget stor læserskare. Den blev trykt i 15.000 ordinære eksemplarer og 58.000 bogklubeksemplarer. Hertil kom, at bogen også blev trykt som føljeton i Søndags BT, der havde et oplag på 260.000 og blev læst af ca. 800.000.

Romanen om Lena Jørgensen nåede i usædvanlig grad Danmark rundt. Den udkom også i et stort oplag i DDR. Her var ”Hvidovre” dog i titlen skiftet ud med ”Kopenhagen”.

I Søndags BT-udgaven var nogle halve sider med refleksioner røget ud tillige med ord, der ikke kunne forekomme i et dameblad, fordi de var for frække. Klaus Rifbjerg fortæller, at i DDR

udgaverne af hans romaner ” røg de seksuelle udskejelser også ud.”

Romanen rummer mange præcise beskrivelser af Hvidovres geografi, der må bygge på, at Klaus Rifbjerg har et særligt kendskab til Hvidovre.

Således beskrives en køretur som Lena Jørgensen har med Kjeld Deeners i hans Triumph-sportsvogn inde fra Gl. Strand. De kører bagom byen, forbi Ørstedsværket, ad Vigerslev Allé og kommer til Sønderkær. Her kører de over Hvidovrevej og så til højre og lidt senere til venstre op ad en mindre vej.

Så er de i romanen nået frem til Klintevej!

I romanen hører vi også om omgivelserne til rækkehuset på Klintevej. Rækkehusets udsigt er ved at blive ødelagt. Der har været mark for enden af Klintevej indtil for ½ år siden. Man kunne høre lærken om foråret og se den. Nu bygger de et hospital.

Lena siger i romanen: ”Da vi køber huset var der overhovedet ikke nogen, der sagde, at der en dag skulle ligge et sygehus, hvor der engang var eng.”

Senere i romanen har hun forligt sig med tanken om et hospital. ”Måske var det meget godt med det hospital. Et hospital kunne man altid få brug for, hvis man skulle gå hen og blive syg. Men foreløbig fejlede jeg jo ikke noget.” Sådan slutter romanen.

Der findes som bekendt ikke nogen vej i Hvidovre med navnet Klintevej.

Lige efter, at romanen var udkommet, var der i Hvidovre Avis en artikel, hvor avisens medarbejder – Søvad – prøvede at skyde sig

ind på, hvor romanens Klintevej i virkeligheden lå i Hvidovre, og nåede frem til, at det måtte være Tusbyvej.

Klaus Rifbjerg fortæller i interviewet, at det er forfatteren Villy Sørensens hus og dets omgivelser, der har stået model til romanens Klintevej. Villy Sørensen boede fra 1963 til 1974 på Tvingsager nr. 3.

På spørgsmålet om, hvor han har hentet navnet Klintevej fra, svarer Klaus Rifbjerg:

" Jeg har hentet den via den enkle og banale kendsgerning, at min søster boede i Risskov. Hun boede på noget, der hedder Bynkevej og så kommer der altså en Klintevej. Man henter jo ting og sager rundt omkring og ligesom føler, at de kan bruges, men helt tilfældigt."

Et af bogens gennemgående temaer – ved siden af Lenas familieliv – er kontakten mellem hende, det almindelige menneske og så forfatteren Kjeld Deeners.

Kontakten etableres i romanen ved, at hun skriver et brev til Deeners. Klaus Rifbjerg blev i interviewet spurgt, om det var et brev fra en læser, der gav ham ideen til romanen.

Hertil svarede Klaus Rifbjerg: "Man får jo ind imellem overraskende breve fra folk, der har læst noget man har skrevet, og som genkender noget i det, man har skrevet fra deres eget liv og som måske også minder om en problematik, som de selv går og bakser med. Derfor kan der være nogle spørgsmål, som måske ikke bliver formuleret direkte, men som ligger i det tonefald, brevet er skrevet i, og hvor man tænker, her er et eller andet, som skaber en forbindelse, men som altså i de fleste tilfælde er af fuldstændig abstrakt karakter. Eller man sender et brev til vedkommende, skriver sådan og sådan, eller takker, eller hvad man nu gør. Og så faldt det mig altså ind, at man kunne lade sådan en person manifestere sig som et rigtigt menneske. Og det blev så Lena."

Forholdet mellem læseren og forfatteren har Klaus Rifbjerg også skrevet om i en kronik i Politiken den 4. oktober 1985 med overskriften: " Venlig hilsen til Lena Jørgensen, Hvidovre – Portræt af min læser". Heri betegner han Lena Jørgensen som sin yndlingslæser.

"Hun er "en kone af folket", men hun er samtidig noget andet: et sammensat enestående individ med samme længsel, som de fleste af os har, og som er det eneste, der for alvor får os til at flytte os: en længsel efter noget andet, noget større, noget mere levende, sensuelt, grænsesprængende og fantasifuldt, der kan trives lige

her, hvor du og jeg er, hvis vi selv vil og har mod og hjerte nok til at tage sagen i egen hånd.

Med Lena Jørgensen er jeg dybt forbundet, og da jeg ved hun har søstre og brødre over det ganske land oven i købet af kød og blod, føler jeg mig sjældent alene.

" I interviewet uddyber Klaus Rifbjerg dette tema: " Jeg føler mig personligt i øjenhøjde med folk, selv om man måske vil opfatte det på en anden måde, det ved jeg ikke."

"Der er altså nogen, som er ens læsere, og som forstår, hvad man siger og vil og gør. Og jeg synes netop den svimmelhed, som Lena Jørgensen oplever i arenaen i Spanien til den der tyrefægtning siger, hvad det er for en hvirvel, vi befinder os i. Og det er klart, at alting ikke kan være ens. Og at digtere selvfølgelig har et særligt talent, og derfor skiller sig ud, men inden under skjorten er vi jo alle sammen af samme slags, og jeg føler mig meget på almindelighedens parti, hvad bogen om Lena Jørgensen også er udtryk for.

" Romanen om Lena Jørgensen – det almindelige menneske, som man kan møde i hele Danmark og ikke kun i Hvidovre, slutter med, at hun "springer ud" i livet.

Hvad der sker med Lena formulerer Klaus Rifbjerg i interviewet således: " Det, der sker med hende, er, at hun pludselig får fat i en forståelse eller nogen intellektuelle kræfter i sig selv, som hun ikke har været opmærksom på før. Altså er der pludselig en eller anden klokke, der ringer, og som nok er kritisk over for det som er højtravende osv., men samtidig også tiltrukket. Hun prøver jo som mange af de figurer, jeg har beskrevet i min karriere, at bryde ud af noget og gøre det større og derved altså også inkorporere kunsten, i det tilfælde kunstneren selv. Hun er det modsatte af rindalist, hun river ikke sin stol i stykker og smider den i hovedet på dem, der står oppe på scenen. Hun er nysgerrig."

I romanens sidste afsnit fortæller Lena: "Jeg havde taget et job i Brugsforeningen ved kassen. Nu var jeg lige hjemme, fordi jeg havde glemt at stille frokostmad til Hugo om morgenen. Ellers kørte jeg hver dag på cykel langs hospitalsbyggeriet for at komme på arbejde".

Lena er som mange af de hjemmegående husmødre i begyndelsen af 1970erne på vej ud på arbejdsmarkedet, og mon ikke den brugsforening, hun har fået job i, lå på hjørnet af Kettegård allé og Arn. Nielsens Boulevard.

Romanen giver et tidstypisk bille-

de af Danmark omkring 1971. Spolebåndoptageren har gjort sit indtog i familierne, Deeners sportsvogn er en Triumph, Hugo kører ikke taxa men lillebil, og dessertvinen er kirsebærvin. Bogen er her mere end 40 år efter sin udgivelse stadig meget læseværdig eller værd at genlæse.

God læselyst!

klinte, planteart i slægten klinte, der kun har få arter og tilhører nellikefamilien. Klinte er en enårig, opret, gråfiltet urt med linjeformede blade. Bægeret er sammenvokset, kronbladene violette, sjældent hvide. Frugten bliver en kapsel med nyreformede, meget giftige frø. Klinte stammer fra det østlige Middelhavsområde og er med kornavlen indslæbt til store dele af verden. Den var tidligere et besværligt og på grund af sin giftighed farligt markukrudt, heraf udtrykket "at skille klinten fra hveden"; i bibelsk sammenhæng er klinte dog næppe en veldefineret botanisk art; der hentydes snarere til ukrudt i almindelighed. Den er imidlertid nu i stærk tilbagegang overalt i Europa og er næsten forsvundet fra Danmark.

Kilde: www.denstoredanske.dk

Almindelig klinte

Om forfatteren.

Foto:© Klaus Holsting, 2011

Klaus Rifbjerg er født i 1931. Han voksede op på 1930'ernes Amager. Han debuterede i 1956 med digtsamlingen Under Vejr med mig selv. I 1958 udkom Den Kroniske Uskyld og i 1965 digtsamlingen Amagerdigte. Den righoldige produktion omfatter udover digtsamlinger, romaner og noveller også skuespil, filmmanuskripter, revyer og rejsebeskrivelser. I 1967 blev han tildelt De Gyldne Laurbær og blev medlem af Det Danske Akademi. I 1970 fik han Nordisk Råds litteraturpris, i 1997 Herman Bangs Mindelegat, i 2001 Modersmål -Prisen og i 2009 Rungstedlundprisen.

Kilde: www. wikipedia.org

"Klintevej 4", som i virkeligheden er Tvingsager 3, hvor Klaus Rifbjerg ofte har besøgt forfatterkollegaen Villy Sørensen, der boede her fra 1963 til1974. Billedet er fra januar 2012.

I romanen omtales hospitalsbyggeriet. Villy Sørensen var flyttet til Tvingsager for at få ro til at arbejde, men blev voldsomt generet af hospitalsbyggeriet, der med Klaus Rifbjergs ord " fordrev ham" herfra igen. Den røde pil viser hvor vejen Tvingsager ligger i forhold til hospitalet.

Hvidovres største træ?

Af Jens Frederik Jørgensen

K ører eller går man fra Hvidovrevj ad Brostykkevej mod Gammel Køge Landevej, fanger blikket uvilkårligt den store flotte blodbøg på hjørnet af Risbjergvej og Brostykkevej. En vinterdag ser man træets silhuet stå med gasbeholderen i Valbyparken som baggrund.

Lokalhistorie er fortællinger om det liv mennesker har levet i byen. Gamle bygninger og træer er spor af tidligere generationers liv og fortæller, hvordan de skabte og satte deres vedvarende præg på bybilledet.

Blodbøgen – Brostykkevej 56 – er et pragteksemplar, der har sin helt egen historie. Hvis træet havde haft evnen til at tale, ville det have kunnet fortælle om sit mere end 100- årige liv. Det kan blodbøgen ikke, men dens historie fortjener alligevel at blive forsøgt fortalt.

Blodbøgen er ca. 18 meter høj og måler 1 meter over jordniveau 4,4 meter i omkreds og har dermed en diameter på 1.4 meter. Den er i omkreds måske det største træ, der findes i Hvidovre?

De nuværende ejere – Peter og Solveig Axelsen – fortæller, at en gartnerkyndig har fortalt dem, at træet

Blodbøgen med gasbeholderen i Valbyparken som baggrund

sandsynligvis er selvsået. Det har ikke én stamme, men ca.1½ meter over jorden deler det sig i 3 stammer. Et egern har måske gravet den "bog" ned, som er blevet til det træ, vi ser i dag.

I 1906 forpagtede Carl Andersen et stykke jord i Hvidovre og startede et gartneri. Her byggede han i 1913 sit hus og sine drivhuse. Gartneriet fik navnet Brassica – opkaldt efter en af gartneriets hovedkulturer – kål. Gartner Andersen dyrkede blomkål og havde også avl af blomkålsfrø, der vandt ærespræmier og blev eksporteret så langt væk som til Amerika.

Blodbøgen stod der givetvis allerede i 1913, og stod ikke i vejen for byggeriet. Derved overlevede den og voksede sig stor og prægtig.

Træet står i det sydvestlige hjørne af haven, og generer ikke naboerne samtidig med, at det giver ejerne skygge i haven på varme sommerdage.

Da Carl Andersen byggede huset valgte han at lægge tagsten på med samme farve som blodbøgens blade. Taget er intakt nu næsten 100 år senere.

Vejen til gartneriet gik i 1913 fra Gammel Køge Landevej ad Grønnevej (i dag Brostykkevej) og fortsatte rundt ad det, der i dag er Risbjergvej. Ved indkørslen til Brostykkevej 56 står der i haven et andet sjældent træ. Det er et prydkirsebærtræ, men meget speciel, da det blomstrer 2 gange om året, normalt i november og i maj. Det bærer det fine latinske navn: Prunus Subhirtella Autumnalis.

Huset på Brostykkevej 56 har kun haft 2 ejere, idet de nuværende ejere købte huset af Carl Andersens enke i 1977.

PS. Blodbøgen beder mig hilse og sige, at den da også har et fint latinsk navn: Fagus sylvatica purpurea.

Fakta om Brassica
Det var heldigt for Hvidovre kommune, at gartneriet Brassica først blev nedlagt omkring 1950. En tiltrængt byggegrund til en nødvendig skole i området fik kommunen herved mulighed for at købe af gartner Carl Andersen. På grunden blev Risbjergskolen opført i årene 1951-53, og skolen blev indviet i 1955. Huset med blodbøgen ses i den røde ring.
Luftfoto fra 1935

Et suverænt stykke lokal rockhistorie

”Hvidovre Rock 1960-1980” af Thomas Gjurup

Uffe Schønnemann bidrog til det musiske Hvidovre bl.a. i Briller & Pæne Ben, Falcons og Pacific Grove og var bassist i gruppen Hutlihut indtil 1970, hvor han helligede sig maleriet.

Uffe Schønnemann skriver om bogen:

D et er intet mindre end et gigantisk detektivarbejde forfatteren til bogen ”Hvidovre Rock 1960-1980” har begået. En overskuelig helhed i rækkefølge år for år, med masser af skrift og billeder omkring de forskellige bands, samt udklip fra Hvidovre Avis.

Blot for at nævne nogle få som var med fra start: Rocking Ghosts, Foottappers med Bjørn Uglebjerg og Per Frost, Peter Belli, The Treffters, Lecia & Lucienne, Meteors og senere Hanne & Lotte Rømer, Jan Toftlund, Sensory System og mange mange andre. Dette krydret med datidens politiske kommentarer samt anekdoter fra musikerne Thomas Gjurup har talt med. Beskrivelser af spillestederne, ungdomsklubberne, skolerne, Hvidovre Roklub, HIPS, Teatret, Risbjerggaard som det centrale sted, Rebækfestivallerne etc. etc. Bogen er på knapt 200 sider og sidste halvdel er en alfabetisk gennemgang af de lokale bands og musikere med billeder, plakater og pladecovers i farver og sort/ hvid.

Undertegnede der selv bidrog til det musiske Hvidovre bl.a. i Hutlihut, Briller & Pæne Ben, Falcons og Pacific Grove er sammen med de andre implicerede meget begejstrede over værket. Forfatteren har på et tidspunkt sagt til mig: ”Du må ikke være for nostalgisk Uffe!”, men det er lidt svært at lade være med, for guderne skal vide at det var fede tider!

Hvidovre Avis skrev en artikel midt i 60’erne og omtalte byen som Danmarks svar på Liverpool, og noget er der om snakken skriver Thomas Gjurup. En kendsger

ning er det at fra 1960-1980 spillede ca. 200 bands i Hvidovre, og alle er omtalt i bogen.

Godt gået Thomas!!

Bogen er et samarbejde mellem Danmarks Rockmuseum i Roskilde og Forstadsmuséet i Hvidovre, hvor den ligesom på Hovedbiblioteket kan købes for 199 kroner.

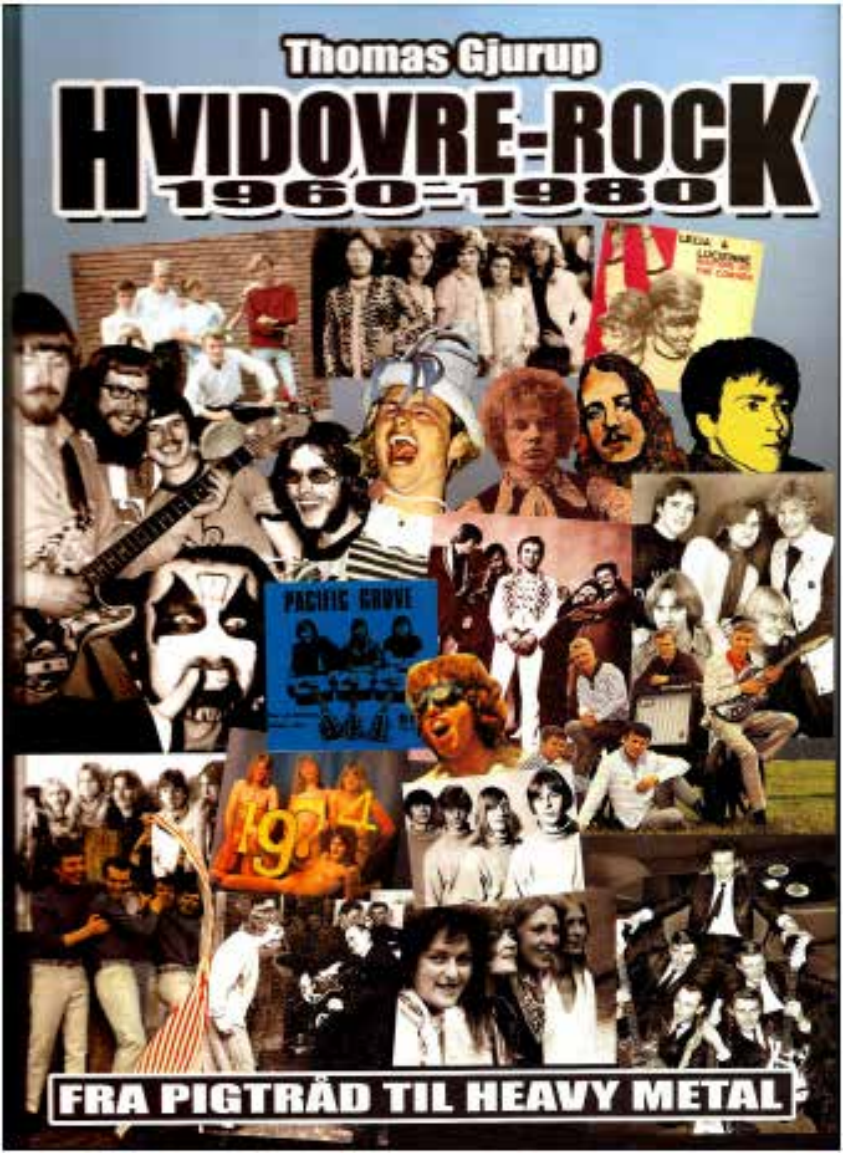

Ved landsbyens gadekær

Af Jørgen Salhauge og Jens Frederik Jørgensen

N år snakken falder på Avedøre Gadekær er der her 38 år efter, at Avedøre blev en del af Hvidovre Kommune, stadig mange Hvidovreborgere som spørger: Har vi sådan ét? - Ja, det har vi, og det er et af de flotteste i Danmark!

Gadekæret og livet omkring gadekæret rummer mange spændende historier, som Hvidovre Lokalhistoriske Selskab gerne vil delagtiggøre medlemmerne i.

På bagsiden af medlemsbladet nr. 3-2011 bragte vi derfor en efterlysning af borgere, lokale såvel som andre, der ville og kunne bidrage med indtryk og minder om deres oplevelser ved og omkring Avedøre Gadekær.

Denne efterlysning har resulteret i, at der har været tre interviews med i alt 6 personer, som har haft deres liv og virke ved og omkring gadekæret. Det indsamlede materiale vil blive brugt til en eller flere artikler i medlemsbladet, så vi på den måde får fortalt historier om Avedøre Gadekær. Det indsamlede materiale vil også blive videregivet til Forstadsmuseet, så man her kan trække på det i forskellig sammenhæng.

I dette nummer af bladet vil vi på et mere eller mindre overordnet plan fortælle om gadekær og Avedøre Gadekær. I næste nummer af medlemsbladet følger de personlige erindringer og fortællinger

Noget om gadekær

I "Den store Danske Encyklopædi" kan man læse følgende om emnerne kær og gadekær.

"Kær, betegnelse for dels et småvand, som kan være naturligt eller gravet, dels en landvegetation, som forudsætter megen fugtighed. Gadekær er oprindelig et kær i landsbyens fælles gadejord. I botanisk terminologi er kær en fugtighedsbetinget vegetation som mose og eng. Vådområdets næringsindhold udtrykkes i betegnelser som rigkær, fattigkær og kalkkær. Bevoksningen kan antydes, fx paludellakær og moskær. Endelig kan vandets oprindelse angives, fx væld kær, soligent kær og topogent kær (vand fra hhv. vandårer, omgivende jordlag og grundvand)."

Og ifølge Wikipedia er et gadekær ”et naturlig eller kunstigt anlagt vandområde. Som regel ligger det midt i landsbyens oprindelige bebyggelse, og ofte har det kun æstetisk og ikke længere nogen praktisk betydning. Tidligere opfyldte gadekæret to vigtige behov, nemlig som vandingssted for landsbyens kreaturer og som vandreservoir i forbindelse med brandslukning. Deraf navnet ”branddam”.

Gadekærene er et vigtigt element i vores små landsbysamfund, og mange af arealerne er indrettet til ophold og socialt samvær. Andre har en stor biologisk værdi med et rigt dyreliv og planteliv.

En særlig type vandhuller – gadekær – kan ud over naturmæssige og kulturhistoriske værdier også være af stor rekreativ betydning og fungere som samlingssted for landsbyen. Så godt som alle landsbyer har eller har haft et gadekær. Måske er gadekæret det ældste anlæg i landsbyen og udgangspunkt for landsbyens placering. Gadekæret var fælleseje og lå på fællesjord. Det var stedet for mange af landsbyens aktiviteter, samt ikke mindst landsbyens branddam. Mange af de gamle gadekær er blevet ombygget til betonstøbte bassiner med lodrette vægge ogomgivet af hegn af sikkerhedsmæssige grunde. I dag er de oftest ikke længere i brug som branddamme og vedligeholdes derfor ikke. Mange er derfor i en dårlig

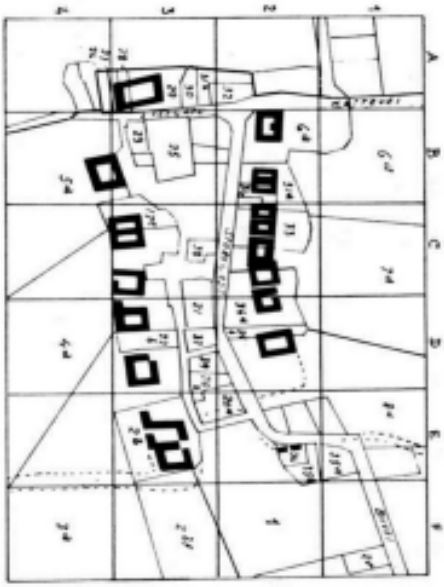

stand med behov for restaurering.

Gadekæret fik også en sang med på vejen. Keld Heick og The Donkeys fik et stort hit i tresserne med sangen ”Ved Landsbyens gadekær”. Sangen blev lanceret i 1966 og spilles (som det sikkert vides) stadig i radioen. Den er fx medtaget på opsamlings-cd’en Dansktop gennem 40 år” fra 2008. Sangen er fra 1942 og blev oprindelig sunget af Valdemar Davids. Den blev også populær via de radiotrans

mitterede middagskoncerter fra restaurant Wivex sammen med Teddy Petersens orkester.

Noget om Avedøre gadekær

I Hvidovre Kommunes vestlige del ligger byområdet Avedøre med Avedøre Landsby. På det ældste originalkort fra 1779 ses det, at byen har form af et regelmæssigt rektangel, idet gårdene ligger i 2 snorlige rækker langs bygaden, som har en længde af ca. 640 gl. sj. alen og en bredde af 70 alen. (en alen er 0,6277 = 2 fod, men er Gl. Sj. alen er anderledes?)

Bag de to gårdrækker lå de rektangulære tofter eller tofteagre. På de moderne kort med højdekoter kan man se, hvor hensigtsmæssigt gårdene var anbragt i det lavtliggende terræn. 10 m-kurven når fra nord frem til byen, hvorfra det højere liggende terræn fortsætter sydover som to gamle lave parallelle rygge, som følges af de to gårdrækker. Den centrale og sydlige del af gaden ligger mindre end 5 m over havet, og på dette sted har der i ældre tid været naturlige forudsætninger for et gadekær. Den gamle branddam, gadekæret, ligger midt i landsbyen og er efterhånden blevet ændret til et parklignende anlæg med springvand i midten af dammen.

Øst for Storegade ligger nyere bygninger fra 1950'erne og 1960'erne. Afgrænsningen mod Byvej er bebygget og beplantet på en måde, der ikke umiddelbart giver fornemmelse af den bagved liggende landsby. Ved indkørslen fra syd til Storegade opleves et vejforløb med et fint lukket gaderum, hvor man tydeligt fornemmer karakteren af den gamle landsby. Her ligger også den gamle skole, som i dag anvendes til fælleshus for beboerne i landsbyen, og som nu også igen bliver benyttet som skole af den nærtliggende Produktionsskole.

Miljøet omkring Avedøre Landsby vidner om 1000-års historie som landbrugsfællesskab, hvor generationer af Avedøre-bønder kultiverede den frugtbare jord, længe før militæret eller velfærdsingeniører fik ambitioner på områdets vegne.

Oprindeligt strakte landsbyens marker sig helt ned til Avedøre Holme, og den snørklede Storegade med gadekær og tætliggende gårde udgjorde kernen i landbomiljøet. Selvom der kun er få gårde tilbage i Avedøre Landsby fornemmer man stadig den karakteristiske struktur som fortelandsby centreret omkring gadekæret og klart afgrænset mod sletten

Avedøre Gadekær ligger smukt og velbevaret midt i den gamle landsby, som det har gjort gennem mange århundreder. Det er et minde om dengang, der var brug for vandhullet til andre opgaver end nutidens. Midt i det grønne område, der i gamle dage blev kaldt gadejorden og var landsbyens fælles ejendom, ligger gadekæret. Det blev i det daglige brugt som vandingssted for kreaturer, vaskested for landsbrugsredskaber og heste og ikke mindst som vandreserve i forbindelse med ildebrande, der var en en tilbagevendende svøbe. Der var en større brand i en landsby mindst én gang hver generation. Avedøre har da også haft sin andel af ildebrande gennem tiden. Midt i 1800-tallet forsøgte regeringen at få styr på ildebrandsberedskabet i landsbyerne, og en ny forordning krævede, at hver landsby anskaffede en fælles sprøjte med tilhørende slanger.

I Avedøre blev der bygget et lille hus til byens sprøjte, og det ligger der stadig lige syd for gadekæret. Avedøre Gadekær ses på fotografier i mange hjem i Hvidovre, da gadekæret gennem de seneste år er blevet det mest populære baggrundsmotiv for lokale bryllupsbilleder.

Det kan også nævnes, at Avedøres ældste grundejerforening , Avedøre Grundejerforening", på deres generalforsamling den 7 juni 1945, besluttede at anbringe en mindesten ved gadekæret i landsbyen med inskription "Til minde om Danmarks Befrielse den 5. Maj 1945". Den store sten, som er fundet på gården Kastanienborgs jorde, kan den dag i dag beses på plænen ved Avedøre Gadekær.

Vi efterlyser billeder af gadekæret

Til fortællingerne om Avedøre Gadekær efterlyser vi billeder af livet omkring gadekæret. Har du sådanne billeder, er vi interesseret i at se dem og få lov at lade dem indgå i det samlede materiale. Du får dine billeder retur, når vi har scannet dem ind. Specielt efterlyser vi billeder af den båd, der engang blev søsat i gadekæret (og

som væltede omkuld i forbindelse med søsætningen!) og billeder af prøvekørslerne omkring gadekæret med Tivolis sporvogn.

Med billederne håber vi at kunne udbygge lokalhistorien med flere detaljer, som den er set og oplevet af borgerne selv.

Kom og se Avedøre Gadekær og landsbyen i maj

Selskabet afholder mandag den 14. maj 2012 kl. 19.00 en guidet tur rundt i Avedøre, med mødested ved gadekæret.
Se mere i medlemsbladet
under "MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2012".

Kom med dine bidrag til lokalhistorien

I samarbejde med Forstadsmuseet vil Hvidovre Lokalhistoriske Selskab gerne medvirke til indsamling af fortællinger, erindringer, billeder m.v om vores fælles lokalhistorie. Det gælder historier fra de lokale bydele og med flere forskellige indfaldsvinkler.

Der er planer i gang om, ved interviews og indsamling af andet materiale, at indsamle fortællinger, erindringer og oplevelser af og om livet i Hvidovre/Avedøre. Det skal gælde alle samfundsområder, kultur, sport, erhvervsliv, kirke og foreningsliv såvel som boligområdet.

Men har du/I noget at fortælle om jeres nærområde, eller er i besiddelse af billeder med lokalhistorisk interesse, hører vi gerne fra jer. Som ovenfor nævnt, er vi også interesseret i at lave interviews, og dermed bidrage til bevarelse af historien, fortalt af dem som har oplevet den. Find de gamle fotoalbums frem – der er måske noget der, som bringer minderne og historien frem, og som du/I gerne vil dele med andre.

I Avedøre blev der bygget et lille hus til byens sprøjte, og det ligger der stadig

Stenen "Til minde om Danmarks Befrielse den 5. Maj 1945". Formanden for Avedøre Grundejerforening, har oplyst, at bestyrelsen har besluttet at male teksten på mindestenen op lørdag den 16. juni 2012 kl. 10.

Gartner Knudsen fortæller

Af Jørgen Salhauge

Som en opfølgning på vores artikel i medlemsbladet, havde Gartner Svend Knudsen givet tilsagn om at komme og holde et foredrag om sit spændende og indholdsrige liv. Det var en meget interessant historie med mange detaljer fra barndom og ungdom, om uddannelser i flere fremmede lande, såvel som de efterfølgende mange års forskelligartede opgaver, der rakte langt udover gartnerierhvervet. F.eks. planerne om at opføre et stort indkøbscenter, Rødovrecenteret, va

r blandt en af de store opgaver, som blev gennemført, Og Svend Knudsen fortalte levende om de hektiske dage inden åbningen, hvor alt var klar vedrørende udlejning og åbningsceremoni, men hvor der måtte ”jages” lidt med håndværksmestrene for at få færdiggjort byggeriet til den planlagte åbningsdato.

Også de store planer om skabelsen af et vandland i Avedøre samt skuffelsen over at det ikke kunne gennemføres, blev levende beskrevet. Alt i alt en meget interessant aften for de mange fremmødte tilhørere.

Hovedbibliotekets lørdagshjørne

Af Jørgen Salhauge

I forbindelse med udvidelsen af åbningstiden på Hovedbiblioteket lancerede biblioteket en ny aktivitet nogle lørdage i løbet af efteråret, nemlig, "Mød din lokale forening". Mange borgere lagde vejen forbi, og det blev derfor besluttet at fortsætte, da Hvidovre Kommune har et meget aktivt og mangfoldigt foreningsliv. Som den første forening i den nye omgang havde vort Selskab æren og glæden af at være til stede lørdag den 21. januar kl. 10.30-12.30. Standen var placeret vis a vis hovedindgangen, og var derfor noget af det første de besøgende lagde mærke til. Vi havde både vort nye banner, præsentation af Selskabet som et PowerPoint show samt medlemsbrochurer, og pjecer fra Forstadsmuseets store samling. Der var også et udvalg af bøger om lokalhistoriske emner, som kunne købes på stedet. Arrangementet var vellykket med mange nysgerrige besøgende. Enkelte benyttede lejligheden til at søge oplysning om lokale historiske hændelser, og der kom også nye medlemmer til. Fra Selskabet var formand Ole Asbjørn Petersen, næstformand Jens Frederik Jørgensen, Birthe Gerdes og Jørgen Salhauge tilstede og klar med svar på de besøgenes spørgsmål.

Ny bog om Hovedstadsmetropolens udvikling i efterkrigstiden

Af Lisbeth Hollensen

Hvordan opstod storbylandskabet omkring København og Frederiksberg, der fra ca. 1900 betegnedes Hovedstaden? Det gives der et bud på af 18 skribenter i bogen Hovedstadsmetropolen efter 1945, der udkom i december sidste år. En gedigen og rigt illustreret antologi på små 500 sider.

Med afsæt i en række kommuner omkring hovedstaden samt Frederiksberg skildrer bogen hovedstadsområdets nyere historie og udvikling. Bogen belyser, hvorledes Københavns og Frederiksbergs udvikling de sidste 150 år har været udslagsgivende for omegnens udvikling fra små landbrugssamfund, stationsbyer og gamle købstæder til moderne forstæder og byområder med infrastruktur, industri og nye boligområder til følge. Således blev de to gamle byer – København og Frederiksberg – i 1947 tegnet som håndfladen i den berømte Fingerplan, der strukturerede metropolens videre udvikling.

Antologien tager fat i mange af de historier, ideer, aktører og konflikter, der var en del af udviklingen og spænder således over artikler om naturfredning over planetbyer og industriområder til territorialkampe og elementbyggeri. Trådene samles i oversigtsartikler og artikler om de regionale samarbejdsorganer i 1900-tallet.

Bogens forfattere er arkivarer og museumsinspektører fra museer og arkiver i hovedstadsområdet og disse arkivers regionale organisation: Hovedstadsområdets kulturhistoriske Arkiver (HOKA). Kitt Boding-Jensen og Lisbeth Hollensen har således leveret Forstadsmuseets bidrag til bogen med artikler omhandlende henholdsvis Avedøre Holme og Priorparken i Brøndby. Avedøre Holme er Danmarks sidste klassiske storskala industriområde, mens Priorparken lagde i sin tid jord til det verdensomspændende kabelforetagende NKT. Begge er eksempler på industriområder, der blev planlagt og realiseret i efterkrigstidens nye forstæder, og som i dag står overfor store forandringer i takt med, at megen af Danmarks industri afvikles eller flyttes til udlandet.

Bogen henvender sig til planlæggere, forskere og studerende, der arbejder med by- og velfærdshistorie og med det 20. århundredes

samfundsudvikling, planlægning og urbanmiljø, men har også et lokalhistorisk sigte, idet artiklerne hver især har deres eget lokale tilsnit.

Hovedstadsmetropolen efter 1945 koster 300 kr. og kan købes hos Forstadsmuseet i Avedørelejren.

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2012

Mandag den 27. februar kl. 19.00 i Lille Friheden

Tidligere kommunaldirektør og nuværende næstformand i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Jens Frederik Jørgensen fortæller om sit liv og mangeårige arbejde på topplan i Hvidovre kommune. Jens Frederik kommer oprindelig fra det jyske og har inden ansættelse i Hvidovre kommune været beskæftiget i Finansministeriet. I Hvidovre har han arbejdet sammen med ikke færre end 4 borgmestre.

Mandag den 12. marts kl. 19.00 i Lille Friheden

Generalforsamling.

I tilknytning til generalforsamlingen vil Poul Sverrild vise og kommentere en gammel Hvidovre film.

Mandag den 16. april kl. 19.00 i Lille Friheden

Hvidovre Kulturråds Kulturpris blev i 2008 tildelt Jørgen Stoltze. Jørgen har gennem mange år beskæftiget sig med kultur på mange områder og har med meget stor viden og engagement været med til at sætte sit præg på kommunens kulturelle udbud.

Jørgen kan fortælle mange spænde historier, og han vil denne aften bl.a. fortælle om tiden helt tilbage, hvor vi stadig havde Hvidovre Kino.

Mandag den 14. maj kl 19,00

Besøg i Avedøre landsby, hvor Lis Holmenlund vil guide os rundt i landsbyen, og Hans Gärtner fremvise og fortælle om den gamle skole fra 1781. Mødested ved Gadekæret.

Tilmelding er nødvendig – dog ikke til generalforsamlingen. Tilmelding skal ske til Forstadsmuseet på telefon 36490030 tirsdag til fredag 10- 15, i ugen inden mødet, eller på museets e-mail adresse (se side 2)

Eventuelle ændringer i de enkelte arrangementer:

Se Selskabets hjemmeside samt Hvidovre Avis.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2011

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 3677 3076
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.3649 2885
e-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434
e-mail: vbacherjacobsen@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB-medl. Ømer Kuscu
Strandbyparken 20, st.tv
tlf. 2442 9294
e-mail: oku@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Berners Vænge 32, st.tv
tlf.3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36788404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ejvind Jensen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen

Kommunikationsuvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Lisbeth Hollensen, Jens Frederik Jørgensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birthe Gerdes, Vagn Bacher

Avedøreudvalget er blevet integreret i arrangementsudvalget, og der er dannet et nyt fælles kommunikationsudvalg, som dækker de tidligere udvalg: PR og hjemmeside, Udviklingsudvalg samt bladudvalg.

Hvidovre - heftig rockby forklædt som slumrende soveby?

Tilbage i 1968 bragte Hvidovre Avis følgende optakt til en lokal konkurrence for pigtrådsorkestre:

Hvidovre bliver betragtet som det danske Liverpool!

Bag den mærkelige betegnelse ligger der ikke noget grueligt galt – men blot den kendsgerning, at Hvidovre er den by i kongeriget Danmark der har flest poporkestre.

At sammenligne Hvidovre med Beatles' hjemby Liverpool var nok noget af en journalistisk mundfuld, men noget var der da om snakken. Og den musikalske kilde blev ved med at springe i de næste mange år.

På grund af den store udflytning fra brokvarterene i København i 50'erne var Hvidovre nu forvandlet til et sandt hvepsebo af teenagere. Unge mennesker, der kedede sig, betad ballade, hvis man altså ikke satte dem til at spille fodbold, reparere knallerter eller spille musik – vel at mærke rockmusik. Derfor etableredes ungdomsklubber i Hvidovre, startende med Bredalsparken, der blev til Femagervejens Ungdomsklub, og snart efter Lejerbo, Danalund og Friheden.

Den første balge af rockmusikere var pionerer på den danske scene: Trefflers, Rocking Ghosts, Tommy P's Matadorerne, Peer Frost, Bjørn Uglebjerg og Lucia & Lucienne. De pigtråden dade, overtog orkestre og musikere som Sensory System, Children, Hanne & Lotte Romer, Bobby Molino & Nutrockers og Jan Toftlund, og i slutningen af 1970'erne var det orkestre som Overdrevet og Sigurds Kogeplade, der satte Hvidovre på Danmarkskortet. Ud af Hvidovre groede også 1980'er orkestre som Mercyful Fate, Voxpop, Scatterbrain, Naive, Artillery og Gangway. Og så var der alle de andre, der blot havde en fed tid, så længe det varede.

I Hvidovre-Rock finder du også historien om Hvidovres mange popklubber, om HIPS, de de unge blev for gamle til ungdomsklubberne, og Rebæk Festivalerne. Med andre ord tyve års rock i en *slumrende* soveby!

Thomas Gjurup. Autodidakt rockantæsleg startende med det kortlevende danske samlerblad Vinyl. Blandt hovedskribenterne på Politikens danske rockleksikon i 1985, siden tilknyttet redaktionen på forlagets verdensrockleksika. Udgav i slut-80'erne flere opsamlingsplader med dansk pigtråd. Var medstifter af pladeselskabet Frost Records i 2002 og står bag mere end 50 cd'er med dansk pigtråd. Har endvidere udarbejdet booklets for Kanna Records.
Skrev i 2004 og 2008 bøger om rockmusikken i Roskilde. Udgav i 2011 Hit House - *De Frederiksberg var rockens centrum.*

FORSTADSMUSEET

Overtaget af ROCKMUSEUM

ROSKILDE MUSEUMS FORLAG

Bogen om Hvidovre Rock—set fra bagsiden. Se mere inde i bladet

ISSN 0902-3046

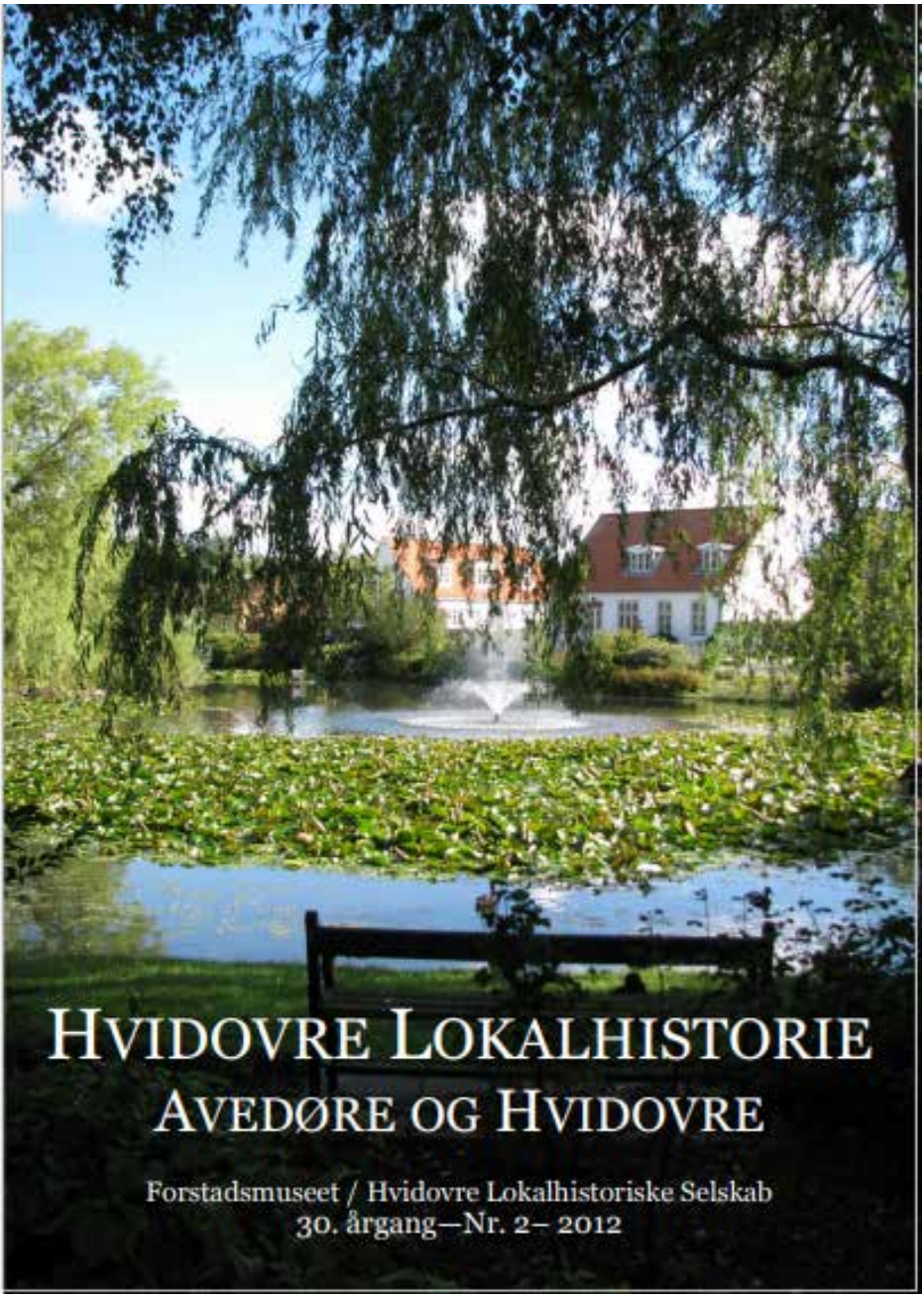
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
30. årgang—Nr. 2– 2012

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 3
Den manglende kommentar af Lars Bo Henriksen ..... Side 4
Kan man bo dér! af Thøger Birkeland ..... Side 6
Årsmøde i DLF af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 8
Referat af Generalforsamlingen af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 10
Kommunaldirektør for4 borgmestre af Ole Asbjørn Petersen .. Side 12
Hvorfor står de træer mon der? af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 14
Rundt om Avedøre gadekær af Jørgen Salhauge og
Jens Fr. Jørgensen ..... Side 16
Gamle og nye tider mødes af Jørgen Salhauge ..... Side 23
Et minde om Dybenskær af Jens Fr Jørgensen ..... Side 24
Minder fra et liv i Politiet af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 25
Byggesagsarkivet af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 27
Kom med dine bidrag til lokalhistorien af Jens Fr. Jørgensen .. Side 27
Besøg i Avedøre landsby af Jørgen Salhauge ..... Side 28
Medlemsarrangementer 2012/13 ..... Side 30
Bestyrelsen og udvalg ..... Side 31
Uddrag af skøde fra 1858, Avedøre By ..... Side 32

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre

Tlf. 36473444 E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet

Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre

Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk

www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Salhauge, Poul Sverrild (ansvh.)

E-mail: hlsredaktion@live.dk

Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer

Forsidefoto: Idyl ved gadekæret i Avedøre Landsby

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 12. marts afvikledes den ordinære generalforsamling. Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med Lars Bo Henriksen som kasserer, Jens Frederik Jørgensen som næstformand og Ole Asbjørn Petersen som formand. Referatet fra generalforsamlingen kan læses andetsteds i bladet.

En enkelt sag vil jeg dog fremhæve her. Endnu en gang er det lykkedes at bibeholde kontingentet uforandret, ikke mindst, fordi Kulturister og enkelte andre medlemmer har tilbudt at bringe medlemsbladet ud. Der spares herved et anseeligt beløb til porto. En stor del af selskabets med

lemmer har betalt årskontingent, men der mangler nogle endnu. Der kan indbetales gennem bank eller i Rytterskolen torsdag den 7. juni kl. 10.00 - 11.00 (Girokort er vedlagt) S

elskabets vedtægter er revideret på generalforsamlingen, og sammen med dette blad vil de nye vedtægter være vedlagt.

Vores arrangementer for den kommende sæson er nu fastlagt og kan ses på arrangementsoversigten. Vi har valgt at placere arrangementer henholdsvis i Lille Friheden og Auditoriet i Avedøre Lejren. Det drejer sig om perioden 30. september 2012 – 22. april 2013. Sæt endelig kryds i kalenderen.

Har man lyst til at se den eneste kanon, der findes på Vestvolden, så læg turen rundt om Artillerimagasinet i Rødovre. Her modtog man den 17. april en original kanon fra Statens Forsvarshistoriske Museum. Det kan i øvrigt anbefales at læse/anskaffe bogen: Københavns Befæstning. Til Fædrelandets Forsvar. Den udgives på Gads Forlag og er den første samlede fremstilling af Københavns Befæstnings historie. Den er skrevet af en kreds af historikere fra ovennævnte museum.

Da det er sidste blad inden sommerens komme, vil jeg på bestyrelsens vegne ønske alle en god sommer og igen i år påpege muligheden af, for på websiden Historieonline.dk, at stifte bekendtskab med spændende eller interessante forhold i Danmarks historie.

Den savnede kommentar

Af Lars Bo Henriksen

Forord til kommentar af Thøger Birkeland

Da forfatteren, Thøger Birkeland, døde i april 2011, 89 år gammel, ønskede vort selskab at mindes ham på en måde, der relaterede til hans bosted i Hvidovre.

Jeg vidste, at han i forrige århundrede havde skrevet om netop sin kærlighed til Hvidovre i Berlingske Tidende, men mente ikke, at jeg havde klippet artiklen ud, så da Jens Frederik oplyste mig om Berlingske Artikelservice, forsøgte jeg mig der. Man kunne dog ikke hjælpe os/mig, så jeg kontaktede familien for at høre, om de kunne finde det eftertragtede.

Thøgers søn, Christian, (en af krummerne?) kiggede faderens scrapbøger igennem, men fandt heller ikke artiklen, så derfor efterlyste vi den - som I måske kan huske – i både vort medlemsblad(29. årg. Nr. 3, 2011) og i Hvidovre Avis. Der kom ingen tilbagemeldinger, så vi havde så småt opgivet at opspore kommentaren.

Men her i foråret var mit klædeskab efterhånden blevet så støvet og rodet, at jeg besluttede at rydde op i det og fandt ved den lejlighed i bunden af skabet en del kasser, som jeg engang i fortiden havde anbragt der. I kasserne var papirer. Jeg bar kasserne ned i kælderen til senere beskuelse, men da nysgerrigheden et par dage senere overmandede mig, tog jeg en af kasserne op og undersøgte indholdet. Langt det meste skulle bare smides ud, men da jeg var halvvejs nede i kassen, opdagede jeg et gulligt papir, som fik pulsen til at stige på undersøgeren.

Det var den savnede kommentar, bragt i Berlingske Tidende 29. april 1994.

Thøgers enke, Karen, har til hendes og min gode ven, Jens Mølbak, ikke blot givet selskabet lov at bringe historien i vort medlemsblad, men også udtrykt sin glæde over, at vi vil mindes Thøger her et år efter hans død. Kommentaren var ikke den eneste gang Thøger udtrykte sin stolthed over at være Hvidovreborger. Da en person en gang fortalte, at vedkomne kom fra Kongens Lyngby, oplyste forfatteren, at han kom fra Dronningens Hvidovre.

For nylig har Bettina Heltberg i marts i Politiken bragt Hvidovres navn frem igen. Hun skriver om de ”griske Dong - medarbejdere”: ” Har de nogensinde kørt med Linje A til Hvidovre?” Ærgerligt, at vi ikke kan få oplyst, hvordan Tøger Birkeland i sin himmel vil bruge den udmelding til endnu en beskrivelse af, hvor godt det er at bo i Hvidovre.

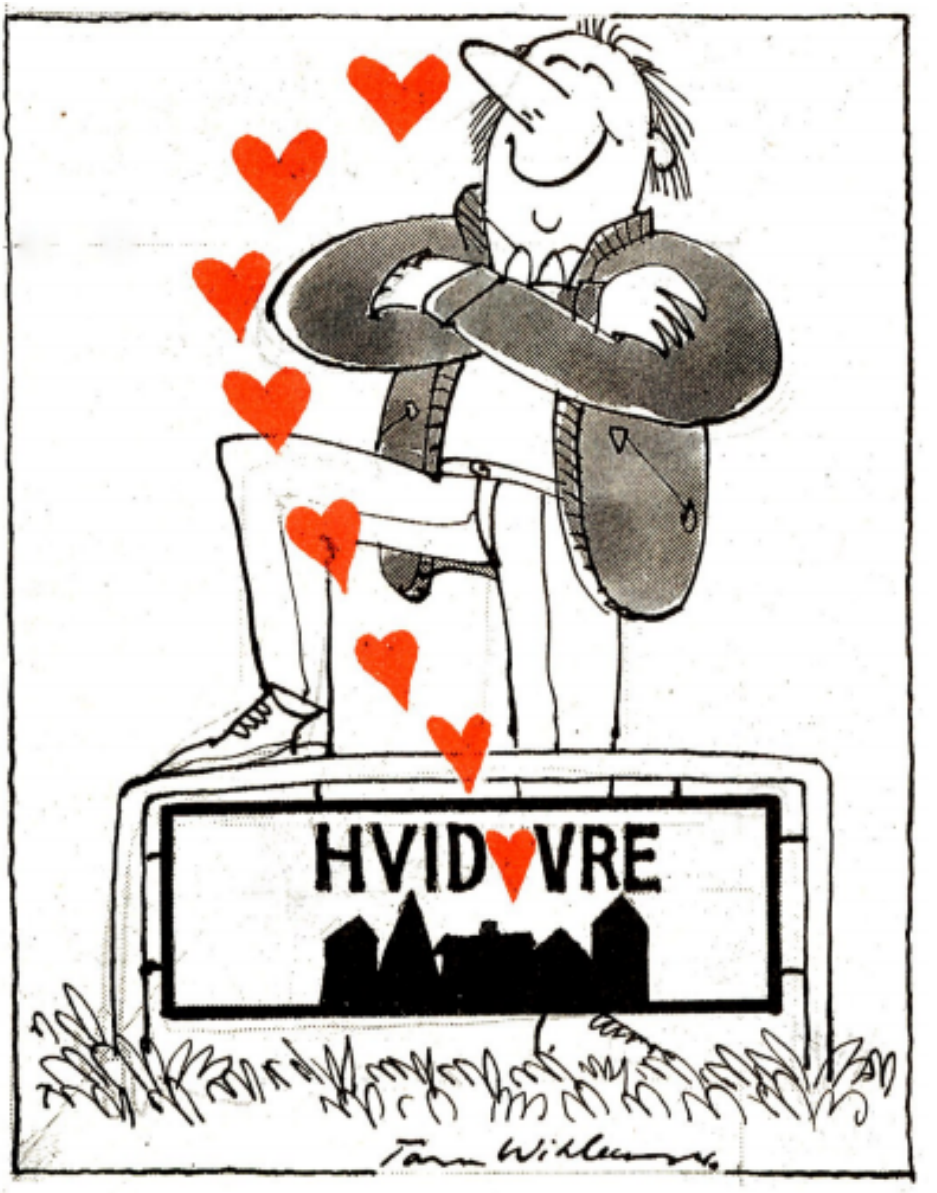

Tegneren Tom Wikborg's bidrag til Thøger Birkelands kommentar

...læs kommentaren på de næste sider

Kan man bo dér !

Kommentar af Thøger Birkeland

Som pensionist har man den fordel, at man selv kan administrere sin tid. Nej, man skal ikke ligge længe og mørne om morgenen. Ud af fjerene, når solen sender sine første morgensmil ind. Efter diverse ritualer kan man - hvis man har lyst - lytte til radioens Spørg bare, hvor Lise Nørgaard, Lotte Heise, Georg Poulsen og Tonny Landy under Ida Bjørn Nielsens diskrete styring med veloplagt humoristisk distance giver svar på lytterens indsendte spørgsmål. Det er ikke de sindsoprivende verdensproblemer, der er på tapetet, men oftest hverdagens almindelige smågnaverier. Der går man så og passer sit eget, mens man spagfærdigt »snakker med«. Fint Lise, det har du sørme ret i. Kom nu med en smedehistorie, Georg! Og Lotte, styr din mani med enormt, rimelig og bla-bla! Okay, Tonny, vi værdsætter dit sociale og menneskelige engagement. Gid det må smitte af på lytterne! Man kan give panelet ret, man kan le med, man kan protestere. Som nu sidst, hvor Lise Nørgaard beskrev familiens sommerhuskvarter, der for år tilbage var en idyl med smalle grusveje, men nu har fået brede asfalterede kørebaner, hvor områdets fartbisser drøner af sted døgnet rundt.
- Det er det rene Hvidovre, sagde fruen minsandten.

Og det går jeg og lytter til. I Hvidovre. Hov, hov, Lise, siger jeg og stirrer indigneret på begge højttalere. Hvad fanden er der i vejen med Hvidovre! Det skal indrømmes, at Tonny Landy forsøgte at glatte ud med et - undskyld Hvidovre. Han har nemlig boet her engang. Jamen, det er ikke første gang, vi lægger ører til den slags nedvurderende udgydelser. Eksempelvis kan folk, som har slået sig ned nord for dronningens by, se undrende, ja, næsten bekymret

på en, når de erfarer, at man bor og tilsyneladende trives i Hvidovre. Det sker, de rykker et par skridt baglæns og udbryder: Hvidovre, kan man virkelig bo dér? Selvfølgelig kender man da de såre menneskelige mekanismer, der inspirerer til slige holdninger. I barndommens by bekrigede ungerne fra de forskellige kvarterer hinanden. Pr. tradition er jyderne yderst skeptiske over for de efter sigende så hurtige københavnersnuder, og blandt sidstnævnte kan der stadig findes enkelte, som tror, at folk vest for Valby Bakke går med halm i de spidse træsko. Selvfølgelig kan man både i kraft af uddannelse og erhverv samt kreditgivende adresse i de mest attraktive kvarterer i whiskybæltet befæste sin såkaldte identitet.

Sådan én var der slet ikke nogen, der havde hørt om, da vi slog os ned i Hvidovre. Langt senere er det også gået op for os, at Hvidovre ikke just betragtes som et - trend. For nu at få brugt et modeord. Men der lever faktisk ganske almindelige mennesker af alle slags her. Selv er vi så heldige at være omringet af venlige og hjælpsomme naboer. Så det med nabohjælp begrænser sig ikke blot til et mærkat på entrédøren. Her er næppe plads til at opremse Hvidovres velsignelser, som man i øvrigt kan lægge bag sig i løbet af fem minutter på cykel i andet gear og nå ud til mark og skov. Vor udmærkede nabokommune - Rødovre - havde i sin tid en slagsang, som lød: »Rødovre, Rødovre/ Ih, hvor er du dejlig/der vil vi ha' lejlighed, når vi bli'r gift...« Det er et af de få digte, jeg ærgrer mig over ikke at have haft inspirationens nådegave til at sætte på print. Om Hvidovre i så fald. Borgmesteren - et stout fruentimmer - er landskendt, og kommunen huser det antal indvandrere, som den er forpligtet til. I modsætning til visse andre kommuner i de nordligere strøg. S-tog og busser kører ofte til tiden, og store butikscentre har hylderne fulde af varer, der alle er på tilbud. Den velassorterede boghandel har næsten alt og kan lynhurtigt skaffe resten - endda på konto. Desværre spiller Hvidovres fodboldhold ikke i år i superligaen, men vær sikker på, det varer ikke længe, før DM i fodbold atter går til Hvidovre. Må vi bare være her…

Bragt i Berlingske Tidende den 29. april 1994

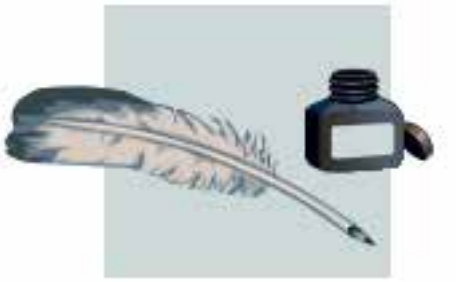

Årsmøde i Dansk Lokalhistorisk Forening.

Af Ole Asbjørn Petersen

Under titlen ”Magtfulde danske personer omkring 1. verdenskrig” afvikledes årsmødet i dagen 12.-14. april 2012 på Dalum Landbrugsskole. Fra Hvidovre Lokalhistoriske Selskab deltog Lars Bo Henriksen og Ole Asbjørn Petersen. Indholdet skal ses som optakt til den opmærksomhed året 1914 forventes at få i anledning af 100 året for udbruddet af 1. verdenskrig. Hvordan klarede man rundt om i landet de store udfordringer som 1. verdenskrig medførte?

Foredragsholderne belyste på kompetent vis de vanskeligheder man stod overfor og de politiske overvejelser, der førte til iværksættelse af reguleringspolitikken. Indenrigsminister Ove Rode fik gjort vigtige dele af reguleringspolitikken til et rent administrativt anliggende uden for Rigsdagens direkte kontrol og blev ret enerådende på dette felt helt frem til efteråret 1918. Ove Rodes succes skyldtes i høj grad hans voksende samarbejde med Thorvald Stauning. Thorvald Stauning fik allerede i 1915 sit parti til at påtage sig regeringsansvar og blev i september medlem af regeringen. Han gav derved tidens reguleringspolitik en drejning, der modvirkede alt for kraftige prisstigninger på almindelige forbrugsvarer. Det påtænkes at udgive en publikation i 2014, der skal give et samlet overblik over kommunernes håndtering af problemerne.

Skulle der være nogle af vore medlemmer, der har lyst til at gå i gang med en undersøgelse af, hvordan man i Hvidovre har søgt at leve op til regeringens udspil på det sociale og økonomiske område, kan man henvende sig til formanden på telefon 22965785 eller e-mail 5002701@Bredalsparken.dk

ACADEMY OF AGRICULTURAL BUSINESS · DENMARK
DALUM LANDBRUGSSKOLE

Skolens logo

kvægavl havde stor betydning under 1. verdenskrigs reguleringspolitik.

ıe var også på tur til Krengerup Gods, som ligger ved Glamsbjerg

Referat fra Generalforsamlingen 2012

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 12. marts afviklede Hvidovre Lokalhistoriske Selskab sin ordinære generalforsamling i Lille Friheden, hvor Jørgen Salhauge blev valgt som dirigent. De mange fremmødte skulle bl.a. tage afsked med selskabets kasserer, Ejvind Jensen, der efter 6 år på posten gerne ville have mere tid til andre gøremål. Formanden, Ole Asbjørn Petersen, takkede for den store arbejdsindsats og overrakte selskabets erindringsgave. Nyvalgt til bestyrelsen blev Lars Bo Henriksen og Frank Horsfeldt Gudmann. Der blev også lejlighed til et gensyn med Benny Riisager, der tiltrådte som suppleant. Som suppleant genvalgtes endvidere Birte Gerdes, og pladserne som revisor og revisorsuppleant førte til genvalg af Hubert Steffensen og Inge Larsen.

Efterfølgende konstituerede bestyrelsen sig med Ole Asbjørn Petersen som formand, Jens Frederik Jørgensen som næstformand og Lars Bo Henriksen som kasserer.

Bestyrelsens beretning blev enstemmigt godkendt, og det kunne meddeles, at der nu er 459 medlemmer i selskabet. Leder af Forstadsmuseet, Poul Sverrild, orienterede om de mange aktiviteter, der foregår i museets regi og afsluttede aftenen med at kommentere og vise et afsnit fra serien "Plads til os alle". Det drejede sig om udviklingen i boligmassen med fokus på emnet fra baggård til beton.

Lodtrækningen af 10 vindere til hver en flaske rødvin gav følgende resultat: Henny Andersen, Lise Andresen, Else Sofie Jensen, Ulla Birch, T. Christensen, Kaj Nielsson, Bent Aarrebo Pedersen, M. Schultz, Grethe Jensen og Ove Bach Pedersen.

Selskabets næste arrangement finder sted den 16. april kl. 19.00 i Lille Friheden. Oprindelig skulle tidligere formand for Kulturrådet, Jørgen Stoltze, have været foredragsholder, men han har måttet melde forfald. I stedet vil Ejvind Jensen fortælle om opvækst og sit mangeårige arbejde i politiets tjeneste. Det bliver utvivlsomt spændende at høre på.

Ønsker man at blive medlem, kan man henvende sig til formanden på tlf. 22965785 eller e-mail 5 002701 @Br ed alspar ken.d k Medlemskab koster 125 kr. for ikke pensionister og 100 kr. for pensionister.

Der var igen i år, mange fremmødte til generalforsamlingen

Museumschefen, Poul Sverrild, orienterer om det lokalhistoriske arbejde

Jens Frederik fortalte levende om barndom, ungdom, og sit arbejdsliv

Kommunaldirektør for 4 borgmestre

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 27. februar fortalte Hvidovres tidligere kommunaldirektør, Jens Frederik Jørgensen, veloplagt om opvækst, livsforløb og karriere. Godt 80 deltagere var mødt frem til en interessant aften. Dejligt, at mange fra Jens Frederiks tidligere arbejdsplads, Rådhuset, var mødt op.

Jens Frederik voksede op på en gård "Bøgildgård" i en lille landsby i det jyske ved navn Uth. Han var den yngste i en flok på 5, og var så "heldig" kun at gå i skole hver anden dag. Som konfirmand fik han, som tiden krævede det eller var til, en cykel, et ur og et jakkesæt (som ikke var vendt). Som den første i familien kom han i gymnasiet og blev student fra Horsens Statsskole.

Efter studentereksamen læste Jens Frederik statskundskab på Aarhus Universitet og kom efter afsluttet eksamen til Administrationsdepartementet i København. Krydret med muntre personlige oplysninger fra såvel det private som det arbejdsmæssige, når Jens Frederik frem til ansættelsen i Hvidovre kommune. Det skete 1980 den 13. januar og så en mandag. Man skulle tro, det gik galt, men det viste sig at blive godt for såvel

Både et par tidligere borgmestre samt en del Rådhuspersonale lyttede med

kommune som Jens Frederik. Fra ansættelse på borgmesterkontoret, stillingen som teknisk direktør gik det til stillingen som kommunaldirektør.

4 borgmestre har Jens Frederik arbejdet sammen med, og man fornemmede også på de to tidligere fremmødte borgmestre, at der havde været en god kemi i samarbejdet. Flere episoder blev omtalt bl.a. første besøg i Rytterskolen. Indgangen skete noget utraditionelt ved, at Jens Frederik, kommunaldirektøren, måtte hente en stige i Menighedshuset, sætte den op på Rytterskolens gavl og kravle ind ad vinduet på 1. sal. Så kunne han åbne døren for Jens Kristensen, selskabets første formand, og byde indenfor.

Jens Frederik fortalte levende om samarbejdet med flere af de politikere, han traf undervejs. Erik Davidsen, Erik Holm, Palle Voigt, Ketty Kristensen og Alf Christensen har alle været med til at krydre hverdagen. Store arbejdsopgaver som Avedøre Lejren, Avedøre Stationsby, Avedøre Holme, Bøje Nielsens lange hus og Store Hus blev løst i hans tid som kommunaldirektør. Et lille kuriosum er, at Jens Frederiks første sagsfremstilling i kommunen skete med fremlæggelse af forslag om Avedøre gamle skole.

Jens Frederik afsluttede med at takke for den tillid, han altid havde mødt i sit arbejde og med at fortælle om glæden og interessen for nu at kunne arbejde med det lokalhistoriske i Hvidovre. Det glæder vi os over i selskabet.

Hvorfor står de træer mon der?

Trægruppen holder mindet om Ny Enebærgård i live

Af Jens Frederik Jørgensen

Det spørgsmål melder sig uvilkårligt, når man kommer om på vestsiden af Vestvolden på vej til fods eller på cykel ad stien fra Avedøre Stationsby til Brøndby Strand-bebyggelsen.

Nord for stien står en gruppe høje træer. Derudover er der 3 træer, der står på række, som var det "gardere" på vagt. En nærmere undersøgelse afslører, at træerne hørte til Ny Enebærgård. "Garderne" stod givetvis som allétræer.

Da Vestvolden blev anlagt blev Gammel Enebærgaards marker skåret igennem, og gården fik marker på begge sider af volden. Det var upraktisk. Derfor blev Ny Enebærgaard bygget på markerne vest for Vestvolden. Her lå så to gårde ret så isolerede fra den landsby – Avedøre – de var en del af, og hvor gårdenes børn skulle gå i skole.

Gammel Enebærgaard blev i 1972 nedbrændt som led i en brandøvelse

Ny Enebærgård, som den så ud i 1944

for at give plads til Avedøre Stationsby. Ny Enebærgaard forsvandt, da Motorringvejen og Amagermotorvejen skulle anlægges.

Mange af de gamle gårde i Avedøre og Hvidovre huskes i dag, fordi deres navn indgår i et vejnavn. Indtil nu har de to Enebærgårde ikke opnået den ære. Måske vil det engang i fremtiden være muligt at finde en passende anledning til at opkalde en vej, plads eller sti efter dem.

Rundt om Avedøre gadekær...

Af Jørgen Salhauge og Jens Frederik Jørgensen

Har man boet eller haft sin gang i Avedøre Landsby, har gadekæret en særlig plads i erindringen. Det var samlingssted – sommer og vinter – for børn, unge og voksne. Her udfoldede landsbyens liv sig. Det har også for mange været en rekreativ plet, en grønblå oase med træer, buske, blomster, fugle og fisk.

Vi har indsamlet erindringer og billeder fra personer, for hvem gadekæret har været omdrejningspunktet for deres barndom og ungdom eller for deres arbejde med at passe gadekæret og pleje området omkring det. Disse oplysninger er videregivet til Forstadsmuseet til brug i dets fremtidige arbejde, og oplysningerne danner grundlag for denne artikel. Da Avedøre i 1974 blev udskilt fra Glostrup, henlå gadekæret noget forsømt og ikke i den stand, det fremstår i dag. Det ledte mest tanken hen på gadekærets oprindelige funktioner som branddam og skylleplads for heste og vogne. Gadekæret havde en nedkørsel på vestsiden. Den lille ø havde ingen stensætning, og øens piletræ var ved at gå ud. Omkring gadekæret var der gamle stynede pile- og poppeltræer, der var repareret med cement. Fra et af piletræerne kunne landsbyens børn svinge sig ud over gadekæret i et reb med det forventelige resultat, at nogen faldt i gadekæret og måtte hjem til mor med vådt tøj.

For børn og unge var gadekærets højsæson – vinteren. Og dengang var der jo vinter hvert år! Så blev der løbet på skøjter, sejlet på isflager mv. til langt ud på aftenen, for

...erindringer fra en svunden tid

der var sat lys op ved gadekæret.

Gadeforløbet var, som vi kender det i dag. De store kastanjetræer på sydsiden havde været der i mange år. Buske og blomster var ikke blevet en del af gadekærets omgivelser. Det skete først, efter at Avedøre var blevet en del af Hvidovre kommune.

Avedøre Landsby levede i Glostrup -tiden sit eget liv, som det lille tætte samfund, hvor alle kendte alle. En følge heraf var også, at mange af beboerne var kendt ved deres tilnavn/øgenavn. Bente Holm fortæller, at man fornemmede, at landsbyen lå langt ude på landet: ”Glostrup lå fandens langt væk, og Hvidovre havde man ikke noget at gøre med”. Det var først efter at udstykningerne langs Kettevej kom til, og Havnevejen senere blev anlagt, at der kom forbindelse med resten af Hvidovre, og Avedøre Landsby ændrede karakter. Da Holbækmotorvejen kom til blev landsbyens grænse endvidere flyttet mod nord fra Stavnbjergvej til motorvejen.

De store forbedringer omkring gadekæret tager fart i begyndelsen af 1980erne. Der kommer stensætning, som forbedres yderligere i 1984/85, da også øen får en stensætning. I den forbindelse blev gadekæret renset op og tømt for vand, således at en bulldozer kunne bruges i arbejdet.

I over 30 år passede Aksel Fjordvald gadekæret, og han stod sammen med gartnerformand Eilo Eilersen for beplantning af området omkring gadekæret, således at det har fået det udseende, det har i dag. Nye typer buske og planter er kommet til, suppleret med masser

af sommerblomster. I gadekæret er der nu åkander i forskellige farver, med den hvide som den dominerende. De breder sig voldsomt og må holdes nede.

Vandet i gadekæret kommer som regnvand og fra tilstødende dræn, i varme somre suppleret med vand via en slange. Ved Storegade er der et afløb, et overløb og en bundprop. Engang blev bundproppen fjernet med det resultat, at der kom kælderoversvømmelser i området.

Vandet i gadekæret er ikke just badevand. Dog fortælles der om, hvorledes der blev indgået væddesmål, om hvem der kunne svømme hurtigst over gadekæret, og om hvem der kunne komme ud til en kasse øl, som var stillet ud på øen.

Gadekæret rummer småfisk. Bjarne Nielsen fortæller, at han fiskede karusser i hjemmelavede ruser, og at han solgte dem til Jørgen Olsen, der boede i huset på den nedbrændte Avedøregaards grund. Karusserne blev brugt som madding til fiskeri af geder i Vestvoldens kanal.

Æren for springvandet i gadekæret tilkommer smedemester Erik Holm. Han havde i 1953 overtaget den gamle smedje, som han senere moderniserede. Han foranstaltede en indsamling til et springvand og etablerede og vedligeholdt det i mange år. Da det skulle fornys, var det kommunen, der tog over. Springvandet har nemlig den funktion at ilte vandet, udover at se hyggeligt ud.

Selv et så forholdsvis lille gadekær appellerer til sejlads. Således lagde Bent Skovbro, der havde et karosseriværksted i Lillegade (nu Stavnsbjergvej), en båd ud i gadekæret, så børnene kunne lege med den. Men da præstens børn under legen faldt i vandet, klagede præsten, og båden blev fjernet. Bjarne Jensen fortæller, at de andre børn var utilfredse med det, og de satte et banner op på hegnet med teksten: Dumme præst". Præsten var vistnok N.K. Kristensen. I forbindelse med en sommerfest

blev "Peisens" (Kurt Pedersens) skib søsat i gadekæret, fortæller Niels Ingemann Hansen og Alex Andersen. Skibet blev skubbet ud i gadekæret, og i overværelse af vel 100 tilskuere væltede det ved søsætningen, da gadekæret ikke var dybt nok.. Kurts bror, Viggo, var skibets kaptajn, og han sad i en lille kahyt, der endte under vand. Da han kom op af vandet, var han sin rolle bekendt, idet han i vådt tøj tørt bemærkede: "Kaptajnen går altid ned med sit skib!".

Ingen kom således til skade ved denne dramatiske begivenhed, og der er ikke nogen, der kan huske om alvorlige ulykker ved gadekæ-

Skøjteprinsesser på glatis. Det er Ingrid Ellegårds mor, Agnete Dencker tilhøjre sammen med Ingrids to mostre.

Avedøre gadekær kom også på Hvidovre julemærket i 2007

ret, endsige drukneulykker.

Men galt af sted kan man altid nemt komme. Det måtte en af kommunens vejfolk sande, da han engang parkerede den kommunale bil ved gadekæret for at fodre ænderne med gammelt brød. Da han var steget ud af bilen, havde han glemt at trække håndbremsen. Så kunne han stå og se, hvordan bilen lige så stille trillede ned i gadekæret. Der har altid været svaner ved gadekæret.

De har været så meget en del af landsbyen, at nogle har haft navne – f.eks. Basse og Trine. I andre tilfælde har de vogtet over gadekæret, som om de ejede det. Det oplevede Ingrid Ellegaards hund - Prins, en krydsning i schæfer-størrelse – engang, da den kom for tæt på en svane i gadekæret. Svanen fik fat i hundens pels og trak den ned i vandet, så Ingrid måtte hoppe i og trække sin hund op igen. ”Da jeg lige kastede et blik tilbage på svanen” fortæller Ingrid Ellegaard ” så det ud, som om svanen slog med nakken, og havde den haft talens brug, ville den sikkert have sagt: Så kan de lære det!”

Gadekærets fugleliv har i mange år bestået af en hejre, der har haft fast tilholdssted på øen uden dog nogensinde at have haft rede derude. Gadekærets mange ænder er blevet forkælet med andehuse, som medarbejdere på Materialegården har bygget.

Når snakken falder på livet ved gadekæret dukker to navne op igen og igen – Bærentzen og Bagge.

Bærentzen havde sin købmandsbutik i Storegade over for gadekæret. Han havde i en vis forstand ”bevillingen” til servering ved gadekæret. Her kunne mændene købe øl, både i og uden for den officielle åbningstid. Hans butik havde mange kunder og var et samlingssted, hvor man også kunne købe landgangsbrød og forloren skildpadde varmet i den konservesdåse, den blev solgt i.

Bærentzen passede på gadekæret og skældte ud, hvis løjerne gik for vidt. Engang var der i nattens løb blevet sat et hellefyr op ude på øen. Det var for meget for Bærentzen. Uden at give sig tilkende hørte den formastelige på Bærentzens skælden ud. Det var ”Pedro” (Finn Pedersen), der havde været på spil. Han havde også overnattet ude på øen.

Helge Bagge, der boede i sit lille hus med udsigt til gadekæret passede også på gadekæret, og hvis nogen prøvede at stjæle nogle blomster, åbnede han vinduet og jagede dem væk. Helge Bagge levede og åndede for livet omkring Avedøre Gadekær og blev ved med at komme der i sin kørestol, efter

Brudeparret Manja og Morten (Joe) Laursen den 5. juni 1999

Svanerne i gadekæret er strenge vogtere af territoriet

at han havde solgt sit hus.

Det lyder utroligt, men det er sandt. Der har kørt sporvogn rundt om gadekæret. Det var nemlig Bent Skovbro, der passede og renoverede Tivolis linje 8 sporvogn. Prøvekørslerne foregik med landsbyens børn rundt om gadekæret.

Gadekæret i Avedøre er en perle af et gadekær, som er et yndet motiv for bryllupsbilleder, og som japanske gæster, der overnatter på Hotel Scandic, ynder at gå ud at fotografere. Gadekæret er til glæde for mange borgere og gæster året rundt. Vi håber derfor, at kommunen - trods sparekrav – ikke vil begynde at forsømme denne kulturhistoriske og rekreative perle.

Tak til:

Bjarne Jensen, Ingrid Ellegaard, Aksel Fjordvald, Eilo Eilersen, Bente Holm Andersen, Alex Andersen, Niels Ingemann Hansen og Kaj Nielsson for beretninger og billeder.

Så galt kan det gå, selvom man bare skal fodre ænderne i gadekæret

Gamle og nye tider mødes

Stavnsbjerggård 1957

Endnu en gård forsvinder nok, når den gamle Stavnsbjergård må vige til fordel for den kommende Ringsted linieføring. Da matriklen, hvor gården ligger, skal eksproprieres, vil gård og jord overgå til Staten, og sikkert blive revet ned. Vort Selskab vil dog gerne medvirke til, at de store, flotte, over 250 år gamle træer, til den tid bliver bevaret som et minde om gårdens placering, på samme måde, som flere andre steder, og her i dette blad beskrevet.

Stavnsbjerggård, Quarkcenteret 2011

Et minde om Dybenskær

Af Jens Frederik Jørgensen

På vestsiden af Byvej ud for Avedøre Gymnasiums sportsplads står der nogle høje gamle træer. De minder os om, at her lå engang gården Dybenskær. Træerne var en del af den beplantning, der hørte til enhver gård – dels frugttræer og dels træer, der gav læ. På østsiden af Byvej stod der, indtil der i 2011 blev bygget boliger, nogle gamle popler, der sammen med en hullet asfalteret sti viste, hvor indkørslen til gården fra Østre Strandvej (i dag Frydenhøjstien) oprindelig havde været.

På Forstadsmuseets hjemmeside kan man om Dybenskær bl.a læse, at navnet Dybenskær oprindelig lå i Avedøre Landsby. Da hed gården Huulegaard. I slutningen af 1700-tallet blev gården udflyttet. Den gamle Huulegaard blev smedje og lå længe i landsbyen. Den blev overtaget og senere nedrevet af smedemester Erik Holm for at give bedre arbejdsforhold. Den nye udflyttede gård fik navnet Dybenskær/Dybenskjær efter det gamle marknavn Dyvelskier.

I forbindelse med bygningen af Avedøre Gymnasium og Avedøre Stationsby blev alle Dybenskærs bygninger - på nær stuehuset - nedrevet. Træerne fik heldigvis også lov til at blive stående. Stuehuset og træerne lå på et areal, der var reserveret til en udvidelse af Byvej.

Stuehuset var i en længere årrække udlejet til Statshospitalet i Glostrup, der brugte det til bosted i tilknytning til efterbehandling af unge psykiatriske patienter. Da denne aktivitet i efteråret 1981 ophørte, blev stuehuset udsat for hærværk og senere i maj 1982 besat af en gruppe unge, der ønskede at etablere et selvstyret ungdomshus for unge i alle aldre. De unge mente, at stuehuset ville være velegnet på grund af dets ugenerende beliggenhed. De unges ønske blev ikke imødeko

mmet af kommunen, og besættelsen af huset ophørte gradvist. Den 22. august 1982 blev der øvet hærværk mod stuehuset og tændt ild flere steder i huset. Det blev stuehusets endeligt, og stuehuset blev herefter nedrevet i september 1982.

Men træerne fik lov at blive stående, således at vi i dag kan glædes ved synet af de store gamle træer, der blev plantet af tidligere generationer.

I 2011 stod plejecentret Dybenskærhave færdig på den modsatte side af Byvej. Ville det ikke være en ide at plante et stort træ

Træerne ved Byvej. Fra venstre, pære, æble, kastanie og ahorn

her, som kommende generationer tilsvarende kunne få glæde af. Hvis det blev plantet på araealet nord for plejecentrets indkørsel op mod vandbassinet vil det ikke, når det når sin fulde højde, skygge hverken for plejecentret eller de nye boliger på Mellemvangsvej. Et egetræ, der allerede nu er 6-7 meter højt, vil kunne købes for 6-8.000 kr.

Ideen er hermed videregivet til boligselskabet, der står for boligerne, og til kommunen, der driver plejecentret. Det vil i givet fald være dem, som kommende generationer skal rette deres taknemmelighed til, når de glædes over et prægtigt træ på dette sted.

Det gamle Dybenskærgård

Nye tider på Dybenskærgrunden

Minder fra et liv i politiet

Af Jens Frederik Jørgensen Man-

dag den 16. april 2012 havde selskabets medlemmer en interessant aften, da selskabets netop afgåede kasserer, Ejvind Jensen fortalte om "Mennesker jeg mødte".

Udgangspunktet var den fynske barndom efterfulgt af ungdomsårene med mange forskellige typer af arbejde i Danmark, Norge og England. I 1962 kom han ind som soldat i livgarden. Her oplevede han at være i højeste alarmberedskab i 5-6 dage, uden at han eller officererne vidste hvorfor. Det viste sig at være starten på det, der blev til Cubakrisen.

I 1969 startede Ejvind sit arbejde inden for politiet. De første år i ordenspolitiet på Nørrebro i en periode, hvor der skete en kraftig optrapning af de midler demonstranter tog i anvendelse over for politiet. Det gjaldt i forbindelse med demonstrationerne i 1970 mod Verdensbanken og ved BZaktioner i bl.a. Stengade. I de 6 år Ejvind gjorde tjeneste i fremmedpolitiet kom han i kontakt med mange flygtninge, der kunne berette om de grusomheder, de havde været udsat for. En særlig oplevelse var med en polsk statsborger, der havde stort talent for papirklip. Den ene dag stod Ejvind for at sende ham hjem til Polen, for den næste dag at læse at han havde kapret flyet og tvunget det til Wien.

I 28 år frem til 2007 var Ejvind ansat i kriminalpolitiet i Hvidovre. Her var han involveret i flere dramatiske episoder med psykisk syge og narkomaner, der fylder mere og mere i politiets opgaver, når andre instanser har givet op. Nytårsnat 1978 – da vi oplevede århundredets snestorm - var han i flere timer taget som gidsel af en psykisk syg. Det lykkedes heldigvis Ejvind at snakke manden til ro.

Byggesagsarkivet

Af Jens Frederik Jørgensen

Det kommunale byggesagsarkiv er en vigtig lokalhistorisk kilde på linje med kirkebøger og folketællinger. I byggesagsarkivet finder man den enkelte ejendoms historie – alle afsluttede byggesager i ejendommens levetid. Det har altid været muligt at kigge i en ejendoms byggesag ved henvendelse til teknisk forvaltning. Nu er der adgang til byggesagsarkivet via kommunens hjemmeside. Under punktet ”Service til borgerne” findes emnet ”By, Bolig og Bygg

eri”. Når man har trykket sig videre til dette emne, finder man under overskriften ”Information til grundejere” emnet ”Byggesagsarkiv”” . Når man er kommet ind på denne side findes et blåt felt ”byggesagsarkiv på nettet”. Her trykker man sig videre. Har man ejendommens adresse eller matrikelnummer, skriver man den oplysning og trykker ”Find” og så er det muligt at se alle dokumenterne i den ønskede byggesag. En ejendom kan have haft et spændende ”liv”. Hvorfor ser den ud, som den gør, har der været andre planer for ejendommen, er der givet særlige dispensationer. Hermed er der givet en opfordring til at gå på opdagelse i byggesagsarkivet.

Kom med dine bidrag til lokalhistorien

I samarbejde med Forstadsmuseet vil Hvidovre Lokalhistoriske Selskab gerne medvirke til indsamling af fortællinger, erindringer, billeder m.v om vores fælles lokalhistorie. Det gælder historier fra de lokale bydele og med flere forskellige indfaldsvinkler. Der er planer i gang om, ved interviews og indsamling af andet materiale, at indsamle fortællinger, erindringer og oplevelser af og om livet i Hvidovre/Avedøre. Det skal gælde alle samfundsområder, kultur, sport, erhvervsliv, kirke og foreningsliv såvel som boligområdet.

Men har du/I noget at fortælle om jeres nærområde, eller er i besiddelse af billeder med lokalhistorisk interesse, hører vi gerne fra jer. Som ovenfor nævnt, er vi også interesseret i at lave interviews, og dermed bidrage til bevarelse af historien, fortalt af dem som har oplevet den. Find de gamle fotoalbums frem – der er måske noget der, som bringer minderne og historien frem, og som du/I gerne vil dele med andre.

På rundtur i landsbyen

Lis Holmenlund var guide på ture

Af Jørgen Salhauge.

Det sidste arrangement i denne vinter–og forårssæson, gik til Avedøre Landsby den 14. maj. Rundvisningen startede i den gamle skole fra 1781, hvor Jørgen Salhauge indledte med en gennemgang af de historiske forhold omkring udflytningen af en stor del af landsbygårdene i 1787-89 og betydningen af denne beslutning.

Derefter tog aftenens guide, Lis Holmenlund over, og førte de mange deltagere rundt til de gamle gårde, medens hun berettede Lis Holmenlund var guide på turen om gårdenes historie samt om små og store hændelser i landsbylivet. Lis fortalte også om den gamle købmand Bærentsen og smeden, Erik Holm samt andre kendte landsbyboere. Oldermand Johnni Andersen bidrog stærkt til lokalstoffet på en kompetent og til tider humoristisk måde.

Efter rundturen var det tid til lidt kaffe i den gamle skole, hvor Lis berettede om de tre skoler, som stadig ligger på matriklen, og hvor hun selv har gået i den 3. skole.

Johnnie kunne videre berette om Landsbylaugets overtagelse af den første skole, som på et tidspunkt var i fare for at blive revet ned. Lauget overtog i 1987 skolen for 1 krone af Hvidovre Kommune, og satte, med frivillig arbejdskraft, skolen i brugbar stand med bl.a udskiftning af stråtaget og isolering.

Lauget arbejder nu sammen med Produktionsskolen på Stevnsbogård om forsat renovering og vedligehold af den gamle bygning, til glæde for beboerne og de mange historisk interesserede. Lauget holder pengekassen i gang, bl.a. med forskellige arrangementer, og afholder også i år, den 23. juni, en Sankt Hansfest ved gadekæret, hvor alle er velkomne. Mere om skolen i et senere nr. af bladet.

De mange deltagere på vej ind til Stevnsbogård. På grund af den store tilstrømning, vil Selskabet forsøge at arrangere endnu en rundvisning senere på året.

Landsbylaugets nyvalgte Oldermand, Johnni Andersen, i den blå jakke, kunne også bidrage med mange gode historier og fakta om livet i Landsbyen før og n

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2012/13

Søndag den 30. september. Københavns Befæstningsdag Sidste søndag i september er der åbent på mange af Befæstningsanlæggene rundt om København. Mange af stederne har aktiviteter for både børn og voksne, Se mere i programmet, der udkommer i starten af september. Mandag den 29. oktober kl 19 i Auditoriet, Avedørelejren. Poul Sverrild, museumschef, vil fortælle om det sidste nye inden for det lokalhistoriske og specielt om igangværende og kommende projekter i Hvidovre/Brøndby området. Mandag den 19. november kl. 19 i Auditoriet, Avedørelejren. Preben Kragelund, direktør, tidligere direktør i Team Danmark har både før og efter denne stilling haft betydningsfulde poster i det private erhvervsliv. Preben fortæller om sit liv i Hvidovre og om de spændende oplevelser hans karriere har bragt i både erhvervslivet og sportsverdenen. Mandag den 21. januar kl. 19 i Lille Friheden Per Arild, tidl. halinspektør, har først været i det private erhvervsliv, og siden som halinspektør i Hvidovre, og er ikke mindst kendt for sit arbejde i sportens verden. Æresmedlem i HIF og et særdeles aktivt medlem i Lions Club. Per beretter om tiden i erhvervslivet og de mange oplevelser fra årene i Hvidovre. MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2012/13 Mandag den 25. februar kl. 19 i Lille Friheden. Lotte Rømer, Sangerinde, har i bogen "Under sølvfuglens vinger" skrevet om barndom og ungdom i Hvidovre, og i bogen "Hvidovre-Rock 1960-1980" om sin musik i rockmusikkens verden. Det er en yderst kompetent musiker med baggrund i Hvidovre, som vil fortælle om oplevelser fra et begivenhedsrigt liv. Mandag den 11. marts kl. 19 i Lille Friheden Ordinær Generalforsamling Mandag den 22. april kl. 19 i Lille Friheden Anja Olsen, souschef og museumsinspektør i Forstadsmuseet. Kendt som engageret leder og omviser i Cirkusmuseet. Men det er i en hel anden egenskab vi skal høre hende denne aften. Det drejer sig om Kalvebodernes historie. Kalveboderne har i tidens løb totalt ændret karakter. Fra midten af 1800 tallet med enge og holme, og et vandareal langt mere omfattende end i dag. Inden for de sidste 60 – 70 år er der sket væsentlige inddæmninger og opfyldninger i området. Tilmelding er nødvendig, og kan ske til Forstadsmuseet på tlf. 36490030, kl. 10-15 i ugen inden mødet, eller på museets e-mail adresse (se side 2) Ændringer i de enkelte arrangementer: se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2012

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 2296 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 3677 3076
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf. 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 2298 5431
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB-medl. Ømer Kuscu
Strandbyparken 20, st.tv
tlf. 2442 9294
e-mail: oku@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Berners Vænge 32, st.tv
tlf.3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Benny Riisager
Østre Kvartergade 11
tlf. 6126 9261
e-mail: beriis@hotmail.com

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen , Vagn Bacher, Jette Randal-Lund.

Kommunikationsuvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Jens Frederik Jørgensen., Poul Sverrild.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birthe Gerdes, Vagn Bacher

Web-redaktionen:
Jørgen Salhauge
e-mail: hlsredaktion@live.dk
tlf. 4098 0650

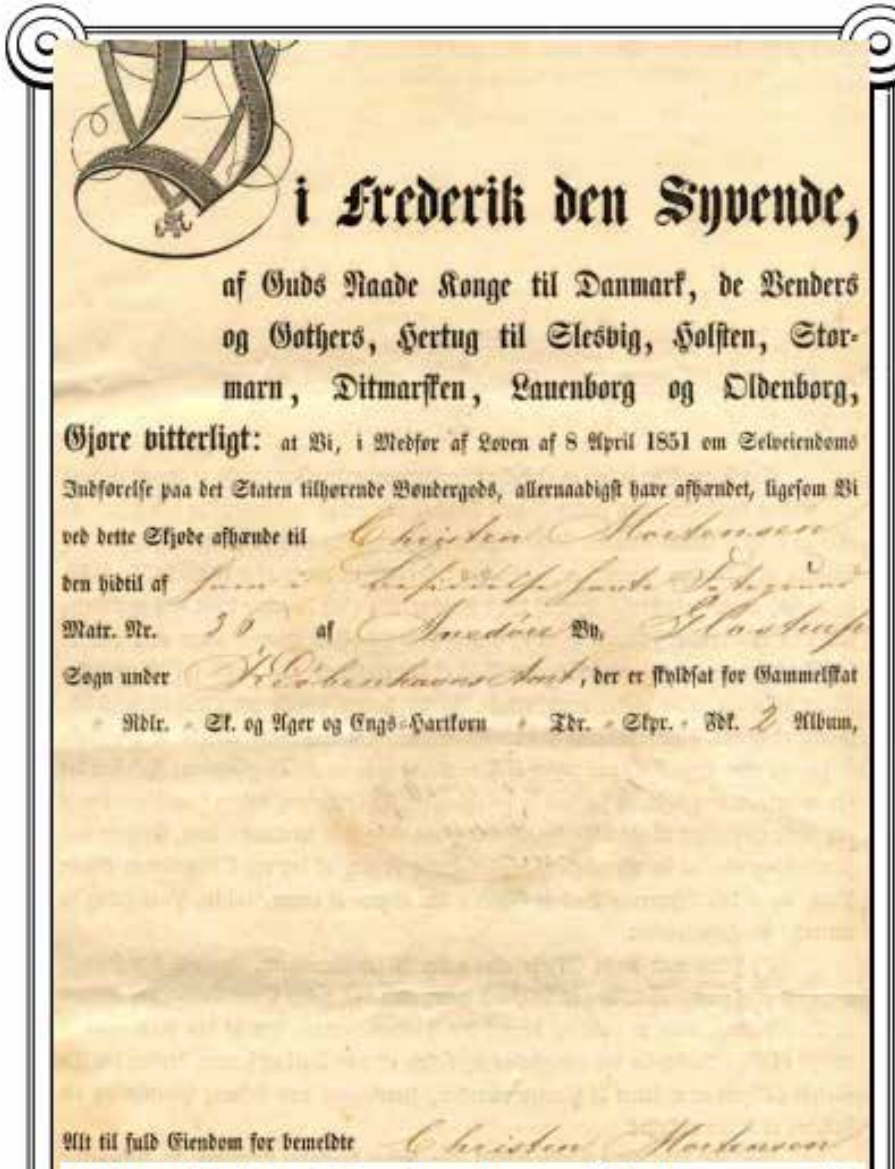

i Frederik den Syvende,

af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenborg,

Gjøre vitterligt: at Vi, i Medfør af Loven af 8 April 1851 om Selveiendoms Indførelse paa det Staten tilhørende Bondegods, allernaadigst have afhændet, ligesom Vi ved dette Skjøde afhænde til Christen Mortensen den hidtil af [illegible] Matr. Nr. 36 af Avedøre By, Glostrup Sogn under Kjøbenhavns Amt, der er fyldsat for Gammelskat Rdlr. - Sk. og Ager og Engs-Hartkorn - Tdr. - Skpr. - Fdk. 2 Album,

Alt til fuld Eiendom for bemeldte Christen Mortensen

Uddrag af skøde fra 1858, ved overdragelse af ejendommen, matrikel nr. 36 af Avedøre By, Glostrup Sogn under Københavns Amt

ISSN 0902-3046

32

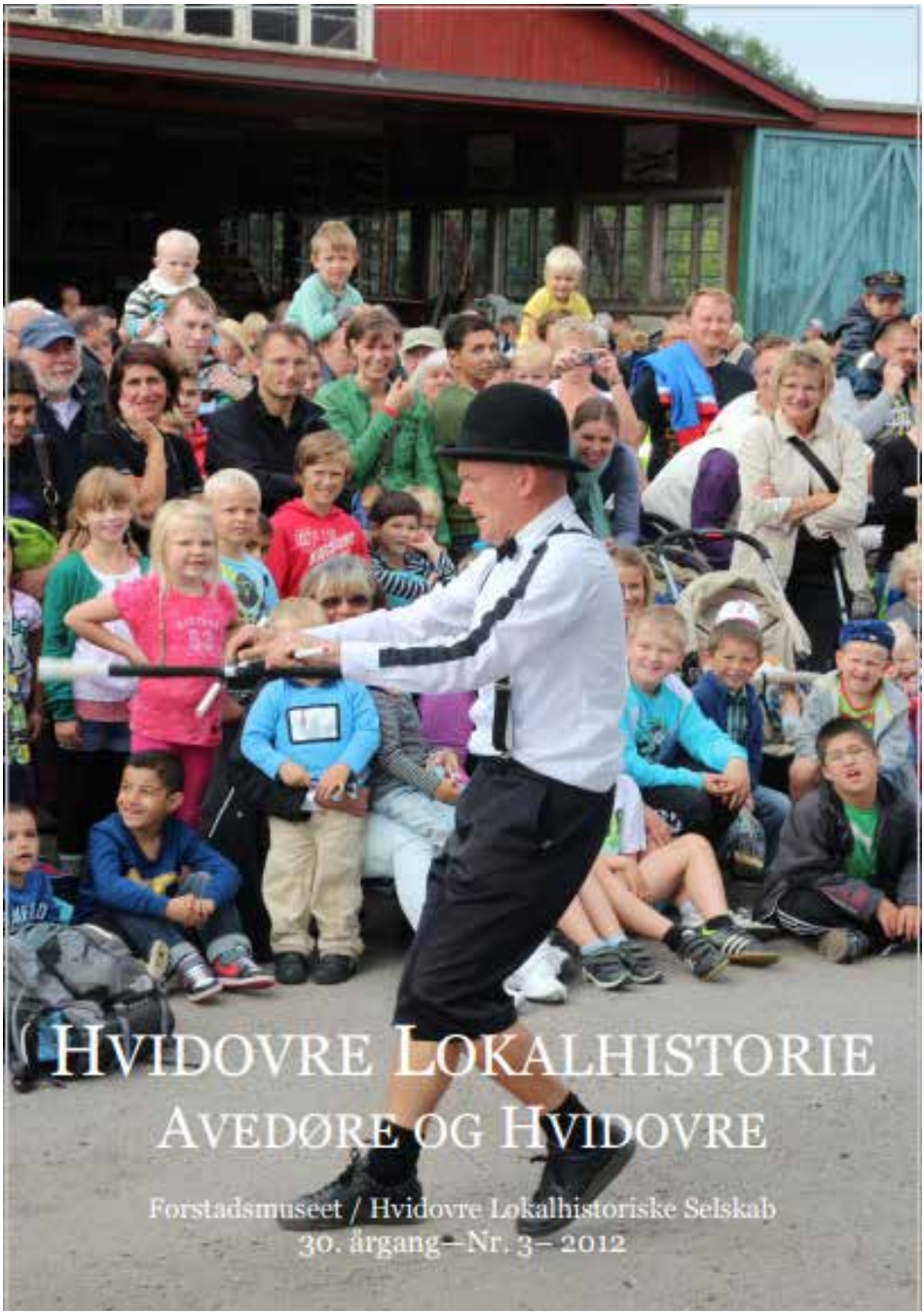
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
30. årgang—Nr. 3— 2012

Nr. 3 2012

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen Side 3
Historier om Enghuset af Jens Fr. Jørgensen Side 4
En frivillig kommer til Hvidovre af Jens Fr. Jørgensen Side 8
Frivillighedsugen i Hvidovre af Ole Asbjørn Petersen Side 12
Gave til Selskabet af Ole Asbjørn Petersen Side 13
Hvidovre skolefilm 1935 af Bent Broksø Side 15
Kommunekontoret ca. 1845 af Jens Fr. Jørgensen Side 18
Ud af Glemmebogen af Hans Chr. Thomsen Side 20
Malerier som historiske kilder af Tove Kistrup Side 25
Aeronautisk Dag 2012 af Mikkel Knudsen Side 28
Medlemsarrangementer 2012/13 Side 30
Bestyrelsen og udvalg Side 31
Veteraner på vingerne Foto fra Aeronautisk Dag Side 32

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. 36473444 E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk
Redaktion: Jørgen Salhauge, Poul Sverrild (ansvh.)
E-mail: redaktionenhls@live.dk
Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 650 eksemplarer
Forsidefoto: Aeronautisk Dag 2012 var for børn i alle aldre

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen

Velkommen til en ny sæson, som forhåbentlig vil byde på arrangementer, der falder i god smag. Sammen med Forstadsmuseet vil vi gerne medvirke til indsamling af fortællinger, erindringer, billeder m.v. om vores fælles lokalhistorie, så har I noget at fortælle om jeres nærområde eller interesseområde, vil vi meget gerne høre fra jer.

Vi har gennemgået vores medlemskartotek og har valgt et nyt system, hvor det bliver lettere at registrere indbetalinger og postforsendelser. Under arbejdet med omlægningen har enkelte medlemmer modtaget indbetalingskort, selv om de allerede havde indbetalt. Det beklager vi meget, men er glade for, at de pågældende medlemmer har taget det på god vis. Det fremgik også, at vi har modtaget kontingentindbetalinger, hvor der ikke er nogen afsender påført. Det drejer sig om 6 ukendte indbetalere. Den ene er fra 8.11.2011. De 5 andre er indbetalt/bogført i 2012: 9.3., 8.6., 20.6., 22.6. og 9.7. Vi vil gerne høre fra dem, der har indbetalt omkring de pågældende datoer, så medlemskabet kan blive registreret. Henvendelse til kasserer Lars Bo Henriksen tlf.36784869 eller e-mail larsbo@sport.dk

I forbindelse med anlæggelse af den nye jernbane gennem Avedøresletten, er det besluttet at Stavnsbjergård, der rummer Quark centret, skal eksproprieres og nedrives. På grunden står nogle store, flotte, over 200 år gamle træer, som vi i bestyrelsen ønsker skal blive stående. De er udtryk for en landbrugs- og landskabskultur, hvor træerne var en integreret del af en gård og dens omgivelser. Vi har derfor rettet henvendelse til Bane Danmark om at bevare træerne. Det er også under overvejelse at etablere et jorddeponi på eller i forbindelse med Avedøresletten. Dette har vi stærkt frarådet, da det enestående slettelandskab herved vil lide uoprettelig skade. Vi afventer endeligt svar fra Bane Danmark.

Et af vore medlemmer, Søren Østergaard, var i foråret guide på vor del af Vestvolden. Søren tilbyder en opsamlingstur fredag den 21. september kl. 17.00. Tilmelding på E-mail tilsoe@flsmidth.com eller på telefon 36494604.Turen gennemføres med minimum 10 deltagere.

På vores rundgang i Avedøre den 14. maj så vi det gamle sprøjtehus. Spørgsmålene var mange, så vi har rettet henvendelse til teknisk forvaltning om status som bevaringsværdig bygning, oprindeligt farvevalg, renovering og ejerskab. Det oplyses, at ejendommen ejes af staten ved Kriminalforsorgen og har status som bevaringsværdig bygning. Spørgsmålene om renovering og farvelag er til udtalelse i Vej- og Parkafdelingen.

Hvidovre kommune deltager i Frivillighedsugen, og vi holder åbent hus i Rytterskolen torsdag den 27. september. Den 30. september er der Befæstningsdag, hvor vor del af Vestvolden byder på spændende oplevelser.

Historier om ENGHUSET

Denne artikel bygger i hovedsagen på det, som to af Eigils og Sofies børnebørn – Eilo og Kurt Eilersen - fortalte husets nuværende ejere en søndag eftermiddag i januar 2012, da de var på besøg i ENGHUSET sammen med artiklens forfatter.

Af Jens Frederik Jørgensen

I det første nummer af medlemsbladet i 2012 var der en artikel om stormflodsmærket på ENGHUSET. Mærket viser, hvor højt vandet gik op ved stormfloden i 1932. ENGHUSET rummer mange a

ndre interessante og sjove detaljer og historier. Eigil O. Pedersen havde i 1920 af grosserer I.C.Lembrecht på Beringgaard købt en grund på 2831 kvadratalen (1.115 m2). Grunden lå ved engarealerne ud mod Kalveboderne. Her ville han bygge sit hus som ramme om sit og sin kone Sofies fremtidige familieliv.

Han og Sofie blev gift i 1924, og i 1925 bad han arkitekt Zacha Friis om at tegne et hus til dem. Huset fik en karakteristisk let buttet bygningskrop og palævinduer. Huset stod færdig året efter i 1926, opført i røde håndstrøgne mursten og med tegltag – gode, gedigne og gængse materialer på den tid.

Samlet byggepris – 21.115,13 kr.

Eigil var kun 28 år, da han kastede sig ud i at bygge sit hus. Han var uddannet smed og blev senere ansat i bugser- og bjergningsselskabet Svitzer.

Smeden satte fra starten med sit håndværk sit præg på huset. Han smedede bogstaverne og årstallet til husets facade. Dengang skulle et hus have sit eget navn. Det blev ENGHUSET, da det lå ud til strandengen. Et navn på huset var også praktisk, da vejnavne og vejnumre ikke var almindeligt brugt endnu. I byggeandragendet anføres, at huset skal bygges på "matr. nr. 29 f. ved navnløs Vej i Parcelforeningen Strandøre". Huset fik senere adressen Strandegårdsvej nr. 6.

I hækken ud mod vejen kom en smedejernslåge, og beslagene på husets indgangsdøre var også Eigils eget (hånd)værk. T

il udhusets yderfacade skabte han et lille muntert kunstværk. Over det ene vindue malede han en sort kat, der sad på spring efter en fugl, som var placeret over et andet vindue.

I forbindelse med sit arbejde hos Svitzer var Eigil ofte ude at sejle som maskinmester og væk hjemmefra. Det betød, at haven fik et helt specielt præg. Husets flagstang er ikke nogen almindelig flagstang, men noget der minder om en mast på et sejlskib med plads til Dannebrog og til forskellige signalflag, når der var en festdag. Den oprindelige flagstang findes stadig, da den er af "ædelt træ". Når Eigil kom hjem fra en tur i det fremmede havde han eksotiske planter med hjem. Således

havde han bl.a. frø af bjørneklo med hjem - tillige med agaver og kaktusser.

Inspireret udefra blev der anlagt et lille rimeligt dybt guldfiskebassin lige først for i haven. Bassinet er der stadig, dog uden vand. På kanten af et andet lille rundt bassin med siv sad en grøn keramik

skildpadde Den er nu blevet muret ind i facaden på udhuset.

Haven blev anlagt efter en særlig plan med oaser til ophold samt felter til afgrøder og blomster. Haven var hans et og alt. På sine ældre dage lå han med et forstørrelsesglas og lugede ukrudt. Da nøddetræ er et elastisk materiale, lavede Eigil hammerskafter af sit eget nøddetræ.

En blodbøg skulle der også være. Den knejser stadig stolt i haven og danner skygge ikke kun i egen have, men også i naboernes haver. Det afstedkom allerede i Eigils tid diskussioner med naboerne.

Disse diskussioner førte til, at naboen opførte en mur i skellet og til, at det hul i hækken, som børnene havde brugt, når de ville lege med nabobørnene, blev lukket. Eigil var en meget bestemt herre

og havde helt afgjort sine ideer og holdninger, og dem holdt han fast i. Han boede i huset til 1989, hvorefter han boede sine sidste 2 år på Krogstenshave

. Huset er senere blevet solgt 3 gange. I dag bor Rikke og Anders Brinch Jensen i huset sammen med børnene Anna og Jonas. De faldt straks for huset, da de så det.

Efter nutidens forhold er huset måske lige småt nok til en familie med to børn, men det opvejes af husets mange særpræg, der giver det karakter og gør det enestående.

Det er deres hensigt at prøve at bevare og vedligeholde så mange af de oprindelige elementer som vel muligt og derved bevare husets stil.

En sidste oplysning om ENGHUSET er, at huset i Hvidovre Kommuneatlas er karakteriseret som et hus af middel bevaringsværdi.

Døtrene Kirsten og Gerda ved badebroen ved Hvidovre Strand, ca. 1930. ENGHUSET ses i baggrunden.

ENGHUSET´s arkitekt:

Arkitekt Zacha Friis

Arkitekt Zacha Friis var uddannet murer. Efter at han i 1891 var blevet arkitekt gik han i mange år på valsen i Europa for at fuldende sin uddannelse og lære skønne bygninger i udlandet at kende. Han var senere initiativtager til at danne den særlige naverforening: "Det gamle Naverlaug i Danmark". Han beskrives som en farverig person, boheme af natur med et uroligt blod og vandrelængsel. I naverkredse er der utallige anekdoter om ham.
Kilde. www.naverne.com

Akvarel med ENGHUSET som motiv, malet af Eigil O. Pedersen.

En frivillig kommer til Hvidovre

Af Jens Frededrik Jørgensen

Denne artikel bygger på mit interview med Ammi Stein Pedersen den 10. maj 2012.

I 1958 flyttede Ammi og hendes mand Stein Pedersen ind i huset på Risbjerggårds Allé 55. De var lige blevet gift.

Det skulle senere vise sig, at Hvidovre med Ammi Stein Pedersen havde fået en meget aktiv borger, der, som årene gik, involverede sig som frivillig i mange samfundsområder.

Ammi er yngste (3.) barn af et lærerpar fra Strandby skole i Vester Ulslev på Lolland. Efter at hun havde taget realeksamen i Nysted, fik hun læreplads på Nysted apotek. Og da hun som 18 årig fik kørekort til motorcykel, var det en lettelse at kunne tage de 14 kilometer fra hjemmet ind til Nysted på motorcykel i stedet for på cykel. Da læretiden var gennemført, f

lyttede hun i midten af 1950erne til København og havde i et års tid arbejde på apoteket på Valby Langgade, inden hun fik arbejde på Rigstelefonen. Da hun og Stein flyttede til Hvidovre blev hun hjemmegående. Det skulle vise sig at være et privilegium, når

Ammi på motorcyklen, en svensk fabrikeret 650 cm³ Monark. I baggrunden svigerinden på den Vespa-scooter, Ammi senere havde købt på indkøbstilladelse. Billedet er taget foran hjemmet, skolen i Strandby

man skulle blive en aktiv frivillig i kommunen. Risbjergkvarteret var i 1958 et sølvbryllupskvarter. Risbjerggårds Allé var som skolevej asfalteret, men der var stadig grus på fortovet og ikke meget trafik på vejen. Halvdelen af husene mellem Risbjergvej og Torstensvej var havehuse. Handelsmænd kørte rundt med brød (Røde Vejrmølle), kartofler og grønt. Der var en lille slagterfor

retning og 4 købmænd rundt omkring, fortæller Ammi.

I 1972 startede "karrieren" som frivillig. Ammi var taget til et foredrag i Forbrugergruppen Vest om forsikringsspørgsmål. Det blev skelsættende for hendes liv.

Hun kom straks med i gruppens bestyrelse. Som hjemmegående var der kun én løn at leve af. "Vi vidste, hvor lidt vi havde!" og som forbruger kunne hun se, at der var visse ting, der trængte til at blive ændret. Det er nu blevet til 40 år som aktiv i forbrugerarbejdet lokalt i Forbrugergruppen Vest. Det har også betydet, at hun har været involveret i forbrugerarbejdet på landsplan - i Forbrugerrådet, Klagenævnet for ejendomsformidling og Genanvendelsesrådet.

Engagementet kom også frem i forbindelse med det, der skete i lokalområdet. "Da der i 1976 var et større anlægsarbejde på Risbjerggårds Allé, var jeg også "ude med riven". Det ville hæve vejen med 20-30 cm og betyde, at regnvandet ville løbe ind på grundene, og at garager og låger skulle hæves".

Efter sværdslag med grundejerforeningens formand, indsamling af underskrifter og deltagelse i møder med Teknisk Forvaltning lykkedes dette borgerinitiativ. Kommunen måtte ændre vejarbejdet og afhjælpe generne for vejens beboere. Da Hvidovre Nærradio blev startet i 1983 fik Forbrugergruppen Vest mulighed for at komme til orde ved at lave en times forbrugerstof om ugen til radioen. Den mulighed greb Ammi, der i en periode var daglig leder af Nærradioen. Det gav mulighed for at "få næsen ind alle vegne".

Med særlig glæde husker Ammi, hvordan Nærradioen fik ansat unge langtidsledige, der fik mulighed for at lave interview på en arbejdsplads, hvor de så derved fik chancen for at få en fod indenfor.

"Det er en skøn fornemmelse som frivillig, når der kommer resultater ud af anstrengelserne" siger Ammi og det seneste eksempel herpå er etableringen af Genbrugshallen. "Det lykkedes – YES!" efter at Forbrugergruppen Vest vedholdende i gennem flere år havde skrevet herom til Amagerforbrænding og kommunen. "Nu er det en forrygende succes for de 10 deltagende foreninger, og det er skønt med de mange, der frivilligt gerne vil hjælpe med et stykke arbejde. De synes det er sjovt, de bliver grebet og kan ikke lade være".

Her har vi så også fået noget af svaret på, hvad der driver en frivillig. Ammi fortsætter: "Interessen er den bedste drivkraft, og så er det en skøn fornemmelse, når der kommer resultater. Så er det en

fornøjelse at blive brugt".

Engagementet kommer, når man synes, noget trænger til at blive ændret. Det frivillige arbejde beriger tilværelsen – at være frivillig jager mig til at lave noget".

Det er klar tale, når Ammi understreger, at for hende bærer det frivillige arbejde lønnen i sig selv. "Frivilligt arbejde er gratis arbejde, det skal ikke betales". Hun er bekymret for fremtiden for det frivillige arbejde: "Det er ved at blive til, at det offentlige prøver at få gjort arbejdet frivilligt".

Hvor længe hun selv bliver ved som frivillig, ved hun ikke: "Nogen tænker sikkert, hvorfor holder det "gamle liv" da ikke op". Selv om tiden og dermed livet iler, så synes hun stadig, der er meget at tage fat på. "Sætningen – I øvrigt mener jeg at Karthago bør ødelægges – er en god drivkraft".

Så Ammi fortsætter med forbrugerarbejdet, arbejdet i Biavlerforeningen, Genbrugshallen og julemarkedet samt senest som spørger ved kommunalbestyrelsens møder, da hun mener, at den digitale udvikling i kommunen går for stærkt for mange ældre borgere.

Ammis engagement har også omfattet grundejerforeningens bestyrelse, det sociale forbrugernævn Gruppe 86 (papirgenbrug), julemarkedet på Quark, Flygtningehjælpens landsindsamling, Kulturrådet, bestyrelsen for forældreforeningen på Risbjergskolen, frivillig under en valgkamp på et partikontor, opstillet til kommunalbestyrelsen, tilforordnet vælger, bestyrelsen for vuggestuen Kastanjehuset.

Ammi er et meget usædvanligt fornavn, og historien bag det er følgende: "Min faster hed Amalie Mik

aline Marie Ingeborg – kaldet Ammi. Det navn fik jeg også", fortæller Ammi. "Min ældste datter fik min mands fornavn – Stein - som mellemnavn. Senere fik min 2. datter, og jeg også med lidt problemer, lov til at tage "Stein" som mellemnavn".

Huset på Risbjerggårds Allé ca. 1960. Hæk og låge er uændret til i dag.

Ammi og Stein Pedersen i bigården på Byvej 98 i august 2012. Ammi er formand for Biavlerforeningen og i øvrigt overfølsom over for bistik.

Frivillighedsugen i Hvidovre

Det er nok de fleste bekendt, at der i Hvidovre er stor mangfoldighed i det frivillige arbejde. Med Frivillighedsugen søger man at synliggøre foreningslivet og de mange frivillige aktiviteter i Hvidovre. Håbet er, at denne synliggørelse kan tiltrække nye frivillige og sætte fokus på, at frivillighed er et bredt begreb, der foregår og udøves på mange forskellige måder.

Frivillighedsugen er i uge 39 og ligger op til Frivillig Fredag, national frivillighedsdag, den 28. september. Ugen afsluttes denne dag med et arrangement kl.15.17 i Medborgersalen. På hovedbiblioteket og på pladse

n foran rådhuset vil der i løbet af ugen blive ophængt fotostater med de frivillige, hvor de udtrykker sig over årets tema. Temaet er udnævnt af det centrale frivillighedsråd og lyder: Vis hvad du kan – og del det med andre. Hvidovre Avis bringer oversigt over samtlige aktiviterer.

I Hvidovre Lokalhistoriske Selskab holder vi åbent hus i Rytterskolen torsdag den 27. september kl. 11-17. Vi er begyndt at samle erindringer ved interviews og båndoptagelser. Optagelserne går videre til Forstadsmuseet og danner grundlag for artikler i medlemsbladet. Så derfor lyder selskabets opfordring: Kom på Rytterskolen den 27. september, så din fortælling om dit liv i Hvidovre kan blive optaget som et bidrag til Hvidovres lokalhistorie til glæde for kommende generationer.

I forbindelse med det åbne hus vil 3 billeder af Bent Broksø med Hvidovre - motiver være udstillet. Bent Broksø, der er medlem af selskabet, har netop foræret selskabet 2 af billederne.

Der vil også være mulighed for at se et ca. 5 minutters klip om Kettevejsskolen fra en film om Kettevejsskolen (senere Sønderkærskolen) fra 1934. Klippet er redigeret Bent Broksø. Endvidere vil man kunne se en d

el af de malerier, der indgår i Forstadsmuseets samling som et medlem af selskabet – Søren Brogaard – har fotograferet og sat i system, så vi kan vise dem på en computerskærm.

Gave til Selskabet

Bent Broksø og Ole Asbjørn Petersen med de to oliemalerier, selskabet har fået som gave. På væggen hænger et andet af Broksøs billeder: Storm ved Ristinge Strand på Langeland.

Af Ole Asbjørn Petersen og Jens Frederik Jørgensen

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har af Bent Broksø modtaget en fornem gave – 2 Hvidovre-billeder, som han har malet i 1975-76. Billedet fra 1975 har som motiv

et af de gamle huse i Hvidovregade. Bent Broksø og hans nu afdøde hustru, Else havde deres første bolig i Hvidovregade nr. 14A, skråt over for smeden. Det hus Broksø Bent Broksø og Ole Asbjørn Petersen med de to oliemalerier, selskabet har fået som gave. På væggen hænger et andet af Broksøs billeder: Storm ved Ristinge Strand på Langeland. har haft som motiv lå et par numre længere nede af Hvidovregade, ned mod Bytoften. Huset eksisterer ikke mere. Det andet billede har Hvidovre Havn som motiv. De to oliemalerier er blandt de først

e, som Bent Broksø malede, da han startede på et aftenskolekursus –som afslapning i en stresset hverdag. Aftenskolelæreren var Peter Olsen, der til daglig var overmaler på Den kongelige Porcelænsfabrik, og som for øvrigt i mange år har boet i Hvidovre. Der

fik Broksø en gang om ugen en grundig undervisning i oliemaling, i at opstille og udvikle en palet og male opstillinger. Uden for sæsonen – om sommeren – tog Peter Olsen gratis med holdet ud for at lære dem at male forskellige steder i kommunen og havnen. Der er mange af deres Hvidovrebilleder blevet til. Bent Broksø fortæller, at han, efter 5 år på aftenskolen gerne ville boltre sig i en abstrakt- naturalistisk stil, og derfor ugentlig tog nye 5 år på Københavns Aftenhøjskole, hvor han fik Charlottenborg-censoren Birgitte Olsson som lærer. Mange af hans motiver er herefter bl.a. hentet fra Odsherred/Ellinge Lyng, hvor han har haft sommerhus i mange år.

Bent Broksø har tillige en omfattende musikalsk karriere - ligesom med maleriet ved siden af en erhvervskarriere. Han debuterede i 1942 – som 14-årig - som pianist i "Mikrofonen har Lørdagsgæster" med Stig Mervild som studievært.

Siden har han skrevet et stort antal melodier og tekster til viser og revyer, samt været aktiv inden for "Visens Venner". Mange vil have hørt Else og ham, da de ofte har optrådt med viseprogrammer og har indspillet CDere med viser.

Else og Bent Broksø. På væggen hænger et Bent Broksø -billede med motiv fra stranden ved Klint i Odsherred.

Hvidovre skolefilm 1935

Af Bent Broksø

I 1934 blev der optaget en 16 mm smalfilm (stumfilm) om Hvidovres skoler (på daværende tidspunkt var der to skoler – Kettevejsskolen og Strandmarksskolen).

Forhistorien er, at dengang var Hvidovre kommune en såkaldt "sognerådskommune", hvor det gik lidt trægt med at få penge til skolebørns lejrskole-ophold, som lærere, elever og forældre syntes var vigtigt for samarbejdet.

Men nogle fremsynede lærere med min far i spidsen fandt ud af at lave en film om de to skolers liv – alle børn skulle med i de mange forskellige situationer, der nu engang er i skolelivet, fagundervisning, gymnastik, sang, lejrskoleophold og meget mere – og med et historisk perspektiv i skolens udvikling. Filmen skulle så vises offentligt mod betaling på Risbjerggaard og i "Rossini" ved Valby station, hvor der var et egnet lokale. Alle børn, forældre og bedsteforældre skulle naturligvis se den. Og på den måde var skolerne selv med til at samle penge ind til lejrskoleidéen. Det var dengang.

Min far H. C. Broksø-Hansen var på daværende tidspunkt viceinspektør på Kettevejs-skolen (nu Sønderkær-skolen). Filmen blev optaget af min far og hans bror og varer en times tid, og den forærede de skolevæsenet. Filmfotografen er min onkel Viggo Hansen, medens min far var idemand og skriptman, instruktør og titeltegner. Det var et projekt, de brugte en hel sommerferie på at gøre klar og et par måneder til optagelse og redigering.

Et firma, der skulle have udarbejdet en reklamefilm for sprøjtemidler, indgik i samarbejdet. Skolefilmen blev en slags prøvefilm for reklamefilmen, og firmaet var med til at betale en del af udgifterne til skolefilmen.

Filmen har været vist i mangfoldige år og er derfor kolossalt slidt. Derfor har biblioteket for år tilbage lavet en video-kopi for at bevare den af historiske grunde.

I øvrigt har filmen vakt interesse mange steder som historisk filmdokument – en af de meget få fra den tid – og den har mange gange været vist med forskellige scener i landsdækkende TV.

Broksø-Hansen var først viceskoleinspektør ved Kettevejsskolen og senere til sin død i 1953 skoleinspektør på skolen. Mens han var viceskoleinspektør boede familien i Vigerslev. Det skyldes, at Broksø-Hansen gik med hat. Hvis han havde boet i Hvidovre, ville han ustandseligt, når han i sin fritid gik på gaden, have skullet løfte på hatten og hilse på de mange forældre mv., som han mødte på gaden og kendte fra skolen

”

Skolefilm 1935”, der foreligger på VHS-bånd, kan lånes på biblioteket tillige med ”Barn for en dag” (1995), en film om 3 c ved klassens 60 års jubilæum på Kettevejsskolen. Et klip fra Skolefilmen vises ved Frivillighedsdagen den 27. september 2012 på Rytterskolen.

Bent Broksø har ”klippet” nogle scener fra filmen ud og lagt på DVD og forsynet dem med undertekster - scener om bl.a. om en fotografs besøg på Kettevejsskolen, hvor man ser en klasse og dens lærere blive fotograferet samt BroksøHansen, der afregner med fotografen. Som underlægningsmusik har Bent Broksø valgt musik fra den tid: Teddy Wilsons indspilning af George Gershwins ”Summertime” og ”Liza”.

Klip fra "Skolefilm 1935!

Kommunekontoret – anno ca. 1845

Af Jens Frederik Jørgensen

(med tak for oplysninger fra Frederiksberg Stadsarkiv)

I 1842 etableres det første egentlige kommunestyre i Danmark. Frederiksberg og Hvidovre kom til at udgøre en fælles kommune frem til 1858.

Kommunen blev styret af et sogneforstanderskab med præsten og birkedommeren som fødte medlemmer sammen med 9-11 sogneforstandere valgt for 6 år. Det var borgere fra Frederiksberg og bønder fra Hvidovre, Valby og Vigerslev.

Den første sogneforstander valgt fra Hvidovre var gårdejer Niels Andersen. Han opfyldte kravet for at blive medlem, nemlig at eje en vis størrelse landbrugsjord eller en bygning med en bestemt assuranceværdi.

Sogneforstanderskabet havde i de første år mødelokale i fattighuset, Allégade 14. Her stod der et kontorskab. Det var datidens rådhus og arkiv!

Møderne blev senere flyttet til Valby Kro, hvor der var plads til tilhørere, idet man ret hurtigt gjorde møderne offentlige.

Sogneforstanderskabet havde også en særlig mødemappe i læder. Den findes på Frederiksberg Stadsarkiv. Mappen blev brugt til at fragte sogneforstanderskabets protokol fra formandens hjem til mødelokalet.

Mappen er fra ca. 1845. Den har påmonteret et messingspænde og kunne låses. Den kunne i yderste fald rumme 10-12 cm mødemateriale. Mappen bærer præg af at være flittigt brugt.

Nederst på mappen står med guldskrift: FREDERIKSBERG-HVIDOURE SOGNEFORSTANDERSKAB. Bemærk i øvrigt stavemåden af Hvidovre med ”U” i stedet for nutidens ”V”.

Mæanderborten, som vi til daglig tit kan se på brønddækslerne, pryder mappen hele vejen rundt.

Det har været en fornem mappe. Sammenholdt med mødelokale og arkivskab må man med nutidens øjne sige, at det var en beskeden start på et rådhus og et kommunearkiv.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Forstadsmuseet vil ved en passende lejlighed anmode Frederiksberg Stadsarkiv om at måtte låne og udstille mødemappen

Mødemappen

Nederst på mappen står med guldskrift: FREDERIKS-BERG-HVIDOURE SOGNEFORSTANDERSKAB. Bemærk i øvrigt stavemåden af Hvidovre med "U" i stedet for nutidens "V

Mæanderbort:

En bort med en sammenhængende streg, som slynger sig rundt og frem og tilbage. Kendes som bugtet ornament i græsk kunst; men også fra jernalderen som dekorationsmotiv i Norden.

Ud af Glemmebogen

Af Hans Chr. Thomsen

N ogle digtere fylder i samtiden fo så i eftertiden at forsvinde ud i glemslen. Sådan er det med forfatteren Arnold Hending (1901-1964). I 1920erne og 30erne var han med til at besjæle den Vestegn, hvor tusinder af tilflyttere begyndte et nyt liv. Og han blev værdsat af så forskellige folk som arbejderdigteren Oskar Hansen – det er ham med "Når jeg ser et rødt flag smælde" – de kongelige skuespillerne Clara Pontoppidan og Poul Reumert, den socialdemokratiske kulturminister Julius Bomholt - "Han tørrede duggen af vinduerne for os", og forfatteren Tom Kristensen, der fandt poetisk gennemslagskraft i bl.a. et par linier som disse:

Du staar som forstenet ved Smertens Træ og knuges i Knæ af dets Krone

Fra vor egen verden - ikke at forglemme – har der været hyldest fra "Hvidovre Musikforening af 1944", og fra komponisten Peter Herman Hoffmark, der boede sine sidste år i Hvidovre. Han satte Hendings digte i musik, ligesom 57 andre komponister gjorde det til over 500 af slagsen. Og da Hvidovre Avis kom på gaden for første gang d. 21. maj 1926, var det med Arnold Hending som redaktør. Denne artikel trækker for en kort bemærkning Arnold Hending ud af glemmebogen.

En sær dreng

Flittig var han og om sig som forfatter, filmhistoriker, journalist og ind imellem også som skuespiller. Han blev født for over 100 år siden i Valby, hvor han voksede op. Han var en sær dreng, der holdt sig for sig selv. Helbredet var skrøbeligt, og som mange før og efter ham kompenserede han for ensomheden ved at drømme. Stumfilmstudierne i Valby lå i hans kvarter, og filmene gav hans fantasi en alternativ verden at folde sig ud i - og i ny og næ også en barnerolle med et honorrar, som "en Flue kunde bære". Senere mindedes han den tid med et glimt i øjet:

Det Lærred som vi saa imod
var meget mer end et Lærred
Alt gav det os –fra Østerland til Sokkelund Herred

Tonen er i øvrigt tidstypisk med sin blanding af alvor og humor, af stort med småt, og kan genfindes hos f.eks. Storm P. og hos pseudonymet Jens Ballerød, der som Hending, skrev i de lokale forstadsaviser.

Hendings interesse for filmen holdt livet ud. Han blev filmmed-

arbejder ved Nordisk Film i dets store tid og skrev som filmhistoriker flere bøger om selskabets tidlige fase – Stjerner i Glashus, Da Isbjørnen var lille, Filmens Vovehalse m.fl. Som skuespiller deltog han i en så eksotisk film som "Maharadjahens Yndlingshustru", og han spillede folkemængde i filmen "Lille Dorrit".

1925 debuterede han i Politiken, og det er som en slags forstadslyriker, at vi skal give smagsprøver på hans produktion.

Efterårssind

Hending var bedst om efteråret. Vi ejer for at miste, mente han, og året som svandt og forfaldet i naturen ramte noget i gang i ham, som f.eks. her i begyndelsen af november 1925:

Den slanke Birk, den blide Lind
Staar gul og dybt bedrøvet
Og lytter til de stille Hulk
Der dirre gennem Løvet
Og ved månedens udløb lyder det forstærket:
Det hviner og det jamre
Vi lukker Døren til
Men gennem Mulmet aner
Vi dødens Skuespil

Forstaden

I november 1924 blev Hending tilknyttet Valby Avis, der havde rødder tilbage til århundredes start. I forbindelse med en konflikt forlod medarbejderne avisen og startede Valbybladet i 1925. Bladet fungerede i en årrække også som lokalavis for Hvidovre. Hending fulgte med over i det ny blad og fik arbejde som en slags huspoet og free lancejournalist. I 1925 blev han – som nævnt – ansat som Hvidovre Avis første redaktør for en kortere bemærkning.

Hending elskede forstaden med dens karakter af hverken eller - af både og:

Hvorfor har jeg slaaet mig sådaan til ro
Og sagt mig: nu bliver jeg her Det er vel fordi, du er By og dog Land
Men har mest Provinskarakter

Og som filmen gav forstaden også Hending rum til fantasien:

Her er Plads for Fantasien …
aabent Land til alle Sider
Her er Tumleplads for Blæsten
til at feste – hvis den gider

Arnold Hending fandt villavejene "lægende stille". Forstaden var et sundt alternativ sammenlignet med storbyens lejekaserner og forstemmende baggårde. Men han kunne også opleve vejene som:

Disse verdensfjerne Veje
hvor alt bare staar og tier

Det er en oplevelse, han i øvrigt ikke har været ene om at have. Over et halvt århundrede senere skrev Michael Strunge beslægtet:

gaderne synes ikke at pege mod
rejser og hemmeligheder
men blot mod deres egen hånlige
meningsløshed

Lokaliteter
Flaskekroen og Risbjerggaard fungerede i 1920erne som forsamlingshuse for Hvidovre. På Risbjerggaard afholdt arbejderne deres møder medens borgerskabet foretrak Flaskekroen. Her blev tørsten slukket, generalforsamlinger afholdt, protestmøder arrangeret eller der var gadeløb mellem de to udskænkningssteder om søndagen. Man kunne naturligvis også møde kønnet i f.eks. slyngelstuen og synke til bunds i "To Øjne uden Bund - -".

Om Flaskekroen skrev Hending bl.a.:
Den gamle Kro bestaar endnu,
mens Vaaren ler.
Men snart er den et Minde blot og intet mer

Og det kom jo til at passe. Det gælder ikke Damhussøen. Den er der stadig og fik dengang et vinterrim med på vejen:

Alt er ribbet nu
for farvernes Pragt
Fattig duver Søens
Pilevagt …
Vand og Himmel tindrer
kulde-blaat. - -
Vinteren gør sit store
Hærværk godt …

Det ældst overleverede om Hvidovres gamle kirkegård skriver sig tilbage til 1700-tallet. Kirken selv er kommunens suverænt ældste bygning, og dele af den så dagens lys allerede omkring 1200. Der er virkelig nogle århundrede stuvet sammen det sted. Hending kaldte kirkegården for "de Dødes Land", og han skrev:

Gaa stille over Gruset
Her hviler den og den
og Forårsblæsten suser,
og minder vejres hen

Ved siden af kirken ligger Rytterskole fra 1721. Den er kommunens næstældste bygning. Hvidovre har dermed sine to bygningsmæssige alderspræsidenter placeret side om side. Over indgangsdøren til Rytterskolen kan man læse: "I Aaret 1721 har jeg grundlagt denne Skole og i lighed med denne 240 i de Distrikter, som er opretede af mig til stadig at underholde

12 Ryttereskadroner" – jeg´et i citatet er Frederik d. IV.

Hending skriver om Rytterskolen:
Et gammelt syn, et trofast Syn,
en smil fra svundne Dage –
saa godt at kunne dvæle i
naar lidet er tilbage

Det er skønt at leve

I Arnold Hendings erindrings-skitse – fortiden kom som "bløde fuglevinger" til ham - nævner han Henrik Pontoppidan og Henrik Ibsen som sine litterære helte, og det er jo alvorlige sager. Det kan man ikke sige om det umiddelbart efterfølgende i erindringen. I en forlængelse af hans eget livs pendlen mellem litteratur og skuespil citerer han et berømt replikskifte mellem forfatteren og feministen Thit Jensen og en af hendes hårdeste modstandere forfatter og professor K. A. Wieth-Knudsen. En arrig Thit sagde til Wieth:

"Nu går De for vidt Wieth" og fik svaret: "Det gør De så tit Thit"

Denne vekslen mellem alvor og humor, tyngde og lethed var noget typisk for ham. Da han døde i 1964 rydtede Valbybladet – som han havde arbejdet ved i små 40 år som free lancejournalist - en hel side til hans minde. Nekrologer er godt nok en positiv genre, men dem i Valbybladet har varme som en bilæggerovn. Hending var en kendt figur i bydelen, og de forskellige erindringer løber over af savn og taknemlighed. Her skal bare citeres en kort karakteristik fra Valbybladets egen nekrolog. Han kunne "i løbet af få minutter får en alvorsfuld medarbejderstab til at tø op, når han kom fejende ind på redaktionen og strøede sine åndfuldheder til højre og venstre".

Lad os slutte med at plukke lidt fra et digt om fyraften i forstaden og lade det følge Hending på vej tilbage i Glemmebogen:

De første Skygger
glider over dagens Ansigt.
En slavisk Fabriksfløjte
slynger sit: Fri
Markerne ligger
som sunkne riger
der venter at
Vaarens Bølge
skal bære dem op i gyldent Lys og frugtbar Væren

Udplukkene er fra digtsamlingerne: Gry (1926), Sange om Valby (1926), Ensom Sang (1927) Uro (1929) Broget Buket (1930) Forstaden synger (1931), Rundt i Riget (1959) Ekko af Dagene (1964)

L. Mathiesens maleri af forfatter, filmhistoriker og journalist Arnold Hending. Maleriet ejes i dag af Valby Lokalhistoriske Selskab og Arkiv. Var i mange år ophæng i Valbybladets kontorer.

Arnold Hending, født 17. december 1901 i Smedestræde i Valby, død 11. november 1964 i Valby. Han var vidtfavnende i sit virke. Digter, journalist, filmhistoriker, skuespiller, redaktør. (Kilde: Valby Lokalhistoriske Selskab og Arkiv)

Peter Herman Hoffmark begyndte sin musikalske karriere som 16-årig, hvor han i et helt år underholdt gæsterne på Brøndby Strandhotel.

Hoffmark har akkompagneret mange af datidens førende refrænsangere og været kapelmester i flere revyer og cabareter. Han var bl.a. på turne med Josephine Baker i Guinea i Afrika. I 5 år var han organist i Maribo Domkirke. I perioden 1977- 80 var han pianist for Syngepigerne i Bakkens Hvile. Han har skrevet et utal af kompositioner bl.a. Hvidovrevalsen og Valbyvalsen. (Kilde: Forstadsmuseet)

Malerier som historiske kilder.

Af arkivar Tove Kistrup

Forstadsmuseet arrangerer maleriudstillingen ”Penselstrøg fra Hvidovre” på Rytterskolen fra den 27. oktober til den 11. november 2012. Formålet med udstillingen er at vise de udstillende kunstneres opfattelse af datidens Hvidovre. Men i hvor høj grad kan vi bruge kunstnernes værker i en lokalhistorisk sammenhæng?

Det er et spørgsmål, jeg har stillet mig selv i arbejdet med at gennemse Forstadsmuseet samling af malerier og tegninger for at udvælge materiale til udstillingen.

Jeg kommer ikke selv fra Hvidovre, og selvom jeg har en stor viden om lokalhistorie fra andre steder, kan jeg ikke trække på mine erindringer, om hvordan Hvidovre har set ud i ”gamle dage”, men må bygge på min faglige vurdering og på de kilder, der findes, på samme måde som fremtidens lokalhistorikere, når de om føje år skal beskrive Hvidovres historie.

En af Forstadsmuseets nyerhvervelser er et maleri af Lauritz Christiansen, som forestiller Hvidovregade set mod vest og Nørregård. Billedet er dateret 1931, sådan cirka tyve år før Nørregård bliver revet ned, så man kunne anlægge Hvidovre Torv i starten af 1950´erne.

Vi har desuden et sort hvidt fotografi i Forstadsmuseets samling, som viser næsten det samme motiv Nørregård matr. nr. 6a, Hvidovregade 4. Fotografiet er dateret 1909. Og når man sammenligner de to billeder, er der tilsyneladende ikke sket de store forandringer på de tyve år, der er gået.

Fotografiet er taget om sommeren, da der er blade på træerne, mens maleriet nok er malet om efteråret, da de blade, der er antydet på træet til højre er brunlige.

På fotografiet er hækken foran det lille hus (matr.nr. 49) så høj, at man ikke kan se husets vinduer, og taget har en anden farve. Så enten er der lagt et nyt tag på i mellemtiden, eller også er der tale om en kunstnerisk fortolkning.

På begge billeder kan man se et fortov i venstre side. På maleriet går der en mørk kvindeskikkelse i langt sort skørt. Hendes påklædning passer måske i vores øjne næsten bedre til det det tidspunkt, hvor fotografiet er taget, nemlig 1909, men som vi ved fra andre kilder, gik ældre kvinder ofte stadig klædt i længere skørter i 1930´erne.

I 1909 var Hvidovregade en grusvej, mens den i 1931 var blevet asfalteret, ellers er der ikke den store forskel på de to billeder, Kan det

virkeligt passe, at Hvidovregade i 1931 stadig var en landsbyidyl?

Hvis vi skal tage maleriets udsagn for pålydende så ja, men Hvidovre havde på det tidspunkt været igennem en rivende udvikling. Hvidovre havde fra 1900-1929 udviklet sig fra at være et landbrugssamfund til at blive en forstad. Store dele af kommunen var blevet udstykket af jordspekulanter, og der var kommet mange nye indbyggere, som byggede deres huse på den gamle bondejord, Hvidovre var tillige blevet elektrificeret, og telefonen var kommet til byen. Der var blevet anlagt nye veje og lidt kloakker, og der kørte rutebiler i Hvidovregade. Men alt det kan man ikke se på maleriet. Man kan jo ikke forlange, at et enkelt billede skal belyse hele Hvidovres udvikling, og det gør bestemt heller ikke maleriet til et dårligere billede, men man skal bare tage med i sine vurderinger af kilderne, at den tids kunstmalere og til dels fotografer mere koncentrerede sig om det pæne og smukke, og havde det med at idyllisere deres motiver. Længere nede af Hvidovregade lå f.eks. kommunens fattighus. Det har vi ingen malerier af, men dog fotografi.

Kunstmalerne supplerer vores viden om datidens Hvidovre, f.eks. kan vi se hvilke farver, der var på facaderne, men vi kan ikke bygge vores opfattelse af datiden alene på deres værker, da de er meget selektive i motivvalg og søger det pittoreske frem for det realistiske. Hvor maleriernes store styrke er, at de kan vise og til dels dokumentere datidens miljø og i flere tilfælde bygninger og landskaber, der nu er forsvundet og ikke dokumenteret på andre billedmedier.

Forstadsmuseets maleriudstilling "Penselstrøg i Hvidovre" forsøger at belyse Hvidovres udvikling fra landsby til forstad. På udstilling vises såvel nogle af museets nyerhvervelser som ældre materiale, som måske har været udstillet før, men passer til udstillingens tema.

Udstillingen på Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre holder åbent fra lørdag den 27. oktober til søndag den 11. november fra kl. 11-15. Der er lukket mandag den 29. oktober og mandag den 5. november. Det er gratis at se udstillingen.

Maleri af Lauritz Christiansen, som forestiller Hvidovregade set mod vest og Nørregård. Maleriet er dateret 1931

Nørregård matr. nr. 6a, Hvidovregade 4. Foto fra 1909

Aeronautisk Dag var en kæmpe succes

Af Mikkel Knudsen

Flere tusinde mennesker gæstede Avedøre Flyveplads søndag d. 2. september, hvor Aeronautisk Dag løb af stablen.

Jorden og luften sydede af liv på flyvepladsen, mens brølet fra flyenes motorer med jævne mellemrum lavede det atmosfærefyldte lydtapet. Det var et forventningsfuldt publikum, der mødte op, og ved indgangen blev mødt af smilende kulturister, som uddelte dagens program. Mangfoldigheden var stor, og alt fra børnefamilier til ældre "flynørder" gæstede arrangementet.

Forstadsmuseet ved museumsinspektør Mikkel Knudsen havde koordineret dagen, mens de aeronautiske foreninger og Cirkusmuseet leverede størstedelen af underholdningen. Kernen i dagen var naturligvis de aeronautiske aktiviteter. Mange fik således en stor oplevelse ved landingsbanen, hvor de kunne stå tæt på de skrøbelige veteranfly under start og landing. Efter landingen fik enkelte publikummer endda mulighed for selv at prøve at sidde i cockpittet og lade fantasien sende dem i luften. På den anden ende af pladsen vakte en oppustet luftballon, der var lagt på landjorden, begejstring, da publikum fik mulighed for at gå ind i den og opleve dens enorme dimension. Derudover bød dagen på faldskærmsudspring, udstillinger med bl.a. modelfly og Vincent Seremets gyrokopter, bungy trampolin, veteranbiler og -motorcykler samt kanonsalutter.

Forstadsmuseet kunne publikum møde på en stand, hvor museets nye folder blev uddelt sammen med Historien i Gaden-foldere. Museumsinspektør Lisbeth Hollensen, der bemandede standen, fik mange gode samtaler med publikum om museet. Standen var velbesøgt og var en god platform til at udbrede kendskabet til museet, der navnemæssigt stadig er meget ungt.

For børnene havde Cirkusmuseet lavet et aktivitetstelt, hvor museets studentermedhjælpere var travlt beskæftiget med at hjælpe med at lave små faldskærme, og papirsfly. Museet havde desuden engageret cirkusartisten Kasper Jensen, der vakte latter ved sine gakkede optrædener.

Der var stor tilfredshed med dagens forløb både fra de deltagende foreningers side og ikke mindst publikum. Arrangementet var støttet af Hvidovre Kommune, en støtte, der gjorde at arrangementet kunne blive mangfoldiggjort og gennemført på succesfuld vis.

Aeronautisk Dag vender tilbage igen i 2014.

Oplevelser indeni en luftballon

Der spejdes ivrigt efter faldskærmsspringere

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2012/13

Fredag den 21. september kl. 17.

Søren Østergaard viser rundt på Vestvolden, tilmelding mv. se side 3.

Torsdag den 27. september kl. 11-17.

Åbent hus på Rytterskolen, se side 12.

Søndag den 30. september. Københavns Befæstningsdag

Sidste søndag i september er der åbent på mange af Befæstningsanlæggene rundt om København. Mange af stederne har aktiviteter for både børn og voksne, Se mere i programmet, der omdeles sammen med medlemsbladet.

Mandag den 29. oktober kl 19 i Auditoriet, Avedørelejren.

Anja Olsen, *museumsinspektør i Forstadsmuseet*, vil fortælle om det sidste nye inden for det lokalhistoriske og specielt om igangværende og kommende projekter i Hvidovre/Brøndby området.

Mandag den 19. november kl. 19 i Auditoriet, Avedørelejren.

Preben Kragelund, *direktør*, tidligere direktør i Team Danmark har både før og efter denne stilling haft betydningsfulde poster i det private erhvervsliv. Preben fortæller om sit liv i Hvidovre og om de spændende oplevelser hans karriere har bragt i både erhvervslivet og sportsverdenen.

Mandag den 21. januar kl. 19 i Lille Friheden

Per Arild, *tidl. halinspektør*, har først været i det private erhvervsliv, og siden som halinspektør i Hvidovre, og er ikke mindst kendt for sit arbejde i sportens verden. Æresmedlem i HIF og et særdeles aktivt medlem i Lions Club. Per beretter om tiden i erhvervslivet og de mange oplevelser fra årene i Hvidovre.

Mandag den 25. februar kl. 19 i Lille Friheden.

Lotte Rømer, *Sangerinde*, har i bogen "Under sølvfuglens vinger" skrevet om barndom og ungdom i Hvidovre, og i bogen "Hvidovre-Rock 1960-1980" om sin musik i rockmusikkens verden. Det er en yderst kompetent musiker med baggrund i Hvidovre, som vil fortælle om oplevelser fra et begivenhedsrigt liv.

Mandag den 11. marts kl. 19 i Lille Friheden

Ordinær Generalforsamling

Mandag den 22. april kl. 19 i Lille Friheden

Anja Olsen, *museumsinspektør* i Forstadsmuseet. Aftenens emne er Kalvebodernes historie.

Tilmelding er nødvendig, og kan ske til Forstadsmuseet på tlf. 36490030, kl. 10-15 i ugen inden mødet, eller på museets e-mail adresse (se side 2)

Ændringer i de enkelte arrangementer: se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2012

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 2296 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 3677 3076
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf. 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 2298 5431
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB-medl. Ømer Kuscu
Strandbyparken 20, st.tv
tlf. 2442 9294
e-mail: oku@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Berners Vænge 32, st.tv
tlf.3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Benny Riisager
Østre Kvartergade 11
tlf. 6126 9261
e-mail: beriis@hotmail.com

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen , Jette Randal-Lund.

Kommunikationsuvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Jens Frederik Jørgensen., Poul Sverrild.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birthe Gerdes, Vagn Bacher

Web-redaktionen:
Jørgen Salhauge
e-mail: redaktionenhls@live.dk
tlf. 4098 0650

32 ISSN 0902-3046

HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
30. årgang—Nr. 4– 2012

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 3
Hvidovre bliver købstad 1952 af Poul Sverrild ..... Side 4
Glimt fra Hvidovres guldalder af Herluf Rasmussen ..... Side 7
Frivillighedsugen og Åbent Hus af Ole Asbjørn Petersen .....Side 11
Maleriet "En kommune skabes" af Carlo Rosberg ..... Side 14
Maleriet "Hvidovre 1980" af Mikkel Knudsen ..... Side 18
På sporet af ugens avis af Lisbeth Hollensen ..... Side 22
Årets gang på Forstadsmuseet af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 26
Julenissen fra Hvidovre af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 28
Befæstningsdagen 2012 af Mikkel Knudsen ..... Side 30
Julen kommer til Hvidovre af Mikkel Knudsen ..... Side 32
Billedlotteri som i gamle dage af Jette Randal-Lund ..... Side 32
Opdag Køgebugt-byernes historie af Bitten Larsen og Per Kaalund ..... Side 33
Arrangementer 2013 ..... Side 38
Bestyrelsen og udvalg ..... Side 39
Hvidovre-tæppet Foto fra Rytterskolen ..... Side 40

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. se bestyrelseslisten E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk
Redaktion: Jørgen Salhauge, Poul Sverrild (ansvh.)
E-mail: redaktionenhls@live.dk
Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer
Forsidefoto: Julenissen fra Hvidovre (se mere på side 28)

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen

Siden udgivelsen af sidste medlemsblad har vi deltaget i Københavns Befæstningsdag og afholdt arrangementer i henholdsvis Auditoriet i Avedøre Lejren og Rytterskolen. Begge arrangementer omtales i bladet.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab er blevet medlem af Kulturtogsrådet, hvis formål er at sikre maksimal borgerdeltagelse i kultur- og fritidsliv specielt i Avedøre Sogn. I den forbindelse kan det anføres, at selskabet har valgt at medvirke i et arbejde omkring Avedøre Stationsbys historie siden 1972.

Vi har den 21. oktober 2012 rettet henvendelse til kulturministeren om muligheden for, at Forstadsmuseet kunne opnå statsanerkendelse. Nedenfor bringes ministerens svar:

”Kære Ole Asbjørn Petersen

Tak for dit brev af den 21. oktober 2012 om Statsanerkendelse af Forstadsmuseet.

Det er rigtigt, at spørgsmålet om statsanerkendelse har været behandlet under en af mine forgængere, men endte med ikke at føre til statsanerkendelse i 2008. Forstadsmuseet er en vigtig institution, da det fortæller en unik historie om de store forstadskommuner vest og syd for København, men jeg kan dog ikke imødekomme dit ønske om at statsanerkende museet.

Den nye museumslov, som regeringen ønsker vedtaget i Folketinget i december måned, sigter på at konsolidere museumsvæsenet for at sikre en bæredygtig museumsstruktur. Derfor er det ikke tiden, hvor vi samtidig statsanerkender ny museer. I stedet vil jeg følge mine forgængere og opfordre Forstadsmuseet og kommunerne bag museet til at se sig om i det eksisterende museumslandskab efter samarbejdspartnere.

Afslutningsvis vil jeg opfordre til, at museet fortsætter sin dialog med Kulturstyrelse, som gerne drøfter spørgsmålet med både museet og kommunerne.”

Sådan lød svaret, hvor man kan konstatere, at det er et afslag, men at der lægges op til fortsat dialog om spørgsmålet.

Forstadsmuseet og kommunen ønskes held og lykke med de fortsatte bestræbelser på at opnå stats anerkendelse

Hvidovre bliver købstad 1. okt. 1952

Af Poul Sverrild

Hovedudsmykningen på Hvidovre Torv er det lange smedejernsgitter, Hvidovregitteret. Gitteret, som fortæller Hvidovres historie fra oldtiden til begyndelsen af 1950-erne blev tegnet af Ejler Thorstein, og det blev den lokale smedemester Poul S. Hansen, der kom til at udføre det 127 meter lange gitter. I samtiden var man imponeret over arbejdets omfang, idet man noterer, at der medgik ikke mindre end fem tons jern til fremstillingen.

At der overhovedet blev en plads på Hvidovrevej overfor Hvidovre Kirke skyldes i første omgang etableringen af den moderne omfartsvej vest om byen i 1930-erne – det der blev til Hvidovrevej. Det gav mulighed for at skabe pladsen ved at rive resterne af Lars Peter Mortensens Gård og resten af Nørregård ned.

Det blev stadsingeniørens projekt, og da Hvidovre så i 1952 fik en ny kommunal status – Gentoftestatus – var anledningen der til at skabe en monumental plads, som kunne modsvare den nye værdighed Hvidovre fik.

Gentoftestatus var en administrativ/politisk ordning, som gjorde det muligt for sognekommuner, der havde gennemgået en bymæssig udvikling, at skabe en administration og et politisk styre, som mindede om de forhold, som købstæderne havde. I det ydre betød det, at sognerådet blev til en kommunalbestyrelse, sognerådsformanden blev til borgmester, og det blev muligt at opbygge en administration med alle de fagligheder, som var nødvendige for at administrere en bykommune.

Arbejdet med gitteret til den nye monumentale plads begyndte i 1952, hvor Hvidovres nye status var en realitet, og det varede gennem fire år. Smedemester Poul S. Hansen var indehaver af smedefirmaet "Samson", som udførte kunstsmedeopgaver for en breds kreds af kunder som staten og Tivoli.

Ejler Thorstein tegnede billedfelterne til gitteret, som skulle fremstå som en historisk tegneserie, der dækkede de væsentligste hændelser i Hvidovres historie. Det blev en fascinerende serie, som man stadig kan nyde på en rundgang omkring torvet. Den viden om Hvidovres historie, der stod til rådighed, var ikke særlig stor, så de fleste billedfelter har en ret generel vinkel på historien. Det har også medført enkelte fejl, og én af dem er, at feltet om Hvidovre Kommunes nye status i 1952 har

teksten: ”Hvidovre bliver købstad 1. okt. 1952”.

Hvidovre blev ikke købstad ved den lejlighed. Det var ikke fordi der ikke kom nye købstæder til så sent som i 1950-erne, for det skete helt frem til slutningen af årtiet, men rækken af københavnske forstæder, som fik ny status i 1952 blev ikke formelt til købstæder. Men den unge forstad har haft brug for at bryste sig af den nye status, og så skadede en enkelt lånt fjer jo ikke.

Det ændrer ikke ved Hvidovregitterets betydning, for det står som et monument over byens glæde over at stå over for en fremtidig udvikling, hvor den skulle skabe moderne hjem for tusindvis af nye familier. Så forestillingen om at være købstad hænger sammen med drømmen om anerkendelse som ”rigtig” by – nu havde vi jo også et torv overfor kirken ligesom de ”rigtige” byer. De forestillinger kom desværre i mange år til at skygge for erkendelsen af, at en forstad er noget andet end en by, og den kan nogle andre ting, som byen ikke kan.

Hvidovregitteret selv fejrer 60-års fødselsdag d. 1.december 2016, så til den tid kunne det måske være en ide at bruge anledningen til med afsæt i tegneserien at lave en samlet Hvidovrehistorie.

Udsnit af ”Hvidovregitteret ” på Hvidovre Torv, set i aftenlys

Det gode skib ”Jette Jan”

Da der var redaktionsmøde vedr. dette nummer af medlemsbladet, fortalte Lisbeth Hollensen, at hun havde set en model af Jette Jan stå som udstilling i hobbyforretningen ”Model & Hobby, Frederiksborggade 23.

Det affødte straks et besøg derinde, og et billede af skibsmodellen blev taget til brug for medlemsbladet. I forbindelse hermed blev det fortalt, at mange havde beundret modellen og fortalt, at de selv havde sejlet med lejrskoleskibet. Hvem, der har bygget modellen, vides ikke.

Modellen var nu blevet sat til salg. Da Herluf Rasmussen hørte om skibsmodellen, var han ikke i tvivl. Han måtte eje den. Så nu har Herluf Rasmussen for 2. gang købt Jette Jan, og han vil kunne glæde sig over at se på sit dejlige skib med fulde sejl.

Glimt fra Hvidovres guldalder

Købet af skoleskibet

Jette Jan Fra et af vore medlemmer, Herluf Rasmussen, tidligere kommunalbestyrelsesmedlem og medlem af Folketinget, har vi fået tilladelse til at bringe denne artikel, hvor der berettes om forholdene omkring anskaffelse af skoleskibet Jette Jan.

Af Herluf Rasmussen

I 1970 fik socialdemokratiet ved kommunevalget et kanonvalg og genvandt det absolutte flertal. Jeg fik de fleste stemmer efter borgmesteren og fik ved konstitueringen plads i økonomiudvalget, formandsposten i kulturelt udvalg og formandsposten i skolekommissionen. 3 poster jeg blev meget glad for at bestride.

Jeg kom til at sætte mit fingeraftryk på en udvikling i Hvidovre, der stadig tales om: Medborgerhus, skoleskib til skoleungdommen og et dejligt feriested for kommunens borgere ved de skønne søer syd for Silkeborg: "Svejbæk Færgegård". Hvordan jeg fandt den, er en historie for sig selv. Den vil jeg gemme til en anden gang. Den er morsom og helt utraditionel.

Det var en idérig forsamling, jeg var blevet formand for. De var alle positive, og vi havde et godt samarbejde med de ledende skolefolk, skoledirektør Arne Andersen og hans næstkommanderende Dalby og ikke mindst Nellager, der var lærernes tillidsmand.

Det første jeg ville prøve at få gennemført, var nytænkning på lejrskoleområdet. Jeg vidste, hvad jeg gik ind til! Det blev barske tider, da jeg besluttede som den første ændring at få Hvidovre Kommune til at købe egnede skibe (skonnerter) og indrette dem, så de unge i Hvidovre kunne opleve sølivets glæder og sejle rundt i de danske farvande og med afstikkere til vore nordiske brødrefolk.

Med lidt lykke og lidt held

Lidt lykke og lidt held skulle der til samt en ukuelig vilje, hvis jeg skulle gøre mig håb om at få mine planer realiseret.

Takket være "Fulton" projektet var der en vågnende interesse for at bevare gamle danske træskibe og bruge dem i ungdomsarbejde, og i 1970 var der hård konkurrence, hvis man ønskede at anskaffe sig et træskib af god kvalitet og til en overkommelig pris.

Jeg opdagede hurtigt, at jeg havde amerikanske opkøberes ånde i nakken, når jeg var rundt i landet

for at se på skibe og forhandle pris med ejerne.

Hvordan fandt jeg skibene?

Sejlskibe havde altid haft min interesse. Jeg havde selv et mindre i mine drengeår ved Kalvebod Strand.

Jeg vidste, hvilke tangenter, jeg skulle spille på. En bekendt fra min tid som speditør i Schenker & Co. bragte mig på sporet. Han sendte mig en aktuel liste over skonnerter og galeaser, som var til salg. Han skrev til mig: ”De kan hurtigt være væk, hvis du ikke slår til, når det rigtige skib til den rigtige pris er der”. Det var jo lettere sagt end gjort, det kommunale bureaukrati taget i betragtning. Det valgte jeg da også at gå uden om og ville stå som køber for egne penge, som jeg på det tidspunkt havde mulighed for.

Da jeg fik skibslisten, var der et skib, jeg kendte. Det var FREM, som siden 1939 var gået i stykgodsfart fra Limfjordsbyerne til København. Det stod til en pris på 10.000 pund eller 24.000 dollar (ca. 165.000 kr.). Det var et emne.

AMIGO var en 210 tons skonnert, noget større end FREM, men også ældre, bygget i 1918 i Marstal. Ved

besigtigelsen blev det klart for mig, at det ikke var et emne.

Den var utæt og lå med en del vand i bunden. FREM f.eks. var tør som Sahara i bunden.

Jette Jan

blev skibet. Det var i fin stand; maskinen og instrumenterne var perfekte. Den havde gået i fart mellem Ålborg og Norge med ejeren ved roret og hustruen som letmatros.

Jeg fik den sejlet til Thisted Skibsværft og fik den slæbt op, så jeg kunne se, hvordan den så ud udvendig i bunden. Jeg betalte af egen lomme 400 kr. Så gennemgik jeg med spir hele bunden og fandt ingen tegn på råd.

Ejeren af skibsværftet, Ole Klemme, gav mig et tilbud på omrigning til skoleskib på 295.000 kr. Mit personlige bekendtskab til Ole Klemme gjorde, at man valgte at sende købet i udbud. Det gik til Skagen, som kom med det billigste tilbud på 950.000 kr. Ærgerligt med en fordyrelse på 655.000 kr., som kunne være undgået.

JETTE JAN fik en dejlig tid som skoleskib. FREM blev solgt videre til Odense, hvor den blev brugt i et arbejdsprojekt for unge og siden solgt videre til en privatmand, der nu benytter skibet til udflugter i Lillebælt og Østersøen, når byen har prominente gæster.

Skibets videre historie:

Kilde: Ole Vistrup, Helsingør

Jette Jan blev solgt til komponisten og musikeren Ib Glindemann, som igen solgte det videre til Karl Obermeyer, en tysker bosat i Rudkøbing. Karl Obermeyer reparerede svampeskaderne, riggede skibet om til to-mastet topsejlsskonnert, udflagede det til Gibraltar og gav det navnet "Julia af Faaborg" og sejlede i flere år chartersejladser med det i danske farvande.

I midten af 1990'erne blev skibet igen solgt. Denne gang til Storbritannien, hvor den nye reder i forvejen ejede en kopi af en 1800-tals fregat ved navn "Grand Turk". Den nye reder skulle til TV filmatisere C. S. Foresters romaner om søofficeren Horatio Hornblowers oplevelser under Napoleonskrigene. Hornblower skulle sejle på "Grand Turk", men af og til havde man til filmoptagelserne brug for et fjendtligt skib at angribe, og til dét formål blev "Julia af Faaborg" indkøbt.

Filmatiseringen fandt for en stor dels vedkommende sted i Sortehavet. Efter afslutningen af TVserien lå "Julia af Faaborg" oplagt i nogle år i St. Kathrines Dock i London - lige ved siden af Tower of London.

I 2007 blev begge skibe solgt til et fransk charterkompagni, og "Julia af Faaborg" blev nu omdøbt til "Etoile de France". Under dette navn sejler skibet den dag i dag chartersejladser fra den franske havn Saint-Malo.—30 gode år!

Så strengt taget var det vel ikke sådan, at Hvidovre Kommune MÅTTE afhænde Jette Jan. Efter kommunens afhændelse har skibet indtil videre haft 30 gode år under andre ejere, og man kan glæde sig over, at et stykke sejlende dansk historie stadig overlever. På den anden side kan man ærgre sig over, at skibet ikke fortæller søfartshistorie i danske farvande, og over at Hvidovre Kommune for 30 år siden ikke var så visionær, at man kunne finde anvendelse for et så mageløst pædagogisk redskab, som et sejlskib er.

Nu er det jo så længe siden, at man bare kan trække på skuldrene over det, og jeg har svært ved at se, hvilket stof til eftertanke sagen skulle kunne vække hos Herluf Rasmussen. Han søsatte dog et projekt, der havde otte års uafbrudt succes.

Frivillighedsuge og Åbent Hus

Af Ole Asbjørn Petersen

Torsdag den 27. september 2012 holdt vi åbent hus i Rytterskolen mellem kl. 11 -17. Intentionen var, at interesserede kunne komme og fortælle om deres liv i Hvidovre, så fortællingerne kunne indgå i Forstadsmuseets samling og danne grundlag for artikler i medlemsbladet.

Dagens program var sammensat med præsentation af tre malerier af Bent Broksø, de to doneret til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, et 5 minutters klip fra Hvidovre Skolefilm med Kettevejskolen 1934 – 35 i fokus, et power - point program om Selskabet, museets malerier præsenteret i Søren Brogaards DVD- udgave og ovennævnte interviews.

Der kom 25 – 30 gæster i dagens løb, de allerfleste mellem kl. 11-14.

Lad det være fastslået med et samme: Det blev dag, hvor både gode idéer og erfaringer næsten fløj over bordet. Tidligere og nuværende Hvidovre borgere deltog aktivt i dagen, hvor der undervejs blev budt på kaffe og kage.

3 interviews blev gennemført, 3 skal gennemføres, modtagelse af båndet interview med 103 årig dame, modtagelse af et maleri med flere i sigte, 12 fotos til scanning, tilbud om foredragsholder og oplæsning og indlevering af levnedsbeskrivelse. Dertil kom forslag om ekskursioner og kommende aktiviteter.

Det gav bestyrelsen mange gode idéer til overvejelse, og det er besluttet at gennemføre endnu et Åbent hus arrangement, hvor erfaringsindsamling fra oplevelser i Hvidovre er hovedpunktet.

I forbindelse med Frivillighedsugen, blev der lavet en række fotostater af Hvidovres frivillige borgere. Her blev også Selskabets forretningsudvalg foreviget i skøn forening, og med " salgsmaterialet" klar.

El- installatør Erling Fugmann overbragte et maleri af Lauritz Christiansen med Hvidovre motiv til formanden. Motivet er fra Hvidovrevej med muren omkring Hvidovre Kirke til venstre. Fotoet er taget ved indgangsportalen, der, som det ses på billedet nederst, var gulkalket som de omliggende gårde.

Georg Røner, mangeårig formand i Hvidovre Badminton Club, aktiv i bestyrelsesarbejde omkring idræt og Lions Club, besøgte Rytterskolen og fortalte både her og ved en senere lejlighed om sit liv.

Jørgen Larsen fortæller om sine oplevelser lige fra 1924, hvor faderen købte grund i Hvidovre til 1200 kr., til 1989, hvor han lod sig pensionere .

Maleriet ”En kommune skabes”

Med henvisning til malerierne på midtersiderne, fortæller kunstneren, Carlo Rosberg om sit værk, opsat i byrådssalen på Hvidovre Rådhus, og Mikkel Knudsen fra Forstadsmuseet fortæller om maleriet ”Hvidovre 1980”, som netop har været udstillet på Rytterskolen

Carlo Rosberg (1902-1994) fortalte billedets historie i byrådssalen tirsdag den 15. januar 1985 - knap 30 år efter billedets tilblivelse:

”Jeg var ca. 50 år og som maler i min bedste alder, da jeg fik den store opgave.

Da byggeriet af rådhuset var halvt færdigt, stod det de to arkitekter Helge Schønnemann og Chr. Brandi klart, at der var plads til en stor udsmykning på bagvæggen i byrådssalen, og de så sig om efter en figurativ kunstner. De fik øje på min person, fordi jeg havde lavet ”Legender fra vore skove” - en stor dekorativ opgave – på Hotel Richmond. Ifølge arkitekttegningerne var der et felt på 14 gange 5 meter til kunstværket.

Efter jeg havde fået opgaven, begyndte jeg at tænke på motivet for billedet.

På det tidspunkt havde vi det begyndende rådhus med stilladser. Og det var rådhuset under bygning, der gav ideen til ”En kommune skabes” – titlen på maleriet. Det midterste parti er noget af byggepladsen fra da rådhuset blev bygget.

Hvidovre var dengang ude i en kolossal udvikling på de kulturelle og sociale områder.

Jeg begyndte at lave skitserne til ”En kommune skabes”. Jeg var meget inde i det store arbejde, Hvidovre kommune dengang gjorde for undersåtterne.

Det var svært helt at præcisere, hvordan billedet skulle være.

Det var ungdommen, kommunen arbejdede for. Ungdommen skulle derfor have det privilegium at være det centrale i mit billede: de to unge, der planter et træ. Det unge par står i guld som symbol på den nye tid. Parret er inde i en oval figur, der har form som moderskødet – livets skød.

Så skulle jeg finde et sted at lave kartonerne. Jeg fik lov at låne Det kongelige Haveselskabs store havesal, hvor man om vinteren opbevarer bananpalmer. Og så begyndte jeg at tegne.

Først fik jeg de to unge placeret, så blev muren bygget op, dernæst de fire håndværkere: mureren, murerarbejdsmanden, betonaf

binderen og tømreren. De fire håndværkere står i deres typiske attituder. Det var især hårdt for murerarbejdsmanden, der står med de tunge sten på ryggen.

Gavlene øverst i billedet er inspireret af byggeriet i Bredalsparken, hvor man var i gang med 1. afdeling.

På det tidspunkt var der gang i det hele i Hvidovre kommune - derfor "En kommune skabes".

Livets træ – træet med alle hjerterne – symboliserer menneskeligheden. De unge mennesker har rod i naturen og fortiden: i kornsorterne, kartoffel- og tomatplanterne og nederst det mørke felt - de gamle vikingegrave.

Borgmester Toft Sørensen ville gerne have den gamle kirke, Hvidovre kirke, med.

Det gamle par foran kirken var en gammel brandmand Bjørn og en gammel dame fra alderdomshjemmet. Jeg har glemt hendes navn. De to gamle var villige til at stå model, så jeg kunne tegne dem og deres portræt. Kransen bag de gamle er tegn på, at for dem er livet ved at være forbi. Hvidovre havde på det tidspunkt

et succesrigt fodboldhold, som skulle have et minde. De fire spillere – målmanden plus tre andre – var i mit atelier, så jeg kunne tegne dem.

Over fodboldspillerne er Olympen, diskoskasteren og den græske søjle.

Også tennisspillerne og roerne samt sejlerne ved Kalveboderne er med. Roerne ses helt øverst i billedet over rådhuset.

De grønne områder er med. Hvidovre har altid prioriteret grønne områder højt.

I højre side af billedet står H. C. Andersen som pendant til diskoskasteren. Når man har et billede med et midterparti, er man for kompositionens skyld nødt til at lave pendanter. H. C. Andersens portræt kendte jeg fra mange afbildninger. Under ham er skolelæreren, som fortæller historien om den grimme ælling, som bliver til en hvid svane.

På sin vis er det et symbol på Hvidovre kommune, som var en kommune i opvækst og fremgang – og dermed kunne blive til en strålende hvid svane. Sådan så jeg fremtiden for Hvidovre kommune. Den lille svane er endnu ikke fuldvoksen.

Skolelæreren fortæller til en gruppe, som mine børn og deres veninder danner inspiration til. Pigen i den hvide og blå bluse er min datter Anne-Lise Gabold. Også Anne Marie Urwold er med.

Uglen er symbolet på klogskab. Yderst til højre og venstre er der mørke felter. De danner ligesom en kulisse inden for hvilken livets spil foregår. Men de mørke felter kom til, fordi billedet var for kort. Til højre er der ligesom et birketræ. Det er ikke noget træ, men piggene – de spidse figurer – skal standse billedet her.

De store figurer tegnede jeg på kartoner, efter at jeg først havde lavet skitser i lille format. Muren bag billedet i byrådsalen er en dobbeltmur, så der ikke kommer fugt bagfra. Jeg havde valget mellem at lave billedet i fresko eller på lærred. Men kunne man få et lærred af det format. Jeg ringede til Belgien, hvor der var en verdenskendt lærredsfabrik.

Jeg spurgte til et svært lærred på 5 gange 18 meter. Det skulle være svært lærred af god kvalitet, så det kunne holde i 300 år. Efter mit spørgsmål var telefonen død i to minutter. Så lød svaret: OK, vi standser den engelske krigsproduktion i en uge. Fabrikken var ved at lave 1.000 telte til soldater.

Da jeg havde fået figurerne op på lærredet, ”Faldt de ned i hovedet på mig”. Målene for menneskets krop er, at hovedet går syv til otte gange op i kroppen. Det havde jeg rettet mig efter.

Men Giotto, en italiensk renæssancemaler, som har malet store vægmalerier i kirken i en italiensk landsby, lod hovedet gå ti gange op i kroppen, og så spidsede han figurerne til. Det gav perspektiv i figurerne, så hang de fast. Det var et rent teknisk spørgsmål, som jeg ikke havde lært på akademiet i Paris. Ud over mit honorar på 150.000 kr. bad jeg kommunalbestyrelsen om ekstra honorar, så

Carlo Niels Ove Rosberg 1902 –1994

Carlo Rosberg blev født den 4. maj 1902 og døde den 13. maj 1994 Han malede oftest havnemotiver, navnlig fra Skagen og Esbjerg samt Bornholm. Han gengav skibenes net og master, kontrasten mellem de bløde linjer og skarpe konturer, ved solnedgang eller solopgang, hvor lysets brydning i havet synes at få motivet til at sværve. Blåt var den foretrukne farve og gav Rosberg tilnavnet ”Den blå maler”. Han anvendte tillige flammende røde og gule nuancer. Mens de tidlige arbejder blev fremhævet for deres karakterfulde forenkling, gik udviklingen mod det dekorative og ornamentale.

Carlo Rosbergs værker kan bl.a. ses i Kobberstikssamlingen, på Vejle Museum.; Miami Mus. of Modern Art, USA; Bonniers Saml., Den dansk Bank, London samt i byrådssalen på Hvidovre Rådhus.

jeg kunne rejse til Italien og se Giottos figurer.

Alle tegninger gjorde jeg færdige i stort format på hvidt papir – så de var lige til at kalkere over på lærredet.

Så kom lærredet herop. Maleren Arne Hansen hjalp med at kvadrere det op. I billedet er der en non-figurativ komposition, bygget op som et dobbelt V og dermed en smuk inddeling af fladen.

Så var jeg nået dertil, at jeg gerne ville have billedet op i byrådssalen. Tapetsermester Gustavsen foreslog, at vi klæbede det op, men sagde, at det blev dyrt. 8.000 kr. for at klæbe billedet op. 10 mand kunne gøre det på en eftermiddag.

Der blev stillet stilladser op. Hele vægfladen, der var glittet puds, blev spartlet ud med en fed oliemaling. Inden malingen var helt tør, smurte vi en pasta af tapetklister og veneziansk terpentin/ harpiks på.

Vi delte vægfladen op. Lærredet blev rullet sammen fra begge sider ind mod midten. To tapetserere med stive træspartler lagde et lag lim og klister på, og langsomt rullede de billedet ud. Et andet hold gik og masserede billedet ind i limen.

Blandingen af veneziansk terpentin og klister, der sidder bag på billedet, tørrer aldrig ud, og den gør billedet elastisk over for temperaturskift. Billedet kan altså give sig lidt. Billedet skal dog have samme temperatur.

Alle farver er lysægte. Om 100 år er de stadig de samme - der er ingen forskel.

Det billede kunne jeg ikke lave i dag. Jeg kunne lave noget andet. Jeg var dengang 50 år og synes ikke, jeg havde noget at fejre, havde ikke nået noget. Men ”En kommune skabes” er det ypperligste, jeg har lavet.

Hvornår er man færdig med et billede af det format? Efter ophængningen var jeg 100 gange henne og arbejde på det, blandt andet på fodboldspillerne. Endda så sent som to timer før rådhusindvielsen stod jeg på min stige og malede. Da jeg malede billedet brugte je

g ikke stillads. I stedet for jeg op og ned ad en wienerstige. Det gav problemer med ryggen og et to måneder langt sygeleje.”

Maleriet ”Hvidovre 1980”

Af Mikkel Knudsen Maleriet Hvidovre 1980 kan betragtes som en kommentar til Carlo Rosbergs maleri fra Byrådssalen. Hvidovre 1980 er fra en anden tid end Rosbergs, en tid hvor Hvidovre tog sig ganske anderledes ud, og hvor udviklingen i den grad havde sat sine synlige spor. Maleriet er et kollektivmaleri lavet af kunstnerne Jytte Wehding, Ulrik Petersen og Jørgen Steinicke. Det er som titlen antyder lavet i 1980, et tidspunkt, hvor Hvidovre Kommune og velfærdssamfundet i den grad var blevet skabt i modsætning til den periode som Carlo Rosberg skildrer med ”En kommune skabes”.

Maleriet var bl.a. inspireret af mexikanske gavlmalerier og italienske futurister, for som Jørgen Stenicke udtrykte med et glimt i øjet, da han blev interviewet i år ”Man havde jo læst kunsthistorie”. Maleriet skulle vise et udsnit af livet som kunstnerne på godt og ondt så i Hvidovre anno 1980. De kom hver især med en skitse, som Jørgen Steinicke stykkede sammen til den komposition, der i dag kan ses.

Maleriet rummer tidstypiske byggerier så som Store Hus i Avedøre Stationsby, Spildevandscentret på Avedøre Holme og Avedøre Bibliotek, men også en bygning som Risbjerggård, der bliver suppleret med ordene ”Bevar Risbjerggård”. Det er dog ikke den eneste politiske sag, som maleriet tager under behandling. Man finder også spor af kvindesagen, demonstrationer mod forureningen og kritik af systemet repræsenteret ved en strammundet ekspedient på kommunekontoret bag ruden med skriften ”Tal her”.

En byggematador, som også må siges at være tidstypisk, er der også blevet plads til i form af Bøje Nielsen, hvis ansigt tager plads for enden af den befærdede vej. Bøje Nielsen spillede en stor rolle i udviklingen af Avedøre Holme.

Yderst til højre i maleriet ses et element, som ikke kunne have indfundet sig på Rosbergs maleri, nemlig indvandrere, som nu også er blevet et væsentligt element i bybilledet i Hvidovre.

Kulturen og sporten går heller ikke ram forbi. To kvinder, der kunne være Lecia og Lucienne, giver den gas på scenen, og der er livsglæde igennem cirkus og dans. På den grå mur i Stationsbyen bliver der malet, mens fodboldkampe udkæmpes på fodboldbanen. I centrum af maleriet løber en række hvidklædte drenge glade af sted og er med til at give maleriet sit

generelt positive udsagn.

Mørket er dog også til stede, for nok ses et elskende par centralt i billedet, men ikke langt derfra ses en skilsmisse i sin vorden i form af et rygvendt par i ægtesengen. I bunden af billedet hænger Jesus på korset i mørke, mens en hånd sørger for at sprøjte deodorant på den "stinkende" religion.

Maleriet er en anderledes kilde til, hvordan livet i Hvidovre blev opfattet i 1980, her igennem tre kunstneres øjne. Det vidner samtidig om, hvad der var på agendaen og hvilke ting som blev opfattet som ikoniske for Hvidovre, i det mindste fra kunstnernes synspunkt.

Maleriet er efter at have været hevet frem fra sit kældereksil på Medborgerhuset i forbindelse med udstillingen "Penselstrøg fra Hvidovre" på Rytterskolen nu tilbage på sin vante plads, hvor det kan ses i Hovedbibliotekets åbningstid.

Detalje fra maleriet, som afspejler nogle af 80'ernes mange diskussionsemner

En kommune skabes

Hvidovre 1980

På sporet af ugens avis

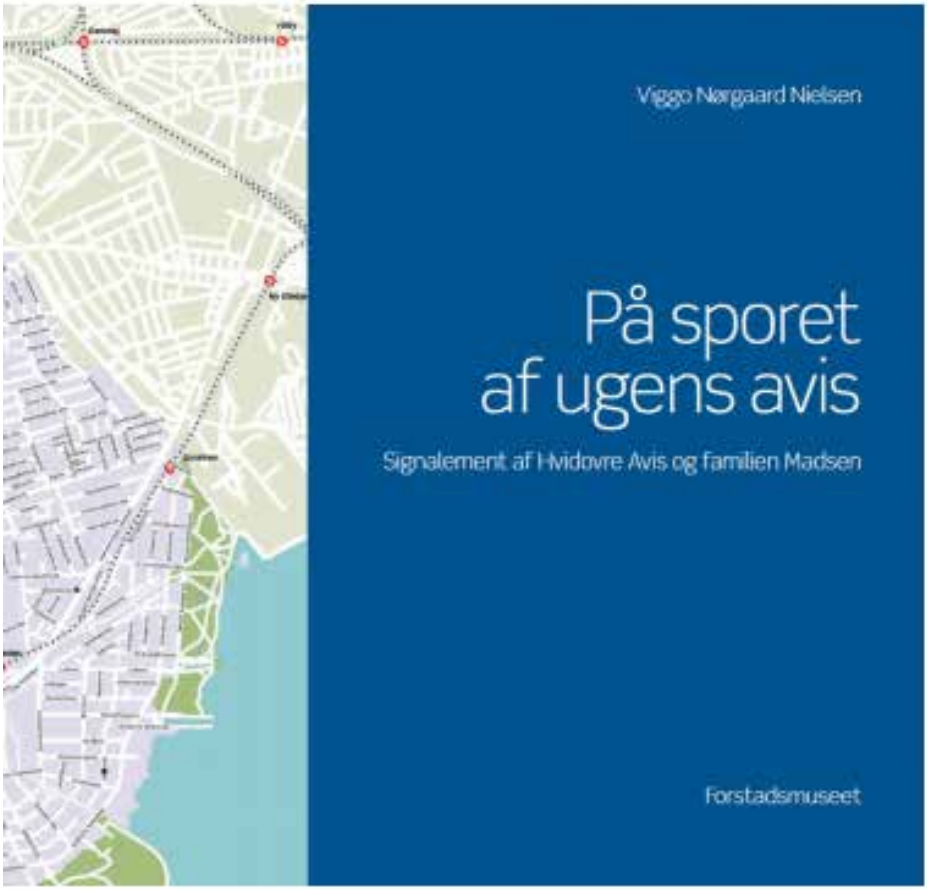

Lokalavisen
HVIDOVRE AVIS
LOKALAVISEN FOR HVIDOVRE OG AVEDØRE - HVIDOVREBLADET

Ny bog om Hvidovre Avis

Af Lisbeth Hollensen

Hver uge dumper Hvidovre Avis ned i postkasserne hos alle Hvidovres borgere - det har været en fast bestanddel af den lokale kultur i siden 1925. Nu er der udkommet en ny bog om avisen og avisens ophav, familien Madsen. Bogen hedder På sporet af ugens avis og er forfattet af Hvidovre -borgeren Viggo Nørgaard Nielsen. Viggo er uddannet journalist og cand.pæd. og var i en årrække forstander for Ryslinge Højskole.

Borgernes talerør Siden første udgave af Hvidovre Avis så dagens lys i 1925, har den været drevet og udgivet af familiedynastiet Madsen. Madsens far, Niels Madsen, kom fra Ålborg og var uddannet manufakturhandler. I Ålborg havde han været involveret i fagbevægelsen ved at lave fagblade, men han havde ikke nogen større journalistisk erfaring, da han senere rykkede til Hvidovre. Da Niels Madsen sendte den første udgave af avisen på gaden i 1925, var det under ret beskedne kår. Familien boede dengang i et lille træsommerhus på adressen Risbjerggårds Alle 6. hvorfra avisen også blev udsendt, men i takt med at Hvidovre gik fra at være et lille landbrugssamfund til moderne forstad, udviklede Hvidovre Avis sig proportionelt hermed. I dag kan avisen således bryste sig med at have leveret nyheder og debat til Hvidovres borgere i 87 år – og det endda med den samme familie bag roret.

Et billede af Hvidovre
Som journalistisk uafhængig avis har Hvidovre Avis altid været med til at præge debatten i Hvidovre og fungerer på mange måder som talerør for både borgere og politikere i kommunen. Med udgangspunkt i en række interviews og samtaler med blandt andet politikere fra Hvidovre og avisens familiemedlemmer kommer bogen vidt omkring mange af de ting, familien Madsen og avisen har været involveret i, og som har haft betydning for Hvidovre.
Et eksempel herpå var da den planlagte motorvej i forbindelse med anlæg af Avedøre Holme i slutningen af 1960'erne blev ændret til den linjeføring, vi kender i dag. Oprindeligt var motorvejen planlagt til at gå fra Brøndbyøster gennem en række eksisterende og planlagte parcelhuskvarterer og videre forbi den dengang nyligt opførte etageejendom "Friheden", hvor der enkelte steder kun ville være 19 meter mellem lejlighedernes soveværelser og motorvejen. Videre fra "Friheden" var motor

vejen planlagt til at løbe gennem Engstrands Alle, hvor afstanden fra motorvej til husgavle kun ville være 2,5 meter. En linjeføring der altså ville få mange konsekvenser for beboerne i Hvidovre. Med Holbækmotorvejen, og dens negative konsekvenser for beboerne i kommunens nordlige del, i baghovedet involverede Madsen og Hvidovre Avis sig derfor dybt i at få den nye motorvejslinjeføring ændret. Gennem skarpe avisartikler og udtalelser lod Madsen sine meninger give til kende, og sammen med Ivar Nørgaard og Erik Budde var dette trekløver en væsentlig medvirkende årsag til den linjeføring, vi kender i dag. Som Madsen skrev i avisen i november 1968: "Det bliver umenneskeligt! De boliger vil være aldeles uanvendelige til mennesker!" (På sporet af ugens avis). På den måde er På sporet af ugens avis således også med til at tegne et billede af Hvidovre op igennem det tyvende århundrede, og mange vil sikkert kunne nikke genkendende til flere af de begivenheder og personer, der skildres i bogen.

De næste generationer

Da Niels Madsen startede avisen for snart hundrede år siden, er det ikke sikkert, han havde forestillet sig, hvor stor en rolle avisen ville komme til at få , men nok heller ikke hvordan avisen ville blive videreført af hans egen familie i så mange generationer frem. Men Hvidovre Avis er og bliver et familieforetagende, ingen tvivl om det. Og ligesom at Madsen selv i sin tid trådte sine barnesko i avisredaktionens lokaler, er næste generation også blevet flasket op med Hvidovre Avis. Beslutter Madsen sig derfor en dag for at stoppe – hvilket han bestemt ikke har planer om foreløbig – står børn og børnebørn klar til at føre familiedynastiets avis videre.

På sporet af ugens avis

Bogen er både spændende og indholdsrig læsning, fuld af flotte illustrationer og fotos af både nyere og ældre dato. Forstadsmuseet har bidraget med historiske baggrundsfakta, fotos og redigering, og museet er stolt over og glad for at kunne udgive bogen, som Viggo Nørgaard Nielsen har arbejdet på gennem godt og vel det seneste år. Tillige har Hvidovre Lokalhistoriske Selskab støttet udgivelsen økonomisk og har muliggjort bogens lave pris.

Bogen kom på gaden torsdag den 22. november med en flot reception med musik og sang, afholdt i Bataillionen i Avedørelejren. Et stort antal gæster var mødt op, og både forfatteren selv, museumschef Poul Sverrild og chefredaktør Madsen holdt et par bevingede taler. Bogen kan købes for 125,- i Historiens Hus, Alarmpladsen 3, 2650 Hvidovre samt på Hvidovre Bibliotekerne og i Hvidovre Avis' ekspedition.

En festlig reception i Bataillonen, da bogen om Hvidovre Avis udkom

Årets gang på Forstadsmuseet

Af Jens Frederik Jørgensen

Anmeldelse

Det var en blæsende, kold og regnfuld aften – den 29. oktober 2012 – hvor selskabets medlemmer var budt indenfor i Auditoriet i Avedørelejren. Her fortalte Forstadsmuseets souschef, Anja Olsen, levende og engageret om Forstadsmuseets virksomhed, der i 2012 har spændt vidt i mange henseender.

Museets medarbejdere har et bredt spektrum af kompetencer og kombineret med deres store lyst til at udvikle forstadshistorien, har det skabt bemærkelsesværdige resultater. I forbindelse med Golden-Daysfestivalen om 50erliv fortalte Anja Olsen, at Forstadsmuseet var blevet bedt om at stå for cykel- og bustur i forstaden. Danmarks Radios P4 bragte indslag om museet, og DR2s"Smagsdommerne" var inviteret på tur til Hvidovre, hvor de fik nedbrudt fordomme om forstaden og oplevede en guddommelig formidler af forstadens historie, nemlig Poul Sverrild. (Udsendelsen kan ses på følgende link: http://www.dr.dk/ DR2/ Smagsdommerne#/54787).

Bogen om Hvidovre-Rock i 1960-1980 er blevet læst i det ganske land, også takket være omtale i Danmarks radio, kunne Anja Olsen berette. Hvidovre var i 60erne Danmarks Liverpool, hvor der bl.a. i ungdomsklubberne opstod usædvanligt mange rockgrupper. Thomas Gjurup har skrevet bogen, der med masser af billeder og udklip fra Hvidovre Avis bredt fortæller om livet i Hvidovre i 60erne og 70erne. (Bogen kunne være en julegaveide og kan købes på Forstadsmuseet og Hovedbiblioteket for 199 kr).

Køge Bugt-banen fejrede i 2012 50-års jubilæum. Greve Museum og Forstadsmuseet var krumtappen i et samarbejde om fejringen, der involverede mange aktører fra Avedøre til Hundige. Det blev til en kulturfestival i juni og til en digital udgave af historien om Købebugtområdet. Anja Olsen fortalte, at det indsamlede materiale, der kan ses på internetadressen kogebugtpaabanen.dk, 0gså vil blive brugt i undervisningen på egnens uddannelsesinstitutioner.

Forstadsmuseets arbejdsmetoder, resultater og ry når også uden for landets grænser, og har medført deltagelse i konferencer i Helsinki, Prag og Rom og bidrag til et anerkendt internationalt videnskabeligt tidskrift. Forstadsmuseet har – som be-

bekendt – ikke opnået statsanerkendelse – endnu da. Det betyder, at museet hver gang, man har skullet skabe noget nyt, har måttet stykke finansieringen sammen fra mange kilder. Det er tidskrævende og anstrengende, men at dømme efter Anja Olsens bemærkninger, er det også en drivkraft i udviklingen af Forstadsmuseets aktiviteter, og de mange kontakter gør dermed museet kendt langt videre, end det ellers ville være blevet. 2013 bliver også et spændende år for Forstadsmuseet, lovede Anja Olsen. Som noget af det første vil man fra skolernes vinterferie i Cirkusmuseet kunne opleve en udstilling om loppecirkus og sandsynligvis også kunne opleve et ægte loppecirkus fra Tyskland. Avedørelejrens 100 års jubilæum skal også fejres i 2013

Foredragsholder og souschef på Forstadsmuseet, Anja Olsen, i samtale med Selskabets formand, Ole Asbjørn Petersen, medens kaffen nydes.

FORSTADSMUSEET

Julenissen fra Hvidovre

Af Jens Frederik Jørgensen
Forsidebilledet som præger denne udgave af medlemsbladet, har også sin egen lille historie

Lige efter 2. verdenskrig flyttede Axel J. Eilersen ind i Hvidovreparken. Han var uddannet former og sammen med en af sine venner, Erik Nielsen, startede han en lille fritidsvirksomhed i et kælderlokale M. Bechs allé 27.

Metalvarefabrikken fik navnet EINI – de to første bogstaver fra de to efternavne Eilersen og Nielsen. I kælderen støbte de nisser i bly. Når nisserne var støbt, blev overflødig bly fjernet, og nisserne blev malet med rød hue, hvidt skæg og med et dannebrogsflag. Så var det en rigtig dansk nisse.

Der kunne sættes et lys i et hul ved siden af og støbt sammen med nissen. Nisserne blev bl.a. solgt uden for ILLUM op til jul. Det stod hustruerne og nogle andre damer for.

Julenissens historie dukkede op i det regnskabsmateriale, som Eilo Eilersen har afleveret til Forstadsmuseet. Regnskabsmaterialet er fra 1946-52 og var samlet af Axel J. Eilersen. Det rummer kvitteringer for større anskaffelser, købekontrakter, kvitteringer for husleje, lys, varme, forsikringer, medlemsskaber mv.

Tropperne på marchtur

Hjælp til de sårede

Befæstningsdagen 2012

Af Mikkel Knudsen

De deltog i rollespillet Truslen fra oven, hvor deres opgave var at finde en forræder. Forræderen havde afsløret positionen af en strategisk vigtig bro over voldgraven, så en tysk zeppeliner kunne bombe den. Undervejs skulle børnene igennem mange prøver, da de både skulle uddannes til soldater og finde spor, der kunne lede dem til gerningsmanden eller –kvinden. Håndgranatskast, kodelæsning og eksercits var blot nogle af udfordringerne.

Det var en overraskelse for de fleste, da de måtte konstatere, at det var sygeplejersken Heidi, der havde gjort det. Flere var villige til selv at skride til handling på trods af instruksen om, at forræderen kunne være farlig. Det vidnede om, at børnene levede sig ind i historien med hud og hår.

Aktører på dagen var personale fra Forstadsmuseet, Fritidsbutikken, BuQetten, Avedøre Bibliotek, Sortkrudtsforeningen, lærer og elever fra Produktionsskolen og fortæller Svend-Erik Engh. Alle fik de en travl, men fornøjelig dag

. For den historisk interesserede var det muligt at opleve Vestvolden på cykel sammen med museumsinspektør Lisbeth Hollensen. Turen startede ved Horsedammen i Brøndby og sluttede ved Landminebarakken i Hvidovre. Her kunne de over 30 begejstrede deltagere høre fortællingen om Vestvolden og opleve en del af bygningerne bl.a. en dobbeltkaponiere indefra.

Befæstningsdagen bliver gentaget den sidste søndag i september i 2013, hvor børnene bliver sendt på en ny mission. Indtil da kan du dog roligt begive dig ud på Vestvolden og få oplevelser. Har du en smartphone kan alle aldre prøve spillet Forsvundet i tiden, hvor du ved at scanne QR-koder får vist film, der leder dig igennem mysteriet. Spillet starter for enden af Avedøre Tværvej.

Er du mere til papir, kan du i Forstadsmuseet og på Cirkusmuseet få udleveret en skattejagt til volden. Til foråret kan du desuden teste dine cykelevner på en ny cykelbane, der bliver lavet ved resterne af Paradislejren nedenfor Stationsbyen. Sidst men ikke mindst vil du først i det nye år kunne tage Søren Østergårds nye bog om Vestvolden under armen og drage ud. Bogen kan bruges som en udførlig guide, hvor du bliver ledt til de mest spændende steder på volden og får historien bag. Bogen bliver uddelt gratis til alle medlemmer af Lokalhistorisk Selskab

Af Jens Frederik Jørgensen

Endevæggen i skolestuen på Rytterskolen prydes af et quiltet patchworktæppe. Vi er fra tid til anden blevet stillet spørgsmål om tæppets historie. Historien bag er i hovedtræk følgende:

Tæppet er skabt af Hvidovre-Quilterne, der blev stiftet som forening i 2001, og som stadig mødes 2 torsdage om måneden i Risbjerg Kirke.

Margit Kristensen, der er formand for Hvidovre-Quilterne, fortæller, at Lilli Larsen kom med den lyse ide til tæppet kort efter, at foreningen var blevet stiftet. Det skulle være en fællesopgave for medlemmerne. Tæppet skulle rumme motiver fra Hvidovre og felter med hjerter som motiv. Wagn Larsen fotograferede motiverne og fik dem trykt på stof. Hvert medlem skulle sy et motivfelt og/ eller et hjertefelt ud fra materialer, de selv valgte. Da alle 36 felter var færdigsyede, stod 3 medlemmer for at montere felterne og dermed færdiggøre tæppet.

Hvidovre-tæppet, som det blev kaldt, har været udstillet på Rytterskolen og i Medborgerhuset. På et tidspunkt besluttede foreningen at forære tæppet til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, og det kom op at hænge på Rytterskolen, hvor det nu hænger og fortæller sin historie om Hvidovre.

Julen kommer til Avedøre

Af Mikkel Knudsen Søndag d. 9/12 kl. 10-15 bliver det traditionsrige julemarked i Avedørelejren afholdt. Her vil der være mere end 50 boder, der vil sælge et bredt udvalg af produkter. Du kan for eksempel købe den lokale Nordlund vin, børnetøj, smykker, brugskunst, juletræer og meget mere. Sulten kan du bl.a.. få stillet i Café Bataillionen, og der vil være en bred vifte af underholdning for hele familien. Du kan bl.a. opleve et morsomt akrobatik-show med de internationale artister i gruppen CoExistence, ride på islænderheste fra rideskolen Stemma, komme på rundvisning på Cirkusmuseet og selvfølgelig møde julemanden. Endvidere vil museumschef Poul Sverrild fortælle om livet i Avedørelejren. Det fulde program kan ses på internetadressen cirkusmu seet.dk Marked foregår på Alarmpladsen midt i Avedørelejren. Der er fri entré også på Cirkusmuseet denne dag.

Billedlotteri som i gamle dage

Af Jette Randal-Lund I de kolde vintermåneder januar/februar 2013 vil vi invitere til kaffe og hygge i Rytterskolen. Vi vil genopfriske det gamle spil billedlotteri, med billeder fra Hvidovre i nyere tid, fortrinsvis fra 2011. Spillet er nylavet og tilfældigt valgte motiver, hvor jeg har færdes på min vej i byen.
Spillet har tidligere eksisteret, men de lysbilleder der hørte til mangler. Derfor forsøger vi med et nyt og i papirform. Tanken er at interesserede medlemmer skal kunne låne spillet, mod et depositum på 200 kr. som betales tilbage ved aflevering. De to gange bliver tirsdag den 15. januar og onsdag den 27. februar 2013.

Opdag Køge Bugt-byernes historie!

Af Bitten Larsen og Per Kaalund

Forstadsmuseet og Greve Museum har i et samarbejde lavet hjemmesiden kogebugtpaabanen.dk, der opfordrer borgerne til at begive sig ud i byerne langs Køge Bugt og opdage deres historie. Hjemmesiden blev lanceret den 10. oktober 2012 i Portalen, og vi var så heldige, at tidligere amtsborgmester Per Kaalund stillede op til at tale om udviklingen af Køge Bugt set fra hans vinkel. Der har været et stort ønske om at kunne fastholde hans ord, og her refereres talen i dens væsentligste punkter.

Per Kaalunds tale:

”Tak fordi jeg må komme her og fortælle om udviklingen af Køge Bugt-området set fra min stol. Jeg har været lidt inde på hjemmesiden ”Oplevelsesrejse langs Køge Bugt”, og jeg må sige, at det er et utroligt flot arbejde.

Køge Bugt-området har udviklet sig helt kolossalt siden Køge Bugtloven fra 1961. Fra landbrug og gartnerier til store moderne byer, der efterhånden har været ramme for flere generationers liv. Det startede allerede i årene efter krigen, hvor kommunerne omkring København begyndte at vokse fra små landkommuner til deciderede forstæder. Vi kunne se, at der var behov for en samlet plan at gå efter for at få den mest hensigtsmæssige udvikling af de her mange kommuner med hver sine særinteresser, og det var baggrunden for at Køge Bugt-loven og senere Køge Bugt-planen blev lavet.

Den vigtigste grund til, at der var behov for de her nye byer, var dels afvandringen fra landbruget og dels udflytning fra de indre dele af København, hvilket samlet gav en ganske stor tilflytning til området her. Det var rimelig dramatisk. Der var vel tale om Danmarkshistoriens største folkevandring. Alene i de 18 omegnskommuner, der udgjorde Københavns Amt, steg befolkningstallet på tyve år fra 1955 – 1975 fra 330.000 til 630.000 indbyggere, og hertil skal lægges tallene for kommunerne i Roskilde og Frederiksborg Amter. Jeg har også sommetider betegnet det som et kultursammenstød, - land og by mødtes. Folk forlod faldefærdige landarbejderboliger, og man forlod forfærdelige baggårde i København, der var både første, anden og sommetider tredje baggård. Man tog i øvrigt baggårdene med sig, idet alle murstenene, bjælkerne mv fra saneringen– blev til bakkerne oppe i Vestskoven. Mange for

skellige mennesker med vidt forskellig baggrund mødtes. Der er jo eksempler til stede i salen her i dag: En ilter smed fra Bornholm – Per Madsen, som bliver borgmester i Ishøj, og en fræk Nørrebro-dreng fra Indre Nørrebro – Kjeld Rasmussen, som bliver borgmester i Brøndby Kommune. I kan godt se, at det giver nogle kultursammenstød af alvorlig art. Samtidig var – så vidt jeg husker - en fjerdedel af boligerne i de almene boligbyggerier forbeholdt mennesker fra de sanerede ejendomme i Indre København. Det vil sige, at karlene og pigerne fra landet mødtes med baggårdsfolket fra København. Det gav selvfølgelig også mange positive oplevelser og positive sammenstød. Sideløbende med boligbyggeriet skete der en enorm udvikling på erhvervssiden med fabriksbyggeri, og i det offentlige med skoler, plejehjem med videre.

Det er værd at notere sig, at de der stod i spidsen for denne udvikling – både embedsmænd og politikere - gjorde et fantastisk stykke arbejde. Det er helt utroligt, at kommuner af den størrelsesorden kunne klare disse opgaver med det begrænsede embedsværk, de havde til rådighed . Ti år efter krigen, da udviklingen tog fart, havde kommunerne hernede hverken ansat jurister eller økonomer – de fandtes jo stort set ikke i kommunerne. [Per Madsen indskyder: Det var derfor, det lykkedes!] Ja, det var derfor det lykkedes, siger Per Madsen. Ja, en tandlæge og en stadsingeniør var vel de eneste, der kom fra de højere læreanstalter.

Jeg vil gerne nævne et par ting, som nok var typiske for Vestegnen og ikke mindst Køge Bugtområdet. Det ene var, at vi måtte kæmpe, og vi måtte slås for mange ting, ikke mindst når man var til møder med embedsmændene i ministerier og styrelser. Centralforvaltningens embedsmænd - departementschefer, kontorchefer, overingeniører m.fl. de boede altså ikke her på Københavns vestegn. De kendte ikke Vestegnen, og derfor skulle man sommetider i gang med at forklare alt næsten fra A-Z, om hvordan forholdene her var. Samtidig måtte vi til stadighed kæmpe for at få S-togslinerne udbygget, få nye veje anlagt, og jeg ved ikke hvad. Hvorfor er det sådan, at nye S-tog altid først bliver sat ind på Hillerød-banen og altid til sidst på Køge Bugt-banen? Hvorfor bliver motorvejsnettet her i landet ikke udbygget efter behov? Vi beregnede engang for sjov skyld, at hvis det antal biler der kørte på motorvejene i Vendsyssel skulle modsvare det antal biler der kørte på Køgebugtmotorvejen, så skulle denne udbygges til 32 vognbaner. Jo vi har en god politik på det område: Motorve-

jene er i Jylland, og bilerne er i København! Dette er blot for at illustrere lidt om de kampe, vi havde på forskellig vis.

Et andet eksempel som jeg havde tæt på, var Køge Bugt Strandpark. De ældre af jer vil erindre, at Bellevue Strand blev indviet i 1930'erne af statsminister Thorvald Stauning. Det vil sige, at oppe nordpå skulle man have en offentlig strand – der, hvor man i øvrigt allerede har rigelig med natur. Samtidig sagde man: "De skal vel også have noget dernede sydpå." Så tilsvarende kom der en plan på bordet om en strandpark hernede, men hvornår blev den indviet? Jo der gik såmænd kun 50 år, så i 1980 kunne statsminister Anker Jørgensen gå på talerstolen og indvie Strandparken.

Arken kan også nævnes som eksempel. Her er det værd ar bemærke, at kommunerne alle årene igennem sørgede for også at have kulturelle tilbud. Det gælder biblioteker, sportshaller osv. Og er der noget, der er besværligt at få igennem i økonomiske trængselstider – og hvornår er det ikke det? – så er det bevillinger til kultur. De historikere der er til stede i dag ved, at er der to ting, der er svære at få bevillinger til, så er det til nye rådhuse og kulturforanstaltninger. Det kan altid undværes, og der er andre ting, der er mere påtrængende såsom skoler, ældreforsorg og så videre. Men vi skulle selvfølgelig også have noget kulturelt på vestegnen af en vis størrelse, og der kom Arken ind i billedet. Længe før Arken var besluttet i amtsrådet, blev jeg bedt om at komme til et møde i Kunstakademiet. Akademimedlemmerne ville gerne høre lidt om planerne for det her museum i Strandparken, der havde jo siddet et tremandsudvalg under Kulturministeriet og fundet ud af, at der var behov for et museum for moderne kunst, men hvor skulle det ligge? På mødet i Kunstakademiet var der kun to placeringer, der tændte. Det var inde omkring Kongens Nytorv eller i Københavns Havn, det var næsten de eneste steder, man kunne forestille sig et museum for moderne kunst. Til det kunne jeg kun sige, at oppe nordpå har man Louisiana. Kunne vi ikke få et museum sydpå? Der bor trods alt rigtig mange mennesker hernede, men nixenbixen. På mødet i Kunstakademiet var der en dengang meget anerkendt kunstnerinde, som rejste sig og bad om ordet og sagde: "Det der Køge Bugt dernede? Er det ikke noget med Bilka og 48 kasseapparater og sådan noget? Kan I da ikke finde en tom fabrikshal og hænge nogle billeder op, som folk kan komme at kigge på?" Det var sådan, man så på det. Jeg havde forberedt mig hjemmefra og fået

lavet en fortegnelse over, hvor de her 60 medlemmer boede – arkitekter, malere og billedhuggere - ikke en eneste af dem boede på Københavns vestegn. Den der boede nærmest, var Henry Heerup, som boede i Vanløse/Rødovre, og han var i øvrigt meget positiv overfor Strandparken. I øvrigt var Knud W. Jensen, der grundlagde Louisiana enormt positiv overfor Arken.

Nu vil jeg tale lidt om Vestegnens og Køge Bugts omdømme eller image, og der synes jeg godt, at jeg kan stå inde for at sige – jeg har trods alt boet herude over 50 år - at vi har et langt ringere omdømme, end vi fortjener. Det er klart, at der har været problemer – også store problemer – og mange opgaver, der skulle løses, og de er blevet løst hen ad vejen. Men hver gang der er et problem af en eller anden art – det være integration, det være bataljer af en eller anden art eller hvad som helst, så er pressen der lige med det samme. Alt det gode der foregår, og det kulturelle niveau, som efter min mening er meget højt, det forbigås stort set. Et par eksempler herpå: Da Strandparken blev indviet i 1980, var der ganske mange mennesker nede på Ishøj Tange. Vejret var godt, og det var en fantastisk dag for Københavns vestegn. Ved I, hvordan Danmarks Radio dækkede det om aftenen? Det blev sagt i TV´s nyheder, at nu havde man indviet en strandpark i Køge Bugt, og så interviewede man en direktør for et socialt boligbyggeri, om hvor svært man havde med at udleje lejlighederne, fordi huslejen var alt for høj! Det var det indtryk, danskerne landet over fik af Strandparken, og ikke et positivt ord om den næsten otte kilometer lange badestrand og de fire lystbådehavne. Og i det hele taget, hver gang TV skal bringe noget med godt vejr og badeliv – hvor har de da været henne? De har været i Hornbæk eller på Bellevue eller muligvis på kopien af Strandparken, der nu ligger på Amager. Man ser dem ikke i Køge Bugt Strandpark, og det viser, at der for Vestegnens politikere og borgere dels er meget at være stolte af og dels stadig enormt meget at arbejde videre med, for her er langt bedre end det umiddelbart ser ud til, når man ser og læser pressen.

Jeg skal slutte og vil kun sige, at når Køge Bugt-loven, som det hele jo handler om, har 50-års jubilæum, kan man sætte sig ned og gøre op på resultattavlen og spørge, hvad loven betød? Og hvilken betydning fik loven? Og så vil man nok komme til et rimeligt pauvert resultat. Men man skal ikke glemme, at Køge Bugt-lovens blotte tilstedeværelse – det, at der var et udvalg, som kunne træffe beslutninger på tværs af kommune-

grænserne – gjorde, at så kunne man finde sammen og samarbejde. For er der noget kommuner og borgmestre ikke kan lide, så er det hvis uenigheder skal bringes op på et andet niveau og afgørelsen træffes der. Derfor har Køge Bugt -lovens blotte tilstedeværelse haft en betydning, som man ikke må undervurdere."

Fra Forstadsmuseet vil vi gerne sige mange tak til Per Kaalund, fordi han stillede op og meget fint satte ord på nogle af de iagttagelser, der kan gøres, når det drejer sig om Køge Bugt-området: kulturmøder, pressens ensidige fokus og meningsdannernes kroniske bortvendte blik fra de positive elementer.

Vi håber, at Køge Bugt på Banen kan være med til at sætte en positiv dagsorden, og projektet har allerede vakt genklang i bl.a. Lorry, hvor museumsinspektør Bitten Larsen var inde og fortælle om projektet den 9. oktober (indslaget kan findes på Lorrys hjemmeside, (skriv "Forstadsmuseet" i søgefeltet)

Til slut er der kun tilbage at opfordrer til, at så mange som muligt tager på opdagelse i den nyeste tids kulturhistorie. Der hænger QR-koder på centrale steder i alle byer fra Avedøre Stationsby til Karlslunde, og hvis man ikke har en mobiltelefon, der kan aflæse QR-koder, kan man gå ind på www.kogebugtpaabanen.dk og læse om byerne, møde beboerne og printe kort med ruter. Tag byerne en ad gangen eller sæt hele dagen af til en forstadssafari i byerne fra Avedøre Stationsby til Karlslunde. Forstadsmuseets ansvarlige for projektet, Bitten Larsen, kan kontaktes på tlf.: 36490030 eller biz@hvidovre.dk ved spørgsmål.

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2013

Tirsdag den 15. januar og onsdag den 27. februar kl. 19 i Rytterskolen

Arrangementsudvalget vil stå for hygge og spil, kaffe og kage, pris 25 kr. Aftenen sluttes kl. 21. Tilmelding er nødvendig da der højst kan deltage 25 personer pr. gang. (se omtalen inde i bladet)

Mandag den 21. januar kl. 19 i Lille Friheden

Per Arild, *tidl. halinspektør*, har først været i det private erhvervsliv, og siden som halinspektør i Hvidovre, og er ikke mindst kendt for sit arbejde i sportens verden. Æresmedlem i HIF og et særdeles aktivt medlem i Lions Club. Per beretter om tiden i erhvervslivet og de mange oplevelser fra årene i Hvidovre.

Mandag den 25. februar kl. 19 i Lille Friheden.

Lotte Rømer, *Sangerinde*, har i bogen "Under sølvfuglens vinger" skrevet om barndom og ungdom i Hvidovre, og i bogen "Hvidovre-Rock 1960-1980" om sin musik i rockmusikkens verden. Det er en yderst kompetent musiker med baggrund i Hvidovre, som vil fortælle om oplevelser fra et begivenhedsrigt liv.

Mandag den 11. marts kl. 19 i Lille Friheden

Ordinær Generalforsamling

Mandag den 22. april kl. 19 i Lille Friheden

Anja Olsen, *souschef og museumsinspektør* i Forstadsmuseet. Kendt som engageret leder og omviser i Cirkusmuseet. Men det er i en hel anden egenskab vi skal høre hende denne aften. Det drejer sig om Kalvebodernes historie. Kalveboderne har i tidens løb totalt ændret karakter. Fra midten af 1800 tallet med enge og holme, og et vandareal langt mere omfattende end i dag. Inden for de sidste 60 – 70 år er der sket væsentlige inddæmninger og opfyldninger i området.

Arrangementer for resten af 2013 er under udarbejdelse i Arrangementudvalget,

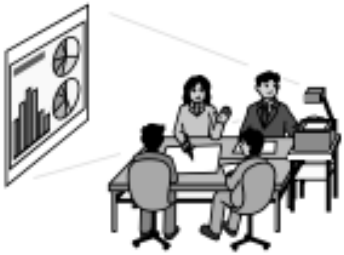

Tilmelding, undtaget generalforsamlingen, er nødvendig, og kan ske til Forstadsmuseet på tlf. 36490030, kl. 10-15 i ugen inden mødet, eller på museets e-mail adresse (se side 2)

Ændringer i de enkelte arrangementer: se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2012

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 2296 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf. 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 2295 5431
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB-medl. Ømer Kuscu
Strandbyparken 20, st.tv
tlf. 2442 9294
e-mail: oku@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv
tlf.3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Benny Riisager
Østre Kvartergade 11
tlf. 6126 9261
e-mail: beriis@hotmail.com

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen , Jette Randal-Lund.

Kommunikationsuvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Jens Frederik Jørgensen., Poul Sverrild.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birthe Gerdes,.

Web– og bladredaktør:
Jørgen Salhauge
e-mail: redaktionenhls@live.dk
tlf. 4098 0650

Girokonto: 8293 4707
Bankkonto: 5025 102852-3

Hvidovre-tæppet

Endevæggen i skolestuen på Rytterskolen prydes af et quiltet patchworktæppe. Vi er fra tid til anden blevet stillet spørgsmål om tæppets historie. Se mere om denne historie på side 31.

ISSN 0902-3046

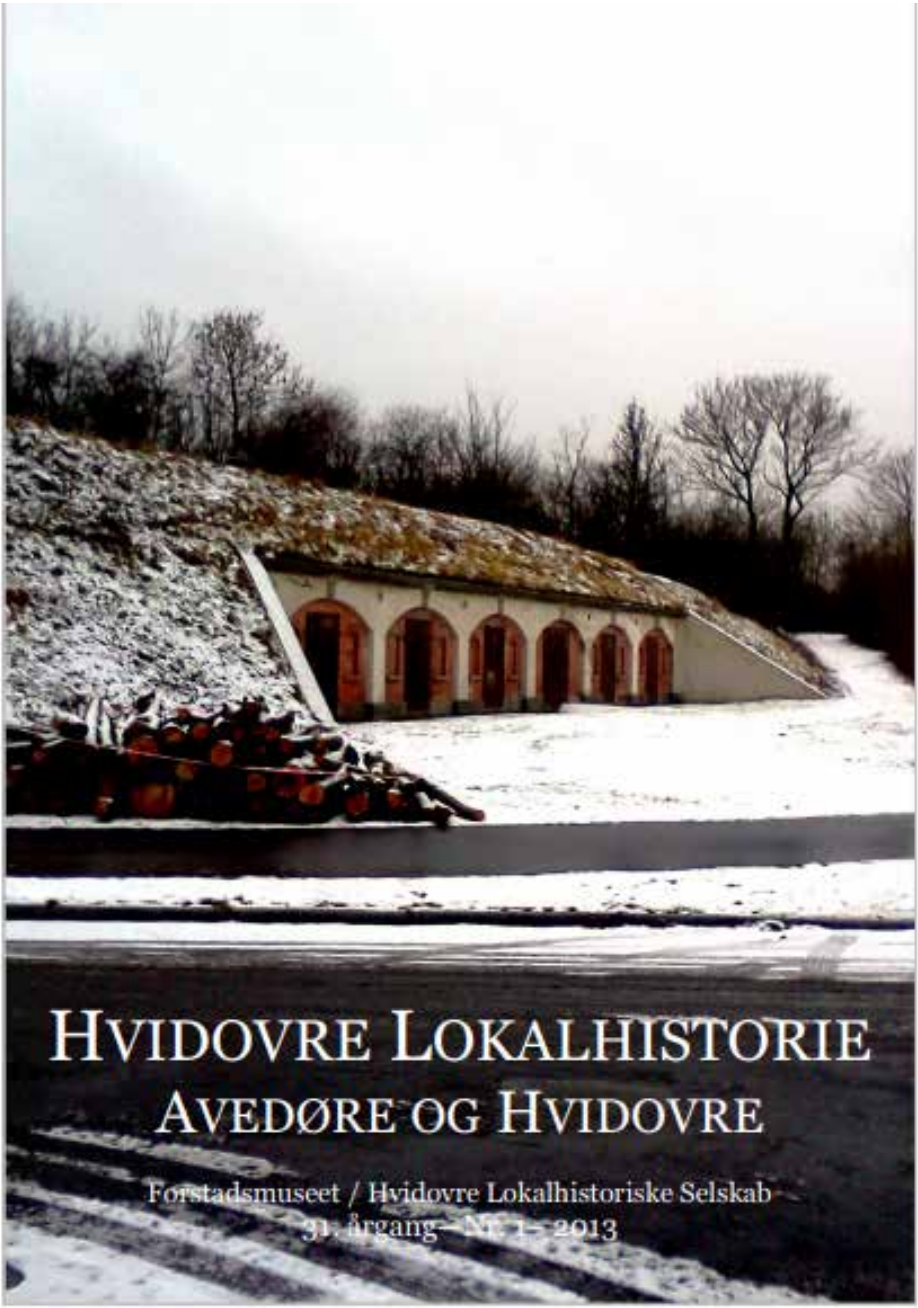
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
31. årgang – Nr. 1 – 2013

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen .....Side 3
Farverig Thybo i Hvidovre af Jens Fr. Jørgensen .....Side 4
Historien om Torstensgården af Lars Bo Henriksen m.fl. .....Side 11
Sankt Nikolaj Kirke—3 klenodier af Jens Fr. Jørgensen .....Side 14
Hvidovres pris af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 19
Information om forårsarrangementer af Ole Asbjørn Petersen .Side 22
Avedøre fra sogn til sogn af Jørgen Salhauge m.fl .....Side 24
En aften med Preben Kragerup af Lars Bo Henriksen .....Side 32
4 H i Avedøre af Jens Fr. Jørgensen .....Side 34
Per Arild, her er mit liv af Frank Gudmann .....Side 35
Arrangementer 2013 .....Side 38
Bestyrelsen og udvalg .....Side 39
Tur på Vestvolden af Anja Olsen og J. Salhauge .....Side 40

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. se bestyrelseslisten E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk
Redaktion: Jørgen Salhauge, Poul Sverrild (ansvh.)
E-mail: redaktionenhls@live.dk
Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer
Forsidefoto: Det "Madsenske" fredskrudtmagasin i Avedøre

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen

Tirsdag den 5. februar deltog jeg som repræsentant for selskabet i åbningen af Forstadsmuseets mobile museum i Brønden i Brøndby Strand Centrum. Det var en ny og spændende måde at præsentere udvalgte historier fra Brøndby. Hver måned vil Forstadsmuseet være til stede i Brønden og Kilden for at møde borgerne, hvor de færdes i hverdagen. Sammen med de skiftende udstillinger er museumsinspektør Lisbeth Hollensen til stede, så der kan stilles spørgsmål om det gamle Brøndby eller, man kan fortælle sin egen Brøndby-historie.

Det er en god mulighed for at se og høre om vor nabokommune.

Det mobile museum er til stede hver den første tirsdag og onsdag i måneden kl. 13 - 17 (på nær juli og december) i henholdsvis Brønden og Kilden.

Cirkusmuseet åbnede den 7. februar en ny udstilling: "Lopperne kommer". Mange kan sikkert huske loppecirkus i Tivoli. Der er nu mulighed for at se udstillingen om verdens mindste artister. Det er en flot og instruktiv udstilling, der egner sig til både børn og voksne. Et af vore historiske områder i Hvidovre er vores del af Vestvolden. Søren Østergaard har gennem mange år interesseret sig for området, og det har medført, at han nu har fået udgivet et værk om Vestvolden: "Langs Vestvolden i Hvidovre – fra syd til nord". I bestyrelsen har vi valgt at finansiere udgivelsen, som med dette blad sendes til alle medlemmer. Tag bogen med på turen til Vestvolden og bliv klog på, hvad de forskellige bygninger og anlæg har været beregnet til.

Mandag den 11. marts kl. 19 afvikles den ordinære generalforsamling i Lille Frihedens Aktivitetssal. Vedlagt medlemsbladet er indbydelse og dagsorden til generalforsamlingen. Sammen med øvrige betalingsformer er der bl.a. mulighed for at betale kontingent i Rytterskolen torsdag den 28. februar og onsdag den 6. marts mellem kl. 10 – 11.

Arrangementsoversigten er klar frem til sommeren 2013. Bemærk, at flere af arrangementerne ligger på andre dage end mandage. Vel mødt.

Farverig Thybo i Rytterskolen

af Jens Frederik Jørgensen

Anmeldelse

Maleri med Bertel Budtz Müller som motiv. Kunstner og årstal er ukendt. Kilde: Forstadsmuseet. Hvor maleriet er i dag, vides desværre ikke

Første oktober 1938 flyttede et landskendt kunstnerpar - Frida og Bertel Budtz Müller - ind i Rytterskolen i Hvidovre. De boede der til deres død i henholdsvis 1946 og 1978. Ægteparrets festlige og farverige liv er beskrevet flere gange, f.eks. af Hans Christian Thomsen i hans og Poul Sverrilds bog fra 1997 – " 52 historier fra Hvidovre" og af Jens Kristensen i et kapitel i bogen fra 1989 – "Rytterskolen". Nu er der kommet yderligere et bidrag til beskrivelsen af de to personligheder i dansk kunst og kultur. Til " Historisk Årbog 2012 for Thy og Vester Hanherred" (side 7- 30) har Flemming Skipper skrevet et interessant og fyldigt kapitel om især Bertel Budtz Müllers liv med overskriften: "En revolutionær bulderbasse"

I sit lokalhistoriske arbejde er Flemming Skipper stødt på hidtil ukendt materiale om Bertel Budtz Müller (BBM). Det har været inspiration til artiklen. Således har han bl.a. fundet breve i en arkivkasse for arkivet for Nørtorp Strandgård – lokalt også kaldet Det gule Slot – et tidligere "skibsrederslot", der lå yderst i klitterne i Hanstholm, indtil det blev nedrevet i år 2000. Frida og Bertel Budtz Müller havde haft residens der fra 1929-1934. Flemming Skippers artikel er interessant i Hvidovre-sammenhæng, fordi den beskriver BBMs liv helt tilbage fra barndommen og ungdommen i Thy. Denne opvækst prægede ham livet igennem. Meget af hans senere virke var en blanding af kærlighed til hjemstavnen og et opgør med mange af landsdelens grundlæggende værdier. I det følgende skal fremhæves enkelte beskrivelser og oplysninger fra Flemming Skippers artikel.

Strandgård , lokalt også kaldet Det gule Slot, der lå yderst i klitterne i Hanstholm.

BBM voksede op i Thisted, hvor hans far var (stads)dyrlæge. Under 1. verdenskrig var BBM officer i dækningsstyrken, og han var stærkt kritisk over for den danske neutralitet under 1. verdenskrig. Under krigen og i årene frem til ca. 1924 bevægede BBM sig politisk fra et konservativt opvækstmiljø via syndikalisme og kommunisme over til at blive en engageret socialdemokrat.

BBM var uhyre produktiv og markerede sig på mange felter – som tidsskriftsredaktør, dramatiker, forfatter, teaterdirektør og teaterinstruktør, debattør, kronikør, anmelder, oplæser, kulturformidler – i allerhøjeste grad et kulturmenneske, engageret og altid i højeste gear med livskraft og temperament. Dette afdækkes imponerende i Flemming Skippers artikel, der også beskriver de mange tråde, som BBM hele livet havde tilbage til hjemstavnen i Thy.

Årene i Det gule Slot i Hanstholm (1929-34) var præget af økonomiske problemer med kautioner for lejemålet, restancer mv. En ven har beskrevet BBM som i hvert fald ikke solid i pengesager. Selv taler han om ” et par satans svære år”.

Mens BBM boede i Rytterskolen, skrev han blandt andet sine Thy

bohistorier, hvor Thyboen er hovedpersonen i fortællingerne. Thybohistorier blev udgivet samlet i begyndelsen af 1940erne i tre bind og er på ikke færre end 700 sider. Historierne kan lånes via biblioteket.

Frida og Bertel Budtz Müller havde forbindelserne i orden til Statsradiofonien. Således fortæller Flemming Skipper om dengang i 1937, da Frida Budtz Müller bragte Hanstholm-dilletanterne frem i Statsradiofonien. Den 30. november 1937 i den bedste sendetid mellem kl. 20-22 optrådte de for åbne mikrofoner i Statsradiofonien med Johan Skjoldborgs skuespil "Slægten" instrueret af Frida Budtz Müller. Det var en stor oplevelse for thyboerne og vidner om ægteparrets aldrig svigtende engagement i den folkelige teater- og oplysningsvirksomhed. I sommeren 1946 skulle Thisted Friluftsteater opføre BBMs skuespil "Liden Engel". Det blev til en mindeforestilling for BBM, der var død i foråret 1946.

Hjemstavnsforeninger var på mo-

Frida Budtz Müller i Rytterskolens have. Ukendt årstal. Kilde: Forstadsmuseet

de fra 1930erne og langt op i 1950erne. Mange "emigrerede" i de år fra land til by, og det var ikke nemt at tage tilbage på besøg eller holde kontakt i øvrigt. Telefonen var endnu ikke hver mands eje. Flemming Skipper skriver meget præcist om hjemstavnsforeningerne. "I hjemstavnsforeninger er man blandt "ligesindede" og har mulighed for at fastholde forbindelsen tilbage til Thy, der kan være afgørende i en omskiftelig tid. At fastholde en kultur – ja som nutidens indvandrere".

BBM var i perioden 1941-43 formand for Thyboforeningen, der på et år får "tæt ved 600 medlemmer og er dermed størst blandt de mange hjemstavnsforeninger i hovedstaden". Men BBMs hjemstavnsforening var en "rød klud" for mange thyboer, så Indre Mission tager initiativ til en konkurrerende hjemstavnsforening, der bygger på kristne værdier.
BBM skrev mange skuespil men - som Flemming Skipper bemærker – "mange nåede aldrig frem til scenen". Den sidste roman, som BBM skrev, skrev han under krigen, da han var gået under jorden på grund af sin modstand mod nazismen og tyskerne. Desværre forsvandt såvel manuskriptet som en afskrift sporløst – og er ikke dukket op siden. Derfor var det kun en delvis roman, der blev udgivet i 1947 og genudgivet i 1959. Bogens titel er "Det rette erotiske Compani" og betegnes som "en fyrig kærlighedshistorie". BBM fyldte bogstaveligt godt i landskabet og var i flere henseender svær at overse. Han ragede op. Det er man ikke i tvivl om, når man har læst Flemming Skippers artikel.

BBM var et festmenneske. I artiklen får vi også historien om Hemingways besøg hos Frida og Bertel Budtz Müller i Rytterskolen.

"En dag i begyndelsen af 1940 bankede den amerikanske forfatter Ernest Hemingway på døren i Hvidovre på vej til Sverige. De viste sig at have meget til fælles, Ernest og Bertel. Amerikaneren var lidt af en myte i offentligheden, han havde haft held med at skabe et billede af en stordrikkende machoforfatter, og det forsøgte han efter bedste evne at leve op til, men han var også en hårdtarbejdende forfatter. Det er med Frida Budtz Müller som kilde, at Forstadsmuseet i Hvidovre, det lokale arkiv, kan fortælle historien om besøget i Rytterskolen.

De to forfattere var begge socialt engagerede, og ingen af dem spyttede i glassene, når de kom på bordet. Hemingway havde opfundet den berømte karburator-metode i forbindelse med indtagelse af whisky. Den gik ud på at tilbageholde et stort kvantum whisky i munden

et minuts tid, derefter tog man en kraftig inhalering, så spritdampene blev blæst direkte ind i lungekamrene. Virkningen skulle være – ja yderst virkningsfuld. Det var en metode, Budtz Müller godt kunne konkurrere med. Han havde bjesk-traditionen med fra det jyske – og en af hans specialiteter kunne efter sigende være livsfarlig. Forfatteren Sigfred Pedersen har overlevet – og overleveret – Budtz Müllers bitteropskrift. Det var først almindelige urter og grønt, der indgik som ingredienser. Men så kom de krasse og decideret giftige plantedele: bulmeurt, digitalis og natskyggebær (dog kun et par!)"

BBM døde 2. marts 1946 og blev begravet på Hvidovre Kirkegård. Hans gravminde findes indsat i kirkegårdsmuren og viser BBM i profil og nedenunder teksten: "De fattige har altid ret. Det var hans tro". Her er i få ord formuleret mottoet for hans virke.

Frida Budtz Müller levede på sin vis i skyggen af sin mand. Flemming Skipper kommer også ind på hendes karriere som skuespiller på flere teatre i København og roller i danske film. Hun var oplæser i Statsradiofonien, optrådte med arbejderdigteren Oskar Hansens sange og var aktiv inden for den socialdemokratiske bevægelse. Jens Kristensen har i sin fortælling indgående berettet om sine besøg hos hende i Rytterskolen og har karakteriseret "husets frue, som et aktivt, herligt og levende menneske". Hun boede i Rytterskolen indtil sin død i 1978. Datteren Ingeborg overtog lejemålet indtil 1986.

For BBM var Hvidovre et fristed, mens hans virke og engagement var knyttet til det danske kulturliv med centrum i København. De 8 år han boede i Hvidovre var også præget af krigen, og af at han en del af tiden måtte "gå under jorden". Han var derfor ikke en særlig kendt personlighed i Hvidovre. Det afspejler sig tydeligt i nekrologerne. De var at finde i landsaviserne, og Politiken bragte tillige en reportage fra begravelsen. I Hvidovre Avis findes ingen omtale af ham i forbindelse med hans død og begravelse.

Frida Budtz Müller, der kom til at bo i Rytterskolen i 40 år, blev i langt højere grad en i Hvidovre kendt personlighed. Med oplæsning og sang ydede hun ofte sit bidrag til lokale arrangementers festlige forløb. Hendes død (26.11.1978) og begravelse er udførligt omtalt i Hvidovre Avis.

Fra Hvidovre skal der lyde en stor tak til Flemming Skipper for artiklen om Frida og Bertel Budtz Müller. Hans artikel er båret af indlevelse, stor interesse og forkærlighed for ægteparret Budtz Müller.

Den bringer nyt frem om ægteparret og tegner på smuk vis et meget nuanceret portræt af dem, deres baggrund, liv og gøren. Som læser er man ikke i tvivl om, at de livet igennem prægede det danske kulturliv.

Bertel Budtz Müllers gravminde findes indsat i kirkegårdsmuren og viser BBM i profil og nedenunder teksten: "De fattige har altid ret. Det var hans tro". Her er i få ord formuleret mottoet for hans virke. Marmorrelieffet er udført af billedhuggeren Johan Galster – en ven fra Thisted. Kreditering:www.gravsted.dk

I slutningen af 1930erne tog karikaturtegneren Viggo Thomsen fat i en række af datidens kulturpersonligheder i "Magasinet", Politikens søndagstillæg. På en tegning bemærker forfatteren Nis Petersen til Budtz Müller: "Du bliver for tyk, Bertel – skulde du ikke prøve en Sultekur?" Bertel Budtz Müller svarer:" Det har jeg forsøgt, men det gav et meget magert Resultat".

Historien om Torstensgården

Af Lars Bo Henriksen og Jens Frederik Jørgensen

På Brostykkevej – mellem Langstrupvej og Torstensvej – kan man nemt overse en låge, der fører ind til en sti i baghaverne til rækkehusene på Torstensvej og Langstrupvej. Bliver man vejledt og går ind af lågen, er noget af det første, som øjet fanger et stort og flot gammelt rønnebærtræ – populært kaldet en "Bornholmsk røn". Træet står i haven til rækkehuset Torstensvej 2D. Faktisk står træet i hækken og skellet ind til nr. 2 C. Træet er et af de gamle træer i kvarteret og har været en del af beplantningen omkring Torstensgården, som lå her i sin tid.

Torstensgårdens historie

Torstensgården har, som de øvrige gårde, en lang historie. I krigsjordebogen af 1718 oplyses det, at kongen var ejer af gården, og at fæstebonden hed Jens Madtsen. Besætningen bestod af 8 heste og 2 køer. Udsæden var 2½ tønde rug, 6 tønder byg, 8 tønder havre og ¼ tønde vikker.

I 1700-årene udskiftes/udflyttes gårdene i Hvidovre landsby. Den første ejer af gården efter udflytningen var Lars Jensen, der havde gården frem til 1800. Gården fik sit navn lige efter udflytningen i 1779. En udflyttergård var en gård, der var flyttet væk fra landsbyen og ud på den mark, som bonden fik tildelt ved udskiftningen.

Carl Peter Petersen var ejer af Torstensgården i Hvidovre 1880-1917. Han købte gården af den tidligere ejer Niels Christensens enke, Maren Johanne Bentzen. Carl Peter Petersen solgte i 1913 8 tdr. land til gartner Carl Vilhelm Andersen, der etablerede gartneriet "Brassica", som i 1961 blev udstykket til rækkehusbebyggelse.

Gården blev udstykket i 1919 af overretssagfører Aage Madsen. I 1920 blev parcelforeningen

”Torstensgårdens Villaby” etableret. Selve Torstensgården samt tilhørende have og udenomsarealer bevares som en selvstændig parcel.

Af kommunens byggesagsarkiv fremgår det, at møbelhandler R. Rasmussen, Rosenborggade i 1921 er ejer af Torstensgården. Han ansøger ærbødigst bygningsinspektøren om tilladelse til at måtte indrette 3 lejligheder i stuehuset og 1 lejlighed i gavlen af staldbygningen. Senere i løbet af de følgende årtier indrettes flere lejligheder og værelser i stald- og ladebygningerne.

I 1953 fremsender en arkitekt et forslag til kommunen om opførelse af 22 rækkehuse på Torstensgårdens tilbageværende areal. Arkitekten betegner i ansøgningen gården som saneringsmoden, selvom han er klar over, at ”gården ikke for tiden må nedrives”.

I 1955 ejes Torstensgården af ejendomsaktieselskabet Brostykkehusene, og selskabet etapeopdeler rækkehusbebyggelsen. I 1957 er der blevet bygget 8 rækkehuse på arealet længst ud mod Brostykkevej. Selve Torstensgården stod stadig tilbage.

På Brostykkevej – mellem Langstrupvej og Torstensvej – kan man nemt overse en låge, der fører ind til en sti i baghaverne til rækkehusene på Torstensvej og Langstrupvej

I 1959 gives der så tilladelse til at nedrive gården, dog tidligst pr. 1.3.1960 og forudsat, at der er skaffet erstatningsboliger til beboerne. I 1960 er der udarbejdet forslag til at bygge de yderligere 14 rækkehuse. Der går nogle år inden byggeriet kan gå i gang. På daværende tidspunkt var nybyggeri ofte ramt af boligministeriets byggestop. Først i marts 1962 gives der dispensation til dette byggeri, der så går i gang, og i 1963 står husene klar til indflytning.

Øverst: Torstensgården uden årstal, men efter 1931. Kilde: Forstadsmuseet.
Nederst: Rækkehusene på Torstensgårdens jorde 2012. Kilde: Google Earth

Sankt Nikolaj Kirke – 3 klenodier

Af Jens Frederik Jørgensen

Wladyslaw Zdunek er født i nærheden af Krakow i 1936 og blev uddannet på Redemptorist-ordenens præsteseminarium i Tuchow. I 1975 blev han Dr. Phil i psykologi og pædagogik.

Han kom til Danmark i 1976. De første 3 år lærte han dansk i Odense. Derefter var han sognepræst for den katolske menighed "mellem de to bælter" – i Nyborg og Assens. Efter 5 år som sognepræst i Sankt Annæ kirke på Amager, blev han sognepræst i 1992 ved Sankt Nikolaj kirke i Hvidovre.

Wladyslaw Zdunek kendte ikke noget til Hvidovre på forhånd, da han blev udpeget til sognepræst ved den katolske kirke i Hvidovre. Han blev meget venligt modtaget af menigheden, også fordi han i modsætning til sin forgænger valgte at bo i præsteboligen i tilknytning til kirken.

Sankt Nikolaj kirke er et klenodie i sig selv, siger pateren. "Det er en enkel og smuk kirke" tegnet af den senere verdensberømte arkitekt Johan Otto von Spreckelsen. Der kommer årligt mindst 3000 arkitekturinteresserede gæster for at studere kirken, kun få er danske gæster.

Udefra minder kirken om en skibsstævn, og indvendig minder det høje buede loft om havets bløde bevægelser. Kirken er med sin murstensfacade i gule teglsten afstemt efter Bredalsparkbebyggelsen overfor.

For nogle år siden kom der kl. 23 tre busser med studerende fra Italien. De var på vej fra Sverige til Tyskland og ville gerne se kirken. Og selvfølgelig kunne de få lov til det. De fik kaffe og 3 timer senere fortsatte de deres bustur!

I 1931 købte den katolske kirke et hus på hjørnet af Strøbyvej og Hvidovrevej. Huset blev ombygget

Kirken på hjørnet af Hvidovrevej og Strøbyvej, indviet i 1932 og nedrevet i 1959

til Sankt Ansgar kapel i Hvidovre. Der blev ikke på det tidspunkt oprettet et selvstændigt sogn, men som navnet antyder hørte Sankt Ansgar kapel under Sankt Ansgar kirke, den katolske domkirke i Danmark.

Huset blev ombygget. Loftet blev taget ned, så spærene kom til syne. Der blev højt til loftet. Skillevæggene blev flyttet, så der blev skabt et stort kirkerum. Et vindfang blev føjet på huset. I 1933 skænkede den protestantiske menighed i Hvidovre en kirkeklokke med tilhørende galge til ophængning af klokken.

Sankt Ansgar Kapel blev nedrevet i 1959 for at give plads til den nye kirke på grunden. Den 9. april 1960 blev Sankt Nikolaj Kirke indviet.

Da menigheden i 1932 blev spurgt om hvilken værnehelgen, de ønskede sig, var svaret: Sankt Nikolaj.

Og derved kom et klenodie til Hvidovre fortæller Wladyslaw Zdunek. Sankt Ansgar Kirke havde nemlig i 1912 fået en dansk helgenfigur i træ. Figuren er over 500 år gammel og dermed fra før reformationen i Danmark. Figuren havde været skjult af en dansk familie indtil 1912". Figuren står lige inden for hoveddøren i

Sankt Nikolaj-figuren i Sankt Nikolaj Kirke 2013

Jomfru Maria og Jesusbarnet. Figur i Sankt Nikolaj Kirke 2013

våbenhuset.

Som det tredje klenodie fremhæver Wladyslaw Zdunek den træstatue, der hænger inde i kirken på væggen ud mod Hvidovrevej. ”Det er Jomfru Maria med Jesusbarnet. Den er skåret af indianere i Bolivia eller Chile og kom til Hvidovre via Spanien og Schwartswald”.

At den stammer fra Sydamerika glæder pateren. Som barn drømte han om at rejse ud i verdenen, også gerne til Sydamerika, men det var umuligt efter kommunisternes magtovertagelse. Da han var blevet præsteviet, søgte han tre gange om visum til Bolivia og Argentina, men disse lande ville ikke have præster fra kommunistiske lande, da de frygtede, at ”de var spioner”.

Den katolske menighed i Hvidovre består i dag af 650 personer, hvoraf de 150 bor i Hvidovre. Geografisk omfatter sognet tillige Rødovre, Brøndby og dele af såvel Frederiksberg som København. Sognet har store grupper af vietnamesere og polakker. Når Wladyslaw Zdunek komm

er på besøg i Polen spørger hans præstekammerater ham engang imellem om, hvorfor danskerne ikke bliver omvendt til katolicismen. Han svarer: Fordi de tror på Gud, og vi tror på Gud. Vi går til Gud ad forskellige veje – Danskerne har en motorvej, vi har en

Kirkeklokke og –galge indvies i kapellets have den 19.11.1933

sti, men vi går til den samme Herre":

Om søndagen er der større trængsel på "stien" til Sankt Nikolaj Kirke end på "motorvejen" til f.eks. Risbjerg kirke. "Hver søndag er der 120-150 til messen kl. 10 og næsten 200 til messen kl. 12.30":

Wladyslaw Zduneks dør og telefon er åben døgnet rundt, hvis menigheden har behov for at tale med ham. Men mange telefonopringninger er ikke til ham, idet Sankt Nikolaj Kirke ofte forveksles med Sankt.Nikolaj-tjenesten!

Naboskabet til en af byens bodegaer gør, at der nogle gange om aftenen er blevet ringet på døren og udenfor har der stået en mand med "hatten i hånden". Wladyslaw Zdunek spørger så: Hvad vil du. Vil du have kaffe? Vil du have mad?. Nej bliver der svaret – Jeg vil gerne have 20 kr. til en øl på bodegaen". Den ærlighed kan Wladyslaw Zdunek ikke stå for. "Så giver jeg ham 20 kr. Det kan han få to øl for på bodegaen, når han siger, at han har fået pengene af mig. Så kan han sidde og

drikke de 2 øl i et fællesskab med andre".

Denne lille historie tegner nok et meget præcist billede af mennesket Wladyslaw Zdunek. Han lægger vægt på den menneskelige kontakt samt støtte og hjælp til alle – fattige såvel som arkitektstuderende fra Italien! En professor har formuleret og givet ham denne leveregel: "Du er født som menneske, uddannet som filosof/psykolog og viet som præst. At være præst er et tillæg til de to første."

Pateren har udover de rent kirkelige opgaver mange praktiske opgaver i forbindelse med kirken, men lægger vægt på at inddrage frivillige hjælpere i arbejdet, for som han siger til menigheden: Kirken er jeres, jeg fungerer og forsvinder. I og kirken bliver. I skal passe på kirken". Og på spørgsmålet om, hvor længe han fortsætter som sognepræst svarer Wladyslaw Zdunek: " I Hvidovre har jeg det godt. Jeg har sagt til biskoppen, at jeg vil fungere indtil døden os skiller".

Gavlen af Sankt Nikolaj Kirke, set fra Hvidovrevej ved hjørnet af Strøbyvej. Kirken er tegnet af den senere verdensberømte arkitekt Johan Otto von Spreckelsen

Til Hvidovres pris

Af Jens Frederik Jørgensen

En bys identitet skabes og formidles ofte i ord og toner. I Hvidovre er der flere eksempler herpå. Denne artikel omhandler to værker fra henholdsvis 1932 og 1949.

I 1930erne udviklede Hvidovre sig fra landsogn til bysamfund og blev en hurtigt voksende forstad.

Hvidovre begyndte af få sin egen særlige identitet. Og hvad kunne være mere identitetsskabende end en Hvidovrevals, der i ord og toner lovpriser byen! Sådan en vals så dagens lys i 1

932 med musik af L.G. Larsen og tekst af A. Poulsen. Det har ikke været muligt nærmere at identificere de to herrer: Larsen og Poulsen (for det var givetvis mænd, der komponerede og skrev tekst). Hvem er det der gemmer sig bag forbogstaverne L.G. og A.? Hvad var deres tilknytning til Hvidovre? Kan nogen af læserne hjælpe med at løfte sløret, hører vi gerne herom.

Mange andre bysamfund fik også på den tid deres egen vals. Valbyvalsen fra 1928 med tekst af Arnold Hending og musik af Peter Herman Hoffmark har vi omtalt i bladet (Nr.3 -2012). En af de mest spillede lokale valse fra den tid er Gilleleje -valsen fra 1933/34.

Hvidovre -valsen er en såkaldt engelsk vals i ¾-takt. Engelsk vals var kommet på mode i tyverne og kan vel betragtes som byens/ borgerskabets musik i modsætning til "overklassens" fejende wienervals og bondesamfundets seksture og polkaer.

I de år bredte danseskolerne sig i byerne, og man gik ud, dansede og morede sig på sommerrestauranter og navnkyndige danserestauranter. Statsradiofonien var også begyndt at sende musik ud i æteren i hele Danmark.

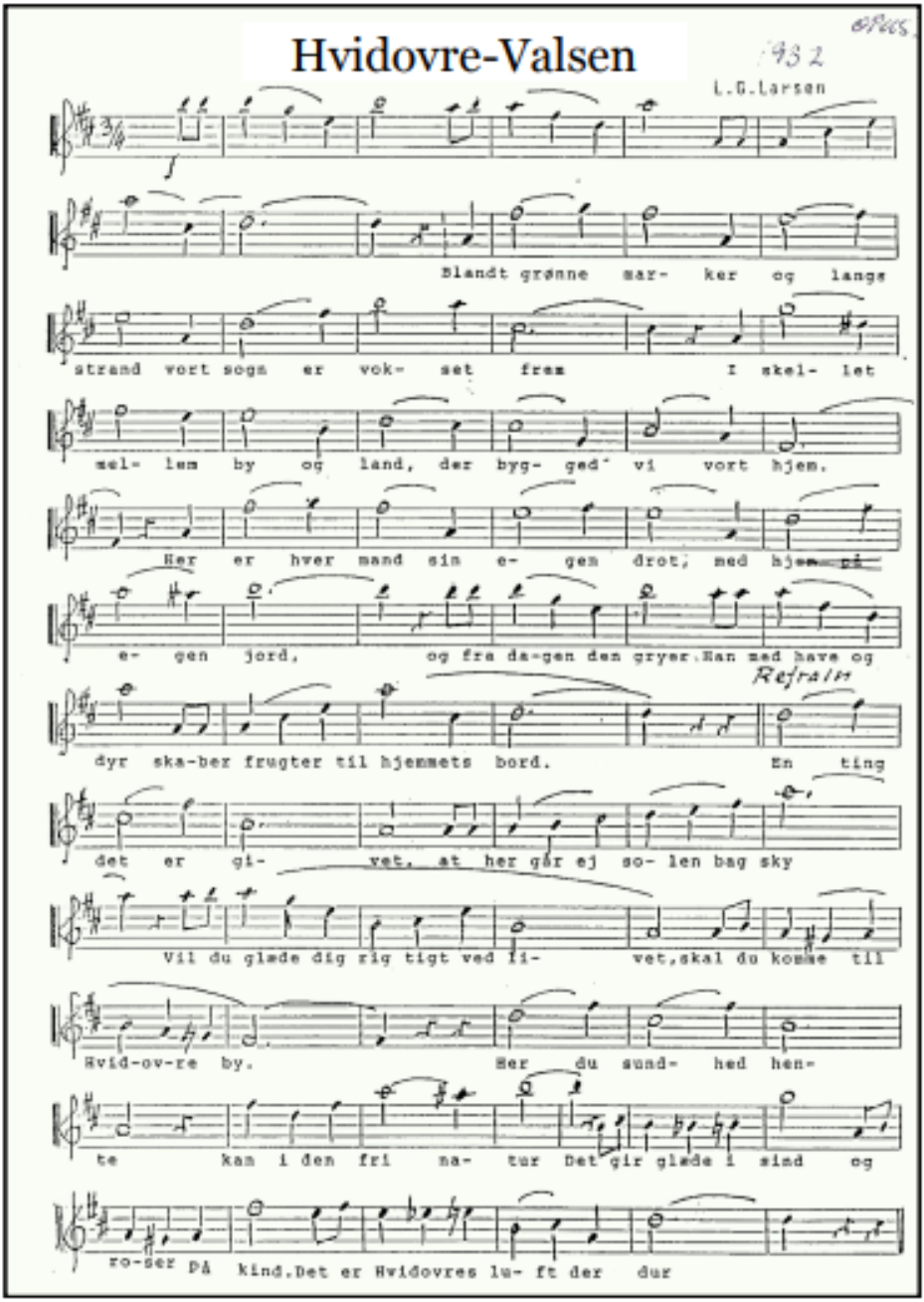
Hvidovre-Valsen
1932
L.G.Larsen
Blandt grønne mar- ker og langs
strand vort sogn er vok- set frem I skel- let
mel- lem by og land, der byg- ged' vi vort hjem.
Her er hver mand sin e- gen drot; med hjem-mi
e- gen jord, og fra da-gen den gryer.Han med have og
Refrain
dyr ska-ber frugter til hjemmets bord. En ting
det er gi- vet, at her gør ej so- len bag sky
Vil du glæde dig rig tigt ved li- vet,skal du komme til
Hvid-ov-re by. Her du sund- hed hen-
te kan i den fri na- tur Det gir glæde i sind og
ro-ser på kind.Det er Hvidovres lu- ft der dur

1.
Blandt grønne marker og langs strand
vort sogn er vokset frem,
i skellet mellem by og land
der bygged´ vi vort hjem,
her er hver sin egen drot,
med hjem på egen jord,
og fra dagen den gry´r
han med have og dyr
skaber frugter til hjemmets bord.
REFRAIN:
En ting det er givet,
at her går ej solen bag sky
vil du glæde dig rigtig ved livet
skal du komme til Hvidovre by,
her du sundhed hente
kan i den fri natur,
det gi´r glæde i sind
og roser på kind;
det er Hvidovres luft der dur.

2.
I Hvidovre er alting smukt
hvorhen end øjet ser,
med udsigt over Køgebugt
og haver og alleer,
og overalt et farveskær
af blomsters skønne flor,
vi er stolte af dit ry
du er blomsternes by;
du er vort paradis på jord.
REFRAIN:-------
3.
Fra hvert et hegn der lyder sang
af som´rens fuglehær,
og småbørn leger dagen lang
imellem havers træer,
her kendes sorger kun af navn,
kun glæder hos os bor,
her er blomster og frugt,
her er farver og duft,
her trives jo alt og gror.
REFRAIN:------

Hvidovre-sang (1949)

Da Kai Wedell Pape i 1949 producerede sin Hvidovre-film, skrev han også tekst og musik til en særlig Hvidovre-sang. Bøndernes marker er nu ved at blive bebygget - og beboet med de mange unge familier, der flytter til Hvidovre inde fra byens brokvarterer. Hvidovre lovprises og fremhæves på bekostning af Hellerup og Frederiksberg. Identitet og selvopfattelse bliver yderligere styrket i ord og toner. Sangens titel var "Hør nu klinger Hvidovres sang", og teksten kommer her:

Der ligger gemt bag gaden lige, ny
en bondeby –i kirkens ly.
Den gamle gyde bugter sig forbi
blomsterhaver, bitte små.
Her spejles hvide sejl i sølvblåt vand
ved grønne strand –det lave vand.
Tusinder hjem ved flid vokser frem
hvor bønders marker lå.
Ref:
Hør nu klinger Hvidovres sang
den går sin raske, glade gang
fra Køgevej til banens blanke bånd af stål
spændt over viaduktens mål.
Alle vegne myldrer de herud
det unge Danmarks friske skud.
De flygter bort fra hovedstadens larm og røg
ud til en himmel klar og høj.
Dit tempo er ungt og dit pulsslag er hastigt
du ånder i dybe drag.
Med hammer og mejsel i kyndige hænder
du vokser dag for dag i stærke arbejdstag.

Ref:
Hør nu klinger Hvidovres sang
den går sin raske glade gang.
Lad andre prise Hellerup og Fred´riksberg,
vi har det også dejligt her!

Information om forårets arrangementer

Onsdag den 27. februar kl. 19-21 i Rytterskolen

Vi holder igen hyggeaften med gammeldags billedlotteri, hvor vi også serverer kaffe og kage. Tilmelding nødvendig, da der højst kan være 20 personer. Tilmelding sker til Jette på tlf. 22955431.

Deltagelse kr. 25.

Onsdag den 20. marts kl. 13-17 besøg i Ejbybunkeren

Vi mødes ved Ejbybunkeren, Jyllingevej 303, 2610 Rødovre, kl. 13, hvor vi vil få en omvisning og foredrag om det nye oplevelsescenter.

Ejbybunkeren er et stykke Danmarkshistorie, der siden den kolde krig har været omgivet af mystik og helt lukket for offentligheden. I de labyrintiske gange får vi en historisk rejse tilbage i tiden, der langt fra minder om et klassisk museumsbesøg. Via en række digitale og interaktive installationer oplever vi Ejbybunkerens, Vestvoldens og Befæstningens historie på nært hold. Vi afslutter med en spadseretur langs volden (ca. 1000 m) til Artillerimagasinet, hvor vi får kaffe og kage med mulighed for at se modellen af Vestvolden.

Deltagelse kr. 40. *(Tilmelding: Se under medlems-arrangementer side 38)*

(Mulig offentlig transport: Bus 22 til Damhustorvet, skift til 6A mod Rødovrehallen, skift ved Rødovre Centrum til bus 161 mod Lyngby – stå af ved HF Dano)

Tirsdag den 16. april kl. 13.00. Historisk kirketur i Hvidovre.

Vi mødes kl. 13 ved Rytterskolen, og i bus transporteres vi rundt til følgende kirker i Hvidovre: Moskeen, Den Katolske Kirke, Hospitalskirken og Avedøre Kirke med afsluttende kaffe og kage i "Hjertetræet". Vi ser og bliver orienteret om de enkelte kirker og deres grundlag.

I Hvidovre har vi flere interessante kirker. Vi har valgt at besøge 4, som for mange nok ikke er særlig kendte. Avedøre Kirke er naturligvis kendt og besøgt af mange i Avedøre området, men andre har måske ikke set den endnu.

Deltagelse kr. 40. *(Tilmelding: Se under medlems-arrangementer side 38)*

Lørdag den 4. maj kl. 10 – 15

Rytterskoledag

Omdrejningspunktet er musik og sang
og så går det ellers løs med underholdning:

Kl. 10.00	*Arrangementet åbnes (Konferencier: Uffe Schønnemann)*
Kl. 10.15	*Musikskolen underholder*
Kl. 10.30	*Cantastrofen. Viser og operamusik.*
Kl. 11.15	*Frank Duelund. Ballader.*
Kl. 12.00	*Erik Randal-Lund med rockmusik*
Kl. 13.00	*Hvidovresangen fra Rødder og reformister*
Kl. 13.45	*Hvidovre valsen 1932/Hvidovresangen 1949, Ebba Prins*
Kl. 14.30	*Bent Broksø optræder med visesange*
Kl. 15.00	*Afslutning*

Hele dagen vil der være mulighed for at købe øl, vand og pølser.

Der er åbent hus, så tilmelding er ikke nødvendig

Ret til ændringer i programmet forbeholdes

Avedøre fra sogn til sogn

Sammendrag ved Jørgen Salhauge

Kilder: Th. Bødker Knudsen i hæfte om Avedøre kirke, Ejvind Tofte: I slægternes spor og Bent Østergaards: Avedøre - en landsby vest for København

Politiassistent Th. Bødker Knudsen var i menighedsrådet i Brøndbyøster valgt i Avedøre og blev den første formand i Avedøre menighedsråd fra 1965-1975 Den 31. december 1964 hørte Avedøre til Brøndbyøster sogn, til Glostrup kommune og for at det ikke skal være løgn til Hvidovre postdistrikt.

Viceskoleinspektør Ejvind Tofte var en afholdt underviser og en af Glostrups store lokalhistorikere, som mange husker for hans ivrige og levende fortællinger. Han var også en af pionererne fra Glostrup Lokalhistorisk Selskab.

Bent Østergaard var forfatter, foredragsholder, tidligere lærer og skolebibliotekar på Avedøre Skole. De seneste år var det især Bent Østergaards store lokalhistoriske interesse, der prægede hans virke. Således var han godt inde i landsbyen Avedøres historie og søgte bestandigt nye oplysninger på feltet.

Lidt forhistorie.

Historien om Avedøres kirkelige fortid, er jo en lang og broget fortælling, som strækker sig over mange hundrede år, og flere forskellige sognetilhørsforhold gennem tiderne. For at give et sammenhængende billede af hele forløbet, anskueliggør dette sammendrag, baseret på ovennævnte kilder, de lange og spændende vej til opnåelsen af lokal selvstændighed som sogn.

Avedøre kom til Glostrup

Da kristendommen kom til Danmark blev det trend at bygge kirker, men det var der ikke så megen interesse for i Avedøre. Man ville slå sig sammen med Brøndbyøster, men forholdet til naboområdet var ikke for godt, så man takkede nej. Ingen sørøvere i menigheden. Bønderne og fiskerne i Avedøre måtte derfor søge til et sted, hvor deres dårlige ry ikke var så kendt. De blev optaget i Glostrup sogn, hvor deres omdømme ikke havde gjort så dybt indtryk. Præst og menighed i Glostrup påskønnede den tilbudte betaling og mente samtidig at gøre en god gerning ved at bringe de forvildede og ryggesløse mennesker ind i kirkens trygge havn. Den aparte forbindelse skete omkring 1150. Uden fysisk at hænge sammen var

Glostrup Kirke fra år 1150

man ét sogn nogenlunde på den tid, hvor Glostrup kirke var færdigbygget. Et gammelt vidnesbyrd i litteraturen om dette kirkebyggeri og Avedøre er sagnet om Klintekongen.

Gennem 800 år havde Avedøreboerne deres kirkegang i Glostrup. De måtte have taget ruten gennem Brøndbyvester ad Gl. Kirkevej - forbi den nuværende mølle ved Park Alle til Glostrup kirke. Vejene bestod dengang af dybe hjulspor, vandfyldte pytter og ujævn stenbrolægning på de mest sumpede strækninger. Derfor var det lidt af en tortur at benytte datidens vogne, som ikke var affjedrede. De fleste har sikkert foretrukket at gå vejen, og man var dengang vant til at bevæge sig til fods ad lange strækninger. Men til kirke skulle man. Hver gård og hvert hus skulle være repræsenteret ved gudstjenesten. Skik og tradition påbød det, men desuden fik man i forbindelse med gudstjenesten oplæst alle offentlige bekendtgørelser: efterlysninger af bortløbne personer, tilladelse til brandlidte at samle penge ind, udsættelse af jagtens begyndelse, hvis høsten faldt sent, anmodning om at støtte ofrene for hungersnød i Norge eller opbygningen af den fjerne, fattige Rømø kirke.

Sogneskift til Brøndbyøster I marts 1892 havde en kreds af folkekirkemedlemmer i Avedøre ansøgt Kultusministeriet om at Avedøre måtte blive løst fra tilhørsforholdet til Glostrup og overført til Brøndbyøster. Alle de berørte parter i sagen blev spurgt, Glostrup og Brøndbyøster menighed, byrådene i de to sogne, biskop, Indenrigs- og finansministerium og ikke mindst matrikulskontoret. Det tog et års tid før sagen havde været rundt, men den 6. marts skrev Christian den IX så under.

”På derom af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet nedlagt allerunderdanigst Forestilling har det behaget Hans Majestæt Kongen allernaadigst at bifalde, at Avedøre By med Tilliggende i kirkelig Henseende henlægges fra Glostrup Sogn i Sjællands Stift til Brøndbyøster Sogn

Brøndbyøster Kirke fra 1100-tallet

fra den 12te Marts 1893 at regne, dog saaledes at Glostrup Sognekald beholder Korntienden af Avedøre imod af denne at udrede aarligt 25 Tdr. Byg efter Kapitelstakst til Sognekaldet for Brøndbyvester og Brøndbyøster Menigheder, 100 Kr. til Statskassen og 50 kr. til Skolelæreren i Brøndbyøster, hvorhos Sognepræsten for Glostrup Menighed skal være pligtig til at fungere ved begravelser paa Glostrup Kirkegaard af Lig fra Avedøre, hvilken forpligtelse indtil videre ligeledes maa paahvile Læreren i Avedøre."

Vi ved ikke endnu hvem det var fra Avedøre, der ønskede ændringen, eller hvorfor. Var der problemer med Glostrup kirke. Eller var det bare rart at have en kirke i nærheden? Vi kostede på det tidspunkt altså 25 tønder byg m.m.. Og den blev betalt til Glostrup, som så måtte udligne med Brøndbyøster. Det fremgår også, at Avedøreborgere fortsat kunne få begravelse fra Glostrup - indtil videre - og at her måtte læreren fra Avedøre også drage ud. Vi må undersøge om hvad folk brugte. Pastor Erik Barfoed var nu præst for de ca. 300 sjæle i Avedøre.

Avedøreboerne var vel tilfredse med ordningen, men de kommende år dukker sagen op mellem Glostrup og Brøndbyernes sogneråd. Brøndbyerne ønsker at Glostrup betaler noget mere for både kirkesang (lærerlønnen var lige steget), orgelspil og klokkeringning for Avedøredelen. Konkret var det 180 kr. mere om året. 100 til lærerløn, 50 til organistløn og 30 til ringerløn. Glostrup sogneråd sagde nej. De mente ikke at udgifterne ville have været anderledes uden Avedøre. Sagen kom i Amtet, som var enige med Brøndbyerne og senere i Ministeriet som modsat Amtet afgjorde, at Glostrup ikke skulle betale yderligere til Brøndbyerne. Men det viste det uholdbare i at tilhøre et sogn i en anden sognerådskreds.

Også en anden sag opstod af dette problem. Præsten var født for

mand for skolekommissionen, men hvem skulle være det i Avedøre? Var det holdbart, at det var Glostruppræsten, når man hørte til Brøndbypræsten, som jo havde tilsynspligten med undervisningen i Avedøre skole?. Glostrup ville løse problemet ved at oprette en særskilt skolekommission for Avedøre bestående af Sognepræsten i Brøndbyerne, et medlem af Glostrup sogneråd og én i Avedøre boende mand.

Kirke- og undervisningsministeriet fandt det som en god ordning, men Indenrigsministeriet sagde nej. Avedøre fik aldrig sin egen skolekommission. Hvordan det så fungerede i praksis ved vel de Brøndbypræster, der tog til Avedøre og senere meldte tilbage til Glostrup. Skiftet til Brøndbyvester betød trod

s alt en bedring, nu kunne man dog se ned til sognekirken. Der blev dog ikke mere kirkeligt eller åndeligt liv i Avedøre af den grund; man var blevet fremmedgjort gennem de mange århundreder. Heller ikke Brøndbyøster, der var annekssogn til Brøndbyvester, var synderlig glad for forøgelsen af pastoratet.

Skoleinspektør Aabo, ved Avedøre skole, har fortalt, at præsterne i Brøndbyvester altid omtalte Avedøreboerne let nedladende, som nogen man ikke rigtig kunne regne med. Det må dog indrømmes, at afstandene stadig var store, i særdeleshed for børnene, som skulle gå til præst i Brøndbyvester. Rent administrativt var det også en ulempe, at Avedøre kommunalt stadig hørte til Glostrup kommune og altså skulle betale kirkeskat dertil. Dette fik i nyere tid til følge, at man i Avedøre betalte væsentlig mere i kirkeskat, end man gjorde i Brøndbyøster.

Brøndbyøster sogn vokser

Fra begyndelsen af 1950´erne begyndte Brøndbyøster landsby at vokse kraftigt. Fra at være en hyggelig landsby med en klynge gårde, der havde jorden liggende stjerneformet ud til alle sider, begyndte den nu at ændre sig med store nybyggerier af rækkehuse og parcelhuse, i særdeleshed i den nordlige del af byen. Og der blev byplanlagt store etagebyggerier. Baggrunden for hele denne byggeaktivitet var, at Københavns kommune i 1930´erne havde opkøbt alle gårde i såvel Brøndbyøster som Avedøre, og nu stod man for at skulle skaffe boliger til de mange boligløse i København, og man var ligeledes begyndt at arbejde med sanering af de dårlige ejendomme på broerne i København. Det var jo så nærliggende at benytte den jord, man ejede i forvejen. Alt dette byggeri medførte naturligvis, at befolkningstallet i det egentlige Brøndbyøster sogn begyndte at vokse i hastigt tempo.

Tanken om et selvstændigt Avedøre sogn.
Denne kraftige vækst i befolkningstallet i Brøndbyøster fortsatte i stadig stærkere tempo, og da pastor Orla Christiansen var en særdeles dygtig prædikant, som kunne samle alle forskellige kirkelige retninger, var der meget stor kirkegang, den lille sognekirke var fyldt hver søndag, undertiden endog til trængsel på almindelige søndage.

De første præster i Avedøreområdet
I 1956 fik sognet bevilget sin første hjælpepræst, det var pastor Knud Nedergaard. Han fik bl.a. til opgave, at tage til Avedøre og undervise konfirmanderne på skolen, så de var fri for at tage den lange vej til Brøndbyøster.

Pastor Nedergaard blev i 1958 afløst af pastor Niels Jørgen Thastum. Menighedsrådet søgte straks Kirkeministeriet om, at få hjælpepræst embedet omdannet til et kaldskapellani. Det lykkedes samme år, idet ministeriet satte som betingelse for oprettelse af kaldskapellaniet, at kapellanen skulle have bopæl i Avedøre, og særlig tage sig af den del af pastoratet. Menighedsrådet købte så omgående ejendommen Avedøregårdsvej 75, der var et nyt hus, ikke særlig stort, men dog brugbart, der var ikke andet at få på den tid. Sammen med ansøgningen om oprettelsen af kapellaniet bad menighedsrådet om, at pastor Thastum måtte blive udnævnt til kapellan. Det blev han så efter enstemmig indstilling. Han flyttede så med familie ind i huset Avedøregårdsvej 75. Han tog fat på arbejdet med frisk mod, men det var et stort handicap, at kirken lå i Brøndbyøster og tilmed var for lille. Han begyndte derfor straks at indbyde til sognemøder i selskabslokalerne på den dengang nye Avedøre skole. Han kunne glæde sig over end dog særdeles god tilslutning til disse møder. Folk i almindelighed var glade for, at man nu havde fået egen præst, det havde man aldrig før haft. Der havde aldrig tidligere boet en præst i Avedøre. Man var i den grad indlevet med, at alt hvad der havde med det offentlige at gøre, lå enten i Glostrup eller Brøndbyøster. Der var intet, der havde navn af Avedøre; men nu havde man fået en Avedøre præst, som boede her, det var man glade for og brugte præsten ved enhver lejlighed.

Kirkekomite
Der blev nu enighed om at indkalde til et møde på Avedøre skole den 25. maj 1959 med det formål at få dannet en kirkekomite for Avedøre, som så skulle arbejde videre med sagen. Der nedsattes en kirkekomite med 14 medlemmer. Pastor Thastum blev formand

Rygter om en vandrekirke
Den 24. januar 1961 afholdtes der et komitemøde, hvor kasserer Frede Larsen fremlagde regnskab for tiden 22/10-59 til 31/12-60 . Regnskabet udviste en indtægt på kr. 10.119,81 og en udgift på kr. 736,50 overskud kr. 9.383,31. Indsamlerne aflagde beretning om de løbende tilsagn om støtte over en periode, som de havde modtaget, men da ikke alle indsamlere var til stede, kunne det kun blive et foreløbigt resultat; det udviste tilsagn om kr. 6.300. På dette møde fremkom også de første lidt forsigtige rygter om, at der muligvis ville fremkomme et tilbud om en Vandrekirke til Avedøre, men hvis det skulle blive alvor, ville det blive menighedsrådet, der skulle tage stilling til den sag.

Basarer
Arbejdet gik nu sin stille gang i komiteen. Man blev enige om, at der fremover skulle afholdes en årlig basar og bortlodning til fordel for indsamlingen. Pr. 31/12 1962 havde Kirkesagen, som den nu officielt kaldtes, en formue på kr. 34.623,41.

Thastum rejser og Bent Sørensen tager over
Den 1/6 1963 rejser Thastum og som ny præst vælges Bent Sørensen og det er kirkekomiteen der fik lov til at indstille. Bent Sørensen valgtes enstemmigt og begynder i august 1963-

Vandrekirken på lejet grund
På et menighedsrådsmøde den 3/9 1963 forelå der tilbud fra Glostrup kommunalbestyrelse på grund på 3000 m2 til den kommende Vandrekirke i Avedøre. Grunden, der var beliggende på hjørnet af Byvej og Avedøre Tværvej, blev tilbudt på lejebasis for 50 øre pr m2 årligt, og den var uopsigelig fra kommunens side. Tilbuddet blev modtaget med tak under forudsætning af Kirkeministeriets godkendelse. Det var aldrig før set, at en kirke kunne ligge på en lejet grund.
Indvielsen af Vandrekirken var fastsat til søndag den 8. marts 1964. Vandrekirken ville koste kr. 164.000, hvoraf Avedøre skulle betale kr. 111.000, resten af prisen, der i virkeligheden blev noget højere var skænket af sparekassen Bikuben, som en mindegave for professor Harald Vestergaard. Professor Vestergaard havde været medstifter af Kirkefondet og i ledelsen for Bikuben. Vandrekirken kom derfor til at hedde "Professor Harald Vestergårds Mindekirke".

På dette møde fremlagde arkitekt Christiansen et foreløbigt skitseforslag til den endelige kirke, udarbejdet under hensyn til de nu foreliggende planer for stationsbyen. Der var tilfredshed med skitseforslaget. Herefter fremlagde kassereren regnskab, hvorefter til dato var indsamlet kr. 47.569,39.

Personale til den nye kirke
Før indvielsen af Vandrekirken havde Brøndbyøster menighedsråd sørget for, at der blev ansat det nødvendige personale til kirken nemlig kirketjener Gunnar Rasmussen, organist Hans Birk og kordegn stud. theol. Jens Barfoed.

Vandrekirken på Avedøre Tværvej fra 1964

Vandrekirken indvies
Søndag den 8. marts 1964 blev Vandrekirken så indviet med al den festivitas man var i stand til at præstere. Der var mange indbudte gæster, bl.a. stiftamtmanden, kirkefondets bestyrelse, professor Harald Vestergaards søn, borgmesteren, nabopræster bl.a. den katolske sognepræst fra Hvidovre o. m. flere. Biskop J. B. LeerAndersen foretog indvielsen og pastor Bent Sørensen prædikede over dagens tekst. Organist Hans Birk havde lavet en festkantate, som blev fremført af kormedlemmer, som han havde fremskaffet. Der var også fremtryllet et midlertidigt harmonium, der gjorde nogenlunde fyldest, men det var ingen nydelse at høre på. Kirken, der havde 180 siddepladser, var fyldt til bristepunktet af festglade mennesker.
Efter gudstjenesten var der frokost for de indbudte gæster på Avedøre skole. Her havde en lang række talere ordet, bl.a. stiftamtmanden, der overrakte en alterbibel som gave fra Bibelselskabet, provst Orla Christiansen, borgmester Sortsø, skoleinspektør Aabo, menighedsrådets formand Evald Petersen og flere. Kirkefondets formand mindedes professor Harald Vestergaard og dennes søn takkede og ønskede til lykke med Vandrekirken.

Ansøgning om at blive selvstændigt sogn
Allerede på et menighedsrådsmøde den 3. marts 1964 blev det vedtaget, at ansøge Kirkeministeriet om, at Avedøre kirkedistrikt blev udskilt som selvstændigt sogn snarest, og at pastor Bent Sørensen blev udnævnt til sognepræst for Avedøre sogn. Der kom heller ikke til at gå lang tid. Kirkeministeriet bestemte, at Avedøre kirkedistrikt skulle udskilles som selvstændigt sogn pr. 1/1 1965, og at der skulle afholdes valg til menighedsråd for det nye sogn inden den 1/4 1965. Pastor Bent Sørensen blev samtidig udnævnt til sognepræst for det nye sogn fra den dag at regne, da det var udskilt

Indbyggertallet i Avedøre var da ca. 4.800. Sogneudskillelsen blev markeret ved en gudstjeneste 3. juledag 1964, hvor provst Orla Christiansen prædikede og på Brøndbyøster sogns vegne tog afsked med Avedøre, ligesom han ønskede tillykke og Guds velsignelse over det nye sogn. Efter gudstjenesten samledes man til frokost på Avedøre skole. Ved sogneudskillelsen blev det bestemt, at Avedøre sogn fortsat skulle være medejere af Brøndbyøster Kirkegård og deltage i bestyrelsen af denne. Arbejdet i kirkekomiteen var fortsat uafbrudt i 1964, og en basar; den 28/11 1964 gik særdeles godt. Den gav et overskud på kr. 5.500

Efterskrift.
Med anlæggelsen af Avedøre Stationsby i 70'erne, voksede indbyggerantallet. I 1975 rundede sognet de 11.000 indbyggere. Dermed var man berettiget til en ny kirke. Men hvor skulle den ligge? Det var Glostrup kommune, der arbejdede stærkt på en udbygning af Avedøre - Avedøre Holme skulle være Danmarks største samlede industriområde og dertil krævedes en masse arbejdere, der skulle bo i nærheden, og derfor blev Stationsbyen udtænkt. Og i midten af Stationsbyen lå institutionsbåndet, der skulle rumme børneinstitutioner, 2 skoler, Avedøre gymnasium, et stort indkøbscenter, et bibliotek og en kirke og måske også en svømmehal. Allerede Glostrup kommune placerede kirken midt i denne nye bydel. Den placering var hverken ønsket af Avedøreboerne eller Stationsbyens pionerer, men det blev sådan! Og det har haft betydning for både byen og kirken. På en positiv måde, at der er tænkt nye tanker og fundet nye veje. I 1972 blev Bent Sørensen afløst af Niels K. Kristensen, og fra 1989 har embedet som sognepræst og kirkebogsfører været i hænderne på Paul Christian Kühle.

Avedøre Kirke, bygget i 1976-77, som den ser ud i dag, beliggende i Avedøre Stationsby

En aften med Preben Kragelund

To gamle Hvidovredrenge, Lars Bo og Preben, udveksler erindringer om den glorværdige fodboldtid i HIF i 60'erne, og hvad der siden hændte.

Af Lars Bo Henriksen

Mandag den 19. november 2012 havde vort selskab besøg af Preben Kragelund, som havde lovet at fortælle om sit liv og sin karriere.

Når netop Preben var indbudt, var det fordi han er Hvidovre-dreng. Det blev han i 1951, da han som 11 -årig flyttede fra Vanløse til Sognegårds Alle i vor kommune. Familien kom til Bredalsparken, som lå i et område, hvor der endnu var marker med heste. Han kom fra en ren drengeklasse og fik nogle problemer, da han på sin nye skole, Kettevejskolen, som skolen dengang hed, kom til at gå i klasse med piger. Selv om han – efter eget udsagn - havde været ret livlig, nævnte han både Lise Albertsen og Lange Jacob som lærere, han havde haft godt forhold til.

Han kom hurtigt ud i HIF og spillede også håndbold i DUI. Havde rigtig gode minder om ungdomstiden i HIF, men tog alligevel sammen med et par kammerater et år til Mariendal på Frederiksberg. I Bredalsparken var der kammera

ter, og vi fik historien om Benny Pladesmed og turen til Hamborg.
Han kom i lære hos Lindinger og senere 9 år hos Brøste i en periode, hvor han læste HD, men selv om han flyttede til Fyrmestervej i Brøndby Strand, bevarede han en god kontakt til vennerne i HIF, hvor han havde debut på Hvidovres førstehold i 1960. Dengang spillede holdet i københavnerserien. I de første år i 60´erne var der musik på Frihedskroen, og det blev stedet, hvor fodboldspillere mødtes.

I 1973 prøvede han at starte eget firma, men oliekrisen gjorde det så svært, at den unge HD´er havnede hos Per Henriksen(ham med kommanditisterne) i rederiet, Mercandia. Men selv om han på et tidspunkt lignede en kronprins, var de 2 personer så uenige om væsentlige emner, at deres veje måtte skilles. De havde dog i mange år kontakt til hinanden.

Når Preben har haft så flot en karriere, er det - ifølge referenten - i høj grad hans evner til at skabe kontakter og at kommunikere. Disse egenskaber må Bent Hansen fra Handelsbanken have bemærket. Han var i starten af firserne primus motor i oprettelsen af det, som i de første år var et privat foretagende, og som fik navnet Team Danmark. Bent Hansen var i 1982 med til at få ansat Preben som direktør, der skulle skaffe sponsorer til at støtte eliteidrætten og dens udøvere. Begrundelsen for oprettelsen af Team Danmark var de mangelfulde resultater ved de store internationale stævner som f.eks. de Olympiske Lege.

Senere blev Team Danmark et offentligt foretagende med egen lovgivning, repræsentantskab og bestyrelse, men stadig med Preben som direktør. Preben fortalte om tankerne bag eliteloven, f.eks., at loven - for at skåne de unge - kun gjaldt for udøvere over 15 år. Desuden betonedes også det sociale ansvar, der indebar, at eliteudøverne sikredes uddannelse. De første år var der kamp mod forbundene, som - i følge Preben - havde lidt vanskeligt ved at forstå, hvad samarbejdet gik ud på.

I mange år havde Preben et fortrinligt samarbejde med Per Kaalund og senere med Ove Dalsgaard og Erik Nielsen, men da de gik af, kunne Preben ikke etablere de samme gode relationer til den nye unge formand, og det endte efter 22 års ansættelse i TEAM DANMARK med, at han efter OL i Athen 2004 gik af med en pæn aftrædelsesordning.

Sluttelig viste Preben billeder fra de mange olympiske lege, han havde været involveret i og fik herunder fortalt, hvorledes medaljehøsten er forbedret. Til gengæld

lykkedes det ikke for ham at få Tour de France til Danmark. Preben har i dag genoptaget sin private virksomhed, er medlem af en del bestyrelser, bl.a. formand for Sportens Hall of Fame, og har sammen med Per Kaalund redigeret en bog om idrætsledelse.

Efter at have hørt Preben fortælle, tror jeg godt, at han stadig vil betegne sig selv som Hvidovredreng. Han lød i hvert fald sådan, når han talte om, hvad tiden i Hvidovre havde betydet for ham.

Der var - talte Ole Asbjørn - 55 tilhørere, som havde en hyggelig aften med en god fortæller.

4H i Avedøre

Af Jens Frederik Jørgensen

På billedet ses et grønmalet træhus, der står lige nord for Avedøre Gadekær. Skiltet reklamerer for 4H – Grøn fritid for store og små. Lysholmgaard har oplyst, at de indtil for 4-5 år siden udlejede arealet, hvor træhuset står, til nyttehaver for 4H.
Her stopper indtil videre historien om 4H-arbejdet i Avedøre. Da Hvidovre Lokalhistoriske Selskab gerne vil fortælle mere om 4Harbejdet, hører vi gerne fra dig, hvis du kan hjælpe os med erindringer om 4H-arbejdet. Henvendelse kan ske til

Jens Frederik Jørgensen
36773076 eller jfj@tdcadsl.dk .

4H er en forening for børn og unge med det formål at skabe interesse for naturen, dyr, jord og mad.

De 4 H-ers betydning er: Hånd, Hoved, Hjerte og Helbred.

Per Arild: ”Her er mit liv”

Per Arild fortalte om sit spændende liv, ikke mindst i idrættens verden

Af Frank Gudmann

Overskriften dækkede et par koncentrerede timer en januar aften - og hvilket liv: Vi kom vidt omkring, hvad angår såvel tidsforløb som geografisk udbredelse, job, interesser m.m.

Begyndelsen i 1937 var i Valby, hvor familien boede tæt ved Toftegårds plads; men i sommerhalvåret rykkede man til Hvidovre, hvor der på Aktæons alle var bygget et lille sommerhus, som trods datidens standard (fx ingen strøm) gav gode rammer for familielivet. Den lille Per blev derfor døbt (og i øvrigt mange år senere også gift) i Hvidovre og kom i kraft af sin voksende interesse for sport til at tilbringe en stor del af tiden på Hvidovre stadion. En af de oplevelser, han dog husker fra Valby, er, at Aller-huset, som lå tæt på lejligheden, under krigen blev sprængt i luften. Skoletiden foregik på Rughavevej skole, men iflg. ham selv lærte han nok mere tysk efter skoleafslutningen på en 14-dages cykeltur sydpå end i timerne på skolen. De næste år blev brugt på at lære et

fag i en farvehandel ved Tingstedet. Forretningen var kendt vidt omkring, idet varer ofte blev bragt ud ved hjælp af en hestevogn.

Indkaldelsen til militæret lød på 1-1 -1958 med mødested hos fodfolket i Tønder, men af ikke helt gennemskuelige grunde lykkedes det ham at ende i Avedøre. En fordel var, at håndboldtræningen også foregik her, og der blev givet speciel tilladelse til, at Per kunne træne på tidspunkter, hvor han egentlig skulle være i selve belægningen. Exceptionelt lykkedes det også med begrundelse i håndboldspillet at skaffe ekstra orlov i en del weekender.

"Arbejdslivet" begyndte i en farvehandel på Østerbro, derefter et engros firma, men så ramte han tilsyneladende det rigtige: Stelling farvefabrik, hvor han efter kort tid endte i skibsafdelingen som rejsende. Samme år blev han formand i HIF håndbold, men klarede begge dele bl.a. gennem en god bestyrelse, som overtog, når han selv var borte. Forholdene for håndbolden var dog ikke de bedste, da man måtte tage til takke med træningstider, hvor der var plads – dvs. forskellige steder og forskellige tidspunkter. Dette ændredes dog radikalt med den nye Dansborghal i 1966: Faste træningstider, og klubben voksede, men med den også i dag kendte følgevirkning, at andre klubber af og til gik på strandhugst, så nogle gode spillere forsvandt. Der var dog i flere år hovedsageligt fremgang, ikke mindst forstærket af et DM (damer) i 72. Rejser, bl.a. til en venskabsklub i Bremen, blev klaret på billigste måde, såvel pr. tog, bus, biler eller en blanding; ofte gik turen som nat tur over Gedser-Travemünde, men så havde Per mulighed for at tale med kaptajnen og dermed klare noget af sit job samtidig.

HIF fodbolds historie med den konstante fremgang gennem flere år, bl.a. med DM i 1966, er jo ret kendt. En af følgevirkningerne var kampe mod henholdsvis Real Madrid og Juventus (= penge i kassen). Vi hørte mange anekdoter; her skal blot nævnes enkelte: At "male et tog" betyder, at enkelte spillere var dårlige og kastede op ud af vinduet under fart. Når Per ind imellem var stadionspeaker, kendte han ikke altid navnene på alle indskiftningsspillere og måtte tage fantasien til hjælp. Hvis spillerne havde vundet i Randers, var en følgevirkning, at der på Hundestedfærgen blev budt "Velkommen – specielt til Hvidovre". Og grundet oliekrisen 1973 kom en periode med kun koldt bad efter træning.

I det private erhvervsliv blev det til mange rejser, hvilket ofte gav flere dages ventetid, når fx et skib endnu ikke var ankommet til den aftalte havn. Også her fik vi en del anekdoter, bl.a. om et besøg i Nordsverige, hvor folk stod og malede et skibsskrog – desværre var der grundet kulde et tykt lag is indenunder. Efter 3 dages venten i Amsterdam viste kaptajnen sig at være fra Bornholm. En enkelt gang i Cape Town skulle en stor tanker ordnes i

dok; den lå i "frihavnen", så alle ture til og fra skulle gennem tolden med tilhørende diverse problemer. I øvrigt havde Per nogle steder et ry for at komme meget tidligt – han syntes jo, at han var nødt til at komme, når han var sikker på at møde de rigtige personer (såvel kl. 7 morgen som kl. 24).

Oliekrisen medførte væsentlige prisstigninger på maling og følgende problemer for såvel rederier som skibsværfter og dermed for flere malingsfabrikker, og der forekom flere fusioner. Allerede et par år inden havde enkelte udbrydere fra Stelling begyndt på en frisk, og som slutresultat kom Per til det store norske firma Jotun, hvor han fortsatte sit arbejde. I 1976 skete desværre på fabrikken en stor eksplosion og brand med 300 meter høje flammer med en følgende problematisk periode, som bl.a. lykkedes ved hjælp af andre fabrikker, som kom til hjælp.

I Hvidovre var klubønsker om bedre idrætsfaciliteter kommet på dagsordenen, og 13-1-79 blev Frihedens idrætscenter indviet med Per Arild som nyansat inspektør; noget fyrværkeri inde tændte dog i utide og medførte masser af røg under talerne. De første år dukkede der flere startproblemer op – utæt tag, hæve-/sænkebunden i svømmehallen, diverse dårlig maling m.m. Siden har der dog været rigtig mange "nysgerrige" besøgende i form af firmaer (bl.a. fra Japan). 1980 skulle der være EM i curling her, så en mindre delegation rejste til Italien for at få erfaring; her sørgede man bl.a. for en "dansk" aften med div. pølse, brød og snaps m.m. – stor succes. Et par år efter var der VM i skøjteløb Brøndby/Hvidovre; da man ikke måtte kunne se figurtegningerne, der bruges i curling, malede man oven på isen (!). I mellemtiden havde man i øvrigt fået landets første elektriske ismaskine.

Igennem årene har man prøvet forskellige nye arrangementer, fx jazz, fødselsdagsfester, morgensvømmernes jul, tør vandmassage (hvilket gav to gange reklame i TV Lorry) og senioridræt tirsdag formiddag. Ved EM i curling i 1986 var indrettet pagode + vandbassin i isstadion. Og man har været med til at grundlægge et isstokforbund (her havde man også en tur til Italien for at lære), hvilket medførte et EM her i 1997. Sølvmedaljen i curling ved OL 1998 gav en udvidelse af centret med en ny ishal. Parallelt med de øvrige gøremål har Per så siden 1977 været medlem af Lions Club i Hvidovre og ligeledes her lagt megen tid og energi, bl.a. to perioder som præsident. Det har også ind imellem medført noget rejseaktivitet.

Pers afsluttende ord: "Det har været spændende, og idræt giver altså rigtigt mange muligheder for at møde fremmede mennesker!"

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2013

Mandag den 25. februar kl. 19 i Lille Friheden

Lotte Rømer, sangerinde, har i bogen "Under sølvfuglens vinger" skrevet om barndom og ungdom i Hvidovre, og i bogen "Hvidovre-Rock 1960-1980" om sin musik i rockmusikkens verden. Det er en yderst kompetent musiker med baggrund i Hvidovre, som vil fortælle om oplevelser fra et begivenhedsrigt liv.

Onsdag den 27. februar kl. 19

Billedlotteri i Rytterskolen. Se mere om arrangementet inde i bladet

Mandag den 11. marts kl. 19 i Lille Friheden

Ordinær Generalforsamling

Onsdag den 20. marts kl. 13-17 Besøg i Ejbybunkeren.

Se mere om arrangementet inde i bladet og på vores hjemmeside.

Tirsdag den 16. april kl. 13 Historisk kirketur i Hvidovre.

Se mere om arrangementet inde i bladet og på vores hjemmeside

Mandag den 22. april kl. 19 i Lille Friheden

Anja Olsen, *souschef og museumsinspektør* i Forstadsmuseet. Kendt som engageret leder og omviser i Cirkusmuseet. Men det er i en hel anden egenskab vi skal høre hende denne aften. Det drejer sig om Kalvebodernes historie. Kalveboderne har i tidens løb totalt ændret karakter. Fra midten af 1800 tallet med enge og holme, og et vandareal langt mere omfattende end i dag. Inden for de sidste 60 – 70 år er de sket væsentlige inddæmninger og opfyldninger i området.

Lørdag den 4. maj kl. 10-15 Rytterskoledag.

Temaet for dagen har musik og sang som omdrejningspunkt. Se hele programmet inde i bladet og på vores hjemmeside

Onsdag den 29. maj kl. 18,30 Rundvisning i Avedøre landsby.

Vi mødes ved den gamle skole, hvor der indledes med en præsentation af det gamle Avedøre, der gør os bedre i stand til at se, hvordan nutidens bebyggelse er opstået oven på tidligere tiders. Lis Holmenlund vil efterfølgende tage os med på gåtur i området og undervejs fortælle om landsbyens huse og dens tidligere beboere. Vi slutter med kaffe i den gamle skole, hvor Johnni Andersen, oldermand for Avedøre Landsbylaug, vil fortælle om stort og småt fra livet i Avedøre landsby.

Tilmelding, undtaget generalforsamlingen, er nødvendig, og kan ske til Forstadsmuseet på tlf. 36490030, kl. 10-15 i ugen inden mødet, eller på museets e-mail adresse (se side 2)

Ændringer i de enkelte arrangementer: se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2013

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 2296 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf. 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 2295 5431
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB-medl. Ømer Kuscu
Strandbyparken 20, st.tv
tlf. 2442 9294
e-mail: oku@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv
tlf.3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Benny Riisager
Østre Kvartergade 11
tlf. 6126 9261
e-mail: beriis@hotmail.com

2.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Udvalg

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen , Jette Randal-Lund.

Kommunikationsuvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Jens Frederik Jørgensen., Poul Sverrild.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birthe Gerdes,.

Web– og bladredaktør:
Jørgen Salhauge
Engstrupgårdsvej 38
tlf. 4098 0650
e-mail: redaktionenhls@live.dk

Girokonto: 8293 4707
Bankkonto: 5025 1028523
BEMÆRK DET ÆNDREDE KONTONUMMER PÅ BANKEN

Tur på Vestvolden

Af Anja Olsen og Jørgen Salhauge
Anmeldelse

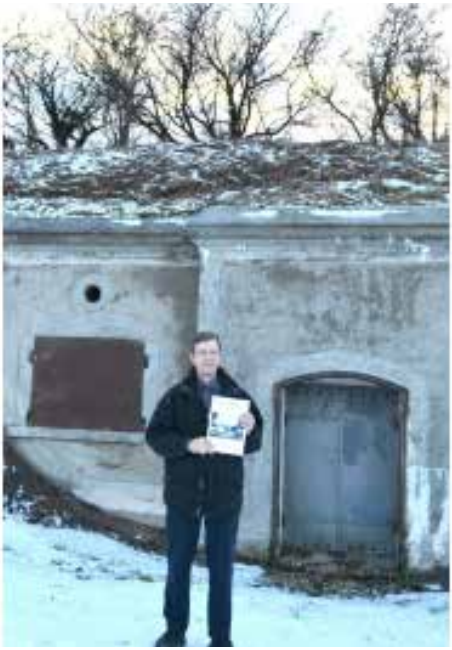

Søren Østergård med et eksemplar af sin nye publikation "Langs Vestvolden i Hvidovre—fra syd til nord", foran et af de gamle forsvarsværker i vinterforklædning.

Søren Østergaard har i mange år interesseret sig for forsvarsanlæg og i særdeleshed Københavns Befæstning. Søren har som en detektiv opsporet viden om Vestvolden og har, som en af de få, et stort overblik over anlægget, dets bygninger, interiør og forsvarshistoriske spor i Hvidovre. Det er både en fornøjelse og en gave, at Forstadsmuseet i samarbejde med Søren nu har fået publiceret sin store viden om de gamle forsvarsværker. Værket indeholder, foruden en masse historisk baggrundsviden, også en meget detaljeret gennemgang af de enkelte anlægs benyttelse, såvel i beskrivelser af de enkelte våben, deres navne og anvendelse, som fordeling og brugen af de menneskelige ressourcer til forsvaret af København

Mange af de omtalte anlæg har jo gennem årene været mere eller mindre skjult af bevoksningen, og svære at se fra selve Voldstien. Med publikationen i hånden kan alle nu gå en klogere kulturhistorisk tur på den utrolig skønne grønne Vestvolden. Der er således åbnet for en ny måde at se, hvad der gemmer sig ved og under Hvidovre Kommunes del af Vestvolden.

Tillykke til Søren for det store og omfattende arbejde. Vi ønsker alle god fornøjelse samt god tur på Vestvolden.

ISSN 0902-3046

HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
31. årgang—Nr. 2– 2013

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 3
Lokale stednavne og lokal identitet af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 4
Historisk kirketur af Gitte Jakobsen ..... Side 12
Foredrag i Avedørelejren af Bitten Larsen ..... Side 14
Avedørelejren 100 år af Bitten Larsen ..... Side 16
Avedørelejrens skjulte kommandantskab af Peter Holmenlund ..... Side 18
Årsmøde i DLF af Frank Gudmann ..... Side 23
Kulturister og interviewere i HLS af Jette Randal-Lund ..... Side 24
Besøg i Ejbybunkeren af Jette Randal-Lund ..... Side 25
Generalforsamlingen 2013 af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 26
En spændende aften med Lotte Rømer af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 28
2012—et godt år for Forstadsmuseet af Trine Maria Olsen ..... Side 31
Forandringer på Forstadsmuseet af Poul Sverrild ..... Side 32
Sommerlivet langs Gl. Køge Landevej af Lisbeth Hollensen..... Side 33
Rytterskoledagen den 4. maj af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 35
Medlemsarrangementer 2013-14 ..... Side 38
Bestyrelsen og udvalg ..... Side 39
Avedørelejren i 100 år, programoplæg af Bitten Larsen ..... Side 40

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. se bestyrelseslisten E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk
Redaktion: Jørgen Salhauge, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: redaktionenhls@live.dk
Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer
Forsidefoto: Udkigsposter i Paradislejren Fra Cranils fotosamling

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 11. marts 2013 afvikledes den ordinære generalforsamling. Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med Lars Bo Henriksen som kasserer, Jens Frederik Jørgensen som næstformand og Ole Asbjørn Petersen som formand. Referatet fra generalforsamlingen kan læses i dette medlemsblad.

Endnu en gang er det lykkedes at fastholde kontingentet på 125 kr. og 100 kr. for pensionister. Enkelte har måske overset indbetalingen, men der kan indbetales gennem girokort 82 934 707, bank 5025 1028523 eller ved fremmøde i Rytterskolen onsdag den 29. maj kl.10-11, hvor kaffen er klar. Når kontingentet kan fastholdes, skyldes det først og fremmest, at kulturister og omdelere så beredvilligt står til rådighed, så udgiften til porto stort set spares. I bestyrelsen syntes vi derfor, at det ville være passende med et mindre frokostarrangement, som tak for indsatsen. Det blev en rigtig hyggelig eftermiddag i Rytterskolen.

Vores arrangementer for den kommende sæson er nu fastlagt og kan ses på arrangementsoversigten Det drejer sig om perioden september 2013 - marts 2014. Sæt x´er i kalenderen, og man kan allerede nu tilmelde sig til med navns nævnelse på Forstadsmuseets telefon 36 49 00 30.

Forstadsmuseet, Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Lokalhistorisk Forening for Brøndby Strand har indledt et samarbejde omkring Gammel Køge Landevej. Det drejer sig om tiden fra ca. 1900 til omkring 1970. Vi efterlyser 3-4 interesserede, der kunne tænke sig at gå ind i et samarbejde om dette. Henvendelse til formanden. Arbejdet forventes afsluttet i 2015.

Vores interviewgruppe har travlt. Mange er interviewet, men der vil være plads til yderligere interviewere. Har du lyst til at medvirke, så giv besked til formanden.

Da det er sidste blad inden sommeren, vil jeg på bestyrelsens vegne sige tak for stor medvirken og ønske alle en rigtig god sommer.

Lokale stednavne og lokal identitet

Af Jens Frederik Jørgensen

Som tilflytter med kun 30 års kendskab og 20 års bopæl i kommunen skal jeg passe på med at udtale mig om Hvidovre kommunes og de enkelte områders identitet. Når jeg alligevel vover det ene øje og skriver om lokal identitet og stednavne i Hvidovre, så er det fordi, jeg har oplevet en stærk sammenhæng mellem det lokale stednavn og identiteten.

Lokalhistorien er med til at udtrykke et områdes identitet, således som identiteten er skabt og oplevet af de, der har boet eller bor i området/kommunen.

Identiteten skabes af områdets udvikling, af de begivenheder, der knytter sig til området, af folks oplevelser i det nære fællesskab. Identitet er de særpræg, der opleves af mange borgere, når man taler om et bestemt område. At der er forskellig identitet rundt om i kommunen ved mange Hvidovreborgere. Det finder man ud af, når man nævner Lejerbo, Nymarken, Risbjerg, Stationsbyen. Så har mange borgere en klar opfattelse af, hvad dette områdes særpræg er. Oplevede særpræg kan også blive så gentagent udtalte og slidte, at det bliver til fordomme.

Lokalhistorien er vigtig for at forstå, hvorfor en kommune opfattes, som den nu engang gør. Lokalhistorien har dog ikke til formål at fastfryse en bestemt identitet og starte enhver beskrivelse med: ”Nej dengang i de gode gamle dage, det var tider”.

I disse år er den lokale identitet under pres af globalisering og stadigt større administrative enheder/storkommuner. Vil det betyde, at identitet knyttet til et bestemt område forsvinder – eller tværtom?

Hvidovre opleves af mange som en ”landsby” med landsbyens mange positive præg af nærhed, kendskab og omsorg for hinanden. Men Hvidovre er ikke én landsby, Hvidovre består af mange landsbyer – lokale fællesskaber, der former hvert områdes identitet og historie.

Hvidovres identitet er derfor et broget mønster. En Hvidovreborger har mange steder fra at hente brudstykker til sin identitet.

De nære fællesskaber betyder meget. Sådan var det i landsbyen, hvor man hjalp og støttede hinanden. Nu betyder de første netværk meget for identiteten, de danner de første kapitler i ”barnets bog”, og selvom identiteten udvikler sig livet igennem, vil der være rødder tilbage til barndommen til den børneinstitution eller skole, hvor

man gik, eller den klub, man dyrkede sport i.

Det nære fællesskab skaber tryghed i den store historie, som vi alle er en del. Vi bringer hver vores brik med til den store mosaik, der hedder en kommunes/et områdes identitet.

Et historisk tilbageblik fortæller, at Hvidovre har været igennem to kommunespaltninger forårsaget af udvikling fra landsby til by. Den første spaltning var da bysamfundet – Frederiksberg - i 1857 blev en selvstændig kommune, og landområderne i Hvidovre, Valby og Vigerslev fortsatte som en én kommune, indtil byudviklingen i 1901 medførte en ny afskalning af byområdet – Valby og Vigerslev. Tilbage var "landkommunen"/ landsbyen Hvidovre med centrum omkring Hvidovre Kirke og Rytterskolen. Efter 2. verdenskrig overlevede Hvidovre et forslag om at udvide Københavns kommune med bl.a. Hvidovre. Ideen blev aldrig til virkelighed.

I 1974 kommer så en kommunesammenlægning, hvor et sogn med sin egen historie og en stærk egen identitet - hjulpet godt på vej af at have været geografisk adskilt fra resten af Glostrup kommune. Avedøre var et anneks med sit eget liv og med en særlig erhvervsstruktur med gartneri som hovederhverv.

Avedøre har her efter 40 år som en del af Hvidovre kommune bevaret en markant selvforståelse og bliver betragtet som lillebror i "storkommunen". Det gør derfor ondt på mange, når Avedørenavnet forsvinder fra gymnasiets facade, eller når området begynder at blive betegnet Hvidovre vest.

Pastor **Paul Kühle siger:**

"Jeg er glad for at være præst i Avedøre – jeg er stolt af den lille by med sin egen historie og sit særpræg – også når vi er lidt for os selv!

Avedøre er en by, der er 1.000 år gammel – nogenlunde som Hvidovre er. Der er meget at hente fra Glostrup-tiden, og mange gamle Avedøre-borgere kan stadig huske gårde, gartnerier og store ånder. Stationsbyen blev lagt midt i Avedøre uden at skulle underordne sig Avedøres landbohistorie.

Kommunens forvaltninger er begyndt at tale om Hvidovre Vest i stedet for Avedøre. Er det mon for at løfte området, så det bliver fi-

nere?

Eller er det mon fordi, at nogen synes, at navnet Avedøre har et dårligt ry? Det gav i den forbindelse et gib i mig, da jeg læste at Avedøre Gymnasium skulle skifte navn til Hvidovre Gymnasium.

I virkeligheden mener jeg, at Avedøre kunne være et rigtig godt "brand". Byen med vinbonden, byen med filmbyen, hvor en pæn del af de danske film kommer fra, bl.a. en der fik en Oscar. Og der er en landsby med gadekær, bevaret med gårde omkring, et område med frie naturområder ud over Avedøresletten, fårene, der græsser på volden om sommeren, tæt på vandområder, havn og badestrand, en by med et stort industriområde i passende afstand fra beboelse. En by med attraktive villakvarterer. Ud over det, er der så også en bydel tæt på Stationen med plads til mennesker fra hele verden, mennesker der har valgt Avedøre Stationsby, fordi den lagde op til solidaritet og fælleskab, og hvor der stadig foregår flere aktiviteter af kulturel og social art end noget andet sted i kommunen."

Avedøre sogn var før kommunesammenlægningen i vækst med villaer og store boligbebyggelser – en udvikling det gamle Hvidovre allerede havde været igennem i 1930-60erne. Stationsbyen var

Store Hus set fra Dybenkærsvej

byplanlagt som et selvstændigt område, der skulle kunne klare sig selv – adskilt fra moderkommunen Glostrup. Stationsbyen opleves udefra som et særligt område. Lukket inde bag en bebyggelse med betegnelsen Bymuren og med få veje ud til det omkringliggende område. Stationsbyen fik dermed en stærk egen identitet, sådan som det for øvrigt også havde været tilfældet tidligere med store nye boligområder i kommunen - Lejerbo, Bredalsparken og Friheden.

Niels C. Tøstesen, beboer i Avedøre Stationsby i næsten 40 år påpeger:

"Stationsbyen er et byområde for sig selv. Den blev oprindeligt bygget som et udkantsområde i tilknytning til Glostrup kommune – et selvstændigt anneks af Glostrup Kommune. Stationsbyens struktur gør, at man føler sig som en by i byen. Der har været forslag fremme om at bryde strukturen ned med nye veje på tværs og huller i Bymuren, men det ville være bekosteligt.

Det var efter min mening dumt, at man byggede Store Hus, fordi det spærrede for udsynet til resten af Hvidovre. Det har været med til at underbygge en stemning af, at Stationsbyen er en by for sig selv."

Solveig Isbrand har boet i Stationsbyen, afdeling Syd i næsten 40 år. Hun siger: "Stationsbyen har altid følt sig som en særlig del af Hvidovre. Nogen synes, at det er forfærdeligt, at "byen" lukker sig om sig selv. Det positive er, at beboerne her har en base, men de kommer også uden for "byen".

Stationsbyens særpræg er sammenholdet – på en måde er det noget landsbyagtigt. Men Stationsbyen består faktisk af 3 landsbyer – Afdeling Syd, Afdeling Nord og Afdeling Store Hus. Naverporten deler Stationsbyen, og der går år mellem, jeg er i (Afdeling) Nord."

Hvidovre havde frem til 1974 selv været igennem en kraftig byudvikling. På et tidspunkt medførte byudviklingen behov for yderligere sogne. Det oprindelige Hvidovre sogn opdeles og suppleres med Risbjerg og Strandmarks sogne. Disse nye kirkelige enheder fik navne efter lokale stednavne. De blev også identitetsskabende for sognebørnene, der synlig havde hver sin kirke og et fællesskab omkring kirken bundet op på et lokalt stednavn.

Efterhånden som landsbyen voksede kom nye boligområder til, og der opstod nye kvarterbetegnelser med udgangspunkt i gårde, landskabstræk, en navnkundig kro eller det boligskab, der stod for bebyggelsen – Spurvegården, Danalund, Rebæk Søpark, Bredalsparken, Friheden, Lejerbo.

Spurvegården

Når man siger Lejerbo, tænker de fleste Hvidovre-borgere på det røde byggeri midt i Hvidovre, selv om Lejerbo også er et boligselskab, der administrerer boligbebyggelser andre steder i kommune, f.eks. Hjørnagervej og Strandbyparken.

Med byudviklingen kom der skoler til. De kunne alle få et navn knyttet til et lokalt stednavn. Den 12. skole, der skulle have ligget ved siden af Enghøjskolen, men aldrig kom, var også tiltænkt et navn med lokal tilknytning, nemlig Kærgårdsskolen.

På samme måde blev alle plejehjem navngivet efter en lokalitet i kommunen.

Også de første daginstitutioner kunne få navn efter det sted de var placeret. På et tidspunkt oversteg antallet af institutioner dog mulighederne for at give dem lokale navne. Så fik de i stedet mere blomstrende navne - Tusindfryd, Æblehaven – eller dyrenavne Ræven, Ternen. Vi nåede dog aldrig østeuropæiske tilstande, hvor de kommunale institutioner fik numre.

Fodbold er en af de helt store identitetsskabere i Hvidovre. HIF og AIF tiltrækker spillere og medlemmer fra hele kommunen. Men efterhånden som de forskellige bebyggelser kom til, fik de også deres egen fodboldklub – f.eks. Lejerbo Boldklub, Frihedens Bold

klub, Rosenhøj Boldklub og Stationsbyens Boldklub og denne oplistning er ikke komplet. Lejerbo Boldklubs hjemmebane blev i øvrigt ofte betegnet "Tarta-ground" efter naboskabet til fabrikken, der bagte Tarta-kryddere. Fabrikken er det bygningskompleks, der i dag hedder Multihuset.

Hvidovre kommunes identitet på landsplan blev godt hjulpet på vej af sporten i mange år. Danmarksmesterskaber til HIF-fodbold til HBC og til sejlsporten. Gennem sporten er der skabt livslange venskaber/fællesskaber.

Georg Røner, mangeårig formand for Hvidovre Badminton Club kan fortælle denne lille sjove historie om stednavne:

"Klubben startede på Holmegaardskolen i 1947 og hed derfor oprindeligt Holmegaardens Badmintonklub, men vi måtte ændre navnet, fordi andre klubber troede, at vi kom nede fra Næstvedegnen – fra Holmegaard Glasværk".

De enkelte bebyggelser etablerede/skabte også deres eget klub- og foreningsliv, der har blomstret inden for det enkelte boligområde, det gælder udpræget i Bredalsparken og Stationsbyen.

Børge Jensen, mangeårig formand for afdelingsbestyrelsen for Bredalsparken og Grenhusene siger:

"Bredalsparken er afgjort noget særligt rent arkitektonisk og er

Danalund med Frihedens højhus i baggrunden

rosende omtalt i mange bøger om arkitektur. Vi er et stort og markant boligområde i Hvidovre.

Vi havde på et tidspunkt mindst 15 klubber og foreninger for beboere, men det betød ikke, at Bredalsparken var et lukket boligområde, der kunne klare alting selv. Bredalsparkens beboere har altid været en del af Hvidovre. Beboerne har været engageret i foreningerne i kommunen og er søgt ud til aktiviteter uden for bebyggelsen. Der har heller aldrig været en fodboldklub i Bredalsparken."

Børge Jensen fortsætter om de forskellige kvarters særpræg:

"Vi har tit moret os meget over, at der mange steder i Hvidovre er den opfattelse, at Lejerbo er socialdemokratisk og Bredalsparken konservativ. Det er nok tilbage fra en tid, hvor 3 konservative – Borring, Vagn Garde og Gram - var aktive og af beboerne var blevet valgt ind i lejerforeningen og siden hen i selskabsbestyrelsen. De boede alle 3 i Bredalsparken og sad en periode i kommunalbestyrelsen".

I gennem de mange års udvikling med vækst, nye kvarter, bebyggelser, skoler, institutioner, klubber og foreninger opstod der mange nye nære fællesskaber med landsbypræg. Det var en art moderne landsbyer med hver sin historie. Når der refereres til barndommen og dens fællesskaber nævnes ofte navnet på den lokalitet, hvor fællesskabet lå.

Det forhold, at Hvidovre er blevet delt op i mindre områder af jernbaner og store veje, har også givet været med til at skabe og styrke de mindre områders identitet. Her kunne f.eks. nævnes Grækerkvarteret – kvarteret med de mange alléer og boulevarder.

Villaområderne fik deres egen grundejerforening og navne, der knytter sig til lokaliteten - Strandøre, Nymarken, Kløverpris, Hvidovregårds Villaby, Præstemosen, Vedbyholm. Listen er meget længere!

Byudviklingen er nu stoppet med Avedørelejren og Mellemvangsvejbebyggelsen som de sidste skud på stammen. Også de bærer navn efter en lokalitet.

Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at området omkring Åmarken Station ikke har taget identitet af den station, der kom til for 40 år siden. Det skyldes ifølge Poul Sverrild, at navnet Åmarken ikke er et lokalt stednavn , men et opfundet navn påtvunget os af DSB. Identiteten i området er Gammel Køgelandevej, Beringgård eller Strandøre. Disse navne har overlevet "angrebet" fra en ny lokalitetsbetegnelse.

Hvidovre Nord har heller ikke så mange supplerende stedbetegnelser som det øvrige Hvidovre. Det

kan skyldes, at det var her Hvidovre lå, og hvorfra (lands)byen langsomt bredte sig ud frem til 1930erne. Der var ikke behov for supplerende navne, da væksten skete i et adstadigt tempo.

Nye institutioner kommer ikke til, de eksisterende nedlægges og sammenlægges. Pendulet svinger tilbage. Navngivning af "fællesskaber" stopper.
Større enheder er tidens løsen og mere neutrale bureaukratiske begreber dukker op. I Hvidovre betegnelser som Nord, Syd og Vest. Disse begreber forudsætter et bycentrum, som aldrig er kommet. Udgangspunktet for distriktsnavnene må være rådhuset, hvorfra kompasset peger ud i de forskellige retninger. Rådhuset opfattes som Hvidovre C. Men det er jo ikke i overensstemmelse med virkeligheden, for det tidligere Hvidovre Stationscenter, der som bekendt ligger i det allernordligste af kommunen, har kapret dette navn, da det ikke var i brug i forvejen!

Hvis bølgen af kommunesammenlægninger fortsætter, vil den også ramme Hvidovre og Vestegnen. Så vil Hvidovres identitet som bysamfund måske komme under pres. Hvordan det vil gå med de øvrige stedbetegnelser kan man kun gætte på ? Vil de forsvinde og blive suget op i det større, eller vil den helt nære identitet blive forstærket ?

Vi er alle født verdensborgere i den globale tidsalder, vi lever i, men jeg synes, at vi skal værne om den lokale historie og de lokale betegnelser, da de skaber identitet i en kommune. Forskelligheden er en charme

Lejerbo ved hjørnet af Høvedstensvej, set fra Hvidovrevej

Historisk kirketur

Pater Zdunek fortalte om den katolske kirke på Hvidovrevej

Af Gitte Jakobsen
I strålende solskin mødtes 30 medlemmer af Lokalhistorisk Selskab til den historiske kirketur. Vi blev transporteret rundt i en gul HT- bus, og bestyrelsen var god til at sørge for os. Turen gik først til Nusrat Djahan moskeen på Eriksminde Allè. Efter at vi havde taget vores sko af, fortalte Imad Malik, moskeens besøgsansvarlige, om baggrunden for moskeen. Det var kvinder, der havde samlet ind til, at moskeen kunne bygges, som den første moske i Danmark og Skandinavien, der blev bygget til formålet. Bygningen hviler på 5 søjler ligesom Islams 5 søjler, som bl.a. betyder at muslimer skal bede 5 gange hver dag. I det flotte runde rum var nichen, som vender mod Mekka, dækket af blå mosaiksten, hvilket det også var på moskeens tag i starten. Imad Malik fortalte om bevægelsens opståen og sammenlignede med bl.a. kristendommen. Han svarede på spørgsmål bla.om kvinders valg af brug af tørklæde. Bagefter var der kaffe og kage udenfor i det gode vejr.

Turen fortsatte til den katolske kirke, Sankt Nikolaj på hjørnet af Hvidovrevej og Strøbyvej. Den 77 - årige pater Zdunek fortalte om kirken, der er tegnet af arkitekten von Spreckelsen, som også har tegnet den nye Triumfbue i Paris. Pateren fortalte om kirkerummet og de 32 vinduer, som symboliserer den alder, Jesus nåede. Han fortalte om de ting, som altid er i en katolsk kirke. 1. Tabernaklet (et lille skab) hvor tingene til brug ved nadveren bliver opbevaret, 2. Den evige lampe, som lyser rødt. 3. Statue af Jomfru Maria - her er statuen fra Sydamerika. 4. Lyset med korset og de græske bogsta-

Imam Malik fortalte om moskeen, og baggrunden for denne

ver Alfa og Omega, som er et symbol på opstandne Jesus. Menigheden består af danskfødte, vietnamesere, polakker, afrikanere og sydamerikanere.

Pateren fortalte også humoristisk om "at leve på polsk", som egentlig betød " at leve uden papirer" og ikke havde noget med Polen at gøre, og at man i Danmark havde ordet kærlighed blandet ind i meget bl.a. madretten Brændende kærlighed og Brændevin.

Bussen kørte videre til Maria Magdalene Kirken på Hvidovre hospital, hvor tidligere hospitalspræst Runa Damsager fortalte om kirkens tilblivelse og dagligdag.

Kirken ligger på etagen med vandrehallen. Det havde været svært at få lov til at bygge kirken, da man kun må bygge på jord, som kirken selv ejer, men man havde fundet en løsning, så kirken er en vandrekirke, som skal rives ned, hvis hospitalet nedlægges. Kirken er tegnet af Allan Havsteen Mikkelsen, søn af maleren Sven Havsteen Mikkelsen, og han lod sig som sin far inspirere af den færøske natur. Kirken er bygget i træ med en flot mosaik, som man selv må finde betydningen af. Alter og døbefond er af Ølandssten, og kirken har eget orglet, som er bygget specielt til denne. Kirken er åben for alle

Tidligere hospitalspræst Runa Damsager fortalte om Maria Magdalene Kirken på Hvidovre Hospital, dens tilblivelse og dagligdag.

Pastor Paul Kühle berettede om Avedøre kirkes historie

og altid, og benyttes i mindre grad til barnedåb og bryllupper, og der er gudstjeneste hver uge.

Avedøre kirke var sidste stop. Der var kaffe og kage i Café Hjertetræet, som ligger i samme bygningskompleks som kirken. Pastor Paul Kühle fortalte om kirkens tilblivelse. Det er sjældent, at man bygger kirker i et almennyttigt boligområde og i 1970,erne var det især specielt. Inden den nuværende kirke blev bygget, var der en trækirke. Inden da gik Avedøreborgerne til Brøndbyøster og endnu tidligere til Glostrup for at gå i kirke.

Kirken har været en del af Stationsbyen i mange år. Der var tidligere samarbejde mellem beboerrådgiveren Jytte Lemche og pastor Kühle, og han fortalte bla.om begravelser, hvor man satte sedler op i opgangene, så alle kunne deltage.

Kirkerummet er tydelig 1970-er arkitektur, og stolenes placering er anderledes, da man ikke sidder på rækker foran alteret, men rundt i rummet. Pastor Kühle fortalte om samarbejdet med Rumænien og lysgloben. Der blev samlet tøj ind til Rumænien, og efter at tøjet var transporteret til landet, skulle vognene køre tomme hjem. Så fandt man på at få fremstillet lysglober, som også skaffede indtægter til det dengang fattige Rumænien, og fik det transporteret med de ellers tomme vogne hjem. Han fortalte desuden om skibet, der hænger i loftet. Det var lavet af en lokal mand, som forærede det til kirken i 1979. Det forestiller linjeskibet Neptunus fra.

Turen sluttede kl. 17 ved Rytterskolen efter et flot og veltilrettelagt arrangement.

Foredrag i Avedørelejren

Af Bitten Larsen

Den 29. juni fejrer vi Avedørelejrens 100-årdag, som omtalt andetsteds i bladet. Programmet for dagen er ikke fastlagt endnu, men vi vil gerne gøre opmærksom på, at fra kl. 11.00 kan Henriette Buus, museumsleder på Greve Museum, og Poul Sverrild, museumschef på Forstadsmuseet, opleves i foredrag om Avedørelejren og 1. verdenskrig. Stedet annonceres på

www.forstadsmuseet.dk og
www.facebook.com/avedorelejren100aar .

Avedørelejren 100 år

fra lukket kaserneanlæg til åben bydel

Af Bitten Larsen A vedørelejren er et af Hvidovre Kommunes kulturelle pejlemærker, og i år kan lejren fejre 100- året for indvielsen. De fleste har sikkert hørt lejrens historie før, men jubilæet er en god anledning til at genfortælle og markere historien om en tidligere lukket del af Hvidovre, der nu er fuldt tilgængelig og med tilbud for alle Hvidovres borgere. Kaserneanlægget (som hele tiden beholdt navnet "lejr", efter sigende fordi der var større tillæg, når man var indkvarteret i en lejr end i en kaserne), var oprindelig en afløser for Paradislejren – en af de oprindelige lejre ved Vestvolden. Avedørelejren blev opført mellem 1911 og 1913 efter tegninger af arkitekten Helge Bojsen-Møller (1874-1946) og udvidet i to omgange. BojsenMøller havde ikke tegnet militære bygninger før, men havde en del erfaringer med større, offentlige anlæg som skoler og hospitaler. Til lejren i Avedøre lod han sig inspirere af ældre kasernebyggerier og især Kastellet i København, som er fra 1600-tallet. Avedørelejrens bygninger er opført i røde mursten og derved adskiller lejren sig fra andre samtidige kaserneanlæg, der typisk er opført i gule mursten. Hovedporten og kommandantbygningen, som nu huser Cirkusmuseet, er en markant velkomst med fine detaljer i sandsten og i selve murværket.

Paradislejren, som blev afløst, da den permanente Avedørelejr blev opført. Foto: Forstadsmuseet

1992 blev vendepunktet for Avedørelejrens historie. Her blev den besluttet nedlagt som følge af en reform af forsvaret. Lukningen skete ikke fra den ene dag til den anden, så først i 1996 kunne andre rykke ind, og en af de første private virksomheder, der fik øjnene op for mulighederne i Avedørelejren, var Zentropa med Peter Aalbæk i spidsen. Da de flyttede ind i lejrens garageanlæg fra 1950-erne, blev Avedøre og Hvidovre centrum for dansk filmproduktion. Med anlæggelsen af Filmbyen faldt der lidt stjernedrys af på området allerede fra opstartsfasen.

Da beslutningen om lukningen kom, stod Hvidovre Kommune overfor det, der blev den største fysiske planlægningsudfordring og

udviklingspotentiale i flere årtier. Ved kasernens lukning etablerede kommunen sammen med Københavns Amt en initiativgruppe, der udarbejdede et ideoplæg til en ny brug af lejren og en plan for, hvordan processen skulle tilrettelægges, og i 1994 kortlagde Hvidovre Kommune lejrens bygningsværdier. Der var fra start forståelse for, at en genanvendelse af Avedørelejren ville kunne give et kulturelt og socialt løft i en kommune, som ellers i bredere kredse ikke var kendt for sine kulturelle værdier.

20 år efter den militære rømning kan vi gøre status over udviklingen fra lukket militærområde til åben bydel. Avedørelejren er i dag en attraktiv bydel i Hvidovre Kommune. Her er op mod 500 boliger, kulturelle tilbud som Forstadsmuseet og Cirkusmuseet, spisemulighed i Bataillionen, overnatningsmuligheder i vandrehjemmet Belægningen samt kreative virksomheder som Zentropa, Nexus og K2. Unge bliver undervist i filmskabelse i Station Next, mens børn træder deres første skridt i Børnehuset Tinsoldaten. I det hele taget har mange deres daglige gang i det, der engang var lukket område for offentligheden.

Den 29. juni 2013 fejrer vi Avedørelejren. Festlighederne starter kl. 10, men mere kan vi ikke afsløre på nuværende tidspunkt. Følg med på www.forstadsmuseet.dk eller www.facebook.com/ avedorelejren100aar .

Familien Cranil i forbindelse med at sønnen Ove bliver student, ca. 1917. I baggrund ses Cirkusmuseet. Cranil var kaptajn i lejren under 1. verdenskrig. Foto: Forstadsmuseet.

Avedørelejrens skjulte kommandantskab

Af Peter Holmenlund

I den, ellers meget velskrevne bog "Lejren ved Avedøre", er der meget sparsomme oplysninger omkring den tyske Værnemagt og Besættelsesmagts betydning for kasernen fra d. 9. april 1940 til d. 5. maj 1945. Værnemagten sluttede d. 29. august 1943!

Det danske kommandantskab over Avedørelejren sluttede d. 29. august 1943. Men hvorhen og hvorfor flyttede kommandantskabet fra kasernen d. 1. november 1942?

Kommandantskabet bestod af Kaptajn Eggers og Overofficiant Fine Hansen. Til hjælp havde de kun fire genindkaldte menige soldater. "Transportafdelingen" bestod af to islandske heste og én vogn med plads til kusken og to personer mere. Kaptajnen og Overofficianten var godt trætte af det "tålte" samarbejde med Værnemagten, som den jo hed indtil d. 29. august 1943, hvorefter det blev en ren Besættelsesmagt.

Jeg var 10 år gammel i 1942, da lejrkommandant Kaptajn Eggers og Overofficiant Fine Hansen besøgte Engvadgaard med det ærinde at forespørge, om de kunne leje gårdens gamle stuehus, som de vidste stod tomt. Mine forældre, Karen og Anton Holmenlund, samt mine fire søskende (8, 12, 13 18

Familien Holmenlund på Engvadgård

og 15 år gamle), var nemlig flyttet ind i et stort, nybygget stuehus. Flytningen til Engvadgaard, som ligger (lå) lige over for lejrens øvelsesområde, blev godkendt. Tyskerne var åbenbart godt tilfreds med flytningen – for så fik de flere bygninger til rådighed på kasernen! Overofficiant Fine Hansen boede i tjenesteboligen, som stadig er beliggende ved hovedindgangen overfor den gamle vagtbygning. Han skulle blive boende, og blev der indtil d. 29. august

1943. Men hvordan kunne man vide, at det gamle stuehus på Engvadgaard var ledigt? Det var fordi fru Fine Hansen (som hun kaldte sig), købte æg hos fru Anton Holmenlund (som hun aldrig kunne drømme om at kalde sig.)

Den 1. november "beslaglagde" man så Engvadgaard. Kaptajn Eggers fik kontor i mine forældres gamle soveværelse, de to små bagerste kamre, som vi fem børn havde delt, blev til materialedepot (dog uden ammunition). Her var også en stol og et bord til Overofficianten, men han opholdt sig meget sjældent her. Avedørelejrens "Transportafdeling", de to islandske heste, fik nogle grisebåse lavet om til hestebåse, og vognen kom endda under tag i et gammelt brændeskur. Kaptajn Eggers var kommandant over Avedørelejren, men kommandantskabet skulle kun servicere tyskerne med praktiske gøremål vedrørende vedligeholdelse af bygninger og alment inventar på kasernen, dvs. skaffe danske håndværkere til at udføre arbejdet, betalt af det danske forsvarsministerium.

Militærlivet på Engvadgaard

fra 1. november 1942 til 29. august 1943.
Overofficiant Fine Hansen ankom med de fire menige soldater om eftermiddagen. De trådte an med gevær, men uden nogen form for ammunition. For os børn var det jo en helt særlig oplevelse! Vi var også meget spændte på, om vi måtte snakke med soldaterne og de med os.

De blev ret hurtigt indkvarteret, og hestene og vognen ligeledes. Der var foder med til hestene, men ikke til soldaterne, som fik kostpenge og nogle få kroner om ugen i lommepenge. Der var jo også et gammelt køkken med almindeligt komfur, vask og koldt vand i hanen! En af soldaterne spurgte meget høfligt min storesøster, om det mon var muligt at købe nogle kartofler til aftensmad. Soldaterne havde nemlig kun medbragt konserves med forskelligt indhold med navnet "Feltrationer".

En af de menige var et postbud fra Glostrup. Da han også var gift og havde et lille barn, fik han lov til at bo hjemme, men han skulle møde til morgenmønstring hver morgen kl. 8.00. Det passede fint, da der faktisk kun var plads til tre senge i soveværelset. De tre andre menige kom fra Jylland (alle fire var genindkaldte menige fra Artilleriet.) Det var en landbrugsmedhjælper, en gift ung landmand fra en mindre gård, og en lastbilchauffør fra Randersegnen.

Vi tre brødre fra Engvadgaard var dengang 10, 12 og 13 år gamle, og vi fik meget hurtigt kontakt med soldaterne, som faktisk kedede sig. To af dem ville meget gerne spille kort, mens den tredje hellere ville

læse bøger og blade. I denne periode af 2. verdenskrig ville mange jo låne bøger på biblioteket, og andenlærer Aabo var også bibliotekar på Filialen fra Glostrup bibliotek, og var god til at skaffe bøger til det lille lokalsamfund i Avedøre, og også til soldaterne på Engvadgaard. Alle vi tre brødre fik den vinter lært at spille Jyde Whist, hvor man godt kunne være 5 spillere. Den oversiddende blandede og ordnede kortene til næste spil – så man kunne nå mange spil Whist såvel eftermiddag som aften – enten vandt eller tabte man én øre pr. stik! Præcis kl. 22.00 kom overofficianten og kontrollerede, at alle tre soldater var hjemme, og 22.15 skulle der være "ro i lejren". Da der var meget tæt mørklægning, var der sjældent inspektion om natten.

Det daglige pligtarbejde for det genindkaldte mandskab var rengøring af kontorerne, materielrum (ca. 8 m2) samt deres eget beboelsesrum, køkken og lokummet i gården. Herudover fik de to islandske heste utrolig megen kærlig pleje. Hestene blev striglet og børstet flere gange dagligt. Og seletøjet pudset og poleret. Et par daglige køreture med heste og nyvasket vogn, mest for at holde hestene i form, men også for de daglige indkøbsture for kaptajnen, dem selv og ikke mindst for Fru Fine Hansen, som også fik hjælp til både hus og have. Menig nr. 214 Niels Henry Nielsen, der havde spurgt efter kartofler, fik lov

Niels Henry Nielsen og storesøster Kristine Holmenlund med barn

til mere end at købe kartofler af min storesøster Kristine. De blev kærester i løbet af vinteren. Hun fyldte 16 år den 24. januar 1943, og gik på Falkonérgaarden Pigeskole på Frederiksberg. Forlovelser var dengang lange og varede, indtil manden kunne forsørge sin hustru, så de kunne ikke gifte sig før 1950, da han startede sin egen vognmandsforretning. Min søster forlod pigeskolen uden eksamen, og tog arbejde som stue- eller kokkepige rundt om i landet, men kom dog både på

Askov Højskole og Snoghøj Gymnastik- og Idrætsskole. Hun beskæftigede sig også med vævning, og fik da også et job som oldfrue på Borup Hotel i København. Menig Anders Peter Ax, som ogs

å var gift, fik mere orlov end de andre to menige fra Jylland, da han var selvstændig landmand. I februar skulle han bl.a. hjem for at så. Vi drenge mente ikke, at det var så-tid – "Jo, jo," sagde han "jeg skal hjem og så børnefrø!"

Ret mange unge danske piger (alt for mange synes vi!) gik ture med de tyske soldater om aftenen. Disse piger blev kaldt feltmadrasser, og de gemte deres cykler bag vores nøddehegn. Vi drenge fjernede ofte ventilerne, så de måtte trække cyklerne hjem! "Vores" danske soldater fra Jylland lærte os drenge et uartigt rim om "feltmadrasserne"; "tyske pølser – danske dåser, laver mange bette måser".

De to jyske soldater blev så gode venner med vores familie, at de var med til min brors konfirmationsfest i april 1943. Den 1. maj 1943 blev skiftedag for soldaterne, som blev hjemsendt. Der skulle komme fire nye genindkaldte menige, men der kom kun tre – alle fra Sjælland.

Der blev forårstravlt på Engvadgaard. Alle vi børn var med til at plante kål, selleri, porrer, m.m. Senere lugede vi alt ukrudt væk, og høstede produkterne. Vi dyrkede også rigtig mange jordbær. Soldaterne var heller ikke meget hjemme, så derfor fik vi ikke lært dem at kende privat.

Den 29. august 1943

Avedørelejrens Kommandantskab havde hørt "noget om", at der snart ville ske noget med den danske hær og flåde. Materieldepotet med tæpper, uniformer, nogle få våben uden ammunition og diverse løse reservedele blev fjernet fra Engvadgaard, og rygterne fortalte, at alt var gemt på en gård i Avedøre Landsby, og at det nok var på Kastanienborg.

Det blev en voldsom tidlig morgen, mellem kl. fire og halv fem, på Engvadgaard. Tyskerne kom med bulder og brag, ringede og bankede på hoveddøren i vores nye stuehus, hvor de jo mente, at det danske kommandantskab boede. Min mor åbnede døren, og hun blev straks skubbet til side, hvorefter telefonledningerne blev revet ud af væggen (tyskerne var jo også bange!). Min far og min storebror kom min mor til undsætning. Min far var Vendelbo, og han blev rigtig gal, skældte højlydt tyskerne ud, og råbte "heraus!" Men tyskerne tog deres skarpladte pistoler frem. Min mor, som både var rolig og bestemt, fik stoppet urolighederne, og da der var 15-20 soldater og flere tyske militærbiler, fandt de hurtigt ud af, hvor den danske hær boede. Der var dog kun to me-

nige den morgen. Den tredje var på sygeorlov hjemme på Tureby Kro, som hans forældre ejede, og hvor han også var ansat som tjener. Han besøgte os senere på året, og fortalte at han blevet afhentet på kroen, senere på dagen den 29. august.

Men der var mere dramatik den morgen på Engvadgaard. Vi havde to karle (som medhjælperne hed dengang) ansat, begge jyder selvfølgelig! De delte karlekammeret, som lå helt tæt på det gamle stuehus - i en vinkelbygning, hvor også lokummet lå. De blev også vækket meget voldsomt og højlydt! Den ene karl, som var ca. 50 år gammel, og var den forsigtige type, blev så forskrækket, at han sked i bukserne! Tyskerne troede, at de også hørte til det danske kommandantskab, og tog dem med til afhøring på kasernen. De kom dog begge tilbage samme dag om eftermiddagen, og havde fået god behandling og undskyldning. Kaptajn Eggers og Overofficiant Fine Hansen så vi heller ikke den 29. august om morgenen.

Transportafdelingen blev efterfølgende beslaglagt. De to islandske heste, samt køretøjet, foder m.m., kom tilbage til kasernen, og det blev afslutningen på Avedørelejrens Kommandantskab på Engvadgaard, fra den 1. november 1942 til 29. august 1943.

P.S. Tyskerne "besatte" Engvadgaard i fire døgn, med vagtposter døgnet rundt indtil den 2. september 1943.

Anton Holmenlund med bil 1941

Årsmøde i DLF

Af Frank Gudmann Å rsmøde i Dansk Lokalhistorisk Forening. Under titlen ” De folkelige kræfter i foreningslivet omkring år 1900” deltog Frank Gudmann og Ole Asbjørn Petersen i dagen 12.-14. april i årsmødet og generalforsamlingen på Dalum Landbrugsskole.

De tre dage bød på glimrende foredrag af engagerede forskere, hvor der blev sat fokus på foreninger, der har deres oprindelse i sidste halvdel af 1800 tallet og begyndelsen af 1900 tallet. Det er foreninger, der er opstået og inspireret af de folkelige bevægelser, der prægede den tid. I et forenings Danmark er det interessant at spore de træk i udviklingen, der har medført denne betegnelse.

En indlagt ekskursion til Midtfyn førte os til de steder, hvor valg- og frimenigheder samt skytteforeninger har deres oprindelse. Eksempelvis Ryslinge og Trunderup.

Professor (emeritus) Harry Haue gennemgik med udgangspunkt i ”Folkelige bevægelser - selvmyndiggørelse og engagement” (Syddansk Universitetsforlag 2010) relationen frigørelse og disciplinering.

Generalforsamlingen genvalgte med akklamation Aase Windeballe som formand.

Et smukt og idyllisk billede af Ryslinge Højskole

Kulturister og interviewere

i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Her er vore aktive kulturister samlet i Rytterskolen Anno 2013

Af Jette Randal-Lund

Vi har brug for flere bude/kulturister til uddeling af medlemsbladet. Vi er mange kulturister, men alligevel ikke altid nok. F.eks. ved ferie og andet afbud. Udbringningen sker ved hjælp af frivillige, og det gør,at selskabet sparer mange penge, som så kommer medlemmerne til gode ved arrangementer. Indtil nu har vi klaret det ved, at nogle af distrikterne har været meget store. Dem vil vi gerne kunne dele. Medlemmerne i et distrikt bor jo ikke lige ved siden af hinanden. En kulturist kan også assistere ved pasning af udstillinger og hjælpe ved Forstadsmuseets arrangementer. F.eks. Befæstningsdagen, julemarked, aeronautisk dag og andet.
Det næste store arrangement bliver den 29.juni 2013, når 100 årsdagen for ibrugtagelsen af Avedørelejren finder sted. Denne dag har Forstadsmuseet også brug for hjælp i interviewgruppen, så eventuel fremmødte gamle soldater kan fortælle deres historie til en diktafon. Så har du lyst og tid til engang imellem at træde til, kan du melde dig ”under fanerne” på Forstadsmuseet tlf. 36 49 00 30 eller til Jette tlf. 22 95 54 31

Besøg i Ejbybunkeren

Der er meget at se og høre om "Den kolde Krig", når man besøger bunkeren

Af Jette Randal-Lund

Onsdag den 20. marts tog leder af Oplevelsescenter Vestvolden, Martin Jespersen, imod os kl. 13.00. De næste ca. 4 timer fik vi et indblik i en spændende periode i dansk efterkrigshistorie. Under Den Kolde Krig indrettede man i 1954 en kommandocentral for Københavns Luftforsvar.

Martin førte os rundt, op og ned, alt imens han fortalte om anlægget og dets historie. En myte om en hemmelig gang fra Amalienborg til Ejbybunkeren blev skudt ned. Tidligere soldater med tjenestetid i bunkeren er i dag vendt tilbage for at passe og pleje nødgenerator m.m.

Efter besøget i bunkeren gik vi ca. 1 km. langs Vestvolden hen til Artillerimagasinet, der i dag er indrettet som formidlingscenter. Daglig leder, Niels Eriksen, fortalte om projektet og dets historie. Selve Magasinbygningen er en rekonstruktion fra 1996. Oprindeligt opbevarede man kanoner i fredstid, og magasinet er blot et af 9 langs Vestvolden.

Nu, når forår og sommer nærmer sig, kan det anbefales at tage en cykeltur fra Hvidovre op til formidlingscenteret, hvor der er café og dagligt åbent, og så slutte af med besøg i Ejbybunkeren.

Generalforsamlingen 2013

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 11. marts afviklede Hvidovre Lokalhistoriske Selskab sin ordinære generalforsamling i Lille Friheden, hvor Jørgen Salhauge blev valgt som dirigent. Til bestyrelsen genvalgtes Jette Randal - Lund, Jens Frederik Jørgensen og Ole Asbjørn Petersen. De mange fremmødte skulle bl.a. tage afsked med Benny Riisager, der fratrådte som suppleant. Som ny suppleant valgtes Gitte Jakobsen og endvidere genvalgtes Birte Gerdes. Pladserne som revisor og revisorsuppleant førte til genvalg af Hubert Steffensen og Inge Larsen.

Efterfølgende konstituerede bestyrelsen sig med Ole Asbjørn Petersen som formand, Jens Frederik Jørgensen som næstformand og Lars Bo Henriksen som kasserer.

Bestyrelsens beretning blev enstemmigt godkendt, og det kunne meddeles, at der nu er 431 medlemmer i selskabet.

Det fulde referat af generalforsamlingen og selskabets beretning kan læses på selskabets hjemmeside

Leder af Forstadsmuseet, Poul Sverrild, orienterede om de mange aktiviteter, der foregår i museets regi og afsluttede aftenen med at kommentere og vise filmen om modstandsmanden Helge Wiese. De 98 fremmødte fik en god oplevelse og et indtryk af et menneske, der i krigens år viste mere end almindeligt mod i kampen mod besættelsesmagten.

Formanden fortalte forsamlingen om de kommende arrangementer og aktiviteter. Her skal nævnes besøg i Ejbybunkeren den 20. marts, historisk kirketur i Hvidovre den 16. april, foredrag den 22. april om Kalveboderne ved museumsinspektør Anja Olsen, Rytterskoledag den 4. maj og rundvisning i Avedøre landsby den 29. maj. Rytterskoledagen er et åbent hus arrangement mellem kl. 10 - 15, hvor omdrejningspunktet er musik og sang med baggrund i Hvidovre. Borgmester Helle Adelborg indleder og Uffe Schønnemann er dagens konferencier. Programmet for dagen kan ses på selskabets hjemmeside og i vores seneste medlemsblad.

Tilmelding, undtaget Rytterskoledagen, er nødvendig og kan ske til Forstadsmuseet på tlf. 36490030 eller på museets e-mail adresse forstadsmuset@forstadsmuseet.dk

Der var stort fremmøde ved generalforsamlingen, med 98 deltagende medlemmer

Aftenens dirigent, Jørgen Salhauge i samtale med formanden Ole Asbjørn

En spændende aften med Lotte Rømer

Anmeldt af Jens Frederik Jørgensen F or de mere end 70 deltagere, der var mødt op til medlemsmødet den 25. februar 2013, blev det mødet med en levende, spændende, aktiv, underholdende og engageret Lotte Rømer.

Lotte fortalte om sin barndom og tidlige ungdom i Hvidovre og om sin senere karriere som musiker, komponist, tekstforfatter, foredragsholder og meget meget mere.

Barndomshjemmet lå på Dansvej nr.27. Lottes far – Henning - og mor – Astrid - spillede henholdsvis violin og klaver – klassisk musik i den lettere genre. De underviste også i musik, og moderen havde en musikalsk legestue i hjemmet, så Lotte var sådan set født ind i musikken - ”kom fra et hjem med klaver”.

Lotte, der har absolut gehør, tænkte tidligt, når hun hørte sin fars elever spille, at ”det med at spille violin kunne hun da sagtens finde ud af, hvis bare hun fik at vide, hvor hun skulle trykke” på violinens gribebræt. Som 7-årig blev hun sendt til violinspil hos Hans Nissen på Cath. Booths Vej. Hun fik hurtigt et godt greb om violinen undervist i Nissens Ceciltåger! Hans Nissen engagerede sig meget i sin eneste elev og blev en slags ”bedstefar” for Lotte. Det har Lotte beskrevet i sin bog ”

En rigtig aktiv Lotte Rømer fortæller

Sølvfuglens Vinger”, og vi fik en smagsprøve læst op, der handlede om oplevelser med Nissen.

Haven på Dansvej fyldte meget i Lottes verden, indtil skolegangen begyndte. Haven havde mange sjældne planter og blev beundret af naboerne. Lotte fik herfra sin egen store interesse for planter og blomster.

Hun legede ofte på marken, hvor Dansborgskolen nu ligger. I ismejeriet på Stillidsvej hentede hun franskbrød til 50 øre og smør fra bøtten. Over den nærliggende Gammel Køge Landevej måtte hun ikke gå. Det var farligt og derfor strengt forbudt. Da hun en enkelt gang gjorde det, indkasserede hun en endefuld af faderen.

Da Lotte skulle begynde i skole, "åbnede verdenen" sig for hende. Hun gik de 2 første år på den "meget store" skole – Strandmarksskolen – sådan oplevedes den som barn. For at komme i skole kunne hun skyde genvej gennem den "kæmpestore skov", der lå på hjørnet af Strandmarksvej og Gammel Køge Landevej. Den var mørk, og den blev oplevet som farefuld. Som Lotte bemærkede: "Det, der som barn synes stort, kryber i vask, når man er blevet voksen"!

Fra 3. klasse gik hun på den nybyggede Dansborgskole. Her fik hun navnkundige lærere som Jens Mølbak, Silverbrandt og Foldager. I forbindelse med Dansborgskolens 50 års jubilæum skrev Lotte en fortælling til jubilæumsskriftet om, hvordan hun blev "straffet" af Foldager, fordi hun blev opdaget i at hjælpe en anden elev ved en terminsprøve. Denne fornøjelige beretning læste Lotte op for os.

Mormoderen, der var religiøs, var flyttet fra Bornholm til Bjergagervej, og familiens søndag lå i fast program. Efter gudstjeneste i den gamle Strandmarkskirke spiste familien søndagsmiddag hos mormoderen – ofte noget med hvidkål, og til desserten var der færdigpisket flødeskum, som var hentet hos bageren nede for enden af Bjergagervej.

Op til baghaven i hjemmet lå Mira kelpriser". Herfra stammede hele Lottes garderobe i 15-20 års alderen. Lotte huskede det som grænseoverskridende, da hun her købte sin 1. BH med tilhørende hofteholder/livstykke. Mirakelpriser solgte kjoler og masser af metervarer. Lotte blev grebet af at sy sit eget tøj. Kjoler med strudtskørt blev syet om til prinsessefacon. Brudekjolen syede hun også selv med tilhørende flæser og hat med bånd. Pris i alt 20 kr. Faderen leverede en flot brudebuket fra haven. Efter brylluppet i den nye Strandmarkskirke på 20 års fødselsdagen, flyttede Lotte fra Hvidovre til Rødovre.

Toneverdenen åbnede sig fra 12-13 års alderen. Der kom "Ti vi ka´ li" i radioen, og Beatles dukkede op. Et billede af Paul McCartney kom op på væggen. Storesøster, Hanne, var begyndt at optræde i ungdomsklubber. Sammen optrådte de rundt om i Hovedstadsområdet i "Humørbussen" - datidens Xfaktor.

Hun, Hanne og lillebror Ole havde sammen med andre musikinteresserede i kvarteret et fristed i en kælder hos en nabo på Dansborg allé, og på sommeraftener sad de ofte i solnedgangen på bådebroen i Hvidovre Havn og spillede. Her var "Lille Ole" på mundharmonika og Ole Johansen på bas også med, husker Lotte.

Lotte fortalte også om sin musi

kalske karriere, der tog fart, da hun som 14 årig kom på Rødovre Statsskole. Fra klassisk musik på violin, over blues og jazz indtil rocken tog over, da hun var ca. 25 år. Nu var basguitaren kommet til, i øvrigt et usædvanligt instrument for en pige. Det er blevet til en flot musikalsk karriere som musiker, komponist og tekstforfatter i mange rockbands og med one-woman-shows. Det karakteristiske røde hår, der var et kendemærke for Lotte, "har nu fået en for alderen mere naturlig farve!"

Lotte måtte stoppe sin musikalske karriere, da hun ligesom sin far fik et genetisk betinget høretab. Hun har de sidste 25 år haft høreapparat i begge ører. Nu har hun engageret sig i arbejdet om hørelse og høretab. Hun har holdt mere end 800 foredrag om emnet, og skrevet 2 bøger om emnet: "Hva?" og "Hva så?".

Aftenen sluttede med, at Lotte satte sig til klaveret og spillede og sang "Tag mig med til byen" afsluttende med en luftguitar-solo og taktfaste klapsalver fra os i salen. Lottes slutreplikker var: "Håber I har hygget jer og Tak for i aften". Vi havde hygget os gevaldigt, så lad mig slutte af med et stort SELV TAK til Lotte for en fantastisk aften.

Lotte Rømer ved tangenterne i en forrygende afslutning på foredraget

2012 – et godt år for Forstadsmuseet

Af Trine Maria Olsen

Der skete rigtig mange spændende ting på Forstadsmuseet og Cirkusmuseet i 2012, og vanen tro kan man nu læse om det hele i vores årsberetning.

2012 var især præget af nye ændringer på personalefronten. Forstadsmuseet fik tilføjet en museumstekniker, Lars Ellgaard, der har givet museet adgang til nye fagligheder og en stor tæft for kreative løsninger. Samtidigt kunne vi i december sige velkommen til museets nye administrationschef Pia Brandtberg, som dækker museets store behov for administrativ tyngde. På Cirkusmuseet fik vi en gammel drøm opfyldt, nemlig muligheden for at ansætte en fast tilknyttet artist til huset. Med ansættelsen af Line Vittrup har museet for alvor kunne udvikle sine tilbud omkring indlevelse i artisteriets fysiske verden, og derved give en hel ny dimension til vores formidling.

2012 var også præget af mange forskellige events og begivenheder. Både Aeronautisk Dag og Befæstningsdagen tiltrak som altid både mennesker og godt humør. Årets julemarked led desværre en anelse under en stor snestorm, der havde fundet vej til landet netop denne dag, men det kunne heldigvis ikke ødelægge humøret hos de fremmødte. Et af årets helt store højdepunkter var deltagelsen i årets Golden Days Festival. Her præsenterede Forstadsmuseet en såkaldt Forstadssafari, som blev rost i høje toner, og som kulminerede i DR2's Smagsdommerne, som pegede på Forstadsmuseets formidling af 1950'ernes velfærdsbyggeri i Hvidovre som et fremragende produkt.

Som sagt var 2012 et fantastisk spændende år, fyldt med både velkendte og nye begivenheder og initiativer. For alle, der har lyst til at læse mere om årets gang i Forstadsmuseet og Cirkusmuseet, kan årsberetningen 2012 hentes på Forstadsmuseet.

Forandringer på Forstadsmuseet

Ny fungerende chef, Anja Olsen

Af Poul Sverrild

I det kommende år vil nye vinde blæse på Forstadsmuseet, når museumsinspektør Anja Olsen d.1. juni tiltræder stillingen som fungerende chef på museet.

Baggrunden for skiftet er, at museumschef Poul Sverrild samtidig starter på en PhD-uddannelse, som skal sikre, at museet også i årene fremover kan stå godt rustet i kampen om eksterne midler til de historiske projekter, som museet arbejder med. Anja Olsen, der er uddannet cand.mag. i europæisk etnologi, har været inspektør på museet gennem de seneste 10 år, og er således godt rustet til udfordringerne. Hun har hidtil lagt hovedparten af sit faglige arbejde på Cirkusmuseet, men har helt tilbage fra studietiden blandt andet i statsligt regi arbejdet med kulturmiljø, og også her i Hvidovre har Anja Olsen været tilknyttet en række projekter med lokalhistorisk indhold.

Blandt meget andet har hun sat sit fingeraftryk på arbejdet med Københavns Befæstning, hvor hun for eksempel fik skabt økonomisk grundlag for at få lavet en bæredygtighedsanalyse for Flyvepladsen i Avedøre, og hun har stået i spidsen for arbejdet med det flyvepladsråd, som netop har rejst 250.000 kr. fra fonden Realdania til at genskabe én af motorprøvestandene.

I det kommende år er det således også Anja Olsen, der indtager museets plads i Selskabets bestyrelse og deltager i det redaktionelle arbejde med vores blad.

Sommerlivet langs Gl. Køge Landevej

Af Lisbeth Hollensen I januar 2013 blev et nyt indsamlings- og formidlingsprojekt om sommerlivet langs Gammel Køge Landevej i Hvidovre og Brøndby søsat. Projektet er et forenings- og museumsprojekt mellem foreningerne Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, Lokalhistoriskforening for Brøndby Strand og Forstadsmuseet.

Den nævnte strækning er et oplagt samarbejdsprojekt, idet den binder de to forstæder sammen. Især sommerlivet fra starten af 1900- tallet er fællesnævneren for livet langs Gammel Køge Landevej. Projektet omhandler således sommerlivet fra sin spæde start i 1900 -tallet indtil anlæg af strandparken i 1970'erne. Med udgangspunkt i sommerlivet indsamler foreningerne materiale om livet langs Gammel Køge Landevej i deres respektive lokalområder. Forstadsmuseet står bi med viden og fungerer som tovholder.

Begge foreninger ligger inde med stor viden om sommerlivet omkring Gammel Køge Landevej, og Forstadsmuseet har på det seneste modtaget en del materiale foruden, at arkivet i forvejen rummer mængder af materiale.

Projektet vil ske i to faser – en videns- og mater ialeindsamlingsfase og en formidlingsfase. Projektet kan således munde ud i fx en vandreudstilling, en publikation, hjemmeside el.lign. med foreslået åbning i sommeren eller efteråret 2015.

Ligger du således selv inde med materiale – historier, billeder, postkort m.m. – fra sommerlivet langs Gammel Køge Landevej, er du mere end velkommen til at komme forbi Forstadsmuseet og vise det frem.

Tilsvarende, hvis du selv har lyst til at være med i indsamlingsgruppen, er du velkommen til at henvende dig enten til:

Formanden for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, Ole Asbjørn Petersen,

tlf. 22965785
mail: 5002701@bredalsparken.dk
eller
museumsinspektør fra
Forstadsmuseet,
Lisbeth Hollensen,
tlf. 36490030
mail: lhy@hvidovre.dk

Avedøre Strandpark lå lige overfor Avedøre Flyveplads og havde sin storhedstid i 1930'erne. Her kunne man telte, købe is fra en lille modelmølle, få repareret sin cykel og naturligvis hoppe i bølgen blå. Forstadsmuseet modtog for nylig en større billedsamling herfra samt en beretning fra sønnen af forpagterparret.

En festlig dag ved Rytterskolen

Af Ole Asbjørn Petersen

”En moder” byder indenfor til en festlig dag med sang og musik

Lørdag den 4. maj kl. 10- 15 afviklede vi en Rytterskoledag, hvor omdrejningspunktet var musik og sang med rødder i Hvidovre. I strålende solskin i haven ved Rytterskolen tog Musikskolens Steelband pusten fra os alle med de inciterende rytmer. Borgmester Helle Adelborg åbnede officielt arrangementet og gav udtryk for den glæde og stolthed, det var at stå i spidsen for en kommune med et rigt blomstrende foreningsliv og takkede for selskabets tradition med Rytterskoledage. Uffe Schønneman var dagens kon

ferencier og det på særdeles fremragende vis. Med humor og alvorlige erindringer fra 2. verdenskrig (det var den 4. maj) førte han os sikkert gennem dagens program. Ikke nok med, at han var konferencier, han tog også guitaren og gav os flot musisk underholdning.

Cantastrofen optrådte med sang og musik, hvor lystige og stemningsfulde viser bragte os alle i godt humør. Linda og Frank Duelund med musikere fremførte ” Annas ballader” så flot, at vi alle havde Anna inden for huden. Efterfølgende overtog det populære Hvidovre-band Bænken inc. scenen og underholdt med protestsange. Budskaberne gik klart og flot ind.

Dagen afsluttedes med fællessange. Ebba Prins spillede til de omdelte sange Hvidovrevalsen, Avedørevalsen og Hvidovresange.

ved Rytterskolen.

Flaget er hejst, og alt er klar til åbningen . Nu ventes der kun på gæsterne

Musikskolens steelband startede dagen med inciterende rytmer. Med varmen fra den herlige forårssol, kunne man let drømme sig til en ferie i Caribien.

Et udsnit af de mange aktører, der var med til gøre dagen festlig. Flere billeder fra dagen, kan ses på vores hjemmeside under menuen GALLERI

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2013-14

Onsdag den 29. maj kl. 18,30

Rundvisning i Avedøre landsby. Mødested: Avedøre gamle skole. Indledning om gårdenes udflytning i 1787, og derefter rundvisning med vores guide, Lis Holmenlund, der fortæller om Landsbyens gårde og huse samt om tidligere beboere. Vi slutter med kaffe i den gamle skole, hvor oldermanden, Johnni Andersen, fortæller om stort og småt fra livet i landsbyen.

Onsdag den 16. september kl. 14 i Rytterskolen.

Jørgen Stoltze fortæller om sit mangeårige engagement i Hvidovres kulturliv, helt tilbage til den tid, hvor vi stadig havde Hvidovre Kino.

Torsdag den 26. september kl. 10-14 i Rytterskolen.

Åbent Hus arrangement i forbindelse med den årlige Frivillighedsuge

Onsdag den 2. oktober kl. 14 i Rytterskolen.

Georg Røner fortæller om HBC hallens tilblivelse og tiden som formand for FIH. Der vises en film om hallens tilblivelse.

Mandag den 28. oktober kl. 19 i auditoriet, Avedørelejren.

Museumsinspektør Anja Olsen fortæller om seneste nyt fra det lokalhistoriske område.

Mandag den 18. november kl. 19 i Lille Friheden.

Tidligere folketingsmedlem og amtsborgmester, Per Kaalund, fortæller om sit politiske liv og tiden som Hvidovrekredsens medlem på Tinge.

Mandag den 20. januar 2014 kl. 19 i Lille Friheden.

Cornelia de Place Hansen beretter om sit indholdsrige liv under titlen "En Hollænders oplevelser som indvandrer"

Mandag den 24. februar kl. 19 i Auditoriet, Avedørelejren.

Museumsinspektør Henriette Buus, Greve Museum, eller en projektmedarbejder, fortæller om 1. verdenskrig og tankerne om det nye museum for 1. verdenskrig på Mosede Fortet. Der følges op med en medlemstur til museet.

Mandag den 10. marts kl. 19 i Lille Friheden.

Ordinær Generalforsamling. Dagsorden ifølge vedtægterne.

Tilmelding, undtaget generalforsamlingen, er nødvendig, og kan ske til Forstadsmuseet på tlf. 36490030

Ændringer i de enkelte arrangementer: se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2013

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 2296 5785
e-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf. 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 2295 5431
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB-medl. Ømer Kuscu
Strandbyparken 20, st.tv
tlf. 2442 9294
e-mail: oku@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv
tlf.3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf. 36759539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen , Jette Randal-Lund.

Kommunikationsuvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Jens Frederik Jørgensen, Anja Olsen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes.

Web– og bladredaktør:
Jørgen Salhauge
e-mail: redaktionenhls@live.dk
tlf. 4098 0650

Girokonto: 8293 4707
Bankkonto: 5025 1028523

Adresseetiket

Avedørelejren i 100 år

Avedørelejrens Fægtesal, som den så ud i 2011 iført vinterdragt. Den er istandsat med midler fra Realdania, Arbejdsmarkedets Feriefond og Hvidovre Kommune, så den lever op til tidligere tiders pragt. Foto: Forstadsmuseet.

Af Bitten Larsen

Avedørelejren fylder 100 år den 29. juni 2013, og i den anledning skal der holdes et brag af en fest. Mange deltager i fejringen, men detaljerne i programmet ligger endnu ikke fast . Det er dog sikkert, at udover Forstadsmuseet og Cirkusmuseet vil bl.a. Aeronautisk Aktivitetscenter Avedøre, Hvidovre Spejderne, Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, kommunikationsvirksomhederne Nexus og K2, grundejerforeningen Avedørelejren, Zentropa og Bataillionen deltage. Gæsterne vil bl.a. kunne opleve foredrag, børneaktiviteter, overflyvning med historiske fly, filmforevisning, rundvisninger, musik m.m. – alt sammen i Avedørelejrens navn. Programmet vil blive lagt på www.forstadsmuseet.dk og www.facebook.com/avedorelejren100aar, når det er klar. På Forstadsmuseet glæder vi os til dagen og håber at se mange gæster.

ISSN 0902-3046

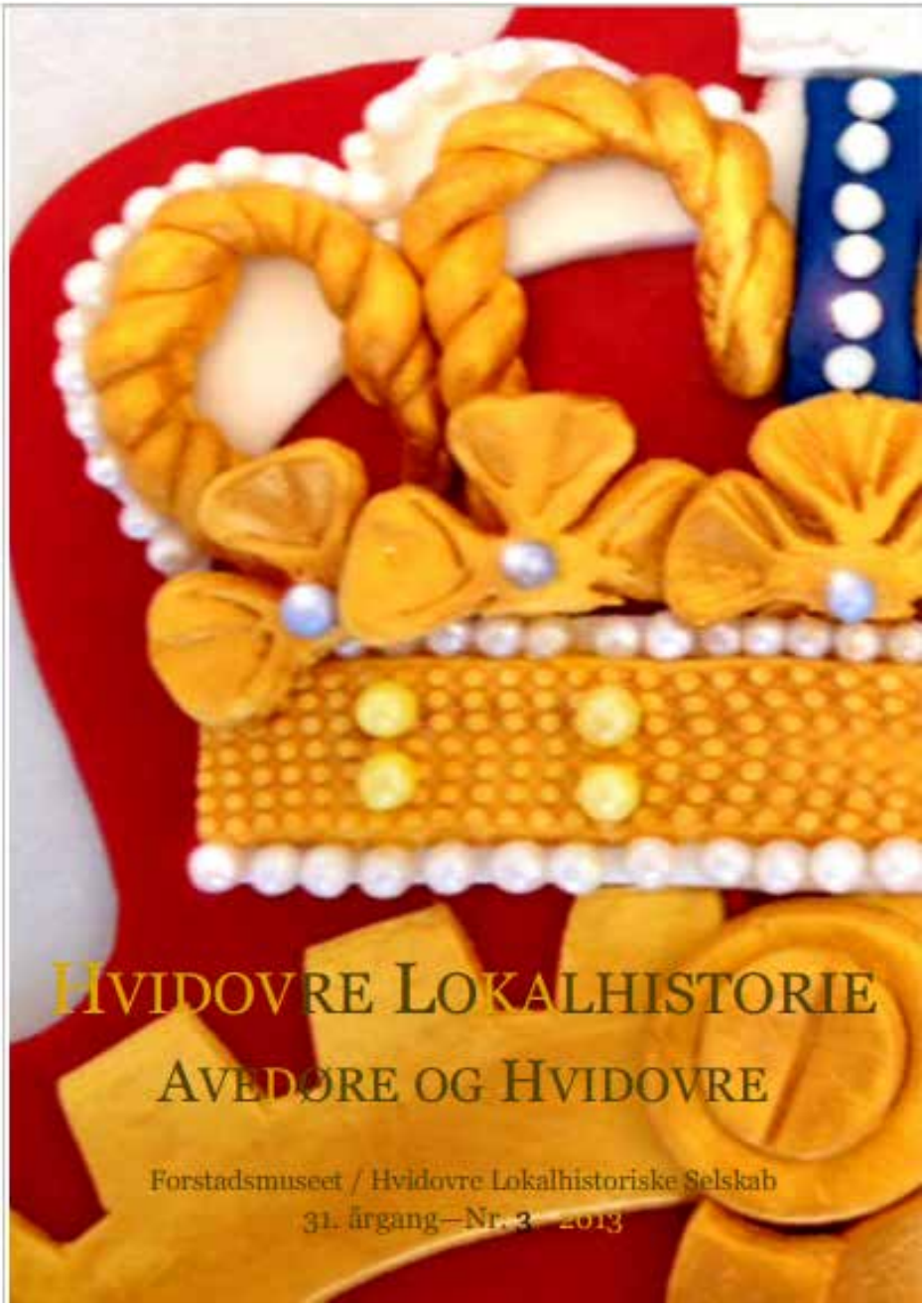
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
31. årgang—Nr. 3 2013

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen	Side 3
En Hvidovredrengs historie af Knud Larsen	Side 4
Kalvebodernes historie (anmeldelse) af Lars Bo Henriksen	Side 13
Hvad skal gaden hedde? af Jens Fr. Jørgensen	Side 16
Somre på Strandløbervej af Edith Cranil	Side 19
På rundtur i Avedøre Landsby(2) af Ole Asbjørn Petersen	Side 22
Forstadssafari i oktober af Lisbeth Hollensen	Side 23
Georg Røner og HBC af Jens Fr. Jørgensen	Side 24
Befæstningsdagen 2013 af Mikkel Knudsen	Side 28
Barnemordersken (anmeldelse) af Lisbeth Hollensen	Side 30
Et jubilæum med flot honnør af Bitten Larsen	Side 32
Åbent hus i Rytterskolen af Jens Fr. Jørgensen	Side 36
Medlemsarrangementer 2013-14	Side 38
Bestyrelsen og udvalg	Side 39
Niels Skousen lukker festen Foto	Side 40

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. se bestyrelseslisten E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk
Redaktion: Jørgen Salhauge, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: redaktionenhls@live.dk
Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer
Forsidefoto: Flot detalje fra Bataillonens jubilæumskage til Avedørelejren

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen

V elkommen til en ny sæson, som forhåbentlig vil byde på gode oplevelser.

I oversigten med medlemsarrangementer er det annonceret, at Georg Røner skulle fortælle om HBC hallens tilblivelse og hans tid som formand for FIH. Desværre har Georg måtte melde forfald grundet sygdom, men et af vore medlemmer, Palle Plambeck, har stillet sig til rådighed og vil fortælle om den spændende historie om Nyhavn og Kongens Nytorv. Foredraget følges op af en ekskursion i 2014. Der er plads til 30 i Rytterskolen, så hurtig til melding tilrådes.

Herluf Rasmussen, der afgik ved døden i juli måned, har fået udgivet første del af sine erindringer. Herluf og familien har ønsket, at hans arkiv og udkast til bind 2 overdrages til Forstadsmuseet. Bind 1 vil fremover kunne købes på museet, og medlemmer af vores selskab vil kunne erhverve den til en favørpris på 220 kr.

Bestyrelsen har udtalt sig til By- og Teknikforvaltningen om en nedrivning af en bevaringsværdig ejendom – Hvidovregade 57. Vi kunne ikke anbefale en nedrivning, da vi finder, at det er vigtigt at sikre historien om den landsby, der har ligget her.

I forbindelse med Frivillighedsugen vil vi gøre reklame for os selv og for Gammel Køge Landevejsprojektet i Frihedens Butikscenter lørdag den 21.9. kl. 11 -13 og onsdag den 25.9 samme tid. Forstadsmuseet kommer med "Det mobile Museum" med tema Gammel Køge Landevej.

Ved gennemgang af vores medlemskartotek og hidtidige indbetalinger, har vi konstateret, at der er medlemmer, der endnu ikke har betalt, så der er lagt en restanceskrivelse ind i bladet, til de medlemmer, hvor indbetaling ikke er foretaget

En Hvidovredrengs historie

Knud Larsen fortæller om sit liv

Ved det åbne hus i september 2012 i Rytterskolen fortalte Knud Larsen, Arn. Nielsens Boulevard 42, st. th. om sit liv. Her kan I læse højdepunkter fra barndom og ungdom.

Hvidovre

Omkring 1924 købte mine forældre en grund på 2.000 kvadratalen (800 m2) for 1.200 kr med en lille udbetaling og afdrag over 15 år. Grunden lå H. C. Bojsens Vej 10. Det var udstykninger fra Frelsergården Svendebjerg, som vejnavnene også røber: Svendebjergvej og Cathrine Booths Vej og derimellem Doktor Willes Vej, H.C. Bojsens Vej, William Booths Vej, Hellbergsvej og ind imellem Høgevej (senere Idrætsvej).

Naboerne havde kun givet 800 kr., men på vores stod et lille hus, som min far udvidede med træ fra Fordkasser, så huset, jeg husker, havde korridor, stue og sovekammer i en længe og køkken bagud derfra. Udvendig var Fordkassetræet beklædt med tagpap og brædder over samlingerne som bindingsværkshus – hvid eller gulkalket. Indvendig var stue og sovekammer beklædt med brædder, tapetseret først med en masse aviser som isolation, ovenpå hessian og så tapetseret. Lofterne var rustikbrædder, og det var væggene i køkken og korridor også. En kakkelovn i stuen skulle sørge for varmen i hele huset. Det kneb i kolde vintre.

Madlavningen foregik over primusapparater, senere brændekomfur (1938/39). Tøjvask ved en gruekedel udenfor – sommer og vinter. Jernvask med afløb ud gennem væggen til en spand udenfor. Flot petroleumslampe i stuen og en køkkenlampe med grøn glasbeholder sørgede for belysningen.

Udenfor en 6 m dyb brønd med

Knud Larsens mor foran det oprindelige sommerhus ca. 1923/24

vippepumpe og fint og rigeligt vand. WC et såkaldt lokum bagest i haven i et skur, hvor vi også havde brændsel og redskabsskur og værksted.
Min far var medlem af en radioforening og fik blade med diagrammer og anvisning på bygning af radio, så om aftenen sad min far og loddede ledninger mellem kondensatorer og modstande, og med et anode batteri og en akkumulator fik han den faktisk til at virke. Så vi hørte hørespil og andre udsendelser om aftenen, hvis ikke akkumulatoren var flad.

Lys og vand

Da krigen kom og petroleum blev en mangelvare, fik vi en karbidlampe. Den gav godt lys, men lugtede frygteligt, når den skulle renses – og det skulle den tit. Omkring 1941/42 fik vi installeret elektricitet og fik rigtigt elektrisk lys og radio.

I 1937 blev vandtårnet, som ligger på vores vej, færdigt, og vi fik kommunevand med en aftapningshane og målerbrønd lige inden for hækken. Det blev så mit job at sørge for vandforsyningen. Vi brugte en stor 15 l zinkspand, som stod i køkkenet med en øser. Den var tung at slæbe for en 8-9 årig knægt, og jeg måtte bære den foran mig med begge hænder på hanken. Min mor var altid glad og sang meget, og

hvis jeg ikke havde set, at spanden var tom, sang hun: ”Kammerat, hver mand, du skal ud og hente vand, det er dig, vi venter på”. Om vinteren havde vi en halmsæk oven i brønden, og vi måtte lukke for vandet nede i brønden og blæse vandet ud af hanen, for at den ikke skulle fryse. Ved stærk frost kunne læberne hænge fast.

Fået fortalt

De første år er der kun jordveje, så hvis de skal til byen med bussen (den kører på Mellemdigevej (senere Hvidovrevej)) må de tage træsko på og skifte til sko ved stoppestedet og gemme træskoene under hækken.

Mor var, som de fleste mødre dengang, hjemmegående. En morgen, hun står og vasker sig, kommer en bissekræmmer og går lige ind. Mor bliver gal og skælder ud, og nu vil hun have en hund, siger hun til min far, og får en lille hundehvalp – en Dobermann Pinscher. Det var Juno, næsten symbolsk (romersk gudinde, beskytter af kvindelivet og familien). Vi 3 børn voksede op med den.

En bedre barnepige og beskytter kunne hun ikke få. Juno passede på os lige fra barnevognen og til, vi kunne klare os selv. Godmodig over for os børn, men bidsk over for fremmede, især postbuddet.

Det var jo en hunhund, så der var kvaler med hanhundene. På det tidspunkt havde vi fået slaggeveje. Så en aften blev det for galt, så min far røg ud på vejen for at jage bæstet væk. Han skimter en stor slagge og vil kyle den efter hanhunden, men det var en hundelort, så far blev endnu mere tosset.

Dikkemanden

Vi kunne trygt færdes overalt, men vi skulle passe på fremmede og børnelokkere. En gammel mand med stok og hvidt hår gik ofte tur i området. Han var måske børnelokker, blev der hvisket om. Men han var ret harmløs, har jeg senere fundet ud af. Han kunne bare godt lide børn og dikkede os med sin stok, og hvis vi ikke løb vores vej, fik vi et vanilliebolche fra en lille firkantet blikdåse, og det fristede jo. Vi kaldte ham altid Dikkemanden.

Roser uden skilte

Min onkel og tantes have stødte op til vores baghave, så vi havde en låge ind til dem. Da vi var små, havde de ikke selv børn og var specielt glad for mig, så jeg løb tit ned til dem. De startede også med et lille træhus, men fik bygget en bungalow omkring 1932. Min onkel var pertentlig.

Et efterår, jeg var vel 5 år, var jeg igen dernede. Der var ikke nogen, men der stod en trillebør med udplantningsroser med flotte gule skilte med rosernes navne. Jeg troede, de visne grene skulle smi-

des ud, og viklede alle de gule skilte af. Min onkels planlagte rosenbed blev noget tilfældigt anlagt. Men han tog det meget pænt.

Små kår

Det var jo små kår. Min far var udlært møller fra Langå, men kom til København og fik en overgang arbejde hos en hr. Carlsen, som udryddede rotter, og dem var der mange af i København. Senere overgik han til Københavns Skadedyrsafdeling, hvor han også var med i rottebekæmpelsen, men nu med fast arbejde. Men det blev lønnen jo ikke meget højere af.

Hjemmelavet legetøj

Jule- og fødselsdagsgaver var mest tøj og andre brugsting, men både far og mor var fingernemme, så vi fik da også selvlavet legetøj. Især husker jeg min søsters dukkestue i 2 etager, tapetseret udvendigt med små mursten og tegltag, små kontakter med elektrisk lys og løvsavsudskårne møbler. Og en jul fik vi et flot dukketeater med kulisser og dukker eller personer i pap til "En lille nisse rejste", som hele familien opførte på skift. Men min bedste gave var nok en Svanekniv til min 10-års fødselsdag, så kunne jeg selv snitte mit legetøj. Og om vinteren læste min mor historier fra "Hus og Hjem", og så hyggede vi os alle i kakkelovnskrogen.

Handel

Tættest på havde vi Drachmann, en lille købmandsbutik på hjørnet af Høgevej og Cathrine Booths Vej, men vi handlede mest hos Søndergaard på hjørnet af Hvidovrevej og Antvorskovvej. Den var som de fleste forretninger dengang etableret i de eksisterende villaer og huse langs Hvidovrevej og blev udvidet i takt med, at handelen øgedes.

Så var der bl.a. cykelsmeden, Sørensen, og ved siden af fru Christensen, Hvidovres dengang førende manufaktur- og tøjbutik, og overfor Gravesen Isenkram i et træskur, som min far som selvbygger var flittig kunde hos.

Ved siden af langt tilbage på grunden boede slagter Jacobsen, som mine forældre også en gang imellem besøgte privat. Mændene spillede bob, og vi børn fik nogle små papfigurer af dyr at lege med.

På hjørnet af Brostykkevej havde vi bager Mørck og på den anden side af Hvidovrevej boede Kofoed, en trælast med en lang træbygning foran fyldt op med hylder, hvor alverdens ting var anbragt, hvis de ikke hængte ned fra loftet. Her kunne man få næsten alt det, man ikke kunne få andre steder.

Og så var der, så vidt jeg husker, ikke flere forretninger på Hvidovrevej efter Brostykkevej før omkring Hvidovre Torv.

Et par gange om ugen kom der desuden en vogn fra Hvissinge Mejeri, hvor min mor fik spande

mælk og andre mejerivarer. Det fortsatte indtil Hvidovre Mejeri blev bygget på Hvidovrevej et par grunde efter købmand Søndergaard længere nede mod Gammel Køge Landevej.

Vin

Min far og min onkel lavede selv vin af frugt fra haven og af hyben, som vi samlede bl.a. nede ved Langhøj og lidt portvin af svesker og rosiner (men det var vist ikke helt lovligt). Onkel havde centralvarme, så også min fars galoner fik plads i fyrkælderen til gæring vinteren over. Det blev tappet på flasker, proppet til og rigtig forsegling af proppen og forsynet med fine etiketter med årstal mv. Men der skulle bruges sukker, så krigen ødelagde produktionen. Men min far havde da gemt så meget, at han var selvforsynende ved min brors konfirmation i 1947.

Hvidovres marker og landet udenfor

Foruden haven og vejen havde vi legepladser rundt omkring os. Marker, hvor vi om efteråret kunne sætte drager op eller lege i høstakkene, selv om det var forbudt. Dengang var der marker lige i nærheden ved Høgevej/Cathrine Booths Vej eller større marker fra Høgevej til Hvidovrevej efter bebyggelsen ved Cathrine Booths Vej og helt ud til Gammel Køge Landevej. Også langs Hvidovrevej til Kettevejsskolen var der marker hele vejen fra Brostykkevej efter Kofoeds trælast, bortset fra Biblioteket, som lige var bygget i 1935. I øvrigt var det bondeland med s

malle veje med grøfter, så snart man kom uden for Hvidovre mod Avedøre, hvor der også var mange gartnerier. Mange er først nedlagt inden for de sidste 10-15 år.

Vi havde vistnok slaggeveje indtil sidst i 30erne, hvor der blev kloakeret og lavet rigtige vej med grusfortove og granitkantsten.

Skolen

Egentlig hørte jeg til Strandmarksskolen, som lige var bygget (1934), da jeg begyndte i skolen 1936. Men min søster, som var 2 år ældre, gik på Kettevejsskolen (1926), så jeg fik lov til at gå der også. Så jeg begyndte med frk. Ejermann som klasselærerinde (som det hed dengang) de første 5 år. Derefter mellemskolen med Axel Møllehave som klasselærer i 2 år. Jeg var nok skoletræt på det tidspunkt , så jeg gik ud af skolen (desværre). Både Ejermann og Møllehave var fantastiske historie- og dansklærere og lærte i hvert fald mig at skrive næsten lige så flot som dem. Så jeg var godt rustet, da jeg senere blev typograf.

Kaniner

Jeg havde da forresten også kaniner under krigen. Det startede i 42/43 og udviklede sig efterhån-

den, så jeg på et tidspunkt havde omkring 50 kaniner. Der var god afsætning på kaninkød, og skindene fik jeg garvet og solgt til en handskemager på Guldborgvej på Frederiksberg. Jeg købte en lille le og kørte ud omkring efter græs fra grøftekanterne. Jeg lejede også et areal med lucerne hos en bondemand ovre ved Hvidborg, og i kålsæsonen samlede jeg kålblade hos grønthandlere på vej hjem fra arbejdet.

Cyklen

Vi børn fik tidligt en cykel, selv om den var brugt og hjemmelakeret, og vi kom derfor vidt omkring. Vi måtte dog ikke cykle til skole, før vi kom op i 3. klasse, så da jeg begyndte i 1. klasse, fik min søster, der da var kommet op i 3., min skoletaske med på cyklen, og så løb jeg ved siden af hele vejen til skole (omkring 1½ km). Om sommeren cyklede vi til badeanstalten Sølyst ud ad Køgevejen, for vi kunne ikke bade i Hvidovre.

Nyt hus

Det selvbyggede hus blev aldrig godkendt af kommunen, så vi boede der (som mange andre) på dispensation. Men selv om det var ulovligt byggeri, blev kakkelovn og senere komfur med skorstenene godkendt af en skorstensfejermester.

Efterhånden steg grunden i værdi, og med den som sikkerhed kunne vi få bygget et rigtigt murstenshus med kælder og 1. sal. I løbet af sommeren 46 gravede min far og jeg grunden ud (godt 60 m2, 1,20 m ned). Fars tidligere arbejde på et teglværk kom ham til gode, for han kunne køre trillebør på de udlagte brædder op i bunkerne – jord for sig og ler for sig. Imens gravede jeg jorden og senere leren fri, og vi skovlede det ved fælles hjælp op i børen. Jo længere vi kom ned, jo højere op skulle vi kaste.

Tidligt på foråret 47 kunne byggeriet så gå i gang, og ca. ½ år efter kunne vi flytte ind i det nye hus. Ren luksus, selv om der de første år hverken var varmt vand eller centralvarme.

Ud på arbejdsmarkedet

Da jeg blev konfirmeret i april 43 og kom ud af skolen, var jeg bud og arbejdsdreng et stykke tid. Jeg var for resten også i lære som snedker hos en gammel snedkermester Tapdrup på Stubmøllevej. Han var sjældent på værkstedet, men en ældre lærling viste mig tilrette. Jeg lærte da at slibe stemmejern (i hånden), og så fik vi en del værkbrudne stole fra værtshusene i Sydhavnen, og de skulle skilles ad og limes sammen igen. Jeg kunne ikke få kontrakt, så min far fik mig løst fra pladsen. Det var i det hele taget svært at få en læreplads i 1943, så jeg blev kontorbud hos Paul Bergsøe & Søn på Bü

Billedet taget af Knud Larsens far i 1937, fra toppen af det nybyggede vandtårn. Knud Larsen står i haven ved bindingsværkshuset, H. J. Bojsensvej 10, sammen med sin mor. Billedet er taget mod nordøst, og kornmarken i baggrunden tilhørte Svendebjerggård.

lowsvej og lærte derved København at kende, så jeg kunne finde rundt, da jeg et halvt år efter kom til L. A. Jørgensens Bogtrykkeri som bud og året efter blev sætterlærling i 5 år fra 15.1.1945.

Tyskerne

Bogtrykkeriet var i Rosengården 13 i stuen lige over for Handelsskolen, som var beslaglagt af tyskerne, og ved bagudgangen i Rosengården havde de bygget en bunker med skydeskår og en fast posteret soldat. De var dog meget fredelige, og en ældre dame, som boede i huset ved siden af og dagligt luftede sin gravhund, var meget nysgerrig og kom da også i snak med soldaten i bunkeren gennem skydeskåret. Hun var af tysk afstamning, men havde boet i Danmark i en menneskealder, og var derfor ikke specielt tyskervenlig, men ville blot tale lidt med en tidligere landsmand. Så vi følte det lidt umenneskeligt, da hun ved befrielsen blev hentet på ladet af en lastbil og kørt gennem byen med hænderne i vejret med "frihedskæmpere" med geværer bagved. Hun blev dog løsladt igen.

Illegale tryksager
Som andre steder lavede vi også illegale tryksager, bl.a. en plakat med et stort gruppebillede af danske Hipoer. Der var et nr. ud for hver person og beregnet til offentlig opklæbning, så folk kunne identificere dem og nedenunder skrive nr. og vedkommendes navn. Det blev så tjekket og registreret af frihedsbevægelsen til senere retsforfølgelse.

Det første oplag af Frihedssangen (En vinter lang og mørk og hård med 5 forbandede år) med Dannebrog i rødt med en hvid fredsdue i midten på den anden side, lavede vi en måned før befrielsen. De blev pakket i anonyme pakker, lagt i en malerplettet trækasse, og så kørte jeg forbi tyskerne overfor med 3- hjulet cykel ad Fiolstræde til St. Kanikkestræde, hvor Studenternes Efterretningstjeneste tog imod. Sangen blev så delt ud inden befrielsen.

5. maj var en lørdag, som dengang var en almindelig arbejdsdag, så jeg mødte, pligtopfyldende som jeg var, op til arbejdstids begyndelse. Men jeg var den eneste, der mødte den dag, så døren var låst. Jeg ventede, og noget efter kom den mand fra studenterne, som jeg havde afleveret malerkassen til og ville have trykpladerne (Klicheerne) til Frihedssangen. Han kunne få den lavet i masseproduktion vist nok på en af aviserne. Da vi ikke kunne komme ind, og en tilkaldt låsesmed heller ikke kunne åbne, klarede jeg et raskt lille indbrud fra et defekt vindue i trykkeriet ud mod gården. Han fik sine plader, og jeg sørgede for at lukke forsvarligt efter mig. Jeg blev tilgivet mit indbrud, men vi var noget fortørnede over, at den nytrykte Frihedssang nu blev solgt til en ret høj pris. Altså ikke patriotisme, men ren forretning.

Mit arbejdsliv
Det var et gammelt trykkeri, jeg var blevet ansat på. Det første læreår arbejdede jeg på fuld tid om dagen (48 timer) og bagefter 2 timer på aftenskole fra kl. 6-8 undtagen lige om sommeren. Jeg boede i Hvidovre og kunne ikke nå hjem at spise og tilbage på Hellig Korsgade Skole, hvor aftenskolen var. Så jeg fik betalt et måltid på Rosenborg Folkekøkken i Gothersgade, vist 1,50 kr. – med kaffe bagefter. De 4 efterfølgende år var jeg 4-6 uger på dagskole i Julius Thomsens Gade (ved Radiohuset) på Grafisk Fagskole, hvor svendeprøven også skulle foregå. Jeg klarede prøven til bronzemedalje og skulle til reception på Københavns Rådhus, hvor den blev overrakt med certifikat og i overværelse af Kong Frederik og Dronning Ingrid, som vi skulle hilse på.

Efter soldatertiden kom jeg tilbage til samme firma, og gennem årene skete der store ændringer inden

for mit fag. I starten blev alt sat i hånden. Senere skippede vi alt det gamle, de store kasser med brødskrift røg ud og blev erstattet med moderne reoler og mere anvendelige skrifter. Vi fik hurtigere maskiner og senere offsettryk. Vi fik også lavet maskinsats ude i byen og kunne derved spare en masse satstid. Men efterhånden var tiderne imod os. Der kom avancerede kopimaskiner og andre mangfoldighedssystemer. Store kunder begyndte at få eget trykkeri. Derfor måtte firmaet lukke i oktober 1988.

Da havde firmaet eksisteret i over 100 år, og jeg havde været der de 45 på nær 3 måneder og var i mange år faktor i firmaet. Jeg blev arbejdsløs for første gang i hele mit liv. Efter 7 måneder gik jeg på efterløn og fik en hel anden tilværelse, men det er en anden historie.

Noget om vejnavnene nævnt i Knud Larsens beretning

Cathr. Booths Vej:
Efter et af Frelsens Hærs betydeligste navne, englænderinden Catherine Booth (1829-90), der var gift med bevægelsens grundlægger William Booth. Hun deltog i det sociale arbejde i Londons slumkvarterer og i missionen ude omkring i verden. Tidligere hed det stykke af vejen, der ligger mellem Hvidovrevej og Ketilstorp Allé, Bredegårdsvej.

Dr. Willes Vej: Efter Vilhelm Andreas Wille (1862-1944), trådte som overlæge ind i arbejdet for Frelsens Hær og var fra 1907 udsendt læge for bevægelsens sygehus på Java.

H.C. Bojsens Vej: Efter lægemissionær H.C. Bojsen (1860-1910), der virkede indenfor Frelsens Hær.

Hellbergsvej: Emanuel Booth-Hellberg (1864-1909) var officer i Frelsens Hær og gift med en datter af Hærens grundlægger.

Svendebjergvej: Efter Svennebjerggård. M.B. 1682. Svennebjerg Agre.

William Booths Vej: Efter William Booth (1829-1912), grundlægger af Frelsens Hær.

Kilde: Forstadsmuseet.

Kalvebodernes historie

Foredrag den 22.april af museumsinspektør Anja Olsen i Lille Friheden.

Af Lars Bo Henriksen

Ca. 62 forventningsfulde medlemmer havde taget plads, da Ole bød velkommen til et foredrag i ord og billeder om livet gennem tiderne ved og på Kalveboderne. Ole startede med at fortælle, at Anja - når Poul Sverrild snart skal have orlov for at tage sin Ph. D. - skal vikariere som museumschef. En chef, han glædede sig til at samarbejde med.

Anja startede med at vise et billede af Langhøj for at pointere, at området nær vandet har været beboet i rigtig mange år. Vi fik dernæst set et gammelt svensk kort, som synliggjorde, at Harrestrup Å (eller hvad den nu hed den gang) har været en central spiller for udviklingen af landsbyen Hvidovre. (Både sørøvere og vendere har benyttet denne indsejlingsmulighed.) Bl.a. har man også sejlet til et slæbested ved åen, hvorfra man har bragt kalksten til Hvidovre Kirke. Ved åens udløb fandt man i 1800-tallet en møntskat fra 1500-tallet.

Frederik d. 3. holdt 1668 svanejagt ved kysten med 1200 fiskerbåde, og i slutningen af 1700-tallet kom så udskiftningen, hvor man fordelte området mellem bønderne til græsning for køer og kalve og skæring af tagrør til tage. Fiskeri var der ikke så meget af, da kongen havde givet fiskerettighederne til bønderne på Amager, men der var en del jagt, bl.a. på sæler.

I 1800-tallet etablerede kongen et kalkbrænderi, som man måtte have hollændere til at styre. Anja fortalte her om lodserne, som både skulle overvåge hollænderne på virksomheden og hjælpe de sejlende gennem Sorte Renden. Dengang var der en livlig trafik til København sydfra. Men i starten af 1900- tallet kom slusen, som begrænsede og næsten stoppede trafikken gennem Kalvebodløbet. Anja omtalte Lods Hans, der fik en medalje for

Anja udpeger detaljer fra histori
en

at have reddet 3 personer fra at drukne, og viste et billede af den sidste lods, Otto Svendsen.

Den rørende fortælling om det unge par, som i 1861 roede ud i en båd, druknede og blev begravet i samme grav på kirkegården, hvor vi endnu kan se deres gravsten, fik Anja også med.

Hun viste en dejlig tegning af Victor Johansen af fugle i området, som indtil inddæmningerne kom, var Nordeuropas største rasteplads for trækfugle. Der foregik derfor en del jagt i og omkring rørsumpen, som har strakt sig fra Gl. Strand til Grave. (Den resterer nu kun i området mellem Hvidovre Havn og Avedøre Holme!)

Gennem årene er der forgået en del opfyldning af området, og i Valby etableres der en losseplads.

Friluftslivet begynder i starten af 1900-tallet at betyde mere og mere for folk: Cyklen får hjul med luft i dækkene, man får fri om søndagen, og i 1937 får man 2 ugers ferie. Fra 1928 til 1941 er der søbad i Hvidovre. Badet går dog konkurs allerede i 1928, og i 1933 kommer der forbud mod at bade i området. En isvinter under krigen besejler endeligt badets skæbne. I Avedøre havde man til gengæld ved De gamle Stuer fra 1915 datidens længste badebro. Anja dokumenterer det med nogle rigtig interessante billeder.

Der blev også vist fotografier af oversvømmelser, som jo også har præget det sydlige Hvidovre, og historien om natpotten, som kom flydende ind i stuen blev genopfrisket.

Området skifter fuldstændig karakter i 1900-tallet, da først Vestamager (i 30erne) og siden Avedøre Home (i 60erne)bliver inddæmmet. Og i 70erne får man - slutter Anja med at fortælle - endelig etableret Strandparken, almindelige menneskers sommerland, vest for Avedøre Holme.

Da Anja havde sluttet sin fortælling, blev ordet givet frit, og det gav anledning til rigtig mange gode

Peter Holmenlund var en af de mange spørgere om Kalveboderne.

indlæg og spørgsmål. Her kan nævnes nogle af emnerne: området for enden af Frydenstrands Alle og ålestangning, Gøring på vandet, badeanstalter, opfyldninger, losse-pladsen, tang og råddenskab. Alle fortalt om med en entusiasme, der fik forsamlingen til at lytte. Her var virkelig tale om lokalhistorier.

Ole takkede til sidst Anja for et foredrag, der - efter referentens mening – var både oplysende og levende fortalt. Medlemmerne så da også ud til at have haft en god aften, da de forlod salen.

Igen en stor tak til Bodil og Laurs for at de - med kaffe og horn – også gjorde pausen i foredraget til en værdsat periode.

Mødet havde samlet rigtigt mange tilhørere

Hvad skal gaden hedde?

VJ-Huset i Kirkegade (tidl. Hvidovregade). Billedet er taget i april 1986.

Af Jens Frederik Jørgensen

Navngivning er ikke altid en let sag, det gælder ikke kun, når det drejer sig om børn, men også, når det drejer sig om gader og veje. Det fremgår tydeligt af de drøftelser, der fandt sted i kommunalbestyrelsen og teknisk udvalg i 1966 og som først fandt sin afslutning i 1973.

En gades/vejs navn må ikke give anledning til misforståelser, hvorfor der ikke i den nærmeste omegn må være gader/veje med tilsvarende eller lignende navne. Hvis dette er tilfældet, kan der opstå uheldige eller katastrofale følger, når brandvæsen eller politi bliver tilkaldt og møder op på en forkert gade/vej. Derfor har der i mange år været et samarbejde i hovedstadsområdet om gade-/ vejnavne.

En gades/vejs navn rummer også ofte et stykke lokalhistorie.

Hvis en gade/vej i forvejen har et navn, og den af en eller anden grund skal omdøbes, berører det alle beboere og virksomheder, der nu får ny adresse og må ændre brevpapir mv.

Alle disse ingredienser indgik i de to gade-/vejnavnesager, der startede i 1966.

Toft Sørensens Vænge

I 1954-55 var der indflytning i den nye bebyggelse Blinka AB, der havde adresse på Hvidovrevej (nr. 173-183), men som lå på en sidevej til Hvidovrevej. Dette gav ifølge lejerforeningen problemer, idet "nogle lejere havde måttet vente forgæves på natlæge, ambulance og varer fra byen".
Uofficielt bar vejen navnet "Vestre Parallelvej", men dette navn var uheldigt, da der i forvejen i postdistriktet var en "Parallelvej".
Kommunalbestyrelsen besluttede - for at ære den tidligere sognerådsformand/borgmester - at navngive vejen "Toft Sørensensvej". Alle i kommunalbestyrelsen, med undtagelse af Rehling Sørensen, kunne godkende dette.
Navnet faldt imidlertid ikke i god jord i Gadenavneudvalget, fordi der i forvejen i hovedstadsområdet var mange gadenavne, der endte på "…Sørensensvej". Kommunalbestyrelsen vedtog på den baggrund vejnavnet : "Toft Sørensens Vænge".

Hvidovregade/Kirkegade

Anderledes langvarigt og vanskeligt var det at få taget stilling til, hvad der skulle ske med Hvidovregade, da den med anlægget af Holbæk-motorvejen blev delt i 2 stykker.
Kommunalbestyrelsen fik forelagt et forslag om, at den sydlige del skulle gives navnet I.G. Smiths allé og dermed opfattes som en forlængelse af denne allé.
Dette kunne Herluf Rasmussen ikke tilslutte sig, så han foreslog, at teknisk udvalg fik sagen til fornyet behandling. Herluf Rasmussens forslag blev nedstemt i kommunalbestyrelsen, men der kom en fornyet behandling som følge af de protester, der fremkom.
Vincentz Jensen havde danseskole og selskabslokaler i VJ-huset i Hvidovregade (det hus, der i dag rummer Bandidos´s rockerborg). Han protesterede, fordi han" i løbet af en 7 årig periode havde oparbejdet en forretning, der var kendt af 50.000 gæster og elever, der uden tvivl ville tro, at forretningen var flyttet, hvis Hvidovregade fik nyt navn". Det ville blive bekosteligt med nyt brevpapir, anførte han. Endelig fremførte han, at der i mange kommuner var veje og gader, der var afbrudt af spærringer, og dog beholdt samme navn.
Også provsten, Kaare Mortil, der havde adresse i den sydlige ende af Hvidovregade, kom på banen. Han pegede på – ikke kun udgifterne ved navneændring samt postale forsinkelser og fejltagelser – men "fandt det kunstigt og besværligt at koble den sydlige ende af Hvidovregade til I.G. Smiths allé. For Hvidovreborgernes skyld var der ingen grund til at ændre navnet, men hvis man mente at burde tage hensyn til udefra kommende, ville det være mest natur

ligt med et helt nyt navn, og da helst et, der var let at udtale og skrive". Han foreslog "Risbjerg Kirkevej", da "man naturligt ville kunne orientere sig efter Risbjerg Kirke".

Kommunalbestyrelsen valgte foreløbigt at bibeholde navnet "Hvidovregade" og at tage navngivningen op til senere forhandling med lodsejerne på vejstykket".

I januar 1973 blev sagen så taget op igen. Lodsejerne fik forelagt 9 navneforslag: Hvidovrestræde, Hvidovretoften, Bag Spurvegården, Risbjergkirkegade, Geersdiget, Geersvænget, Geersager, Geerssvinget og Geersvolden. De sidste 5 forslag var begrundet i, at vejen lå på et areal, der i gamle dage kaldtes "Geers agrene".

Navnet blev dog et helt 10.

Anders Nørballe – en i Hvidovre kendt person, ikke kun på grund af den blå sportsbil, han kørte rundt i – havde "altid været stolt af at bo i vor eneste gade – Hvidovregade. Derfor ville det glæde ham, hvis det stadig måtte blive en gade. Risbjergkirkegade var lidt langt, så kunne det ikke blot blive Kirkegade".

Læge Poul Simonsen, der også boede i Hvidovregade (og som under krigen illegalt havde ydet lægebehandling til sårede modstandsfolk), skrev til kommunens tekniske udvalg på vegne af et flertal af beboerne i gaden og foreslog "Kirkegade". Dette forslag blev støttet af de 4 ungdomsforeninger, som hørte hjemme på Eriksminde. Teknisk udvalg vedtog herefter navnet "Kirkegade", og Gadenavneudvalget havde intet at indvende mod navnet, men henledte dog opmærksomheden på, at der 7 steder i samarbejdsområdet var gadenavne, der var sammensat med ordet "kirke".

Så i maj 1973 kunne teknisk forvaltning bestille de fornødne skilte, og beboerne ændre brevpapir mv. Hvidovre havde fået sin 2. gade. Senere kom Storegade i Avedøre til og senest 5 gader i Avedørelejren.

Poul Sverrild fortæller, at brugen af betegnelsen "gade" hænger sammen med tilhørsforholdet til landbokulturen, hvor landsbyens færdselsåre altid havde heddet "gade" (i Avedøre var der såvel en Storegade som en Lillegade (nu Stavnsbjergvej)), hvorfor vi også har begrebet gadejord i landsbyerne. Betegnelsen" vej" møder vi i det overordnede vejnet, hvor man i middelalderen bruger begrebet "alvej", og senere under enevælden kommer begrebet "kongevej". Poul Sverrild fortæller endvidere, at brugen af gadebetegnelsen i Avedørelejren skete for at understrege, at bydelen har en bymæssighed, som forstaden i øvrigt ikke har.

Somre på Strandløbervej

Af Edith Cranil, Rødovre

I 1952 købte mine forældre Hans og Anna Mortensen en grund på Strandløbervej – nr. 31. Vi boede i en lejlighed i Vølundsgade på det ydre Nørrebro, og mine forældre ønskede at komme ud i friere omgivelser i sommerhalvåret.

At det lige blev Strandløbervej, tror jeg, skyldtes , at min fars kusine havde købt grund ved siden af for at bygge et helårshus. Og så måtte grunden heller ikke ligge længere væk, end vi kunne cykle derud. Afstanden fra Nørrebro var 11 km. I 1952 skød helårshuse op i området, og Strandbyparken var lige blevet bygget. Det var en bar grund mine forældre havde købt. Jeg husker det som en pløjemark uden hække og beplantning.

I løbet af sommeren havde min far købt to små kolonihavehuse i Vigerslev i en kolonihaveforening, der skulle nedlægges. Husene var ikke større, end de kunne fragtes til Hvidovre på en lastbil. Min handy-far gik i gang med at sætte dem i stand. Der var stue, køkken og et lille soveværelse. Ydervæggene, der var af tagpap, fik bræddер på. Der blev bygget en veranda til, hvor vi kunne sidde og spise ude det meste af sommerhalvåret. I de 7 år vi havde huset, kom der aldrig el eller toilet ind. Så snart min skolesommerferie s

tartede, flyttede vi ud i sommerhuset. Min far cyklede så på arbejde på Amager via Sjællandsbroen. Jeg ser for mig min mor stå næsten hele sommeren ved 3 primusapparater for at sylte bær og grøntsager fra haven. Om vinteren kørte min far ud i haven for at hente forsyninger af kartofler, løg og porrer, som blev opbevaret på verandaen dækket til med sække.

Da vi første gang cyklede til Hvidovre, var jeg kun 6 år og havde ikke fået en cykel endnu. Min far havde viklet nogle tæpper om

kring stangen på sin cykel. Der sad jeg så. 3 gange på turen blev vi stoppet af politiet. Hver gang fik min far snakket politiet til at lade os fortsætte, selvom det var farligt at sidde på den måde.

Vi kørte ad Jagtvej eller Nordre Fasanvej til Toftegårds Plads og så videre ad Gammel Køgelandevej, forbi Flaskekroen og Frihedskroen. Lige inden vi kom til Strandmarksvej, var der bygget nogle boligblokke i grå puds. Min far, der interesserede sig meget for Københavns historie, har fortalt mig, at der var brugt mursten fra nedrivningerne inde i Borgergade. Det må have været Beringparken, der var blevet bygget.

Videre gik turen ned ad Strandmarksvej med nybyggede gule bygninger, hvor der var forretninger, forbi trækirken i bejdset mørkt træ og ned til en mægtig stor skole. Sådan oplevede jeg Strandmarksskolen. Jeg gik selv på Stevnsgades skole, som havde 1.000 elever, men den synede ikke af så meget, da den lå i tæt bebyggelse.

Vi handlede i en lille købmandsforretning lige ved Strandbyparken, og stod vi en lørdag og manglede noget, så kunne vi komme til bagdøren. Det var også spændende for mig som barn, da der åbnede et Irma-supermarked i midten af 1950erne på Strandmarksvej.

Jeg savnede aldrig legekammerater og selskab i sommerferien. Der var mange børn i kvarteret, og der var legepladser. Jeg fik en veninde – Ulla – der boede på Søstjernevej og et par veninder, der boede på Dryadevej. Nogle dage om sommeren kom et par veninder hjemme fra Vølundsgade derud, og så havde min fars kusine en 5 år yngre dreng, som jeg også legede godt med.

Min fars store familie var tit på søndagsbesøg. Min mors familie kunne af gode grunde ikke komme, da min mor stammede fra Argentina – hendes forældre var tyske immigranter. Mine forældre havde mødt hinanden i Argentina i 1930erne, og på grund af de to nationaliteter kom sommerhuset til at hedde Gerdania.

Det står tydeligt i min erindring, når min far hentede komøg nede på engene ved Kalveboderne. Han havde ombygget en barnevogn, og så kørte han ned ad stien, der stødte op til vores have og førte ned til engene. Her gik der kreaturer. Jeg syntes det var lidt pinligt, og jeg kunne ikke holde stanken ud, men det gav gode kartofler!

Årets store sommeroplevelse var havnefesten i Hvidovre Havn. Jeg var kommet op i teenageårene, og her blev der danset jitterbug og jive. Det, syntes jeg, var sjovt at se på.

I 1959 måtte mine forældre sælge sommerhuset, da min mor var ble-

vet syg. Det var for meget for min far at skulle passe både lejlighed og sommerhus. Jeg tænker tit tilbage på de herlige sommerferier på Strandløbervej, og min mand – Mogens – og jeg tager med jævne mellemrum derud for at gense området og få frisket minderne op.

På rundtur i Avedøre landsby(2)

Oldermanden Johnni Andersen fortæller om landsbyens historie og meget andet

Af Ole Asbjørn Petersen

2 -tallet i overskriften henviser til, at det er en gentagelse af sidste års rundtur i Avedøre Landsby. Flere har rettet henvendelse om at gentage turen i år, da de var forhindret i at deltage sidste år. Onsdag den 20. maj mødte 22 frem i den gamle skole fra 1781. Formanden gennemgik med baggrund i Jørgen Salhauges oplæg fra sidste år forholdene omkring udskiftningen i 1787-1789.
Derefter startede rundgangen med Lis Holmenlund og oldermand Johnni Andersen som vidende og inspirerende rundvisere. Vi hørte om den gamle købmand Bærentzen, smeden Erik Holm og om nogle af landsbyens originaler. På sidste år rundtur blev der stillet flere spørgsmål om ejerforhold og oprindeligt udseende af sprøjtehuset ved landsbyens gadekær. Jens Frederik Jørgensen havde fulgt op på spørgsmålene og fortalte om de kringlede ejerforhold. I øjeblikket afventer Kriminalforsorgen svar fra institutionen Kastanienborg med henblik på at afklare om en evt. renovering af sprøjtehuset kunne indgå i fremtidige beboerrelaterede aktiviteter. Rundturen sluttede i den gamle skole, hvor der hyggedes, og spørgelyst
en var stor til Lis Holmenlund og Johnni Andersen. En hyggelig afslutning på en byvandring i dejligt sommervejr.

Forstadssafari - Søndag d. 27.oktober

På tur i hovedstadsmetropolens ukendte landskab

Af Lisbeth Hollensen

Til efteråret inviterer Forstadsmuseet og Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur/Udvalget for Nyere Tids Arkitektur på efterårssafari i forstaden. I den anledning har vi ud af de 50 pladser reserveret de 20 til medlemmerne af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Program d. 27. oktober 2013:

Kl. 13.00: Deltagere afhentes med bus på Brøndbyøster Station.
Kl. ca. 13.20: Rundvisning i Priorparken i Brøndby.
Kl. ca. 14.20: Rundvisning i Grenhusene i Hvidovre.
Kl. ca. 15.15: Kaffe og kage på Cirkusmuseet i Avedørelejren
Kl. ca. 16: Besøg i Store Hus i Avedøre Stationsby.
Kl. ca. 17: Kørsel til Brøndbyøster Station. Tak for i dag

Undervejs tegner og fortæller PhD-studerende Poul Sverrild og museumsinspektør Lisbeth Hollensen fra Forstadsmuseet.

Pris pr. person inkl. kaffe og kage 150,-. (Prisen dækker ligeledes udgifter til bus). Bindende tilmelding senest mandag d. 14. oktober 2013 til forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk.
Kontantbetaling sker på dagen. Begrænset deltagerantal: 20 personer (med mulighed for at blive skrevet på venteliste i tilfælde af afbud).

Safarien sætter fokus på efterkrigstidens betonelementbyggeri fra tidligste feltmontagebyggeri på bark mark over det spæde præfabrikerede boligbyggeri i lille skala til den totalplanlagte vugge-til-grav-by. Turens røde tråd er modernismens fokus på beton og industrialisering.

De seneste år er der en stigende interesse for velfærdssamfundets store bygningsmasse. Blandt den halve million bygninger, der blev opført i perioden mellem 1945 og 1980, gemmer hele fortællingen om den eksplosive samfundsudvikling sig. Det er en periode, der handler om demokratisering af adgangen til goder som fx uddannelse og sunde boliger. Derfor er der grund til at interessere sig for den arkitektur og de teknologier, som dannede ramme om det velfærdslandskab, man ikke mindst finder i forstaden. Det er her vi møder almindelighedens historie.

Georg Røner og HBC

Georg Røner 2012

Redigeret af Jens Frederik Jørgensen på baggrund af et interview den 31.10.2012 med Georg Røner.

Uden Georg Røners initiativ og energi havde Hvidovre Badminton Club (HBC) aldrig fået bygget den badmintonhal, der lagde grunden til klubbens store medlemstal, flotte resultater og sportslige succes.

I 1940 var Holmegårdsskolen blevet indviet, og skolen fik stor betydning for sport og kultur i Hvidovre Nord, fremhæver Georg Røner.

1.9.1943 blev Holmegårdens Gymnastikforening (HG) stiftet. Om sommeren blev der spillet håndbold og dyrket atletik på skolens idrætsplads. Om vinteren rykkede aktiviteterne ind i gymnastiksalen, hvor der var gymnastik og badminton på programmet.

Sideløbende med de sportslige aktiviteter var der en dramatisk klub, der arrangerede dilletantforestillinger i skolens aula. Både sport og amatørteater viste sig efter krigen også at have været skalkeskjul for den første modstandsbevægelse i Hvidovre. I 1944 spillede man i øvrigt forestillingen "Nej", en aktuel kommentar til besættelsesmagten og besættelsestiden!

De to vinteridrætsgrene havde forskellige behov og interesser, så derfor skilte badmintonafdelingen sig i april 1947 ud fra HG og dannede Holmegaardens Badmintonklub, der senere blev til HBC.

Det var ikke ideelt at spille badminton i en gymnastiksal, og der var ikke spilletid nok, så klubben måtte derfor også i mange år leje baner i Valby Badminton Club og i Knuthenborghallen i Valby.

I 1957 blev Georg Røner formand for klubben, og han satte sig i spidsen for arbejdet med at skaffe klubben bedre spilleforhold.

Den første egentlige hal i Hvidovre, Dansborghallen, blev bygget på det tidspunkt, men den var optaget af alle andre sportsgrene end badminton og blev hovedsagelig brugt af HIF. Badmintonklubben måtte derfor skaffe sig haltid på anden måde.

Med inspiration fra Lillerød, hvor der var blevet bygget en decideret badmintonhal med 3 baner, blev der i HBC nedsat et hal-/ byggeudvalg. Kommunalbestyrelsen endte med at meddele, at der ikke var penge til at bygge en kommunal badmintonhal, så klubben måtte selv prøve at finansiere en badmintonhal. Kommunen var dog parat til at stille en grund til rådighed. Det blev grunden Bibliotekvej 62.

Selv om klubbens medlemmer skulle stå for så meget af halbyggeriet som muligt, skulle der alligevel skaffes 180.000 kr. til materialer mv. En række aktiviteter blev sat i værk. Et stort lotteri støttet af foreninger og foretagender gav ikke meget. Anderledes stor succes blev midnatsshowet i Hvidovre Kino i efteråret 1958. Det blev en Hvidovre-begivenhed, som mange stadig mindes med glæde. Efter aftale med biografdirektør Larsen blev der udarbejdet et stort program, hvor bl.a. Gitte Hænning, Ove Sprogø og Otto Leisner deltog. Hvidovres røde busser kørte natture. Med fuldt hus – 500 – gav showet et overskud på 25.- 30.000 kr.

Selv om Bikuben havde givet tilsagn om lån til en del af udgifterne, og der var lovet tilskud fra Dansk Idrætsforbund og Dansk Badmintonforbund, så var der endnu et stykke vej, inden de fornødne midler var på plads.

I slutningen af 1958 blev der indkaldt til et afgørende medlemsmøde under sloganet: ”Skal vi bygge hal eller ej?” Medlemmerne blev bedt om at tegne ”aktier” (200-300 kr. pr. stk.). Medlemmernes opbakning var til stede. Der blev tegnet aktier for 20.-25.000 kr. Finansieringen var nu så godt som i orden, grunden var til rådighed, men et ministerielt byggestop udsatte byggestarten.

I påsken 1959 kunne man gå i gang. Et sommerhus på Femagervej blev nedrevet, flyttet og brugt som byggeskur/1. klubhus. Af klubbens vel 150 voksne medlemmer deltog 40-50 ivrigt i arbejdet i begyndelsen, og ved slutningen af byggeriet var 25 stadig med i byggearbejdet.

Rejsegildet blev holdt i juli 1959. En kran på en lastbil satte buerne op, og buerne holdt, da der kom en sommerstorm med torden. Der blev bygget 3 baner, omklædning og restaurant. I november 1959 var hallen færdig til at blive taget i brug. Et imponerende stykke fri

villigt foreningsarbejde var hurtigt blevet fuldført. ”Mange havde tvivlet på, at byggeriet kunne lade sig gøre”, husker Georg Røner, at borgmester Sv. Aagesen sagde ved indvielsesfesten. ”Men præstationen inspirerede ikke andre klubber i Hvidovre til at gøre det samme”.

Den 30.11. 1959 kl. 23 indtraf det højtidelige øjeblik, da de første slag blev slået i den nye hal. Indtil det øjeblik havde der ikke været bolde i hallen. Georg Røner var den ene af de to spillere.

Egen hal betød, at klubben voksede fantastisk. I 1963 blev der bygget 2 baner mere, i 1968 yderligere 2 baner. Medlemstallet var da nået op på 1.200. I 2010 blev hallen overtaget af kommunen.

Byggeriet blev optaget på smalfilm og mange fra ”Nybyggerholdet” mødes hvert 5. år for at se filmen og mindes arbejdet med at bygge hallen. ”Mange er faldet bort, så nu er vi vel kun 4-5 tilbage fra ”Nybyggerholdet”, konstaterer Georg Røner sørgmodigt.

Om sin egen indsats i forbindelse med byggeriet taler Georg Røner beskedent - uden grund. Han var formand for byggeudvalgt, ingeniør på byggeriet, indkøber af materialer, den, som udarbejdede arbejdsplan, og var hver dag på byggepladsen som ”byggepladsleder” samtidig med, at han skulle passe sit almindelige arbejde.

Som tak blev der i 1959 i HBC indstiftet en pokal som anerkendelse af Georg Røners arbejde. Georg Røner-pokalen uddeles årligt for særlig indsats for HBC.

Georg Røner har været ansat i og medejer af et rådgivende ingeniørfirma, og har med speciale i kølehusbyggerier i mange år været rådgiver for Verdensbanken og Danida og dermed rejst i Afrika, Mellemøsten og Fjernøsten. Det har dog ikke forhindret ham i tillige at være en aktiv borger i kommunen. Han stoppede som formand i HBC i 1967, var i 1966 medstifter af og første formand for Fællesrepræsentationen af Idrætsforeninger i Hvidovre (FIH), var medstifter af Vestegnens Idrætsklinik, været medlem af Fritidsnævnet, været medlem af bestyrelsen for Hvidovre kommunes jubilæumslegat, medlem af og i en periode præsident for Lions Club. Han stoppede i 2012 med sidste hverv - som formand for Andelsboligforeningen på Holmelundvej, hvor han bor.

Dermed var ringen på sin vis sluttet, idet andelsboligforeningen er nabo til det gartneri, som morfaderen – Niels Johansen – havde og som lå på Hvidovrevej 75. Her flyttede Georg Røner ind som 4 årig sammen med sin mor, Rosa, der efter Niels Johansons død drev Handelsgartneriet Rosenlund videre til ca. 1948 sammen med sin søster Marie Jensen. Herefter blev

gartneriet, der havde potteplanter og afskårne blomster som hovedproduktion, solgt til bestyreren, der senere solgte jorden til Damgaard-Nielsen, Julius Nielsen og Samson. I dag optager Føtex en stor del af gartneriets oprindelige areal.

6 generationer har haft bopæl i Hvidovre – fra morfaderen (og hustruen Gretes bedsteforældre) til Georg og Grete Røners oldebørn.

På et sidste spørgsmål om det at være aktiv i foreningslivet i Hvidovre, svarer Georg Røner: ” Vi har altid været glade for at bo i Hvidovre Nord, og det at være en aktiv borger er kommet af sig selv. Når man er kommet ind i rumlen, så ligger det i blodet, og så er det selvfølgeligt rart at se sine ideer blive til virkelighed”.

”Foreningslivet har været tiltrækkende for at blive boende i Hvidovre, og kommunen har behandlet foreningslivet pænt og retfærdigt – men ikke overvældende”, slutter Georg Røner

Hårdt arbejde ved håndkraft. Sådan blev HBC hallen til.

Befæstningsdagen 2013

Af Mikkel Knudsen

Hvordan får man bedst muligt skabt interesse for historien hos børnene og sat fokus på et unikt område som Vestvolden? Det er udfordringen til Besfæstningsdagen, som i år løber af stablen søndag d. 29/9.

Forstadsmuseet har i samarbejde med en række lokale institutioner fundet formlen i form af et særligt rollespil for børnefamilier. Formlen har nu været brugt i 5 år, men med en ny historie hvert år. Indtil videre har deltagerne skullet finde sabotører, landsforrædere, gifteklare soldater m.m., og responsen har været overordentlig positiv.

Udgangspunktet i år er 1. Verdenskrig og rollespillet tager afsæt i en faktisk historie, der dog bliver tolket frit. Deltagernes opgave bliver at indrullere sig i hæren for at kunne finde en spion på Vestvolden. Undervejs bliver deltagerne udsat for en række spændende øvelser og prøver, som forhåbentligt kan lede dem frem til ham eller hende. Spionmysteriet, som rollespillet hedder, er rettet mod børn i alderen 5-12 år i selskab med forældre og/eller bedsteforældre, og det er gratis at deltage. Forløbet varer ca. 60 min., og der er løbende starter fra den gamle røde landminebarak,

Javel, hr. sergent—ordren er forstået

der ligger 200 m. nord for Avedøre Tværvej ved Vestvolden. Første start er kl.10, og sidste start er kl. 14 med afslutning kl. 15, så det er blot at møde op i tidsrummet.

Har du lyst til en forfriskende cykeltur langs volden, og samtidig høre om voldens historie, kan du også tage på tur med museumsinspektør Lisbeth Hollensen på dagen. Turen starter ved fredskrudtmagasinet ved Horsedammen i Brøndby og vil bringe dig forbi og ind i nogle af de normalt ikke offentligt tilgængelige bygninger så som dobbeltkaponieren i Brøndby, Glostrup militærstation, og det eneste bevarede artillerimagasin i træ. Turen starter kl. 11 og varer to timer. Den slutter ved landminebarakken i Avedøre, hvor der kan købes let forplejning.

Ændringer og et opdateret program vil komme til at ligge på

www.forstadsmuseet.dk

Barnemordersken

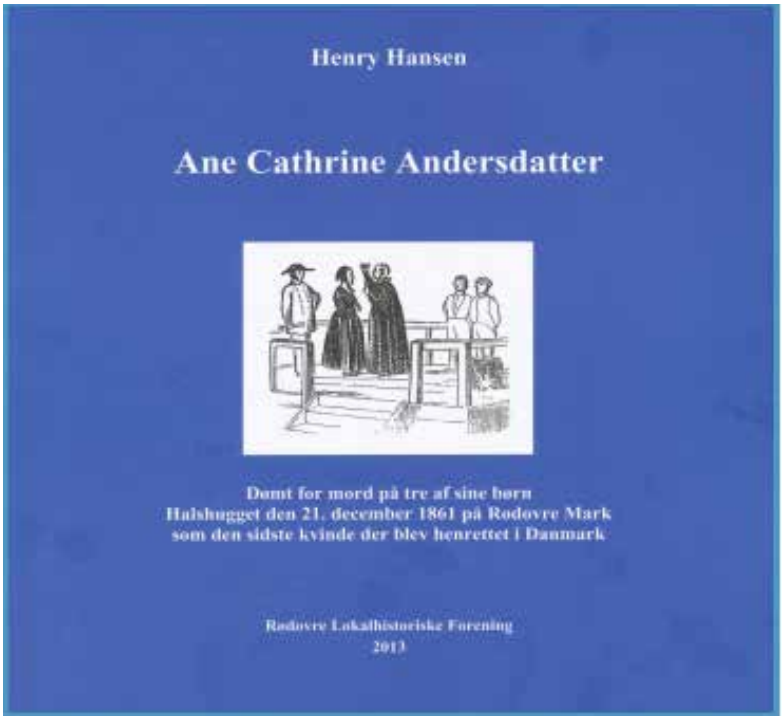

Af Lisbeth Hollensen

Anmeldelse af bogen "Ane Cathrine Andersdatter. Dømt for mord på tre af sine børn. Halshugget den 21. december 1861 på Rødovre Mark som den sidste kvinde der blev henrettet i Danmark" udgivet af Rødovre Lokalhistoriske Forening, 2013

Den tredobbelte barnemorderske

Den. 21. december 1861 blev Ane Cathrine Andersdatter halshugget på Rødovre Mark, anklaget og dømt for at have taget livet af tre af sine børn.

Tjenestepigen Ane Cathrine Andersdatter fik i perioden 1853-1861 fire uægte børn. Fædrene, som talte tre, havde hver især ladt Ane Cathrine i stikken. Som ugift kvinde havde man dengang ikke mange muligheder for at forsørge egne børn for ikke at tale om samfundets fordømmelse af piger, der kom i "ulykke". Det var derfor heller ikke et ualmindeligt fænomen, at ugifte kvinder tog livet af deres

nyfødte babyer. Ane Cathrine kunne dog have fået hjælp på Fødselsstiftelsen til at få børnene i pleje eller få dem bortadopteret, men hun valgte altså – i stor fortvivlelse – at tage livet af de tre af børnene. Det fjerde barn var så heldigt at komme i pleje, hvilket nok sparede ham livet.

De tre barnelig

Det første barnelig, der dukkede op, var en 14 dage gammel dreng. Det var i 1855. Han lå i en brønd på Rødovre Mark, hvor han havde ligget i 2-4 uger, men man fandt ingen spor af morderen, og sagen blev henlagt. I 1861 dukkede endnu et barnelig op – i samme brønd! Denne gang kunne flere vidner berette om at have set en ung kvinde med et spædbarn vandre rundt i Rødovre. Ad omveje fandt politiet ud af, hvem pigen var – tjenestepigen Ane Cathrine Andersdatter. Efter mange og lange forhør tilstod hun de to børnemord samt yderligere ét begået i 1853. En datter som hun havde druknet i en grøft og begravet med hænderne ved "Søholmgård" i Hvidovre Sogn.

D. 21. december 1861 blev Ane Cathrine Andersdatter halshugget på Rødovre Mark som den sidst henrettede kvinde i Danmark.

Ane Cathrines børn:

Severine Adolphine Bjørnsen, født 1853, druknet i grøft ved "Søholmgård" samme år. Hans Peter Christiansen, født 1855, fundet i brønd på Rødovre Mark samme år.

Hans Peter Hansen, født 1857, kom i pleje og overlevede. Udøbt dreng, født 1861, fundet i samme brønd på Rødovre Mark samme år.

Første mord blev begået i Hvidovre

Undervejs, mens bogen blev skrevet, opstod der tvivl om, hvorvidt den mark, hvorpå Ane Cathrine begik sit første barnemord i 1853, lå i Hvidovre. Ved hjælp af kort fra Forstadsmuseet kunne dette verificeres. "Søholmgård" lå på et område lige nord for Roskildevej, øst for Damhussøen. I dag hører området under Københavns Kommune, og vejen, hvor det skete, hedder Ulriksdalvej. Dermed var den tragiske historie pludselig rykket ind over kommunegrænsen og var ikke længere noget, der "blot" var sket i nabokommunen.

Bogen om den tredobbelte barnemorderske er bestemt spændende læsning. Den går grundigt til værks, og man får, foruden fortællingen om den tragiske skæbne, også et indblik i datidens underklasse og barske vilkår samt, hvordan politiet håndterede kriminalsager.

Hele historien kan læses i bogen "Ane Cathrine Andersdatter. Dømt for mord på tre af sine børn. Halshugget den 21. december 1861 på Rødovre Mark som den sidste kvinde der blev henrettet i Danmark" skrevet af Henry Hansen, Rødovre Lokalhistoriske Forening.

Jubilæum med flot honnør

Fungerende museumschef, Anja Olsen, Forstadsmuseet, og Avedørelejrens sidste kommandant, K. A. Knudsen, dannede værtspar for den festlige 100-årsdag.

Af Bitten Larsen
Den 29. juni kunne vi fejre Avedørelejrens 100-årsdag. Dagen bød i den grad på oplevelser for alle sanser, da både lokale og udenbys foreninger og virksomheder medvirkede til at skabe den festlige stemning.

Desværre måtte vi sande, at det danske sommervejr er og bliver utilregneligt. For trods en god vejrudsigt hele ugen op til den store dag, var vejrguderne ikke med os, da det endelig blev den 29. juni. Alligevel vurderer vi, at mellem 2.000 og 3.000 mennesker lagde vejen forbi i løbet af hele dagen. Historien om lejren kan læses i foregående nummer af nærværende skrif

t, så her nøjes vi med at bringe et potpourri af stemningsbilleder fra dagen, samt en stort tak til alle deltagere og publikum, som var med til at gøre dagen til en succes. En succes, som vi på Forstadsmuseet længe vil tænke tilbage på.

Den flotte jubilæumskage, fremstillet af Bataillonen, skæres for

Cirkusmuseet byder velkommen til festen

Giv agt! - der skydes

Peter Nørgård optræder

Der var stort vovemod på hesteryg

Den gode gamle Ellehammer blev også luftet

Solen kom—sammen med gruppen "The Raveonettes"

ÅBENT HUS I RYTTERSKOLEN

Torsdag den 26. september 2013 kl. 10-14.

Også i år holder Hvidovre Lokalhistoriske Selskab åbent hus i forbindelse med Frivillighedsugen.

Alle er velkomne i Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1, torsdag den 26. september 2013 kl. 10-14. Det program vi håber at gennemføre ser således ud:

 Selskabet er sammen med Lokalhistoriskforening for Brøndby St rand og Forstadsmuseet ved at forberede et projekt om sommerlivet og livet i almindelighed langs Gammel Køge Landevej fra begyndelsen af 1900tallet til Strandparkens indvielse. Vi vil gerne høre dine erindringer og oplevelser i tilknytning til Gammel Køge Landevej. Vi er også interesseret i billeder og andet materiale, der kan illustrere livet langs Gammel Køge Landevej. Har du lyst til at bidrage eller deltage i arbejdet, så kom og fortæl os det i forbindelse med det åbne hus, hvor museumsinspektør Trine Olsen kl. 11.00 vil orientere nærmere om projektet.

 Du vil også kunne træffe os i Frihedens Butikscenter lørdag den 21. september og onsdag den 25. september, begge dage kl. 11-13, hvor vi fortæller om projektet, og hvor Forstadsmuseet stiller op med "Det mobile Museum" med tema Gammel Køge Landevej.

 Lars Bo Henriksen vil i forbindelse med det åbne hus på en compu terskærm vise en del af de malerier, der indgår i Forstadsmuseets samlinger og som Søren Brogaard har fotograferet og sat i system.

 Jørgen Salhauge har samlet en lysbilledserie med motiver fra Hvidovre og Avedøre. Den vises flere gange i løbet af dagen.

 Kl. 13.00 vil Jens Frederik Jørgensen i ord og billeder kort fortælle om spor efter den gamle kirkevej fra Avedøre mod Glostrup kirke, der indtil 12.3.1893 var sognekirke for Avedøre-området. Uden selskabets aktive kulturister ville det ikke være muligt at gennemfø-

re selskabets aktiviteter. Har du lyst til at blive kulturist, så kom og hør om de forskellige opgaver, som kulturisterne deltager i. Vi kan altid bruge flere kulturister.

Selskabet har det sidste års tid gennemført over 30 interviews med personer, der har spændende erindringer om deres liv i Hvidovre. Vi har en lang liste over personer, som bør og gerne vil interviewes. Hvis du har lyst til at blive interviewer, så kom og hør om, hvad opgaven går ud på og hvilken introduktion, du vil kunne få til opgaven.

Har du fotos, billeder eller andet materiale, du gerne vil give eller låne til Forstadsmuseet, så kan det afleveres i forbindelse med det åbne hus, hvor du også er velkommen med forslag til aktiviteter, som selskabet kunne igangsætte. Der er således mange muligheder for, at du kan bidrage til Hvidovres lo

kalhistorie. Kom og fortæl - og meld dig - i forbindelse med det åbne hus.

Vi serverer kaffe, te og kage dagen igennem.

Gl. Køge Landevej 270, Køgevejens Farvehandel. Luftfoto taget ca. 1954/60

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2013-14

Mandag den 16. september kl. 14 i Rytterskolen.

Jørgen Stoltze fortæller om sit mangeårige engagement i Hvidovres kulturliv, helt tilbage til den tid, hvor vi stadig havde Hvidovre Kino.

Torsdag den 26. september kl. 10-14 i Rytterskolen.

Åbent Hus arrangement i forbindelse med den årlige Frivillighedsuge

Onsdag den 2. oktober kl. 14 i Rytterskolen. (programændring)

Et af vore medlemmer med stor interesse for København, Palle Plambeck Olsen, vil fortælle om Kongens Nytorvs og Nyhavns historie. Sidst i foråret 2014 følges op med en rundtur i Nyhavnsområdet. *Foredraget erstatter tidligere planlagt arrangement med Georg Røner og HBC.*

Mandag den 28. oktober kl. 19 i auditoriet, Avedørelejren.

Fungerende museumschef Anja Olsen fortæller om seneste nyt fra det lokalhistoriske område.

Mandag den 18. november kl. 19 i Lille Friheden.

Tidligere folketingsmedlem og amtsborgmester, Per Kaalund, fortæller om sit politiske liv og tiden som Hvidovrekredsens medlem på Tinge.

Mandag den 20. januar 2014 kl. 19 i Lille Friheden.

Cornelia de Place Hansen beretter om sit indholdsrige liv under titlen "En Hollænders oplevelser som indvandrer"

Mandag den 24. februar kl. 19 i Auditoriet, Avedørelejren.

Museumsinspektør Henriette Buus, Greve Museum, eller en projektmedarbejder, fortæller om 1. verdenskrig og tankerne om det nye museum for 1. verdenskrig på Mosede Fortet. På et senere tidspunkt følges der op med en medlemstur til museet.

Mandag den 10. marts kl. 19 i Lille Friheden.

Ordinær Generalforsamling. Dagsorden ifølge vedtægterne.

Tilmelding, undtaget generalforsamlingen, er nødvendig, og kan ske til Forstadsmuseet på tlf. 36490030

Ændringer i de enkelte arrangementer: se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2013

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 2296 5785
e-mail: oleasbjornpetersen@gmail.com

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf. 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 2295 5431
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB-medl. Ømer Kuscu
Strandbyparken 20, st.tv
tlf. 2442 9294
e-mail: oku@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf. 3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf. 3675 9539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Revisorer
Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen , Jette Randal-Lund.

Kommunikationsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Jens Frederik Jørgensen, Anja Olsen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Salhauge
Engstrupgårdsvej 38
e-mail: redaktionenhls@live.dk
tlf. 4098 0650

Girokonto: 8293 4707
Bankkonto: Jyske Bank
5025 1028523

Niels Skousen lukkede festen, ved Avedørelejrens 100 års jubilæum. Se flere billeder fra begivenheden inde i bladet. Fotos: Forstadsmuseet og Bataillonen.

ISSN 0902-3046

HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
31. årgang—Nr. 4– 2013

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen .....Side 3
En familiekrønike af Elly Schou-Madsen .....Side 4
Avedøre Strandpark af Trine Maria Olsen .....Side 9
Frivillighedsugen—2013 af Jens Fr. Jørgensen .....Side 11
En Hollænder flytter til Hvidovre af Jens Fr. Jørgensen .....Side 13
Da motorvejen kom til Hvidovre af Jens Fr. Jørgensen .....Side 18
Svanebugten af Lejf Jochimsen Side 26
Kgs. Nytorv, Nyhavn og H.C. Andersen af Lars Bo Henriksen .....Side 30
Jørgen Stoltze fortæller af Ole Asbjørn Petersen .....Side 32
Gaveidé (HLS Gavebevis) af Jens Fr. Jørgensen .....Side 33
Intermezzo i Sønderkærskolens historie af Ole Asbjørn Petersen ...Side 34
Spionen blev fundet (Befæstningsdagen) af Mikkel Knudsen .....Side 37
Medlemsarrangementer 2013-14 .....Side 38
Bestyrelsen og udvalg .....Side 39
Julemarked i Avedørelejren af Mikkel Knudsen .....Side 40

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. se bestyrelseslisten E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk
Redaktion: Jørgen Salhauge, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: redaktionenhls@live.dk
Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer

Forsidefoto: Anja og julemanden byder velkommen til julemarked 2013

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen

Nu, når efteråret viser sig fra sin barske side, er der rart at se tilbage på, at de udendørs arrangementer, vi har medvirket i, har fundet sted i godt vejrmæssigt klima.

Befæstningsdagen den 29. september fik et stort publikum på Vestvolden i Hvidovre og Brøndby, og cykelturen tiltrak 25 deltagere, som fik en god historisk og naturhistorisk oplevelse. Se nærmere beskrivelse i bladet.

Befæstningsdagen er gået hen og blevet en årlig tilbagevendende begivenhed med stadig flere arrangører og et årligt stigende publikum. Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Forstadsmuseet har været med fra starten for 15 år siden, og Hvidovre kommune har bidraget med økonomisk tilskud hvert år. Fra Dyrehaven i nord til Mosede i syd har der været mulighed for at opleve 12 forskellige arrangementer, der viser noget om Københavns befæstningsanlæg. I 2011 overværede 8000 mennesker aktiviteterne, i 2012 9000 og igen i år 9000.

Desværre måtte vi aflyse vores arrangement den 28.10. med museumsinspektør Anja Olsen. Anja er fungerende leder af Forstadsmuseet, medens Poul Sverrild er optaget af at skrive sin ph.d. afhandling. Anja skulle have fortalt om de initiativer, der er i gang på Forstadsmuseet. Aflysningen skyldtes det orkanagtige vejr, der drog over Danmark netop den 28.10. De tilmeldte havde næsten alle opgivet telefonnumre, så vi kunne nå at give besked og aflyse. Det er derfor en god idé ved tilmelding at opgive sit telefonnummer. I første medlemsblad i det nye år, vil der stå, hvornår Anja vil holde sit foredrag.

I selskabets vedtægter står der, at ”selskabets formål er at udbrede kendskab til og vække interesse for lokalhistorie inden for Hvidovre kommunes område, dækkende Hvidovre og Avedøre bydele. Selskabet har endvidere til formål at støtte bevaringsinteresser, lokalhistoriske udgivelser og anden formidling af den lokale historie”. Omkring bevaringsinteresser har det betydet, at vi i bestyrelsen er af den opfattelse, at selskabet skal udtale sig, når der kommer høringsbreve, og af egen drift kan udtale sig i sager af lokal kulturhistorisk karakter. Vi ser os ikke klædt på til at udtale os i relation til økonomiske og håndværksmæssige spørgsmål i bevaringsspørgsmål.

Inden vi ved af det, er julen over os, så med ønsket om en glædelig en af slagsen, vil jeg minde om julemarkedet i Avedøre Lejren søndag den 8. december.

En familiekrønike

Fortalt af Elly Schou-Madsen til Jens Frederik Jørgensen.

Krøniken tager sin begyndelse i Skee Mose mellem Ringsted og Hvalsø – lidt vest for Skjoldnæsholm Gods.

Dagen er den 3. august 1887, og det er langt hen på aftenen. Det er varmt og midt i høsttiden. Smeden Anders har stadig travlt med at reparere høstredskaber. Smedens kone Anna er i gang med sine mange gøremål inde i køkkenet. Hun er lige begyndt at lave aftenkaffen, som hun og Anders skal have, inden det er sengetid.

"Katten miaver", siger Anna ud gennem den åbne dør, men Anders, der er i gang i smedjen, hører ingenting. Anna går ud til Anders og siger til ham: "Har du også hørt en mærkelig pibende eller miavende lyd engang imellem". "Nej, det har jeg ikke, og jeg kan da slet ikke høre noget, når jeg står her og banker": Anna går tilbage til huset, og pludse

lig hører hun igen lyden. Den kommer fra vejgrøften på den modsatte side af vejen. Anna går over vejen og kigger ned i grøften. "Men hvad sker der", udbryder Anna, da hun nede i grøften ser en

Smedjen i Skee, 1900-1910. Kilde: Ringsted Arkiv

ung pige sidde og jamre sig. Anna hanker op i pigen, der ser ud til højst at være 16 år. Inde i huset kan Anna godt se, hvorfor pigen jamrer. Hun er højgravid og tæt på at skulle føde.

Anna får pigen lagt ned på divanen inde i stuen. Hun løber ud til Anders og fortæller, at der ligger en ganske ung pige inde på divanen, og at hun vist er ved at føde. Anders stirrer måbende på Anna: "Jamen Anna, løber fantasien af med dig!"

Anna trækker Anders med ind i stuen. Pigen kigger forlegent op og undskylder: "Jeg er rejst fra København i morges med toget til Ringsted, og så er jeg gået her til Skee for at finde – av, av, av, nu begynder det igen – for at finde min kæreste, der kommer her fra egnen, men han er flyttet til København". Anna løber så godt som det gaml

e bentøj kan ned til Marie, der også bor i mosen. "Marie, skynd dig med mig hjem, der ligger en ung pige derhjemme, og hun skal føde": Marie undrer sig, men løber med tilbage, hvor Anders møder dem i døren med et udråb: "Skynd jer nu kvindfolk".

Og så går det stærkt med forberedelser og fødsel, der går let. Pludselig står Anna foran Anders med en yndig lille pige i favnen. "En yndig lille Pauline", siger han. Hans og Annas eneste søn, Paul, er rejst til Amerika, og de savner ham og tænker tit på ham.

Den unge mor, der under fødslen har fået fremstammet, at hun hedder Petra, falder træt i søvn inde i soveværelset. Hun sover og sover. Anna må give den lille nyfødte pige lidt kogt mælkevand med sukker.

Der går nogle dage, og så vil Petra tilbage til København for at lede efter faderen til barnet. Så vil hun komme tilbage og hente sin lille baby.

Men dagene går, bliver til uger og måneder. Petra kommer ikke tilbage. Da Anna ikke har så mange kræfter længere, bliver det hos Marie i mosen, at Pauline kommer til at vokse op sammen med hendes børn.

Pauline kommer ud at tjene på det nærliggende Skjoldnæsholm og her møder hun sin kommende mand. De får 10 børn, Emilie er det første barn.

Vi følger nu i Emilies fodspor. Som ung får hun et stuepigejob hos familien Engby i Valby. Emilie er blevet forelsket i en rødhåret landvæsenselev, der er flyttet til Amager, men selv om hun leder efter ham, finder hun ham aldrig.

Familien Engbys tidligere stuepige hed Inger, så familien synes, at det vil være praktisk at kalde Emilie for "frøken Inger". Emile bliver ikke hos familien ret længe.

Helena og Peter Christophersen (Elly Schou-Madsens farmor og farfar) foran Store Mariendal på Strandvejen – lige over for Tuborg

En dag bliver hun tilbudt arbejde som stuepige på restaurationen Store Mariendal ved Strandvejen i Hellerup. Her møder hun husets flotte og charmerende søn, Knud og dennes mor, Helena.

Nu skal vi en tur bagud i tid.

Helena, der er født i Brændeskov på Sydfyn, har været på besøg hos en søster, der boede i København. Hun søger arbejde i storbyen og bliver ansat som oldfrue på Store Mariendal. Værten, Peter Christophersen, synes vældig godt om Helena, og det går, som det kan gå ind imellem. På et tidspunkt bliver det svært for Helena selv i datidens store og omfangsrige kjoler at skjule, at hun er gravid.

Peter arrangerer det således, at Helena bliver sendt til Helsingborg i Sverige. Her føder hun en søn. Kort tid efter fødslen, sejler hun med babyen tilbage til Danmark. På kajen i Helsingør står et ægtepar, som skal have hendes søn, Knud, i pleje. Hun må aflevere barnet og tage med tilbage til Store Mariendal og fortsætte som oldfrue. Peter Christophersens kone opdag

er på et tidspunkt, at Helena har fået et barn med hendes mand, og beklager sig herover. Det ender med, at Peter må give sin kone en sum penge, så de kan blive skilt, og hun rejser til Amerika. Peter og Helena bliver gift, og Knud, som de i smug har besøgt, hentes hjem fra sine plejeforældre, der kærligt har taget sig af ham.

Knud kommer som voksen til at hjælpe til i restaurationen. Han underholder hver aften gæsterne med sin visesang. En dag siger Helena til ”frøken Inger”, som hun stadig kaldes. ”Jeg synes, at De går og lægger Dem ud, De er vel ikke gravid?” Knud svarer: ”Jo, det er ”frøken Inger”, og jeg er faderen, og det er jeg stolt af.” Helena farer op. ”Hvad siger du!” og hun knalder ”frøken Inger” en lussing,

idet hun fortsætter: ”Ka´ De så komme op at pakke. Jeg vil ikke have, at min søn skal giftes med et tyende!”

Knud og Emilie pakker straks det, de har og forlader Store Mariendal. De søger tilflugt hos en af restaurationens leverandører, der bor i Grønnegade. Her får de lov at bo i et værelse ”inde over gården”. En aften, da de sidder i Kasinoteatret, går vandet, og Emilie kommer på Rigshospitalet, hvor hun føder en pige, men pigen er svag efter fødslen. Der er ikke tid til at få barnet døbt i kirken. Det bliver i stedet til en hjemmedåb på spisebordet i et gammelt hvidt emaljeret vandfad, der var skaldet af.

En tilkaldt læge konstaterer, at Elly Helena Pauline har slim på lungerne. Han forsøger noget nyt og har held med at suge slim op af pigens lunger, og hun overlever. ”Det var den dramatiske start på

mit lange eventyrlige liv” , fortæller Elly Schou-Madsen, der nu er blevet 91 år.

”Mine forældre – Knud og Emilie Christophersen flyttede i 1940 erne til Hvidovre i et hus på Ulsevej 12. Min far var fjerkrækommissionær i Kødbyen. Han sang livet igennem og lavede altid sjov”.

Knud og Emilie Christophersen (Elly Schou Madsens forældre) på deres stadeplads i Kødbyen – ”Fjerkræ en gros”.

Elly har arvet glæden ved sang fra faren. Hun har i mange år sunget lystige - og lidt vovede – viser i Cantastrofen, der mødes en gang om måneden på Risbjerggård. Mange vil også huske Elly fra TV2s serie ”Gangstativerne”, hvor man i 2008-09 uge efter uge kunne følge hende og 30 andre ældre øve sig på moderne sange, som de optrådte med i en hel fyldt sal i Operaen.

”Efter min fars død overtog min mand Svend og jeg huset på Ulsevej. Svend døde i 2003, og nu er jeg flyttet ind i en af de nye dejlige ældreboliger på hjørnet og Hvidovrevej og Brostykkevej”.

”Når jeg tænker tilbage på mit liv, må jeg sige, at jeg har haft et eventyrligt liv. Jeg glæder mig til hver ny dag, og hvis helbredet fortsat holder, håber jeg at blive 100 år og at være aktiv indtil da”.

Elly Schou-Madsen ved klaveret i lejligheden på Hvidovrevej 336 A. Portræt af Elly står på nodestativet. Foto 2013.

Avedøre Strandpark

Af Trine Maria Olsen

For hundrede år siden havde mange danskere aldrig ferie. Søndag og nogle enkelte helligdage var eneste afbræk fra lange arbejdsdage. Det ændrede sig i 1938, da den første ferielov blev vedtaget, og snart strømmede folk ud af byerne, de ville have frisk luft, strand og badevand! Mens det pæne borgerskab drog mod kysten nord for København, valfartede arbejderklassen mod Køge Bugt. Her udviklede sig et vældigt sommer- og badeliv, og sommerhuse skød op alle vegne. Det var dog ikke alle, der havde samme mulighed for et sommerhus, og snart kom der da også alternativer til, i form af både teltlejre og strandparker.

På Gammel Køge Landevej, lige ved grænsen mellem Avedøre og Brøndby, lå engang sådan en strandpark. Lige over for strandparken lå Avedøre Flyveplads, og til højre De Gamle Stuer. Her kunne man komme og slå sit telt op for weekenden og samtidigt nyde alt det badevand og frisk luft, som hjertet kunne begære. Hvornår Avedøre Strandpark åbnede første gang, ved vi desværre ikke med sikkerhed, blot at det var før 1933. Men vi ved at strandparken blev åbnet af Hans Steffen Skovgaard Andersen, hans hustru Ingeborg, og hans svigerfar hr. Jensen.

De første strandgæster ankom som regel til Avedøre Strandpark i april måned. De fleste gæster kom i weekenden, og gerne på cykel. Derfor havde strandparken også en cykelstald oppe ved Gammel Køge Landevej, hvor der var plads til omkring 4000 cykler. Det kostede 25 øre at parkere sin cykel i cykelstalden, og det var strengt forbudt at tage sin cykel med ned til teltene. Derfor var der mange, der i stedet parkerede deres cykel ovre på den modsatte side af Gammel Køge Landevej, op af hegnet til Flyvepladsen. Men det var bestemt heller ikke tilladt, og derfor måtte Glostrup politi også gentagende gange rykke ud i løbet af natten og hente de ulovligt parkerede cykler.

På selve pladsen ned mod vandet kunne folk sætte deres telte op og overnatte weekenden over. De gæster, der ikke selv havde soveposer og madrasser med, kunne købe et halmknippe af en forbipasserende bondemand og sprede det ud i teltet. Der var også dertil indrettede lokummer på teltpladsen.

Nede ved vandet der var selvfølgelig en badebro. Det var Hans Steffen selv, der ved starten af hver sæson byggede en ny badebro, der gik ud til den første sandrevle. Dette var nødvendigt, da strande

ne langs Køge Bugt alle havde meget lavt og stillestående vand, og man skulle derfor langt ud før vandet var til at bade i.

Der var naturligvis også mulighed for både at få stillet tørsten og den lille sult. På pladsen oppe ved Gammel Køge Landevej havde familien opstillet en lille pavillon, hvor man kunne købe iskager, sodavand kaffe og kager. En overgang stod der også en minimølle nede på pladsen, som Solbjerg Is havde sat op. Den kunne ikke dreje med vingerne, men man kunne både købe is og sodavand fra den.

eftermiddag en Ford kørende på Gammel Køge Landevej fra Greve. Den havde et par store højtalere på taget, hvorfra der blev spillet dansemusik for fuld udblæsning. På sin vej fra Greve holdt Ford'en ind flere steder, blandt andet lige syd for Avedøre Strandpark. Her samledes strandgæsterne så i deres badetøj, og dansede sammen i en times tid, før bilen atter kørte videre.

Familien Skovgaard Andersen kørte Avedøre Strandpark til starten af 1940'erne, hvorefter Snedkermester Niels Knudsen, Avedøre, overtog den videre drift.

I en periode kom der hver søndag

Familien Skovgaard Andersen. Mor Ingeborg, Hans Steffen, madmor Marianne samt Poul og hans bror Erik.

Frivillighedsugen – 2013

Af Jens Frederik Jørgensen

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab var synlig og aktiv i forbindelse med Frivillighedsugen 2013

Forstadsmuseets mobile museum, der i ord og billeder fortæller om "Sommerlivet langs Gammel Køge Landevej", var blikfang for selskabet i Frihedens Butikscenter lørdag den 21.9 og onsdag den 25.9.

Formålet med at stille op her et par timer var dels at få kontakt til borgere, der kunne fortælle om deres erindringer om det sommerliv, som udstillingen illustrerede, og dels at fortælle om selskabets aktiviteter.

Vi kom i kontakt med en del af butikscentrets kunder, men oplevede også, at kampen om opmærksomhed var hård, når udstillingen og vores stand var placeret blandt tøjstativer med udsalgsvarer og slagtilbud fra Føtex.

Torsdag den 26.9. holdt vi åbent hus i Rytterskolen. Vi havde 25 gæster, både medlemmer og ikkemedlemmer. Et af vores medlemmer Kirsten Jensen kom med en næsten fuldstændig samling af selskabets medlemsblade gennem de sidste mere end 30 år. Denne enestående samling skal vi nok passe godt på.

Det åbne hus gav gæsterne mulighed for at se malerier og lysbilleder med Hvidovre-motiver, høre om projektet om sommerlivet langs Gammel Køge Landevej og at se og høre om den gamle kirkevej fra Avedøre til Glostrup.

Igen oplevede vi i forbindelse med det åbne hus, at snakken om Hvidovres lokalhistorie gik livligt hen over bordene over en kop kaffe. Det åbne hus i efteråret er ved at blive et fast prog

Sommerlivet langs Gammel Køge Landevej

Har du minder eller oplevelser, der knytter sig til sommerlivet langs Gammel Køge Landevej, så lad os høre fra dig. Vi vil også gerne modtage billeder og andet materiale, der kan illustrere emnet.

Du kan kontakte os på følgende telefonnumre og mailadresser:
Birgit Hagested Tlf: 27266423 Mail: bhagested@gmail.com

Gitte Jakobsen Tlf 36759539 / 23433188 Mail: gittejak51@gmail.com

HLS i Frihedens Butikscenter lørdag den 21.9 og onsdag den 25.9.

Rytterskoledag den 16.9. med Jørgen Stoltze

En Hollænder flytter til Hvidovre

Af Jens Frederik Jørgensen

Artiklen bygger på mit interview den 15. november 2012 med Corrie de Place Hansen. Interviewet kom i stand i forbindelse med Selskabets åbne hus i Rytterskolen i september 2012.

Boligblokkene på Strandmarksvej

Corrie de Place Hansen

var lige blevet bygget, da Cornelia (Corrie) de Place Hansen den 4. oktober 1963 kom til Hvidovre og flyttede ind i nr. 12, 3. sal mf. Hun var hollænder og havde boet de første 27 år i Rotterdam. Nu var hun blevet gift med en dansk ingeniør – Henning, der arbejdede på rådhuset i Hvidovre.

Hun havde netop gjort sit arbejde som ungdomskonsulent i KFUM/K færdig, da hun ankom med toget fra Rotterdam med 2 kufferter og en cykel. Det unge par havde fået en nybygget 2½ værelses lejlighed. Da Corrie første gang så lejligheden blev hun overrasket over at se lejlighedens parketgulv. ”Jeg vidste ikke rigtig noget om, hvordan nybyggede lejligheder i Danmark så ud. At en nybygget lejlighed havde parketgulve!.

I Holland ville der have været trægulve af råt træ, hvor man skulle lægge et eller andet på … Det førte til den første lille uoverensstemmelse mellem min mand og mig. ”Jeg kan da ikke bo i en lejlighed på trægulve!” Men så fandt jeg ud af, at gulvene var lakerede”. Det var den første oplevelse af, at der var forskel mellem Holland og Danmark.

”Det var ikke let at klare dagligdagens indkøb, når man i starten kun kunne 2 ord på dansk: ”Tak” og ”Værsgod”.

Når snakken falder på det første svære år, lyser Corrie op i et stort smil, når hun mindes grønthandler Thorsen, der havde forretning ved siden af HB på Strandmarksvej.

”Thorsen er noget af det bedste,

Anders Nørballe og Corrie de Place Hansen under Børneugen foran Strandmarkskirken. Irma på Strandmarksvej i baggrunden. Anders Nørballe hjalp børnene med at hugge figurer i gasbetonblokke

jeg har mødt i mit liv. En stor kraftig mand med en beige kittel. Han fyldte godt i landskabet, og butikken var meget lille. Han hjalp mig hele vejen igennem. "Det hedder sådan, det hedder sådan, det hedder sådan". Jeg øvede mig hele vejen igennem. Kartofler var noget af det nemmeste. Og vi snakkede om, hvad jeg brugte i Holland. Det var mine første kontakter helt nede på jorden".

Det var en kamp, at finde ud af, hvad almindelige ting hed, og ekspedienterne ville ikke altid forstå eller prøve at hjælpe, når der skulle købes landbrød i HB eller bøjler i Schou. Corrie lærte især dansk på en noget utraditionel måde ved at lytte til radio, læse lidt avis og vigtigst ved at låne bøger på det lille bibliotek på Lodsvej.

"Jeg lånte bøger, jeg havde læst før. Jeg var stor fan af Agatha Christie på det tidspunkt, så jeg læste alle Agatha Christies bøger på dansk. Jeg havde læst dem på hollandsk, så det hjælper gevaldigt. Det er en god udvidelse af et ordforråd… Jeg læste også serien om Hornblower, det var for at komme ind i det danske sprog".

I 1964 fik Corrie den første af sine 3 sønner. På hospitalet var hun overladt til sig selv og talte hollandsk til drengen. Tilbage på Strandmarksvej havde nabokonen

også fået et barn. Det skabte en god kontakt. Det begyndte så småt at gå bedre med sproget. ”Det tager tid at komme ind i et nyt samfund” konkluderer Corrie, men det kom hun, takket være også tilknytningen til Strandmarkskirken.

Hun og Henning gik som oftest hver søndag i kirke i den lille flygtningebarak, som var den 1. kirke i Strandmarks sogn. Gudstjenesten lignede en katolsk gudstjeneste og var helt anderledes end den, hun kendte fra Den reformerte Kirke i Nederlandene, som er hjemlandets officielle navn.

Når Corrie mindes de første år i Strandmarkskirken dukker der flere spændende ansigter op.” Pastor Tuxen spadserede til kirken i præstekjole og med høj hat. Han havde 6 børn og havde derfor fået 2 lejligheder som bolig for sin familie. Anders Nørballe var kirketjener. Som oftest sad ”grovsmeden” – Erik Davidsen – hver søndag på sin faste plads i kirken – til venstre ved vinduet”.

Det blev helt afgørende for Corrie, da en kvinde en dag i forbindelse med gudstjenesten inviterede hende på en kop kaffe. Det var Ebba Jensen, som var sundhedsplejerske og skolesygeplejerske. Med Ebba og hendes mand Ove, blev der skabt et livslangt venskab. De to blev en slags familie og reservebedsteforældre for børnene. Ebba og Ove var med i ”Unge Hjem”, hvor Corrie og Henning også kom.

Corrie med barnevogn på Strandmarksvej, butikker i baggrunden.

Til møderne i Danalund kunne Corrie få lov til ”bare at tale løs”.

Da Corrie havde været 4 år i Danmark, kom hun med i bestyrelsen for KFUM/KFUK i Sydvestkredsen, hvor hun brugte sine erfaringer som lærer og ungdomskonsulent. Senere, i 1972, blev hun ansat som konsulent samme sted. Men kun halvtids, så der var tid til at tage sig af de tre drenge, som familien var vokset med.

Omkring 1972 begyndte pastor Højland at lancere tankerne om at ansætte en ungdomskonsulent -

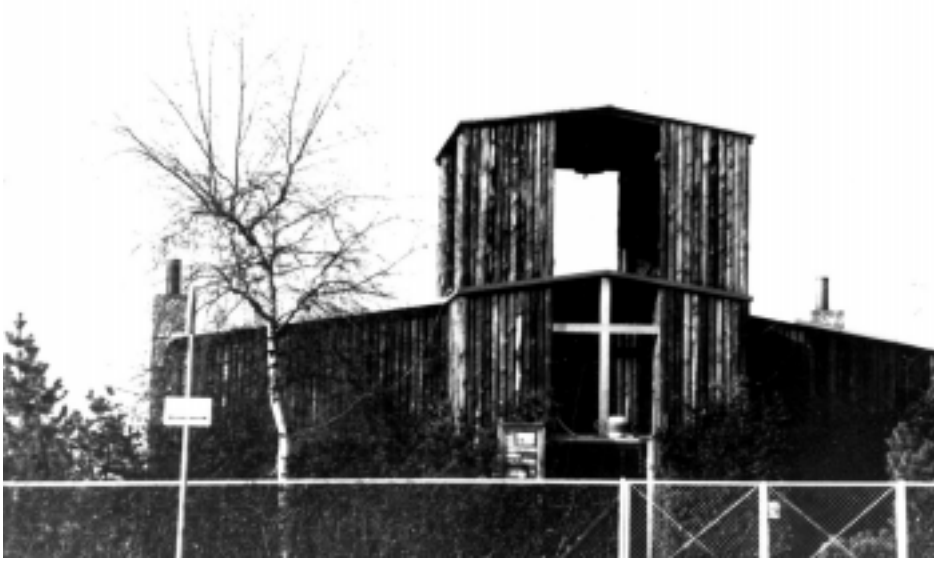

Den første Strandmarkskirke. Kilde: Forstadsmuseet

Den nye Strandmarkskirke bygges, den gamle trækirke forrest

Ebba og Ove Jensen

eller ungdomssekretær i Strandmarks Sogn. Det blev gennemført med ansættelse af Anne Marie Boile Nielsen, støttet af et udvalg, hvor Corrie var formand. Da Anne Marie stoppede i 1975 for at gøre pædagogstudiet færdigt, blev Corrie ansat i hendes sted, stadigvæk halvtids. En ungdomssekretær var noget nyt og måtte ikke aflønnes via kirkeskatten. Derfor blev ungdomssekretæren "sat på aktier". Ca. 70 familier bandt sig til at betale 10 kr. pr. måned. Det blev 5 spændende år i samarbejde med de to præster – Verner Villesgaard og Niels Erik Steffensen. De tog sammen initiativ til en "Børneuge" i Strandmarkssognet.

Sidste uge i sommerferien blev alle sognets børn inviteret til hen mod 12-15 forskellige aktiviteter på det areal ved Gammel Køge Landevej, der var reserveret til motorvej, og på kirkepladsen. Der blev rejst telte og bygget hytter. Midt på dagen blev der holdt børnegudstjeneste for op mod 250 børn. Da der dengang var mange hjemmegående husmødre, hjalp de til med aktiviteterne nogle timer hver dag. Om aftenen efter spisetid var der lejrbål for forældre og børn i "børnenes by". Ugen sluttede med en gudstjeneste for forældre og børn.

Corrie husker Børneugen ikke blot som hårdt arbejde, men som en fest for børnene som afslutning på skoleferien. "Det var en form for sommerlejr midt i byen – det er hvad vi med en kort beskrivelse kan kalde Børneugen i Strandmarkskirken. Ikke alle børn kom på sommerlejr – ikke alle børn havde plads til at tumle sig på i sommerferien – ikke alle børn havde voksne hjemme i de sidste lidt trælse uger af sommerferien, når de voksnes ferie var forbi.

Når vi gav børn et tilbud til denne periode havde det to formål: At give børn en oplevelse af glæde og fællesskab samt at vise dem, at kirken er et sted, hvor glæden og fællesskabet kan trives. Det gav Strandmarkskirken et fantastisk godt navn".

I 1976 begyndte Corrie at læse til præst, og fra 1980 til 2005 var hun præst ved Husum kirke. I 2005 flyttede hun og Henning tilbage til Hvidovre, hvor de nu bor på Dæmningen.

Da motorvejen kom til Hvidovre

Af Jens Frederik Jørgensen

Hvidovre er ikke til at komme udenom – det gælder tilsyneladende hver gang, der skal anlægges nye trafikforbindelser fra København og vestpå. Hvidovre har så måttet lægge jord (og ryg) til.

Det var tilfældet allerede i 1847, da den første jernbane blev anlagt mellem København og Roskilde og igen, da banen fik et ekstra spor i 1870erne. Senere kom Stogslinjen til Glostrup (nu til Høje Taastrup). Så i 1968 kom Holbækmotorvejen - i første omgang kun ud til Søndre Ringvej i Brøndbyvester.

Så kom turen til det sydlige Hvidovre, hvor Gammel Køge Landevej i mange år havde været en hovedfærdselsåre ud af København mod syd. Her kom der i 1972 en S-togs linje til Vallensbæk (nu til Køge) og senere igen motorvejen til Amager og Sverige. Den erstattede planerne om den motorvej, der skulle have forløbet ad Engstrandlinjen, og som ville have truet med at ødelægge det sydlige Hvidovre.

Nu er den 4. jernbanelinje gennem kommunen – højhastighedsbanen - ved at blive anlagt, med alle de problemer, det skaber for kommunen og dens borgere.
Lige nu og her i denne artikel skal det dreje sig om historien om, da den 1. motorvej blev anlagt gennem Hvidovre og Avedøre. Hvilke store ændringer betød motorvejen for kommunens udseende og for byens liv. Hvilke spørgsmål gav motorvejen anledning til. Mange af den samme type spørgsmål dukker op igen 50 år senere ved anlægget af jernbanen.

Tiden omkring 1960 var præget af stor befolkningstilvækst i Hovedstadsområdet. Privatbilisme, der var resultatet af den begyndende økonomiske vækst, gav store trafikproblemer, når man ville ud af København. A1 mod Roskilde og A2 mod Køge var præget af kødannelser. Der var en gennemgående tro på fremtiden, og motorveje blev betragtet ikke blot som nødvendige, men som indbegrebet af fremskridt. Derfor blev der arbejdet med planer om anlæg af motorveje, sådan som det allerede var sket i store dele af Europa. Danmark skulle ikke stå tilbage og skulle også bindes op på det europæiske motorvejsnet.

I Motorbladet nr. 15-1962 beskrives motorvejsplanerne. På daværende tidspunkt var der kun anlagt nogle små strækninger i det, der senere skulle blive til det store H af sammenhængende motorveje nord-syd og øst-vest i Danmark med forbindelser til Tyskland og

Sverige. Det lysnede for anlæg af motorveje, og optimismen hos forfatteren af artiklen fejler ikke noget: ”Engang først i 70erne skulle systemet gerne nærme sig sin færdiggørelse, således at vi til den tid har de 800 km motorvej, man mener, der er behov for”.

Det kom nu til at tage noget længere tid, og 800 km motorvej var ikke nok for Danmark, når stort set hele landet skulle have et stykke motorvej, sådan som man tidligere i historien skulle have sin jernbanelinje.

I 1961 var det besluttet, at der skulle anlægges en motorvejsstrækning som en udfaldsvej fra København til aflastning af især Roskildevej, men også Gammel Køge Landevej. Den skulle begynde, der hvor Vigerslev Allé krydsede grænsen til Hvidovre kommune og fortsætte de 5,6 km til Søndre Ringvej (Ring III) i Brøndbyvester. Det skulle være et meget moderne og stort vejanlæg. 2 spor med hver 3 kørebaner og naturligvis et nødspor i hver side og en 6 meter bred midterrabat. Motorvejen skulle have belysning, der ved indvielsen blev meget poetisk beskrevet i Motorbladet nr. 23-1968:

”Længdekæde-belysning, hvor lysarmaturerne er ophængt som perler på en snor mellem 17 meter høje rørmaster placeret i midterrabatten med en indbyrdes afstand på ca. 90 m.”

Motorvejsanlægget medførte nødvendigvis ekspropriationer. Forløbet af disse kan følges i ekspropriationsprotokollerne fra 1963-64.

Ekspropriationerne kom til at gå hårdt ud over den del af Hvidovre, der ligger øst for Hvidovrevej. Her lå der allerede huse og virksomheder på det areal, der skulle bruges til motorvejsanlægget. Vest for Hvidovrevej kunne motorvejen anlægges hovedsageligt på gartneri- og landbrugsjord.

De første ekspropriationer fandt sted i området omkring Vigerslev Allé. Elsborgvej og Ulfborgvej blev afbrudt, så de ikke længere mundede ud i Vigerslev Allé. 16 huse blev eksproprieret, herunder huse som det senere viste sig ikke var nødvendige at nedrive for at anlægge motorvejen, da motorvejen – i stedet for Vigerslev Allé - blev knyttet an på Folehaven. Disse huse, der nu fik adresse på Vigerslev Allé, blev så solgt for på ny at blive eksproprieret til det igangværende jernbaneanlæg. Det er vist eneste gang, at huse er blevet eksproprieret to gange!

Motorvejen skulle så fortsætte lige nord om bebyggelsen på J. G. Smiths Allé og hen over et nedlagt gartneri – Vigerslevhøj. Det gjorde for alvor ondt i Hvidov

re, da ekspropriationerne nåede frem til Hvidovregade. Hovedgaden i den gamle landsby ville blive

afbrudt af motorvejsanlægget. Det ville skabe en barriere i byen, og der opstod nu en opfattelse og talemåde, som man stadig støder på, om Hvidovre - nord og syd for motorvejen.

Det betød også, at Spurvegårdens Butikstorv blev afskåret fra kunder, der boede nord for den nye motorvej. Et par ejendomme, herunder Ærenlund- Jensens lægepraksis, der lå lige der, hvor motorvejen skulle løbe, blev eksproprieret. ESSO- tanken, der blev drevet af Emil Nielsen, lå også i vejen og blev flyttet over nord for Vigerslev Allé.

Og så stod ekspropriationen over for det helt store problem. Hvidovres gennem mange år væsentligste kulturinstitution, Hvidovre Kino kunne ikke bevares. Biografen måtte lade livet, da vejplanerne, især for omlægning af Vigerslev Allé og for etablering af en fodgængertunnel under motorvejen, krævede 2/3-del af det areal, hvorpå biografen lå. Biografdirektør Inger Larsen og hendes advokat måtte i flere måneder efterlyse konkrete oplysninger om vejforløbet. Uvisheden endte først, da ekspropriationen fandt sted den 22.8.1963. Her henstillede biografdirektøren og advokaten indtrængende til ekspropriationskommissionen om at overveje ændringer, så biografen blev berørt mindst muligt og således, at den efter bygningsændringer ville kunne fortsætte det pågældende sted. Et ændret vejprojekt ville dog medføre komplicerede bygningsændringer, og der ville ikke kunne tilvejebringes fornødne parkeringspladser til biografen. Hvidovre Kino måtte ofres for at gennemføre ønskerne til fremtidens vejog trafikforhold.

I tilknytning til biografen havde Toms Chokolade en kiosk, ligesom der var en tobaksforretning og en frugt- og grøntforretning. Også

Hvidovre Kino. Gadekæret i Hvidovre landsby lå i sin tid, der hvor Hvidovre Kino kom til at ligge.

disse forretninger forsvandt.

Det blev besluttet, at der under motorvejen skulle anlægges en 56 m lang fodgængertunnel på 3 m bredde og med en frihøjde på 2,2 m. Tunnelen skulle udføres med barnevognstrapper og slidske til trækning af cykler. Tunnelen henligger i dag skummel, smal og lavloftet, som et eksempel på, hvad der for 50 år siden blev betragtet

som en tidssvarende løsning.

På sydsiden af motorvejen var Spurvegaarden blevet opført i 1952. Bebyggelsen blev kun berørt af motorvejen ved, at der langs med bebyggelsen blev anlagt en offentlig gangsti mellem den sydlige del af Hvidovregade (nu Kirkegade) og Hvidovrevej.

Den næste store forhindring for motorvejsanlægget var Hvidovrevej, der var hovedfærdselsåren nord-syd i Hvidovre. Det blev besluttet, at Hvidovrevej skulle løftes 1 m i niveau og føres over motorvejen. Hvidovrevej skulle udvides mod vest, så den blev 32 m bred med plads til kørebaner, helleanlæg, cykelstier og fortove. Udvidelsen af Hvidovrevej skulle gennemføres over en strækning af ca. 150 m nord for motorvejen og ca. 250 m syd for motorvejen. Ca. 100 m syd for motorvejen skulle der i begge sider af Hvidovrevej anlægges busholdepladser.

Dette er historien bag, hvorfor Hvidovrevej den dag i dag er bredest på strækningen over motorvejen. På vestsiden af Hvidovrevej, hvo

r motorvejen nu skulle ligge, lå der en festplads. Her var en isbod fra Hellerup Is, hvor man om sommeren kunne købe is, vil mange stadig kunne huske. Festpladsen blev anvendt til cirkus og omrejsende tivolier.

Rosenhøj blev først bygget i 1964, så her lå der stadig kolonihaver, da ekspropriationerne fandt sted. Heller ikke Hvidovre Hospital var bygget. Det blev først indviet i 1976.

Hvidovrevej ved overførslen over motorvejen.

I forbindelse med motorvejsanlægget blev det besluttet, at Allingvej skulle være offentlig vej, og at den skulle udvides til 13 m. Denne udvidelse og udvidelsen af Hvidovrevej fik også følger for huse og virksomheder på Hvidovrevej. Et mekanikerværksted med en SHELL-tankstation – Auto Helmer - på hjørnet af Hvidovrevej og Allingvej blev nedlagt. Den næste ejendom mod nord på Hvidovrevej var Hvidovrevej nr. 184. Her havde tobakshandler P. Wessel Enevoldsen sin butik. Den lå tæt ud til fortovet på den oprindelige Hvidovrevej og lå således der, hvor Hvidovrevej skulle bredes ud. Det blev undersøgt, om det ville være muligt at rulle huset tilbage, men den ide måtte opgives, da det ville blive uforholdsmæssigt for

dyrt.

Ved Klardam skulle der anlægges en offentlig gang- og cykelstitunnel i 5,4 m bredde med en frihøjde på 2,5 m. Den tunnel kom aldrig. Svaret herpå har jeg ikke fundet – endnu. I stedet kom der en gangbro over motorvejen ved Ulstrupvej.

Ved den daværende kommunegrænse var der planer om en fremtidig landevej – Avedøre Havnevej. Her skulle der udføres et tilslutningsanlæg til motorvejen. Da motorvejen stod færdig var Avedøre Havnevej nord for motorvejen også færdig, mens den sydlige del først blev anlagt senere.

Isbod, SHELL tankstation og tobaksbutik , på hjørnet af Hvidovrevej og Allingvej. Kilde: Heins Madsen

Motorvejen fortsatte nu mod vest gennem Brøndbyøster. Anlægget af motorvejen betød, at den del af Brøndbyernes kommune (som kommunen hed i 1963), der kom til at ligge syd for motorvejen, senere blev flyttet over til at være en del af Glostrup kommune (Avedøre). Brøndbyøstervej skulle føres under motorvejen, og her blev der også taget højde for den fremtidige trafikmængde. Vejen skulle omlægges og være 33 m bred med plads til kørebaner, midterrabat, cykelstier og plads til fortove. Det er derfor Brøndbyøstervej den dag i dag buler ud på stykket under motorvejen, sammenlignet med Byvej og Brøndbyøstervej henholdsvis syd og nord for motorvejen.

Omlægningen af Brøndbyøstervej syd for motorvejen kan også stadig ses, idet Kærbyholm faktisk er den gamle del af Brøndbyøstervej.

Motorvejen betød, at Stavnbjergvej, der på den tid gik mod nord ca. 200 meter øst for Stavnsbjerggaard måtte afbrydes. Brøndbyernes kommune var imod. Kommunen mente, at vejen så absolut måtte føres over eller under motorvejen. Kommissionen vedtog at henvise den nord-syd gående trafik til Brøndbyøstervej dog således, at man var villig til at optage sagen til behandling igen, hvis der kom nye oplysninger om behovet for en vejforbindelse over eller under motorvejen på dette sted. Behovet er aldrig kommet, og Stavnsbjergvej, der var en del af den gamle kirkevej fra Avedøre til Glostrup, blev således også en af de veje, der blev afbrudt af motorvejen.

Det sidste store spørgsmål, som

motorvejen gav anledning til i det, der i dag er Hvidovre kommune, var ude ved Vestvolden. Forsvaret lagde afgørende vægt på, at der ikke kom offentlig færdsel på det militære område. Området skulle forbeholdes til militære formål. Til dette formål var det nødvendigt med en bro over motorvejen. Det er den gang- og cykelbro, der i dag fører over til Voldgaden i Brøndbyskoven.

Motorvejen gennem Hvidovre gav anledning til debat i såvel pressen som i kommunalbestyrelsen

Her er et udpluk.

Overdækning
Som det har været tilfældet med jernbanen, var der også før motorvejens etablering ønsker om overdækning af motorvejen - på strækningen langs Spurvegården og Rosenhøj.

Sagen blev rejst af Poul Hansen (SF), der på det tidspunkt sad i kommunalbestyrelsen. Hans hovedargument var, at borgerne ganske uforskyldt blev udsat for sundhedsfarlig støj. Forslaget blev som bekendt ikke gennemført. Ifølge Poul Hansen tog man mere hensyn til trafikken og økonomien end til mennesker og deres hjemmeliv.

Motorvejens åbning

Den 24. juni 1968 skrev Politiken om "Fem km motorvej, der ikke må anvendes". Motorvejen var bebudet åbnet i pinsen 1968. Det skete ikke. "Så medens trafikpropperne voksede i weekenden på Køgevej og Roskildevej i hovedstadsområdet, lå 5,5 kilometer motorvej med fire kørebaner færdigetableret jomfruelig uberørt".

Det skyldtes, at der stadig manglede autoværn og lysmaster til vejbelysningen. Politiken bemærker med slet skjult ironi, at alt andet var klar til brug og fortsætter: "En bro tværs over vejen, som udelukkende er sat op for at skabe forbindelse fra en skov til et militært område, er også bygget færdigt".

Fredag den 25. oktober 1968 kl. 14 skulle motorvejen tages i brug. Det skulle ske uden nogen form for festivitas som f.eks. en minister, der klipper en snor over. Godt det samme. Åbningen blev forsinket i 3½ time og medførte i den allerværste myldretid en gigant-trafikprop. Mange bilister søgte ad Sønderkær til Hvidovrevej, og ordenspolitiet måtte have en større styrke ud for at afvikle trafikken i de drøje timer, forsinkelsen stod på. Alt dette berettede Hvidovre Avis for sine læsere.

Hegn langs motorvejen

Langs motorvejen var der opsat et ½ m højt trådhegn. Et af de første kritikpunkter, der blev rejst, efter

at motorvejen var blevet taget i brug, var hegnets højde eller rettere manglende højde. Mindre børn kunne nemt kravle over trådhegnet, beskrev Hvidovre Avis i ord og billede.

Mens motorvejen blev anlagt, var det en yndet søndagsfornøjelse at gå en tur på motorvejsarealet. Det blev af børn betragtet som et spændende legeområde. Skrænterne ned til motorvejen kunne bruges til at kælke på.

Bedre hegning, så børn ikke, som de var blevet vant til, kunne komme ned at lege på og ved motorvejen, var et alvorligt problem, der hurtigt måtte løses.

Allingvej anlægges

Arbejdet med at udvide Allingvej løb ind i vanskeligheder. På grund af vej- og kloakarbejdet blev vejen totalt kørt op. I regnvejr sank vejens beboere i til anklerne, berettede Hvidovre Avis i juli 1970, da arbejdet havde stået på i 9 måneder.

En tidligere grundejerforeningsformand fortæller: "Jeg er faldet 5 -6 gange, men det er måske, fordi jeg er for gammel. Men det er værre, at kvinderne mister deres fodtøj i det bløde morads".

Arbejdet blev af teknisk forvaltning lovet færdig til 1. oktober 1970.

Forskellig modtagelse af motorvej og baner

Når man spørger sig for, om hvordan Holbæk-motorvejen blev modtaget, så er svaret næsten altid, at den blev positivt modtaget. Kritik har heller ikke i synderligt omfang fundet vej til spalterne i Hvidovre Avis.

Den flotte og moderne motorvej blev etableret i en periode med fremgang og optimisme. Familierne havde i stort omfang fået egen bil, så de kunne komme ud af byen i weekender og i ferier. De kunne se deres egen fordel ved motorvejen. De kunne undgå at skulle holde i kø, og de andre store veje blev aflastet for trafik. Der var nok også en vis stolthed over, at Hvidovre nu som en af de første byer fik sit navn på motorvejskortet.

Med den jernbane, der nu anlægges, forholder det sig på flere måder anderledes. Den anlægges i en krisetid, og Hvidovre som lokalsamfund får ingen nytte af en højhastighedsbane til Europa. Den kommer til at ligge synligt og hørligt i byen. Miljøkonsekvenserne er kommet i fokus i modsætning til dengang, da motorvejen blev anlagt.

Avedøresletten er, efter at militæret har forladt Avedørelejren, blevet en del af Hvidovre kommunes rekreative arealer, og området er blevet fredet. Jernbanen skal nu føres hen over Vestvolden. Det yderste nordvestlige hjørne af

kommunen ændrer helt karakter. I modsætning til motorvejen i nord blev forslaget om en motorvej i det sydlige Hvidovre modtaget med skræk og rædsel. Motorvejen ville komme til at forløbe gennem allerede tæt bebyggede boligområder. Forslaget mødte stor modstand, og Hvidovre Avis var en af bannerførerne i kritikken. Fornuften sejrede, og motorvejen blev i stedet anlagt via Avedøre Holme. Nu kan der så vel ikke komme flere baner og motorveje gennem Hvidovre? Jo en letbane, udformet som en moderne sporvogn, kan være på vej enten via Hvidovre Hospital eller via Avedøre Holme. Da en letbane kan blive til glæde for borgerne og vel heller ikke vil skabe voldsomme miljøproblemer, kunne den nemt tænkes at blive positivt modtaget i modsætning til jernbanen.

Holbæk-motorvejen, hvor den krydser hen over grænsen mellem Hvidovre og Brøndbyøster (Byvej/Brøndbyøstervej)

Harry Schultz fortæller i sine erindringer, at Hvidovre første pølsevogn havde stade over for Hvidovre Kino, med bagsiden op mod Spurvegaardens hæk. Kilde: Forstadsmuseet - En Avedøredrengs erindringer af Harry Schultz. Indlæg ved møde i Lokalhistorisk Selskab d. 11. oktober 1999.

Poul Sverrild skrev en artikel i medlemsbladet nr. 1- 1984 om Zar Peters rast på Hvidovre Kro. Her efterlod han sig, som så mange andre steder, en ubetalt regning, som datidens finansministerium, Rentekammeret måtte betale. Hvidovre Kro lå i Hvidovregade, der hvor nu motorvejens nordlige kørebaner ligger. Kroen blev nedlagt for ca. 200 år siden.

Har nogen af vores medlemmer billeder, der fortæller om motorvejens anlæg og/eller billeder, som kan illustrere indholdet i denne artikel, så kontakt venligst Jens Frederik Jørgensen, jfj@tdcadsl.dk, tlf: 24230595

Kilder: Tak for materiale og oplysninger mv. til: FDM-bladet-Motor, Politikens avisarkiv, Kommissarius ved Statens Ekspropriationer på Øerne, Hvidovre kommune –By og Teknikforvaltningen, Hvidovre Avis, Forstadsmuseet, Heins Madsen, Gitte Jakobsen, Jørgen Salhauge, Ole Asbjørn Petersen og Poul Sverrild.

Svanebugten

Af Leif Jochimsen

Vejen til ”Diamanten” fra Hvidovre kan, når man kører på cykel, med fordel køres langs vandet. Ud til Kystagerparken ved Hvidovre Havn og videre til Kalvebod Strand og gennem Valbyparken. Der bliver på denne måde skåret en trekant af, og man er fri for lysreguleringer på denne strækning. Ofte har turen givet nogle gode ornitologiske oplevelser med store flokke af svaner, blishøns, gråænder og andre vadefugle. Specielt har der ved flere lejligheder været mange svaner. Enten ligger de og vugger, som svaner nu gør det, med vingerne hævet, eller de vender bagdelen i vejret for om muligt at finde lidt føde i vandet. Det er meget beroligende at betragte svaner!

På en grå efterårsdag slog et af ”tilværelsens komplicerede tilfælde” til igen. Mit formål med besøget i Diamanten den dag var at læse mere om en svensk journalist og forfatter, Sturzen-Becker, der ved et andet tilfælde havde fanget min opmærksomhed, og som jeg ville læse mere om. Blandt meget andet udgav og skrev Sturzen-Becher en avis ”Skandinavisk Gazette”, der udkom i perioden 1861 til 62. Der var på biblioteket den dag lagt et eksemplar frem af de samlede udgaver af avisen, der udkom i alt 39 blade. Hovedindholdet i avisen var det skandinaviske spørgsmål og forholdet mellem Sverige, Norge og Danmark. Sturzen-Becker var en stor og engageret tilhænger af ”Norden til Ejderen” Det er en anden historie, men der var i avisen også anmeldelser af bøger.

I nummer 19 fra den 6. juni 1862 skriver redaktøren en anmeldelse af en bog af Tyge Becker: ”To fortællinger fra enevælden” udgivet i 1862, og her fortælles historien om svanejagten, som den blev arrangeret af Overjægermester Hahn i 1668. Det var en årlig begivenhed, og kong Frederik den 3. og dronning Sofie Amalie deltog i jagten. Det var især dronningens store fornøjelse, men andre og mange betydningsfulde personer blev inviteret til at deltage, intet var for kostbart, når det kunne more de allerhøjeste herskaber. Det var dengang et kongeligt privilegium at skyde svaner.

Forberedelserne blev startet 8 dage før den store jagtdag. Overjægermesteren tog til Vordingborg, hvor der blev indgået aftale med ca., 1200 fiskerbåde om deltagelse i jagten. På det tidspunkt var hele det sydsjællandske område endnu ikke kommet sig efter de svenske ødelæggelser nogle få år tidligere.

Mange gårde lå ødelagte hen, og der var stor fattigdom i området. Det var også på den tid Svend Poulsen, måske bedre kendt som Gøngehøvdingen, kæmpede for at få sin tilværelse til økonomisk at nå sammen. Frederik den 3. havde lovet Svend Poulsen en betaling for deltagelsen i krigen mod svenskerne, men løb fra forpligtelsen.

Overjægermester Hahn havde kommandoen. De mange fiskerbåde skulle drive de mange svaner, der også dengang var i de danske farvande, nordpå til "Kallebod Strand". I den periode var det en let sag, da svanerne ikke kunne flyve grundet de manglende nye vingefjer, der endnu ikke var udvokset. Historien fortæller om tusindvis af svaner, så en del var heldige og slap væk i tide. Cirka 500 svaner lykkedes det for fiskerne at drive nordpå til bestemmelsesstedet.

Fiskebådene sejlede i en halvcirkel op langs kysten og drev svanerne sammen. Det var hårdt arbejde at ro den lange strækning. Et par tusinde både dannede senere en kæde fra det sydlige Amager til Avedøre strand. Flåden kom også på arbejde under jagten Krigsskibe, mindre fregatter og jagter skulle arbejde sammen med fiskerbådene. Hvilket syn!

Den store dag er den 12. august l668, og selskaberne bliver samlet på vestsiden af Amager, hvorfra de sejles til jagtområdet i barkasser, der blev styret at en kaptajn og roet af 10 mand. På grund af det lave vand var der bygget en bro ud til barkasserne. Kongen sejlede i en chalup, der var forgyldt, og årerne var rødmalet. Båden blev roet af 20 rorkarle, disse var klædt i stribet østindisk glinsende karminrødt silkestof.

Hele selskabet går først ombord på kongens jagt, der lå for anker i bugten. Jagten var forsynet med 26 kanoner. Der startes med en lille frokost. Herefter startes jagten med en lille fanfare på det sølvhorn, Hahn bærer i en kæde om halsen. Så er det tid til igen at gå i chaluppen og i barkasserne, 42 både i alt nærmer sig nu svanerne. De små både ved Kongens Enghave skyder, dog kun med løst krudt, for at få svanerne samlet og drevet frem mod kongens båd. Kongen løsner det første skud mod svanerne, hvorefter alle falder ind. Alt, hvad der var mobiliseret af krudt og kugler, blev nu rettet mod de stakkels svaner.

Ud over de mange fiskere var også en del småbåde blevet hyret til at hjælpe i små fladbundende både, fra Kongens Enghave til Amager. Jagtbetjente på heste red op og ned langs kysten blæsende i deres jagthorn for at hjælpe med til, at svanerne ikke undslap. Matroser

og andet godtfolk var blevet hyret til at vade ud til de skudte svaner og samle dem sammen. Det blev en "knibetangs manøvre", hvor det nærmest var umuligt ikke at ramme de sammenjagede svaner.

Alle morede sig mageløst med undtagelse af de 433 svaner, der måtte lade livet den dag! Så tallet på de sammendrevne svaner passer meget godt! Kongen skulle have nedlagt 32 og dronningen 37.

Overjægermesteren fik ros for arrangementet. Efter jagten sejlede det kongelige selskab tilbage til kongens jagt, og der blev igen holdt taffel. Fiskerne måtte selv se at komme tilbage efter de anstrengende dage. Betalingen var en "daler", hvilket kongen mente, fiskerne måtte være tilfredse med!

Det er ikke svært at forstille sig bugten med de mange svaner, der forsøger at slippe væk. Kugler der flyver gennem luften, brag fra kanoner og geværer. Luften der var fyldt med krudtrøg og skrig fra de skræmte svaner. Råb, latter, skrig, krudtrøg, blod og lugten af de skudte svaner. Det var et stort drama med mange aktører.

Hvad gjorde man efterfølgende med de mange døde svaner? Intet er gået til spilde! Helt frem til det 20. århundrede var det almindeligt at tilberede og spise svaner og efter denne jagt, var der kød til mange munde. Men også de mange fjer og dun blev anvendt. Der blev udvundet fedt af fuglene, og de bedste vingefjer blev skåret til og brugt som skrivefjer.

Området for jagten er Kallebod Strand eller Kalvebod Strand, som vi kalder det i dag. Det kunne/burde i stedet hedde "Svanebugten" til ihukommelse af de mange svaner, der har måttet lade livet gennem årene. Godt at dette ikke sker mere, nu er svanerne fredet, og heldigvis er bestanden af Danmarks nationalfugl igen voksende.

En smuk svane ved Brøndby Strand

Svanejagt. Maleri af de Conninck. Datering: før 1848. Værket tilhører Statens Museum for Kunst. Fotografisk gengivelse © SMK Foto.

Vidste du det?

Med baggrund i museumsinspektør Anja Olsens foredrag om Kalveboderne, blev der stillet spørgsmål om betydningen af ordet Kalveboderne. Ordet har udgangspunk i ordet Kalv, der betyder en grund, som man ind i mellem kan se. Fra Wikipedia: Navnet kalv hentyder til, at småøen naturligt tilhører (er et barn af) et større stykke land. Og boder betyder et sted, hvor der sælges fra. Altså ser det ud til, at Kalveboderne refererer til stedets fysik og stedets funktion, og ikke som man fejlagtigt kunne tro, er afledt af handel med kvæg til kødbyen, (som man snakkede om ved foredraget).

Kongens Nytorv, Nyhavn og H.C. Andersen

Foredrag den 2. okt. af Palle Plambeck Olsen i Rytterskolen.

Af Lars Bo Henriksen

C a. 20 tilhørere var mødt op i Rytterskolen for at høre et af vore medlemmer, Palle Plambeck, fortælle - og viste det sig - vise billeder om Kongens Nytorv og Nyhavn.

Han præsenterede sig som Hvidovre-borger siden 1956 med et stort hjerte for Københavns historie, som han arrangerede ture om, og derpå gik han i gang med – bistået af Frank H. Gudmann - at vise billeder fra Kongens Nytorv. Indtil 1670 var denne plads nord

for byen, København, et forsømt område, som Chr. V. dette år fik en arkitekt til at planlægge at planere og brolægge. Midt på pladsen ses stadig en statue af regenten. Ikke den, som blev lavet i 1688 i bly, men en kopi fra 1946, lavet i bronze, da den oprindelige statue var faldet sammen

Den første bygning, som blev bygget til/på pladsen var Gyldenløves Palæ, som i 1700 skifter navn til det nu kendte Charlottenborg, da enkedronning Charlotte Amalie får det overdraget. Ved palæet lå byens første Botaniske Have, som i 1874 flyttes til sin nuværende plads ved Østre Vold. Bygningen, som i dag er bygget større, og som nu er kunstmuseum, var oprindelig opkaldt efter en af Chr. 4. sønner.

En anden interessant bygning fra den tid var kanonstøberiet, Gjethuset, som i 1672 blev opført der, hvor Det kongelige Teater, ligger nu. Gjethuset rives ned i 1872.

Palle tager os med rundt til alle pladsens kendte bygninger med relevante oplysninger om, hvornår de blev bygget, hvilken virksomhed der fandt sted, og hvilke personer, der var knyttet til stedet. Foredraget var desuden fyldt med rigtig mange oplysninger om begivenheder og med anekdoter, som var med til at fange vor opmærksomhed.

Et eksempel er Elton Johns fortørnelse over Hotel d`Angleterres rædsomme gardiner, som han betalte for at få skiftet ud. Andre personer, der blev omtalt, var søhelten, Niels Juel, og bankdirektøren, C.F. Tietgen.

Efter at have set og hørt om Det Nye Kongetorv, som pladsen oprindelig hed, bevæger fotografen og foredragsholderen sig ned langs Nyhavns skyggeside.

Nyhavns kanal blev udgravet i 1671-1673. Den er 400 m lang og 3 m dyb.

På skyggesiden ligger, som tidligere omtalt, Charlottenborg, i hvis have der er noget så sjældent som en gravsten for en hund. Gravstenen er – efter sigende - oveni købet lavet af selveste Bertel Thorvaldsen, og hunden er kunstmuseets direktør, Nicolai Abildgårds, en italiensk hund, der svømmede efter sin herre, da denne skulle hjem og være direktør i Danmark.

Andre navne, som er knyttet til skyggesiden, er H.C. Andersen og Marie Grubbe.

I solsiden ligger enkelte af de gamle havneknejper stadig intakte. Det gælder nr. 7: Hong Kong, nr. 21: Cap Horn og nr. 25: Hyttefadet.

Op til 1950erne var her et råt sømandsmiljø, men i 1950erne blev det arnestedet for dansk dixielandjazz, og Papa Bues vikinger høstede de første succeser i Cap Horn. I de senere år er solsiden blevet et af Københavns samlingssteder.

Oprindelig har her været en hel del hoteller, men siden jernbanen kom ca. 1850 er området blevet udkonkurreret af andre dele af København.

Der er rigtig mange spændende huse blandt de ulige numre, og også her har H.C. Andersen boet, når han altså ikke var ude på sine kendte rejser.

En af de mere makabre historie r er fortællingen om morderen Petri Worm, som blev henrettet og begravet uden hoved.

Nr. 1 i gaden er Kahytten, som er blevet kendt fra Sigfred Pedersens vise: Nu går våren gen Nyhavn fra Shanghai og til Kahyt.(Kendt som Søren Bramfris Lærkesang)

Mange personnavne er knyttet til solsiden: Foruden de allerede nævnte er det bl.a. Poul Reumert, Fredrik Kuhlau, Jenny Lind, A. M. Hirschsprung, og medlemmerne af eventyrernes klub.

Vi sluttede (selvfølgelig) foredraget om Nyhavn af med at synge Søren Bramfris Lærkesang.

Så kom overraskelsen. Palle havde stadig lidt på hjerte: Havde vi tid og lyst til at høre lidt om H.C. Andersen? Det havde vi, og så kom endnu et spørgsmål: Hvem tror, at H.C. Andersen er af kongeslægt?

Det var der en hel del af tilhørerne, der gjorde. Men efter en flot gennemgang af digterens liv, var der endnu flere, der gjorde det. For Palle havde fundet så mange mystiske ting ved Odensedrengens besynderlige skæbne, at meget tydede på nogle kongelige gener.

Så var der ikke mere på programmet, og Frank kunne takke Palle for en spændende eftermiddag. Referenten og tilhørerne kunne gå hjem efter at have været sammen med en fortæller med en rigtig stor fortælleglæde og en virkelig god evne til at oplyse om noget, der var interessant.

Hvornår må man kalde sig by historiker? Jeg ved det ikke, men for mig personligt vil Palle Plambeck Olsen fremover være det. Vi er nogle, der allerede glæder os til rundturen til foråret.

Vidste du det?

Gjethuset, det kongelige støberi i København til fremstilling af klokker og kanoner, kendt fra ca. 1500. Efter skiftende placeringer opførtes i 1671 et nyt monumentalt støberi ved Kongens Nytorv. Frederik 5.s rytterstatue på Amalienborg Slotsplads, måske også Christian 5.s rytterstatue på Kongens Nytorv, blev støbt i Gjethuset. (ordet gjet betyder at støbe)

Kanonstøberiet flyttede i 1757 til J.F. Classens anlæg i Frederiksværk. Bygningen ved Kongens Nytorv tjente en periode som kadetakademi og 1830-66 som militærhøjskole, hvorefter den i 1872 blev nedrevet for at give plads for Det Kongelige Teaters nuværende bygning.

Jørgen Stoltze fortæller

Af Ole Asbjørn Petersen

Rytterskoledag den 16.9.2013 med Jørgen Stoltze.

G odt 20 fremmødte hørte Jørgen fortælle om sit engagerede liv.

Jørgen kom til Hvidovre i 1969, hvor man i hans terminologi kun kendte til Hvidovre som et sted, man kørte igennem, når man skulle ned til badestrandene langs Gl. Køge Landevej.

Fra starten var Jørgen interesseret i Hvidovre Kino. Inden han kom til Hvidovre, besøgte han biografen, når han ikke havde nået at se filmene, mens de gik i København og på Frederiksberg.

Kærligheden til filmens verden tog til, og Jørgen var i mange år medlem af bestyrelsen for Danske Filmklubber. På et tidspunkt var der over 30 filmklubber tilsluttet. I dag er der ikke så mange filmklubber tilbage, men Jørgen kunne med stolthed fortælle, at Hvidovre Filmklub er Danmarks største. Jørgen har i mange år været formand for klubben og har nu et stort ønske, at der kan anskaffes apparatur, der kan leve op til den indfundne digitalisering. Der er fremsendt ansøgning til kommunen.

I mange år var Jørgen formand for Kulturrådet, hvor de mange forskellige aktiviteter blev omtalt. Fra vinsmagning til store musikarrangementer og møde med kulturpersonligheder viste en stor spændvidde i repertoiret.

Afslutningsvis fortalte Jørgen om tiden som formand for grundejerforeningen Strandvang og debatten om en eventuel sti langs vandet fra Hvidovre Havn til dæmningen ved Langhøjskolens parkeringsplads. Det blev en eftermiddag, hvor vi hørte om oplevelser i Hvidovre set med et aktivt menneskes briller.

Gaveide.

Giv et års medlemskab af Hvidovre Lokalhistoriske selskab

Selskabet fik en henvendelse fra et af vores medlemmer, der spurgte, om vi udstedte gavebeviser. Hun ville gerne give en af sine venner et års medlemskab af selskabet, da hun mente, at det ville være en gave, som modtageren ville blive glad for. Og bedre anbefaling kan selskabet ikke få – at medlemmer anbefaler medlemskab til ikke-medlemmer og betaler for det første års medlemskab som en gave.

Vi har i selskabet straks taget ideen op, så nu sælger vi et gavebevis på et års medlemskab. Gavebeviset er på 4 sider med billede af Rytterskolen og Avedøre Gadekær på henholdsvis for- og bagside. På side 2 fortælles kort om selskabets aktiviteter, og på side 3 er der plads til at skrive en hilsen til modtageren.

Gavebeviset koster 100 kr. hvis det gives til en pensionist, og ellers koster det 125 kr.

Vi håber, at mange af vores medlemmer vil gøre brug af gavebeviset. Når du ønsker at købe et gavebevis, så kan du henvende dig til Ole Asbjørn Petersen, Lars Bo Henriksen eller Jens Frederik Jørgensen (se adresser og telefonnumre på næstsidste side i bladet). Gavebeviset vil også blive solgt i forbindelse med selskabets møder og arrangementer.

Intermezzo i Sønderkærskolens historie.

Af Ole Asbjørn Petersen

I denne artikel vil det i særlig grad være forsøget på at nedlægge Sønderkærskolen i tiden 1984-1985, der er emnet.

I gennem lang tid har der nu verseret en debat, ja til tider en meget ophedet debat, om skolenedlæggelser i Hvidovre kommune. Tirsdag den 28. februar 2012 besluttede et flertal i kommunalbestyrelsen bestående af Socialdemokraterne, Venstre, Konservative og Dansk Folkeparti, at Enghøjskolen og Sønderkærskolen skulle nedlægges med virkning fra august 2012.

Siden 2008 har der været rygte r og forslag om nedlæggelse – eller nedlæggelser. Det er sikkert en af de alvorligste beslutninger, man som politiker bliver stillet op overfor. Jeg skal blot her erindre om, at Enghøjskolen tidligt var inde i billedet, dernæst en næsten godkendt beslutning om nedlæggelse af Engstrandskolen, så var en mellemstor skole i spil og sluttelig i en sen nattetime kom beslutningen om at nedlægge Enghøjsskolen og Sønderkærskolen.

Argumenterne er gennem årene fløjet i luften og blot for at anskueliggøre, hvor svært det kan være at træffe beslutningen, skal der her gives nogle få eksempler på udviklingen i politiske standpunkter:

”I Hvidovre lukker vi ikke skoler, her redder vi skoler” senere ændret til: ” ”Den bedste løsning er at nedlægge de to skoler”.

”Der er en besparelse ved at nedlægge en skole”. Senere: ”Besparelsen skal blive i skolesystemet.”

”Vi vil ikke nedlægge skoler”.

Citaterne er alle gengivet fra Hvidovre Avis. Ovenstående skal blot illustrere,

hvor svært det er at nedlægge skoler.

Denne artikel tager udgangspunkt i disse overvejelser og ser tilbage på et tidligere forsøg på at nedlægge Sønderkærskolen.

I starten af 80érne kom et nyt ord ind i skoleverdenen. Hvor man tidligere talte om elevernes undervisning og lærernes engagement i denne, kom det nye ord kapacitetstilpasning ind i skoleverdenens terminologi. Var det mon nu et spørgsmål om at give den fornødne kapacitet til lærernes mulighed for at videreuddanne sig, eller var det et spørgsmål om at fastsætte en klassekvotient, så lærerne kunne undervise de i snit 24 elever i en klasse på betryggende vis?

Det har sikkert været inde i overvejelserne, men konkret var det nok snarere et udtryk for, at man skulle se på mulige besparelser for at kunne flytte ressourcer til andre områder eller komme med skattelettelser.

Hvidovre kommune så naturligvis også på mulighederne, og en lang

proces gik i gang for at nedlægge Sønderskolen. Allerede i 1982 blev der åbnet for debatten med et optaktsmøde den 24.-25. september på Marianelund, hvor forvaltning, skolepolitikere, skolekommission, fælleslærerråd, skoleinspektører og medlemmer af fælleslærerrådet var indbudt. De synspunkter, der kunne udledes på konferencen, skulle danne grundlag for det administrativt udarbejdede forslag til udbygningsplan, der skulle være færdigt i marts 1983.

På Sønderkærskolen gik der nu gang i bestræbelserne på at mobilisere alle gode kræfter, så en skolenedlæggelse kunne undgås. Der blev dannet en støtteforening, og Hvidovre Lærerforening og Hvidovre Fælleselevråd gik aktivt ind i arbejdet for at hindre en nedlæggelse. Den 20. november 1984 besluttede et knebent flertal med Socialdemokratiet i spidsen i kommunalbestyrelsen, at Sønderkærskolen skulle nedlægges fra skoleåret 1987-1988´s start. I tiden frem til kommunevalget den 19. november 1985 bølgede argumenterne lystigt frem og tilbage. Kommunen mente man kunne spare ca. 6 millioner årligt, mens andre beregninger viste, at det højst drejede sig om 1,6 million. De konservative ville nedlægge to skoler, men ikke Sønderkærskolen. SF, Venstresocialisterne og de Radikale ville slet ikke lukke skoler, så der var lagt op til stor og god debat.

En gruppe borgere oprettede en Hvidovre liste til kommunevalget i protest mod den trufne beslutning om nedlæggelse. Kandidaterne opstilledes sideordnet og var bredt sammensat: en lærer fra sygeplejeskolen, Eva Sørensen, eksportdirektør Torben Johansen, lærer Jan Øhrgaard, Sønderkærskolen, biblioteksassistent Elise Friborg Petersen samt Lars Palle Jørgensen, fagottist i Sjællands Symfoniorkester. Man indledte et valgteknisk samarbejde med De Grønne.

Den 19. november 1985 afholdtes kommunevalget. Stor var spændingen, da resultatet af afstemningen skulle gøres op. Samarbejdet med De Grønne bar frugt. Hvidovrelisten fik 358 stemmer og De Grønne 927 stemmer. Det var lige netop tilstrækkeligt til at få valgt Hanne Berit Møller fra De Grønne til kommunalbestyrelsen. Den nye kommunalbestyrelse fik følgende mandatmæssige sammensætning:

Socialdemokratiet	10
Konservative	5
Socialistisk Folkeparti	4
De Grønne	1
Venstresocialisterne	1

Socialdemokratiet havde mistet sit absolutte flertal og indgik sammen med Socialistisk Folkeparti, Venstresocialisterne og De Grønne en konstitueringsaftale, hvor det blev fastslået, at der skulle være 11

Rejsegilde på Kettevejen Skole 1923

skoledistrikter i næste valgperiode. Dermed var Sønderkærskolen reddet, og Hvidovrelisten havde opfyldt sin mission. Efterfølgende lod Hvidovre listen sig opløse.

Flere års hårdt arbejde var afsluttet, og en glad skolenævnsformand, Doris Laugesen; kunne sende nedenstående skrivelse hjem til forældrene den 28. november:

Kære forældre!

Endelig kan vi skrive om noget rigtigt glædeligt……

Som et resultat af de drøftelser, der har fundet sted efter valget mellem socialdemokratiet og venstrefløjen er der indgået en aftale om at bevare alle 11 skoler – og dermed bevare Sønderkær.

Vi siger alle forældre tak for den opbakning og tillid, der er vist skolenævnet i denne sag.

Med venlig hilsen SKOLENÆVNET.

Jagten på spionen, førte de små "soldater" ind i fredkrudtmagasinet, over stormbroen og ind i den uhyggelige kaponiere, hvor spionen måtte give sig til kende.

Spionen blev fundet

Befæstningsdagen 2013

Af Mikkel Knudsen
Det blev en forrygende dag på Vestvolden, da 130 børn og endnu flere voksne deltog i årets Befæstningsdag den sidste søndag i september. Solen skinnede højt og området viste sig fra sin absolut flotteste side, da børnefamilierne drog af sted i jagten på den tyske spion i rollespillet Spionmysteriet. Historien tog udgangspunkt i den faktuelle historie om den tyske gesandt, der omkring 1. Verdenskrig viste overordentlig stor interesse for Vestvolden. På Befæstningsdagen blev der taget kunstneriske friheder, så spionen var ikke længere den tyske gesandt, men den lokale bondekone med tyske rødder.

Jagten førte deltagerne rundt i fredskrudtmagasinet, over stormbroen og ind i den uhyggelige kaponiere, hvor spionen åbenbarede sig. Alle deltagere fik en fint diplom med hjem, men udfyldte også en tilfredshedsundersøgelse. Den var overordentlig positiv og 97 procent af deltagerne fandt forløbet meget spændende eller spændende, hvilket de engagerede blikke fra børnene i den grad vidnede om.

Dagen bød på yderligere oplevelser idet museumsinspektør Lisbeth Hollensen stod for en guidet tur langs volden på cykel. Her kunne hun vise hidtil ikke offentligt tilgængelige bygninger frem så som militærstationen og artillerimagasinet i Brøndby. Det trak mange nysgerrige, og ca. 50 personer deltog i turen, der gik hele vejen til landminebarakken i Avedøre.

Befæstningsdagen i 2013 blev den bedst besøgte Befæstningsdag siden 2007, hvor den blev afholdt på Avedøre flyveplads. Forstadsmuseet var tovholder på arrangementet, der også havde deltagelse af Avedøre Bibliotek, Buqetten, Fritidsbutikken, Hvidovre Produktionsskole, Kulturpaletten og fortæller Svend-Erik Engh. Derudover støttede Hvidovre Kommune og Københavns Befæstningsforening arrangementet.

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2013-14

Mandag den 20. januar 2014 kl. 19 i Lille Friheden.

Cornelia de Place Hansen beretter om sit indholdsrige liv under titlen "En Hollænders oplevelser som indvandrer"

Mandag den 24. februar kl. 19 i Auditoriet, Avedørelejren.

Museumsinspektør Henriette Buus, Greve Museum, eller en projektmedarbejder, fortæller om 1. verdenskrig og tankerne om det nye museum for 1. verdenskrig på Mosede Fortet. På et senere tidspunkt følges der op med en medlemstur til museet.

Mandag den 10. marts kl. 19 i Lille Friheden.

Ordinær Generalforsamling. Dagsorden ifølge vedtægterne.

Tilmelding, undtaget generalforsamlingen, er nødvendig, og kan ske til Forstadsmuseet på tlf. 36490030

Arrangementer for resten af året 2014 er under udarbejdelse.

Ændringer i de enkelte arrangementer: se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2013

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 2296 5785
e-mail: oleasbjornpetersen@gmail.com

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf. 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 2295 5431
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB-medl. Ømer Kuscu
Strandbyparken 20, st.tv
tlf. 2442 9294
e-mail: oku@hvidovre.dk

KB-medl. Nina Thøgersen
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf. 3649 4636
e-mail: ntx@hvidovre.dk

1.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf. 3675 9539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Revisorer
Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen , Jette Randal-Lund.

Kommunikationsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Jens Frederik Jørgensen, Anja Olsen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Salhauge
Engstrupgårdsvej 38
e-mail: redaktionenhls@live.dk
tlf. 4098 0650

Girokonto: 8293 4707
Bankkonto: Jyske Bank
5025 1028523

Søndag d. 8. december fra kl. 10-15 bliver der for 9. gang afholdt julemarked i Avedørelejren. Markedet har vokset sig til en af de største juleevents i Hvidovre med mere end 50 boder og masser af underholdning. I år vil der bl.a. være optræden med Øglegøglerne, besøg af julemanden, musikalske overraskelser og meget mere. På markedet kan du finde mange unikke julegaver til både store og små samt masser af juleatmosfære. Forstadsmuseet og Cirkusmuseet arrangerer markedet og alt fra mindre butikker over vingård til kreative private deltager med deres produkter. Der er fri entré til markedet, som finder sted på og omkring Alarmpladsen.

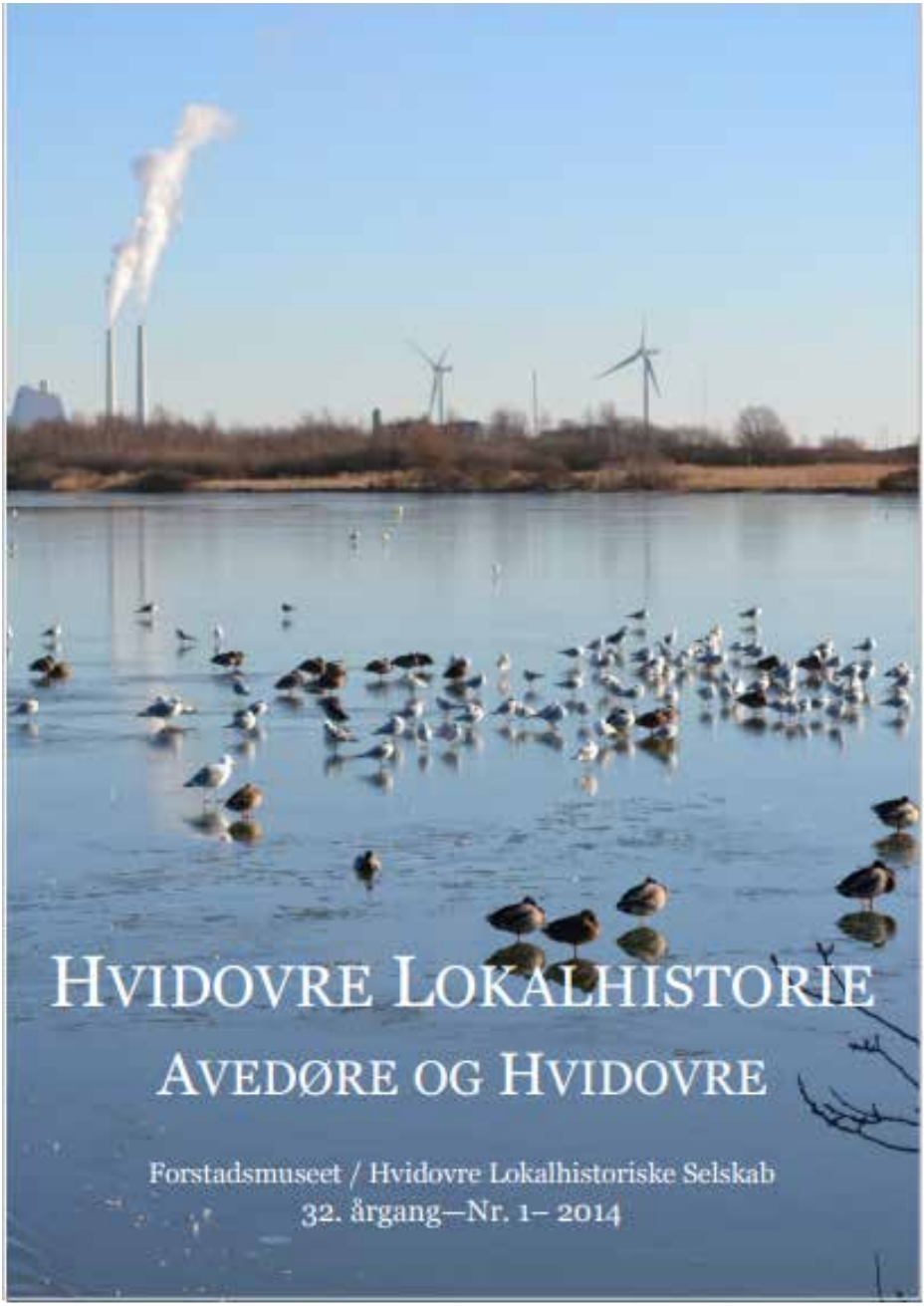
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
32. årgang—Nr. 1– 2014

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen .....Side 3
40 år i Stationsbyen ved Jens Fr. Jørgensen .....Side 4
Biskop Balles Visitatsbog af Jens Fr. Jørgensen .....Side 9
Julemarked i Medborgerhuset af Jens Fr. Jørgensen .....Side 19
Da julen kom til Avedøre af Mikkel Knudsen .....Side 21
HIF - Danmarksmester af Jørgen Salhauge .....Side 22
En Hollænder flytter til Hvidovre af Ole Asbjørn Petersen .....Side 24
Per Kaalund fortæller af Jens Fr. Jørgensen .....Side 25
Turen går til Nyhavn af Ole Asbjørn Petersen .....Side 27
Forstadsmuseets nye formidlingstiltag af Lisbeth Hollensen ....Side 28
Medlemsarrangementer 2014 .....Side 30
Bestyrelsen og udvalg .....Side 31
Forstadsmuseet har fået ny hjemmeside af Lisbeth Hollensen ..Side 32

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre

Tlf. se bestyrelseslisten E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet

Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre

Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk

www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Salhauge, Anja Olsen (ansvh.)

E-mail: redaktionenhls@live.dk

Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer

Forsidefoto: Avedøre Holme i vinterdragt Foto: Jette

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen

Der er kommet en ny kommunalbestyrelse, og det betyder samtidig, at Kultur- og fritidsudvalget skal udpege to medlemmer til bestyrelsen i vores selskab. Det er sket, så vi kan byde velkommen til Kultur- og fritidsudvalgets formand Niels Ulsing (SF) og Charlotte H. Larsen (DF) og glæde os til det kommende samarbejde. Samtidig har vi sagt farvel til Ømer Kuscu (A) og Nina Thøgersen (SF).

Under arbejdet med at planlægge vores arrangementer har vi allerede nu kunne aftale et medlemsmøde med Poul Sverrild og fungerende museumsinspektør Anja Olsen mandag den 27. oktober kl. 19.00 i Auditoriet i AvedøreLejren.

Torsdag den 6. november om eftermiddagen afholdes Rytterskoledag i Rytterskolen.

Begge arrangementer vil blive nærmere omtalt i næste blad, men man kan allerede nu afsætte tiden.

Sammen med Forstadsmuseet er vi i øjeblikket ved at arbejde med en indeksering af vores medlemsblad, så det bliver muligt hurtigt at kunne søge efter navne, steder m.m. i de gamle numre. Ud over medlemmernes mulighed for at benytte sig af den kommende indeksering, skulle det også gerne give skolerne en bedre mulighed for at arbejde med det lokalhistoriske.

Mandag den 10. marts kl. 19 afvikles den ordinære generalforsamling i Lille Frihedens Aktivitetssal. Vedlagt medlemsbladet er indbydelse og dagsorden til generalforsamlingen.

Sammen med øvrige betalingsformer er der bl.a. mulighed for at betale kontingent i Rytterskolen tirsdag den 25. februar og onsdag den 6. marts mellem kl. 10 – 11.

Vel mødt.

40 år i Stationsbyen

40 år i Stationsbyen

Fortalt af Solveig Isbrand, Solveig Tøstesen og Niels Tøstesen i interviews med Jens Frederik Jørgensen

Stationsbyen er det dig?
Dette skilt, som stod ud mod Byvej, så Solveig og Niels Tøstesen, da de var på vej i de gamles bil fra Brøndbyøster ned for at se på alt nybyggeriet i Ishøj. ”Det var helt tilfældigt, at vi opdagede Stationsbyen, men skiltet gjorde, at vi undersøgte sagen nærmere og opdagede, at der var lejligheder på over 100 m2, facaderne var i varm okker farve. Vinduerne var små, men mange. Bebyggelsen var som i Ishøj, men mere hyggelig”, fortæller Niels Tøstesen (NT). ”Og så var det spændende, at lejlighederne lå op af Vestvolden”.

Han og Solveig blev hook på stedet. De skrev i oktober 1973 under på en lejekontrakt om en stuelejlighed i et etagehus – et sted med have, hvilket betød meget for Solveig.

”Vores 2 drenge var da på 1 og 4 år, så det var dejligt at flytte ind i et område med lukkede veje, et sted der var trygt og godt for børnene” siger Solveig Tøstesen (ST) og fortsætter ”men ved indflytningen var alt bart, der var ingen træer, haven var en leret pløje

Niels Tøstesen

mark.” NT tilføjer: ”Vi flyttede ind fra en P-plads, der ligger bag købmanden, og vi lånte en trækvogn. Der var ingen fliser endnu. Fra indgangen var der brædder ud, som man kunne trille vognene på. Om aftenen kom min far i bil med en gryderet til indflytningsmiddagen. Han kørte om på havesiden og havde svært ved at køre i muddermarken”.

NT fortæller, ” at selv om der ikke var noget Store Hus, da vi flyttede ind, var der alligevel forretninger i Bymuren. Vi havde fra starten af to banker herude samt en velassorteret købmand. Vi savnede ikke et ”Store Hus”, og vi mente, at det ville skæmme Stationsbyen”.

ST husker, ”at hele opgangen med 8 lejligheder flyttede ind samme dag. Pludselig hørte jeg nogen kalde på Solveig, men det var ikke mig, der blev kaldt på, men overboen, der også hed Solveig”.

Denne pudsige episode, der fandt sted den 1.9.1974, blev starten på et samarbejde om udsmykning af Stationsbyen og et langt venskab mellem Solveig Isbrand og Solveig Tøstesen .

Solveig Isbrand (SI) havde set en annonce om Stationsbyen. ”På grund af bilfri søndag kom jeg først ud til Stationsbyen for at blive skrevet op om mandagen. Min daværende mand og jeg ville gerne have haft en stuelejlighed, men vi fik i stedet en lejlighed på 2.sal, som jeg har boet i siden. Jeg flyttede fra Nørrebro. Min datter skulle starte i skole og hun blev 1. årgang på Enghøjskolen, hvor hun gik til 10. klasse”.

”Når det blev Stationsbyen, var det fordi, det var nyt og så spændende ud. Det var et dejligt område ikke langt fra byen. Det kunne blive et godt sted at bo, selvom det var en pløremark, der mødte os den dag, vi flyttede ind”, fortæller SI.

”Lejen var rørende lav, da vi skrev under på lejekontrakten. 1.200-1.300 kr. om måneden og den første måned gratis. Men det

Solveig Tøstesen på sin terrasse

skulle vise sig, at den reelle leje blev betydeligt højere, da byggeregnskabet var færdigt", siger NT og fortsætter: "Lovgivningen om almennyttige boliger blev forringet. Mange valgte at flytte væk igen. Man fablede om, at slutlejen ville ende på 6.000 kr. om måneden. Det var et svimlende beløb, som vi ikke rigtig troede på. Vi havde sagt A, og børnene skulle have ordentlige vilkår, og det var skønt med god plads. Derfor blev vi boende og tog kampen op. Nu har vi boet her i 40 år."

SI, ST og NT husker samstemmende de første år i Stationsbyen som en periode med mange aktive beboere og et godt sammenhold. Der kom i Sydafsnittet gang i mange fritidsaktiviteter og mange foreninger og klubber skød op. Der blev lavet legepladser.

NT kom hurtigt med i lejerforeningen: "Vi brugte meget tid på bestyrelsesmøderne, og møderne trak ud til længe efter midnat. Det var anstrengende, når man også skulle passe sit arbejde". "En HIPS/VS-gruppe var blevet enige om at flytte til Stationsbyen, og de dominerede debatten og kom med mange ideer til beboeraktiviteter og forslag til beboernes medindflydelse på omgivelserne. En anden gruppe af beboere – en DKPgruppe - synes nok, det var lidt anarkistisk, og ønskede at komme med færdige forslag, som beboerne kunne tage stilling til. Beboerne synes, at VS-forslagene lød mere spændende. Efterhånden udviklede det sig dog til et godt samarbejde mellem de to grupper" understreger NT.

Når man taler om Stationsbyen, falder talen hurtigt på OS og DEM (Stationsbyen og resten af kommunen). SI uddyber dette nærmere: "Stationsbyens særpræg er sammenholdet. På en måde er det landsbyagtigt, mange kender hinanden og hilser på hinanden, og vi har ikke den nærhed til folk, der bor uden for "byen".

"Det har været et særpræg, at man holder sammen, hvis der er

Solveig Isbrand ved et af områdets kunstværker, "Tegn"

noget at kæmpe for. Inge Larsen skrev engang, at " de kræver og kræver i Stationsbyen!", men vel ikke mere, end vi har ret til, og vi er jo i Hvidovre kommune alle sammen", siger ST. Hun håber, at der fortsat vil blive arbejdet på at bygge bro mellem OS og DEM.

"Stationsbyen er måske tænkt lidt forkert. Vi har haft alle ting i "byen", så vi ikke behøvede at bevæge os udenfor. Det kan være både rart og negativt" fastslår ST og fortsætter: "Børnene skal kende nærmiljøet og være stolt af det, men også kende det omkringliggende miljø – resten af kommunen".

SI supplerer: "Stationsbyen har altid følt sig som en særlig del af Hvidovre. Nogen synes, at det er forfærdeligt, at man lukker sig om sig selv. Man har en base i Stationsbyen, men kommer også uden for "byen". "Sammenholdet – eller det nogen vil kalde selvtilstrækkeligheden – er ikke så udtalt længere".

NT har observeret, "at resten af Hvidovre er præget af en husejerkultur. Den del af kommunen er startet med nybyggerområder og kolonihaver, der blev til helårsboliger. Det er jo en helt anden historie med Stationsbyen. Det er lejeboliger, der blev bygget over en kort periode".

De to Solveiger har i mange år været et makkerpar i Stationsbyens udvikling. De fik som led i kvarterløftet sat gang i at få kunst til "byen". Sammen med andre beboere dannede de gruppen "Kunsten Stiger", der i et samarbejde med de to kunstnere, Jane Balsgaard og Vibeke Glarbo samt landskabsarkitekt Vibeke Holscher gik i gang med at udsmykke Sydafsnittet i Stationsbyen. SI fremhæver, "at det skulle vær

e kvalitet, der kunne holde år efter år. Det skulle ikke være hjemmesløjd, derfor samarbejdet med de professionelle".

Parallelt med arbejdet i Kunsten Stiger har de to i over 20 år været med i "Miljørådet", der har reno

Opgangsfest i Bymuren

veret legepladser, udearealer og Ppladser med beplantning, belysning, bænke mv. ”Det skal være en helhed og være i de bedste og mest holdbare materialer” fastslår SI. ST tilslutter sig med ordene: ”Det fortjener Stationsbyen!”

”Ud over boldbaner har Vestvolden ikke - før nu efter 36-38 år – været et aktivt element i Stationsbyens liv. Børnene har kunnet lide at være ”inden for murene”, men nu er vi godt i gang med at lave legestationer uden for Bymuren, så Vestvolden kan blive brugt til motion og leg”, siger SI.

Det er kærligheden til Stationsbyen, der har været drivkraften i arbejdet. I Stationsbyen føler de sig hjemme. ”Stationsbyen har i de 40 år, jeg har boet herude, haft sine op- og nedture, men ingen skal drive mig ud fra at bo her”, fastslår SI. ST supplerer: ”Det har gennem årene været en kamp at fortælle, at Stationsbyen er et dejligt sted for børn og voksne. Niels har en fætter, der er ejendomsmægler, og han har sagt, at vi har en ubetalelig lejlighed med udsigt til Vestvolden”.

Stationsbyen blev bygget i 3 etaper som en del af Køge Bugt planen. S-toget var kommet i 1972, og byggeriet af Sydafsnittet blev påbegyndt i 1973. Senere kom Store Hus. Da Nordafsnittet var færdig i 1982, stod så den samlede Stationsby færdig med over 2500 boliger, skole, institutioner, kirke, butikker mv.

Niels Tøstesen fortæller om fårekyllinger i lejligheden:

”I den lune sommeraften sad fårekyllingerne i skjul i husvæggene og lavede et syndigt spektakel. Det kunne lige gå. Men når man skulle til køjs om aftenen, var det temmelig irriterende, når en af slagsen dukkede op ved radiatorrøret og gav sig til at synge opera. Så måtte man på jagt med en sko. En sko med kraftig hæl, for det var nogle seje sataner, og de hoppede rundt som frøer. De var blevet udklækket i gulvenes bøgeparket, da lejlighederne blev opvarmet. Hvor bøgeparketten kom fra, er ikke godt at vide, men det må jo have været nogle sydlige himmelstrøg. Havde man endelig fået ram på en af dem, lagde den sig på ryggen i

fosterstilling, og så lignede den grangivelig en lørdagskylling med sine kraftige lårben. For vores vedkommende slap vi først af med dem, da naboen en dag kom ind med en spraydåse, indeholdende et eller andet giftigt stads, som man ikke kunne få i almindelig handel. Det sprøjtede vil langs alle panelerne en aften, og næste morgen var gulvtæppet fyldt med døde fårekyllinger. Det næste kravl, der kom, var mindre, men så kom også de store husedderkopper, og de gjorde kål på alt kravl. Edderkopperne har vi altid haft et godt forhold til her hos os. De er meget stilfærdige.”

Med Biskop Balle på visitats

Redigeret af Jens Frederik Jørgensen

Når vi i det følgende tager på visitats med Biskop Balle, tager vi tilbage i historien til perioden 1783-1807. Rejsen tilbage giver et forunderligt indblik i kirkens og skolens historie samt kristendommens betydning for samfundet på den tid. Der er mange spor, der kan anes og genkendes i de kommende århundredes udvikling.

Det var på den tid en del af biskoppens virke at føre tilsyn med præster, menigheder, skoler og lærere. Biskoppen skulle så vidt muligt mindst hvert 3. år besøge de enkelte sogne i stiftet og de skoler, der var i sognene. Det er dette tilsyn, der betegnes visitats. Det var for Biskop Balle et stort arbejde. Han var Sjællands biskop, og stiftet bestod ca. år 1800 af 33 herreder, 257 kirker og 543 skoler.

74 OM LUTHERS LILLE KATEKISMUS

OM LUTHERS LILLE KATEKISMUS

I 1529 udsendte Martin Luther to katekismer. Den lille katekismus er en meget kort fremstilling af den kristne børnelærdom, den store katekismus er noget udførligere.

Den lille katekismus har fem hovedstykker: Luthers forklaringer til de ti bud, trosbekendelsen, Fadervor, dåben og nadveren. Men desuden har den et afsnit om skriftemålet (før nadveren), et om morgen- og aftenbøn og et om bordbøn og til sidst „Hustavlen", det vil sige: en række bibelord, som påminder mennesker i forskellige livsforhold om deres pligter: biskopper og præster, øvrighed og borgere, mand og hustru, forældre og børn, tjenestefolk og arbejdsfolk, husfader og husmoder, de unge, enkerne og menigheden.

Af Luthers lille Katekismus findes bagest i salmebogens tekst- og bønnebog de fem hovedstykker og afsnittet om skriftemålet. Luthers vejledning til morgen- og aftenbøn findes som indledning til salmebogens morgen- og aftenbønner.

Af Luthers lille Katekismus er der i Balslevs lærebog kun medtaget de fem hovedstykker.

Biskoppens besøg – visitats – blev bekendtgjort fra prædikestolen på forhånd. På selve dagen havde menigheden mødepligt – dog blev forårspløjning, høst og andet nødvendigt landbrugsarbejde godtaget som fraværsgrund.

Dagen indledtes i kirken med præstens prædiken og med salmesang. Så kunne biskoppen starte med at bedømme præstens og degnens evner og formåen. Dernæst trådte menighedens unge ud på kirkegulvet. Der var her tale om de unge, der i årene siden sidste visitatsbesøg var blevet konfirmeret. De unge blev nu af biskoppen overhørt i katekismus – Luthers lille katekismus vel at mærke, hvori der er redegjort for den kristne børnelærdoms 5 hovedstykker:

- De ti bud
- Trosbekendelsen
- Fadervor
- Dåbens sakramente
- Nadverens sakramente

udformet med enkle, enfoldige spørgsmål, som der så skal svares på.

Fra 1794 indgik også Biskop Balles egen lærebog med forklarende skriftsteder til Luthers katekismus i overhøringen. Biskoppen kunne på den måde forvisse sig om, at de unge, der var blevet konfirmeret, havde den fornødne fortrolighed med deres kristentro og "Troens og Pligternes Lære".

Det var degnen, der havde haft opgaven med at lære og forklare børnene, hvad der stod i katekismus. Det kaldtes degnens katekisation, eller at han katekiserede (catechiserede) .

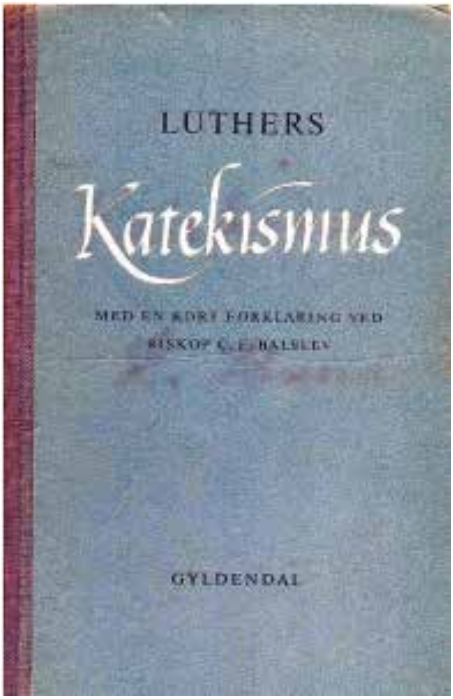

Degnen var frem til ca. år 1800 først og fremmest en kirkelig embedsmand. Han var kyndig i latin og skulle være til rådighed og bistå præsten. Han skulle udover at katekisere, lære børnene de almindeligste salmer og daglige bønner – alt sammen udenadslære - sørge for klokkeringning, lede salmesangen i kirken, påse at kirken var i orden, og at der var brød og vin til altergangen. Hans løn bestod af et lille pengebeløb, naturalier fra menigheden (svarende til 1/3del af præstens tiende, kaldet degnetrave) og udbyttet fra egen jordlod.

Gudstjeneste og overhøring i forbindelse med visitatsen tog ca. 5 timer. Hertil kom så, at biskoppen skulle påse at kirken, dens ornamenter og altertøj var i god og vedligeholdt stand. Kirkegårdens og præstegårdens tilstand og vedligeholdelse blev tilset, og det blev kontrolleret, at kirkebogen og andre protokoller var ført på behørig vis.

Indtil de første skridt mod egentligt kommunalt selvstyre blev taget i begyndelsen af 1800-tallet, varetog præsten mange ikkekirkelige opgaver. Han var ofte den eneste i sognet, der kunne læse og skrive. Han var udnævnt af kongen og havde pligt til at bo i

sognet. Han var på den måde at betragte som kongens stedlige repræsentant.

Herefter kunne biskoppen tage på besøg i sognets skoler. Her skulle han efterforske, hvad eleverne havde lært. Biskoppen skulle desuden bedømme skoleholderen på dennes lærdom og flid og vejlede denne.

Frem til ca. år 1800 var kravet, at børn fra 5-6 års alderen skulle have undervisning i kristendomskundskab og læsning. Mod ekstrabetaling kunne børnene lære at skrive og regne. Det var skoleholderen, der stod for undervisningen. Der var ofte stor mangel på viden og evner hos skoleholderne, da disse ikke havde nogen uddannelse. Skolegangen var også præget af s

tor forsømmelse, da der indtil landboreformerne kunne være strengt hoveri, hvor børn blev betragtet som en arbejdskraft. Lang skolevej medvirkede også til stort fravær. Hvis et barn skulle gå, måske ½ mil for at komme i skole, kunne fravær let opstå, hvis der var dårligt vejr eller manglende motivation.

I tiden op til den første samlede skolelov – skoleanordningen af 1814 – blev undervisningen udvidet med skrivning og regning. Alt sammen et led i landboreformerne, hvor bøndernes dannelse og viden skulle øges.

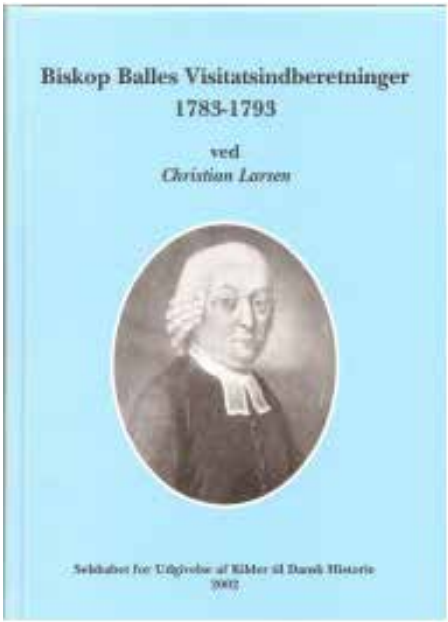

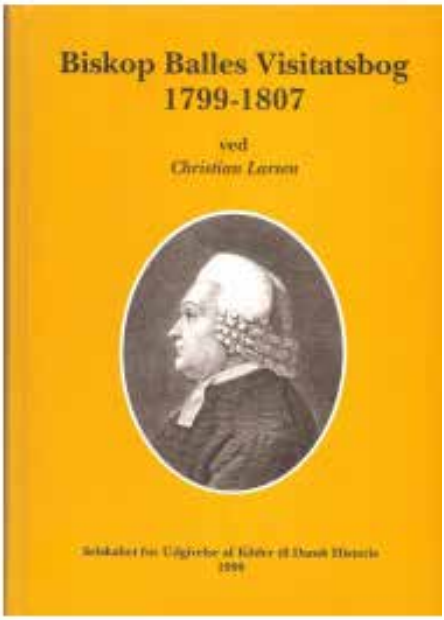

Ved biskoppens besøg og overhøring i skolerne stod vinduer og døre som oftest åbne, så "Forældre, Husbonder og Madmødre" kunne overvære og glædes over børnenes kundskaber.

Som belønning for flid, men også som opmuntring, gav biskoppen bøger til nogle af eleverne. Der var tale om bl.a. andagtsbøger, salmebøger, bibelhistorier. Bøgerne var for størstedelen betalt af biskoppen selv.

I 1791 etableredes det første seminarium – Blaagaards Seminarium - med en egentlig læreruddannelse. En del præster mente, at denne uddannelse var alt for omfattende. Lærernes uddannelse kunne indskrænkes til det, som skal anvendes i "en simpel Landsbyskole". Der begyndte derfor at blive etableret præsteseminarier. Provst Eiler Hammond oprettede i 1802 et af de første af slagsen i Brøndbyvester. "Seminariehuset" står der stadig. Det ligger over for Brøndbyvester kirke, og præseminariet er desuden mindet i den vej, Seminarievej, der fører vest ud af Brøndbyvester.

Præsteseminariernes elever blev rekrutteret fra bondestanden, de boede til leje hos bønderne og deltog lejlighedsvis i bøndernes arbejde. Målet med uddannelsen var at gøre lærerne til "fornuftige Bønder blandt Bønder".

Degnens særlige position blev ændret ved skoleanordningen af 1814, og degnene blev tilbudt et lærerjob. Mange degne mente, at det var under deres værdighed og stand (som latinkyndige) at være "børnelærer" for simple bønderbørn, der var enfoldige, urenlige og stinkende!

Biskop Balles visitatsbesøg i stiftet og dermed i FrederiksbergHvidovre, Brøndbyvester og Brøndbyøster samt Glostrup sogne (Avedøre var en del af Glostrup sogn indtil 1893)samt i de tilhørende skoler i Frederiksberg, Valby, Hvidovre, Brøndbyvester, Brøndbyøster og Avedøre er beskrevet i to bøger udgivet af Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie:

• Biskop Balles Visitatsindberetninger 1783-1793 ved Christian Larsen (2002)

• Biskop Balles Visitatsbog 1799-1807 ved Christian Larsen (1999).

Hvad bemærkede Biskop Balle så på sine visitatsbesøg i Frederiksberg-Hvidovre sogn og Hvidovre skole samt i Glostrup sogn og Avedøre skole:

1783

"Hr. Hans Jørgen Birch, Sogne-Præst til Glostrup Meenighed … er en bekiendt frugtbar og nyttig Skribent. Hans Ungdom er god."

1784
I Sochelunds Herred – Friderichsberg og Hvidoure.
”Dog vare saa faa tilstæde af Friderichsberg Meenighed, at jeg maatte giøre alvorlig Erindring derom. Derfor blev og Præsten befalet altid at catechisere en Time for Skriftemaal, paa det at han ved den Leylighed kunde udforske, hvad Kundskab den voxne Ungdom besidder, som vil gaae til Alters, efterdi den ellers ikke kommer i Kirken. Hr. Weinrich, Præst paa Friderichsberg ere vel anseet og æret formedelst Fliid, Duelighed, Indsigter og et ustraffeligt Forhold.”

1787
”I Friderichsberg og Hvidoure hørtes behagelige Prøver af god Forbedring fra forrige Gang. Mange svarede særdeles vel. Hist og her bemærkedes en Mangel, som dog ikke kunne kaldes Vankundighed. Sognepræsten Her Consistorial-Raad Pontoppidan haver med Flid antaget sig Meenighedernes Underviisning og prædiker i god Orden til Opbyggelse. Ligesaa catechiserer han vel. Degnen Høyer i Hvidoure er ikke uskikket til Catechisation.”

”I Hvidoure Skole fandt jeg mig vel fornøyet med de flittige Børn, da de læste godt i Bog og kunde skikkelig forstaae deres Børnelærdom. Men Forsømmelse er i Nærheden af Kiøbenhavn meer almindelig end andensteds. Skoleholder Høvring læser imidlertid ret godt for Børn og catechiserer ikke ilde.”

1788
”Glostrup Sogn. Ungdommen fattedes Liv og Munterhed. En Deel viser dog god Kundskab, og ingen befandtes at være gandske vankundig. Sognepræsten Hr. Birch, en flittig og frugtbar Skribent *, prædiker med Følelse i god Orden til Opbyggelse. Han catechiserer vel. Degnen Erlandsen ** synger skikkelig og catechiserer til Huusbehov. Kirken med sine Ornamenter er i god Stand. Man havde ey noget i Menigheden at klage over Lærerne.”

*H. J. Birchs forfatterskab var mangfoldigt og omfattede bl.a. genealogi og biografier, værker af religiøs natur, oversættelser, landøkonomi.

** Degnen hed A.W. Mandrup.

”I Avedøre Skole var det ikke synderlig bestilt enten med Boglæsning eller med Indsigt og Eftertanke. Der klagedes meget over Forsømmelse. Til Opmuntring bleve 5 Bøger uddelte. Skoleholder Bram catechiserer maadelig og besidder liden Duelighed.”

1792
”Friderichsberg og Hvidoure Sogne. Endeel Børn uden for Bonde-

standen havde læst den nye Lærebog og svarede meget fermt deraf med god Forstand. Den øvrige Ungdom havde i Almindelighed skikkelig god Kundskab, og mange udmærkede sig. Ogsaa vidste de noget af den Bibelske Historie og havde lært Psalmer. Sognepræsten Hr. Bruun prædiker grundigt, opbyggeligt, smukt og ordentligt. Han catechiserer godt og messer vel nok. Degnen Msr. Wiibe paa Friderichsberg synger skikkelig og catechiserer nogenledes. Degnen til Hvidoure Sr. Høyer catechiserer meget ordentligt og godt. Der svaredes, at intet var at klage. Begge Kirker ere i god Stand. Præstegaarden er i forsvarlig Stand."

"I Hvidoure Skole havde adskillige lært den nye Lærebog meget vel og svarede deraf med god Forstand. Ogsaa læste de vel i Bog. Catechismus var ellers lært, ikke uden Eftertanke. 11 Bøger bleve uddeelte. Skoleholder Høvring underviser og catechiserer gandske godt."

d. 23. May 1799
"Friderichsberg og Hvidoure Sogner. Sogne Præsten Hr. Liebenberg prædikede over 1 Ioh. 2,15 ordentlig og sammenhængende, men uden liv. Evangeliske Bevæggrunde gik han forbie og satte Christum efter Moden ud af Øynene. Vore nye Præster ville være blotte Moralister og blive derved til slet intet, baade for dem selv og deres Tilhørere. Han catechiserer temmelig vel og messer skikkelig. Degnen til Frederichsberg Msr. Wibe synger nogenledes og catechiserer taalelig. Degnen til Hvidoure Msr. Høyer synger bedre og catechiserer skikkelig. Af Ungdommen vare meget faa tilstede fra begge Sogner, og faa af Menigheden havde indfundet sig. Imidlertid svarede de Tilstedeværende ganske vel, helst fra Annexet, og giorde Rede for Lærebog og Catechimus med Forstand. De vidste lidet af den Bibelske Historie, læste vel i Bog, paa nogle faa nær, og havde lært Psalmer. Ingen svarede, da der blev spurgt, om noget var at andrage. Embedsbøgerne fandtes i Stand. Præstegaarden er i skikkelig Stand og Kirkerne ligesaa.

d. 24. May 1799
Hvidoure Skole. Meget faa Børn havde indfundet sig. Nogle havde læst Lærebogen og svarede vel deraf med god Forstand. Der blev og svaret godt af Catechismus. Man læste ret godt i Bog. 9 Bøger bleeve uddeelte. Skoleholder Cappel(e)n, Seminarist, catechiserer grundigt, men for vidtløftigt. Sendt Rist (Bog af Rist: Anviisning for Skolemestre i de Lavere Skoler).

d. 18. Sept. 1800
"Avedøre Skole. En god Deel Børn var samlet. De, som havde læst

Lærebogen, svarede gandske vel med skikkelig Forstand. Der blev ogsaa svaret gandske godt af Catechismus. Boglæsning var meget langsom, men tydelig. Man vidste adskilligt af den Bibelske Historie. Her skrives og regnes. 18 Bøger bleve udeelte. Skoleholder Larsen er en troe og skikkelig Mand, men har ikke store Evner og catechiserer maadelig."

d. 19. Sept. 1800
"Glostrup Sogn. Sogne Præsten Hr. Provst Nyrop prædikede over Ioh. 19,27 opbyggeligt og rørende, men hans Maal falder mig vanskeligt. Han catechiserer godt og messer nogenledes. Degnen Sr. Manderup synger maadeligt, men catechiserer noget bedre. Ungdommen syntes at være noget sagtfærdig, men svarede dog for det meste meget vel, med Forstand og godt Begreb efter Lærebog og Catechismus. Noget vidste man af den Bibelske Historie. De læste meget vel i Bog og havde lært Psalmer. Den nye Psalmebog er her indført. Der svaredes, at ey noget var at klage over. Embedsbøger findes i behørig Orden. Kirken er i god Stand. Præstegaarden er ligeledes vel vedligeholdt."

d. 25 May 1805
1) Hvidoure Skole. Skole Lærer og Seminarist Cappel(e)n giør sig Umage for at opvække Begreb hos Børnene og holder dem til at lære udenad. Han catechiserer ordentlig, men langsom uden Liv efter ældre Seminaristers Manner." Ikke faa Børn svarede med god Forstand og temmeligt Liv saavel efter Lærebog som Catechismus. Man vidste noget af den Bibelske Historie og havde lært mange Psalmer. Sangen var antagelig. I Boglæsning havde en Deel øvet sig til Fornøyelse, men adskillige viiste Skiødesløshed. Her skrives og regnes godt. Man har begyndt med Geographie paa landkort, læser Skrift, og Skolegang gaar an. Gud velsigne den gode og troe Lærer Cappel(e)n i sit rigtige Arbeyde til megen Opmuntring og Glæde!" 27 Bøger uddeelte.

d. 26. May 1805 Frederichsberg Kirke, hvor og U
ngdommen fra Hvidoure. Sogne Præsten Hr. Liebenberg prædikede over Math. 24,45-53 tydeligt, lærerigt, grundigt, men ikke med Liv nok til at røre. Han catechiserer ret vel og messer nogenledes. Organist Oehlenschlager spiller Orgelet meget smukt. Degnen Dreyer synger skikkelig, men catechiserer ikke med Færdighed. Degnen Høyer i Hvidoure catechiserer maadelig. Ungdommen var i Mængde forsamlet. De fleste svarede i Almindelighed gandske fermt efter Lærebog og Catechismus og viiste godt Begreb. Ikke faa udmærkede sig ved fortrinlig Kundskab og Færdighed. Nogle

vidste lidet af den Bibelske Historie. Enkelte havde lært Psalmer. Men næsten alle læste godt i Bog. Der blev svaret, at ey noget var at klage. Gud forlene den værdige og velfortiente Kirkens Lærer sin nye Miskundhed til al forønskelig Frugt af sine troefaste og heldigen anvendte Bestræbelser!"

d. 25. Sept. 1806

Glostrup Kirke. Sognepræsten Hr. Schouboe var om natten pludseligen blevet syg. Sognepræsten Hr. Svendsen fra Wallensbech blev hentet om Morgenen, mig uafvidende, til at prædike for ham. Da Menighedens Præst ikke var tilstede at catechisere, kunde jeg ikke lade Degnen Msr. Mandrup giøre det, ey heller spørge Menigheden, om noget var at andrage. Imidlertid synger bemeldte Degn Sr. Mandrup meget godt. Menigheden var i ringe Antal tilstede. Af de paa Listen antegnede 114 Unge Mennesker havde 65 indfundet sig. Disse svarede for det meste efter Lærebog og Catechismus med god Betænksomhed og lagde smuk Kundskab for Dagen. Mange deriblandt fortiente Berømmelse. Man vidste ogsaa at giøre Rede for Bibelsk Historie, havde lært Psalmer og læste vel i Bog. Kirkens retsindige (overstreget: og omhyggelige) Lærer Hr. Schouboe forfremmer Guds Kundskabs Udbredelse til Fremvext i Sædelighed og Dyd med ufortrøden Fliid. Ieg tilønsker ham Kraft og Held med befæstet Sundhed til at naae sit vigtige Maal under mangefold Guds Velsignelser.

Ogsaa her blev i Skole-Iournal giort Erindring om Bieskole i det fraliggende Eybye ligesom i Wridsløsemagle under Sengeløse Sogn. Men hvad man andensteds i lige Fald selv ønsker og paadriver, blev her af begge Sognepræster regnet mig til Brøde og vakte Fortrydelse, som indbrød paa sidstmeldte derved i heftig Uvillie. Ieg maae føle, at jeg bliver nu for gammel."

"Avedøre Skole. Skole Lærer Sr. Gildberg er gandske vel oplagt og har anvendt Fliid. Han catechiserer temmelig vel. Af de paa Listen antegnede Børn savnedes 8. Der fandtes 9 Børn, som ikke havde udviist Stadighed eller Fliid i Skolegang. Men alle de flittige, i Tallet 18, giorde saa god Rede deels for Lærebog og deels for catechismus samt ellers læste saa vel i fremmede Bøger, at Lærerens vel anvendte Bestræbelse er umiskiendelig. Ieg forærede hver af disse sin bog i Forhold til deres Alder. De fleste lære at skrive. Nogle have deri giort skikkelig Fremgang. Man er heller ikke uøvet i Regning af Hovedet og i at læse Skrift, hvilket sidste dog maae bedre øves. Ligeledes havde man lært Psalmer, men det meste var glemt. Skolens Lærer Sr. Gildberg er gandske vel oplagt og forti

ener al Understøttelse.
Herfra gik Reysen samme aften til Greve i Thune-Herred."
På Forstadsmuseets hjemmeside findes en artikel, der tillige beskriver alle Biskop Balles optegnelser fra visitats i Brøndbyvester og Brøndbyøster sogn og skoler samt i Frederiksberg og Valby skoler.

Seminarium. Provst Eiler Hammond oprettede i 1802 et af de første af slagsen i Brøndbyvester. "Seminariehuset" står der stadig. Det ligger over for Brøndbyvester kirke, og præsteseminariet er desuden mindet i den vej, Seminarievej, der fører vest ud af Brøndbyvester.

Julemarked i Medborgerhuset

Af Jens Frederik Jørgensen

Det årlige julemarked i Medborgersalen har mange besøgende, og derfor valgte vi i 2013 at få en bod, hvor vi kunne gøre reklame for Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs aktiviteter og sælge bøger, der er udgivet af Forstadsmuseet med støtte fra selskabet.

De 3 dage julemarkedet varede kom der mange besøgende hen til vores bod, og der var således stor interesse for selskabets virksomhed. Vi fik nye medlemmer og fik solgt gavebeviser samt en del bøger. Vi fik også kontakt med flere, der kunne hjælpe os med oplysninger om "Sommerlivet langs Gammel Køge Landevej", som er det projekt, vi har et samarbejde om med Forstadsmuseet og Lokalhistoriskforening for Brøndby Strand.

Det var en god og positiv oplevelse at deltage i julemarkedet, og vi vil derfor overveje, om ikke det skal være et fast punkt i selskabets årlige virksomhed.

Birgit Hagested i selskabets bod på julemarkedet i Medborgersalen.

Julen kom til Avedøre

Af Mikkel Knudsen

Julemarkedet i Avedørelejren blev en større succes end nogensinde før med over 1000 besøgende og masser af aktiviteter, som et solidt regnvejr ikke kunne stoppe.

Forstadsmuseet havde op til markedet oplevet en større efterspørgsel efter boder end nogensinde før og adskillige blev afvist, da Fægtesalen og markedsteltene var booket fuldt op. Boderne bød på stor variation, og du kunne få alt fra hæklede madpakker til vin fra Nordlund. Det var således både lokale erhvervsdrivende samt entreprenante private, der tog på plads på sælgersiden af bordene.

Markedet blev åbnet af borgmester Helle Adelborg og bød også på masser af underholdning. Gæsterne kunne bl.a. oplevede gakkede løjer med Øglegøglerne, rundvisning i Avedørelejren, koncert med James Sampson og Susanne Ørum, korsang og meget mere. Det betød at der var store smil i regnen fra markedsgæsterne. Markedet vil blive gentaget den anden søndag i advent igen i 2014. Forstadsmuseet havde til markedet fået lavet et Hvidovre-krus med Ryt

terskolen som motiv. Koppen bliver måske en tradition som en form for årskrus, hvis salget i løbet af året indbyder til det. Kruset kan stadig købes på Cirkusmuseet og Forstadsmuseet til 39 kr., hvor man også kan købe et tilsvarende Cirkus-krus til samme pris.

Introduktion af Hvidovrekruset

Velkommen til julemarkedet 2013

Der var også indlagt underholdning med Susanne Ørum og James Sampson

Der var stor trængsel ved boderne i Fægtesalen samt i de opstillede markedstelte

HIF - Danmarksmester

Danmarksmestrene fra 1966

Stående:
Ernst Netuka(Træner), John Steen Olsen, Leif Sørensen, Frits Hansen, Allan Hebo Larsen og Knud Andersen

Hugsiddende:
Villy Bang Nielsen, Jørgen Jespersen, Jørgen Henriksen, Lars Bo Henriksen, John Petersen og John Worbye

En fodboldmester fortæller

Af Jørgen Salhauge

Onsdag den 2. april kl. 14-16 i Rytterskolen

Efter at Hvidovre i 1961 gjorde sig bemærket i hele landet, da klubben vandt DBU's første talentturnering i en Tv-transmitteret finale, gik det for alvor stærkt. Allerede i 1960 havde HIF¨s 1.hold vundet Københavnerserien og fra 1962 gik det i ekspresfart op igennem divisionerne. Der var trængsel på lægterne, når holdet spillede søndag formiddag klokken 10 på Hvidovre Stadion, og en kulmination, da holdet med Ernst Netuka som træner, i 1966 vandt sit første danske mesterskab.

Dette og meget andet fra sine drenge- og ungdomsår i Hvidovre Idrætsforening vil Selskabets kasserer, Lars Bo Henriksen, fortælle om. Tidsrammen går, fra han i 1949 blev indmeldt i klubben, og til han i 1966 var med på det hold, der blev dansk mester i fodbold.

Deltagelse 25 kr. inkl. kaffe/te.
Betaling den 2. april ved foredragets start.

Her afspejles vinderholdets opstilling "fra mål til vestre wing", ledsaget af spillernes og trænerens eftertragtede autografer.

En Hollænder flytter til Hvidovre

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 20. januar 2014 var 60 interesserede mødt op i Lille Friheden for at høre Cornelia de Place Hansen fortælle om sit liv som indvandrer i Danmark. Det blev en både spændende og vedkommende aften.

Cornelia kom fra Rotterdam i Holland til Danmark den 4. oktober 1963 og flyttede som nygift med Henning ind på Strandmarksvej nr. 12, 3. sal mf. Vanskelighederne med det danske sprog blev overvundet bl.a. gennem besøg hos grønthandler Thorsen på Strandmarksvej, som altid beredvilligt gav sig tid til at forklare, hvad varerne hed på dansk, Biblioteket på Lodsvej og avislæsning hjalp godt på vej med at øge sprogforståelse.

Cornelia fødte efterhånden 3 drenge, blev engageret i ungdomsarbejdet i Strandmarkskirken, fik halvtidsjob samme sted og kunne senere uddanne sig som præst. En stor præstation, der lykkedes bl.a. ved stor praktisk hjælp fra vennerne Ebba og Ove Jensen.

Det førte til 25 gode år som præst ved Husum kirke. Med entusiasme opsøgte Cornelia Københavns Universitet og fik hjælp til yderligere arbejde med sproget, så hun bedre kunne gå ind i arbejdet med konfirmandundervisningen. Skiftet fra Den Reformerte Kirke i Holland til den lutheranske i Danmark blev overvundet med erfaringerne fra det gode kirkelige samarbejde i Holland.

Efter at være stoppet som præst i 1980 vendte familien tilbage til Hvidovre og bosatte sig på Dæmningen i den nordlige del af kommunen. Som tilhørere oplevede vi et engager

et menneske med hjertet på rette sted, og det skal blive spændende at høre Cornelia fortælle om sin opvækst i Rotterdam under 2. verdenskrig ved en senere lejlighed.

Cornelia fortæller

Per Kaalund fortæller

”Vestegnen må slås for det hele–
det kommer ikke af sig selv”

Af Jens Frederik Jørgensen

Ordene var Per Kaalunds slutbemærkning mandag den 18. november 2013, da han holdt et spændende og humoristisk foredrag om sit virke som amtsborgmester og folketingsmedlem.

I foredraget øste Per Kaalund ud af sin indsigt om arbejdet i Folketinget og arbejdet i det nu hedengangne Københavns Amt. Krydret med anekdoter og en let ironisk distance formidlede han sin viden og sine erindringer fra det politiske arbejde til ca. 40 tilhørere.

Per Kaalund bor i Brøndby Kommune, kun 200 meter fra grænsen til Hvidovre. Denne bopæl har været udgangspunkt for hans politiske virke i 37 år fra 1970 til 2007.

Det første emne, Per Kaalund fortalte om, var arbejdet i Folketinget, hvor der tages stilling til de store spørgsmål, mens det, der vedrører borgerne mere i dagligdagen, normalt besluttes i kommunalbestyrelserne. Folketinget træffer dog også fra tid til anden beslutninger, som stærkt berører en enkelt kommune. Det har i Hvidovre været tilfældet med Avedøreværket og den nye højhastighedsjernbane.

Erindringerne fra arbejdet i Folketinget kaldte smilene frem, da Per Kaalund kom ind på beslutninger om anlæg af motorveje. De to motorveje i Vendsyssel, til henholdsvis Hirtshals og Frederikshavn, er så lidt trafikerede,

Per Kaalund

at man må ”spare sammen i flere uger for at få et ordentligt harmonikasammenstød”! Hvis trafikken på Køge Bugt-motorvejen skulle være lige så lidt tæt, viste beregninger, at vi skulle have motorveje med 34 vognbaner – i hver retning forstås! I Hovedstadsområdet har man altid måttet sloges for at få de nødvendige motorveje. Efter Per Kaalunds mening har H

ovedstadsområdet – i forhold til resten af landet - lidt under, at der ikke har været sammenhængende løsninger på store og vigtige områder. På et tidspunkt blev der bygget 3 store hospitaler. Amtet byggede Herlev hospital, Københavns Kommune byggede Hvidovre hospital, og staten byggede Rigshospitalet.

Konflikter og manglende sammenhæng mellem de mange instanser har også kendetegnet den kollektive trafik. Her er der stadig 5 trafikselskaber for bus og baner.

Køge Bugt Strandpark har en helt særlig plads i Per Kaalunds erindringer. Det mærkede vi tydeligt, da han fortalte om Strandparkens tilbliven.

Staten havde i 1930erne foræret borgerne nord for København en strandpark – Bellevue. Men da planerne om Køge Bugt Strandpark 40 år senere skulle realiseres ville staten kun give et tilskud på 15 mio. kr. Amt og beliggenhedskommuner måtte selv betale. De kommuner, der ikke kom til at ligge ud til Strandparken, men hvis borgere ville få glæde af Strandparken, udviste "kommuneegoisme" og ville ikke bidrage økonomisk. Et selskab med en handlekraftig bes

tyrelse bestående af borgmestre blev dannet, og i løbet af 3 år blev Strandparken anlagt og indviet i 1980. Køge Bugt Strandpark var Nordeuropas største inddæmning. En stormflod i 1975/76 havde overbevist borgerne i Greve om, at Strandparken ville være en god kystsikring, så fremtidige oversvømmelser fra havet kunne undgås.

Sten til molerne i de fire lystbådehavne i Strandparken blev hentet i Skåne. "Så lidt af det tabte Skåne har vi da fået tilbage", bemærkede Per Kaalund. 2.6 mio. marehalmsplanter blev drevet frem i Vestjylland og plantet ud tillige med 190.000 træer og buske. Man valgte at tilplante området tæt, så var man sikker på, at stierne kom til at ligge der, hvor folk fandt det rigtigt at gå!

Fuglelivet blev begunstiget med 2 fugleøer, og i modsætning til eksperters forudsigelser blev fuglelivet rigere og myggeplagen mindre. På et tidspunkt blev der udefra spurgt til størrelsen på de sandskorn, som klitterne og stranden bestod af. Det måtte man ikke svare på, da oplysningerne kunne være af militær interesse for østlandene, der under den kolde krig havde planlagt ved en eventuel invasion at gå i land bl.a. i Køge Bugt.

På en god dag – en lørdag i slutningen af maj, er der over 100.000 gæster i Strandparken, så Strandparken er blevet en stor succes som rekreativt område for Vestegnens borgere.

Per Kaalund fortalte også om de forhindringer, der skulle overvindes, da man ville etablere kunstmuseet Arken på Ishøj Tange. Ingen i Akademirådet, der skulle udtale sig om planerne for et kunstmuseum, boede syd og vest for København. Det eneste rådets medlemmer kendte til Vestegnen var tilsyneladende, at der lå en stor Bilka, og at der i området da måtte være mange fabrikshaller, der kunne omdannes til kunstmuseum. Stillet over for en sådan uvidenhed, oplevede Per Kaalund endnu engang det vestegnssyndrom, der gør, at der skal kæmpes hver gang, der skal etableres noget nyt og enestående på Vestegnen - ting som andre egne har fået foræret.

Denne beretning fra Per Kaalunds foredrag kan slet ikke rumme alt det, han fortalte. Tilhørerne kvitterede for det spændende foredrag med et langt og velfortjent bifald. Stor tak til Per Kaalund, for at han skabte endnu et godt medlemsmøde i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Turen går til Nyhavn

NYHAVN - malet af Uffe Schønneman.

Af Ole Asbjørn Petersen
Den 2. oktober 2013 holdt Palle Plambeck Olsen et interessant foredrag om Kongens Nytorvs historie. Historien er beskrevet i forrige nummer af medlemsbladet, og i denne forbindelse blev der lagt op til en tur til Nyhavn i dette forår. Turen bliver nu en realitet, og forløbet er planlagt som følger:

Vi får først en kort orientering om Kongens Nytorv, som desværre for tiden ser helt ødelagt ud. Derefter går vi ned ad "skyggesiden", ser hvad der er tilbage af Botanisk Have, og ser de mange skønne bygninger samt hører om tilknyttede navne, som f.eks. H.C. Andersen og Marie Grubbe. Derefter går vi over på solsiden. Her skal vi skal høre om mord, 'levende lig', spøgelser, vægternes aftaler og meget mere. Vi skal ind i nogle af baggårdene, hvoraf flere er ganske flotte. Det anbefales i øvrigt at læse anmeldelsen af Palle Plambecks foredrag (blad 04-2013) inden turen. Selve rundvisningen vil vare ca. 1½- 2 timer, hvorefter vi spiser det bestilte mad og hygger os, inden turen går hjemad eller måske en tur videre ind i byen.

Nyhavnsturen finder sted TORSDAG den 8. maj 2014 kl. 11,oo
Mødested: Ankeret i Nyhavn (bus 1A eller tog/metro til Kongens Nytorv)

Det stykke mad man har bestilt kan udvides til mere for egen regning. Der kan bestilles – enten :
1 stk. fiskefilet m/remoulade og citron - eller
1 stk. hønsesalat på hvidt brød m/bacon, champignon, purløg og karry – eller
1 stk. lun leverpostej m/bacon, champignon, rødbede og cornichons
Drikkevarer er for egen regning.

PRIS: Kr. 100,- pro persona (for medlemmer), ikke-medlemmer: kr. 125,-
Beløb skal være betalt senest onsdag 30. april på Rytterskolen. Indbetaling kan ske fredag den 25. april kl. 10-11 og onsdag den 30. april kl. 16-17.

Turen gælder kun for de, som har betalt forud for turen. Ved afbud på dagen (tlf. 23960150) betales der ikke tilbage.

Du kan melde dig til hos
Forstadsmuseet tlf. 36490030 / Mail: Forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
Tilmelding senest onsdag 30. april 2014.
Der kan max være 30 med på turen. Hvis flere melder sig til, oprettes der en venteliste.

Forstadsmuseets nye formidlingstiltag

Af Lisbeth Hollensen
Forstadsmuseet har foretaget en række nye formidlingstiltag i løbet af 2013. Det første, der løb af stablen, var Det Mobile Museum. Det Mobile Museum er Historien i Gaden i Brøndby. To gange om måneden rykker Det Mobile Museum ud, så man nu kan møde Forstadsmuseet, når man alligevel besøger kommunens to kulturhuse, Brønden og Kilden. Her medbringes der altid en ny, mindre udstilling om et stykke Brøndbyhistorie, ligesom museumsinspektør Lisbeth Hollensen er til stede til en snak om det gamle Brøndby. Det Mobile Museum har vist sig at være en rigtig god idé. Det er flittigt besøgt. I snit kommer der omkring 70 besøgende på de to månedlige dage, og Det Mobile Museum har efterhånden en håndfuld stamkunder, ligesom at antallet af afleveringer til museet fra byens borgere er steget markant. Det Mobile Museum har også været slået ud i Hvidovre et par gange. Senest i forbindelse med julemarkedet i Avedørelejren 2013, hvor det indeholdt en fin udstilling om jul i gamle dage og Avedørelejrens historie.

I efteråret fik en lang række af Historien i Gaden-folderne en makeover og forefindes nu i en mere brugervenlig udgave. Folderen har fået lommeformat, og på bagsiden af folderen finder man et kort med markering af de forskellige Historien i Gaden-steder, der gør det nemmere at finde frem til dem. Det nye format er populært, og med nye indbydende fotos har der været stor omsætning af folderne.

Lige inden 2013 sluttede, fik Forstadsmuseets ny hjemmeside. Indholdet er stadig det samme som på den gamle, men er bygget sådan op, at hjemmesidens besøgende mere intuitivt kan finde de informationer, de søger. Således er der tre måder at lede på: Man kan søge på emne, bydel eller tidsalder, hvilket gør jagten på information nemmere. Med sit friske udseende og de store mængder af billeder fra museets arkiv er den nye hjemmeside visuelt meget appellerende. Hjemmesiden vil naturligvis løbende blive udbygget, efterhånden som museet erhverver nye historier, og når nye projekter bliver til.

Det mobile museum

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2014

Mandag den 24. februar kl. 19 i Auditoriet, Avedørelejren.

Museumsinspektør Henriette Buus, Greve Museum, eller en projektmedarbejder, fortæller om 1. verdenskrig og tankerne om det nye museum for 1. verdenskrig på Mosede Fortet. På et senere tidspunkt følges der op med en medlemstur til museet.

Mandag den 10. marts kl. 19 i Lille Friheden.

Ordinær Generalforsamling. Dagsorden ifølge vedtægterne.

Onsdag den 2. april kl. 14 i Rytterskolen

Selskabets kasserer, Lars Bo Henriksen fortæller om sine drenge– og ungdomsår i Hvidovre Idrætsforening. Se mere om dette arrangement inde i bladet.

Torsdag den 8. maj kl. 11

Turen går til Nyhavn. Palle Plambeck Olsen tager os med på en rundtur. Se meget mere om dette arrangement inde i bladet.

Tilmelding, undtaget generalforsamlingen, er nødvendig, og kan ske til Forstadsmuseet på tlf. 36490030

Arrangementer for resten af året 2014 er under udarbejdelse.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2013

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 2296 5785
e-mail: oleasbjornpetersen@gmail.com

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf. 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 2295 5431
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB medlem Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem Charlotte H. Larsen
Præstemosen 14
Tlf.: 6162 3376
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf. 3675 9539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Revisorer
Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygård Jensen, Birgit Møller Kristensen , Jette Randal-Lund.

Kommunikationsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Jens Frederik Jørgensen, Anja Olsen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Salhauge
Engstrupgårdsvej 38
tlf. 4098 0650
e-mail: redaktionenhls@live.dk

Girokonto: 8293 4707
Bankkonto: Jyske Bank
5025 1028523

FORSTADSMUSEET
HISTORIER | MUSEET | BESØG
NYHEDER
Avedørelejren
PROJEKTER
MUSEET
Det Mobile Museum
Køge Bugt på Banen
HISTORIEN I GADEN
Forstadsmuseet har fået ny hjemmeside. Se mere inde i bladet
32
ISSN 0902-3046

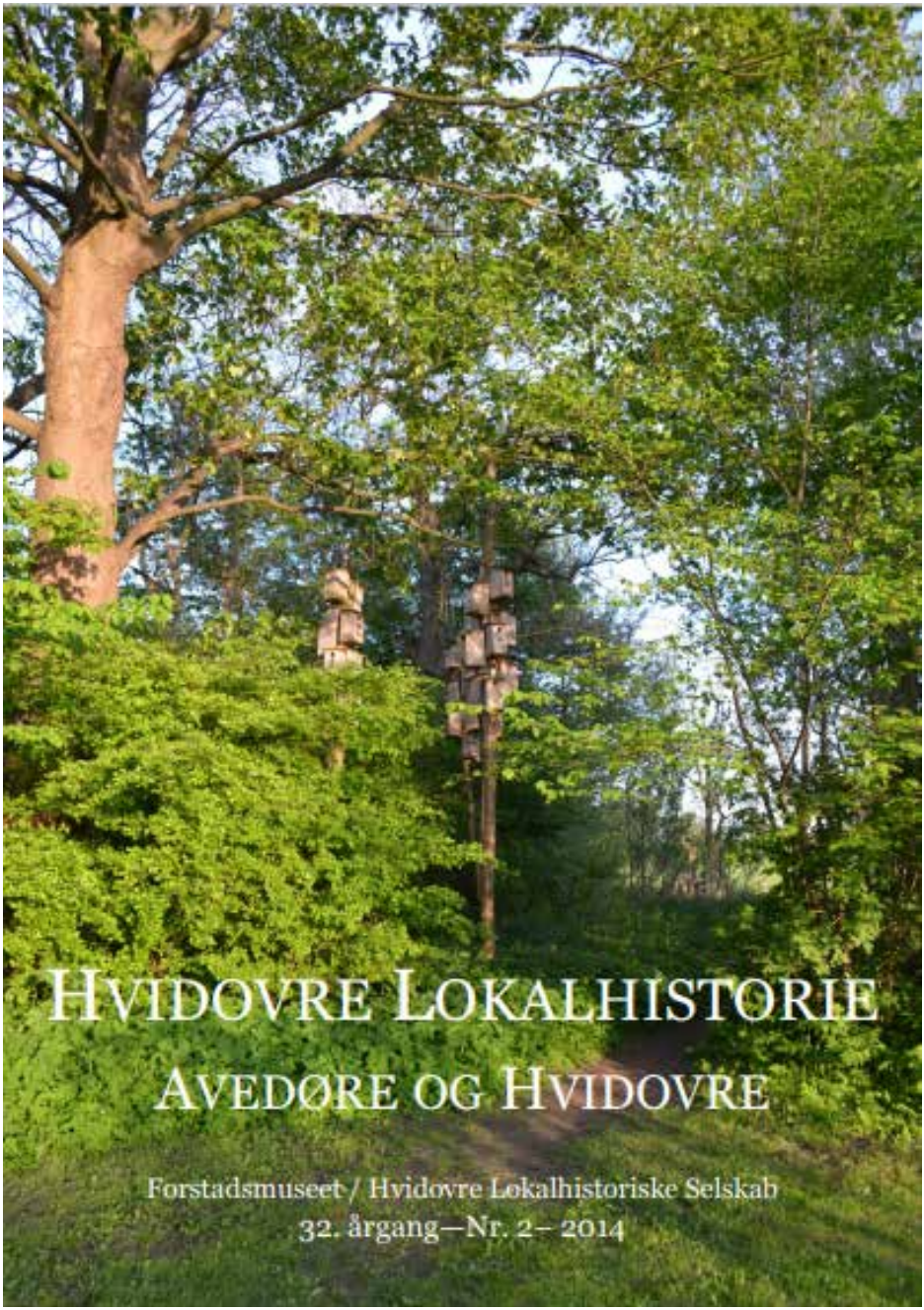
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
32. årgang—Nr. 2– 2014

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 3
Frederiksberg—Hvidovre før 1858 ved Jens Fr. Jørgensen ..... Side 4
Referat af generalforsamlingen 2014 af Ole Asbjørn Petersen . Side 12
Beretning fra generalforsamling af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 16
Det skete for 40 år siden af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 21
Fra 4. lilleput til Danmarksmester af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 24
Årsmøde i Dansk Lokalhistorisk Forening af Frank H. Gudmand
..... Side 26
Hvorfor Mindernes Café af Søren Hvas ..... Side 27
Opfordring til interesserede af Jette Randal-Lund ..... Side 29
Louise Kofod Ahmts foredrag af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 30
Om 4 H-aktiviteter i Hvidovre af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 32
Medlemsarrangementer 2014 ..... Side 34
Bestyrelsen og udvalg ..... Side 35
Bagside Ketty Kristensen i 1974 ..... Side 36

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre

Tlf. se bestyrelseslisten E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet

Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre

Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk

www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Salhauge, Anja Olsen (ansvh.)

E-mail: redaktionenhls@live.dk

Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer

Forsidefoto: Forår i Hvido0vre Foto: Jette

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen Mandag den 10. marts afvikledes den ordinære generalforsamling. Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med Lars Bo Henriksen som kasserer, Jens Frederik Jørgensen som næstformand og Ole Asbjørn Petersen som formand. Referat og beretning fra generalforsamlingen kan læses andetsteds i bladet.

Et af vore medlemmer er ikke mere. Æresmedlem Kjeld Jørgensen har været med fra den spæde start i 1973. Han var KB- medlem og medlem af det kulturelle udvalg, hvor tankerne om en lokalhistorie i Hvidovre fandt grobund. Tankerne omsattes til virkelighed i 1978, hvor Jens Kristensen og Herluf Rasmussen blev de egentlige initiativtagere til dannelsen af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab den 22. november. Kjeld Jørgensen var med i samtlige bestyrelser til han i 2002 trak sig tilbage. Æret være hans minde.

Mandag den 31. marts havde Forstadsmuseet inviteret interviewere, Kulturister, bestyrelsen i HLS og aktive i Forstadsmuseet til komsammen i Cirkusmuseets bygning. Forstadsmuseet ønskede på denne måde at sige tak for den indsats mange udøver i dagligdagen med Forstadsmuseet. Sammen med Forstadsmuseets ansatte blev det en både fornøjelig og udbytterig aften.

Poul Sverrild var indbudt til at tale om sit arbejde med Ph.d. afhandlingen. Man kan i sandhed sige, at en mere engageret "studerende" skal man lede længe efter. Poul fortalte om sit arbejde med at beskrive Hvidovres udviklingshistorie, hvor bygningsmassen og dens historie er i fokus. I marts måned var han i Edinburgh for at redegøre for sit projekt omkring Grenhusenes bevaring og fredning. Grenhusene er Danmarks første tæt/ lave byggeri, som Poul ikke mener, skal gå i glemmebogen.

Selskabet har modtaget en invitation til et seminar den 4.9.2014 i Den Gamle By i Aarhus om handelsgartneriernes historie fra ca. 1850 til vor tid. Intet har været mere naturligt end at spørge Peter Holmenlund om, han kunne være selskabets repræsentant. Peter har været vores foredragsholder om gartnerierne i Avedøre/Hvidovre og har en enorm viden på området. Peter ønskes god tur, og måske vil vi i bladet kunne høre om hans oplevelser på seminaret.

Da det er sidste blad inden sommerens komme, vil jeg på bestyrelsens vegne ønske alle en god sommer.

Frederiksberg - Hvidovre Kommune i tiden før 1858.

Resume ved Jens Frederik Jørgensen

I 2008 udgav Historisktopografisk Selskab for Frederiksberg et værk på 763 sider om Frederiksberg Kommune 1858- 2008. Bogen er redigeret af Henning Bro og Helga Mohr fra Frederiksberg Stadsarkiv.

I bogens Del 1 (side 9-21) redegør Henning Bro for sognestyrets tid – tiden før 1858.

Denne periode er interessant for Hvidovre, idet Frederiksberg og Hvidovre i kirkelig og kommunal henseende udgjorde et fællesskab frem til 1858.

Nedenfor er sammenskrevet de afsnit, der specielt omtaler Hvidovre:

”Frederiksberg blev selvstændigt sogn i 1736. Sognet kom tillige til at omfatte Vesterbro på staden Københavns grund og sammenlagdes i 1747 som hovedsogn med Hvidovre, som annekssogn, i et fælles pastorat med én og samme præst.

I juni 1802 gennemførtes en midlertidig plan for fattigvæsenet på Sjælland, og året efter den endelige lov: Reglement for fattigvæsenets provisoriske indretning og bestyrelse på landet i Danmark af 5. juli 1803.

Der oprettedes særlige forsørgelsesområder, som blev fastlagt til at omfatte de enkelte sognedistrikter, og da Frederiksberg og Hvidovre udgjorde ét pastorat, kom dette også til at danne grænse for det lokale forsørgelsesområde. Til bestyrelse af områdets fattigvæsen skulle der nedsættes en sognekommission, og som i de andre landsogne bestod den af sognepræsten, politimesteren og en af de største grundejere, som fødte medlemmer samt særligt udpegede ”ansete” sognemænd – tre personer fra Frederiksberg og fire gårdmænd fra landsbyerne Hvidovre, Vigerslev og Valby i Hvidovre Sogn.

Frederiksberg-Hvidovre Fattigkommission afholdt normalt fire møder om året. Ved møderne fremstillede de fattige sig for kommissionen, der vedtog det næste kvartals fattigplan og på årets sidste møde behandledes forsørgelsesplanen for hele det følgende år samt den fattigskat, der skulle pålignes pastoratets beboere. Sognepræsten var i realiteten den daglige administrator af fattigvæsenet.

Han førte forhandlings- og regnskabsprotokoller og korrespondance.

For at kunne holde de fattige i beskæftigelse og huse gamle, syge og svagelige, der havde problemer med at klare sig hjemme, besluttede kommissionen derfor i 1812 at erhverve ejendommen "Den hvide Svane" i Allégade 33.

Den lange toetagers bindingsværksejendom indrettedes derefter med værelser, arbejdslokaler til dem, som skulle sættes i arbejde i stedet for understøttelse, spisesal, udsalgssted, magasin samt et marketenderi, der skulle levere mad til husets beboere samt de fattige ude i forsørgelsesområdet, der fik særlig anvisning fra kommissionen

I 1832 opkøbte Fattigkommissionen Niels Brock Hansens gamle klædefabrik i Allégade 14 med tilstødende sidebygning, et mellemhus med bageri og endelig et større baghus.

Efter en større ombygning fremstod ejendommen i 1834 som et nyt fattighus.

Nok så afgørende var det, at der i det nye hus også blev indrettet et egentligt mødelokale for Fattigkommissionen med tilhørende "contoirskabe". Fattighuset i Allégade blev således Frederiksbergs og også Hvidovres første "rådhus" og var i de følgende år mødestedet for fattig- og skolekommissionen.

Som en del af det reformprogram, enevoldsstaten gennemførte i årene lige efter 1800 indgik også en nyordning af almueskolevæsenets indretning og bestyrelse i landdistrikterne.

Til at føre tilsyn med og bestyre skolevæsenet nedsattes i 1808 også en skolekommission, der tillige omfattede Hvidovre og dermed fungerede parallelt med pastoratets fattigkommission. Præsten var formand for FrederiksbergHvidovre Skolekommission, hvis øvrige medlemmer bestod af dels såkaldte skolepatroner, udtaget blandt de grundejere, der besad mere end 32 tønder hartkorn, dels skoleforstandere udpeget blandt de "hæderligste" bønder. Som på forsørgelsesområdet tillagdes præsten også betydelige administrative opgaver inden for skolevæsenet, der omfattede sogneskolen på Frederiksberg og de gamle rytterskoler i Valby og Hvidovre.

Med landkommunalordningen af 13. august 1841 gennemførtes endelig det kommunale selvstyre på landet i lighed med det, der var skabt i købstæderne i 1837.

Trods Frederiksbergs langsomt stigende befolkningstal, landsteder, småhåndværk og spredte fabriksvirksomheder var sognet og

hele pastoratet betragtet som landkommune omfattende Frederiksberg hovedsogn og Hvidovre annekssogn.

Frederiksberg-Hvidovre Sogneforstanderskab kom til at omfatte præsten og de helt store grundejere som fødte medlemmer og 4-9, valgt af mænd over 25 år med landbrugsjord af en vis størrelse eller en bygning over en vis assuranceværdi…

Ud over vedligeholdelse og anlæg af offentlige veje og andre tekniske anlæg, brandvæsen, opkrævning af kommunale skatter, bygnings- og sundhedsvæsen og høringsret på en række vigtige områder skulle sogneforstanderskabet som nogle af sine vigtigste opgaver bestyre skole- og fattigvæsenet.

Til varetagelse af fælleskommunale opgaver i amterne, så som politi - og arrestvæsen, landeveje og sygehuse, oprettedes med landkommunalordningen tillige amtskommuner eller amtsrådskredse, som de også kaldtes. Frederiksberg-

Niels Brock Hansens gamle klædefabrik i Allégade 14

Hvidovre Sognekommune underlagdes Københavns Amtsrådskreds.
Med den voldsomme byvækst, der samtidig (midten af 1800-tallet) igangsattes uden om Københavns gamle bykerne, smuldrede forudsætningerne for at få år gamle landkommunale fællesskab med Hvidovre, og det skabte grundlaget for oprettelsen af en selvstændig kommune for Frederiksberg Sogn.

Regeringen og Rigsdagen besluttede derfor at ophæve den såkaldte demarkationslinje, der af militære hensyn hidtil havde hindret permanent bebyggelse mellem Københavns fæstningsvolde og den linje, der fulgte Jagtvej, Falkoner allé og Allégade. På de frigivne arealer opstod i de næste 30-40 år i København Indre Nørrebro og Vesterbro og det første Østerbro, der i første omgang bebyggedes med villaer.

Med byggeriets frigivelse uden for København i 1852 og den efterfølgende byudvikling på Frederiksberg viste den landkommunale ordning sig hurtigt at være uhensigtsmæssig og helt ude af trit med de samtidige samfundsomvæltninger, der var sket siden dannelsen af Frederiksberg-Hvidovre Sogneforstanderskab i 1842.

Hvidovre Sogn vedblev at være et rent landdistrikt, mens Frederiksberg var rykket op blandt landets største købstæder og i folketal kun blev overgået af København, Odense, Århus og Aalborg med henholdsvis 155.000, 14.000, 11.000 og 10.000 indbyggere. (Frederiksberg: 8.000) Byvæksten på Frederiksberg stillede helt nye og anderledes krav til de kommunale myndigheder med hensyn til skoler, fattigvæsen, vejanlæg, gas- og vandforsyning og andre tekniske anlæg, som det fælles landkommunale styre ikke var gearet til eller havde beføjelser til at løse.

Op igennem 1850erne fremkom der da også fra flere sider forslag til en ændring af forholdene. Københavns Borgerrepræsentation og andre af kommunens embedsmænd fandt det mest naturligt at samle det bebyggede område under ét og pegede på en hel eller delvis indlemmelse af Frederiksberg. I Frederiksberg-Hvidovre Sogneforstanderskab tog man kraftigt afstand fra tankerne. I stedet luftede forstanderskabets frederiksbergske medlemmer en kommunal adskillelse af de to sogne som en mulig udvej, men medlemmerne fra Hvidovre satte sig imod.

Annekssognet havde relativt flere fattige og nød godt af fællesskabet med det mere velhavende Frede

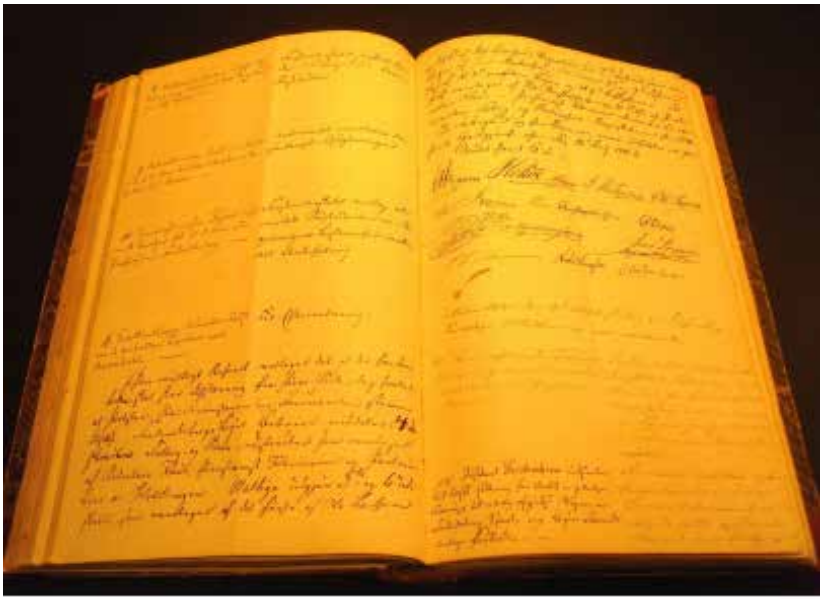

Fattigkommissionens protokol, der findes på Frederiksberg Stadsarkiv

riksberg, mens man herfra kom til at bære en stor del af nabosognets sociale problemer. For at få en nærmere forhandling om sagen nedsatte Indenrigsministeriet i 1855 et særligt udvalg med 5 repræsentanter for hver af sognene, men da udvalgets drøftelser blev resultatløse, vendte ministeriet sig året efter i første omgang mod en kommunal adskillelse.

I efteråret 1857 kom der dog skred i tingene. Regeringen havde stillet forslag om at udvide den københavnske bygningslov til også at omfatte Frederiksberg, og da Københavns politidirektør på samme tidspunkt fremlagde udkast til en politimæssig og retlig indlemmelse af Frederiksberg, var der både i Justitsministeriet og Indenrigsministeriet overvejelser i gang om at tage skridtet fuldt ud og lade Frederiksberg indgå i Københavns Kommune. På den frederiksbergske side var indlemmelsesplanerne helt uacceptable. Sogneforstanderskabet afviste også blankt en sammenlægning af politi- og justitsvæsenet med København, og de frederiksbergske medlemmer af forstanderskabet gav efterfølgende deres tilslutning til et regulativ om

en særlig kommunal ordning af Frederiksberg. Regulativet sigtede mod en total kommunal adskillelse af Frederiksberg og Hvidovre og Frederiksbergs omdannelse til noget, der lignede en købstadskommune, og den 13. november afholdtes på sogneforstanderskabets initiativ et borgermøde om sagen i koncertpavillionen Odéon i Frederiksberg Allé.

Mødet var velbesøgt og endte med en resolution, der dels afviste en hel eller delvis indlemmelse af Frederiksberg Sogn i Københavns Kommune dels krævede, at de kommunale bånd til Hvidovre blev brudt, og at Frederiksberg omdannedes til en selvstændig kommune. Argumentationen var ikke til at tage fejl af. En indlemmelse i København ville føre til stigende skatter, faldende ejendomsværdier og en overførelse af de uheldige kommunale tilstande fra de københavnske brokvartererne bl.a. med hensyn til den utilstrækkelige bygningslov. Som selvstændig kommune med en ændret styreform og med større kommunale beføjelser ville de særlige frederiksbergske interesser derimod blive varetaget fuldt ud, ligesom man ville stå bedre rustet til at klare de nye kommunale opgaver på det tekniske område og inden for skole- og fattigvæsen.

På baggrund af Odéon-mødets klare tilkendegivelser indbragtes Frederiksberg-regulativet som lovforslag i Folketinget af en lille kreds af tingets medlemmer, der var særligt engagerede i sagen. Selv om nogle politikere, bl.a. Orla Lehmann, fortsat talte for en indlemmelse i København, havde frederiksbergernes og borgermødets udmeldinger gjort indtryk på regering og Rigsdag. Grundholdningen herfra var helt entydig. Der måtte allerede nu findes en kommunal ordning for Frederiksberg, der svarede til byens udviklingstrin og ville muliggøre, at Frederiksberg og København i fællesskab kunne løse problemer af gensidig interesse. Tiden var ikke moden til en egentlig indlemmelse, men at den ville komme, var landspolitikerne dog ikke i tvivl om. Et af tingets medlemmer, Tscherning, udtrykte det således under lovforslagets behandling i Folketinget: ”Lad nu Frederiksberg udvikle sig så godt det kan; Det udgør en naturlig enhed, og lad København se, om det kan vinde Frederiksberg, kun ikke ved tvang”.

Ved lovforslagets behandling i det nedsatte folketingsudvalg, der i øvrigt enstemmigt anbefalede forslagets fremme, formuleredes en række grundsætninger, der skulle vise sig at få vidtrækkende konsekvenser. Skulle der gennemføres en sammensmeltning af de to kommuner, måtte den bygge på en

frivillig overenskomst. Tvungen indlemmelse fra statsmagtens side ville kun blive gennemført, hvis Frederiksbergs kommende kommunalbestyrelse " ikke ville eller kunne ordne de anliggender, hvis ordning også interesserer hovedstaden", eller den skulle vise " mangel på imødekommenhed, der forhindrede foranstaltninger vigtige for hovedstaden eller det almene vel".

Med den argumentation og de forbehold blev lovforslaget vedtaget af Folketinget, og efter en kort behandling i Landstinget kunne Frederik VII, den 29. december 1857 underskrive "Midlertidig lov angående Frederiksberg Sogns økonomiske bestyrelse" – ordet "midlertidig" havde sneget sig ind for at antyde, at indlemmelsesspørgsmålet stadig stod åbent. Den særlige frederiksbergske kommunallov trådte i kraft den 1. juli 1858 og medførte, at Frederiksberg og Hvidovre fra da af blev to selvstændige kommuner."

Tak til Henning Bro for tilladelse til at bringe dette resume og til Frederiksberg Stadsarkiv for billedmateriale.

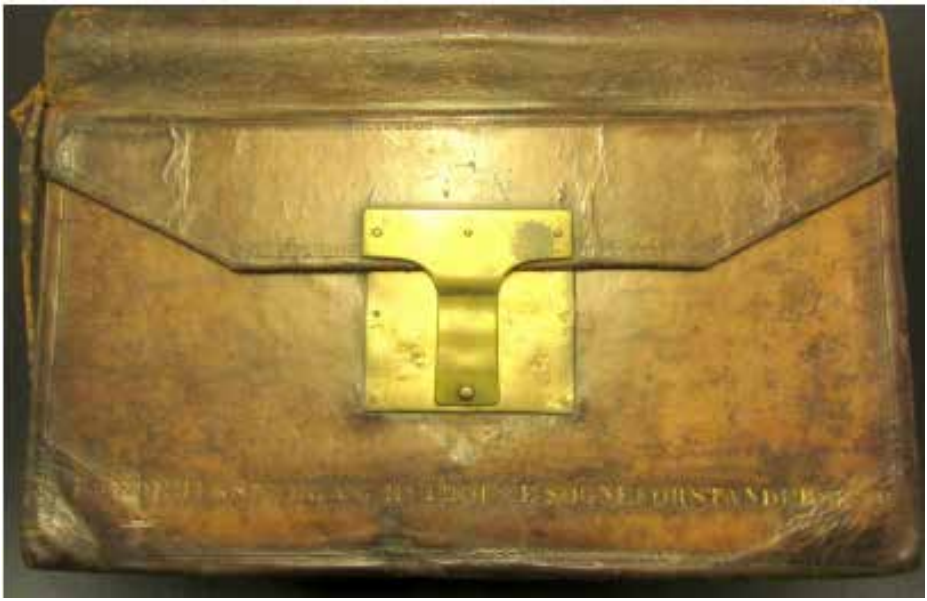

Sogneforstanderskabet havde også en særlig mødemappe i læder. Den findes på Frederiksberg Stadsarkiv. Mappen og den brug er tidligere omtalt i medlemsblad nr. 3-2012

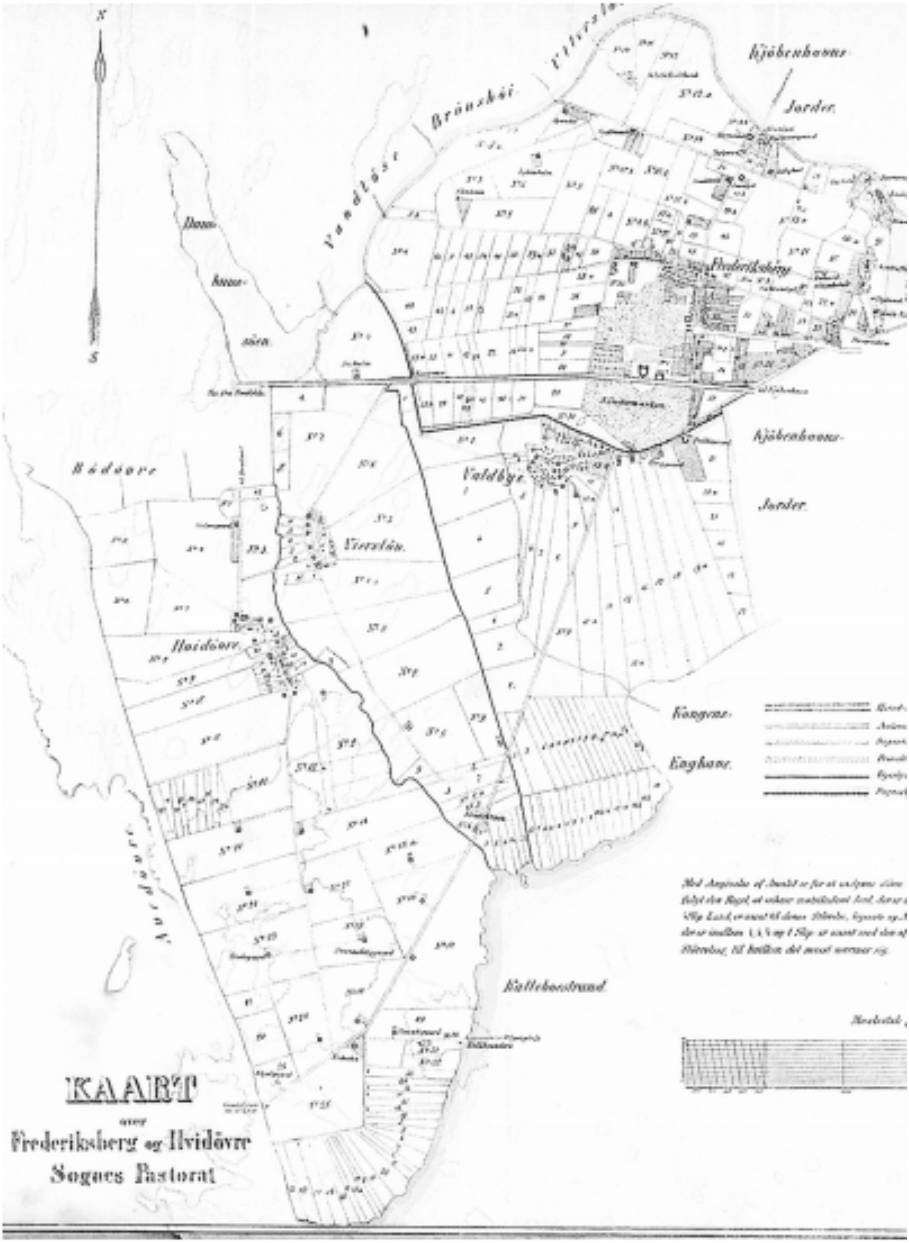

Frederiksberg og Hvidovre sognes pastorat. Kortet er fra 1820

Referat af generalforsamlingen 2014

G eneralforsamlingen fandt sted mandag den 10. marts kl. 19 i Lille Friheden
Valg af dirigent

Formanden, Ole Asbjørn Petersen bød forsamlingen hjerteligt velkommen og præsenterede de tilstedeværende bestyrelsesmedlemmerne. Charlotte H. Larsen og Jens Frederik Jørgensen var forhindret i at deltage.

På forslag fra formanden valgtes med klapsalver Jørgen Salhauge som dirigent. Jørgen Salhauge takkede for valget og konstaterede, at generalforsamlingen var indkaldt med mere end de 14 dages varsel, som vedtægterne kræver. Jørgen Salhauge gennemgik den udsendte dagorden og oplyste, at der var 96 stemmeberettigede medlemmer til stede.

Bestyrelsens beretning

Formanden aflagde beretning for det forløbne år. Der henvises til beretningen, der findes her i bladet, men også findes på selskabets hjemmeside, "Beretninger, GF 2014".

Debat: På en forespørgsel om der var påtænkt arrangementer i anledning af 40 året for sammenlægningen af Hvidovre og Avedøre, svarede formanden, at der i den anledning er planlagt en rundbordssamtale med Hvidovres tidligere borgmester Inge Larsen og tidligere borgmester, Martin Nielsen fra Glostrup.

Selskabets arbejde med oprettelse af en facebook side om Hvidovre i gamle dage blev anbefalet.

Dirigenten konstaterede, at beretningen med klapsalver var taget til efterretning af forsamlingen.

Forstadsmuseets beretning (ved fungerende museumschef Anja Olsen)

Anja Olsen indledte med at fremhæve det vigtige for museet i at have en "støtteforening" - Hvidovre Lokalhistoriske Selskab - og endog en forening med et så stort medlemstal.

Derefter præsenterede hun det samlede personale på Forstadsmuseet og roste den store indsats, de ydede. Hun gik derefter videre med at berette om Forstadsmuseets aktiviteter.

Forstadsmuseet har budt ind med faglig sparring i forbindelse med udarbejdelse af lokalplaner i Hvidovre og Brøndby.

I Brøndby åbnedes i 2011 de første

Kløverstier, fodgængernes svar på Marguritteruten, i Brøndbyøster. I 2014 forventes de næste stier at åbnes i Brøndby Strand.

Sammen med Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Lokalhistoriskforening for Brøndby Strand er der indledt et indsamlings- og formidlingsprojekt om sommerlivet i 1900- tallet langs Gammel Køge Landevej.

I Hvidovre er der nedsat en interviewgruppe i samarbejde med Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Af mere kuriøse indkomster kan nævnes fremkomsten af billeder fra stumfilmen Mens Pesten raser optaget på Brøndby Strandhotel. Filmen foregår i Indien, men er optaget med Brøndby Strandhotel som kulisse, og hvor Køge Bugt udgør floden Ganges.

Den 29. juni kunne Avedørelejren fejre sit 100 års jubilæum, og dagen blev markeret med en folkefest, der varede fra tidlig morgen til sen aften.

Museet var primus motor i arrangementet på Vestvolden i anledning af årets Befæstningsdag den 28. september. Under Lisbeth Hollensens ledelse deltog 50 i cykelturen fra Horsedammen i Brøndby til den røde barak i Hvidovre. Barakken var udgangspunkt for Spionmysteriet, der var rettet mod børnefamilierne. Ca. 300 deltog og fik en unik oplevelse på volden, hvor tiden var skruet tilbage til 1914.

Også i år, var der mødt mange medlemmer op til Generalforsamlingen

Et af årets store arrangementer er julemarkedet i Avedørelejren. Med over 1200 gæster blev julemarkedet den 8. december det hidtil mest velbesøgte. Takket være et kommunalt tilskud skulle museet ikke selv stå for teltopsætningen, hvilket frigav ressourcer til at gøre markedet endnu bedre for både deltagere og gæster. Markedet blev åbnet af borgmester Helle Adelborg.

Sammen med Greve Museum og et tilskud fra Kulturstyrelsen blev hjemmesiden www.forstaden.nu lanceret i efteråret 2013. Hjemmesiden er en forlængelse af det store projekt Køge Bugt på Banen og har til formål at skabe en digital platform for undervisning i velfærdssamfundets historie.

Anja sluttede med at opsummere årets aktiviteter og gjorde opmærksom på Aeronautisk Dag i 2014 på Avedøre Flyveplads.

Beretningen blev taget til efterretning med klapsalver.

Fremlæggelse af revideret regnskab

Selskabets kasserer, Lars Bo Henriksen henviste til det med dagsordenen udsendte regnskab. Han kommenterede enkelte poster i regnskabet.

Indtægter lå tæt på det forventede, og på udgiftssiden blev stigningen i arrangementer og PR og andet omtalt. Stigningen i arrangementer skyldtes Rytterskoledagen med musik og sang med rødder i Hvidovre, og stigningen i PR og andet skyldtes medfinansiering af Søren Østergaards publikation om Vestvolden i Hvidovre.

Udgiften til bladfremstilling var i 2013 lavere, idet der blot var betalt for 3 numre Der blev spurgt om budget for 20

14, hvortil kassereren svarede, at bestyrelsen arbejdede med et budget, og man ville overveje at sende et budget med for 2015 til næste års generalforsamling.

I et indlæg fra salen blev der udtrykt ære og respekt for, at en aktiv bestyrelse kunne gennemføre sin virksomhed med en udgift på kun 464 kr. til bestyrelsesmøder.

Dirigenten konstaterede, at regnskabet var godkendt med forsamlingens klapsalver.

Fastlæggelse af kontingent Kassereren oplyste, at bestyrel

sen foreslog uændret kontingent for 2014. 125 kr. og 100 kr. for ”pensionister/efterlønsmodtagere og lignende”. Forslaget godkendtes.

Behandling af indkomne fors lag

På dirigentens forespørgsel be-

Anja beretter om Forstadsmuseets mange interessante aktiviteter

kræftede formanden, at der ikke var indkommet forslag.

Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter

Formanden oplyste, at i 2014 er Frank Horsfelt Gudmann og Lars Bo Henriksen på valg. Begge er villige til genvalg.

Forsamlingen genvalgte de 2 med klapsalver. Bestyrelsen foreslog, at Birte Gerdes og Gitte Jakobsen valgtes som suppleanter for 1 år. Forsamlingen godkendte dette med klapsalver.

Valg af revisor og revisorsuppleant

Formanden oplyste, at den nuvæ rende revisor, Hubert Steffensen og den nuværende revisorsuppleant, Inge Larsen, var villige til genvalg. Forsamlingen godkendte dette med klapsalver.

Eventuelt

Dirigenten takkede for god ro og orden og afsluttede Generalforsamlingen kl.20.15.

Formanden takkede Jørgen Salhauge for hans ledelse af generalforsamlingen og bestyrelsesmedlemmerne for et godt samarbejde gennem året.

Ole Asbjørn Petersen – referent.

Referatet er godkendt af: Dirigenten, Jørgen Salhauge og kassereren, Lars Bo Henriksen

Efter generalforsamlingen viste fungerende museumschef Anja Olsen filmen om institutionen Hvidborg. Filmen er optaget i 1956/57 og viser, hvordan de udsatte drenge gererer sig både i det daglige arbejde og ved mere fornøjelige stunder. En film, der både fik smil og minder frem i forsamlingen.

Beretning den 9. marts 2014

Sidste år afholdtes generalforsamlingen den 11. marts i Lille Friheden. Benny Riisager valgte at stoppe som suppleant og Gitte Jacobsen blev nyvalgt. Som suppleant genvalgtes endvidere Birte Gerdes og pladserne som revisor og revisorsuppleant førte til genvalg af Hubert Steffensen og Inge Larsen

Efterfølgende konstituerede bestyrelsen sig med Ole Asbjørn Petersen som formand, Jens Frederik Jørgensen som næstformand og Lars Bo Henriksen som kasserer.

I den forløbne periode har bestyrelsen haft 11 bestyrelsesmøder og diverse udvalgsmøder. I dagligdagen arbejder vi med et forretningsudvalg, et arrangementsudvalg, et kommunikationsudvalg og et kulturistudvalg. Den nedsatte interviewgruppe har interviewet ca. 55 personer, der alle er med til at få øget vores kendskab om Hvidovres fortid, og gruppen har nu 7 interviewere. Yderligere 35 venter på at blive interviewet. Der kan godt bruges flere som interviewere. Henvendelse til Jens Frederik Jørgensen.

Sammen med Forstadsmuseet og Lokalhistorisk Forening for Brøndby Strand deltager vi i et formidlingsprojekt om sommerlivet langs Gammel Køge Landevej i Hvidovre og Brøndby. I øjeblikket er vi i indsamlingsfasen og har kontakt med flere, der har oplevelser omkring Gammel Køge Landevej. Er der nogen, der har lyst til at komme med deres egne oplevelser, er de velkomne til at henvende sig til Forstadsmuseet eller formanden.

Et af selskabets formål er at støtte bevaringsinteresser, lokalhistoriske udgivelser og anden formidling af den lokale historie. Det har betydet, at vi har udtalt os om bevaringsværdige bygninger i 4 tilfælde.

Facebook er blevet et medie der, ikke mindst blandt den yngre del af befolkningen, har grebet om sig. På baggrund af en medlemshenvendelse har bestyrelsen valgt at se på mulighederne for, om vi i selskabet kan gøre brug af dette medie. Der er nedsat et udvalg, som i medlemsblad nr. 2 vil fortælle om, hvor langt vi er kommet.

Selskabet har været arrangør af eller deltaget i 15 arrangementer siden sidste generalforsamling.

Den 20. marts besøgte vi Ejbybunkeren på Vestvolden i Rødovre og hørte om dens betydning under Den Kolde Krig.

Den 14. april var der arrangeret en meget interessant kirketur i Hvidovre. Med bus besøgte vi forskellige kirker og oplevede, hvordan repræsentanter for andre trosretninger fortalte engageret om deres tro. Der er meget flotte kirker i Hvidovre. Først Nusrat Djahan moskeen på Eriksminde Allé, så den katolske kirke på hjørnet af Hvidovrevej og Strøbyvej. Bussen kørte videre til Maria Magdalene Kirken på Hvidovre hospital med slutmål i Avedøre kirke. Hvert sted med sit smukke særpræg og fortræffelige repræsentanter for de respektive trosretninger.

4. maj afviklede vi en Rytterskoledag, hvor omdrejningspunktet var musik og sang med rødder i Hvidovre. Borgmester Helle Adelborg indledte dagen, og så gik det ellers derudad med Uffe Schønnemann som konferencier. Stemningen høj og de optrædende ligeså.

Onsdag den 20. maj var der rundvisning i Avedøre landsby. Endnu en gang var Lis Holmenlund en glimrende guide, og lavets oldermand, Johnni Andersen, sluttede af i den gamle skole med fornøjeligt at fortælle om stort og småt fra livet i landsbyen. Der blev spurgt til Sprøjtehusets tilstand. I bestyrelsen har vi fulgt sagen nøje og har været i kontakt med såvel Hvidovre kommune som Kriminalforsorgen. Kriminalforsorgen, der ejer Sprøjtehuset, har senest rettet henvendelse til pensionen Kastanienborg med henblik på om en renovering af Sprøjtehuset kunne indgå i eventuelle fremtidige beboerrelaterede aktiviteter. Der afventes svar.

Avedøre Lejren fejrede 100 års jubilæum den 29. juni. Et stort og flot arrangement, hvor Avedøre Lejrens sidste kommandant, Knud -Anthon Knudsen, var indleder sammen med fungerende museumsleder Anja Olsen. Interviewgruppen havde en travl dag og fik interviewet 7 tidligere soldater

Den 16. september lagde Rytterskolen lokaler til et eftermiddagsarrangement med tidligere formand for Kulturrådet og nuværende formand for filmklubben Jørgen Stoltze.

Selskabet deltog i Frivillighedsugen og stillede op i Frihedens Butikscenter lørdag den 21. september og onsdag den 25. september. Torsdag den 26. september holdt vi åbent hus i Rytterskolen, hvor 25 gæster mødte op både medlemmer og ikke – medlemmer. Rytterskoledagene giver mulighed for snak om ”gamle dage”; snakken går livligt, og der er allerede fastlagt en ny Rytterskoledag torsdag den 6. november i år.

Nyhavn og Kongens Nytorv var emnet, da et af vore medlemmer,

Palle Plambeck Olsen, den 2.oktober med stor indsigt og humor var fortæller. Dagen følges op af et besøg de to steder den 8. maj

Den 18. november var tidligere amtsborgmester og folketingsmedlem, Per Kaalund, gæst i Lille Friheden. Et spændende foredrag fra en aktør med indblik i magtens cirkler og et stadigt glødende engagement for udviklingen af Vestegnen.

I forbindelse med julen deltog vi med stande i Medborgerhuset fredag den 29 november – søndag 1.december og i Avedøre Lejren den 8. december. Begge steder var der mange besøgende, og det gav lejlighed til at tale med interesserede, og vi fik flere nye medlemmer.

”En hollænder kom til byen” var titlen på Cornelia de Place Hansens foredrag den 20. januar i år i Lille Friheden. Oplevelserne som nytilkommen, betydningen af nærvær med venner og præstegerningen ved Husum Kirke var omdrejningspunktet. Stort var bifaldet, da Cornelia var erklærede sig villig til at komme og fortælle om sin barndom i Rotterdam under 2. verdenskrig.

Museumsmedarbejder,ved Greve Museum Louise Ahmt, fortalte den 24. februar i Auditoriet i Avedøre Lejren om Danmark under !. verdenskrig og specielt om de tanker, der ligger bag det nye museum om 1. verdenskrig, der placeres på Mosede Fort og åbner i august 2014. Arrangementsudvalget har planlagt følgende arrangementer i 2014:

Lars Bo Henriksen fortæller i Rytterskolen om sit fodboldliv som dreng og ung i Hvidovre Idrætsforening onsdag den 2. april

Palle Plambeck Olsen tager os med på tur i Nyhavn og Kongens Nytorv torsdag den 8. maj

Medlemsudflugt til 1. verdenskrigs museum på Mosede Fort planlægges, når program for besøg på museet udgives.

Fungerende leder af Forstadsmuseet, museumsinspektør Anja Olsen og Poul Sverrild fortæller om sidste nyt fra det lokalhistoriske og kommende opgaver mandag den 27. oktober i Auditoriet

Rytterskoledag torsdag den 6. november.

Selskabets Kulturister.

Igen i år skal siges tak for den store indsats I yder. Det kan ikke siges tydeligt nok: ”Uden jeres medvirken ved omdeling af vores medlemsblad ville selskabets økonomi se ganske anderledes ud”. Når der

er forfald, træder en ny gerne ind eller en tager en ekstra rute med bladuddeling. Det er flot gjort. Vi kunne godt bruge yderligere 2-3 personer. Man kan henvende sig til Jette Randal-Lund.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har tilsluttet sig Kulturtogsrådet gennem Fritidsbutikken i Avedøre og er med til at få oplysninger frem om Stationsbyens historie.

Gennem mange år har vi været aktive i samarbejdet omkring Københavns Befæstning og dets anlæg. Dette storslåede naturområde med historiske oplevelser på voldene, oversvømmelsesarealerne i nord og søforterne i Øresund er næsten enestående i europæisk historie. Både selskabet og Hvidovre kommune er aktive medspillere.

I år forlader formanden for Københavns Befæstningsforening efter 9 år som formand, Ole Asbjørn Petersen, posten og kan overlade den til et af vore medlemmer, nemlig Søren Østergaard.

I 2012 skrev Søren Østergaard, bogen: "Langs Vestvolden i Hvidovre- fra syd til nord". Vi har i et tidligere medlemsblad fortalt om bogen, der rummer stor set alt, hvad der er værd at vide om vores del af Vestvolden. Selskabet har støttet med ca. 18.000 kr., og bogen kan stadig købes i Forstadsmuseet for en pris af 50 kr. Her kan man også købe Viggo Nørgaards bog: "På sporet af ugens avis, Signalement af Hvidovre Avis og familien Madsen". Denne bog er også støttet af selskabet.

Der er nu 435 medlemmer i vores selskab.

Vores medlemsblad udgives i samarbejde med Forstadsmuseet. Bladet udkommer 4 gange årligt og i et oplag på 600. Økonomien har holdt ikke mindst via besparelserne ved Kulturisternes bladomdeling. Bladet redigeres af Jørgen Salhauge og kommer i farver med et sideantal mellem 28 og 40. Forstadsmuseet og selskabet vil gerne medvirke til indsamling af fortællinger, erindringer, billeder m.v. om vores fælles lokalhistorie, der så kan bringes i medlemsbladet. Er der nogen, der har noget at fortælle om livet i Hvidovre/ Avedøre, vil vi meget høre om det. Det gælder alle samfundsområder kultur, sport, erhvervsliv, kirke, foreningsliv såvel som boligområder.

Vores hjemmeside besøges af et stigende antal brugere. De tidligste numre af medlemsbladet er i gang med at blive scannet, så det bliver muligt at se alle tidligere årgange på hjemmesiden. Vi håber på, at få udarbejdet en indholdsoversigt, så det er nemt at søge efter artikler, steder og navne.

Det vil også være af stor værdi for bl.a. skolerne, når den nye skolereform går i gang. I det arbejde har vi valgt at deltage.

Redaktør af medlemsbladet, Jørgen Salhauge, er også webmaster på vores hjemmeside Hjemmesiden bestræber sig på at være så aktuel som mulig og sørger samtidig for uddybende kommentarer omkring de enkelte arrangementer.

Rytterskolen trænger til en kærlig hånd. Vi har derfor igen skrevet til Teknisk Forvaltning om såvel indvendig som udvendig vedligeholdelse. Godt vejr og økonomi afventes.

Som medlem af Dansk Lokalhistorisk Forening har vi deltaget i det årlige arrangement og generalforsamling på Dalum Landbrugsskole. Her er som sædvanlig god lejlighed til at træffe andre med interesse for det lokalhistoriske og udveksle erfaringer.

I lighed med sidste år har vi haft et godt og praktisk samarbejde med Slægtsforskerne gennem vores fælles tilholdssted i Rytterskolen. Der er kommet nye retningslinjer for udlån af Rytterskolen. Sammen med Forstadsmuseet råder Lokalhistorisk Selskab i hverdagen over det lille mødelokale og kontoret. Skolestuen skal fremover bookes af brugerne og altså også af os. Man kan mærke, at der i dag er flere brugere. Der slides på interiøret.

Ved alle pladser har vi i også i år anbragt vores folder om selskabet. Det er vores håb, at I tager den med hjem og præsenterer den for slægt og venner. Samtidig vil vi minde om vores nyskabelse. Giv et gavebevis til gode venner og bekendte, der har lyst til at høre om Hvidovres historie. Det koster 100/125 kr. og er en god anledning til at mindes gamle dage. I kan se og købe gavebeviset hos Frank Gudmann Horsfeldt.

Til slut vil jeg afslutte bestyrelsens beretning med at takke alle, der på den ene eller måde har bidraget til selskabets drift eller har givet en hånd med ved vores arrangementer. Det drejer sig i første omgang om Forstadsmuseet og dets ansatte. En særlig tak til Bodil og Laurs, der en stor del af året har sørget for kaffe, the og ofte hjemmebag til vores arrangementer.

Beretningen afsluttet den 9. marts 2014

På vegne af bestyrelsen

Ole Asbjørn Petersen, formand

Det skete i Hvidovre/Avedøre for 40 år siden - i 1974

Af Jens Frederik Jørgensen - med Hvidovre Avis-1974 som kilde.

Januar: Kommunalbestyrelsen overlader Risbjerggårds store sal og terrasse til HIPS. Debatten om den beslutning fylder meget i Hvidovre Avis de kommende måneder.

Januar: Tonny Landy og Tove Hyldgaard flytter efter at have boet 8 år i Rosenhøj til et hus i Charlottenlund.

Februar: Hvidovre Curling Club – herreholdet - vinder sit første danmarksmesterskab.

Februar: Herluf Rasmussen opstiller til kommunalbestyrelsesvalget på sin egen liste – Medborgerlisten. 15. februar: 248 tilhørere betaler hver 5 kr. for at komme ind at høre Mogens Glistrup fortælle om Fremskridtspartiets program i Medborgersalen.

1. marts: Hvidovre Hospital indvies.

5. marts: Valget til kommunalbestyrelsen for den nye Hvidovre kommune får dette resultat: Socialdemokratiet 7, Det radikale Venstre 1, Det konservative Folkeparti 4, Socialistisk Folkeparti 2, Danmarks kommunistiske Parti 2, Medborgerlisten 1, Fremskridtspartiet 2. Svend Aagesen genvælges som borgmester. 30. marts: Borgmester Svend Aagesen ankommer i helikopter til fejring af Rebæk Søpark Butikbys 30 års jubilæum.

1. april: Hvidovre og Avedøre lægges sammen til én kommune.

1. april: Det er 10 år siden, at Jens Otto Krag med en gravko tog den første mundfuld af den sump, der nu er et industrikvarter – Avedøre Holme.

1. april: Det første beboermøde afholdes i Stationsbyen, hvor der da bor 300.

April: 7 familier bliver hjemløse ved storbrand i "Hvidovrebo", Strandhavevej 76-84. April: Ugudeligt er overskriften til notitsen om, at sognepræsten i Avedøre, Niels Chr. Christensen, Ørumvej 23 ved et indbrud i påsken er blevet frastjålet 584 kr. i kontanter og en del smykker.

April: Hvidovre forbliver telefonisk 01-område, mens andre forstadskommuner går over til "interurbanområde" 02. KTAS har i 1973 820.217 abonnenter, der i alt i 1973 fører 1.111.000.000

samtaler.

Maj: Sangerinden Birthe Kjær (fra Hinnerup) flytter ind i det forhenværende vandtårn på Grønholtvej.

Maj: Irene Bidstrup, Gl. Køge Landevej 281 B – mor til 5 børn og en kvinde, der overkommer det utroligste vælges som Årets Fru Hvidovre.

Maj: Borgmester Svend Aagesen får under ophold i Sporento i Italien en blodprop i hjertet og er sygemeldt i 3 måneder.

18. maj: Hvidovre Hjemmeværn fejrer sit 25 års jubilæum med opvisninger omkring Avedørelejren – forskellige krigsøvelser, faldskærmsnedkastning og skydning.

Maj: Kommunens lejrskoleskib – Jette Jan stikker til søs fra Skagen på sit første togt med Gunnar Høi som kaptajn og Steen Sehested som styrmand. Togtet afsluttes ved Hvidovre Havn, men lavvande og frygt for sandbanker gør, at kaptajnen ikke tør sejle ind i Hvidovre Havn.

1.pinsedag: Start på salget af 149 parcelhuse, der bliver bygget på den gamle Kettegaard (på Kettevej) med omliggende gartneri.

Juni: Skal Strandmarksskolen rives ned for at give plads til en ny skole. Det er det store diskussionsemne i 2. halvdel af året. Med Ketty Kristensen i spidsen deltager 1.800 i protestmøde, og der afleveres 11.000 underskrifter til kommunalbestyrelsen, der vælger at udsætte beslutningen.

Sønderkærskolen har 50 års jubilæum og får støtte til optagelse af en skolefilm.

1.august: Enghøjskolen etape 1 tages i brug. Etape 2 tages i brug 1.10.1974.

19. august: Postvæsenet indskrænker udbringningen, så der nu kun er 1 ombæring.

26. august: Simon Spies gæster receptionen i forbindelse med åbningen af diskotek Boblen, Hvidovrevej 137.

29. august: Overskriften i Hvidovre Avis er: HIF helt i bunden. Årsag: Nul taktik og ny dommerfadæse.

August: Det særlige Bygningssyn mener ikke, at Risbjerggård er værd at bevare.

September: Der afholdes DDR-uge i Hvidovre med bl.a. sang, musik, film, udstillinger og kunstskøjteløb.

22. september: Baptistmenigheden indvier Broholmskirken på Hvidovrevej.

: 1. spadestik tages til Danske Handelsrejsendes Plejehjem.

14. oktober. Natten til 14. 10 kører et 110 tons tung MY-lokomotiv ned på Hvidovrevej mellem de to jernbanebroer ved Hvidovre Station.

1. november: Strandmarksskolen fylder 40 år.

3. november: HIF må rykke ned i 2. division. November: Der gives tilladelse til, at dele af Rebæk Søparkbebyggelsen udstykkes i 500 ejerlejligheder.

December: Amtet vedtager at videreføre Avedøre Havnevej fra Gammel Køge Landevej til Avedøre Holme. Beslutningen starter en voldsom debat.

2. december: Med 1 stemmes flertal vedtager kommunalbestyrelsen at godkende byggeriet af et højhus i Avedøre Stationsby (Store Hus). P

å Forstadsmuseet kan man læse Hvidovre Avis helt tilbage fra 1930.

Den nye kommunalbestyrelse i Hvidovre 1974 (Udklip fra Hvidovre Avis)

Fra 4. lilleput til Danmarksmester i fodbold

Af Ole Asbjørn Petersen

T irsdag den 2. april var Lars Bo Henriksen foredragsholder ved en Rytterskoledag i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Lars, der er selskabets kasserer, skulle fortælle om sit liv i Hvidovre Idrætsforening (HIF) med særlig vægt på tiden fra starten i 1949 til kulminationen i 1966, hvor HIF blev mestre i dansk fodbold.

Lad det være sagt med det samme:" Det blev en guldgruppe med en blanding af facts, anekdoter og minder, som deltagerne i den fyldte Rytterskole nød i fulde drag."

Barndomsårene

I 1949 hørte Lars fra kammeraten Frank om spillerne i HIF: Kurt Svendsen med den halve arm, Jørgen Ziegler og ikke mindst om en, der hed brormand (rigtige navn Erik Larsen), der havde et skud, som det tog Frank halve timer at berette om. Så blev interessen vakt for at komme i HIF, og boldspillet blev forlagt fra Kærmark til opvisningsbanen (den nuværende bane 2).

Lars første kamp var efter et års tid mod KB. HIF tabte 2-0, og holdtes bedste mand var nuværende forretningsfører, Niels Nielsen. Niels spillede venstre wing, en plads han har beholdt på alle hold, til han for få år siden stoppede som aktiv spiller i 70 års alderen.

Ungdomsårene Ungdomsårene i HIF var præget

af opgang på det spillemæssige område, og en fortjent sejr i Talentturneringen satte HIF på Danmarkskortet. Under Palle Johansens ledelse vandt HIF ved at slå Fynske Landklubber med 4-3. Kampen blev transmitteret i fjernsynet. En anden ting, der var med til at bringe HIF på Danmarkskortet var, at Niels Erik Madsen i disse år skrev i Ekstrabladet under navnet nem og fortalte om HIF´s fortjenester. Typisk fik Niels Erik en leder fra den klub, vi skulle møde om søndagen til at komme med en udtalelse, der gjorde, at endnu flere mennesker skulle op og se, hvordan holdet reagerede på dette. Niels Erik løste siden flere store opgaver i klubben og er i dag æresmedlem.

Familierelationer

Det var mere end fodbolden, der gjorde HIF til noget særligt. Et

særligt træk i 50´erne var familierne med navne som Ziegler og Svendsen, der satte deres store præg på klubben. Et andet særpræg var relationen mellem håndbold og fodbold. Flere af spillerne fra de to afdelinger blev gift med hinanden. Der kan nævnes Palle Johansen og Anni, Jørgen Ziegler med Annelise og Jørgen Skov med Vesla. Senere kan nævnes John Steen og Lena og Ole og Birthe Alstrøm.

Trænernes betydning

Trænergerningen er af stor betydning, og Lars mener, at ansættelsen af Niels Hansen som træner i ungdomsafdelingen var en afgørende faktor for den senere succés. Holger Sørensen og Sigfred Henriksen var initiativtagere til satsningen. Ungdomstræneren fik mere i løn end 1.holdstræneren. Niels Hansen var utrolig respekteret. Han stillede store krav til sig selv og sine omgivelser, og rundt om ham var der nærmest en aura af orden og kvalitet. Senere kom den tidligere Fremmer, Bendt Jørgensen til klubben som træner. Han fik træningsmæssigt og kampmæssigt motiveret os i en grad, så vi om søndagen kæmpede både for klubben og Bendt. I 1966 rejste Bendt Jørgensen til Vejle og Ernst Netuka til Hvidovre. Ernst havde stor taktisk forståelse for spillet, og Lars fik en placering på holdet, så han nok var Danmarks første sweeper. Der blev ikke scoret mod HIF i de første 5 kampe; først i den 6. mod KB gik det galt. Bagud 2-0 ved pausen lykkedes det HIF at slå KB med 4-2. En kamp, der gav troen på, at titlen kunne nås.

Det lykkedes som bekendt.

Danmarksmesterskabet var hjemme.

Medspillere

Undervejs har Lars fortalt om de mange gode medspillere og kammerater, der har været i hans omgangskreds. John Steen Olsen, Leif Sørensen, John Petersen, Allan Hebo Larsen, John Worbye, Ib Malthe, Finn Cyril, Preben Kragelund, Jørgen Jespersen osv. Listen er lang og alle omtalt med respekt og hengivenhed.

Vi fik en dejlig eftermiddag, og jeg har lyst til at citere Lars afsluttende bemærkninger: ”Når jeg ser tilbage på tiden fra 1949 til 1966, føler jeg mig privilegeret. Jeg har fået lov til at spille med rigtig gode medspillere, har haft højt kvalificerede ledere og trænere og været med i et forløb, jeg stadig husker med glæde”.

Årsmøde i Dansk Lokalhistorisk Forening

Af Frank H. Gudmann og Lars Bo Henriksen

Under titlen" Det danske folkesamfunds tilblivelse i hundredåret 1814 – 1914" afvikledes 2014-årsmødet i DLF på Dalum Landbrugsskole 4. - 6. april.

Vort selskab var i år repræsenteret af Frank og Lars fra bestyrelsen.

I år er det 200-året for skoleloven af 1814, 150-året for krigen i 1864 og 100-året for starten af 1.verdenskrig, så det var oplagte emner at tage fat på. Og det blev der da også gjort med nogle rigtigt gode foredrag.

En af foredragsholderne var Rasmus Glenthøj, som lige har udgivet bogen " Sønner af de slagne" om 1864-krigen. Han beskrev fredag aften meget levende optakten til den krig, som efter hans mening havde været noget nær uundgåelig for den danske regering.

Lørdag var vi i dårligt vejr på udflugt til Slipshavn ved Nyborg og Nyborgs volde med en lokalhistoriker som en glimrende guide.

Ved generalforsamlingen om eftermiddagen blev Aase Windeballe med akklamation genvalgt som formand, mens Erik Helmer Pedersen efter mange år i styrelsen valgte at udtræde.

Årsmødets højdepunkt var et multimedieshow på næsten 3 timer lørdag aften ved højskolelærer Lars Thorkild Bjørn, som meget inspirerende fortalte om Christen Kolds liv og virke i en vekselvirkning mellem billeder og musik.

Alt i alt en særdeles interessant og givende week-end.

Hvorfor Mindernes Café i Stationsbyen?

Af Søren Hvas, sagsbehandler Avedøre Stationsby, sydafsnittet.

Afdelingsbestyrelsen og de ansatte på Ejendomskontoret i Avedøre Stationsby, Sydafsnittet, har gennem længere tid talt om, at det nu var ved at være 40 år siden, at den første del af Stationsbyen stod klar til indflytning. Skulle det fejres? Hvis ja, så hvordan?

Gennem vores lejemålsarkiv eller rettere løbenumrene på den enkelte af Sydafsnittets ca. 1000 boliger kunne vi identificere de boliger, der kun havde haft én lejekontrakt siden første indflytning. Der er nemlig et nyt løbenummer, hver gang en ny familie flytter ind. Vi fandt 22 lejemål, som stadig var beboet af dem, der flyttede ind da boligerne stod færdige i 1973 til 74. Dermed fik vi en chance for at give disse beboere en særlig opmærksomhed.

Sydafsnittet er som resten af Stationsbyen et tæt boligområde med mange venskaber og bekendtskaber på kryds og tværs. Da nyheden om at vi ville give beboerne i disse 22 lejemål en særlig opmærksomhed, var der andre beboere der, meldte sig på banen: ”Vi har også boet her lige så længe, vi er bare flyttet til en anden lejlighed i afdelingen gennem årene”. Gennem de gamle venskaber og bekendtskaber fik vi kontakt med endnu flere, som havde valgt at bo i afdelingen gennem deres liv de sidste 40 år. Vi har ikke haft mulighed for at finde alle de der tilhører ”oprindelige beboere” men som bor i andre en de oprindelige lejligheder, så nogle kan have følt sig overset.

At bo 40 år i Sydafsnittet

Hvem er det der har boet her alle disse år? Hvor kom de fra? Hvad var deres baggrund da de flyttede ind? Hvorfor faldt de til? Hvor er de nu i deres liv?

Der er mange fortællinger fra dem

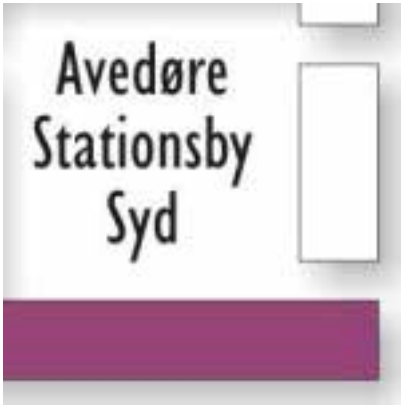

Sydafsnittets logo

der har boer her i 40 år. Nogle blev udsaneret fra baggårde i København. Andre flyttede ind, fordi der var arbejde på Avedøre Holme eller i Hovedstaden. Nygifte fandt deres første bolig her. Unge fandt en ungdomsbolig. På 12 måneder fra december 1973 til december 1974, fandt over 2000 mennesker en ny ramme for deres eget liv, et nyt naboskab og fællesskab.

Avedøre Boligselskab og afdelingsbestyrelsen i Sydafsnittet besluttede sig for at fejre at det er 40 år siden Stationsbyen blev en ny ramme for livet for mange mennesker, familierne og naboskabet. De kommende år vil vi fejre Store Hus der blev færdigt 3 år senere og endelig Nordafsnittet der er den yngste i familien af de 3 boligafdelinger der i dag udgør Avedøre Boligselskab.

Mindernes Café - En søndag i april i Stationsbyen

Den 6. april 2014, kom op mod 40 af de beboere (og 3 af deres nu voksne børn) der havde boet her i 40 år og som vi havde kunnet finde og dermed invitere til en hyggelig dag i Mindernes Café. Forstadsmuseet, Fritidsbutikken og Lokalhistorisk selskab tog styringen af dialogen med beboerne. Minder og billeder blev delt. En aktiv gruppe af beboere i Stationsbyen "Historiegruppen" havde arbejdet med at skabe en kreativ og flot ramme om Mindernes Café. De havde sørget for billeder, plancher og dokumenter som inspirerede alle deltagere.

Vi ser frem til samarbejdet om at få dokumenteret og uddybet denne del af livet i Stationsbyen.

Jubilæumsfest den 1. juni.

Avedøre Boligselskab har besluttet at invitere beboere, hvidovreborgere og alle andre der har lyst til en stor familiegadefest den 1. juni 2014. Her vil der være udstilling af de materialer der er indsamlet af "Historiegruppen" og på Mindernes Café.

Familier, børn og unge vil de kommende uger blive inviteret til at deltage i forberedelser til gadefesten. Vi har fået samarbejde med dygtige kunstenere, dansere, gøglere og musikere, som vil tilbyde alle interesserede at øve sig på at deltage i festen. Maskeværksteder, træning i rytmer og meget andet er på programmet, hold øje med mulighederne eller kontakt ejendomskontoret i Sydafsnittet (shv@ejendomskontoret.info) , hvis I vil være med.

Opfordring til interesserede!

Af Jette Randal-Lund

Vi efterlyser ny kaffe m/k til vores arrangementer og flere bude til udbringning af medlemsbladet.

KULTURISTER i HLS er frivillige hjælpere til arrangementer, det kan være opstilling af bod og pasning af disse, bladudbringning og lignende. Alt efter aftaler fra gang til gang, og hvad man har lyst/tidog kræfter til. Vi er omkring 21 af slagsen, og der er behov og plads til flere.

INTERVIEWGRUPPEN har i sin nuværende form eksisteret siden september 2012. Gruppen består af personer fra medlemsskaren i Lokalhistorisk Selskab, og vi optager via diktafon som Forstadsmuseet udlåner til formålet. Erindringerne kommer naturligt og gennem spørgsmål fra intervieweren. Emnerne spænder vidt fra barn-og ungdomserindringer fra Avedøre/Hvidovre, Lokalborger igennem tiderne, erhvervsvirksomheder, alt med baggrund i Hvidovres liv og steder, der har betydning for vores liv i forstaden, med det formål at fastholde vores fortællinger.

SÅ ER DU INTERESSERET, kan du henvende/ringe til et af bestyrelsesmedlemmerne. Så bliver du herefter kontaktet.

Der er stor travlhed og intenst arbejde, når medlemsbladene skal klargøres til omdeling. Her kunne der nok bruges flere hænder, også til selve omdelingen.

Louise Kofod Ahmts foredrag

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 24. februar 2014 fortalte Louise Kofod Ahmt fra Greve Museum om 1. verdenskrig og tankerne bag det nye museum for 1. verdenskrig. Museet placeres på Mosede Fort.

Ole Asbjørn Petersen bød velkommen og påpegede, at år 2014 er et jubilæumsår. I 1814 blev Norge selvstændigt, Danmark fik sin første folkeskolelov, 1864 tabte vi slagene ved Dybbøl, 1914 startede 1. verdenskrig, 2014 er 75 året for starten af 2. verdenskrig, og endelig er det 25 året for Murens fald.

På Greve Museum har man valgt at fokusere på 1. verdenskrig, og Louise Kofod Ahmt (LKA) indledte med at fortælle om den "glemte" verdenskrig 2014-2018, som i mange lande blev omtalt som Den store Krig. I en interviewundersøgelse oplevede LKA, at adskillige ikke havde nogen eksakt viden om krigen og forbandt den med 2. verdenskrig Afslutningen den 11.11. kl. 11.00 og de efterfølgende grænsedragninger i Europa førte mange historikere til den opfattelse, at 1. verdenskrig gik direkte til starten af den 2.verdenskrig. Så de interviewede var måske mere i overensstemmelse med sandheden, end de selv var klar over.

I Danmark balancerede man som neutralt land mellem England og Tyskland, hvad der var en svær balancegang. De danske politikere så det som deres opgave at varetage vores militære forsvar, de handelsmæssige forbindelser og rigets indre sammenhængskraft. Tunestillingen og mineudlægningen som eksempler på det første, handelen til de krigsførende magter som det andet og ikke mindst reguleringslovene (Ove Rohde) som det tredje.

LKA fortalte dernæst om lokale forhold, både hvad det betød for hverdagslivet i Greveområdet med 50 % flere indbyggere (soldater) og de steder, som soldaterne forlod for at deltage i sikringsstyrelsen. I Greveområdet steg fertilitetsraten, og LKA fremførte et eksempel fra en satirisk tegning, hvor teksten lød: "Jeg kan ikke huske, hvad han hed, men der stod nummer 9 i huen".

Efter pausen orienterede LKA om de tanker, der ligger bag det nye museum. De overordnede temaer omkring 1. verdenskrigmuseet er velfærd, krig og neutralitet. Det er således ikke et krigsmuseum, der bliver tale om, men et museum, der skal fortælle bredt om Danmark under 1. verdenskrig.

Museet åbner den 8. august 2014,

og efterfølgende arrangerer selskabet en tur, hvor vi får mulighed for at se og opleve det nye museum. Dato kan ses på side 34 i dette medlemsblad.

Efter foredraget opfordrede LKA til, at man kom med idéer til, hvordan man kunne give publikum en god oplevelse på museet. Der kom flere forslag, som blev taget med tilbage til Greve Museum: Kan der i udstillingen oplyses om eventuelle faretruende momenter under krigen, der kunne have medført alvorlige krigshandlinger, kan man følge soldaternes hverdag, hvordan foregik kommunikationen, kan for megen digitalisering sløre overblikket, er det muligt at se forskelle på 1. og 2. verdenskrig, hvorfor er Danmark besat i 2. verdenskrig og ikke i 1., kan man se linjen fra 1. til 2. verdenskrig og spørgsmål om kontrafaktisk historieskrivning? Spørgsmålene var mange, og de godt 50 deltagende fik skærpet appetitten til det kommende museumsbesøg.

Danmarks neutralitet skulle forsvares militært, og fra Mosede Fort til Roskilde Fjord blev der skabt en fæstningslinje med skyttegrave, pigtrådsspærringer og skydehuller. Ikke kun militær forebyggelse, men også diplomati og salg af fødevarer til begge krigsførende alliancer var vigtig for at fastholde neutraliteten. Greve Museum vil markere 100 å

rs jubilæet med en udstilling:" På kanten af en krig – Neutralitet mellem krig og velfærd". Udstillingen åbner den 8. august, og selskabet arrangerer efterfølgende en medlemsudflugt til det nye museum.

Auditoriet i Avedørelejren var rammen om Louise Ahmts foredrag

Om 4 H-aktiviteter i Hvidovre

Af Jens Frederik Jørgensen efter samtale med Lillian Ingberg

I medlemsbladet nr. 1-2013 efterlyste vi oplysninger om 4 Hhaverne i Avedøre. Efterlysningen resulterede i, at Lillian Ingberg henvendte sig til om 4 H-arbejdet i Hvidovre. Lillian Ingberg var

Foreningen 4H Hvidovre-Valby indbyder alle børn og unge op til 16 år til at udstille deres kæle- og hobbydyr på børnedyrskuet ved Byfesten. Hvad enten det er hunde, kaniner, katte, ørkenrotter, mus, høns, krybdyr eller noget helt andet.

i en periode med til at arrangere børnedyrskuer i Hvidovre og i Københavnsområdet, samtidig med at hun var regnskabsfører for 4 H, HvidovreValby. På det tidspunkt var Rita Siig Nielsen en meget energisk og aktiv formand.

Lillian fortæller, at hendes søn et år udstillede sine sorte høns på dyrskuet i Roskilde, og her blev hun spurgt, om hun ikke havde lyst til at være med i 4 H-arbejdet. Det havde hun og gik med i arbejdet. Lillian har samlet en mappe med materiale fra den tid hun var aktiv i 4 H. Den mappe har jeg kigget igennem sammen med Lillian.

Mappens indhold vidner om et højt aktivitetsniveau i slutningen af 1980erne og begyndelsen af 1990erne. Der blev afholdt børnedyrskuer i Hvidovre – på Hvidovre Torv og ved Rådhuset bl.a. 13.6.1992 og 4.6.1994. Herudover deltog den lokale 4 H-afdeling i de år i de store børnedyrskuer i Københavnsområdet – på Rådhuspladsen, Vor Frue Kirkeplads, Christiansborg Slotsplads, Nyboder Skole eller Ullerup marked.

Børn kunne udstille deres kæledyr. Hunde, kaniner, marsvin, katte og fugle, men også en rotte og en slange var engang udstillet, fortæller Lillian. Der var opbygget en træningsbane for hunde. Dyrene (og børnenes viden) blev bedømt. Dyrene skulle præsenteres, og børne

ne skulle besvare spørgsmål for at vise deres viden om dyret og om dets pasning og pleje.

Børnedyrskuet havde også en lang række udstillere. Naturfredningsforeninger, dyreværnsforeninger, biavlerforening, fugle- og fjerkræforeninger, Falck og dyrlæger. Derudover var der et år besøg af en Carlsberg-vogn med bryggerheste. Og til dyrskuet hørte der selvfølgelig også underholdning, mad og vafler.

Lillians mappe fortæller også om andre 4 H-aktiviteter, såsom bondegårdsture, madlavningskurser og kursus i pasning af kæledyr.

Om haverne i Avedøre fortæller en annonce fra 1994, at børn kunne få deres egen have ved Avedøre Gadekær, hvor man mødtes hver tirsdag. Så vidt vides, stoppede 4 Haktiviteterne i Hvidovre-Valby for 5 -6 år siden.

Ligger du inde med oplysninger, billeder o. lign. fra 4 H-arbejdet, eller har du eller dit barn været aktiv og kan fortælle mere, så hører vi gerne fra dig.

Et eksempel på et af 4-H´s mange arrangementer

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2014

Onsdag den 3. september kl. 19.00 i Auditoriet i Avedørelejren

Lars Bo Henriksen gentager sin fortælling om sine drenge- og ungdomsår i Hvidovre Idrætsforening. Grundet stor deltagelse til Lars´s foredrag den 2. april, har vi valgt at gentage foredraget. Det venter nogle dejlige timer, og der er allerede 17 på venteliste. Deltagelse 25 kr. inkl. kaffe/te. Betaling den 3. september ved foredragets start

Tirsdag den 16. september kl. 11.00 på Mosede Fort/1. verdenskrigsmuseum

Denne dag følger vi op på foredraget den 24. februar med Louise Ahmt i Avedørelejrens Auditorium. Museet åbner i august, og vi er nogle af de første, der får mulighed for at blive vist rundt. Udstillingen bærer navnet "På kanten af krig .

Der kan deltage 15 personer på en guidet rundvisning, Første hold starter kl. 11.00 og andet kl. 11.30.

Hvis man skal med offentlige transportmidler, stopper S- tog E ved Karlslunde Station, hvorfra men kan tage bus 120 til Mosede Fort (8 min.) Mosede Strandvej 89, Greve.

Efter rundvisningen ses vi i Fortets Café og Restaurant, hvor vi over en øl/vand kan tale om dagens oplevelser. Betaling 150 kr. inkl. øl/vand.

Tilmelding er nødvendig og skal ske til Forstadsmuseet senest torsdag den 11. september. Betaling kan ske ved indbetaling til bankkonto: Jyske Bank reg.nr. 5025 konto 1028523. Vil man betale ved personligt fremmøde er vi på Rytterskolen torsdag den 11. september kl. 10-11, men husk tilmelding sker til Forstadsmuseet

Mandag den 27. oktober kl. 19.00 i Auditoriet, Avedørelejren

Anja Olsen, fungerende leder af Forstadsmuseet, og Poul Sverrild vil denne aften være vores gæster.

Anja vil fortælle om de mange spændende aktiviteter, der er i gang på Forstadsmuseet og de kommende projekter.

Poul er i gang med sin Ph.d. om Forstadens udvikling. Det bliver bl.a. en fortælling om hvordan det er gået til, at Forstaden er ved at indtage en plads som dansk kulturarv.. To gode fortællere venter os.

Torsdag den 6. november Rytterskoledag kl. 11.00-14.00

Rytterskolen er denne dag åben for interesserede medlemmer og borgere.

Kom og fortæl om dine oplevelser i Hvidovre/Avedøre. Din fortælling vil indgå i Forstadsmuseets arkiv til gavn for folk, der har interesse for det lokalhistoriske.

Der vises en power-point præsentation af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Museets malerier vises på skærmen (præsenteret som de er systematiseret af Søren Brogaard).

Tilmelding, undtaget generalforsamlinger, er nødvendig, og kan ske til Forstadsmuseet på telefon eller e-mail (se side 2)

Ændringer i de enkelte arrangementer: se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2014

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 2296 5785
e-mail: oleasbjornpetersen@gmail.com

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf. 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 2295 5431
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB medlem Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem Charlotte H. Larsen
Præstemosen 14
Tlf.: 6162 3376
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf. 3675 9539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Revisorer
Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygaard Jensen, Birgit Møller Kristensen , Jette Randal-Lund.

Kommunikationsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Jens Frederik Jørgensen, Anja Olsen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes.

Interviewgruppen:
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen, Ejvind Jensen, Birgit Møller-Kristensen, Anders Aalund, Karen Johansen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Salhauge
Engstrupgårdsvej 38
tlf. 4098 0650
e-mail: redaktionenhls@live.dk

Girokonto: 8293 4707
Bankkonto: Jyske Bank
5025 1028523

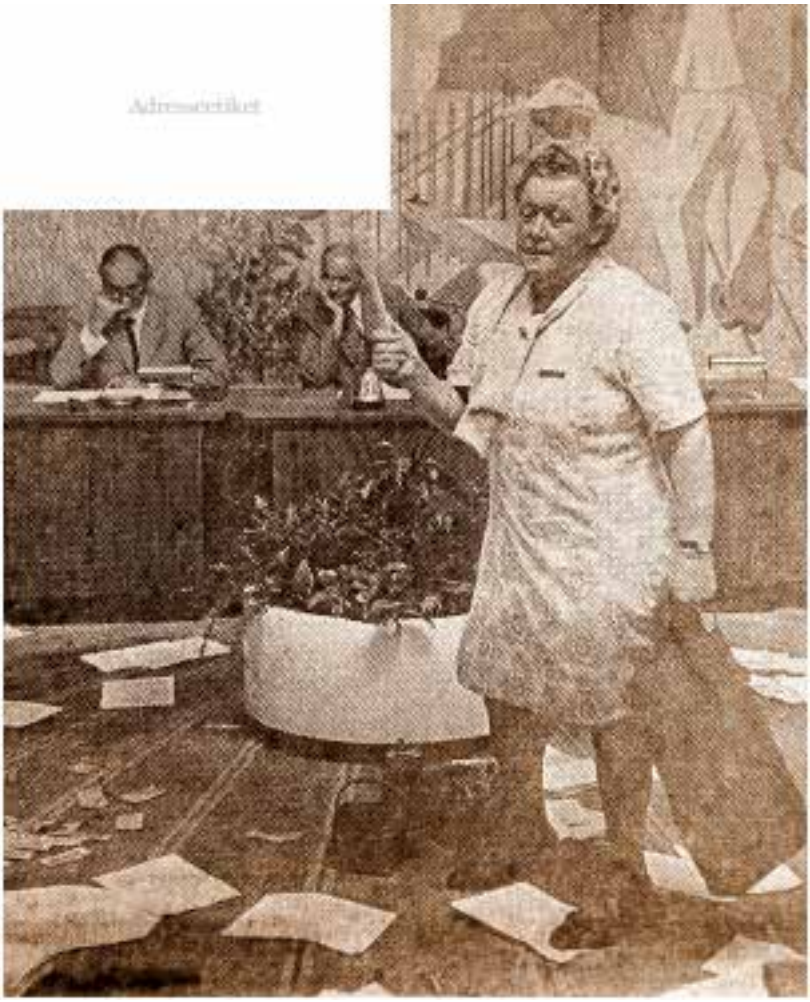

Juni 1974: Skal Strandmarksskolen rives ned for at give plads til en ny skole. Det er det store diskussionsemne i 2. halvdel af året. Med Ketty Kristensen i spidsen deltager 1.800 i protestmøde, og der afleveres 11.000 underskrifter til kommunalbestyrelsen, der vælger at udsætte beslutningen. Se mere inde i bladet om, hvad der mere skete for 40 år siden.

ISSN 0902-3046

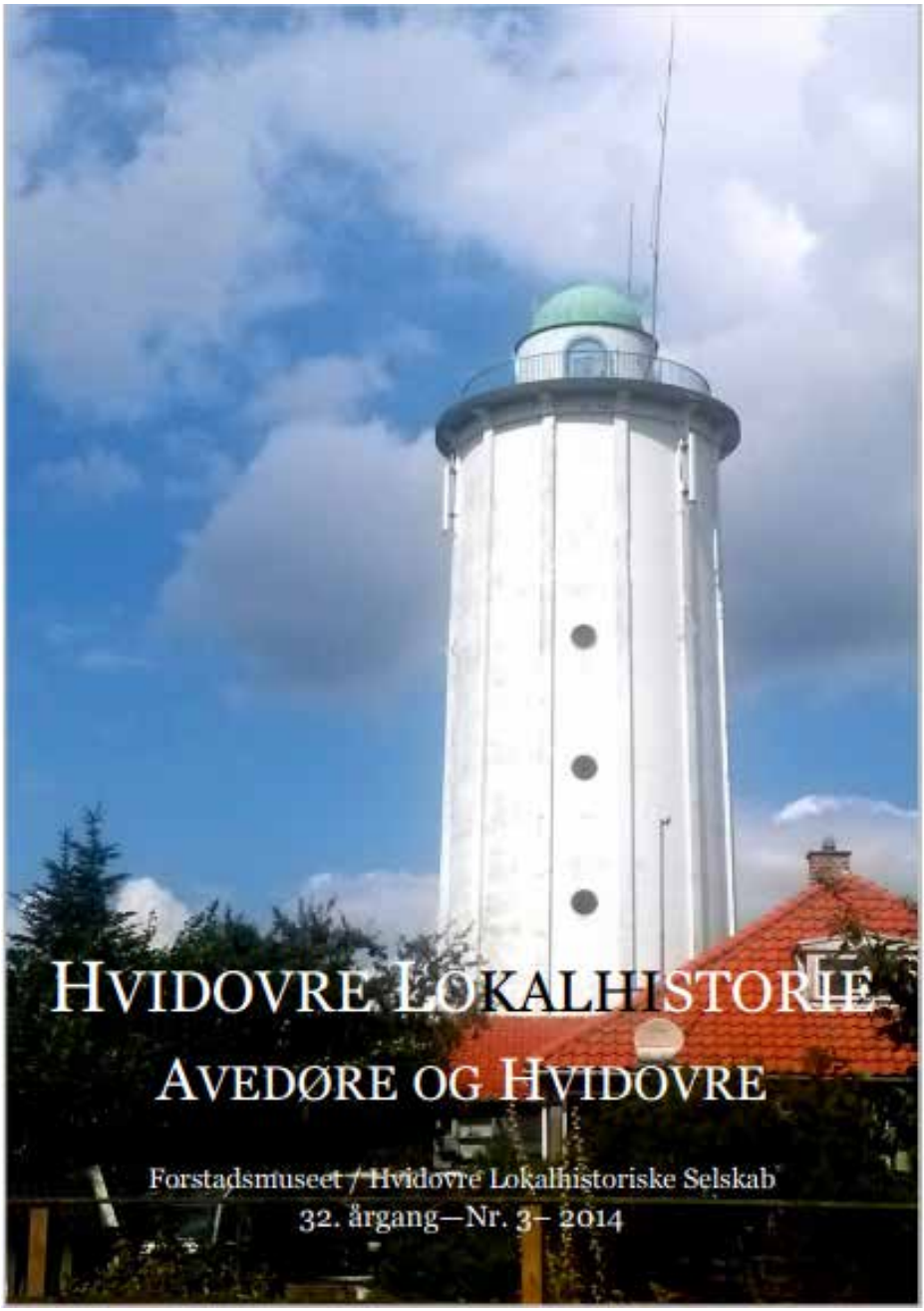
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
32. årgang—Nr. 3– 2014

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen .....Side 3
Min barndom og ungdom i Hvidovre Nord af Carl Madsen .....Side 4
Frihedsgudinden og "Mekkeren" af Johnni Andersen .....Side 9
Da Hvidovre blev kroejer af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 13
Historien bag Svejbæk Færgegård fra HVK hjemmeside .....Side 15
Mit liv—nord for Hvidovrevej 187 af Kurt Bilsbo .....Side 16
Fest i "Barndommens gade" af Anne-Birgitte Hansen m.fl. .....Side 22
Spejder på Eriksminde af Henny Paaske ..... Side 24
Vestvolden vakt til live af Mikkel Knudsen .....Side 28
Avedøre Flyveplads genopstår af Mikkel Knudsen .....Side 29
Nycirkus på Cirkusmuseet af Janus Clausen .....Side 30
Udflugt til Kongens Nytorv og Nyhavn af Ole Asbjørn Petersen .....Side 32
Kære Læsere, vi vil gerne høre fra jer af Jens Fr. Jørgensen .....Side 32
Sommerliv langs Gl. Køge Landevej af Lisbeth Hollensen .....Side 33
Medlemsarrangementer 2014 .....Side 34
Bestyrelsen og udvalg .....Side 35
Plakat for Aeronautisk dag 2014 Forstadsmuseet .....Side 36

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. se bestyrelseslisten E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk
Redaktion: Jørgen Salhauge, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: redaktionenhls@live.dk
Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer
Forsidefoto: Vandtårnet i Hvidovre fra 1937 Foto Jørgen Salhauge

NYT FRA FORMANDEN

Af Ole Asbjørn Petersen

Velkommen til en ny sæson. 2014 er et rigtigt jubilæumsår. 150 året for afslutningen på Slesvig-krigene, der medførte et forsmædeligt nederlag for Danmark. Der er skrevet flere bøger om emnet, men jeg vil gerne fremhæve Rasmus Glenthøjs bog Sønner af de slagne og Tom Buk Swientys 2 binds værk Dommedag Als og Slagtebænk Dybbøl. Rasmus har tidligere været ansat på Forstadsmuseet og har her udgivet en bog om Avedørelejrens historie. Han skriver godt, og i 1864- Sønner af de slagne beskriver han, hvordan det moderne Danmark tog form fra 1864 til begyndelsen af 1900 tallet. Bogen gør op med glansbilledet af det lille fredelige Danmark. Tom Buk-Swientys værk er en fortælling om krig og fred, der på dansk side starter med en fatal selvovervurdering, der ender så smerteligt. Disse 2 bøger danner baggrund for den TV- serie om 1864 instrueret af Ole Bornedal, der vises i dette efterår.

Tøjhusmuseet har resten af året en særudstilling ”1864- Afslutning og begyndelse”, der kan anbefales. Der er gratis adgang.

2014 er også 100 året for starten på 1. verdenskrig. Der har allerede været vist flere udsendelser om krigen i fjernsynet, og i selskabet har vi planlagt en tur den 16. september til Mosede Fort/ 1. verdenskrigsmuseum, hvor vi skal se udstillingen ”På kanten af krig”. Læs nærmere om turen under medlemsarrangementer.

2014 er 200 året for afståelsen af Norge. Om dette har Rasmus Glenthøj også skrevet en bog ”1814 - Krig, nederlag, frihed”, der kan anbefales. Så til det mere lokale. I gennem lang tid har stensætningen ved Rytterskolen været defekt. 8 -10 sten ind mod Hvidovre Kirkeplads er trillet ud på pladsen til gene for gående og kørende. Vi har rettet henvendelse til forvaltningen, som har lovet at bringe tingene i orden.

Ved gennemgang af vores medlemskartotek og hidtidige indbetalinger, har vi konstateret, at der er medlemmer, der endnu ikke har betalt, så der er lagt en restanceskrivelse ind i bladet, til de medlemmer, hvor indbetaling ikke er foretaget.

Min barndom og ungdom i Hvidovre Nord – 1957-64

Af (Heins) Carl Madsen, Rødovre

I 1957 flyttede jeg sammen med min farverige familie fra Sydhavnen og ind i et nybygget hus på Ejstrupvej 22. Huset var et såkaldt statslånshus. For at få adgang til billige statslån, blev der stillet strenge krav til husets størrelse og pris. Det måtte ikke være større end 100 m². Mit hjem var på 91 m2, og så var der et skur på 9 m2. Huset blev bygget af præfabrikerede gasbetonelementer. Husets sider blev leveret færdig til at blive rejst på fundamentet.

Huset var ikke stort. Ud over stuen, køkkenet og et badeværelse var der 4 ikke særligt store værelser, men der var alligevel plads til os alle, 5 voksne og 5 børn – min mor, stedfar, mormor, moster og onkel samt mig selv og mine 4 brødre.

Min familie blev kaldt gøglerfamilien. Min mormors søster, Dora var den sidste, der drev Cirkus Miehe. Jeg boede selv som helt lille i Cirkus Miehe i 4 måneder, og der blev taget et billede af mig siddende på skødet af "Bivognen". Jeg har desværre ikke billedet.

En anden grund til, at vi kaldtes gøglerfamilien, var nok også, at vi var en farverig familie, en anderledes familie på mange måder.

Min stedfar (Christian Alfred Larsen) var kaptajn og sejlede store dele af året. Han var derfor kun hjemme en gang hvert halve år. Han var en "hård hund", og jeg måtte flere gange "smage" elledningen, når han gav mig tæsk. På min 18-års fødselsdag betalte jeg tilbage i et sådant omfang, at min stedfar måtte på hospitalet.

Min onkel var frugtgrosserer og tidligere professionel travkører. Disse erhverv gav ham tilnavnene, Svend Pisk og Svend Banan. Hans

Familiens statslånshus på Ejstrupvej 22

rigtige efternavn var Christensen. Når min onkel kom hjem fra Grønttorvet på Retortvej, var cyklen fuldt læsset med banankasser, som skulle bruges som brænde i fyret derhjemme. En dag, da min onkel havde fået for meget at drikke, fik han ikke drejet helt ind på Ejstrupvej, men fortsatte ind i Jensens åbne garage, hvor han ramte Jensen. Jensen blev forskrækket, og yderligere fik han et møgfald af min onkel, fordi han stod i vejen!

Min mormor, Dagmar Madsen og min mor, Rigmor Larsen drev i mange år et herre- og dameskrædderi i huset på Ejstrupvej 22, men det måtte lukke, da de begge to begyndte at drikke meget sammen. Således havde min mormor syet et par nye bukser til en kunde, der klagede over, at det ene bukseben var kortere end det andet. Min mormor hev i buksebenet, ikke med det resultat, at det blev længere, men at det røg af. Der røg den handel i vasken.

Det hører med til familiens historie, at vi 5 brødre havde 3 forskellige fædre. Jeg er selv født i 1945 og fandt først sent – som led i mit arbejde – ud af, hvem min far var. Jeg var ude at restaurere nogle kirkebøger i Tårnby kirke, hvor jeg var døbt. Jeg bad sognepræsten om en kopi af min dåbsattest og fandt derved ud af, at min far

var en tysk nazi-officer, der havde gjort tjeneste både ved Østfronten og i Danmark. Det havde hele tiden været en tys-tys-sag i familien. En af mine mostre har fortalt mig, at min mormor, mor og en anden moster efter befrielsen blev klippet skaldet, fordi de under krigen havde haft lige rigelig omgang med tyskerne. Jeg kontaktede aldrig min far, da jeg ikke ville rode op i sagen, hvis han nu havde en familie i Nürnberg, hvor han boede som pensioneret ingeniør.

Jeg var 12 år, da vi flyttede til Hvidovre, og jeg kom på Præstemoseskolen, der var en næsten ny skole. Det var nyt for mig at komme til at gå i en klasse, hvor der også var piger. I Sydhavnen havde jeg gået på 2 forskellige skoler, i drengeklasser.

Det var ikke meget, jeg havde lært de første 6 år i skolen. Men på Præstemoseskolen var der moderne pædagogik, og jeg fik gode lærere. Lærer Münchow, mener jeg, han hed, havde oprettet en slags lille zoologisk have bag skolen, der hvor Præstemosebadet nu ligger. Her var der mange forskellige mærkelige dyr. Det var spændende, og en yngre bror lånte en periode nogle af dem med hjem, f.eks. dværgalligator og vandrende pinde.

Mit forhold til regnelæreren var ikke godt. Han sagde altid, at jeg aldrig ville blive til noget. Regnelæreren havde for øvrigt en Goggomobil. Der var flere elever, der havde et skævt forhold til ham og hans nøgler, som han kunne finde på at kaste efter os, når han blev gal. Derfor skete det en dag, at 5 elever fra min klasse vendte Goggomobilen på hovedet. Politiet blev tilkaldt, men fandt ikke de skyldige.

Det hører med til historien, at jeg trods lærerens forudsigelser, klarede mig fint til eksamen og fik ug minus i regning. Jeg var også god til at tegne og fik mine mapper med tegninger udstillet.

I 1959 skulle jeg konfirmeres. Det ville jeg ikke, men blev det alligevel af Pastor Mortensen i Hvidovre kirke. Mortensen boede vistnok på Ulstrupvej, han var en lille sorthåret, flink mand, som jeg faktisk var glad for at gå hos. Han kom på besøg derhjemme på konfirmationsdagen, husker jeg, og han fik et glas portvin.

Til konfirmationen fik jeg mit første par lange bukser købt i Textilmessen på Hvidovrevej. Indtil da havde jeg gået i plusfour. Sort jakke, koksgrå bukser og håndsyede italienske sko. Det var luksus for mig.

I konfirmationsgave fik jeg en gul Urania-cykel – min første nye cykel og givetvis købt på afbetaling, da midlerne var små derhjemme. Festen var præget af, at de voksne

Konfirmanden Carl Madsen i 1959

drak tæt, så på et tidspunkt gik jeg sammen med en kammerat i Hvidovre Kino. Jeg kan ikke huske, hvad vi så. Da vi kom hjem, fyrede vi det fyrværkeri af, som jeg havde fået af en moster og hendes mand, der havde en fyrværkerifabrik ude ved Hans Knudsens Plads.

Jeg har mange gode minder fra Ejstrupvej og omegn. Holbækmotorvejen var endnu ikke bygget. Der var marker med agersennep, hvor vi børn kunne bygge huler, ryge og lave andre drengestreger. Hvor Hvidovre Hospital nu ligger, var der en stor havekoloni. Oppe på hjørnet af Hvidovrevej og Allingvej var der et ishus og en pølsevogn samt en festplads. Således husker jeg, at Otto Brandenburg optrådte med stor succes, mens visesangeren/protestsangeren Peter Abrahamsen blev hylet ud af publikum.

På trekanten, hvor Stråkær og Dunkær mødes, spillede jeg meget fodbold bl.a. med senere 1. holdspillere i HIF. Engang gav 2 boksere – Sander Bonde og Christian Christensen – opvisning deroppe. De havde fået nye habitter hos min mormor med tilfredsstillende resultat. På hjørnet af Ejstrupvej og Klovborgvej lå en købmand, hvor vi købte "på klods". Skråt overfor lå en bager, hvor vi købte gammelt brød, der blev lunet i ovnen. På hjørnet ved Klardam lå et marketenderi/købmand. I et lokale bag butikken mødtes mange. Ølkapsler blev trådt ned i jordgulvet. Her kom en kvindelig kunstmaler, der var et festligt indslag for os unge mennesker. På hjørnet af Allingvej og Ejstrupv

ej boede "gummimanden", der lavede gummidupper til industrier. To huse fra Ejstrupvej op ad Allingvej mod Hvidovrevej kom jeg også meget, der boede et såkaldt wienerbarn, som jeg kom sammen med en periode.

I mine teenageår kom jeg meget i Spurvegården. Min fætter, Erik

Lundsgaard havde bageriet der. I gavlen, i kælderen lå ungdomsklubben med billard, bordtennis, kortspil og sodavandsbar. Vi havde bl.a. besøg af Søren Søgaard og Jørgen Koch, der med godt resultat underviste os i billard. Til minderne fra Spurvegården hører også Cleyton, hvor vi unge altid blev godt modtaget af tjeneren, Roberto.

Midt i 8. klasse var jeg i erhvervspraktik en uge hos Helmers Auto. Jeg ville være automekaniker, men sådan gik det ikke. Min mor havde fundet en læreplads til mig hos en håndbogbinder i Studiestræde, så jeg blev taget ud af klassen midt i året.

Efter at have fået bronzemedalje til svendeprøve, fortsatte jeg på en overbygning som håndforgylder. Det går bl.a. ud på at lave kunstindbindinger af værdifulde gamle bøger. Det gjorde jeg så godt, at jeg både har vundet VM og NM i konkurrencer i kunstindbinding. Senere blev jeg uddannet som konservator i papir og skind på

Eksempel på kunstindbinding

Kunstakademiet. Mit erhverv har i øvrigt bestået i at være erhvervsleder i store grafiske koncerner. Min interesse for foto kan jeg takk

e en af mine kammerater fra Hvidovre for. Han og jeg drønede rundt og tog billeder. En dag ville han nede på engarealet, hvor Avedøre Holme ligger nu, gerne tage nogle billeder af brandvæsenet i aktion. Det lykkedes – han satte selv ild til marken, og brandvæsenet kom så og slukkede ilden!

Det hører også med til mine 8 år i Hvidovre, at jeg begyndte at spille trommer og var med i talentkonkurrencer på Damhuskroen og på Risbjerggård. I et halvt år var jeg med i rockgruppen Eagles med tilknytning til Femagervejens ungdomsklub, bestyret af Illum. Interessen for musik har fulgt mig hele livet, i regimentsorkester, et 4- mands orkester bestående af os 4 brødre - Silverbrothers - til Rødovre Seniororkester, hvor jeg nu i 2 år har været trommeslager.

Nogen spørger mig ind imellem om, hvordan det er lykkes for mig at få så godt et liv med den mildest talt brogede baggrund – barndom, ungdom og familie. Mit korte svar er, at jeg har skullet bevise, at jeg kunne blive til noget, blive bedre end andre. Alt sammen for at modbevise såvel min stedfars som min regnelærers tydeligt udtalte og gentagne forudsigelser om, at Eksempel på kunstindbinding jeg aldrig ville blive til noget.

Frihedsgudinden og ”Mekkeren”

Johnni Andersen er en af de ”rigtigt indfødte” i Avedøre Landsby, og har en lang familierelation i denne del af Avedøre. Johnni har nu også overtaget ”tronen” som landsbyens Oldermand og leder af landsbylauget, for her holder man traditionerne i hævd. Der findes jo mange historier fra og om Avedøre landsby, og her fortæller Johnni om sin fanilies historie.

Johnni Andersen fortæller

Mon ikke mange af bladets læsere har set lampen på billedet. En Frihedsgudindelampe, der kunne hænge på væggen. At den blev fremstillet i Avedøre af min morfar – ”Mekkeren” er måske en ny oplysning for mange læsere.

Han fremstillede i øvrigt også en Havfruelampe.

(Min morfar – Ole Georg Martin Christensen – blev født i Storegade 26 i Avedøre Landsby i 1905, og da havde huset allerede været i familiens besiddelse i mange år, endda før min tiptip oldefar købte det af kongen i 1849 efter enevældets ophævelse. Da morfar var 3-4 år gammel tog hans mor til Sverige, og hun forsvandt ud af familiens liv. Faren havde aldrig været en del af familien, han var ukendt, så min morfar voksede op hos sin farfar og farmor i Avedøre.

Han blev tidligt stillet over for at skulle være ”voksen”, for da han var 9 år døde farfaren, og min morfar blev ”mand i huset”. Inden han var 12 år var han i gang med at sko heste, drive smedie og meget andet. Efterhånden som bilen erstattede hesten på mange områder, gik han i gang med at reparere biler, og øgenavnet ”mekkeren” stammer sikkert derfra. Han fik senere en uddannelse som finmekaniker, og han var ferm til at lave ting i stål og bronze og meget andet, så alt i alt kan man vist roligt sige, at hænderne var skruet rigtigt på morfar.

I baghuset til Storegade 26 var der

Støbeform tilFrihedsgudindelampen

en esse. Jeg har selv tjent lommepenge ved at hive i blæsebælgen, når metallet skulle smeltes, og omdannes til lamper og figurer, og hvad ved jeg. Essen findes stadig i baghuset, gemt bag et stort klædeskab, og det er længe siden, der har været ild i den, for nu er baghuset nemlig omdannet til beboelse.

For nylig kom min mor med den originale træudskæring/støbeform til Frihedsgudindelampen. Når min morfar havde støbt lampen og fjernet overskydende metal, så var det min mormors opgave at pudse og polere lamperne, inden morfar kørte ind til byen for at sælge lamperne til lampeforretninger.

Lampen blev også fremstillet som en bordmodel.

Jeg har selv som stor dreng i slutningen af 1960erne været med min morfar ude at sælge lamper eller rettere ude at bytte lamperne til noget andet. Vi tog af sted om morgenen med nogle lamper bag i bilen, så byttede han dem måske til nogle fælge, som han vidste, han et andet sted kunne bytte til nogle høns. Om aftenen kom vi måske hjem med 10 kilo ål, som min morfar næste morgen kørte ind til Sydhavnen for at få dem røget.

I Avedøre Landsby gik min morfar altid under tilnavnet ”Mekkeren”, fordi han var ”mekaniker”. Når jeg blev sendt op til købmand Bærentzen efter den foretrukne pibetobak, skulle jeg bede om at få ”Mekkertobak”. Så vidste købmanden, hvad det var, jeg skulle hente. Det var en gul æske med

Den gule dåse med ”Mekkertobak”

navnet Legio.

Jeg har utallige anekdoter om min morfar, og et par af dem skal med her.

Min morfar havde under krigen en bil med generator, hvordan han havde fået tilladelse til at køre, ved jeg ikke, men måske kørte han bare, for morfar var ikke meget for autoriteter, og de skulle i alt fald ikke bestemme over ham. Når han kom hjem fra byen, hændte det ofte, at de dårlige krigstidsdæk var gået i stykker, men det var morfar ligeglad med. De blev hevet af fælgene og så kørte han da bare hjem på det bare metal ned ad gaden, og alle kunne høre, at "Mekkeren" igen var hjemme. Morfar var osse ret ligeglad med udgangsforbud og så videre, som tyskerne havde indført, så mange gange holdt han oppe på Kettevej og ventede på, at de tyske soldater gik hjem til Avedørelejren efter deres patruljering, og så rullede morfar hjem gennem byen. Han måtte straks i gang med at reparere dækkene, så han næste morgen igen var kørende.

Min morfar bar i sine sidste mange år rundt på en stor og livsfarlig hemmelighed. Han sov derfor med en skarpladt pistol under hovedpuden. Jeg fik aldrig halet ud af ham, hvorfor han gjorde det, men min mor har kunnet løfte lidt af sløret for det. Morfar skulle på et tidspunkt have været vidne til et mord ved Damhussøen, vistnok et sortbørsmord. Han vidste derfor, hvem morderen var. Han turde aldrig fortælle det til nogen, da han var bange for så selv at blive offer for et gengældelsesmord. Derfor pistolen under hovedpuden, hvis nogen skulle dukke op for at gøre et regnskab op.

Mine morforældres hus ligger stadig i svinget i Storegade og ejes af en af mine kusiner. Foran og tæt på huset står der nogle meget høje kastanjetræer, og de er ved at ødelægge huset. Træerne må nok fældes, og huset derefter renoveres. Ved indkørslen er der et stort jernstakit, som man kunne tro, min morfar selv har smedet. Det har han nok ikke, for kender jeg morfar ret, har han tiltusket sig det i en handel med fem sorte høns eller nogle lamper, eller hvad ved jeg. Jeg har flere gange haft den opgave at afrense stakittet, inden det skulle males med lysegrå skibsmaling, som han havde tiltusket sig fra flåden, og morfar pralede tit af, at han havde et stakit, der var krigsskibsgråt.

Jeg kan stadig for mit indre øje se morfar stående ved stakittet, når jeg som barn løb over Storegade til mit hjem på den anden side af gaden i nr. 29, og når jeg nåede helt derover (der er vel 25 meter), så vendte jeg mig om og råbte så hele byen kunne høre det, "jeg er

hjemme", og så svarede morfar " det er godt, vi ses i morgen ". Da både min min mor og far havde arbejde, og min mormor var hjemmegående, tilbragte jeg mange timer hos mormor og morfar, og jeg elskede dem begge højt og så meget op til dem. "Mekkeren" døde i 1973, min mormor – Gurri Christensen – i 1992, men mindet om dem og røverhistorierne om Mekkeren, Gule ulv, Dollerøv, Ingeborg og alle de andre i gamle Avedøre lever stadig ganske klart i min erindring. Men det er en hel anden historie, som I må have til gode til en anden gang.

"Mekkeren" med sin afbidte pibe, ved huset i Storegade

Da Hvidovre blev kroejer

Redigeret af Ole Asbjørn Petersen

Nedenstående artikel vil specielt dreje sig om anskaffelsen af Svejbæk Færgegård. Det ses gennem øjnene af Herluf Rasmussen (tidligere MF og medlem af Hvidovre Kommunalbestyrelse for diverse partier). Nu afdøde Herluf Rasmussen nåede at få udgivet 1. bind af sine erindringer, men ikke andet bind. Indlederen af denne artikel om Hvidovres feriekolonier har af forfatteren fået tilladelse til at anvende beskrivelsen af Svejbæk Færgegård, der skulle indgå i bind 2 af Herluf Rasmussens erindringer. Beskrivelsen er skrevet den 31. maj 2000 - 25 året for overtagelsen af Svejbæk Færgegård. I det efterfølgende skriver Herluf Rasmussen historien om, hvordan Svejbæk Færgegård blev Hvidovres eje. Det var millionbeløb, der skulle falde i en handel med en privat udbyder, der ønskede kontant betaling og havde hast med at få ejendommen afhændet på grund af egne økonomiske problemer.

Da Hvidovre blev kroejer.

Ja, det er nu 25 år siden Hvidovre kommune købte Svejbæk Færgegård, der med sin idylliske beliggenhed ved Julsø, er en af de skønneste pletter i Danmark. Mange har været glade for den dejlige ejendom, og mange unge og ældre har nydt at være der. Nogle gange har der været røster fremme om at sælge ejendommen, men hidtil er disse strandet. Historien om hvordan Hvidovre fik Svejbæk Færgegård kendes kun af få. Jeg kender historien fra A til Z og synes på 25 års dagen for et godt køb, kunne det være af historisk interesse at fortælle.

Det skete en morgen for mere end 25 år siden Jeg havde haft nattjeneste på politistation 5 på Vesterbro, men inden jeg lagde mig til ro, fik jeg læst Jyllandsposten og ved en hastig gennemgang af annoncer om salg af fast ejendom, så jeg, at Svejbæk Færgegård var til salg. Jeg kendte ejendommen i forvejen og var straks klar over, at Hvidovre kommune endnu en gang kunne tage tigerspring ind i fremtiden, hvis denne pragtfulde ejendom kunne erhverves.

Der kunne fås nærmere oplysninger hos en ejendomsmægler i området, så jeg ringede straks til ham og bad ham give mig ejendommen på hånden, indtil vi kunne mødes samme dag og kigge den efter i sømmene. Jeg fik den på hånden, selvom det var en ejendom i millionklassen

Som sagt så gjort. For at møde standsmæssigt tog jeg min bedste vogn, en Chrysler, og allerede

først på eftermiddagen var jeg i Silkeborg og mødte ejendomsmægleren. Det var en forstående mand, jeg mødte. Udover at være ejendomsmægler var han også medlem af Århus Amtsråd og forstod straks mine problemer, da jeg nævnte, at mit navn aldrig skulle nævnes som initiativtager. Først når en slutseddel var underskrevet, kunne der blive tale om at nævne mit navn, men jeg havde intet imod at forblive anonym.

Med den aftale som ballast fik jeg samme dag kontakt med borgmester Svend Ågesen og satte ham ind i sagen, og næste dag kørte vi til Silkeborg og mødte ejendomsmægleren. Ågesen blev meget begejstret, og der blev truffet aftale om et møde med ejeren, en gren af den kendte småkagefamilie Kjeldsen og repræsentanter fra Hvidovre. Det blev økonomiudvalget, som jeg selv var medlem af, der skulle godkende, at borgmesteren skrev under, og vi var til stede, da Ågesen havde fyldepennen fremme og skrev under. Så manglede vi kun kommunalbestyrelsens godkendelse. Fik vi ikke den, så var det mig, der måtte indfri mit løfte til ejendomsmægleren, da jeg fik den på hånden, og det havde været en god handel for mig. For at der ikke skulle komme

grus i maskineriet, var sælgeren, ejendomsmægleren og jeg enige om, at vi aldrig havde set hinanden tidligere, og som en tavs medlytter glædede det mig at høre de andre økonomiudvalgsmedlemmer udtale deres begejstring for den ejendom, som borgmesteren anbefalede, at man købte til brug for skolebørn i Hvidovre.

Svejbæk Færgegård blev en succes på højde med Jette Jan. Jeg var tilfreds, og jeg tror, at skolevæsenet delte denne tilfredshed.

Svejbæk Færgegård (Hvidovre Kommunes feriekoloni)

Historien bag Svejbæk Færgegård

Fra Hvidovre Kommunes hjemmeside

Svejbæk Færgegård har en lang historie som færgekro bag sig. Færgegården var den ældste restaurant langs søerne. Dens historie begynder i 1864, da den blev udstykket fra Svejbækgaard til landbrugsejendom til en søn af gården, Jens Johansen.

Der blev bygget et stråtækt stuehus, og Jens Johansen fik den 27. september 1864 bevilling, først og fremmest for at kunne betjene de mange pramfolk, der flådede træ fra skovene gennem Snævringen. Jens Johansen drev sit lille traktørsted til lidt ind i dette århundrede, hvor han solgte det til købmand Mehl, Silkeborg.

Denne afhændede dog ret hurtigt ejendommen til Niels Jensen, der havde en lille landejendom på den anden side af Snævringen (det nuværende Onkel Peters hus). Niels Jensen drev Svejbæk Færgegård til 1914, hvor han solgte den til Peter Salomonsen, som i 1956 bortforpagtede virksomheden til sønnen Eigil Salomonsen, der i 1963 fik skøde på ejendommen .

I 1934 kom den første store udvidelse med værelser til 13 liggende gæster, men i sommeren 1939 blev hele herligheden lagt i aske. En ny og flot Svejbæk Færgegård stod klar til næste forår. I januar 1945 rykkede tyskerne ind med den besked til familien Salomonsen: ”Ud inden 24 timer.” Tyskerne ville blandt andet benytte Færgegården som hovedkvarter for bekæmpelsen af sabotagerne mod Den jyske Længdebane

Efter en ny udvidelse i 1963 blev Svejbæk Færgegård helårshotel med plads til 32 gæster. I 1971 solgtes Færgegården til Gert Kjeldsen, Nr. Snede. En overgang forinden var Færgegården solgt til et ægtepar fra Nr. Sundby, som havde en plan om at indrette stedet til et ventehjem for statshospitalet, men handelen gik tilbage. Der var også planer om en campingplads, som fredningsmyndighederne satte sig imod. Senere kom Skyttehusets Camping på særlige betingelser, bl.a. forbud mod bilkørsel helt ned til pladsen. Da Gert Kjeldsen den 1. april 1975 solgte til Hvidovre kommune var Svejbæk Færgegårds historie som restauration ude af sagaen.

Mit liv – nord for Hvidovrevej 187

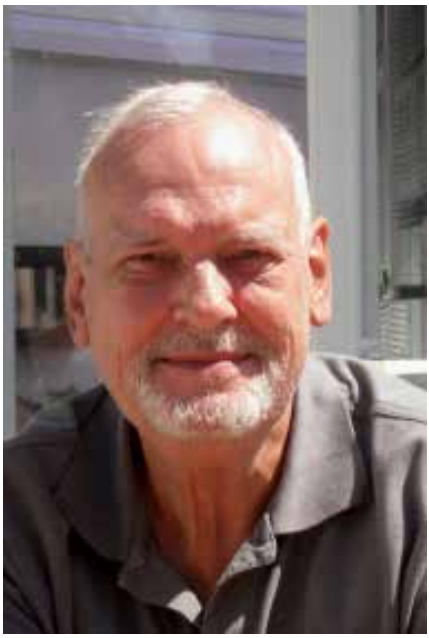

Kurt Bilsbo

Kurt Bilsbo fortæller i et interview med Jens Frederik Jørgensen

Kurt Bilsbo blev født i 1949 og har hele sit liv boet i Hvidovre. I dag bor han på Skærbækvej i et hus, der ligger op til kommunegrænsen til Rødovre.

”Jeg er født på Hvidovrevej 187 i den dobbeltbungalow, der ligger på den modsatte side af Hvidovrevej, når man kører ud fra Arn. Nielsens Boulevard. Det er et ekseptionelt hus, vel det eneste af sin slags i Hvidovre og opført i 1939-40. Min far- Kaj Bilsbo, født Nielsen - var ansat som arbejdsmand på Glent og Co. på Vojensvej, min mor Alice var hjemmegående. Min far var meget kendt i Hvidovre for, at han i sin fritid reparerede ure. Hans syn var ikke så godt, så når han tabte noget, så skulle jeg altid finde en eller anden møtrik nede i gulvtæppet.

Da jeg voksede op var der grøfter på Hvidovrevej med et gangbræt henover. Skråt overfor lå Sønderkærskolen. Arn. Nielsens Boulevard var ikke bygget endnu, der var bar marker. Om sommeren væltede det ind med mus derovre fra.

Jeg legede meget i den å, der løb under Hvidovrevej, ned langs vores baghave, Vestkærs Allé og ned til parken. Det var Stadsrenden, der i dag er dækket til.

I min barndom beskæftigede vi os ikke meget med alt det, der lå syd for Hvidovrevej 187, udover Bredalsparken, hvor der var forretninger.

Lejerbo og Spurvegården blev bygget, da jeg var lille. Der var kampe mellem børnene fra Lejerbo og Spurvegården. Hver eftermiddag kl. 5 kom dem fra Spurvegården iført indianerdragter, og så huserede de i Lejerbo, tog fanger og omvendt. Jeg fik ikke lov at

Dobbeltbungalowen på Hvidovrevej 187

lege med, fordi vi boede i villa og blev betragtet som de ”fine”.

” Kurt Bilsbo gik på Sønderkærskolen, og han var den sidste, der kom i skole om morgenen. ”Når jeg hjemme hørte klokken ringe, skyndte jeg mig over på skolen, inden gårdvagten låste porten. Der gik sport i det.” Enkelte gange nåede Kurt Bilsbo det ikke og fik så en ”sveder” for det!

Kurt Bilsbo har som de fleste såvel gode som dårlige erindringer fra skoletiden. Aksel Møllehave var skoleinspektør ” og fra den sorte skole. Han gik meget op i kristendom. Han var rent ud sagt en halvsadist, der elskede at gå rundt på gangene. Hvis nogen var blevet sat uden for døren, tog han dem med op på kontoret, og så fik de en gang tæsk, inden han afleverede dem inde i klassen.”

Den bedste oplevelse var Johannes Møllehave: ”Ham havde vi som vikar mange gange. Han var en fantastisk til at genfortælle Bibelen. Andre gange kom han med en kuffert fyldt med tryllesager, og så tryllede han en hel time.”

Klasselæreren hed Arnkvist. Han

var samtidig gårdvagt. ”Man kunne tydeligt se på folk, når de havde fået en lussing. Der sad tre fingre på kinden. Den ene finger havde han fået skåret af, han var nemlig også snedkerlærer. Han kom hver morgen i sin gamle Volvo P544 med badetøjet liggende i bagruden. Han var vinterbader. Jeg husker ham som en retskaffen fyr.”

Faren spillede mandolin og lovede Kurt en spansk guitar, hvis han gik til mandolinundervisning hos Arrildsbo – nabo samt musiklærer på Sønderkærskolen. Hvis han kunne lære at spille Københavnermarchen hurtigere, end faren kunne, så ville han få guitaren. Den fik han som 11 årig!

Som 12 årig købte han sin første elguitar og da han var 14 år, havde han sammen med tre andre oprettet bandet The Meteors.

Bent Hansen (bassist), og Knud Amdi Mortensen (trommeslager) gik på Sønderkærskolen og Flemming Christensen gik på Gungehusskolen. Sønderkærskolen var vores udgangspunkt, men vi fik lov at øve på Gungehusskolen.”

De fire seje ”Meteor” drenge, Kurt, Bent, Knud og Flemming på rette vej

På spørgsmålet om, hvorfor gruppen kom til at hedde (The) Meteors svarer Kurt Bilsbo: ”Navnet skulle selvfølgelig være på engelsk. Der var en gruppe, der hed Tellstars, så hvad med Meteors. Noget der var fart på, noget der kom ude fra rummet”.

Gruppen havde stor succes. Den første singleplade blev udgivet, da Kurt Bilsbo var 14 år gammel. På et tidspunkt havde Gustav Winkler fået øje og øre for gruppen.

”Jeg glemmer aldrig, da Gustav kom på Sønderkærskolen for at høre os, inden han ville lave en plade med os og Jimmy Scott. Jeg gik ned til pedellen på skolen og spurgte, om vi lørdag eftermiddag kunne låne salen bare 1 time, fordi Gustav Winkler kommer. Han svarede: Du skal ikke stå og lyve over for mig knægt. I må godt låne salen, men alt det pladder om Gustav Winkler, gider jeg ikke høre på!”

Vi stod i skolegården, da Gustav Winkler kom i sin store lyserøde Cadillac. Han kørte ind i skolegården og tre gange rundt om flagstangen derinde. Han var fantastisk. Det kneb dog lidt med at kravle op i tovene inde i gymnastiksalen, da han prøvede på det.

I en pause kom pedellen ind i salen og så Gustav Winkler. Pedellen undskyldte, at han var brudt ind. Da Gustav Winkler havde godkendt at lave en plade med os, og han skulle køre igen, stod pedellen ude i gården og sagde: ”Undskyld herr Winkler, det er vel ikke sådan, at jeg kan få en autograf til min kone.”

”. I Thomas Gjurups bog: ” Hvidovre -Rock, 1960-1980” kan man læse meget mere om The Meteors.

Hvis Kurt Bilsbo skal nævne den person i Hvidovre, der har betydet mest for ham og bandet, så er det John Aagaard, der lod dem øve og spille (søndagsmatiné) i Hvidovre Roklub og som tog dem med over i Lejerbo Ungdomsklub, da han startede klubben op. ”John Aagaard var en gudfar for musik- og klublivet i Hvidovre!”

Allerede tidligt begyndte Kurt Bilsbo at ombygge forstærkere, så de fik den rigtige guitarlyd. Han byggede også højttalere nede i farens kælder. Det udviklede sig. I 1976 lejede han sig ind i GDradios tidligere butik på Hvidovrevej 98. Her havde han i 11 år butikken Meto-Hi-fi-center.

Den 11. marts 1986 var Kurt Bilsbo i forretningen og han husker tydeligt, da telefonen ringede: ”

Det var en gut, min datter kom lidt sammen med, og som arbejdede på en lokalradio i København. Han spurgte mig, om jeg ikke lige kunne gå ud på vejen og se, om der stod et lokomotiv på

Hvidovrevej. Det gjorde der. At se MZ-lokomotivet stå på Hvidovrevej, det står stadig prentet. Tragisk nok døde lokoføreren. Gutten kom og lånte min telefon, og et modem og sendte direkte live. Først en time senere kom Danmarks Radio, de skulle først have samlet et hold af forskellige teknikere."

Det hører også med til Kurt Bilsbos historie, at han i 1984 blandede sig i den offentlige debat på en hel speciel og markant måde.

"Jeg har altid været imod mobning, det være sig i skolen og på arbejdspladsen. Det må aldrig ske i et demokratisk samfund, men man gør aldrig noget ved det." Da den daværende formand for HT, grovsmed Erik Davidsen, støttede, at HT chaufører mobbede deres kollega, Per Brandt, fordi han ikke ville melde sig ind i SID/3F, men i stedet meldte sig ind i Kristelig Fagforenings akasse og i Danmarks Frie Fagforening, brugte Kurt Bilsbo den annonce, han hver måned havde i Hvidovre Avis, til at kommentere sagen. Annoncen indeholdt en karikaturtegning af Erik Davidsen samt et tilbud på et Hi-fi-anlæg.

Annoncen medførte tre læserbreve. I det ene blev der slået på, at kunderne over prisen på varerne skulle betale for en annonce – en mikset cocktail af billige reaktionære udgydelser og radioudstyr på tilbud. En anden læserbrevsskribent mente ikke, at Hvidovre Avis burde bringe en sådan annonce, hvortil Hvidovre Avis svarede, at avisen aldrig "blandede sig i hvad, der står i annoncerne – hverken fra erhvervsdrivende, politiske organisationer eller andre". En tredje mente, at Kurt Bilsbo skulle fremkomme med sine bemærkninger i et almindeligt læserbrev, så ville annonceprisen kunne spares, og priserne på varerne nedsæt

tes. Kurt Bilsbo bemærker dog at "annoncen og tegningen gav faktisk også mange rygklap og nye kunder," I et læserbrev i Hvidovre Avis dengang præciserede Kurt Bilsbo:"at han sælger Radio og TV til folk, som er uenige med mig – de kan bare ikke købe min mening:" "Davidsen kommenterede aldrig tegningen", fortæller Kurt Bilsbo. Kurt Bilsbo synes, at han har væ

ret privilegeret som efterkrigsbarn. "Jeg havde en dejlig opvækst og en kærlig mor, der lærte mig "at komme ud med det", at tage mig af folk omkring mig og at værne om mine venner. Alt sammen gode leveregler:"

Kurt Bilbos alternative brug af sin annonceplads i Hvidovre Avis

Fest i ”Barndommens gade” for gamle barndomsvenner.

Af Anne-Birgitte Hansen og Birgit Thomsen

Barndommens gade er i dette indlæg Landlystvej 63 A-H (nu Bonkesvej 2-16) og Landlystvej 65 A-H + Femagervej 14-18 (nu Bonkesvej 18-36).

Den første kontakt blev skabt for ca. 5-6 år siden til 2 legekammerater via Facebook. De mødtes efterfølgende til et herligt gensyn. I de mellemliggende år, er kredsen af barndomsvenner blevet større og større – via Facebook – et godt medie til netop dette formål. Nu blev 2 fra startgruppen enige om, at der skulle laves en gadefest. På det tidspunkt var der fundet omkring 20-25 barndomsvenner. En barndomsven boede stadigvæk i bebyggelsen, og havde et rigtig godt netværk. Der blev ringet rundt i alle retninger, og mange, der blev skabt kontakt til, kunne så huske navne, eller havde kendskab til endnu flere barndomsvenner. Nu er vi 53 i kredsen, som stadigvæk vokser – nogle er ikke på Facebook, men så er mailen jo opfundet. En Facebookgruppe til ”Barndommens gade” er også blevet oprettet.

Endnu en, som stadigvæk boede i Barndommens gade, bød ind med at lave en buffet, en anden kunne få fat i et festtelt, og så gik det bare derud ad. Maden gjorde underværker, fadølsanlægget kunne knap følge med, og snakketøjet kørte. Uden de mange hjælpsomme hænder, der rakte ud og gerne ville være med til at få denne fest op at stå, var det aldrig gået, og alle 35, som kunne deltage, troppede den 10. august 2013 op med godt humør – fantastisk. Aldersforskellen lå fra årgang 1944 til 1965. De ”gamle” kendte ikke de ”meget unge” og omvendt, men nu kender alle fra dengang hinanden. Nogle af deltagerne i festen var så heldige, at komme ind og se de lejligheder i bebyggelserne, som de havde boet i som barn.

Årgangene, som var repræsenteret ved festen, var som nævnt, helt tilbage fra dengang, der var grøfter på Hvidovrevej, en bondegård på Hvidovre Torv, og hvor Hvidovre Station kun var et trinbræt på ruten til Roskilde. Mange gamle minder blev hevet op af mølposen. Bl.a. minder om, hvem vi kunne huske af beboere fra bebyggelserne (som nogen af os vist nok havde drillet), hvilke forretninger vi kunne huske fra dengang, vi blev sendt i byen for at handle i området omkring Hvidovre Torv og Hvidovrevej fra Landlystvej og til Vigerslev Alle. En del var rigtig gode til at huske, hvor slikforretningerne lå dengang f.eks. på Landlystvej ved Hvidovrevej, Mosters ishus/pølsevogn på hjørnet af Allingvej og Hvidovrevej osv. Vi

Gruppebillede af de mange deltagere i festen

mindedes lege og når vores 2 ”gårde” var i sneboldkamp med hinanden, børnefødselsdage, minder fra skolen, Hvidovre Bio og meget mere. Snakken gik om, hvordan det var gået os selv siden barndomsårene, med uddannelse, job o.s.v.

Et er sikkert – vi er mange som er klar til en ny fest formentlig i 2015. Der må ikke gå for lang tid imellem – vi bliver jo ældre og ældre.

Redigeret af: Anne-Birgitte Hansen, tidligere Landlystvej 65 F, og Birgit Thomsen, tidligere Landlystvej 65 H.

Spejder på Eriksminde

Af Henny Paaske

Hovedbygningen til Eriksminde, i Kirkegade (den gamle Hvidovregade)

Lidt om Eriksminde

Sydligst i den gamle Hvidovre By, i Hvidovregade(nu Kirkegade) lå gården Eriksminde, matrikel nr. 13, der vel ikke hørte til Hvidovres største gårde, men dog havde givet et rigeligt udkomme til ejerne i århundreder. Gården fik ved udskiftningen lagt sin jord sydpå langs den senere Hvidovrevej og fik tildelt den strandlod ud til Kalveboderne, som lå tættest på Avedøre. Gården var da på godt 40 tønder land. Eriksminde fik sin plads i historien, da den brændte den 3. juli 1882. Ikke at det var ualmindeligt med gårdbrande, men dette var en påsat brand, og brandstifteren var den senere så berygtede Jens Nielsen, der endte sit liv under bøddelens økse. Ejeren, Lars Erichsen, lod gården genopføre og drev den videre. Eriksminde oplevede også de forskellige udviklingsretninger, som Hvidovre var udsat for i årtierne omkring århundredeskiftet. Her på gården boede kontorchef Schønnemann med familien i hovedhuset, og sidebygningen havde de overladt til mødested for KFUK og KFUM allerede i 1928. (en søn var Helge Schønnemann, arkitekt på Hvidovre Rådhus og Risbjerg Kirke, kendt modstandsmand) I 1932 kom der også KFUM spejdere til. Tre piger fra KFUK var samlet startet som spejdere i Valby i 1940, for at de senere kunne komme tilbage til Eriksminde og oprette en trop her. Det var Myrtel Olsen, Eva Schmidt (senere gift med Jørgen Schou, kendt modstandsmand) og Elin Bonavent.

I Hvidovre Avis var der indbudt til det første møde med KFUK spejderne den 22.9.1941. Jeg anede intet om spejdere, men en af mine skolekammerater Kirsten Nielsen fik mig overtalt til at gå med. Hun sluttede efter et år, men jeg blev grebet af det, og fortsatte i 9 år. Den flok af piger, der var mødt, blev fordelt i 2 patruljer, og vi startede med af få et spejdernavn. Sådan var skikken, Kirsten blev Snor og jeg blev Klat. Andre blev Tjavs, Krølle, Spjæt, fantasien havde vide grænser.

Vi blev efterhånden mange, hele 6 patruljer da vi var flest, lige før Teddy (Emma Hansen) i 1947 startede en ny trop i Ebenezer, der var missionshus på Hvidovrevej. Det

blev senere den første Risbjerg Kirke, fra 1960 Baptistkirke, og tilhører nu Andreas Ordenen). Vi var på sommerlejr i 1942 for første gang. Lejren var på en strandeng ved Roskilde Fjord. Søsters onkel havde en gård der, og havde givet os lov til at slå lejr i en uge. Nu ligger Risø forsøgsstation der. Vi havde lånt telte og grej af drengespejderne. Det var et kæmpeproblem med telte og andet udstyr, da det grundet besættelsen var umuligt at skaffe den slags. Vi måtte fortsat låne os frem.

I 1944 skulle der have være en kæmpe landslejr, for at fejre Korpsets 25 års jubilæum, men endnu en gang var besættelsen skyld i ændringer, så det i stedet for blev lejre divisionsvis, det vil sige, at vi var sammen med Valby og Vigerslev troppe. Vi lå ved Buresø, og alle divisioner havde sammen program på samme tidspunktet. Mørklægning og spærretid var også ting, der gjorde det vanskeligt.
En overgang da der var spærretid (forbudt at færdes ude mellem kl 19 eller 20 til kl 5 næste morgen) måtte vi holde møder søndag formiddag. Også varmen var et problem, da der først blevet fyret i den lille kakkelovn, når vi ankom (med eget brændsel). Så vi frøs tit med anstand. I en af de dagbøger, der blev skrevet om møderne, kan jeg se at vi ofte legede 'Jocumsens gymnastik' for at holde varmen. Vi måtte også holde patruljemøder i hjemmene på skift på grund af kulden.
En gang om måneden var vi på tur, og det blev ofte til et orienteringsløb i Hvidovre. Præstemosen med den lille sø var et populært sted. Zoologisk Have eller en bytur til København. Vi var også med Hareskovbanen fra Lygten Station til Hareskoven, når det rigtig gik løs. Weekend ture var fra lørdag kl 14, da pigerne skulle fra skole først. Vi havde en aftale med en gårdmand på Egebjergvej i Ballerup, om at kunne benytte hans lade. Her var vi flere weekends på besøg, og sov i halmen, og lavede mad over bål udenfor. Vi lejede også af og til en FDF hytte til en weekend eller pinselejr. Det var mere komfortabelt.

En gang om året holdt vi basar i en gymnastiksal på Sønderkærskolen. Det var et stort arbejde, men også festligt. Drengespejderne hjalp med at opstille boder etc. Det var for at skaffe midler til indkøb af telte etc., når det igen blev muligt. En gang om måneden var der fællesmøder med førerne for KFUK, KFUM, drenge- og pigespejderne. Det gav et godt fælleskab. Eriksminde var et selvstyrende ungdomshus, og vi var opdraget til at tage hensyn til Schønnemann-familien. Hver gren af ungdomsarbejdet: KFUK – KFUM- drengespejderne og pigespejderne havde hver deres mødedag, så der var altid liv i huset. En gang om året opførte K og M'erne en teaterforestilling, Genboerne, En spurv i Tranedans etc. under primitive forhold i salen på Eriksminde. I 1946 var det 'Niels Ebbesen', der blev opført på Risbjerggård. Dette stykke havde været for

budt under besættelsen.

Det er et anseligt antal drenge og piger, der han erindringer om deres ungdomstid fra Eriksminde i Kirkegade. Mange kan huske Trisse = Helge Tranholm Jensen, der var Akela, d.v.s. ulveleder. Han var også modstandsmand, lige som mange af de voksne fra Eriksminde, og han var med i Avedørelejren, da tyskerne gav op 4. Maj 1945. Her kom englænderne og overtog og bestemte, at alle tyskernes efterladenskaber skulle brændes. Trisse fik overtalt den engelske officer (der var skuespilleren Mogens With) til at skåne et kæmpetelt, som vi spejdere senere fik god nytte af.

Efter Myrthle Olsen blev Ethel Balling tropsfører, og vi var efterhånden 6 patruljeførere og 6 assistenter. Vi dannede Bjørnepatruljen, så vi sammen kunne planlægge møder, og sammen træne i stoffet til 1. klasses prøven. Møderne blev holdt hos Ethel, og grundet spærretid og udgangsforbud måtte vi af og til overnatte på gulvet i hendes værelse. Hun havde nogle forstående forældre, og vi havde et pragtfuldt kammeratskab. I september 1946 fejrede vi troppens 5 års fødselsdag med en kæmpefest. Vi havde lejet Risbjerggårds store sal. Her opførte vi 'Svinedrengen' og der var anden underholdning. Det var en flot aften med mange tilskuere.

I 1961/62 fandt man, i KFUMspejdernes korpskontor, ud af at der manglede tilbud om at blive spejder i alle de nyopståede boligkvarterer rundt om København. Man henvendte sig til de bestående troppe, om de havde navne på tidligere spejdere, der var flyttet. Her fra Eriksminde gav man oplysning om min mand Wilfred Paaske, der havde været spejder der. Og vi fik besøg af et par ildsjæle, udsendt af korpset. Der blev indbudt til møde i Avedøre Skoles selskabslokaler, og her kom en masse drenge, der gerne ville være ulveunger. De var sammen med deres mødre, og to af disse gik hjem og var pludselig Akela og Baloo. Akela, Ruth Sørensen, havde aldrig kendt til spejderarbejdet, men hun blev alle tiders Akela. Mange Avedøredrenge kan sikkert huske hende. Og husker sommerlejre på Bornholm, Onsevig og Vigsnæs. Efter Ruth Sørensen og Anni Jensen overtog Trisses sønner, Bjørn og Bent, førerjobbet.

I 1949/50 ønskede Schiønnemann at flytte fra Eriksminde, og det blev til, at ungdomsorganisationerne købte gården, og har siden stået for det hele. Indtil kommunen fandt ud af, at spejderne nu skulle betale ejendomsskat, lige som alle andre. Da det naturligvis var umuligt at skaffe alle disse penge hvert år, er det nu sådan, at naboen, Esajasskolen, har købt Eriksminde, og spejderne betaler så kun husleje.

Den 22. september 2011 var jeg sammen med Elin Bonavendt Jensen til 70 års jubilæum på Eriksminde, og her kunne jeg se, at spejderarbejdet ikke er så populært mere.

Der er så mange flere tilbud til børn/unge i dag, at det er svært at fastholde teenagerne til at være patruljeførere. Men sikke en masse de går glip af.

Man kan gå til karate, håndbold og skak, men man går ikke til spejder – man er spejder.

Såvel KFUK(der har ændret navn til De grønne Pigespejdere) som KFUM afdelingerne er dog stadig aktive på Eriksminde, og der afholdes ugentlige møder og aktiviteter, både inden- og udendørs. Også gamle traditioner holdes i hævd, såsom julefester, fastelavnsfester samt grillfester og lejrture. Selvom der ikke er så mange spejdere som tidligere, er der stadig liv i spejderarbejdet. Spejderarbejdet i Avedøre gik i stå et par år, men er nu heldigvis godt i gang igen med Bo Løvgren Larsen som gruppeleder. KFUM-spejderne i Avedøre har været aktive i Avedøre Stationsby siden 1978. De har tilknytning til Avedøre Kirke og har eget lokale i Bymuren 125. Der er i dag 2 enheder - Ulvene og storspejderne. Hver enhed ledes af voksne ledere, som styrer de ugentlige møder, de spændende weekends og sommerlejre.

Fire raske spejderpiger: Irene Jensen, Henny Olsen(Paaske), Birgit Bjerre og "Tjavs" 1946

Vestvolden vakt til live

Af Mikkel Knudsen

Søndag d. 28. september er der Befæstningsdag. I Hvidovre og Brøndby byder dagen både på oplevelser for den historisk interesserede og ikke mindst børnefamilien. For de historisk interesserede vil Lisbeth Hollensen byde på en guidet cykeltur fra voldstien lige syd for Roskildevej i Brøndby hele vejen til den røde barak i Avedøre. Undervejs vil hun fortælle om voldens historie og samtidig invitere indenfor i bygninger, som normalt er lukket for offentligheden. Det drejer sig bl.a. om Glostrup militærstation og det store røde artillerimagasin i Brøndby. Derudover kan du opleve halv- og helkaponierer, voldgraven, fredskrudtmagasiner og meget mere. Turen varer fra kl. 11-13 og er ca. 5 km. lang.

Fjenden Kommer!

Særligt for børnefamilierne arrangerer Forstadsmuseet i samarbejde med en række andre uddannelses- og kulturinstitutioner rollespillet Fjenden Kommer! Her er tiden spolet 100 år tilbage, og det er deltagernes opgave at sikre freden, ved at få afsløret en gruppe forræderes skumle planer. Undervejs bliver de udsat for en række udfordringer, der forhåbentligt hjælper dem med at løse opgaven. Volden vil emme af liv, når rollerne bliver indtaget, og der er garanti for en oplevelse som børnene sent vil glemme. Spillet starter fra kl. 10 og varer ca. 60 min. Der er løbende starter frem til kl. 14, hvor det er sidste chance for at blive sendt af sted. Rollespillet starter ved den røde barak på voldgaden i Avedøre 150 m. fra Avedøre Tværvej. Der er fri entré til både cykelturen og rollespillet, og der kan købes let forplejning ved den røde barak, hvor der også er toiletter.

”Styrken” er parat til udfordringerne

Avedøre Flyveplads genopstår

”Ellehammer” klar til start

Af Mikkel Knudsen

Det kan godt være, at det kun er for en dag, til gengæld bliver det med et hidtil uset aktivitetsniveau, når der søndag d. 7. september fra kl. 10-16 bliver afholdt Aeronautisk Dag på flyvepladsen. Her kan du komme tæt på flyene under start og landing og måske få en snak med piloterne. Der vil være en række forskellige veteranfly, men også dragefly, faldskærmsudspring og en luftballon. På pladsen kan du desuden se veteranbiler og – knallerter, udstillinger, salutkanoner og modelfly. For børnene vil der være aktiviteter i Forstadsmuseets aktivitetstelt, bungy trampolin og artisteri.

Det er Forstadsmuseet, Cirkusmuseet samt de mange aeronautiske foreninger på flyvepladsen, der arrangerer Aeronautisk Dag. Derudover er der deltagelse af en række inviterede foreninger. Arrangementet er for alle aldre, og det er muligt at købe forplejning på pladsen. Der er som altid fri entré, og der er parkering ved Brøndby Havn, om end du med fordel kan tage cyklen.

Danmarks ældste

Avedøre Flyveplads er Danmarks ældste bevarede flyveplads. Den blev opført i 1917 og dele af de originale bygninger kan ses endnu i form af de to ældste bevarede træhangarer til landbaserede fly. Under besættelsen blev flyvepladsen udvidet med de ti prøvestande, hvori tyskerne afprøvede flymotorer, hvilket gav en infernalsk larm. Efter krigen ophørte de aeronautiske aktiviteter på pladsen, der nu primært blev brugt som depot for Avedørelejren og senere Hvidovre Kommunes vejvæsen. Efter et ihærdigt græsrodsarbejde fra de aeronautiske foreninger blev flyvningerne genoptaget i 2001, og lige siden har et begrænset antal flyvninger været tilladt årligt. Aeronautisk Dag finder sted hvert andet år, og er det absolut største arrangement på flyvepladsen.

Nycirkus på Cirkusmuseet

Af Janus Clausen

Den 26. juni åbnede Cirkusmuseet to nye udstillinger om dansk nycirkus. For mange er fænomenet "nycirkus" stadig ukendt, og med de to udstillinger præsenteres publikum for, hvad nycirkus er i bredeste forstand. Ønsket er, udover at give nye oplevelser til museets gæster, at skabe større kendskab til nycirkus og give flere lyst til at opleve de danske nycirkus artisters arbejde.

De to udstillinger er hhv. en ny fast udstilling og en midlertidig fotoudstilling på museets 2. sal, der begge to består af nyindsamlet materiale fra museets samlinger. Igennem foråret 2014 har museet således indsamlet genstande, plakater, fotos og beretninger fra en lang række danske nycirkus artister og kompagnier for at kunne sammenstykke de lange linjer i dansk nycirkus historie. Det har givet museet mulighed for at præsentere bredden i dansk nycirkus, ligesom det har efterladt en fyldig kildesamling, som fremtiden forhåbentlig vil få glæde af.

For at sætte fokus på det aktuelle i nycirkus har fotografen Andreas Bergmann på vegne af museet fotograferet en lang række danske artister i forbindelse med træning og forberedelser til forestillinger. Det er disse fotografier, som det er muligt at opleve på museets 2. sal, hvor de akkompagneres med lyden af trænende artister. Med støtte fra Dansk Artist Forbund er det desuden blevet muligt at sende to fotoudstillinger landet rundt fra Thy til Ballerup, hvor kulturhuse og egnsteatre henover efteråret viser nycirkus.

Ved åbningen talte både borgmester Helle Adelborg, fungerende museumschef Anja Olsen og leder af AFUK (Akademiet For Utæmmet Kreativitet), mens der var optrædener fra de lokale talenter i Cirkus Arcus og en smagsprøve på de mere etablerede nycirkusartister fra Tuk & Sofie.

Ved åbningen var der bl.a. taler af borgmester Helle Adelborg og fungerende museumschef Anja Olsen samt optræden af såvel lokale talenter i Cirkus Arcus som mere etablerede nycirkusartister fra Tuk & Sofie.

Udflugt til Kgs. Nytorv og Nyhavn

Af Ole Asbjørn Petersen

Torsdag den 8. maj havde Palle Plambeck Olsen sat os stævne ved ankeret i Nyhavn. Kl. 11.00 mødtes 35 videbegærlige deltagere for at se og høre om 2 af de mest kendte steder i København. Denne udflugt var en fortsættelse af Palles foredrag i Rytterskolen den 2. oktober 2013. Her vil jeg citere referentens afsluttende bemærkninger om dagens oplevelser: "og tilhørerne kunne gå hjem efter at have været sammen med en fortæller med en rigtig stor fortælleglæde og en virkelig god evne til at oplyse om noget, der var interessant". Sådan kunne det gentages efter udflugten den 8. maj.

Palle førte os til Det Kongelige Teater, hvor vi blev præsenteret for alle de vigtige huse på Kongens Nytorv. Selve torvet er endnu en gang opgravet, men vi fik historien om, at statuen af Chr. V. er en kopi fra 1946 lavet i bronze, da den oprindelige af bly var faldet sammen.

Gennem Charlottenborgs gårde kom vi ind i byens første Botaniske Have. Haven ligger i tilknytning til gipsafdelingen og så ikke godt ud. Ikke ret stor, men et stykke kultur, der bør værnes om.

Palles fortællinger om Nyhavns huse og beboere er omtalt grundigt i blad nr. 4-2013, så jeg vil henvise til uddybende omtale i dette blad.

Vi fik en god oplevelse, og selv om vejret undervejs viste sig fra sin "strålende" side, sluttede vi af med højt humør og smørrebrød i restaurant Heering. Blev udfordret af Palle, der bragte en spændende teori om H.C. Andersens genetiske ophav. Er der, eller er der ikke kongelige gener i H.C. Andersen?

Kære læsere
Vi vil gerne høre fra jer
Vi i kommunikationsudvalget vil gerne høre jeres mening om medlemsbladets indhold. Så har I ris eller ros, så hører vi gerne fra jer. Har I noget at fortælle i tilknytning til de artikler, vi bringer i medlemsbladet, har I billeder, der illustrerer artiklens indhold, så vil vi også gerne høre fra jer. Vi efterlyser ideer fra jer til kommende artikler. Er der lokalhistoriske spørgsmål, som I gerne vil have, at vi prøver at besvare, så kom med dem til os. Du finder kontaktoplysninger – adresser, mailadresser, telefonnumre på næstsidste side i medlemsbladet.

Sommerliv langs Gammel Køge Landevej

Af Lisbeth Hollensen

Golden Days 2014 handler denne gang om 1. Verdenskrig i anledningen af krigens 100års jubilæum. Under temaet "Puslingelandet" stiller Forstadsmuseet med en guidet cykeltur ved museumsinspektør Lisbeth Hollensen om sommerlivet langs Køge Bugt.

Jeppe Aakjær beskrev Danmarks rolle under 1. Verdenskrig som: "Du Puslinge-Land, som hygger dig i Smug, mens hele Verden brænder om din vugge.". Således spirede blandt andet badelivet og blev et symbol på idyllen langt væk fra krigen, og langs Gammel Køge Landevej skød der sommerhuse, sommerlejre og badeanstalter op.

Cykelturen starter ved Flaskekroen (Åmarken Station) og slutter ved Brøndby Strandhotel.
Tid: 10. september kl. 17. Mødested: Åmarken Station. Medbring cykel.
Gratis entré
Billet/tilmelding: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk eller tlf. 36490030

Foto fra 1914 af det mondæne Brøndby Strandhotel.

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2014

Onsdag den 3. september kl. 19.00 i Auditoriet i Avedørelejren

Lars Bo Henriksen gentager sin fortælling om drenge- og ungdomsårene i Hvidovre Idrætsforening. Grundet stor deltagelse til Lars´s foredrag den 2. april, har vi valgt at gentage foredraget. Det venter nogle dejlige timer, og der er allerede 17 på venteliste. Deltagelse 25 kr. inkl. kaffe/te. Betaling den 3. september ved foredragets start

Tirsdag den 16. september kl. 11.00 på Mosede Fort/1. verdenskrigsmuseum

Denne dag følger vi op på foredraget den 24. februar med Louise Ahmt i Avedørelejrens Auditorium. Museet er åbnet i august, og vi er nogle af de første, der får mulighed for at blive vist rundt. Udstillingen bærer navnet "På kanten af krig .

Der kan deltage 15 personer på en guidet rundvisning, Første hold starter kl. 11.00 og andet kl. 11.30.

Hvis man skal med offentlige transportmidler, stopper S- tog E ved Karlslunde Station, hvorfra men kan tage bus 120 til Mosede Fort (8 min.) Mosede Strandvej 89, Greve.

Efter rundvisningen ses vi i Fortets Café og Restaurant, hvor vi over en øl/vand kan tale om dagens oplevelser. Betaling 150 kr. inkl. øl/vand.

Tilmelding er nødvendig og skal ske til Forstadsmuseet senest torsdag den 11. september. Betaling kan ske ved indbetaling til bankkonto: Jyske Bank reg.nr. 5025 konto 1028523. Vil man betale ved personligt fremmøde er vi på Rytterskolen torsdag den 11. september kl. 10-11, men husk tilmelding sker til Forstadsmuseet .

Mandag den 27. oktober kl. 19.00 i Auditoriet, Avedørelejren

Anja Olsen, fungerende leder af Forstadsmuseet, og Poul Sverrild vil denne aften være vores gæster.

Anja vil fortælle om de mange spændende aktiviteter, der er i gang på Forstadsmuseet og de kommende projekter.

Poul er i gang med sin Ph.d. om Forstadens udvikling. Det bliver bl.a. en fortælling om hvordan det er gået til, at Forstaden er ved at indtage en plads som dansk kulturarv. To gode fortællere venter os.

Rytterskoledage.

Torsdag den 11. september kl. 11-15 (Vestegnens kulturuge) og torsdag den 6. november kl. 11.00-14.00

Rytterskolen er i disse dage åben for interesserede medlemmer og borgere.

Kom og fortæl om dine oplevelser i Hvidovre/Avedøre. Din fortælling vil indgå i Forstadsmuseets arkiv til gavn for folk, der har interesse for det lokalhistoriske.

Der vises en power-point præsentation af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Museets malerier vises på skærmen (præsenteret som de er systematiseret af Søren Brogaard). Se også gamle kort over Avedøre og Hvidovre. *Tilmelding ikke nødvendig*

Tilmelding, undtaget generalforsamlinger, er nødvendig, og kan ske til Forstadsmuseet på telefon eller e-mail (se side 2)

Ændringer i de enkelte arrangementer: se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2014

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 2296 5785
e-mail: oleasbjornpetersen@gmail.com

Næstformand Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf. 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 2295 5431
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB medlem Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem Charlotte H. Larsen
Præstemosen 14
Tlf.: 6162 3376
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl. Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf. 3675 9539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Revisorer
Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg :
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygaard Jensen, Birgit Møller Kristensen , Jette Randal-Lund, Karen Johansen.

Kommunikationsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Salhauge, Jette Randal-Lund, Jens Frederik Jørgensen, Anja Olsen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes.

Interviewgruppen:
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen, Ejvind Jensen, Birgit Møller-Kristensen, Anders Aalund, Karen Johansen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Salhauge
Engstrupgårdsvej 38
tlf. 4098 0650
e-mail: redaktionenhls@live.dk

Girokonto: 8293 4707
Bankkonto: Jyske Bank
5025 1028523

36 ISSN 0902-3046

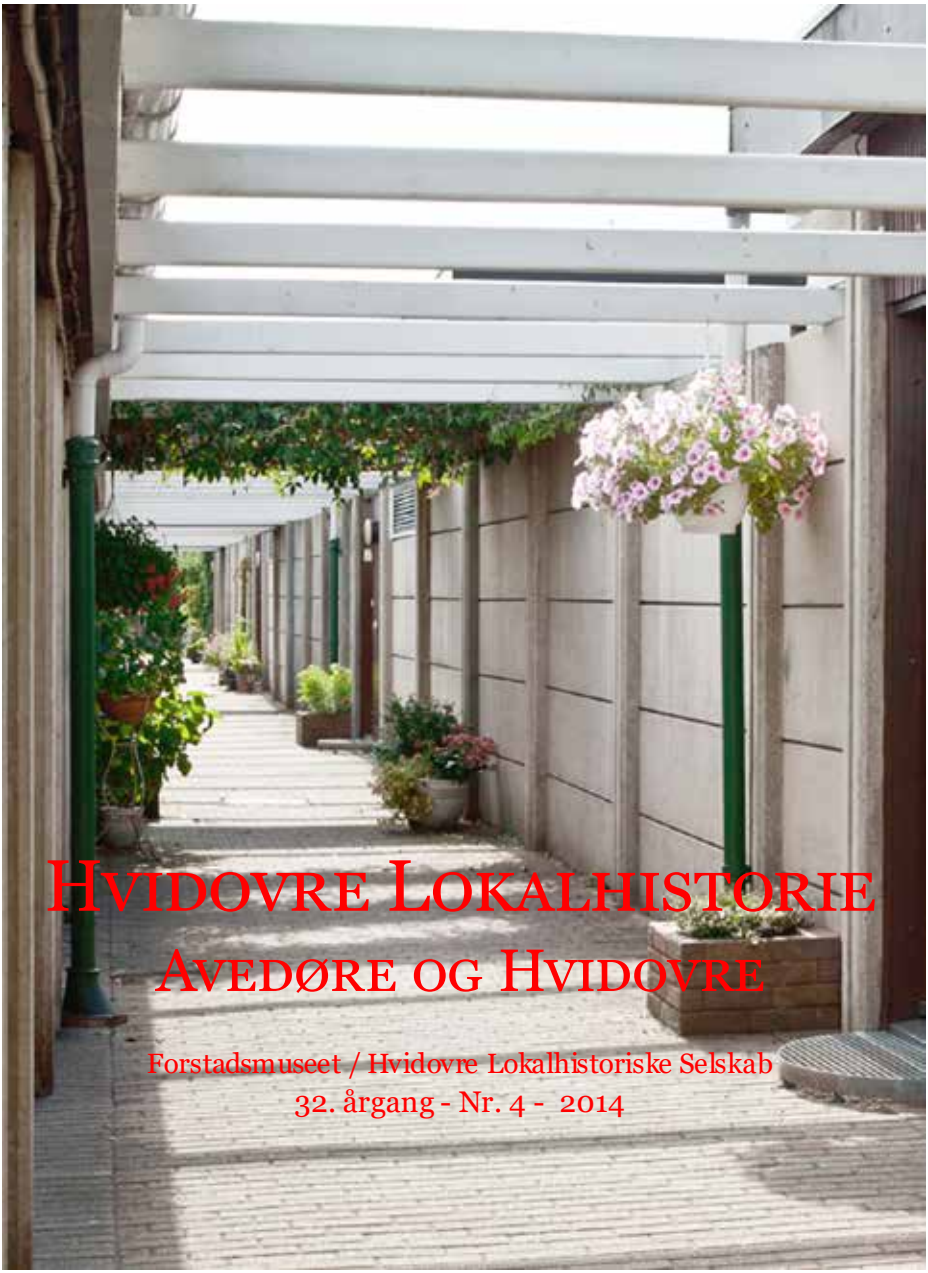

Hvidovre Lokalhistorie

Avedøre og Hvidovre

Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
32. årgang - Nr. 4 - 2014

Indhold

Nyt fra formanden af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 3
Yderst i Hvidovre-på grænsen til Brøndby af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 4
Abe Erik fortæller af Jens Fr. Jørgensen..... Side 6
Soldaterforeningens svanesang af Mogens Stub ..... Side 9
Skybrud og oversvømmelser ……. af Gitte Jakobsen ..... Side 12
Golden Days på Gammel Køge Landevej af Jens Fr. Jørgensen..... Side 14
Har du ikke den komplette samling afaf Anja Olsen..... side 16
Sidste nyt fra af Ole Asbjørn Petersen..... Side 17
2. halvleg med Lars Bo Henriksenaf Jens Fr. Jørgensen..... Side 19
Handelsgartneriernes historie ….. af Peter Holmenlund..... Side 21
Den gamle Avedøre Rideskole ….. af Kaj Nilsson ..... Side 24
Hvidovregårds Villabyaf Lisbeth Hollensen ..... Side 30
Rundvisning på Mosede Fortaf Bent Jensen ..... Side 33
Hawaiistemning i Hvidovre ved juletid af Jens Fr. Jørgensen ..... Side 34
Medlemsarrangementer 2015 ..... Side 38
Bestyrelsen og udvalg ..... Side 39
Julemarked Alarmpladsen ..... Side 40

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. se bestyrelseslistenE-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: hlsredaktionen@gmail.com
Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri.Trykt i 600 eksemplarer
Forsidefoto: Grenhusene
Foto: Poul Sverrild

Nyt fra formanden

Af Ole Asbjørn Petersen

Siden seneste blad har vi haft foredrag med Lars Bo Henriksen, udflugt til Mosede Fort/1. verdenskrigsmuseum, deltaget i Vestegnens kulturuge og hørt om Forstadsmuseets aktiviteter ved Anders Aalund og Poul Sverrilds arbejde med beskrivelsen af Forstadens udvikling. Under medlemsarrangementer vil man kunne se forårets aktiviteter, hvor det allerede nu er muligt at tilmelde sig.
Sammen med Forstadsmuseet har vi digitaliseret medlemsbladene. I alt 120 blade og over 250 artikler udgivet fra 1984 til i dag. Derfor ligger der nu en skat af lokalhistoriske fortællinger online – lige til at gå til. Se brugsanvisningen i bladet. Det er også et tilbud til kommunens skoler i deres arbejde med det historiske under den nye skolereform.

Vores webmaster og redaktør gennem 5 år, Jørgen Salhauge, har valgt at gå på "pension". Jeg tør godt at sige, at HLS under Jørgens dygtige arbejde, har fået både en hjemmeside og et blad, man kan vise frem med glæde. Stor tak for indsatsen og nyd den nye fritid.
Samtidig med Jørgens afgang har vi fået en ny Jørgen til de to arbejdsområder. Jørgen Snedled overtager fra dette blad arbejdet som webmaster og redaktør. Jørgen er gennem sit tidligere arbejde i skoleverdenen fortrolig med redaktion af skoleblade og særdeles kyndig i EDB spørgsmål. Vi glæder os til samarbejdet og håber, du må få mange gode stunder med de nye opgaver.
I dette blad har vi valgt, at bringe en annonce. Vi byder velkommen til ejendomsmægler Max Mardorf. Fremover regner vi med at kunne bringe 4 forskellige annoncer i hvert blad
Gennem mange år har vi haft Bodil og Laurs til at stå for kaffe og kage ved vores arrangementer. Grundet sygdom måtte de sige fra, og arrangementsudvalget har påtaget sig opgaven. Vi vil meget gerne have en fast person til at overtage, så interesserede kan henvende sig til Jette Randal-Lund tlf. 22955431 for at høre om vilkår for arbejdet.
Julen nærmer sig med hastige skridt, og en kærkommen julegave til mange kunne være et gavebevis som julegave. Gavebeviset koster 100 kr. og giver et års gratis medlemskab i HLS.
Glædelig jul og godt nytår

Yderst i Hvidovre - på grænsen til Brøndby Strand

Af Jens Frederik Jørgensen

Når man passerer Vestre Strandvej på vej ud ad Gammel Køge Landevej, kan man forledes til at tro, at nu bor der ikke flere borgere i Hvidovre, men 650 meter længere ud, på sydsiden af vejen over for Avedøre Flyveplads, ligger rent faktisk de sidste 4 huse i kommunen.

Et kig i kommunens elektroniske byggesagsarkiv fortæller, at de to ejendomme ud mod Gammel Køge Landevej, nr. 597 og 599 har ligget der i mange år. I nr. 599 lå "De gamle Stuer", som der tidligere er skrevet om her i bladet.

I 1972 blev der givet tilladelse til, at der fra hver af de to ejendomme kunne udstykkes en grund, der kom til at ligge ud mod Køge Bugt. De to grunde blev bebygget i 1976-77, og som betingelse for byggeriet skulle der anlægges vej, fortov og sti. På den måde kom de to huse til at få adresse på Bådsmandsvej og fik nr. 1 og 3. Begge huse kom lige som de to huse på Gammel Køge Landevej til at ligge i Hvidovre Kommune. I 1977 fik de to ejendomme på Bådmandsvej tillagt "et ved naturlig tilvækst fremkommet areal af Køge Bugt". Det var tiden, hvor Køge Bugt Strandpark blev projekteret og derefter anlagt i løbet af de næste 3 år.

Clara Hansen, Bådmandsvej 3 har boet der, siden huset stod færdig i 1977. Hun fortæller:
"Vi kører ind fra Brønd
by Kommune til vores hus. Vi ligger lige i skellet, hvor der engang lå en grøft, der fortsatte ovre langs flyvepladsen som skel mellem de to kommuner. Grøften kan stadig anes derovre. Med hensyn til vand og kloak, så er vi forbundet med Brøndby Kommune. Vores postnummer er 2660 Brøndby Strand.

Ud for den grund, vores hus ligger på, lå der en gammel badebro, som tilhørte "De gamle Stuer". Den blev fjernet, da Køge Bugt Strandpark blev anlagt. Strandparken betød en forringet udsigt for os. Tidligere kunne vi se fyret på Stevns og sejlerne ude i Køge Bugt. Vi protesterede mod anlægget af Strandparken, men det gav ikke resultat. I dag kan vi kun se masterne på skibene ude i bugten. I 1982 var der tale om, at de 4 ejendomme skulle overflyttes fra Hvidovre Kommune til Brøndby Kommune. Det var vel fordi, vi hænger sammen med Brøndby Strand-området, så nogen mente, at det ville være praktisk og logisk, at vi hørte til Brøndby Kommune. Vi blev ikke spurgt om

vores mening, og da vi hørte om forslaget, kunne det nok være, at vi kom op af hullerne. Vi protesterede til Hvidovre kommune og sagde, at vi ville blive i Hvidovre Kommune. Kommunen havde så mange gode tilbud til børn og et bredt og rigt fritidstilbud med bl.a. tennis og svømning. Resultatet blev, at vi forblev i Hvidovre.
I dag er vores største problem med kommunen, at linje 121 ikke længere kører. Vores stoppested var det sidste i zone 33. Nu er der 750 meter til et busstoppested med busforbindelse til Brøndby Strand Station. Der er 1,5 km. til det nærmeste busstoppested i Hvidovre – et stoppested på Avedøre Holme. Den manglende busforbindelse til Hvidovre gør det vanskeligt for os at handle lokalt. Det er også svært at komme på rådhuset. Begge dele forudsætter, at det er godt vejr, så man kan cykle til Friheden og tage bussen derfra til rådhuset.
Vi håber på et positivt resultat af vores kontakter til kommunen om busforbindelserne".

Spørgsmålet om ændring af kommunegrænsen fandt 2 gange i slutningen af 1982 vej til Hvidovre Avis´s spalter. Brøndby Kommune var lidt hurtige i vendingen, da de godkendte en ændring af kommunegrænsen uden at afvente, hvad kommunalbestyrelsen i Hvidovre måtte vedtage. Her valgte man at fastholde kommunegrænsen, fordi de involverede beboere ikke ønskede at skifte til Brøndby Kommune – "der var ikke tvivl i beboernes sind om, at de hørte til Hvidovre".

Hvordan en kommunegrænse kan se ud i virkeligheden, kan man se på billedet fra 27.8.2013

Hvidovredelen har, ifølge kommunens standard for anlæg af veje og fortove, kantsten, mens man i Brøndby har kanter i "rundbuestil" med 3 rækker brosten. Der er også anvendt forskellig farvet asfalt i de to kommuner. Så det er ikke kun på et kort, at kommunegrænsen er synlig.

Bådmandsvej

Uddrag ved Jens Frederik Jørgensen

Erik Abe med chimpanse

I 1992 udkom bogen ”Abe Erik og de andre rødder”. Bogen blev udgivet i anledning af, at kommunalarbejdernes klub i Hvidovre kommune kunne fejre 50 års jubilæum. Bogen rummer en række historier om arbejdsliv og arbejdsvilkår for kommunale medarbejdere ansat med opgaver på det tekniske område – vej, park og kloak. Bogen blev til i et samarbejde mellem Jan Nielsen, der var formand for fællesklubben på Materialegården, og Poul Sverrild fra det daværende Lokalhistoriske Arkiv. I bogen fortæller Erik Carlsen (Abe Erik) om at være arbejdsmand i 1950erne:

”Da vi i 1953 arbejdede på stationspladsen ved Hvidovre station foregik alt arbejde ved håndarbejde, udgravning af vejkasse og lægning af kloaker.

Når vi gravede kloakledninger ned, gravede vi på lad, det vil sige, når vi kom ned i dybden, lavede vi en trappe i jorden hvor vi smed jorden op på, så tog den næste mand og smed jorden videre, når vi kom ned i dybden, lavede vi tæt rammet afstivning, for at jorden ikke skulle skride.

Når arbejdet var færdigt var spunsen det sidste vi tog og så skred al jorden ned i renden med et ordentligt plask.

Det var et utroligt hårdt arbejde, især husker jeg engang, hvor vi skulle grave kloakledning ned på Præstemosen. Vi kunne ikke selv klare arbejdet, da der var kridt og flintlag på 135 cm, og der skulle sprænges. Det blev et firma fra Lolland, som fik entreprisen. Da vi blev fyret fra kommunen den vinter, fik vi arbejde ved firmaet.

Arbejdet med at sprænge klarede nogle af firmaets folk, vi havde det hårde arbejde med at bore huller. Vi borede hele formiddagen med en luftkompressor ned i ca. 30 cm dybde, derefter lagde vi kyllingetråd og halmmåtter over, og så sprængte de, og så var det ellers

i gang med at grave. De bønder, som entreprenøren havde med fra Lolland, arbejdede så meget, at det var lige før de spiste deres mad i udgravningen, mens de gravede. Det var vi ikke vant til, for vi havde vores skur at gå i, når vi skulle holde frokost.
Når vi lavede en vej, startede vi med at håndgrave vejkassen ud, først senere i 1950erne blev der lejet maskiner, derefter lagde vi bundsten. Dem fik vi som store kampesten, vi slog dem i stykker på stedet, bundstenene skulle pakkes sammen, så det blev en jævn flade, derefter blev der lagt singelssten og skærver, derefter blev det gysset (vandet) ned med lergrus, så det blev til en helhed. Jeg kan huske vi fik 36 øre pr. kvadratmeter både for at slå sten og lægge dem, og for at læsse en kubikmeter jord på anhænger fik vi 80 øre. Alt arbejde vi lavede var i akkord, og der skulle virkelig bestilles noget.
Det var et barsk arbejde at slå og lægge stenene, især gik det ud over ryggen og knæene. Det eneste sikkerhedsudstyr, vi fik, var sikkerhedsbriller. De var lavet af finmasket ståltråd, så når vi stod og arbejdede, og sveden løb ned i brillerne, kunne vi til sidst ikke se noget, for støvet satte sig i brillerne.
Det var normalt, at man havde sår i hele hovedet, når vi slog sten, for splinterne fra især flintsten sprang rundt i luften, det var ikke altid man kunne mærke, at de skar. Vi lærte hurtigt, hvordan stenene skulle slås, så man ikke brugte så mange kræfter, men flintstenene var helt utilregnelige, når vi slog dem.

Arbejdstøjet, som vi havde dengang, var vores aflagte søndagsbukser og gamle habitjakker. Vi må have været en broget forsamling at se på. Når der gik hul på tøjet, blev det lappet sammen af, hvad konen havde af rester, til sidst var det lap på lap, og lapperne passede ikke altid i farverne.

Det fodtøj vi som regel havde på, var franske træskostøvler. Dem fik vi dog fra kommunen, men det var kun os, som slog sten, der fik træskostøvler. Det var nogle utrolige støvler, for om det så var størrelse 42 eller 48 havde støvlerne samme bredde, og dette var årsagen til, at jeg senere fik opereret begge lilletæer af, på grund af at der var kommet trykknuder.
Jeg husker, vi fik vist nok 194 kr. om ugen, min husleje var på 52 kr. om måneden uden varme. Vi brugte 1 hektoliter koks om ugen, og så var der skatten, lys og gasregningen, og hvad man ellers havde af forsikringer. Vi arbejdede 48 timer om ugen, og der skulle virkelig bestilles noget. Når vi fik løn om torsdagen, var det en festdag, og ikke mindst når vi hver tredige uge trak 25 øre på akkordtimerne. Den torsdag var altid noget specielt, hjemme blev der sagt alt kunne vente ”til far får løn”.”
På Materialegården var det en udbredt skik, at arbejderne identi

Materialegården på Høvedstensvej

ficerede hinanden med øgenavne.
Hvorfor Erik Carlsen fik øgenavnet Abe Erik fremgår af følgende anekdote i bogen:
”Synsforstyrrelser.
En dag efter fyraften var der gået kit i den, Willy var gået ud på WC. I mellemtiden var Erik kørt hjem efter sin chimpanse ”Sussie”. Da Willy kom tilbage, satte han sig på sin stol, og pludselig blev han helt hvid i hovedet, og sveden sprang frem på panden af ham, for over for ham sad en abe på bordet og drak øl. Willy kom sent hjem om aftenen, og fortalte sin kone, at han havde set en abe i skuret, der sad og drak øl (vi vil her undlade at fortælle hvad konens kommentar var, og lade det være op til jeres fantasi).
Senere på året var der en fest, som klubben havde arrangeret. Under festen kom Willys kone hen til Erik og spurgte, om det var rigtigt at han havde en abe, der kunne drikke bajere. Ja, svarede Erik. Åh gudskelov, sagde Willys kone.”
Bogen er udsolgt, men hvis nogen vil læse mere om kommunalarbejdernes arbejdsvilkår, om Materialegården som arbejdsplads og om arbejdspladskulturen, kan bogen ”Abe Erik og de andre rødder – Kommunalarbejdernes klub i Hvidovre kommune 1942 – 1992” lånes på Hvidovre Bibliotekerne.

Soldaterforeningernes svanesang

Af: Mogens Stub

Mogens Stub er en del af en lille skrivegruppe, med udgangspunkt i Lokal Historisk Selskab. Vi mødes en gang om måneden og udveksler nostalgisk viden om barndom, opvækst og livsvilkår igennem vor tid. Der skrives om specifikke oplevelser, gerne med udgangspunkt i vores egn. Sommetider er vi heldige, at komme på noget som også har en lokal historisk baggrund siger Jette Randal-Lund

De store hæderkronede soldaterforeningers tid er ved at være omme. Om føje år vil der nok kun være to rigtige foreninger, nemlig Garderforeningen og Marineforeningen. Hertil vil der måske også være nogle få kompagni foreninger eller vel dermed rettere sagt soldaterklubber for professionelle soldater.

Der er to væsentlige årsager hertil

Den første er, at soldaterforeningerne inden for hæren blev oprettet som regimentsforeninger, men i dag er der sket store organisatoriske ændringer inden for hæren. Regimenter er nedlagt eller slået sammen og hedder noget andet i dag. Derved er korpsånden slået i stykker interessen fra de hjemsendte soldater er dalet væsentligt. Til jubilarstævner og foreningsfester vil de ikke møde gamle kammerater, som de kan udveksle minder og historier med. De to eneste enheder, der ikke er sket ændringer Søværnets sejlende enheder, så der lever soldaterforeningerne i bedste velgående og hedder henholdsvis:

Den kongelige Livgardes Soldaterforeningsom blev stiftet den 23. aug. i 1885 og verdens ældste soldaterforening. Og Marineforeningen, som blev stiftet den 30. apr. 1913.

Den anden væsentlige årsag til den dalende interesse for soldaterforeninger er, at der næsten ingen værnepligtige indkaldes i dag. Værnepligten er endnu ikke afskaffet, men vil sandsynligvis snart blive det. Der er store politiske kræfter i gang for det. Politisk taler man ikke i dag om ”at værne vort land”, da vi er medlem af NATO og alle NATO lande kommer hinanden til undsætning, hvis medlemslandenes grænser krænkes. Derfor er der størst interesse for et professionelt korps, der kan indgå i større enheder sammen med andre NATO.

Min soldaterforening hedder Kystartilleforeningen og den blev stiftet den 6. juli 1909 og er dermed verdens næstældste soldaterforening, men er desværre uddøende. Den optog tjenstgørende personel, der gjorde tjeneste på vores sø - og kyst forter, der blev bygget i tiden 1910 til 1914.

De hørte i mange år under hæren, men blev i 1930erne overført til søværnet og personellet blev

uniformeret med søværnets karakteristiske uniformer med de vide bukseben.

Men kystforsvaret blev nedlagt i slutningen af 1950erne og begyndelsen af 1960erne på nær Stevnsfortet og Langelandsfortet, der først blev bygget i slutningen af 1940erne i forbindelse med "den kolde krig". I dag er begge forterne officielle museer, hvor vi kan komme og se og høre om den kolde krig, hvor vi (Danmark) spillede en meget aktiv rolle for at holde russerne inde i Østersøen. Som sagt er vi en uddøende soldaterforening, da vi jo ikke har kunnet rekruttere nye medlemmer af betydning siden i begyndelsen af 1960erne - altså for 50 år siden. I Københavns Afdelingens bestyrelse på 5 mand er vi 3, der har passeret de 80 år og afdelingen tæller kun ca. 125 mand.
På landsplan er vi vel ikke over 420 mand imod en halv snes tusind, da jeg blev hjemsendt i 1952.

Mogens Stub

TIPSKUPON
12 rigtige

På Kultur- og fritidsmessen den 25.10.2014 havde vi udarbejdet en tipskupon. Ingen havde alle 12 rigtige, én havde 10 rigtige og vil modtage et års gratis medlemskab.

Prøv selv om du kan løse opgaverne:

1 Har Hvidovre Lokalhistoriske Selskab til huse i
Rytterskolen eller Avedøre Lejren

2 Hedder Selskabets æresmedlem?
Per Hansen eller Sven Jensen

3 Hvilken division ligger HIF fodbold i?
1. eller 2.

4 Hvornår tiltrådte Helle Adelborg som borgmester?
2011 eller 2012

5 Hvilken nuværende folkeskole er kommunes ældste?
Holmegården eller Risbjerg

6 Står figuren "Glemslens massiv" ved?
Sønderkærskolen eller Rytterskolen

7 Er Cirkusmuseet placeret på/i?
Rådhuset eller Avedørelejren

8 Hvornår er "Frihedens Port" opført?
1971/72 eller 1981/82

9 Er Rytterskolen opført i?
1722 eller 1822

Er der en katolsk kirke i Hvidovre?
10Ja eller Nej

11 Hvornår opførtes Avedøres første skole?
1781 eller 1814

12 Hvornår blev Avedøre tilknyttet Hvidovre?
1974 eller 1972

De rigtige svar står på side: 38

hvidovre@home.dk
Ejendomsmægler M.D.E. Cand. jur.
MAX MARDORF
Hvidovrevej 406 • 2650 Hvidovre
Telefon 36 77 18 28
(Overfor Hvidovre Sportsstadion)
home
vi vil være din foretrukne ejendomsmægler
FÅ EN GRATIS SALGSVURDERING
Det er os, der er kendt for det hurtige og effektive salg

Julegaver fra Hvidovre

Savner du inspiration til årets kalender-, jule- og mandelgaver? Så er en gave fra Hvidovres historie måske en idé! På Forstadsmuseet kan du købe følgende bøger, der alle handler om Hvidovres historie, ligesom du også kan købe det særlige Hvidovre-krus med motiv af Rytterskolen.

- "På sporet af ugens avis" af Viggo Nørgaard Nielsen: 125 kroner
- Hvidovre-kruset: 39 kroner
- "Langs Vestvolden i Hvidovre – fra syd til nord" af Søren Østergaard: 50 kroner
- "Hvidovre-Rock fra pigtråd til heavy metal" af Thomas Gjurup: 199 kroner

Skybrud og oversvømmelser er ikke kun et nyt fænomen.

Af Gitte Jakobsen

Fredag 7. august 1959 blev Hvidovre ramt af et voldsomt uvejr. I eftermiddagstimerne faldt der en syndflod over byen, og det lynede og tordnede, og dertil kom haglvejret.
Kloakkerne kunne ikke stå for det store pres, og adskillige kældre blev oversvømmede.
Et af stederne som det gik voldsomt ud over var Hvidovrevej mellem Dalumvej og Præstemosen. Her var det bla. næsten umuligt for bilerne og motorcyklerne at komme igennem, og mange måtte hjælpes fri af Falck eller en traktor.
Birte Gerdes boede med sine forældre og søskende på Hvidovrevej 117.st og hun oplevede, at hun fik lov at gå ud på fortovet med sin bror Jørgen for at se på vandmasserne , men kun hvis han passede godt på hende. Deres forældre står i haven ud for nr. 117 og Birte undrer sig over at hendes far er med på billedet, da han ofte arbejdede til sent om aftenen. På et af billederne som Lars Henrik Ipsen har givet os lov at bruge og som hans far P.I. Ipsen har

taget, kan man se en person, der er klatret helt op i lysmasten. Det var et stort tilløbsstykke både med vandet og bilerne og viser et helt andet billede, end vi der husker 2. /3 juli 2012, hvor området ved Hvidovrevej ikke var fyldt med mennesker, men med våde genstande bragt op fra kældre .
Birte fortæller, at hun havde ta-

get sko og strømper af og nød at soppe i det varme vand, og andre har bare ben, så de også kan klare vandet. En ældre mand er iført alpehue, sort regnfrakke og galosjer, og en kvinde har taget en gennemsigtig regnhætte på, men er stadig iført sine pæne sko.
Birtes forældre fik deres kælderrum fyldt med vand og fik bla. ødelagt deres familiealbums.
Forretningerne Rosenlund Lædervarer og Brenow sko, Hvidovrevej 178 fik bla. ødelagt deres varelagre, selv om personalet blev sat i sving med spande og baljer . I Textilmessen, som lå på hjørnet af Hvidovrevej og Bytoften , måtte personalet også bære vand op i spandevis. Op af Hvidovreparkens ejendomskontors toilet fossede vandet op af kummen og sikkert ikke med helt rent vand.
Forsikringsmæssig var problemet, at vandskadeforsikringerne kun dækkede skader som følge af brud eller lignende på offentlige rør og skader som følge af lynnedslag og storm og altså ikke på grund af megen nedbør. Birte husker at hendes forældre heller ikke fik de skader vandet havde haft på deres kælder, godtgjort. Det måtte man selv klare
De motorkørende , som morede sig med at forcere vandmasserne, har sikkert ikke moret sig, når de selv skulle betale for reparationen af deres køretøjer.
Artikelen er baseret på interview med Birte Gerdes, artikel i Hvidovre Avis august 1959 og private billeder fra P.I. Ipsen

Golden Days på Gammel Køge Landevej

Af Jens Frederik Jørgensen

Golden Days-festivalen havde i år ”1914” som tema i anledning af 100-året for starten på 1. verdenskrig. Det righoldige program rummede over 250 tilbud, så der var nok at vælge imellem for de interesserede.

Forstadsmuseet stod for et af programpunkterne – en cykeltur ad Gammel Køge Landevej fra Flaskekroen til Brøndby Strandhotel. Museumsinspektør Lisbeth Hollensen var guide på turen, der belyste, hvordan sommerlivet og badelivet spirede og blev symbol på idyllen langt væk fra krigen.

Lisbeth gav en levende og humoristisk formidling af de mange lokalhistoriske fortællinger, som har Gammel Køge Landevej som grundlag og udgangspunkt.

Når familierne på cykel kørte ud ad Gammel Køge Landevej under 1. verdenskrig, var der ikke langt mellem badebroer/kroer/marketenderier/købmænd/udskænkningssteder, der lå langs vejen. Ved kroerne kunne man - ud over at få slukket tørsten - også mange steder få lappet cyklen, der let kunne punktere på grund af både dækkenes og vejens kvalitet.

Ved Dr. Ellums hus hørte vi om de små sommerhuse, der skød op langs Gammel Køge Landevej omkring 1. verdenskrig.

Således sprængfyldt med energi fortsatte cykelturen. Turens deltagere supplerede også Lisbeths fortællinger med egne fortællinger.

Således fik vi, da vi stod i læ for en regnbyge under S-togsbroen ved Frihedens Station, historien om, hvordan en af deltagerne havde mødt sin kone på Frihedskroen. Turen i Hvidovre sluttede ved flyvepladsen med udsigt til De gamle Stuer.

Turen fortsatte derefter gennem Brøndby Strand til Brøndby Strandhotel, der i 1912, da det blev bygget, lå meget langt uden for byen (=København).

På cykelturen så og hørte vi meget, som vi ikke havde lagt mærke til eller hørt om tidligere. Stor tak og stor ros til guiden, Lisbeth. Det ville være en god ide, hvis Forstadsmuseet og Lisbeth ville gøre tilbuddet om en guidet cykeltur ad Gammel Køge Landevej til et årligt tilbagevendende sommerarrangement.

Hvidovre Kommune overtog i 1964 Dr. Ellums hus. Fagforeningens Boligselskab og Hvidovrebo lejede huset og etablerede 1.9.1965 et ungdomshus - – nu Køgevejens Børne- og Ungdomshus. Benzinstanderen, der står ude ved fortovskanten, er en 60er-model. Den blev købt og opsat for ca. 10 år siden. Der har således aldrig været tankstation på stedet. Standeren skal signalere, at man i ungdomshuset ”kan få tanket nærvær, selvtillid og lækkert hår”.

Har du ikke den komplette samling af medlemsbladene?

Af Anja Olsen

Er du gået glip af de mest fantastiske artikler gennem tiden?

Så fortvivl ikke…

Forstadsmuseet og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har netop digitaliseret medlemsbladene. I alt 120 blade og over 250 artikler udgivet fra 1984 til i dag. Så hvis der mangler et nummer i samlingen, eller du savner en artikel, så er der mulighed for at bladre i bladene elektronisk. Alt hvad det kræver er en computer med internet, og har du ikke en computer derhjemme, så findes der en på biblioteket, hvor du også kan få hjælp. Herfra kan du gå ind på Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs hjemmeside:

www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Indtast et søgeord

Herfra er der adgang til en skat af fortællinger fra Hvidovre – lige til at plukke og læse.

Læs bl.a. om

- Hvordan det var at være mælkedreng i Hvidovre i 20'erne
- Hvordan det var at flytte fra lokum i baggården til Hvidovres moderne lejligheder
- Hvordan modstandsfolk kæmpede under 2. verdenskrig på Hvidovrevej
- Hvordan det var at gå i skole i Hvidovre i 50'erne
- Om svømmeundervisning i Kalveboderne
- …og meget meget mere!

God fornøjelse!

Her finder du menupunktet i venstre side

Sidste nyt fra Forstadsmuseet og Poul Sverrilds arbejde med Ph.d. afhandlingen om forstadens udvikling.

Anders Aalund og Poul Sverrild

Af Ole Asbjørn Petersen
Mandag den 27.oktober var Anders Aalund og Poul Sverrild gæster ved vores arrangement i Auditoriet i Avedørelejren.
Anders fungerer som Forstadsmuseets arkivar og kunne fortælle om de indleveringer, der var tilgået museet. 10 flyttekasser med HK- arkivet fra Hvidovre Rådhus og 15000 dias hovedsagelig med naturbilleder fra Avedøre Holme og Vestvolden. Man registrerer ved hjælp af et system ved navn Arkibas. Når systemet er godt indkørt, vil man tilbyde workshops, så vi alle kan lære at benytte systemet til at finde vej i samlingen.
Forstadsmuseet har man kunnet møde ved Aeronautisk Dag, cykelturen langs Gammel Køge Landevej i Vestegnens Kulturuge, arrangement med kloven Tapé, 40 års jubilæum i den ældste de af Avedøre Stationsby, Befæstningsdagen og ved arrangementet i Bella Centret med Boligselskabernes Landsforening omkring almene boligbyggerier.
Museet er også synlig på Borgerservice på rådhuset, hvor man kan se plancher med fortællinger om Hvidovre og i Hvidovre Avis med fortællinger om udvalgte steder i kommunen. Historien i Gaden tænkes udvidet med beskrivelser på Hvidovrevej måske lagt ned i fortovsplan.
Nært forstående er det store julemarked i Avedørelejren den 7. december.
Af andre af Forstadsmuseets opgaver kan nævnes arbejdet med lokalplaner, kommuneplansstrategier, registrering af de mange interviews og ikke mindst kampen for at opnå statsanerkendelse.

Efter Anders indlæg tog Poul Sverrild over.

Poul havde delt sit foredrag op i to. Del 1 under titlen: Renewal, Listing and Democracy og del 2: The Crate-House Dwellers. Vi studsede lidt over de to titler, men forklaringen var, at det var en nødvendighed i dagens forskermiljø, at publikationer skulle offentliggøres på engelsk. Foredraget blev holdt på dansk - tak for det -. Første del kunne oversættes ved renovering/fornyelse, fredning og demokrati og tog sit udgangspunkt i den almene bebyggelse Grenhusene, som ligger i Hvidovre.

Pouls udgangspunkt er opfattelsen af, at særlige punkter i udviklingen er afgørende for, hvilken retning historien senere tager. Indvandringen til Hvidovre dels fra landdistrikter dels fra saneringsmodne kvarterer i København nødvendiggjorde nytænkning i boligformer. De store almene bebyggelser tog fart, og Grenhusene var den første almene tæt lav bebyggelse i Danmark. Arkitekten Eske Kristensen havde projektet klar i 1953, men først i 1958 blev der bygget. De 158 huse er bygget i beton med gode muligheder for at ændre de indre vægge. Materialerne skulle være de billigst mulige. Husene står der endnu. Den bebyggelse og historien finder Poul så interessant, at han har været med til at indstille Grenhusene til fredning. Der er intet andet alment byggeri i Danmark, der er fredet. Poul oplyste, at der naturligvis er divergerende opfattelser om nødvendigheden af fredning f.eks. mellem boligselskabet og kulturstyrelsen. Sagen behandles p.t., og ingen ved, hvordan det ender.

Anden del af foredraget kunne oversættes som historien om lysthus(pakkasse)beboerne.

En periode i 20érne fik langtrækkende virkning i de næste 50 år. Tilflytningen til Hvidovre blev den største i Danmarks historie. Der var den højeste bolignød nogensinde og den dramatiske behandling af tilflytterne var uden sidestykke.
De herboende bønder og gartnere så ikke med milde øjne på tilflytternes pakkassebyggerier. De tilflyttende så muligheden for først at bygge et sommerhus med forhåndenværende tilfældige materialer (ofte pakkasser af træ fra Fordfabrikken) og senere udbygge til helårshus. Det var klart ulovligt byggeri. Der kom flere og flere tilflyttere, og kravet om skolegang for børnene blev rejst med stigende styrke. Flertallet i sognerådet ønskede det ikke. Sagen gik til folketinget, og først da Thorvald Stauning slog i bordet og pålagde kommunen at optage børnene i skolen, blev det lovliggjort.
I Pouls arbejde med afhandlingen har det vist sig at være meget svært at finde noget officielt i kommunens arkiver om de ulovlige bebyggelser.

De mange konflikter var med til, at Hvidovre og Hvidovrevej blev placeret i bunden af Matadorspillet, der blev introduceret i midten af trediverne. Faktisk var det i flere generationer med til at fastholde Hvidovre som et lavprisområde. Det er der ved at være rådet bod for i dag.

Skulle man gøre op, hvem der vandt, bønderne eller tilflytterne, må man konstatere, at tilflytterne vandt den politiske kamp for rettigheder, men selvom bønderne tabte, kunne de og senere spekulanterne gå grinende hen til banken med penge fra de mange landmålerudstykninger. Boligstandarden i de mange nybyggede huse var lav, og man skal helt frem til 1961, før kommunen stillede krav om vandkloset og grundmuring.

Man kan derfor sige, at forholdene omkring tilflytningen i 20´erne har været bestemmende for udviklingen i boligbyggeriet 40´erne, 50´erne, og 60´erne frem til 70´erne, hvor parcelhuset blev betragtet som en pensionssikkerhed tilskyndet gennem lukrative rentefradragsordninger. Den viden, der er opsamlet om de mange selvbyggerhuse fra mellemkrigstiden og de senere almene byggerier, er udtryk for visioner om et godt liv i gode boliger for alle. Et sådant perspektiv på forstadens udvikling kan være med til, at politikere og borgere er bedre rustet til at møde nye tiders udfordringer.

De ca. 70 fremmødte fik aktuelle oplysninger om Forstadsmuseets aktiviteter og nye perspektiver på forstadens (Hvidovres) udvikling, og det fremstillet af to foredragsholdere, der udviste glæde og engagement i deres virke.
’

2. halvleg med Lars Bo Henriksen

Af Jens Frederik Jørgensen

Den 2. april trak Lars Bo Henriksen fuldt hus i Rytterskolen, og da mange flere gerne ville høre Lars fortælle om sine drenge- og ungdomsår i HIF, stillede Lars selvfølgelig op igen. Denne gang i Auditoriet i Avedørelejren onsdag den 3. september.
Som bekendt er jeg indvandret fra Jylland og til Hvidovre. I Jylland forbandt vi først og fremmest Hvidovre med fodbold. Fodbolden og HIF har været med til at skabe byens identitet og udgør et stort bidrag til byens kulturarv.
Hvorfor, det er sådan, blev klart, da Lars førte tilhørerne igennem og fortalte om sine aktive fodboldår fra 1949 til 1966. Krydret med anekdoter, afleverede Lars korte og præcise karakteristikker af de mange personligheder, der skabte HIF i tiden frem til HIFs guldalder fra 1966, hvor klubben vandt sit første Danmarksmesterskab med Lars på holdet – selvfølgelig.
Nogle erindringer fra et fodboldliv brænder sig særlig godt fast. Det første mål, Lars scorede – mod Hellas den 22.9.1951. Duften af fedtlæder, når Svend Ove Svendsen (SOS) i klubhuset smurte bolde ind. Om elastikken i underbukserne, der sprang, så underbukserne måtte klippes op og af, før Lars kunne spille videre. Turen til Oslo med KBUs udvalgte hold, hvor Ole Madsen (HIK) scorede på alle de tre chancer, han fik, mens Lars

Lars Bo Henriksen header på mål

ikke fik scoret på de tre, han fik. Men så fik han gennem tiden scoret på så mange andre chancer – 62 mål i 131 divisionskampe – et imponerende tal.
Typisk havde mange af spillerne og lederne i HIF et øge- eller kælenavn, som de den dag i dag i højere grad kendes på end på det navn, de findes under i folkeregistret. Lars fik ham bekendt aldrig selv et øge-/kælenavn.

Lars lagde i sit foredrag stor vægt på de personer, han havde set op til i sin fodboldtid. Idolerne har en afgørende indflydelse på børn som led i deres udvikling. HIFs spillere blev selv i storhedstiden idoler for de mange børn landet over, der samlede billeder af fodboldspillere fra BioFoska-pakker.
Sammenholdet i HIF blev fremhævet som værende godt og med god kontakt mellem fodbold og håndbold. Det har resulteret i mange ægteskaber mellem fodboldspillerne og pigerne i håndboldafdelingen.
Mange familier har sat deres præg på HIF, f.eks. familierne Svendsen og Ziegler. Klubbens fornemmeste hædersbevisning var "Børge Zieglers mindepokal", som klubben udsatte for at mindes Børge Ziegler, der blev dræbt under besættelsen. Lars fik pokalen i 1975.
Lars er også blevet æresmedlem af klubben for sin indsats som spiller, træner, gruppeleder, holdleder og revisor. Han er det medlem, der har næsthøjest anciennitet i HIF – 45 år!
Lars er efter de mange år stadig en trofast tilskuer på Stadion. Vejen dertil er også kort, da Lars bor på Hvidovrevej lige over for Stadion.
Lars gav med sit foredrag en vigtig og levende lokalhistorisk fortælling, som tilhørerne fortjent kvitterede for med stort bifald.

Handelsgartneriernes historie, ca. 1850 – til vor tid.

Af Peter Holmenlund

Handelsgartner Peter Klarskov præsenterer stolt sin nye latrinbeholder i 1920, i det nyåbnede handelsgartneri "Poppelhus" i Avedøre.

Torsdag den 4. september afholdtes et seminar vedr. ovenstående emne i "Den Gamle By" i Aarhus. Vi var 30 deltagere, der kom fra forskellige egne af Danmark, samt to fra Sverige. Fra "forstæderne" var vi tre deltagere, en fra Greve, en fra Glostrup og jeg selv fra Avedøre.
Temadagen startede med et spændende indlæg af dr. Agro og hortonom Inger Olousson, som havde fundet gamle optegnelser og fotografier frem fra hendes oldefars handelsgartneri, der siden var gået i arv til hendes bedstefar og far, således at perioden 1900-1950 var repræsenteret. Gartneriet havde også leveret grøntsager til det svenske kongehus. Det store arbejde med at finde og systematisere materialet førte til doktorgraden.

Dernæst havde arkivar Bodil Møller Knudsen et interessant og flot indlæg omkring "Handels-gartnerier i Horsens 1840-1920" med billeder fra flere generationer.

I denne tidsperiode bestod et gartneri af et stykke jord på 0,5-2,5 ha og en butik, som var bygget sammen med gartneriets bolig. Efterhånden som byerne

voksede, blev jorden solgt til byggegrunde, hvorefter ny jord lige uden for byen blev købt til produktion af varerne til butikken. Til handelsgartneriet hørte altid et par drivhuse og bænkevinduer (4-500 m2 under glas).

Temadagen sluttede med en rundtur i "Den Gamle By", som er et meget levende museum. Man er hele tiden i gang med projekter. Aktuelt er man kommet langt med at finde frem til de potteplanter, der har stået i vindueskarmene de sidste 100 år i såvel private hjem som i offentlige bygninger. Besøgende kan købe stiklinger og eller små planter i slagsdrivhuset. Gamle Orangerier fra danske slotte er også blevet genopført i "Den Gamle By".

"Det Danske Gartnerimuseum" blev også omtalt. Museet ligger ved Beder Gartnerskole, og har en meget stor samling af redskaber og maskiner anvendt i gartnerierne gennem mere end 100 år.

Træk af handelsgartneriets historie

Det er ikke muligt at angive nogen bestemt tid for, hvornår den første handelsgartner fremstod.

Der forekommer dog allerede langt tilbage i tiden eksempler på, at der har været drevet handel med urter og frø.

Fra klosterhaverne er der blevet solgt læge- og køkkenurter samt frugt. Der blev også importeret havesager.

I 1587 befales det, at handel med frugt og grøntsager kun må foregå på det nye Fisketorv (nu Vandkunsten). Her skulle de handlende "leje boder og holde slig vare fal udi".

I 1608 bringes der varer på torvet fra Rosenborg Have, og i 1629 tillades det gartneren på Rosenborg, sammen med andre, at sælge frø på Amagertorv.

1659 var der 5 gartnere uden for København.
I 1684 blev det bestemt, at der på Gammel- og Nytorv skulle sælges "hvad som indkom af urtegårdsfolk".

I 1699 fik 4 gartnere tilladelse til at sælge al slags frø og sæd i København.

I 1764 var der 24 gartnere i København, og på samme tid var

det meste af Blegdammen beboet af urtegårdsmænd, der med både grøntsager og blomster "for billig pris betiene byen".

I slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet indvandrede mange tyske gartnere, der sammen med de danske dannede grundlaget for handelsgartneriets udvikling. Flere endte endog som meget velstående gartnere, idet deres ejendomme helt eller delvist solgtes som byggegrunde.

Ved 1800-tallets begyndelse blev der klaget over den udenlandske konkurrence fra de berygtede planteauktioner, hvortil planter, ofte i mindre god forfatning, særlig kom med skibslejlighed fra tyske eller hollandske havnebyer.

Driften i handelsgartnerierne led ofte under savnet af et ordnet regnskab, og nyforsyningen af planter og frø skete i reglen fra udenlandske, særlig tyske og hollandske gartnerier.

Mange gartnerier gik i arv fra far til søn, ofte gennem flere slægtled. Herved skabtes en fast overlevering af både kulturer og driftsmetoder, hvilket sikkert fik betydning for handelsgartneriets udvikling. En udvikling der i store træk er foregået således: Køkkenhavebrug, frugtavl, planteskoledrift, blomsterdyrkning samt frøavl.

København var det store marked. Det var her forretningerne lå. Selv større provinsbyer kom først langt senere med, dog i meget forskellig grad. Handelsgartneriet i Odense har således været tidligere udviklet end i Aarhus og de andre jyske købstæder, hvor udviklingen først tog til efter krigen i 1864.

Det sidste "rigtige" handelsgartneri i Avedøre blev startet i 1920 af handelsgartner Peter Klarskov, som købte "Poppelhus" til bolig med tilhørende 1,5 ha jord, 2 små drivhuse og ca. 50 mistbænkevinduer. Hele produktionen blev solgt i butikken Kingosgade 13 på Frederiksberg. Butikkens bedste kunder var Tivolis restauranter. Peter Klarskov var gartner i Tivoli, indtil han startede egen virksomhed.

Den gamle Avedøre Rideskole
Historisk tilbageblik

Af: Kaj Nilsson

Damgården blev købt af Povl Hansen i 1961 og blev udlejet til Avedøre Rideskole til den 1. april 1963, hvorefter den blev købt af slagtermester Otto Lau. Det var Otto Lau der skabte Avedøre Rideskole. Der var Rideskolen under navnet A. Lau (Otto Laus kone) i 1981, men Marian Lau overtager som ejer Damgården og rideskolen i 1980. Marian Lau forpagtede Avedøre Rideskole fra 1977 men ejede Damgården fra 1980-1994. Avedøre Rideskole nedbrændte søndag den 28. september 1986 undtaget ridehuset fra den 22. januar 1965.

Avedøre Rideskole 1961 - 1994

Marian Lau fortæller:

"Hele historien starter omkring spisebordet i vores lejlighed i Vanløse, hvor jeg boede med min mor og far, der på det tidspunkt havde slagterforretning og møntvaskeri. Min far var en rigtig igangsætter og havde gennem vores ride undervisning på Ballerup Rideskole fået interesse for selv at starte en rideskole, og da man på det tidspunkt kun havde få ponyer i Danmark og ganske få rideskoler med ponyer, blev en af datidens første ponyrideskoler grundlagt.
I sommeren 1960 startede vi en jagt på en velegnet ejendom, og det viste sig at være ret svært at finde. Da far havde slagterforretning på Brøndbyøster Torv, var det nærliggende at starte eftersøgningen i Brøndbyøster. Valget faldt på en gård i det gamle Brøndbyøster, hvor der i dag er børnehave. Der var stald, og vi fik etableret ridebane, men der var intet ridehus.

Vi bestilte 6 vilde New Forrest ponyer hjem fra England gennem Helge Schwartz fra Amager Ponyklub, 3 vallakker samt 3 hopper, der var i fol. At få 6 uredne heste hjem fra England i en jernbanevogn var en særlig oplevelse. De var bange for mennesker, og vi måtte fange dem i jernbanevognen med bådshager. De 3 hopper og den ene vallak red jeg selv til, og de 2 andre vallakker blev sendt ud i byen til tilridning. Ud over de 6 fra England købte vi 2 ponyer her i Danmark. Trigger, der lagde sig ned, hver gang man bad den om noget, den ikke havde lyst til, og Doctor, der led af kronisk hoste. Så manglede vi blot en mand til at passe hestene. Verner Olsson blev manden, der kom til at følge os igennem en årrække. Han var travmand og havde arbejdet på travbanen både som træner, kusk og hestepasser.
Det første ½ år gik med forberedelse til rideskolens start. Vi fik 3 dejlige føl, Bingo, Bambina og Chock, så da vi var klar til rideskolestart 1. april 1961 havde vi 11 ponyer, og der kom flere til efterhånden. Blandt det første hold ponyer, der kom hjem fra Eng-

land, var blandt andet Fonteyn. Han kom med hjem i togvognen i stedet for en anden vallak, der stak af umiddelbart før afrejsen. Da kontrakten lød på 6 ponyer; altså 3 hopper og 3 vallakker måtte man se sig om efter en stedfortræder, og til alt held for os, blev det en af de bedre med fine aner.

Fonteyn er en historie for sig. Han opnåede i sin levetid at blive

"Dansk Mester" både i dressur og i spring. Lis Pedersen vandt mesterskabet på Fonteyn i ridebanespringning, og nogle år senere vandt Lars Jørgensen mesterskabet i dressur. Fonteyn har også været på det danske hold til Europamesterskabet for ponyer med Ulla Poulsen, men dette rakte dog ikke til nogen placering. Fonteyn har i Avedøre Rideskoles historie været den mest markante hest, selvom vi igennem årerne haft mange, der kunne nævnes.
At starte en rideskole op helt fra bunden er ikke let, så i starten var al ridning gratis, da ponyerne ikke var "begynderheste". Det drejede sig i første omgang om at lære ponyerne at gå rundt efter hinanden og lade være med at smide børnene af.

Stigbøjler var bandlyst, så da vi efter ca. 1 års tid skulle til at bruge bøjler, kunne børnene slet ikke finde ud af det. Så snart de så deres snit til det, blev bøjlerne smidt, og de følte sig straks på hjemmebane. Da efteråret nærmede sig, var det på tide at se os om efter andre faciliteter, da det ville være vanskeligt at drive rideskole uden ridehus en vinter igennem. Efteråret 1961 flyttede hele menageriet fra Brøndbyøster og til Damgården i den gamle Avedøre Landsby over for gadekæret, hvor der i dag er andelsboliger. Det var en 200 år gammel gul 4-længet stråtækt gård samt en lade, der kunne fungere som ridehus, vi fandt. Dette skulle blive rideskolens fremtidige domicil. Selve flytningen foregik ved, at børnene red ponyerne til de nye lokaliteter, føllene blev trukket bagved de voksne heste og alt andet løsøre (der var ikke så meget dengang), blev kørt bagefter i vores bil.

På det tidspunkt var Byvej kun en smal landevej med grøfter i begge sider. Der kørte ingen busser, så togstationen i Brøndbyøster var vores nærmeste offentlige transportmiddel. Laden, som vi brugte til ridehus, lå der, hvor Byvej i

dag løber, og vores ridebane lå parallelt ved siden af. For enden af laden havde vi en dejlig lille stald med 3 store bokse samt plads til et par små ponyer i spiltov. På den anden side af Byvej havde vi en dejlig stor springbane.
Året efter, i 1962, fik vi besked på, at vejen skulle udvides, og den skulle gå lige igennem vores "ridehus". Denne ekspropriation var netop årsag til, at der var økonomi i, at et af de første mindre ridehuse blev bygget. Det var kun de store rideetablissementer, der dengang havde ridehus. De mindre steder måtte nøjes med en gammel lade eller en udendørs ridebane.
I 1964 stod ridehuset færdigt, og der kom rigtig gang i rideskolen. Allerede i løbet af det første år i Avedøre, afviklede vi 27 ugentlige hold, og på de fleste hold var der mellem 12 og 15 ryttere. Vi havde allerede på det tidspunkt over 25 rideskoleheste og, - ponyer. Avedøre Rideskole har altid været stedet, hvor alle slags mennesker kom, og det sociale samvær førte i flere tilfælde til livslange venskaber, der endnu i dag - bliver dyrket, og det er netop en af årsagerne til den succes rideskolen har haft gennem tiden. 1964 var året, hvor det første landsdækkende ponyridestævne blev afviklet. Vi syntes det kunne være morsomt at invitere ponyklubber fra Jylland og Fyn og prøve kræfter med dem. Ganske vist havde vores daværende konkurrenceryttere meldt sig ind i Sportsrideklubben for der at deltage i de første rigtige ponystævner, men det var meget lokalt omkring København, så man kendte intet til rytterne fra det øvrige land.

Ridestævnet blev en stor succes, men vi fik Dansk Rideforbund på halsen, for man må ikke afholde landsdækkende ridestævner, der ikke er i klubregi, men det var før Hvidovre-Avedøre Rideklubs start. Det var netop denne begivenhed, der var medvirkende til, at en gruppe ryttere og forældre blev enige om at starte en rideklub. Medstiftere af klubben var bl.a. Birger Granager, Ole Simonsen, Tage Vogelsang, Jens Bach Petersen og min far Otto Lau.

Det første klubmøde blev afholdt i stalden på "Stevnsbogård". Jeg var ikke selv tilstede, så jeg kan ikke referere nærmere om forløbet, men så vidt jeg husker, blev Jens Bach Petersen klubbens første formand. Han afløstes senere af Tage Vogelsang, der dengang havde lejemålet på Stevnsbogård. Rideklubbens start var samtidig start på en dejlig tid med mange invitationer til lokale stævner for vores ryttere.
I omegnen var der mange små klubber, der var interesserede i et samarbejde helt nede på rideskoleplan. Vi lavede specielle programmer, som alle kunne ride i dressur, og i springning gravede vi forhindringerne ned, så næsten alle øvede som uøvede kunne deltage. Ridestævnene startede næsten altid med dressur lørdag, rytterfest om aftenen og springning om søndagen.

Avedøre Rideklub afholdt tre vintertræningsstævner, hvor der også var deltagere fra naborideklubberne. Derudover var der altid et forårsstævne og et efterårsstævne,

der blev afholdt på springbanen på den anden side af Byvej, først senere fik vi lov at leje banerne på Stavnsbjergvej.

Til Fastelavn begyndte vi, efter tøndeslagningen til fods, at afholde ringridning, i mange tilfælde med trækker til de mindste ryttere. Dette var næsten altid en succes, da det ofte viste sig, at det ikke altid var den bedste rytter, der vandt, men den med det bedste Øjemål. . På et tidspunkt var det også populært at ride rundt til forskellige mål, det kunne være til ryttere, der boede i nærheden, det kunne være til Jens Bach, der boede på Bakkegården i Brøndbyøster, og det kunne være til et af kommunens plejehjem. Rytterne var udklædt, og der vankede altid lidt til både ryttere og heste. Af aktiviteter må også nævnes efterårsjagterne på stubmarkerne, som afsluttedes med opløb efter rævehalerne, der sad på skuldrene af to ryttere, der red som "ræve". Disse opløb kunne være meget underholdende og til tider meget vilde, men rytterne nød den "vilde" jagt.
Avedøre Rideskole va
r en rideskole med faste traditioner. En af de faste traditioner var min fars fødselsdag den 28. november. Denne dag benyttede vi til at vise de færdigheder, de forskellige ryttere havde fået i årets løb. Bl.a. blev der redet kvadrille med 8 ekvipager! Det var mange i vores ridehus, der kun var 16x36 m, men det gik alligevel. Af opvisninger kan også nævnes en meget fin pas de deux til blomstervalsen af Tchaikovsky med to af vores bedste ponyekvipager. Min far blev altid meget rørt, og han elskede at sidde oppe på kontoret i ridehuset og nyde opvisningen.

Julemåneden på rideskolen

Denne måned var altid noget særligt. Børnene fik lov til at pynte op i stalden, så man til tider ikke kunne se hestene for bar glimmer, gran og nisser. Hestene havde julekalendere med gulerødder og andet guf, men ofte var det væk før beregnet, da hestene ikke selv var klar over, at det hele ikke skulle spises på en gang.

Det store juletræ i midten af ridehuset blev altid sat op dagen før sidste søndag inden jul, for denne dag blev der afholdt julefest for børn og heste. Jeg mindes stadig dansen om juletræet, hvor hestene var udklædt med røde nissehuer, og det var altid hestepasserne, der trak hestene rundt om træet. Sidste ridetime før jul skulle der leges. Fantasien var stor, for der er mange måder at lege til hest på. Kongeløber, Seksdagesløb, ja jeg kan dårlig huske alle legene, men en ting husker jeg tydeligt. Der var altid ryttere, der havde større mod end andre, og dette blev vist til jul, når der skulle springes uden sadel og uden hovedtøj med hænderne ud til siden. Jeg tror ikke, at der er så mange i dag, der tør det, men det var der dengang.

Der var altid ridning juleaftensdag, men 1. juledag holdt vi lukket, så 2. juledag var hestene meget friske. Alle de ryttere, der havde lyst kunne møde op 2. juledag.
Først blev juletræet plyndret, der

efter blev det lagt ned. Så blev der bygget en bane. Og så gik det løs. Alle, der havde mod og lyst, fik en hest at springe på, og det var ikke kedeligt at se på, for det skete af og til, at en måtte bide i græsset. Jeg kan blive ved i det uendelige med erindringer fra rideskolens tid så..."

Rideskolen brænder

Avedøre Rideskole nedbrændte søndag den 28. september 1986 undtaget ridehuset fra den 22. januar 1965. Efter branden skrev - Hvidovre Avis - lokalavisen for Hvidovre og Avedøre. 1. oktober 1986 følgende:

Får rideskolen lov at fortsætte?

Hvidovre kommune skal godkende en nyopførsel af Avedøre Rideskole, der i søndags brændte ned til grunden. Alle 34 heste blev reddet, men 2 kattekillinger omkom i flammehavet på den stråtækte gård. Brandårsagen er ikke fastlagt.

"Så længe vi ikke stryger flaget, kører vi videre. Og vi vil godt understrege, at undervisningen fortsætter allerede i dag"… Det sagde Søren Lemming og Marianne Lau i mandags, dagen efter deres hjem og arbejdsplads – Avedøre Rideskole – var brændt ned til grunden.

Indehaverne af Avedøre Rideskole – Søren Lemming og Marian Lau gik nedtrykte bort, mens brandvæsenet forsøgte at få bugt med ilden i søndags. Men de var begge enige om at køre skolen videre allerede dagen derpå. "Det eneste der for alvor bekymrer os i dag, er at vi ikke ved, om kommunen vil give os lov til at fortsætte med en genopbygget rideskole. Sagen er den, at gården har fået lov at ligge i byzonen, fordi den var skønnet bevaringsværdig. Så vi er blevet orienteret om, at kommunen nu kan nægte en genopførsel, fordi man ikke må nyopføre skolen som erhverv i byzonen. Men mon ikke vi møder velvilje hos politikerne. Vi holder trods alt et sted med mellem 400-500 børn og unge med beskæftigelse fra morgen til aften", siger Marian Lau.

Marian Lau har hos sit forsikringsselskab fået bekræftet, at rideskolen er tilstrækkeligt forsikret. "Vi nytegnede gudskelov forsikringen for 2 år siden…" Parret udtrykte i øvrigt stor taknemlig for den enestående hjælp alle beboere i området plus enkelte tamiler fra den nærliggende asyllejr har ydet. Størstedelen af parrets indbo blev reddet. Foreløbig kan familien bo i 4 campingvogne på gården stillet til rådighed af ISS-rengøringsselskab. KTAS har udlånt telefoner, og landsbyens beboer har hjulpet med tøj. Brandårsagen var endnu ikke fastlagt tirsdag formiddag.

Damgården genopbygges

Damgården blev genopbygget men uden stråtag og var atter klar til brug for rideskolen og beboelse den l. februar 1988. Fra den l. juli 1990 blev Damgården udlejet som rideskole til Avedøre Rideskole til januar 1993. Marian Lau boede i en periode i Storegade l, som på et

tidspunkt havde tilhørt Damgaarden tillige med Storegade nr. l og nr. 17.
Efter branden og genopbygningen af Damgården og ophævelsen af forpagtningen af Damgården som Avedøre Rideskole, havde Marian Lau gjort sig nogle overvejelser om, at sælge Damgården evt. til boligformål og der var kontakt til et firma B.88 Byggeadministration i Nivå om byggeri af andelsboliger på området.

Rideklubben havde sit hovedkvarter på Damgården, men brugte Skelgården og området ved Stavnsbjergvej til træning og opvisning. Der var således både heste og beboelse på Damgården til oktober 1994 og hermed startede omdannelsen af Damgården fra rideskole til 17 private andelsboliger med nybygning af 8 gårdhuse og med 9 boliger på gården samt et stort fælleshus. Herefter var klubben i eksil på Byvej 98.

Det nye Ridecenter ved Stavnsbjergvej.

I bidende kulde og hylende snestorm blev der holdt rejsegilde d. 22. februar 2002. på det nye ridecenter ved Stavnsbjergvej.

Nu står taget og væggene på selve ridehallen plus vægge og tagspær på de omkringliggende bygninger færdige. Når det hele er færdigt vil staldbygningerne kunne huse, 12 ponyer og 16 store heste. Ridehallen har, internationale dimensioner, så man kan være med i konkurrencer. Det er en smukt tegnet ridehal, der kan blive rammen om mange kommende stævner. Det nye Ridecenter bliver en værdig afløser for Damgården som Avedøre Rideskole.
Det nye ridecenter blev indviet d. 13. september 2002 af borgmesteren og med en stor deltagelse af borgere og ryttere fra rideskolen. Ridebanen var allerede taget i brug og under den store indvielse var elever glade og ivrige i gang med ridetræningen. Hvidovre–Avedøre Rideklub kunne med stolthed indbyde til stort rideshow og fest i den nye ridehal lørdag d. 5. oktober 2002.

Hvidovregårds Villaby

Af Lisbeth Hollensen

I foråret 2014 modtog Forstadsmuseet en helt særlig skat, nemlig de oprindelige protokoller fra grundejerforeningen Hvidovregårds Villaby. Det skulle vise sig, at protokollerne kunne dateres helt tilbage til grundejerforeningens start i efteråret 1913. Dermed

skrev Hvidovregårds Villaby sig

Hjørnet af Grønnevej og Solvej 1918 I dag kendt som Brostykkevej og Bjergagervej.

ind i historien som en af de første grundejerforeninger, der stiftedes i Hvidovre. Her følger en lille fortælling om Grundejerforeningen Hvidovregårds Villaby.

Hvidovregård

Gården, der lagde navn til grundejerforeningen, Hvidovregård, lå oprindeligt oppe i selve landsbyen Hvidovre. Her havde den ikke noget navn, men blev kaldt gård nr. 5. Stedet hvor den lå, er nuværende Hvidovregade 53, lige nord for Næsborgvej.
Som mange af de andre gårde i Hvidovre var Hvidovregård indtil udskiftningen i slutningen af 1700-tallet ejet af kongen. På et tidspunkt i 16-1700-tallet splittedes gården op i to, og da gårdene flyttede ud af landsbyen efter 1779, blev den ene til Hvidovregård og den anden Gammelgård. Eller det vil sige, Hvidovregård kom i første omgang til at hedde Brøndsgård eller Brunsgård, opkaldt efter områdets gamle marknavne, Brøndagrene, mens Gammelgård fik navnet Wrangsgård. Hvornår de to gårde skiftede navn til Hvidovregård og Gammelgård er endnu ikke blevet klarlagt. Bonden, der flyttede Hvidovregård ud fra landsbyen, hed Jens Olesen. Han var gift med Johanne. Gården var i familiens eje indtil 1884, hvor en fuldmægtig i Overformynderiet købte Hvidovregård. Herefter havde gården en hel del forskellige ejere, som forpagtede gården ud.

Udstykningen tager fart

I starten af 1900-tallet skete der et markant skift i Hvidovre. Kommunen var stadig en udpræget landbrugskommune med 95 % af jorden som enten gartneri- eller landbrugsjord. På samme tidspunkt var København ved at vokse ud over sine bredder. Som en følge af den voksende industri i København og den tiltagende mekanisering af landbruget flyttede tusindvis af danskere fra provinsen til København, hvor de på den ene side lagde pres på boligmarkedet og på den anden side satte skub i

Hvidovregård i 1910. Forpagterparret hed Magnus og Nielsine og er højst sandsynligt nogle af dem man ser på billedet.

udviklingen af haveboligerne. Da sognerådet i Hvidovre omkring 1910 gav grønt lys for, at bønderne gerne kunne sælge ud af deres jorder til lys- og lufthungrende københavnere, der ønskede et lille lysthus på landet, var mange københavnere derfor ikke sene til at købe en lille lysthusparcel. I 1924 var 50 % af Hvidovres jord således udstykket til småparceller. Ejeren af Hvidovregård hoppede med på bølgen og solgte allerede sine første parceller i 1910 og lagde sig dermed i førerfeltet af udstykningen af Hvidovre.

En grundejerforening stiftes

D. 31. august 1913 mødtes omkring 40 af de nye grundejere fra Hvidovregårds parceller til møde på Flaskekroen. Sigtet var at få stiftet en grundejerforening, og allerede d. 2. oktober samme år blev bestyrelsen og formanden valgt på Cafe Ny Ravnsborg på Vesterbro. Grundejerforeningen Hvidovregårds Villaby var en realitet. De første grundejere i Hvidovregårds Villaby var gerne af Københavns middelklasse, og blandt nybyggerne finder man således smedemestre, trikotagehandlere, ølhandlere osv. Den nye formand for grundejerforeningen hed A. Hansen og var skræddermester. En middelklasse, der synes meget selvbevidst – man var i hvert fald ikke fattige proletarer! For eksempel mente Ølhandler Rasmussen fra Vesterbro, at der ikke burde være problemer i at samarbejde med Hvidovre Sogneråd omkring etablering af kloak- og vejforhold, idet ”Sogneraadet stod sig ved at tage sig af Sagen, det var dog ikke Proletarer der kom til Sognet; men

solide Folk med mindst 1500,- Kr. i Indtægt om Aaret og af disse Beløb vilde de jo faa Skat.”.

Jomfrueligt land

De mange nye lysthusejere må på mange måder have følt sig lidt som pionerer på jomfrueligt land. Der var bar mark og frit udsyn til alle sider, og for eksempel kunne grundejerforeningen selv bestemme områdets nye vejnavne. Vejene kom blandt andet til at hedde Skovvej (trods marker og enge i miles omkreds), Grønnevej og Solvej. I dag hedder vejene henholdsvis Hjørnagervej, Brostykkevej (svarende til den øverste del af Brostykkevej) og Bjergagervej.

Kigger man byggesagerne igennem, finder man også her og der eksempler på, hvordan de nye grundejere måske ind imellem har taget sig lidt for mange friheder, når nu man endelig var blevet grundejer. Således ansøgte lokomotivfører Vilhelm Thomsen fra Vesterbro i 1912 om at bygge lysthus på Bjeragervej 35. Til hans meget fine udførte tegning af sit hus skriver han følgende:

”Undertegnede andrager herved om Tilladelse til at bygge et Lysthus som ovenstaaende på min Grund i Hvidovre Sogn. Lysthuset ligger en 50 Meter fra Vej og 840 Meter fra nærmeste Nabogrund. Der bygges af ½” Brædder, godt afstolpet, Taget beklædes med Tagpap, Gulvet hævet en 100 over Jorden”.
Men som det også fremgår af tegningen, blev den ikke godkendt af Hvidovre Sogneråd. Hr. Thomsen måtte ansøge på ny, denne gang med en nøjagtig plan og tegning over sit lysthus og grund og med målfaste enheder. I hans medfølgende brev til den nye tegning, fremgår det tydeligt, at han bestemt ikke havde forestillet sig, at den slags var nødvendigt:

”Hermed sender jeg saa den forlangte Plan over min Grund med Lysthus, idet jeg beder Hr. Bygningsinspektøren undskylde at jeg har tilladt mig at sende en saa meget mangelfuld Tegning, jeg havde ikke tænkt mig, og kan ikke forstaa saa mange Omstændigheder for at slaa et lille Skur op paa egen Grund, jeg har nærmest betragtet det som en Formsag. Jeg haaber nu medfølgende er Tilfredsstillende for Hr. Bygningsinspektør, saa kan jeg sagtens være Tilfreds, jeg er da bleven en Kundskab rigere selv om den har affødt mig et Smil!”

Hvidovregårds Villaby i dag

I dag er mange af de oprindelige lysthuse forsvundet, enten bygget om og bygget ud til det ukendelige eller revet ned til fordel for regulære villaer. Men går man rundt i kvarteret og kigger godt efter, kan man her og der stadig se resterne af de nu hen ved 100 år gamle lysthuse. Nogle udbygget, andre brugt som redskabsskur bagerst i haven.

RUNDVISNING PÅ MOSEDE FORT TIRSDAG DEN 16. SEPTEMBER 2014

Referat: Bent Jensen

3 gæster og 2 guider

Efter en 17 km. cykeltur i dejligt vejr ankom jeg til museum MOSEDE FORT, DANMARK 1914-1918, hvor vi blev vist rundt i 2 grupper.
Udstillingen – som åbnede i august i år – er i kasematten. Bygningen er nænsomt renoveret, og meget af det originale er bevaret. Her kan man se lidt om forsvars-stillingen, soldaternes forhold, gullasch-baroner, utrygheden, social ulighed, lovgivning m.m.
Faktisk er Mosede Fort ikke et fort, men et batteri. Modsat et fort, så kan et batteri kun skyde i en retning. Og i det her tilfælde ud over vandet.

Vi fik en fin rundvisning på dette seværdige museum, og arrangementet sluttede i nærliggende cafeteria med hyggelig samvær.

Lidt fakta om perioden:
År 1914 Miner blev udlagt i Køge Bugt. Augustloven blev vedtaget: Staten bestemte maksimal-priser.

År 1915 Ny grundlov: Tyende og kvinder fik osse stemmeret. Springvandet på Vesterbros Torv blev indviet.

År 1916 Mosede Fort stod færdigt og blev bemandet. Første kommunale husvilde-barakker opførtes.

År 1917 Københavns anden hovedbanegård blev nedrevet.

År 1918 Influenza-virussen "Den spanske syge" hærgede. "Takt og Tone" af Emma Gad udkom.

Hawaiistemning i Hvidovre ved juletid

Af Jens Frederik Jørgensen

Op til jul 1972 var der ægte Hawaiistemning på Rosmosegaard. Handelsgartner Svend Knudsen fortæller:

”Hvert år arrangerede Københavns Engros Grønttorv en tur for pressen, hvor gartnerier og plantehandlere kunne præsentere årets juleblomster og give forbrugeroplysning om pasning af julens blomster.

Som 24-årig arbejdede jeg i USA i et års tid og var i den forbindelse på en 10 dages ferietur til Hawaii med et par kammerater. Det var en stor oplevelse, der startede med, at vi ved ankomsten til Honolulu blev modtaget med et ALOHA og blev blomsterkranset med orkideer. I en lejet Ford Cabriolet var vi rundt på øerne og så det frodige plante- og blomsterliv, tillige med en vulkan i udbrud.

Da presseturen i 1972 også gik ud til vores gartneri på Rosmosegaard, besluttede vi at gøre det lidt ekstra festligt. Vi havde på det tidspunkt fået bygget et svømmebassin på Rosmosegaard. Vi satte så en tømmerflåde i bassinet og byggede den om til en lille Hawaii-ø med palme, julestjerner og to unge piger med bastskørt, blomsterkranse og det hele, så det så meget ægte ud.

Da torveinspektør Henning Lund så det, fik han lyst til at springe i vandet. Han smed det meste af tøjet og sprang i. Da han prøvede at kravle op på øen, var resultatet, at øen tippede. Palmen og pigerne røg i vandet. Og det blev så de billeder, der kom i avisen næste dag”, slutter Svend Knudsen.

Både Berlingske Tidende og Politiken bringer den 15. december 1972 en omtale af besøget på gartneriet i Avedøre. De to store dagblade har hver sin indfaldsvinkel - en meget seriøs og en mere humoristisk

Berlingske Tidende bringer en artikel – af journalisten Sans -med omtale af de forskellige juleblomster, om farverne fra de ”sarteste lyserøde til festligt postkasserødt”, om nye sorter og navne samt forventet antal solgte juleblomster i Danmark, men også om salget til vores nabolande, hvortil ”der bortføres adskillige vogntog med blomstrende potteplanter”. Berlingske Tidendes meget seriøse artikel afsluttes med et afsnit om orkideen som juleblomst:

”Orkideen er efterhånden rykket ind som juleblomst og den holdbare blomst har ved juletid en omsætning på ca. 1,5 mill. kr. herhjemme. I drivhuse hos J. P. Frandsen i Avedøre står ca. 6.000 orkidéplanter med ca. 5 blomster

pr. plante. Planterne er i trediverne anskaffet af Aage Frandsens far J.P. Frandsen og den ganske blomsterpragt – skæringen er i fuld gang – vil komme til at pynte borde i Vestberlin til jul og nytår. Orkideerne er blevet så stor en artikel, at man ser en gentagelse af plumrose-eventyret på Fyn. Fra Odense eksporteres snitgrønt til at sætte mellem blomster for henved

Billede udlånt af Svend Knudsen

30 mill. kr. om året – og orkideerne er godt på vej til at gøre kunststykket efter".

Politikens journalist – Chris – har en anden og meget mere malende beskrivelse af præsentationen af årets juleblomster og besøget på Rosmosegaard under overskriften "Hula-hula i Hvidovre":
"Just nu blomstrer julestjernen –eller poinsettiaen, når den skal sælges året rundt – såvel på Hawaii som i Hvidovre.
For ligesom at afkorte afstanden mellem de to berømte lokaliteter – vi føjer et hula-hula til, da begge steder staves med H, - havde den navnkyndige far-søn-samarbejde i dansk gartnerikunst, Svend og A.K. Knudsen, i går på Rosmosegård-gartneriet ved Brostykkevej ladet søsætte et miniature-Hawaii på gartneriets indendørssvømme-bassin.

Gennem væksthusglasset sås det udendørs grå decembermulm, men inde lød ukulelen, og der var piger i bastskørt mellem julestjerner og rundt om en palme i balje på den svømmende ø. Jette Sørensen og Lene Bevensee fra svømmeklubben West kredsede som hajer rundt om øen. Men det blev først rigtig farligt, da administrationschefen på Københavns Engros Grønttorv, Henning Lund, pludselig kastede sin direktørklædning og sprang i vandet. Det var som en monsumstorm og snart sås det åbenbart for en større repræsentation for dansk gartneri, hvorledes Stillehavets koraløer opsluges af havet.

Torvechefen havde fnyst nogle gange som en søelefant og spjættet med benene, og så kæntrede Hawaii. Julestjernerne blev til vandplanter, mens palmen gurglende gik til bunds.

Det hele var ellers fra begyndelsen tænkt som en stilfærdig indvarsling af gartnernes største sæson, julesalget, men vi kan nu foruden

at anbefale et udbud til verdens billigste priser advare alle i de tusinder af hjem mod søsætningen af juleblomster i svømmebassinet. Dette er formentlig sæsonens bedste jule-råd. Det er sikkert bedre at nøjes med badekarret.

I øvrigt så det smukt ud med julestjernerne på vandfladen. Rosmosegård har nok af dem, 50.000 julestjerner foruden 250.000 azaleaer, 20.000 julebegonier og 25.000 cyclamen, dog til brug på bord og vindueskarm. Forliset i Hvidovre overbeviste bl.a. gartneriejer F. W. Frandsen fra Avedøre om, at selv om han har orkideer i stordrift med direkte korrespondance til troperne, er det bedre at have filial på Kanarieøerne end en Stillehavsø under hjemligt tag." Det er bemærkelsesværdigt, at Politikens journalist i sin artikel – 2 år før sammenlægningen af Avedøre med Hvidovre –skriver, at Rosmosegaard ligger i Hvidovre og ikke i Avedøre. Han har været forudseende(?), eller også havde han brug for en by med H som pendant til Hawaii!

Også Bro Brille (Svend Peter Sabroe), der dagligt skrev på Ekstrabladets bagside, var med på besøget hos gartnerne i Avedøre og giver med sin beskrivelse yderligere oplysninger om besøget og værterne:

"Kun én ting overgår glæden ved egen succes. Den stille fryd over konkurrentens fiasko. Dette har engang en sandfærdig skuespiller sagt.

Nu tror jeg ikke, at det gælder i mere borgerlige erhverv. Men i går havde Aage Frandsen, 3. generation af handelsgartner I. P. Frandsen, Poppelgården i Avedøre kolossal succes med pragtblomster, deriblandt 4.500 kvadratmeter med skønne orkideer.

Han præsenterede dem for Københavns presse. Og lidt efter havde konkurrenten på den anden side af vejen, Svend Knudsen, søn af manden der skabte Rødovre Centrum en uforskyldt fiasko. Og se så uretfærdigheden. Det er ham, der kommer i aviserne med billeder. Man havde sat alle sejl til for at skabe succes. I et svømmebassin var opbygget en kunstig Hawaii-stemning – en flydende palme med underdejlige Hawaii-piger fra Hvidovre.
Og hvad skete der så. Gartnernes administrationschef, Henning Lund, ville svømme skønhederne i møde med det resultat, at hele den flotte Hawaii kæntrede, palmetræer faldt omkuld, og på land stod mandlige redningsfolk i frydefuld forventning om at kalde damerne til live med mund til mund-metoden, mens ingen bekymrede sig om hr. Lund.

Fiaskoen var skyld i, at der endelig skete noget til denne årlige præsentation af julens blomster. Hidtil har man udelukkende set billeder

Billede udlånt af Svend Knudsen. Henning Lund gør klar til at ”gå i land” på Hawaii-øen

af en yndig pige mellem skove af julestjerner. Nu blafrede pressefotografernes blitz om kap. Endelig et julebillede med dramatik.

Og gode gamle handelsgartner A. Knudsen frydede sig. Han stod ved siden af sin svigerdatter Rita og fremviste med stolthed hendes rundbuestil, der om kort tid skal gøre ham til farfar”.
Bro Brille kommer også med bl.a. oplysninger om, hvorledes solen sørger for kunstig vanding og gødning af julens blomster, så de bliver billige og holdbare. I bedste Bro Brille-stil slutter han af med en af de mange anekdoter om, hvordan mænd med dårlig samvittighed kommer hjem med blomster til konen.

medlems-arrangementer 2015

Mandag den 19. januar kl. 19.00 i Auditoriet i Avedørelejren

Cornelia de Place Hansen holdt den 20. januar 2014 et indholdsrigt og underholdende foredrag om sit liv i Danmark. Cornelia kom som ung hollænder til Danmark i 1963. De første 27 år tilbragte hun i Rotterdam.

2. verdenskrig blev oplevet her, og det er netop denne periode Cornelia vil berette om. Krigen var helt anderledes, end den kunne opleves i Danmark. Selv om Cornelia var barn, kan hun i dag stadig huske, hvor tæt krigen kom ind i familiens liv.

I lang tid havde den stor indflydelse på familiens hverdag.

Tilmelding er nødvendig på Forstadsmuseets telefon 36490030

Onsdag den 28. januar kl. 11.00.
Immigrantmuseet i Farum.

Immigrantmuseet ligger i gåafstand fra Farum S-togs station. A tog kan benyttes Immigrantmuseet viser indvandringens kulturhistorie og en museumsinspektør vil føre os gennem de meget illustrative udstillinger. Indvandringens historie vises i en række temaer fra mad til sprog, love, traditioner og mødet mellem kulturer. Vi møder de fremmede med deres anderledes skikke og deres forventninger om et nyt og bedre liv i Danmark.

Efter rundvisningen kan vi nyde en øl eller vand i den nærliggende café.
Der er plads til 25, og deltagelse koster 50 kr. inklusiv en øl eller vand.
Tilmelding til Forstadsmuseets telefon 36490030.
Betaling finder sted ved foredraget den 19.januar i Auditoriet eller bank reg.nr. 5025 kontonr. 1028523

Mandag den 9. februar kl. 19.00 i Auditoriet i Avedørelejren

Axel Helmersen, tidligere formand for Hvidovre Kulturråd, vil fortælle om de mange oplevelser og arrangementer, der foregik i en tid, hvor mange kulturelle aktiviteter blev igangsat.
Axel Helmersen var i slutningen af sidste årtusind formand i 2 omgange, og er den person, der har bestridt formandshvervet længst.

Tilmelding er nødvendig på Forstadsmuseets telefon 36490030

Mandag den 16. marts kl. 19.00 i Auditoriet i Avedørelejren.
Ordinær Generalforsamling. Tilmelding ikke nødvendig. Indbetaling af kontingent kan ske inden generalforsamlingens start.

Tilmelding, undtaget generalforsamlinger, er nødvendig, og kan ske til Forstadsmuseet på telefon eller e-mail (se side 2)

Ændringer i de enkelte arrangementer: se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Løsning på tipskupon 2014:
1: Rytterskolen - 2: Per Hansen
3: 2. division - 4: 2012
5: Holmegårdsskole -6: Sønderkærskolen
7: Avedørelejren - 8: 1981/82
9: 1722 - 10: Ja - 11: 1781 - 12: 1974

… eller scan koden med mobiltelefonen

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2014

Formand: Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 2296 5785
e-mail: oleasbjornpetersen@gmail.com

Næstformand: Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf. 2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer: Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem :Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf. 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem: Jette Randal-Lund Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 2295 5431
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB medlem: Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem: Charlotte H. Larsen
Præstemosen 14
Tlf.: 6162 3376
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl.: Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf. 3675 9539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Revisorer:
Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:
Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg:
Asbjørn Petersen, Knud Nygaard Jensen, Birgit Møller Kristensen , Jette Randal Lund, Karen Johansen.

Kommunikationsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Snedled, Jette Randal-Lund, Jens Frederik Jørgensen, Anja Olsen, Lisbeth Hollesen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes.

Interviewgruppen:
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen, Ejvind Jensen, Birgit Møller Kristensen, Anders Aalund, Karen Johansen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled, Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
Email: hlsredaktionen@gmail.com

Girokonto: 8293 4707
Bankkonto: Jyske Bank
5025 1028523

Kom til Avedørelejrens hyggelige julemarked søndag d. 7. dec. kl. 10-15

Igen i år danner Avedørelejren rammen om Storkøbenhavns hyggeligste julemarked med både lokalt producerede specialiteter, flotte håndarbejder, børnetøj, smykker, tasker og meget mere. Med ca. 70 boder er markedet større end nogensinde før, og der vil være rig mulighed for at få en smagsprøve – eller at få købt julegaverne i god tid.

Dagen igennem er der underholdning for både børn og voksne, og Julemanden kommer selvfølgelig også forbi. Oplev soulkoret Shiva varme publikum op med funky julesange, lær at jonglere eller se, hvad en gruppe spirende artisttalenter har at byde på.
Udover boder og underholdning kan der købe
s mad og drikkevarer, og som noget nyt kan du få et lift i Regnbuens hestevogn fra Fægtepladsen til QuarkCentret, som afholder julemarked samme dag. Bus 1A kører direkte til Avedørelejren, og for besøgende i bil er der gratis parkering i hele Avedørelejrens område.

Adgang til aktiviteter og museum er også gratis. Avedørelejrens Julemarked er arrangeret af Forstadsmuseet og Cirkusmuseet.

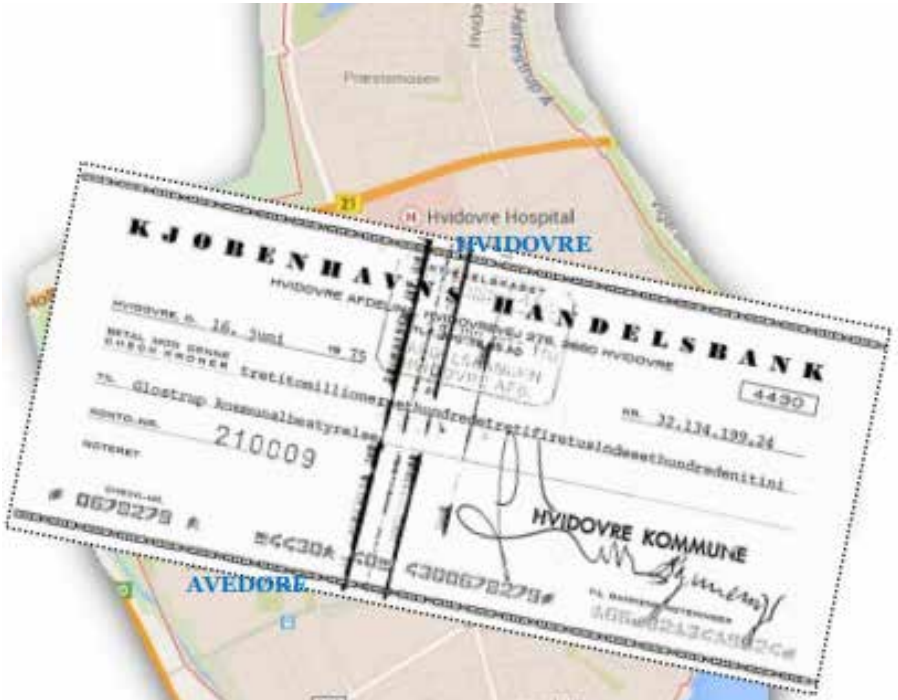

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

AVEDØRE OG HVIDOVRE

Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
33. årgang - Nr. 1 - 2015

ORDINÆR GENERALFORSAMLING
Torsdag d. 19. marts klokken 19 .00 i Lille Friheden.

Se midtersiderne!

Nyt fra formanden side 3
Kastanienborg/Lysholm set indefra side 4
Da Avedøre blev sammenlagt med Hvidovre side 6
Musik sku' der til side 11
Bedalsgården/Neergårds Allé side 27
Trompet efterlyser sin historie side 27
Ad kirkestien fra Valby til Hvidovre side 28
Avedøre sammenlægges med Hvidovre side 32
1.april 1975
Gensyn Cornelia de Place Hansen side 35
Forvaringsanstalten i Avedøre side 37
Medlemsarrangementer 2015 side 42
Bestyrelsen og udvalg side 43
Ny hjemmeside side 44

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. se bestyrelseslisten E-mail.: hls@hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk
Forstadsmuseet
Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk
Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvarshavende)
E-mail: hlsredaktionen@gmail.com
Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer

Nyt fra formanden

Af Ole Asbjørn Petersen

Ved foredraget i Auditoriet i Avedøre Lejren den 19. januar var det en fornøjelse at kunne byde velkommen til vore to nye kaffedamer. Dagny Sørensen og Else Kristensen har tilbudt at hjælpe, og allerede første gang klarede de det med bravur

I gennem år har vi haft en fast praksis med at afholde vores foredrag om mandagen. Vi har søgt at veksle mellem Lille Friheden og Auditoriet i Avedøre Lejren. I indeværende sæson har det været vanskeligt at booke Lille Friheden om mandagen, da der var optaget til anden side. Derfor afvikles generalforsamlingen i år torsdag den 19. marts i Lille Friheden. I sæsonen 2015/16 vil det være sandsynligt at andre ugedage kan komme i betragtning. Det vil sikkert blive til glæde for dem, der i forvejen er engageret om mandagen.

I bestyrelsen har vi besluttet at åbne for annoncører i medlemsbladet. I øjeblikket har vi en annonce fra ejendomsmægler Max Mardorf. Der er afsat plads til 4 annoncer, så hvis der er nogle af medlemmerne, der har kendskab til mulige annoncører kan de kontakte formanden.

Sidste år udkom Søren Østergaards: ”Langs Vestvolden i Hvidovre- fra syd til nord”. Der har været stor efterspørgsel på udgivelsen, der er udsolgt. Søren er ved at skrive et supplement, hvor Vestvolden sættes i perspektiv i forhold til andre fæstningsanlæg. I bestyrelsen har vi valgt at give støtte til udgivelsen.

Selskabets introduktionsfolder er ved at blive revideret. Den er færdig til generalforsamlingen, hvor vi håber, at man vil tage den med hjem til uddeling blandt mulige nye medlemmer. Vores hjemmeside er ligeledes ved at få et check, så i løbet af kort tid vil den fremstå i let ændret udseende.

Torsdag den 19. marts kl. 19.00 afvikles den ordinære generalforsamling i Lille Frihedens Aktivitetssal. Vedlagt i dette medlemsblad er indbydelse og dagsorden til generalforsamlingen. Sammen med øvrige betalingsformer er der mulighed for at betale årskontingent i Rytterskolen torsdag den 26. februar eller torsdag den 5. marts mellem
kl. 10 – 11.
Vel mødt.

Efter generalforsamlingen er der mulighed for at se Mediekompagniets kærlige og allerede nostalgiske film fra 1993:
”Hvidovre
- en by ved landet”
(20 min.)

Kastanienborg/Lysholm – set indefra

Af Bent Birkegaard, Give

En typisk dagligdag på Kastanienborg/Lysholm startede med vækning kl. 6. Så var der morgenmad kl. 7, hvorefter arbejdet gik i gang kl. 7.30. Ved middagstid var der en times pause, hvor de indsatte/forvarede spiste sammen med de ansatte i spisestuen på Kastanienborg. Spisestuen lå i kælderen langs med haven.

Jeg var på Kastanienborg/Lysholm i næsten 5 år. Jeg startede som fængselsbetjent derude i 1962 og efter ½ år på Møgelkær i Jylland, kom jeg tilbage og var der til 1967.

Der var 25-30 forvarede af gangen på Kastanienborg/Lysholm. Efter spisning om aftenen kunne de indsatte se fjernsyn, spille bordtennis mv. Kl. 10 var det sengetid, men om sommeren eller hvis der var noget særligt i fjernsynet, kunne de bede om at få lov til at blive længere oppe. To ansatte havde på skift vagt om natten – sovevagt.

De indsatte på Lysholm boede alle i stueetagen. Der var en lang midtergang med værelser til begge sider og i midten en stor samlingsstue. Det var enkeltværelser med fælles bad. På 1. sal var der depot for arbejdstøj og de indsattes civile tøj.

Der var ikke hegn omkring Kastanienborg/Lysholm. De indsatte måtte ikke gå uden for området, og de blev "talt" op et par gange i løbet af weekenden.

Opholdet på Kastanienborg/Lysholm var for mange første skridt på vejen til prøveløsladelse og senere løsladelse. De vidste godt, at hvis de trådte ved siden af og stak af, så startede et nyt fængselsophold på Herstedvester.

På Kastanienborg var der en stor produktion af champignon inde i gårdens staldlænger. Hver gang vi skulle i gang med en ny kultur, blev staldlængerne desinficeret med formalin og derefter "kogt", idet der kom en lastbil med en maskine, der skabte damp, som blev ledt ind i længerne. Det værste der kunne ske var, at plantekulturen blev angrebet af "præriebrand". Det kunne ødelægge hele produktionen. Den "gødning", som svampene skulle gro i, bestod af hestemøg, halm og fosfor. Den blandede vi selv på stedet. Mycelium fik vi på glas. Ca. 3 uger efter, at produktionen var sat i gang, kunne de indsatte plukke champignonerne.

Vi dyrkede også mange rosenkål – om vinteren sad de indsatte og skar rosenkål i drivhuset. Vi havde i det hele taget en omfattende og alsidig produktion af gartneriprodukter på de to gårde – også stedmoderplanter om foråret, tomater i drivhuset og selleri, blomkål, zittauerløg mv på markerne.

De forvarede fik kost og logi samt løn (3-4 kr. om dagen, og hvis der

var akkordarbejde op til 10 kr.)
Op mod halvdelen af lønnen blev udbetalt i "anstaltspenge". Det var bronze-/kobbermønter, der kun kunne bruges inden for fængselsvæsenet. Anstaltspengene blev udbetalt 1 gang om ugen og så kunne de indsatte på kontoret købe fornødenheder – lyst øl, cigaretter, tobak, tandpasta mv. – som et par af de ansatte på kontoret havde været ovre hos købmand Bærentzen at købe. Den resterende del af lønnen var løsladelsespenge. Anstaltspengene faldt, så vidt jeg husker, væk i 1972.
Den 18.september 1965 var en dramatisk dag i Danmark, og dønningerne nåede også ud til os i Avedøre. Palle Sørensen skød den dag kort før kl. 4 om morgenen ude på Amager 4 betjente. Allerede kl. 7 sagde "Grisemanden" på Lysholm til mig, at det givetvis var Palle Sørensen, der havde skudt de 4 betjente. "Grisemanden" havde siddet sammen med Palle Sørensen på forvaringsanstalten i Horsens. I løbet af dagen "tog" politiet en masse tidligere indsatte/forvarede, og mange af dem blev anbragt ude hos os på Kastanienborg/Lysholm. Kl. 20 var det de forvarede, der kunne fortælle os, at Palle Sørensen var blevet fanget. De havde lyttet til politiets radio.
Jeg har mange gode minder fra tiden i Avedøre. Der var et godt sammenhold og hjælpsomhed kollegaerne imellem. I flæng kan jeg nævne kollegaer som Tit, der var i køkkenet, Søndergaard, Ingemann, Jensen på kontoret, Sonne, Skaaning, Glümer, Poulsen, Jensen, Jæger og Roelsgaard. Jensen boede i huset mellem Kastanienborg og Lysholm, senere flyttede Glümer ind i huset, da Jensen gik på pension. Endnu senere flyttede Søndergaard vist nok derover.
Jeg går også stadig rundt med et knapt så sjovt minde. En forårsdag i 1966, da vi var ved at fræse en mark som forberedelse til plantning af blomkål, fik jeg ved et uheld skåret storetåen af af fræseren, der var monteret bag på en rød Ferguson-traktor. Storetåen kunne ikke reddes, og en lilletå var brækket.
I 1967 flyttede jeg og min kone, Lisbeth til Jylland. Jeg fik arbejde på anstalten i Sdr. Omme. Vi købte en gård, som vi drev samtidig med, at jeg fra 1977 og frem til pensioneringen i 1999 var på ½ tid.

Bent Birkegaard

Da Avedøre blev sammenlagt med Hvidovre

Af Lisbeth Hollensen, Poul Sverrild, Ole Asbjørn Petersen og Jens Frederik Jørgensen

Der er skrevet en del om Avedøres sammenlægning med Hvidovre 1. april 1974, men der skete også i den forbindelse noget, som vi ikke kan læse os til. De, der var med, kan måske supplere med, hvad der blev talt om, supplere med rygter og gode historier fra tiden omkring sammenlægningen. Det var baggrunden for, at vi den 6. oktober 2014 inviterede Inge Larsen (daværende kommunalbestyrelsesmedlem og senere borgmester Hvidovre Kommune) og Kurt Hollmann (regnskabschef og senere kommunaldirektør Glostrup Kommune) på et par stykker smørrebrød i Forstadsmuseet. Nogle højdepunkter fra snakken kommer i det følgende.

Inge Larsen var blevet valgt ind i Hvidovre Kommunalbestyrelse i 1970. Hun var endnu ikke kommet med i økonomiudvalget, der stadig kun bestod af mænd. Økonomiudvalget havde en central rolle i hele sammenlægningsprocessen. Som nyvalgt havde Inge Larsen kun fået plads i kulturelt udvalg, et par skolebestyrelser, voksenundervisningsnævnet og fritidsnævnet, men det var dumt af mændene, for jeg kom jo på den måde til at kende en forfærdelig masse mennesker!, bemærker Inge Larsen.

Kurt Hollmann var i 1973 blevet ansat som regnskabschef i Glostrup Kommune. Han var med til at udarbejde den opgørelse over værdier, der dannede grundlag for, hvor meget Hvidovre Kommune skulle betale til Glostrup Kommune i forbindelse med Avedøres sammenlægning med Hvidovre. Kurt Hollmann var kommunaldirektør i Glostrup Kommune fra 1985 til 2006. Kurt Hollmanns kone, Bodil, boede for øvrigt i barndoms- og ungdomsårene på Gammel Køge Landevej nr. 547 sammen med sine brødre Hans-Henning og Flemming. Faderen var ostegrosserer P.B. Nielsen.

Kommunalreformen i 1970 stoppede

Kurt Hollmann

ved grænsen til Københavns amt. I 1972-73 tog kommunalreformkommissionen så fat på kommuneinddelingen i Københavns Amt. Sammenhørende områder skulle fremover ligge i samme kommune. Avedøre kunne altså ikke fortsætte med at ligge geografisk adskilt fra Glostrup. Kommissionen spillede ud med, at Brøndby og Glostrup kommuner skulle sammenlægges. Begge kommuner meddelte kommissionen, at de ikke var interesserede i en sammenlægning.

På spørgsmålet om Hvidovre Kommune i 1972-73 var interesseret i, at Avedøre blev sammenlagt med Hvidovre, og om Hvidovre Kommune ikke bare sad og lurepassede, mens sam-

menlægningen af Glostrup og Hvidovre kommuner blev diskuteret og faldt til jorden, svarede Inge Larsen: Den historie er så forkert! Hvidovre Kommune var klart ikke interesseret i sammenlægningen af Avedøre og Hvidovre. Det ville koste "ad Pommern til!" Hvidovre Kommune fik Avedøre påduttet. Daværende borgmester Svend Aagesen blev indkaldt til møde hos indenrigsminister Egon Jensen.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK
HVIDOVRE AFDELING
4430
32.134.199,24
tretitomillionerethundredetretifiretusindeethundredeniti
Glostrup Kommunalbestyrelse
210009
HVIDOVRE KOMMUNE

Her fik han en ordre og fik nærmest håndjern på. Andre muligheder var afprøvet, og Avedøre skulle sammenlægges med Hvidovre pr. 1.4.1974. Han var ked af det, da han kom hjem og forklarede situationen.

Inge Larsen kunne se enkelte fordele ved sammenlægningen: Kommunen ville blive mere homogen, og Hvidovre Kommune, der var meget tæt bebygget, ville med Vestvolden og Avedøresletten få noget mere grønt. Til gengæld fik Hvidovre Kommune en masse forpligtelser.

Hele arbejdet med sammenlægningen var meget hemmelighedsfuldt af en eller anden grund. Jeg ved ikke hvorfor. Vi, der ikke deltog i møderne, fik ikke spor at vide, fik ikke referaterne og fik, hvad Aagesen ønskede at fortælle os. Når vi, der ikke sad i økonomiudvalget, spurgte, så fik vi en sludder for en sladder. Politikere er jo gode til at snakke udenom! Aagesen hørte dårligt. Han svarede i øst, hvis man spurgte i vest eller omvendt! Når jeg blev træt af at spørge, så begyndte Grethe (Olsen) eller i omvendt rækkefølge, og så blev Aagesen endnu mere træt i ansigtet! Svarene vi fik var få og små.

For mange Hvidovre-borgere har det synlige bevis på sammenlægningen været checken på kr. 32.134.199,24. Poul Sverrild fortæller, at når jeg holdt foredrag i Hvidovre, så sad Hvidovre-borgerne der, og så snart jeg satte checken op på væggen, så sagde de: "Det er også for galt". Checken blev et symbol. Avedøre blev symbolet på det onde. Det var Avedøres skyld, at Hvidovre Kommunes økonomi ikke var, hvad den havde været i 1960erne, men sammenlægningen faldt præcist sammen med, at oliekrisen kom.

Kurt Hollmann husker arbejdet i Fællesudvalget (mellem Glostrup og Hvidovre kommuner) som godt og tillidsfuldt. Udvalget skulle opgøre Glostrup Kommunes formue og Avedøres andel heraf. Kurt Hollmann præciserer, at det var tale om de bogførte værdier. Der var klare regnskabsregler for, hvordan det skulle gøres op. Det var ens over hele landet, så der er

ikke noget ”hokus-pokus” i det.

Det, man skal hæfte sig ved også, er, at der i en masse år var bygget og investeret i Avedøre, og Avedøre havde jo halvdelen af arealet i den gamle Glostrup Kommune. Så det var naturligt, at veje og kloakker var forholdsvis dyre. I Glostrup Kommunes samlede regnskab var værdien af faste ejendomme (bygninger) og inventar 116 mio. kr., men når man delte op, hvor bygningerne lå, så var 43 mio. i Avedøre, mere end de 25%, som Avedøres areal udgjorde.
Man var i fuld gang med at kloakere – separat kloakering. Halvdelen af kommunens udlæg til kloakforsyning lå i Avedøre – 13,5 mio. kr. – igen mere end de 25%, arealet udgjorde. Hvidovre Kommune fik adgang til at kræve disse penge ind fra borgerne via engangsbidrag og løbende indtægter. Kloakkerne var så nye, at de ikke var betalt endnu.
På en anden stor post – færdige anlæg – var det ud af 74 mio. kr. de 21, der lå i Avedøre. Ud af en anden post på 53 mio. kr. var det 25 mio. kr., der lå i Avedøre. Sammenlagt var der 124 mio. kr. i bogførte værdier, der hørte til Avedøre. Hvidovre Kommune overtog også de lån, der var i nogle af ejendommene i Avedøre.
Hvidovre Kommune fik værdi for pengene, understreger Kurt Hollmann og fortsætter, at Fællesudvalget ikke havde problemer med regnskabet, der selvfølgelig også var revideret. Hvidovre Kommune fik også et område, der var dobbelt så stort som det gamle Hvidovre.
Inge Larsen husker fra drøftelserne i den socialdemokratiske gruppe, at medlemmerne af fællesudvalget selv

Inge Larsen

var forundrede over beløbets størrelse. Det var som om, de bare gerne ville have det afsluttet. De var trætte af at diskutere det, sådan virkede det. Vi, der ikke sad i økonomiudvalget og fællesudvalget, var nærmest stemmekvæg, der bare skulle stemme for opgørelsen.
Regnskabet forelå i juni 1975, men sammenlægningen var jo sket, og da kan man kun tage det til efterretning. Det var lidt uinteressant. Jeg læste formentlig regnskabet igennem, men fik ikke megen glæde af det uden at kunne få ord sat på det.
Så tog Aagesen sin bil og kørte ud til Glostrup Rådhus den 15. juni 1975 og afleverede checken på de kr. 29.858.650, 82 plus 11% i rente, i alt kr. 32.134.199,24. Kurt Hollmann, der jo kendte Hvidovre Kommunes gode økonomi, tilføjer med et drilsk smil: Hvidovre Kommune fik Avedøre for en slik. Det, Hvidovre Kommune skulle betale, kunne bogføres på kontoen for differencer!
En af de historier, der har vandret rundt i mange år, har gået på, at Glostrup Kommune byggede en svømmehal for pengene - en svømmehal man senere skulle have fået store problemer med,

da den efter nogle år blev utæt og måtte lukkes.
Den historie har intet på sig, siger Kurt Hollmann. Der er nogle ting, der er blevet sammenblandet her. Glostrup Kommune havde et friluftsbad ude i Glostrup Idrætspark, der blev lukket og fyldt op, da opvarmningsudgifterne steg som følge af oliekrisen. Og hvad Glostrup Kommune brugte pengene til, kommer ikke sammenlægningen ved. Da Glostrup Kommune i mange år havde investeret alt på udviklingen af Avedøreområdet, så var investeringer i andre dele af Glostrup blevet udsat.

Borgmester Sv. Aagesen kører i landauer til Avedøre for at hente de to nyvalgte kommunalbestyrelsesmedlemmer

Beslutningsprocessen omkring Avedøre Stationsby har i høj grad betændt Hvidovres forhold til Avedøre.
Avedøre Stationsby blev bygget som led i Køge Bugt-planen (Køge-Bugtlov, 1961), der var en udløber af Fingerplanen. En række nye bebyggelser i Avedøre, Brøndby Strand og Ishøj blev etableret langs Køge Bugt-banen. Inden kommunesammenlægningen skete, var det besluttet at bygge Avedøre Stationsby. Kommunerne havde ikke den store indflydelse på den udvikling.

Inge Larsen bemærker, at det var et problem for Hvidovre Kommune, at alt, undtagen Store Hus, var planlagt og besluttet. Glostrup Kommune havde lovet et bibliotek og en skole mere (Kærgårdsskolen). Vi kunne ikke sige, at vi ville vente med at bygge lejligheder. Projektet var der, der var lavet aftaler. Det kunne vi ikke gøre noget ved.
Det hed sig, at man byggede Stationsbyen, for at folk var tæt på arbejdspladser på Avedøre Holme. Det blev bare ikke en realitet. Den udvikling, man planlagde ud fra, kom ikke. Dertil kom oliekrisen i 1973. Stationsbyen var for stor, og det var ikke muligt at integrere så mange mennesker med forskellig baggrund på én gang.
Kurt Hollmann supplerer. Da vi skulle have en ny udvikling i Hvissinge, blev det klart diskuteret politisk, at det skulle ske stille og roligt, små etaper, belært af erfaringerne fra Avedøre og Brøndby Strand. Det måtte ikke ske så voldsomt.
Og, fortsætter Inge Larsen, det var også bekymrende, at Glostrup Boligselskab havde så mange lejligheder i Stationsbyen. Efter 1974 sad Glostrups borgmester også som formand for boligselskabet, og hvis boligselskabet ud fra sin venteliste skulle anvises en lejlighed til nogen, der ville koste Glostrup Kommune penge, blev de pågældende sendt til Hvidovre, til Avedøre Stationsby. Så enkelt var det!
Inden sammenlægningen fandt sted, var der kommunalvalg til den nye kommunalbestyrelse. Socialdemokratiet og Det konservative Folkeparti havde sørget for at placere henholdsvis Gunnar Gärtner og Erik Holm så tilstrækkeligt højt på listerne, så de

med stor sandsynlighed ville blive valgt. De havde begge været medlemmer af Glostrup kommunalbestyrelse. Gunnar Gärtner havde været viceborgmester.
Inden sammenlægningsdagen oprandt holdt Glostrup Kommune en afskedsfest for Avedøre-borgerne i Frydenhøjskolens hal.
Socialdemokraterne i Avedøre lovede ved en afskedsfest Glostrups borgmester, Martin Nielsen, at man altid ville være på vagt over for eventuelle angreb på landsbymiljøet i Avedøre. Ehrlin Johansen overrakte Martin Nielsen en afskedsgave: En dunk med vand fra Avedøre Gadekær!
Det stod at læse i Hvidovre Avis den 28. marts 1974, hvor det også blev fortalt, at man ikke i Hvidovre havde planlagt en modtagelsesfest. På baggrund af den sidste bemærkning erkendte borgmester Sv. Aagesen, at sammenlægningen mellem Avedøre og Hvidovre ikke kunne gå stille af, så dagen måtte markeres på behørig vis.
På bagsiden af sektion 1 i Hvidovre Avis, torsdag den 4. april 1974 bringes ½ side om, "Da Avedøre og Hvidovre blev "Det nye Hvidovre"".
Den 1. april 1974 faldt på en mandag og kl. 15 hentede borgmester Aagesen iført sin borgmesterkæde de to nye kommunalbestyrelsesmedlemmer fra Avedøre, Gunnar Gärtner og Erik Holm i landauer og ledsaget af Tambourkorpset fra DUI-Leg og Virke og 20 ryttere fra Avedøre Rideskole drog optoget afsted mod Hvidovre.
Fra Fjeldstedvej stod optoget i paraplyernes tegn. Fremme ved Medborgerhuset blev optoget modtaget af den samlede kommunalbestyrelse, som ledsagede de forfrosne deltagere ind til festen i Medborgerhuset.
Her var der tale af borgmesteren. Der var mulighed for at købe en sammenlægningsplatte (3 stykker mad plus 1 øl for 6 kr.). Der var folkedans ved Hjerter To, tryllekunstner og dans til Gitte Broksøs Band. Tivolis fyrværkerimester arrangerede stort fyrværkeri på pladsen foran rådhuset som afslutning på den historiske dag.
Også Hvidovre Avis, ved Niels Erik Madsen, havde i en leder den 28. marts 1974 budt Avedøre velkommen til Hvidovre med bl.a. følgende bemærkninger:

"Der har været delte meninger om denne sammenlægning. De politiske tillidsmænd og flere foreningsledere i Avedøre lagde ikke skjul på deres varme følelser for Glostrup – især i de senere år, hvor bysamfundet Glostrup har interesseret sig mere for "vasalstaten" Avedøres problemer. Modsat var adskillige kommunalpolitikere i Hvidovre skeptiske, eftersom sammenlægningen økonomisk set ikke var "lutter lagkage" for Hvidovre.
Tilbage bliver så det vigtigste – borgerne! Mon ikke de fleste menige Avedøre-indbyggere altid har følt sig som Hvidovre-borgere? De har Hvidovre som postdistrikt, Hvidovre som telefonnummer, mange deltager i Hvidovres foreningsliv, benytter Hvidovres faciliteter og køber ind i Hvidovres forretningskvarterer og centre".

Musik skul´ der til

Om Hvidovre Musikskoles start, udviklingen i de første år samt milepæle i Musikskolens udvikling.

Af Jens Frederik Jørgensen
For et lille års tid siden fortalte Musikskolens leder, Per Egholm, mig, at han savnede Musikskolens fødselsattest. Per Egholm spurgte, om jeg mon kunne hjælpe med at finde ud af, hvornår Musikskolen var startet.
Jeg sagde ja til opfordringen, og det skulle vise sig at blive en interessant og spændende opgave, der førte mig ind i et for mig nyt emneområde. Jeg måtte lede længe, grave dybt, spørge vidt og bredt for at få svar på Per Egholms spørgsmål. Musikskolens etablering var nemlig ikke markeret med fanfarer eller med en rød snor, der blev klippet over af borgmesteren.
Artiklen kunne ikke have være skrevet uden stor velvilje fra personer, der tidligere har været tilknyttet Hvidovre Musikskole. Jeg vil her især takke Per Borgsten, Keld Johansen, Carsten Edelbo, Holger Steinrud og Sonja Munk.
Først nogle betragtninger om, hvorledes musik blev hvermandseje og om starten på musikskoler landet over. Derefter kommer Hvidovre Musikskole i centrum for artiklen.

Forord
Musik var langt op i forrige århundrede forbundet med kirken, militæret samt overklassens liv på herregårde, i hovedstaden og i de store provinsbyer.
Historien om musikskolerne er historien om, hvordan musik skulle være hvermandseje. Musik blev spillet af uddannede professionelle musikere, mens sangen havde været hvermandseje. Med musikskolernes fremkomst skulle musik ikke være noget, de fleste var henvist til passivt at lytte til. Alle børn og unge under 25 år skulle have lige adgang til og mulighed for at spille musik. Musik havde været udtryk for dannelse i de bedre kredse, nu skulle det være almen dannelse for de bredere kredse, for alle.
Hvis man, som jeg er født i 1940erne og vokset op på landet, var det første møde med musikken i kirken. Orglets "brusen" ledsagede salmesangen juleaften.
Det næste møde med musikken var i landsbyskolen, hvor læreren havde en violin, og hvor nogle lærere faktisk også evnede at spille på instrumentet. Vi elever havde salme- og sangbogen som støtte for vores bidrag til den fælles musikalske oplevelse. Var der fest i landsbyens forsamlingshus var det som oftest lokale spillemænd - der havde modtaget begrænset musikundervisning, men havde et godt gehør – som snuppede fiolen/violinen og spillede op til dans – folkedans.
I provinsbyerne var der i højere grad en musikkultur - mest forbeholdt overklassen. Her kunne der være byorkestre med professionelle musikere. Havde byen en

kaserne, kunne man høre regimentet spille til soldaternes marchture. Børn og unge kunne som medlemmer af et spejderkorps eller af byens garde, som oftest en pigegarde, lære at spille på instrumenter. På byens store restauranter spillede danseorkestre op til dansen. Kendetegnende nok var det de få, der var aktive og spillede, og de mange der lyttede, sang med eller dansede til musikken.
I 1960erne ændrede billedet sig på mange områder. De store efterkrigsårgange, øget fritid og velstand samt fremkomsten af grammofonen og TV, betød, at flere forsøgte sig med musikken. Rocken kom buldrende ind som inspiration for en hel generation. Klaveret, violinen og blokfløjten som havde været de mest almindelige instrumenter fik nu for alvor konkurrence af guitaren – elguitaren – og af trommer.
Musikken var ikke længere noget, man hørte på grammofonen, men var blevet noget, mange unge selv forsøgte sig med i kældre og garager. Hvidovre var et af de steder i landet, hvor rocken i disse år blomstrede, og mange unge – mænd – blev musikudøvere. Det karakteristiske var også, at de unge ikke spillede efter noder.

Det privilegium at lære at spille musik rigtigt, det vil sige efter noder, havde været forbeholdt et fåtal af de unge. Det forudsatte, at forældrene havde råd til at lade deres børn gå hos en af de uddannede musikere eller musikpædagoger, der i alle byer tilbød privatundervisning. Var man så heldig, at man kom fra et hjem med klaver, skulle familien ikke ud at købe et instrument. Man kunne også i familien have arvet en violin. Ellers måtte man ud at købe et instrument. En blokfløjte var i den henseende et almindeligt og overkommeligt instrument, en guitar straks noget dyrere.
Musikundervisning breder sig landet over
Allerede i 1930erne var der blevet etableret folkemusikskoler, der var selvstændige private skoler, hvor elever i alle aldre kunne få sang- og musikundervisning og spille sammen med andre.
I 1940erne og 1950erne begyndte der flere steder i landet at blive etableret frivillig musikundervisning knyttet til kommunens skolevæsen, og det blev kimen til etablering af musikskoler i alle kommuner.
Med folkeskoleloven af 1958 blev det vedtaget, ” at eleverne kunne tilbydes undervisning i deres fritid”, altså musikundervisning uden for skoletiden. Skolernes sang- og musikundervisning havde hovedvægt på sang, da det ikke var muligt at undervise en hel klasse i brug af instrumenter. Eftermiddagsundervisningen skulle foregå på små hold. Det blev fra ministeriets side tilskyndet til, at musikken – skolekor og skoleorkestre - blev taget med ind i skolens tjeneste, så ofte der var lejlighed hertil.
Det var stadig helt frivilligt, om en kommune ville tilbyde musikundervisning. Kommunen kunne vælge at gøre det eller lade være. Folkeskoleloven af 1975 tilskyn

dede yderligere kommunerne til at tilbyde musikundervisning. Muligheden blev nævnt i lovens §3, stk. 3, og i mange år bar tilbuddet i skolekredse det uforståelige og lidet folkelige navn: "§3, stk. 3-undervisning".
I 1990 kom loven om musik tillige med bestemmelser om musikskoler. Nu fik kommunerne mulighed for at opnå tilskud fra staten til musikskoleundervisning forudsat, at kommunerne opfyldte nogle bestemte krav. Der skulle etableres

en bestyrelse for Musikskolen, og den samlede elevbetaling måtte højst udgøre 1/3 af lærerudgifterne. Folketinget søgte med den gulerod, der hed økonomisk støtte, at få kommunerne til at lægge musikskoleundervisning i mere faste og strukturerede rammer.
I 2007 var det slut med frivilligheden for en kommune i spørgsmålet om musikskole eller ej. Alle kommuner skulle have en musikskole, i det mindste i et samarbejde med en anden kommune.

Musikskoler landet over
Udviklingen var i store træk ensartet landet over. Musikundervisning efter skoletid var opstået på skole efter skole, og efterhånden blev musikstilbudene koordineret inden for den enkelte kommune, og kommunen havde fået en musikskole. I 1997 var der organiserede musiktilbud i 230 af landets 275 kommuner. Det var afslutningen på en mere end 60 årig udvikling. Fra de første spæde frivillige tilbud om musikundervisning over tilskyndelser via lovgivningen, økonomiske tilskud, til et krav til alle kommuner. Nu havde alle børn og unge have krav på at have mulighed for at få musikundervisning efter skoletiden. Lige adgang hertil for alle – et udslag af demokrati på dette område, som på så mange andre samfundsområder.

Musikundervisning skyder frem i Hvidovre
Denne udvikling kom også til at præge Hvidovre. Det skete, at en musiklærer på en skole tilbød skolens elever musikundervisning efter skoletid. Det næste skridt var, at en elev, der var meget interesseret i at spille et bestemt instrument, kunne søge om at lære at spille på instrumentet hos en lærer på en anden skole, hvor den form for musikundervisning blev tilbudt. Den frivillige musikundervisning med udgangspunkt i den enkelte skole voksede frem.
I 1970 var Carsten Edelbo blevet

ansat som sang- og musiklærer på Langhøjskolen, der var blevet taget i brug i perioden 1968-70. Han fik i 1971 ansvaret for at tilrettelægge den frivillige musikundervisning på Langhøjskolen. Han sendte som den daglige leder musiktilbud ud til skolens forældre, der så tilkendegav, hvilket instrument deres barn gerne ville have undervisning i: klaver, guitar, violin, blokfløjte. Guitar var det helt store hit.
Han sorterede ansøgningerne, tilrettelagde undervisningen, skaffede lærere og lagde skema for lærerne.
Carsten Edelbo havde kartotek over musikskolelærere. Han lagde skema f.eks. for en guitarlærer, der kom 2 eftermiddage om ugen. Han skulle også "kradse" elevbetalingen ind. Det var ikke skolens musiklærere, der varetog musikundervisningen, men uddannede musikere, der kom udefra. Der var ikke krav om, at musikerne skulle være konservatorieuddannede. Undervisningen var tilrettelagt således, at en elev fik 25 minutters undervisning . Så havde læreren en pause på 5 minutter, inden den næste elev fik 25 minutters undervisning. Det var som regel enkeltmandsundervisning og kun lidt holdundervisning. Betalingen skete for en periode, vistnok for en sæson. Betalingen skete ikke direkte fra elev til lærer, som det var tilfældet ved privat musikundervisning. Forældrene skulle betale til skoleforvaltningen, hvorfra Carsten Edelbo fik lister over, hvem der havde betalt og ikke betalt, så han kunne sende rykkere ud.

Som på Langhøjskolen var der i begyndelsen af 1970erne tilsvarende daglige ledere af den frivillige musikundervisning på de øvrige skoler. De daglige ledere var kede af, at de i 1974 blev "sat fra bestillingen", sådan som Carsten Edelbo formulerer det. Kommunen havde besluttet, at den frivillige musikundervisning på samtlige skoler skulle styres og koordineres af én leder. Det var mange kommuner begyndt på.
Per Borgsten fortæller, at han pr. 1. august 1974 blev ansat ved Hvidovre kommunale skolevæsen som skolekonsulent for sang- og musikundervisningen og som musikskoleleder, hver funktion på ½tid. Per Borgsten har stadig sit ansættelsesbrev.
Den første sæson med koordineret frivillig musikundervisning i Hvidovre Kommune startede 1. september 1974. Den 1. august 1974 må således være

Hvidovre Musikskoles fødselsdag. Det var starten på Hvidovre Musikskole.

Per Borgsten og Carsten Edelbo fortæller om de første år i Musikskolen:

I interviewet med Per Borgsten og Carsten Edelbo fortæller Per Borgsten, at der hvert år før sommerferien blev lavet en brochure, der blev udsendt til alle skoleelever. Forud for sæsonen havde Per Borgsten møde med lærerne om skema og antal elever. Undervisningsstederne, der lå ude på de 11 folkeskoler, blev aftalt. Sæsonen kørte fra 1.9 til 31.5.
Per Borgsten havde som leder ikke

noget at gøre med opkrævning af elevbetaling. Det stod skole- og fritidsforvaltningen for. Per Borgstens kontor var derhjemme, men han kom hver dag op på forvaltningen, hvor han aftalte det nødvendige med Elin Riisager.
Elin Riisager var i 1974 blevet ansat i forvaltningen med Musikskolen som sin hovedopgave. Hun var Musikskolens administrative medarbejder frem til hun gik på efterløn i 2002.
Per Borgsten havde intet med Musikskolens budget at gøre.

med ordentlige instrumenter. "Der var det, der skulle til, det var imponerende".
Der blev etableret sammenspilsgrupper, det var meget populært. En gang om året, om foråret, var der koncert på hver skole, hvor eleverne spillede for forældre og andre interesserede. Hvert år blev der tillige arrangeret en koncert i Medborgerhuset, deltagerne var udvalgt fra de forskellige skoler, og der var tilrettelagt et flot og alsidigt program med mange tilhørere.

"Alt kunne lade sig gøre på det tidspunkt, der var mange penge i kommunen dengang" konstaterer Per Borgsten.
Eleverne kunne fra Musikskolens start låne et instrument gratis. Instrumenterne blev købt hos de fineste instrumentmagere i København. Per Borgsten tilstræbte at lave udvalget af instrumenter mere alsidigt. Carsten Edelbo supplerer med, at også det nye musiklokale på Langhøjskolen var udstyret

Musikskolen havde svært ved at få etableret et samarbejde med musiklærerne på folkeskolerne. Carsten Edelbo uddyber ved at sige, at Musikskolen, efter at være blevet en central musikskole, der omfattede hele kommunen, var blevet fjerntliggende for folkeskolerne. Det var svært at holde kontakten til de børn, der gik på Musikskolen.
Per Borgsten understreger, at musikundervisningen i folkeskolerne

i høj grad var sangtimer. Musikskolen var noget helt forskelligt. Carsten Edelbo supplerer: ” Det var to forskellige ting. Det ene var at have 27 elever i klassen, det andet i Musikskolen var at have enkeltmandsundervisning”.
Per Borgsten tog flere initiativer til et bedre samarbejde med folkeskolerne. Han søgte samarbejde med skolernes musiklærere om at lave musicals på skolerne, det kunne være for alle 2. og 3. klasser eller for en enkelt klasse.
I Hvidovre Avis den 10.juni 1976 fortæller Per Borgsten om, hvad Musikskolen står for under overskriften ”En billig fritidsinteresse”. Antallet af elever er nu oppe på over 600, hvilket er dobbelt så meget som året før. Fra 1974 til 1975 er elevtallet steget fra 392 til 659, eller 267 flere elever. Det er guitar, klaver, slagtøj, musikgrupper og ”sang, spil og bevægelse”, der står for fremgangen.
Per Borgsten fortæller i interviewet i Hvidovre Avis i 1976, at der er oprettet to børnekor, alternativer til det dygtige pigekor, der allerede eksisterede, men hvor pigerne kun kan optages, hvis de kan klare ret store musikalske krav. De nye kor synger folkesange og beatsange. Mange af sangene er blevet dramatiseret, så det bliver til en børnemusical, der skal opføres i Medborgerhuset. Musikskolens musikgrupper inddrages og akkompagnerer sanggrupperne. Elevbetalingen er ikke steget og hører til landets billigste. Musikskolernes undervisning fandt sted i lokaler på folkeskolerne. Per Borgsten ville gerne samle børnene fra og med 4. klasse på 3 skoler i kommunen, således at børnene ikke blot mødte en lærer, men også så og hørte andre elever. Det ville også gøre det lettere at lave sammenspilsgrupper. Denne ide kunne han ikke få godkendt af skoledirektøren. Det var hovedårsagen til, at han stoppede som leder af Musiksskolen.
Da Per Borgsten starter som leder i 1974, var Poul Schønnemanns Hvidovreskolernes Pigekor lige etableret. Per Borgsten var ikke leder for Poul Schønnemann, koret kørte helt ved siden af Musikskolen. Koret var af høj kvalitet, Schønnemann gjorde det godt. De nødvendige midler til korets drift sørgede skoledirektør Th. Dalby for.
Carsten Edelbo supplerer med, at koret holdt til på Sønderkærskolen, hvor Schønnemann var ansat. Der blev hvert år sendt invitationer ud til alle skolerne om muligheden for at komme til at synge i det kor, der var fælles for kommunen.
Hvidovre Musikskoles orkester, brass-bandet, ledet af Ulf Nordlund kom til i de første år. Ulf Nordlund havde ret frie hænder til at lede og drive orkestret.
Keld Johansen fortæller om Musikskolen 1990-93:
I december 1989 reflekterede Keld Johansen på en annonce fra Hvidovre Kommune. Kommunen søgte en leder af Den frivillige Musikundervisning. Kommunen søgte ikke en specielt udfarende musisk person. Der var ikke i annoncen noget krav om, at man skulle kunne musik. Vægten i annoncen var lagt på de administrative opgaver.

I annoncen anføres det, at Hvidovre kommunale Musikskole pt. har 500 elever og beskæftiger 30

Keld Johansen

lærere. Hvis den nye leder ikke i forvejen var ansat under skolevæsenet, ville lederen blive ansat som halvtidsbeskæftiget (p.t. 19 timer pr. uge).
Keld Johansen blev ansat som leder, og han var fortsat beskæftiget ½tid (2dage om ugen) som lærer i Albertslund Kommune.
Når Keld Johansen kort skal karakterisere den musikskole, han blev leder af, siger han, at den bestod af undervisning i forskellige instrumenter, Ulf Nordlunds skoleorkester, Sambaskolen på Enghøjskolen ledet af Michael Åby og så Poul Schønnemanns pigekor. Pigekoret opfattede ikke sig selv som en del af Musikskolen, men blev lønnet herfra. Poul Schønnemann var en meget kompetent og professionel leder af koret, der var på samme høje niveau som Danmarks Radios Pigekor.
Keld Johansen var ansat i skole- og fritidsforvaltningen på Hvidovrevej 59 A. Her mødte han op som nyansat leder. Han mødte Elin Riisager, der var administrativ medarbejder i forvaltningen og havde Musikskolen som sit hovedjob. Hun havde kartotekskort over elever og instrumenter. Hun stod for opkrævning af elevbetalingen, det skulle lederen ikke beskæftige sig med.
Keld Johansens "kontor" var et lille bord og en stol, der stod i forlængelse af Elin Riisagers skrivebord. Her var det tanken, at han skulle sidde som leder af Musikskolen. Keld Johansen lagde hurtigt mærke til, at der på 1.sal var et depotrum fyldt med alt muligt. En weekend ryddede han alt ud, gjorde rent, satte et skrivebord og blomster ind. Så mandag morgen, da de øvrige medarbejdere i forvaltningen mødte op, var Musikskolens kontor etableret. Mod forventning fik Keld Johansen lov til at bevare kontoret, selvom andre medarbejdere i forvaltningen regnede med, at de stod for tur til at få eget kontor!
Keld Johansen fortæller, at begyndelsen af 1990erne var en brydningstid for musikskolen med store udfordringer. At få egnede lokaler til musikundervisningen var en af dem.
"En gymnastiksal er egnet til gymnastikundervisning med salens redskaber og streger på gulvet. Et musiklokale kræver noget helt andet. Det havde ingen rigtig tænkt over", siger Keld Johansen og fortsætter, "der skal være en tavle

med nodelinjer på, og der måtte også gerne som inspiration hænge et billede af Beethoven!"
Der opstod tit ballade på skolerne, hvis stolene ikke stod på deres pladser, når Musikskolen havde lånt et klasselokale til musikundervisningen. Keld Johansen fortæller malende om, hvorledes musikskolens lærere havde en fornemmelse af "ikke at høre til – ikke at måtte være der". "Musikskolens lærere følte sig som kunstnere, de var nørdede med det kunstneriske indtryk, deres instrument kunne give. Når andre lærere på skolen havde lånt klaveret til fællessang og ikke stillet det på plads, eller eleverne "i sjov" havde ødeladt klaveret, så følte det som et personligt angreb på et menneske, som dyrkede kunst på et voldsomt højt niveau. Når musikskolelæreren så derudover ind imellem blev skældt ud af skolebetjenten, kunne de ikke finde ud af, hvordan verdenen så ud!"
Musikskolens første egne lokaler kom på Frydenhøjskolen. Her skaffede Ulf Nordlund i en periode et øvelokale og et depot til sit skoleorkester. Musikskolen i øvrigt kunne ikke bruge lokalerne, men fik senere tilbudt 2 lokaler på Gungehusskolen og en ugentlig aften i festsalen. "Det kan måske lyde af småting, men i skolesammenhæng var det en milepæl. Man begynder

Taffelklaver fra ca. 1840 - foræret til Musikskolen af en Hvidovreborger

at ane konturerne af en "skole"", understreger Keld Johansen og fortsætter, "Musikskolen kunne nu også holde lærerådsmøder og blive lige så længe, man ville og skulle ikke gå, når skolebetjenten sagde, at de skulle gå".

Da Gungehusskolen igen selv skulle bruge lokalerne, fik Musikskolen tilbudt lokaler på Risbjergskolen. Man ser for sig Musikskolen som en karavane, der må flytte fra den ene lille oase til den næste, men en udvikling frem mod egne og egnede lokaler var i gang.

I den tid Keld Johansen var leder, blev det også overvejet at bruge dele af Poppelgården til Musikskole, ligesom "den hvide villa" på hjørnet af Brostykkevej og Hvidovrevej blev overvejet. "Alt det blev ikke til noget" siger Keld Johansen, der dog noterer sig, " at der var prikket hul på en byld i Musikskole-sammenhæng".

Keld Johansen fremhæver musikskolelærernes overenskomst som et andet spørgsmål, der er brugt meget tid på i musikskoleregi. Musikskolelærerne fik i 1990 en overenskomst, en kopi af folkeskolelærernes overenskomst, således at musikskolelærerne fik rådighedstid – tid til andet arbejde. Lederen havde ikke "magt" til at bestemme, hvad den tid skulle anvendes til og f.eks. angive hvor mange møder, koncerter, en lærer skulle levere. Musikskolens undervisning blev delt op i timer på 45 minutter, hvilket betød at 2 elever hver kunne få præcis 22½ minuts undervisning.

Musikskolelærernes overenskomst og ansættelsesforhold gav anledning til store problemer, da økonomien strammede til, fremhæver Keld Johansen. Han havde ikke haft noget med Musikskolens økonomi at gøre. Økonomien var timestyret, forstået på den måde, at han som leder meddelte forvaltningen, hvor mange undervisningstimer Musikskolen havde behov for – for at kunne gennemføre undervisningen. Hvordan timerne blev finansieret tog forvaltningen sig af. Keld Johansen fortæller, at elevernes tilmeldinger kom ind i forvaltningen, hvor de blev lagt på et bord. Fra en bestemt dato kunne lærerne komme op og tage de elever, de ville have. Hvor mange, de ville have, kunne variere fra år til år. Læreren lavede så et skema for sine elever efter aftale med elevernes forældre.

1991-92 var en svær økonomisk periode. Der kom besked fra forvaltningen om, at budgettet var overskredet – halvdelen af Musikskolens undervisning skulle slutte efter jul. Keld Johansen husker det som smertefuldt at skulle give elever og forældre besked herom. På grund af overenskomst og ansættelsesforhold var det meget kompliceret at reducere i lærerstaben. De fastansatte lærere havde 6 måneders opsigelse, hvorfor det kun var timelærere, der kunne fyres. Det var derfor helt vilkårligt, hvilke fag/instrumenter, besparelserne ville komme til at gå ud over.

Krisen blev overvundet, siger Keld Johansen og vendt til en diskussion om, hvad for en musikskole, man fremover skulle have. Der blæste positive vinde fra politiker

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Lokalhistorie i Avedøre og Hvidovre
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Indkaldelse til generalforsamling

Lige til at tage ud!

19. marts 2015
klokken 19.00
Lille Friheden

Bankkonto: JYSKE BANK reg.nr.5025 kontonr. 1028523 * Girokonto: +73< +8293 4707<
CVR/SE nr. 31 676 363

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Lokalhistorie i Avedøre og Hvidovre
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Februar 2015

Kære medlem

Sammen med dette nummer af Hvidovre Lokalhistorie fremsendes **girokort til indbetaling** for 2015. Betaling er uændret kr.125 og for pensionister kr. 100. Betaling kan foregå på posthus, i bank, netbank **eller i Rytterskolen** torsdag den 26. februar eller torsdag den 5. marts mellem kl. 10.00 – 11.00.

Indbetaling vil også kunne foretages ved generalforsamlingen torsdag den 19. marts i Aktivitetssalen i Lille Friheden, Strandmarksvej 2. Generalforsamlingen starter kl. 19.00, så eventuelle indbetalere anmodes om at komme i god tid.

Indkaldelse til generalforsamling

Der indkaldes til ordinær generalforsamling torsdag den 19. marts 2015 kl. 19.00 i Lille Friheden.

Dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Bestyrelsens beretning
3. Forstadsmuseets beretning ved Anja Olsen
4. Fremlæggelse af revideret regnskab
5. Fastlæggelse af årskontingent
6. Behandling af indkomne forslag
7. Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter
8. Valg af revisor og revisorsuppleant
9. Eventuelt

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Lokalhistorie i Avedøre og Hvidovre

Bestyrelsen består af 5 medlemmer + 2 medlemmer fra kommunens kultur- og fritidsudvalg (perioden 2014-2018).

Der skal i lige år vælges 2 medlemmer og i ulige år 3 medlemmer. År 2015 skal der vælges 3 bestyrelsesmedlemmer. På valg er Jens Frederik Jørgensen, Ole Asbjørn Petersen og Jette Randal-Lund. De to førstnævnte er villige til genvalg, mens Jette Randal-Lund ikke stiller op.. Suppleanter, revisor/revisorsuppleant vælges for et år.

Suppleanter:	Gitte Jacobsen og Birte Gerdes (1 år)
Revisor:	Hubert Steffensen (1 år)
Revisorsuppleant:	Inge Larsen (1 år)

Med venlig hilsen

Ole Asbjørn Petersen

Formand for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Lokalhistorie i Avedøre og Hvidovre
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Årssregnskab 2014, Hvidovre Lokalhistoriske Selskab				
	Regnskab 2013	Budget 2014	**Regnskab 2014**	Budget 2015
Indtægter				
Medlemskontingent	44.875	45.000	**45.975**	45.000
Kommunalt tilskud	5.410	5.400	**5.422**	5.400
Renter	68	100	**69**	100
Arrangem. og medlemsmøder	8.501	10.000	**10.735**	10.000
Andet	750	500	**460**	500
Sum	59.604	61.000	**62.661**	61.000
Udgifter				
Dansk Lokalhistorisk Forening	5.408	5.500	**5.079**	5.400
Arrangem. og medlemsmøder	22.720	20.000	**12.111**	25.000
Bestyrelsesmøder	464	1.500	**1.338**	3.000
Bladfremstilling	10.815	18.000	**12.650**	15.000
Bladudsendelse/Porto	4.257	5.000	**2.544**	5.600
Administration og gebyrer	2.871	3.000	**3.252**	3.000
Anskaffelser	419	3.000	**2.191**	5.000
PR og andet		5.000	**1.307**	17.000
Sum	46.954	61.000	**40.471**	79.000
Resultat	-7.842	-	**22.190**	-18.000
Arr. og medlemsmøder, netto	-14.219	-10.000	**-1.376**	-15.000
Beholdning			**31.12.2014**	
Kasse	912		**428**	
Opsparingskonto	52.415		**52.484**	
Foliokonto	59.853		**82.458**	
Sum	113.180	113.000	**135.370**	**117.000**
Overskud 2014	22.190			
Ballance 2014	**135.370**			

Formand [signature] Kasserer: [signature]

Ovenstående regnskab er revideret og fundet i orden. Bank- og kassebeholdning er kontrolleret.

Hvidovre den 27-1-2015

Revisor: [signature]

Bankkonto: JYSKE BANK reg.nr.5025 kontonr. 1028523 * Girokonto: +73< +8293 4707<

ne og forvaltningen, og derfor blev der fundet en løsning på økonomien. Krise var vendt til udvikling.
En sidste stor udfordring var musikskoleloven fra 1990, der stillede krav til de kommunale musikskolers organisering. Som noget af det sidste, Keld Johansen som leder af Hvidovre Musikskole var med til, var at formulere vedtægter for Musikskolens nye bestyrelse og fastlægge procedure for valg af en bestyrelse.
Om hovedårsagen til, at han stoppede i 1993 fortæller Keld Johansen, at stillingen som leder reelt havde udviklet sig til en heltidsstilling. Det lykkedes at få stillingen gjort til en heltidsstilling, men stillingen skulle slås op, så Keld Johansen i givet fald måtte søge på lige fod med andre ansøgere. Han søgte - og fik - i stedet stillingen som leder af Musikskolen i Lyngby-Tårbæk Kommune.

Resume

I denne artikel er der redegjort for en række milepæle i Musikskolens udvikling med udgangspunkt i de forskellige elementer, der samlet udgør Musikskolen. Det drejer sig om lovgrundlag, vedtægter, bestyrelse, program, elever, undervisningsformer og undervisningstilbud, lærernes ansættelse og overenskomst, Musikskolens ledelse, musikskolens lokaler, kontor, regnskaber. Hovedvægten er lagt på Musikskolens første 20 år. Der er ikke som tidligere understreget tale om et fuldstændigt billede, men om brudstykker til en mosaik. Artiklen har også kort be

rørt samarbejdet med folkeskolen, der hele tiden har budt på særlige udfordringer.
Hovedtrækkene i Hvidovre kommunale Musikskoles udvikling frem til 1993 viser et billede af en musikskole, der gradvis "vokser frem". Den starter ikke fiks og færdig fra 1. dag, men får efterhånden mere og mere karakter af en "skole" med alt dertilhørende.

- Undervisningen i musik efter skoletid er startet ude på de enkelte skoler.
- 1.8.1974 ansættes en leder for den kommunale musikskole. Han får ansvaret for al den frivillige musikundervisning i kommunen. Musikskolens administration varetages af forvaltningen.
- Det første sæsonprogram for den samlede musikskole udsendes i 1975 med sæsonstart 1.9. 1975.
- Elevtallet vokser hastigt, og antallet af instrumenter, der undervises i, vokser.
- Sammenspil i form af kor, orkestre, sanggrupper mv. udgør en stadig større del af aktiviteterne. Tilknyttet og som en del af Musikskolen finder man Hvidovreskolernes Pigekor, Skoleorkestret (brass-bandet) og Sambaskolen.
- Der sker en gradvis professionalisering af lærerkredsen, der i højere grad får baggrund ikke som musiklærere, men som musikere med konservatorieuddannelse.
- Lærerne får deres egen overenskomst.
- Der vedtages i Folketinget en særlig lov om Musikskoler.
- Musikskolen begynder at få egne og egnede lokaler.
- Økonomien går fra at være timestyret ud fra antallet af tilmeldte elever til at være styret inden for et budgetlagt økonomisk ramme.
- Musikskolen får egen bestyrelse og en fultidsansat leder.

Set udefra er Musikskolen fra 21. januar 2011 blevet en "rigtig skole", da man tager faste øvelokaler og egen koncertsal i brug på Sønderkærskolen, hvor Musikskolens "selvstændige adresse" og administration allerede var flyttet til i 2008. Musikskolens gavle var i 2000 blevet flot markeret med Monica Ritterbrandts gavludsmykning med nodefigurerne »Himmelstræberne«.

"Den lille ælling" var nu vokset op og blevet en smuk svane!

Bredalsparken/Neergårds allé

Neergårds Allé munder "skævt" ud i Hvidovrevej. Det skyldes, at Neergårds allé ved byggeriet af Bredalsparken bevarede sit oprindelige forløb, som den allé, der førte op til Bredalsgården med hovedbygningen (Hvidborg) fra 1890erne.
Neergårds Allé er opkaldt efter Johan Vilh. de Neergård, der ejede Bredalsgården 1896-98.
I 1903 flyttede den kendte restauratør Frederik Laurentius Feilberg med tilnavnet "Lorry" ind på Hvidborg. Feilberg skabte Lorry-etablisementet på Frederiksberg. Han døde på Hvidborg i 1917, 58 år gammel.
I 1929 blev Hvidborg solgt til Kristelig Forening for Børn og Unge, der etablerede et skole- og ungdomshjem for børn og unge.

Bredalsparken - Neergårds Allé 2013

Trompet efterlyser sin historie

Hvidovre Musikskole har en trompet hængende med følgende indgravering:

1958
EN HILSEN FRA
KOLBOTN GUTTEMUSIK-KORPS
NORGE

I trompeten er der tillige indgraveret 3 navne og årstal:
HENNING NASCHOU JENSEN 1965
KARIN SKJÆRBÆK 1966
RANDI VILLADS-PETERSEN 1967
Musikskolen er meget interesseret i at kende trompetens historie, og kan du bidrage hermed, så modtager Jens Frederik Jørgensen (tlf: 24230595) gerne dine bidrag til trompetens historie.

Den efterlyste trompet

Ad kirkestien fra Valby til Hvidovre

Af Jens Frederik Jørgensen efter samtaler med Hans Otto Lindgren, Niels Valentin Nielsen og Merete Carstens, Valby Lokalhistoriske Selskab

Indtil 1891, da brygger Carl Jacobsens Jesuskirke var blevet bygget, var Hvidovre Kirke sognekirke for borgerne/ ”bønderne” i Valby.

Hvor gik kirkestien, som man gik ad? For man gik i kirke, man kørte ikke!
Det kunne en vinterdag være en kold fornøjelse at gå i kirke. Hvis vi nu skal prøve at følge kirkestien, så lad os i stedet forestille os, at det er en dejlig forårsdag, vi går turen.
Vi starter i Valbys centrum, ved Tingstedet og Rytterskolen i Skolegade. Derefter ad Annekssstræde til Remisevej, i dag Valby Langgade. Kirkestien drejede til venstre, der hvor Timotheus-kirken (indviet 1911) i dag ligger. Stien gik syd om og fulgte herefter en sti, der dannede skel mellem to Valby-gårde – Hoffmanns Minde, der renoveret stadig ligger på Valby Langgade, og Bechgården, der lå der, hvor i dag Herman Bangs Plads og Valby Langgade Station ligger. Stien fulgte det, der i dag er Overbys Allé.
Efter at banen til Roskilde var

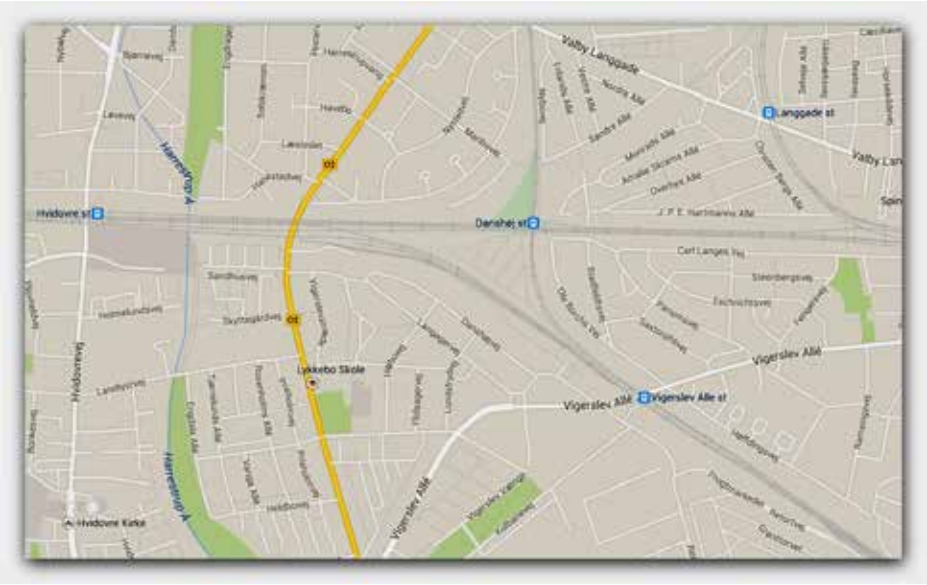

blevet anlagt i 1847, måtte man passere en bom og krydse sporene. Sikkert ovre på den anden side af banen gik stien i retning af Danshøj og Vigerslev Landsby. Senere er der på dette stykke af stien kommet nok en jernbane (1909) og kolonihaver.
Man kan i dag se en stump af den gamle kirkesti i udkanten af Vigerslev Landsby. Mellem Langagervej og Skyggelundsvej går der stadig en sti. Den er et stykke af den gamle kirkesti.
Stien fortsatte gennem det trekantede grønne område. Niels Valentin Nielsen fortæller, at den gik i hans baghave. Hans forældre boede på den anden side af stien. Niels Valentin Nielsen fortæller, at hans far engang fandt en gammel mønt, som givetvis er blevet tabt af en kirkegænger.
Stien nåede Vigerslev Landsby ved et af de tre gamle huse, der stadig ligger i Vigerslev, Højsagervej nr. 24. Huset - kaldet Kønigshus - var i 1850erne lazaret i koleratiden. Derefter gik stien ad Højsagervej til det, der i dag er Vigerslev Allé, hvor Lykkeboskolen nu ligger. Her lå 2 gårde på hver sin side af vejen til Hvidovre, Ny Hvidovrevej, der i dag hedder Landlystvej.
Når kirkegængerne fra Valby havde passeret Harrestrup Å, fortsatte de til Hvidovre Torvevej (i dag Hvidovrevej) og gik så til venstre mod syd ned til Hvidovre Kirke. Vel fremme ved Hvidovre Kirke kunne "Valbybønderne" tage plads i Valbyskibet.
Når livet var slut blev mange Valby-borgere stedt til hvile på Hvid

ovre Kirkegård. Der findes stadig gravsteder, der minder herom.

Indtil 1859 var Hvidovre Kirke en annekskirke til Frederiksberg Kirke. Når præsten på Frederiksberg skulle til Hvidovre, måtte han ud på en længere køretur. Han gik nemlig ikke, han agede i hestevogn ad Roskildevej til Damhuskroen, hvor man drejede mod syd ad Hvidovre Torvevej. Det fortælles, at præsterne har oplevet turen som lang og anstrengende, og det var ikke solskin og tørvejr hver gang, at præsten skulle forrette gudstjeneste i Hvidovre.

Valbyskibet:

I slutningen af 1600-tallet blev et sideskib i bindingsværk føjet til Hvidovre kirke. Det blev lavet for at få plads til bønderne fra Valby, som ikke længere måtte komme i Vor Frue Kirke i København, fordi de efter sigende drak for meget. Sideskibet fik sin egen indgang, og tilbygningen blev – forståeligt nok – kaldt Valbyskibet.

Kilde: Forstadsmuseet

Om familien Bech - Valbyfamilie med tilknytning til Hvidovre

Gårdejer Ludvig Bech ejede i slutningen af 1800-tallet Bechgården. Hvidovre Kirke var slægtskirke for familien Bech og vedblev at være det også efter, at Jesuskirken var bygget.

En datter – Frk. Johanne Bech (1886-1984) – har ad flere omgange til Valby-Bladet fortalt om familien og dens tilknytning til Hvidovre. Juledag skulle familien altid i kirke. Og den dag kørte man i charabanc til Hvidovre Kirke.

Om domprovst Henry Braëm Ussing (1855-1943), der var præst ved Jesuskirken, men også fra tid til anden prædikerede i Hvidovre fortæller hun følgende:

"Om sommeren spadserede han til Hvidovre Kirke ad den såkaldte kirkesti…. Ussing havde altid travlt. Og det var almindeligt på gårdene at høre folk sige: Nu flagrer Ussing til kirke. Om vinteren kørte han altid i hestevogn."

Det fortælles i øvrigt, at samme domprovst Ussing om sin præstegerning har sagt, at der kom få i kirke den dag, han tiltrådte, og at der ikke kom flere den dag, han fratrådte.

(Anders)Peter Bech var født i 1885. Han var søn af gårdejer Ludvig Bech. Efter uddannelse på danske, tyske og franske planteskoler startede han et gartneri på faderens gård. Da denne blev

udstykket, blev gartneriet flyttet til Hvidovre.
På Kettevej (dengang nr.69) blev der i 1919 etableret et alsidigt gartneri på 6 ha. Der blev anlagt frugtplantage med navnlig pæretræer. Der blev opført drivhuse med mange forskellige blomsterkulturer. Der blev også dyrket forskellige typer af grøntsager.
I 1925 opførte Peter Bech et "palæ" som sin bolig. Huset har efter Hvidovre forhold været endog meget stort og imponerende. Huset har to etager med fuld højde og fuld kælder. Det er vel 120 m2 i grundplan. I huset skulle der ifølge tegningerne indrettes et herreværelse. Huset ligger stadig på hjørnet af Spurvehøjvej og Tusbyvej. Huset er selvfølgelig medtaget i Hvidovre Kommuneatlas som en bevaringsværdig bygning.
Peter Bech var i 1925 blandt initiativtagerne til afholdelse af Gartnernes store årlige Blomsterudstilling i Forum, og Peter Bech udførte et omfattende arbejde inden for gartneriets forskellige organisationer i Danmark og internationalt. Han var således formand for Almindelig dansk Gartnerforening fra 1939 til 1960.
I 1954 blev han konservativt medlem af Hvidovre kommunalbestyrelse, og han blev også viceborgmester.
I 1957 blev gartneriet på Kettevej afviklet. Det var blevet fortrængt af bebyggelse, og jorden blev solgt til brug for Risbjerg Kirkegård.
Peter Bech flyttede fra Hvidovre i 1957. Han døde 30.1.1960 og blev begravet på familiegravstedet, der ligger på Hvidovre Kirkegård lige ud for indgangen til Valbyskibet. Her ligger også Johanne Bech begravet.

Avedøre sammenlægges med Hvidovre 1.april 1974

Af Jens Frederik Jørgensen

I 1984 udkom Egon Funchs bog: "Den tvedelte kommune. Om Avedøres kirkelige og kommunale forbindelse med Glostrup gennem tiderne". På baggrund af bogen skal der her kort resumeres om opspillet til, at Avedøre pr. 1. april 1974 sammenlægges med Hvidovre.

I slutningen af 1930erne var der en sag, hvor en nyudstykket del af Brøndbyernes Kommune – Vesterled – ønskede at blive en del af Glostrup Kommune. Undervejs i forhandlingerne kom det på tale, at Brøndbyerne til gengæld kunne overtage Avedøre fra Glostrup. Ideen blev dog aldrig alvorlig overvejet. Efter at Brøndbyernes Kommune havde opfyldt ønsker om bedre vandforsyning og bedre veje, var sagen om Vesterleds overførsel til Glostrup Kommune ikke længere aktuel.
Kommunalreformen pr. 1. april 1970 gik uden om Københavns amtskreds samt København og Frederiksberg og vedrørte således kun resten af landet. 3. marts 1972 fremsatte indenrigsministeren et lovforslag om revision af den kommunale inddeling i Københavns amtskreds. Kommuner skulle have en sådan mindstestørrelse (befolkningsmæssigt) og en sådan afgrænsning, at de dannede et hensigts-

Forsiden af Egon Funchs bog om emnet

mæssigt grundlag for en selvstændig varetagelse af de kommunale opgaver. Det skulle tilstræbes, at lokalt sammenhørende områder kom til at ligge i samme kommune (en formulering der tog sigte på det problem, at Avedøre ikke geografisk var sammenhængende med den øvrige del af Glostrup Kommune).
Glostrup Kommune tog kampen op. "Moder Glostrup ville ikke skilles fra sin yndige datter, Avedøre"!
5. marts 1973 fremsatte kommunallovskommissionen et foreløbigt forslag om, at Glostrup og Brøndbyerne blev lagt sammen. Så ville Avedøre ikke blive skilt fra Glostrup.
Det overraskende udspil blev modtaget med nærmest begejstring af Brøndbyernes borgmester, Kjeld Rasmussen, der kaldte forslaget et "columbusæg", der kunne løse problemet (med Avedøre). Borgmester Martin Nielsen i Glostrup var chokeret, bl.a. fordi Glostrups borgere ville komme til at betale højere skat. Brøndbyerne var en meget dyrere kommune.
I Hvidovre tog borgmester Sv. Aagesen forslaget til efterretning, og i Hvidovre
Avis skrev man om krokodilletårer" (fordi en indlemmelse af Avedøre ville have kostet penge).
Forslaget om en gigantkommune gav i Glostrup anledning til voldsom debat og protester. Columbusægget var vist snarere et "knækæg". Kjeld Rasmussens begejstring kølnes

p.g.a. de voldsomme protester. De to kommunalbestyrelser forhandlede sig frem til en fælles udtalelse gående ud på, at der ikke var behov for at ændre de bestående kommunegrænser. Hvidovre kommunalbestyrelse var også blevet bedt om en udtalelse af kommissionen og anførte i udtalelsen bl.a. at Avedøre og Hvidovre både trafikalt og kulturelt var samhørende områder, og at Avedøres tarv ville blive bedst varetaget ved en tilslutning til Hvidovre.
Kommunalreformkommissionens endelige forslag blev afventet med spænding. Kommissionen opgav tanken om at sammenlægge Glostrup og Brøndbyernes kommuner og foreslog i stedet indenrigsministeren, at Avedøreområdet pr. 1. april 1974 blev overført til Hvidovre. Et ønske om en folkeafstemning blev fejet af bordet. 6. juli 1973 godkendte indenrigsministeriet forslaget, og Hvidovre og Glostrup kommuner blev bedt om i fællesskab at udarbejde de nærmere vilkår for sammenlægningen. Det gjorde de derefter i et fællesudvalg, og betingelserne blev godkendt af ministeriet med enkelte ændringer.
I en lejlighedsvise fra Glostrup Kommune fra 22. marts 1974 ironiseres der over, at Glostrup skulle have været slaver hos Kjeld Rasmussen, men sådan gik det ikke – "Sikket held!" Men " prisen for vor frihed var uhyre: Avedøre reves fra vort bryst."
Et af sammenlægningsvilkårene var, at Hvidovre Kommune skulle overtage 25 % af Glostrups formuemasse. Den 15. juni 1975 mødte borgmester Sv. Aagesen op på Glostrup rådhus med en check på Kr. 32.134.199,24 I Hvidovre var man forbavset over beløbets størrelse, men nu ville man gøre rent bord.

Gensyn med Cornelia de Place Hansen

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 19. januar besøgte Cornelia de Place Hansen os endnu en gang. Sidste år fortalte Cornelia om sit liv som indvandrer i Danmark. En spændende beretning, der omhandlede årene fra 1963, hvor hun kom til Danmark fra Holland og frem til nu. Hun sluttede sit foredrag med at give et tilbud om at fortælle om sin tid i Rotterdam som barn under 2. verdenskrig.
Det tilbud tog vi straks imod. Og tak for det. De 40 fremmødte fik en gribende øjenvidnefortælling om de forhold en ganske almindelig familie måtte leve med under tyskernes besættelse af Nederlandene.
Cornelia var nr. 2 i en søskendeflok på 4 med bopæl i Rotterdam. Hun er født den 14. maj 1936 og glædede sig til sin 4 års fødselsdag i 1940. Men så skete der noget.
Den 10. maj fyldtes luften med tyske flyvemaskiner. Larmen var høj, og huse rystede i deres grundvold. Tyskerne havde angrebet Holland og i særdeleshed Rotterdam med den store havn. Humøret dalede hos familien og den snart 4 årige Cornelia. Mørklægningsgardiner blev dekreteret, og Cornelia husker den dystre stemning. Selve fødselsdagen den 14. maj står klart i erindringen ikke mindst dukken med kjole på. Det var gaven. Der var ikke andre gaver.
Bombardementet varede fra den 10. til den 14. maj, og mange tusinde omkom i løbet af de 4 dage.
Hverdagen kom nu til at se helt anderledes ud ikke bare for deres familie, men stort set for alle i Holland. Fagforeninger forbydes. De få aviser, der ikke er blevet lukket, er topstyrede og må ikke bringe kritik af tyskerne. Dagligvarer rationeres, og der er knaphed på alt.
Det hollandske flag måtte ikke vises, men befolkningen var snarrådige og fandt på at gå med nelliker i knaphullet som tavs protest mod besættelsesmagten. De sidste år af besættelsen indførtes udgangsforbud mellem kl. 20 og 6 morgen.

Et særligt afsnit i Cornelias beretning er behandlingen af jøderne under besættelsen. Seyss - Inquart kommer til Holland og beordrer alle til at gå med personnummerbevis. Jøderne får særligt stempel i deres, og raceproblematikken har holdt sit indtog. Der boede ca. 140.000 jøder i Holland, og gradvis blev de trængt mere og mere i defensiven. Som russerne blev også jøderne betragtet som undermennesker. Hollænderne var arier som

Cornelia de Place Hansen

tyskerne, så det var i første omgang jøderne, der måtte bøde. Tidligere flygtningelejre blev indrettet til modtagelse af jøderne. I Amsterdam protesterede 400 unge mænd. De blev alle arresterede og sendt til "arbejdslejren" Mauthausen i Østrig. Ingen vendte tilbage i live.

Cornelia stillede sig selv spørgsmålet om, hvordan det dog kunne gå sådan til. Menneskets tilpasningsevne er stor, og ikke mange havde troet, at tyskerne ville gå så radikalt til værks. Alle jøder blev samlet i Amsterdam, og nu begyndte transporten til nazisternes udrydningslejre. Familier drog samlet af sted og troede, at man blot skulle til arbejdslejre. "Det skal nok gå", var et stående slogan. Desværre gik det ofte helt anderledes.

For hollænderne blev det en tid med mangel på alt. Fødevarer, brændsel og tøj var ikke til at skaffe. Regeringen og dronning Wilhelmina var flygtet til London. Dronningen blev et samlingspunkt gennem hendes taler over radioen til befolkningen og hendes skarpe afstandstagen fra Hitler. Hun kaldte ham menneskehedens hovedfjende. Kirke og studenter protesterede, og det vides, at 80 præster blev myrdet.

I 1944 beordrede tyskerne, at alle hollandske mænd mellem 15 og 45 år skulle sendes til Tyskland for at arbejde. Det kom også til at gælde for Cornelias far, og Cornelia husker de endeløse rækker af mænd, der gik med kufferter med de få ejendele, de måtte medbringe. Moderen og de 4 børn flytter til en onkel, der bor ca.15 km. væk. Til fods gik det. Cykler var beslaglagt af tyskerne. Onklen var gartnerinspektør, så midt i al vareknapheden, var der gode muligheder for indtagelse af grøntsager. Det i en sådan grad, at Cornelia den dag i dag har et særligt forhold til rosenkål. Det brød, der blev tildelt, var klægt, tungt og utilstrækkeligt. En del døde af sult. I månederne januar-marts kastede amerikanerne containere ned med fødevarer. Der skabte en bedring. I 1944 kom Cornelias far tilbage fra Tyskland. Udhungret og ramt af iskias var der ikke længere brug for ham. Han var næsten ikke til at genkende, og Cornelias lillesøster græd af angst.

Den 4. maj kom budskabet om tyskernes kapitulation, men kun få havde radio, så det var egentlig først dagen efter, at folk gennem opslag på mure og mund til mund metoden blev klar over krigens ophør. Cornelia husker den 4. maj, bl.a. fordi hun fik bad i zinkbaljen i stuen.

Efter krigen uddannede Cornelia sig som lærer. Hun prøvede, at undervise i et lokale, hvor hun næsten sprang fra den ene situation til den anden; matematik i den ene ende af klasselokalet, så historie i den anden. Så lidt personlig vejledning til nogen. Der var fart på.
Senere blev hun en af 4 ungdomskonsulenter i Rotterdam. Det gav store oplevelser med de unge på ombyggede flodprambåde. Man nåede til Frankrig og Schweiz.
Særlig en oplevelse i de år fik stor betydning. På et kursus ved Bodensee med unge fra mange forskellige lande mødte hun Henning fra Danmark.
De blev gift og flyttede i oktober 1963 ind i nr. 12, 3. sal til tv. på Strandmarksvej i Hvidovre.

Der er en helt anden historie, som vi allerede hørte i 2014. Denne aften fik vi et genhør med en veloplagt fortæller, som både kunne bevæge os og få smilet frem ved fortællingen om de ganske almindelige dagligdags gøremål under svære betingelser.

Forvaringsanstalten i Avedøre

Den åbne afdeling af Psykopatanstalten i Herstedvester

Redigeret af Henny Påske
Lis Holmenlund fortæller i 2001:
De to gårde ved Avedøre Gadekær: Kastanienborg og Lysholm var fra 1936 ejet af Ministeriet for Landbrug og Fiskeri. Gårdene blev overført til Justitsministeriet og de første indsatte kom 1949.

Lysholm

Til at lede forvaringsanstalten var valgt overvagtmester Niels Roelsgaard. Han var uddannet gartner, men havde som mange andre forladt faget i nedgangstiden i 30erne. Hans kone Otilia, kaldet Tit havde ansvaret for køkkenet. Det var en svir at være indsat på en anstalt, hvor der var en dygtig kone til at lave mad. Roelsgaard havde en dejlig lejlighed på Kastanienborg i stueetagen over den høje kælder, og de forvarede boede på den øverste etage, samt i hele stuehuset på Lysholm.
Overbetjent Jensen boede i det lille hvide hus mellem gårdene. Yderligere kan nævnes fængselsbetjentene Friis, Poulsen og Skånning. Betjentene var ligesom Roelsgaard enten uddannet ved gartneri eller landbrug, og havde også søgt ind som fængselsbetjente i 30erne og 40erne. Roelsgaard var en utrolig god leder, der var orden og

Kastanienborg

respekt om hans person
Der var omkring 30 indsatte - de blev ikke benævnt fanger, men derimod forvarede, idet de alle kom fra Psykopatanstalten i Herstedvester. De var i varetægt på grund af deres tilbøjeligheder - en slags sygdom. Hver fange havde begået den samme slags forbrydelse flere gange - det kunne være mord, voldtægt eller pyromanbrande. Mange af dem vidste, at de kun kunne frigives, såfremt de lod sig kastrere. Efter 3-4 almindelige domme var de så dømt til forvaring på ubestemt tid. De var virkelig langtidsforvarede, nogle havde været forvarede i 30 år. Denne form for straf var almindelig før i tiden. De indsatte, der efter alle disse år i Herstedvester, nu var kommet så langt i deres situation, at de kunne se en ende på det, var fuldstændig klar over, at det mindste fejltrin fra deres side ville bringe dem retur

til Herstedvester omgående - med udsigt til flere år inden for murene. De var på denne måde fuldstændig i lommen på personalet, men den de frygtede mest, var den berømte/berygtede overlæge Stürup på Herstedvester. Han var ikke vellidt, heller ikke blandt personalet. Det var ikke nødvendigt med fast opsyn på dem, når de arbejdede i marken eller ved gadekæret. De var deres egne kontrollanter.
Man skulle nu her i Avedøre prøve at resocialisere disse mænd, ved at lære dem at begå sig uden for murene. Ideen var jo netop, at de skulle "gå frit" -

hvis de for eksempel lagde gadekæret om, gik der ikke nogen for at passe på dem. Eller hvis de gik på marken og rensede mellem grøntsagerne, kunne de gå alene i flere timer. Når betjentene dukkede op, var det mest for at se, om arbejdet blev gjort ordentligt. Det var deres egen sag, om de ville stikke af. De vidste, at de kom direkte retur til Herstedvester, når de blev fanget. Alle 30 mand var ikke lige arbejdsduelige - mange var blevet sløve af at have siddet i så mange år, og også sløve af medicin, som nogle også fik. Fængselspersonalet gik kun i uniform ved meget specielle lejligheder, til hverdag optrådte de i almindeligt arbejdstøj.
Det var ca. 30 tønder land på de to gårde, og de blev drevet meget intensivt. Gartneriet var så stort, som man overhovedet kunne klare med det mandskab - og så såede man korn på resten - der var ikke en kvadratmeter, der lå uudnyttet hen. Det var Roelsgaard alt for ærekær til. Alt skulle se ordentligt ud. Nogle skulle male og tømre, hvad de nu var gode til - Det blev mønstergårde at se på - de var pænere, end de nogensinde havde været. Nogle blev beskæftiget med madlavning og alt husarbejde, idet der ikke var andre end fru Roelsgaard ansat til at lede den afdeling.

Gadekæret og Sprøjtehuset
Da fængselsvæsenet overtog gårdene lå gadekæret som et almindeligt gadekær. Ved Storegade var der en stensætning, men på de øvrige sider skrånede jorden bare ned mod vandet. Da vi var børn og under krigen 1940-45 blev gadekæret virkelig brugt. Samtlige gårde kom med deres heste, når de havde været ude at efterårsp-

løje, og når hestene var plørede langt op, så gik de bare ud i vandet ovre fra Strædet og blev vasket.

Da de indsatte rykkede ind, var det blevet almindeligt med traktorer, og der var færre heste. Så gadekæret blev nu sat i stand af de indsatte. Bede blev anlagt, græs sået og holdt. Så nu blev det i stedet for et lille anlæg. Springvandet er langt senere installeret af smedemester Erik Holm, som havde værksted i Storegade.
Ved siden af Sprøjtehuset havde der altid været en lille dyrefold til kalve. Også her blev der ryddet, planeret og sået græs og vedligeholdt.

Afgrøder
De gartneruddannede betjente skulle dels passe på de indsatte og lede og fordele arbejdet og dels oplære de indsatte i arbejdet. Gårdene var et mønstergartneri og – landbrug. De tidligere staldlænger, både på Kastanienborg og Lysholm blev indrettet til champignon-dyrkning, Det kræver mørke at dyrke champignon, og det var ret nemt at dække de få stald-vinduer af. Det var virkelig en indbringende afgrøde, men også meget arbejdskrævende. På den tid var champignon ikke hverdagskost, som i dag. En af de forvarede kom i gartnerlære i Brøndbyvester, sammen med andre elever. Han havde fortalt, at han kom fra et gartneri på 30 tønder land, og der var en del snak om, hvor dette gartneri kunne ligge. Ingen (undtagen mester) vidste, at han var i forvaring i fængselsafdelingen i Avedøre. Men han blev altid i daglig omtale kaldt '30 tønder land'.

På markerne dyrkede man mange grove grøntsager - blandt andet blomkål. Når blomkålen var klar til salg, måtte man i gang, så var det her og nu - og så måtte man også ud at arbejde efter aftensmaden. Der er helt andre arbejdstidsregler i dag.
Gartner Klarskov tog sig af salget på Københavns Grøntorv, nu Israels Plads. På den måde kom Klarskov gennem en vanskelig tid. Han var lidt for langsom med at modernisere, og han havde 3 medhjælpere i sit gartneri. Det var ikke for mange i forhold til arbejdet, men derimod i forhold til indtjeningen i tider med faldende priser. Disse medhjælpere var så rare mennesker, at Klarskov ikke kunne få sig til at opsige dem. Men kommissionssalget for Kastanienborg reddede økonomien.
Klarskov skulle prøve at holde ferie. Det blev så i efterårsferien, hvor datteren Lis kunne køre på grønttorvet med anstaltens produkter. I 1955 havde de en uhyrlig masse blomkål, som blev pakket i kasser, og disse blev læsset på vognen om aftenen. Om morgenen kom Lis og så, at kålen var stablet med 10-12 kasser i højden, og ned ad den lille skråning fra Kastanienborg løb vognen stadigvæk, uanset der blev bremset. Men hele læsset kom dog alligevel i god behold til grønttorvet.

Kulturelle tiltag mv.
Roelsgaard arrangerede forskellige kulturelle ting, for eksempel hvert år en høstfest. I køkkenet var der bagt æbleskiver i lange baner - men der blev ikke serveret øl. I en af længerne havde man et samlingsrum, hvor der

blev stillet en scene op. Man manglede jo kvindelige aktører, så Lis Klarskov og andre af landsbyens piger spillede med i dilettantforestillingen. Senere blev Lis spurgt, om hun var klar over, at hun havde spillet sammen med en morder. Hun havde kun opfattet ham som et rart menneske. Mange fra Avedøre var tilskuere, og hver indsat havde også inviteret sin værge med. Det lignede enhver høstfest på landet. Man må sige, at Roelsgaard og personalet gjorde deres for at normalisere de indsattes tilværelse så meget som muligt.
Overvagtmester Niels Roelsgaard gik på pension omkring 1964. Overbetjent Søndergård blev herefter leder. Hans kone blev ikke økonoma, da hun var sygeplejerske andet sted. Søndergård havde før boet 2-3 år i Storegade i det lange gule hus, som var købt til tjenestebolig.
Der kom efterhånden færre indsatte fra Herstedvester til 'udslusning' til samfundet her fra Avedøre, og Fængselsvæsnet sendte herefter folk med korte straffe til afsoning hertil. Produktionen af grøntsager og champignon ophørte omkring 1972. Herefter blev der kun produceret landbrugsafgrøder. Der var flere tidligere forbrydere man læste om, og sagde: "Det er også én af dem, vi har mødt, uden at vide hvem der var hvem". Vi vidste alle, at der var mange tidligere grove forbrydere imellem dem, men der var ikke én i Avedøre, der var bange for dem.

Poul Hansen, Storegade 19 gav i november 2001 følgende oplysninger:
Da man stoppede med champignondyrkning, gik man over til svinehold. Der var ca. 400 grise, der blev fodret med affald fra Vestre Fængsel. I landsbyen var man vant til lugten, idet Stevnsbogård før i tiden havde haft landets største svinehold.
Der kom efterhånden færre indsatte, og bygningerne stod halvtomme i nogle år, indtil de tamilske flygtninge kom i 1982 til 87 En aften/nat kom militæret og stillede store telte op, der kunne rumme 120 personer. Teltene stod bag Lysholm ud langs Stavnsbjergvej. Der blev udlagt gangbroer af træ mellem teltene. Da gårdene tilhørte Justitsministeriet, mente man ikke at det krævede tilladelse fra kommune eller andre for at oprette denne flygtningelejr. Men både kommune og beboerne klagede forgæves. Efter flygtningeperioden på 5-6 år blev bygningerne istandsat, og almindelige fanger tilbringer de sidste 2-3 måneder af deres fængselsophold her. På Kastanienborg er der et personale på 3-4 mand. Her kan en fanges ægtefælle også opholde sig i kort tid, inden fangen endelig løslades.
På Lysholm er personalet større, da der også er skole her. Fangerne passer almindeligt arbejde uden for murene, og de har fri til at deltage i almindeligt fritidsliv. Kl. 23 skal der være stemplet ind på kontrolure. Nogle på Stavnsbjergvej klager over, at der køres temmelig hurtigt lige før kl. 23, og er glade for, at ingen børn er ude på denne tid af aftenen.

Smedemester Erik Holm fortæller i oktober 2001:
Erik Holm, Smedemester - Storegade kom til Avedøre 1954, og har fra den

tid haft forbindelse til overvagtmester Roelsgaard og de forvarede.
En håndværksuddannet indsat fik arbejde hos smeden, hver dag fra 7 - 16. Han kørte ud med servicevognen til kunderne. Og han passede smedens børn om aftenen, når forældrene skulle i byen. Han var på besøg den aften i 1963/64, da Avedøregården brændte, og var med til at sørge for at alle kom ud fra de 2 lejligheder på gården. De var udlejede til folk, der arbejdede for entreprenør Zeltner. Denne mand var forvaret på grund af flere domme for checkbedragerier, hvilket smeden vidste. Hans værge telefonerede en dag til smedjen, for at sikre sig, at den indsatte ikke havde med penge at gøre. Hvad han naturligvis ikke havde. Derimod var det lykkedes den indsatte at narre 70.000 kr. fra værgen, som var advokat og kendte alt til den forvaredes forhistorie. Og dog havde han ladet sig snøre af hans talegaver.
En anden indsat, kaldet Pladasker var en habil maler. Smeden har stadig nogle af hans malerier på væggen. Han malede også navn på smedens servicevogn. Når det blev forår stak han af, og gik på landevejen som skærslipper - for at lade sig arrestere igen, når det blev koldt.
Smeden fortæller, at hvis man ringede til Kastanienborg for at meddele, at en af de indsatte befandt sig uden for hegnet på et forkert tidspunkt, ville denne omgående blive sendt til Herstedvester igen. Smeden og hans hustru har også været til julefrokost på Kastanienborg med fangerne og de ansatte.

Afslutning

Der har også været prominente fanger i Avedøre: Det blinde medlem af Blekingebanden: Han kørte alene med bus 10 til og fra København af og til. Jønke: Når han skulle på uledsaget udgang, kom en stor "amerikanerbil" og hentede ham. En anden rocker fik leveret en stor motorcykel fra en anhænger, og den blev kørt bort igen på samme, efter fritimerne.
Der har gennem tiden stort set været en fredelig sameksistens mellem landsby og fængsel. I perioden fra 1986, hvor skiftende nationaliteter af flygtninge boede på Lysholm, gav derimod ind imellem anledning til klager fra landsbyens beboere.

Kastanienborg – anno 2015:

Kastanienborg og Lysholmgård blev 1.8.2013 slået sammen til een institution under Kriminalforsorgen: Pensionen Avedøre med plads til 45 klienter, såvel mænd som kvinder. Pensionen Avedøre har til formål gennem uddannelse eller arbejde at udsluse afsonere og forberede dem til livet efter afsoningen.

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2015

Ordinær Generalforsamling.
Torsdag den 19.3. kl. 19.00 i Lille Friheden..

Tilmelding ikke nødvendig. Indbetaling af kontingent kan ske inden generalforsamlingens start.

*Tilmelding til arrangementer, **undtaget** generalforsamlinger, er nødvendig, og kan ske til Forstadsmuseet på telefon eller e-mail (se side 2)*

Arrangementer

I 2015 tilbyder Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Forstadsmuseet rundvisninger hver den 1. torsdag i måneden fra april-oktober 2015 kl. 17.00.

Hvidovre Rådhus

Vi starter **torsdag den 9. april** med en rundvisning på Hvidovre Rådhus. I gennem rådhusets 60 år er der truffet mange store beslutninger inden for disse vægge, der har haft afgørende betydning for det Hvidovre vi kender i dag. Kom og hør nogle af de gode historier når borgmester Helle Adelborg og museumschef Anja Olsen viser rundt.

Hvidovrevej

Torsdag den 7. maj er der rundvisning på Hvidovrevej. Hvidovrevej synes for nogen temmelig lang og kedelig. Men Hvidovrevej er en perlerække af historier, og på turen fortæller vi om nogle af de spændende steder – bl.a. Bredalsparken, Sønderkærskolen, Hvidovre Torv og meget andet.

Tur på Vestvolden

Torsdag den 30. april. Aftenen inden Store Bededag, inviterer vi på tur på Vestvolden. Kom og hør hvordan volden blev bygget, om soldaterne og om fjenden, der aldrig kom.

Tur til Dragør

Torsdag den 28. maj med start kl. 17.00.
Vi mødes ved Dragør Lokalarkiv, Stationsvej 5, hvor arkivets leder Henning Sørensen vil byde velkommen inden byvandringen i den gamle skipperby. Meget mere om turen i næste medlemsblad.

Mødestedet oplyses ved tilmelding.
Tilmelding skal ved at kontakte Forstadsmuseet på 36490030 eller ved mail til : forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk. Der er max plads til 30 gæster pr. rundvisning.

Ændringer i de enkelte arrangementer: se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2014

Formand: Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 2296 5785
e-mail: oleasbjornpetersen@gmail.com

Næstformand: Jens Frederik Jørgensen Ørumvej 20
tlf. 2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer: Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem :Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf. 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem: Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 2295 5431
e-mail: jette.randallund@gmail.com

KB medlem: Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem: Charlotte H. Larsen
Præstemosen 14
Tlf.: 6162 3376
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl.: Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf. 3675 9539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Revisorer:
Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:

Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg:

Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygaard Jensen, Birgit Møller Kristensen, Jette Randal-Lund, Karen Johansen.

Kommunikationsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Snedled, Jette Randal-Lund, Jens Frederik Jørgensen, Anja Olsen, Lisbeth Hollensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes.

Interviewgruppen:
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen, Ejvind Jensen, Birgit Møller Kristensen, Anders Aalund, Karen Johansen, Henny Påske.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled,
Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
Email: hlsredaktionen@gmail.com

Girokonto: +73 < +8293 4707

Bankkonto: Jyske Bank
5025 1028523

Adresseetiket

Ordinær generalforsamling torsdag den 19. marts 2015 kl. 19.00 i Lille Friheden.

www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab kan hermed præsentere Selskabets hjemmeside med et nyt udseende.

Her finder du bl.a.:

- *Oplysninger om Selskabet: Vedtægter, referater, medlemmer af bestyrelse og udvalg mm.*
- *Indmeldelse via nettet*
- *Oplysninger om kommende medlemsarrangementer.*
- *Mulighed for at sende billeder og tekster til Selskabet via nettet*
- *Læse og søge i alle Selskabet blade fra i dag tilbage til de første blade fra 1983.*

Har du ideer til indhold på hjemmesiden er du meget velkomment til at kontakte redaktøren: hlsredaktionen@gmail.com

Webmaster: Jørgen Snedled

ISSN 0902-3046
44

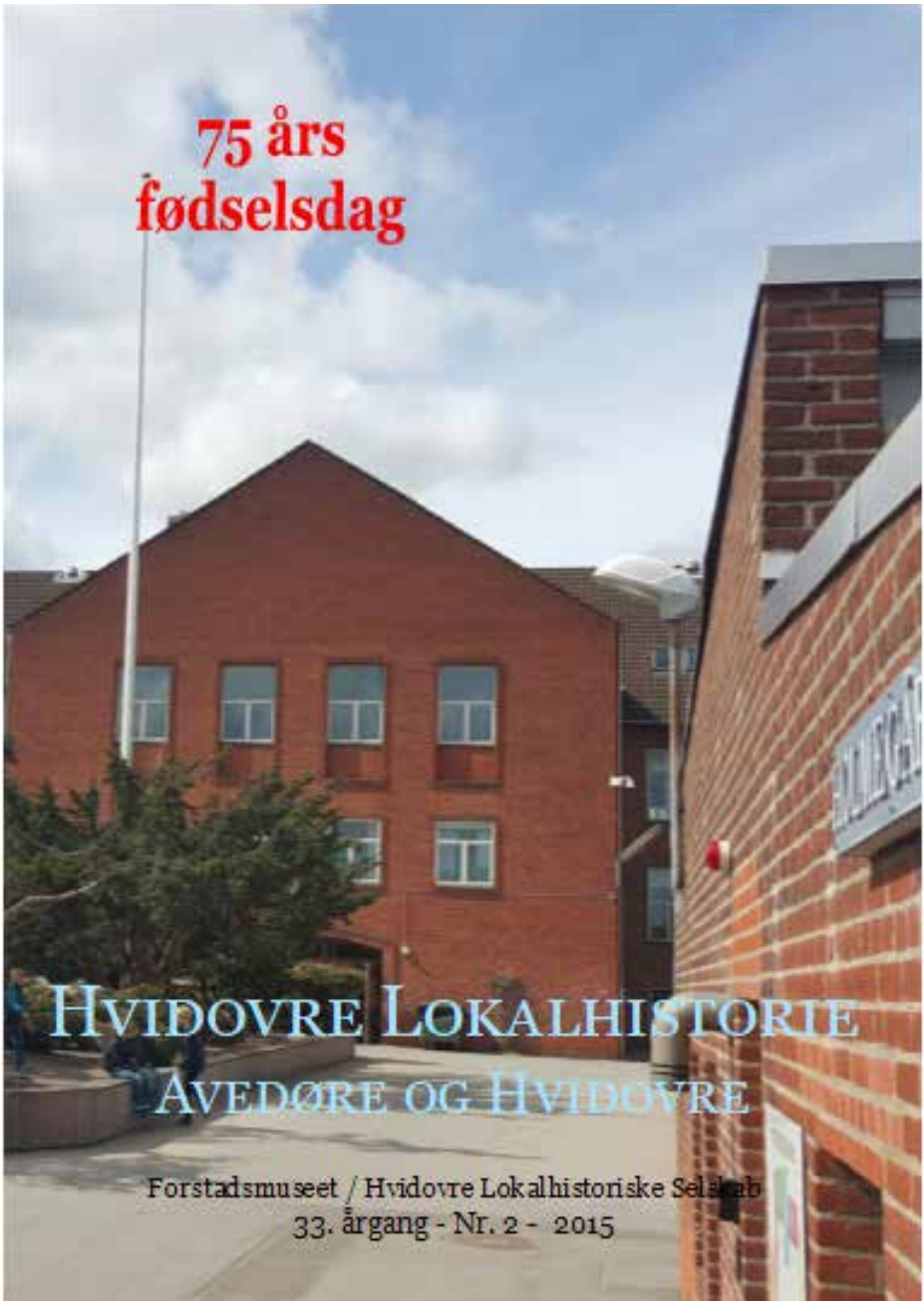
75 års
fødselsdag
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
33. årgang - Nr. 2 - 2015

Indhold

Nyt fra formanden Af: Ole Asbjørn Petersen ..... Side 3
Holmegårdsskolen 75 år Af: Gurli Jensen Side4
Skolerne der var engang i Avedøre og Hvidovre
Af Lisbeth Hollensen og Ole Asbjørn Petersen ..... Side 11
Lokalbrugsen - midlertidig - 54 år
Af: Henny Paaske og Jens Frederik Jørgensen Side16
Georg Hilkers alterbillede i Hvidovre Kirke
Af: Knud Børge Pedersen ..... Side 22
Holmegårdsskolens sang Af: Gurli Jensen ..... Side 27
Mælkelåg fra Avedøre Af: Gitte Jakobsen ..... Side 28
4.-5. maj 1945 Af: Gitte Jakobsen ..... Side 29
Helmersen og Kulturrådet ..... Af: Ole
Asbjørn Petersen ..... Side 31
Årsmødet i Dansk Lokalhistorisk forening
Af: Frank Gudmann og Lars Bo Henriksen ..... Side 34
Hvad kirkeloftet gemte Af: Lisbeth Hollensen ..... Side 36
Udstillingsåbning og Rundvisning på Hvidovrevej
Af: Julie Benedicte Riis ..... Side 37
Rådhuset 60 år Af: Anja Olsen..... Side 38
Medlemsarrangementer..... Side 46
Bestyrelse og udvalg ..... Side 47

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. se bestyrelseslisten E-mail.: hlsredaktionen@gmail.com
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvh.)
Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer
Forsidefoto: Holmegårdsskolen maj 2015 (Jørgen Snedled)

Nyt fra formanden

Af Ole Asbjørn Petersen
Torsdag den 19.marts 2015 afvikledes den ordinære generalforsamling i Lille Friheden. Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med Lars Bo Henriksen som kasserer, Jens Frederik Jørgensen som næstformand og Ole Asbjørn Petersen som formand. I bestyrelsen tog vi afsked tog vi afsked med Jette Randal-Lund efter mange års stort arbejde. Selskabet valgte at honorere dette og gøre Jette til æresmedlem. Nyvalgt blev Gitte Jacobsen og som suppleant valgtes Karen Johansen. Referatet fra generalforsamlingen og bestyrelsens beretning er vedlagt medlemsbladet.
Kontingentet blev fastholdt med 125 kr. og 100 kr. for pensionister. Enkelte har måske overset indbetalingen, men der kan indbetales på girokonto +73 +82934707 eller bankkonto Jyske Bank reg.nr. 5025 kontonr. 1028523.
Torsdag den 28. maj kl. 10-11 vil man kunne indbetale i Rytterskolen.
Restanter får en henvendelse om betaling vedlagt dette medlemsblad.
Vores nye hjemmeside www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk er tilsyneladende faldet i brugernes smag. Stadig flere bruger hjemmesiden, og vi har på det seneste fået 5 nye medlemmer, der har meldt sig ind gennem hjemmesiden.
På Forstadsmuseet har man fremsendt en fornyet ansøgning om statsanerkendelse. Den tidligere ansøgning fik en entydig positiv indstilling fra Kulturstyrelsen, men blev afvist af den daværende kulturminister med den begrundelse, at museet skulle være en større enhed. Disse forudsætninger håber man nu er opfyldt. Museet varetager kulturarvsopgaver i Brøndby og Hvidovre og står for Cirkusmuseets samling og aktiviteter.
Forstadsmuseet er i dag en større enhed med flere aktiviteter og et befolkningsgrundlag på 90.000. Museumsloven stiller krav om, at museer skal have fastansat personale på PhD-niveau. Det krav er også opfyldt.
Får man statsanerkendelsen vil Forstadsmuseet stadig være et kommunalt museum med egne vedtægter og bestyrelse. De to kommuners borgmestre indgår i bestyrelsen, og man er underlagt museumsloven. Skulle man få statsanerkendelsen, vil det sikre et driftstilskud på omkring en mio.kr fra staten til varetagelse af museets ansvarsområde samt adgang til at søge puljemidler.
Vores aktive interviewgruppe har travlt, så travlt, at man gerne så gruppen udvidet med flere interviewere. Henvendelse til næstformand Jens Frederik Jørgensen tlf. 24230595 eller e-mail jfj@tdcadsl.dk
Til sidst vil jeg gøre opmærksom på de kommende arrangementer og ønske alle en rigtig god sommer.

Holmegårdsskolen 75 år.

Af Gurli Jensen
Da Holmegårdsskolen blev indviet i 1940 var det den 3. skole i Hvidovre. Det betød at børn fra Hvidovre Nord ikke længere skulle gå på Kettevejskolen, og for mange betød det en væsentlig kortere vej.
Da det var en ny skole, var der en del unge lærere, med overlærer Svend Aage Olsen som leder.
Da jeg startede på skolen i 1941, var der en opdeling i A og B klasser. A klasser mødte om formiddagen og B klasser kl. 12,00. Jeg gik 3 måneder i B klassen, inden jeg blev overflyttet til A klassen, på grund af min mors udearbejde. Når klokken ringede ind, stillede man sig op i skolegården på rækker, hver klasse for sig. Gårdvagten stod på trappen og vinkede rækkerne ind efterhånden. I tilfælde af uro i geleddet, blev man kaldt

Klassebillede 1. mellem (1947/48?) Gurli Jensen er nr. 2 fra højre i midterrækken. Læreren frk. Thomsen sidder yderst til højre på første række

op og stå ved siden af døren. Når de andre gik ind, fik vedkommende en på kassen eller en "sveder" og lov til at gå ind.
Hver morgen var der fælles morgensang, hvor overlæreren stod uden for sit kontor, og eleverne stod på gangarealet og trappen. Som regel var det Sv. Hageltorn, der sang for. Derefter var der afgang til klasseværelserne.
Der var 8 almindelige klasseværelser. I kælderen var der skolekøkken og fysik- og naturhistorielokale samt sløjdlokale. På tagetagen var der sylokale. Så var der en sidebygning med gymnastiksal, og i kælderen derunder var der spisesal.
Antallet af elever i klassen var omkring 26-28.
Vi var så heldige at få Vera Thomsen som klasselærerinde – frøken som det hed – og vi havde hende samtlige 9 år, vi gik der.
Alt i alt en for den tid - almindelig skole, dog skete der under krigen forskellige ting. Det skete, at der var luftalarm. En gang sad vi et par timer i kælderen bag sløjdlokalet. Det var da Den franske Skole blev bombet ved en fejltagelse. Det var meget uhyggeligt at høre bagefter.
I forbindelse med krigsårene var der et år, hvor skolen ikke kunne varmes op i den værste vintertid. Det var i 1943. Så var vi hjemme i noget af januar og februar, ca. 7 uger, og gjorde lektier, der på forhånd var aftalt med frk. Thomsen og regnelærerinden.
I en anden periode under krigen blev alle elever undersøgt for TB, da en lærerinde fik konstateret sygdommen. Vi blev kørt til tuberkulosestationen i Glostrup i stor lastbil med gasgenerator. Efter flere ture og prøver med plastre o.s.v. blev vi calmettevaccineret.
2
Vi havde også besøg af "lusemor". Blev kaldt ud på gangen og fik kæmmet håret i sebadilleeddike. Dengang var det meget flovt, hvis der blev konstateret lus – ikke som i dag, hvor det er almindelig udbredt i alle skoler og børneinstitutioner.
Der var også hyggelige ting i den periode. I skolekøkkenet blev der i frugtsæsonen kogt

syltetøj af Hvidovre Husmoderforening. Der stod masser af frugt, i gangen ind til køkkenet, og man kunne godt gå på "æblerov". De søde damer "så" det ikke.
Nogle børn fik tøj fra "Børnehjælpsdagen", og vi gik alle i omsyet tøj, og støvler og sko der blev forsålet med træbunde.
Vi var næsten alle børn af deciderede arbejderfamilier, og i forhold til i dag var vi fattige, men havde det godt på mange måder. Der var arealer, der kunne leges på. Der kunne løbes på skøjter på Svanesøen, nu Rebæk Sø, i de kolde isvintre. Hvidovrevej var så lidt befærdet, at man roligt kunne løbe på rulleskøjter der. Det gjorde vi i stor stil.
Vi havde en sød lærerinde i 4. og 5. klasse. Vi havde hende til regning og pigerne også til gymnastik. Hun arrangerede folkedans, og vi dansede efter skoletid, og en gang hvert år var der opvisning, hvor vi kunne låne folkedragter. Det var sjovt og, vi nød dansen og de fine dragter.
Vi begyndte med regneprøver i 5 klasse, for at se om vi kunne rykke op i mellemskolen. 10 minutters prøver og 20 minutters prøver, ligesom der også var diktatprøver.
På det tidspunkt var der et sangkor under ledelse af Folmer Madsen. En god og engageret lærer med henblik på sangkoret, men han var også en lærer, der blev drillet af de store elever – kaldt "æggefis" – og han var en type, der ikke kunne tåle at blive drillet. Det var synd, for han var et meget venligt menneske og arbejdede meget med koret.
Desværre skete der noget med den søde lærerinde i 5 klasse. Lærerinden blev hentet af modstandsfolk – i skoletiden – og ført væk. Hvad der egentlig var sket, hørte vi først lidt om senere.
Pågældende havde ved uforsigtighed røbet noget om en lærers deltagelse i modstandskampen, blev det fortalt, Vi mente senere, at der også var en anden årsag. Vi havde længe kunnet se den store interesse mellem lærerinden og en gift lærer, og det var noget, vi snakkede lidt om. – Den lærer, der var modstandsmand, sørgede for, at hun blev fjernet fra skolen på grund af hendes uforsigti-

ge tale, hed det, men vi var overbevist om, at den gensidige interesse mellem de to lærere også var en del af historien.
Vi var kede af det. Det var en meget afholdt lærerinde.
3
Så kom freden i 1945. Der kom tyske flygtninge, der blev indlogeret i gymnastiksalen. Man kunne snige sig op ad trappen og op på balkonen og se ned på dem. Det var et trist syn, men blev vist ikke helt forstået af en 10 årig. Det var jo "tyskere".
Den gamle konge Christian den X. fyldte 75 år i 1945. Vi samledes alle i gymnastiksalen og sang. Der var, efter indsamling blandt eleverne, indkøbt en stor buket røde og hvide nelliker, der var stillet op, så alle kunne se dem. De skulle senere sendes til kongen på Amalienborg. Vi syntes det var spændende – at sende noget til kongen.

Så skete den store forandring for os.. Den første mellemskoleklasse på Holmegårdsskolen startede. Der havde et par år været 8. klasse, hvor eleverne kom fra andre skoler, men nu skulle vi som de første begynde i mellemskolen. Det var i 1946.
Det var meget spændende – også for lærerne. Der blev ansat flere nye lærere – unge lærere. Det var også et prestigeprojekt for dem at vise, at de kunne føre en mellemskoleklasse op.
Fra det jyske kom lærerparret Lauritsen. Hr. Lauritsen var bror til frk. Thomsen og skulle undervise i regning og matematik. Han gjorde sig stor umage for, at vi kunne forstå hans lidt jyske dialekt. Det kunne vi sagtens. Vi terpede tysk med fru Lauritsen – kasus o.s.v., men hos de fleste var engelskundervisningen med frk. Thomsen det bedste. Til geografi havde vi skoleinspektøren – Sv. Aage Olsen, og i en periode vikarierede han i dansk, og læste Aladdin, alle rollerne, med meget stor indlevelse. Det var en fornøjelse. I naturhistorie var det Frede Møller, der underviste. Han var en livlig og sjov lærer, og så kunne han spille saxofon !. Fysik var Roger Christensens domæne – streng og frygtet - men retfærdig – for det

meste. I skrivning havde vi Sindberg Jacobsen, der gerne sendte en af pigerne i byen efter en bestemt slags fløde-karameller, der kunne fås i den nye chokoladeforretning ved apoteket. Sidst men ikke mindst blev vi undervist af Axel Møllehave i religion og historie. Det var så grundigt, at vi den dag i dag kan huske mange af hans historier. Han var formidabel til at gøre stoffet levende. Lige meget om det var religion eller verdenshistorie.

Vi havde stor bevågenhed, og det var nogle pragtfulde år. Når vi i dag taler om det, synes vi, at vi havde en forholdsvis stor frihedsgrad, og vi følte, at vi var noget helt særligt.

Et par af de unge lærere var meget interessante for nogle af pigerne. Det må have været ret utåleligt for dem med den store interesse, hvor de kunne risikere at blive ringet op hjemme af fnisende piger .

Der kom undervisningsinspektører og overværede, at undervisningen var god nok, og vi var til eksamener og terminsprøver. Og så var der karakterbøger. Noget helt nyt.

4

I 3. mellem – september 1948 - var vi på lejrskoletur til Bornholm med inspektøren og fru Lauritsen, da frk. Thomsen blev syg. Der var to unge englændere med – bekendte til frk.Thomsen – og vi havde meget sjov med de to unge mennesker, der var 17 og 21 år. Vi har stadig mange minder fra Bornholmerturen.

Skoleinspektøren skrev et par sange, som vi sang. Den ene på melodien "Ship ohøj" - den sluttede med "Bølgebrus – Hammershus". Den anden var den, der senere blev Holmegårdsskolens slagsang, hvor melodien var den norske frihedssang "Norge i rødt, hvidt og blåt." Senere var vi på Kullen og til Mølle i Sverige, hvor vi først cyklede til Helsingør og derefter sejlede til Sverige. Også en fin tur med Sv. Aa. Olsen og frk. Thomsen.

De sidste år blev skolen udbygget, med en "Aula", som vi ikke vidste, hvad var, før vi fik det forklaret. Også nye klasselokaler, som vi nåede at prøve, samt ny gymnastik-

Lærerbillede Holmegårdsskolen 1962

sal.
Men intet var som den gamle skole. Den mindre skolegård med rundbænken og flagstangen. Gården hvor alle børnene legede – Det kunne ske, at der blev sprunget buk i hele skolegården, og alle var med. Der blev hinket, sjippet, leget sanglege og spillet med kugler. Men når man nåede 3. og 4. mellem, legede man ikke. Man gik og talte sammen.
Til sidst i 4. mellem var vi kun 15 tilbage. Nogle gik ud undervejs. Man skal også huske, at det økonomisk kunne være en belastning, når man gik mere end 7-8 år i skole.
Vi afsluttede med eksamen i 1950. Kun een kom på gymnasiet. Der var ikke gymnasier på Vestegnen dengang – og det var uhyre svært at få plads i de gymnasier, der var placeret i kommunerne, nord for København. Samtidig var det ikke almindeligt at "læse videre".
Vi var syv, der fortsatte i rea

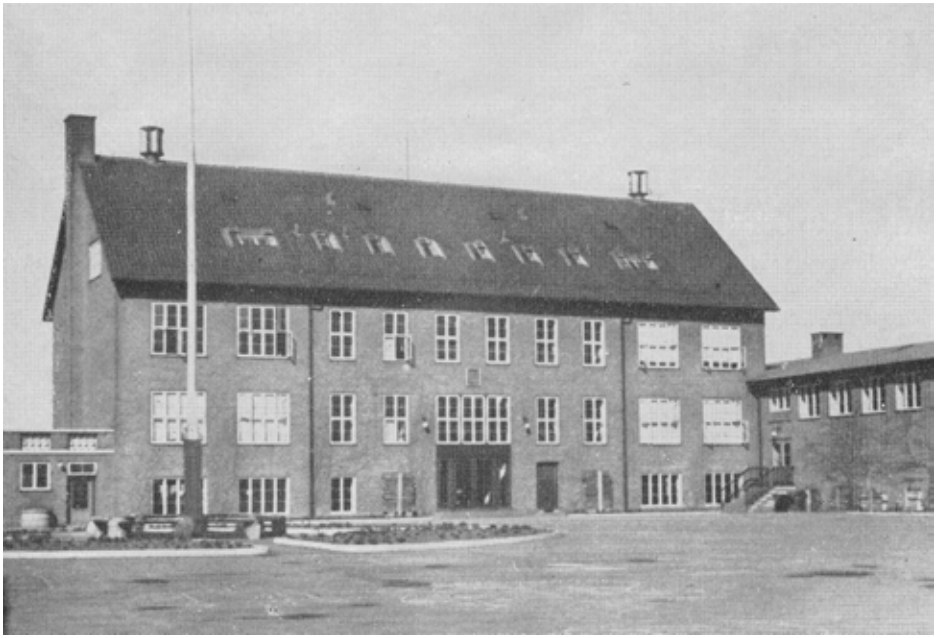

Holmegårdsskolen 1948

len på Kettevejskolen, og det var noget af et kulturchok for os. To sprang hurtigt fra – jeg var en af de, der holdt ud – men det var et meget langt og meget kedeligt år.
Holmegårdsskolen står stadig for os som et lysende minde. Vi er ti tilbage af de gamle klassekammerater, der samles hos hinanden på skift ca. hver anden måned. Vi begyndte på det lige før år 2000, da vi skulle fejre 50 års jubilæum, og det er noget, som vi har stor fornøjelse af. Vi har kendt hinanden og hinandens familier stort set siden 1. klasse – dengang var Hvidovre ikke større, end at man kendte hinanden mere, end man gør i dag. Så i år, hvor vi alle er over 80, skal vi fejre 65 års jubilæum for vores afgang fra skolen.
Der er mange andre ting end Holmegårdsskolen på tapetet, når vi mødes – men altså, at tiden på Holmegårdsskolen var en dejlig tid, og Holmegårdsskolen var en fantastisk skole, er vi meget enige i.

Skolerne, der var en gang, i Avedøre og Hvidovre

Rytterskolen i Hvidovre

Af Lisbeth Hollensen & Ole Asbjørn Petersen

2014 var 200-året for indførelsen af undervisningspligt for alle børn i Danmark. Vi har samlet en række artikler, der fortæller om skolerne, der var en gang i Avedøre og Hvidovre og bringer dem fortløbende i de næste numre af lokalhistorisk blad. Vi starter i Hvidovre, hvor den første skole åbnede i 1721 i form af Rytterskolen.

Rytterskolen i Hvidovre

I slutningen af 1600 tallet blev militæret (Rytteriet) omorganiseret, og kongens ejendom, Krongodset, blev inddelt i rytterdistrikter. Hvert rytterdistrikt skulle underholde et regiment på 700 ryttere. Københavns rytterdistrikt bestod af 20 sogne, som hver udgjorde et ryttergods. Hvert sogn skulle sørge for indkvartering og forplejning af et vist antal ryttere. Hvidovre sogn skulle underholde 22 ryttere, som svarede til 1 rytter pr. gård. Ryttergodserne skulle også sørge for at rekruttere soldater i lokalbefolkningen. Derfor blev der i hvert sogn/ryttergods opført en rytterskole, hvor landsbyens børn skulle lære at læse og regne, så man

Rytterskolen april 2015 - Foto Jørgen Snedled

kunne få nogle bedre uddannede soldater fra almuen.
Ryttergodserne skulle sikre soldaterrekrutteringen, og den oplysningsvenlige Kong Frederik den IV fandt det var nødvendigt, at soldaterne kunne læse rimeligt og tælle til tyve. I den ånd blev rytterskolerne bestemt og opført.
Rytterskolerne kan karakteriseres som forløberen for vore dages Folkeskole. Indtil begyndelsen af 1900 tallet blev børnene i sognet undervist i Rytterskolen, hvor den blev afløst af en større skole i Hvidovregade. Bygningen blev solgt til privat side, og billedhuggeren Hans Peder Pedersen-Dan og senere forfatteren Bertel Budtz Müller boede her efterfølgende. I dag er Hvidovre Rytterskole ejet af kommunen, som har restaureret den i 1989 og fungerer som kulturhus for aktiviteter, der har lokal- og kulturhistorisk grundlag.

Rytterskoler og rytterdistrikter

Hvidovres rytterskole ligger på Hvidovre Kirkeplads, og er – efter Hvidovre Kirke, der er opført omkring år 1150 – den ældste bygning i Hvidovre. Skolen, kirken og et par huse i nærheden udgør i dag resterne af den gamle landsby.
'Rytterskole' er en betegnelse for de i alt 240 skoler, som Kong

Inskription over døren til Rytterskolen - Foto: Jørgen Snedled

Frederik den IV lod opføre i årene 1722-1727. Rytterskolerne fik deres navn efter deres placering i rytterdistrikterne, som Kong Christian den V lod krongodset inddele i, da det danske rytteri (datidens militær) omorganiseredes og gjordes nationalt i slutningen af 1600-tallet.

Rytterskolen i Hvidovre

Rytterskolen på Kirkepladsen blev Hvidovres første skole. Den blev, som de øvrige rytterskoler, placeret i nærheden af kirken. Kirken spillede en central rolle for skolen, idet præsten førte tilsyn med undervisningen, og skolens drift udredtes af kirketiendet. Skolens tilknytning til både konge og kirke understregedes af inskription, der stadig findes over døren: (se næste side)

"I Aaret 1721 har jeg grundlagt denne Skole og i Lighed med denne 240 i de Distrikter, som er opretede af mig til stadig at underholde 12 Ryttereskadroner" MDCCXXI og nedenunder:

"Halvtredsindstyve Aar, Gud, har Du mig opholdet,
At Sygdom, Krig og Pest mig intet ondt har voldet.
Thi yder jeg min Tak, og breder Ud Dit Navn,
Og bygger Skoler op de Fattige til

Gavn.
Gud, lad i dette Værk Din nådes Fylde kiende
Lad denne min Fundatz bestå til Verdens Ende.
Lad altid på min Stol een findes af min Æt,
Som mener DIG MIN GUD og DISSE SKOLER rætt."

Rytterskolens indretning
Med enkelte undtagelser er alle skolerne grundmurede. Kongen var meget lydhør overfor et forslag, hvori det udtrykkelig fremhævedes, at skolerne i deres udseende burde være anseeligere end almindelig huse, så "deres udseende kunne henlede tankerne på deres højere bestemmelse". Kongen fulgte denne henstilling og lod skolerne opføre således, at de blev de anseligste bygninger i landsbyerne næst efter kirkerne. Ikke engang præstegårdene kunne måle sig med dem.

Hver skole var oprindelig 13,18 m. lang, 7,53 m. bred og 2,82 m. fra gulv til loft. Skolen var indrettet med en lille forstue ved hoveddøren og skolestuen. Desuden var der en lille lærerbolig bestående af en mindre stue, et lille sovekammer, spisekammer og et køkken. I køkkenet var der efter sjællandsk tradition en åben skorsten med ildsted og bageovn. Fra skorstenen blev der også fyret i lerkakkelovnen, som opvarmede både skolestuen og lærerboligen. Endelig var der ved siden af skolestuen en lille stald med plads til et par køer og nogle får.

Rytterskolens forandring
Rytterskolen har gennem årene gennemgået adskillige forandringer. Allerede i 1740 inddragedes stalden under skolestuen. Til erstatning herfor opførtes samme år et udhus. I 1847 var skolestuen igen blevet for trang. Skolen havde da 95 elever. Skolestuen blev udvidet med 2,20 m. mod vest, og i 1856 blev skolen tilbygget med 3,45 m. mod øst. I 1920 blev et atelier bygget mod vest. Skolen blev fredet i 1950, og siden opmålt i 1955, hvilket viste, at skolen da har nøjagtig samme længde og bredde som efter ombygningen i 1856.

Rundvisninger

Af Anja Olsen
Forstadsmuseet og Hvidovre Lokalhistorisk Selskab har sammen planlagt 7 fyraftensrundvisninger i 2015. Fra april til oktober vil man hver den første torsdag i måneden kunne komme med på rundvisning forskellige steder i byen.
Den første rundvisning var den 9. april på Hvidovre Rådhus i anledning af rådhusets 60 års jubilæum. Helle Adelborg skulle have vist rundt sammen med fg. Museumschef, Anja Olsen, men Borgmesteren måtte desværre melde afbud da hun var inviteret til Hendes Majestæts fødselsdag i Aarhus. Heldigvis sprang kommunikationsmedarbejder, Dorte Bach, til, og hun kunne fortælle gode historier om livet på rådhuset. Det blev i al beskedenhed en rigtig god debut på serien af fyraftensrundvisninger med både solskin, smukke omgivelser og gode historier. Historien om rådhuset og arkitekt Schønnemann kan læses her i bladet.
Den anden rundvisning i serien var den 7. maj, og faldt sammen med indvielsen af en ny
Historien i
Gaden-fortælling
på Hvidovrevej. Her fortalte museumsinspektør Julie Riis historier om nogle af de steder der ligger på Hvidovrevej. Blandt andet om Risbjerggård, Hvidovrevej, Brødrene Schou, Rytterskolen og meget andet.

Lokalbrugsen - midlertidig – i 54 år

Af : Henny Paaske og
Jens Frederik Jørgensen

I 1950 blev Toftegården, hvis stuehus stadig ligger på Ørumvej, udstykket af Statens Jordlovsudvalg. Det var Kolonihaveforbundet, der stod som garant ved udstykningen. Parcellerne var ikke i de normale kolonihavestørrelser (200-400 m2), men i villastørrelser (800-1.200 m2). Grundejerforeningen Tof-

Annonce i Hvidovre Avis 7. juli 1961

tegården blev etableret, og frem til 1962 var det en rigtig kolonihavemand, Chr. Lorentzen, som var formand. Han var ikke begejstret for de ejere, der ville bygge villaer. Han modarbejdede dem og kaldte dem byggespekulanter.
Området skulle som andre kolonihaver have et marketenderi. Det blev anlagt på det grønne område på Tistrupvej mellem nr. 13 og nr. 15.
Købmand Heintz var bestyrer af marketenderiet, som han kaldte "Købmandshuset Toftegården". Marketenderiet bestod af en stor barak, hvor der i den ene ende var brød- og mejeriudsalg og købmandsforretning i den anden ende. I gården bagved kunne man komme med sine flasker og få hældt petroleum på til brug i primusser og petroleumslamper. Det klarede Heintz for så i næste øjeblik at gå ind at ekspedere mælk og wienerbrød. En blandet landhandel kan man vist godt kalde det.

Forholdet mellem Heintz og Grundejerforeningen Toftegården var ikke særlig godt, mere herom om et øjeblik.
Købmand Heintz ejede grunden Fjeldstedvej 56, der ligger lige op til Brostykkevej. På grunden lå et sommerhus, som ulovligt blev brugt til beboelse, og som Heintz i slutningen af 1959 fik påbud fra Glostrup Kommune om, at der snarest skulle ske fraflytning.
Købmand Heintz søgte så kommunen om tilladelse til, at grunden måtte bruges som forretningsgrund.
Glostrup Kommune sagde ja på to betingelser. Facaden og indkørslen måtte alene være mod Fjeldstedvej. Og så måtte Grundejerforeningen Toftegården ikke have noget at erindre mod forslaget.
Grundejerforeningen svarede, at man ikke på nuværende tidspunkt kunne tage stilling til forslaget, da man i bestyrelsen havde andre forslag til forretningers placering i området. Man

ønskede nemlig anlagt forretninger på det areal, hvor købmandshuset lå samt på hele stykket mellem Tistrupvej og Fjeldstedvej, således at alle forretninger for foreningens behov blev anlagt her.
Købmand Heintz fik således afslag og solgte grunden som sommerhusgrund – troede han.
Køberen solgte straks grunden videre til Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, der søgte om at måtte opføre et midlertidigt butikshus på 176 m2 – en såkaldt "stafetbrugs" til Hovedstadens Brugsforening (HB). Man ville derfor være tilfreds med at få en midlertidig, kortfristet tilladelse, da man i takt med områdets udbygning var interesseret i at etablere et stationært butikshus i området, dersom en egnet grund måtte vise sig. HB oplyste, at man havde drøftet erhvervelse af en grund i Krogholtbjergs område (nord for Brostykkevej), men at sagen endnu ikke var ført til ende.
Grundejerforeningen rettede henvendelse til HB for at få oprettet et supermarked på grundejerforeningens grønne område, men efter at have foretaget en markedsanalyse svarede HB, at det ikke ville være rentabelt på dette sted.
Grundejerforeningen mente herefter, at HBs stafetbrugs indtil videre ville dække det behov, grundejerforeningens medlemmer havde for en tilstrækkelig vareforsyning. Man anbefalede kraftigt kommunen at lade byggeprojektet nyde fremme.
Kommunen gav HB den ansøgte byggetilladelse, og i løbet af meget kort tid blev Brugsen etableret til en samlet udgift på under 50.000 kr. og indviet ved en reception den 6. juli 1961. Fra den 7. juli kunne kunderne drage fordel af den nye butik og dens mange tilbud.
Kommunens byggetilladelse var givet for en periode på 5 år. I 1966 blev tilladel-

sen forlænget, igen for 5 år, og således at den derefter kunne ophæves med ½ års varsel.
Da købmand Heintz så, hvor hurtigt butikken blev sat op, mente han, at det havde været en stråmand for FDB, der havde købt grunden af ham. Køberen var et tidligere medlem af grundejerforeningens bestyrelse, der skulle have haft kontakt til og aftalt med FDB, at han skulle købe grunden for straks at videresælge den til FDB. Heintz lod en advokat rejse krav om erstatning, men denne sag gik tilsyneladende i sig selv igen efter en del korrespondance parterne imellem.
I 1975, da Stationsbyen var ved at blive bygget, og der var planer om butikker der, meddelte Hvidovre Kommune Brugsen, at den tidligere godkendelse – med ½ års varsel – kunne fortsætte, og at varslet for butikkens ophør tidligst ville blive bragt i anvendelse 1 år efter, at butikkerne i Stationsbyen var åbnet. En permanent butikstilladelse ønskede kommunen ikke at tage stilling til på daværende tidspunkt.
Og tiden gik, og Lokal-Brugsen, som den kom til at hedde på et tidspunkt,

Lokalbrugsen marts 2015
Foto: Jens Frederik Jørgensen

blev liggende som en midlertidig butik. Nu er den pr. 31. marts 2015 lukket.
LokalBrugsens sidste bestyrer, Vivianne Thaysen har fortalt, at lukningen skyldes, at fundamentet ikke længere er til stede, og at der er vand under hele gulvet. Som butiksmarkedet er nu og med den nuværende lukkelov, er der ikke økonomi til at vedligeholde bygningen.
Vivianne Thaysen kan også berette om LokalBrugsens historie:
”LokalBrugsen har haft mange trofaste kunder - de ældre i området og beboerne i haveforeningen Dahlia. I de seneste år, hvor mange huse i området har skiftet ejere, har børnefamilierne også brugt LokalBrugsen. Børn kunne trafikalt trygt sendes efter fredagsslik eller morgenbrød om søndagen. Næsten alle kunder havde en historie om butikken. Er kommet der, når de besøgte farfar/farmor, eller var vokset op her.
LokalBrugsen har også været kendt som et sted, hvor man kunne få en sludder ved kassen, få hilst på naboen, når man handlede – i det hele taget var der en anden stemning end i mange andre butikker.
LokalBrugsens store dage var søn- og helligdage og aftener, dengang andre butikker ikke måtte holde åbent på disse tidspunkter.
På det beskedne butiks-/salgsareal på 110 m2 var der 6.000 varenumre.”
På et tidspunkt var LokalBrugsen den brugs i Danmark, der havde den største omsætning pr. m2 butiksareal. I begyndelsen var butikken tvedelt, idet der mod Brostykkevej var en særskilt bager-mejeri-afdeling, således at der kunne være åben søndag og alle dage før almindeling åbningstid.
Kjeld Paaske, der i 1968 var bybud i butikken, husker, at der det år var indbrud i butikken. Man var gået ind fra bagerafdelingen, og i den tynde brædde-væg var der lavet en åbning direkte ind til tobaks- og

spiritushylderne på købmandssiden. Han måtte sammen med førstemand Mikkelsen afsted i bestyrer Landsbos bil til hovedafdelingen i Albertslund for at hente varer, så hylderne igen kunne blive fyldt op.
Vivianne Thaysen fortæller videre:
”Det var også en butik med mange særkender. Der var stort blomstermarked om foråret med planter fra den lokale gartner, Klarskov, der også leverede agurker. Bager Claes på Strandmarksvej leverede i en lang årrække det brød, LokalBrugsen solgte. Honning kom fra en biavler i haveforeningen.
Det var stedet, hvor børns julesokker, 150 stk, var juledekoration og hang ned fra loftet. Lige før jul hentede børnene så deres sok, som var blevet fyldt op med slik. 100 børn til fastelavnsfest var i mange år ikke usædvanligt.
De voksne var der også tænkt på med hyggelige vinaftener og årsmøder. Der var æbleskiver og gløgg op til jul og de sidste 2 år champagnesmagning en aften mellem jul og nytår.

LokalBrugsen lå markant på Brostykkevej, men den lå også øde og lidt mørkt i vinterhalvåret. Det betød desværre, at butikken i den tid Vivianne Thaysen var bestyrer – 6½ år - var udsat for 10-15 røverier. Det var naturligvis en stor psykisk belastning for personalet, som i vid udstrækning bestod af lokale unge, der her havde et eftertragtet servicejob.”
Hvad, der nu skal ske på hjørnet Brostykkevej/Fjeldstedvej, vides ikke. Vi må alle vente at se, om bygningen jævnes med jorden, og grunden anvendes på en ny måde.

Georg Hilkers alterbillede i Hvidovre Kirke

Af: Knud Børge Pedersen
Dr. med. vet og cand. theol

I Hvidovre Kirke blev der i 1833 opstillet en ny altertavle med et alterbillede af Georg Hilker (Fig. 1). Motivet er Jesu korsfæstelse med Jesu mor, Maria og Johannes på den ene side og Maria Magdalene og Jesu mors søster, Maria, Klopas' hustru på den anden side af korset (Joh 19,25). På kvitteringen for billedet anfører kunstneren, at det er en kopi efter Carracci. Prisen for maleriet var 40 rigsbankdaler, hvilket er noget lavere end den pris, Bygningsadministrationen normalt betalte for et alterbillede. Baggrunden er sikkert, at Hilker endnu var elev på Kunstakademiet. Ved at sammenligne Hilkers billede med Annibale Carraccis forlæg ses, at Hilker vidtgående har foretaget sin egen fortolkning af scenen. Han har sikkert haft et stik af Carraccis billede til rådighed. Jesu korsfæstelse var ikke et almindeligt motiv i dansk alterbilledkunst i begyndelsen af 1800-tallet.

Alterbilledet
Georg Hilker. Den korsfæstede Kristus med Maria, Johannes og de to Kvinder, 1833 (72 x 91 cm). Tidligere alterbillede i Hvidovre Kirke.

Billedet viser Jesus på korset omgivet af fire personer ved korsets fod, som alle har blikket rettet op imod den korsfæstede. Jesus er nøgen med et hvidt lændeklæde om livet. Han har fuldskæg. Hans øjne er åbne, og blikket er rettet imod himlen. Munden er åben i talende stilling. Han har en tornekrone på hovedet, og blodet løber ned over panden. Omkring hovedet med tornekronen ses en smal, uskarpt afgrænset, lysende glorie. Jesus er korsfæstet med fire nagler. Blodet flyder fra naglerne i hænder og fødder. Øverst på korset er anbragt en hvid tavle, hvorpå der står: Jesus af Nazaret, jødernes konge på hebraisk, græsk og latin. På Jesu højre side, set fra Jesu side, som er den ærefulde side, står hans mor, Jomfru Maria. Hun holder håndfladerne sammen i en bønfaldende stilling. Hun er hyldet i en stor himmelblå kappe over en lilla kjortel og har et lyst okkerfarvet klæde over hovedet. Skråt bag Jesu mor står Johannes, der efter traditionen afbildes som en ung mand uden skæg. Han er iført olivengrøn kjortel og en rød kappe. Han løfter den ene hånd og holder den anden på brystet. På den anden side af korset ses forrest en knælende kvinde, som er Maria Magdalene. Hun kendes på den fine håropsætning. Hun er iført en stor kappe med samme gyldne farve som Jomfru Marias hovedklæde. Herunder har hun en lyseblå kjortel. Hun græder og slår i fortvivlelse ud med venstre arm. I den anden hånd holder hun et hvidt klæde, som hun tørrer tårerne væk fra kinden med. Skråt bag hende ses den tredje kvinde, der ifølge Johannesevangeliet er Maria, Klopas' hustru. Det er Jomfru Marias søster og således Jesu moster. Hun er meget sorgfuld og bærer en stor lysviolet kappe, som er trukket op over hovedet. Hun holder armene over kors øverst på brystet. Himlen er kulsort, men til venstre i billedet ses lyset af den formørkede sol gennem et hul i skyen. I den anden side af billedet anes månen bag skyen. I baggrunden til højre for korset går to samtalende soldater med hjælme og spyd. På den anden side af korset

kommer en rytter ridende på en hvid hest og en person gående ved siden af. Helt i baggrunden ses profilen af Jerusalem, hvorover der findes en stribe rødmende himmel. Forrest i billedet foran kilerne i Golgataklippen ved korsets fod ligger et kranium og en stor knogle, der skal minde beskueren om livets forgængelighed. En anden fortolkning er, at det er Adams kranium, der ligger ved foden af "den anden Adam", som er Kristus. Billedet har en klar kolorit, og draperingerne er vel gennemført. Det er signeret med blokbogstaver nederst i venstre hjørne med G. Hilker 1833. G'et er anbragt under tværstegen i et stort H. Signaturen er vanskelig at aflæse, fordi den er malet med sort på en mørk baggrund.
I forhold til barokmaler Annibale Carraccis korsfæstelsesmotiv har Hilker tilpasset billedet til den protestantiske kirke ved at fjerne Bolognas skytshelgen, Petronius og den knælende Frans af Assisi, ligesom han har dæmpet den barokke bevægelse, lyssætningen og scenens dramatik. Hilker har idealiseret figurerne og fjernet noget af Carraccis naturalisme. Billedet har klare farver, der kan minde om Carraccis venezianske farver. Det bibelske udgangspunkt for billedet er Johannesevangeliet, hvor Jesus henvender sig til sin mor og den discipel, som han elskede (Joh 19,25-27). Formørkelsen over jorden stammer fra Matthæus' beretning om Jesu død (Matt 27,45). En harmoniserende læsning af Bibelen på tværs af evangelierne var almindelig på den tid. Det er Jesu død på korset, eller herliggørelse efter Guds plan og ikke hans forfærdelige lidelse, der fokuseres på.
Kunstneres kvittering for maleriet lyder således:
Underskrevne har modtaget af Hr Høiærværdighed Hr Professor Møller for en Copie efter Carracci forestillende Kristi Korsfæstelse, betænkt til en Altertavle til Rødover Kirke 40 rbd. Summa 40 rbd. Kjöbenhavn d: 7 Mai 1833.

Hvorfor Quitteres, ærbødigst
G. Hilker
At Hilker skriver "Rødover" i stedet for Hvidovre skyldes

sikkert en forveksling fra hans side. At det drejer sig om Hvidovre Kirke fremgår af kirkens regnskabsbog, hvor også et beløb på 40 rbd figurerer. Af regnskabsbogen fremgår, at de samlede udgifter til alterbilledet og en ny altertavle beløb sig til i alt 79 rbd og 3 mark.

Kunstneren
Georg Hilker (1807-1875) er født i København. Han blev uddannet på Kunstakademiet. Hilker er først og fremmest kendt som en dygtig dekorationsmaler. Allerede i studietiden blev han beskæftiget med udsmykningen af loftet i professor H.E. Freunds bolig i Materialgaarden ved Frederiksholms Kanal i København. Med dette arbejde blev hans talent for dekortionskunst udfordret og vejen for hans kunstnerkarriere lagt. Han foretog studierejse til Tyskland og Italien i 1838-41. Her besøgte han bl.a. Pompei for at studere udsmyk-ningerne, som er gennemgående i hans pompejanske dekorative kunst. Gennem alle årene havde han et tæt samarbejde med maleren Constantin Hansen. Hans hovedværker er loftsdekorationerne i Thorvaldsens Museum (rum 32 og 33, 1. sal) og udsmykningerne i Københavns Universitets forhal og festsal. Herudover har han dekoreret adskillige private boliger, kirker og offentlige bygninger, herunder Bindesbølls festauditorium på Landbohøjskolen (1858) og korridorer og lokaler på Sorø Akademi (1859-62).

Annibale Carracci. Korsfæstelsen, 1583, (210 x 305 cm). Chiesa Santa Maria della Carità, Bologna.

Diskussion

Af Nationalmuseets Danmarks Kirker fra 1944 fremgår, at altertavlen i Hvidovre Kirke er et maleri af G. Hilker, som er anbragt i en nygotisk ramme tegnet af Gottlieb Bindesbøll i 1852. Tilsvarende fremgår af Haakon Rabjergs bog fra 1948 om Hvidovre Kirke. På det tidspunkt synes Bindesbølls altertavle ikke at have været værdsat, idet det anføres: "vi synes den er hæslig". En mere positiv holdning havde man til Hilkers alterbillede, som: "er udført i en lidt smægtende romantisk Stil med kønne levende og klare Farver; det er godt malet og virker kønt, uden dog at kunne gøre Krav paa at være et fremragende Kunstværk". I 1951 fik kirken en trefløjet altertavle med figurer, og Hilkers altermaleri blev ophængt i kirkerummet. Af Traps Danmarksbeskrivelse fra 1959 fremgår, at billedet hænger over indgangsdøren. I 1980 berettes, at billedet i en enkel forgyldt ramme er ophængt på kirkens vestvæg. På et tidspunkt, formentlig ved kirkens restaurering i 1992, bliver billedet fjernet fra kirkerummet, hvorefter dets anbringelse og eksistens fortaber sig. Efter at det gamle alterbillede var gemt og glemt, blev det i marts 2015 genfundet af arkivar Anders Aalund, Forstadsmuseet. Billedet var pakket ned i en kasse og lå på kirkens loft. Hvornår, det er blevet anbragt der, er uafklaret. En seddel på billedets ramme mærket "Kapellet" tyder på, at det i en periode har været anbragt i kirkens kapel. Georg Hilkers billede er et elevarbejde, hvor han har villet vise sin figurative formåen. Det er det eneste alterbillede, han har lavet, og det har fungeret som altertavle for menigheden i Hvidovre Kirke fra 1833 til 1951, dvs. i 118 år.

Holmegårdsskolens sang

Af: Gurli Jensen

Melodi: Lars-Erik Larsson. 1940. Tekst: Svend Aage Olsen.

1.
Du ligger der i solens skær vort skolehjem og hilser os med dit: Velkommen her!
Du samler os du store hus i sommersolens lyse tid, i vinterstormens sus.
Her skal vi lære og løftes af ånd, mest dog at række hinanden venskabshånd.
Vi er nemlig en flok kammerater, der har råd til et lysende smil.
Til at hjælpe vi alle parat er, for vort sind er som vårens april.
Og vi synger om Holmegårdsskolen, som vi aldrig har sunget det før.
Den skal leve og lyse i solen fuld af ungdom med dejligt humør.

2.
Hvis du kun drille kan i leg og gå og være morgensur, så bare væk med dig.
Og hvis du ikke kan forstå, det gælder ikke om at slå, så kan du også gå.
Ikke at kræve, men hellere gi´, der ligger fremtiden for os alle i.
Vi er nemlig …..

3.
Det er jo godt med dygtighed, og at vi evner bruge kan, og at vi noget ved.
For livet stiller store krav. De sunde, kloge slider godt, kun dumme slapper af.
Fremtiden tilhører alle, der vil, men du må også bestandig høre til
I en syngende flok kammerater, der har råd …..

4.
Her sidder Per og Jens og Svend og mange fler, som drenge nu, men morgendagens mænd.
Her møder pigeskaren frem, så unge nu, om nogle år, de bygger danske hjem.
Drenge og piger vi hilser i dag jer, som skal bære det frie danske flag.
Vi er nemlig ….

Faktaboks:
Lars-Erik Larsson skrev i 1940 melodien til den svenske sang, Obligationsmarchen, der skulle opmuntre til køb af forsvarsobligationer. Efter en fanfarebetonet indledning fulgte refrænet: ”Går du med efter obligationer / har du hørt hvilken rente vi får / vi skal indsamle flere millioner / vi skal tømme vor sparegris i år.” Melodien blev senere brugt i Norge til sangen: ”Norge i rødt, hvitt og blått”, en sang, som synges på Norges nationaldag.

Kilde. Sv.wikipedia.org

Svend Aage Olsen
var Holmegårdsskolens første skoleinspektør.

Han gik af i 1969

Svend Aage Olsen 1962

Mælkelåget

Af: Gitte Jakobsen

Sjovt at finde Avedøre på Møn Ved et besøg på Samlermuseet i Stege, fandt jeg tilfældigvis dette mælkelåg fra Avedøre Mejeri. Mejeriet lå fra 1930-1940 i den tidligere Avedøre Kro. Historien om mejeriet kan læses på Forstadsmussets hjemmeside.

4.-5. maj 1945

Af: Gitte Jakobsen
Noter fra interview med Henny Paaske , Hvidovre Avis 10. og 24 maj 1945 samt Herluf Rasmussens bog: Kommunist, Sabotør, Politimand og Folketingsmand. vedr. 4-5.maj 1945

Fredag 4. maj 1945 var Henny Paaske, født 1928, til spejder på Eriksminde, og de havde haft grønsmutterne til møde. 3-4 spejderledere sad i grøftekanten på Hvidovregade, der hvor Spurvegården nu ligger. En af deres kammerater kom og fortalte, at tyskerne havde kapituleret, men da der havde været mange rygter, troede ingen på dem. Da Henny senere kom op på Hvidovrevej, kom en lastbil kørende med en masse frihedskæmpere. Det var første gang Henny så frihedskæmperarmbindet. Hun genkendte også Helge Schønnemann, som stod på bilen, og han skulle hjem til sine forældre på Eriksminde. Hun prøvede senere at tage med bus til byen, men der var stopfyldt, så hun gik hjem. Hun så også, at man var begyndt at hejse flag. Hendes bror, der var gået under jorden et stykke tid, kom hjem med armbind på og en tyskerhåndgranat i bæltet. Det så drabeligt ud.

Lørdag d. 5. maj var Henny på skole på Hovedpostkontoret i København. Kirkeklokkerne ringede kl. 8 og en hel time.

Herluf Rasmussen havde i længere tid været en del af modstandskampen. I dagene op til befrielsen havde man valgt KFUMs bygning i Valby, som det sted der skulle bruges i fredstid og for ikke at have for mange modstandsfolk samlet på et sted, fik man besked om at blive i Valby på forskellige adresser og så møde op på adressen på Gl. Jernbanevej, når freden kom. Nogle timer efter at fredsbudskabet havde lydt,, var de fleste fra gruppen ankommet, og der var gang i telefonerne for at give familierne besked. Herluf var cyklet hjem til Hvidovre for at snakke med sin mor og hustruen Stella, så de var klar over, at han nu endeligt kom til Hvidovre. På vejen hjem myldrede det med glade mennesker, men det var også lidt farligt, da "løsgående" modstandsfolk skød på alle, der så lidt mistænkelige ud. . Herluf nåede dog velbeholden både frem og tilbage til hovedkvarteret i Valby. 5.maj brugte Herluf og hans folk i Politikompagniet til at hente folk, der var mistænkt for landsskadelig virksomhed.

Hvidovre Avis udkom hver 14.dag og var på det tidspunkt mere et annonceblad end en nyhedsavis.

D. 10. maj var der på forsiden annoncer for AJ Danseinstitut, som aflyser sommerholdene p.g.a. de ekstraordinære forhold, og som oplyser at dansemærkerne ikke er blevet færdige p.g.a. gas- og elektricitetssituationen .

Der tilbydes hjemmeundervisning i engelsk, fransk og italiensk. Henv. Tlf. Hvidovre 501

Flaget vejer atter frit er overskriften på redaktør Niels Madsens "side", hvor han skriver, at man har jublet over befrierne , vores egne prægtige frihedskæmpere , men at tankerne også går til de

svære tab Danmark har lidt ,og han referer til kong Chr.X `s tale om at give regeringen tillid til at løse de kommende opgaver.
På side 3. er der en opfordring til at give et beløb, så der kan sættes en mindesten for kommunelærer S. Birktoft, som blev myrdet af tyskerne. Opfordringen anbefales af et antal præster i kommunen, Toft Sørensen sognerådsformand, Ludvig Christiansen forhenværende socialminister og MF og flere andre.
Samme dato efterlyses Skomager Anders Chr. Olsen Sydkærsvej 101, som natten mellem 23 og 24. februar 1945 blev hentet af Gestapo. Det havde på daværende tidspunkt ikke været muligt at få oplyst, hvor han var og om han var i live. Oplysninger til Fru Olsen

Rettelse

I sidste nummers artikel: ”Ad kirkestien fra Valby til Hvidovre” står der side 29, at stien munder ud ved Lykkeboskolen på Vigerslev Allé. Det skulle være Vigerslevvej i stedet for Vigerslev Allé.

Frihedskæmpere ved Hvidovre Station

Helmersen og Kulturrådet

Af: Ole Asbjørn Petersen
Den 9. februar 2015 holdt med tidligere formand for Kulturrådet, Axel Helmersen foredrag i Auditoriet i Avedørelejren

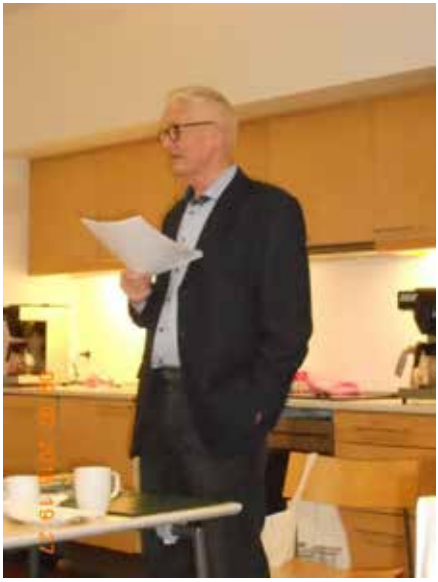

Axel Helmersen startede sit foredrag Auditoriet i Avedørelejren med at gøre opmærksom på Kulturrådets 50 års jubilæum i 2017, og at han nok var en af de sidste, der stadig var tilbage fra starten.
Et blik tilbage til 70´erne kan være et godt udgangspunkt for interessen for det kulturelle område. HIPS var stiftet af forholdsvis unge mennesker, som havde øjnene åbne for at skabe nye aktiviteter i kommunen. Man havde inviteret studerende fra Arkitektskolen, som skulle komme med gode forslag til byfornyelse. En af de umiddelbare bemærkninger lød:" Her kan man da ikke bo". Det kunne man altså alligevel, for allerede i 1954 var Axel blevet gift og flyttet til Hvidovrebo.
Gennem interessen for børnenes skolegang på Strandmarksskolen var der stiftet en forældreforening, som fik Axel som formand. Slutningen af 60´erne var en tid, hvor der var grøde i det kulturelle. Minister Kristen Helveg Petersen talte kulturen op, og for at undgå at Hvidovre blev en soveby tog aktive borgere og ikke mindst stadsbibliotekar Eva Raae Schultz initiativet til at stifte et Kulturråd. Politikerne Palle Voigt, Svend Rehling Sørensen og kommunaldirektør Svanholm Nielsen var positivt stemt, og i 1967 kunne man holde det stiftende møde. Rita Knudsen, Erik Petersen og præsten ved Strandmarkskirken, Palle Højland og Axel Helmersen var deltagere. Politikerne havde vist interesse, og med daværende borgmester Svend Aagesen i spidsen blev Kulturrådet stiftet. Politisk havde man hånd i hanke med Kulturrådet, idet stadsbibliotekar Eva Raae Schultz blev leder af sekretariatet og kommunalbestyrelsens kontaktbibliotekar.
I vedtægterne stod der, at arbejdsgrundlaget var at hjælpe eksisterende foreninger og afholdelse af et årligt møde. Dette fik navnet

Plenarmøde, som stadig er den gældende betegnelse. Det økonomiske grundlag var et budget på 30.000 kr, for som borgmesteren sagde:" Det behøver ikke at koste så meget". Noget af det første, der blev arrangeret, var underholdning med Cleo og en kongelig skuespiller, der optrådte på en af skolerne. Senere steg budgettet, og der blev mulighed for større arrangementer. Erling Groth og HIPS stod for Rebækkoncerterne, hvor der en af gangene var 15.000 mennesker. Samtidig tilbød folkloregrupper fra Østeuropa gratis at optræde, hvad der gav et øget udbud. Man havde også besøg af optrædende grupper fra Japan og Afrika og en rumudstilling fra Sovjetunionen. Børge Petersen, der var formand i Kulturrådet, havde en drøm om et teater i Hvidovre. Den nye Langhøjskole havde en teatersal, så "det lå lige til højrebenet" som Axel formulerede det, at stifte Hvidovre Teater. I 1974 samme år som Hvidovre og Avedøre blev sammensluttet, overtog Axel rollen som formand for Kulturrådet. Hvidovre blev udvidet med 10.000 flere indbyggere uden, det dog kom til at betyde noget for de kulturelle aktiviteter. 1974 var året for DDR´s stiftelse, så styret havde iværksat en charme- og oplysningskampagne med sportsstjerner og kendte kunstnere. Det havde været en succes i Ålborg og Århus, men blev det helt klart ikke i Hvidovre. Et dundrende underskud, og formanden måtte til overhaling hos borgmester Inge Larsen. Fra Kulturrådets start havde man opereret med gratisprincippet. Kommunaldirektøren lettede på låget til pengekassen (som han ellers sad tungt på), når det blev nødvendigt. En nytårsfest med fornemt tag selv bord og optræden af Kim Larsen, medførte, at gratisprincippet blev taget op til revision. I løbet af en halv time var 600 billetter revet væk. Efterfølgende var gratisprincippet brudt.

Fransk kulturuge, flygtningearrangement, nordisk kulturuge på Marianelund og arbejdet med lokalradio er nogle er de opgaver, Kulturrådet tog op. Det betød, at Hvidovre kom på landkortet, og formanden fik henvendelser fra kommuner om at komme og fortælle om Kulturrådet. Særligt et besøg i Lyngby husker Axel. Efter et foredrag for kommunalbestyrelsen med mange nik og gode tilkendegivelser undervejs gik han lettet og glad fra talerstolen. Den blev overtaget af borgmesteren, som konkluderede med disse ord:" Vi har med stor interesse hørt dit indlæg, men det kommer ikke til at ske i min kommune".

Aktiviteterne fortsatte i Hvidovre. Sammen med Ole Höfft fra biblioteket havde Axel i Pompidou centret i Paris set en forestilling, som ville være interessant også i Hvidovre.

Kongehuset havde hørt om forestillingen, og bestilte helt privat billetter til familie og gode venner. Et helt uofficielt besøg, som fik en pudsig bemærkning fra Prins Henrik. Han kom først til Medbor-

gersalen og sagde:" Det er første og nok sidste gang, jeg kommer før dronningen".
Efter 15 år som formand trak Axel sig tilbage i 1989.
I aftenens afsluttende bemærkninger, så Axel tilbage på en periode i sit liv, hvor han mente, at arbejdet i Kulturrådet havde været det hele værd. Mange borgere var aktive, og gode minder er tilbage. Kulturrådet gjorde en forskel, og der er god grund til at takke de politikere, der havde mod og lyst til at bakke op om Kulturrådets start og virksomhed.
Formanden takkede Axel Helmersen for et indholdsrigt og lunt fremført foredrag. Langt flere burde have hørt foredraget, og arrangørerne skrev sig bag ørerne, at arrangementer ikke skal ligge i skolernes vinterferie.

hvidovre@home.dk
Ejendomsmægler M.D.E. Cand. jur.
MAX MARDORF
Hvidovrevej 406 • 2650 Hvidovre
Telefon 36 77 18 28
(Overfor Hvidovre Sportsstadion)
home
vi vil være din foretrukne ejendomsmægler
FÅ EN GRATIS SALGSVURDERING
Det er os, der er kendt for det hurtige og effektive salg

Årsmødet i Dansk lokalhistorisk Forening

Af Frank Gudmann og Lars Bo Henriksen

Som tidligere omtalt er vort selskab medlem af Dansk Lokalhistorisk Forening, som hvert år i april måned afholder et weekend-årsmøde inkluderende en generalforsamling.

I år var årsmødets henlagt til Ry ved Gudenåen, og mødets tema var "Gravminder og andre mindesmærker i historisk perspektiv". Det var ovennævnte (Frank og Lars), som repræsenterede HLS, og vi havde nogle fine, lærerige dage i det midtjyske.

Rundt om i landet støder vi på

Lokalmuseum i Them Foto: Frank Gudmann

Tårnet på Himmelbjerget
Foto: Frank Gudmann

masser af mindesmærker for begivenheder og personer, og på kirkegårdene kan vi finde dem som gravminder. Enkelte gravminders kulturarv kan være så betydningsfuld, at de bliver erklæret bevaringsværdige, og i et af foredragene hørte vi, hvilke udfordringer det giver for menighedsrådene ved de berørte kirkegårde.
Ry ligger tæt ved Himmelbjerget, som vi besøgte på en ekskursion på andendagen. Her er en del mindesmærker, der dog ikke alle faldt i vor udmærkede turleders smag. Videre på turen besøgte vi Silkeborgs gl. kirkegård, hvor vi bl.a. så gravmælet for papirfabrikant Michael Drewsen, af nogle kaldet Silkeborgs stifter. Her kunne vi faktisk inden for en halv time se gravsteder for et stort antal af Silkeborgs tidligere ”spidser” og dermed byens historie fra forrige århundrede.
Der var lørdag aften fremragende underholdning ved skuespiller/ historiefortæller Inger Marie Madsen, som i egen fortolkning gav et længere uddrag af Herman Bangs ”Tine”.
Næste dag blev vi præsenteret for diverse eksempler, hvor emnet blev set under kulturhistorisk synsvinkel, og lederen af ovennævnte kirkegård rundede af med, hvilke overvejelser der knytter sig til vedligeholdelse og bevaring af gravminderne.
Umiddelbart kunne hovedemnets overskrift indikere lidt ”tørt” stof, men da vi rejste hjem, var det med rigtig mange interessante oplysninger i bagagen.

Formand Aase Windeballe og kasserer Verner Hansen blev på generalforsamlingen genvalgt til bestyrelsen med akklamation.

Hvad kirkeloftet gemte…

Af:Lisbeth Hollensen

For ikke så længe siden dukkede denne lille sag op under oprydning på loftet af Hvidovre Kirke. Det skulle vise sig at være et spejlmonogram, der havde været en del af en alterskranke af smedejern an-

skaffet til Hvidovre Kirke i 1765. Spejlmonogrammet er det eneste, der er tilbage af denne alterskranke, og har haft udgjort en del af lågen hertil. Alterskranken blev anskaffet for den nette sum af 16 rigsdaler. Allerede i 1830 anskaffedes en ny alterskranke i træ, og den gamle alterskranke forsvandt. Spejlmonogrammet blev dog bevaret, men gik altså i glemmebogen.

Nu har spejlmonogrammet atter set dagens lys. Ordet spejlmonogram hentyder til et monogram og en spejlvendt udgave heraf. Således også med dette spejlmonogram, idet der står initialerne ICK (eller ICIK?) både retvendt og spejlvendt. Over bogstaverne er der en krone, og for neden står årstallet 1765. På kronen ses stadig resterne af rød farve. Hele herligheden er 57 cm højt og er udsavet af en ca. 2 mm tyk jernplade.
Det har ikke været muligt at finde ud af, hvilket navn der står bag monogrammet, men vedkommende har højst sandsynlig været med til at bidrage til anskaffelsen af alterskranken. Der arbejdes stadig med at finde ud af, hvem det kan have været.
Hvad spejlmonogrammets videre skæbne bliver, står endnu hen i det uvisse. Foreløbig bliver det opbevaret sikkert for eftertiden i Magistergården. Hvis du vil vide mere om Hvidovre Kirke og kirkens inventar, kan det anbefales at læse "Hvidovre Kirke" af Haakon Rabjerg. Den er fra 1948 og giver mange fine detaljerede beskrivelser af både kirken og dens inventar.

Udstillingsåbning og rundvisning på Hvidovrevej

Af: Julie Benedicte Riis, museumsinspektør

Den 7. maj åbnede Forstadsmuseet en ny Historien i Gaden-udstilling på Hvidovrevej. Udstillingen fortæller 10 spændende historier, der gemmer sig 10 steder langs Hvidovrevej. Om dramatiske begivenheder, historiske bygninger, personlige skæbner og om Hvidovres udvikling fra lille landsby til moderne forstadskommune.

Rundvisningen (v. undertegnede) startede foran Hvidovre Rådhus og fortsatte langs med Hvidovrevej og udstillingens historier. For eksempel om tiden før Hvidovre Rådhus, hvor sognerådet holdt møder i en toværelses lejlighed på torvet, om livet som elev på Sønderkærskolen i 1920-40'erne og den dramatiske fortælling om frihedskæmperne og brødrene Schous ildkamp med HIPO midt på Hvidovrevej.

Rundvisningen sluttede ved Rytterskolen og historien om kunstneren Pedersen-Dan, hvor der blev serveret en øl og popcorn.
En udstilling om byen i byen
Historien i Gaden er rammen om Forstadsmuseets utraditionelle måde at formidle den lokale historie på. Historien fortælles dér, hvor den er sket, ude i byrummet, hvor vi færdes hver dag. Den nye udstilling langs Hvidovrevej synliggør i bogstaveligste forstand historien i gaden på en af Hvidovres mest travle strækninger: Billeder og små korte historier dukker frem under asfalten og fortovsfliserne og gør én opmærksom på, at tingene ikke altid har været eller set ud som i dag.

Har man lyst til at få hele historien og se flere billeder, kan man scanne en QR-kode med sin mobiltelefon på det enkelte sted, som leder til historien i dens fulde længde. Hvis det regner, er det også muligt at læse alle de ti historier i ro og mag hjemme fra sofaen.

Udstillingen kan f.eks. bruges af enkeltpersoner, der går eller cykler på Hvidovrevej til daglig, skoleklasser i udskolingen, der ønsker at supplere undervisningen med en aktiv form for læring og af grupper, der er på tur i Hvidovre og gerne vil lære om byens historie.

Hvidovre Rådhus 60 år

Af Anja Olsen
Den 19. april 2015 var det 60 år siden Hvidovre Rådhus blev indviet, og denne artikel beskriver det fantastiske byggeri og arkitekterne bag.
I start 1900-tallet var Hvidovre en lille sognekommune med 559 indbyggere og 83 huse og gårde. Byens børn gik i skole på Rytterskolen ved kirken, og fattighuset i Hvidovregade tog sig af de fattige og hjemløse. Opgaverne for sognerådet var få, og et egentligt rådhus fandtes ikke. I stedet blev sognerådets møder afholdt i medlemmernes egne hjem, på skolen, Damhuskroen eller Flaskekroen De enkelte sognerådsmedlemmer havde særlige opgaver som fattigforstander, fører af kørselsprotokol mm. Skatterne blev opkrævet af et medlem, der også var vejforstander. Der var desuden en sekretær, som et par timer om ugen tog sig af regnskabet og fik sager med hjem til ekspedition. Efterhånden som kommunen voksede fik man dog brug for et kommunekontor, og i 1909 indrettede man i en lejlighed på Hvidovre Torv 7 – i Lykkens Minde. Først en 2-værelses lejlighed og i 1919 måtte man flytte til en 3-værelseslejlighed. Det gik fint i nogle år, men i takt med, at indbyggertallet steg fra 900 til 2200 i 1924 voksede opgaverne og behovet for mere plads.
Efter 1. verdenskrig begyndte man at regulere mere og mere, og den offentlige forvaltning blev pålagt flere og flere opgaver. Velfærdssamfundet spirede. Derfor flyttede kommunekontoret ind i den gamle skole på Hvidovregade, dét der i dag er Bytoften 29. Den gamle skole var flyttet til Sønderkærskolen, der blev bygget i 1924 - 1926.
I 1925 fik Socialdemokratiet magten i kommunen, men havde sine udfordrin-

Kongeparret foran rådhuset

ger i de første år. Stauning fik placeret – eller beordret – den gode socialdemokrat og formand for Formerforbundet, Arnold Nielsen, ud til Hvidovre, hvor han købte et hus på Hvidovre Strandvej nr. 40. Arnold Nielsen blev valgt ind på det sidste og afgørende mandat, hvorefter han blev sognerådsformand. Arnold Nielsen og Socialdemokratiet ville skabe et moderne Hvidovre, og Arnold Nielsen er kendt for at have sagt "væk med det gamle lort" i relation til de gamle huse og gårde, der måtte lade livet for at få plads til bedre boliger til hovedstadens mange boligløse. Den historie kender de fleste nok, så den vil jeg ikke gå i dybden med. Men pointen er, at den klemme, som det gamle sogneråd havde haft på tilflytterne i starten af 1900-tallet, kom til at præge byen i meget stor stil i mellem- og efterkrigstiden, hvor sognerådet

i Hvidovre arbejde for at skabe plads til mange nye borgere.
Kommunen blev derfor ved med at vokse og velfærdsstaten tog form med institutioner og servicetilbud til borgerne. Og selv om kommunekontoret i Hvidovregade fik knopskydninger, lykkedes det ikke rigtig at skabe den fornødne plads. Derfor fik Hvidovre behov for et nyt og moderne rådhus.

Hilser Kong Frederik og dronning Ingrid mon på borgmesteren?

Sognerådet diskuterede frem og tilbage, hvorvidt man skulle blive i Hvidovregade og skabe et rådhus dér, eller om man skulle bygge på Høvedstensgrunden. Sognerådet besluttede på sognerådsmødet den 19. oktober 1950 at lade et rådhus opføre på Hvidovrevej 278, tegnet af arkitekterne Schønnemann og Brandi, der også havde tegnet udvidelsen af kommunekontoret i 1947-48.
Helge Schønnemann var uddannet tømrer før krigen, og hans menneskesyn, hans oplevelser under krigen, hans hjemsendelse fra Livgarden som løjtnant i 1942, hans tid som delingsfører for 4. deling i modstandsbevægelsen og næstkommanderende i Hvidovrekompagniet satte sit præg på Schønnemanns virke. Han elskede byggningsarbejderne, det gode håndværk, de gode historier på pladserne og i skuret, og fællesskabet. Måske er det Scønnemanns fortjeneste, at

de mange håndværkere, der medvirkede til byggeriet af rådhuset, alle blev inviteret til rejsegilde med ledsager på Risbjerggård. Det var ikke helt almindeligt, at man festliggjorde arbejdet på den måde, og håndværkerne udtrykte efterfølgende stor glæde.
Alle sejl blev sat til, og det fineste rådhus blev tegnet og bygget. Den 19. april 1955 stod det klar til at markere Hvidovres position som en moderne forstad. Rådhuset blev indviet af Kong Frederik 9. og Dronning Ingrid.
Om selve rådhuset
Rådhuset skulle udadtil fremtræde som en tiltalende helhed. Her er italienske keramikstifter, fremtrukne bånd og Klinthagen kalksten.
Men hvor tidligere tiders rådhuse overvejende tjente til repræsentative formål, skulle et moderne rådhus som dette i Hvidovre også have en hensigtsmæssig indretning. Det er et arbejdshus, skriver Ole Toft Sørensen, daværende borgmester, i indledningen til den lille pamflet, der er udgivet om Hvidovre Rådhus. Det blev, som Toft Sørensen sagde, ikke en stortpralende eller en fantasibygning, men praktisk fra øverst til nederst.

Arkitekturen
Rådhuset havde i sit udgangspunkt 2000 bebyggede m2 og 6000 etage m2. Det skulle række langt ind i fremtiden og sikre arbejdsplads-m2 nok til en fuldt udbygget kommune med 48.000 indbyggere. Vi, der nu kan se tilbage, ved at det ikke kom til at holde stik. Der gik ikke mange år før afdelinger blev placeret uden for rådhuset. Og siden er der desuden bygget til rådhuset.
Schønnemann vidste godt, at fremtidens behov ikke var til at forudse, og det bærer arkitekturen præg af. Rådhuset er meget fleksibelt i sin indretning. Det er bl.a. opført med langsgående jerndragere, hvilket

betyder, at skillevægge kan flyttes uden det store besvær. Dermed kunne de forskellige afdelinger og kontorer justeres op og ned i størrelse efter behov.
Ønsket om at skabe en praktisk bygning kom desuden til udtryk ved det, at den midterste fløj skulle indeholde de konstante og repræsentative afdelinger, så borgerne nemt kunne betjenes, og sidefløjende kunne indrettes med større fleksibilitet til tidens skiftende behov.
Lofterne var akustiske listelofter med aftagelige sider til installationerne. Også her var arkitekterne opmærksomme på at indrette rådhuset smart.

Interiør
Ikke kun indretningen, men også materialerne blev omhyggeligt udvalgt af Schønnemann og Brandi.
Trappen har grønlandsk marmor, som Lyngby Rådhus, der dog har det udvendigt.
Hver etage har elipselofter, der fik hver sin farve på etagerne. Farverne blev afstemt efter gulve og vægge.
Skat
Skatteindbetalingsafdelingen forudså man ville være den mest besøgte afdeling, og derfor var den indrettet til at lade ekspeditionen gå nemt og smertefrit.
Skattereformen i 1903 står som en milepæl i dansk skattehistorie. Inden 1903 var der forskellige skatteregler afhængig af, om man boede på landet eller i byen. Derfor ønskede man en omfordeling, så skattebetalingen blev mere jævnt fordelt.
Det mundede ud i en lov, der indførte den indkomst- og formuebeskatning, som stadig danner grundlag for den måde, man betaler skat på i dag. Det var også med denne reform, at selvangivelsen gjorde sin indtog på den danske skattescene.
Indkomstskatten har i sin relativt korte levetid gennemgået adskillige reguleringer. I 1903 blev den fastsat efter en progressiv

skala med 2,5 procent af indkomsten som højeste sats. I 1912 blev den maksimale indkomstskat ændret til 5 procent. Under 1. verdenskrig kom den op på 14,5 procent, og i 1919 tog den endnu et spring til 25 procent for de højeste personlige indkomster. 2. Verdenskrig gav på ny anledning til at revidere skatteskalaen. Nu skulle de højeste indkomster betale 50 procent til staten.

Borgerne

1950 var der 31.000 borgere i Hvidovre. Og nu bare for at antyde niveauet, som vi jo godt ved, ikke er som i Gentofte, var der 2 borgere i Hvidovre, der tjente over 50.000 kr. svarende til en lille mio. Resten havde i gennemsnit 6.700 kr. svarende til 120.600 (1 kr. var 18. kr.) Det var altså før dette rådhus var bygget. Jeg har ikke kunne finde tallene fra 1955.

Socialkontoret

Socialkontoret lå der, hvor det også ligger i dag. Det blev indrettet med det største hensyn for at skabe de bedste samtaleforhold, og Schønnemann og Brandi bestræbte sig på at gøre interiøret så levende som muligt med stærke farver, der skifter, grønne planter og gode ventemøbler.

I 1951 var der 473 personer på aldersrente, 136 personer på invalidehjælp, og 340 fik særhjælp. Der var 214, der fik hjælp uden at

Dronning Ingrid får overbragt blomster af Toft Sørensens barnebarn

Kongeparret modtages i den nye byrådssal

Kongeparret modtages i den nye byrådssal

”tab af stemmeret”, mens 35 fik hjælp med tab af stemmeret. . der var 213 på kontanthjælp, 3 fik fattighjælp, og man ydede hjælp til 5 udlændinge. 37 enker og 1 enkemand samt et forældreløst barn fik ligeledes hjælp. Det giver et indtryk af socialkontorets ansvar og opgaver.

Schønnemann og fremtidens kommune

Kunsten på rådhuset er et kapitel for sig og har været beskrevet tidligere. Her vil jeg blot nævne, at det var Schønnemann og Brandi, der anbefalede sognerådet at hyre Carlo Rosberg som kunstner til det store maleri i KB-salen. Maleriet ”En kommune skabes” viser i overensstemmelse med tidens fokus fremtidens moderne Hvidovre i lyse lette farver. Maleriet er 70 m2. Når dette er interessant, er det fordi Schønnemann om nogen har været med til at skabe fremtidens kommune, Hvidovre. Schønnemann havde tegnestue i Studiestræde 15 fra slutningen af 1940’erne til ca. 1959. I starten havde han

tegnestuen sammen med sin kompagnon Christian Brandi, der efter færdiggørelsen af Hvidovre Rådhus bosatte sig i Toscana i Italien. Brandi var gift med en italiensk kvinde, der var ud af Odorico-slægten. Odorico-slægten var klinke- mosaik- og marmormestre, og ifølge Schønnemanns søn, Uffe Schønnemann forklarer dette forhold mosaikfacaden på Hvidovre Rådhus. Som en lille sidebemærkning kan nævnes, at de også solgte belægninger til Amalienborg, Det Kongelige Teater m.v.

På tegnestuen skabte Schønnemann mange af de bygninger, som stadig ses i vores kommune. Uffe Schønnemann har udarbejdet denne liste:

Hvidovre Rådhus 1955
Dansborgskolen, Hvidovre start af 70'erne
Langhøjskolen, Hvidovre midt 60'erne
Asfaltfabrik samt adm.bygning, Thorning Christensen, Avedøre Holme midt 60'erne
Risbjerg Kirke, Hvidovre slut 50'erne
Risbjerg Kirkegårds Kapel, 70'erne, samt tidligere kapel start 60'erne
Tilbygning, Gungehusskolen 70'erne
Tilbygning, Risbjergskolen slut 60'erne
Præstemosen Friluftssvømme-bassin, Hvidovre 60'erne
Engstrandskolen, Hvidovre slut 70'erne
(H.S. syg. Brdr. Teichert og Møllers Tegnestue overtager)
Hvidovre Isstadion, start 60'erne
Bankhjørnet m. 35 lejligheder, Brostykkevej/Hvidovrevej midt 70'erne
Hvidovre Sygekasse, Høvedstensvej start 60'erne
Ombygning Bytoften (rådhus) slut 40'erne?
Kommunal Bygning Næsborgvej, Hvidovre start 60'erne
Ombygning, renovering og brandsikring af Hvidborg, Hvidovre start 70'erne
Ombygning af de smukke mandskabsbygninger på Hvidovre Kirkegård (nu nedrevet), slut 60'erne start 70'erne

Desuden har Schønnemann tegnet så mange én-families huse, at det er svært at sætte tal på. Men det nærmer sig nok de 1000.

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2015

Tur til Dragør
Torsdag den 28. maj med start kl. 17.00.

Vi mødes ved Dragør Lokalarkiv, Stationsvej 5, hvor arkivets leder Henning Sørensen vil byde velkommen inden byvandringen i den gamle skipperby. Mødestedet oplyses ved tilmelding.

Tilmelding skal ved at kontakte Forstadsmuseet på 36490030 eller ved mail til : forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk. Der er max plads til 30 gæster pr. rundvisning.

Hvidovre Nord
torsdag 4. juni kl. 17:00 - 19:00

- hvor arkivar Anders Aalund sammen med HLS-formand Ole Asbjørn Petersen viser rundt i kvarteret og fortæller stedets historie. Mødested er hjørnet af Hvidovrevej og Vojensvej kl.17. Rundvisningen foregår til fods og tager ca. 1 ½ time.

Gammel Køge Landevej
torsdag 2. juli kl. 17.00 - 19:00

Rundvisningen på cykel på Gl. Køge Landevej. Her er det museumsinspektør Lisbeth Hollensen, der tager turen og fortæller om sommerlivet langs Køge Bugt, som det tog sig ud i tiden omkring 1. Verdenskrig, hvor sommerhuse, sommerlejre og badeanstalter op skød op i hobetal.

Mødested: Åmarken Station. Slutter ved Brøndbyhus på grænsen til Vallensbæk. Husk cykel.

Avedøre Landsby
torsdag 6. august kl. 17:00 - 19:00
. Her vil fg. museumschef Anja Olsen sammen med lokale vise rundt og fortælle om livet i det gamle Avedøre. Mødested ved den gamle skole kl. 17. Rundvisningen foregår til fods og tager ca. 1 ½ time.

Avedøre Stationsby
Mandag den 31. august kl. 17.00

Mange har deltaget i vores rundvisninger i Avedøre Landsby. Denne gang er det en omvisning i Avedøre Stationsby. Solveig Isbrand, der har boet i Stationsbyen i over 40 år, vil være guide på turen, der forventes at have en varighed på ca. 1 ½ time.

Selve Stationsbyen er omkring 70 ha stor og opført i årene 1972-1982 som en totalplanlagt bydel med "Store Hus" som et markant punkt. Vi mødes kl. 17.00 netop ved "Store Hus" opgang 2. Her kan vi komme op på toppen af huset og få et flot overblik over Stationsbyen og omegnen. Turen vil bl.a. sætte fokus på de mange kunstværker og unikke lege - og opholdsområder, der er etableret efter år 2000.

Undervejs vil Miljørådet være vært for en lille forfriskning

Ændringer i de enkelte arrangementer: se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Rundvisningen den 3. september og den 1. oktober bliver omtalt i næste blad, men sæt allerede nu kryds i kalenderen.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Bestyrelse og udvalg for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2015

Formand: Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf.: 2296 5785
e-mail: oleasbjornpetersen@gmail.com

Næstformand:
Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf.:2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer: Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.: 3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem :
Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf.: 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf.: 36759539
e-mail: gittejak51@gmail.com

KB medlem: Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem: Charlotte H. Larsen
Præstemosen 14
tlf.: 6162 3376
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
tlf.:3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl.: Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
tlf.: 29920417
E-mail: katojo@live.dk

Revisor:
Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygaard Jensen, Birgit Møller Kristensen, Karen Johansen.

Kommunikationsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Snedled, Gitte Jakobsen, Jens Frederik Jørgensen, Anja Olsen, Lisbeth Hollensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes.

Interviewgruppen:
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen Henny Paaske, Ejvind Jensen, Birgit Møller-Kristensen, Anders Aalund, Karen Johansen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
Email: hlsredaktionen@gmail.com

Girokonto: +73 < 82934707 <
Bankkonto: Jyske Bank
5025 1028523

Det smukke gamle piletræ

Af: Anni Faxbo

Der står en smuk, gammel hængepil i

Hvidovrebo`s afd. 6 ved Strandhavevej. Træet har stået der, siden der var strandeng og græsarealer på stedet. Arkitekten, Sven Eske Kristensen, valgte at lade pilen blive stående under bygningen af området. Nu er træet truet af fældning, da man mener det er sygt. Træet står der endnu ved en tilfældighed, det ville ellers være blevet fældet 22. maj i år.

Se træet, hvis du går en tur.

ISSN 0902-3046

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

AVEDØRE OG HVIDOVRE

Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
33. årgang - Nr. 3 - 2015

Indhold

Nyt fra formanden Af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 3
Avedøres første skole Af Lisbeth Hollensen ..... Side 4
Mineralvandsfabrikken SAXO Af Jan Andersen ..... Side 12
Karen Funch fortæller om sit liv Interview med
Af Jens Frederik Jørgensen ..... Side 14
Hvad skete der i Hvidovre for
40 år siden - i 1975? Af Gitte Jakobsen ..... Side 21
Byvandring i Hvidovre Nord Af Jens Frederik Jørgensen ..... Side 24
Tur til Dragør Af Ole Asbjørn Petersen ..... Side 30
På cykeltur i fortidens sommerland Af Lisbeth Hollensen ..... Side 34
Vestvolden - Befæstningsdagen Af Mikkel Knudsen ..... Side 36
Søndagskoncert med SAFOLI Af Jens Frederik Jørgensen ..... Side 38
Sejer Andersen fortæller om sit liv Af Birgit Møller-Kristensen ..... Side 39
Medlemsarrangementer Side40
Rettelse af Gitte Jakobsen ..... side 42
Bestyrelse og udvalg ..... Side 43

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
Tlf. se bestyrelseslisten E-mail.: hlsredaktionen@gmail.com
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvh.)
Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer
Forsidefoto: Holmegårdsskolen maj 2015 (Jørgen Snedled)

Nyt fra formanden

Af Ole Asbjørn Petersen

I skrivende stund her midt i sommertiden eller, hvad man ellers kan finde på at kalde denne periode i år, er det godt at se frem til de aktiviteter, der venter i selskabet og på Forstadsmuseet i den resterende del af året. Under medlems-arrangementer 2015 kan man se de nærmere omstændigheder omkring de enkelte arrangementer. Jeg vil gerne benytte lejligheden til rose medlemmerne i arrangementsudvalget for det store engagement, de lægger for dagen og ved den praktiske afvikling af arrangementerne.
Samarbejdet med Forstadsmuseet omkring tilmelding til de enkelte arrangementer har fungeret særdeles godt med administrationschef Pia Brandtberg som tovholder.
Stort og småt fra smørrebrødsbestillinger til mere seriøse henvendelser har været klaret med humor og dygtighed. Pia har valgt at gå på pension efter mange års ansættelse i Hvidovre kommune, og fra selskabet skal lyde de bedste ønsker om et godt otium og en tak for flere års godt samarbejde.
Turen til Avedøre Stationsby mandag den 31. august har det været nødvendigt at ændre til mandag den 14. september samme tid og sted. Allerede tilmeldte har fået besked.
I samarbejde med Hvidovre kommunes Musikskole afvikler vi et stort arrangement i anledning af Musikskolens jubilæum. Det bliver et åbent arrangement, men det er fornuftigt at tilmelde sig i god tid.
Selskabets hjemmeside er som tidligere meddelt ændret, og det er glædeligt at se, hvor mange, der besøger den. Sågar fra USA og Rusland har der været besøg.
Både selskabets hjemme side www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk og Forstadsmuseet www.forstadsmuseet.dk er et besøg værd.

Enkelte af vore medlemmer har overset fristen for indbetaling af kontingent, og de vil med modtagelsen af dette blad få en besked herom.

Avedøres første skole

Af Lisbeth Hollensen

I sidste nummer fortalte vi om Rytterskolen i rækken af skoler, der ikke længere er i brug. I Avedøre havde man intet mindre end tre skoler, inden man i 1956 kunne slå dørene op for den nuværende og stadig eksisterende skole, Avedøre Skole. Vi bringer her fortællingen om Avedøres første skole via et uddrag af bogen "Avedøre – en landsby vest for København. Avedøre Skole gennem 200 år", skrevet af Bent Østergaard, 1981.

Avedøre får sin egen skole 1781

Børnene blev gennem århundreder overhørt i Glostrup kirke i udenadlærte salmer og katekismus. En degn gentog teksten, indtil børnene – eller nogle af dem – kunne opremse den udenad. Denne undervisning af børnene foregik gerne søndag morgen før gudstjenesten. Om de børn, der som tilfældet var med Avedøre, ikke boede i kirkebyen, skrev Sjællands biskop Peder Palladius omkring 1550, at de "skulle i det mindste en gang om måneden samles i en dannemands hus i deres landsby, og der skulle så degnen komme til dem, en søndag eller en helligdag, når der var dejligt solskin, og børn kunne komme af huse". De fleste fik ikke lært at læse eller skrive. Men her og der skaffede man sig en læsekyndig mand, der for en beskeden løn påtog sig at lære børnene at læse og skrive. Normalt foregik denne undervisning kun om vinteren, "fra ploven gik ind til den gik ud igen". Læreren måtte have et håndværk ved siden af for at klare sig økonomisk. Han kunne være murer, skrædder eller spillemand. Man stillede ingen krav til hans uddannelse, men derimod til hans livsform. Han "måtte ikke søge Kro eller holde Drik".

Avedøre første skole - Forstadsmuseet

Undervisningen foregik i en lejet stue eller i børnenes hjem, og skolegangen var frivillig. I Glostrup hører man om sådanne skolemestre fra 1688 til 1714, og måske har enkelte børn fra Avedøre deltaget i undervisningen. I 1746 var en gartner skolemester i Avedøre.

Men i 1720'erne skete der en vældig organisatorisk udbygning af skolevæsenet i Danmark. Frederik den Fjerde lod opføre de såkaldte rytterskoler på krongodset (Rytgodset). 240 grundmurede bygninger med tegltag rejste sig ud over landet.

I Brøndbyøster, Brøndbyvester, Hvidovre og Valby blev der bygget rytterskoler. Glostrup Sogn fik sin rytterskole i Hvissinge i 1722. Først i 1876 fik landsbyen Glostrup sin egen skole.

Præsten skulle sørge for, at

forældrene sendte deres børn til skole, og hvis forældrene efter flere advarsler alligevel holdt deres børn hjemme, kunne de straffes med bøder, og hvis det ikke ændrede deres indstilling, kunne de idømmes fængsel på vand og brød.
Lærernes løn var dog nu forbedret. 24 rigsdaler om året samt brænde, tørv, hø og halm, græsning til to køer og 6 får m.m. Læreren havde landbrug ved siden af.
Avedøre lå fjernt fra Hvissinge, og man følte behovet for at få sin egen skole. I løbet af vinteren 1780-81 byggede byens gårdmænd en skole, hvortil de fik støtte fra kongens rentekammer. Derved ligestilledes de i et vist omfang med de landsbyer, der havde fået en rytterskole.
Men Avedøre skole fra 1781 var ikke en rytterskole. Bygningsmæssigt set var rammerne også mere beskedne. Avedøre skole havde stråtag, hvad der måske var en fordel, da man hører klager over, at børnene ved rytterskoler undertiden kastede sten op på taget "hvilket forårsager tagstenenes istykkerslagelse". Ikke desto mindre fremstod den som et stateligt hus, opført af flensborgsten ligesom rytterskolerne. Senere blev skolehuset forlænget og hævder sig i dag stadig som en smuk og karakterfuld bygning af betydelig kulturhistorisk værdi.
Som et lille kuriosum kan nævnes, at skolens sydlige vinduer bærer spor af gamle skodder. Det leder også tanken hen på rytterskolernes udstyr. Deres vinduer var også forsynet med træskodder "for tyves indbrækning om natten".
I en beskrivelse fra 1836 står der, at Avedøre Skole besøges af 42 børn, at også et hus i Hvidovre og 2 gårde og 3

huse i Brøndbyøster hører til skoledistriktet. Om skolen siges det: ”Den ligger på skolelodden, som indeholder noget over 3 tønder land og er ganske indhegnet med grøft og dige.”
11 lærere fungerede efter hinanden gennem de 107 år, denne skolebygning var ramme omkring undervisningen i Avedøre, indtil en ny blev bygget i 1887.
Hvad siger dokumenterne om livet i denne skolebygning? Til den 18. september 1800 havde biskop Balle anmeldt sin ankomst til Avedøre Skole for at overhøre eleverne og registrere lærer Lassens arbejde. Biskoppen skriver herom: ”En god del børn var samlet. De, som havde læst lærebogen, svarede ganske vel, med skikkelig forstand, der blev også svaret ganske godt af Katekismus. Boglæsning var noget langsom, men tydelig. Man vidste adskilligt af den bibelske historie. Der skrives og regnes. 18 bøger blev uddelt. Skoleholder Lassen er en tro og skikkelig mand, men har ikke store evner og katekiserer mådelig”. Det har måske været en lettelse for lærer Lassen, da hans kone blev ansat til at undervise 22 elever i Glostrup for at aflaste rytterskolen i Hvissinge. Hendes mand, der nu tog sin afsked fra undervisningen, fik betroet til opgave at føre protokollerne m.m. i Glostrup. Om lærer Lassens tre forgængere i Avedøre vides ikke meget. Kun én af dem var seminarieuddannet.
Avedøre Skole til 1887
Lærer Lassens efterfølger var Jacob Henrik Gildberg, Avedøre Skoles 5. lærer, der fik sit virke i landsbyen gennem 40 år – fra 1804-44. Han var som flere af sine forgængere ustuderet. Også hans indsats blev vurderet af de højere myndigheder.

Den energiske biskop Balle visiterede atter Avedøre Skole i 1806 og skrev: ”Skolelærer Gildberg er ganske vel oplagt og har anvendt flid. Han katekiserer temmelig vel. Af de på listen antegnede børn savnedes 3. Der fandtes 9 børn, som ikke havde udvist stadighed eller flid i skolegang. Men alle de flittige i tallet 18, gjorde så god rede, dels for lærebog, og dels for katekismus samt læste så vel i fremmede bøger, at lærerens vel anvendte bestræbelser er umiskendelig. Jeg forærede hver af disse sin bog i forhold til deres alder. De fleste lærer at skrive. Nogle have deri gjort skikkelig fremgang. Man er heller ikke uøvet i regning af hovedet og i at læse skrift, hvilket sidste dog må bedre øves.” Ligeledes havde man lært salmer, men det meste var glemt.
I 1808 skriver amtsprovsten, at skolen har 30 elever, og at Avedøre Skole hører endnu blandt amtets middelmådige skoler. I en skole, der kun har 30 børn, må man vente den allerstørste del god. Året efter konstaterer han: Skolen hører endnu til amtets mådelige skoler. Men i 1811 er der sket fremgang, nu skriver provsten efter sin overhøring og karaktergivning: ”Denne lille skole hører blandt amtets gode skoler og har forbedret sig en del, her bør endnu indføres øvelser i dansk stil.”
Gildberg fik mange år at virke i, og alderen synes at have gjort sig gældende i hans sidste periode. Biskop I. P. Mynster registrerede ved sin visitation i 1837: ”Skolehuset skal være lidet, men temmelig godt. 56 børn. Læreren, Jacob Henrik Gildberg, 62 år, er ikke seminarist, men har fået lidt anvisning hos provst Hammond, er lidt drikfældig og stivsindet, katekiserer slet, men børnene lærer dog det

Biskop Balles Visitatsbog 1799-1807

ved

Christian Larsen

Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie
1999

fornødne til dels ved hans søns hjælp." Det fremgår også, at det er sønnen, som har påtaget sig det nyindførte fag, gymnastik.
Denne søn, Christian Helgesen Gildberg, efterfulgte sin far og han var dimitteret fra Jonstrup med karakteren duelig. Biskop Mynster giver ham og hans skole sin vurdering: "43 børn, læreren ... er skikkelig og flittig, katekiserer temmelig godt, endnu noget seminaristisk ... Skilletegnene kendtes ikke. Indbyrdes undervisning bruges vel kun lidet... Gymnastik fuldstændig, men kunne ikke prøves formedelst regn. Skolehuset meget godt". Gymnastik blev dengang drevet udendørs.
Gildberg flyttede fra Avedøre i 1858, og de følgende lærere fungerede hver især kun i få år. I 1866 skriver biskop Martensen om lærer N. C. H. Andrup: "Katekiserede særdeles godt... Turde vel være den dueligste og i hvert tilfælde den mest levende af lærerne (i området)."
Men en bispevisitats kan naturligvis ikke alene give retfærdig vurdering af skolens dagligliv. Lærere og børn har sikkert været lige nervøse, når biskop eller provst meldte sin ankomst for at vurdere skolens resultater og give børnene karakterer.
Lærerens dagligdag og hans forhold til elever og forældre kan ikke vurderes ud fra en bispevisitats. Præsten i Glostrup, J. L. Hansen, der var meget interesseret i pædagogiske spørgsmål og selv underviste sine egne børn i sprog, skrev i en avisartikel 1848, at lærerne desværre først fik landsbybørnene, når de i nogle år havde brugt deres tid på "at lege på gaderne, og der selv at udvikle deres evner til vanartighed og unoder". Han siger ligeud, at "landsbybørn kan være

indskrænkede, utænkende og stupide, endog i Confirmationsalderen". Hvad hans sognebørn i Avedøre og Glostrup tænkte, da de læste denne karakteristik om vanartede og forsømte landsbybørn, vides ikke.

Pastor Hansen var dog forud for sin tid, da han foreslog, at man for at forbedre forholdene på landet skulle indføre undervisning 6 dage om ugen i stedet for 3, hvad der krævede to skolestuer og to lærere ved hver skole. Endnu hundrede år efter gik mange landsbybørn endnu kun i skole hver anden dag, og læreren underviste flere årgange samtidig.

I 1814 var der indført almindelig undervisningspligt for alle, og efterhånden ansattes der seminarieuddannede lærere ved skolerne. (…) Men tiden efter 1814 var præget af økonomisk stagnation efter Englandskrigen og statsbankerotten. Skolen måtte klare sig under meget beskedne vilkår. Således varierede lærernes løn fra sogn til sogn, hvorfor landsbylærerne startede i et "lille kald", hvorfra de efterhånden arbejdede sig frem til bedre aflønnede stillinger. De fleste af Avedøres lærere flyttede således efter få års virksomhed til bedre aflagte kald. For en meget beskeden løn, suppleret med "offer" fra menigheden ved særlige kirkelige begivenheder, og af det, arbejdet med skoleloddens jord kunne indbringe, søgte læreren at få sin økonomi til at løbe rundt. Men her delte han vilkår med størstedelen af befolkningen. Gennem 107 år virkede skiftende lærere – i alt elleve – i Avedøre Skolens lavloftede stuer. Den var bygget solidt, og den blev holdt pænt ved lige.

Mineralvandsfabrikken SAXO

Af Jan Andersen

I sidste nummer af medlemsbladet var der en notits om en mælkekapsel fra Avedøre Mejeri. Jeg blev overrasket, da jeg aldrig har vidst, at vi har haft et mejeri her i Avedøre. Så kom jeg til at tænke på, om der mon er nogen, der også bliver overrasket, når jeg fortæller, at der har været en mineralvandsfabrik på Hvidovrevej – nærmere

bestemt Hvidovrevej 364.

Hvis vi lige bliver i drikkevarerne, lå der i midten af 1800-tallet et mindre hvidtølsbryggeri i ejendommen Hvidovregade 20. Ejendommen lå på et smalt stræde, der blev kaldt "Bryggeristræde". Vi har aldrig i nyere tid haft et bryggeri i Hvidovre. Når jeg udtaler mig så bestemt, er det fordi, jeg som hobby, lige siden jeg var barn, har samlet på øletiketter. Jeg mener at have en af verdens største samlinger af øletiketter fra hele verden.

Mineralvandsfabrikken hed SAXO, og ifølge byggesagsarkivet flyttede den til Hvidovre i 1956. Præcis hvornår den lukkede kan ikke siges, men i 1975 blev ejendommen solgt, og der blev givet tilladelse til at indrette et snedkerværksted på Hvidovrevej 364.

Mineralvandsfabrikkens historie

Virksomheden blev grundlagt i 1884 på Vesterbrogade som øltapperi af Chr. Larsen.

I 1903 omdannedes virksomheden til mineralvandsfabrik og flyttede samtidig til Flensborggade nr. 1 og i 1929 flyttede man igen, denne gang til Frederiksstadsgade 11-13.

Den 25. januar 1933 blev fabrikken overtaget af Axel

Jørgensen og Aage Jacobsen, som drev den helt frem til 1948, hvor S. Egilsson blev den nye indehaver. Han flyttede i 1956 fabrikken til Hvidovrevej 364, som blev virksomhedens sidste adresse efter mere end 80 års virke.
Om etiketter fra SAXO
Herunder et par etiketter fra SAXO:
Citronvandsetiketten stammer helt tilbage fra 1943 og er altså fra Vesterbro-tiden, hvorimod de næste par etiketter, som det kan ses på telefonnummeret, er fra de sidste år i Hvidovre.

Kilde: www.bryg.2th.dk

Måske var tiderne ikke så gunstige mere, da man tilsyneladende bruger en standardetiket (Grape Fruit-etiketten) til sidst. Det var meget almindeligt praksis på datidens trykkerier at trykke store oplag med et fælles design, så kunne kunden selv stemple firmanavn og adresse på. Typisk for at spare hvis produktionen ikke var så stor.
Som stor skoledreng hentede jeg i 1950erne etiketter på fabrikken.
Det kunne være interessant at høre, hvis nogen af bladets læsere kunne supplere med oplysninger om mineralvandsfabrikken eller har erindringer fra fabrikkens tid i Hvidovre. I givet fald er man velkommen til at kontakte mig på
tlf: 22 16 78 78 eller på mail: janweissandersen@gmail.com

Kilde: www.bryg.2th.dk

Nyt fra formanden

I interview med

Karen Funch

Jens Frederik Jørgensen

3 uger efter, at jeg var blevet født i 1926 i et sommerhus på Gammel Køge Landevej, lige omkring hvor Mirakelpriser engang lå, flyttede mine forældre, min storebror og jeg ind i stueetagen på Antvorskovvej nr. 1, hvor min mor startede en købmandsbutik. Hun havde været i lære i Ugelbølle på Djursland. Min far arbejdede på Sukkerfabrikken i Valby.
Det var min farmor, der lånte mine forældre 200 kr., så de kunne starte butikken. Min far var hende meget taknemmelig og glemte det aldrig. Min farmor havde klaret sig med små midler, hun var blevet alene med 5 børn, da min far var 2 år gammel.

I 1928 flyttede vi over på anden side af Antvorskovvej – i nr. 2. Min far havde bygget et hus på 4 gange 8 meter. Der var butik i den ene halvdel. Vi boede i den anden halvdel. Det var småt. Vi havde derfor i nogle år et værelse på Antvorskovvej nr. 5, hvor vi sov.

Huset på Antvorskovvej blev udvidet, efter at vi havde boet der et par år. Det nye store hus var med bindingsværk. Det var ikke bygget af sten, men af masonitplader. I det nye hus havde mine forældre deres købmandsbutik indtil 1975. Butikken hed: M. Søndergaard. Om M-et hentydede til min mor eller min far, ved jeg ikke. Det betyder heller

Kaffekværne i M. Søndergaards købmandsforretning, Hvidovrevej 350
Privatfoto fra 1975

Martinus og Marie Søndergaard fotograferet i døren til købmandsforretningen umiddelbart før den lukkede i 1975.
Privatfoto

ikke så meget, da begges navne startede med M – henholdsvis Martinus og Marie.
Det var en gammeldags købmandsbutik. Min fars eet og alt var kaffemøllerne, der stod i butikken, så de kunne ses ude fra gaden. I kælderen havde vi petroleum og spegesild. I butikkens første år leverede mejeriet Lyshøj i Valby de mælkeprodukter, vi solgte.
Efterhånden var der ud over min far og mor også en kommis og en lærling i butikken. Vi havde også bydrenge, der skrev deres navne på kældertrappen. Trappen blev helt broderet med navne. Desværre blev trappen ikke gemt, da huset blev revet ned.
Min bror, Hans var også bybud, fra han var 6 år. Jeg har fået fortalt, at han engang skulle levere en fødselsdagskringle til fru Hjortevang. Kringlen havde vi fået leveret fra bager Lang i Valby. Da kringlen blev afleveret til fruen, var der hverken mandler eller rosiner på den længere!
Jeg startede min skolegang på Kettevejskolen med frk. Eyermann som klasselærer. Efter som-

merferien i 2. klasse kom jeg på den nye Strandmarksskole med fru Skoldhøj som klasselærer. Min far og mor mente ikke, at jeg skulle gå i mellemskole – jeg skulle ud på landet og tjene, når jeg var 14 år. Lærer Ewald fik dog mine forældre overtalt, så et år senere kom jeg i mellemskole på Kettevejskolen og fik alletiders lærerinde som klasselærer. Det var frk. Hertha Holm, og det er hendes "skyld", at klassen stadig holder sammen. Hun inviterede klassen hjem det første år efter, at vi var kommet ud af skolen. De første mange år mødtes vi hvert 5. år, efterhånden blev det hvert år. Da skolen nu er lukket, mødes vi på plejehjemmet Svendbjerghave, hvor min datter er ansat.

Efter realeksamen kom jeg i lære i stormagasinet Messen i Købmagergade. Det var under krigen, og da politiet blev "taget" af tyskerne, sagde min far, at jeg var færdig med at tage ind til København, når der ikke var noget politi!

Jeg kom så i manufakturlære hos fru Kristensen, Hvidovrevej 342 og var der i mange år. Vores familie var venner med hende. Hun var startet med at bo i Bredegårds Allé i et lillebitte hus, nogen ville nok kalde det et skur. Jeg husker, at vi var til Niels Arnes konfirmation i det lille hus – pladsen var så trang, at lagkagen måtte stå på klædeskabet! Min far hjalp fru Kristensen med at købe grunden på Hvidovrevej.

Jeg har mange minder fra 2. verdenskrig. Den 9. april blev vi sendt hjem fra skole og kunne se tyske flyvere flyve over det hele.

Når tyske soldater kom gående ad Hvidovrevej, stillede min far sig op i døren med hænderne i si

den og fyldte hele døren. De kunne ikke komme ind at handle.
Tyskerne var engang ude efter cykler. De kom også til os, tog i garagedøren, der var låst. Min fars bil

Bagsiden af Hvidovre Lokale Telefonbog 1950-51

en Pontiac var under krigen låst inde der. Tyskerne gik rundt om garagen, men så ikke vores cykler - de var gemt oppe i blommetræet bag garagen!
Krigens hændelser kom også meget tæt på mig et par gange. En af modstandsmændene, From-Petersen boede på 2. sal i Gravesens hus på den anden side af Hvidovrevej – nr. 279. Den 3. februar 1945 kom SS og ringede på hos ham, og da han hørte, at det var SS-folk, steg han ud på altanen og ville krybe ned ad nedløbsrøret, men der stod også SSere på gaden. De skød ham, da han kom ud. Det var frygteligt.
På 1. sal i Gravesens hus boede også tandlæge Haastrup og hans kone. Her mødtes modstandsbevægelsen hver uge. Hr. og fru Haastrup endte i Frøslevlejren.
30. april 1945 kom jeg cyklende ad Hvidovrevej. Jeg skulle over i Rødovre for at prøve en spadseredragt, der var ved at blive syet. Pludselig sagde det

Det er 80 år siden, at de startede i skole i Hvidovres første folkeskole, nemlig Kettevejs Skolen, der senere kom til at hedde Sønderkærskolen. I 2014 var eleverne 87 år gamle og mødtes på Svendebjerghave Plejehjem med deres "butler" Robert Møller for at fejre det fantastiske jubilæum. Bagest fra venstre er det Robert Møller, Lillian Larsen (Brøndbyvester), Aase Jensen (Løgstør), Benny Ferslev (Hvidovre), Karen Funch (Hvidovre) og Bent Nielsen (Hvidovre). Forrest fra venstre: Gunhild Caspersen (Hvidovre), Grethe Jensen (Måløv), Edel Søndergaard (Husum) og Ingrid Mørck (Hvidovre).
Foto Ole Mik - Hvidovre Avis

"pift". Et skud var gået af og havde ramt mit forhjul. Det var i forbindelse med, at brødrene Schou var blevet taget til fange på Hvidovrevej, hvor det lykkedes dem at overmande og dræbe tyskerne. Jeg for ind på Risbjerggård og ringede til min far, der sagde, at jeg skulle blive der, til det var overstået.
Overstået blev også krigen. Den 4. maj var jeg oppe på Risbjerggård, hvor der var cirkus med luftgynger og karusseller.

Her hørte vi pludselig, at der var blevet fred. Jeg så på den anden side af Hvidovrevej en russisk soldat kramme en dansker. Den russiske soldat havde været fange på Avedøre Kaserne. Da jeg kom hjem, stod min far ude på gaden og delte cigarer ud til alle mennesker.

Da jeg i 1947 blev gift flyttede min daværende mand og jeg ind i et sommerhus på Idrætsvej nr. 44. Dengang hed vejen Høgevej. Sommerhuset lå på en grund udstykket fra Gammelgaard omkring 1920. Her gentog historien fra min barndom sig. Det var et lille hus på 40 m2 med stue, køkken og entre. Vi krævede ikke så meget plads, så vi sov alle 4 i stuen. Senere blev huset udvidet 2 gange, sådan som det er sket med så mange huse i Hvidovre. Jeg bor der stadig og vil ikke flytte herfra. Det er et stille og roligt kvarter. Når jeg sådan skal fortælle om mit liv, så må jeg også have Hvidovres Helge med i fortællingen. Jeg har kendt ham, fra han var 3 år. Han og familien boede på Ulsevej nr. 16. Helge kom meget hos os og var her altid, når vi havde gæster. Engang da han var barn, kom han farende. Han var blevet stukket af en bi og skreg: ”Fru Funch, fru Funch, jeg dør, jeg dør!” Det gjorde han heldigvis ikke, jeg fik brodden taget ud af hans finger.

Helge lærte alle at kende, og alle i Hvidovre kendte Helge. Det kunne man også se ved hans begravelse i 2007. Jeg har aldrig set så mange i Strandmarkskirken.
Nu ikke mere om mine 89 år i Hvidovre. Det har været et spændende og dejligt liv.

Hvad skete der i Hvidovre for 40 år - i 1975?

Af Gitte Jakobsen

Politik

Januar :

Valg til Folketinget. Følgende kandidater blev

Ivar Nørgård - Foto Forstadsmuseet

valgt fra Hvidovre listet efter antal af stemmer.

Ivar Nørgård

Mogens Glistrup

Kjeld Olesen

500 unge arbejdsløse i Hvidovre.

April:

Borgmester Aagesen fejrer 25 års jubilæum som kommunalpolitiker.

September:

2 byrådspolitikere forlader Fremskridtspartiet og stiller op uden for partilisten: Niels Juul Kressner og Poul Heick.

Jubilæer

April:

50 år Hvidovre Avis med udstilling og reception i Medborgersalen.

September:

50 år. Cykel-Sørensen – forretningsjubilæum

November:

50 år Hvidovre Handelsstandsforening

25 år Bredalsparkens Butikstorv.

Sport.
Januar:
Rekordstort underskud i HIF pga. Europacupkampene.

flytter ind på Hvidovres 3. plejehjem Svendebjerghave.
Skødshoved og Dragsmur (feriekolonier) sælges.

Dragsmur - Foto: Forstadsmuseet

Bygninger.
Januar:
Handelsbanken opfører ny filial tegnet af Helge Schønnemann
Maj:
Svejbæk Færgegård klar til at tages i brug
Oktober:
De første pensionister

December:
Frihedskroen genåbner.
Underholdning
Januar:
Kaos ved det gratis arrangementet med Røde Mor på Risbjerggård.

Februar:
Hvidovre Teater opfører:

Den kære familie.
Juli:
Miss Hvidovre kåres. Det bliver Winnie Hjort som får 1500,- i præmie.
November:
Gnags og Mors Drenge på Risbjerggård.
Personalia:
August:
Artikel om Mister Wong og hans grill.
Oktober:
Artikel i Hvidovre Avis om den ældste indbygger i Hvidovre/Avedøre Kristine Hansen om 90 år i Hvidovre.
Blandet
Januar:
Indbrud på Rådhuset - 10 tandbørster og 10 tuber tandpasta stjæles.
Børnetilskuddet:
Almindeligt 397,-
Forhøjet: 581,-
August:
Badevandet ved Avedøre Dæmningen ligner tyk ærtesuppe.
Oktober:
Straffefangen Ole Eklund flygter fra arresten i Hvidovre.
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab laver egne postkort.
December:
Byens juletræ tændes på Hvidovre Torv.

Besøg på Kalø Slotsruin juli 1975
Foto: Jørgen Snedled

Byvandring i Hvidovre Nord

Anmeldelse af Jens Frederik Jørgensen

Solen og varmen var endelig kommet, da 45 forventningsfulde deltagere den 4. juni 2015 kl. 17 mødte op til byvandring i Hvidovre Nord.

Byvandringen var tilrettelagt af Forstadsmuseet i samarbejde med Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Turens to guider var arkivar Anders Aalund fra Forstadsmuseet og Ole Asbjørn Petersen. Anders har boet i Hvidovre Nord i over 25 år og Ole Asbjørn er barnefødt og opvokset i næstsidste opgang, i allernordligste bygning på Hvidovrevej op mod Rødovre. Så det var lokalkendte guider, der indsigtsfuldt delte ud af deres viden og erindringer fra Hvidovre Nord. Byvandringerne bygger dels på museets viden og

Maleri fra 1946 signeret A. P.A. forestillende "Jelles Sted". Gartneriet lå hvor busholdepladsen ved Hvidovre Station ligger i dag

dels på personlige oplevelser fra guider og deltagere. En del af Anders´s forberedelse havde været et interview med Bente Hansen, der havde fortalt om forretninger og oplevelser fra 2. verdenskrig.
Også på denne 3. byvandring var der nye ansigter i lokalhistorisk sammenhæng. Deltagerne supplerede guiderne og bidrog med egne erindringer og oplevelser. Det gjorde turen endnu mere spændende og interessant.
Turen tog sin begyndelse på hjørnet af Hvidovrevej og Vojensvej under det røde kastanjetræ. Udstyret med mikrofoner og små bærbare højtalere tog de to guider konkurrencen op fra støjen fra myldretidstrafikken på Hvidovrevej, der på denne skønne eftermiddag også blev befærdet af store motorcykler, der "brølede", som de nu skal!
Det vil ikke være muligt at referere alt det, vi så, fik at vide og oplevede. Det skal opleves, så min opfordring er dobbelt – til Forstadsmuseet om inden længe at gennemføre en ny vandring og til de, der ikke var med på turen denne gang, "Ta´ med næste gang!"
Forstadsmuseet har samlet en række billeder, der illustrerer det, der blev fortalt. Billederne kan ses på museets hjemmeside – www.forstadsmuseet.dk .
Nu til nogle af de mange ting, der blev fortalt.
Der er ingen sikker forklaring på navnet Hvidovre, der fik sin nuværende stavemåde i 1800-tallet. En udlægning er vagten ved åen – også illustreret i det emaljeudsmykning, som Ursula Munch-Petersen og Erik Hagens har skabt og som nu hænger på jernbanebroen hen over Hvidovrevej.
Hvorfor grænsen til Rødovre ikke følger jernbanelinjen, men ligger nord for, kom Pia Cederval Andersen med et bud på. Hun bor på Vojensvej, og hendes grund støder op til Rødovre Kommune. Hun mente at vide, at der engang har været et vandløb i skellet. Det lyder meget sandsynligt, da vandløb tit har dannet grænse

mellem sogne og kommuner.
Således også mellem Hvidovre og København, hvor Harrestrup Å danner grænsen, men den går ikke, som det er normalt i midten af vandløbet. Hele vandløbet ligger i København – det er måske også forklaringen på, at man i København indimellem tillader sig at kalde åen for Damhusåen.
Ole Asbjørn fortalte om de forretninger, der i hans barndom lå nord for stationen – et lille kvarter med alle de forretninger, en familie havde brug for. Cykelhandleren ligger der stadig og er måske den eneste forretning i Hvidovre, som har ligget uændret i 70 år. Familien Persson har drevet forretningen i alle årene. Sønnen, der har den nu, har bevaret den, som den var, da faderen havde den.
Anders kunne fortælle, at der på Stationsforpladsen havde ligget et gartneri i lave, gule bygninger. Han havde fået stedets historie fortalt af enken efter den sidste ejer. Gartneriets marker lå, hvor Hvidovre C og Holmelundsvej ligger i dag. En deltager havde tjent små lommepenge ved at plukke persille der.
Banen kom i 1847, men først i 1935 kom der et trinbræt for fjerntogene – Hvidovre Holdeplads. Man gik op af en trætrappe til banen. Der er stadig en trætrappe på samme sted – bag Aldi.
I fyrrerne lå der en rød stationsbygning. Den havde før tjent som station i Vanløse, men blev flyttet til Hvidovre. Tilhørsforholdet til Vanløse fremgik af et skilt på væggen.
S-toget kom i 1953. Ved anlægget af S-banen blev der brugt tipvogne, og der skete en ulykke, da nogle børn legede ved tipvognene. Indtil nu har historien været, at en lille dreng blev slået ihjel ved ulykken. Den historie fik vi rettet af en deltager, der kunne fortælle, at det var en pige, der blev slået ihjel. Deltageren havde nemlig gået i klasse med pigens storesøster.
Vi hørte om de 3 togulykker ved stationen. Ved den

Togulykken 1974 ved Hvidovre Station.

første i 1919 døde 40, mange fordi der gik lang tid, inden der var skaffet køretøjer til at transportere de kvæstede til et hospital. De døde af ikke kun kvæstelserne, men også af kulde.
Byvandringen fra Hvidovre Station til Hvidovre Torv foregik på kun 2 tidligere gårdes jorde – Holmegården og Åstrupgård.
Holmegården var den første gård, der blev flyttet ud af landsbyfællesskabet. Den var oprindelig på 80 tdr. land og senere på 102 tdr. land. En meget stor gård efter datidens målestok. Den var på et tidspunkt ejet af slotsforvalteren på Frederiksberg Slot, der brugte 4-5 tdr. land til at anlægge en romantisk have, der blev model for senere slotshaver.
Kløverprisvej er den 2. vej, der blev anlagt i Hvidovre – anlagt og brugt af militæret til at transportere styrker vest på. Da vi kiggede ud af vejen faldt snakken på Rebæk Sø. Oprindeligt Rebæk Mose, men udgravet

Den nybyggede Holmegårdsskole i 1940. Foto: Forstadsmuseet.

for at bruge materialerne til at bygge banevolden i 1830erne. Nogen har talt om, at den også har haft navnet "Svanemosen". Om det er rigtigt eller blot har været et "kælenavn" kunne være rart at få opklaret.
Under krigen lyttede modstandsbevægelsen til HIPOs politiradio i et hus på Hædersdalvej. Da det blev opdaget flyttede modstandsbevægelsen over på Holmegårdsskolen.
Vi gjorde også holdt på den nu 75 årige Holmegårdsskole og hørte Ole Asbjørn fortælle om bl.a. sine oplevelser som elev på skolen. Skolens navnkyndige inspektør – Sv. Aage Olsen skrev mange skolekomedier, der blev brugt og spillet landet over. Holmegårdsskolen var i mange henseender og i mange år Hvidovres Nords kulturelle og idrætsmæssige centrum med forløberen for Hvidovre Badminton Klub (HBC) – Holmegårdens badmin-

tonklub og med Hvidovre Gymnastikforening af 1937.
At det var på Holmegårdsskolen, at SF i 1959 blev stiftet, er ikke en tilfældighed. Herluf Rasmussen, der var med til at stifte partiet, kendte fra tiden i modstandskampen skolens pedel – Lille Søren - som hjalp med at skaffe lokaler til det stiftende landsmøde den 15. februar.
Ved et stop ved Landlystvej hørte vi om Julius Nielsens tømrerværksted, der har ligget der i mange år. Tømreren har tegnet, bygget og vedligeholdt skilderhusene på Amalienborg.
Ved Harrestrup Å lå Samsons kunstsmedje. Jernporten ind til smedjen er der endnu. Samson stod bl.a. for vedligeholdelsen af mange af Tivolis forlystelser.
Fremme på Hvidovre Torv fik en af deltagerne - Arne Sørensen - ordet. Han havde været en af de mange, der har stået i lære hos Samson. Han var som lærling med til at færdiggøre gitteret. Det blev indviet 1.12.1956. "Det er den dag, jeg blev født", bemærkede en deltager!
Til gitteret, der er 127 meter langt, er der brugt 5 tons jern. Gitteret var en gave fra Poul Samson Hansen.
Som modydelse forpligtede kommunen sig til at vedligeholde det. "I perioder har det været dårligt vedligeholdt" bemærkede Arne Sørensen. Arne Sørensen var med ved gitterets indvielse. Han spillede i DUIs orkester.
Som afslutning på turen blev deltagerne inviteret over og ind på Rytterskolen, hvor snakken - over en kop kaffe, en øl eller vand - fortsatte om oplevelserne på byvandringen og om egne oplevelser fra Hvidovre Nord.
Det kan siges meget kort. Denne byvandring var en stor succes. Det har byvandringerne i det hele taget været.
Mange tak til guiderne, Anders og Ole Asbjørn og tak til deltagerne for deres bidrag til fortællingerne.

Tur til Dragør.

Af: Ole Asbjørn Petersen
Torsdag den 28. maj mødtes vi kl. 17.00 ved Dragør Lokalarkiv. Vel indenfor bød formanden velkommen og overlod ordet til arkivets leder, Henning Sørensen. Under 2. verdenskrig gennemførtes flere transporter over Øresund, hvor lokale fiskere sørgede for transport af jøder, der flygtede til Sverige. Museet havde i anledning af 70 året for Danmarks befrielse skabt en udstilling om transporterne og ganske bestemt set gennem en af hverdagens ukendte helte, fru Ellen Nielsen. Ellen var fiskehandler og solgte på Gammel

Leder af Dragør Lokalhistoriske Arkiv, Henning Sørensen, fortæller på Jens Eyberts plads om Dragør som skipperby . - Foto: Ole Asbjørn Petersen

Strand. Derfra formidlede hun kontakt til Dragør-fiskerne, der sejlede såvel jøder som medlemmer af modstandsbevægelsen til Sverige. Ellen blev i 1944 arresteret af tysk politi og deporteret til koncentrationslejren Ravensbrück i Tyskland. Mirakuløst overlevede hun opholdet og blev i 1945 reddet ud af lejren og kom med de hvide busser til Sverige. En lille udstilling, der er værd at besøge.
Efter denne indledning gik vi på sightseeing i den gamle skipperby Dragør. Bag ved kirken standsede vi, og Henning fortalte om oprindelsen af de store skibsrederfamilier bl.a Mærskfamilien, som havde udgangspunkt i Dragør. Langt op i 50´erne var navnet Dragør at se på Mærskflådens skibe. Venerationen for Dragør kan ses gennem flere donationer fra Mærskfonden, når museer skulle restaureres. Dragørs status som skipperby betød, at byen på et tidspunkt var Danmarks næststørste skipperby.
Det fik også betydning for kvinderne, at deres mænd ofte var på langfart. Der udvikledes en vævertradition, hvor det blev anset som særligt fint, at navnet Dragør var påført produktet. Kvinderne fik en kongelig tilladelse til at fremstille varerne.
Mange hundrede år senere fik byen en ny indtægtskilde som et sted, hvor man kunne blege de hvidevarer, man fremstillede eller fik fra hovedstadens lagre. Lærredet blev bearbejdet i huse i Blegerstræde, og herefter kørt ud til stranden og skyllet, inden de lange stofbaner blev lagt ud til solblegning på engene syd for byen.
Så gik turen gennem de brostensbelagte gader til Jens Eyberts plads, hvor vi gjorde stop. Henning fortalte her om pladsen, der er opkaldt efter skipper Jens Eybertsen (1756-1811) og hans hus, der er et karakteristisk byggeri fra 1700-tallets midte. Brønden på midten af pladsen var langt op i 1700-tallet byens eneste offentlige brønd og fik navnet ”Byens brønd”, da der i slutningen af århundredet kom flere brønde i byen. Byens gloværdige fortid, som sildeby i Hanseperioden i lighed med Skånemarkedet blev omtalt.
Et af husene havde en gåselem. Gæs var en god indtægskilde, og byens drenge var med til dagligt at bringe gæssene frem og tilbage. Gennem Skipperstræde og

von Ostensgade nåede vi frem til Hollandsfed. I ældre tider hed pladsen Pustervig, men i 1930 valgte man navnet Hollandsfed til dette område ud fra en formodning om, at hanseatiske købmænd fra Deventer og Kampen her havde haft deres "fed", hvilket vil sige det område ved havet, hvor købmændene opholdt sig i fiske-tiden og havde deres boder. Sidste års julekalender i TV "Tidsrejsen" er optaget i dette område.

Næste stop var havnen i Dragør. Vi stoppede op foran museet, der er bygget under Christian den 5. i 1682. Oprindelig var det byens pakhus til opbevaring af bjerget gods fra søen og bjergningsmateriel. Fra 1790 er det i brug som

Foran "Elisabeth", der gennemførte jødetransporter under 2. verdenskrig
Foto: Ole Asbjørn Petersen

byens rådhus. Den snoede skorsten, siger skrønen, skal være bygget for at vanskeliggøre, at uvedkommende af denne vej skulle snige sig op og få nys om, hvad skipperrådet forhandlede. I hvert fald en ganske pudsig forklaring på en snurrig skorsten. Indtil 1914 fungerede det gamle pakhus som byens rådhus. Det nye rådhus ligger det sted, hvor vi startede i Dragørs lokalarkiv.
En god indtægtskilde for byen var lodseriet. Det vanskelige farvand i Øresund nødvendiggjorde, at de store skibe ofte havde brug for assistance. Dragør Lodseris bygning er fra begyndelsen af 1800-tallet. Herfra har lodserne holdt udkig. I 1914 var Dragørfortet blevet bygget, og det tog noget af udsynet, så det oprindelige udkigstårn måtte suppleres et 16 meter højt tårn. Tårnet blev brugt indtil 1960, hvor der var tale om at rive det ned. En lokal komité under ledelse af læge Poul Dich samlede penge ind, så tårnet fortsat kunne bevares. I dag er det Dragørs vartegn. Fra museet kan man se over på Kejserlodsens hus. Tilnavnet skyldtes, at lods Møller som den ældste og mest erfarne, havde det privilegium, at ledsage den tyske kejser eller den russiske zar, når de skulle gennem Øresund. Et særpræg ved dette hus er udkigstårnet, der er øverst på bygningen. Det har ikke tjent som udkigstårn i lodseriet, men snarere et sted, hvor man i ro og mag kunne nyde udsigten. Der er flere af den slags udkigstårne i Dragør, og de går under betegnelsen ”Kikkenborge”.
Vi startede turen med at høre om jødetransporter til Sverige, så det var helt passende, at vi sluttede af med at se en af de kuttere, der blev anvendt til transporterne.
Da ”Elisabeth” efter sidste sejlads stod til ophugning, anvendte ejeren den ophugningsstøtte, han fik fra EU, til at tilbageføre kutteren til sit oprindelige udseende. Kutteren ligger nu og ser ud som den gjorde, da den deltog i de farlige transporter over Øresund. Man kan besøge den og læse de spændende historier på standere på kajen.
Sidste stop foregik i Café Espersen i den bygning, der oprindelig var billetsalg til færgeoverfarten Dragør-Limhamn, hvor vi under hyggelige former nød den bestilte mad.

På cykeltur i fortidens sommerland

Af: Lisbeth Hollensen

Tredive forventningsfulde cyklister med hovedbeklædning fra sikkerhedsrigtige hjelme til sommerhatte var klar ved Åmarken Station torsdag d. 2. juli til fyraftenstur med Forstadsmuseet. Poul Sverrild var turguide, og da sommerbrisen mere lignede en kuling, blev der brug for museets mobile højttalersystem, så alle kunne høre de mange beretninger om Gammel Køge Landevejs tilstand og rolle gennem historien. Turen varede omkring to en halv time med en række stop ved væsentlige punkter på vejen og med et 'surprise-besøg' i Hans Mathiasens have på nr. 484 i Avedøre, hvor man kunne beundre den frønnede skurvogn i baghaven. Ikke en hvilken-som-helst skurvogn, men én med en forhistorie tilbage til opførelsen af

Hans Mathiasens havehus fra 1890, jfr. årstallet over den hvide indgangsdør.
Foto: Jens Frederik Jørgensen

Avedøre Strandpark og de mange tusinde cykler, der var plads til.
Foto: Forstadsmuseet

Vestvolden i slutningen af 1800-tallet - 125 år! Hans' velholdte og smukke have fortalte i sig selv om en tid i Avedøre, før haver på 800 kvadratmeter blev det normale. Den store have med de gamle træer er noget af det, der er med til at fastholde oplevelsen af Gammel Køge Landevejs store tidsdybde. Der blev undervejs plads til at fortælle mange historier fra Flaskekroen i øst til Brøndby Badehotel (Brøndbyhus) i vest. En gennemgående streng var cykelturismen fra 1930-erne til 1950-erne, hvor de mange badeanlæg og teltlejre ved Køge Bugt var attraktionerne. Navne som Hvidovre Søbad og især Mandalay vakte minder om den endnu ret nære fortid, hvor cyklen var blevet allemandseje og ferie var et nyvundet gode, man havde kæmpet sig til, og hvor lejrlivet ved Køge Bugt var indbegrebet af det gode sommerliv for almindelige mennesker. Men der var også plads til forsvarshistorie, arkitekturhistorie, forstadshistorie og de mere og mindre muntre historier om mennesker langs den vej, der engang var landets vigtigste, senere sank i glemsel som sognevej, genopstod som rigets næstvigtigste landevej, A2 og senest på mange strækninger igen har fået karakter af en lokal vej.

Spændende oplevelser på Vestvolden til Befæstningsdagen d. 27. september

Uanset om du er ung eller gammel, så byder Befæstningsdagen på aktiviteter, der både sætter historien og nutidens brug af volden i spil.

Af Mikkel Knudsen

”Banen” - Foto: Forstadsmuseet?

”Klatring” - Foto: Forstadsmuseet?

Har du børn eller børnebørn i alderen 5-12 år, er det oplagt at deltage i rollespillet Tyven på Vestvolden. Her er tiden skruet tilbage til 1915, og under forløbet kommer I til at møde alt fra spændte soldater fra Sikringsstyrken til udspekulerede gullaschbaroner. Undervejs skal børnene også forsøge at løse gåden om hvem, der stjæler ammunition og forplejning. Der vil desuden være en række spændende udfordringer og prøver, som bringer

”Kanonen” - Foto: Forstadsmuseet?

jer rundt i terrænet og ind i nogle af Vestvoldens bygninger – fx et krudtmagasin og en halvkaponiere. Avedøre Bibliotek, Buqetten, Fritidsbutikken, Hvidovre Produktionsskole, Quark og selvfølgelig Forstadsmuseet er aktører på dagen. Alle spiller en rolle, som foregik det i 1915, så forvent en anden optræden fra deltagerne, end du normalt ville. Tyven på Vestvolden starter ved den røde barak. Den finder du i bunden af Avedøre Tværvej i retning mod Brøndby. Forløbet varer ca. en time, og der er løbende starter fra kl. 10. Sidste start er kl. 14. Der kan købes let forplejning ved den røde barak.
Ønsker du at se et større udsnit af Vestvolden og samtidig høre voldens historie, kan du tage på cykeltur med museumsinspektør Lisbeth Hollensen. På turen fortæller Lisbeth alt fra historien om voldbissernes hårde arbejde med opførslen af volden til udviklingen af det rekreative område, du kan se i dag. Turen vil også bringe dig ind i normalt ikke tilgængelige bygninger så som Glostrup Militærstation, krudtmagasiner, kaponierer og det røde krudtmagasin nær Horsedammen – det eneste bevarede krudtmagasin ud af oprindeligt ni. Turen starter kl. 11 fra Vestvolden ved Roskildevej og slutter ved den røde barak i Avedøre. Turen varer ca. to timer, og det er blot at møde op. Husk cykel.
Begge aktiviteter er gratis, og du kan læse mere på www.forstadsmuseet.dk

Søndagskoncert med SAFOLI

Af Jens Frederik Jørgensen

Søndag den 25. oktober 2015 kl. 14 – ca. 16 byder Hvidovre Lokalhistoriske Selskab på koncert med Hvidovre-koret SAFOLI (Sang for Livet) i koncertsalen i Musikskolen, Kettegård Allé 2 (den tidligere Sønderkærskole).

SAFOLI vil synge Hvidovresange samt skillingsviser om Jens Nielsens ugerninger og henrettelse i Horsens Tugthus. Vi vil få fortalt historien om brandstifteren Jens Nielsen, der er den sidste, der i fredstid er blevet henrettet i Danmark. Jens Nielsen afbrændte bl.a. Stengården i Hvidovre.

Efter pausen vil SAFOLI synge 8 vokaliser med tekster af Ingrid Mejer Jensen og musik af korets leder Ole Alber.

Koncerten byder også på fællessange.

Der vil blive serveret en forfriskning i pausen.

Deltagelse er gratis, men gerne tilmelding til Forstadsmuseet på tlf. 36490030 eller på mail forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk

Vi håber på mange gæster til den hyggelige søndagskoncert. Tag gerne familie og venner med.

SAFOLI er her færdig med at synge til vores årlige sommerkoncert den 11/6 2013 på Hvidovres musikskole.

Sejer Andersen fortæller om sit liv

Af Birgit Møller-Kristensen

Det er en meget alsidig og interessant mand, vi skal have besøg af 11. november 2015 kl. 19.00 i Auditoriet i filmbyen i Avedøre, nemlig: Sejer Andersen.

Sejer Andersen
Foto: Ole Lund Andersen

Så glæd jer til at høre denne prægtige mand fortælle om sit liv.
Sejer er cand. mag. i idræt og fransk. Efter nogle undervisningsår var han med til at starte Café-Teatret i Skindergade.

Han har spillet bl.a. titelrollen i "Jeppe på Bjerget" og optrådt med sange, monologer m.m. i franske cabareter.
Fra 1984 – 2000 var han kunstnerisk leder af Hvidovre Teater.
Samtidig har han været på et par gæstespil i Paris og har bl.a. spillet sine egne forestillinger - de to shows med trioen "Swing Sisters" og "Godt nytår".
Han har været formand for Dansk Flygtningehjælps Kulturfond 1979-82, medlem af Hvidovre Kulturråd 1983-93 og af Danske Teatres Fællesorganisation.
Han er i Frankrig ridder af den fornemme Ordre des Arts et des Lettres.
Desuden har han medvirket i 2 film og 2 TV serier.
I 2014 år har han lavet en cabaret med Maria Stenz.
Han har oversat en del bøger til dansk og fransk, og modtaget mange hædersbevisninger og legater.
Han har også oprettet Vitus Bering Teatret og spillet rollen som Vitus Bering.

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2015

I samarbejde med Hvidovre Lokal-historiske Selskab inviterer Forstadsmuseet dig, hver den 1. torsdag i måneden fra april-oktober 2015, med på rundvisning forskellige steder i Hvidovre.

Ude i byrummet kan du opleve de mange spændende historier i vores museum, som er en slags forstadens frilandsmuseum.

Mødestedet for rundvisningen oplyses når datoen nærmer sig.

Hvidovre Landsby
- Byvandring

Torsdag den **3. september** går fyraftensrundvisningen til Hvidovre Landsby, hvor Poul Sverrild fortæller historier om udviklingen, husene og menneskerne.

Avedøre Stationsby

NB: Ny dato
Mandag den **14. september** kl. 17.00

Mange har deltaget i vores rundvisninger i Avedøre Landsby. Denne gang er det en omvisning i Avedøre Stationsby. Solveig Isbrand, der har boet i Stationsbyen i over 40 år, vil være guide på turen, der forventes at have en varighed på ca. 1 ½ time.

Selve Stationsbyen er omkring 70 ha stor og opført i årene 1972-1982 som en totalplanlagt bydel med "Store Hus" som et markant punkt.

Vi mødes kl. 17.00 netop ved "Store Hus" opgang 2. Her kan vi komme op på toppen af huset og få et flot overblik over Stationsbyen og omegnen. Turen vil bl.a. sætte fokus på de mange kunstværker og unikke lege- og opholdsområder, der er etableret efter år 2000.

Undervejs vil Miljørådet være vært for en lille forfriskning.

Se mere på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2015

Film-Caf'e på Risbjerggård

Fredag den **11. september** er der film-cafe på Risbjerggård, hvor HLS og Forstadsmuseet viser film fra Hvidovre. Det vil for en stor dels vedkommende være 8mm. film, der ikke har været vist længe. De er nu digitaliseret. Desuden vil vi gerne vise private film fra Hvidovre, så hvis nogen ligger inde med smalfilm eller lign. som kan have offentlighedens interesse så hører Forstadsmuseet gerne om dem. Cafeen er åben fra kl. 10.00 – 14.00 og 17.00 – 21.00, og alle er velkomne. Filmvisningen er gratis og det er muligt at købe kaffe, the, vin mm. Programmet for hvilke film der vises hvornår vil blive annonceret i Hvidovre Avis.

Befæstningens dag:
Søndag d. **27. september**
Se program side 36-37

Risbjergkvarteret Byvandring.

Torsdag d. **1. oktober** Torsdag den 1. oktober er det sidste fyraftensrundvisning og den vil foregå i Risbjergkvarteret, hvor vi skal høre om husene, historien og området.

Søndagskoncert

Søndag d. **25. oktober** kl.14 - ca. 16

Koncerten finder sted i Koncertsalen i Musikskolen, Kettegård Allé 2
SAFOLI synger bl.a. Hvidovresange
Se omtalen side 38.

Sejer Andersen fortæller om sit liv

Onsdag d. **11. november** kl. 19.00 i Auditoriet i Avedørelejren.
Se omtalen side 39

Tilmelding til arrangementer:
Forstadsmuseet
tlf: 36490030
(her oplyses endvidere mødested) eller på mail til:
forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk

Ændringer i de enkelte arrangementer:
Se Hvidovre Avis eller Selskabets hjemmeside.

Rettelse:
I blad nr.2 2015 i artiklen om Hvidovre 4-5. maj 1945 står der, at kommunelærer Birktoft blev skudt af tyskerne.
Birktoft likvideres af modstandsfolk, der er overbevidste om, at Birktoft er stikker.
Det viser sig senere, at det er pastor Stiigvad fra Hvidovre kirke, som er bagmanden.
Birktoft har fundet ud af , at Stiigvad har brugt 22.000 af kirke-kassen , og Stiigvad forsøger hermed at undgå at underslæbet bliver kendt, og han får modstandsfolkene overbevidst.

Stiigvad dømmes i 1947 for underslæb og anstiftelse til manddrab.

Bestyrelse og udvalg for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2015

Formand: Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf.: 2296 5785
e-mail: oleasbjornpetersen@gmail.com

Næstformand:
Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf.:2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer: Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.: 3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem :
Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf.: 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf.: 36759539
e-mail: gittejak51@gmail.com

KB medlem: Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem: Charlotte H. Larsen
Holmelundsvej 45, 1. th.
tlf.: 6162 3376 / 41320601
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
tlf.:3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl.: Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
tlf.: 29920417
E-mail: katojo@live.dk

Revisor:
Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygaard Jensen, Birgit Møller Kristensen, Karen Johansen.

Kommunikationsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Snedled, Gitte Jakobsen, Jens Frederik Jørgensen, Anja Olsen, Lisbeth Hollensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes.

Interviewgruppen:
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen Henny Paaske, Ejvind Jensen, Birgit Møller-Kristensen, Anders Aalund, Karen Johansen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
Email: hlsredaktionen@gmail.com

Girokonto: +73< 82934707<
Bankkonto: Jyske Bank
5025 1028523

ISSN 0902-3046

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

AVEDØRE OG HVIDOVRE

Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
33. årgang - Nr. 4 - 2015

Indhold

Nyt fra formanden Af Ole Asbjørn Petersen.....Side 3
Holmegårdsskolens første skoleinspektør Af Ole Asbjørn Petersen.....Side 4
(overlærer), Svend Aage Olsen. Avedøres anden skole 1887-1929
Af Lisbeth Hollensen .....Side 9
Hvidovre før og nu - og fremadrettet Af Mogens Stub.....Side 13
Det skete i Hvidovre/Avedøre for Af Ole Asbjørn Petersen .....Side 22
25 år siden – i 1990 Hvidovre Avis som kilde
Rundt i Stationsbyen med Solveig Isbrand. Af Ole Asbjørn Petersen.....Side 26
Fyraftensrundvisning i Risbjergkvarteret. Af Ole Asbjørn Petersen.....Side 29
Med Poul Sverrild på tur i Af Lars Bo Henriksen og .....Side 34
Hvidovre Landsby Jens Frederik Jørgensen
Søndagskoncert med SAFOLI Af Karen Johansen.....Side 38
Ole Asbjørn Petersen
Medlemsarrangementer 2015/16 .....Side 41
Poul Sverrild Fortæller. Af Ole Asbjørn Petersen .....Side 42
Ordinær generalforsamling. .....Side 42

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
E-mail.: oleasbjornpetersen@gmail.com

Tlf.: Se bestyrelseslisten på næstsidste side i bladet
eller www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet	Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030	E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
	www.forstadsmuseet.dk
Redaktion:	Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvarshavende)
	E-mail: hlsredaktionen@gmail.com
Tryk:	Hvidovre RådhusTrykkeri.
	Trykt i 600 eksemplarer

Nyt fra formanden

Ole Asbjørn Petersen

Siden seneste blad har der været afholdt byvandringer i Hvidovre Landsby, Avedøre Stationsby og Risbjergkvarteret. Hver gang med mange deltagere og godt udbytte. Der er stor interesse for at fortsætte med disse rundvisninger forskellige steder i Hvidovre. Der har endvidere været Film-Café på Risbjerggård, Befæstningsdag, søndagskoncert med SAFOLI, foredrag ved Sejer Andersen og foredrag om Hvidovre under 2. verdenskrig ved Henny Paaske og Jens Frederik Jørgensen. Gode arrangementer, hvor det er vigtigt for arrangørerne, at man på forhånd tilmelder sig til Forstadsmuseet 36490030 eller på mail til : forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk

I godt et år har vi nu kunnet gå ind i vore tidligere medlemsblade takket være den digitalisering, vi gennemførte sammen med Forstadsmuseet. 124 blade og over 270 artikler fra 1984 til i dag står til rådighed. Gå ind på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk/blade, hvor der så åbner sig et væld af lokalhistoriske artikler online. Læs bl.a om:

Hvordan var det at flytte fra lokum i baggården til Hvidovres moderne lejligheder.

Hvordan modstandsfolk kæmpede under 2. verdenskrig på Hvidovrevej.

Hvordan var det at gå i skole i Hvidovre i 50´erne.

Om svømmeundervisning i Kalveboderne.

……og meget meget mere!

Interviewgruppen har mange personer på listen, der har eller har haft med Hvidovre at gøre – faktisk så mange, at flere interviewere ville være ønskeligt. I gruppen mødes vi 3 gange årligt, og skulle man have lyst til at medvirke, kan man henvende sig til Jens Frederik Jørgensen 24230595 eller Ole Asbjørn Petersen 22965785.

Julen nærmer sig, og vi deltager med en stand på julemarkedet i Avedøre Lejren den 6. december. Her vil man kunne købe gavebeviser til en pris af 100 kr. til medlemskab af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. God julegaveidé.

Glædelig jul og godt nytår.

Holmegårdsskolens første skoleinspektør (overlærer), Svend Aage Olsen.

Af Ole Asbjørn Petersen

Holmegårdsskolen har i år 75 års jubilæum, og Gurli Jensen har i medlemsblad nr. 2 i 2015 givet en levende skildring af oplevelserne som elev i perioden 1940-1950. Men hvem var egentlig skolens leder fra starten i 1940 til pensioneringen i 1970? Det vil jeg prøve at sætte fokus på i dette portræt. Godt hjulpet af Grete Jessen, Svend Aage Olsens datter, som jeg interviewede den 28.9 2015 i Rytterskolen. Sammen med søsteren, Kirsten Hartimmer blev der skabt et portræt af både skole- og privatmennesket Svend Aage Olsen.

Svend Aage Olsen blev ansat i 1940 som førstelærer ved den helt nye skole i den nordlige del af kommunen. Svend Aage Olsen var oprindelig uddannet som typograf, og mens han virkede i dette fag, læste han til lærer. I 1930 blev han ansat som lærer ved Allehelgens Skole i Roskilde. Få år efter blev han ansat som viceskoleinspektør på skolen. Han bevarede tilslutningen til sit gamle erhverv ved at undervise på Teknisk Skole og Teknologisk Institut. Ved udnævnelsen til førstelærer ved Holmegårdsskolen kunne

Svend Aage Olsen og hustru Ebba Olsen

man i lokalavisen læse:

”Som Lærer er Svend Aage Olsen dygtig og afholdt. Han er Lærer for sine Elever mere end i en Forstand, fordi han ikke blot holder sig til Bøgernes tørre Tal, men vender Børnenes Sind udad og for-

mår at give dem Interesse for Livets Værdier. Selv har han stor Interesse for Kunst. Han er Amatørmaler og har endda udstillet og vundet megen Anerkendelse for sine Arbejder."

Grete husker sit barndomshjem i Roskilde som meget åbent og socialt bevidst. I flere omgange tog man imod børn med problemer og fik dem integreret i familien.

Da familien flyttede til Hvidovre, var hendes far kun 35 år gammel og den hidtil yngste udnævnte overlærer. Familien fik stillet en embedsbolig i udsigt, men det blev aldrig til noget. Man boede fra september 1940 til 1950 på Kløverprisvej nr.5. I 1950 byggede man sammen med familien Lauritsen (lærere på skolen) et dobbelthus på Ørager. Gennem alle årene var hustruen, Ebba, det faste holdepunkt i familien. Som sin mand var også Ebba et særdeles aktivt menneske. Primus motor i oprettelsen og driften af Hvidovre Husmoderforening og gennem 30 år underviser i

Svend Aage Olsens døtre - Grete Jessen og Kirsten Hartimmer

Maleri: Svend Aage Olsen 1953: Børn ved Rebæksøen.

porcelænsmaling. Det var et stort savn i familien, da hun afgik ved døden i 1984.

Holmegårdsskolen blev indviet den 1. april 1940. Umiddelbart efter besatte Tyskland landet. Myndighederne rådede alle embedsmænd til at varetage deres opgaver uden at tirre tyskerne. Skolen blev bygget op, og fra at være 8 lærere steg antallet i løbet af besættelsen til 30. Under besættelsen blev der indrettet beskyttelsesrum i skolens kældre, og ofte måtte inspektøren sørge for, at elever og lærere blev flyttet fra klasselokalerne til beskyttelsesrummene. I befolkningen voksede modstandsbevægelsen, og på skolen blev der med inspektørens vidende indrettet våbenlagre på loftet. I 1943 trådte Svend Aage Olsen ind i modstandsbevægelsen. Ukendt for tyskerne blev der afholdt øvelser i sløjdlokalet. Under folkestrejken i 1944 blev familiens yngste født. Det var den 23. juni, at Kirsten kom til verden på Rigshospitalet. Hjemturen foregik gennem Blågårdsgade mellem bål og barrikader. Tyskerne havde beslaglagt skolens gymnastiksal, og familien

følte det bedst at tage midlertidigt ophold i familiens sommerhus i Bramsnæsvig. På skolen havde man forberedt undervisning i private hjem, men det blev heldigvis ikke til noget, og krigen hørte op den 4. maj 1945

Da man startede skolen i 1940, var der 250 elever. Under krigen voksede børnetallet stærkt, og efter krigen gik man i gang med planer for udbygning af skolen. I 1950 stod bygningerne færdige. Der var indskrevet 800 elever, og elevtallet steg indtil 1954, hvor der var over 1200 elever. Det var en autoritær skole i ordets bedste betydning, men hvor der blev skabt rum for udfoldelser i musik og skuespil. Skolen blev forsynet med en aula, og Svend Aage Olsen forstod at udnytte den til fulde. Fællesarrangementer, skolekoncerter og ikke mindst skolekomedierne blev en stor del af skolens liv. Vi, der har gået på Holmegårdsskolen, oplevede et stærkt engagement og fællesskab specielt omkring skolekomedierne. Fangen på Kalø, Aladdin, Gøngehøvdingen og Jorden rundt i 80 dage står stærkt i erindringen. Svend Aage Olsens 3 børn Grete, Arne og Kirsten var flittige medvirkende på den skrå scene. Han skrev endvidere selv

Grete som Passepartout i skolekomedien:
Jorden rundt i 80 dage

skolekomedier bl.a. ”Peter Dæksdreng.” Flere gange har Holmegårdsskolen vundet 1. præmie i Landskonkurrencerne for skolekomedier.
I Svend Aage Olsens tilfælde er der tale om en skolemand, hvis interesse for kunst og kultur også blev en del af skolens liv. Kunst, maleri og rejser til kulturelle oplevelser i udlandet var vigtigt for ham.

Allerede som typograflærling besøgte han næsten hver dag på vej hjem fra arbejde Statens Museum for Kunst.

Landslystvej malt af kunstmaleren Gerhardt Larsen, der på det tidspunkt var nabo til Grete og Jørgen. Det andet

Selvportræt med den elskede pibe og en kunstbog

Billederne blev studeret, og senere begyndte han at male og modellere. Han fik i nogle år undervisning på Kunstakademiet hos Bitzi Høyer og Utzon Frank.
I mit interview med Grete og Kirsten deltog også Gretes ægtefælle Jørgen. Han medbragte to malerier, som skulle skænkes til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Det ene forestiller cykelforretningen på hjørnet af Hvidovrevej og

er malt af Svend Aage Olsen i 1953 og viser et motiv med børn ved Rebæksøen. To dejlige malerier, og det sidste kan næppe bedre afrunde en beskrivelse af skolemanden og privatmennesket Svend Aage Olsen: kunst, børn og natur samlet i et.
Svend Aage Olsen døde i 1989 på vej til gode venner i Jylland med den elskede malerkasse i hånden.

Avedøres anden skole 1887-1929

Af Lisbeth Hollensen

I porteføljen over skoler i Avedøre og Hvidovre, der var engang, følger her historien om Avedøres anden skole. I Avedøre havde man intet mindre end tre skoler, inden man i 1956 kunne slå dørene op for den nuværende og stadig eksisterende skole, Avedøre Skole. Vi bringer her fortællingen om Avedøres anden skole via et uddrag af bogen "Avedøre – en landsby vest for København. Avedøre Skole gennem 200 år", skrevet af Bent Østergaard, 1981.

Skolen fra 1887
I 1887 stod Avedøres nye skole færdig, grundmuret og med gule teglsten. Den blev bygget lidt syd for landsbyen, måske for at markere tilhørsforholdet til de sydlige områder. Som den gamle indeholdt den både lærerbolig og en skolestue mod nord.
I denne skole fik Rasmus Svinding sin gerning gennem

Avedøre anden skole

Af Lisbeth Hollensen

I porteføljen over skoler i Avedøre og Hvidovre, der var engang, følger her historien om Avedøres anden

Rasmus Svinding

skole. I Avedøre havde man intet mindre end tre skoler, inden man i 1956 kunne slå dørene op for den nuværende og stadig eksisterende skole, Avedøre Skole. Vi bringer her fortællingen om Avedøres anden skole via et uddrag af bogen "Avedøre – en landsby vest for København. Avedøre Skole gennem 200 år", skrevet af Bent Østergaard, 1981.

Skolen fra 1887

I 1887 stod Avedøres nye skole færdig, grundmuret og med gule teglsten. Den blev bygget lidt syd for landsbyen, måske for at markere tilhørsforholdet til de sydlige områder. Som den gamle indeholdt den både lærerbolig og en skolestue mod nord.

I denne skole fik Rasmus Svinding sin gerning gennem 40 år. Han var den tolvte i rækken af lærere i Avedøre, og hans embedsperiode falder næsten sammen med den tid, den nye bygning fungerede som skole.

Ærøboen Rasmus Svinding, der var dimitteret fra Skårup, huskes af sine elever som en lærer, man havde respekt for. Hans optræden synes at have været venlig og bestemt. Eleverne blev kaldt til time med en fløjte, og han forfaldt ikke – som tilfældet dengang kunne være for enelærere på landet – til at forlænge frikvarterne.

Dagen begyndte med morgensang, og man bad sammen Fadervor, som skik var dengang, og i øvrigt fortsatte med helt op i de første år på den nuværende Avedøre Skole. Man sang meget, og læreren spillede på sin violin.

Lærer Svinding var en glimrende fortæller af danmarkshistorie og bibelhistorie, og han gik op i det, han fortalte. Eleverne læste det derefter hjemme sammen med salmer og katekismus og blev overhørt i lektierne dagen efter. Børnene stod op, når de blev hørt.

Man var glad og tilfreds med skolen. "Vi fik lært at læse, skrive og regne", siger en af hans elever.

Blandt beboerne fandtes altid en dame, der kunne undervise pigerne i håndarbejde, men alle øvrige fag blev varetaget af enelæreren. Det kunne overkommes, da der kun var to klasser med 20-30 børn i hver. Man gik tre år i den ene og fire i den anden og blev konfirmeret i slutningen af "anden klasse". De store gik i skole to dage ugentlig om sommeren og fire dage om vinteren.
Mens undervisningen foregik, vandrede læreren op og ned ad gulvet, rygende på en lang pibe. Undertiden kunne han buldre over børnene. Blev det for meget, lindede hans kone på døren og sagde: "Så, så, bitte Rasmus!". På samme måde kunne hun også sætte en dæmper på hans iver under de gymnastiske aktiviteter i skolegården.

Gymnastik blev drevet på gruset i skolegården, hvor børnene, drenge og piger sammen, blev stillet op i række eller rundkreds. Ribber og bom blev båret ud om foråret og placeret på pladsen. Når vinteren nærmede sig, blev de atter opmagasinerede.

Lærer, jordbruger og kirkesanger
Hvert forår blev der afholdt eksamen, hvor sognefogeden i Avedøre og pastor Koch fra Glostrup overhørte børnene, gennemså deres regne- og skrivehæfter og gav dem karakterer.

Rasmus Svinding var den sidste lærer i Avedøre, som havde jordbrug ved skolen, hvortil hørte fire tønder land og et udhus med vognport, hestestald og høloft. En landmand passede jorden for ham, og de store drenge havde til opgave at fodre og vande hesten.
Hver lørdag kørte lærer Svinding med hest og vogn til København for at indkøbe ugens fornødenheder, "foura

gere" kaldte han det, når han bred og mægtig tronede i sit køretøj.

Efter hans afgang blev jordstykket planeret og udlagt som sportsplads, "den gamle sportsplads".

Lærer Svinding var almindelig afholdt og respekteret. Da der ingen præst var i byen, så man op til læreren som den lærde mand, han var. I omtale kaldte børn og forældre ham altid Rasmus, men i tiltale var det "De" og hr. Svinding. Han var venlig og hyggelig i sin omgang med beboerne, men mængede sig ikke og deltog ikke meget i landsbyens familiefester.
Han fik flere tillidshverv, var formand for 100-mandsforeningen og blev en slags sekretær i grundejerforeningen, hvor han blandt andet havde til opgave at være auktionarius, når græsset fra vejgrøfterne blev udbudt til salg.
Desuden var han kirkesanger i Brøndbyøster. Når der var begravelse, fik børnene fri. I hans tid skete der en væsentlig kirkelig begivenhed, idet den gamle tilknytning til Glostrup kirke ophørte, da en kgl. resolution af 6. marts 1893 udtalte, "at Avedøre By med Tilliggende i kirkelig Henseende henlægges fra Glostrup Sogn til Brøndbyøster Sogn fra den 12. Marts d.A, at regne". Kommunalt fortsatte forbindelsen med Glostrup indtil april 1974, da Avedøre blev sammensluttet med Hvidovre.

Fra landbrugsland til gartnerier

Stille og jævnt formede udviklingen sig i Avedøre. Den nye skolelov, J. C. Christensens fra 1903, som organiserede forbindelsen mellem grundskolen og den "højere skole" (mellem- og realskolen), betød ingen ændringer for landsbyskolen i Avedøre.
Derimod begyndte landmændene dér at interessere sig for gartneri. Nogle af områderne syd for kasernen blev udlagt til friluftsgartneri og mistbænke i århundredets første to tiår. I mellemkrigstiden ændredes dette til storgartnerier, hvoraf de fleste blev placeret langs Byvej. Bebyggelsen var stadig meget spredt. De fleste elever kom fra landsbyen, andre kom fra "udstykningen" syd for Kettevej, hvor man var begyndt at afstikke små parceller til sommer- eller helårsbebyggelse. Resten kom "ude fra marken", de få spredtliggende gårde ned mod Køgevejen, og den række huse, der var bygget langs denne trafikåre. Køgevejen, der havde henligget som en grusvej, blev i begyndelsen af 1920'erne fra Flaskekroen og ud til Volden omlagt til en moderne brolagt vej. Først i 1931 begyndte man at omforme den til en betonvej, Danmarks første.

Udviklingen gik sin gang, og i 1927 fejrede Rasmus Svinding sit 40-års jubilæum under stor opmærksomhed fra beboernes side. Rask og usvækket af årene blev han pensioneret og flyttede til Fyn.

En vikar, Henry Aabo, fungerede en kort tid. Man planlagde nu at bygge en ny og mere tidssvarende skolebygning, Avedøres tredje.

Hvidovre før og nu - og fremadrettet

Af Mogens Stub

H.C. Andersens eventyr om den grimme ælling starter med ”Der var så dejligt der ude på landet”. Det var der, og det er der stadigvæk, og derfra kom jeg til Hvidovre i 1952. Jeg er født og opvokset i en lille landsby på Nordfalster. Udlært som kommis i den lokale brugsforening i 1946. Derfra tog jeg til Danmarks mindste købstad, Nysted og var kommis der i 1951. Derfra tog forsvaret over og indkaldte mig til aftjening af min værnepligt på Dragør Fort, der på det tidspunkt også lå i landlige omgivelser med hundredvis af gæs på de grønne enge, mellem Dragør by og broen til fortet, men et par dage før Mortens Aften var det slut for dem med det herlige og fri liv på engene. Fortet, der i dag er i privat eje, drives som hotel med restauration, festlokaler og konferencerum.

Efter aftjent værnepligt i sommeren 1952 søgte og fik jeg job, som kommis i HB (Hovedstadens Brugsforening). Opsvinget i samfundet var i fuldt sving,

Mogens 20 år

så beskæftigelse var ikke det store problem, men jeg skulle ha´ et sted at bo. En lejlighed ”hang ikke på træerne ” på det tidspunkt, men det blev her i Hvidovre, jeg forsøgte mig – først med et værelse i Risbjerg kvarteret.
Senere, da jeg stiftede familie, blev det til en 2½ værelses lejlighed i den første boligblok, som Lejerbo byggede på Hvidovrevej/Høvedstensvej omkring

1947-48. Et par år senere blev det også til et nyt job i det nye værn, Flyvevåbnet, som blev oprettet, som selvstændigt værn i 1950. Der søgte jeg et civilt job og blev der de næste 42 år, til jeg gik på pension i 1996 efter godt 50 år på arbejdsmar-

Ørager 14 A

kedet – da syntes jeg, jeg havde aftjent min arbejdspligt.

Det var en super moderne lejlighed med centralvarme, bad og toilet - og vaskekælder med gasfyret vaskekedel, vi flyttede ind i, men som årene gik, og vi havde fået to drenge, begyndte vi at tale om lidt mere plads – måske et hus, men det kostede jo mange penge.

Vi begyndte trods alt at kigge på hus og faldt over et fristende tilbud i 1956. Et rækkehus på Ørager på strækningen mellem Landlystvej og Kløverprisvej og ikke langt fra Holmegårdsskolen, så det passede os fint. Det var - og er - stadig et langt rækkehus bestående af 16 enkelt huse, der var bygget i tiden 1943-44, altså under krigen, hvor der var mangel på de fleste byggematerialer især cement. Sten og tegl blev brændt i ovnene på teglværkerne med tørv, så ikke alle brændingerne var lige gode. De enkelte huse indeholdt i stueplan, en stue, et køkken, et bryggers. På 1. sal var der et soveværelse, to kamre samt et toilet. Husene havde/har også halv kælder.

Der var ikke kun mangel på byggematerialer i 1943, men også på husgeråd så som gryder, potter og pander til el samt elkomfurer. Strømmen skulle der spares på, og der var ikke indlagt bygas i området. I køkkenet var der derfor, ved færdiggørelsen af husene, opsat

gammeldags brændekomfur, og i bryggerset var der indmuret en vaskekedel (gruekedel) til fyring med brænde eller koks. I stuen var der en indmuret kokskamin, og på 1.salen bestod opvarmningen af to små kakkelovne.

Derfor forekom huset betydelig ældre end de 4-5 års forskel, der var på byggeårene. Det afskrækkede dog ikke mig, der var opvokset i noget, der var betydelig ældre – og det gjorde det i øvrigt heller ikke min daværende kone, der var opvokset i en gammel ejendom på Østerbro, der også var kakkelovnsfyret.

Grunden var/er på 350 m2 med en lille forhave og en større baghave, der, da vi købte huset, udelukkende var blevet anvendt som køkkenhave. Haven blev i øvrigt dyrket økologisk, idet man ikke brugte kunstgødning, men fik staldgødning fra en af de omliggende gårde. Bag om rækkehuset gik der en 1,5 m. bred sti, der var beregnet som brandsti for i tilfælde af brand eller anden ulykke, der afskar beboerne fra at komme ud af entredørene, så kunne man komme væk via denne sti, der i øvrigt stadig er og anvendes i mange andre sammenhæng. Stien var netop så bred, at en bondemand med et hestekøretøj med én hest kunne køre der og læsse staldgødning af til de beboere, der ønskede det til haverne.

Vejen var på det tidspunkt privatvej – grusvej/koksvej, så om sommeren når det var tørt, og der kørte en bil forbi, så blev husene på begge sider af vejen væk i en støvsky i en periode.

Vi inviterede mine forældre ind for, at de kunne se drømmehuset, inden vi endnu var flyttet ind. Da vi holdt uden for vores nyerhvervede herlighed, og støvet havde lagt sig, så vi kunne se huset, sagde min mor: ”Mogens er det den gadedør, du har givet 45.000 for?” Mor ville ikke stå ud af bilen for at se nærmere på det, for i hendes øjne var det det tåbeligste køb, man kunne ha´ gjort. Hendes ”målestok” var nok deres egen stråtækte ejendom (mit barndomshjem) med 3 td. land jord til. Det kunne vel på det tids

punkt erhverves for under den halve pris af, hvad vi havde givet for rækkehuset i Hvidovre.

Da vi flyttede foregik meget af flytningen på en 3-hjulet ladcykel af mange gange. Kun de store møbler havde vi en vognmand til at flytte.

På vejsiderne var der græsrabat og en enkel række fortovsfliser, men omkring 1965 besluttede Hvidovre kommune, at vejene i området skulle belægges med asfalt og med chaussesten som kant mellem vejbane og fortov. Kommunen stod for etableringen, men vejene forblev private. Betalingen skete over ejendomsskatten over en 20årig periode.

Da vi nåede til periodens udløb omkring 1985-86, blev vedligeholdelse af vejene overtaget af kommunen imod, at vi grundejere betalte for et nyt lag asfalt. Kort tid efter etablerede HNG - nuværende HMN - naturgas i området. Gasledningerne blev gravet ned i vejbanen, der blev pænt genetableret, men man kunne naturligvis tydeligt se, at der havde været gravet, og det kan vi den dag i dag i 2015 – 30 år efter. For at føje spot til skade etablerede Hvidovre Fjernvar-

Ørager mod syd (foto 2015)

me Selskab i 2011 fjernvarme i området, så nu har vi et spor efter etableringerne af både Naturgas og Fjernvarme i hver sin vejside og krakeleret asfalt på midten samt mange knækkede fortovsfliser i forbindelse med etableringen af fjernvarmen, men pengene rækker øjensynligt ikke til at gøre projektet færdigt - fagre nye Verden.
Da husene var færdigbygget i 1944, blev endehusene solgt for 23.500 kr. og de øvrige huse for 21.500 kr. Da vi købte et af de sidstnævnte i 1956 gav vi 45.000 kr. for det, med en udbetaling på 25 %, der var almindeligt dengang.
I den halve kælder var der – og er der den dag i dag - en rende med en fælles vandledning, men med vandmåler for hver ejendom, hvilket bevirker, at når der sker en sprængning af vandrøret et sted, har ingen af os vand, før det bliver lavet. Hvis vi vil undgå den gene, kan vi i dag få hver sit stik ind fra den kommunale vandledning ude i fortovet, men det koster ca. 20.000 kr. pr. ejendom, hvilket der ikke er interesse for at bekoste.

Ligeledes havde husene kun et elkabel, der lå på loftet hele rækken hen, med forgrening ned til de enkeltes elmålere.
I 1944 var der normalt kun et lampested i hvert rum, men som tiden gik, og alle fik elkomfur, køleskab, radio, fjernsyn m.v., slog det ikke til, og sikringerne slog ud ude i masten – især juleaften, når anden og flæskestegen var i ovnen. Det blev for meget for NESA – nuværende DONG – så i begyndelsen af 1970erne forlangte de rækken delt op i 4 afsnit, hvor hvert afsnit fik sin egen noget større strømforsyning. Det var et krav, så sådan blev det, så det eneste, vi i dag har fælles, er vores vandforsyning med de ulemper det i en given situation kan medføre.

De første par år anvendte vi de opvarmningskilder, der var, da vi købte huset. I køkkenet fik vi dog hurtigt et elkomfur, der gjorde det noget nemmere med at få lavet mad, men elkomfuret krævede nye gryder og pander m.m. – vi var jo flyttet fra en lejlighed med bygas. Køleskabe var vel ved at blive almindelige, men det fik vi først råd til efter et par år. Madpakkerne blev

smurt om aftenen og lagt ned på kældergulvet, der var det køligste sted i huset.

Vi gik fra koksfyring til petroleumsfyring i 1960 (pottefyr) i kaminen, men det var ingen behagelig lugt, så i 1963 fik vi installeret et centralvarmeanlæg til oliefyr i kælderen. I 1986, da der blev etableret Naturgas i vores område, tilsluttede vi os straks og har, selvom der i 2011 blev etableret fjernvarme i området, beholdt gassen som vores varmekilde.
Tiden går – ægteskaber opløses og nye bliver indgået. Det skete også for os i 1963. Vi var "vokset fra hinanden". Vi delte det hele i fuld forståelse – også børnene. Jeg beholdt huset, og en skønne dag i 1969 smilede Gud Amor til min nye kone og mig. Det kom der også en lille ny Hvidovre borger ud af – en pige. Hun er (også) forblevet tro ved Hvidovre, idet hun sammen med sin mand og tre børn har bosat sig i den sydlige ende af Hvidovre.

Vi havde et skønt hus, men ville gerne ha´ lidt mere plads og overvejede at sælge. Det blev dog ved tanken, idet vi var utroligt glade for kvarteret og ikke mindst naboer og genboer, så vi søgte kommunen om lov til at bygge en vinkelstue på,

RIS & ROS

Har du ris/ros, idéer eller andet
til bladet eller til hjemmesiden, er du meget
velkommen til at give udtryk herfor,
enten i formularen på hjemmesiden
(www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk),
eller ved skriftlig/telefonisk henvendelse
til selskabet.
(Se tlf.nr.: m.v. på næstsidste side i bladet)

på bagsiden af huset. Det blev en længere proces, da der var mange restriktioner på at få lov til at bygge til et rækkehus, bl.a. skulle vi opnå skriftligt tilsagn fra rækkens øvrige 15 beboere på det, vi gerne ville udbygge med, da det skulle tinglyses på alle husene i rækken. Det blev til mange og lange stunder, inden vi nåede frem til et resultat, vi alle kunne tilslutte os. Vi startede ansøgningen i 1970 og fik godkendelsen primo 1975. Heldigvis var håndværkerne ikke lige så længe om byggeriet, så i julen 1975 kunne vi indvie vores nye vinkelstue med at danse om juletræet - og her bor vi endnu i skrivende stund, og her agter vi at blive så længe, som vi kan.

Af hensyn til kloak- og VVS-installationerne i huset var de to og to spejlvendt. Det gjorde sig også gældende for et lille cykelskur til hvert hus på fronten ud mod vejen. De er senere i fællesskab med vores nabo revet ned og erstattet af en dobbelt carport med cykelskur/værksted.

Det blev en længere historie om en ung mand på 21 år, der kom til Hvidovre i 1952 og var heldig at kunne flytte ind i en dengang moderne lejlighed og derfra flytte til et rækkehus i 1956, der først en del år senere kunne matche lejlighedens komfort.

I skrivende stund, hvor vi er nået til juni 2015, er jeg stadig meget glad for, at det blev i Hvidovre, vi bosatte os. Her har vi begge nu haft størsteparten af vort liv. Ikke ligget det offentlige til byrde, men bidraget til det Hvidovre, vi kender i dag – og det er faktisk ikke så ringe endda for nu at bruge et godt jysk udtryk.
Derfor forventer vi også, at det påskønnes den dag, kræfterne ikke slår til mere, og vi får brug for en hjælpende hånd – det er vistnok det, politikerne arbejder ihærdigt på og kalder for at sikre velfærden og give trygge rammer og varme hænder efter behov til bl.a. den aldrende generation.
Hvidovres udvikling i fremtid
Ud over velfærd og trygge rammer for os borgere er kommunalbestyrelsen i disse år meget optaget af at udvikle Hvidovre

til en by. En svær opgave i en forholdsvis lang og smal kommune. Man vil forsøge at skabe en såkaldt ”bymidte” centreret omkring administrationen – Rådhuset, Hovedbiblioteket og Medborgerhuset – med eller uden ”Risbjerggård” .
Ifølge vores lokale avis, Hvidovre Avis ønsker ca. halvdelen af kommunalbestyrelsen Risbjerggård bevaret, og resten ser den helst hen, hvor peberet gror, og lavede man en afstemning om det blandt borgerne, blev resultatet nok nogenlunde det samme.
For mig har Hvidovre Torv alle dage været centrum i Hvidovre. Torvet har udviklet sig til et meget smukt område. Flot flisebelægning, store kastanjetræer, smukt springvand og en fremragende cafe/restauration, der tager sig smukt ud i bagkanten af torvet med sol i de fleste af døgnets lyse timer, og som har fin plads til udendørs servering i den lange varme sommertid.

Skeptikerne skulle prøve en sommer- aften at sætte sig op på cafeens udendørs plads og nyde et godt måltid mad, nyde udsigten over mod Hvidovres

Mogens Stub
Foto Jens Frederik Jørgensen

ældste og næstældste bygninger, Kirken og Rytterskolen – nyde dette skønne panorama, når solen går ned bag kirketårnet, mens klokkerne ringer solen ned. Skønnere kan det ikke være. Rundt om torvet findes andre restaurationer og små butikker, der giver indtryk af det nærmeste, man kan komme en bymidte.
Torvet er fantastisk året rundt. Om foråret, når kastanjerne springer ud. Om efteråret, når de står i al deres pragt med deres gyldne blade. Til jul, når det store juletræ står og stråler i al sin glans, mens sneen daler ned over juletræssælgerne – og så har jeg helt glemt at fortælle om de meget smukke blomster-

krukker, som kommunes gartnere placerer rundt om på torvet i sommertiden – så for mig er det byens centrum - eller bymidte. Men ønsker man en midte mere af hensyn til dem i den sydlige del af Hvidovre og synes, at det skal være omkring byens administration, så bliver det for de morgenduelige, da Rådhus, Hovedbibliotek og Medborgerhus vil skygge for alle udendørs aktiviteter om dagen og aftenen. Risbjerggård (restaureret eller ombygget) ligger til gengæld fint med muligheder for servering ude og inde – i gårdhave og ud til fortov. Anvendelse heraf fordrer dog, at Hvidovrevej laves til gågade, hvor biler må køre max. 20 km. på strækningen fra Høvedstensvej til Brostykkevej. Busser og anden tung trafik omlægges, så de kører bag om rådhuset ad Høvedstensvej, Claus Petersens Allé (der udvides) og Brostykkevej.
Men Hvidovres bymidte bliver det – efter min mening ikke - den ligger nu engang ved Torvet med Kirken og Rytterskolen overfor. Det blev "stadfæstet" i 1950erne med Kunstsmedjen Samsons flotte jerngitter rundt om torvet, hvor man kan læse Hvidovres historie fra oldtid til nutid.

hvidovre@home.dk
Ejendomsmægler M.D.E. Cand. jur.
MAX MARDORF
Hvidovrevej 406 • 2650 Hvidovre
Telefon 36 77 18 28
(Overfor Hvidovre Sportsstadion)
home
vi vil være din foretrukne ejendomsmægler
FÅ EN GRATIS SALGSVURDERING
Det er os, der er kendt for det hurtige og effektive salg

Det skete i Hvidovre/Avedøre for 25 år siden – i 1990

Af Ole Asbjørn Petersen – med Hvidovre Avis som kilde.

13. januar: Kommunalbestyrelsesmedlem Erik Frølund-Thomsen fejrer sin 50 års fødselsdag.

22. januar: Bestyrelsen i Hvidovre Idrætsforening træder tilbage efter en massiv debat på 3 timer.

25. januar: Formandsskifte hos de konservative. Revisor Peter Lougart afløser Hardy Jensen.

Februar: Gartneriejerne Torben Andreasen, Rita og Svend Knudsen afslører deres 400 millioner kr. projekt om Europas største vandland i Hvidovre/Avedøre.

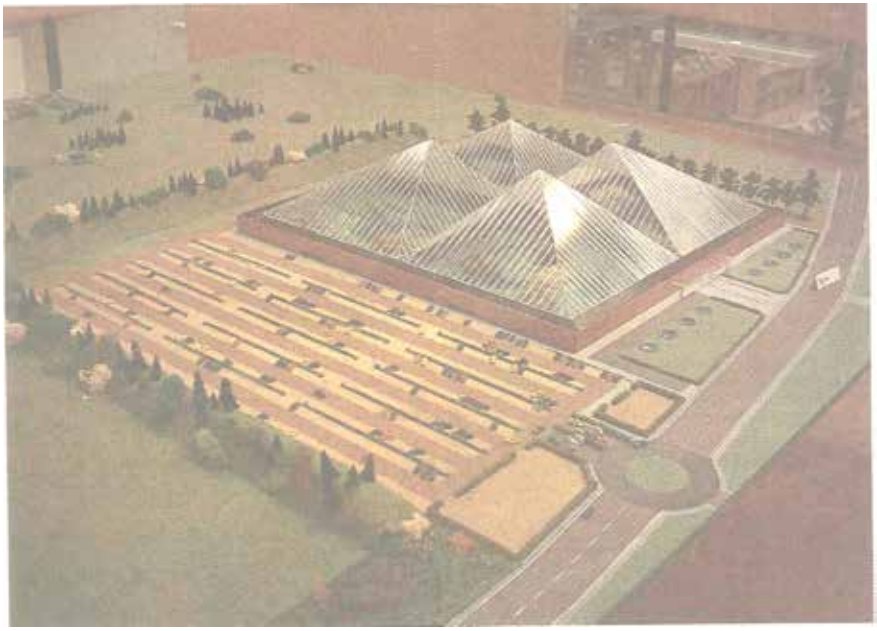

Model af forslag til Vandland

Peter Petersen vælges som ny formand for Kulturrådet.

Vagtskifte i den lokale fagbevægelse. Finn Gerdes afløser Erik Frølund-Thomsen, der har været formand i 12 år.
10. marts: ”En 60´ fra 50 bliver 40 i 90”, siger en af foregangsmændene i HIPS, Erling Groth, da han bliver 40 år.

21. marts: Hvidovre kommune opsiger lokalaftalen med Hvidovre Lærerforening om vederlag for særlige opgaver. Hermed ophørte den populære betalte gårdvagtsordning.

14. april: Forhenværende borgmester Svend Aagesen fylder 80 år.

Ivar Nørgaard genvælges med akklamation som Hvidovre-Brøndby kredsens folketingskandidat.

9. maj: Skoleinspektør på Engstrandskolen, Hans Henrik Roholm, søger nye græsgange og ansættes i Dragør kommune.

Svend Aagesen
socialdemokratisk borgmester

31. maj: Den mangeårige leder af Hvidovre Skolernes Pigekor, Poul Schønnemann, bliver 60. år. Skattet matematiklærer på Sønderkærskolen og primusmotor i opbygningen af pigekoret.

7. juni: Byggeskader for millioner på Enghøjskolen. Bærende konstruktioner af jernbeton er udsat for tæring på skolen, der er bygget blot 15 år tidligere.

Parti fra stranden ved Bjerget

27. juni: Lejerbo planlægger at indrette 76 almennyttige lejligheder og 8 ungdomsboliger i tagetagerne på Hvidovrevej.

6. juli: "Der er brug for de grå hår – også i politik", siger kommunalbestyrelsesmedlem og tidligere medlem af folketinget, Herluf Rasmussen, i anledning af 70 årsdagen.

15. august: Det besluttes efter lang tids debat at nedrive Risbjerggårds baghus, der ikke var i en god forfatning.

19. august: Hvidovre Kirkes tårn fra 1790 fylder 200 år. Fejres ved en stor friluftsgudstjeneste.

26. september: Avedøre Gymnasium vandt kampen mod nedlæggelse og er fredet de næste 3 år.

10. oktober: Georg Røner, en populær og afholdt Hvidovreborger, fylder 60 år. Han

har været formand i HBC og formand for Fællesrepræsentationen af Idrætsforeninger i Hvidovre kommune.

18. oktober: Tidligere folketingsmand Robert Petersen (S) leverede et festfyrværkeri af gode fortællinger, da han optrådte for Ældresagens medlemmer på Sønderkærskolen.

27. oktober: Radiens Big Band og New York- sangerinden Stephanie Nakasian modtog stående ovationer, da de optrådte i Medborgersalen.

7. november: Det er besluttet, at Kirsten Schønnemann, malerinde og kendt ansigt i Hvidovre, skal illustrere forsiden i DCU-Campingbogen 1991. Mere end 50.000 modtager bogen.

7. november: Ca. 100 færre Hvidovre-børn er i dag anbragt uden for deres hjem i forhold til 4 år siden. Ca. 6 millioner kr. i besparelse.

24. november: Plantning af 350 træer i Kystagerparken. 100 ask, 50 pil, 100 birk og 100 rødel er bevilliget af "Fonden til træer og miljø". Interesserede opfordres til at møde med skovl og spade.

16. december: Jordskredssejr til Socialdemokratiet i Hvidovre ved folketingsvalget. 46,2 procent af stemmerne. Hvidovrekredsen gav valg til Tom Behnke (Z) og Ivar Nørgaard (S).

19. december: Vagtskifte i Hvidovre Lærerforening. Øjvind H. Larsen afløses efter 6 år på posten af Christian Tastrup, Dansborgskolen.

19. december: Med virkning fra 1. januar er Hvidovre KFUM´s træner, Jan Kalborg, engageret til at træne HIF´s bedste seniorer.

Rundt i Stationsbyen med Solveig Isbrand.

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 14. september mødtes vi kl. 17.00 ved Store Hus opgang 2. Her bød formanden velkommen til de 20 deltagere og Solveig Isbrand. Solveig har været med fra starten af byggeriet og har boet i den samme lejlighed i afdeling Syd i 41 år. Hun er formand for Miljørådet i Syd og lagde ikke skjul på, at hun arbejder for positiv PR omtale af Stationsbyen.

Vi kørte op på 5. etage i Store Hus, hvor der er en fantastisk udsigt både over Stationsbyen, Køge Bugt og mod København. Stationsbyen er omkring 70 ha stor og opført i etaper i årene 1972 til 1982 som en totalplanlagt bydel med den gamle bydel i Dubrovnik som model. Stationsbyen er opdelt i afdelingerne Nord, Syd og Store Hus. Ved Solveigs bolig var der fra starten gode muligheder for legerum for børnene. Mudder og skøjtebane om vinteren og voldarealet om sommeren. Solveigs børn har gået på Enghøjskolen med stor tilfredshed hos både børn og forældre. At nedlægge Enghøjskolen og sprede børnene til de omliggende skoler, ser Solveig som en stor og utilgivelig fejltagelse. Ingen skole og ændring af Avedøre Gymnasiums navn til Hvidovre Gymnasium er med til at svække Stationsbyens omdømme.

Vel nede på jorden igen guidede Solveig os rundt i området i og omkring afdeling Syd. Vi skulle se de opstillede kunstværker og lege- og opholdsområder. At det ikke er noget, der kommer af sig selv, blev vi klar over, da Solveig fortalte om det store arbejde, der ligger bag. I forbindelse med Kvarterløftprojektet i Avedøre Stationsby 1997-2001 dannede nogle engagerede beboere i 1997 interessegruppen ”Kunsten stiger”. Man ønskede at forskønne udearealerne, indføre kunst i gadebilledet og involvere beboerne aktivt i det arbejde. Der skulle samarbejdes med professionelle arkitekter og kunstnere. Der skulle være kvalitet i det hele, og hjemmesløjden udelukkes fra de omliggende rum. Rundgangen viste, at

Formanden byder Solveig Isbrand og deltagere velkommen foran Store Hus.
Foto: Birgit Petersen

det er lykkedes. Byparken, en lille park med grusbelagte stier, kanaler, sø og broer, rummer ”Vinger” af Erik Heide og Vibeke Glarbos to søjler ”Tegn”, der står som et vartegn for Stationsbyen. Lidt længere fremme ses ”Havets Sang” også

af Vibeke Glarbo.
Bebyggelsen rummer også et beboerhus/værested ved navn Syvstjernen med en socialrådgiver ansat. Beboerne i afdelingen betaler for hendes løn. Hun giver anonym rådgivning og arrangerer ture ud af byen samt sommerferie for 50 beboere. Beboerne betaler kun et symbolsk beløb for ferien.

Vi bevægede os videre frem i udearealerne. Indretningen af disse har landskabsarkitekt Vibeke Holscher stået for. Og med succés. Vi gik på den nye sti, der er opført på områderne udenfor Stationsbyen Syd. Stien rummer aktiviteter og fritidsbeskæftigelse, som mange af beboerne – både børn og voksne - benytter sig af. Den 1,7 km lange sti byder også på de smukt anlagte Bjørnebakker (med navn efter ejendomsfunktionæren) og Bjørnesøen.

Stien fortsætter langs fundamentet af Paradislejren, og vi sluttede i beboerhuset på Folkets Plads. Undervejs fortalte Solveig om kommende renoveringsplaner og stolt om indkøbet af Louis Poulsen udendørslamper. Folkets Plads er lidt af et hjertensbarn for Solveig. Det er også en plads, der rummer meget. Godt 4 millioner kr. fik man under Kvarterløftprojektet til udformningen af pladsen. Den er udsmykket med farverige og børnevenlige kunstværker af Vibeke Holscher og Vibeke Glarbo og Jane Balsgaard.

I beboerhuset var Miljørådet vært ved en lille forfriskning, mens deltagerne kunne stille spørgsmål. Nogle undrede sig over de mange parabolantenner, som skæmmede bygningerne, men alle var enige om, at det var en rigtig god oplevelse at se Stationsbyen og høre om de mange initiativer, der har båret frugt. Det hele blev fremført af en meget engageret og veloplagt Solveig Isbrand.

I vores medlemsblad nr. 1 2014 er der et stort interview med Solveig Isbrand, Solveig Tøstesen og Niels Tøstesen, der også har boet i Stationsbyen i 41 år. Interviewet kan læses på selskabets hjemmeside.

Fyraftensrundvisning i Risbjergkvarteret.

Af Ole Asbjørn Petersen

Torsdag den 1.oktober kl. 17.00 bød fungerende leder af Forstadsmuseet, museumsinspektør Anja Olsen, velkommen til årets sidste fyraftensrundvisning. Vi mødtes ved Risbjerggård, og sammen med Ditte Maria Sørensen fra Forstadsmuseet blev vi de næste par timer ført rundt i Risbjergkvarteret. Ditte fortalte om områdets bevaringsværdige huse, og Anja mere generelt om områdets udvikling.

Risbjerggårds historie er lang og kan føres tilbage til 1644, hvor det af matriklen fremgår, at gården har tilhørt kronen og lå i Hvidovre Landsby i den sydlige ende af Hvidovregade og havde nr.6. I dag er Risbjerggård meget omtalt i forbindelse med bymidteprojektet og har

Anja og Ditte indleder ved Risbjerggård Foto: Ole Asbjørn Petersen

Risbjergvej 5 Foto: Jens Frederik Jørgensen

gennem tiden ofte været til diskussion. Det vi ser i dag, er stuehuset fra 1878.
Mellem 1820-1823 flyttede gården til den nuværende adresse. Risbjerggård ophører med at være aktiv gård mellem 1918 og 1922 og bliver de kommende år et centralt samlingssted for det kulturelle nybrud fra bondeland til arbejderforstad. Med start som afholdsrestauration fik man senere i 1924 spiritusbevilling. Efterfølgende har stedet lagt ryg til foreningers årsafslutninger og danseskole. Risbjerggårds nuværende udseende kan føres tilbage til A.R.Johansen, der ejede stedet 1944-1948, hvor han gik konkurs. A/S Restauration overtager ejendommen og driver stedet til 1967, hvor ejendommen overtages af Hvidovre Kommune.

Risbjerggård har efter 1967 været brugt til forskellige kulturelle arrangementer. Fra begyndelsen af 70´erne overtog en ungdomsbevægelse dele af Risbjerggård. Den kaldte sig ”HIPS”, ”Hvidovre ikke Partipolitiske Samling”, og arrangerede koncerter og politiske

arrangementer. HIPS forlod Risbjerggård i 1980, hvorefter salen blev udlånt til Hvidovres mange foreninger.
Vi forlod nu Risbjerggård og bevægede os ind i Risbjergkvarteret. Selve kvarteret mindede oprindelig om et dansk Klondike. Ca. 1920 var en tredjedel af Hvidovre udstykket uden nogen form for overordnet planlægning. Når udstykkeren af en ejendom havde skaffet købere til parcellerne, blev udstykningen gennemført ud fra en plan, som alene havde til formål at sikre det størst mulige antal af parceller på det mindst mulige areal. Det var københavnere, faglærte og lavere funktionærer fra sporvejene og jernbanevæsenet, som dominerede blandt

Baarsevej
Foto: Jens Frederik Jørgensen

Vejskiltenavnet på hjørnet af Risbjergvej og Bårsevej. Bemærk, at vejnavneskiltet må være fra før retskrivningsreformen 1948, hvor man gik over til "bolle-å"

køberne. Man brugte forhåndenværende materialer. Fordkasser, der havde været brugt til transport af biler, var almindeligt brugt. Som Anja fortalte:" En kasse med to huller i er en et- værelses med vindue og dør. To kasser er en villa".
På Tureby Allé viste Ditte Maria Sørensen os et Axel Vennike hus. Axel Vennike var Hvidovre Sogns tidligere bygningsinspektør og arkitekt. I mange byggesager fra 1910 frem til 1930´erne var det ham, der både gav tilladelse til byggeriet gav den endelige godkendelse af byggeriet. Det var ofte selvbyggerhuse, han godkendte, og måske har det ikke altid levet op til en arkitekts sans for proportioner. I midten af 20´erne begyndte han som arkitekt at opføre huse i Hvidovre. Han var inspireret af tankerne bag "Bedre Byggeskik". I dag er det grundet tilbygninger svært at se det oprindelige hus, men det illustrerer ganske godt, hvordan de enkelte boliger har taget form og ændret sig i takt med nye behov og økonomiske muligheder.

På Glimvej så vi dobbelthuse, der var en del af en samlet rækkehusbebyggelse. I 30´erne og 40´erne byggede den lokale håndværker, Erik Marius

Carlsen, adskillige huse i Hvidovre præget af godt håndværk. Det gælder også rækkehusene, der er bygget af danske materialer i funktionalistisk stil med røde bånd i murværket og mønster ved dørpartierne.
Strøbyvej 17 er en murermestervilla fra 1928. Arkitekten var August J. Nielsen, der drev tegnestue på Vesterbrogade. I forlængelse af virksomheden udgav han byggebøger med tegninger af de huse, han havde bygget. Huset her viser godt håndværk bygget af gedigne materialer. Murermestervillaen som bolig er det første egentlige typehus, vi kender i Danmark. Kendetegn er den blanke mur, rødt tegltag med opskalkning og trævinduer med sprosser.
På Giesegårdsvej nr. 20 så vi et selvbyggerhus fra 1920´erne og Lohmanns lysthus (kolonihavehus) i nr. 29.

En af kvarterets mange købmandsbutikker lå på Risbjergvej 5. Den klassiske murermestervilla ejedes af købmand S.M. Rasmussen og rummede både butik og bolig. Det var småt med pladsen i butikken, så varelageret var placeret i kælderen. I dag er der anlagt have foran den tidligere butik, men oprindeligt har der været en lille plads foran butikken. Længere henne i nr. 21 findes et bindingsværkshus fra 1927. Den type huse fik en renæssance i begyndelsen af

Greve Allé 58 Foto: Jens Frederik Jørgensen

1900- tallet, og i dag findes der en håndfuld i Risbjerg kvarteret. Nye byggematerialer bevirkede, at stråtaget blev forladt. Der blev anvendt rød teglsten eller rød Martinit - skifer, som blandt andet kan ses på Ejby Allé 24. Greve Allé nr.58 rummede en villa med dobbeltfunktion som både bolig og udstillingslokaler for lysarmatur, der blev produceret i fabrikslokalerne på nabogrunden. Carl.J. Christensen var ejer af villa og virksomhed.

Bindingsværkhus fra 1927
på Risbjergvej 21
Foto: Ole Asbjørn Petersen

Rundvisningen sluttede ved Idrætsvej 5 foran et Johan Christensen typehus. Karakteristisk for den type huse er anvendelsen af vindues- og dørkonstruktion som bærende konstruktion i huset. I 1968 var der kommet lokalplaner i Hvidovre kommune, og i dette specifikke tilfælde måtte ejeren fuldmægtig Storgaard søge dispensation, da huset var større end det tilladte på grunden. Den blev imødekommet.

Anja og Ditte førte os dygtigt og indsigtsfuldt gennem et kvarter, hvor de mange om - og tilbygninger fortæller historien om en udvikling fra de første sommerhuse til nutidens parcelhuse. Bygningshistorien lader sig bedst beskrive som et frigørende miks af funktionalitet, økonomi og tilfældigheder.

Det var årets sidste fyraftensrundvisning, og man må håbe, at de fortsætter til næste år. Det store deltagerantal og de mange spørgsmål, kommentarer og lokale erindringer fortalt undervejs viser berettigelsen.

Af Lars Bo Henriksen og
Jens Frederik Jørgensen

Fyraftensrundvisningen i september havde Hvidovre Landsby som tema. Rundvisningen startede ved Hvidovre Kirke og sluttede i Hvidovregade ved Aktivitetscentret. Det er kun en tur på ca. 500 meter, men da den går gennem det ældste af Hvidovre, rummer den mange kulturlag. Landsbyens historie blev fortalt gennem det, der var sket i gennem flere århundreder. Med Poul Sverrild som rundviser fik vi historier fra tiden før kristendommens komme til Hvidovre og helt frem til nutiden. Som afslutning fik vi også Pouls bud på en mulig fremtidig udvikling med udgangspunkt i Bymidte-debatten.

Det er altid meget interessant at høre Poul fortælle. Med sin store viden og indsigt i historien og samfundsudviklingen både tryllebandt og underholdt han også denne gang deltagerne. Når vi skal give et referat af rundvisningen, havde vi lyst til at referere det hele, da det var så fremragende, men det ville fylde for meget, så vi har derfor valgt noget, som vi syntes vil være godt at få videreformidlet til medlemsbladets læsere.

Hvidovregade 3,
Tidligere Ernst Andersens hus.
Fotoet er taget i 1930.

Allerede inden kristendommens indførelse var Hvidovre Landsby beboet. Med sine tre kilometer til havet var landsbyen nogenlunde beskyttet mod de angreb, der kom fra sørøvere. Hvidovre Kirke blev opført lige uden for landsbyen på et sted, der var betragtet som et helligt (hedensk) sted. Det hjalp måske med til at få omvendt befolkningen til den nye tro.

Hvidovre Kirke har været gul – betegnet som ”Skagens-gul”, men det er ikke den rigtige betegnelse, fortalte Poul. Den gule farve stammer oprindelig fra Ringkjøbing og burde derfor hedde ”Ringkjøbing-gul”. Så fik vi rettet den misforståelse.

Det kan stadig ses, at Hvidovregade ligger i en dalstrækning med højere terræn på begge sider. Det gav bl.a. landsbyen beskyttelse mod oversvømmelser fra Harrestrup Å, der tidligere havde meget mere vand i sig end i dag. Åen var sejlbar, og kalksten fra Stevns til bygning af Hvidovre Kirke blev sejlet op ad åen i pramme.
I landsbyens storhedstid – inden udskiftningen i slutningen af 1700-tallet – bestod den af 29 gårde og 50 småhuse. På tværs af Hvidovregade var der 3 stræder. Gårdene lå på hver sin side af Hvidovregade og havde deres tofter mod øst ned mod åen eller mod vest op mod Baunebakken, Hvidovres højeste punkt.
Hvidovre Landsby kunne have været en bevaringsværdig landsby, men udviklingen gjorde, at kun få bygninger fra før 1900 er bevaret. Det ældste hus er lige blevet revet ned som følge af en administrativ fejl i byggesagsafdelingen. Nu er den gamle smedje, der i dag rummer en tømrervirksomhed, ældste bebyggelse.
Det fortælles, at da daværende sognerådsformand Arnold Nielsen i 1930erne gik ned gennem Hvidovregade sammen med kommuneingeniøren, skulle han have sagt: ”Det skal væk det gamle lort!”. Han sagde det ikke af ond vilje eller i manglende forståelse for historien. Arnold Nielsen havde selv oplevet fattigdom og elendige boligforhold. Han kunne også i kommunen se, at mange boede i dårlige sommerhuse. Han ønskede, at borgerne skulle bo i gode og sunde boliger.
Det er i øvrigt tankevækkende, at Hvidovre først fik elektricitet efter 1. verdenskrig, og at det først var i 1961, der blev stillet krav om, at huse skulle være grundmurede og have vandkloset.
De første almene boliger i

Hvidovregade - I baggrunden nr. 25, der nu er ældste hus i gaden.

Foto: Jens Frederik Jørgensen

Hvidovre blev opført i Hvidovregade. Det er Hvidovreparken fra 1945.
Poul fortalte også en fascinerende historie om "forhandlingerne" med København i 1901. Forhandlingerne førte til, at Valby, Vigerslev og Kongens Enghave blev en del af København, mens Hvidovre fik lov at fortsætte som selvstændig kommune.
Hvidovre havde to medlemmer i den kommission, der skulle aftale betingelserne. Hvidovres repræsentanter var lærer Chr. Nielsen og gårdejeren på Torstensgården. De stillede som betingelse for at deltage i kommissionens arbejde, at Hvidovre fik penge til en ny skole (til afløsning for Rytterskolen). Derved satte Hvidovre sig uden for indflydelse, idet kommissionen uanfægtet gennemførte sit arbejde uden deltagelse fra Hvidovre.
København udviste dog "storsind" og gav Hvidovre 20.000 kr. til en ny skole!
I 1904 stod skolen færdigbygget med to klasseværelser og ovenpå en bolig til læreren. Senere blev bygningen udvidet til det dobbelte, men den blev hurtigt igen for lille. I 1924 blev den nye kommuneskole på Kettevej taget i brug. Skolen i Hvidovregade blev så kommunekontor og afløste den 3-værelses lejlighed i Lykkens Minde på Hvidovre Torv, hvor sognerådet havde haft mødested, og kommunen havde haft kontor.
Skolens haveanlæg med indgang ad stien fra Hvidovregade anes stadig, selvom anlæg af nødvendige P-pladser har ødelagt helheldsindtrykket af et flot haveanlæg med mange rosenbede. Politiet er nu fraflyttet, og bygningen skal ombygges til daginstitution. Poul kunne ønske sig, at haveanlægget i den forbindelse blev genskabt.
Ud over de almene boliger rummer Hvidovregade også andre bygninger til velfærdsforanstaltninger. Lige efter 2. verdenskrig blev der bygget aldersrenteboliger – Sønderkærhave.
Det seneste offentlige byggeri er Aktivitetscentret. Her lå fra 1901 til 1930erne kommunens fattighus. Senere blev der indrettet husvildeboliger i gamle landbrugsbygninger – elendige boliger.
Da Aktivitetscentret blev bygget, forsvandt den kilde, der havde ligget på grunden. Legenden siger, at den havde sin oprindelse fra engang, da den lokale "bjergmand" – en kæmpe, som landsbyboerne troede, boede i Baunebakken - blev vred over, at nogle bønderkarle havde taget hans kæmpesto-

Nørregård - Hvidovregade 4

re luffe, som han ved et uheld havde tabt ved åen. Efter den episode så man aldrig mere "bjergmanden"!
Hvidovre Landsbys udvikling og Hvidovres udvikling er ifølge Poul fortællingen om manglende og forkerte valg, der er blevet truffet – ikke af ond vilje eller manglende vilje, men som følge af manglende forståelse for fremtidens og næste generations behov.
3 generationer har skabt masser af god velfærd i kommunen. Men lige nu skal Hvidovre ifølge Poul være meget opmærksom på det opbrud, der sker i Københavnsområdet – tingene udvikler sig mod vest i retning af Hvidovre med Carlsbergområdet som eksempel. Der er en udvikling mod mere liv i gaden. Nye potentielle borgere ønsker et mere varieret og spændende butiksliv. Det skal der tages højde for, hvis Bymidten i Hvidovre skal have en chance for succes.
Det var Pouls afsluttende kommentar på rundturen gennem Hvidovre Landsby – gennem fortid, nutid og fremtid.

Søndagskoncert med SAFOLI

Referat ved Karen Johansen og Ole Asbjørn Petersen.

Søndag den 25. oktober havde Hvidovre Lokalhistoriske Selskab sammen med SAFOLI (sang for livet) indbudt til koncert i Musikskolens aula, Kettegård Allé 2 (den tidligere Sønderkærskole).

SAFOLIS leder, Ole Albér, og Jens Frederik Jørgensen havde sammensat et program, hvor historiefortælling og sang gik hånd i hånd. Ole Asbjørn Petersen bød velkommen og overlod efter en fællessang ordet til Jens Frederik Jørgensen. Vi fik nu fortalt historien om brandstifteren Jens Nielsen, der er den sidste, der i fredstid er blevet henrettet i Danmark. Jens Nielsen afbrændte bl.a. Stengården i Hvidovre.

Jens Nielsen blev født i 1862 i Vestsjælland af en mor, der var krøbling og en fordrukken far. Tørre tæsk var dagligdagen på Brokøb Fattiggård. Som 10 årig kom han på Flakkebjerg Opdragelsesanstalt. En kort periode gik han i skole, hvor det gik ham godt, men tyverier blev en del af hverdagen, og starten til en deroute var indledt. I 1877 satte han ild på opdragelsesanstalten Laderupgård ved Kolding. Hans mening var at stjæle fra bygningerne, mens folk var i panik. Han blev fanget og fik 2 års fæng-

Jens Frederik Jørgensen fortæller om Jens Nielsen.
Foto: Jette Randal-Lund

sel. I 1881 var Jens Nielsen i London, hvor han satte ild til pakhusene ved havnen. Victoriadokken brændte ned på én nat, og skaderne kostede den engelske regering 1,5 millioner pund sterling.. Hans eget udbytte blev 3 uniformsjakker og to kasketter.

I 1883 var Jens tilbage i Danmark. Natten mellem den 2. og 3. juli brændte han 4 gårde af i Valby, og natten efter gik det ud over Stengården i Hvidovre. Han blev anholdt og anbragt i Horsens Tugthus på livstid. Han søgte at få en dødsdom ved at overfalde fængselsbetjente i 3 omgange. Det lykkedes, og henrettelsen fandt sted ved halshugning den 8. november 1892. (Læs den udførlige beretning på Forstadsmuseets hjemmeside).
Stengårdens stuehus genopførtes på I.G. Smiths Allé, hvor man kan se en granitsten til minde om Jens Nielsens arrestation. Skarpretterøksen kan ses på museet ved Horsens Statsfængsel, hvor der i 2016 vil være en særudstilling omkring Jens Nielsen.

På baggrund af bl.a. Jens Nielsens liv og opvækst

Salen på Musikskolen -SAFOLI synger.
Foto: Jette Randal-Lund

tog socialdemokraten Peter Sabroe børnehjemmenes barbariske metoder over for børnene op i Rigsdagen.
En børnelov blev vedtaget i 1905.
Jens Frederik fortalte herefter indgående om offentlighedens mulighed for at blive orienteret gennem skillingsviserne.
SAFOLI havde indøvet 3 af datidens skillingsviser, som blev sunget med stor indlevelse: ” Jens Nielsens henrettelse”, ” Jens Nielsens død på retterstedet” og ” Forbryderen Jens Nielsens henrettelse i Horsens Tugthus”. Ole Albér fortalte, at det under øvelserne ofte kom til smil og latter grundet de gamle ord og vendinger.

Efter pausen med forfriskninger overtog SAFOLI scenen med 8 vidt forskellige vokaliser med tekst af Ingrid Mejer Jensen og musik af Ole Albér.

Ole Asbjørn Petersen kunne runde af med at takke de to initiativtagere for deres flotte arbejde, koret for en god oplevelse og de fremmødte for aktiv medvirken under fællessangene.

Ordinær generalforsamling

Tirsdag den 15. marts 2016
kl.19.00 i Lille Friheden.

Ordinær generalforsamling.
Tilmelding ikke nødvendig.

medlems-arrangementer 2016

Julemarked
Søndag d. 6. december
fra kl. 10 –15

afholdes det 11. julemarked i Avedørelejren. Der vil blive sørget for masser af underholdning og en hyggelig ramme, hvor du kan have en stadeplads

Fra julemarkedet 2014
Foto: Jørgen Snedled

Sidste nyt fra Forstadsmuseet.

18.1. 2016 kl. 19.00
i Auditoriet i
Avedøre Lejren

Anja Olsen holder foredrag. Forstadsmuseet har fået adgang til Hvidovres byggesagsarkiv, et arkiv der rummer alle byggesager i Hvidovre og fylder 404 flytte-kasser / 35 paller! Arkivet rummer mange gode historier, og nogle af dem vil Anja Olsen fortælle om den 18/1. Derudover vil Anja gerne vise nogle af de helt fantastiske oldtidsfund som er dukket op og ikke mindst fortælle, hvad Forstadsmuseet i øvrigt har modtaget i løbet af det seneste år

Film- og hyggeeftermiddag
mandag den 29. februar 2016
kl. 14-16

Flere af vore medlemmer har hørt om filmen om Hvidovre ”Den gang i 20’erne” og vil gerne se den.
Mandag den 29.2.2016 kl. 14-16 viser vi den i Rytterskolen med efterfølgende hyggeligt samvær over en kop kaffe.
Der er kun plads til 30, så hurtig tilmelding anbefales.

Ordinær generalforsamling

Tirsdag den 15. marts 2016
kl.19.00 i Lille Friheden.

Poul Sverrild
fortæller.
Foredrag d. 11.4 2016
kl. 19.00 i Lille Friheden

Hvidovre i 1800-tallet plejer at være historien om traditionelt bondeliv i en landsby, der stadigvæk ikke var ramt af udviklingen. Men i Poul Sverrilds foredrag er 1800-tallets Hvidovre-historie en fortælling om, hvordan byen stille sneg sig ind på landsbyen. Det skete i en udvikling, der først er blevet belyst gennem Pouls seneste arbejder. Foredraget byder på en aften om mennesker, politik, penge og først og fremmest den lokalitet, der er omdrejningspunkt for det hele, Hvidovre. Den tidsmæssige ramme er de 125 år, der gik mellem udskiftningen af gårdene i Hvidovre til indlemmelsen af kommunens østlige dele i København i 1901.

Particulier Brusch på sit landsted på Frederiksberg, hvorfra han leverede sin søn løjtnant Brusch penge til køb af to gårde i Hvidovre.
Familien Bruschs historie illustrerer den udviklingshistorie fra land til by, som var Hvidovres historie gennem det 19. århundrede.

Bestyrelse og udvalg for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2015

Formand: Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf.: 2296 5785
e-mail: oleasbjornpetersen@gmail.com

Næstformand:
Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf.:2423 0595
e-mail: jfj@tdcadsl.dk

Kasserer: Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.: 3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem :
Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf.: 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf.: 36759539
e-mail: gittejak51@gmail.com

KB medlem: Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem: Charlotte H. Larsen
Holmelundsvej 45, 1. th.
tlf.: 6162 3376 / 41320601
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
tlf.:3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl.: Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
tlf.: 29920417
E-mail: katojo@live.dk

Revisor:
Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen,
Jens Frederik Jørgensen,
Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygaard Jensen, Birgit Møller Kristensen, Karen Johansen.

Kommunikationsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Snedled, Gitte Jakobsen, Jens Frederik Jørgensen, Anja Olsen, Lisbeth Hollensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes.

Interviewgruppen:
Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen, Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen, Henny Paaske, Ejvind Jensen, Pia Brandtberg, Marianne Nielsen, Anders Aalund, Karen Johansen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
Email: hlsredaktionen@gmail.com

Girokonto: +73< 82934707<
Bankkonto:
5025 1028523

ISSN 0902-3046

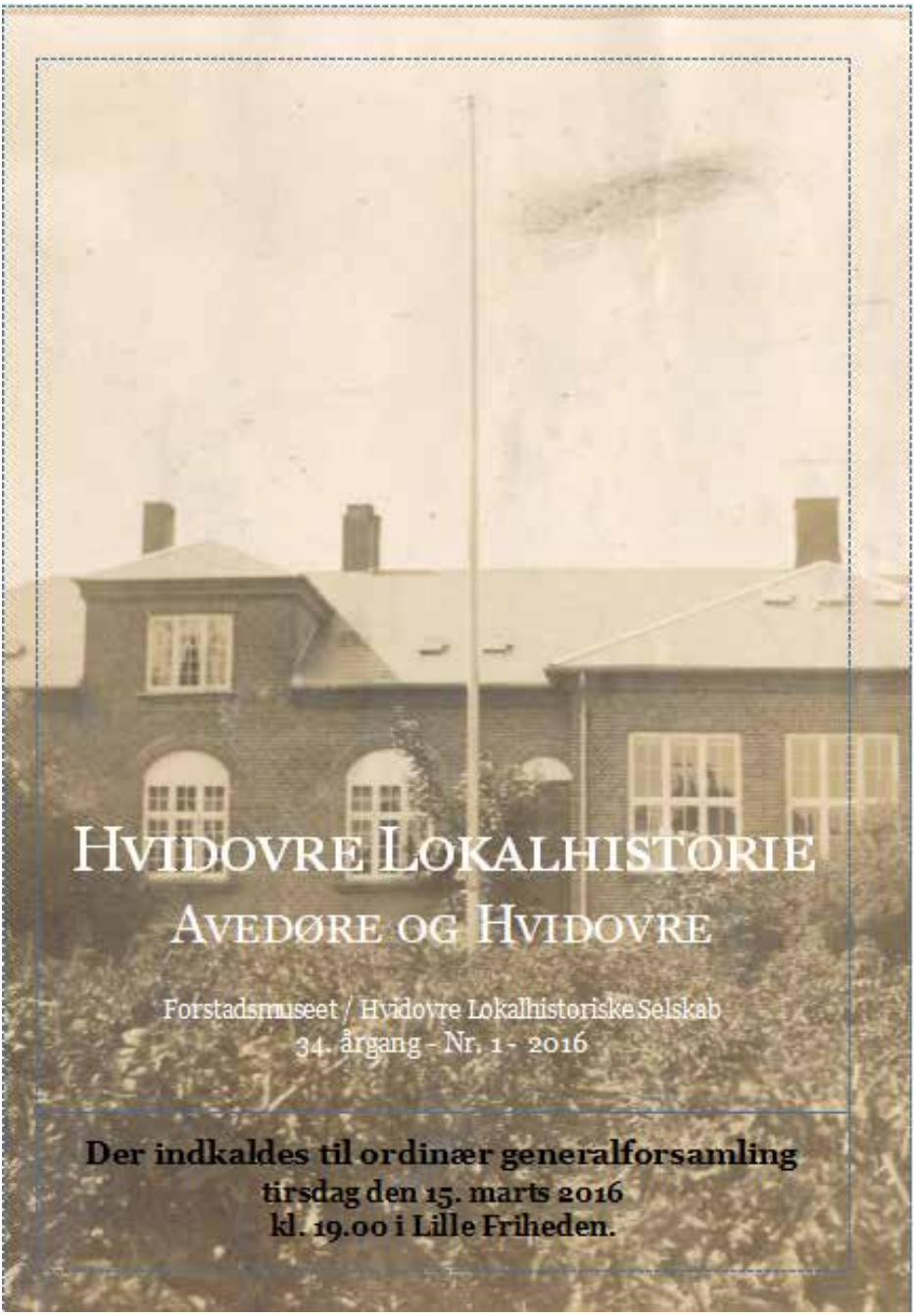
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet / Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
34. årgang - Nr. 1 - 2016
Der indkaldes til ordinær generalforsamling
tirsdag den 15. marts 2016
kl. 19.00 i Lille Friheden.

Nyt fra formanden Af Ole Asbjørn Petersen	Side 3
Skolen i Hvidovregade Af Lisbeth Hollensen	Side 4
Gamle film fra Hvidovre på internettet Af Anja Olsen	Side 11
En aften med Sejer Andersen Af Ole Asbjørn Petersen	Side 12
Bidrag til trompetens historie	
Af Jens Frederik Jørgensen og Jørgen Snedled	Side 16
HIF - 90 år Af Per Arild	Side 20
Indkaldelse til ordinær Generalforsamling (til at tage ud)	Side 23
1976 – set gennem Hvidovre Avis	
Udvalgt og redigeret af Jens Frederik Jørgensen	Side 33
Pigen i den røde kjole Af Pia Brandtberg	Side 36
Danalund Ungdomshus/Køgevejens Ungdomshus – 50 år	
Jørn Bruun-Pedersen og Lars Flænø Nielsen	
fortæller til Jens Frederik Jørgensen	Side 43
Medlemsarrangementer 2016	Side 46
Bestyrelsen og udvalg for Hvidovre Lokalhistoriske selskab 2016	Side 47

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
email: oleasbjornpetersen@gmail.com
Tlf.: Se bestyrelseslisten på næstsidste side i bladet
eller www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri.
Trykt i 600 eksemplarer

Forsidefoto: Skolen i Hvidovregade 1909—Forstadsmuseet

Nyt fra formanden

Af Ole Asbjørn Petersen

Tirsdag den 15. marts kl. 19.00 afholdes den ordinære generalforsamling i Lille Frihedens Aktivitetssal. Vedlagt i dette medlemsblad er indbydelse og dagsorden til generalforsamlingen. Sammen med øvrige betalingsformer er der mulighed for at betale årskontingent i Rytterskolen torsdag den 3. marts kl. 10-12, hvor kasserer og formand vil være til stede.
Den 18. januar holdt fungerende museumsleder, Anja Olsen, et glimrende foredrag om Forstadsmuseets aktiviteter. (Nærmere omtale af foredraget i næste medlemsblad).

To forhold vil jeg dog omtale her. Forstadsmuseet havde endnu en gang fremsendt ansøgning om statsanerkendelse. Ansøgningen var fremsendt under den tidligere regering, men afgørelsen lå nu på den nye kulturministers bord. Desværre var der p.t. ikke økonomi til at imødekomme ansøgningen, men vendingen for "nuværende" giver anledning til fortsat arbejde med statsanerkendelsen.
Det andet forhold er arbejdet med bevaringsværdige bygninger. En hjælp i dette arbejde er modtagelsen af 404 kasser med Hvidovre kommunes byggesager. Sagerne er blevet digitaliseret, så også vore medlemmer kan benytte sig af arkivet.
I det forløbne år har medlemsbladet været åbent for 4 annoncører. Vi er glade for samarbejdet med ejendomsmægler Max Mardorf, og vil gerne opfordre medlemmer med kontakt til mulige annoncører at henvende sig til formanden.

På gensyn til generalforsamlingen.

Skolen i Hvidovregade

Af Lisbeth Hollensen

I porteføljen over skoler i Avedøre og Hvidovre, der var engang, følger her historien om Skolen i Hvidovregade. Nedenstående artikel er uddrag fra udgivelserne "Da Hvidovre blev mindre" af H.O. Nordlund og Poul Sverrild, Lokalhistorisk Arkiv 1981 og "Glimt af livet i Hvidovre 1925-40. Skolen", udgivet af Pædagogisk Central og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 1985.

Fra Rytterskolen til Skolen i Hvidovregade

Sognerådets største enkeltprojekt i starten af 1900-tallet var udskiftningen af Rytterskolen med en ny og mere tidssvarende skole. Til dette formål købte sognerådet i 1901 5 skæpper jord (3.448 m2) i Hvidovregade af jordbruger J. Larsen, og senere samme år antog sognerådet det billigste af de indhentede tilbud på bygningen af en ny skolebygning. Tilbuddet lød på kr. 17.749.

Skolen i Hvidovregade 1908

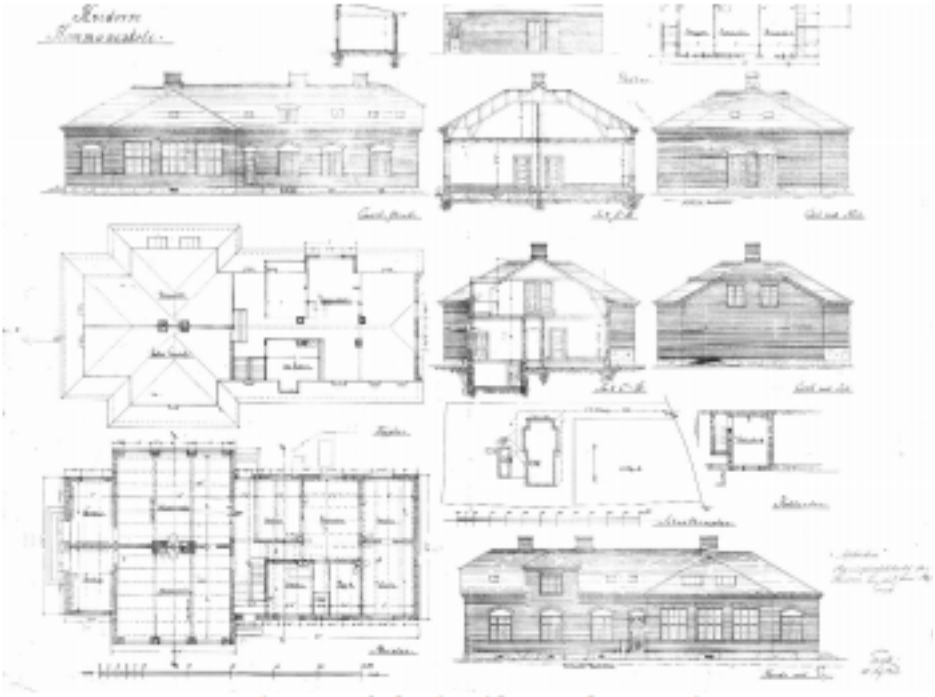

Fra amtsrådet fik sognerådet tilladelse til at bruge kr. 2.500 til jordkøbet og til i alt at bruge kr. 20.000 til jord og skolebygning. Det blev samtidig tilladt at tage disse kr. 20.000 af den sum, Hvidovre havde modtaget fra København i forbindelse med Valby og Vigerslevs indlemmelse i København.

Det viste sig imidlertid, at dette beløb ikke var tilstrækkeligt, og i forbindelse med betalingen af skolen det følgende år måtte sognerådet låne cirka kr.1.000 i Den frie Fattigkasse. Skolen forsikredes i øvrigt for kr. 24.000.

I et forsøg på at undgå at måtte låne penge til den ny skole havde sognerådet i 1901 besluttet at ville forsøge at sælge Rytterskolen. Skolen blev solgt i 1902 og indbragte kommunen kr. 6.100.

Frem til 1902 fungerede Rytter-

skolen endnu som kommunens skole. Den nærmede sig så småt en alder af 200 år, og den var efterhånden både meget utidssvarende og ved at blive for lille til det stigende antal børn i kommunen.

Den ny Hvidovre Skole i Hvidovregade blev indviet i 1902 under stor festivitas, hvor sognerådet lod servere kaffe, chokolade og øl.

Den ny skole muliggjorde en forbedring af undervisningen, idet der for eksempel blev mulighed for at anskaffe en fysiksamling (1910). Gymnastikundervisningen fik dog ikke bedre vilkår, idet der heller ikke var gymnastiksal til den ny skole. En sådan fik man først i 1924 på Kettevejskolen. Gymnastikundervisningen måtte altså fortsat foregå udendørs med det resultat, at undervisningen ofte måtte afbrydes midt i en time på grund af regnvejr eller helt aflyses.

Skolen havde kun én lærer, og børnene gik kun i skole hver anden dag. Sådan "hver anden

dags undervisning" fortsatte dog på landsbyskoler rundt om i landet til langt efter 2. Verdenskrig og var altså ikke noget specielt for datiden.
Fra Bytoften til Kettevej
Helge Wiese (Født i 1914 i Sorø, kom til Hvidovre omkring 1917) fortæller her om sin skolegang i Bytoften/Hvidovregade og på Kettevejskolen (den senere Sønderkærskolen):

Jeg begyndte at gå i skole der, hvor der nu er dommerkontor (artiklen er fra 1985, og dengang var der dommerkontor på den gamle skole). Om sommeren gik vi barbenet, og om vinteren havde vi træsko på. Dengang var Hvidovrevej jo slet ikke ført op fra Kettevejskolen til Hvidovre Torv, men der var den gamle Hvidovregade, der var hovedfærdslen op gennem Hvidovre.
Når man så kom ind på skolen, var der en stor forhal med rum, hvor man kunne stille sine træsko og hænge sin trøje. Inde i skolestuen stod der en stor kakkelovn. Der var to klasser, en mod vest og en mod øst. Mellem disse to klasser var der en buet dør, så der kunne stå en lærer. Denne lærer kunne faktisk undervise begge klasser på en gang. Det gjorde man nu ikke så tit, men de kunne holde øje med os. Overlærer Claus Petersen, en fremragende mand i alle retninger, boede bag ved disse to klasser.

Der var en syklasse for pigerne oppe på første sal. Det var gamle frøken Larsen, der underviste i syning. Vi havde hende også engang imellem, når hun var afløser for de andre lærere. Der var lærer Christiansen og lærer Betz, og der var en, der hed lærer Flindt, og så var der Brock Johansen.

Vi havde gymnastiksal i gården. Der var sådan et halvtag, og der stod vores buk, hest, skamler og tov til tovtrækning, og det var meget spartansk. Der var rejst to bomme med en overligger, og så kunne man køre den op og ned til armgang osv.. Vi styrtede rundt derude, når vi havde gymnastik; det var nu meget sjovt. Når det regnede alt for meget, blev det aflyst.

I dansk og regning kom vi op til tavlerne for at vise, hvem der

kunne skrive pænest. Det var altid hos overlærer Petersen, og vi fik f.eks. et A eller B. Alle kom op for at skrive, og så blev det flotteste udvalgt.

Karaktergivning

Når vi fik karakterer, var det sådan, at den, der sad forrest, var den dygtigste, og nr. to var den næstdygtigste efter lærerens beregninger. Og så gik det derned ad. F.eks. hvis man var 14 drenge, var den 14. dreng altså dummest efter den orden.

Så blev man flyttet rundt, og jeg sad oppe i den gode ende, og jeg har da også siddet nr. et. Men hvis man lavede et eller andet, blev man rykket ned, og så blev der sat en anden op. Det skete ikke så tit, men han rokerede sådan, at de dygtigste sad foran. Han skulle vel nok have gjort det omvendt, mener jeg, så de dygtigste sad bagved, for de havde ikke så meget behov som dem, der ikke vidste så meget.

Frisen på Sønderkærskolen

Jeg kan huske frisen, der sidder oppe på midten af Sønderkærskolen på den side, der vender ud mod Hvidovrevej.

En dag, mens vi havde overlærer Petersen, kom der to meget flotte herrer ind sådan med fuldskæg osv., og de gik og gloede noget på os, mens overlærer Petersen underviste os. Overlærer Petersen sagde: ”Der er ham dér og hende dér.”

Så udtog de otte, fire drenge og fire piger, og der var jeg imellem. Der skulle laves en frise, der skulle sidde oppe på spidsen midt på Sønderkærskolen.

Så blev vi bragt i en eller anden bil ind til en billedhugger, jeg kan ikke huske, hvor han boede, men det var inde på Nørrebro, mener jeg.

Vi blev modelleret og tegnet i alle mulige stillinger. Jeg blev tegnet bl.a. liggende og stående med matroshue og stående med kasket. Der var som sagt fire piger og fire drenge, og vi blev alle sammen sådan mixet, så der var en masse billeder osv., til når de skulle lave frisen.

Vi blev kørt derind de første par gange. Så efterhånden vidste vi, hvor det var, og så tog vi selv derind. Vi kørte eller gik ind til Toftegårds Plads. Der var dengang begyndt at køre en enkelt rutebil, ikke fra Toftegårds Plads, dengang holdt de ved

Valby Jernbanestation, og vi tog linje 18 der, og det var med første sal på sporvognen. Vi kørte ind og hoppede af, hvor billedhuggeren boede.
Vi kom ind på hans store atelier. Det var en mægtig bygning med gipsfigurer og bronzehistorie osv., og der gik en masse mennesker. De gik i krig med os på alle leder og kanter, og det var meget sjovt. Vi fik to kroner hver gang, så vi var nogle holdne fyre, når vi tog derinde fra.

Sprittere på skolevejen
Dengang gik vi ad Mellemdigsvej (som senere blev til Hvidovrevej) til skole. Det var sådan en skærvevej med grøfter på begge sider, og de var altid fyldt med vand. Vi gik hjemmefra en halv time før, så vi lige kunne nå at være oppe i Bytoften, hvor skolen var. Det kunne sådan lige passe med en halv times tid.

Der var nogle, der boede helt ude ved stranden, f.eks. Ellen Knudsen og forskellige andre. De boede helt nede ved Hvidovre Mørtelværk. Så de kom ikke i skole, når vejret var dårligt, og de var tit fraværende på grund af sne. Det var ikke til at stride sig frem, for der blev ikke skovlet sne og sådan; det blev der nok, men det varede altid længe, før det kom ordentlig i gang.

Når man så skulle hjem dér om sommeren, var der tit sprittere og løse piger i de her grøfter; det var ganske forfærdeligt. Mange af disse unge mennesker, der lå dér som sprittere, havde delirium og kastede sig hid og did i kramper. Det gik vi børn og kikkede på, og det var sådan, at vi ikke var bange, men vi var ikke rigtig trygge ved det, fordi nogle råbte efter os, og nogle generede os.

Så skete det flere gange, at overlærer Petersen eller en anden lærer fulgte os på vej ud forbi den nuværende Glimvej, dengang hed den Grønnevej, for at sikre os mod alle de her mærkelige individer, der lå der og drak, og det var jo ikke øl, de drak, det var sprit og mælk blandet sammen med alt muligt mærkeligt. De var fuldstændig fra sans og samling, og vi var faktisk lidt halvbange for dem. Når vi gik i skole om morgenen, var de der selvfølgelig ikke, ikke ret tit i hvert tilfælde.

Æblerov

Jeg kan huske, at der nede på Høvedstensvej stod et æbletræ. På Kettevejskolen sagde overlærer Petersen til os, at ingen drenge måtte stjæle æbler der, og selvfølgelig var det drengene. Pigerne gjorde det jo ikke. Vi var ikke klar over, at han havde en kikkert, så når vi gik hjem, gik vi selvfølgelig hen og rystede træet lidt og så videre. Dagen efter måtte man stille op og få et par på siden af hovedet, for han havde kunnet se i sin kikkert, hvem det var. Det sagde han i hvert tilfælde, og det var altid de rigtige. Så var det meget hyggeligt, når man mødte dagen efter; og der vankede, men det var der ikke noget at gøre ved

Gamle film fra Hvidovre på internettet

.Af Anja Olsen

Efter en velbesøgt filmcafe på Risbjerggård fredag d. 11 september ligger en del af de film, der blev vist, nu på hjemmesiden, www.forstadsmuseet.dk.
Filmcafeen var arrangeret af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Forstadsmuseet, og filmene, der blev vist, var en perlerække af digitaliserede lokalhistoriske smalfilm om Hvidovre i gamle dage fra Forstadsmuseets arkiv.
Forstadsmuseet modtager forsat gerne film fra eller om Hvidovre i gamle dage: "Det er vores ønske at koble den lokalhistoriske formidling sammen med endnu flere levende billeder, der i fremtiden kan føre til lignende arrangementer eller helt nye tiltag," sagde fg. museumschef på Forstadsmuseet Anja Olsen efter arrangementet. Der bliver mulighed for at gense et par af filmene, mandag d. 29. februar kl. 14-16 på Rytterskolen.

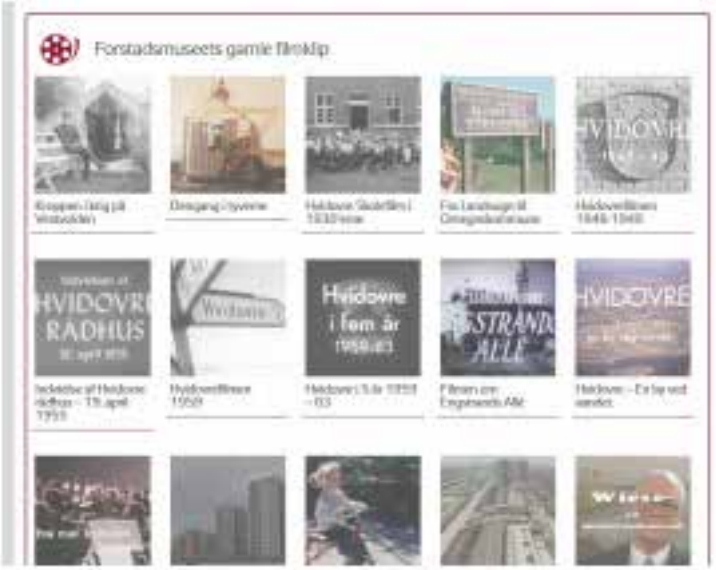

En aften med Sejer Andersen

der var kunstnerisk leder af Hvidovre Teater i perioden 1984 - 2000.

Sejer Andersen
Foto: Jette Randal-Lund

Af Ole Asbjørn Petersen
Onsdag den 11. november 2015 havde vi besøg af Sejer Andersen i Auditoriet i Avedøre Lejren. Formanden bød de fremmødte og Sejer Andersen velkommen, og straks tog foredragsholderen ordet og henvendte sig i hjertelige toner til Hanna Jensen, der dengang var i Hvidovre Teaters bestyrelse og var med til at ansætte ham. En ganske særegen ansættelsesprocedure. Sejer Andersen var dengang leder af Caféteateret. Han fik en forespørgsel fra Hvidovre Teaters bestyrelse, om han kunne tænke sig at være leder af en studietur til Paris med teaterforestillinger som hovedpunkt. Med uddannelse fra universitet som cand. mag. i fransk var det lige en opgave for ham og en kærkommen lejlighed til at gense Paris. Hvad, han ikke vidste, var, at hovedformålet var at se ham an som en kommende kunstnerisk leder af Hvidovre Teater.
Det gik godt, og starten på 16 år som leder var påbegyndt. Linjen fra Caféteateret blev fortsat, og blandt de mange forestillinger fremhævede han især ”Swing Sisters” og ”Gjøngehøvdingen”, der blev økonomske topscorere. ”Swing Sisters” fandt sin start i den tidligere skolebetjents køkken. Boligen var nu overdraget til teateret. Sammen med Kirsten Vaupel, Lise-Lotte Norup og Kirsten Siggaard blev stenene lagt til den store succés. Medborgersalen blev også anvendt til forestillinger.
Det blev 16 gode år, men Hvidovre Teater måtte dreje nøglerne i i år 2000, da det statslige tilskud forsvandt. Sejer forsøgte sig nu med et stykke på teateret ”Sorte Hest”, men samarbejdet mellem den kvindelige insruktør og den anden skuespiller gik så dårligt, at stykket blev

taget ned efter 14 dage. Senere skriver forfatteren Gregers Dirckinck- Holmfeld stykket "Og her ligger man som en anden idiot" om den danske søfarer og opdagelsesrejsende Vitus Bering. I samarbejde med komponisten Bo Holten og Gregers bliver stykket til en monolog med Sejer i hovedrollen. 58 minutter alene på scenen. Stykket blev første gang opført i 2004, og senere har Sejer optrådt på turné i både Danmark og Rusland med monologen. Gennem arbejdet i bestyrelsen i Det Rejsende Landsteater oprettedes flere kontakter. Daværende borgmester i Horsens, Vagn Rye Nielsen, fandt forestillingen så

Sejer Andersen fortæller
Foto: Jette Randal-Lund

god, at teateret i Horsens blev stillet gratis til rådighed i 3 aftener. Som Sejr lakonisk sagde:" Vitus Bering er født i Horsens". Andre steder gik det ikke så glat. Besøg på gymnasier og privatskoler kunne nogle gange vise sig at få ganske få tilskuere. Placering i skoletiden, hvor eleverne ikke kunne få fri fra undervisningen eller forestilling i et musiklokale, hvor vindueskarmen var eneste scene, var praktiske omstændigheder, der skulle overvindes. Som Sejer fortalte de skuespillere, han gennem livet har instrueret: ""Om der så blot er 1 tilskuer, skal forestillingen gennemføres". Man ved aldrig, hvem den ene kunne være. På Caféteateret var den kendte skuespiller, Henning Mouritzen, en gang den ene af 3 tilskuere. I en efterfølgende samtale med Sejer, spurgte han om Sejers uddannelsessted. Det var foregået på den barske måde. Direkte på de skrå brædder og selvstudium. For at spare penge havde han og andre meldt sig til retorik på Folkeuniversitetet. Det kostede faktisk næsten intet, og de fik en fremragende skuespiller, Martin Hansen, som lærer.
Efter en velfortjent pause (en times foredrag) fortalte Sejer om sit nuværende liv. Han er i gang med at skrive et dramatisk skuespil, skriver digte og forbereder 80 års fødselsdagen den 13. juli 2016. Som med meget andet i Sejers liv bliver denne dag også speciel. Den skal foregå på Berings Ø, hvor han opfører skuespillet om Vitus Bering. Med sig tager Sejer fotografen Preben Keldsen, der gennem mange år har fulgt Sejer. Tanken er, at der skal fremstilles en film om Sejer med den foreløbige arbejdstitel: "Ud i Vitus Berings fodspor og hjem i Sejers". At det til sommer er 25 år siden, man fandt Vitus Berings grav, gør det endnu mere relevant. Sejer havde ikke én, men to overraskelser at slutte af med. Medens Sejer var på Hvidovre Teater, tilskuttede man sig Den Europæiske Teaterkonvention. De store teatre i Europa udgiver hvert andet år en flot publikation, hvor deres produktioner bliver omtalt. Her står Hvidovre Teaters produktioner på lige linje med europæiske storbyers teatre. Der findes i Danmark to udgivelser af bogen:"Europe On Stage 1988-2000". Den ene tilhører nu Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, den anden Sejer Andersen,
Ved Hvidovre Teaters 25 års jubilæum fremstillede en bosnisk kunstner en meget smuk

Sejer Andersen skænker plakat til HLS
Foto: Jette Randal-Lund

plakat. Den forestiller Hvidovre set gennem en bosnisk kunstners øjne. Billedet er spejlvendt, men forestiller huse og bygninger i Hvidovre. Billedet er med guldtryk, som Sejer fik Levinson til at sponsorere. Den indrammede plakat skænkede Sejer også til selskabet.

En dejlig aften var forbi, og der er kun at sige Sejer Andersen tak for oplevelsen og held og lykke med de kommende års opgaver.

Af Jens Frederik Jørgensen og
Jørgen Snedled

I nr.1 af medlemsbladet for 2015 efterlyste vi historierne bag de tre navne, der er indgraveret i den trompet, der hænger på Hvidovre Musikskole.

Den første indgravering er: Henning Naschou Jensen 1965.

Henning Naschou Jensen, der boede på Idrætsvej 58, fortæller, at trompeten var en kommunal æresbevisning. Trompeten skulle hvert år uddeles til et orkestermedlem i et af ungdomsorkestrene i Hvidovre.

Henning Naschou Jensen fik i 1965 trompeten i forbindelse med en koncert i Holmegårdsskolens aula i foråret 1965. Han spillede 2. kornet i FDFs orkester. Henning Naschou Jensens navn blev indgraveret på trompeten.

Borgmesteren på visit med trompet

DUIs orkester fik forleden besøg af borgmester Svend Aagesen, der kom for at overrække den norske venskabskommune Oppegaards gave »Kolbotn-hornet« til musikkorpset. Fornylig var DUIs orkester på visit i Norge, og gjorde stor lykke...

Øverst er orkesteret opmarcheret til parade ved borgmesterens ankomst til DUIs residens på Arnold Nielsens Boulevard, og t.v. overrækker Sv. Aagesen det gyldne »Kolbotn horn« til en af de yndige musikpiger, frk. Karin Skærbæk.

Fra Hvidovre Avis

Henning Naschou Jensen var meget overrasket over at få trompeten, da han ikke selv mente at være det mest musikalske orkestermedlem. Det var nok snarere en anerkendelse af hans engagement. Trompeten blev uddelt efter indstilling fra orkesterlederen Børge Witzel, der var en meget kendt skikkelse i FDF

på landsplan, idet han bl.a. i en periode havde været Forbundssekretær i FDF.
"Orkesterlederen mente, at trompeten havde en så ringe klang, at han nedlagde "forbud" mod at bruge den i orkestret. Den kunne måske bruges til jazzmusik, men ikke i et brassband".
Henning Naschou Jensen var blevet medlem af FDF fra 1959 (medlem nr. 44 det år, hvilket indikerer væksten i Hvidovre FDF i de år) og af FDFs orkester i 1961, hvor han startede med at spille fløjte i tambourkorpset. Faren H.G. Jensen, der også var aktiv i FDF's forældrekreds, var med til at bygge FDFs hus på Bibliotekvej 60 D i perioden 1963 – 64.
FDF-Hvidovre var dengang en meget stor og markant ungdomsforening i Hvidovre med over 250 medlemmer, et stort tambourkorps og et brassband/march orkester med ca. 35 medlemmer.

Året efter - 1966 – blev trompeten givet til Karin Skjærbæk, DUI.
Karin Skjærbæk boede på Strandmarksvej 43 og var som 13 årig begyndt i DUIs tambourkorps, hvor hun spillede tromme. Hun kom hurtigt med i DUIs drengeorkester, hvor hun først spillede signalhorn og senere trompet. Hun havde altid interesseret sig for musik. At hun fik overrakt trompeten af Sv. Aagesen, en dag i slutningen af juni 1966 var en stor over-

raskelse for hende. Begrun-

Med de blå pigespejdere (Det danske Pigespejderkorps – i dag Det danske Spejderkorps). Foto: Prvatfoto

delsen husker hun ikke. Hun brugte trompeten og husker den som en god og udmærket trompet. Tiden i DUI tænker hun, der i dag bor i nærheden af Løgstør, mange gange tilbage på. "Det var en virkelig fantastisk tid, og der var altid skæg og ballade, når vi var på lejr."

Karins kusine, Susanne Skovbro fortæller, at de begge startede med at være fanebærere i DUI-Hvidovres drengeorkester, mens de lærte at spille signalhorn. Da de var blevet dygtige nok hertil, lærte de også at spille trompet og fik lov til at spille sammen med drengene. Fra tiden som fanebærer mindes Susanne Skovbro en pinlig episode:

"Vi gik bag orkestret med fanerne. Min fane satte sig fast i et træ, og jeg måtte kæmpe for at komme fri. De andre – på nær Karin – opdagede ikke, at jeg var langt bag efter."

Hvidovre Avis bragte den 1. juli 1966 et billede, hvor borgmester Sv. Aagesen overrækker Karin Skjærbæk trompeten. DUIs orkester,

der stod opmarcheret til parade på DUIs daværende residens på Arnold Nielsens Boulevard.

Det tredie navn, der er indgraveret på trompeten er Randi Villads-Petersen. Hun fik ærestrompeten i 1967. Hun og familien flyttede ind på Cath. Boothsvej i 1961. Hun kom i 1962 med i de blåpigespejdere (Det danske Pigespejderkorps – i dag Det danske Spejderkorps). De blå pigespejdere i Rødovre og Hvidovre havde et fælles orkester. I orkestret spillede hun ene og alene signalhorn. De andre i orkestret spillede på trommer og piccolofløjter. Randi, der i dag hedder Nielsen til efternavn, husker ikke begrundelsen for, at hun fik ærestrompeten, men begrundelsen " var vel, at kommunen ønskede, at trompeten skulle gå på omgang mellem orkestre i spejder- og ungdomskorps i Hvidovre". Orkestret øvede på Holmegårdsskolen, og spejderne havde lokaler på 1. sal, Høvedstensvej 50.

Randi Nielsen forsøgte at spille på trompeten. "Den duede godt nok, men blev ikke testet i samspil i orkestret". Efter et år skulle den afleveres. Om nogen fik den derefter, vides ikke. Der er ikke flere navne på trompeten.

Inga Rahbech var en dygtig og engageret tropsfører, og den helt store oplevelse fra tiden som spejder var turen til Lapland i 1964.

I 1965 var det blevet så populært at gå til spejder, at der blev oprettet en ny spejdertrop i Strandmarksområdet. Her flyttede Randi Nielsen med over, og hun var spejder frem til 1968.

Randi Nielsen flyttede fra Hvidovre i 1971, blev uddannet jurist, er i dag administrerende direktør i mandens ingeniørvirksomhed og bor i Birkerød.

HIF - 90 år

Af Per Arild

Per Arild Privatfoto

En af Hvidovres ældste sportsklubber fyldte i efteråret 90 år, og i den anledning har Hvidovre Lokalhistoriske Selskab bedt formanden for Hvidovre Idræts Forening, HIF, Per Arild om at fortælle om, hvordan de 90 år er gået:
I 1924 var det officielle indbyggertal i Hvidovre 1387, og Hvidovre var så småt ved at udvikle sig til en forstad til Hovedstaden. Blandt de mange nye tilflyttere var der en ung mand ved navn Helmer Grand. Han var stærkt sportsinteresseret og havde bl.a dyrket atletik i KIF og spillet fodbold i Valby Boldklub.
En sommerdag så Helmer Grand nogle drenge spille – noget der i hvert fald lignede - fodbold. Han fik fat i et par af drengene, der kunne fortælle, at det var den eneste form for idræt, der blev dyrket i Hvidovre. Han foreslog derfor, at de skulle mødes på Risbjerggård Kro for eventuelt at stifte en idrætsforening. På det møde blev man enige om, at man ville arbejde videre med sagen, og den 15. oktober 1925, havde man et lovudkast klar, som man ville forelægge på en stiftende generalforsamling senere på året. Men datoen den 15. oktober har siden været betragtet som HIFs stiftelsesdag, selvom den første generalforsamling

først blev holdt i december samme år. På denne generalforsamling blev Helmer Grand som en selvfølge valgt til den første formand for HIF.
Da Helmer Grand tilbage i 1925 fik den glimrende ide' at grundlægge HIF, kunne han næppe forudse, hvordan klubben ville udvikle sig gennem de næste 90 år. Man havde søgt Sogneråd-det, som det hed dengang, om at kunne benytte skolelodden ved Holmegården til sportsplads, og samtidig gav man udtryk for, at

Helmer Grand
Foto: Hvidovre Avis

man ønskede sig opført et omklædningsrum samme sted, men først i 1926 fik man bevilget et beløb på hele 2.500,- kr. Det betød, at man kunne få et godt gedigent omklædningsrum med et lille kontor. Denne bygning blev benyttet langt op i 50' erne. Det var småt, og der var langt fra plads til alle de, der gerne ville følge med i, hvad der skete på kontoret, og jeg ved ikke hvor mange, der er blevet ædt op af myg i den periode, fordi de, der måtte stå udenfor, kunne så stikke hovedet ind ad vinduet, der kunne vippes udad, og dermed være med i fællesskabet. Bygningen blev senere brugt af stadion til opbevaring af materialer og blev først derefter revet ned.
I foreningens første år blev der, foruden fodbold, også spillet håndbold, ligesom man forsøgte sig med atletik, men det blev ikke den store succes. Man forsøgte sig foruden løb også med

spydkast og kuglestød.
En årlig tilbagevendende begivenhed var "Risbjerggårdløbet". Det foregik på en 4 km. lang rute fra Risbjerggård til Frihedskroen og retur. Ingen i dag ved, om der var indlagt en pause på Frihedskroen, inden man løb retur?
Ja, al begyndelse er svær, og de første år var da også en evig kamp for at holde sammen på stumperne og for at få nogenlunde tålelige forhold til at spille og træne under. Forhold man næppe ville nå ret langt med i dagens Danmark, hvor mange unge bare tager det som en selvfølge, at alting er lige ved hånden. HIF har i dag til huse i en kommune, der, på trods af at man ikke ligefrem svømmer i penge, dog har set, at det kan betale sig at ofre penge på idrætten og dermed holde børnene og de unge mennesker væk fra gadehjørnerne.
I tusindvis af Hvidovreborgere, deres børn og børnebørn er i årenes løb gået igennem HIFs rækker og har der fået glæde af at kunne dyrke netop deres favoritsport under gode og ordnede forhold, og vi skylder alle de frivillige ledere og trænere, der gennem årene har stillet deres arbejdskraft gratis til rådighed for andres børn, en kæmpe tak. De har været med til at gøre HIF til det, vi er i dag.
At forholdene ændrer sig gennem 90 år, er jo klart for enhver, og fra ydmyge forhold i tyverne op gennem trediverne og ikke mindst under og lige efter krigen og til i dag, er der jo en kæmpe forskel både på den måde, man lever og bor på, men også på de faciliteter, man møder på idrætspladserne og de haller, der i dag er til rådighed.
I årene lige efter krigen var håndbold mest en udendørs sport, der dyrkedes om sommeren, fordi der næsten ikke var nogen

Indkaldelse til generalforsamling

Lige til at tage ud!

tirsdag den 15. marts 2016 kl. 19.00 i Lille Friheden.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Lokalhistorie i Avedøre og Hvidovre
Bankkonto: reg.nr.5025 kontonr. 1028523 - Girokonto: 8293 4707
CVR/SE nr. 31 676 363

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Loalhistorie i Avedøre og Hvidovre
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Kære medlem

Sammen med dette nummer af Hvidovre Lokalhistorie fremsendes **girokort til indbetaling** for 2016. Betaling er uændret kr.125 og for pensionister kr. 100. Betaling kan foregå på posthus, i bank, netbank **eller i Rytterskolen torsdag den 3. marts mellem kl. 10.00 – 12.00.**

Indbetaling vil også kunne foretages ved generalforsamlingen tirsdag den 15. marts i Aktivitetssalen i Lille Friheden, Strandmarksvej 2. Generalforsamlingen starter kl. 19.00, så eventuelle indbetalere anmodes om at komme i god tid.

Indkaldelse til generalforsamling

Der indkaldes til ordinær generalforsamling **tirsdag den 15. marts 2016 kl. 19.00 i Lille Friheden.**

Dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Bestyrelsens beretning
3. Forstadsmuseets beretning ved Anja Olsen
4. Fremlæggelse af revideret regnskab
5. Fastlæggelse af årskontingent
6. Behandling af indkomne forslag
7. Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter
8. Valg af revisor og revisorsuppleant
9. Eventuelt

Bestyrelsen består af 5 medlemmer + 2 medlemmer fra kommunens kultur- og fritidsudvalg (perioden 2014-2018).

Der skal i lige år vælges 2 medlemmer og i ulige år 3 medlemmer. År 2016 skal der vælges 2 bestyrelsesmedlemmer. På valg er Lars Bo Henriksen og Frank H. Gudmann. Lars stiller ikke op. Suppleanter og revisor/revisorsuppleant vælges for et år.

Suppleanter:	Karen Johansen og Birte Gerdes (1 år)
Revisor:	Hubert Steffensen (1 år)
Revisorsuppleant:	Inge Larsen (1 år)

Med venlig hilsen

Ole Asbjørn Petersen

Formand for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

	69	100	11	100
em. og medlemsmøder	10.735	10.000	2.420	7.000
	460	500	726	500
	62.661	61.000	54.142	58.000
er				
Lokalhistorisk Forening	5.079	5.400	5.637	5.400
em. og medlemsmøder	12.111	25.000	9.331	15.000
elsesmøder	1.338	3.000	2.171	3.000
mstilling	12.650	15.000	13.408	15.000
sendelse/Porto	2.544	5.600	4.295	7.000
stration og gebyrer	3.252	3.000	3.511	3.500
felser	2.191	5.000	4.025	4.000
ndet	1.307	17.000	4.626	15.000
	40.471	79.000	47.005	67.900
at	22.190	-18.000	7.137	-9.900
medlemsmøder, netto	-1.376	-15.000	-6.911	-8.000
dning	31.12.2014		31.12.2015	31.12.2016
	428		1.424	
ingskonto	52.484		82.495	
nto	82.458		58.588	
	135.370	117.000	142.507	132.607
ud 2015	7.137			
e 2015	142.507			

nd ..... Kasserer .....

(bjørn Petersen) (Lars Bo Henriksen)

ående regnskab er revideret og fundet i orden. Bank- og kassebeholdning er kontrolleret.

26-1-2016 Revisor .....

(Hubert Steffensen)

Bagerst fra venstre: Michael Manniche, Finn Johansen, Michael Christensen, Günther Lindahl, Jørgen Jacobsen, Jørgen Kirk, Tadeusz Gapinsky.
Forrest fra Venstre: Curlie Nielsen, Sten Hansen, Steen Ziegler, Jens Kurt Petersen, Poul Arne Andersen, Henrik Jensen

haller. Så skulle man spille om vinteren, ja så trænede man på Frederiksberg Slot søndag morgen fra 8 - 9 eller fredag aften fra 21-23 på Svanemøllens Kaserne. I slutningen af 50 erne fik man dog noget træningstid i den meget lille hal på Avedøre Kaserne. 1 dribling og tre skridt, så var man oppe i den anden ende og kunne skyde på mål. Men det var dog bedre end ingenting.

Det har været gode og spændende 90 år, hvor vi undervejs blev danske mestre i fodbold, første gang i 1966 med et hold, der på rekordtid var gået hele vejen fra 4. div. til 1.div., hvor man altså i 1966 vandt det første DM til HIF med træneren Ernst Netuka. Det var et super hold, der fyldte Hvidovre Stadion hver søndag for-

middag kl. 10.00 og som gang på gang satte tilskuerrekord på stadion. Mesterskabet gav adgang til at spille i Europacupturneringen, hvor vi var så heldige at trække selveste Real Madrid, der allerede den

endelig fik bygget en hal i Hvidovre. Dansborghallen blev indviet i 1966, og det betød, at håndboldspillerne i Hvidovre endelig kunne komme til at træne under ordentlige forhold, og det havde den betydning, at

Dansborghallen — Foto Jørgen Snedled

gang var et klassemandskab. Jeg mindes endnu, hvordan det var, når 40.000 tilskuere i Idrætsparken taktfast råbte HIF, HIF, og hvor holdet flot spillede 2-2 mod stjernerne. At vi så senere tabte 4-1 i Madrid, var vel nærmest forudsigeligt.

Håndboldafdelingen kunne glæde sig over, at man allerede året efter, i 1967, kunne vores dameynglinge sikre HIF det første danske mesterskab, og dette talentfulde hold kunne man så bygge videre på, og det gav sammen med det allerede eksisterende 1. hold mange gode oplevelser på halgulvet. Det var jo også i de år, at vi fik et slagkraftigt herrehold,

der i 1968 spillede sig op i 3. div, og det betød, at vi nu havde 2 divisionshold, idet damerne allerede var i 2.div. Og som følge af det kunne vi nu for første gang selv arrangere vore hjemmekampe, som vi valgte at lægge på lørdag eftermiddage, hvilket betød, at vi kunne fylde Dansborghallen med et stort og trofast publikum, der vel nærmest var at betragte som en ekstra mand på banen, og vi vandt da også rigtig mange hjemmekampe i de år. Fodboldens succes i 1966 betød, at der begyndte at komme penge ind i fodbold, og en del af spillerne valgte at tage springet, da de så guldet glimte for enden af regnbuen. Bl.a. lokkede USA med professionelle tilstande, men det blev nu ikke den ventede oplevelse, så de kom hurtigt tilbage til Europa igen. Her var det så Holland, Sverige og Østrig, der kaldte, og de fik da også nogle gode år der. Men de var savnet i Hvidovre, hvor det pludseligt ikke var så let at vinde kampe som tidligere.

Disse udrejser satte også deres præg på håndboldafdelingen. Hvorfor nu det? Jo, vi var jo tæt på hinanden den gang. Hver søndag stod hele håndboldafdelingen på sidelinjen og heppede, når fodboldholdet spillede på stadion, og fodboldspillerne var med til at fylde Dansborghallen, når damerne og herrerne spillede lørdag eftermiddag. Det betød jo også, at der opstod "sød musik" mellem spillerne fra de to afdelinger, så da f.eks John Steen Olsen rejste, ja så tog han vores dygtige målvogterske Lena med på eventyr. Flere "blandede ægteskaber" blev indgået i de år, men håndboldafdelingen klarede sig gud ske lov alligevel, og håndboldherrerne havde jo også selv et godt øje til damerne, men så blev de heldigvis på "hjemmebanen".

Nogen håndboldspillere markerer sig mere end andre, og et par af de navne, der stadig huskes, er f.eks. Arne Rømer (der senere blev halinspektør i Avedøre Idræts Center), han scorede et hav af mål og kæmpede sammen med sine holdkammerater det hvide ud af øjnene, og han huskes bl.a. for at score mange mål direkte på tremeterkast. Og det var også det år, hvor vi fik vores første landsholdsspiller, Jette Petersen (nu Jørgensen), der debuterede på ungdomslandsholdet. Senere var hun i mange år både træner og bestyrelsesmedlem, og hun arbejder stadig for håndbolden i Hvidovre ved at være primus motor ved det årlige DM for puslinge, der trækker spillere til fra hele landet, og som afvikles over en weekend i 4 haller her i byen. Derfor benyttede vi jubilæet til, helt naturligt, at udnævne hende til æresmedlem på jubilæumsdagen.

EM-sølvvinder i 800m-løb
Annelise Damm Olesen, 1969
Foto: Ole Mik

Man kommer jo heller ikke uden om atletikken, når man skal tale om 90 år i HIF.
HIFs atletikafdeling var stor og havde mange talenter. En af de mest kendte er vel nok Annelise Damm Olesen og sikkert også den, der har opnået de flotteste resultater. Efter at have løbet hækkeløb i en lang årrække fandt hun i 1968, nærmest ved en tilfældighed ud af, at hun også var god til at løbe 800 meter. Hun skulle sammen de øvrige HIF atletikpiger deltage i Sjællandsmesterskaberne, og her manglede man en til at løbe 800

Jette Jørgensen Foto: Ole Mik

meter for at skaffe point til holdet. Det gjorde hun så flot, at hun senere på sæsonen vandt det danske mesterskab og dermed udtagelse til OL i Mexico samme år. Her blev det til en 5. plads i det indledende heat, og kun de 4 bedste gik videre. Med lidt mere rutine havde hun nok ikke nøjedes med at løbe opret i mål, men kastet sig frem over målstregen ligesom de mere rutinerede løbere. Et sølle 1/10 sekund skilte hende fra videre deltagelse. Men allerede året efter, ved EM i Athen, løb hun en flot sølvmedalje hjem til Danmark, og ved den lejlighed sad hele Hvidovre helt ude på kanten af stolen og fulgte hendes flotte løb. Hun var klemt inde på inderbanen, men pludselig opstod der et hul, og det var Annelise ikke sen til at opfatte, og hun spurtede sig til den flotte sølvmedalje. I alt satte Annelise 29 danske rekorder, og har vundet 17 danske mesterskaber.
Desværre opstod der uenighed i atletikafdelingen, og det førte til et brud og en opdeling i to atletikklubber. HIF og HAK dystede side om side til den daglige træning på stadion, men til stævner var det to klubber, der kæmpede mod hinanden. Til sidst enedes man dog om at lave en fusion, og i 1997 blev den nye atletikklub en realitet under navnet Hvidovre Atletik & Motion, og dermed ophørte atletikken med at være en del af HIF.
HIFs historie gennem 90

år kan ikke bare gengives på få sider, og navnene på store spillere og ledere burde måske komme med i omtalen af HIF, men jeg vil da lige nævne, at fodboldafdelingen igen vandt DM i 1973 og 1981, mens det blev til en pokaltriumf i 1980, idet HIF vandt pokalfinalen i Idrætsparken med 5-3 over Lyngby. Den mest festlige og velspillede finale i turneringens historie.

Jeg må også lige have med, at fodboldafdelingen i 2012 af DBU blev udnævnt til den bedste breddeklub i Danmark. Til en hjemmekamp kom TV 2 sporten flyvende i en helikopter og overrakte en fin pokal som bevis for at denne ære tilfaldt HIF. Senere på året blev vi også fremhævet på det årlige sportssjov, der blev TV transmitteret fra Boxen i Herning.

Og så har vi jo også været heldige: Vores kronprinsepar Frederik og Mary fik netop den 15. oktober 2005 en søn, prins Christian, som jo på et eller andet tidspunkt ude i fremtiden bliver Danmarks konge, og det betyder, at der altid fremover vil blive hejst flag over hele landet på vores stiftelsesdag.

Med det potentiale der i dag er i afdelingerne, ser fremtiden lys ud for HIF, og det, som foreningens stifter, Helmer Grand i 1925 kaldte "sin" klub, er nu blevet hele Hvidovres klub, en klub man taler om med respekt, og som er kendt landet over, og jeg håber på fortsat fremgang for HIF i årene frem mod 100 års jubilæet, hvor der undervejs venter nye oplevelser og sejre ikke alene for den store medlemsskare, men for hele Hvidovres sportsinteresserede befolkning.

udvalgt og redigeret af
Jens Frederik Jørgensen

1976 – set gennem Hvidovre Avis

Jubilæumsåret 1976 var indrammet af snestorme. Årets første weekend satte kommunen alt disponibelt mandskab ind mod snemasserne. Og weekenden før jul tog det 15 timer at komme til bunds i snemasserne.

1901 var Valby og Vigerslev blevet afstået og indlemmet i Københavns Kommune. Lokalhistorisk Arkiv markerede jubilæet med en udstilling på ”Øen” på Hovedbiblioteket og senere på de 2 andre biblioteker. Arkivet udgav i 1976 sin første bog: ”Bogen om Beringgård”. Arkivets leder H. O. Nordlund var hovedkraften bag udstilling og bog.

Trafikminister Niels Mathiassen skød et af årets dominerende og gennemgående temaer i gang med forslaget til en ny motorvej gennem Hvidovre over Avedøre Holme. Først skulle broen være 13 meter høj, senere 6-7 meter høj. En tunnel kunne kun komme på tale, hvis kommunen ville betale udgiften – 135 -150 mio. kr. En enig kommunalbestyrelse - bakket

Hvidovre 75 år efter...

BYFEST I HVIDOVRE - PÅ EN ANDEN MÅDE den 10., 11. og 12. september på RISBJERGGÅRD

Programmet ser således ud:

Fredag:
(kl. 20 i den store sal på Risbjerggård)
Gnags
Dan Türell (slippes løs med en mikrofon)
Konk-Overdrev (lokalt musik/lysbilledindslag)
Entre 15 kr.

Lørdag: (hovedsageligt udendørs - om vejret holder)
Kl. 12 Åbning (med børneaktiviteter, marked, udstillinger, boder m.v.
Kl. ca. 13 Stig Møller underholder
Kl. ca. 14 Tom McEwan tryller og spiller for børn og voksne
Kl. ca. 16 Poul Dissing
Kl. ca. 17 Film og debat om aktuelle problemer på arbejdsmarkedet.
I forbindelse med ovenstående: servering af varm og kold mad, film for børn, HIPS demonstrerer keramikfremstilling, øltelt, Hans Vig Tofteskovs træskulpturer og meget andet.
Kl. 20 Folke- og viseaften i øltelt.
Entre 5 kr.
Keld Ingris - Jan Toftlund
Græshopperne - Flemming Krøll
samt andre lokale musikindslag
Fuld illumination i haven og div. servering: ristede pølser over bål osv.

Søndag: (fortsat marked, div. udstillinger og musik)
Kl. 13 Fodbold.
1. kamp drengekamp mellem Rosenhøj- og Frihedens boldklub
2. kamp et udvalgt hold fra HIPS spiller mod Parkens I.F. (på Risbjergskolens baner)
Kl. 14 Forfatteren Michael Buchwald gennemgår i Ordteltet sin forstadsmytologi (omdelt i uddrag forud).
Kl. 15 Folkedans og chilensk musik
Kl. 16 Eftermiddagskaffe for pensionister med flere. Forfatteren Åge Hansen Folehaven, foreviser og kommenterer en serie socialrealistiske lysbilleder.

NB! Lørdag den 11. kl. 17.00:
Møde: Vore repræsentanter for lokale arbejdspladser snakker overenskomstsituation og lønstoppolitik. Fra forskellige fagforeninger deltager Jørgen Oluf Olsen, Ole Henriksen og Anders Stig Møller.

De deltagende foreninger:
FOLA, Lokalhistorisk Selskab, DKU, Musik i Hvidovre, I.F. Parken, SF, Boldklubben Friheden, Hvidovre Kirkedagrupper, OGA-Hvidovre, DKP, Ungdomsklubben Friheden, HIPS, Rosenhøj Boldklub, VS og NOAH-Hvidovre, Focus, Hvidovre Bryggerlaug, Rosenhøj Lejerforening samt repræsentanter fra lokale arbejdspladser.

Fra Hvidovre Avis

op af foreninger og af underskrifter indsamlet i centre og Hvidovre Avis – protesterede og holdt møder med ministeren og folketingsmedlemmer. Ved årets udgang var det uklart, hvordan motorvejen ville blive ført over Kalveboderne.
Hvidovre Avis fik lavet uofficielle støjmålinger flere steder i Hvidovre. Resultat: Hvidovre var mange steder støjplaget. Et af de mest støjramte områder var uden tvivl Vestmotorvejen ved Spurvegården. Senere på året offentliggjorde Hvidovre Avis målinger af luftforurening. Hvidovre lå i toppen.
Amtet gav grønt lys til at bygge en ny skole på "Sukkertoppen". En klage fra partierne til højre for Socialdemokratiet afvistes såvel af amtet som af tilsynsrådet. Licitationen blev vundet af Brdr. Teichert. Borgmester Aagesen måtte afvise, at han skulle have fået tilbud om eller modtaget ydelser fra firmaet. Byggeriet af Engstrandsskolen kunne gå i gang.
Ketty (Kristensen) indkaldte til to borgermøder for at se, om der var grobund for en privat skole, da forældre havde fortalt

Ketty Kristensen
Foto: Hvidovre avis

hende, at børnene ikke lærte nok i dansk og regning.
Som repræsentant for et parti, der ikke havde sæde i kommunalbestyrelsen, anmeldte Fl. Cramer Larsen (V) årets møder i kommunalbestyrelsen. Hans hovedindtryk var: Dræbende lange debatter og møder, der ikke forløb i fred og fordragelighed.
I januar fremlagde formanden for Hvidovre Teaterforening, Flemming Thøgersen planer om at bygge et teater på amtets grund mellem Gammel Køge Landevej og Frihedens Butikscenter. Grunden hed fremover "Teatergrunden". Forslaget rejste også debat om etablering

Hjørnet af Hvidovrevej og Brostykkevej Arkiv.dk

af en biograf i Hvidovre.
På taget af højhuset i Frihe-den blev der opsat den første parabolantenne i Hvidovre. Beboerne kunne så for 200 kr. pr. lejlighed se 3 tyske TV-programmer. I årets løb blev det diskuteret, om der kunne etableres parabolanlæg for hele Hvidovre.
20 overborgmestre fra Tyskland og 170 nordiske biblioteksfolk var på besøg i Medborgerhuset og Hvidovre Bibliotek, der regnedes for Nordens mest moderne. I december vedtoges det at sætte en fontæne af Hvidovre-billedhuggeren, Ib Braun op foran Medborgerhuset.
Strandmarkskirken fik 100.000 kr. til indianeruge med indianerlejr – 1.-7.august – bag Frihedens Butikscenter. Corrie de Place Hansen, kirkens ungdomssekretær var en af hovedkræfterne.
Den gamle Handelsbank på hjørnet af Hvidovrevej og Brostykkevej blev nedrevet. Frisør Kaj Færch drejede nøglen om. Elektriker Keblov flyttede til Spurvegården 20. Spækhøkeren, fru Alstrup og en skomager måtte også vige for den nye Handelsbank.
HIF stemte i DBUs repræsentantskab ja til kontraktspillere i Danmarksturneringen. HIFs formand, Sv. Borring Sørensen udtalte: ”Vi er nok en af de klubber, der bedst kan klare det ”.
Ernst Netuka kom tilbage som træner i HIF og boede i starten

i "Herberget" på Stadion – 2 sovesale og 2 badeværelser. "Et herskabshus" kaldte han det. HIF havde en svag forårssæson, der fik redaktør Niels Erik Madsen til i en kommentar at skrive, at HIF var i bekneb for spillere i divisionsklasse – et hold uden temperament gav en usikker tilværelse i 2. division. Da HIF i næstsidste kamp vandt over Frederikshavn, sikredes forbliven i 2. division. HIF var bedste klub i efterårssæsonen.

……...fortsættelse følger i senere medlemsblad ……..

Af Pia Brandtberg

Pigen i den røde kjole

Jeg blev født i 1953 på Frederiksberg Hospital. Kort efter min fødsel blev min mor meget syg af "barselsfeber", som lægen sagde til min far, og familien blev kaldt sammen for at sige farvel til min mor, men efter en hospitalsindlæggelse, hvor jeg blev anbragt på børneafdelingen og kun kom op til min mor, når jeg skulle ammes, blev hun rask, og vi kunne komme hjem i den lille lejlighed, som de lejede i en villa i Brønshøj. Boligen var så lille, så jeg sov i en vasketøjskurv. I starten af 1954 var de så heldige at få en bolig i Hvidovre på Hvidovrevej 128, opgang 13. Det var en lille to-værelses lejlighed med køkken og eget toilet. Der var en kakkelovn i stuen, som min far sørgede for blev tændt op om morgenen, så der var varmt, når min mor og jeg skulle ud af sengen. Vi sov i samme rum. Mine forældre havde en seng, som skulle slås ud om aftenen, og jeg lå i min lille barneseng. I soveværelset havde min mor sin symaskine – en Singer trædemaskine – stående, og hun syede rigtig meget tøj til mig og sig selv.

Knapt 100 meter fra min bopæl boede min moster Kett og onkel Ib. Jeg elskede dem, og det var gengældt. Jeg husker engang, hvor jeg havde været nede at lege

i gården, og inden afgang sag-

Pia som fotomodel Privatfoto

Pia og Steen fotograferet i gården på Hvidovrevej 108 - Privatfoto

de min mor, at jeg ikke måtte gå i sandkassen, hvor den var fyldt med vand – og det gjorde jeg selvfølgelig, for der var alle de andre børn. Da jeg kom op, drivvåd, fik jeg at vide, at det var det sidste rene og tørre tøj, jeg fik på, så nu måtte jeg høre efter. Og hvad gjorde lille Pia, hun gik ned i gården, og alle ungerne var i sandkassen, så der gik jeg også hen. Da jeg kom op, fik jeg en regulær skideballe og blev sendt i seng. Jeg har sikkert været 4 eller 5 år. Så fik vi besøg af moster Kett og onkel Ib. Min onkel kom ind til mig og spurgte, hvorfor jeg lå i min seng, det var jo kun eftermiddag, og jeg måtte gå til bekendelse og fortælle ham, at jeg ikke havde mere tøj at få på. Han gik hen i garderobeskabet og fandt noget sommertøj (det var efterår) og sagde til mig, at jeg skulle tage det på, og så gik vi ind i stuen sammen. Puh hvor jeg var nervøs men min onkel klarede ærterne for mig.

Når det var jul, skulle jeg sætte min sutsko under brevkassen, og så ville der komme en julemand forbi (hvis jeg havde været sød den dag) og putte penge i skoen. Pengene brugte jeg til at købe julegaver til min mor og far. Når min moster Kett og onkel Ib var på besøg, overbeviste han mig om, at jeg skulle finde alle mine sko, hvilket jo ikke var så mange, og sætte under brevkassen, jeg troede nu ikke på ham, men blev fuldstændig mundlam, når jeg stod op næste morgen, og samtlige sko var fyldte. Jeg husker nu en gang, hvor min far og mor havde haft besøg, og da jeg stod op næste morgen, var skoen tom, og jeg gik græden-

de ind til mine forældre. Min mor sagde til mig, at det var fordi, jeg var stået for tidligt op, og jeg skulle skynde mig at sove, så julemanden kunne nå at komme, og til min store glæde var der rigtig mange penge i skoen sådan en morgen.
Min mor havde gået til dans med sine 4 søskende, og hun synes derfor også, at jeg skulle gå til dans. Jeg skulle starte på Elins danseskole i Hvidovregade. Hun havde læst, at små drenge gik efter rød, og hun syede derfor en utrolig sød spencer til mig i rød velour.
Jeg kan nu ikke huske så meget fra danseskolen, men jeg kan huske, vi blev stillet op i to rækker, drengene i den ene og pigerne i den anden, og der var flere drenge, der styrede over mod mig, så min mor var vist vældig tilfreds med sin strategi.
Som tidligere fortalt blev vores lille lejlighed varmet op med varme fra en kakkelovn, som min far fodrede med koks fra kælderen. Det var både et tungt, men også et beskidt arbejde, og min onkel Ib havde en forretning i Valby med hårde hvidevarer – Bløndal hed den.
Som noget nyt kunne man få gasvandvarmer og en gasvarmer i stuen, og det skulle sættes op hos os, for der var jo mange lejligheder på Hvidovrevej 128, så det kunne blive en god forretning for min onkels butik.
Så jeg blev så fotomodel for en dag, og der kom en professionel fotograf hjem til os, og så skulle jeg sidde på køkkenbordet og vaske mig. Jeg tror ikke, jeg var et naturtalent som model, og til sidst sagde den stakkels fotograf, at jeg skulle sige "appelsin", det hjalp vist lidt, så mit smil så lidt mere naturligt ud. Inde i stuen sad jeg sammen med min store kusine Mona og havde min fine røde kjole på, og billederne og en artikel kom i Valby Bladet, for det var vist noget af en sensation, at man kunne nedlægge kakkelovne og slippe for at slæbe på koks.
I 1960 blev min lillebror født, og jeg skulle starte på Holmegårdsskolen i første klasse. Inden man kunne komme i skole, skulle man vaccineres for kopper, og det fortalte min mor mig. Dagen oprandt, og jeg blev "syg", og jeg kunne

derfor ikke blive vaccineret. Så spurgte min mor mig en dag, om jeg ville med ud at gå med min lillebror i barnevognen og det ville jeg gerne – vi endte i Holmegårdsskolens aula, og jeg blev vaccineret og kunne komme i første klasse efter sommerferien.

Jeg startede i august 1960 og fik Ole Nielsen som klasselærer, og han var en fantastisk mand. Jeg skrev med venstre hånd, som min mormor senere sagde: ”nej, hvor du skriver pænt og så med den forkerte hånd”, og Ole Nielsen spurgte, hvilken hånd jeg helst ville skrive med, og det var venstre, og sådan blev det – i hans timer.

Jeg havde en regne- og sylærer, som bestemt ikke var enig, og når vi havde regning, og jeg sneg mig til at skrive med venstre, blev jeg kaldt op til kateteret og skulle lægge min lille hånd på bordpladen, og så tog hun en trælineal og slog mig over hånden, så jeg kunne lære, at jeg skulle bruge den rigtige hånd. Det samme i sytimerne, jeg måtte ikke sy eller klippe med venstre hånd, og det har

dog resulteret i, at jeg klipper med højre hånd i dag.
Nå, men der skulle være forældredag på skolen, og min regnelærerinde stod på forhøjningen ved kateteret og messede:" så tager vi blyanten i højre hånd, også Pia", og så rejste min mor sig op og proklamerede, at hvis jeg skulle have blyanten i højre, skulle alle de andre børn have den i venstre, så vi var ligestillet. Hold da op, det passede hende ikke, og hun bemærkede surt, at det jo var for at skåne mig, når jeg en gang kom ud i erhvervslivet, så ville jeg møde megen modstand som venstrehåndet, men når min mor insisterede, så måtte det jo være sådan. Men jeg tror aldrig, hun tilgav min mor, og mine timer med hende var et helvede. Hun havde et system med at give en præmie i form af 10 øre, når vi en gang imellem havde en opgave for, og jeg lå altid i den bunke med fejl. Så var der en dag, hvor min far og mor synes, det var så synd for mig, at jeg aldrig fik nogen præmie, så de brugte en hel dag på at hjælpe mig med opgaverne, og jeg fik endelig afleveret en bog uden fejl. Jeg gik jo i spænding for at få min præmie, og endelig oprandt dagen, hvor opgaverne var blevet rettet, og præmierne skulle uddeles. Nu var der pludselig tre bunker, de rigtige, de forkerte og den der var lavet med snyd – gæt hvor min var.
Da min lillebror var ca. 4 år gammel, fik mine forældre en lejlighed i Bredalsparken, hvor de kunne få deres eget soveværelse, og jeg, der var syv år ældre end min lillebror, skulle dele et kammer på ca. 6 m2 – det var ikke sjovt, for han var et rodehoved, og jeg var utrolig pertentlig.
Jeg flyttede gudskelov skole og kom på Risbjergskolen. Jeg var dog stadig mærket af den regnelærerinde fra tidligere, så det der med tal var rigtig svært for mig at håndtere, hvilket afstedkom, at jeg i 7. klasse ikke fik matematik, men kun tysk. Da skoleåret var ved at være forbi, blev mine forældre kaldt over på skolen, og de fik den besked, at jeg burde have haft matematik, og at jeg ikke kunne komme i 1. real uden, så de skulle gå hjem og tale med

mig om at gå to gange i 7. klasse eller gå i 8. klasse med tysk og matematik og så komme i 1. real, hvis jeg blev fundet egnet. Jeg valgte to gange i 7. klasse, og det blev simpelthen et vendepunkt for mig – jeg blev fundet egnet til realen efter 7. klasse, og efter min realeksamen kom jeg i lære i FDM, som kontorelev.
Efter min læretid kom jeg ind i FDM´s rejsebureau på Rådhuspladsen, og det var en herlig arbejdsplads, men med lørdagsvagter, og det var jeg ikke så glad for, så jeg søgte væk og var nogle år på to forskellige arbejdspladser, og i 1978 søgte og fik jeg et job i Hvidovre Kommune på Hvidovrevej 59A, i Skole- og Fritidsforvaltningen under Willy Storgaard.
I 1984 fik jeg mit andet barn, og umiddelbart efter min barsel søgte jeg en stilling i Socialforvaltningen og var bl.a. med til at starte døgnplejen op.
I 1993 blev jeg valgt som tillidsrepræsentant for HK-personalet på rådhuset, som på det tidspunkt talte ca. 500. Det var noget af en opgave, men det var også nogle meget lærerige år, hvor man skulle lære at balancere på et knivsæg.
Der havde i mange år været revy til julefesten, og på et tidspunkt blev jeg spurgt, om jeg havde lyst til at deltage. Jeg deltog i ca. 10 år, og det var grænseoverskridende at stå på scenen og gi´ den som kommunaldirektør eller andet, men hold da op nogle sjove år.
De sidste år i mit arbejdsliv tilbragte jeg som administrationschef på Forstadsmuseet. Den 13. august 2015 sagde jeg pænt farvel og tak til min arbejdsgiver igennem 37 år, og jeg sidder tilbage med en følelse af at have haft et godt arbejdsliv og nyder nu tilværelsen som livsnyder og pensionist.

Danalund Ungdomshus/Køgevejens Ungdomshus – 50 år

Jørn Bruun-Pedersen og Lars Flænø Nielsen fortæller til

Jens Frederik Jørgensen

Danalund Ungdomshus blev indviet 13. december 1965 i Dr. Ellums gamle villa på Gammel Køge Landevej 276, der hvor nu Køgevejens Ungdomshus har til huse. Da Danalund Ungdomshus i februar 1972 flyttede over i de nye bygninger på Bavnevej, besluttede man, at der stadig skulle være en klub på Gammel Køge Landevej, og at den så meget passende kunne hedde Køgevejens Ungdomshus.
Jørn Bruun-Pedersen fortæller, at han, da han spillede i "Children", i en periode havde fritidsjob i Danalund Ungdomshus. Stig Møller (fra Steppeulvene) underviste også i guitar og på et tidspunkt besluttede de, at der skulle holdes fest i ungdomshuset. Stig Møller ville forsøge at få nogle af sine musikalske venner med. Da man ikke havde sikkerhed for, hvem der ville komme, annoncerede man blot med fest med levende musik. Deltagerantallet til festen var til at overse.
For de fremmødte blev det en af helt store oplevelser. Kim Larsen, Thomas Grue, Ole Frø og Stig Møller kom og spillede og sang i adskillige timer på slap line.

Jørn Bruun-Pedersen.
Foto: Jens Frederik Jørgensen
9.10. 2015

Kim Larsen spiller—Genkender du nogle af personerne på billedet?
Foto: John Aagaard

Lars Flænø Nielsen er i gang med at skrive en bog om Danalund Ungdomshus´s historie – 2 bind på hver ca. 350 sider. Han har billeder fra engang, hvor Kim Larsen mv. spillede i enten Danalund Ungdomshus eller Køgevejens Ungdomshus.
Jørn og Lars er usikre på, hvor og hvornår festen fandt sted. Kim Larsen skulle efter sigende have arbejdet i Danalund Ungdomsklub i 2 x ½ år – selv husker Kim Larsen det ikke.

Hvis nogen, der læser dette, husker det, så hører Lars Flænø Nielsen også gerne herom.

Lars Flænø Nielsen er til daglig musikpædagog i Danalund Ungdomshus. Han har skrevet musik og tekster og spillet siden 1974 i forskellige grup-

Fra venstre: Thomas Grue, Kim Larsen
Foto: John Aagaard

per. I 1982 gik han solo under kunstnernavnet Larry Nelson. Seneste soloalbum udkom i 2012. Lars Flænø Nielsen fik i 2009 Hvidovre Kulturråds Kulturpris for sit arbejde med mange tusinde børn og unge i Danalund Ungdomshus.

Lars Flænø Nielsen efterlyser billeder fra tiden på Gammel Køge Landevej og tiden 1975 til ca. 1979 på Bavnevej.

Har du negativer, dias, eller papirbilleder liggende fra de år, så kan du kontakte Lars Flænø Nilesen på mail:

larrynelson2010@gmail.com eller telefon: 60 37 82 49.

MEDLEMS-ARRANGEMENTER 2016

HUSK: Tilmelding skal ske ved at kontakte Forstadsmuseet på 36490030, eller ved mail til forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk – Der er et begrænset antal pladser.

Film- og hyggeeftermiddag i Rytterskolen - Mandag 29. februar kl. 14:00 - 16:00

Flere af vore medlemmer har hørt om filmen om Hvidovre "Den gang i 20'erne" og vil gerne se den.Vi viser den i Rytterskolen med efterfølgende hyggeligt samvær over en kop kaffe.
Max. 30 deltagere.

Tilmelding: Se ovenfor

Generalforsamling
Tirsdag den 15. marts 2016
kl. 19.00 i Lille Friheden

Sammen med 1. nummer 2016 af Hvidovre Lokalhistorie fremsendes girokort til indbetaling for 2016.
Betaling er uændret kr.125 og for pensionister kr. 100.
Betaling kan foregå på posthus, i bank, netbank
eller i Rytterskolen torsdag den 3. marts mellem kl. 10.00 – 12.00.
Indbetaling vil også kunne foretages ved generalforsamlingen så eventuelle indbetalere anmodes om at komme i god tid.

Tilmelding er ikke nødvendig

1800-tallets Hvidovre i Lille Friheden - Mandag 11. april kl. 19:00 - 21:00

Hvidovre i 1800-tallet plejer at være historien om traditionelt bondeliv i en landsby, der stadigvæk ikke var ramt af udviklingen. **Poul Sverrilds** foredrag er 1800-tallets Hvidovre-historie en fortælling om, hvordan byen stille sneg sig ind på landsbyen. Det skete i en udvikling, der først er blevet belyst gennem Pouls seneste arbejder. Foredraget byder på en aften om mennesker, politik, penge og først og fremmest den lokalitet, der er omdrejningspunkt for det hele, Hvidovre. Den tidsmæssige ramme er de 125 år, der gik mellem udskiftningen af gårdene i Hvidovre til indlemmelsen af kommunens østlige dele i København i 1901.

Tilmelding: Se ovenfor

Byvandring på Christianshavn. Onsdag den 25. maj kl 10.30 - 12

Onsdag den 25. maj kl 10.30 mødes vi ved **Christians Kirken, Strandgade 1, 1401** København K. Et af vore medlemmer, Flemming Groth, tidligere lærer ved Strandmarksskolen, vil modtage os og guide os gennem Christianshavn.
Flemming er opvokset på Christianshavn og har lige fået udgivet en bog, "En chrstianshavners erindringer", om barn- og ungdommens oplevelser i området. Christianshavn har i dag nogle af de højeste kvadratmeterpriser på lejligheder og er langt fra den tid, hvor bydelen var et regulært arbejderkvarter. Undervejs fortæller Flemming om bydelens udvikling krydret med anekdoter om Tosse Børge, Fiskefar, Tykke –Henning og andre personligheder fra dengang.
Vandringen vil tage ca. 1 ½ time, og vi slutter på restaurant Ravellinen, hvor der er mulighed for at spise frokost mod egen betaling. Der er ikke indlagt besøg i Christiania.
Pris for deltagelse 35 kr. inkl. en øl eller vand på Ravellinen.
Max. 30 deltagere.

Tilmelding: Se ovenfor

Bestyrelse og udvalg for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2016

Formand: Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf.: 2296 5785
e-mail: oleasbjornpetersen@gmail.com

Næstformand:
Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf.:2423 0595
e-mail: jensfrj@gmail.com (**NYT!**)

Kasserer: Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf.: 3678 4869
e-mail: larsbo@sport.dk

Bestyrelsesmedlem :
Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf.: 2536 5481
e-mail: frankgudmann@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf.: 36759539
e-mail: gittejak51@gmail.com

KB medlem: Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB-medlem
Maria Durhuus
Telefon: 22778027/4174 8717
E-mail: mdq@hvidovre.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
tlf.:3678 8404
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl.: Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
tlf.: 29920417
E-mail: katojo@live.dk

Revisor:
Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen,
Jens Frederik Jørgensen, Lars Bo Henriksen.

Arrangementsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Knud Nygaard Jensen, Birgit Møller Kristensen, Karen Johansen.

Kommunikationsudvalg:
Ole Asbjørn Petersen, Jørgen Snedled, Gitte Jakobsen,
Jens Frederik Jørgensen, Anja Olsen, Lisbeth Hollensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes.

Interviewgruppen:
Ole Asbjørn Petersen,
Jens Frederik Jørgensen,
Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen,
Henny Paaske, Ejvind Jensen,
Pia Brandtberg, Marianne Nielsen, Anders Aalund, Karen Johansen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
Email: hlsredaktionen@gmail.com

Girokonto: +73< 82934707<
Bankkonto: Jyske Bank
5025 1028523

Julemarkedet i Avedørelejren blev en stor succes

Af Mikkel Knudsen

Langt over 2.000 gæster kiggede forbi julemarkedet i Avedørelejren d. 6. december. Markedet blev således det mest besøgte igennem de 11 år, det har eksisteret. Markedet bestod af mange lokale stadeholdere, der repræsenterede alt fra mindre virksomheder til hobbyister. Flere af stadeholderne var gengangere med flere års erfaring, men markedet bød også på en række debutanter. Én af disse kom så langt væk som fra Lolland. I Forstadsmuseets bod blev det til mange hyggelige snakke om Hvidovre over den særdeles populære gløgg.

Julemarkedet høstede stor ros for, at det ikke kun var et marked, men også bød på masser af underholdning, der gjorde det interessant ikke blot for gæsterne, men også for stadeholderne. Cirkus Aroma underholdte bl.a. med gakket gøgl og ildjonglering i den udfordrende kuling. Der var heste fra Krogagre, julemand, skattejagt på Cirkusmuseet, juleklip, musik og lokale historier i Forstadsmuseets bod. Den politiske velvilje over for markedet har igennem årene muliggjort, at det har kunnet afholdes, og opbakningen blev understreget af, at borgmester Helle Adelborg åbnede festlighederne. Markedet fortsætter i 2016, hvor det finder sted søndag d. 4. december.

Julemanden på besøg på julemarkedet
Foto: Forstadsmuseet

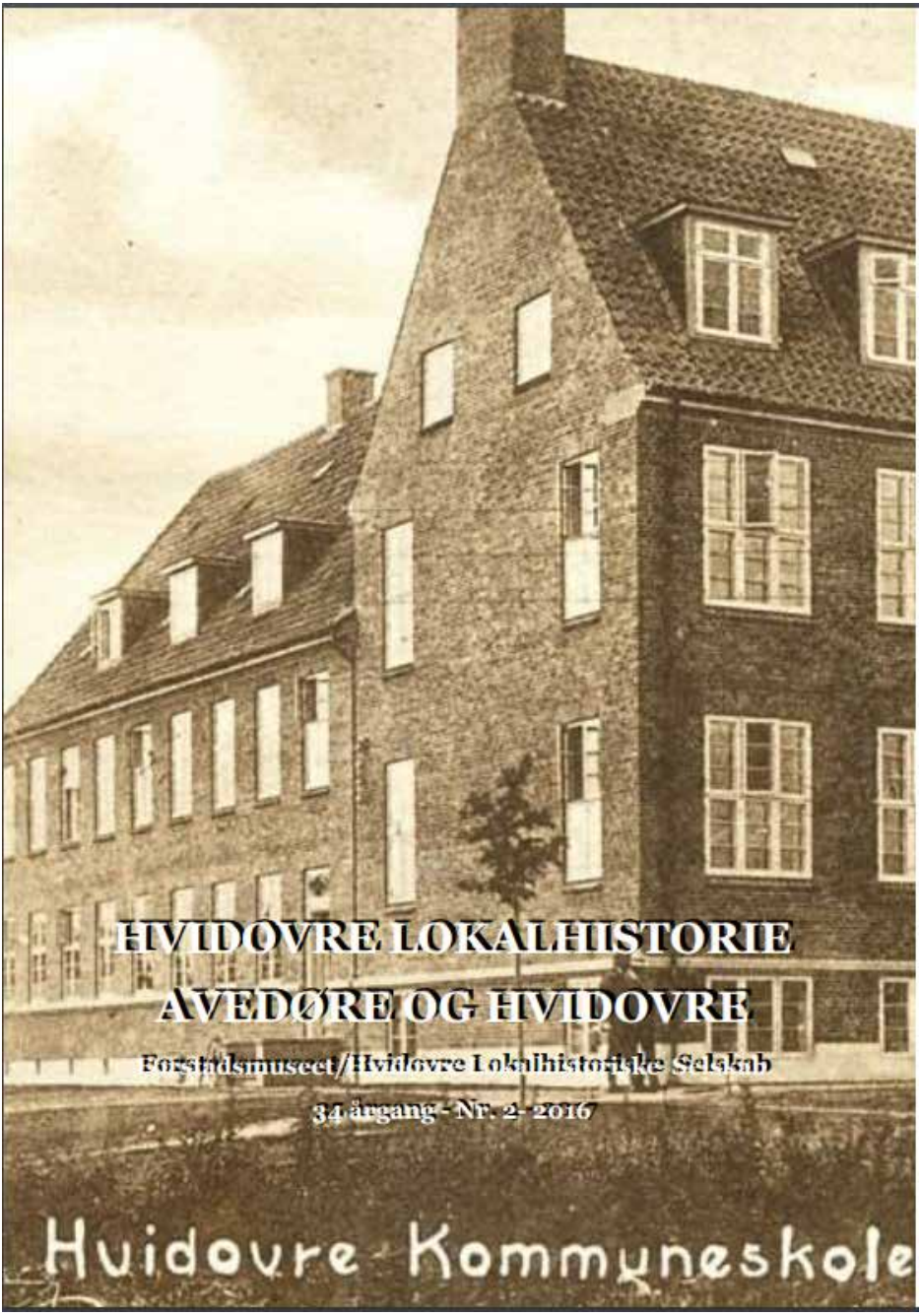
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet/Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
34 årgang - Nr. 2 - 2016
Hvidovre Kommuneskole

Indhold

Nyt fra formanden .....Side 3
Af Ole Asbjørn Petersen
Barndom og ungddom i Strandmarkskvarteret .....Side 4
Af Jørn Bruun-Pedersen .....
Sønderkærskolen 1924-2012 .....Side 10
Af Ole Asbjørn Petersen
Navne, mærkedage og jubilæer i 1976. .....Side 20
Af Jens Frederik Jørgensen
Hvidovre Studieorkester .....Side 24
Af Benny Riisager
Carl Chr. Toftlund (1924-2011) .....Side 26
Af Jens Frederik Jørgensen
Årsmøde Dansk Lokalhistorisk Forening ..... side 27
Gitte Jakobsen
Ritt om somre i kolonihave ved Rebæk Sø .....Side 29
af Lisbeth Hollensen, Gitte Jakobsen og Jens Frederik Jørgensen
1800-tallets Hvidovre - Foredrag af Poul Sverrild .....Side 36
Anmeldelse af Jens Frederik Jørgensen
Arbejdernes Radio- og Fjernsynsklub ..... Sider 41
Af Jens Frederik Jørgensen
Medlemsarrangementer.....Side 46
Det stod også at læse i Hvidvore Avis i 1976 .....Side 48
Af Jens Frederik Jørgensen

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
email: jensfrj@gmail.com
Tlf.: Se bestyrelseslisten på næstsidste side i bladet
eller www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer

Forsidebillede: Sønderkærskolen 1924 - Forstadsmuseet

Nyt fra formanden

Af Ole Asbjørn Petersen

Tirsdag den 15. marts 2016 afholdtes den ordinære generalforsamling. Lars Bo Henriksen havde efter mange års flot arbejde valgt at sige stop. Karen Johansen nyvalgtes til bestyrelsen og Finn Ivo Heller som suppleant. Efterfølgende konstituerede bestyrelsen sig med Ole Asbjørn Petersen som formand, Jens Frederik Jørgensen som næstformand og Frank H. Gudmann som kasserer. Læs det vedlagte fyldige referat fra generalforsamlingen og bestyrelsens beretning. Kontingentet er fortsat 125 kr. og 100 kr. for pensionister.

Skulle man have overset indbetalingen kan der indbetales på girokonto + 73 82934707 eller bankkonto i Jyske Bank reg.nr. 5025 konto.nr. 1028523. Personlig henvendelse i Rytterskolen onsdag den 1. juni kl. 10 – 11, hvor formand og kasserer vil være til stede.

I arrangementsoversigten kan man se arrangementer for resten af 2016. Det skal bemærkes, at turen den 25. maj til Christianshavn er ændret fra kl. 10.30 – 12.00 til 10.30 – 13.00.
Sammen med Forstadsmuseet gennemfører vi i resten af 2016 nye fyraftensrund-visninger. Den fine tilslutning til de allerede gennemførte rund-visninger og opfordringer til at gennemføre nye har gjort, at der i arrangementsoversigten kan ses nye områder. De mange inputs under rundvisningerne har vist, at mange af vore medlemmer sidder med stor lokal viden, som vi kan drage nytte af. I forbindelse med de enkelte rundvisninger kan mulige interesserede, der vil medvirke til oplysninger om deres område, rette henvendelse til museums-inspektør Anja Olsen.

Så ser det ud til, at der sker noget med restaureringen af Rytterskolen. Restaureringen er på tegnebrættet, så nu venter vi spændt på dagen for igangsættelse.

Barndom og ungdom i Strandmarkskvarteret

Fodbold, musik og "Children"
Jørn Bruun-Pedersen fortæller i interview med Jens

Jørn Bruun-Pedersen

Frederik Jørgensen

"Set gennem barndommens og ungdommens "briller" var Hvidovre et godt sted at vokse op. Der var mange muligheder". Det er den korte version, når Jørn Bruun-Pedersen fortæller om sin barndom og ungdom i Hvidovre.

"Min far – Poul Bruun-Pedersen var gammeldags udlært smed og havde derfor lært at sko heste. Han ville være selvstændig blikkenslagermester og læste til gas- og vandmester.

I 1958, da jeg var godt 5 år, købte mine forældre – lidt tilfældigt – et hus i Hvidovre på Strandmarksvej nr. 49, hvor der var en slagterforretning. Herfra drev min far sin forretning, til han blev 75 år i 2005.
Min far installerede selvbetjeningsvaskerier, og da vi flyttede til Hvidovre, skulle min mor, Karen have et sådant moderne vaskeri på Strand-marksvej 49, men kunderne ville ikke betjene sig selv. Selvbetjening var ikke rigtig slået an, så min mor havde 8 damer ansat i vaskeriet, som hun drev indtil 1972.
Vi var 4 børn, der havde en tryg barndom, hvor der blev stillet krav om, at vi skulle deltage i "løjerne" – opvask, oprydning og indkøb. Selv fik jeg utallige fritidsjob. Jeg var bydreng hos grønthandler Thorsen et par år. Kørte med mælk og brød fra bager Poulsen. Gik med Hvidovre Avis. Bragte søndagsaviser ud fra kiosken på Strandmarksvej.

Strandmarksvej 49

Hjalp til i vaskeriet. Fra 14-15 års alderen arbejdede jeg somre og lørdage hos flyttemand Skjærbæk, der også lå på Strandmarksvej.
Mine forældre var sparsommelige, og vi holdt ikke ferie sammen. Dog mest på grund af deres gøremål som hhv. vaskeridame og som smedemester. Jeg fravalgte konfirmationsfesten og var i stedet på min første udenlandsferie til Gran Canaria med min far."
De første erindringer fra 1958 er byggeriet af Friheden. "Vi boede lige over for sportspladsen ved Strandmarks-skolen. Bag skolen og op mod Køgevej var der landbrugsjord. I 1958/59 kom der gravkøer, og man begyndte at bygge Friheden på Strandmarksvej. Jeg gik ofte over og snakkede med jord- og betonarbejderne og kiggede med.

Da man var færdig med 1. del af Friheden, oplevede vi, at mange i det første hold mennesker, der kom, var "bøller", som måske var blevet strittet ud et andet sted. Mine forældre kunne mærke et skift i forretningen – og var lidt reserverede over for de nye beboere. Friheden fik et relativt dårligt ry til at starte med. Nu har jeg indtryk af, at det er en rigtig god bebyggelse."
Jørn spillede i fritiden vanvit-

tig meget fodbold. ”Vi spillede på ”Højen”, hvor der var frie muligheder. Der var altid nogen i alle aldre at spille fodbold med. Vi arrangerede kampe mod hold fra Strandbyparken og Friheden. Fodbold var ikke bare en sommersport. Jeg husker, at jeg et år mellem jul og nytår spillede fodbold om formid-

Jørn Bruun-Pedersen med kost

dagen og blev svinet til. Jeg tog hjem, smed tøjet i vaskemaskinen, og efter frokost var jeg i friskt tøj ude at spille fodbold igen.

Man skulle dengang være 8-10 år, inden man kunne blive medlem af HIF. Jeg blev meldt ind og startede på 6. lilleput med Helge Hansen som træner. Jeg endte med at spille på 1. junior sammen med Jim Stjerne Hansen, Torben Gullak og Klaus Nørregård.”
Jørn Bruun-Pedersen bor i dag i Kokkedal. ”Havde jeg boet i nærheden af Hvidovre, ville jeg i dag have set mere fodbold i Hvidovre. I stedet er jeg blevet fodbolddommer – mest for at få motion. Det er sjovere at løbe efter nogen, der løber efter en fodbold, end at løbe ud ad vejen!”

Jørn gik 9 år på Strandmarksskolen, inden han kom videre på gymnasiet på Vestre Borgerdyd. ”Jeg husker Strandmarksskolen som en traditionel, lidt gammeldags skole. Lærer Asmussen var gårdvagt – meget kontant, men også fair. Han slog kun, hvis man havde været fræk. Flemming Groth var en relativ ung lærer og var en karismatisk lærer til sport. Jeg havde Raskmark som klasselærer – meget statelig og fair.
I realen fik jeg Anders Larsen som klasselærer. Han var nok lidt kontroversiel, fordi han havde meget stærke meninger.
P. G. Hansen var viceinspektør, da jeg startede i skolen, og jeg havde ham et par gange som vikar – bl. a. lørdag

Children - Osmonds

den 26. september 1964. P. G. Hansen slog i bordet, og det gav et ordentligt brag – Valby gasværket var i samme øjeblik sprunget i luften! P. G. Hansen indledte timerne med at lave skæg og ballade de første 5-7 minutter – derefter forventede han disciplin, men det var ikke alle, der kunne administrere det.

Ved siden af fodbold var rockmusik den store interesse hos drenge i Hvidovre i slutningen af 1960erne og i 1970erne. Jørn fik også relativt tidligt interesse for musik. ”Jeg gik til spil hos Jenny Ørking, der i starten boede på Brostykkevej. Hun var medvirkende til, at vi var nogle stykker, der fandt sammen og i 1969/70 fik dannet rockgruppen ”Children”.
At ”Children” blev et stort navn i Rockens verden, det vidner de mange sider, gruppen er omtalt på i Thomas Gjurups bog: ”Hvidovre-Rock, 1960-1980”.
Efter et par forsøg med forskellige konstellationer endte vi med en konstellation bestående af Gerner Søndervang, der boede på Birke Allé, Finn Kollerup, der boede på Koralvej samt min bror, John og mig selv. I Gerners forældres hus var der en stor kælder,

et superøvelokale de første mange år. Vi øvede mange gange om ugen og var meget ambitiøse.
Finn spillede guitar, John bas og jeg elorgel. Vi sang alle fire, og vi var alle med til at skrive musik og tekst til vores numre. Gerner, der var gruppens trommeslager, trak sig efter nogle år. Herefter havde vi et par trommeslagere i forholdsvis korte perioder før Leif Helleberg, som også kom fra Hvidovre, kom med. Senere fik vi fat i Jens Sørensen, der var gruppens trommeslager, indtil vi stoppede.
Gruppen skulle have et navn, og vi var blevet "døbt" "Highway Child", men det var for besværligt et navn. "Children" kunne alle udtale og vide, hvad betød og stod for.
Vi spillede rundt om i hele Danmark, til skoleballer, i ungdomsklubber, på Bakken, i Tivoli, til halballer og byfester og på restaurationer. Da vi havde flest "jobs", nåede vi vel op på ca. 200 om året.
6 singleplader og 1 LP blev det til, og den største succes var "Billy Boy", der opnåede en uge på Top10. Det største i gruppens historie var vel, da vi 1975 var "opvarmning" til "The Osmonds" ved deres koncerter i København og Göteborg med et publikum på ca. 13.000.
I 1970erne fik rockgrupper sponsorer og skulle have en fanclub. Det var også tilfældet for "Children".
Vi havde aftaler om tøj med 2-3 tøjfirmaer, og vi signerede plader og gav koncert et par gange hos "Bjørns Radio" på Hvidovrevej 137. PEPSI sponsorerede nogle kasse Pepsier, når vi var ude at spille, ligesom de trykte postkort, vi kunne dele ud, med et billede af gruppen på.
Efter meget omtale i forskellige popblade kom der også en fanclub, der på et tidspunkt var oppe på et par tusinde. Det var et stort arbejde at passe fanclubben, og vi fik hjælp af et par piger til arbejdet med udsendelse af fanblad, girokort mv.

Da gruppen startede var vi en slags husorkester i Hvidovre Roklub og spillede ved roklubbens mange fester. Senere blev vi husorkester i det gamle Danalund Ungdomshus på Køgevej. Da Danalund flyttede til Bavnevej flyttede vi med, og Finn Kollerup blev ansat dernede. Jeg selv fik fritidsjob i det "gamle" Danalund, der nu kom til at hedde Køgevejens Ung-

domshus. Her underviste jeg i guitar og passede diskoteket, når der var diskoaftener. ”Children” stoppede i 1981/82, og Finn Kollerup samt Jens Sørensen er desværre begge døde alt for tidligt.
Efter i 1975 at være flyttet fra Hvidovre har jeg udover kontakten til min mor fulgt med i, hvad der sker. Jeg følger stadig med i HIFs kampe. Den første klub, jeg kigger på, når jeg skal se resultater, er Hvidovre.
I slutningen af 1970erne skrev jeg musikanmeldelser og lavede interviews med kendte sportsfolk i Hvidovre til brug i ”Lokalavisen for Valby og Hvidovre”, som i nogle år var konkurrerende lokalavis til Hvidovre Avis. Også i mit arbejde med boligrådgivning i Realkredit Danmark og i Danske Bank har jeg haft med Hvidovre at gøre. Jeg oplever, at en del mennesker stadig ikke rigtig kender Hvidovre, selvom Hvidovre ligger centralt og tæt på byen.

hvidovre@home.dk
Ejendomsmægler M.D.E. Cand. jur.
MAX MARDORF
Hvidovrevej 406 • 2650 Hvidovre
Telefon 36 77 18 28
(Overfor Hvidovre Sportsstadion)
home
vi vil være din foretrukne ejendomsmægler
FÅ EN GRATIS SALGSVURDERING
Det er os, der er kendt for det hurtige og effektive salg

Sønderkærskolen 1924-2012

Af Ole Asbjørn Petersen

Ved Sønderkærskolens 70 års fødselsdag i 1994 udtalte skolens daværende skoleinspektør, Ole Asbjørn Petersen, nedenstående:

Rejsegilde på Kettevejskolens første del, 1923 Foto: Forstadsmuseet

”Man siger : ”Kært barn har mange navne”. Det gælder også denne skole. Først hed den ” Hvidovre kommuneskole”, så ” Kettevejsskolen” og endelig ” Sønderkærskolen”.
Sønderkærskolen er den ældste af Hvidovre kommunes 11 skoler – og den 3. af de skoler, der overhovedet har været i kommunen. De to tidligere er begge bevaret og fungerer henholdsvis som aktivt tilholdssted for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab (Rytterskolen ved Hvidovre Kirke) og som byret og politikontor (det gamle kommunekontor ved Bytoften/Hvidovregade).
Sønderkærskolen blev taget

i brug i 1924 og har gennem 70 år været rammen om adskillige tusinde skoleelevers hverdag. Fra at være en landkommune med 700 indbyggere er Hvidovre vokset til en forstadskommune med ca. 50.000 indbyggere, hvad der selvsagt også har betydet ændringer i skolens indhold og bygninger.
Folkeskoleområdet er fra en tidligere sund økonomisk situation blevet ramt af økonomiske stramninger, der må give anledning til panderynken, og ressourcer er overført til andre områder, der har trængt sig på. Det stiller store krav om tilpasning, og forældrekredsen har ved sådanne lejligheder givet skolen en enestående opbakning.
Solidt placeret i kommunen og lokalområdet med en engageret forældre- og medarbejderkreds, med stigende elevtal og med udsigten til bygningsmæssige renoveringer, vil jeg udtrykke håbet om, at Sønderkærskolen også ved 100 års jubilæet i 2024 vil være kendetegnet af den positive samarbejdsånd, der er fundamentet for tilpasning og udvikling".
Det kom ikke til at gå som ønsket, for i 2012 blev Enghøjskolen og Sønderkærskolen besluttet nedlagt.
I denne artikel vil det ikke være muligt at komme med en samlet fremstilling af skolens historie, men der er lagt vægt på at skildre nogle af de sider i skolens liv, der har været med til at definere skolen lige fra dens start. Med tilladelse fra lederen af Forstadsmuseet, Poul Sverrild, kan man læse om skolens start frem til 1934, hvor Strandmarksskolen blev kommunens anden skole.

Den sidste Hvidovre Skole – Kettevejsskolen/Sønderkær-skolen

Den første skole i Hvidovre, Rytterskolen, fungerede som skole i 180 år, 1772 til 1902. Den anden skole, Hvidovre Skole i Hvidovregade holdt i 22 år til 1924. Den tredje skole, Hvidovre Skole på hjørnet af Hvidovrevej og Kettegård Allé, har indtil nu holdt i 70 år, selv om den kun fik lov til at hedde Hvidovre Skole i omkring 10 år.
Der er lang vej fra den skole, der stod færdig som Hvidovre Skole i 1927 til

den Søndekærskole, som nu fejrer sit 70 års jubilæum. Dels er skolen udvidet og ombygget i adskillige omgange, hvad der har været godt, og dels har skolen som bekendt måttet skifte navn – og det ikke færre end to gange, hvad der måske har været godt.

De følgende linier fortæller lidt om skolens baggrund og om de første år, hvor den var hele Hvidovres Skole.

Den nye Hvidovre Skole

Omkring 1919 fik det konservativt dominerede Hvidovre Sogneråd en henstilling fra skoledirektionen for Sokkelund Herred om at udvide skolen i Hvidovregade, så den fik reel plads til de børn, der var skolesøgende i Hvidovre. Da skolen i Hvidovregade blev taget i brug i 1902, var der 55 elever i skolen, fordelt på to klasser, og det sidste år, 1923, den fungerede, talte den 195 elever fordelt på 5 klasser. Det stærkt konservative sognerådsflertal havde ikke travlt med at efterkomme henstillingen fra skoledirektionen, og da sognerådet netop da kom i strid med både amtsråd, skoledirektion og indenrigsministerium omkring de ulovligt boende i sommerhusene, så havde det ikke voldsom lyst til at bygge en skole, som ville komme de ulovligt boende til gavn. Men uanset modviljen mod udgifter forårsaget af sommerhusbeboernes børn, blev det nødvendigt at opføre en ny skole. Sognerådet købte i 1922/23 en parcel af Spurve-gården på hjørnet af Mellemdigevej (Hvidovrevej) og Kettevej. Her rejste den moderne skolebygning sig i løbet af 1923/24 på den bare mark. Bygningens arkitektur signalerede en ny tids komme. Selv om en egentlig bymæssig udvikling knap var begyndt, var det entydigt en byskole, der blev bygget. Med sine tre en halv etage og kompakte bygningsklump var Hvidovre Kommuneskole kommunens højeste og største bygning. Der fandtes i forvejen blot to etageejendomme i Hvidovre – henholdsvis Hvidovregade og på den senere Landlystvej. De var bygget til beboelsesformål og var på to en halv etage.

Førstelæreren på den gamle Hvidovre Skole, senere overlærer Claus Petersen fulgte nøje byggeriet af den

nye skole, som han skulle komme til at stå i spidsen for i 17 år. Han førte omhyggeligt byggedagbog og tog enkelte billeder af byggeriet, som han næsten betragtede som sit eget. Med embedsboligen i den lave sydfløj, var det i praksis hans hus.

Claus Petersens person kommer ikke meget til syne i dagbogen, men en lakonisk indførsel d. 1. maj 1924 "Der arbejdes ikke i dag" vidner om hans engagement i sagen og muligvis om hans politiske holdning.

Vækst og udbygning

Antallet af skolesøgende børn i Hvidovre eksploderede lige omkring den nye skoles start. I december 1924 havde man 9 klasser mod blot 5 året før, og antallet af elever var vokset fra 195 til 340. Det var den politiske udvikling, hvor undervisningsministeriet nu tvang kommunen til at indskrive alle børnene fra de ulovlig boliger i Hvidovre i skolen, som helt ændrede forudsætningerne for skolebyggeriet. Med en så uforudseelig skolepolitisk udbygning var planlægning

Sønderkærskolen åbner i 1924 - Foto: Forstadsmuseet

helt umulig, så knap stod skolebygningen færdig, før man måtte planlægge den næste etape, der stod færdig i 1926. Den udgjorde en fordobling af skolekapaciteten, og nu stod skolen færdig med den facade mod Hvidovrevej, som ses i dag. I løbet af de bare to år fra første til anden etape vok-

snævrere kreds, ved bordet herskede en festlig stemning med en mængde taler. Bordet hævedes kl. ca. 8, og Hvidovre Kommuneskole havde i sin endelige form fået sin festlige indvielse". At det ikke var skolens endelige form, var naturligvis svært at forudse i 1927. Med gennemførelsen af

Hvidovrevej, Sønderkærskolen H.F. Rosenhøj 1953 Foto: Forstadsmuseet

sede antallet af klasser med 100% til 18, og elevtallet med godt 90% til 652. Den 30. april 1927 kunne Claus Petersen fortælle om indvielsen af skolens anden etape: "I dag indvielse af den fuldt færdige skole kl. 3 …
Derefter fællesbord for en

anden etape tog man også hånd om hygiejnen i kommunen med indrettelsen af en folkebadeanstalt i kælderen, hvor det blev muligt at få et ugentligt bad. Befolkningsudviklingen fortsatte sin uhæmmede vækst de følgende år, så elevtallet rundede 1.100 i løbet af

yderligere seks år.
Ånden i skolen var klart profileret af overlærer Petersen, som i korthed skildrede dens arbejdsform og pædagogik: ”Børnene skal lære noget – de skal lære så meget, som det er muligt at give dem, men hovedvægten skal ligge på dansk, regning og skrivning, og i disse fag skal eleverne virkelig yde, hvad de formår. Gennemført streng orden er nødvendig, og der tolereres ingen efterladenhed. Fra timens begyndelse må børnene arbejde 100 %. Arbejdets sværhedsgrad må ligge i overkanten af hvad, der i almindelighed forlanges, hvilket vil medføre en del koncentreret hjemmearbejde, men til gengæld give eleverne et ekstra plus, der vil sætte dem i stand til at hævde sig, hvor de så end kommer hen. Disciplinspørgsmålet vil derved løse sig af sig selv, da eleverne ikke får nogen tid til uopmærksomhed”.
Det var klar tale om krav og forventninger, og det medførte den pudsighed, at tilflyttede børn fra København rutinemæssigt blev flyttet et klassetrin ned, når de startede i Hvidovre Skole. Det var en skoleånd, som lærerne formidlede videre. En lærer, der blev ansat i 1933, erindrer: ” Efter hvert frikvarter hentede hver lærer sin klasse nede i gården. Man stillede op på række, når klokken ringede ind, og når man så kom op på gangen, stod man også opstillet uden for klassen for at skaffe ro, inden man gik ind. Det var en uskreven regel, at børnene i 1. klasse skulle kunne læse til jul. Og for lærerne var det jo et mål, man burde nå, ellers syntes man ikke, at man var en god lærer”.
Der blev utvivlsomt lært meget, og elever fra Hvidovre Kommuneskole havde et godt ry, men der var også omkostninger hos de mindre skoletilpassede: ” Mange år efter jeg havde forladt skolen, havde jeg stadig et vist had til skolelærere. Man vidste jo ikke andet dengang, og vi er jo ikke døde af de flade øretæver, vi fik”.
De tilsynsførendes tilfredshed med virksomheden på Hvidovre Kommuneskole får det sidste ord ved slutningen af den periode, hvor skolen havde monopol på folkeskoleundervisning i

Hvidovre kommune:
” 1933, 29. marts visiterede jeg Hvidovre Skole og overværede undervisningen i 10 forskellige klasser i en række fag. Jeg har indtrykket af, at der arbejdes med dygtighed og stor iver, og at standpunktet svarer dertil. J. Schepelern”.
1934 var året, hvor den senere Sønderkærskole mistede sin status som Hvidovres eneste skole med opførelsen af Strandmarksskolen, og så var det slut med at hedde Hvidovre Skole.

Siden kom yderligere 9 skoler, så der frem til 2012 var 11 kommuneskoler. Sønderkærskolen har gennem årene været præget af et godt forældresamarbejde. Efter at have haft en aktiv forældreforening blev der med den nye skolestyrelseslov i 1970 oprettet skolenævn. Skolenævnets første formand. Wilhelm Rieck, mindedes det første møde med lærerpersonalet. ” Vi havde inviteret til et stykke smørrebrød på læreværelset med en baggrund i ” Her er vi – hvad kan I bruge os til?”
Nedstirret tilstrækkelig længe af en tavs forsamling, der spekulerede på, hvorfor de nu skulle have os rendende, lykkedes det Sindberg Jacobsen, skolens daværende inspektør, at redde aftenen ved at holde et aldeles glimrende foredrag om den nye skolesyrelseslov..
Vi lærte også hurtigt at bruge ”Pige træd varsomt” metoden, men samtidig opdagede vi jo også, at her var et antal glimrende pædagoger, både ældre og yngre, der kunne deres metier, og som levede og åndede for børnene.
Den første skepsis blev afløst af et godt samarbejde, og gennem 24 år blev der afholdt nytårssammenkomster med ledelse og lærerrepræsentanter. I de spændende år 1983-1985 var skolenævnet primus motor i kampen for at bevare skolen. Skolenævnets formand, Doris Laugesen, var utrættelig i kampen og forstod at engagere hele forældrekredsen. Som bekendt overlevede skolen, og lærernes respekt for forældrenes indsats var stor.
Senere afløstes skolenævnet af en ny lovs bestemmelser, og der blev i 1989 indført skolebestyrelser. Officielt

drejede det sig om øget decentralisering, selvforvaltning og større brugerindflydelse. Eva Sørensen var de første år formand for skolebestyrelsen og fortsatte det gode samarbejde med lærere og ledelse. Et godt samarbejde, der af kommende formænd er videreført til skolens nedlæggelse i 2012, hvor formanden, Thomas Ulrich og bestyrelsen kæmpede en flot kamp for skolens bevarelse. Det lykkedes ikke, men forældrenes indsats i og for skolen gennem de mange år er rosværdig og imponerende.

Sønderkærskolen set fra syd 1955 Foto: Forstadsmuseet

Det væsentlige i skolens arbejde er naturligvis det daglige møde mellem elever og lærere. Her skal fagene være med til at skabe fundamentet for elevernes senere virke. Gymnastik og specielt fodbold har haft stor betydning for mange. Lærere i gymnastik med speciel interesse for fodbold har gjort, at Sønderkærskolen og Hvidovre kommune kom på landkortet. I Ekstra Bladets årligt tilbagevendende landstur-nering for skolefodbold har Sønderkær-skolen sat sit præg. En af skolens lærere, Flemming Pallesen, skrev i skolens 75 års jubilæumsskrift i 1999 om fodbold og Sønderkærskolen. Med tilladelse bringes følgende i uddrag:

”Og nu vi er ved fodbold…-…… …Vor kære gamle skole er nemlig blandt de aller-bedste her i landet, når det gælder fodbold. Nu kan man mene om fodbold, hvad man vil, og det er der mange, der gør, men et faktum er det, at de

fleste af vore elever dyrker eller har dyrket det ædle spil, flere lærere forsøger sig, adskillige forældre ses

Sønderkærskolen. Ny Fløj bygget i 1949. Foto: Forstadsmuseet

humpende rundt med små eller store skader. Forældremøder og skole-/hjemsamtaler planlægges først, når datoerne for Danmarks landskampe eller Champions League- kampe kendes. Derfor bør fodbold også nævnes i dette skrift, da det har så fremtrædende en plads i vor hverdag. Hvad ville eksempelvis Ekstra Bladets fodboldturnering have været uden Sønderkærskolen. Tre gange har vi været i finalen, nemlig i 1973, i 1977 og senest i 1997. Den 10. november 1997 indtog vi parken. Hele skolen, mange forældre og andet godtfolk gav os en opbakning, der bogstaveligt talt var guld værd. 2-0 blev sejren på, et resultat som alle var glade for (undtaget dog Rosenlundskolen). Kampen blev transmitteret live i TV. I skrivende stund har vi igen en samling spillere, som vi med lidt held kan nå langt med. Det er mit håb, at vi i næste festskrift kan melde om endnu flere succes´ er på det grønne tæppe. Der hersker i mit sind ingen tvivl om, at der i mange tilfælde kan være en overførselsværdi mellem sportslig succes og faglig ditto. Det er derfor sikkert, at vi også i de kommende år vil have sport - og fodbold – på programmet som en del af vore tiende klassers projekter". Også i 1999 vandt vi turneringen. Gennem årene har mange af de store spillere i HIF, Brøndby og landsholdet været med på skoleholdet. For blot at nævne nogle: Jørgen Jacobsen, Steen Ziegler, Birger Petersn, Danny Olsen, Thomas

Sønderkærskolen 1924-2012

Af Ole Asbjørn Petersen

Kahlenberg og Michael Krohn-Dehli.

Det sidste indblik i Søndekærskolens historie drejer sig om elever, der har gået på skolen.
I 1968 lykkedes det for det daværende elevråd at oprette en forening for tidligere og nuværende elever. Fra foreningens start kan berettes:
" På stiftelsesaftenen for "Sønderkærs Minde" var der rundvisning på skolen, så man kunne se de forandringer, der havde været samt fremvisning af film fra skolens gamle dage, hvor skolen var omgivet af marker. Underholdningen bestod af af skolens orkester med Poul Schønnemann som dirigent. Der blev spillet hyggemusik og musik på bånd.
Tilmelding til aftenen skulle ske pr. brevkort til Sønderkærskolen, og prisen for hele arrangementet samt et medlemskort gældende for et helt år, var kr. 5,00. Med i prisen fik man på aftenen også en pølse med brød, en øl eller sodavand.
Sådan er det ikke mere. Den årlige afholdelse af Sønderkærs Minde har med tiden ændret karakter. Nu holdes der fest i skolens store aula, og det er kun for gamle elever fra skolen. Festerne har de sidste mange år været med spisning, musik og dans, og der er god mulighed for at få en sludder med gamle klassekammerater og lærere. Mange klasser benytter endda Sønderkærs Minde som en god anledning til at mødes igen. Det er skolens gamle elever, som nu står for arrangementerne. Der er 12-14 gamle elever i festkommiteen, og de lægger hvert år et stort arbejde i at gennemføre Sønderkærs Minde".
Sammen med en af skolens lærere, John Nielsen, står en af de større klasser for den kulinariske del af arrangementet. Altid meget flot med udsolgt hus hver gang.
For skolen har det været godt at vide, at så mange tidligere elever med glæ-

de møder op på den gamle skole.

I artiklen er der beskrevet flere forhold, som har været en del af Sønderkærskolens image. I 2012 besluttede et flertal i kommunalbestyrelsen, at skolen skulle nedlægges, og eleverne overføres til Gungehusskolen. Debatten var hed og er tidligere omtalt i vores medlemsblad i nr. 4 2012 ("Intermezzo i Sønderkærskolens historie").
Et kapitel i Hvidovre skolehistorie er afsluttet, Sønderkærskolen er nedlagt efter 88 års virke; en skole med stolte traditioner, som man kan håbe, at andre kan bygge videre på.

Navne, mærkedage og jubilæer i 1976

Af Jens Frederik Jørgensen - Uddrag fra Hvidovre Avis 1976

Navnestof:
Verner Villesgaard Jensen, ny præst ved Strandmarkskirken.
Thomas Dalby ny skoledirektør efter Arne Andersen
Fhv. skoleinspektør Henry Aabo, Avedøre Skole omkommer ved en trafikulykke.
Viceborgmester Sven Christensen og fru Inge har i august sølvbryllup. Han fylder 50 år i december.
Viceborgmester Jørgen Gram dør pludseligt i september, 56 år gammel.
Erik Holm bliver ny viceborgmester. Jonna Gram-Hansen træder ind i kommunalbestyrelsen
Efter godt et år som løsgængere melder Poul Heick sig igen ind i Fremskridtspartiet og Niels Juel Kressner sig ind i "De konservative".

Fra sportens verden:
Ved OL I Montreal - 17.7 til 1.8 - deltager fra Hvidovre: cykelrytteren Ivar Jacobsen, sejleren Jørgen Lindhardtsen og

silhuetskytten Kell Runland. Karl Eilersen, Hvidovre Atletik Klub er holdleder – chef de mission – for de danske deltagere. Viceskoledirektør Børge Kaas-Andersen er dommer ved ro-sport-konkurrencerne. Poul Rickard Høj Jensen, der stammer fra Hvidovre, vinder guld i Solingklassen.
Doris Nellemann- Hansen, formand for Hvidovre Tennisklub får årets idrætspris.
Nye løbebaner i rødt kunststof indvies på Stadion.
Tommy Stjerne Hansens hold vinder international curlingturnering i Hvidovre og baner derved vejen for, at curling kan optages i Danmarks Idrætsforbund.

Skødshoved Foto: Bengt Lynggaard Nielsen

Grundsten, indvielser og nyt i Hvidovre:
Dronning Margrethe indvier i marts Hvidovre Hospital.
Grundstenen nedlægges til nyt plejehjem – Søvangsgården.
Aagaards Møbler åbner i nybyggede lokaler, Gammel Køge Landevej 272.
Ny BP-station åbner, hvor Frihedskroen og apoteket lå indtil 1974.
Knud Larsen byder velkommen i større byggecenter, Gammel Køge Landevej 517-527.
Nyt plejehjem indvies i Avedøre – Danske Handelsrejsendes Plejehjem.
Kommunen køber Marianelund kro til ny feriekoloni.
Udvidet samarbejde mellem skolevæsenet, socialsektoren og politiet – SSP - begynder.
Pædagogisk Central starter sin virksomhed.
Kælkebakken i Kystagerparken påbegyndes.
Grundstenen nedlægges til Avedøre Kirke.
Byggeriet af Frydenhøjparken begynder.
Indflytning i lejlighederne i Store Hus.
Winnie og Jørgen Henriksen åbner deres tøjbutik, "Max og Maxine".
Rejsegilde på det ny Skødshoved.

Jubilæer:
Lejerforeningen i Spurvegården – 25 år.
Hvidovre Isstadion – 10 år.
Boldklubben Rosenhøj – 10 år.
Hvidovre Husmoderforening – 25 år.
Hvidovre Roklub – 25 år.
Hvidovre Fugleskydningsselskab – 25 år.
FDF/FPF – 30 år.
DUIs Tambourkorps – 20 år.
Avedøre Skole – 20 år.
Grundejerforeningen Ketilstorp – 50 år.

Fest i Hvidovre:
Fransk uge 17.- 22. maj. Hvidovres forretninger bakker op med 7 siders annoncer i Hvidovre Avis. Birte Kjær optræder for første gang i den kommune, hvor hun er bosat.
Byfest 10., 11. og 12.9 –
”Hvidovre 75 år efter”.
5.11. er der 4 timers gallaaften i Medborgerhuset til støtte for ”Flygtning 76”. Aldrig i Hvidovres historie har så mange kendte og dygtige kunstnere stået på scenen samme aften i Hvidovre.

Hvidovre Stu

Af Benny Riisager

I december måned fik jeg af Inge Toftlund et billede af Hvidovre Studieork
Orkestret blev stiftet i 1955, måske allerede i 1954. Hvidovre Studieorkeste

Kan bladets læsere hjælpe med flere navne på musikerne
(beriis@hotmail.com, tlf: 61269261) eller Jens Frederik Jø

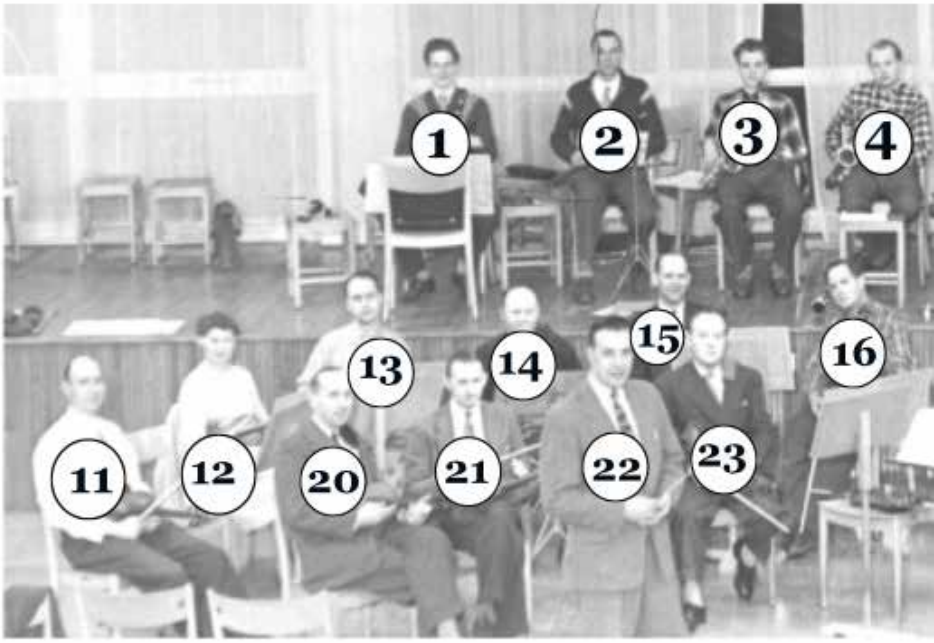

1 -	6 -	11 - Egon Jens
2 - Christian Jensen	7 - Josef Nyborg	12 - Fru Bjerg
3 -	8 -	13 - Jørgen O
4 -	9 -	14 -
5 -	10 -	15 -

udieorkester

kester. Billedet er taget i Holmegårdsskolens aula, hvor orkestret øvede.
er var forløber for Hvidovre Brass Band .

på billedet eller med oplysninger om orkestret hører jeg
rgensen (jensfrj@gmail.com), tlf: 24230595) gerne herom.

sen

feldt

sborn

16 - Svend Christensen

17 -

18 - Kunstmaleren

19 - Thomas Baden

20 - Verner Alsvold

21 -

22 - Carl Chr. Toftlund

23 -

24 -

25 -

Carl Chr. Toftlund (1924-2011) - stifter af Hvidovre Studieorkeste

Af Jens Frederik Jørgensen

Carl Chr. Toftlund

Carl Chr. Toftlund var orkestrets stifter og første dirigent/kapelmester.
(Se side 24)

Fra 1968 til 1993 var Toftlund leder af Lyngby-Taarbæk Musikskole.

Toftlund var arrangør for mange orkestre, bl.a. Sjællands Politiorkester og Københavns Jernbaneorkester, ligesom han i 1955 udgav bogen "Elementær musiklære".

Carl. Chr. og Inge Toftlund har boet i Hvidovre fra 1955.

Årsmøde Dansk Lokalhistorisk Forening på Dalum Landbrugsskole.

Af Gitte Jakobsen

Fra Hvidovre Lokalhistoriske Selskab deltog Ole Asbjørn Petersen og Gitte Jakobsen Åse Windeballe , formand for foreningen og Helge Torm, kursusansvarlig bød vel-kommen i den smukke gamle Høresal fra 1902.Årsmødet blev indledt med en sang fra Højskolesangbogen.
Første foredrag drejede sig om, hvorfor man skal bevare det gamle skidt, og Helge Torm startede sit foredrag med : ”Hist hvor vejen slår en bugt, ligger der et hus så smukt” og tog det som udgangspunkt til at tale om fredning og bevaring . Lørdag formiddag var der bustur på Nordøstfyn med Ellen Warring , museumsinspektør, hvor vi var på Hverringe Centrum for Restaurering, den smukke landsby Viby med flere fredede gårde og en gåtur ved Lillestrand i Kerteminde.
Eftermiddagen bød på foredrag ved Ellen Warring om kulturmiljøer, og indlæg fra 3 lokalforeninger om arbejdet i DLF.

Udflugt til idylliske Viby med 11 fredede firlængede gårde
Foto: Ole Asbjørn Petersen

Ved generalforsamlingen blev de 3 bestyrelsesmedlemmer genvalgt, ligesom suppleanterne.
Efter middagen foredrag ved Erik Christensen fra Nordjyllands Kystmuseum med udgangspunkt i Frederikshavn og Skagen.
Søndag: Foredrag ved Torben Lindegaard Jensen, For-eningen Stråtag, Odense, om bevaringsarbejdet på græsrodsniveau. Foredraget var ledsaget af et rigt billedmateriale, som førte os rundt i landet. Et af udgangspunkterne var, at kirkerne , stationsbygningerne , forsamlingshusene og andelsmejerierne er vigtige dele af Danmarks historie.
Foredrag ved Kenn Tarbensen fra Rigsarkivet om Kilder til bygningshistorie. Han nævnte blandt andre:

*Danske billeder.dk
* Arkiv.dk
*Danmissions hjemmeside
*Byggesagsarkiver *Bygningskommisionens forhandlingsprotokol
*Skøde- og panteprotokollerne
*Arbejderbevægelsens arkiv
*Brandforsikringsprotokollerne *Kreditforeningsarkiverne
*Rigsarkivets hjemmeside.
*aok.dk
*Danmarksetfraluften.dk

Han sluttede med at vise en tankstation fra det indre af Århus, og nævnte, at man også burde undersøge, hvor der havde været sådanne.
Et spændende årsmøde i historiske omgivelser med mange forskellige indslag fra hele landet vedrørende bygningsbevaring og fredning.

Greve Niels Juel Rewentlow viste rundt på Hverringe Centrum for Restaurering
Foto: Ole Asbjørn Petersen

Ritt om somre i kolonihave ved Rebæk Sø

Boganmeldelse af Lisbeth Hollensen, Gitte Jakobsen og Jens Frederik Jørgensen

Når en landskendt personlighed i sine erindringer skriver om Hvidovre/Brøndby, så bibringer det nye oplysninger til lokalhistorien og bliver en del af lokalhistorien. Det er tilfældet med Ritt Bjerregaards erindringer: "RITT Erindringer", udgivet i 2015 på Politikens Forlag.

I bogens første tredjedel fortæller Ritt om sine forældre og deres baggrund, som var en del af det, hun fik med sig fra barndomshjemmet, og som var med til at skabe hendes livslange sociale og politiske engagement. Det er fortællingen om en far, der var børnehjemsbarn, en mor, der kom fra kummerlige forhold på landet og en mormor, som Ritt kom meget hos både som barn og ung.

Ritts tidligste år var opvækst i et fattigt hjem og i de barske tider under 2. verdenskrig, hvor familien boede i små og dårlige lejligheder på Vesterbro. Familielægen anbefalede derfor, at familien fik en kolonihave. Den købte forældrene af Ritts onkel Moppe.

Her dukker så pludselig Hvidovre og Brøndby frem af bogen. Onkel Moppe havde i 1946 fået tilbudt en erstatningskolonihave ude ved Rebæk Sø som erstatning for den kolonihave, han havde haft, der hvor F. L. Smidth på Vigerslev Allé ligger i dag. Han syntes den nye kolonihave lå for langt væk for ham, og det gik heller ikke, at Ritt og hendes søskende var syge hele tiden.

"Kolonihaven forandrede vores liv", skriver Ritt Bjerregaard.

Ritt beskriver i erindringsbogen side 102- 105 kolonihaven:

Den nye kolonihave var ikke meget andet end et stykke jord, hvor der var plantet hæk hele vejen rundt om grunden. Liguster på de tre sider og tjørn på det, der blev betragtet som bagsiden. Kloakering var der ikke noget af, så der var lokum, men der var dog lagt vand ind.

Lige inden Moppe måtte af med den gamle kolonihave, havde mine forældre bestemt, at de skulle

Sådan så det ud, kolonihavehuset, som alle 5 kunne være i, og så var der ovenikøbet også plads til Ritts mormor. På billedet er Ritts mor og Ritts bror, Nels. Privatfoto. Bringes med tilladelse fra Politikens Forlag.

flytte det kirsebærtræ, som han havde stående der. Min far og min onkel Egon fik fat på en cykel med lad, og så fik de bugseret træet ud til os i kolonihaven. Det var svært at få det på plads. De gravede et stort hul, som vi vandede godt. Så væltede de træet ned, rettede det op og trådte omkring det. Vi måtte alle hjælpe til med både vand og med at trampe. Men så beundrede vi det også., og igennem årene voksede det godt til og gav hvert år masser af kirsebær. Det var Stevnsbær, dvs. et surkirsebær, men det gjorde nu ikke noget for mig. Hvis jeg kunne komme til det, spiste jeg også af kirsebærrene. Det var ikke velset, for min mor skulle bruge dem til at sylte. Hun havde en af de gamle hollandske saltkrukker, og den blev altid fyldt med kirsebær. Så var der til sødsuppen om vinteren, og det var en af vores livretter. Kirsebærtræet var i mange år det vigtigste træ i haven.

Det gjaldt om hurtigt at få sat hus på, så vi kunne bo der, og det kom min fars sommerferie til at gå med. Sammen med onkel Egon, der var

Jordbær til middag om sommeren i kolonihaven var det bedste. Her er hele familien. Ritts far har brugt selvudløser for at tage billedet. Privatfoto.
Bringes med tilladelse fra Politikens Forlag.

uddannet tømrer, gik han i gang. De købte nedrivningstømmer og fik brædder og vinduer fra Moppes gamle hus, som jo alligevel skulle rives ned.

Huset bestod af en stue, hvor vi kunne spise, men hvor der også var tre kurvestole og et lille sofabord. På den ene side af stuen var der et soveværelse med to køjesenge med tre etager i hver sin side. Dem havde de selv sat op og fundet billige madrasser til. Det betød, at min mormor også kunne komme derud og overnatte om sommeren. Der var kun lige én strimmel gulv, så vi kunne komme op og ned af køjesengene, og til den strimmel svarede et vindue med et gardin, der kunne trækkes for. I den anden ende af stuen var der en dør ud til køkkenet. Der var ikke elektricitet, så al madlavning foregik på primusapparat, og det var ikke til at opbevare mad ret længe, så det var godt, at der var et marketenderi knyttet til haveforeningen, der hed Lyset. Døren ind i huset gik ind gennem køkkenet og ud til den lille terrasse, hvor vi sad og spiste.

Så snart huset var klar til at bo i, flyttede vi derud om sommeren. Fra den første sommer, 1947, har jeg et fint billede af min mor, der sidder i en liggestol og nyder livet. Det var et rent eldorado for os børn. I haven havde vi tit vandkamp sammen med min far. Vi løb efter hinanden med spande og sprøjtede, det bedste vi havde lært.

Det var nogenlunde nemt at komme ned til Rebæk Sø. Den var dengang ikke spor dyrket, men omgivet af tjørn, hyld, el og andre træer, der skyder op af sig selv ved en sø. Tjørnens bær, som vi kaldte kødbær, kunne vi godt gnave lidt af, når de var modne. Det var bedre end ingenting, og frugterne i vores egen have måtte vi ikke spise af uden at få lov.

Der var ikke anlagt stier fra vores havekoloni til søen. Vi lavede dem selv i løbet af sommeren, og det var tydeligt at se på den dyrkede mark, som vi måtte over for at komme ned til søen. I den modsatte ende var der et lille område med sandstrand, hvor man kunne bade.

Ritt havde ligesom sine kusiner cykler, de blev flittigt brugt. Ritt står i midten, Annie til venstre og Mette til højre. I kolonihaven var det godt at cykle, for der måtte ikke køre biler. Privatfoto. Bringes med tilladelse fra Politikens Forlag.

Det husker jeg ikke, at vi nogensinde gjorde. For os var badning knyttet til havet, men der var andre mennesker fra Hvidovre, der brugte den lille strand.

I dag ligger søen i en fin park, og der intet tilbage af den vilde sø, der blev en del af min barndom.

Kapitel 5 hedder ”Kolonihaven”. Når man har læst det kapitel, er man ikke i tvivl om den store betydning barndommens somre i kolonihaven har haft for Ritt. ”Kolonihaven hjalp utrolig meget på vores helbred”. Som overborgmester prøvede Ritt, om det var muligt at udvide antallet af kolonihaver.

Kolonihave-kapitlet beskriver, hvorledes der blev dyrket grøntsager, bær og frugt. De mange bær cyklede moren ind med til lejligheden på Vesterbro. Her blev bærrene syltet. ”Det var for besværligt med primussen i kolonihaven”.

Kapitlet er illustreret med mange billeder, der viser de glade børn samt deres niecer og nevøer om sommeren i kolonihaven. Vi har fået tilladelse til at bringe et par af billederne i denne artikel.

Ritt Bjerregaard har også medvirket i en TV-udsendelse på DR2 – ”Ritt Bjerregaard - tilbage til Vesterbro”. Her er hun ude ved Rebæk Sø sammen med sin niece, Annie, der bor på Arnold Nielsens Boulevard. Ritt peger over mod vestsiden af Rebæk Sø og siger, at det var derovre kolonihaven lå.

For at få svar på spørgsmålet om præcis, hvor det var, kolonihaven lå, måtte vi søge hjælp i Brøndby Kommunes byggesagsarkiv. Avedøre Havnevej var ikke anlagt endnu, og der hvor den nu ligger og vest for ind i Brøndby Kommune lå 5 kolonihaveforeninger, der blev etableret i 1945-46. ”Lyset” var en af dem. De andre foreninger hed ”Lindelund”, ”Frem”, ”Firkløveret” og ”Rosen”.

Byggesagsarkivet i Brøndby Kommune rummer 3 af foreningernes ansøgninger om at måtte etablere bygninger til brug for marketenderier. Haveforeningen ”Lyset” fik 23. april 1946 byggetilladelse til et marketenderi på haveforeningens festplads under forudsætning af, at der også opførtes nødtørftsrum fælles for hele haveforeningen. Tegningerne til bygningerne på ”Lysets” festplads blev udarbejdet

af arkitekt E. Meyer-Lassen1.

Byggeriet blev tilsyneladende ikke gennemført. 19. januar 1948 søgte haveforeningens formand om at måtte opstille en barak, købt af Flygtninge Administrationen på Kløvermarken, som marketenderi.

Kilde: Brøndby Kommune – flyfoto 1958.
Brøndbyøster landsby i midten. Mod højre kolonihaveområdet med "Lyset". Det hvide felt er "Lysets" festplads. I højre side, lidt over midten Rebæk Sø. Øverst højre hjørne ligger Damhussøen. Bemærk, at Rebæk Søpark-bebyggelsen endnu ikke er opført.

Der afholdtes møde med sognerådsformanden for Brøndbyernes Kommune (J. Gudmand-Høyer), der ikke ville give mundtlig forhåndstilladelse, da der manglede tegninger for opstilling af barakken. Når disse tegninger var fremsendt, lovede sognerådsformanden, at sagen ville blive behandlet hurtigst muligt.

1) Arkitekt E. Meyer-Lassen købte 1.5.1951 et sommerhus på Høgevej 48 (Idrætsvej 59) i Hvidovre. I 1956/57 byggede han som familiens helårsbolig - et eenfamiliehus med statslån - på grunden og bibeholdt sommerhuset til arkiv mv. E. Meyer-Lassen var fra 1976 til sin død i 2001 medlem af legatstyrelsen for Hvidovre Tekniske Skoles Fond.

Hvad der herefter skete i sagen, vides ikke, da byggesagen stopper her.

De 5 kolonihaveforeninger blev nedlagt i 1969. Der blev bygget boliger i området med vejnavnet ”Ved Lindelund”.

Et luftfoto fra 1958 viser kolonihaveområdet vest for Rebæk Sø. Øverst ligger ”Lindelund” med adresse på Hædersdalvej, der forløb gennem både Hvidovre og Brøndbyernes Kommuner. ”Lysets” festplads er det tydelige hvide område i midten af kolonihaveområdet.

Tak til Ritt Bjerregaard, fordi hun med sine erindringer har føjet et kapitel mere til Hvidovres og Brøndbys lokalhistorie. Et kapitel om kolonihavernes store betydning for brokvarternes befolkning i 1940erne og frem til slutningen af 1960erne. Uden Ritts erindringer ville det måske være gået i glem-

”Lyset” - se billedtekst på forrige side

mebogen, at der vest for Rebæk Sø har ligget kolonihaver.

God fornøjelse med at læse hele Ritt Bjerregaard erindringsbog.

Ritt Bjerregaard fortæller også i erindringerne, at faren arbejdede på en radiokassefabrik i Hvidovre. Ritt kunne fra kolonihaven cykle op og aflevere madpakken til ham.
Kan nogen af læserne hjælpe med at lokalisere og fortælle om
radiokassefabrikken?

Hvidovre i 1800-tallet

Anmeldelse af Jens Frederik Jørgensen

Museumschef Poul Sverrild
Foto: Forstadsmuseet

Poul Sverrild holdt 11. april 2016 foredrag om mennesker, politik, penge og først og fremmest om den lokalitet, der er omdrejningspunktet for det hele, Hvidovre.

Foredraget byggede på et af kapitlerne i det forskningsprojekt, som Poul nu har afsluttet, og som han skal forsvare ca. 1.10 i år. Forskningsprojektets indhold og resultater skal kunne forklares for en interesseret udenforstående i løbet af den tid, det tager at køre op i en elevator sammen med pågældende person, beregnet til maksimalt 30 sekunder. En første udgave af denne såkaldte "elevatortale", sluttede Poul sit foredrag af med.

"Grundlæggende handler det om at forstå og identificere nogle nøglepunkter, hvor Hvidovres skæbne bliver drejet lidt mere end til andre tider. Det handler om at kaste lys over ukendte ting i vores almindelige historie, da det altid har været det særlige i Hvidovres historie, vi har bygget på. Museets rolle er at give stemme til det almindelige - mere end til det særlige". Forud for elevatortalen havde de mere end 60 tilhørere fået 1½ times foredrag om Hvidovres udvikling op til ca. år 1900.

Det er ikke muligt at referere alt det, Poul fortalte os, så jeg

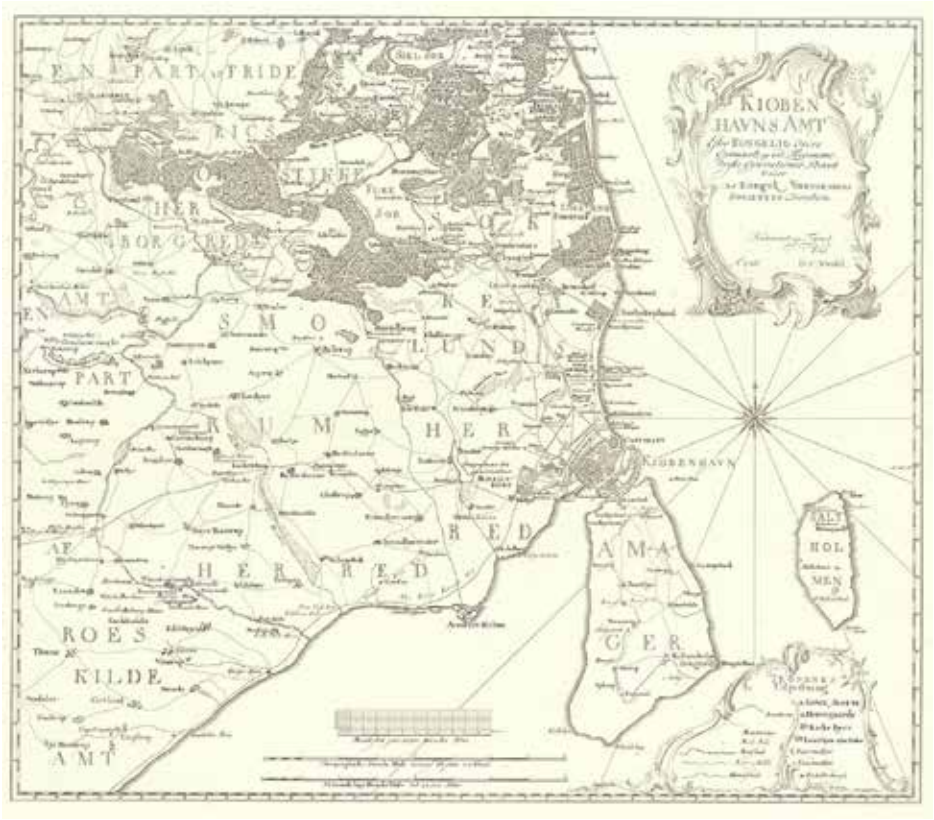

Kort over Kjøbenhavns amt 1766

har måttet vælge til og fra i denne anmeldelse.

Vestegnen blev længe betragtet som historieløst område. Det var ukendt land, som ingen skrev om i det 19. århundrede. På landkort fra den tid ser man selv skovstier i de kongelige skove nord for København tegnet ind. Vestegnen var fladt landbrugsjord, hvor enkelte landsbyer ses på kortet.
Historieskriverne havde manglende kendskab til Vestegnen og dermed til Hvidovre. De, der boede her, kendte godt til det liv, der blev levet eller var levet - vidste godt, hvad der var hændt på egnen, men de var ikke historieskrivende.
Vi, der i dag bor i Hvidovre,

Kort over gårdhandler i Hvidovre 1777 - 1960

begynder at kende områdets historie, for historien er der, den skal blot gives stemme. Det er en af de ting, der sker med Pouls afhandling. Historiefortællingen om landbruget er et af skæbnepunkterne i Hvidovres historie og udvikling. Med udskiftningen af landsbyens gårde forsvandt landsbyfællesskabet, hvor der havde været brug for alle, også småkårsfolk og håndværkere. Så blev gårdene omdannet til selvstændige driftsenheder, der kunne handles. De første gårde sælges til personer, der er tilknyttet kongehus og adel. Kongen residerede indtil 1861 jo tæt på Hvidovre, på Frederiksberg Slot.

De muligheder, der lå heri, forsvandt, da Frederiksberg voksede sig stor og ønskede at blive en selvstændig kommune, som den blev i 1857. De fattige landsbyer, Valby, Vigerslev og Hvidovre blev valgt fra. Det var et valg andre tog ud fra kortsigtede økonomiske interesser. Det var også et valg, som Frederiksberg kom til at fortryde, da udviklingen tog fart - først i Valby, og da Frederiksberg senere blev omringet på alle sider af Københavns Kom-

mune.
Var Hvidovre forblevet i et kommunefællesskab med Frederiksberg og Valby, kunne der måske have udviklet sig en "landstedskultur" og være kommet en erhvervsudvikling svarende til den, der kom først på Frederiksberg i slottets nærhed og senere i Valby omkring Bakkehuskvarteret og Carlsberg. Udviklingen udad fra København kunne være fortsat og nået til Hvidovre.
I 1901 valgtes Hvidovre fra igen. Da Valby og Vigerslev blev indlemmet i Københavns Kommune, ville København ikke have landsbyen Hvidovre med. Hvidovrebønderne bad faktisk om at blive indlemmet, men grænsen lå naturligt ved Harrestrup Å, blev der sagt.

Da vilkårene for kommunedelingen skulle fastlægges, så stillede Hvidovre krav om at få penge til en ny skole til erstatning for Rytterskolen, inden Hvidovres repræsentanter overhovedet ville møde op i "vilkårsudvalget"! Det afvistes, og de deltog derfor ikke i et eneste møde og satte sig uden for indflydelse og blev helt koblet af.
Ifølge Poul kan det undre meget. Hvidovre følte sig snydt og mishandlet. Det fører til en selvforståelse af ikke at slå til, et kommunalt mindreværdskompleks, som varer ved i flere årtier. Penge til en skole, den i Hvidovregade/Bytoften, gav København dog generøst Hvidovre penge til!
Et andet nøglepunkt i Hvidovres skæbne er, at gårdene i Hvidovre blev solgt til folk, der ikke bor eller kommer til at bo i Hvidovre. Ejerne satte forpagtere på. Tyende eller landsbrugsmedhjælperne var ofte svenskere, der blev hyret og fyret i eet væk. Ejerne blev ikke de politisk toneangivende i sognerådet, der befolkedes af gartnere og forpagtere.
Da udstykningerne tog fart, gjaldt det for ejerne om at få mest muligt ud af jorden. Det blev med Pouls ord "landmålerudstykninger" med snorlige veje og firkantede parceller. Det blev ikke som i Vigerslev til en engelsk inspireret haveby med snoede veje og små pladser – en meget berømmet udstykning.
De små firkantede parceller tiltrak folk, der oprindeligt var blevet til overs som arbejdskraft på landet og derfor var flyttet til Københavns brokvarterer. Der blev lagt

op til en "villakultur" med små "husmandsteder". Der byggedes små og mindre pæne huse. Manden arbejdede i byen, og konen tog sig af "produktionen" i hjemmet, børn, hus og have. Vi er nu nået frem til at beskrive Hvidovre i begyndelsen af det 1900-tallet.

Hvidovre fik som følge af de to kommunespaltninger heller ikke del i erhvervsudviklingen. Der blev i 1800-tallet ganske vist anlagt en anløbsbro, hvortil der kom skibe med kalk fra Stevns til brug i kalk-, mørtel- og teglproduktion, men denne produktion blev forestået af holstenske mestre og arbejdere.
Senere erhverv har sin berettigelse og overlevelse i naboskabet til København. Fiskeri, gartnerier og mælkerier forsynede Københavns voksende befolkning med fødevarer. Mælkerierne samlede mælk ind fra 3-4 gårdes besætninger. Fløden blev skummet fra mælken i en mælkekælder, inden mælken og fløden blev kørt til København. Inden det gik hjemad igen, fyldtes de tomme mælke- og fløde-tønder med forskelligt affald, der kunne bruges til at fodre svinene med. Dagen efter blev tønderne igen brugt til mælk og fløde!
Det er vel næsten unødvendigt at skrive, at Poul Sverrild igen viste sig at være en glimrende historieformidler. Han - om nogen - har givet Hvidovres historie stemme.
Hans afhandling rummer 11 kapitler og ifølge Ole Asbjørn Petersens afsluttende bemærkninger så er der stof til yderligere 10 aftener med Poul som en vidende og engageret foredragsholder.

HUSK
at meddele flytning til:
Kasserer Frank Gudmann
hlskasserer@gmail.com
Tlf.: 2536 5481

Arbejdernes Radio- og Fjernsynsklub

ARF-Multimedier – Avedøre/Hvidovre og Vestegnen

Af Jens Frederik Jørgensen efter interview med Jonna Nielsen, formand, Bjarne Nielsen, bestyrelsesmedlem og Jørgen Philippsen, sekretær.

Den 1. april 1925 begyndte Statsradiofonien dagligt at sende 3 timers program med alsidig kulturelt og oplysende indhold. Kammersanger Emil Holm var den kunstneriske leder, og han lagde vægt på at bruge radiomediet til at bringe kunst ud til videst mulige befolkningskredse. Vægten var i de første år lagt på under-visning, skoleudsendelser, foredrag, gudstjenester og klassisk musik. Nyheder i form af "Pressens Radioavis" kom først til i 1926. Underhold-ningsmusik fik først meget senere en fremtrædende plads i radioprogrammerne.

Politikerne ønskede fra starten at have indflydelse på, hvilke programmer, der blev sendt. Også lytterne mente at kunne stille krav til, hvad radioen sendte, og derfor blev der etableret radioklubber - i 1926 således Arbejdernes Lytterorganisation/Arbejdernes Radioklub. Formålet var at varetage arbejdernes interesser i forhold til de programmer, der blev sendt samt at sikre de mest optimale modtageforhold. Man gav råd om, hvorledes man bedst og billigst kunne høre radio og vejledning i radiotekniske detaljer – radiorør, antenner, jordforbindelse mv.

Radioen var en dyr anskaffelse, derfor tilbød radioklubberne en forsikring, så man kunne få tilskud/rabat, når ens radio gik i stykker.

Arbejdernes Radioklub fik hurtigt klubber landet over og havde, da der var flest, ca. 225.000 medlemmer.

Mange husker sikkert, at der en gang om ugen om eftermiddagen i radioen blev sendt meddelelser fra de forskellige radioklubber om deres møder og arrange-menter. Denne service ophørte i 1996.

Den første radioklub på Vestegnen blev stiftet i Glostrup i 1927. Hvidovre-klubben blev stiftet i 1931. Her var en af de første formænd, Georg Nielsen. Han igangsatte også andre aktiviteter. Der blev vist film for børn på Risbjerggård, og radioklubben dannede et fodboldhold, der spillede mod et

kommunalt hold og mod et hold fra Socialdemokratiet.

TV begyndte at sende 3 gange 1 time ugentligt fra 1951, og i 1957 skiftede Arbejdernes Radioklub navn til Arbejdernes Radio- og Fjernsynsklub. Jonna Nielsen husker, " at ARF øvede indflydelse på TV-program-merne med forslag om, at man ikke måtte bande på TV, at der ikke måtte sendes voldelige udsendelser, mens børn var vågne. Der skulle heller ikke sendes reklamer i TV". ARF havde repræsentanter siddende i Radiorådet og senere i Amts-programrådet.

I 1964 boede der efterhånden så mange i Avedøre, at der var grundlag for at starte en radio- og fjernsynsklub der. Kai Holm valgt som formand, Egon Rasmussen som kasserer og Grethe Holm som sekretær. Allerede dengang forsøgte man at køre nogle få bankospil og fester for at styrke økonomien. I 1966 blev Karl Krontoft klubbens kasserer. Han cyklede rundt med sin cigarkasse for at opkræve det årlige kontingent på 6 kr. Han havde den snedige vane, at han cyklede hjemmefra ved 17-tiden, så kunne der måske falde et måltid mad af, hvor han kom frem.

I 1982 blev Erling Lund klubbens energiske formand, og der kom

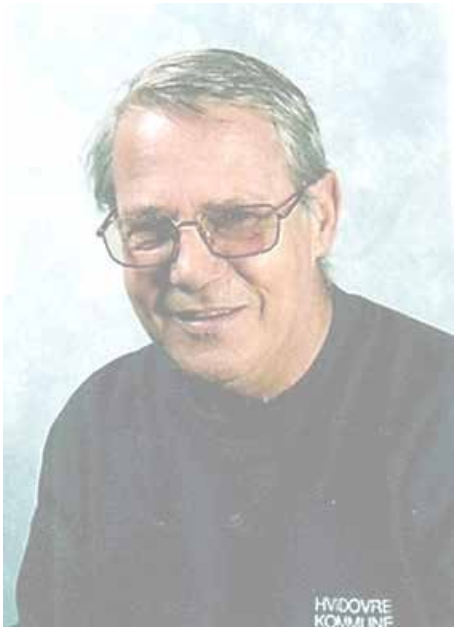

Erling Lund Foto: Hvidovre Avis

mange aktiviteter med møder, debat, besøg i Danmarks Radio, men også bankospil og rejser i indland og udland. Juletræsfesten for børn og voksne i "Jordhulen" – selskabslokalerne i kælderen under Avedøre Skole – kunne fylde begge sale, hvad også var tilfældet ved bankospillene, 12 søndage om året.

Der var ca. 150 deltagere i bankospillene. Dengang både røg og drak man i forbindelse med spillene. Ikke-rygerne sad i den lille sal, og der var høj-talerforbindelse fra den store sal. I pauserne måtte der luftes godt ud, da det ellers kunne være svært at se pladerne! Og

ARF - Hvidovre 1935 Foto: Forstadsmuseet

der blev båret mange kasser øl og vand ned i selskabslokalerne.

I starten var præmierne fersk kød fra Kødbyen, men det blev forbudt af Levnedsmiddel-kontrollen, så man gik over til gavekort. Der kommer stadig ca. 100 til de 6 årlige banko-spil, der nu foregår i Ll. Friheden.

Efterhånden som der kom flere radiostationer (Radio Merkur, lokalradioer mv.) og TV-stationer blev ARFs ind-flydelse på programmerne meget begrænset. ”Vi har som ARF og seere begrænset indflydelse på hvilke kanal-pakker, der udbydes. Medie-verdenen bestemmer, hvornår en kamp skal spilles, så det passer ind i TV-stationernes program-lægning. Det er TV-stationerne, der styrer medieverdenen, sport-sverdenen og hele molevitten!”, fastslår Bjarne Nielsen.

Møder med Danmarks Radio, hvor der før kunne gives ros og ris, eksisterer ikke helt i dag. Vil man på besøg i DR, må ARF betale for at komme ind.

Radioforsikringerne, som senere også kom til at omfatte fjernsyn og andre medier, er på vej ud. I dag har folk en forsikring via husstandsforsikringen eller via

en forsikring tegnet i forbindelse med købet. ARF tegner også stadig forsikringer til medlemmerne.

ARFs oprindelige formål har haft svært ved at holde liv i klubberne. Derfor har der landet over været dalende aktiviteter og medlemstal. I 1999 anmodede Ole Frost, ARF-Vestegnens formand om en sammenlægning med den aktive ARF-Avedøre.

Hvidovreklubben var mest kendt for sin fastelavnsfest med tøndeslagning, spisning, lotteri og dans. I 1993 inviterede Anders

Georg Nielsen
Foto: Forstadsmuseet

Rønberg og Kaj Kondrup Jensen Avedøreklubbens bestyrelse til et møde, da tiden var inde til en sammenlægning. Det blev ikke til noget i første omgang, da Erling Lund havde glemt at fortælle sin bestyrelse om formålet med mødet. Der blev dog derefter arbejdet lidt på tværs med større arrangementer dels Radioens Bigband og dels Niels Boesdals i Medborgersalen, så hvem ved, det var måske begyndelsen til sammen-lægningen.

I 2008 kom så sammenlægningen. ”Man måtte” - med Jonna Nielsens ord - ”gå over åen efter vand”. ”Åen” i Havnevej betød meget – Avedøre var Avedøre, og Hvidovre var Hvidovre. Erling Lund var Avedøre-mand til fingerspidserne, og ARF-Avedøre var hans hjertebarn.
Han døde i 2006.”

Det var Avedøreklubben, der havde flest aktiviteter og medlemmer, men sammenlægningen blev gennemført uden, at der var noget med ”storebror” og ”lillebror”. I ARF er der ikke, som det stadig kan være i andre foreninger, noget skel mellem, om man kommer fra Avedøre eller Hvidovre, siger Jonna Nielsen.

I dag er mediespørgsmål sjældent et emne for aktiviteterne i ARF,

Bjarne Nielsen, Jørgen Philippsen og Jonna Nielsen

men ARF holder et vågent øje med, om DR og TV2 arbejder i offentlighedens interesse, jfr. deres public-service forpligtelse.

ARF har overlevet ved helt at skifte "ham". Jonna Nielsen betegner i dag ARF mere som en social, kulturel og selskabelig forening med ca. 12 årlige arrangementer – bankospil, medlemsmøder med foredrag samt oplysninger om, hvad der sker på medie-området, rund-visninger, virksom-hedsbesøg og en årlig udenland-srejse, hvor der er fuldt hus i bussen, ja endog med venteliste. Klubben har også givet overskuddet fra bankospil som en pengegave til kræftramte børn på Hvidovre Hospital. Da det var en stor oplevelse at besøge Kofoeds Skole, gik "hatten rundt", og klubben fordoblede beløbet, der blev en gave til Kofoeds Skole.

" Uden at prale, så har vi formået at forny os i ARF-Avedøre/Hvidovre, men vi mangler yngre kræfter, og selv om forbundet på landsplan skulle gå hen at lukke, så fortsætter Avedøre/Hvidovre-klubben" siger Jonna Nielsen. " Det er de 150 medlemmers glæde og taknemmelighed over aktiviteterne, der holder mig og bestyrelsen i gang!"

På http://www.danskkulturarv.dk/programoversigt ligger indscannede radio og tv-programmer fra 1925 til 1984 offentligt tilgængelige.

Medlemsarrangementer

www.hvidovrelokalhistoriskselskab.dk eller www.forstadsmuseet.dk
- her kan de endelige programmer ses, når de foreligger

Besøg i Rosenhaven og Café Rosenhaven søndag den 4.9.
Mødested ved Café Rosenhaven i Valbyparken kl. 13.00. Ca. 2 timer i haverne.
Over 8000 rosenplanter i kombination med udvalgte stauder. Kom og se såvel de nye såvel som de historiske gamle fra vore bedste- og oldeforældres tid.
Kaffe og kage kl. 15.00 i caféen er indkluderet i turens pris.
Pris 50 kr, som betales ved turens start.
Det nye Quarkcenter onsdag d. 28.9.
Vi mødes kl. 15.00 ved centeret Avedøre Tværvej 56, 2650 Hvidovre, med forventet afslutning kl. 16.30. Der vil være kaffe og kage undervejs.
Vi har tidligere med stor succés besøgt det gamle Quark Center. Det blev nedlagt i forbindelse med anlægget af den kommende Ringstedbane. Nu er der bygget et flot nyt naturcenter, og lederen, Christian Black-Storm, vil vise rundt og fortælle om de mange aktiviter, der foregår i centeret.
Gratis.

Hvidovre under 2. verdenskrig tirsdag den 1. november.
I Lille Friheden vil Henny Paaske og Jens Frederik Jørgensen fortælle om Hvidovre under besættelsen og de mange spændende hændelser, der har fundet sted.
Det foregår med start kl. 19.00.
Gratis.

Aeronautisk dag
Søndag d. 11.9 - Avedøre Flyveplads

Befæstningens dag:
Søndag 25. september 2016

Programmet for fyraftensrund-visningerne i 2016 - kl. 17.00:

26.5 Anders Aalund viser rundt i Strandhavekvarteret.

30. 6 Poul Sverrild viser rundt i Hvidovregade.

28.7 Poul Sverrild viser rundt på Hvidovres havne.

25. 8 Anja Olsen viser rundt i Grækerkvarteret.

29.9 Lisbeth Hollensen cykler rundt og fortæller om nogle af Hvidovres grønne områder.

Tilmelding er nødvendig til alle arrangementerne uanset, om der opkræves betaling eller ej.

Tilmelding skal ske ved at kontakte Forstadsmuseet på 36490030

eller ved mail til:

forstadsmuset-@forstadsmuseet.dk

BESTYRELSE OG UDVALG FOR HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Formand:
Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf.:2423 0595
e-mail: jensfrj@gmail.com

Næstformand:
Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
tlf.: 29920417
E-mail: katojo@live.dk

Kasserer:
Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf.: 2536 5481
e-mail: hlskasserer@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf.: 36759539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Anders Aalund
Nørremarksvej 6
Tlf.: 36 75 62 14 / Mobil: 24 20 26
55e-mail: aalund@oncable.dk

KB medlem: Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem: Charlotte H. Larsen
Holmelundsvej 45, 1. th.
tlf.: 41 32 06 01
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Kalkager 16 st. th.
2650 Hvidovre
tlf.:60 74 84 04
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. & sekretær: Finn Ivo Heller
Menelaos Boulevard 15
2650 Hvidovre
Tlf.: 20230868
e-mail: finn.ivo.heller@gmail.com

Revisor: Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:
Jens Frederik Jørgensen,
Karen Johansen, Frank H. Gudmann

Arrangementsudvalg:
Karen Johansen (tovholder),
Jens Frederik Jørgensen,
Knud Nygaard Jensen,
Birgit Møller Kristensen,
Annelise Wildenradt.

Kommunikationsudvalg:
Gitte Jakobsen (tovholder),
Anders Aalund, Jørgen Snedled,
Jens Frederik Jørgensen,
Lisbeth Hollensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes,
Karen Johansen

Interviewgruppen:
Anders Aalund (tovholder),
Ole Asbjørn Petersen
Jens Frederik Jørgensen,
Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen,
Henny Paaske, Ejvind Jensen,
Pia Brandtberg, Karen Johansen,
Bent Aarrebo Petersen,
Birgit U. Thomsen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
Email: hlsredaktionen@gmail.com

Det stod også i
Hvidovre Avis – 1976

Udvalgt af
Jens Frederik Jørgensen

Emily Knudsen, Spurvegården 9 kåres som "Fru Hvidovre-1976" Hun er 72 år og kaldes "Hele Spurvegårdens mormor".
I slutningen af 1950erne og begyndelsen af 60erne var præmiewhist den store landeplage, før bankospillene greb rigtig om sig. Lions Club genoplivede spillet 8.2. på Risbjerggård, uden at man risikerede at spille en formue væk.
Ved Hvidovre Husholderforenings jubilæumsfest i Medborgerhuset takkede Svend Aage Olsen på herrernes vegne for rundt regnet 400 friaftener gennem 25 år!
Den 26.6 muntrede en vaskebjørn (1 meter lang og en hale på 1 meter) sig i nogle timer i træer og haver på Baunevej. Den slap væk fra politi og redningskorps, indtil den 18 timer senere gæstede Lodskvarteret, hvor den blev indfanget. Det viste sig, at vaskebjørnen til daglig havde hjemme i "Fredens Ark" på Christiania.
Hvidovre Fugleskydningsselskab har eksisteret i 25 år. Kong Børge (Børge Jensen, Kløverprisvej) abdicerer. Ved skydningen og anden ædel idræt i lokalerne i Allégade bliver Bent E. Christensen ny fuglekonge. Alle dagens resultater kan læses i Hvidovre Avis.

"Epidemi" har nu bredt sig til Hvidovre: Ved at pille ved strømfordeler og benzinslange på Folkevogne, kan den omdannes til brandbombe. 2 tilfælde – på Paris Boulevard og Grenhusene – opdages i tide.
Statsminister Anker Jørgensen talte ved Hvidovre-Socialdemokratiets 70 års stiftelsesfest i Frydenhøjhallen. Som noget nyt for Anker Jørgensen måtte mikrofonen hæves, da han skulle tale. "Normalt plejer det at være det modsatte", sagde Anker .
Niels Hausgaard opnåede ikke kontakt med sit publikum ved koncert på Risbjerggård. "Bare det at forstå hans nordjyske dialekt kræver koncentration. Det kan man klare i 20 minutter, men ikke i 1½ time", sagde en af gæsterne.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

AVEDØRE OG HVIDOVRE

Forstadsmuseet/Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

34 årgang - Nr. 3 - 2016

Indhold

Nyt fra formanden - Af Ole Asbjørn Petersen Side 3
Strandmarkskolen - Af Lisbeth Hollensen Side 4
Sidste nyt fra Forstadsmuseet - Af Ole Asbjørn Petersen Side 11
Film- og hyggeaften - af Ole Asbjørn Petersen Side 14
Minder fra tiden på Hvidovre-centralen og fra 2. verdenskrig - Af Rena Dræbye Side 16
Byvandring på Christianshavn - Af Ole Asbjørn Petersen Side 23
Spørgsmål og svar - Af Jens Frederik Jørgensen Side 26
FDF'er i Hvidovre i begyndelsen af 1960'erne - Af Jens Loft Rasmussen Side 29
En tur gennem Strandhavekvarteret - Af Anders Aalund Side 36
Appetitvækker - Af Lars Bo Hensriksen Side 42
Om Strandhaven – som læst i byggesagsarkivet - Af Jens Frederik Jørgensen Side 43
Medlemsarrangementer Side 45
Bestyrelse og udvalg - Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Side 47
Det blå Tårn - Af Jens Frederik Jørgensen Side 48

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
email: jensfrj@gmail.com
Tlf.: Se bestyrelseslisten på næstsidste side i bladet
eller www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer

Forsidebillede: Strandmarksskolen årstal ukendt - Forstadsmuseet

Nyt fra formanden

Af Ole Asbjørn Petersen

I to tilfælde har vi været ude at fortælle om vores selskab. Den 4. maj var vi i Aktivitetscenteret i Hvidovregade, hvor tilhørerne var glade for at høre om de muligheder, der tilbydes gennem selskabet. Desværre var projek-torens kvalitet ikke i orden, så vi står overfor at anskaffe en ny. Den gamle er over 20 år gammel.
Lørdag den 4. juni havde vi en stand på De gamle Kæmpers marked ved Rådhuset. Et fantastisk vejr - og mange mennesker kom forbi. Både vore egne medlemmer og andre interesserede. Det blev til 10 nye medlemmer og en forespørgsel fra Søvangsgården, om vi kunne komme og fortælle om selskabet og Hvidovres historie.
Et af vore medlemmer spurgte, om man som ægtepar ikke kunne nøjes med et medlemsblad i stedet for to. Hvis man ønsker det, skal man blot rette henvendelse til kassereren. Udgangspunktet er dog stadig, at alle medlemmer modtager bladet.
I forbindelse med to af vores arrangementer kan jeg pege på to bogudgivelser. Flemming Groths oplevelser fra barndoms- og ungdomsårene, som han livligt fortalte om på turen på Christianshavn den 25. maj, kan genopleves med mange andre oplevelser fra 50´ernes og 60´ernes Christianshavn i bogen "En christianshavneres erindringer". Bogen koster 150 kr og kan bestilles ved henvendelse til formanden. Ved vores arrangement den 25.10.2015 afholdt vi koncert med SAFOLI (Sang for Livet) . SAFOLI sang skillingsviser om Jens Nielsens ugerninger og henrettelse, og Jens Frederik Jørgensen fortalte med stor indsigt historien om denne mand, der blev den sidste, der i fredstid blev henrettet i Danmark. Historikeren Poul Duedahl har skrevet en meget vellykket biografi:
"Ondskabens øjne. En biografi om Jens Nielsen". 366 sider. 299,95 kr. Kan købes i boghandelen.

"Den gamle politistation bevares." Sådan stod der på forsiden af Hvidovre Avis tirsdag den 7. juni 2016. Det glædede os meget i bestyrelsen, da vi havde fremsendt en redegørelse til alle kommunalbestyrelsens medlemmer, hvor vi argumenterede for netop denne løsning. Flertallet i kommunalbestyrelsen bestående af Socialdemokraterne, Hvidovrelisten, SF og Enhedslisten stod bag beslutningen. Det betyder, at den gamle bygning fra 1902 bliver stående, mens den såkaldte bygning A bliver revet ned.

Strandmarksskolen

Af Lisbeth Hollensen

I porteføljen over skoler i Avedøre og Hvidovre, der var engang, følger her historien om Strandmarksskolen, der åbnede i 1934.

Avis d. 12-10-1934 kunne man i anledning af åbningen læse følgende: Den nye Strandmarksskole

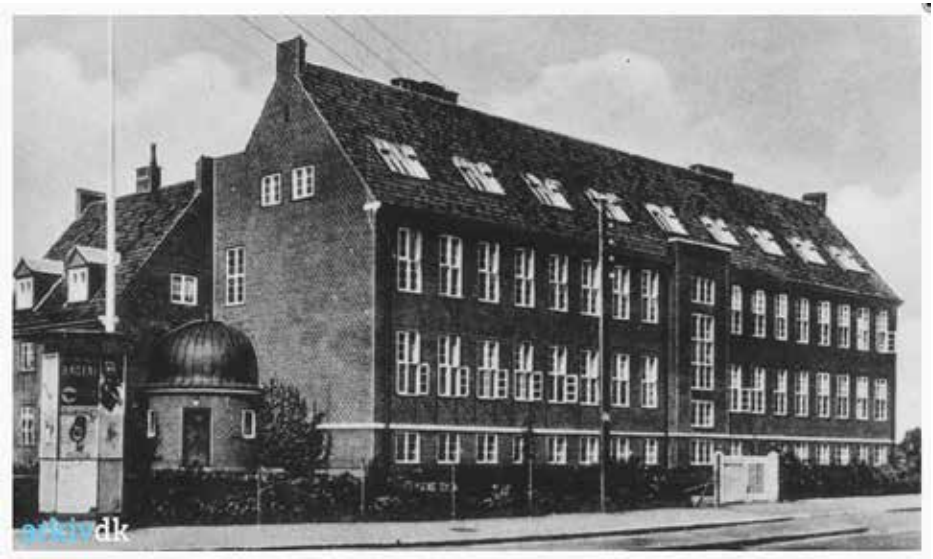

Strandmarksskolen - 1938 - Foto: Forstadsmuseet

Nedenstående artikel er uddrag fra udgivelsen "Glimt af livet i Hvidovre 1925-40. Skolen", udgivet af Pædagogisk Central og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 1985 samt Hvidovre Avis.

I 1934 åbnede Strandmarks-skolen. I Hvidovre

"Vi bringer ovenstaaende et Billede af den nye Strand-marksskole, der i Morgen, Lørdag den 13. ds., faar sin højtidelige Indvielse. Sogneraadsformand Arnold Nielsen beder os i den Anledning meddele, at Indvielsen finder Sted Kl. 3, og at de af Kommunens Beboere, der

Strandmarksskolen
Foto: Forstadsmuseet

maatte ønske det, har Lejlighed til at overvære Indvielsen og derefter at bese Lokaliteterne.
For dem, der ikke kan komme den Dag, er der Adgang til at bese Skolen om Søndagen den 14. ds. Mellem Kl. 2-5 Eftermiddag.
Overlærer Petersen ved Kette-vejens Skole bliver ogsaa Strandmarksskolens Overlærer, men den daglige Ledelse er overgivet Lærer Ewald, der faar Bopæl paa Skolen. De Børn, der skal tage den nye Skole i Besiddelse, møder første Gang Fredag den 19. efter Kartoffelferien, medens den kommunale Badeanstalt aabnes allerede den 17. ds. Børneantallet bliver i første Omgang ca. 385, idet der ikke oprettes højere Klas-ser end til 5. i Aar. Det Omraade, der er tillagt den nye Skole, er som før meddelt hele Distriktet øst for Køgevejen og den syd for Cathr. Boothsvej, langs Mellemdigsvej til Brostykkevej og Brostykkevej fra Mellemdigsvej til Kommunegrænsen ved Avedøre, beliggende Del af Hvidovre. Hvidebo, Ketilstorp og Fønixbyen hører altsaa til Strandmarksskolen.
Er Skolen smuk - eller ej? Meningerne herom er stærkt delte, men tager man efter Arkitekt LefflandLarsens Udtalelse: ”Vi har søgt at skabe en fornuftigt Skole. Det er vort Haab, at det maa være lykkedes os. En fornuftig og praktisk Skole uden overdreven Luksus” - ja, saa maa man sige, at det virkelig er lykkedes. Strandmarksskolen er baade en fornuftig projekteret og praktisk anlagt Skole, og det virkelige Syn vil først komme, naar den sidste Tre-

diedel er færdigbygget.
Vi skal i næste Uge bringe en indgaaende Omtale af Skolen, ledsaget af et godt Billed-materiale."

Fra Kettevejen til

rende Kettevejskole, den nuværende Sønderkærskole, med at begynde som alle andre i 1. klasse. Det var før de nye tilbygninger kom. Vi havde det gamle lærerværel-

Klasselokale - Strandmarksskolen i 30'erne
Foto: Forstadsmuseet

Strand-marken John Qvist Petersen gik først på Kettevejsskolen (den senere Sønderkærskole) for så at flytte ned på Strand-marksskolen i 1934, hvor den åbnede. Han fortæller om at gå i skole i 1930'erne på de to skoler.
Jeg startede på den davæ-

se som klasseværelse. Der lå to 1. klasser for enden af gangen. For enden af gangen havde lærer Christiansen et lille skab, hvorfra han solgte grifler, som vi skrev med dengang. Det var to øre for en griffel. Viskelæder og stilebøger skulle vi selv købe,

Opstilling i skolegården - Foto: Forstadsmuseet

for det var ikke noget med, at kommunen gav noget. Vi kunne i stedet for få nogle over nakken, for det var gratis, og så kunne vi få et gratis bad hver uge nede i kælderen. Der var heller ikke noget, der hed skolebespisning og sådan noget, og så var vi 40 elever i klassen. Det var virkelig mange.

Så flyttede vi fra Kettevejskolen, da den daværende Strandmarksskole blev bygget i 1934. Normalt skulle vi have startet i efteråret efter sommerferien, men da var skolen ikke færdigbygget, så vi kom ikke til at begynde før i oktober.
Så begyndte vi skolen, og vi fik overlærer Ewald, som dengang også blev inspektør. Som klasselærerinde fik vi en, der hed frøken Ewald. Der var moderne stole, som man kunne rykke rundt med, og det kendte man jo ikke. Vi var vant til de her skolepulte, hvor man kunne lukke et låg op, men det kunne man ikke her. Her var der i stedet en hylde nedenunder, og blækhuset var sat pænt ned i bordet, hvori der også var en rille, hvor man kunne lægge sine penneskafter og blyanter i.
Kommunen betalte nu vores stilebøger, penneskafter, viskelædere og blyanter, som vi brugte i skolen. Skolebøgerne havde vi hele tiden fået.
Moderne badeforhold var der oven i købet også samt

en ligeså moderne folkebadeanstalt. Det var der også på Kettevejskolen, men ikke så flot som den på Strandmarks-skolen. Folk havde jo ikke bad derhjemme dengang. Det kostede 25 øre for et brusebad for voksne, og jeg tror nok, at det var 15 øre for børnene. Skolebetjenten var en, der hed "Lille Søren," og han passede det mandlige bad, og hans kone passede det kvindelige bad. Det med at bade på skolerne kender man jo ikke mere, for nu har alle fået bad derhjemme.
Alle de lærere, der kom på den nye Strandmarksskole, havde jeg set før, for min far sad dengang i skolekommissionen som formand. Når lærerne skulle ansættes, så foregik det i sommerferien hos os, hvor de kommende lærere skulle have en snak med far.

Jeg har gået i skole i syv år, desværre kun syv år. Jeg havde ikke evner til mere, og lysten var der heller ikke, for jeg var ikke glad for skolen. Det kommer sig nok af, at ordblindhed i dag er en naturrig ting, som bliver behandlet. Men dengang var ordblindhed lig med dovenskab og dumhed, og det eneste, man kendte for det, var et par på

Elevopstilling på gangen - Foto: Forstadsmuseet

to'sken og så en time efter skoletid. Det var jo ikke noget, der ligefrem fremmede lysten til at gå i skole. Man kan godt sige, at det giver et had til skolen. Mange år efter, at jeg havde forladt skolen, havde jeg stadig et vist had til skolelærere, men det har fortaget sig nu. Man vidste jo ikke andet dengang, og vi er da ikke døde af de flade øretæver, vi fik. Vi lever da stadigvæk.

Når vi så havde frikvarter, så sang vi de fleste sanglege, som går igen i dag. "Hvem elsker hvem?", og "Hvem skal være udenfor?". Almindelige sang-lege, som man går rundt og synger. "Hvem skal du giftes med?", var der også en, der hed. Hvis man ikke sang, så spillede man måske bold. Vi legede meget med pigerne. Visse måtte være med, for det kom an på, hvordan pigerne syntes om drengene. Engang imellem kunne jeg da godt få lov til at være med, for jeg kunne godt lide at drille dem. Det skal ikke være nogen hemmelighed. Men de fleste af mine legekammerater har været piger.

Dengang var der også drilleri, mobning og slagsmål. Der kan jeg give et eksempel, som er fra Strandmarksskolen, om den nu afdøde skoleinspektør Olsen. Der var en dreng, der hed Svend Troelsen og så en, der hed Hans Søndergård, de var kommet op at slås. Den ene var sådan en lang, høj type, mens den anden var en lille en. Nå, men de sloges, og det var jo de store oppe fra de ældre klasser, og de stod jo i rigtig boksestilling. Så har jeg senere fået fortalt, at lærer Olsen stod inde på lærerværelset og råbte: "Ja giv ham den, ja det var det rigtige stød". Men det kunne jo ikke nytte noget, for det måtte han jo ikke rigtig gøre, så de måtte ud og skille dem ad. Der måtte ikke være slåskampe, for så var det eftersidninger og et par på skrinet.

Følg også med på hjemmesiden:

www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Lærerkollegium Strandmarksskolen 1968-1969

Foto leveret af Jørn Bruun-Pedersen

1 Birgit Petersen
2 Hanne Lindquist
3 Susann Mukakasa
4 Ingrid Jensen
5 ?
6 Karen Pape
7 Lilly Berlin
8 Vita Winther Nielsen
9 Grethe Mønsted
10 Sonja Rasmussen
11 Jytte Diemar
12 Elsemarie
13 Ulla Jacobsen
14 Frk Ewald
15 ?
16 Inge Toft
17 Kaja Voss
18 Inge Hansen
19 Schou Andersen
20 Keld Pape
21 Jørgensen
22 Anders Larsen
23 Gunder Lundsgaard (Viceinspektør)
24 Edel Studsgaard (Viceinspektrice)
25 John Stougård
26 Frk. Raskmark
27 Walter Glensbo
28 Jørgen Berg
29 Robert Winther Nielsen
30 Hr. Asmussen
31 Leif Eliassen
32 V Heinz Hildebrandt
33 Svend Erik Jensen
34 P.G.Hansen (Skoleinspektør)
35 ?
36 Svend Jørgensen
37 Carl Westen Pedersen
38 Knud Christiansen (Skolebetjent)
39 Jørgen Sonne
40 Flemming Groth

Nyt fra Forstadsmuseet

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 18. januar fortalte fungerende museumsinspektør, Anja Olsen, om sidste nyt fra Forstadsmuseet, og der var meget at berette om.
Sommeren 2015 var skøn, og Forstadsmuseet havde i foråret sendt en ansøgning til daværende kulturminister, Marianne Jelved, om at blive statsanerkendt. Der kom et valg i vejen, og sagsbehandlingen trak ud og dermed også besøgget af det faglige udvalg. De kom ud til Forstads-museet lige inden sommerferien for at drøfte museets arbejde med kulturarven, formidling, beva-ring, indsamling, registrering og se på museets faciliteter.
Efter sommerferien blev man mødt med en ubehagelig over-raskelse. Museets magasin på Engstrandskolen havde været udsat for en vandskade. Kælderen var fugtig, og betingel-serne for skimmelsvamp var ideelle. Man hyrede Hvidovre Rengøring, der kom og flyttede det hele. Alt hvad der fandtes på magasinet ca. 400 hyldemeter genstande. Under ompakningen dukkede en undseelig skotøjsæske op. Det viste sig, at den rummede en plastikbeholder, med en stendolk og en mejsel fundet af Anker Vohnsen. I kassen var der meget andet end Vohnsens to fund. Der var bl.a. en fin knivflække fundet på Langstrupvej, en dolk fra Thy, en spillebrik fra vikingetiden og en meget fin spidsnakket slebet økse fundet i jordbærbeddet på Vestkærs Allé. På Langstrupvej har der tilsyneladende været en boplads eller i hvert fald stor menneskelig aktivitet allerede i stenalderen.
Under arbejdet med at lokalisere genstande og personer i forbindelse med fundene, dukkede idéen op om at lave et undervisningstilbud, hvor børn kan lære noget om istidsland-skaber og bopladser i Hvidovre. Det vil kunne ske i et samarbejde med Quark Centeret. Museet arbejder målrettet på at have en skoletjenete, der ikke ikke alene dækker Cikusmuseet, men også Forstadsmuseet. Lisbeth Hollensen arbejder med dette område og har et projekt i gang om svenskekrigene i Brøndbyøster.
Forstadsmuseet har været inddraget i arbejdet med Kommuneplan 2014. Bevaringsværdierne i Hvidovre blev kortlagt i forbindelse med kommuneatlasset. Forstadsmuseets tilgang

til arbejdet var at få en vurdering af husene med vægt på de kulturhistoriske værdier og ikke kun de arkitektoniske kvaliteter. Til dette arbejde fik man hjælp af en bevaringsarkitekt, som fik adgang til byggesagsarkivet. Museet havde fået adgang til Hvidovres byggesagssarkiv. Ikke mindre end 404 flyttekasser eller 35 paller er stillet til museets rådighed.
Anja var meget glad for samar-bejdet med Hvidovre Avis, der bringer artikler om Hvidovres historie. Historier om husene i Risbjergkvarteret er bragt i avisen gennem 2016. Det er en god måde at få historierne ud til borgerne. I slutningen af 2015 blev der bragt artikler om Bente Hansens og Keld Jensens barndom og ungdom, der er skrevet på baggrund af interviewgruppens store arbejde.
I 2015 startede fyraftensrundvisningerne. Fyraftensrundvisningerne var et initiativ, som Hvidovre Lokalhistoriske Selskab bakkede op om. Det viste sig at blive en stor succes. Der var 6 af slagsen - hver den første torsdag fra maj til oktober. Hver gang var der fuldt hus, og rundvisningerne tiltrak også andre end blot selskabets medlemmer. På baggrund af fyraftensrundvisningerne og med ønsket om at skabe forståelse for vores kulturarv er der fremstillet en ny "Historien i gaden", der bliver lanceret i løbet af foråret, hvor man med en folder i hånden kan gå på opdagelse i Risbjerg-kvarteret.
Under arbejdet med udbedring af vandskaderne stødte man på et maleri malt af Ludvig Kyhn. Maleriet blev renset og viser Kalveboderne omkring Lodsvej i 1911. Ludvig Kyhn var ud af en kunstnerisk familie. Vi blev præsenteret for en udsigt fra Lodsvej mod syd og en fantastisk skildring af et landskab, der nu er ganske forandret.
Aftenen sluttede med, at Anja fortalte om den gribende og tragiske togulykke, der fandt sted den 1. november 1919 – Vigerslevulykken. Vangsgårds antikvariat var konkurstruet i slutningen af 2015, og folk stod i kø for at få fat i sjældne bøger til fornuftig pris. Forstadsmuseet var også til stede for måske at anskaffe en perle til museets håndbogssamling. Det blev ikke tilfældet, men i stedet fik fik man billeder af en af Danmakshisto-riens største togulykker. Anja fortalte detailleret om hændelses-forløbet, der kostede 40 menneskeliv og 26 sårede. I Hvidovregade 63 lå et gammelt hus, kaldet mælkehandler Emil Petersens hus. Her boede senere Lauritz Olsen, der spillede

Vigerslevulykken 1919 - Foto: Forstadsmuseet

en heltemodig rolle den nat, da togulukken skete. En af datidens aviser, Dagens Nyheder, beskrev Lauritz Olsens livsfarlige indsats i arbejdet med at redde menneske-liv og opfordrede til en passende belønning. I 1920 tildelte Carnegie fonden Lauritz Olsen 800 rigsdaler for udøvet heltemod under Vigerslev-ulykken. Statsminister Zahle indstillede ham til Chr. X. medaljen for ædel Daad.
Denne historie er draget frem, fordi Forstadsmuseet har fået en forespørgsel på, om man kunne komme på et vejnavn til vejen oppe ved Hvidovre Centeret.
På museet finder man, at denne historie er en god fortælling, der med rimelighed kan lægge navn til en vej – Lauritz Olsens vej.
I løbet af aftenen kom Anja langt omkring med at fortælle om Forstadsmuseets arbejde med fortiden. En spændende og interessevækkende fortæller gjorde det til en rigtig god oplevelse.

Film- og hyggeeftermiddag

Af Ole Asbjørn Petersen

Mandag den 29. februar havde vi indbudt til film- og hyggeef-termiddag i Rytterskolen. Arrangementet kom i stand i samarbejde med Forstads-museet og var egentlig en op-følgning på filmcaféen, der foregik den 11.september 2015 på Risbjerggård.
Der var fuldt hus – 30 til-

Foto: Forstadsmuseet

meldte – og vi fik et par hyggelige timer, hvor fungerende museumsinspektør, Anja Olsen, introducerede og kommenterede undervejs. Først vistes filmen om Hvidovre i 20´erne, så pause og dernæst filmen om Hvidovre i 1948 og 1949.
Anja indledte med at ridse Hvidovres historie op fra omkring 1900. Der var dengang omkring 700 indbyggere, og byen var et udpræget land-distrikt. Efterhånden som Kø-benhavn blev større, så speku-lanter muligheder i at udstyk-ke parceller på de gamle landbrugsjorder, som så kun-ne tjene til boliger for de boligsøgende københav-nere. Man reklamerede med Strand-by villaparceller, og man så et fremtidens Hellerup for sig. Sådan gik det som bekendt ikke, men filmen viste de trange kår for de udflyttede familer. Boligerne var bygget af primitive materialer ofte af trækasser fra Fordfabrikken.
Der vistes klip fra det gam-

le sogneråd, som absolut ikke ville have, at tilflytterne skulle have samme rettigheder som Hvidovreborgerne. Efterhånden blev presset fra tilflytterne så stort, at det i 1924 endte med, at statsminister Stauning greb ind. Han indsatte Arnold Nielsen, og i 1924 skiftede sognerådets flertal til Socialdemokratiet . Tilflytternes børn skulle nu optages i kommunens skole, og man fik samme rettigheder som øvrige Hvidovreborgere.
I filmen ses nogle herlige klip fra det gamle sogneråd, hvor sognerådsformanden, Karl Larsen, sidder for bordenden og konsekvent skriver "nægtet" til ansøgninger fra de nye tilflyttere.
Efter pausen så vi Hvidovre-filmen fra 1948-1949. Det var en film bestilt af kommunen, hvor Thøger Birkeland havde skrevet manuskriptet, og K. Wedel Pape lagde stemme og musik til. Man fik Hvidovres historie kort ridset op og så, hvordan kommunen var i færd med at udvikle sig til den forstadskommune, vi i dag kender. Efter 2. verdenskrig var Hvidovre stadig overvejen-de et landbrugsland, men nye skoler, almennyttige boliger og parcelhuse varslede den nye tid. Senere borgmester, Ole Toft Sørensen, har en cental placering i filmen, der under-vejs bliver kommenteret af bl.a. Else Hansen og Egon Toft Sørensen.
Spørgelysten var stor, og der var mange uddybende kommentarer fra deltagerne. Bl. a. blev det oplyst, at Marius Sørensen, bosat i Hvidovre på Plovheldvej og tidligere med-lem af sognerådet, i en periode var arbejdsminister i Hedtofts regering 1947-1950.
Afslutningsvis opfordrede Anja Olsen forsamlingen til at fremsende film, der omhand-ler forhold i Hvidovre, som kan bibringe billeder fra vores historie, som ellers kunne gå tabt.
En god eftermiddag som vil kunne gentages i vores program 2016 – 2017 med nye film.

Minder fra tiden på Hvidovre-centralen og fra 2. verdenskrig

Rena Dræbye fortæller i interview med Jens Frederik Jørgensen

I 1939, da jeg var 16 år, begyndte jeg som telefonist på Hvidovre-Central, der lå på Hvidovrevej 253.
Når man kom ind fra Hvidovrevej, lå der til højre en korridor.

Rena Dræbye - Privatfoto

Her stod der en telefon i et rum, der ikke var lukket af. De, der ikke havde telefon, kunne komme og ringe herfra.
Bag korridoren var der et rum, hvor vi telefonister sad ved et langt bord. På den side, hvor vi sad, var alle numrene, og omme på bagsiden var krydsfelt-et. Når folk ringede til centralen, faldt der en klap ned ud for nummeret, der ringede op. Så satte vi en ledning i, trykkede på en "nøgle" og spurgte hvilket nummer, de ønskede forbindelse til. Så satte vi ledningen ind i hullet ud for det ønskede nummer og ringede på det nummer, der var blevet bedt om. Hvis det var "ind over byen", så kunne vi stille videre til centralerne inde i byen – Asta, Taga, Bella og hvad de nu alle sammen hed. Det var primitivt, vil man sige i dag.

Hvidovre Telefoncentral - Foto: Forstadsmuseet

Hvis nogen ikke havde fået betalt deres regning, så kunne man sætte en prop ind omme bagved i krydsfeltet, og så kunne abonnenten ikke ringe op mere.
Jeg var på centralen i 3 år. Fru Emilie Møller var forstander-inde på centralen. Hun havde en stue til venstre, når man kom ind i bygningen. Her havde hun et "lyttebord", så hun kunne "gå ind" og høre vores ekspeditioner.
Fru Møller, der var enke, boede på centralen. På 1. sal, hvor vi til højre havde frokoststue, havde hun til venstre sit soveværelse. Fru Møller var meget speciel. Jeg husker især et par episoder med hende.
Engang da en af telefonvæsenets mekanikere kom op, da vi havde vores halve times frokost, sagde han: "Nu garanterer jeg for, at Emilie står og kigger ind af nøglehullet". Han listede hen langs væggen og bankede døren lige op i ansigtet på fru Møller. " Undskyld fru Møller, står De der?" "Ja", sagde hun. I frokoststuen var der en som-merliggestol, som hendes mand havde lavet, og den ville hun ikke have, at vi misbrugte. Gud ved,

hvad hun regnede os for!
En dag, da jeg havde vagt sammen med vores tilsynsførende, Ellen Maach, som boede i Hvidovregade nr. 61 i et gammelt stråtækt hus, "røg" alle klapperne som på tælling. Vi gik ind på

Telefoncentral i Dragør 1935

ledningerne for at høre, hvad der var galt. Der var brand, og det var Ellens hus, der brændte. Hun blev helt panikslagen, og jeg sagde: "Kør hjem!" Så kom fru Møller og skældte mig ud, da jeg i hvert fald ikke kunne sende fru Maach hjem. Så sagde jeg: "Ved de hvad fru Møller – hvis det var mit hus, der brændte, ville jeg ikke spørge nogen om lov til at køre hjem – så var jeg bare kørt!"
Vi sad 5 af gangen og passede centralen, som vel havde 1.000 abonnenter. Vores ar-bejdstid var kl. 7-14 og 14-21 eller 8-15 og 15-22.Vi var 10-12 stykker i alt på centralen. Om natten må det have været Fru Møller, der passede centralen. Vi arbejdede alle ugens dage med en ugentligt fridag på skift. Lønnen var 105 kr. pr. måned, nogenlunde det sam-me, som man fik, når man var på kontor.
For at få job som telefonist skulle man til en prøve inde på hovedcentralen i Nørregade.
Vi skulle skrive en stil, men hvad det havde med centralen at gøre, vidste jeg ikke. Det vigtigste var, viste det sig, at vi skrev Kjøbenhavns Telefon Aktieselskab med "Kj"!
Vi skulle selvfølgelig også kunne huske numre. Da jeg kom ind til prøven, sagde forstanderen et firecifret tal, og da vi så havde siddet og snakket om alt muligt, blev jeg spurgt om, hvad det var for et tal, der var blevet sagt.
Jeg ville gerne have været inde at arbejde på hovedcentralen, men jeg var ikke høj nok til at nå op til alle hullerne i det høje telefonbord, man havde i Nørregade. Hvidovrecentralen var en landsbycentral, så vi skulle ikke have uniform på som inde i Nørregade. Derinde måtte man

vist nok heller ikke være gift. Selv blev jeg gift i november 1941 som 18-årig. Jeg havde kendt min tilkommende, Svend Erik i nogle år.
Jeg cyklede hver dag fra Brønshøj til Hvidovre, ned ad Hvidovrevej, der dengang havde dybe grøfter. Når jeg skulle hjem om aftenen hentede min kæreste mig ved centralen. Det var jo under krigen, og det var mørkt – buldrende mørkt. En aften var min kæreste der ikke. Jeg cyklede op til Damhussøen for at køre ham i møde. Da jeg ikke mødte ham, troede jeg, at jeg var kørt forbi ham, da man ikke kunne se meget. Jeg kørte tilbage til centralen, men der var han ikke, og så måtte jeg køre hjem alene. Jeg skulle køre ad en sti langs Damhussøen til Vanløse. Så punkterede jeg. Jeg turde ikke stå af, da der var tyskere alle vegne, og så måtte jeg køre på flad ring til Brønshøj. Da jeg kom hjem, ringede jeg til min kæreste. Han var meget ked af det, han var faldet i søvn. Han havde nemlig alle-rede dengang sukkersyge, fik insulin og blev ofte meget træt.
Da vi var blevet gift – i øvrigt af min svigerfar, der var præst i Esbønderup - flyttede vi sammen i min mands lejlighed, en 1 værelses med alkove. Min svigermor var noget ældre end mine forældre og man sagde ikke du til hende, men ”De” og ”Pastorinden”! Da mine svigerforældre ikke hav-de mere brændsel under krigen, og vi havde centralvarme, så flyttede svigermor ind hos os. Hun sov i alkoven ved siden af mig den nygifte på 18 år, mens min mand skulle sove på en madras på køkkengulvet – det skulle man lige byde de unge i dag! Som en pige på 18 år vidste jeg ikke meget om priser på for-skellige varer, men jeg havde det sådan, at jeg ikke ville skylde nogen noget. Jeg handlede hos købmanden på Tekla-vej, hvor vi boede. Da det var sidst på ugen, turde jeg ikke bede om 3 pund kartofler, men bad om ½ pund kartofler. Købmanden spurgte: Skal det være en stor eller 3 små?” Jeg glemmer det aldrig, det var så flovt og ydmygende. I dag kan jeg godt grine af det.
I 1942 stoppede jeg på cen-tralen. Min mand syntes, at det var kedeligt, at jeg ofte skulle på arbejde om søn-dagen. Arbejde

ville jeg gerne fortsætte med at have, så jeg gik ind på et engagerings-bureau og blev henvist til et arbejde ude på Finsensvej i et firma, der hed JEKO. Jeg kendte intet til firmaet, der var ejet af 3 brødre – Due-Petersen. Da jeg mødte op den første dag, sad der på reposen mel-lem stuen og 1. sal en mand med

mænd tænkte jeg, hvad foregår der. Det var et firma, der arbejdede for tyskerne.
Der kunne jeg ikke holde ud at arbejde, mine nerver var helt på højkant. Min mand sagde, at jeg skulle gå ind til chefen og sige, at jeg kunne få en anden stilling med en højere løn. Det var da ikke noget problem, det kunne

Telefoncentralen på Hvidovregade - Foto: Forstadsmuseet

et skydevåben, og jeg tænkte, hvad er det for et firma, jeg er blevet ansat i. Jeg havde været der 3-4 timer, da der pludselig stod 4 mænd med skydevåben inde på kontoret. Jeg var kommet til at træde på en "knap" i gulvet, og ved synet af de 4

jeg da også få der, og så kunne jeg ikke sige op.
Den ældste af brødrene, Peter Due-Petersen blev skudt af modstandsbevægelsen på Falkoner Allé i 1944, og firmaet blev så flyttet ind til Ryesgade - til Nordværk. Og her er det så,

at Herluf Rasmussen reddede mig ud af det firma, da han var med til at bombe hele skidtet.
Jeg kom en morgen ved halv-ni-tiden cyklende på Ryesgade sammen med min mand, der fulgte mig på arbejde. Og så så vi en masse papirer flyve rundt i luften – helt over til Rigshospitalet. Og der hvor jeg normalt gik ind, det var helt væk. Det hele var pulveriseret.
Det var Herluf Rasmussen, der havde været "formand" for det. Han reddede mit liv og fik mig ud af "tyskerfirmaet". Herluf Rasmussen har i sin bog side 132-43 fortalt om aktionen.
Det hører også med til historien, at den mellemste bror, Fritz også blev likvideret. Det skete på hjørnet af Gammel Køge Landevej og Hvidovrevej den 24. november 1944. Han kom sammen med sin chauf-før, sin 12 årige søn og en tysk ingeniør kørende fra bopælen i Hundige, da hans bil blev over-halet af en anden bil, der kørte ind foran og gennemhullede hans bil. Bilen væltede en lysmast og kørte tværs over fortovet. Due-Petersen var dræbt af flere skud, de andre var sårede, sønnen let såret af glassplinter. Tililende arbejdere fra et nærliggende snedkerværksted troede i første omgang, at det var en ulykke.
Når jeg mindes krigen, husker jeg en anden episode fra Hvidovre-tiden. Tyskere, der var indkvarteret på Flaskekroen, kom trampende op ad Hvidovrevej, når de skulle ind på centralen for at ringe til Dagmarhus. Vi sagde altid, at vi ikke kunne tysk. Engang, da der var tyskere ved centralen, kom en ambulance kørende på Hvidovrevej med udrykning. Tyskerne smed en stor cykel ud foran ambulancen, fordi de ville se, om der var noget illegalt i ambulancen. Det var et forfærdeligt øjeblik.
Min mand døde i 1958, og jeg sad alene med mine 2 døtre.
For at vi kunne klare det, måtte jeg tage ekstraarbejde. I sommerweekenderne som servitrice på Bakken og om vinteren rengøringsarbejde på Politigården.
I 1973, efter at jeg havde mødt Niels Madsen, flyttede vi sammen ind som de første i en helt ny lejlighed, Bymuren 9, 4.sal. Senere flyttede vil til Ege-volden 22, 6. sal. Et stykke tid efter, at Niels var død, mødte jeg Axel Henriksen, og vi flyt-tede ind i højhuset i Friheden på 7.

sal. Her bor jeg stadig, efter at også Axel døde fra mig. Når jeg sådan tænker over det, så har jeg altid boet højt og med udsigt.
Jeg har haft et spændende og begivenhedsrigt liv og har det stadig. Jeg kommer en gang om måneden på Risbjerggård i sangforeningen Cantastrofen, hvor min datter Winnie er formand. Hver torsdag kommer jeg i "Oasen" her i Friheden, hvor vi er 15-20 stykker, som spiser sammen og får et glas vin.

Jeg er nu blevet 93 år og har haft et dejligt liv. Jeg kan stadig klare mig alene med rengøringshjælp hver 14. dag. Det bedste af det hele er, at jeg dagligt taler med flere af mine 2 børn, 2 svigersønner, 4 børnebørn, 8 oldebørn og 2 tipoldebørn.

hvidovre@home.dk
Ejendomsmægler M.D.E. Cand. jur.
MAX MARDORF
Hvidovrevej 406 • 2650 Hvidovre
Telefon 36 77 18 28
(Overfor Hvidovre Sportsstadion)
home
vi vil være din foretrukne ejendomsmægler
FÅ EN GRATIS SALGSVURDERING
Det er os, der er kendt for det hurtige og effektive salg

Byvandring på Christianshavn

Af Ole Asbjørn Petersen

Onsdag den 25. maj mødtes vi i strålende solskinsvejr kl. 10.30 foran Christians Kirken på Christianshavn, Strandgade 1. Turen var fuldtegnet med 30 deltagere, der ønskede at høre et af vore medlemmer, Flemming Groth, fortælle om og vise det Christianshavn, han som barn og ung var opvokset i.
Flemming startede med at fortælle om kirkens historie. Den er opført i 1754-1759 og hed oprindeligt Frederiks Tyske Kirke, da den i mange år tjente som kirke for den tyske menighed på Christianshavn. Tyskerne havde indtil da været henvist til Vor Frelsers Kirke, hvor man først kunne komme til, når danskerne havde afsluttet deres gudstjeneste. Der blev givet tilladelse til at indsamle kollekt i landets kirker til fordel for bygning af Frederiks Tyske Kirke. Det lykkedes, og kirken fik i folkemunde navnet lotteri-kirken. Vel inde i kirken, der er er tegnet af Nikolai Eigtved, fik vi at vide, at den også fik kælenavnet Teaterkirken på grund af ligheden med indretningen af et teater. Kirken blev brugt af Christi-anshavns tyske menighed, indtil denne blev nedlagt i 1886.
Så gik turen ad Strandgade op mod Christianshavns Torv godt krydret med Flemmings anekdoter og faktiske oplysninger om de enkelte huse og deres historie(er). F.eks. den om Tordenskjolds Gård, der slet ikke var Tordenskjolds, men ejet af Poul Abraham Lehn. Det gik lystigt for sig dengang. Frederik den 4 deltog i løjerne med kvinder og sprut og var god ven med Tordenskjold. Det siges, at der efter hver skål skulle affyres et geværskud. Tordenskjold var så dygtig, at han kunne ramme en bjørns øre uden yderligere at skade dyret.
Nede ved Christianshavns Kanal fik vi forklaringen på de to ejendommelige vejnavne Overgaden oven Vandet (lige husnumre) og Overgaden ned-en Vandet (ulige husnumre). Det er to gader på hver sin side af Christianshavns Kanal. ”Over” i gade-

navnene er en forvanskning af det tyske Ufer, der betyder ”bred” eller ”kyst”, mens ”oven” og ”neden” hen-viser til de to dele, Christians-havn er delt i. Gaderne blev anlagt som følge af Christian den

strafafsonere deltog i et livsfarligt arbejde med at farve stoffer. Senere blev fængslet et kvindefæng-sel. Grunden blev revet ned i 1928 i forbindelse med udvidelsen af Torvegade. I dag ligger Lag-

Byvandring på Christianshavn Foto: Ole Asbjørn Petersen
Flemming Groth i forgrunden

4. og hans interesse for det hollandske kanalsystem.
Vel oppe på Christianss Torv fortalte Flemming levende om det tidligere børnefængsel, der blev efterfulgt af Tugt, Rasp- og Forbedringshuset, hvor særligt hårde

kagehuset på grunden bl.a., hvor de tidligere ministre Lis Groes og Johs. Kærbøl har boet.
Nu kom der et spring i tid, hvor Flemming fortalte om Burmeister og Wain og den store betydning, værftet har

haft. På et tidspunkt var over 10.000 beskæftiget på eller i forbindelse med værftet. Det var for nogle et hårdt arbejde, og en del måtte kompensere ved at tage en fugtig rute hjem om onsdagen, når der havde været lønudbetaling. Man talte om sutterne og skrogene. Skrogene var de, der ikke ikke gennemførte ruten på 5 værts-huse, men valgte at gå hjem til konerne. I dag er de store haller fra Burmeister og Wain-perioden afløst af boligbyggeri til rigtig høje priser.
Nu kom vi ned til kvarteret, der har navne efter nogle af dem, som Flemming sagde: ”stinkende” rige, der tjente pengene ved medvirken i slavehandelen. Andreas Bjørns Gade og Bodenhoffs Plads opkaldt efter nogle af de frem-meste. Fortælleren var selv født i Andreas Bjørns Gade og kunne fortælle om familiens oplevelser under krigen. Senere flyttede familien til samme boligkompleks bare i nabogaden Brobergsgade. Her kom vi ind og så nudagens gårdmiljø. Præmieret og flot. Det var det ikke, da Flemming boede der i 1950 érne. Fællestoiletter og skure i gården med bliktage, hvor man kunne høre rotterne muntre sig, når det blev mørkt. Bebyggelsen er i dag renoveret og sælges som 2- eller 3 værelseslejligheder mellem 2 og 3 mill. kr.
Vores vandring skulle slutte i restaurationen Ravelinen, og på vej op ad Sankt Annæ Gade blev der tid til et kort besøg i Frelserkirken. Her fik vi at vide, at det spiralsnoede kirkespir var bygget over en trækonstruktion, så spiret ikke tyngede på underliggende lag.
Christiana gik vi forbi. Et nutidens Christiania, som foredragsholderen mente, havde været ødelæggende for det oprindelige Christians-havner-kvarter.
For mig en meget interessant rundvisning og et stykke dansk historie, der gav stof til eftertanke.
Skulle man have lyst til at læse mere om sted og tid, om Christianshavn, kan man anskaffe sig bogen af Flemming Groth ” En christianhavners erindringer”.

Svar på spørgsmål

Af Jens Frederik Jørgensen

I de seneste medlemsblade har vi bedt om hjælp til at få svar på nogle uafklarede lokalhistoriske spørgsmål.

Kim Larsen
I nr.1-2016 ville vi gerne have hjælp til, hvor og hvornår det var, at Kim Larsen og hans musikalske venner uventet dukkede op til en ungdomsfest i Hvidovre.

Lars Flænø Nielsen, Danalund Ungdomshus fortæller, at en tidligere bestyrelsesformand har fortalt ham, at hendes mand, inden han i 1971 kom ind som soldat, var med til festen. Så det har været i 1970 eller 1971. Dengang lå Danalund Ungdomshus på Gammel Køge Landevej. Først i 1972 flyttede ungdomshuset til Bavnevej.

Hvidovre Studieorkester
I nr.2-2016 bragte vi et billede af 25 musikere i Hvidovre Studieorkester. Vi kunne med hjælp fra Inge Toftlund, der var gift med orkestrets dirigent, Carl Toftlund, sætte navn på 10 af musikerne. Benny Riisager har fået supplerende oplysninger.

Nr. 12, fru Bjergfeldt hed Helene til fornavn. Nr. 23 hed Berg. Nr. 18, som var benævnt Kunstmaleren, hed Johansen.

Benny Riisager er stadig interesseret i flere navne på de musikere, der er med på fotografiet.

Hvor var det Ritt Bjerregaards far arbejdede
I nr.2-2016 refererede vi fra Ritt Bjerregaards erindringer, og vi bad om hjælp til at lokalisere den radiokasse-fabrik, som Ritts far arbejdede på i Hvidovre.

Her har vi fået hjælp af Gundhild Caspersen, der fortalte, at hendes mand, Louis som 14-15-årig i 1940 startede som arbejdsdreng hos snedkermester A. P. Sønnersgaard, Hvidovrevej 80. Han var ansat der

indtil 1942.
Louis´s familie var i 1937 flyttet til William Boothsvej. Louis gik ligesom Gundhild på Kettevejsskolen.
Børge Grøn-Iversen fortæller, at snedkerfirmaet "A. P. Sønnersgaard blev videreført af sønner under navnet "Bdr. Sønnersgaard". Firmaet havde opgaven med at fremstille Risbjerg Kirkes inventar (alterskranken, prædikestolen, gelænderet på pulpituret) og donerede ved kirkens indvielse et stor trækors i teaktræ som alterudsmykning. Ved kirkens 50 års jubilæum i 2009 fik kirken ny alterudsmykning.

Om Hvidovrevej 80 1)

I 1936 købte grosserer Maibøll af Hvidovre kommune en parcel af matr.nr. 1a, Hvidovre. Her opførte han

Hvidovrevej 80. Til højre den tidligere portnerbolig, de to vinduer i baggrunden er i den bygning, der var vognport og hestestald, til venstre herfor fabriksbygningen i 3 etager og hjørnet af fabriksbygningen i 2 etager.
Foto: Jens Frederik Jørgensen

2 fabriksbygninger og en portnerbolig. Bygningerne var opvarmet med centralvarme! Den ene fabriksbygning var i 3 etager, den anden i 1 etage med mulighed for at forhøje med 2 etager. Det blev kun til 1 etage mere, da det under krigen var vanskeligt at skaffe det nødvendige profilstål og armeringsjern til byggeriet. I 1939-40 blev der bygget en vognport med stald til 1 hest. Hesten skulle ikke stå bundet, men have ophold i en boks. Under krigen var heste en uundværlig trækkraft.

I fabriksbygningerne var der forskellige virksomheder. A/S Thulesen & Co´s Eftfl. omtales i Kraks vejviser som en pibeslangefabrik. Fra 1945 omtales den som en læder-varefabrik, der bl.a. fremstille-de kufferter.

I 1939 indrettes en kabine til sprøjtelakering med cellulose-lak. I 1942 en tørrestue til et trætørringsanlæg foranlediget dels "af de stadigt forværrede trafikforhold, der forhindrer køb af lagrede og tørrede materialer og dels transport fra tørrestue andet sted, hvorfor de på ejendommen værende virksomheder tvinges til selvhjælp". Begge anlæg har givetvis været til brug for snedkermester A. P. Sønnersgaard. Her har vi det firma, som Ritts far og Louis Caspersen var ansat i.

Som et kuriosum kan nævnes, at der i byggesagen fra 1937 ligger et postkort stillet til: "Bygningsinspektøren for Hvidovre Kommune, Hvidovregade 24, Valby". Postkortet var frankeret med 7 øre!

Fabriksbygningerne ligger der stadig på Hvidovrevej 80. En tavle ved indkørslen fortæller, at 14 vidt forskellige private firmaer og offentlige virksomheder driver deres virksomhed i de hvidmalede bygninger, der rummer næsten 80 års erhvervshistorie i Hvidovre.

1) Kilde: Hvidovre kommunes elektroniske byggesagsarkiv.

FDF'er i Hvidovre i begyndelsen af 1960'erne

Af Jens Loft Rasmussen

Privatfoto

De indtryk, du får i din barndom og tidlige ungdom, får afgørende betydning for dit liv senere. Sådan har det i hvert fald været for mig, og det var især oplevelserne i FDF, der blev vigtige.
Jeg er født i 1950 og var så heldig at vokse op i Bredalspaken tegnet af arkitekten Svenn Eske Kristensen. Tiden var præget af optimisme, og den smukke parkbebyggelse udgjorde en ideel ramme for de mange familier, som på det tidspunkt søgte ud mod forstadens lys og luft. Jeg gik på Risbjergskolen, hvor vi var mere end 1.000 børn. Vi brugte ikke tiden på fjernsyn eller IPad, og vi gik heller ikke i institutioner. Vi havde masser af tid til at lege og frihed til at cykle rundt på egen hånd. Turen hjem fra skole med kammeraterne kunne tage flere timer.

FDF'er med hud og hår fra 1959

Risbjerg sogn var en afgrænset og tryg verden, hvor alle kendte hinanden. Men som du bliver større, vil du gerne noget mere. For os, der ikke interesserede os for at spille fodbold i klub, var FDF en oplagt mulighed. Jeg blev FDF'er i foråret 1959 og tog efterhånden hele pakken med almindelige møder, gymnastik og musikarbejde.
Der var også på dette tidspunkt mange dygtige FDF-ledere, ofte ægtefæller, der var parate til at yde en kæmpestor indsats for børne- og ungdomsarbejdet. De mødte os

Privatfoto

drenge med tillid og respekt, og det kom til at præge vores liv.

På FDF Hvidovres lejr Ingeborg ved Roskilde Fjorde blev der i foråret 2016 afholdt en weekend, hvor der var indbudt tidligere Hvidovre FDF'ere. Tilfældet ville, at min gamle pogeleder Hans Groth-Poulsen, som nu er 90 år, var med samt min jævnaldrende FDF-kammerat Henning Naschou Jensen. Henning havde styr på vore medlemsnumre. Mit er 59-33, dvs. at jeg er medlem nr. 33 i 1959, mens Hennings var 59-44.
Henning og jeg var i 1959 med på den første pogesommerlejr, som fandt sted på kredsens beskedne lejr i Vassingerød ved Farum, Vi var første hold på lejren, der var bygget af forældre og ledere med gen-brugsmaterialer fra en gammel smedje på Kettevej, som lå, hvor Risbjerg nu ligger. Hans Groth kunne fortælle, at vi var mere end 30 børn, og at vi måtte sove flere i hver køje. Vand blev hentet fra en pumpe på gårdspladsen, men på grund af den tørre sommer, løb brønden tør. Så vandet blev hentet i en mælkejunge i en sidevogn på en scooter. Det gik lidt ud over den daglige hygiejne, som begrænsede sig til tandbørstning, men det syntes ikke at røre drengene.
Min første uniform blev købt adskillige numre for stor, så ærmerne måtte smøges op. Den skulle jo gerne kunne holde i mange år frem, mente min farmor, som finansierede indkøbet. Og det gjorde den. På fotoet fra Hvidovre Torv 3-4 år senere, hvor vi som væbnerelever under ledelse af Erik Knudsen skulle cykle til Vassingerød, passede uni-formen fint. De grå uniformer var lavet af et meget slidstærkt materiale og var uopslidelige.
Der er sket en del forbedringer af lejrene og udstyret, siden jeg for et halvt århundrede siden oplevede min første sommerlejr, hvor vi sov

tæt, og vandet kun rakte til tandbørstning.

Et givende fællesskab

I FDF kom vi hele vejen rundt om det gode barneliv. Her var kammeratskab, leg og bevægelse, sang og musik, nærhed til naturen og et møde med kristendommen.

Det var skønt at tage af sted med kammeraterne, uden at mor og far var med til at blande sig. Da vi var poge og pilte, blev vi ofte opdelt i grup-per eller bordhold, der fik ansvar for praktiske gøremål som at vaske op eller at løse opgaver sammen. Senere kom vi som væbnere og seniorer i patruljer. Desværre kom pigerne først med i FDF 10 år senere. Det havde gjort en stor forskel, hvis vi havde været drenge og piger sammen!

Vi lærte at samarbejde og at trække på hinandens kompetencer. Nogle var gode til det praktiske, nogle var mu-siske, mens jeg som regel fik til opgave at skrive og tegne i hikebogen. Hvis du ikke ved det, så er hejk eller hike en unik måde at vandre eller cykle på. Du overnatter på et høloft eller i en bivuak, som du bygger i skoven, og undervejs møder du interessante mennesker og steder, som gør dig klogere på naturen og egnen. Jeg var ret udholdende, men håbløs til at finde vej. På et tidspunkt vandt jeg nogle orienteringsløb med Bo Witzel, som var god til det med kort. Du behøver ikke selv at være god til det hele for at være med på vinderholdet!

En almindelig weekendtur forløb på den måde, at vi kørte med Hareskovbanen til Farum, hvorfra vi gik de sidste 8 km til lejren i Vassingerød. Senere foregik turen på cykel fra Hvidovre. Der var 30 km hver vej med stop ved ishuset i Bøndernes Hegn ud til den gamle Hareskovvej mellem Kollekolle og Fiskebæk. Vi gik i skole lørdag formiddag, så vi tog først afsted efter frokost. Lørdag aften var der hygge omkring pejsen, og søndag formiddag var vi på løb i Farum Lillevang. Derefter cyklede vi hjem igen. Cyklerne var lidt tunge i det, og der var ofte punkteringer undervejs. Det kunne også ske, at der var styrt, hvis en skulle finde noget i lommen eller blev distraheret på anden vis. Vi fik et kendskab til Farumskovene og det bakkede istidslandskab væk fra Hvidovre. Vi lærte også, at

alle skulle med holdet hjem, uanset hvor håbløse de var til at cykle. De mest seje tog de tunge ting, telte og patruljekasser på deres cykler!

FDF er sang og musik
Sang og musik var ikke en del af det, jeg havde med hjemme-fra, men i FDF sang vi alle med på sangene fra FDF-sangbogen "March og Lejr" eller de mere alvorlige i "Den grå Sangbog". Jeg nynner stadig nogle af sangene fra dengang f.eks. Holger Buchhaves "Kom kammerater, så stemmer vi i, sang skal der til, når vi mødes" og omkvædet "Det er, som sangen gi'r os vinger og løfter os mod himlen blå-ååh" eller som afslutning på et FDF-møde "Altid frejdig, når du går, veje Gud tør kende" til Weyses melodi.
I FDF er det lysten mere end talentet, der fører dig frem! På et tidspunkt kom jeg med i tambourkorpset først med marchfløjte og senere med signalhorn. Dette åbnede ad-

Hvidovre FDF/FPF's tambourorkester spiller foran Hvidovre station 1984
Foto: Jørgen Snedled

gang til kredsens brassband, hvor jeg spillede 2. kornet. Vi var med i radioens "Orkester-dyst fra kyst til kyst", og vi var på udenlandstur til Harzen. På landsmusikstævnet i Aalborg i 1964 blev vi en hel eftermiddag dirigeret af Kong Frederik IX. Det var en stor oplevelse. Jeg øvede mig til naboernes store fortrydelse 1 time hver dag og udnyttede hermed mit begrænsede musiktalent til det yderste. Nogle af de bedste orkestermedlemmer gik videre til Tivoligarden, og enkelte blev professionelle musikere, men vi var også en del, der bare havde glæde ved at spille musik.

Duelighedsmærker
I FDF og hos spejderne kan man tage mærker, som bliver syet på din uniform. Du starter med at gå 5 km og efterhånden, som du bliver ældre, kan du gå længere distancer. Jeg kan huske, at jeg var temmelig øm i benene, da vi ved Rebæk sø tog et hvil efter at have gået 50 km. Tankerne bliver stimuleret af bevægelse, og på vandreturene fik vi snakket om mange ting. "Klar dig selv"-mærket gik ud på, at du skulle lave mad, dække bord og vaske op derhjemme. Min mor havde som mange andre husmødre ansvaret for mad og tøjvask i hjemmet. Stor var hendes forbavselse, da jeg en dag ville påtage mig husholdnings-arbejdet. Efter veludført dåd skulle vore mødre bekræfte, at vi havde udført opgaverne tilfredsstillende. I brystlommen på vores uniformer havde vi nål og tråd, så vi selv kunne foretage småreparationer. Som FDF'er skulle du være beredt på lidt af hver!

Sommerlejrene
Årets højdepunkt var sommerlejren, som blev holdt forskellige steder hvert år, og hvor der som regel var et tema. I 1960 var vi på indianerlejr ved Bøgeskoven på Stevns. I 1961 var vi "Jorden rundt på 7 dage" på den gamle isbådestation ved Halskov. I 1962 dyrkede vi væbnersport i Vassingerød. Året efter cyklede vi 100 km til Vordingborg, hvor vi havde en fantastisk 2 dages hike ud på Knudshoved Odde. I 1964 vandrede vi Bornholm rundt, og i 1965 var jeg, nu som patruljefører, på Hovborg på nordspidsen af Langeland. Om morgenen på sommerlej-

rene lavede vi morgen-gymnastik, og der var samling ved flaget. Inden dagens program havde vi en kort morgen-andagt som regel med en mor-gensamtale om livets store spørgsmål. Om aftenen sam-ledes vi til sang, musik, sketchs og fortælling omkring lejrbålet. Den mest berømte var "Døden fra Nokkebølle" om detektiven McPherson med det gentagne "det lusker i buskbombusken" og indledningen: "Det var en mørk og stormfuld nat ved Vesterhavet, men det kommer ikke vores historie ved, for den foregår i København". Sangen "Om bålet samles vi nu i klynge" står tydeligt i erindringen. Og jeg husker de lyse sommeraftener, de grønne bølgende marker, hyldeblomsterne og de små flyvende svaler. Vores soveposer af krøluld kunne ikke altid holde os varme. Jeg er mere end en gang vågnet frysende udenfor et telt eller en bivuak. Så var det om at møve sig tilbage i flokken af sovende kammerater.

Den gamle isbådestation i Halskov lå dengang i et naturområde helt for sig selv. Nu kan den ses fra motorvejen, der fører over Storebælt, og stilheden er brudt. I FDF var en tradition for, at drengene havde nattevagt på skift. Når vi var vækket, sad vi i køkkenet, hvor vi fik saftevand og kage. Vi havde til opgave at skrælle kartofler og en gang i timen at gå en runde. Der var bælgravende mørkt, og træer og buske blev levende. Det eneste vi mødte i sommernatten var nogle harer, der pilede afsted.

Dygtighed og stolthed ved at være fra Hvidovre

Da vi blev 14-15 år, kom vi på patruljeførerskole. Det foregik for mit vedkommende hos isenkræmmer Anker og Jytte Jespersen i deres private lejlighed. Her talte vi om planlægning og udfordringer, du kunne komme ud for som leder. Vi blev uden at tænke over det dygtige til ledelse og kommunikation, og vi lærte at tage ansvar for hinanden og for det samfund, vi er en del af.

Jeg oplevede Hvidovre som en driftig og uhøjtidelig forstad med et rigt foreningsliv. Her var det den omvendte jantelov, der gjaldt. "Du er fra Hvidovre. Du er noget!" Som HIF gjorde sig gældende inden for fodbold, blev

Privatfoto

FDF Hvidovre i 60'erne en af landets ledende kredse. Vi følte os lidt fandenivoldske. Drømme, som umiddelbart kunne virke uopnåelige, blev realiseret, fordi vi troede på det og var parate til at overvinde forhindringer på vej mod målet.
Den ånd præger stadig Hvid-ovres 70 år gamle FDF-kreds, som jeg er medlem af på 57. år. Den første uge af skoleferien tager jeg med min to børnebørn Thorvald og Kaj på Harry Potter lejr på Ingeborg ved St. Havelse Strand. Måske bliver det en ny trend: Bedsteforældre på FDF-lejr!

En tur igennem Strandhavekvarteret

En tur igennem Strandhavekvarteret

En gang for ca.15 år siden skulle jeg betale en regning til en tømrer, der boede i Strand-havekvarteret. Jeg kan huske, at jeg tænkte sikke en stor bebyggelse af ens huse. Jeg havde faktisk det indtryk, at hele kvarteret var blevet bygget på én gang. Den forestilling har jeg så haft i mange år, faktisk helt indtil jeg fik opgaven med at guide en fyraftens-rundvisning i Strandhave-kvarteret her for nylig sammen med Jens Frederik Jørgensen.
Årsagen til mit indtryk skal findes skal findes helt tilbage i foråret 1964, hvor Glostrup Kommune vedtog Byplanvedtægt 4A udarbejdet af arkitektfirmaet Skaarup og Jespersen i godt samarbejde med grundejerforeningen. Der var en meget detaljeret beskrivelse i vedtægten om, hvordan den fremtidige bebyggelse skulle se ud. Derom senere.

Hvorfor hedder det Strandhaven

Nu skal vi først have på plads, hvorfor området hedder Strandhaven; der er dog et stykke vej til kystlinjen og har altid været det. Området afgrænses af Avedøre Havnevej, Brobyvej, Fryden-højstien (tidligere Østre Strandvej) og Sandholtvej og udgør ca. 30 tønder land svarende til ca. 16½ ha. Men her har Strandhaven ikke altid ligget.
Den oprindelige haveforening blev stiftet 23. november 1918 af fremsynede arbejdere hovedsageligt fra Vesterbro og lå i Valbyparken ved Rosen-haven ud til Kalveboderne. Denne beliggenhed nær vandet gav navnet. Det var især indbyggere på Vesterbro, der befolkede Strandhaven i sommerhalvåret. Strandhaven lå på dette sted, indtil man blev opsagt i 1935-36, da der på området skulle anlægges en losseplads.
Herefter flyttede man til Køgevejen, hvor man lejede et stykke jord på østsiden af Køgevejen, der hvor Harre-strup Å krydser. Flere vil kunne huske Flaskekroen, der lå lige

overfor. Det oprindelige lejemål løb i 10 år, herefter var der 3 mdrs. opsigelse, hvilket man ikke fandt holdbart. Bestyrelsen brugte derfor mange kræfter på at finde en ny og mere perma-nent adresse til foreningen.

Foreningen flytter til Avedøre

på betingelse af, at der ikke forekom helårsbeboelse. Gården med tilhørende jord blev købt for 260.000 kr. og skulle afdrages med 10 kr. pr. parcel pr. måned over 20 år. Betalingen var dog færdigbetalt allerede i 1964.
På Himmerigsgården boede marketenderen, kaldet she-

Himmerigsgården ca. 1968 - Foto: Forstadsmuseet

På et bestyrelsesmøde den 28. marts 1947 kunne daværende formand for foreningen, Landoy Hansen meddele, at han og jordudvalget i koloni-haveforbundet havde fundet et egnet stykke jord i området ved Brostykkevej på Himme-rigsgårdens marker. Efter lange forhandlinger sagde Glostrup Kommune god for købet den 4. september

rif-fen. Han sørgede for, at ingen gik forgæves efter øl, vand og snaps. Himmerigsgården endte sine dage med at blive brændt ned ved en hjemme-værnsøvelse i 1967. Arealet, hvor gården lå, er i dag fælles-areal for Parcelforeningen Strandhaven.

Det var ikke altid nemt
De første år brugtes der man-

ge timer på at forhandle sig frem til etablering af vand i forenin-gen. I ny og næ fik man også pressen til at skrive om problemerne, hvilket var en stor hjælp.
Ligeledes adgangsvejene til området måtte man kæmpe for med de omkringliggende gårde. Beboerne på Hvidovre-siden af Skelgrøften (nuværende Avedøre Havnevej) gav først efter lange og svære forhandlinger beboerne lov til at benytte broen over grøften, mod at der blev leveret nogle læs slagger til vedligeholdelse af bl.a. Paris Boulevard. Broen blev så permanent en del af vejnettet, at Dybenskærvej i 1959 hed Paris Boulevard. Dybenskærvej er opkaldt efter en gård, der blev ryddet ved opførelsen af Avedøre Stationsby.

Fra kolonihave til parcelhuse
Kolonihavebeboerne havde fået smag for området og det at have sit eget, så lysten til at blive boende hele året var stor. En byggemodningsproces blev sat i gang, da tilbagebetalingen var tilendebragt. Der blev som tidligere nævnt udarbejdet en byplanvedtægt A4. i tæt samarbejde med Parcelfor-eningen. Regler for materiale-valg, udformning og placering af huset på den enkelte grund har betydet, at selv om husene i parcelforeningen er blevet til over en 30 års periode, frem-står bebyggelsen som et homogent tæt-lav boligområde af enfamiliehuse med et markant fælles præg, hvilket ikke ses i de omkringliggende kvarterer. Individuelle variationer er til at få øje på, men skal man tættere på end andre steder for at få øje på dem.

Præmiering
At intentionerne i byplanvedtægt A4 er lykkedes, ses af, at Strandhaven i 1974 blev præmieret af Hvidovre Kommune. Præmieringsudvalget udtrykte følgende begrundelse:

”Udvalget føler sig, efter besigtigelse af et nyopført parcelhus i bebyggelsen Strandhaven, foranlediget til at udtale sig anerkendende over for de intentioner, der har været nedlagt i byplanvedtægten for dette boligområde. Området nærmer sig færdig

udbygning og giver allerede nu en levende illustration af, at vedtægtsbestemmelserne, der umiddelbart kan forekomme krævende og bindende, i denne kædehusbebyggelse med 400 kvadratmeter store grunde, skabe baggrund for venlige og intime miljøer, uden at den enkelte bolig

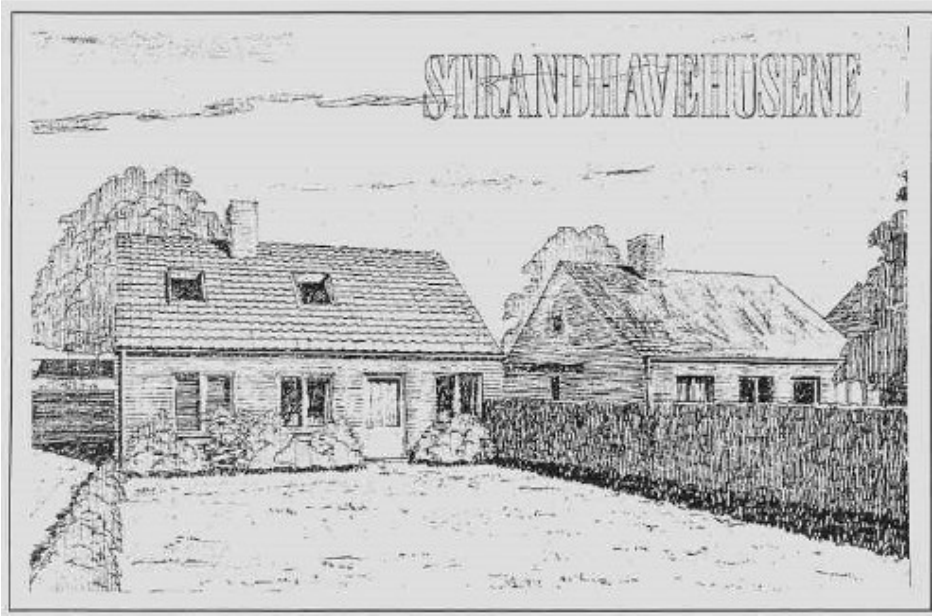

Tegning af Strandhavehusene
Tegning - Forstadsmuseet

virkelig viser sig at have positiv betydning for boligmiljøet, idet området, til trods for at alle dets huse er individuelt formede, er præget af en iøjnefaldende og velgørende homogenitet.
Samtidig ses tydeligt, at store grunde i parcelhusudstykninger ikke er en nødvendighed. Man kan med held, som derfor opfattes som klemt og indelukket."
Ved samme lejlighed blev et enkelt hus, Agerbækvej 11 - tegnet og bygget af Chresten Christensen m.a.a. - præmieret med flg. motivation: "Arkitekten ydes anerkendelse for – med salg for øje – at have udformet og opført et smukt og enkelt hus med en

Anders Aalund fortæller - Foto: Jørgen Snedled

fornem arkitektonisk holdning og et godt materialevalg. Et individuelt hus inden for den stramme ramme, der er angivet i byplanens bestem-melser."

Strandhaven er i øvrigt det eneste parcelhusområde i Hvidovre Kommune, der har opnået præmiering.

Vejnavne og beboere
Når man går rundt på vejene, der i øvrigt på nær Dybens-kærvej, er opkaldt efter fynske og jyske lokaliteter, fornemmer man det gode naboskab, hvilket da også har betydet, at mange har boet her endog særdeles længe. En hel del, der har haft deres barn- og ungdom i kvarteret, er også begyndt at finde tilbage.
Selv om der er beskrevet man-ge detaljer omkring udform-ning og udnyttelse af husene, har senere lokalplaner - senest nr. 433 - taget hensyn til de ændringer i krav til boliger omkring antal m2, den moderne familie stiller. Ligeledes er brugen af ude-

stuer blevet medtaget i lokalplanen.
De oprindelige "Strandhave-huse", af hvilke der findes 24, var bygget ud fra en ide om, at man ikke havde råd til alt fra starten. Der var f.eks. ingen fliser på væggene i køkkenet. De kunne opsættes, når man fik mulighed for det. Dog var grundisolering og øvrigt materialevalg af god kvalitet. Grundhuset var i orden, så kunne man altid raffinere.
Da vi gik fyraftenstur, bemær-kedes det, hvor bredt arealet, der var sat af til Dybenskær-vej, var. Oprindeligt var det meningen, at der skulle have været to spor i hver retning, der skulle kunne betjene trafikken mellem Avedøre Stationsby og Hvidovre. Dette er dog aldrig blevet gennemført, nærmest tværtimod. I dag fremstår vejen med rundkørsel og chikaner til dæmpning hastigheden.

Danske huse når de er bedst
Jeg vil slutte med at citere Kirsten Andersen, der selv har boet i kvarteret. Hun skriver i Dansk Byplanlaboratorium Byplanhistoriske noter 36:
"Strandhavehusene var begyndelsen til helårsbebyggelsen i midten af 60erne med en hustype, der nok var rummelig og gedigent bygget, men som ikke var forsynet med unødig luksus. Det kunne kommer efterhånden, som man fik råd til det. Det var pæne, sobre huse uden ydre pragt – altså gedigne danske huse, når de er bedst."

Kilder:

www.forstadsmuseet.dk

Kirsten Andersen,
STRANDHAVEN,
Et kolonihaveområde bliver til lav, tæt boligområde,

Dansk Byplanlaboratorium,

Byplanhistoriske noter 36

www.strandhaven.nu

Byplanvedtægt A4,

Lokalplan 433, Hvidovre Kommune
Kommuneplan 2009, Hvidovre Kommune

Appetitvækker

Af Lars Bo Henriksen

Mandag den 9. maj havde jeg en rigtig god oplevelse.

Kulturhuset BuQetten havde nemlig - for en enkeltgangs skyld - også indbudt mænd til at komme og høre et foredrag af Henny Paaske og Jens Frederik Jørgensen om ”2. Verden-skrig og Hvidovre”.

Foredraget viste sig at være en vekselfortælling, hvor Henny for-talte meget konkret og levende om sine minder fra før og under krigen, og Jens Frederik - som jo ikke som Henny havde oplevet selve krigen - med udvalgte citater og udklip sagligt satte Hennys fortællinger i relief.

Det, at de skiftedes til at fortælle, gjorde beretningen om de onde år dejligt levende for os tilhørere, og jeg kunne se rundt i forsamlingen, at det ikke kun var mig, der var revet med af alt det, som Henny kunne huske, og det, som Jens Fredrik havde fundet frem.

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab giver den 1. november kl. 19. medlemmerne lejlighed til at høre de to fortælle deres historier igen.

Jeg kan virkelig anbefale, at I reserverer aftenen til at tage en tur ud i Lille Friheden.

Henny Paaske og
Jens Frederik Jørgensen
i Nordlyset
d. 20. juni 2016

Foto Jørgen Brix

Om Strandhaven – som læst i byggesags-arkivet [2)]

Af Jens Frederik Jørgensen

”Strandhavens” udvikling kan aflæses i det elektroniske byggesagsarkiv. Med fyraftensrundvisningen som anledning gennemlæste jeg byggesagerne på ejendommene Korshøjvej 1-12 for at se, hvad disse byggesager rummede af oplysende, spændende og sjove dokumenter,

Sommerhus i Strandhaven
Foto: Forstadsmuseet

der alt sammen kunne være et bidrag til lokalhistorien.

Kolonihavehusene

I 1948-49 opførtes de første kolonihavehuse. Ejerne betegnede dem noget forskelligt – sommerhus, lysthus, kolonihavehus. Et af husene var 20 år gammelt og blev flyttet hertil fra en have-forening i Rovsinggade.

Der var tilsyneladende i starten lidt tvivl om Haveforeningens Strandhavens navn. Den betegnedes også af de nye beboere som ”Strandkroen” og som ”Strandholmene”, Adressen blev anført med grundens parcelnummer, Øster Strandvej, Avedøre og med postdistrikt Brøndby Strand. På det tidspunkt hed Dybenskærvej for øvrigt stadig Paris Boulevard.

Efter 2. verdenskrig var der mangel på byggematerialer. Hvis man ønskede at bygge nyt, skulle der søges tilladelse til anvendelse af byggemateri-aler i Ministeriet for Byggeri og Boligvæsen. Bortset fra søm, strå, rør, tagpap og nye plader fremstillet af træulds-beton måtte der kun anvendes brugte materialer til koloniha-vehusene. Tilladelserne til anvendelse af byggematerialer havde lidt forskelligt indhold. Til skorstene måtte anvendes cement og mursten, i et enkelt tilfælde præciseret som brugte mursten. Der måtte ikke installe-

res vandkloset. Det blev først tilladt, da området omkring 1964 var blevet kloakeret.

Helårshusene
I 1960 blev der givet tilladelse til at udstykke og bebygge området med helårshuse, og i løbet af de næste 40 år ændredes området gradvist fra kolonihaveområde til helårsbeboelse. De første helårshuse på Korshøjvej blev bygget i 1963-64, og halvdelen af de grunde, der er nævnt her, blev bebygget i perioden 1963-70. Arkitekt Ole Buhl havde tegnet et "Strandhavehus" i flere typer, og på både Korshøjvej 4 og 6 blev der bygget et sådant "Strandhavehus". Opførelse af parcelhuse krævede dengang tilladelse fra Boligministeriet. På Korshøjvej 6 blev tilladelsen givet med det vilkår, at byggeriet i givet fald skulle føres videre som vinterbyggeri.
Arkitekt Chresten Christensen tegnede huset Korshøjvej 7 og også flere huse i området bl.a. det bygningspræmierede hus på Agerbækvej 11.

De sidste 5 grunde på Korshøjvej blev bebygget i perioden 1996-98.
Korshøjvej 9 og 12 har en særlig historie. Begge grunde var i mange år reserveret til anlæg af Dybenskærvej som 4-sporet vej. Denne ide blev opgivet i midten af 1980erne, og kommunen satte grundene til salg, men på det tidspunkt var det vanskeligt at sælge grunde.
Arkitekt Mønnike fra Rødovre havde i 1988 fået betinget slutseddel på køb af 9 af kommunens grunde langs Dybenskærvej, men han opgav at overtage grundene, "da der var et overvældende udbud af nye og brugte parcelhuse".
I 1989 fremsendte Mønnike et forslag om på Korshøjvej 12 at opføre 4 pensionistboliger, hver på 29,5 m2 indeholdende værelse, bad og entre. I be-grundelsen står bl. a., at "man-ge pensionister bor i store parcelhuse eller lejligheder. De er tvunget til at bo i snavsede støvbunker, fordi de overbebyrdede hjemmehjælpere kun kan klare overfladisk rengøring hos pensionisterne i kriseårhunderedet". Kommunen afslog, da der ifølge lokalplnene på grunden skulle opføres en familiebolig.

Fællesarealet
Grundejerforeningens fællesareal har adressen Korshøjvej

1. I 1967 afleverede grundejerforeningens formand til Glostrup Kommune et skitseforslag til opførelse af "klubhus" og "ungdomskollegie" (32 stk. ét rums med kogeniche og brusebad med toilet) udarbejdet af arkitekt Ole Buhl. Forslaget om ung-domskollegie blev frafaldet, da fællesarealet ikke måtte bebygges. Glostrup Kommune var sindet at tillade, at der blev opført en bygning til foreningsformål, idet denne bygning erstattede de gamle gård-bygninger, der hidtil havde ligget på fællesarealet, og som havde været benyttet til foreningsformål. Nybygningen måtte ikke overstige 200 m2. Et fælleshus kom aldrig, men der blev ad flere omgange bygget små skure til grundejerforeningens brug.

Medlemsarrangementer

Se de endelige programmmer når de foreligger på: www.forstadsmuseet.dk

og www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Besøg i Rosenhaven og Café Rosenhaven søndag d. 4.9.
Mødested ved Café Rosenhaven i Valbyparken kl. 13.
Pris: 50,- kr includerer kaffe og kage i Caféen kl. 15.00.

København Befæstningsdag
d. 25. september 2016
Igen i år byder Forstadsmuseet til Københavns Befæstningsdag - en spændende og lærerig dag på Vestvolden. For børn og barnlige sjæle skrues tiden tilbage til 1915 ved landminebarakken, mens der for de mere historieinteresserede og cykelfriske er cykelrundvisning på Vestvolden fra Roskildevej til landminebarakken.
Tid: Kl. 10-15
Sted: Den røde barak ved voldstien tæt på Avedøre Tværvej.
Pris: Gratis
Målgruppe: Børnefamilier med børn i alderen 5-12 år.
Varighed: Ca. 60 min.
Arr.: Avedøre Bibliotek, BuQetten, Forstadsmuseet, Fritidsbutikken, God Fritid For Alle, Kulturpaletten, Hvidovre Produktionsskole, Quark Centret,

Rundvisning på cykel langs Vestvolden
d. 25. september 2016
Tag med museumsinspektør Lisbeth Hollensen på en spændende tur langs Vestvolden fra Brøndby til Avedøre. Turen starter på voldstien lige syd for Roskildevej i Brøndby. Undervejs vil du høre fortællingen om Vestvoldens historie og se de unikke bygningsværker såsom kaponiererne.

Turen slutter ved den røde barak i Avedøre, hvor der kan købes let forplejning.
Tid: Kl. 11-13
Længde: Turen foregår på cykel, og strækningen fra Vestvolden v. Roskildevej til Avedøre er ca. 5 km.
Pris: Gratis
Målgruppe: Historieinteresserede
Varighed: 120 min.
Arr.: Forstadsmuseet
Sted: Voldstien lige syd for Roskildevej, 2605 Brøndby.
Slut ved landminebarakken i Avedøre.

Det nye Quarkcenter onsdag d. 28.9.
Vi mødes kl. 15.00 ved centeret Avedøre Tværvej 56, 2650 Hvidovre, med forventet afslutning kl. 16.30. Der vil være kaffe og kage undervejs.
Vi har tidligere med stor succés besøgt det gamle Quark Center. Det blev nedlagt i forbindelse med anlægget af den kommende Ringstedbane. Nu er der bygget et flot nyt naturcenter, og lederen, Christian Black-Storm, vil vise rundt og fortælle om de mange aktiviter, der foregår i centeret. - Gratis.

Hvidovre under 2. verdenskrig tirsdag den 1. november.
I Lille Friheden vil Henny Paaske og Jens Frederik Jørgensen fortælle om Hvidovre under besættelsen og de mange spændende hændelser, der har fundet sted.
Det foregår med start kl. 19.00.
Gratis.

Aeronautisk dag
Søndag d. 11.9 - Avedøre Flyveplads
Programmet for fyraftensrund-visningerne i 2016 - kl. 17.00:

25. 8 Anja Olsen viser rundt i Grækerkvarteret.

29.9 Lisbeth Hollensen cykler rundt og fortæller om nogle af Hvidovres grønne områder.

Tilmelding er nødvendig til alle arrangementerne uanset, om der opkræves betaling eller ej.

Tilmelding skal ske ved at kontakte Forstadsmuseet på 36490030 eller ved mail til:
forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk

BESTYRELSE OG UDVALG FOR HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Formand:
Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf.:2423 0595
e-mail: jensfrj@gmail.com

Næstformand:
Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
tlf.: 29920417
E-mail: katojo@live.dk

Kasserer:
Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf.: 2536 5481
e-mail: hlskasserer@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf.: 36759539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Anders Aalund
Nørremarksvej 6
Tlf.: 36 75 62 14 / Mobil: 24 20 26 55e-mail:
aalund@oncable.dk

KB medlem: Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem: Charlotte H. Larsen
Holmelundsvej 45, 1. th.
tlf.: 41 32 06 01
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Kalkager 16 st. th.
2650 Hvidovre
tlf.:60 74 84 04
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. & sekretær: Finn Ivo Heller
Menelaos Boulevard 15
2650 Hvidovre
Tlf.: 20230868
e-mail: finn.ivo.heller@gmail.com

Revisor: Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:
Jens Frederik Jørgensen,
Karen Johansen, Frank H. Gudmann

Arrangementsudvalg:
Karen Johansen (tovholder),
Jens Frederik Jørgensen,
Knud Nygaard Jensen,
Birgit Møller Kristensen,
Annelise Wildenradt.

Kommunikationsudvalg:
Gitte Jakobsen (tovholder),
Anders Aalund, Jørgen Snedled,
Jens Frederik Jørgensen,
Lisbeth Hollensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes,
Karen Johansen

Interviewgruppen:
Anders Aalund (tovholder),
Ole Asbjørn Petersen
Jens Frederik Jørgensen,
Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen,
Henny Paaske, Ejvind Jensen,
Pia Brandtberg, Karen Johansen,
Bent Aarrebo Petersen,
Birgit U. Thomsen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
Email: hlsredaktionen@gmail.com

Viggo Jensen,

Sadelmagerporten 2

fortæller:

Det blå Tårn

”Figuren er blå med en hvid streg ned i midten. Nogen siger, det symboliserer Avedøre og Hvidovre.

Den hvide streg er Havne-vejen. Sådan følte det at bo i Avedøre, da kommune-sammenlægningen kom, og blev Avedøre en nødvendig del af Hvidovre.

Jeg mener dog, at det er en opfattelse, som ikke gælder længere”.

Foto: Jens Frederik Jørgensen

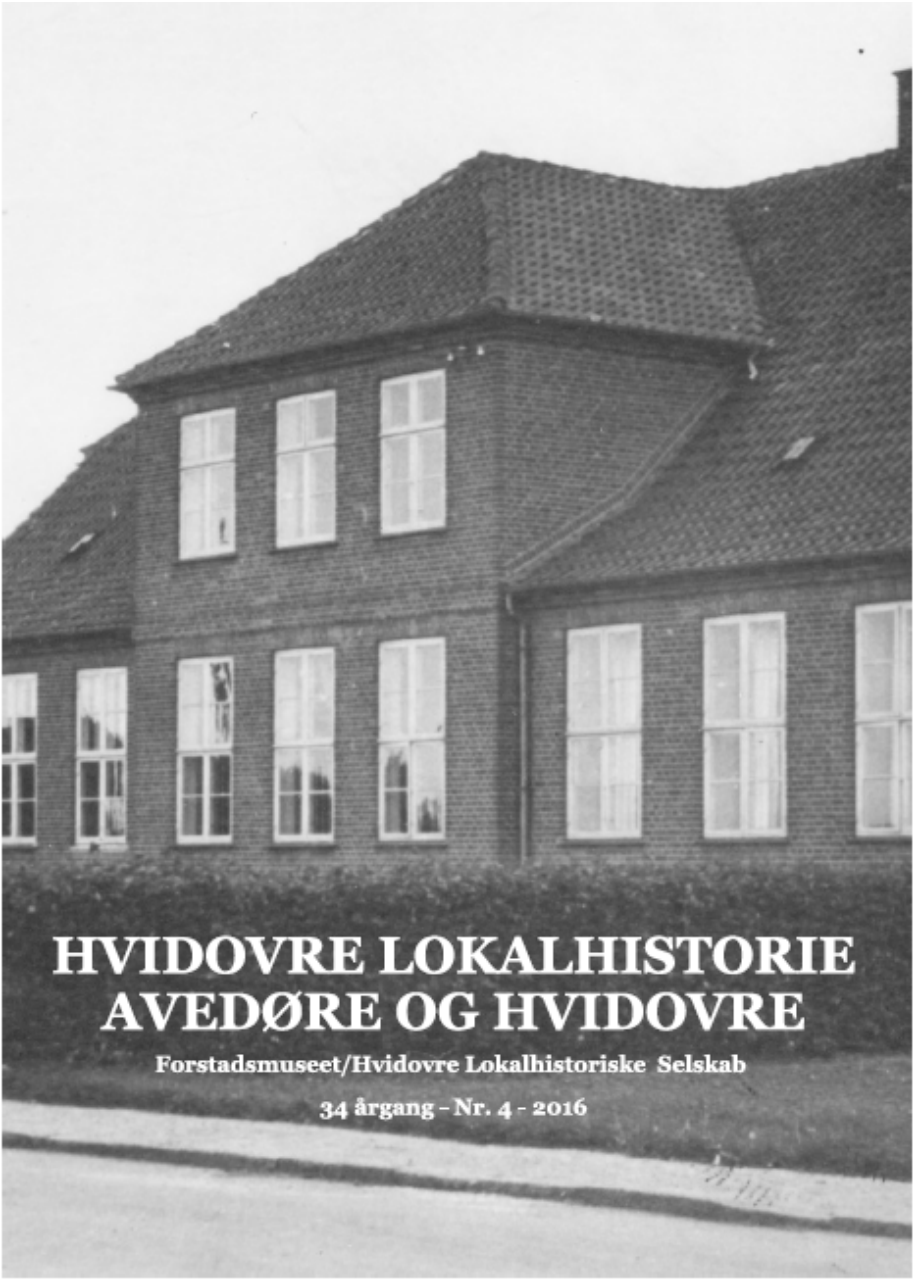
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet/Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
34 årgang - Nr. 4 - 2016

Nyt fra formanden side 3
Om ”Arkiv.dk” side 4
Avedøres tredje skole 1929-1956 Side 6
Temahaverne i Valby Side 11
Byvandring i Grækerkvarteret Side 12
Årets sidste fyraftensrundvisning – Hvidovres grønne områder Side 16
Årets gang i Hvidovre - 1991 Side 19
Billeder fra det gamle album Side 26
Havneturen 28.juni Side 27
Besøg på det nye Quarkcenter Side 31
Byvandring i 2. del af Hvidovregade - Kirkegade Side 34
Poul Sverrild afsluttede arbejdet med sin PhD-afhandling Side 38
Forstadsmuseet renskriver sognerådsprotokoller Side 44
Anmeldelse af bøgerne: En billedvandring gennem Hvidovre 1 og 2. Side 45
Arrangementoversigt 2017 Side 46
Bestyrelse og udvalg Side 47
Friheden MC fylder 40 år i 2017 Side 48

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
email: jensfrj@gmail.com
Tlf.: Se bestyrelseslisten på næstsidste side i bladet
eller www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri.
Trykt i 600 eksemplarer

Forsidebillede: Avedøre 3. skole - Forstadsmuseet

Næste blad udkommer: Deadline 10.1. 2017 - omdeling ca. 15. feberuar 2017

Nyt fra formanden

Af Ole Asbjørn Petersen

Julen nærmer sig med alle dens glæder og fristelser. I mange hjem danses der om juletræ med afsyngning af danske salmer og julesange. For mange altså en skik man er vokset op med som noget helt naturligt. Sådan har det ikke altid været, og juletræet har faktisk en kort historie i Danmark. I København tændtes det første juletræ i Orla Lehmanns barndomshjem i 1811. Forældrene kom fra Holsten, hvor man kendte skikken fra 1400-1500 årene. I Danmark varede det en del år, før juletræet slog bredt igennem. Først omkring 1. verdenskrig blev skikken alment accepteret af borgerskabet.

Slår man op i ordbogen, står der om tradition, at det er en procedure, der gentages igen og igen, fra generation til generation, år efter år. Om det går sådan med de 3 områder, jeg vil berøre, er endnu ikke til at vide, men Befæstningsdagen, Fyraftensrundvisningerne og julemarkedet i Avedørelejren står som begivenheder, der har vist deres bæredygtighed. Forskellige arrangementer, men alle godt besøgt. På julemarkedet i år vil Hvidovre Lokalhistoriske Selskab i fællesskab med Forstadsmuseet præsentere en årskalender for 2017, som forhåbentlig falder i god jord.

Kommer man forbi Rytterskolen i øjeblikket, vil man kunne se, at arbejdet med renovering allerede så småt er gået i gang. Omkring marts forventes det, at det indre arbejde påbegyndes. Vores hjemmeside har i kortere perioder været hacket, men skulle igen være helt klar.

Endelig er det med glæde, at vi kan byde museumschef Poul Sverrild velkommen til vores generalforsamling den 16. marts 2017. Efter generalforsamlingen vil Poul fortælle om det spændende arbejde med den nu afsluttede og med glans anerkendte afhandling om opfattelsen af forstaden som fænomen.

Om ”arkiv.dk”

Af Lisbeth Hollensen

I starten af 2015 gik arkiv.dk i luften. Det er intet mindre end 500 danske arkivers samlinger, der nu ligger digitalt tilgængelige for alle, der har netadgang. Det er en guldgrube af især fotos, der er registreret landet over.

Der ligger rigtig meget på arkiv.dk

Med 500 arkiver, der har lagt deres samlinger ud på nettet, siger det sig selv, at der ligger RIGTIG meget på arkiv.dk. Alene ved at søge på ”Hvidovre” i søgefeltet kommer der over

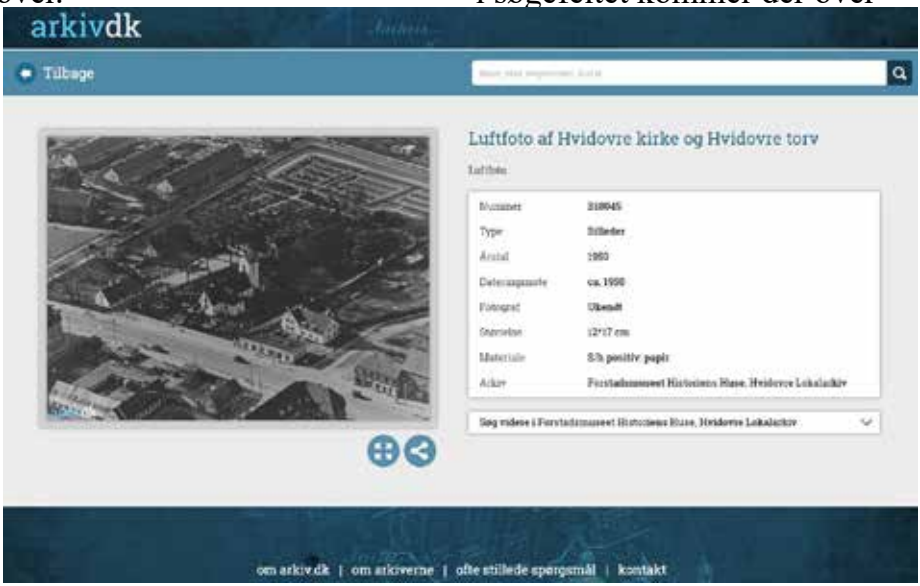

På arkiv.dk kan du derfor søge gamle klassebilleder, din oldefars slægtsgård, dit barndomshjem eller din ukendte morfar. Det er selvfølgelig ikke altid, at lige præcis det, man søger, rent faktisk er blevet afleveret til et arkiv i sin tid, men er man heldig, rammer man lige ned i en guldgrube.

9000 hits frem!

Det er derfor en god idé at specificere sin søgning. Er det fx Nørregård i Hvidovre, du er på udkig efter, og du kun skriver Nørregård i søgefeltet, kommer der over 1000 søgninger frem – der har været rigtig mange Nørregårde i Danmark! Hvis du supplerer med Hvidovre, ja så

får du Nørregård i Hvidovre. Ude i venstre margen kan du vælge yderligere at specificere din søgning, fx ved at sætte kryds i, at det kun skal være billeder, der kommer frem i din søgning.

Ikke alt er på endnu.
Ikke alt materiale er endnu digitaliseret, og det er også primært billeder, du finder på arkiv.dk. Tilsvarende hvis du fx støder på "Arkivalier" eller "Film/Lyd" i stedet for et foto, vil du oftest skulle kontakte pågældende arkiv og spørge, hvordan du kan få adgang til materialet. Mange arkiver har også materiale, der venter på den endelige registrering, og som derfor endnu ikke kan ses på Arkiv.dk, så hvis du ikke finder, hvad du søger, er det også en god idé at kontakte et arkiv direkte.

God jagt
Tilbage er der kun at sige god jagt. Brug gerne lidt tid på at søge rundt inde på arkiv.dk, og bliver du i tvivl, er der både spørge-guide og guide til søgningen på siden, www.arkiv.dk.

Ordinær generalforsamling

torsdag d. 16. marts 2017

Kl. 19.00 i Lille Friheden

Avedøres tredje skole 1929-1956

Af Lisbeth Hollensen

I porteføljen over skoler i Avedøre og Hvidovre, der var engang, følger her historien om Avedøres tredje skole. I Avedøre havde man haft intet mindre end tre skoler, inden man i 1956 kunne slå dørene op for den nuværende og stadig eksisterende skole, Avedøre Skole. Vi bringer her fortællingen om Avedøres tredje skole via et uddrag af bogen "Avedøre – en landsby vest for København. Avedøre Skole gennem 200 år", skrevet af Bent Østergaard, 1981.

Skolen fra 1929

I 1929 får Avedøre sin tredje skole. Det er den store røde bygning på Byvej 56,der nu benyttes af Hvidovre Amatørscene. Da den blev rejst, dannede den rammerne om ekspansionen gennem godt et kvart århundrede, en udvikling, der efterhånden medførte ansættelse af flere lærerkræfter.

Gennem næsten alle årene var J. N. Aggernæs førstelærer og kirkesanger. Han var fiskersøn fra Agger og uddannet ved Nr.

J. N. Aggernæs førstelærer
Foto: Forstadsmusee

Nissum Seminarium. Efter flere forskellige embeder i Jylland flyttede han som 36-årig til Avedøre. Lærer Aggernæs huskes af sine kolleger som et samvittighedsfuldt pligtmenneske med en udpræget ordenssans. De arrangementer, udflugter og lignende, som han havde ansvaret for, var altid grundigt og omhyggeligt tilrettelagt, hvad forældrekredsen i høj grad værdsatte.
Derimod havde mange dog svært ved at acceptere de sider af hans holdning og indstilling, som var stærkt præget af hans faste ståsted i Indre Mission.

Aggernæs fungerede det første år som enelærer, men i 1930 skulle der ansættes en andenlærer. Befolkningen ønskede den tidligere vikar, Henry Aabo, der var blevet meget afholdt. Han lå nu som værnepligtig ved Livgarden og havde ikke den fornødne anciennitet.
Men en god kollega i Glostrup gav ham nogle vikartimer, hvor han underviste, iklædt Livgardens uniform. Således gik alle formaliteter i orden, og Aabo kunne flytte ind i den nordlige del af Avedøres anden skole, hvor de tidligere skolelokaler var blevet ombygget til en lille lejlighed. I den sydlige fløj boede førstelæreren.
I 1934 ansattes den første lærerinde. Der var da godt hundrede børn fordelt på 5 klasser. Børnene gik i skole hver anden dag. I 1947 ansattes endnu en lærer, og i 1956, da denne skole blev afløst af den nuværende, var der ansat 6 lærere til at undervise ca. 200 børn.
Selv om det kun er forholdsvis få år siden, var forholdene dog i bund og grund forskellige fra nutiden. Skolestuerne og gymnastiksalen domineredes af

vældige kakkelovne, som der blev fyret op i tidligt om morgenen. Det blev fru Knudsens arbejde at passe rengøring og opvarmning. Hårdest var det under besættelsen, da brændslet bestod af halvvåde tørv. Da måtte fru Knudsen begynde i de kolde lokaler kl. 4 om morgenen. I skoletiden passede lærerne kakkelovnene, hvorefter fru Knudsen tømte dem for aske og slæbte brændsel til.
Eleverne kom fra hele Avedøre-området — de fleste gående, da cykler var en luksusgenstand, som kun få ejede. Det kunne være langt for en lille purk nede fra den anden side af Køgevejen.
De fleste elever boede dog i landsbyen og i det nye udstyk-ningsområde syd for Kettevejen, hvor Avedøregårdens marker efterhånden blev solgt fra til byggegrunde. Mange af de mennesker, som boede der, levede i en for vor tid utænke-

Skoleelever 1937-38
Lærere: Henry Aabo, lærer/ Holga Jensen, lærer/ A. Jensen (senere Aggernæs), overlærer/ Hans Chr. Mortensen/Poul Holmenlund
Foto: Forstadsmuseet

lig fattigdom. Børnene kom fra sommerhuse og skure i lappet tøj, vandrende ad mudrede veje. Den sidste vej, som blev asfalteret, var Rosmosevej. Den blev indtil da kaldt Plørevej og afsatte mange spor på skolens trapper og gulve.
Disse elevers madpakker inde-holdt kun sukkermadder og fedtemadder uden pålæg. Forældrene havde ikke råd til mere.
I Avedøre har man — også siden — været tilbøjelig til at forholde sig lidt skeptiske og reserverede over for tilflyttere i nybyggerområder. Bønderne i Avedøre fattede simpelthen ikke, at sådanne forhold eksisterede, før andenlærerens kone inviterede dem til frokost og satte foran dem et fad med »smørrebrød«, hun havde lånt fra børnenes madpakker.
Efterhånden forsvandt skurene dog til fordel for parcelhuse, og villakvarteret udbyggedes mod syd, mens andre områder langs Byvej og syd for kasernen blev optaget af de mange nye gartnerier, der havde gode afsætningsmuligheder, takket være den nære beliggenhed op ad hovedstaden.
Hovedstadens nærhed og kasernens nærværelse satte også sit præg på området under besættelsen. Dens historie skal dog ikke uddybes her; blot skal det nævnes, at andenlæreren benyttede sine bistader og sit loft til at skjule illegale papirer, ligesom hans loftsvinduer kunne udnyttes til at affotografere besættelsesmagtens færden på kaserneområdet.
Efter besættelsen gik udviklingen meget hurtigt, børnetallet steg, og man måtte forberede sig på at bygge en ny og større skole, som svarede til tidens krav. En ny folkeskolelov, der bar Jørgen Jørgensens navn, var blevet vedtaget i 1937. Den gav blandt andet mulighed for at oprette eksamensafdelinger også i landkommuner og i det hele taget at forbedre undervisningen i de enkelte fag og udbygge skolevæsenet uden for byerne. Den økonomiske krise i 30'erne og Verdenskrigen havde forsinket dens iværksættelse mange steder, men nu begyndte man at bygge nye skoler ud over landet.
I Glostrup kommune skete der en hurtig ekspansion af sko-

Foto: Forstadsmuseet

lerne. Tre nye skoler, beregnet på at eleverne kunne gå der i ti år, blev bygget i hurtigt tempo: Nordvang, Søndervang og i 1955 blev grundstenen nedlagt i Avedøre til den skole, hvortil man året efter i august 1956 overflyttede lærere, elever og skolebøger.

Kun godt et kvart århundrede havde den tredje skole fungeret, men mange forandringer havde sat sit præg på området. Den forkortede arbejdstid medførte en vældig vækst i fritidsaktiviteterne. Idræt, amatørteater m.m. blomstrede op. Den aktive grundejerforening, der lededes af en energisk oversergent, bekostede fastelavnsfester for børnene i kasernen og gav bidrag til skolens årlige udflugter til Sorø, Vordingborg, Kullen etc. Lærer Aabo var som aktivt foreningsmenneske og skattet taler ved de talrige familiefester hos børnenes forældre en selvfølgelig kandidat til inspektørstolen i den nye skole.

Temahaverne i Valby

Af Karen Johansen

Søndag d. 4. september 2016 havde Lokalhistorisk Selskab arrangeret en tur til Tema-haverne i Valbyparken. Trods dårlig vejrudsigt, regn, måske skybrud, mødte 16 personer op ved Cafe Rosenhaven. Grundet manglende guide, gik vi i små-grupper rundt og så på haverne.
Temahaverne blev startet som projekt i 1996, i forbindelse med Københavns kommunes status som Kulturby.

Foto: Jette Randal-Lund

Der er 17 haver, og mangfoldigheden er stor. Man vandrer fra H.C. Andersens orientalske have, til den Dynamiske have, - den Handicap venlige Have, - Surbundshaven,- Staudehaven, - Haven for børn, - Mindehaven med gravsten o s v.
Efter endt rundtur og regnen var blevet for voldsom, mødtes vi i cafeen og sluttede af med kaffe og kage.

Avedørelejrens julemarked inviterer

søndag d. 4. december 2016 kl. 10-15

til julehygge i den gamle militærlejr. Her vil både de mange boder, artist og kor bidrage til julestemningen, og julemanden vil endda komme forbi og hilse på.

Byvandring i Grækerkvarteret

Af Ejvind Jensen

Forstadsmuseet og Lokalhistorisk Selskab inviterede den 27. august til byvandring i Grækerkvarteret med museumsleder Anja Olsen som kyndig rundviser. 30 glade gæster havde meldt sig til, flere kom på venteliste til en eventuel senere rundvisning. Det blev en meget spændende tur, og da det også blev en af årets varmeste dag, gav det lige turen et ekstra pust. Mødested og udgangspunkt var hjørnet af Paris Boulevard og Hvidovrevej. Det blev en ca. 2 km. lang vandretur i gaderne med navne fra den græske mytologi. Meget blev vi klogere på under turen, men hvorfor, man for næsten 100 år siden har valgt disse navne, er det dog endnu ikke lykkes at finde svar på. Det blev nævnt, at der i 1920.erne var en særlig stor interesse for den græske gude-verden, og det kunne være en årsag. En anden ting, der heller ikke umiddelbart lader

Anja Olsen fortæller - Foto: Jens Frederik Jørgensen

sig besvare, er vejføringen i den tilsyneladende gennemtænkte byplanlægning. Hvorfor har kvarteret, som det eneste i Hvidovre, to diagonalt placerede boulevarder, Paris Boulevard og Menelaos Boulevard. Retteligt er de heller ikke blevet til rigtige boulevarder, men nærmere alleer med smuk sidebeplantning af platantræer, og tak for det.

Det blev en spændende vandring i næsten 100 års lokalhistorie. Bydelen er under hastig forandring, hvor ældre huse nu bliver købt til nedrivning og til ny opførsel af store moderne parcelhuse. Men det interessante er, at man tydeligt ser huse opført i 1920.erne, 1930. erne og så fremdeles op i vores tid. Navnlig i 30.ernes byggestil med mange bungalower ser man, hvordan beboerne har fundet forskellige løsninger i gennem 70.erne og 80.erne, for at husene kunne opfylde tidens krav. Nogle har valgt at bygge 1. sal på, andre udvider husets grundareal med tilbygninger, og derfor er der ikke to ens huse i området.

Man kan også læse udviklingen på en anden måde. Udstykningerne nærmest Hvidovrevej var de grunde, der først blev bygget med helårshuse, mens de mod vest mod daværende grænse til Avedøre (nu Avedøre Havnevej) forblev sommerhuse og gradvist er opbygget som parcelhuse i en periode nærmere vores tid.

Vi fik en grundig indsigt i forhistorien med oplæsning fra dagbogsoptegnelser tilbage i 1880.erne, da området stadig var landbrugsjord og gårde. Grækerkvarteret ligger på Bredegaards, Skelgaardens og Stenhavegaards jorde. Det var netop disse gårde, som senere blev opkøbt og udstykket. Der er ikke mindre end 12 grundejerforeninger navngivet efter de gårde, hvorfra udstykning har fundet sted, i det område man i dag kalder grækerkvarteret, der dækker i området fra Gl. Køge Landevej og Brostykkevej og Hvidovrevej og den tidligere kommunegrænse mod Avedøre. Meget tyder også på, at der var pengemænd, der spekulerede i opkøb af grunde. Grundejerforeningerne havde efter det fremkomne en ikke ringe andel i salg af de enkelte grunde.

Anja dokumenterede dette ved oplæsning fra en fortegnelse fra Grundejerforeningen Skegaarden, hvor der var angivet grundareal, vejareal og pris pr. kvadratalen. Prisen lå alt efter beliggenhed mellem 60 ører og op til 100 ører per kvadratalen for de mest attraktive, (alen = 0,6277 m). Det fremgik også, at der i salgsmaterialet blev smurt temmelig tykt på. Det er igen Skelgaarden, der udbyder 22 tdr. land. Det fremgår bl.a.," at der kun var 15 minutters gang fra Flaskekroen, og der fra en stor del af parcel-lerne haves en glimrende udsigt ud over Køge Bugt".

Skelgården, som vi kom forbi, står fortsat med et imponerende stuehus nu omdannet til lejligheder. Sidebygningen, tidligere en del af avlsgården, er nu indrettet med tre rækkehuse. Vi fik også historien om kommune-huset på Paris Boulevard, der fra 1953 til 1973 var indrettet med 4 lejligheder til husvilde i et parcelhus. Kommunen blev vist nok klar over, at det ikke var helt efter reglerne, og huset blev igen handlet som 1 families parcelhus.

Anjas grundige forarbejde blev undervejs krydret med historier fra Bent Christiansen, der har erindringer fra Paris Boulevard siden 1945. Han kunne ikke selv gå turen, men har fortalt om tiden. Der var tilbageblik på de to købmænd, Mathiesen og Jensen på Paris Boulevard nr. 4 og nr. 7, som var konkurrenter. I nr. 5 og 7 har der i tiden været flere forretninger, ismejeri, bageri og charcuteri, dog ikke samtidig, men Købmand Jensen var en driftig herre, hvor Bent også har været bydreng og næsten stedsøn. Jensen var ikke altid lige venlig, men også spændende på anden vis, da han havde dueslag, voliere og fisk, alt sammen noget for en frisk dreng.

Ifølge byggesagerne, som Anja har undersøgt, var det typisk for en ansøgning, at der ud over opførelse af boligen også blev ansøgt om udhus, spildevandsanlæg og hønsehus. Det var tidstypisk, da boligen med have også var et spørgsmål om, at man i stor udstrækning var selvforsynet med friske fødevarer. Parcellen blev udnyttet til grøntsager, bær og frugttræer.

Der blev henkogt og syltet til vinterbrug. Bent har erindring om, at det nuværende parkeringsareal foran grundene på Paris Boulevard blev udnyttet til dyrkning af kartofler og andre grøntsager.
Denne del er også dokumenteret ved, at der fortsat er en del gamle frugttræer og forholdsvis mange valnøddetræer i området.
Gitte Jakobsen hjalp på glim-rende vis til med at guide os igennem historien om nogle af guderne med tilknytning til vejnavnene og kunne endvidere fortælle om et interview den 85-årige Erik Helmer Nielsen, der boede på Aktæons Alle nr. 24. Han havde lignede erindringer fra slutningen af 30.erne og 40.erne.
En god og lærerig aftentur blev rundet af med, at Lokalhistorisk Selskab var vært til en øl/vand efter turen.

Skelgården Orfeus Alle 8 - Foto: Jens Frederik Jørgensen

Årets sidste fyraftensrundvisning – Hvidovres grønne områder

Af: Lisbeth Hollensen

Af: Lisbeth Hollensen

Torsdag d. 29. september fandt årets sidste fyraftensrundvisning sted. Det blev en temmelig våd fornøjelse med regnvejr i voldsomme mængder, men syv gæve cyklister trodsede vejret og var med på hele turen.
Som den eneste fyraftensrund-visning var turen en cykeltur. En tur der gik rundt til udvalgte grønne områder i Brøndby og Hvidovre. Turen startede ved Hvidovre Station og sluttede på Vestvolden, hvor Ole Asbjørn stod klar med velfortjente forfriskninger.

Københavnsegnens grønne Omraader
Turen tog udgangspunkt i en lille bog fra 1936, kaldet " Køben-havnsegnens grønne Omraader", udgivet af stadsingeniør og byplantekniker Olaf Forch-hammer. En betænkning, der indeholder forslag til et sammenhængende parksystem for Storkøbenhavn. Bogen har haft afgørende betydning for planlægningen af de grønne områder i både Brøndby og Hvidovre, da mange af bogens grønne forslag blev gennemført. Andre gik desværre gik tabt i jordspekulation og infrastruktur.
Bogen havde blandt andet til formål at sikre grønne områder i Københavns omegn, så trængte københavnere kunne komme ud i den fri natur. Københavns nabokommuners befolkningsudvikling var på 30 år fra 1901-1931 steget med 320%. Alene i Hvidovre med 1100%. Risikoen for, at de grønne områder ville forsvinde til fordel for infrstruk-tur, husbyggeri, industri m.m., var i overhængende fare.

Parkbæltet Harrestrup Å til Vestvolden
Bogen opererer blandt andet med såkaldte parkbælter, grønne sti- og vejsystemer, der skulle trække folk ud af byen og ud til de grønne områder. Et af disse parkbælter, der var ruten for cykelturen d. 29. september, er turen fra Harrestrup Å til Vestvolden via Holmegården, Rebæk Sø og Brøndbyøster Landsby. Via Kløverprisvej og ud til Vestvolden udpegede den grønne bog en række smukke, grønne områder, som burde sikres som sådan.

Harrestrup Å
Første stop er Harrestrup Å. Her foreslår bogen en park ned langs åen fra Damhussøen og videre ned til Valby Fælled, hvor der også skal anlægges en stor park.

Et parkstrøg og en park vi kender i dag som blandt andet Vigerslev-parken og Valbyparken.

Holmegårdens have

Fra Harrestrup Å gik turen videre til næste grønne stop, Holme-gårdens have. Haven gik i sin tid fra Kløverprisvej og næsten helt ned til Bolystvej og var sandsynligvis Danmarks første romantiske have, anlagt i årene 1794/95 af slotsforvalter Marcus Friederich Voigt. Marcus var manden, der omlagde Frederiksberg Have og Søndermarken til romantiske haver omkring år 1800, og har muligvis "øvet" sig i Holmegård-ens have inden. I 1936, hvor den grønne bog udkommer, er haven stadig stor og smuk og beskrives som en af de "anseligste ældre Haver i denne Egn". På dette tidspunkt er haven imidlertid begyndt at blive udstykket til parceller, og i dag eksisterer den store have ikke mere.

Rebæk Sø

Fra Holmegården cyklede vi videre til Rebæk Sø, som den grønne bog udpeger som næste grønne stop på parkbæltet. Bogen beskriver Rebæk Eng som "en Sø, som med sine græsklædte Bredder og spredte Trævækster virker meget tiltalende". Allerede 11 år efter, i 1947, freder "Udvalget for københavnsegnens grønne områder" søen og det omkringliggende

Museumsinspektør Lisbeth Hollesen afslutter fyraftensrundvisningen ved Fredskrudtnagasinet på Vestvolden i Brøndby.
Foto: Ole Asbjørn Petersen

areal, så vi får Rebæk Søpark, som vi kender den i dag.

Brøndbyøster Landsby og Brøndbyskoven
Fra Rebæk Søpark cyklede vi i strid modvind og silende regn mod Brøndbyøster, ind gennem Brøndbyskoven og videre til Brøndbyøster Kirke. Planlægningen af Brøndbyskoven hænger uløseligt sammen med bevaringen af Brøndbyøster Landsby og dermed også den grønne bog. Bogen foreslår i 1936 flere af de gamle landsbyer i Københavns omegn, herunder Brøndbyøster, bevaret, idet landsbyerne i "væsentlig Grad bidrager til at give Landskabet karakter". Landsbyerne skulle blandt andet bevares ved at sikre de grønne områder og landbruget rundt om landsbyerne.
I forhold til Brøndbyøster Landsby havde Københavns Kommune imidlertid opkøbt mange af markerne syd for landsbyen med henblik på at opføre boliger, og der var derfor ikke udsigt til, at der ville blive grønt rundt om landsbyen. Gennem mange og lange forhandlinger fik Brøndbyernes Sogneråd imidlertid forhandlet sig frem til, at der i stedet for boliger blev anlagt skov syd, men også øst og vest for landsbyen, så man kunne sikre landsbyen og dens landsbyudtryk – præcis som den grønne bog foreslog. Boligbyggeriet blev derfor flyttet til nord for landsbyen, og i 1952 blev det første træ plantet i Brøndbyskoven.

Vestvolden
Sidste stop på ruten blev Vestvolden. I 1936 er Vestvolden nedlagt som militært anlæg, men er endnu ikke åben for offentlig-heden. Den grønne bog foreslår den derfor åbnet, da den ville kunne udgøre et "tiltrængt Udflugtsterræn for Befolkningen i de vestlige Bydele", idet den "med sine Kanaler, Caponierer og tilvoksede Volde rummer store Skønheder.". Af samme årsag foreslås den bevaret "som et samlet Hele og i sin fulde Udstrækning aabnet for Offentligheden". Der skulle gå 60 år, før Vestvolden blev fredet, til gengæld har vi i dag et 13 kilometer langt, grønt voldanlæg, der udgør en markant grøn oase.

Stor tak til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Til slut skal der lyde en stor tak til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab for forfriskninger, med-virken og opbakning til årets fyraftensrundvisninger, og her fra Forstadsmuseet kan det allerede nu afsløres, at vi er i gang med at planlægge næste års spændende fyraftensrundvisningsprogram!

Året gang i Hvidovre - 1991

Af Ole Asbjørn Petersen

Januar
Nytårskoncerten med Savage Rose gik rent hjem. Dundrende succes.
Skoledirektør Thomas Dalby siger farvel efter 22 år i Hvidovre kommune.
Kaptajnen går fra borde. Efter stort arbejde som formand for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har Jens Kristensen valgt at sige stop. Et hjertebarn var Rytterskolen, som han kæmpede ihærdigt for og i dag er hjemsted for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
31. januar kunne gartneriejer Svend Knudsen fejre 60 års fødselsdag.

Februar
Otto Roald-Arbøl døde den 2. februar ramt af hjertestop. Otto var i mange år et meget aktivt medlem af HIF´s atletikafdeling og af HIF´s hovedbestyrelse.
Hvidovre-læge formand for 350.000 kollegaer. Ole Asbjørn Jensen fortsætter dog i sin praksis i Avedøre Stationsby.
Historisk aftale for kommunens ansatte. Fratrædelsesordning for alle "typer" ansatte - bortset fra lærerne - skal sikre Hvidovre kommunes personale i en tid med personalenedskæringer.
Flot gestus af kommunen. HIF´s formand Henning Hebo er dybt taknemmelig over de 900.000 kr., som Hvidovre Kommune har ydet i lån.

Marts
Flere børn i skole. Lille eksplosion i antal børn, der skal i børnehaveklasse. Hvidovre Kommune må danne to ekstra børnehaveklasser, idet der 41 flere børn end forventet
Hvidovre Erhvervsforening har vokseværk. 52 nye medlemmer, så det samlede medlemstal nu er 283.
FIH fejrer jubilæum. Fredag den 15. marts fejrer FIH sit 25 års jubilæum og følger op med idræt på programmet hele weekenden.
Epokegørende skoleprojekt. Elever fra Hvidovre i 35 timers arbejdspraktik. Som de første i Danmark skal to 10.

klasser på Engstrandskolen bruge halvdelen af timerne på teknisk skole og får således et halvt års tyvstart på uddannelsen.
Torsdag den 21. marts gæstede Den Jyske Opera Hvidovre og opførte Charles Gounots opera i 5 akter "Faust" i Frihedens Idrætscenter.
Hvidovre Husmoderforening fejrer 40 års fødselsdag. Den kendte Hvidovreborger Gerda Gaarn Larsen tog initiativet til foreningen, hvor der allerede fra starten var 50 medlemmer.
Lotto-millionær i Hvidovre. Indehaveren af Lejerbo Kiosken, Finn Enegaard, fik en glad kunde i butikken. Kunden kunne fremvise en Lotto seddel med 7 rigtige tal, der gav 2 ½ million kr.
Fejrer 25 års jubilæum og trækker sig tilbage. Snedkermester Martin Sønnersgaard, Sønderkær 21, kunne efter 25 års virke som leder af de administrative funktioner i Københavns Snedkerlaug trække sig tilbage fra jobbet. Lokalt har Martin Sønnersgaard været med i Hvidovre Lions Club fra starten og er hædret med distriktets Awards.

April
Vandland dødsdømt. Juridisk responsum fastslår, at det planlagte Vandland ligger i den grønne kile. I bestemmelserne fremgår det, at arealerne udelukkende er bestemt til fritidsformål og som rekreativt område
To myrdet i påsken. To personer fængslet for knivdrab, der fandt sted på henholdsvis værtshuset "Nikodemus" og i en lejlighed i Stationsbyen. Den ene har tilstået, mens den anden nægter sig skyldig.
Ivar Nørgaard kandidat gennem 25 år. Ivar Nørgaard blev på Hvidovre/Brøndbykredsens generalforsamling sidst i marts genvalgt som kredsens folketingskandidat.
Badeforbud opretholdes trods positive målinger. Kalveboderne byder på fint badevand, viser målinger fra 1990, men Hvidovre Kommune vil have gode resultater to år i træk før badeforbudet ophæves.
Strandmarkshave modtager hæder. Hvidovre Kommune præmierer plejehjemmet som

flotteste nybyggeri i 1989. 40 projekter var foreslået.
Maj
Tankpasser truet med pistol. Røveren stak af med 900 kr. Andet røveri på 4 måneder mod Q8- tanken på Lodsvej. Denne gang var røveren en mandsperson med nylonstrømpe over hovedet.
Ole Adrian Sørensen , redaktionel medarbejder ved Hvidovre Avis forlader avisen til fordel til et job som redaktør af "Dansk Fiskeri Tidende".
Et klip i tiden med Kaj og Peter. Den 7. maj kunne de to brødre fejre 50 års frisør-jubilæum i familien. Deres far, Carl Lauritsen åbnede salon på Hvidovrevej på denne dato i 1941. Senere er nye saloner kommet til, og i dag er der 25 ansatte i forretningerne.
Kronprins Frederik var på besøg og rundvisning på Avedøreværket, da det blev officielt blev åbnet den 3. maj.
Over 1500 borgere protesterer mod nyt rensningsanlæg. Udbygningsplanerne for renseanlægget "Damhusåen" har også mødt indsigelser fra bl.a. Naturfredningsforeningen, grundejerforeningen "Strandøre" og Hvidovre Kommune.
Rosenhøj fyldte 25 år. Stor fest, da den almennyttige bebyggelse "Rosenhøj" fejrede 25 års jubilæum den 1. maj. Den 88 årige Johanne Hansen, første beboer i Rosenhøj, havde æren af at præsentere jubilæumsskulp-turen "Flyvefisk".
Juni
Fyringsvarsler trukket tilbage. 12 ældre lærere tog mod fratrædelsesordning - alle fyringsvarsler trækkes tilbage.
Nina Berrig er valgt son folketingskandidat for de konservative i Hvidovrekredsen.
Fodboldpige myrdet. Den 19 årige pige, Rikke Friis Hansen blev formentlig myrdet natten til søndag den 9. juni i sin lejlighed Bymuren 23. Kriminalpolitiet har endnu ikke fundet noget motiv til mordet.
Jytte Iuel klarede frisag. Hvidovre Kommune har frafaldet en tidligere beslutning om afskedigelse af lederen af Hvidovre kommunale ungdomsskole. Et meget langt sagsforløb er dermed afsluttet.
En meget usædvanlig teknisk direktør. Hvidovre Kommu-

nes tekniske direktør, Jens Frederik Jørgensen, er ikke tekniker. Efter 2 års obligatorisk prøvetid er han blevet ansat som direktør.

Juli
Den 18 årige Hvidovredreng og tidligere HIFér , Thomas Christiansen, skriver en 4 årig kontrakt med F.C. Barcelona.
Fritidsinspektør Willy Storgaard siger farvel og går på pension efter 20 år i embedet.
Hvidovre Skoleorkester spiller en 1.plads hjem i den musikalske 1. division , inden orkestret tager på en ugelang musiktur til Krakow i Polen, hvor der afholdes en international musikfestival.
Forskønnelses-kur i gang i Hvidovre. Projektet "Et kønnere Hvidovre" er i fuld gang.
Hvidovre Station er første "Stop". Ny flisebelægning, busstoppestederne vendes og jernbaneskråninger beplantes.

August
Hvidovres borgmester, Inge Larsen, fylder 60 år den 19.august. I den anledning garanterer borgmesteren, at hun ikke fortsætter til efter de 70 år.
E. Bøje Sandgaard, ejendomshandler og Hvidovres fuglekonge 1990-91 abdicerer efter fuglekongeskydningen

Hvidovres tidligere Borgmester Inge Larsen
- Foto Hvidovre Avis (2016)

i "Hvidovre Fugleskydningsselskab af 1951". Ved samme lejlighed fejrer selskabet 40 års jubilæum.
Farvel til det faste postbud. En større omlægning af postdistrikterne har været nødvendig som følge af besluttede besparelser på området.
Vandkaos på Havnevejen. Sent på natten den 18.august havde der samlet sig en halv meter vand under jernbanebroen på Avedøre Havnevej ved Rebæk Søpark. Afløbsrø-

ret til Rebæk Sø var forstoppet i en sådan grad, at kun 25% kunne strømme igennem. Poppeltræernes rødder var hovedårsagen.

September
Rytterskoledage den 14. og 15. I anledning af Hvidovre Biblioteksvæsens 60 års fødselsdag var der rundt om i kommunen arrangeret diverse kulturelle arrangementer. Rytterskolen viste udstilling om Avedøre og havde Jens Kristensen som rundviser i kirken og Rytterskolen.
Chef for ny forvaltning. Skole- og fritidsforvaltningen og Kulturel forvatning blev slået sammen under det nye navn skole- og kulturforvaltningen. Første chef blev vicekommunaldirektør, Leif Feigh, der selv havde stået i spidsen for det udvalg, der forberedte sammenlægningen.
Rekordtilmelding til Hvidovreløbet. Over 400 deltagere i enten 5 eller 10 km. løb. Løbet er arrangeret af Lions Club og HIF som led i kampen mod narkoens udbredelse.

Oktober
Skolefritidsklubben nedlægges. I bestræbelserne på at spare 600.000 kr. på socialområdet blev det af Socialdemokraterne besluttet at nedlægge Fritidsklubben, hvilket alene gav en besparelse på 400.000 kr.
Solsikke højt på strå. Familien Høegh på Greve Allé kan brøste sig af at have kommunens højeste solsikke . Den er 3 meter og 65 cm høj.
Telefonterrorist anholdt i Hvidovre. Anholdt 43- årig svensker stak af fra fængsel og fortsatte sin telefonterror fra værelse i Hvidovre. Bl.a. har han foretaget op mod 1.000 opkald til en norsk dommer, for derefter at bestille flere tons grus til aflæsning i dommerens indkørsel.
Mindeord. Skoleinspektør, Jørgen Lauge Olsen, døde natten mellem den 6. og 7. september. Efter lærergerning på Dansborgskolen blev han ansat som skoleinspektør på Holmegårdsskolen i 1970 i en alder af 35 år. På det tidspunkt var han Danmarks yngste skoleinspektør.

November
25 år i fremgang. Frihedens

boghandel kan fredag den 8. november fejre 25 års jubilæum som byens største. Indehaverne Grete og Bendt Ljungberg startede deres boghandel som den anden butik i det nyåbnede center i 1966.
Oprykning. Trods nederlag i sidste kamp til Fremad Valby blev det HIF, der blev vinder af Danmarksserien.
Kulturius på banen. Den store børnekultur-uge - også kaldet Kulturius - blev den store succes, man havde håbet på. Liv og glade dage gennem alle dagene.
Forrygende flot forestilling. Gungehusskolen afsluttede en featureuge med en meget flot forestilling "De Tre Norner". To fulde huse i Medborgersalen for et begejstret publikum.
Efter 25 år som Hvidovrekredsens folketingsmand træder Ivar Nørgaard tilbage. På daværende tidspunkt var han den minister, der havde været minister i længst tid. 13 år.

December
Hvidovre fik julelys i øjnene. Søndag den 1. december var der juletræ og arrangementer 3 steder i kommunen - Hvidovre Rådhus, hjørnet af Hvidovrevej og Gl. Køge Landevej og Hvidovre Torv. Ved Rådhuset deltog over 600 mennesker.
Næsten udsolgt til operettebal. Tonny Landy og Tove Hyldgaard optrådte i Frihedens Idrætscenter.
Rektor Ole Thorup, Avedøre Gynnasium, fylder 50 år den 14. december. Ole Thorup er den yngste gymnasierektor nogensinde i Danmark. Han var 31, da han i 1973 blev sat til at lede statens ambitiøse forsøg i Avedøre.
Per Kaalund på vej til folketinget. Per Kaalund har imødekommet anmodningen om at stille op som kredsens folketingskandidat. Opstillingsmødet er den 26.marts 1992.

Billeder fra det gamle fotoalbum

Af Jens Frederik Jørgensen

I midten med hvid skjorte, Arne Stendal Sørensen, til højre hans lillebror, Børge Stendal Sørensen. Til venstre moderen, Anine Stendal Sørensen, til højre bag Børge Stendal Sørensen, faderen Johannes Sørensen, der var bager i bageriet.
Privatfoto fra 1937.

I februar 2016 blev jeg kontak-tet af Linda Fredskov. Hun havde et gammelt fotoalbum med fotos fra 1930erne og 40erne, hvor familiemedlemmer var fotograferet i Hvidovre.
Linda Fredskovs far, Arne Stendal Sørensen var fotograferet på konfirmationsdagen, 3-10.1937 ud for bageriet, der lå Hvidovregade 7, i dag er adressen Hvidovre Torv 7. Bageriet var blevet bygget i 1926 som en tilbygning til "Lykkens Minde".
På hjørnet af Hvidovrevej og Femagervej, hvor der i dag ligger en kinesisk restaurant, lå købmandsforretningen "Merkur".

På hjørnet af Åstrupgårdsvej og Hvidovrevej blev der i 1928 opført en flot villa med "hvide gardiner" på murværket. Villaen blev bygget af H. Helmundt, der var gift med en datter af Bonavent på Åstrupgård. Den markante villa blev ned-

Børge Stendal Sørensen, ved købmandsforretningen Merkur, Hvidovrevej 136.
Privatfoto fra 1940.

revet i 1986, og der blev i stedet bygget rækkehuse.
Linda Fredskovs familiebilleder viser os, hvordan der så ud i Hvidovre for mange år siden, da billederne er taget med kendte bygninger som baggrund.

Villa Åstrupgårdsvej 1 (Hvidovrevej 99).
Privatfoto, årstal ukendt.

Havneturen 28. juni

Af Hubert Steffensen

Han er faktisk ret god. Poul Sverrild. Man bliver revet med af hans begejstring for og nærmest kærlighed til sin kommune, når han fortæller om Hvidovre og dens udvikling og fejltagelser, på godt og ondt.
Vi var små 30 deltagere i julis fyraftens-rundvisning. Overskriften var Hvidovres Havne. I flertal. Vi startede med at betragte den faldende linie fra Frihedens højhus, langs Hvidovrebo og ned til vandet. Indtil Poul fortalte, at det var rene tilfældigheder som så meget andet i Hvidovre. Der havde også været tanker om at føre Avedøre Holme videre efter devisen: ”Fyld lortet op”.
Men industriområdet blev ikke til noget, i stedet kunne vi ved første stop konstatere, at der var fri udsigt gennem hullet i Haugen Sørensens ”Broen, der bider” – helt til Vestamager over det, der før var sump og rørskove. I tidligere tid var Kalvebod dobbelt så bred, nu kan man næsten gå derover, hvis man lige hopper lidt over sejlrenden. Haugens skulptur har engang

”Broen der bider”
Foto: Inga Vikjær

været angrebet af en vred mand med en hammer, tegn på at man forholder sig til kunsten, lidt ligesom porten ved Frihedens Station, der var der også delte meninger dengang. Nu står den da flot ved siden af Smedens Pæretræ.
Næste stop var for enden af Sortevej, nu Lodsvej. Her kom sejlrenden i Kalvebod, Sorte-renden, tættest på kysten. Ideelt for en havn. Nu spillede nogle børn kajakpolo i det stille vand, hvor før sandpumperen Sanne og Mørtelværket larmede. Her lå et kalkbrænderi, arbejdskraften

var importeret fra udlandet, og Hans Lods havde en bibeskæftigelse med at holde øje med, at de passede deres job. Han skulle selvfølgelig også lodse skibe igennem, og hvis der var fare på færde i det stormfulde farvand, måtte han også tage affære. Han reddede to druknede/druknende og fik en kongelig medalje. Men han måtte ikke gå med den, for der var andet han havde holdt øje med. Poul recitere-de/dekla-merede en skillingsvise ifølge hvilken, den gode Hans Lods havde haft noget kørende med en dame, som ikke var helt tilfreds med det videre forløb. Sådan noget gjorde de "kongelige" lodser jo ikke dengang, så medaljen måtte ned i skuffen. Det kan jo være, at skillingsvisen bliver bragt her i bladet på et tidspunkt? – Og hvorfor tog dem i Hvidovre ikke ud og fiske? Næh, det havde dem fra Amager sat sig på, så fingrene væk fra det.

Broen over Mørtelværksrenden
Foto: Inga Vikjær

Videre ad Kystvej, senere Kystagervej, og endnu senere delt op i Nordre og Søndre. Her lå de fine huse. Der stod et skilt ved Flaskekroen:" Velkommen til fremtidens Hellerup mod syd". Der var nogen, der syntes, det var sjovere at betale ejendomsskat i Hvidovre end i Valby. Det smagte lidt af Strandvejen. Vi gjorde holdt der, hvor motorvejen – Engstrandslinien – skulle have gået, først gennem Papegøje-husene, så videre mod København. Ved Naturhytten. Vi hørte, hvordan der havde været en danseestrade - grundejerforeningerne holdt et væld af fester. Jeg tænkte på, hvordan det kan gå, for nu var det da

blevet til et offentligt toilet. Men hov, dansepladsen var den flotte sorte bygning – Strandøre – 30 m derfra, og den ser også mere velholdt ud. Videre forbi den stolte patricervilla - DIGET – over regnvands-reservoiret vest for Bjerget, nogle ikke særlig dekorative riste i græs og grus og ukrudt, og ned til floden, Harrestrup Å, ad hvilken man tidligere sejlede materialer op til bygningen af Hvidovre Kirke. Svært at forestille sig. Og så op ad Bjerget. Op til den flotte udsigt. Bjerget er blevet til af jord fra bl.a. Carlsberg - og fra en af deltagernes have. Poul syntes det var kedeligt, at træerne var så høje, at man ikke kunne se ind over København. Det kan der da være noget om. Hvad om kommunen sender nogen ud at fælde dem eller skære dem ned. Det kan da ikke være så svært. Vi nød udsigten, kiggede lidt på klatrestativet, som forestiller solen, indledningen på Planet-stien, lavet i samarbejde med en klasse på Frydenhøjskolen. Den slutter langt ude i Mågeparken, ved Pluto, den nu degraderede planet.
Ned ad Bjerget igen, langs kysten til badeområdet, først småbørns-soppebassinet, en halvcirkel ud i vandet af 20-30 store fedtede sten, det er vist længe siden, der har været nogen i vandet der, men der sad da nogle ænder på stenene og slappede af. Cirka

”Solen” på toppen af Bjerget i Kystagerparken
Foto: Inga Vikjær

her lå Hvidovre Søbad, hvor der var svømmeundervisning for skole-børnene. Det blev forbudt midt i 30`erne, der var for meget udledning fra fabrikker i København, og af det Poul kaldte humant affald. Dog var badning tilladt for voksne helt til starten af 50`erne. Men jeg har da selv badet fra en badebro for enden af Konkylievej. Det har været midt i 50`erne, man skulle bare gå lidt til højre for det store rør. Vi kom til den

idylliske lille havn, hvor Både-lauget holder til, beskrevet som lidt af en udbrydergruppe fra Hvidovre Havn, men den så da rar ud. Over ”Peter Lougarts Bro”. Fin bro så folk får lyst til at gå rundt om mørtelhavnen. Og hen til ”Lido`en”, Ikke så stor som Køge Bugt Strandpark, men fint sand, flot badebro, dejlig udsigt til Vestamager, der var flere børn i vandet.

Tilbage i Hvidovre Havn, der hvor driftige mennesker gav deres bidrag til, at roning, kajaksport, optimistjolle-sejlads, sejlsport i det hele taget, stadig er en del af sportens verden. Turen i det flotte vejr var annonceret til at vare i fem kvarter. Vi kom hjem lige under to timer og sluttede med velfortjente klapsalver til Poul Sverrild.

hvidovre@home.dk
Ejendomsmægler M.D.E. Cand. jur.
MAX MARDORF
Hvidovrevej 406 • 2650 Hvidovre
Telefon 36 77 18 28
(Overfor Hvidovre Sportsstadion)
home
vi vil være din foretrukne ejendomsmægler
FÅ EN GRATIS SALGSVURDERING
Det er os, der er kendt for det hurtige og effektive salg

Besøg på det nye Quarkcenter

Af Ole Asbjørn Petersen

Vi var 21, der satte hinanden stævne onsdag den 28.9.2016. kl. 15.00 og fik 2 timers foredrag og rundvisning på Quarkcenteret. Og hvilke 2 timer. Centerets leder, Christian Black-Storm, fortalte engageret og livligt om de mange aktiviteter, der foregår i centeret. Tilbage i 1996 blev det første initiativ til starten på Quarkcen-teret taget . Med tilskud fra EU-midler sattes det første projekt i gang. Den primære målgruppe er skolebørnene i Hvidovre kommunale skolevæsen og ikke privatskolerne. At stedet er populært kan ses i den bookning, der allerede er foretaget. Alle 40 skoleuger er besat. Et grundlæggende princip er, at eleverne skal kunne gå i dybden

Christian Black-Storm fortæller
Foto: Jette Randal-Lund

Waders - Foto: Jette Randal-Lund

med de emner, de arbejder med. Ved senere lejligheder skulle man gerne være i stand til at relatere til det arbejde, man har udført på Quark. Eksempelvis har man 20 mikroskoper til rådighed, så alle i klassen kan kan fordybe sig. I skolen er der måske kun 3. Quarkcenteret prøver at dække de områder inden for det naturfaglige område, der skal sættes fokus på i folkeskolen. F.eks. energiproduktion i Hvidovre, får og uld, fra brøker til muld, hjerne og hjerte, kyst og hav , vindmøller og solenergi. Vi blev præsenteret for et af dagens undervisningsforløb, hvor man dissekerede hjernen på et lammehoved. Som alle sagde:" Det er helt anderledes end, da vi gik i skole".

Der er ligefrem oprettet en retning, der hedder Udeskole. Her er en medarbejder, Mette Lynge Nielsen, den der varetager kontakten til skolerne. Undervisningen kan foregå i skolegården på stranden, i skoven, i lokale virksomheder og naturligvis på Avedøresletten.

Da vi var færdige med foredraget inde, fortrak vi til de dejlige omgivelser udenfor. Her så vi så den bygning udefra, vi havde siddet i. Christian fortalte om alle de overvejelser, der var foregået inden bygningen/erne var rejst. Alt skulle være så miljøvenligt som muligt. Økonomi, arkitektur og stedets formål skulle tilpasses. Ikke altid lige let, men de daglige brugere var tilfredse med resul-tatet.

Quarkcenterets formål er primært rettet mod folkeskolens elever, men stedets aktiviteter rækker længere. Man deltager bl.a. i Forstadsmuseets julemarked med åbent hus, Naturens Dag og Befæstningsdagen. Samarbejdet med den lokale Fåre/Ko græsserforenigen og Biavlerne får stedet til at leven-

Trolden Bakketop Trine - Foto: Jette Randal-Lund

degøres for alle, der har lyst til at deltage i disse arrangementer. Vi afsluttede dagen med en rundvisning på Quarkcenterets arealer og så shelters, man kan overnatte i, fårehold, høns med ugegamle kyllinger og en tidligere militær FUT træningsbane, man kan benytte, hvis man har det rette overskud. (Puha).
Dagen afsluttedes med et kig på den nyligt opstillede figur: Bakke Top Trine, der er den ene af Vestegnens 6 opstillede figurer af Thomas Dambo, der alle skal medvirke til øge opmærksomheden på stedets naturmæssige kvaliteter.
Oppe fra højen sagde Christian Black-Storm: ”Her står jeg tit og ser på det dejligt grønne område med skov i baggrunden og den historiske Vestvold foran mig. Der kan næsten ikke blive bedre”.
Man kan kun give ham ret og opfordre til, at mange får lyst til at besøget Quarkcenteret.

Byvandring i 2. del af Hvidovregade - Kirkegade

Af Jens Frederik Jørgensen

Forventningerne var store hos deltagerne i byvandringen den 30. juni, da de mødte op på hjørnet af Kirkegade og I. G. Smiths Allé. Det var Poul Sverrild, der skulle fortælle om den sydlige del af den gamle Hvidovregade – den del, der ligger syd for motorvejen, og som i 1973 fik navnet Kirkegade.
Desværre var mødestedet ikke meldt klart ud, så nogle af de tilmeldte deltagere ledte forgæves efter mødestedet i Hvidovregade. En halv time inde i byvandringen kom et par af de tilmeldte, mens et par andre havde givet op.
Nogle hovedpunkter fra byvandringen refererer jeg i det følgende.
Da Holbækmotorvejen var kommet i 1968, blev Hvidovre
”effektivt skåret over. Elsborgvej og Ulfsborgsvej blev skåret over, og tilbage var der 3 forbindelser mellem det nordlige og det sydlige Hvidovre – Hvidovrevej, gangtunnellen under motorvejen og den gangbro, der senere kom ved Ulstrupvej.”

Gangtunnellen erstattes nu af en bro over motorvejen og den nye jernbane.
”Det var, hvad Hvidovre fik for at tage imod jernbanen. Ingen overdækning, ingen støj-dæmpning!”
Poul mindede om, at det var lige nord for motorvejen, at Hvidovre Kino havde ligget. Den rummer mange minder for Hvidovreborgere,
”men den måtte lukke, fordi man fejlagtigt troede, at der ikke var plads til den efter motorvejens etablering”.
Det var også lige der omkring, at det ene af Hvidovres 3 gadekær havde ligget. Her stod også den høje vandpost med 2 ”tude”. Den højtsiddende blev brugt, når det var vogne med tønder på, som kom efter vand.

Byvandringen tog en afstikker til Stengaarden. Gården brændte ned i 1883, da Jens Nielsen satte ild til den. Jens Nielsen blev som bekendt den sidste dansker, der i fredstid er blevet henrettet.
I 1901 blev Stengaarden og Eriksminde købt af direktøren for Trifolium Mejeri, Jens Gottfred Smith. Han har lagt navn til I. G. Smidts Allé. I forkortede fornavne på historiske personer er det almindeligt at skrive "I" i stedet for "J". Tidligere skelnede man ikke så meget mellem de to bogstaver "i" og "j".
Stengaardens jorde blev hurtigt sat til salg og udstykket til gartnerier. Tiden var endnu ikke kommet til udstykning af sommerhus- og villagrunde.
Områdets nye beboere skulle passere Harrestrup Å for at komme ind til København. Et privat konsortium anlagde en bro, og grundejerne skulle betale 10 kr. årligt i bidrag til broens vedligeholdelse. Den blev derfor omtalt som "Guldbroen". Enkelte grund-ejere – herunder Pouls mor – betaler den dag i dag vedligeholdelsesbidrag, mens langt de fleste har indbetalt et én-gangsbeløb.
Eriksminde blev udstykket senere og til sommerhuse og parcelhuse. " Det blev en ren spekulationsudstykning, en landmålerudstykning – så mange parceller som muligt". Grundene kunne købes hos den købmand, der lå på hjørnet af Hvidovregade og I. G. Smiths Allé, i dag I. G. Smiths Allé 2.
Hos bager Kofoed, der lå overfor i nr. 1, havde Poul som barn kunnet købe studenter-brød til 10 øre stykket. Engang lå der en 10-øre i kagebunden – så var der til et studenter-brød mere!
Ved siden af bagerforretningen var der en slagter/viktualiehandler – fra midten af 1960erne med firmanavnet "ELSBORGs Charcuterie".
På vestsiden af Kirkegade ligger boligbebyggelsen "Spurvegården", opkaldt efter den gård, som Københavns Kommune købte

Nusrat Djahan Moskeen i Hvidovregade -
Foto: Jens Frederik Jørgensen

i 1930erne. Som et minde om gården kan man stadig se en imponerende blodbøg. Københavns Kommune har i sin jordpolitik og i sine opkøb i omegnskommunerne været meget forudseende. På et kort fra 1936/37 har Københavns Kommune på Spurvegårdens jorder anført "Fremtidigt Hospital". Poul savnede, at Hvidovre Kommune gennem tiderne selv havde købt gårde og grunde op og dermed fået retten til at bestemme hvad, der skulle bygges i Hvidovre og dermed haft større indflydelse på kommunens udvikling. På Spurvegårdens jorder kom i 1951-52 "Spurvegården" – et muret byggeri præget af håndværk og kvalitet. I 1964 kom der på den anden side af Hvidovrevej

et kranbyggeri af betonelementer – Rosenhøj. Et billede på byggeriets udvikling i løbet af godt 10 år. Nusrat Djahan-moskeen kom i 1967. Kuplen med de små kakler er nu erstattet af en kuppel af kobber. Den første moske i Danmark er ironisk nok dels nabo til en kristen friskole, Esajasskolen på Eriksminde og dels kommet til at ligge på Kirkegade.
Turen gik derefter forbi Hvidovres første moderne sygekassebygning, som senere blev til "VJ-huset", og som i dag rummer en klub for "motorcykelelskere". Efter at have passeret Risbjerg Kirke – indviet i 1959 og tegnet af Helge Schønnemann – sluttede Poul af ved mindestenen for 2. verden-skrig – lige syd for Risbjerg kirkes fritstående klokketårn.
Her fortalte Poul, at Sønderkærskolen har haft 3 navne. Da den blev bygget i 1924, var det kommunens eneste skole og hed derfor, som der står på facaden, "Hvidovre Kommuneskole". Overlærer Claus Petersen havde lagt sig så meget ud med sognerådet, at det, da Strandmarksskolen kom til i 1934, besluttede, at skolen skulle have nyt navn – Kettevejskolen, efter det vejnavn, den lå ved - Kettevej. Senere fik den så navnet Sønderkærskolen efter vejnavnet Sønderkær, der tidligere havde heddet Københavns Boulevard.
Byvandringen var ikke lang målt i meter, men også her kunne deltagerne konstatere, at et lille udsnit af kommunen er sprængfyldt med interessante lokalhistorier. Hvis tiden havde været til det, er jeg sikker på, at Poul havde haft meget mere at fortælle.
Tak til Poul Sverrild for fyldig information, for skarpe iagttagelser og for at sætte om-rådets udvikling ind i en bredere lokalhistorisk ramme.

Poul Sverrild afsluttede arbejdet med sin PhD-afhandling

Af Jens Frederik Jørgensen

Foto: Jette Randal-Lund

Fredag den 7. oktober kom dagen, hvor Poul Sverrild skulle til "eksamen" i den afhandling[1], han har skrevet om Hvidovres udvikling i perioden 1790 – 1940. Det er den periode, hvor Hvidovre udviklede sig fra at være en landsby, der lå i et fladt landskab vest for København med fed jord – et samfund, hvor ploven og høsten var vigtige dele af dagliglivet - og til ved tilflytning og byudvikling at have fået karakter af en by – og være blevet en forstad til København.

Et PhD-forsvar er en akademisk "duel", en akademisk forestilling, som afvikles efter helt faste regler. Poul skulle "duellere" med 3 opponenter, 2 med udenlandsk baggrund og en professor fra Aalborg Universitet.

Præcis kl. 13.00 startede det akademiske show i et mødelokale i Sydhavnen - i det store kompleks af bygninger, som rummer Københavnsafdelingen af Aalborg Universitet. 60 tilhørere havde fundet vej. 10 af dem måtte tage til takke med en siddeplads i vindueskarmen. På forreste række sad Pouls mor, Kirsten, der den dag kunne fejre sin 93 års fødselsdag.

Alt foregik på engelsk, ligesom Pouls afhandling skulle være og var skrevet på engelsk. Afhandlingen er på over 400 sider. Det forventes, at afhandlingen i løbet af 2017 vil blive udgivet på dansk i en redigeret udgave.

Mange vil så med interesse kunne læse om dette bidrag til Hvidovres historie.
Alle 3 opponenter startede deres indlæg med at sige til lykke til Poul og rose afhandlingen. Så vidste Poul og tilhørerne, hvor det bar henad – henad mod, at afhandlingen ville blive godkendt, når de næsten 3 timers diskussion mellem Poul og opponenterne var afsluttet.
Det vil gå alt for vidt her at referere det resume af afhandlingen, som Poul startede eftermiddagen med. En del af konklusionerne har Poul allerede løftet sløret for ved mødet i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab den 11. april 2016 , jfr referatet i medlemsbladet nr. 2-2016.
En af hovedkonklusionerne er, at Hvidovres udvikling skyldes en række beslutninger - og måske vigtigere beslutninger, der ikke blev taget - af politikerne i Hvidovre. Hertil kommer så beslutninger, som andre uden for Hvidovre kommune traf, og som havde afgørende indvirkning på Hvidovres udvikling og historie.
Diskussionen gik blandt andet på baggrunden for de beslutninger og ikke-beslutninger, der var afgørende.
Poul havde i sit arbejde haft svært ved at finde frem til den præcise tankegang hos beslutningstagerne. Havde der bare været dagbøger, flere dagbøger at støtte sig til, sagde Poul. Derfor havde han måttet ty til at fortolke baggrunden for beslutningerne ud fra andet kildemateriale.
Opponenterne ville gerne have uddybet, om de beslutninger, der var blevet taget, var taget med gevinst for øje. Det var ikke altid tilfældet. En beslutning kunne se ud som en taget med henblik på gevinst, men senere vise sig at være et tab.
F.eks. slap Frederiksberg i 1858 for forsørgelse af fattige borgere i Valby og Hvidovre ved at skille sig af med disse områder og blive en selvstændig kommune. Nogle årtier senere manglede Frede-riksberg arealer til udvidelse, og Frederiksberg kom til at ligge omringet af Københavns Kom-mune. Det var ikke en langsigtet gevinst.
Tilsvarende, da Valby blev indlemmet i København i 1901, ville man ikke have det fattige Hvidovre-landsbysamfund med ind i kommunen. Årtier senere savnede København plads til boliger til de mange, der flyttede

til hovedstaden, og som var henvist til dårlige lejligheder på brokvartererne. De fattige blev "eksporteret" til omegnen – til at bo i usle lysthuse/koloni-havehuse. Senere blev mange af Københavns borgere bosat i almennyttige boliger på gårde, som København havde opkøbt med boligbyggeri som formål. Tilflytningen til Hvidovre var ikke noget, Hvidovre Kommune havde planlagt eller havde styr på. Grundene i Hvidovre var typisk på 700 m2. Haven kunne så forsyne en arbejderfamilie på 2 voksne og 4 børn med alt det, de skulle bruge i løbet af et år. Selvom de nye beboere måske ikke kom direkte til Hvidovre fra landet, så indrettede de sig på samme måde og med samme livsstil, som man gjorde på landet. Manden arbejdede for andre, konen var hjemmegående og tog sig af hus, have og børn. I Søllerød skulle grundende være på 1.500 m2. De blev derfor dyrere og tiltrak derfor en helt andet gruppe af nye borgere.

Som noget typisk var hækkene mellem grundene i Hvidovre lave, som de var i landsbyen. Det fremmede socialt samvær og social kontrol. I

1950erne blev hækkene højere, man ønskede sig privatliv og ikke naboernes sociale kontrol.
Det var tydeligt, at det var lidt eksotisk for opponenterne at have læst om personer og steder i Hvidovre gennem de 150 år, afhandlingen omhandler. Opponenterne var mere inter-nationalt orienteret og efterlyste Pouls kommentarer til det som internationale – især engelske og amerikanske – forskere havde skrevet og haft af teorier om forstadens udvikling.
Poul svarede, at en forstad i USA er noget helt andet end en forstad i Danmark. Det skyldes den måde samfundet er bygget op på. I Danmark er der stærke kommuner med adgang til at træffe vidtgående beslutninger for lokalsamfundet.
Poul havde været forsigtig med at bruge tid på de mange teorier om forstadens udvikling, fordi ingen af dem sjældent står uimodsagt. Poul var derfor ikke gået ind i disse teoretiske diskussioner. Han havde i stedet taget sit udgangspunkt i sine 30 år som praktiker inden for lokalhistorie.
En af opponenterne ville gerne høre, hvorfor udviklingen i 2 så ens forstæder og nabokommuner som Rødovre og Hvidovre alligevel i en periode havde været så forskellig, selvom de i dag nok var meget ens.
Svaret kredsede omkring, at sognerådet i Rødovre ikke havde taget en konflikt med staten om lysthusbeboerne, men løst problemet internt i kommune. Hertil kom, at Rødovres beslutningstagere havde følt sig anderledes end Hvidovres – bedre uddannede og vidende, måske lidt snobbede. Da man skulle bygge nyt rådhus, så blev den internationalt anerkendte arkitekt Arne Jacobsen sat på opgaven.
Den udvikling en forstad gennemgår skaber byens historie og identitet. Derfor mente Poul, at det kunne være interessant at sammenligne Hvidovres udvik-ing med udviklingen i andre af de københavnske forstæder – Rødovre, Ballerup og Gladsaxe. Forstadshistorien er i det hele taget et hovedstads-fænomen. Forstæderne omkring de store provinsbyer blev indlemmet ved kommunalreformen i 1970. Den udvikling blev forhindret i Hovedstadsområdet af de politisk stærke forstadskommuner.

Erling Groth gjorde brug af muligheden for at stille spørgs-mål til Poul. Erling Groth havde gerne set, at afhandlingen havde haft mere med om det sociale liv mellem husene, om de lokale netværk, livet mellem generationerne samt mere om den betydning, velfærdsstaten har haft.
Selvom spørgsmålene måske mere vedrørte en senere tidsperiode end den, Poul havde beskæftiget sig med i afhand-lingen, kom der klare svar fra Poul.
Folk flyttede i 1920erne til Hvidovre tvunget af omstændighederne og mod deres egen vilje. Det gjorde mange også i 1970-80erne, da deres boliger i København blev saneret.
I begge perioder hjalp tilflytterne hinanden. De havde samme frygt for og samme tiltro til fremtiden. Det sammenhold, det skabte, mindskedes, når nye beboe-re/ naboer flyttede ind. Velfærdsstatens fremkomst i 1950erne skabte en ny dagsorden og nye vilkår. Tiden før 1965 opleves af mange som den gode tid med socialt sammenhold.
Der kunne være meget mere at referere fra en spændende efter-middag. Det kan Poul bedre gøre selv på et senere medlemsmøde.
Som afslutning på eftermiddagen afgav bedømmelseskomiteen sin samlede vurdering af Pouls afhandling. Denne bedømmelse var meget rosende. Opponenterne kom undervejs med opfordring til at arbejde videre med emnet også internationalt. Konklusionerne om Hvidovres udvikling bør kendes internationalt. Forstadshistorien om Hvidovre er og skal være på verdenskortet.
I forbindelse med fejringen af Poul om aftenen lykønskede jeg på vegne af Hvidovre Lokalhi-storiske Selskab Poul med det succesfulde forskningsprojekt.

Jeg sagde bl.a.:
" Vi har aldrig været i tvivl om, at du ville kunne fuldføre din afhandling. Du har påtaget dig opgaven, også for at museet kan leve op til et af de strenge krav for at blive statsanerkendt – at lederen er PhD. Og så skulle den skrives og forsvares på engelsk. Det kan man vist kalde kompe-tenceudvikling.
Nu venter vi kun på, at Kultur-ministeren sætter kronen på værket og sender museet den statsanerkendelse, som vi

'Risbjerggaards Makketenderi', 1929.
Foto: Forstadsmuseet

har ventet alt for længe på. Du har givet Hvidovre sin historie. Hvidovres historie er kendt ikke kun i gaden, men nu også ude i den store verden. Mon ikke det giver et turistboom – mange vil givet nu se Hvidovres lyksaligheder med egne øjne.
Det er en lykke for Hvidovre, at du som barnefødt og opvok-set/opdraget her i Hvidovre, valgte at gøre Hvidovres historie til din livsopgave. Du kunne så let som ingenting, have valgt at satse på andre grene inden for dit fagområde. Det ville have været en katastrofe for Hvidovre.
Du er en begavet og gudsbenådet "storyteller". Det er altid en fornøjelse at lytte til eller læse dine skarptslebne pointer om Hvidovres historie og udvikling.
Når vi i selskabet gerne vil have mange medlemmer til at komme til et møde, så sætter vi dig på programmet, og vi er sikre på stort fremmøde.
Forstadsmuseet var aldrig blevet den beundringsværdige insti-tution, som den er, uden din kæmpeindsats – dine ideer, din energi, din formidling samt din evne til at engagere andre.
Hvis jeg skal sammenfatte det kort, så er du Mr. Hvidovre."

[1] Periurban phase and sphere – An investigation into the urbanization of Copenhagen suburb Hvidovre.

Forstadsmuseet renskriver sognerådsprotokoller

Af Astrid Lystbæk Andersen

Astrid Lystbæk Andersen

På Forstadsmuseet ligger 10 sognerådsprotokoller fra 1901-1945, som snart bliver offent-ligt tilgængelige. I samarbejde med en lille håndfuld frivillige fra Hvidovre Lokalhistoriske Selskab skal vi til at læse og renskrive dette værdifulde kildemateriale, så vi i frem-tiden kan åbne computeren og læse protokollerne hjemme i sofaen.
De håndskrevne protokoller gemmer på historier fra en spændende tid i Hvidovre. I første halvdel af 1900-tallet havde Sognerådet jo det sidste ord i sager om eksempelvis byggetilladelser, skattebidrag, værgerådssager og alder-domsunderstøttelse.

Med sognerådsprotokollerne i hænderne bliver vi dermed inviteret om bag kulissen og bl.a. indviet i, hvorfor planerne om at bygge 900 Phønixhuse gik i vasken. Og ikke mindst bliver vi klogere på konflikterne internt i Sognerådet, der havde stor indflydelse på livet i Hvidovre.
Selvom vi i skrivende stund er gået i gang, så har vi altid brug for flere hænder.

Så har du tid og lyst til at være med, så hører vi meget gerne fra dig.
Du er velkommen til at kontakte Astrid Lystbæk Andersen (awo@hvidovre.dk) eller ring på tlf: 36 49 00 30, hvis du vil høre nærmere om arbejdet.

Arbejdet foregår på en computer, hvor vi skriver protokollerne ind i et program, som alle vil blive introduceret til. Du må gerne sidde der-hjemme eller på Rytterskolen, og om nødvendigt stiller vi en computer til rådighed for dig.

En billedvandring gennem Hvidovre 1 og 2.

Anmeldelse af bøgerne

Af Gitte Jakobsen

Første bog indledes med et kort historisk rids af Hvidovres historie skrevet af museumsinspektør Anja Olsen og giver et fint overblik over historien.
Bogen er opdelt i foto-grafier fra om-råderne i Hvidovre, og der er man-ge spændende fotos og områder, som selv en indfødt Hvidovrebor-ger ikke kender til.
Anden bog følger op på den første, men opdelingen er mere uklar, og det er ofte svært at se, hvor fotos fra et område be-gynder og slutter. Flere af over-skrifterne dækker kun et foto, og forfatterne kunne nok have fundet flere fotos fra samme område.
Forsiden på begge bøger er fotos af den samme mor og datter og giver et fint sammenhæng. Mon også der er billeder til den eller de næste bøger?
Bøgerne er absolut seværdige og læseværdige og giver et godt overblik over Hvidovre på basis af de billeder, der har været på Facebookgruppen : ”Hvidov-re i Gamle Dage”.
Bøgerne kan vist lånes på bib-lioteket, hvis man ikke selv vil investere i dem.

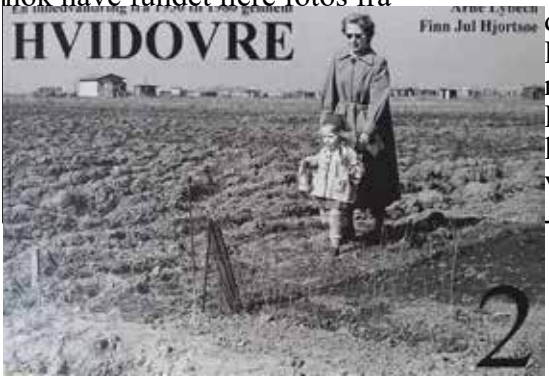

Billeder er fundet i Facebookgruppen: Hvidovre i Gamle Dage

Arrangementoversigt 2017

Onsdag den 25. januar kl. 19.00 i Værestedet (Auditoriet i Avedørelejren)
Pernille Falcon vil fortælle om sit liv i Hvidovre kommune. Det kom som lidt af en bombe, da Pernille efter mere end 32 år valgte at sige stop i kommunalbestyrelsen i 2010. Pernille havde været aktiv i VS og stærkt engageret i Avedøre Stationsby. Allerede som 23 årig kom hun i kommunalbestyrelsen, så der venter sikkert mange gode fortællinger fra et aktivt liv.

Onsdag den 22. februar kl. 19.00 i Lille Friheden.
Kirsten Dreyer, tidligere Hvidovreborger, fortæller om sin barndom og oplevelser under og efter krigen. Kirstens far havde en vognmandsforretning, men måtte flygte under krigen til Sverige, hvor han blev optaget i Den Danske Brigade. Kirsten har stort lokalkendskab om den tid. Kirstens moster var sekretær for Thit Jensen, så Kirsten kan også berette om møder med hende.

Torsdag den 16. marts kl. 19.00 generalforsaming i
Lille Friheden

Onsdag den 22. marts kl. 13.30 besøg i småtrykssamlingen og rundvisning i Det Kongelige Bibliotek
Besøg i småtrykssamlingen, hvor vi kan se de materialer, man har modtaget vedr. Hvidovre og Avedøre. Efterfølgende er der rundvisning i den flotte oprindelige biblioteksbygning, Holm-bygningen fra 1906 , den spændende tilbygning, Den Sorte Diamant fra 1999 samt det gamle bogmagasin, Danske Sal.
Max. antal deltagere 25.
Pris 50 kr.

Tirsdag den 25.april kl. 13.00
En tur til vore naboer i Københavns Sydhavn. Vi mødes ved Sjælør Station, hvor Anina Grambye vil introducere os til Sydhavnens farverige historie og den udvikling, der foregår i området i dag. Vi skal besøge kolonihaverne, H/F Kalvebod og Musikbyen. I udkanten af Musikbyen ligger de uautoriserede Klondyke bebyggelser ”Lorterenden” og ”Guldkysten”. Vi slutter ved Karensminde Kulturhus. Kulturhuset rummer bibliotek , café og lokaler tl forskellige aktiviteter. Er oprindelig opført som åndssvageanstalt i 1870´erne. Mulighed for indtagelse af diverse drikkevarer m.m. omtales i næste medlemsblad.

Der serveres kage, kaffe/the til foredragene til en pris af 20,00 kr.
Offentlig transport til Værestedet (Auditoriet i Avedørelejren) kan foregå med bus 1A, der holder lige foran Avedørelejren.

BESTYRELSE OG UDVALG FOR HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Formand:
Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf.:2423 0595
e-mail: jensfrj@gmail.com

Næstformand:
Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
tlf.: 29920417
E-mail: katojo@live.dk

Kasserer:
Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf.: 2536 5481
e-mail: hlskasserer@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf.: 36759539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Anders Aalund
Nørremarksvej 6
Tlf.: 36 75 62 14 / Mobil: 24 20 26
55e-mail: aalund@oncable.dk

KB medlem: Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem: Charlotte H. Larsen
Holmelundsvej 45, 1. th.
tlf.: 41 32 06 01
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Kalkager 16 st. th.
2650 Hvidovre
tlf.:60 74 84 04
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. & sekretær: Finn Ivo Heller
Menelaos Boulevard 15
2650 Hvidovre
Tlf.: 20230868
e-mail: finn.ivo.heller@gmail.com

Revisor: Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:
Jens Frederik Jørgensen,
Karen Johansen, Frank H. Gudmann

Arrangementsudvalg:
Karen Johansen (tovholder),
Jens Frederik Jørgensen,
Knud Nygaard Jensen,
Birgit Møller Kristensen,
Annelise Wildenradt.

Kommunikationsudvalg:
Gitte Jakobsen (tovholder),
Anders Aalund, Jørgen Snedled,
Jens Frederik Jørgensen,
Lisbeth Hollensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes,
Karen Johansen

Interviewgruppen:
Anders Aalund (tovholder),
Ole Asbjørn Petersen
Jens Frederik Jørgensen,
Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen,
Henny Paaske, Ejvind Jensen,
Pia Brandtberg, Karen Johansen,
Bent Aarrebo Petersen,
Birgit U. Thomsen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
Email: hlsredaktionen@gmail.com

Friheden MC fylder 40 år i 2017

Når man var fyldt 18 år kunne man ikke længere være medlem af Frihedens Ungdomsklub, og man havde "ivrig søgt efter et sted i Hvidovre, hvor man kunne varme sine blåfrosne fingre efter en tur på motorcyklen. Frihedskroen var selvfølgelig varm, men huslejen en smule for høj (6,50 kr. pr. øl)."
16. april 1977 kunne man holde indvielse af Friheden MC i et nedlagt gartneri, Avedøre Tværvej 1, hvor klubben stadig holder til og i 2017 kan fejre sit 40 års jubilæum.
Klubhuset bærer navnet Francorchamps, der også er navnet på motorsportsbanen i Belgien.
Se "Film fra Gamle dage" og billeder fra klubben 40 år på www.123hjemmeside.dk/Friheden-MC-DK

Foto: Jens Frederik Jørgensen

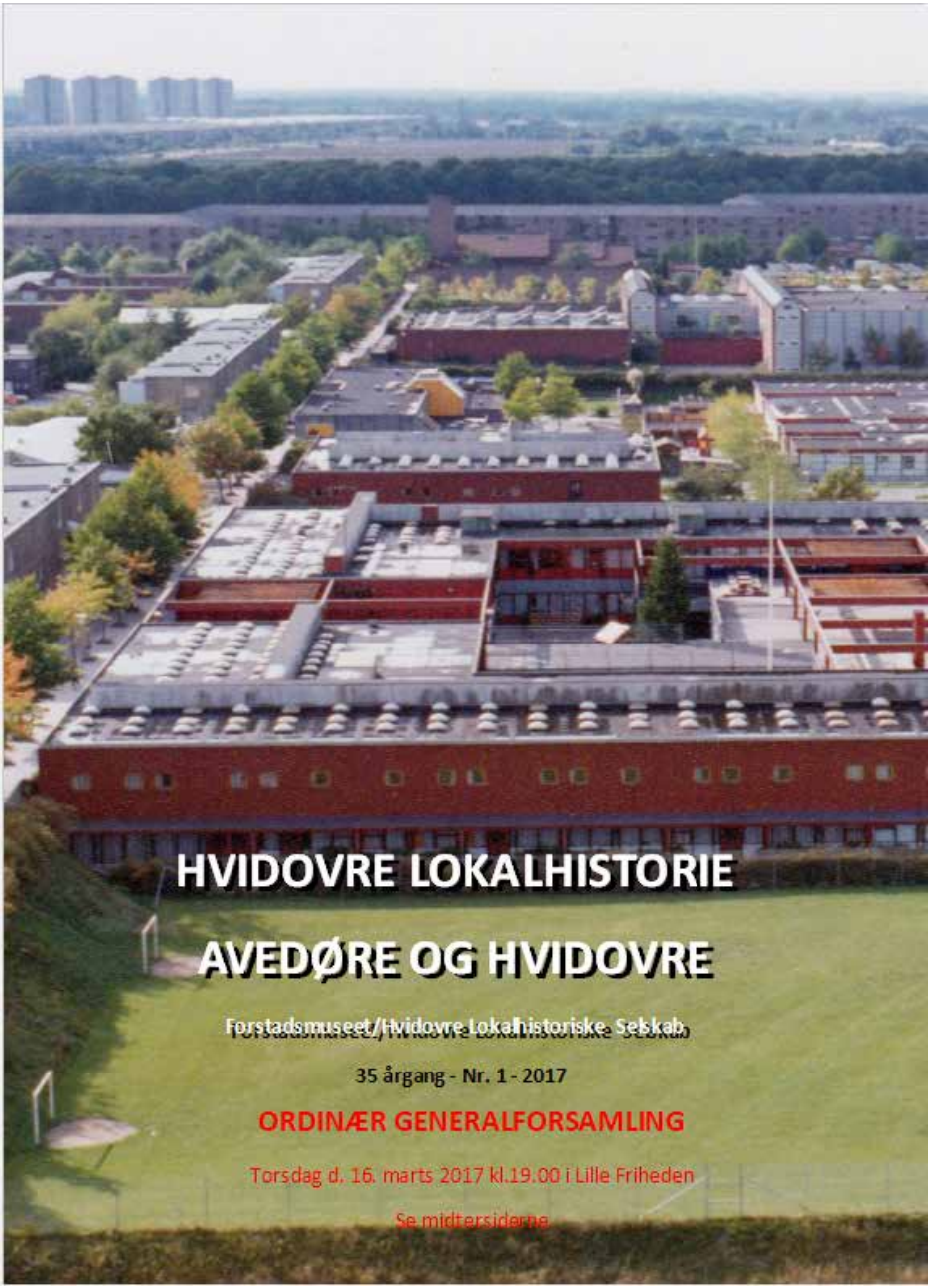
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet/Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
35 årgang - Nr. 1 - 2017
ORDINÆR GENERALFORSAMLING
Torsdag d. 16. marts 2017 kl.19.00 i Lille Friheden
Se midtersiderne

Indhold

Nyt fra formanden	Side 3
Bredalsparken - Af Børge Jensen	Side 4
Hvidovre og 2. Verdenskrig - Anmeldelse - Af Ole Asbjørn Petersen	Side 15
Høringssvar vedr. Helhedsplan for Hvidovre Bymidte - Af Ole A. Petersen	Side 17
Poul Sverrilds museumsfaglige udtalelse	Side 19
Indkaldelse til Generalforsamling	Side 21
Indlæg til Hvidovre Avis - Af Ole Asbjørn Petersen	Side 25
Enghøjskolen i Avedøre 1974-2012 - 1. del - Af Inger M. Clausen	Side 26
Fyraftensrundvisninger 2017 - Af Lisbeth Hollensen	Side 32
Om at bo i Friheden - Af Britta ChristensenSide 33	
Om slagsmål i Hvidovre d. 21.6. 1894 - Af Lisbeth Hollensen	Side40
Arrangementsoversigt 2017	Side 42
Bestyrelse og udvalg for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab	Side 43
Af med mærkerne - Af Jonna Hansen	Side 44

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
email: oleasbjornpetersen@gmail.com
Tlf.: Se bestyrelseslisten på næstsidste side i bladet
eller www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk
Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: hlsredaktionen@gmail.com
Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri.Trykt i 600 eksemplarer
Forsidefoto: Den gamle Enghøjskole - Privatfoto
Næste blad udkommer: ca. 20.5 2017 - deadline 25-4. 2017

Nyt fra formanden

Af Ole Asbjørn Petersen

Torsdag den 16. marts kl. 19.00 afholdes den ordinære generalforsamling i Lille Frihedens Aktivitetssal. Vedlagt i dette medlemsblad er indbydelse og dagsorden til generalforsamlingen.

Sammen med øvrige betalingsformer er der mulighed for at betale årskontingent i Rytterskolen mandag den 6. marts kl. 10-12, hvor kasserer og formand vil være til stede.
Selskabet har fået en uforholds-mæssig stor portoudgift i forbindelse med udsendelse af med-lemsblade til medlemmer, der bor uden for Hvidovre, Brøndby, Rødovre og Valby. Bestyrelsen har derfor set sig nødsaget til at indføre et gebyr på kr. 50 for disse medlemmer. Vi håber, at de medlemmer, det vedrører, har forståelse for indførelsen af dette gebyr. Gebyret bortfalder, hvis man i stedet får medlemsbladet digitalt. Bestyrelsen foreslår uændret kontingent 125 kr og 100 kr for pensionister.
Hvis nogle medlemmer ønsker at få medlemsbladet digitalt i stedet for som blad, bedes man give besked til kassereren: mail: hlskasserer@gmail.com eller tlf. 25365481.
Det samme gælder samboende, der kun ønsker et medlemsblad fremsendt.
Et andet forhold er arbejdet med bevaringsværdige bygninger. I bestyrelsen har vi tidligere udtalt os omkring bevaringsværdige bygninger i Hvidovre. Senest omkring den gamle skole i Hvidovregade. Nu har vi fremsendt høringssvar omkring Hvidovre Bymidte. Det har fremkaldt debat og misforståelser i Hvidovre Avis, hvor bestyrelsen næsten tages til indtægt for at nedlægge Risbjerggård. Det er naturligvis ikke tilfældet, hvad der kan læses i høringssvaret i dette blad.
Vi har indledt et samarbejde med Lokalhistorisk Forening for Brøndby Strand i vores nabo-kommune. Medlemsarrangementer, der kunne have interesse for de to foreningers medlemmer, vil blive annonceret i de to foreningers hjemmesider/medlemsblade.
På gensyn til generalforsamling-en den 16.3.2017

Bredalsparken

Af Børge Jensen

Efter Den anden Verdenskrig var der stor boligmangel. Mange var henvist til at bo i overfyldte lejligheder, kolonihavehuse, ja endog i udhuse og garager. Derfor gik staten, de almennyttige boligselskaber og arkitekterne sammen om en storslået vision: At skabe lige adgang til velfærd i en åben og lys by. Gode boliger til alle blev i 1940'erne og 50'erne sat i gang som en central samfundsopgave. Drømmen var at flytte boligbyggerierne ud i byernes udkant, hvor der var lys, luft og grønne områder. Man ville give den almindelige familie mulighed for at komme ud af byernes slum og mørke baggårde og skabe gode boligforhold for de mange mennesker, som vandrede fra land til by.

Murerne får en velfortjent pause i byggeriet
Foto: Forstadsmuseet

Bredalsparken er et eksempel på denne vision. Bebyggelsen er opført i perioden 1949-1960. Det blev med tiden et meget stort byggeri med ca.

Svenn Eske Lristensen
Foto Det Kgl. Bibliotek

1500 boliger. Over 50 boligblokke og omkring 170 opgange. I dag bor der knapt 3.000 mennesker.
Bredalsparken blev opført på Bredalsgårdens jorde, og da de første beboere flyttede ind, blev der stadig brevet landbrug på gårdens jorde, så beboerne blandt andet oplevede, at der blev høstet med traktor det meste af natten lige op ad deres soveværelser. Gården blev i 1948 solgt til det nystiftede Hvidovre almennyttige Boligselskab, men allerede i 1900 var et mindre areal blevet solgt fra. Køberen var ejeren af etablissementet Lorry, der anvendte den hvide villa som landsted med navnet Hvidborg.*
Boligselskabets første bestyrelse bestod af 3 repræsentanter for Hvidovre kommunalbestyrelse og 2 repræsentanter for DAB (initiativtager) med borgmester Toft Sørensen som formand.
Opførelsen af Bredalsparken foregik etapevis. Den første etape opført 1949-50 var blokkene langs Hvidovrevej og Claus Petersens Alle, og hovedparten af lejlighederne var på 2 og 3 værelser. Bebyggelsen syd for butikstorvet blev tegnet af arkitekten Emil Hansen, og bliver derfor kaldt ”Emilieparken”. Ellers var det Eske Kristensen, som var bebyggelsens arkitekt.
I etape 2, Berners Vænge betød bedre finansieringsmuligheder, at man kunne indrette større lejligheder både på 4 og 5 rum, og placering og indretning af boligblokkene betød, at det blev og stadig er

Gurrevej 1955-1960 - før opførelsen af Slangehuset
Foto: Forstadsmuseet

det mest eftertragtede område at bo i, og bliver i øvrigt kaldt ”gin- og limekvarteret”.
I 1952 blev lånereglerne strammet, så i etape 3 blev der næsten kun opført 2 og 3 rums boliger. Den oprindelige plan for bebyggelsen omfattede rækkehuse i randområderne, men det blev aldrig til noget blandt andet på grund af den økonomiske situation, idet statslånene blev afskaffet i 1958. I stedet for blev det til ”Slangehuset” eller ”Den kinesiske mur” langs Gurrevej og de relativt lange blokke ud mod Arn. Nielsens Boulevard. Arkitekten var imod disse nye planer, men måtte bøje sig for presset fra boligselskabet og boligministeriet.
På trods af den mindre vellykkede afslutning er Bredalsparken en smuk parkbebyggelse og et sted, folk gerne vil bo.
Det var dyrt at bo i Bredals-parken. Den gamle regel om, at huslejen udgjorde en ugeløn, holdt ikke stik. Her udgjorde den en større andel, og den faste vending fra familie og venner var ”Hvordan tør I?”. Den relative høje husleje påvirkede ganske sikkert beboersammensætningen. Størsteparten af dem, der flyttede ind, var funktionærer og tjenestemænd, mens an-

tallet af faglærte og ufaglærte arbej-dere var beskedent. Beboernes gennemsnitsindtægt lå også et pænt stykke over den gennemsnitlige indtægt i Hvidovre. Om det var årsagen til, at Bredalsparken blev opfattet som konservativ i modsætning til det socialdemokratiske Lejerbo vides ikke og i øvrigt en opfattelse, der forsvandt med årene.
I 1960 fandt de sidste indflytninger sted, og siden da har bebyggelsen fået 51 ungdomsboliger og et tilsvarende antal ældreboliger samt 2 daginstitutioner og et beboerhus.
Bredalsparken er bygget på traditionel vis i gule mursten, men enkelte elementer var præfabrikerede. Man anvendte for første gang i Danmark præfabrikerede trappeløb. Boligblokkene er meget forskel-lige i udseende og form og solvendte med altanerne placeret på solsiderne. Desuden er der stor variation i lejlighedernes indretning og størrelse. Der findes over 100 forskellige lejlighedstyper i Bredalsparken.
I forhold til den ældre boligmasse var det et moderne byggeri med badeværelse, centralvarme, varmt vand, og i en del boliger var der spisekøkken, og hertil kom de solvendte altaner. Dette gælder især de 3 første etaper, mens de lange blokke langs Arn. Nielsens Boulevard var et mere skrabet byggeri uden altaner, stort set ens lejlighedstyper og ret kedelige grønne områder.
Slangehuset fik sin helt egen udformning med lejligheder i 2 etager og svalegang samt små lejligheder i stueetagen. Et stort antal af disse små boliger blev i første omgang udlejet til pensionister. Det har siden ændret sig, og disse små boliger er i dag først og fremmest beboet af enlige unge. Slangehuset er også født uden altaner.
I 1950 blev butikstorvet indviet. Med det store antal forretninger var det en stor hjælp. Indkøbsmønsteret var dengang et andet end i dag. Man købte ind dagligt og i

mindre partier, man havde ikke bil, og køleskabet blev først udbredt i begyndelsen af 60'erne.
Der var 15 forskellige butikker af vidt forskellig karakter endog en sparekasse (Bikuben). Særlig kendt blev købmandsforretningen, som havde landets største automatarrangement, hvor man efter lukketid kunne få alle mulige købmandsvarer. Hver morgen skulle lærlingen ud og pudse automatlågernes vinduer, absolut et surt job.
Efterhånden mindskedes antallet af butikker til det nuværende antal. Konkurrencen fra de nærliggende butikscentre er hård.
Der var mange børn i Bredalsparken i 50'erne og 60'erne. Det tog man højde for. Der blev indrettet legepladser, fodboldbaner, og på Sognegårds Alle blev der opført en børnehave og et fritidshjem, som også rummede en ungdomsklub. Der var tidligt blevet oprettet en ungdomsklub i nogle kælderlokaler i Berners Vænge, men

Bredalsparkens Butikstorv, 1950'erne. Kun 7% af beboerne havde bil. Derfor var det godt at kunne hente varerne tæt på eller få dem bragt til døren
Foto:Forstadsmuseet.

den var i 1964 flyttet til nye lokaler på Femagervej, hvor den stadig ligger.
"Fra dystre tørrelofter til lækre boliger for unge".
I begyndelsen af firserne var der vedtaget en ny lovgivning om etablering af ungdomsboliger, og da der i afsnit 3 var et antal uudnyttede loftsrum med trappeadgang, var det

nærliggende at indrette disse rum til moderne ungdomsboliger med køkken og bad, især da der på dette tidspunkt var en hel del unge, som havde behov for at få deres eget ikke mindst dem, der boede i de små boliger sammen med forældre og søskende. I første omgang gav ministeriet kun tilladelse til indretning af 6 boliger. Man ville se, hvordan resultatet blev, og hvordan det økonomisk hang sammen. Alle var godt tilfredse, så i de følgende år blev der i alt indrettet 51 ungdomsboliger, som blev landets billigste, og efterspørgslen var stor.
Her er hvad en af de unge gav udtryk for, da vedkommende flyttede ind i en af de nye boliger: "Den 1. august 1987 flyttede jeg ind i en af ungdomsboligerne, som jeg havde fået tilbudt. Min hybel ligger på Gurrevej og er på 46 kvm. Der er en lille gang, et badeværelse, en stue og et køkken. Jeg synes, det er godt med de enkeltliggende ungdomsboliger, for du ved, at der er ro, når du skal læse, og der er bedre kontakt med de øvrige beboere i opgangen, fordi du er alene".
I 90'erne konstaterede man, at antallet af ældre beboere var vok-set markant, så nu var det ikke ungdomsboliger, der var behov for, men ældreboliger. Derfor købte boligafdelingen et areal af Hvidborg, og her blev der opført 20 ældreboliger, og med i handlen fulgte forstanderboligen, som blev indrettet til beboerhus. For et par år siden stod ældreboligerne på hjørnet af Hvidovrevej og Brostykkevej færdige, og dermed fik man en pæn afslutning på bebyggelsen og et tiltrængt løft til et område i Hvidovre, som ikke var særligt kønt.
Med tiden har det været nød-vendigt at gennemføre omfat-tende og udgiftskrævende re-noveringsarbejder. Gule tagsten holder ikke så længe som røde. Derfor har det været nødvendigt at skifte tagbelægning på de mange boligblokke. Et arbejde, der har stået på i mange år, og som endnu ikke er afsluttet.

Det har også været nødvendigt at renovere samtlige altaner i de tre gamle afdelinger, over 800 altaner. Et omfattende og for beboerne ganske generende projekt.
Som tidligere nævnt var Slangehuset og blokkene langs Boulevarden et skrabet byggeri i forhold til den ældre del af bebyggelsen. Blandt andet var der ikke altaner. Det blev der rådet bod på. Her fik beboerne mulighed for at få en altan eller i stuelejlighederne en lille have med terrasse. Næsten alle tog imod tilbuddet. De nye altaner blev finansieret med bl. a. et midler-tidigt månedligt huslejetillæg.
På et tidspunkt trængte køkkenerne til en modernisering, så derfor blev det muligt at få et nyt køkken mod at et midlertidigt huslejetillæg, hvilket rigtig mange har benyttet sig af.
Bredalsparken blev opført på en bar mark, men udviklede sig i løbet af årene til en smuk parkbebyggelse med store grønne områder, blomstrende buske og træer, store træer og bevoksninger, hvor børnene skulle "over at lege i skoven". Også på dette område var randbebyggelsen blevet forfordelt, så på et tidspunkt blev de grønne arealer i denne del af bebyggelsen radikalt ændret til noget væsentligt kønnere. Men i øvrigt er de grønne områder altid blevet prioriteret højt. De er en væsentlig del af Bredalsparken.
Med til livet i Bredalsparken hører også de årlige arrangementer og fester. Fra lejerforeningens allerførste dage blev festerne brugt til at styrke sammenholdet blandt beboerne. Fastelavnsfest både for voksne og børn og sommerfesterne var fra starten en stor succes, der samlede mange beboere.
Sommerfesten i 1952 havde dette program: Fodboldkamp mellem Bredalsparken og Lejerbo, festplads med skydetelt, lykkehjul, roulet og servering af pølser, øl, sodavand og is. Operasanger Emil Christensen underholdt og

skuespiller Elith Foss diverterede med Storm P. historier, og der var amerikansk lotteri. Billetterne kostede 1 krone. Bestyrelsen forsøgte også at arrangere et forhindringsløb mellem Lejerbo og Bredalsparken, men det blev ikke til noget. Fodboldkampen endte i øvrigt 6-6, og siden da er der ikke spillet i denne liga. I modsætning til de andre store bebyggelser (Rosenhøj, Lejerbo osv.) er der aldrig i Bredalsparken blevet oprettet en fodboldklub. I stedet søgte man til HIF, og andre blev medlemmer af HBC. Festerne og arrangementerne er der stadig. Hvert år afholdes der julefester for børn og voksne, ældreskovtur og Høpsivøpsidag for børn og voksne på den store græsplæne en søndag i august, hvor solen altid skinner. Bredalsparken har siden sin opførelse haft et godt og spændende klubliv. Det er ikke mange pladskrævende fritidsinteresser, der kan rummes i de relativt små lejligheder. Fotoklubben var en af bebyggelsens første og

Køkken i Bredalsparken 1959
Foto: Forstadsmuseet

blev stiftet den 22. oktober 1957. I begyndelsen mødtes klubben en gang om ugen i ungdomsklubbens lokaler, som blev stillet til rådighed vederlags-frit. Fotoklubbens medlemmer har gennem årene været flittige bidragsydere til beboerbladet ”Nyt fra Bredalsparken”.

Bredalsparkens mødreklub blev startet i januar 1955, og klubben skulle mødes hver måned. Enhver mor var velkommen. Hun skulle medbringe tekop og brød, og hvis hun ikke kunne få børnene passet under møderne, kunne

Mange er sikkert kørt forbi på Arn. Nielsens Boulevard uden at vide, at der inde bag de gule boligblokke mellem Gurrevej og Bibliotekvej ligger et stort grønt område. Det bruges som ”Bredalsparkens festplads”. Ca. 400 meter langt og 100 meter bredt på det meste af arealet. Det svarer til ca. 8 fodboldbaner. Her er legepladser, en bakke/kælkebakke, store muligheder for boldspil og ophold. Området bruges til bebyggelsens fester – f.eks. Sankt Hans-fest, Høpsivøpsifest.

Foto: Jens Frederik Jørgensen

de ”parkeres” i selskabslokalerne mod betaling af 50 øre. Det første møde havde dr. med. Kirsten Auken som trækplaster, men hun blev syg. Klubben arrangerede også udflugter bl. a. til Christiansborg, hvor Bredalsparkens mødre i alle aldre var overværede et møde i salen og drak kaffe i Snapstinget bagefter.
I begyndelsen af 70’erne skete der en radikal ændring på vaskeriområdet. En række vaskerier blev nedlagt, og det medførte et antal tomme lokaler. Dermed var der pludselig blevet plads til en række klubaktiviteter, som en række initiativrige beboere benyttede sig af.
Blandt de første var vinklubben, og i løbet af få år var der en halv snes klubber, bl. a. en billardklub, som stadig er blandt de største. Selvfølgelig er der også en seniorklub, som har adskillige år på bagen.
I foråret 1983 blev der plantet samvær i Bredalsparken. 25 nyttehaver blev etableret på et stort græsareal, og de 75 kvm store nyttehaver blev hurtigt en stor succes. Man sagde dengang, at haverne først og fremmest skulle være til pensionister, men der blev en fin fordeling af pensionister og familier med børn.
Som noget ganske unikt skal nævnes IT-gruppen, som tager sig af bebyggelsens IT-netværk og en gang om ugen har konsultation, hvor beboerne kan henvende sig med deres EDB-problemer eller TV-vanskeligheder og få hjælp. Det har været og er stadig et utroligt populært initiativ, som har hjulpet især ældre beboere ind i den nye fagre elektroniske verden. Ud over konsultationstiden er der også en vagttjeneste. Et flot eksempel på fællesskab, engagement og frivillighed, som præger det at bo almennyttigt.
Der er sagt og skrevet meget – mest rosende – om Bredals-parken i de ca. 65 år, der er gået, og bebyggelsen og de nye initiativer får stadig ros. Bebyggelsen er præmieret i flere omgange, og selv om

der var begyndervanskeligheder, og selv om byggeriet ændrede karakter undervejs, så blev Bredalsparken et godt sted at bo.
Min kone og jeg flyttede som nygifte i 1959 ind i Bredalsparken i en splinterny lejlighed på Arn. Nielsens Boulevard og har siden da boet i bebyggelsen dog ikke i den samme lejlighed.
En tirsdag aften i 1975, da jeg skulle til bridge, havde jeg glemt at få bilnøglerne med, så jeg måtte tilbage til lejligheden for at hente dem. Da jeg låste mig ind, ringede telefonen. Det var formanden for Bredalsparkens bestyrelse Erik Byel, der foreslog, at jeg lod mig vælge til bestyrelsen, og jeg sagde ikke nej. 2 år senere blev jeg formand for bestyrelsen, og det var jeg de efterfølgende 34 år, og jeg har stadig "en finger med i spillet".

Lejligheden Arn. Nielsens Boulevard, 125 2. th., som Børge og Hanna Jensen flyttede ind i 1959 var på 74m2, og den månedlige leje var på 225 kr. Indskuddet var på 3.100 kr.
Til sammenligning er den månedlige leje i dag 6.224 kr. incl. varme, antenne og bolignet. Indskuddet er på 11.583 kr.

Hvidovre og 2. verdenskrig

Af Ole Asbjørn Petersen
Tirsdag den 1. november 2016 afholdt vi et foredrag i aktivitetshuset i Lille Friheden, hvor Henny Paaske og Jens Frederik Jørgensen fortalte om Hvidovre under 2. verdenskrig.
Det var et foredrag med stor tilslutning, hvor Henny Paaskes egne oplevelser sammen med Jens Frederik Jørgensens interviews og opsøgning i Hvidovre Avis arkiver var grundlag for en spændende aften om Hvidovre og 2. verdenskrig.
Foredragsholderne indledte med en præsentation af opbygningen af foredraget. Vi kom med fra starten af Danmarks besættelse til afslutningen i 1945.
Henny kunne fortælle, at hun som pige oplevede forældrenes forskellige gøremål i fritiden. Moderen deltog i den nyoprettede Hvidovre Gymnasik Forening (1937), og faderen var mere optaget af kortspil og diskussioner om den nye politiske situation. Allerde i 1938 blev hun skræmt af mændenes snak om "ragnarok" – krigen der var på vej. Den 8. april 1945 sad Henny på trappen ned til stuen og kunne igen høre de voksnes diskussion. Et øjenvidne af første grad, der registrerede de voksnes indstillinger. Allerede dagen efter var Hennys forældre i gang med at sætte sort kraftigt karduspapir på rullegardinstængerne med små blå

Henny Paaske og
Jens Frederik Jørgensen fortalte om Hvidovre under 2. verdenskrig.
Foto: Ole Asbjørn Petersen.

søm. Der skulle være mørkelægning i den nye truende tid.
Så begyndte en tid med rationeringsmærker og opfordringer fra regeringen om ikke at stille sig mod besættelsesmagten og som ar-

bejder at gå i tysk tjeneste. Nogle følte sig nødsaget for at få brød på bordet, og andre afslog. Der måtte ikke længere vises engelske film, men trods censur, prøvede man at drive gæk med besættelsmagten .” De små grønne bladlus” af H.C. Andersen blev læst op, men kun én aften, da det for censuren blev tydeligt, at invasionen i rosenbusken var møntet på tyskerne. Satiren blev opdaget.
Krigen tog til, og mangelvarer blev hverdag. Et brudepar var så heldig, at en engelsk flyver fik en faldskærm til at komme ned ved Stensbogård. Af den blev der syet en flot brudekjole.
Jens Frederik Jørgensen fortalte om de frygtelige drab i Hvidovre om - Søren Birktofts likvidering og Agnes Andreasens familietragedie.
En aften, der sluttede med Osvald Helmuths vise om Montgomery. Gribende var det, at adskillige af deltagerne kunne synge med på frihedssangen.

Stor tak til de to foredragsholdere.

Stort fremmøde til foredraget om 2. Verdenskrig i Hvidovre
Foto Ole Asbjørn Petersen

Høringssvar vedr. Helhedsplan

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab udtaler følgende:
Hver generation sætter sit præg på byens udvikling og efterlader sig derved spor i lokalhistorien. Bymidten er i sig selv et tydeligt eksempel herpå. På lidt mere end 100 år er området blevet forandret fra landbrugs-/bondeland til bymidte. Villabebyggelse i forskellig udformning er kommet til i kvarteret, der bærer Risbjergnavnet. Risbjerggård har været et samlingssted for arrangementer gennem mange årtier. Et rådhus er kommet til og senere et hovedbibliotek og et medborgerhus. Således vil udviklingen/lokalhistorien kunne aflæses i områdets øjeblikkelige fremtræden.
Udviklingen kan ikke og skal ikke stoppes. Hvidovre skal ikke være en "museumsby", men skal heller ikke blive historieløs ved at fornægte den historiske udvikling, byen har gennemgået.
Inden der træffes afgørende beslutninger om Hvidovre fremtidige bymidte er det vigtigt nøje at overveje og træffe bevidste valg om, hvilke historiske træk, der skal bevares for eftertiden.
I lokalhistorisk forstand er Risbjerggård et lokalhistorisk "monument", der i mange borgeres bevidsthed har en status på linje med Hvidovre Kirke, Rytterskolen, Kettevejsskolen (Sønderkærskolen) Strandmarksskolen osv.
Hvis det politisk besluttes at bevare Risbjerggård i sit ydre, skal der tages stilling til hvilken udgave , der skal bevares – Risberggård anno ????. Risbjerggård fremstår i dag som en dårlig vedligeholdt bygning. Set udefra er Risbjerggård sunket i jorden i forhold til det omkringliggende terræn, fortov og vej. Risbjerggård har også tidligere haft en anden tagbeklædning.
Hvis Risbjerggård bevares i sit ydre, må Risbjerggård ikke komme til at fremstå som et historisk levn i Bymidten. Risbjerggård som bygning/"-monument" må ikke komme til at fremstå som malplaceret og uharmonisk tilpasset ny bebyggelse.
Det bør nøje overvejes om det er "monumentet" Risbjerggård, der i folks bevidsthed skal bevares, eller det måske snarere er begrebet "Risbjerggård" og minderne fra livet indenfor på Risbjerggård, der skal

lægges vægt på og bevares.
For rigtig mange borgere og for flere generationer rummer Risbjerggård oplevelser og minder om kro, baller, danseskole, teaterforestillinger, koncerter, politiske møder, HIPS-tiden og Hvidovre-rock. På Risberggård har mange fundet deres ægtefælle, knyttet livslange venskaber, fået deres første kys. Alle disse minder knytter sig til det, der er foregået inde på Risbjerggård.
Hvis man forfølger denne tanke, så vil det vigtigste være at istandsætte og bevare Risbjerggårds indre som en indvendig tidslomme med sal, scene, balkon, keglebane, foyer mv. Vil man i tilknytning hertil bevare mindet om Risbjerggårds ydre, kunne man i en ny foyer ud mod Hvidovrevej lave et vægmaleri med Risbjerggård som motiv, gerne i fuld størrelse. På den måde vendes den nuværende facade indad, og Risbjerggårds facade bevares som vægmaleri.
Risbjerggård som en del af kulturarven kan derved leve videre som en vigtig del af Hvidovres identitet og historie.
Rådhuset, Hovedbiblioteket og Medborgersalen fortæller historien om kommunens udvikling gennem de seneste 60 år og bør derfor fremstå synlige fra Hvidovrevej. Dette er i forslaget tilfældet for så vidt angår Hovedbiblioteket og Medborgersalen.
Rådhuset, som byens politiske og administrative centrum, bør også fremover stå tydeligt i bybilledet og fuldt synligt fra Hvidovrevej. Derfor mener vi ikke, at der skal placeres byggeri (boliger/butikker) mellem Rådhuset og Hvidovrevej. I respekt for Rådhuset som "Byens Hus", bør der ikke bygges højere end Rådhuset i den nye Bymidte. Herved sikres også fortsat udsigt fra Rådhusets tagetage til hele Hvidovre.

Selskabet har indhentet en museumsfaglig vurdering af dette høringssvar fra Selskabets samarbejdspartner, Forstadsmuseet. Forstadsmuseets udtalelse vedlægges.

Med venlig hilsen
På bestyrelsens vegne
Ole Asbjørn Petersen
formand

Pouls Sverrilds museumsfaglige udtalelse

29.11.2016

Til
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

På vegne af Forstadsmuseet vil jeg takke for det store engagement i Hvidovres historie og bygningsarv, som selskabet udviser gennem sit høringssvar til 'Helhedsplan for Hvidovre Bymidte'.
Foranlediget af selskabets ønske om en faglig vurdering af høringssvaret skal jeg i det følgende redegøre for Forstadsmuseets holdning til Risbjerggård og bymidten - og dermed til indholdet i selskabets høringssvar.

Det er Forstadsmuseet magtpåliggende at værne om kvaliteterne i Hvidovres bygningslandskab og sikre, at det også i fremtiden vil være muligt at aflæse historiens gang i bygningsmassen.
Med 'Helhedsplan for Hvidovre Bymidte' har Hvidovre Kommune taget initiativ til grundlæggende at forandre kommunens historisk betingede centrumløshed ved at arbejde for at udvikle et 'centralsted' med potentiale til at påvirke Hvidovres identitet.
Bymidtens indlysende centrum er fællesskabets hus, Rådhuset. Det bærer historien om det demokrati og den velfærd, som Hvidovre var med til at folde ud gennem det 20. århundrede. Den fortælling underbygges også af Medborgerhuset, der illustrerer det fuldt udfoldede velfærdsamfunds drøm om borgerfacilitering.
Bymidtens østlige del er domineret af Risbjerggård, som er ene om at formidle den ældre historie i området. Her er tidsdybden stor- ikke blot i kraft af bygningens alder – men også i kraft af, at bygningen illustrerer hele den landbrugsfortid, som lagde grundlaget for Hvidovre.
Risbjerggård er også bærer af Hvidovres landliggerkultur illustreret gennem kunstnerne, der boede der omkring 1920, af forlystelseshistorien gennem beværter- og værtshushistorien og teater- og musikaktiviteterne, der har fundet sted dér siden 1920-erne. Ved at lægge navn til flere veje og institutioner i det mest kendte af kommunens villakvarterer har

gården sat markante spor.
Også i den politiske historie har Risbjerggård spillet en central rolle. Fra socialdemokratiets og tilflytternes sejrsfest i 1925 til nazistpartiets møder under Besættelsen og fra partimøder i efterkrigstiden til aktionsprægede politiske aktiviteter i kølvandet på ungdomsoprøret har Risbjerggård dannet rammen.
Bygningen fremtræder i dag i sit ydre misligholdt og signalerer en forunderlig ligegyldighed over for den lange fortid, der er basis for det nuværende Hvidovre.
Risbjerggård er i sin helhed et vigtigt bygningsmonument i Hvidovre. Risbjerggård rummer, som Lokalhistorisk Selskab påpeger, to hovedelementer: Det gamle stuehus og salen med glassal, balkon og scene samt den underliggende keglebane.
Den immaterielle kulturarv, som Risbjerggård bærer i kraft af sin lange og komplekse rolle, er ikke mindre væsentlig end den materielle, og bevaringsindsatsen skal forholde sig til begge typer kulturarv.
Hvis, som Lokalhistorisk Selskab opererer med, der kan/skal gradueres mellem bevaringsværdierne i bygningskompleksets dele, er Forstadsmuseet enig i, at den immaterielle historie, der er indlejret og bevaret i salen med tilhørende sidesal og keglebane, er vigtigere end den, der er indlejret i stuehuset.
Hvidovre rummer flere velbevarede stuehuse fra perioden, men efter nedrivningen af Frihedskroen med tilhørende sal er Risbjerggårds forsamlingslokaler de eneste, der kan bære fortællingen om det offentlige liv i Hvidovre forud for velfærdsamfundet.
Bevaring af sale og keglebane gennem indkapsling i et nybyggeri vil kunne fastholde tidsdybden i et nyt bygningskompleks og berige oplevelsesmulighederne og identitetsdannelsen.
Men kan Risbjerggård i sin helhed bevares i en meningsfuld arkitektonisk tolkning, vil det være en stor styrke for Hvidovre som en forstadskommune, som ønsker at fastholde en egen identitet.

Poul Sverrild
Museumschef, mag.art. PhD

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Lokalhistorie i Avedøre og Hvidovre
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Indkaldelse til generalforsamling

Lige til at tage ud

Torsdag d. 16 marts 2017
klokken 19.00
Lille Friheden

Adresse: Lille Friheden 1- 2650 Hvidovre

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Lokalhistorie i Avedøre og Hvidovre
Bankkonto: reg.nr.5025 kontonr. 1028523 - Girokonto: +73< +8293 4707<
CVR/SE nr. 31 676 363

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Lokalhistorie i Avedøre og Hvidovre
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Februar 2017

Kære medlem

Sammen med dette nummer af Hvidovre Lokalhistorie fremsendes girokort til indbetaling for 2017. Betaling er uændret kr.125 og for pensionister kr. 100. Betaling kan foregå på posthus, i bank, netbank eller i Rytterskolen mandag den 6. marts mellem kl. 10.00 – 12.00.

Indbetaling vil også kunne foretages ved generalforsamlingen torsdag den 16. marts i Aktivitetssalen i Lille Friheden, Lille Friheden 1. Generalforsamlingen starter kl. 19.00, så eventuelle indbetalere anmodes om at komme i god tid.

Indkaldelse til generalforsamling

Der indkaldes til ordinær generalforsamling
torsdag den 16. marts 2017 kl. 19.00 i Lille Friheden,
Lille Friheden 1.

Dagsorden:

1 Valg af dirigent
2 Formandens beretning
3 Museumschefens orientering
4 Fremlæggelse af revideret regnskab
5 Fastlæggelse af årskontingent
6 Behandling af indkomne forslag
7 Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter
8 Valg af revisor og revisorsuppleant
9 Eventuelt

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Lokalhistorie i Avedøre og Hvidovre
Bankkonto: reg.nr.5025 kontonr. 1028523 - Girokonto: +73< +8293 4707<
CVR/SE nr. 31 676 363

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Lokalhistorie i Avedøre og Hvidovre
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forslag, som ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.

Bestyrelsen består af 5 medlemmer + 2 medlemmer fra kommunens kultur- og fritidsudvalg (perioden 2014-2018).

Der skal i lige år vælges 2 medlemmer og i ulige år 3 medlemmer.
År 2017 skal der vælges 3 bestyrelsesmedlemmer.

På valg er:
Gitte Jakobsen, Jens Frederik Jørgensen og Ole Asbjørn Petersen.

Suppleanter og revisor/revisorsuppleant vælges for 1 år.

På valg er:
Suppleanter:Birte Gerdes og Finn Ivo Heller
Revisor:Hubert Steffensen
Revisorsuppleant:Inge Larsen

Med venlig hilsen
Ole Asbjørn Petersen
Formand for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Lokalhistorie i Avedøre og Hvidovre
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab		Årsregnskab 2016		
	Regnskab 2015	Budget 2016	**Regnskab 2016**	Budget 2017
Indtægter				
Medlemskontingent	45.550	45.000	**50.450**	48000
Kommunalt tilskud	5.435	5.400	**5.028**	4600
Renter	11	100	**0**	0
Arrangem. og medlemsmøder	2.420	7.000	**4.511**	5000
Andet	726	500	**615**	500
Sum	54.142	58.000	**60.604**	58.100
Udgifter				
Dansk Lokalhistorisk Forening	5.637	5.400	**5.527**	5400
Arrangem. og medlemsmøder	9.331	15.000	**9.578**	15000
Bestyrelsesmøder	2.171	3.000	**3.157**	3000
Bladfremstilling	13.408	15.000	**14.753**	15000
Bladudsendelse/Porto	4.295	7.000	**7.637**	8500
Administration og gebyrer	3.511	3.500	**4.071**	4000
Anskaffelser	4.025	4.000	**9.551**	5000
PR og andet	4.626	15.000	**7.828**	22.000
Sum	47.005	67.900	**62.102**	77.900
Resultat	7.137	-9.900	**-1.498**	-19800
Beholdning	31.12.2015		**31.12.2016**	
Kasse	1.424		**1.261**	
Opsparingskonto	82.495		**82.495**	
Foliokonto	58.588		**57.253**	
Sum	142.507	132.607	**141.009**	
Underskud 2016	-1.498			
Balance	141.009			

Formand ..... Ole Asbjørn Petersen

Kasserer ..... Frank Gudmann

Ovenstående regnskab er revideret og fundet i orden. Bank- og kassebeholdning er kontrolleret.

Dato: 19.01.2017

Revisor ..... Hubert Steffensen

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab Lokalhistorie i Avedøre og Hvidovre
Bankkonto: reg.nr.5025 kontonr. 1028523 - Girokonto: +73< +8293 4707<
CVR/SE nr. 31 676 363

Indlæg til Hvidovre Avis

Risbjerggård i Hvidovre Bymidte

Det høringssvar, som bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs har sendt, har givet anledning til misforståelser af selskabets overvejelser om helhedsplanen for Hvidovre Bymidte.
I tre læserbreve henholdsvis den 27.12.2016 (Stig Sørensen) og den 10.1.2017 (Bjarne Pyndt og Erling Groth) samt lederen i Hvidovre Avis den 10.1.2017 gives der udtryk for, at selskabet ønsker Risbjerggård nedlagt. Intet kunne være mere forkert.
Høringssvaret blev bragt i Hvidovre Avis i fuld længde den 3.1.2017, hvor interesserede kunne læse det. Høringssvaret kan læses på seskabets hjemmeside.
Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs bestyrelse har i flere tilfælde fremsendt høringssvar om bevaringsværdige/nedrivningstruede bygninger, senest om den gamle skole i Hvidovregade. I det nu fremsendte høringssvar står der intet om at nedrive Risbjerggård. Tværtimod. Bestyrelsen har netop peget på den store betydning Risbjerggård har haft for rigtig mange borgere gennem flere generationer. Derfor er det vigtigt at istandsætte og bevare Risbjerggårds indre med sal, balkon, keglebane og foyer.
Risbjerggård fremstår i dag som en dårlig vedligeholdt bygning. Selskabets bestyrelse påpeger, at hvis Risbjerggård bevares i sit ydre, må den ikke komme til at fremstå som malplaceret og uharmonisk tilpasset ny bebyggelse.
Hvidove Lokalhistoriske Selskab har stor interesse i at bevare bygninger og miljøer som en del af Hvidovres identitet og historie, og det kan derfor synes ejendommeligt, at bestyrelsen påduttes motiver, som ikke har bund i virkeligheden.
Det er helt i orden, at man trækker på smilebåndet – ja endog henfalder til hånlatter – over de 2½ linjer med forslag om et maleri af Risbjerggård, men hvis man nærlæser hele udtalelsen på 1½ side, vil man se, at bestyrelsen håber, at kommunalbestyrelsen vil afsætte de nødvendige midler til at istandsætte Risbjerggård, således at den kan fremstå smukt og harmonisk i en ny Hvidovre Bymidte.

Ole Asbjørn Petersen

Enghøjskolen i Avedøre 1974-2012
1. del

Af Inger M. Clausen,
Tidligere lærer på Enghøjskolen og konsulent for tosprogede

Inger M. Clausen
Foto: Privatfoto

elever
Enghøjskolen 1974-89

Enghøjskolen startede i august 1974. Lige i starten med Knud Larsen som konstitueret leder og ca. 15 lærere. Men hurtigt blev Flemming Dueholmen ansat som skoleinspektør. Der blev oprettet børnehaveklasser og 1.-5-klasser. I alt begyndte ca. 275 børn. Skolen var bygget til at rumme 3 spor, dvs. 3 stk. 1. klasser, 3 stk. 2. klasser osv. Skolen var bygget i fire afdelinger med hver sin farve: gul, grøn, rød og blå. Man startede i rød afdeling, da de andre afdelinger endnu ikke var færdige. På rød afdeling lå også en afdeling af Hvidovre biblioteksvæsen oprettet som Avedøre bibliotek. Biblioteket blev sidenhen i 1979 flyttet til egen bygning foran Store Hus.
Enghøjskolen i Avedøre blev bygget samtidig med at sydafsnittet af Bymuren i Avedøre blev færdiggjort. De tilflyttede børn fra familierne i den nye Stationsby gav en del uro i starten. Børnene skulle tilpasse sig de nye forhold og udkæmpe magtkampe indbyrdes. Nye traditioner skulle etableres på skolen, og der var derfor rigtig mange lærermøder. Starten var ret kaotisk, men lærerne var unge og entusiastiske og lederen Flemming Dueholmen forstod at støtte op om en hold- og kammeratskabs ånd på skolen.

Tilflytterne i Avedøre Stations-

by var fra hele landet. Men primært fra Københavns brokvarterer, der skulle renoveres. Det var børnefamilier, enlige og også en del socialt udsatte familier. Det blev et ungt boligkvarter med ca. 1/3 af befolkningen under 18 år og ca. ½ under 25 år, så derfor var behovet for skole og institutioner stort fra starten. I slutningen af 70'erne kom også en del indvandrerfamilier til. De kom bl.a. fra billige, små og saneringsmodne boliger i Vognmandsmarken, på Nørrebro og Vesterbro. Fra midten af 70'erne kom et politisk krav om en "passende bolig" af en vis størrelse som forudsætning for tilladelse til familiesammenføring for udenlandske arbejdstagere. Her passede kravet til de nye boliger i Avedøre Stationsby, der var større end de små lejligheder på Københavns brokvarterer.

Enghøjskolen før ombygningen
Foto: Fra Pernille Falcon

Tilflytningen i forbindelse med færdiggørelsen af nord-afsnittet og de mange børnerige familier medførte, at planen om opret-telsen af en tvillingskole – Kærgårdsskolen - til Enghøjskolen blev aktuel. Skolen rummede på det tidspunkt

Skoleinspektør Flemming Dueholmen
Foto: Privatfoto

ca. 800 elever og var blevet 4 sporet. Men det blev ikke til en realitet. Klogt nok i lyset af det lave elevtal på Enghøjskolen 30 år senere.

Ikke alle børn, der boede i Stationsbyen, hørte til Enghøjskolen. Skoledistrikterne blev lagt således, at børn fra Bymuren i Nord fortrinsvis kom til at høre til Avedøre Skole, og børn, som boede tæt på S-togsstationen, kom til at høre til Frydenhøjskolen. Skoledistrikterne lå dog ikke fast, men måtte med tiden jævnligt justeres for at tilpasse børnetallet og skolernes kapacitet samt et politisk ønske om en alsidig elevsammensætning af både børn fra lejligheder og villaer.

Lærerne

Lærerne på Enghøjskolen fortæller altid om en skolekultur med et fint sammenhold og en god social trivsel. Det skyldes bl.a. "holdkaptajnen" Flemming Dueholmen, og at mange startede samtidigt som unge, nyuddannede lærere. Man måtte støtte sig til hinanden for at klare de mange udfordringer, som

bl.a. lå i at mange af eleverne havde begrænsede ressourcer at trække på hjemmefra.
Der var nogle familier, som havde problemer med misbrug af forskellig art, andre bl.a. enlige med børn, som havde en meget lav indkomst osv. Det gjorde, at der altid var brug for at have fokus på det socialpædagogiske arbejde med børnene foruden det faglige.
Lærerkollegiet var meget rummeligt. Der var mange specielle, dygtige og initiativrige lærere. Det gav sig både udslag i undervisningen og i fritiden. Det var almindeligt at tage klasserne på udflugter uden for skolen og lave praksisnær undervisning. Klasserne kunne tage på kanotur med deres lærer eller fx ro i vikingeskib ved Roskilde og sove under åben himmel.

Den fleksible skole
Skolen var indrettet ud fra en ide om, at alt skulle kunne flyttes og tilpasses nye situationer. Skolen skulle være så fleksibel som mulig. Mange af skabene var på hjul. Reoler var flytbare, og der var ovenlys, så vinduers placering ikke skulle forhindre, at en væg blev flyttet. I hvert hjørne af skolen var der små lærerværelser – fire i alt –som lærerne i de små frikvarterer kunne mødes i og udveksle viden om børnene og undervisningen. Lærerne hørte fast til en bestemt afdeling. På den måde var de nær ved børnene og var en slags lille skole i den store. I spisefrikvarteret skulle man ned på det store lærerværelse.
Skolekøkkenet lå i en særlig fagbygning. Til skolekøkkenet var der tilknyttet 2 prøvelejligheder. Dvs. små etværelseslejligheder med køkken, sovebriks, sofasæt mv. I forbindelsen med undervisningen i at lave mad skulle eleverne også undervises i at holde et hjem, gøre rent, have gæster på besøg osv. Det blev dog kun brugt i en kortere periode.
Skolen blev bygget i en periode, hvor der var strenge restriktioner mht. vinduesareal. Oliekrisen betød, at der var ekstra opmærksomhed på isolering og varmetab. Der var kun ret få og små kvadratiske vinduer i klasserne. Skolens tage var flade. Men de betød, at regnvandet samlede sig som i et badekar, og at taget snart var ret utæt. Der var i perioder med meget regn sat spande på gangene til at opfange de værste dryp fra loftet. Og der foregik konstant reparation af taget for at lukke utæthederne.
Enghøjskolen voksede og fik

i begyndelsen af 80'erne indvandrerelever i større omfang. I 1980 var elevtallet på sit højeste med ca. 800 elever, men dette tal faldt i løbet af 80'erne, hvor antallet lå omkring 600-700 elever. Da skolen fejrede sit 10 års jubilæum i 1984 var der 696 elever fordelt på 35 klasser. Det pædagogiske personale var på 76. Desuden var der ansat 21 rengøringsassistenter, 3 skolebetjente, 2 sekretærer og 1 socialrådgiver. Derudover var der knyttet to skolepsykologer, en talepædagog, sundhedspleje og tandpleje til skolen.

Enghøjskolen i en udviklingstid

Efter skoleinspektør Flemming Dueholmens pludselige død i foråret 1989 blev viceinspektør Kjeld Pape konstitueret som skoleinspektør og skolekonsulent for tosprogede elever Kirsten Schalburg udnævnt til viceskoleinspektør. Det varede dog kun nogle få måneder, idet Kirsten Schalburg søgte den opslåede stilling som skoleinspektør og fik den pr. august 1989. Og som ny viceinspektør kom Helge Skramsø fra Brøndby. Han blev der kun kortvarigt og blev efterfulgt i august 1991 af Hans Jørgen Christensen.

Kirsten Schalburg kendte skolen og også mange af forældrene. Det lå hende meget på sinde, at skolen og lokalmiljøet arbejdede tæt sammen, og at der var et lokalt ejerskab til skolen. Som skoleleder var Kirsten Schalburg fænomenalt dygtig til at skaffe sig økonomiske midler til udviklingsarbejder på skolen. Allerede i skoleåret 1989/90 startede et toårigt projekt: "Skolen som kulturcenter" med udviklingsmidler fra Folkeskolens Udviklingsråd. Projektet indebar, at skolen var åben fra

Skoleleder Kirsten Schalburg
Foto: Privatfoto

Enghøjskolen Lærerpersonalet 1980
Foto: Privatfoto

morgen til aften et par dage om ugen. Her kunne voksne og unge fra Stationsbyen deltage i forskellige aktiviteter. Man kunne sy, reparere cykler, bage, gøre gymnastik eller blot hygge sig over en kop te eller kaffe med de lærere, der havde tilsyn med aktiviteterne.
Skolen som kulturcenter projektet blev primært et projekt som indvandrerfamilierne – og særligt indvandrerkvinderne og unge piger – benyttede sig af. Skolen fik ikke rigtig tag i de etnisk danske familier i dette projekt. Et af målene med projektet var at lave kulturel "brobygning" i lokalområdet, men det blev ikke til det kulturmøde mellem etnisk danskere og indvandrere, som man havde ønsket sig.

Fortsættelse følger i et kommende blad.

Fyraftensrundvisninger 2017

Af Lisbeth Hollensen

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Forstadsmuseet byder igen i år på fyraftensrundvisninger. Som hidtil er turene gratis og starter kl. 17. Tilmelding og datoer vil blive meddelt i Hvidovre Avis og på Forstadsmuseets hjemmeside senere, men her får I allerede nu en lille appetitvækker om, hvad fyraftensrundvisningerne i 2017 byder på. Vel mødt!

Gisegårdsvej 29 Pandekagehuset

hvidovre@home.dk
Ejendomsmægler M.D.E. Cand. jur.
MAX MARDORF
Hvidovrevej 406 • 2650 Hvidovre
Telefon 36 77 18 28
(Overfor Hvidovre Sportsstadion)
home
vi vil være din foretrukne ejendomsmægler
FÅ EN GRATIS SALGSVURDERING
Det er os, der er kendt for det hurtige og effektive salg

Om at bo i Friheden

Af Britta Christensen

Fredag den 7. januar 1972 holdt vores flyttebil ud for Hvidovrevej 474. Min mand, jeg og vores to børn på 3 og 2 år havde fået en 2½ værelses lejlighed på 3. sal i Friheden. Huslejen var 417 kr. om måneden.
Jeg havde ikke på nogen måde set Friheden eller lejligheden, før vi holdt der. Jørgen havde allerede et par år arbejdet på Hvidovre Rutebiler, og han tog toget herind fra Nykøbing Falster hver dag. I Nykøbing Falster var der ikke meget arbejde at få dengang. Vi var blevet enige om at flytte ind mod København – til Hvidovre, Brøndby eller sådan noget.
Hvidovre Rutebiler havde en bygning på Gammel Køge Landevej, hvor der var 8-10 boliger. Da man gerne ville holde på Jørgen, blev han tilbudt en af lejlighederne, men jeg syntes ikke, at man skulle blande arbejde og bolig sammen, for så ville vi blive afhængig af, at Jørgen fortsatte med at arbejde ved Hvidovre Rutebiler.
Så kom der – har jeg senere fået fortalt – en bytning, således at Hvidovre Kommune fik en af Hvidovre Rutebilers boliger, og sådan at vi fik en bolig i Friheden.
Mit første indtryk, da vi holdt ud for opgangen, var, at her var kun grå beton. Jeg blev trist og tænkte: ”Her bliver vi ikke længe!”, men nu har vi boet her siden - i over 44 år.
Om vinteren er alt trist og allerede da det blev forår, fandt jeg ud af, at Friheden er en rimelig grøn bebyggelse. Der var græsplæner, legeplads og så ”Skoven”, det stykke med popler, der ligger op mod den senere Engstrandsskole. Det var meget formildende, børnene havde godt legemuligheder. De havde også mange legekammerater. I den blok, vi flyttede ind i, var der 12-14 børn.
Alle boligblokkene var bygget. Vores blok var fra 1963. De første blokke kom i 1961.

Også ”Højhuset” og butikscentret var der. Blokkene nede ved Hvidovregrøften, der hvor Havnevejen senere kom, blev kaldt ”Sibirien”, og det hænger faktisk ved endnu. De, der flyttede ind i Friheden, var for en stor dels vedkommende nogen, der var udsaneret fra København.
Faciliteterne omkring Friheden trak også op. I nr. 510 var der klubber lige fra miniklubben for de fra 4-årige og op til ungdomsklubben for de op til 18-årige. Senere blev Engstrandsskolen og Frihedens Idrætscenter bygget, så det var et godt sted for børnene at vokse op.
Inden Engstrandsskolen blev bygget, havde børnene et herligt område derovre. Arealet var udlagt til den vej, Engstrandslinjen, der aldrig kom. Området blev vist nok kaldt ”Sukkertoppen”. Der var stablet en masse overskudsjord op derovre. Jeg husker, at min datter, Ann-Britt engang var derovre at lege. Lastbiler, der kom med jord, havde spildt olie, og da hun kom hjem var håret fedtet ind. Hun var i en forfatning, hvor jeg måtte tage det snavsede tøj af hende ude på opgangen, men hun havde haft det dejligt.
Det var mest børnene fra Strandmarksafdelingen, der legede oppe på hjørnet af Gammel Køge Landevej og Strandmarksvej, hvor resterne af Frihedsgården lå, og hvor der var træer og buske. Et godt sted at lege. Selv om børn har fine legepladser, så ynder de at lege ubemærket. Området blev senere et tilholdssted for de lidt tørstige, og nu ligger Ll. Friheden der.
S-toget var ikke kommet. Jeg var derovre i 1972 til indvielsen sammen med mine to børn. Dronning Margrethe og Prins Henrik åbnede S-togsstationen. Der var taler, og orkestre spillede, men vi var mest optaget af, at man nu kunne komme hurtigt til byen.
Mine børn fik som små i hvert fald ikke lov til at gå over Hvidovrevej. Det var en barriere, ja vel lidt ligesom Havnevej var det i forhold til Avedøre. Når jeg tænker over det, så havde vi alt det vi behøvede lige i nærheden. Selv inden for bebyggelsen var vi

knyttet sammen omkring de enkelte blokke. Engang råbte en dame i min naboopgang til nogle børn, der spillede bold på græsplænen ved vores blok:" I bor ikke her – I kan gå over til jer selv at spille bold". Børnene boede i naboblokken!
I den del af Friheden, der ligger vist for Hvidovrevej, var vi knyttet til klubben i nr. 510. De, der boede ved Strandmarksvej, søgte nok mere mod Danalunds Ungdomshus.
Der var mange forretninger i kvarteret. I Nykøbing Falster var alt lukket lørdag kl. 13, men i centret vi Friheden var der åbent HELT til kl. 14.
I centret var der et ISO-supermarked, møntvaskeri og selskabslokale, hvor voksne og børn kunne gå til dans hos Desbo.
På Strandmarksvej var der Irma, Schous Sæbehus og en slagter. Ved Strandhavevej lå en stor Brugs. Ved siden af lå en hvid villa med en træbygning, hvor den trivelige Fru Thorsen stod for salget af blomster og hendes mand i sin nougatfarvede kittel for salget af friske grøntsager i den anden ende af forretningen.
Nede ved Langhøjparken var der en slikbutik, og gik man den vej, kunne man tydeligt se, hvornår det store frikvarter var. Der var en herrefrisør, der lukkede op kl. 13. Han var nemlig også postbud, og når han var færdig med sin rute, kunne han tage hjem og fortsætte dagen som frisør.
Ned ad Hvidovre Enghavevej og nede i Strandbyparken var der flere forretninger. Walther Paldan, der i en periode sad i kommunalbestyrelsen for Socialdemokratiet, havde en grøntbutik. Mange kom der, fordi der var meget snak i baglokalet, næsten mere snak end der var handel i butikken. Når man handlede, var det mest mandestemmer, man kunne høre fra baglokalet.
Vi handlede mest i butikkerne i og omkring Friheden, men hver fredag var vi, selv om vi ikke havde voldsomt med penge, oppe at handle i den Irma, der lå ved Brostykkevej, hvor SuperBrugsen ligger i dag. Irma havde mange lækre varer, hindbærtærten mente

mange ikke kunne fås bedre end i Irma.
Der gik ikke lang tid efter at vores søn, Brian i 1973 var begyndt i miniklubben, før jeg blev involveret i klubbens forældrearbejde. Det drejede sig i starten om at få skrabet nogle penge sammen. Vi var et par stykker, unge og uerfarne, der gik rundt og reklamerede for det, der skete i klubben. Vi klædte os ud. Jeg husker, at jeg engang havde en lampeskærm på hovedet. Vi solgte lodsedler, der var loppemarkeder og auktioner. Vi kunne ikke komme til beboerne i spisetiden, og heller ikke når TV-avisen var startet. Så vi skulle helst ramme timen mellem 18.30 og 19.30. Meget af livet samlede sig om klubben. Oppe på 1. sal var der en stor sal, som kunne bruges til forældrefester.
Jeg kom hurtigt med i klubbens bestyrelse, hvor vi var 7 kvinder. I en kortere periode var Freddy Vermod leder. Han lå næsten hele tiden i krig med kommunen om et eller andet, og så "støbte han kuglerne", fandt nogle naive personer – mig selv inklusiv – der fyrede hans forslag og ideer af.
Særlig husker jeg et par af hans forslag. Når de unge var fyldt 18 år, kunne de ikke længere være med i ungdomsklubben. Mange af de unge var interesserede i motorcykler, men manglede et sted at være. Vi i forældrerådet for Frihedens klubber pressede daværende socialudvalgsformand Grethe Olsen og medlem af kommunalbestyrelsen, Niels Juel Kressner hårdt, og i en pause i mødet aftalte de to, at de ville gå tilbage til kommunalbestyrelsen og få besluttet, at de unge kunne få en motorcykelklub ude på Avedøre Tværvej 1. Sådan opstod MC-Friheden. Den eksisterer stadig.
Vermod kom på et tidspunkt med forslag om, at der skulle spiritus ind i ungdomsklubben. Jeg kunne fra mine vinduer se, at de unge i forbindelse med klubbens fredagsfester stod ved indgangen og drak. De beboere, der stod tidligt op om lørdagen kunne samle mange flasker og tjene en god skilling på flaskepanten. Vermod mente,

Britta samler underskrifter i Friheden
Foto: Privatfoto

at det var bedre, at de unge kom ind i klubben i stedet for at stå og drikke udenfor. Forslaget faldt. Vi i bestyrelsen stod last og brast med socialudvalget. Der skulle ikke spiritus ind i klubben.
Jeg mener, at det var i 1978, at der skulle foretages ekspropriation til Havnevejen, som amtet ønskede at anlægge langs de blokke, vi kaldte "Sibirien". Jeg talte meget sammen med Fritz Willumsen, og vi lagde planer om, at der skulle ske noget særligt den dag, man kom for at ekspropriere. Vi talte om at leje et Tivoli med luftgynger og det hele. Det blev nu ikke til noget. Vi samlede underskrifter ind i centret, og i 14 uger i træk fik vi læserbreve bragt i Hvidovre Avis for at holde gryden i kog.
Det blev rigtig godt, da fru Schütten, der solgte biler på den anden side af Havnevej,

kom på banen. Man ville ekspropriere hendes butik for at lave en svingbane. Hun fortalte, at det ville koste 7 arbejdspladser. Det argument, havde man respekt for. Svingbanen kom ikke.
Selve dagen for ekspropriationen var en meget kold vinterdag. Vi havde fået de mest berørte beboere til at møde op. Vi havde lavet og taget kaffe med. Jens Kristensen, det dejlige menneske, stod for ekspropriationen, og han blev meget forbavset over så mange, der var mødt op, så han foreslog, at mødet blev flyttet over i Skolesalen på Idrætscentret.
Fra det møde husker jeg især én bemærkning, men husker ikke, hvem der kom med denne uforskammede bemærkning, da vi talte om støjen, der ville komme fra vejen: ”Vi kan bare flytte de døve derned!”
Udviklingen og vejanlægget kunne vi selvfølgelig ikke stoppe, men der kom da en sjat penge – 800.000 kr. – til et støjplankeværk og til at lukke altanerne for at holde støjen ude.

Jeg har altid været glad for at bo i Friheden. Jeg fornemmer, at vi er mange, som har boet her i flere årtier. Da jeg flyttede fra Hvidovrevej nr. 474 var der 5 ud af 12, der også boede der i 1972. I dag mener jeg at over 50% af beboerne er pensionister. Generationsskiftet er så småt begyndt, og en del af beboernes børn – også vores datter - har fået lejlighed her.

Men – bebyggelsen er efter 55 år ved at være nedslidt og skal totalrenoveres for langt over 700 mio. kr. Vi kommer til at bo på en byggeplads i 4 år, og håndværkerne skal have mulighed for at komme ind i boligen i 10 uger, så man må aflevere sine nøgler til dem. Det bliver sejt, men når det er ovre, så håber jeg, at Friheden er blevet up-to-date, så Friheden i mange år fremover kan være et godt sted at bo og vokse op.

Friheden - Hvidovre Enghavevej - 2017 efter renoveringen
Foto: Jørgen Snedled

Om Friheden
Boligbebyggelsen Friheden ligger på de jorder, der hørte til den gamle gård, Friheden. Gården lå på hjørnet Gammel Køge Landevej og Strandmarksvej, hvor Ll. Friheden ligger i dag.
Der var indflytning i de første boligblokke i Friheden 1.8.1961. Indflytning i de sidste blokke skete i 1963. Klubbens lokaler blev taget i brug i december 1967.
Børnetallet steg i området. Allerede da Dansborgskolen åbnede 23.8.1960 var der blevet flyttet klasser over fra Strandmarksskolen til den nye skole.
De første klasser blev overført fra Strandmarksskolen til den nye Engstrandskole ved starten af skoleåret 1977/78. Strandmarksskolen lukkede i 1978.
Engstrandskolen blev officielt indviet 4.1.1979 og tilsvarende blev Friheds Idrætscenter indviet 17.1.1979.

Læs mere om at bo i Friheden:
På www.bs-friheden.dk/Friheden/Historier-fra-Friheden fortæller børn, unge, yngre, ældre, gamle, damer, herrer om at bo i Boligselskabet Friheden – før, nu og i fremtiden.

Om stort slagsmål i Hvidovre den 21. juni

Af Lisbeth Hollensen

I et af datidens dagblade, der nu kan læses digitalt via Statsbibliotekets hjemmeside, skrev "Aftenbladet" den 23. juni 1894 om et dramatisk slagsmål i Hvidovregade:
"Stort slagsmål i Hvidovre
Seks bøller banker en sognefoged.

I forgårs er der ude i landsbyen Hvidovre forefaldet en begivenhed, der taler tydeligt om de københavnske bøllers respekt for politiet og ret slående beviser, hvad fredelige landboere kan vente sig af disse modbydelige banditter, når de af og til tager sig en lille afstikker hen til et sted, hvor politikniplerne ikke netop truer ved hvert skridt.
6 af de personer, der holder til i nærheden af kvægtorvet og ernærer sig ved sådant tilfældigt arbejde som indbæring af flæsk og trækken med kreaturer havde lejet en charabanc hos en vognmand på Vesterbro og var kørt ud til Hvidovre. Der var blevet drukket tæt på turen, men ikke desmindre, eller måske netop derfor var deltagerne meget tørstige på hjemvejen. De kørte da hen hos købmanden i Hvidovre og forlangte øl, men han ville ikke sælge dem noget. Endelig traf de en mand som de kendte, og han skaffede syv bajere, som så blev drukket

inde i hans have. Derefter besteg de seks mand igen vognen og kørte nu i fuldt firspring op og ned ad gaden, medens de stadigt piskede på hesten, der løb alt hvad den kunne. Endelig styrtede det stakkels dyr om på gaden, og tililende folk sendte bud efter sognefogden Johannes Nielsen. Denne kom straks til stede, fremviste sit politiskilt og ville bemægtige sig køretøjet. Men bøllerne ville på ingen måde tillade dette. De brugte bissen mod rettens håndhæver og lovede at skille ham ved liv og lemmer. Den mand der havde givet dem øl ville hjælpe Nielsen og så fik han også prygl. Endelig fik sognefogden køretøjet ind i sin gård og han låsede derefter porten af. Men bøllerne sprængte porten bankede en ældre gårdmand, slog løs på sognefogden og drev manden, der havde beværtet dem et så alvorligt slag i hovedet med en flaske, at han måtte underkastes lægebehandling.

Endelig forsvandt voldsmændene, men kort efter kom tre af dem igen og brød ind i sognefogdens gård. Nu var der imidlertid kommet nogle karle til, og banditterne blev fanget og lukket ind i en lade. Der sendtes nu ridende bud til Valby efter politiet, og de tre voldsmænd blev så kørt til politistationen i Valby. Undervejs var man så heldig at støde på to af kammeraterne, og dem tog politiet så med det samme. Den

6. er stadig på fri fod, men man får nok fat på ham. Det er en tidligere straffet person, der går under navnet 'stillidsen'. Hovedmanden for overfaldet, en murerarbejdsmand, Valdemar Svendsen, blev i går indsat i arresten på Blegdamsvejen."

Datidens dagblade er blevet digitaliseret
Gå på jagt på www.mediestream.dk

En lille kort intro til Mediestream.

- Åbn" www.mediestream.dk"
- Vælg f. eks.: "AVISER"
- Du er nu inde på Statsbibliotekets mediesamling og kan fritekstsøge i aviser udgivet før 1917
- Sæt hak i feltet "Søg kun i det, du har adgang til"
- Skriv et eller flere søgeord i søgefeltet
- Klik på den avis, du gerne vil læse.
- Dit søgeord er som regel markeret med gult i avisen.
- Vil du se teksten i større størrelse, klikker du på avisen.
- Vil du se avissiden som fuldskærmsvisning, klikker du på ikonet med de fire pile.
- Vil du se hele avisen, så klikker du på "Download avis som pdf".

BESTYRELSE OG UDVALG FOR HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Formand:
Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf.:2423 0595
e-mail: jensfrj@gmail.com

Næstformand:
Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
tlf.: 29920417
E-mail: katojo@live.dk

Kasserer:
Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf.: 2536 5481
e-mail: hlskasserer@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf.: 36759539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Anders Aalund Nørremarksvej 6
Tlf.: 36 75 62 14 / Mobil: 24 20 26
55e-mail: aalund@oncable.dk

KB medlem: Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem: Charlotte H. Larsen
Holmelundsvej 45, 1. th.
tlf.: 41 32 06 01
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Kalkager 16 st. th.
2650 Hvidovre
tlf.:60 74 84 04
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. & sekretær: Finn Ivo Heller
Menelaos Boulevard 15
2650 Hvidovre
Tlf.: 20230868
e-mail: finn.ivo.heller@gmail.com

Revisor: Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:
Jens Frederik Jørgensen,Karen Johansen, Frank H. Gudmann

Arrangementsudvalg:
Karen Johansen (tovholder),
Jens Frederik Jørgensen,
Knud Nygaard Jensen,
Birgit Møller Kristensen,
Annelise Wildenradt.

Kommunikationsudvalg:
Gitte Jakobsen (tovholder),
Anders Aalund, Jørgen Snedled,
Jens Frederik Jørgensen,
Lisbeth Hollensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes,
Karen Johansen

Interviewgruppen:
Anders Aalund (tovholder),
Ole Asbjørn Petersen
Jens Frederik Jørgensen,
Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen,
Henny Paaske, Ejvind Jensen,
Pia Brandtberg, Karen Johansen,
Bent Aarrebo Petersen,
Birgit U. Thomsen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
Email: hlsredaktionen@gmail.com

Af Jonna Hansen

Jeg husker tydeligt dengang, da sukkeret blev givet fri efter 2. verdenskrig. Det var i slutningen af oktober 1952.

Jeg var efter endt skolegang, 7 år på Kettevejsskolen med Frøkjær som klasselærer, kommet i lære i Irma på Borgbjergvej. Det var hårdt arbejde. Der var mange tunge kasser, der skulle slæbes rundt på, og kasser med konserves var stablet helt op til loftet.

Men tilbage til sukkeret. Den dag, det igen kunne købes frit, var folk helt vilde med at købe. Sukkeret kom hjem til butikken i sække af 50 kg, som vi så skulle veje af i 2 kgs poser. Der blev vejet mange poser af, alle skulle jo have sukker. Det er sjovt at huske tilbage på og have været med til i de dage.

Af med mærkerne

Forstadsmuseet har ikke sukkerrationeringsmærker.
De er givetvis alle blevet indløst i modsætning til mærker for byggryn, kaustisk soda mv.
Sukkeret var det første, der blev rationeret (9.10.1939). Sukkeret kunne bruges som en handelsvare i udlandet, men var også vigtig i husholdningen til brug især ved syltning.
Sukkerforbruget blev halveret under krigen. Sukkerrationeringen blev som den sidste rationering ophævet den 24.10.1952.

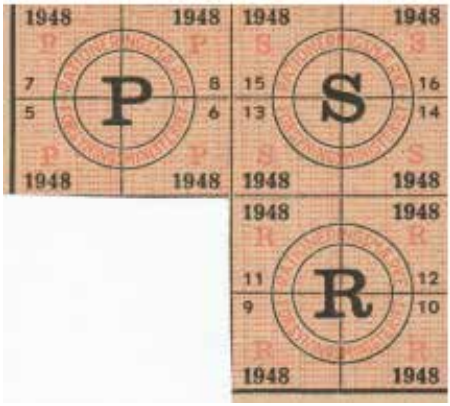

HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet/Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
35 årgang - Nr. 2 - 2017

Indhold

Nyt fra formanden - Af Jens Frederik Jørgensen	Side 3
Nyhedsbrev - Af Jørgen Snedled	Side 4
Guldbroen - Fra www.nyhvidovre.dk	Side 5
Drama og død på Kirkebroen 7 - af Jens Frederik Jørgensen	Side 9
Kirsten Dreyer - om sit barne- og ungdomsliv i Hvidovre - Af Ole Asbjørn Petersen	Side 13
Mit hjerte banker for Enghøjskolen - Del 2 - Af Inger Merete Clausen	Side 16
Hvidovre 1977 – som det stod at læse i Hvidovre Avis - Af Jens Frederik Jørgensen	Side 24
En ukendt verden åbnede sig på Det kongelige Bibliotek - Af Jens Frederik Jørgensen	Side 30
Hvidovregitteret - Af Birte Gerdes	Side 34
Aktivist, politiker, person - Af Gitte Jakobsen	Side 36
Forstadsmuseets Skoletjeneste - Midt i historien - Af Lisbeth Hollensen	Side 38
Sydhavnen - Arbejdernes nye Hellerup - Af Finn Ivo Heller	Side 40
Et bidrag til Hvidovre FDF´s historie - Af Henning Naschou Jensen	Side 42
Arrangementsoversigt 2017	Side 46
Bestyrelse og udvalg - Hvidovre Lokalhistoriske Selskab	Side 47
Kontrol af arbejdsløse - Af Jens Frederik Jørgensen	Side 48

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
email: jensfrj@gmail.com
Tlf.: Se bestyrelseslisten på næstsidste side i bladet
eller www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer

Forsidebillede: Forstadsmuseet - Cirklen markerer hvor ”Guldbroen” menes at have ligge

Næste blad udkommer: ca. 15. august 2017 - deadline 21-6. 2017

Formanden har ordet

Af Jens Frederik Jørgensen

Efter general-forsam-lingen blev der skif-tedag på denne side i medlems-bladet.
Der skal lyde en stor tak til Ole Asbjørn Petersen for den kæmpe indsats, du har ydet for selskabet i de forgangne 12 år.
Jeg skal forsøge at løfte for-mandsopgaven på samme for-nemme vis i samarbejde med bestyrelsen.
Fra vores medlemmer vil vi gerne modtage ris og ros. Kom med ide-er til møder og artikler.
Og skriv meget gerne selv en arti-kel til medlemsbladet. Vi ved fra interviewarbejdet, at I har meget at fortælle om livet i Hvidovre. Vi hører ofte, at lige præcis den slags artikler er interessant læsning.
Vi vil gerne have flere inte-view-ere. Hvis det var noget for dig, så kontakt mig og hør om opgaven og introduktion til inter-viewarbejdet.
Har du lyst til at give en hånd med i selskabets arbejde, så hen-vend dig til en af os i bestyrelsen. Vi har stor hjælp af de kulturister, vi allerede har tilknyttet.
Har du glæde af at være medlem af selskabet, så må du meget gerne opfordre venner, bekendte, naboer til også at blive medlem af selska-bet.

Vi har i april udsendt et digitalt nyhedsbrev til de medlemmer, der på vores hjemmeside – www.hvidovrelokalhistoriskesel-skab.dk - har tilmeldt sig nyhedsbrevet. Nyhedsbrevet indeholdt en fore-løbig orien-tering om generalfor-samlingen, dato for udgivelse af dette medlemsblad, samt oriente-ring om rundvisningen på Risbjerg Kirkegård den 31.5.
Ved de seneste medlemsmøder i Ll. Friheden har vi oplevet proble-mer med højtaleranlægget. Vi har skrevet til Kultur- og Fri-tidsafde-lingen og foreslået en udskiftning. Det vil glæde alle de foreninger, der bruger stedet, og selvfølgelig også mødedeltagerne.
Rytterskolen skal have en til-trængt indvendig vedligeholdelse. Arbejdet hermed forventes afslut-tet ca. 1. august.
Der er stadig nogle medlemmer, der ikke har nået at indbetale kon-tingentet for 2017. På næstsidste side findes oplysninger om selska-bets bank- og girokonti.

Næste medlemsblad udkommer i midten af august.
God sommer.

Nyhedsbrev

Af Jørgen Snedled

Det er nu blevet muligt at tilmelde sig
NYHEDSBREV fra Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Det er foreløbig meningen, at nyhedsbrevet udkommer et begrænset antal gange om året.

Er der forholde der tilsiger, at der skal udsendes særlige oplysninger, vil vi også bruge nyhedsbrevet.

Når du har tilmeldt dig nyhedsbrevet, vil du modtage en mail, hvor du skal bekræfte din tilmelding.
Du kan til enhver tid framelde dig nyhedsbrevet, hvis du ikke længere ønsker at modtage dette. Linket hertil findes nederst i de nyhedsbreve der modtages - linket ligger også nederst på hjemmesiden.

Abonnér på nyhedsbrevet.
Når du åbner hjemmesiden, www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk åbnes et såkaldt pop-up-vindue, hvor du kan udfylde skemaet og sende dette. Har du tilmeldt dig nyhedsbrevet vil du ikke længere se pop-up-vinduet.
Indtil videre vil det også være muligt at tilmelde sig via de to links på hjemmesiden - se illustrationen.

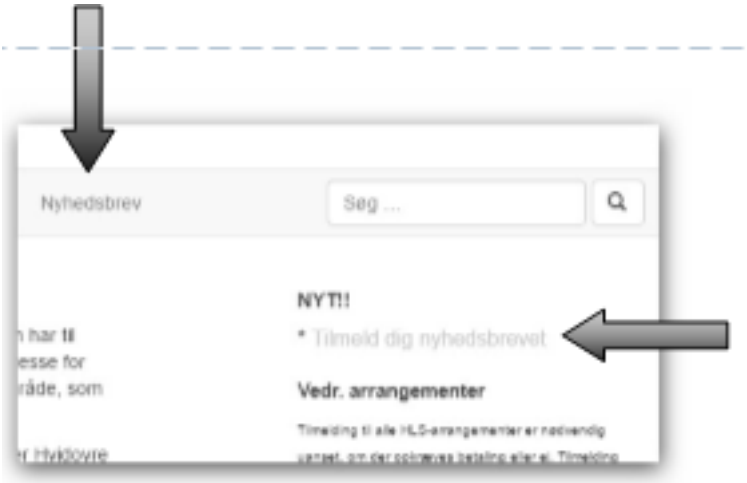

Guldbroen

Fra Grundejerforeningen ”Ny Hvidovre”s hjemmeside – .nyhvidovre.dk

Grundejerforeningen ”Ny Hvidovre” står i dag med et af Hvidovres mest særprægede og næsten charmerende minder om en ikke så fjern fortid, hvor alting ikke var helt så demokratisk reguleret og retfærdigt som i dag.
Der er sikkert en del, der ikke har hørt om Guldbroen, hvor den ligger, eller hvad historien bag den egentlig handler om. Det sidste spørgsmål er det letteste at besvare: Sagen om Guldbroen handler om alt andet end penge.
Historien hører hjemme i den Klondykeperiode, hvor speku-lanter på alle niveauer slog deres folder i Hvidovre. Da ”Ny Hvidovre” blev stiftet og grundene udstykket i 1918, rasede Den første Verdenskrig på sit femte og sidste år, og store formuer var blevet både vundet og tabt af spekulanter og gullaschbaroner i de år.
Der er lidt af tidens tone over den passus i salgsbetingelserne, hvor der som en selvfølge tales om kommende bropenge, der skal betales af parcelkøberne i havebyen ”Ny Hvidovre”. Intet om hverken den vare der skulle leveres af udstykningskonsortiet, eller den pris som grundejerne skulle betale - eller hvor længe.
I. G. Smith var død i 1919, og hans enke stod i nogle år herefter som ejer, til hun blev afløst af ”Interessentskabet Eriksminde og Stengården”, i daglig tale kaldet ”konsortiet”.
Da udstykningen var gennem-ført og salgsbetingelserne underskrevet, så var sagen klar. Der måtte en bro til, som kunne give adgang fra foreningen over Harrestrup Å til København, hvor grundejerne jo boede og arbejdede. Pointen var, at hvis ikke grundejerne havde adgang til deres egen bro, så måtte de helt op på den nuværende Hvidovrevej og op til Vigerslev Allé for at krydse åen.
Den logiske vej ad Elsborgvej eller Ulfsborgvej var nemlig lukket for foreningens medlemmer, fordi Grundejerforeningen Stengården ikke ville tillade andres færdsel på deres private veje.
Det var ret hurtigt uholdbart ikke at have egen forbindelse over åen, og konsortiet var naturligvis klar til at bygge

en bro til grundejerne. Det ville lige så naturligt koste med-lemmerne nogle penge, men fordelt på de mange grunde og over en evighed af år, så var det såmænd ikke så galt. I hvert tilfælde ikke så længe man savnede broen. Først senere fik man lejlighed til at regne på økonomien i projektet.
Konsortiet lod, som det var blevet lovet, en bro bygge over åen - i første omgang en spinkel træbro.
Problemet var ikke blot at få bygget en bro, men også at få etableret vejforbindelsen fra broen til Vigerslevvej.
Forholdet til udstyknings-

Se kortet på bladets forside

kon-sortiet blev i de første år af 1920-erne så belastet, også på grund af kloak- og vejsagerne, at det blev næsten fast kutyme, at grundejerforeningsbestyrel-sens forbindelse med konsor-tiet foregik gennem en sagfør-er.
Vejen var i en urimelig dårlig stand, og først i løbet af foråret 1924 blev den anlagt i en til-stand, der var acceptabel.
I løbet af 1920-erne viklede grundejerforeningens medlemmer sig ind i en serie af sagsanlæg mod konsortiet om forsinkede og dårlige vejanlæg, om kloakanlæg og om skøde-udstedelserne.
Selv om "Ny Hvidovre" var blevet splittet midt i 1920'erne, hvor Grundejerforeningen Eriksminde blev dannet som protest mod de dårlige vejforhold, som man ikke mente "Ny Hvidovre" gjorde nok for, så stod de to foreninger i perioder sammen i kampen mod konsortiets bro- og kloakafgifter.
Konsortiet var meget vel klar over, at broafgiften var en torn i øjet på foreningen, så i 1925 tilbød det, at medlemmerne kunne afløse afgiften ved at betale den årlige afgift 25 gange, dvs. 250 kr. pr. parcel.
Vi kan bruge en sag mellem O.I. Nielsen på den ene side og enkefrue Thora Smith på den anden til på bedste vis at illustrere historien om "Guldbroen".
Sagen startede den 21. marts 1920, da lokomotivfyrbøder Axel Hansen på afbetaling købte parcel nr. 156 af matr. nr. 13a (Eriksminde). Handelen skete mundtligt, hvorpå køberen modtog en kvitteringsbog til afdragene.

Hansen overdrog siden ret-tighederne til Therkelsen og Nielsen, som så i 1927 ønskede at få skøde på grunden mod at betale restprisen på godt 500 kr. I den forbindelse blev de forelagt et krav om, at der i købekontrakten skulle stå, at parcellen årligt skulle betale 10 kr. i bro- og vejafgift.
Det kunne de ikke forstå, for den afgift havde Hansen ikke sagt noget om. Afgiften var ikke tinglyst på ejendommen, og den eneste mulighed for, at der oprindelig havde været nævnt noget om bropengene, var, at Hansen på bagsiden af et kort over udstykningen i forbindelse med købet kunne have set sætningen: "Der vil blive paalagt hver Lodsejer en Broafgift".
På den baggrund anlagde de to lokomotivfyrbødere altså sag ved domstolene, og i 1927 fastslog Østre Landsret, at enkefru Thora Smith skulle betale sagens omkostninger og udlevere skøde uden betingelsen om bropenge mod betaling af restsummen.
Det var for parcelejerne en glimrende afgørelse, der blot havde den hage, at den blev anket til Højesteret, der viste sig at være af en anden me-

Guldbroen
Foto: Forstadsmuseet

ning.
I Højesteret fæstnede man sig netop ved det pågældende kort og ved, at køberen i forbindelse med købet havde skrevet under på, at have læst en købekontraktsblanket, hvor forpligtelsen til at betale bro- og vejafgift blev nævnt. Det var altså købernes egen skyld, at de ikke havde sat sig ind i købsbetingelserne.
Så den øverste retsinstans bestemte, at bropengene skulle betales, og ydermere skulle de to lokomotivfyrbødere nu betale 500 kr i sagsomkostninger til enkefru Thora Smiths bo. Dommen meddelte intet om, hvorvidt bropengene skulle betales i en årrække eller til evig tid!
Det skulle siden komme til endnu en sag ved Højesteret, som gav samme resultat, og for at komme ud af det, indgik "Ny Hvidovre" i sidste ende af 1943 et forlig, hvorefter broaf-giften blev afløst ved et engangsbeløb. I denne for-bindelse overtog "Ny Hvidovre" konsortiets veje og kloaker.
Det charmerende ved denne sag ligger i, at der i dag næsten 100 år efter foreningens stiftelse stadig er 2-3 parcel-ejere, der betaler broafgift til konsortiets "Guldbro", der som bekendt forlængst er forsvundet og erstattet af en offentlig bro.

I alt er der 2-3 parceller, der endnu ikke har ønsket at afløse den gamle afgift med et éngangsbeløb. Den dag, det sker, er der et stykke historie, der forsvinder, og ingen vil så huske "Guldbroen", der i mange år var konsortiets guldgrube, og som gav beskæftigelse til adskillige sagførere i længere tid.
Hele sagen om "Guldbroen" fortjener engang at blive skrevet, så alle finurlighederne, de juridiske krøller og de mange involverede personer kommer med.

HUSK
at meddele flytning til:
Kasserer Frank Gudmann
hlskasserer@gmail.com
Tlf.: 2536 5481

Drama og død på Kirkebroen 7

Af Jens Frederik Jørgensen

På Kirkebroen 7 udspillede sig under 2. verdenskrig en af krigens uhyggeligste begiven-heder i Hvidovre.

Nielsen, Arthur. 1914-1945. Dansk premierløjtnant. Chef for modstandsbevægelsens afsnit 6 i Kbh..

Dræbt i ildkamp med det tyskes sikkerhedspoliti i feb. 1945.

Foto: Nationalmuseet

På Kirkebroen 7 boede Agnes og Jakob Andreasen sammen med deres to yngste børn Elvin på 20 år og Inger-Lise på 12 år. I huset var den højtstående modstandsmand Arthur Nielsen og dennes ægtefælle Gerda Døssing "gået under jorden".
Natten mellem den 27. februar og 28. februar 1945 angreb Gestapo huset. Arthur Nielsen kom i ildkamp med Gestapo og blev dræbt. Jakob Andreasen var på arbejde. Agnes Andreasen, Gerda Døssing og de to børn, Elvin og Inger-Lise flygtede fra huset. De kom under flugten væk fra hinanden, og Agnes gik tilbage for at lede efter Elvin, og blev så dræbt af tyskerne. Tyskerne afsluttede dramaet med at køre de dræbte væk og sprænge huset i luften.

I forbindelse med Henny Paaskes og mine foredrag om "Hvidovre og 2. verdenskrig" sendte Inge Falkenberg Villumsen Forstadsmuseet en stil som Inger-Lise havde skrevet den 23. maj 1945 om begivenhederne. Inger-Lise boede da hos sin morbror og tante i Brønshøj og gik i klasse med sin

Agnes Victoria Andreasen
Fot0: Nationalmuseet

kusine, Inge Falkenberg Villumsen.
Klassens lærer havde bedt klassens elever om at skrive et brev til en eller anden i klassen og så sætte ”kryds og bolle” under ordene i sætningerne.
”Brevet” skulle omhandle noget, som man havde oplevet for nylig. Da Inger-Lise skrev sit ”brev”, var hendes mors skæbne stadig uvis. Det gulnede og krøllede originalbrev har Forstadsmuseet nu fået ind-scannet.

Her kommer Inger-Lises brev om begivenhederne. Brevet er stilet til kusinen, Inge Falkenberg Villumsen:
” Brønshøj 23. Maj 1945.
Kære Inge.
Nu skal du høre, hvad jeg har oplevet.
Klokken var 1 om Natten, da det ringede på vor Dør ude i Hvidovre, derefter bankede det haardt paa Døren. Jeg spurgte min Mor, der var i færd med at klæde sig paa, om det var min Far, der kom. Mor rystede paa Hovedet, saa spurgte jeg, om det var Tyskerne. Mor nikkede, og jeg vidste besked. Jeg sprang ud af Sengen, og idet jeg gjorde det, sprængte Tyskerne Døren. Min Hund King laa og rystede, for nu begyndte de at smide Granater paa Husmuren, saa det drønede. Idet der blev en lille Pause, løb min Mor, jeg og King op paa 1. Sal, hvor min Broder og Premiereløjtnantens Hustru var. Jeg har glemt at fortælle, det var en Premiereløjtnant og senere hans Hustru, der boede hos

os.
Vi lagde os alle ned på Gulvet med undtagelse af min Mor, der løb ned i Gangen efter min Broders og min Frakke, og saa fik hun fat på noget mere Tøj til mig. Imens havde Tyskerne skudt som rasende. Pludselig siger min Mor "Verenda Døren". Imidlertid var Tyskerne kørt efter Forstærkninger, og de havde kun ladet en Mand staa Vagt ude ved Laagen, og imedens flygtede vi ud af "Verenda Døren" ned gennem Baghaven om bag vort Skur, hvor der var et Hul i Hækken til Naboens Have, hvor vi løb igennem og saa ud paa Præstemose Vej, hvor vi gik op til Præstemosen. Der var min Broder blevet væk for os, og min Mor vilde tilbage for at søge efter ham. Hverken Premiereløjtnantens Hustru eller jeg kunde standse hende, for vi var begge saa fortumlede, at vi ikke sansede noget. Men vi fik dog aftalt, at vi skulde give et Signal, der var sådan, som naar man fløjter på en Hund. Vi sagde til min Mor, at vi vilde staa bag et Skur i en af Kolonihaverne. Der skjulte vi os, og en Gang imellem sendte vi et Signal, men der blev ikke noget Svar.
Vi blev urolige men gik alligevel hen til et Sommer Hus, hvorfra Premiereløjtnantens Hustru sendte et Signal, men der kom sta-

Agnes Andreasens gravsten på Hvidovre Kirkegård.
Foto: Jørgen Snedled.

dig væk ikke noget Svar. Klokken var 1/2 seks om Morgenen, da Premiereløjtnantens Hustru og jeg gik op til Damhussøen, hvor hun kendte en Taxa Chauffør, der kørte mig og King til Hareskovvej, hvorfra vi rendte op til min Tante og Morbror, der blev helt forfærdede, da de saa mig. Men nu må jeg slutte for denne Gang.
Mange venlige Hilsner til dig fra din Kusine."

Det hører med til historien, at Elvin straks efter flugten begav sig til det sydlige Hvidovre. Han opsøgte Søren Kudsk, der lånte ham en cykel, så han kunne køre ind til sin far, der var på arbejde på Valby Gasværk. Elvin ville fortælle faren, hvad der var sket og advare ham mod at tage hjem. Jakob Andreasen flygtede efter dramaet til Sverige. Inge Falkenberg Villumsen fortæller, at hun alt for tydeligt husker, da familien den 10. juni 1945 blev kørt i kortege fra Ryvangen til Hvidovre Kirkegård, hvor hendes elske-lige faster fik en heltebegra-velse. Agnes Andreasen var ugen før blevet fundet begravet i Ryvangen sammen med premierløjtnanten, som tyskerne havde troet var hen-des mand.
Arthur Nielsen tilhørte en militærmodstandsgruppe. Han var fra foråret 1944 chef for Københavnsledelsen afsnit 6, som udgjordes af Rødovre, Hvidovre, Glostrup og Brøndbyerne.
http://kortlink.dk/natmus/qg5h

Kirsten Dreyer om sit barne- og ungdomsliv i Hvidovren

Af Ole Asbjørn Petersen

Kirsten Dreyer i Lille Frihedens Aktivitetssal om sit barne- og ungdomsliv i Hvidovre

Kirsten har været 31 år på det kgl. Bibliotek som forsker og skriver gerne om andre, men skal for første gang fortælle om sit eget liv. Hun efterlyste tidligere barndomsvenner. Desværre var der ikke nogen til stede. Kirsten havde bygget sit foredrag op gennem præsentation af mange fotos med et power point program. Et af de første fotos viste farfaderen ved huset på hjørnet af Tureby Allé ved Høgevej. Den blev senere ændret til Idrætsvej, da navnet tit gav anledning til forveksling. På fotoet ses også et lille hus, der i starten fun-gerede som sommerhus og bolig, mens faderen med familie og gode venner byggede det nye hus. Kendetegnende for meget af det private byggeri, der den-gang blev iværksat. Farmor og mormor var svenskere, så hun omtalte sig selv som reserve-svensker. Fortalte hun nogen, at hun kom fra Hvidovre, så lød det:" Du er jo fra landet".
I huset var der ikke moderne toilet, så de hjemmedyrkede porrer blev betegnet som byens bedste.
Flere fotos viser påklædningen i 30´erne. Vest og slips obli-gatorisk på mange af billerne. Fine sko næsten som det ses i dagens serie om Badehotellet.
Bredegårds Allé 10 var ejet af en onkel og en tante. Dejligt sted at tage jordbær fra haven, (når det ikke blev opdaget). Mange i familien bliver i Hvidovre, og huset på hjørnet af Odysseus Allé og Hvidovrevej var i familiens eje. Huset bygget af rensede mursten, derfor blev murene efterfølgende pudset. Huset ligger på nr. 2 og er der den dag i dag.
Under krigen er faderen i modstandsbevægelsen og kaldes for Axel, selv om

han hedder Hans. 2 mindre last-biler i garagen var bemalet med blomster og var dobbeltbundede, så der kunne anbringes våben. Kirsten fortalte om en meget tragisk hændelse under krigen, hvor en person banker på døren. Han har blod på tøjet, og det viser sig, at han har myrdet en kvinde. Folk var oprørte, og flere mente, at der var undskyldende momenter. Det viste sig senere, at han slog en ny kvinde ihjel. Det var i 1962. Vi hørte om en barndom, der var fyldt med mange sjove op-levelser. Ryger på strå, springer ud af vinduer på 1. sal, spiller billard med ødelagt lærred til følge, jordbær hug-get hos fru Aagård og meget andet, der tyder på en tid med mulighed for at opleve uden den store kontrol. Visse grænser blev dog sat. Lommepenge fik man ikke, og et ønske om uddannelse som damefrisør blev udelukket. Som faderen sagde:" Du har de tyndeste ben efter storken, så det går ikke". Cykel blev der plads til. Alt for stor, men cyklen skulle males. Broderen beslaglagde husets eneste pensel, så Kirsten malede sin cykel med en pind. Opfindsomhed som kunne stamme fra faderen, der var lidt af en altmulig mand med gode iværksætteregen-skaber. Skolegangen forgik på Strand-marksskolen og var ikke lutter lagkage. Nogle af lærerne viste triste egenskaber og var uretfærdige i behandlingen af børnene. Nogle slog allerede børn i 6 års alderen.
I forbindelse med Kirstens senere arbejde som forsker med Steen Steensen Blicher møder hun lærer Olsen i Jylland og konfronterer ham med fortiden.

Efter pausen viste Kirsten fotos af faderens lastbil, der var den første herhjemme med tippelad. Mens faderen var i Sverige under krigen blev han ramt af et vådeskud. Hans lastbil var den første lastbil, der kom hjem efter krigen. "Hjem til Emma" var der malet på bilen. Lillebror blev hjemmefødt ,og huslægen var Johannes V. Jensens søn. Faderen byggede en fabrik til støbning, men det var svært at få materialer. I fritiden optrådte han med hypnose og tryllekunster. Inviterede bl. a. politiet til

arrangement på Risbjerggård, hvor det lykkedes at vinde stemningen, så man kunne se, at han virkelig var tryllekunstner.
Minder fra Dragsmur Ferie-koloni fik erindringen frem hos flere af tidligere elever fra Strandmarksskolen. I konfir-mationsalderen fik Kirsten lov til at blive borgerligt konfirme-ret. Kirstens moster hjalp inde hos apotekeren på Toftegårds Plads. Her mødte hun Thit Jensen, som hun hjalp meget. Kirsten så Thit Jensen i den kendte røde kjole, og er i dag i gang med at bearbejde Thit Jensens dagbøger med henblik på udgivelse. Har allerede gennemgået 16-1700 sider.

Undervejs i foredraget fortalte Kirsten om en poesibog, som hun fik en voksen bekendt, Bertha med de røde sko, til at skrive følgende i:

”Kære Kirsten
I Hvidovre er der godt at bo, der har man en dejlig fred og ro
Og hvis man så keder sig lidt en dag, så går man til Larsen i ro og mag, så går man til Odysseus Allé nummer 17 min ven,
bliv ved at komme igen og igen
og selv om du efterhånden bliver stor, så husk hvor du bor.”

En dejlig aften, hvor Kirsten på livlig og indsigtsfuld vis fortalte os om sin barndom i Hvidovre. Godt 60 fremmødte fik et interessant tidsbillede og en miljøbeskrivelse fremsat af en glimrende fortæller.

Kirsten Dreyer

”Mit hjerte banker for Enghøjskolen” Del 2

Af Inger Merete Clausen

Enghøjskolen i Avedøre 1995-2012

Inger Merete Clausen: Tidligere lærer på Enghøjskolen og konsulent for tosprogede elever.

I foråret 1995 fremkom Arbejdstilsynet med en tilstand-srapport om Enghøjskolen. Af rapporten fremgik det, at skolen havde alvorlige byggeskader og var sundhedsfarlig for personale og elever pga. omfattende svampeforekomster. Det flade tag havde gennem 20 år medført fugtskader i den grundlæggende konstruktion, og asfaltbelægningen på skolegården i 1. etages niveau var trods mange reparationer hullet som en si og metal og beton gennemtæret. En renovering og modernisering af skolen ville komme til at koste ca. 75 mill. Kr.

Et flertal i kommunalbestyrel-sen og det nedsatte Eng-højudvalg foretrak d. 16.05.95 at nedlægge skolen og flytte klasserne over på de to nærliggende skoler, Avedøre Skole og Frydenhøjskolen. Denne løsning ville også betyde den ”sidegevinst”, mente borgmester Britta Christensen og skoleudvalgsformand Finn Jensen, at de tosprogede elever kunne spredes. Evt. busses ud til flere skoler i resten af Hvidovre, så det i kommunalbestyrelsen ønskede maksimum af 25 % tosprogede på Hvidovres skoler kunne opnås. Enghøjskolen havde på dette tidspunkt 440 elever, hvoraf de 43,7% var tosprogede, samt 70 lærere, som også skulle fordeles. Men det var i denne situation, at Enghøjskolens ledelse, per-sonale, elever og forældre for alvor høstede anerkendelse for det store arbejde, der lå bag involveringen i lokalsam-

fund-et og udviklingsprojekter som "Skolen som kulturcenter" og Enghøjskolen som "Magnet-skole". Der kom en protest-storm uden lige mod politiker-nes forslag. Allerede før mødet d. 16.05.95 i kommunalbestyrelsen havde forældre og beboere i området indsamlet 2.400 underskrifter på, at man ønskede at beholde skolen. Også forældre fra Frydenhøjskolen og Avedøre Skole protesterede. Foran Hvidovre Rådhus var der den 16.05.1995 en meget stor demonstration for at bevare Enghøjskolen. Skoleleder Kirsten Schalburg talte imod nedlæggelsen og gav borgmester Britta Christensen en håndfuld hjerteballoner. Kampen mod nedlæggelsen skete bl.a. under sloganet "Mit hjerte banker for Enghøjskolen".
Forholdet mellem Avedøre Stationsby og resten af Hvid-ovre var problematisk. Fra starten følte mange i Stations-byen, at de var et stedbarn, som kun nødigt var overtaget fra Glostrup kommune i 70'erne. Da yderligere området af "Medie Danmark" i begyndelsen af 90'erne blev betegnet negativt som en ghetto med alt for mange indvandrere, blev denne afstandtagen forstærket. Det var borgmester Britta Christensen, som bl.a. selv var med til at starte debatten om ghettoerne og for mange indvandrere. Hun og andre borgmestre på Københavns Vestegn sagde højlydt i medierne stop for, at kommunen kunne modtage flere flygtninge og indvandrere i forbindelse med Regeringens fordeling.
Beslutningen om nedlæggelse af Enghøjskolen kom til høring på Hvidovres skoler. Samtidig fremkom Enghøjskolens skole-bestyrelse med en beregning på, hvad det ville komme til at koste at "ombygge" skolen. Beregningen viste at en ombygning ville være billigere, end det ville koste at flytte klasserne til naboskolerne og udbygge dem. Det var det billigste alternativ, hvis skolen blev ombygget som tosporet og de ca. 10.000 m2 blev indskrænket til 7.000 m2. Dermed kunne borgmesteren og den socialdemokratiske gruppe, som

var et flertal i kommunalbestyrelsen, d. 7. august 1995 vedtage, at Enghøjskolen kom til at overleve. Kampen om Stationsbyens "hjerte" var vundet.

Enghøjskolen i de nye bygninger

Derefter fulgte år fra 1996-99 med byggestøj, flytten rundt og kreative løsninger på lokaleproblemerne. Skolen blev nedrevet og bygget op i to tempi. Først den ene halvdel og skolegården og bagefter den anden halvdel. Imens flyttede elever og lærere sammen på det resterende areal - og ud i Bymurens beboerlokaler, den fri natur, og hvor man ellers kunne finde plads og inspiration.

Skoleleder Kirsten Schalburg insisterede på, at børnene skulle være på skolen sammen med håndværkerne, fordi de herved kunne få indblik i, hvordan et byggeri foregår

Resultatet af ombygningen blev en ny flot skole med et stort veludstyret bibliotek og en stor aula til fællesarrangementer. Skolebygningerne havde røde mursten med hvide bånd og tegltag med

rejsning på. I alt fremstod den nye skole med de større vinduesarealer og lysere materialer og rum væsentlig pænere end den gamle Enghøjskole. Der var også fokus på, at byggematerialerne var godkendte og ikke sundhedsfarlige. Skolen kunne fejre indvielsen af de nye bygninger samt sin 25-års fødselsdag i september 1999 med en færdig ombygget skole.
Integrationsprojekterne fort-satte også, og Enghøjskolen markerede sig som en inter-national skole. Ved projektets slutning havde skolen 482 elever, hvoraf de 190 var to-sprogede. Dvs. at elevtallet var steget, og procentdelen tosprogede faldet lidt, hvilket jo var integrationsprojektets målsætning. Men derudover var det også lykkedes Eng-højskolen at knytte det øvrige Hvidovre til sine projekter.
Skolen modtog i 2001 Nævnet for Etnisk Ligestillings "Stafet" og forpligtede sig dermed til at gøre en ekstra indsats over for at fremme etnisk ligestilling og modvirke racisme.
Skolen modtog også i 2001 Danmarks Lærerforenings "Stinus Pris" for fremragende fagligt og pædagogisk skole-ud-viklingsarbejde.
I 2001 stoppede Kirsten Schalburg som skolens leder. Nu fulgte der 10 år med vekslende og delvist fraværende skoleledelse, og manglende opbakning fra forvaltningen gjorde ledelsesopgaverne på skolen vanskelig. Og der var også en nedgang i elevtallet.
I skoleåret 2000/2001 var der 416 elever på Enghøjskolen.
I skoleåret 2009/10 var det faldet til 293. Mange af skoledistriktets børn valgte at gå på naboskolerne eller privatskole.

Elever med særlige udfordringer

Skoler afspejler lokalsamfundet på godt og ondt. Det betød, at Enghøjskolen skulle rumme børn med mange belastninger hjemmefra. I slut 70'erne var der problemer med unge, der sniffede lim.
I 80'erne var udfordringerne både utilpassede indvandrerbørn og etnisk danske børn fra familier med problemer.

Skolebetjenten Jørgen Mosholt og kaffe-damen Kirsten Mosholt var i den periode gode til at tage sig af børn, når de ikke kunne rummes i klasseundervisningen.
I 1980erne fik Enghøjskolen en "OBS" - dvs. et særligt tilbud for elever med tilpasningsvanskeligheder. Her kunne elever, der røg helt ude i torvene, komme ud af klassen og komme i "obs'en" og få en tæt kontakt til en lærer, til de var faldet ned. En overgang fungerede den også som periodeklasse, dvs. at elever, der var særligt udfordret, kunne være i periodeklassen i en del af deres skema og i deres hjemklasse i resten af tiden.
Efter årtusindskiftet blev der også på Enghøjskolen arbejdet ihærdigt med elever, der var særlig udfordret. I 2007 lyk-kedes det at få en familievejleder ansat fuldtids på Enghøjskolen. Hendes opgave var at hjælpe med kontakten til hjemmene, nedbringe elevfraværet og hjælpe lærerne med indstillinger til socialforvaltningen. Tidligere i 80'erne havde der været socialrådgiver, skolepsykolog og talepædagog fuldtids til-knyttet skolen, men disse fag-personer blev sparet været i 90'erne.

Anden og sidste kamp om Enghøjskolen
Enghøjskolen fortsatte efter Kirsten Schalburgs ledelse med at have fokus på pæda-gogisk udviklingsarbejde og integration af tosprogede ele-ver. En undersøgelse viste, at Enghøjskolen var den skole i kommunen, som havde den største undervisningseffekt på eleverne. Undervisningseffekten blev målt i forhold til elevernes afgangsprøver og set i forhold til hvad, de - ud fra elevsammensætningen - skulle forventes at opnå. Disse udviklingsarbejder blev desværre afbrudt af kommunalbestyrelsens beslutning om at lukke Enghøjskolen og fik derfor ikke en chance for at blive evalueret.
Kommunalbestyrelsen i Hvid-ovre indstillede først, at Eng-strandskolen i Hvidovre skulle nedlægges. På grund af det faldende elevtal i kom-

munen ville man indskrænke antallet af skoler i Hvidovre. Skolebestyrelsen på Eng-strandskolen kæmpede kraftigt imod denne beslutning. Og i september 2011 blev beslutningen ændret til, at det nu i stedet var Enghøjskolen og Sønderkærskolen, der skulle lukkes, og elever og personale flyttes til tre andre skoler i området. Beslutningen blev efter mange indsigelser stadfæstet på et møde i kommunalbestyrelsen d. 28. februar 2012. Lærerne på Enghøjskolen var lamslåede. Nok var skolens elevtal faldet til under 300 elever, men der var det sidste år sket en stigning til, at man nu havde 312 elever. Ganske vist var det stadig under halvdelen af de børn, som skoledistriktsmæssigt tilhørte skolen, men der var fremgang i elevtallet. Skolen havde også ved arbejdsplads- og trivsels-vurderinger vist, at skolen havde et godt arbejdsmiljø både fysisk og psykisk, og at det lå over gennemsnittet. Skolens afgangselever var enten fortsat i gymnasiale uddannelser (45%) eller fortsat i erhvervsfaglige uddannelser

Inger M. Clausens artikel om Enghøjskolen kan læses i fuld længde på www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk/

eller i 10. klasse (55%). Mange uden for skolen forstod heller ikke beslutningen. Fx blev det i høringssvarene fremhævet, at Enghøjskolens bygninger var de nyeste, og skolen den mest moderne skole i området. Avedøre skole og Frydenhøjskolen fremhævede behovet for nybyggeri, da skolerne ikke uden ombygning ville kunne rumme de ekstra elever og lærere fra Enghøjskolen, som

Skolegården på Enghøjskolen
Foto: Hvidovre Avis

dermed skulle overflyttes. Der var således ikke umiddelbart en økonomisk gevinst ved lukningen af Enghøjskolen.
Samarbejdet med lokalområdet var omfattende og højt prioriteret. Derfor var der også mange af beboerne og institu-tionerne i Stationsbyen, som protesterede mod lukningen.
Men kommunalbestyrelsen stod fast ved sin beslutning denne gang trods de mange protester. Elever blev over-flyttet klassevis til henholdsvis Avedøre skole, Frydenhøjskolen og Engstrandskolen. Lærerne flyttede med, efter at deres ønske om skole-placering var blevet hørt.

I juni 2012 sluttede Enghøjskolens historie.

Hvidovre 1977
– som det stod at læse i Hvidovre Avis

Af Jens Frederik Jørgensen

I oktober fejrede Hvidovre 25 års jubilæum som 1)"købstad". Hvidovre Avis bragte et 16 siders tillæg.

1977 var året, hvor det efter borgermøder og debat blev be-sluttet at bygge Avedøre Idrætscenter, dog ikke med en 50 meter bane til svømning. Prisen blev anslået til over 60 mill. kr.

Debatten om Lokal-TV og et kommunalt byanlæg til 40-50 mill. kr. bølgede frem og tilbage. 3.000 kr. for et parcelhus og 1.000 kr. for en lejlighed. Det ville gøre det muligt for alle Hvidovres husstande at tage tysk TV.

Henry Fussing, formand for Avedøre Børne- og Ungdoms-forening købte i juli måned Tureby Kro for 720.000 kr. Foreningen havde 560 medlemmer. Kommunen skulle betale 80% af driftsudgifterne. Købet vakte politisk røre i resten af året.

Langvarig kontrovers om re-guleringsplan for Baunebak-ken afsluttes i Østre Landsret. Der blev udstykket 230 grunde på 300 m2. Undervejs blev grundejerforeningen Baune-bakkens bestyrelse væltet.

Hvidovre fik i juli sin vilje. Lufthavnsmotorvejen føres under Hundigebanen og Gl. Køge Landevej i stedet for som ellers planlagt på broer over. I november redegjorde Motor-vejskontoret over for kommunalbestyrelsen for linjeføringen udover Avedøre Holme og videre til Amager. Motorvejen skulle føres over 2 broer og 3 dæmninger. Kommunalbestyrelsen ønskede tunnel og ville indgå i forhandlinger.

Avedøre Campingplads med 500 pladser og 50.000 overnatninger i de 5 sommermåneder måtte vige for den nye motorvej. Det samme gjaldt - Gæstearbejderbyen – Avedøre Hostel på Avedøre Holme, der måtte

nedrives – en fjerdedel blev flyttet til Amager Fælled, hvor der etableredes vandrehjem.

Hvidovre kommune overtog 1. maj Marianelund kro ved Gurre. Skulle anvendes til ferie- og kursuscenter for Hvidovre kommunes foreninger m. fl. I september blev viceborgmester Sven Christensen forbavset over, at det ville koste 5.5 mill. kr. at ombygge Marianelund. "Nok dyrt, men også dejligt. Vil komme til at fremstå enestående".

Hans Steffen Skovgaard Andersen ved ismøllen
Foto: Forstadsmuseet

Kulturen blomstrede: Visesangeren Flemming Krøll gik solo fredag den 21.1 i radioens "Fredags-Party".
GNAGS – århusiansk rock-gruppe sørgede sammen med de lokale Konk-Overdrev for underholdningen, da HIPS 12.2 bød til valgfest på Risbjerggård.

Kulturrådets 10 års jubilæum 18.2 markeredes i Medborger-huset med 2 forestillinger af Odinteatret.

Gasolin købte sig ind i Hvidovre for et millionbeløb. Overtog Amager karosserifabriks store hal-byggeri, Avedøreholmen 76.

Hvidovre Teater gik ind i sin 10. sæson.

30 foreninger satsede 50.000 på en byfest 12. – 14. august.
Ved Boldklu Hans Steffen Skovgaard Andersen ved ismøllen
Foto: Forstadsmuseet
bben Frihedens høstfest den 27. august stod Birthe Kjær første gang i flere år på en scene i Hvidovre. Selvom

Marianelund
Foto: Bengt Lynggaard Nielsen

hun boede i Hvidovre, var hun normalt travlt optaget andetsteds.

Nordisk Kulturuge i Hvidovre 3.-10.9.

7.000 -10.000 deltog 4.9 i søndagens gratis koncert – Rebæk Festival – arrangeret af HIPS og med Gnags på scenen.

I marts kunne man hos FONA købe et 22”” farve Tv for 3.996. På konto over

47 måne-der med 159 kr. pr. måned, i alt 7.236 kr.

Sporten kort:
Foreningerne udstillede i Medborgerhusets kælder.
”Der er altså en akvarieklub i Hvidovre” ”Og findes Hvidovre Damefodbold virkelig?”
Dansk Curling hedder Hvidovre – besatte de syv første pladser ved Danmarksmesterskaberne.

HBC fejrer i maj 30 års fødselsdag og Kjeld Riisberg, kaldet ”Skrædderen”,

Sønderkærskolens finalister 1977
Stående fra venstre:
Jan Petersen – Steen Jensen – Preben Lauritzen –
Allan Lyngby – Johnny Kuch –
Sten Petersen (anfører).
Siddende fra venstre:
Jesper Møller – Leif B. Jensen – Poul Larsen –
Hans H. Hansen – Jonny Bonde – Gert Nielsen.
Foto: Hvidovre Avis

Palle Voigt
Foto: Hvidovre Avis

bliver udnævnt til HBCs 5. æresmedlem. I december blev det besluttet at udvide HBC-hallen og få plads til en tiltrængt sjette bane.
Jørgen Lindhardsen bliver nordisk mester i OK-jolle.
Lars Rasmussen, også fra "Suset", bliver nr. 2.
Ken Frost – 10 år – var med til at vinde cykel-VM for hold.
Sønderkærskolen tabte i no-vember 4-1 til Kirsebærhavens Skole i finalen i Ekstrabladets fodboldturnering.

Det blev fejret:
Hvidovre Jagtforening fejrede 1.2.1977 25 års jubilæum. Med 483 medlemmer var den stør-ste underafdeling under Land-sjagtforeningen i Danmark.

5.3 fyldte en af Hvidovres kendte skikkelser, kommunal-bestyrelsesmedlem for SF, Palle Voigt, 50 år.

Risbjerg Kirke fejrede 1. juni 25 års jubilæum.

I juni rejsegilde på Fryden-højparken – 115 rækkehuse.

18.6 fejrede Hvidovre Kajak-klub 50 års jubilæum.

Plejehjemmet Søvangsgården indviedes 21. juni. Er opført af Røde Kors Københavns afde-ling og "Broderbåndet" under Den danske Frimurerorden.

Den kommunale aftenskole fejrede i august 50 års jubilæum.

Hvidovre Kvindelige Gymnastikforening fejrede i september 40 års jubilæum.
Eva Raae Schultz havde 1.10 været ansat 40 år ved

Hvidovre Biblioteksvæsen, heraf de sidste 33 år som stadsbibliote-kar.

Avedøre Kirke indviet med maner 1.søndag i advent.

Erhvervsnyt:
På grund af akut pladsmangel på Hvidovre Rådhus købte kommunen "Brdr. Rasmussens Møblers" forretningsejendom, Hvidovrevej 229 (hjørnet af Hvidovrevej og Bjeverskov Allé) til brug for socialkontoret. "For ½ mill. TÆPPER og Møbler realiseres til stærk nedsatte priser" lød det i en annonce fra Brdr. Rasmussens Møbler. I maj åbnede Otto Stilling fra Brdr. Rasmussen – "Rebæk Møbler".

AP- Radiotelefon A/S på Hjørnagervej skabte Europas mest avancerede og billigste radiotelefon. Direktør Anton Petersen havde stået i spidsen for arbejdet i 3½ år.
John Steen Olsen spillede for HIF fra efterårssæsonen efter 10 år i udlandet. IFK Malmø ville ikke løse ham fra kontrakten i foråret.
John Steen Olsen åbnede en hypermoderne sportsforretning i Frihed-ens Butikscenter.

48 forretninger på Hvidovrevej tog under mottoet: "En halv time på den ene side og en halv time på den anden" konkurrencen op med storcentrene. Forretningerne handlede i samlet flok. 5 siders annoncer i Hvidovre Avis. 1 blomst til samtlige kunder, som så kan samle deres egen forårsbuket. Regnvejr på dagen holdt ikke kunderne tilbage.

Vejret kort:
"Det er den værste vinter vi har oplevet", sagde gårdmændene i Friheden i slutningen af januar måned. De havde i perioder arbejdet næsten i døgndrift.

Det store smukke juletræ på Hvidovre Torv bukkede under og segnede for den voldsomme storm Juleaftensdag om efter-middagen kl. 15.40.

En ukendt verden åbnede sig på Det kongelige Bibliotek

Af Jens Frederik Jørgensen

Det kongelige Bibliotek blev skabt af Kong Frederik den 3. i 1648. I 1906 fik biblioteket sin første egen bygning – bygget i ”Skønvirkestil, Jugendstil”. Her og i Den sorte Diamant førte rundviser Kristian Jacobsen 25 af selskabets medlemmer rundt en times tid den 22. marts 2017. Den sorte Diamant er bygget i silkebeton med en glasfacade udenpå. Set udefra en aften, hvor der lys i bygningen, ser det ud som om bygningen – diamanten – svæver. Imponerende og lidt udfordrende, hvis man lider af højdeskræk, er det at stå oppe på ”broen” i toppen af bygningen og kigge ud i Københavns Havn. Man er som gæst velkommen til at tage elevatoren op til etage G og se udsigten. Da det er et bibliotek, er etager-

Atrien
Foto: Finn Kristensen

Kirkebybroen - 2013
Foto:Det Kgl. Bibliotek

ne benævnt med bogstaver!
I overgangen mellem de tre bygninger, som Det kongelige Bibliotek i dag består af, er der i loftet en 210,8 m2 loftud-smyk-ning udført af Per Kirke-by. Den er malet på 144 plader. Dette arbejde foregik i Film-byen i Avedøre, kunne Kristian fortælle os.
Da biblioteket blev bygget i 1906, blev det kun i læsesalen, at der blev installeret elektricitet - i de flotte grønne glaslam-per. Elektricitet var kommet i Køben-havn i 1880, men blev i 1906 stadig ikke betragtet som noget, der ville være blivende.
Vi kom også ind at se et af bib-liotekets magasiner. Det kæm-pestore reolsystem i flere etager var selvbærende og ikke boltet til væggene. Der var fra starten af ikke elektrisk lys, man klare-de sig med det lys, der kom ind ad de store vinduer. Etagead-skillelsen er store jern-riste, så lyset kunne fordele sig mellem etagerne, og så varmen kunne stige op.
Så tog Kristian pusten fra os, da han fortalte, at Det kongelige Bibliotek har 7 mio. bøger. De er fordelt på 250 km. hylder.

Det danske Magasin
Foto: Finn Kristensen

Det ville være som at køre ved siden af en reolhylde fra København til Vejle.

Biblioteket "høster" også materi-ale fra alle danske hjemmesider. Hvis alt dette digitale materiale blev printet ud på papir, ville det fylde 30.000 hyldekilometer, svarende til næsten jorden rundt!
Den næste times tid var vi på be-søg i Småtryksafdelingen, hvor Theresa Jacobsen fortalte om en del af Det kongelige Bibliotek, som de færreste kender til.
Her modtager biblioteket al ak-tuel viden, der er uden forfat-ternavn. Det er kataloger, pris-lister, programmer for kulturelle begivenheder, blade fra fore-ninger, kirkeblade, lokale tele-fonbøger, kommunalt materiale m.m. Samlingen rummer 7 mio. stk. og fylder 7 hyldekilometer.
Siden 1697 har alle bogtrykkere i Danmark haft pligt til at aflevere et eksemplar af alt, hvad de trykker. Denne pligt blev udvidet i 1902. I dag er det

et problem, at man ikke får al småtryk, da det bliver trykt i udlandet eller trykt af kommuner, institutioner, for-eninger selv. En uvurderlig kilde til studiet af vores hverdagshistorie ud fra i grunden værdiløse dokumenter. Men nej, det er en guldgrube. Det er hverdagslivets historie, man finder her. Det kan være den ene-ste kilde til en forenings eller et firmas historie. Theresa havde fundet forskelligt materiale fra Hvidovre frem, som vi kunne kigge i. Propforeningen, Sygekassens årsberetning, mate-riale fra HIF, den socialdemo-kratiske forening, Suset, Bredalsparken, Stationsbyen, skoler, aftenskoler m.m.

Et sjovt eksempel var, at biblio-teket har en meget stor samling af kataloger fra Daells Varehus. Samlingen er meget efterspurgt, hvis der skal tegnes et tidsbillede f.eks. da Matadorserien skulle optages. Nogle læsere har ikke kunnet dy sig. De har skåret billeder ud af katalogerne – især billeder, der reklamerede for dameundertøj. Et meget interessant besøg med ufattelige mængder af opsamlet viden. At tænke sig, at der var så meget opsamlet materiale og viden, man ikke kendte til! Vi vil arrangere et besøg mere, så de der ikke var med første gang, får chancen for at få den store oplevelse, vi andre besøgende fik.

Der er fri adgang til Det kongelige Biblioteks læsesale, hvor man kan studere alle udgivne danske aviser på mikrofilm. Der er adgang til 300.000 kort og 18 mio. billeder. Noget materiale skal dog bestilles 1-2 dage i forvejen via hjemmesiden www.kb.dk

Der er ikke fri adgang til at gå på opdagelse i Småtrykssamlingen. Her kan man starte sin søgning på Det kongelige Biblioteks hjemmeside – www.kb.dk - under menupunktet REX, hvor der er et søgefelt. Er man heldig ligger materialet digitalt og kan straks læses.
Hvis dette ikke er tilfældet, kan man skrive til kontakt@kb.dk eller ringe og tale med en kontaktbibliotekar på tlf: 33 47 47 47.

Hvidovregitteret

Poul Sverrild fortæller

Af Birte Gerdes

Hvidovre Torv - 1953
Foto: Forstadsmuseet

Torsdag den 6. 4. kl. 17 var årets første fyraftensmøde på Hvidovre Torv. Vi var et par og tredive denne kolde eftermiddag, som mødte frem på Hvidovre Torv for at høre Poul Sverrild fortælle om Hvidovregitteret.

Poul Sverrild startede med at fortælle, at vi stod på det, som havde været Lars P. Mortensens gård, som lå overfor Hvidovre Kirke.

Hvidovre Torv er anlagt i sin nuværende form i 1952.

I 1956 blev det historiske smedejernsgitter rundt om torvet sat op. Gitteret er 127 meter langt, og fortæller

Hvidovres historie fra oldtiden til 1956, hvor det stod færdigt. Gitteret er tegnet af E. Thorstein og lavet af Smedemester Poul "Samson" Hansen på Landlystvej. Det tog 4 år, og der gik fem tons jern til gitteret.

Når man går rundt om gitteret er der mange årstal for spændende begivenheder i Hvidovres historie, men også fra Danmarkshistorien: 'Hvidovre kirke nedrives under Københavns belejring' er måske ikke helt korrekt, men fortæller om, at kirken led alvorlig skade. '1788 Stavnsbåndets løsning', '1790 Kirken får tårn', '1849 Grundloven', '1940 Tysk besættelse', 'Frihedskampen', '1945 Befrielsen' og '1. oktober 1952 bliver Hvidovre købstad' er titler på andre af de fine billedfelter.

På vores tur rundt om gitteret fortalte Poul om de forskellige ting vi så, blandt andet om, at da gitteret blev renoveret i 2004, ville kommunen ikke bruge bladguld, som var det oprindelige, men man brugte bronzemaling, som ikke var så pænt.

Vi fik også historien om, da Hvidovre ikke havde nogen præst, og om at bønderne fra Valby måtte gå, når de skulle i kirke i Hvidovre.

Smedemester-Poul-Samson-Hansen.
Foto: Forstadsmuseet

Hvidovre Kommune var en af de første, som fik en Teknisk skole som aftenskole. Det var også i Hvidovre, der i 1930'erne blev bygget det største sognekommunale bibliotek i landet.

Det kan bestemt anbefales selv at gå en tur rundt om gitteret på Hvidovre Torv.

Aktivist, politiker, person

Foredrag afPernille Falcon

Af Gitte Jakobsen

Ole Asbjørn bød velkommen og nævnte Pernilles engagement og hendes arbejde i kommunalbestyrelsen, der førte til mange mindretalserklæringer.
Pernille fortalte om sig selv, sin tilgang til Hvidovre, hvor hun har boet i i 38 år og været i kommunalbestyrelsen i 32 år, om sin "fælles rejse" med Kim Østerberg og om Avedøre Stationsby
Hun studerede på HF med Marianne Juhl, som på det tidspunkt boede i kollektivet "Villa Grin" på Nordre Kystagervej. Her kom Pernille i forbindelse med HIPS fra 1974-76 og havde derefter sin gang i Hvidovre. Hun var en del af HIPS både som praktisk gris i forbindelse med renoveringen og på det politiske og organisatoriske plan. Hun mødte sin senere mand Kim Østerberg, og flyttede senere med ham til Avedøre Stationsby 1976. Stationsbyen var en ny by med mange mangler lige børneinstitutioner til vejbelysning, og Pernille fik sammen med andre arrangeret aktionsgrupper, kvindegrupper, støttegrupper og meget andet med fællesskab, etnicitet, grøn by, gode rammer for folks liv og en by, der var god for børn.
Hun kom i afdelingsbestyrelsen 1976 og i kommunalbestyrelsen i 1978 for VS.
En episode fra hendes første budgetforhandling i kommunalbestyrelsen foregik lidt kaotisk. Det meste af kommunalbestyrelsen med undtagelse af borgmesteren, SFeren og Kommunisten udvandrede, da hun fik ordet.
Valget 1985 blev et vendepunkt, hvor Socialdemokraterne mistede deres absolutte flertal. VS gik sammen med SF og andre og sikrede Sønderkærskolens bevarelse, Socialdemokratiets borgmesterpost og fik mange sager gennemført i denne valgperiode og direkte indflydelse.
I Stationsbyen arbejdede man for Enghøjskolens bevarelse, børneinstitutioner, dannede spiseklubber og kollektiver
Hun nævnte samarbejde med Avedøre bibliotek og sundhedsplejerskerne som fantastisk godt.

Arbejdet i kommunalbestyrelsen var præget af mandekultur, Gammel Dansk og cigarer, men i en periode dog med mange kvinder: Inge Larsen, Britta Christensen, Birthe Mingon, Grethe Olsen med flere.
Pernille blev færdig som socialrådgiver fra RUC, arbejdede i Rødovre kommune, fik børn og sad i kommunalbestyrelsen, havde tid til samværet med vennerne og følte sig ikke stresset, selv om der var ` "post til knæene`", som blev delt ud af rådhusbetjentene, da posten ikke kunne være i postkassen, og som skulle læses inden kommunalbestyrelsesmøderne
Pernille er kendt for sit store arbejde i og sine mindretalsudtalelser i kommunalbestyrelsen. En gang nægtede hun at underskrive protokollen, fordi borgmester Aagesen ikke ville medtage en mindretalsudtalelse.
I 90-erne og 00-erne havde Stationsbyen et dårligt ry, dog kom der mange nye institutioner og bl.a. Cafe `Hjertetræet. Dannede liste T med VS, forældrebevægelsen, DKP og andre
Pernille har arbejdet med især boligpolitik som udgangspunkt for folks liv. De sociale boligselskaber har løftet rammerne for folks liv.
Pernille stoppede i kommunalbestyrelsen 2010, da hendes mand Kim Østerberg blev syg af cancer, og hun er senere flyttet fra byen.
Et foredrag om et interessant menneske med mange holdninger, som de ca.50 tilhørere, blandt andre 2 af Hvidovres tidligere borgmestre, hørte og gav stor applaus.

Pernille Falcon
Foto: ?

Forstadsmuseets skoletjeneste – undervisning midt i historien!

Af Lisbeth Hollensen

Forstadsmuseet tilbyder som noget helt nyt en skoletjeneste med historieundervisning i au-tentiske rammer! Som noget helt unikt arbejder eleverne med historien lige dér, hvor den er sket. Den nye skole-tjeneste arbejder videre i sporet på Forstadsmuseets Historien i Gaden ved, at undervisningen foregår midt i historien lige dér, hvor det hele skete.

Åben Skole

Skoletjenesten har forelø-big to undervisningstilbud på pro-grammet. Som led i Åben Skole er begge un-dervisningstilbud udviklet i samarbejde med to lærere fra Brøndbyøster Skole, som har været inde over med under-visningstips, didaktik, spar-

Lisbeth Hollensen
Foto: Forstadsmuseet

ring og gode råd foruden, at de satte deres egne klasser på som prøveklude. Det er der kommet to færdige undervisningstilbud ud af, der kobler direkte til skolernes undervisning, nye Fælles Mål samt Historiekanonen, så de kan bruges som eksterne læringsmiljøer.

Fra svenskerkrig til soldaten på Vestvolden

Det ene undervisningstilbud hedder "1657-1660: Da svensken plyndrede" og foregår i Brøndbyøster Landsby. Gennem indlevelse og den historiske fortælling udfører eleverne opgaver på vegne af den svenske soldat, præsten og bonden Jørgen og lærer om svenskekrigene, da krigen ramte Brøndbyøster Landsby.

Det andet tilbud hedder "I skyggen af 1. Verdenskrig" og foregår på Vestvolden, hvor eleverne gennem indlevelse på vegne af krigsjournalisten, bonden i Brøndby og soldaten på Vestvolden lærer om 1. Verdenskrig på det helt nære niveau.

Fremover vil der naturligvis blive udviklet flere og nye undervisningstilbud. Forstadens historie har mange lag og rummer alt lige fra svenskerkrige i 1600-tallet til velfærdssamfundets højhus-byggerier i det 20. århundrede. I skrivende stund er vi derfor ved at udvikle et nyt undervisningstilbud sammen med to lærere fra Brøndby Strand Skole, der handler om velfærdssamfundet og dets byggerier med udgangspunkt i Brøndby Strand og Avedøre Stationsby.

Alle skoler kan booke et forløb

Forstadsmuseets skoletjeneste er naturligvis ikke forbeholdt skoler i Brøndby og Hvidovre. Undervisningstilbuddene er tilrettelagt, så de passer ind i en hver folkeskoles historie-undervisning, der ønsker at give eleverne et anderledes undervisningsforløb, hvor eleverne får lov at arbejde med historien helt tæt på og gøre den levende.

Byvandringen - tirsdag den 25. april 2017

Af Finn Ivo Heller

Godt 35 personer deltog i ovennævnte arrangement på en delvis solrig eftermiddag, som dog var garneret med en kold blæst.
Anina Grambye, som har boet i Sydhavnen hele sit liv, var vores meget inspirerende guide.
Det var AKB, som startede med at bygge lejligheder som almennyttige boliger omgivet af grønne arealer med lys og luft.
Området var dermed også meget forskelligt fra de boliger, de tilflyttende arbejdere kom fra i de Københavnske brokvarterer, Det var jo lejligheder i mørke baggårde og uden toilet og bad.
I 1913 blev de første boliger bygget ved Ellebjergvej / Borgmester Christiansensgade.
Tidligere statsminister Anker Jørgensen boede her hele sit liv. Han blev begravet på Vestre Kirkegård, som også er nabo til Sydhavnskvarteret.
Udviklingen og fremtiden for Sydhavnskvarteret betyder, at der snarest skal laves klimatilpasning og bl.a. bygges regnvandsopsamlingskanaler og bassiner, og hvad det kommer til at betyde for området og kvarteret kunne Anina ikke vurdere. Ligeledes er der ved at blive bygget metrostationer dels ved Mozarts Plads og dels ved Ny Ellebjerg, som en del af den kommende Metroringbane og ikke mindst med et stort nyt trafikknudepunkt omkring Ny Ellebjerg. Det vil ændre Sydhavnsområdet og få stor betydning for det.
Siden starten i 1913 er der også sket store ændringer i boligmassen, idet mange af de små lejligheder er lagt sammen 2 og 2 til større lejligheder og ændret til dels ejerlejligheder og dels andelsboliger, således at der er langt færre almennyttige boliger tilbage.
Området har mange store skønne grønne områder med mange gamle træer.
I meget gamle dage lå her flere gårde, som var leverandører til kongens spisekammer (Heraf navnet ”Kongens Enghave”).
En af disse gårde hed Karens Minde. Det navn blev fastholdt, da man i 1870 byggede en Åndssvageanstalt, som fungerede som sindsygehospital helt frem til 1980, hvor bygningerne efter nogle år blev ændret til

Medborger- og Kulturhus med bl.a. mødelokaler, bibliotek og café.
I området ligger der også flere have- og kolonihaveforeninger med mange meget forskellige huse både i kvalitet og stil. Lige fra "pindebrænde"bygninger til meget smukke kvalitets bygninger. Vi så en af disse haveforeninger.
Inden vi sluttede byvandringen var vi oppe på en jernbanebro med god udsigt til hele området; herfra fik vi udpeget flere delområder af Sydhavnskvarteret og naboområderne, herunder bl.a. Tippen, som er en gammel losseplads for bygningsaffald. Det var her gamle bygningsdele blev afleveret, da man renoverede brokvartererne inde i København. I dag er Tippen og Valbyparken grønne og rekreative områder med en flot natur og et rigt dyreliv.
Vi gik gennem "Lorterenden" og "Trylleskoven" ,inden vi afsluttede vandringen med et besøg på Karens Mindes café til en velfortjent kop kaffe og kage.
Alt i alt et rigtig godt arrangement med STOR ros til arrangøren og ikke mindst til en meget god og inspirerende guide.

I 1964 blev kredsen delt i 3 selvstændige kredse – Nord/Hvidovre sogn (Hvidovre 1), Midt/Risbjerg sogn (Hvidovre 2) og Syd/Strandmarkssogn (Hvidovre 3). Medlemstallet nåede det år sit toppunkt – 294. Jeg tilhørte efter delingen Hvidovre 2, hvor jeg var leder fra 1969 til 1975, og stod i de år sammen med

Henning Naschou Jensen

Erik Johansen bl.a. for Patruljeførerskolen, der på ét helt år uddannede de unge til deres første patruljeleder/klasse-assistent-opgaver.
Patruljeførerskolen i sæsonen 1971/72 var det første forsøg på at ophæve kønsskellet, idet FDF her samarbejdede med nogle af Hvidovre KFUK-spejdernes troppe om at uddanne de 15-årige til deres kommende udfordringer som lederassistenter.
Drengene fra FDF deltog som afslutning på deres uddannelse samlet på "Forpionerlejren" til FDF's Landslejr i juli 1972, hvor de medvirkede til opbygningen af hele lejren, der skulle huse 12.000 deltagere. En kæmpe op-levelse for disse unge drenge, der egentlig var for unge til at få lov til at deltage i "Forpionerlejren", der både var hårdt fysisk arbejde og med lange arbejdstider, men p.g.a. Erik's og min forbin-

Tamburkorpset spiller i amfiteateret ved Poppelgården 1989
Foto: Jørgen Snedled

delse til Landsforbundet, fik de unge lov at deltage som samlet gruppe under Erik's og min ledelse. Patruljeførerskolen blev en stor succes hos de unge, og da Hvidovre FDF i 1974 tog det fulde skridt til at integrere drenge og piger på alle klassetrin (nu Hvidovre FDF/FPF), blev der yderligere modstand hos nogle af KFUK-spejdernes troppe i Hvidovre, idet de mistede en del af deres 14 – 16 årige piger, der hellere ville være lederassistenter i FDF/FPF.

Den næste patruljeførerskole blev afholdt i sæsonen 1974/75, og ud over de 15-årige både drenge og piger deltog også en del af de tidligere – nu noget ældre - KFUK-spejdere, der ikke havde fået lov til at deltage på 1971/72 holdet. Som afslutning på sæsonen tog

hele holdet på fjeldvandring i Anaris-fjeldene i Nordsverige, hvor man vandrede så langt ud i fjeldet, at der var over 24-timers skarp trav til nærmeste nødtelefon (mobil-telefonerne var jo ikke opfundet endnu), hvis der skete noget alvorligt.
Det gjorde der, men heldigvis ikke nødhjælpsmæssigt. Sct. Hans aftens nat, blæste en storm op, og det begyndte at sne, hvilket i sig selv ikke var farligt, idet en del af forberedelserne til turen netop var at forberede sig på bl.a. denne situation (idet nogle år tidligere var en gruppe KFUK-spejdere fra Hvidovre på tilsvarende vis blevet overrasket over en snestorm i de norske fjelde, hvilket fik katastrofale konsekvenser for en eller flere af deltagerne).
Vi rømmede lederteltet, som ikke var et super fjeldtelt, og indlo-gerede os de næste 24 timer i henholdsvis drengeteltet og pige-teltet, hvilket aldrig efterfølgende medførte kritik, idet alle de unge følte sig meget trygge ved at have en leder i teltet - især kl. 4 om natten, hvor der stadig var meget lyst, da vi var tæt på polarcirklen. Her begyndte pigernes telt nemlig at blive flænset af den kraftige vind, idet man godt nok havde sikret alle pløkker med store klippestykker, så pløkkerne ikke kunne komme op af jorden, men uheldigvis var én af stenene blevet lagt med den skarpe flinte-side ned mod teltdugen.
Mens pigernes hjerter hoppede i "overgear", idet de skulle gå i et langt trav til nærmeste bebyggelse (ved nødtelefonen), hvis deres telt ikke længere kunne beskytte dem mod vind og sne. Lederen fik dog klaret situationen med store ta

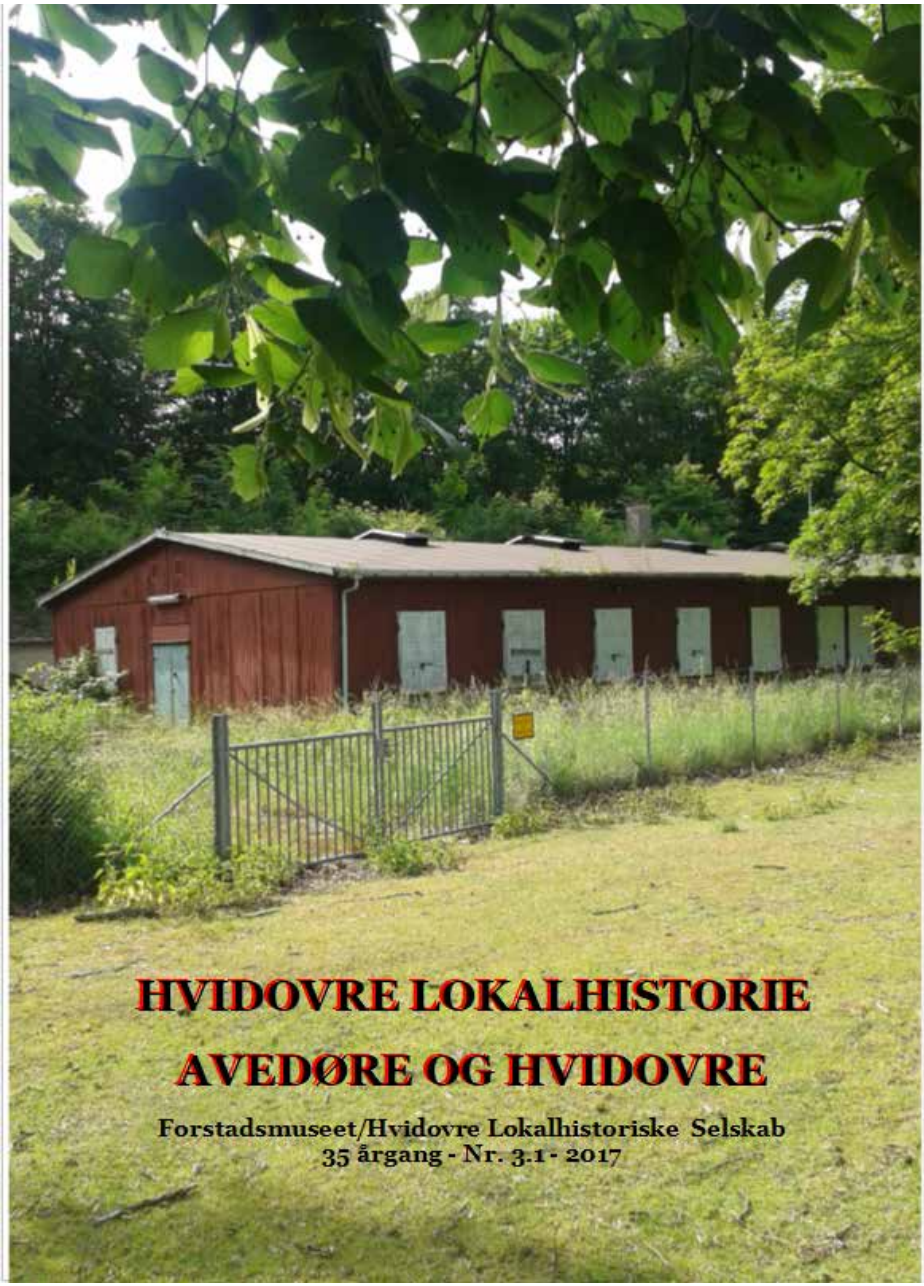
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet/Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
35 årgang - Nr. 3.1 - 2017

Indhold

Nyt fra formanden - Af Jens Frederik Jørgensen Side 3
Grenhusene - ”En landsby i byen” - Af Børge Jensen Side 4
FRA BAR MARK TIL STORBYLANDSBY – Vigerslev Haveforstad 100 år - Af Poul Sverrild Side 9
Lærling i efterkrigsårene - Af Karen Johansen Side 12
Årsmødet i Dansk Lokalhistorisk Forening - Af Anders Aalund - Side 14
Byvandring i Strandmarkskvarteret - Af Jens Frederik Jørgensen Side 17
Rundvisningen på Risbjerg Kirkegård onsdag 31.maj 2017 - Af Gitte Jakobsen Side 20
Hvidovre i 1905/07 – som læst i sognerådets protokol - Af Jens Frederik Jørgensen Side 22
En stor tak til sogneraadsskriverne! – Af Astrid Lystbæk Andersen Side 24
Michael Jensen fra Hvidovre - Af Peter Vested Olesen Side 26
Jeg kan stadigvæk danse, bare jeg har fat i pigerne - Af Anders Aalund. Side 34
Befæstningsdagen - Den hemmelige agent - Af Lisbeth Hollensen Side 36
Minder fra Store Hus og Stationsbyen - Af Jens Frederik Jørgensen Side 38
Vestvolden rykker ind på Belægningen - Af Astrid Lystbæk Andersen Side 40
Udstillingsåbning ”Bygget af velfærd” - Af Katrine Wacherhausen Huusom Side 41
Linje 10 på afveje - Af Peter Holmenlund og Jens Frederik Jørgensen Side 42
Arrangementoversigt 2017 Side 44
Bestyrelse og udvalg Side 47
Bagsiden: Ny udgivelse om Store Hus - Af Lisbeth Hollensen og Jens Frederik Jørgensen Side 48

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
email: jensfrj@gmail.com
Tlf.: Se bestyrelseslisten på næstsidste side i bladet
eller www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer

Forsidebillede: Den røde barak. Tæt ved Voldgaden ligger en rød barak.
Det er en tidligere fodfolksminefabrik bygget 1947-48.
Foto: Jens Frederik Jørgensen

Næste blad udkommer: Fra uge 47 2017 - deadline 23-10. 2017

Formanden har ordet

Af Jens Frederik Jørgensen

Et nyt medlemsblad er udkommet med spændende artikler og med programmet for efterårets mange møder og arrangementer.
Vi havde en ide om at få åbnet det nu 80-årige vandtårn for besøgende en dag i september. Efter at have set vandtårnet indefra, måtte vi konstatere, at vi ikke kan tage den sikkerhedsmæssige risiko, det vil være, at stå for at lade børn og voksne begive sig op i vandtårnet. Vi vil i stedet senere skrive en artikel om vandtårnet.
Vandtårnet i Hvidovre har været og er stadig et af byens vartegn, og det skal der værnes om, selv om det ikke længere har sin oprindelige funktion at sikre trykket i vandledningerne.
HLS har bidraget til fejringen af et andet af byens vartegn – Store Hus i Avedøre, der er blevet 40 år. Det er sket med udgivelsen af et jubilæumsskrift – "Skrevet og Sagt om Store Hus".
I samarbejde med HvidovreBibliotekerne står vi for et arrangement med digteren Søren Ulrik Thomsen på Ribjerggård. Det er en del af Vestegnens Kulturuge og den hertil knyttede Strunge-festival.
Vi deltog i De gamle Kæmpers marked foran Rådhuset den 10. juni. Her fik vi talt med mange af vores medlemmer, og vi fik 13 nye medlemmer. Vi stiller op igen ved Befæstningsdagen den 24. september, ved Kultur- og Fritidsmessen den 28. oktober og ved Julemarkedet den 10. december. Vi håber, at mange medlemmer kigger forbi vores stand.
Arbejdet med en lokalhistorisk kalender for 2018 er i fuld gang, og kalenderen vil blive udsendt sammen med medlemsblad nr. 4.
Enkelte af medlemmerne har bemærket, at det seneste medlemsblad ved en fejl var blevet benævnt "nr. 3" og ikke "nr.2". Derfor er dette medlemsblad helt enestående benævnt "3.1"!
I skrivende stund er istandsættelsen af Rytterskolen stadig i gang, men inden udgangen af august skulle selskabet igen være flyttet tilbage til vores mødelokale og kontor i Rytterskolen.
Vel mødt til vores kommende møder og arrangementer og god læselyst med bladet.

Grenhusene -"En landsby i byen"

Af Børge Jensen

Grenhusene er en almennyttig bebyggelse bestående af 158 ens gårdhavehuse. Husene er bygget i sammenhængende rækker, hvor husene er placeret som blade på grene. Deraf navnet Grenhusene. Husene ligger på et areal imellem Arnold Nielsens Boulevard, Biblioteksvej og Havnevejen.

Da byggeriet stod færdig til indflytning i 1958 skrev boligselskabet i sin introduktionsskrivelse blandt andet: Med udformningen af Grenhusene har boligselskabet søgt at opnå en havebolig-type, hvor haven ikke bare er et åbent stykke jord, men et intimt haverum i nær kontakt med huset, og hvor børn og voksne ugenerede kan opholde sig. Ved udformningen er der lagt vægt på størst mulig økonomi ved sammenbygning, ligesom man foruden haverne har søgt at bevare

Grenhusene 1959/1960 - Foto: Peter Snedled

tilgængelige grønne områder for store børn og voksne.

Det var Danmarks første egentlige gårdhavehusbyggeri og blandt andet forløber for Alberts-lunds gårdhuse. Desuden var det et meget utraditionelt byggeri, hvilket gav megen omtale i landets aviser. Ja, helt til Vestkysten blev det kommenteret.

BT skrev ”Ingen kan se ind – ingen kan se ud” og kaldte det vel Danmarks mest særprægede boligkompleks. Ekstrabladet kaldte det ”Splinterny byggeide”, og Aftenbladet: ”En hel lille by med huse som kviste på grene.”

Man kaldte det forsøgsbyggeri på grund af materialevalg og byggemetode i form af blandt andet præfabrikerede beton-elementer. De, der kom forbi arealet, da byggeriet var i sin vorden, blev vidner til et besynderligt syn. De så hundrede af store cementsøjler stikke op af jorden, og tilsyneladende var de placeret hulter til bulter. Det var de nu ikke. Hver søjle var for-synet med keler, og heri blev de færdigstøbte betonplader anbragt og udgjorde herefter hus- og havemure.

Grenhusene blev fejlagtigt omtalt som statsstøttet forsøgsbyggeri, og i flere år hed det sig (ja, selv i dag), at husene skulle rives ned igen efter 10 år! Men de står der endnu.

Grenhusene var – for sin tid – på byggeteknisk forkant. De er opført af præfabrikerede betonelementer til ydervægge og lette, flytbare indervægge. Ydervæggene er, målt med nu-tidens standard, dårligt isolerede. Ej heller er gulvet isoleret mod terræn, hvilket alt i alt giver en pæn varmeregning.

Husene er på 85 kvm med oprindeligt 4 opholdsrum (+køkken, grovkøkken, badeværelse, entre, udhus) med gennemgående parketgulve og som sagt flytbare skillevægge, hvilket har medført, at beboerne gennem årene har ændret på husenes indretning. Udefra ser husene fuldstændigt ens ud, men er i dag meget forskellige indvendigt. Til hvert hus hører en gårdhave af samme størrelse som huset.

Gårdhusene er bygget op om pergolagange. Gangene er adgangsstierne og indgangene til husene, som med deres tilhørende gårdhaver har lukkede facader ud til "grenen". Kun hoveddørene signalerer, at der ligger boliger og en lille have inde bag de lukkede vægge. Det er næsten som at komme ind i en oase.

Husene er enkle, formet som en æske med lav taghældning.

Byggeriet kostede 9 mio kr. eller ca. 57.000 kr. pr. hus incl. jordkøb finansieret med kreditforeningslån, statslån og beboer-indskud. Begynderhuslejen var 305 kr. om måneden, hvilket i 1958 var en ganske høj husleje. Dertil kom indskud på ca. 2.300 kr. Det betød problemer med at få udlejet husene, og der var også en vis udflytning i de første år.

Projektet var længe undervejs. Land og Folk skrev i begyndelsen af 1955:"Morsomt nyt indslag i boligbyggeri døde kort efter fødslen som følge af nye byggeloves virkninger". Allerede i 1952 købte boligselskabet arealet, som bebyggelsen blev opført på. Året efter tegnede arkitekten på en gåtur ved stranden sin første skitse af Grenhusene i sandet. I øvrigt var han inspireret af det gamle Dragør og den afrikanske kashba.

Det oprindelige projekt indeholdt opførsel af 149 huse, en række fællesanlæg og 3 butikker, men det blev aldrig til noget. Planerne blev myndighedsgodkendt i foråret 1954, men samme år lagt dødt på grund af ændret lovgivning. Først 2 år senere kom der igen liv i sagerne, men nu blev det foreslået at bygge skrabede rækkehuse i to etager. Det ville boligselskabets bestyrelse ikke være med til, så den plan blev heller ikke til noget, så det endte med 158 gårdhuse, 3 fællesvaskerier og 35 garager, og i 1957 gik selve byggeriet i gang.

I dag bor der ca. 350 personer i de 158 huse, og man bor her længe. Har man først fået et grenhus, flytter man ikke igen. Hvorfor er man tilsyneladende så tilfreds med at bo her? Husene er jo ikke

særlig store og ej heller særligt kønne og i øvrigt dårligt isolerede.

Grenhusene er et lille sluttet samfund. En enklave, hvor "alle kender alle", eller næsten da. Man kommer hinanden ved, man har et godt naboskab. Samtidig har man stor indflydelse på, hvordan man indretter sig i sin bolig og gårdhave efter princippet "så længe, jeg bor her, er det min bolig".

Samtidig er det baseret på et fællesskab. Man har en mangeårig tradition for, at man "gør det selv" og "vi gør det sammen". Husenes og gårdhavernes indretning og placering betyder, at man er del af et nært naboskab, samtidig med, at man kan trække sig tilbage til et ugenert privatliv. Man deler ikke vægge med naboerne som i traditionelle rækkehuse.

Det udvendige malerarbejde af huse og gangarealer udføres af beboerne ligesom renholdelse af gangarealer mellem husene. Beplantningen på fællesarealerne mellem husrækkerne skal beboerne også selv holde, hvilket bl. a. sker på den årlige oprydnings- og beskæringsdag. Det har i praksis betydet, at nogle fællesarealer ligner en jungle til glæde for fuglene, mens andre mere har karakter af park. Men det har i øvrigt ændret sig nu, hvor alle arealer er blevet ryddet i forbindelse med dette års tagrenovering.

Oprindeligt indeholdt byggeriet 3 fællesvaskerier, men i slutningen af firserne havde et stort antal husstande selv fået deres egen vaskemaskine, så behovet for 3 vaskerier var ikke længere til stede. Derfor vedtog man på et afdelingsmøde (generalforsamling) at nedlægge et af vaskerierne og omdanne det til beboerhus, og en beboergruppe gik i gang med arbejdet, og inden længe stod et dejligt fælleshus færdigt og blev døbt "Fælles-grenen". Huset er siden da blevet flittigt brugt til diverse beboer-aktiviteter og som festlokale, og med huset som centrum afvikles der hvert år et velbesøgt loppemarked, og et bankospil ved juletid bliver der også plads til.

Grenhusenes årlige afde-

Grenhusene 1985. Gårdhave - Atriumgård - Foto: Forstadsmuseet

lings-møde, hvortil alle beboere har adgang og stemmeret, er bolig-afdelingens øverste myndighed, og det er her alle fællesbeslut-ninger bliver vedtaget og huslejen fastsat.

Jeg og min kone med to børn boede oprindeligt i Bredals-parken på Arnold Nielsens Boulevard og havde købt en grund på Langåvej, hvor det var planen, at vi skulle bygge et hus. Men økonomien var stram, så da vi i 1968 fik tilbudt et grenhus, efter at have været skrevet op i mange år, tog vi imod tilbuddet og flyttede i Grenhusene. Vi var spændt på, om vi kunne trives i det særprægede hus, hvor ud-sigten er meget begrænset, men det kunne vi, så grunden på Langåvej blev solgt, og vi blev boende i Grenhusene.

Børge Jensen var i 34 år formand for
Bredalsparken-Grenhusenes bestyrelse.

Grenhusene blev projekteret af Svenn Eske Kristensen i 1953.
Husene stod klar til udlejning fra januar 1958.

FRA BAR MARK TIL STORBYLANDSBY – Vigerslev Haveforstad 100 år

Af Poul Sverrild

Anmeldelse:
Lige nord for Hvidovre på den østlige side af Harrestrup Å blev der i 1914 lavet en berømt udstykningsplan. På samme tid var udstykningerne i Hvidovre også begyndt at tage fart, så om sommeren i de år må der have været tykt af gående og cyklende mennesker i området. Store mængder mennesker med bopæl i Københavns brokvarterer var i de år på udkik efter sommerhus- og byg-gegrunde her lige vest for København.

Udstykningsplanen for 'Vigerslev Haveforstad' blev tegnet af byplanlæggeren Charles I. Schou, der var stærkt inspireret af tidens fremmeste ideer om udformning af de nye forstæder, som skulle rumme alle de borgere, der strømmede til byen som følge af industrialisering og af land-brugets mekanisering.

På forunderlig vis satte udstyk-ningsplanen ikke mange spor på egnen i øvrigt bortset fra en enkelt udstykning i Rødovre. I betragtning af, at der i Hvidovre blev udstykket et par tusinde grunde i årene lige efter, må det undre, at der ikke blev indhentet mere inspiration fra den anden side af åen.

Med lidt god vilje kan der spores samme inspiration i en udstykningsplan for Beringgård fra 1921, men den blev aldrig udført som planlagt. Udstykningen af Hvidovres 'Grækerkvarter' kunne se ud til at være planlagt med nogle af de samme elementer, men udstykningshistorien er endnu ikke blevet analyseret.

'Vigerslev Haveforstad' var i sin vejføring inspireret af de britiske havebyideer, som havde bredt sig over store dele af Europa siden de sidste år af 1800-tallet. Den britiske havebyideologi sigtede mod, at forstæder skulle tage form af egentlige byer med eget erhvervsliv og boligområder, men med gode forbindelser til 'moder-byen'.

Det blev dog ikke den del af havebyideologien, der kom til at sætte sig spor i Danmark, men derimod udformningen

af boligområderne. I England arbejdede man overvejende med rækkehuse, men da rækkehuset ikke indgik i dansk boligtradition, blev det i Danmark énfamiliehuse og dobbelthuse. I øvrigt var det især vejstrukturen, der blev nyskabende.

I udstykningsplanen for 'Vigerslev Haveforstad' arbejdedes med romantiske og maleriske elementer som krummede veje, små og større pladsdannelser og blinde veje med inspiration fra den østrigske byplanlægger Camillo Sitte.

Resultatet blev en gennemarbejdet plan, hvis hovedtræk stadig kan opleves her 100 år senere som en særlig kvalitet i kvarteret. De store pladsdan-nelser blev ikke til så meget, men blinde veje og små pladsdannelser præger endnu kvarteret med oplevelsesrigdom og overraskelser.

Historien om en del af den samlede haveforstad i Vigerslev foreligger nu i form af den lille bog 'FRA BAR MARK TIL STORBYLANDSBY – Vigerslev Haveforstad 100 år'. Den blev udgivet af grundejerforeningen i anledning af foreningens 100 års jubilæum i 2016. Grundejerforeningen er blot én af flere fore-ninger, der tilsammen dækker den samlede forstadsplan.

Det er blevet en smuk udgivelse på 87 sider, hvor der er blevet god plads til både historiske fotos og kortmateriale og til nye optagelser fra kvarteret i meget høj kvalitet. Bogen emmer af stolthed over at bo i et særligt område - en stolthed rigtig mange kan føle over netop deres kvarter, fordi alle kvarterer har deres egen historie.

'Vigerslev Haveforstad' har sin velfortjente plads i Danmarks-historien, og den lille bog kan være et fint forbillede for de mange grundejerforeninger i Hvidovre, der står overfor at skulle runde de 100 år.

Bogen når rundt om den store historie omkring foreningsdannelsen og kvarterets opståen. De skiftende opgaver for en grundejerforening bliver fint beskrevet, og der er heldigvis også blevet plads til nogle af de mange historier om beboere, som alle kvarterer kan byde på, hvis man gør

sig umage for at få dem frem.

Det er ikke alle kvarterer, der har historien om zarinaens livkosak som en del af den lokale dna, eller et ægteskabsbureau som en meget aktiv kældervirksomhed, men alle kvarterer har unikke elementer, som er værd at værne om og fortælle videre. Det bliver fint eksemplificeret i denne bog.

Med sin gennemgang af sags- og udviklingsområder for grundejerforeningen peger bogen både på den krise grundejer-foreninger gennemgik i kølvandet på bortfaldet af de grundlæggende opgaver omkring byggemodning med videre og på de nye sagsområder, som kan være med til at fastholde grundejerforeningerne som de fælles interessefællesskaber, der kan styrke hjemfølelsen hos husejerne.

Behovet for vores lokale identitetsdannelse er ikke mindre end før, og det er dejligt, at der stadig er plads til mere end opslag på sociale medier. Den lille bog vil i mange år fremefter blive kilden til integration af nye tilflyttere og til fastholdelse af de fælles historier, som er rygraden i ethvert fællesskab.

Bogen kan købes for kr. 100 + leveringsomkostninger ved henvendelse til 'Vigerslev Haveforstad' v. C. Hougaard-Jensen, mail: carstenhougaardjensen@gmail.com.

Kortudsnit fra Google Maps

Lærling i efterkrigsårene

Af Karen Johansen

Harly Henningsen fortæller Karen Johansen om sin lærlingetid i firmaet Glent og Co. på Vojensvej.

I 1951 da Harly forlod folkeskolen som 14-årig, med eksamen fra 2. mellem, gik jagten ind på at finde en lærlingeplads. Egentlig ville han gerne i snedkerlære, og havde selv fundet en læreplads. Men hans far mente ikke, man kunne tjene nok som snedker, så jagten fortsatte og Harly havde forskellige job, indtil faderen fandt pladsen hos Glent og Co., hvor Harly så startede som kleinsmedelærling den 1. februar 1952, en måned før han fyldte 15 år.

Glent og Co. var nok det største ventilationsfirma i Danmark, med plads til 47 lærlinge. Arbejdsugen var på 48 timer, samt aftenskole 3 gange om ugen i 2½ time. Indtil 1953 var ferien på 14 dage, herefter 3 uger.

Glent og Co. fremstillede alt indenfor ventilationsudstyr, hvilket betød, at der var mange forskellige afdelinger: udvikling - smede - finmekanik - maskinafdeling osv. Og lærlingene skulle gennem alle afdelingerne.

Harly startede i værktøjsburet, for at lære alle de forskellige værktøjer at kende. Efter nogle måneder kom han i montageafdelingen, som indebar opgaver ude i byen, og det foregik på cykel. Arbejdsmaterialerne blev kørt ud i bil, men svende og lærlinge måtte selv sørge for transporten. Så Harly cyklede til Gladsaxe Rådhus, Frederiksberg Rådhus samt mange andre steder. Til en opgave i Allerød, var han så heldig, at svenden som han skulle arbejde sammen med, kørte på motorcykel, så han skulle kun selv sørge for transport til Rødovre. Dog betød arbejdet i montagen, at de fik kørepenge.

Firmaets hovedkontor og tegnestue lå dengang i Øster Søgade 32. Det var også lærlinge-job at bringe papirer og tegninger frem og tilbage på cykel.
Som lærling hjemme på fabrikken var Harly så heldig, at

han i en periode fik jobbet som
Harly Henningsen
Foto: Karen Johansen

bydreng for svendene, hvilket betød, at han 1 time før frokost cyklede ud og købte frokost, drikkevarer og aviser, hvilket var en dejlig afveksling i en ellers lang dag.

Aftenskolen de 3 gange om ugen var også hårdt. De unge drenge nåede lige hjem, spiste, og så afsted igen til undervisning. Det kunne være svært at holde sig vågen.

Harly har kun gode minder om de svende, han arbejdede sammen med, men har mødt urimelige krav og kæft trit og retning fra områdeledere.

Lønnen som lærling var 20 kr. om ugen de første 3 måneder, resten af første lærlingeår var 22 kr.

2. lærlingeår var lønnen 24 kr. om ugen.

3. lærlingeår var lønnen 28 kr. om ugen.

På det tidspunkt var der en lov om, at man først kunne modtage svendebrev, når man var 19½ år, så Harly arbejdede 4½ år og 3 uger som lærling, det sidste år med en løn på 35 kr. om ugen, som en svend havde forhandlet hjem til ham.

Harly modtog sit svendebrev d. 24. august 1956.

Harly Henningsen har kunnet se tilbage på en god uddannelse, som han har kunnet bruge resten af sit liv.

Årsmødet i Dansk Lokalhistorisk Forening

Af Anders Aalund

Indgangen til kirken på Hirsholm
Foto: Anders Aalund

Stor var glæden, da jeg blev spurgt, om jeg ville deltage i DLF's årsmøde 31. marts til 2. april 2017. For det første skulle jeg opleve årsmødet sammen med Ole Asbjørn Petersen og for det andet, var det ikke et hvilket som helst årsmøde.

Nej, her var tale om 50-året for DLF's stiftelse, hvilket betød et omfattende og meget interessant program, samt gallamiddag inkl. underholdning.

Årsmødet blev afholdt i Frede-rikshavn, da det var her, DLF blev stiftet i 1967. Temaet for årsmødet var "KYSTKULTUR – fiskeri, færger og fæstninger". Temaet blev belyst af et sandt festfyrværkeri af eksperter.

Efter have kørt stort set hele landet igennem fra nord til syd blev vi modtaget ved Krudttårnet med en salut affyret af Flad-strands Artillerie Corps. Frederikshavn hed førhen Fladstrand. Især det sidste drøn gav genlyd. Der blev brugt så meget krudt, at kanonen bevægede sig en halv meter bagud.

Frederikshavns borgmester Birgit Stenbak Hansen bød velkommen inde i Krudttårnet. Mange gode ord blev sagt også af DLF's formand Aase Windeballe.

Efter middagen var der foredrag ved arkivar, cand. phil. Erik S. Christensen, Nordjyllands Kyst-

Fyret på Hirsholm - set fra havnen
Foto: Anders Aalund

museum. Her fik vi en gennemgang af de mange teknologiske landvindinger indenfor bådtyper til fiskeri, samt motorer hertil. Frederikshavns udvikling har i høj grad været et teknologi- og innovationseventyr i det nordlige Kattegat.

Lørdag formiddag var afsat til en tur til Hirsholm lidt nordøst for Frederikshavn. Hirsholm er en stenø, hvorfra mange brosten stammer. Faktisk så mange at øen i løbet af årene er blevet 2 m lavere. Hirsholm blev landfast med naboøen ved hjælp af opfyld af afhug fra produktionen af brosten. På øen findes en stor koloni af teister, der er medlem af alkefamilien. Et af de meget få steder i Danmark hvor den kan opleves. Vi besøgte også kirken fra 1641. De bagerste bænkerækker var hævet med ca. 30 cm. Dette for at lodsen kunne få øje på skibene i Kattegat, før lodserne i Frederikshavn. Vi kom forbi den tidligere kro (1750-1905). Granitfortovet foran døren var tegn på, at den på et tidspunkt har været Kgl. privilegeret kro.

Atter tilbage i Frederikshavn blev eftermiddagen tilbragt i selskab med lektor Bo Poulsen, Aalborg Universitet, der fortalte om udnyttelsen af de maritime ressourcer. En rigtig fin gennemgang af dansk fiskeri og dettes indflydelse på mange kystnære lokaliteter. Hvad jeg ikke vidste, var, at over halvdelen af den fisk, der spises på verdensplan, er opdrættet. Sidst på eftermiddagen afholdt DLF generalforsamling. En fredelig affære med godkendelse af formandens beretning, uden de helt store sværdslag. Ligele-

des blev regnskabet godkendt. Der blev valgt ny kasserer, da Verner Hansen ikke ønskede at forsætte. Formanden takkede ham for hans store arbejde med regnskaberne.

Aftenen blev indledt med fest-middag med tilhørende festtale af Helge Torm, der fungerer som sekretær i bestyrelsen.

Underholdning blev der også budt på. Tina Gillberg og Morten Nordheim hhv. svensk og norsk frederikshavner sang og spillede, så det var en lyst.

Søndag formiddag begyndte med foredrag af marinehistorikeren Jan Larsen fra Kystmuseet. Der findes hundredvis af skibsvrag ved kysterne oppe nordpå. Ikke så sært, da der flyttes utrolige mængder sand hvert år, så man aldrig kan være sikker på vanddybden. Der flyttes faktisk så meget sand, at det vil kunne rummes i en lastbilkolonne strækkende sig fra Skagen til Rom. Grenen vokser i øvrigt med 8 m mod nord hvert år.

Sandflytningen er som sagt voldsom. Det vrag, der ligger frit tilgængeligt på havbunden ved første besøg, kan ligge begravet under flere meter sand ved næste besøg.

Årsmødets sidste foredrag blev givet af ph.d. i kystforsvarsværker, museumsinspektør Henrik Gjøde Nielsen, Kystmuseet. Et meget spændende indlæg om KYSTBEFÆSTNINGER FRA RENÆSSANCE TIL NUTID. Et utroligt foredrag med en stor detaljerigdom. Af de mere pudsige indslag var et foto af en retirade til flere personer. Det var bygget på pæle ud i voldgraven. En af deltagerne kunne fortælle, at udtrykket ”lokumsaftale” stammede fra brugen af retira-den.

At der også tidligere var meget bureaukrati, vidner historien om bevillingen af en flagstang til Hals Skanse. Sagen startede i 1702 med bevilling af tømmer til en ny flagstang. I 1708 var flagstangen færdig. Den oprindelige flagline gik til, så i 1709 bevilgedes der en ny. I 1711 ansøgte man om et nyt flag hvilket bevilgedes i 1712, men på dette tidspunkt var flagstangen desværre rådden.

Bordet med medlemsforeningernes publikationer blev flittigt besøgt. HLS’s medlemsblade var meget eftertragtede.

Søndag eftermiddag gik turen atter hjem til Hvidovre.

Byvandring i Strandmarkskvarteret

Af Jens Frederik Jørgensen

Årets 2. byvandring startede på P-pladsen ved Langhøjskolen. Ole Asbjørn Petersen fortalte, at han som nyuddannet lærer havde været med fra Langhøjskolens start i 1968, hvor de første 8-10 klasser blev flyttet over fra Dansborgskolen og Strand-marksskolen. Skolens indvielse d. 27. maj 1971 blev en oplevelsesrig og festlig dag med temaet "Vikingetræf". Nærheden til Kalveboderne betød, at borgmes-ter Sv. Aagesen, skoleudvalgs-formand Helga Ottosen og skoledirektør Arne Andersen kom sejlende til skolen på en tømmerflåde udsmykket som et vikingeskib. "Skibet" gik på grund ca. 75 meter fra strand-kanten, og landgangen blev til en vandgang for gæsterne!

I 1979 havde skolen 830 elever og 60 lærere og havde i folkemunde fået navnet: "Universitetet ved stranden".
Nærheden til vandet har på godt og ondt betydet meget for Strandmarkskvarteret. Gennem tiderne har der været mange oversvømmelser, hvorfor brøn-dene måtte have høj "krave". Gradvist blev der nedlagt bade-forbud. Først for skolebørnenes svømmeundervisning fra Hvidovre Søbad i 1936. I 1941-42 skruede isen søbadet ned, og nogle år senere kom der et totalt badeforbud. Det er nu ophævet, og badning er muligt fra den nyanlagte strandpark.

For enden af Søstjernevej fortalte Anja Olsen om, at arealerne i stor udstrækning er opfyldt. Efter udskiftningen fik hver gård sin strandlod – aflange parceller, hvor grænserne mellem parcel-lerne i dag ses i områdets vejnet. I et af husene ved vendepladsen blev der i mange år holdt aber!

Når man taler om Strandmarks-kvarteret, så falder talen igen og igen på Søren Kudsk, der har fortalt indgående om sit liv her som barn og som voksen.
Sørens forældre startede et lille frilandsgartneri på Søstjernevej 15 (B) lige før 1. verdenskrig. Søren blev tidligt sat til at deltage i arbejdet. Først med at knuse potteskår, der skulle lægges i bunden af de 40-60.000 urtepotter, der blev brugt hvert år. Som 6-årig blev han forfremmet til

”persillebundt-mager”!
Gartneriet blev nedlagt, og der blev udstykket 10 parceller – 1 parcel hvert år. Tilbage var den købmandsforretning, som Søren Kudsk drev i mange år – først her på Søstjernevej og senere på Hvidovre Enghavevej.
Undervejs blev det fortalt, at ”Jomfru Maria” skulle ligge begravet på Dryadevej. Historien var den, at en kirke inde i København blev revet ned, og materialet brugt som opfyld på Dryadevej 25. Ved nedrivningen skulle en Jomfru-Maria-figur være røget med i byggeaffaldet.
På turen blev der gjort stop ved giftgrunden på Strandholms Alle 38-40. Her fortalte Anders Aalund om fabrikken, Nordisk Syntese Laboratorium, der i mange år producerede stoffer til brug i brandbomber, tåregas mv. Meget blev leveret til brug i NATOs våben. Ingen har turdet give sig i kast med at rydde op i de mange farlige kemikalier, der er sevet ned i jorden. Et byggeri af 12-15 rækkehuse blev ikke til noget, da amtet ikke kunne garantere, at der ikke ville ”dampe” giftstoffer op og ind i husene. I dag ligger grunden øde og ”herreløs” hen.
En anden af kvarterets markante beboere er fru Jæger, der i mange år drev købmandsforretning på hjørnet Strandby Alle og Dryadevej, indtil hun som 89-årig

Fru Jæger foran sin købmandsbutik Foto: Forstadsmuseet

stoppede i 2007. Det var den sidste købmandsforretning, der lå i Hvidovres villakvarterer. I slutningen af trediverne - viser fuldmægtig Ernst Andersens optegnelser - var der ca. 80 købmandsforretninger i Hvidovre – mange lå i villakvartererne.
I Strandby Allé nr. 36 gemte ”Citronen” sig i en periode under 2. verdenskrig, og i nr. 34 blev Hvidovre-kompagniet kort før befrielsen orienteret om de allieredes strategi for Danmark efter krigen.
Byvandringen sluttede ved Langhøj. Her har Nationalmuseet under en udgravning

fundet et skelet fra vikingetiden – sandsynligvis en person af høj rang.
Under 1. verdenskrig blev der gravet en skyttegrav her og opsat artilleri bemandet med 8 soldater. Da tyskerne kom i april 1940 havde de på et gammelt kort set stedet markeret som et militært anlæg. Da de kom for at tage det i øjesyn, kunne de konstatere, at der her nu kun lå en gravhøj fra bronzealderen.
Der var 30 deltagere i byvandringen, og de fik af Anja Olsen og Anders Aalund fortalt mange spændende ting fra områdets historie og om områdets beboere. Også på denne byvandring kunne deltagerne supplere med egne minder og oplevelser, hvilket gør byvandringerne endnu mere spændende og udbytterig. Byvandringen må snart gentages til glæde for de næsten 30, der stod på venteliste.

Rundvisningen på Risbjerg Kirkegård onsdag 31.maj 2017

Af Gitte Jakobsen

Ca. 30 HLS medlemmer deltog i rundvisningen, som startede i Risbjerg Kirkegårds smukke kapel. Jens Frederik Jørgensen bød velkommen til Børge Grøn- Iversen og deltagerne.

Børge Grøn-Iversen startede med at fortælle om kirkegårdens start fra planlægningen af arealet, til valg af landskabsarkitekt Eyvind Langkilde, bygningsarkitekt Helge Schønnemann og indret-ningsarkitekt Kirsten Schønne-mann, der stod for indretningen af kapellet. Kirkegården planlægges med platan, bøg og karaktertræer og forskellige inddelinger af kirkegården.

Kapellet planlægges med 108 siddepladser og med tilhørende lagerbygning og garager, men en planlagt planteskole blev ikke til noget.

Eyvind Langkilde skaffede en stor sten, der oprindeligt havde ligget ved det tidligere Kongens Bryghus, som skulle udsmykke kirkegården.

Børge Grøn-Iversen fortæller om Braun-fontænen - Foto: Finn Ivo Heller

Da deltagerne gjorde ophold på afdeling B, den fælles urnegrav, der ligger ud mod Spurvehøjvej fortalte Børge Grøn-Iversen, at man i kirkegårdsbestyrelsen syntes, at der skulle laves et monument til

gravpladsen. Man henvendte sig til Ib Braun, der på det tidspunkt var lærer på Dansborgskolen, og som i sin fritid lavede skulpturel kunst. Kirkegårdsbestyrelsen bad om et forslag til et monument med kirkelig symbolik. Braun blev meget vred, idet han ikke mente, at man kunne bruge kirkelig sym-bolik over for personer, som man ikke kunne vide, hvad troede på. Da

Børge Grøn-Iversen fortæller om Braun-fontænen
Foto: Finn Ivo Heller

han havde tænkt sig om, syntes han, at det var en god ide. Han lavede et monument – med fontæne - (”Evighedsblomst”), vand, der falder i et ”dåbsfad”, plader, der kunne ligne sarkfager, der kommer op af jorden (som opstandelse og håb). Kirkegårdsbestyrelsen blev meget glade for monumentet.
11.juli 1962 blev kirkegårdsprojektet godkendt af kirkeminister Bodil Koch, og 29. august 1965 indviede Provst Mortil kirkegården, da den første begravelse fandt sted.
På et tidspunkt bliver der behov for flere gravpladser. Man opsiger en del af det lejemål, som Haveforeningen Svarø havde på kirkegårdens grund, og ca. 50 kolonihaver måtte nedlægges.
3500 personer er gravlagt på kirkegården siden starten. Kirkegården er for alle uanset tro, men der er forskellige takster alt efter om man er folkekirkemedlem eller ikke, og der er et område for muslimer, som især benyttes til gravlæggelse af medlemmer af Moskeen på Eriksminde Allé
Efter foredraget i kapellet viste Børge Grøn-Iversen rundt på kirkegården og fortalte om de forskellige seværdigheder. Børge Grøn-Iversen var en meget dedikeret fortæller med stor indsigt i Risbjerg Kirkegårds liv.

Børge Grøn-Iversen har været formand
for kirkegårdsbestyrelsen i mere end 50 år.

Hvidovre i 1905/07
– som læst i sognerådets protokol

Af Jens Frederik Jørgensen

En række frivillige har været i gang med at hjælpe Forstads-museet med at få renskrevet de håndskrevne sognerådspro-tokoller fra 1901 til 1942. De 4.859 sider er nu renskrevet.

I 1906 havde Hvidovre Kommune 653 indbyggere, der boede i det, der blev betegnet Hvidovre By og Hvidovre Mark.

Fattighjælpssagerne fylder meget på sognerådets dags-orden. Værdigt trængende ægtepar kunne få bevilget en alderdomsunderstøttelse på 20 kr. månedligt, enlige 12 kr. Til sammenligning kostede et pund smør 1 kr,. og en faglært arbejder tjente 14 kr. om ugen.
Hvis man var berettiget til forsørgelse, skulle sognerådet anerkende, at man flyttede til kommunen, og der skulle aftales refusion med fraflyt-ningskommunen.

Efter afsoning for betleri fik en mand tvunget opholdssted i Hvidovre i 5 år.
En kvinde søgte penge til et nyt tandsæt. Da hun tidligere havde boet i et andet sogn, bad man det sogn deltage i ud-giften. Det blev afslået, og sognerådet ville så ikke bevilge penge til nye tænder. Senere på året blev hun dog "tilstået" 10 kr. til klæder.
Først efter mange undersøg-elser oplyste en kvinde navnet på faderen til sit barn født uden for ægteskab. Så kunne hun opnå forsørgelse.
Moderne tider pressede sig på. Der blev givet tilladelse til opstilling af telefonstænger. Et udvalg blev nedsat til at arbejde for anbringelse af lygter på Hvidovregade. 500 alen grøft på Gammel Køge Landevej blev godkendt rørlagt.
Maskinslåede skærver erstat-tede de håndslåede. Kommunen stillede krav om, at de nye skulle være renharpede og kantede samt indeholde det opgivne mål.
Et ønske fra sognerådet om udbringelse af post om søndagen kunne Valby Post-kontor

ikke tage til følge.
Sognerådets månedlige møde blev afholdt på skift på sogne-rådsmedlemmernes privat-adresser - dog var et årligt møde henlagt til Flaskekroen. Måske var det en tradition fra dengang Valby og Vigerslev også var en del af Hvidovre Kommune, – eller måske kunne man her få en god forplejning.
I sognerådet sad der 7 mænd. Kvinder havde ikke fået valgret endnu. Tillidshvervet som tilsynsførende med plejebørn blev dog givet til en kvinde.
En tømrermester fremkom med et tilbud om at opføre en ejendom, hvor han ville indrette et lokale til brug for sognerådet. Et sådant lokale mente sognerådet ikke for tiden at have brug for.
Sognerådsformanden fik bevilget 400 kr. til medhjælp, og kommunen fik en kassekredit på 1.500 kr.
Sognerådets beslutninger blev med en enkelt undtagelse truffet i enighed. Hvidovre Socialdemokratiske Forening henstillede, at man i de lokale blade bekendtgjorde, hvornår udpantning for skat ville ske. Det blev forkastet med stemmerne 6-1.
Når talen nu falder på skat, så klagede en fisker over sin skatteansættelse. Klagen blev afvist med bemærkning om, at de større skatteydere alle har fået 25%s forhøjelse, og han var en af de bedst stillede fiskere. Begrundelsen fortsatte med, at han havde haft bopæl her i 4 år, han havde anskaffet nye garn, køretøjer, motorbåd og villa samt jord.
En tilbagevendende sag var idømmelse af mulkter til forældre, hvis børn forsømte skolegang. Omfanget og størrelsen af mulkterne er ikke beskrevet i protokollerne.
I protokollerne møder man navne på ansøgere, som senere har fået veje opkaldt efter sig. Det være sig gårdejer Bonavent, grosserer Lembrecht, direktør I. G. Smith og forpagter Schrader.
Protokollerne er kortfattede, og glimtvis rummer protokollerne mange både interessante og kuriøse sager fra Hvidovre - dengang i 1905/07. Det indtryk er forhåbentligt hermed givet videre.

Hvidovre i 1905/07 – som læst i sognerådets protokol

Af Astrid Lystbæk Andersen

De sidste 9 måneder har jeg fulgt 10 frivillige, der har renskrevet Hvidovres sognerådsprotokoller fra årene 1901-1945. Fredag d. 9. juni blev det sidste punktum sat, og vi fejrede afslutningen med champagne og jordbærtærte på Forstadsmuseet. I min takketale til sogneraadsskriverne, delte jeg min oplevelse af vores fælles rejse med at renskrive de 4859 håndskrevne sider. Jeg udtrykte min taknemmelighed over, at de tog godt imod mig og lod mig indtage rollen som leder – en 30-årig etnolog fra Jylland, der i begyndelsen ikke kunne læse håndskrifter. På papiret lød det ikke som en let opgave, så jeg har efterfølgende spekuleret over, hvorfor netop dette projekt er blevet en succeshistorie?
Som projektleder var mit fokus at give museets frivillige kræfter de bedst mulige rammer og bygge et fundament af gensidig tillid på tværs af generationskløften. Men selve arbejdet med at renskrive protokolsiderne én for én, var aldrig min opgave – det ansvar gav jeg med glæde videre til mere kompetente kræfter med forstand på at læse håndskrifter. I stedet blev jeg selvudnævnt praktisk blæksprutte, der assisterede ved større og mindre problematikker. Min kontorplads på Forstadsmuseet blev flittigt besøgt – blandt andet fordi, jeg havde givet strenge ordrer på, at ingen måtte sidde alene og kæmpe uden at få hjælp. Og hvis problemet ikke kunne løses over telefonen alene, hoppede jeg op på cyklen og tog på hjemmebesøg. ”Spørg altid, sagde jeg!” Senere blev det ”spørg hinanden” og ”brug hinanden”, hvilket nok har været de vigtigste ord og den bedste læring, jeg kan give videre.
Med disse ord trådte projektet ind i en ny og afgørende fase. En fase, hvor fællesskab og ejerskab over protokolsiderne skabte den sociale ansvarsfølelse, der endte med at være drivkraften bag succesen. Med forbløffelse i stemmen kunne jeg gang på gang konstatere, at gruppen sammenlagt havde skrevet både 30 og 40 sider

Sogneraadskriverne samlet under private former til markering af forestående afslutning på projektet.
Foto: Ole Asbjørn Petersen

dagligt! Vores møder hver 14. dag gik altid over tid, fordi det gode selskab skulle nydes, og de sjove fortællinger fra protokollerne skulle deles. Jeg har fået et utal af mails med dobbelt A og navneord skrevet med stort bogstav – en ud-bredt arbejdsskade, sagde de med et smil på læben.

Så kære sogneraadsskrivere – tak fordi I tog ansvaret på jer og gjorde projektet til jeres eget.

Tak for jeres udholdenhed og store engagement, der er et forbillede for lignede projekter, både her i kommunen og ude omkring i landet. Jeg er pavestolt af jer og håber, I vil blive ved med at have glæde af hinanden fremadrettet.

Michael Jensen fra Hvidovre

Af Peter Vested Olesen

Michael Strunge Jensen tjekkede ind på en fødeklinik i Rødovre og tjekkede ud i Webersgade på Østerbro. Den mellemliggende tid tilbragte han i Hvidovre – stort set.
Om jeg nogensinde har mødt den unge Strunge, det ved jeg ikke. Men jeg har læst mig til, at vi havde fælles interesser.

”Michael Strunge elskede at bygge huler. Under et tæppe over stuebordet, med nysmurte leverpostejmadder og saftevand, tilbragtes stjernestunder i lyskeglen fra lommelygten, hvor han læste og levede historierne om først Anders And og senere Gunnar Jørgensens populære bøger om dren-

Postkort fra Hvidovre

gen Flemming, der med stærk frihedstrang og retfærdighedssans ofte kom på kollisionskurs med tidens autoriteter."
(Rewers, Peter: Michael Strunge. Digtning og virkelighed)

Michael voksede op i Præstemosen, på Arnold Nielsens Boulevard og i Berners Vænge. Selv voksede jeg op i Bredalsparken og Grenhusene. Michael gik på Søn-derkærskolen. Jeg gik på Gungehusskolen. Vi var mid-delklassebørn, vi var rene, velklædte og velopdragne. Vi boede i nybyggede, arkitekttegnede boligblokke. Der var grønne græsplæner, trimmede buskadser og en varmemester, vi var lidt bange for. Det var et trygt forstadsmiljø.
Da Michael blev konfirmeret, investerede han den nyvundne kapital i en Tandberg spolebåndoptager - selv nøjedes jeg med en Phillips.

I 1975 forlod jeg Vestre Borgerdyd Gymnasium. Samme år ankom Michael. Han var 2 år yngre end mig og havde tilbragt et sabbatår som bogopsætter på Frihedens Bibliotek. På gymnasiet fik han parallelklassens lærere. Jeg kan stadig huske deres navne, som de står der, i en Strungebiografi. En lærer havde vi fælles: Bonnichsen hed han, vi kaldte ham Bonzo – musiklærer af den gamle skole. Tit så vi Bonzo om morgenen. Han var på vej til "Vennernes Hjem", det lokale værtshus på Carl Jacobsens vej.
Musiktimen starter. To fingre peger, som en slags klo, ud i lokalet, Bonzo har sin helt egen stil, når han kontrollerer vores fremmøde Så sætter han en plade på grammofonen og siger: "Så ruller vi". Som det sidste, sætter han sig ned bagerst i lokalet og tager sig en lur. Nogen gange sover han stadig, når timen er slut. Pladen ruller på grammofonen. Vi lister bare af.
Forhistorien var den, at han i den første musiktime havde bedt en flok langhårede forstadsteenagere om at synge Carl Nielsens "Maskerade". Ingen af os kendte den sang, og mange vidste ikke, hvem Carl

Nielsen var. Siden forsøgte han sig med at dele partiturer ud til et stykke klassisk musik. Ingen af os havde nogensinde læst en node. Bonzo gav op og begyndte at ”rulle ”med grammofonen og sove. Så tog vi initiativ til elevforedrag med musikeksempler fra vores egen musik: ROCK. Og det er her Michael Strunge kommer ind i billedet. I en Strunge-biografi kan man læse følgende:

”Klassens intellektuelle elementer fik generelt meget frie udfoldelsesmuligheder i mange af fagene. Det gjaldt bl.a. musiktimerne, hvor Ragner Bonnichsen som ”discjockey” spillede Dvorak og anden klassisk musik for eleverne, men lige så ofte lod sine initiativrige elever overtage undervisningen selv og spille plader efter egen smag. Blandt de optrædende ”gæstelærere” var i disse timer også Strunge, der bl.a. spillede plader af Bowie, Iggy Pop og Sex Pistols, krydret med længere forklaringer og kommentarer, baseret på egne koncertoplevelser og information alle mulige steder fra”.

Den elev-til-elev-undervisning, som vi opfandt nogle år tidligere, havde til-syneladende sat sig spor på 3. sal, der ude på Ellebjergvej i Valby. Hvordan Bonzo har haft det med Sex Pistols, tør jeg kun gisne om. Han har formentlig måttet give afkald på sin formiddagslur.

Michael Strunges litterære debut kom i slutningen af gymnasietiden. Op gennem firserne blev han, sammen med en række ligesindede, eksponent for en ny generation af lyrikere. Han debuterede på Borgens Forlag i 1978 sammen med en anden Hvidovreknægt, Flemming Palle Jacobsen.

I en radioudsendelse bliver deres fælles redaktør Asger Schnack spurgt om, hvad der ansporer sådan et par forstadsknægte til at blive digtere. Hans svar er henholdende :

-Interessant spørgsmål, men jeg kan ikke forklare det. Jeg kan stadig postnummeret til Hvidovre, det er 2650. Jeg modtog mange

manuskripter fra Hvidovre dengang. Det var som om, det litterære centrum var flyttet fra det nordlige København til Hvidovre og Brøndby.

Kedsomhed i forstaden Hvidovrevej i 60'erne og 70'erne. Det er søndag eftermiddag. Ingen trafik, stilhed, verden er gået i stå Hov, der er noget, der rør sig, hvad er det?
Et midaldrende ægtepar er på vej hjem med flødeskumskager fra bageren. Sindbilledet på den rituelle kedsomhed i forstaden. Hjemme var der Svend Nikolaisen i radioen. Palmehaveorkestret. Så kunne det ikke blive meget værre. Tryghed, forudsigelighed, kaffe og kage, Giro 413 og så startede en ny uge.
Vi blev teenagere i slipstrømmen efter anti-atomkraft, hippie, flower-power og eksperimenterende det ene og det andet. Noget nyt var brudt frem, også i Hvidovre. Vi fik langt hår, hørte Bob Dylan og Jimmi Hendrix. Vi købte instrumenter og grundlagde vores mere eller mindre vellykkede musikalske karrierer nede i Medborgerhusets kælder. Der var HIPS og store musikfestivaler ved Rebæk Sø. Det blev en brydningstid, en verden som ikke længere hvilede så tungt på traditionen. Vi skulle ikke have det samme job, som vores forældre. Vi ville ikke bo i den by, vi var vokset op i. En del havde det fint med livet i forstaden, mens andre kastede blikket mod brokvartererne og indre by. Det gjorde jeg selv.
Også Michael Strunge. Særligt i de sene teenageår, i gymnasietiden, oplevede han livet i Hvidovre som kedsommeligt. Længslen efter storbyens dynamik og intensitet var stærk.

I et radiointerview udtrykker han det sådan her:

"Forstæderne som Hvidovre er sovebyer, det er arbejderkommuner, som bliver ødelagt. Altså Hvidovre, hvor jeg kommer fra, den er for det første dødssyg og grim, ikke. Der er ingen steder, hvor de unge kan gå hen. Der er nogle værtshuse. Mit forhold til Hvidovre, det var, at jeg måtte se at

komme væk fra det. Der er ingen mennesker på gaden efter klokken ti, og der er ingen steder, hvor de unge kan gå hen overhovedet, og det er enormt mange arbejdsløse og unge, der får socialhjælp."

Poetisk udtrykt i slutningen af digtet "FORSTADSNAT" (1980)

HVORFOR ER JEG EGENTLIG HER?
DE STORE GRÅ BETONKLODSER VÆLTER NED OVER MIG
JEG MÅ VÆK HERFRA

En forstadsdigter
I litteraturvidenskabelige kredse er der uenighed om, hvorvidt forstaden satte sig direkte spor i Strunges digtning. Var han, trods den store udlængsel og fascinationen af storbyen, en for-stadsdigter? Blandt de kyndige er der dem, som hæfter sig ved, at forstaden er direkte til stede: Vigerslevparken, Lorteåen, Lejerbo, Arnold Nielsens Boulevard, Hvidovrevej, Textilmessen, Johnnys Bodega. Andre hælder mere til den opfattelse, at Hvidovreånden er indirekte til stede. Forstadsmiljøet ligger som en understrøm – en uundgåelig påvirkning fra opvæksten og alt det, som omgiver den.

Som Peter Rewers skriver i sin omfattende Strunge biografi:

Berners Vænge
Foto:
Peter Vested Olesen

Strøbyvej
Foto: Peter Vested Olesen

Bytoften
Foto: Peter Vested Olesen

”Michael Strunge var fra Hvidovre. I udvidet forstand. Timeligt var det her, han levede langt det meste af sit liv. Det var herfra, hans verden gik, og det var herfra, hans digte udgik. Men det var også Hvidovre, Michael Strunge så gerne ville væk fra, ville sige fra over for.”

Fra Berners Vænge flytter Michael Strunge hjemmefra - over på den anden side af Hvidovrevej, til et klubværelse på Strøbyvej. Her fik han ofte besøg af Flemming Palle Jacobsen, som allerede på dette tidlige tidspunkt i sin karriere, titulerede sig selv F.P. Jac. Strunge, som var 2 år yngre, kaldte ham Bessefar. Senere lever han storbylivet i en kort periode, da han flytter med kæresten til Østerbro. Væk fra ”Hvidovre Værst”, som han udtrykker det. Omstændighederne tvinger ham til at flytte tilbage til Hvidovre – til Bytoften 13.

Det er ikke ligefrem gensynsglæde der springer i øjnene, når man læser hans beskrivelse i Essaysamlingen ”Sidegader” fra 1996.

”Jeg holder ofte frokostpause der nede (Vigerslevparken) om sommeren. Det ligger kun
500 meter fra min lejlighed. Bytoften, hvor jeg endnu bor med et toilet i mug og forfald på grund af sprængte vandrør og et fæ til husejer. Han ejer også Textilmessen 50 meter herfra – dette sted for normalitet, vindjakker og beigefarvede fløjlsbukser samt dyner etc. De er begyndt at føre normalpunkbenklæder med diskrete lynlåse hist og pist, kedelige trusser”. Hippiedrømmen falmede i de år. Vi var allerede kommet for sent til hippie-toget. Peace, love and music blev til no future. Det næste tog på perronen var sort, tøjet var sort, den ny musik var sort, Det tog steg Michael ind i.

TAGER TOGET IND TIL BYEN
FORVIRRING, MENNESKER, ENSOMHED
DET GÅR OP FOR MIG AT HVAD JEG LEDER EFTER IKKE ER HER
HVAD VIL JEG EGENTLIG HER?

Michael Strunge ved godt, at der altid er en bagside. Det fremgår af det tidligere nævnte radiointerview.

”Jeg er og har været og vil sikkert vedblivende være fascineret af storbyen. Men jeg har også følt mig knust af den, ikke. Og den blanding af fascination og afsky, den giver sig jo udslag i noget, der umiddelbart kan se lidt selvmodsigende ud, men der er en dialektik i det. Jeg holder meget af storbyen og jeg tror ikke, jeg kunne leve andre steder. Jeg kunne i hvert fald ikke leve i Hvidovre, forstaden.”

Man kan flytte sin krop fra det, man kommer fra, men kan man flygte fra sig selv?

Nej, vel.
Nissen flytter med, som man siger.

Højt at flyve.
Michael Strunge døde i København en alder af 28 år. Nogle år inden sin død

havde han været indlagt en måned på Rigshospitalet med en psykisk lidelse. Indlæggelsen blev fulgt op af to måneders ophold på Sankt Hans Hospital. Et sygdomsforløb, som fører frem til hans død.
I et interview mange år senere får vennen og digteren F.P Jac stillet spørgsmålet.
-Hvordan reagerede du på hans død?
- Jamen altså Michael havde jo snakket om at gøre det lige siden jeg mødte ham i 1977. Han havde snakket om, at han kunne flyve i ni år. Og så fløj han på sin egen måde. Han smed en radio ud ad vinduet, og den ville han så hente.
- Og så lå han nede i Webers-gade. Jeg var bare… jeg var rystet, ikke.

Klip.
Forstadsmusset. Vi sidder og arbejder på første sal. Jeg skanner nogle fotografier.

Nede fra stueetagen kommer en kollega op.

- Der kommer kun sådan nogle musiksider op om Grunge, når jeg googler… udtales det vist.

- Det er vel ikke så mærkeligt, der kommer musiksider op, når du googler Grunge.

- Men hvorfor kommer der ikke noget, med ham der digteren?

- Det er fordi, han hedder Strunge.

- Nå, okay.

I dag sidder der en mindeplade på et hus i Webersgade.
Michael Strunge 1958-1986
”Nu kan jeg flyve”
For år tilbage var der planer om en mindesten foran Hvidovre Medborgerhus. Familien modsatte sig planerne.

Jeg kan stadigvæk danse, bare jeg har fat i pigerne

Oplevet af Anders Aalund.

Det er bestemt ikke kedeligt, når man møder "Bonzo". Alle dansevennerne kalder ham sådan. I nabolaget er han kendt som Murer Bent, og for at være helt korrekt har vi mødt Bent Haugshøj Jensen.
Tilnavnet skyldes, at der i klas-

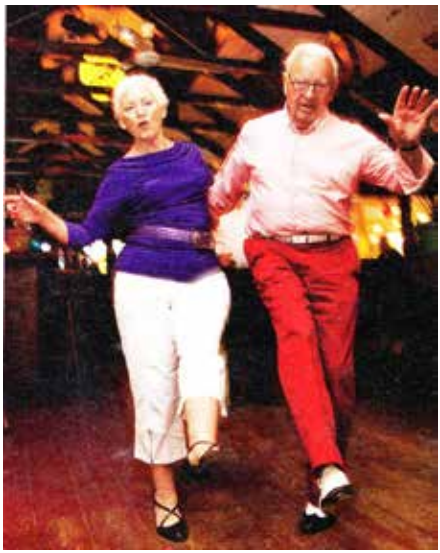

Bent og Käthe
Foto: ?

sen var 7, der hed Bent, så man måtte finde på noget. På et af Richs kortene optrådte en lille guttermand, der hed Bonzo, det navn fik Bent og det har holdt ved lige siden.

Bent snakker gerne om sin murerforretning, men lyser helt op, når snakken drejer som dansen. Dansen har været og er stadig en stor del af hans liv.

Danset har den 85 årige gjort siden han var 14 år. Han og en fætter begyndte hos Kisbye i Kødbyen, og snart efter deltog de i konkurrencer i Dansetten i Tivoli. Det var jitterbug, der blev danset. Han fik hurtigt en fast dansepartner, hvis forældre havde en kolonihave på Amager. Her gjorde græsplænen det ud for dansegulv hver tirsdag.

Et andet fast punkt var at gå i biograf "Den Vide Verden" på Hovedbanegården. Her kunne de unge mennesker se deres danse-præstationer på det hvide lærred. Politikens optagelser blev nemlig vist her.

Onsdag aften var der dansekonkurrence i Dansetten. Det blev til mange halsbrækkende stunts, da man jo gerne skulle overgå konkurrenterne.

Bonzo har haft 4 dansepartne-

re i løbet af sin dansekarriere. Og selv om man kommer tæt på hinanden under dansen, har Bent hele tiden holdt fast i, at det kun drejede sig om dans, for som han siger: Kærester slår jo op, og det går jo ud over dansen. Sagt med et smil.

Dansen kom lidt i baggrunden, da Bent startede murerforret-ning. Han var murermester i 40 år og har modtaget 50 års jubilæumsgave af Københavns Murerlaug. Da de var flest i forretningen, var der 18 ansatte. Han har renoveret for forsikringsselskabet Kgl. Brand gennem 20 år. Det er også blevet til flere husbyggerier i Hvidovre.

Også Bent har oplevet tider hvor byggeriet gik lidt i stå bl.a. på grund af byggestop, men det fik ikke has på hans gode humør. Under sloganet "Jensen bygger pejsen der hygger" blev det til omkring 100 pejse rundt omkring med bornholmske røgerier som model.

Men helt lægge dansen på hylden kunne Bent ikke. 18 dansere fra årene i Dansetten har holdt sam-men hele livet. Der er stadig otte tilbage. Det er heller ikke længere jitterbug, der danses, men mere showpræget. I dag hedder Bonzos partner Käthe Kieler.

De to tager stadig ud på plejehjem og underholder de gamle, fortæller Bonzo med et glimt i øjet. Det er ikke længe siden Käthe blev budt op af en 101 årig.

Igennem de sidste 20 år har Bonzo holdt sin fødselsdag i Dover hvor omkring 1200 dan-sere hvirvler rundt. Man kan mærke på ham, at det er et af årets højdepunkter.

Bent og Käthe danser også hver mandag på Risbjerggård. Men det bliver understreget, at det kun er for øvede.

Bent tager gerne ud og under-holder med foredrag og eksempler på forskellige danse. Efter opvisningen er der også tid til, at alle kan komme på gulvet og røre sig.

Dagen inden jeg interviewede Bent, havde han været i Tivoli om aftenen, hvor han havde danset foran "Plænen" med ikke færre end 10 forskellige partnere. "Det er damerne, der inklinerer, og gerne vil danse med den gamle".

Befæstningsdagen - Den hemmelige agent

Af Lisbeth Hollensen

Tag børn eller børnebørn med ud til en særlig oplevelse på Vest-volden, når Forstads-museet og en række andre aktører laver rollespillet Den hemmelige agent. Her bli-ver tiden skruet tilbage til 1917, hvor børnene kommer i aktion for at afsløre den hemmelige agent og hans lumske planer. Undervejs vil der være masser af aktiviteter for børnene, og I får sammen set Vestvolden på en ny og sjov måde. Børnenes fanta-si og engagement kommer i spil, når de møder en række aktører som den fattige, men snu soldat, den tyske spion, den bryske gullaschbaron og mange flere. Rollespillet er for de 5-12 årige
Let forplejning kan købes ved startstedet.

Tid: Kl. 10-14 (der er rullen-de starter og sidste start er kl. 14)
Startsted: Den røde barak på Vestvolden, 150 m. fra Aved-øre Tværvej i Hvidovre.
Varighed: Det tager ca. 60 min. at gennemføre spillet.
Pris: Gratis.
Sted: Spillet foregår i terræ-net på Vestvolden, så husk praktisk fodtøj.
Arrangører: Forstadsmuseet, Quark Centret, God fritid for alle, Hvidovre Produktions-skole, Avedøre Bibliotek, Lokalhistorisk Selskab.

Rundvisning på cykel langs Vestvolden
Tag med museumsinspek-tør Lisbeth Hollensen på en spændende tur langs Vestvol-den fra Brøndby til Avedøre.

Tid: Kl. 11-13
Længde: Turen foregår på cykel, og strækningen fra Vestvolden v. Roskildevej til Avedøre er ca. 5 km.
Pris: Gratis
Varighed: 120 min.
Arr.: Forstadsmuseet
Sted: Voldstien lige syd for Roskildevej, 2605 Brøndby. Slut ved landminebarakken i Avedøre.

Turen starter på voldstien lige syd for Roskildevej i Brøndby. Herfra vil turen bl.a. gå rundt til bygninger-ne omkring Horsedammen:

Vibeholm Batteri, Glostrup Militærstation og det store røde artillerimagasin, som til daglig er utilgængeligt for offentligheden. Artillerimagasinet er det eneste bevarede af sin slags ud af de oprindeligt ni på Vestvolden. Vi kommer også en tur igennem den store poterne, der fører ned til dobbeltkaponierens imponerende bygningsværk. Herefter vil turen gå til Avedøre, og undervejs vil du høre fortællingen om Vestvoldens historie og se det unikke bygningsværks konstruktion. Turen slutter ved den røde barak i Avedøre, hvor der kan købes let forplejning.

RIS & ROS

Har du ris/ros, idéer eller andet til bladet eller til hjemmesiden, er du meget velkommen til at give udtryk herfor, enten i formularen på hjemmesiden

(www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk - Kontakt),

eller ved skriftlig/telefonisk henvendelse til selskabet.

(Se tlf.nr.: m.v. på næstsidste side i bladet)

Minder fra Store Hus og Stationsbyen

Af Jens Frederik Jørgensen

Jubilæer fremkalder altid minder om den tid, der er gået. Således også i forbindelse med 40 års jubilæet i Store Hus.
De beboere, der havde boet der længst, var af Afdelingsbestyrel-sen, Historiegruppen-Avedøre Stationsby og HLS inviteret til "Mindernes Cafe". Mens der blev drukket kaffe og spist kage fortalte bl.a. Kirsten Petersen og Johnny Henriksen om oplevelser fra den tid, de havde boet i Store Hus.
Kirsten Petersen havde allerede i 1976 set prøvelejligheden i Store Hus, og hun sagde dengang, at hvis hun en dag blev alene, så var det lige en lejlighed, hun kunne tænke sig. Efter en separation flyttede hun ind i Store Hus i 1982. Det var ikke meningen, at hun ville blive der længe. Hun bor der stadig, da hun aldrig har fortrudt, at hun flyttede ind.
Lejligheden er som skræddersyet til hende. Hun har tegnet og malet næsten hele tiden. Lejligheden er meget velegnet, da den har et dejligt lysindfald.
Kirsten fandt et par veninder, og de fandt sammen hurtigt melodien. Der var mange unge i Store Hus i 1980erne, og der blev festet og spillet høj musik.
Johnny Henriksen flyttede ind 7.2.1985. Han havde boet hos sine forældre på Hjørnagervej 7, men da de købte hus på Lolland, ville han ikke med derned.
Johnny mindes, at der var meget uro og ballade om natten, da han flyttede ind. Nu er der ro, og Johnny er glad for at bo der. Han flytter kun, hvis han skal på plejehjem, eller "når han skal bæres ud".
Begge har meget godt at sige om Jytte Lemche, der var socialrådgiver i Stationsbyen. Hun tacklede tingene på en rigtig god måde – talte pænt og respektfuldt til beboerne. Begge har gjort brug af hendes hjælp og støtte.
Jytte Lemche var stærkt med-virkende til at starte et opholds-sted/ en beboerklub i Store Hus. Hun arrangerede ture ud i byen, ferieophold. Og hun startede det første sambahold.
Snakken over kaffen faldt også på de fotostater, der var i elevator-rummene, da Store Hus blev ind-viet. I nr. 2 var det "Slaget i Køge Bugt" og i nr. 4 "Vestvolden". Det har indtil nu desværre ikke været muligt at "hitte" fotos af fotostat-erne. Senere kom der

blomster-arrangementer i store krukker i elevatorrummene.
Det har været svært at skabe socialt samvær i Store Hus. I starten sagde man: ”Kom ind og se, hvordan jeg har indrettet mig”. Et par stykker holdt justits på gangen, og de vidste, hvis der var problemer.
Nu er der kommet krolfbane på græsplænen øst for Store Hus, og i år er der igen kommet en beboerklub.
Jubilæumsfestens motto var bl.a.: ”Mød din nabo”, så der er sat mange initiativer i gang for at styrke kendskabet til hinanden og sammenholdet i Store Hus.
Historiegruppen-Avedøre Stationsby har nu eksisteret i 4 år. Gruppen arbejder med at indsamle, bevare og fortælle Stationsbyens historie. I for-bindelse med jubilæet i Store Hus havde gruppen lavet en planche-udstilling om Store Hus, ligesom man viste fotos og videoer på en TV-skærm.
Historiegruppen har indsamlet næsten 1.000 fotos fra begiven-heder i Stationsbyen. Gruppen er i gang med at sætte navne på de personer, der er med på billeder-ne og finde ud af, hvornår billed-erne er taget.
Også meget skriftligt materiale om Stationsbyen findes nu i Historiegruppens eget lokale, Trædrejerporten 1B. Her kan man sidde roligt og arbejde med materialet, og her mødes gruppen en gang om måneden.
Historiegruppen vil meget gerne have flere aktive medlemmer - ikke mindst fra afdeling Stations-byen-Nord, som slet ikke er repræsenteret i gruppen. Så hvis nogen har lyst til at være med, så kan man kontakte

Historiegruppen på mail:
historieguppenavedore@gmail.com

eller på Facebook:
AVEDØRE STATIONBY – historien i tekst og billeder.

Det er Historiegruppen-Avedøre Stationsbys udstilling - Foto Viggo Jensen

Vestvolden rykker ind på Belægningen

Af Astrid Lystbæk Andersen

Udstillingen: ”En seng for 1 krone! – og andre historier fra Vestvolden” åbnede på Vandrehjemmet Belægningen i slutningen af juni måned.
Ca. 700 meter fra Belægningen møder man den 14,5 km lange Vestvolden, der i dag er et smukt og rekreativt område ideelt for lange gå- eller cykelture. Området gemmer på over 100 år gamle historier, der nu er rykket ind på Vandrehjemmet Belægningen og giver et spændende indblik i fortidens militær- og lokalhistorie. I samarbejde med Forstadsmuseet har Belægningens hvide værelsesgang fået nyt liv og danner rammen om de mange historier fra Vestvoldens Avedøre- og Glostrup-afsnit, hvor en voldbisse kunne leje en seng for 1 krone og soldaterne boede tæt i de beskyttede bunkere.
Vestvolden er et af verdens største og bedst bevarede moderne fæstningsanlæg. Udover at fortælle den overordnede historie om Vestvoldens konstruktion og opførelse, fokuserer udstillingen på at fortælle om livet som soldat. Hvordan soldater har bemandet volden under 1. verdenskrig og enten ligget i teltlejre eller været indkvarteret privat. Sammen med den historiske fortælling, kan man nyde ikke før sete arkivbilleder fra Paradislejren samt flotte billeder af Vestvolden, taget af Rye & Aamand Fotografi i foråret 2017.

Museumsinspektør Astrid Lystbæk Andersen har stået for udstillingen på Belægningen. Foto: Forstadsmuseet

Yderligere er en ny Historien i Gaden folder tilgængelig og med den i hånden, kan man selv gå på opdagelse på Vest-volden.

Udstillingen er gratis for alle ved henvendelse i receptionen. Vandrehjemmet Belægningens åbningstider er alle dage fra 9.-15.

Udstillingsåbning ”Bygget af velfærd”

Af Katrine Wacherhausen Huusom

Torsdag d. 10. august og fredag d. 11. august åbnede Forstads-museets nye Historien i gaden-udstilling ”Bygget af velfærd” i Avedøre Stationsby og Brøndby Strand.

Udstillingen omhandler tankerne bag de to totalplanlagte byer og består af ca. 10 fortovsklister-mærker i hver by.

Udstillingen blev åbnet i Avedøre Stationsby af Hvidovres borgmester Helle Adelborg og i Brøndby Strand af Brøndbys borgmester Kent Magelund. Efterfølgende fik de fremmødte en rundvisning rundt i udstil-lingen af museumsinspektør Katrine Huusom.

”Bygget af velfærd” er stærkt forbundet til Forstadsmuseets skoletjenestes nye forløb af samme navn, hvor undervisningen enten foregår i Avedøre Stationsby eller Brøndby Strand. Undervejs skal eleverne lave spændende formidlingsopgaver som f.eks. en podcast, en reklame eller en historisk dokumentar. Forløbet bliver udbudt efter skolernes sommerferie og er til udskolingseleverne.

Udstillingen kan opleves ved at gå rundt i byerne, og scanne de QR-koder der findes på fortovsklistermærkerne.

Derudover kan man hente en folder om enten Avedøre Stationsby eller Brøndby Strand på Forstadsmuseet eller via Forstadsmuseets hjemmeside. Fortovsklistermærkerne ligger i de to byer i ca. tre måneder- det vil sige frem til midten af november.

Linje 10 på afveje

Af Peter Holmenlund og Jens Frederik Jørgensen

efter interview med Carl Robert Petersson

Carl Robert Petersson
Foto: Jens Frederik Jørgensen

I oktober 2016 besøgte vi Carl Robert Petersson i hans lejlighed på Vigerslev Allé. Carl Robert Petersson var i 1947 blevet ansat i DSB og var beskæftiget med rangering af godsvogne i 32 år.

Vores første spørgsmål til Carl Robert Petersson var: ”Hvad lavede du fredag den 28. marts 1958?”

”Det ranger-sjak, jeg var med i, var ude ved Carlsberg for at hente ølvogne, sådan som vi gjorde enten morgen eller eftermiddag. Klokken var ca. 20 minutter i 10. Linie 10 kom kørende fra Toftegårds Plads ad Vigerslev Allé. Her skulle den dreje ind ad Vesterfælledvej over broen over jernbanen ved Carlsberg.”

Den dag havde den fået rigelig med fart på, og den forlod sporet. Sporvognen ramte en cementklods, der faldt ned og lagde SIG midt på jernbanesporet. Sporvognen kørte ned ad skråningen og stoppede lige før jernbanesporet. Heldigvis kom ingen i sporvognen alvorligt til skade.

”Vi hørte skrig fra passagerne i sporvognen og så, hvad der var sket.

Vi i rangersjaket vidste, at på det tidspunkt ville Hamburg-Express være på vej fra Valby og ind mod Hovedbanegården. 3 af os ”fes” derudaf ad sporet mod Valby for at stoppe toget, så det ikke ville ramme cementklodsen og sporvognen.”

Lokomotivføreren så de løbende ivrigt gestikulerende skikkelser og forstod, at toget skulle bringes til standsning. Det lykkedes næsten, idet lokomotivet stilfærdigt ramte cementklodsen og sporvognens forparti og holdt så stille.

De 3 DSB-folk havde forhindret en meget alvorlig ulykke.

”Vi fortsatte vores arbejde. Imens kom en masse nysgerrige rendende ned på sporene. De havde ikke lov til at komme derned. Nogle af dem mente bagefter, at de havde gjort meget og derfor burde hædres – mere end os!”

Carl Robert Petersson og kollegaerne kom på forsiden af Politiken, og ulykken var fyldigt beskrevet i ord og billeder i aviserne den 29. marts 1958.

”Vi fik en påskønnelse fra DSB på 1.700 kr.” En medalje for heltemod fra Carnegiefonden blev det ikke til, ”men jeg husker, at en ældre dame fra Frederiksberg sendte os 100 kr. hver.”

”Da jeg kom hjem var jeg helt ødelagt – jeg havde vel fået et chok. Dagen efter var jeg på arbejde igen, men jeg tænker stadig på ulykken, hver gang min vej falder forbi stedet”.
Peter Holmenlund så også ulykken. ”Jeg kom forbi lige efter, at ulykken var sket. Jeg var på vej til Landbohøjskolen. Jeg så ulykkesstedet oppe fra broen, men gik ikke derned.”
Mange af dette blads læsere husker givetvis også ulykken.
Carl Robert Petersson blev født i 1928 som den sidste af 8 søskende. Faren, der var kommet fra Sverige, arbejdede på Lauritz Hansens gartneri, der lå lige over for indgangen til Avedørelejren.

Carl Robert Petersson kom som ung meget på Risbjerggård. Han gik til dans i Anker Johansons danseskole og gik 100% op i dans. Han er stadig en ivrig danser og kommer stadig til dans på Risbjerggård en søndag om måneden.

En beskrivelse af gartnerierne i Avedøre vil blive blive bragt i et senere nummer af dette blad.

Læs og se mere om sporvognsulykken i 1958:
www.evp.dk/index.php?page=afsporinger-pa-linie-8-og-10
http://www.vognstyrer.dk/Sporvogne/KS/Ulykker/1958-2803/1958-2803.htm

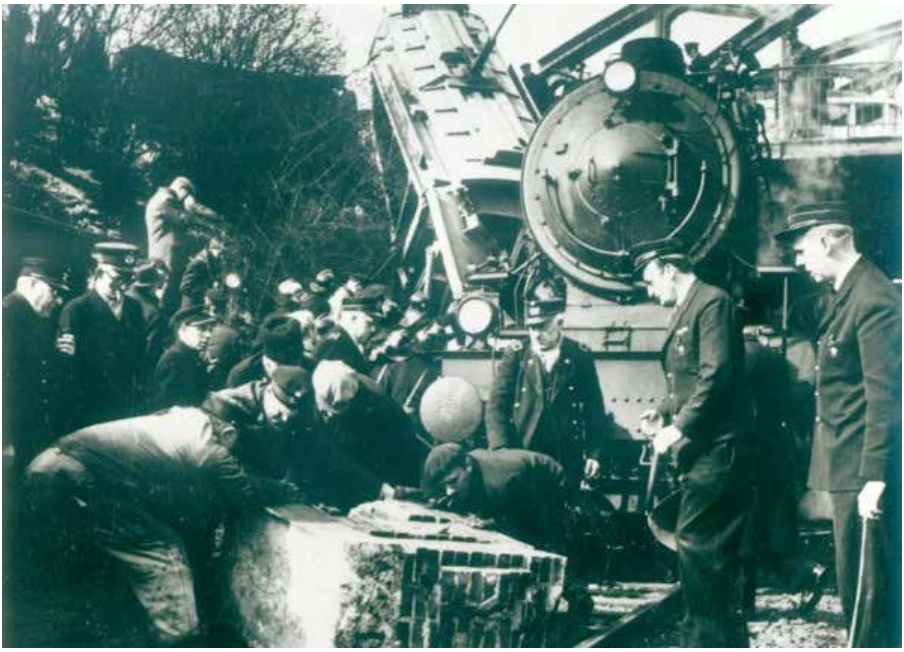

DSB-ansatte og andre bakser med at fjerne brokkerne.
Foto fra Hugo Stangerups arkiv.

Arrangementoversigt 2017

- Tilmelding er nødvendig til alle arrangementerne. Tilmelding skal ske ved at kontakte Forstadsmuseet på 36490030 eller ved mail til

  forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
- Der serveres kaffe/the til foredragene til en pris af 20,00 kr.
-

* Offentlig transport til Værestedet (Auditoriet i Avedørelejren) kan foregå med bus 1A, der holder lige foran Avedørelejren.

Deltagelse er gratis for medlemmer med mindre andet er anført.
Ikke-medlemmer betaler 25 kr. for deltagelse i møder.

Mandag den 4. september 2017
kl. 19.00 – 21.00
Peter Ålbæk Jensen om Filmbyen i Avedøre

Mødested: Auditoriet i Avedørelejren (Værestedet), Vestre Kvartergade 5.
Det er nu næsten 20 år siden, at Peter Ålbæk Jensen etablerede Filmbyen i Avedøre. Han vil på sin sædvanlige underholdende facon fortælle om ideerne bag Filmbyen og om Filmbyens udvikling – krydret med anekdoter fra livet i Filmbyen i Avedøre.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten".

Lørdag den 9. september 2017
kl. 14.30 – 15.45
Søren Ulrik Thomsen – Hvidovre og Strunge

Mødested: Risbjerggård, Hvidovrevej 241.
Søren Ulrik Thomsen er en levende legende fra poesiens verden. Søren Ulrik Thomsen blev på samme tidspunkt som Strunge berømmet for sine kloge og sanselige digtsamlinger. Flere af dem er sat i musik af Lars H.U.G.
Denne lørdag oplæser Søren Ulrik Thomsen udvalgte værker og interviewes omkring den særlige tid i 80'erne; om Hvidovre og om digtervennen Michael Strunge.
Læs mere om programmet for Strungefestivalen på: www.vkir.dk/strunge
Tilmelding ikke nødvendig.
Arrangementet er gratis for alle deltagere og gennemføres i samarbejde med HvidovreBibliotekerne.

Søndag den 24. september 2017 kl. 13.00 – 14.30
Søren Østergaard fortæller og viser rundt på Vestvolden i Hvidovre.

Mødested: Den røde barak, der ligger 250 meter nord for Avedøre Tværvejs udmunding i Voldgaden.
Rundvisning og fortælling både omkring, og ikke mindst indenfor, i disse imponerende bygninger der ligger på Vestvolden i Hvidovre. Inden for 800 meter er der eksempler på stort set alle de bygningstyper, der findes på hele volden. Vi skal se militærbroen, geværkaponieren, den store kaponiere og Poppel Batteri. Dele af anlægget, der normalt er aflåst, vil denne dag – den årlige Befæstningsdag – være åben i forbindelse med rundvisningen.
Max. deltagerantal 30.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten".

Onsdag den 4. oktober 2017 kl. 13.20 -15.30
Rundvisning i Det kongelige Bibliotek og besøg i Småtryksafdelingen

Mødested: Det kongelige Bibliotek, Søren Kierkegaards Plads 1 – Garderoben til venstre efter indgangen.
Rundvisning i den flotte oprindelige biblioteksbygning, Holm-bygningen fra 1906, den spændende tilbygning, Den sorte Diamant fra 1999 samt det gamle bogmagasin, Danske Sal. Derefter er der besøg i Småtryksafdelingen, hvor Therese Høeg Jacobsen vil orientere og vi vil få mulighed for at se nogle af de materialer, man har modtaget vedr. Hvidovre og Avedøre.
Se artikel i dette blad om en tilsvarende rundvisning den 22.3 i år.
Max. deltagerantal: 20.
Pris: 50 kr.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten".

Onsdag den 11. oktober 2017 kl. 14.00 – 16.00
Erindringer om livet i Hvidovre og Avedøre

Mødested: Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1.
Henny Paaske fortæller I en samtale med Jens Frederik Jørgensen om sin barndom i Hvidovre og om andre oplevelser ved at have boet i Hvidovre og Avedøre.

Max. deltagerantal: 30
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten".

Kultur- og Fritidsmesse
Lørdag den 28. oktober 2017 kl. 9.00 – 18.00
Mød Hvidovre Lokalhistoriske Selskab på Kultur- og Fritidsmessen i Avedøre Idrætscenter.

Onsdag den 1. november 2017 kl. 13.30 – 15.30
Filmeftermiddag i Rytterskolen

Mødested: Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1.
Ove Christoffersen viser to af sine portrætfilm. De er begge om kendte Hvidovre-borgere. Den ene er om modstandsmanden, ingeniøren, svømmeren Sigurd Weber. Den anden film er om Herluf Rasmussen – videre præsentation er vist ikke nødvendig.
Max. deltagerantal 30.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten".

Tirsdag den 14. november 2017 kl. 19.00 – 21.00
Rasmus Bech: Mit Hvidovre – oplevet indefra og set udefra.

Mødested: Lille Friheden, Ll. Friheden 1.
Rasmus Bech er mangeårig journalist ved Politiken. Hans kærlighed og interesse for barndomsbyen Hvidovre, Sønderkærskolen og HIF læses tydeligt i hans kommentarer om ugens begivenheder og i hans sportsartikler i Politiken. Der er helt sikkert en fornøjelig aften i vente.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten".

Julemarked i Avedørelejren
Søndag den 10. december 2017 kl. 10.00 – 15.00

Mød Hvidovre Lokalhistoriske Selskab på julemarkedet i Avedørelejren.

Følg også her: Hvidovre Avis,
www.forstadsmuseet.dk
www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

BESTYRELSE OG UDVALG FOR HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Formand:
Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf.:2423 0595
e-mail: jensfrj@gmail.com

Næstformand:
Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
tlf.: 29920417
E-mail: katojo@live.dk

Kasserer:
Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf.: 2536 5481
e-mail: hlskasserer@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf.: 36759539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Anders Aalund
Nørremarksvej 6
Tlf.: 36 75 62 14 / Mobil: 24 20 26
55e-mail: aalund@oncable.dk

KB medlem: Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem: Charlotte H. Larsen
Holmelundsvej 45, 1. th.
tlf.: 41 32 06 01
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Kalkager 16 st. th.
2650 Hvidovre
tlf.:60 74 84 04
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. & sekretær: Finn Ivo Heller
Menelaos Boulevard 15
2650 Hvidovre
Tlf.: 20230868
e-mail: finn.ivo.heller@gmail.com

Revisor: Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:
Jens Frederik Jørgensen,
Karen Johansen, Frank H. Gudmann

Arrangementsudvalg:
Karen Johansen (tovholder),
Jens Frederik Jørgensen,
Knud Nygaard Jensen,
Birgit Møller Kristensen,
Annelise Wildenradt.

Kommunikationsudvalg:
Gitte Jakobsen (tovholder),
Anders Aalund, Jørgen Snedled,
Jens Frederik Jørgensen,
Lisbeth Hollensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes,
Karen Johansen

Interviewgruppen:
Anders Aalund (tovholder),
Ole Asbjørn Petersen
Jens Frederik Jørgensen,
Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen,
Henny Paaske, Ejvind Jensen,
Karen Johansen,
Bent Aarrebo Petersen,
Birgit U. Thomsen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
Email: hlsredaktionen@gmail.com

Ny udgivelse om Store Hus

Store Hus er fyldt 40, og det er blandt andet fejret med en udgivelse om husets historie. Det er brikker til den brogede

mosaik, der er Store Hus' historie. Det er "skrevet og sagt" om Store Hus, det er "stort og småt" om Store Hus, det er "skævt og sjovt" om Store Hus.

Fra et hus i modvind til et hus i både sol og medvind.
Læs om dengang Store Hus var ved at vælte til, at det i dag hedder Solhus.

Hæftet er på 32 sider incl. fotos og illustrationer.

Hæftet er udgivet af Forstadsmuseet og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og skrevet af Lisbeth Hollensen og Jens Frederik Jørgensen.

Hæftet koster 40,- kr og kan købes hos Forstadsmuseet, Alarmpladsen 3, 2650 Hvidovre – tlf.:3649 0030.

Hæftet kan bestilles og udbringes i Hvidovre ved indbetaling af 40,- kr. til Selskabets bankkonto: 5025 1028523. Husk at angive navn og adresse.

Bor man uden for Hvidovre, kan man få hæftet tilsendt for 40,- kr.+ porto 32,- kr.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

AVEDØRE OG HVIDOVRE

Forstadsmuseet/Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

35 årgang - Nr. 4 - 2017

Indhold

Formanden har ordet	Side 3
Søren Ulrik Thomsen, Hvidovre og Strunge – Af Jens Frederik Jørgensen	Side 4
Gode Minder – Af Lars Bo Henriksen	Side 12
”Hyggeeftermiddage i Rytterskolen” - Af Jens Frederik Jørgensen	Side 13
Irma i Hvidovre – Af Gitte Jakobsen	Side 14
Rundvisning Hvidovrevej fra Brostykkevej til Menelaos Boulevard – Af Gitte Jakobsen	Side 18
DAB 75 år med almene boliger – Af Peter Vedsted Olesen	Side 22
Maleri fra Lejerbo set fra Spurvehøjvej	Side 24
Årets gang i Hvidovre – 1992 – Af Ole Asbjørn Petersen	Side 26
En lille historie udsprunget af byvandringen d. 13. sept - Af Ove Hurup-Christiansen	Side 32
Studiekreds om lokalhistoriske kilder – Af Jens Frederik Jørgensen	Side 34
Hundevæddeløb og måske speedway på Hvidovre Stadion – Af Jens Frederik Jørgensen	Side 35
Mangfoldighed – Af Jens Frederik Jørgensen	Side 36
På tur i Brøndbyøster under svenskernes hærgen i byen i 1600 tallet – Af Anders Aalund	Side 39
En iværksætter fra filmens verden – Af Annelise Wildenradt	Side 42
Arrangementsoversigt	Side 44
Bagsiden – Husk julemarkedet i Avedørelejren	Side 48

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
email: jensfrj@gmail.com
Tlf.: Se bestyrelseslisten på næstsidste side i bladet
eller www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 600 eksemplarer

Forsidebillede: Irma Strandmarksvej 23 (ca. 1960) - Foto: Forstadsmuseet
Strandmarksvej 23 - oktober 2017 - Foto: Jørgen Snedled

Næste blad udkommer: Uddeling fra uge 6 - 2018 - deadline 11.01 2018

Formanden har ordet

Af: Jens Frederik Jørgensen

I september kunne Rytterskolen igen tages i brug efter en stor og tiltrængt renovering. Håndværkerne skal have ros for det flotte arbejde, de har udført i den fredede bygning. Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har taget lokalerne i brug igen til medlemsmøder og bestyrelsesmøde samt til kontor.
Som led i budgettet for 2018 vedtog et flertal i kommunalbestyrelsen, at der skal spares 250.000 kr. på Forstadsmuseets budget. HLS tilkendegav i den forbindelse, at vi fandt det stærk bekymrende at gennemføre besparelsen, inden spørgsmålet om museets statsanerkendelse var afklaret, og forhandlinger med Brøndby Kommune om fordelingen af museets driftsudgifter endnu ikke var afsluttet. Besparelsen kunne tolkes som om Hvidovre Kommune ikke bakker museet op i det enestående arbejde, museet gør for at formidle lokalhistorien til alle aldersgrupper og alle dele af de to kommuner.
I løbet af vinteren "søsætter" vi to nye initiativer.
Vi inviterer til "Hyggeeftermiddag i Rytterskolen", hvor medlemmerne kan fortælle deres lokalhistorie for hinanden over en kop kaffe (se side 13 & 44)
Vi gennemfører også 3 møder, hvor der orienteres om "Lokalhistoriske kilder". Hvor kan man dykke ned, hvis man vil gå på opdagelse i lokalhistorien (se side 34)
Vi bliver af og til spurgt, hvorfor vi ikke er på Facebook. Hvis vi skulle være aktive, ville det kræve meget tid af os, da vi hele tiden skulle gå ind og svare, gå ind og lægge billeder mv. ud på siden. Det rækker kræfterne ikke til. Vi henviser til "Hvidovre i gamle dage", hvor mange af vores medlemmer er aktive brugere. Og det er godt.
Så er tiden inde til at ønske alle medlemmer en glædelig jul og et godt nytår. Mange tak for opbakningen til selskabet i det forløbne år.

Adresseændringer:

Vi oplever af og til, at vores omdelere ikke kan få afleveret medlemsbladet, da medlemmet er flyttet.
Vi beder derfor om, at adresseændringer sendes til vores kasserer:
Frank Gudmann: hlskasserer@gmail.com
Tlf.: 2536 5481

Søren Ulrik Thomsen, Hvidovre og Strunge

Af: Jens Frederik Jørgensen

Der er meget regnvejr i Søren Ulrik Thomsens digte.
Den tone havde naturen også slået an lørdag den 9.9.2017. Det var en grå, trist og regnfuld eftermiddag, da Hvidovre Lokalhistoriske Selskab i samarbejde med HvidovreBibliotekerne havde inviteret Søren Ulrik Thomsen til Risbjerggård i anledning af Strunge-festivalen, som i år var en del af Vestegnens Kulturuge.
Hovedemnerne var Søren Ulrik Thomsens kendskab til Hvidovre og hans venskab med Michael Strunge.
Søren Ulrik Thomsen har skrevet 3 digte, der tager udgangspunkt i Hvidovre. Hvorfor det var det spørgsmål, vi i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab havde stillet os selv. Hvad er Søren Ulrik Thomsens forbindelse og kendskab til Hvidovre? Det ville være interessant at blive klogere på.
Når en udenbys iagttager skriver om Hvidovre, er det et bidrag til en fortælling om livet i Hvidovre, indtryk af livet i Hvidovre og bliver dermed en del af Hvidovres lokalhistorie og "image".
Søren Ulrik Thomsen har boet i Hvidovre. Det var nyt at høre.
"Fra jeg var 2 år, og til

Søren Ulrik Thomsen
Foto Claus Rosenblad

jeg var 6 år, boede jeg og min familie på Arnold Nielsens Boulevard (nr.39) og Spurvehøjvej (nr.15). Det ligger dybt i mig, noget drømmeagtigt. Jeg kan virkelig huske de røde karréer og altanerne. Det er noget, der dukker intenst op i mine drømme.
(se side 10)
Så gik der mange år, og jeg var ikke i Hvidovre igen, før jeg i 1981 havde lært Michael Strunge at kende.
Der er mange lag i mit kendskab til Hvidovre. Det er blevet et sindsbillede. Der er patina her – det er en meget positiv værdi".
I "NYE DIGTE" fra 1987 er der et digt med titlen "Når lygterne slukkes på Hvidovrevej". Digtet er bygget over sangen "Når lygterne tændes på gade og vej", eller som sangen hedder i originaludgave, "Red sails in the sunset".
I et andet digt "Novemberdage" fra "RYSTET SPEJL", 2011 beskrives Hvidovre udpræget trist.
Efter oplæsning af dette digt, sagde Søren Ulrik Thomsen, at digtet var bestilt af Hvidovre Turist-

Når lygterne slukkes på Hvidovrevej,
når gæssene trækker og dæmringen ånder
så skal du ikke fortælle mere
om hvad livet er og hvad det ikke er
om hvem der er døde og hvad vi skal gøre
så skal det regne
så skal jeg sidde
helt for mig selv
fordybet i brevene der forsvandt i posten i nat,
i vækkeuret der ringer på et tidspunkt det selv har fundet på
i mørket der eksploderer i villahaverne
når rosen, liljen, nelliken
lukkes: Om hver sin hemmelighed.

kontor. En bemærkning der fremkaldte smil og latter.
I et 3. digt – også fra ”RYSTET SPEJL”, 2011 - er inspirationen måske hentet lidt fra Hvidovre og handler lidt om Mi-

I Hvidovre, på novemberdage
i visse alt for store vejkryds
når bus 200 S
gennem det nedfaldne løv og de smattede gratisaviser
glider forbi tandteknikerne og thaibordellerne
fjernlagrene og hundefrisørerne
på vej mod de små gamle højhuse,
hvor alle de vi kendte og elskede
og som nu er døde
kører op og ned med de rustne elevatorer
med en søvnig pære blinkende i loftet,
da ved man, at der findes steder
hvortil fortvivlelsen flygter
fordi den selv er fortvivlet
over at findes

chael Strunge, og at han døde så tidligt.
Søren Ulrik Thomsen tror, at det var vanskeligt for Michael Strunge at tænke på, at han skulle gå hen og blive tyk og gråhåret og knap så ”funky”.
Søren Ulrik Thomsen fortalte, at han mødte Michael Strunge og den anden digter fra Hvidovre – F. P. Jac – inde hos Poul Borum i Havnegade. Borum havde inviteret de unge digtere, som havde debuteret i hans lyriktidsskrift ”HVEDEKORN”.

Fordi du forsvandt
mens festen var på sit højeste
gik du glip af de dybeste kys i de mørkeste kroge
men slap for at falde i søvn
med kæben fuld af guldtænder
og træthedens hvide suppe kogende i kraniet.
Og for at vågne i et iskoldt S-tog
der oplyst som en operationsstue
skramler gennem forstæderne
med en ølflaske rullende frem og tilbage på gulvet.

Michael Strunge og F. P. Jac havde debuteret i 1977/78. Søren Ulrik Thomsen debuterede i 1981.
”En ny generation af digtere har som oftest noget at være fælles om og noget at være imod. Det er altid det, der går lige forud, man reagerer imod, og vi var trætte af, at mange af 70er-kunstnerne på grund af deres politiske synspunkter havde trukket poesien i en alt for hverdagsagtig og prosaisk retning. Men sjovt nok går bedsteforældregenerationen så tit hen og bliver forbilleder, for vores vedkommende f.eks. en 40-er digter som Ole Sarvig. Alle unge mennesker føler, at de er kommet for sent til verden. Det store skete lige før, de var der. F.eks. var unge fra 1950erne kede af, at de ikke havde været frihedskæmpere under 2. Verdenskrig, ligesom vi var gået glip af ungdomsoprøret i hippietiden.
Poesien kan noget sær-

ligt. Den kan tænke og sanse på samme tid. Der er musik, klang, sanselighed og billeder, man kan sanse, men samtidig kan poesien tænke, fordi ord jo betyder noget. Det er det vigtige for mig. Det var derfor jeg begyndte at skrive.

God kunst kan bedømmes ud fra 2 kriterier. Fungerer det? Og er det nødvendigt? Begge dele skal være til stede.

Strunges og Jacs opvækst var langt fra den dannede middelklasse, og de er begge et bevis på, at kunstnerisk talent ikke er nedarvet socialt, men at det er noget, der slår fuldstændig tilfældigt igennem. Og så kom de begge endda fra "de forgrædte forstæder", som Jokum Rohde kalder Vestegnen. De havde begge et stof, der trængte sig på. De havde virkelig grund til at udtrykke sig.

Jeg besøgte en enkelt gang Michael Strunge i Bytoften og tit i København. Ofte læste vi digte op sammen ved offentlige arrangementer. Der var mange af de samme ting, vi ville og ønskede skulle ske i litteraturen, selv om der også var temperamentsforskel på os.

Søren Ulrik Thomsen ser Hvidovre for sig for 40 år siden:

"Små selvbyggerhuse og lys og luft mellem de sociale boligblokke. Hvidovre var både historisk og geografisk den første forstad med hvad, det indebar af drømme om en lille sort Folkevogn, TV-apparat og i det hele taget et bedre liv end det, der blev levet på Vesterbro, som Hvidovre må være en udflytning fra og af den arbejderklassekultur, som forstaden stadig bærer umiskendeligt præg af".

Det var det stille og kedelige gode forstadsliv, som både Michael Strunge og F. P. Jac gik op imod i deres liv og digtning.

Søren Ulrik Thomsen

havde flere oplevelser med Michael Strunge, som han delte med tilhørerne.
En dag, dengang Michael Strunge boede i den lille lejlighed i Bytoften sammen med sin første kone, ringede han til Søren Ulrik Thomsen og sagde: Jeg står her og ryger en cigaret og står og ser over på Hvidovrevejens Ligkistemagasin."
Michael Strunge blev også kaldt "Michael Highstrong", fordi han var meget anspændt. "Jeg kunne godt lide at få ham til at grine, så han et kort øjeblik kunne slappe af. Hvis man læser hans digte, så er der meget om seksuel frigørelse, men i virkeligheden var Michael Strunge meget jomfrunalsk. Han syntes, at jeg var meget vulgær. Jeg kunne godt lide at fortælle ham sjofle vittigheder, så han var nødt til at grine. Så sagde han til mig: "Du må ikke råbe samkvemsord efter pigerne, Søren". Det var meget sødt."
En sidste ting om Søren Ulrik Thomsen og Hvidovre skal også med. Søren Ulrik Thomsen cyklede i 3 år rundt i København og fotograferede sammen med Jokum Rohde alt det, de godt kunne lide. Det kom der en bog ud af: "København con amore."

Her er Hvidovre også med, idet noget af det, der blev fotograferet, var Hvidovrevejens PARTYSLAGTER. "Jeg ser for mig en gyserfilm. Man holder party, og hvad sker der så!"
Søren Ulrik Thomsen er evig taknemmelig over for Michael Strunge, fordi han lavede en kæmpemæssig, meget inspireret anmeldelse af Søren Ulrik Thomsens første bog, CITYSLANG i lyriktidsskriftet "SIDEGADEN". Dermed blev Søren Ulrik Thomsen på smukkeste vis indlemmet i den generation af digtere, som Michael Strunge var en

del af.
For de 50 tilhørere var det en både indholdsrig og minderig eftermiddag i selskab med Søren Ulrik Thomsen. Vi blev klogere på Hvidovre såvel som på Michael Strunge og F. P. Jac ud fra det, Søren Ulrik Thomsen satte ord og perspektiv på.
Søren Ulrik Thomsen selv var rigtig glad for at have fået invitationen.

Arnold Nielsens Boulevard 39
set fra havesiden

Spurvehøjvej 15
set fra gaden

Søren Ulrik Thomsen taler om de røde blokke og altanerne.

Foto: Jens Frederik Jørgensen

Søren Ulrik Thomsen er født i 1956.
Han debuterede i 1981 med digtsamlingen CITYSLANG. I 2011 udkom digtsamlingen RYSTET SPEJL.
I 2016 udkom essaysamlingen EN HÅRNÅL KLEMT INDE BAG PANELET.
Søren Ulrik Thomsen blev i 1995 medlem af Det Danske Akademi.
Kilde: www.gyldendal.dk

En dokumentarfilm om
Michael Strunges liv og univers
– ”Væbnet med ord og vinger” -
får premiere i 11. januar 2018.

Gode minder

Af Lars Bo Henriksen

Lågerne her på billedet kan ses, når man kører på Idrætsvej ved Stadion.
De ser lidt undselige ud og har sikkert ikke været åbne i mange år. Men det er rigtig godt, at de nu får omtale, for de rummer rigtig mange gode minder for en person som mig, der i 1949 på cykel kørte gennem en åben låge ind til Hvidovre Kommunes Stadion for at blive medlem af HIF.
Det er ikke helt sikkert, at det lige er de samme låger, som vi ser på billedet, der var dengang. Men selve indgangen til Hvidovre Stadion op mod klubhuset var helt sikkert her.
Længere ovre på anlægget lå endnu en bygning, hvor man kunne klæde om.
Jeg har læst i HIFs 25 års jubilæumsbog, at klubbens nye baner blev taget i brug i 1938. Der var, da jeg blev medlem, 2 fodboldbaner, men vist ikke som nu en bane ved Hvidovrevej.
Indgangen var ikke til Idrætsvej, som vejen nu hedder, men til Høgevej, som vejen endnu hed dengang i 1949, da jeg kørte ind gennem lågen.
Opvisningsbanen var den ud mod Høgevej, og her spillede det fodboldhold, som i 1949 var rykket op i danmarksturneringens 3. division. Det var spillere, som jeg så op til, og en del af dem kom jeg senere til at få glæde af som trænere, ledere og bestyrelsesmedlemmer.
Der var inden for indgangen nedgravede cementklodser til cykelhjulene, men så vidt jeg husker, skulle biler vist i 1949 parkeres på vejene uden for Stadion.
I 1954 byggede kommunen et nyt klubhus, og indgangen til Stadion fik fremover adressen Hvidovrevej 311.

Lågen på Idrætsvej -
Foto: Lars Bo Henriksen

”Hyggeeftermiddage i Rytterskolen”

Af Jens Frederik Jørgensen

Bestyrelsen har besluttet at gennemføre en ide, som er kommet fra et par af vores medlemmer. Forslaget går ud på at holde Rytterskolen åben et par timer en dag om måneden, foreløbig i januar, februar og marts 2018, således at interesserede kan komme og over en kop kaffe og et par småkager snakke med hinanden om deres erindringer fra livet i Hvidovre/ Avedøre.
Der er ingen foredragsholder. Gæsterne fortæller hinanden om de spændende begivenheder, de har oplevet. I kan måske komme med fotos og andet materiale, og så kan snakken tage sin begyndelse der, og der kan komme svar på, hvem og hvornår var det nu, det var.

Hyggeeftermiddagene finder sted:

Mandag den 22. januar 2018
kl. 13.30 -15.30
Onsdag den 28. februar 2018
kl. 13.30 -15.30
Torsdag den 15. marts 2018
kl. 13.30 -15.30.

Vi har valgt forskellige ugedage, da mange har faste aftaler på faste ugedage.

Vi håber at se mange på Rytter-skolen, og at initiativet bliver en succes

Irma i Hvidovre

Af Gitte Jakobsen

Irma i Hvidovre

Af Gitte Jakobsen

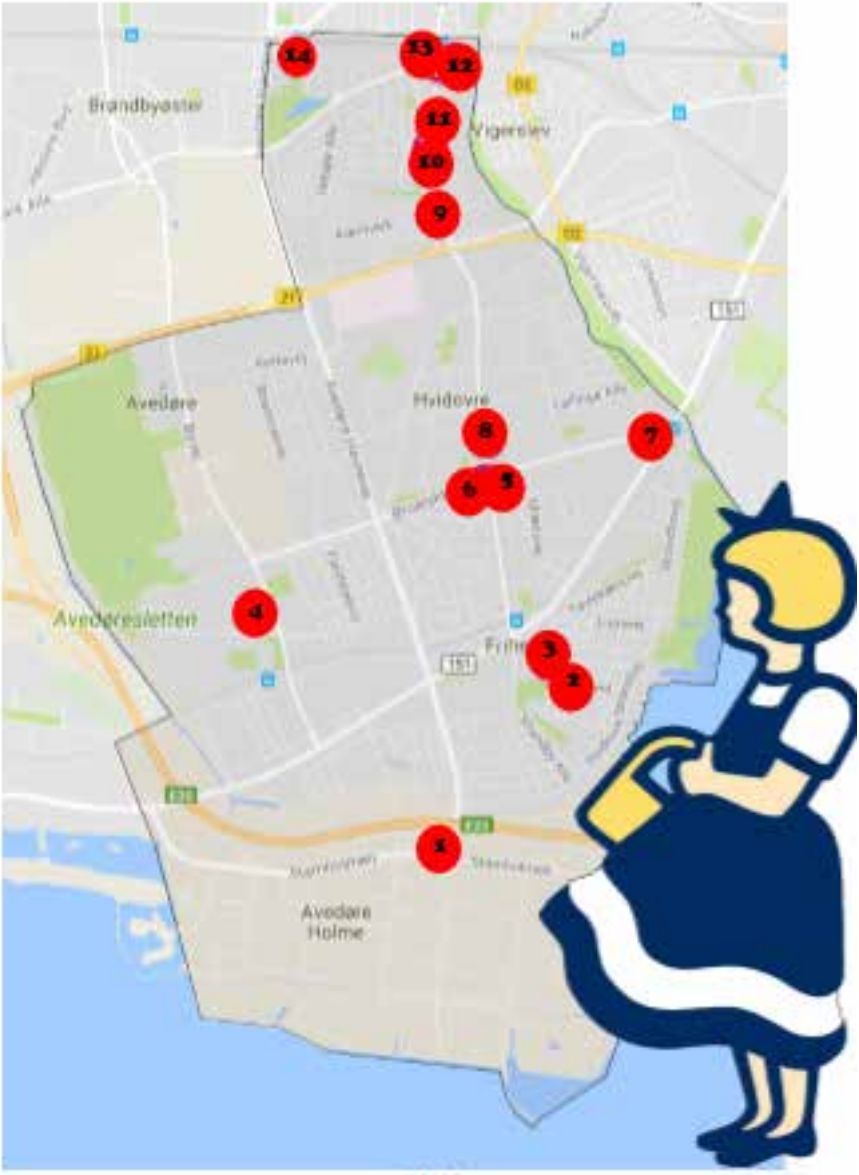

Irma i Hvidovre

Af Gitte Jakobsen

Engang var der adskillige Irmabutikker i Hvidovre.
En af de første lå på Hvidovrevej 170, hvor der nu er en kiosk. Når jeg skulle købe ind for min mor, foregik det i denne lille butik. Butikken åbnede i oktober 1954 og var Irma til 1972.
Strandmarksvej 23 fra 1954 blev indrettet i butiksområdet på Strandmarksvej med et butiksvindue og en trappe op. En lille betjent butik, som delte butiksfacade med adskillige andre små handlende.
Hvidovrevej 338 fra 13.december 1957 lå med facaden og Irmaskilt ud mod Hvidovrevej og senere blev der bygget ti, så butikken kom til at have indgang på Brostykkevej. Der skulle lige rives et hus ned på Ketilstorps Alle 1 og 5. Butikken blev ændret til en Super-brugs i maj 1993.
Hvidovrevej 134. A var først en Kroneforretning, der handlede med margarine og kaffe.
Der var 23 butikker rundt om i København, som senere blev overtaget af IRMA a/s, som jo solgte nogle af de samme ting som Kronen.
Irma, Rebæk Søpark var meget moderne på det tidspunkt, og der var et cafeteria tilknyttet butikken.
Butikkerne kan følges på Kraks vejviser, hvor butikkernes telefonnumre er listet op, og på det digitale Weblager, hvor der også er flotte arkitekttegninger af butikkerne.

En periode i Hvidovre, der sluttede, da Irma blev opkøbt af Brugsen.
Ifølge Irma a/s var der følgende Irma`er i Hvidovre.
Listen er tilføjet egne erindringer

HUSK
at meddele flytning til:
Kasserer Frank Gudmann
hlskasserer@gmail.com
Tlf.: 25365481

Hvidovrevej 59
Hvidovre Stationscenter
Hvidovrevej 89 (1957-1993)
Hvidovrevej 134.A
Hvidovrevej 170 (1954-1986)
Hvidovrevej 259 (1955-1976)
Hvidovrevej 338 (1957-1976)
Strandmarksvej 23 (1954-1984)
Strandmarksvej 27 (1984-1990)
Avedøre Stationscenter (1977-1993)
Rebæk Søpark (1965- 1993)
Ketilstorp Alle 1-5 (1976-1993)
Stamholmen Center Syd (1988-1993)
Gl. Køgelandevej 236

Rundvisning Hvidovrevej fra Brostykkevej til Menelaos Boulevard

Af Gitte Jakobsen

Rundvisningen var planlagt til torsdag d. 3. august, men blev i sidste øjeblik aflyst, da et større uvejr nærmede sig og godt det samme, for en halv time efter forventet start stod regnen ned i tove.
Tirsdag den 8. august mødte ca. 25 op til rundvisningen, som startede ved hjørnet af Brostykkevej og Hvidovrevej ved BankNordik og som blev ledet af Anders Aalund fra Forstadsmuseet og Jens Frederik Jørgensen fra Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
På pladsen foran banken står en flot skulptur fra 1979 lavet af italiensk Montorfano granit og udført af kunstneren Eva Sørensen.
Brostykkevej var tidligere delt op i Grønnevej, Gammelgårdsvej, Hvidebo Alle og

Købmand Søndergaard—Foto: Forstadsmuseet

Krogholtsbjergs Allé, og en af Hvidovre længste (ca. 3 km) og ældste veje (ses på kort fra udskiftningen i 1779). Hvidovrevej, der tidligere hed Mellemdigsvej på stykket mellem Risbjerg Kirke og Køgevej er 4,85 km, hvoraf en lille kilometer ligger i Rødovre Kommune.
Hvor BankNordik nu ligger, var der tidligere mange forretninger. De lå i en hjørneejendom hævet lidt over terræn. Bygningen rummede Spækhøker, Købmand, Chokoladeforretning og Handelsbanken. På det modsatte hjørne (mod nord) lå Mørcks bageri og en Esso-tank.

Overfor (mod vest) i en nyere bygning var der tidligere Irma, Wandorfs herremagasin, Varling Foto, Etly, der handlede med parfumeri og tasker, og en slikforretning. Sidste hjørne har tidligere rummet en tømmerhandel, der senere blev til Frihedens Tømmerhandel, kvindehus og MCklubben FUM (kaldet MC Røvtur). FUM står for Foreningen af Unge Motorcykelinteresserede.
Turen gik videre mod stadion forbi tidligere Gravesens Isenkram (fra 1935), og huset hvor både læge Borring og tandlægerne Haastrup holdt til.

Her lå oprindelig Emil Larsen—Foto Jørgen Snedled

Der var historien om modstandsmanden Otto From Petersen, der besøgte kone og datter på dennes fødselsdag under krigen. Da han hørte Gestapo ringe på døren, forsøgte han at flygte ned ad nedløbsrøret og blev skudt.
Overfor lå tidligere Damernes Magasin, som nu huser Salon Delux og pizzeriaet Mama

vorskovvej og Hvidovrevej. Butikken med kaffemøllerne i vinduet blev startet af Marie Søndergaard.
Tilbage på den anden side af Hvidovrevej ligger det flotte hus, Svendebjerghus, med blå altaner, som blev opført i 1950 til Hvidovrebo. Oprindelig var altanerne gullige (jordfarve) med inspiration

”Cykel-Sørensen” - Foto: Henrik Kiegstad fra Facebook (Hvidovre i Gamle dage)

Olga, som har ligger på samme adresse i over 25 år.
Ved siden af lå cykelhandler Sørensens butik med både cykler og legetøj.
Købmand Søndergaards forretning lå på hjørnet af Ant-

fra farverne på Thorvaldsens museum. Arkitekterne blev tildelt Bissens legat.
Hjørnet af Svendebjergvej og Hvidovrevej, hvor børneinstitutionen Willer ligger, var oprindelig tiltænkt til kirke-

byggeri, men bl.a. mormonerne takkede nej.
Johnnys Bodega har ligget der siden 1972, først ejet af Johnny Toft Sørensen, barnebarn af borgmester Toft Sørensen. Huset ved siden af fra 1939 har huset mejeri, bilforhandler og renseri.
Hvidovre Avis, som fylder 2 matrikler, blev omtalt som familieejet siden 1925 af familien Madsen.
Bedemandsforretningen var tidligere Emil Larsens forretning, hvor han solgte NSU og AUDI, havde 10 ansatte i 1976, og hvor fru Emil Larsen kunne alle numrene på reservedelene.
Vandtårnet blev indviet i 1937, og de første fodboldbaner på Stadion blev anlagt i 1936-37.

En kort tur ned ad Hvidovrevej, men med mange interessante oplysninger, flot og velforberedt fortalt af Anders Aalund og Jens Frederik Jørgensen. Vi blev klogere på Hvidovre.

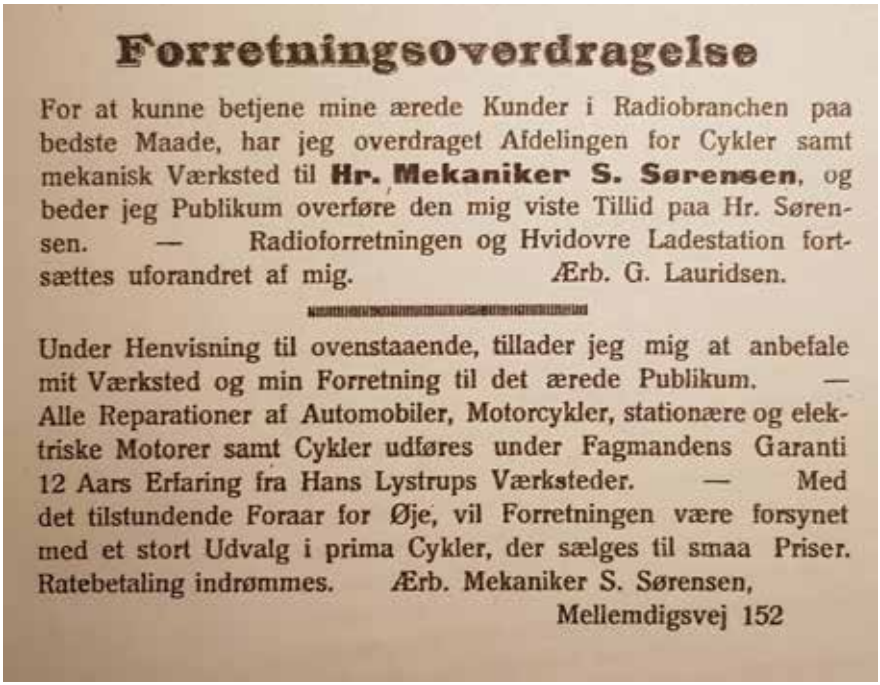

Forretningsoverdragelse

For at kunne betjene mine ærede Kunder i Radiobranchen paa bedste Maade, har jeg overdraget Afdelingen for Cykler samt mekanisk Værksted til **Hr. Mekaniker S. Sørensen**, og beder jeg Publikum overføre den mig viste Tillid paa Hr. Sørensen. — Radioforretningen og Hvidovre Ladestation fortsættes uforandret af mig. Ærb. G. Lauridsen.

Under Henvisning til ovenstaaende, tillader jeg mig at anbefale mit Værksted og min Forretning til det ærede Publikum. — Alle Reparationer af Automobiler, Motorcykler, stationære og elektriske Motorer samt Cykler udføres under Fagmandens Garanti 12 Aars Erfaring fra Hans Lystrups Værksteder. — Med det tilstundende Foraar for Øje, vil Forretningen være forsynet med et stort Udvalg i prima Cykler, der sælges til smaa Priser. Ratebetaling indrømmes. Ærb. Mekaniker S. Sørensen,
Mellemdigsvej 152

DAB 75 år med almene boliger

Af Peter Vedsted Olesen

Jubilæumsskrift udgivet af DAB 2017

”DAB fylder 75 år. Og det har været 75 gode år” Sådan indleder Henrik Berg, formand for DAB’s bestyrelse, sit forord til jubilæumsskriftet. Denne flotte udmelding nuanceres så, som man læser sig frem i den grundige, historiske gennemgang, som sociolog og boligforsker Hans Kristensen står for – det er gået op og ned i de 75 år. Ligesom det er gået op og ned med det omgivende samfund.

Det historiske tilbageblik tager sit udgangspunkt i tiden omkring år 1900. Danmark som landbrugsland er under forandring. Vandringen fra land til by er massiv. Boligmanglen er ligeså massiv. Den voksende arbejderklasse bor i små 2 værelses lejligheder. Privat opførte lejekaserner. På den baggrund opstår ideen om almennyttige boligselskaber. I slutningen af 1930’erne kommer en ny boliglovgivning, som gør det lettere at danne almennyttige boligforeninger. Bolignøden reduceres, men tager til igen, fordi boligbyggeriet går i stå under 2. verdenskrig.

Historien om DAB er historien om dansk boligpolitik og den udvikling, som boligbyggeriet har været igennem de sidste 75 år. Derfor er det også historien om en forstadskommune som Hvidovre.

”DAB blev stiftet i 1942 med sigte på at bygge sociale boliger og parcel- og rækkehuse. Ambitionen var at bygge bedre – især større – boliger end de hidtidige almennyttige boliger. Trods materialemanglen kom DAB godt fra start og fik opført nogle af de mest legendariske bebyggelser i den almene boligsektor: Søndergaard Park, Kollektivhuset i Høje Søborg i Gladsaxe, Bredals-parken og Grenhusene i Hvidovre.”

19 tidstypiske byggerier får en kortfattet omtale som illustrationer af den historiske udvikling. I afsnittet, der omhandler besættelse og efterkrigstid (1942-1960), finder man de 2 nævnte Hvidovre-byggerier. Med overskrifterne: Historik, afdelingsbestyrelse og beboerliv- og aktiviteter – plus store og små farvefotografier, fortælles en lille historie i den store historie. At det samtidig er historien om de 2 boligområder, hvor undertegnede tilbragte sin barndom

og tidlig ungdom, tilføjer en ekstra dimension. Tænk engang, jeg voksede op i "legendariske bebyggelser". Hermed en stor tak til alle involverede parter.
DAB's tilknytning til Hvidovre rækker længere end de omtalte boligområder. På det boligpolitiske område har to Hvidovreborgere en stærk finger med i spillet. I de mange portrætter af skiftende bestyrelsesformænd optræder to, som startede deres virke i Bredalsparkens/Grenhusenes afdelingsbestyrelse. Børge Jensen, var bestyrelsesformand i DAB fra 2005-2007 og den nuværende formand, Henrik Berg, blev valgt i 2009.
Børge Jensen får prædikatet oprører. " De (Ole Kjær og Børge Jensen) var begge meget opsatte på, at beboerne skulle have større indflydelse også på DAB's bestyrelse. I forhold til nogle af de ældre bestyrelsesmedlemmer blev de betragtet som "de unge rebeller".
Henrik Berg er vokset op I

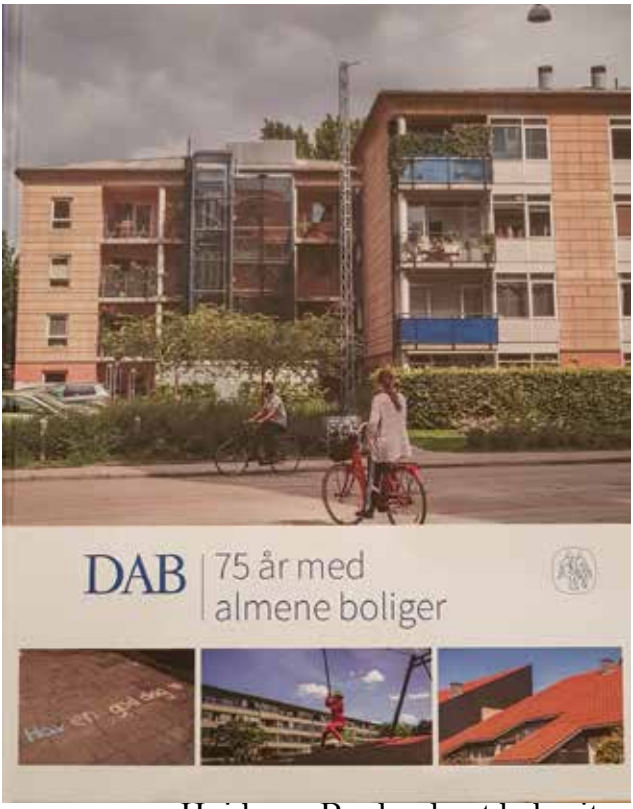

Hvidovre Bo, har boet hele sit voksenliv i Bredalsparken og var i mange år indehaver af Matasbutikken, på hjørnet af Hvidovrevej og Neergårds Alle og fungerende bestyrelsesformand for DAB.
Bogen er flot udstyret, fint illustreret, godt skrevet – især Hans Kristensens historiske overblik er let og indsigtsfuld læsning - og så siger rygtet, at jubilæumsskriftet kan afhentes gratis på DAB's hovedkontor. Det er et fund til prisen.

Maleri fra Lejerbo set fra

Af: Poul Sverrild

”Lejerbo” var blandt Hvidovreborgere i årtier navnet på den store rødstensbebyggelse, der fra de tidlige efterkrigsår frem mod slutningen af 1950’erne rejste sig på vestsiden af Hvidovrevej mellem Kettevejskolen og Høvedstensvej. Den almene boligforening Lejerbo opstod under 2. Verdenskrig og kom til at stå for talrige almene bebyggelser over hele landet. I Hvidovre optræder Lejerbo både som bygherre og administrator, men for indfødte Hvidovreborgere er ”Lejerbo” netop denne tidstypiske blokbebyggelse.

Efterkrigstidens gode almene teglstensbyggerier bliver i disse år berømmet, men det er ikke ofte, man ser dem afbilledet på lærred, som Ruth Larsen her har gjort det i 1965. Det er udsigten fra hendes altan på Spurvehøjvej 7-2. tv., som leverer billedet af det dengang nye ’Velfærdsdanmark’.

Spurvehøjvej 7 Hvidovre

Ruth Larsen fortalte selv, at da hun syntes billedet var færdigt, sagde hendes mand Erik Larsen, der var uddannet skiltemaler, at det kunne hun ikke være bekendt. Det var ikke detaljeret nok i forhold til virkeligheden, så han indsatte mange detaljer, deriblandt blomster og gardiner i vinduerne.

Det lidt naivistiske billede viser det moderne boligland-skab med sunde og gode boliger i forstaden, hvorfra de store ungdomsårgange stormede ind på de højere uddannelser fra 1960'-erne og 1970'erne. De moderne bloklandskaber blev sammen med parcelhuskvartererne afsæt for ungdomsoprøret og de efterfølgende samfunds-forandringer.

Årets gang i Hvidovre 1992 (set gennem Hvidovre Avis)

Af Ole Asbjørn Petersen

Januar

Foto: Jens Frederik Jørgensen

Børnebogsforfatter Thøger Birkeland har succes med filmen "Krummerne". Er set med et publikum på over 500.000.
To af de bedste fra Hvidovres divisionshold har valgt at sige stop. Knud Andersen og Lars Bo Henriksen.
Springflod over Hvidovre. Vandet fra Kalveboderne stod højt visse stede på Hvidovre Strandvej og fyldte kældre og kloakker.
Kulturrådet fejrer 25 års jubilæum den 29. februar.
Museumsleder Poul Sverrild vandt Svaneke Sportsfiskerforening 1. præmie med en fangst af en havørred på 2 kg.

Februar.
Sort ståhej om festligholdelsen af kommunaldirektør Per Byrge Sørensens 50 års fødselsdag i kommunalt regi. Beløb 50.000 kr.
Årets 4. røveri i Hvidovre. Jyske Bank, Hvidovrevej 87A, blev udsat for et hurtigt bankrøveri torsdag den 20. februar. Udbyttet blev 39.700 kr.
Kraftig forbedring af S-togsbetjeningen på Friheden og Avedøre Station fra den 31. maj. Afgang begge veje hver 10. minut i dagtimerne på hverdage.
Skoleinspektør på Enghøjskolen, Kirsten Schalburg, kritiserer skarpt, at Enghøjskolen i hendes øjne er ved at blive til en ghettoskole.
Frihedens Butikscenter fejrer 25 års jubilæumsfest fra torsdag den 27. februar.

Marts.

Nyt Hvidovre-skilt. Der opsættes 14 nye blå skilte, der skal pryde indfaldsvejene til Hvidovre. Lodrette bogstaver med bynavn på den ene side og en vinkende hånd og på gensyn på den anden side.
Byrådsmedlem, Herluf Rasmussen, bliver næstformand i det nystiftede parti "Dansk Centerparti".
Per Kaalund vælges som Hvidovrekredsens nye folketingskandidat efter Ivar Nørgaard.
Flere strenge at spille på. Den kendte violinist Kim Sjøgren har meldt sig ind i Hvidovre Petanque Klub.
April.
Den kendte skuespiller og visesanger, Frits Helmuth, gæster den 23.april Hvidovre Medborgersal. Han fejrer 40 års skuespillejubilæum den 11.maj.
Helena Blach delte en 5. plads ved verdensmesterskaberne i curling.
Færre bruger privatskole. Hvidovre må ansætte nye lærere. Elevtallet var budgetteret til 4.170, men der var 4.306.
Kraftig protest mod ny Falck-station. Over 100 har skrevet under på en protest. Husene vil falde i værdi, og man vil kræve erstatning af Hvidovre kommune.
Maj.
De første borgercykler i Stationsbyen klar til brug. Projektet er det første af sin art i Danmark. 2 førtidspensionister og 7 drenge fra Stationsbyen har gjort cyklerne klar. Der søges om penge fra fonde, så målet mellem 50-70 cykler kan nås.
2 kendte sportsfolk vender tilbage til Hvidovre. Torben Schultz valgte Hvidovre Ishockey Club frem for Herning, og Per Steffensen vendte tilbage til HIF fra OB.
Stor interesse for det kommende egnsspil "Rak, rødder og reformister". Over 100 borgere var mødt frem i Medborgersalen for at tilbyde assistance til forestillingerne, der skal finde sted i starten af 1993.
Det Blå Rocktog gæstede Hvidovre den 21. maj, og flere hundrede fik musikalske oplevelser fra 11 bands.

Rock, rap, soul, blues og hip hop. De fremmødte var tilfredse, men 25 naboer klagede over det høje støjniveau.

Juni.
Klart nej i Hvidovre. 61,1 procent af Hvidovres borgere sagde nej til EF-unionen ved folkeafstemningen.
Moderne tider. Alle byrådets medlemmer er blevet forsynet med PC´er og printer.
Som led i det kommunale projekt "Et kønnere Hvidovre" opsættes 3 emaljebilleder af billedkunstnerne Erik Hagens og Ursula Munch-Petersen på broerne ved Hvidovre Station.
Byrådet siger nej til et Avedøreværk 2.
Kaj Lauritsen går efter 18 år som skoleinspektør ved Avedøre Skole på pension ved skoleårets afslutning.
Ved Skt. Hans-fest ved Hvidovre Havn opstod der tumultagtige scener, da 30-40 såkaldte "Grønjakker" dukkede op. 14 blev anholdt.

Juli
Hvidovre kommune fyrer 8 lærere i musikskolen herunder orkesterleder Ulf Nordlund.
Et værdigt minde om Hvidovre Rutebiler. Kim Thinggaard er forfatteren til en ny bog om Hvidovre Rutebiler. Bogen præsenteres på Rytterskolen.
Viceskoleinspektør ved Dansborgskolen, Jens Mølbak, skrev sammen med Thøger Birkeland erindringsbogen "Bette Nielsens krig". Jens Mølbak beskriver livet i Skagen i 30´erne og 40´erne, hvor han voksede under trange vilkår.
August
Iranske asylansøgere i sultestrejke. Ni iranere på asylcenteret Lysholm nægter at spise

Sådan stemte vi i Hvidovre

Valgsted:	Hv. Nord	Hv. Midt	Avedøre	Hv. Syd	Ialt 1992	% 1992	Ialt 1986	% 1986	+/- i pct.
JA	2.666	2.892	3.042	3.579	12.179	38,9	10.948	37,6	+1,3
NEJ	3.642	5.143	4.866	5.475	19.126	61,1	18.136	62,4	-1,3
Ugyldige stemmer	15	17	17	14	63	-	102	-	
Blanke stemmer	28	29	29	43	129	-	170	-	
Hvidovre ialt	6.351	8.081	7.954	9.111	31.497	84,9	29.356	76,5	+8,4

Foto: fra Hvidovre Avis

Foto: fra Hvidovre Avis

i protest mod det, de kalder en fejlagtig behandling af de iranske asylansøgninger.
Hvidovre Pensionistforening fejrer 50 års jubilæum torsdag den 20. august.
90 mio. kroner for nye altaner i Friheden. Arbejdet påbegyndes den 15.september, og renoveringen forventes færdig i maj 1994.
Byskiltene bliver nu lovlige. De får lov til at blive stående de 10 steder, hvor de allerede er anbragt. Skiltene er opsat som en del af projektet "Et kønnere Hvidovre". Justitsministeriet har givet sin godkendelse.
Ingen løsning på strid om palæstinensisk flygtninge-familie. Hvidovre kommune truer Dragør med retssag. Dragør kommune har lejet et hus i Hvidovre og flyttet flygtningefamilien hertil. Familien har 6 børn i alderen 4-17 år.

September
Rytterskoledage i weekenden den 5. og 6. september. Med temaet gamle håndværk søger Hvidovre Lokalhistoriske Selskab at gentage det vellykkede arrangement fra sidste år, hvor 500 mennesker deltog.
Kommunalarbejdernes Klub i Hvidovre har udgivet bogen "Abe Erik og de andre rødder" i anledning af 50 års jubilæum.
Førende brødfabrik flytter til Avedøre. Schulstad skaber Danmarks største brødfabrik i Hammerholmen 27-31.
Det frie sygehusvalg betyder, at Hvidovres borgere nu frit kan vælge at lade sig indlægge på Hvidovre Hospital.

Oktober
Over 10 tons fisk døde under mystisk brand i Dambrug på Byvej. Det drejede sig om ål og ørreder. Brandskader opgøres til over en million kroner.

Den populære sangerinde, Birthe Kjær, flytter fra Hvidovre efter 18 år. Hendes karakteristiske hus på Grønholtvej – det gamle vandtårn – er sat til salg.
Avedørelejren fik den 1. oktober ny chef. Chef blev Knud-Anthon Knudsen
Den 20. september fejrede foreningen "Vestvoldens Venner", at det var 100 år siden volden blev indviet.

November
En af de helt store skikkelser i HIF's historie, Kurt Svendsen, bisættes fredag den 6. november. Kurt Svendsen debuterede i 1936 og spillede sin sidste kamp i 1959.
Nyt forsvarsforlig indebærer, at Hærens Materiel- og Færdselsskole nedlægges i Avedørelejren. Direktoratet for Udlændinge ønsker at benytte lejren som asylcenter. Lejren vil kunne rumme op til 2.000

Hvidovre Avis' fotograf STIG JOHANSEN »fangede« fredag 14 årige Louise på en bro over Vestvolden.

100 år og stadig smuk

Foto: fra Hvidovre Avis 1992

Foto:
Jens Frederik
Jørgensen

asylansøgere.

December Skoledistrikterne ændres i Avedøreområdet, så der opnås en mere ligelig fordeling af indvandrerbørn.
Avedøre Vindkraft fik de første 8 vindmøller på højkant ved diget ved lossepladsen på Avedøre Holme. I alt skal der rejses12 vindmøller af størrelsen 300 KW.
Storrazzia på Lysholm. Seks russiske asylansøgere anholdt for tyveri og indbrud.
Café starter på hjørnet af Femagervej og Hvidovrevej. Lyder navnet ”Under Uret”.

Enigt byråd i Hvidovre står bag modstand mod, at Avedørelejren skal bruges til asyllejr efter afviklingen.

Ældre Sagen

HVIDOVRE

Ældre Sagen i Hvidovre nærmer sig 7.000 medlemmer - skal du være med og få del i de mange tilbud, vi har.

Ældre Sagens kontor finder du i Hvidovre C - tlf.: 3647 8515

En lille historie udsprunget af byvandringen d. 13. september 2017

Af Ove Hurup-Christiansen.

Onsdag d. 13. september 2017, var vi på byvandring med ”HLS”, hvor vi blev guidet af Jens Frederik Jørgensen og Anders Aalund. Turen gik ad Hvidovrevej fra Brostykkevej og ned mod Gammel Køge Landevej. På denne gåtur gennemgik vores ”guider” historien om de forskellige nuværende og forhenværende huse og forretninger, som vi kom forbi på vores vej.

Da vi kom til Hvidovrevej 378, hvor der i dag er bedemandsforretning, kom jeg til at tænke på ”min ungdom” hvor der på denne adresse lå en forretning Emil Larsen, Denne forretning handlede med bl.a. knallerter, motorcykler og scootere af mærket ”NSU”. (senere også biler af dette mærke.

Min erindring om Emil Larsen er følgende: :

Jeg er født og opvokset ved Brøndby Strand og i 1962 kom jeg i blikkenslagerlære i Hvidovre. Jeg startede på Teknisk Skole på Risbjergskolen i september 1962 og det var 3 aftener om ugen fra kl. 18, så efter fyraften skulle man hjem og vaskes og have noget at spise og tilbage til Hvidovre.

Jeg fik sparet lidt penge sammen af min beskedne lærlingeløn, så jeg kunne købe en brugt NSU Quickly knallert af min fætter. Han havde købt den som ny i 1958, da han var kommet i lære ,og den kørte han på i sin læretid. Det samme gjorde jeg så fra 1962 ,og det blev til mange ture mellem Brøndby Strand, Hvidovre og rundt på arbejdspladserne i det ”storkøbenhavnske”.

Selvom det var en stærk knallert skulle den jo løbende vedligeholdes og repareres og her kommer Emil Larsen ind i billedet. Alt hvad der henhørte af reservedele og tilbehør til dette fremragende køretøj kunne man få hos ”EL” det vil sige det var fru Larsen der stod bag disken i forretningen og hun kunne alle numrene fra reservedelskataloget i hovedet. Man skulle blot forklare hvad man havde brug for, så sagde fru Larsen – det er det her du skal bruge og hun havde altid ret, samtidig med, at hun kunne forklare hvordan man skulle montere en reservedel. Hun var en flink, rar og altid hjælpsom person. Når jeg tænker på den tid vi lever i nu og evt. skal bruge noget i en forretning, skal ekspedienten først ”spørge” sin computer og hvis den ikke kan svare kan man have et problem. Alt dette havde fru Larsen i sit hoved.

Dette ligger et halvt hundrede år tilbage og den gamle ”Quickly” har stort set stået i et udhus ved vores lille sommerhus på Orø indtil foråret 2007 hvor den under

en kraftig oprydning var på vej i jerncontaineren.
I disse halvt hundrede år har den kun kørt i en periode på 2 -3 år omkring 1980, hvor vores søn kørte rundt på den på de små markveje. Problemet var, at vi ikke kunne skaffe stumper til den (dæk, slanger, tændingsdele, bremse og gear/koblingskabler o.s.v.) derfor denne beslutning om jerncontaineren. MEN den gamle trofaste følgesvend blev reddet på målstregen".

På Orø har vi en motorcykelentusiast Osvald Laursen (som bl.a. er gammel NSU fanatiker) og han købte min gamle knallert for kr. 5,/ - det var d. 21. April 2007.

Den første søndag i juni måned hvert år afholder man på Orø en "åbenhus" dag "ORØDAGEN" og på denne dag i 2008, hvor også Osvald Laursen havde åbent hus stod, blandt hans øvrige rariteter en "splinterny" NSU Quickly – det var min gamle knallert! Jeg var målløs og paf.
I det år der var gået, havde Osvald skilt hele knallerten ad, fået sandblæst alle de malede dele, skaffet reservedele hjem fra "veterantilbehørsmarkeder" i den store verden, fået malet den op i de originale farver hos en autolakerer og fået den køreklar til denne "åbenhus" dag. Under denne renoveringsproces havde han fra første dag ført "logbog" over projektet – og over udgifterne, som løb op i adskillige tusinde kroner. Hver gang vi render på hinanden, får jeg altid at vide, at han har betalt for meget for den.
På stellet står >Baujahr 1958< det var altså på sin halvtredsårsdag ,den blev relanceret. Dette var min lille historie som dukkede op omkring Emil Larsen denne byvandringsdag.

Foto:
Ove Hurup-Christiansen.

Studiekreds om LOKALHISTORISKE KILDER

Af Jens Frederik Jørgensen

HLS arrangerer i begyndelsen af 2018 en studiekreds på 3 eftermiddage om Lokalhistoriske Kilder. Her vil foredragsholdere præsentere nogle af de vigtigste hjemmesider, som rummer oplysninger, der er af stor værdi, hvis man vil dykke ned i lokalhistorien. Der vil blive orienteret om brug af kirkebøger, folketællinger, byggesagsarkiv, geodætiske kort, statens arkiver, krak, arkiv.dk og meget mere.

Alle dage foregår i:

Rytterskolen,
Hvidovre Kirkeplads 1.

Medbring opladet bærbar computer, der kan gå på Wifi.

Samlet pris for de 3 eftermiddage er 100 kr.

Programmet for studiekredsen:

Mandag den 26. februar 2018 kl. 13.30 – 15.30
Denne eftermiddag er tilrettelagt af Hvidovre Slægtsforskere ved Marian Stenak og Jytte Rømer Sørensen.

Mandag den 19. marts 2018 kl. 13.30 – 15.30
Tilrettelægger er museumsinspektør Lisbeth Hollensen, Forstadsmuseet.

Mandag den 16. april 2018 kl. 13.30 – 15.30
Tilrettelægger er museumsinspektør Lisbeth Hollensen, Forstadsmuseet.

Da deltagerantallet er begrænset skal der ske tilmelding til Forstadsmuseet på 36490030 eller ved mail forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk

Hundevæddeløb og måske speedway på Hvidovre Stadion

Af Jens Frederik Jørgensen

I september spurgte Finn O. Jensen via vores hjemmeside om:

1. Har der på Hvidovre Stadion på noget tidspunkt været afholdt hundevæddeløb?

2. Spiller min hukommelse mig et puds hvis jeg mener at der har været kørt "Speedway" på den gamle cindersbane på Hvidovre Stadion?

Vi kontaktede flere af vores medlemmer, der har kendskab til, hvad der i tidens løb er foregået på Stadion, da de måske lå inde med svaret.
Én mente at kunne huske, at der havde været hundevæddeløb. Ingen kunne huske noget om speedway.
På Facebook blev spørgsmålet også indgående diskuteret.
Fra Poul Sverrild kom det svar, at der blev afviklet nordisk mesterskab i hundevæddeløb på Hvidovre Stadion d.9. september 1962.
Det står at læse i Vestjysk Aktuelt fra den 8. september 1962 Hvidovre Avis omtalte ikke begivenheden.
Har nogen af vores medlemmer et foto fra hundevæddeløbet?
Med hensyn til speedway på Stadion er vi stadig på bar bund. Kan nogen huske, om der har været speedway på Stadion, og hvornår det i givet fald fandt sted. Skulle der også være et foto, så modtager vi det gerne.

Mit billede er taget på Kallerupbanen ved Hedehusene den 5. juni 2014.

Der er i dag kun to væddeløbsbaner for hundevæddeløb i Danmark. Den ene er Kallerupbanen. Den anden ligger i Bjerringbro. I Danmark er hundevæddeløb en lille og ydmyg sportsgren.

Foto: Ove Lyngsie
formand for www.kfak.dk

Mangfoldighed

Af Jens Frederik Jørgensen

Niels E. Pedersen
Foto: Fritidsbutikkens hjemmeside

Hvidovre har mange ildsjæle, der har præget byens udvikling og byens liv.
Niels E. Pedersen er en af dem. I 40 år har han været drivkraften i de mange forskellige kulturelle aktiviteter i Stationsbyen. Hvis hans virke skal rummes i eet ord, må det blive: Mangfoldighed.
Som led i de interviews, Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har gennemført, har jeg haft fornøjelsen at høre Niels E. Pedersen engageret fortælle om de mange personer, han har arbejdet sammen med og om de mange aktiviteter, han har stået for og deltaget i.
Lad os starte med historien om den skulptur, der kom til at stå foran Avedøre Bibliotek i 1993. Niels var dybt involveret i dette projekt, der viser Stationsbyens mangfoldighed på mange leder og kanter.
”Skulpturen kom på Bibliotekets Dag i 1993. Bibliotekarerne på Avedøre Bibliotek ændrede temaet fra ”Biblioteket i Verden – Verden i Biblioteket” til ”Avedøre i Verden – Verden i Avedøre” for at udtrykke mangfoldigheden i Avedøre Stationsby.
Biblioteket fik ideen til skulpturen og indkaldte alle mulige” Der var de personer, hvis navne dukker op igen og igen, når Stationsbyens historie fortælles. ”Mastodonterne”, som Niels kalder dem.
Den lokale Hvidovre-kunstner, Christian Hansen blev involveret og koordinerede kunstprojektet. Biblioteket fik i løbet af 4 måneder skrabet 110.000 kr. sammen fra fonde mv.
”Det var nyt, at man ansatte en kunstner til at samarbejde med institutioner, foreninger – børn,

Mangfoldigheden,
Fra venstre: Niels E. Petersen - Børnebibliotekar Stine Lindhardt -
Kunstner Christian Hansen
Kilde: Historiegruppen, Avedøre Stationsby

unge og ældre. Min holdning er – hvis du vil se og opleve stor kunst, så er der 15 minutter fra Avedøre til København. Hvis vi skal lave noget i Avedøre, så skal man forsøge at lave det på de lokale beboeres præmisser. Jeg ønskede en kunstner, der ville lægge sved, blod og tårer i projektet. Christian Hansen fik involveret mange mennesker i det lille projekt. Det betød, at mange børn og voksne oplevede, at de var med til at lave skulpturen. Skulpturen blev deres værk. Der kom kun graffiti på den 2 gange i de 8 år, den stod der. "Mangfoldigheden" var håndværk. Der var 1.500 mennesker, der var involveret. Stationsbyen havde ejerskab til "Mangfoldigheden".
Skulpturen bestod af 5 søjler, hvor der i 8 meters højde var sat "kasser" oven på hinanden. Hver kasse repræsenterede en institution, gruppe eller forening.
"Mangfoldigheden" måtte fjernes, fordi den var ved at rådne op. Den blev ikke fjernet, fordi folk ikke længere ville have den stående.
Også chilenerne, kurderne, tyrkerne var med i projektet. Apropos chilenerne i Stationsbyen, fortæller Niels, at de fyldte meget kulturelt i Stationsbyen i 1980erne og 1990erne. " De var meget kunstneriske. De var med i beboernes fester, de fyldte rummet med musik, De kom meget på biblioteket som låne-re. De kunne noget med musik, kunst og litteratur!"
Arbejdet med at skabe "Mangfoldigheden" blev grobund for "Kulturtoget", som er et samarbejde mellem de mange foreninger og offentlige institutioner, der har deres virke i Avedøre. Der er 75 "togvogne". Niels var i 20 år leder af Fritidsbutikken i Avedøre, der støtter op om Kulturtogets togvogne. Fritidsbutikken har været lig

med Niels E. Pedersen. Han har været med til at holde grupper af frivillige i gang, været med til at folde aktiviteterne ud. Han har støttet de mange aktive, kendte såvel som mere anonyme beboere i Stationsbyen. ”Det har været mit mål, at det skulle være kulturarbejde for alle aldersgrupper og nationaliteter.”
Sammenholdet har været essentielt for Stationsbyen. De stærke netværk, der blev bygget op i 1980erne var medvirkende til, at Stationsbyen ikke længere betegnes som en ”ghetto”.
Stationsbyen er blevet en moden dame – der er nu mange 40 års jubilæer – gymnasium, Afdeling Syd og Store Hus.
Tiderne ændrer sig. De ældre beboere husker en tid med meget mere fællesskab. De unge holder sig mere i egne grupperinger. Det drejer sig nu om Facebook-grupper. Verden er blevet stor – global. Samtidig holder mange sig til dem, der er tættere på. Mange laver noget i mindre regi. I 1970erne lavede man store demonstrationer og manifestationer.
Samfundsudviklingen globalt og lokalt har selvfølgelig påvirket Stationsbyen. Uanset udviklingen ude i den store verden, så har det gået godt i dagligdagen i Stationsbyen.
Det er vel også godt at have sin egen identitet. Det har Stationsbyen haft lige som andre bydele – Hvidovre Nord, Friheden, Avedørelejren.
Niels E. Pedersen har været med til at fjerne ”muren” mod resten af Hvidovre. Han har været aktiv i samarbejdet på tværs af kommunen. ”Kultur- og Fritidsmessen” og ”Sjov Lørdag” i Avedøre Idrætscenter er for hele kommunen, hvor folk fra det øvrige Hvidovre kommer til Avedøre.
Fra sit arbejde fremhæver Niels på tilsvarende vis ”Befæstningsdagen”, ”Frivillig Fredag” og børnekulturkommunen som aktiviteter, hvor han har været med i aktiviteter for hele kommunen.
”Mangfoldigheden” er det, der har glædet mig mest i mit arbejde. Det pegede fremad mod børnekultur, Kulturtog og fællesskabet i Stationsbyen.”
Det skal også med i portrættet af Niels E. Pedersen, at han i 2010 – meget fortjent – fik kommunens integrationspris for arbejdet med integration inden for kulturområdet.

På tur i Brøndbyøster under svenskernes hærgen i byen i 1600 tallet

Af Anders Aalund

Der var lagt op til nogle dramatiske historier da museumsinspektør Katrine Huusom (KH) bød velkommen til fyraftensrundvisning den 6. juli foran Brøndbyøster (BØ) Kirke.

Der er mange skolebørn der har fået den samme oplevelse som de ca. 30 fremmødte fik. KH og Lisbeth Hollensen fra museet har på baggrund af begivenhederne dengang i 1658 udviklet et skoleforløb. De mange elever, der allerede har deltaget, har alle oplevet BØ i det smukkeste solskinsvejr. Helt magisk som Katrine udtrykte det. Også på vores tur viste vejret sig fra sin bedste side.

Vi begyndte turen ved kirken hvor Katrine fortalte om svenskernes felttog mod Danmark, med det formål at erobre hele Danmark. Svenskerne kom vest fra og overrumplede det danske forsvar ved bl.a. at går over isen på bælterne. De endte med at opslå lejren Carlsro ved Brønshøj. 30.000 personer boede i lejren i ca. 2 år. Indbyggertallet i lejren var stort set samme som Københavns.

Der skal noget til for at opretholde en lejr af den størrelse. Dette klaredes ved at udplyndre omegnen for byggematerialer, forråd og værdigenstande. Dette gik også ud over BØ, hvortil svenskerne ankom tidligt om morgenen den 21, august 1658. BØ havde på dette tidspunkt ca. 130 indbyggere fordelt på 22 gårde og 10 huse.

Katrine viste kort frem, der tydeliggjorde, at gadernes forløb dengang og nu er stort set identiske. Gårdene i BØ er placeret på de samme steder dengang og nu,

men de nuværende navne er først kommet til senere. Langt de fleste gårde var ejet af kong Frederik d. 3. De fleste bønder således fæstebønder. Desuden var indbyggerne husmænd, håndværkere, tjenestefolk og soldater. En fællesnævner for dem alle var, at de levede i stor armod. Uanset hvilken gård vi standsede ved kunne KH berette om stor fattigdom og stort besvær med at svare landgilde.

Gårdene vi kom forbi var: Engtoftegård, Stavnsbjerggård, Kortsens Gård, Brøndbygård og Anneksgården. De blev stort set alle nedbrændt eller nedrevet af svenskerne, dog ikke Brøndbygård.

KH kom også ind på begreberne liderlighed og hor, et emne, fortalte KH, der optog skolebørnene meget. Især hvis de kunne for omviseren til al uddybe, hvad der var tale om. Men liderlighed og hor har også eksisteret i BØ. Der er eksempler på personer, der er dømt for lejermål (sex udenfor ægteskabet). Blandt andet Berthel, der boede på Anneksgården, der lå hvor BØ Kirkes nye kirkegård ligger i dag.

Heller ikke Brøndbyøster Kirke gik ram forbi. Den gamle kirke, der stammer helt tilbage fra 1100-tallet blev revet ned af svenskerne, og alt af værdi blev stjålet. Store dele af Kirken blev brugt i Carlsro.

Efter krigen var kirken i sådan stand, at kongen besluttede, at kirken skulle nedlægges, således at beboerne i BØ skulle gå i kirke i Brøndbyvester. Det ville de ikke, så man gik i gang med at samle midler og materialer til en ny kirke og omkring 1700 stod kirken færdig, så man igen kunne gå i sin egen kirke i BØ. At alt blev stjålet, ses af de gaver kirken modtog, her i blandt Alterlysestagerne, alterkalken, alterskrankelågen og

dåbsfadet. Donationerne kom fra bl.a. lokale bønder, smeden fra Avedøre, en guldsmed og selveste kong Frederik IV.

Svenskekrigen betød bl.a. at magtbalancen i Danmark blev ændret. Borgerskabet blev mere magtfulde på bekostning af adelen og på stænderforsamlingen i 1660 forhandlede kongen, borgerskabet, kirken og en svækket adel sig frem til en ny styreform, enevælden.

Med disse ord sluttede KH sin meget levende og indsigtsfulde rundvisning i BØ.

Herefter var Hvidovre Lokalhistoriske selskab vært ved en lille forfriskning.

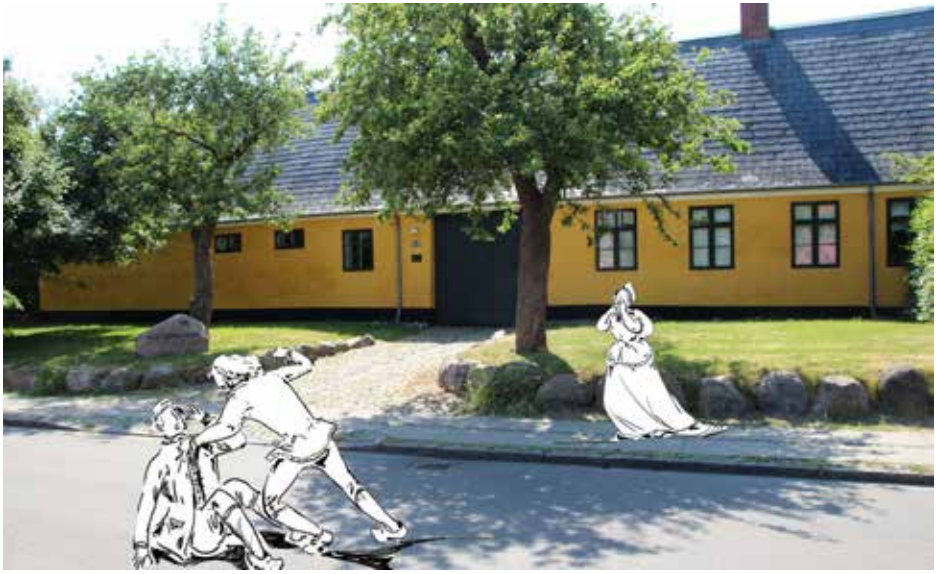

Kortsens Gård - Foto: Katrine Wacherhausen Huusom - Forstadsmuseet

En iværksætter fra filmens verden

Af Annelise Wildenradt

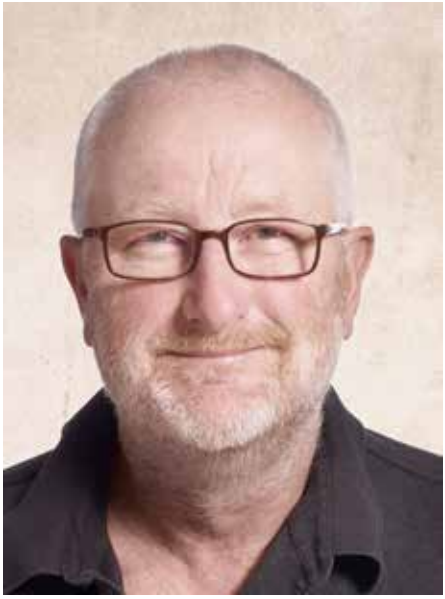

Peter Aalbæk Jensen

Peter Aalbæk Jensen med tilnavnet ”Ålen”, er dansk filmproducent og – sammen med Lars von Trier – medstifter af Zentropa, der holder til i Filmbyen i Avedøre.
Mandag d. 4. september 2017 mødte jeg – tillige med ca. 85 andre - op for at se og høre ”giraffen” Peter Aalbæk Jensen (PÅJ). Mit personlige indtryk var indtil da, at han var lidt af en original, der gjorde sit bedste for at udfordre med sine meninger og noget utraditionelle opførsel. Og der tog jeg godt nok fejl!

PÅJ viste sig at være en generøs mand. Generøs med anekdoter fra sit 61 årige lange liv. Generøs med sig selv, han er far til 6 børn. Men angiveligt også generøs overfor samarbejdspartnere, såvel nationale som internationale ud fra det rationale, at når man gør nogen en tjeneste, så får man (nok) tjenesten igen.
PÅJ fortalte oplagt og humoristisk om sin - fra første færd - begejstring for de efterhånden 20 år i Avedørelejren, som han har været med til at præge med først og fremmest etableringen af Filmbyen og sidenhen udvikling/indretning af bygninger til beboelse, Station Next og som det seneste skud på stammen, en grøn by i den del af Filmbyen, der grænser op til Quark Naturcenter.
Samtidigt har han, i samarbejde med Danmarks fremmeste filmskabere, produceret en perlerække af film.
PÅJ er uddannet filmproducer fra 1992, og startede karrieren med en personlig, økonomisk konkurs, hvilket han i dag omtaler som ”at det var der en mening med”. Ihvertfald mødte han efterfølgende

Lars von Trier, med hvem han indledte et samarbejde, som viste sig at være – og er det fortsat - en succes. Ligesom nu gik det dengang dårligt for dansk film, men Trier opfandt konceptet ”Dogmefilm”, succesen var hjemme og såvel danske film som instruktører og filmskuespillere har siden opnået international berømmelse.
Det er Kampen, der driver PÅJ. Fast arbejde fra 8 – 16 er ikke ham. Der skal der ske noget ,og hvis nogen siger, at noget ikke en god ide, så skal det prøves af! Et sådant gå-på-mod har haft sin pris i forhold til såvel familieliv som helbredet. Der har været søvnløse nætter, en by pass operation og en omgang kræft.
Måske som en følge af såvel alder som helbred har PÅJ i forbindelse med sin 60 års fødselsdag i 2016 overladt ansvaret for Zentropa til andre og er nu menig ansat. Han er dog ikke holdt op med at få ideer og familien og nu børnebørn har sporet PÅJ ind på de ideer, der nu er udmøntet i planerne om en forstads-økologisk selvforsynende by i Avedørelejren
Peter Aalbæk Jensen strutter af energi – måske lidt for meget hen over maven - og lyder som en glad mand, tilfreds med det han har udrettet og de opgaver, der ligger foran.

Peter Aalbæk Jensen

PÅJ bad efter oplægget om ”frække” spørgsmål. Det kunne publikum ikke helt leve op til. Lars H. Nielsen have dog skrevet et digt om PÅJ.
Vi gik hjem helt overvældet af PÅJ og hans personlighed og det blev bare en god aften i selskab med en livsklog, glad og positiv mand.

Arrangementsoversigt

- Vedrørende tilmelding til arrangementer
- Tilmelding er nødvendig til alle arrangementerne. Tilmelding skal ske ved at kontakte Forstadsmuseet på 36490030 eller ved mail til forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
- Der serveres kaffe/the til foredragene til en pris af 20,00 kr.
- Offentlig transport til Værestedet (Auditoriet i Avedørelejren) kan foregå med bus 1A, der holder lige foran Avedørelejren.
- Deltagelse er gratis for medlemmer med mindre andet er an ført.
  Ikke-medlemmer betaler 25 kr. for deltagelse i møder.

Julemarked i Avedørelejren
Søndag den 10. december 2017 kl. 10.00 – 15.00
Mød Hvidovre Lokalhistoriske Selskab på julemarkedet i Avedørelejren.

Poul Sverrild fortæller om Kalveboderne
Torsdag den 18. januar 2018 kl. 19.00 – 21.00
Mødested: Lille Friheden, Ll. Friheden 1.

Hvidovre er en by ved vandet. Kalveboderne har stor betydning, når historien om Hvidovre gennem generationer skal fortælles. Poul Sverrild vil fortælle om Kalvebodernes betydning for Hvidovre og om hændelser på og ved Kalveboderne.

Hyggeeftermiddag i Rytterskolen
Mandag den 22. januar 2018 kl. 13.30 -15.30
Tilmelding ikke nødvendig.
Thomas Thomsen fortæller om sit liv

Torsdag den 8. februar 2018 kl. 19.00 -21.00
Mødested: Lille Friheden, Ll. Friheden 1.
Thomas Thomsen var i 8 år indtil marts 2017 formand

for ÆldreSagen. Han har været aktiv i mange henseender i Hvidovre. Var i en årrække indehaver af Åhavens Messe. Thomas Thomsen vil på underholdende vis fortælle om spændende oplevelser med udgangspunkt i Hvidovre.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten".

Studiekreds om LOKALHISTORISKE KILDER - del 1
Mandag den 26. februar 2018 kl. 13.30 – 15.30
Denne eftermiddag er tilrettelagt af Hvidovre Slægtsforskere ved Marian Stenak og Jytte Rømer Sørensen.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten side 44. Samlet pris 100 kr. for de tre studiekreds-eftermiddage.

Hyggeeftermiddag i Rytterskolen
Onsdag den 28. februar 2018 kl. 13.30 – 15.30
Tilmelding ikke nødvendig

Generalforsamling
Torsdag den 8. marts 2018 kl. 19.00
Mødested: Lille Friheden, Ll. Friheden 1.
Efter den ordinære generalforsamling vil museumschef Anja Olsen holde et foredrag om "Kvindeliv i Hvidovre".
Tilmelding ikke nødvendig.

Hyggeeftermiddag i Rytterskolen
Torsdag den 15. marts 2018 kl. 13.30 – 15.30
Tilmelding ikke nødvendig

Studiekreds om LOKALHISTORISKE KILDER – del 2
Mandag den 19. marts 2018 kl. 13.30 – 15.30
Tilrettelægger er museumsinspektør Lisbeth Hollensen, Forstadsmuseet.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten side 44. Samlet pris 100 kr.

for de tre studiekreds-eftermiddage.
Studiekreds om LOKALHISTORISKE KILDER – del 3
Mandag den 16. april 2018 kl. 13.30 – 15.30
Tilrettelægger er museumsinspektør Lisbeth Hollensen, Forstadsmuseet.

Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten side 44. Samlet pris 100 kr. for de tre studiekreds-eftermiddage.

BESTYRELSE OG UDVALG FOR HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Formand:
Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf.:2423 0595
e-mail: jensfrj@gmail.com

Næstformand:
Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
tlf.: 29920417
E-mail: katojo@live.dk

Kasserer:
Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf.: 2536 5481
e-mail: hlskasserer@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf.: 36759539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Anders Aalund
Nørremarksvej 6
Tlf.: 36 75 62 14 / Mobil: 24 20 26
55e-mail: aalund@oncable.dk

KB medlem: Niels Ulsing
Arnold Nielsens Boulevard 107, 2. tv.
Tlf.: 5123 3976
E-mail: niu@hvidovre.dk

KB medlem: Charlotte H. Larsen
Holmelundsvej 45, 1. th.
tlf.: 41 32 06 01
E-mail: chl@hvidovre.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Kalkager 16 st. th.
2650 Hvidovre
tlf.:60 74 84 04
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. & sekretær: Finn Ivo Heller
Menelaos Boulevard 15
2650 Hvidovre
Tlf.: 20230868
e-mail: finn.ivo.heller@gmail.com

Revisor:
Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:
Jens Frederik Jørgensen,
Karen Johansen, Frank H. Gudmann

Arrangementsudvalg:
Karen Johansen (tovholder),
Jens Frederik Jørgensen,
Knud Nygaard Jensen,
Birgit Møller Kristensen,
Annelise Wildenradt.

Kommunikationsudvalg:
Gitte Jakobsen (tovholder),
Anders Aalund, Jørgen Snedled,
Jens Frederik Jørgensen,
Lisbeth Hollensen.

Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes,
Karen Johansen

Interviewgruppen:
Anders Aalund (tovholder),
Ole Asbjørn Petersen
Jens Frederik Jørgensen,
Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen,
Henny Paaske, Ejvind Jensen,
Karen Johansen,
Bent Aarrebo Petersen,
Birgit U. Thomsen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
Email: hlsredaktionen@gmail.com

HUSK
Julemarked
i Avedørelejren
søndag 10. december kl. 10:00 - 15:00

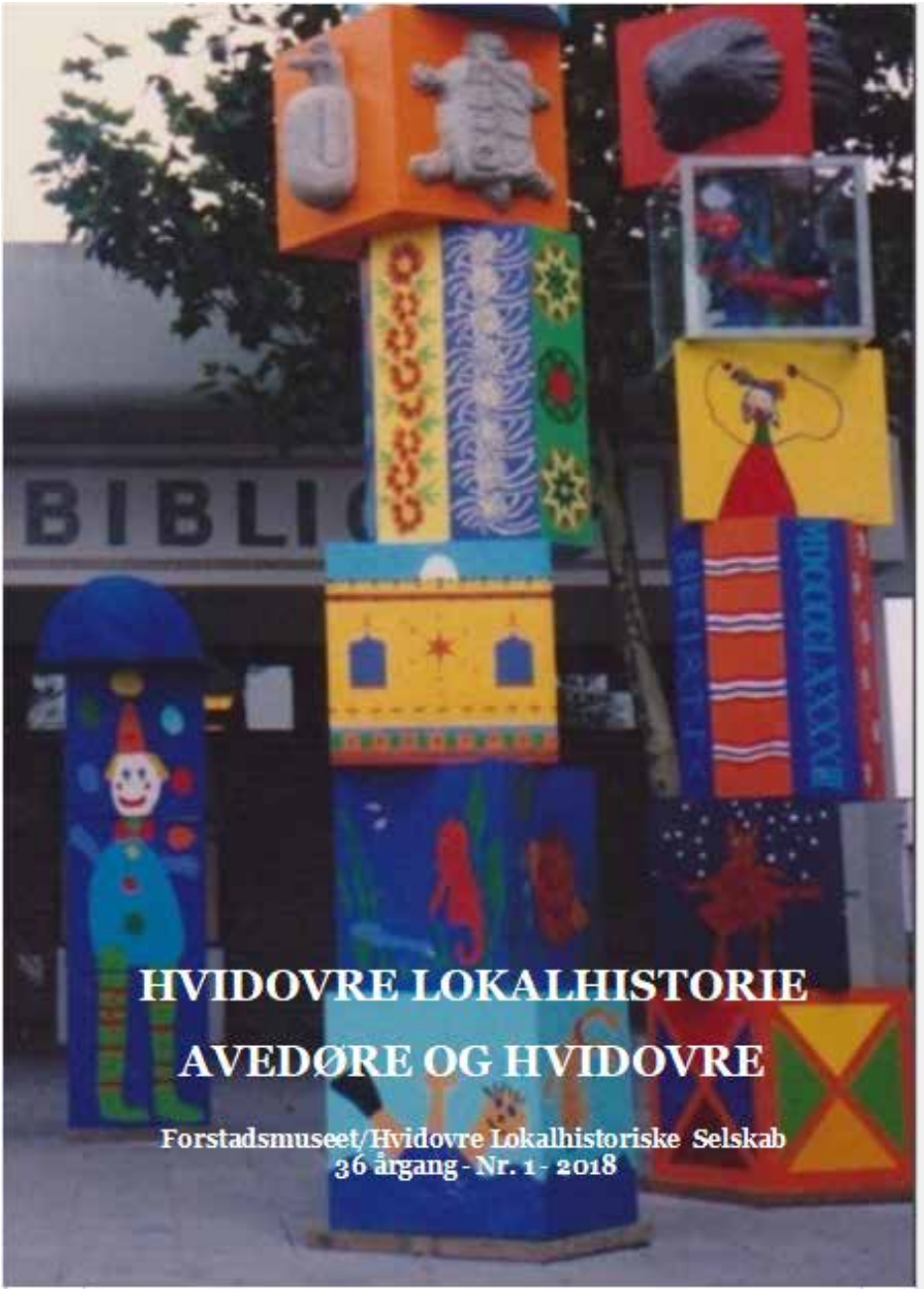
BIBLI
HVIDOVRE LOKALHISTORIE
AVEDØRE OG HVIDOVRE
Forstadsmuseet/Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
36 årgang - Nr. 1 - 2018

Indhold

Formanden har ordet 3
Christian Hansens virke og værker – 1. del - om udsmykninger 4
Af Jens Frederik Jørgensen
Det kongelige Biblioteks samlinger under krigen 13
Af Jens Frederik Jørgensen
Kultur- og fritidsmessen 14
Af Karen Johansen
Filmeftermiddag i Rytterskolen 15
af Frank Gudmann
Det skete i Hvidovre 1978 18
Af Jens Frederik Jørgensen
Om slaget i Køge Bugt 26
Af Jens Frederik Jørgensen
"Gammel kærlighed ruster ikke" 28
Af Annelise Wildenradt
Samtale mellem Henny Påske og Jens Frederik Jørgensen 33
Af Gitte Jakobsen
13. julemarked blev også en succes! 35
Af Anja Olsen
Modelsnedker Carlsen - kendt som" arkitekten" - en slægtshistorie 37
Jens Frederik Jørgensen
Arrangementsoversigt 43
Af jens Frederik Jørgensen
Bestyrelse og udvalg for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 46
Af Jens Frederik Jørgensen
BAGSIDEN Runestenen ved Friheden 48

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
Rytterskolen Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
e-mail: jensfrj@gmail.com
Tlf.: Se bestyrelseslisten på næstsidste side i bladet
eller www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
Tlf. 36490030 E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion: Jørgen Snedled, Anja Olsen (ansvh.)
E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Tryk: Hvidovre RådhusTrykkeri. Trykt i 640 eksemplarer

Forsidebillede: Mangfoldigheden af Christian Hansen (Læs artiklen på side 4)

Næste blad udkommer: Fra uge 20 2018 - deadline uge 16 2018

Formanden har ordet

Af Jens Frederik Jørgensen

GODT NYTÅR!

Bestyrelsen vil gerne takke medlemmerne for den opbakning, støtte og hjælp, som vi har fået i årets løb.
Vi bestræber os på at have et bredt og varieret program for arrangementer og for artikler i medlemsbladet.
Det kræver meget arbejde, og vi vil gerne opfordre jer til at overveje, om I har tid og lyst til at deltage i arbejdet. Det være sig med at skrive artikler, blive interviewer, stå for tilrettelæggelse og gennemførelse af møder eller være bladomdeler.
I samarbejde med Forstadsmuseet har vi startet et arbejde med at få kortlagt hvilke forretninger, der har ligget på Hvidovrevej, Hvidovre Torv, Spurvegården og Bredalsparken. Når dette arbejde er nået nogle skridt videre, vil gruppen invitere medlemmerne til at komme og gennemse og supplere de oplysninger, der er fundet frem til.
Den 10. december deltog vi i "Julemarkedet i Avedørelejren". Det er Forstadsmuseet, der har det store arbejde med at gennemføre julemarkedet, som år efter år samler flere og flere gæster.
Vi fik talt med mange medlemmer og fik også denne dag mange nye medlemmer.
Velkommen til alle, der i 2017 er blevet medlemmer af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Den årlige generalforsamling afholdes 8. marts kl. 19.00 i Ll. Friheden. Vel mødt den aften.

KONTINGENT for 2018

kan betales til vores bankkonto: 5025 1028523
eller indbetales i forbindelse med møder og arrangementer.
Som noget nyt er det nu også nu muligt at betale kontingent via MobilePay til nr: 94672
Vi modtager også kontingentindbetalinger onsdag den 21. februar kl. 10-12 og torsdag den 01. marts kl. 13-14.30 på Rytterskolen.
Årskontingentet er 100,00, kr. for pensionister og 125,00 kr. for ikke-pensionister.
Udenbys medlemmer, der skal have bladet tilsendt med post, betaler tillige et årligt porto-gebyr på 50,- kr.
Giroindbetalinger via PostNord er fra 1. januar 2018 ikke længere muligt.

En iværksætter fra filmens verden

Af Annelise Wildenradt

Der ventede mig en stor oplevelse, da jeg i november 2017 ringede på hos Christian Hansen (CH) på Risbjerggårds Allé. Mit ærinde var et interview med CH, om hans liv, virke og værker.
CH viste mig rundt. Først blev jeg præsenteret for mange af de malerier, som CH har malet, og som endnu ikke har fundet en blivende plads på en købers væg. Jeg fik et indtryk af de forskellige temaer, som CH har arbejdet med i de sidste 30 år. Imponerende malerier i naturalistisk stil. Det virkede på mig som fotografiske gengivelser af motiverne.

Christian Hansen på "Hanegangen"
Foto: Jens Frederik Jørgensen 2017

Så var det tid at komme op i atelieret på 1. sal. Atelieret var indrettet ved en ombygning i 1989. Her i atelieret fik jeg indtryk af, hvorledes CH arbejder med sin kunst, og jeg så endnu flere eksempler på de temaer, som CH har arbejdet med gennem årene. Jeg fik også indtryk af, at CH kan lide at arbejde med alle former for håndværk.
Det lå ikke lige i kortene, at CH skulle blive kunstmaler. Nok havde han allerede i skolen fyldt sine skrivehæfter med lige så mange illustrationer, som der var tekst, når han skrev en stil.
Faren var farvehandler med forretning på Buskager i Van-

løse. CH fik en uddannelse som bygningsmaler og præsterede et så flot svendestykke, at han blev tildelt 2 sølvmedaljer for sit svendestykke. I ungdomsårene spillede CH blues- og jazzmusik i sin fritid. En periode var han chauffør og musiker i "Clausens og Petersens Gadecirkus" CH arbejdede som bygningsmaler frem til 1988, herefter nogle år som freelance reklametegner. "Så kom der omkring 1990 en af de evindelige kriser, og der var ikke rigtig brug for mig mere". Det blev for CH starten på en række udsmykninger i Hvidovre, Rødovre, Brøndby, Frederiksberg og København og starten på det professionelle arbejde som kunstner.

I denne artikel præsenteres historierne om de udsmykninger, CH har skabt i og til Hvidovre. I en følgende artikel skal det handle om CHs malerier, især malerier med Hvidovre-motiver.

Mange har set de udsmykninger, som CH har stået for på skoler og også de udendørs, som har været med til at markere Hvidovre og dets kommunale institutioner i bybilledet.

Erik Clausen havde 1980 fået til opgave at udsmykke en gang på Sønderkærsko-

Christian Hansen: Udsmykning på Enghøjskolen

Christian Hansen: Udsmykning af Holmegård Bibliotek

len, men da han var i gang med at lave filmen ”Cirkus Casablanca”, bad han CH om at hjælpe med arbejdet. Det blev CH, der malede gangen efter oplæg af Erik Clausen, som kom og så til engang imellem. Det er små 40 år siden. Da Hvidovre Privatskole fik lokaler, fik den strenge instrukser om ikke at røre udsmykningen.
25 år senere fik CH til opgave at male et ”gavlmaleri” inde på den ene endevæg af den nye gymnastikhal på Sønderkærskolen. En lille akvarel af Erik Clausen blev malet op som et stort maleri. Clausen sagde, at det evnede han ikke selv. Så trådte CH til igen og hjalp Clausen med opgaven. Det er Clausen, der har ”skrevet under” på værket, men CH var ”arbejdsmanden”.
En af de første opgaver, som CH selv fik, var en udsmykning af indgangen til Holmegård Bibliotek, hvor der blandt andet blev sat guldbogstaver op. CH bemærker, at han altid har haft det fint med at tegne bogstaver, og mange af hans første udsmykninger var nok mere design end kunst.
”Jeg fik en opgave med at lave udsmykning på Enghøj-

Christian Hansen: Udsmykning ved Avedøre Bibliotek:
”Mangfoldigheden” - 1993

skolen sammen med elever fra de større klasser”, fortæller CH. Det blev en arbejdsmetode, som CH kom til at anvende på mange andre skoler.
”Jeg blev ansat som projektleder for et projekt for unge arbejdsløse – ” Et kønnere Hvidovre”, og derved fik jeg kontakt til mange i Hvidovre kommune. Udmykningsopgaver spredte sig som ringe i vandet”. CH lavede en udsmykning på gangene på Frydenhøjskolen, den står der stadig. Der blev også lavet en udsmykning i skolegården på Risbjergskolen. I 1993 ville Avedøre Bibliotek skabe noget ekstraordinært som led i ”Bibliotekets Dag”, og CH blev spurgt om ideer til et sådant projekt. ”Det blev til Mangfoldigheden”, som blev placeret foran Avedøre Bibliotek. ”Bibliotekets ide var, at det skulle være en endags-happening. Jeg foreslog, at alle foreninger, klubber, daginstitutioner mv. i Stationsbyen og nærmeste omegn skulle lave hver de-

Christian Hansen: Udsmykning af tennishallen

res bidrag, og så skulle det hele sættes sammen til en helhed. Der blev lavet nogle kasser. Nogle var firkantede eller ottekantede, nogle var trekantede – de var ikke helt ens. Der skulle så et motiv på kassernes flader, og her kunne alle deltagerne komme med deres egne ideer, før de malede deres egen kasse. Jeg lavede en række farver, som måtte bruges, for at der skulle være en helhed".

"Deltagerne syntes, at det blev helt deres eget værk, selv om jeg faktisk styrede det temmelig meget," bemærker CH og tilføjer med et smil "det var meget sjovt at arbejde med børnene – bare de ikke ville bestemme for meget!

Jeg kunne ikke forvente, at børnehavebørn kunne male noget direkte på en kasse og få det til at se pænt ud. Derfor bad jeg børnene tegne en hel masse tegninger, som jeg tog med hjem, kiggede på dem og valgte f.eks. en prinsesse og en skorstensfejer ud. Så malede jeg en tegning på hver side af kassen på grundlag af børnenes tegninger.

Kasserne skulle stå ovenpå hinanden ligesom gammeldags træ-legetøjs-klodser. Da kasserne ikke kunne stå af sig selv, måtte vi have fat i nogle gammeldags trælygtepæle. NESA var enormt flinke, de

kom med en stor bil, gravede op og satte pælene ned. De fik det hele sat i system, og det kostede os ikke en krone. Så savede vi et hul i bund og top af kasserne. Hullet skulle sidde i den ene side, så man kunne dreje kasserne rundt i forhold til hinanden. Så blev kasserne sat ned oven på stolperne, så man ikke kunne se stolperne bagefter. Det var et hektisk arbejde". Det endte med, at skulpturen Mangfoldigheden" overlevede, indtil pladsen skulle omlægges 8 år senere.

Om udsmykningen af tennishallen fortæller CH, at han blev kontaktet af Milton Graff Petersen, der spurgte, om ikke CH kunne "lave noget" på facaden.

Selve fladen er af mursten forneden og foroven er der en bue af eternitplader, hvori udsmykningen skulle være. Da eternitpladerne nemt kunne

Christian Hansen: Udsmykning af Stadionrestaurenten

gå i stykker, hvis en fodbold ramte dem, så skulle pladerne kunne skiftes ud, uden at udsmykningen blev ødelagt, og man måtte ikke male direkte på pladerne af hensyn til spændingen i pladerne.
CH syntes, at det kunne være sjovt at lave noget med et vist tilfældighedsprincip i. Det blev til nogle "zig-zager"- 1, 2, 3 eller 4 på hver plade. De kunne vendes om, så det gav mange muligheder for at gøre det varieret, hvilket ses på fotoet af tennishallen.
Udsmykningen gav anledning til en sjov episode, fortæller CH. "Jeg er ikke særlig sportsinteresseret, og en dag kom der én og spurgte mig, hvorfor Hummel-mærket skulle sættes op på væggen. Jeg havde overhovedet ikke tænkt over, at det lignede Hummels varemærke, men de har nok været glade for det!"
Da der blev bygget en tennishal mere – nu med beklædning af metalbølgeplader - blev noget af udsmykningen flyttet fra den første hal og over på den nye. "Det gjorde udsmykningen mere åben og svævende", synes CH.
I samme omgang som udsmykningen af tennishallen, blev CH spurgt, om han ville lave en ny udsmykning af forgangen og trappen op til

Christian Hansen: Udsmykning ved det midlertidige Frihedens bibliotek—1999

Stadionrestauranten.
”Min ide blev at bruge opstregninger fra sportshaller, arenaer, løbebaner, opstregninger foran målene, hjørnerne på en tennisbane. Da det var et mørkt rum, brugte jeg forskellige lyse farver. Så kom Peter Schmeichel og syntes, at han skulle være fodboldklubejer. Han skulle have det hele malet over”. Det ærgrer CH lidt. Hvis han havde været opmærksom på det, kunne han måske nok have fået det stoppet.
I 1999 stod Christian Hansen for en skulptur og for skiltning til Frihedens Bibliotek, da det lå i en pavillion ved Hvidovre Enghavevej.
”Kunsten må vige, når der skal laves noget andet eller der skal laves om, sådant er det. I forbindelse med tennishallen var det sådant set rimeligt nok, når man finder på at bruge nogle bedre materialer”. På Tinderhøjskolen i Rødovre, havde CH lavet et af hans mest gennemarbejdede projekter. Da han for nylig tog ud for at se det igen, fandtes det ikke mere. CH spurgte skolebetjenten, der svarede: ”Vi maler kun med hvidt, fordi det er det nemmeste”. Det blev CH overrasket og

Christian Hansen: Udsmykning Saxogade

ærgerlig over at høre.
CHs udsmykninger uden for Hvidovre har nogle af læserne givet vis også set, men måske ikke været klar over, at det er CHs værker. Udsmykningen af Diakonissestiftelsen var en meget stor opgave. Ba-Nannapark i Nannasgade på Nørrebro er udsmykket med et gavlmaleri af CH. I Saxogade (”Sidegade Projektet”) fik CH lov at sætte eget præg på en facade – en dreng, der kravler op ad væggen, fordi drengens kat sidder på en gesims og ikke kan komme ned.

Hovedbiblioteket har en retrospektiv udstilling om Chr. Hansen fra 8. juni til 6. juli. 2018.
Se i øvrigt Christians Hansens hjemmeside:
www.chr-hansen-kunst.dk

Hvidovre
Fysioterapi
og Rygskole
Strandmarksvej 18, 2. sal • 2650 Hvidovre
Tel 36 49 38 38 • mail@hvidovrefysioterapi.dk
www.hvidovrefysioterapi.dk

Det kongelige Biblioteks samlinger under krigen

Af Jens Frederik Jørgensen

Den 22. marts 2017 var Selskabet på rundvisning i Det kongelige Bibliotek.
Her spurgte Mogens Stub rundviseren om, hvorledes bibliotekets værdifulde samlinger var blevet beskyttet under krigen. Rundviseren havde ikke lige svar på rede hånd.
Den 4. oktober blev rundvisningen gentaget, og her kom rundviseren med svar på det i marts stillede spørgsmål:
"Da man i 1941 blev bekymret for hvad, der kunne ske, blev de mest værdifulde bøger – ca. 100.000 stk. - flyttet over i Universitetsbiblioteket i Fiolstræde. Her var risikoen for angreb mindre, fordi der ikke lå noget oplagt bombemål el. lign i nærheden.
Det næstmest værdifulde blev flyttet ned i kælderen.
Da krigen i 1943 var eskaleret, blev meget mere fra bibliotekets samlinger flyttet væk. Meget kom ud i sjællandske kirker, ud i sideskibe mv. Det var en stor flytteopgave, og den kostede i datidens penge 80.000 kr.
Biblioteket har og havde en meget stor samling af judæiske/hebraiske/jødiske bøger og dokumenter. De blev allerede tidligt under krigen gemt væk i kirker."

Det danske Magasin Foto: Finn Kristensen

Kultur– og fritidsmessen

Af Karen Johansen

Den 28. oktober blev der afholdt Kultur- og Fritidsmesse i Avedøre Idrætscenter, og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab var i godt selskab med mange forskellige foreninger- klubber og de politiske partier.
Der var fin underholdning hele dagen, med dans, sang og meget mere.
Vores bod var velbesøgt, vi havde en lille quiz, men den var for svær, men mange ville gerne høre om vores selskab og vores tilbud, og vi fik flere nye medlemmer, samt malerier til låns.
Alt i alt en god dag, der summede af liv, og hvor Hvidovres- foreningsaktive havde sat hinanden stævne, for at præsentere et aktivt Hvidovre.

HLS´ stand på
Kultur– og fritidsmessen
Foto: Karen Johansen

Filmeftermiddag i Rytterskolen

Af Frank Gudmann

Onsdag d. 1. november 2017 var der atter fyldt godt op på pladserne i skolestuen. Formanden for HLS, Jens Fredrik Jørgensen, bød velkommen til filmeftermiddag om to personer og deres baggrund fra tiden under 2. Verdenskrig og gav derefter ordet til filmenes bagmand Ove Christoffersen. Denne fortalte lidt om sig selv, bl.a. hvordan han var kommet i gang med at arbejde med film, oftest med Jørgen Nielsen som interviewer.

Begge film var i form af interview, og første person var en lokalt særdeles kendt, nemlig Herluf Rasmussen, som fortalte om sig selv fra forskellige vinkler, som kommunist, politibetjent og modstandsmand. Første del var han allerede kommet ind i i 1938, fordi han mente, at det var bedste måde at kunne være med til at "bekæmpe fascismen", der i de år var på fremdrift i Europa. Den gruppe, han var medlem af, og som under krigen ydede en del modstand mod besættelsesmagten, bestod først hovedsageligt af kommunister (herunder flere, som tidligere havde kæmper i Spanien) og gik under navnet KOPA, men der kom efterhånden flere grupper sammen under det senere mere kendte BOPA. Vi blev bl.a. præsenteret for et par særdeles markante begivenheder, nemlig sabotage mod "Nordwerk" og "Ambi", som egentlig begge efter tyskernes ordre var under dansk politibevogtning (ellers var politifolkene primært placeret i forbindelse med samfundsmæssigt vigtige områder som jernbane og elektriske installationer). Vi hørte om, hvordan det lykkedes at sørge for, at ingen politifolk kom til skade, og at aktionerne absolut måtte siges at være lykkedes! Som hævn for diverse sabotageaktioner blev Tivoli "schalburgteret", altså sprængt af tyskervenlige grupper.

I efteråret 1944 blev politiet fjernet og interneret – i den forbindelse blev to kendte, nemlig "Flammen" og "Citronen" opdaget. De havde nemlig klædt sig ud i politiuniformer og skilte sig pludseligt ud fra andre. Herefter gik HR m.fl. "under jorden", og han ledede et vagtkorps på ca. 125 mand, hvoraf 10-12 udvalgtes til at være med

under likvideringer, der altså føltes som en nødvendighed at gennemføre. I bakspejlet kan det efter hans mening ikke nægtes, at der nok grundet forkerte oplysninger, er sket enkelte fejltagelser. På direkte spørgsmål om våben, var svaret, at det var tjenestepistolen, der blev brugt. Han kommer også lidt ind på, hvordan det var at være "under jorden".

Efter krigen blev HR fast ansat ved politiet og fortsatte sit politiske virke ved bl.a. at være med til at starte SF, og han var som bekendt i en periode i folketinget.

Næste person var en allerede på det tidspunkt kendt personlighed som svømmer i topklasse. Sigurd Weber var faktisk bagmand for en sprængning, men holdt det skjult i 25 år og indrømmede først i 1968, at han vidste en del om en begivenhed, der var hændt i Odense i 1943.

Weber var som 21-årig begyndt at læse i Odense i 1940. For at tjene lidt ved siden af studierne arbejdede han i 1943 på stålskibsværftet, herunder på skibet "Linz", som tyskerne var ved at ombygge til militært brug. Han fortæller om en bekendt, Erik Frandsen, som en dag kom ind på en ide om at sænke skibet, hvis det var muligt – SW svarede: "Det må jeg jo så gøre!"

Problemer var der nok af, primært stor bevogtning; man fandt dog frem til, at et dagligt vagtskifte kl. 13 var egnet til placering af en magnetisk bombe. En passende model blev fremskaffet – vi hører en del om teknikken i en sådan - og SW cyklede hjem gennem byen med bomben i en taske og medbragte den næste dag på arbejde. Der viste sig af en eller anden grund at være ekstra vagter, så det blev udsat til næste dag. Også der kom ekstra vagter og gennemførte et eftersyn, hvilket naturligvis gav sved på panden; men bomben blev placeret på rette sted.

Som tidligere nævnt af HR var der også her en del tankevirksomhed for at undgå, at uskyldige skulle komme til skade, så eksplosionen skulle ske ca. kl. 21. Alt lykkedes som forventet – med en lille tilføjelse af ekstra styrke, idet en af hans bekendte havde gemt såkaldte sprængblyanter i madrasserne. Skibet måtte flyttes til Korsør for at komme på bedding til en større reparation.

Under interviewet var det flere gange tydeligt, at Jørgen

Nielsen nærmest måtte ”trække” ordene ud af SW – det var jo i mange år holdt hemmeligt; men en del af fortællingen følges af samtidige fotografier, som i høj grad understøtter. Han nævner dog, at han sammen med andre tidligere frihedskæmpere får mulighed for at hilse på præsident Clinton under dennes visit her.

Interviewer: ”Hvorfor gjorde du det?” - ”Vi skulle have tyskerne ud!” og i øvrigt: ”Man glemmer det ikke!”

En rigtig god eftermiddag.

Bill Clinton hilser bl.a. på Sigurd Weber
Foto: Ikke kendt

Det skete i Hvidovre 1978

Af Jens Frederik Jørgensen

Når man bladrer Hvidovre Avis-1978 igennem, falder blikket ofte på emner, der går igen året igennem. Risbjerggård fylder 100 år, og det diskuteres, om "gården" skal bevares og sættes i stand eller nedrives. En pensionist udtaler i januar: "Tror ikke, at de byrådsmedlemmer, vi har i dag, har nogen respekt for stedet her. De er jo tilflyttere næsten alle sammen og synes bare, det er noget sentimentalt pladder at snakke om at bevare Risbjerggård."
8.2 stiftes foreningen "Risbjerggårds Venner", der vil kæmpe for gårdens bevarelse og istandsættelse. I marts er det ved at gå galt i forbindelse med Socialdemokraternes valgfest på gården – der opstår en pyromanbrand. 10. og 11. juni er Risbjerggård centrum for en kombineret byfest og fejring af gårdens 100 års dag.
En endelig afgørelse af Risbjerggårds fremtid lader ved årsskiftet vente på sig.
Hvordan, motorvejen til Amager skal føres over Kalveboderne, er et andet gennemgående emne. Først godkender et flertal i kommunalbestyrelsen et forslag med 3 dæmninger og 2 broer, hvoraf den højeste bliver 7 meter. For at skaffe plads til de både, der ikke kan passere under broerne, skal der etableres en råhavn ved dæmningen på Avedøre Holme. Så dukker der et brev op om, at en tunnel kan laves for 50 mio. kr. mod oprindeligt oplyst 100-300 mio. kr.
En enig kommunalbestyrelse kræver en tunnel. Overvejelserne ender i, at Kalvebodsbroen skal være 14 meter høj. I december går Hvidovre i chok. Det viser sig, at staten alligevel ikke vil betale 3,5 mio. kr. til en 14 meter høj bro. Emnet skal drøftes i SV-regeringen igen. Hvordan,

Svend Aagesen
Foto: Forstadsmuseet
I januar blev Victor Brockdorffs portrætmaleri af Svend Aagesen afsløret.

det ender med brohøjden, er ikke afklaret ved årets udgang.
Amtet beslutter, at anlægget af Avedøre Havnevej skal fremrykkes. Arbejdet skal starte i 1979 og være færdig i 1981, så Havnevejen kan forbindes til den nye motorvej over Avedøre Holme.
1978 var valgår. Borgmester Svend Aagesen fortæller i januar, at han er villig til at fortsætte endnu 2 år. Ved Socialdemokraternes opstilling bliver han kun nr. 2 på listen. Erik Davidsen, der i 1978 fylder 50, bliver nr. 1. Ved valget i marts går A frem med 3 pladser. C taber 2, og CD og Kommunisterne taber hver 1 plads. Nye i kommunalbestyrelsen er Pernille Falcon fra VS og Ketty Kristensen fra Nærdemokraterne. De fem højeste personlige stemmetal får Svend Aagesen, Erik Davidsen, Inge Larsen, Ketty Kristensen og Sven Christensen.
Ved fordelingen af udvalgsposter får Erik Davidsen og Sven Christensen en ublid medfart. Inge Larsen bliver overraskende udpeget som 1. viceborgmester.
Den 20.7 sank Svend Aagesen sammen i sin bil ramt af et hjertestop. Han kører mod en mur. Takket være bl.a. hans gode kondition overlever han, og han kan 1.11 vende til-

bage til borgmesterjobbet, som Inge Larsen har varetaget under hans sygeorlov.
Herluf Rasmussen lufter før sommerferien, at han vil træde ud af kommunalbestyrelsen. I august fortæller han, at han ikke vil gøre alvor heraf, da han mener, at der i kommunalbestyrelsen skal være nogen, der kender forskel på en 25-øre og en femmer. I oktober meddeler han sit definitive farvel til offentlig politisk liv, og Carsten Jelund overtager hans plads i byrådet.

Jørgen Lindhardtsen
Foto:
http://www.okdia.org

Skatteprocenten vedtages forhøjet fra 15,4 til 16,9. Et borgermøde om budgettet i september var ”de tomme stoles møde”.
Sporten:
Den 18- årige tømrerlærling Steen M. Pedersen, Hvidovre Cykle Club bliver kåret som årets cykelrytter i Danmark – 1977.
En kæmpemæssig kran flytter den 26.4 den ene endevæg i HBC-hallen - på 15 tons - adskillige meter for at gøre plads til en udvidelse på 2 baner, der står færdige i august.
Jørgen Lindhardtsen vinder mesterskaber. I juli sit 2. verdensmesterskab i OK-jolle og i august sit 3. DM i finnjolle.
15.10 fejrer HIF-atletik sit 25 års jubilæum. Klubbens store navne er Annelise Dam Olesen (800 meter), Steen Svejdahl (10.000 meter) og Flemming Johansen (stangspring). TV-sporten bringer i november en udsendelse om idrætslederen Martin Roald-Arbøl med titlen ”Martin bind lige mit snørebånd”.
HIF-fodbold kæmper sig opad i tabellen i løbet af året. Opbakningen er stor. 5.000 fra Hvidovre hjælper HIF til

sejr på 1-0 i Lyngby i den næstsidste kamp. I den sidste kamp i sæsonen sikrer HIF sig oprykning med en sejr på hjemmebane på 4-1 over Glostrup IC.
1978 var også starten på professionel fodbold i Hvidovre. Forud for premierekampen ankom borgmester Svend Aagesen i helikopter med bolden. Greve Pigegarde gav opvarmning for de 4.300 tilskuere. Manden, der fik det hele til at klappe, var Ib TUBORG Christiansen, indehaver af TUBORG-depotet i Hvidovre.
Pesonalia:
I februar lukker frugt- og grønthandlerparret Hugo og Mary Thorsen forretningen, Strandmarksvej 32 efter 38½ års virke. Det startede som et gartneri på 8 tdr. land.
Socialinspektør Ludvig Rasmussen har i februar 40 års jubilæum. Da han i 1938 startede, var der 5 ansatte på socialkontoret. Han blev socialinspektør i 1960. Med udgangen af juni gik han på pension.
1. juni stopper "Trisse" – Helge Tranholm Jensen efter 40 år som spejderleder i KFUM-spejdernes 1. kreds.
I juni er den sidste af 3 veninder, Birgit Hinsce. Lene Nielsen, Helle Skavn, der alle startede i Avedøre Skole i august 1961, blevet gift med 3 brødre.
Flemming Krøll var ofte omtalt i spalterne. Han havde i marts stor succes ved afslutningen på vinterens pensionistfester. I juni udsender han sin 3. LP med tekster og musik af Tom Lehrer. Han er solist ved Sct. Hans-festen ved Rebæk Sø, og han kan som 24-årig fejre 10 års kunstnerjubilæum.
Kurt Svendsen, indehaver af rekorden for flest 1. holds kampe i HIF fejrer 50 års jubilæum som medlem af HIF. Han kunne også fejre, at han i 30 år havde lavet heksen til Sct. Hans-bålet på Rebæk Sø.
Stadsbibliotekar Eva Raae Schultz fratræder 31.10., og Dan Heinsen bliver ny stadsbibliotekar.

I en alder af 84 år dør skuespillerinden Frida Budtz-Müller den 26.11. Hun boede i 40 år i Rytterskolen og begraves fra Hvidovre Kirke.

nalinspektør Jørgensen som hovedperson. Hovedpersonen bor på Menelaos Boulevard. Trampe vil skildre ganske almindelige mennesker i almindelige miljøer og i et realistisk hændelses-

Byens Kilde - Foto: Forstadsmuseet

Årets gang i øvrigt: Grundejerforeningen "Ny Hvidovre" fejrer 23.2 60 års jubilæum. Formanden Werner Oder har været med i bestyrelsen i 40 år. Strandmarkskirken, den nuværende, kunne 17.3 fejre 10 års jubilæum. 30.3 udkommer Poul Henrik Trampes nye roman "Med døden til følge". Den har en krimi-

forløb. Det er derfor en del af handlingen er henlagt til Hvidovre, udtaler han. 7. april indvies Ib Brauns fontæne - "Byens Kilde". I slutningen af juni rullede Leopard-tanks, der afløser de tidligere Centurion-tanks, for første gang med musklerne ved Avedørelejren, og Avedørelejrens øvelsesplads må

omdannes. Det indebærer muligheder for kommende naturpark ved volden. Der skabes 2 bakkepartier i en højde af 5-6 meter med en mellemliggende lavning, der danner en kunstig sø. Avedørelejren bebudes nedlagt inden for en overskuelig årrække – måske 10 år.
5.7: Hvidovre Avis har flyttet udgivelsesdagen fra torsdag til onsdag.

Avedøre Bibliotek flytter fra Enghøjskolen og åbner 15.8 i de nye lokaler. "Clausen og Petersens gadeteater" underholder børn og voksne på dagen.
I august barsler kommunegartneren med nye blomsterarrangementer i 6-kantede betonelementer som del af Hvidovre eksteriøret. Festligt kolorit, der har borgernes sympati.
17.8 startede jordarbejdet til Hotel Esso Motor på Avedøre Havnevej. 1. hotel i Hvidovre – 7 etager med 150 værelser. Esso åbner tankstation på hjørnet Kettevej / Avedøre Havnevej.
3.9 er der igen Rebæk Festival efter 4 års pause. HIPS arrangerer. Der var måske 10.000 deltagere. På plakaten var bl.a. Gnags.
Typehusfirma vil bygge 80 kædevillaer i Baunebakken. Første hus forventes at stå klar 1. december.
22.11 åbner Hvidovre Stationscenter. Der kommer atter biograf i Hvidovre efter mere end 15 biografløse år. Hvidovre Kino havde premiere 2. juledag 1940 og lukkede 1. april 1964. "2 i 1"-biograf åbner i det nye center. På grund af pladsmangel på Rådhuset flytter skatteforvaltningen ind i det nye center.
22.11. åbner der også i Brøndby Strand et butikscenter.

Medborgerhuset fylder i december 5 år.

Kommunalbestyrelsen 1978-1982
Foto: Forstadsmuseet

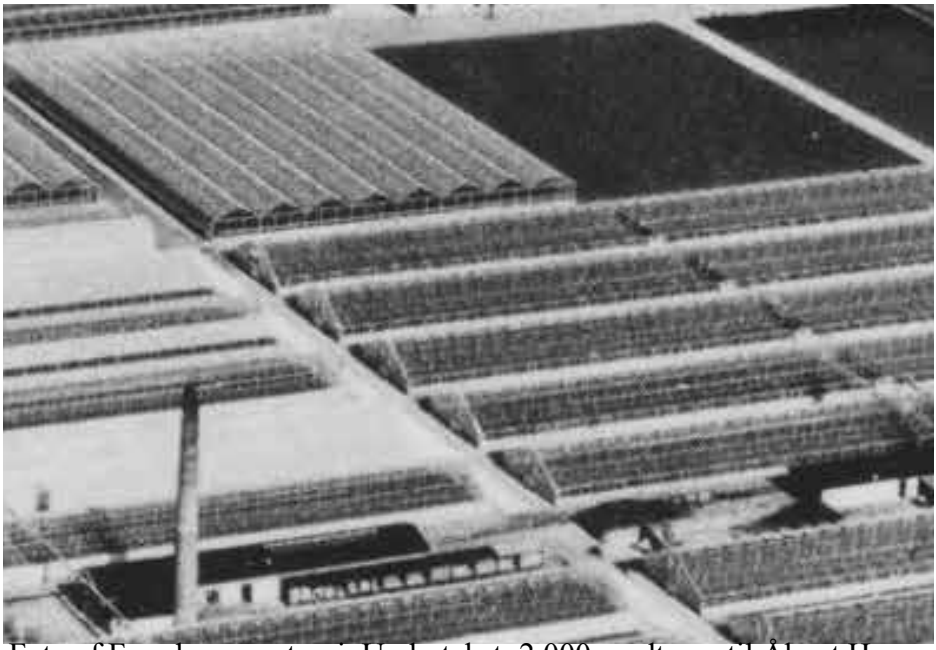

Foto af Frandsens gartneri. Undertekst: 2.000 mødte op til Åbent Hus på Frandsens gartneri, der i 1977 var blevet købt af Hvidovre kommune. Med 11 tønder land under glas var det landets næststørste drivhusgartneri med 50 ansatte.

Kirkeskib i Avedøre Kirke – 4. juni : Avedøre Kirke modtager 1.80 meter langt kirkeskib – gengivelse af fregatten ”Neptunus”. Udført og skænket af fhv., skibsfører
E. Ovdal Larsen, Enghøjen, Avedøre.
Foto: Jørgen Snedled

Risbjergskolen havde 25 år jubilæum i 1978
Foto: Forstadsmuseet

Om slaget i Køge Bugt

Af Jens Frederik Jørgensen

”Dannebroge” og
Ivar Huitfeldt.

Tirsdag den 17. april 2018 kl. 19 -21 afholdes medlemsmøde i samarbejde med Lokalhistorisk
Forening for Brøndby Strand på ”Hermosagård”,
Bygaden 82, Brøndbyvester, 2605 Brøndby.
Lokalhistorien findes også til søs.
Den 4. oktober 1710 udkæmpede den danske og svenske flåde et slag ved Køge Bugt. Det danske linieskib ”Dannebroge” blev ramt, og ilden bredte sig. Skibet kastede anker. Kommandør Ivar Huitfeldt kæmpede videre i sit brændende skib, indtil krudtkammeret blev antændt, og skibet sprang i luften. Af besætningen på næsten 600 mand blev kun 9 reddet. ”Dannebroge” ligger den dag i dag som vrag på bunden af

Maleren Christian Mølsted gav i 1921 dette bud på ”Dannebroges” kamp i Køge Bugt.

Kommandør
Ivar Huitfeldt (1665- 4.10.1710)
Kilde:
http://milhist.dk/ - Dansk militærhistorie

Køge Bugt ca 7 kilometer kysten. Mange af søfolkene har deres våde grav derude.
Pensioneret orlogskaptajn Palle Nielsen kan om nogen fortælle den dramatiske historie om slaget i Køge Bugt.
Det gør han sammen med Stig Sørensen fra frømandsklubben "Kon-Tiki", der fandt vraget af "Dannebroge".
Der vil blive vist undervandsoptagelser fra vragpladsen.
Deltagelse i mødet er gratis for medlemmer af de to lokalhistoriske foreninger, der arrangerer mødet.
Ikke-medlemmer betaler 25 kr.
Tilmelding skal ske til Forstadsmuseet på telefon 36 49 00 30 eller på mail forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
Kilde: https://da.wikipedia.org/wiki/Dannebroge_(linjeskib)

”Gammel kærlighed ruster ikke”

Af Annelise Wildenradt

Pasfoto af Rasmus Bech
Journalist ved Politiken

Sådan lyder et gammelt ordsprog. Og det kom jeg til at tænke på, da jeg den 16. november i Medborgersalen hørte Rasmus Bech fortælle om sin barndom i Hvidovre.

Og det på trods af at han indledte med at fortælle, at dette arrangement ikke var hans idé, og at ”Hvidovre udmærker sig ved ikke at bære præg af en egentlig byplanlægning”. Ligeså beskrev Rasmus Bech en tur op af Hvidovrevej som ”et æstetiske piskesmæld”. Således var det nok heller ikke Hvidovre, der havde inspireret, da Rasmus Bech opfordrede til at starte med sang, hvor svoger sang for til ”Jeg ved hvor der findes en have så smuk”.
Udgangspunktet for Rasmus Bechs barndom var en lille lejlighed i Lejerbo og omdrejningspunktet Sønderkærskolen. Lejerbo er ifølge Rasmus Bech en forudsætning for at forstå identiteten, der knytter sig til Sønderkærskolen. Som han sagde, ”hvis man ikke har gået der, er man bagud”.
James Frederick Rasmus Nielsen Bech lyder det fulde døbenavn, men hjemme blev han kaldt ”Busser”. Først, da han startede i 1. klasse i 1959 på Sønderkærskolen, valgte læreren for nemheds skyld at kalde ham Rasmus.
Oprindeligt kom familien

Bech fra Nykøbing F, hvor Rasmus Bech er født, men flyttede siden til Hvidovre, hvor den efter nogle skift via Elsborgvej og Sønderkær endeligt faldt til i Lejerbo.

Blokken i Lejerbo, hvor RB voksede op, var tryghed. Verden gik til Brugsen, Sognegårdens Børnehave og altså Sønderkærskolen. Det var i børnehaven, Rasmus Bech første gang erfarede at det med tal – og flødeklumper i mælken – ikke var og aldrig skulle blive – hans kop te.

Verden blev udvidet med De Grønnne Spejdere – KFUM – på Eriksminde, hvor han bandt knuder og fik navnet "Tag", men efter to sommerlejre med dertil hørende uhyggelige natture, var det slut. Det blev heller ikke rigtig til så mange gode gerninger!

Lejrbo, hvor Rasmus Bech boede
Foto: Forstadsmuseet

Med danseundervisningen gik det bedre. Hos ”ham den lille med hentehåret” i VJ-dans gennemførte RB 3 sæsoner med samme pige uden at finde ud af, hvad hun hed.
Da Rasmus Bech blev meldt ind i HIF, var det en rejse gennem ”ingenmandsland”, da han første gang cyklede til Hvidovre Stadion for at blive trænet af Niels Hansen.
Rasmus Bech kunne godt lide at gå i skole, men endnu gladere var han, når han havde fri og kunne komme hjem og spille fodbold.
Hans sidekammerat i skolen, Ejnar, var søn af pedelparret, Pedella og Pedello og det betød at de i frikvarterer – og somme tider i timerne – stak af for at gå op i pedelboligen og se tv, som dengang var nyt og spændende.
Skolelivet var overlevelse fra dag til dag. Ikke at

III real Foto fra Rasmus Bech

forstå, at der var tale om mishandling fra lærernes side, men det var en anden tid, og det blev taget mere håndfast fat, når retfærdighed skulle ske fyldest. Korporlig afstraffelse var således mere normen end undtagelsen.
Rasmus Bech kunne fortælle den ene humoristiske historie efter den anden fra skoletiden med lærere som Arnkvist, Sverrild, Nellager og Egebo og skoleinspektør Aksel Møllehave. Alle personligheder, som på hver deres måde prægede de elever, de underviste. For undertegnede synes jeg ind imellem, at der var sammenfald med Scherfigs "Det forsømte forår" i den valgte pædagogik. Men RB var en robust dreng og klarede sig – på trods af sit manglende flair for matematik – igennem på charmen og – må man nok konkludere – et ganske godt hoved.
RB kom ikke i gymnasiet, men valgte i stedet en højskole i Vester Vedsted. Da han var 14 år blev han kæreste med Kit, og de har været sammen lige siden. De blev gift i Havdrup Kirke og deres bryllupsrejse gik til Dragsmur, hvor de i sin tid mødte hinanden. Endnu en historie knytter sig til brylluppet. 14 dage før brylluppet tog præsten livet af sig, og den præst, der siden viede dem, meldte sig efterfølgende ud af folkekirken.
Sit første job fik Rasmus Bech på Nørrebro Avis. Et job, som Niels Erik Madsen fra Hvidovre Avis skaffede ham, og RB blev som ung medarbejder i en tid med slumstormere og narkomaner sendt ind i miljøet for at skrive om det.
Herefter kom han i lære på Dagbladet i Roskilde. Samme sted, som Lise Nørgaard tidligere slog sine folder. Her var tonen formel, og man var Des, men det afholdt ikke redaktøren fra at fyre den samme medarbejder hver 2. dag, for derefter at ansætte ham igen.
Sidenhen blev Rasmus

Bech ansat på dagbladet Politiken med arbejdsopgaver, der med tiden blev så omfattende at de udløste stress. Det betød, at han opgav chefposten og nu er "redaktør uden portefølje" Som sådan dækker han bl.a. sport, og på spørgsmål om han således har en favoritsportsgren var svaret fodbold, håndbold og brydning.
Og Fru Thormodsen, som omtales i Rasmus Bech s artikler om ugen, der gik, hvad med hende, blev der spurgt? Hun var oprindelig en flittig læser, og navnet blev på den måde en fast vending, men nu er hun ved at blive outsourcet!
Det var en fornøjelse at møde og høre Rasmus Bech fortælle. Til stede i salen, som var næsten fyldt, var såvel skolekammerater, som familie og venner og der blev kommenteret og grinet og nikket genkendende hele vejen rundt.
Tak for en dejlig aften, Rasmus Bech og så vil jeg slutte med endnu et gammelt ordsprog, som i den grad blev bekræftet.
Det man i barndommen nemmer, man ej i alderdommen glemmer

Rasmus Bech i Medborgersalen
Foto: Jørgen Snedled

HUSK
at meddele flytning til:
Kasserer Frank Gudmann
hlskasserer@gmail.com
Tlf.: 25365481

Samtalen mellem Henny Påske og Jens Frederik Jørgensen på Rytterskolen i Hvidovre 11/10 2017

Af Gitte Jakobsen

Rytterskolens lokale var fyldt med Medlemmer af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og enkelte gæster til kaminpassiaren mellem Henny Påske og Jens Frederik Jørgensen.
Et nyt tiltag i Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, som Jens Frederik Jørgensen bød velkommen til.
Henny fortalte, at ved hendes fødsel 5/1 1928, hvor hendes far måtte hente jordmoderen i Valby, måtte han bære hende enkelte steder, da der lå meget sne, og derfor kom de først, da Henny var født.
Hun fortalte om sin barndom på Mørups Alle` 3 med 2 ældre brødre. Faren arbejdede med at sælge fisk først fra hestevogn, senere fra en lille Fordbil med lad og til sidst fra en 3-hjulet cykel med lad..
Faren havde selv bygget det lille hus, og moren arbejdede med at sy uniformer hjemme.
Henny fortalte om huset, haven, hvor de dyrkede alt ,der var muligt og havde gæs gående på græsplænen. Moren startede en forretning med mælk og brød i det hus, de senere erhvervede sig, og de havde oveni lejere i garagen.
Familien fik elektrisk komfur i 1932, og huset blev kloakeret i 1936,samtidig med at man fik vand fra vandværket.
Men man havde dog vaskekone, der kom 1 gang om måneden og vaskede familiens tøj.
Det skal bemærkes, at det var almindeligt at skifte undertøj 1 gang om ugen.
Henny legede med mange af kvarterets børn og tog til badeanstalten ved Lodsvej og Neptun på Gammel Køgelandevej.
Hun startede på Kettevejens skole i april 1935 med Johanne Petersen som klasselærer.
De var 36 børn i klassen, og nogle af lærerne var Duelund og Aksel Møllehave, som var en god fortæller.
Hun kunne godt lide skolen,

men en af hendes brødre havde fået en eftersidning af lærer Birktoft. Det ville hendes mor ikke finde sig i, og senere måtte Birktoft af med en undskyldning. Henny mødes stadig med nogle fra sin klasse fra Kettevejens skole.
I 1936 indlægges Henny i 2 måneder af Dr. Elum , da der er en skarlagens –og difteritisepidemi. Hun må lige som de andre kun få besøg 2 gange om ugen og ikke stå op af sengen. En barsk omgang for en pige på kun 8 år.
Henny konfirmeres i Hvidovre Kirke af Pastor Schack, som var den "kedelige "præst, og det var absolut ikke morsomt ifølge Henny.

Henny bruger sin fritid som spejder, går i biografen både i Hvidovre Kino og på Risbjerggård, og møder sin mand Vilfred, som var spejder, og maskinarbejder og senere maskinmester hos Arbejdstilsynet.
De gifter sig 1950, installerer sig på Mørups alle 7 på 28 kvadratmeter med kakkelovn.
I 1958/59 påbegyndes selvbyggerhuset på Langåvej, og Henny bliver dermed en del af Avedøre i et nybyggerkvarter med de udfordringer, der følger med, men også det sammenhold nybyggede områder oftest medfører.
På et tidspunkt møder Henny tilfældigt i Brugsen en høj, flot mand , som hun senere erfarer, er den eftersøgte bankrøver Clark Olofsson.
Henny er en fantastisk fortæller, hun husker så meget af Hvidovres historie, så der var kun enkelte tilfælde, hvor nogle af tilhørerne rettede hende. Henny er desuden en yderst habil interviewer for Forstadsmuseet.

Der var kaffepause i arrangementet. Tilhørerne snakkede ivrigt, om det de havde hørt, og det gav anledning til flere spørgsmål efter passiaren.
Til slut takkede Jens Frederik for samtalen, og vi gik alle hjem klogere på Hvidovre.
Et vellykket arrangement, hvis form gerne må gentages.

13. julemarked blev også en succes!

Af Anja Olsen

Traditionen tro stod Forstadsmuseet bag julemarkedet i Avedørelejren den 10. december 2017, og trods det store arbejde med at planlægge, arrangere og sætte telte op, så er det det hele værd. Det er en dag med julestemning, julehygge, røde næser og mange glade gæster!
Julemarkedet vokser år for år, og fra at være et lille lokalt initiativ med få boder er julemarkedet blevet et tilløbsstykke, der lokker folk til – helt fra Lolland!
Og julemarkedet er også et overflødighedshorn af tilbud og muligheder. I år var der blandt de 70 boder mulighed for at købe gode lokale varer – alt fra fåreskind, Hvidovre-garn og hjemmestrikkede vanter til øl og vin. Cirkusmuseet bød på historier, skattejagt og artist, julemanden delte ud af både pebernødder og julestemning, Byggelegepladsen Regnbuen stod for hestevognskørsel til Quark og som kronen på værket var der igen i år

Julemanden på besøg: Glögg-udskænkning og HLS´s stand
Foto: Forstadsmuseet

Forstadsmuseets formidable forstads-glögg efterfulgt af gode historier og mulighed for at blive medlem af Lokalhistorisk Selskab. I alt var der omkring 2500 besøgende til julemarkedet, og heraf fik Lokalhistorisk Selskab 16 nye medlemmer. Det er flot, og vi kan glæde os over, at vores historie herved når ud til endnu flere!

I 2018 er julemarkedet den 9. december, og jeg lover, at der både er forstads-glögg, historier, julemand, julegaveideer, julemad, juleøl, julevin og meget meget mere

Ældre Sagen

HVIDOVRE

Ældre Sagen i Hvidovre nærmer sig 7.000 medlemmer - skal du være med og få del i de mange tilbud, vi har.

Ældre Sagens kontor finder du i Hvidovre C - tlf.: 3647 8515

Modelsnedker Carlsen - kendt som ”arkitekten” - En slægtshistorie

Af Jens Frederik Jørgensen

At skrive sin slægts historie er ikke kun til glæde for familien. Slægtshistorie kan også være et vigtigt bidrag til lokalhistorien.
Forstadsmuseet modtog i 2017 en slægtshistorie med titlen: ”En familie i Hvidovre” skrevet af Henning B. Thomsen i 1984.
Jeg har haft mulighed for at læse slægtshistorien, og jeg synes, den var meget interessant at læse. Den er et væsentligt bidrag til lokalhistorien, hvorfor jeg nu vil fortælle nogle hovedpunkter fra slægtshistorien, der drejer sig om modelsnedker Erik Marius Carlsen, hans hustru og efterkommere.
Erik Marius Carlsen (EMC) var søn af handelsgartner Erik Alfred Carlsson, der havde et gartneri ved Roskildevej, der hvor Domus Vista ligger i dag. Han var kendt som ”Melonkongen”,

Ellen Larsens bungalow på Kvistgårdsvej 11.
Huset ses her med dekorative røde bånd i den oppudsede grå mur.
Foto: Forstadsmuseet

Ulfborgvej 9 blev opført i 1914 af E. M. Carlsen.
Huset er senere til- og ombygget 4 gange.
Foto: Jens Frederik Jørgensen

da meloner var gartneriets vigtigste afgrøde. 6 af Melonkongens 7 sønner kom til at beklæde ledende stilling i F. L. Smidt og Co. i Valby.
EMC kom efter skolegang i lære som modelsnedker i F. L. Smidth. Han lærte ”at se omvendt på tingene” Det skal man, når man skal opbygge forme og modeller til brug for støbning af alt fra de største motorer til de mindste emner.
Efter svendeprøven tog EMC på valsen, og i Landskrona mødte han sin kommende hustru, Hulda Marie. De fik 7 sønner. Da den sidste blev født, og det ikke var den datter, de havde ønsket sig, sagde EMC: ”Stop – nu må det være nok Finito”. Sønnen fik herved sit navn, Finni!
Familien med de dengang 4 første sønner flyttede i 1916 fra Valby til Hvidovre. EMC købte to parceller på Egholmvej – som i dag hedder Ulfborgvej.

Bavnevej 25 blev opført i 1926
af pantelåner
V. Molleup-Sørensen, der var medlem
af sogneraadet 1934-37.
Foto: Jens Frederik Jørgensen

EMC begyndte sideløbende med sit arbejde at tegne huse. En tegning kostede 50 kr. Ofte fik han kun 10 kr. i kontanter. I stedet gav en bagermester kager hver søndag til eftermiddagskaffen. Tøj til familien syede en skræddermester som betaling.
Også en barber havde fået tegnet et hus. Alle familiens mandlige medlemmer tog ud på Køgevej for at blive klippet. De blev klippet pilskaldet, og så nægtede sønnerne at tage med derud igen.

EMC var tidligt blevet politisk bevidst, og i 1921 blev han valgt ind i sognerådet i Hvidovre som 1 ud af 3, der dannede venstrefløjen i det borgerligt dominerede sogneråd. EMC måtte på grund af sygdom udtræde af sognerådet i 1924. Han var blevet valgt til formand for bygningskommissionen, et hverv han havde i 20 år. Det ulovlige byggeri i Hvidovre i 20erne var en torn i øjet på EMC. Nok følte han med dem, der var tvunget til den form for boligløsning, men som formand for bygningskommissionen kunne han ikke se med blide øjne på de sammenflikkede huse.
Jeg har foretaget en gennemgang af det elektroniske byggesagsarkiv, og det viser sig, at EMC tegner sig for over 200 byggesager. EMC har tegnet over 75

Sognerådet 1921
Foto: Forstadsmuseet

bungalows. Denne hustype var i 1920erne og 30erne en fornuftig familiebolig – et muret hus i modsætning til mange af de sammenflikkede huse. Husets praktiske indretning gav god udnyttelse af de få kvadratmeter, og så kunne huset opføres af billige materialer til en samlet set rimelig pris. I dag vil vi på ingen måde kalde hustypen prangende, men mange af de bungalows, som EMC tegnede, findes stadig - de fleste med senere tilbygninger.
Over 50 villaer blev det også til fra EMCs hånd. Han tegnede etageboligerne på Bytoftens sydside, dobbelthusene på Glimvej, samt erhvervslokaler, og han stod for mange til- og ombygninger i Hvidovre. Knap halvdelen af de byggesager, EMC var med i, ligger inden for et område,

Risbjerggårds alle 6 Ejendommen blev opført af redaktør Niels Madsen i 1927
Foto: Jens Frederik Jørgensen

der afgrænses af Sønderkær, Sydkærsvej, Risbjerggårds Allé og Hvidovrevej. Meget tyder således på, at EMC havde et godt ry, der gjorde, at han blev anbefalet til andre i kvarteret, når de skulle bygge.
EMC var ikke uddannet arkitekt, men han var kendt som "arkitekten". Han underskrev sig meget sjældent med betegnelsen "arkitekt". På hans tegninger står signaturen "E. M. Carlsen, Egholm". Egholm var navnet på hans hus på Egholmvej. Det er interessant, at han kunne have en dobbeltrolle dels som den, der tegnede byggerier i kommunen og ærbødigst søgte byggetilladelse og dels den, der sad som formand for bygningskommissionen, som førte tilsyn med, at byggelovens regler blev overholdt.
I "Hvidovre Kommuneatlas" fra 2000 er 32 af de bygninger, som bærer hans signatur, opført som bevaringsværdige bygninger i kommunen.
EMC døde i 1943, 56 år gammel. Ved sin død havde han udestående fordringer for tegninger, han havde udført, for mere end 3.000 kr. Det svarede til næsten en årsløn for en arbejder

dengang.
Hans hustru, Hulda var også meget aktiv i Hvidovre. Hun var med i bestyrelsen for "Flittige Hænder", hvor kvinder mødtes, syede og strikkede. Der blev afholdt bazar med kaffebord og bortlodning af vinterens arbejder. Så var der penge til at hjælpe der, hvor nøden var størst.
Hulda var også med til at starte hjemmet for enlige mødre og børn på Cath. Boothsvej – Svendebjerggård.
Det fortælles, at Hulda livet igennem holdt fast i at tale svensk. At tælle til 20 på dansk havde hun lært, og det brugte hun dog.
En af sønnerne, Ebert var som lærling med på byggeriet af Holmegårdsskolen. Han købte i 1946 tre grunde og byggede i 1953 sit hus på en af dem på hjørnet af Kløverprisvej og Femagervej. Som selvstændig murermester var han med til at bygge ca. 100 villaer og bungalows i Hvidovre. Han var også med til i 1954 at bygge Hvidovre Stadion.
Ebert Carlsen købte i 1970 sin svoger Albert Smidts købmandsforretning (Merkur) på hjørnet af Hvidovrevej og Femagervej og startede et cafeteria og smørrebrødsforretning – "Cafeterialand"
Efter en brand og efterfølgende ombygning i 1978 skiftede stedet navn til "Torvets Bodega og Restaurant", som i 1986 blev overtaget af sønnen Erik Otto Carlsen.
Det hører også med til fortællingen om Ebert, at han var skydebroder, og at han i 1982 blev fuglekonge.
EMCs yngste søn Finni, der også i en periode boede i Hvidovre, blev medstifter af firmaet BKI, der startede salg af brasiliansk kaffe i Danmark.

Arrangementsoversigt

Af Jens Frederik Jørgensen

- Vedrørende tilmelding til arrangementer
- Tilmelding er nødvendig til alle arrangementerne. Tilmelding skal ske ved at kontakte Forstadsmuseet på 36490030 eller ved mail til forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
- Der serveres kaffe/the til foredragene til en pris af 20,00 kr.
- Offentlig transport til Værestedet (Auditoriet i Avedørelejren) kan foregå med bus 1A, der holder lige foran Avedørelejren.
- Deltagelse er gratis for medlemmer med mindre andet er an ført.
  Ikke-medlemmer betaler 25 kr. for deltagelse i møder.

Torsdag den 8. februar 2018 kl. 19.00 -21.00
Thomas Thomsen fortæller om sit liv
Mødested: Lille Friheden, Ll. Friheden 1.
Thomas Thomsen var i 8 år indtil marts 2017 formand for ÆldreSagen. Han har været aktiv i mange henseender i Hvidovre. Var i en årrække indehaver af Åhavens Messe. Thomas Thomsen vil på underholdende vis fortælle om spændende oplevelser med udgangspunkt i Hvidovre.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten".

Mandag den 26. februar 2018 kl. 13.30 – 15.30
Studiekreds om LOKALHISTORISKE KILDER - del 1
Denne eftermiddag er tilrettelagt af Hvidovre Slægtsforskere ved Marian Stenak og Jytte Rømer Sørensen.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten. Samlet pris 100 kr. for de tre eftermiddage.
Onsdag den 28. februar 2018 kl. 13.30 – 15.30
Hyggeeftermiddag i Rytterskolen
Tilmelding ikke nødvendig

Torsdag den 8. marts 2018 kl. 19.00
Generalforsamling

Mødested: Lille Friheden, Ll. Friheden 1.
Efter den ordinære generalforsamling vil museumschef Anja Olsen holde et foredrag om "Kvindeliv i Hvidovre".
Tilmelding ikke nødvendig.

Torsdag den 15. marts 2018 kl. 13.30 – 15.30
Hyggeeftermiddag i Rytterskolen
Tilmelding ikke nødvendig

Mandag den 19. marts 2018 kl. 13.30 – 15.30
Studiekreds om LOKALHISTORISKE KILDER – del 2
Tilrettelægger er museumsinspektør Lisbeth Hollensen, Forstadsmuseet.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten. Samlet pris 100 kr. for de tre eftermiddage.

Søndag den 8. april 2018 kl. 14.00 – 16.00
Bent Haugshøj Jensen - Bonzo fortæller om sin glæde ved at danse.
Mødested: Risbjerggård, Hvidovrevej 241
Bonzo fortalte i medlemsblad nr.3.1-2017 om sin murerforretning og om, at dans har været en stor del af hans liv gennem mere end 70 år. Bonzo beretter på mødet om nogle af sine oplevelser gennem et langt liv i Hvidovre. Han danser for sammen med sin dansepartner Kate, så har du lyst til en svingom, så ta´ danseskoene på til dette arrangement.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten".

Mandag den 16. april 2018 kl. 13.30 – 15.30
Studiekreds om LOKALHISTORISKE KILDER – del 3
Tilrettelægger er museumsinspektør Lisbeth Hollensen, Forstadsmuseet.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten. Samlet pris 100 kr. for de tre eftermiddage.
Tirsdag den 17. april 2018 kl. 19.00 – 21.00
Om Slaget i Køge Bugt, om "Dannebroge" og Ivar Huitfeldt
Mødested: Hermosagård, Bygaden 82, Brøndbyvester, 2605 Brøndby
Pensioneret orlogskaptajn Palle Nielsen og Stig Sørensen fra frømandsklubben "Kon-Tiki" vil fortælle den dramatiske historie om Slaget i Køge Bugt den 4. oktober 1710, hvor "Dannebroge" sprang i luften og sank. Næsten 600 søfolk døde og har deres grav i vraget på bunden af Køge Bugt. Der vil blive vist undervandsoptagelser fra vragpladsen.
Mødet arrangeres i samarbejde med Lokalhistorisk Forening for Brønd-

by Strand. (Se også side 26)
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten".

Onsdag den 16. maj 2018 kl. 17.00 – 19.00
Rundvisning på Risbjerg Kirkegård
Mødested: Risbjerg Kirkegårds Kapel, Høvedstensvej 66
Børge Grøn-Iversen gentager den rundvisning, der fandt sted i 2017. Børge Grøn-Iversen har været formand for kirkegårdsbestyrelsen i over 50 år og kender om nogen kirkegårdens historie – den vil han fortælle deltagerne og vise deltagerne rundt på kirkegården.
Max. 30 deltagere.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten".
Torsdag den 17. maj 2018 kl. 19.00 – 21.00
Kaminpassiar med Annelise Dam Olesen
Mødested: Bibliotekscafeen, Hvidovrevej 280
Annelise Dam Olesen, der vandt sølvmedalje i 800 meterløbet ved Europamesterskabet i Athen i 1969, fortæller i en samtale med Ole Asbjørn Petersen om sit liv i og uden for atletikkens verden.
Tilmelding, jfr. øverst på "Arrangementsoversigten".

Mandag den 11. juni 2018 kl. 14.00 – 16.30
Solveig Isbrand viser rundt i Avedøre Stationsby.
Mødested: Indgangen til Sadelmagerporten 2
Solveig Isbrand gentager en rundvisning i Avedøre Stationsby. Den første rundvisning fandt sted i september 2015. Solveig Isbrand har boet i Stationsbyen i over 40 år og er formand for afdeling Syd. På turen kommer man op i Store Hus og får et flot overblik over Stationsbyen og omegnen. Byvandringen vil bl.a. sætte fokus på Stationsbyens udvikling af lege- og opholdsområder samt kunstværker efter år 2000. Byvandringen slutter med en forfriskning, hvor der vil være mulighed for uddybende spørgsmål og kommentarer.

BESTYRELSE OG UDVALG FOR HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Formand:
Jens Frederik Jørgensen
Ørumvej 20
tlf.:2423 0595
e-mail: jensfrj@gmail.com

Næstformand:
Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
tlf.: 29920417
E-mail: katojo@live.dk

Kasserer:
Frank H. Gudmann
Tavlekærsvej 75
tlf.: 2536 5481
e-mail: hlskasserer@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Gitte Jakobsen
Aktæons Allé 28
tlf.: 36759539
e-mail: gittejak51@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:
Anders Aalund
Nørremarksvej 6
tlf.: 36 75 62 14 / Mobil: 24 20 26 55
e-mail: aalund@oncable.dk

1.suppl.: Birte Gerdes
Kalkager 16 st. th.
2650 Hvidovre
tlf.:60 74 84 04
e-mail: birtegerdes@yahoo.dk

2.suppl. & sekretær:
Finn Ivo Heller
Menelaos Boulevard 15
2650 Hvidovre
Tlf.: 20230868
e-mail: finn.ivo.heller@gmail.com

KB medlem:
Maria Durhuus
tlf:.:2277 8027
e-mail: mdq@hvidovre.dk

Suppleant for Maria Durhuus
Anders Liltorp
tlf.: 5077 5070
e-mail: aql@hvidovre.dk

KB medlem:
Mikkel Dencker
tlf.: 4076 6133
E-mail: msd@hvidovre.dk

Suppleant for Mikkel Dencker
Niels Ulsing
tlf.: 4063 1311
e-mail: niu@hvidovre.dk

Revisor: Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant:
Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg:
Jens Frederik Jørgensen,
Karen Johansen,
Frank H. Gudmann

Arrangementsudvalg:
Karen Johansen (tovholder),
Jens Frederik Jørgensen,
Knud Nygaard Jensen,
Birgit Møller Kristensen,
Annelise Wildenradt,
Ammi Stein Pedersen .

Interviewgruppen:
Anders Aalund (tovholder),
Ole Asbjørn Petersen
Jens Frederik Jørgensen,
Jette Randal-Lund, Gitte Jakobsen,
Henny Paaske, Ejvind Jensen,
Karen Johansen,
Inger Hansen.
Birgit U. Thomsen.
Kulturistudvalget:
Jette Randal-Lund, Birte Gerdes,
Karen Johansen

Kommunikationsudvalg:
Gitte Jakobsen (tovholder),
Anders Aalund, Jørgen Snedled,
Jens Frederik Jørgensen,
Lisbeth Hollensen.

Web- og bladredaktør:
Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 61787548
e-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Oversigten revideret januar 2018

Spis i Café Hjertetræet

Smørrebrød ..... 12kr.
Dagens ret (Lille) ..... 35 kr.
Dagens ret (Stor)..... 50 kr.
Kaffe..... Gratis

Spis brunch den 1. fredag i måneden for kun 75 kr.
(nu også med røget laks, tebirkes og wienerbrød)
Her får du billig og sund mad af gode råvarer i hyggelige omgivelser.
Få dig en tur ud af det og besøge os. Kom alene eller tag en ven med.

Café Hjertetræet i Avedøre Kirke, Trædrejerporten 6, 2650 Hvidovre
Tlf.: 21162603, mobil: 20866464, E-mail: laul@avedoere-kirke.dk
Åbningstider alle hverdage fra kl. 10.00 til 14.00

Runestenen ved Friheden

Af Jens Frederik Jørgensen

Den 21. februar 1990 ankom Jellingstenen til Hvidovre under stor bevågenhed.
Der var tale om en afstøbning af Harald Blåtands runesten i Jelling. Stenen var udført i 1933, og dens bemaling var rekonstrueret af kunsthistorikeren R. Broby-Johansen og de valgte farver – sort, hvid, gul, rød og blå – har med stor sandsynlighed været brugt i vikingetiden.
I 1990 havde Nationalmuseet ikke længere plads til denne kopi af den store Jellingsten. Det læste Per Hein, Importøren i Frihedens Butikscenter i Berlingske Tidende. Han tænkte, at den kunne forskønne Frihedens Butikscenter og tog derfor kontakt til Centerforeningen og Boligselskabet, der alle var med på ideen.
Runestenen ankom i to dele og blev læsset af foran trappen ved indgangen mod Hvidovrevej. Da man inden transporten delte stenen i de to dele, fandt man inden i den en flaskepost fra 1933 med forbandelser mod dem, der fjernede stene. Det var helt i tråd med det, der kendes fra vikingetidens runesten.
I dag ejes runestenen af Boligselskabet Friheden, og den er placeret ydmygt ved ejendomskontoret på Hvidovrevej. Tidens tand har bidt i runestenen, der godt kunne trænge til en afrensning og opmaling.

Kilder: Hvidovre Avis 28.2.1990 og www.natmus.dk

Foto: Jørgen Snedled